„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 25 ● 2-8 iulie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

ÎN EXCLUSIVITATE pentru ***Dilema veche,*** în acest număr, se ceartă și „se ceartă“: Adriana Babeți, Paul Cernat, Vitalie Ciobanu, Sanda Cordoș, Gheorghe Crăciun, Caius Dobrescu, Șerban Foarță, Gabriel Liiceanu, părintele Iustin Marchiș, Luminița Marcu, Ciprian Mihali, Liviu Papadima, H.-R. Patapievici, Andrei Pippidi, Ion Vianu

DE CE SE CEARTĂ INTELECTUALII (II)

© D. Stanciu

„Nimic nu este mai respingător la așa-numiții intelectuali, la propovăduitorii «ideilor moderne», decît lipsa lor de rușine, obrăznicia comodă a ochiului și a mîinii cu care ating, ling și pipăie totul; și e posibil ca azi să găsești în popor, mai ales la țărani, o selectivă noblețe a gustului și un tact al respectului mai accentuate decît la semidocții cititori de ziare.“

NIETZSCHE

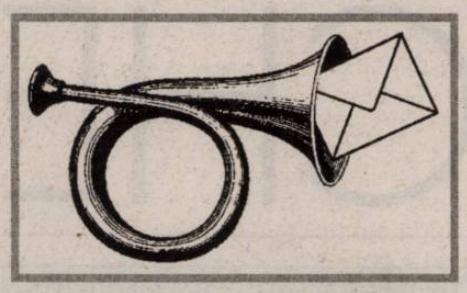

Nr. 23: *„Starea de imigraţie“*

Drogul orgoliilor

Citind numărul dumneavoastră despre imigraţie îmi pun întrebarea: „Oare cîţi dintre românii care sînt la ora aceasta în ţară nu au visat, măcar pentru o clipă, să plece din ţară? sau cîţi dintre tinerii care au terminat o facultate nu au visat să plece la studii sau la muncă în Occident?“. Şi eu, ca majoritatea celor care au terminat o facultate în ţară, am visat să plec din ţară, dar nu la studii, ceea ce m-ar fi depăşit cu siguranţă, ci la muncă, poate chiar o muncă mai bine plătită decît aici, poate una considerată mai degradantă, dar poate mai de folos. Acum un an, cînd mi-am încheiat studiile, a apărut întrebarea, ca parafrazată după cetăţeanul turmentat, eu ce-o să fac? Ca la mai toţi absolvenţii de filozofie iluziile metafizice sau cărturăreşti îmi erau anulate de simple stări de fapt, grosolane, clare, care măsurau în totalitate lipsa de perspectivă. Ba cîteva zile de foame, ba celebre articole în presă despre corupţia la nivel înalt, ba întîmplări cu pensionari morţi pe la cozile de la ghişeele unde se plătesc „dările“ sau proteste purtate din vîrful macaralelor patriei. Una peste alta, un imaginar sumbru pusese stăpînire pe gîndurile mele în legătură cu viitorul. Mai rămînea soluţia plecatului din ţară, dar nici acest lucru nu e foarte uşor de realizat atunci cînd nu ai nici banii de plecare. Un coleg de-al meu mai pragmatic visa să plece la căpşuni în Spania. Credea că o să facă suficienţi bani încît anul următor să plece într-o vacanţă adevărată, nu se gîndea deloc la faptul de a avea un loc de muncă stabil în afară, nici la posibilitatea unei slujbe aici. Erau ca un drog pentru el căpşunile care trebuiau culese în Spania. Trebuie să recunosc că această viziune m-a prins şi pe mine pentru o vreme. Era acel drog pe care-l gustă toate orgoliile născute într-o cultură mică, cum ar zice Cioran, drogul care-ţi anulează micimea, te face dintr-o dată mare şi absolut responsabil. Şi încă ceva: „nimeni nu poate fi profet în ţara lui“, pentru a fi cu adevărat o alteritate trebuie să-ţi asumi acest rol pînă la capăt. Eu personal n-am reuşit să mi-l asum. Nici colegul meu nu a făcut-o dar, atunci cînd mai stăm la o bere, ne aducem aminte de iluzia Occidentului, de ideile noastre de a pleca *dincolo* şi... mai cerem cîteva beri.

Ciprian DARJAN
garj@personal.ro

P.S. Am căzut în patetism, vă rog să mă scuzaţi (e inerent).

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Replici

Articolul lui Andrei Pleşu „Umanism în derivă“ (nr. 22)

O maimuţă a muşcat un om, am văzut la televizor. (Ştirea am văzut-o, nu şi cum s-a petrecut aievea.) Cu toate astea *Animals are better than humans* („Animanele sînt mai bune decît oamenii“ – *n. red.)* după cum ne anunţa cu un timp în urmă o voce din *off* de pe canalul Animal Planet. Cum adică? De acum încolo, animalele sînt pe primul loc şi atunci omul pe ce loc e? Trei, patru sau poate a căzut în „B“?! Să rezumăm problema semnalată de Andrei Pleşu în articolul *Umanism în derivă:* la ora actuală cînd presiunea pentru egalitarism este foarte mare, nu mai merge ca operele de artă, literatura şi filozofia să aparţină unei elite, şi mai ales nu se mai admite ca ele să fie create de nişte persoane deosebite, alese de Dumnezeu fără ştirea maselor largi (era cît p-aci să zic de oameni ai muncii), ci eventual prin votul Consiliului Europei. Omul nu mai e deasupra naturii. Dar ce mai e acum natura? Natura e cerul, iarba verde de acasă, marea, spicele de grîu. Natura poate fi ţara. Cu munţii ei, cu palatele ei brâncoveneşti, cu fotoliile ei parlamentare. Cu toate bunurile ei materiale, oraşe, străzi, case, săli de conferinţe, studiouri de televiziune etc., cu toate, exclusiv – oamenii. Ca în cazul, Doamne fereşte, al efectelor unei bombe cu neutroni. Pardon, am uitat ceva: grădina zoologică. Şi maimuţele fac parte din regnul regesc al naturii. O maimuţă a muşcat un om, urmează publicitate.

De operele literare şi filozofice trebuie să se bucure toată lumea. Atunci cînd bibliotecile şi cărţile nu vor mai arăta precum cele din ziua de azi, vor fi şi accesibile cu un simplu click al *mouse*-ului calculatorului, democratizarea utilizării lor va fi completă. Comentatori ai acestor opere nu vor mai fi numai criticii literari profesionişti, ci oricine stă într-o crîşmă – să sperăm că odată cu globalizarea, acestea nu vor dispărea –, la o bere (băutură care, de asemenea, sperăm să existe în continuare). Cu lucrările lui Platon, Kant, Aristotel etc., e clar ce se va întîmpla; problema va fi aceea a noilor creatori. Dar şi aceasta se poate rezolva foarte simplu, pentru că pînă atunci se va introduce, în sfîrşit, şi votul uninominal, se vor face propuneri şi vor fi aleşi cei care vor scrie pentru cetate. Se va termina astfel cu aberaţia ca oricine să se apuce de o astfel de activitate, pe ascuns, fără ştirea maselor (populare). Se va termina cu izolări pe la Păltiniş şi în alte locuri, unde vreo persoană nealeasă şi implicit veleitară, plină de ifose şi orgolii să nască eseuri şi alte produse ale gîndirii. Voi avea ocazia şi eu să-l propun pe nea' Nelu Petcu, administratorul de bloc, care are un discurs interior (de apartament) foarte elocvent, să fie scos din activitatea ingrată pe care o face certîndu-se cu toate babele din bloc, şi să i se repartizeze o cameră într-o vilă la munte, sau toată vila, pentru că îi plac petrecerile cu manele care cer spaţiu mult, căruia să i se încredinţeze misiunea de a crea pentru comunitatea umană. Pentru că de acum încolo creaţia nu va fi făcută de „aristocraţi“, de elite, sau mai bine zis nici nu vor mai exista elite. Nu vor mai fi necesare. În acest sens, o soluţie mai bună pentru scrierea operelor valoroase este aceea ca să se stabilească lucrul pe capitole. Apartamentul 1 de la scara 1 va scrie capitolul 1. Apartamentul 2 – capitolul 2 şi tot aşa pînă la terminarea unei ample, instructive şi memorabile lucrări despre omul recent – să zicem. Apropo, cu această ocazie se pot anula alte lucrări cu titlu sau conţinut similar; printr-un simplu decret se poate abroga eseul *Omul recent* de H.-R. Patapievici, şi solicita restituirea de către acesta a drepturilor de autor, lucrarea nefiind realizată în condiţii de deplină democraţie, ci dintr-o iniţiativă aiurea a autorului.

În zilele noastre cultura devine o noţiune din ce în ce mai palidă, (oricum, bine că nu dispare!), pofta de lectură este din ce în ce mai anemică, iar limbile greacă şi latină nu mai prezintă nici un interes, spune Andrei Pleşu. Acum e adevărat că şi statuia lui Moise de Michelangelo, cea care este atît de expresivă încît eşti convins că i se mişcă buzele şi spune ceva (chiar celebrul sculptor renascentist, după ce a terminat-o, s-a dat cîţiva paşi înapoi şi a exclamat: „Şi acum, vorbeşte!“), *în prezent* dacă te afli în preajma ei ai impresia că nu scoate nici un sunet. Iar figura lui Moise e palidă acum, categoric. Ceauşescu, vizitînd Acropole, a exclamat: „Bine, mă, dar aici e o adevărată ruină, nu ca la noi!“

Există un anumit număr de consumatori de artă şi un număr de creatori. Nu cred că cititorii lui Vargas Llosa vor trece la Sandra Brown; cel mult, ei pot trece la situaţia de a nu mai citi nimic. De fapt, pofta de citit la cineva „drogat“ deja nu se poate diminua. Problema este la noile generaţii, captive de la vîrste fragede ale televiziunii şi calculatorului, care nu ajung să dea de gustul lecturii.

S-a calculat că dacă şase maimuţe s-ar juca la computer timp de 2000 de ani, ar putea scoate toate operele lui Shakespeare, Homer, Dante etc., toate scrierile valoroase ale omenirii, inclusiv Biblia. Aşa că, dacă toată cultura noastră ar dispărea prin uitare sau estompare, nici o problemă, salvarea poate veni de la maimuţe. Poate că ar trebui să le punem de acum la treabă, să ne încadrăm în timp.

Ioan SUCIU
isuciu@spymac.com

Articolul lui Sever Voinescu „Reagan“ (nr. 22)

Mult stimate Sever Voinescu,

Am citit cu interes mini-panegiricul pe care l-aţi alcătuit pentru recent defunctul Ronald Reagan. Aţi surprins, cred, efectele pozitive ale celor două mandate, în special în ce priveşte dinamica politicii internaţionale şi soarta popoarelor din Europa de Est – portretul d-voastră însă mi se pare monocolor, ar fi fost corect, cred eu, să zăboviţi şi asupra aspectelor mai umbrite, atacul fără precedent în amploare la adresa programelor sociale (şi aşa retardate comparativ cu alte state industrializate), accentuarea (e drept condusă impecabil) formei faţă de fond în contextul electoral, crearea unui deficit bugetar fără precedent, eludarea unor mecanisme constituţionale în sprijinul unor acţiuni în care „patriotismul“ a fost îmbinat foarte util cu interesele politice şi financiare ale unui grup restrîns de „căuzaşi“ fără vreun beneficiu la nivel naţional (Iran-Contra), o strategie hollywoodiană în ce priveşte anumite acţiuni militare (a se vedea „eliberarea“ grotescă a Grenadei) şi aparent o lipsă totală de preocupare atît pentru efectele unor acţiuni „care dau bine“ cît mai ales pentru impactul pe termen lung. După opt ani de hiatus clintonian, luarea cu asalt a societăţii americane şi, într-o oarecare măsură, a lumii de dincolo de graniţele ei, este continuată de actualul preşedinte, e drept, lipsit de charisma predecesorului şi care, în discursul lui gîngav, a înlocuit războiul rece cu o luptă pe viaţă şi pe moarte împotriva „terorismului“, termen al cărui înţeles exact îl are numai el, bazat pe interpretări personale ale directivelor Celui de Sus. Ronald Reagan a fost ultimul preşedinte american „în ton“ cu majoritatea electoratului, nostalgie care se simte acum în majoritatea comentariilor, deşi ea nu justifică beatificarea grandioasă orchestrată de dreapta politică. Aţi folosit cîteva citate umoristice din folclorul reaganian, vă rog să-mi permiteţi să citez şi eu dintr-un personaj strîns legat de fostul preşedinte. Pat Buchanan, actualmente comentator politic, politician catolic şi de dreapta, fost candidat la preşedinţie, a fost autorul multor discursuri pe care Reagan le-a interpretat cu fler şi care au contribuit în mare măsură la crearea acelei imagini care stăruie pînă în ziua de azi. Intervievat odată, despre colaborarea cu Reagan, Buchanan a fost întrebat ce şi-ar fi dorit cel mult – răspunsul a fost „aş fi vrut să-l văd pe Reagan în mijlocul unei întîlniri internaţionale la vîrf, să zicem la Reykjavik, citind filă cu filă dintr-un discurs dramatic, pînă ce dă peste o pagină goală pe care să-i fi grafiat eu cu litere de-o şchioapă: „And now you son of a bitch, you're on your own!“. („Şi acum, nenorocitule, eşti pe cont propriu!“)

Cu respect,

Andrei ADERCA
Stamford, Connecticut, SUA

N. red.: Sever Voinescu răspunde acestei scrisori la rubrica sa din pagina 5.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Precizare

● Adresa de *e-mail* a cititoarei care semnează prima scrisoare din pagina a doua a numărului trecut este: ana_balaita@mail.com.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Turismul alternativ**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 20.100 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Democrație și lacrimi

După încheierea alegerilor locale, am căzut, din întîmplare, pe un final de dezbatere televizată, în care un ins – pentru mine necunoscut – zugrăvea în culori sumbre viitorul orașelor unde tocmai se instalau primari noi. „Schimbarea regilor – bucuria nebunilor.“ Noii veniți vor avea nevoie de timp ca să priceapă ce au de făcut, vor încurca lucrurile și, pînă să se dumirească, vor cheltui prosteşte banii bugetelor locale. Individul era înțelept și amar. Nici unul dintre interlocutorii săi n-a socotit util să-i comenteze proverbele. El însuși nu părea înclinat să-și ducă gîndul pînă la capăt și să-și asume doctrinar consecințele lui practice. În fond, teza subiacentă a unei declarații de acest tip este că alegerile sînt o prostie. Nu pur și simplu inutile, ci de-a dreptul primejdioase. Alegerile creează haos, păgubesc comunitatea, încurajează arbitrarul și incompetența. Iar dacă alegerile sînt rele, democrația, în ansamblul ei, e de asemenea rea. Un sistem politic sănătos, stabil, capabil să asigure buna funcționare a mecanismelor publice, nu va admite schimbări la vîrf decît foarte rar, sau niciodată.

Mi-am spus, mai întîi, că am de-a face cu un simpatizant solitar al monarhiei absolute. Autoritatea trebuie să se concentreze în mîinile unei singure persoane – consfințită prin drept divin – și nu poate fi înlocuită decît prin uzurpare sau răzmeriță. O altă variantă ar fi fost ca omul meu să fie un nostalgic al dictaturii. Dictaturile întruchipează „stabilitatea de monolit“ a unei puteri devenite monopol. Ele dețin (și utilizează) toate mijloacele pentru a stăvili orice subversiune, orice tentativă de subminare a sempiternității lor. Păstrăm cu toții în memorie, ca pe o experiență încă proaspătă, modul de funcționare al unei astfel de mașinării. Decenii întregi, am avut dinaintea ochilor aceleași portrete, am omagiat aceiași conducători. Subalternii lor nu erau nici ei înlocuiți, decît dacă se abăteau de la linia partidului unic sau dacă, din motive obscure, cădeau în dizgrația șefilor.

După cîteva momente de incertitudine, am aflat că „politologul“ în speță era parlamentar PSD. El nu se sfia să pună la îndoială în văzul lumii legitimitatea și raționalitatea unui sistem politic căruia, pe de altă parte, îi datora alegerea sa în forul legislativ al țării. Părerea lui – și cu siguranță părerea multora dintre colegii săi – era că un stab inapt, dar vechi în post, e preferabil unui concurent mai bun, proaspăt instituit. În cazul acesta, e mare păcat că oameni ca Nicolae Ceaușescu, Bobu, Postelnicu & Co au fost înlăturați. S-au anulat astfel munți de competență și înțelepciune, monumente de talent managerial. Revoluția din decembrie 1989 a fost „bucuria nebunilor“. E drept, teoria aceasta riscă să se întoarcă și împotriva taberei proprii. Căci atunci și schimbarea din 2001 a guvernării CDR cu una „de stînga“ a fost „bucuria nebunilor“. Prin urmare, lucrurile trebuie nuanțate: alegerile sînt bune pînă în momentul în care vine la putere partidul „nostru“. Ulterior, e musai ca ele să fie suspendate, așa încît noii aleși să fie „lăsați să lucreze“, adică să fie aleși pe viață.

Cîtă vreme, pe scena politică a țării, oameni cu asemenea idei vor fi activi și influenți, democrația autohtonă este în pericol. Cîtă vreme politicienilor de toate culorile nu le intră în cap că plecarea din funcție, sau de la guvern, e igiena însăși a puterii, garanția sănătății ei, nu vom fi credibili în ochii nimănui. Or, ceea ce se vede e departe de a fi încurajator. Disperarea perdanților e stupefiantă și dizgrațioasă. Uneori, nici euforia cîștigătorilor nu e mai brează. Evident, nu putem pretinde nimănui să-și inhibe dezamăgirile sau bucuria. Dar a le trăi și a le exhiba în chip patetic e o dovadă de crasă insensibilitate față de valorile democratice. E simptomul speranței ascunse ca democrația să *nu* funcționeze cu adevărat, sau să funcționeze numai în beneficiu propriu. E inadmisibil ca un primar evacuat să izbucnească în plîns. E tragic să-ți pierzi mințile sau să faci infarct, pentru că ai pierdut (sau ai cîștigat) alegerile. Nu ajung la astfel de accidente decît cei pentru care lupta electorală e o luptă „pe viață și pe moarte“, cei pentru care miza acestei lupte e enormă pe multiple – și impure – planuri, cei pentru care competiția politică nu e jocul sobru al unei dispute de idei și de strategii, ci un război sîngeros, o încleștare crîncenă, în care una din tabere trebuie să-și lase oasele. Democrația nu e bine instalată, cîtă vreme, în perimetrul ei, rămîne prea mult loc pentru isterii, lacrimi, cruzimi și jubilații extatice. Avem prea mult temperament. Partizanatele noastre sînt țipătoare, ochii noștri sînt injectați de patimi abrupte. Nu avem încă organ pentru nimbul de liniște și de firesc al societăților cu adevărat democratice.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre atacul lui Rus la adresa baronilor pesediști din teritoriu? Credeți că autonomia locală poate salva mega-partidul de la înec?

PSD-ul funcționează după acea lege a naturii ce-i îngăduie șopîrlei călcate pe coadă să scape prin abandon.

Domnul Rus se iluzionează cu autonomia locală a cozii lepădate în iarbă, căreia îi va crește un alt cap, cînd în realitate partidul dumnealui nici măcar cu regenerarea simpatizanților anonimi nu stă prea bine.

Fostul ministru de Interne, ca orice ardelean serios care are pus la uscat în podul casei complexul de superioritate față de oții de regățeni, n-are curajul să acuze direct capul de la București, ci mai degrabă trunchiul moldovenesc al șopîrlei social-democrate, ceea ce-i o mică găinărie, căci nu baronii locali au creat PSD-ul, ci PSD-ul a fătat baronii locali.

Numai premierul Adrian Năstase poate rezolva dramoleta domnului Rus: cuprins de sentimentul japonezesc al ființei, după ce a pupat fără jenă copia sabiei lui Ștefan cel Mare, mikadoul din Tărtășești să-și facă harakiri cu originalul aflat temporar pe teritoriul patriei noastre.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Miscellanea Pub

Spre stînga, străduța, fără trotuar – să tot aibă vreo trei metri lărgime –, face un cot, după care se varsă în Via del Corso; spre dreapta, se întrevede agitația din Via della Scrofa. Aici, unde stau, este un fel de mic golf între două clădiri bătrîne, e umbră și e liniște. Pe fundal, în partea stîngă, o clădire cărămizie, cu cinci rînduri de ferestre în plin soare și cele cinci rînduri corespunzătoare de încadramente diferite, atît de italienești. La nivelul solului, tot în stînga, o mică tipografie – „Aurora“ – expune într-o vitrină modestă un afiș producție proprie cu *Romeo și Julieta*, în regia lui Gigi Proietti. (Nu pot să nu zîmbesc la asocierea fonetică a lui Gigi cu Shakespeare.) Pe aceeași parte cu tipografia, înșirate unul lîngă altul, 17 scutere. Între 4 și 6, vor fi încălecate, unul după altul, de micii funcționari de la instituțiile învecinate. Drept în față, intrarea la Miscellanea Pub, aleatorul meu foișor de pîndă din această zi. Eu stau la una dintre cele trei mese ale barului, furișate pe această străduță, numită Via delle Porte.

Nu sînt decît la cîteva minute de Foro Romano, unde ghizii povestesc despre *these guys*, romanii, și isprăvile lor minunate, dar aici e altă Romă. Patronul bea o bere, în prag, cu un vecin. Barmanul, în lipsă de clienți, îl ajută pe un altul să-și repare bicicleta. Nimeni nu vociferează, nu gesticulează și nu au rufe înșirate la uscat de la o fereastră la alta. Ce-i drept însă, vorbesc tot timpul.

Pe aici nu prea trec turiști – cel puțin la această oră din după-amiază. Se scurg însă funcționari de la instituțiile din preajmă, așa că am timp să-i observ în voie. Sînt atît de firesc de eleganți! Mai ales dacă îi compari cu omologii lor britanici, de la Londra, care parcă ar purta cu toții uniforma unui Mao de casă mare. Trec și carabinieri, de la sediul lor de alături, din San Ignazio, în uniformă de gală – este aniversarea înființării armei de carabinieri – dar ei sînt țanțoși, deși încearcă să fie dezinvolți.

Nu știu de unde apare brusc un bărbat între două vîrste, măsliniu și cu un fel de țambal atîrnat de gît. Se salută cu patronul, care continuă să-și bea berea și începe să cînte. *Ciao, capo!* – se uită el insistent către mine, cînd termină de cîntat. Mă simt *capo dei tutti capi*, așa că îi dau cei 2 euro păstrați pentru înghețată.

*„Oh, you mean **dinner**, how nice!“* – se extaziază, *so very British*, cele două bătrîne doamne care s-au așezat la masa din fața mea. Sînt primele reprezentante ale turismului din Roma care își fac apariția pe ulița mea. Chelnerița le-a vorbit, în cel mai natural mod cu putință, doar în italiană, strecurînd doar cîte un cuvînt englezesc la început de frază. De altfel, pentru mai toți italienii, limba lor este atît de „naturală“, în toate sensurile acestui cuvînt, încît nu prea le vine să învețe vreo altă limbă, inevitabil atît de „artificială“. Și într-adevăr, în modul cel mai natural cu putință – dacă nu au nimic de împărțit – sfîrșesc prin a se înțelege cam cu toată lumea. Așa și acum. *Oh, my goodness!* – au exclamat deci bătrînele doamne cînd fata le-a adus două farfurii cu niște *antipasti* delicioase. Cel puțin așa arată ele de la mine, care n-am avut parte decît de niște chipsuri în prețul berii inconturnabile.

Încet, mesele încep să se umple cu turiști refulați din marile artere învecinate, devenite supra-aglomerate. Patronul s-a retras în bar, tipografia „Aurora“ și-a tras obloanele, iar scuterele au dispărut. Începe viața de noapte, așa că e timpul să mă retrag. Iau mașina prietenului meu și încerc să mă strecor prin circulație. Este mult mai haotică decît la București – dacă așa ceva se poate imagina. Motoretele se freacă în viteză de fiecare capotă de mașină în mișcare și taie adesea colțurile pe trotuar, mașinile schimbă culoarele – arareori marcate – fără să semnalizeze și opresc la stop doar în caz de necesitate. Cîtă vreme nu are loc un accident, totul curge însă la fel de natural ca și limba italiană.

Mă opresc undeva pe lîngă Via Veneto și o iau pe jos de-a lungul faimoaselor sale baruri și hoteluri. *Am cîștigat zece dolari pe oră luna aceasta!* – aud lîngă mine un tînăr american care își face curaj să intre cu familia în unul dintre elegantele localuri inundate de lumină. Nu este cazul meu, așa că o pornesc mai departe prin Villa Borghese, mustind de flori, spre Accademia di Romania. În mica piață din față, doi tineri îmi fac semne. Mă opresc, dar realizez repede despre ce este vorba: sub ferestrele Academiei se află unul dintre cele mai frecventate locuri de întîlnire ale homosexualilor din Roma. Le fac deci ambiguu cu mîna și mă duc în casă, mă așez la fereastra mea și stau pînă tîrziu în noapte să miros parfumul Romei.

ținerea de minte

Răspunsul apărării la acuzația că Flaubert a fost pesimist:

„Aha, încep să înțeleg încotro bateți. Ați fi dorit ca romanele lui să fie ceva mai vesele, ceva mai... Cum ați formula dumneavoastră, «ancorate în viață»? V-ați luat doctoratul la București? Nu știusem că e necesar să-i disculpi pe autori pentru pesimismul lor. E ceva nou. Eu, unul, refuz. Flaubert a spus: «Din intenții bune nu se naște artă». Tot el mai zicea: «Publicul dorește opere care să-i flateze iluziile».“

(Julian Barnes, *Papagalul lui Flaubert*, Editura Univers, 1997, traducere de Virgil Stanciu)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cine sînt fraierii?

Se tot scrie în ultima vreme despre schimbarea la faţă a PRM, care l-ar putea aduce pe C.V. Tudor aliat în viitorul guvern, fie că acesta va fi al Alianţei, fie că va fi un guvern PSD. Se analizează la modul serios această posibilitate, ca şi cum Tudor şi PRM au convins lumea bună, în general, şi Occidentul, în special, că au devenit oameni onorabili. Este ridicol: noi nu credem în farsă, dar sîntem convinşi că occidentalii se vor lăsa fraieriţi, că „va merge", oricum ăia nu înţeleg mare lucru din ce se întîmplă pe aici.

Iată ce am citit în faimoasă rubrică „Săptămîna pe scurt" (semnată Alicibiade, pseudonimul neoficial al lui C.V.T.): „Cîţiva ziarişti nu mai pot de grija lui Vadim. În special Ion Cristoiu, Victor Niţelea şi S.R. Stănescu se dau de ceasul morţii pe tema «schimbării la faţă» a liderului PRM care, vezi, Doamne, aşa ar fi pierdut electorat. Aceşti publicişti nu pricep un lucru elementar: la 28 noiembrie 2004, poate Vadim să aibă 80% – dacă nu va fi agreat de comunitatea internaţională, i se va tăia, din oficiu, un zero şi va rămîne cu 8%!... Astăzi, Vadim a adoptat cea mai bună strategie pentru a împiedica marea fraudă pusă la cale pentru 28 noiembrie 2004. Sînt două direcţii de acţiune: sensibilizarea comunităţii internaţionale şi neutralizarea, din start, a «maşinii de furat» din ţară. Numai aşa se pot cîştiga alegerile. Altminteri, ne vom trezi iarăşi cu un boicot total".

Cine ştie cum se citeşte această revistă, nu are îndoieli în privinţa autorului. Dincolo de practica schizoidă de a scrie despre sine la persoana a treia, şeful PRM pare a fi un adolescent mîndru de planul său secret, atît de mîndru încît îl spune în gura mare pe uliţă. Cum a dovedit în interviul acordat ziarului israelian *Haaretz*, antisemitul Tudor este în continuare convins că evreii conduc lumea şi atunci trebuie să se pună bine cu ei. Iar dacă Occidentul conduce de fapt România şi cine nu place Occidentului este furat la alegeri, atunci trebuie să se pună bine cu Occidentul. Logică din topor şi falsă. Dar, chiar dacă am urma raţionamentul, eficienţa acestei şmecherii dîmboviţene este nulă. Occidentul atotstăpînitor nu va da doi bani pe ce spun Tudor şi partidul său. Avem două precedente care arată că imaginea unui partid nu se schimbă ca şosetele şi aceste încercări nu păcălesc pe nimeni: Partidul Libertăţii din Austria şi Partidul Radical Sîrb. Austria a suferit pierderi de imagine colosale, şi-a şubrezit poziţia şi prestigiul în cadrul Uniunii Europene pe termen lung pentru că Partidul Popular a ales să se alieze cu Partidul Libertăţii al lui Haider, de orientare neo-fascistă. Dar nu înainte ca Haider însuşi să se retragă de la conducerea partidului. România are nevoie de Occident mult mai mult decît Austria, situaţiile sînt incomparabile. Ceva mai asemănătoare este situaţia din Serbia. Vadimul sîrbilor se numeşte Vojislav Seselj şi este judecat în prezent la Haga pentru crime de război. Fostul său aliat Slobodan Miloşevici spunea despre el că este personificarea violenţei şi a primitivismului. Succesorul lui Seselj în fruntea partidului a intrat în turul doi al alegerilor prezidenţiale de săptămîna trecută, dar semnalele din Occident au fost clare: dacă radicalii cîştigă alegerile, Serbia poate spune adio ajutorului financiar şi speranţelor de a intra la un moment dat în UE.

Haider de bunăvoie, obligat de împrejurări Seselj, liderii acestor partide au făcut pasul înapoi. Tudor nici măcar nu a încercat o asemenea manevră şi nici nu este de închipuit. Manifestă o autoritate de tip charismatic-revoluţionar în cadrul partidului, care funcţionează mai degrabă ca o organizaţie subversivă milenaristă decît ca un partid modern. Dacă a ajuns la concluzia că aberaţiile extremiste şi antisemite pe care le-a propagat 14 ani erau greşite, normal ar fi fost să se retragă. Nici măcar nu s-a pus problema. După ce PRM a devenit brusc un partid filosemit, un singur deputat (Valentin Vasilescu, el însuşi

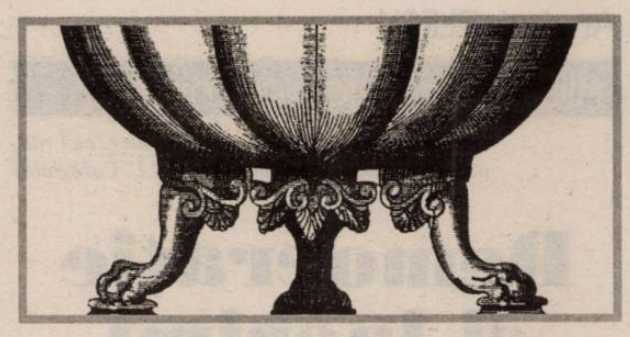

o figură bizară în felul său) a declarat că nu este de acord. În rest, ceilalţi cîteva sute de mii de membri cu care se laudă partidul par a fi urmat supuşi revelaţia liderului. Iată şi al doilea motiv pentru care această şaradă nu poate fi tratată cu seriozitate: este o toană a unui singur individ, de o incoerenţă inadmisibilă în politica serioasă. Dacă s-a visat filosemit într-o noapte şi ceilalţi l-au urmat fără discuţii, atunci la fel de bine poate să aibă un coşmar de sens contrar în altă noapte. A forma alianţe şi guverne cu un asemenea partid, a risca situaţia externă a României crezînd că naivii din Occident înghit basmul cu revelaţia şi cred că Vadim a devenit o persoană onorabilă nu înseamnă decît că fraierii sînt acolo unde au fost dintotdeauna.

presa despre...

Un faliment moral

„Imaginea este izbitoare: un puşti de 14 ani stă cu un caiet în mînă, citeşte cîte un alineat, după care închide ochii şi încearcă să-l repete din memorie. Am văzut astfel de imagini din şcolile islamice fundamentaliste din Pakistan, unde viitorii talibani ai lumii memorează aiurea Coranul, dar nu la ele mă refer. Cînd am văzut acele imagini nu de mult, mi-am amintit că, în şcoală, acel puşti am fost eu şi alţi colegi ai mei. Am învăţat sute de pagini, cu citate şi versuri, opinii critice savante, manuale cu punctuaţie cu tot. Mai mult ca sigur, ei există şi azi în acest sezon al examenelor în România anului 2004.

Această tehnică de îndobitocire a generaţii întregi constituie un genocid intelectual, iar cei care perpetuează aşa ceva – fie ei profesori sau părinţi – comit o crimă împotriva României, asigurîndu-i viitoare generaţii de oameni fără discernămînt, fără iniţiativă. Ei nu-şi vor asuma riscuri, nu vor avea propriile lor afaceri, nu vor vota lucid la alegeri, nu-şi vor trage conducătorii la răspundere.

Acum, în toiul sezonului anual de examene, trebuie repetat adevărul trist că sistemul de învăţămînt românesc este un faliment moral colectiv şi nu un motiv de mîndrie demagogică, o pată pe prezentul şi mai ales viitorul României. În ciuda multor excepţii, este un sistem în care elevii nu au şanse să treacă examene de admitere în liceu sau facultate fără meditaţii particulare, iar profesorii nu pot supravieţui din salarii dacă nu dau aceste meditaţii.

În aceste condiţii, este absolut irelevant cîţi români muncesc la Microsoft, cîţi olimpici mioritici îi bat pe ăia de la NASA, dacă pentru fiecare dintre aceste valori – care cam toate o şterg din România – rămîn în urmă zeci, dacă nu sute de copii ignoraţi de profesori ce aparţin unei alte ere, de părinţi prea ocupaţi şi de un guvern dezinteresat de viitorul ţării pe care se face că o conduce." (Andrei Postelnicu, *Jurnalul Naţional*) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

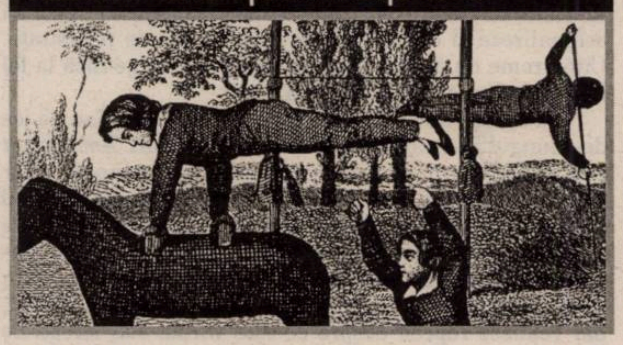

La manivelă

– ghid scurt de nimic altceva –

Se spune că inventatorul demarorului pentru automobile a avut mari probleme în a-şi promova produsul: „La ce-mi trebuie demaror, cînd şoferul poate să dea la manivelă?", se întrebau proprietarii de maşini.

Asta era în Franţa acum vreo sută de ani. Între timp, demarorul a făcut o frumoasă carieră, oarecum anonim în spatele unor agregate mai importante şi mai cunoscute care compun un motor de automobil: chiulasa, jiglerul, carburatorul sau pompa de benzină. În mii de variante constructive, mic sau mare, maro sau negru, demarorul a muncit discret pentru noi. Din păcate, efortul lui a fost în zadar: manivela a cîştigat pînă la urmă bătălia cu celebritatea! Ea a spart capota şi-a ieşit la aer, ca *alienul* acela micuţ care sare din burta cosmonautului în Alien 1, 2, 3 şi următoarele. Şi, la fel ca el, manivela şi-a cîştigat locul direct în lumina reflectoarelor. Nu a farurilor.

Altfel spus, manivela a ajuns un model. Ea şi-a dat numele unei întregi categorii sociale, mîndră şi răzbunătoare *(probleme, mă?)* care inexact e considerată ca fiind formată doar din şoferi. Manivelă (ca poreclă) e un indicator de statut social, dar şi o trăsătură de caracter. Şi tot ea (ca expresie) descrie efortul mecanic inutil, popularizat la noi sub denumirea de muncă.

Mai mult decît atît, manivela e pe cale să evolueze spre un model de carieră. Regulile sînt simple: urci, faci gălăgie şi (opţional) dai afară. Totul e să faci primul pas în poziţia din care poţi face scandal – după aceea merge de la sine. Iar la prima concediere pe care o decizi, promoţia e gata: şefii te vor admira pentru eficienţă şi lipsa de sentimentalisme balcanice. Esenţial este însă zgomotul: manivela trebuie să aducă aminte în fiecare clipă de utilitatea ei. Ca să fie sigură de asta, aruncă din cînd în cînd puţin nisip în motorul companiei sau al instituţiei în care lucrează. După care tot ea pune ordine după cîteva opinteli zdravene, cu public.

Nu există cursuri de manivele în vreo şcoală din România. Cîteva post-universitare specializate pe relaţii publice sau studii politice pretind că oferă *training* pentru cariere de viteză, similare cu cele ale manivelelor genuine. Dar se păcălesc singure: nici o manivelă de succes nu şi-a luat trucurile (să le zicem asseturi...?) din altă parte decît din spatele blocului. Iar ca să-ţi depăşeşti colegii de birou trebuie să începi din copilărie, cu piedici puse colegilor din Şcoala Vieţii. În plus, cînd vrei să-ţi baţi competiţia la figurat, te ajută s-o poţi bate şi la propriu. Poate şi de aceea manivelele adevărate au muşchi, nu ochelari cu ramă subţire.

Manivela are loc şi-n viaţa publică, iar fiecare partid încearcă să-şi găsească una, dacă n-are deja. Aici, magnetismul ei ţine de puterea de a le face atente pe manivelele din audienţă. Dar nu numai pe ele. Cînd ai aerul că poţi să-l şi înjuri dacă nu e atent, orice ascultător ciuleşte urechea.

Dar nu asta invidiem noi, slăbănogii, la aceste tipuri umane de forţă. Ci felul în care se descurcă cu femeile. Vedeţi, manivela reuşeşte cumva să-şi păstreze nevasta/iubita în condiţii în care pe noi ne-ar fi părăsit de mult: bea bere şi rîgîie, o înjură cînd ciorba nu-i bună, o bate cînd nu i-a mers bine la serviciu (lui, nu ei!). Cu toate astea, fascinaţia ei rămîne întreagă. Şi mută: nu se poate exprima decît printr-un alt copil, eventual. Pe care manivela îl va lăsa în grija mamei, alături de fraţii şi surorile lui, cînd va sosi momentul crizei de *midlife*.

Dacă întrebi o manivelă ce planuri de viitor are, nu-ţi va răspunde niciodată că „planuri de viitor" e un pleonasm. N-are timp de asemenea subtilităţi, care nu aduc nici bani şi nici putere, ci doar o modestă carieră la o catedră mîncată de carii. Dealtfel, viitorul acestui tip social e asigurat. Cînd a venit în România, un constructor francez de maşini a avut de ales între a aduce roboţi (scumpi) sau a lucra cu muncitorii locali (mai ieftini, chiar dacă nu la fel de îndemînatici). A ales a doua variantă: încă o dovadă că manivela are resurse chiar şi pentru secolul 21.

BARBURISME

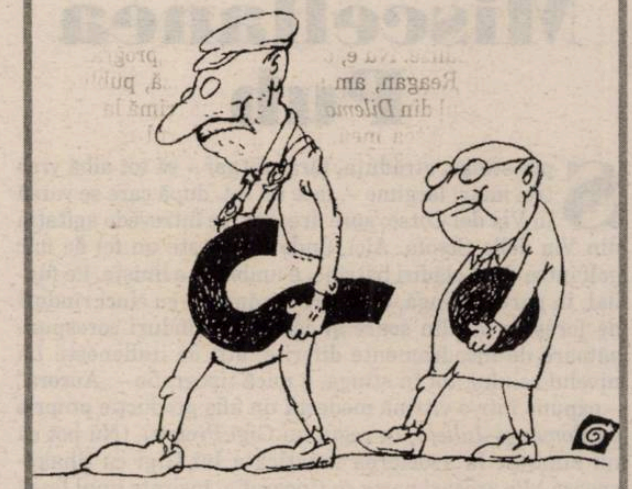

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Transferul

Predarea puterii de la autorităţile militare ale coaliţiei conduse de Statele Unite către guvernul irakian interimar civil a durat 20 de minute şi de frica atacurilor teroriste nu s-a organizat nimic solemn sau pompos. Din considerente de securitate, ceremonia a fost devansată cu două zile, iar prim-ministrul Iyad Allawi a declarat că e „o zi istorică, simţim că sîntem capabili să controlăm situaţia securităţii în ţară". Aşa şi trebuia să spună, deşi nimic nu e mai puţin sigur: istoria va decide dacă aceasta e ziua pe care o va consemna, transferul documentelor legale s-a produs, dar în Irak rămîn 160.000 de soldaţi ai coaliţiei, sub comandă americană, şi nimeni nu-şi face nici o iluzie în legătură cu încetarea violenţelor.

Oricît de puţin binevoitoare, reportajele din Bagdad filmau tejghelele cu marfă în abundenţă din pieţe şi pe cumpărătorii care în interviuri ziceau că se simt liberi şi că încearcă să se folosească în mod paşnic de această situaţie, fără să ţină seama de exploziile automobilelor şi ameninţările cu decapitarea.

Guvernul interimar e decis să se ocupe în mod serios de această realitate: ministrul Justiţiei a cerut reintroducerea pedepsei cu moartea, ministrul Apărării a promis că se va ocupa personal de tăierea mîinilor şi a capetelor, iar poliţiştii mai curajoşi au început – pentru prima oară după război – să dea amenzi pentru încălcarea regulilor de circulaţie. În materie de circulaţie, administraţia americană a emis o mulţime de reglementări, imposibil de respectat, aşa că autorităţile autohtone îşi propun să introducă în noile legi vechile obiceiuri ale pămîntului. Ceea ce va rezulta va semăna probabil mai mult cu regimul lui Saddam decît cu o democraţie occidentală, dar deocamdată toate opţiunile sînt deschise şi toate speranţele sînt permise. General contestată a fost decizia americană iniţială de dizolvare a armatei, a poliţiei şi a epurării administraţiei de cadrele partidului lui Saddam, ansamblu de măsuri care a dus nu doar la disoluţia regimului, ci şi la cea a statului. Desigur, dacă ar fi procedat invers şi toate acestea ar fi fost conservate, aceiaşi critici sau alţii ar fi avut toate motivele să aibă suspiciuni cu privire la calitatea unei democraţii realizate de instrumentele fostei dictaturi. Există situaţii fără soluţii corecte.

Plecarea rapidă a lui Paul Bremer, fostul administrator al Irakului, nu seamănă cu o victorie şi nu lipsesc cei care o aseamănă cu retragerea dezordonată a trupelor americane din Vietnam. E limpede că, din motive bune sau rele, administraţia şi-a asumat o misiune pe care a fost incapabilă să o ducă la un sfîrşit, fie el bun sau rău. În următoarele şapte luni ar trebui pregătite alegerile pentru a-i legitima politic pe reprezentanţii unei majorităţi capabile să vegheze la reconstrucţia economică şi politică a Irakului. Sub steagul reconcilierii naţionale un comitet pregăteşte o listă de 1.000 de nume care să voteze la sfîrşitul lunii iulie un Consiliu Naţional din 250 de membri pentru ca să supravegheze guvernul; dar chiar înainte de definitivarea listei, unii dintre probabilii candidaţi au anunţat că o vor boicota. Alinierile se fac pe linii noi: Ahmed Chalabi, fostul „om al americanilor", se aliază cu clericul Sadr, unul dintre cei mai convingători lideri ai şiiţilor anti-americani, armata americană a pierdut ceva oameni încercînd să-l anihileze; un lider al kurzilor se aliază cu sunniţii, iar negustorii bogaţi îşi redescoperă ascendenţa tribală. Sînt puse la îndoială şi capacităţile Guvernului de a asigura corectitudinea scrutinului şi nu e exclus ca – la fel cum era să fie în Algeria – rezultatele alegerilor să aducă la putere un partid sau o formaţiune politică islamică, departe de discursul democratic care a justificat cel de-al doilea război din Golf.

Specialiştii în problemele Orientului Mijlociu avertizează asupra lipsei de omogenitate a rezistenţei armate din Irak: infiltrările Al Qaeda, rezistenţii sunniţi şi secesioniştii kurzi, naţionaliştii şi partidele de stînga s-au opus cu toţii ocupaţiei, dar nu e exclus ca, în noile condiţii, să înceapă să se opună unii altora. Ar fi un început de democraţie într-adevăr originală.

globul cubic

Un continent de ciocolată

● „Constituţia americană are 15 pagini. Constituţia europeană are 200 şi nu e depăşită în lungime decît de Constituţia indiană unde sînt trecute şi detaliile despre creşterea animalelor. Documentul fondator al unei democraţii trebuie să concentreze în cîteva pagini principiile asupra cărora toată societatea e de acord. Nu aici îşi au locul taxele pentru drumuri şi problema şomajului. În documentul la care mă refer, Europa naţiunilor a învins-o pe cea a cetăţenilor. (...) Ştim de la Dewey încoace că bazele democraţiei sînt morala şi libertatea. Însă doar individul poate fi liber şi moral, nu comunităţile mai largi. Şi în orice caz nu «naţiunile»." (János Boros, profesor universitar, în *Magyar Hírlap* – Budapesta)

● „Problema politicienilor care acum au de «vîndut» Constituţia unor alegători plictisiţi sau ostili e că se bazează pe alternative imposibil de dovedit. Ce ar fi dacă, în general, Uniunea Europeană n-ar exista? Euroscepticii radicali, ca *Independence Party* din Regatul Unit, ar spune că am avea o Europă mai bună, liberă, prosperă, Europa unor state suverane care cooperează strîns: un continent de ciocolată alcătuit din mici Elveţii. Oricine are un dram de bun simţ ştie că nu e deloc plauzibil. (...) Apartenenţa la cel mai mare bloc comercial ne-a făcut pe toţi mai bogaţi. Dar nu putem şti ce s-ar fi întîmplat dacă UE n-ar fi existat.(...) Mobila şi arhitectura acestei Uniuni Europene sînt departe de a fi perfecte, dar lucrurile merg. Adaptînd faimoasa remarcă a lui Churchill despre democraţie: e cea mai rea Uniune Europeană posibilă, dacă nu luăm în consideraţie celelalte Europe probate de-a lungul timpului. Mîine va trebui să ieşim pe uşa principală şi să ne confruntăm cu problemele copiilor noştri. Altfel, în 2024, cînd nepoţii noştri vor părăsi micile noastre apartamente, puternic fortificate, făcîndu-şi drum prin căldura înăbuşitoare sau prin zăpada înnegrită, cînd se vor strecura printre bandele de naţionalişti în luptă cu imigranţii de pe trotuarul din faţă, cînd vor sta la coadă ore întregi ca să capete jumătate de normă la patronul chinez din cartier, se vor întoarce spre noi şi ne vor întreba: «Tăticule, ce ai făcut în timpul păcii celei mari?». Şi ce o să le răspundem?" (Timothy Garton Ash, jurnalist, istoric, *The Guardian* – Londra) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Jocul cu perspectiva

Scrisoarea pe care mi-a trimis-o dl Aderca tocmai din Connecticut (textul ei poate fi găsit în pagina a doua a revistei) m-a pus pe gînduri. Nu într-atît încît să producă o ajustare majoră a părerii mele despre Ronald Reagan, dar suficient ca să mă facă să îmi dau seama că aveau dreptate filozofii francezi din secolului al XIX-lea cînd spuneau că „perspectiva creează fenomenul".

Mă simt obligat să spun ceea ce era evident, şi anume că textul meu de acum cîteva săptămîni, scris la vestea morţii fostului preşedinte american Ronald Reagan, era o declaraţie de amor politic, un adio cu note patetice (sînt printre puţinii care mai cred, astăzi, că patetismul e bun, util şi are rostul său), o reverenţă respectuoasă. Declaraţiile de amor, firește, nu au nimic comun cu analizele riguroase şi e o greşeală să pretinzi unei atari declaraţii echilibrul şi răceala unei analize. Nu e, ca să zic aşa, în „programul" ei. În privinţa lui Reagan, am scris şi o analiză, publicată în altă parte. Textul din *Dilema veche* era o lacrimă la plecarea celui care, în mintea mea, este eliberatorul meu. Iată o subiectivitate mult prea puternică ca să i te poţi opune cu obiectivitate.

De la început, vreau să spun că ştiu bine ce i se reproşează fostului preşedinte american. Sînt multe umbre în biografia sa prezidenţială: de la afacerea Iran-contra la triplarea deficitului bugetar, de la excesul său religios în privinţa avortului (a încercat să răstoarne în Congres o decizie a Curţii Supreme americane, celebra *Roe vs. Wade*, în care s-a statuat că femeile sînt libere să aleagă avortul) şi de la reticenţa sa în chestiunea SIDA (criticii săi spun că nu ar fi reacţionat prompt împotriva maladiei teribile care se profila, pentru că în anii aceia se credea că boala afectează doar pe homosexuali şi i-ar fi lăsat, în mod deliberat, pradă morţii) la controversatul său mesaj către ţările arabe din 1984 în care anunţa că o eventuală înfrîngere a Irakului lui Saddam în războiul cu Iranul ar supăra America. Ştiu bine controversele din jurul politicii sale economice, însă ştiu (din cifre) cum arăta America în 1981 şi cum arăta în 1988. Am şi o sursă personală, dintre acelea de care nu ai voie să te îndoieşti: logodnica mea ştie „pe viu" America lăsată de Reagan şi face parte dintre cei care, ca şi dl Aderca şi mulţi alţii, nu sînt deloc de acord cu acest cult reaganist, pe care dl Aderca îl numeşte, necruţător, „beatificarea grandioasă orchestrată de dreapta politică".

Dar există şi zeci de milioane de americani care gîndesc altfel şi există, mai ales, zeci de milioane de est-europeni care îi păstrează o amintire luminoasă. Cine a fost, de fapt, Reagan? Cel din amintirea mea sau cel din amintirea dlui Aderca? Un luptător pentru libertate sau un om care „trîntea" Constituţia, un soldat al democraţiei sau un bigot întunecat şi absurd? Nu am la îndemînă răspunsul care să închidă dezbaterea. Este, oare, posibil să fi fost şi una şi alta? Greu de crezut. Atunci, ceea ce ne face să vedem lucrurile atît de diferit nu poate fi altceva decît punctul diferit din care le privim. Din inima universităţilor americane, a mediilor liberale de peste ocean, Reagan se vede cum zice dl Aderca. Din inima lagărului comunist, se vede cum îl văd eu. Ceea ce ne determină gîndirea şi opţiunile nu este nici istoria ca memorie colectivă, nici istoria ca experienţă colectivă, şi nici măcar istoria noastră, personalizată, ca experienţă individuală, ci istoria din noi, istoria văzută prin cea mai subiectivă lentilă cu putinţă, adică istoria aşa cum neam priceput să o pricepem.

Aveam nu mai mult de 16 ani. Eram în cei mai negri ani ai comunismului ceauşist şi, în acelaşi timp, în plină epocă Reagan. La mine în casă, ca în orice casă din acea Românie întunecată, se asculta continuu Radio Europa Liberă. Nu ştiam prea multe despre politică la vîrsta aceea, atîta doar, Ceauşescu mă îngreţoşa şi mă înfricoşa. Nu aveam „organ" politic, dar simţeam că trăiesc într-o închisoare, eram tot mai conştient de lipsa sufocantă de libertate. America, Reagan, Europa Liberă – asta a fost triada care simboliza, pentru adolescentul care eram, însăşi libertatea. Era ceva de departe, intangibil, dar care mă modela interior printr-o sedimentare secretă, de adîncă intimitate. Fiinţa mea politică se orienta, se calibra, îşi afla propriul contur. Figura lui Reagan, discursurile sale, felul decisiv în care a abordat URSS, isteria care îi cuprindea pe comunişti la auzul numelui său – toate astea îmi aşezau tabla de valori în acea lume. În bună măsură, cred şi azi în ceea ce începusem să cred atunci. Din apartamentul înghesuit al acelui cartier ploieştean, gîndul meu se elibera, amestecul de speranţă şi nelinişte mă agita, ţiuiturile şi pocniturile ultrascurtelor îmi dădeau un frison eliberator. Vedeţi, experienţa Reagan este una foarte intensă pentru mine. Dacă ai trăit aşa ceva, nu poţi uita. Dacă ai uitat înseamnă că nu ai trăit. Ceea ce, mă grăbesc să spun, nu înseamnă că ar fi ceva în neregulă.

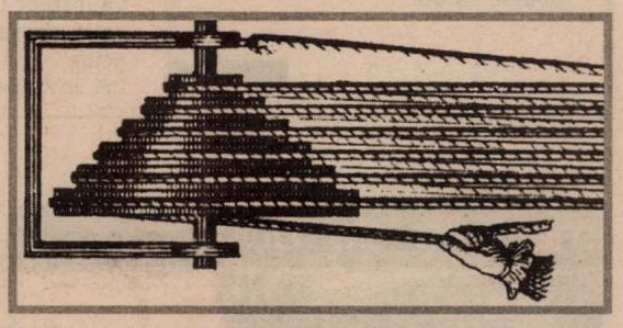

Atîta doar, dacă nu ai trăit astfel anii '80 în România, ai ratat o experienţă cît se poate de tare. Căci rar istoria îţi oferă şansa să te frămîntţi mut aproape un deceniu şi apoi, deodată, să-ţi ofere satisfacţia cea mare a împlinirii dorinţelor tale politice.

În privinţa dlui Bush, iarăşi, ne despărţim. Să fie, din nou, vorba de perspective diferite? Poate. Da, e gîngav. Da, are cel mai neconvingător şi, adesea, enervant discurs pe care l-am auzit vreodată. Da, tot ce a început să facă a ieşit prost. Nu i-a reuşit aproape nimic. Dar nu pot merge chiar pînă acolo încît să pun cuvîntul *terorism* în ghilimele şi să mă fac că nu înţeleg ce vrea să spună, implicînd, cu naivitate jucată, că nu există ca realitate. Aţi văzut descăpăţînările îngrozitoare din ultimele săptămîni? Totuşi...

ready made

„Katakilla. – Tratamentul de vară pe baza Tuba Toxin – pentru distrugerea tuturor insectelor cu piele moale ca: pureci verzi, negri, lânoşi, omizi, etc. Acţiunea foarte toxică prin atingere – provoacă paralizia insectelor – nu supără pe operator.

Un pachet lei 25. O cutie (4 doze) lei 100. O cutie de 1 kgr. lei 340.

Weedicide. – Preparat destul de caustic – distruge orice vegetaţiune – special pentru menţinerea curată a aleelor în parcuri şi grădini – a terenurilor de emis – a curţilor îngrijite.

Cutia de 600 gr. lei 150. Bidonul de 1200 gr. lei 250."

(Catalogul general al Seminţeriei „La Bunul Grădinar" A. Clouard, 1936)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Sfaturi practice

N-o fă pe nebunul:
pune-ţi femeia
(cît nu-i vine toamna)
la treabă, cu unul
ce-o face,-n Nemeia,
pe leul; iar perna
împarte-o cu doamna
Hydră din Lerna!
Altminteri, nu-i cazul
să vînturi Caucazul
pleşuv, după vulturi
şi alte jivine
semidivine
şi nesătule,
ce n-au loc pe pulturi.
Ia-n locaţie bovine,
iar bălegarul
vinde-l cu carul,
cui n-are destule
îngrăşăminte, —
căci ni se schimbă
(mai mare jena!)
glia-n coclaur.
Scoate-ţi din minte
greaca veche, ielena
iepòcii de aur;
ia-ţi un centaur
ca alde Chiròn,
să te-nveţe o limbă
mai neolitică, —
şi intră-n politică,
domne baron!

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Neo-aurolaci de viţă nobilă

(un pamflet prăfuit bine)

Într-o seară, în Egipt, în pustiu m-am rătăcit, lîng-o piramidă stam, să mă odihnesc. Şi cum stam aşa culcat, o umbră mi s-a arătat, în mînă c-un saxofon. *(Prezentările sînt făcute şi...)* Îmi cînta la saxofon, îmi zicea şi la trombon. *(Odată pornit cheful, continuarea decurge firesc.)* Cîntau negri şi leoparde, fel de fel de mamifere...

Nebunie şi plăcere!

Introducerea, cum v-aţi dat seama, e bucăţică ruptă dintr-un hit Mambo Siria *(ia, na!)*. Nea Marin, şeful trupei, are nevoie doar de un rom pentru a avea asemenea viziuni fenomenale. Ce generaţie frumoasă! La primul rom, apărea o umbră cu saxofonul în mînă! La al doilea, pac şi trombonul! De la al treilea rom în sus, bairam de leoparzi şi negrese – pardon, rectific – leoparde şi negri jucăuşi, care cu ce-i venea la îndemînă! Cobori oblonul genelor preţ de-o aţipeală scurtă şi zaiafetul se deschide enorm şi cu graţie sub frunte, aşa cum se poate întîmpla numai într-un Egipt idilic, tras dintr-o carpetă colorată şi soră bună cu *Răpirea din serai*. *Leopardele* cîntînd ale lui nea Mărin mambosirianul şi *elefantele* dansînd ale lui Walt disneylandianul sînt şi ele surori, pentru că marile spirite se întîlnesc – dacă e vorba să pună mamiferele la treabă! Ce feerie!

Unde sînt aceşti visători de altădată, vă întreb? Unde se scurge această generaţie, dispusă la viziuni cu preţ minim, acum, cînd hiper-pragmatismul capitalist invadează somnul şi veghea? Unde sînteţi voi, mamifere fără pretenţii ce apăreaţi la colţul birtului, gudurîndu-vă sau pur şi simplu lătrînd, atunci cînd – după cinci „Carpaţi“ şi trei beri la borcan – visătorul de ocazie mergea la privată? Unde sînteţi, voi, umbre saxofoniste de la piramide, acum, cînd discotecile şi cluburile sînt scăldate în mii de ace de lumini, din zeci de spoturi?

Pe la începutul anilor '90, legiuni de aurolaci fugiţi din stabilimentele de orfani ale lui Ceauşescu, traşi la faţă şi îmbrăcaţi de la ajutoare, apăreau în faţa televiziunilor occidentale, adunaţi în ciopor şi trăgînd pe nas dintr-o pungă de plastic tocmai scoasă, gata mototolită, din buzunar. Mulţi locuiau prin canalizarea deficitară a Capitalei, în timp ce o minoritate fericită dormea noaptea în clădirea istorică a Gării de Nord. Nefericitul călător care, dimineaţa pe la 6h30, luase un bilet de la ghişeu şi înainta zgribulit spre peron, era sortit să i se zbîrlească părul în cap de ce mormane de trupuri emanînd indescriptibile duhori dulci întîlnea în calea-i. Era un infern paşnic, fără săpun şi fără pretenţii.

Ce vremuri!

Zece ani trecură ca gîndul, aducînd enorme schimbări de stil. Aurolacii de azi nu mai părăsesc internate, ci ies cu un aer uşor plictisit, pe-nserat, din vile proprii. Cămaşa lor e fină şi, la un deceniu de la pestilenţialul altei generaţii de trăgători pe nas, miasma lor s-a preschimbat ea însăşi: nu mai e dulce şi gata, ci Dolce şi Gabbana. Ei nu sînt orfani; ba chiar dimpotrivă, au părinţi relativ celebri – cum ar fi un om de afaceri cu perciuni largi, un preşedinte de federaţie sau o cîntăreaţă blondă. Ei nu mai au burta lipită de spinare şi maţele încinse de foame, ci ţin cure de slăbire iar unii chiar au trecut prin liposucţii. Neo-aurolacii nu mai umblă în picioarele goale prin canalizări, ci au tălpi pedichiurate pe care le plimbă în maşini cu numere personalizate şi preţuri peste medie. Ei nu se mai feresc de televiziune, ci chiar aleargă după ea – atît de mult, încît cîte-o neo-aurolacă are chiar propria emisiune. Aurolacii de familie bună nu mai au treabă cu trenul sau cu gara – mai curînd, sînt agăţaţi de poliţie chiar de la scara avionului, din Otopeni. În fine, ei nu mai apar în ziare în poze alb-negru, neclare, la rubrica „în timp ce mă viola, lu' tata i-a înfipt mama un cuţit în spate“, ci preferă pictorialele colorate, pentru apariţia cărora scot bani din pungă din raţiuni de *pi-ar*.

Iată dar ce viziuni măreţe oferă jungla fără leoparde din Bucureşti, în timp ce boemi incurabili precum nea Marin se duc să se odihnească în suta de rom. În lipsa lor, într-o seară, la Office, paradisul s-a deschis şi la masă o cadînă se pregătea s-o bage-n vînă. Şi cum stam aşa, distras, mamifera prindea glas: Sambo Miria, Miria! Sambo Miria, ia, na!

Na şi trage pe nas!

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Cît mai e pînă în America

De cum s-au aflat rezultatele turului doi, Traian Băsescu a anunţat cu entuziasm o primă şedinţă cu noii primari de sector. Noaptea tîrziu! Firesc, şedinţa s-a amînat, lăsînd seara în seama şampaniei. Cu mai mulţi nervi sau mai puţin cvorum, în toată ţara s-au constituit consilii, s-au semnat pacturi şi s-au parafat alianţe locale, animate de interese obscure. Liberalii le-au sancţionat, umaniştii şi PRM le-au încurajat. Foştii primari (perdanţii) au recurs la represalii umorale, dar ne/semnificative. Cu aceeaşi admirabilă grăbire s-au anunţat deja cîteva iniţiative administrative. Ba o asfaltare, ba o restructurare, ba o canalizare. Nimic amplu, dar nici nu trebuie să aşteptăm minuni în trei săptămîni.

Răspunderea unui primar e uriaşă oriunde, darmite în localităţile mari din România – canalizări, investiţii, pieţe, şcoli, energie, case, căldură, protocol, cultură şi alte drăcii. Către primar se înalţă speranţele săracilor, ale investitorilor, locatarilor, pietonilor, elevilor, ţiganilor, nebunilor. Asta face ca ocupaţia de primar să aibă un orizont limitat. Probleme multe şi diverse, care-l obligă pe omul cu tricolor să le atace pe măsură ce-i ajung pe birou. Primarul român este un pompier – sare cu tulumba unde arde mai tare!

Statele Unite, ţară fără tradiţii şi istorie *(apud* I. Iliescu) de la care, implicit, nu avem ce învăţa, a introdus în administraţia locală o abilă separaţie a puterilor. Acolo (nu chiar în toate statele), *primarul ales (mayor)* răspunde de evoluţia strategică a localităţii, pe cînd gestionarea curentă a maşinăriei municipalităţii îi revine unui specialist care se numeşte *city manager*. Acesta e angajat prin concurs, fiind şcolarizat (la nivel universitar!) în managementul canalizărilor, colectării gunoiului şi altor asemenea. Lucruri aparent banale, dar care pot duce o comunitate de la prosperitate la dezastru. Sau invers.

În timp ce *city manager*-ul se ceartă cu firmele şi meseriaşii de la gaze şi energie, şeful său *(the mayor)* discută cu sociologii, cu cetăţenii şi investitorii şi stabileşte strategia de dezvoltare a oraşului. *Poate e nevoie de un nou parc, poate trebuie încurajate investiţiile (prin deschiderea unei platforme industriale sau a unui cartier nou). Ar fi rentabilă construcţia unei zone rezidenţiale? Sau a unei autostrăzi? Sau lansarea unui concurs de golf?* Sper că sînt clar, e vorba de activităţi diferite (întreţinere şi dezvoltare) repartizate unor persoane diferite. Normal, nu? Ei colaborează, dar atribuţiile lor rămîn separate. (Am neglijat rolul consiliului – funcţionează cam ca la noi şi n-ar fi ajutat la clarificarea diferenţei.)

Sistemul românesc îl încarcă pe primarul ales cu toate cele de sus şi disipează administrarea curentă a oraşelor între diverşi funcţionari şi direcţii. Specializaţi în a se călca pe bătături, în goana după şpăgi şi contracte. Legislaţia noastră a făcut cîţiva paşi către autonomie, dar cam mici. Impozitele (colectate central) revin în teritoriu după simpatii politice, iar primarii sînt presaţi să favorizeze firmele clienţilor Puterii. În condiţiile astea, e clar că sperăm de la primari mai mult decît pot face efectiv. În plus, lipsa dezbaterilor serioase despre administraţie ne-a făcut să votăm pe criterii politice. Adică în cvasi-necunoştinţă de cauză. Care au fost iniţiativele publice consacrate dezvoltării urbane sau rurale? Care sînt emisiunile sau rubricile de presă care analizează constant subiectul? Eu nu ştiu nici una. În consecinţă, am votat sub impresia acuzaţiilor, promisiunilor şi gagurilor emise de candidaţi. Fiind bucureştean, am decis să-i dau lui Băsescu ce a vrut (un primar D.A. la sector), deşi Chiliman nu a fost prea convingător. Nu a fost singurul. Întrebat cum se numeşte acum Piaţa Muncii, Negoiţă a răspuns: „Piaţa Mafiei conduse de Primarul Pleşca!“ O obrăznicie minoră. O fi de ajuns?

Chiar fără *city manager*, noii primari trebuie să demonstreze acum că votul politic a avut acoperire. Şi că administrarea unui oraş înseamnă mai mult decît asfaltări, contorizări şi băşcălie. Eu, unul, pretind şi viziune!

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

Raftul întâi

Cartea de pe noptieră

120 000 lei

LUDMILA ULIŢKAIA
Soniecika

190 000 lei

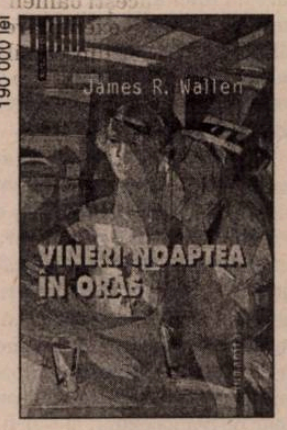

JAMES R. WALLEN
Vineri noaptea în oraş

Texte şi opinii de: Adriana BABEŢI (scriitoare) ● Paul CERNAT (critic literar) ● Vitalie CIOBANU (scriitor) ● Sanda CORDOŞ (critic literar) ● Gheorghe CRĂCIUN (scriitor) ● Caius DOBRESCU (scriitor) ● Şerban FOARŢĂ (scriitor) ● Gabriel LIICEANU (filozof) ● părintele Iustin MARCHIŞ (preot) ● Luminiţa MARCU (jurnalistă) ● Ciprian MIHALI (profesor de filozofie) ● Liviu PAPADIMA (conferenţiar univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti) ● H.-R. PATAPIEVICI (eseist) ● Andrei PIPPIDI (istoric) ● Ion VIANU (scriitor, medic psihiatru) ●
***Coordonatoarea temei:** Simona SORA*

Grupurile de prestigiu şi „piaţa ideilor“

– 14 răspunsuri la (aceleaşi) 3 întrebări –

1. Credeţi că există, în viaţa intelectuală românească, o luptă între diferitele grupuri de prestigiu pentru a cuceri „piaţa ideilor“?
2. În ce măsură diversele grupări intelectuale mai pot fi situate pe axa ideologică stînga-dreapta?
3. Vi se pare că există o grupare dominantă?

H.-R. PATAPIEVICI

Critica ideologică şi idealul socialist de cultură

1. Aţi adoptat, văd, terminologia lui Sorin Matei şi, psihanalizabil, aţi ghilimetat *piaţa ideilor*, păstrînd un sens tare, deplin, sintagmei *grup de prestigiu*. De fapt, ideea de a gîndi spaţiul nostru public ca o luptă între grupuri de prestigiu pleacă de la teoria lui Sorin Matei privind „secretul sănătăţii sociale“ într-o societate modernă. Aşa că am să vă răspund la întrebare analizînd teoria care a suscitat-o. Ideea lui Matei este că în România nu există o veritabilă piaţă culturală deoarece selecţia autorilor prin succesul pe piaţă este înlocuită de o contraselecţie a lor, operată prin manevrele grupurilor de prestigiu. Cînd există succes de piaţă, susţine teoria sa, avem de-a face, în realitate, cu un succes de marketing al grupurilor de prestigiu. Prin urmare, nu piaţa liberă impune valorile, ci manevrele culiselor. Culisele, în această teorie, sînt în mîna grupurilor de prestigiu, iar personalităţile care ajung să aibă impact public, precum şi opinia publicului despre aceştia, nu sînt decît consecinţe *intenţionate* ale manevrelor grupurilor de prestigiu. Altfel spus, valorile care populează spaţiul public al culturii române nu sînt reale, deoarece, în loc să fie produse în mod public şi transparent de mecanismele pieţei, sînt confecţionate în culise, în mod secret şi fără control public, de către grupuri subterane care conspiră.

Dacă lucrurile stau aşa, atunci sînt două posibilităţi. Piaţa, de fapt, există, iar grupurile de prestigiu trebuie să conspire pentru a o putea manipula: caz în care cel care crede în astfel de idei trebuie să admită că teoria sa nu este decît o subspecie a teoriei „Protocoalelor Înţelepţilor Sionului“ – sarcina sa, sociologic vorbind, fiind aceea de a demonstra analitic care sînt mecanismele prin care un grup conspirator poate controla succesul de piaţă al unui autor. În cazul H.-R.P., care stă la originea tuturor reflecţiilor oferite de Sorin Matei ca explicaţie la relele culturii române, autorul teoriei conspiraţioniste a grupurilor de prestigiu trebuie să analizeze mecanismele sociale şi instituţionale prin care Gabriel Liiceanu, Andrei Pleşu, Sorin Vieru, Radu Bercea şi Andrei Cornea (adică „Grupul de la Păltiniş“) au făcut din mine un autor de succes. În special, Matei ar trebui să fie capabil să explice în mod concret cum a putut fi manipulat discernămîntul cultural a cîtorva zeci de mii de oameni şi cum anume a putut fi distorsionat comportamentul lor economic normal (căci toţi aceşti oameni au fost „forţaţi“ să cumpere zecile de mii de exemplare vîndute de Nemira, Humanitas şi Polirom din cărţile mele). A doua posibilitate este că piaţa, de fapt, nu există şi atunci raporturile dintre grupurile de prestigiu reprezintă tot spaţiul public, fără rest: caz în care ar trebui să se admită că toţi autorii publicaţi sînt reprezentanţi ai unor grupuri de prestigiu şi că inclusiv autorul acestei teorii este exponentul unui grup de prestigiu rival celui pe care, după umoare, îl critică ori înfierează. Dar atunci autorul acestei teorii ar trebui să declare în mod cinstit că teoria sa este elaborată în beneficiul Editurii Compania (unde şi-a publicat cartea) şi a grupului de prestigiu Muşina (din care mărturiseşte că face ori a făcut parte) şi ar trebui să tragă consecinţa inevitabilă că, potrivit premiselor sale teoretice, orice dispută intelectuală nu este, în fond, decît un episod non-intelectual din lupta hobbesiană pentru supremaţie între grupurile de prestigiu rivale. O ipoteză mai degrabă *poor, nasty and brutish...*

2. Cheia deosebirii între stînga şi dreapta, după al doilea război mondial, a fost poziţia faţă de stat, iar miza disputei intelectuale a fost socialismul – adică dreptul statului de a interveni în economie şi de a „etatiza“ societatea, în numele unei ideologii considerate a fi progresiste şi umanitare – stînga fiind pentru socialism, iar dreapta împotrivă. În momentul în care generaţia anilor '60 s-a instituţionalizat, în Statele Unite a apărut un soi de „socialism cultural“, avînd ca ideologie iluminată gruparea tuturor radicalismelor (tradiţionale ori recente) ale stîngii sub o singură umbrelă militantă: agenda corectitudinii politice. Afirmaţia lui de bază este aceea că grupurile ştiu mai bine decît indivizii ce trebuie gîndit, cum trebuie acţionat, ce trebuie simţit etc. Pentru a face mai bună societatea şi a elimina conflictele care fac viaţa socială complicată (inegalitatea, xenofobia, discriminarea etc.) soluţia acestui socialism cultural este reeducarea, pe plan individual, şi discriminarea pozitivă, pe plan instituţional. Pe de o parte, individul liberal tradiţional – egoist, anarhic şi suveran – trebuie reeducat în scopul de a interioriza o gîndire şi un comportament social şi cultural politic corecte. Pe de altă parte, toate inegalităţile fiind tratate de socialismul cultural ca discriminări, concurenţa de tip liberal tinde să fie tratată ca un delict (şi o expresie a supremaţiei omului alb şi creştin), iar soluţia apare sub forma impunerii unor cote de promovare ori reprezentare. Socialismul cultural îşi propune să elimine conflictele din societate reeducîndu-ne pe fiecare în parte în spiritul corectitudinii politice şi cerînd statului să abandoneze pretinsa lui neutralitate liberală şi să intervină deschis în favoarea „progresiştilor“ (adică a noilor ideologi ai corectitudinii politice). Dacă socialismul tradiţional nu a reuşit să distrugă economia capitalistă, pe care a urît-o mai mult decît orice pe lume, şi-a propus acum, prin socialismul cultural, să distrugă cultura liberală, tradiţională, a civilizaţiei occidentale.

În România sînt foarte puţini intelectuali care susţin socialismul anticapitalist. Au apărut însă cîţiva care, în mod agresiv şi brutal, vor să impună, prin culpabilizarea societăţii şi stigmatizarea adversarilor, socialismul cultural al stîngii universitare americane (pe care, într-un articol din 1994, imediat sancţionat de corecţii politic, l-am denumit „comunismul american“) ca fiind singura soluţie modernă la problemele României. Ion Bogdan Lefter (care şi-a subordonat ideologic *Observatorul cultural*, spre paguba unor semnături valoroase de acolo), familia Andreescu (tatăl şi fiul – egali în fanatism, diferind prin inteligenţă şi informare), clanul Miroiu (care colonizează facultăţi şi sectoare disciplinare) nu sînt decît cei mai vizibili. Unii promovează corectitudinea politică, dar în limite urbane (Ovidiu Pecican). Alţii amuşinează oportunist după cariere în direcţia vîntului. Au apărut însă cam peste tot, mai firav, ori mai articulat, fie ieşiţi, prin intermediul burselor de studii, din creuzetul stîngist care domină multe universităţi de prestigiu americane şi britanice, fie veniţi din zona acelor ONG-uri care promovează la noi agenda corectitudinii politice (un exemplu: prin Renate Weber, adeptă a corectitudinii politice, o fundaţie care se revendica dintr-un liberal clasic, Karl Popper, a devenit promotoarea socialismului cultural).

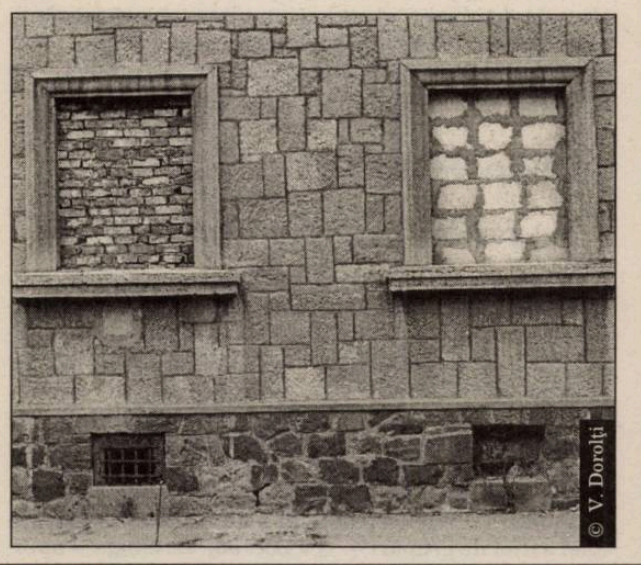
© V. Dorolţi

Fenomenul care frapează însă cel mai mult în promovarea ideologiei corectitudinii politice la noi este o combinaţie foarte respingătoare de fanatism, brutalitate şi primitivism. Cînd e vorba de a reacţiona la punerea în discuţie a ideologiei în care cred ca într-o religie salvatoare, Gabriel Andreescu şi Liviu Andreescu nu pierd nici o ocazie de a-şi arăta fanatismul intelectual şi agresivitatea. Ca director de revistă, Ion Bogdan Lefter a arătat în repetate rînduri cît de brutală şi primitivă este viziunea lui despre înfruntările de idei din cultura română. De curînd, o neaşteptată probă de gîndire rudimentară a fost oferită de Adrian Marino, în textul care argumentează decernarea marelui premiu ASPRO. Este un text antologic, aşa că-mi permit să mă opresc un pic asupra lui. Pentru Marino, cultura română e caracterizată de două „tendinţe fundamentale“: una este „absolutistă“, „potenţial sau explicit totalitară“, „autoritară“, „mistică“, „teologală“, „metafizică“, „etnicistă“, „obsedată de «fiinţa românească»“, „elitistă“, „restrictivă“; cealaltă este „raţionalistă“, „criticistă“, „liberală“, „democratică“, „pro-europeană“, „pluralistă“, „tolerantă“ şi „inevitabil laică“. Fireşte, Adrian Marino, ASPRO şi Ion Bogdan Lefter fac parte din seria bună; premiatul, adică Andrei Pleşu (împreună cu „şcoala Noica“), face parte din seria rea. Rezultă că Pleşu nu este tolerant, nu este democrat, e împotriva Europei, e etnicist, e autoritar, e (măcar potenţial) totalitar şi aşa mai departe. Evident, faptele contrazic flagrant această viziune: dar contează, pentru aceşti „raţionalişti“ care se cred „toleranţi“, stigmatizarea, condamnarea şi demascarea. Aberaţia acestei gîndiri vine nu din prostia biologică a celor care o promovează (deşi nici această ipoteză nu trebuie ignorată), ci din falsitatea punctului ideologic în care s-au situat. „Tendinţele“ culturii noastre sînt aberant construite, anume făcute pentru a inventa probleme care nu există. Iată şi un alt exemplu. Într-o emisiune făcută de Radioul public în colaborare cu France Culture, Lefter stabilea o filiaţie între conservatorismul românesc şi extrema dreaptă interbelică, iar pe mine, prin *Omul recent*, mă punea în descendenţa ei. Şi eu, şi Pleşu, chemaţi în studio să comentăm, am rămas consternaţi de aplombul cu care aceste *informaţii false* au fost livrate de Lefter interlocutoarei noastre franceze ca *fapte adevărate*.

Concluzia generală este că ideologia corectitudinii politice, ca şi marxismul, căruia îi este o rudă neo-puritană americană, are nevoie de duşmani, faţă de care să se afirme ca necesară şi pe seama cărora să crească în mod parazitar. Aceşti duşmani trebuie inventaţi. Instrumentul? Aici apare bizareria perversă a corecţilor noştri politic. Cei mai agresivi dintre ei se străduiesc să se afirme public printr-un instrument ideologic care nu a mai fost folosit la noi din anii puterii sovietice în cultura română: *critica ideologică prin demascare şi stigmatizare*. Corecţii politic nu văd în cultură o republică a literelor, ci o instituţie în care valorile sînt consecinţe ale unor politici culturale deliberate, iar poziţiile obţinute de diferiţi inşi în interiorul ei sînt urmări ale raporturilor de forţă între grupurile combatante. Critica culturală este, în viziunea lor, o critică ideologică, iar dezbaterea intelectuală nu poate fi decît un război cultural. Ca atare, critica adversarilor trebuie să fie o demascare, iar judecăţile critice nu se pot prezenta, dacă sînt adecvate, decît sub forma unor judecăţi de condamnare. A înţelege ce nu e în regulă cu un adversar de idei revine la a-i aplica stigmatul care este corect din punct de vedere politic. Veţi recunoaşte că, în aceste condiţii, numai de dezbatere nu poate fi vorba. Se pot obţine, însă, spectaculoase execuţii sumare.

3. În mod evident – gruparea despre care nu vorbeşte nimeni, dar care este veritabila forţă reacţionară din cultura noastră. Este gruparea care se exprimă prin intermediul culturii oficiale, care şi-a legat cariera, prosperitatea şi prestigiul public de instituţiile culturii oficiale, care trăieşte din ampla operaţiune instituţionalizată de mumificare naţionalistă a culturii române vii. O grupare care e politic sponsorizată de partidul-stat (oricare ar fi acela) şi care, datorită nefastei deprinderi a scriitorilor şi artiştilor români de a depinde de funcţii, comenzi şi sinecure de la stat, are la dispoziţie, prin intermediul numeroaselor instituţii de cultură ale statului, un enorm detaşament de susţi-

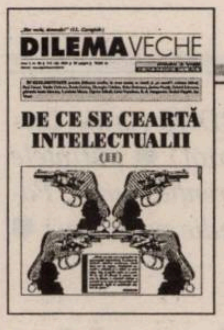

nători, pe care îi întreţine artificial în viaţă. Astfel că toţi rataţii, semitalentaţii, indolenţii, resentimentarii, oportuniştii şi talentaţii lipsiţi de caracter, în speranţa că vor intra cîndva în manuale, ajung să sprijine idealul socialist de cultură, cel bazat pe ideea că forma cea mai înaltă de cultură este cultura oficială – naţională, unică şi unitară. Aceştia, în realitate, domină azi cultura română, tot aşa cum sprijinul şi sponsorul lor politic, FSN-PDSR-PSD, domină azi spaţiul politic.

Andrei PIPPIDI

„Adversarii patronului“

1. Nu fără mirare, am descoperit că aceeaşi competiţie, mai mult sau mai puţin mărturisită, ne întîmpină peste tot. Românul e certăreţ, s-ar zice, şi chiar dacă n-ar fi, învaţă încă dinainte de a termina facultatea că va intra într-o lume hapsînă, aprig divizată de rivalităţi personale ireconciliabile. Ca să fie omul cuiva, al cuiva de a cărui protecţie are nevoie, trebuie neapărat să se lepede de orice legătură cu adversarii patronului.

2. Nu, dreapta şi stînga sînt cuvinte emfatice, care răsună fanatic printre noi, dar care nu mai au nici o legătură cu o lume care, în general, nu prea se sinchiseşte de principii. E vorba de altceva: de amintirea, încă vie pentru unii, a unor decenii de umilinţe şi amărăciuni. Pentru aceia, e lucru evident că profitorii regimului de pînă la sfîrşitul lui 1989 ar fi trebuit să-şi tragă pătura peste cap şi să tacă definitiv. N-au făcut-o şi, în loc să se ruşineze de colaboraţionismul lor, s-au avîntat iarăşi în primul plan al scenei, acuzîndu-i pe cei care refuzau să le mai dea mîna că ar fi „de dreapta“. Altă dreaptă n-avem. Cel mai patetic orator al Pieţei Universităţii îşi vinde cărţile cu sponsorizarea primului ministru actual, căruia i-a cerut şi o prefaţă. Stînga, dacă mai există discret în înclinaţiile unor intelectuali mai deprinşi cu „lumina sfîntă a cărţilor“ decît cu tribuna politică, este absentă din dezbaterea publică. În orice caz, stînga nu e reprezentată de categoria oportuniştilor impenitenţi la care făceam aluzie adineauri.

3. Ştiu şi eu? Nu cred. Trăsătura acestei hărţuieli este că poate continua la infinit. Odată deschisă, pricina de gîlceavă nu se consumă cu una, cu două. Ca şi după alegerile de dăunăzi, fiecare tabără se autoproclamă cîştigătoare.

Gheorghe CRĂCIUN

„Homo irritabilis“

1. Este evident că în România de azi există grupuri culturale de prestigiu. Mai puţin evident e faptul că se poate acum vorbi şi despre o „piaţă a ideilor“. Orice piaţă e un teritoriu al bunurilor de consum şi consumul e un indicativ al standardului de viaţă. Putem, oare, vorbi în momentul de faţă la noi despre un standard ridicat şi înnoitor al produselor intelectuale (ideile, în primul rînd)? Există un interes vital, irepresibil, pentru astfel de produse, sau ele sînt doar un fel de obiecte de podoabă care nu te pot face nici mai frumos, nici mai urît decît eşti? Înclin să cred că pe piaţa actuală de idei circulă mai mult obiecte de podoabă decît produse intelectuale de mare necesitate. Din păcate, efectele reale ale produselor de imediată folosinţă în planul vieţii intelectuale şi sociale nu se văd. Sau dacă se văd, atunci e vorba de mondenitate, frivolitate, vedetism mediatic (plus prozelitismul de rigoare), sincronism de paradă, elitism, paranoia critică, pragmatism miop etc. În ciuda aparenţelor, învăţămîntul nostru superior e în declin, scrisul autohton abia dacă reuşeşte să creeze în mari chinuri cîte un scriitor de export, cărţile româneşti de reflecţie şi teoria ideilor nu există în traducere pentru că nu prea există material de tradus care să-i intereseze şi pe alţii, revistele noastre literare şi culturale sînt lipsite de viziune şi ilustrează în general fenomene minore, lumea noastră politică e primitivă şi grobiană pentru că ea nu-şi are în spate o adevărată inteligenţia care să-i alimenteze gîndirea şi comportamentul etc., etc. Grupurile de prestigiu din România de azi n-au reuşit să impună o morală şi o ontologie socială potrivite momentului. Destule vedete ale zilei cedează cu uşurinţă în faţa spiritului băşcălios şi nu rezistă la cîntecele de sirenă ale lumii politice. Nu dau nume. Ele sînt prea cunoscute iar intelectualul român e prin definiţie un *homo irritabilis*. Mi se pare că această luptă despre care se vorbeşte, deja, atît de mult, e mai degrabă una pentru vizibilitate şi o cît mai bună situare mediatică decît una pentru principii. Grupările intelectuale de prestigiu, în măsura în care ele există (şi există! dar nu sînt doar două, cum s-a tot spus pînă acum), n-au învăţat prea mare lucru nici din absolutismul maiorescian al valorilor nici din militantismul pragmatic al lui Lovinescu. Fireşte că există multe idei interesante în România, dar ele nu sînt produsul unor convingeri, ci al unor circumstanţe (mult prea tributare trecutului nostru cultural *underground* din comunism). Pe de altă parte, ideile par la noi nişte entităţi direct condiţionate de idiosincrazie. Şi chiar şi de intoleranţă, asta într-o lume multiculturală, dominată de relativism... Oricît ar părea de paradoxal, după părerea mea sîntem în continuare încremeniţi în vechi proiecte. N-aţi observat că, în majoritatea lor, grupurile noastre intelectuale de prestigiu nu s-au format după 1990, ci au continuat să existe şi să se dezvolte, ducînd mai departe tiparele lor de gîndire din anii '70-'80, înlocuind subterana cu normalitatea (de multe ori mult prea ezoterică şi partizană!) prezenţei publice?

2. Polarizarea stînga-dreapta e, în orice cultură şi în orice timp istoric, implacabilă precum inspiraţia şi expiraţia. E vorba de o simetrie creatoare de tensiuni pe care o întîlnim nu doar în lumea ideilor. Simetria e însă doar teoretică. În realitate, întotdeauna avem de-a face cu disimetrii. Cred că elementul de greutate al disimetriei româneşti e în continuare cel de dreapta, aşa cum a fost şi în perioada dintre războaie. Sau putem coborî şi mai jos, pe verticala istoriei, pentru a descoperi aceeaşi situaţie. Ştiu că la rigoare distincţiile dreapta-stînga sînt greu de făcut, mai ales la nivelul ideilor, pentru că, dacă încercăm o situare tipologică, pierdem elementul istoric şi invers. Personal, cred că dreapta înseamnă la noi o viziune culturală care pune accent pe metafizică, religie, simbol, misticism, transfigurare, platonism, transcendenţă, elitism, predispoziţie poetizantă, conotaţie, ermetism, puritate, retragerea din istoric, închidere. Stînga aduce cu ea spiritul aristotelic, logica realului, implicarea în social, militantismul democratic, impuritatea, deconstrucţia, mixtura, analiza şi raţionalizarea, spiritul ştiinţific, relativismul. Sigur că aceste opţiuni se văd astăzi în România noastră în continuare... dilematică, dar ele par mai degrabă nişte adecvări decît nişte asumări. Trăim de un deceniu şi jumătate încoace un moment de intensificare a interesului pentru determinantele noastre istorice, etnice şi sociale şi nu cred că-i putem rezolva implicaţiile apucîndu-ne să facem poezia ideilor, sfidînd realitatea cu proiecţii ezoterice, oricît ar fi ele de sublime şi inteligente.

3. Dominantă în ce sens? E vorba de capital simbolic sau de eficienţă? De putere de influenţă sau de putere de seducţie? De vectori sau de rezonanţe armonice? Dacă ne gîndim la cei care percep cu adevărat acest element dominant, atunci să nu uităm că noi, românii, avem o mare disponibilitate pentru polarizări, chiar dacă de multe ori acestea pot veni în contradicţie cu propria noastră fiinţă.

EDITURA POLIROM
■ Haruki Murakami
La sud de graniţă, la vest de soare
Noutăţi:
■ P.G. Wodehouse
S-a făcut, Jeeves!
■ Erri De Luca
Tu – al meu
■ Michael Ondaatje
În pielea unui leu
■ Richard Brautigan
La pescuit de păstrăvi în America

www.polirom.ro

Şerban FOARŢĂ

„Fostul (ş)lagăr comunist“

Cu *dreapta*, DEX-ul (ed. 1975) este de-a dreptul intratabil (fără drept, adică, de apel): „Fig. (Substantivat, f. art.) Partea cea mai reacţionară, cea mai conservatoare a unui parlament, a unui partid. ◊ Loc. adj. *De dreapta* = reacţionar“.

Le petit Robert (ed. 1972, *s. m.)* era oleacă mai nuanţat: „fraction [...] conservatrice *ou* réactionnaire“.

În ceea ce priveşte *stînga*, acelaşi DEX dă următoarea definiţie: „Care reprezintă gruparea radicală, progresistă a unei organizaţii politice; care se alătură unei astfel de grupări. [...] ◊ Loc. adj. *De stînga* = apropiat de mişcarea muncitorească, partizan al politicii revoluţionare“.

Acestei eminente definiţii, nu-i mai urmează decît etimonul, şi anume: lat. ***stancus** (= stanticus)* „obosit“. — Ceea ce pare un mic *acte manqué* (sau, cel puţin, o stîngăcie) din partea inDEXului nostru...

În rest, acesta nici nu este un instrument (lexicografic) *de lucru,* ci *de propagandă*. Noţiunea de *dreapta* e, oricum, metodic culpabilizată, prin definiţii partizane, simpliste şi inadecvate (ca în discursul, bunăoară, al preşedintelui Iliescu); ele aduc a etichete indecolabile, cu vremea, de pe obiectul denumit (ca şi din creierele noastre), în care se întipăresc ca un tatuaj, ca un stigmat, ca un însemn cu fierul (roşu).

Sechelele acestor DEX-uri se văd şi astăzi, cînd, la noi, ca şi în multe alte părţi — neindexabile, altminteri, fostului (ş)lagăr comunist —, *dreapta* continuă să fie intimidată, timorată sau, cel puţin, răstălmăcită de către revoluţionara, muncitoreasca, radicala şi (foarte) progresista *stîngă,* cea care, bineînţeles, este aşa *prin definiţie,* — prin definiţiile din DEX.

Dacă, însă, e destul de lesne să demonstrezi că aşazisa *stîngă* autohtonă este, *ea,* conservatoare, antimuncitorească, reacţionară (căci, pînă una-alta, „baronială“, tot mai rapace şi mai posidentă, adică „crudă şi ne-dreaptă“!), mai anevoie demonstrabilă rămîne reaua credinţă (care poate fi şi bună!) a unei *stîngi* intelectuale, vocaţia căreia pare să fie stîngismul de diverse tipuri, goşismul însoţit (sau nu) de... gogoşismul cesteilalte, — al *stîngii* politice (şi nepoliticoase).

În paranteză fie spus, corectitudinea politică apare, de obicei, acolo unde (şi atunci cînd) dispare politeţea; nu cea formală, „eticheta“, dar cea profundă, înnăscută, — „la cortesia“ care, după Sfîntul Francisc, „è una delle proprietà di Dio“.

În fine, dacă *stînga* politică, la noi, se (auto)intitulează astfel din raţiuni de ordin, mai cu seamă, oportunist sau demagogic, ca şi, mai rar, du(b)i-os-nostalgic, stîngismele intelectuale sînt sincere, de obicei, ca „bolile copilăriei“: scarlatina nu se poate simula.

(Se poate, totuşi, stimula — apelîndu-se cînd la resentimente, cînd la un ieftin sentimentalism, care, invocînd poziţia stîngă a inimii în corpul nostru, ajunge, vai, la sinistrocardie.)

Nu ştiu precis dacă, în „viaţa intelectuală românească“, există „lupta“ despre care întrebaţi; dar ştiu că stînga e mai ofensivă, în timp ce dreapta, cîtă este, joacă mai mult în apărare (iar propriu-i joc, vag anacronic, aduce, uneori, a oină, deşi s-ar vrea unul de baseball). Nu ştiu nici care, dintre cele două, este „gruparea dominantă“.

Ceea ce ştiu (dintr-un poet, iar nu din vreun politolog) despre aceste două „aripi“ (inconturnabile, în fond), este că păsările monoptere („qui n'ont“, adică, „qu'une seule aile“), pihi, nu pot zbura decît „par couples“.

Ion VIANU

„Dilema veche *e antireacţionară*“

Fără să pot răspunde cu precizie la întrebările dvs., voi da un răspuns parţial.

Ceea ce deplîng în starea actuală a culturii române este absenţa unei stîngi bine exprimate.

Se poate spune orice despre dispariţia stîngii în lumea contemporană, eu continuu să cred că polarizarea dreapta – stînga este un dat cultural care nu dispare niciodată în societăţile – chiar imperfect – democratice. Va exista întotdeauna o dezbatere pe tema ierarhiei valorilor. Oamenii vor fi totdeauna împărţiţi în răspunsul la întrebarea: ce e prioritar, justiţia socială sau libertatea? Cei ce răspund „da“ justiţiei sînt de stînga, ceilalţi sînt de dreapta.

Regimurile totalitare, de dreapta sau de stînga, distrug polaritatea ideologică dreapta – stînga. În aceste regimuri, justiţia devine injustiţie, libertatea fiind sacrificată de la bun început. Acum descoperim că şi situaţiile post-totalitare înlătură sau stînjenesc această discuţie.

Regimul comunist a creat, în România, oroare faţă de „stînga“. Rezultatul e o subreprezentare tinzînd spre zero a stîngii în discuţia de idei de azi. Există o stîngă ruşinată, de o discreţie la limita invizibilului, şi o stîngă nostalgică de noaptea adîncă a totalitarismului, o *stîngă reacţionară*.

Exprimarea celor care cred că dreptatea socială e mai importantă decît libertatea ar avea ca rezultat de-a muta discuţia – nu numai pe cea socio-politică, ci şi pe cea culturală, care îi e strîns legată – pe un teren esenţial. Ea ar face, în primul rînd, un bine foarte mare celor care au o gîndire de dreapta. Pentru că şi dreapta, al cărei discurs e azi mai clar şi mai bine auzit, e „complexată“, ceea ce înseamnă că nu admite cu adevărat că e de dreapta, se simte oarecum ne-la largul ei de-a fi atît de dominantă, de-a fi respins stînga în mediocritate intelectuală şi reacţionarism politic, se

disculpă de ceea ce resimte ca o punere sub acuzaţie. Această culpabilitate ar dispărea dacă stînga s-ar face mai bine auzită.

Nu e nimic reprobabil în a fi de dreapta, aşa cum nu e scandalos să fii de stînga. Din punctul meu de vedere există o singură atitudine negativă, necreatoare: să fii reacţionar – ceea ce poţi fi venind din ambele direcţii, uneori acelaşi ins poate fi reacţionar de stînga *şi* de dreapta. A fi reacţionar înseamnă a avea cultul trecutului *ca* trecut, a promova o idolatrie a trecutului.

Eu cred că *Dilema veche*... e o tribună împotriva tuturor reacţionarismelor, de dreapta ca şi de stînga.

Ierom. Iustin MARCHIŞ

„Dezbaterea ideologică nu e polarizată“

1. Mă puneţi la grea încercare. Oare cuvîntul „ceartă“ e potrivit, chiar dacă el există în confruntarea sau disputa dintre intelectuali şi chiar dacă a făcut istorie? Îmi par, de asemenea, nepotrivite şi cuvintele „luptă“ ori „cucerire“.

În ceea ce priveşte „piaţa ideilor“, ea îmi pare destul de săracă şi multe din aceste idei îmi par importate şi nu îndeajuns asimilate.

2-3. Ideologic, nici în politică, partidele, şi nici pe „piaţa ideilor“, grupările intelectuale nu au opţiuni clare. E nevoie, prin urmare, de clarificări doctrinare şi s-ar cădea ca intelectualii să aibă opţiuni şi să nu fie influenţaţi de contexte şi conjuncturi trecătoare.

În perioada interbelică lucrurile erau mai lămurite, atunci personalităţi ca Nae Ionescu polarizau dezbaterile publice. În prezent, dezbaterea ideologică nu este atît de polarizată pentru că sînt mai mulţi intelectuali cu impact asupra tinerilor şi a vieţii publice. Şi aceasta în primul rînd datorită televiziunii, acolo ei sînt nu numai ascultaţi, ci şi văzuţi.

Cărţile lor apărute în ultimii ani, care rămîn în conştiinţa publicului şi sper că vor da roade în viitor, au în primul rînd o dimensiune spirituală şi nu accente sau polarizări ideologice.

Revistele în jurul cărora s-au grupat anumite personalităţi influenţează superficial şi, cred, trecător opţiunile celor care au mai puţin discernămînt.

Luminiţa MARCU

Subvenţionaţi, hierofanţi şi intoxicatori

1. Există, din fericire, o luptă între grupările culturale din România actuală, aşa cum au existat lupte şi înainte de venirea comunismului, şi la începutul secolului XX, şi în perioada Junimii şi, înainte, pe timpul Daciei literare. Pentru cine are curajul opiniilor şi plăcerea jocului intelectual, aceasta este situaţia ideală, normală şi incitantă. Din păcate însă, cei care au cu adevărat curajul luptei deschise sînt puţini. Chiar dacă de multe ori exagerează sau sînt suspicioşi şi răutăcioşi, ei sînt sarea vieţii culturale din România postcomunistă. În jurul lor, însă, se dezvoltă fauna celor care nu au curajul opiniilor, dar care se ocupă cu intoxicaţia: trepăduşii, care scriu lucruri dure, dar nu le semnează, zvoniştii care se exprimă cu predilecţie oral, bîrfitorii foarte pricepuţi să-i monteze şi să-i inflameze exagerat pe cei care au curajul de a scrie şi de a semna. Îi şi văd, cu mutrele lor de conspiratori prudenţi, susurîndu-i în ureche lui M. că cutare revistă *nici nu mai merită citită,* spunîndu-i insidios lui P. că ce a apărut în altă revistă *e inadmisibil,* expunînd teoriile lor savante conform cărora cutare *a scris pentru că l-a pus N.* etc. Ei strică jocul, pentru că introduc criteriile afectului, la care nimeni nu e imun şi îmbîcsesc lupta de idei cu fumigenele vanităţilor personale. Aici ne deosebim de alte culturi, la numărul şi forţa acestor intoxicatori şi ei stau la baza celor mai stupide şi mai păguboase duşmănii culturale.

2. Am trăi într-o lume mai onorabilă dacă luptele s-ar duce cu adevărat din motive ideologice. Nici în cultură şi nici în politică nu am ajuns încă la asemenea fineţuri, ba chiar e ridicol uneori să citesc etichete politologice pe frunţile unor bieţi intelectuali aciuaţi şi ei pe lîngă grupul mai profitabil. Atunci cînd aleg oamenii lîngă care să stau nu mă gîndesc dacă sînt de *stînga* sau de *dreapta*, ci aş vrea să nu fie dintre aceia care pleacă urechea la bîrfe şi la scrisorele, nici dintre cei care se reped să te lase fără serviciu pentru că nu le-a plăcut ce-ai scris, nici dintre eternii diriginţi pe care nu-i interesează ce note ai la materiile de bază, ci îţi scad cu meschinărie şi cu obstinaţie nota la purtare... Aş vrea, însă, ca totul să fie atît de civilizat, încît delimitările dintre noi să devină publice doar la nivel de ideologie, şi atunci, poate, luptele culturale din România ar avea şansa să depăşească graniţele ţărişoarei.

3. Nu există un singur grup dominant absolut, sînt însă cel puţin două categorii importante în sistem: pe de-o parte beneficiarii subvenţiilor şi ai prestigiilor academice găunoase, cu un bun trecut comunist (şi un confortabil prezent pesedist), cu demni urmaşi printre tinerii de nădejde de azi; pe de altă parte, hierofanţii elitei autoproclamate, magicienii ironiei şi ai sarcasmului, degrabă vărsătorii de sînge neelitar, incredibil de exclusivişti sub aparenţa bonomiei. În afara lor, mult mai puţin uniţi, imprevizibili şi foarte urîţi de ambele categorii enumerate mai sus, vieţuiesc, într-o stare de periculoasă şi perpetuu ameninţată libertate, nişte intelectuali individualişti şi neliniştiţi, care enervează pe toată lumea.

Sanda CORDOŞ

Negustorul şi tipul de produs

1. Cred că la noi există foarte puţine *grupuri intelectuale* (legate printr-un proiect intelectual comun sau – măcar – printr-o afinitate de idei). Dintre acestea, majoritatea s-a format şi funcţionează în universităţi, astfel încît rezonanţa activităţii lor este restrînsă, iar prezenţa pe o piaţă a ideilor este palidă (dacă nu marginală), alimentată fiind (sporadic) de telegrafice (şi neconcludente) consemnări în presă. De o oarecare notorietate se bucură, totuşi, *Clubul 8* (de la Iaşi) şi *A treia Europă* (de la Timişoara). În schimb, pe piaţa intelectuală circulă produsele unor *grupări*, constituite pe baza unei oportunităţi şi a unor strategii de promovare comună, cunoscute, de altfel, după numele „promotorului“: Humanitas, *22, Observator cultural, Dilema veche* etc. Cum au în comun mai curînd *negustorul,* decît *tipul de produs* (în una şi aceeaşi grupare îşi află locul producători de utilaj greu, fabricanţi de croşete sau parfumuri, dar şi micul *bricoleur),* grupările acestea sînt, inevitabil, *mobile* şi *eclectice*. Mobilitatea este întreţinută de identitatea multiplă a membrilor care aparţin mai multor grupări în acelaşi timp. Eclectismul (pe care spiritul vremii îl favorizează, trecutul nostru recent îl explică, interesele comune imediate îl motivează şi îl susţin) este evident în diferenţa de generaţii, gusturi, umori, idei şi perspective care coexistă (uneori stupefiant de paşnic) în interiorul grupărilor intelectuale. Prezenţa acestor trăsături slăbeşte adversitatea şi face „lupta“ (dar şi stabilirea unei întîietăţi sau dominaţii care, de altfel, dintr-o perspectivă uşor diferită, nici n-ar fi de dorit) aproape imposibilă. Există, cel mult, eventuale confruntări pe durata cărora toleranţa şi relaxarea care asigură buna funcţionare internă a grupării sînt înlocuite de o intoleranţă (uneori feroce, alteori doar ridicolă) de uz extern.

2. Tipul de alcătuire şi modul de funcţionare face ca aceste grupări să fie greu de situat pe orice fel de axă; cît priveşte „axa ideologică stînga-dreapta“ propusă de dvs., aceasta e aproape inoperantă întrucît intelectualitatea de la noi nu pare, în general, interesată de o implicare fermă în cîmpul construcţiei sociale. Ea însăşi se află într-un proces (tatonant) de reconstrucţie a rolului (deloc neînsemnat) de observator social. Însă un bun (ceea ce înseamnă şi responsabil) observator social, înzestrat şi cu vizibilitate publică, poate contribui la apariţia şi stabilizarea direcţiilor de mers (stînga/dreapta e doar una dintre ele) din lumea sa (încă) dezorientată.

Vitalie CIOBANU

Integrarea „româno-română“

1-3. Lupta dintre aceste grupuri este vizibilă mai ales în revistele pe care ele le controlează şi răzbate cu prilejul lansării unor cărţi, la colocvii şi reuniuni literare sau „civice“. Dar poate ar trebui să stabilim mai întîi despre ce grupări vorbim şi dacă nu cumva reducem în chip voit aria de investigaţie a subiectului. Se invocă, în general, două „tabere beligerante“: liberalii-conservatori, „pălţinişenii“, afişînd şi o anumită propensiune religioasă, nostalgia pentru valorile tradiţionale interbelice. De cealaltă parte se situează postmoderniştii, cosmopoliţii „recenţi“, adepţii lui *political correctness* şi ai neoliberalismului anglo-saxon. Bătălia dintre ei alimentează polemicile şi adversităţile intelectualilor români din Capitală, pentru că Bucureştiul – nu Clujul, nu Iaşiul, şi nu Timişoara – dă tonul. Aceste oraşe aderă, de o parte sau alta, sau privesc supuse încleştarea „greilor“ de la centru, cu excepţia, poate, a „grupului de la Braşov“ – oraşul din provincie cel mai prezent în această desfăşurare de forţe, urbea din care provine, de altfel, şi Sorin Matei, autorul *Boierilor minţii* – o carte care încearcă să contureze subiectul anchetei dvs. Miza acestor lupte o constituie supremaţia culturală, dar cred că ea reflectă, pe un plan mai larg, crispările de profunzime ale societăţii româneşti în raport cu cea de-a treia mare întâlnire cu Occidentul, după epoca paşoptistă şi perioada interbelică. Nu cred că distincţiile „stînga-dreapta“ sînt foarte relevante în cazul „duelurilor“ la care ne referim (stînga pare compromisă pentru mult timp de-acum încolo în România), ci comportamentul public al actanţilor, gradul lor de deschidere faţă de ceilalţi, felul în care îşi susţin argumentele, *stilul*, pînă la urmă. Există, fireşte, un anumit reducţionism al abordărilor, dacă priveşti obiectul acestor polemici de la mică distanţă sau, mai ales, din interiorul unui grup sau al celuilalt, şi poate că distanţa pe care ţi-o dă „viza de Chişinău“, de pildă, cum se întîmplă în cazul meu, te ajută să vezi mai clar unele deficienţe ale acestor confruntări. Astfel, gîndindu-mă la „discipolii Pălţinişului“, eu cred că prestigiul dobîndit prin apartenenţa „moştenită“ şi practicarea unui ritual de omologare în interiorul acestui grup de prestigiu este în scădere, şi consider că şi la noi, în România, ca pretutindeni în Estul branşat la civilizaţia occidentală, se impune tot mai mult „piaţa liberă a ideilor“, la care participă mai ales intelectualii grupaţi în jurul *Observatorului cultural*. După cum, la celălalt pol, realitatea românească a ultimilor cincisprezece ani a demonstrat că „despărţirea de trecut“, prin mijloace de purgaţie morală şi legislativă, precum şi „refacerea firului întrerupt al istoriei“ (inclusiv prin instrumentarea unui „proces al comunismului“, într-o formă sau alta), lucruri pe care postmodernismul ideologic le consideră oarecum caduce, reprezintă o necesitate. Or, tocmai lipsa unor clarificări cu trecutul totalitar, în opinia mea, explică actuala întîrziere a României în raport cu cele opt ţări foste comuniste, devenite membre în UE la 1 mai 2004. Afirm aceasta pentru că, iată, cele două „grupuri de prestigiu amintite“ sînt bruiate copios, la nivelul mijloacelor materiale deţinute şi al tehnicilor de manipulare, de o a treia coaliţie de interese, care gravitează de obicei în jurul puterii, cu rădăcini în fosta nomenclatură comunistă. Ca dovadă, un subiect, ca cel legat de „Catedrala Mîntuirii Neamului“, de exemplu, a reuşit să dilueze anumite linii de demarcaţie între unii intelectuali independenţi şi reprezentanţii Puterii, creînd similitudini jenante de atitudine.

Ca intelectual basarabean, spectacolul confruntărilor ideologice şi estetice româneşti mă implică şi mă captivează în egală măsură. Şi întrucît nu vreau să mă exclud din chestiune, trebuie să spun că preocuparea pentru o anumită continuitate a instituţiilor (povestea cu „reluarea firului întrerupt al istoriei“) mă apropie de grupul liberal-conservator, Pleşu-Liiceanu-Patapievici, din motive... evidente pentru un basarabean. Iar deschiderea spre dialog şi competiţie, repudierea „ritualurilor iniţiatice“ ca formă de omologare culturală, mă apropie de postmoderniştii, de viziunea lor filozofică mai generoasă asupra contemporaneităţii şi a diferenţei, precum şi de tehnicile literare ale acestui *mainstream*. În plus, şi doar aparent paradoxal, noi, scriitorii tineri din Basarabia, am fost mai bine primiţi şi mai bine înţeleşi de colegii de la *Observator cultural*, re-

© R. Suciu

vistă condusă de Ion Bogdan Lefter, decît de către „păltinişeni", care, cu unele excepţii, ne-au tratat cu o surîzătoare indiferenţă. S-ar putea ca noi, basarabenii, să interpretăm în felul nostru, mai grav şi mai puţin ludic, postmodernismul, însă descentralizarea şi competiţia liberă a ideilor, pe care o postulează acesta, ne ajută să ne regăsim mai deplin ca intelectuali, să ne atenuăm complexele istorice, să privim mai flexibil dilemele propriei identităţi faţă cu imperativul globalizării (tocmai de aceea, „postmoderniştii" îmi par cîştigători pe termen lung). De asemenea, ne simţim afini cu cei de la revista *22* şi cu redactorii de la *Dilema veche* – jucători activi şi generoşi pe „piaţa ideilor".

Nu ezit să fac asemenea departajări, chiar dacă aş putea provoca unele reacţii de supărare. Cred, însă, că, exprimîndu-mi opiniile, nu fac decît să recuperez *normalitatea,* inclusiv să dau un conţinut real sloganului integrării „româno-române". Nu sîntem, n-ar mai trebui să fim, noi, intelectualii basarabeni, nişte „rude sărace" care vin la Bucureşti după indulgenţe. Participăm, dezbatem subiecte spinoase, avem opţiuni ideologice şi estetice, aidoma oricărora din colegii noştri din ţară, ne batem pentru cauza noastră, care, îndrăznesc să spun, este şi cauza României europene, de o parte şi de alta a Prutului. Fără falsă modestie şi fără pic de emfază.

Paul CERNAT

Trufie şi vulnerabilitate

„Ei fac ploaie şi vreme bună, ei tarifează preţurile succeselor şi decernă laurii, ei condamnă, îngăduie sau încununează — în literatură, în teatru, în arte, în ştiinţe, în fine, în tot: ei! ei, intelectualii! Aceste exemplare de lux ale omenirii mişună astăzi prin toate localurile publice".

I.L. Caragiale, *Intelectualii...*

1. Nu e doar un conflict între „grupuri de prestigiu" ci şi un conflict între sisteme de valori, între „concepţii/viziuni asupra lumii". Ce se vede e o nouă „ceartă" între antici şi moderni, de fapt — între diverse forme de neo-liberalism şi neo-conservatorism. Dar şi o ceartă a amîndurora cu conservatorismul de stînga, criptoceauşist, etatist. Concurenţa e normală şi benignă pînă în punctul în care dialogul riscă să se blocheze iar „combatanţii" primelor două orientări menţionate să se baricadeze în propriile tranşee ideologice. Există, altminteri, numeroase nuanţe intermediare. Există marginali, nealiniaţi, centrişti, benedictini discreţi...

Ideile-forţă marchează teritoriile disputei în condiţii de polarizare ideologică. „Intelectualii"? Fie că vorbim, în sens american, de *public intelectuals,* fie în sens est-european, de *inteligheţia,* ei visează, „obscurantist" sau „iluminist", dacă nu să schimbe Lumea şi să reformeze Omul, măcar să modeleze (inclusiv politic) lumea *lor,* după chipul şi asemănarea ideilor/fantasmelor în care se investesc şi care îi reprezintă. În general, pozează în „înaintemergători", profeţi, dascăli paternalişti, legislatori morali ai fantasmelor colective, lideri spirituali, directori de conştiinţă, au vocaţie de opiniomani şi concepţii globale sigure despre lume şi viaţă. Oameni universali multilateral dezvoltaţi, se pricep la tot, „posedaţi" de complexe paternaliste ale autorităţii şi de frustrările marginalităţii, de orgolii, vanităţi, ambiţii, vedetisme, voinţă de dominaţie, afirmare şi recunoaştere socială, pasiuni misionare, utopisme, bovarisme, credinţe... Iar cînd măcar unul din aceste puncte sensibile ale propriei identităţi e „atins", cînd are loc „devoalarea" unor vulnerabilităţi vinovate — gata cearta. *Machos* ai ideilor, nu şi-ar recunoaşte în ruptul capului greşelile şi orbirile. 'Ş copil? Destabilizează identitatea şi stima de sine, face rău la autoritate, la imagine, la statut, pici de „fraier la mijloc", apari inconsecvent, slab şi te devorează cei fără scrupule. Deşi e un act de igienă mentală, un exerciţiu de modestie şi de libertate interioară să-ţi pui din cînd în cînd în discuţie ideile, credinţele, afectele, orgoliile, pentru a nu risca să devii captivul lor. La fel — să apreciezi, cînd e cazul, valoarea celor cu care nu eşti de acord, să-ţi asumi vulnerabilităţile, să-ţi relativizezi profilactic certitudinile. E un păcat al trufiei să te crezi „ales", deţinător al Adevărului, Dreptăţii şi sensului Istoriei.

2. Dacă în lumea politică de la noi binomul „stînga-dreapta" tinde să-şi piardă relevanţa în favoarea unei *realpolitik*, în lumea intelectuală e activ. Aici „jocul ielelor" primează. Aici neo-liberalismul — pro-minoritar, emancipator, pragmatist, democratic şi secularizat — e asociat cu „stînga", iar neo-conservatorismul — tradiţional, organicist, aristocratizant, spiritualist-charismatic şi elitist-ierarhic — cu „dreapta", fără multe nuanţe. Iar cînd spiritele se încing, unii sînt stigmatizaţi drept „cripto-stalinişti", alţii — drept „cripto-fascişti", cu o pasiune resentimentară venită de demult, din trecuturi „deocheate" şi ocultate. Dar în planul opţiunilor economice sau electorale poziţiile se amestecă pînă la indistinct, de nu mai ştii ce să crezi.

Mă întreb şi eu dacă nu există o continuitate perversă între prestigiul social şi intelectual obţinut prin legitimarea de la modelul „ierarhiei celeste" sau al „spiritului autohton" şi cel obţinut prin graţia interesată a Statului-providenţă. Două moşteniri pre-moderne, paternaliste — una, hm, „nobilă", „autentică", cealaltă „degradată", uzurpată, ambele parazitînd surse de putere simbolică exterioare cîmpului intelectual (Religiosul, Politicul, Media). Numai că — aici mă despart de Sorin Adam Matei — nici o „con-sacrare" ritualică, nici o campanie de PR în favoarea unei personalităţi sau a unui grup nu e eficientă *à la longue* în lipsa unui suport valoric *real*. Sigur, depinde în ce valori crezi...

3. Unii ar spune că, în planul imaginii/audienţei, cei care domină sînt „intelectualii mediatici", cu un capital simbolic construit în timp (de obicei înainte de 1990), care vorbesc în numele tradiţiilor/aspiraţiilor comunitare, au acces la resurse şi „cuplează" cu politicul. Nu cred că va mai exista un singur grup dominant, tendinţa e una de pluralizare concurenţială. Poate că, încet, „războaiele" culturale se vor transforma în competiţii. Sau poate că nu.

Ciprian MIHALI

Scuza exerciţiului democratic

1. În viaţa intelectuală românească există anumite grupuri de prestigiu, însă e prea mult a spune că există şi o luptă de idei sau o piaţă de idei. Anii din urmă stau mărturie pentru felul în care o dezbatere oarecare, lansată ca dezbatere de idei, a degenerat rapid în atacuri la persoană şi în mizerabilismul ideilor scurte şi scurt-circuitate. Aş spune, mai degrabă, că există o luptă a grupurilor pentru prestigiu, un prestigiu (mediatic, cultural, financiar, politic etc.) pentru care ideile pot să devină mijloc şi pretext, iar nu scop. A face din idei un scop e un lucru pretenţios, presupune un efort deloc spectaculos, o rutină a exerciţiului gîndirii şi scrisului, o răbdare a reflecţiei, pe care timpurile grăbite în care trăim nu ni le permit. Calea spre prestigiu e mai scurtă, mai plină de peripeţii, se vede mai bine la televizor; calea spre idei e mai lungă, mai plictisitoare (din punctul de vedere al spectacolului contemporan) şi, chiar şi atunci cînd e dată pe ecran, nu stîrneşte prea mult entuziasm.

2. Prea puţin. Şi asta din trei motive.

În primul rînd, pentru că în politica românească stînga şi dreapta au alte înţelesuri decît în ţările în care asemenea orientări politice s-au născut şi s-au maturizat. În România există două partide pretins social-democrate, dintre care unul este aliat cu liberalii, iar celălalt duce o politică liberală, temperată din cînd în cînd, pentru imagine, cu măsuri populiste. Partide de stînga sau de extrema stîngă nu există, decît dacă nu socotim aici ciudatul amestec de extreme al „României Mari".

Pe acest fond, nu avem grupări intelectuale de dreapta şi de stînga, avem puseuri de dreapta şi de stînga, avem regrupări circumstanţiale în favoarea celor de la putere sau în favoarea celor din opoziţie. Intelectualii care se situează astăzi alături de partidul la putere pot fi cu greu catalogaţi drept intelectuali de stînga, după cum cei care critică puterea pot fi deopotrivă conservatori, mergînd pînă la fundamentalism (naţionalist sau religios) şi liberali, socialişti etc. Dar, încă o dată, aceşti termeni, „stînga" şi „dreapta", sînt uşor pretenţioşi şi cu siguranţă neadecvaţi pentru a descrie eventuale închegări ideologice în spaţiul intelectual românesc.

Mai cred că absenţa de situare pe axa stînga-dreapta se datorează şi unui deficit major de modernizare, în sensul precis aici al secularizării gîndirii. Ca intelectual format în cultura franceză, nu pot să nu fiu uimit la fiecare Crăciun sau Paşti, cînd văd cum aproape toţi oamenii de cultură vizibili din România se întrec în a-şi declara şi declama credinţa religioasă în presă şi la televiziune. Desigur, nu e vorba aici de convingerile private ale fiecăruia, nici de autenticitatea acestei credinţe, ci de felul în care aceste convingeri devin cadru inevitabil în care se poartă o dezbatere. Bunăoară, aproape că nu e acuzaţie mai gravă astăzi în România decît aceea de ateism. A fi ateu echivalează cu o descalificare aproape automată în ochii „opiniei publice", în vreme ce a-ţi mărturisi, de obicei la televizor şi la o oră de maximă audienţă, credinţa strămoşească înseamnă numaidecît un bonus de credibilitate din partea telespectatorilor.

Nu putem vorbi de o formare intelectuală modernă fără o trecere, fie şi parţială, fie şi incompletă, printr-un proces de laicizare a gîndirii, de asumare a unei raţionalităţi mundane, eliberate – măcar în discursul public – de condiţionările religioase. Lumea modernă europeană a făcut o distincţie netă între spaţiul public şi spaţiul privat, deplasînd religia în sfera celui din urmă şi lăsîndu-l pe primul liber de determinaţii confesionale. Deopotrivă socialiştii şi liberalii occidentali au ţinut la această distincţie, pe baza căreia s-a construit, de altfel, statul laic modern. La noi, însă, confuziile între public şi privat, între poziţia (sau, mai mult, funcţia) publică a intelectualului şi convingerile sale intime face ca şi instituţiile în care lucrează aceşti intelectuali, cu deosebire instituţii de educaţie şi cultură, dar uneori şi politice, să fie grevate de acest pasiv religios şi de o prelungire cel mai adesea ilicită între convingerile private ale persoanelor şi funcţionarea publică a acestor instituţii.

În sfîrşit, cred că nu avem o cristalizare stînga-dreapta pentru că nu avem intelectuali de stînga. Aş spune, forţînd oarecum, că nu i-am avut nici înainte de 1989 (am fi prea generoşi cu ideologii partidului să spunem că erau „de stînga"), pentru ca, după această dată, tineri şi mai puţini tineri să treacă voios şi ca la comandă la „dreapta", să devină din activişti UTC sau PCR fie liberali convinşi, fie conservator-ortodoxişti înverşunaţi. Cei foarte puţini care au rezistat încadrării politice din 1989 au reuşit pe alocuri să-şi tempereze elanul ideologic şi după, să privească asemenea înregimentări cu circumspecţie. Însă, ceea ce e sigur este că în cincisprezece ani nu am avut şi nu avem o cultură critică de stînga; este suficient să cercetăm cîte cărţi sau măcar articole sînt consacrate în România lui Marx, nu marxismului, nu ideologiei comuniste, ci gîndirii lui Marx, ca una din gîndirile majore ale modernităţii, referinţă inevitabilă totuşi – alături de Freud, de Nietzsche, de Max Weber etc. – pentru a înţelege felul în care s-a format istoric, politic, economic, intelectual, lumea contemporană. Desigur, e inutil atunci să mai vorbim despre alţi gînditori de stînga ai secolului XX (Benjamin, şcoala de la Frankfurt, Althusser, Debord etc.), complet absenţi din dezbaterile intelectuale de la noi. Căci a-l citi şi cita pe Marx, astăzi, într-o ţară post-comunistă, nu înseamnă a reînvia o stafie înspăimîntătoare, nu înseamnă nici a conveni la un compromis cu un trecut tragic, ci a încerca să înţelegi cu un ochi critic ce s-a întîmplat în istoria ultimului secol, cum a fost posibil ceva precum comunismul în unele ţări şi, de ce nu, cum este cu putinţă ceva precum post-comunismul astăzi pretutindeni.

3. Nu, nu există o grupare dominantă. Există anumite grupuri relativ articulate, însă aceste grupuri nu dovedesc o coerenţă ideatică, permiţîndu-le să se afirme drept unitare şi dominante în spaţiul cultural românesc.

Aş vrea să fac cîteva remarci în acest punct, pornind de la un comentariu pe care îl aud adeseori în „provincie". Dacă există o dominaţie culturală, e limpede că ea este a „Bucureştiului" şi nu a unui grup sau a altuia. Numeroşi intelectuali din afara Bucureştiului şi-au făcut o datorie şi o misiune din a critica această dominaţie, din a diaboliza sectarismul uneia sau alteia dintre grupări, unuia sau altuia dintre presupuşii li-

deri culturali. Dar, adeseori, asemenea critici sînt animate de un resentiment şi de o neputinţă care, abia ele, fac din cei ce le lansează nişte provinciali. Acelaşi provincialism – citeşte: resentiment, neputinţă, pasivitate – e prezent şi la numeroşi intelectuali din Bucureşti, ceea ce nu mai permite, cred, o distincţie topografică a dominaţiei culturale. Dar nu e mai puţin adevărat că în oraşe precum Clujul neputinţa şi pasivitatea culturală ating cote alarmante, că mai toţi intelectualii trăiesc cu ochii lipiţi de ecranul televizoarelor şi de paginile revistelor bucureştene, sperînd că, fie şi din politeţe, vor fi băgaţi în seamă la centru. Iar dacă asta nu se întîmplă, pentru că – pur şi simplu – ei nu fac nimic, motivul e numai bun pentru a înfiera încă o dată egocentrismul Capitalei.

Asta nu înseamnă că într-adevăr nu se întîmplă nimic în aceste oraşe, în cultura lor sau în viaţa lor cotidiană. Dar absenţa simţului civic şi a simţului critic fac ca, la Cluj bunăoară, să fi fost posibilă vreme de doisprezece ani o administraţie naţionalistă, împotriva căreia miile de universitari, de intelectuali, de artişti etc. să nu fi avut mai nimic de spus, decît glumiţe la cafenea sau între prieteni. Iar acum, mai aproape de noi, patima (ce se va fi stins şi ea cînd citiţi aceste rînduri...) alegerii între Boc şi Rus, a dat mai degrabă forma grotescă a listelor universitate şi parauniversitare de susţinere, liste pe care unii s-au înscris de bunăvoie, alţii la comandă, iar alţii nici-nici. Nu s-a găsit nimeni şi, în calmul de netulburat al molcomei vieţi intelectuale clujene, nu se va găsi probabil nimeni să protesteze împotriva manipulării universităţii (în ambele sensuri trebuie citit acest genitiv), după cum nu protestează nimeni împotriva înhămării umilitoare a zeci şi sute de universitari la strategii politice de moment. Scuza exerciţiului democratic şi a angajamentului politic pro sau contra X este o bună dovadă că ne meritäm, fiecare şi toţi împreună, soarta de anonimi.

De aceea, mai avem de aşteptat pînă cînd vom avea dreptul să criticăm grupările dominante, în numele unor alte curente de idei, curente alternative, curente care să dea naştere la feroce şi prolifice dispute culturale.

Caius DOBRESCU

O paramodernitate „poetică“

1. Noţiunea de „grup de prestigiu“ nu este larg împărtăşită şi nici nu are o semnificaţie autoevidentă. Ea a fost introdusă în discuţia publică de Sorin Adam Matei, în volumul său *Boierii minţii. Intelectualii români între....* (Editura Compania, 2004). Matei combină aici două sugestii preluate din Max Weber. Pe de o parte, noţiunea de *Stand,* tradusă în general la noi prin „grup de status“, care diferă de „clasa“ marxistă, definită pe baza unui strict determinism socio-economic, pentru că pune accentul pe supradeterminarea culturală (etică, religioasă) a identităţii grupurilor sociale. Pe de altă parte, este vorba despre noţiunea de *carismă,* o formă de intensitate emoţională şi expresivă care conferă o legitimitate non- sau para-raţională unei forme autoritare de exercitare a puterii. Max Weber vorbeşte despre autoritatea charismatică în special în relaţie cu liderii „providenţiali“. Matei introduce ipoteza inovativă a unei „charisme colective“, a unei aure care nu aparţine unui salvator personalizat, ci unui grup social a cărui imagine funcţionează distinct de identităţile individuale ale membrilor săi.

„Grupul intelectual de prestigiu“ se opune organic „pieţei ideilor“ fiindcă presupune o investitură prealabilă, bazată pe credinţa într-un *interes public* transcendent, în timp ce „piaţa“ presupune un prestigiu cîştigat în funcţie de *interesul publicului*.

În cîmpul nostru universitar, cel puţin în sfera ştiinţelor sociale şi umane, diferite grupuri de prestigiu (naţional-comunişti nepocăiţi, marxişti reformatori incurabili, creştini renăscuţi, pozitivişti puri şi duri, relativişti culturali, utopieni ai erei digitale etc.) nu sînt aduse sub criterii de apreciere comune şi coerente şi nici controlate în vreun mod eficient în funcţie de o anumită politică sau filozofie a educaţiei. „Carisma“ le permite să se reproducă într-un straniu regim de extrateritorialitate sau de enclavizare. Consecinţa directă a acestei structurări în formă de „ciorchine“ (Matei) este dizolvarea comunităţii academice sau, mai degrabă, imposibilitatea de-a o configura. De aici rezultă că Universitatea nu reuşeşte să se transforme într-o „piaţă a ideilor“ şi să devină o forţă reală de schimbare şi modernizare a societăţii.

Spaţiul, mediatic şi editorial, al dezbaterii publice este şi el marcat, conform lui Matei, de „grupurile de prestigiu“. Aceasta înseamnă că, în discursurile intelectuale, efortul, firesc, de a propune ideologii, doctrine, stiluri de viaţă este surclasat de efortul de-a produce un discurs „carismatic“ de autolegitimare. Mecanismul „pieţei de idei“ este alterat nu prin aceea că publicul n-ar fi liber să aleagă, ci prin faptul că avem de-a face mai degrabă cu o piaţă a ornamentelor intelectuale menite să confere utilizatorilor prestigiu, decît cu una care să ofere instrumente conceptuale utile pentru orientarea în viaţa reală. Problema nu este aceea că un grup de prestigiu sau altul ar controla cîmpul cultural, cît că, prin structura sa, acest tip de ofertă încurajează publicul educat să se transforme nu într-o reţea vibrantă de schimb al informaţiilor şi ideilor, ci, din nou, într-un ciorchine de universuri mentale închise şi autoadulatorii de tipul „grupurilor de prestigiu“.

De asemenea, prin caracterul lor carismatic şi autosuficient, aceste grupuri nu comunică niciodată cu adevărat între ele. Pot ajunge, e adevărat, să se „lupte“ pentru vizibilitate, dar tensiunile rămîn la suprafaţă, la nivelul acuzaţiilor reciproce de „aroganţă“ sau „resentimente“. Adevărata lor substanţă, adevăratele lor divergenţe intelectuale rămîn în afara interferenţei lor publice. Or, modul în care cîmpul intelectual poate energiza schimbarea socială este tocmai prin confruntarea, reciproc stimulativă, a unor forme alternative de descriere/proiectare a realităţii. O „piaţă a ideilor“ nu reprezintă un simplu spaţiu virtual în care se etalează o varietate oarecare de monopoluri simbolice. Ea presupune forme complexe şi structurate de interacţiune continuă specifice modernităţii, despre care avem motive să ne îndoim că ar exista în cîmpul nostru intelectual. Volumul scăzut al „tranzacţiilor“ de la bursa locală a ideilor este în sine un indicator al faptului că producţia de idei este relativ scăzută. Ea nu este *uniformă,* ca într-o societate care ar fi cunoscut cu adevărat experienţa modernizării (unde „uniform“ nu înseamnă omogen şi „cenuşiu“, ci „capabil de a menţine un ritm constant de înnoire). Mai departe, nivelul scăzut al „producţiei“ sugerează nu atît că actorii acestui cîmp n-ar fi competenţi sau capabili de inovaţie, ci mai degrabă că prestigiul lor nu depinde direct de productivitatea lor intelectuală propriu-zisă, ci de altceva.

Intuiţia centrală a cărţii lui Sorin Adam Matei, care mi se pare provocatoare şi productivă, indiferent de multele amendamente pe care i le-am putea aduce, se referă tocmai la natura acestui „altceva“. G. Călinescu susţinea într-un remarcabil eseu că ermetismul poetic al modernităţii echivalează cu un fel de mimare ritualică a actului gîndirii, fără conţinuturile care sînt îndeobşte asociate acesteia. În mod analog, mecanismul prestigiului intelectual poate fi descris nu ca mod raţional de-a evalua produsele unui proces de gîndire, ci, mai degrabă, ca o răsplată a capacităţii de-a reprezenta public cît mai expresiv actul „gîndirii“. Întreprindere care nu cere mai puţină inteligenţă decît gîndirea orientată spre scopuri, dar care se plasează, fatalmente, nu în modernitatea intelectuală, ci într-un fel de „paramodernitate“ (Matei) involuntar şi/sau inconştient „poetică“.

2. A vorbi despre stînga şi dreapta nu este deloc lipsit de sens. Nu cred că un asemenea sistem politic de referinţă n-ar fi destul de „nobil“ pentru complexitatea vieţii intelectuale. Dar în acest moment nu pot identifica o grupare intelectuală semnificativă (ceea ce, pentru mine, înseamnă productivă şi originală) care să-şi asume o identitate „de stînga“. Există, însă, o ambiguitate, uneori iritantă, alteori stimulativă, în ceea ce priveşte înţelegerea „dreptei“ intelectuale. Pe de o parte, de dreapta sînt consideraţi cei ce pretind că-şi fundamentează acţiunea publică în convingerile lor religioase. Pe de altă parte, calificarea se aplică adepţilor unor măsuri radicale de dereglementare a economiei şi a vieţii sociale, presupuşi a practica individualismul filozofic şi a relega întru totul chestiunile spirituale domeniului privat şi personal.

În plus, deşi nu este deloc irelevant să ne raportăm la sistemul de referinţă european sau american, nu cred că-l putem transfera, ca atare, asupra tuturor evoluţiilor intelectuale româneşti. Un raţionament care se face îndeobşte este că, din moment ce acele curente filozofice grupate astăzi, în Europa occidentală, sub eticheta de „postmodernism“ sînt asociate în acelaşi timp unor diferite forme de stîngă politică, ar rezulta că oricine ar fi pronunţat în România ultimelor decenii „postmodernism“ ar fi devenit instantaneu un intelectual de stînga. Sensurile contradictorii acumulate în istoria complicată a conceptului şi, probabil, chiar ambiguitatea sa de esenţă fac ca el să nu mai poată fi utilizat astăzi fără riscul de-a genera o densă reţea de confuzii. Dar nu am nici o îndoială că, în anii 1980, tema postmodernismului exprima, în semi-*underground*-ul de la noi, opţiunea cea mai apropiată posibil de liberalismul profund.

În ceea ce mă priveşte, nu am nici un fel de reţinere faţă de ideea de „dreapta“ şi mă consider aşezat, atît intelectual cît şi politic, dreptei *liberale*. Sînt convins că marea şansă şi poate chiar misiunea istorică a Europei postcomuniste pe scena culturală general-europeană este readucerea la viaţă, în toată strălucirea şi forţa sa, a liberalismului clasic, stins aproape cu desăvîrşire în partea occidentală a continentului. Deşi pledez pentru un secularism consecvent, nu mi se par neverosimile nici încercările de a fundamenta religios atitudinile specific liberale în materie de viaţă economică şi politică. Cred, de altfel, că un liberalism autentic, robust, trebuie să includă o notă conservatoare, implicînd experienţa respectului faţă de devoţiunea religioasă, în manifestările ei private, dar şi publice, atîta timp cît acestea din urmă nu contravin principiului separării ferme a Bisericii de autoritatea civilă. Un conservator realist va înţelege că vigoarea credinţei nu este atacată, ci, dimpotrivă, este favorizată de pluralismul confesional şi religios. Astfel încît am în minte un conservatorism care nutreşte un respect autentic pentru *toate* tradiţiile religioase, nu doar pentru cea ortodoxă, majoritară. Adică, în egală măsură, pentru evrei, musulmani, greco-catolici, catolici, luterani, calvini sau unitarieni. În condiţiile în care sondajele arată că un procent îngrijorător de români se gîndesc să-i dea afară din ţară pe cei pe care-i consideră „pocăiţi“, profit de ocazia ca să-mi exprim respectul şi sincera simpatie şi faţă de concetăţenii noştri baptişti, adventişti, penticostali, martori ai lui Iehova, şi în general pentru membrii tuturor cultelor neoprotestante din România. Respectul şi simpatia mea îi urmăresc şi pe ateii filozofici, pe agnostici sau pe scepticii consecvenţi, considerînd că aceste atitudini sînt orientate nu „împotriva“ tradiţiilor religioase, ci asupra propriei specii de coerenţă etică.

3. Cred că există o mitologie dominantă, şi aceea este a „grupului de la Păltiniş“ şi a magiei personale a filozofului Constantin Noica. Aici, diagnosticul lui Sorin Matei mi se pare irefutabil, chiar dacă unele accente ironice din textul său pot crea impresia unui pamflet, acolo unde este vorba, de fapt, despre o analiză sociologică serioasă.

Este, desigur, imposibil să nu fi existat o mare diferenţă între experienţa spirituală a celor ce s-au aflat în epicentrul fenomenului şi mitul dezvoltat la graniţa dintre cultura înaltă şi cultura populară, încă din a doua jumătate a anilor 1980. Luaţi individual, legatarii spirituali ai lui Constantin Noica îşi datorează prestigiul calităţilor lor intelectuale, libertăţii lor

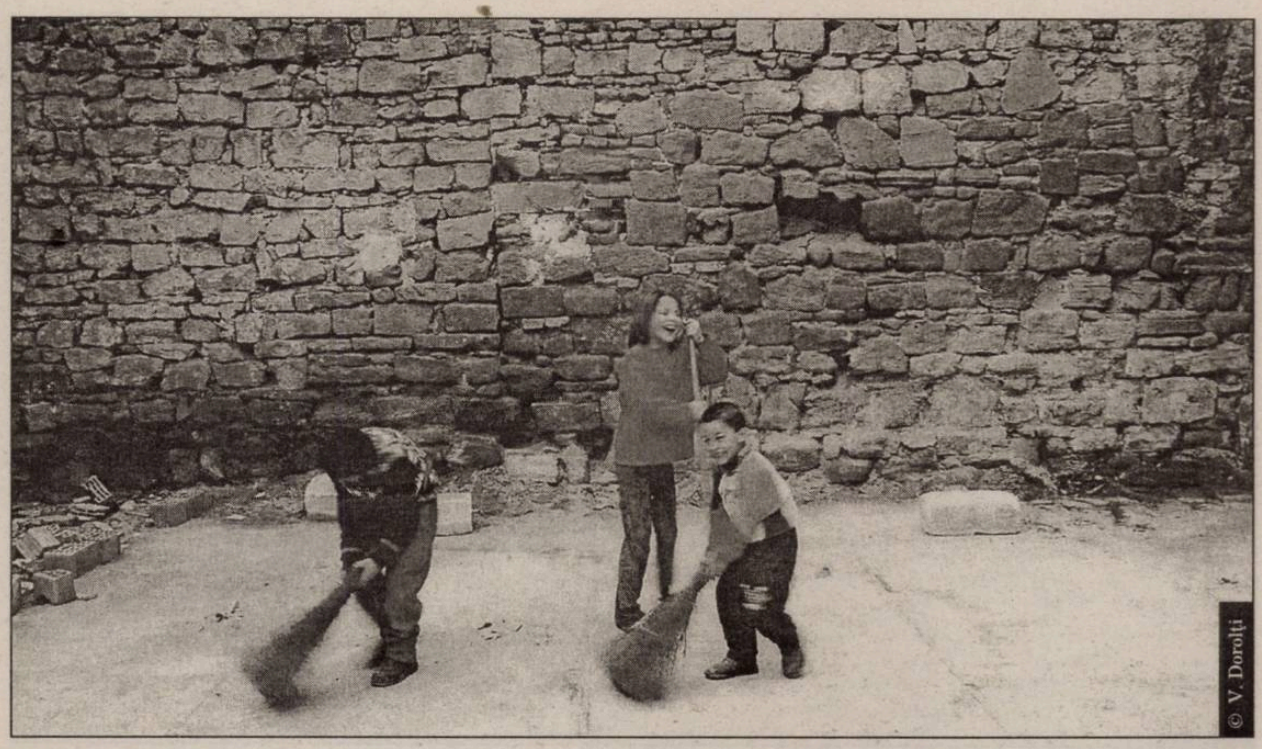
© V. Dorolţi

de gîndire, erudiţiei, capacităţii de-a se adresa convingător unor categorii diferite de public – nu în ultimul rînd, modului în care şi-au afirmat personalitatea şi originalitatea distanţîndu-se de partea vetustă a gîndirii maestrului lor. Dar imaginea „grupului", plasată la o dramatică altitudine faţă de orice altă coagulare socio-intelectuală a ultimelor decenii, se datorează în bună măsură mitului despre care vorbeam.

Aceasta nu poate reprezenta, în sine, o obiecţie. Aspectul problematic stă în faptul că în structura acestui mit ţinînd deja de cultura populară se proiectează inerţii autarhice şi autoritare ale minţii noastre colective. Aceste proiecţii au fost posibile în primul rînd fiindcă în gîndirea şi, mai ales, în atitudinile publice ale lui Constantin Noica s-au păstrat pînă tîrziu reminiscenţe ale participării sale de tinereţe la nebuloasa „revoluţiei naţionale", iar această nebuloasă a fost resuscitată şi lăsată să difuzeze în sistemul public de educaţie, începînd de la mijlocul anilor 1960.

Revenind la „avantajul competitiv" al participării la capitalul simbolic al Păltinişului, putem să-l înţelegem mai bine printr-o analogie istorică. În epoca interbelică, o foarte mare distanţă îi separa, în percepţia publicului, pe copiii-minune ai „renaşterii naţionale" de cvasi-necunoscuţii membri ai avangardei „cosmopolite". Nu cred că, privind retrospectiv, putem sesiza vreo diferenţă semnificativă de anvergură intelectuală între aceste „fronturi" culturale ale generaţiei afirmate în anii 1930. În percepţia şcolară, însă, cei ce trec, cu mai multă sau mai puţină îndreptăţire, drept „partida naţională" se bucură, pînă astăzi, din motive de „co-vibraţie" ideologică, de o masivă precedenţă.

Notă:

Dat fiind că explicaţiile pe care am încercat să le formulez sînt afine unor idei personale care, în trecut, au avut soarta unei receptări ambigue şi trunchiate, mi se pare justificată, aici, precauţia unor precizări. Am intitulat, acum cîţiva ani, un articol pe care l-am reprodus şi în cartea mea *Inamicul impersonal* „Cu Walter Benjamin despre «fascismul» dlui Gabriel Liiceanu". Formularea, dorindu-se doar provocatoare, a reuşit, se pare, să ofenseze. Fapt pe care nu pot să nu-l regret. Ghilimelele care încadrau cuvîntul *fascism,* folosite cu bună-credinţă, exprimau, în intenţia mea, perspectiva acelor intelectuali trăind în Occident care-i reproşaseră dlui Liiceanu o lipsă de discernămînt critic în recuperarea grupării intelectuale cu simpatii prolegionare căreia i-a aparţinut în tinereţe şi Noica. Constatam faptul că dl Liiceanu suporta, în această formă, efectele integrării europene. I se aplica automat un criteriu de judecată dedus dintr-o imagine standard, în bună măsură inadecvată, a „fascismului", elaborată de radicalii marxizanţi ai anilor '30 (printre care şi Benjamin) şi devenită canonică la radicalii anilor '60.

Pe de altă parte, preluînd exclusiv conceptul de „aură" de la Benjamin, fără premisele sale marxiste şi fără concluziile sale simplificatoare referitoare la „fascism", făceam unele observaţii legate de politicile culturale ale autorului *Jurnalului de la Păltiniş*. Nu mi-a trecut prin cap să insinuez că dl Liiceanu ar avea tentaţii fasciste sau simpatii faţă de orice fel de ideologie a discriminării etnice or rasiale. Mă văd obligat să recunosc, retrospectiv, că alegerea titlului a fost, pur şi simplu, nefericită, fiindcă a deturnat complet receptarea de la temele care mie mi se păreau importante.

Adriana BABEŢI

Guerilleros

Dilemă veche şi mare cum să răspunzi la genul acesta de anchetă.

Dacă te înseninezi brusc, fără motiv, vrînd să mimezi flexibilitate şi echilibru, o echidistanţă împăciuitoare, zici condescendent aşa: care-i problema? Fireşte că există o luptă, dar totul e normal, e chiar bine să existe o bătălie pentru „piaţa ideilor", semn sigur că avem o intelectualitate matură, emancipată. Ce rişti cu acest gen de plutire deasupra vîrtejului se ştie: nimic. Cel mult să fii comparat la capitolul fermitate cu un fular.

Dacă te enervezi brusc, fără motiv, vrînd să mimezi tărie şi intransigenţă, o părtinire pătimaşă, zici ţîfnos aşa: evident că există o luptă între grupuri. Ele, grupurile, fiind constituite fie prin solidarităţi de generaţie (foarte tinerii vs. tinerii mai copţi, foarte tinerii vs. maturii, tinerii mai copţi vs. maturii, maturii vs. vîrstnicii şi tot aşa, prin permutări), fie pe criterii ideologice (de stînga, de dreapta, de centru-stînga, de centru-dreapta), fie, uneori, pe simple, aparent banale (dar nu mai puţin eficiente) interese economice, de – cum s-ar spune – poziţionare pe piaţă (în cazul în care intelectualii participă la competiţia dintre trusturile mediatice, edituri, universităţi, centre de cercetare, ONG-uri de profil etc.).

Dacă vrei să fii şi mai ţîfnos, o iei de foarte sus, cu arţag, aşa: care viaţă intelectuală românească? De unde pînă unde o „piaţă a ideilor"? Care grupuri şi care prestigiu? Ce rişti cu acest gen de iritare suficientă se ştie: destul de multe. Inclusiv să fii comparat la capitolul flexibilitate cu un beton.

Vrînd să risc totul şi nimic, aş răspunde aşa:

1. Da, cred că în viaţa intelectuală românească, cum e ea, cu o „piaţă a ideilor" după chipul şi asemănarea ei, adică în curs de constituire, există nu o luptă, ci o suită de mici bătălii, mai aproape de stilul *guerilleros*. Cînd nu sînt pure inflamări ale orgoliilor (deşi mi se pare că cel mai adesea acesta e resortul secret al ieşirilor înarmate la rampă), bătăliile sînt duse pentru cucerirea simbolică (şi reală!) nu doar a unei pieţe a ideilor, ci chiar a pieţei pur şi simplu. Ceea ce e mai mult decît normal, pînă în punctul în care aceste războaie se transformă în campanii susţinute de puterea politică şi de banul public. Atunci e semn clar de maladie a întregului sistem. Şi încă o problemă legată tot de prima întrebare, pentru care sugerez *Dilemei vechi* un număr tematic: prestigiul. Ce (dar şi cine) conferă prestigiu unui grup intelectual de la noi?

2. Cu puţin efort speculativ, diversele grupări intelectuale din România (mai) pot fi (încă) etichetate în funcţie de ataşamentul lor explicit sau implicit pentru o ideologie de stînga/dreapta, deşi poziţiile individuale sînt mult mai nuanţate.

3. În ce sens dominantă? Care sînt indicii prin care ea poate fi detectată? Strict cantitativi? Prezenţă mediatică? Tiraje? Sau intră cumva în joc şi inefabilul calitativului? Dacă la intersecţia celor două direcţii se află autori dispuşi să devină purtătorii de mesaj ai unei grupări, atunci da, avem nu o grupare, ci chiar două grupări dominante.

Cum s-a văzut, am evitat cu bună ştiinţă să dau nume (de persoane, reviste, edituri, instituţii). Semn clar că sînt un fular beton.

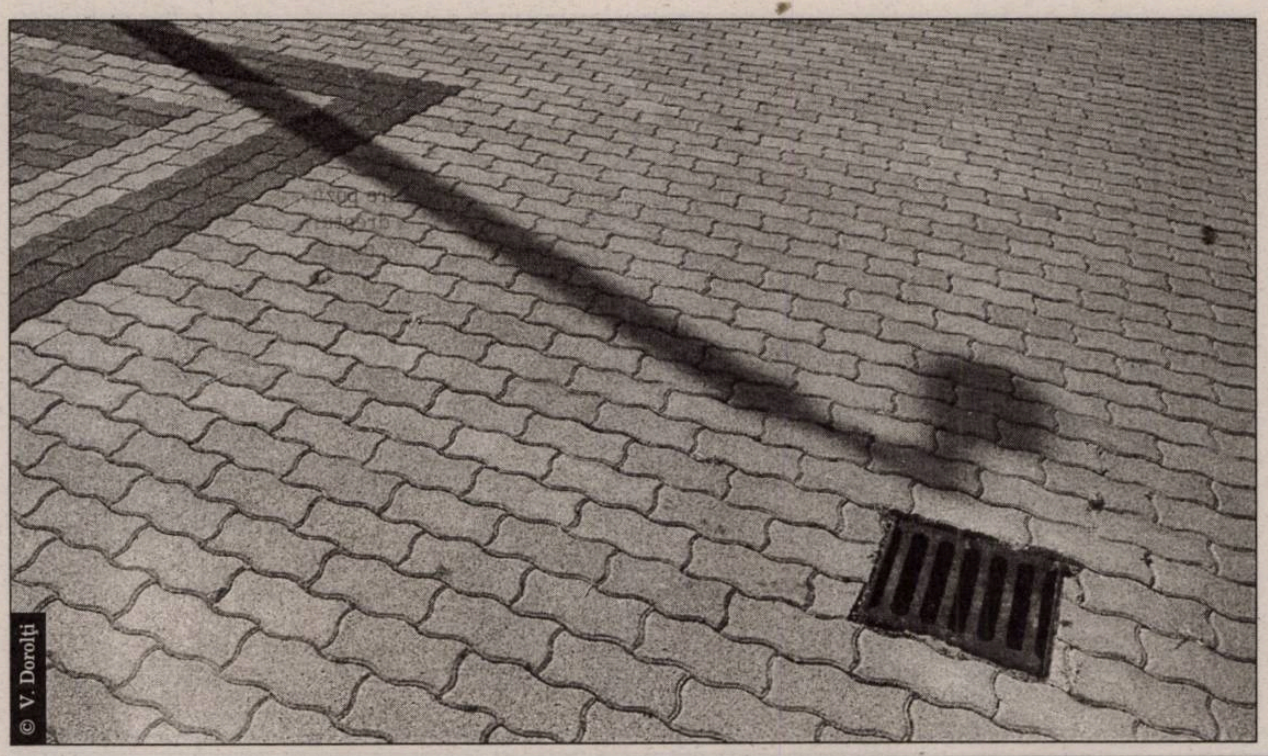
© V. Dorolţi

Gabriel LIICEANU

Singura răfuială care contează

Stimată Simona Sora,

Am fost tentat să nu răspund la întrebările anchetei dvs. pentru că nu văd nici un motiv plauzibil de a intra într-un scenariu în care nu cred şi de a juca un rol care nu e croit pentru mine. Nu cred, pe de altă parte, că „modelele" teoretice la care vă referiţi au vreo forţă explicativă şi nu cred nici măcar că au fost propuse cu această intenţie. Aşa cum la noi mahalaua ţine uneori locul istoriei, aici apare la rampă un mănunchi de resentimente travestit teoretic şi, cu cît faldurile sociologice, istorice şi istoric-culturale sînt mai bogate, cu cît cocteilul de nume sonore este mai amplu şi mai variat, cu atît meschinăria mobilului construcţiei şi agitaţia impură din culise sînt mai mari.

Trebuie să admit că am un mare defect: fiind dispus să creditez destul de mult bunul-simţ şi puterea de discernămînt a raţiunii, îmi vine greu să cred că o aberaţie poate intra lesne în lume ajungînd să sminteaască oamenii. Am avut de aceea o coabitare extrem de incomodă cu comunismul, tocmai pentru că acolo ficţiunile iau în mod curent locul realităţii: cu cît o gogoriţă este mai mare, cu atît cresc şi şansele ei de a trece drept adevărată. Tot ce este inventat termină, acolo, prin a exista: duşmanul de clasă, abundenţa economică, fericirea, entuziasmul sau responsabilitatea. O societate întreagă ajunge în cele din urmă să trăiască într-o enormă ficţiune. La început îţi spui: lucrul nu poate să ţină. Nu se poate trăi într-o mistificare continuă. Iar apoi constaţi că se poate. Şi că ceea ce frica şi pumnul ideologic nu pot să facă singure, rămîne să desăvîrşească prostirea şi prostia. Descoperi foarte tîrziu ce resurse inepuizabile au oamenii în a se lăsa prostiţi.

Fiind, cum vă spuneam, nepregătit în această direcţie, mi-a fost greu să iau în serios, cînd am auzit-o cu cîţiva ani buni în urmă, teoria potrivit căreia aş face parte dintr-un grup bine organizat, care a acaparat, prin abilităţi de tip mafiot, pîrghiile puterii culturale, împiedicînd generaţiile tinere să-şi dea măsura talentului lor. În naivitatea mea, credeam că tot ce realizasem de-a lungul anilor împreună cu cîţiva prieteni s-ar fi putut explica nu prin calităţi de tip Mischie, Sechelariu sau Triţă Făniţă, ci printr-o dispută epuizantă cu tine însuţi, prin bucuria lucrului bine făcut, eventual prin niscaiva har, prin scrîşnetul minţii şi patimile sufletului, prin efectul tîrziu şi nemaisperat al orelor în care ai transpirat în viaţă întru deprinderea alfabetului culturii. Credeam, apoi, că „grupul" meu, lumea, adică, din care făceam parte şi pe care mi-o construisem cu migală de-a lungul vieţii, se coagulase prin prietenie: credeam în prestigiul sentimentelor îndelung verificate, în lucrurile minunate trăite împreună, în loialitate, în seducţia inteligenţei, în splendoarea talentului, într-o manieră comună de evaluare a lichelelor, în rîsul laolaltă. Aveam, în plus, o sinceră şi inepuizabilă putere de a admira. Datorită ei mă îndrăgostisem de Andrei Pleşu şi eram mîndru că îl am ca prieten. Datorită ei puteam să rămîn deschis către cei care veneau din urma mea şi pe care puteam să-i preiau în biografia mea. Datorită ei m-am îndrăgostit, de pildă, de Horia Patapievici după ce i-am citit *Zborul în bătaia săgeţii* (am scris atunci un text inflamat şi, pe alocuri, pîndit de ridicol) şi după ce, în episodul grotesc şi securistic cu „căpitanul Soare", am sărit în ajutorul lui pur şi simplu pentru că l-am simţit ca pe fratele meu ameninţat. Datorită prieteniei am suferit cînd nu mi-a plăcut ceva la el sau făcut de el şi datorită puterii de a admira m-am reîndrăgostit de el după ce i-am citit conferinţa de la Timişoara (publicată recent în revista *Orizont),* a cărei anvergură speculativă şi nevoie de *a înţelege* lumea în care trăim pot fi invidiate de orice intelectual de bună-credinţă. Datorită admirării m-am putut împrieteni cu Ioana Pârvulescu, al cărei *Bucureşti interbelic* îl socotesc una dintre cele mai rafinate reuşite culturale ale ultimilor 14 ani. Ce să mai spun de călitatea ei umană, de onestitatea intelectuală, de ştiinţa ei de carte *trăită,* de graţia scrisului şi de discreţia cu care trece prin lume? Şi tot pentru că pot să mă bucur de ceva frumos care *nu* e făcut de mine sau să mă las sedus de splendoarea *altui* spectacol uman, m-am împrietenit în ultimii ani cu inclasabilul, nebunul, autenticul şi destrămătorul Vlad Zografi. Ce să mai spun de cîţiva dintre tinerii noştri fenomenologi, datorită cărora cîteva dintre cărţile grele ale filozofiei se află astăzi în limba română? Ei m-au făcut să înţeleg vorba cu care ne mîngîia Noica la începuturile relaţiei noastre şi pe care, lipsindu-mi ochiul minţii, n-o înţelegeam deloc: „Ce frumoşi sînteţi, dragii mei!".

Recunosc, aşadar – şi nu-mi dau seama dacă ăsta e un păcat –, că am nevoie de prieteni, că mi-i aleg cu precauţii extreme şi că, o dată ce-i dobîndesc, îi laud pe toate drumurile. Recunosc, de asemenea, că dacă se întîmplă ca aceşti prieteni ai mei să mai şi scrie cărţi bune, mă grăbesc, dat fiind că mă ocup de o editură,

să-i public şi să cred că sînt cei mai buni. Iarăşi, nu cred că e ceva rău în asta. De aici nu rezultă, desigur, că de orice autor de la Humanitas mă leagă o crîncenă prietenie, ci doar că, în cazul meu, s-a întîmplat, în cîteva rînduri, ca admiraţia culturală să fie premisa pentru un viitor amor. Altminteri, *oricine* aderă la protocolul lucrului bine făcut va fi un răsfăţat al editurii, indiferent de vîrstă, sex şi apartenenţa la punctele cardinale ale ţării. Admiteţi, totuşi, că de aici şi pînă la teoria conspiraţiilor culturale nebuloase este o cale lungă.

Accept, în schimb, că această concupiscenţă a prieteniei îmi determină compensativ şi cu oarecare brutalitate nesimpatiile şi repulsiile. În mod simetric, aşadar, sînt înclinat să văd în cei care se agită spasmodic pe sub gardurile ogrăzii culturale, nereuşind să ajungă la clanţă şi să intre firesc şi cuviincios pe poartă (care, altminteri, nu e niciodată încuiată), o mică adunătură gălăgioasă de frustraţi şi impotenţi culturali, care vorbesc şi scriu prost româneşte. Pentru că nu pot să încropească mai nimic de Doamne-ajută, pentru că, în absenţa harului, produsele lor, în loc să fie autentice şi chinuite de demonii lucrului care *trebuie* spus, sînt juvenil-experimentale, vulgare şi mincinoase, tot ceea ce le rămîne de făcut este să scuipe peste gard şi să ţipe în gura mare că cei care au intrat pe poartă n-au făcut cine ştie ce şi că, prin proceduri complicate şi astuţii nemaiîntîlnite, au fraierit, vorba lui Pleşu, lumea să-i citească. Orbiţi de ură şi de neîmpliniri, ei nu mai pot gusta performanţa şi tot ce le rămîne de făcut este să înjure, să aţîţe, să minimalizeze.

Să zicem că din motive creştineşti aş încerca să mă apropii de aceşti oameni, în speranţa că le-aş putea îmblînzi spaimele, că le-aş domoli ambiţiile fără acoperire, că le-aş diminua complexele. Aş fi oare în stare să o fac? Să luăm cazul lui Ion Bogdan Lefter. Cît timp aş putea oare să rezist în preajma acestui exemplar în care natura a pus laolaltă însuşirile mediocrităţii şi veleităţile de mărire la care ea poate visa într-o lume măruntă? Omul ăsta trăieşte într-o inadecvare perpetuă: organizează campanii de denigrare sperînd că îi face pe ceilalţi să creadă că dialoghează, face glumiţe dotat fiind cu o neverosimilă lipsă de haz şi, mai ales, scrie cînd ar fi trebuit cu orice preţ să se abţină, de vreme ce este incapabil să pună pe hîrtie un rînd care să nu declanşeze automat un căscat. Sau să luăm cuplul tinerilor teribilişti Rogozeanu şi Luminiţa Marcu. Să nu mi se invoce cazul lui Eugen Ionescu şi al lui *Nu*. Acolo, cum deja s-a spus, era ardere existenţială şi cultură precoce, în timp ce nici unul dintre articolaşele celor doi nu ajunge la aşa ceva. Pînă la urmă, recunosc că în nevoia lor de răfuială lipsită de criterii au ceva simpatic, de scandalagii care sparg sticle noaptea între blocuri şi scoală vecinii.

Ce e de tot hazul la acest mănunchi de resentimentari – şi aici folosesc termenul în sensul tehnic pe care i l-a dat Max Scheler (resentimentul e o stare afectivă născută din acumularea sistematică a insatisfacţiei, rezultatul final fiind autointoxicarea psihică, cu cortegiul ei de ură, invidie şi răzbunare) – este că invocă în tot acest context, gargarisindu-se cu teorii economico-liberale, singurul cuvinţel pe care, dintr-un elementar simţ de precauţie, ar fi trebuit să-l treacă sub tăcere: *piaţa*, piaţa culturală. Păi tocmai piaţa este coşmarul acestor personaje, votul acela anonim şi necontrolabil care decide, dincolo de închipuiri, calcule şi campanii înaripate, cine are pînă la urmă ceva de oferit celorlalţi. Nici mie şi nici prietenilor mei, care îşi vînd fiecare titlu în zeci de mii de exemplare, oricît am fi de şmecheri şi de puşi pe acaparat piaţa, nu ne stau totuşi în putinţă două lucruri: 1) să-i convingem pe oameni să ne cumpere fără ca ei să vrea să o facă şi 2) să-i împiedicăm pe „adversarii" noştri să scrie minunat, să se vîndă şi să fie cunoscuţi. E oare vina „noastră" că ei au ales să scrie plicticos, să nu plaseze mai mult de 80-100 de exemplare dintr-un titlu şi să fie ignoraţi? Poate că a venit timpul ca ancheta dvs. să-i determine să se apuce de un lucru care să le ofere satisfacţii mai mari. Sau, dacă lucrul acesta nu-l pot găsi, să încerce singura răfuială care rentează: răfuiala, vorba filozofului, cu limitele proprii.

Liviu PAPADIMA

Premiul întîi, fără coroniţă

De o vreme încoace, tensiunile din cetatea intelectuală românească par să se strîngă în jurul faliei care desparte „moşternirea lui Noica", pe de o parte, de legatul optzecist, de cealaltă parte. Liiceanu, Pleşu, Patapievici întreţin în continuare cultul „performanţei" culturale într-un paradoxal melanj cu mefienţa faţă de „specializare" – Liiceanu nu şi-a cîştigat reputaţia ca expert în Heidegger, nici Patapievici ca epistemolog al ştiinţelor exacte, iar Pleşu deplîngea cu o candoare pentru mine, ca filolog, iritantă, scientizarea lingvisticii, care a dus la scoaterea din aria de preocupări a acesteia reconstrucţia „limbii adamice". Din acest aliaj au ieşit intelectuali cu alură charismatică, cu un imens capital de persuasiune, întărit de faptul că implicarea lor în treburile publice a fost în permanenţă dublată de un aer de detaşare de vremelnic, de actualitatea imediată şi stringentă. Optzeciştii, pe de altă parte, au cultivat versiunea „profesionalismului" cultural, orgoliul „lucrului bine făcut", dincolo de ierarhii şi canoane, nevoia stenică de a fi *up to date* – „postmodernismul" predicat în numele prezentului şi al viitorului are o curioasă, totodată binevenită, coloratură lovinesciană. Ei au adus la rampă mai puţin personalităţi aureolate, producînd în schimb o împrospătare de „stil" de proporţii considerabile.

Era cazul ca această „fisură" să işte dispute pentru întîietate? Chiar dacă, probabil, inevitabilă, ideea concurenţei dintre cele două „modele" culturale pentru premiul întîi cu coroniţă mi se pare nefericită. Fiecare îşi are rezervorul de fani, fiecare se adresează cu predilecţie unui anumit tip de public şi, nu în ultimul rînd, fiecare are ceva autentic de spus în lumea românească de azi. Scenariul lui Cristian Moraru, care-i aşază pe Mircea Cărtărescu şi pe Horia Patapievici în colţul albastru şi în colţul roşu al ringului, spre a ridica apoi, în uralele arenei, braţul învingătorului, mi se pare îndoielnic. Mă întreb cum s-au simţit cei doi, proiectaţi în postura a doi căpitani de oaste din poveştile de demult, fiecare avînd de luptat cu celălalt pentru victoria unei presupuse armate proprii.

Regret s-o spun, în întretăierile de glasuri din momentul de faţă mă simt mai degrabă solidar cu vocea singuratică de Casandră a unui Cornel Nistorescu decît cu apărătorii sau adversarii vreunui „model" cultural sau altul. Într-un spaţiu public intrat, fără doar şi poate, într-o tot mai adîncă letargie, disputele din grădina intelectualilor, pe teme care par să îi preocupe doar pe aceştia, riscă să le subrezească şi mai tare poziţia în societatea românească. În curînd va intra în drepturi o nouă generaţie – nu doar „literară", ca aceea a „nouăzeciştilor" –, care ne va întreba care e rostul nostru pe aici.

naţionalismului, cea legată de războiul din Kosovo, „cazul Eminescu" şi „scandalul" manualelor de istorie şi de română pentru liceu. Pentru fiecare am compus un dosar cu selecţiuni din luările de poziţie care mi s-au părut mai interesante, urmînd ca această antologie să servească drept bază de discuţii cu studenţii, pentru a putea vedea, măcar simptomatic, ce probleme animă opinia publică românească şi în ce termeni sînt ele formulate.

Parcurgînd, înainte de începerea cursului, crestomaţia bricolată din sursele care-mi stătuseră la îndemînă, cu strădania de a mă pune pe cît posibil în pielea celui puţin sau aproape deloc familiarizat cu climatul actual românesc, mi-am dat seama că strategia pe care mi-o propusesem se dovedea cu mult mai dificilă decît putusem să anticipez. Puse cap la cap, textele antologate apăreau şuie şi dezarticulate, cu şanse minime de a lega între ele un dialog cît de cît coerent. Pentru ca acest lucru să se poată întîmpla, era nevoie de o puzderie de explicaţii suplimentare pentru a descrie situaţia în care apăruseră textele cu pricina, relaţiile dintre combatanţii aflaţi în polemică, orientarea – adesea fluctuantă – a jurnalelor care le găzduiseră, afilierile preopinenţilor la diverse grupuri, implicaţiile instituţionale ş.a.m.d.

Ca om care lucrează de mai multă vreme cu texte ştiu foarte bine ce consecinţe poate avea smulgerea lor din contextul în care au fost produse şi date publicităţii. Rostul exaltării mistice într-un manifest politic precum *Proclamaţia de la Islaz* e destul de greu de înţeles corect fără a avea idee despre împrejurările în care el a fost redactat, tot aşa cum, de pildă, tonul cumpănit şi precaut al discursului ţinut de Kogălniceanu în Parlament în 1877, faimoasa „declaraţie de independenţă", îşi găseşte justificarea abia cînd cunoşti situaţia politică şi militară a României la momentul respectiv. În cazul polemicilor din publicistica noastră actuală însă, această dependenţă firească faţă de circumstanţe tinde să ia proporţii exorbitante, pînă la submisiune. Cum să-l faci, de pildă, pe un cititor din afară să intuiască noima argumentaţiei lui Alexandru Paleologu, atunci cînd acesta se străduie să convingă că există un naţionalism „rău" şi unul „bun" invocînd discrepanţele dintre aderarea la normele dreptului internaţional şi „refuzul dezonoarei"? Cum să faci ca indignările corale ale celor care se simt personal lezaţi de faptul că un tînăr a spus că nu-i place Eminescu să nu îi apară aceluiaşi cititor din exterior un bizar fenomen de isterie colectivă? Ce poate să priceapă respectivul lector ignorant din înverşunarea cu care ziariştii români sar în apărarea poporului vecin şi prieten sîrb, măcelărit cu cinism de maşina de război americană, într-o vreme în care ţara în care scriu aceştia încearcă din răsputeri să obţină mult rîvnita intrare în NATO? Dar din declaraţia unui preşedinte al Uniunii Scriitorilor potrivit căreia noile programe şi manuale de română reprezintă o lovitură de stat dată de noua guvernare literaturii naţionale?

Impresia jenantă pe care ţi-o lasă dezbaterile publice româneşti este că ele sînt adesea expresia trunchiată şi sibilinică a unor întortocheate jocuri de culise, a unor înfruntări de orgolii şi resentimente, dacă nu chiar a unor opţiuni strategice care îşi au ţinta în cu totul altă parte; că opiniile transmise prin intermediul tiparului sînt urme firave în cerneala tipografică ale unor prodigioase „istorii orale", care fac delectarea şi amarul inteligenţei locale, sau unghere luminate pasager şi oarecum întîmplător ale labirinturilor biografice. Privite din afară, de către cei care nu frecventează „cluburile" intelectuale de varii coloraturi, astfel de dispute iscă adesea sentimentul unor certuri de familie purtate în curtea interioară a blocului, cu vecinii ieşiţi pe la geamuri luaţi drept arbitri.

Spiritul parohial al multora dintre disputele publice de la noi, diluate, prin nesfîrşite drepturi la replică, pe luni de zile, mi s-a părut vădit, de pildă, în cazul campaniei pe tema antisemitismului stîrnită de eseul lui Gabriel Liiceanu despre „fratele Sebastian". Acuta vigilenţă de a pune sub lupă „derapaje" antisemite ale unor intelectuali precum Liiceanu sau Nicolae Manolescu într-o ţară în care agresiunea verbală xenofobă se lăfăie în toată splendoarea ei, necenzurată de nimeni, are de ce să-l nedumerească pe neavizat. Argumentul care mi-a fost servit în mai multe discuţii pe această temă, cum că discursul „anacronic" al celor puşi sub învinuire ar legitima, prin prestigiul de care ei se bucură, ideologiile de tip „România Mare" – mai nou convertită, prin liderul ei, la un carnavalesc filosemitism – nu prea are şanse de a convinge pe cineva, în afara celor neapărat doritori să-l creadă.

Disputele interne din ultimii ani au avut adesea tendinţa să se „internaţionalizeze", prin intermediul verigilor diasporei româneşti: o dovadă în plus că globalizarea contemporană şi spiritul parohial se pot completa armonios.

Încheiere

Aşa cum ne-am aşteptat, răspunsurile la ancheta „De ce se ceartă intelectualii" au fost lungi şi scurte, la obiect sau nu, edificatoare sau nu tocmai. Ne pare rău că am eliminat, în acest număr, cîteva rubrici, dar am ţinut să facem loc tuturor textelor, aşa cum o gazdă bună îi primeşte la fel pe toţi invitaţii (ba chiar şi pe cei neinvitaţi).

E greu de aflat de ce se ceartă intelectualii mai ales cînd ei însişi încearcă să ne/se explice. Cititorii îşi vor forma, fără îndoială, propria părere. Noi ne vom vedea în continuare de dilemele noastre. Cu toate rubricile la locul lor...

Cosmin COSTINAŞ

Mediafeminismul

– sau românul în voiaj –

Expoziţia Alexandrei Croitoru de la H'art, Powerplay, e în primul rînd o lecţie sumară de strategii de manipulare a propriei imagini/identităţi, folosindu-se de diferitele surse ale puterii din societatea românească de astăzi.

Să o luăm pe rînd. Alexandra e femeie, ceea ce e deja o bulină neagră în orice discuţie legată de putere/influenţă/dominaţie în România anului 2004. E o artistă cunoscută, dar e departe de a fi o vedetă media (doar dacă nu e cineva suficient de naiv încît să numească mass media publicaţii cu un tiraj de trei zerouri, avînd ca *target* persoane care înţeleg semnificaţia cuvîntului *hermeneutic* şi mai sînt şi capabile să îi dea sinonime). Şi dacă aceste două argumente nu sînt suficiente, Alexandra mai e şi româncă, situaţie care, dincolo de ultimele evoluţii ale statutului internaţional al României, nu e tocmai un motiv de orgasmatică bucurie în momentul prezentării paşaportului la vreo vamă.

Şi totuşi, Alexandra e capabilă să se folosească de toate aceste minusuri pentru a întoarce situaţia în favoarea ei, folosind atît strategii subtile cît şi intervenţii brutale şi revoltător de incorecte politic.

Seria de fotografii cu vedete media (sintagmă pleonastică la noi, mai mult decît în alte părţi, statutul de vedetă fiind dat doar de apariţiile în media), Andrei Gheorghe, Paraziţii, Virgil Ianţu + două specimene masculine deconcertante în inocenţa lor, este construită după modelul unor portrete de familie burgheză *novecento-fin-de-siècle,* exemple atît de evidente ale dominaţiei fermecătoare şi discrete a burgheziei în societatea de atunci. Alexandra ştie că a fi acolo unde se întîmplă ceva important înseamnă în proporţie de 90% să fii tu însuţi important, atîta vreme cît ai fost văzut ca fiind de faţă (cu cît mai aproape de centrul de interes, cu atît mai bine). Raţionamentul e simplu: nu ştim cine e Alexandra Croitoru, dar uite, dom'le, cu ce personaje se învîrte – trebuie să fie o vedetă şi ea, păi nu? Oricît de primitiv ar suna acest raţionament, am verificat cu toţii eficienţa lui, cînd fostul dictator îşi prelungea legitimitatea cu polaroide şi pelicule în care era cadrat de cutare lider mondial, sau, mai recent, cînd un candidat la preşedinţie a fost săltat în turul doi şi de instantaneele înfăţişîndu-l alături de o ceată pestriţă de personaje (de la Sanctitatea Sa pînă la Ghadaffi).

Alexandra merge însă mai departe, jucîndu-se şi la un nivel mai subtil în construcţia manipulativă a imaginilor. Îl vedem astfel pe atotştiutorul Gheorghe şi pe spaima-tocilarilor Ianţu, instalaţi bine-bine în fotoliile lor (poziţia echivalentă cu cea a unchiului sensibil şi puţin socialist, trimis în colonii, din portretele de familie burgheză de mai sus), iar pe Alexandra răvăşită şi irezistibilă, odihnindu-şi victorioasă mîna pe umărul lor. (Propun oricare dintre aceste imagini ca fundal pentru afişele vreunui congres românesc de studii feministe – succes garantat, şi chiar simpatie din partea scepticilor!)

Cu Paraziţii, situaţia e clară, Alexandra în fundal, băieţii aşezaţi cuminţi în faţă, dirigintă revoltată cu şcolarii care, aflînd de nota de la purtare, au lăsat-o mai moale cu dreptul la libera exprimare.

Cireşele din sala cu vedete sînt imaginile cu Alexandra + culturiştii, două fiinţe adorabile şi demne de milă, unul dintre ei pasiv şi resemnat în spatele unor rame de ochelari, celălalt împreunîndu-şi mîinile într-o poziţie de *fitness* Monalisa.

În cealaltă sală o vedem pe Alexandra & friends, fotografiaţi turistic în faţa cîtorva *sight*-uri obligatorii pentru albumele de familie ale oricărui turist *middle class* de la noi. Ceeă ce (nu) este turistic în aceste imagini e cagula tricoloră purtată de personaje.

Una dintre concluziile acestei expoziţii ar fi aceea că Puterea este direct influenţată de identitate, o persoană neputînd oscila pe o scală a Puterii (înţeleasă în mod total, atît la nivel individual cît şi la unul social) dincolo de poziţia pe care identitatea care îi este ataşată o ocupă ea însăşi pe această scală, în mod prestabilit. Libertatea persoanei în această ecuaţie constă doar în posibilitatea ei de a-şi manipula propria identitate, în aşa fel încît să-şi ataşeze acea reţetă identitară pe care societatea o plasează automat într-o poziţie de putere. Această situaţie devine problematică în momentul punerii în discuţie a identităţii naţionale. Ea devine cu adevărat activă în momentul plasării unui purtător de identitate naţională (românească în cazul nostru) în afara ţării. Ceea ce e specific majorităţii românilor aflaţi în călătorii de plăcere în ţări străine e atitudinea de antropolog amator cu care cercetează noile civilizaţii în care aterizează. Grăbit să analizeze identitatea celuilalt în relaţie cu a lui însuşi, pune etichete generalizatoare (ei sînt aşa, mai buni sau mai răi decît mine – nu contează –, oricum în cadrul aceluiaşi discurs, ambele concluzii îşi pot găsi confortabil locul). Orice ieşire din ţară e privită şi ca o delegaţie diplomatică neoficială, în care fiecare român se simte dator să promoveze o imagine pozitivă ţării sale, simultan cu o revoltă faţă de impresia că celălalt i-ar solicita permanent un astfel de serviciu. În orice fel s-ar desfăşura o călătorie a unui român în străinătate (Occident) ea este de cele mai multe ori asezonată cu frustrări identitare, întrebuinţarea acestora variind de la exhibarea lor ostentativă pînă la încercarea disperată de a le ascunde. (Apropo de cagule şi identităţi, calea de la frustrări identitare la terorism e la fel de scurtă ca şi drumul de la feminism la vegetarianism, sau invers.)

Vestea bună apare pe tricoul unuia dintre personajele ascunse de o cagulă tricoloră, *copiii sînt diferiţi...*

Adina POPESCU

TIFF

– secvenţe paralele –

Am ajuns la Cluj pe la mijlocul festivalului, într-o noapte, tîrziu. Coborînd în serpentine dealul Feleacului, ameninţaţi de pancartele cu „Pericol de accidente" şi cu numărul de morţi din ultimii ani şi amintindu-ne cu voce tare (pentru a cîta oară aici?) poveştile paranormale cu motoarele maşinilor care se opresc fără motiv şi cu pedale de acceleraţie care se apasă singure, am văzut Clujul jos, ca într-o fîntînă şi ne-a dat senzaţia unui oraş care respiră. Cineva a exclamat că e cinematografic. În acelaşi ton, altcineva a făcut referiri la „Mullholand Drive". În aerul rece al nopţii plutea un iz psihotic sau poate că eram doar foarte obosiţi... La *Fear X* (Danemarca, r.: Nicolas Winding Refn) m-am plictisit. Atmosferă lynchistă, obsesii şi capcane. Am văzut încă o dată steagul american pe peretele unui local cu plăcinte cu mere şi camera agăţîndu-se de el. Turturro juca bine. Era ora prînzului, destul de cald şi în faţa noastră un rînd întreg bea bere la doză. Mergeau unul cîte unul, încovoiaţi, la toaletă, ca să nu acopere subtitrarea. Lui Chirilov i-a plăcut.

Mai tîrziu, pe terasa „Albinuţa", în timp ce făceam ics-uri pe program în dreptul filmelor pe care vroiam să le văd, cîţiva adolescenţi, membrii unei trupe, îşi plănuiau următorul concert. Povesteau despre festivalul berii care tocmai se încheiase. Unul dintre ei rîdea isteric la fiecare cinci minute. Ne-am mutat înăuntru unde mesele erau pustii, cu excepţia uneia. O damă cu decolteu, machiată puternic, bea coniac şi fuma. A intrat o cunoştinţă, au început să converseze. Accentul ei era dulce, tărăgănat, avea o nuanţă maternă. Şi gesturile erau calde, amabile... nimic agresiv! La Cluj pînă şi curvele pot să te înduioşeze.

În timpul *Întoarcerii* (Rusia, r.: Andrei Zvyagintsev) o voce de femeie bombănea în spatele meu: „Nu ştiu ce dracu' o să scriu despre filmul ăsta!". În rest, în sală era linişte. Mîncam floricele. Mi se pare haios să ronţăi discret floricele la un film rusesc. Dispută: „Ăştia care încearcă să-l imite pe Tarkovski n-au nici o şansă!". „Cred că singurul care îl vede peste tot pe Tarkovski eşti tu!" Pe terasă la „Paparazzi" am văzut un rotweiller mai blînd ca o mîţă şi o ziaristă agitată vorbind într-o engleză aproximativă cu un ins cu ecuson de invitat. I-a explicat o oră de ce limba română conţine „î"-uri, „ă"-uri, „ş"-uri.

Sala plină la *Persona Non Grata* (SUA, r.: Oliver Stone). Replici mondene. „Nu mi-aş fi închipuit că Stone arată ca un măcelar!" Arafat, însă, n-a iscat prea multe comentarii: „Mă întreb dacă n-ar fi fost Stone, ci un alt regizor american l-ar fi primit Arafat?", „Ştiu sigur pe cine ar fi primit... Pe Sergiu Nicolaescu!", „Apropo, ai văzut ieri *Thalassa?* Să mor io dacă nu-i cel mai bun film românesc de după revoluţie..." Al doilea documentar *Home of the Brave-Land of the Free* (SUA, r.: John Sullivan) a plăcut mai tare decît Stone. Totuşi, după film cînd a venit partea cu prezenţa regizorului şi întrebări din partea publicului, lumea s-a risipit. Cinefilul român e sfios. Un regizor invitat, foarte blond şi foarte englez s-a ridicat de pe locul său uşor confuz: „Questions?! I'll need a drink first!".

În piaţa mare, o maşină care mergea cu cinci kilometri la oră era să-l calce pe un zarzavagiu beat. Şoferul e sfătuit ca altădată să meargă şerpuit prin această parte o oraşului. Cum sînt faimoasele plăcinte cu varză de la Cluj? Unsuroase.

După un Kim Ki-duk, la restaurantul chinezesc un clujan îşi învaţă iubita să mănînce cu beţigaşele. Fata şi-ar dori o furculiţă, dar nu-i strică lui plăcerea. Tipul pare un tînăr şi prosper om de afaceri. A comandat pentru amîndoi fără s-o întrebe pe fată ce vrea. În timp ce mînuieşte cu îndemînare beţigaşele, îi ţine ei o prelegere despre cum ar trebui să procedeze într-o anumită problemă serioasă. Fata nu scoate nici un cuvînt. Mă simt încă în atmosfera din *Insula* (Coreea, r.: Kim Ki-duk); şi acolo eroina principală e mută ca un peşte. Peştele lui Kim Ki-duk.

Seara am vorbit cu Gyuri Pascu în franceză la Pub 303. Nu-l ştiu pe Gyuri şi nu prea ştiu nici franceză. Nopţi de festival...

Koktebel (Rusia, r.: Boris Khlebnikov, Alexei Popogrebsky) nu mi-a inspirat un *road-movie*, deşi aşa scria în prezentare; e un film despre plecări, sosiri, întîlniri şi întoarceri.

Bunicul meu, la care am stat, m-a întrebat dacă la festival m-a trimis „întreprinderea" la care lucrez. I-am spus că nu. Dup'aia a întrebat-o pe bunică-mea dacă a luat ziarul. Bunica a spus că da, numai că: „Nu sînt morţi noi, numai din ăia vechi!". Se referea la rubrica „Decese, comemorări".

N-am fost la festivitatea de închidere, am preferat să merg la *Kill Bil 2* (SUA, r.: Quentin Tarantino), dar n-am apucat să văd nici cum e ucis Bill, căci am alergat la un alt cinematograf ca să nu ratez începutul de la *Cu capu-n zid* (Germania, r.: Fatih Akin), dar atmosfera de telenovelă s-a risipit zdravăn abia după jumătatea filmului. Una peste alta, a fost mişto.

Duminică, un fost colonel de securitate îl înjura pe Funar pentru că nu i-a dat o casă înapoi. Clujenii se mobilizau să meargă la vot ca să scape de (deja fostul) primar. Festivalul era pe sfîrşite. Regretam că n-am putut să rezist la mai mult de trei, patru filme pe zi, că nu participasem la evenimentele paralele. În tren am adormit şi în vis am montat propriul meu film despre TIFF.

trend inţe

Identitatea autorului

În urmă cu cinci-şase ani, proaspăt profesor de liceu, am avut o dispută cu o elevă de-a noua pe teme muzicale: ea credea că mă dă pe spate cu regele, Vivaldi, dar eu am mutat şmecher cu nebunul, Prodigy. Acum îmi dau seama că am fost un prost: e normal ca ea să-şi fi căutat la vîrsta ei identitatea, să şi-o verifice cu mine, dar eu, să mă bucur de o aşa pradă...

Mai demult, se spunea că există bine şi rău şi ţi se promiteau recompense pentru îndeplinirea primului. Cine decidea asta? *A bunch of white dead males,* ai spune azi. Pînă ţi-ai dat seama că erai tras în piept, că îţi e perpendicular, dacă tu nu te alegi cu nimic. A urmat o altă perioadă, interesantă, în care se spunea că există lucruri frumoase şi urîte, în funcţie de ce ţi se părea că percepi (şi pe atunci tot ce exista în intelect trecuse neapărat prin simţuri). Nu prea mai ştiai cine trebuie să decidă. E evident că hotărîrea trebuia s-o iei tu şi numai tu, dar, la început, erai timid, îţi făceai o mulţime de procese de conştiinţă pînă să te decizi ce să faci, darămite pînă să te apuci să faci ceva. Te-au salvat masele: ieşeai în stradă, strigai, te revoltai, era mişto, aveai pe undeva în filmul ăsta rolul lui Iisus. Perioada asta a ţinut mult şi bine: ţi se dădeau cataloage cu cauze din care-ţi alegeai ce vrei. Luptai pentru ele potrivit ofertei de pe piaţă. Îţi plăcea foarte mult să te baţi pentru tot felul de lucruri care te depăşeau, le vedeai cum cresc din capul tău şi se pierd deasupra capetelor tuturor oamenilor din lume, voiai şi tu acolo. Întors acasă, te apucai de scris cu însufleţire: cărţi, romane, poezii lungi, cu personaje puternice, modelele lor. Pînă ţi s-a urît. A ieşit prost, să nu mai recapitulăm. Ai încercat să repari lucrurile şi ţi-ai spus aşa: uite, ar fi bine să-mi fac un *rebranding,* să nu trăiesc degeaba. Pe şestache, ai strecurat un bideu într-o expoziţie şi de-aici încolo ai avut cale bătută: ai făcut tot felul de gesturi „slabe", „prosteşti", „tîmpe", „blege", însoţite toate de un zîmbet complice. Te-ai crezut iarăşi cineva.

Aşa arăţi tu astăzi. Eşti fericit că te poţi înţelege cu puţini, că poţi să-i iei la mişto pe chiorii, greii de cap şi moşii care nu te înţeleg. Ar fi foarte nasol dacă lucrurile n-ar sta aşa, ar trebui să sistezi tot, să pierzi vremea pînă ţi-ar trece prin cap o altă idee. Dar nu-i cazul, planul a reuşit, acum ştii cine eşti. Ai grijă, însă, o să vezi ce rău o să-ţi pară cînd iar te vor ajunge toţi din urmă. Da', la urma urmei, cînd ai de gînd să te tratezi?

Alexandru MATEI

Simona SORA

puzzlecturi

Amazoana şi îngerul căzut

● **Adriana Babeţi, *Dandysmul. O istorie*, Editura Polirom, 2004.**

Ce te poate uimi atunci cînd deschizi ultima carte a Adrianei Babeţi – dincolo de farmecul învăluitor şi ironic al tonului, de uimitoarea acribie desfăşurată cu o simplitate rară sau de raportarea extrem de actuală la un subiect care a făcut gloria altor vremuri – este numărul impresionant de femei care au scris despre mitul dandy-ului. Marylène Delbourg-Delphis, Henriette Levillain (nu „La Villaine"!), Sydney Owenson *(Lady Morgan),* Hanriette Wilson, Catherine Gore, Marie-Christine Natta, Michelle Perrot, Dolores Toma, la noi, şi, desigur, Adriana Babeţi, în *Arahne şi pînza,* unde convulsiva istorie a dandysmului e deja schiţată – iată o succesiune acronologică de amazoane literare fascinate de casta „frumoşilor". Din etimologiile contradictorii pe care tot Adriana Babeţi le aminteşte undeva, conturînd subiectul unei cărţi despre amazoane, cel mai bine li se potrivesc amazoanelor literare de mai sus definiţia dată de Platon în *Cratylos (aratos* – inflexibil) sau de Lydus, după care războinicelor le-ar veni numele de la verbul *aregein* („a veni în ajutor în lupte"): ele sînt inflexibilele unor lupte străine, în care îşi păstrează luciditatea şi graţia.

Vocea Adrianei Babeţi din cărţi – de la *Femeia în roşu* la *Bătăliile pierdute* şi la *Arahne şi pînza* – dar şi din intervenţiile sale cumpănite şi afectuos-ironice este unică. Printre solemnităţi şi lucruri definitive, Adriana Babeţi bemolizează interogativ; printre patetisme şi coterii, ea caută termenul terţ; printre istorii prăfuite şi teorii aride, caută povestea vie, iar cînd povestea nu se lasă spusă pînă la capăt, apelează (ca Irina Nicolau) la farmecul indicibil al listei. O adevărată amazoană a literelor româneşti, care îşi are la Timişoara adevărata armie... mixtă.

Cum poate fi, aşadar, istoria acestei „instituţii vagi, la fel de ciudată ca duelul", scrisă de Adriana Babeţi? Înainte de toate extrem de personală, apoi ardelenesc-temeinică şi (nu) în cele din urmă plină de un umor melancolic, de sfîrşit de veac şi de imperiu. Cu o floretă extrem de fină şi de ascuţită, scriitoarea zigzaghează suprafaţa (cuvînt-cheie pentru eroul ce „trăieşte şi moare în faţa unei oglinzi", cum spune Baudelaire) unei istorii fragile, la limita fiziologicului, dar care lasă să se întrevadă, specular, zorii modernităţii. Căci, pare să spună autoarea, dandysmul – vocaţie, blestem, fenomen istoric/mit, decadentism – este cea de-a şasea faţă a modernităţii, alături de cele cinci teoretizate de Matei Călinescu, şi totodată „hîrtia de turnesol a unui proces cultural nebănuit de amplu şi de complex, depăşind cu mult limitele unor simple crize (individuale) de masculinitate". Ce se conturează din tăieturile exacte (temeiul didactic!) şi simetrice? Un portret multifaţetic, cameleonic şi surprinzător al unui tip vital, artistic şi cultural, locuitor în „Dandyland", care a marcat istoria, cea mică şi cea mare. Dacă primul dandy e considerat frumosul Alcibiade, „cel mai neînfrînat şi mai arogant" discipol al lui Socrate, de la el şi pînă la delirantul Brummell lucrurile trenează, deşi Baudelaire şi Barbey d'Aurevilly îi menţionează – în eforturile lor sistematizator-muşamalizante – şi pe Cezar, Catilina, Petroniu, Lauzun şi Pascal.

O istorie a dandysmului înseamnă, de fapt, o poveste decameronică, în care fiecare dintre cei îndreptăţiţi să stea la masă îşi spune povestea. Dar poveştile sînt contrafăcute de ei înşişi, apoi de biografii fascinaţi şi de nenumăraţii detractori, reprezentanţi ai *mainstream*-ului burghez... Ce e de căutat, atunci, în Dandyland? O extremă artificialitate, o lume pe dos (ca arta însăşi), în fine, o subtilă sublimare frenetică a trăirii? Adriana Babeţi conturează în scurta istorie a dandysmului fără frontiere (în care Anglia *Macaronilor*, a *Muscadinilor* şi a *Frumoşilor,* dar mai ales Anglia lui Brummell şi a *Leilor* e precursoarea, iar Franţa, cu ai săi *Jeunes-France* şi *Frénétiques,* continuatoarea, pe culmi) un spaţiu paradoxal, în care efeminarea şi efebismul coexistă cu o nostalgie *fin de siècle* a clasicului şi cu o „ultimă zvîcnire de eroism în vremuri de decadenţă" (Baudelaire). Dandyul-tip (cel care *nu* există, ne avertizează autoarea, căci unicitatea e prima caracteristică a oricărui „elegant" care îşi merită numele) îşi asumă pînă la capăt (pînă la sinucidere, adesea) un anumit mod de viaţă, respinge *comunul* sub toate formele sale (de la purtarea unor mănuşi banale pînă la procreaţie) şi, mai ales, se defineşte *à rebours* prin gesturi fundamentale care îi încifrează pentru contemporani, dar şi pentru posteritate. În narativa *Hit Parade* („De patru ori B: Brummell, Byron, Barbey d'Aurevilly, Baudelaire & comp.") aproape că nu există personaj care să nu facă gestul acesta hieroglific, de ascundere. E, cred, semnalul tuşant (care respinge, totuşi, emoţia, pateticul, uneori şi pasiunea) al fragilităţii acestor specimene pe cît de reci la suprafaţa (esenţială) a vieţii lor, pe atît de cutremurătoare ca destin: politeţea dezlănţuitului Brummell, mişcătorul poem (ultimul) *Astăzi împlinesc 36 de ani* al lui Byron, „minciuna graţioasă" a lui d'Aurevilly, prin care se exclude din dandysm, „plăcerea aristocratică de a displăcea" a lui Baudelaire, blazoanele iluzorii ale lui Mateiu Caragiale, înrolarea ca voluntar a fragilului Proust, la 18 ani, pentru a înscena experienţa „paradisului militar" în *Guermantes*...

Gratuitatea întoarsă şi disperată a acestor gesturi misterioase nu intră decît accidental în ironica etică (narcisiacă, a diferenţei, a singularităţii/singurătăţii şi negativităţii) pe care Adriana Babeţi o schiţează cu toate armele şi savorile mai ales pentru a demonstra, în final, cum „greii" artei ies – pentru a fi cu adevărat originali – din dandysm. Dandy-ul, erou al vieţii moderne – deşi practică această etică a diferenţei, singularităţii şi negativităţii (cu rădăcini romantice, dar cu aspiraţii clasic-ordonatoare) proiectînd o estetică ce ţine de „sentimentul spectacularului ce se naşte în faţa oglinzii", o strategie/tactică a seducţiei şi, în final, o utopie a paradisului pierdut şi a vîrstei de aur – rămîne între limitele unui sistem construit, pe care gesturile sale excentrice nu fac decît să-l confirme. El e prizonierul propriilor constructe (determinate sau nu sexual şi psihologic), al propriilor suprafeţe (în care veşmintele sînt mai importante decît pielea, adevărata limită), al propriilor posturi (calculate sau excentrice) – în care nu intră nici un soi de morală. Nici măcar a fabulei.

Cum ar putea însă amazoana cauzelor disperate care e Adriana Babeţi să nu încerce ridicarea de pe cîmpul de luptă a celor pentru care a combătut pînă la capăt? Cruzi, impulsivi, (sin)ucigaşi, atenţi la efectul propriilor strategii mai degrabă decît la preceptele divine, eroii traumatizaţi din această carte – ce nu se lasă „citiţi" decît în negativul cîte unui gest – devin instanţe celeste efemere, eoni blestemaţi să o ia mereu de la capăt, ca în parabola lui Walter Benjamin: „Dumnezeu creează în fiece clipă un număr nesfîrşit de îngeri şi le încredinţează misia de a-i cînta laude în faţa tronului, înainte de a se spulbera în neant". Şi, din fericire, le aşază alături minunata castă a amazoanelor, care îi însufleţeşte, recompunîndu-i, în intervalul dintre ultimul cîntec şi neant.

Contrafort. *Revista tinerilor scriitori din Republica Moldova*

Numărul 3-4 (martie-aprilie) al lunarului de la Chişinău are acea calitate a revistelor bune, de a putea fi citite şi după ce nu mai sînt actuale. Analizele politice şi culturale (Leo Butnaru, Vitalie Ciobanu) sînt temeinice şi bazate pe argumente; ar fi cazul ca actualitatea să li se conformeze. Fenomenul cultural este cercetat exigent, ca parte a culturii europene, nu ca expresie a veleitarismului provincial. Capitolul cel mai substanţial mi s-a părut a fi cel cu ancheta „Ştefan cel Mare între omagiere şi interpretare", o modalitate într-adevăr inteligentă de a discuta despre felul cum este instrumentată istoria de către politică. Întrebările pun în discuţie festivismul, „sfinţenia" personajului, cultul istoriei şi cele două interpretări ale figurii lui Ştefan cel Mare, în dreapta şi în stînga Prutului: în România, el a fost „un european *avant la lettre*", în Basarabia i se atribuie calitatea de proto-părinte al statalităţii moldoveneşti de la 1991. Răspunsurile istoricilor de profesie sînt serioase, incitante şi toate avertizează asupra pericolului interpretării istoriei prin criteriile zilei de azi. De i-ar auzi şi organizatorii festivităţilor. **(M. B.)**

Dilema veche vă recomandă

● *Elefant* al lui Gus Van Sant (Palme d'Or, 2003): un film ca o operă de imagini – fluid, subtil, elegant –, un „docu-mental" care nu-şi propune să ne „explice cum stau lucrurile"; Van Sant nu ştie, ca MMoore (vezi *Cîntec pentru un masacru),* dar ne dă instrumentele pentru a gîndi... (Alex. Leo Şerban)

● Céleste Albaret, *Domnul Proust. Amintiri consemnate de Georges Belmount* (traducere de Adriana Liciu, Editura Albatros, 2004). Confesiunile celei mai credincioase menajere a domnului Marcel Proust, aceea care i-a vegheat ultimii 8 ani ai vieţii şi creaţiei. „Aveam momente cînd mă simţeam de parcă îi eram mamă, şi momente de parcă îi eram copil." Minunăţii de pudoare şi inteligenţă ale unui spirit de observaţie care cristalizează în cea mai realistă viziune despre acest (aproape) ireal scriitor. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Coridoare de liceu

● ***Elefant* / *Elephant* (SUA, 2003), de Gus Van Sant**

Cît aţi plăti ca să vedeţi nişte adolescenţi care străbat, iar şi iar, aceleaşi coridoare de liceu? Nu vă grăbiţi cu răspunsul. Sigur, puteţi fi tentaţi să credeţi că, după ce-aţi văzut un adolescent care străbate un coridor, practic i-aţi văzut pe toţi adolescenţii care străbat coridoare; şi e posibil ca, ieşind de la *Elefant,* să nu mai credeţi asta, ci să fiţi absolut siguri. Pe de altă parte, se prea poate ca la ieşire să nu mai fiţi siguri *de nimic.*

Hai să ne întoarcem la liceenii ăia care, pe o bună bucată de film, se plimbă pe coridoarele liceului Watt (o instituţie fictivă cu un model real – liceul Columbine din orăşelul american Littleton). Poziţia preferată a camerei e în spatele lor, la cîţiva paşi. Limbajul cinematografic convenţional – în special filmul de acţiune – ne-a obişnuit să citim hotărîre în durata şi continuitatea mişcării, să vedem ameninţare în balansul umerilor, să anticipăm scîntei la destinaţie. În loc de asta, liceanul ajunge la bibliotecă, sau la cantină, sau în clasă. *Elefant* e greu de confundat cu un film de acţiune; cîteva dintre momentele de vîrf ale primei ore sînt săritura unui cîine entuziast, şuşoteala unui grup de fete la trecerea unui băiat şi trecerea prin cadru a unei fete cu ochelari, pe un teren de sport – toate astea în ralanti. Dar vechile condiţionări rămîn la locul lor şi tensiunea nu dispare: la următorul drum, *sigur* se va întîmpla ceva. Singurul lucru care se întîmplă la următorul drum este că-l recunoaştem – l-am mai făcut. Diferenţa e că acum însoţim alt personaj. Condiţionarea îşi spune iar cuvîntul: atunci cînd un eveniment e reluat din unghiurile mai multor participanţi, înţelegem că e punctul de întîlnire al diferitelor poveşti şi ne aşteptăm ca fiecare perspectivă să îmbogăţească înţelegerea noastră. Dar aici nu există poveşti care să-şi dea întîlnire în faţa camerei şi să se dea în spectacol pentru a ne îmbogăţi nouă înţelegerea. Există poveşti care pur şi simplu *există* (fără să le pese dacă sînt sau nu expresive) de cînd s-au născut personajele (interpretate de liceeni lipsiţi de experienţă actoricească, lipsiţi de expresivitate). Asta-l fascinează de fapt pe regizorul Gus Van Sant – simpla lor existenţă; de-aici vin toate reluările şi ralantiurile alea – Van Sant este extaziat şi uluit de faptul că nişte liceeni pot să străbată iar şi iar aceleaşi coridoare, că un băiat poate să facă fotografii şi o fată poate să fie prea timidă ca să-şi arate picioarele la ora de sport şi alte fete pot să meargă la toaletă imediat după masa de prînz ca să dea totul afară. Şi are motive să se extazieze, să se mire că toate aceste lucruri sînt posibile, sînt considerate fireşti. Pentru că, la un moment dat, doi băieţi scot nişte arme şi încep să tragă (cum s-a întîmplat la Columbine, pe 20 aprilie 1999, şi nu numai acolo). Nu ştim nimic despre ucigaşi; mai precis, ştim că unul din ei joacă jocuri violente pe computer, celălalt cîntă la pian şi e terorizat de colegi şi amîndoi au auzit vag de Hitler. Dar Van Sant ştie prea bine că astea sînt doar cioburile pe care le adună oamenii după o astfel de tragedie, atunci cînd încearcă să adune o explicaţie. El nu caută explicaţii. Întrebarea e: atunci cînd faci o reconstituire – fie ea şi poetică – a unui asemenea eveniment, nu e de datoria ta să comentezi, să investighezi, să luminezi atît cît poţi? Atunci cînd le refuzi victimelor o individualitate, nu cumva rămîi la nivelul unui fapt divers – cu atît mai sărac cu cît stilul tău e mai strălucitor? Eu vă sugerez să aveţi încredere în stilul lui Van Sant. În veneraţia cu care priveşte un univers aflat încă în echilibru – de parcă echilibrul ar ţine de miracol, de parcă n-am avea dreptul să luăm pacea şi ordinea ca pe nişte lucruri fireşti –, *Elefant* e, pentru mine, prima manifestare cinematografică importantă a neliniştii de după 11 septembrie. Fără să arate în vreun fel că asta i-a fost intenţia, acest film extraordinar a prins mirosul de nesiguranţă din aerul pe care-l respirăm azi. Vedeţi-l şi, chiar dacă la un moment dat vi se acreşte de liceenii care merg pe coridoare, aşteptaţi ultimul drum: un adolescent afro-american merge printre flăcări şi cadavre, chiar în direcţia de unde vin împuşcăturile. Oare se crede într-un film (aşa cum ucigaşii se cred într-un joc) unde e erou invulnerabil? E în transă? E deja fantomă? De fapt, dacă reiei filmul în memorie, toţi liceenii de pe coridoare par vestitorii propriilor fantome.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Gheorghe

Acum cîţiva ani, un constănţean ambiţios şi cu oareşce frustrări că, la valoarea şi la etatea la care ajunsese, încă nu era vedetă de talie naţională, şi-a părăsit orăşelul de baştină şi a luat-o pe jos, ca Badea Cârţan, spre Capitală. Nimeni nu-i aşternea covoare roşii dinainte, nimeni nu se apropia cu ochii plini de lacrimi şi recunoştinţă să-i spună gîtuit de emoţie „vă mulţumesc că existaţi", nimeni nu leşina cînd îşi făcea el apariţia. A fost greu şi umilitor. Oamenii nici nu-l băgau în seamă – ce să-l mai aştepte cu ramuri de finic la intrarea în Cetate, aşa cum şi-ar fi dorit el? A fost momentul cînd omul nostru şi-a jurat în barbă să-i îngenuncheze pe toţi, să-i facă să se gudure la picioarele lui în timp ce el îi şfichiuieşte cu biciul, să scuipe seminţe în capul lor şi aceştia să fie în delir – şi, desigur, să-i dea calului ovăz din pristolul de la Roma. Şi, cum frustrarea este cel mai bun motor al ambiţiei şi al parvenirii sociale (dacă nu chiar al progresului, în general), tipul şi-a văzut visul cu ochii.

Desigur, nici după ce a ajuns în Capitală viaţa nu i-a fost roză. A muncit mult şi din greu la construirea propriului său soclu. Marea lui şansă a fost că oamenilor le place să fie flagelaţi. Iar el făcea asta cu mare plăcere. În primul rînd se răzbuna pe cei care atîta amar de vreme nu se lăsaseră cutremuraţi de geniul lui, apoi dovedea celorlalţi şi mai ales lui însuşi că e bărbat. Şi, nu în ultimul rînd, reuşea să atragă atenţia asupra lui. Chestia asta cu atragerea atenţiei asupra propriei persoane este – şi-a dat şi el seama – ceva fundamental în parvenirea socială de astăzi. Trebuie să se vorbească despre tine şi, pentru asta, trebuie *să faci* să se vorbească. Acum trei-patru ani, l-am văzut pe Andrei Gheorghe la lansarea unui club bucureştean. Era o petrecere simplă, fără pretenţii de bal mascat. Cu toate acestea, el a venit îmbrăcat în scoţian – cu *kilt*, desigur. Cum oamenii nu au căzut pe spate de cînd şi-a făcut apariţia, tipul a început să-şi plimbe cu importanţă fustiţa prin local. A făcut-o vreme de cîteva ore, din ce în ce mai disperat, şi nimeni nu l-a băgat în seamă. Ar fi fost în stare să-şi pună şi pene de păun, numai să fie observat. Am povestit acest episod (care numai privat nu este, din moment ce s-a întîmplat într-un loc public) pentru că e semnificativ pentru atitudinea lui Andrei Gheorghe şi nevoia lui neostoită de a fi în centrul atenţiei. Toată agresivitatea lui, toată bădărănia sau teribilismele nu sînt altceva decît alte moduri de a ieşi în lume îmbrăcat în *kilt*. Între timp, ajutat de televiziune (care, spre deosebire de radio, face minuni pe ogorul unde se cultivă vedetele – e un îngrăşământ de-a dreptul miraculos!), tipul a ajuns unde şi-a dorit.

Neîndoios, Andrei Gheorghe e un om destul de inteligent, cu o brumă de cultură şi care vorbeşte cursiv – ceea ce este o calitate pentru cineva care face presă audio-vizuală (de altfel, aceste calităţi l-au făcut să fie remarcat şi de fostul meu coleg Bogdan Ghiu care, pe vremea cînd deţinea rubrica de televiziune în *Dilema*, a făcut mult *lobby* pentru cel care pe atunci era doar un digeiaş de provincie). Problema lui Gheorghe este că are o imensă sete de putere. Idealul lui este, cu siguranţă, să devină un fel de figură *tremendum et fascinans*, asemeni divinităţii. Oamenii să-i ştie de frică şi să-l adureze. Din nefericire pentru idealurile lui, este un simplu clovn. O clovn în plină glorie, dar, avînd în vedere pretenţiile pe care le are cu privire la propria-i persoană, unul jalnic. Sau – după cum îi place lui să zică – patetic.

În loc de epilog: am văzut şi emisiunea în care a avut-o invitată pe Cesaria Evora. În faţa naturaleţei şi charismei extraordinare a invitatei, Gheorghe a fost plăpînd şi şters. Şi, văzîndu-l în postura asta, mi-am dat seama că e, de fapt, un tip simpatic.

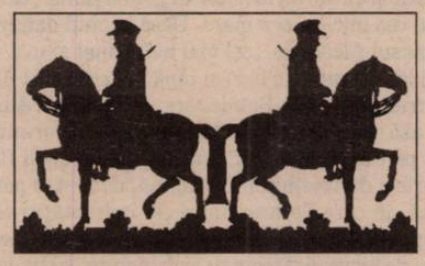

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Unui dromediant

Stimate domnule Nae Caranfil (o, Doamne, ce poate face un Nae dintr-un apelativ solemn! – aşa că), dragă Nae,

Andrei Gorzo – inestimabilul nostru prieten comun – îmi este martorul nr. 1 pentru îndelungata şi efervescenta mea ezitare în a-ţi relata cele de mai jos. Îmi pun la grea încercare capacitatea mea de a fi sobru şi, pe cale de consecinţă (cred că ne topim împreună cînd auzim expresia asta beton...), nu-ţi voi explica pe larg de ce-ţi scriu tocmai ţie şi de ce nu folosesc viul grai. Mulţumeşte-te deocamdată cu un „aşa, de-aia!". Nu vei păgubi. Vei roşi mai puţin de plăcere – ceea ce nu e o pierdere ireparabilă.

Dar nu-ţi voi ascunde motivele obiective (altă măreaţă vorbă!) care m-au decis să pun pixul pe hîrtie. În ultimele 20 de zile, 480 de ore şi 48 de minute au năvălit peste mine patru veşti bune. Asta se întîmplă foarte rar şi iarăşi nu trebuie să-ţi fac un desen pentru ce înseamnă o veste bună. Din cele cîteva colocvii ale noastre de la Spring Time – lasă filmele tale, termină cu orgoliile contaminate de facilitatea indignărilor locale – mi-am dat seama cu bucurie, şi ea rară, că avem o bibliografie comună în ce priveşte o veste bună. Acestea la care mă refer sînt, în ordine: 1) la Sibiu a ieşit primar la alegeri, cu o zdrobitoare majoritate, un cetăţean român de origine germană şi asta într-un oraş unde nu-s mai mult de 2% nemţi (paranteză, nici bună, nici rea: am aflat cu acest prilej că în România trăiesc azi 12.000 de germani, cam tot atîţia cît evreii... iată o bună soluţie finală prin tragicele progrese ale *happy-end*-ului!); 2) din *Dilema veche* consacrată situaţiei din fosta Iugoslavie, am aflat că la Tuzla, în Bosnia extrem de complicată, se înmulţesc mariajele interetnice; 3) în aceeaşi *Dilemă veche*, omul nostru, Andrei Gorzo, scrie că la Festivalul Internaţional de Film de la Cluj, publicul tînăr a fost entuziasmat de o comedie sovietică – fireşte, necunoscută lui – *Volga, Volga*, o antichitate de peste 70 de ani, care şi pe mine, la vîrsta lor, dar în cu totul altă orînduire, m-a fermecat, aşa cum o pot dovedi cu cartea mea despre Stan şi Bran din 1981; 4) interviul din revista *HBO* (iunie 2004) unde, în afară de decalogul entuziasmant (poruncile 8 şi 9: „să nu te lupţi cu dictatura în plină libertate, căci ipocrit vei fi; să nu înjuri libertatea sub dictatură, căci ipocrit vei fi..."), spre final zici aşa: „Toate filmele mele sînt scenarii de comedie... O comedie de tip personal: *Dromedie* (subl. mea). Termenul există deja în limbajul analiştilor, nu l-am inventat eu. E o privire serioasă asupra vieţii ca spectacol comic". Exact în numele acestei dromedii m-am decis să-ţi fac cunoscut acest scenariu *nonficţioţ* – atenţie!: nu pentru a face un film, ci doar ca să ştii de el în orice film veî mai realiza despre neamul nostru.

În dimineaţa zilei de 21 decembrie 1989, un tînăr tehnician de la Institutul de Economie Mondială – aflat în plin centrul Capitalei – aude că la „Inter"-ul din Piaţa Universităţii se întîmplă ceva important; fuge acolo, intră în grupul rebelilor, scandează cu ei împotriva tiranului, dar, totodată, nu ignoră că e zi de salariu la Institut; fuge înapoi (nu e prea departe...), află că banii se vor da la prînz, se întoarce la „Inter", îşi găseşte tovarăşii anticeauşişti, se manifestă (contra) revoluţionar şi, la prînz – normal! – fuge să-şi ia salariul de la locul de muncă; perfect compatibil cu el însuşi, cu banii în buzunar, revine la locul revoltei, stă acolo solidar cu grupul anti, pînă cînd îl străbate gîndul (şi el mobilizator) că le promisese celor de acasă un brad de Crăciun; prin Bucureştii în clocot, fuge în Piaţa Amzei (nu era departe...), cumpără bradul şi cu el în cîrcă se reintegrează la „Inter" printre ai lui, pînă în seară, cînd se duce acasă cu bradul şi salariul, ca un bărbat *comme il faut*, ca un revoluţionar şi un familist armonios.

Personal – vorba aceea pe care nimeni nu ne-a indus-o ca tovarăşul Ceauşescu – nu am auzit dromedie mai rotundă despre *totodată* (Salariul şi Libertatea, Tradiţia şi Revoluţia); despre mecanica banalităţii placată pe Istorie şi invers; despre ceea ce Seinfeld numeşte importanţa „detaliului minor, dar crucial" în „viaţa şi activitatea revoluţionară" (expresie rămasă tot de la Ăla). Povestea am auzit-o la o emisiune a *Ideilor în libertate*, fiind un fidel şi totodată un infidel al acestor „teze fără antiteze la Bucureşti" emise de Horia-Roman Patapievici. Dl Dragoş Petrescu – directorul Institutului Român pentru Istorie Recentă (IRIR, îţi dai seama cum am zbîrnîit în faţa acestui IRIR, unicul institut care conţine *rir*-ul în definirea sa!) – a expus acest caz al lui I.Ţ. (i-a dat şi numele...) pentru a ne explica, nouă şi lui Horia, una din metodele lor de cercetare, inspirată de cercetătorii italieni, aşa numita micro-istorie. Răsfrîngerea istoriei macro în mic, în caz, în particularul gravid de universal, cum ar fi spus G. Călinescu; îl ascultam vibrînd de încîntare (Horia, filosof, desigur, era atent şi rece cum se cuvine în ştiinţă), căci directorul de la IRIR îmi dezvăluia că toţi scenariştii, nuveliştii mari şi mici pînă la epopeicii Homer şi Tolstoi, trecînd, desigur, prin *Mînăstirea din Parma*, absolut toţi facem, fără să ştim, micro-istorie! Ceea ce m-a decis ca peste cîteva zile să-i telefonez dlui Petrescu şi să-i mulţumesc pentru orizontul deschis, pentru cea mai frumoasă, da, frumoasă, poveste despre '89, umană, prea umană, bună să-i enerveze rău pe toţi politrucii de dreapta şi de stînga care ne scot din sărite pe noi, dromedianţii... Dl Dragoş Petrescu mi-a propus să vin la IRIR şi să discutăm despre fotbal. Invitaţia a fost primită cu plăcere.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Daciana Sârbu

(PSD, secretar de stat în Ministerul Tineretului)

Studiile şi politica

Am studii juridice pe care le-am completat ulterior prin cursuri postuniversitare în acelaşi domeniu dar şi în domeniul ştiinţelor politice. Consider că ştiinţele juridice îţi oferă cea mai bună pregătire pentru a putea acţiona concret în viaţa publică. Nu vorbesc aici de concepţia rigidă pe care o au unii care cred că „dreptul înseamnă să cunoşti legea". Este vorba de frontiera dintre ştiinţă şi artă. Felul în care aplici ceea ce ai învăţat, în care interpretezi în folosul oamenilor ceea ce spune legea, are mare legătură cu politica.

Blondă în politică

Este irelevant. Dacă mîine mi-aş schimba culoarea părului, ce s-ar spune? Mie mi se pare că sînt multe femei care luptă să facă ceva în politică, unele cu rezultate mai bune, altele cu rezultate mai puţin convingătoare. Credeţi că aş cîştiga mai multe voturi dacă aş avea altă culoare de păr? A fi blondă nu cred că este un fapt care poate influenţa succesul în politică, cum nu cred că îl poate influenţa nici faptul că eşti evreu, oltean, ardelean sau... faci parte dintr-o minoritate sexuală.

Urcare pe scara ierarhică în PSD

Această „urcare" despre care vorbiţi înseamnă mai multă muncă, un efort mai mare şi mai puţin timp pentru viaţa personală. Înseamnă şi posibilitatea de a face mai mult. În „ramura tînără" a partidului în care am intrat, ierarhia nu este atît de strictă, nu este ceea ce plăcea atît de mult generaţiilor care ne-au precedat. Aş vrea să cred că am renunţat la o „scară" pe care ne înşiruim static şi că sîntem o echipă care merge cu liftul oriunde este necesar.

Ajutorul şi influenţa tatălui în politică

Ajutorul pe care mi l-a dat tatăl meu a fost real şi mă bucur că a existat. S-a vorbit foarte mult despre faptul că „normal că am reuşit", doar sînt „fata lui tata". Cred că acest lucru a fost de fapt un avantaj, pentru că avînd în preajma mea un om cu experienţă în politică, un exemplu, consider intrarea mea în politică o dublă provocare. Pe scena politică folosesc ceea ce m-a învăţat, ce m-a sfătuit.

Trecerea averii tatălui pe numele fiicei

Este o falsă problemă. Vorbim de fapt de un transfer sută la sută legal. Tatăl meu mi-a dăruit unele bunuri încă de pe vremea cînd nu deţineam nici o funcţie publică. În România, mulţi tineri folosesc bunurile părinţilor lor. Tatăl meu a dorit să-mi transfere nu numai dreptul de a mă folosi de aceste bunuri, ci şi obligaţiile ce-mi revin din folosirea lor. Am reuşit astfel să înţeleg cum este să trăiesc din banii pe care îi obţin muncind şi să am responsabilităţi.

TSD, anexa PSD. Bătrînii ce vă folosesc tinereţea

TSD este o resursă pentru PSD. În acelaşi timp are şi o personalitate proprie. Nu aş spune că cineva ne foloseşte tinereţea, ci în cel mai bun caz, şi asta e în avantajul nostru, noi ne folosim de tinereţea noastră. Ca secretar general al TSD pot simţi pulsul întregii echipe de tineri care a plecat pe un drum greu, dar care a trăit satisfacţii din prima clipă. Între timp am mai crescut, iar dacă la început eram susceptibili de a fi folosiţi, astăzi avem o coloană vertebrală care ne asigură verticalitatea.

Puterea

Mă simt puternică, da. În fiecare zi mă aşteaptă alte provocări, alte situaţii trebuie rezolvate. Nu are legătură cu „puterea", ci cu felul meu de a fi. Dacă de mîine aş fi în opoziţie, aş fi la fel de puternică. Dacă totul ar fi mers ca pe roate aş fi stat liniştită şi m-aş fi bucurat de vacanţă astăzi, ceea ce nu am mai avut de doi ani. De inerţii mă lovesc mai ales cînd trebuie să lucrez cu persoane care nu fac parte din „bucăţica" de care spuneaţi. Dacă s-ar avea în vedere mai clar finalitatea acţiunilor dedicate tinerilor, s-ar reuşi mai mult, sau drumul ar fi mai uşor. Noi putem schimba ceva din sistemul actual. Nu trebuie să-l demolezi dintr-o lovitură, ci trebuie să acţionezi din interior şi să modifici acolo unde există puncte slabe sau metode depăşite.

PLICTISELI ANIVERSARE

*Petrecerile nu mai sînt ce-au fost odată! Au apărut agenţii specializate, care-ţi organizează evenimentele în ce stil îţi doreşti. Epoca gospodinelor harnice care-şi lustruiesc casa şi lucrează, migălos, la salata de boeuf şi tortul-fantezie a cam trecut. Nici petrecerile aparent tradiţionale, provocate de eternele întîmplări din ciclul vieţii, nu au rămas necontaminate de produsele preambalate şi tentaţiile societăţii de consum. La ce duce împletirea dintre cele două tendinţe se poate vedea în pagina de faţă. (**I. P.**)*

Adina POPESCU

La 103 ani

La împlinirea celor 103 ani, deşi nu era o vîrstă rotundă, s-au gîndit să-l sărbătorească din nou la casa bătrînească de la munte, aşa cum făcuseră şi în urmă cu trei ani, la sută. „Atunci a fost tare frumos“, îşi aminteşte unul dintre fii, trecut binişor de şaptezeci. „A venit tot neamu' ca la nuntă. Patru mese din alea lungi erau întinse aicea, în curte. A venit şi primarul, i-a dat o diplomă lu' tata şi i-a promis o căruţă cu lemne. N-a mai văzut lemnele, da' în fond intenţia bună contează!“

Moş Tucă e cel mai bătrîn om din satul ascuns într-o văgăună dintre munţi. Aici te simţi rupt de civilizaţia pe care ai ajuns s-o deteşti, de zgomotul oraşului, de lumea McDonald's, de un soi de *fast-life* care parcă nu-ţi mai aparţine. Poţi număra vacile care se întorc de la păşune, te poţi tăvăli pe iarbă cu un pai în gură, poţi bea apă de izvor, poţi face, în sfîrşit, toate lucrurile pe care-ţi vine să le faci cînd te întîlneşti cu un petic de natură, dar, după două zile, cadrul care iniţial ţi se pare atît de idilic începe să te sufoce şi te repezi la singura pensiune din sat pentru a gîlgîi o Cola şi a te aşeza pe un WC normal. Această căutare perpetuă a ceva cît mai pitoresc şi cît mai tradiţional, cum ar fi aniversarea a o sută trei ani a lui moş Tucă (şi fost haiduc în tinereţe!) în satul său izolat, de la munte poate eşua penibil, uneori chiar fără vina ta.

Au început să se adune maşinile în curtea casei bătrîneşti, Dacii de diverse culori din care coboară copiii, nepoţii, strănepoţii, ginerii, mătuşile, cumnaţii, în total vreo treizeci de persoane dornice să-l sărbătorească pe tata mare. Odată cu ele coboară sacoşele, pungile, lăzile cu bere, casetofonul, plus casete. Cu toţii se reped să-l felicite pe moş care nu prea ştie ce se întîmplă cu el. În casă nu mai locuieşte nimeni de cîţiva ani (moşul a fost şi el adus cu maşina de la oraş, unde stă la unul dintre fiii săi), aşa că femeile se apucă să deretice. Cu o repeziciune care în primul moment te sperie, mătură şi şterg praful, după care trec la bucătărie. Bărbaţii galanţi se oferă să le ajute la curăţatul cartofilor şi a hreanului, iar unchiul Gică mărturiseşte că îi arde gîtlejul, aşa că se ciocnesc primele pahare cu ţuică şi toată treaba decurge paşnic, într-un damf de prune şi de corcodele. „Noi, tot neamu' ăsta cînd ne întîlnim şi ne vedem rar, o dată pe an, de obicei de ziua lu' tata mare, ştim cum să petrecem!“, spune o nepoată cu un păr roşu, adunat într-o creastă în vîrful capului. Un nepot cu alură de fotbalist o filmează cu o cameră digitală cum taie ceapa, după care trece la un strănepot căruia i se schimbă pampers-ul. După ce primii doi litri de ţuică s-au epuizat, se trece la masă, la aperitive. Sărbătoritul lipseşte, căci e obosit după drum. La masă se discută, printre îmbucături, despre jumătatea de neam care n-a reuşit să vină: şi-a găsit Măriuca serviciu?... o să vină mai pe seară şi Costel cu una, nu cu aia cu care a fost data trecută... Florica a ieşit la pensie, dar încă mai face contabilitate la o firmă... Dragoş munceşte de doi ani în Germania şi nu-i trimite maică-sii nici un ban... iar a pierdut Irina sarcina etc. Spre finalul mesei apare şi tata-mare şi camera de filmat se pune în funcţiune. Îl aşază în capul mesei, îi pun strănepotul cu pamperşi uscaţi în braţe. Se fac fotografii.

Petrecerea de seară debutează cu un casetofon la maxim, o decentă muzică populară, în „salon“, cea mai mare cameră a casei. Între timp a venit şi Costel cu o gaşcă de prieteni şi cu o blondă, cu unghii albastre cu steluţe aurii. Tinerii par nemulţumiţi de muzică, dar se supun majorităţii. Totuşi, o bruiază pe cît se poate cu rîsete. Blonda îi tot trage lui Costel paharul din faţă, cu o privire plină de reproş. Tata mare doarme de mult. Acum la masă se discută despre case, maşini şi alte proprietăţi, căci „mi-am mai ridicat un etaj şi am terminat garajul!“, „vreau să-mi vînd apartamentul din Braşov şi să-mi iau o căsuţă în Ghimbav“, „trebe neapărat să-mi schimb maşina asta; mi-a promis Dragoş că mi-aduce una din Germania cu două mii de euro“, „ăsta-i vin din viţa noastră din curte; avem acum o curte de cinci sute de metri pătraţi“, „sînt în proces cu vecinu' pentru amărîtul ăla de nuc!“ etc. Printre laude şi rivalităţi, se strecoară vocea subţire a lui tata mare, din cealaltă cameră, care vorbeşte prin somn, se războieşte cu potera.

După ora unsprezece, primele manele, la cererea tineretului, alungă definitiv liniştea (idilică!) a satului de munte.

A doua zi, pe la douăşpe, unchiul Gică se trezeşte primul şi-şi toarnă un pahar de ţuică. Apare şi Costel cu ochii cîrpiţi. „Ţuica taie greaţa!“, îi spune unchiul o vorbă din bătrîni. Costel îşi toarnă şi el, dar blonda palidă ca o umbră e deja în spatele său, trăgîndu-l de mînecă. Unchiul şi Costel ies în curte ca să se ocupe bărbăteşte de grătar; după numai o oră, micii încep să sfîrîie. Şoferii se dreg cu cafele tari. Tata mare nu se simte prea bine, l-a zăpăcit agitaţia din ajun, dar cui îi mai pasă? În fond nu mai e ziua lui...

Roxana LUPU

Petrecerile la moldoveni

Vine o zi în viaţa unui lăcătuş mecanic cînd trebuie să-şi ia liber de la muncă vreo trei zile şi să spună „da“. Garsoniera lui Mitrel s-a chircit toată sub socrii şi alte rubedenii şi tremură din temelii la vederea vecinilor, puşi pe felicitări cu flori rupte din grădina din faţa blocului. Teofana e mîndră mireasă şi se lasă atinsă de nuntaşi cu un zîmbet reţinut de regină egipteană căreia i se aduc ofrande. Sub rochia alb-gălbuie i se ghiceşte pîntecul rotund, mîngîiat involuntar în răstimpuri. Obrajii îi dospesc ca unei fecioare care îşi visează în aşternuturi imaculate ziua nunţii. Mitrel stă pierdut într-un colţ şi-şi freacă mîinile panicat, cu ochii la igrasia de pe perete. Invitaţii dau năvală şi Mitrel nu mai are timp de meditaţii. Înşfacă sticla de vin şi-i întîmpină cu cel mai frumos zîmbet al lui. „Hai c-aţi ajuns şi la nunta mea!“. Se chiuie şi colegii lui de la atelier îl iau pe sus şi-l ridică aproape pînă-n tavan. Peretele coşcovit îi hlizeşte înciudat: „Hai, băieţi, daţi-mă jos“.

Soacra mare e nerăbdătoare să ajungă la adevărata petrecere şi trage duşcă după duşcă, zorind nuntaşii spre barul de peste stradă: „E tîrziu, hai, c-a venit formaţia!“. Aşa că grăbeşte din răsputeri ritualul de gătire, trînteşte oglinda îngălbenită cît colo. Teofana e de-a dreptul impacientată, aşa cum stă cu floarea prinsă şui în păr, dar zîmbeşte, totuşi, forţat, ca pentru mama-soacră. Alaiul e pregătit să pornească, se chiuie şi se cîntă un „La Mulţi Ani“ lălăit şi fals, întrerupt de intrarea în bar, unde se cîntă primirea. Năvălesc cu toţii, călcîndu-se pe picioare. Teofana primeşte o dedicaţie: „Pentru mireasă, toată viaţa să fie frumoasă ca azi“. Perechi de ochi se rotesc după ea şi o localizează, undeva lîngă formaţie, într-un colţ, îngrămădită de puhoi. Distracţia începe.

Vinul adus de Mitrel de la ţară e lăudat în unanimitate şi gîlgîie în pahare, pe faţa de masă albă, pe cămăşile de sărbătoare ale bărbaţilor, pe costumul grena cu trenă al soacrei mari. Podeaua barului din Frumoasa scoate praf pe nări, se joacă sîrba bătut, cu înfocare. Sticlele la jumătate de apă minerală „Amfiteatru“ stau părăsite pe mese, pentru că „un vin bun ca ăsta nu se îndoaie“. Soacra mare ştie secretul cel mai bine, aşa cum îşi caută floarea de nuntă pe brînci, pe sub mese. Din spatele meselor abia se zăreşte formaţia de muzicanţi. Nu se citeşte nimic pe feţele lor, ce să-i faci, ei au venit la muncă. În pauză, se clătesc un pic pe mîini şi salvează în seara asta menirea sticlelor de „Amfiteatru“. Nuntaşii se înţeleg din priviri, şi sîrbele îi adună laolaltă, au uitat demult că poate s-au văzut între ei pentru prima dată.

La terasa lui Marco din Drumul Taberei lumea nu mai este demult reţinută. Soacra mare îşi priveşte feciorul cu ochii umezi şi trage meditativ dintr-un Kent. Ginul îi face pe toţi mult mai melancolici decît de obicei. În mijlocul meselor de plastic s-au dat la o parte ghivecele cu flori artificiale şi picioarele tropăie pe CD-ul cu Etno. Patronul italian, gras, îndesat şi chel, veghează neclintit de pe margine, trăgînd din pipă ca un şef, cu aere de fost boxer. Aruncă priviri de vulpe înspre afişul cît tot peretele din bar. Nuntaşii s-au prins în horă şi nu par să-l observe nicicum, victorios, cu prosopul înfăşurat în jurul gîtului, cu trofeul într-o mînă, pe-un perete. Mireasa e naivă şi fericită, îl soarbe din priviri pe Dănuţ, care o repede bărbăteşte în timp ce-şi mai toarnă lichior. „Uite-aşa aş vrea să moor...“ îi convinge pe toţi care mai stau pe scaune că nu e vreme de zăbovit. „Cu paharul lîngă mine“, şi soacra mare trece să ciocnească cu invitaţii. Singură Eva îşi toarnă apă plată şi dă la o parte cartofii natur, strîmbînd din cercelul din nas.

Iaromira POPOVICI

bazar

Sentimentul naturii

Cînd eram mică, mi se semnalau frumuseţile naturii, dar n-aveam ochi pentru ele: preferam să citesc *Tom Sawyer* decît să mă delectez cu peisaje. Mama mea tot încerca să-mi spună ce frumos e cutare loc, sau cum se văd munţii, dar totul mi se părea banal şi lipsit de potenţial. Consideram că doar locurile în care civilizaţia şi-a pus cu claritate amprenta contează. Natura nu reprezenta, pentru mine, prilej de contemplaţie, ci doar un loc ce putea fi folosit pentru a-ţi îndeplini scopuri şi plăceri personale: în mare puteai înota, pe munte puteai urca, dintr-o poiană culegeai flori etc...

Pe vremea aceea chiar consideram că sînt incapabilă de sentimentul naturii, despre care tot auzeam: adică nu mă puteam bucura de lucruri mai aproape de forma lor originală, netrucată, iar realitatea pălea, pentru mine, în faţa imaginilor ei prelucrate din filme sau cărţi. După un timp, m-am trezit că încep să observ şi natura. Că nu mai suport imaginile trucate şi zgomotele prelucrate, ci acir la liniştea peisajelor pe care le consideram plictisitoare altădată. Că pot să mă bucur cînd trece o pasăre, o veveriţă sau de cum arată o anumită floare.

Ieri am revenit la Sinaia, după o lungă absenţă, în aceleaşi locuri ale copilăriei mele. M-am trezit de dimineaţă şi am ieşit în curte, unde cîntau păsările, deloc discret, ci clar şi insistent. O doamnă din apropiere le-a pus nişte firimituri de pîine, şi atunci, brusc, au început să iasă la iveală, dezvăluindu-şi culori şi combinaţii nemaivăzute: o pasăre grăsuţă, cu mult bleu pe pene şi tare gureşă a coborît pînă foarte aproape de noi şi a-nceput să mănînce liniştită. După care au mai venit încă două, mai circumspecte, care şi-au luat firimiturile şi-au fugit cu ele în brazii din apropiere. Agitaţia era deja pornită, ca-n poeziile lui Topîrceanu despre păsări, şi zburătoare de diverse specii au început să filfîie dintr-un brad într-altul, într-un du-te vino aferat. Erau unele mici, cu pieptul roşu, altele dungate, cu coada săgeată, cîteva mierle şi banalele vrăbii. Lanţul speciilor nu s-a oprit aici: la un moment dat, dintr-unul din cei cinci brazi ai aceleiaşi curţi a coborît, în graba mare, o veveriţă care a schimbat pomul. Apoi a trecut o pisică, cu un şoarece, adevărat, în bot, iar doi maidanezi s-au descoperit pe acelaşi teritoriu.

Fascinanta paradă a speciilor, despre care numai plictisitoare nu se poate spune că a fost, a culminat cu extinderea spre regnul vegetal: o doamnă din vecinătate ne-a dus în poienile mai îndepărtate, în care florile cresc mai mari şi mai diverse. Într-adevăr, în fostul cătun dinspre Zamora, unde acum se înalţă cîteva vile *trendy*, uriaşe, există, printre gardurile proprietăţilor, garofiţe de pădure, bujori buni de rezervaţie, margarete spectaculos crescute... Dar şi leacuri „miraculoase“, pe care populaţia locală le ştie, şi le foloseşte ca atare, în stilul unor vraci mai pragmatici: cimbrişor, sunătoare, soc, măceş, mentă... Ceaiurile pe care plafar-ul ţi le înmînează, frumos împachetate în aceleaşi pliculeţe standard, le recunoşti cu greu în postura lor naturală. Spectator al realităţii preambalate, la mîna a doua, identifici cu greu produsul natural, căruia pare să-i lipsească strălucirea simulacrelor. Una peste alta, faptul că, deşi după mulţi ani, am reuşit să trăiesc ceva din sentimentul naturii, chiar în faza ei mai agitat-spectaculoasă, e un început.

Raluca ION

„Matale scrii gîndurile mele?“

Mai demult mi-era frică de deochiul ţigănesc. De cîte ori se apropia de mine vreo zurlie cu salbe, filfiindu-şi fustele ca aripile vreunui corb de circ, mă privea ţintă şi-mi şoptea pe ton de invitaţie neruşinată un „hai să-ţi gîcesc“, mă tufleam. Cerul şi pămîntul se învîrteau în sens opus unul celuilalt, temperatura mi se ridica la cea din puful porumbeilor, ba chiar aveam senzaţia de cădere precoce din zbor. Ca să scap începusem să le susţin bărbăteşte privirea, cu ochii subţiaţi şi voit intenşi şi să-mi spun în gînd „nu poţi să mă deochi“. Preventiv căutam din ochi obiecte de culoare cît mai roşie, citisem undeva că ajută. În timp m-am obişnuit cu ghicitoarele. Cînd ultima ne-a abordat pe mai mulţi la o masă de bufet de provincie, am rîs. „Haide, să vă spun de duşmanii voştri“, ne-a ispitit ea atipic faţă de suratele ei care promiteau să ne zică despre crai şi crăiese născute ca să-ţi ia ceasurile de inimă albastră cu mîna. „S-o vedea după feţele noastre că e exclus să avem prieteni. Şi ghiceşte şi ea săraca de ce a mai rămas!“, ne-am bucurat noi de „greşeala tactică“ a ţigăncii.

Lumea mustăţilor şi a pălăriilor ţigăneşti

Mergem spre Moldova întins cu 160 la oră şi avem timp berechet să bifăm sacadat din coada ochiului casele calic construite de pe marginea drumului, apoi să ne împiedicăm, preţ de kilometri buni, privirea de milioane de fire subţiratice de grîu. Pe o porţiune mai cheală de cîmp zvîcneşte un iepure, cu nimic mai prejos decît o maşină bine hrănită cu motorină. Muşchii îi tresar pe sub blana pămîntie şi îl vedem pînă cînd tehnologia îşi dovedeşte superioritatea, lăsîndu-l în urmă. Pe un cîmp asemănător, ţinînd însă de alt sat, am văzut din iarba înaltă picioarele portocalii, de top-model anorexic, ale unei berze. Ceva mai sus de locul unde ne vom opri, salamandre. În jur, oamenii sînt prinşi în agitaţia molcomă a zilei la ţară şi în febra de guturai a alegerilor. Noi sîntem prinşi de plăcerea drumului lung şi atinşi de o oarecare relaxare turistică. Sîntem de două zile pe drum şi tocmai ne luăm un bilet de intrare în lumea mustăţilor, a pălăriilor ţigăneşti respectabile, a şmecheriilor şi a furtişagului în Bejeni, un cartier de ţigani din Tîrgu Neamţ. Urcăm pe o stradă îngustă, rea şi şerpuită, făcută parcă pentru a ţi se pierde urma, unde poţi să dai cu ochii în faţa curţilor de cîte vreun *jeep,* vreun Mercedes cu număr de Germania sau vreo căruţă, cu echipajul complet gata de decolare. Ţigancă tînără cu plod înfăşat în cîrpe colorate, străbătute de fire de aur, ţigancă în toată firea cu puradel ce stă în şezut şi cască întruna ochii a mirare spre cer, ţigan în floarea vîrstei cu mustaţă pe oală şi vorbă moale şi şmecherită. Pe lîngă un bulibaşă şi alţi tuciurii părtaşi, măcar cu auzul, la discuţie. De cînd coborîm din maşină, privirile lor tulburi ne ţin sub observaţie mai ceva ca pe nişte hoţi de cai. Îi cuprinde o muţenie de peşte şi, firesc, spunem noi primele cuvinte: sîntem nişte ziarişti de la Bucureşti şi ne interesează cutare lucru (nimic care să-i bage în puşcărie sau în bucluc). Femeile tac în continuare, aşa că bărbatul trebuie să o facă pe gazda. Îşi ia zîmbetul de pacificator şi începe să spună repede pe o voce uşor răguşită: „E foarte bine, voi sînteţi reporteri, voi puneţi întrebări, ăsta e lucrul vostru, noi ne vedem de treaba noastră“.

„Pe noi cine ne ridică?“

Începe să povestească despre politica cetăţii ţigăneşti. Cînd a ajuns la ultima întîlnire cu bulibaşa, mi-am scos carneţelul mic, care are acelaşi rol cu acul mic de la seringile asistentelor medicale, anume acela de a nu crea panică, şi am început să notez. Ţiganul are un şoc în primul moment, îmi bate obrazul şi încearcă apoi să micşoreze efectele negative: „Eeee? De ce m-aţi scris? Da' de ce m-aţi scris, doamna? Păi? E...?“, se zbate el o vreme între interjecţii. „Ia tăiaţi-mă, aşa, frumos, cu o linie, să văd io că nu mai sînt acolo. Aşa, trageţi o linie peste mine.“ Ca să schimb vorba îl întreb de numele copilului. Primeşte cuvintele mele ca pe un pumn în stomac. Iarăşi *Eee...* „Numele nu se spune niciodată. Nici la copilaşu' ăsta, nici la altcineva.“ Atenţia lui se îndreaptă spre o ameninţare mult mai mare – fotoreporterul, care se fîţîie încoace şi încolo: „Aoleu, nu ne filmaţi! Nu ne filmaţi, vă rugăm frumos!“ Capul ţiganului după el, ca o giruetă. La fiecare mişcare *suspectă* scoate cîte un *Eee!,* pînă ce, agasat, fotograful se aşează în faţa lui, cu mîinile în buzunare. Mai am, aşa, din principiu, o tentativă de a scrie. Ţiganca matură, una din neamul acela blond, cu ochi albaştri, începe să combată din căruţă: „Nu-i suport pe conducătorii ăştia. Toţi români, numai români la putere. Şi tot pentru români face, pe ei îi ridică. Ei au de toate. Di ce nu vine unu' şi la mine să-mi zică: *tu, ţigancă, io vreau să te ridic, să nu mai fi amărîtă.* Toţi numai pe români. Pe noi cine ne scoate din mizerie?“ Răsculata se opreşte o secundă, să-şi tragă răsuflarea şi să studieze efectul pe care l-a avut oratoria ei. Scriu, mă mai uit la ea, iar mai scriu (între timp s-au obişnuit cu ideea). Tăcerea femeii se adînceşte. Încearcă să stea întru totul nemişcată, să nu mai clipească, să nu mai respire şi în cea mai deplină mirare se încumetă să mă întrebe: „Matale scrii acolo gîndurile mele?“. Mă distrează copios chestia: „Dar ce, mă, vezi vreo ghicitoare? Poate că tu oi fi, eu ştiu sigur că nu-s!“. Nu mă crede că nu-i trec gîndurile pe caiet, dar îmi răspunde că nu e, fiindcă mai are de aşteptat pînă să împlinească vîrsta legală de vrăjit. De căruţă se apropie o femeie înaltă, cu trăsături puternice şi le zice pe ţigăneşte ceva, ca şi cînd i-ar certa. Ei îi răspund la fel şi am impresia că asist la o ciorovăială între vrăbii. Nu mă pot abţine să nu rîd cînd îi văd ridicîndu-şi glasurile şi gesticulînd caraghios şi pătimaş. Se opresc: „Ştie ţigăneşte! Înţelege tot“, îmi mai atribuie ei încă o facultate pe care evident că nu o am. Ultima venită e jovială, indiferentă la străini şi putem să aflăm de la ea tot ce vrem. Ba vrea şi o poză. Bulibaşa sare repede de pe margine s-o scoată din cadru, de parcă ar feri-o din calea maşinii. Se contrazic pe limba lor: ba da, ba nu! Mai diplomat, bărbatul cîştigă spunînd pe înţelesul tuturor: „Dau o bere!“.

Văcarii din Dorohoi

Făcînd după alte cîteva zile cale întoarsă spre Bucureşti, am trecut printr-o comună sărăcană din judeţul Vrancea. Străzile strecurătoare, uliţele pline de glod în care te înnămoleai pînă la urechi dacă dădea ferească sfîntu' vreo ploaie, căscioarele dărăpănate şi lumea amărîtă. Pe un drum lăturalnic, pe care ajungi doar luînd urma vacilor, dai de mai multe cumpene crăcite în cer ca nişte balerine prăfuite şi de o căsuţă foarte mică. Cît vezi cu ochii de la ea, numai loc de păscut, pustiu – pentru că turmele sînt mult mai departe. În faţa casei fierbe un ceaun asistat de o ţigancă bătrînă, cu siguranţă înţeleaptă, nora ei, doi copii şi nebunul satului, care s-a aciuat pe acolo. Bărbaţii sînt pe cîmp. Au venit din Dorohoi să pască vitele celor din comună şi sînt mai săraci decît oricare dintre ei. Munca lor face cam două milioane de lei pe vară de om, iar cu tot cu copiii ei fac zece suflete şi cu toţii trăiesc în casa de o cameră, cu bucătăria afară, de pe islaz. Ne invită, aşa străini cum sîntem, înăuntru. Locul e proaspăt văruit în vernil, măturat, paturile sînt făcute şi fiecare îşi ţine lucrurile în cîte o pungă bine legată la gură. Femeile sînt tăcute, binevoitoare şi ne lasă să ne plimbăm în voie prin ceea ce este acum ograda lor. „Noi asta ştim să facem, atîta am făcut toată viaţa“, spune cu voce hîrşîită ţiganca bătrînă, sprijinită în toiag. Nora ei, roşcată cu nişte ochi de un albastru intens, ţine în braţe o fetiţă. Două priviri aproape identice stau una lîngă alta la aceeaşi înălţime. Pe lîngă ea dă ture un băieţel. Promite că o să-l dea din toamnă la şcoală şi că nu o să-l ia la păscut de vaci decît în vacanţa de vară.

libertatea de impresie

Luna şi doi bani jumate

Am văzut la Discovery nişte indivizi care contestă zborurile oamenilor pe Lună. Spun că totul a fost un trucaj, că nimeni n-ar fi pus de fapt piciorul pe Lună. În ciuda argumentelor că au fost sute de mii de oameni implicaţi în organizarea misiunilor Apollo, că un fals de asemenea proporţii nu ar fi putut fi ţinut secret, ei continuă să afirme că NASA nici nu avea capacitatea tehnică de a face aşa ceva şi că, pentru salvarea imaginii Americii, s-a recurs la o înşelătorie (fără a realiza că de fapt americanilor le-ar fi fost probabil mult mai greu să facă o astfel de şmecherie decît să realizeze aselenizarea în sine). Scenariul lor e susţinut şi de nişte OZN-işti. Adică de aceia care cred că, spre deosebire de bieţii oameni neputincioşi, ipoteticii extratereştri pot orice. Aşa se poate susţine orice şi se poate nega orice. Teoriile lor se întîlnesc cu ale celor care spun că americanii şi-au organizat singuri atentatele de la 11 septembrie şi cu ale celor care neagă Holocaustul. După ei, evenimentele de mare anvergură din istorie ar fi fost regizate, inventate, din cine ştie ce motive complicate, de forţe obscure atotştiutoare şi atotputernice. Din specularea unei sensibilităţi scenaristice, larg răspîndite printre oameni, pot ieşi uneori şi bani. Aşa cum bani a făcut şi Pavel Coruţ (care, apropo, are acum o editură intitulată „Faceţi avere“) din scenarii despre revoluţia din 1989. Dacă unii asemenea indivizi sînt inocenţi, alţii cu siguranţă manipulează cu bună ştiinţă credinţele fataliste şi descurajează încrederea oamenilor în propriile puteri, contrazicînd evidenţele şi gîndirea echilibrată. Teoriile lor sînt „interesante“, dar nerezonabile. Şi, dacă aţi observat, absolut toate sînt antiamericane şi antievreieşti (dar aici am putea cădea noi înşine într-un scenariu). În orice caz, cei ce nu cred în aselenizare, fac parte din latura lunatică şi obscurantistă a lumii, nu din cea pozitivă şi solară. Sînt convinşi că omul n-a ajuns pe Lună, în vreme ce ei înşişi sînt tocmai pe Lună.

Andrei MANOLESCU

„Ce-aţi fost înainte de-a deveni Omul care aduce cartea?“, mă mai întreabă câteodată cineva. Ce altceva să-i răspund decât: omul care citeşte şi pentru care filologia a fost ceva precum vechile iniţieri întru alchimie! Şi nu doar profesorii, concurenţa colegială sau labirintul bibliotecii, dar şi umblatul etnologic pe Valea Sălătrucului, orele de seară când pritoceam Eminescu în manieră heideggeriană, gazetăria aceea de doi bani, dar care ne-a pregătit cel puţin pentru eşecurile joviale de mai târziu.
Fiecare meserie se consideră buricul pământului. Las' să fie filologia coada tuturor. Ce face coada? Şterge urmele, te salvează de urmăritori, te sprijină, te încălzeşte, te împodobeşte...
Nu-i de-ajuns?

Dan C Mihăilescu
absolvent promoţia 1974,
critic şi istoric literar, realizator la PRO TV

Universitatea Bucureşti
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

Au început înscrierile la

SIMFEST – 2004

Festivalul Televiziunilor Locale şi Producătorilor Independenţi

www.simfest.com

„Ştirişti“ din toate colţurile ţării, treziţi-vă! E vremea voastră! Răzbunaţi **acum** toate nedreptăţile pe care vi le-au făcut editorii şi producătorii, ciopîrţindu-vă reportajele, modificîndu-vă textele, denaturînd sau schimbînd sensurile, uneori fără să se sinchisească să vă ofere măcar o explicaţie. Prezentaţi-vă ştirile, aşa cum le-aţi conceput voi, în singurul festival din România care vă oferă această ocazie: SIMFEST – 2004.

Voi, toţi cei care v-aţi obişnuit să gîndiţi în imagini şi voi, cei care priviţi, cel mai adesea, lumea prin vizorul camerei de luat vederi, arătaţi tuturor ce-aţi descoperit! SIMFEST – 2004 vă oferă această posibilitate.

Nu ezitaţi nici voi, cei care folosiţi computerul nu doar pentru calcule abstracte, ci în primul rînd ca să dăruiţi celor din jur o parte din rodul talentului vostru.

Aveţi nevoie de informaţii suplimentare? Le găsiţi pe *website*-ul www.simfest.com.

Simeria vă aşteaptă în ultima săptămînă a lunii august. Un orăşel cu numai 12.000 de locuitori care, anul trecut, a avut curajul să se lanseze într-o aventură fără precedent a media româneşti.

Festivalul SIMFEST este marcă înregistrată. Nu e supus nici unei presiuni politice şi oferă bunul cel mai de preţ pentru un jurnalist: libertatea de exprimare.

organizator
Ioan CEAUŞESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Mai tîrziu

N-am scăpat niciodată – cu toate că mi-am dorit să mă vindec de nenumărate ori! – de un obicei păcătos pentru care trag în fiecare săptămînă o mulţime de ponoase: las totul pentru rezolvare pe ultima sută de metri, în ultima clipă, în secunda cincizeci din minutul cincizeci şi nouă al ceasului al doisprezecelea. Să nu mă întrebe nimeni de ce, că nu ştiu. Îmi spun doar că am timp, amîn, apar alte lucruri de făcut şi, uite-aşa, ajung să-mi pun cu adevărat problema rezolvării unor situaţii abia în momentul în care ele devin acute, urgente, imposibil de amînat. Pentru că, şi aici apare al doilea obicei prost, sînt tot timpul tentat să împing lucrurile spre rezolvare către un „mai tîrziu" pe care mi-l închipui cît mai îndepărtat cu putinţă. De fapt, trag de timp ca de caşcavalul prăjit şi, deşi mi-e foarte clar că n-am rezolvat niciodată nimic în felul acesta, ba, din contră, am ajuns de nenumărate ori în situaţii limită, continuu să descopăr tehnici noi din arta amînării, uluindu-mi şi enervîndu-mi prietenii, şefii, colegii de redacţie sau administratorul de bloc.

Nu că aş vrea să-mi caut scuze, dar de la un timp trebuie să mărturisesc că simt chiar un soi de plăcere perversă odată cu apropierea unui *dead-line*. Orice ultimatum aduce cu sine o doză mare de adrenalină şi nu sînt puţine cazurile în care am reuşit tocmai pentru că aveam pistolul la tîmplă, fiind obligat să decid sau să rezolv şi repede, şi bine. Aproape că am ajuns dependent de o anumită stare de urgenţă, altminteri orice timp mort sau lung mă face să devin extrem de analitic şi, implicit, şovăitor. Cînd intervine imperativul mă las mai mult condus de instincte şi mi se pare că greşesc mai puţin. Dar, trebuie să recunosc, am făcut şi destule boacăne regretabile din cauza asta.

Probabil că un asemenea tip de judecată vor fi împărtăşind şi responsabilii cu integrarea României în Uniunea Europeană. Altfel e greu de explicat tot baletul acesta derulat cu încetinitorul printre capitole de negociere, pregătiri de aderare şi absorbţie de fonduri europene. Ne comportăm ca şi cum am mai avea foarte mult timp la dispoziţie şi, privind în jur, dincolo de hîrtiile şi comisiile guvernamentale, nu văd pe nicăieri semnele vreunei urgenţe. (Zilele trecute, trecînd pe lîngă un sat răpciugos din Merişani-Argeş în care se amestecau case-pivniţe din bolţari şi case din chirpici mi-am dat seama că, oricum, numai o mică parte din România va deveni ţară a Uniunii Europene, indiferent că ne integrăm în 2007 sau 2017...) Avem nenumărate exemple, de la lupta împotriva corupţiei la catastrofa de la Mihăileşti, pentru a ilustra felul în care înţelegem noi şi autorităţile noastre să îndreptăm şi să rezolvăm lucrurile: sub presiune, cînd ne ajunge cuţitul la os, sau după ce ne loveşte vreo năpastă. Din acest punct de vedere, cel mai tare mă tem de regretele numeroase şi eterne ce vor apărea după viitorul cutremur serios care se va abate peste România...

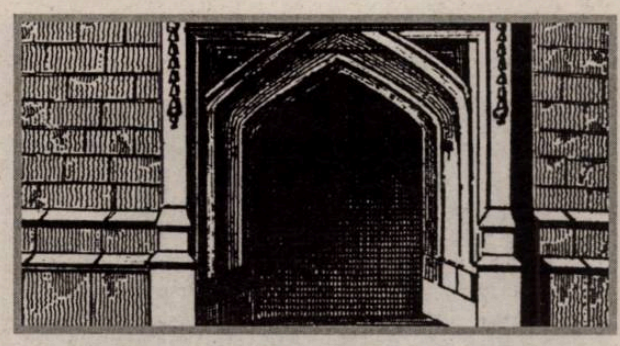

În ceea ce mă priveşte, eu, unul, îmi pot permite toate amînările din lume. O fac jucîndu-mi propriul destin şi, la limită, asumîndu-mi cele mai teribile căderi. Dar cei care de mai bine de paisprezece ani joacă din piramida puterii această nefericită horă a pasului pe loc ar trebui să înţeleagă odată diferenţa majoră între azi şi mîine. Altfel, cu toate pomenile Uniunii Europene, la Merişani-Argeş o să rămînă ieri, iar pentru viitorul cutremur o să luăm măsuri poimîine.

Cu ochii-n 3,14

ŢI-E MIC ŞI-L VREI DINTR-O SPECIE RARĂ? DUPĂ FORMĂ ŞI CULOARE, PARE A FI PANTOFUL FINAL

● Mortală găselniţa celor de la *FHM* pentru numărul de iunie: fiind „revistă de gen masculin", au pus toate cuvintele din texte la... masculin! Şi asta a dat după cum urmează: „Un bucat moştenir cît P.I.B.-ul mioritic/Paris Hilton caută coleg de tocat milioni de verzişori"; „Washingtonul urmărit în detaliu cu lunetul"; „Sex, pastili, decibeli şi curge rockul ca Dunăriul Albastru"; „Ţi-e mic şi-l vrei mare? Îl obţii cu efort şi-un partid de sex cu şeful purtător de sutien. Salariul, bre!"; şi – în fine – bombonul pe prăjitur, ca să fiu în ton cu copertul;-) – „Eu, Ilean, cel mai frumos femel român într-un ipostaz de-ţi lasă gurul ap"! „Ilean" fiind Ileana Lazariuc, care săptămînul trecut a făcut primul ştir al jurnalilor TV & primul pagin al ziarilor, fiind prins cu (c)oca-ul mic... (**a. l. ş.**)

● La Puerto Piramides – în Patagonia Argentinei – locul unde din iunie pînă în decembrie se adună cîrduri-cîrduri balenele oceanelor, s-a desfăşurat festivitatea de consacrare a unui exemplar dintr-o specie rară a cetaceelor, ca „ambasador itinerant" şi „cetăţean de onoare" al localităţii. Balena respectivă are 7 pui şi poate fi recunoscută după o pată albă pe una din aripile ei. Nu i s-a dat nici un nume. Noi, cei de o viaţă îmbarcaţi în echipajul căpitanului Ahab, cei care cînd auzim de o balenă cu pată albă înnebunim, nu putem să-i spunem decît Moby Dick, de mult ridicată de la rangul de monstru sacru la acela de ambasador itinerant prin fastuoasele noastre coşmaruri. (**R. C.**)

● Pe aleea care desparte magazinul „Eva" de Bulevardul Magheru, instalată de vechea primărie a sectorului 1, o cutie mare, verde, pe care scrie „Pentru curăţenie". După formă şi culoare, pare a fi pentru gunoi, dar probabil că în Bucureşti totul s-a inversat. (**M. B.**)

● După ce-am publicat acel „3,14" în care descriam „pantofiada în serie" observată la Iaşi, întrebînd ce se-ntîmplă, o dilematică ieşeancă mi-a trimis imediat răspunsul: pantoful desperecheat găsit în gară la 5,30 dimineaţa ar aparţine unui... bucureştean care a

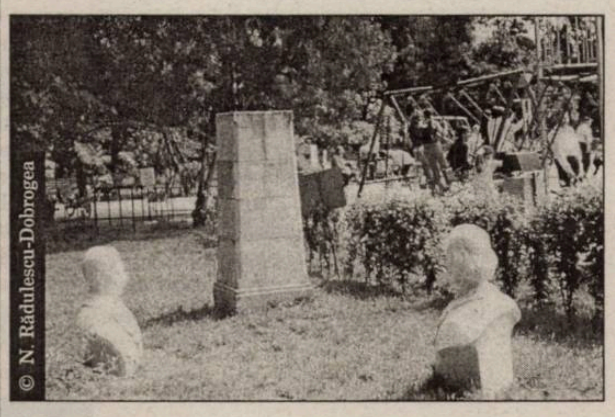

© N. Rădulescu-Dobrogea

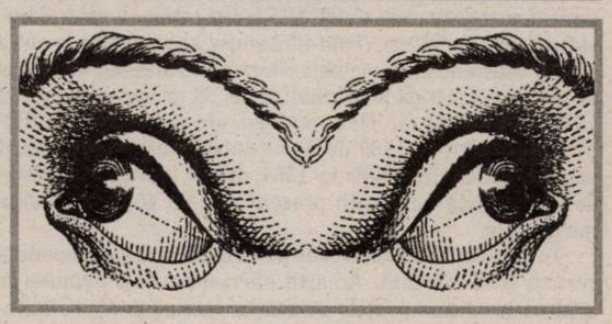

alergat să prindă trenul! Nu sînteţi cumva, stimată doamnă/domnişoară, un piculeţ capitalofobă? (**a. l. ş.**)

● Scenă antologică în seria de emisiuni *Countdown to handover* de la CNN (dezbateri despre predarea autorităţii în Irak, cu lideri de opinie americani şi arabi). Un public format din vreo 15 arabi este întrebat în final: cîţi dintre voi credeţi că va fi mai bine pentru irakieni? Nici unul. Nu se poate aşa ceva, spune moderatorul şi încearcă o glumă. Cînd se aude muzica de generic, o mînă se ridică timidă în spate, nu foarte convinsă. (**C. G.**)

EXISTĂ O STRATEGIE MONDIALĂ DE ELIMINARE A ABERAŢIILOR MATINALE CU O ECHIPĂ DE CLOPOŢEI

● E prea de tot. A doua zi după ce ziarele au reprodus o convorbire telefonică dintre Dumitru Sechelariu şi un jurnalist, în care ex-primarul de Bacău producea o avalanşă de cuvinte cu *p*, a apărut ştirea că nimeni altul decît vicepreşedintele american Dick Cheney a avut, pe holul Senatului, o dispută cu un coleg democrat, pronunţînd de mai multe ori cuvintele care încep cu *f*. Ceea ce mă face să cred că există o strategie mondială de eliminare din mintea românilor a ideii „că la noi, la nimeni". Va mai dura însă, căci din cîte ştiu, în America nu există un stadion „Dick Cheney". (**M. V.**)

● VIP-urile neaoşe îşi dispută primele locuri în topul aberaţiilor originale; întrebată care dintre vedetele lumii şi-ar dori să fie, dacă s-ar putea transfigura, Diana Munteanu de la MTV răspunde prompt (în revista *Star*, din iunie a.c.): „Cred c-aş vrea să fiu, măcar pentru două zile, electrocutată". (**I. P.**)

● Ştire oac, văzută pe crawl, la PRO TV şi citită în ziarul vecinului de bancă din metrou: „o femeie a născut o broască". După ce acum vreo 14 ani o găină a născut pui vii, nimic nu mă mai miră. Decît imbecilitatea ştirilor matinale, care te adorm şi te cufundă în cele mai oribile coşmaruri. (**M. M.**)

● Ciudată ţara asta din Europa Centrală – Cehia, îi zice – unde, în timp ce Naţionala de fotbal merge din succes în succes la Europenele de fotbal, primministrul îşi dă demisia, fiindcă partidul său a pierdut alegerile pentru Parlamentul European. Cum să demisionezi din fruntea guvernului cînd Milan Baros e golgeterul turneului şi Brukner bate Germania cu o echipă de rezerve? Să ne ferească Dumnezeu de asemenea prim-miniştri! (**R. C.**)

● Adrian Cioroianu povestea recent cum prind pescarii somn pe Dunăre: bat cu o cană în apă, peştele se enervează, vine spre cană şi încasează o bîtă în cap. Nu mi-a venit să cred cînd mă uitam pe Discovery Travel la nişte pescari din Noua Guinee: enervau rechinii cu nişte clopoţei agitaţi prin apă, rechinii se enervau... (**C. G.**)

DACĂ TOT CE-I DORIM SUFLETULUI E INUMAN, RĂMÎNE SĂ MURIM CUM AM CÎNTAT

● Dacă te poartă drumul prin comuna Bragadiru, poţi zăbovi (sau ba) la una dintre ofertele turistice ale locului: *URSU – POPAS MĂCELĂRESC*. (**D. S.**)

● Corespondentul apropiat-oriental al găinii care a născut pui vii a apărut în presa iraniană: în oraşul Iranshahr, o femeie – după o baie într-o piscină murdară – ar fi născut un broscoi! Crescuţi în fantasmele culturii europene, tot ce-i dorim nou-născutului este ca peste vreo 25 de ani să i se întîmple chestia cu sărutul. (**A. C.**)

● Din spusele, la televizor, ale unui ofiţer de poliţie care se ocupă de prostituţie: unii recepţioneri ai hotelurilor de pe Litoral te întreabă, în momentul în care îţi plăteşti cazarea, dacă nu vrei „o cameră cu suflet". La noi chiar şi peştii sînt poeţi. (**C. P.-B.**)

● Îmi cade în mînă revista apocaliptică *Magazin*. La ancheta săptămînii, despre homosexualitate, dra Andreea Dumitrache (18 ani) zice: „Ignor acest subiect, pentru că e inuman. Şi dizgraţios. Şi un păcat cît piramida lui Keops de mare. Dar, pe de altă parte, consider că fiecare are dreptul să facă ce vrea cu viaţa lui, atîta timp cît nu îi deranjează pe ceilalţi." Cum ar veni: 1) Nimic din ce e inuman, nu mi-e străin; 2) Ignor, deci consider. Şi încă ceva, mare cît toate piramidele la un loc! (**S. S.**)

● Doi bătrînei ajung la o coadă la un spital, pentru analize. Unul îl conduce pe celălalt. O asistentă spune că, potrivit unei obscure programări, trebuie să mai aştepte cîteva zile. Însoţitorul îi spune celuilalt că după analize va mai aştepta cîteva zile şi rezultatul. Primul observă că, pînă atunci, doctorul care îl trimisese la analize va intra în concediu. Iar la întoarcere..., nu va mai fi în Bucureşti. „Pînă să faci aici ceva, mori." „Mai bine atunci să mergem împreună să murim." Şi pleacă amîndoi la braţ pe scările care duc spre ieşire. (**A. M.**)

● Pe baza opţiunilor a 1.500 de actori, regizori, scenarişti şi critici literari, prima dintre cele mai bune 100 de melodii din filmele ultimului veac este „Over the Rainbow" cîntată de Judy Garland în *Vrăjitorul din Oz* (1939), pe locul 2 „As Time goes by" din *Casablanca* lui „Play again, Sam" (1942), pe locul 3 „Singin' in the Rain" cu Gene Kelly, fleoşc, fleoşc prin ploaie (1952). E o plăcere să poţi spune în 2004: rămîne cum am cîntat! (**R. C.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Verheugen

Poate că ar merita făcut un sondaj despre cum îl percep românii pe Guenther Verheugen, devenit un personaj familiar la noi. Presupun că mulți concetățeni de-ai noștri văd în el un fel de „inspector de la centru" care vine în control și face ordine printre neputințele noastre naționale. S-ar putea ca asta să-l facă, în ochii românului mediu, antipatic („ce să spun, vine ăsta să ne dea lecții..."), dar admirat pentru voința de a-i prinde în ofsaid pe conducătorii noștri („bine le face, că prea sînt de tot..."). Dacă nu un sondaj, ar merita făcută măcar o monitorizare a presei. Am impresia că aparițiile sale la TV și în ziare au fost, în ultima vreme, mai numeroase decît ale liderilor opoziției, așa încît, cel puțin din acest punct de vedere, a avut un rol și în politica noastră internă, pentru că a pus pe agendă teme importante precum corupția, lipsa de reformă în justiție și altele, compensînd astfel tonul triumfalist al Guvernului. Pe de altă parte însă, jurnaliștii au căutat să-l reducă adesea, fără voia sa, la rolul de simplă Casandră de birou, punîndu-i agasant de simplist o singură întrebare: „intrăm în 2007?". Tenace, Herr Verheugen răspundea, aproape invariabil, că depinde numai de noi, UE n-are nimic împotrivă. În acest schimb întrebare-răspuns se simțea, de fiecare dată, diferența culturală: noi așteptam mîngîieri pe creștet și promisiuni, după principiul „minte-mă, dar minte-mă frumos", în timp ce el ne punea să ne privim lucid în oglindă, după principiul „fapte, nu vorbe".

Săptămîna trecută, a făcut o nouă vizită în România. A fost ceva mai relaxat și mai vorbăreț, probabil și pentru faptul că din toamnă nu va mai fi comisar european. Așa că ne-a spus ce-am fi vrut să auzim mai demult, făcîndu-i o plăcere în primul rînd premierului Adrian Năstase (care de această dată, mi s-a părut, avea un aer mult mai voios decît la alte conferințe de presă comune, cînd părea mai degrabă intimidat de ochelarii severi ai comisarului): da, va fi 2007. Iar într-un interviu din *Jurnalul național* (joi, 24 iunie) a spus și mai multe, și mai colorate. De pildă, despre ideea decuplării României de Bulgaria prin adoptarea „clauzei de precauție" care poate amîna cu un an aderarea: „E o prostie. E o prostie 100%, care face parte dintre obsesiile negative pe care unii oameni din România le au în legătură cu Uniunea Europeană. Mulți din această țară chiar cred că România va fi trasă pe sfoară. Nici vorbă de așa ceva". De ce a făcut clauza atîta vîlvă în România? La Bruxelles nu s-a panicat nimeni, nici în Bulgaria, numai la noi au existat reacții: „Singura mea explicație este de ordin psihologic: se pare că unii români suferă de un complex de inferioritate. Nu există însă nici un motiv pentru complexe de inferioritate". Și, mai departe, a vorbit exact în termenii plăcuți auzului nostru, răspunzînd la două stereotipii care ne macină din 1990 încoace, că „Europa nu ne vrea" și că „din aderare vor cîștiga mai mult *ei* decît *noi*, pentru că au nevoie de piețe": „În Europa există un consens politic clar (cu privire la România), vă puteți baza pe acest lucru, chiar dacă voi, românii, aveți tendința să fiți sceptici"; „România este țara care va avea parte de cele mai mari beneficii, și ca susținere financiară, și ca schimburi comerciale, oportunități pentru investiții și pentru cetățeni". Și altele: că avem o capacitate intelectuală deosebită, că sîntem foarte buni în știință și educație, că vom avea un rol important în politica externă europeană. Dirigintele sever de pînă acum a găsit cu cale, aparent, să-l mai și laude pe elevul-problemă. Dar încă nu a decis să-i încheie media.

Probabil că nu se va face nici un sondaj despre cum îl văd românii pe Guenther Verheugen. Dar fie și pentru aparițiile publice seci și dojenitoare, pentru aerul său rece și reținut, pentru zîmbetul zgîrcit și încăpățînarea calmă cu care ne-a transmis, la fiecare vizită, că aderarea depinde în primul rînd de noi, ar merita să-i fie dedicată măcar o comunicare la un simpozion: „Contribuția lui Guenther Verheugen la trezirea românilor la realitate".

Victor-Iulian TUCĂ

Eu cu cine votez?

Despre alegerile europene

Rezultatele recentelor alegeri pentru Parlamentul European au resuscitat scepticismul în privința viitorului UE. Concluzia celor care nu văd cu ochi buni definitivarea construcției europene a fost simplă: absenteismul dublat de votul exprimat împotriva actualelor partide de guvernămînt din fiecare țară membră ar indica faptul că cetățenii acestor state nu doresc continuarea procesului de unificare a Europei. Mai mult, creșterea semnificativă a procentelor unor partide eurosceptice sau naționaliste ar arăta că ideea unei identități europene rămîne o simplă construcție teoretică.

Au aceste observații puterea unor concluzii valide sau în spatele lor se ascund false premise dublate de amiciții politice nu tocmai ortodoxe? De răspunsul la această întrebare va depinde existența sau colapsul Uniunii Europene! Ce altceva poate însemna dezinteresul față de cea mai democratică instituție europeană, singura la acest moment aleasă prin vot direct și care reprezintă voința politică a tuturor cetățenilor săi, decît un semnal clar asupra inutilității sale flagrante? Inutilitate care, *ar susține aceiași eurosceptici*, este plătită din buzunarele acelorași cetățeni cu sume considerabile cheltuite futil pe salariile, privilegiile și gratuitățile oferite europarlamentarilor! Dar, dacă Parlamentul European nu își justifică existența, atunci Comisia Europeană și Uniunea în genere, de ce ar mai subzista?

Din punctul meu de vedere, aceste argumente sînt fundamental false. Să o luăm pe rînd. Într-adevăr, cifrele statistice indică în mod cert faptul că alegerile europene au fost marcate de absenteism: a votat mai puțin de jumătate din electoratul european, mai exact 45,5% din cetățenii celor 25 de state membre. Totuși, *trend*-ul negativ al prezenței la vot a scăzut constant dacă privești istoricul scrutinelor europene de la început și pînă în prezent: astfel, la primele alegeri din 1979 a votat 63% din electorat, apoi procentul scade la 61% în 1984, urmat în 1989 de 54% pentru a urma un procent ușor ascendent de 56,8% în 1994, 49,8% la alegerile precedente și ajungîndu-se în prezent la cele 45,5% procente menționate.

În același timp interesul pentru afacerile europene a crescut și el constant. Această afirmație este susținută de evidentele succese politico-economice care au produs o extindere a Uniunii Europene într-un ritm sufocant.

Cum se explică acest paradox? Ei bine, absenteismul alegătorilor nu vine din dezinteres, ci din incapacitatea de a identifica miza acestor alegeri europene. Mai exact, votanții europeni prezintă simptomul cetățeanului turmentat: eu cu cine votez?

Totuși, între personajul conului Caragiale și cel european există o deosebire de fond. Ultimul are un motiv foarte pertinent să nu știe cu cine să voteze, odată ce este chemat să aleagă la nivel european partide care nu există decît la nivel național!

Ca atare, exprimarea unui vot real în Europa este, în fapt, imposibilă la acest moment. Ceea ce există acum în Parlamentul European sînt numai grupuri parlamentare, formate din partide cu orientări extrem de diferite și grupate într-un mod eterogen. Astfel, principalul grup de centru dreapta EEP-ED (Partidul Popular European – creștin democrații împreună cu Democrații Europeni – conservatorii) care a cîștigat recentele alegeri este alcătuit din partide cu orientări diferite: aici sînt cuprinși, de exemplu, și conservatorii britanici care se opun în general integrării europene dar și creștin-democrații din Belgia sau Germania, promotori convinși ai UE. De asemenea, *Forza Italia* a simpaticului Berlusconi face parte din același grup, deși nimeni nu știe de ce.

Grupul Liberal, ELDR, cuprinde de asemenea partide cu orientări diferite. De exemplu, între *Venstra* care este actualul partid liberal de guvernămînt din Danemarca și *Radikale Venstra,* un alt grup din aceeași țară, este o diferență considerabilă. Ce să mai vorbim de imposibila asemănare între doctrina *Liberal-Democraților* din Marea Britanie (partidul din care face parte și Emma Nicholson, proaspăt realeasă, spre disperarea oligarhilor din România) și programul *Partidului Național Liberal*, afiliat și el la același ELDR. Această confuzie ideologică este dublată de lipsa unei competiții în privința personalităților politice de care depinde forța fiecărui partid. Mulți analiști au observat că grupuri politice din Parlamentul European nu își desemnează, așa cum ar fi normal, un candidat pentru poziția cea mai importantă din UE, și anume aceea de Președinte al Comisiei Europene. Din nefericire, la acest moment, persoana președintelui este aleasă de Consiliul European, Parlamentului revenindu-i un rol modest: să accepte cu simpla majoritate, persoana desemnată. Ce înseamnă această procedură? Lipsă de transparență, deficit democratic și, mai ales, împiedicarea cetățenilor europeni de a participa în mod direct la procesul politic de desemnare a unei persoane cu miză și responsabilități esențiale pentru UE. Mai mult, după cum s-a dovedit la ultima Conferință Interguvernamentală, desemnarea persoanei în postul de Președinte al Comisiei Europene naște adversități și blocaje care duc la o pierdere esențială: în locul desemnării unei personalități puternice și capabile să tragă după ea întreaga Uniune, în final, datorită neînțelegerilor, se renunță la candidații inițiali și se alege un „om de paie" cu care toate statele sînt fericite, de vreme ce nimeni nu l-a văzut acționînd sau spunînd ceva demn de reținut. Cine pierde? Uniunea Europeană, bineînțeles.

Ca atare, pentru a rezolva absenteismul cetățenilor, pentru a-i implica în procesul de construire a proiectului european, pentru a realiza mult dorita participare civică dublată de transparența instituțiilor birocratice de la Bruxelles, într-un cuvînt pentru a aduce Uniunea Europeană mai aproape de cetățenii săi, se impun următoarele decizii: 1) Formarea unor autentice partide europene la nivelul întregii Uniuni bazate numai pe doctrine politice compatibile. Aceste partide vor cuprinde parlamentari din țările membre, desemnați pe baza unui algoritm care să includă atît tradiția politică a fiecărei țări în parte cît și criteriul proporționalității, acolo unde este cazul; 2) Desemnarea de fiecare partid a unui candidat pentru funcția de Președinte al Comisiei Europene care să fie ales în mod direct, de către cetățenii europeni, în baza unui scrutin majoritar uninominal cu două tururi.

În acest fel, cetățenii nu vor mai avea comportamentul electoral actual, și anume nu vor mai pendula între absenteism și un vot negativ dat partidelor de guvernămînt. De altfel, în privința acestui vot negativ, este de precizat că în țări ca Grecia, Finlanda, Luxemburg sau Spania electoratul a votat „pozitiv", mai precis în favoarea partidelor aflate la guvernare. Ca atare, nici argumentul euroscepticilor conform căruia s-a votat împotriva guvernelor care ar susține integrarea europeană nu este valid. De altfel, nimeni nu mai înțelege ce politică duce Tony Blair în această privință (vezi anunțarea unui referendum național pentru votarea viitoarei Constituții Europene în Marea Britanie și, pe de altă parte, votul său în favoarea noii Constituții Europene), așa că ar fi greu de susținut faptul că pierderile suferite de laburiști provin din poziția pro-europeană a actualului Guvern și nu se datorează, de exemplu, poziției în privința războiului din Irak.

În sfîrșit, bagatelizarea identității europene, ultima redută a euroscepticilor, ascunde, poate, cea mai periculoasă armă, și anume aceea a naționalismului deghizat în antiglobalizare și anti-europenism. Într-adevăr, identitatea europeană se bazează pe identitatea națională a statelor membre ale Uniunii Europene și nu pe excluderea sa. Nimeni în Europa nu vrea să înlocuiască identitatea națională cu cea europeană. În fond, Constatin Noica a nuanțat cel mai bine importanța identității fiecărui popor, afirmînd că „este esențial să dăm seama de modul cum se vede cerul din partea de lume în care ne-a fost hărăzit să trăim". Identitatea europeană presupune afirmarea identității naționale în forma sa pozitivă, a bogăției tradițiilor culturale, bazată pe cunoaștere, respect, curiozitate în privința celuilalt și toleranță reciprocă. Spre exemplu, asumarea unei identități comune europene presupune ca vecinul meu flamand să nu se holbeze la mine siderat cînd îi spun că vorbesc un idiom care este în mare măsură de origine latină (deși asta nu are importanță decît la o prelungită șuetă în fața unui pahar de bere Duvel) sau să nu-mi arunce ocheade analfabete cînd îi povestesc că Eugen Ionescu a fost format (și) într-un mediu cultural românesc.

Pericolul naționalist în Europa nu trebuie, însă, subestimat, indiferent ce haină de ocazie poartă. Sub pretextul diverselor revendicări (vrem școli mai bune, protecție socială completă, locuri de muncă bine plătite, afară cu emigranții sau de genul „unde este scris în Constituția Europeană despre rezolvarea problemele noastre naționale?") un partid ca UK Independence Party (UKIP) cere explicit ieșirea Marii Britanii din Uniunea Europeană și se pronunță, împreună cu Partidul Conservator, împotriva noii Constituții. Electoratul britanic a fost sensibilizat de această retorică și a votat în procent de 12% cu UKIP. În Belgia, *Vlamsk Blok*, un alt partid naționalist și xenofob, care militează pentru independența Flandrei, a reușit să devină a doua forță politică în regiunea flamandă. Ca atare, și-a trimis destui reprezentanți în Parlamentul European care să încerce pe orice cale dinamitarea Uniunii Europene. Toți acești militanți naționaliști și antieuropeni, deveniți între timp barosani bogați și prosperi (în mare măsură datorită fondurilor europene), trăiesc cu iluzia că țările lor pot rezista economic în afara UE. Aroganți și parohiali deopotrivă, antieuropenii ocultează un adevăr elementar: Uniunea a fost creată tocmai din nevoia unui spațiu economic care să permită statelor naționale europene să facă față concurenței acerbe la nivel global. Aceeași Uniune a adus cetățenilor săi prosperitate, siguranță și toleranță. În afara ei, nu ar exista decît haos, rasism și sărăcie.

Bruxelles, 20 iunie

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 26 ● 9-15 iulie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu (pagina 3), Mircea Dinescu (pagina 3), Adrian Cioroianu (pagina 6) şi Matei Martin (pagina 20) faţă cu Ştefan cel Mare.

Jurnalul de la Cetate

„Cinstește-ți prietenii.“
SOLON

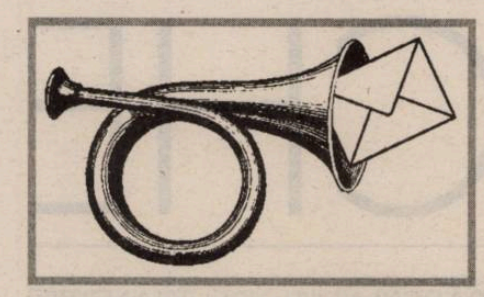

Nr. 23: *„Starea de imigraţie“*

Să plec? Să mai rămîn?

A emigra. E simplu: în DEX îi găsim şi semnificaţia: „vb. tranz. A pleca din patrie şi a se stabili (definitiv sau temporar) în altă ţară, a se expatria“.

Şi totuşi, în România acest termen capătă o altă dimensiune: este un veritabil fenomen social cu implicaţii profunde şi cu consecinţe directe asupra structurii societăţii.

A emigra nu este echivalent cu a pleca pur şi simplu din ţară. Nu poţi renunţa prea uşor la valorile naţionale, (chiar la propria-ţi identitate) decît sub influenţa unei forţe aş zice maligne, căreia cu greu i te poţi împotrivi. Şi dacă o faci, rişti să fii catalogat automat drept un „imbecil“.

Aşadar, evoluţia României din ultimii 14 ani duce la o accentuată „fugă“ de aici, la fel ca în timpul războiului. Şi este lesne de aflat de ce pleacă aceşti oameni, cu prima ocazie. Este limpede că oricine îşi doreşte ca salariile mici (ori şomajul), corupţia, birocraţia prost aplicată şi frica de a ieşi seara din casă să dispară. Or, modalitatea imediată şi aproape garantată de a dobîndi acest lucru este „abandonarea“ acestui mediu. Nu spun că n-ar trebui să existe acest fenomen, dar cotele la care a ajuns sînt mult prea mari.

Emigrarea poate fi, totodată, şi un barometru pentru oricine vrea să conştientizeze coordonatele vieţii din România.

S-ar putea spune, după anii comunismului – o perioadă închisă, în care era aproape imposibil să pleci din ţară (cel puţin legal), că emigrarea este o reacţie normală a oamenilor eliberaţi acum de interdicţiile capitaliste. Dar acest fenomen nu este de fapt consecinţa comunismului, ci a democraţiei, aşa cum este ea înţeleasă şi aplicată în ţara noastră.

Dacă un sportiv ca Helmut Duckadam, intrat în *Guiness Book,* pleacă în SUA prin „Loteria vizelor“, atunci e clar că lucrurile nu sînt pe făgaşul normal. Din păcate, pentru mulţi a pleca în Occident a devenit o obsesie. Şi dacă tot vrem să intrăm în UE, trebuie făcut ceva în legătură cu asta. Nu de alta, dar peste cîţiva ani vom constata că visul multora şi scopul lor în viaţă este să emigreze în Bulgaria. Şi ar fi păcat.

Ştefan PETREA
str. Săulescu nr. 25A Iaşi

Replici

Articolul „Geopolitica actului terorist“ de Mirel Bănică (nr. 22)

Stimate domnule Bănică, pledaţi pentru o înţelegere a terorismului invocînd necesitatea unei mai bune cunoaşteri a „celuilalt“. Îmi imaginez ce greu va fi să-i înţelegem pe cei din tabăra adversă de vreme ce, deşi aflaţi în aceeaşi tabără, observ că avem perspective diferite asupra evenimentelor recente. Să vă explic. Afirmaţi că atentatul din 11 martie de la Madrid, prin manipularea opiniei publice, a reuşit o manipulare indirectă a puterii politice. Eu nu am cunoştinţă despre o putere politică care să fi cedat vreodată unei ameninţări teroriste, cedarea însemnînd o victorie categorică a teroriştilor. Aşadar privesc acest 11 martie ca pe un caz important, de vreme ce-l folosim atît de des şi singular pentru a exemplifica şi înţelege scopurile teroriştilor. Îmi permit să vă atrag atenţia că Spania a luat contact cu terorismul acum cîteva decenii şi nicidecum 11 martie nu a avut asupra spaniolilor impactul pe care sugeraţi dumneavoastră că l-ar fi avut. Un terorist ETA ucide la fel de eficient ca un terorist arab, chiar dacă mai puţin spectaculos. Mai mult, zeci de ani de ameninţare zilnică ar fi fost în stare să macine curajul mai mult decît un tren aruncat în aer. Cu toate acestea mă îndoiesc că veţi găsi vreun caz în care opinia publică să fi sugerat, măcar, un pact cu teroriştii ETA în speranţa înlăturării ameninţărilor. Mai doresc să observ că o logică simplă şi de bun simţ ar îndemna la menţinerea forţei politice care s-a dovedit a fi duşmanul ireconciliabil al terorismului şi nu la înlăturarea ei. E ca şi cum am trimite acasă poliţiştii care te apără de răufăcători.

Dacă ne aducem aminte de „teroriştii“ din decembrie 1989 am putea observa că nu doar teroriştii manipulează puterea politică, ci şi puterea politică poate utiliza teroriştii, în scop de manipulare. Aşa cum s-a întîmplat şi la Madrid, unde un atentat ETA ar fi dat cîştig de cauză partidului aflat la putere. Iată cum „dictatura instantaneului“ poate acţiona şi în sensul oarecum opus celui indicat de dumneavoastră. Adică nu de la teroristi spre puterea politică, ci de la puterea politică, via teroristi, spre mase. Fiindcă, dacă în alte state şi despre alte televiziuni nu-mi permit să-mi exprim părerea, despre televiziunea naţională spaniolă pot să vă spun categoric că a transmis în continuu durere şi ETA. Pînă cînd televiziunile franceze şi britanice, să vezi tirania instantaneului, au invalidat varianta susţinută de putere şi de TVE1. Între timp, ziariştii de la agenţia EFE şi-au dat demisia în semn de protest faţă de modul în care s-au prezentat ştirile. Asta e, mai există jurnalişti care luptă, mai există şi jurnalişti care mor, cum ar fi reporterul Reuters şi cameramanul Tele5, ucişi de o lovitură executată asupra hotelului Palestina, din greşeală, presupun, de către un tanc al armatei SUA. Nouă, celor care suferim sub dictatura instantaneului, nu ne rămîne altceva decît să găsim o fereastră spre libertate, înţelegînd că nu vom putea selecta doar informaţiile care convin, fără riscul de-a deveni instrumentele acestei dictaturi.

Mădălin BERECHET
madalin@imasce.es

Actualităţi

Reţetă pentru excursie la munte

Se iau doi tineri, tînără fată şi tînăr băiat, se impregnează bine cu dor de ducă, se documentează asupra locului de mers, se strîng toate hainele groase din casă şi se îndeasă alături de mîncare în rucsaci, apoi se urmăreşte prognoza meteo şi se închid gazele, lumina, apa şi alte treburi de ne sînt nouă mărturie a civilizaţiei în care trăim şi se pleacă la munte cu inima împăcată şi plină de voioşie. Buuuuun. Destinaţia aleasă este staţiunea Buşteni, orăşel de sub Bucegi, cu locuri frumoase şi, cel mai important, cu preţuri de cazare mult scăzute faţă de Sinaia, Predeal şi chiar Azuga. Tinerii trebuie să fie debordant de veseli, încîntaţi că scapă de tumultul Bucureştilor măcar şi pentru cîteva zile, că nu trebuie să mai audă nimic de presă, politică, şcoală şi serviciu. Toate prerogativele fiind obţinute, se purcede la efectuarea călătoriei.

Transportul se face cu microbuzul deoarece cei doi ţin mult la finanţele lor ce plutesc la limita decenţei şi nu vor să arunce banii pe bilete de tren, scumpele şi urîtele bilete de tren româneşti. E o modă în ultima vreme de a călători cu microbuzul, existînd deja zeci de firme care iau clienţii Căilor Ferate Române şi îi duc în toate colţurile ţării pe preţuri la jumătate faţă de cele ale trenurilor. E interesant cum reuşesc aceste firme să obţină licenţe de transport persoane în ciuda tot mai deselor accidente în care se află implicaţi şoferii mai sus amintitelor microbuze. Şi mai interesant e faptul că SNCFR-ul nu face nimic pentru a scădea preţurile, pentru a atrage clienţi.

Destul cu poliloghia asta despre mijloace de transport pentru că trebuie să observăm tinerii noştri, deja ajunşi la Buşteni, cu zîmbete întinse pe toată faţa, asaltaţi de diverse persoane. „Nu vreţi cazare? Am vilă cu apă caldă, apă rece, frigider, acces la bucătărie şi..., mare minunăţie, televizor! E ieftin, hai să discutăm, cîte zile staţi, sînteţi singuri? Dăm reducere pentru grupuri.“ „Staţi să vedem, noi avem cazare, da, sigur că avem“ şi mîinile turiştilor se umplu de cărţi de vizită tipărite pe hîrtie obişnuită: Pensiunea Maricica, Vila Mariana, Casa Pop etc. Bineînţeles, toate au şi televizor, scris cu litere mari, colorate şi îngroşate. La un moment dat, tinerii sînt traşi deoparte şi sfătuiţi să nu meargă la cutărescu, că are casa mai veche, că miroase urît, că nu are vedere spre munte şi oricum „eu vă las mai ieftin“. E o scenă jenantă şi oamenii sînt jenanţi, potenţialii clienţi fiind speriaţi de interesul crescut pentru umilele persoane ce le reprezintă. Oare tot acest turism e legal? Oare plătesc oamenii aştia impozit la stat pentru veniturile obţinute din cazare? Sînt oferite condiţii decente de cazare? Nu. Omuleţii din faţa gării orăşelului de munte ce tabără pe turişti nu au prea multe de oferit. Case obişnuite, care nu amintesc deloc de imaginatele cabane de la munte, camere înghesuite cu lenjerie neschimbată cu săptămînile, camere cu miros rînced şi insistent, băi murdare şi mult lăudatele televizoare, fără telecomandă, semnal de calitate şi cu un strat consistent de jeg pe ele. Ca şi cum cei care vin la munte nu au ca dorinţă supremă decît să stea cu televizorul în braţe. Printre oferte se pot găsi şi camere în apartamente, la un loc cu Tantinuştiucare şi cu cei cinci nepoţi, proprietăreasa care nu se sfieşte să-şi laude serviciile şi clienţii din Bucureşti care se înghesuie să vină în găzduire la ea. Un numitor comun al camerelor oferite ar fi abundenţa florilor artificiale, prezente pînă la intoxicare, de o paletă coloristică extrem de variată şi aparţinătoare chiar şi unor specii florale inexistente. Peisajul e deosebit! La deschiderea geamului ochii tăi pot fi „plăcut“ impresionaţi de zidul blocului de vizavi, mai curat, într-adevăr, decît zidul de la Bucureşti, dar totuşi zid. Nici o bucată de munte, nici măcar o bucată de copac, doar Skoda de la mijlocul secolului XX, parcată inspirat peste un strat de narcise. Şi aşa ajung tinerii noştri să-şi blesteme hotărîrea de a veni la munte, blesteme furnizate şi de vremea pluvioasă de afară, care nu prea are şanse să se schimbe pentru cîteva zile. Dar nu vremea e cea deprimantă, ci aerul stătut şi fotografiile de familie ce se zgîiesc la tine de pe pereţi, cearşafurile care par umede şi lipicioase, rafturile unei biblioteci pline cu almanahuri din vremuri de tristă amintire şi cărţi de Sandra Brown şi compania. Data viitoare, tinerii din reţeta noastră vor merge la munte cu cortul.

ghici
krupp@k.ro

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- ***Vive la France!***
- **Turismul alternativ**

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU,
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 18.900 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Patriotismul de protocol

Marile comemorări publice reușesc rareori să fie mai mult decît un simplu prilej de retorică ipocrită și calcul lumesc. Pentru mulțime, ele se reduc la destinderea serbării cîmpenești și a picnicului, pentru politicieni – la discurs electoral și evlavie de fațadă, pentru gazetari – la cronică mondenă. Puțini sînt aceia care simt autentic și se manifestă decent. Așa a fost, săptămîna trecută, la Suceava și Putna, cînd s-au prăznuit cinci sute de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, așa pare să fi fost și în 1904, la aniversarea a patru sute de ani... Nicolae Iorga a scris multe și întristate pagini despre posteritatea voievodului și despre inconsistența festivităților de care a avut parte. După judecata sa, cronicarii înșiși au fost incapabili să onoreze înălțimea personajului. Nici Ureche, nici Neculce, nici Cantemir, nici istoricii ardeleni n-au vorbit despre regele moldav cu simpatie comprehensivă. Iorga înregistrează și excepții (arhimandritul Vartolomei Măzăreanu în secolul 18, Mihail Kogălniceanu și A. D. Xenopol în secolul următor), dar bilanțul e melancolic. „Sufletele – scrie istoricul în stilul său inconfundabil – rătăceau aproape de pămînt, în vremuri de întuneric și de neîncredere, în vremuri nerecunoscătoare și obosite..." Singură marea serbare de la Putna din 1871, însuflețită de „studenții de la Viena, membrii «Junimii» de acolo, cu Eminescu și Slavici în frunte" a restituit cuviincios „amintirea eroului". Nu atît prin omagiile oficiale („două poezii slabe" de Vasile Alecsandri), cît prin discursul nobil al lui A.D. Xenopol, pe atunci abia student, care folosește ocazia pentru a-i invita pe cei de față „de a nu ne înșela asupra stării în care ne aflăm, de a nu ne orbi noi înșine prin lingușiri și înălțări peste aceia ce sîntem în adevăr".

Vorbele lui Xenopol nu se aud încă. Cine a asistat la ceremoniile de-acum de la Suceava și Putna a avut de-a face cu solemna punere în scenă a unei eșec impur. Urmașii își laudă strămoșul glorios pentru a se pune în valoare pe ei înșiși. Ștefan cel Mare (și, de curînd, „Sfînt") pare să fi devenit pretextul unei supărătoare impostori patriotarde, al unei oratorii pletorice, al unui festivism neinspirat. „Poporul" a fost „triat" după criterii „de securitate" și, de fapt, ținut la distanță de garduri de protecție și sepepiști atletici (camuflați, uneori, cu o stîngăcie penibilă). Nici o preocupare pentru sobrietate stilistică, reflexie responsabilă, bun gust. (Cum să-ți treacă prin cap să decorezi coliva pomenirii cu un portret al voievodului făcut din bomboane?!). Spectatorii din afara tribunei oficiale au avut parte de cîteva ceasuri grele, în picioare, sub o ploaie mocănească, de natură să lichefieze orice pietate. Nici unul dintre „actori" nu s-a gîndit să-și adapteze prestația la împrejurări: să vorbească, de pildă, mai puțin și mai expresiv, să facă un gest de cordialitate omenească dinaintea audienței înmlăștinate de vorbărie și precipitații. La Suceava, președintele Iliescu a socotit potrivit să omagieze memoria celui sărbătorit, înfierînd elitele, ca și cînd figurile de anvergura *unică* a lui Ștefan cel Mare apar pe toate drumurile. Un voievod cu o gîndire politică de elită, în fruntea unei armate de elită, ctitor al unei culturi de elită nu e, pentru șeful statului, decît o bună ilustrare a materialismului istoric: nu personalitățile contează, ci masele.

O neregulă semnificativă mi s-a părut, în contextul dat, supărătoare. Oficialii s-au arătat, ca de obicei, mari iubitori ai țării și ai istoriei ei. Patria, Moldova, Bucovina, „bijuteriile" mînăstirilor pictate, vitejia marelui Ștefan, au constituit, inevitabil, „repertoriul" retoric (și ipocrit) al tuturor participanților. Dar nici unul din guvernele României post-decembriste n-a găsit de cuviință să rezolve un litigiu vital pentru Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților și pentru demnitatea și dreptul Bisericii autohtone în genere: restituirea averilor ei, respectiv refacerea fondului de proprietate al parohiilor bucovinene, așa cum s-a constituit el cu sute de ani în urmă. Cînd e vorba să se restituie bunurile generalului Pacepa, guvernele noastre sînt prompte și „principiale". Cînd e vorba de bunurile mînăstirești, patriotismul de stat intră în colaps. Pădurile bucovinene sînt atît de prețioase pentru cinegetica de partid, încît nici un argument rațional, nici o emoție „națională", nici o exigență de drept, nu mai contează. Cutare ministru – scuturat altfel, cu regularitate, de frisoane strămoșești, – explică frauda pretinzînd că adevăratul proprietar al averilor cu pricina este... Imperiul austro-ungar. Și că, deci, nu se poate spera decît la minore „reparații", care să nu afecteze integritatea parcurilor de vînătoare guvernamentale.

Din punctul meu de vedere, există un motiv suficient de puternic pentru o amplă și dreaptă operațiune de restituire: asigurarea unor venituri care să îngăduie bisericii locale restaurarea și întreținerea unuia dintre cele mai spectaculoase fonduri patrimoniale ale țării: arhitectura și pictura bucovineană. Lichelele și birocrații care domină instituțiile țării nu sînt în stare să chivernisească acest tezaur. Dar nu-i lasă nici pe alții s-o facă. Singurul lucru la care se pricep e protocolul comemorativ, manipularea electorală a istoriei, cultul nesincer al unui trecut care nu e ținut în viață decît atît cît să le slujească drept alibi.

cu dilema la croitor

Cu ce sentimente v-ați întors de la comemorarea lui Ștefan cel Mare?

Cu oarece jenă trebuie să recunosc că am simțit mai puțin adierea celor 500 de ani și mai mult concreteța celor 500 de metri garduri proaspete. Căci călugării și mirenii care au îndrăznit anul acesta să se apropie de mănăstirea Putna fost-au și dînșii obligați, aidoma școlerilor trecuți prin strunga bacalaureatului, să dea proba cu obstacole Ștefan cel Mare în fața profesorilor de la SPP.

Cu cît te apropiai de sfîntul mormînt, cu atît mai tare simțeai prezența mistică a supraveghetorilor cu ochi albaștri înșirați pe traseu.

La 10 kilometri dinaintea liniei de sosire îți era îngăduit să tragi pe dreapta mașina personală.

La un kilometru, doar dacă posedai ecuson gălbui.

Iar, pîș-pîș, în zona Teoctist-Iliescu, numai cu ecuson roșu cu dungă albastră.

În fața pridvorului, baraj voinicesc: „Pe aici nu se trece!".

În pronaos, control sever, pipăit și detectoare de metal ca la aeroportul din Chicago.

În final, cine avea linguriță la purtător și-o putea înfige cu năduf în nasul voievodului al cărui chip era zugrăvit din drajeuri colorate pe o colivă de doi metri pătrați.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Rumpelstilzchen

Comentariile despre intelectuali din numărul trecut al *Dilemei vechi* mi-au adus aminte de o poveste a fraților Grimm, în care răutăcioasul pitic Rumpelstilzchen țopăia pe ascuns în jurul unui copac, fredonînd pentru sine: *Ce bine că nimeni nu știe, că Rumpelstilzchen îmi zice mie!* Eroul basmului se ascunde și el într-o zi în spatele unui copac și îi află astfel numele. Spunîndu-i apoi pe nume, „numindu-l", piticul își pierde puterea care stătea în secretul numelui său, iar eroul nostru îl poate învinge.

Intelectualul este precum eroul acestui basm: el „numește" cele din jurul său și prin aceasta pune ordine în lume – și se instăpînește astfel peste această lume ordonată de el. Căci orice act de numire este un act de putere.

O bună prietenă de-a mea îl compara, din acest punct de vedere, pe intelectual cu „șamanul". Și într-adevăr, ambii împărtășesc oamenilor din jurul lor ordinea lumii în care trăiesc cu toții. Dar o fac într-un mod fundamental diferit: șamanul (și toate personajele sociale asemenea lui) trăiește într-o lume deja numită, prin vocea lui doar exprimîndu-se Marea Rînduială a lumii, în timp ce intelectualul se vrea inventatorul acestei ordini, creatorul său legitim. Șamanul are „darul" interpretării, fiind astfel un soi de hermeneut al Marii Rînduieli; intelectualul are „vocația" construcției, fiind astfel mai degrabă artizanul Ordinii. Unul este eroul tradiției cosmocentrice, celălalt al modernității socio-centrice. În primul caz, competențele se distribuie mai degrabă pe o verticală ce unește lumea de aici, profană, cu Marea Rînduială și Spiritul acesteia de care „șamanul", ca oracol, se află mai mult sau mai puțin „aproape", în funcție de „harul" său. În celălalt caz, competențele se plasează mai degrabă orizontal, între diferitele proiecte de „numire" ce își dispută legitimitatea socială. Șamanul va lupta astfel cu propria sa ființă, străduindu-se să-și împlinească harul interior; intelectualii se vor lupta între ei pentru a obține monopolul sau măcar supremația textului ce numește ordinea lumii în care trăiesc – sau măcar a unei părți a acesteia.

În această perspectivă, postura „paramodernă" despre care vorbește S.A. Matei își găsește perfect locul intermund în măsura în care o categorie largă de intelectuali – să le spunem „clasici" – se poziționează ca un soi de șamani ai acestei Noi Rînduieli care este Cultura. Deși nu mai este vorba despre o societate „tradițională" și cosmo-centrică, competențele lor se așează tot ierarhic mai degrabă, în funcție de apropierea (familiaritatea) personală cu Spiritul acestei Culturi, operă a Omului și nu a Divinității.

În cazul țării noastre, acești intelectuali au ocupat un loc aparte în măsura în care „însăși construcția României moderne s-a bazat nu pe nașterea unei clase burgheze, ci pe nașterea grupurilor intelectuale reformatoare", consideră Matei. Acestea au imaginat – și au impus în mare măsură – o „Ordine națională", variantă adaptată vremurilor a acelei Noi Rînduieli Culturale despre care am vorbit. „Numind-o" pentru națiune, intelectualii au devenit astfel „experți ai națiunii" și, în mare parte, artizani ai acesteia – exercițiu de putere care le-a conferit o durabilă legitimitate și, mai ales, auto-legitimare.

Comunismul i-a delegitimat pe intelectuali și a monopolizat pentru sine și inteligența sa vocația numirii unei „noi ordini". Cei care nu s-au angajat arendași la această construcție s-au retras în ceea ce tot ei vor numi, mai tîrziu, „rezistența prin cultură", familiarizîndu-se pe cont propriu cu acel Spirit al Culturii din care își vor extrage (auto)legitimitatea. Social, această „rezistență *prin* cultură" a fost, însă, mai mult o rezistență *în* cultură, o reverie utopică, de-plasată social, un joc infantil, cu tot farmecul și ingenuitatea copilăriei spirituale care nu se supune, deocamdată, constrîngerilor plasărilor sociale ale adultului. „Rezistența prin cultură" a fost astfel o înfrîngere socială, legitimată (și legitimă?) doar prin refuzul privat al ordinii numite de comuniști.

În această privință, Ion Bogdan Lefter are perfectă dreptate că, după '89, intelectualii noștri nu mai pot să se legitimeze prin „categorii negative, anti-ceva, ci pozitiv, ca orientări efective", participînd la o lume a „diversității de mentalități și ideologii care e firesc să caracterizeze persoane și personalități diferite". Mai mult – și mai important –, această diversitate este organizată și legitimată social ca repertoriu de „oferte" dintre care ea, societatea, va cumpăra ceea ce crede de cuviință. Intelectualul încetează astfel să fie un oracol cultural pentru a deveni un manager de idei acreditat în funcție de utilitatea sa socială. Lucru greu de acceptat pentru intelectualul obișnuit să fie un erou social și, în speță, un model al națiunii. Este greu și oarecum nefiresc astfel pentru un „intelectual clasic" român să accepte că un Călinescu, de pildă, poate fi „credit transferabil" printre Popești și Ionești, că acesta poate să nu mai fie un „model" ci o „resursă" și că pentru noile generații nimeni nu este Călinescu în universitatea sa. Este foarte greu și pentru că între toți acești Popești și Ionești nu s-a constituit încă o reală competiție orizontală de „texte", ci continuă vechea competiție verticală de persoane dăruite cu har, susținută eventual de acele „grupuri de prestigiu" despre care vorbește Matei și care se substituie încă mecanismelor de acreditare socială. Destituit din statutul de oracol al Culturii și încă neacreditat ca manager al Pieții, intelectualul român se află astfel într-o puternică criză de legitimitate, de autoritate și, nu în ultimă instanță, de identitate. Agresivitatea gîlcevilor dintre intelectuali la noi vine, în mare măsură, și din aceste frustrări și angoase.

Adevăratul avertisment al cărții lui Matei mi se pare a fi însă altul, și anume faptul că „bătălia dintre intelectuali și piață abia începe", că aceasta trebuie să fie o bătălie, adică un conflict social constitutiv, în timp ce la noi totul se rezumă, încă, la constituirea de tabere care nu fac decît să stea pe pozițiile lor și, de acolo, să dea cu pietre sau cu tifla. Sau să-și întoarcă, demne, spatele reciproc...

ținerea de minte

Vîna de bou

„Iar vine cineva
și-mi spune:
«Eu sînt apărătorul
tău;
privește-mă și-nchipuie-ți lumea
numai prin mine!»

Îl privesc
o vînă de bou
mîngîindu-ne obrajii!"

(Dorin Tudoran, la 1979, în *Pasaj de pietoni*, cuprins și în *Tînărul Ulise*, antologia din 2000, Editura Polirom)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Alegerile preliminare din PSD

În agitaţia provocată de demisii şi de muşamalizarea eşecului la PSD, o declaraţie importantă a lui Adrian Năstase a trecut mai degrabă neobservată. Şeful PSD a anunţat alegeri preliminare în partid pentru selecţia candidaţilor la Parlament. Nu este clar dacă se va alege ceva din această idee, cu atît mai mult cu cît ea contrazice funcţionarea de pînă acum a partidului. Încercările de a introduce acest sistem în Europa au dus la rezultate spectaculoase, dar tocmai potenţialul de schimbare alimentează scepticismul politicienilor europeni.

În conferinţa de presă, printre multe vorbe goale, Adrian Năstase a spus: „Este vorba de o formulă prin care, practic, candidaţii noştri vor fi desemnaţi pe baza unei campanii de prezentare individuală, de către toţi membrii partidului din judeţul respectiv, printr-o procedură extrem de transparentă care are sensul de a deschide partidul nostru către un public mai larg."

Alegerile primare sînt o invenţie americană. Variantele diferă de la stat la stat, dar în modelul cel mai răspîndit publicul larg îi votează pe candidaţi. Acestea sînt aşa-numitele „open primaries", care fac ca partidele americane să fie anemice şi candidaţii să fie mai importanţi decît liderii de partid. Nu de puţine ori, prin mobilizarea publicului, candidaţii sînt desemnaţi chiar împotriva voinţei notabilităţilor dintr-un partid. În Europa, alegerile preliminare sînt mai degrabă excepţia decît regula, dar în ultimii 20 de ani au fost adoptate diverse formule, mai ales de către partidele mari cum ar fi Partidul Socialist Spaniol, Uniunea Creştin Democrată din Germania sau laburiştii britanici. A fost preferat modelul mixt („restricted primaries"): doar membrii de partid pot vota. Este ceea ce a propus explicit şi Adrian Năstase. În unele cazuri, votul este chiar condiţionat de activitatea în organizaţie, ceea ce sacrifică ideea deschiderii.

Cea mai spectaculoasă adaptare a modelului american pur în Europa a avut loc în Bulgaria, în 1996, cînd opoziţia de dreapta şi-a desemnat candidatul pentru prezidenţiale. La iniţiativa unui *think-tank* din Sofia, două formaţiuni de dreapta şi partidul minorităţii turce s-au pus de acord să susţină un candidat comun, selectat prin alegeri primare. Preşedintele Bulgariei de la acea vreme, Jelio Jelev, a pierdut în faţa aproape necunoscutului Peter Stoianov, care a şi cîştigat ulterior alegerile prezidenţiale. 860.000 de bulgari au votat în aceste alegeri primare, mult peste numărul de membri înscrişi în partidele implicate. Jelev a acceptat rezultatul şi Stoianov a devenit preşedintele ţării, susţinut de toate forţele care se opuneau Partidului Socialist.

În 1998, Partidul Socialist Spaniol a ţinut pentru prima dată alegeri preliminare închise (doar pentru membrii de partid). În cel mai important scrutin, pentru desemnarea candidatului la şefia guvernului, secretarul general al partidului a fost în mod cu totul neaşteptat învins de un rival, pînă atunci cu totul marginal. Aripa catalană a socialiştilor a adoptat modelul american şi a deschis alegerile către toţi cetăţenii „simpatizanţi" şi face presiuni pentru ca tot partidul să adopte acest model.

Restricţionarea votului doar pentru membrii de partid anulează mare parte dintre avantajele alegerilor primare, care în SUA leagă soarta politicianului de sprijinul popular. Aici pare a fi şi principala problemă a propunerii lui Adrian Năstase. Pentru că partidele europene funcţionează în general ca mijloc de a obţine funcţii şi avantaje, alegerile interne nu schimbă mare lucru. Dacă cei care vor vota sînt tocmai cei atraşi cu avantaje şi dependenţi de lideri, atunci aceşti lideri nu vor avea nici un fel de emoţii. Cum observă Jonathan Hopkin (*Candidate Selection Through Primary Elections: Theoretical Reflections and Observations on the Spanish Case*), politicienii implicaţi în scandaluri de corupţie reuşesc să se izoleze de public prin cointeresarea membrilor de partid. Singurul avantaj faţă de vechiul sistem, observă Hopkin, este posibilitatea ca unii contracandidaţi să pună la îndoială supremaţia unor asemenea lideri.

Tot felul de alte probleme apar cînd se încearcă adoptarea modelului doar de formă. În Taiwan, mituirea membrilor de partid care votează a ajuns practică comună. În iunie 2004, zece partide din Uruguay au ţinut alegeri interne pentru desemnarea candidatului la preşedinţie. În 7 din 10 cazuri nu a existat decît un singur candidat, ceea ce anulează cu totul ideea de competiţie.

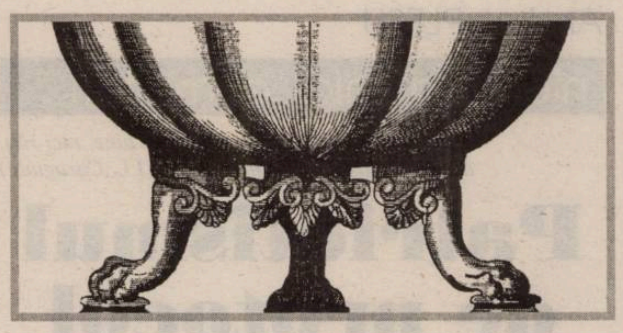

Vor funcţiona alegerile primare în PSD? Dan Ioan Popescu a plîns, în aplauzele ritmate ale membrilor de partid care nu vroiau să renunţe la el. Doru Ioan Tărăcilă a jucat o întreagă comedie în faţa camerelor TV, şi-a depus demisia în tristeţea sfîşietoare a membrilor conducerii judeţene, care au vrut şi ei să demisioneze, au insistat, dar domnul Tărăcilă nu le-a permis. Baronii locali vor fi capabili să îşi asigure voturile membrilor de partid, pe care îi controlează ferm. Dacă vrea într-adevăr să deschidă şi să reformeze partidul, Adrian Năstase ar trebui să organizeze „open primaries", adică să înregistreze şi opţiunile publicului larg. Ar fi şi un benefic exerciţiu de imagine. În plus, dacă electoratul are tendinţa de a-i respinge pe baronii locali, liderii centrali ai PSD dornici de reformă îşi vor găsi un aliat puternic. Nu în ultimul rînd, Adrian Năstase va trebui să treacă el însuşi prin asemenea alegeri. Nu poate democratiza partidul doar pînă la el. Fără aceste două condiţii, alegerile primare din PSD nu vor schimba nimic.

presa despre...

Bucuria grecilor

„Ei i-au unit pe grecii din toată lumea, ei ne-au scos pe toţi în stradă, unde, pentru o dată, am fost uniţi în bucurie, nu în protest. Cei care consideră meciul de ieri doar un simplu joc nu reuşesc să înţeleagă cît de important este acest eveniment pentru vieţile noastre. Ar trebui să înţeleagă semnificaţia entuziasmului şi a bucuriei, semnificaţia mîndriei care ne copleşeşte, a pasiunii cu care noi toţi fluturăm steagul nostru şi ne cîntăm imnul naţional.

Împovăraţi de probleme şi de o cultură a nemulţumirii, eram însetaţi de succes, de distincţie şi de recunoaştere, aveam nevoie ca o realizare extraordinară să ne unească, să ne reamintească că sîntem greci, că sîntem cu toţii în aceeaşi barcă şi că putem munci împreună ca să cîştigăm împreună, aşa cum a făcut echipa noastră naţională. Eram însetaţi de succes, dar şi de reconciliere naţională, o sete care – odată satisfăcută – ne scoate pe străzi să ne bucurăm împreună şi care, probabil, ne va inspira de acum înainte. Probabil că ar trebui să cerem cu toţii: steagul Greciei trebuie să se înalţe şi în alte domenii." (Editorialul cotidianului *Kathimerini,* luni, 5 iulie). **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

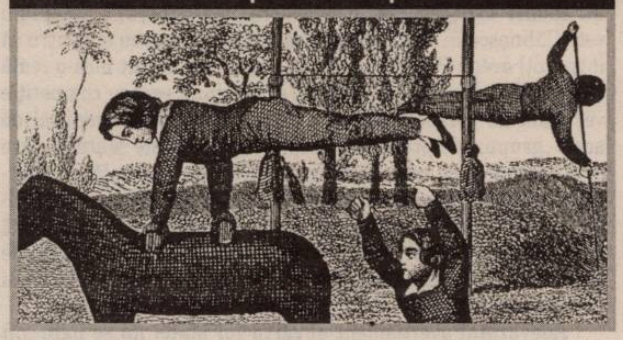

Linguşeala şi teoria relativităţii

Cînd apar pe la recepţii, miniştrii în funcţie şi demnitarii de rang *suficient de superior* atrag în jurul lor un roi natural de inşi grăbiţi să le ofere omagiile. Aşa cum cer legile fizicii, se formează un vortex, adică o coadă în spirală, în care fericiţii se apropie de ţinta lor dîndu-i ocol. E un spectacol foarte asemănător cu procesul prin care materia stelară se prăbuşeşte într-o gaură neagră. Cu deosebirea că, în acest caz, curtenii scapă înapoi în universul cunoscut, după o strîngere de mînă şi cîteva vorbe fără nici un ecou galactic. Şi mai e o deosebire faţă de fenomenul stelar: aici nu se emit raze X, ci radiaţie P. De la Plictiseală.

Aş vrea să pot spune că nu înţeleg ce-i împinge pe oameni la ritualul acesta vasalic. Dar, cum l-am practicat şi eu în cîteva rînduri, am găsit – cu durere – răspunsul. O facem de frică. De spaimă că, dacă nu sîntem văzuţi, nu existăm. Vedeţi, oamenii cu funcţii înalte nu sînt importanţi prin ceea ce ar putea să facă pentru noi (un contract, o atenţie, eventual o măslină în Cipru) ci prin ceea ce ei simbolizează. Şi anume puterea. Ba chiar statul în persoană. După o viaţă în care ne-am obişnuit să ne raportăm la el, e uriaşă tentaţia să-i strîngem mîna şi să-i amintim că sîntem şi noi pe aici. Că ne bucurăm că ne vede. Că sperăm să ne mîngîie pe creştet. De fapt, privirea Lui asupra noastră e singura dovadă că am ieşit din mulţime.

Dar nu vreau să ne împotmolim într-o dizertaţie academică, mai ales că avem o ştire de ultimă oră, în exclusivitate pentru *Dilema veche* (suspans, muzică dramatică, voce groasă, prelucrată cu un mic ecou)! Voice-over: *Un fenomen ciudat se manifestă de cîteva săptămîni în domeniul extrem de competitiv al linguşelii artizanale. La ultima recepţie de 4 iulie de la reşedinţa ambasadorului Americii, roiul din jurul miniştrilor în funcţie a dispărut fără nici un avertisment.*

Fireşte, poliţia a fost alertată imediat. Doi agenţi cu care am stat de vorbă (unul– om de afaceri, altul – om de litere) au fost de acord că nu poate exista decît o explicaţie: nimeni nu mai ştie dacă pupă mîna statului sau – oroare! – a viitoarei Opoziţii. Şi, mai rău, dacă nu cumva în timp ce dă mîna cu ministrul în funcţie astăzi, cel care se instalează în toamnă se uită la ei şi-şi notează tot: gesturi, zîmbete, limbaj corporal, mici gîdilături cu limba (dulce, specific naţional) în ureche. Altfel spus, sondajele care circulă în *background* după alegeri şi-au făcut efectul. Lumea aşteaptă să vadă cine iese din arenă în picioare. N-are nici un rost să risipeşti linguşeala. E o muniţie prea preţioasă, care se cere livrată asupra ţintei cu precizia bombelor inteligente din Irak. O greşeală şi poţi fi chiar tu printre victimele colaterale.

Păcat. Pentru că adevăraţii cunoscători aşteaptă tocmai acest moment. Acela cînd omul cu sceptrul statului în mînă e slab. Şi sentimental. Şi – putem exagera, ce ne costă? – chiar romantic. O vorbă bună acum se poate întoarce la tine compliment. O încurajare vine înapoi sub forma unui zîmbet cald. Dacă îţi place puterea, acum e momentul pentru o baie în cada ei. Bodyguarzii de la uşă se vor uita în altă parte. Iar în curînd, spre toamnă, se vor distribui chiar bilete gratuite mulţimii.

Un paradox cunoscut din teoria relativităţii e acela al gemenilor. Cel care pleacă în spaţiu şi voiajează cu viteza luminii îl va găsi pe fratele său mai bătrîn şi – e de presupus – mai înţelept decît el, cel care şi-a pierdut vremea la plimbare prin spaţiu. Aşa şi la recepţii. Cel care se plimbă printre invitaţi fără să se complice să se oprească pe orbita vreunui astru cu funcţie va încărunţi mai greu. Dar – spun toate studiile – se va întoarce falit acasă, fără nici o carte de vizită. În explorarea spaţiului, e ca şi cum ai veni fără nici un fel de date ştiinţifice şi fără vreo fotografie a noului quasar care senvîrte cu o frecvenţă de 1.000 de şmenuri pe secundă.

Ei bine, acum sîntem toţi în situaţia asta, care devine aproape o urgenţă umanitară. Singura soluţie: alegeri anticipate, în august. Şi două-trei recepţii de urgenţă, la începutul lui septembrie!

BARBURISME

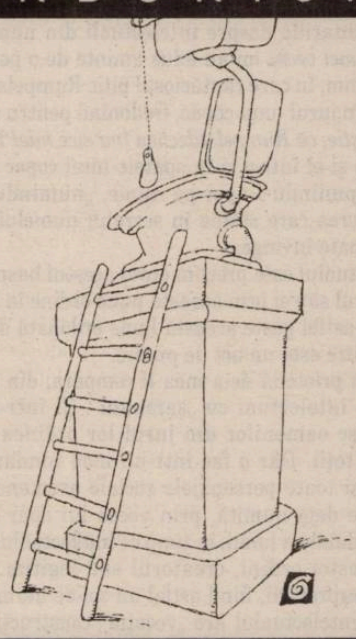

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

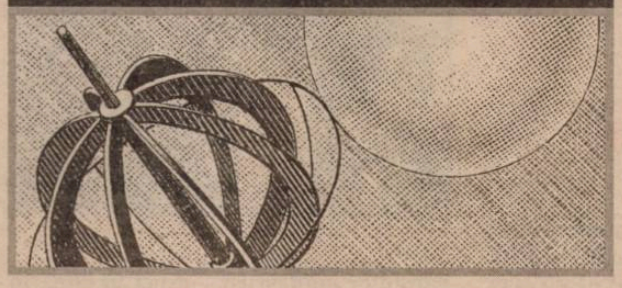

Cazul Turciei

Dl Bush a reuşit să-i mai enerveze o dată pe liderii europeni cînd, plecînd de la Istanbul, unde avusese loc summit-ul NATO, a spus că „Statele Unite consideră că în calitatea ei de putere europeană, locul Turciei este în Uniunea Europeană. Integrarea Turciei în Uniunea Europeană ar dovedi că Europa nu este clubul exclusiv al unei singure religii; ar dovedi că «şocul civilizaţiilor» este un mit istoric pe cale de dispariţie". A încheiat printr-o analogie care nu sare în ochi: „În urmă cu cincisprezece ani, a fost ştearsă o linie artificială, trasată la Yalta, care diviza Europa. Acum, incluzînd Turcia în viitorul Europei, continentul are posibilitatea să anuleze o altă diviziune artificială". Preşedintele Franţei l-a sfătuit pe american să-şi vadă de treburile lui.

Mesajul preşedintelui american a fost ascultat de către un auditoriu selectat şi verificat, într-un oraş puternic afectat de măsurile de securitate impuse de prezenţa lui şi a celorlalţi şefi de stat. Pentru organizaţiile teroriste, o eventuală lovitură la Istanbul ar fi fost o mare victorie într-un război fără început şi fără victorie finală. Or tocmai ameninţarea teroristă pune în termeni noi problema adeziunii Turciei la Uniunea Europeană. Pentru opinia publică din multe ţări europene Turcia nu este – şi are puţine şanse de a deveni în viitorul previzibil – o ţară asemenea celorlalte de pe continent. Partide şi lideri politici îşi exprimă rezervele, uneori în termeni foarte categorici: nici geografia, nici religia, nici evoluţiile politice nu ar justifica extinderea Uniunii Europene dincolo de strîmtori, acceptînd un drept la diferenţă care ar pulveriza coeziunea dobîndită atît de greu.

Turcia stă la porţile Uniunii de mult timp: în 1959 a cerut să fie integrată în Comunitatea Economică Europeană. În 1963, „acordul de la Ankara" prevedea o uniune vamală în trei etape şi promitea integrarea ulterioară. În 1987, Turcia a declanşat procedura oficială de aderare. Comisia europeană validează cererea în decembrie 1989, Consiliul European în februarie 1990, în 1995 Turcia încheie uniunea vamală cu UE, iar în decembrie 1999, Consiliul acordă Turciei statutul de ţară candidat. În toţi aceşti ani, Turcia a avut de făcut faţă unor multiple crize interne prin care visul întemeietorului statului modern, Kemal Atatürk, s-a apropiat de realitate pe un traseu extrem de ocolit. În ultimii ani, guvernul a cărui legitimitate se trage dintr-un partid islamic a făcut cei mai spectaculoşi paşi pe cale modernizării democratice. Televiziunea emite emisiuni în limba kurdă şi au fost eliberaţi din închisoare zece activişti kurzi, militanţi pentru drepturile omului, semne care lasă să se înţeleagă că Turcia va adopta o politică raţională faţă de minorităţi. A fost suspendată pedeapsa cu moartea, s-a declarat „toleranţa zero" faţă de tortura în închisori şi s-a încercat delimitarea amestecului militar în viaţa publică. Paradoxul vieţii turceşti este că militarii au asigurat continuitatea modernizării în Turcia, opunîndu-se de fiecare dată cînd puterea ameninţa să ajungă în mîinile fundamentaliştilor. Militarii veghează ca nimeni să nu cadă în prăpastia dintre legislaţia adoptată la centru şi capacitatea de a o aplica pe întregul teritoriu. Acest specific alimentează teoriile politicienilor şi sentimentele negative ale alegătorilor europeni. Integrarea Turciei este o opţiune strategică, dincolo de cifre şi de *acquis*: e singura ţară musulmană pe drumul unei modernităţi asemănătoare cu cea din Occident. „Importanţa procesului reformator din Turcia depăşeşte graniţele acestei ţări. E important pentru întreaga lume islamică, demonstrînd că nu există contradicţii între valorile universale – drepturile omului, democraţia, statul de drept – şi o ţară cu populaţie musulmană", afirma Gunther Verheugen, comisarul european pentru extindere.

Dar Turcia este o ţară mare, acceptarea ei i-ar da drepturi de participare la un proces de decizie, complet străin de tradiţiile ei, argument folosit cu multă putere de impact de adversarii integrării.

Un ziarist austriac, Rüdiger Wischenbart, care, în anul 1992, făcea o vizită în regiune, ajuns la Istanbul exclama fericit după ce fusese în Ungaria, Bulgaria şi România: „În sfîrşit, sînt în Europa". O fi adevărat pentru călători. Cei care stau acasă, lîngă cartierele unde trăiesc musulmanii veniţi în Franţa, Germania sau Olanda, nu văd în vecinii lor nişte europeni.

globul cubic

Politici europene

● Decis să pună capăt „cancerului obstrucţionist şi corupţiei din Republica Sîrbă Bosnia", Paddy Ashdown, trimisul internaţional în Bosnia, a anunţat că a demis şaizeci de oficiali sîrbi, despre care el susţine că-i ajută pe presupuşii criminali de război să se ascundă. Printre aceştia, Radovan Karadzici, fostul lider al sîrbilor din Bosnia, acuzat de genocid de către Tribunalul Internaţional pentru crime de război, căutat de opt ani, uneori prin acţiuni spectaculoase terminate cu eşecuri pe măsură. Ca în orice ţară balcanică abundă teoriile conspiraţiei. Una dintre ele susţine că, în 1996, Occidentul i-a promis libertatea dacă se retrage din viaţa publică. Soţia lui, Ljiljana, confirmă această presupunere, afirmînd că s-a încălcat promisiunea cînd s-a încercat arestarea lui. Alţii cred că nu se va ajunge niciodată la procesul lui Karadzici, el ar putea să moară chiar în timpul operaţiilor de arestare, deoarece ştie prea multe secrete şi ar putea produce revelaţii stînjenitoare despre rolul guvernelor occidentale. Alţii spun că există destule elemente în forţele NATO – francezii, de pildă – simpatizanţi ai cauzei sîrbilor din Bosnia. Nu există nici o dovadă care să confirme o asemenea presupunere. Dintre cei şaizeci de funcţionari demişi, unii cu posturi importante, zece sînt demişi definitiv, ceilalţi s-ar putea întoarce după arestarea lui Karadzici. Interesant de văzut din ce categorie va fi cel care va dezvălui ascunzătoarea fugarului.

● Stanislas Gross, 34 de ani, va fi probabil cel mai tînăr lider european, în cazul în care va reuşi să alcătuiască guvernul Republicii Cehe. Devenit anul trecut conducătorul Partidului Social Democrat, el încearcă acum să menţină coaliţia cu partenerii de centru-dreapta, care au susţinut şi cabinetul prim-ministrului demisionat, Spidla. Problema sînt comuniştii, partidul lor a obţinut 20 % din voturi la alegerile europene, ajungînd pe locul doi, în timp ce social-democraţii au fost pe locul cinci. Dar nimeni nu vrea să se amestece cu comuniştii, ei rămîn izolaţi, fără să participe la acţiunea guvernamentală, indiferent de numărul voturilor obţinute. Comentatorului din revista *The Economist* procedeul i se pare nedemocratic (3 iulie 2004). **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Despre defazajul istoric

Pattern-ul e, deja, creat. Pe vremea lui Ceauşescu, circula un banc despre sfîrşitul lumii. Zicea că astronomii ar fi identificat un meteorit gigantic care urma să lovească Pămîntul negreşit peste cîteva luni şi că nimic nu era de făcut – sfîrşitul planetei era iminent. Şefii de state s-au reunit la ONU, au înţeles că situaţia e fără ieşire şi au decis să ofere popoarelor lor, în ultimele luni de viaţă, visul adînc şi neîmplinit al omenirii: libertatea absolută. S-a decis desfiinţarea banilor, astfel încît totul să fie pe gratis, s-au abolit toate graniţele, s-au deschis porţile închisorilor şi au fost oprite toate judecăţile, s-au suspendat toate constrîngerile, s-au abrogat toate regulile şi s-au anulat toate obligaţiile, indiferent de natura lor. Întors la Bucureşti, Ceauşescu a spus CC-ului convocat în grabă : „To'arăşi, noi nu vom face nimic din toate acestea. Noi vom continua planul cincinal şi mersul spre socialism, noi vom continua Canalul Dunăre-Marea Neagră şi sistematizarea satelor, noi vom continua noua revoluţie agrară şi vom întări rolul conducător al partidului în societatea noastră. Cît despre sfîrşitul lumii, care va avea loc peste cîteva luni, eu zic să nu ne facem griji, că noi sîntem cu cincizeci de ani în urmă." De aici am plecat. Vine, apoi, şi experienţa personală.

În 1997, lucram cu dedicare la un proiect de reformă a administraţiei publice centrale. Una dintre măsurile concrete pe care decisesem să le luăm era introducerea funcţiei de secretar general în ministere. Secretarul general trebuie să fie cel mai înalt funcţionar public într-un minister, cel care asigură derularea la nivel profesional şi administrativ a serviciului public, cel răspunzător de continuitatea activităţii profesionale a ministerului în condiţiile schimbărilor politice inerente într-o democraţie şi, mai ales, cel care delimitează zona politică de cea profesională, „de carieră", în structura unui minister. Într-o administraţie ca cea românească, tradiţional politizată pînă la nivelul portarului şi tradiţional obedientă faţă de marii zilei pînă la slugărnicie, mi se părea esenţial să introducem această funcţie şi să marcăm, astfel, în mod vizibil şi declarat, limita pînă la care poate opera decizia politică. Plănuiam, deci, un fel de despărţire a apelor. Funcţia s-a introdus, ea există încă şi a ajuns complet politizată – fatalitate românească! Dar, în 1997, aveam speranţe. Studiasem experienţa altor ţări şi luasem decizia că modelul francez este cel care ni se potriveşte. Problema era, însă, că nouă ni se potrivea ceva ce se potrivise Franţei cu vreo patru decenii în urmă. La data la care noi gîndeam cum să introducem secretarii generali în ministere, Franţa îi scosese deja de cîţiva ani, cu doar două excepţii. Cînd l-am întîlnit pe secretarul general al guvernului francez de atunci, am aflat că funcţia fusese desfiinţată pentru că oamenii puşi în aceste poziţii acumulaseră atîta putere, încît acţionau ca un fel de guvern secund. Ei erau stabili în carieră, fiind funcţionari publici, şi conduceau serviciul public cu autoritate maximă şi răspundere minimă. Miniştrii, care veneau şi plecau, răspundeau politic pentru ce se întîmpla în ministerele lor, dar secretarii generali rămîneau în fruntea ierarhiei, pentru că tocmai asta era esenţa funcţiei lor. Se formaseră chiar mici clanuri – mi s-a povestit un caz în care secretarul general al unui minister francez succedase în această funcţie tatălui său, care urmase, la rîndu-i, unui unchi. Vreo 40 de ani, acel minister fusese condus de o familie. Inacceptabil, desigur. Funcţia fusese, deci, desfiinţată. Noi, însă, aveam nevoie de ea. România anului 1997 nu avea nici o legătură cu Franţa anului 1997, ci, mai degrabă, cu altă Franţă, cea a anilor '50. Eu nu aveam nici o teamă că funcţionarii noştri îşi vor lua rolurile prea în serios şi se vor autonomiza faţă de autoritatea politică, păstrînd pentru sine puterea, pasînd politicului răspunderea, aşa cum se întîmplase la Paris. Nici vorbă. Teama mea era că, ajuns în funcţia de secretar general, funcţionarul nostru se va livra oricui va fi la putere, după nemuritorul principiu al distinsei soţii a marelui funcţionar român Ghiţă Pristanda: „pupă-l în bot şi papă-i tot".

Administraţia noastră încearcă să prindă un tren rapid care a trecut acum patru decenii prin gara în care noi ne gîndim să-l prindem. De pildă, în spaţiul UE, sursa multor probleme stă în faptul că funcţionarul este închis în propria sa carieră, stabil îndărătul ghişeului, blocat în regulamentele serviciului. El nu are în nici un fel sentimentul că relaţia sa cu oamenii este chiar substanţa carierei sale, pentru că el fetişizează relaţia cu regulamentele serviciului său. În România, carieră administrativă încă NU există. Pilele la partidul de guvernămînt sînt, în continuare, cel mai frecvent mijloc de angajare şi promovare profesională. La noi, singurul lucru în care se poate bloca un funcţionar este fidelitatea pentru un partid care pierde alegerile. Şi atunci, e un prost. În vest, funcţionarii sînt prea standardizaţi, pentru că etica le impune tratamentul tuturor după proceduri liniare. La noi, funcţionarii sînt prea puţin standardizaţi, pentru că lipsa de etică aduce levantinism, aproximaţie şi întronează capriciul.

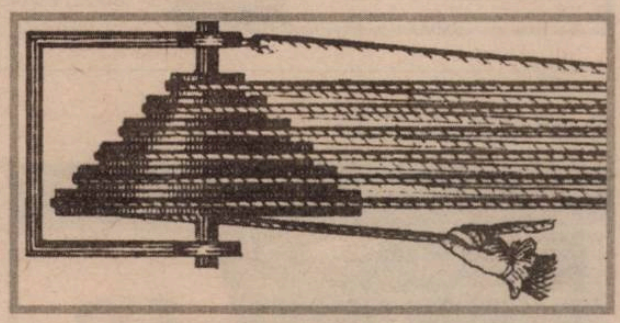

Defazajul istoric din administraţie nu se va putea recupera nici cu computere, nici cu fonduri PHARE, nici cu şedinţe de *training*. Cred din ce în ce mai mult că administraţia noastră nu are nevoie de o reformă, ci de o revoluţie.

ready made

„Dacă, pentru a scorni o mahină, trebui un duh scornitori, care să ştie zidi din nimică, pentru a întocmi o mahină hrentuită, stricată şi eşită din modă, trebui un duh nu mai puţin mare. Cel dintăi nu află piedici decît numai în gîndul său, pănă cănd află putinciosul în înbinaria socotelilor sale. El are a merge de la un punct hotărît la un punct ce el sîngur îşi alegi, pe care drum va vre. Cel de al doile, supus deopotrivă la aceste piedici abstrete, este încă şi la acele ce află în pipăiria lucrului. El are a mergi de la un punct la altul, prin drumurile unui labirint, unde nu poate aştepta firul Arianii decît de la duhul său. Sarcina acestuia este ca din mahina vechi să facă alta noî, fără a rîsipi materialul. El nu-i slobod să-i zvîrlă răzoarăle, pentru ca să-i pue altile ce va vre. El trebuie să apipăe pe fiiştecare, nu fără a osăbi, de trebuie pipăit cu mîna ori cu i<n>strumentul; fiiştecare răzor are vremia lui în care poate fi pipăit. El trebui să o gîciască, pentru ca să nu facă încîlcituri. În adivăr, într-un stat în care temeiurile zidirii politiceşti sînt putrede, încît zidiria să năruieşte din toate părţile, într-un stat în care duhul de interes este pierdut, unde vîrtuţile publiceşti sînt fără preţ şi răutăţile fără sfiială, unde năravurile sînt stricate, acolo îndreptătoriul [...] are a iconomisi mii de înteresuri şi a înpăca mii de patimi."

(Ionică Tăutul, *Scrieri social-politice*, Editura Ştiinţifică, 1974)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Idilă

Omida era galben-
verzuie, dolofană,
dar cvasi-diafană
în miezul verzei albe,-n
corola de minuni
pe care,-n două ore,
avea să o devore...
Era o zi de luni,
cînd un mai vîrstnic neam
de-al ei, în zbor de pluş,
trecînd pe lîngă varza
în care altcîndva
îl adusese barza,
îi spuse,-n treacăt: „Fluş-
tu-ra-ti-co!“ (sau cam,
mă rog, aşa ceva).

Aceasta, juna larvă
(ce continua să rupă,
ca să devină pupă,
din varză, fără zarvă),
surprinsă şi nu prea
de apostrofa-n cauză,
făcu o mică pauză
şi îi întoarse (grea
de-atîta aliment
ce-i înverzise trunchiul
de fluture *in spe*
şi ochii tinereşti),
suavul compliment, —
lăsîndu-l paf pe unchiul
căruia-i spuse: „Pe-
do-fi-lu-le ce eşti!“

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Ştefan şi Mao

– care pe care la sută –

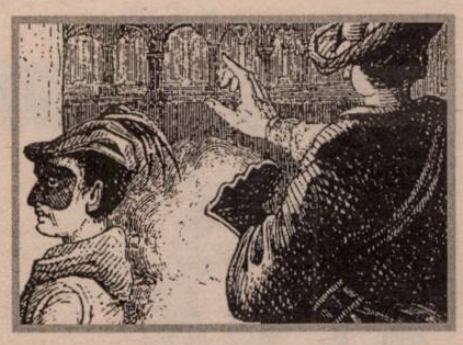

La sfîrşitul anului trecut, pe 26 decembrie, se împlineau 110 ani de la naşterea lui Mao Ze Dong şi nepoţii săi ideologici l-au aniversat într-o notă sobră. Fondator al Chinei populare (căreia i-a fost şi Marx, şi Lenin, şi Stalin), mare băutor de ceai verde (atît de mare încît dimineaţa nu-şi spăla dinţii, ci-şi clătea gura cu infuzie) şi beneficiar al unui cult al personalităţii cu ecouri pînă la Scornicești, Mao a rămas foarte prezent în viaţa chinezului de rînd: şoferii de taxi îi pun fotografia la oglinda retrovizoare ca să-i ferească de accidente, ţăranii îi ţin poza-n cui ca să-i ferească de inundaţii, satul său natal a scos pe piaţă 109 statuete de aur ale personajului la valoarea de 25.000 de dolari bucata (cea de-a 110-a a fost depusă la Mausoleul din Piaţa Tien An Men) iar liderul actual, Hu Jintao, a spus aşa, ca să împace şi capra fundamentalistă şi varza cosmopolită, că Mao a făcut 70 la sută lucruri bune iar preţ de 30 la sută a mai greşit şi el*.

Cine a urmărit săptămîna trecută manifestările dedicate celor 500 de ani de la moartea lui Ştefan cel Mare cred că a priceput foarte repede că domnitorul moldav, în ciuda sfinţeniei sale recent atestate, ispăşeşte în vastele ceruri misterioase păcate – altfel nu-mi explic de ce Dumnezeu ar fi permis ca aniversarea să fi fost prefaţată, în Parlamentul ţării, de o doină a rapsodului-senator I.D. (cum, cine e? E cel care-şi ascundea acum cîţiva ani trupul în şalvari şi I.Q.-ul sub un turban prin emisiuni de televiziune şi care are mereu un ton de dat, de la statuia lui Yitzhak Shamir şi pînă la orice bust de partid şi de stat). Şi apoi au urmat cuvîntările – prilej, de exemplu, pentru premier şi pentru liderul *României Mari* (foşti colegi de liceu în juneţe) să se alieze acuzatori împotriva profesorului Lucian Boia din România Mică, înfierat discret dar insistent, pentru a 501-a oară, că demitizează etc.

În mod fatal, seriozitatea unui neam se reflectă şi în seriozitatea cu care el îşi celebrează eroii. Din păcate, nu e suficient să ai eroi, mai trebuie să ştii şi ce să faci cu ei.

Aniversarea lui Ştefan s-a mutat apoi la Putna. De i-ar fi fost posibil să facă ochii roată, fostul domnitor ar fi înţeles dintr-o privire, în acea zi de vineri, ce realitate complexă a lăsat în urma-i, prin oameni – români cu toţii – ce au în comun cam ce are şi Ştefan cu Mao: Patapievici şi ex-generalul Chelaru, Lia Roberts împărţind cărţi de vizită şi Bălăceanu-Stolnici mîngîindu-şi barba, Cristian Tudor Popescu fremătînd în trening şi Vadim Tudor debordînd din costumu-i alb, Lia Roberts împărţind cărţi de vizită şi Manuela Cernat împărţind zîmbete, Mircea Dinescu ţinîndu-l de vorbă pe Andrei Pleşu şi Marian Munteanu luîndu-şi singur un interviu, arhiepiscopul Pimen închinîndu-se cu dreapta şi, în fine, Lia Roberts pasînd cu stînga mici cartonaşe celor din raza-i vizuală. Plus o sabie care a stat la cutie tot timpul slujbei şi pe care la final premierul a dăruit-o parohilor mănăstirii – exact în clipa în care (ah, Ştefane, ce umor ai lăsat în urmă!) cineva din sectorul presei a zis, aşa, discret cît să-l audă toţi vecinii, *Părinte, şterge-o de ruj!*

În seara dinaintea celebrării, alături de alţi participanţi, am poposit la doi paşi de Mînăstirea Sucevița, într-un motel absolut notabil, nou apărut pe harta Bucovinei. Motelul are patru stele, are un aer elveţian cu toate acele vase cu flori la toate ferestrele sale şi mai are un colţ verde de peluză pe care Stelian Tănase l-a admirat şi comentat îndelung (neştiind că ratează astfel la mustaţă şansa de a primi o carte de vizită de la o doamnă venită de departe şi despre care am auzit că a bătut împrejurimile). *Cum merge afacerea?* – l-a întrebat cineva pe patron. *Păi, nici cît să faci avere, nici cît să dai faliment* – a venit răspunsul –, *cam 10 la sută medie anuală de ocupare a camerelor*.

În curtea motelului, patronul ţinea două super-maşini. Şi atunci am înţeles cum Ştefan poate fi simultan şi Mare şi Sfînt. Dacă 10 la sută dau în România aşa motoare, aproape că mă sparie gîndul ce s-ar întîmpla cu ţara asta dacă ar funcţiona la 90 la sută.

* Ross Terrill, „At 110 Mao still a powerful icon in China“, în *Boston Globe*, 26 decembrie 2003.

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

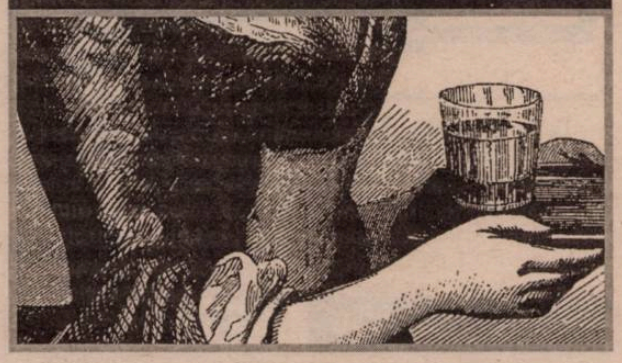

Despre Hale şi hahalere

Duminica trecută am avut parte de un regal în materie de arhitectură. Vreo zece persoane, în majoritate nespecialişti, am urmărit o prezentare (neoficială) a proiectelor ce speră să articuleze un punct vital al Parisului – cartierul Halelor. Este o zonă dificilă, care combină cel mai mare nod de circulaţie feroviară din Europa cu cea mai activă zonă comercială a Parisului. Modernizat în anii '70, sub privegherea primarului de atunci (Chirac) cartierul Halelor a devenit, prea repede, o zonă cu probleme. Un plămîn asfixiat, un rinichi intoxicat, o epidermă coruptă. Primăria intervine. În acest moment, patru viziuni diferite concurează pentru revalorificarea cartierului. Sînt în discuţie parcuri suspendate, cupole de sticlă şi vegetaţie, reorganizări de spaţii comerciale, reabilitarea culturală a acestui spaţiu, în acelaşi timp prestigios şi epuizat prematur. Pentru neofit, animaţiile computerizate ale geometriilor prezumate sînt fascinante şi oarecum agresive. Bugetele depăşesc 150 de milioane de euro, viziunile au bătaie lungă.

Nefiind arhitect, nu mă pot pronunţa asupra viabilităţii acestor proiecte concurente şi complementare. Nu cunosc cartierul, nu am pe masă dosarul cazului. Fiind, însă, prieten vechi cu autorul unuia dintre proiecte, nu pot să-mi refuz subiectivismul de a-i dori ca varianta sa să fie adoptată de municipalitatea pariziană. Andrei Feraru este arhitect francez educat în România (colegii săi de echipă sînt olandezi). În al doilea rînd, dumnealui a fost colegul meu de bancă în liceu, cînd credeam că tot ce zboară se mănîncă. Pentru el, perioada asta nu a luat sfîrşit.

Ascunşi în penumbra ospitalieră a clubului *Green Hours* (merci, Voicu!), am avut ocazia să vedem şi altceva decît simpla prezentare de proiecte. Timp de o jumătate de oră, am asistat (pe postul de televiziune France 3) la dezbaterea publică a proiectelor concurente. Într-un studio amărît, cu o scenografie cel puţin modestă şi o prezentatoare mediocră, s-au pus în balanţă avantaje şi dezavantaje, bugete şi termene, opinii profesioniste şi doleanţe cetăţeneşti. Oamenii ăştia reacţionau de parcă soarta oraşului chiar i-ar fi interesat! Mai mult, îşi constituiseră organizaţii pro şi contra iminentelor intervenţii, cu argumente şi umori. Dacă nu logice, măcar provocatoare.

În „Micul Paris“ (cognomen demonstrînd o ironie subtilă şi nicidecum o atestare calitativă) nu am dus lipsă de proiecte post-revoluţionare. Sute de mii de euro (sau dolari, dacă sînteţi eurosceptici) au fost consumaţi pentru a descoperi care ar fi sau care ar trebui să fie viitorul zonei de lîngă Palatul Parlamentului, al aşa-zisului Centru Istoric sau al suspectei Catedrale a Neamului. De fapt, banii au fost aruncaţi pe geam cu nepăsarea proprie aleşilor de tip nou – neprofesionişti şi iresponsabili, dar convinşi de geniul lor. Ar trebui, poate, să ne gîndim dacă impostura politică nu s-ar cuveni să fie, şi ea, amendată penal.

S-au întocmit teme de proiect, participarea a fost generoasă, s-au acordat premii şi cu asta, basta! Succesivele primării ale Bucureştilor nu au fost în stare nici măcar să rămînă încremenite în proiectele plătite, ci au preferat strategia „i-am premiat – acu' ce mai vor? bine că n-am dat bani din buzunar“. Nu numai că planşele (bune-rele) au fost contaminate de tuberculoza birocraţiei indigene, dar nici măcar n-au fost utilizate ca argument colateral în recenta campanie electorală. Măcar o propoziţie, un cuvînt sau o aluzie veninoasă! Ceea ce spune mult despre calitatea şi oportunismul candidaţilor din pepinierele aseptice ale partidelor. Azi la primărie, mîine la minister şi, după aia, în diplomaţie! Avem nevoie de profesionişti? Nu! Preferăm servitori! Ai cetăţeanului? Nu! Ai partidului, ce credeaţi?

Mesajul e clar – viitorul Bucureştilor nu e de nasul cetăţenilor săi! Dacă n-avem cartierul Halelor, suportăm presiunea mahalalelor! N-avem bani, dar îi aruncăm pe geam! Arhitecţii români reconstruiesc lumea – noi îi decorăm pe autorii garsonierelor confort trei şi pe artizanii palatelor ţigăneşti! De fapt, aceleaşi persoane!

HUMANITAS
bunul gust al libertății

Raftul întâi

LAURA ESQUIVEL
La fel de iute ca dorința

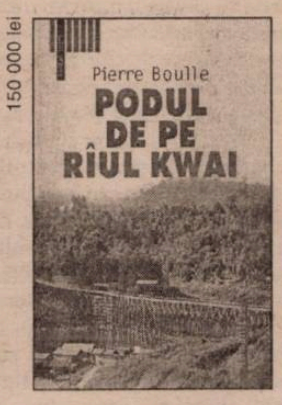

PIERRE BOULLE
Podul de pe rîul Kwai

Cristian GHINEA

La *team building* cu 'telectualii

– raport despre o excursie cu clasa –

Ca să nu rămînem şi anul ăsta neieşiţi în lume, dom' Pleşu şi dom' Dinescu ne-au dus în excursie cu clasa la moşie. Dacă urmăreşti Dunărea cu degetul pe hartă, la un moment dat face un cot. Undeva pe lîngă Calafat, de unde a bombardat Carol Vidinul, este moşia patronului, unde un grup de intelectuali de dreapta tradiţionalişti au repetat experienţa boierilor şi bughezilor care mergeau la ţară, la moşie. Un cuib de nobili cam buimaci de experienţă şi cam aiuriţi de atenţia neaşteptată.

Pînă la moşie, să nu trecem uşor de Craiova, unde domnul Cioroianu senior şi soţia ne-au primit cu dulceaţă din petale de trandafiri. Am servit frumos şi am spus sărut' mîna, în timp ce doamna Cioroianu încerca să ne identifice: „domnu' Ghinea, nu?" s-a adresat ea lui Cezar Paul-Bădescu, în ideea că nu există analist politic serios fără barbă. Dacă nu era drum lung înainte, mai că am fi rămas în curtea verde şi foarte-foarte lungă, în care lămîii din ghivecele mari chiar aveau lămîi galbene.

Nu ne mai lungim, să ajungem la locul faptelor. Din şosea, un drum pietruit cu bălţi şi zăvoaie pe margini duce spre Dunăre. O poartă din lemn arată intrarea: „Înger Park". În dreapta Dunărea, pe lîngă drum vişini abia plantaţi şi bălării din partea locului. Printre bălării sînt împrăştiate ciudate opere de artă (aflăm că sînt urme ale unei tabere de creaţie). În stînga, stuf şi baltă şi prin stuf sculpturi bizare, cuptoare abia abandonate de presupuşi trăitori în neolitic, în dreapta un fel de instalaţie cu cutii şi tuburi, care sigur are o semnificaţie. Totul e dominat de un fel de înger înalt de cîţiva metri, care probabil îi sperie pe nemţii aflaţi în croazieră. În spate, un înger mai mic, nici o îndoială asupra sexului său. O sanie veche, un tractor cu roţi mari şi zimţate, cum nu ştiam că a existat. Pare că cineva adună înadins lucruri ce ţin de alte vremuri şi le aduce aici pînă le-o găsi un rost. O casă cu două etaje care a fost sediul portului odată, cînd România era grînarul Germaniei şi de aici plecau vase în sus pe Dunăre. Cîţiva arbori înalţi întregesc tabloul din afară. Înăuntru, un hol mare cu o masă şi diverse obiecte, tot din alte vremuri. Un pian, alt pian într-un hol mai mic. Tobe africane, aripi de îngeri, o presă veche, cine ştie la ce-o fi folosit. „Cine-a dat cu broasca în tata / de i-a murdărit cravata" scrie pe o placă de lemn. La mansardă alte tobe, vase din lut, tablouri mari rînduite pe podea, cu orgii şi personaje medievale, pare a fi şi Ştefan cel Mare pe acolo, într-o postură care le-ar provoca stop cardiac patrioţilor strînşi în aceste zile la Suceava. La mijloc, un portret al lui Patapievici, cu ochi reci, semn că gîndeşte profund. Pare că oamenii recenţi i-au făcut o festă.

Printre pomi ne primeşte poetul patron. Ne preze

© C. Paul-Bădescu

zintă „moşia", puţin încurcat, e altfel decît la Tucă. Îşi regăseşte rapid verva, ţuica şi două feluri de vin, producţie proprie. Va fi bine.

Ar fi indecent să insistăm pe mîncăruri, deşi ele au fost adevăratele vedete. Vă spunem doar că au avut de suferit un ied, un viţel şi o mulţime de peşti, unii prinşi chiar de istoricul mai sus pomenit. O altă vedetă a fost Ciucurel, care a adus un miel producţie proprie. Mîndru de atenţia primită, dovedeşte o savantă înclinaţie spre mitomanie: are nenumărate rînduri de haine sofisticate, aduse de la Timişoara (un fel de capăt de lume), s-a bătut odată cu 27 de inşi, a învăţat singur karate, are un cal din caii lui Ceauşescu, cu care va merge la curse, la Paris, dacă îi dă mîncare bună. E şi trist, s-a judecat cu unu' pe care l-a bătut şi a vîndut o grămadă de porci şi capre ca să dea la avocaţi. L-a scăpat un maior, pînă la urmă, din belea.

Mambo Siria

A doua şi ultima seară, cînd începi să te gîndeşti că se termină. Mambo Siria, adică şase personaje care cîntă la trompete şi bat ca nebunii în nişte tobe care abia se ţin. Cîntau la înmormîntări pînă i-a găsit Dinescu, le-a pus numele ăsta trăsnit şi i-a scos în lume, direct la televiziuni. Acum, încercaţi să digeraţi scena: nişte intelectuali care luptă cu ţînţarii, în miros de ied perpelit trei ore la proţap, asistă la un spectacol cu un fel de muzică, cam ce ar scoate din ei nişte ţărani moderni, din ăia prost îmbrăcaţi şi greu munciţi, care nu seamănă deloc cu ţăranii de la programele folclorice. Cam ce ar cînta oamenii ăştia cînd vin de la sapă, după o zi în care îi bate soarele în cap, fără să piardă timpul cu repetiţii. Sînt doi bătrîni şi patru tineri. Pe amîndoi bătrînii îi cheamă Mărin Şchiopu, dar sînt cît se poate de diferiţi. Solistul este slab, cu nişte ochelari imemoriali pe nas, ţipă din rărunchi, îşi pierde rapid vocea, are o criză de personalitate din cauza asta, abia se ţine pe picioare şi face gesturi voalat obscene care explică versurile în faţa specialistului naţional în îngeri, uimit şi el de ce i se întîmplă. La final îi declară admiraţia sinceră, dar se declară supărat că nevastă-sa e în comă. O clipă de perplexitate vinovată: comă? Pînă la urmă, nu e clar dacă e comă-comă sau pur şi simplu refuză să se ridice din pat ca să dea la găini. Celălalt Mărin Şchiopu este gras, îşi potriveşte tacticos toba sub burtă şi pare a fi adevăratul lider al grupului. Îl ajută pe primul Mărin cînd îl lasă vocea, îi joacă feste, îi schimbă versurile, ceea ce îi provoacă ăstuia crize teatrale de nervi. La un moment dat, primul Mărin se supără şi nu mai cîntă, sau nu mai poate, muzica merge înainte. Mărin grasul provoacă un solo magistral de tobă. După ce bate cam zece minute (exagerează memoria? – nu cred), dar nu pare că a obosit şi ar putea să dea lecţii ălora de la AC/DC, începe să se învîrtă pe loc în stil zulu, dar continuă să ţină ritmul. Momentul său de triumf,.pare că l-a pregătit îndelung, audienţa nesuferit de rezervată pînă atunci uită de ţînţari şi aplaudă furtunos. Fălcile enorme ale toboşarului se destind într-un zîmbet la fel de enorm. Ţînţarii par a fi fost năuciţi de zgomot, iar celălalt Mărin, cel slab, se simte ignorat şi urlă la toţi: „Ce aveţi, bă, cu mine, ce v-am făcut?". Leul cel bătrîn se simte dat la o parte, e ca la Discovery, comentează cineva din auditoriul care se întreabă dacă sceneta asta face parte din coregrafie sau aşa sînt ei. Despre muzică n-ar fi multe de spus. Acelaşi ritm care te duce cu gîndul că aşa ar cînta fanfara militară, bine cherchelită, pe drumul dintre cîrciumă şi bordel. De ce trompete şi tobe? De ce nu fluiere, frunze, cimpoaie sau alte instrumente la care cîntă adevăratul şi inexistentul ţăran român de la *Tezaur folcloric?* Să se fi moştenit instrumentele astea din armată? Or fi plecat strămoşii cu ele cînd s-au lăsat la vatră?

Nici versurile nu prea au frunze verzi şi poieniţe, dar au o incredibilă aglomerare de metafore paravan pentru obscenităţi. Pistoletul (de unde „pistoletul?") care nu ia foc, sobiţa care s-a înfundat, şurubul, piuliţa, televizorul, Craiova („să-ţi văd Craiova la televizor"). Sexul şmechereşte ascuns se amestecă fecund cu bătrîneţea, moartea, sensul vieţii şi al existenţei (serios!). Mă întreb ce-or cînta, totuşi, la înmormîntări. Un fel de „artă poetică" a tarafului schimbă registrul: faraoni, piramide, nisip, „tigri, lei, negri şi alte mamifere". Îl bănuim pe Dinescu că ar fi contribuit la creaţiile populare.

Da, a fost bine.

Stela GIURGEANU

Tablou

S-a şerpuit dintr-o dată prin faţa ochilor virgini de atîta frumuseţe un drumeag plin de ţară. Aţi ales drumul cel mai lung... Da? Timpul, distorsionat de imagine, a apărut însă, dintr-o dată, inutil şi aproape caraghios. Într-adevăr, dacă dădeai crezare ceasului, trecuseră ore bune care transformaseră Bucureştiul într-o amintire. Dar asta doar dacă mai puteai să înţelegi cadranul cu cifre şi săgeţi mişcătoare. Pentru că, puţin mai sus de Calafat, normalitatea piere brusc, înghiţită de pietre şi praf, îngropată sub o catifea grea de neînţelegeri. O arhitectură stranie de plante, în care sălăşluiesc ele. Statuile... Au fost odată pe-aici nişte studenţi la Arte, sînt opera lor... Dar cum orice logică dispare după pragul Înger Parcului, explicaţia, ca şi timpul, părea inutilă. Erau, de fapt, duhurile moşiei.

„Alo? Am ajuns, da. Cu bine... da, a fost un drum feeric... Casa? E incredibilă... Ştii, exact cum descriai tu o casă perfectă. Spaţioasă, cu strictul necesar... Eu stau la mansardă, singură în cameră. Ca la teatru, exact, cînd cumperi bilet chiar înainte de spectacol, stai în primul rînd... Dunărea? La doi paşi... Acum, cum vorbesc cu tine, mi-am scos sandalele şi sînt cu picioarele goale pe iarbă. Mă îndrept spre apă... E un dig aici, cu tot felul de numere pictate pe el... Doi colegi s-au şi ciondănit din cauza lor... Ştii, vechea poveste cu pămîntul lung sau lat... În fine, e foarte, foarte cald... cred că o să plouă... Am văzut şi o vacă, în carne şi oase!... Am fost prin Calafat... Un fel de-a zice *am fost*, că n-am stat decît la o bere, respectiv Cola, pe care mi-a oferit-o Matei... da, mă, mi-am uitat toţi banii acasă!!! Nu Florian, Martin... Da, e şi Florian... Sîntem vecini de palier... Hopa! M-a picat... O să plouă... Vai... ăăă, cred că te sun mai încolo, pfui, acum chiar că toarnă!!!"

Matei (Martin) apare, după un zîmbet fascinat: „PLOUĂ! Hai să facem poze!".

Ieşim în vijelie (nu era chiar vijelie, doar o bucată de grindină acompaniată de un vînt demn), ne luptăm cu stihiile (care păreau blajine, mai mult turistice) şi ajungem la Îngerul de Lemn. Cu braţele întinse şi cu o stinghie numai bună de urcat şi de făcut pe super-foto-modelul! *Încă nu ştiam că, dacă nu eşti obişnuit, nu e bine să te joci cu un duh de lemn. (Încă mă agăţam de ultima rămăşiţă de luciditate.)*

Însă, la prima atingere, ploaia a încetat. Ultimii stropi s-au coagulat deodată, la comanda ultimei pale de vînt. Totul devenise o esenţă prea puternică de viaţă, la care, probabil, doar băştinaşii sînt imuni, care îmi goni inima în toate direcţiile.

„Haideţi la maaaasăăă!!"

Cîteva platouri pline cu peşte, de toate mărimile, strălucirile şi mirosurile. Alte cîteva străchinioare cu sosuri (din care unul de-a dreptul orgasmatic, cu habar n-am ce legume, habar n-am cum gătite). După masă, intersectîndu-se cu ora desertului, Ciucurel. Cel mai bogat cioban din Cetatea, ni se spune. O sută de oi, ni se spune. Înnebunit după cai, ni se spune. Povesteşte diverse. Diverşi se amuză. Diverşi se retrag la o ţigară şi o vorbă în faţa casei. Realitatea reapărea în vecinătatea oamenilor.

Soarele zvîntase uimitor orice trăsătură de lacrimă.

„Cine merge la scaldă?"

„Eu vin..." „şi eu..." „aş veni şi eu, dar n-am costumul... aş veni doar de decor, să vă acompaniez..."

„Sigur, domnişoară...Veţi fi... muza noastră."

Muzei, din ce în ce mai liniştită de calmul din jur, începuseră să-i şi sclipească ochii la interdicţia tentantă a celor trei de a le lua hainele cît timp se bălăcesc. Dar, cum are un suflet bun, a pornit doar reportofonul înregistrînd „pe şestache" suavele glasuri „love of my life, you've hurt me...", „domnişoară, ies din apă, ia uită-te în altă parte!", „uite-acolo un păstor bulgar, iuhuuuu", „mă, pînă la urmă, eu cred că ne tragem din peşti...", „da, ne tragem cu toţii din Bobby!", „vă daţi seama ce mişto ar fi să avem membrane între degete?", aici muza se va opri să destăinuie de ce cei trei au încuviinţat solemn (după cum v-am spus, este o generoasă).

S-a apropiat dintr-odată. Fără să-mi dau seama. Ora. Ora aceea perfectă, în care lumina devine una cu mierea. Clipa aceea de eternitate. Haideţi, o să pierdem apusul. Haideţi, vă rog mult, să găsim un loc... Vă rog, e păcat, e atît de aproape... începe apusul în Dunăre... E frumos, e prea frumos la tine-n suflet, e tîrziu... Imaginea se tulbură dintr-o dată, dai cu vîrful degetului şi dezabureşti retina... Pură magie de aur... Oftezi, s-a dus... poate va reveni, în fond şi mîine e un apus...

Un duş, o schimbare, masa. Mambo Siria. Poze, glume, priviri reale, glume pe măsură. Mateiu se ia la întrecere cu virtuoşii trompetei şi tobelor. Se fac poze pentru a-i imortaliza talentul. Masa devine dintr-o dată o pînză de Jordaens.

Seara cu răcoare şi ţînţari, dar cui îi pasă? Vinul roşu, stele mai multe decît poţi duce cu sufletul, o căldură izvorîtă de nicăieri. Priveşti cu complicitate o siluetă de duh. Îi faci cu ochiul, simţi că pe undeva aţi ajuns la o înţelegere. Un fel de a trăi. Şi de a te îndoi că uneori, pe înserate, ai fost şi trist.

DOUĂ ZILE DE VACANȚĂ

– fotoroman –

După cele două numere unde am încercat să deslușim de ce și cum se ceartă intelectualii (Dilema veche *nr. 24 și 25) reușind să enervăm pe toată lumea (pe cei care au scris, pe cei care nu, pe cei care au citit, pe cei care au auzit), inclusiv pe noi înșine, se cuvenea să inventăm ceva mai pașnic. În ceea ce ne privește, noi ne-am găsit pacea la Cetate, acolo unde patronul poet a avut grația și generozitatea să ne invite. Au fost ceasuri de liniște, cînd distanțele inerente unei conviețuiri civilizate între străini au tins să dispară în folosul unui început de prietenie. Am vrut, cu toții, de la început, să consemnăm în revistă impresii din această excursie, dar pe măsură ce timpul trecea era tot mai evident că nici o revistă din lume nu merită să strici bucuria zilelor fără scop. Așa că au rămas din bunele noastre intenții reportajele pe temă dată ale harnicilor noștri reporteri și cîteva poze, martori ai stării ne-dilematice. Celor cărora exhibarea timpului nostru liber li se va părea indecentă, le promitem că vom reveni la dilemele noastre „serioase". Celor pe care acest număr nu i-a enervat nu le promitem nimic, ei riscă totul alături de noi.*

1

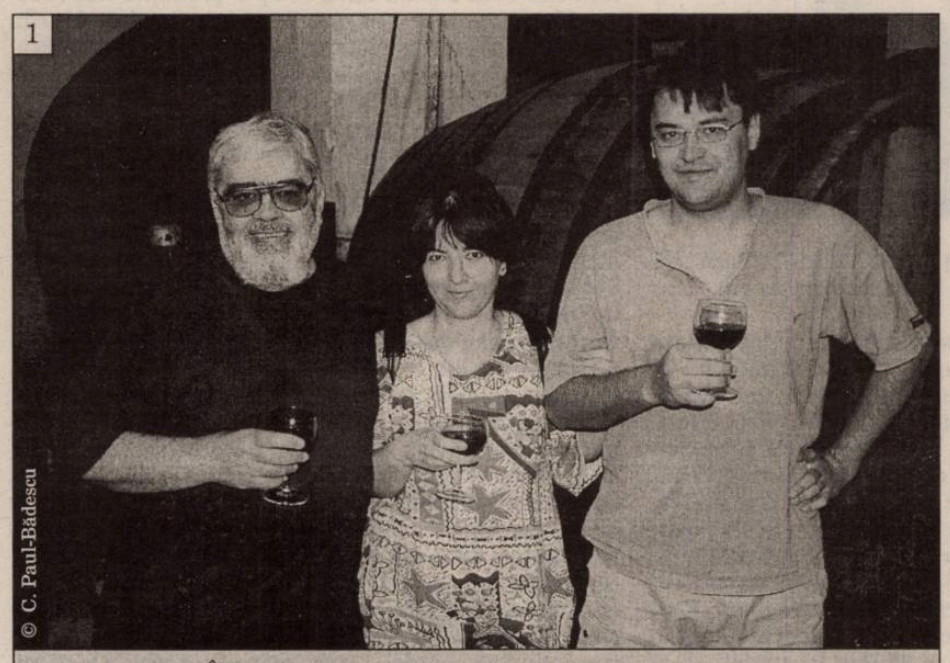

© C. Paul-Bădescu

Între „boierii minții" și pălmașii cronicii politice.

2

© C. Paul-Bădescu

În timp ce poetul își dormea somnul de amiază la parterul încăpătorului conac *(vezi clădirea din dreapta imaginii),* acești doi membri ai grupării Brigăzile galbene de invidie au omorît toți Pegașii din fermă și au început, voioși, re-cooperativizarea.

3

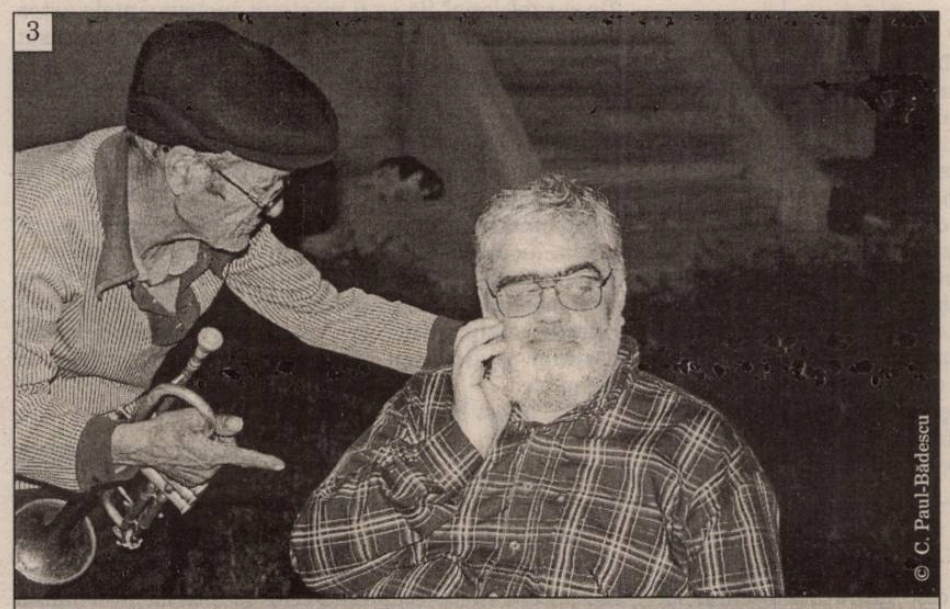

© C. Paul-Bădescu

O trompetă pentru dialog social.

4

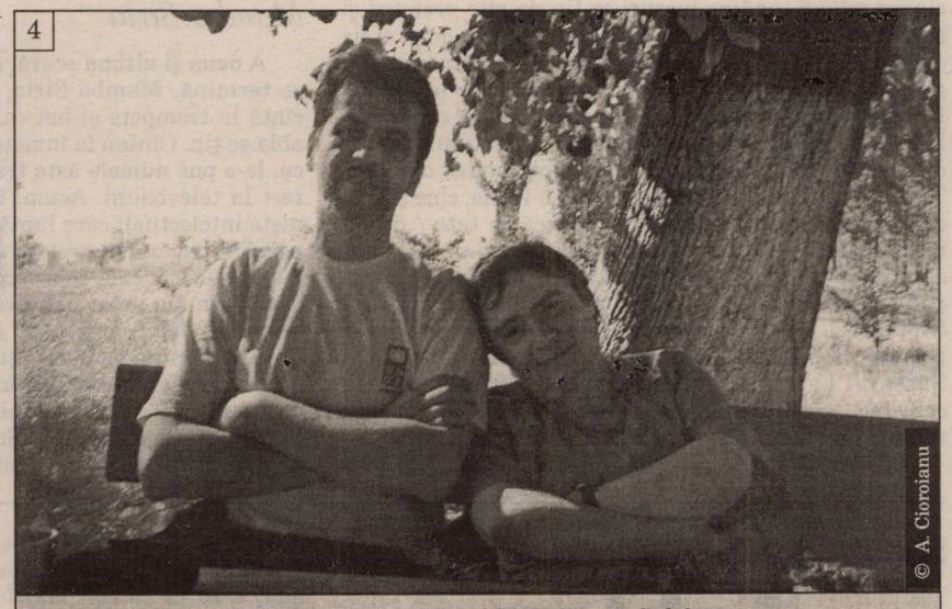

© A. Cioroianu

Dilema veche va fi tandră sau nu va fi deloc.

5

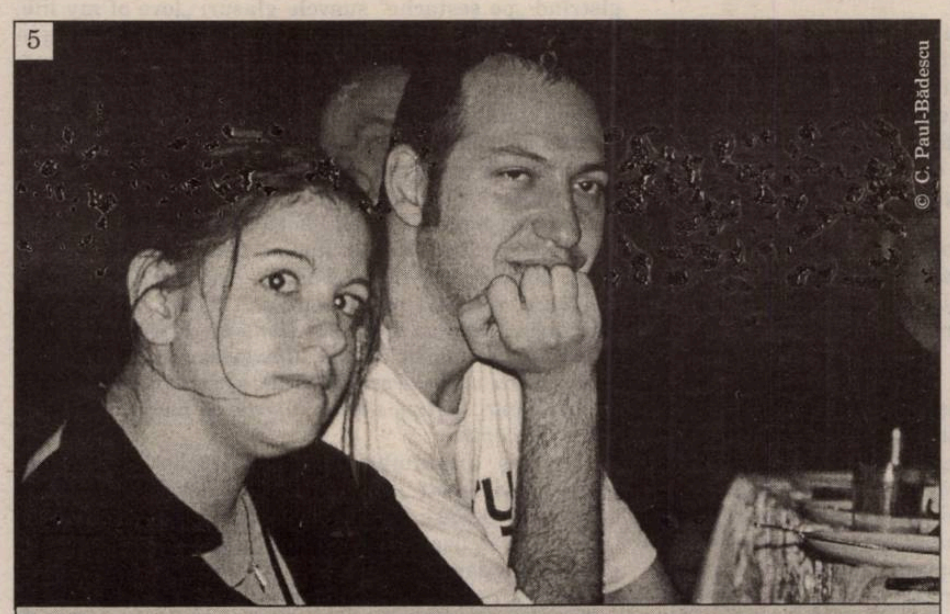

© C. Paul-Bădescu

Scenă scandaloasă cu reporteri care asistă, pare-se, impasibili (de fapt, cu o satisfacție nerușinată, prea puțin camuflată de noapte și fotografie) cum floarea din grădina Mărioarei Murărescu este linșată de trompetiștii de la Mambo Siria.

6

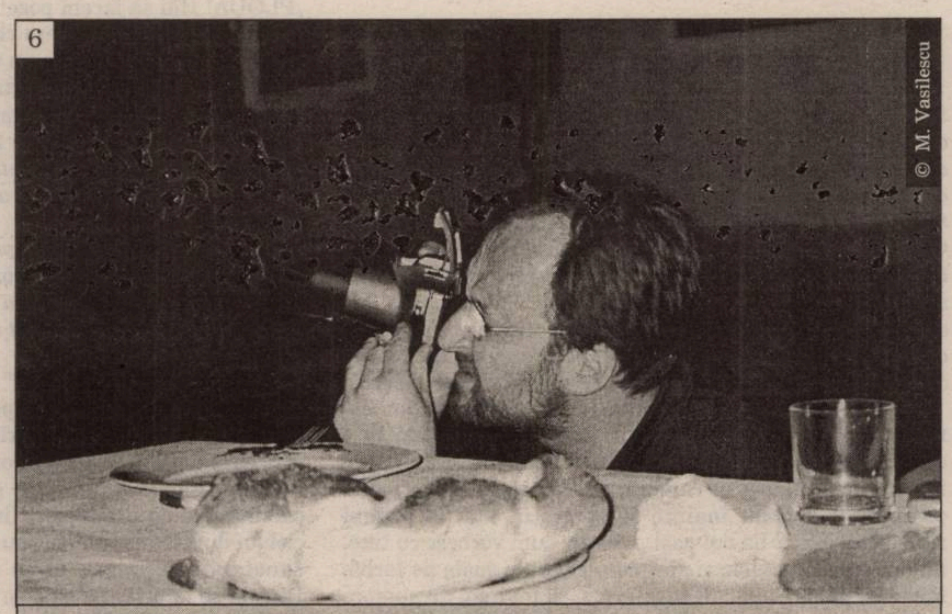

© M. Vasilescu

Să-i dăm Cezarului ce-i al lui Paul-Bădescu, dar să-i lăsăm pîinea pe masă!

Legendă *– Foto 1:* Andrei Pleșu, Simona Sora, Cristian Ghinea. *Foto 2:* Adrian Cioroianu, Mircea Vasilescu. *Foto 3:* Marin Șchiopu I, Andrei Pleșu. *Foto 4:* Mircea Vasilescu, Magdalena Boiangiu. *Foto 5:* Adina Popescu, Matei Florian. *Foto 6:* Cezar Paul-Bădescu.

1

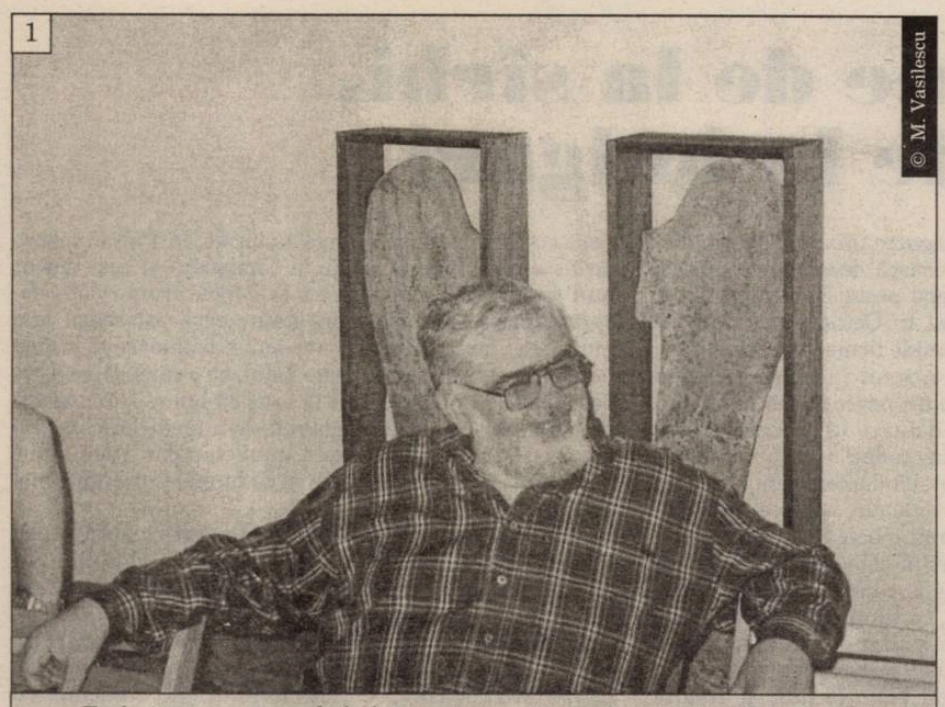

„Trebuie să vă spun, de la bun început, că n-am văzut niciodată îngeri.“
(Andrei Pleşu)

2

Spuse suprapuse: „Mă dusei să trec la Olt c-o cronicăreasă cu tot“.

3

Înlocuirea bătrînilor deveniţi neputincioşi cu tinerii nerăbdători să le tot aştepte sfîrşitul se petrece şi fără discursuri programatice. Spectacolul e terifiant pentru că e fără milă: bătrînul nu mai poate să sufle în trompetă, cuvintele sînt acoperite de răpăitul tobei, mai e lăsat din cînd în cînd să-şi facă numărul, măsurat cu un zîmbet superior. Teamă ne e că înlocuirea bătrînilor cu tinerii, procedeu după care tot suspină lumea politică, aşa o să arate şi aşa o să sune: toba pe post de trompetă.

4

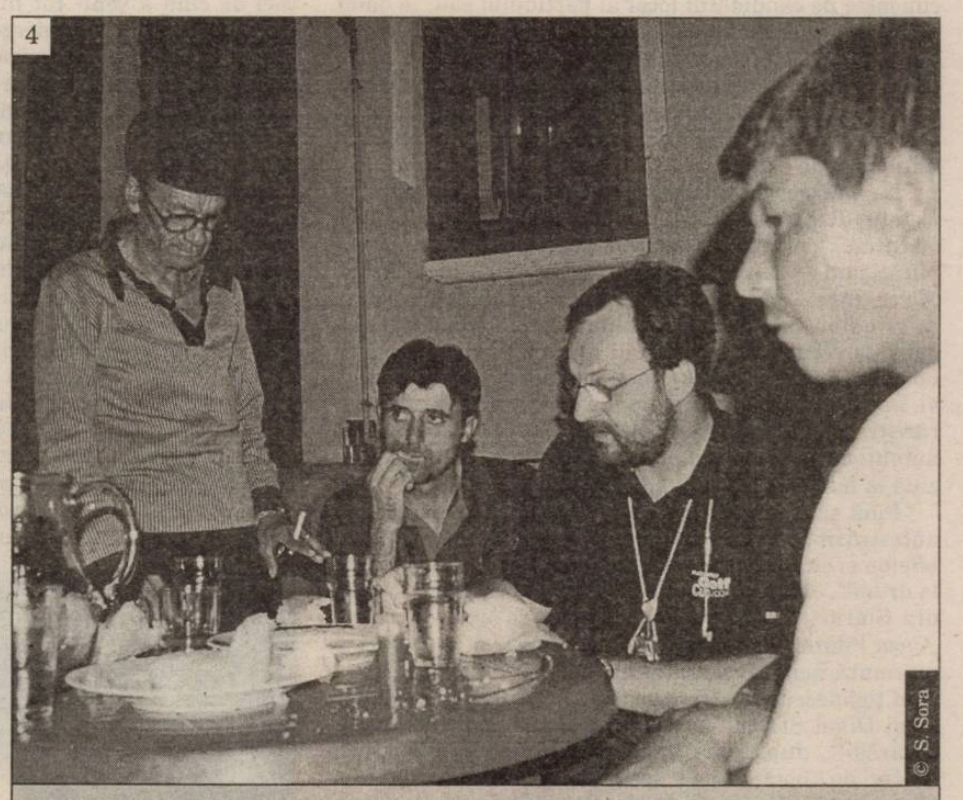

Cei de la Mambo Siria explicînd cronicarului TV înţelesul versurilor „Lasă-mă, băbuţo, / Lasă-mă să mor / Că deseară-ţi văd Craiova / La televizor“.

5

Aloooo! Echipa! De mîncat am băut. De băut, am cam mîncat.
Da' de *team building* cînd ne apucăm? Că, uite, bătui de douăşpe ori în tobele astea şi degeaba, tot nu v-aţi prins că s-a făcut mîine. Cristian, tu mai subţire cu zgomotul, că îi trezim şi pe bulgarii de vizavi şi iar ne-o iau înainte!

6

Trei cetăţeni de la Cetate, aflaţi la molan sub influenţa secolului, primesc un divertisment din partea agentului de consumaţie, după ce au fost surprinşi (vorba lui Fernando Pessoa – *foto mic)* în „flagrant de litru“.

Legendă – *Foto 1:* Andrei Pleşu. *Foto 2:* Simona Sora, Adrian Cioroianu. *Foto 3:* Mambo Siria. *Foto 4:* Mambo Siria, Cezar Paul-Bădescu. *Foto 5:* Cristian Ghinea, Marin Şchiopu II, Matei Martin. *Foto 6:* Dan Stanciu, Marin Şchiopu I, Andrei Pleşu, Mircea Dinescu.

Adina POPESCU

Ploaia vine de la sîrbi, ritmul de la bulgari

De curînd am aflat de la ştiri că în anul 2008 se va inaugura noul pod peste Dunăre, dedicat aceleiaşi prietenii seculare româno-bulgare ca şi cel de la Giurgiu, între Calafat şi Vidin. Desigur, punctele de trecere ale frontierei vor fi pur formale, căci la acea dată atît românii cît şi bulgarii vor avea în buzunare paşapoarte europene... aceasta este optimista perspectivă a premierilor celor două ţări care, cu ocazia proiecţiei fictive a măreţului pod, s-au pupat simbolic pe celălalt pod, de la Giurgiu, chiar la mijloc, şi au inaugurat o prietenoasă placă comemorativă, sfinţită şi de soborul mixt de preoţi ortodocşi. Pînă atunci, adică în 2008, de pe colinele Calafatului, un prea liniştit şi pitoresc orăşel de Dunăre, într-o zi de sîmbătă, de dinaintea alegerilor locale, le facem cu mîna tot prieteneşte vecinilor noştri din Vidinul care se vede ca-n palmă... Străduţele întortocheate şi umbroase sînt pustii, ne întîlnim doar cu un convoi funerar, condus tot de un preot ortodox care pare pilit şi vesel. Într-un bar cu canapele din piele şi cu iz „de dreapta" (datorat afişelor electorale de pe geam), bem suc şi mîncăm îngheţată, Cioroianu îl cunoaşte pe candidatul local al partidului său, „e băiat de treabă!", iar blondinele de la Blondy aici s-au schimbat cînd au avut concertul din campanie, sau cel puţin aşa ne spune cu mîndrie picoliţa. Nimic nu tulbură atmosfera paşnică de început de iunie a oraşului Calafat, deşi pînă în anul 2008 s-au anunţat teribile şi radicale schimbări de climă...

La treizeci de kilometri, tot pe malul Dunării, la Cetate (de ce Cetate? „Pen'că aici au fost demult lupte cu turcii...", ne spune Ciucurel, păstorul de capre, şi explicaţia mi se pare suficientă), unde se află „Înger Park" (de ce „înger"? Am uitat să-l întreb pe Dinescu!), ploaia cu grindină vine de la sîrbi (un mal mai îndepărtat, ascuns de cotul din dreapta) şi muzică disco la maxim, noaptea, de la bulgari (un mal mai apropiat, chiar vizavi, împănat cu vilele albe ale foştilor şi noilor nomenclaturişti, desigur, vecini şi prieteni). Tînţarii cred că sînt autohtoni, deşi mi s-a spus şi despre ei că migrează: ziua la bulgari, seara la noi.

Pînă să ajungem la Cetate, am oprit pe marginea autostrăzii pentru ca Cioroianu să dea un interviu prin telefon şi cineva a spus: „Asta e, dacă plecăm cu vedete la drum!", am căutat fără succes bustul lui Dinu Săraru din Slătioara, am depăşit cîteva TIR-uri, am văzut „Casa Filozof" de la ieşirea din Craiova, cu creneluri şi marmură neagră, şi am aflat că Filozof este un şef de clan ţigănesc local, am trecut pe lîngă parcul nostalgic a lui Dinel Staicu, cu pancarte roşii: „Bine aţi venit, tovarăşi!", după care am intrat în „no man's land". Şaizeci de kilometri de şosea goală, cu hîrtoape decente, cîte o maşină pe jumătate împotmolită de tip Dacie, cu caroserie crăpată, la fiecare zece kilometri, în rest dealuri şi cîmpuri necultivate, de un verde pal, al lanurilor de buruieni, cîte o băbuţă foarte uscată care îşi mîna nepotul blond pe marginea drumului, cîte un ţăran, sau ce o fi fost el, moţăind la umbra săracă a puţinilor copaci, cîte o vacă stingheră şi două, trei sate arse de soare unde nu vezi nici măcar o reclamă cu „coca-cola", unde singurul magazin mixt e şi bar şi discotecă. Pare o Siberie românească dezolant de pustie, de stătută, dar... vom avea pod peste Dunăre în 2008, după ce vom fi intrat în UE! În Cetate, localitate de frontieră, reperăm primele timide firme – reclame roşii, albe şi verzi, dar şi clădiri arămii în ruină cu două nivele amintind, probabil, de un negoţ odată înfloritor. Senzaţia de timp suspendat e din ce în ce mai acută, e zăpuşeală, dar vom ajunge la „conac" (un fost hambar destinat depozitării cerealelor; cînd a fost cumpărat, nu mai rămăseseră din el decît zidurile, acum e confortabil, cochet) şi vom face în sfîrşit o baie în Dunăre.

În trei zile e greu să intri în atmosfera de film rusesc, mai mult ca sigur Mihalkov cu a lui piesă neterminată... (vorba lui Dinescu, în timp ce gusta cu mîna plachia de crap şi-şi turna un pahar de vin roşu: „Oare aşa făceau pe vremuri şi ruşii pravoslavnici la ei, la ţară, la moşie?) şi departe de *Viaţa la ţară* şi *Tănase Scatiu,* căci aici, la Cetate, e prea multă pace şi lene; nu există conflict. Acelaşi Cioroianu e, însă, dintr-un alt film, construit pe reţeta „action", *made in Hollywood*, căci de cînd a venit tot înfige un cuţit în copacii din jurul „conacului" sau merge la peşte, în zorii zilei, sau merge la baie, sau dictează, tot prin telefon, un articol (atunci cînd toată lumea îşi face siesta de după-amiază), căci „liderii de opinie trebuie să fie activi!", dar inactivitatea poate fi deseori relaxantă, creativă, epuizantă. Pe de altă parte, stînd cu burta la soare şi nefăcînd nimic, filmul lui Cioroianu te atrage ca un magnet, ca filmul de sîmbătă de pe PRO TV, te identifici cu eroul principal, cu acţiunile sale, te întrebi: oare ce din natura ta de puturos citadin nu te lasă să fii ca el.

Totuşi, dacă vrei să faci o variaţie, te duci în spatele casei să-l cunoşti pe Ciucurel, care tocmai jupoaie un ied. Iedul e atîrnat de copac, cu capul în jos, cu ochii cruzi, holbaţi, şi cu limba scoasă, nu vezi sînge, doar cîteva picături din beregata tăiată, dar ţi se pare, ca-n filmele lui Cioroianu, un trucaj, aşa că spectacolul n-are nimic grotesc; te fascinează dexteritatea cu care Ciucurel îndepărtează blana, pe care o aruncă, mai apoi, pe baltă. Stai pe vine, te atacă ţînţarii în miezul zilei, te scarpini, iar Ciucurel îţi povesteşte despre calul său de

© M. Martin

rasă cu care vrea să ajungă la curse, la Paris, despre nevasta care fuge periodic la Timişoara şi nici măcar nu-i frumoasă, „nu-i bine să ai femeie frumoasă!", despre caprele sale şi despre haine care valorează mai mult decît orice. Ciucurel are haine frumoase şi le ţine la păstrare, iar acum jupoaie iedul, cu o cămaşă subţire, descheiată la piept. A fost la oraş cu haine frumoase şi cu bani, dar l-au atacat golanii, le-a făcut faţă la vreo douăzeci şi şapte, dar a venit unul c-un par care l-a pus la pămînt; a rămas fără bani şi cu hainele zdrenţe... bietul Ciucurel!

Într-o seară, Mambo Siria a încercat să acopere, cu tobe şi trompete, muzica disco de pe malul vecin. S-a adunat puştimea care venise la scăldat şi la băut bere la o crîşmă camuflată din apropiere, au început să latre cîinii adoptaţi, inclusivi Zoe, originară din Bucureşti, Piaţa Universităţii. Gălăgie mare. Au tot cîntat cu pauze vreo două ore; veniseră toţi şase într-o maşină, cu instrumentele încovrigate printre trupurile lor. Cîntecele vorbeau despre dragoste, sex, „prima întîlnire" sau îţi povesteau pur şi simplu despre „un simplu vagabond" care „pe mama am omorît, pe tata am omorît, pe sora ca o floare în mare-am aruncat!". Solistul, un moş subţire ca o aşchie, călare pe trompeta sa, ca o vrăjitoare uşchită pe mătură, se ciondănea cu toboşarul care încerca să se impună ca lider... iar liderii trebuie să fie activi, aşa că toboşarul se lansa în solo-uri demne de cluburi *underground,* cu damf de whisky şi mult fum de ţigară. Cearta dintre cei doi, pe jumătate teatrală, a fost simpatică pînă în momentul în care moşul-aşchie a spus că soţia sa „e în comă". „În comă" a însemnat în primul moment pentru noi că nu mai poate să muncească, apoi moşul a spus ceva de spitalul din Calafat, apoi că a înmormîntat-o cu o zi în urmă pe soacră-sa şi din toată această aiureală n-a putut răzbate mai departe drama solistului. Oricum distanţa dintre public şi orchestră s-a păstrat, vrînd nevrînd, muzicanţii s-au întors acasă în aceeaşi maşină, cu instrumentele contorsionate şi din toată povestea n-a mai rămas decît un spectacol... dar şi acum mai ţipă, undeva în background, vocea moşului care „într-o noapte în Egipt, în deşert s-a rătăcit, lîngă piramide a stat..." şi se mai aude glasul unui saxofon mut.

Era ultima noapte, trecuse de ora două şi am fi vrut să mai bem o bere la crîşma camuflată, dar se închisese. A doua zi urma să ne întoarcem la Bucureşti. N-a fost un „team building" aşa cum s-a crezut, a fost doar un „break", la un port de Dunăre, într-un loc atît de îndepărat, încît te întrebi dacă există. Pe drumul spre casă am văzut un accident oribil, am băut gin tonic la Caracal şi am făcut pipi la o budă infectă, am văzut un *down-town* ţigănesc în satul Buzescu... apropo de podul care întăreşte ascensiunea statelor (deja) unificate din sud-estul Europei pe scările rulante ale UE care nu se defectează niciodată... ai senzaţia uneori că trăieşti într-o ţară atît de îndepărtată, deşi locuieşti zi de zi în ea, încît chiar nu mai crezi că există.

Matei FLORIAN

Dan Spătaru şi alte cîteva chestiuni

Mă aştepta un om. Un suflet curat. I-am spus mai demult că-l iubesc şi am să vin, însă l-am uitat. Dintr-un simplu joc, inima lui s-a aprins. Credeam că se stinge la loc. Nu s-a mai stins.

Adevărul este că maestrul Dan Spătaru îmi tot dădea tîrcoale de cînd am pornit din Bucureşti. Trebuie să ştiţi că acest domn maestru este de o parşivenie cumplită. De-abia aşteaptă să mă dedulcesc la tihnă (şi cum naiba să nu simţi tihna de la Cetate cînd, deşi voi fi contrazis de mulţi, pînă şi ţînţarii bîzîiau acolo cu blîndeţe şi înţelepciune), să-mi priască un loc ceva mai mult, să-mi acopăr inima cu ceva, cu umbra unui copac sau mai bine cu tot felul de alte chestii la fel de frumoase şi de poetice, că, dintr-o dată, hop şi el. După cum vă spuneam, mă aştepta de mult, zîmbind răbdător, mă aştepta în felul acela căruia nu mă simt capabil să-i rezist: mereu solitar. În cazuri din astea, trebuie să fiţi şi dumneavoastră de acord că nu e deloc frumos să te fofilezi, să faci pe nebunul, sau să-ţi vezi de ale tale. Maestrul are întotdeauna cele mai bune intenţii. În fond şi la urma urmei, el şi nimeni altul este singurul care-mi semnalează cînd ceva e în neregulă, într-un mod care nu mai lasă loc de nuanţe sau interpretări: pur şi simplu dispare. Cînd reapare, la început mă simt ruşinat să ies cu el în lume, trebuie să le explic tuturor că mi-era imposibil să-l refuz, că aşa ceva nu se face – să laşi un om care te aşteptă de un car de vreme, mereu solitar – că e un tip simpatic, neînţeles şi aşa şi pe dincolo. Lumea zîmbeşte oarecum contrariată, apoi îngăduitoare, pentru ca, în final, totul să se lămurească şi să nu mai fie nevoie de explicaţii. Maestrul place tuturora. Iar pămîntul se zguduie de cîntecele lui.

Evident că la Cetate s-a ţinut scai de mine de cum m-a văzut (ceea ce i se întîmplă, de altfel, destul de rar), la fel cum Rod Stewart nu i-a scăpat din ochi pe Cezar Paul-Bădescu şi, mai ales, pe Adrian Cioroianu. M-a urmărit cu ostentaţia unui îndrăgostit pătimaş, m-a aşteptat cu gelozie surdă să termin de ascultat, de vorbit, de privit, mi-a adulmecat urma pînă şi în Calafat, m-a împresurat, m-a asediat, m-a cucerit, a dat năvală cu tot repertoriul său mai mult decît nemuritor în apele tulburi ale Dunării (albastre), m-a găsit făcînd pluta, iar aici a tăbărît asupra mea cu toată înflăcărarea lui răscolitoare cu tot.

I-am cedat atunci. Şi nu am fost numai eu. (Au mai fost domnii Paul-Bădescu şi Cioroianu, Ghinea şi Martin.) A fost un moment de slăbiciune. N-o să se mai repete. De fapt, asta îmi spun întotdeauna, fără să-mi dau seama că maestrul nu e decît un înveliş pentru starea aia de fericire tembelă, explozivă, binefăcătoare, care apare cu mari cazne şi chinuri şi doar ca o consecinţă a unui preaplin de linişte şi pace şi alte treburi d-astea; nu e decît un manifest tainic şi corosiv împotriva păşunismului de orice fel (mai ales al celui de comportament şi gîndire); nu e decît un domn, aparent morocănos şi ursuz, foarte selectiv cu persoanele şi întîmplările din jur şi care doar în forul său intim recunoaşte că de-abia aşteaptă să iasă la lumină în toată splendoarea lui ludică şi şăgalnică; nu e decît vestitorul unei mahmureli care poate şi trebuie să dispară; în fine, nu e decît pretextul, mai mult sau mai puţin voalat, prin care pot scrie astfel de chestiuni patetice, altminteri, pe onoarea mea, cît se poate de autentice şi respectabile.

Dan Spătaru s-a simţit foarte bine cu noi, i-a cîntat înainte de culcare blănii de lup cu care am dormit în cameră, şi, dacă nu a făcut-o mai des, este doar pentru că nu l-am lăsat eu. În fond, pe el nu l-a invitat nimeni.

DE CE SE CEARTĂ INTELECTUALII (ecouri)

Nu se poate spune c-am dus lipsă de ecouri la ultimele două numere. Unele dorite, altele negîndite, unele exclusiv personale, altele extensiv-publice (v. Evenimentul zilei *din 6 iulie). Publicăm în această pagină trei reacţii foarte diferite între ele, unele răspunzînd la întrebările anchetei noastre (1. Credeţi că există, în viaţa intelectuală românească, o luptă între diferitele grupuri de prestigiu pentru a cuceri „piaţa ideilor"? 2. În ce măsură diversele grupări intelectuale mai pot fi situate pe axa ideologică stînga-dreapta? 3. Vi se pare că există o grupare dominantă?), iar altele dirijînd tramvaie cu macaze stricate. (S. S.)*

Vlad ZOGRAFI

„Tare şi răspicat"

Dragă Simona,

Zvonul de luptă răspîndit de gazete m-a trezit din amorţeala mea teatrală. Am ieşit pe balcon, presimţind cu nările miros de praf de puşcă şi gaze toxice, dar toate păreau la locul lor, oricum, slavă Domnului, tramvaiele continuau să circule, semn că măcar vatmanii nu erau la curent. Şi totuşi, am simţit că se stricase ceva. La macaz.

Macazul te duce unde trebuie: la stînga, dacă eşti tramvai de stînga, la dreapta dacă eşti tramvai de dreapta. Ca să fie clar pentru toţi pasagerii. E foarte simplu şi comod: te urci în tramvai, compostezi, stai liniştit (eventual te mai uiţi la ceilalţi pasageri, ba chiar intri în vorbă cu ei, aşa, ca să mai treacă vremea) şi ajungi la destinaţie. Care destinaţie e, dacă înţeleg eu bine, fie democraţia RATB-istă, fie un depou totalitar obscurantist. Aici, recunosc, am avut un spasm violent. Mi l-am închipuit pe Gabriel Liiceanu oprind cu un gest precipitat şi brutal desfăşurarea alegerilor libere pentru a face loc unei cete de draci conduşi serafic de Andrei Pleşu.

Înţeleg, dragă Simona, că e momentul să dăm cu toţii extemporal la principialitate şi, recunosc, nu mă simt pregătit ideologic. În încrîncenarea asta demascatoare simt ceva din cocleala gustului pe care mi l-au lăsat activiştii de partid, cu lupta lor pentru pace cu tot. Neputînd deci să dau extemporal, asumîndu-mi riscul de a rămîne corijent — oricum, n-am fost vreodată premiant —, am să spun pur şi simplu ce cred.

Cred că bunul public suprem (fie că eşti scriitor, fie că eşti acar) e democraţia. Mai cred, însă, că democraţia n-are a face cu lozincile ideologiilor, că n-ajunge să faci caz de ea, că nu e un pilot automat sau, mă rog, un vatman automat. Cred că cere un amestec de atenţie, perspicacitate, cultură şi imaginaţie. Şi, în felul ăsta, ajung la numele care e în centrul acuzaţiilor (chiar dacă, ştim cu toţii, e numai un pretext): Constantin Noica.

Într-o perioadă din tinereţea lui, Constantin Noica nu a fost un democrat. A scris articole prolegionare, s-a lăsat dus de unul dintre cele două valuri care au lăsat pe plajă milioane de cadavre. A trăit apoi în clandestinitate, a fost închis şi bătut. A intrat în mecanismul infernal al unei istorii infernale. Gesturile lui cu implicaţii politice nu sînt scuzabile. Despre toate astea s-a scris, poate nu îndeajuns, oricum, la Editura Humanitas, condusă de diabolicul antidemocrat Gabriel Liiceanu, a apărut o carte a Alexandrei Leignel-Lavastine despre Noica, scrisă pe cînd domnia ei vroia să cerceteze faptele şi nu neapărat să-şi ridice o statuie culturală. Lăsînd pe seama judecăţii istoricilor răul politic făcut de Noica, să vedem răul metafizic cu care a otrăvit spiritele. A studiat filozofie, a scris despre Kant şi Descartes, înainte de război. După ce a ieşit din închisoare, în imbecilitatea filozofică din epocă, a vrut să aibă alături tineri doritori să înveţe filozofie. Şi i-a găsit: între alţii, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleşu, Sorin Vieru, Victor Ieronim Stoichiţă, Andrei Cornea. I-a îndemnat să citească, s-o facă atent, să se gîndească la ce citesc şi a trezit în ei ambiţia performanţei intelectuale. (Dacă nu am reuşit să găsesc la nici unul din ei semnele derapărilor totalitare, probabil că e vina mea şi promit ca la următoarele întîlniri să le recoltez probe masive de sînge.) Ajuns în acest punct, simt nevoia să fac o paranteză.

La începutul anilor '80 apăruse o „modă Noica". Existau mulţi noicizanţi de ocazie, chiar şi între fizicieni. Recunosc că am fost recalcitrant: mă îndepărtau jocurile de multe ori forţate, oarecum „pe dinafară", prin care Noica amesteca speculaţii venind din fizică şi nu numai. Credeam, pe atunci, că singurul mod de a mă opune aberaţiei atotcuprinzătoare era un soi de consecvenţă în rigoarea ştiinţifică, mai ales că profesorii mei „politici" erau nuli ştiinţific. (O naivitate pe care mi-o asum.) Au trecut anii, l-am recitit pe Noica, l-am citit şi pe Alexandru Dragomir. Ce simt acum e o compasiune dureroasă faţă de singurătatea intelectuală în care a trăit fiecare. Noica îi îndemna pe mai tinerii lui prieteni să citească serios Platon, Aristotel, Descartes, Kant sau Hegel — fiindcă asta ştia el, asta le putea da. Abia cu Alexandru Dragomir putea vorbi de la egal la egal. Ce bine ar fi fost să întîlnească, de pildă, un fizician de anvergură către care să se deschidă!

Aşadar, ca să închid paranteza, nu cred că „Şcoala de la Păltiniş" e problema noastră, ci absenţa altor şcoli, concurente, de la Paşcani, de la Feldioara, de la Sîngeorz-Băi sau de la Călimăneşti, şcoli în care vreun specialist în filozofie analitică, de exemplu, sau în sociologie, sau în filozofia dreptului, sau în antropologie, sau în filozofia istoriei, să aibă discipoli a căror sete de carte să facă opinie separată în raport cu dogmatismul oficial cretinizant. Cultural (dar şi politic!) vorbind, nu Noica e problema, ci puţinătatea interlocutorilor lui posibili. Pentru că a-l citi atent pe Platon nu „strică la democraţie", iar unul dintre cele mai frumoase exemple sînt cărţile lui Andrei Cornea.

Cred că nu clişeele, nu călătoria de plăcere cu tramvaiul pe care am lipit (abuziv) plăcuţa „democrat", nu repetarea activistică a sloganurilor e reţeta democratică, ci atît de banala exersare a judecăţii atente. La care, ne place sau nu, Noica a contribuit, dincolo de punctele sensibile ale ontologiei lui care, cu o bună doză de prostie, pot fi exploatate etnicist. Atenţie, perspicacitate, cultură şi imaginaţie — tocmai asta a dezvoltat Noica la discipolii lui.

Cei din grupul de Păltiniş au însă o vină mare, de neiertat — în raport cu norma de a-l scuipa pe omul căruia i-ai dus servieta, imediat ce, politic, e mai convenabilă flegma. Oricît s-ar fi distanţat filozofic de Noica (şi s-au distanţat) şi fără să-i treacă sub tăcere sau să-i justifice în vreun fel deraierea din tinereţe, i-au păstrat un soi de respect, poate un semn de mulţumire pentru binele făcut cîndva minţii lor. Un fel de cavalerism — iartă-mi, te rog, cuvîntul desuet. Ceea ce e inacceptabil.

De fapt, însă, nu Noica e miza şi nu cred că, prinşi în bătălii şi înecaţi în fum, pifanii l-au citit. Miza e puterea. Aici lucrurile sînt mai nuanţate şi, în acelaşi timp, mult mai simple. Aici e sursa dereglării macazului, dar şi sursa convingerilor ferme. Fiindcă, dacă infamantul grup de la Păltiniş nu şi-a cultivat puritatea doctrinară (nici n-avea cum, a gîndi e un act individual), peroanele gem de pasageri gata să se urce în tramvai, oricare ar fi el, cu speranţa că plăcuţa pe care au pariat e cea cîştigătoare. Ei sînt excitaţi de mirosul de praf de puşcă, se simt acasă în ceaţa clişeelor care se autogenerează şi publică fum. Şi probabil că, fără s-o ştie, puterea le aparţine, dar n-au ce face cu ea. Haosul lor mental e util numai în agitaţia luptei.

Mai cred ceva: trebuie să conteşti, ba chiar cred că e o vîrstă la care e nesănătos să nu înjuri. Îmi place tot ce ţine de avangardă, în sensul cel mai larg al cuvîntului, îmi plac marginalii, individualiştii. Detest conformiştii, pentru că ei se lasă în seama vatmanului automat şi se pot înregimenta oriunde. Contestarea e primul pas al independenţei de spirit. Dar, dacă înjuri plătit fiind pentru asta, dacă înjuri la comandă, atunci nu eşti un spirit independent, ci doar un ticălos.

Închei povestindu-ţi o scenă care s-a petrecut acum vreo 25 de ani, pe cînd se termina stagiul meu militar. Am avut un comandant de companie reptilos care, vreme de nouă luni, se purtase extrem de dur cu noi, mult dincolo de limita regulamentelor militare. Mai rămîneau cîteva zile şi ne „liberam", atmosfera era destinsă, iar el ne-a strîns pe noi, teriştii, în careu. Pentru prima dată avea o privire ceva mai umană, ba chiar citeam în ea un fel de bunăvoinţă cazonă. Ne-a zis: „Gata, acum plecaţi, o să mergeţi fiecare la facultate, fiecare cu ale lui... Vreau să vă dau un sfat, care o să vă fie de folos şi la facultate şi, aşa, în viaţă, în general: nu contează ce ştii sau ce gîndeşti, totul e să vorbeşti tare şi răspicat."

Valentin PROTOPOPESCU

Intelectual de grup egal nonintelectual

1. În absenţa polemicii, adică a luptei de idei (de idei, subliniez, şi nu de interese), viaţa intelectuală nu este posibilă. Prin urmare, din punctul meu de vedere, problema nu este de a cîştiga piaţa ideilor, ci de a exista în ea laolaltă cu ceilalţi parteneri de dialog şi polemică. Pe urmă, nu prea îmi place formula „grupuri de intelectuali"... ea pare a rima cu amintirea nefastă a detaşamentelor proletare, a comandourilor complotiste bolşevice, a grupelor tineretului hitlerist etc. Intelectualul, şi nu mă refer la posesorul de diplomă universitară, ci la insul care gîndeşte critic pe cont propriu, nu are ce căuta într-un grup. Gîndirea nu este un exerciţiu de cor, ci rezultatul unui efort individual extrem de privat. Faptul că gîndim împreună cînd ne confruntăm opiniile nu înseamnă că ne încolonăm într-un madrigal păltinişan ori braşovean, ci doar că ne validăm/invalidăm părerile reflectîndu-le în oglinda oferită de mintea preopinentului coleg. Din asemenea confruntare se naşte adevărul şi, uneori, notorietatea (întotdeauna relativă şi temporară). Dacă am priceput bine ce anume vrea să înţeleagă Sorin Matei prin sintagma *grup de prestigiu*, atunci cred că el face referire la grupări de intelectuali bine situaţi mediatic şi care, uniţi prin interese simbolice/factuale, caută să monopolizeze piaţa ideilor, să se eternizeze în top, să dea tonul în cultura de performanţă etc. Ponderea şi forţa lor în massmedia sau în unele instituţii culturale de prestigiu determină supraevaluarea produselor intelectuale pe care le propun/impun cu subtilitate şi eficienţă, formarea unui public captiv bine definit şi instituirea impresiei de excelenţă imposibil de corodat. De aici şi relativa închidere a pieţei, forjarea unui public cu aşteptări stereotipe şi un anumit capital de privilegii chiar foarte lumeşti (bani, distincţii, burse, funcţii etc.). În asemenea circumstanţe, mă întreb dacă mai putem vorbi de calitatea de intelectual. Poate că avem de-a face cu un bun manager de imagine, cu un dibace administrator de notorietate, cu un inspirat gestionar de interese.

2. După experienţa ultimelor trei „cincinale" din cultura (şi politica) românească, ideea de doctrină partinică mi se pare superfluă. Că sînt intelectuali sau politicieni, iar excepţiile nu fac decît să confirme regula, inşii mioritici se orientează în funcţie de interese, ignorînd total orice ideologie. Altfel spus, ideologia cea mai frecvent întîlnită este subsumabilă formulei „să-mi meargă mie bine – cu orice preţ". În rest, totul e tăcere...

3. Da, există nu o grupare dominantă, ci mai multe. De fapt, cred că pot să deslușesc trei mari tendinţe: cea care include grupările foştilor scriitori comunizanţi, ale profitorilor ceauşişti sau ale vremelnicilor discreţi tovarăşi de drum, care s-au reciclat rapid sub umbrela partidelor aflate la putere (mai cu seamă în ograda FSN, FDSN, PDSR, PSD, PUNR, România Mare etc.); cea a segmentelor celebrei şcoli de la Păltiniş, cu emulii secretaţi *post*, mai toţi autoproclamaţi reprezentanţi ai societăţii civile şi vîrfuri ale autenticei elite; în fine, cea a grupărilor de scriitori optzecişti, destul de difuză şi neomogenă, ai căror componenţi au fost masiv frustraţi în vremea prigoanei ceauşiste şi care încearcă o recuperare simbolică destul de legitimă. Iar dacă e să fiu partizan, aş spune că votez cu cea din urmă tendinţă. Ceea ce nu înseamnă încolonare, ci chibiţat sincer.

Ion Bogdan LEFTER

Pentru demnitatea intelectuală

Către redacţia revistei *Dilema veche*

Stimaţi colegi,

Vă transmit pe această cale protestul meu faţă de vulgaritatea atacurilor îndreptate împotriva mea, a lui Adrian Marino şi a altor colegi de către colaboratorii dvs. Dan C. Mihăilescu şi Gabriel Liiceanu în numărul 24/25 iunie – 1 iulie 2004 al revistei dvs., apoi de către H.-R. Patapievici şi acelaşi Liiceanu în numărul 25/2-8 iulie. Nu discut aici şi acum „ideile" celor în cauză, falsele lor raţionamente, construirea artificială a unor oponenţi polemici negativi, faţă de care declanşarea atacurilor să pară justificată ş.a.m.d.: fiecare polemizează cu mijloacele pe care le doreşte sau pe care este capabil să le folosească. Ţin – însă – să protestez cît se poate de ferm împotriva coborîrii sub orice limită a civilităţii şi a respectului faţă de „adversari". În loc să-şi susţină opiniile şi ideologia cu argumente şi cu demnitate, respectivii atacă furibund „la persoană". Chiar şi după ce aţi găzduit asemenea texte ruşinoase, m-aş bucura să aflu că – totuşi! – împărtăşiţi convingerea mea că demnitatea adevăratului dialog intelectual exclude atitudinile, procedeele şi limbajul folosite de cei trei autori. Cu atît mai de apreciat sînt răspunsurile civilizate – diferite ca opţiuni, dar civilizate – pe care le-aţi primit de la ceilalţi aproape douăzeci de respondenţi la ancheta dvs. consacrată polemicilor intelectuale. Ei, ceilalţi, pun contribuţiile lui Mihăilescu, Liiceanu şi Patapievici într-un contrast frapant şi care – pînă la urmă – îi izolează de dezbaterea propriu-zisă, importantă şi substanţială. Unii iau în serios invitaţia revistei şi discută tema propusă, pe cînd cei trei jignesc, injuriază, calomniază, denigrează. Sper să puteţi trece – să putem trece împreună – peste acest episod trist, revoltător.

EDITURA POLIROM

■ Ian McEwan
Inocentul

Noutăţi:

■ Haruki Murakami
Cronica păsării-arc

■ Mihaela Miroiu
Drumul către autonomie
Teorii politice feministe

■ Aaron Gurjewitsch
Individul în Evul Mediu european

www.polirom.ro

Teodor BACONSKY

turn înclinat

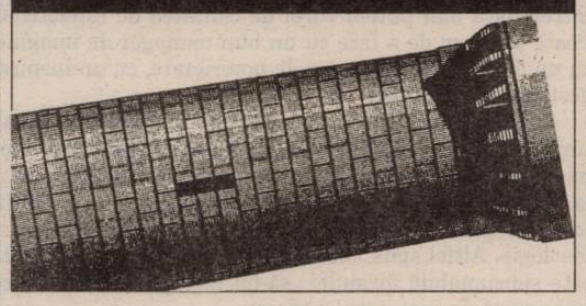

Adevărata luptă

Excelentă ideea de a publica, în două numere succesive, o dezbatere consacrată polilor de putere din lumea intelectuală autohtonă. Sper că discuţia va produce clarificări şi îi va ajuta pe cititori să se poziţioneze. Fireşte că nu putem reduce totul la un tablou simili-electoral, cu tabere opuse, care concurează pentru dominaţia simbolică. O cultură bipolară n-ar fi decît ecoul unui model politic de altfel nerealizat. Mai fructuoasă mi s-ar părea concilierea tezei „e loc pentru toată lumea" (care admite că spaţiul imaterial nu poate fi parcelat) cu necesitatea de a stabili cîteva direcţii majore.

Trebuie să recunosc, în egală măsură, că mă despart de cei care neagă relevanţa dihotomiei dreapta-stînga în imaginarul unei societăţi pretins postmoderne. Adevărul este că românii nu au consumat pe deplin ciclul modernităţii. Una e să treci de la coasă la telemobil (etapele tehnologice pot fi „arse") şi alta să implementezi corectitudinea politică într-o lume cu zdravene reziduuri patriarhale. Cred că agenda interbelică (ortodoxie etnicistă *versus* sincronizare europeană) îşi menţine, *grosso modo*, actualitatea, întrucît nu şi-a găsit, pînă astăzi, o soluţie consensuală, de natura sintezei. A continuat să genereze polemici unilaterale şi disensiuni de o zadarnică pasionalitate. Sînt convins că vom rămîne captivii acestui impas pînă cînd adepţii celor două opţiuni nu vor găsi un compromis creator de noutate.

Situaţia se complică şi mai mult de îndată ce observăm că partizanii fiecărei orientări asumă comportamente hibride sau strategii încrucişate. Fanii modernităţii cu orice preţ se aliază cu centre de putere simbolică occidentală, aşteptînd o foarte fanariotă „mîntuire din afară". Li se pare că „prostimea" locală trebuie adusă la zi prin măsuri de forţă: de azi încolo, gata cu obscurantismul pravoslavnic, jos superstiţia, iată că soseşte, la oraşe şi sate, Noua Lege a Deconstrucţiei... La rîndul lor, nu toţi exponenţii tradiţionalismului conservator sînt obiectiv retrograzi: „reacţiunea" foloseşte computerul şi vădeşte, adesea, snobismul bibliografiei recente... Cu alte cuvinte, nu asistăm la simpla confruntare dintre „nou" şi „vechi", ci la desfăşurarea unui mimetism ambivalent, care trădează alternativ persistenţa spiritului provincial şi complexul legitimităţii.

În fond, problema noastră e rău formulată. Cu excepţia radicalilor de ambele tendinţe (care pretind fie Revoluţia Franceză, fie Valahia de la 1300), noi căutăm, pe căi diferite, nu atît rezultatul meciului dintre Iisus Hristos şi Bill Gates, cît o pedagogie naţională care să permită dezvoltarea României. Vrem o ţară integrată în UE şi contraste socio-economice aplanate prin alegeri libere, care garantează redistribuirea periodică a resurselor disponibile. Ne dorim o infrastructură care să ne apropie mai mult de Austria decît de Belarus. Cerem accesul cît mai larg la un sistem de educaţie, sănătate şi protecţie socială care funcţionează transparent şi se autoreglează după priorităţi raţionale. Revendicăm politici ambientale şi patrimoniale care să ne asigure o evoluţie respirabilă şi responsabilă faţă de trecut. Sperăm să le oferim tinerelor generaţii condiţii de afirmare profesională capabile să inhibe emigraţia creierelor şi a forţei de muncă, în general. Pretindem o clasă politică selectată pe merit, moralizată printr-un control civil sistematic şi capabilă să negocieze cît mai eficient interesele ţării în severa competiţie comunitară. Vrem concetăţeni înzestraţi cu o cultură democratică proactivă, adică dornici să participe la trierea proiectelor colective. Am saluta apariţia unui climat de ecumenism intern care să inspire conlucrarea dintre Biserici în aria solidarităţii şi a „terapiei" sociale...

Veţi spune că teoria e corectă, mai greu e cu practica... Şi totuşi, dacă elitele intelectuale vor alimenta indefinit falsul conflict dintre „Noica" şi „noua generaţie" (chipurile oprimată de ucenicii lui) vom rata, cu toţii, esenţialul.

Anca MANOLESCU

Fragilitatea tradiţiei

Într-o recentă emisiune a lui Horia-Roman Patapievici (în treacăt fie spus, *Idei în libertate* e plăcerea de a asista nu la o listă sau un tir de întrebări puse unui invitat, ci la un dialog între egali, în care oameni bine intelectual stau consistent, metodic şi elegant de vorbă, fac să se mişte lucrurile din loc pe o temă care îi interesează în egală măsură. Pasiunea lui H.-R. P. pentru idee mobilizează verva interlocutorului, iar noi putem participa mediat la o întîlnire *autentică*, la un *spectacol* de autenticitate), în emisiunea în care i-a avut ca invitaţi pe etnomuzicologul Speranţa Rădulescu şi pe Ion Pop, muzicant din Maramureş, s-a discutat o temă care era, firească, foarte vie la Muzeul Ţăranului Român, o temă pe care Irina Nicolau, Speranţa Rădulescu, Ioana Popescu, Şerban Anghelescu o observaseră, ca etnologi, timp îndelungat în teren şi o analizaseră: erodarea severă a artelor, a tradiţiei ţărăneşti prin prelucrarea lor ideologică „de la centru" în „specific naţional" comunist. Transformată în spectacol folcloric (atotprezenta „Cîntare a României"), muzica fusese dislocată atît din funcţia ei comunitară, cît şi din formele ei proprii de oralitate. Din profesionişti ai comunităţii, care, la sărbători, răspund personalizat, prin improvizaţii pertinente, cerinţelor membrilor grupului, muzicanţii şi cîntăreţii ţărani fuseseră „deportaţi" pe scenă şi masificaţi în ansambluri folclorice. Uniformitatea dictată a versurilor, a interpretării, excludea (spunea Speranţa Rădulescu) creativitatea de tipul improvizaţiei şi, evident, dialogul cu un „client" bine determinat şi cunoscut. Pe de altă parte, tipul propriu de muzică şi joc devenea în ochii comunităţii un produs de mîna a doua. Nu ceea ce se cînta şi se juca în adunările sărbătoreşti ale comunităţii era adevărat, ci „arta populară" promovată de puternicele media ideologizate. Comunitatea ţărănească însăşi, cu expresiile ei tradiţionale, era astfel devalorizată şi tentată/obligată să adopte un model, reconstruit din exterior şi uniformizant, de producţie artistică.

Ioana Popescu a analizat („L'«Art national» chez les Roumains", în *Ethnologie française*, 3/1995 şi în volumul *Foloasele privirii*, Paideia, 2002) mişcarea, începută în prima parte a secolului XX, dar brutal şi metodic generalizată în perioada comunistă, de creare a „costumului naţional" şi a „artei naţionale". „Memoria şi tradiţia", spune Ioana Popescu, „devin proprietatea exclusivă a Partidului Comunist şi pîrghiile discursului lui." În costumul lui standardizat, acoperit de „culori naţionale", pus să joace şi să cînte ideologia comunistă, „ţăranul devine un manechin în mişcare, este vitrinizat de scenă şi de ecranul televizorului" (*Foloasele privirii*, p. 152).

O întrebare se pune aici: de ce ţăranii au acceptat modelul impus? Nu mă refer la faptul că s-au pliat unei ideologii, ceea ce mai toţi am făcut; mă refer la faptul că au *adoptat* modelul, că l-au preluat ca fiind ceva cu care se pot mîndri. Pentru ce o tradiţie atît de veche, de rafinată, de coerentă în concepţiile şi manifestările ei cedează atît de spectaculos modernităţii, presiunilor decurgînd din ideologic, kitsch-ului care se instalează dezinvolt în locul unor sofisticat de simple armonii?

Există azi încercări de a recupera firescul şi logica comunitară a manifestărilor sau producţiilor ţărăneşti. Dar, de cele mai multe ori, nu e vorba de o nevoie internă, nu e vorba de valori cărora comunitatea să le simtă, ea însăşi, importanţa şi lipsa. Ion Pop, de pildă, reface muzica tradiţională cu cîţiva instumentişti locali, încearcă să refacă ocaziile autentice în care ea e cerută, dar spunea cu sinceritate că o face fiindcă a văzut că prin străinătate astfel de lucruri sînt apreciate. Îndemnul de restaurare vine din exteriorul mediului ţărănesc, vine din criteriile altcuiva. Cînd Muzeul Ţăranului Român a achiziţionat şase biserici de lemn din Munţii Apuseni, abandonate de săteni, şi a restaurat patru dintre ele *in situ*, transformîndu-le în filiale ale muzeului, miza a fost dublă. Pe de o parte, era dorinţa de a nu le disloca din peisajul natural şi comunitar (Horia Bernea vorbea de o poetică a aşezării lor în peisaj, de un sacru care domină blînd teritoriul oamenilor). Cealaltă miză era de a trezi conştiinţa localnicilor faţă de propriile valori printr-un criteriu *exterior*: girul unei mari instituţii care se investeşte în păstrarea şi valorificarea bisericii-monument. I-am pus şi lui Horia Bernea întrebarea: pentru ce tradiţia ţărănească cedează fără reacţie, fără împotrivire? Dacă cineva îmi putea da un răspuns pertinent el era acela, cu pasiunea lui avizată, îndelung exercitată, învolburată, eficace pentru această tradiţie. El a vorbit despre un tip de spiritualitate întrupată în toate aspectele vieţii ţărăneşti, foarte înaltă calitativ şi în acelaşi timp fragilă. „Era o lume obişnuită să primească valori esenţiale de la antecesori şi să le comunice mai departe; aceasta era legea ei. Or, această transmitere se făcea de la sine; nimeni, în lumea tradiţională a satului, nu o punea în cauză. Pur şi simplu primeau ca moştenire nişte valori, le trăiau şi le lăsau urmaşilor. Erau lucruri pentru care nu se luptau, pe care nu le cucereau, pe care nu le analizau. De aceea, lumea tradiţională e o zonă foarte vulnerabilă, de aceea ţăranii renunţă foarte uşor la lucruri care nouă ni se par vitale..." Trăind aceste valori şi ordinea constituită de ele, lumea ţărănească nu are mijloace de autoapărare, nu se concepe, nu se construieşte şi nu se manifestă nici ofensiv, nici reflexiv. Ne putem gîndi aici la poziţia lui R. Guénon, A.K. Coomaraswamy, a Simonei Weil, a lui H. Zimmer chiar, care consideră că societăţile tradiţionale rurale şi producţiile lor sînt un receptacul pentru datele unei înţelepciuni care decurge de la elitele spirituale, şi pe care mediul ţărănesc e menit să le conserve şi să le transmită.

Dar, în cazul lui Horia Bernea, vulnerabilitatea tradiţiei trimitea şi spre altceva, spre o concepţie, foarte răsăriteană de altfel, asupra manifestărilor spiritului: spiritul, divinul însuşi, în ceea ce are el mai autentic, mai dens, se manifestă cu discreţie, se manifestă în fragilitate, printr-o prezenţă care cheamă spre misterul lui interior, se manifestă într-o economie a apofaticului. Dumnezeu, spunea Horia Bernea, „iubeşte ceea ce e fragil, delicat, slab. Nu iubeşte ceea ce e puternic, dur, rigid: de pildă piatra", nu iubeşte ceea ce e explicit, ofensiv, ceea ce se impune ca singur sens posibil, ca „loc comun". El spunea, de altfel, că termenii teologici – apofaticul, în mod special – reflectă bine tipul lui de lucru, realitatea lui muzeografică („Muzeul? O operaţie de cunoaştere liberă", note de dialog cu Irina Nicolau, în *Martor* I/1996). Or, discursul muzeal pe care Horia Bernea l-a constituit (la parterul Muzeului Ţăranului Român, secţiunea „Legea creştinească", la etaj, ceea ce el a numit „Triumf" al artei ţărăneşti) propune spectatorului *această* ordine a lumii ţărăneşti alcătuită din graţie, frumuseţe, fragilitate, exprimată cu mijloace de acelaşi tip, la fel de rafinate, la fel de discrete: asocierile foarte atente şi îndelung lucrate între obiecte şi spaţiu produc „compoziţii estetice", spunea antropologul G. Althabe, în faţa cărora vizitatorul e stimulat să descopere, să guste, să gîndească singur sensurile, datele esenţiale, coerenţa lumii ţărăneşti. În ultimul lui proiect, în zona unde e tratată tema muncii, Horia Bernea a schimbat deliberat logica expunerii. Acolo, el a pus pregnant în spaţiu forţa: moara şi dîrsta expuse apar ca nişte agregate-stihii care strivesc spaţiul şi pe spectator cu masa, cu volumul, cu complexitatea lor uriaşe. Dar aceste obiecte uriaşe sînt aşezate pe o podea din foiţă de aur. Nu e vorba numai de contrastul expresiv, mereu urmărit de Horia Bernea, între materialităţi: lemn masiv, sever, posomorît, care îngroapă lumina, în contrast cu reverberaţia fragilă şi preţioasă a aurului, magnifiind obiectele. Există acolo sugestia că forţa tradiţiei e întemeiată pe acea lumină din ascuns, din interior, pe puterea unui adevăr care nu se manifestă greoi şi ofensiv, ci în fragilitate şi graţie. Există sugestia că forţa acestor mecanisme nu e decît rezultatul frumuseţii „pîlpîitoare", a ordinii vii pe care parterul şi sala Triumf o pledează cu mijloace muzeale de acelaşi tip.

Exista însă, pentru Horia Bernea, un element de forţă internă a tradiţiei, ca şi a oricărui gen de creativitate, o forţă ea însăşi de tip fragil, anume *ritmul*. Temele şi spaţiul muzeului s-au extins mereu în cei zece ani de discurs muzeal Bernea. În fiecare moment, el era atent la îmbinarea între teme şi la felul cum se făcea trecerea între săli, la o redistribuire a accentelor în discursul muzeal: un anume obiect sau o grupare de obiecte noi, un anume mod de a le lumina, o pondere diferită acordată sălilor, asigurau trecerea coerentă, circulaţia sensului de la o sală la alta, de la o temă la alta. În fiecare moment, el gîndea *ansamblul*, gîndea discursul pînă atunci realizat ca pe un întreg care trebuie să rămînă coerent, global coerent. De aceea, discursul muzeal Bernea nu e numai un moment excepţional de muzeografie etnologică, e o *operă de artă* în sensul strict al cuvîntului, un tot a cărui logică e strict definită, inatacabilă în îmbinările ei.

A propos de ritm şi de fragilitate, el nota despre tradiţia ţărănească: „gustul trecătorului, al lucrului care nu durează. În acelaşi timp, tot ceea ce făceau era definitivul însuşi." Ei bine, această pulsaţie paradoxală între perisabil şi perfect împlinit, atemporal, e „expusă" în suita sălilor muzeului. După sălile „Fast", „Reculegere", „Moaşte" care expun trei aspecte simbolice ale sanctuarului (ultima fiind *vestigiul* ecleziastic, o structură inalterabilă, care nu piere), urmează sala „Ferestre" în care Irina Nicolau a construit, în acord cu Horia Bernea şi cu confirmarea lui, un poetic eseu muzeal despre felul în care sacrul impregnează viaţa ţărănească, despre efuziunea firească a sacrului în toate aspectele acestei vieţi. La capătul succesiunii, într-un spaţiu minuscul, ea a pus un ultim accent antropologic: e tema timpului. Timp care cunoaşte în lumea ţărănească varianta perisabilităţii (timpul devorator, sugerat de Irina prin textile roase, zdrenţuite, mîncate de vreme), cunoaşte varianta ordinii (timpul sărbătorilor), cunoaşte varianta definitivului, a lui „dincolo de timp" (obiectul uluitor pe care Irina l-a expus acolo e o albie de zdrobit struguri, făcută dintr-un trunchi scobit, „un obiect total" spunea ea, „care poate fi albie, sicriu, corabie"). Suita acestor săli propune vizitatorului, cu mijloace muzeale şi antropologice, această mare lege a unui spaţiu tradiţional: ceea ce e esenţial, ceea ce e puternic în ordinea spiritului se manifestă în discreţie, într-o uşoară adiere. E o logică ce nu trebuie pierdută din vedere, e logica întregului discurs muzeal Bernea.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

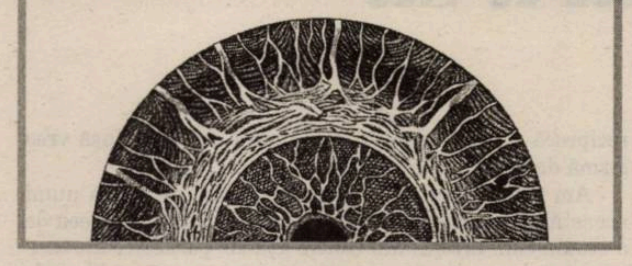

Paradisuri artificiale

Acum douăzeci de ani apărea o carte ce a rămas de referinţă: *La Belle Epoque de l'Opium*, a lui Arnauld de Liedekerke. A fost reeditată, cu acelaşi succes, în 2001 (la Editions de la Différence), cu prefeţele entuziaste ale lui Olivier Frébourg şi Patrick Waldberg. Autorul a încetat din viaţă în urmă cu cîteva luni: a preferat unei cariere universitare sigure (cartea e la origine o teză de doctorat) postura discretă de jurnalist, publicînd mai multe cărţi consacrate perioadei „sfîrşit de secol" (XIX, bineînţeles), spiritului decadent şi dandysmului. *La Belle Epoque de l'Opium* urmăreşte pătrunderea drogurilor în lumea literară şi, în genere, în lumea boemei artistice, de la romantici pînă spre anii '30-'40 ai secolului trecut. E o descriere sistematică şi, în primele capitole, riguros ştiinţifică a drogurilor, punctul de plecare fiind cunoscuta clasificare din 1924 a lui Louis Lewin, care distingea cinci grupe mari: *Euphorica* (opiu, cocaină), *Phantastica* (halucinogenele), *Inebriantia* (alcoolul, eterul, cloroformul), *Hypnotica* (veronalul, kawa-kawa), *Excitantia* (ceaiul, cafeaua, tutunul etc.). Multe din aceste droguri au mai întîi o întrebuinţare terapeutică; scăpate de sub control, ele se răspîndesc cu repeziciune şi devin fenomene la modă. Morfina, spre exemplu, e utilizată în războiul franco-prusac din 1870-1871 pentru a alina suferinţele fizice şi stările depresive; un deceniu mai tîrziu, pătrunsese în mediile artistice, şi nu numai, printr-un fenomen de adevărată „contagiune mentală". Cocaina începe să se răspîndească în perioada imediat premergătoare primului război mondial şi cunoaşte apogeul în „les années folles". Dar ceea ce îl interesează pe Arnauld de Liedekerke înainte de toate sînt legăturile dintre droguri şi literatură. Prima mărturie literară de amploare privind cocaina pare să fie romanul *Mortală neputinţă*, apărut în 1903 sub semnătura a doi autori, Georges Normandy şi Charles Poinsot. Eterul a avut cîţiva adepţi de marcă în lumea literelor: Maupassant, Jean Lorrain, Max Jacob. Opiul e prin excelenţă romantic: Thomas de Quincey, bineînţeles, dar şi Coleridge, Walter Scott, Dickens, Elizabeth Barret Browning, Willie Collins. Alphonse Rabbe s-a sinucis (în 31 decembrie 1829) cu o doză masivă de opiu. Altă victimă a fost romanticul minor Aloysius Bertrand (autorul lui *Gaspard de la nuit)*. Théophile Gautier a reuşit să nu devină dependent de haşiş, pe care l-a experimentat doar din curiozitate; Baudelaire însă, cum se ştie, era un opioman înrăit. În fapt, Baudelaire face tranziţia între frenezia romantică şi fatalismul morbid al „sfîrşitului de secol": „Romanticii, scrie Liedekerke, găsiseră în paradisurile artificiale un răspuns la curiozitatea lor pentru stările neobişnuite, găsiseră drumul visului, o anume stimulare intelectuală. (...) Decadenţii, în schimb, prin fatalismul şi simţul acut al zădărniciei oricărui efort, vor cere otrăvurilor să le întreţină nevrozele. Vor aştepta de la ele mai ales uitarea şi moartea..."

Galeria de personaje pe care o reconstituie autorul (ce include în carte şi o consistentă antologie de texte) e de o mare varietate. Toxicomania e asociată nevrozei, cuvînt magic în epocă, precum şi unui sentiment de îngrozitoare oboseală, provocat de gîndul că viaţa nu merită trăită. Maupassant recurge la eter, cocaină, morfină, haşiş, pentru a încerca să scape de obsesii şi de senzaţia de epuizare cerebrală. Laurent Tailhade se află, întîmplător, într-un restaurant la modă de pe rue de Tournon cînd explodează, pe 4 aprilie 1894, o bombă pusă de anarhişti; grav rănit, (pierde un ochi şi un braţ) va recurge la morfină şi va urma apoi, vreme de trei ani, o chinuitoare cură de dezintoxicare. Jean Lorrain, *dandy*, homosexual, afişîndu-se ca atare fără nici un fel de reţinere, dependent de eter, a dat poate cea mai completă şi mai colorată imagine a lumii mondene şi artistice unde drogurile sînt omniprezente. Exoticii: Pierre Loti, Claude Farrère (acesta din urmă avînd drept deviză: „Viaţa = Vis. Opiu = Realitate"). Avangardiştii: futurismul şi dadaismul sînt, nu ezită să afirme Liedekerke, „mişcări artistice de cocainomani". Apoi Francis Carco, Mirbeau, Toulouse-Lautrec, Jarry, Fargue, Marcel Schwob, Apollinaire, Max Jacob, Picabia etc.: unii iau droguri toată viaţa, alţii intermitent. Jacques Vaché, adorat de suprarealişti, se sinucide cu opiu. Artaud e un toxicoman înveterat, iar drogurile îi vor însoţi prăbuşirea progresivă în nebunie. Halucinant e destinul lui Roger Gilbert-Lecomte, mare speranţă a poeziei suprarealiste, ajuns o ruină şi sfîrşindu-se la nici treizeci şi cinci de ani.

Dincolo de dramele existenţiale, de experimentele artistice, de mitologia romantică şi de cea decadentă, drogul apare în primul rînd ca modalitate de a *uita* de necazurile şi stupiditatea vieţii. În definitiv, însuşi Thomas de Quincey, în *Confesiunile unui opioman englez*, aşează la un moment dat discuţia pe terenul banalităţii cotidiene: „Dacă salariile urcau puţin sau era de aşteptat să urce, dacă livra de pîine era ceva mai ieftină sau se zvonea că ceapa şi untul se vor ieftini – eram fericit, dar dacă se întîmpla contrariul, opiul mă ajuta să mă consolez oarecum."

Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Primul *rave* românesc

Există o accepţiune foarte recentă a cuvîntului *rave* – petrecerea cu DJ, *techno*, *house*, lumini orbitoare şi mult, mult *ecstasy*. E ceva deja fumat *la ei* şi care prinde *la noi* de vreo doi, trei ani. În Bucureşti o reţetă simplissimă se foloseşte cu mare succes la copiii noilor îmbogăţiţi postrevoluţionari: se aduce un DJ (numărul cutare mondial sau numărul unu în Papua Noua Guinee), se face o promovare masivă, se pune *bodyguard* la uşă şi în parcare şi se aşteaptă merţurile şi 4x4-urile care nu întîrzie să apară. Buna educaţie a publicului-ţintă care confiscă prin puterea de cumpărare aceste evenimente a făcut ca scena de club bucureşteană să ajungă o extensie de toamnă, iarnă şi primăvară a discotecilor din Mamaia: dominată de prostul gust nătîng şi orgolios al celor care nu ştiu să se îmbrace, să vorbească sau să decoreze un spaţiu.

În anii '60, cînd *rave* a ieşit din *Webster* unde însemna ceva între *zbucium* şi *entuziasm* şi a intrat în argoul monden, *rave*-urile erau petrecerile *mods*-ilor, tinerii profesionişti sau studenţi care-şi spuneau moderniști (de unde abrevierea), distanţîndu-se prin idei şi exprimare artistică de conservatorismul parohial britanic şi, ulterior, prin stil şi un veritabil interes pentru modă, de gustul monomaniac al unui rocker sau de lipsa de gust a unui *Teddy Boy*. Întîmplarea face că Bucureştiul întreţine de o bună bucată de timp o lume foarte asemănătoare acestor *mods*: creatori-curatori-consumatori de arte alternative, tineri profesionişti-studenţi-şomeri care se joacă noaptea cu platanele şi vizualurile electronice, vorbitori-scriitori-cititori cu educaţie cosmopolită, vestimentaţie extravagantă şi conversaţie inteligentă. Sînt oamenii care pornesc revistele-parazit, care fac expoziţii pe telefonul mobil, care-şi transformă apartamentele în locuri de expunere, care pornesc *flash-mob*-uri şi care protestează împotriva globalizării, a războiului sau a conformismului european (mergînd pînă la a-l scoate din sărite pe preşedintele Parlamentului European – explicaţia o găsiţi sub formă de drapel în revista *Ideea)*.

Sîmbătă noapte Bucureştiul a găzduit prima petrecere de amploare parcă făcută pentru aceşti oameni. Fără copii de mafioţi sau de afacerişti dubioşi, fără *bodyguarzi* mitocani, fără *stripperi* şi aproape fără pupile dilatate sau irişi înroşiţi. Dar cu: expoziţia de fotografie a lui Ştefan Cosma într-o fostă Casă de Cultură Studenţească, un exerciţiu *live* de graffiti, VJ-ing original de cea mai bună calitate, lume îmbrăcată extravagant, dar cu gust, doi DJ-i români şi unul britanic, cu o muzică mai colorată decît başii obişnuiţi de club şi aproape numai cu lume bună. Autorii, un francez, o română şi o hispanică pe jumătate britanică, răspund la numele *The Social* şi la adresa *us@thesocial.ro* şi promit să persevereze în organizarea acestui gen de evenimente. Cărora eu le-aş spune fără mari probleme *rave*-uri. Şi m-aş chinui să smulg cuvîntul din uzul ţoapelor care l-au adus cu *bussines-class*-ul la Bucureşti acum cîţiva ani. Petrecerea *The Social* de acum două sîmbete ar deveni, astfel, primul *rave* românesc adevărat, prima adiere de bun gust pe scena de club de la noi.

Alex. Leo ŞERBAN

de ce *nu* e cool

Victor Ponta

- Pentru că nu face nici-un efort de-a fi.
- Pentru că se-mbracă aşa cum se-mbracă.
- Pentru că se tunde aşa cum se tunde.
- Pentru că are ochelarii pe care-i are.
- Pentru că, deşi au existat – în istorie – indivizi cu mutre nefericite care ascundeau geniul, aceia au fost – în general – savanţi sau artişti, ceea ce nu e cazul lui V.P. Plus că nu poate fi vorba de geniu.
- Pentru că trăim într-o civilizaţie a imaginii, iar V.P. încă n-a aflat acest lucru.
- Pentru că trăim într-o civilizaţie a imaginii, iar V.P. încă n-a aflat acest lucru şi nici nu şi-a angajat un „stilist" să-l ajute să-nveţe.
- Pentru că, în special pentru un politician, imaginea este totul, iar imaginea lui V.P. este cum este, adică nimic.
- Pentru că V.P. şi-a creat „imaginea" băiatului-şmecher-care-nu-te-lasă-să-vorbeşti (vezi linia Vadim-Năstase-Agathon), numai că această „imagine" merge ca nuca-n perete cu imaginea premiantului stîngaci de la vreun liceu industrial, anii '80 (ochelari, tunsoare, haine etc.).
- Pentru că – trebuie spusă şi asta –, atunci cînd te cheamă „Ponta", nimeni nu se gîndeşte la (Vasile) Conta, ci la Pilat din Pont.
- Pentru că, ghinion, unii se nasc cu handicapuri (ochelari, nume etc.) şi nici o instanţă din lume nu poate să schimbe chestia asta: viaţa e nedreaptă şi lumea e rea şi parşivă; pentru reclamaţii, adresaţi-vă Sus.

P.S. Acest text (ca şi altele din această pagină) şi-a propus să încalce cu bună ştiinţă tabuurile generale şi cele particulare – aici, regulile jurnalistice care impun să nu faci referinţă la aspectul fizic sau patronimic al persoanelor.

ECDL Permisul European de Conducere a Computerului

Ai ~~carte~~, ai parte!

ANDRECO EDUCATIONAL, centru de instruire şi testare acreditat internaţional, editorul manualelor ECDL, organizează pe perioada vacanţei de vară cursuri şi testări, cu preţuri speciale pentru elevi şi studenţi, în vederea obţinerii Permisului European de Conducere a Computerului. ECDL – European Computer Driving Licence – este cel mai răspândit program de certificare a aptitudinilor de operare pe computer. Recunoscut de firme şi instituţii din peste 135 de ţări, Permisul ECDL este pentru domeniul IT similar cu certificări de genul Toefl sau Cambridge, care atestă cunoştinţele de limbi străine. Pentru detalii şi înscrieri sunaţi la:

211.26.00 sau accesaţi www.andreco.ro

Bursele JTI pentru jurnalişti

Fundaţia Freedom House anunţă ediţia a V-a a programului **Bursele JTI pentru jurnalişti.** Programul constă în stagii de pregătire profesională avansată, cu o durată de 8 săptămâni, în cadrul unor prestigioase instituţii de presă din Statele Unite ale Americii.

Programul este deschis jurnaliştilor specializaţi în domeniile economic, politic şi social, care îndeplinesc următoarele condiţii de participare:

Vîrsta: maxim 35 ani

experienţa profesională: minim 3 ani

Preselecţia candidaţilor se va face pe baza portofoliului iar *selecţia* pe baza unui interviu.

Dosarul de înscriere va conţine:

● Curriculum Vitae; ● Formular de înscriere (disponibil via e-mail sau la sediul Freedom House); ● Fotografie tip paşaport; ● Portofoliu (3 materiale de presă relevante pentru domeniile anunţate); ● Trei scrisori de recomandare.

Data-limită de depunere a dosarelor de înscriere este *30 iulie 2004.*

Pentru depunerea dosarelor şi obţinerea de informaţii suplimentare, vă puteţi adresa Fundaţiei Freedom House: B-dul Ferdinand 125 et. 1 ap. 2, sector 2, Bucureşti. Telefon: 253.28.38; 0722.205.549; 0740.089.253 Fax: 253.00.63, e-mail: freedomhouse@kappa.ro; marinescu@freedomhouse.ro

„Furia celui care nu poate avea o relaţie normală cu ţara sa“

– interviu cu Maria RUS BOJAN –

„Shake the limits“ („A zdruncina limitele“) *este un proiect în domeniul artelor vizuale coordonat de Maria Rus Bojan în cadrul unui ansamblu mai larg de programe de schimburi culturale* (Re:Location & Shake) *între şapte ţări europene. Expoziţia, deschisă la Muzeul Naţional de Artă Contemporană, va avea punctul culminant în data de 9 iulie o dată cu emisiunea de televiziune în direct* Shake Night; *proiectul cuprinde o serie de artişti români tineri, cunoscuţi deja la noi şi în străinătate şi aflaţi într-o permanentă „depăşire a limitelor“, proprii, obiective sau organizatoric-manageriale şi de reaşezare artistică în spaţiul european.*

Un proiect cu o participare foarte numeroasă, diversă şi prestigioasă. Cît de important este un asemenea proiect pentru România?

Re:Location & Shake este un program de schimburi culturale important pentru toate cele şapte ţări participante, deci, implicit, şi pentru România. Ar trebui să încep prin a menţiona faptul că numărul de persoane şi instituţii care au contribuit la realizarea proiectului este unul cu adevărat impresionant. Nu pot, aşadar, să vorbesc doar în numele meu, ci în numele unei echipe formate iniţial din şapte oameni, echipă care în timp s-a dublat, sau chiar s-a triplat. Propunerea noastră a fost aceea de a reconsidera schimburile culturale într-un moment de profundă transformare europeană. Cum mai toţi dintre noi aveam deja o experienţă asumată ca manageri de centre de artă, în calitate de curatori sau producători de expoziţii internaţionale, interesul nostru a fost acela de a depăşi acest nivel, aducînd în prim plan concepte noi, capabile să devină puncte de plecare pentru practica artistică sau pentru schimbul instituţional. Graţie susţinerii consistente din partea Uniunii Europene, această încercare s-a transformat într-un succes internaţional recunoscut care ne aduce fiecăruia dintre noi satisfacţii profesionale deosebite.

În ce priveşte secţiunea românească din cadrul proiectului, au existat numai beneficii ca urmare a implicării noastre ca partener egal: la o primă evaluare, dintr-un număr total de 150 de artişti participanţi din mai multe ţări europene, 30 au fost din România, iar publicaţia editată în două volume la Luxembourg conţine un capitol tradus şi în limba română. Dacă mai adaug aici şi faptul că, în luna iunie a acestui an, un număr important de reviste de artă contemporană din toată Europa semnalează expoziţia de la Bucureşti, pot să afirm că este pentru prima oară cînd un proiect românesc beneficiază de acelaşi tip de promovare ca evenimente de la Paris, sau din alte capitale artistice europene consacrate. Şi încă proiectul nu s-a încheiat, momentul culminant al întregii manifestări va fi în data de 9 iulie, cînd va avea loc emisiunea de televiziune în direct *Shake Night*.

Aparent, proiectul se adresează unui public destul de restrîns, cunoscător într-ale artei. În ce măsură poate pune o cărămidă la „imaginea României“? Sau – tocmai pentru că este destinat unor elite – impactul său se opreşte la acest nivel, fără consecinţe asupra imaginii de ansamblu a României?

Acest proiect se adresează unui public larg, nu elitelor. De altfel, cele două expoziţii realizate în colaborare cu colegii noştri de la Luxembourg şi Linz au avut deja un număr mare de vizitatori şi au stîrnit vii dezbateri în presa internaţională.

Este foarte adevărat că în România arta contemporană este, încă, atît de izolată, încît ne apare de-a dreptul elitistă. Dar această situaţie se va schimba în următorii ani, deoarece nu mai putem persista în prostia de a nu admite că şi în artă există progres. Este destul să consultăm evaluările de specialitate de la Centrul Pompidou de la Paris, Bienala de la Veneţia sau de la Bienala Manifesta (recent deschisă la San Sebastian în Spania) ca să constatăm că arta contemporană are un public de milioane de vizitatori. Vorbim, deci, de un fenomen de masă, nicidecum de unul destinat elitelor. Tocmai de aceea, evenimentele de artă contemporană de această amploare nu mai sînt demult ignorate de specialiştii în comunicare, ci dimpotrivă, sînt ocaziile cele mai potrivite pentru a experimenta noi strategii de imagine. Mă refer la puterea artei de a comunica mesajele cele mai sofisticate, nu la acţiuni cu scop propagandistic care nu-şi găsesc defel locul în arta contemporană.

Aştept, deci, cu interes momentul în care Ministerul Culturii se va trezi din visul strămoşesc şi va admite că în mileniul trei prezentarea României trebuie făcută în cadrul unor astfel de evenimente internaţionale cu impact real pentru publicul larg. Şi, dacă se poate, pe monitoare de plasmă de ultimă generaţie, nu pe pînza ţesută de mama lui Ştefan cel Mare.

Este greu să „montezi“ un asemenea proiect? Din ce cauză/cauze?

Evident că nu e simplu să montezi un proiect, de oricare tip sau anvergură ar fi! Asta pentru că societatea românească nu este încă pregătită structural pentru a gîndi şi aplica idei constructive formulate în proiecte pe termen mediu şi lung.

Nu doresc să mă lansez într-o critică a societăţii artistice de la noi, căci, pînă la urmă, invariabil, acolo se ajunge dacă se face o analiză justă a contextului românesc. Ce pot să spun este că labilitatea şi defecţiunile din sistem determină orice specialist care vrea să-şi vadă lucrarea terminată să lucreze de trei ori mai mult decît oriunde altundeva în Europa şi acest lucru nu este normal. Firesc este să ai un singur plan de urmat, nu zece planuri adecvate oportunist la contextul veşnic schimbător în care se întîmplă proiectul. Neexistînd stabilitate, nu există nici interes pentru a construi ceva durabil. Şi, automat, dispare şi motivaţia de a mai iniţia orice fel de proiect.

Pînă la urmă, atunci cînd se pune problema participării româneşti la astfel de proiecte, problema fundamentală e că „nu avem artişti/conţinuturi de comunicat“ sau că nu avem instituţii, structuri manageriale capabile să „ambaleze“ conţinuturile şi să le prezinte în „haină europeană“?

Avem şi artişti şi conţinuturi „grele“ de comunicat. Avem şi instituţii şi tot ce ne trebuie ca să ambalăm orice în haina europeană. Ce nu avem este un management adecvat, o reală şi eficientă coordonare a structurilor deja existente. Nu trebuie să afirm eu un adevăr deja ştiut de toată lumea: România este o ţară de o sută de ori mai frumoasă şi interesantă decît atîtea altele din lumea asta largă. Nu ştim însă ce să facem cu această frumuseţe, nu ştim cum să o punem în valoare şi nici nu o preţuim. Ba chiar o negăm. Cu furia celui care nu poate avea o relaţie normală cu ţara lui. Cioran nu a făcut altceva decît a exprimat aceste frustări care zac în sufletul fiecărui român care aşteaptă mai mult de la ţara lui decît aceasta poate da.

Problema noastră nu este, aşadar, cea legată de conţinut, ci aceea că nu reuşim să ne depăşim această stare de permanentă negare.

Care sînt satisfacţiile şi insatisfacţiile pe care le ai ca manager cultural atunci cînd faci asemenea proiecte?

A fost un proiect epuizant, nu numai pentru mine, ci pentru întreaga echipă care a lucrat la organizarea lui. După o muncă atît de intensă, orice vorbă bună, orice apreciere este ca o ploaie benefică generatoare de energie. În ce mă priveşte, aş putea să afirm că principala mea satisfacţie a fost că am reuşit să depăşesc această situaţie de permanentă negare şi să merg mai departe în ciuda unei situaţii care, la un moment dat, mi-a apărut ca imposibilă. M-am bazat, însă, pe oameni şi instituţii care au înţeles imediat cît este de important ca în comunitatea artistică din România să se lanseze un mesaj pozitiv. Iar faptul că susţinerea financiară a părţii române a venit aproape integral din partea unei instituţii aflate în subordinea directă a guvernului – Agenţia de strategii guvernamentale –, acest lucru este cel mai îmbucurător dintre toate. Pe de altă parte, în tandem cu colega mea, Irina Cios, am reuşit să demonstrăm că zona independentă este mult mai dinamică şi mai plină de resurse decît se poate imagina şi că este posibil să gestionezi un astfel de proiect chiar şi în cele mai dificile condiţii. Nu ne aşteptăm la medalii, ordine cavalereşti sau aprecierea confraţilor. Acestea, conform algoritmului tipic românesc, vor veni atunci nu vom mai avea nevoie de ele. Dacă vor veni.

Care e „sensul“ acestui proiect? De ce „re-location“, de ce „limite“?

Ideea de bază a întregului proiect a fost aceea de a aduce în discuţie noţiunea de spaţii, de re-locare a acestora pe mai multe nivele. Spaţiul fizic, mental şi social sînt nivelurile care construiesc spaţiul contemporan, comunicarea dintre ele asigurînd ceea ce numim dinamica vieţii cotidiene. Era firesc, aşadar, ca preocuparea noastră să se centreze mai întîi pe acţiunea de „raţionalizare“ a spaţiilor celor mai diverse, care au intrat în contact prin voinţa noastră. Am denumit acest efort de adaptare la mereu alt context spaţial *relocation*, preluînd un termen din limba engleză, utilizat frecvent în limbajul imobiliar.

Cum fiecare spaţiu se defineşte prin conţinutul său, s-a introdus automat şi ideea de identitate spaţială. Arta nu este altceva decît o obiectivare a spaţiului trăit emoţional, obiectivare ce-şi găseşte resursele în producerea de reprezentări, de semne sau relaţii care se organizează după o anumită ordine sau ideologie. În consecinţă, „Shake the limits“ nu este altceva decît o strategie de „producere de spaţii“, concepută anume pentru a accesa coduri artistice cît de diverse, permiţînd o recunoaştere reciprocă a sistemelor culturale, fără a fi introdusă vreo formă de ierarhizare valorică.

Am ales sintagma „Shake the limits“ pentru a numi această acţiune pe care am provocat-o expres, în ideea de a studia cum artiştii din zonele aşa-zis periferice ale continentului european se manifestă şi îşi asumă problemele care decurg din această condiţie.

În alt plan, mai abstract, limita este un principiu de organizare, un concept de identitate care ne defineşte pe fiecare dintre noi. Dialogul dintre limitele noastre, interioare sau exterioare, permanenta dorinţă de depăşire a acestora, nu sînt altceva decît o altfel de exprimare a ideii de libertate.

Acest *shake* al limitelor are deci rostul de a atrage atenţia asupra zbaterilor fireşti pe care fiecare dintre noi le are în eterna luptă cu sine însuşi.

Rezultatul concret al acestui *shake* este această expoziţie care ilustrează într-o manieră extrem de diversă preocupările artistului contemporan din perimetrul european.

interviu realizat de Mircea VASILESCU

trend inţe

Ce nu mă interesează în cultura română

De vreo cîţiva ani buni, urmăresc constant paginile de cultură din şapte cotidiene, toate săptămînalele şi revistele lunare. Întîi, pentru că una dintre atribuţiile mele de serviciu este monitorizarea presei. Apoi, o fac cu plăcere, acesta fiind şi unul dintre visurile mele din studenţie.

Există cîţiva cronicari, de exemplu, pe care am ajuns să-i „simt“ atît de bine, încît aş putea să le fac un grafic cu stările lor „de graţie“ din ultimul an. Sau aş putea paria pe ce va scrie criticul X despre autorul Y etc., etc. În ultima vreme, m-am surprins dezvoltînd un soi de rezistenţă pasivă faţă de felurite aspecte ale vieţii noastre culturale. Le văd şi îmi feresc instinctiv capul. „Am o problemă!“ mi-am zis. Şi atunci m-am gîndit să fac o listă cu lucrurile care nu mă interesează. Deocamdată e la faza de *brainstorming:*

- gîlceava înţelepţilor. O evit cu un sentiment de jenă. De la un punct încolo, nu mai văd nici o diferenţă între spiritul pamfletar al unui om de cultură şi verva unui om de fotbal, care, după ce te numeşte „idiot“, susţine c-a folosit o metaforă;
- certurile „tinerilor“, uneori mai aprige şi mai „sub centură“ decît cele ale „greilor“;
- urechelile „greilor“ administrate „tinerilor“, în buna tradiţie a perpetuării unei mentalităţi cazone la nivelul întregii societăţi;
- discuţiile interminabile despre dosarele securităţii. Ar trebui să aibă loc, însă de cele mai multe ori citesc doar afirmaţii de „microbişti“, scrise din auzite. Cît despre deconspirările realizate, mărturisesc că mă uit peste lista celor care au făcut poliţie politică la fel de curios ca atunci cînd dau peste cîştigătorii promoţiei Colgate;
- anchetele despre sensul literaturii şi cele despre lupta dintre generaţii;
- editorialele tip „actualitatea“ lui Agârbiceanu sau a lui Nietzsche; întîlnesc uneori informaţii culturale atît de „actuale“, încît nu m-ar mira ca la un moment dat să citesc o ştire de ultimă oră despre moartea lui Goga;
- cronicile literare care povestesc cartea, fără curajul afirmării vreunei judecăţi;
- rubricile împietrite în care autorul se autopastişează la nesfîrşit;
- vaietele scriitorilor că nu mai există cititori şi, în genere, oameni simpli interesaţi de cultură;
- păşunismul stîrnit în jurul sabiei lui Ştefan cel Mare şi Sfînt.

Atît să fie şi mi se pare deja foarte mult. Nu-i grav că nu mă mai interesează pe mine, ci că ar mai putea fi cîţiva care gîndesc asemenea mie.

Florin LĂZĂRESCU

Simona SORA

puzzlecturi

Utopiile necesare

● Mario Vargas Llosa, *Paradisul de după colţ*, trad. de Mariana Sipoş, Editura Humanitas, 2004.

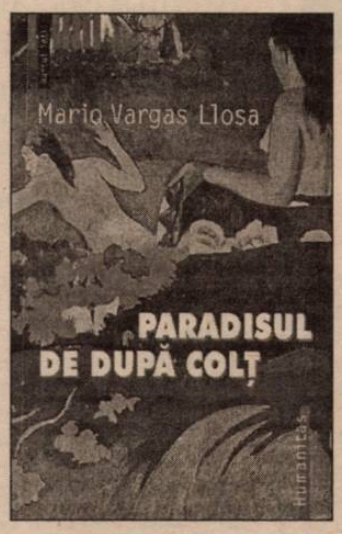

Poate nu e lipsit de importanţă să ne întrebăm de ce cultura română nu prea are veritabile utopii. De ce nu avem şi noi un Thomas Morus, un Campanella sau măcar un Huxley? Să fie *Tinereţe fără bătrîneţe*... o utopie, aşa cum pare a crede Călin Mihăilescu? Sau „iubirea cea sfîntă prin care se *înfirează* telegraful dintre suflete“ din *Sic Cogito* de Hasdeu? O fi *Ţiganiada* o viziune utopică a istoriei? Iar *Levantul* o utopie postmodernă a literaturii? Să fie oare *Uşa interzisă* o utopie a mărturisirii ce conturează un non-loc în care „clocoteşte viaţa morală a fiecăruia dintre noi“? Se pare că utopia răsare, în deplina-i splendoare, mai ales atunci cînd plecăm de la ipoteza inexistenţei (sau imposibilităţii) sale...

Literatura hispano-americană nu duce deloc lipsă de utopii. Maeştrii realismului magic, de la Carpentier la Márquez sau de la Juan Rulfo la Cortázar şi Carlos Fuentes, au ilustrat genul din plin, iar despre utopiile şi distopiile lor istorice, politice, dar mai ales miraculoase s-au scris biblioteci întregi. Llosa, însă, nu părea bîntuit de morbul utopic. Infinita plasticitate a realităţii (transfigurate) părea să-i ajungă peruvianului obsedat de „adevărul minciunilor“. În ultimul său roman, însă, Llosa demontează – cu uimitoarea sa adecvare narativă – două utopii, punînd faţă în faţă biografiile Florei Tristán, precursoare a feminismului şi militantă din vremea socialismului utopic, şi pe cea a nepotului ei, Paul Gauguin, Ulise rătăcitor la capătul lumii, căutînd un imposibil paradis. Totuşi, nu avem, în *Paradisul de după colţ*, o utopie, ci doar un discurs empatic şi interogativ despre resorturile personajului utopic. Cum ia naştere personajul utopic? Cît e, în el, construct şi cît e adecvare la promisiunea unei alte realităţi? Cît e nebunie şi cît vizionarism? – iată cîteva întrebări, la care biografiile paralele ale celor două personaje fantast-înrudite răspund, fiecare, cu alte întrebări.

Flora Tristán, supranumită *Madame-la-Colère,* nu e sensibilă decît la utopia socială a *Uniunii Muncitoare*, organizaţie descrisă în cartea sa şi pe care, într-un turneu crepuscular prin Franţa, încearcă să o propovăduiască. Ajutată sau sabotată de saintsimoniştii şi fourieriştii momentului (turneul durează un an şi jumătate, începînd la 4 februarie 1843 şi încheindu-se cu moartea ei, la Bordeaux), Flora străbate, cu stindardul libertăţii şi egalităţii, medii diverse şi zone tenebroase unite de o promiscuitate care îi repugnă frumoasei (şi uşor frigidei) „Andaluze“. Povestea ne-o spune (şi i-o spune, adresîndu-i-se direct, cu o tandreţe nesfîrşită) un narator implicat care a citit cu mare aplecare *Peregrinările unei paria*, dar şi romanele militantei, modeste literar, dar atît de pasionate de „cauză“. El face trimiterile necesare, în biografia ambiguă a „Floritei“, explică efectele şi cauza, nuanţează psihologic şi (uneori) se lasă păgubaş, extrăgîndu-se obosit dintre mobilurile contradictorii care o animă pe autoarea broşurii *despre Necesitatea de a oferi o bună primire străinelor.*

Trebuie să recunosc că *Madame-la-Colère* nu e un personaj prea simpatic. Utopia ei este uscată şi aridă, iar Llosa pare a scrie (pe alt ton decît în *Istoria lui Mayta*) mai degrabă despre obstinaţie, orbire şi mutilare decît despre începuturile (furtunoase) ale socialismului utopic. Ce a rămas viu (demn de povestit) din frumoasa Flora Tristán (e remarcabilă, priviţi-o în orice enciclopedie) şi din temperamentul ei coleric şi necanalizat, din utopia feministă, din ura ei otova pentru bărbaţi şi proşti, din frigiditatea-armă, temporizată însă de tot felul de planuri burgheze eşuate? Mai nimic, pare să spună Llosa, scriind o istorie cu corset şi încheiată la toţi nasturii, în care poveştile peruviene ale unui paradis pierdut se suprapun peste utopia paradisului terestru al egalităţii sociale. Rămîne poate imaginea Florei cu umbrelă roşie şi lunetă, martoră a unui ridicol război civil în care o bandă de soldaţi beţi se împuşcă între ei, rămîne iubirea ei pentru poloneza Olympia (în celălalt plan al romanului, *Olympia* lui Manet este singura femeie de care Gauguin nu s-a plictisit vreodată) şi, poate, vocaţia ei autentică de luptătoare pentru o cauză care o depăşeşte.

Urmărirea vocaţiei este şi utopia lui Gauguin (Koke, cum îi spun tahitienii şi apoi locuitorii din Insulele Marchize), însă această urmărire cu orice preţ este, aici, o adevărată desfăşurare vitală, în cunoştinţă de cauză şi restituită de Llosa, din măruntaiele creaţiei, cu o măiestrie ce te lasă visător. Limpezimea frazei – în care se amestecă nu doar două-trei timpuri narative, cîteva personaje dîndu-şi cuvîntul *à tour de rôle*, dar şi amintirea-ecran a nucleului inamovibil al unei vieţi, „viciul tîrziu“, aproape personificat, al picturii – e pecetea maestrului invidiat de toţi capii Boomului, care a decis acum să păşească în felul său inconfundabil pe terenul minat al utopicului. Căci ce altceva este convertirea tîrzie a unui fost marinar şi agent de bursă, solid însurat cu o „Vikingă“ şi tată a cinci copii, la vocaţia picturii, dacă nu cea mai himerică, mai improbabilă şi mai pîndită de ridicol utopie? De aici, toate celelalte utopii, subordonate şi complementare, însă la fel de necesare. În primul rînd căutarea paradisului pierdut, mit/utopie, atît de conotat literar, fuga „în căutarea unei lumi pure şi primitive, unde arta... va fi o îndeletnicire vitală, religioasă şi sportivă, şi unde un artist, pentru a mînca, nu are nevoie decît, ca Adam şi Eva în Grădinile Edenului, să ridice braţele şi să-şi culeagă hrana de pe crengile copacilor roditori“; apoi utopia luciferică a creaţiei din nimic, după „exemplul Maestrului Divin“; utopia credinţei întrevăzute în Bretania, prin cuplul angelic Madeleine-Émile, întîmplare premonitorie pentru descoperirea naturii ambivalente a pictorului, în Tahiti; utopia androginică, dorită, aşteptată şi pictată în final în portretul, imposibil de prins, al *Vrăjitorului din Hiva Oa;* utopia prieteniei cu Van Gogh la Casa Galbenă din Arles; utopia libertăţii; utopia iubirii.

Ca şi *Rayuela* lui Cortázar, *Paradisul...* e un joc cu final ştiut. Dacă în şotronul primului, însă, jucătorul avea în faţă mai multe opţiuni şi o armă (piatra), în paradisul de la celălalt colţ (un joc de copii pe care îl juca şi micul Paul la Lima, îl joacă şi fetiţele din Insulele Marchize) jucătorul e legat la ochi şi se învîrte în cerc, neavînd altă şansă decît răspunsul *bun* la întrebarea: „Aici se află Paradisul?“.

În foarte plastica traducere a Marianei Sipoş, paradisul e „după colţ“. O variantă (doar de dragul interpretării) a titlului lui Llosa *(El Paraíso en la otra esquina)* ar putea fi *Paradisul (de) la celălalt colţ*, variantă care introduce varianta amînării, a temporizării, a raţionalizării ca răspuns la utopie. Mai e puţin, mai e ceva de mers pînă la cealaltă răspîntie, unde totul se va aranja, par să spună şi Flora Tristán în turneul ei egalitarist, şi sălbaticul Gauguin peregrinînd în căutarea tatuajului ce apără puritatea sufletului. Numai că amîndoi cad, în mod previzibil, în capcana ultimei utopii, ce-i îndepărtează întotdeauna, cu încă puţin, de limanul promis.

Dilema veche vă recomandă

● Nick Hornby, *Febra stadioanelor* (traducere de Andrei Gorzo, Editura Polirom, 2004). Fiindcă nu am vrut să vă manipulăm facil în timpul europenelor de fotbal, fiindcă totul s-a terminat acolo prin invocarea lui Socrate şi a zeilor din Olimp, e cazul să citiţi acum acest jurnal de bord al unui englez care ţine de la 8 ani cu Arsenal, face o psihoză fotbalistică şi devine astfel, la 31 de ani, un scriitor în toată puterea cuvîntului, dintre aceia care pot descrie o ţară printr-un nimic de ofsaid. (Radu Cosaşu)

● Expoziţia „Balcic – culoare şi sentiment“, deschisă pînă pe 1 august la Muzeul Naţional de Artă al României (Calea Victoriei nr. 49-53), unde puteţi putea vedea picturi din epoca de glorie a Balcicului – casele portocalii-albastre, cafenelele şi cimitirele tătăreşti, Palatul Singurătăţii (Tenha Yuvah) sau hieraticul Deal Alb – semnate de Petraşcu, N. Dărăscu, Tonitza, Iser, Al. Satmari, Theodorescu-Sion şi alţii. (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Videoteca ambulantă

● *Kill Bill Vol. 2* (SUA, 2004), de Quentin Tarantino.

La un moment dat, mireasa (Uma Thurman) pornită să-l ucidă pe Bill (David Carradine) cade în mîinile lui Budd (Michael Madsen), care îi propune următorul program: „Vei fi arsă, oarbă şi îngropată de vie“. Cu alte cuvinte, vei petrece o seară plăcută în lumea lui Quentin Tarantino. Cei doi sînt nevoiţi să sacrifice o parte din distracţie, dar salvează esenţialul: mireasa e îngropată de vie. Instalată în sicriu, ea îşi lasă gîndul să zboare înapoi la vremurile fericite cînd era instruită şi insultată de maestrul Pei Mei (Gordon Liu). Maestrul avea o barbă albă, pe care şi-o tot arunca peste umăr ca pe-o eşarfă, şi două şomoioage de vată în loc de sprîncene. Ajunsese la un nivel atît de înalt de spiritualitate, încît nu-i păsa că, după toate aparenţele, vocea lui ieşea din gîtul unei alte persoane (aflate, eventual, în altă ţară) şi nu se înţelegea neam cu mişcările buzelor; o altă dovadă de superioritate era faptul că nu se lăsa afectat nici de culorile sărăcăcioase ale lumii sale, nici de transfocările epileptice ale operatorului – îşi accepta senin condiţia de personaj într-un film de arte marţiale produs la Hong Kong în anii '70. Tarantino ne mai dovedeşte o dată cît de bine cunoaşte lumea maestrului şi, în astfel de momente, *Kill Bill* funcţionează ca parodie. Însă are şi alte ambiţii, a căror anvergură devine evidentă în *Vol. 2.* Tot *Vol. 2* întregeşte portretul unui cineast în impas.

Tarantino nu e primul autor care descoperă o anumită poezie în filme pe care nimeni nu le lua în serios şi împărtăşeşte această descoperire prin intermediul propriilor filme; ceva de genul ăsta făcuseră şi cineaştii francezi din Noul Val. Nu e primul care încearcă să creeze o mitologie cinematografică pornind de la o altă mitologie cinematografică; ceva de genul ăsta a făcut şi eroul său, Sergio Leone, care a impus o nouă imagine a Vestului american *ignorînd* Vestul (era italian) şi pornind de la felul în care, copil fiind, percepuse *western*-ul. Dar Tarantino merge mai departe decît autorii francezi, a căror pasiune pentru cultura pop americană era doar un fir printre altele în textura filmelor şi a vieţii lor şi despre care Radu Cosaşu a scris că l-au învăţat să şteargă orice graniţă dintre un film şi existenţa banală, să ia „această existenţă pentru a o privi drept în ochi ca pe Bogart“ şi să privească „fiecare Bogart ca pe o aventură personală la «Alimentara»“. Tarantino elimină „Alimentara“ şi tot ce ţine de experienţa cotidiană. Şi merge mai departe decît Leone, absorbindu-i mitologia cinematografică (ce se baza pe mitologia altor cineaşti) în propria mitologie. Deci *Kill Bill* e mitologie la mîna a treia – film despre film despre film. În acelaşi timp, e mitologia *junk food*-ului vizual pe care Tarantino l-a consumat pînă cînd a ajuns să se identifice cu el (pe principiul că eşti ceea ce mănînci). E automitologizare: Tarantino ni se prezintă înfăşurat în bandă video ca o mumie. Dar cît de respirabil e aerul unui film despre film despre film? Şi, dacă te apuci să-ţi mitizezi pasiunile şi să te mitizezi pe tine însuţi, nu rişti să nu te mai cunoşti şi să nu le mai înţelegi nici pe ele? Cum altfel se explică dialogul pe care a ajuns să-l scrie Tarantino? Sînt un fan al lui David Carradine (jos pălăria în faţa unei cariere în care e loc şi pentru Ingmar Bergman şi pentru Chuck Norris), dar Bill e un băşinos care nu vrea să spună un lucru pe scurt dacă-l poate spune pe lung („Şi-atunci, într-un gest de generozitate practic imposibil de imaginat...“) şi care e oricînd gata să ţină filmul în loc pe durata unei prelegeri despre Superman („Găsesc toată mitologia din jurul super-eroilor fascinantă.“). Pedanteria asta se vrea şmecheră, dar nu prea ţine de ironie; ţine de răsfăţul adolescentului căruia i s-a spus prea des că se pricepe la vorbe, ţine de izolarea şoarecelui de videotecă. Atunci la ce se referă susţinătorii lui atunci cînd vorbesc despre un film „profund emoţionant“ şi despre o tragedie? Doar nu la momentul în care mireasa îl găseşte pe Bill jucîndu-se cu fetiţa lui, care e şi fetiţa ei. Tarantino se foloseşte de copil ca un realizator de telenovele, dar plasează şi cîteva ocheade – fetiţa adormind cu filmul *Shogun Assassin,* ca să viseze, probabil, la o ţară de basm numită Tarantinia. *Există* ceva emoţionant în spatele acestor secvenţe: imaginea regizorului ţinînd în braţe un vraf de casete video, oferindu-ni-le. Dar e înfăşurat în bandă din cap pînă-n picioare: e inexpresiv.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Opincile de ceară

Unul din sistemele de învăţămînt alternativ acceptate la noi este, după cum se ştie, Waldorf. Copiii pot să înveţe în cadrul acestui sistem pînă în clasa a patra, după care sînt obligaţi să se integreze, dintr-a cincea, în cel tradiţional. Problema celor care au terminat clasa a patra Waldorf este că, în clasa a cincea „normală", au aproape cu toţii rezultate foarte proaste la învăţătură. Pînă în clasa a patra, copiii învaţă cum să se armonizeze cît mai bine cu natura, o natură înţeleasă în sens teozofic, *new-age*-ist („Copii, acum ne rugăm la soare şi să ne umplem de energia lui benefică"; „Copii, îmbrăţişaţi acest copac şi simţiţi seva dătătoare de viaţă a pămîntului" etc.). Copiii ajung să simtă tot felul de energii sau seve, dar sînt insensibili la chestii mult mai puţin subtile, cum ar fi tabla înmulţirii. Şi, în lumea şcolară normală, insensibilitatea acesta se traduce în corigenţe. Perfect adaptaţi la *pulsaţiile* naturii, copiii Waldorf sînt total nepregătiţi pentru jungla socială modernă, cea în care, vai! (cum ar zice Octavian Paler), ne ducem existenţa.

Probabil vă întrebaţi ce legătură are Waldorf-ul cu televiziunea. Asta mă întrebam şi eu, cînd am auzit, pe TVR Cultural, promo-ul la emisiunea *Patrimoniu etno-focloric* a Marioarei Murărescu. Ceva de genul „De cînd nu aţi mai auzit vocea soarelui? De cînd nu aţi mai auzit cîntecul pămîntului?" (îmi pare rău că nu am fost pe fază să notez exact discursul promo-ului respectiv, pentru că e cu mult mai grăitor decît ce am încercat eu să reproduc mai sus). Exact ca în cazul elevilor Waldorf, i se servesc publicului nişte false trebuinţe, nişte realităţi din alt veac, inoportune, sau pur şi simplu construite, artificiale. Căci nu avem de-a face numai cu inocularea unor false trebuinţe, ci şi cu inocularea unor false realităţi. Emisiunea Marioarei Murărescu este o făcătură de la un capăt la altul. Nimic nu mai este autentic acolo. Folclorul este ceva viu, există şi astăzi – şi departe de mine ideea respingerii lui. Din păcate, ceea ce ne prezintă televiziunea naţională drept folclor (făcîndu-şi un merit din asta) este ceva inert şi greţos, asemenea păpuşilor de ceară. Căci nu valorile autentice promovează astfel televiziunea noastră, ci nişte făcături meschine şi grosolane, nişte aproximări kitsch, ca orice butaforie de muzeu. Revenind la emisiunea Marioarei Murărescu, aceasta este filmată la Muzeul Satului, unde sînt chemate tot felul de ansambluri folclorice cu cuconiţe rujate cu Max Factor şi îmbrăcate de la artizanat; totul punctat de vocea caldă a prezentatoarei care, pentru a crea atmosfera, face abuz de arhaisme. Măcar această emisiune nu ascunde faptul că ne aflăm într-un muzeu (al figurinelor de ceară sau de alt fel). O altă emisiune, tot de pe TVR Cultural, *Rînduiala,* ne minte fără nici cel mai mic scrupul. Chipurile, echipa televiziunii merge într-un sat oarecare (de exemplu Galeş de Argeş, ca duminica trecută) şi acolo găseşte numai oameni îmbrăcaţi în costume naţionale scrobite, îndeletnicindu-se cu activităţile tradiţionale ale ţăranilor sau pur şi simplu stînd pîlcuri-pîlcuri pe tăpşane şi cîntînd de zor. Şi auzim comentarii de tipul: „Astăzi, opincile se poartă doar de fală – la joc, la sărbători". Care ţărani se mai strîng astăzi la horă? De purtatul opincilor, nici nu mai vorbim... Măsluirea aceasta a realităţii, care unora li se poate părea o chestiune fără importanţă, este ceva cu foarte grave implicaţii în educaţia naţiei (dacă tot îşi propune cineva să o educe). Nu de alta, dar ne putem trezi şi noi, la un moment dat, în situaţie de corigenţă, asemenea copiilor Waldorf.

P.S. Despre falsul promovat de ansamblurile folclorice şi de cei care au vrut şi încă mai vor să dea un avînt „sănătos", revoluţionar, folclorului am putut vedea o excelentă emisiune, tot pe Cultural – *Idei în libertate,* în care H.-R. Patapievici a discutat cu ţăranul Ion Pop. Deşi acum pare tot mai greu de crezut, salvarea folclorului autentic tot de la ţăranii simpli se pare că va veni. Totul e să nu-i transformăm, între timp, pe toţi în figurine de ceară.

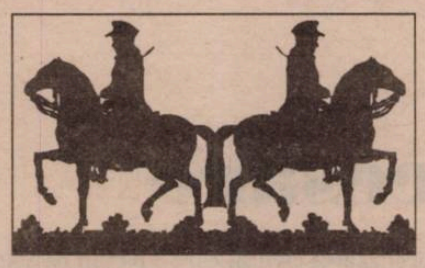

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O penultimă soluţie

La vorbele grele care continuă să cadă peste capul celor cîţiva (cen)trişti plini de umor, precum că ar fi apolitici (nu există apolitici!), precum că ar fi echidistanţi (nu există decît distanţă, niciodată egală, faţă de dreapta şi stînga!), precum că ar fi indiferenţi (de unde indiferenţă cînd în blocul nostru ni s-au „tăiat cablurile" la etajul 9?),

O penultimă soluţie se impune pentru a face şi politică, şi literatură, şi cultură: crearea unor partide „pe scriitori", „pe clasici" naţionali. Am avea astfel – fără teamă de elitism, stimulînd un intelectualism benefic – o sinteză a conştiinţelor moveze care nu-s de loc puţine în electoratul român şi bacalaureat, de pildă:

partidul eminescian naţional
partidul caragialian (ortodox) al muncii
partidul bacovian democrat şi disperat
partidul rebrenist şi ţărănesc
partidul sadovenian istoric
partidul ionescian angoasat
partidul lovinescian moderat
partidul blagian al celor din deal şi vale
partidul urmuzian absurd
partidul arghezian absolut.

Acestea ar fi cele mai mari, majorele – neexcluzînd existenţa unora minore, ca de exemplu:

partidul ibrăilean al nuanţei
partidul petrescian camilian şi orgolios
partidul vianist şi elegant
partidul sebastianist asimilat.

Desigur, s-ar mări periculos numărul partidelor, crescînd concomitent suspiciunile clasice ale străzii, berăriei şi cafenelei: „ai cui sînteţi, mă?". Desigur s-ar înmulţi articolele demascatoare: fiecare partid ar avea dreptul să fie considerat o diversiune. Un sadovenist istoric ca diversiune la un rebrenist autentic, un lovinescian făcînd „jocul Cotrocenilor" împotriva unui bacovian care nu s-a lăsat anexat – sînt subiecte pe care nici o minte ageră nu le-ar putea rata. Toate aceste riscuri fac parte din jocul democratic.

Dar avantajele? Numeroase. Una din cerinţele de bază pentru intrarea în orice „partid literar" ar fi cunoaşterea operei respective, mai mult şi mai bine decît statutul; e de presupus că nimeni nu şi-ar permite să se joace în acest domeniu, al exigenţei intelectuale... Orice arivist ar trece, astfel, printr-o probă decisivă. Mulţi s-ar descuraja şi, probabil, nu ar semna adeziunea. Toate partidele s-ar întări, curăţîndu-se de inculţi. Ar fi măreţ. Literatura s-ar lega organic de politic: nu vei putea fi eminescian naţional fără a da probă că ştii postumele ignorate sau banalizate în şcoală; ca membru la „caragialienii muncii" nu vei putea scoate masele în stradă fără să ştii bine „Cănuţă om sucit" şi „Kir Ianulea".

Ar urma, ca o a doua consecinţă benefică, înaltul nivel intelectual al disidenţelor inerente, al rupturilor şi convulsiilor de partid, imanente; puţin lucru ar fi o disidenţă de la bacovienii democraţi şi disperaţi (partid al funcţionarilor mici şi amărîţi) care ar căuta o deschidere, de pildă, spre blagienii consecvenţi mioritici? S-ar putea trata ca un moft constituirea unei aripi tinere, inteligente şi impertinente în PSI (partidul sadovenian istoric) pornite împotriva unei conduceri osificate în a cere doar ocrotirea Deltei Dunării? (...)

În al treilea rînd ar fi Europa – cum se va uita Europa la noi, auzind că la Bucureşti s-a format un guvern eminesciano-caragialian cu o largă reprezentare, să zicem, cioranist-blagiană? Abia atunci vom oferi lumii o imagine realistă, inefabilă şi şocantă a României noi şi eterne. Abia atunci – toate cancelariile alergînd în bibliotecile lor somptuoase să vadă ce este şi pe ce se bazează eminesciano-caragialienii, guvernul de uniune de la Bucureşti! – cultura română va ajunge pe prima pagină a lui *Le Monde, Times, Die Zeit,* visul nostru secular. În sfîrşit, ce nostim ar fi! Ce amuzant! Cît de vesel... (...)

Am o singură reţinere serioasă în această euforie: infiltraţiile. Infiltraţiile cui? Ei, ale cui? Ale celor din irealitatea imediată! Ale blecherienilor, na!.

Notă: Acest articol a apărut în urmă cu aproximativ 10 ani sub semnătura unui extremist de centru. Nu precizez data apariţiei şi nici numele autorului. Încerc doar un exerciţiu pentru examenul la „rezistenţa materialelor", supremul curs în Facultatea noastră de Posteritate.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Augustina Ciufulescu

(membru al Partidului Alianţa Socialistă, candidat la Primăria Bucureştiului)

Momentul interviului

Acum cîteva minute mi-a sărit în aer oala sub presiune şi spălam covoarele şi le întindeam în uscătorie.

Hotărîrea politică

Eu nu m-am implicat în politică pînă cînd am participat, în august anul trecut, la congresul fostului Partid al Muncii. Am tot stat şi am văzut din umbră ce se întîmplă pe scena politică şi am spus: de ce nu? Pur şi simplu, am fost dezamăgită ca orice român şi am spus că trebuie să fac ceva, nu se poate, dacă nu pentru mine, măcar pentru cei care vor veni după mine.

Alegerea partidului

Am ales acest partid citind doctrina lui şi văzînd că principiile mele de viaţă s-au regăsit în această doctrină. Deci, partidul meu este un partid modern, care militează pentru statul socialist, este un partid ce este deschis oamenilor ce-şi cîştigă traiul prin muncă, prin profesionalism.

O zi din viaţa politicianului Ciufulescu

Mă scol dimineaţa, cînd copilul meu merge la grădiniţă, mă opresc la serviciu, ies de la serviciu, trec prin piaţă, vin acasă, fac toate treburile gospodăreşti pe care le face o femeie, spăl, calc, fac mîncare, de toate, am grijă de educaţia copilului, încep la 6 dimineaţa, termin la 11 noaptea. Am timp pentru cele femeieşti.

Calităţi de politician

Sînt ambiţioasă, poate răneşc fiindcă spun lucrurilor pe nume şi nu ocolesc niciodată. Prefer aşa, decît să ocolesc şi să răneşc altfel. Sînt orgolioasă, foarte muncitoare. Am şi defecte... am gura cam mare. Sînt puţin cam dură, dar mai mult la suprafaţă.

Lucrul în partid

Noi ne vedem în fiecare săptămînă, joia, la ora 6. Eu sînt în biroul executiv. Ce să vă spun, fiecare stă şi urmăreşte o săptămînă ce se întîmplă pe scena politică şi discutăm foarte mult pe aceste aspecte. Venim cu propuneri, ne aducem aportul pentru a îmbunătăţi platforma-program a partidului, se fac fel şi fel de discuţii, cum să ne organizăm mai bine, cum să ne atragem noi adepţi ai partidului...

Marx, Engels şi Lenin

Nu discutăm despre ei. Noi nu ne afundăm în doctrină marxistă. Doctrina noastră se învîrte în jurul omului. Nici gînd de legătura noastră cu Ceauşescu. Şi PSM era acuzat pe nedrept pentru ceauşism, asta nu înseamnă că tot ce s-a făcut în socialism a fost rău. Ideologia nu e rea, a fost doar prost aplicată. Dacă doi oameni fac acelaşi lucru şi un om face rău ce face nu înseamnă că şi eu fac la fel. Acum să nu blamăm. Era bine fiindcă aveam mai multă siguranţă pe stradă.

Slogan

Eu mi l-am ales: *socialiştii reprezintă speranţa de mai bine.* Iar eu cred că principala problemă a Bucureştiului este cea a caselor pentru tineri. Dar nu e de neglijat nici problema sănătăţii... Să vă spun ce mi s-a întîmplat mie... am făcut febră patruzeci, în preajma Crăciunului, fiindcă mi s-au umflat amigdalele, eram singură cu copilul acasă, am dat telefon la Salvare, Salvarea nu a venit nici după trei ore, aşa că am sunat Salvarea Puls. Am plătit patru sute de mii, în condiţiile în care eu lună de lună cotizez la CNAS... mi s-a dat o reţetă, dar reţeta trebuia, ca să fie gratuită, să fie trecută prin medicul de familie, dar medicul era pe 25 decembrie acasă. A trebuit să scot iar un milion din buzunar să cumpăr medicamente. Eu nu înţeleg acest sistem.

Politica şi profesia de bază

Eu sînt consilier juridic în domeniul financiar-bancar. Eu cunosc legea, am lucrat direct sau indirect cu bani... astea sînt mari avantaje pentru cariera mea de politician.

Stela GIURGEANU

Omul care se enervează în şoaptă

Omul lui Vişniec vorbea în şoaptă.

Omul articolului de faţă se enervează în şoaptă.

O face metaforic în şoaptă, pentru că de fapt o face în gura mare. Dar o face departe de urechile autorităţilor, între patru pereţi şi-ntre ochi de amici. Se enervează cînd i se rup sandalele după numai două zile de purtat şi-l sună pe vecin şi dă vina pe nenorocitul de vînzător. Se enervează cînd, din borcanul de muştar, i se iţeşte o codiţă de şoricel, aruncă scîrbit borcanul, rămîne traumatizat şi, dacă nu pe veci, cel puţin „în viaţa lui nu va mai cumpăra marca respectivă". Cînd biletul de odihnă plătit dintr-o pensie mizeră nu (mai) este valid, lăcrimează, oftează, şi pronunţă formula magică de consolare „că aşa e în România". Cînd o farmacie refuză să-i elibereze, pe baza vechiului formular de compensare a medicamentelor, medicamentele indispensabile (cu toate că CNAS prelungise valabilitatea acestor formulare), îşi pune pantofii cei mai confortabili şi bate străzile oraşului căutînd o farmacistă care poate se mai uită pe la ştiri şi ştie. Se enervează cînd cablul TV îi cade pentru două zile, fără nici o explicaţie.

Dar o face încet, în surdina celor patru pereţi, avînd totodată grijă să nu care cumva să uite să plătească la timp factura, pentru că, „dacă, Doamne fereşte, întîrzie o zi", îl debranşează. Şi, decît să mai aibă de-a face cu autorităţile...

Laura Pascu, coordonator Relaţii Publice, *Asociaţia pentru Protecţia Consumatorilor:* „Pe mine mă înnebuneşte ideea că oamenii din România nu au curaj. Într-adevăr, avem în spate mentalitatea impusă de un sistem totalitar, într-adevăr, avem o birocraţie care este enormă şi, peste toate, mai avem un sistem judiciar alambicat, o lege a protecţiei consumatorului existentă, dar foarte interpretabilă, astfel încît oamenii ori nu îşi cunosc pe deplin drepturile, ori nu au încredere în sistemul de protecţie. De exemplu, cumperi o pereche de pantofi care ţi se face praf după o zi. Mulţi ridică din umeri şi preferă să ofteze a pagubă, în loc să îi returneze, să-şi primească banii înapoi sau o pereche nouă, în locul celei stricate."

– Bine, bine, dar de multe ori te loveşti de vînzătoare... care e un zid...

– Pentru asta există noi! Vezi, diferenţa dintre noi, APC şi Oficiul pentru Protecţia Consumatorilor, este că noi nu putem, ca parte civilă, nici să întreprindem controale, nici să dăm amenzi, lucruri care stau exclusiv în puterea OPC-ului, care este organizaţie guvernamentală. Dar noi intervenim de-a dreptul în rezolvarea imediată a plîngerii unui consumator. APC-ul este o asociaţie non-guvernamentală, care, pe lîngă funcţia de educare a consumatorului (pliante, programe cu caracter educativ), oferă şi consultanţă juridică *gratuită* şi informare asupra diverselor domenii. APC-ul este aşadar, partea civilă, „reprezentantul poporului".

Şoaptele:

Îşi îndreaptă privirea înspre ele. Noi, purtate o singură dată. Seduse de caldarîm şi abandonate tocului uşii de la intrare. M-au lăsat în plină stradă, vedeţi, sînt luate din piaţă. De ce nu le duc să le schimb? Mă priveşte cu compătimirea unui discipol pentru un novice. Păi cine să mi-i schimbe, duduie? La magazin nu ţi-i schimbă, darămite la piaţă...

...Cum? Dumneavoastră, domnule, aţi cumpărat o sticlă de bere, expirată de anul trecut? *Păi, şi ce-aţi făcut?* Aha, v-aţi uitat urît la domnul chelner. Nu doar atît! I-aţi arătat eticheta şi i-aţi spus chiar vreo două, să vă ţină el minte!

Dumneavoastră vreţi să-mi povestiţi altceva? Într-adevăr, nu atît de înspăimîntător, dar nu trebuie să vă fie ruşine pentru că, orişicît, să-ţi servească un hamburger muşcat... Vă încadraţi, desigur... *Şi, ce aţi făcut?* Normal, ce să faceţi, l-aţi lăsat acolo şi aţi plecat, doar nu era să-l mîncaţi...

Şi cum e să zaci la pat aproape o săptămînă de la o nenorocită de merdenea? Aţi luat merdeneaua de la colţ, în mai puţin de jumătate de zi aţi simţit că vă daţi duhul... *Păi, şi ce-aţi făcut?* Aha... Aţi luat biseptol, o săptămînă aţi zăcut la pat, de abia dacă aţi putut mînca două farfurii cu supă...

Păi, deh, aveţi dreptate, este numai şi numai vina dumneavoastră... dacă luaţi de pe stradă...

Care sînt paşii pe care un om trebuie să-i facă, atunci cînd nu vrea să înghită găluşca oferită de vînzător?

În primul rînd trebuie să ne contacteze. Prin telefon, la sediu, sau prin e-mail. După ce plîngerea este semnalată, acţionăm, în funcţie de problemă. Dacă, de exemplu, este vorba de o garanţie care se poate rezolva prin mediere, trimitem o adresă către agentul economic implicat şi, în funcţie de rezultate, calculăm următorul pas. De multe ori, se rezolvă printr-un telefon, pentru că odată ce aminteşti agentului economic îndatoririle pe care baza legală i le presupune...

Ce se întîmplă în cazul în care nu se rezolvă?

Avem avocaţi care ştiu să rezolve! Dacă nu se poate media conflictul pe cale paşnică, acţionăm cazul în instanţă. Chiar la momentul actual avem un proces pe rol, iar pentru alte patru am depus cererea în instaţă.

Pe cine daţi în judecată?

Acţiunile se referă în majoritatea lor la clauze abuzive în contract, de exemplu, o companie de cablu TV.

Reprezentarea în instanţă este gratuită?

Gratuită.

Şi atunci? Doar cinci procese în ceea ce priveşte clauzele abuzive?

Aici intervine frica. De multe ori ni se semnalează diferite nereguli, primim plîngeri şi sesizări, dar multe sînt anonime. La fel şi cu datul în judecată. „Clientul", păgubitul, mai bine zis, merge o perioadă alături de noi, plin de curaj şi de dorinţa de a i se face dreptate. Pînă la un punct. Unde se opreşte brusc, se pierde, îşi retrage plîngerea şi dispare, acaparat, se pare, de bau-baul: „totuşi, dacă o să mi se întîmple ceva, mie sau copiilor?".

Credeţi că primesc ameninţări?

Nu, cred că e vorba de neîncrederea în sistem.

În aceste condiţii, Laura Pascu, coordonatorul de relaţii publice APC, ştie că, mai întîi de toate, trebuie pusă la punct o strategie de promovare care să atragă oamenii.

În anul 2003 aceasta s-a făcut în primul rînd pe o cale indirectă, prin revistele pentru femei *(Lumea femeilor, Cosmopolitan, Avantaje),* emisiuni radiofonice matinale, emisiuni TV, ştiri sau emisiuni de anchetă şi investigaţii. În mod direct s-au organizat conferinţe de presă, *workshop*-uri, acţiuni în parc sau pe plajă, la mare, şi seminarii. Dar, poate cea mai importantă acţiune de promovare a fost înfiinţarea ***Centrului de Consultanţă şi Informarea a Consumatorilor***, proiect derulat cu spijinul Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Consumatorilor şi Federaţiei Organizaţiilor de Consumatori din Germania, al cărui obiectiv principal a fost dezvoltarea unui serviciu profesionist de consultanţă şi informare, adresat consumatorilor.

(Inevitabil, biroul de consultanţă primeşte telefoane bizare, de genul „de ce nu se găsesc pe piaţa românească ouă care nu necesită fierbere?", sau „unde găsesc haine măsura XXXL?", sau „la Lujeru' nu mai fabrică pîine neagră?".)

APC-ul este pe baricade de 13 ani. În tot timpul acesta, aţi remarcat o oarecare schimbare în mentalitatea oamenilor, în ceea ce priveşte numărul celor care apelează la serviciile APC?

În clipa de faţă pot să spun că numărul lor s-a dublat faţă de anul 2002 (2003, în aceeaşi perioadă). Poate şi pentru că numărul acţiunilor publice şi al apariţiilor în mass-media a crescut considerabil. În 2003, un număr mare de consumatori au apelat la serviciile de consultanţă şi informare prin intermediul poştei electronice. Cu toate astea, numărul consumatorilor care se adresează acestui serviciu este încă foarte mic!

Istoria organizaţiilor de protecţie a consumatorului începe în România în perioada interbelică, în 1919, cînd, printr-un decret regal, a fost înfiinţată Liga consumatorilor. Aceasta întrunea 35 de sindicate profesionale, asociaţii şi cetăţeni din diverse categorii sociale. Iniţiativele societăţii civile au fost interzise, însă, la scurt timp după cel de-al doilea război mondial.

Asociaţia pentru Protecţia Consumatorilor din România *a fost înfiinţată în anul 1990, fiind, la acea dată,* **prima** *organizaţie non guvernamentală cu preocupări în domeniul protecţiei consumatorilor din România. Structura guvernamentală cu atribuţii în domeniul protecţiei consumatorilor a apărut abia în anul 1992, cu denumirea de Oficiul pentru Protecţia Consumatorilor (începînd cu anul 2001, Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor).*

„În domeniul protecţiei consumatorilor există 121 de asociaţii, dintre care numai 15 au reuşit să se facă auzite la nivel local şi (sau) naţional. APC este una dintre ele." (Costel Stanciu, preşedinte APC, România)

Conform Raportului Anual al APC pe anul 2003, profilul socio-demografic al celor care ştiu că există APC în România şi apelează la serviciile acesteia este determinat de consumatori (predominant femei) cu o vîrstă medie de 44-45 de ani, avînd studii medii absolvite şi un venit lunar net de 6,22 milioane lei. Potrivit aceluiaşi raport, domeniile în care consumatorii au întîmpinat cele mai multe probleme, conform statisticilor efectuate în urma sesizărilor înregistrate sînt: *produse de folosinţă îndelungată* (20%), *produse alimentare* (15%), *servicii diverse* (14%), *consultanţe juridice* (13%), *servicii de utilitate publică* (11%), *sănătate* (8%), *probleme condominiale* (7%), *produse de uz curent* (6%), *servicii turistice* (5%), *comerţ electronic* (1%).

Concluzia generală a unui sondaj de opinie privind calitatea serviciilor oferite pe litoralul românesc, realizat de APC în perioada august-septembrie 2003, a fost că majoritatea turiştilor nu au încredere nici în rolul asociaţiei de actor important pe piaţa românească, nici în modalităţile în care aceasta poate acţiona pentru a-i determina pe agenţii economici şi pe producători să adopte un comportament responsabil faţă de consumatori. (Raportul anual APC, 2003)

Iaromira POPOVICI

bazar

Paparazzi neaoşi

Prin anii '90, cam singurele lucruri care se scriau despre vedete erau cele pe care le declarau ele însele: cutărei dive îi plăcea mîncarea chinzească, alteia – vacanţele în locuri exotice, unui june-prim – nu ştiu ce sport extrem... Acum se pare că propriile declaraţii benigne ale „inculpaţilor" nu mai contează, dovedindu-se repetitive şi neinteresante. De un timp încoace au apărut cîteva reviste care se ocupă cu surprinderea vedetelor în posturi neplăcute sau cu care acestea sigur n-ar fi de acord. Scandalul cu fotografierea Andreei Marin cu un partener în propriu-i dormitor a fost doar un început. Paparazzi-i neaoşi continuă să-şi exercite meseria. Două dintre revistele în care se întîmplă acest lucru sînt *Ciao* şi *Star*.

Revista *Ciao*, din 30 iunie – 13 iulie ne oferă drept dezvăluiri senzaţionale nişte banalităţi ale vieţii cotidiene. Aflăm, mai întîi, că Nicoleta Luciu, vedeta multor pictoriale şi sex-simbol naţional, după care tînjesc destui dintre potenţii zilei, are acelaşi iubit de prea mulţi ani, locuieşte într-un cartier mărginaş şi merge cu tramvaiul 15 la cumpărături. Revista face, din această cauză, o eroină din Nicoleta, care, modestă, preferă o viaţă curată şi cinstită în loc de una luxoasă, dar coruptă (ca întreţinută a vreunuia din bogătaşii care îi fac avansuri). Totuşi, *Ciao* nu ezită să ne-o arate scobindu-se în nas, în staţie, în aşteptarea respectivului tramvai.

O altă revelaţie a aceleiaşi reviste o reprezintă surprinderea cîtorva vedete nemachiate, în banale ipostaze cotidiene: Ioana Moldovan, Mihaela Tatu şi Sandra Stoicescu. Morala ar fi, probabil, tot cea clasică, şi anume „şi vedetele sînt oameni", la fel ca voi, cei din public, şi cu nimic mai grozavi, iar restul e numai imagine şi înşelătorie... De parcă asta ar fi ceva nou, şi n-ar fi valabil pentru oricare dintre noi, vedete sau nu...

Revista *Star*, din 1-6 iulie, ne surprinde tot prin banalitate: o vedem pe Anda Adam cumpărîndu-şi materiale, din Pantelimon, sau pe Adrian Copilu Minune întîlnindu-se cu Marian Aliuţă, de la Steaua, la un McDonald's, poate pentru a bate palma în legătură cu viitoarea nuntă a fotbalistului. Ni se sugerează astfel că ne putem afla în intimitatea vedetelor oricînd, că revistele în cauză sînt pe urmele lor şi gata să ne livreze cele mai proaspete informaţii şi nu mai contează procentul de senzaţional al acestora.

Desigur, există şi ştiri mai palpitante, în care sînt, de obicei, implicate dramele inimii: *Ciao*, de pildă, ne-o arată pe prietena, pînă acum anonimă, a lui Mircea Radu; numărul trecut din *Ciao* face mare tam-tam despre o întîlnire amoroasă secretă a Andreei Marin, dar în poză este Andreea, într-un mini-jupe, aplecată spre geamul unei alte maşini şi stînd de vorbă cu şoferul.

Nu în toate paginile revistelor în cauză vedetele sînt surprinse fără ştirea lor. Există şi reportaje chiar lacrimogene, şi făcute, vădit, cu colaborarea lor, precum cel al Elenei Cârstea din *Star*, în care se povesteşte ce femeie dintr-o bucată e cîntăreaţă şi cît de greu îşi creşte ea cele două fetiţe. Sau, în *Ciao*, un interviu în care Monica Bîrlădeanu ne relatează cum a descoperit ea America şi ce planuri de viitor are. Tonul este acelaşi, însă, unul mediocru, între sentimental şi bîrfitor, în oricare dintre situaţii. Noua prezentare a vedetelor neaoşe, cumva invidioasă dar, oricum, indiscretă, îmi trezeşte nostalgia după epoca declaraţiilor naive pe care le pomeneam la început.

Raluca ION

Mobilism

Cameră de pensiune cu halat de baie galben pal şi papuci asortaţi din prosop, proaspăt spălate şi aromate cu balsam de rufe cu nume de clovn. Halatul cade bine pe o agăţătoare strălucitoare din inox, îşi zice în timp ce se bărbiereşte cu metodă în oglinda luminată de spoturi. Îşi clăteşte aparatul de ras în chiuveta banală, albă cu picior, rîvnind la mica adîncitură a chiuvetelor de la McDonald's, săpate parcă în blocuri de piatră. Într-o pornire egolatră îşi priveşte în oglindă nasul ferm, buzele bine conturate, ochii de pilot şi, mulţumit că e într-adevăr construit după prototipul unui star american, se duce la culcare, pe gresia verde cu nervuri închise la culoare. „Neapărat gresie verde", adaugă el încă un detaliu la prototipul căminului.

Cameră de motel gălbuie cu geam termopan şi draperii cu lamele pe care le întorci după soare şi după nevoia de a te face nevăzut. Tăblie albastră care urmăreşte peretele pînă spre jumătatea camerei. O invenţie minunată. Cum de n-a văzut mai devreme cît de bine se pot potrivi toate: telefonul mobil, cheile de la maşină, pachetul de ţigări, bricheta, ghidul TV în format mic. Şi ziarul ar fi trebuit să rămînă în casa de vis pe jos, dacă n-ar fi avut un spirit de observaţie atît de bine dezvoltat şi n-ar fi văzut într-o vizită un suport pentru ziare şi reviste, ba chiar şi o măsuţă cu rotile. Asta ar fi chiar excelentă.

Reclamă la mobilă pe un bulevard central, fotografiată în timp ce, cu reflexe excelente, demarează primul la culoarea verde. O bibliotecă scheletică, neagră, sau altă culoare, cu rafturi de diferite mărimi rînduite pe bare cromate la el în sufragerie.

Cameră de hotel cu televizorul cocoţat pe peretele opus, împărăţind peste încăpere, obiecte şi priviri. Noptiere verzi, o oglindă cît un perete la baie. Se gîndeşte la o oglindă pe tavan şi se răzgîndeşte amintindu-şi de mamă, prieteni şi femei uşor de pus pe fugă. Hol de hotel cu rafinate canapele din piele moale, plăcută, piele de confecţii, nu de poşete. Lampă cu picior înalt.

Casa unor prieteni care şi-au spart peretele de la balcon, iar în locul lui au făcut un bar, luminat de spoturi. În faţa lui scaune cu picioare zvelte, argintii, cu o coroană molatică din piele neagră. Neapărat.

După trei luni de aşteptare, care au părut nouă, totul era gata, parchetul lustruit, gresia pusă la linie, casa toată la cheie. Ne-a chemat în vizită şi, cîrcotaşi cum eram, am început să comentăm: scaunele de bar sînt incomode. Cineva o auzise pe iubita lui spunînd că îi dau ameţeli. Lumina aplicelor e chioară. N-ai un birou decent la care să poţi să scrii. Biblioteca e prea mică şi n-o să-şi poată aduce toate cărţile. Ţi-e frică să atingi ceva. Una peste alta n-ai cum să te simţi acolo ca acasă. Să vii să mănînci un sandviş în sufragerie, să te arunci pe pat şi să te bălăceşti o după amiază întreagă într-o carte. Sau să te răsfeţi lenevind pe un covor moale, cu ochii pe desene animate, pe vreun film sau pe Discovery Channel. Te simţi acolo ca în nişte încăperi impersonale, unde te afli în trecere, cu treabă.

Lauda de sine

Stela Giurgeanu este cîştigătoarea, de anul acesta, a Menţiunii pentru secţiunea Reportaj social la concursul „Tînărul Jurnalist al Anului" organizat de Freedom House, pentru reportajul *Capricii*, apărut în *Dilema* nr. 521. O felicităm cu această ocazie şi ne bucurăm că i-au fost recunoscute oficial calităţile reportericeşti pe care atît redacţia, cît şi (presupunem) cititorii i le-au remarcat de mult.

Adina POPESCU

Un palat pentru „prinţesă"

Totul a început cu un bîzîit discret, dar continuu, la fel de enervant ca al unui tînţar. Nu puteai spune cu exactitate de unde vine; putea veni de oriunde: de deasupra, de dedesubt, din stînga sau din dreapta. Brusc, a fost întrerupt de cîteva lovituri înfundate de ciocan. Zgomotul era încă suportabil, ora decentă: nouă dimineaţa. Pe la doişpe, însă, te aflai în mijlocul şantierului, iar bormaşina mînuită de un muncitor nevăzut îţi sfredelea creierii. Situaţia era deja cît se poate de clară: în garsoniera de dedesubt cineva spărgea pereţi. Nu aveai nici un drept să nu-ţi convină, să te revolţi din cauza faptului că pereţii erau sparţi în garsoniera de dedesubt.

În aceeaşi zi, comitetul de bloc a comentat evenimentul, pe gard, chiar în faţa scării. Prima problemă pe ordinea de zi: are sau nu are autorizaţie. Au trimis un curier care să verifice. Autorizaţia era semnată, parafată, aşa că s-a trecut la o altă dezbatere, căci „bătrîna, săraca, a murit singură, ca un cîine, ani de zile nimeni nu s-a interesat de ea, nu le-a păsat decît de casă!". Dar, „aţi auzit că avea şaptej' de milioane sub salteaua de la pat, pentru înmormîntare şi nici măcar n-au îngropat-o cum se cade... păi ce, aia o fost pomană: o chiflă, o lingură de colivă şi un pahar cu vin?!". „Noi, vecinii, am ajutat-o mai mult decît copiii ei, fără să aşteptăm nimica în schimb...", „...era singură ca un cuc; fiisu i-a adus la un moment dat un căţel care să-i ţină de urît...", „...pe unde o fi căţelul?", „...l-au alungat după ce a murit ea. Prinţesa nu suportă cîinii!...", „...prinţesa se mută aicea sau ăla mic şi negru?", „...prinţesa, cine altcineva?! Piticu' face doar treaba, că a fost zugrav şi se pricepe!". Apare „ăla mic şi negru" cu un sac de moloz în spate şi toată lumea tace. Cîţiva îl salută discret cu capul, mormăind condoleanţe şi „Dumnezeu s-o ierte!". Preşedintele de bloc e mai îndrăzneţ: „Aţi început deja lucrările?". Tonul său vrea să spună de fapt: „Mama nici nu s-a răcit bine şi vouă vă arde de spart pereţi?". Piticu' nu înţelege aluzia şi începe să se plîngă că n-are bani, timp etc. şi garsoniera arată ca vai de ea, „e de nelocuit", aşa că trebuie să facă toată treaba el singur, el şi cu un văr de-al doilea care a acceptat, fără bani, să-l ajute. „Şi o să dureze mult?" „Nu, în zece zile e gata!"

Zece zile suportăm cu stoicism bormaşina şi ciocanul, cu speranţa că „lucrările" vor lua sfîrşit. În cea de-a unsprezecea zi, zgomotul se amplifică şi se diversifică: pe lîngă bîzîit şi bocănituri, apar nişte piuituri stranii şi oarece sforăieli pe tonuri foarte joase. Pereţii trepidează. Comitetul de bloc se întruneşte din nou, ad-hoc, pe gard. Abia atunci se nasc speculaţiile, căci principala problemă de pe ordinea de zi are acum influenţe Tom Waits: *„what is he building in there?"*. Ceva se întîmplă şi se construieşte, fără ştirea vecinilor. Este trimis un nou curier: „Dom'le, mai ai mult?". Ăla mic se scarpină în cap cu un aer vinovat: „Păi, abia acum am început! Ce să fac şi io? N-am suficienţi bani ca să angajez o firmă, aşa că lucrez singur cum pot!". Curierul îl înghesuie pe pitic şi reuşeşte să pătrundă pe noua sa proprietate sau a surorii sale, „prinţesa", nu se ştie încă exact. Vede nu numai pereţii sparţi, dar şi nişte fantastice coloane şi arcade şi un soi de nişe în pereţi. Geamurile termopane nici nu mai sînt băgate în seamă. Curierul se întoarce surescitat la comitet. „Palat face acolo, vă zic io! N-am văzut în viaţa mea aşa ceva!" Vecinii comentează; ar fi trebuit să-şi închipuie că „prinţesa" nu poate să locuiască într-altă parte decît într-un palat!

Peste două luni îl vedem pe pitic cărînd gresia, bucată cu bucată şi pe vărul de-al doilea bînd bere „Bucegi" şi fumînd, pe bordură. Piuiturilor şi sforăielilor li s-a adăugat un ţîrîit subţire, ca de greier, care-ţi nenoroceşte încet, dar sigur, timpanele. Comitetul s-a mai liniştit: fiind în mare parte format din pensionari care au probleme cu auzul, zgomotele nu-i deranjează prea tare, iar curiozitatea şi-au potolit-o demult. Mai rămînem noi, ăştia mai tineri, care plecăm la plimbare în jurul blocului la cele mai nepotrivite ore sau ne scriem articolele pe băncuţa de lîngă centrala termică. „Dom'le, e inadmisibil aşa ceva! O săptămînă, două, e de înţeles, dar deja exagerezi..." Piticul ne priveşte ţîfnos: „Io n-am nici o vină! Am vreo vină că trebe să fac totu' singur, că n-am bani să angajez o firmă?!". Apoi explică că în blocul în care locuieşte, undeva la periferia oraşului, toţi meşteresc şi bocănesc numai după ora unu noaptea, ceea ce el n-a făcut niciodată. Îl privesc brusc cu milă, pentru că îmi amintesc că are probleme cu prostata, aşa că îl las în pace. Promite că în cel mult două săptămîni termină.

Deja visez alb-negru şi sadic. Piticul capătă dimensiunile unui cui şi un ciocan uriaş îl loveşte în moalele capului, înfigîndu-l în pardoseala garsonierei sale.

Aflu noi informaţii de la un moşuleţ trecut de nouăzeci de la etajul zece. „Ţiganu' ăsta nemernic toată viaţa a furat! A fost angajat la fabrica de săpun şi fura săpunu' cu sacii. L-au dat afară. Apoi s-a angajat la mase plastice: fura găleţi şi castroane şi le vindea în piaţă la Obor!" Presupun că acum lucrează în construcţii, de unde fură, rînd pe rînd, materiale pentru garsonieră.

După aproape patru luni, mă decid să fac o incursiune la „palat" şi să inventez o lege cu care să-l ameninţ. Bat la uşa din lemn masiv, cu cinci încuietori pe care tocmai şi-a montat-o. Pătrund în interiorul unde semnele reconstrucţiei sînt încă foarte vizibile: coloanele şi arcadele nu par nici pe departe finisate. Piticul e căţărat pe o scară şi sculptează ceva pe tavan. Îl ameninţ că-l dau în judecată, conform legii care nu-ţi dă voie „să prestezi" lucrări într-un apartament de bloc pe o perioadă mai lungă de trei luni de zile. Se uită la mine mirat, după care îmi aminteşte că, pe vremuri, am inundat-o pe bătrînă de cîteva ori. Îi promit că voi inunda din nou. Zice că mă va da în judecată, conform altei legi. Deja mă simt penibil.

Acesta a fost punctul culminant al poveştii. De atunci, piticul îşi vede în continuare de treabă, netezindu-şi coloanele şi nimeni nu mai zice nimic. Cu toţii ne-am obişnuit cu zgomotele, deja fac parte din viaţa noastră şi probabil că nu vor înceta niciodată.

Structural sunt o fire exactă. Cred că lingvistica a fost nu doar o opțiune corectă, ci și una de succes... Mi-am luat licența cu 9,50, masteratul cu 9,91... Sunt discipolul unor universitari de excepție... Am dobândit de la ei rigoare științifică, spirit critic, simț ironic, stil, personalitate. Îmi place să sper, în tăcere, că le pot călca pe urme profesorilor mei... cândva. Deocamdată sunt ziaristă, „incomodă și talentată", spune lumea.

Loara Ștefănescu
absolventă promoția 1995, jurnalist Direcția știriTVR

Universitatea București
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

libertatea de impresie

Covorul fermecat

În bazarul de la Kuşadasi, un vînzător de covoare ne-a auzit vorbind româneşte. Ne-a abordat imediat, spunîndune că e turc din Constanţa şi lucrează la bazar pentru un patron. Ne-a invitat apoi în prăvălia lui să vedem covoare. Am refuzat, spunîndu-i că oricum nu aveam de gînd să cumpărăm. „Ştiiiu..., a zis, românii nu cumpără covoare de aici, dar haideţi înăuntru, măcar să vedeţi." Vrînd-nevrînd, am intrat în magazinul cu narghilele în vitrină şi covoare de diverse culori şi mărimi expuse pe toţi pereţii. Mirosea parcă a naftalină. Turcul ne-a adus ceaiuri fierbinţi şi a început să ne arate covoare, fiecare cu povestea lui. „Astea-s făcute manual de ţăranii din satele de munte de prin centrul Turciei, alea-s aduse din Iran, alelalte sînt de prin zona Armeniei. Ăsta mic e de mătase, ia uite ce ape face dacă-l învîrteşti..." Şi-l aruncă în aer rotindu-l aşa încît culorile mătasei se irizau în funcţie de cum cădea lumina. Un întreg spectacol, care a durat vreo douăzeci de minute. I-am reamintit la un moment dat că nu vrem să cumpărăm şi ne-a reamintit că ştie asta. „Aţi văzut că nici n-am pomenit de preţ, e normal ca românii care vin acum să nu aibă bani şi să nu se gîndească la asemenea cumpărături. Dar mai văd cîte ceva, mai povestesc şi altora, mai vin şi anul viitor, se simt bine şi... cine ştie, peste zece ani o să devină poate una din categoriile de clienţi buni şi interesaţi. Cine se gîndea acum nouă-zece ani că românii o să devină unii din cei mai mulţi turişti din Turcia?" „Dar cît face un covor din ăsta mic de mătase?" „O mie de dolari, poate mai mult, poate mai puţin... Unora ca voi l-aş lăsa chiar la cinci sute. Oricum, nu cumpăraţi...", a zis zîmbind. Era limpede că, în aceste condiţii, dacă am fi început o tocmeală, am fi ajuns poate şi la o sută de dolari dar, aşa cum bine ştia şi el, nu ne interesa un covor. L-am întrebat pînă la cît ar lăsa preţul, teoretic. A evitat răspunsul. L-am chestionat atunci care e preţul de producţie al unui asemenea exemplar. S-a uitat chiorîş. „Ce e aia preţ de producţie? Face atît cît te înţelegi cu clientul. Poţi să vinzi azi în pierdere, mîine în cîştig, totul e să meargă banul. Covorul ăsta îl putem vinde mîine unor români mai săraci, cu cîteva sute de dolari sau chiar mai puţin, iar poimîine, cînd vin americanii cu transatlanticul, la plimbare, îl dăm cu paisprezece mii de dolari." Am plecat năuciţi din magazinul turcului şi iată, deşi au trecut cîţiva ani de atunci, ţin minte şi astăzi spectacolul pe care ni l-a dat şi, aşa cum mi-a prezis, îl povestesc şi altora. Mi-l reamintesc cu atît mai bine cu cît mă confrunt mai aprig cu stupidele obiceiuri de pe litoralul naţional. Şi îi fac şi reclamă. Duceţi-vă la Kuşadasi, faceţi plajă şi luaţi-vă covoare.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Raport incomplet, dar adevărat, despre cine şi ce mă enervează

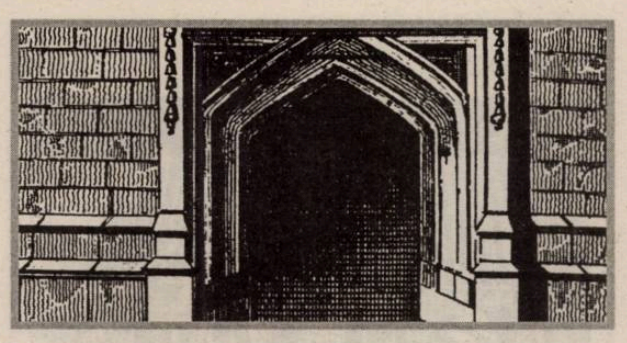

● SMS-urile prin care ajungi să te cerţi, să te împaci, să divorţezi, să nu uiţi să iei pîine sau să uiţi că eşti blocat în trafic.

● Minodora la Maxim, despre care citesc de cîţiva ani buni că se mărită, nu se mărită, se mărită iar, şi iar abandonează ideea.

● Viruşii din computerul personal şi, mai ales, cei care vin puzderie o dată cu e-mail-urile de la Administraţia Prezidenţială.

● Reviziile din cauza cărora rămîn în fiecare vară cîteva săptămîni fără apă caldă.

● Telecomenzile care nu sînt niciodată la îndemînă atunci cînd ai nevoie urgentă de ele.

● Amenzile radar pentru care trebuie să alergi o jumătate de zi ca să le plăteşti.

● Vedetele de televiziune care vorbesc o jumătate de an despre divorţul lor şi încă o jumătate de an despre sarcină. Unele fac şi poze.

● Musculiţele mici din cauza cărora ţi-e imposibil să porţi culori deschise.

● Ora la care se difuzează *Seinfeld*.

● Încăperile în care se fumează cu ferestrele deschise şi cu aparatele de aer condiţionat pornite la 16 grade Celsius.

● Încăperile fără aer condiţionat. Maşinile asemenea.

● Telefoanele de la 8,00 dimineaţa.

● Vecinul de deasupra care are prostată şi mi-aduce aminte de asta de cîteva ori pe noapte.

● Reclama TV în care un lăutar idiot fredonează fals o melodie, încercînd să mă convingă să-mi fac asigurare. N-a reuşit.

● Cozile de la Multiplex şi numărul pentru rezervări la care nu răspunde nimeni.

● Discuţiile la şpriţ despre Dumnezeu.

● Bip-urile de la numere necunoscute.

● Şedinţele foto în care mi se cere să fiu zîmbitor, deşi n-am nici un motiv.

● Moartea misterioasă a procurorului Panait. Moartea şi mai misterioasă a lui Tinu. Moartea lui Erbaşu, cea mai misterioasă dintre toate.

● Năstase vorbind despre integrarea europeană, Iliescu vorbind.

● Ceasurile Rolex de la chinezi.

● Buletinul de identitate care nu intră în nici un portofel.

● Mamele care fumează lîngă cărucior.

● Prietena mea, oricare ar fi ea, cel puţin o dată pe zi.

● Cozile la bancomate în zilele de salariu.

● Finala dintre Grecia şi Portugalia.

● Zilele de luni şi nopţile scurte.

● Nopţile, în general.

● Generalii.

● Taximetriştii zîmbitori care încep să-mi povestească ce s-a întîmplat în emisiunile mele.

● Cărţile la modă. (Pe Coelho, dacă-l prind, îl bat!)

● O-Zone în topuri cu Beatles.

● Colegii mei care au intrat deja în concediu şi asta chiar doare!

DE CURÎND, DEMULT, ROMÂNII OARECUM INTERESAŢI DE 0-1 SE DISTREAZĂ PE SEAMA FRAIERULUI

● Întîmplarea mi-a pus în mînă, de curînd, o veche carte poştală adresată „Dlui Mitică Popescu, Oficiul Poştii Horez. La Horez, judeţu Vâlcea“ şi care se întîlneşte undeva (la Cetate!) cu tema acestei *Dileme vechi*. Pe faţa cartolinei cineva a scris, demult: *„Flori mia zis că să merg şi eu cu voi şi cînd vine flori şi îm spune că aţi plecat mam preparat degeaba cum a vorbit flori cu mitică mia zis că sămerg şi eu cu voi că sunt slabă şi acilea este aier şi póte mă mai îngraş. sora filofteia“*. Pe dosul cartolinei altcineva a scris: *„Dragă Ficulica şi Mitică. Azi primiră ilustrata dela voi şi nea părut foarte bine că sunteţ bine mai ales la băi. Noi suntem de asemenea cu toţi bine. La cât din Iulie veniţi cred că veniţi Direct Calafat. Eu mă preparam a veni la Cetate şi ne spusese Flori că plecaţii. Aşea dar în orii ce caz când vă înapoiaţi veniţi la noi că nu aţi venit deloc. Gulerile nu sunt gata mai scrieţine şi nouă de pe acilea pleacă şi Flori în Iulie la Băi. Vă sărută sora Olimpia“*. (**D. S.**)

Cu ochii-n 3,14

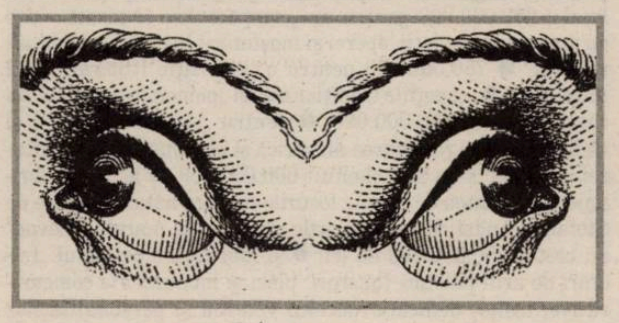

● Din viziunile homerice ale veşnicului nostru plural articulat: „românii preferă să mănînce acasă îngheţata“, „românii fac orice pentru confortul locuinţei“ (titluri la *Jurnalul* Realităţii TV). Luni de dimineaţă: „Românii rup poarta Parlamentului Britanic“ (titlu în *Evenimentul zilei* referitor la o maşină, cu doi români şi două românce, care s-a nimerit în grilajul Palatului Westminster...). Se poate titra liniştit: românii sînt un neam singular în articularea abuzivă a pluralului. (**R. C.**)

● Din ciclul „ştiri nebăgate în seamă“: într-un sondaj despre obiceiurile şi atitudinile consumatorilor de televiziune realizat la începutul lui iunie la cererea CNA, de emisiunile de ştiinţă se declară „oarecum interesaţi“ şi „foarte interesaţi“ 39% dintre concetăţenii noştri, de emisiunile culturale 38%, iar de *reality shows* de genul *Big Brother* numai 22%. Aşa e că nu v-aţi fi aşteptat? (**M. V.**)

● La început Grecia a bătut pe Portugalia cu 2-1, la sfîrşit Portugalia a pierdut cu 0-1 în faţa Greciei; la mijloc, cîteva meciuri frumoase şi degeaba – aşa va putea fi povestit Euro 2004 nepoţilor. (**A. C.**)

● Reclama la coniacul „Unirea“ răstoarnă canoanele idilice ale sentimentului comunitar între bărbaţii neaoşi şi reflectă destul de fidel, chiar dacă dureros, solidaritatea de grup autohtonă: în timp ce unul munceşte din greu, pînă ajunge la spital, ceilalţi beau şi se distrează, evident, pe seama fraierului. (**I. P.**)

LA ACEA ORĂ, CEI CARE VĂD BALCONUL DEDESUBT VOR ŢINE LOC DE CÎNTAR

● Normalitate. În seara zilei de 2 iulie, *Jurnalul* de la TV5 a început nu cu procesul lui Saddam, nu cu atentatele din Bagdad, nici cu Turul Franţei, ci cu cîteva minute consacrate dispariţiei lui Marlon Brando. Era cea mai importantă ştire, la acea oră, în toată lumea. (**R. C.**)

● Din cînd în cînd, pe TVR Cultural apare un spot prin care conducătorii postului încearcă să-i convingă pe telespectatori să ceară firmelor de cablu să transmită Culturalul (că e dreptul lor şi al copiilor lor să-l vadă). Mă întreb care e rostul acestui spot. Cei care-l văd nu mai au de ce să ceară acest lucru firmelor de cablu. Cei care nu văd Culturalul nu vor vedea nici spotul. Din această dilemă nu prea puteţi ieşi. Dar cui ce-i pasă? (**C. P.-B.**)

● Funar a pierdut Clujul, dar se poate consola cu faptul că, la Roma, la doi paşi de Piazza Venezia („balconul lui Mussolini“ etc.), există o „Via de Funari“. Şi, cum toate drumurile duc la Roma... (**a. l. ş.**)

● Din ciclul „Drogul, prietenul omului“; la Roma, în Piazza di Spagna, un puşti purtînd un tricou pe care scrie „COCAINA“, iar dedesubt: „de Pablo Escobar“; pe un stîlp din faţa celebrei Bocca della Verita, acest afiş: *„Il fumo uccide, La marihuana no. (Fumatul ucide, Marihuana nu.) / Prohibiţia e un business internaţional care dăunează grav sănătăţii“*. (**a. l. ş.**)

● Ministrul Sănătăţii nu doreşte să fie schimbat – aşa cum se zvoneşte – înainte de a lăsa o urmă durabilă în domeniu: a elaborat un regulament unic, unde e formulată obligaţia personalului medical de a fi politicos cu pacienţii. De acum înainte Salvarea va lăsa pacienţii la bordura trotuarului spunînd „vă rog“ şi „mulţumesc“, aceste vorbe minunate vor ţine loc de medicamente, aparatură şi program social-democrat în materie de sănătate publică. (**M. B.**)

● Cercetătorii au descoperit că există o relaţie specială între muzica lui Mozart şi producţia de lapte: vacile (inteligente sau nu) care ascultă, pe înserat, sonatinele dau lapte mai mult şi mai bun. În grajdurile elveţiene, această metodă e aplicată sistematic pentru a depăşi planul de producţie şi grajdurile sînt dotate cu CD-player şi staţii de amplificare. Recent, am văzut pe stradă un violonist care îndemna *(andante)* trecătoarele să-şi verifice greutatea pe un cîntar din faţa lui. Pe muzica lui Mozart, pînă şi o vacă se poate crede o gazelă! (**M. M.**)

MODA ALIMENTEAZĂ SECOLUL TERMINAT

● Moda O-Zone face furori: în sfîrşit, Călăraşi a intrat într-un top european: locul 4 la şomaj între oraşele continentului *(Jurnalul naţional,* 6 iulie a.c.). (**A. C.**)

● Reclamă subtilă: „Numai Rompetrol alimentează maşinile cu personalitate“. Replică spontană: pe cînd şi cu cartofi prăjiţi? (**R. C.**)

● În ce an al secolului 21 cineva din Bucureşti îşi va aduce aminte cu drag de acea lună iunie a anului 2004, atît de rezonabilă, de paşnică şi amicală din pdv termic? (**R. C.**)

● Iar s-a terminat *Seinfeld*. (**C. G. & S. S.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Propunere

Consiliul European a spus mai clar ca niciodată că vom adera la UE în 2007. Acestea fiind zise, nu ne mai rămîne decît să stabilim de pe acum care va fi locul nostru în Europa viitorului. Eu zic că este cazul să ne gîndim la un loc realist şi responsabil, care să valorifice specificul, tradiţiile şi potenţialul nostru, să confirme în mod creator „excepţionalismul" românesc şi să valorizeze pozitiv unele aşa-zise metehne sau defecte ale noastre, eliberîndu-ne de inutile complexe de inferioritate.

Pe scurt, mă gîndesc că România ar trebui să devină locul de petrecere a timpului liber al Europei. Locul în care occidentalii obosiţi de muncă şi de eficienţă, sătui de confort şi de societăţile lor care funcţionează după reguli clare, ar veni să descopere, pentru o săptămînă-două, excepţiile care confirmă regula, devierea de la normă, ideea că „merge şi-aşa" şi alte forme de prospeţime şi spontaneitate în gîndire şi acţiune. Avem o ofertă vastă şi „targetată", îmbinînd utilul cu plăcutul, învăţarea de lucruri noi cu distracţia (căci înţeleg că acesta e *trend*-ul în turismul occidental). Schiţez cîteva idei simple: sejur în care parlamentarii britanici să înveţe „dezbaterile" noastre, cu vociferări, atacuri la persoană, vorbe grele şi fără şir, ieşind un pic din monotonia lor civilizată; sejur în care cei mai harnici muncitori germani să înveţe cum se trage chiulul şi cum poţi să te faci că lucrezi fără ca şeful să se prindă; sejur în care funcţionarii publici olandezi, suedezi ori elveţieni să înveţe să deschidă ghişeele mai tîrziu, să ţipe la solicitanţi şi să le încurce actele; sejur în care mecanicii italieni de la Ferrari şi Lamborghini ori britanicii de la Bentley să înveţe cum se adaptează piesele de la Dacia lu' văru' Costel (că şi-aşa o ţine degeaba în curte) la Oltcitu' lu' cumnatu' Vasile, ca să afle ce înseamnă *cu adevărat* să lucrezi o maşină manual, artizanal, „pe comandă"; sejururi pentru automobiliştii occidentali care, din cauza drumurilor foarte bune de la ei, îşi pierd îndemînarea şi spiritul de aventură: nişte ture prin gropile noastre naţionale le vor reda senzaţia că sînt şoferi excelenţi şi îi vor învăţa să se bucure cu adevărat că au maşină (şi că e întreagă!). Etc., etc. Evident, acestea sînt doar cîteva propuneri pentru „pachetul principal" de servicii. Le putem oferi, în completare, pe lîngă chefuri cu lăutari în fiecare seară şi taclale interminabile despre ce rău e la noi şi ce bine e la ei, şi alte lucruri care îmbină utilul cu (pentru ei) inedit. De exemplu, tehnici de supravieţuire: cum să-ţi iei medicamente compensate, cum să te debranşezi de la reţeaua de încălzire şi-apoi să te rebranşezi pe şest, cum să te conectezi „discret" la cablul TV al vecinului, ce faci dacă îţi iese în faţă, de după bloc, o haită de cîini comunitari şi cum împaci impulsul de a-i împuşca pe toţi cu dragostea faţă de animale şi alte asemenea mici exerciţii amuzante pentru care ei nu au nici experienţă, nici bibliografie. Ţin să precizez că vor fi avertizaţi ferm, ca la cascadoriile din „Ciao, Darwin" (şi asta va apărea negru pe alb în contractul de servicii pe care-l vor semna cu agenţia de turism): „nu încercaţi să faceţi aceste lucruri în ţările dumneavoastră!". Sînt convins că occidentalii ar pleca acasă total reconfortaţi şi numai buni să-şi reia munca eficientă şi viaţa marcată de reguli şi norme. Noi ne-am alege din asta, evident, cu o grămadă de euro, astfel încît, în cîţiva ani, vom putea abandona activităţile poluante şi stricătoare de specific naţional (industria etc.), desfiinţînd şi ministerele de resort. În schimb, vor trebui înfiinţate două ministere noi: ministerul Ospitalităţii (ca să gestioneze toate programele; de el ar trebui să răspundă direct primul-ministru) şi ministerul Surprizelor (ca să inventeze permanent programe şi servicii noi; aici o propun ca ministru pe Andreea Marin, e clar de ce).

Mi se pare că propunerea mea e, modest vorbind, foarte bună şi uşor de realizat, aşa că adaug doar atît: Europa, nu mai insista cu reformele, nu ne mai pretinde „armonizarea cu structurile şi practicile comunitare", lasă-ne aşa cum sîntem. Nu ştii ce pierzi...

Matei MARTIN

Apus de buget

Întreaga serie de manifestări dedicate comemorării celor 500 de ani de la moartea voievodului Ştefan cel Mare pare să fie mai degrabă un omagiu dedicat conducătorilor actuali decît o încercare de re-memorare a valorilor promovate de domnitorul Moldovei de acum cinci secole. Fastul excesiv al manifestărilor, discursurile şi gesturile populiste au transformat comemorarea într-o „Cîntare a României" post-totalitare. Un spectacol kitsch, în care au fost implicaţi cu sau fără voie artişti mai mult sau mai puţin buni, înalţi demnitari, oameni de rînd, baroni locali. Spectacolul *Apus de soare* de la Teatrul Naţional din Bucureşti, (în regia lui Dan Piţa) se înscrie şi el în aceeaşi tipologie festivist-comunistă. E ceva simptomatic! În caietul-program al spectacolului, Alexandru Georgescu, cel care îl interpretează pe pîrcălabul Grumază, declară: „Trupa teatrului nostru aduce prin spectacolul *Apus de soare* omagiul său ziditorilor ţării de ieri şi de azi." „Ziditorii" de azi ai ţării s-au folosit de comemorarea lui Ştefan cel Mare pentru a se omagia, tovărăşeşte, între ei.

Nota de plată

Cît a costat „distracţia"? E o cifră cu nenumărate zerouri! Cea mai mare parte dintre sumele puse la bătaie sînt alocate direct de la buget, printr-o hotărîre de guvern (nr. 1309/13.11.2003). Citez doar cîteva capitole din bugetul total dedicat manifestărilor: 2.425.000.000 pentru „mari adunări comemorative la Suceava şi Putna"; ● 100.000.000 pentru o adunare solemnă a Academiei Române şi a Ministerului Culturii şi Cultelor"; ● 4.900.000 pentru pictarea bisericii din Borzeşti; ● 1.000.000.000 pentru o monografie şi încă 1.500.000.000 pentru un volum multilingv coordonate de Ministerul Culturii şi Cultelor; ● 250.000.000 pentru medalii şi plachete comemorative; ● 500.000.000 pentru o hartă istorică şi turistică a Moldovei; ● 100.000.000 pentru decorarea drapelelor de luptă ale unităţilor militare care poartă denumirea onorifică „Ştefan cel Mare şi Sfînt"; ● 750.000.000 pentru „revigorarea formaţiunilor artistice" neprofesioniste locale; 250.000.000 pentru un „compact-disc şi casetă video de prezentare a vieţii, operei şi moştenirii lui Ştefan cel Mare şi Sfînt" ● 750.000.000 pentru o „expoziţie itinerantă" în muzeobuz; ● „ospeţiile tradiţionale" şi „pomenile creştine" au costat în total 450.000.000; ● pentru „recuzită, servicii şi utilităţi pentru reeditarea alegorică şi alte manifestări cultural-artistice" s-au mai cheltuit 600.000.000 de lei; ● „Pelerinajele la Cetatea de Scaun, locurile marilor bătalii purtate de Ştefan, mănăstirile şi bisericile ctitorite de marele voievod" au costat 250.000.000 de lei; ● şi mai tare e capitolul „Lucrări de artă plastică (busturi, plăci şi monumente comemorative, troiţe) dedicate marelui voievod şi personalităţilor judeţului" pentru care s-au alocat 750.000.000 de lei; ● „Diplome, hrisoave şi atestate de onoare şi recunoştinţă" costă 250.000.000 (pentru 1.000 de exemplare); ● alte aproape 50 de miliarde de lei au fost direcţionate către lucrări de interes public (modernizare de aeroport, regularizarea albiilor rîurilor, reabilitarea traseelor turistice etc). Acestor sume li se mai adaugă contribuţia instituţiilor şi autorităţilor locale implicate (direct sau indirect) în proiect.

Costurile exorbitante ale festivităţilor prilejuite de „Anul Ştefan cel Mare" contrastează însă flagrant cu indiferenţa celor care au alocat aceşti bani: în afară de cei direct interesaţi de voturi, care au profitat din plin de adunările comemorative pentru a fi văzuţi şi a se face auziţi, comemorarea lui Ştefan cel Mare a fost un prilej pentru a arăta dispreţul aleşilor pentru voievod: la şedinţa festivă a celor două Camere reunite ale Parlamentului au fost prezenţi doar 200 de parlamentari din cei 485.

„Grandios" şi „modern"

Dan Piţa a vrut să facă în *Apus de soare* „un spectacol grandios şi modern", în care Ştefan cel Mare să apară „ca o personalitate umană complexă, în care spectatorul de azi poate recunoaşte un contemporan al său". (Vă mai amintiţi? Au mai fost momente în istoria recentă în care se practicau asemenea instrumentalizări...)

Un spectacol grandios? Poate. Costumele au fost desenate de Anca Drăgoescu după o documentare serioasă şi realizate exact după tiparul straielor din vremea domnitorului, din cele mai scumpe materiale: catifele, mătăsuri, ţesături fine împodobite cu broderii; accesoriile sînt şi ele adevărate: coroanele sînt făcute din alamă placată cu aur şi decorate cu pietre semipreţioase şi cu perle veritabile (aduse din Dubay, la fel ca şi broderiile!) etc.

Figuraţia excesivă (la chemarea lui Ştefan, se umple scena de răzeşi) te copleşeşte şi îngreunează înţelegerea acţiunii dramatice. Zornăitul armurilor (cei 180 de figuranţi sînt îmbrăcaţi în zale din aluminiu) bruiază replicile rostite pe scenă. Dar poate că textul a fost în viziunea regizorului mai puţin important decît faţada: avem peste 300 de costume! Cît să îmbraci o garnizoană! Ce grandios!

Modernitatea punerii în scenă este cel puţin îndoielnică: ce mai rămîne din convenţia teatrală dacă actorii rostesc replica îmbrăcaţi în haine exact ca la curtea lui Ştefan, înarmaţi cu săbii exact ca pe vremuri? Şi, mai ales, cum poţi face dintr-un text scris acum o sută de ani un spectacol interesant pentru publicul de azi? Opţiunea regizorului a fost de a re-crea cît mai în detaliu atmosfera de atunci (decorul şi costumele funcţionează ca cel mai puternic motor al acestei întoarceri în timp) pentru a-i face pe spectatori să înţeleagă de ce a fost Ştefan un domnitor atît de mare. E o viziune simplistă, simplificatoare, iar ceea ce a rezultat a fost doar un omagiu opulent, un spectacol în stilul festivist în care bogăţia înlocuieşte măreţia. Nu e, însă, suficient pentru a justifica costurile de producţie. Spectacolul de la Teatrul Naţional din Bucureşti a costat 5.357.832.000 lei. Din această sumă, 2.500.000.000 de lei au fost alocate de la Ministerul Culturii şi Cultelor în cadrul programului „Ştefan cel Mare şi Sfînt". Pentru multe teatre de stat, e o sumă uriaşă, din care s-ar putea produce mai multe spectacole. Unele companii independente ar putea susţine o întreagă stagiune cu aceste fonduri. Culmea cinismului e că din datele furnizate de TNB, spectacolul *Apus de soare* ar putea fi rentabil: doar la primele trei reprezentaţii au fost vîndute bilete în valoare de peste 300.000.000 de lei. Într-un an sau doi, managerii teatrului au toate şansele să-şi amortizeze cheltuielile şi să le dea peste nas acelor critici care pun la îndoială valoarea artistică a spectacolului sau invocă costurile prea ridicate. Mai mult ca sigur, conducerea TNB va spune atunci că investiţia în producţie a fost profitabilă, că spectacolul a fost vizionat şi aplaudat de mii şi mii de spectatori entuziaşti. Cînd reproşezi absenţa calităţilor artistice ţi se răspunde că a fost rentabil, cînd spui că a costat prea mult ţi se spune că a fost un fapt de artă şi arta costă. *Apus de soare* e un spectacol scump şi prost.

„Nava amiral a teatrului românesc", aşa cum îi place lui Dinu Săraru să alinte instituţia al cărei director general este, navighează în ape mici şi murdare, în care se vede clisa ideologică a vechiului regim: pe atunci omagierile grandioase erau aplaudate la comandă şi declarate capodopere în presa aservită.

Dacă spectacolul nu-şi va recupera banii din încasări, nu e nici o problemă: trupa teatrului a adus „un omagiu ziditorilor ţării de ieri şi de azi". Mai ales celor de azi. În veacul vecilor, amin!

Au început înscrierile la

SIMFEST – 2004

Festivalul Televiziunilor Locale şi Producătorilor Independenţi

„Ştirişti" din toate colţurile ţării, treziţi-vă! E vremea voastră! Răzbunaţi **acum** toate nedreptăţile pe care vi le-au făcut editorii şi producătorii, ciopîrţindu-vă reportajele, modificîndu-vă textele, denaturînd sau schimbînd sensurile, uneori fără să se sinchisească să vă ofere măcar o explicaţie. Prezentaţi-vă ştirile, aşa cum le-aţi conceput voi, în singurul festival din România care vă oferă această ocazie: SIMFEST – 2004.

Voi, toţi cei care v-aţi obişnuit să gîndiţi în imagini şi voi, cei care priviţi, cel mai adesea, lumea prin vizorul camerei de luat vederi, arătaţi tuturor ce-aţi descoperit! SIMFEST – 2004 vă oferă această posibilitate.

Nu ezitaţi nici voi, cei care folosiţi computerul nu doar pentru calcule abstracte, ci în primul rînd ca să dăruiţi celor din jur o parte din rodul talentului vostru.

Aveţi nevoie de informaţii suplimentare? Le găsiţi pe *website*-ul www.simfest.com.

Simeria vă aşteaptă în ultima săptămînă a lunii august. Un orăşel cu numai 12.000 de locuitori care, anul trecut, a avut curajul să se lanseze într-o aventură fără precedent a media româneşti.

Festivalul SIMFEST este marcă înregistrată. Nu e supus nici unei presiuni politice şi oferă bunul cel mai de preţ pentru un jurnalist: libertatea de exprimare.

organizator
Ioan CEAUŞESCU

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 27 ● 16-22 iulie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

„Ştefan cel Mare trăieşte în Senegal. Şi dă loviturile alea cu Al Jazeera.“ – un reportaj de Eugen Istodor (pagina 17)

FRANŢA care este

„Francezi, încă un efort dacă vreţi să fiţi republicani.“

MARCHIZUL DE SADE

„Portughezii nu încetează să se amuze de gluma potrivit căreia francezii au făcut Revoluţia pentru ca toţi să se numească «cetăţeni», în timp ce ei au făcut-o pe-a lor, în 1910, pentru ca toţi să se numească «Excelenţă».“

RENAUD CAMUS

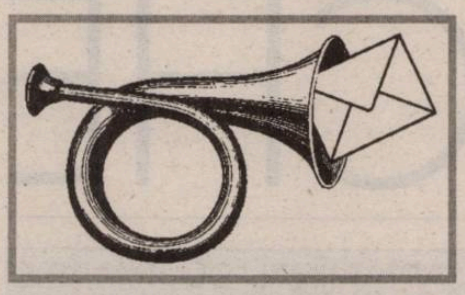

Nr. 23: Articolul lui Cristian Ghinea

Dileme şi nedumeriri

Sînt un cititor constant al articolelor de analiză politică scrise de domnul C. Ghinea. De multe ori am găsit exact ideile pe care, poate, în subconştient le gîndeam şi eu. Cu atît mai mult am fost uimit să citesc o afirmaţie cît se poate de gravă a domnului Ghinea în numărul 23 al *Dilemei vechi,* articol intitulat „PUR şi URR trebuie aduse în Alianţa D.A.". De neînţeles mi se pare afirmaţia „Care este răul cel mai mic: să se continue guvernarea autoritară a PSD sau D.A. să se alieze cu PRM? Personal, prefer prima variantă, dar, dacă va avea asigurate voturile PUR şi va duce o politică de liniştire a UDMR pentru cooptarea la guvernare, Alianţa va ocoli această ingrată dilemă." Cum poate un analist politic al unei publicaţii precum este *Dilema veche* să afirme deschis că preferă o guvernare autoritară? Cred că această guvernare autoritară este mai degrabă un regim autoritar dominat de un clan bine conturat, la fel precum cel instaurat de regele Carol II, cu singura diferenţă că pe atunci nu existau televiziuni.* Următorul pas este dictatura, domnule Ghinea. Cum se poate prefera un regim căruia nu-i pasă de rezultatele unui vot cît de cît democratic? Cum vă puteţi explica, domnule Ghinea, faptul că în România nu mai există nici măcar o democraţie disfuncţională, precum era în 2000, anul fatal al întoarcerii clanului la putere? A prefera un regim autoritar PSD înseamnă a prefera lipsa democraţiei, căci PSD se poate identifica cu absolut orice, dar numai cu ideea de democraţie, nu. Există în România separaţia puterilor în stat? Nu. Mai are Parlamentul vreun rol sau este doar o instituţie decorativă, unde se moţăie sau se votează nu ştiu cîte zeci de ordonanţe şi hotărîri de guvern într-o singură zi? Sau a devenit Parlamentul doar o vitrină a nulităţii politice româneşti?

Cine poate garanta că viitorii parlamentari ai actualei Opoziţii, care vor fi aleşi la toamnă prin deprimantul sistem al listelor, nu vor fi *deturnaţi* de către PSD, aşa cum se face la ora actuală pe scară largă în întreaga ţară cu consilierii locali şi judeţeni? Poate fi numită democraţie europeană ţara care nu poate organiza nici măcar nişte alegeri locale în mod corect, fără sute de nereguli de tot felul (de la bătăi pînă la mituirea alegătorilor cu un kil de zahăr – de aici, celebra expresie *a-i duce cu zăhărelul* care a căpătat sens propriu), ţara în care asupra tuturor consilierilor Opoziţiei se exercită presiuni, familia va avea de suferit, copilul va fi dat afară din slujbă, afacerile vor fi puricate la sînge, nu vei avea ce mînca, ţara în care partidul aşa zis social-democrat cumpără (nu degeaba mai toţi patronii echipelor de fotbal care sînt implicaţi în faimoasa Divizie A sînt social-democraţi) consilierii altora astfel încît una ai votat şi cu totul alta iese treaba în C.J. sau C.L.? Domnule Ghinea, cum puteţi explica aparentul gir pe care îl dă UE acestor autorităţi profund nedemocrate? Cum poate intra în UE o astfel de ţară cu atît de grave probleme nu economice, le-au mai avut şi alţii înaintea noastră, dar politice?

La fel ca şi mulţi alţi români, aveam o iluzie care, din cîte văd, este pe cale să se spulbere: credeam că dacă NATO este totuşi o alianţă politico-militară (chiar dacă domnul profesor Valentin Stan tot afirma la un curs că ţările respective cred şi în democraţie, nu numai în forţa brută a tancurilor şi avioanele menite să le protejeze) în derivă, pe care poţi să o înşeli prin tot felul de modalităţi, UE părea a fi o cu totul altă mîncare de peşte, cu standarde rigide şi tangibile, ca un profesor universitar occidental (sînt sigur că aţi avut ocazia de a fi examinat de vreunul) la care nu merge cu mişmaşurile, cu celebra fofîrlică. Cum se explică atunci faptul că în mai toate ziarele, pe toate posturile sîntem asaltaţi numai de previziuni optimiste? Procesul de integrare merge din ce în ce mai bine, subiectul democraţiei este uitat sau lăsat mai la margine la capitolul *şi altele.* Nu am auzit o reacţie hotărîtă din partea UE faţă de numeroasele nereguli existente şi dovedite de-a lungul acestor alegeri. Au fost şi vreo 30 de observatori europeni (parcă 30 pentru o ţară de 20 de milioane de locuitori, mi se pare cam puţin, dacă nu chiar insignifiant) care au constatat că totul a fost extraordinar. Probabil că au fost plimbaţi strategic pe la secţiile de votare speciale. Aceasta îmi aduce aminte de alegerile din 1946. Şi ce observă ziariştii străini (din ţări prietene, dar şi din ţări occidentale, ziare *pretine* precum *Daily Worker,* sau *L'Humanité):* „Am remarcat că operaţiunile de votare s-au desfăşurat într-o atmosferă de ordine. Cetăţenii veniţi să-şi exercite votul nu au fost supuşi nici unei presiuni, nici morală, nici fizică şi nici un alegător nu a fost împiedicat să-şi exercite dreptul la vot. Secretul votului a fost respectat cu stricteţe." Şi iată ce declarau adevăraţii ziarişti englezi şi americani: „vizitînd o serie de sate din judeţul Argeş, nu au avut posibilitatea să constate situaţia reală din circumscripţiile electorale, deoarece au fost însoţiţi peste tot de jandarmi, de parcă erau arestaţi" *(România. Viaţa politică în documente – 1946,* Arhivele Statului, Bucureşti, 1946, pag. 491). Ioan T. Morar declara acum cîteva zile exact ceea ce mi se păruse şi mie, faptul că riscăm să derapăm, încet-încet, către dictatură, la fel cum s-a întîmplat în 1946. E drept, e mult mai greu acum, tancurile Armatei Roşii nu se mai plimbă prin oraşele noastre, însă există alte forme mult mai nuanţate şi subtile de a controla dictatorial o ţară. Şi să nu uităm că românii de acum sînt mult mai fricoşi decît cei din 1946, e necesar doar să li se arate puţin băţul ca să cedeze. (Evident, este lăudabilă amendarea PSD la aceste alegeri locale, însă ce va fi cînd Şeful îşi va juca propriul scaun sau tron? Nu cred că îşi va mai permite să fie atît de elegant.)

Întrebare: ce rol joacă UE în toată această evoluţie a României către un stat în care delictul de opinie te poate lăsa fără serviciu? Îmi dau seama că foarte mult din acest *show integraţionist,* cu aparentul gir comunitar, este regizat, părţile bune din diverse rapoarte din declaraţiile naivilor oficiali ai UE sînt amplificate peste tot de către aparatul propagandistic, privat sau de stat, nici nu mai contează, în timp ce aspectele critice sînt trecute sub tăcere, dar, cum timpul trece, intervine îndoiala şi neîncrederea chiar şi în rîndul celor care sînt cît de cît bine informaţi. Dacă eu percep greşit situaţia? Dacă de fapt ei au dreptate, dacă ei ne vor integra în NATO şi UE şi ne vor asigura dreptul ori de a tăcea, de a ne cărăbăni sau de a îi lăuda, căci doar ne-au integrat, na, ce mai vrem? Băieţii încheie capitol după capitol în sunetul tobelor mass-media, aproape toţi oficialii europeni au cuvinte de laudă în timp ce noi, autohtonii fără o imagine de ansamblu, din Airbus nu-ştiu-cît, clasa de lux, avem una penibilă, de plătitori de impozite. Încep să am aceleaşi sentimente pe care le aveau bunicii noştri, observînd neputincioşi comunizarea ţării şi distrugerea tuturor valorilor tradiţionale româneşti sub privirile indiferente ale reprezentanţilor Comisiei Aliate de Control.

Şi încă o întrebare, domnule Ghinea: cum poate un om cu capul pe umeri să aibă încredere în acest personaj ciudat şi ipocrit care este Dan Voiculescu? Acesta a devenit salvatorul naţiunii, arbitrul scenei politice valahe, el şi televiziunea lui? Mai cunoaşteţi vreo altă personalitate politică a acestui partid? Eu nu, dar s-ar putea să fiu prost informat. Sper să nu regretaţi peste cîţiva ani această preferinţă, cînd deja va fi prea tîrziu. (Să batem în lemn, nu?!) Oare Alianţa chiar nu poate obţine o majoritate clară pentru a avea şi ea şansa de a ne arăta ce poate, aşa cum aceasta a fost oferită cu generozitate PSD de mai multe ori pînă acum (1990, 1992, 2000)?

„Abjecţia e mai rea ca moartea." (Elie Wiesel, cel care s-a născut la Sighet...)

Codruţ CONSTANTINESCU
codrut77@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

* Aţi observat că şi Năstase cochetează cu statutul de protector al artelor şi culturii? Acum ceva timp am aflat că a organizat un fel de premiu literar în valoare de un miliard de lei.

Răspunsul lui Cristian Ghinea

Dle Constantinescu, interpretaţi tendenţios fraza pe care o citaţi. Îmi exprimam preferinţa pentru unul dintre cele două rele. Dacă de aici deduceţi că optez pentru o guvernare autoritară, greşiţi. Încheiaţi scrisoarea cu „Oare Alianţa chiar nu poate obţine o majoritate clară...?". Aici nu înţeleg ce îmi reproşaţi. În schimb, v-aş reproşa că numeroase afirmaţii al dvs. sînt – concis vorbind – curat exagerate!

Am zîmbit la...

Surprize, surprize

Stimaţi şi iubiţi dilematici,

Trebuie să recunosc că surpriza publicării acestei scrisori şi titlul pe care i l-aţi pus, a fost imensă. De fapt, vreau să vă spun că, pur şi simplu, chiar modul în care am intrat în posesia paginii este extraordinar. Să vă spun de ce!

În urma scrisorii pe care aţi publicat-o în luna decembrie, o doamnă foarte amabilă din Sibiu mi-a scris şi mi-a trimis lunar cărţi (şi îmi trimite!) şi presă: *Dilema veche, 22, Academia Caţavencu,* chiar şi *Hermannstädtern Zeitung* deoarece mă descurc în limba germană, pe care am învăţat-o la şcoală.

Cum a apărut ultimul număr din *Dilema veche,* unde a apărut ultima mea scrisoare, a copiat la xerox pagina şi mi-a trimis-o, cu comentariul de rigoare.

A fost o surpriză nemaipomenită şi m-aţi făcut şi pe mine (chiar) să zîmbesc, ca şi pe dînsa. V-am spus toate astea pentru a vă face o idee asupra impactului pe care l-a avut publicarea. Sînteţi nemaipomeniţi, pe cuvînt! Legat de ultima întrebare pe care mi-o puneţi, pot să vă spun că, dacă vreţi, îmi puteţi trimite ceva filozofie, gen Kierkegaard, Nietzsche etc., dacă nu vă cer prea mult.

Vă mulţumesc încă o dată şi vă rămîn îndatorat.

Cu bine,

Mihai TEODORESCU
Penitenciarul Rahova,
Şos. Alexandriei 154, cam. 201, Bucureşti

N. red.: V-am trimis, la început de iulie, alte cîteva cărţi. Nu chiar Nietzsche, Kierkegaard, totuşi valabile. Confirmaţi-ne primirea.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Turismul alternativ**

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU,
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu"

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 18.900 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Ce-ar fi spus Noica

Nu pot să nu mă întreb care ar fi fost reacția lui Constantin Noica la gîlceava – volubilă, dar, în proporție de 80%, mediocră – găzduită de numerele 24 și 25 ale *Dilemei vechi*. „Păltinișenilor", sau propăltinișenilor, le-ar fi făcut un reproș sever. S-ar fi declarat dezamăgit să-i vadă ieșind bătăios pe scenă pentru o ciorovăială de doi bani. O ciorovăială ale cărei mobiluri nemărturisite sînt meschine și a cărei miză „la vedere" e inconsistentă. Militantismul ideologic nu e niciodată un interlocutor real, mai ales cînd nu e decît camuflajul unor veleități contrariate. „În loc să vă vedeți de treabă – ne-ar fi spus – ați intrat, iritați, într-un joc nesemnificativ în sine, ați cheltuit timp și energie pentru a combate nu o teză, ci un cîrcel psihologic imatur și abia articulat. Ați căzut în polemică mondenă și vanitate."

Celorlalți, le-ar fi scris, probabil, o scrisoare: „Dragii mei, observ cu o prietenească îngrijorare că, deși unii dintre dumneavoastră vă aflați la vîrsta minunată a căutării de sine și a întrebărilor decisive, iar alții la aceea a creativității mature, vă lăsați confiscați de îndeletniciri colaterale. Se așteaptă de la voi un atac substanțial și spectaculos, iar voi nu reușiți să depășiți mentalitatea băieților de mingi. În loc să acumulați masiv și să construiți solid, vă pierdeți vremea în juvenile îmbrînceli de vestiar. Ar fi preferabil să vă apucați de citit și de scris. În *această* ordine. Ar fi preferabil să vă concentrați asupra pariului propriu, *să vă preferați*, să vă bateți cu zeii, nu cu prestigiile contingente ale contemporanilor. Feriți-vă să ajungeți simpli «exponenți»: ai unui grup, ai unei generații, ai unei doctrine. E o cale sigură spre pierderea identității. Dacă nu reușiți să vă mobilizați, să «înscrieți» pe terenul olimpic, nu căutați, din comoditate sau suficiență, alibiuri justificative. Nu dați vina pe ceilalți, pe sabotajul împrejurărilor, pe adversitatea feluritelor găști, pe manevrele «monopoliste» ale bătrînilor. Răfuiți-vă cu limitele proprii, căci, de regulă, ele sînt singura explicație valabilă a întîrzierii și a eșecului. Surîd melancolic, adeseori, cînd vă aud vorbind despre «blocajul» la care vă supun «grupurile de presiune». Dar sînteți peste tot. Aveți rubrici săptămînale sau zilnice la ziare de mare tiraj, aveți propriile voastre gazete și edituri, aveți în mînă emisiuni de televiziune, colaborați la posturi de radio autohtone și străine. Ieșiți pe post ca să spuneți că nu puteți ieși pe post, aveți catedre universitare, și, mai ales, aveți privilegiul unei tinereți prin ea însăși triumfătoare. Dacă ați fi ceva mai copți sufletește și intelectualmente, ar trebui, dimpotrivă, să vă plîngeți de *excesele* ubicuității, de prea multele solicitări cărora trebuie să le faceți față. Ar trebui să vă luați curajul de a scrie pe vitrina prăvăliilor dumneavoastră «Primim marfă!» și să focalizați asupra unor proiecte de cursă lungă. Jurnalistica la vîrste fragede, ca și, mai tîrziu, profesoratul, sînt ispite deopotrivă legitime și primejdioase. Cea dintîi aduce cu sine satisfacții facile și suspendă prematur efortul modelării de sine, cel de-al doilea grăbește anchiloza mentală și încurajează catedratice inautenticități. La gazetărie e bine să vii de sus, după arborescente experiențe de viață și lectură, iar profesoratul trebuie practicat fără morgă și fără abuz doctrinar. Nu vă grăbiți, așadar, să vă închideți în notorietate de primă instanță, în poziții publice și în campanii la modă. A-ți începe cariera demolînd «tombatere» e un procedeu «clasic», dar, tocmai de aceea, trivial. Nu scapă nimeni acestei mecanice circularități: te afirmi demontînd statui «presenile» și, odată instalat la vîrf, îți aștepți, resemnat, rîndul la demontare. Dar valorile durabile se decid după alte rituri și ritmuri. Alchimia succesului stabil ține de alte laboratoare și exprimă alte criterii decît gherila «aranjamentelor» conjuncturale. Oricum, ambiția crîncenă și resentimentul gălbejit sînt afecte toxice: sfîrșesc prin a te otrăvi, în aceeași măsură în care otrăvesc lumea din jur. Mult mai rentabilă este, și în plan moral și în plan intelectual, *bunătatea*. Plăcerea surescitării critice e palidă față de jubilația comunicării, a înțelegerii, a gîndului bun. Nu sporiți, deci, prin agitația voastră juvenilă (uneori), impură (alteori) sminteala generală. Luptați-vă pentru limpezime, rînduială cuviincioasă, bun gust și bun simț. Învățați să vă bucurați neipocrit de succesul altora. Schimbați-vă orientarea atenției. Nu vă cufundați cu totul în știrea cotidiană și în disputele de ultimă oră. Nu citiți doar cărțile ultimelor defilări ideologice. Clasicii au încă multe de spus și au, mai ales, foarte utile virtuți terapeutice. Sînt inteligenți și polifonici. Puteți fi siguri, de altfel, că vă vor supraviețui. Fiți mai destinși, nu disprețuiți candoarea și nu vă pierdeți umorul. Nu căutați, mereu, intriga, fenta, «lovitura». Există întreprinderi mai virile decît mușcătura feroce și posturi mai feminine decît lamentația plăpîndă. Nu pozați în victime ale noii nomenclaturi spirituale. Și, mai ales, *aveți răbdare*. Veți avea vreme să faceți carieră, să culegeți lauri, să vă compromiteți și să fiți dați deoparte, fie prin muzealizare, fie prin uitare, pur și simplu. Cu o singură condiție: să puneți ceva pe masă. Destinul dumneavoastră se decide în *singurătatea* dumneavoastră. Impacienta, agresivitatea, inflația nevrotică a «actualității» nu vor face decît să vă umple de riduri și eczeme. Mulți dintre dumneavoastră aveți vădite înzestrări și un potențial cultural promițător. Nu vă bateți joc de acest bagaj, nu-l risipiți în coterii mărunte și în gesticulație cochetă. Nimeni nu știe cum se fabrică gloria, dar e sigur că bila neagră, logica șchioapă și digestia isterică nu sînt premise optime. Dacă credeți că vă pot fi de vreun folos, dați-mi un semn. Voi fi încîntat să vă ascult, dincolo de orgolii și indispoziții joase."

Pentru conformitate,

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre proaspătul furt al secolului?

După ce am mestecat două săptămîni la rînd guma Erbașu, am trecut, care va să zică, la una mai mentolată: furtul secolului la categoria cărat cu cîrca în paporniță și boccea.

O ironie a sorții face ca în ziua cînd au fost achitați profesioniștii ce-au pus la cale afacerea SAFI să fie arestați amatorii care au jucat în telenovela politistă cu multe sacoșe și o droaie de mascați.

La țară mică, și ciorditul e cu efort, căci dacă nu te-a făcut mama plăvan, n-ai nici o șansă să ajungi prea departe cu prada, fiindcă o punguță cu chipsuri din Deutsche Bank atîrnă cît doi saci cu cartofi din Banca noastră națională.

Sîntem un popor fără prea mare vocație pentru abstract, în schimb cu o apetență de-a dreptul bolnăvicioasă pentru concret, de vreme ce operația pe cordul deschis al Bancorexului sau găuroiul de juma' de miliard de dolari din cașcavalul Daciei Felix (ca să dau numai două exemple din celebrele inginerii financiare postdecembriste care au lăsat România cu chiloții în vine) n-au tulburat atît de tare populația băștinașă precum sarsanalele burdușite cu lei ale șoferului fugar.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Vama (Veche și nouă)

– Nu vă supărați, jucați bridge?

Grizonat și gol, domnul care a venit pînă la masa unde îmi beam berea pentru a-mi face această întrebare este surpins de răspunsul meu negativ. Pleacă politicos și resemnat: nici măcar bărboșii ca mine nu mai sînt ce au fost...

Sîntem pe plajă la Vama Veche.

Sînt însă doar în trecere, grăbit să mă întorc *acasă*, la 2 Mai. Acolo pare să se fi instalat, relativ stabil și coerent, *boema comodă* (vorba unui turist: „boem, boem, dar orice boem din ziua de astăzi vrea și niște condiții omenești"). Gazdele de aici adaugă în fiecare an cîte ceva la curțile și casele lor pentru a fi pe placul acestor turiști care au mai îmbătrînit, cu baticurile lor colorate la gît. Condițiile de la corturile de nudiști nu sînt neapărat mai „omenești", dar locul este mai tihnit decît printre corturile de la Vama Veche. Iar mașinile înșirate de-a lungul drumului plin de gropi, același de cînd îl știu, sînt, în marea lor majoritate, la peste 10.000 de euro bucata. În golful de la cherhana e greu să mai găsești o masă în week-end, dar, totuși, nu există impresia de aglomerație. Fețele se schimbă de la an la an, dar se păstrează totuși impresia de *déjà-vu*. Mă simt așadar în largul meu, ca și cum aș fi plecat doar puțin, anul trecut, cu niște treburi la București.

La Vama Veche, cum nu mă mai duc de mult să-mi „caut pereche", mă simt însă înstrăinat. Dar mă fascinează spectacolul.

Căci este un spectacol!

Spre deosebire de 2 Mai, care a fost un sat așezat, cu localnici deveniți personaje legendare, precum tanti Mița sau Vanea, Vama Veche a fost totdeauna un cătun pierdut, propus, de altfel, spre desființare administrativă. Acolo, înainte de '89, legendară era doar plaja, iar cei mai cunoscuți localnici erau... „clujenii", pionierii acestui Far West alternativ. După '90, în 2 Mai oamenii au început să se calce pe picioare, dar nu au putut disloca total un spațiu deja bine structurat. Au sfîrșit astfel prin a găsi un *modus vivendi* convenabil atît pentru ei, cît și pentru localnici, și prin a se (re)așeza. În Vama Veche, mitul plajei ca spațiu deschis a produs însă o mișcare masivă de colonizare – spre disperarea primilor coloniști și nelămurirea băștinașilor care, după cum se exprima un asemenea „colonist", „nu sînt decît peisaj". Cu trenul, cu mașina, cu bicicleta, pe jos sau cu autostopul, cu rucsacuri în spinare sau cu rulote, o mulțime frenetică a pornit spre cucerirea acestei „ultime frontiere". Vama a crescut haotic, ca un orășel din Lumea Nouă născut din febra aurului. „Cultura de vacanță" înfiripată aici este și ea una de cow-boy postmodern, în care orizontul este o frontieră care atrage cu spațiile de dincolo de ea. Nu puțini sînt, de pildă, cei care, acum, visează deja la continuarea exodului dincolo de granița cu Bulgaria.

Dar mai mult decît mirajul unui *spațiu* de frontieră, care oferă doar cadrul fizic și simbolic, fascinația este aceea a unei frontiere *interioare*. „Dincolo" este, de fapt, un „altfel". Fiecare merge la Vama pentru a transgresa frontiera spațiului său cotidian, a eului său social, pentru a experimenta chemarea acestui dincolo de sine (sau, ceea ce este de fapt același lucru, pentru a se dezbrăca de acest eu contorsionat de constrîngerile sociale obișnuite) și pentru a obține, histrionic, o confirmare publică a acestei transgresări. Confirmare venită deopotrivă din partea celor „asemenea" cît și a celor „diferiți". Căci fascinația acestui joc al frontierelor interioare este, la rîndul ei, aceea de a fi, în același timp, asemenea și diferit de tine însuți.

Este, în ceea ce se întîmplă la Vama Veche, ceva din acel „narcisism colectiv" despre care vorbește Gilles Lipovetsky, care „nu se caracterizează doar prin auto-absorbția hedonistă, ci și prin nevoia de a se regrupa cu ființe «identice», pentru a se face util și a cere noi drepturi, fără îndoială, dar și pentru a se elibera, pentru a-și regla problemele intime prin «contact», prin «trăit», prin discurs la persoana întîi". O ciudată și sălbatică sincronizare la postmodernitate...

La Vama Veche se practică un *turism identitar*, iar „Vama" este, din acest punct de vedere, un *brand* unic în țară, ce atrage cele mai diferite categorii de hedoniști frustrați. Dar și unul inefabil și efemer, greu de „marketizat", căci este greu de ambalat un produs numit „altfel". Întreprinzătorii definitorii o știu – și, mai bine decît ei, o știu DJ-ii, eminențele cenușii ale Vămii. Ca în orice concurență sălbatică, apare însă perspectiva – și riscul – monopolului. Din dorința de a pune mîna și pe clienții vecinului, fiecare încearcă să ofere și el, mai bine și mai mult, ce are și vecinul. Unii dintre turiști sînt tentați, la rîndul lor, să guste din cocktailul V.V. fără să se mai deplaseze din terasă în terasă. De la muzică la cocktailuri, începe să se consume tot mai mult cam aceeași marfă pretutindeni. Există astfel riscul unei uniformizări, a unei mcdonaldizări a Vămii – care ar însemna și moartea acesteia.

Postmodernitatea însă de abia a început...

ținerea de minte

„Asemenea zile sînt rare în viața unui om. Generația mea a trăit momente la fel de intense în ziua alegerii papale a lui Ioan Paul II, în zilele decernării Premiului Nobel pentru Walesa și Milosz, precum și după alegerile parlamentare din 4 iunie 1989 (cînd Solidarnosc a învins Partidul Comunist... – *n. red.*). Este mult pentru o singură viață."

(Adam Michnik, în *Gazeta Wiborcza*, la 1 mai 2004, cu prilejul intrării Poloniei în Uniunea Europeană)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

De ce ar fi (fost) bine să se spargă PSD?

Pentru că un PSD prea mare face rău democraţiei din România. Nu este vina PSD-ului că a rămas vreme de aproape patru ani singur pe scenă şi că ambasadele occidentale şi delegaţia UE ajunseseră singura formă eficientă de limitare a puterii sale. Dar este vina PSD că în condiţiile date nu a făcut nimic să se autolimiteze, că a dus un adevărat asalt împotriva a tot ce nu era PSD în administraţie, justiţie, presă, societate civilă. Cu alte cuvinte, avînd posibilitatea să comită abuzuri, nu s-a înregistrat măcar o încercare de salvare a aparenţelor, de auto-limitare. Din 2000 încoace, democratizarea României a regresat la toate capitolele. Modelul românesc devine paradoxal: regres în ce priveşte presa liberă, corupţia, justiţia, administraţia şi asta în condiţiile unei creşteri economice susţinute şi a apropierii accentuate de Occident (NATO, UE). După 2000, PSD a fost pus în situaţia de a gestiona o Românie total diferită faţă de cea pe care o lăsase în 1996. Cînd a plecat de la putere, Ion Iliescu era văzut în Vest ca un portret din galeria refuzaţilor autoritarişti Miloşevici, Lukaşenko, Tudjman, Meciar; s-a întors ca un preşedinte care negocia intrarea în NATO şi UE (e singurul din grupa lui care a reuşit reşaparea imaginii). Este meritul PSD că nu a întrerupt occidentalizarea începută în 1996, dar România s-a schimbat, iar PSD a rămas acelaşi partid autoritarist, reglat de „principiile" lui Octav Cozmâncă şi Şerban Mihăilescu: ei dau tonul în partid şi nu occidentalismul de paradă al unor Năstase sau Geoană.

Pentru că un PSD prea mare nu poate fi controlat de nimeni. Simplul fapt că un partid este dominant pe scena politică nu duce în mod necesar la abuzuri. Ştiinţa politică comparativă înregistrează această situaţie chiar în state cu democraţie consolidată, cum ar fi Suedia, unde social-democraţii domină de decenii. Dar experienţa din ţările cu democraţie de tranziţie arată că limitarea autoritarismului şi abuzurilor se poate face doar prin alternanţa regulată la putere. În aceste state, nu există mecanismele de control dezvoltate de-a lungul timpului în Vest. Cine poate limita abuzul partidului dominant? Justiţia este obedientă, presa încearcă, dar este fragilă, publicul nu are obişnuinţa protestului, instituţiile autonome (gen CNA, Consiliul Concurenţei, Avocatul Poporului etc.) nu au tradiţia controlului şi sînt, oricum, asaltate de zona politică. Doar conştiinţa că peste patru ani vin „ceilalţi" care vor putea să-i tragă la răspundere poate calma lăcomia de bani şi de putere.

Mitul reformistului Năstase

Pentru că PSD nu s-a reformat deloc şi nici nu are de ce cîtă vreme este partidul mamut şi dominant de acum. Pînă la alegerile locale din iunie, PSD dădea impresia că va sta veşnic la putere, că e o forţă copleşitoare, la adăpostul căreia abuzul şi corupţia nu vor fi pedepsite în absenţa alternativei politice. Doar în situaţii de criză, un partid se schimbă, se reformează, se deschide în interior, renunţînd la apucăturile de gang.

Pentru că acest PSD a dezvoltat cultul personalităţii lui Adrian Năstase, un fel de *lider maximo,* cult incompatibil cu o Românie modernă. Un Năstase lider al unui PSD mai mic ar avea mai puţine resurse să şantajeze presa. Nu sînt de crezut opiniile vehiculate prin presă cum că actualul conflict se duce între reformistul Năstase şi comunistul cu faţă umană Iliescu. Adrian Năstase a avut partidul patru ani la dispoziţie şi nu a dat semne că ar vrea să îl schimbe. La fel cum a avut şi România la

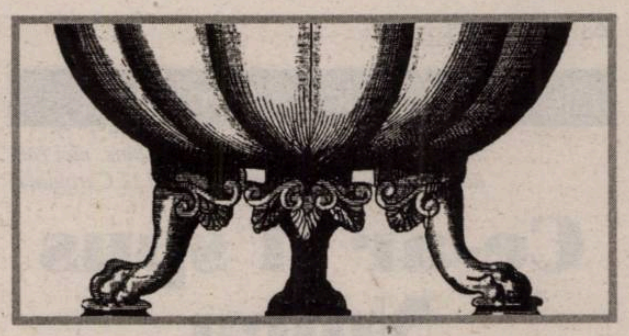

dispoziţie şi nu a demonstrat intenţii bune faţă de ea. Este mai tînăr şi vorbeşte engleza mai bine decît Preşedintele, prea puţin pentru a merita titlul de reformist. Iar ideea că el, săracul, s-ar da de ceasul morţii să modernizeze România şi partidul, dar nu îl lasă Iliescu mi se pare un produs propagandistic menit să îl facă mai simpatic. Deşi am urmărit atent scena politică după 2000, nu am observat eforturile sale de modernizare, dar am remarcat imensa sa disponibilitate de a domina totul şi de a-i proteja pe corupţii din partid. Dacă ar fi şef doar peste o aripă mai mică a PSD, Adrian Năstase nu ar mai avea scuza „Iliescu" şi şi-ar dovedi rapid inconsistenţa, s-ar vedea ceea ce este de fapt: un produs politic artificial, fără priză la public, ascultat doar din frică şi din interes.

Şi pentru că ar fi *cool*.

presa despre...

Iliescu şi Năstase

„În fond, ce mare scofală era dacă îşi dădea Năstase demisia? România nici n-a început, nici nu se termină cu el. Sau cu Ion Iliescu! De fapt, cine a cîştigat? Întrebarea are două răspunsuri: în partid, cîştigător pe termen scurt pare a fi Adrian Năstase, care a reuşit să-i forţeze mîna bătrînului său partener de drum; în faţa opiniei publice au pierdut, însă, amîndoi" (Adrian Halpert, *Libertatea).*

„Victoria lui Adrian Năstase – pentru că, indiscutabil, de o victorie e vorba – e, însă, fragilă. Pentru a modela PSD după chipul şi asemănarea lui, premierul are în faţă un drum lung şi plin de dificultăţi. Ion Iliescu nu e omul care să se lase învins uşor de un altul. Ştie să aştepte. Va juca teatrul omului resemnat să vadă cum fostul discipol îi modifică opera vieţii: PSD. Îşi va pregăti minuţios lovitura, folosindu-se de serviciile secrete, toate în mîinile sale" (Ion Cristoiu, *Jurnalul Naţional).*

„Joi, în cîteva ore, amîndoi au arătat ce sînt şi ce pot. Paisprezece ani alături de ei s-au strîns în cîteva ceasuri şi, la un loc, ne-au dat nimic... Aroganţa acestui viitor fost om de stat e mai groasă decît toate cărţile de telefon ale Europei. Năstase şi-a recunoscut joi un singur viciu, iar acest viciu ar fi calea noastră spre virtute. Prim-ministrul vrea să ne facă un bine. Vrea să ne ducă, aşa proşti cum sîntem, în Europa: «Integrarea în Uniunea Europeană este proiectul vieţii mele de om politic». Iar noi, cei din afara Planetei Cornu, ne întrebăm: aşa am ajuns? Cine vrea să ne ia în Uniunea Europeană? Omul care a organizat dresura de circ de la referendum? Omul care păstoreşte turma de baroni cu buzele lipite de conducta cu fonduri europene? Năstase Eurointegratorul? La cealaltă ieşire ne aşteaptă a doua figură sinceră ca sepia: Ion Iliescu. Ce a avut el de spus joi, cînd toată ţara stătea să vadă încotro o luăm? «Nu vă priveşte!». Ca pe vremuri la Iaşi, către activiştii mărunţi. Vremuri neterminate. Iliescu e prim-secretarul înapoierii noastre. Iar Năstase e, azi, ce era Iliescu, ieri, pentru Ceauşescu: un şmecher uneltitor" (Traian Ungureanu, *Evenimentul zilei).*
(C. G.)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Nica. *Just steal it!*

(cer scuze pe această cale unei anumite firme de pantofi de sport care ar putea să-şi recunoască sloganul mai sus. Sper să aibă umor. Daca nu, măcar să aibă un avocat mai ocupat în vara asta!)

Timp de şapte zile a fost eroul meu. Omul care a fugit cu 100 de miliarde. Haiducul *hi-tech.* Alergătorul cu cărămida de bani în braţe. Singura dovadă că în societatea românească există mobilitate în sus. Nica. Omul care a răzbunat acest nume – purtat acum cîţiva ani de un bolnav abandonat de Salvare într-o noapte rece şi ploioasă şi mort cu această ocazie deloc eroică. Comparaţi-l pe acela cu Nica al nostru, hotărît să moară de plictiseală, în ploaia caldă de la tropice, în braţele Georgianei, nevasta care îl iubeşte desigur şi acum! Ba chiar mai mult, odată ce e sigură că omul a încercat să-i facă un viitor copilului. Ştiţi ce scump e Harvardul!

Eroul meu a fost capturat însă, într-o operaţiune suspect de bine potrivită în *prime-time*-ul TV. Una în care poliţia s-a acoperit de glorie, iar ministrul de interne şi-a tras pe cap gluga lui Harry Potter, aceea care te face invizibil, ca să se poată zări în fundal eforturile guvernului de combatere a criminalităţii...

Dar nu despre ei e vorba aici, ci despre cetăţeanul Nica, repede ca gîndul, tare ca oţelul, bogat ca... ei, da, ca alţi cetăţeni care n-au plecat niciodată de la locul faptei, motiv pentru care poliţia nu ştie nici azi unde să-i caute. Ce ne învaţă aşadar cazul Nica II (Se Întoarce şi Răzbunarea)? Că pur şi simplu hoţul care aleargă e prins, în vreme ce acela care stă (şi eventual dă cîteva telefoane) se uită la televizor la show-ul arestării celor panicaţi.

De altfel, Nica intuia şi el cum ar putea să scape: închiriase o vila la Snagov, îşi cumpărase un cartuş de caviar tartinabil, probabil căuta în Pagini Aurii un grădinar de încredere care să-i aclimatizeze în spatele casei copacul acela cu bani din Pinocchio, extrem de popular în zonă. Într-un cuvînt, încă două-trei zile şi se amesteca bine de tot cu localnicii. Între care-s destul de mulţi cei care, la o adică, au aceeaşi problemă: nu-ţi pot spune cum au făcut primul milion de dolari, în primele luni din '90. Singura diferenţă faţă de cele trei ale lui Nica e că acestea, fiind atît de proaspete, miroseau probabil înţepător pentru vecini. N-ar fi de mirare ca vreunul dintre ei să-l fi turnat, enervat probabil de aerele lui de *nouveau riche,* care intră în piscină cu săpunul. În loc de jet-ski.

Dincolo de asta, Nica rămîne tipul aspiraţional prin excelenţă: a intrat într-o companie şi, fără linguşeală, relaţii de rudenie cu şeful ori şpagă la directorul adjunct a reuşit să se realizeze material într-un timp extrem de scurt. Chiar şi ca hoţ, destinul lui e o sfidare adresată convenţiilor: n-a avut contracte nici cu APAPS-ul, n-a avut nici un fond de investiţii, n-a promis oamenilor nimic, nici înainte de alegeri, nici după. Şi n-a luat nici un procent discret dintr-o altă afacere. Nu, Nica e un om dintr-o bucată: de la început procentul lui a fost de 100%. Iar fapta lui a fost pe prima pagină a ziarelor, fără ca jurnaliştii să fie nevoiţi să publice dezminţiri furioase în ziua următoare.

Mai mult, într-o ţară în care hoţia se acoperă cu hîrtii în perfectă regulă, trebuie să recunoaşteţi că omul aduce o gură de aer proaspăt: *furtul lui e complet ilegal!*

Dar cel mai proaspăt lucru dintre toate e că Nica pare să fie, dacă nu mă înşel, primul hoţ de milioane de dolari prins în ultimii 14 ani. Pe listele Ministerului de Finanţe sînt zeci de companii care au datorii poate mai mari decît cele 3 milioane ale lui, şi majoritatea au fost păsuite, sau de-a dreptul iertate. Hoţul nostru, bietul de el, a trebuit să dea banii în şapte zile. Pe toţi!

Şi totuşi, chiar lefter şi prins, Nica are parte de-o mică satisfacţie: a adus mult mai mult public la televiziuni decît omologii lui, aflaţi în libertate!

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

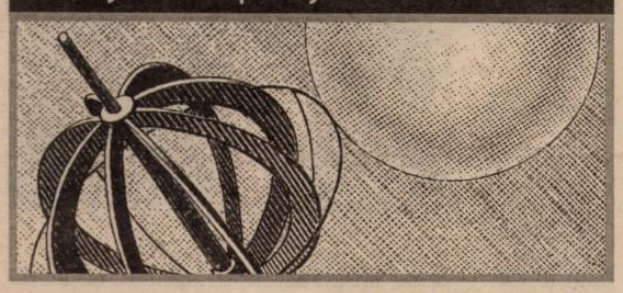

Speranţa însorită

Deocamdată, sondajele din Statele Unite nu indică un cîştigător cert: candidatul republican George W. Bush jr., preşedintele în exerciţiu, scade, candidatul democrat, senatorul John Kerry urcă; după concluziile acre din rapoartele comisiilor de investigaţii, vine concediul, convenţiile partidelor, prostiile care pîndesc după toate colţurile, aşa încît rezultatul alegerilor din noiembrie este deschis. În ceea ce-l priveşte pe Bush, problema e dacă rezultatele pozitive ale economiei vor izbuti să compenseze în dezbaterea publică analiza greşelilor din politica externă de după 11 septembrie 2001. Senatorul Kerry ar trebui să-i convingă nu doar pe adversarii Casei Albe de sub lozinca „oricine, numai nu Bush", ci şi pe cei care îşi doresc ceva mai mult: o anume politică şi anume rezultate.

Fiu de diplomat, absolvent al unor universităţi de prestigiu, veteran al războiului din Vietnam, căsătorit cu o femeie extrem de bogată, membru al Congresului de 19 ani, Kerry nu reprezintă idealul politicianului simplu, cu un discurs direct, nesofisticat, capabil să comunice. Lista voturilor sale din Senat nu dovedeşte opţiuni clare în ideile care îi deosebesc pe democraţi de republicani. Kerry a votat, cînd Bush le-a cerut, fondurile necesare pentru campania din Irak. Acum spune: „Ei au greşit şi soldaţii au murit din cauză că ei au greşit. Şi America plăteşte miliarde de dolari pentru că ei au greşit. Şi aliaţii ne-au părăsit pentru că ei au greşit". Acest tip de oratorie este rareori folosit de domnul Kerry, el preferă analizele nuanţate şi prezentarea argumentelor contradictorii, ceea ce face din el un candidat respectat, dar nu iubit, chiar şi în propriul partid. Membrii secretariatului său de la Senat povestesc că orice text de pe ordinea de zi este de atîtea ori întors pe faţă şi pe dos, încît ei nu ştiu, pînă în ultima clipă, cum va vota Kerry.

Este evident că democraţii au o şansă – generată de erorile actualei echipe de la Casa Albă – şi mai au cîteva luni pentru elaborarea unei strategii prin care s-o valorifice. Desemnarea lui John Edwards, fost concurent al lui Kerry la nominalizarea Partidului Democrat, ca partener în echipă, candidat pentru postul de vicepreşedinte, e una din loviturile menite să le asigure democraţilor parteneri de dialog în „cealaltă" Americă. Dacă e să ne luăm după entuziasmul presei „liberale" după opţiunea Edwards, s-ar părea că America urmează să aleagă un vicepreşedinte, nu un preşedinte.

Denumit de partizanii săi „speranţa însorită" a partidului, Edwards este fiul unui muncitor, a devenit bogat prin forţe proprii, milionar de pe urma talentelor lui de avocat pledant, zîmbitor, părînd mai tînăr decît e cu adevărat. Împreună, cei doi par să corespundă portretului robot al candidatului ideal, la care tînjesc de mult democraţii: în ziarul *Boston Globe* chiar s-a formulat întrebarea: „Pot cei doi John să alcătuiască unul singur, asemănător lui JFK?". Clipurile cu imaginea zîmbitoare a lui Kennedy şterg din memorie amintirea eşecului de la Golful Porcilor, o mai veche încercare a SUA de a debarasa lumea de un dictator. Acel dictator conduce Cuba pînă în zilele noastre.

Se speră că discursul lui Edwards despre cele două Americi – el reprezentînd-o pe cea a oamenilor sărmani (pe care îi apără, dar de pe urma cărora cîştigă mulţi bani) – va atrage electoratul străin de moderaţia argumentativă a lui Kerry. Dar existenţa celor două Americi e mai complicată decît linia despărţitoare dintre bogaţi de săraci: în statele din Sud se votează altfel decît în Nord, nu toţi cei cu venituri îndestulătoare respectă aceleaşi valori şi au aceleaşi opinii în legătură cu dreptul de a trăi (avortul), dreptul de a muri (eutanasia) şi cu multe alte drepturi utile în răgazul dintre naştere şi moarte, cu plata impozitelor; nu toţi săracii visează aceleaşi programe sociale. Necontenita şi originala flexibilitatea a acestor linii asigură spaţiul dezbaterii democratice, tirania majorităţii se exercită cu dificultăţi, cînd majorităţile se reordonează mereu după alte criterii. Chiar dacă le despart cîteva sute de voturi, cele două Americi se amestecă şi se diferenţiază mereu. Probabil că în asta constă şi puterea Americii, cea admirată, invidiată, dispreţuită şi urîtă de atîta lume.

globul cubic

Procesul lui Saddam

Judecarea şi eventuala condamnare a unui tiran provoacă un sentiment stînjenitor: pe de o parte, e o disproporţie evidentă între amploarea crimelor şi omul din boxă, o fiinţă redusă la dimensiunea sa de individ, bătrîn şi eventual bolnav. Pe de altă parte, procesul dictatorului poate deveni începutul unei noi ordini, mai apropiate de democraţie, de statul de drept. În ceea ce priveşte procesul lui Saddam, fostul preşedinte al Irakului, este contestată, în primul rînd, personalitatea judecătorului Salem Chalebi, „un tînăr avocat în procese de afaceri, el nu a militat în trecut nici împotriva dictaturii, nici pentru drepturile omului. N-are nici un fel de experienţă care să-i permită să conducă un astfel de proces. A revenit în Irak ca mulţi alţi ulii, convins că, stînd pe lîngă cadavrul ţării sale ocupate, va reuşi să-şi însuşească unele bucăţi mai bune", se scrie într-un ziar de la Beirut *(As Safir)*. Dictaturile nu lasă în urmă o justiţie în care să poţi să ai încredere.

Un ziar din Bagdad, *Ar Rafidan*, a reprodus un sondaj, pe un eşantion de 500 de persoane, efectuat de un post de radio în legătură cu soarta lui Saddam, după prima sa apariţie în faţa curţii: „45% dintre cei întrebaţi au spus că doresc pentru fostul preşedinte pedeapsa cu moartea, 13,2% au considerat că închisoarea pe viaţă e suficientă, iar 41% au optat pentru punerea sa în libertate – cei mai mulţi dintre aceştia îl consideră pe Saddam Hussein un irakian care a fost preşedintele ţării şi, în această calitate, el merită consideraţie. În această ultimă categorie, unii ar dori ca eliberarea sa să se petreacă pe una din străzile din Bagdad unde locuiesc şiiţii şi poporul să decidă ce soartă i se cuvine. Dorinţe similare au formulat şi kurzii în privinţa lui Ali Hasan Al-Majid, mai cunoscut sub porecla „Ali chimistul", călăul oraşului kurd Halabja, atacat la ordinul său cu gaze chimice. Locuitorii de azi ai oraşului au cerut să nu fie condamnat la moarte, ci să fie judecat la faţa locului şi închis într-o cuşcă în faţa statuii care reprezintă moartea unui bărbat şi a fiului său, ambii asfixiaţi cu gaze toxice. Alt cotidian din Bagdad, *Asharq al-Awsat*, a realizat interviuri cu oamenii de pe stradă despre procesul lui Saddam. Proprietarul unui chioşc de băuturi calde din cartierul Karada: „Procesul lui Saddam e necesar, dar mai teribilă va fi pedeapsa cerurilor". **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Drama de la Guantanamo

Guantanamo – acolo unde lumea lui Castro şi lumea lui Bush se privesc în ochi de aproape, încruntat şi cu degetul pe trăgaci. În acest loc, care pare a fi un fel de *no manăs land* îngust şi sufocant, teren strategic în lupta dintre tiranie şi democraţie, se derulează, de doi ani, o dramă. La Guantanamo, statul de drept, aşa cum îl ştim noi în lumea occidentală, trăieşte cea mai serioasă provocare din istoria sa. Nu sînt puţini cei care spun că aceasta este o provocare căreia statul de drept nu-i poate face faţă. Cu alte cuvinte, este posibil ca, la cîţiva kilometri de Havana, unul din ultimii dinozauri ai erei marilor tirani comunişti, Fidel Castro, care a condus decenii la rînd gherile şi teroriştii pe cel puţin trei continente pentru a distruge democraţia liberală, să-şi vadă, la crepuscul, visul cu ochii: statul de drept murind de mîna celor care l-au apărat continuu şi îngropat de mîna celor care au avut datoria să-l menţină viu.

La închisoarea americană din Guantanamo sînt 594 de deţinuţi, cetăţeni a 40 de ţări şi vorbitori a 17 limbi. Un fel de Babel spectral, mirosind a praf de puşcă, din care se aud incantaţii musulmane şi care inspiră spaimă oricui vede prin ziare fotografii luate cu teleobiectiv. De aproape doi ani de zile, aici sînt aduşi oameni culeşi de pe cîmpurile infernale ale Afganistanului, dar şi din alte părţi încinse de fundamentalism. De aproape doi ani de zile, aici se chestionează înseşi principiile fundamentale ale statului de drept.

Guantanamo a fost opţiunea administraţiei americane, pentru că acesta este un loc despre care s-a crezut că este în afara oricărei jurisdicţii civile. Aceşti deţinuţi sînt consideraţi „inamici combatanţi", ceea ce este, din punct de vedere juridic, o invenţie a administraţiei Bush. Un „inamic combatant" nu este nici „prizonier de război" (ceea ce l-ar îndreptăţi pe deţinut la un tratament conform Convenţiei de la Geneva) şi nici „infractor" (ceea ce ar impune tratarea lui în conformitate cu legislaţia americană). Aceşti deţinuţi sînt interogaţi în secret şi pentru timp nelimitat. Ancheta lor durează cît consideră Pentagonul că este necesar. Pentru că sînt oameni asupra cărora planează acuzaţii extrem de grave, despre care se presupune că sînt în legătură cu grupuri teroriste, în 2002 s-au constituit instanţe militare speciale pentru judecarea lor. Toate acestea sînt în brutală contradicţie cu regulile statului de drept. Dacă eşti o natură mai „pragmatică" şi crezi despre tine însuţi că înţelegi mai bine „cum e viaţa", îţi poţi spune *a la guerre, comme a la guerre* – poate că aceşti oameni sînt adevărate pericole la adresa omenirii. În condiţii excepţionale, regulile nu trebuie să inhibe instinctul de conservare. Dar cînd afli că, după doi ani, doar 15 deţinuţi din 594 au fost oficial puşi sub acuzare şi că procesele în faţa instanţelor speciale vor începe abia în săptămînile următoare, începi să te îngrijorezi. Totuşi, ceva nu e în regulă. Fie cu statul de drept, fie cu instinctul nostru de conservare. Personal, cred că stăm bine cu instinctul.

Nu trebuie să fii expert ca să-ţi dai seama că a dovedi o faptă după criteriul fundamental al statului de drept, adică „dincolo de orice dubiu raţional", cînd fapta este un complot terorist cu ramificaţii în Afganistan, Yemen, Arabia Saudită sau Iran, finanţată cu bani trecuţi prin bănci occidentale renumite pentru păstrarea secretului bancar şi prin paradisuri fiscale insondabile, cu complici care se mişcă între Hamburg, New York, Madrid şi Jakarta cu viteza celor mai performante avioane de călători, nu e deloc uşor. E aproape imposibil. În plus, oamenii supuşi anchetei vin dintr-o lume de neînţeles. E lumea în care s-a născut *acest* tip de terorism. E lumea care a produs sute de mii de indivizi care cred că o bombă detonată într-o mulţime de nevinovaţi este un gest divin, care cred că sinuciderea rituală în explozii este calea spre Paradis, care cred că lumea întreagă trebuie trecută prin foc şi sabie pentru că nu crede în Allahul lor. Şi atunci, anchetatorul are o singură cale să afle adevărul: să încalce tocmai regulile pe care, la începutul profesiei sale, a jurat că le va respecta, să joace după regulile lumii celui pe care îl anchetează. Scenariul nu e nou. Pot cita duzini de filme hollywoodiene în care eroul-poliţist, în lupta sa cu criminalii periculoşi, este prins între eficienţă (asociată cu încălcarea regulilor) şi dreptate (asociată cu respectarea regulilor). Dar, filmele sînt filme.

Sînt convins că miza interogatoriilor de la Guantanamo este enormă şi cred că Pentagonul este sincer cînd spune că divulgarea numelor celor deţinuţi acolo poate periclita operaţiuni în lumea largă. Dar miza păstrării statului de drept e mai mică?

În fine, ne poate apăra sistemul nostru de drept aşa cum este el? Căci, a pune sub acuzare 15 oameni din 600, după doi ani, în condiţiile în care ancheta a avut la dispoziţie toate resursele imaginabile şi chiar mai mult,

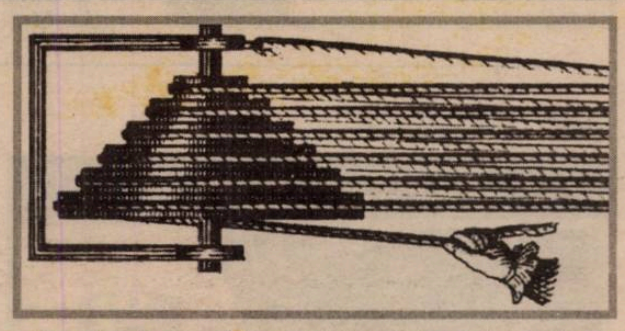

este o dovadă a ineficienţei sistemului statului de drept. Curtea Supremă a SUA, gardianul cel mai important al statului de drept, a decis că este ilegală privarea deţinuţilor de la Guantanamo de dreptul la un proces care să se desfăşoare într-un timp rezonabil. Toţi deţinuţii de la Guantanamo au dreptul fie să se adreseze unei instanţe federale care să decidă asupra punerii lor în libertate, fie să se adreseze unei instanţe speciale în care să conteste calitatea de „inamic combatant". Mulţumită supremei instanţe americane, statul de drept funcţionează şi la Guantanamo. Dar statul de drept nu a dezvoltat, încă, mecanismele prin care să combată *acest* inamic, respectîndu-se pe sine şi nelăsîndu-i nici o şansă. Terorismul islamic a venit dintr-o lume exterioară şi complet străină culturii care a dat naştere statului de drept.

Neputinţele statului de drept mă tulbură. Iar perspectiva părăsirii lui mă îngrozeşte.

ready made

„Fierberea oului în vârful casei. – Măi, zice unul, cine ar puteà găsi chipul cum aş fierbe eu un ou în vârful casei?

Ceilalţi tac şi se gândesc şi nu se pot lămuri. Ca să fiearbă oul în vârful casei, ar trebui cel puţin să dai foc acoperişului, altfel nu.

– Hai; gâciţi, ori ba? Nu. Atunci să vă spun eu. Ieau o căldare, pun var într'însa, pun oul, o suiu în vârful casei şi torn apă. Varul se va stânge şi oul se va coace."

(Tudor Pamfile, *Jocuri de copii adunate din satul Ţepu [jud. Tecuciu]*, Analale Academiei Române, tom XXVIII, Memoriile Secţiunii Literare, 1906)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Elegie cu noduri

„Si j'avais su que c'était si bête
j'aurais amené les enfants."
(Jean Cocteau)

Cînd bravul cal de curse
ajunse cal de circ,
o lacrimă se scurse
din ochiu-i semicirc-
ular şi trist, — din geana
de cal, acum de circ,
care-mpărţea cu Jeana,
o iapă foarte circ-
umspectă,-ngusta iesle
a grajdului de circ,
în slujba unei bresle
ignobile şi circ-
ăreşti, — hrănit cu furfu-
raceu ovăz de circ,
iar nu cu jar, ca-n turfu'
natal, cînd avea circ-
a cinci groomi şi ovaţii
vii, nu reci ca-ntr-un circ
glaciar, — cu care fraţii
cai sînt primiţi la circ,
cînd intră-n aria strîmtă
a cercului zis *circ*,
făcîndu-i să se simtă
tot mai ieşiţi din circ-
ulaţie...

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Kalla noy, la neemeni

Adevărul este că preşedintele Iliescu avea dreptate, atunci, în 1990-'91. Iată, pe scurt fie spus, cum am ajuns la această concluzie.

Să fi fost prin vara lui 1991 cînd doi colegi de facultate s-au unit în faţa lui Dumnezeu şi a colegilor de an. Ah – nimic nu se compară cu o nuntă de studenţi! (Dacă aveţi puţin peste 18 ani şi o notă onorabilă la bac, veţi putea verifica în curînd ideea precedentă; dacă sînteţi *single* şi aveţi peste 30 de ani, poate nu ar strica să vă gîndiţi la o a doua facultate!). După nuntă, la cîteva luni, intram în camera proaspetei familii, din blocul B al Complexului Grozăveşti şi... (Ah şi iarăşi ah, simt că nu pot merge mai departe fără să vă atrag atenţia că degeaba aţi trecut prin viaţă dacă nu aveţi idee cum arată o cameră de studenţi, din cele cu două paturi, din Grozăveşti; mai aveţi timp, pînă la sfîrşitul acestei poveşti, să daţi un telefon, să vă conectaţi la Internet, faceţi ceva, altfel scopul e compromis.) Revin: intru aşadar în camera lor şi ce văd pe pervazul ferestrei, întors aşa, şmecher, cu faţa spre cameră, puţin oblic, şi cu antena obraznic ridicată? Un super-dublu-radio-casetofon, lunguieţ şi nichelat, respirînd ergonomic prin toţi porii plasticului său. *Uauuu!* – am spus eu atunci, dorind a le sugera însurăţeilor că o asemenea manieră de utilizare a fondurilor de la nunta cu dar merită toată admiraţia. Mai fac un pas – văd şi marca. *Uauuu!* – am mai scos eu o dată, interjecţie ce ar vrea să transmită tinerilor de azi ideea că pe vremea aceea Panasonic era chiar un nume!

Ete, draci! – a spus în acel moment capul familiei, cu un zîmbet uşor plictisit (pentru că avea să urmeze o explicaţie pe care el o da fiecărui musafir în parte), după care a continuat: *Dă-te mai aproape! Taiwanul să trăiască!*

M-am dat mai aproape şi ce văd, oameni buni: pe scula de pe pervaz nu scria Panasonic, ci Pawasonic. Vreme de vreo şase săptămîni (cît din difuzoarele sale asamblate pe vapor a mai ieşit ceva inteligibil), m-am tot mirat de dibăcia celor care, printr-o simplă literă coruptă, au creat – din nimic – un respectabil univers de aşteptări şi de speranţe.

Pariez că ceva similar vi s-a întîmplat şi dvs. Oare nu aţi fost măcar tentaţi să vă cumpăraţi o dată nişte pantofi chinezeşti marca *Abibas*, la un preţ de adevărat chilipir? Nu aţi primit măcar cadou un tricou pe care un harnic imprimeur turc gravase cu mîinile sale puternice *Chikago Balls?* Nu aţi luat de la colţul Bulevardului Magheru măcar un CD pe care un tînăr pirat bulgar să-l fi botezat *Dire Streets* sau *Céline Delon?* Nu aţi cumpărat pentru copilul fratelui un ghiozdănaş pe care mîini gingaşe de pakistaneză să fi scris, lîngă un cap de şoarece arhicunoscut, *Mickey Moise*?

Are ceva fascinant în ea această capacitate de a schimba o literă, undeva, unde nu se aşteaptă nimeni, şi să rezulte – exact prin această schimbare – un produs cu totul original – adică frumuşel, dar fals.

De-asta vă spuneam că preşedintele Iliescu avea dreptate prin '90-'91, cînd vorbea despre o democraţie originală – iar dvs., cu toţii, n-aţi priceput mesajul.

De unde ştiţi că dînsul nu avea în vedere o *de-moka-ţie,* în care miliardari în devenire să poată lua pe nimic totul, creînd condiţiile pentru ca şlapii *Adidos* şi armele de vînătoare automutilatoare *Sarbookana* să poată sta împreună? De unde ştiţi că domnia sa nu a înţeles înaintea altora că în ţară termenul *constituţionale* urmează să fie de departe depăşit de *Costi Ioniţă – manele*? De unde ştiţi că dl Iliescu – prin declaraţia aceea cu *Nu vă priveşte!* făcută mai alaltăieri unui jurnalist – nu vizează Premiul Bullitser pentru Libertatea Presei, acordat de cunoscuta fundaţie Fridăm Mouse?

Aşa că fiţi atenţi la fiecare literă, vă rog, şi la fiecare iniţială! În această lume fantasmagorică a sunetelor pervertite – o lume, cum spuneam, frumuşică şi falsă –, s-ar putea să o preţuim mai mult pe DIA Roberts, iar viitorul să fie nu cel descris de ziarele reale pe care le citiţi dimineaţa, ci unul pregătit de Pan Dawel, respectabila firmă de consultanţă politică pentru breeeşeeedinţi.

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

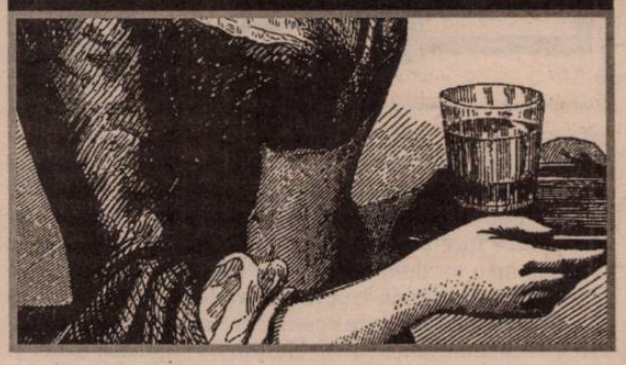

Partidul Brownian Român

Un laitmotiv al alegerilor a fost observaţia că avem, în sfîrşit, o polarizare politică demnă de o ţară civilizată. Stînga de-o parte, dreapta de alta, unii la putere, alţii în opoziţie. Cu rîndul. Altfel zis, există speranţa că marile lupte se vor purta de-acum între PSD şi Alianţa D.A. Se poate vedea, însă, că, deocamdată, polarizarea nu e nici definită, nici echilibrată. Pînă la o emulare indigenă a tangoului conservatori-laburişti sau republicani-democraţi mai este. Partide precum UDMR sau PRM vor continua să arbitreze jocurile. În prezent (duminică 11 iulie, ora 10), nici PSD-ul şi nici Alianţa D.A. nu par capabile să-şi asigure majoritatea simplă, aşa că negocierile purtate pe la diverse vile, prin diverse palate, pe diverse culoare, vor rămîne la modă. Cu atît mai bine pentru comentatorii dornici să descifreze cu o clipă mai devreme cutare gest, cutare declaraţie!

Energia cu care au venit candidaţii Alianţei D.A. e un semn bun. Întîi, pentru că schiţează o nouă generaţie politică, apoi pentru că a început să deşire urzeala endemicei corupţii din partidul-stat. Această ultimă sintagmă s-a lipit nemaipomenit de bine de gruparea lui Adrian Năstase. Presa a fost extrem de activă în a demonstra munţii de ilegalităţi, valurile de deturnări, nepotisme şi manipulări care au spoliat ţara în dispreţul suveran al cetăţeanului. Întrucît nu vreau să repet lucruri bine cunoscute, m-aş opri niţel asupra iluziei de stabilitate cu care defila PSD-ul. (Păcat că stofa nu a fost de calitate!) Partidul-stat s-a dovedit uimitor de fragil în acest început de vară. În principiu, n-ar fi trebuit ca grindina de la locale să-i provoace atîtea contuzii. La urma urmei, jocul politic cuprinde în mod esenţial ideea pierderilor strategice şi temporare. Numai că PSD-ul nu discută decît cu eternitatea pe masă!

Întreg circul care ne-a fost oferit pe tavă săptămîna trecută (demisii, nervi, remanieri, autosuspendări şi alte gafe) demonstrează că mult prea mediatizaţii noştri oameni de stat sînt pur şi simplu în stare de şoc. Mîndrii artizani ai integrării euro-atlantice, dîrjii negociatori ai prestigiului naţional, energicii strategi ai modernizării naţionale au simţit brusc că pufoasele persane le fug de sub picioare. Numai că, în loc să caute rapid un punct de sprijin, au rămas cu ochii în jos, fascinaţi de ce iese la iveală de sub covor.

După ce au trăit melodrama amantei părăsite, premierul şi oamenii săi au sărit în toate părţile ca furnicile dintr-un muşuroi inundat. În ciuda embargoului „de sus", ziariştii au obţinut cîteva declaraţii pleoştite. Dar, vai, mandarinii nici nu ştiau ce se-ntîmplă, nici ce ar fi bine să zică. Iar şeful se încuiase în birou şi nu răspundea la telefon, ocupat cu o hîrtie pe care o întorcea pe toate feţele! Colac peste pupăză, a urmat jocul de-a şoarecele şi pisica între Cotroceni şi Victoriei. Toate astea se petrec sub presiunea alegerilor, în perspectiva neguroasă a rocadei Iliescu-Năstase şi, mai ales, pe un segment esenţial al intrării în UE. Acest obiectiv pare a fi şi primul sacrificat în lupta pentru putere din PSD. Transferul miniştrilor la partid şi atît de românească dorinţă de a rezolva în trei luni ce nu s-a făcut în 14 ani îşi vor arăta în curînd roadele ţepoase. Pe scurt, criza partidului riscă să devină criza ţării. Acum, Adrian Năstase vorbeşte ferm de restructurarea PSD. Adică de încă un *lifting* al acestui SRL care a fost partid comunist, front al salvării, forum social-democrat, dar care nu-şi poate trata aluniţele totalitare şi urticaria poftelor. Judecînd după agitaţia recentă, poate că nu i-ar strica şi o schimbare de nume. Eu unul propun PBR *(vezi titlul).*

Se pare că polarizarea politică mai are de aşteptat. Într-o parte avem o alianţă cam ne-exersată, în alta un colos sufocat de osînză. Şi care, în plus, se luptă cu propria sa polarizare, deşi e ştiut că două săbii nu încap în aceeaşi teacă. Mai ales cînd una e o copie! Comédia săptămînii trecute a făcut toţi banii. Să vedem acum dacă Alianţa D.A. se mulţumeşte să aplaude sau va şti să-şi valorifice şansa.

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

Seria Kundera

Cartea de pe noptieră

150 000 lei

SIEGFRIED LENZ
Moştenirea lui Arne

150 000 lei

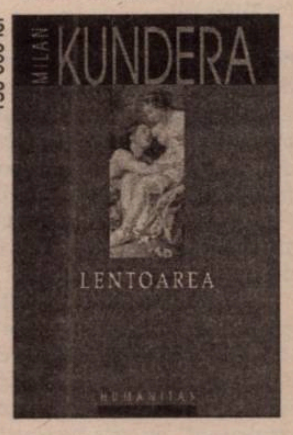

MILAN KUNDERA
Lentoarea

*Texte și opinii de: Annie ARCANGELI (profesoară, Franța) ● Alec H. BĂLĂȘESCU (antropolog, Paris) ● Bruno BLANCKEMAN (profesor univ., Universitatea Rennes II) ● Tudor BRĂTESCU (inginer, Franța) ● Magda CÂRNECI (scriitoare) ● Claude KARNOOUH (profesor de filozofie) ● Gabriel MARIAN (doctorand, Sorbona) ● Carmen POPESCU (critic de artă, Paris) ● **Coordonatorii temei:** Alexandru MATEI și Alex. Leo ȘERBAN*

– Alexandru Matei, ce înseamnă Franța pentru tine?

– Mă aflu la Leo acasă, unde tocmai mi-au căzut ochii pe afișul cu O-Zone, lipit de ușa de la baie, și mă gîndesc că am ajuns în momentul în care pînă și Franța poate însemna – iată – orice;-) Ca să răspund totuși la întrebare, aș vrea să reamintesc o afirmație de-a lui Emil Cioran, care spunea că a început să-i placă limba franceză în momentul în care și-a dat seama de degringolada ei.

– Ai zis de O-Zone (de pe ușa mea de la baie), cu cîteva minute înainte vorbeam amîndoi despre Beckett, mai precis despre „anti-romanele" lui... ce mai, sîntem în plină postmodernitate! Ca să fim mai concreți – și un piculeț barthesieni –, hai să facem o chestie de tipul „Îmi place / Nu-mi place"... Deci: ce nu-ți place?

– Nu-mi plac metodele de predare a limbii franceze pentru străini; funcționarii din administrație; RER-ul; cartierele din nordul Parisului; naționala de fotbal; opera Bastille; să stau să citesc la biblioteca Centrului Pompidou; cozile de la biblioteci; pasajele subterane de la metro Châtelet; McDonald's-urile din Paris; țigările din ce în ce mai scumpe; discursul militant à la UNESCO; Jardin des Tuileries (vara e sufocant); gardurile care împrejmuiesc toate parcurile. Dar ție?

Argument la patru mîini

– Mie nu-mi plac: acele boluri din care se bea cafeaua, prezente în toate filmele franțuzești; birocrația; Revoluția de la 1789; indiferența civică, ce poate lua proporții aiuritoare (vezi bătrînii care au murit de căldură vara trecută); faptul că un geniu teatral precum Alain Platel s-a temut să ardă steagul Franței într-un spectacol (vezi pag. 13); aerul cu care ți se spune „Vous avez un p'tit accent"; ideea de „ziar + baghetă"; ideea de „Fête de la musique"; muzica maghrebiană, care a invadat Parisul; Pierre Bourdieu & „comicul" Jamel; Catherine Breillat & Catherine Millet; la gauche caviar; *brînzica obligatorie de la sfîrșitul oricărei mese (adică, n-am nimic împotriva brînzei – dar de ce să fii obligat s-o mănînci doar la sfîrșit!?); plaja de la Cannes; trenul zis „Thalys", care face legătura cu Belgia; faptul că nu mai poți să fumezi în avioane, aeroporturi și – în curînd – nici în TGV-uri! Ce-ți place?*

– Are o formă hexagonală – îmi place! Îmi place că are munți, dealuri, cîmpii și mare (nu-mi place că nu are Deltă)... Îmi place Sade, îmi place emfaza lui De Gaulle, îmi plac cerșetorii francezi (nu imigranții; chiar i-am dat uneia un euro pentru că mi l-a cerut cu un aer foarte indiferent). Ce mai îmi place: Madame Bovary, *Montmartre; Jardin du Luxembourg; autobuzele; Nisa; Normandia; filmele franțuzești, cu menajuri* à trois, *față de filmele americane obsedate de familie; idealismul lui Foucault, care vroia să desființeze închisorile; vinul; librăriile Gibert Joseph, unde poți citi; și mi-au mai plăcut doi SDF (sans-domicile-fixe = fără adăpost), descinși parcă din* Mizerabilii, *fundul înalt al negreselor dintr-o anumită parte a Africii și un negru cu căști pe urechi, citind Corneille în timp ce stătea la coadă la bibliotecă... Acum zi tu, Leo!*

– Îmi plac: cozile la cinematografe; faimosul „Studio 28" din Montmartre, unde a fost proiectat prima oară Un cîine andaluz; *melcii cu pătrunjel & usturoi; Provența; Centrul Beaubourg; Serge Gainsbourg & Jane Birkin; Mylène Farmer; Julien Clerc; Yves Simon; Carla Bruni; Vincent Delerm (ce mai, toată muzica franceză!); Roland Barthes; Marguerite Duras; Michel Houellebecq; intelectualii chic & choc, gen Bernard-Henri Lévy; cititul asiduu în metrou (la orice oră!); ultimul metrou; linia 14 (Madeleine-Bibliothèque); hotelul „Hôtel", din spatele Institutului, unde au stat Borges & Wilde; Place Fürstenberg & Place du Palais Bourbon; fotografiile cu Parisul ale lui Doisneau; grădina Luxembourg & le Parc floral de Vincennes; cimitirul Père-Lachaise; străduța – sau ulița – Berton, mai jos de casa lui Balzac; impasse Mallet-Stevens (cu casa aferentă) din arondismentul 16; ploaia de vară pe marile bulevarde; stațiile de metrou Saint-Lazare & Arts et Métiers (care-i place și lui Dan Stanciu!); rue Mouffetard & rue de la Roquette; podul din spatele catedralei Notre-Dame; emisiunea „Telematin" de pe TV5; spiritul critic; în fine, faptul că este țara în care – de pildă – un scriitor și jurnalist la* Libération, *evreu de origine (Mathieu Lindon), i-a luat apărarea unui alt scriitor, Renaud Camus, acuzat de remarci antisemite...*

Ce zici, on s'arrête là?

– D'accord! ***(Alexandru MATEI & a. l. ș.)***

Magda CÂRNECI

Intrarea în vîrsta adultă

De trei ani de zile trăiesc cu constanță în Franța, dar, cum mă ocup de „studii românești" la o universitate din Paris, am rămas conectată la cultura română, al cărei spirit și carnație ar trebui să le fac să treacă, inteligibil și afectiv, într-un spațiu afin și totuși foarte diferit. Mă aflu, deci, *între* Franța și România, *și* în spațiul francez, și în cel român, supusă unui proces osmotic și contradictoriu de „integrare relativă" și temporară, situație în care trăiesc astăzi din ce în ce mai mulți oameni aflați între două sau mai multe culturi și obligați să secrete „sinteze provizorii" între identități divergente, pentru buna lor funcționare personală.

Știu că generalizările despre națiuni sînt întotdeauna forțate și atacabile, dar nu ne putem lipsi totalmente de ele. Dacă ar fi să sintetizez în cîteva puncte ceea ce mi se pare mie esențial din percepția inevitabil stufoasă a Franței, ar trebui să enumăr următoarele patru puncte: o cultură rațională; o cultură masculină; o cultură a principiilor universale; o cultură matură.

O cultură rațională: pentru un român, ca și pentru alte nații mai impulsive și mai umorale, e destul de impresionant să constați că dintre toate dimensiunile pe care pot funcționa cu precădere indivizii și comunitățile umane, francezii au ales de cîteva secole și au reușit cu tenacitate să privilegieze raționea, rezonabilitatea, moderația în toate aspectele vieții. Instinctivul, afectivul și spiritualul din omul privat, pe de o parte, iar, pe de altă parte, socialul și publicul din omul politic și colectiv, toate aceste valențe ale omului generic sînt supuse de secole unei puternice „constrîngeri" raționale. Totul trebuie tradus în limbajul clar al realităților analizabile, explicabile, denumibile, etichetabile, de la bucătărie la viața sentimentală, de la obișnuințele familiale la deciziile politice, de la experiența artistică la cele mai fine nuanțe ale experienței spirituale. Chiar dacă excesele de care a fost acuzată cultura franceză sînt reale – raționalism arogant, speculativitate exagerată, cultivarea scolastică a inteligenței, scepticism încăpățînat, pozitivism fanatic etc. – această centrare pe facultatea rațională în dauna altora, poate mai expresive, dar mai periculoase, urmărește inteligibilitatea tuturor fațetelor vieții și, finalmente, accesul tuturor indivizilor la o formă mai demnă de existență, mai lucidă, mai controlată, mai responsabilă. Aceasta explică de ce derivele de tot felul n-au avut viață lungă pe solul francez și de ce modelul politic, cultural și civilizațional francez a putut fi exportat și adaptat în alte areale culturale, cum e cultura română – mai instinctivă, mai nedecantată, mai irațională.

O cultură masculină: după o vreme, începi să realizezi că există un fel de „gen" diferit între culturi, reieșind subtil din o mie și una de amănunte, din aspectele lingvistice, din moravuri, din preferințele comportamentale, din dominantele culturale etc. Cultura franceză e mai lucidă și mai rigidă, mai luptătoare, mai ambițioasă și mai agresivă, deci, una peste alta, e mai masculină. Cultura română e mai convivială, mai pasivă și mai contemplativă, cu un simț încă neatrofiat al sacrului și al cosmicului, într-un cuvînt, e o cultură mai feminină, aș zice. Față de energetismul și nervozitatea culturii franceze, cea română pare delăsătoare și lentă. Există, de aceea, între ele atracție și complementaritate, dar și destule neînțelegeri reciproce. Uneori, această diferență de mentalitate poate fi handicapantă sau, dimpotrivă, valorizantă. Pentru o româncă „feministă pasivă" ca mine, această constatare nu e complexantă, nici înjositoare, e, dimpotrivă, curioasă și îmbogățitoare, căci pot să percep, prin comparație, avantajele și dezavantajele, exagerările și pierderile ambelor situări, și să încerc, pe cît pot, un fel de sinteză personală.

O cultură a principiilor universale: venind dintr-o cultură încă foarte auto-centrată, cum e cultura română, foarte preocupată de specificitatea ei, de unicitatea ei, de dificultățile ei reale și provinciale, deschiderea spiritului francez către universalitate e o experiență ce te marchează. Există o coerență între faptul că francezul mediu se interesează real de soarta țărilor lumii a treia, că ziarele alocă mai mult spațiu treburilor internaționale decît celor interne, că ONG-urile franceze străbat de zeci de ani planeta în lung și în lat cu diverse misiuni umanitare, și, pe de altă parte, între faptul că Franța luptă cu consecvență să-și păstreze statutul de mare putere politică europeană și de instanță diplomatică internațională inconturnabilă. Decurgînd desigur din moștenirea istorică de fostă mare cultură cu vocație universală, de țară a Revoluției de la 1789 și de fostă mare putere colonială, coerența aceasta face ca spațiul intelectual francez să fie în continuare sensibil la vocația universalistă a altor spații culturale (ex-comunist sau musulman, de pildă), și să fie virulent împotriva universalismului dominator american. Franța rămîne în continuare mare propagatoare și consumatoare de principii universale, de la drepturile omului la drepturile minorităților, la alter-mondialism și ecologie planetară etc. După cum rămîne în continuare inventatoarea principală de noi mode intelectuale, preluate și internaționalizate nu o dată, ironia sorții, prin filieră americană. A învăța să te situezi pe un palier de generalitate umană mai înaltă, ca individ și comunitate, a te simți responsabil și legat de restul mare al lumii, a tenta perspective și problematizări trans-naționale mi se pare o demnitate care trebuie internalizată și de români.

O cultură matură: față de cultura română, aflată la fiecare 30-40 de ani între criză de identitate, după Pompiliu Constantinescu, cultura franceză a reușit să depășească momentele de ruptură din ultimele trei secole fără să o ia mereu de la capăt, acumulînd și fructificînd un enorm capital de civilizație și spiritualitate în baza unei bune memorii culturale și a unei strategii politice inteligente. Întreținută constant și harnic prin instituții și întreprinderi intelectuale uneori seculare, ea posedă o dimensiune critică activă, chiar virulentă, dar pe cît de auto-critică, pe atît de constructivă, dezvoltîndu-se în interiorul propriului sistem, negîndu-l atît cît e nevoie și respectînd reguli stricte de joc, astfel încît întregul rămîne organic și evolutiv. În felul acesta dinamica intelectuală franceză, mereu pe picior de revoltă și reformulare, se constituie ca un veritabil mecanism de autoreglare și regenerare, iar nu unul de subminare și fragilizare constantă ca la alte culturi mai inexperimentate. Deși bătrînă, și cu conștiința vîrstei a treia, cultura franceză știe să se mențină, să integreze organic importuri afine, să refuze abil influxuri considerate nocive, să tragă repede concluzii din experiențe nefericite, știe bine, cu alte cuvinte, „să-și țină fața". În comparație cu ea, cultura română actuală pare încă tînără, încă post-adolescentină, prin individualismul haotic, prin vedetismul facil, prin privilegierea efectului imediat în dauna construcției de durată, prin sincronizarea uneori grăbită, ori, dimpotrivă, prin conservatorism rigid acolo unde nu te aștepți, alteori prin naivitate psihologică și politică.

Dar sînt semne că, în ciuda decalajului istoric de 50 de ani și a celui civilizațional probabil mai mare, cultura română se apropie de maturitate. Chiar actualele polemici intelectuale mi se par un asemenea semn, în măsura în care ele denotă opțiuni ideologice diferite și necesare, mai degrabă complementare decît excluzîndu-se reciproc, vizînd sfere diferite ale vieții, și în măsura în care ele nu sînt luate prea personal. Un bun dialog cu cultura franceză în baza unei tradiții deja seculare, dar fără complexe de inferioritate, și fără exclusivism față de alte culturi, nu poate decît să echilibreze intrarea în vîrsta noastră colectivă adultă și planetară.

„Dacă există un sentiment încă și mai greu de exprimat decît «iubirea față de Franța», încă și mai desconsiderat, acela este respectul față de Stat. Statul, iată inamicul! Dar este un inamic flasc. Nici nu mai e nevoie să-ți exprimi ostilitatea față de el, sau disprețul; vin de la sine."

Renaud Camus

Annie ARCANGELI

„Țara noastră bătrînă și bolnavă...“

Am un sentiment dezagreabil scriind ceea ce urmează, dar, în același timp, mi se pare că trebuie să reflectăm și să admitem: nu că am fi răi (avem succese reale în domeniile de vîrf), ci că nu știm să ne vindem; Alstom și super TGV-ul său sînt exemplul cel mai grăitor. Avem savanți și cercetători, dar nu știm să-i plătim (vezi demisia masivă a tuturor cercetătorilor acum cîteva luni). Avem atuuri economice recunoscute în toată lumea, dar sîntem pe cale să pierdem viteză în fața celor care au învățat de la noi. Mă gîndesc în special la vinuri: am citit un articol care demonstra că, după părerea celor mai buni specialiști, cele mai bune vinuri din lume nu mai sînt franceze, ci australiene și californiene! Și că cea mai mare podgorie din regiunea Bordeaux-ului nu are decît o mînă de reprezentanți în toată lumea, comparat cu cei zece mii pe care-i are cel mai bun vin californian. Criza viticultorilor este deja anunțată.

Deși HEC (Hautes Etudes de Commerce) este o școală reputată, trebuie să recunoaștem că este cunoscută mai ales de francezi. Există nenumărate MBA-uri în Statele Unite, iar prestigiul universităților lor face ca doctoratele noastre în economie să nu fie decît apanajul francezilor care nu au mijloacele să plece să și le pregătească în SUA. Într-un cuvînt, lumea este „manageată“ în stil american, iar directorii întreprinderilor noastre sînt timorați de această stare de lucruri. Și atunci nu vor să rişte. Deși ar trebui.

Acesta este al doilea punct pe care aș dori să-l abordez. În Franța, învățarea limbilor străine se face într-un mod foarte academic, care nu reflectă necesitățile tinerilor. Programele elevilor și studenților sînt garnisite cu o spoială de engleză, fără a se aborda problema de fond. De ce au ei nevoie pentru a pleca în străinătate? Fără a li se da pofta de a pleca, la ce bun să mai învețe limbi străine? Doar aceia care au ocazia să plece, fie și numai în Anglia, în timpul anilor de colegiu au, mai apoi, curajul de a o porni mai departe, spre alte orizonturi. Rezultatul? Un număr limitat de tineri cu diplome au o experiență în străinătate înainte de a-și începe cariera profesională. Și-atunci cum să răzbați, dacă te poticnești la prima barieră?

Trebuie să recunoaștem că, atîta vreme cît vom avea conducători care refuză să utilizeze cuvinte englezești, sub pretextul că există echivalente franceze, nu vom avansa prea mult („courriel“ pentru e-mail nu e decît un exemplu)! Cîtă vreme, la televiziune, toate cuvintele străine vor fi traduse și acoperite de o voce din off – care nu-mi permite nici măcar să aud ce se spune în limba de origine –, nu vom putea spera la cine știe ce progrese printre studenții noștri. Am ajuns să plătim pentru a putea vedea filmele în versiune originală – pînă și pe *Arte!* În țări precum Norvegia, există posibilitatea de alegere între jurnalele de actualități în limba norvegiană, în engleză sau în germană, și asta fără a scoate bani din buzunar. De ce la noi nu se poate?

Viitorul este al celor care pleacă în celălalt capăt al pămîntului (în China sau India), pentru că acolo se întîmplă totul în acest moment. În Franța, francezii se mărginesc să spună că e prea departe, că sînt prea diferiți de noi și că e complicat. Chiar și marile noastre întreprinderi ajung acolo atunci cînd celelalte, străine, sînt deja în viteză de croazieră. Cîte eșecuri comerciale se datorează incompetenței marilor noștri directori de întreprinderi?

Francezului îi place să dea lecții. Așa este perceput de către mulți străini. El se referă tot timpul la Franța și nu încetează să compare ceea ce nu poate fi comparat. Deși n-am avut niciodată sentimentul imperialist al prietenilor noștri englezi, s-a înrădăcinat în noi un teribil sentiment de superioritate, total nelalocul lui și neavenit. Sîntem pe cale să ne pierdem potențialul. Sînt mulți francezi care cred că Europa nu aduce nimic bun și că ar trebui să redevenim francezi 100%! De obicei, aceștia sînt micii antreprenori sau artizani, care văd lumea prin micii lor ochelari de cal. Dar tot ei sînt cei mai mari furnizori de mînă de lucru.

Totul nu este negativ, cu toate acestea. Forța noastră stă în turism și, la nivel de turism, sîntem încă dinamici. Și totuși! Mai sînt multe de făcut pînă cînd un hotelier sau un patron de restaurant va înțelege că turistul este un ambasador al țării sale și că, dacă este satisfăcut, o va spune mai departe, și invers.

În anumite cazuri, mi-e rușine că sînt franțuzoaică.

Cînd văd cum sindicatele se agață de privilegiile lor, mă îngrozesc și mă întreb dacă membrii lor se uită la jurnalele de actualități. Se poate întîmpla să nu înțeleagă ce văd? Sau, asemenea lui Bush care refuză să vadă riscurile de poluare pe care țara sa le face cadou restului lumii, e oare posibil ca sindicaliștii noștri să nu-și dea seama că pun sub semnul întrebării viitorul generațiilor care vin? Cum să nu anticipezi, cum să nu te gîndești pe termen lung? Cel mai mare rău francez este că toate calculele se fac pe termen scurt. De la o alegere la alta, la nivel local, regional sau național, este aceeași atitudine – și vai de cel care încearcă să schimbe ceva!

Dar generațiile care vin nu au aceeași percepție asupra lumii, iar ideea de națiune nu va mai fi o barieră. Țara noastră este bătrînă și bolnavă, însă mentalitățile se modifică, și eu vreau să cred într-o înnoire. Nu vom mai spune: „Aux armes, citoyens!“, ci: „L'aventure est à nous!“.

Claude KARNOOUH

Unde se află Franța?

Iată un titlu bun pentru a saluta sărbătoarea națională. La ultimul congres al *US Society for French History*, ținut, în mod excepțional, anul acesta la Paris, la mijlocul lunii iunie, pentru a sărbători un secol de existență, unul dintre participanți, profesor de mare renume, specialist în istoria Franței moderne la Harvard, întrebat de un gazetar de la *Libération* asupra motivelor opțiunii sale profesionale a răspuns așa: „Tînăr student, în urmă cu patruzeci de ani, am fost fascinat de această țară, devenită mică, și care, în pofida acestei realități, încă se considera centrul lumii și vorbea mereu în numele universalului“. Să lăsăm deoparte orgoliul național și să observăm că acest universitar a relevat ceea ce a devenit expresia unei aroganțe detestabile, fiindcă e golită de orice substanță. Dacă privesc la rece țara mea, diagnosticul mi se pare justificat, pentru că văd cum Franța devine, din ce în ce mai evident, propria ei caricatură: Franța parodiază ceea ce a fost odată Franța. Fanfaronada a înlocuit discursul de putere real, cum era cel de pe vremea lui Ludovic al XIV-lea sau de pe vremea lui Napoleon. În cîmpul politicii – în pofida unor modeste succese fără efecte globale semnificative, cum a fost, în 1968, discursul din Cambodgia al lui de Gaulle și recentul refuz de a merge pe urmele neo-conservatorilor americani în Orientul Mijlociu –, Franța (nu doar clasa politică, ci poporul în totalitatea sa diferențiată) și încă de mult, nu mai e capabilă de sacrificiile necesare pentru a se dota cu mijloacele militare, economice și culturale ale unei puteri care i-ar permite să desfășoare un *praxis* adecvat discursului ei universal. Dacă înscriem această pierdere de substanță în profunzimea memoriei istorice, e cazul să reamintim că, după 1814-1815, după înfrîngerea de la Waterloo, Franța a pierdut iremediabil puterea mondială, chiar dacă au mai fost reveniri (campania lui Napoleon al III-lea în Italia). Desigur, unii istorici hiperpozitiviști mi-ar putea spune că 1918 a fost o mare victorie, iar eu răspund simplu, că, atunci, costurile umane (giganticele pierderi demografice) cît și cele economice (dependența sferei economice de protectoratul Statelor Unite) au fost atît de mari, sacrificiile atît de uriașe, încît în spatele marii victorii era doar o mare înfrîngere și țara și-a pecetluit definitiv starea ei de națiune de gradul doi. Cît privește miracolul din 1945, după mine, acesta se datorează doar talentelor excepționale ale lui de Gaulle *(virtu* și *fortuna* în sensul dat de Machiavelli) și, în special (realitate ocultată în Franța), fricii americanilor de a-i vedea pe comuniștii francezi ajungînd la putere. Să fim lucizi, după înfrîngerea abisală din 1940, Franța a pierdut războaiele în care și-a angajat prestigiul și puterea ca atare: Vietnamul în 1954, Algeria în 1962 și, mai insidios, în partea sa africană neocolonială. Iată de ce, cînd le dă americanilor sau britanicilor lecții de „morală“ cu privire la politica lor față de lumea a treia, clasa politică franceză, de dreapta sau de stînga, uită că Franța a fost o mare putere colonială și că ea își păstrează acest rol, chiar dacă acum nu mai e un rol principal. Franța ar face mai bine să mătură gunoiul din fața propriei uși, alocînd, de exemplu, pensii demne de acest nume soldaților din Africa de Nord sau din Africa Neagră, înrolați cu forța pentru a elibera țara de sub jugul nazist.

Acum, cînd discursul despre putere a devenit grotesc, s-a dezvoltat, în ultimii ani, cel al excepției culturale, un fel de imn închinat mediocrității. Centralismul francez, pe de o parte, și regionalizarea din care a apărut nepotismul și clientelismul local, pe de altă parte, pe fondul absenței totale a dezbaterii în contradictoriu, a ceea ce anglo-saxonii numesc liberalism, au favorizat dezvoltarea mediocrității, și a celei artistice și a celei universitare. „Scandalul“ provocat în Franța de clasamentul mondial al universităților, realizat de Universitatea din Shanghai, expune perfect acest provincialism fanfaron: prima universitate franceză pomenită, Paris VI, René Descartes, apare pe locul 85 (sic!), mult sub cele mai bune din Statele Unite, dar și după cele din Marea Britanie, Germania, Olanda și Elveția. Elitele politice din Franța, susținute de unele fracțiuni ale elitei intelectuale, vor să mănînce unt păstrînd și banii cu care acesta ar trebui cumpărat, gloria originalității și rentele poziției de funcționar. Convențiile retoricii au acoperit originalitatea și adevărata controversă, latura realmente autentică a aventurii cercetării, s-a diminuat. Franța desfășoară o politică a cercetării așa cum un băcan își vede de prăvălia lui (la vremea lui, Stendhal a remarcat această înclinație franceză către gîndirea de băcan) și o cultură politică de supermarket. Franța excepției culturale preferă să cheltuiască banul public pentru organizarea unor inepte serbări muzicale și a nu știu cîtor festivaluri culturale unde se pot vedea spectacole de o banalitate dezolantă, dar refuză să facă investițiile necesare pentru dezvoltarea tuturor domeniilor de cercetare la vîrf (ceea ce nu aduce voturi) și alocarea de credite pentru a transforma clădirile universităților, acum aidoma unor stații de metrou jegoase; nu e de mirare că bursierii din străinătate și studenții străini pleacă în altă parte, în Marea Britanie, în Canada, în Australia. Franța apără excepția culturală a mediocrității și apoi se miră că mulți resping atît cultura populară de masă, cît și producțiile savante din Franța. Între opțiunea de a te plictisi două ore privind un film unde „se gîndește profund“, sau unde pute a specific franțuzit, bunul simț ne trimite la un produs de la Hollywood, uneori foarte critic sau de un tragism admirabil; decît să citești un roman penibil unde autorul ne povestește pentru a suta oară că nu reușește să-și scrie textul sau să se culce cu prietena lui, e preferabil să te scufunzi într-o sagă sud-americană sau rusească, într-un roman hieratic japonez, sau chiar într-un grandios polar american.

Francezii nu mai au mituri pe care să le justifice sau să le conteste, cultura s-a redus la platitudinile cronicilor cotidiene sau la virtuozitatea găunoasă a deconstrucțiilor formale. Plictiseala sufocă aceste opere. Pe scurt, unde sînt adevărații romancieri de după Céline și Claude Simon? Sigur, mai putem găsi pasaje frumoase, cîteva capitole admirabile la Lévi-Strauss, Foucault, Baudrillard, Ricoeur, Granel, dar ei sînt fie foarte bătrîni, fie morți. Mai sînt filme care ne atrag atenția, dar toate astea nu alcătuiesc forța unei culturi. Italia nu e o putere politică, dar e autentic regionalistă și practică un adevărat liberalism universitar, cultural și intelectual; acolo s-au produs în ultimii patruzeci de ani opere admirabile, inegalabile, s-a dezvoltat cea mai bogată filozofie politică, cel mai bun cinematograf continental de după cel de al doilea război mondial, popular și rafinat în același timp, unde filmele lui Toto, de Sica, Fellini, Visconti, Scola compun opere emblematice; în sfîrșit, în pictură forța mare a *Arte Povera*. Franța, cu zgomotoasa ei excepție culturală, are cele mai multe restaurante McDonald's pe teritoriul ei; în Italia, cu atlantismul ei fără complexe, restaurantele McDonald's dau faliment. Cine mai poate să înțeleagă?

Mi se pare că Franța e azi asemenea acelor femei, renumite pe vremuri pentru stilul frumuseții lor, despre care spui cînd le întîlnești din întîmplare: „Ai mai văzut-o? Se mai vede pe ea că a fost frumoasă, nu-i așa?“. Dar rămășițele frumoase ale politicii și culturii se numesc patrimoniu și se păstrează în muzee. Ale noastre sînt magnifice, uneori chiar grandioase, de o foarte mare bogăție, dar ce poate fi mai inert decît un muzeu? Sarcofag somptuos al operelor, cultura e îmbălsămată, încremenită în moarte.

Tudor BRĂTESCU

L'embarras du choix

S-a nimerit să primesc invitaţia de a-mi da cu părerea asupra Franţei pe cînd abia se stingeau ecourile răzmeriţelor celor din învăţămînt, căi ferate, aeroporturi, agricultură, poliţie şi teatru, iar muncitorii de la electricitate tocmai începeau să ne ameninţe cu întunericul, pompierii cu flăcările, iar doctorii cu moartea. În fond era vorba doar de un nou episod din permanenta contestaţie care reduce statul de drept la o iluzie.

Vorbind cu francezii din jurul meu, am constatat că decadenţa produce o singulară unanimitate, neobişnuită într-o ţară pasionată de polemică. Să fie conotaţia ei dinamică (chit că legată de prăbuşire) cea care-i seduce pe francezi? Or, interlocutorii mei urmăresc prin aceasta recunoaşterea implicită a unei glorii trecute? Să nu uităm că, pe cît este de greu de localizat epoca de strălucire, pe atît avem *l'embarras du choix* în ce priveşte începutul sfîrşitului: la revoluţie, în secolul XX, după război, la venirea socialiştilor în '81 sau, de ce nu, în ultima decadă (cuvînt predestinat).

De două secole, pe malurile Senei, lumea vorbeşte de declin, iar pierderea tuturor războaielor şi a imperiului colonial nu au făcut decît să îl confirme. Trebuie recunoscut, însă, că francezii şi-au trăit creativ apusul, luminînd cultura universală cu arta lor decadentă.

Îmi pare că destinul acestei ţări este să se găsească mereu în avanscenă, în clipele de slavă, dar şi în momentele lamentabile. José Bové, antimondialistul, încarnare a fricii de un glob care se învîrteşte prea repede, are o audienţă mondială. Şi dacă nu este de mirare că lumea a treia îl aplaudă pe Chirac pentru antiamericanismul lui consecvent, e surprinzător că însuşi Bush recunoaşte importanţa Franţei cînd o ridică la rangul de principal adversar, parcă dispreţuind Germania, Rusia ori China, mult mai impunătoare decît biata campioană a decadenţei.

Dacă mi s-ar spune că România decade, aş fi extrem de neliniştit, căci nu-i cred pe locuitorii ei în stare de a face faţă unei asemenea încercări. Cît despre francezi, am convingerea că vor continua să poarte pe noi culmi tradiţia declinului, contribuind astfel *à la grandeur de la France*.

În ceea ce mă priveşte, reducînd discuţia la scara universului meu, aş parafraza butada lui Churchill despre cel mai prost sistem de guvernare care este democraţia, spunînd că, în Franţa, politicienii sînt jalnici, aparatul funcţionăresc parazitar, învăţămîntul sclerozat şi aş putea continua enumerînd mai multe tare decît pot încăpea pe această pagină, însă, cu toate acestea, nu cunosc o altă ţară unde viaţa să fie mai frumoasă.

Gabriel MARIAN

Iulie 2004

Cîteva din lucrurile ce s-au schimbat în cei opt ani de cînd sînt la Paris: ● au dispărut clasele în vagoanele de RER *(réseau express régional);* ● au crescut înghesuiala şi mizeria în vagoanele de metrou şi RER; ● *Le Monde* şi *Figaro* sînt tipărite în culori; ● Sorbona a fost spălată, şi din mamut negru a devenit un imens tort de frişcă; ● Notre Dame a fost spălată, şi de la romantismul hugolian a trecut direct la postmodernismul american; ● Christian Dior şi Louis Vuitton figurează, alături de Puma şi Mango, în topul mărcilor celor mai purtate de fetele „de cartier", cel mai adesea de origine nord-africană, clasament în care au intrat de bunăvoie şi nesilite decît de marketing; ● numărul turiştilor japonezi a fost depăşit de cel al turiştilor chinezi: de la un moment dat chiar începi să le poţi distinge fizionomiile; ● Luvrul a crescut într-atît încît devine nevizitabil pentru cei ce detestă joggingul; ● între timp, cinematografia franceză a urcat, dar a şi început să coboare (de pe) cele mai înalte culmi ale succesului de public; ● Minitel a fost fagocitat de Internet; ● francezul mediu e tot mai atras de spiritualitate, grădinărit, dansuri sud-americane; ● post-structuralismul a fost înlocuit de post-9/11: Derrida găseşte că sinonimul cel mai bun pentru „deconstrucţie" e „America"; ● în acest bastion al militanţilor anti fast-food, filiala McDonald's – France are pierderi mai mici decît firma din S.U.A. şi devine un exemplu de gestionare şi de aplicare a inovaţiilor în meniuri; ● de cînd Halloween şi Ramadanul sînt sărbătorite cu egal entuziasm, am realizat că în Franţa a doua religie naţională e Islamul; ● partidul comunist francez e mort şi îngropat; ● adolescenţii vorbesc cu un accent tot mai dur, din păcate s-ar putea ca asta să fie franceza pe care vor învăţa să o pronunţe nepoţii noştri;

Ce a rămas neschimbat: ● Jacques Chirac; ● grevele sezoniere; ● *les Guignols de l'info;* ● Centrul cultural românesc.

Carmen POPESCU

Mărire şi decădere

Anglofilo-fonă fiind, la venirea aici multe lucruri mi s-au părut bizare. Cum ar fi (în ordinea cronologică în care mi s-au revelat): pedanteria, obsesia grandorii şi ierarhia imobilist-mandarinală a acestei societăţi.

Nu este nevoie să locuieşti în Franţa ca să le bagi de seamă pe primele două; ba chiar ambele (şi îndeosebi a doua) constituie calul de bătaie al amicilor americani. Îmi amintesc că, în 1994-1995, unul din numerele pentru Europa ale revistei americane *Newsweek* îşi intitula un lung articol „The French Grandeur": Franţa, încercînd să stăpînească lumea (pe plan cultural, se înţelege), iritată că nu mai este în stare.

În schimb, nu poţi măsura adevărata dimensiune a conservatorismului şi a mandarinatului care reglează (încă) societatea franceză, dacă nu locuieşti în Franţa. Uimitor pentru societatea care a dat lumii unul din evenimentele cele mai importante pentru istoria omenirii. Vorbesc, desigur, de Revoluţia franceză. Dar probabil, *ceci explique cela*.

Pentru a înţelege amploarea imobilismului, trebuie adăugat că una din zicalele preferate, scoasă din mînecă cu orice ocazie, este *„je te tiens, tu me tiens par la barbichette"*. La noi, conul Iancu i-a spus „lanţul slăbiciunilor". În naivitatea mea (sună ca inversul replicii lui Dinică din al doilea film cu dacii şi romanii), am fost uimită să văd că aşa ceva există şi în afara bietei lumi de la Porţile Orientului, de unde veneam.

Două mari teme au planat asupra anilor de cînd sînt în Franţa (1993): integrarea europeană şi teama de decădere din rolul ei de leader nu politic, ci spiritual. Dacă post-colonialismul şi ascensiunea americană erau responsabile de ultima, transformările geopolitice post 1990 le-au influenţat pe ambele. Pentru mine, care studiez problemele identitare, a fost deosebit de interesant să urmăresc evoluţia acestor două teme: mărire şi decădere.

În ciuda lejerei dihotomiii popor/guvernanţă (o vorbă frumoasă inventată de politicianismul european), Franţa este cert un motor al construcţiei europene. Pe lîngă motivele de ordin economic şi politic, cred că poziţia ei traduce teama pierderii de teren. Altfel spus, o Europă puternică (susţinută de Franţa) ar însemna şi o Franţă puternică. O garanţie pentru cultura franceză nu de a mai dicta mersul lumii (ceea ce nu mai face de o bucată de vreme), dar de a reprezenta o alternativă inteligentă la tonul uniformizant al mondializării.

În acelaşi timp, Franţa începe să se redefinească. Primul pas este recunoaşterea multiculturalismului societăţii franceze; chiar dacă mai lent decît în Anglia, Olanda şi Germania, procesul de reconstrucţie identitară este angajat.

O reconstrucţie identitară care acţionează şi la nivelul Franţei franco-franceze: pe de o parte cu un populism în creştere *(la France d'en bas* a lui Raffarin, dar şi discursurile stîngii şi tresăririle nervoase ale extremei drepte), pe de altă parte cu prefigurarea unui pasaj de ştachetă generaţională, „bătrînii" *soixante-huitards* tocindu-şi deja dinţii.

Recitind acum ce am scris, îmi dau seama că a ieşit altfel decît aş fi dorit, ceea ce mi se pare simptomatic pentru felul în care percep Franţa (căci în final, asta vei avea de la noi: un caleidoscop de priviri personale). Vroiam să-mi intitulez textul „Republică, măreaţă vatră" şi să vorbesc despre lucruri care mă preocupă ca locuitor al acestei ţări (poate că voi scrie o dată). Pînă la urmă, ce am livrat arată cît de mult privesc Franţa dinspre România, dar şi cît de efectiv a început să devină în Franţa conceptul de „Europa".

Alec H. BĂLĂȘESCU

Paris, Franţa?

Sfîrşit de iunie, sîmbătă seara, în curtea interioară a unui imobil de pe cheiul canalului St Martin, faţă în faţă cu Hôtel du Nord, *une toef* (adică o petrecere) se anunţă. Într-un cadru *fusion* bavarezo-chinez, în care domină o clădire în formă de U de un singur etaj, fostă fabrică, actuală locuinţă renovată în stil germanic montagnard de un grup de arhitecţi, la adăpostul grădinii de bambus care asigură intimitatea apartamentelor înşiruite pe palier şi accesibile de pe balconul din lemn minim prelucrat, cîţiva necunoscuţi se întîlnesc pentru a degusta preparate franţuzeşti, mediteraneene şi iraniene.

Doris îmi povesteşte despre primii ei ani de viaţă din Timişoara, şi despre noul apartament în care s-a mutat de curînd. Michael, european din Wimbledon (cum se prezintă el însuşi) şi anarhist convins, deapănă amintiri din cei 13 ani de corespondenţă pentru *Financial Times* în Orientul Mijlociu şi din ceilalţi opt ani de pribegie printre şamanii indieni din statul Washington (vezi *Dead Man* de Jim Jarmusch). Johanna, poate singura persoană născută la Paris, şi Dariush, suedez născut în Iran, amîndoi psihanalişti din şcoala lui Lacan, vorbesc despre plănuita călătorie a Johannei la Teheran. Paul, un luxemburghez, schimbă impresii politice cu Elena, istoric cipriot (căreia îi datorăm prezenţa Retzinei la această mică petecere). Eu ascult poveştile doamnei Martine despre aventurile sale cu români din Paris, în care Liviu, un „poet cu o pălărie ridicolă", este personajul principal în jurul căruia gravitează alte personaje la fel de pitoreşti.

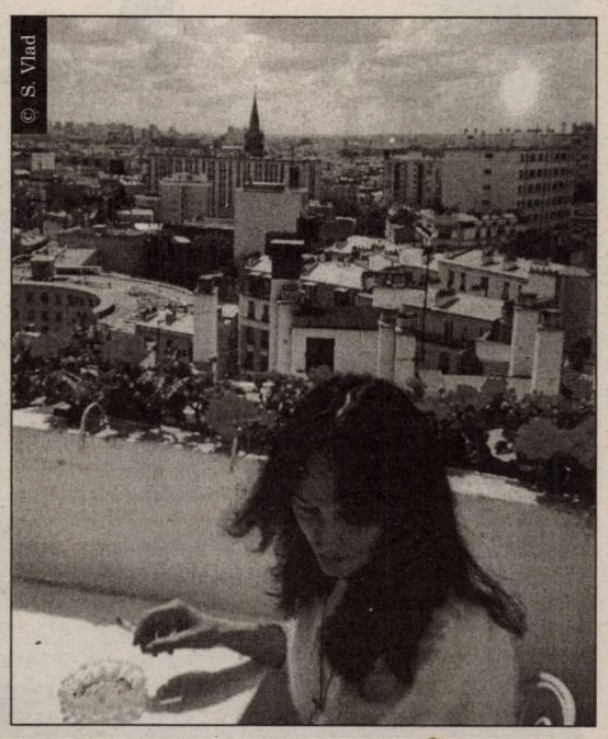

Dacă cineva ar fi surprins instantanee ale aceleiaşi seri în diverse locuri din Paris, fotografiile ar fi similare. Varietatea umană şi efervescenţa dată de aceasta sînt unice în capitala luminilor. Dar lumina înşeală de multe ori. Parisul este luat drept epitomul Franţei, în timp ce Franţa este invizibilă din cauza luminii orbitoare a Parisului. Acest oraş a fost recent botezat Istanbulul occidental tocmai din cauza bogăţiei culturale şi aspectului său babilonesc. Ieşiţi, însă, din Paris şi veţi găsi un alt fel de varietate. Un conservatorism bine înfipt în pămîntul galez, o ordine îndeaproape păzită de catolicismul ce a luat forma raţionalităţii birocratice, o neîncredere „naturală" în străin, dar mai cu seamă în francezul parizian, caracterizează micile orăşele sau sate pierdute pe drumurile naţionale. Alte oraşe mari oferă un alt fel de a fi împreună, mai puţin formal în Marsilia, mai riguros şi închis în Lyon, de exemplu, şi poate mai puţin dinamism intelectual. Suburbiile sînt o cu totul altă poveste, concentrînd oameni veniţi în căutarea unei vieţi mai bune de prin multe colţuri ale lumii, care se numeau nu de mult „Franţa" şi care s-au regăsit acum (ca şi atunci) ocupînd marginile oraşului şi ale societăţii.

Cam asta ar fi radiografia Franţei, aşa cum o văd eu. Nu sînt medic, aşa că las celor de specialitate plăcerea diagnosticării.

Bruno BLANCKEMAN

Nici, nici

Nici în creştere, nici în scădere, nici stagnantă: Franţa trăieşte în multiplele ei ritmuri, în diferenţele ei ideologice, în disparităţile ei sociale, în nenumăratele ei contradicţii care, totodată, o stingheresc şi o stimulează. Lecţia predată astăzi de la romancieri şi filozofi este aceea a unei Istorii a cărei mişcare ar fi, în principiu, neregulată. Nu mai putem gîndi Istoria în termeni de împlinire sau decadenţă – ca şi cum ea ar urma un sens unic şi ireversibil, ca şi cum n-ar putea merge decît înainte (modelul teleologic, moştenit din secolul Luminilor) sau înapoi (reflexul retrograd, drag anti-progresiştilor de toate soiurile). Există astăzi, în viaţa culturală franceză, fenomene care suscită entuziasmul, altele care neliniştesc şi tocmai această nehotărîre este cea care caracterizează cel mai bine acest început de secol: o indecizie plină de dinamici latente, greu de controlat, deoarece cuprinderea lumii în scheme maniheiste facile (alb/negru, progres/decadenţă, dreapta/stînga, masculin/feminin, identitate/alteritate etc.) nu mai satisface. Voi da două exemple, dintre cele mai semnificative:

Creaţia literară, mai întîi: literatura n-a dus niciodată o viaţă mai bună ca acum, cu scriitori ajunşi la deplina maturitate (Pascal Quignard, Patrick Modiano, Jean Échenoz, Annie Ernaux, Pierre Michon, Sylvie Germain, Antoine Volodine...). Îi lipseşte, însă, vizibilitatea culturală, e pierdută în mijlocul subproduselor scrise într-o limbă improbabilă cu un imaginar standardizat şi cu o gîndire găunoasă, lansate sezon de sezon pe piaţa editorială de către industria de divertisment şi de consum.

Viaţa politică, apoi: alternanţa democratică funcţionează, instituţiile evoluează, corpul politic comportă bărbaţi şi femei talentaţi, la ani-lumină distanţă de caricaturile prezentate uneori de presă. În faţa unui guvern liberal discreditat de eşecuri electorale şi de către o impopularitate suscitată de voinţa sa de reforme reacţionare, Partidul Socialist adună personalităţi de viitor, dintre care figura emblematică pare a fi, astăzi, cea a lui Bertrand Delanoë, actualul primar al Parisului. Dar două rele endemice, legate unul de celălalt, ameninţă această viaţă naţională, destabilizîndu-i coeziunea: şomajul (excluderea îi atinge pe unii, sărăcia pe alţii, legătura socială slăbeşte în ambele cazuri) şi extrema dreaptă (care întruchipează cîteva periculoase situaţii de înapoiere istorică şi culturală, evidente în perioadele tulburi, aşa cum istoria încă sensibilă a secolului XX nu încetează să ne amintească). Intelectualii, scriitorii, oamenii ştiinţei şi cunoaşterii sînt cei cărora le rămîne să investigheze, în ciuda tuturor obstacolelor, această Franţă compozită şi dispersată, pentru a da sens enigmelor timpului prezent.

Bruno Blanckeman este critic literar, profesor de literatură franceză contemporană la Universitatea Rennes 2 Haute Bretagne.

● „Oraşul Calais a fost ras, în proporţie de 95%, în timpul celui de-al doilea război mondial; pe străzi, sîmbăta după-amiaza, nu e nimeni. Vezi şiruri de imobile abandonate, imense parcări pustii (cu siguranţă, este oraşul francez în care e cel mai uşor să te parchezi). Sîmbătă seara e ceva mai vesel, dar de o veselie specială. Aproape toată lumea e beată. Locul de promenadă, duminica după-amiază, este intrarea în tunelul de sub Canalul Mînecii. În spatele grilajelor, cel mai adesea cu familia, uneori aducînd şi landoul cu bebe, oamenii se uită la Eurostarul ce trece. Îi fac semn conductorului cu mîna, iar acesta le răspunde claxonînd, înainte de a dispărea sub mare."

● „În decembrie 1986 mă găseam în gara din Avignon, vremea era blîndă. În urma unor complicaţii sentimentale a căror povestire ar fi fastidioasă, trebuia să iau neapărat – cel puţin, aşa-mi închipuiam eu – TGV-ul pentru Paris. Ce nu ştiam era că o grevă se declanşase pe ansamblul reţelei SNCF. Aşa că am petrecut două ore, pe o bancă, în faţa pustiului peisaj feroviar. Cîteva vagoane de TGV erau imobilizate pe liniile de triaj. Păreau că stau acolo de ani de zile, că nu călătoriseră niciodată. Zăceau pur şi simplu acolo, imobile. Informaţii contradictorii erau şuşotite cu voce joasă printre călători; ambianţa era una de resemnare şi incertitudine. Totul arăta de parc-ar fi venit războiul, sau sfîrşitul lumii occidentale."

Michel Houellebecq

Alexandru MATEI

Trompe-deuil

Predicatul şi subiectul gîndirii franceze moderne sînt – în afara clişeelor de la care se alimentează imaginarul colectiv – evenimentul fondator şi intelectualul. Unul şi celălalt stau la baza oricărei reflecţii franceze profunde despre ceea ce înseamnă omul occidental, lumea de azi, societatea modernă. Ei construiesc împreună metanaraţiunea franceză, în ceea ce înfiinţează ea – fundamentele lumii laice – şi tot ei deconstruiesc printr-o altă metanaraţiune ceea ce între timp şi-a pierdut legitimitatea Istoriei – atunci cînd, prin discreditarea primei, îşi văd *fraza* pusă în pericol. Ei au trăit împreună – cel puţin au încercat şi adesea au reuşit, de 215 ani încoace – iar de mor, nu o pot face decît tot împreună. Ei au crescut, s-au împlinit din ameninţări şi încă prosperă graţie lor – aceleaşi care par să se repeadă neobosit la gîtul libertăţii şi al egalităţii, aducînd cu ele nori grei de constrîngeri şi privilegii: dacă ele nu există, ei le fabrică; dacă ele sînt altele, ei le ignoră. Ei sînt cei care satisfac, simetric oarecum faţă de dimensiunile gîndirii germane, nevoia de Sens a fiecărui individ care trăieşte în „raport cu infinitul" – cum spunea Descartes şi relua mult mai tîrziu Lévinas. Evenimentul, în primul rînd, este cel care satisface nevoia de origine (care este o nevoie de înrădăcinare) – aşa cum gîndirea romantică germană satisface aceeaşi nevoie prin postularea (metafizică a) perenităţii. Intelectualul, în al doilea rînd, satisface nevoia de identificare – de reprezentare – colectivă şi ea, la fel de ancestrală, aşa cum a satisfăcut-o poetul romantic german. Evenimentul şi intelectualul înfloresc din chiar moartea lui Dumnezeu: intelectualul proclamă evenimentul, justificîndu-şi astfel legatul. Dumnezeu a murit – Trăiască Intelectualul!

Ceva s-a întîmplat în ultimele decenii în interiorul sacrei diade – pentru mulţi, astăzi, vestit cuplu de comici. François Furet a publicat în 1978 o carte al cărei prim capitol, majoritar în economia volumului, se intitulează *Revoluţia franceză s-a terminat*. Puţin mai tîrziu, apar tot mai multe anchete, apoi cărţi, despre intelectuali – semn că intelectualul însuşi ia distanţă faţă de ceea ce se presupunea că-i este identitatea, punîndu-şi-o la îndoială. François Furet îşi scrie cartea în primăvara lui 1977, cînd „critica totalitarismului sovietic [a devenit] tema centrală a unei reflecţii de stînga".[1] Cucerit de analiza Revoluţiei făcută de Tocqueville, Furet crede că a face istoria unui eveniment nu trebuie să însemne a încerca să-l retrăieşti reînviindu-l pentru uzul identitar al naţiunii, ci a-l înţelege dînd dovadă tocmai de detaşare critică. Nu e, însă, mai puţin adevărat că, transformînd evenimentul în sursă de reflecţie critică, Furet îşi asumă rolul de a salva evenimentul. O face aşa cum salvezi un fişier în calculator, împiedicînd aruncarea lui în *recycle bin*. Încearcă să ne facă să credem că spiritul critic se poate dezvolta pe ruinele evenimentului devenit, ca loc de memorie a discursului, monument (transcendental), sau, după caz, prevestire (transcendenţă). De pe la 1980, intelectualul francez se vede obligat, pentru a(-şi) supravieţui, să devină intelectual critic. Desigur, la prima vedere, ceea ce se întîmplă e fenomenal: o armată de hîrleţe critice se abate asupra unei grădini de evenimente, unde, în dreptul fiecărei plante, intelectualul de altădată venea plin de evlavie cu stropitoarea plină, tunînd şi fulgerînd împotriva grădinarului de serviciu care lăsa cultura de izbelişte. Cu hîrleţul, cu grebla, cu foarfeca etc., intelectualul vine astăzi să mai afîneze pămîntul, să mai tundă, să mai rărească – în fine, în cel mai bun caz să mute răsadul dintr-un strat în altul. Fapt e că intelectualul şi evenimentul se află în continuare împreună, într-un *travail de deuil* imposibil de încheiat – pentru că încheierea lui ar însemna moartea amîndurora.

A venit momentul să spunem că cei doi, atîta vreme cît rămîn împreună, perpetuează un mit. Cîtă vreme intelectualul va lucra orbit de eveniment, incapabil să-i scape, rolul său social va fi în continuare nul şi, mai mult, neavenit, căci un om care nu e în stare să *facă* nimic în vreme ce toţi cei care l-au creditat cu autoritate aşteaptă ca el să *facă* ceva, *face rău*. Încercarea lui Furet de a muta evenimentul dintr-o logică teleologică, a rupturii fondatoare, într-una a soluţiei de continuitate şi dintr-un proces al Raţiunii într-unul al subconştientului, care convoacă în ajutor hazardul („Europa a parcurs acelaşi drum fără revoluţie şi fără iacobini [...] Or, Revoluţia franceză nu este o tranziţie, este o origine şi o fantasmă a originii."[2]) n-a reuşit deocamdată să schimbe esenţial datele discursului francez. Frustraţi de origine în locul ei normal, trecutul, intelectualii francezi se văd în situaţia de a nu mai putea s-o proiecteze nici în prezent – prezentul sună mai degrabă prost –, nici în viitor, decît cel mult la modul apocaliptic. Surprinzător, cel mai rapid s-au adaptat noii situaţii romancierii, reuşind fie să uite evenimentul şi încetînd astfel a se mai revendica drept instanţe publice dotate cu autoritate politică sau competenţă epistemică, fie, în alte cazuri, să-l transfere ca figură ficţională (ceea ce este *de fapt*) şi să fie plebiscitaţi ca donatori de sens – precum odinioară intelectualii. Critica a trecut, aşadar, în fundal. Despărţirea literaturii de critică înseamnă un alt *travail de deuil*, început odată cu agonia ultimei ideologii literare, aceea a Noului roman. De aceea, discursul actual al criticii îşi proiectează propria dezabuzare asupra obiectului său – literatura franceză contemporană. Dovezi: Pierre Brunel vede în postmodernismul literar un „reflux" post-metafizic şi post-militant, iar generaţia „'80" de la Minuit este cunoscută sub *label*-ul de „minimalism".

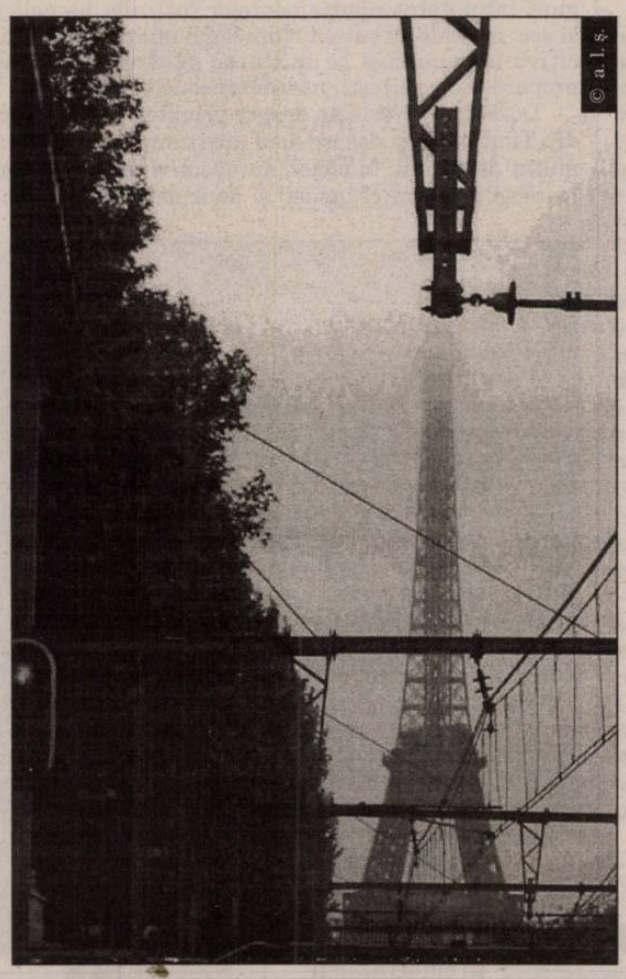

Criza de identitate prin care trece astăzi cultura franceză poate fi formulată astfel: cu toate că datele axiologice ale francezului de astăzi se găsesc mai degrabă în „fişierul anglo-saxon" (cultură urbană, multiculturalism şi problemele integrării culturale, valorile religioase şi gestionarea lor, ciocnirea civilizaţiilor şi securitatea la scară mondială, evoluţia tehnologiei, globalizarea economică, cultura de sine), el aşteaptă încă reflecţiile/deciziile/decretele intelectualului francez în toate aceste chestiuni. Iar acestea, fie sînt orientate în altă parte – de pildă, comemorări şi bilanţuri –, fie sînt frustrante pentru că interpretează/distorsionează copios din perspectiva mitică a evenimentului fondator.

Revin, pentru a încheia, la reflecţiile lui Furet despre Revoluţia franceză. De ce ar fi gîndirea franceză modernă inactuală, mai ales în *expresia* ei? Pentru că, fidelă evenimentului fondator, ea vizează fundamentul în maniera puterii monarhice *absolute* care se exercita asupra corpului social fără rest, în virtutea originii sale divine. Or, „Revoluţia franceză nu e de conceput în afara acestei idei [de putere, n.m.] sau fantasme, care este un legat al vechii monarhii; dar ea constă în a găsi originile acestei idei în social, în loc de a vedea în ea voinţa lui Dumnezeu."[3]

1. François Furet, *Reflecţii asupra Revoluţiei franceze* (traducere de Mircea Vasilescu), Bucureşti, Editura Humanitas, 1992, p. 28.
2. *Ibidem*, p. 104
3. *Ibidem*, p. 104.

Sorin Adam MATEI

„Ecologie“, nu „tenebrologie“!

Recenta şi îmbucuratoarea atenţie de care s-au bucurat cartea mea, *Boierii minţii*, şi, mai ales, conceptul ei central, „grupul de prestigiu“, a prilejuit un număr de interpretări ce deschid o excelentă oportunitate de dialog cultural. Revista *Dilema veche* a dedicat chiar o anchetă, solicitînd răspunsuri la trei întrebări legate de ideea de „grup de prestigiu“. Se pare că urgenţa problemei a fost atît de mare, încît revista nu a avut timp să publice o recenzie de specialitate a cărţii, pe baza căreia contribuitorii ori cititorii ce nu au văzut volumul să îşi formeze o opinie. Din aceasta cauză, poate, sensul ideii de grup de prestigiu apare deformat în răspunsurile unora dintre participanţii la anchetă.

Cea mai mare problemă este interpretarea ideii de grup de prestigiu ca „grup mafiot“. Cîţiva dintre comentatorii *Dilemei vechi*, în special dnii H.-R. Patapievici, Gabriel Liiceanu şi Andrei Pleşu, cred, de exemplu, că volumul meu este o încercare de a explica morfologia şi fiziologia lumii intelectuale româneşti prin lentila teoriei conspiraţiei. În lectura dlui Liiceanu, de exemplu, cartea mea încearcă să demonstreze că un grup anume, cel pe care domnia sa îl reprezintă, „a acaparat prin abilităţi de tip mafiot, pîrghiile puterii culturale“ şi că „nu piaţa impune valorile, ci manevrele culiselor“. Dl Patapievici adaugă că în cartea mea aş fi afirmat că personalităţile grupului de la Păltiniş sînt „consecinţe *intenţionate* ale manevrelor grupurilor de prestigiu“, care „sînt confecţionate în culise, în mod secret şi fără control public, de către grupuri subterane care conspiră“. Dl Andrei Pleşu pare a sugera într-un registru comic-ironic – care face destul de greu de precizat dacă autorul e serios sau nu – că volumul meu îl acuză de a face parte dintr-o cripto-ceauşistă diversiune elitistă, care a construit încă din anii optzeci „maligne strategii de dreapta, pentru o dezlănţuită acţiune viitoare de purificare etnică şi culturală“, făcînd liste negre şi conducînd campanii de dezinformare.

Nici unul dintre conceptele menţionate mai sus nu poate fi întîlnit în cartea mea, textual sau perifrastic. Nicăieri în volum nu folosesc termenii de „mafie“ sau „mafiot“, de „culise“ sau „manevre de culise“, de „liste negre“, ori „dezinformare“. Viziunea celor trei pare a ignora eşafodajul sociologic şi istoric al volumului în care pun o „ecologie“ şi nu o „tenebrologie“ a lumii intelectuale româneşti.

În carte spun că lumea culturală românească se organizează pe criterii „paramoderne“, e adică o lume în care oamenii se adună şi se promovează reciproc pe criterii de prietenie şi prestigiu, ca în societatea tradiţională. Valoarea de piaţă, popularitatea, adeseori urmează, în loc să preceadă, acest prestigiu. Mai mult, puterea grupurilor pe piaţă este produsul capacităţii lor de a capta şi controla resurse ne-economice: funcţii şi instituţii de stat, subvenţii, burse şi donaţii filantropice. Grupurile de prestigiu reprezintă, de aceea, polul tare al lumii intelectuale româneşti. La celălalt pol se află o slabă, dar *prezentă*, piaţă de idei şi producţie culturală. Aceasta, deşi are o anumită autonomie, este, încă, în parte dominată de o ierarhie de grupuri închise (unele faţă de altele şi faţă de publicul larg).

Grupurile de prestigiu deformează mecanismele pieţei pentru că, deşi ele administrează reviste şi edituri ce vînd produse culturale pe piaţă, nu de aici îşi extrag ele puterea economică ori simbolică *în primul rînd*. Nu de aici primesc ele „semnalul de declanşare“ al lansării unuia sau altuia dintre starurile lor. Grupurile se reazimă pe resurse din afara pieţii şi se folosesc, cînd îşi plasează produsul, de alte metode decît studiul de piaţă.

Economic ele subzistă prin acces privilegiat la subsidiile pecuniare sau în natură pe care ele le primesc de la stat, de la companii comerciale sau de la organizaţiile caritabile internaţionale. Acest acces este rezultatul regulilor economiei româneşti „de tranziţie“, în care grupurile trăiesc. Produsele lor sînt create şi vîndute pentru semnalele ce le trimit lumii că grupul este viu, nu pentru că ele sînt aşteptate să producă profit, pur şi simplu. Membrii grupurilor nu sînt adunaţi laolaltă de forţa pieţei, de vecinătatea lor tematică sau de valoare în topul popularităţii. Cînd un grup lansează un nou membru pe piaţă aceasta se face pe baza unui calcul ne-economic, ce ţine mai mult de loialităţi de grup şi mişcări contra altor grupuri, decît de valoarea intrinsecă a membrului. Grupurile recrutează şi promovează noi membri sub umbrela unor profesiuni de credinţă şi a unui Maestru. Acesta din urmă îi unge pe vicarii săi, care la rîndul lor caută şi numesc noi membri ai grupului. Tot acest proces are loc pe faţă, în discursuri şi articole, la conferinţe şi tîrguri de carte. Deci, nimic ascuns, nimic conspiratorial, nimîc tenebros. Logica lumii paramoderne duce la aceste fenomene şi nimic altceva.

Istoric, acest proces îşi are originile mai ales în epoca comunistă. Este moştenirea acelei perioade cînd, piaţa fiind inexistentă, intelectualii reuşeau să se afirme public şi să creeze o zonă de libertate faţă de constrîngerile statului totalitar prin proclamarea apartenenţei la ideile şi valorile unui grup. Prin acest act membrul grupului demarca apartenenţa la o lume „diferită“, situată într-un plan care transcendea politicul. Ar trebui adăugat că acest act nu anula întotdeauna politicul, modelul social de preferinţă fiind unul al evazionismului, nu al confruntării.

Etosul social care s-a forjat în aceste grupuri a fost unul dominat de credinţa că exerciţiul intelectual se împlineşte nu în primul rînd prin produsul ideatic pe care îl generează, ci prin crearea contextului social în care ideaţia are loc. Distincţia creată de sentimentul că prin admiterea în grup ai fost „ales“ umbreşte natura şi scopul cugetării care are loc în el. Acest etos, împărtăşit de inteligenţia rusă şi de cea est europeană în general, are în România o aură estetizantă marcată. El accentuează participarea la un „joc secund“, de natură artistică. Astfel, ţelul actului intelectual este nu neapărat de a construi şi reda comunităţii adevăruri şi reţete de supravieţuire de zi cu zi, sau unelte necesare combaterii disfuncţiilor ori sofismelor legale şi sociale, în care regimul social local este uneori încătuşat. Scopul este de a construi o existenţă personală văzută ca o operă de artă.

Mecanismul deformării pieţei nu este, deci, unul „invizibil“ sau conspiratorial. El este unul cît se poate de la vedere, generat de un anume mod de gîndire, făcînd parte din modul mai general în care funcţionează societatea românească, în general, şi segmentul ei intelectual de vîrf, în special. Mai pe scurt, grupurile de prestigiu sînt ele însele prinse în mai largul mecanism socio-economic de „tranziţie“. Ele sînt produsul unui mod de a a gîndi şi de a face lucrurile care pun pe primul loc procesul şi pe al doilea produsul. Al unui sistem în care criteriile ne-economice şi instituţiile din afara pieţei încă domină. Aceasta mă face să spun că România intelectuală post-1989 se află într-o stare hibridă, pe care o numesc şi justific în carte ca „paramodernă“, care nu este de loc „gîndită“ şi „voită“. Ea este dată în structura socială însăşi şi este, într-un fel, inevitabilă pentru toţi participanţii la jocul cultural, mari şi mici, de stînga ori de dreapta.

Ioan BUDUCA

O teorie falsă

Sorin Matei construieşte în *Boierii minţii* (Editura Compania, 2004) următoarea teorie: prestigiul intelectual ţine de premodernitate, în vreme ce modernitatea pune în locul prestigiului jocul liber al pieţei de idei. În locul prestigiului, apar ca efecte ale pieţei: accesibilitatea ideilor, uniformitatea, popularitatea, notorietatea, individualismul topit în statisticile de tip „clasă socială“.

Tot falsul ce curge la vale din teoria de mai sus ar fi fost evitabil dacă Sorin Matei şi-ar fi pus întrebările discernămîntului personal: este piaţa ceva care în chip natural reglementează raporturi intelectuale?

Răspunsul oricărei minţi în stare să funcţioneze în coerenţă cu propriile sale premize este următorul: mintea mea nu este un efect al jocurilor de piaţă, ci al culturii mele personale, iar cultura mea personală nici ea nu este un efect al pieţei, ci al capacităţii mele de a metaboliza cu discernămînt idei (discriminînd, adică, mereu, între Bine şi Rău).

Apare ca fiind autoevident faptul că discernămîntul (fiind un talent etic) nu este un produs al jocurilor dintre cerere şi ofertă.

Mai mult: societatea ea însăşi nu este un produs al jocurilor de piaţă, ci – în măsura în care este un „produs“ – apare ca fiind capătul de acum al unei istorii, anume acea istorie în care actorii cei mai importanţi au fost ideile şi tradiţiile lor.

Fundamentalism se cheamă pe numele său de familie acest fel de a gîndi potrivit căruia piaţa este ceva totalitar. Altfel spus, a gîndi că dacă ceva este bun, atunci acel ceva trebuie să fie bun la toate (şi în familie, şi în educaţie, şi în domeniul valorilor morale, şi în domeniul ideilor). A gîndi astfel piaţa (care e o realitate, nu o idee) înseamnă a nu gîndi. Ceea ce e tot una cu lipsa de discernămînt.

Sorin Matei numeşte „paramodernitate“ amestecul (considerat impur, reacţionar) dintre lumea veche a prestigiului şi lumea nouă a pieţei de idei.

Treaba lui, ar fi de zis. Şi cu asta basta.

Dar, din păcate, nu avem de-a face doar cu o chestiune de terminologie. Avem de-a face cu un pericol social. Nici măcar avangardele din prima parte a secolului al XX-lea n-au fost omologate pe aşa zisa piaţă de idei. Mai întîi, au fost respinse de piaţă. Apoi s-a întîmplat că au fost îmbrăţişate de stînga intelectuală (în medii în care nu cererea şi oferta erau decisive: presă, Universitate, muzee). Finalmente au ajuns, ca obiect istoricizat, şi pe piaţa de licitaţii, dar au ajuns acolo tocmai cînd piaţa de idei „vindea“ altceva, şi anume ideologie.

Ideologiile, ei bine, da, ele sînt testate pe piaţă şi pot fi impuse prin mijloacele cererii şi ofertei. Atenţie, însă: toate ideologiile care au putut fi impuse cum-necum (dar nu prin prestigiu) au un program anti-piaţă.

Un exemplu recent. Corectitudinea politică. A fost această ideologie impusă de succesul ei „comercial“? Este ea un produs popular? Dimpotrivă. Este un tipic produs al elitelor universitare de stînga şi a fost impus de *lobby*-uri specializate în marketing-ul politic şi civic. Mai exact, ideologia corectitudinii politice a fost impusă prin sentinţe judecătoreşti şi cote de discriminare pozitivă legiferate ca urmare a unor asemenea sentinţe.

Ceea ce acuză Sorin Matei că ar face grupurile de prestigiu (distorsionarea pieţelor de bunuri intelectuale prin monopoluri de influenţă), iată că, în fapt, aceasta este opera altui gen de grupuri, şi anume acele grupuri care ştiu să se infiltreze în puterea judecătorească şi în cea legislativă.

Unde e piaţa reală aici? Unde e testul de piaţă al „produsului“? În faptul că ideologii corectitudinii politice au ignorat piaţa şi s-au dus direct în supermarketul jocului politic? Acolo nu joacă cererea şi oferta, ci influenţa şi puterea. Poate chiar şi prestigiul. Poate. Dar nu acela pe care îl incriminează Sorin Matei, ci cu totul altul: acela care are în spate ameninţări cu efecte media, cu manifestaţii de stradă, cu absenteism electoral ori voturi contra.

În fine, să ne imaginăm lumea lui Sorin Matei pînă la capătul tuturor consecinţelor sale ideologice (teoria sa socială fiind falsă, în primul rînd de aia e ideologică). Apare o carte de Sorin Matei în lumea lui Sorin Matei. Vinde o mie de exemplare. O citesc pînă la capăt şapte sute de persoane. O preţuiesc cinci sute. Se iscă o dezbatere publică despre ideile cărţii lui Sorin Matei. Se mai vînd o mie de exemplare. Încă cinci sute de cititori o găsesc interesantă. Sorin Matei are deja o mie de suporteri, care mai entuziaşti, care mai fanatici. Se pune la cale organizarea Clubului de fani Sorin Matei. Cineva are ideea de a-l boteza, totuşi, Grupul de prestigiu Sorin Matei. Ei, şi? Sorin Matei suferă că nici Gabriel Liiceanu, nici Horia-Roman Patapievici nu doresc să se înscrie în acest grup.

De unde s-ar zice că prestigiul ar fi, totuşi, altceva decît zice Sorin Matei şi gaşca lui că ar fi să fie. Autentic sau fals. Or, despre autenticitate ce ar fi de zis? Sorin Matei nu zice nimic. Zic eu: autenticitatea nu e o teorie, domnilor ideologi! Nici nu apare la capătul unei concurenţe de piaţă. O simţi, n-o simţi. O explici, n-o explici. Este selectată după chipul şi asemănarea ei. N-o poţi selecta dacă ai deja spiritul falsificat, inautentic.

În or'şce caz, piaţa nu are competenţe axiologice. Valorile (morale, sufleteşti, ştiinţifice etc.) se impun prin „concurenţa“ grupurilor de prestigiu. Ele sînt utile pe alt nivel de realitate decît acela al utilului comercial, pragmatic.

EDITURA POLIROM

Ian McEwan
Inocentul

Noutăţi:

Haruki Murakami
Cronica păsării-arc

Mihaela Miroiu
Drumul către autonomie
Teorii politice feministe

Aaron Gurjewitsch
Individul în Evul Mediu european

www.polirom.ro

Teodor BACONSKY

turn înclinat

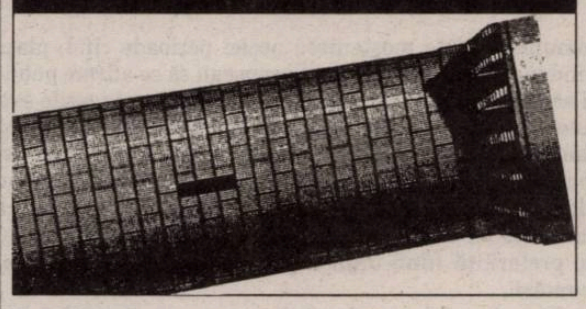

Minime aşteptări

Ştiu că nu voi surprinde pe nimeni declarîndu-mă adept al educaţiei religioase. Orice persoană incultă în materie sfîrşeşte prin a venera o falsă divinitate. De vreme ce răspîndirea ignoranţei religioase alterează echilibrul etic al convieţuirii, ea nu mai reprezintă doar o chestiune de „nivel" personal. Cel puţin noi avem destule motive să deplîngem legătura (istoric verificată) dintre idolatrie şi dictatură...

Cred că religia trebuie studiată şi pentru că, oricît de firavă ar fi expresia lui comunitară, creştinismul poate inspira un comportament mai uman decît altele, manifest necreştine. De cîte ori am întîlnit – să spunem – un politician cît de vag influenţat de creştinism, n-am apreciat gesticulaţia pietăţii sale de campanie, ci efectul de nobleţe pe care o minimă „frică de Dumnezeu" îl produce negreşit: omul acela dovedea bun simţ, nu se considera veşnic în funcţia deţinută şi nici măcar indispensabil ca atare. Pe scurt, cunoaşterea creştinismului implică adeziunea la o constelaţie de valori potrivită cu democraţia autentică. La fel, un capitalism corectat prin imperativele solidarităţii încetează să mai fie o sursă de resentiment. Oricum am pune problema, fie că gîndim creştinismul ca moştenire culturală, fie că vedem în el o religie vie, salvatoare de suflete, nu avem de ce să susţinem că avantajele educaţiei religioase sînt copleşite de posibilele sale inconveniente.

Cînd vedeţi că un donator anonim a plătit operaţia unui copil canceros, gîndiţi-vă că acela s-a purtat creştineşte. Dacă aveţi norocul unui superior care judecă drept, nu ţine minte răul şi evită abuzul de putere, fiţi convinşi că în inima lui tresare, chiar nemărturisit, credinţa în Dumnezeu. Priviţi România aşa cum este şi închipuiţi-vă o secundă că majoritatea celor ce dirijează treburile publice ar avea – pe o scală deschisă între botez şi vocaţia jerfei pentru binele naţional – tangenţe *reale* cu învăţătura Mîntuitorului. Ne-am trezi într-o ţară unde toleranţa e un fapt efectiv (şi nu ipocrit comandament PC). Am trăi atunci printre semeni care se ajută, evită violenţa de limbaj şi protejează fragilitatea misterioasă a oricărui destin omenesc.

Nu e vorba despre *utopia* creştină, instrumentalizată ideologic. Religia noastră suportă slăbiciunea lumii marcate de păcatul originar, condamnă apoteoza Individului sau a Societăţii (de consum), recomandă surmontarea egoismelor, domolirea agresivităţii şi orientarea spre cele nevăzute. Revelaţia neo-testamentară stimulează simţul relativităţii şi ironia spirituală... Ne spune (regăsind o temă a stoicilor) că actualul cosmos va pieri într-un incendiu final. Că vom fi judecaţi după faptele noastre. Că nu luăm cu noi, dincolo de moarte, nici averile şi nici gloriile pămînteşti. Înţeleasă cum trebuie, doctrina lui Hristos rămîne – astăzi, ca şi în trecut – cel mai casant discurs anti-sistem!

Ca să nu fiu suspectat de integrism, mă grăbesc să recunosc dreptul fiecăruia de a face neîngrădite opţiuni religioase (sau agnostice). Tot ce vreau e să pledez pentru un parcurs curricular menit să le transmită elevilor, într-un cadru scutit de polemici inter-confesionale, preceptele moralei creştine, prezentate ca reflex al tradiţiei şi ca principiu al unei organizări sociale juste. Şcoala nu e ţinută să producă promoţii de asceţi ori valuri de personalităţi înduhovnicite. Ar fi suficient – şi minunat – ca ea să livreze societăţii figura unor tineri care preţuiesc dreptatea, se descurcă în labirintul creaţiilor inspirate de Evanghelie, înţeleg fenomenul religios contemporan – acceptînd necredinţa unora sau credinţele altora – şi care cer de la ei înşişi mai mult decît le pretind celorlalţi.

Am găsit pe Internet *(www.invatamantulreligios.go.ro)* cuprinsul programelor uzuale de religie. Lecţiile sînt gradate inteligent şi par consistente. Numai la liceu (unde orele devin facultative), s-ar cuveni poate incluse mai multe elemente de doctrină socială a Bisericii.

Augustin IOAN

Locuirea pe traiectorie

The Terminal, filmul recent al lui Spielberg, ni-l prezintă pe Tom Hanks ca pe un est-european captiv în interregn, într-un spaţiu de perpetuă tranziţie: nici patrie, dar nici străinătate; nici casă, dar nici de tot instituţie. Exil prietenos, teritoriu acomodant, summum de traiectorii buimace şi aparent lipsit de pliuri ale intimei retrageri de pe traiectorie – terminalul de aeroport trebuie gîndit ca un spaţiu altfel (Foucault), unul care nu ogoieşte dorul de casă, dar – după multe călătorii – oferă în schimb propriile nostalgii. În chip straniu, pentru personajele aflate în perpetuă mişcare ale lumii de astăzi (şi mulţi est-europeni, printre care şi eu, se vor fi recunoscut în personajul lui Hanks), aceşti *topoi* ai locuirii pe traiectorie, de la terminalul de aeroport la lanţul hotelier şi la lanţul de restaurante, sînt singurii care oferă un – puteţi să-l numiţi astfel, cu ironie sau cu duioşie – surogat de *homey feeling*.

Pe deasupra – şi prin capilarele – stabilităţii de odinioară, localul şi globalul îşi dau mîna, informîndu-se unul pe celălalt. Locuirea pe traiectorie şi forma stranie de acasă-înstrăinătate pe care urmează să o descriu în cele ce urmează nu sînt singurele ciudăţenii pe care ni le oferă societatea contemporană spre a ne ogoi grijile cu privire la alienarea fără limite a fiinţei umane prinse în cotidian. Traiectoriile care unesc exilaţii de „acasa" lor, rămasă undeva în urmă în timp şi spaţiu, se hrănesc din alimente şi băuturi de „acolo", care sînt aduse „dincolo" de marile corporaţii, de globalism. Grupurile etnice din exil sînt avide de a consuma nu doar hrană, ci şi informaţie sau divertisment de acasă, lucru făcut posibil de inter-conectivitatea reţelelor de circulaţie, informaţie şi comerţ. A comanda direct, pe Internet, fără intermediari chiar, produse de „acasă", sau servicii care să fie performate „acasă" fără a mai fi necesară prezenţa fizică a corpului aflat „departe" a devenit o stare de „normalitate".

Nu mai sîntem nici cu totul plecaţi, dar, de asemenea, nu mai sîntem nici integral sosiţi altundeva. Prezenţa noastră şi „casa" ne sînt identificabile de-a lungul traiectoriilor de deplasare frecventă, de migraţie. Putem mai degrabă stabili modele de migraţie decît arăta un punct sau moment de stabilitate, de odihnă. În absenţa punctului fix, a destinaţiei ultime şi stabile, migranţii de astăzi se mulţumesc cu destinaţia cu cea mai mare rată de recurenţă, cu imaginea cea mai frecvent asociată cu odihna sau cu hrana, care nu mai este neapărat locuinţa de „acasă". Dacă studiile au arătat natura odihnitoare a apariţiei semnului curb, dublu hiperbolic, galben-roşu, al grupului McDonald's, care, în multiplicitatea lui asiguratoare, domesticeşte peisajul american, dă speranţă, intimitate de „acasă" şi servicii egale turistului american în profunzimile celei mai negre străinătăţi, cred că este momentul să unim în „glocalitate" şi alte puncte care pîlpîie pe traiectoriile plecărilor şi sosirilor noastre care se rotesc şi ele, precum un atractor straniu în jurul unei zone, a unui cîmp, a unui teritoriu, a unei mulţimi de „case" prin care trecem de-a lungul mai lungii migraţii care este viaţa noastră, astăzi. Coridorul de transport cu staţiile sale este – prin repetiţie şi frecvenţă – el însuşi creator de gen proxim şi diferenţă specifică (mă simt mai bine la Schipol, la Amsterdam, decît pe JFK, în NYC) şi lanţul hotelier, care conservă imagini „stabile" (adică, amintitoare) pentru cel care schimbă frecvent restul peisajului – iată cele două personaje care acum furnizează multora dintre noi amintiri şi senzaţia de – tot mai asediată – siguranţă în chip analog celui în care, odinioară, o făceau stabilitatea locului natal şi casa multi-generaţională. Nu sîntem prima generaţie care e născută undeva, crescută altundeva şi care, la maturitate, disjunge între locul casei şi locul de muncă (ideal al Chartei de la Atena şi al oraşului său funcţionalist). Dar acest proces a atins, în Statele Unite şi, mai nou, în Estul European, cote şi cifre impresionante. Or, în aceste condiţii, ce mai ducem cu noi din, sau ce surogat propunem pentru a înlocui „spiritul locului"? Limba, cum credea Nichita Stănescu, pentru care „patria mea este limba română"? Obiectele purtate cu noi în migraţie, de felul Bibliei, a fotografiilor de familie imediat desuete? Un obiect de îmbrăcăminte „norocos" sau un talisman de care ne leagă amintirea celui mai drag? Aceste lucruri sînt deja ele însele perimate: în camerele de hotel se găsesc deja Biblii, versiunile *online* sînt deja la îndemînă în orice punct al traiectoriei, la fel prezenţa instantanee a chipului celor dragi, prin intermediul vreunei *webcam*. Limba însăşi, încriptată în publicaţii, poate fi purtată cu sinele călător. Obiectul unic condensator de memorie – talisman, vestigiu (urmă lăsată în urmă), memorial – se dizolvă, aşadar, în traiectorie, este parte din ea, îi dă consistenţă. Vezi, spre pildă, www.thevirtualwall.com, unde dincolo, în virtualitate, „continuă" poveştile de familie, unde? – „îndărătul", dincolo de numele săpat în piatră pe Memorialul Vietnam de la Washington, DC, iar numele însuşi poate fi „atins" de oriunde din lume. Prin urmare, prezenţa nu mai este asociată, identificabilă şi atribuibilă exclusiv unui loc anume. Ubicuitatea prezenţei şi a reproducerii acesteia – traiectorie sau cîmp de (re)prezentare – dizolvă localitatea. Călătoria însăşi înseamnă astfel o formă de „a sta locului" pe traiectorie, sau, mai exact, de „a sta cîmpului". În raport cu modul în care înrămăm cadrul de referinţă, sîntem „acasă" în camera de hotel reprodusă într-un număr de copii distribuite în teritoriu, în cîmp: nu mai sîntem în întregime străini, fiind în străinătate. Domesticirea alterităţii şi aclimatizarea străinătăţii fac din casă şi din sentimentul sosirii acasă un obiect (şi un sentiment) aşa-zicînd trans-teritorial.

Florin BICIUŞCĂ

Noul nomadism

„Blocurile şi apartamentele" au fost văzute (în vremurile lor de glorie) ca instrumente ale uniformizării oamenilor, într-o lume fără clase sociale. Şi nimeni (se zicea) nu avea să trăiască altfel. Simpla mobilare a unui apartament, într-un alt mod decît cel cu produsele standard din comerţul socialist, era privită chorîş. Printre actele de dizidenţă se număra şi introducerea în casă a unor piese de mobilier vechi. Mobila „avangardistă" (niţel mai în modă), manufacturată din te miri ce, avea valoarea unui adevărat protest; e drept, un protest zăvorît în spatele uşilor şi făcut cunoscut cu mare grijă. Desigur, a avea mobilă veche sau prea modernă era o pată în „dosarul" oricui. „Blocurile şi apartamentele" erau cam la fel (variaţiile fiind minime şi neesenţiale), oriunde pe teritoriul patriei, şi aşa trebuiau să rămînă.

Această apucătură se întîlnea şi în ţările „vecine şi prietene". Uniformizarea era rău văzută şi condamnată (în gînd). Un film sovietic ţesea o intrigă amuzantă în jurul „blocurilor" identice din mîndrele citadele comuniste. Filmul s-a bucurat de un succes deosebit, trecînd drept act subversiv de un curaj colosal. De fapt, perspectiva lipsei diferenţelor îngrozea. În realitate, oamenii s-au folosit de apartamentele lor după cum au crezut de cuviinţă, demonstrînd că ceva din firea omului se opune puternic depersonalizării lui.

În lumea de astăzi, observăm vagi tendinţe similare. Este o lume în mişcare, fie că e vorba despre deplasări între noi locuri de muncă ori stagii de pregătire profesională, fie că e vorba despre călătorii de plăcere ori de afaceri. Este un nou nomadism. În urmă cu nu prea mulţi ani, în universităţi, „repartizarea în producţie" a unui absolvent mai ţinea cont de oraşul în care îşi avea familia sa domiciliul. Acum, tînărul pleacă peste mări şi ţări, acolo unde cariera sa i-o cere. Dar un călător, dacă îşi tocmeşte drumul la o agenţie de turism, are toate şansele să schimbe doar oraşele, nu şi camerele în care locuieşte. Toate camerele unui lanţ hotelier sînt identice: aceleaşi dimensiuni, acelaşi mobilier, aceleaşi finisaje, acelaşi televizor. Pare o scenă desprinsă dintr-o carte a lui Kurt Vonnegut: deschizînd uşa, în prima dimineaţă, se pătrunde într-un oraş, pentru ca, apoi, deschizînd uşa într-o altă dimineaţă, să se intre într-un alt oraş, într-o altă dimensiune. În încăperea (deja) bine cunoscută, se formează reflexe; fiecare imagine din interior este anticipabilă. Doar cînd uşa se deschide, apare ceva nou, ceva neaşteptat. Şi de cîte ori se deschide uşa, dincolo de prag este altundeva.

Apoi, sosind într-un alt oraş, mai nimeni nu-şi mai face probleme cu adaptarea la un nou regim alimentar. Orice călător găseşte mîncarea de acasă; sînt restaurante şi bucătării pentru toate neamurile. Mai mult, chiar şi băştinaşii pot hotărî din bucatele cărei ţări să guste. Restaurantele încearcă, prin decor şi selectarea personalului, să asorteze ambianţa cu bucatele de pe masă, dar nimic nu are gustul locului acela. Poate să amintească de un loc (celor care l-au vizitat), dar nu poate înlocui experienţa completă. Un parfum înseamnă o savantă combinaţie de esenţe; o singură componentă nu poate da informaţii despre combinaţia finală.

Cîndva, o călătorie însemna o suită de întîmplări şi experienţe inedite. Fiecare pas era anturat de alţi oameni cu alte obiceiuri, cu alte băuturi şi altă hrană, cu altă limbă, trăind în altfel de case. O călătorie umplea un om, îl schimba şi îl înţelepţea. Acum, (aproape) oriunde ne-am afla, găsim aceeaşi cameră de hotel, aceleaşi reguli de politeţe, mîncăm „ca la mama acasă" şi ne putem înţelege (cît de cît) cu oamenii în limba engleză. Din călătorie au fost excluse riscurile, dar, odată cu acestea, au fost eliminate şi uimirile. „Experienţa" de altcîndva s-a diluat. În filmul *Solaris*, cel în regia lui Andrei Tarkovski, un personaj spune: „noi nu căutăm alte lumi; noi căutăm oglinzi în care să ne privim". Oglinzile încep să se mătuiască, să se spargă sau să dispară. Şi, în lipsa oglinzilor, în ce mod vom afla cum arătăm?

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

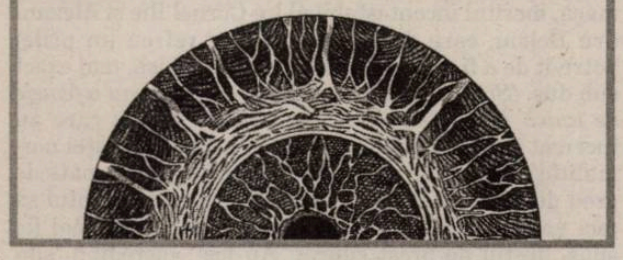

Întîmplări cu M-me Bruhmann

Cînd am ajuns, la sfîrşitul lui noiembrie 1991, la Paris (fără să ştiu, bineînţeles, că voi rămîne acolo nu trei ani, aşa cum prevedea contractul iniţial de la INALCO, ci aproape şase), m-am grăbit să rezolv problema locuinţei. Aveam deja o pistă, graţie amabilităţii prietenului Christian D., care vorbise cu un fost coleg de facultate (şi a căror prietenie se cimentase, cum îmi spunea mîndru Christian, pe baricadele lui mai '68 şi în organizaţia troţkistă în care activaseră împreună). Mama colegului rămăsese singură în casa din Ermont, un orăşel din nordul Parisului (douăzeci şi două de minute pînă la *Gare de Nord),* şi avea, la etaj, două camere, pe care le-ar fi închiriat la un preţ rezonabil, fiul dorind de fapt ca în casa mamei, ce se apropia de 80 de ani, să stea o persoană de încredere, care să mai aibă grijă, cînd era nevoie, de treburile casei. M-am dus să văd despre ce este vorba şi aşa am cunoscut-o pe doamna Bruhmann, personaj absolut extraordinar, care m-a cucerit din primul moment prin vitalitate şi umor. Evreică originară din Chişinău, părăsise România pe la mijlocul anilor '30. Acasă se vorbea idiş şi în ruseşte; învăţase româneşte tîrziu, după 1918, dar simţise a-ceastă a treia limbă ca pe una impusă de „ocupanţi" (de altfel, începea invariabil amintirile pe această temă cu formula: „După ce românii au ocupat Basarabia..."). Muncise din greu (fusese croitoreasă), însă în Franţa s-a căsătorit cu Bruhmann, inginer de mine, şi el originar din Basarabia. Erau patru fraţi, stabiliţi în Franţa şi în Statele Unite, iar dintre ei se detaşa figura lui Boris Bruhmann, militant comunist (în ilegalitate) în România, actor important al Rezistenţei franceze (unul din puţinii care au rămas în viaţă din grupul Manoukian – celebra afacere a „Afişului roşu"), pe care l-a intervievat în mai multe rînduri Stéphane Curtois, printre altele şi pentru un documentar care s-a difuzat pe Arte. Boris s-a întors în România după 1945, sub numele de Boris Holban, a intrat în dizgraţie după 1953 şi a revenit în Franţa, trăind modest, din pensia de fost luptător în Rezistenţă. Am avut cu el nenumărate şi pasionante discuţii, dar n-am reuşit să „scot" nimic despre perioada anilor '50 şi despre cei pe care îi cunoscuse îndeaproape, de la Ana Pauker la Valter Roman şi de la Bodnăraş la Leonte Răutu. Şi ceilalţi fraţi activaseră în partidul comunist, iar în biblioteca fiului, dar mai ales în pivniţă, am găsit o colecţie uimitoare de literatură şi presă stîngistă a anilor '60-'70, serii întregi de ziare şi reviste, „clasici" (Marx, Lenin, Troţki) şi, desigur, aproape toate cărţile scoase la editura Maspero.

Revin la dna Bruhmann. Spuneam de vitalitatea şi de umorul ei ieşite din comun. Era, totuşi, cîntecul de lebădă. Apăruseră primele semne ale unui Alzheimer care a evoluat ulterior rapid, cu consecinţe îngrozitoare. Din seria pe care aş putea-o numi „poveşti cu M-me Bruhmann" reţin acum trei scene. Prima secvenţă e din decembrie 1991. Stăteam împreună la televizor, cu o ceaşcă de ceai alături, iar la jurnal tocmai se anunţa dezmembrarea şi moartea Uniunii Sovietice. Dna Bruhmann a urmărit atent după care a izbucnit, totuşi nu vehement, ci cu acea siguranţă a omului care ştie adevărul adevărat: „Ei, poftim, ce minciuni pot spune, cum să dispară Uniunea Sovietică, o ţară atît de puternică şi de minunată? Aşa ceva nu se va întîmpla în veci". (Îi traduc replicile din franţuzeşte, oricum, nu mai ştia decît cîteva cuvinte şi expresii româneşti, pe care le pronunţa cu un accent adorabil.) Trei ani mai tîrziu, cînd boala progresa necruţător, a urcat la etaj în plină noapte. Visase probabil, eu am auzit uşa, am sărit din pat, am trecut în cealaltă cameră unde dna Bruhmann mi s-a adresat întîi în ruseşte; i-am spus că nu înţeleg şi am rugat-o să-mi vorbească în franceză. Mi-a pus atunci această întrebare ce m-a luat, recunosc, prin surprindere: „Nu vă supăraţi, aici se fac înscrieri în partidul bolşevic?".

A treia replică memorabilă s-a produs în cursul unei conversaţii despre vecinii din casa de alături, o familie foarte „vieille France", tradiţionalistă, catolică, oameni aşezaţi, cu mare preţuire pentru valorile familiale. Una dintre fete se căsătorise cu un negru din Martinica (aşadar tot teritoriu francez), un băiat superb, semănînd tulburător cu Harry Belafonte. Dna Bruhmann a început să facă o serie de consideraţii asupra vecinilor şi a spus la un moment dat că a mirat-o căsătoria fetei cu un negru. S-a mai gîndit puţin şi, ca să n-o bănuiesc cumva de vagi idei rasiste, a adăugat: „Nu că aş avea prejudecăţi, dar vă spun cu toată sinceritatea: de cînd românii au ocupat Basarabia, nu prea îmi mai plac negrii".

Scurtcircuite de acest tip ţin, nu încape îndoială, de o zonă insondabilă a fiinţei umane.

Alex. Leo ŞERBAN

mă enervez, deci exist

„E bine să fii zgîrcit cu disprețul, avînd în vedere marele număr al celor care-l merită."

Miscellanea

În ultima vreme mă enervează următoarele:

1. Faptul că niciodată nu disting siluetele din interiorul maşinilor care mă claxonează şi opresc: sînt diverşi prieteni, numai că ei mă văd de la-nceput, iar eu, de-abia cînd coboară geamul;

2. Faptul că, atunci cînd zapez, prind, cu perversă & implacabilă obstinaţie, doar ultimele zece secunde (aceleaşi! de la sfîrşit!) ale unor clipuri mişto de pe MTV sau VH1;

3. Faptul că tutuiala a devenit regulă pe la televiziuni (dar nu numai) şi nimeni nu mai are disponibilitatea, tupeul şi tăria de caracter să se adreseze cuiva cu „dumneavoastră" – cu o excepţie: pe politicieni, nimeni nu-i tutuieşte;

4. Faptul că, atunci cînd am plecat la Cluj cu Intercity-ul, a trebuit să suport ca „fundal sonor", pe segmentul Bucureşti-Braşov, o bandă în buclă conţinînd: Iglesias-maraton (cred că toate piesele, la rîndul lor în buclă), „purpuriu" muzică grecească-sîrbească-costioniţească şi – surpriză! – Dido; numai că aceasta venea prea tîrziu pentru a-mi zdruncina neîncrederea în gustul SNCFR-ului;

5. Faptul că nu voi reuşi niciodată să spun – convingător & definitiv – tot răul pe care-l gîndesc despre compania Orange care mă lasă, sistematic, în imposibilitatea de a-mi reîncărca o cartelă atunci cînd sînt în străinătate: numărul 222 devine, la rîndul lui, „neapelabil", împreună cu toate celelalte, odată ce creditul a fost epuizat;

6. Faptul că la sectorul 2 a ieşit primar individul acela cu mutră de mops & de mop, pe care mama mea, fireşte, nu l-a votat (după cum n-a votat-o nici pe Boagiu); biete parcuri din apropiere (Icoanei & Ioanid), n-avurăţi noroc...;

7. Faptul că cei de pe la televiziuni nu-şi revin din uimire că poţi refuza oferte de „moderator emisiuni" pe considerentul că nu vrei să apari atît de des pe sticlă, iar banii nu te interesează;

8. Faptul că ai uneori şansa să descoperi restaurante neştiute decît de *happy few*, cu mîncare miam-miam, în curţi cochete, pline de linişte & de verdeaţă, unde totul pare perfect – pînă ceri nota de plată: atunci ştii că mai ai de aşteptat pe puţin o jumătate de oră, şi ai face bine să verifici minuţios socotelile;

9. (nu mă enervează) Faptul că nu ştiu cine e Totti;

10. (mă enervează) Faptul că nu-mi pasă că nu ştiu cine e Totti, iar acest lucru pare să-i enerveze pe alţii (nu, nu pe Totti).

11. Faptul că simţeam nevoia să ajung la punctul 11, dar am uitat de ce.

Re: member

„Lui Mozart îi plăcea la nebunie ca muzica lui să fie populară. Într-o scrisoare către familia sa, scrie că a auzit pe stradă oameni fluierînd melodiile uneia dintre operele sale şi că lucrul ăsta l-a impresionat foarte tare. Nu vreau acum să spun că Mozart, astăzi, ar lucra pentru MTV, dar nu-i era teamă să scrie pentru el şi, deci, pentru oameni, deci nu neapărat pentru «arta mare». Ce făcea el era foarte emoţional. Pentru mine, nu există deosebire între lacrimile pe care le verşi ascultînd Céline Dion şi cele pe care le verşi ascultînd Mozart. (...)

Dacă arzi drapelul belgian, nu se-ntîmplă nimic, nimeni nu reacţionează. În Franţa, rişti şase luni de-nchisoare! La Avignon, anul trecut, intenţionam să ard pe scenă drapelele american şi israelian. Găsesc această imagine foarte puternică, atunci cînd o văd la televizor. Nu înţeleg de ce mă emoţionează şi de ce mă revoltă. De ce-mi vine greu să zic că nu e decît o bucată de pînză. Nu am nici o distanţă faţă de imaginea asta. Vroiam, aşadar, să pun pe scenă această imagine, să provoc ceva foarte puternic – să merg cît de departe puteam pentru a lua cît mai puţină distanţă faţă de această imagine. În privinţa drapelului israelian, încă am dubii; pentru cel american, în schimb, e foarte clar. Istoria evreilor e foarte încărcată şi, ţinînd cont de situaţia de-acolo... Nu se utilizează drapelul real, seamănă cu acesta, dar nu este adevăratul simbol, asta mai adaugă o distanţă şi-n plus, la Avignon, fata care trebuia să ardă drapelul israelian este evreică. La un moment dat, ea a hotărît că vrea să facă lucrul ăsta. Dar nu vreau să fiu împiedicat să-mi montez spectacolul din această cauză. După scena drapelurilor, mai e un moment important: toată lumea asistă la solo-ul unui băiat, pe muzică de Mozart, care vorbeşte despre faptul că toţi am pierdut ceva.

Nu sînt un optimist. Doar munca mea îmi provoacă bucurie. A monta un spectacol înseamnă a crea o mică utopie cu oamenii de-acolo, dacă se poate cu mult respect, fără a striga şi fără a fi dur, într-o ambianţă cu adevărat familială şi agreabilă. Imediat ce ies din această utopie umană, redevin pesimist."

(Alain Platel, interviu în *Les inrockuptibles*, 21-27 aprilie a.c.)

citit auzit

● „Adevărul, după Michael Moore, e precum popcornul: este mai bun cu sare şi unt" – scrie Arnaud Viviant în *Les inrockuptibles* (2-8 iunie a.c.), comentînd filmul care a luat Palme d'Or-ul la ultimul „Festival de Cannes", *Fahrenheit 9/11*... „«Sînt un entertainer», susţine el. Căci Moore nu uită că adevărul a devenit un spectacol ca toate celelalte, ca *Shrek 2* de pildă, concurentul său lipsit de noroc de la Cannes, de anul acesta. I-ar plăcea, deci, ca oamenii să petreacă «două ore formidabile» aflînd, într-o vineri seara, adevărul depre legăturile presupuse dinntre preşedintele lor «idiot» şi inamicul său intim, Ben Laden, şi «mîncînd popcorn». Făcînd aceasta, Michael Moore riscă să lase ca distracţia să ia locul adevărului şi, mai mult, ca sălile de cinema să se transforme în cabinele de vot ale viitorului, locurile în care te vei duce să votezi cu toată familia, în întuneric şi mîncînd popcorn. De altfel, pentru a şti care dintre cei doi, John Kerry sau George W. Bush, va cîştiga alegerile din noiembrie, nu-i nevoie să aşteptăm pînă atunci: e suficient să numărăm, fără să trişăm sau să ne-ncurcăm, intrările de box-office ale lui *Fahrenheit 9/11* în Florida, în timpul week-end-ului de Independence Day, pentru a cunoaşte rezultatul. A fost la cinema = a votat."

ECDL
Permisul European de Conducere a Computerului
Ai ~~carte~~, ai parte!

ANDRECO EDUCATIONAL, centru de instruire și testare acreditat internațional, editorul manualelor ECDL, organizează pe perioada vacanței de vară cursuri și testări, cu prețuri speciale pentru elevi și studenți, în vederea obținerii Permisului European de Conducere a Computerului. ECDL – European Computer Driving Licence – este cel mai răspândit program de certificare a aptitudinilor de operare pe computer. Recunoscut de firme și instituții din peste 135 de țări, Permisul ECDL este pentru domeniul IT similar cu certificări de genul Toefl sau Cambridge, care atestă cunoștințele de limbi străine. Pentru detalii și înscrieri sunați la:
211.26.00** sau accesați **www.andreco.ro

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Bunul gust al normalităţii

Poate că i-aţi mătrăşit rapid şi fără mustrări de conştiinţă inutile din cercul acela restrîns şi mai cu seamă restrictiv al muzicii româneşti cu pretenţii. („Cu pretenţii": expresie de bine care va să însemne stil cu dichis, nonconformism, mesaj, virtuozitate, alte chestii de felul ăsta. Exclus furlandiseala.)

Poate că i-aţi azvîrlit fără milă de la prima lor melodie laolaltă cu plebea comercială pentru care, se ştie, un intelectual serios şi mai ales grav nu va da nicicînd doi bani. (De aici, ca o consecinţă logică, şi marginalizarea de care unii se plîng neîncetat, dar pe care aceiaşi oameni o gustă cu o voluptate care te pune pe gînduri.)

Poate că le-aţi zîmbit fugar, fără să-i fi luat prea mult în seamă. *(Lîngă inima mea, mamea, mamea, vine inima ta, ta-ta, ta-ta...)*

Poate că refrenele lor v-au zgîndărit auzul fără ca voinţa dumneavoastră să aibă ceva de spus în privinţa asta, de unde se explică şi delăsarea cu care este întîmpinat aproape orice hit de vară în ceea ce priveşte numele melodiei sau al formaţiei. (Test: cum se numesc cei care cîntă *giugiuca*...?)

Poate v-a dezamăgit *În haine noi* şi de atunci i-aţi părăsit, i-aţi uitat, i-aţi lăsat baltă, le-aţi pus cruce, iar de atunci nu aţi mai ştiut – sau nu aţi mai vrut să ştiţi – nimic despre ei. *(În haine noi* – album Vank nu din cale afară de reuşit, care a schimbat, în esenţă, chitara cu un keyboard mai şlăgăros, lălîu şi pop.)

În fine, poate că lucrurile astea de mai sus nu cer neapărat contraargumente sau schimburi pătimaşe de idei, ci doar o mai mare lejeritate în a înţelege şi a nuanţa.

Nu ştiu cîţi dintre dumneavoastră au ştiut (sau îşi mai aduc aminte) de acei Vank curat *underground* şi *punk* care le făceău concurenţă celor de la Zob pe la mijlocul anilor '90. Talentul era la locul lui, muzicalitatea aşijderea. Faptul că au renunţat la acel stil pentru un brit-pop ferchezuit şi simpatic, în orice caz inedit pe piaţa noastră muzicală, trebuie să fi însemnat o grea lovitură pentru cele cîteva duzini de fani care se încăpăţînau să-i păstreze într-un top românesc difuzat după zece noaptea la Radio 21 (sper să nu mă înşel). Dincolo de această aşa-zisă trădare, Vank nu au păcătuit cu nimic. Au ales să fie comerciali de bun gust, lucru pe cît de neverosimil, pe atît de greu de înţeles pentru mentalităţile de tip războinic „noi versus ei". Au ales să cînte cît se poate de curat şi simplu, fără complicaţii intelectuale, dar cu o bucurie autentică, pătimaşă, meritul incontestabil al lui Cornel Ilie şi Alexandru Belciu, care au făcut din orice refren un prilej potrivit de a fi reluat acasă, la scenă închisă, mai exact sub duş. *(Şi mai am o singură dorrrinţă, vreau o femeie de unică folosinţă!!!)* Au fost printre primii care au încercat să ne destupe urechile în privinţa acestei normalităţii muzicale, altminteri o chestie cît se poate de greu de găsit pe la noi, în faţa căreia nu ai dreptul să faci vreun rabat de dragul unui public, între noi fie spus, destul de prost educat. Au fost, incredibil, singurii care s-au încumetat să înjghebeze un brit-pop la scară românească, stil care şi acum, iarăşi incredibil, e privit în bătătura noastră cu o suspiciune răuvoitoare, ca pe vreo dihanie ciudată sau un Bau-Bau cu patru picioare.

Una peste alta, Vank au scos deja un *The Best of* cu melodii de pe *Voyeur, 6 piese de 5 stele, În haine noi* plus *Iubire cu împrumut* compusă special pentru acest album. Dacă mai aveţi încă dubii, e timpul să renunţaţi la ele. Nu de alta, dar a venit vara şi se stă mai mult sub duş.

Adina LUNCAN

Fotografii recente

– Expoziţia artistului Ion Grigorescu la Galeria Nouă (9-30.06.2004) –

Artistul Ion Grigorescu, lansat în 1967-69, a făcut parte în timpul comunismului dintr-un segment artistic difuz, ostil oficialităţilor prin expresia şi atitudinea sa neconvenţională. De la 1983 pînă după revoluţie s-a retras din expoziţii şi din viaţa bucureşteană şi a restaurat picturi în biserici uitate. Un artist cu două – sau chiar mai multe – feţe, Ion Grigorescu practică atît arta creştin-ortodoxă (a bisericii), cît şi arta modernă, experimentală.

Preocupat de teme precum lupta dintre bine şi rău (credinţa), omniprezenţa răului şi a urîtului în societatea românească (mai ales în timpul comunismului), autointerogaţia şi autoreflexia, lipsit de tabu-uri în ceea ce priveşte sexualitatea, artistul s-a folosit de-a lungul anilor de multiple metode de exprimare: de la pictură şi sculptură pînă la video şi *performance art*. În prezent el este unul dintre puţinii artişti români contemporani a căror valoare este recunoscută pe plan internaţional.

În expoziţie, poze din casa artistului: cărţi enorm de multe şi vechi – unele peste altele, podeaua, scaunele de lemn, masa, picturi, haine întinse la uscat, o pîine, ketchup, fereastra, calculatorul în faţa căruia stă un copil, adulţi, lumină şi umbre, toate învăluite într-o sărăcie neostentativă, într-o atmosferă natural-ascetică.

Totul poate părea obscur dacă nu se citesc următoarele cuvinte lipite pe unul dintre pereţii galeriei: „Trebuie să găsesc rostul artei, pentru asta trebuie să găsesc rostul unui lung şir de obiecte – camera, lampa, fereastra, ceea ce le face să se instaureze, un ritual poate.

Arta e imagine? Atunci imaginea e a ritualului, a vieţii mele în cameră, tot şirul e impregnat de corpul şi mintea mea (om, familie)."

Aruncînd o privire în caietul cu impresii al expoziţiei, se observă divizarea vizitatorilor în două tabere aflate la poluri opuse: cei care nu îl înţeleg şi îl acuză pe artist de incoerenţă, lipsa subtilităţilor şi chiar a conţinutului (!) şi cei care îl consideră un exemplu demn de urmat: „orice aţi produce vă aflaţi la «categoria grea», robuşti şi neclintiţi sub vremuri" (Rada Şoimulescu).

Expoziţia lui Ion Grigorescu nu e uşor accesibilă deoarece e, în esenţă, conceptuală şi nu estetică. La el impresionează mai mult frumuseţea şi nobleţea ideilor din spatele imaginilor (pentru cei care ajung să le înţeleagă) decît a imaginilor înseşi.

Matei MARTIN

Horror tricolor

Mai ţineţi minte? Acum 10 ani, cînd Gheorghe Funar (atunci PUNR) a cîştigat alegerile pentru primăria Clujului, a început – ca o primă măsură – o operaţie „estetică" a oraşului: de la bănci la stîlpi, garduri şi jardiniere, întreg universul urban a îmbrăcat haine noi, în culorile (cum altfel?) naţionale. A fost o măsură controversată, care nu a „prins" foarte repede. Dar, încetul cu încetul, tricolorul a pătruns din spaţiul public în casele oamenilor. Acest transfer nu trebuie privit doar ca o formă de manifestare estetică: psihoza tricoloră care a mutilat Clujul din punct de vedere estetic trebuie pusă în relaţie cu deruta identitară a unei comunităţi cu vocaţie multiculturală care şi-a ales un lider ultranaţionalist.

Exprimarea (prin însemnele naţionale) identităţii s-a transformat, în aceşti zece ani, într-o adevărată psihoză în care se pot identifica şi simptomele unei ipocrizii sociale: totul e derizoriu, dar e tricolor!

© Duo van der Mixt

Grupul Duo van der Mixt (Cristian Rusu, scenograf, Mihai Pop, curator, ambii absolvenţi ai Universităţi de Arte din Cluj) a avut recent o expoziţie pe această temă. Simultan cu expoziţia, Duo van der Mixt au lansat şi un catalog cu imagini (din Cluj şi împrejurimi): o serie de 130 de fotografii care arată pînă unde s-a ajuns cu transferul tricolorului dinspre public spre privat. Expoziţia „The very best of Red, Yellow & Blue" deschisă între 25 şi 28 iulie la Studio Protokoll a reunit o serie de obiecte (mobilier stradal, accesorii, piese vestimentare şi alte *gadgeturi)* care alcătuiesc universul simbolic din Clujul de astăzi. „Toate aceste obiecte aparţin unui trecut istoric, iar locul lor este într-un muzeu, nu pe stradă", cred cei doi iniţiatori ai expoziţiei. Şi aş adăuga: nu în viaţa cotidiană! „Muzeificarea" acestui trecut e un prim pas. Dar nu e suficient pentru a determina o schimbare de mentalitate.

Ce a rămas din obsesia tricoloră acum, după ce Funar a pierdut alegerile? Băncile, gardurile, stîlpii, jardinierele vopsite în roşu, galben şi albastru sînt încă la locul lor. Nu ştim, încă, dacă printre priorităţile noului primar, Emil Boc, se află restabilirea unui climat civic şi urban normal. Mihai Pop şi colegii lui din grupul MindBomb au decis: „Dacă pînă la primăvară nu le vopsesc ei, le vopsim noi!

Pînă una-alta, cei mai sensibili la schimbările din primărie au fost micii întreprinzători, care şi-au vopsit gardurile ca să-şi faciliteze obţinerea autorizaţilor. La două zile după ce Funar n-a mai fost primar, proprietarul chioşcului de flori şi-a revopsit „întreprinderea" în roşu închis. Imaginea alăturată e istorie!

trend inţe

România, ţara animalelor de povară

Ne bucurăm cu toţii că din ce în ce mai multe producţii străine vin să se filmeze în România. Ne bucurăm că, iată, domnii străini ne bagă în seamă. Că apreciază frumuseţea patriei noastre. Că apreciază talentul de actor înnăscut al poporului român. Că vin cu bani!!!

În realitate, toată afacerea n-ar prea trebui să ne bucure. Ba, dimpotrivă.

Să vă povestesc, de exemplu, experienţa unui puşti român, devenit, peste noapte, *stea a filmului american*. Totul începe cu ultimele zile de şcoală ale elevilor cînd, în clasa copilului de care e vorba, poposesc nişte tipi de la o firmă de *casting* cu nume pompos *(Typecast),* care îl aleg şi pe el, împreună cu alţi copii. Puştiul, care tocmai termină clasa întîi, vine acasă bucuros, iar părinţii, mai mult de gura lui şi să nu-i strice buna dispoziţie, acceptă să-l ducă la şedinţa de *casting*. Acolo este ales dintre alţi optzeci de copii, de către un regizor american care vrea să facă un videoclip muzical în România. Băiatul e în al nouălea cer, iar părinţii semnează contractul cu firma de *casting* pentru această producţie. Sînt surprinşi de suma „pusă în joc" (100 $), dar merg mai departe văzînd entuziasmul copilului lor pentru faptul că a fost ales. În aceeaşi noapte, băiatul, însoţit de mamă, urmează să plece pentru două zile undeva, pe lîngă Tulcea, pentru filmări. Locaţiile sînt în plin cîmp. Nu s-au ales nişte „cîmpuri" pe lîngă Bucureşti, pentru că echipa trebuia deplasată ceva mai departe şi justificaţi astfel nişte bani. Ajunşi la faţa locului, mama şi copilul aveau să afle că puştiului i se repartizase chiar rolul principal în videoclipul respectiv, un videoclip al unei formaţii americane, care urma să fie difuzat, desigur, în Statele Unite. Pe scurt, au urmat două zile de muncă dură, la 40 de grade, în plin cîmp, unde nu aveai nici un loc să te adăposteşti de soare. În total, s-au filmat 27 de ore cu puştiul (deci o medie de 13 ore şi jumătate în fiecare zi), iar cel mic a făcut fără să crîcnească tot ce i-a cerut regizorul. Desigur (oare de ce „desigur"?), regizorul şi cei din *staff*-ul american aveau un regim preferenţial. Mîncare de la un restaurant de lux şi – cel mai important – o rulotă cu aer condiţionat unde se retrăgeau cu toţii în pauze. Impresionaţi de dăruirea puştiului în condiţiile date, americanii l-au invitat la un moment dat să vină şi el în pauze în rulota lor. S-a opus, însă, reprezentanta casei de producţie (o casă de producţie autohtonă – *Tandem* –, ce face printre altele şi filmul acela indian turnat pe lîngă Braşov), care, probabil, nu suporta să vadă cum românii, un popor de sclavi, stau la masă cu stăpînii. Şi astfel de episoade au fost destule pe toată perioada filmărilor.

Am mai auzit multe astfel de poveşti, cu felul în care sînt trataţi şi condiţiile în care muncesc românii la filmările producţiilor străine şi am realizat că, din păcate, experienţa băiatului respectiv este una emblematică. Nu vreau să mă gîndesc la cum sînt trataţi oamenii şi în special copiii în Statele Unite. Nu trebuie să facem comparaţie, pentru că acolo e vorba de oameni, iar aici de animale de povară – care se mulţumesc, precum ştim, cu un braţ de fîn şi o găleată de apă.

Cezar PAUL-BĂDESCU

P.S.: Băiatul din povestea de mai sus este, din întîmplare, fiul meu. Nu spun asta cu mîndrie ci, dimpotrivă, cu o imensă ruşine.

Simona SORA

puzzlecturi

Cuisse de nymphe effrayée

(în loc de cronică literară)

Preocupată de ecourile celor două numere belicoase ale *Dilemei vechi,* după care, orice ar zice oricine, lucrurile par mai limpezi, în asumarea, insuficienţa sau „demnitatea" lor, am trecut poate prea repede peste o „ceartă" colaterală care ar fi putut foarte bine intra în tema noastră. Nu m-aş grăbi să mai bifez un scandal, în „atmosfera toxică, ca după un bombardament atomic" în care pare să trăiască Luminiţa Marcu (v. *Evenimentul zilei* din 11 iulie), dîndu-ne senzaţia că am deţine – aviz investitorilor – un buton roşu în redacţie. Dar discuţia mi se pare semnificativă pentru dialogul surzilor care s-a încins de o vreme încoace în revistele culturale, inclusiv *Dilema veche.*

Polemica la care mă refer a început cu un articol semnat de Cristina Modreanu în *Adevărul literar şi artistic* din 27 aprilie. Articolul se numea *Pariul pe tineri* şi deplîngea, folosind metafora unui troleibuz ticsit al culturii, soarta „tînărului decis să facă drumul acesta" (adică pe cel al culturii), în picioare, înghesuit ca vai de lume, primind coate între coaste, simţind (aproape erotic) „un picior suit pe bombeu" şi o „respiraţie ameninţătoare în ceafă". Ultima, îmi imaginez, trebuie să fie a confraţilor, căci dinozaurii culturali par să aibă locurile la fereastră şi nu suflă decît în ceafa egalilor. Semnatara deplîngea faptul că mastodonţii „iau decizii, semnează state de plată şi dirijează banii de la buget". Simpatic articol, îmi amintesc că am rîs cînd l-am citit prima dată.

Între timp jurnalista a fost trasă de urechi atît de Cronicarul *României literare*, cît şi de Ştefan Agopian în *Ziua literară*. Bref, Cronicarul îi spunea că tinerii au drumul afirmării deschis, dovadă cariera jurnalistei de la *Adevărul literar şi artistic,* iar pentru poziţii de decizie ar fi cazul să mai aştepte; Ştefan Agopian, aplicat şi alambicat cum îl ştiţi, a purtat-o pe Cristina Modreanu prin Platon *(Republica),* Cyrano de Bergerac *(Statele şi imperiile lumii)* şi prin obscurul Antonio de Guevara *(Orgoliul principiilor),* ajungînd, cu ultimul, la principiul sexist-egalitarist: „femeile vor fi omorîte la patruzeci de ani, iar bărbaţii la cincizeci". Compensatoriu, în loc de „omorîte", am citit „onorate". Ceea ce, după anumite gusturi, este acelaşi lucru.

Cristina Modreanu le răspunde celor doi într-un articol recent din *Adevărul literar şi artistic*, scoţîndu-se din cauză, luînd pe rînd artele (film, teatru, arte vizuale) şi oprindu-se mai pe larg la literatură. Numai că între articolul declanşator şi cel explicativ jurnalista şi-a schimbat şi ideile, şi zonele de competenţă, şi ambarcaţiunea culturală. Căci, dacă în aprilie Cristina Modreanu vedea cultura română deplasîndu-se – şerpuitor, direcţionat şi hurducat, cu un burduf la mijloc – într-un troleibuz aglomerat şi neaerisit, acum, după aplicarea corecţiilor, o vede plimbîndu-se într-un autobuz, poate mai modern, mai agil şi care, la urma urmelor, mai poate şi el depăşi cîte ceva, iar, la o adică, îşi poate chiar schimba brusc direcţia. Sau poate e mai simplu de atît şi C.M. şi-a uitat pur şi simplu metafora...

Trebuie să recunosc că prima mea obiecţie faţă de cele două articole nu e de fond, ci de formă. Cînd lansezi o figură de stil şi doi dintre cei mai acizi şi mai autorizaţi comentatori se grăbesc să o discute, nu o schimbi taman cînd încerci să limpezeşti lucrurile. Am apoi dificultăţi hermeneutice cu exprimări de genul: „surprinderea mea vine nu din aceea că generaţia «in charge» în cultura română... se miră că unul care «a văzut visul cu ochii» strigă în apărarea acelora care nu au această şansă, în loc să stea liniştit într-un colţ şi să-şi scrie, eventual, operele fundamentale". O dată, expresia *a(-şi) vedea visul cu ochii* e, în româneşte, *ceva mai...* reflexivă. Apoi, după cum se vede, strigătele aduc mai degrabă ironii şi puneri la punct, în timp ce „operele fundamentale" pot, eventual, aduce o poziţie, un loc, ceva (căci „ceva-ul" e problema!) de la care să se poată începe o (reciproc avantajoasă) împărţire. O scenă din *Romanul literaturii* de Lucian Raicu, reluată şi ea recent pe prima pagină a *Adevărului literar şi artistic,* lămureşte foarte bine cît de puţin are de-a face adevărata literatură cu lupta între generaţii.

Mărturisesc, însă, că n-am mai înţeles nimic în momentul în care bătălia pe resurse (şi cel mult pe locul de la fereastră) din aprilie se mută brusc, în iulie, spre domeniul revizuirilor. Ce are *locul,* pe care unii şi-l doresc înaintea *autorităţii,* cu revizuirea „sinceră" a literaturii române? Şi de cînd „o gimnastică a stăpînirii de sine, a controlării permanente a gîndurilor şi gesturilor" face rău, ba mai mult, distilează „frustrări otrăvitoare"? Hotărît lucru, nici Cronicarul *României literare*, nici Agopian n-au înţeles nimic! Căci nu despre funcţii administrative – pe care unii le au, iar alţii le doresc – e vorba, nici despre amînarea vinovată a unor genii manageriale care se duc la vînătoare cu troleibuzul culturii, deşi cel al afacerilor le era mai potrivit. Şi nici măcar despre straşnica sperietură a unei generaţii întregi condamnate la promiscuitate intelectuală de nişte cetăţeni în vîrstă, comod instalaţi în scaune, fiindcă nu-i mai ţin picioarele, aşa cum am înţeles eu c-ar sta lucrurile în viziunea din aprilie a Cristinei Modreanu. Nu. Problema e acum revizuirea literaturii de pînă în 1989 prin studii de specialitate. Nu prin cronicăreli. Prin studii cu aparat şi bibliografie. Numai că aceasta e cu totul şi cu totul altă discuţie. Ea nu are ce căuta nici lîngă distribuirea fondurilor, nici lîngă administrarea posterităţii (fatala „coborîre într-o staţie" a „instalaţilor"). Schimbarea de generaţii trebuie să însemne mai mult decît „ridică-te tu, ca să mă aşez eu". Ea ar trebui să fie o schimbare (reală) de paradigmă, de înţelegere şi... de oameni. Dacă am face un exerciţiu de umilinţă şi am reciti cîteva cărţi *de debut,* de pe la 25-30 de ani, ale unor oameni care astăzi ni se par prea bine instalaţi în propriul lor proiect, am avea şocuri galactice.

La urma urmelor, nu ne mai cere nimeni să ştim care e culoarea *cuisse de nymphe effrayée* (deşi ar fi util, cînd discuţi, de pildă, despre *Război şi pace).* Ar trebui însă să se instituie obligaţia (sub pedeapsa debarcării din troleibuzul fermecat) citirii de la cap la coadă a celor pe care îi privim superior, din viitor, cum coboară, fatalmente, într-o staţie a istoriei.

Dilema veche vă recomandă

● Andrei despre *Kill Bill Vol. 2*: „...o revanşă bine meritată împotriva detractorilor incapabili să vadă altceva decît sînge şi citate, sau dincolo de imagini. În fine, la pachet cu *Vol. 1,* cu siguranţă cel mai complex film al inteligentului yankeu." Nu este vorba, însă, despre Andrei G., revenit la sentimente mai bune faţă de Tarantino şi ajuns să se contrazică (deşi nu i-ar strica, uneori!), ci de Andrei Creţulescu – care poate fi citit, număr de număr, în revista *HBO.* (Alex. Leo Şerban)

● Francis Fukuyama, *Viitorul nostru postuman – Consecinţele revoluţiei biotehnice*, apărută în 2002, tradusă la Humanitas anul ăsta. Ştiţi senzaţia aia cînd citeşti ceva şi ţi se pare că înţelegi totul despre o temă la care nu te gîndiseşi pînă atunci? Şi ţi se pare că eşti dintr-o dată mult mai deştept, aşa brusc. Fukuyama scrie despre efectele noilor tehnologii asupra politicii, adică despre cum – ei da! – ingineria genetică, cunoaşterea chimiei creierului, prelungirea vieţii vor afecta politicile publice şi ce mai înseamnă drepturile omului în lumea cea nouă. Are un aer de SF, dar nu e deloc. După ce toată lumea se aştepta să gloseze restul vieţii explicînd ce a vrut să spună în prima sa carte (a devenit celebru cu *The end of history and the last man),* Fukuyama pare că s-a enervat şi a schimbat registrul. Te lasă perplex cu întrebări de genul: Cum ar fi arătat Europa dacă Napoleon putea să ia Prozac? Cum va arăta lumea politică atunci cînd majoritatea votanţilor vor fi femei de vîrsta a treia? De ce este bine să practicăm eugenia la scară individuală? Sper că v-am pus pe jar. (Cristian Ghinea)

● Sînteţi sau nu în stadiul de debut (că nu e om să nu fi scris o poezie), sînteţi, dimpotrivă, un expert în lectură, sastisit de texte – nu rataţi „Postrestantul" săptămînal din *România literară*, semnat de Constanţa Buzea. De la Geo Dumitrescu şi Ana Blandiana, nici un poet român de primă mărime nu a ţinut o asemenea corespondenţă sensibilă, grijulie, de-o imensă răbdare cu cei care bat, neobosiţi, talentaţi foc sau ioc, la porţile poeziei. Răspunsurile Constanţei Buzea sînt printre cele mai frumoase texte ale unei săptămîni intelectuale. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Un fel de erou

● ***Splendoare americană/ American Splendor*** **(SUA, 2003), de Shari Springer Berman şi Robert Pulcini.**

Harvey Pekar este eroul unui film – *Splendoare americană* –, dar nu e prea impresionat de chestia asta: n-a avut răbdare să citească scenariul şi nu crede că actorul care-l întruchipează (Paul Giamatti) e deosebit de potrivit din punct de vedere fizic, dar speră ca mărunţişul cîştigat de pe urma filmului să-l ţină la suprafaţă măcar un timp, pentru că Harvey e, întîi de toate, o persoană reală. Iată cît de reală: a locuit toată viaţa în Cleveland, în „cartiere de căcat", a avut „slujbe de căcat" precum cea de funcţionar într-un spital, într-o bună zi a aflat că prima lui soţie nu e făcută pentru „acest stil de viaţă plebeu", iar pe cea de-a doua a aşteptat-o îndelung, pentru ca la prima întîlnire să o pună la curent cu vasectomia lui. Ăsta-i omul. La un moment dat, Harvey – colecţionar fanatic de discuri şi benzi desenate – s-a împrietenit cu Robert Crumb, creatorul lui *Mr. Natural* şi al altor BD-uri pentru oamenii mari, omul care a făcut artă din fixaţia lui pe eleve de liceu cu glezne groase. Harvey a început să scrie texte, ilustrate de Crumb şi apoi de alţi artişti. S-a transformat în erou de BD. Ce-i drept, avea multe în comun cu super-eroii aceia cu identitate dublă – nişte amărîţi în ochii lumii, nişte justiţiari la adăpostul măştii; ştia totul despre o identitate – nu-i rămînea decît să-şi ia revanşa inventînd-o pe cealaltă. Poanta e că n-a urmat calea asta. Nu s-a idealizat, *zău* că nu. O încercare tipică pentru eroul Harvey e statul la coadă în spatele unei băbuţe. O altă aventură se petrece în jungla devoratoare a propriului apartament: „La mine, călcîiul lui Ahile a fost întotdeauna faptul că nu spăl bine vasele." Uneori, pentru a se asorta cu opera lui Harvey, filmul face stop-cadru şi pătrunde în mintea eroului cu acel admirabil instrument al BD-urilor – bula. Estetica BD-urilor s-a impus de mult ca sursă de inspiraţie a *blockbuster*-ului hollywoodian, dar, în experienţa mea, niciodată n-a fost aplicată mai amuzant, mai *entuziasmant* ca-n această comedie independentă.

Poate că filmul hollyoodian n-a fost niciodată atît de democratic pe cît a vrut să pară, sau poate că aşa i-a convenit să-şi înţeleagă datoria democratică – cert e că aproape întotdeauna s-a aflat în relaţii mai bune cu fanteziile oamenilor decît cu realităţile lor. L-o fi îndemnat conştiinţa pe Frank Capra să întindă o mînă „omului de rînd", să-l suie pe ecran şi să-i creeze acolo condiţii „ca-n viaţă", dar instinctul i-a dictat altceva – să-l scoată din rînd, să-l facă „mai mare ca-n viaţă". Azi, Hollywoodul e parcă mai puţin dispus ca niciodată să se coboare la nivelul ambiţiilor noastre mărunte şi al frustrărilor noastre de rutină, mai ales vara, cînd are de cîştigat atîtea pariuri cu miză planetară, cînd are de monitorizat atîta activitate super-eroică: benzile desenate te obligă să gîndeşti la scară mare. Dar iată că artistul ăsta, Harvey, vrea să comunice omenirii că fiecare zi e un pariu aranjat dinainte în defavoarea lui (cînd îşi uită cheile de la casă, grimasa lui ne spune că s-ar fi mirat dacă n-ar fi fost aşa). Şi ce limbaj îşi alege pentru nimicurile lui omeneşti? BD-ul – exact limbajul pentru care a optat Hollywoodul ca să nu mai fie nevoit să vorbească omeneşte. Ironia e splendidă. Cît despre „splendoarea" lui Harvey, ei bine, de la un punct încolo titlul filmului nu mi s-a mai părut atît de ironic. Acea încredere ciufută în capacitatea vieţii de a-i face noi şi noi mizerii e într-adevăr splendidă şi rămîne incoruptibilă atunci cînd viaţa lui începe să corespundă cîtorva dintre semnalmentele unei poveşti de succes: e invitat la *talk-show*-ul lui David Letterman, învinge un cancer, descrie experienţa într-un roman grafic care „chiar a cîştigat vreo două National Book Awards", devine subiectul unei piese de teatru – Harvey, *crede-mă* că se poate şi mai rău. La care el ar răspunde că-i *este* foarte rău şi aşa, iar Letterman nu se pune: l-a chemat pe post de păcălici – singurul post disponibil pentru amărîţii ca el. Dar nu asta e postura în care-l văd regizorii Shari Springer Berman şi Robert Pulcini. Convingerea lor că o viaţă trăită cu consecvenţă pe picior mic, fără puteri speciale şi fără culori eclatante, merită tot atîta atenţie ca activitatea unui super-erou, nu e mai prejos decît convingerea lui Harvey. Iar ideea de a ne aduce în faţa ochilor doi Harvey, de a ne lăsa să comparăm la tot pasul copia cu originalul, nu e o şmecherie, ci o dovadă de bună-credinţă.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

De ce nu e bine să te uiţi la televizor

În primul rînd, pentru că-ţi strici privirea. Şi nu neapărat despre creşterea dioptriilor este vorba. Îţi strici privirea cu care poţi vedea lumea. Începi să o vezi cu cadru, cu unul impus de alţii. Pentru puii de vrabie, este absolut necesar ca mîncarea să le fie dată de mama lor, după ce aceasta a mestecat-o în prealabil – altfel, mor. E adevărat că unii dintre noi nu prea sînt în stare să mestece singuri şi astfel televiziunea este pentru ei singura cale de a supravieţui. Dar îmi place să cred că nu toţi sîntem nişte pui de vrabie. Sau poate că da?

Dacă ar fi aşa, ar trebui să credem, de exemplu, că femeile rămîn însărcinate după ce un domn galant le aplică, cu gesturi experte, un sărut prelung. Cel puţin aşa reiese din unele filme. Domnul sărută doamna, muzica devine melancolică, lumina se stinge şi, cu ocazia asta, imaginea se întunecă de tot, pentru ca în secunda următoare să o vedem pe femeie fericită a doua zi şi cum, peste alte cîteva secunde, începe să-i crească din ce în ce mai mult burta. Copilul se va naşte peste încă puţin timp, cu freza gata făcută, machiat şi deja avînd o vîrstă cuprinsă între şase luni şi un an.

Dacă sîntem nişte pui de vrabie care avem peste şaisprezece ani, putem vedea că, pe lîngă săruturi prelungi, unii bărbaţi şi unele femei mai fac şi altceva: se dezbracă, se sărută pe corp şi apoi încep să-şi mişte feţele în ritm sacadat. Desigur, în toată afacerea aceasta trebuie că este importantă expresia feţei, pentru că asupra acesteia întîrzie cel mai mult camera. Feţele se mişcă ritmic, şi asta se pare că produce o mare plăcere protagoniştilor.

Dacă sîntem nişte pui de vrabie care avem peste optsprezece ani, aflăm că plăcerea poate fi obţinută şi în alte feluri. De exemplu, există nişte doamne care se mîngîie cu sîrg pe tot corpul – în timp ce se săpunesc, îşi dau cu uleiuri sau pur şi simplu pe uscat – şi asta se pare că le face să trăiască fericiri profunde. Aceleaşi fericiri le au şi cînd se dezbracă încet. Cu cît te dezbraci mai încet, cu atît eşti mai fericită. Unele îşi exprimă fericirea scoţînd limba şi privindu-te pe tine, telespectatorul, în ochi. Parcă ar vrea să-ţi transmită ceva, un mesaj esenţial, numai de ele ştiut. Cînd apare şi un bărbat în cadru, încep să ţopăie ca disperatele pe trupul sărmanului bărbat întins, în timp ce acesta geme discret. Cu siguranţă, de durere. Ele, ţopăind în continuare frenetice, îşi palpează sînii.

Dacă sîntem nişte pui de vrabie care, pe lîngă faptul că avem peste optsprezece ani, mai dăm şi un ban în plus firmei de cablu la care sîntem abonaţi, realizăm că oamenii sînt făcuţi pentru a funcţiona pe principiul bielă-manivelă. Acesta este scopul vieţii lor, acesta este modul în care-şi duc, de fapt, existenţa. Restul e umplutură şi pierdere de vreme. De altfel, conştienţi de acest lucru, ei nici nu întîrzie prea mult în astfel de detalii nesemnificative. Schimbă cîteva vorbe (nu contează care) şi trec rapid la fapte, oriunde şi oricum. Faptele sînt, desigur, glorioase şi nu se încheie decît pentru a face loc altora, încă şi mai şi. Treaba merge perfect, mecanismul este bine uns, iar toată lumea este fericită. Dragostea nu s-a inventat încă, nici nu mai are nimeni nevoie de o asemenea invenţie; principiul vieţii este eterna frecare.

Hotărît lucru, copiii se fac numai prin procedeul sărutului, amintit la început – pentru că, în celelalte cazuri, nu se mai întîmplă nimic cu doamnele respective. Cu burţile pline, puii de vrabie pot să doarmă liniştiţi. În timpul acesta, mămica lor va avea puţină treabă.

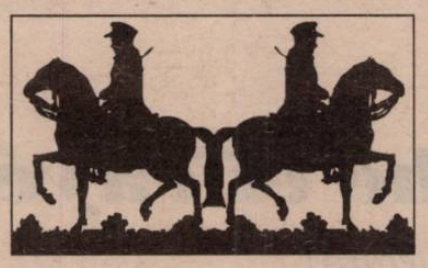

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O sută de ani de la 9 iulie 1904

Pentru mine, simplu nuvelist, nu există enigmă mai fermecătoare în ironia ei decît liniştea suverană cu care Cehov stă – şi poate nu numai în biblioteca mea – între Dostoievski, Tolstoi şi Gogol, acolo, pe raftul de „primă mînă". Titanii nu-l strivesc nici cu atîtica; nu a dat romane de importanţa *Demonilor*, nu are nici un erou de importanţa lui Ivan Karamazov, nici o eroină de însemnătatea şi faima Kareninei, nici un diavol de dimensiunea lui Cicikov. Pînă la 44 ani, pînă la 9 iulie 1904, cînd a şoptit politicos: „Ich sterbe..." într-un hotel german, a dat 649 de schiţe şi nuvele şi nici zece piese, numite de el, cu pudoarea lui perversă, vodeviluri, în care a descris importanţa unui strigăt: „La Moscova! La Moscova!" într-un orăşel de provincie, tragicomedia din vînzarea unei livezi de vişini, fragilitatea unei doamne dotate doar cu un căţel şi alte asemenea banalităţi care strivesc în tăcere, cît marile idei, sufletul cîte unui om, nu neapărat sărman. În clasamentele insuportabile ale importanţei literare, Cehov e geniul banalităţii titanice şi tiranice, al fragediei din fiecare tragedie, al nimicului care nimiceşte fin, veşnic şi natural. În ce priveşte importanţa lui – inconturnabil clişeu – pentru Rusia (şi, prin urmare, pentru întreaga lume!), auzul meu nu găseşte text mai cuprinzător decît monologul lui Madiarov, personajul periculos de subversiv din cercul de intelectuali al romanului *Viaţă şi destin* scris de Vasili Grossman. În plin război antihitlerist, purtat eroic în plină tiranie stalinistă, Madiarov gîndeşte despre Cehov cu o vehemenţă a luminozităţii, cu un patetism exasperat pe care nici un surîs inteligent, „la zi", nu le poate învinge: „...La noi, Cehov este acceptat numai printr-o neînţelegere... Căci tocmai între el şi contemporaneitate se întinde o mare prăpastie. Căci Cehov a ridicat pe umerii săi democraţia rusă care încă nu se înfiripase. Calea lui este calea libertăţii ruse. Numai că noi am pornit pe alt drum. Ia încercaţi să-i cuprindeţi pe toţi eroii lui. Poate că numai Balzac a mai introdus în conştiinţa socială asemenea mase enorme de oameni. Dar nici el nu se compară! Ia gîndiţi-vă: doctori, ingineri, avocaţi, profesori, moşieri, prăvăliaşi, fabricanţi, guvernante, lachei, studenţi, funcţionari de toate clasele, toptangii, conductori, peţitoare, tîrcovnici, arhierei, ţărani, muncitori, cizmari, femei modele pentru artişti, grădinari, zoologi, patroni de hanuri, vînători, prostituate, pescari, locotenenţi, majuri, pictori, bucătărese, scriitori, servitori, călugăriţe, soldaţi, moaşe, ocnaşi din Sahalin...

– Ajunge, ajunge, începu a striga Sokolov.

– Ajunge? îl întrerupse Madiarov, întrebînd cu o comică ameninţare. Nu, nu ajunge!

Cehov a introdus în conştiinţa noastră întreaga imensitate a Rusiei, toate clasele, stările, vîrstele ei... Ba şi mai mult! El a introdus aceste milioane ca democrat, înţelegi, sîntem înainte de toate oameni, înţelegi dumneata, ca democrat rus! El a spus cum nimeni înainte de el, nici măcar Tolstoi, nu a făcut-o: noi toţi sîntem înainte de toate oameni, înţelegeţi, sîntem oameni, oameni, oameni! A spus-o în Rusia, într-un fel ca nimeni altul pînă la el. El a zis: cel mai important lucru este că oamenii sînt oameni şi abia dup-aceea sînt arhierei, ruşi, prăvăliaşi, tătari, muncitori. Înţelegi dumneata, oamenii sînt buni şi răi nu pentru că sînt arhierei sau muncitori, tătari sau ucraineni; oamenii sînt egali pentru că sînt oameni. Cu o jumătate de secol înainte, unii oameni orbiţi de o închistare de partid considerau că Cehov este exponentul unei perioade de stagnare. Pe cînd, de fapt, Cehov este purtătorul celui mai măreţ drapel care a fost înălţat vreodată în Rusia, în cei o mie de ani de istorie a ei – drapelul unei democraţii bune, adevărate, ruseşti, înţelegi dumneata, al demnităţii umane ruse, al libertăţii ruse. Căci umanismul nostru este întotdeauna neînduplecat şi sălbatic la modul sectant. De la Avvakum la Lenin, umanismul nostru şi libertatea sînt partinice, fanatice, îl jertfesc fără milă pe om pe altarul unui umanism abstract. Pînă şi Tolstoi, propovăduind neîmpotrivirea la rău prin violenţă, este intolerant, dar, mai ales, porneşte nu de la om, ci de la Dumnezeu. Pentru el, important este să triumfe ideea care afirmă bunătatea, dar purtătorii cuvîntului sfînt întotdeauna tind să-l sădească cu sila pe Dumnezeu în om, iar în Rusia nu se dau în lături de la nimic pentru asta – înjunghie, ucid –, nu aleg.

Pe cînd Cehov a spus: Dumnezeu să se dea la o parte, aşa-numitele mari idei progresiste să se dea la o parte, noi să începem cu omul, să fim buni, atenţi faţă de om, orişicine ar fi el – arhiereu, ţăran, fabricant, milionar, ocnaş din Sahalin, lacheu de la restaurant; să începem prin a respecta, a înţelege, a iubi omul, fără asta nu vom realiza nimic. Căci tocmai asta se numeşte democraţie, încă neînfăptuita democraţie a poporului rus." (traducere de Laurenţiu Checicheş)

Aşa cum se mişcă lumea azi, este de presupus că şi peste „200 de ani, cînd oamenii vor munci fericiţi" – cum clamau eroii lui ironizaţi imperceptibil, într-un extrem pianissimo – Cehov va rămîne – o, Doamne! – purtătorul „unui măreţ drapel", ridicat în numele neînfăptuirii...

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Stepavoi Dumitru

(membru PNŢCD)

Politica

M-am înscris la PNŢ din convingere. Acum am vrut să mă transfer la PNL şi ei m-au tratat superficial. La PNŢ m-au chemat să dau o mînă de ajutor, dar sînt grav bolnav de două infarcturi, angină pectorală de efort, colecistită, litiază lombară. În halul ăsta nu am putut duce o muncă de partid, fiindcă îmi cereau să pun afişe, să fiu om bun la toate, deşi ei nu mai au oameni care să conducă partidul ca lumea şi aveau nevoie de mine, care sînt urmărit de Securitate.

Activitate politică

Un înverşunat anti-PSD. Şi o spun la toată lumea. Eu trag în ei din toate poziţiile. Acum mă bucură această situaţie din conducere, cu jocul lui Năstase de-a demisia, chestia asta mă întinereşte. Şi asta mă face să uit că sînt urmărit.

Problema

De şapte ani de zile, SRI mă supune unui tratament îngrozitor, cu raze laser, mai pe înţelesul tuturor, cu unde electromagnetice date de un emiţător. Eu stau în garsoniera numărul 20 şi ei în garsoniera de deasupra şi pînă acum o oră, zi de zi, noapte de noapte, cred că sînt concentraţi douăzeci de oameni pe mine. Este inadmisibil ca un serviciu cu atîtea probleme să concentreze atîtea forţe pe capul meu. Nu se lasă nici de Paşte, nici de Crăciun, duminicile, îmi dă cu ăla în cap, prin tavan. Am făcut nişte cercetări şi merge pînă în trei tavanuri, fiindcă fac schimb de zaruri cu o doamnă de la etajul doi şi acolo îmi dă, aşa, ca să rîdă. Am încercat să dorm la fosta mea soţie, pe Luterană, numărul trei. Acolo, într-o luni şi într-o marţi, am suferit ceva cumplit şi atunci mi-am pus în gînd să descopăr toată afacerea asta. Cînd m-am sculat, la nouă fără un sfert, am observat că soţia mea lipseşte, intru în vestibul, uşa era întredeschisă, urc sus, jumătate din palier, şi o văd în prag pe fosta mea soţie vorbind cu doi securişti. Atît am auzit: „Mai ţine-l un minut". Am rămas stupefiat în urma şocului ăstuia. Eu am dat să cobor, nevastă-mea m-a prins de mînă şi m-a întrebat dacă nu vreau un ceai, o cafea. Cînd am ieşit afară, ei dispăruseră în Hotel Bucureşti, clădire celebră a Securităţii. În ăştia şapte ani am sute de reclamaţii. L-au depăşit pe Menghele. Am număr de maşină, IS 04 TTE, am nume, Matei Ioana. Au trei motive: am vorbit aiurea politică cu nişte prieteni. Le explicam cum a fost omorît colonelul Poenaru. Tot în contextul ăsta, am vorbit cum a fost omorît colonelul de la paşapoarte, Ungureanu, bun prieten. Nimeni nu voia să aibă relaţii cu el, dar eu vorbeam cu el şi am vorbit cu el de trei ori înainte de moarte. Venise de la alimentară cu trei litri de vin, a apucat să bea jumătate de sticlă, după care a fost lichidat. Colonela Sima, care a făcut anchetă, m-a indicat pe mine ca vechi om de partid. Eu mă apăr învelindu-mi capul într-o placă de plumb în fiecare seară. De politică nu mă las, fac, dom'le, în fiecare zi. Nu o să mă doboare ei.

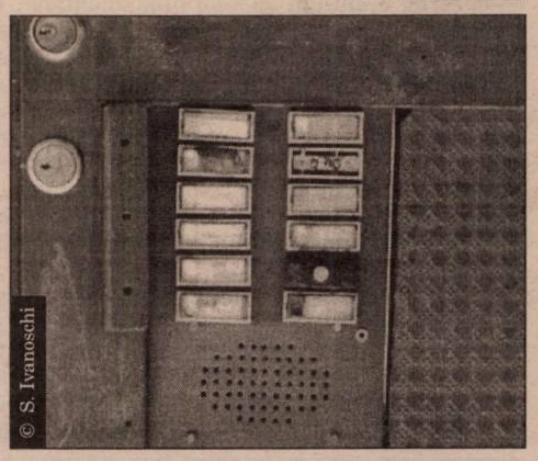

© S. Ivanoschi

Eugen ISTODOR

4 iulie, o zi din viaţa mea

Plec spre Pîrlita, un sat din Călăraşi. Înainte de asta am de dus pe cineva la gară.

9001

9001 este cel mai bun tren pentru cineva de care vrei să te debarasezi. Duminica, mai ales, dacă-l încarci, îl duci comod la ora 9 fără zece. Iar pînă la cap de linie nici nu te costă mult. 118 mii lei. Eu m-am debarasat de ceea ce părea o femeie. Un prieten vechi m-a rugat s-o încarc cu tot cu catrafuse şi s-o pun pe tren. Era ţărancă şi venise în Bucureşti să-şi trăiască bătrîneţile trebăluind pe la boieri. Dar a dat-o pe drog şi băutură. Avea valiza aia maro deschis, pătrată, avea rucsac de ăla gen Vitoria Lipan, avea trei-patru sacoşe şi nu se urcase în viaţa ei într-un autoturism. Nu ştia pe unde e intrarea în maşină. Pe locul mortului stătea cu trunchiul îndoit, de parcă s-ar fi aplecat peste pervaz, să vadă cine trece pe stradă. Ajunşi la Basarab, în maşină, se învîrtea în picioare, neştiind unde este uşa de coborîre. I-am deschis-o ca unei regine. Şi-a luat bilet şi mi-a cerut voie să-şi ia un covrig cu susan alb, un corn cu gem şi o apă. Pe peron, alţi debarasaţi. Gigel ducea nenorocita la ţară şi se plîngea pe mobil că tot în seara asta se va întoarce. I-a dat nenorocitei nişte apă într-o cutie de margarină Linco. Dalmaţiana nici nu a vrut să lipăie. „Bă, lăsa păr şi puţea, dă-o dracu' de nenorocită!" Pe o geantă de aia, de făcut Turcia, zăcea o cucoană cu doi copii, îi conducea la bunici. Avea tocuri cui şi învîrtea mobilul, aşteptînd. A fost sunată: „Da, vin diseară, iubi, normal, vin direct la tine!". Copiii erau lăsaţi în gară la Ciocăneşti. Mai încolo, un comando format dintr-o femeie şi doi bărbaţi care trăgeau de valize: „Tată, nu e altă soluţie, mama moare liniştită acasă, ce să fac, s-o duc eu cu camionul? Ştii cît costă? Aşa, uite, e pe picioarele ei, coboară frumos la ea în sat... are rude, are tot, tu stai aici să faci analizele la prostată." Tatăl tăcea şi urca nevasta la tren. În timpul acesta, femeia de care trebuia să debarasez lumea şi-a scos biletul din geantă, l-a pus pe banchetă şi s-a aşezat pe el. „Măre", şi se uita la mine, „dacă nu mă aşteaptă nimeni, eu ce fac? Iau taxiul, dar m-o duce? Că eu nu ştiu decît Spitalul Judeţean acolo." Trenul a plecat nu ştiu la ce oră. Basarabul are o problemă pentru noi, debarasatorii, nu are ceasuri de peron vizibile, uriaşe. Dar noi ştim că nu prea avem răbdare. Personalul 9001 pleacă exact la timp ca să poate ajunge în Craiova oricînd.

Înainte de a vorbi de Pîrlita aveam ceva de stabilit.

După debarasare, ziua de 4 iulie se aşează înaintea mea ca-n bancul ăla cu o veste bună şi una rea... 4 iulie e şi ziua de naştere a Americii, vestea bună, dar şi ziua morţii lui Ştefan cel Mare, vestea rea. Dintr-o suceală a minţii, în loc să merg unde e poporul democratic ales al ţării, la reşedinţa lui Guest şi la Putna, o iau spre un sat din Călăraşi, numit şi Pîrlita, dar şi Nuci. Satul stă în soare, iar oamenii zîmbesc frumos, fără folos.

Pîrlita, cu ghid

Georgică e fără o mînă, dar merge în cărucior. Uite, trenul spre Călăraşi, ăla de cinci jumătate dimineaţa, l-a lovit. Are patruşcinci de ani. „Pîrlita vine de la un foc care a fost peste sat acum vreo sută de ani. Nimeni nu mai e ca să spună dacă a fost sau nu foc, dar a fost foc din ăla care nu a ars tot satul, aşa, doar l-a lovit într-o dungă, puţea tot, şi lucruri bune şi rele, erau multe de bune, dar era greu să mai trăieşti în putoarea asta. Oamenii s-au mutat un an la rude prin alte sate, dup-aia s-au întors şi într-o primăvară au dărîmat şi au construit. Acum, cum intri în sat aici stă o văduvă... şaizeci de ani are, rude nu are, pămînt are şi-l munceşte. Lîngă ea stă sinucigaşul de acum trei ani. Din sărăcie. Apoi, vine fostul primar, nu a făcut nimic pentru noi, dar nici pentru el. Pricopseala cea mare e că a fugit cu ajutoarele noastre, ale pîrliţilor, şi s-a întors după vreo lună. Ce să-i faci? Vin casele celor bogaţi... uite, aici e cel cu magazinul, dincoace e ăl de are combina satului şi toţi ară cu ea. Aici stă spaniolul, colo este italianul şi uite, pe deal e alt străinez, franţuzul. Au fost pe acolo la căpşuni, la piersici şi nu s-au pricopsit, dar un an de zile şi-au permis să nu muncească.

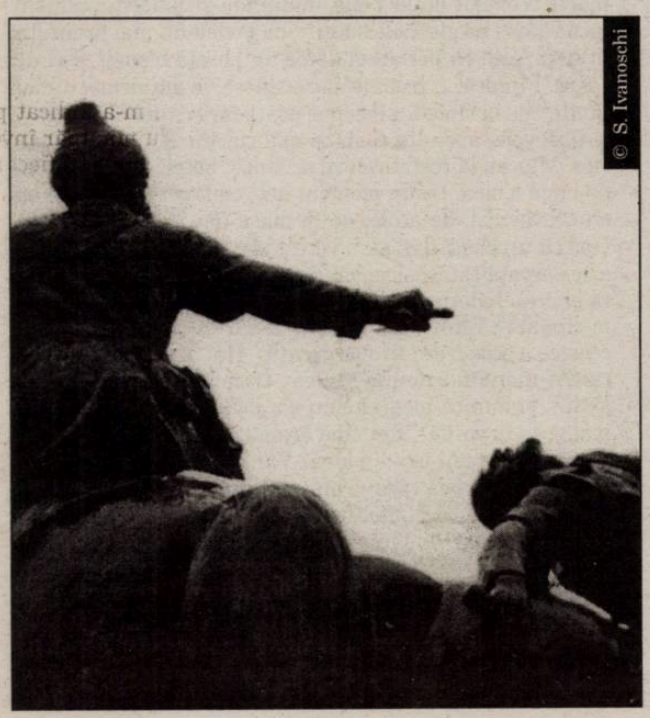

America pîrliţilor

„Lui America nu-i pasă de noi, ei stau în zgîrie-nori şi ne scuipă în cap." „Nu e democraţie la ei, e hoţie, ştiţi cum se fură în America? Pe interese. Vine Carter, cu el fură buticarii, vine Clinton, cu el fură armamentul. Dar nu fură niciodată agricultorii, păi, nu e democraţie asta. Asta nu ştiu cum se spune la ea." „Şi asta că noi sîntem în NATO, e o păcăleală a Americii, că noi sîntem de formă în NATO, ei au nevoie să se întindă puţin pe litoralul nostru ca să poată da bomba peste Saddam mai bine... păi, e imperialism mascat. Ei cică ţin la democraţie, dar cum e democraţie, cînd au arme şi tu faci democraţie sub tirul armelor? Cum nu e imperialism, cînd ei stăpînesc lumea? Păi, ia numără bazele lor să vezi, de fapt, că şi-au pus toate tunurile peste tot. De ce? Ca să dicteze ei pe lumea mîncării, a culturii... Păi, ei şi un ăla dacă îl fac, pe ăla îl vînd bine merci că scrie America pe el. La cultură la fel, tot felul de negri, tot felul de chinezi, ce, aia e cultură? Chinezii să vină cu cultura din China, iar negrii din Maronia lor. O cultură bună nu se amestecă. Ce e aia? Ne bagă pe gît tot felul de chimicale, luaţi că e de la ţara democraţiei, bine, bre, dar cîte chimicale ai băgat... aşa eu ştiu cîte şi de unde, noi mergem pe chimicalele vechi, din moşi-strămoşi, de la combinatul de Călăraşi, aşa e învăţată găina, porcul şi el recunoaşte, le dau americane, îmi iau eu răspunderea că trăiesc, ştiţi, e o vorbă, ce e făcut în casă nu se compară." Primarul: „De ziua Americii, noi urăm sănătate poporului american frate şi să nu aibă grijă, pîrliţenii, chiar dacă vorbesc mai usturoiat, sînt oameni buni, nu e caz de conflict armat. De altfel, la toamnă îi aşteptăm pe domnul Bush şi pe doamna lui la noi, la Pîrlita, că om găsi noi cu ce să-i omenim."

Ştefan cel Mare la Pîrlita

„Ştefan cel Mare este cel mai mare om de pe planeta noastră românească. „Bun, aşa spune Iosif, un ţăran din satul Pîrlita de Călăraşi, dar cam ce înălţime să fi avut Ştefan? Iosif se uită la pantofii mei pe care scrie Kenvelo: „Doi metri." De ce doi metri, la ce l-a ajutat? „Doi metri, fiindcă a făcut biserici cît el şi avea femei mici." Aşa e, zice Marian Cîrstea, tot din Pîrlita. La ce-i foloseau femeile mici? „Femeile mici fac ce fac şi femeile mari, numai că femeile mici sînt mai iubăreţe, fiindcă trăiesc mai puţin. Este din cauză de genă. În *Libertatea* a scris acum doi ani." Dar cum intra în biserici, dacă erau cît el? „În genunchi. Se tîra la Dumnezeu în genunchi." Dar el nu avea demnitate? „Ba da, de aia erau femei mici în preajmă. Păi, am auzit că umplea satele de copii, că se închina cît se închina şi asta-l supăra, cînd era lipsit de demnitate." Gîndirea lui nea Mitroi, de 68 de ani, fost buldozerist în port la Călăraşi, nu a fost contrazisă de nimeni. „Dom'le, a avut un copil, Bogdan cel Chior, şi unul Petre Rareş, un fraier. Adică, ce se ştie la istorie, amîndoi nu erau întregi. Se vede că făcea copiii la supărare." Şi cum se fac copiii la supărare? „Repede, te îmbeţi, prinzi una. Iei de aici o boală, de acolo alta..." „Ştefan a murit de boala ruşinii, ca Eminescu, i s-a urcat la cap. Şi pe loc a murit." „Nu a murit", zice Marian, „nu, Ştefan cel Mare trăieşte în Senegal. Şi dă loviturile alea cu Al Jazeera". Ce destin au marii noştri... Ceauşescu, şi el, trăieşte în Brazilia. În Pîrlita, Ştefan cel Mare este un mare erou. Ţepeş este mai mare. El a tras turcii în ţeapă. „Adică", zice nea Moisei, „ce să spun, o biserică, o gagică, astea făceam şi eu. Ştefan cu turcii a cîştigat la Loto cu nişte copii, nişte bani. Şi a cîştigat linişte." Pîrlita e săracă. Ce-ar fi făcut Pîrlita cu 300.000.000, banii guvernamentali de distracţie şi cinstire? Moisei: „Case în tot satul." Marian: „Excursii în ţară, că e frumoasă, Şi eu nu am ieşit din Pîrlita decît la WC, că WC-ul meu este puţin în satul vecin."

Iaromira POPOVICI

bazar

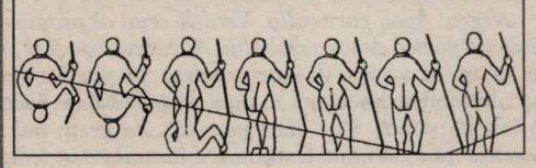

Fiori antiestetici de vacanţă

Există o serie de filme, să le zicem de vacanţă, cărora le tolerăm lipsa de calitate, plasîndu-le, conştient, în sfera divertismentului fără pretenţii estetice. Motivele pentru care le vedem sînt unele extraestetice: ele ne permit, de pildă, să ieşim cu prietenii, să mîncăm floricele şi să le comentăm lejer, dîndu-ne mari. E drept că, în ultimul timp, cel puţin la Hollywood Multiplex, comentariile golăneşti, cu glas tare, în timpul filmului, nu se mai aud. Poate că gradul de civilizaţie crescut (sperăm) sau respectul pentru un loc mai curat şi dotat cu bodyguarzi îi face chiar pe spectatorii veniţi în gaşcă să-şi şoptească aprecierile sau să le împărtăşească prietenilor după ce ies din sală.

Cert este că filmul *Lumea de dincolo*, văzut recent la Hollywood Multiplex, se încadrează perfect în această categorie. M-am aşezat în sală exact cu un melanj din motivaţiile de mai sus. Odată început filmul, n-a mai contat decît povestea. Aceasta era una îmbîrligată, care, cel puţin la început, te băga în ceaţă: unii erau vampiri, şi alţii vîrcolaci, sau licani, şi se războiau feroce între ei. Deja se intra pe un teritoriu al iniţiaţilor în care nu oricine are acces şi unde trebuia să fii înarmat cu informaţiile de rigoare în domeniu (trebuia să ştii că amîndouă sînt specii de graniţă, dar că unii se metamorfozează în lilieci, alţii în lupi...). Odată depăşită definirea termenilor, filmul îşi urma conştiincios reţeta. Se succedau imaginile specifice genului, cu care pelicule precum *Corbul* deja ne-au obişnuit: întuneric, lume subterană, eventual metroul, clădiri sordide. Cadrul ideal pentru această *underworld* de a-şi încheia socotelile: acolo atît vampirii, cît şi vîrcolacii apăreau brusc, direct în luptă, pîndindu-se unii pe alţii. Intrarea direct în subiect, în miezul scenelor tari, e o altă veşnică modalitate reuşită a genului. În mijlocul secvenţelor de grup, treptat, se detaşa un personaj feminin: o vampiriţă sexy, dar dură, în negru de la păr pînă la călcîie, pe nume Selene. Atitudinea ei rezervată (mai mult urmărea decît ucidea, recurgînd la această din urmă modalitate doar dacă nu avea încotro) ne-a făcut să credem că e un personaj pozitiv. Într-adevăr, o altă cale necesară spre succes este ca, într-un mediu oricît de criminal şi nemilos, măcar un personaj să se menţină „curat" pînă la capăt. Scenele sîngerose iniţiale terminîndu-se, s-a trecut la explicaţii şi ideologii.

Aici, deja, convenţia speciilor *horror* nu a mai contat, apelîndu-se la scenariile aşteptate ale oricărei poveşti. Războiul dintre vampiri şi licani dura de foarte mult timp, dar nimeni nu ştia exact cauza iniţială. Era un soi de ură ancestrală, care se transmitea din tată-n fiu. Selene se lupta pentru că ştia că licanii i-au omorît familia.

Pe parcursul desfăşurării filmului, aparenţele sînt răsturnate şi valorile reaşezate: eroul vampir, legendarul Viktor, se dovedeşte, de fapt, un fanatic criminal, iar comandantul vîrcolacilor, Lucien, care părea un monstru – se descoperă că este, în realitate, un nefericit, îndreptăţit să lupte. Plăcerea spectatorului derivă din aceste revelaţii, pe care setea lui medie de morală şi dreptate le are în vedere. Dar şi din transferul aceloraşi reacţii şi atitudini într-o lume periculoasă, de graniţă, în care receptorul poate regiza combinaţii mai destins. Lăsînd deoparte pretenţiile estetice, filmele de acest fel au rolul unui joc pe computer performat în gînd: încerci multiple combinaţii, fără a avea nimic de pierdut şi toate în limita aşteptărilor admise şi a trăirilor standard de vacanţă.

Stela GIURGEANU

Al 5-lea anotimp

Negru. Apoi, portocaliu. Verdele crud al primăverii invadează partea de jos a ciobului. Albastrul este şi el pregătit să apară, ca o aripă de înger, undeva, pe sus. Eu voi desena al cincilea anotimp, *a spus fetiţa, văzînd bucata diformă de sticlă. Şi a luat pensula, cu greu, pentru că degetele nu o ascultau întocmai, a înmuiat-o în tempera şi a trasat cu încordare primul val de mare. A desenat cu atenţie primii muguri de primăvară. Apoi focul de august. Şi ploaia de toamnă care, într-o furie de moment, a despuiat pămîntul de toată parura de iarbă. După care a aşternut, cu alb, zăpada. Cuminte şi tăcută.*

Asociaţiile de părinţi

Un părinte al cărui copil s-a născut sau a dobîndit un handicap fizic sau mental. O călătorie, spunea cineva, a cărei destinaţie necunoscută te ia prin surprindere. Momente grele pe care trebuie să le depăşeşti. În care ai nevoie de un seamăn într-ale suferinţei pe umărul căruia să poţi plînge. „Seminarul Internaţional al Organizaţiilor de Părinţi ai Copiilor cu Dizabilităţi din Europa" s-a desfăşurat timp de trei zile din iulie. 7, 8 şi 9. În sala de conferinţe a hotelului Caro, în cadrul proiectului „Consilier" al Centrului de zi „Aurora" finanţat de PHARE. Italia, Franţa, Republica Moldova, Macedonia, Serbia, Muntenegru, Albania, România. S-au pus întrebări. S-au aşteptat răspunsuri. S-a creionat tapetul: integrarea copiilor şi tinerilor cu dizabilităţi în comunitate. Dezinstituţionalizarea. Învăţămîntul la domiciliu. Continuarea învăţămîntului de opt clase. Angajarea.

Vestul

Credeţi că problemele pe care le întîmpină persoanele cu dizabilităţi din Franţa sînt aceleaşi cu cele din România?

Philippe Miet („Association des Paralysés de France") spune că da. Cel puţin problemele de fond. Cele aflate la nivelul societăţii. Desigur, drepturile şi serviciile medicale în Franţa sînt incomaparabil mai bune, dar, ca şi aici, probleme de integrare încă există, după cum există şi probleme de aplicare a legislaţiei.

Care sînt activităţile APF?

Încercăm să sensibilizăm publicul la problemele persoanelor cu dizabilităţi, promovăm diverse proiecte. Anual, un grup de părinţi se întîlneşte şi discută probleme cu care se confruntă direct cei cu dizabilităţi şi familiile acestora: fraţii copiilor cu handicap, problemele de intimitate, emoţii, sexualitate, lucruri delicate care cer întotdeauna atît sprijinul celor din organizaţie, cît şi pe cel al specialiştilor. Discuţiile se concretizează în proiecte şi programe.

„Reuşeşte o organizaţie de părinţi să schimbe lumea? Probabil că nu, dar cel puţin poate să o îmbunătăţească." Este deviza asociaţiei de părinţi Fa.Ce., Italia.

„Cu toate că în Italia situaţia este, fără îndoială, diferită de cea din România, sau din ţările Europei de Est, cred că principiile, valorile şi experienţa părinţilor italieni şi a asociaţiei pe care o reprezentăm sînt identice. Legislaţia italiană, în ceea ce priveşte educaţia şcolară şi integrarea socială a persoanelor cu handicap, este mult mai dezvoltată. Cu toate astea, din păcate, realitatea este destul de departe de lege. Şi chiar dacă avem facilităţi şi servicii, trebuie să fim foarte atenţi să nu pierdem drepturile cîştigate de-a lungul timpului." (Carlo Vasconi, preşedinte Fa.Ce, Italia.)

Estul

Organizaţiile de părinţi din Est au de luptat nu numai cu prejudecăţile, ci şi cu problemele ţesute pe pînză de istorie şi de urmările ei. Comunismul. Conflictele interne din Balcani. Situaţia economică. Toate au îngropat dosarul „problemele persoanelor cu dizabilităţi" sub un teanc gros de alte dosare considerate prioritare. În prezent, o lege destul de ambiguă. În prezent, drepturi limitate. Dezinteres. Prejudecăţi. Lipsa de servicii. Clasicul stil al ducerii cu zăhărelul.

Serbia

Svetlana Vlahovic este mama unei fetiţe de 19 ani, care suferă de dizabilităţi mentale uşoare. Este, în acelaşi timp, secretarul general al „Asociaţiei părinţilor cu copii cu dizabilităţi mentale din Serbia".

Care sînt problemele frecvente din Serbia?

Nu avem o legislaţie stabilă, capabilă să protejeze drepturile persoanelor cu dizabilităţi şi să le ofere serviciile necesare. În Serbia nu există încă definit statutul omului cu handicap, ceea ce elimină din start egalitatea în drepturi. Există doar proiectul unor legi care încă aşteaptă să fie votate.

Avem reprezentanţi în Guvern, facem tot felul de memorandum-uri, *lobby*. Dar, devreme ce sîntem într-o perioadă de tranziţie în care se efectuează o serie de schimbări, trebuie să mai aşteptăm".

Enkeleida Berliku, Asociaţia părinţilor cu copii cu probleme de învăţare, Albania: „Este pentru prima oară cînd particip la asemenea conferinţă şi totul îmi pare incredibil. Este ca un fel de vindecare. Am învăţat multe lucruri noi, lucruri de care nu ştiam şi pe care le putem aplica şi în ţara noastră".

Cu ce v-a îmbogăţit simpozionul?

„În primul rînd cu speranţă. Încrederea că nu sîntem singuri. În Albania, oamenii se tem. Se tem, deoarece cred că sînt singuri şi din cauza aceasta se izolează în ideea că nu pot face nimic pentru a-şi îmbunătăţi soarta. Această întîlnire este, însă, dovada că există şansa de a schimba destinul".

ASCHF-România a fost înfiinţată în 1990. „La început am fost singuri împotriva tuturor. Autorităţi locale, centrale, diverse instituţii, mentalităţile semenilor". În timp, însă, ASCHF-R s-a extins, avînd în prezent 10 filiale. „Ceea ce îmi doresc pentru anul următor este să fie şi mai bun decît acesta, să putem valorifica noi oportunităţi în colaborarea cu autorităţile guvernamentale şi am convingerea că împreună vom reuşi". (Adrian Popescu, preşedinte ASCHF-R)

Politicianul: Constantin Stoenescu, consilier în Ministerul Muncii, Solidarităţii Sociale şi Familiale.

„Este foarte important că aceste asociaţii de părinţi există şi se implică. Reala protecţie a unui copil cu deficienţe este realizată în familie, iar familia trebuie ajutată şi educată în sensul identificării şi cunoaşterii mijloacelor de a sprijini copilul."

Cum se implică Ministerul Muncii în problema locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilităţi?

În prezent, promovat de Parlament, a trecut de cele două Camere proiectul de modificare a unor prevederi din legea 514 (legea de bază a protecţiei persoanelor cu handicap). Cei care se vor încadra într-o activitate ocupaţională vor putea păstra o parte din alocaţia socială acordată de stat. Ceea ce va fi o motivaţie şi o încurajare pentru cei care, pînă acum, refuzau un loc de muncă de frică să nu piardă alocaţia. În ceea ce priveşte angajatorul, există încă reţineri. El trebuie să îşi asume anumite responsabilităţi, să adapteze locul de muncă la nevoile persoanei, iar aceasta presupune nişte costuri. De cele mai multe ori, un angajator pune pe primul plan profitul şi cîştigul. Mai puţin investiţia.

Părintele

Mamei i s-a spus la naştere: „Ai născut o legumă. Mai bine o laşi într-un cămin şi faci altul..." Oana a crescut, însă, înconjurată de grijă şi iubire. Este fericită. Are o bucurie enormă cînd pictează pe coji de ou. Să descoperi de fiecare dată bucuria.

„Eu sînt mama lui Rossini. Copilul a suferit 15 operaţii la ambele picioare. A vrut să meargă în America. Să facă o operaţie. Auzise că acolo ar exista un tratament pentru boala lui. De la minister, de peste tot pe unde am mers cu cereri şi cu dovezi că are nevoie de această operaţie, ne-am ales numai cu promisiuni şi zîmbete. Cînd am chemat Salvarea, ne-au închis telefonul de trei ori. Rossini a zis atunci să o lăsăm încolo de Salvare, mai bine să chemăm preotul."

„Am doi gemeni. Din naştere suferă de deficienţe neuromotorii. Născuţi prematur, au stat prea mult în incubator, asta le-a afectat atît vederea, cît şi mersul. Trăim toţi trei într-o garsonieră, dintr-un singur salariu. De 16 ani de cînd colind spitalele, cînd cu unul, cînd cu altul, am învăţat toată terminologia. Mi-ar plăcea ca triciclul lui Mircea să fie rabatabil. Pentru că, deh, spaţiul e aşa mic, de abia ne strecurăm noi, a trebuit să-l lăsăm pe hol. Aşa că s-a stricat. L-au stricat ceilalţi. Acum nu prea mai merge, şi e păcat. Mircea, cînd era mai mic, mă tot întreba el cînd o să poată alerga? Îmi dau lacrimile, mă scuzaţi, dar de fiecare dată îi ziceam că să aştepte, mamă, mai tîrziu... Cînd? Mă întreba. Mai pe urmă a înţeles, acum că e mai mare... Eu le-am zis să nu aplece urechea la golanii de pe stradă care-i fac handicapaţi. Le-am repartizat sarcinile. Vali face cumpărăturile, Mircea, curăţenia. Vreau să-i învăţ să se descurce, pentru... mai încolo..."

„Scaunele sînt rigide şi incomode. Ca să nu mai spun că se strică foarte repede. Fetiţa mea are 21 de ani. La un moment dat i-am zis, măi, mamă, dar prea repede strici tu un scaun. Păi, mamă, mi-a răspuns, tu cît păstrezi o pereche de pantofi? Numai că perioada care trece pînă poţi achiziţiona un fotoliu nou éste fantastic de mare. Se strică roţile, se tocesc frînele..."

...Pot să vă întreb dacă puteţi să faceţi ca triciclul să fie rabatabil?

...Ştiţi, domnişoară cît costă un scaun acţionat electric? O sută douăzeci de milioane de lei!

...Fetiţa mea scrie poezii cu piciorul. I-am luat un *mouse* mai mare, i l-am fixat în podea... Ah, nici vorbă, ceilalţi copii o iubesc. Merge cu ei la discotecă, se înţelege de minune cu toată lumea... De cînd s-a deschis atelierul, pictează, vopsesc, lucrează pe calculator. Scot şi o revistă. Sînt reporteri...

La sfîrşit de tot a mai luat o rază de august, un mugure de martie, o frunză de octombrie şi un fulg de decembrie. Le-a legat bine pe toate într-o rostogolire a pensulei.

La conferinţă au încercat să ne convingă că minunatul tablou pe sticlă fusese mai demult un ciob diform şi nebăgat în seamă. Dacă, însă, vezi culorile celui de-al cincilea anotimp, nu mai poţi zări altceva. Decît frumuseţe şi speranţă.

Am dat la „Română" pentru că n-am avut curaj să dau la „Teatru". Am fost un student bun, chiar dacă nu strălucit. Și aș fi fost, probabil, un dascăl mediocru, dar – chestiune de vocație – am devenit jurnalist de talent. De la o vreme, lumea zice că sînt „manager de succes". În ciuda traseului sinuos și neașteptat parcurs până acum, îmi place să cred însă că am rămas „un om de bun-simț". Și totuși, un doctorat în „Teoria literaturii" continuă să reprezinte pentru mine culmea iluziilor intelectuale, iar cărțile pe care nu le-am scris - încununarea aspirațiilor creatoare.

Gilda Lazăr
absolventă promoția 1986,
Director Corporate Affairs, JT International

Universitatea București
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

libertatea de impresie

E-mail-uri pentru fete

Patru fete din provincie au fost aduse de o profesoară (sau mătuşă) la mare. Cu vîrste de cel mult 14 ani. Probabil au cîştigat vreo olimpiadă sau vreun premiu. Patru graţii neformate încă şi păzite cu străşnicie de binefăcătoarea lor. Nu foarte vesele, la vîrsta îngîndurărilor şi, mai ales, a visărilor. Una dintre ele chiar părea adesea cu mintea departe, pe plaiuri încîntătoare. În timp ce asculta poveştile celorlalte, mereu lăsa capul pe spate şi închidea uşor ochii, exclamînd fericită: „vai..., ce frumos". Rămînea cîteva clipe într-o reverie, plină, după toate aparenţele, cu pajişti mirifice şi oameni buni la suflet. Cea de-a doua era creaţă, cu nasul mare, iute la replici şi foarte simpatică. O viitoare şefă de departament PR. A treia avea un păr blond şi lung pînă la brîu, ochi albaştri şi o siluetă de copil. Vorbea puţin şi asculta sau cel puţin se prefăcea că le ascultă pe celelalte cu mare atenţie. A patra, cu tenul măsliniu şi ochii alungiţi, părea să fie vreun neam de tătăroaică. Îşi ţinea părul strîns la spate şi avea nişte cercei rotunzi, mari şi roşii din plastic. Toate patru purtau pălării de paie care le protejau de soare, dar le dădeau şi un aer uşor retro. În acelaşi timp, toate aveau poşete în care-şi ţineau, bineînţeles, telefonul mobil. Veneau de la plajă unduindu-şi umerii, cu nisip încă rămas pe gleznele subţiri, cu pielea tot mai bronzată în fiecare zi, cu perişorul de pe antebraţe blonzit şi el de soare. Fiindcă..., trebuie să recunosc, le-am urmărit mai multe zile la rînd. La început poate fără să-mi dau seama şi fără voie, apoi din ce în ce mai conştient şi tot mai curios. Mîncau la restaurantul aceluiaşi hotel, chiar la masa de lîngă a mea. La un moment dat, am avut ocazia să aud cîte ceva real, de acolo, de la masa lor. N-aş zice că am tras cu urechea, dar... au vorbit ele mai tare. „Mai ştii, îi zicea creaţa tătăroaicei, cînd am fost în excursie la Sovata şi erau băieţii ăia care ne făceau semne, cînd eram în microbuz?" Tătăroaica a făcut semn că nu-şi aminteşte, ceea ce a scos-o din fire pe creaţă. „Hai, nu face pe proasta. Atunci cînd ne-am ridicat tricourile să le arătăm sînii... şi bunică-mea nici nu s-a prins." Visătoarea a intrat şi ea în vorbă. „Dar cînd eram eu în Austria şi voi îmi trimiteaţi e-mail-uri din alea? Vai..., cum erau". „Dar, de ăia doi de pe plajă care se uitau la noi ce ziceţi? Mai mişto ca-n e-mailuri. Hai afară să fumăm, că madam îşi soarbe ciorba şi n-o să vină după noi să ne vadă". *E-mail-uri din alea... În Austria.* Lumea se schimbă, se tehnologizează, se globalizează, chiar şi copiii circulă în alte ţări. Baza rămîne însă aceeaşi.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Analiştii neamului

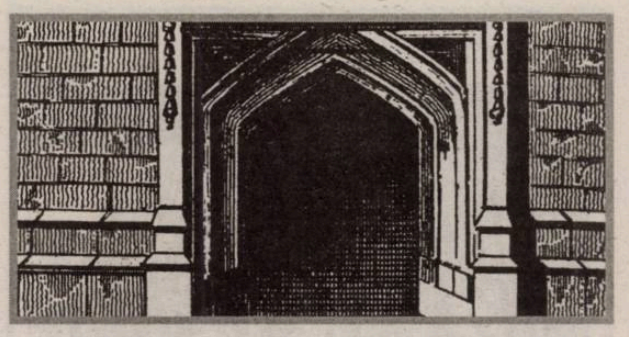

Indivizii despre care scriu acum sînt o tagmă aparte. Ei nu sînt hoţi, pentru că nimeni nu i-a prins vreodată furînd. Ei nu sînt mincinoşi, pentru că tot ceea ce spun are valoare de verdict şi nimeni nu are vreme să mai şi cîntărească gradul de adevăr al celor spuse de ei. Nu sînt mulţi, se nasc greu şi de aceea rămîn în orice condiţii valabili. Par, din punctul ăsta de vedere, un produs fără termen de expirare. Sînt buni la toate şi dispuşi să facă orice. Cîntă în strună, joacă stînga, dreapta sau la centrul terenului, în funcţie de interesele pe termen lung ori scurt şi, cel mai important, dansează deja de o mulţime de ani toate valsurile democraţiei noastre originale.

Ei au răspunsuri oricînd, pentru orice problemă, din orice domeniu. Transformă faptul banal, cotidian, în tendinţe şi vorbesc despre lucrurile subtile cu siguranţa specialiştilor, chiar dacă habar n-au despre ce-i vorba. Dar aproape nimeni nu se prinde şi aici e, din nou, o foarte mare calitate a lor: pot inventa şi improviza cu aer hotărît, savant. Suficient pentru a fi cataloga drept specialişti.

Nimeni nu le recunoaşte impostura pentru că nimeni nu vrea să fie dărîmate statuile. Avem nevoie de ei să ne lumineze, să ne explice, să ne îndrume, să nu cumva să ne apuce dorul de a gîndi singuri. Ne uităm în gura lor aşteptînd revelaţii şi vorbe de duh, gata în orice moment să aplaudăm apariţia unui înger sau a unei ziceri de almanah. (Ei ştiu pînă şi cum se nasc îngerii şi mai ştiu şi cum se omoară demonii, pe deasupra!) Au tot şi de toate: bani, putere, oboseala şi tristeţea la modă printre indivizii care mimează perfect un permanent proces de gîndire, relaţii, informaţii şi surse. Nimic nu mişcă fără ca ei să ştie. Cîţiva pretind a fi eminenţe cenuşii, oameni din umbră. Alţi cîţiva se mulţumesc cu rolul de apostoli. Şi, în fine, restul sînt prea ocupaţi cu apariţiile publice pentru a-şi mai pune întrebări despre rolul pe care îl joacă.

Pentru că nu sînt prea numeroşi, cum spuneam, se ştiu unii pe alţii şi asta se simte. Cînd apar împreună, doi sau mai mulţi, îşi distribuie perfect partiturile intonînd aria dezbaterilor democratice, pe mai multe voci. De fapt, e de cele mai multe ori o postură asumată de fiecare, mai mult din teama de a nu deveni plictisitori într-un cor al unanimităţii, decît din convingere ori convingeri. Ei ştiu cum se vinde opinia, părerea, cît conteză circul şi ce anume face ca spectacolul vorbelor să se joace cu casa închisă.

Ei nu se ceartă, ei doar se înjură. În cele din urmă cad la pace, dar nu se grăbesc să anunţe asta, mai ales dacă înjurăturile s-au vîndut bine. În goana după publicitate şi expunere sînt în stare să-şi anunţe retrageri calculate din viaţa publică şi să-şi programeze reveniri spectaculoase. Cei mai mulţi dintre ei au învăţat să se vîndă asemenea oricărui alt produs de pe piaţă şi fac asta cu profituri substanţiale în perioadele de criză ori în campaniile electorale. N-au etichete, dar au preţ.

Sînt la televizor. Sînt şi la radio. Apar şi în gazete. Îi găseşti în avionul prezidenţial sau în aeronava guvernamentală. Semnează iniţiative, proteste sau manifeste. Scriu obligatoriu cărţi şi publică studii. Înfiinţează ONG-uri şi desfiinţează ministere. Sînt buni la toate, dar excelează în arta datului cu părerea. Au făcut din asta o meserie, iar unii, profeţind trecutul sau amintindu-şi viitorul, dau impresia că vor să intre în lumea celor drepţi judecînd strîmb.

Ei nu mai au nume, au doar renume. Nu mai sînt oameni, pentru că se închipuie indispensabili şi deţinători ai adevărului absolut. În strania lor ubicuitate înlesnită de maşinăriile infernale ale comunicării moderne, se vor confunda cu demiurgii. Dar, pînă atunci, cineva i-a botezat analişti politici. Analiştii neamului.

Cu ochii-n 3,14

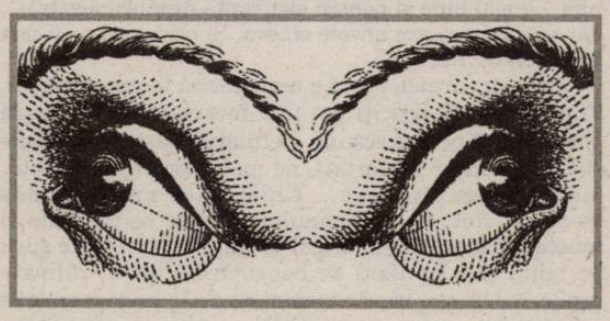

LIMBA ROMÂNĂ ZBOARĂ
DE LA 60 DE MII
DE LEI ÎN SUS,
O RABLĂ DE CĂRUŢĂ
ARE CURAJUL
SĂ NI SE PREZINTE
ÎNTR-O ALTĂ LUMINĂ,
PE FOND ALBASTRU

● Încă un caz în care limba română zboară, se pare, mai iute decît gîndul nostru despre ea: colegul Cioroianu scrie (în nr. 25) textul intitulat „Neo-aurolaci de viţă nobilă“ – aurolacii de „familie bună“ fiind fiul unui tenisman ajuns om de afaceri şi fiica unei şanteuze blonde. Acuma, din două, una: ori nu mai ştiu eu ce înseamnă „familie bună“, şi încă „de viţă nobilă“, ori conceptele au devenit, în timp – ajutate şi de căldură –, atît de moi încît pot admite orice. (**a. l. ş.**)

● Pe porţiunea de autostradă de la Feteşti la Cernavodă se percepeau taxe de la 60 de mii de lei în sus, deşi unul din firele autostrăzii era în lucru. Aşa încît plăteai, practic, pentru o bucată de şosea mai proastă decît una normală. Miron Mitrea a eliminat taxa. Ziariştii l-au înjurat, spunînd că n-a făcut cine ştie ce, scutindu-i pe şoferi de cele cîteva zeci de mii de lei. Dacă nu te bucuri de încrederea jurnaliştilor, vor găsi ei cum să te beştelească şi pentru deciziile normale. Şi ştiu ei bine de ce. (**A. M.**)

● „Fiareeeee veeeeechi luăăăăăm! Fiareeeee veeeeechi luăăăăăm!“, se aude, printre blocuri, în fiecare dimineaţă. Zi de zi. Un cal rebegit trage, zilnic, o rablă de căruţă. Goală! Iar n-au găsit fiare vechi. Dar strigă în continuare: „Fiareeeee veeeeechi luăăăăăm!“. Speranţa moare ultima. (**M. M.**)

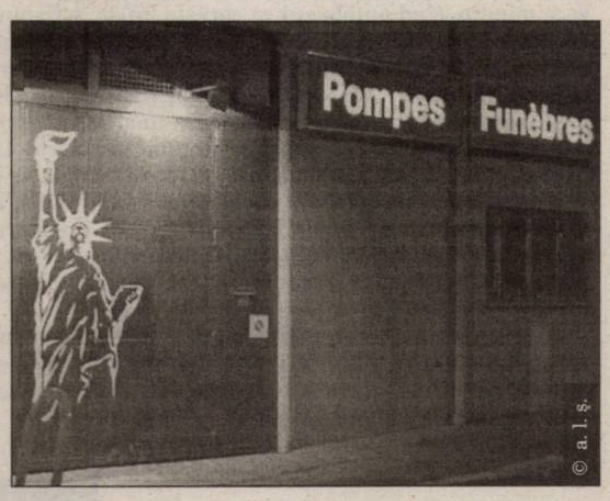

● Filmul *Shrek II,* ce va intra în curînd pe ecrane, este primul (văzut de mine) ce are curajul să ni-i prezinte într-o altă lumină (să-i zicem, mai crudă) pe Zînă şi pe Făt-Frumos: cea dintîi e o matroană versată în manipulări, iar cel de-al doilea – un vanitos fără creier. Singurul cu picioarele pe pămînt se dovedeşte a fi căpcăunul. (**I. P.**)

● Hai, că-i tare! Marca de prezervative Durex a lansat o campanie: „Trăiască Naţionala!“ al cărei panou publicitar arată aşa: sînt înşirate, cu litere albe pe fond albastru, toate prenumele celor 23 de fotbalişti campioni europeni plus antrenorul neamţ Otto şi secundul său, însoţite de următoarea strigare: „Mulţumim părinţilor voştri că nu ne-au fost clienţi!“. Cît de puţin mi-a plăcut jocul grecilor, cu o asemenea idee recunosc că o ţară merită să fie campioană europeană la fotbal. (**R. C.**)

UNEORI,
CÎND GÎNDEŞTI
CU O PÎLNIE SONORĂ,
EŞECURILE DEBORDEAZĂ
DE ENTUZIASM

● Universitatea Craiova a jucat un amical în localitatea austriacă Burgkirchen cu o divizionară B, Lask Linz. Un cotidian sportiv ţine să precizeze că Burgkirchen se află la 9 km de Braunau an Inn, locul unde s-a născut Adolf Hitler... De ce era necesar să ştim asta? Pentru a afla – textual! – că „austriecii nu au uitat că la 9 km s-a născut Hitler şi l-au controlat la glezne pe fotbalistul craiovean, de origine braziliană, Rubinilson“... Uneori, cînd scrii şi gîndeşti cu picioarele, controlul la glezne e insuficient. (**R. C.**)

● Acum cîteva săptămîni, stînd de vorbă la Roma cu prietena mea Dana – ea însăşi ziaristă la RAI –, aceasta mă-ntreabă: „Se poate spune «portavoce» în loc de purtător de cuvînt?“ Categoric nu, zic eu, sigur pe mine. Întors în ţară şi răsfoind presa, peste ce dau? Peste un text – altminteri excelent – al distinsei ziariste Rodica Culcer, în care dumneaei spune, la un moment dat: „Victor Ponta, *portavoce* a lui Adrian Năstase“! Eu ştiam că „portavoce“ este acea pîlnie sonoră folosită la mitiguri & demonstraţii!? O fi metaforă, o fi reificare? Şi George (Pruteanu) nu mai vine... (**a. l. ş.**)

● Acum, că am uitat deja de alegerile locale, să ne amintim de vorbele memorabile rostite după aflarea rezultatelor. Azi, Traian Băsescu despre performanţele PSD: „Eşecurile se pregătesc din timp, ca şi succesele“. (**M. V.**)

● În cea mai caldă zi a anului, crainica de la ştiri debordează de entuziasm: „În sfîrşit, românii pot să vadă sabia lui Ştefan cel Mare“. Da, simţeam eu că îmi lipseşte ceva. (**C. G.**)

O VOCE
SUAV-MELANCOLICĂ
ÎŢI CERE ÎNAPOI CUVÎNTUL

● O voce a credinţei, în autobuz: „Cristos a biruit lumea. A zis lumea că-l pune pe cruce şi-l omoară, da' el a biruit lumea. Bravo lui! A biruit lumea. Ce-mi place chestia asta! Las' că vine el Cristos... Da' dacă vine acum, mă prinde pe picior greşit. Aşa-s de răi oamenii la suflet, că-l respinge pe Cristos... Da' eu nu-l resping, eu i-aş împuşca pe toţi!“. (**D. S.**)

● Scenă într-o florărie din Dorobanţi: un bărbat intră, vede un buchet de flori roşii gata făcut şi i-l cere vînzătoarei, o doamnă suav-melancolică, de vreo treizeci de ani. Vînzătoarea îl priveşte trist şi-i spune: „Nu e de vînzare. Azi am o zi grea şi l-am făcut pentru sufletul meu“. Bărbatul zice, la fel de trist: „Şi nu-l daţi?“. Acesta ar putea fi începutul unei frumoase prietenii. (**S. S.**)

● Din ultimele idei vesele ale bucureşteanului obsedat meteorologic: Ce este un bancher? Este un tip care îţi împrumută umbrela cînd e soare şi ţi-o cere înapoi cînd se lasă cu tunete şi fulgere. (**R. C.**)

● În capul listei cu cuvinte imposibil sau greu de tradus, inventar alcătuit de o mie de lingvişti, la iniţiativa agenţiei *Today Translations,* figurează cuvîntul *Ilunga*. În *tchiluba*, o limbă vorbită în sud-estul Republicii Democratice Congo, cuvîntul desemnează „o persoană gata să ierte un afront cînd se produce pentru prima oară, să-l tolereze cînd se produce a doua oară, dar niciodată de trei ori“. Războaiele şi masacrele din R.D. Congo par să arate că persoanele care ştiau ce înseamnă acest cuvînt nu mai ştiu să numere pînă la trei. (**M. B.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

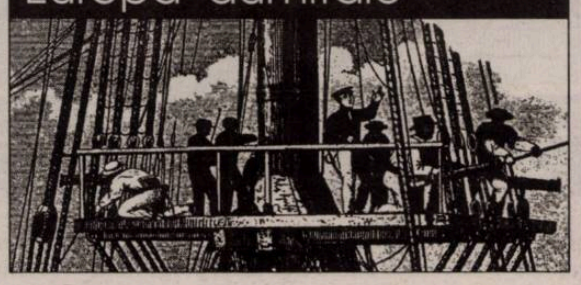

2%?...

Într-un sondaj realizat de IMAS la cererea Consiliului Naţional al Audiovizualului, la întrebarea „Ce fel de subiecte preferaţi pentru emisiunile de dezbateri *(talk-show)*?", răspunsurile sînt următoarele: viaţa politică din România – 23%, probleme ale oamenilor obişnuiţi – 13%, viaţa economică din România – 13%, corupţie, fraudă – 11%, sănătate, medicină – 11%, probleme ale protecţiei sociale – 11%, sport – 11%, viaţa politică internaţională – 8%, educaţie – 8%, funcţionarea economiei de piaţă – 6%, viaţa politică la nivel local – 6%, români care trăiesc în alte ţări – 6%, ştiinţă, tehnologie – 3%, poveşti de succes în afaceri – 3%, integrarea României în UE – 2%, minorităţile etnice în România – 2%, mediu, ecologie – 2%. 45% nu se uită la emisiuni de dezbateri. Aşadar, cei pentru care integrarea României în UE constituie o *temă de dezbatere* sînt cu totul minoritari. Acest 2% ar putea fi o perfectă justificare pentru oamenii de televiziune care cred că „prind" la popor numai talk-show-urile în care politicienii de Dîmboviţa se bălăcăresc, iar vedetele îşi povestesc amorurile.

Să trecem însă de coaja cifrelor pe care orice amator de topuri şi clasamente are pretenţia că le-a priceput şi să observăm că seria de răspunsuri oferite de autorii sondajului (a fost o întrebare cu răspuns multiplu) este o mică varză. Nu de Bruxelles, ci din punctul de vedere al conţinuturilor şi al criteriilor logico-semantice după care s-au structurat variantele de răspuns. „Tema integrării" nu are de ce să fie tratată separat. Căci absolut *toate* celelalte răspunsuri, inclusiv sportul, *au legătură* cu aderarea României la UE. *Viaţa politică din România?* Dar dacă vrem în UE, structurile instituţionale şi politice româneşti trebuie să fie *ca acolo*, democraţia trebuie să funcţioneze *ca la ei*. *Problemele oamenilor obişnuiţi?* Tocmai *aici* e toată miza integrării europene, în efectele pe care le vor resimţi cetăţenii. Oamenii obişnuiţi din Italia au constatat, de pildă, după ce au fost cei mai entuziaşti susţinători ai monedei unice, că adoptarea euro a avut drept consecinţă creşterea preţurilor: la convertire, negustorii au rotunjit preţul binişor în sus, astfel că legătura de verdeaţă pe care italianul obişnuit o cumpăra cu 1.500 de lire a sărit direct la 1 euro (=1.936 lire, conform ratei de schimb). Tot aşa cu pîinea, laptele, pizza ori berea. Omul obişnuit din Ungaria a constatat, după 1 mai 2004, că intrarea în UE a însemnat scumpirea zahărului. Iar omul obişnuit din Germania, care s-a mîndrit ani în şir cu forţa şi stabilitatea mărcii, şi-a dat seama că, dacă vrea să plece în vacanţă la Londra şi să schimbe lire sterline îl costă mai mult în euro decît îl costa în mărci, başca disconfortul calculelor „duble" (căci oamenii continuă încă să „gîndească în mărci", aşa cum francezii în vîrstă calculează încă în franci *vechi*). *Sănătate, medicină?* Dar oare nu vrem asistenţă medicală „ca-n Europa"? *Viaţa politică locală?* Este, într-un fel, *cea mai europeană* dintre problemele României: fără o administraţie locală eficientă, normele comunitare nu vor putea fi aplicate. *Funcţionarea economiei de piaţă?* Deocamdată, Comisia Europeană nu ne-a acordat statutul de economie de piaţă funcţională. *Corupţie, fraudă?* Păi, tocmai pe fondurile europene e bătaia peştelui. Ş.a.m.d.

Vreau să spun doar că există încă, în spaţiul nostru public, o percepţie greşită asupra „temei integrării", văzută ca un „ce" pur tehnic pe care trebuie să-l rezolve negociatorul-şef şi ministrul de Externe, iar apoi să ne spună în *talk-show*-uri cum stăm cu *acquis*-ul şi ce-a mai zis Guenther Verheugen. Nimic mai fals. Nu există, în fapt, o „temă separată" a integrării. În această fază, cînd aşteptăm ca pe-un măr copt ziua de 1 ianuarie 2007, se cade să înţelegem că, de la ambalarea pîinii în pungă de hîrtie şi noxele din eşapamentul Daciei, pînă la privatizarea Distrigaz şi protecţia monumentelor istorice, *orice* problemă a României are legătură cu integrarea. Şi invers: *orice* problemă a europenilor ne priveşte şi pe noi. Dacă nu pricepem asta, 2007 va fi doar începutul unei lungi serii de „revelaţii" cotidiene care ne vor lua pe nepregătite.

Alice GEORGESCU

Români pe drumuri. Spre Europa

Presupun că nu sînt singura: mi se întîmplă uneori, cînd merg cu autobuzul prin Bucureşti, să privesc locurile pe unde trec făcînd abstracţie de faptul că le ştiu de ani de zile; pe unele, de cînd eram copil. Încerc, adică, să-mi închipui ce şi cum ar vedea un om care ar ajunge pentru prima dată în Bucureşti (în România), fără a fi deloc prevenit în legătură cu firea şi obiceiurile băştinaşilor. Nu e un exerciţiu înviorător: la capătul lui ajung întotdeauna enervată şi deprimată. Şi, totuşi, refac destul de des experienţa. Sper, de fiecare dată, că rezultatul va fi diferit. Măcar un pic.

Am încercat să mă distrez astfel şi acum vreo două luni, însă la o scară mai amplă – naţională, putem zice –, călătorind cu autocarul spre Italia. Autobuzul este înfăţişat de către proprietari (o firmă de „transportatori" din Rîmnicu-Vîlcea, dar amănuntul nu are importanţă) drept o culme a confortului şi civilizaţiei: scaune rabatabile, aer condiţionat, televizor şi toaletă „încorporate". Sigur, scaunele pot fi lăsate pe spate, dar, cum spaţiul dintre ele e foarte strîmt, înseamnă că, dacă stai tu comod, vecinul dindărăt suferă. Şi oricît de insensibil ai fi la durerea aproapelui, nu poţi, totuşi, să-l persecuţi aşa vreme de ore întregi. Aerul condiţionat funcţionează, dar „suflă" ori prea tare, ori prea slab şi, pînă la urmă, tot clasica relaţie personalizată rezolvă problema: din cînd în cînd, cineva strigă la „domnu' şofer" rugîndu-l să-i dea drumul sau să-l închidă, după caz. Televizor există, dar nu merge – a mers la perfecţie pînă săptămîna trecută, dar (ca să vezi ce ghinion!) cineva sau ceva „i-a cauzat" şi acum încă n-a apucat meşterul să-l dreagă. În fine, toaletă este, dar acolo, cînd nu sînt depozitate felurite găleţi şi boarfe vechi, îşi amenajează domnii şoferi un mic dormitor unde se retrag cu schimbul: ce vreţi, doamnă, e drum lung, trebuie să ne odihnim – e mai bine şi pentru siguranţa dumneavoastră –, dar oprim dacă are nevoie cineva. Şi oricum n-ar fi fost prea plăcut, nu?

La urma urmei, parcă e mai bine să facem popasuri. Fumătorii sînt fericiţi (au mai încercat ei să aprindă cîte-o ţigară pe sub scaune, în fundul maşinii, dar şoferul s-a prins şi i-a certat), ne mai dezmorţim cu toţii, mai mîncăm cîte ceva... Chiar dacă nu ţi-ai adus de-acasă, sînt, slavă Domnului, destule restaurante şi tonete presărate de-a lungul drumului. Vrei să te speli pe mîini şi... În afară de benzinăriile mai... rafinate (unde, îndeobşte, locul e încuiat cu cheia pe care trebuie să o soliciţi), e bine, înainte de a vizita dependinţele, să-ţi sufleci pantalonii şi să-ţi pui o batistă la nas: podeaua e plină de bălţi şi, după culoare şi miros, nu par să fie bălţi de apă. Mai ales că degeaba învîrţi robinetul, la chiuvetă...

Dar toate necazurile se spulberă în faţa priveliştii tradiţionalei ciorbe de burtă şi a faimoşilor mititei. Las' că-i bine, zău aşa, ce tot faceţi atîtea mofturi?

Şi, apoi, ţara e pe o cale bună: la oraşe şi sate – parcă mai ales la sate, chiar – se construieşte, vorba ceea, în draci. Nu e localitate în care să nu vezi case noi; unele sunt vile adevărate, cu un etaj sau mai multe, cu – evident! – geamuri termopan, cu grădină în faţă, presărată cu statuete (pitici multicolori sau, la persoanele mai fine, lebede, amoraşi şi dragoni de ghips alb), mai vezi şi cîte-o piscină în formă de rinichi... şi, dacă-ţi ascuţi privirea şi o trimiţi în dosul casei, descoperi o sumă de atenanse clădite din scînduri vechi, panouri furate de pe la şantiere (au rămas inscripţiile), foi rupte de carton gudronat – tot felul de materiale refolosibile. Iarbă, flori şi copaci... dacă mai rămîne spaţiu. Din cînd în cînd, pe şosea, cîte un cadavru oribil mutilat – cîini, pisici, cînd nu sînt arici sau iepuri fără de noroc...

Dar, iată-ne la graniţă. Domnii grăniceri şi domnii vameşi, plictisiţi şi asudaţi, ne verifică „documentele de călătorie", ne cred pe cuvînt în privinţa legalităţii bagajelor (am uitat să menţionez că nu e o excursie oarecare, e un turneu al unui important teatru din România, iar artiştii – domnii vameşi ştiu asta prea bine – sînt cam sărăcuţi, cel mult conserve şi un salam uscat să aibă prin valize) şi ne urează drum bun mai departe. Foarte amabil, unul dintre ei ne sfătuieşte să ne stăpînim pornirile naturale pînă la stabilimentul de la graniţa maghiară. „Ca să nu vă alegeţi cu vreo hepatită."

Acolo ne şi oprim şi invadăm clădirea modestă pe dinafară, dar perfect dotată pe dinăuntru: apă, cîtă trebuie şi unde trebuie. Totul e foarte curat şi funcţionează ireproşabil. „Mai dă-i dracului, cu 20.000 intrarea (atîta costă – e afişat – şi anume chiar în bani româneşti!), cred şi eu că-şi permit să ţină totul aşa!" Îngrijitoarea ne urează, la rîndul ei, drum bun – în ungureşte.

Drumul, într-adevăr, e foarte bun: nu-s gropi sau alte denivelări, marcajele par să fi fost proaspăt trasate, nici urmă de cîini striviţi. Iar casele de pe marginea şoselei... e o plăcere să le priveşti: văruite, vopsite şi dichisite, cu acoperişuri de ţiglă sau şindrilă – unde o fi tabla naţională? –, cu garduri întregi (adică nu sparte) şi egale ca înălţime şi toate, dar absolut toate, literalmente năpădite de flori şi verdeaţă. Chiar şi acolo unde – se vede cu ochiul liber – proprietarul nu-i chiar aşa de cuprins, în bătătură e curat lună, iar curtea e presărată cu flori. „Staţi, dom'le, că asta-i şoseaua lor principală, pe malul Balaton-ului, ăştia-s plini de bani pe-aici. Staţi s-ajungem mai încolo, o să vedeţi că nu-i chiar aşa!" E vocea unui tovarăş de drum, care de la începutul călătoriei ne tot probozeşte: că nimic nu ne place în ţara noastră, că acum e o perioadă mai grea, ce tot avem atîtea obiecţii la toate alea, că străinii profită de bunătatea noastră, că românu-i prost de bun, că ăştia au bani europeni, nu ca noi. Mai sînt destui care-i dau dreptate, dar, încet-încet, în autobuz se lasă o linişte aproape densă, întreruptă doar, din cînd în cînd, de cîte o exclamaţie sau un oftat. Şoseaua Balaton-ului s-a terminat de mult, mergem şi iar mergem şi drumul tot neted e, casele tot cochete şi îngrijite sînt şi în jur tot curăţenie este; pe cîmp vezi mici tractoare roşii, în păduri copacii nu au crengile rupte şi trunchiul jupuit, rigolele nu sunt pline de pungi de plastic rupte... „Ce dracu' or face ăştia cu gunoiul, cum de nu-s pe nicăieri mizerie şi resturi?"

Prin sate, pe stîlpi se zăresc cuiburi de berze; unele păsări clocesc, altele au pui deja măricei. Parcă şi berzele sînt mai ordonate şi au case mai solide decît la noi, mă gîndesc, şi imediat mă trag singură de urechi, în gînd: asta-i paranoia curată, dragă! Şi rîd pe înfundate şi-mi zic: e un fel de efect placebo... sau ceva de genul ăsta. Pe cînd privesc zîmbind cuiburile, filozofînd cu amuzament pe tema dată, apare un stîlp cu o locuinţă abandonată, cine ştie de ce, la jumătate; se pot deslueşi clar „temelia" şi o parte din „pereţi". Amuzamentul mi se opreşte în gît: stîlpul are în vîrf un fel de capac rotund de metal, cu marginile uşor înălţate! Nu mi s-a părut: cuiburile chiar *sînt* mai bine făcute decît ale berzelor de la noi! Oamenii s-au gîndit şi la zburătoare, şi la ei înşişi. Le-a păsat şi de bunăstarea păsărilor, şi de frumuseţea satului lor.

Din acest punct încolo, refuz să mai fac vreo comparaţie sau vreo consideraţie subtilă pe tema diferenţelor culturale şi îmi las, pur şi simplu, ochii să se bucure, fără invidie şi fără regrete, de tot ceea ce întîlnesc. Şi întîlnesc destule motive de încîntare.

Am ajuns, aproape nebăgînd de seamă, în Slovenia. Am mai fost aici, ştiu ce oraş superb e Ljubljana şi ce bine trăiesc oamenii. Acum se zăresc, pe şoseaua impecabilă pe care rulăm, uriaşii piloni ce vor susţine o autostradă suspendată. Nimeni nu mai spune nimic. Toată lumea a amuţit.

Să vorbesc despre Italia nu are rost. Mi s-ar părea, nu ştiu cum, absurd. O singură scenă scurtă, pe o stradă din Gorizia: în faţa mea, două fete – nu-mi dau seama dacă sunt italience, slovene (e oraş de graniţă) sau turiste străine – aruncă pe jos ambalajul unei gume de mestecat. Nu apuc să-mi zic că neamuri proaste există peste tot, că un tip în salopetă portocalie de lucru şi cu mănuşi de pînză groasă în mîini se şi apleacă, culege hîrtiuţa, o vîră într-un soi de mic container şi pleacă mai departe, cu ochii în patru, la stradă şi la rigolă.

Peste cîteva zile, pe drumul de întoarcere, comentariile sunt sensibil diferite. Mai „aşezate". Mai inteligente, parcă. Se vorbeşte mai mult despre viitor. E mai multă veselie. Şi politeţe.

Intrăm în ţară spre miezul nopţii; e întuneric beznă. „Mai bine!", zice, oftînd, cineva. După formalităţile vamale, pornim întins mai departe. Mergem preţ de vreo zece minute, cînd autobuzul se opreşte brusc, scrîşnind din frîne. O patrulă a poliţiei vamale – sau aşa ceva – ne obligă să ne întoarcem la graniţă pentru că domnii vameşi „au uitat" (textual) să ne controleze bagajele. „Trăsneşte a băutură!", ne informează una dintre pasagere, care a asistat la discuţia „organului" cu şoferul. La graniţă coboară din autobuz, aşa, ca din întîmplare, şi operatorul TV care a însoţit turneul; poartă în mînă, la vedere, aparatul de filmat. Domnii vameşi rîd foarte simpatic şi îşi cer scuze gesticulînd copios: a fost o greşeală, o confuzie, o încurcătură. Ce control, ce bagaje?! E totul în ordine.

Are dreptate. Sîntem în România. Şi sîntem români, nu oameni care au ajuns aici pentru prima dată, fără să fie preveniţi în legătură cu firea şi obiceiurile băştinaşilor. Băştinaşii sîntem (şi) noi.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **28** ● 23-29 iulie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“
pagina **3**

Anca Manolescu
Teme ecumenice
de André Scrima
pagina **12**

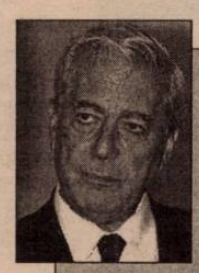

În exclusivitate
Interviu cu
Mario Vargas Llosa
pagina **14**

Turist prin ţara ta

„Gustul drumeţiei nu-i astăzi mai puţin răspîndit decît gustul spectacolului, şi omul ţine să culeagă mai multe păreri, căci fiecare vede în felul său, iar impresiile sînt şi mai deosebite între călători decît între critici.“

GÉRARD DE NERVAL

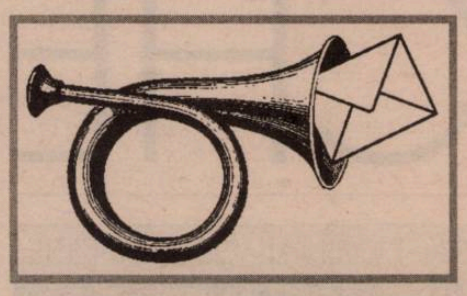

Nr. 24-25: *„De ce se ceartă intelectualii“*

O confesiune

M-am hotărît să rup tăcerea: sînt o victimă a conduitei pe care însuşi domnul Andrei Pleşu o recunoaşte în autocritica domniei sale din numărul 24 al *Dilemei vechi*.

Iată confesiunea mea:

Am fost manipulată la o vîrstă fragedă de o seamă de idei bulversante despre studiu şi educaţie cuprinse într-un Jurnal (de la Păltiniş). Un domn Noica îi supunea dictaturii sale spirituale pe nişte tineri, Gabriel, Andrei, Sorin, obligîndu-i să citească necontenit lucruri despre lume, viaţă, spirit, limite şi alte minuscule teme.

Formaţi la o şcoală dură, aceşti tineri au început să dezvolte forme ciudate de terorism cînd s-au făcut mari, scriind texte ce cuprindeau ameninţări implicite pentru mine, în sensul de a le cumpăra cărţile şi a le citi şi reciti pînă la imbecilizare.

În perioada studenţiei, s-au exercitat presiuni asupra mea să citesc o revistă *Dilema*, un fel de „nici da, nici nu“, cu scopul de a mă destabiliza definitiv. (Am sfîrşit, printr-o dependenţă nefastă, sub presiunea propriei conştiinţe iremediabil deformate, să citesc şi *Dilema veche* – de nu mai ştiu care-i stînga şi care-i dreapta.)

În timp, în mod subversiv, Andrei devenit Pleşu şi Gabriel devenit Liiceanu au adus pe piaţă, iar eu m-am simţit forţată să cumpăr, nume – uneori greu de pronunţat – precum Patapievici sau Cărtărescu.

Am devenit apoi o mamă anxioasă care pune pe lista de *must buy Harry Potter* şi *Despre îngeri*. Propriul copil este afectat de o formă surprinzătoare de gelozie faţă de imobilitatea figurii mele ascultînd/privind pe Pleşu, sau Patapievici, sau Liiceanu, sau Cărtărescu.

Dacă aş fi fost liberă, aş fi citit orice, fără discernămînt, oricum nu-mi folosea la nimic. Aş fi reuşit să fiu manipulată de altcineva. Alte prestigii s-ar fi putut naşte din banii pe care îi dădeam pe alte cărţi. Însă, în umilinţa totalei mele iraţionalităţi, trebuie să continuu să cumpăr doar ceea ce citesc şi să citesc doar ceea ce merită cumpărat.

Cu o neţărmurită dragoste neintenţionată, dar indusă,

Cristina DRĂGAN
str. Tutora nr. 8, bl. P2, sc. A, et. 1, ap. 5, Iaşi

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

- la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Un spirit liber

Încep prin a spune că citesc revista de un an jumate şi de abia acum m-aţi făcut (prin cele două numere dedicate disputei între „grupuri“) să trimit un mesaj.

Mă consider un spirit liber, dar acum mi-am dat seama că am început să pic într-o idolatrie necritică asupra „grupului de la Păltiniş“, nu că nu i-aş mai citi şi urmări în ceea ce fac şi spun, doar că acum o să încerc să filtrez informaţiile parvenite cu o mai mare prudenţă.

Nu ştiu dacă sînt singur, dar mi-au plăcut al dracului de mult cele două numere şi mi-ar place să citesc articole contradictorii pe aceeaşi idee. Eu tot o să vă citesc.

A, uitam. Era super ideea din *Caţavencu* cu publicitatea din perioada interbelică; poate că şi cea din perioada comunistă ar fi interesantă, are mult haz şi ne arată o societate „romanţată“.

Cosmin R. POPA
poparcosmin@yahoo.com

Peste mînie...

Întristare la numerele 24 şi 25: În mod hîtru, dreapta şi stînga se pot traduce prin hăis şi cea. Cu diferenţa că, astfel, devin comenzi. E loc pentru toate sub Soare, dacă nu sub Lună, zdroaba gîlcevii încrîncenate riscînd să devină goală de conţinut.

Lăsaţi ideile să vină la noi, prin voi. Se vor alege singure, chiar dacă nu le vor atîrna ordine sau medalii de cotor. Necazul cu răspunsul e de calibrul „De ce nu şi Brutus?“ Priviţi înainte peste mînie!

Alina IORDACHE
Rîşnov

Replici

În legătură cu scrisoarea dlui Zimmand,

Ştiu că *Dilema veche* se apără singură, prin conţinutul ei, dar am şi eu ceva de spus. Consider criticile dlui Zimmand cu totul neîndreptăţite. Revista este, prin ideile clare (şi proaspete!) şi prin exprimarea şi concluziile coerente, în fruntea publicaţiilor noastre. Nu se poate spune că-i lipsesc argumentele, iar „coarnele“ dilemelor „înţeapă“ toate paginile! Dacă domnul Zimmand nu le găseşte, să le mai caute. Dar trebuie şi puţină atenţie (ca să nu mai vorbim de bunăvoinţă...).

Iar dacă este atît de nemulţumit şi de revistă, şi de atîţia colaboratori importanţi, am pentru domnia sa o soluţie simplă: să n-o mai citească! Există o mulţime de publicaţii, totdeauna prietenoase cu Puterea. Deşi eu cred că oricînd o critică îţi foloseşte mai mult decît un sac de laude. Şi încă ceva: revista are mulţi cititori, gata să dezbată cu pasiune tot felul de subiecte. Am aşteptat degeaba – nimeni n-a luat atitudine de data aceasta. Oare de ce?!!!

Marina SOFRONIE
str. Maşina de pîine nr. 68
Bucureşti

Actualităţi

O mică revoltă

Dragi prieteni de la *Dilema veche*,

Fac parte din cei care nu citesc foarte mult, dar nici foarte puţin.

Timp de aproape 10 ani, între 1990 şi 2000, practic, în afară de ziare (timp de trei ani non stop), iar apoi doar *Dilema* (pe care am citit-o mereu, neratînd pînă acum decît doar unul-două numere), revista *22* şi, uneori, *Academia Caţavencu*, eu nu am citit aproape deloc literatură. Au fost motive independente de voinţa mea, dar au existat şi motive care îmi aparţin.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

În anul 2002, brusc, am pus capăt acestei situaţii... şi mare a fost mirarea mea că între timp pe piaţa României au apărut mulţi scriitori de care eu habar nu am avut şi care pentru mine au fost ca nişte descoperiri magnifice, aşa cum descoperi o comoară... Descoperirile le-am făcut prin intermediul unor reclame slăbănoage, dar suficiente ca să mă împingă să le cumpăr... („da, ai bani să cumperi cărţi?“, îmi mai spuneau prietenii, „da, am, voi renunţa la un kilogram de carne şi voi cumpăra o carte pentru ani de zile“, „da, dar carnea te ajută să supravieţuieşti, cartea nu!“, venea prompt uneori răspunsul; totuşi, am ales varianta supravieţuirii cumpărînd o carte, renunţînd la car[n]e, spre invidia unora şi admiraţia altora).

Şi uite aşa l-am descoperit pe Andrei Makine, un autor absolut superb, i-am citit toate cărţile apărute în România, iar anul acesta l-am şi văzut la TV5 la *Double Je* cu Bernard Pivot. Bucuria şi încîntarea au fost mari, să îl şi văd pe autorul atît de cald, atît de uman, ale cărui cărţi le-am citit în multe din seri cu atîta plăcere şi tristeţe.

Întîmplător, dar chiar întîmplător, citisem doar cîteva rînduri despre Haruki Murakami... şi m-am hotărît să cumpăr prima carte şi anume *Pădurea norvegiană*. Cartea m-a încîntat şi surprins (nu citisem mai nimic scris de japonezi) şi ulterior am mai citit şi *În căutarea oii fantastice, Dans Dans Dans*, inclusiv superba carte *La sud de graniţă, la vest de soare*. Aceste mici comori descoperite întîmplător s-au dovedit a fi totuşi adevărate comori pentru sufletul meu, ajutîndu-mă să trăiesc în continuare.

Apoi a urmat Salman Rushdie cu *Ruşinea, Ultimul suspin al Maurului* etc... cărţi pline de viaţă, tumultoase, clocotitoare de-a dreptul. Am fost capabilă să las deoparte prejudecăţile mele, să-l citesc şi să recunosc că Salman Rushdie este un scriitor mare.

Alte descoperiri: Carlos Fuentes *(Diana)*, Patrick Süskind *(Porumbelul)*, chiar şi Dai Sijie *(Balzac şi micuţa croitoreasă chineză)*, Alain de Botton *(Eseuri de îndrăgostit)*, Amélie Nothomb şi alţii... mai sînt şi vor mai fi.

Una din cele mai mari descoperiri, pe lîngă Andrei Makine, care rămîne în topul preferinţelor mele, este Philip Roth, genial pur şi simplu, cu ale lui *Pata umană* şi *M-am măritat cu un comunist*. Pe undeva are ceva în comun cu Salman Rushdie, la fel de clocotitor şi plin de viaţă. Cărţile lui sînt ca nişte valuri imense care se prăbuşesc asupra cititorului, asupra vieţii, asupra personajelor sale.

Am făcut această lungă introducere pentru a sublinia nedumerirea mea faţă de reclama de-a dreptul neruşinată pentru Paolo Coelho în România (şi, probabil, şi în alte ţări).

După ce am citit *Alchimistul* şi *Veronica se pregăteşte să moară*, mi s-a părut un scriitor slăbuţ, lipsit de viaţă, cu fraze parcă copiate din alte părţi, din alte cărţi (mai ales la *Alchimistul)* cu diverse lucruri din care nu rezulta freamătul vieţii, în orice caz Paolo Coelho nu m-a convins deloc.

Şi atunci, nu am înţeles deloc, de ce atîta reclamă pentru acest autor, de ce rafturile la Carrefour au fost pline cu cărţile lui, de ce în staţiile de autobuz se făcea reclamă la Paolo Coelho, la fel în *PRO TV Magazin* şi, desigur, în alte locuri. Eu îl descoperisem înainte de publicitatea intensă făcută acestui scriitor şi nici pînă în ziua de azi nu am înţeles ce are Paolo Coelho în plus faţă de Andrei Makine, Haruki Murakami sau Philip Roth. De fapt, nu are nimic în plus, ci în minus!!! Şi atunci? *C'est la vie*, nu?

Andrei Makine, Philip Roth, Haruki Murakami şi mulţi alţii chiar ar merita, într-adevăr, o publicitate mai convingătoare... să te facă să renunţi la mîncare şi să te hrănească cu o carte.

Totuşi, cei care îl laudă pe Paolo Coelho (a fost o perioadă – cam prin 2003 – cînd era şic să îl fi cumpărat şi citit pe Coelho – un fel de snobism)... parcă ar lăuda detergentul Dero în comparaţie cu Ariel şi Persil. Scuzaţi, vă rog, comparaţia, dar publicitatea la Paolo Coelho m-a dus invariabil la reclamele cu acest detergent... probabil că, de fapt, şi Paolo Coelho este destinat acestui segment de piaţă, precum telenovelele...

Uf, m-am descărcat! De mult voiam să vă transmit această nedumerire, nedreptate şi mică revoltă.

Cu prietenie

Kalino20003@softhome.net

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Armata română în NATO**
- **Anul electoral 2004**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.600 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Gazetarul nu poate evita să sucombe sub invazia imediatului. Efemerul, anecdota, şi policromia conjuncturilor sînt meseria lui, substanţa asfixiantă a grăbitei lui reflexivităţi. Uneori oboseşte, uneori îşi caută subiectul cu lumînarea, cum îşi caută boschetarii hrana printre dejecţii... Captiv în „actualitate“, el riscă să piardă cu totul sensul istoriei, al dramei proprii, al gratuităţii. Devine un funcţionar al cotidianului, un halucinat al faptului divers. Concentrat asupra trecătorului, gazetarul are nevoie de un mare talent, de un mereu fraged umor şi de o mişcare imprevizibilă a inteligenţei, pentru a evita trivialitatea sau discursul anost. Nu se poate salva decît prin stil, prin curaj investigator şi prin divagaţie hermeneutică. Dar şi prin anumite manevre de dezintoxicare. Din cînd în cînd, trebuie să ia înălţime, să se rupă de promiscuităţile clipei, pentru a respira într-un aer mai pur. În caz contrar, se va dizolva în irelevanţă, laolaltă cu materia de care se ocupă.

Dar toţi avem, de fapt, în măsura în care ne lăsăm trăiţi, în măsura în care consimţim fără rest împrejurărilor curente, problema gazetarului. Toţi uităm zilnic de noi înşine, toţi întîrziem vinovat în fastul înşelător al suprafeţelor, în ploaia de detalii nesemnificative a rutinei jurnaliere. Toţi pariem pe accidental şi pe volubilitate anonimă.

Spun toate astea ca să explic cititorilor de ce, la răstimpuri, voi simţi nevoia să nu mai iau notă de imediat. Să fiu inactual. Voi vorbi despre *altceva*, voi răsfoi caiete de însemnări mai vechi, voi plonja în privat. Voi relua, intermitent, o serie începută în vechea *Dilemă*, sub titlul „Note, stări, zile“. Ne vom aduce astfel aminte, împreună, de un *alt imediat*, imediatul altor vremuri, sau imediatul netrecător al lucrurilor care contează cu adevărat. Obsesii, întrebări, lecturi, încercări de a ţine capul deasupra apei, de a rezista plictiselii „cu gîndiri şi cu imagini“...

6-7 aprilie 1977

Cînd pictorii Renaşterii descoperă perspectiva şi reuşesc să transforme spaţiul plat al unui tablou în iluzie a tridimensionalităţii, ingeniozitatea lor tehnică inaugurează o nouă experienţă a sufletului, fondatoare pentru modernitate. Geometria plană a imaginii medievale nu îngăduia decît mişcarea pe verticală: înălţarea şi căderea. Imaginea renascentistă face posibilă „fuga“ în adîncime. Se formulează, astfel, o insolită dinamică a libertăţii, cu toate mirajele şi riscurile ei. Poţi alerga frenetic în toate cele patru vînturi, dar poţi să devii, în egală măsură, o paradigmă a dezorientării. Descoperi ce înseamnă să n-ai limite, dar, deopotrivă, ce înseamnă să n-ai repere. Odată cu perspectiva, apare posibilitatea tatonării indefinite, a căutării fără ţintă, a pierderii de sine. Poţi evada spre zări nedeterminate, dar descoperi, totodată, ce înseamnă să fii *hăituit*. Prin modul ei de a fanda în real, Renaşterea aduce cu sine sensul *rătăcirii:* omul află ce i se poate întîmpla cînd rămîne singur cu libertatea sa, dinaintea unui orizont în care cerul şi pămîntul se pierd unul într-altul. Lumea se pregăteşte să trăiască haosul latent al geometriei.

21 aprilie 1977, Bonn

Un program de televiziune face portretul unei femei oarecare, gospodină tradiţională, devotată bărbatului şi copiilor ei, dar confiscată, într-o bună zi, de o nevroză inflexibilă: refuză să mai mănînce. Nu-şi abandonează cu nici un chip îndatoririle zilnice, dar posteşte. Ajunge la 32 de kilograme, sînt chemaţi tot soiul de medici, dar nici unul nu poate pune un diagnostic. „Pacienta“ e internată, în cele din urmă, într-o clinică de psihiatrie. În timpul internării scrie o carte cu titlul *Foamea de nebunie,* pe care o editură cunoscută o publică. Notorietatea de care se bucură brusc o aduce în faţa camerelor de luat vederi pentru un interviu. Ţine să vorbească acompaniindu-se la pian. Spune o mulţime de platitudini, cînd nu deraiază indescifrabil. Uneori, totuşi, recuperează spectaculos. Se citeşte, de pildă, un pasaj din carte: „Postul e spiritul meu, mîncatul e corpul meu“. Întrebare: „Cum v-aţi hotărît, în fond, să vă abţineţi de la mîncare?“. Răspuns: „Am vrut să văd, în sfîrşit, cine sînt“. „Vă socotiţi – sau v-aţi socotit în spital – un om bolnav?“ „Nu sînt nici bolnavă, nici sănătoasă. Sînt aşa cum sînt. Ca toată lumea.“ „Cum vă simţeaţi în raport cu medicii care vă tratau?“ „Îmi erau străini. Vroiau să mă vindece de ceva care le era, de fapt, necunoscut.“ E cea mai radicală definiţie a medicinii din cîte ştiu.

Aprilie 1979

Prînz de protocol, la Kremlin, pe vremea lui Stalin (după Milovan Djilas): icre negre, somon afumat, păstrăvi, castraveţi proaspeţi, vinete, şuncă afumată, friptură rece de porc, pateuri calde cu carne, brînzeturi tari, borş, grătar, şi, în final, prăjituri înalte de treizeci de centimetri şi fructe tropicale aşezate în vase enorme, a căror greutate îndoia mesele. Stalin bea vin roşu amestecat cu vodcă.

cu dilema la croitor

Este predispus ţăranul român, prin naştere, să fie pesedist? Dacă e aşa, cum va muri el?

Ţăranul se naşte liberal şi moare conservator. Un om care de dimineaţa pînă seara îşi exploatează mai nemilos decît Patriciu calul, vaca, oaia şi nevasta, dacă i-ar avea printre orătăniile din bătătură pe socialiştii Iliescu şi Năstase, fiţi siguri că pe unul l-ar tunde ca pe un berbec bătrîn, iar pe celălalt l-ar obliga să cotcodăcească şi să facă ouă lustruite.

Ca să poată ieşi din infernul ceapist, ţăranul român a fost obligat să opreasă într-o staţie cam lungă, ce-i drept: purgatoriul pesedist.

Nerozia scuipată la microfon de preşedintele nostru cu ocazia referendumului din primăvară – „Conştiinţa civică s-a mutat la sat“ – se va întoarce ca un bumerang în toamna asta exact în scăfîrlia celui ce a rostit-o, pecetluind trecerea în opoziţie a partidului cu ceafa groasă.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Un eşec meritoriu

„Ce făcuşi, ai fluierat în biserică!“ – mă întîmpină un coleg în curtea facultăţii, înainte chiar de a apuca să cobor din maşină. „Păi, ai fost împotriva liniei *Dilemei vechi*, ai fost singurul care nu te-ai aliniat“ – îmi mai explică el, văzîndu-mi nedumerirea.

De abia mă întorceam de pe un teren fără televizor, fără presă şi fără telefon, încît am crezut că s-a întîmplat ceva teribil, de care nu aveam cunoştinţă. Dar nu, nu se întîmplase nimic extra-ordinar. Pur şi simplu, aceasta era percepţia colegului meu – pe care aveam să o reîntîlnesc şi la mulţi alţii: dacă i-am citat pe Ion Bogdan Lefter şi pe Sorin Matei, înseamnă că l-am trădat pe Andrei Pleşu. „Dar *Dilema veche* a publicat texte întregi din ambii!“ – am mai încercat eu să aşez lucrurile la locul lor. „Hai, nu fă pe naivul!“ – mi s-a replicat prompt.

Şi eu, care pregătisem un buchet de flori pentru Simona Sora, coordonatoarea acestei teme, convins că iniţiativa ei (şi a revistei) va aşeza „cearta dintre intelectuali“ pe tărîmurile dialogului! Ei bine, nu! Tema „De ce se ceartă intelectualii“ pare să fi fost percepută mai departe ca o gîlceavă. Iar am fost naiv. Schimb aşadar recuzita: dragă Simona, *je t'ai apporté des bonbons!*...

Nu am de gînd, Doamne fereşte, să reiau eu, aici, această discuţie. Mai ales că nu sînt competent să o fac. Percepţia ei socială mă intrigă însă – şi despre aceasta aş dori să spun cîteva cuvinte, căci s-ar putea ca modul în care este percepută această problemă să fie în mare măsură responsabil de eşecul abordării ei.

Miopia epistemologică în cauză ar putea fi rezumată astfel: ceea ce este un set de judecăţi de existenţă despre o categorie socială este perceput ca un set de judecăţi de valoare despre persoane din această categorie. Să o luăm pe rînd.

În primul rînd, percepţia „empatică“ a *obiectului* analizei, intelectualul: adică e vorba despre *mine* şi cei asemenea mie, deduc majoritatea „intelectualilor“. Ei bine, nu! Nu despre *persoane* este vorba aici, ci despre *fenomene sociale*. Orice raportare *ad personam* este deci nulă şi neavenită (ceea ce nu înseamnă, însă, că anumite personalităţi nu pot fi abordate ca ilustrînd anumite fenomene sociale, ca mostre de „ideal-tipuri“).

Din această percepţie ego-centrică a *obiectului* derivă şi o percepţie auto-suficientă a *abordării*: dacă despre mine este vorba, cine ştie mai mult şi mai bine despre ce gîndesc şi simţesc eu şi cei asemenea mie decît mine? Competenţa este definită astfel ca introspecţie. Şi iată o mostră înduioşătoare a acestei percepţii: „Răspunsul oricărei minţi în stare să funcţioneze în coerenţă cu propriile *sale* premise“, ne spune domnul Ioan Buduca, revoltat de „falsa teorie“ a lui S.A.M., „este următorul: mintea *mea* nu este un efect al jocurilor de piaţă, ci al culturii *mele personale*, iar *cultura mea* personală nici ea nu este un efect al pieţei, ci al *capacităţii mele* de a metaboliza cu discernămînt idei (discriminînd adică, mereu, între Bine şi Rău – sublinierile mele, V.M.).“ Dacă totul este în *individ*, este un „talent“ personal pe care îl ai sau nu îl ai, atunci într-adevăr nu există nici o problemă *socială* a „intelectualului“. Mi-e teamă, însă, că atunci nu mai există nici societate...

Fără a se ajunge la această excelenţă a-conceptuală, viziunea competenţei introspective bîntuie multe minţi. Este ca şi cum un ţăran, fie el şi sclipitor, ar fi pretins că ştie mai multe despre satul românesc decît Gusti sau Stahl doar pentru că el acolo s-a născut şi a trăit şi are, deci, satul în sînge. Ei bine, discuţia despre intelectuali nu este cîtuşi de puţin de competenţa oricui se simte intelectual, după cum nici un ţăran nu este sociolog rural doar pentru că trăieşte în rural. Dacă *ce* analizăm este intelectualitatea ca fenomen social, atunci *cum* analizăm ţine de un limbaj conceptual (relativ) specializat. Şi doar în acest limbaj al ştiinţelor *sociale* poate fi abordată problema *socială* a intelectualităţii.

În sfîrşit, dacă discursul despre intelectuali este perceput ca referindu-se la mine şi cei asemenea mie, iar eu ştiu cel mai bine care e problema, atunci rezultă că orice discurs despre intelectuali diferit de convingerile mele introspective este fals şi are ceva cu mine. Şi cum orice discurs este şi un act de putere, înseamnă că un astfel de discurs este un abuz de autoritate din partea cuiva care vrea să mă distrugă sau să mă discrediteze – sau cel puţin să mă destabilizeze – pe mine personal şi pe cei asemenea mie. Fandacsia-i gata!

Partea mai perversă a acestui fenomen este că mulţi au nevoie de existenţa unor astfel de „autorităţi“ tocmai pentru a se putea legitima prin revolta împotriva lor. Schimbările de poziţie socială a intelectualului în lumea postmodernă, în general, şi în cea post-comunistă din România, în particular, au creat, se pare, mari probleme oedipiene intelectualilor noştri (şi, *in nuce*, dar cu energia vîrstei, studenţilor noştri): cine n-are tată, să-şi cumpere, ca să aibă pe cine ucide. Şi degeaba le spui, în asemenea cazuri, că nu vrei să fii tătucul nimănui, că îţi gîndeşti gîndurile tale şi îţi scrii cărţile tale cît poţi mai bine şi atît, căci prezumţia de despotism parental sau clanic te va însoţi fără a prinde tu de veste, cerînd satisfacţie publică. Iar publicul atît aşteaptă.

Dar nu atît „cearta“ ca atare este problema, cît inactualitatea ei. „Cearta“ nu face decît să mascheze refuzul sau imposibilitatea de a defini obiectul, abordarea şi rostul problemei sociale a intelectualităţii în actualitate, pentru a pune în scenă doar prezenţa personală într-un absolut inactual.

Nu cumva este şi o fugă narcisică de responsabilitate în acest caz?

ţinerea de minte

„Nu se poate scrie decît în două feluri. Ori ca Shakespeare, ori ca Cehov. Eu, dacă aş fi scriitor, aş scrie ca Shakespeare. Pe voi, vă sfătuiesc să scrieţi ca Cehov. Puteţi alege...“

(I.V. Stalin, în memoriile lui Ilya Ehrenburg)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

În marş spre bipartidism?

Spectaculosul plan „Stoica" de unificare a PD şi PNL are la bază ideea că sistemul politic din România se îndreaptă, sau ar trebui să o facă, spre două partide, unul de stînga, PSD, şi altul de dreapta, viitoarea formaţiune rezultată din fuziune. Această idee s-a transformat într-un truism. Dar nu este deloc clar de ce această evoluţie este inexorabilă pentru România.

Bipartidismul reprezintă mai degrabă excepţia decît regula. Şi asta pentru că interesele şi punctele de conflict împart societăţile în mai multe tabere. Lumea dihotomică este o construcţie mai degrabă artificială, un construct mental. Dimpotrivă, multipartidismul respectă clivajele naturale din societate, alegătorii se grupează conform identităţii şi grupurilor de care aparţin, rezultatele reflectă într-o mai mare măsură structura şi interesele societăţii. Apoi, mai multe partide cu scoruri convenabile construiesc majorităţile parlamentare. Este adevărat că aceste partide se aliază conform unor tradiţii implicite, aşa cum o fac partidele de dreapta-conservatoare-gaulliste în Franţa, aşa cum o fac liberalii cu creştin-democraţii şi social-democraţii cu verzii în Germania. Dar aceste alianţe post-electorale nu-i limitează pe alegători la două opţiuni, iar aceste sisteme politice nici nu dau semne că ar fi bolnave şi că s-ar îndrepta fatal spre bipartidism.

Departe de a fi forma perfectă de organizare politică, aşa cum s-a ajuns, nu se ştie de ce, să se creadă, bipartidismul este o situaţie de excepţie determinată de circumstanţe specifice. Modelul clasic de bipartidism este cel american, determinat de liniile flexibile ale stratificării electoratului de acolo. Aşa-zisa falie culturală democraţi-republicani (rolul religiei, valorile familiei, armele de foc, protecţia socială, votul hispanic şi cel al negrilor etc.) devine destul de ambiguă uneori şi nu ea menţine bipartidismul, dar sistemul electoral majoritar (cîştigătorul ia toate mandatele dintr-o circumscripţie) forţează politicienii să se aşeze de-a lungul acestui front.

Celălalt exemplu clasic de bipartidism este cel britanic. Aici rolul sistemului electoral este şi mai evident. Chiar în condiţiile în care al treilea partid este constant dezavantajat, liberal-democraţii rezistă, totuşi, şi încep să pună probleme conservatorilor. La alegerile locale şi la cele europene obţin mai multe mandate decît la cele naţionale, ceea ce arată că, de fapt, bipartidismul britanic este menţinut forţat doar de sistemul electoral. Ca să nu mai vorbim despre nou apărutele parlamente regionale, unde partide care nu au legătură cu clivajul majoritar laburişti-conservatori obţin scoruri importante, cum ar fi Partidul Naţional Scoţian.

În România societatea e eterogenă, cu particularităţi regionale, cu o masă rurală masivă şi nereprezentată de clivajul stînga-dreapta şi, mai ales, are un sistem electoral proporţional (care asigură reprezentare şi partidelor mici). Are, deci, toate condiţiile pentru a descuraja bipartidismul. Nimic nu susţine ideea că ar trebui să avem un sistem cu un partid de stînga şi unul de dreapta, decît credinţa iraţională că astfel se asigură stabilitatea şi ordinea, dublată de credinţa falsă că multipartidism egal dezordine.

Faptul că sistemul actual este dezechilibrat din cauza unui PSD masiv nu înseamnă că rezolvarea va fi găsită în bipartidism, ci mai degrabă prin coalizarea opoziţiei, ceea ce a şi început să realizeze Alianţa D.A. Dacă PSD se va sparge după conflictul Iliescu-Năstase, vom relua marşul istoric spre bipartidism, creînd artificial un partid de stînga care să se opună viitorului partid propus de Valeriu Stoica?

Alianţa catch all

Este clar că liberalii şi democraţii trebuie să mai lucreze la mecanismele comune de luare a deciziilor. Dar nu este limpede cum ar prelua un partid de dreapta voturile actualei Alianţe. Nu s-a dovedit că românii votează pe structura stînga-dreapta, votul este mult mai complex.

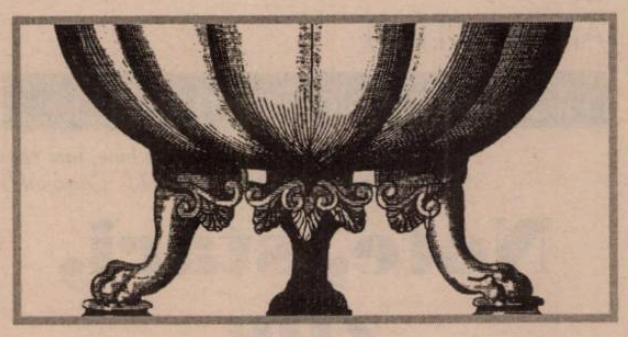

După ce clivajul comunişti-anticomunişti şi-a pierdut din relevanţă, structura opţiunilor este în curs de reaşezare. Dar nu se vor aşeza exclusiv pe axa stînga-dreapta, nu au de ce, şi multipartidismul se va menţine. Valeriu Stoica propune reducerea opţiunilor tocmai cînd Alianţa ar trebui să îşi menţină statutul de formaţiune care adună voturi din toate părţile *(catch all party*, în terminologia anglo-saxonă). Adică să atragă voturi dintr-o zonă largă, cu interese diverse, nu doar dinspre zona urban-educat, cea unde dreapta e votată din convingere. PNL nu se poate întoarce la statura de Partid al Alianţei Civice doar ca să-şi afirme intransigenţa de dreapta.

Nu este clar nici de ce PD, un partid cu conexiuni internaţionale de stînga, ar trebui să se deplaseze spre dreapta. Tendinţa liberalilor de a-şi trata de sus partenerii, convinşi de superioritatea lor ideologică, va reprezenta principalul ferment al divergenţelor în viitor.

presa despre...

Ceauşescu, preşedinte

„Sosit la La Paz, unul din cei mai cunoscuţi consultanţi politici americani este întîmpinat cu un umor neaşteptat de către noul şef al statului bolivian: «Bine aţi venit, Señor! Sînt Hugo Banzer Suárez, fost dictator; în prezent, preşedintele democratic ales al Boliviei». Nu mai sînt sigur că, de nu ar fi fost pus la zid cu o grabă de acum istorică şi ca urmare a unui simulacru de proces, Nicolae Ceauşescu nu ar fi redevenit preşedinte al României, de data aceasta prin alegeri libere şi corecte. A fost exact felul în care a revenit la putere Banzer: sătui de incompetenţa şi lăcomia «democraţilor» ce-i urmaseră lui Banzer la putere, bolivienii l-au readus pe dictator în palatul prezidenţial prin clasicul vot al nemulţumirii. Cum tot votul nemulţumirii l-a readus pe dl Ion Iliescu la Cotroceni, după eşecul CDR-ului de a administra ţara mai bine decît o făcuseră «structurile».

În vreme ce «oamenii de bine» continuă să stea pe tuşă, «ăilalţi» îşi văd de ale lor: premierul ne invită să-i numărăm ouăle cu abacul... La rîndul său, părintele «democraţiei originale» românesti şopteşte enervat presei că nu o priveşte ce se întîmplă la vîrful partidului de guvernămînt. Ba, există şi temeri că mandarinii opoziţiei – ce îşi zice, cu o autoironie de zile mari, Alianţa pentru Dreptate şi Adevăr – îşi ascut geluţii şi dinuţii pentru a mai tofăni şi patriciza ce a mai rămas de tenderit. În sfîrşit, sîntem ameninţaţi cu iminenta înviere din morţi a «României profunde». Pînă cînd acest miracol se va împlini, România rămîne uneori o nedumerire cu vedere la deltă, alteori – o tragedie cu ieşire la mare. Un somnabulism politic, social şi economic pentru care terapia întîrzie să apară." (Dorin Tudoran, *Jurnalul Naţional)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

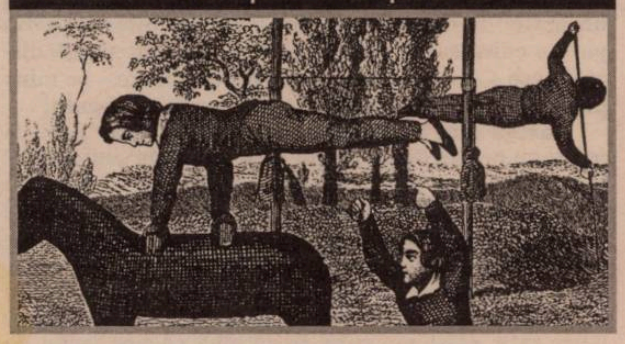

Taie şi taci

OK, sînt de acord că ştirea săptămînii trecute a avut un aer de ziar de doi *penny*, la sfîrşitul secolului trecut: un om a rămas fără penis, tăiat de un chirurg obosit, nebun sau poate pur şi simplu extrem de plictisit. Însă e ceva cu adevărat sordid în povestea asta, fără să aibă vreo conotaţie sexuală: nimeni nu l-a întrerupt. Şi acum nimeni nu ne spune de ce.

Să vă explic: în sală erau cel puţin patru inşi care se uitau în direcţia cîmpului operator. Aceşti oameni nu erau mecanici auto, ci lucrători cu experienţă în sistemul sanitar. Ştiau ce face chirurgul acolo. Ştiau c-a greşit cînd a tăiat prima oară. Ştiau sigur că omul s-a pierdut cînd a tăiat, nervos încă de vreo două-trei ori.

Ei bine, nici unul n-a intervenit. Nici unul n-a avut reacţia normală, omenească să-i dea peste mînă. Nu se făcea, înţelegeţi: dl conferenţiar nu putea fi contrazis, contrariat, inoportunat în timpul operaţiei. Liniştea lui e mai valoroasă decît viaţa unui pîrlit. Cu dl conferenţiar nu poţi fi decît respectuos de acord. Cultura sistemului presupune că el nu poate greşi, iar dacă pacientul pretinde altceva, aceeaşi cultură cere să-l acoperi. Pe medic, cu o perdea de ceaţă. Pe pacient, cu un cearşaf alb, în caz că greşeala e destul de gogonată încît să rezolve chiar ea problema unui eventual proces...

În cazul nostru, pacientul e singurul martor al acuzării. Cei din sală au susţinut (cel puţin pînă ce *Dilema veche* a intrat la tipar) că n-au văzut nimic. Unul nu se uita în direcţia aceea. Altul n-a văzut. Coincidenţă fericită: medicul Ciomu opera în ziua fatidică cu o echipă atent selecţionată de chiori, orbi şi autişti.

De fapt, ceea ce-a funcţionat cel mai bine în ziua aceea a fost legea tăcerii. E un instrument chirurgical pe care nu-l găseşti pe masa de operaţie, dar care face minuni după. Nu ştiu cînd s-a născut, dar am fost martor la majoratul ei, în timpul cazului Nica – acela în care presa a demonstrat că nişte cadre medicale sînt în stare să arunce un om în stradă şi să-l lase să moară acolo. A fost momentul în care între ziarişti şi medici s-a instalat o suspiciune extremă. Pentru prima oară după 50 de ani, o breaslă construită ca o biserică dedicată ei înseşi s-a întîlnit cu păgînii. Cu necredincioşii. Cu oameni pentru care medicul nu e neapărat Dumnezeu.

Sigur, şi jurnaliştii au partea lor de vină în acest conflict. Subiectele medicale sînt extrem de tentante: aproape toată lumea pricepe poveştile simpluţe de tipul *pacientul-vine-sănătos-pleacă-infirm-medicul-e-un-măcelar-să-fie-trimis-la-puşcărie!* În plus, lumea îi invidiază inerţial pe medici pentru averea lor, cu toate că nici unul n-a ajuns după revoluţie, doar profesînd medicina, în topul celor 300 de bogătaşi. Şi totuşi, există şi puncte de convergenţă între cele două tabere: mai e o meserie în care oamenii se acoperă unii pe alţiii cu aceeaşi solidaritate – tocmai cea de jurnalist.

Problema e pînă unde duci acest foarte frumos sentiment – şi mai ales care sînt priorităţile tale: comoditatea unui coleg sau viaţa distrusă a unui pacient? Sau vieţile altora, care vin la rînd la cuţit, pe masa de operaţie a unui om lăsat acolo tocmai de tăcerea colegilor?

Sigur, tăcerea e şi ea un mecanism de protecţie în faţa neînţelegerii oamenilor. La un mort din culpă sînt probabil 1.000 din cauze biologice. Iar măcar cîteva familii din această mie vin furioase să spargă geamuri şi să ceară bani, tocmai pentru că nu pricep nimic din medicină. Şi, de teamă să nu deschidă cutia cu viermi mici şi procese mari, tăcerea acoperă generoasă toate cazurile. Cele mai fericite sînt, probabil, companiile de asigurări de malpraxis: iau o grămadă de bani de la medici şi rareori plătesc vreunui pacient ceva.

În cazul chirurgului-secerător, experienţa de gazetar a fost dezamăgitoare: colegii n-au vrut să-l descrie, psihiatrii n-au vrut să vorbească despre unul de-al lor. Chiar şi acest modest articol e scris cu mai multe riscuri (de a nu mai fi vreodată operat undeva) şi împotriva opiniilor ferme ale medicului cu care autorul se întîmplă să fie însurat... Dar despre asta, cum spune şi promo-ul, în ediţia de mîine!

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

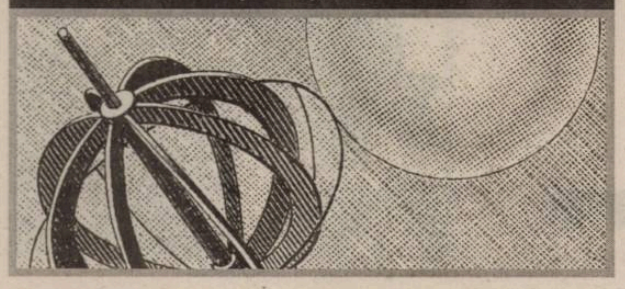

Regula jocului

În iunie, preşedintele Rusiei, Vladimir Putin, spunea că „guvernul nu are nici un interes să vadă falimentul Iukos". Iukos este cea mai mare companie de petrol din Rusia, cumpărată de la stat în 1995 de către Mihail Hodorkovski, pentru 350 de milioane de dolari. În ianuarie 2003, compania avea o valoare estimată de 30 de miliarde de dolari. Inginerul chimist din fruntea ei devenise unul dintre cele mai importante personaje ale Rusiei. A luptat să plătească mai puţine impozite, într-o dezbatere televizată, l-a contrazis pe Putin afirmînd că proporţiile corupţiei sînt de natură să neliniştească şi l-a invitat să se debaraseze de „personajele odioase" din anturajul său. Avea propriul său ziar anti-Kremlin, a presat guvernul să cedeze construcţia conductelor de petrol, a ameninţat că va vinde imperiul său petrolier americanilor şi n-a făcut un secret din ambiţiile lui politice: se spunea că, în 2008, va candida contra lui Putin. „Încercase deja să coaguleze în jurul lui un număr de deputaţi din Duma, militînd pentru constituirea unei coaliţii liberale", explică un diplomat de la Moscova, citat de ziarul britanic *The Independent*. „Devenise o persoană atotputernică şi nu strălucea prin discreţie", adaugă acelaşi.

În iulie 2003 Platon Lebedev, mîna sa dreaptă de la Iukos, a fost arestat sub acuzaţia de deturnare de fonduri publice şi se deschidea ancheta pentru evaziune fiscală. Spre deosebire de ceilalţi oameni foarte bogaţi din Rusia care, ameninţaţi de putere, s-au exilat, Hodorkovski rămîne pe loc. Îşi închipuia că statura lui de magnat va descuraja acţiunile în forţă, că va fi susţinut de puternicii lui parteneri străini, dar n-a fost aşa. Pe 25 octombrie a fost arestat şi, probabil, fără nici o legătură, pe 7 decembrie alegerile au redus substanţial ponderea liberalilor şi a democraţilor în Duma.

Investitorii străini sînt foarte interesaţi de desfăşurarea anchetei şi de proces. Independenţa justiţiei e o ficţiune, intenţiile Kremlinului sînt misterioase: poate fi vorba despre o luptă dintre doi oameni, unul s-a crezut puternic şi celălalt este, într-adevăr, sau se încearcă o renaţionalizare a bogăţiilor şi a industriei prelucrătoare, sau se doreşte redistribuirea profiturilor de pe urma marelui jaf al privatizărilor. Declaraţia lui Putin părea să încline spre această ultimă ipoteză, ceea ce era de natură să-i liniştească pe ceilalţi oameni foarte bogaţi din Rusia, persoane care, spre deosebire de Hodorkovski, îşi cunosc lungul nasului. I se reproşează acestuia că a încălcat regula, stabilită de Putin, cînd a venit la putere: „vedeţi-vă de treburile voastre şi nu vă amestecaţi în treburile mele". Dar şi Putin încalcă regula prin care privatizările din deceniul nouă erau inatacabile. Defectul tuturor aceste acuzaţii implicite sau explicite este că regulile, în mod normal, stabilite de la început şi cunoscute de toţi jucătorii, se schimbă cînd vor arbitrii, iar cînd treburile se încurcă de tot, arbitrii bagă jucătorii la puşcărie şi dau şuturi în minge în locul lor.

Economistul şef al Băncii Mondiale de la Moscova, Kristof Ruehl, spune că „Dacă e vorba de o renaţionalizare parţială, efectul va fi nefast. Toate studiile arată că, în Rusia, întreprinderile de stat sînt mai puţin performante decît cele private" *(Le Monde*, 9 iulie 2004). Statutul proprietăţii va rămîne aleatoriu, decis de puternicii zilei. Nu e o premisă încurajatoare pentru investitori.

La prima înfăţişare, Hodorkovski nu s-a referit deloc la eventualul substrat politic al procesului, ci a încercat să demonstreze că e la zi cu plata impozitelor. Mandatul de arestare a fost prelungit pînă la 29 iulie. Între timp, statul rus a descoperit că nu are suficiente fonduri pentru întreţinerea celor 7.000 de monumente istorice înregistrate la Sankt Petersburg. Se încearcă modificarea legislaţiei în aşa fel încît să poată fi vîndute oamenilor bogaţi, amatori să reconstruiască şi să locuiască în palatele acum în ruină. „Le vor pune jacuzzi şi ustensile pentru *barbecue*", se tem iubitorii tradiţiilor (ţariste şi comuniste la un loc). Din celula sa din închisoarea moscovită, Hodorkovski nu figurează pe lista cumpărătorilor.

globul cubic

Onoruri

Guvernul britanic acordă medalii şi ordine de două ori pe an. O comisie parlamentară critică felul cum sînt atribuite: „Sistemul de onoruri e anacronic, cu arome vechi din lumea Imperiului, împărţită în clase. Nu e corect: titlurile cele mai excentrice şi cele mai invidiate sînt monopolizate de funcţionarii publici în vîrstă şi de diplomaţi. Însuşi sistemul e corupt: oficialităţile tind să se gratuleze reciproc cu medalii, iar prim-miniştrii le folosesc ca recompensă pentru donatori, pentru felurite slugi şi oameni care le fac servicii.

Poziţia critică a comisiei este absolut corectă. Dar nu e un argument pentru reforma sistemului, aşa cum se cere. Dimpotrivă, avocaţii justiţiei sociale şi ai reformei politice ar trebui să ceară conservarea sistemului exact în starea de acum, sau – dacă e posibil – să-l transforme într-unul şi mai complex şi mai irelevant.

O privire rapidă pe glob ne sugerează că decoraţiile fanteziste sînt, practic, universale. Onorurile din sistem, oricît de bizare şi anacronice, sînt, aşa cum susţin antropologii, „funcţionale", ceea ce înseamnă că sînt esenţiale pentru funcţionarea fără accidente a tuturor regimurilor, fie ele conservatoare sau progresiste. Guy Stair Sainty redactează noua ediţie a cărţii *Burke's Peerage and Gentry* şi susţine că regimurile revoluţionare tind să desfiinţeze vechile sisteme de onoruri, iar apoi, pe tăcute, creează altele, la fel de complicate şi ierarhizate. În Portugalia, au fost reconfirmate vechile onoruri. În naţiile care rezistă tentaţiei (Irlanda şi Suedia sînt singurele exemple europene), cetăţenii lor proeminenţi, cum e „Sir" Bob Geldof, se străduiesc intens să ia onoruri de peste mări. Titlurile ridicole (cele mai dorite sînt şi cele mai caraghioase, aşa cum e *Ordinul Elefantului* în Danemarca sau *Lîna de Aur* în Spania) nu recompensează meritele. Dar nu are importanţă, fiindcă meritele se recompensează, în general, prin procedeul numit bani sau prin chestii cum ar fi premiile Nobel. Decoraţiile îi încurajează pe oamenii din anumite profesii selecte să lucreze pentru mai puţini bani decît ar putea cere. E util: dacă funcţionarii publici şi militarii nu şi-ar mai dori acele bucăţele de email cu panglici, ar fi în stare să ceară bani, ceea ce ar fi penibil pentru contribuabil". *(The Economist*, 17 iulie 2004) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

„Europa" noastră

De curînd, am fost solicitat de un prestigios ONG local să elaborez un raport despre felul în care candidaţii la recentele alegeri locale au folosit „Europa" în mesajele lor electorale. Scopul raportului a fost, pe de o parte, acela de a măsura europenitatea candidaţilor şi ataşamentul lor la modelul european de dezvoltare, dar şi acela de a vedea ce a ajuns „Europa" să însemne în confruntarea electorală românească din 2004.

Ca în mai toate cazurile cînd te apleci asupra unei teme, se deschid spaţii colaterale cel puţin la fel de interesante. Am studiat sursele de informaţie puse la dispoziţie cu profesionalism de cei care mi-au comandat raportul şi nu mi-am putut reprima curiozitatea de a vedea discursul despre „Europa" al elitei noastre politice în perspectivă mai largă. Veţi spune că nu putem avea o perspectivă prea largă, pentru că despre „Europa" se vorbeşte la noi doar de 14 ani şi, mai serios, despre Uniunea Europeană, cam de 10 ani. Greşiţi. Matricea profundă a dezbaterii asupra „Europei" a fost fixată în mentalul dîmboviţean cu mai bine de 120 de ani în urmă, în urma unei dezbateri memorabile.

Ne aflăm în anul de graţie 1883, în sala cea mare a pretoriului primăriei, care era „un fel de exagon" (ah, Franţa!) din care se vedeau trei laturi. Dl Tache Farfuridi, avocat şi lider politic, membru în diverse comitete şi comiţii, rostea un discurs politic glorios, care va rămîne memorabil, sfidînd secolele şi rău-voitorii. Printre altele, domnia-sa sublinia rolul major al Europei în dinamica istorică a societăţii noastre, arătînd că Europa este în continuare cu ochii pe noi şi că, orişicît, Europa a fost forţată de noi „să vie şi să recunoască", căci, ştiam şi atunci ca şi acum, de Europa „depandă". În continuare, dl Farfuridi a lansat, ca un lider politic român adevărat, vorbe măreţe: „Da! Progres! Progres fără conservaţiune, cînd vedem bine că Europa...", dar istoria nu a mai putut auzi continuarea pentru că, din asistenţă, dl Farfuridi a fost întrerupt brutal, lătrător. Dl Nae Caţavencu, avocat, director-proprietar al ziarului „Răcnetul Carpaţilor", prezident-fondator al Societăţii Enciclopedice-Cooperative „Aurora Economică Română" şi, la dorinţa electoratului, candidat, a răspuns magistral dlui Farfuridi: „Nu voi, stimabile, să ştiu de Europa dumitale, eu voi să ştiu de România mea şi numai de România. Progresul, stimabile, progresul... În zadar veniţi cu gogoriţe, cu invenţiuni antipatriotice, cu Europa, ca să amăgiţi opinia publică." Şi, mai apoi: „Să-şi vază de trebile ei Europa. Noi ne amestecăm în trebile ei? Nu... N-are, prin urmare, dreptul să se amestece într-ale noastre." Nu e greu de dedus pentru cei cît de cît familiarizaţi cu politica românească din 2004, că dl Caţavencu era în opoziţie şi dl Farfuridi era la putere. Acesta este cadrul din care dezbaterea asupra „Europei" nu a mai ieşit pentru următorul secol şi ceva. Vorba poetului, „la trecutu-ţi mare, mare viitor!".

În vremurile noastre, fostul secretar de stat american Madeleine Albright spunea că, pentru a înţelege Europa, trebuie să fii sau geniu, sau francez. Doamna Albright habar nu avea că, pe lîngă genii şi francezi, mai există o specie care ştie cum e cu Europa: noi! Iată, de pildă, un candidat care anunţă poporul că el singur va face din urbea la a cărei conducere candidează o urbe europeană, pentru că el va semaforiza traficul, va construi locuinţe sociale şi va face spaţii verzi în intravilan. Sau un alt candidat, care va europeniza capitala ţării pentru că o va face port la Marea Neagră. Sau celălalt candidat, care promite că, odată ajuns primar, va oferi locuitorilor salarii europene – ei, da, ce-ar fi Europa fără salarii europene?

Dar Europa nu e numai atît. În dulcele Ardeal, un candidat transmite oponentului său care se ţine de malversaţiuni că îl va reclama la „Europa" şi vede el. Oponentul răspunde în aceeaşi zi, printr-un comunicat abil redactat de băieţii lui, zişi *„staff* de campanie", spunînd că el va fi cel care va reclama mai întîi la „Europa", pentru că malversaţiunile şi murdăriile vin exact din tabăra acuzatorului. Cine zice, ăla e – o lecţie pe care „Europa" ne-a dat-o de atîtea ori.

Dar campania aceasta electorală a avut şi momentele ei solemne, menite să impresioneze electorul, mai mult sau mai puţin turmentat, în funcţie de bugetul primăriei. „europa" a venit la noi. Un candidat, european pînă în măduva oaselor, s-a plimbat, printre blocuri şi şantiere, la braţ cu un lider politic european care, la capătul plimbării, vizibil emoţionat de perspectivele europene ale oraşului, a anunţat că îl sprijină în cursa pentru primărie. Cam în acelaşi timp, un alt partid, cam palid altfel, a primit în vizită un alt European, care a anunţat că numai gazdele lui au cheia paradisului european. Vedem bine, după atîta amar de vreme, „Europa" nu şi-a întors ochii de la noi. „Europa", în generozitatea ei, nu a venit doar la candidaţi. În toate colţurile ţării, poporul s-a putut bucura de serbări, chermeze, concerte, caravane şi alte atracţii gregare, toate sub semn şi steag european.

Am avut parte şi de emoţii. Cînd guvernul a aruncat în

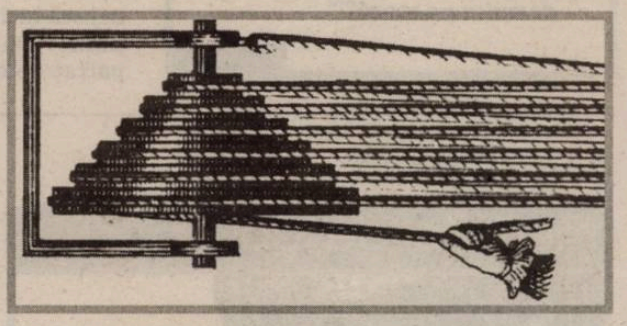

lupta electorală doi dintre miniştrii săi de vază, unul mai european decît altul, opoziţia a reacţionat imediat: miniştrii aceia au fost luaţi de la treburile lor europene şi acum România riscă să întîrzie cu negocierea capitolelor în vederea integrării europene. Inacceptabil, desigur. Miniştrii au pierdut alegerile şi s-au putut întoarce destul de repede la misiunea lor istorică. Negocierile cu „Europa" continuă. Ca întotdeauna.

P.S. Raportul care mi-a provocat inspiraţiunea pentru acest articol s-a bazat, printre altele, pe un chestionar pe care l-am adresat cîtorva candidaţi. Prima întrebare a fost: „Vă consideraţi un primar european?". Ştiu că nu vă surprind – absolut toţi candidaţii au răspuns, da. Popor european, 100%.

ready made

„De asemenea în această Transilvanie se află munţi de ceară neagră care picură din piatră şi apoi se întăreşte ca răşina arborilor. Mirosul său e foarte asemănător cu cel al păcurii. Se fac lumînări de ceară, şi ard foarte bine. Am crezut că această ceară este chiar «pisasfalt», felul acela de bitum despre care vorbeşte Dioscoride, dar un lucru mă îndeamnă acuma să cred că nu este, căci această ceară neagră picură din piatră şi se întăreşte acolo ca răşina pe arbore şi nu curge în chip de izvor sau rîu ca pisasfaltul. Dar chiar dacă nu este pisasfalt sînt absolut încredinţat că este un fel de bitum; vă trimit cîteva bucăţi mici. Iar între Ungaria şi Transilvania este – n-aş zice un izvor dar mai degrabă – o cisternă de apă rece care se aseamănă cu vinul. Eu am băut o jumătate de pahar. Mi s-a părut <a fi> un vin bun, ales, şi mi s-au suit la cap fumuri de beţie."

(Francesco Massaro, în *Călători străini despre Ţările Române,* vol. I, Editura Ştiinţifică, 1968)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Greutatea specifică

„Și eu, zicea calfa,
m-aș vrea-n *starea alpha*,
sub aripa grației, —
sustras gravitației
și legilor sale,
adică dizgrației
universale
căreia i-s,
precum toată hoarda
umană, un rob
ce-i simte ocara
pînă și-n vis...“

I-am zis ce a zis,
cîndva, Max Jacob,
p(r)o(f)et din Paris,
adică: „Sări coarda
cînd cobori scara, —
picioarele tale
n-o vor atinge.“

La care, mi-a zis
cu glas tot mai tare:
„Domnule, care
mă iei drept o minge,
asta-i altă ocară:
coarda, eu, n-o suport
nici în sala de sport,
darmite pe scară?!“

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cum e să fugi cu cifre în spinare

(Petru Nica sîntem toţi!)

Povestea, parcă smulsă din gura unei Şeherezade duse cu pluta, a celor trei (deocamdată) băieţi care au pus la cale jaful celor 100 de miliarde de lei mi se pare a fi drama unei naţiuni. Să fie veselul Nica, durduliul Velescu şi umbrosul Paven pasibili de topire în noi toţi?

Eu cred că da. Să premeditezi furtul a 3 milioane de dolari nu este, pînă la urmă, mare scofală – în ultimul deceniu au făcut-o mai mulţi, şi iată că pe ei nu-i trînteşte nimeni cu burta la pămînt şi nu le pune cătuşe. Să împrăştii suma prin toate cotloanele iarăşi nu este ceva ieşit din comun. Nu vi s-a întîmplat să scoateţi prin iunie un sacou de vară din dulap şi să găsiţi în buzunar vreo sută, două de mii uitate acolo din toamna trecută? Nu vi s-a întîmplat să daţi soţiei o cămaşă şi ea s-o bage în maşina de spălat cu tot cu biletul de tramvai compostat şi cu hîrtia de 50 de mii din buzunarul de la piept?

Apoi, se mai pune în cîrca celor trei că au dat cadou de nuntă, surorii unuia dintre ei, suma de un miliard de lei. Ce să spun! Adică să ai o sută împărţit la trei miliarde pe mînă şi să nu dai şi rudelor directe un miliard la nuntă – cine a mai pomenit aşa ceva?! Oare în aşa hal s-a pervertit societatea românească încît familia să nu mai însemne nimic? Oare atît de mult ne-am depărtat de obiceiurile noastre străbune (nunţi, botezuri, parastase), atît de mult ne-au smintit *halouinurile* lor? Dacă aş fi avocatul lui Nica, aş da vina pe pedofilii occidentali şi pe complicii lor de la Bruxelles: numai ei pot avea ceva împotriva nunţii cu acte-n regulă şi cu dar!

Ei da, dle Isărescu, trebuie să o spunem clar, sînteţi şi dvs. vinovat pentru prinderea acestor ameţiţi! Nica *& friends* au fost victimele uriaşei mase monetare ce zburdă pe piaţă! Şaisprezece genţi de voiaj pline cu teancuri de bani – cum e posibil să fugi cu aşa ceva? Orice om care a purtat spre şcoală şi înapoi un ghiozdan cu manuale şi caiete în care a mai îndesat şi vreo trei cărţi de la bibliotecă ştie ce grea e hîrtia pusă în vrac! Cred că nici dl Theodorescu, care-i ditai ministru şi are un întreg aparat la dispoziţie, nu ar putea fugi cu şaisprezece genţi de cărţi după dînsul! De-asta mai cred că băncile noastre poartă o bună parte de vină pentru cele întîmplate: datorită circuitului bancar greoi, firmele fac tranzacţii *cash*, cu sume mari, pe care agenţi de securitate precum Nica sînt obligaţi să le culeagă de te miri unde.

Şi, atenţie: aceşti oameni nu au avut un cec de 3 milioane de dolari de băgat în bancă, ci au trebuit să alerge cu sacoşele pline cu teancuri de lei, ca nişte căpiaţi, prin acest Bucureşti prăfos şi încins, în care vara dacă nu e soare e vijelie! Cine nu ştie ce înseamnă să conduci o maşină prin Bucureşti, să cauţi străzi obscure, să ocoleşti gropi, să înjuri la fiecare intersecţie şi – mai ales – să nu ai niciodată unde parca? Vă daţi seama în ce stres infernal a fost comandoul Nica în vremea cît s-a aflat la volan?

Şi mai spun ceva: voi, birocraţi din toate oficiile statului, cum de nu plecaţi privirea în pămînt? Voi, profesionişti ai tergiversării ce ne alergaţi ca pe hoţii de cai pentru o ştampilă pe o singură hîrtie care de multe ori nu valorează nimic, cum de nu păliţi în faţa acestor amatori care au fost obligaţi să facă jonglerii cu 200 de mii de hîrtii de cîte 500 de mii?

În plus, gîndiţi-vă: o sută de miliarde înseamnă vreo 12 cifre. Eu, recunosc, nu ştiu nici numărul de telefon de la redacţie – şi ăsta are numai 7 cifre, şi alea dispuse total ilogic, de parcă le-ar fi scos a.l.ş. din pălăria lui albă. Şi atunci cum să fugi cu 12 cifre în minte sau în spate? Ce, sîntem toţi olimpici (la matematică)? Să nu uităm, apoi, cu ce cifre au avut de-a face aceste trei victime ale Băncii Naţionale: un 1 urmat de unsprezece zerouri! E clar – aici e vina guvernelor succesive, de după '89! Dacă inflaţia ar fi fost strunită în limite rezonabile şi dacă leul greu ar fi fost o realitate, vă daţi seama că şi viaţa acestor băieţi ar fi alta.

Ca şi a noastră. *Q.e.d.*

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Cristina din Tiraspol

Ce ştim despre Tiraspol? E în Transnistria, adică dincolo de Nistru. Se mai adaugă Igor Smirnov, Armata a 14-a, războiul, cazacii, deportările etc. Prea puţini ştiu istoria complicată şi controversată a regiunii. De fapt nici nu se prea străduieşte nimeni să scoată la lumină detaliile necesare pentru a înţelege frustrările locale, structura etnică, speranţele şi disperările celor din Tiraspol şi orăşelele acestui aşa-zis stat, nerecunoscut oficial de nimeni. Mă rog, Kremlinul pare cît se poate de interesat în păstrarea unui spaţiu de insecuritate profitabilă! Aici, istoria oferă doar complemente utilitare la teoriile părţilor interesate. La fel ca şi în alte locuri dominate de orgolii şi temeri, cum să le zic, geo-politice.

Tiraspolul pe care l-am văzut eu, la mijlocul anilor '90, părea un oraş închis, supus unui asediu misterios. Mi-a părut oarecum familiar de la bun început – blocuri modeste, străzi desfundate şi clădiri oficiale ce se pretindeau moderne. Curat, dar sărăcăcios. Asemeni multora din oraşele României supuse alchimiei comuniste. Dar pe străzile Tiraspolului patrulau militari cu tunsori americane şi armament sovietic, precum şi cazaci înarmaţi pînă în dinţi. La apariţia lor, locuitorii se dădeau la o parte şi tăceau precauţi. Din loc în loc – statui ale ostaşului sovietic, tancuri înălţate pe socluri şi steme ale URSS. Multe uzine. Tăbliţe care avertizau în rusă asupra unor interdicţii drastice. Telefoanele publice erau însă gratuite. În centru – palatul administrativ care găzduia preşedinţia, parlamentul şi guvernul, într-o unitate ce nu lăsa multe iluzii despre „democraţia“ auto-guvernării transnistriote. În faţa palatului – statuia marelui Lenin, idol peren şi atoateştiutor.

Am vizitat atunci şcoala românească, conduşi de un director care ne povestea cu resemnare lucruri aproape incredibile. Şcoala nu era finanţată de stat, deşi era perfect legală. Părinţii care voiau ca băieţii şi fetele lor să vorbească româneşte se uniseră într-o asociaţie care cumpăra (din puţinii bani personali) mobilier, lemne de foc, manuale (cel mai adesea disparate, nici Chişinăul, nici Bucureştiul nu păreau a şti de românii transnistreni). Adesea, persoane neidentificabile îi spărgeau geamurile, îi incendiau gardul, îi băteau pe copii. Adunaţi într-o sală de clasă cu portretele lui Eminescu şi Creangă, am stat de vorbă cu elevii. Era o atmosferă îngheţată, ne-am gîndit că se sfiesc, poate nu stăpîneau limba suficient de bine, poate se temeau să-şi descarce sufletele în faţa unor străini veniţi tocmai din Anglia, la bordul unui autobuz etajat. Şi totuşi, cînd Traian Ungureanu şi-a îndreptat microfonul către fata din banca a doua, s-a întîmplat miracolul. Pe fată o chema Cristina (nu Tania şi nici Marusia), era în clasa a şasea, avea părul în două codiţe şi o încrîncenare senină, proprie copiilor obligaţi să se maturizeze prea repede. Ne-a vorbit într-o românească perfectă, fără urmă de accentul pe care aveam să-l întîlnim ulterior în Basarabia.

Vorbea calm, fără emoţii vizibile. A început să descrie, punct cu punct, tracasările la care era supusă comunitatea românilor din Tiraspol şi Transnistria. Mai exact, comunitatea românilor care voiau să trăiască şi să vorbească în limba maternă. Vorbea liber, nu părea emoţionată, nu avea naivitatea sau ezitările pe care le-am socoti normale la un copil de 12-13 ani. Ne-a vorbit despre manualele ascunse cu grijă, despre cele cîteva romane româneşti pe care le treceau de la unul la altul pînă cînd le cădeau paginile, despre violenţele „rusofonilor“ care îi acuzau pe copii că ar fi uneltele „fasciştilor“ din România, despre infamantele semne cu vopsea care apăreau peste noapte pe zidurile şcolii. A încheiat brusc. Nici ea, nici colegii ei nu ne-au cerut nimic.

Cristina ar trebui să aibă azi vreo 22 de ani. Nu ştiu ce s-o mai fi întîmplat cu ea. O fi renunţat la cele două codiţe? Dar la paginile decolorate pe care se înşiră cuvinte româneşti? Zilele trecute, oamenii lui Smirnov au închis definitiv şcoala cu predare în limba română. Guvernul de la Bucureşti tace, cu discreţie diplomatică.

HUMANITAS H
bunul gust al libertăţii

În oglindă

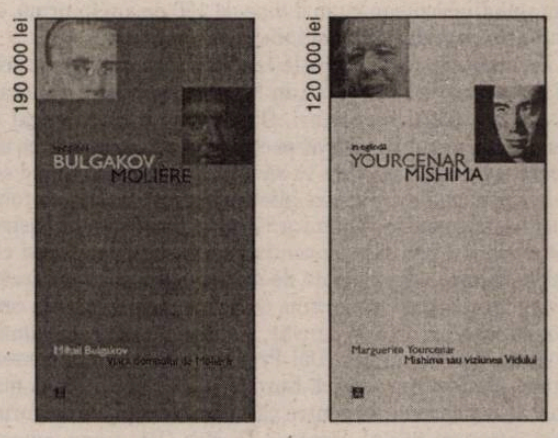

MIHAIL BULGAKOV
Viaţa domnului de Molière

MARGUERITE YOURCENAR
Mishima sau viziunea vidului

*Texte şi opinii de: Traian BĂDULESCU (jurnalist) ● Mihaela DRAGOMIR (director Ella Turism) ● Doina GRIGORAŞ (studentă) ● Fulvia MEIROŞU (jurnalistă) ● Adina ROSETTI ● Constantin RUDNIŢCHI (jurnalist) ● Marilena STOIAN (preşedinte ANTREC) ● Victor STOICA (student) ● **Coordonatoarea temei:** Iaromira POPOVICI*

DILEMA VECHE

Turist prin ţara ta

O etapă cu potenţial

Ce s-a mai schimbat de la mai vechile numere despre turism încoace? Cred că am depăşit faza, caracteristică începutului anilor '90, în care clientul, în voia capricioasă a personalului hotelier, nu putea decît să se plîngă disperat de igrasia din cameră, apa care curge şi porţiile de mîncare mici şi alterate. Poate că mai există şi condiţii de felul acela (aproape generalizate în vremurile de tristă amintire, pe care vrem să le uităm), în cazul hotelurilor nerenovate şi al biletelor ieftine, dar cred, totuşi, că acum problemele se pun în mod diferit. Clientul structurilor turistice se apropie, tot mai mult, de postura „stăpînul nostru", măcar prin faptul că ştie mai bine ce şi cum să ceară şi, dacă nu-i convine ceva, ştie ce şi unde să se plîngă.

Dar nu din stricta perspectivă a consumatorului ne-am propus să abordăm turismul în acest număr, ci privit mai larg, ca fenomen să-i zicem naţional. Ne referim aici la turismul intern, din România. După statistici, numărul de turişti, atît interni cît şi externi, din ultimii ani a scăzut destul de mult. Pe de altă parte, privatizarea principalelor structuri turistice s-a produs şi aşteptăm transformări şi profituri vizibile. Paralel cu dezvoltarea complexelor hoteliere a reuşit să înflorească, în ultimii ani, şi o reţea de pensiuni rurale şi agroturistice, iniţiative private lăudabile şi posibile promotoare ale unui nou tip de turism: ecologic, şi cu respect pentru mediul înconjurător, pe care nu-şi propune să-l epuizeze, ci să-l conserve. Dar şi cultural, într-o accepţie lărgită, care să includă cunoaşterea vestigiilor din zonele înconjurătoare, dar şi programe de divertisment care să-ţi împărtăşească, implicit, din spiritul locului.

Despre posibilitatea promovării unui asemenea tip de turism în România, o ţară cu potenţial, în opinia specialiştilor, se poate discuta. Şi despre trecerea la o nouă etapă şi în ceea ce-l priveşte pe consumator, care, pe lîngă camera confortabilă, toaleta curată şi mersul la plajă, să-şi dezvolte o curiozitate, să-i spunem turistică, pentru explorări şi descoperiri. ***(I. P.)***

Constantin RUDNIŢCHI

Tablou cu natură moartă

Unul dintre cele mai false mituri care au circulat după anul 1989 a fost acela că România este o ţară cu un important potenţial turistic. Acest mit s-a clădit pe binecunoscutele fraze: „avem o ţară frumoasă, avem şi munţi, şi litoral, şi Deltă". Geografic vorbind, România este îndreptăţită să spună că ar putea avea un cuvînt de spus în această zonă a Europei. Doar geografic, pentru că României i-au lipsit trei elemente esenţiale pentru a-şi putea împlini vocaţia turistică: investiţiile serioase, serviciile de nivel occidental şi promovarea produselor turistice pe pieţele externe.

Turismul românesc nu a avut investiţii semnificative pentru că privatizarea a întîrziat ani de zile. Mult timp a fost aplicat nefericitul experiment numit locaţie de gestiune. O metodă prin care hotelul nu era nici al statului, nici al gestionarului. Cei care au luat activele în locaţie nu au făcut decît să vopsească gardul, să jumulească turiştii şi să aştepte privatizarea reală. Hotelurile nu au fost văzute decît ca nişte maşini de bani. Privatizarea rapidă din epoca Agathon a venit prea tîrziu. Hotelurile sau vilele erau deja într-o stare jalnică, fapt care a făcut ca preţul de vînzare să fie extrem de mic, iar cumpărătorii să amîne pe termen nelimitat investiţiile. Un fapt ar trebui remarcat. Oricît de prost a mers turismul românesc, acesta a avut o calitate indiscutabilă. Hotelurile au fost totdeauna o bună sursă de bani gheaţă. Într-o economie roasă de arierate (plăţi întîrziate), industria turistică a avut un mare privilegiu: cei care consumau serviciile plăteau cu banul jos. În felul acesta, hotelurile au devenit o bună sursă pentru capitalizarea altor afaceri. Aşa se explică şi faptul pentru care multă vreme era la modă să ai un hotel, sau mai multe. Oameni de afaceri mai mari sau mai mici, fotbalişti şi o parte din lumea interlopă au avut sau mai au un hotel, o pensiune ori un bar în staţiunile turistice. Puţini dintre aceştia au reinvestit în turism banii cîştigaţi într-un sezon.

Cei care au investit serios pe litoral nu au motive de fericire. Litoralul românesc arată ca un amestec ciudat. Un amestec de perle cu fecale. Degeaba există cîteva hoteluri de patru sau cinci stele, dacă clienţii acestora se bronzează pe o plajă plină de cîrciumi la care urlă manele, pe o plajă bătută în lung şi în lat de ţigani care vînd fructe, porumb fiert, ţigări şi altele, adică pe o plajă în care trebuie să fii cu ochii pe cearşaf atunci cînd intri în apă, ca să nu se evapore portofelul.

Problema turismului românesc a fost aceea a dezvoltării sale haotice. S-au construit hoteluri care arată de nivel occidental. Ele riscă, însă, să fie sufocate de prostul-gust şi mizeria care există de jur-împrejur.

Oricît de frumoase ar fi peisajele munţilor din România, oricît de mult soare ar fi pe litoral, turistul are nevoie de servicii. Intră în restaurant să mănînce, se duce la discotecă, iese la o terasă, face o plimbare cu hidrobicicleta. Acesta este aşa-numitul pachet de servicii. Ele sînt cele care pot seduce sau alunga un turist. Serviciile sînt cele care vor convinge turistul să vină şi anul viitor. Ani de zile, serviciile din România au fost catastrofale. Chelnerii erau plictisiţi şi umflau notele de plată, recepţionerii luau bani negri pe sub tejghea, iar discotecile serveau băuturi „botezate".

România nu a mai avut, în ultimii ani, şcoli serioase care să alimenteze cu personal serviciile turistice. Meseria de chelner a continuat să fie un fel de „tun" de vară dat de tot felul de neaveniţi, iar ghizi cu har şi cunoştinţe temeinice sînt adevărate „păsări rare". Cei mai mulţi şefi de hotel şi-au păstrat apucăturile de pe vremea lui Ceauşescu. Meseria de chelner şi-a pierdut nobleţea din perioada interbelică, păstrînd în schimb proastele obiceiuri comuniste.

În plus, serviciile turistice au suferit de o îngrozitoare lipsă de imaginaţie. Exemplele ţărilor importante de pe această piaţă sînt edificatoare. Grecia, Franţa, Spania ori Statele Unite ştiu să vîndă excelent produsele pe care le au la dispoziţie. De la muzica şi dansul popular autohtone, pînă la felul în care este luminat sau pus în valoare un monument ori un spaţiu cu încărcătură istorică, totul este în aşa fel „împachetat" pentru a putea fi „vîndut" turiştilor. Arheologia, istoria, specularea istoriei, totul se ambalează vizual sau în vorbe pentru a ademeni turiştii.

România a reuşit contraperformanţa de a pierde şi turiştii străini şi pe cei autohtoni. Scăderea nivelului de trai i-a făcut pe tot mai puţini români să plece în concediu. Subvenţiile de tip social de dinainte de 1989 au dispărut. Românii s-au trezit în faţa unui adevăr crud: turismul nu mai era un fenomen de masă, ci unul destinat doar celor cu venituri decente.

Turiştii străini aproape că au uitat de România. Raportul dintre calitatea serviciilor şi tarife a dezavantajat net ţara noastră. Mai concret, un turist occidental sau unul din estul Europei ar fi trebuit să plătească pentru servicii mai proaste aproximativ acelaşi tarif cu cel din ţările cu tradiţie turistică. Promovarea în Europa a ofertei româneşti a fost extrem de firavă. În fond, România turistică este un produs ca oricare altul: un detergent, o bere ori un salam. Autoritatea de stat (ministerul) ar fi trebuit să aibă grijă de promovarea mărcii în lume. Ani de zile, acest lucru nu s-a întîmplat. Grecia, Slovenia, Croaţia, chiar Bulgaria nu au făcut această greşeală. Drept urmare, au cules roadele, adică au primit turiştii pe care România i-a pierdut. „Găselniţa" Dracula este o excepţie fericită. Dar, România ar fi putut promova şi alte zone. Nu multe, dar interesante. Maramureşul, mănăstirile din Moldova, Delta Dunării, o parte a Litoralului şi cîteva zone montane ar fi fost mai bine vîndute dacă ar fi fost corect promovate atît în ţară, cît şi în străinătate.

Nici un Guvern nu a avut o politică eficientă în materie de turism. Parcă totul s-a învîrtit în jurul vorbei: „las' că se descurcă ei, au condiţii naturale excepţionale". De aceea, taxa pe valoarea adăugată a fluctuat, între 0 şi 22%, investiţiile nu au fost încurajate, iar privatizarea a stagnat mult timp. În felul acesta, s-a ajuns ca în România să vină zeci de mii de turişti străini doar în mintea unui fost ministru de resort. S-a ajuns, de fapt, ca România să fie scoasă din circuitul turistic internaţional.

Industria fără fum, turismul, este în lume o treabă extrem de serioasă, condusă după toate regulile artei. Produsele turistice sînt promovate, piaţa se segmentează (există servicii pentru oameni cu bani mulţi şi pentru cei cu venituri medii, există servicii pentru tineri, pentru familii sau pensionari), iar în ţările cu tradiţie se alocă fonduri importante pentru susţinerea turismului. În acelaşi timp, turismul se asociază cu produse colaterale (muzică şi tradiţii autohtone, istorie, vînătoare, vin ş.a.), totul pentru a face un pachet care să poată fi vîndut. Industria fără fum este dependentă de dezvoltarea infrastructurii şi de nivelul învăţămîntului. Autostrăzile, reţeaua de alimentare cu energie electrică, apă sau gaze naturale, calificarea personalului, inventivitatea patronilor, în ultimă instanţă, nivelul de trai sînt factori care influenţează decisiv industria turistică. România pare să-şi fi pierdut capul în materie de turism. Aproape totul s-a făcut după principiul „avem o ţară frumoasă, avem şi munţi, şi Litoral, şi Deltă, este de ajuns pentru turişti". În faţa frumuseţilor naturale, ştiinţa, managementul, strategia nu par decît elementele unui tablou cu natură moartă.

Noi şi vacanţele

Conform unui sondaj GfK, mai puţin de jumătate dintre români (46 %) vor pleca în următoarele 12 luni în vacanţă, aceştia fiind în general tineri, cu venit mediu sau ridicat. În ceea ce priveşte mediul rural, de aici vor merge în concedii doar o treime. 24% din cei ce optează pentru vacanţe aleg destinaţiile interne. 22% – pe cele din străinătate, ţările mai cerute fiind Italia, Grecia, Spania (5% din intervievaţi pronunţîndu-se pentru fiecare).

Marea rămîne pe primul loc în preferinţele românilor, 30% din cei întrebaţi solicitînd-o, muntele fiind pe locul al doilea (24%). Persoanele pînă în 40 de ani sînt mai atrase de mare decît cei peste această vîrstă, alegerile acestora din urmă fiind împărţite egal între mare şi munte. Tot pentru mare optează un procent semnificativ din familiile cu copii (42%). Un sfert din respondenţi preferă să stea acasă în vacanţe, aici integrîndu-se şi o jumătate din cei peste 60 de ani.

Modalităţile favorite de petrecere a timpului sînt plimbările sau mersul pe jos (55%) şi statul la plajă (29%), acesta din urma fiind mai popular în rîndul persoanelor pînă în 40 de ani. Bărbaţilor le mai place să iasă în cluburi şi baruri sau să facă diverse sporturi (ciclism, înot etc), în timp ce femeile sînt pasionate de cumpărături şi vizionarea unor spectacole.

Lărgind cadrul de la România la Europa, constatăm că şi europenii preferă petrecerea concediului de vară într-o staţiune de pe litoral. Această opţiune este mai pregnantă în cazul turiştilor din vestul Europei, în timp ce pentru 25% dintre cetăţenii din zona centrală şi de est petrecerea concediului acasă rămîne varianta cea mai probabilă.

Corelaţia dintre condiţiile de viaţă şi opţiunile privind vacanţa face ca 39% dintre cetăţenii cu venituri reduse din Europa de Vest să declare că nu au planificat nici o deplasare în următoarele 12 luni. În cazul Europei Centrale şi de Est, procentul creşte la 68%.

Deşi preferinţele cetăţenilor din Europa sînt relativ asemănătoare, există însă şi caracteristici specifice fiecărei ţări. Astfel, dacă pentru români vacanţa ideală include multe excursii, grecii sînt dornici să practice sportul (75%), activitate preferată şi de jumătate dintre finlandezi, austrieci şi elveţieni. Germanii sînt de părere că vacanţa perfectă înseamnă plajă şi ieşiri la diferite tipuri de restaurante. Turiştii din Ungaria se împart între vizite la obiective culturale sau istorice şi excursii, în timp ce pentru 25% dintre italieni cititul este activitatea preferată. Turiştii americani sînt mult mai interesaţi de sejururile active, 46% alegînd vizitele la obiective istorice, culturale sau naturale şi 40% activităţile sportive. Circa 90% dintre europenii şi americanii chestionaţi au declarat că nu cred că extinderea Uniunii Europene spre est le va influenţa deciziile privind vacanţa, în sensul de a vizita unul din noile state membre.

(Studiul „Planuri de vacanţă" a fost realizat pentru *Wall Street Journal Europe* de *GfK Ad Hoc Research Worldwide* pe un eşantion de 20.818 respondenţi în 20 de ţări în perioada aprilie-mai 2004. În România, datele au fost culese de GfK România în perioada 2-23 aprilie 2004, de la un eşantion de 1.099 persoane, eşantion reprezentativ naţional pentru populaţia în vîrstă de peste 15 ani.) **(I. P.)**

Traian BĂDULESCU

„Industria viselor“ din România

Un segment al turismului s-a dezvoltat în mod deosebit. Şi a fost privat de la bun început. Este vorba de cel al agenţiilor de turism. Dacă înainte de 1989 aveam doar „ONT Carpaţi“, ITHR şi BTT, în prezent, în România există mii de agenţii de turism, din care 700 – cele mai credibile – sînt membre ale Asociaţiei Naţionale a Agenţiilor de Turism (ANAT), organizaţie înfiinţată încă din 1990. Agenţiile sînt un segment obligat să favorizeze inovaţia. E drept, calitatea serviciilor şi seriozitatea sînt sfinte pentru orice firmă de turism care se respectă, indiferent de domeniul de activitate. Însă, dacă firma care deţine un hotel intră în faliment, clădirea propriu-zisă va rămîne în continuare hotel, urmînd să intre în posesia altui proprietar. Sau, eventual, va fi transformată în centru de afaceri. Dacă o linie aeriană dă faliment, avioanele intră în posesia unei alte companii, sau chiar linia aeriană în sine este preluată de alţi acţionari, capătă o nouă identitate... Dar ce se întîmplă cînd o agenţie de turism intră în faliment? Practic, în urma ei nu mai rămîne nimic... Decît, poate, amintiri frumoase. Dacă industria turismului mai este supranumită „industria viselor“, ei bine, principalii furnizori de vise sînt agenţii de turism. Pentru că ei sînt cei care identifică soluţii şi creează conexiuni, pachete turistice şi... vise. Din fericire, serviciile agenţiilor de turism din România au fost întotdeauna apreciate. Ca dovadă, aproape nici o agenţie respectabilă nu a intrat în faliment în ultimii 15 ani. Şi există ceva concurenţă, pe o piaţă de consumatori relativ modestă, aşa cum este România. Un agent nu stă niciodată pe loc. El trebuie să identifice permanent clienţi şi să-i mulţumească. Trebuie să fie flexibil şi să îşi plieze oferta pe nevoile celor care apelează la serviciile sale. Dacă hotelul este punctul unde turistul ajunge, agenţia este cel de unde pleacă... Am observat, cu bucurie, că, în ultimul an, numărul evenimentelor din această breaslă a crescut considerabil. Ca şi creativitatea firmelor de profil. Au avut loc fuziuni, au fost înfiinţate firme, au fost editate cataloage noi, au apărut produse noi, circuite inedite, au fost deschise noi destinaţii, au fost introduse noi concepte. Sisteme proprii de rezervări, motoare de căutare, comunicare din ce în ce mai bună...

Dacă incoming *nu e, nimic nu e...*

Potrivit unor statistici de ultimă oră, românii se îndreaptă din ce în ce mai mult către litoral şi către pachetele de turism extern, în defavoarea muntelui. Din păcate, turismul extern, denumit în termeni de specialitate *outgoing*, reprezintă un import turistic. Este bine că românii au început să călătorească din ce în ce mai mult în afara graniţelor – pînă la urmă, orice călătorie în afară şi orice contact cu o altă civilizaţie, cu un alt mod de a gîndi, îţi deschid mintea – însă prin acest tip de turism ies banii din ţară. Cele două segmente de bază, care permit dezvoltarea industriei române de profil, sînt turismul intern (deci, circulaţia românilor în propria ţară) şi mai ales *incoming*-ul (aducerea de vizitatori străini, în cadrul unor programe şi circuite organizate). Practic, *incoming*-ul este singura formă de export turistic.

„Dacă *incoming* nu e, nimic nu e“ – îmi spunea, cu mai mult timp în urmă, directorul unei agenţii de turism respectabile. Este drept că promovarea, cît de eficientă ar fi, nu reprezintă singura cheie a succesului. Pentru că, odată venit în ţară, un vizitator străin se va confrunta cu probleme legate de calitatea serviciilor şi de infrastructură. De fapt, legile marketing-ului o spun: o promovare excelentă trebuie să fie dublată şi de o calitate excelentă. Aici nu ai voie să minţi. Altfel, vorba lui Caragiale: „Voieşti să cunoşti lucrurile? Priveşte-le de aproape. Vrei să-ţi placă? Priveşte-le de departe“.

Nu este deloc uşor să faci *incoming*. Din păcate, agenţiile de turism specializate pe acest segment, chiar dacă oferă programe extrem de bine puse la punct şi seriozitate maximă, nu pot schimba faţa României. Este deja un truism că avem o ţară frumoasă, cu toate formele de relief, cu peisaje superbe şi multe vestigii istorice şi culturale, cu tradiţii şi obiceiuri conservate de sute de ani, cu o faună şi floră unice în Europa. Dar ce facem cu oamenii? Că românii erau, parcă, un popor ospitalier dar şi... inventiv. Iar turism fără inventitivate... nu prea există. Vezi pietrele grecilor despre care ghizii autohtoni spun că pe ele s-au aşezat cîndva Ulise sau Socrate...

„Cînd vorbim despre *incoming*, trebuie să ne punem o întrebare: ce înseamnă potenţialul turistic al unei ţări? Acest concept se referă în primul rînd la ce i-a dăruit Dumnezeu unei ţări: timp frumos, munţi, mare, deltă, arhitectură rurală, oameni amabili, artă culinară, vinuri şi lista nu se opreşte aici. Părţi ale acestui întreg care se numeşte potenţialul turistic se regăsesc în toate broşurile care propun România ca destinaţie, oferind programe“ – este de părere **Gheorghe Fodoreanu**, vicepreşedinte ANAT şi preşedintele Comisiei de *Incoming* din cadrul acestei organizaţii. Potrivit acestuia, turismul de afaceri – deşi implică aducerea de vizitatori străini – nu se încadrează în industria turistică. Acest segment funcţionează numai dacă valoarea economică a unei ţări, industria, structura economică, sînt atît de interesante încît oamenii vin atraşi de industrie sau de potenţialul economic, nu de cel turistic. Principalul element pentru care toate statele lumii se bat pe o poziţie cît mai bună în industria turistică este acela că orice încasare venită în urma unui program turistic făcută în străinătate îţi aduce bani care rămîn 100% în ţară. Aceştia sînt bani suplimentari, care determină creşterea salariilor, a puterii de cumpărare, duc la dezvoltarea industriei şi a comerţului. „*Incoming*-ul ia banii de pe pieţele externe şi îi aduce în ţară. Din acest punct de vedere, este cea mai grea activitate din turism. Investiţiile trebuie făcute pe termen lung (cel puţin 2-3 ani), faţă de *outgoing* sau *ticketing*, unde ai un cîştig imediat. Intrarea pe o piaţă externă este destul de grea şi avem foarte puţini specialişti – marea lor majoritate fiind cei care au avut şcoala ONT Carpaţi“ – a mai adăugat Fodoreanu, care a amintit că numărul turiştilor străini care ne vizitează creşte anual cu între 10 şi 20%.

Peste 70% din litoral, vîndut prin agenţii

Dar cum stăm la capitolul turism intern? Potrivit **Luciei Morariu**, preşedintele ANAT, staţiunile de odihnă de pe Valea Prahovei, dar şi din restul ţării, deţin deja un număr decent de hoteluri aflate în proprietate privată care, prin dotări şi servicii, corespund standardelor europene. Putem spune că s-a făcut un început în dezvoltarea bazei materiale hoteliere româneşti. Dar puţini ştiu că litoralul românesc trăieşte în proporţie de peste 70% din turismul desfăşurat prin agenţii.

Iulian Andrei, preşedintele Comisiei de turism intern a ANAT, ne spune: „la un moment dat reproşam unor parteneri din străinătate faptul că nu reuşeau să crească volumul de turişti trimişi spre România. Ei mi-au adus un argument solid: «cînd veţi avea mai multe hoteluri modernizate, cu servicii de calitate, să vă aşteptaţi şi la o creştere a traficului». Noi, agenţii de turism, putem promova diverse pachete de servicii turistice atractive, putem aduce mai mulţi străini, însă, cît timp avem un număr restrîns de hoteluri modernizate, de 3-4 stele, este greu să facem pasul mai departe şi să intrăm în categoria celor care aduc zeci de mii de turişti“.

Încă nu am pierdut trenul...

Marea problemă a relaţiei dintre hotelieri şi agenţii constă, însă, în transmiterea din timp a tarifelor fixe pentru servicii, astfel încît ultimii să fie în măsură să promoveze pe piaţă produsul turistic integrat. Dacă pentru sezonul 2003 negocierea tarifelor s-a făcut în martie 2003, vînzările agenţiilor evident că au început în mai acelaşi an, iar intrările turiştilor mult mai tîrziu, în iunie. Pentru 2004, în primul rînd ca urmare a iniţiativei ANAT, prima acţiune de negocieri şi contractare a avut loc în septembrie 2003 iar finalizarea negocierilor în februarie 2004. Ca efect imediat, agenţiile au finalizat mai repede produsul şi cataloagele de vînzare, au fost în măsură să promoveze produsul finit către clienţi, iar vînzările în agenţii pentru vara 2004 au început în martie. Liderul ANAT consideră că destinaţiile preferate de români sînt, în prezent, litoralul Mării Negre, staţiunea Băile Felix, staţiunile de pe Valea Prahovei, pensiunile turistice din Maramureş, Bran – Moeciu, Praid şi Delta Dunării. Există, însă, şi multe atracţii încă nevalorificate, care ar putea fi exploatate. Legat de problema preţurilor, ar trebui subliniat că ele nu sînt mari. De pe litoral, an de an, mass-media culege informaţii doar despre tarifele hoteliere de recepţie, deci cele oferite turiştilor care sosesc pe cont propriu, nu despre cele negociate şi oferite prin agenţii, care sînt considerabil mai mici. Aici intervine şi problema educaţiei turistului român, care nu este încă obişnuit să apeleze la serviciile unei agenţii. Mai mult, pe lîngă „problema“ preţurilor, înaintea fiecărui sezon, năvălesc informaţiile alarmante: ba se erodează plajele, ba plouă necontenit, ba este poluare...

Turismul este o industrie sensibilă, dar este, pe de altă parte, şi marea promisiune a secolului XXI, dominat, fără doar şi poate, de servicii. Cei care vor profita de dezvoltarea „industriei viselor“ nu vor avea decît de cîştigat. Majoritatea agenţilor de turism consideră că încă nu am pierdut trenul. Dar nici mult timp nu mai avem...

Privire din interior

Am stat de vorbă, despre dezvoltarea zonelor mai puţin convenţionale ale turismului autohton şi despre interesul pe care compatrioţii noştri îl manifestă pentru acesta, cu reprezentanta unei agenţii de turism şi a unei asociaţii de turism rural.

O agenţie cu intenţii bune

Mihaela Dragomir, asociat şi director general Ella Turism Romital SRL, declară că, din toate cererile adresate agenţiei ei, de către potenţiali clienţi români, există un procent de 10% care se interesează de destinaţiile interne, din care abia 5% chiar pleacă în locurile respective. Cele mai multe locuri vîndute sînt sejururile la mare, şi în special Mamaia. Se mai caută, pe lîngă cursele charter, programele individuale în afară. Pentru România, foarte puţini oameni solicită circuite interne sau turul ţării. Nu prea se arată dornici să descopere locuri noi, în vechea lor ţară.

Românii nu se înghesuie să solicite lucruri pe care străinii veniţi la noi le cer de mult. A evoluat şi turistul neaoş; se cer locuri mai confortabile în hoteluri renovate, condiţii.

De aceea, agenţia şi-a propus să promoveze cumva şi aceste destinaţii, creînd un program numit *Români în România*. Acesta caută cele mai bune variante prin care românii pot cunoaşte România. De vreo trei ani, de cînd a început departamentul acesta, dna Dragomir se străduieşte, cu firmele private pentru care lucrează, să creeze programe de weekend diferite de cele de rutină: ori explorarea împrejurimilor Bucureştiului, ori *Valea Prahovei*, în care se pot vizita Fabrica de şampanie de la Azuga, cramele de la Urlaţi; ori Cheia şi împrejurimile: două mînăstiri la dus, două la întors, plus o cină tradiţională sau foc de tabără. Se merge cu un autocar şi cu un ghid de specialitate. Media de vîrstă a grupurilor este de 30-40 de ani.

Şi totuşi, clientul mediu, român, în opinia dnei Dragomir, preferă sejururile prin Ministerul Muncii, care sînt cu reduceri. Deşi România a progresat mult în ceea ce priveşte agroturismul, cu condiţii la modul real de patru stele. Din păcate, aceste locuri au nişte preţuri care nu sînt accesibile mai multor categorii sociale.

O asociaţie care funcţionează

ANTREC este o asociaţie care, conform propriului statut, „identifică, dezvoltă şi promovează ospitalitatea şi turismul rural românesc“. Înfiinţată în 1994, are 32 de filiale judeţene, 3.500 de membri, proprietari de pensiuni turistice şi agroturistice din 800 de localităţi şi peste 20.000 de locuri de cazare. Dna **Marilena Stoian**, preşedinte, ne spune că cei 10 ani de existenţă, primul deceniu de turism rural, nu a trecut aşa, ca un număr de zile, ci au şi reuşit să facă ceva. A crescut mult capacitatea de cazare, nu neapărat numărul pensiunilor, ci chiar în aceeaşi pensiune, numărul camerelor. Proprietarii au înţeles că trebuie să se extindă – unii chiar prea mult. A crescut şi numărul localităţilor în care sînt pensiuni. Ce este mai important: atît colegii ei din filiale, cît şi proprietarii de pensiuni au înţeles că nu e totul să ofere cazare în condiţii bune şi masă tradiţională şi diversificată, ci şi cît mai multe atracţii. Acestea se concretizează în programe turistice, pe două direcţii: pe de o parte, cea culturală, legată şi de tradiţii, dar nu strict de folclor – vizitarea unor biserici, muzee, chiar vizionarea unor spectacole în oraş. Există ghizi pentru asta, ori cei din filialele ANTREC, ori chiar gazda. Cînd vine turistul, i se pune la dispoziţie lista cu diverse manifestări: de pildă, hramul Sfintei Maria, la diferite biserici, sau Festivalul secerişului la Ampoiţa, în Alba – prima ediţie, prilej de distracţie şi de cunoaştere a tradiţiilor într-un mod atractiv, în aşa fel încît să fie interesaţi şi tinerii. Pe de altă parte, ecologie şi tot ce ţine de plimbări în natură, drumeţii, coborîri cu barca pe rîuri, plimbare pe Dunăre, sau în Deltă. Şi pentru străini, care sînt tot mai interesaţi să vină, deşi numărul lor reprezintă un sfert din total.

Cine sînt cei ce vin? Pensiunile sînt clasificate pe margarete, de la 1 la 3. Există pensiuni cu programe ieftine, altele scumpe. Majoritatea turiştilor sînt, totuşi, cei cu venituri medii şi peste medie. Şi cu profesii liberale – obosiţi, stresaţi, care apreciază mai mult natura, viaţa simplă.

În ceea ce priveşte locurile mai puţin cunoscute, ANTREC-ul are o politică prin care le promovează, încurajînd dezvoltarea pensiunilor şi în zone mai puţin exploatate turistic şi încadrîndu-le în programe. Meritul, spune dna Stoian – este al colegilor din filiale, care au mers în străinătate şi au văzut cum sînt organizaţi acolo, plus cerinţele turiştilor. A făcut un coleg dintr-o filială un program, în Vîlcea, Drumul Lutului, apoi au învăţat şi ceilalţi. Şi proprietarii locali şi-au dat seama că viitorul este al programelor de felul ăsta.

Fulvia MEIROȘU

Foarte scurtă radiografie de litoral

În anul în care m-am căsătorit, asta fiind acum vreo şase ani, am fost la mare de patru ori: o dată în tabără de studenţi de la Năvodari, de două ori în week-end în Mamaia, împreună cu altă familie în aceeaşi cameră şi o dată – cea mai mare realizare! – cu un bilet luat de o rudă prin sindicat, în minunata staţiune Venus. Toate cele patru concedii, văzute pe vremea aceea ca un adevărat lux, aveau în comun nişte camere de hotel pline de igrasie, mîncare de la alimentară şi o plajă mizerabilă.

De-atunci, am fost la mare din ce în ce mai rar şi mai degrabă în delegaţie decît în concediu. Iar acum, la sfârşit de iulie, nu m-am hotărît încă dacă merită să cheltuiesc vreo 20 de milioane sau chiar mai mult ca să-mi duc copilul o săptămînă la Mamaia. Pentru că acum pretenţiile au crescut direct proporţional cu nivelul de trai şi dacă aş primi o cameră cu igrasie probabil că nu m-aş certa numai cu recepţionera de la hotel, dar aş face scandal agenţiei de turism care mi-a vîndut biletul, după care aş telefona la Oficiul pentru Protecţia Consumatorului şi la Ministerul Transporturilor, Construcţiilor şi Turismului. Ca mine ar proceda jumătate din turiştii români care îşi petrec vacanţa pe litoral. Vorbesc de jumătatea care scoate bani din buzunar şi alege de obicei un hotel renovat şi clasificat de la trei stele în sus, cu mic dejun – bufet suedez, cu plajă amenajată şi obligatoriu situat în Mamaia. Cealaltă jumătate a turiştilor care optează pentru litoralul Mării Negre sînt fie studenţi şi elevi, fie oameni veniţi prin programele sociale promovate de minister, fie sindicalişti. Ei constituie majoritatea în Saturn, Venus, Jupiter, Eforie Nord, Costineşti. Pentru că nu plătesc mult sau nu-şi pot permite altceva, se mulţumesc cu puţinul pe care-l primesc şi trec cu vederea atitudinea de „Nu-ţi convine, pleacă în altă parte" pe care o adoptă 90% din angajaţii hotelurilor şi restaurantelor.

În ciuda preţurilor piperate, Mamaia, teritoriul primarului Radu Mazăre, este excepţia de la regulă. Seara, pe faleză, n-ai loc să arunci un ac, Aqua Magic geme de lume, iar terasele, cu cît sînt mai scumpe, cu atît sînt mai aglomerate. Şi asta nu e tot. Telegondola finanţată parţial de Primăria din Constanţa, portul turistic în care poţi face scufundări în mare, precum şi trupa de dansatoare exotice din Brazilia sînt atracţiile pe care mizează staţiunea în acest an. Cu siguranţă, sînt mize aducătoare de cîştig. Pentru că Primăria a înţeles cu mult înaintea altora cum trebuie administrată o staţiune. Nimeni nu-şi cumpără bilet la mare ca să stea o săptămînă într-o cameră de hotel. Dacă nu te poţi distra, ce farmec mai are? E drept că multe persoane importante din administraţia judeţului Constanţa se întîmplă să aibă şi un hotel sau un restaurant în Mamaia, iar acesta este motivul pentru care aici au fost canalizate cu largheţe fonduri pentru distracţiile mai sus amintite. Însă, e la fel de adevărat că de profitat, profită toţi proprietarii de hoteluri, nemaivorbind de faptul că marii tour-operatori străini şi-au trecut în cataloage, cu mici excepţii, doar hoteluri din această staţiune. Pentru că, deocamdată, Mamaia este singura alternativă din toate punctele de vedere, inclusiv al tarifelor practicate, la staţiunile din Spania, Grecia, Bulgaria, Malta, Turcia. În aceste condiţii, statisticile Poliţiei judeţene arată că românii practică turismul de week-end. Mai exact, în momentul de faţă sînt înregistraţi peste 10.000 de turişti în Mamaia, aproximativ 12.000 la Eforie Nord şi cam 6.000 la Neptun, în timp ce week-end-ul trecut pe litoral s-au înghesuit 80.000 de persoane, fără a-i pune la socoteală pe cei care preferă gazdele din Costineşti, 2 Mai şi Vama Veche.

Adina ROSETTI

Vacanţă în trei episoade

Cînd am intrat, cei trei stăteau plictisiţi pe canapea, doborîţi de căldură, privind absenţi meciul. Gîndurile zboară spre o posibilă evadare dintr-un oraş cenuşiu, împietrit de praf şi de arşiţă. Reclamele agenţiilor de turism tîşnesc pretutindeni, violent colorate: destinaţii exotice, insule paradisiace, plaje feerice, toate acestea le-ar putea avea cu „numai" o mie-două de euro... Dar buzunarele sînt, bineînţeles, (aproape) goale...

***Europa şi doi bani jumate* (Andrei, 20 de ani, student la ASE)**

Ca să nu rămînă fără vacanţă şi anul acesta, Andrei a muncit în timpul anului, a strîns cîteva milioane şi s-a înscris în Asociaţia Studenţilor Europeni (AEGEE).

„Dacă iese combinaţia cu AEGEE-ul, poate ajung în Franţa anul ăsta. O sută şi ceva de euroi – două săptămîni! Nu e marfă? Cazare în campus, mîncare tot acolo, la cantina studenţilor. O să fie şi ceva cursuri de vară, să vedem dacă merge să mai trag chiulul. Oricum o să fie super-distracţie, studenţi din toată Europa, şi mai ales studente! Prima dată cînd ies şi eu din ţara asta... Tre' să mai fac rost de bani de transport – asta nu e greu, mai împart pliante cîteva săptămîni. Şi ceva bani de buzunar n-ar strica, aici să vedem – poate vin şi ai mei cu ceva, deşi nu cred! Mai naşpa o să fie cu prietena mea, ea nu mai e studentă şi nu o pot lua cu mine... Poate o duc cîteva zile la Vama Veche, cu cortul, aşa... de consolare! Nu trebuie neaparat să te scalzi în bani sau să mergi în insule exotice ca să te simţi bine. Păcat că nu înţeleg şi femeile chestia asta!"

***O ciorbiţă de burtă pe plajă la Eforie* (tatăl lui Andrei, 45 de ani, bugetar)**

Ca în fiecare vară, domnul Nelu are bilete de vacanţă la Eforie Nord „prin sindicat". Concediul a fost bine programat din timp, ca să coincidă cu cel al soţiei. Hotel de două stele cu demipensiune (acelaşi la care merg de cîţiva ani buni).

„Noroc cu sindicatu', că altfel, la cum au crescut preţurile anul ăsta, nu cred că ne permiteam un sejur la mare. Şi era păcat, că am zis să-l ducem şi pe ăsta micu' să vadă şi el marea. Ăl mare se visează-n Europa, îşi tot chinuie mintea cum să facă rost de bani. Bine, şi nevastă-mea – cîrcotaşă din fire, m-a tot boscorodit, că măi, Nelule, să mergem şi noi vara asta la Mamaia, că acolo vine lumea bună, să vadă şi ăsta micu' cum e la Aqua Magic. I-a băgat ei în cap nu ştiu ce vecină că la Mamaia zici că eşti în Occident, nu alta, ce maşini şi hoteluri sînt acolo. Bine, da' ăia au bani, nu glumă! Ce să căutăm noi printre ei? I-am zis: Auric, să zici săru-mîna că de bine, de rău, sindicatu' ne-a dat vacanţă şi anul ăsta. Şi dacă n-oi scăpa de gura ei, poate dăm o fugă pîn' la Mamaia să vadă şi ăla micu' drăcia aia de Aqua Magic, că am auzit că se vede şi din stradă."

***La coadă pentru ultima vacanţă* (bunicul lui Andrei, 70 de ani, pensionar)**

Bunicul, zis şi Bicu, moţăie toropit în fotoliu şi mîngîie din cînd în cînd motanul aşezat cuminte în poală. Şi-ar fi dorit o vacanţă „de tratament", prima vacanţă de cînd a ieşit la pensie, dar biletele la preţ redus de la Casa Judeţeană de Pensii s-au terminat înainte să apuce şi el ceva.

„Nişte nemernici şi pungaşi! Am stat două nopţi la coadă şi degeaba, biletele se terminaseră, deşi eram pe listă, şi depusesem cerere încă din februarie. O înghesuială inumană, ore de aşteptare umilitoare în faţa unui ghişeu, îmbulzeală de oameni bătrîni şi bolnavi, cu o speranţă în priviri. Cînd m-am întors de la coadă pînă şi Andrei a rîs de mine: Păi bine, Bicule, matale nu ştiai că trebuie să dai o şpagă ca să obţii ceva în ţara asta?! Trebuia să te duci la cucoana aia de la Pensii cu un cartuş de Kent şi un pachet de cafea şi poate plecai şi matale vara asta la Băile Herculane! Ce poate fi mai trist?"

Ce se poate face prin ţară

Cîteva filiale ANTREC din ţară ne-au răspuns la întrebări privind specificul atracţiilor turistice locale şi profilul turiştilor din fiecare zonă. Despre altele am aflat din fişele lor de prezentare. (Am apelat la ANTREC pentru a încropi o hartă culturalo-ecologico-distractivă pentru că a fost singura asociaţie care ne-a pus la îndemînă un program pe mai multe zone.)

În Hunedoara se pot vizita cetăţile dacice, printre care cele două Sarmizegetuse (Regia şi Ulpia Traiana), Parcul naţional Retezat şi se poate participa la Festivalul de pe Muntele Găina. La Tulcea, n-ai decît să pescuieşti şi să observi păsările – devenind expert, de pildă, în viaţa de zi cu zi a codalbului –, să survolezi Delta cu avionul sau să faci scufundări. În Vrancea s-a inventat, recent, Drumul Vinului, cu degustări la principalele crame locale – Coteşti, Odobeşti, Panciu şi cu vizitarea Hrubelor lui Ştefan cel Mare (în care trebuie să te faci mic ca să te cobori la înălţimea românilor falnici de atunci, care aveau 1,60 m). La Sibiu, doritorii udă Ionii la Tălmăcelul din 7 ianuarie, sau vizitează muzeul ASTRA, cetăţile săseşti din zonă şi se cazează în Mărginime. La Bran mănînci bulz ciobănesc, la Buzău te delectezi cu vulcanii noroioşi şi există acoperire Orange. La Cluj se poate cunoaşte flora spontană (păpădia, sovîrvul, drăgaica, izma-bună, ştevia, urzica), în Iaşi doritorii se pot ghiftui internaţional la *American Little Texas*, în Mangalia se ia cina la lumina lumînărilor, în timp ce la Bihor, în Peştera urşilor, se văd nu doar importante oseminte de *Ursus Spaeleus*, ci şi Sala Spaghetelor şi Sala Oaselor.

În privinţa turiştilor amatori de asemenea atracţii şi distracţii, concluzia puţinelor zone care ne-au răspuns la întrebări este, în linii mari, următoarea: majoritatea celor care îi vizitează sînt români din clasa mijlocie, cu venituri medii şi peste medie. Aceştia alcătuiesc peste jumătate, cam două treimi chiar din turişti, în timp ce străinii sînt cam o treime. **(I. P.)**

Victor STOICA

Cea mai mare afacere de pe glob

Turismul românesc este o afacere cu un potenţial uriaş, încă neexploatat, dar care a luat-o pe urma celui internaţional. Cînd zic pe urma, mă gîndesc că noi facem afaceri ca acum douăzeci-treizeci de ani, explorînd zone epuizate de-acum şi ignorînd noile oportunităţi, făcînd bani doar din comisioanele oferite de tour-operatorii străini şi bazîndu-ne pe prejudecăţi pentru planificarea unei strategii pentru dezvoltarea acestei industrii.

Ticketing-ul (rezervarea de bilete de avion) reprezintă 70-80% din încasările multor agenţii turistice autohtone, deşi în lume media este de 4-5%. Gîndind la impasul financiar în care se zbat companiile aeriene, la fuziunile dintre marile puteri (KLM-Air France), la dezvoltarea companiilor *cheap-flight* ori *low-cost* (eliminarea biletului şi înlocuirii printr-un cod electronic, fără comision, preţ variabil, rezervare prin Internet), nu trebuie să calculezi prea mult pentru a previziona viitorul *ticketing*-ului.

Ca exemplu de prejudecată, să luăm cazul din Valea Prahovei, ticsită de hoteluri, dar fără nici un hotel de cinci stele. Hotelurile de cinci stele sînt preferate de departe de companiile multinaţionale, care îmbină utilul cu plăcutul, organizînd stagii de pregătire, seminarii, conferinţe şi completate cu recrearea în cadru natural. Or, singurele hoteluri mai aproape de Valea Prahovei şi care corespund acestor cerinţe (săli de conferinţe dotate) sînt... în Bucureşti, uşor deficitare la instalaţii de schi.

Pe de altă parte, cea mai puţin exploatată din punct de vedere turistic este Rezervaţia Biosferei Delta Dunării, unică în lume. Iar dacă cineva justifică aceasta prin protecţia zonei, îi arăt proporţiile atinse de braconaj.

Sau să vorbim de Parcul Dracula, care va apărea (dacă va apărea) într-o perioadă în care se prevede declinul acestui tip de afacere (aflat deja în faza de maturitate de foarte mulţi ani).

Se construieşte mult şi haotic, iar categoriile sînt acordate fără respectarea condiţiilor obligatorii dintr-o lege permisivă, de altfel. Autorizaţiile de construcţie date destul de lejer duc la cazuri ca acela al unui viitor hotel bucureştean ce se ridică la cîţiva metri de o benzinărie (aflate ambele foarte aproape de blocurile de locuinţe, ridicînd întrebări legate de corectitudinea acordării autorizaţiilor speciale necesare funcţionării lor). Deşi măsurătorile efectuate arată că litoralul românesc pierde în medie 60 cm pe an, se construieşte mult pe plajă, apărînd situaţii în care fundaţia clădirii este inundată, înainte chiar de terminarea construcţiei.

Publicitatea în turism este făcută „pe picior", cu o echipă de televiziune detaşată pe litoral, cu concursuri stupide, promovîndu-se produsul sponsorului într-un mod pueril, reuşind să creeze o stare de aversiune faţă de prezentatori, de produs şi emisiune. Paradoxal, cele mai bune reclame cu referire la turism sînt cele în care excursiile premiază participanţii la diferite promoţii pentru alte produse, călătoriile spre locuri exotice fiind premiul cel mare la toate campaniile majore din această vară, cel puţin la noi în ţară, depăşit uneori de vreo maşină.

Tendinţa în turismul internaţional este de turism inter-regional, oamenii călătorind pe distanţe mai scurte, evitînd avioanele sau călătoriile transoceanice. Astfel, după 2001, Mexicul a înregistrat o creştere cu 10% a numărului de turişti străini, explicabilă printr-o scădere semnificativă a deplasărilor în Europa. Anul trecut, Spania a fost destinaţia cea mai apreciată din Europa, devansînd destinaţia tradiţională – Franţa, explicabil prin acelaşi fenomen, de absenţă a turiştilor americani. Spaniolii, în urmă cu zece ani în recesiune economică, i-au bătut pe campionii europeni la turism! Dacă am ţine cont de aceste tendinţe, ar trebui să ne orientăm spre o altă clientelă, spre atragerea ungurilor, cehilor, slovenilor, polonezilor şi chiar a sîrbilor. Oricum, veniturile lor sînt foarte mari în comparaţie cu veniturile românilor, dar nu atît de mari în comparaţie cu UE, permiţîndu-le o vacanţă de vis la noi în ţară.

Pe de altă parte, trebuie umblat la calitatea serviciilor, care variază de la execrabil la suficient. Un consilier de stat, patron la o mare agenţie de turism românească şi profesor la o facultate particulară, spunea că agentul de turism are cea mai nobilă misiune, aceea de a se îngriji de vacanţa clienţilor. Fără a cădea în patetism ca dînsul, amintesc că turcii, spaniolii şi grecii, concurenţii litoralului românesc, excelează tocmai la acest capitol şi explică cel puţin jumătate din opţiunile turiştilor români.

Cel mai promiţător domeniu din economia românească nu are un minister, ci doar o agenţie; nu are decît o facultate (şi jumătate) de turism, asta într-un domeniu în care oamenii creează impresia, căci impresiile sînt singurele „bunuri" acumulate de turişti.

Turismul este cea mai mare afacere de pe glob, cea mai mare generatoare de locuri de muncă şi cea mai mare generatoare de impozite şi taxe. Ar trebui să trecem peste suficienţă, peste dispreţul faţă de client, să căutăm specialişti care să ne ajute să luăm o bucată mai mare din această „prăjitură".

Doina GRIGORAŞ

Vacanţa care ne aşteaptă

În fiecare dimineaţă întîrzii la serviciu. Orice aş face, nu reuşesc să mă adaptez oraşului şi ritmurilor lui. Întîi mă zbat să urc în 123, care este un autobuz subdimensionat în care te înghesui la orice oră a zilei, apoi aştept înfrigurată metroul în staţia Piaţa Unirii, sperînd că pauza din Romană va dura cît mai puţin, după care mă grăbesc cît pot de mult, traversez în fugă Piaţa Victoriei spre Bulevardul Nicolae Titulescu, dorindu-mi de fiecare dată să fi făcut un timp record – adică să fi întîrziat sub jumătate de oră.

Periplul meu matinal mă aduce, mai mult sau mai puţin voit, în preajma multor oameni care se îndreaptă către ceva, au o destinaţie. Căci mulţi dintre ei măcar de cîteva ori pe an vor avea şi o altă destinaţie decît biroul şi anume un loc special şi ademenitor unde să-şi petreacă zilele libere sau vacanţa cea mare – CONCEDIUL. Şi atunci, fără să ştie, vor intra în statistici şi fişiere ale firmelor de profil sub denumirea bine-meritată de turişti.

Aceşti oameni care în fiecare dimineaţă se îndreaptă spre un loc anume ar trebui să aibă conştiinţa faptului că fiecare dintre ei se poate reflecta în ochii unui străin ca fiind imaginea unei ţări, că afacerile pe care le fac, oamenii cu care intră în contact sau serviciile la care apelează duc la contuarea unei direcţii în dezvoltarea turismului. Oricît ar suna de ciudat, turismul, dincolo de economie, e o chestiune de atitudine şi de decizie personală.

Iar pentru mulţi oameni care gîndesc în perspectivă, această faţetă e mult mai importantă decît partea economică care, cu sau fără conştiinţa individului, se va dezvolta oricum. Turismul de afaceri reprezintă forma cea mai „consistentă" a turismului: este practicat tot timpul anului, rulează cele mai mari sume de bani, este o sursă de venituri sigură pentru organizatori. Are reguli simple şi se bazează pe profesionalism. Direcţia de dezvoltare a celorlalte forme de turism ar trebui, însă, să-i îngrijoreze pe români.

Încetul cu încetul, România se dezmeticeşte din zăpăceala tranziţiei şi lucrurile intră pe făgaşul normalităţii. Starea aceasta se aplică şi miraculoasei industrii a turismului care e privită de mulţi ca un colac de salvare. Şansele României pot fi sintetizate în două fraze: putem dezvolta un turism de masă care să necesite puţine investiţii pentru un număr mare de turişti (români şi străini), dar care să nu respecte toate principiile unei dezvoltări durabile şi să ajungem în cele din urmă în situaţia în care sînt multe ţări dezvoltate şi anume să reparăm şi să protejăm ce mai putem din tot ce am stricat cu turismul de masă sau am putea să nu pierdem ocazia care s-a ivit şi să dezvoltăm un turism durabil care să respecte mediul, tradiţiile, culoarea locală. Statistice arată că turismul cultural şi cel care doreşte respectarea principiilor dezvoltării durabile vor ajunge în curînd din urmă turismul de masă. Avem şansa de a sări direct peste etapa turismului de uzură care distruge culturile şi de a trece la o etapă în care ţara noastră să fie privită ca o oază pe harta Europei. O oază de linişte, civilizaţie şi turism de calitate, chiar dacă mai scumpă.

Pentru a ne gospodări, însă, în acest sens avem foarte multe de făcut iar teama mea e că ne vom complăcea fiecare în situaţia lui fără să vedem ansamblul. Primul pas trebuie făcut prin educaţie: educaţie în şcoli, educaţie a investitorilor care privesc ţara noastră ca un fel de *Far West*, fără reguli şi direcţii, unde orice normă poate fi eludată sau ignorată. Remarc cu mulţumire că, deşi cu hopuri, lucrurile se mişcă. Dar, din păcate, nu atît de repede pe cît ar trebui. În plus, mulţi dintre lucrătorii în această industrie nu au timp de teoretizări. Fie fac parte din categoria celor prost plătiţi cărora nu le arde de aşa ceva, fie privesc ceea ce fac ca o afacere, iar puterea lor de decizie e canalizată spre dezvoltarea unei afaceri bune. Nimeni nu spune că turismul nu e o afacere ca oricare alta, dar economiştii au deja la îndemînă instrumentele teoretice şi practice pentru a şti ce să facă ca să se impună pe piaţă. A fi, însă, un bun vînzător şi ofertant de vise e mult mai greu. Pentru că e o chestiune de aşteptări, de atitudini şi de gospodărire. Iar ceea ce îmi doresc eu şi mulţi alţi visători pentru România necesită investiţii consistente şi răbdare. Pentru că aceste investiţii se recuperează mai greu decît cele din turismul de masă şi pentru că necesită mult mai mult suflet.

Turismul este de fapt o denumire generică pentru mai multe tipuri de servicii. Şi dincolo de această denumire cuprinzătoare de servicii se află lucrătorul în servicii, un om care este obligat să-şi privească cel puţin cîteva ore pe zi semenii ca fiind clienţi sau potenţiali clienţi. Şi poate unul din cele mai grele lucruri azi, în România, este apartenenţa la această categorie. Românii nu sînt omogenizaţi ca educaţie sau mentalitate, din contră, sînt diferiţi, incredibil de variaţi şi debusolaţi, precum vremurile pe care le trăiesc. Incredibila bulversare de valori şi de rezultate ale educaţiei şi auto-educaţiei a dus la apariţia multor tipuri de oameni: unii respectă munca, indiferent de ce efort este depus, unii sînt recunoscători, iar alţii iau în considerare din sintagma „clientul nostru-stăpînul nostru" doar cea de-a doua parte, ignorînd faptul că şi cuvîntul „client" este o noţiune în sensul logic, adică are limite în definire. Copiem din ce în ce mai multe aspecte ale culturii organizaţionale de peste tot din lume, dar nu cred că realizăm că eficienţa în afaceri depinde de modul în care aceste aspecte sînt asimilate de noi, de modul în care le facem să fie funcţionale. Şi este păcat că se întîmplă aşa ceva, tocmai pentru că am avea şansa de a dezvolta o mentalitate sănătoasă şi unică a lucrătorului în turism, lucru care ar aduce calitate, eficienţă şi bani mulţi.

Soluţii s-au găsit deja. Mulţi oameni lucrează la proiecte serioase, obţin finanţări şi le pun în practică, mulţi se preocupă mai mult de calitate decît de cantitate, mulţi investesc în oameni, pentru că aceasta este, de fapt, cea mai bună investiţie posibilă.

Şi îmi doresc ca într-o bună zi oamenii pe care eu îi văd în fiecare dimineaţă în autobuz sau în metrou să nu mai fie atît de trişti şi cenuşii, ci să zîmbească mulţumiţi cu gîndul la vacanţa care îi aşteaptă.

Principalii investitori

Federaţia Patronatelor din Turismul Românesc (prin secretarul său general, **Dragoş Răducan**) ne-a răspuns la cîteva întrebări privind stadiul privatizării respectivei industrii. La întrebarea cît din turismul românesc este privatizat, dl Răducan ne-a informat că, „din punct de vedere al structurilor turistice, care asigură efectiv serviciile, privatizarea este încheiată". Principalii investitori din turismul românesc pe care Federaţia îi citează sînt: Gheorghe Copos (hotelurile Crown Plaza din Bucureşti, Europa şi Astoria din Eforie Nord, Sportul, Poiana şi Bradul din Poiana Braşov), Viorel Păunescu (Intercontinental din Bucureşti şi Rex din Mamaia), Fathi Taher (Marriott din Bucureşti şi Orizont din Predeal), Radu Enache (cu hoteluri în Bucureşti, Constanţa, Tîrgu Mureş, Oradea, Sibiu, Turnu Severin, Suceava, Arad, Cluj), SIF Transilvania (deţine structuri turistice în Eforie Nord, Eforie Sud, Neptun, Venus, Saturn, Felix, Covasna, Buziaş), Josef Goshy (administrează lanţul Unita cu hoteluri pe litoral şi în alte zone ale ţării), fraţii Ioan şi Viorel Micula (3 hoteluri în Mamaia, 9 în Neptun, hotelul Iadolina din Stîna de Vale, hotelul Crişana din staţiunea Felix), Mohamed Murad (hotelurile Majestic din Mamaia, Neptun din Jupiter şi Perla din Mamaia), Iosif Armaş (staţiunea Băile Herculane), Ion Nicolae (Piatra Mare din Braşov), Gabriel Popovici şi Radu Timofte (Grand Plaza din Bucureşti şi Păltiniş din Sinaia), Ion Iacubov (Moldova din Bacău, Scandinavia din Mamaia şi Slănic din Moldova), Nicolae Duţu (Delta şi Sulina din Neptun, Condor din Mamaia), Aurel Deşliu (Galaţi şi Ovidiu din Neptun), Gheorghe Hagi (Iaki din Mamaia). Nu toţi investitorii şi-au modernizat întreaga bază materială, o mare parte a structurilor turistice au rămas încă nemodificate. Privatizarea a fost cea care a impulsionat modernizarea, dovadă fiind noile hoteluri din Bucureşti, cele renovate de pe litoral şi din alte zone. **(I. P.)**

Marina DUMITRESCU

Provincie, nu provincialism

Dintr-un anumit punct de vedere, provincia caracterizează cel mai bine o ţară sau un popor. Nici satul, nici metropola. Spaţiul tradiţional, oriunde ar fi, în măsura în care supravieţuieşte, constituie prin definiţie o sursă de valori autentice; de partea lui, marele oraş (capitală sau nu) malaxează „la vîrf" atît de multe influenţe şi forme culturale, condensează atîta experienţă naţională, încît nu poate să nu fie captivant, chiar şi într-o ţară altminteri înapoiată – prin ce ar fi mai puţin fascinantă, *în absolut*, Havana faţă de New York? Provincia, în schimb, rămîne în zona gri. Vulnerabilă. Oricînd periclitată de kitsch, parvenitism, confuzie a valorilor, promiscuitate, izolare sau chiar mizerie şi, deci, susceptibilă de a reflecta fidel starea profundă, stadiul real al unei comunităţi.

Nu degeaba *provincialismul* a căpătat în uzul lingvistic un înţeles peiorativ. Vorbim de un comportament provincial, de mărginire sau mentalitate provincială, dar şi de... *bovarism* – ca atitudine existenţială fondată pe neacceptarea propriei condiţii. Dacă, la nivelul omului comun, apăsarea exacerbată a provinciei poate inspira tipuri comice devenite mit literar precum Chiriţa, Mamiţa, Mam' Mare, sau dramatice, precum însăşi Emma Bovary, în plan înalt, aceeaşi exasperare poate lua, ca la Bacovia, proporţiile destinului poetic. Oricum, *à tort ou à raison*, provincialul etichetat ca atare este cel căruia i se acordă cele mai puţine şanse de a evolua, de a realiza ceva viabil, de a ieşi din ghiocul vieţii prăfuite, anodine, dar pline de pretenţii.

Pentru a nu lăsa nimic descoperit, subtilul mecanism al limbii a împuternicit însă un alt termen pentru a reda partea dezirabilă a provinciei. Cuvîntul *patriarhal* reuneşte bunăoară în conotaţiile sale tihna, convivialitatea, dimensiunea umană, proximitatea, pitorescul, chiar tradiţiile zonelor ex-centrice. Vorbim de atmosferă sau stil de viaţă patriarhal, de cartier sau oraş patriarhal, imaginînd un spaţiu iertat cumva de trecerea timpului, fixat într-un *illo tempore* al urbanului nepervertit de viteză şi de megalomania industrială. Acel spaţiu unde vechiul nu echivalează cu degradarea şi nu este automat înlocuit cu noul.

Peisaj provincial, peisaj patriarhal, peisaj european

Tocmai prin poziţionarea sa intermediară, provincia descrie aşadar, mai bine decît alte zone, atît calităţile cît şi tarele unei epoci sau ale unui context politico-economic; spaţiu fragil şi totodată previzibil, în ea trăsăturile unei comunităţi nu doar se văd, se exacerbează. Cine poposea, în plin comunism al anilor '80, la Tîrgovişte, Giurgiu sau Brăila, de pildă, descoperea cu uimire, sub mîzga fals muncitorească a epocii, vechi cartiere patriarhale parcă neverosimil rămase în picioare. Mărturii ale unei vieţi „naturale", cînd boierul se intersecta cu negustorul, pieţarul cu notarul, farmacistul cu învăţătorul, cînd fiecare casă aparţinea celui care o făcuse iar iniţiativa privată era o necesitate, cînd se putea trăi personal şi nu în colectivitate silnică. În contrastul violent dintre cenuşiul urbanismului forţat şi neputincioasele vestigii ale trecutului, se citea metamorfoza dramatică a întregii societăţii româneşti, de la interbelic la postbelic şi, implicit, diferenţele funciare între două sisteme politice. Dacă într-o democraţie viaţa provinciei grăieşte mai curînd despre *caracterul* poporului (cît de harnic sau leneş, curat sau murdar, disciplinat sau dezarticulat, cu sau fără imaginaţie), într-un regim represiv ea trădează în primul rînd trăsăturile acestuia, omul fiind practic anihilat. Orice totalitarism îşi găseşte în spaţiul provincial materia primă ideală, deoarece comunitatea umană relativ restrînsă şi interdependentă este uşor coruptibilă, deopotrivă economic şi moral, iar procesul de ghetoizare (fizică şi mentală) se dovedeşte mai facil decît în lumea obstinată a satului sau în aceea mai emancipată a capitalei (de ţară sau judeţ). În comunism, localitatea de provincie ajungea să exprime, cu impact de metaforă, realitatea colectivismului castrator.

În prezentul continuu european, provincia capătă o nouă formă şi o nouă valoare. În statele occidentale dezvoltate, *descentralizarea* tinde să-i acorde o pondere pe care nu a avut-o pînă acum. Într-un anumit sens, procesul echivalează cu o *deprovincializare* a provinciei, cu integrarea ei într-un circuit mai larg, specific lumii cu frontiere estompate în care vieţuim. Ca orice fenomen de acest gen, efectele sînt şi bune şi rele. Latura pozitivă o reprezintă, desigur, emanciparea comportamentală, culturală şi economică, ridicarea nivelului mediu. În Franţa sau Germania, sintagma *oraş de provincie* aproape că nu mai este utilă şi cu atît mai puţin calificativul *provincial*: vorbim de oraşe mai mari sau mai mici, cu 5 sau 15 mii de locuitori, cu activităţi specifice sau particularităţi istorice. Pe de altă parte, standardele obligatorii ale civilizaţiei de tip occidental au dus la uniformizarea vieţii, la o generalizare a confortului şi a consumului, avînd nu rareori ca efect secundar... *depersonalizarea* locurilor şi a oamenilor. Oarecum diferit se prezintă zona sudică (Grecia, Italia, Portugalia) unde dezvoltarea fiind mai lentă, provincia e *încă* vizibilă, tangibilă (ca de altfel şi *satul*, în alte părţi dispărut!). Din fericire, predominant rămîne aspectul ei patriarhal, pitoresc, asumat. Preţuit şi de localnici şi de străini. Partea mizeră a urbei marginale se reduce şi în sud, văzînd cu ochii, iar spectacolul este interesant în măsura în care ilustrează dinamismul celor care, fără a fi bovarici, nu mai acceptă echivalarea provinciei cu provincialismul.

Portugalia este un excelent exemplu în sprijinul ideii că „provincia vorbeşte". Relativ puţinele oraşe (foarte) mari, îl împing degrabă pe călător să descopere *le pays profond* şi să constate că redresarea aşezărilor mici este practic generalizată şi detectabilă la multe nivele. Pe lîngă stricta gospodărire (curăţenie, parcuri, locuri de joacă), localităţile oricît de marginale se remarcă prin cîteva coordonate: muzeul, centrul cultural, instalaţia sportivă, calea de acces, pliantul promoţional, gastronomia. De ce în cazul Portugaliei această notaţie dobîndeşte o valoare specială? Din acelaşi motiv pentru care ar căpăta-o şi în raport cu România. Nu ar fi şi pentru noi trezirea provinciei din hibernarea sa inerţială, un semnal cert că procesul de „actualizare" naţională e definitiv intrat pe făgaş? N-ar fi şi pentru noi o veritabilă uşurare să putem identifica autostrăzile româneşti pe harta europeană?... Nici 20 de ani nu au trecut de cînd micul, dar temerarul stat lusitan devenea membru al UE, respectiv de cînd se începea concret redresarea unei ţări aflate la ora aceea mult în urma plutonului. Un interval scurt, în care s-a recuperat mult dintr-un substanţial handicap – începînd cu infrastructura şi ajungînd pînă la managementul local.

Esenţială se dovedeşte însă, în cazul Portugaliei, aşa cum s-ar dovedi şi în cel al României, mentalitatea. Felul în care comunităţile zonelor intermediare înţeleg să-şi administreze, într-un context european, global şi tehnologic nou, propria viaţă. Din ceea ce oferă Portugalia spectatorului-călător, se poate trage concluzia că azi, în Europa, provincia poate exista, fără să *bovarizeze*. Cu unele condiţii: echipa de la primărie să fie competentă; să nu deturneze fondurile; să nu se mafiotizeze; să comunice cu populaţia; să aibă şi să încurajeze proiecte.

Simptomatica nevoie de muze

Posibil semn al unui complex provincial materializat însă benefic, incidenţa muzeelor în aşezările cele mai retrase sau puţin frecventate turistic exprimă nevoia de legitimare a provinciei care, de-a lungul multor decenii, a fost defavorizată şi în Portugalia. Pe lîngă drumuri, poduri, clădiri şi alte şantiere, muzeul sugerează că preocupările tind şi spre o anume conceptualizare a realităţilor respective.

La Anadia, în regiunea vinicolă Bairrada, se ajunge întîmplător şi tot din întîmplare se vizitează *Muzeul Vinului*, construit din fonduri europene şi inaugurat acum doi ani. Surprins de la bun început de modernitatea rafinată a clădirii, îl ascultăm apoi pe tînărul director explicînd, în limbaj *neprovincial*, concepţia de ultimă oră pe care se fondează aşezămîntul: spaţiu polivalent, neconvenţional, scenografie minimalistă, punere în context a obiectelor, multimedia, interactivitate, expunere aerată. Şi indiferent cît de puţini străini vor fi poposit la Anadia, muzeul în care edilii au ales să (se) investească le accentuează simbolic identitatea multiplă de viticultori, vinificatori şi degustători. Împrospătîndu-le, de facto, *provincialitatea*.

În muntele Serra da Estrela, la Seia, conduce un hazard similar.

Asemănătoare şi uimirea, intrînd în... *Muzeul Pîinii*, la fel de recent pus pe picioare de cîţiva tineri investitori locali, care, cum s-ar spune, în loc să bage banii în alte vanităţi, s-au gîndit să îmbogăţească urbea cu un loc de reflecţie şi informare antropologică (sic!), pe tema... pîinii! De altfel, chiar şi în extremul nord-est al Portugaliei, la doi paşi de graniţa cu Spania, localitatea Vimioso îşi marchează şi ea ieşirea la lumină din starea de mizerie şi depopulare acuzate pînă mai ieri, prin deschiderea unui centru cultural dotat cu un... *Muzeu rural* – modest dar modern, anunţînd înainte de toate... o nouă stare de spirit la faţa locului.

Să nu uităm, pe coasta atlantică de astă dată, mica Figuiera da Foz: recent dezvoltată staţiune balneară, care prezintă cu mîndrie una din cele mai ingenioase „case de cultură" posibile: *Centro de Artes e Espectaculos*, inaugurată acum cîteva luni. O remarcabilă cetăţuie convivială, incitantă şi plurivalentă, unde marele auditorium îşi culisează peretele de fundal deschizîndu-se, spectaculos, pe un simetric amfiteatru exterior!

Despre ce grăiesc asemenea exemple... provinciale? Despre dinamica unei întregi naţiuni. Şi ce ar fi de luat ca exemplu? Faptul că „alerta" economică dublată de una culturală e certamente mai spornică.

În loc de concluzie

„E un dever respeitar os velhos, as crianças e as flores" (E o datorie a respecta bătrînii, copiii şi florile) stă scris pe o pancartă înfiptă în iarba modestului părculeţ municipal de la Gouveia. Un amănunt banal. Doar că, atunci cînd primăria unui „loc unde nu se întîmplă mai nimic" adresează trecătorilor astfel de îndemnuri, deschide în acelaşi timp cogeamite piscina olimpică ultradotată, cu programe pentru toate vîrstele, contra 1 euro intrarea (!) şi organizează mare serbare de Carnaval, special pentru chiriaşii nonagenari ai Azilului de bătrîni, există o concluzie semnificativă de tras: respectul pentru oameni e instalat. Populaţia, oricît de redusă numeric, trăieşte cu fruntea sus, chiar dacă nu o vede nimeni, valorificînd tot ce are – de la tradiţia catolică, pînă la felul de mîncare tipic, pus pe masă cu deferenţă. În fine, atunci cînd, pe orice drumeag secundar portughez (impecabil asfaltat!), indicatoare pe fond cafeniu anunţă cu rigoare şcolărească monumentul istoric sau minimele vestigii ale locului, înseamnă că ignoranţa şi neglijenţa culturală au fost depăşite. Implicit că provincia, în secolul 21, se poate reinventa.

P.S. interogativ, la acest fals final: *cînd va apărea oare un banal panou, undeva la ieşirea din Constanţa, indicînd situarea nepreţuitelor biserici paleocreştine în cretă de la Basarabi, despre care riveranii înşişi habar n-au şi pe care multe alte ţări nu le au? Dar restaurarea cînd se va încheia? Dar documentarea cînd va fi la îndemîna turiştilor? Cînd se va reinventa localitatea Basarabi?*

Lisabona, iunie 2004

Erată

Primim din partea dlui Sorin Adam Matei:

În articolul „«Ecologie», nu «tenebrologie»!", din numărul 27, 16-22 iulie, al revistei dvs., atribui dlui Liiceanu citatul: „nu piaţa impune valorile, ci manevrele culiselor". Acesta provine, însă, dintr-un articol al dlui Patapievici. Confuzia, care nu afectează conţinutul articolului, se datorează unei erori de redactare.

Au început înscrierile la

SIMFEST – 2004

Festivalul Televiziunilor Locale şi Producătorilor Independenţi

„Ştirişti" din toate colţurile ţării, treziţi-vă! E vremea voastră! Răzbunaţi **acum** toate nedreptăţile pe care vi le-au făcut editorii şi producătorii, ciopîrţindu-vă reportajele, modificîndu-vă textele, denaturînd sau schimbînd sensurile, uneori fără să se sinchisească să vă ofere măcar o explicaţie. Prezentaţi-vă ştirile, aşa cum le-aţi conceput voi, în singurul festival din România care vă oferă această ocazie: SIMFEST – 2004.

Voi, toţi cei care v-aţi obişnuit să gîndiţi în imagini şi voi, cei care priviţi, cel mai adesea, lumea prin vizorul camerei de luat vederi, arătaţi tuturor ce-aţi descoperit! SIMFEST – 2004 vă oferă această posibilitate.

Nu ezitaţi nici voi, cei care folosiţi computerul nu doar pentru calcule abstracte, ci în primul rînd ca să dăruiţi celor din jur o parte din rodul talentului vostru.

Aveţi nevoie de informaţii suplimentare? Le găsiţi pe *website*-ul www.simfest.com.

Simeria vă aşteaptă în ultima săptămînă a lunii august. Un orăşel cu numai 12.000 de locuitori care, anul trecut, a avut curajul să se lanseze într-o aventură fără precedent a media româneşti.

Festivalul SIMFEST este marcă înregistrată. Nu e supus nici unei presiuni politice şi oferă bunul cel mai de preţ pentru un jurnalist: libertatea de exprimare.

organizator Ioan CEAUŞESCU

Teodor BACONSKY

turn înclinat

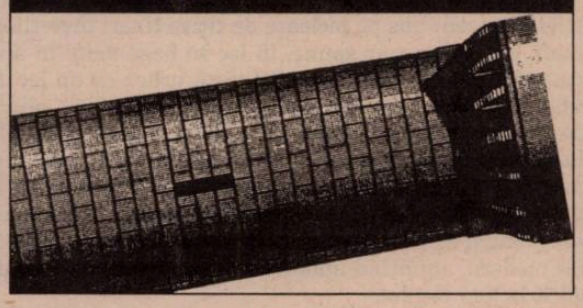

Nedumerire

Recenta altercaţie dintre Î.P.S. Pimen al Sucevei şi conducerea statului pe tema sărbătoririi lui Ştefan cel Mare, la Putna, mi-a dat apă la moara pledoariei pentru o doctrină socială a Bisericii. Î.P.S. Pimen s-a supărat rău pe preşedinte şi premier, în vreme ce mitropolitul Daniel (şeful lui Pimen, de la Iaşi) s-a arătat mai diplomat: avea şi arhiepiscopul dreptate, însă prea s-a încins. Purtătorul de cuvînt al Patriarhiei ne-a prezentat ulterior varianta de la centru: securitatea ceremoniei a fost într-adevăr dizgraţioasă, o mînăstire nu e stadion... Dar nu ne-a spus nimic despre *cine* ar fi avut dreptul să se enerveze şi *pe cine*...

În ochii unora, venerabilul chiriarh sucevean a devenit un erou saurocton, de talia sfîntului Gheorghe. Pentru alţii, e vorba numai despre un popă care a luat-o razna. Adversarii actualei guvernări jubilează, salutînd faptul că Biserica şi-a părăsit în sfîrşit rezerva letargică... Ceilalţi – de vreme ce puterea are electoratul ei, format tot din cetăţeni români – consideră că ierarhul recalcitrant ar fi trebuit să-şi ţină gura, să se ocupe de cele sfinte, să lase criticile, mai ales că ne aflăm în plină campanie... Altfel spus, ne-am trezit într-o situaţie concretă, ambalată în semnificaţii difuze. Şi asta pentru că atitudinea fiecărui actor se pretează la felurite interpretări. Î.P.S. Pimen: e un anticomunist care s-a săturat de o clică insuportabilă şi s-a decis să dea o mînă de ajutor sforţărilor lustrale iniţiate de PNA? Sau a găsit în excesele SPP cînd cu omagierea voievodului un pretext populist de a se manifesta ca proprietar nedreptăţit? Se gîndea mai mult la frustrarea credincioşilor ţinuţi la uşă, sau la restituirea pădurilor care, după acte, ar fi aparţinut eparhiei sale? Deopotrivă ambiguă se dovedeşte contra-reacţia de la Iaşi: ce a încercat Mitropolia? Să se aranjeze cu mai marii zilei, fără ca totuşi să desfiinţeze atitudinea unui sinodal? Dar comunicatul Patriarhiei: urmărea să evite, creştineşte, degenerarea unui conflict, sau dorea să demonstreze, prin intermediul unui ton neutru, că Întîistătătorul BOR se menţine *supra partes*? Spectacolul acestui balet hermeneutic năuceşte. Pînă la urmă, creştinul de rînd e forţat să politizeze o întîmplare care, pe fond, vexa probabil doar bunele maniere.

Fireşte că dacă Biserica ar fi adoptat pînă acum o doctrină socială, acel monument nu ar fi scutit-o de efortul poziţionărilor factuale. Desfăşurarea evenimentelor e prea diversă – şi constant imprevizibilă – pentru a fi disciplinată prin aplicarea unei reţete unice. Documentul n-ar conţine sfaturi practice în legătură cu instrumentalizarea sinaxarului naţional sau cu marja de toleranţă faţă de protecţia demnitarilor participanţi la serviciile divine. Ar fi totuşi capabil să formuleze *principiile* raporturilor dintre Biserică şi stat, normele biblico-patristice menite să argumenteze dreptul creştinilor (fie ei preoţi sau laici) de a recunoaşte şi respinge derapajele nedemocratice ale *oricărui* politician.

E normal ca poporul – în sens teologic – să ştie cu toată precizia ce împrejurare publică lezează *onoarea lui Dumnezeu*. Ca membru al universalului *Corpus Christi*, aş vrea să respect învăţătura Bisericii dreptmăritoare în cît mai numeroase circumstanţe biografice. Perspectivele regionale sau parohiale îmi crează dubii şi tulburări de conştiinţă. Nu pot ţine cu Î.P.S. Pimen pentru că-mi sînt simpatici moldovenii, cu Mitropolitul Daniel pentru că îi admir ţinuta intelectuală sau cu Patriarhia, pentru că îl cunosc demult pe Prea Fericitul Teoctist. Independent de opţiunile personale – exprimate în cabina de vot – simt nevoia de a nu fi tratat ca pilitura de fier, magnetizată de spasmele unor polemici impure. În definitiv, răspunsul la întrebarea cum reacţionează un creştin faţă de provocările scenei colective nu poate fi emis nici la Suceava ori la Iaşi, nici în Capitală. El nu ar trebui să traducă înclinaţiile partizane, jocurile de carieră sau umorile cutărui slujitor al altarului, ci – după o expresie paulină – doar *„mintea lui Hristos"*. Singura în care cred.

Anca MANOLESCU

André Scrima: *Teme ecumenice*

În 1996, Editura Humanitas a publicat prima carte a lui André Scrima, *Timpul Rugului Aprins*. Era o carte a întîlnirilor spirituale trăite, interpretate, amplificate prin interpretare – întîlnirea dintre călugărul rus Ioan cel Străin şi grupul de la Antim, întîlnirea intelectualilor de la Antim cu tradiţia isihastă iar, la capătul cărţii şi al acestor întîlniri, întîlnirea, propusă cititorului, cu experienţa contemplativă a pustiei din primele veacuri creştine. Nu era vorba de o întoarcere spre trecut, spre un trecut recent, iar apoi spre nişte origini idealizate. Era pur şi simplu vorba despre intrarea în *prezentul* unei tradiţii spirituale, prezent denumit de André Scrima „timpul Rugului aprins". Chiar modul cum era comentată de el scrisoarea lui Ioan cel Străin dovedea intrarea într-un asemenea prezent: el dezvolta somptuos, liber, creator, „semnele" lăsate de părintele Ioan, le interpreta într-o meditaţie hrănită de propria experienţă intelectuală şi spirituală. La capătul ei, comentatorul părea că vrea să se şteargă ca individualitate, tindea să se identifice cu „călătorul străin", cu toţi călătorii călătorind prin prezentul aceleiaşi tradiţii.

André Scrima spunea că un om consistent spiritual devine mai eficace după ce a trecut, după ce profilul lui individual a trecut şi rămîne urma traseului lui, pe care alţii îl pot cerceta, descifra, eventual urma. Cu arhiva Scrima, încredinţată Colegiului Noua Europă de către familia părintelui, ne aflăm în faţa unui asemenea tip de depozit. Colegiul a făcut posibile proiecte de cercetare pe documentele ei, a organizat colocviul internaţional din ianuarie 2004, care i-a reunit pe prietenii părintelui, ei înşişi dovada ecumenismului practicat de A. Scrima ca un de la sine înţeles. Editura Humanitas a continuat editarea începută în 1996 prin încă trei volume. Putem publica astăzi aceste „urme" lăsate de André Scrima, care se organizează în mare măsură de la sine, conform unor teme dominante pentru reflexia, dar şi pentru traseul – existenţial, academic, contemplativ – ale părintelui. Alături de *Timpul Rugului Aprins*, au apărut la Humanitas *Comentariul la Evanghelia după Ioan*, produs într-o comunicare directă, în comunitatea monastică libaneză pe care părintele o modelase în anii '70, a apărut volumul de texte despre isihasm şi în sfîrşit, foarte recent, volumul *Teme ecumenice*, cuprinzînd texte din anii 1978-2000, legate de dialogul creştinismului cu celelalte religii: dialogul acesta fiind, după A. Scrima, una dintre cele mai fertile provocări pe care timpul de faţă o adresează gîndirii creştine, este, spunea el, „un test de la capăt al faptului religios".

Pentru cele două volume din urmă, tematice, ideea a fost să reunesc *tot* ceea ce A. Scrima a lăsat scris pe tema respectivă, să public compact tot materialul existent în arhivă pe un anume domeniu: de aici diversitatea textelor, ea însăşi expresivă pentru interlocutorii, situaţiile, tipul de scriitură ale autorului.

Bogdan Tătaru-Cazaban a alcătuit şi a publicat de curînd la Editura Anastasia o culegere de texte pe un alt subiect specific pentru A. Scrima, anume ecumenismul intracreştin. Volumul, intitulat *Duhul Sfînt şi unitatea Bisericii. Jurnal de conciliu*, e atent structurat tematic în trepte ale reîntîlnirii între ramurile creştine. El include, printre altele, comentarii dintr-un punct de vedere ortodox la documentele conciliului Vatican II, comentarii de o fineţe şi de o clarviziune teologică remarcabile. El conţine mai ales ceea ce Bogdan Tătaru-Cazaban a intitulat „Jurnal de conciliu": o selecţie din notaţiile manuscrise, inedite, ale părintelui, notaţii cu un decupaj spectaculos al gîndului şi al expresiei, privind unitatea Bisericii ca „mister" de nedesfiinţat, ci de pătruns şi de reactualizat. De cîteva ori în *Mon Journal du Concile* (Paris, Cerf, 2002), teologul dominican Yves Congar notează, de altfel, intervenţiile „de foarte frumoasă calitate" ale lui A. Scrima, altitudinea teologică şi fervoarea spirituală cu care cel din urmă a contribuit la această temă atît în cadrul conciliului, cît şi în întîlnirile dintre cele două Biserici.

Or, aceeaşi pasiune pentru unitate, pentru universalul viu, îl făcea pe André Scrima sensibil la mesajul celorlalte mari tradiţii spirituale. Pentru el, fiecare dintre ele scandează revelaţiile aceluiaşi Adevăr, fiecare merge pe propria ei cale către un Acelaşi transcendent, *altfel*, dar *convergent*, descoperit. Exclusivismul sau pretenţia de superioritate faţă de alte tradiţii reveneau, după el, la o gravă limitare: însemna a pune limite misterului divin, a-i impune propriile noastre limite, a-i îngheţa reverberaţia, a nu-l percepe drept Dumnezeu „liber de orice închidere".

Cînd, de pildă, în articolul cu care începe volumul *Teme ecumenice*, A. Scrima face o hermeneutică a locului spiritual Ierusalim în cele trei revelaţii monoteiste, el nu face doar studiu comparat al religiilor, ci o lectură, *împreună* cu cele trei tradiţii abrahamice, a staturii ultime, metafizice a cetăţii, loc unde religiile sînt atrase dincolo de condiţionările lor istorice şi culturale, sînt consumate şi împlinite de ţinta lor comună. În termenii lui, o atare hermeneutică revine totodată la „a recupera un limbaj *unanim*, de o anvergură intelectuală şi ontologică riguroasă pentru cele trei comunităţi de credincioşi, înainte ca o anume fisură semantică să nu îl fi redistribuit pe nivele anodine de sens". A-ţi focaliza atenţia pe specificitatea *închisă* a unei religii, pe pretenţia uneia singure la adevăr înseamnă, după el, a coborî adevărul viu pe „nivele anodine de sens", a-ţi refuza gustul universalităţii lui.

Ceea ce nu înseamnă că A. Scrima nu era foarte critic faţă de sincretisme, de concordanţe facile, la fel de anodine după el. Ceea ce nu înseamnă că nu era conştient, pe de altă parte, de dificultatea de a ieşi din limitele proprii, dificultate stîrnită de impresia, de primă instanţă, că a te transporta către celălalt şi către viziunea lui înseamnă a fi „deportat din locul tău specific". Însă orizontul de universalitate în care lucra el, dialogul între religii pe care îl propunea el nu se obţineau printr-o politic corectă exterioritate faţă de religii; se obţineau prin adîncirea în mesajul fiecăreia, prin orientarea spre ceea ce el numea comunul lor „fundament apofatic". Pe lîngă acest tip de interpretare convergentă a religiilor, textele reunite în volumul *Teme ecumenice* conţin analize realiste şi fine asupra condiţionărilor psihice sau istorice, culturale, politice care, de-a lungul vremii, dar mai ales în prezent, duc la închideri şi tensiuni religioase. Analiza situaţiei din Liban sau a conflictului pentru Ierusalim, de la sfîrşitul anilor '70, sînt foarte expresive şi utile pentru a situa conflictele actuale din această zonă. În dialogul din 1993 cu Andrei Pleşu („Un test ultim al faptului religios"), ecumenismul, ca şi situaţia ortodoxiei în România (în perioada interbelică, în cea comunistă şi după 1990) sînt evocate şi analizate de o conştiinţă religioasă care, total fidelă propriei tradiţii, îşi asumă raportul cu un Dumnezeu liber de orice închidere.

Pentru A. Scrima, ortodoxia, în substanţa ei spirituală şi teologală înseamnă şi acces spre chipul cel mai ecumenic al lui Dumnezeu, *sophia* increată, înseamnă o „poartă deschisă spre universalitatea religiilor". Cînd e întrebat dacă i se pare că ortodoxia are în acest sens un rol privilegiat faţă de celelalte tradiţii, el răspunde că, de la un anumit stadiu de înţelegere şi de experienţă spirituală, întrebarea însăşi – cu delimitările ei –, dispare în prezenţa unui universal perceput, participat. Pentru el, a dialoga autentic cu celelalte religii nu înseamnă decît a parcurge calea propriei tradiţii, înseamnă un prilej de a-ţi reaminti propriile ei mărturii, marile ei linii teologale, de a te situa în *prezentul* ei. De cîteva ori, în textele acestei cărţi, el vine în faţa unei teme aparent stranii pentru creştinism, prezentă în alte tradiţii, cu interpretări convergente aparţinînd unor autori şi părinţi *creştini*, mărturii pe care o anume rutină teologică le palidase sau le uitase. A dialoga cu celelalte tradiţii înseamnă a redescoperi chipul universalului din propria tradiţie, ca şi în celelalte, într-o creativitate a Duhului care, spunea A. Scrima, i se pare „exaltantă, eliberatoare". A dialoga cu celelalte tradiţii înseamnă, spune el, „a descoperi din interiorul propriului meu *loc teologic* căile unei depăşiri fără renegare." Cele mai multe texte ale cărţii asta fac: o fac cu un discernămînt şi un angajament, cu o ştiinţă, cu o eleganţă spirituală şi intelectuală care cred că vor da cititorului senzaţia unei respiraţii autentice a universalului.

ECDL Permisul European de Conducere a Computerului

Ai ~~carte~~, ai parte!

ANDRECO EDUCATIONAL, centru de instruire şi testare acreditat internaţional, editorul manualelor ECDL, **organizează pe perioada vacanţei de vară cursuri şi testări, cu preţuri speciale pentru elevi şi studenţi, în vederea obţinerii Permisului European de Conducere a Computerului.** ECDL - European Computer Driving Licence - este cel mai răspândit program de certificare a aptitudinilor de operare pe computer. Recunoscut de firme şi instituţii din peste 135 de ţări, Permisul ECDL este pentru domeniul IT similar cu certificări de genul Toefl sau Cambridge, care atestă cunoştinţele de limbi străine. Pentru detalii şi înscrieri sunaţi la: **211.26.00** sau accesaţi **www.andreco.ro**

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

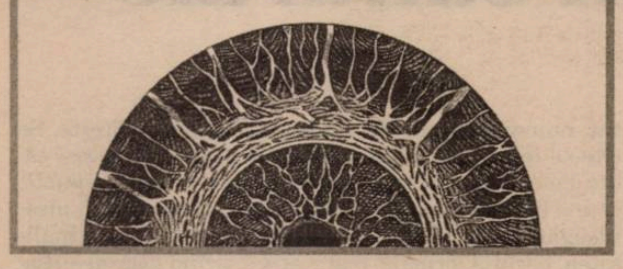

Bartosek

Am aflat, săptămîna trecută, de moartea lui Karel Bartosek dintr-o emisiune a Europei Libere, cînd s-au transmis şi fragmente dintr-un interviu pe care Oana Serafim l-a luat istoricului ceh în urmă cu patru ani. L-am cunoscut pe Bartosek în 1996, după apariţia cărţii sale *Mărturisirile arhivelor (Les aveux des archives), Praga-Paris-Praga, 1948-1968* (editura Le Seuil). Cartea provocase o polemică aprinsă, cu reacţii violente din partea celor care considerau că este „întinată" o figură emblematică a victimelor stalinismului. Bartosek m-a primit în biroul său de la „Institutul de istorie a timpului prezent", birou ce servea şi drept sediu al revistei *La Nouvelle Alternative*. Mi-a făcut pe loc o mulţime de fotocopii după articole şi notiţe apărute în tot felul de reviste şi ziare, în aşa fel încît să am un dosar complet al receptării cărţii. Mi-a explicat şi de ce crede că s-a „bucurat" de un asemenea tratament din partea unor istorici ai comunismului. L-am revăzut, în aprilie 1997, la o dezbatere pe aceeaşi temă, la care participau – printre alţii – Antoine Mares, Pierre Grémion şi Michel Tatu, acesta din urmă fost corespondent al ziarului *Le Monde* la Moscova. Ne-am mai întîlnit, tot la un colocviu, după apariţia *Cărţii negre a comunismului* (era unul dintre principalii autori); fusese, din nou, ţinta unor vehemente atacuri. Figura lui colţuroasă şi tot mai brăzdată dădea aceeaşi impresie de forţă; continua să editeze, cu mari sacrificii, *La Nouvelle Alternative*. Îl amuzau acuzaţiile de „fost stalinist", cu atît mai mult cu cît vorbise în repetate rînduri, fără reţineri, despre trecutul lui. Născut în 1930, îşi începuse, într-adevăr, cariera de istoric în modul cel mai conformist-dogmatic cu putinţă. Protagonist al Primăverii de la Praga, a fost şi printre iniţiatorii Cartei 77. Arestat, dat afară din serviciu, obligat (ca atîţia intelectuali cehi) să treacă la „munca de jos", a plecat în Franţa abia în 1982. După 1990 a putut consulta arhivele (pînă atunci secrete) de la Praga, descoperind faţa ascunsă a istoriei comunismului.

Cartea lui punea în discuţie un personaj devenit, cum spuneam, emblematic. E vorba de Artur London, unul din cei trei supravieţuitori ai celebrului proces Slansky din 1952. Comunist cu state vechi, fost participant la războiul din Spania şi în Rezistenţa franceză, London a fost condamnat doar la închisoare pe viaţă (Slansky şi încă şapte înalţi activişti de partid au fost spînzuraţi) în cadrul acelui proces de mare spectacol ce se dorea exemplar. Eliberat în 1956, e lăsat să emigreze în Franţa, graţie şi unor relaţii de familie, şapte ani mai tîrziu. În 1968, imediat după înăbuşirea Primăverii de la Praga, apare cartea lui autobiografică *Mărturisirea (L'Aveu)*; succes imens, Costa Gavras realizează curînd şi un film, după un scenariu de Jorge Semprun şi cu Yves Montand şi Simone Signoret în rolurile principale. Prima lectură critică a cărţii lui London este aceea făcută de Annie Kriegel, în 1972, în studiul *Marile procese în sistemele comuniste*. Autoarea observă că drama lui London şi a celorlalţi se joacă în cercul închis al nomenclaturii comuniste de la vîrf şi că „mărturisirile" din marile procese de la Moscova, Praga ori Budapesta au un caracter misterios, aproape imposibil de explicat cu mijloace „normale", deoarece atît călăii cît şi victimele invocă o credinţă oarbă, totală, în partid şi în ideologia lui.

Acesta este şi punctul de plecare al investigaţiilor lui Bartosek. El constată că London nu pomeneşte nici un cuvînt despre exacţiunile comise de partid între 1948 şi 1951 (cînd el însuşi avea un post important); nici o vorbă despre condamnarea la moarte şi executarea, în 1950, a Miladei Horakova, lider social-democrat, fostă deportată, nimic despre arestările, torturile, procesele intentate „duşmanilor de clasă". Arhivele mai relevă lucruri tulburi din trecutul lui London: în Spania, el fusese însărcinat cu epurarea elementelor suspecte, bănuite de troţkism; în Franţa se implicase în constituirea unor reţele de spionaj etc. Bartosek ajunge la concluzia că London îşi reconstruise, în *Mărturisirea,* trecutul şi că îşi scrisese în mare grabă cartea, profitînd de conjunctura creată de Primăvara de la Praga. Cartea întărea, în fapt, ideea că stalinismul a fost o derivă a comunismului, acesta din urmă rămînînd nobil şi generos în doctrină şi proiecte.

N-am cum rezuma aici polemica declanşată de Bartosek. L-au atacat vehement publicaţii de stînga, a fost acuzat de „revizionism", de practica unor „metode poliţieneşti", de manipulare a arhivelor, de rea credinţă, de „ură faţă de eroi şi de sfinţi", ş.a.m.d. L-au apărat, în numele dreptului de a spune adevărul pînă la capăt, istorici de prim rang, de la Stéphane Courtois la Georges Nivat şi Marc Lazar şi de la Jean-Jacques Becker la Pierre Grémion şi Nicolas Werth. Miza dezbaterii a fost, ca şi puţin după aceea în cazul *Cărţii negre,* demitizarea comunismului. Sau, cum a spus odată Predrag Matvejevici: „Sînt de acord să întorc pagina comunismului, dar vreau mai întîi să citesc ce se află acolo..."

Alex. Leo ŞERBAN

de ce e *cool*

Capalbio Cinema

Pentru că este în Italia, Toscana, iar Italia, Toscana sînt parterul Paradisului.

Pentru că la 10 kilometri există marea, cu plaja „La Dogana" (şezlonguri & umbreluţe verzi) şi restaurantul aferent & omonim *(antipasti* & fructe de mare).

Pentru că la doi paşi există „Il giardino dei Tarocchi", grădina Tarotului a lui Niki de Saint Phalle (care a murit anul trecut), fabulos Disneyland pentru adulţi & artişti.

Pentru că pe excentrica Niki (autoarea faimoaselor *Nanas* şi a fîntînii de lîngă Centrul Pompidou) am cunoscut-o acum zece ani la Paris: o amintire de neuitat.

Pentru că la Capalbio se desfăşoară cel mai important festival de scurt-metraje din Italia, ajuns la a 11-a ediţie.

Pentru că motto-ul lui Capalbio Cinema este „Siate brevi" („Fiţi scurţi"), adică nu se acceptă scurt-metraje mai lungi de 15 minute.

Pentru că la Capalbio a venit şi Oliviero Toscani, celebrul guru al publicităţii, geniul din spatele afişelor Benetton de pînă acum cîţiva ani.

Antonioni, adus cu un Fiat 500 în Piazza Magenta

Pentru că Toscani a venit cu un concept încă şi mai „obraznic" – „Short is More" –, premiind scurte nu mai lungi de 3 minute.

Pentru că la aceeaşi ediţie a fost prezent şi maestrul Vittorio de Seta, autorul cîtorva dintre cele mai frumoase scurt-metraje documentare ale anilor '50.

Pentru că „naşul" festivalului este marele Michelangelo Antonioni, iar Antonioni (la 91 de ani) a fost prezent la ediţia 2004.

Pentru că proiecţiile au loc sub cerul liber, în Piazza Magenta, iar Antonioni a fost adus cu un Fiat 500 pînă în piaţă, în aplauzele mulţimii.

Pentru că oaspeţii au fost duşi & aduşi, plimbaţi etc., cu maşinuţele Mini Cooper – unul dintre sponsorii festivalului.

Pentru că ospitalitatea se măsoară în ceea ce Toscana oferă în materie de „agriturismo": camere cu aer condiţionat, seif, pat cu baldachin, grădină cu piscină, hamace & o „prima collazione" demnă de cele mai bune restaurante.

Pentru că nimic nu se compară cu recepţia tradiţională din grădina de la „reşedinţa Ambasadorului", la apus – cu marea sclipind aurie în orizont, pini & platouri, Martini & „Mojito", conversaţie & lume fină.

Pentru că cei doi directori ai Capalbio Cinema – Tommaso Mottola & Sita Alessandra Banerjee – dau tonul întregului festival: gust sigur, eleganţă relaxată, fervoare cinefilă & savoare mediteraneană. Şi – de ce nu – un strop de snobism...

EDITURA POLIROM

■ Primo Levi
Armistiţiul

Noutăţi:

■ Michel Tournier
Fecioara şi căpcăunul

■ Haruki Murakami
Pădurea norvegiană

■ Chuck Palahniuk
Fight Club

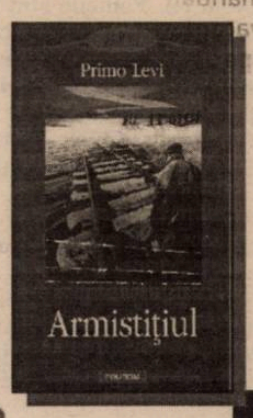

www.polirom.ro

citit auzit

Sîmbăta trecută, la emisiunea *Si j'ose écrire* de pe TV5, truculentul, intratabilul Alejandro Jodorowsky – „aventurier cultu(r)al", autor de benzi desenate, poet & regizor, căruia cinefilii îi datorează cîteva filme uluitoare precum *La montagna sacra, El Topo* sau *Santa sangre* – explică de ce Lumii îi merge rău, din cele mai vechi timpuri şi pînă astăzi: pentru că este prost condusă, fiind lipsită de elementul feminin... Ar fi nevoie – crede el – nu de o întoarcere la matriarhat (vinovat, în opinia lui, de aceleaşi greşeli ca şi patriarhatul), ci de o punere în drepturi a ideii de Cuplu: alături de orice preşedinte – o preşedintă care să conducă efectiv, alături de orice rege – o regină, alături de Papă – o papesă! Şi acelaşi Jodorowsky, recitînd un poem de-al său care zice-aşa: „Se îndrăgostise nu de ea, ci de umbra ei / Şi de-aceea aştepta cu înfrigurare zorii / Cînd umbra ei era cea mai lungă..."

În exclusivitate pentru Dilema veche

„Femeile menţin pulsul vieţii culturale“

– interviu cu Mario Vargas LLOSA –

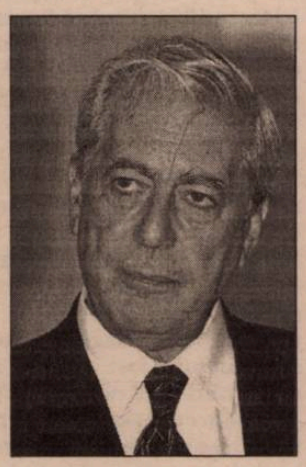

Dacă vă trece prin cap să faceţi un interviu cu Mario Vargas Llosa, trebuie să ştiţi că între orele 10 şi 11 a.m. scriitorul fuge. Adică face jogging. *În campanie electorală, în mijlocul documentării la un roman, în turneu de conferinţe şi cursuri magistrale, Mario Vargas Llosa îşi respectă cu sfinţenie arta... fugii. Iată de ce prima mea tentativă de interviu, fixat irresponsabil la 10.30 a.m., ora Madridului, a eşuat. A fost – cum a considerat Mădălina Tache de la Humanitas, îngerul b(r)un al acestei întîlniri telefonice – „o ţeapă“. A doua zi – marţi, 13 – am mers la dezastru: ora 10 punct. Agenţiile confirmă, Carmen Balcells permite. Cum să evit o nouă ţeapă? Simplu, confirmînd cu instanţa supremă a universului vargasllosian: Señora Patricia Vargas Llosa. „La 10, Mario va fi acolo.“ Şi a fost.*

Mario Vargas Llosa s-a născut la Arequipa (Peru) în 1936. A debutat, în 1959 cu volumul de povestiri *Şefii* şi a devenit celebru după publicarea romanului *Oraşul şi cîinii*, în 1963. Au urmat: *Casa verde* (1966), *Conversaţie la catedrală* (1969), *García Márquez: povestea unui deicid* (1971), *Pantaleón şi vizitatoarele* (1973), *Orgia perpetuă: Flaubert şi Doamna Bovary* (1975), *Mătuşa Julia şi condeierul* (1977), *Războiul sfîrşitului lumii* (1981), *Istoria lui Mayta* (1984), *Cine l-a ucis pe Palomino Molero* (1986), *Povestaşul* (1987), *Elogiul mamei vitrege* (1988), volumul de memorii *Peştele în apă* (1993), *Sărbătoarea ţapului* (2002) şi recent *Paradisul de după colţ* (2003). Este unul dintre cei mai importanţi scriitori ai zilelor noastre, premiat cu majoritatea premiilor literare importante (inclusiv Premiul Cervantes, „Nobelul“ literelor hispanice), mai puţin Premiul Nobel. Lucru care spune mai mult despre acest premiu decît despre opera exemplară a lui Vargas Llosa.

Faţa luminoasă şi faţa sumbră a utopiei

Intenţia dvs. din ultimul roman, Paradisul de după colţ, *recent tradus şi în româneşte, la editura Humanitas, era să recreaţi o utopie sau mai degrabă să exploraţi, cu mijloacele povestirii, vieţile paralele a două personaje utopice?*

Dacă mă gîndesc bine, prima mea idee era să scriu un roman inspirat din viaţa şi opera Florei Tristán care, după cum ştiţi, a fost o luptătoare, o agitatoare a spaţiului social şi una dintre primele persoane care a întreprins o acţiune politică în apărarea drepturilor femeii. Atunci cînd am început să citesc despre Flora şi să-i cercetez mai bine viaţa am întîlnit, în mod constant, prezenţa nepotului ei, Paul Gauguin. Absolut toţi istoricii îl puneau pe Gauguin în relaţie cu bunica lui. Mi-a plăcut întotdeauna pictura lui Gauguin, dar ştiam puţine despre biografia sa şi, atunci cînd am început s-o studiez serios, mi-am dat seama că există multe afinităţi între cei doi, dar şi mari contraste. De aici mi-a venit ideea scrierii unui roman care să realizeze un contrapunct între două personalităţi afine prin caracter, prin voinţă, prin inconformism şi revoltă, dar care reprezintă, în acelaşi timp, două forme foarte diferite, dacă nu cumva antagonice, de utopie: aceea a egalităţii sociale şi cea a paradisului personal, a individualismului, a plăcerii, a simţurilor eliberate. Sînt două utopii care au marcat, într-un anume sens, de-a lungul istoriei, faţa şi reversul acestei idei a „paradisului pe pămînt“.

Totuşi, de ce v-a fascinat atît de tare militanta egalitaristă Florita?

Vă spuneam, e o femeie extraordinară. A fi femeie în epoca Florei Tristán însemna a fi cineva dispreţuit, cetăţean de mîna a doua, practic fără drepturi, depinzînd mai întîi de părinţi, apoi de soţi, o persoană cu totul lipsită de autonomie, fără acces aproape deloc la educaţie şi cu totul discriminată din punct de vedere legislativ. În aceste condiţii, Flora Tristán, o femeie săracă, lipsită de mijloace de supravieţuire, a fost în stare să desfăşoare o adevărată operă intelectuală şi mai ales o acţiune politică ce presupuneau un curaj ieşit din comun, o convingere de fier şi în primul rînd o capacitate de rezistenţă incredibilă în faţa adversităţilor. Toate acestea fac din ea realmente o figură singulară. Asta m-a atras la ea – şi, poate, faptul că a trăit, ca şi mine, pendulînd între două lumi, America Latină şi Europa.

Ce e „paradisul de după colţ“? Amînarea fără sfîrşit a fericirii personale sau a celei sociale?

Este căutarea imposibilului, tentaţia care se află întotdeauna adînc înrădăcinată în sufletul nostru, năzuinţa spre o societate perfectă, coborîrea paradisului pe pămînt, ceva care, în sine, e de neatins. Căutarea acestei lumi prin care omenirea şi-ar fi atins cele mai imposibile visuri – drepturile omului, libertăţile individuale, cultura democratică, toleranţa, ideea coexistenţei paşnice – ţine însă de domeniul utopiei. Fără această căutare a unei lumi perfecte sau măcar mai liberale, o lume fără atîtea mizerii şi suferinţe, nu poate exista întreaga tradiţie – după cum ştiţi, foarte veche – a utopiei. Utopiile au adus însă şi foarte multe catastrofe. Atunci cînd se impune o dogmă ce naşte fanatisme, căutarea utopiei e căutarea răului pe pămînt, căci utopia se află şi în spatele Gulagului, al infernurilor naziste, în dosul cumplitelor crime ale Inchiziţiei. Dincolo de toate astea au existat mai întîi utopiile rasei pure, ale unei societăţi fără păcat, ale egalităţii sociale. Cînd vrei să vorbeşti despre utopie, trebuie să arăţi neapărat cele două feţe ale acesteia: cea luminoasă şi cea sumbră. Cam asta am vrut să fac în acest roman... care aş vrea să rămînă totuşi roman, pentru că partea romanescă, inventată, e mult mai amplă decît cea istorică.

Spuneţi undeva: „Nu voi mai participa niciodată la politică în mod activ“. Credeţi acum, după ce vi s-au realizat toate profeţiile politice (fuga lui Montesinos, plecarea lui Fujimori în Japonia), că politica este „partea diavolului?“

Nu cred că putem închide ochii vreodată în faţa politicului şi nici adopta politica struţului. Dacă închidem uşa în nasul politicii, ea ne intră în casă pe fereastră. Nu credeţi? Dacă trăim într-un oraş, într-o ţară, politica este una dintre responsabilităţile noastre. Dar una e să participi ca cetăţean, ca scriitor la viaţa politică, împărtăşindu-ţi opiniile, scriind (obligaţie pe care nu am evitat-o niciodată) şi cu totul altceva e politica activă. Eu am făcut politică în mod activ o foarte scurtă perioadă din viaţa mea, din motive foarte speciale, determinate de împrejurările foarte dificile prin care trecea Peru-ul, însă vocaţia mea nu e politica, ci literatura şi acestei vocaţii m-am dedicat fără rest. Participarea mea la politică va rămîne cea din prezent: cea a unui intelectual care scrie, care participă la dezbaterea civică şi care îşi apără anumite opţiuni, anumite valori sau critică ceea ce el consideră că merge rău. Nu voi mai participa, însă, niciodată la politica profesionistă, cea care se face pentru a obţine mandate politice.

Catehumenii literaturii creative

Am citit şi una dintre profeţiile dvs. literare alarmante: „Literatura va rămîne în seama unor catehumeni care o vor prezerva ca activitate clandestină“. N-ar fi acest lucru de preferat deşănţatei sărăciri şi masificări a literaturii din vremurile noastre?

Eu cred că cele două lucruri la care vă referiţi s-au şi întîmplat deja. Numai că se vede, cum era de aşteptat, numai ultimul. Nu e adevărat că nu se citeşte. Se citeşte mult, mult mai mult decît în trecut, numai că, din nefericire, literatura care ajunge la marele public este o literatură uşoară, indigentă, sărăcăcioasă, meşteşugărească, artizanală, căreia îi lipseşte originalitatea, bogăţia formală, o literatură vizînd doar divertismentul, în vreme ce literatura de calitate, literatura creativă este din ce în ce mai izolată, adresîndu-se unor minorităţi. Aceste minorităţi sînt uneori destul de ample, dar literatura din aceste enclave nu poate concura cu literatura de consum masiv, pe care nici n-aş numi-o literatură, ci distracţie, divertisment scris şi care e o formă cu totul degradată a ceea ce înseamnă, de fapt, literatura creativă. Mai sînt şi profeţiile pesimiste – pe care eu nu le împărtăşesc deloc – potrivit cărora literatura va dispărea şi va lăsa locul culturii audio-vizuale, culturii imaginii, care se va impune. Nu cred în teoriile acestea catastrofiste, însă mă tem că dacă această literatură de consum, care este pură meşteşugărie şi produs industrial, continuă să crească în ritmul de acum, literatura creativă va deveni tot mai mult o artă clandestină. Nu credeţi? Literatura nu va dispărea însă, va exista întotdeauna o minoritate care o va căuta, pentru că e un tip de aliment pe care nu-l va putea găsi în nici o altă parte.

Secolul al XXI-lea: terorism şi ficţiune conformistă

Se vorbeşte mult despre premoniţiile dvs. politice şi literare. Bref *şi brusc: care e viitorul istoriei şi care e cel al ficţiunii?*

V-am spus că nu cred în apocalipsă. *(Rîde)* Am impresia că lumea, în ciuda a tot şi a toate, va progresa, cu toate obstacolele şi provocările ce i se ivesc în cale. Poate cea mai mare provocare a acestui secol e cea a terorismului, a fanatismului – atît religios, cît şi politic – care coagulează minorităţi hotărîte să ucidă, să se sacrifice în numele unui ideal religios. Cum există o întreagă tehnologie a terorii, aflată la îndemîna celor care au mijloacele să şi-o procure, mă tem că secolul al XXI-lea va fi secolul terorismului. Dar eu nu cred că terorismul va distruge omenirea, nici democraţia. Terorismul va fi mai degrabă o epidemie cu care va trebui să învăţăm să trăim. El e, în domeniul politicului, ce e SIDA, ceea ce au fost cancerul sau tuberculoza în trecut, un izvor de suferinţă şi deşertăciune, de nesiguranţă. Nu va fi uşor să-l eradicăm, poate doar să-l strunim între anumite limite, o realitate la care oamenii vor trebui să se adapteze, aşa cum, în secolul trecut, a trebuit să trăim, o bună perioadă, cu marile ideologii totalitare care ameninţau să distrugă realmente civilizaţia democratică.

În ceea ce priveşte ficţiunea, viitorul ei e sigur. Ficţiunea este inseparabilă de fiinţa omenească. Nu credeţi? Ceea ce nu ştiu e dacă ficţiunea se va concentra din ce în ce mai mult în zona audio-vizuală sau în cea literară. Ficţiunea pe care azi o consumă din ce în ce mai mult marele public este una care i se livrează prin intermediul cinematografului, al televiziunii, iar în cea mai mare parte a cazurilor este vorba de o ficţiune conformistă, mecanică şi foarte efemeră. Marea ficţiune se refugiază însă în literatură care, spuneam mai devreme, ajunge la publicuri din ce în ce mai reduse, nu infime, dar împuţinate numeric.

O ultimă întrebare, pe care mi-a sugerat-o un prieten de la Academia Caţavencu, *o publicaţie asemănătoare cu* Le canard enchaîné*: de ce majoritatea intervievatorilor dvs. sînt femei?*

Ştiţi de ce, pentru că literatura se sprijină din ce în ce mai tare pe un public feminin. Cred că şi în România e la fel. Femeile sînt cele care citesc, merg la expoziţii, femeile sînt cele care menţin pulsul vieţii culturale. Bărbaţii consideră cultura ca fiind o activitate amuzantă, care le ocupă, în cel mai bun caz, ungherele disponibile ale unei vieţi dedicate altor lucruri. Dacă intraţi într-o librărie, într-o sală de expoziţii sau la un curs de umanioare la Universitate veţi vedea că 90% din public este feminin.

Aşadar, faptul că din 50 de interviuri, 48 aparţin unor doamne/domnişoare nu are nimic cu persoana dvs...

Ce să vă spun? Mi-ar face mare plăcere să ştiu că le plac acestor doamne/domnişoare. Ce minunăţie ar fi, Doamne... Nu sînt, însă, pînă într-atît de vanitos încît să cred asemenea lucruri, chiar dacă îmi daţi statistici...

interviu realizat de Simona SORA

Simona SORA

puzzlecturi

Numele magic al poeziei

● **Simona Popescu, *Clava. Critificţiune cu Gellu Naum*, colecţia „Odiseu", Editura Paralela 45, 2004.**

În 2002, cînd Simona Popescu a editat cartea ezoterică a lui Gellu Naum, *Calea Şearpelui*, m-am întrebat – cu ceva îndreptăţire, cred – dacă „era momentul". Gellu Naum abia murise, cărţile subteran legate de *„grimoire*-ul care vorbeşte despre cum să faci să fii fără de moarte" *(Medium, Teribilul interzis, Castelul orbilor)* nu fuseseră încă reeditate. Şi n-au fost nici pînă azi. În plus, manuscrisul, aflat parţial în posesia lui Dan Stanciu, avea pasaje înnegrite, ce au putut fi recuperate doar prin manipulare electronică, adică, măcar în parte, dincolo de „voinţa autorului" şi a legatarei sale, doamna Lygia Naum.

Din spirit de contradicţie, probabil, am avut aceeaşi reacţie acum, cînd Simona Popescu a refăcut cartea despre Gellu Naum din 2000, *Salvarea speciei*, eliminînd mai ales părţile „despre suprarealism" şi amplificîndu-le pe cele „despre Gellu Naum" şi posteritatea acestuia. La ce bun? *Salvarea speciei* era o excelentă carte atipică, cu exact doza de nebunie permisă în încercările de sistematizare a nesistematizabilului. Aveam, acolo, un suprarealism de uz propriu şi un Gellu Naum parafrazat, adorat (cam ardeleneşte, cu rezerve) şi restituit în singurul fel în care el putea fi „interpretat" viu, în spaţiul literaturii, adică prin experienţă nemijlocită şi prin citire empatică. Cartea avea OK-ul lui Gellu Naum, dar şi rezerva pe care o aflăm abia din „noua" carte a Simonei Popescu: „Tu ai făcut cartea noastră mai mult a ta". *Clava*, şi mai centrată pe personajul Gellu Naum, este o încercare de restituire contradictorie.

Ce s-a schimbat, aşadar, între *Salvarea speciei* şi *Clava*, volum al cărui titlu reia (ca şi Musa, cuvîntul şters din *Calea Şearpelui)* numele magic (şi interzis) al poeziei? Mai multe lucruri. În primul rînd, găsim o mult mai clară situare a subiectului *în afară*, în afara curentelor literare, în afara literaturii, chiar şi în afara propriei interpretări precedente („Să ştii că eu sînt în afară", vorbele din *Zenobia*, ar putea fi leitmotivul *Clavei).* În al doilea rînd, o dispoziţie (cîştigată între timp, dar nu pînă la capăt) a autoarei de a nu interpreta, de a nu fi explicativ-ilustrativă, ci, cel mult, descriptivă. Întîlnirile cu Gellu Naum sînt reluate într-o ordine subiectivă, suprapuse peste poemele acestuia şi cărţile „interzise", descoperite tîrziu, după '89, la Biblioteca Academiei. O vorbă a poetului, pe jumătate în glumă, deşi mereu cu totul serios, trimite, în aceeaşi pagină, la grija „de a nu depăşi anumite limite" din *Medium* şi, simultan, la un poem, citit tîrziu, din ciclul *Focul negru*, despre neîncrederea în veritabila înţelegere: „dar cum să comunici altfel decît prin jumătăţi de semne cu cineva de care te despart atîtea falii de feldspat transparent". Faptul că nici în *Clava* Simona Popescu nu rezistă cu totul interpretării (aici „intuiţia intravertită" a lui Jung, dincolo Breton cu „Marii Transparenţi", ceva mai încolo, „la vraie vie" a lui Rimbaud) mă face să mă gîndesc că va urma un al treilea volum, cu totul esenţializat, despre Gellu Naum, fără referinţe, fără citate, faţă în faţă, ca într-o întîlnire de la început proiectată şi amînată din reală onestitate.

În al treilea rînd, *Clava* este, mai accentuat, o carte despre formarea poetică (a Simonei Popescu) sub influenţa decisivă a lui Gellu Naum, discipolat nelipsit de tensiuni şi uneori de orbiri voluntare şi „auto-amuţiri". Nu e lipsit de importanţă că S.P. ajunge la Gellu Naum nu ca poetă, ci ca autoare a unei lucrări de licenţă (aşadar, ceva din domeniul explicativului literar, atît de detestat de Naum) avîndu-l ca subiect. „Teoria care strică omenia", „Culthura... unul dintre obstacolele transparente" care „te izolează de adevărata viaţă" reapar pînă la capăt în discuţiile lor anti-explicative. Iar pentru că tînăra interlocutoare nu notează niciodată, e cu totul semnificativ ce reţine ea din discuţiile deviate cu ironie şi umor dinspre domeniul suprasensibil spre cel mai prozaic realism. Reţine esenţialul poetic pentru o carte despre iniţierea (în starea) poetică, am fi tentaţi să spunem, dar dincolo de asta, mai important pare, dinspre „cealaltă parte", ceea ce Simona Popescu se hotărăşte să nu spună, să uite sau să refuze din capul locului (dintre toate, refuzul de a deschide carneţelul despre Tarot m-a frustrat cel mai tare!).

Din *Clava* înţelegi mai bine decît orice de ce Gellu Naum „a ales-o" pe Simona Popescu ca legatară literară. În primul rînd, pentru mefienţa sa, deschisă altminteri spre a înţelege „anumite lucruri". Apoi, fiindcă e prima care-şi recunoaşte limita, deghizînd-o orgolios sub paravanul lui „mai bine să nu întrebi" şi practicînd ocolul cultural, dar şi (personal) poetic. Iar nu în ultimul rînd, de ce să nu recunoaştem, pentru că „femeile frumoase şi nemulţumiţii pentru totdeauna, mai puţin numeroşi decît ele, au existat din toate timpurile şi... au avut întotdeauna dreptate".

trend inţe

Posomorîţi

Tendinţa (sau, poate, un obicei vechi şi atît de înrădăcinat încît găseşte mereu veşmintele adecvate pentru a se păstra în modă) este să fii posomorît. Cum posomorîţii sînt pretutindeni (în spatele ghişeelor, la tejghele, în paginile ziarelor, cărţilor şi pe ecranele televizoarelor etc.), există, desigur, o diversitate a acestei somnolenţe (sau numai absenţe?) posace pe care schiţa de acum nu îşi propune să o reţină. În timp, m-am obişnuit (oarecum) cu posomorala care vrea să treacă drept importanţă, ca şi cu aceea care se prezintă pe sine drept înţelepciune. Mă tulbură, însă, de fiecare dată, posomorîrea care substituie (în unul dintre cele mai flagrante abuzuri) spiritul critic. Cum sînt două atitudini structural incompatibile, se ajunge mai întotdeauna la caricatură. Aceasta pentru că spiritul critic presupune măcar curiozitate, dacă nu atenţie pentru celălalt. Spiritul critic este tolerant, disponibil şi fluid. El strînge pietre ca să construiască (cu oricîte amînări), iar nu ca să ţintească cu ele în trecătorii de pe strada sa. Spiritul critic cîntăreşte cu o balanţă farmaceutică, iar nu cu vagonul de marfă. Spiritul critic umblă în lume cu ochii (oricît de miopi) deschişi, în vreme ce posomorîtul strînge ochii şi stă cu spatele întors (fără să doarmă şi fără să viseze, pentru că visele îi displac). Lipsit de curiozitate, de atenţie şi de interes, el se preface că ştie totul dinainte. Emblema posomorîtului este indicatorul, acela cu care diriginţii de altădată dădeau peste degetele elevilor neastîmpăraţi, ca şi peste ale acelora care, ipotetic, s-ar fi putut mişca. Aspiraţia lui pare să fie o clasă în care nu zbîrnîie nici musca.

Văzîndu-i pe ecranul televizorului sau în oglinda paginii cum maimuţăresc spiritul critic, cum simulează rapiditatea, eficienţa sau corectitudinea (tot atîtea pleoape peste somnolenţa lor dezinteresată şi cenuşie), incapabili de analiză, însă gata să tragă concluzii şi să dea verdicte, părăsiţi de idei şi beţi de cuvinte, dezbrăcaţi de nuanţe şi – cel mai adesea – înfofoliţi în straturi de trufie, uneori venerabili, alteori tulburător de tineri pentru bătrîneţea minţii lor, duc instinctiv mîinile la spate, mă foiesc şi tropotesc, şoptesc cu vecinul de bancă şi caut altă sală de clasă.

Sanda CORDOŞ

Dilema veche vă recomandă

● Numărul pe iulie al revistei *Cuvîntul* în care sînt rezumate ultimele „Conferinţe *Cuvîntul"*, avînd ca subiect avangarda: de la sintetica intervenţie a lui Ion Pop, la completările recuperatoare ale lui Marin Mincu şi, mai ales, de la cosmopolitismul lui Marcel Iancu şi Victor Brauner (comentat de Andreea Deciu) pînă la expoziţia *Central European Avant-gardes: Exchange and Transformation, 1910-1930*, organizată în 2002 la Los Angeles County Museum of Art şi minunat prezentată de Anca Oroveanu. Plus *Autoportretul cu ochiul scurs* al lui Brauner pe copertă. (Simona Sora)

● Asociaţia celor îndrăgostiţi pe veci şi nici o clipă în plus de Marilyn Monroe are plăcerea să vă recomande pentru ziua de joi, 29 iulie, un joc de o perversitate accentuată: în acea zi, la ora 20, TVR1 a programat nemîntuita capodoperă *Unora le place jazzul*, iar pe Discovery, exact la aceeaşi oră, în ciclul „Istorii neelucidate", vom avea documentarul *Cine a ucis-o pe Marilyn*. Un zapping în paralel al celor două filme, văzute de atîtea ori, va permite cu siguranţă un montaj nervos de-o noutate pînă azi necunoscută. (Radu Cosaşu)

● Din Begapol vine *Fractalia* şi bruma-i bej, de la Brumar, precum castanul din Castalia şi dicţia, dintr-un dicţionar. „Magister ludi" e Şerban / Foarţă, ce, *pour une fois*, / „monadelbrot" & leibnizian / jucîndu-se cu fulgi de nea, / zoomează-n zumzet de zăpadă / care, căzînd în toi iulian, / devine BrumaRetrogradă. / Ca „rimelarea" scursă-n rime / & „r-i-m-m-e-l" stors dintr-o şesime, / precum „fractalia" din fractal / & Foarţă din „foarte actual"... (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Top 5

● ***Scurt circuit* (România, 2004), de Constantin Popescu, Ruxandra Zenide, Cristi Puiu, Cătălin Mitulescu, Cornel Porumboiu.**

Sînt ofticat. La începutul verii, îmi creasem nişte aşteptări în privinţa următoarelor două ore de film românesc: mă aşteptam ca ele să vină de la Sergiu Nicolaescu; mă aşteptam să trateze despre lucruri mari, cum ar fi personalitatea lui Sergiu Nicolaescu; mă aşteptam la privelişti sublime – Sergiu Nicolaescu în rolul lui Burt *Ghepardul* Lancaster, Dan Bitman în rolul lui Sergiu Nicolaescu şi o mască de lemn în rolul lui Dan Bitman; speram să văd Marele Film Prost spre care tinde, de ani şi ani, cinematografia noastră. Şi iată că vin *cinci* filme care nu numai că tratează cu sictir lucrurile mari în favoarea unor fleacuri cum ar fi diferenţa dintre cafea şi nes, nu numai că ne oferă, pe post de privelişti sublime, gros-planuri cu Dragoş Bucur, dar ne mai şi *mint* timp de două ore, comportîndu-se de parcă Nicolaescu şi căutarea Marelui Film Prost ar fi fost doar un vis urît. Nu poţi conta pe nimic şi chiar nu poţi conta pe Independenţa Film: măi, băieţi, tocmai mă pregăteam să vă spun că recordul de curaj pe care l-aţi stabilit, aducîndu-ne filme ca *Elefant* şi *Splendoare americană*, nu va fi doborît prea curînd de distribuitorii români, şi voi ce faceţi? Alegeţi nişte scurt-metraje româneşti, faceţi un pachet, scrieţi pe el *Scurt circuit* şi aruncaţi cu el după *Spider-Man 2*. Nu vă mai spun nimic.

N-aş vrea să spun prea multe despre filmul lui Constantin Popescu, *Apartamentul* – o serie de mişcări voit banale şi totuşi misterioase, care pregătesc un gag delicios. Nu vă voi spune gagul – nu-mi vine să livrez în două cuvinte ceva pregătit cu atîta grijă. Pe de altă parte, *Apartamentul* nu e genul de scamatorie care suportă o singură reprezentaţie; revăzîndu-l, am fost intrigat de graţia ambiguă a acelor mişcări pregătitoare. Oare eroul – un bărbat cu o viaţă dublă – e pur şi simplu o victimă impasibilă a automatizării, a cărei tentativă de evadare din rutina domestică nu poate duce decît la recrearea aceleiaşi rutine pe o altă scenă? Sau, mai provocator, poate că impasibilitatea aceea e masca unui om pentru care e un privilegiu, un motiv de mulţumire adîncă şi gravă, să poată oficia ritualul matinal al armoniei conjugale, nu într-un sanctuar, ci în *două*. Puteţi medita la avantajele unei asemenea perspective în timpul celui de-al doilea film, *Stejarii verzi* de Ruxandra Zenide, care durează o jumătate de oră – prea mult pentru ce are de oferit. Viaţa într-o casă de copii e observată cu decenţă, fără gesturi mari care să demonstreze empatia, fără lacrimi care să înceţoşeze privirea. Din păcate, prea multe cadre se întind peste limitele propriei expresivităţi; se lungesc pentru a servi mai bine atmosfera şi ajung să dăuneze sănătăţii filmului. Una peste alta, s-ar putea să întîmpinaţi cu uşurare *Un cartuş de Kent şi un pachet de cafea*, chiar dacă l-aţi mai văzut (ca şi mine) de trei ori. Cît de pline pot fi 13 minute de film, dedicate unei conversaţii între doi bărbaţi, din care unul (Mimi Brănescu) nici nu se gîndeşte să-şi deschidă inima, iar celălalt (Victor Rebengiuc) e blocat de cîte ori ameninţă s-o facă? Continuu să mă minunez de cît de plin e filmul lui Cristi Puiu, cît de bine e redată uzura unei legături de-o viaţă – genul de legătură care se formează independent de voinţa ta şi pe care n-o poţi tăia cînd vrei tu –, cît de frumos alunecă personajele printre etichetele noastre, printre verdictele în care încercăm să le ţintuim, cît de departe duce privirea, în istoria lor comună şi, mai departe, în istoria a două generaţii. Aş fi vrut să mă simt la fel de plin după filmul lui Cătălin Mitulescu, *Trafic*. Mitulescu e un regizor autentic, cu un stil viril şi încordat, ideal pentru studiul de caractere în situaţii-limită. Dar e atras de clişeu (în alte două filme a blagoslovit cu funcţii simbolice un alai de nuntă, respectiv un cal) şi, cu toate că pare conştient de această slăbiciune, soluţia lui, în *Trafic*, e să descrie cercuri în jurul a ceva ce seamănă binişor cu o banalitate. *Trafic* are un aer modern, elegant şi „internaţional", dar oare e mai mult decît un fel pretenţios de a spune că banii n-aduc fericirea? Nu trebuie să răspundeţi imediat. Mai bine acordaţi-i următoarele 40 de minute lui Cornel Porumboiu. Pare cam mult pentru un scurt-metraj, dar nu-i o afacere rea, pentru că Porumboiu vă oferă în schimb o întreagă lume: *Visul lui Liviu* e despre viaţa de cartier, despre arta de a te descurca sau măcar de a părea descurcăreţ (e ca un fel de teatru) şi despre ce poate face arta asta dintr-un băiat *sensibil* (Dragoş Bucur). Filmul are un punct slab – chiar visul lui Liviu –, dar dezamăgirea e mică pe lîngă plăcerea de a visa la filmele pe care ar putea să le mai facă Porumboiu.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Cu ochii ieşiţi din orbite

Trebuie să mărturisesc de la bun început ceva care, cu siguranţă, mă va descalifica în faţa multora: nu îmi place să merg la teatru. De ce? Simplu: pentru că nu-mi place isteria.

Din păcate, isteria este starea de agregare a mai tuturor actorilor noştri în timpul unui spectacol. Actorul român nu se simte bine pe scenă dacă nu urlă din toţi bojocii, dacă nu-şi umflă pînă să-i explodeze venele jugulare, dacă nu-şi smulge părul din cap. Nu contează că joacă Euripide, Shakespeare, Cehov sau un dramaturg contemporan. Prestaţia lui scenică e aceeaşi, indiferent de personaj, epocă sau subiectul piesei. Cel mai la-ndemînă îi este să joace nebunia, cu treceri bruşte de la rîs la plîns, de la calm la agitaţie maximă (şi, cînd joacă aşa ceva, socoteşte că arta lui actoricească a ajuns la desăvîrşire, că iată, poate să treacă de la o stare la alta opusă fără mari probleme). Şi joacă nebunia, cu istericale şi gesturi absurde chiar dacă personajul interpretat nu are, de fapt, de-a face cu aşa ceva. După actorul român, nebunia este prin excelenţă dramatică, este chiar starea la care trebuie să ajungă el atunci cînd urcă pe scenă. Orice artist dramatic care se respectă trebuie *să intre în stare*. Iar această stare este cea a adrenalinei maxime. Mi-i şi închipui pe actori, înainte de spectacol, cum îşi dau singuri pumni, ca boxerii care vor să se enerveze înainte de meci, să fie fiare, să rupă din adversar. Actorii se autosugestionează toţi să fie fiare, dar unele care rup, la fel de furioase, din ele însele.

Cînd nu-şi ridică astfel poalele în cap, actorul român cel puţin urlă pe scenă. Jocul lui e exagerat, extrem, întotdeauna – chiar şi cînd vorbeşte în şoaptă, el de fapt *strigă* în şoaptă (à propos de asta, îi place la nebunie să alterneze răcnitul propriu-zis cu răcnitul în şoaptă – şi crede că procedeul acesta este unul plin de subtilitate).

Într-o vreme, credeam că jocul acesta exagerat al actorilor noştri are nişte raţiuni practice. Trebuie să strigi neapărat pe scenă pentru a te face auzit şi de spectatorul din fundul sălii. Gesturile trebuie să fie largi, evidente, iar mimica neapărat excesivă, pentru ca mesajul să ajungă şi la cei care nu au norocul să stea în primele rînduri.

Numai că, între timp, s-au inventat lavalierele. Astăzi nu mai trebuie să ai bojoci buni pentru a te face auzit de toţi spectatorii, ci doar o staţie de amplificare. Aceasta preia semnalul de la microfonul minuscul prins sub rever – şi treaba e gata făcută. Dar, de fapt, nu aceasta e problema actorilor noştri. Ei îşi strigă replicile chiar şi la teatrul TV, cînd nu mai există nici un spectator în fundul sălii. Prin urmare, jocul actorului într-o piesă făcută pentru televizor nu va diferi cu nimic de cel pentru scenă: aceleaşi urlete, aceleaşi gesturi exagerate. Ce fineţuri, ce sugestie, ce nuanţe? Actorul trebuie să dea, pur şi simplu, cu barda. Este mult mai simplu şi – crede el – mult mai eficient.

De altfel, se pare că în lumea teatrului se consideră că acest tip de joc isteric şi debordant asigură dramatismul unei piese. Deci, e de bine. Cum teatru fără spirit dramatic nu există, nu va exista nici fără urletele respective. Că este aşa o dovedeşte şi selecţia făcută de televiziune din piesele care se joacă pe scenă (în emisiunea lui Cornel Todea, de exemplu, o emisiune conform căreia tot ce se întîmplă în lumea teatrului este neapărat bun, frumos, extraordinar). Fragmentele de piese care se dau ca „semnal", reclamă etc. sînt de cele mai multe ori cu urlete şi isterii. Adică, vezi bine, iată ce dramatice sînt!

În realitate, dramatismul există şi în afara gesturilor exagerate. El poate fi întîlnit din belşug şi în viaţa de zi cu zi, chiar dacă nu trăim cu feţele congestionate şi ochii ieşiţi din orbite. Ba chiar, uneori, feţele congestionate şi ochii ieşiţi din orbite nu pot decît să te facă să pufneşti în rîs. E şi asta o reacţie...

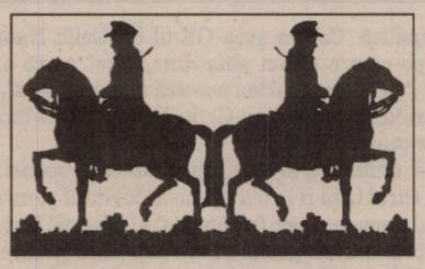

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

În vertijul acelei vremi

I-am auzit într-o seară pe domnii Pleşu şi Şuşară pomenind tandru de Eugen Schileru în discuţia lor despre complicaţiile criticii zise de artă în România.

Un ange passa – aş zice. Un înger trecu...

Nu m-aş încumeta să scriu despre ce înseamnă Schileru în cronica de artă plastică, dar în lumea filmului, prin anii aceia impersonali, el conta, era cineva, cuvîntul său avea greutate. Regizorii nonconformi cu copia îl căutau „să-i arate ceva", criticii îi întrebau pe regizori: „Ce a spus Schileru?", cîţiva confraţi dormeau liniştiţi dacă aflau că Schileru a avut aceeaşi opinie ca a lor. Schileru deţinea o certă autoritate în arta noastră de umbre şi gusturi pîlpîitoare, prea puţin iubită de patriarhii criticii literare, care se duceau la cinema ca la un „passe-temps", ca la o distracţie, convinşi că filmul nu poate da capodoperele cuvîntului; nu s-a observat cît de puţin s-au priceput la cinema (nicicum să se fi înfiorat...) un Călinescu, un Lovinescu, un Cioculescu... Nu e o imputare, nu e o judecată de valoare, e doar o dovadă în plus că la noi filmul nu a fost considerat – de către legiuitorii supremi în gust şi cultură, mai toţi literaţi! – o artă demnă de toate celelalte şase. Şi azi percepţia filmului se face, la noi, prin literatură, poveste, vorbă...

În ce mă priveşte i-am spus odată că fără dînsul n-aş fi ştiut ce înseamnă cinema şi cum se scrie, în româneşte, critică de film: în '46, puşti iritat intelectual, începeam să citesc *Lumea* lui Călinescu deschizînd la ultima pagină unde, în colţul din stînga, sus, găseam cronica lui; după 20 de ani, prin '66, a avut reacţia lui Cehov în faţa oamenilor prea elogioşi cu el: „Spuneţi-mi, la magazinul din colţ se dă marmeladă?". Aşa întreba doctorul Anton Pavlovici dacă-i spuneai ceva împovărător de flatant. Schileru m-a întrebat imediat dacă am văzut la Cinemateca „ultimul Mc Laren", un canadian genial în ale animaţiei. Îl văzusem. Ce părere aveam? El descoperise acolo o fragilitate a universului uman... Nu era vremea cea mai potrivită pentru asemenea descoperiri.

Aşa cum mi-a rămas, vorbea despre filme în cuvinte exacte, fără frivolităţi, fără efecte stilistice. O inteligenţă, un vocabular care te presau să te rosteşti la fel – asta într-o artă în care jocul impresiilor şi eleganţa confuziilor sînt marca distincţiei critice. O gravitate a opiniei stabilind un climat al ideii dense; o încordare permanentă spre conţinut – odată l-am surprins aruncîndu-i cuiva: „Ce aveţi, dom'le, cu critica conţinutistă? În afara cacofoniei, ce nu vă place la ea? Altfel, cum ai vrea să fie critica?". O detestare explicită a artei leneşe, lîncede, şi o mare capacitate de a simţi noul în artă. Oamenii din generaţia noastră (habar nu am ce cifră de deceniu îi convine...) nu au avut în jurul lor mulţi critici ca Schileru care să-i îndemne atît de stăruitor şi cu inflexibilă convingere la o artă nonconformistă şi care să ştie unde e şi cum arată „Dînsa" pe vremea aceea stătută, de „lacrimă şi pergamută", cum o numeam, în cod matein.

Poate că toate aceste calităţi majore apar abstracte, dar unite cu pătrunzătoarea lui tandreţe intelectuală, ele capătă vigoare umană; sînt greu de uitat „cuvintele lui de deschidere" la expoziţii dificile, scăpate de sub obroc (uneori închise repede...), claritatea articolelor sale, poveştile lui orale relatate cu o plastică de prozator încercat şi accente de poet, contestaţiile, entuziasmele ferme, privirea largă şi blîndă care cerea oameni, de o neobosită luciditate, în ciuda atîtor oboseli şi cicăleli. Ţin minte că după o catastrofă cinematografică la care am participat ca scenarist, dînsul a venit la mine, acolo, la „Capşa", şi mi-a spus tandru că va încerca „să salveze ceva"... în cronica lui. Nu am ieşit din casă, de ruşine, cîteva zile lungi; cînd ne-am reîntîlnit, pe la Rosetti, s-a bucurat şi m-a întrebat unde dispărusem; i-am spus: „M-am ascuns – de ruşine!". M-a îmbărbătat: „Bine ai făcut!".

Superb era mersul său pe stradă: trecea pe Bălcescu, cît putea mai drept, cu mîinile la spate, cu pieptul înainte, cu umerii rigizi, ducea întotdeauna cărţi şi ziare cu el; cerea oameni – te soma mutual să fii om şi să vorbeşti omeneşte. Nu l-am văzut vreodată singur – de la puştii din primele orchestre de ghitare electrice pînă la eclatanţii artişti tineri, în tinereţea cărora credea ca fascinat de un geniu vital, toţi îl înconjurau şi el mai avea timp ca peste capetele lor să-ţi descopere o carte sau o revistă „de afară" şi să te întrebe: „Ce ai mai citit? Ce-mi dai de citit?". El mi-a demonstrat, în băruleţul drag de la „Ambasador", că presa germană e categoric superioară celei franceze, că trebuie mai degrabă citit *Die Welt* decît *Le Monde*... Mulţumită lui nu pierd – căci nu trebuie pierdut... – vertijul acelei vremi în care cu Croh, cu Nicu Steinhardt, cu Horia Deleanu, ne aşezam la coadă (cam pe unde sînt azi „Cărtureştii"...) să prindem un *Le Monde*, un *Newsweek*, dintre cele trecute de cenzură şi lăsate pe piaţă, mai corect: pe sub tejghea. Era, desigur, după '64, să fie 40 de ani, cea mai fiabilă unitate de timp, *După 20 de ani* (cum stabilisem odată cu Schileru) rămînînd cel mai frumos titlu de roman.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

GMP

(campania lui Băsescu povestită de Eugen Ciocan)

Mesajul principal

Vara electorală 2004 anunţa o confruntare liniară. Băsescu era instalat în sondaje pe o poziţie confortabilă. Nici un contracandidat nu părea că ar putea periclita şansele primarului în funcţie. Iar Duvăz nici nu merita prea multă atenţie. Rămînea, însă, o temă serioasă. Noul mandat nu avea sens fără un Consiliu General majoritar care să înlăture şicanele politicianiste ale formulei 2000-2004. Aici lucrurile se arătau complicate, mai ales în condiţiile blocadei mediatice pe care PSD-ul a avut grijă să o ţeasă în aceşti ani. Disputele din Consiliu nu prea erau conştientizate de către bucureşteni, în schimb neîmplinirile celor patru ani erau evidente. Băsescu ne-a spus de la început: *Îmi daţi Consiliul sau alegeţi pe altul!* Politicianul nu se crampona de putere, iar omul era decis să meargă pe o sinceritate totală. Aici era vorba de TOTUL sau NIMIC.

Gesturi

Pe acest fond, lansarea candidaturii trebuia făcută cu un mesaj de autoritate, capabil să dea tonul ofensiv al campaniei. Iar el a sunat înfricoşător: „Scot trupele!". Primarul Bucureştiului arăta că are forţa de a pune lucrurile în ordine şi poate obţine susţinerea necesară. În seara aceea, Traian Băsescu a generat cel mai şocant *happening* al vreunui politician român. În plină scenă, a spus răspicat: „Timp de patru ani majoritatea PSD din Consiliu, şase primari de sectoare, Guvernul României, au încercat să mă îngenuncheze. N-au reuşit şi nu vor reuşi niciodată. Singurii în faţa cărora îngenunchez sînt bucureştenii." Şi a pus un genunchi în pămînt, adăugînd: „Voi sînteţi singurul meu stăpîn!". Peste mulţime s-a lăsat cu un murmur. Eram pe undeva printre ei şi am simţit emoţia celor din jur ca pe o scurtă transă.

Geoană

Punerea la înaintare a celui mai credibil om politic din PSD era singurul *jolly-joker* pe care-l puteau juca la Bucureşti. Disperarea acestei alegeri era evidentă. Însă, preţ de o clipă, ne-am speriat. Băsescu îşi freca însă mîinile, bucurîndu-se de noua miză. Înfrîngerea unui Geoană suna mult mai dramatic decît a unui Duvăz.

Dialog cu PSD

Următoarea minge a fost ridicată la plasă chiar de către artizanii campaniei PSD. Oraşul a fost împînzit de panouri albastre inscripţionate insolent: „Bucureşti, acum ai cu cine să votezi!". Iritarea de bază era legată de întrebarea naturală „adică ce, pînă acum nu aveai cu cine să votezi!?". Acest produs fără susţinere, nesemnat – însă vădit al campaniei Geoană – era susceptibil de a fi atacat. Şi... am făcut-o! Am interceptat aşa-zisul *teaser* cu *fly*-ere care dădeau răspunsul cuvenit: „Tot Băsescu e devotat!", dublat de o şarjă de afişe în care Primarul arăta spre sine: *„Ai cu cine!"*. Relaţia dintre panourile greoaie, imobile şi *fly*-erul dinamic care s-a strecurat peste tot ne era avantajoasă. Poate că a fost momentul psihologic cel mai important. Ziarele au titrat făţiş, pe prima pagină: *„Manevră fără precedent în publicitatea electorală românească"*. Cu numai cîteva ore înainte de a-şi continua penibilul *teaser*, PSD s-a văzut în situaţia jenantă de a căuta altceva. Iar găselniţa lor a fost fatală: *„Bucureşti, cîştigi cu Geoană!"*. Deşi zîmbetul din panou era generos, deşi strălucirea alburilor era atrăgătoare, mesajul suna abstract. A alege prin vot nu înseamnă a juca o carte de noroc, care poate să-ţi aducă cîştig. A fost momentul de a replica din nou: *„Cîştigi la loterie, dacă ai noroc. La vot mergi la sigur!"*. Băsescu avea pe ţeavă chestii concrete. *„Ăsta-i Primarul!"*.

P.S. *Ad*-urile acestei campanii sînt expuse la Fotocabinet.

Silvia CAZACU

„Vino, tu, vizitator / să vezi cum lupt-acest popor!“

Li se spune meşteri sau artişti sau creatori populari. Sau artizani. Ei provin din diferite zone folclorice ale ţării. Meşterii creează obiecte. Obiecte tradiţionale sau de artizanat pe care le vînd, de regulă, orăşenilor. Pe marginea şoselelor, prin parcări sau în locuri special amenajate. Uneori, aceste locuri se amenajează în muzeu şi se cheamă tîrguri, iar obiectele se cheamă exponate. Propuse spre vînzare sau delectare. Cu ocazia sărbătorilor.

Obiectele sînt atent selecţionate de către specialiştii muzeului care veghează, cu profesionalism şi pasiune, la păstrarea tradiţiei.

De multe ori, meşterii invitaţi fac demonstraţia meşteşugului lor în faţa publicului. Publicul devine spectator-cumpărător. Muzeul se animează. Atmosfera e activă, constructivă.

Tîrgurile insuflă viaţă muzeelor. Şi sporesc numărul vizitatorilor. Meşterii populari devin colaboratori permanenţi ai muzeului. Nume consacrate. Organizarea unor astfel de tîrguri, ea însăşi, devine, iată, o tradiţie.

„...şi nu pleca, vizitator, fără un lucru de decor“

(„Exigenţele“ specialiştilor şi varianta de paradă. Încurajată. Exploatată.)

Pe vremuri, oamenii se duceau la tîrg să cumpere. Să se tîrguiască. Şi să se plimbe. Să caşte gura. Astăzi, la tîrgurile „bine organizate“ îmi place să casc gura la măreţia montării spectacolului. Un spectacol la care îşi aduc contribuţia (şi nu modestă) ei, specialiştii muzeului, fără de care tîrgul n-ar mai fi şi nu s-ar mai povesti... Specialiştii veghează: ca meşterii (expozanţii) să fie frumos îmbrăcaţi, aranjaţi (după ce au fost atent selecţionaţi), ca obiectele să fie prezentate într-un decor... cît mai atrăgător. Nimic din ce nu e tradiţional nu poate pătrunde dincolo de porţile muzeului! „Meşterii ştiu acest lucru“. Şi vizitatorii. Pentru că de ei se ocupă alţi specialişti. Cei care vorbesc lumii despre tîrg. „Cu pricepere şi pasiune“. Aşa cum fac şi meşterii obiectele....

Întrebare: Cine vă... influenţează cel mai mult în ceea ce faceţi?

Răspunsuri (culese la un tîrg): „În această meserie de creator popular, tot curajul de a confecţiona mi-l dau cumpărătorii şi dragostea mea de a confecţiona“, „Nimeni. Propria imaginaţie.“, „Tradiţia din care iau inspiraţie.“, „Zona din care vin şi publicul vizitator.“, „Natura“, „Creaţiile vechilor meşteri şi pretenţiile cumpărătorilor“, „Piaţa şi ideile personale“, „Lucrările de specialitate“, „Acum nu mă mai influenţează nimeni; la început au fost părinţii“, „Mă ghidez mult pe instinctele proprii“, „Soţul“, „Dragostea de artă“, „Şi românii, şi străinii“, „Momentul şi specialiştii consacraţi din diferite muzee“, „Nu este o persoană anume, ci propriul eu“, „Nu resimt influenţe externe“.

Multe sînt ispitele, aiurelile lumii noastre. Ce sau cine îi ispiteşte pe meşteri? Modernitatea şi confortul ei? Munca puţină? Cîştigul rapid? Neştiinţa? Pripeala? Necredinţa?

Dar specialiştii? Pe ei ce „păcate“ îi biruie? Corectitudinea... ideologică? Munca puţină şi recunoştinţa maximă? Suficienţa deciziei? A puterii? Consacrarea clişeului? Festivismul?

Cum spuneam. Ei, specialiştii muzeului, oferă spectacol. Un spectacol în care fiecare actant ridică tematic, frumos, o cărămidă şi o dă mai departe. Tîrg după tîrg. Acelaşi spectacol, aceeaşi cărămidă, transmisă mai departe. Atît. „Cu pricepere şi pasiune“.

„...că meşterii n-au lucrat pentru bani neapărat...“

(Varianta neregizată. Curată şi asumată!)

Pentru ei mă duc la tîrguri. La tîrgurile „bine organizate“. Pentru bucuria de a-i descoperi, ascunşi printre discursurile prefabricate şi civilizat livrate, sau printre cei aşezaţi frumos în vitrină, mirosind a naftalină. Pîndesc cu bucurie, cu înverşunare, momentele cînd totul scapă de sub controlul tiparelor, cînd spectacolul oficial se relaxează, cînd specialiştii, chiar şi ei, obosesc să mai vegheze şi „ochiul critic“ se închide îngăduitor. De-abia atunci încep să descopăr un anume firesc, o anume bucurie simplă, neregizată. Nişte oameni vii, puternici şi împăcaţi. Nesperiaţi. Nici de sărăcie, nici de aiureala generală, nici de ispitele oraşului, de puţinătatea unora sau de sminteala altora.

O ţărancă din Vîlcea. Coase, cîntă şi se miră tot timpul. Îşi pune singură întrebări, nu te lasă să-i răspunzi şi trece furtunos de la una la alta. Din cînd în cînd, îşi împreunează mîinile a rugăciune şi-atunci te cutremură puterea şi frumuseţea lor.

„De-asta cînta o romîncă... Eu le-am compus şi ce mi-a plăcut le-am scris pentru că aşa mi-a venit mie... Şi tot ce e frumos, tot ce e legat de sufletul nostru, de trăirea asta, le-am cusut... Şi ce mai plîngeam eu în noaptea aia! Da' plînsurile sînt de mai multe feluri, să ştiţi. Unele plînsuri îl atacă pe om. Da' unele lacrămi, un fel de plîns, mie-mi dăruieşte zece ani de viaţă. Nu vă spun minciuni... de bucurie c-am scris asta, am plîns, zece ani de viaţă parcă mi-a dat. Unele lacrămi sînt dătătoare de năcazuri, alea nu-s bune, lacrămile-alea... Şi-am scris aici: **Două Lacrămi**. Uite, pentru că stam în pat, aşa şi... mă gîndeam la viaţă. Gîndindu-mă, două lacrămi au plecat, fără să vreau eu să plîng, au plecat şi-n urechi le-am simţit reci. M-am trezit atunci din agonie. Şi-am gîndit:

Stau în patul meu culcată / Şi privesc sus în tavan, / Iar cu mintea-mi turburată / Analizez an cu an. / Ce-a fost viaţa pentru mine, / Ce e astăzi că trăiesc, / Sau ce va fi dacă mîine / Poate am să-nnebunesc. / Două lacrămi ca cristalul se strecoară-ncet din ochi / Şi pornesc, ducînd amarul / Pe obraz către urechi. / Două lacrămi, mîngîierea minţii mele-ntunecate, / Două lacrămi rup tăcerea gîndului plecat departe. Pentru că atuncea, nici gînduri n-am mai avut rele, m-am dus în dulap, am luat hîrtia şi-am scris. Şi m-am culcat. M-am închinat şi m-am culcat liniştită“.

Un ţăran bătrîn, frumos şi deştept care ştie să tulbure minţile femeilor de la oraş. E îmbrăcat simplu, rafinat. Şi vorbeşte îngrozitor de mult şi de frumos:

„...şi acum am făcut o fundaţie de cultură. Pentru ca să facem nişte intrări în viaţa nobilă pe care o merită ţara noastră. Că am fost încuiaţi 50 de ani de zile...

Avem peste 200 de zavelci populare, făcute atunci cînd se numărau firele pe degete... şi făceau fetele cămăşile pe furiş una de alta şi săreau cu ele îmbrăcate, în horă, să vadă lumea ce-a lucrat, ca nişte căprioare, erau grozav de frumoase... Era o întrecere între măiestria mîinilor lor. Ele se măritau pe baza măiestriei pe care o executa...

Noi nu trebuie să spunem că sîntem săraci, noi trebuie să spunem că sîntem leneşi... Ne-a rămas de la ruşi numai ce e mai urît în lume, înţelegeţi?...

Eu nici nu mă uit la televizor, nici nu vreau să am televizor, pentru că, gîndiţi-vă dumneavoastră, cît timp pierd la televizor, aş produce ceva din puterea mea de judecată. Acum a-ncetat puterea de judecată... Acum nu se mai toarce, nu se mai ţese, nu se mai coase, diferite cusături, de la musca aplecată pînă la goblenuri... Se grăbeşte să schimbe haina de pe ea pentru că nu mai e la modă, nu că e ruptă... Nu mai cîntă, toate animalele cîntă, a cînta e vesel, a juca e vesel... nu mai joacă. Joacă numai la discotecă, obligaţi să intre-n camera aia să transpire din cauza fumului şi-a ţigării... Înainte jucau băieţii pe-ntrecere, la umbra copacilor, lîngă fîntînă, în poiană, cu hore... Şi se juca fără concurs, fără premiere, vedeţi dumneavoastră? Da' de ce juca? Juca vesel, că erau jocuri cu strigăte de comandă sau de iureş: (*cîntă*) Şi, şi... mai e una care face pe nebuna...! Nu ştie oamenii, astăzi, că a fi vesel sau a cînta, te vindeci de orice boală...

Sînt aşa multe de discutat, aş discuta cu dumneavoastră zi şi noapte... Mă iertaţi, da' vă-ntreb: aveţi casetă sau nu?“

A fost odată...

Instituţiile (muzeu, televiziune...) propun sau chiar **impun** modele. De ţărani, de atitudine..., de simţire. Obligatoriu românească, profund autentică. Ele (instituţiile) vin să salveze. Să recupereze. Cum? Educativ şi... eficient. Ordonat, cosmetizat. Tradiţional, patetic. Conştiincios. Şi previzibil. Aşa cum au învăţat de la înaintaşii lor.

O singură instituţie (de fapt, cîţiva oameni care au creat un muzeu) nu s-a „conformat“ acestor modele. Însă despre lucrurile simple, profunde şi adevărate, ne obişnuim să vorbim deja la trecut.

Ca studentă am învățat că se poate gîndi pornind de la literatură și nu doar de la științele exacte; că o gîndire literară se caracterizează prin priză la detaliu și capacitate empatică, din care decurg mai multă precizie și rigoare decît dintr-un algoritm sau o ecuație matematică. La Litere mi-am format »vocea« intelectuală, și de ea mă folosesc indiferent dacă mă exprim în română sau în engleză.

Andreea Deciu
absolventă promoția 1997
Profesor de teoria literaturii, Universitatea din Pittsburgh

Universitatea București
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

Iaromira POPOVICI

bazar

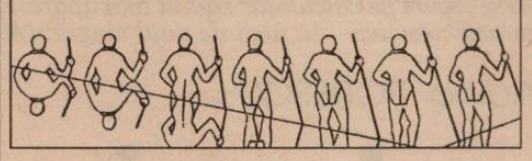

Îngheţate muzicale

Mă uit, după ceva timp, la Atomic, „să simt“, din nou, pulsul muzicii neaoşe. Descopăr, cu melancolie, lucruri, de fapt, aşteptate: s-a cam dus epoca cuvintelor îndrăzneţe, ba chiar aluzive, în care trupele de puşti şi puştoaice descopereau sexul (vezi *Lecţia de germană*, *Sex la lumina lumînării*...). Acum, senzaţia e că s-au întors la lirica pre-anii '90, gen Angela Similea sau Mirabela Dauer, în care sentimentele sînt durabile, dar metaforice, şi nimic nu se spune direct, ci evocînd elementele naturii şi numele proprii abstracte – mereu la îndemînă pentru poezia ieftină. Dacă a rămas ceva teribilist, sau novator, în clipuri, e vorba, cel mult, de imagini: multe dintre ele încearcă, pe lîngă prezentarea arsenalului comun romantic, să iasă din rutină prin trimiteri „la limita riscului“: 3rei Sud-Est, de pildă, în ultimul lor clip, sînt prezentaţi mergînd pe sîrmă la mare înălţime. Andreea Bălan, devenită brunetă, umblă pe acoperişuri cu o lunetă, cu care îşi urmăreşte iubitul trădător şi se pregăteşte să-l împuşte. Gia se-nvîrte periculos cu o maşină, sparge lucrurile din casă şi, la sfîrşit, dă foc şi fuge. Direcţia V se plimbă cu balonul. Bosquito îi distruge casa iubitei lui, Marcela, şi se laudă (în clip) că a luat-o razna.

Toate aceste acţiuni desigur, vor să se asorteze cu tumultul muzical al clipului. Dar ilustrează şi faptul că industria locală de videoclipuri (la fel ca şi textele) pare a fi intrat într-un impas, din care numai extremele, sau excesele imagistice o pot scoate.

Un alt *trend* al clipurilor autohtone este naturismul. Marea nu mai înseamnă doar fuste scurte şi băuturi cu umbreluţe, ci stînci, stufăriş. La care se adaugă cele făcute de mîna omului, dar care se asortează cu şi se integrează în spiritul naturii: temple vechi, ziduri. Clipul lui Raoul, *Dă-mi mîna ta*, se integrează perfect în această tendinţă: o dă în bară doar în secvenţele de interior cu iubita, în care poartă amîndoi costume şarpe sau leopard – în stilul celorlalte excese, kitsch.

Statutul femeii reprezintă o altă schimbare din videoclipurile româneşti: se pare că, acum, ea e cea după care bărbatul tînjeşte, intangibilă, independenntă şi cu putere de decizie. Raoul se roagă de iubita lui să-i primească inima; 3rei Sud-Est îi spune aşa: „Tu eşti pentru mine / Aerul ce îl respir / O noapte cu tine, iubito, mi-aş dori / Chiar dacă mîine te vei rătăci“. Iubita pare, de astădată, elementul mişcător, nesigur, gata de ducă, precum iubitul – *lonely ranger* de altădată. Pentru Akcent, în *Poveste de viaţă*, doar iubita este cea care îl poate scoate pe eroul masculin din „întunericul gîndurilor“ şi poate îndepărta umbrele care apasă pe sufletul lui. Pînă şi Bordo, o formaţie de fete foarte machiate într-un clip fără găselniţe, afirmă că (parafrazez) „Să ne iubim / Dar mîine să nu ai idei“. Fata din clipuri ţine la independenţa ei şi se vinde mai scump decît altă-dată. Fie şi numai pe o îngheţată, dar una pe care ştie s-o negocieze: „Dacă-mi dai o îngheţată / Poţi să mă săruţi o dată / Eu nu mă las prea uşor / Vreau să-mi dai fiori“.

Sinteza emancipării feminine ne-o oferă, însă, pe şleau, numita Deea: „Te las / Sînt patru vorbe care-au mai rămas / Decît să mă întorc acolo / Mai bine solo / Bye-bye!“.

LA FAŢA JOCULUI

Înainte de 1989 erau la modă jocuri de cabană gen bîza, cutia de chibrituri, mim *şi altele, mai antrenante sau mai plicticoase, care astăzi au dispărut. Erau jocuri cu mulţi participanţi, care solidarizau într-un haz şi o veselie comune în necazul general al vremurilor. După revoluţie, oamenii au început să joace diverse jocuri pe calculator sau la alte aparate, singuri, rătăciţi într-o lume virtuală care dă dependenţă. Solidarizarea s-a preschimbat în individualizare, evaziunea colectivă – în fuga de unul singur.* ***(A. M.)***

Adina POPESCU

Jocuri, poturi... fără focuri de armă

Găseşti un bar ieftin pe care nu-l ştiai, chiar în centru, pe lîngă Lipscani, şi ce reconfortant e ca, într-o zi toridă de iulie, să intri şi să nu vezi pe nimeni, în afară de o tipă grasă care cască amorţită, în spatele tejghelei, să fie răcoare, ventilatorul să se învîrtă, cu un bîzîit monoton care te adoarme încet, încet, să comanzi o bere rece, ba chiar un gin tonic, să stai cu picioarele lungite sub masă, să visezi la insula exotică, cu lagună şi palmieri pe care o vezi într-un poster de pe perete şi... dintr-o dată, vin marţienii, cu piuituri şi ţiuituri prelungi, ritmice, descoperi că Nicu nu mai e la masă, şi-a luat berea şi s-a cărat într-un colţ unde se aprind lumini albastre şi verzi, s-a cocoţat pe un scaun. „Ce faci, Nicule, stăm şi noi puţin de vorbă?“, „Vin imediat... Am băgat numa' o sută de mii, aşa de poftă!... uite full de popi... ce baftă pe mine!“, şi iar piu! şi tiii!, de te doare capul! Curînd „bafta“ lui Nicu atrage ca un magnet alţii muşterii care trec prin faţa barului sau poate sînt chiar „cunoscători“ ai locului; pînă în urmă cu cîteva minute se scurgeau pe asfaltul încins, acum s-au înviorat brusc, chibiţează, se caţără pe celelalte scaune, alte luminiţe, alţi marţieni... liniştea după-amiezii tale dintr-un bar ieftin, pe alocuri sordid, dar una peste alta simpatic, s-a dus dracului!

Barul e non-stop. Nicu nu va pleca de acolo decît a doua zi, în zori, cu ochii roşii de la fumul de ţigară, cu faţa şifonată, cu zece mii de lei în portofel, pentru pîine. „Bă, da' nu mă mai învăţ minte odată! Asta-i boală grea, vă zic io! Ieri am luat banii, şaişpe milioane... pîn' la doişpe noaptea am reuşit să mă îmbăt şi dup'aia ce să mă duc io acasă? De fapt, m-am dus, da' pe drum am zis să mai beau o bere, că mi-era sete şi să bag o sută, două de mii, ca să nu mă plictisesc la bere... într-o oră am cîştigat aproape un milion, da' crezi tu că m-am oprit atunci? N-am avut minte şi am mai băgat, am tot băgat, am început să pierd, îmi veneau numa' cărţi de rahat, m-am enervat, am plusat... unşpe milioane am pierdut pînă azi de dimineaţă, la ora opt...“. Sentimentul de vinovăţie e accentuat şi de mahmureală. „Gata, e ultima oară cînd fac prostia! Luna trecută am pierdut opt milioane, tot aşa, într-o noapte, luna asta unşpe... aşa ceva nu se mai poate!“. Nicu trebuie să se întîlnească cu iubita lui, să stabilească cînd vor pleca la mare, dar cu ce să mai plece la mare? E nervos, începe să dea telefoane, vrea să se împrumute măcar cu cinci milioane. Ştiu că dacă-i va obţine se va duce să joace cel puţin un milion, crezînd că o să-şi scoată pîrleala. Totuşi, nu înţeleg care-i farmecul; „pokerul e o artă, nu un joc de noroc!“, mi-a zis odată bunică-mea, al cărei bunic şi-a pierdut într-o noapte moşia de la Bolintin, cu cîteva luni înainte de naţionalizare... pokerul e ca-n filme – camere semiobscure, învăluite în fum gros de trabuc, nu de ţigară, whisky, deasupra mesei, singurul bec palid întregeşte atmosfera conspirativă, muzică de suspans, jucătorii, fie ei gangsteri sau nu, de-o eleganţă impecabilă, a gesturilor, trucuri „aristocratice“, magia cărţilor de joc, muşchii feţei care tresar imperceptibil, teancurile de bani... secvenţa nu mai are nici o valoare, nu rezistă în faţa maşinăriei kitsch care seamănă cu un automat de cafea, doar că uneori are desene cu femei *topless*. „Ba are mai mult farmec decît crezi!“, îşi apără Nicu viciul. Uneori mai şi cîştigi, „trebe să cunoşti toate chichiţele“, susţine el, deşi povesteşte că odată un patron de speluncă i-a explicat cum se „mînăreşte“ maşinăria, „cum poate el să scoată o căruţă de bani din asta!“. Nicu nu s-a potolit, el e mai deştept decît strategiile virtuale şi patronii de baruri, are răbdare, strînge bonus-urile, nu plusează decît cînd e foarte beat, pierde încet, dar sigur...

Nicu e un „om de firmă“, perfect normal, munceşte de multe ori şi *doişpe* ore pe zi, deşi nu are un program fix, fumează Kent 8, e apreciat de patron, îşi duce prietena la restaurante chineze şti, are un acvariu cu peşti şi o pisică, se îmbată la răstimpuri, de obicei cînd ia leafa. O pierde sistematic şi trăieşte din împrumuturi pe termen lung. După cîteva crize de nervi ale prietenei sale se lasă convins să semneze un soi de legămînt că nu mai joacă. Parafat cu martori, făcut sul şi ţinut în lăcaşul pendulei, de lîngă icoană. Nu se va mai atinge de butoane. Timp de cîteva luni, salariul său se transformă în adidaşi, blugi, parfumuri pentru iubită, rate pentru maşina de spălat şi lucrurile reintră în normal pînă cînd...

„Bă, frate, nu mă învăţ minte o dată, vai de steaua mea! Cin'şpe milioane în cîteva ore... nu-i posibil aşa ceva! Ce-o să-i zic io Irinei care vrea să ne luăm maşină, a început şi şcoala de şoferi...“. Şi-a încălcat cumva Nicu legămîntul? Nicidecum. „M-am îmbătat aseară, de fapt eram doar un pic ciupit şi vroiam să merg acasă. Pe drum ce văd? Un soi de cazinou de mîna a şaişpea şi mă pune dracu' să intru. Eram curios, ce vrei? N-am mai fost niciodată într-un cazinou pînă acuma... Cin'şpe milioane... I-am pierdut la ruletă... adevărat joc!... Ia telefonul mobil şi începe nervos să sune pentru împrumuturile de rigoare. Le explică prietenilor în ce rahat a intrat, dar le mai spune cu oarece mîndrie cum a descoperit, doar în cîteva ore, acea latură obscură de Las Vegas a Bucureştiului pe care el, Nicu, biet prizonier al pokerului mecanic, n-o cunoscuse înainte.

Stela GIURGEANU

Cavalerul de Malta

O clipă, Profesore, îşi spuse, ridicîndu-şi dintr-o singură mişcare ochelarii cu margini aurite, o clipă, Profesore, fixîndu-i pentru a cîta oară în şănţuleţul vizibil de la baza nasului. Le venim noi de hac. Trebuie doar să ne concentrăm şi mîna dreaptă alunecă *mouse*-ul pe suprafaţa plană a apusului de soare. Acum, nu. Zidul încă îi oferea protecţie. Dacă ar fi ieşit în chiar acea clipă, toată munca lui de un an şi jumătate s-ar fi dus pe apa Sîmbetei. Soldatul de sus cu siguranţă l-ar fi depistat şi, chiar dacă ar fi reuşit să scape de el, să fugă şi, dintr-o singură tumbă, să se strecoare pe sub poarta de fier cu ţepuşi (după toate calculele lui, ar fi avut timp, chiar dacă la limită) ar fi dat nas în nas cu Zdrahonul Negru. Bineînţeles, dacă ar fi fost Cavaler, ar mai fi avut şanse, dar aşa... Nu, nu era momentul să rişte. Era prea aproape de Final.

Profesorul trase aerul bine în piept înainte de a lua decizia (cînd profesorul trăgea aerul bine în piept, puteai fi sigur că decizia era una, dacă nu salvatoare, cel puţin bine calculată), înghiţi de cîteva ori, ca să dispară nodul de emoţie. O secundă, două, timpul trecea cu o încetineală uimitoare, sau cel puţin aşa i se părea. Trebuia, însă, să mai aştepte. Totul depindea acum numai de puterea lui de concentrare şi, mai ales, de felul în care va reuşi să îşi domine bătăile inimii. Totul... Şi îşi aminti deodată, cu un fior aprins de nicăieri, că posesorul Sipetului va reuşi să pătrundă în Camera Secretelor. Iar odată ajuns acolo, nimic nu-l va opri să devină Cavaler de Malta. Adică să aibă muniţie şi viaţă nelimitate. De la Camera Secretelor, pînă la Game Over nu mai era, aşadar, decît un pas... o formalitate...

Cu toate că nu părea, în josul ecranului timpul chiar trecea, grenada pe care o avea în mînă ardea de nerăbdare. La fel şi el, dar trebuia să rămînă pe poziţii. Acelaşi tip *cool*, calculat şi incredibil. Cu toate astea, micile broboane de sudoare tocmai îşi făcură apariţia la baza firelor de păr. Gura i se uscase, iar în tot corpul simţea noradrenalina („opusă adrenalinei, noradrenalina este nocivă, apărînd doar în clipa în care întregul organism are de-a face cu un stimul extern necunoscut“) cum îi paralizează întregile mişcări. Nu trebuia să cedeze. Mîna îi devenise una cu *mouse*-ul în clipa în care, cu bătăile inimii aproape inexistente, apăsă pe butonul din stînga, făcu un salt mortal în timp ce grenada tocmai exploda la etaj, provocînd, la rîndul ei, alte explozii în serie (calculele Profesorului se dovediseră corecte, întrucît acolo chiar se afla depozitul de armament).

Momentul venise. Eliberînd calea, trecu în goană pe lîngă camera Zdrahonului, se aruncă de la înălţime şi, cu toate degetele încleştate pe Alt, Shift, săgeată sus, se prinse de frînghie, după care, cu o dexteritate uimitoare, îi dădu drumul, o fracţiune de secundă, pentru a se putea încleşta mai apoi cu putere pe Alt, Back Space şi săgeată jos, prăvălindu-se în şanţul de lîngă Cub. De acum, doar cu săgeată înainte, cîteva clipe, aproape în siguranţă, dar menţinînd totuşi inelarul pe Tab, astfel încît, la o adică, să scoată imediat pistolul. Ajunse lîngă uşă.

Dădu dumul tastelor. Clipa cea mare venise. Era aici, la o depărtare de *click*.

Viorel, la masă!

Profesorul tresări. Un amănunt, un detaliu pe care uitase să-l ia în calcul. Adrenalina, însă, se năpusti asupra lui („adrenalina se declanşează în organism în clipa în care acesta are de-a face cu un stimul exterior cunoscut, pentru a-l putea întări şi pentru a-l ajuta să facă faţă cu succes pericolului“). Adrenalina era aliata lui.

Viorel!

Profesorul ştiu că nu mai are timp să zăbovească asupra momentului de glorie. Un inamic din afara lumii virtuale (aceştia sînt, uneori, mai periculoşi chiar decît Zdrahonul Negru) îşi anunţă apropierea cu violenţă.

Viorel!

Ridică degetul arătător.

Viorel!

Uşa camerei se deschise aproape simultan cu bubuitura violentă pe care impactul arătătorului îl avu cu butonul din stînga al *mouse*-ului.

Ce Dumnezeu faci? Cît să mai strig după tine? Treci imediat la masă! Fi-ţi-ar computerul să-ţi fie! Toată ziua la computer... De pus mîna pe o carte nu mai ai timp... sau măcar să ieşi şi tu pe-afară! Uită-te la tine cum arăţi, măi, mamă, o să te îmbolnăveşti de atîta stat în casă... mai ieşi şi tu să iei aer, că-i frumos afară, du-te şi te joacă, că mîine-poimîine nu mai ai zece ani şi o să regreţi, Viorele, o să regreţi...

Dar Profesorul vedea, acum, printre tăieţeii din supa de pui, numai lumina şi strălucirea Sipetului care îl va ajuta să devină Cavaler de Malta.

libertatea de impresie

Valurile şi stabilopozii

Litoralul românesc se chinuie din greu să devină ceea ce ar trebui. Adică aşa cum îşi doreşte orice om care vrea să-şi petreacă o vacanţă în linişte sau să se distreze cît mai bine. Aşa cum deja mulţi turişti ştiu că e nu numai în Occident, ci chiar prin ţările din jur. Şi după 14 ani de travaliu şi experimente au apărut nişte lucruri asemănătoare şi la noi. Unele plaje s-au privatizat (o fi bine, o fi rău?), spaţiul unora dintre ele e mai bine folosit, arată mai îngrijit, au fost instalate umbrele colorate şi şezlonguri noi pe malul mării (dacă anul trecut nu se aşeza nimeni pe ele, din cauza preţului, anul acesta lucrurile s-au normalizat) s-a reluat regula steagurilor albe, roşii şi albastre de semnalizare a stării apei mării, pentru jocurile de fotbal sau de volei încropite altădată ad-hoc pe nisip, acum se organizează campionate şi participanţii primesc tricouri şi premii de la sponsori comerciali, în locul unor bufete din tablă (foarte populare pe vremurile apuse), au apărut adevărate restaurante în aer liber cu gazon, felinare şi ring de dans, unele vechi cherhanale pescăreşti au devenit prospere afaceri de familie, cu *site* pe Internet şi făclii de bambus contra ţînţarilor. Pe plajă e muzică şi sînt animatori, poţi găsi leagăne pentru copii, coşurile de gunoi sînt mai dese şi se golesc la timp, punctele sanitare sînt vizibile şi acolo unde trebuie. Unii oameni cu iniţiativă din partea locului au înţeles cum merg valurile. Alţii însă, care se cred tot aşa plini de iniţiativă, persistă în vechile năravuri. De exemplu, vînd (sau încearcă să vîndă) pepeni verzi cu 80 de mii de lei kilogramul, struguri cu 150 de mii de lei kilogramul, se irită dacă te miri de preţ, se fac că uită să dea restul şi aşa mai departe. O cutie de un litru de lapte poate să coste într-un loc 37 de mii de lei şi alături 65 de mii de lei. Poţi vedea aceeaşi pereche de ochelari de soare pe care ai cumpărat-o mai devreme cu o sută de mii, la un preţ de şapte ori mai mare. Mai grav, poţi juca de mai multe ori tenis pe acelaşi teren, cu rezervare prealabilă, iar într-o zi să ţi se spună în şoaptă că ai venit degeaba pentru că "terenul a fost închiriat unor domni de la Guvern... mare protocol". Eşti rugat să înţelegi şi să nu te superi. Ţi-aduci aminte de regimul Ceauşescu şi începi să faci scandal. În orice caz, ziua îţi e stricată. La Mamaia nu te mai duci nici măcar în vizită din cauza taxei Mazăre. Afli că o poţi plăti pentru ca apoi să nu găseşti loc de parcare în toată staţiunea şi să trebuiască să te întorci. Sau să rişti şi o amendă.

Există prea mulţi oameni prin partea locului care n-au înţeles încă (şi nici nu vor înţelege) esenţa comerţului şi a turismului: rulajul mărfurilor şi al banilor şi mulţumirea clienţilor. Iar concurenţa nu reuşeşte să-i elimine mai repede decît natura.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

România în direct

Săptămîna aceasta cedez spaţiul rubricii mele unei scrisori. O scrisoare aparte, un fel de roman scurt, de o pagină, cu de toate: disperare, destin, mizerie, un pic de speranţă şi foarte multă Românie. N-am schimbat nici măcar o virgulă, pentru că nu era nevoie. Am scurtat puţin textul din motive de spaţiu. A rămas cel mai bun scenariu pe care mi l-am putut imagina vreodată pentru un film cu titlul *România în direct*. Trei, doi, unu, motor!

„Sînt mama a doi copii. Am 55 de ani. I-am crescut singură. Tatăl lor a murit cînd fiica mea avea 10 luni. Băiatul meu are 36 de ani şi este bolnav de epilepsie, oligofrenie şi encefalopatie. A fost pensionat în baza hîrtiilor date atunci cînd trebuia să fie încorporat. Nu a făcut armata. De aproape 12 ani bea, bea şi iar bea. Medicamentele pe care le ia îi sînt date gratuit, dar nu le ia decît atunci cînd nu are de băut. Îmi face numai greutăţi, sare la mine să mă bată, îmi ia ochelarii de la ochi... Cînd este prea beat îşi face necesităţile pe el, iar eu trebuie să stau drepţi în faţa lui. În cîteva rînduri am fost la un pas de a ajunge la incest. Nu mă ajută nimeni. Fiica mea are problemele ei. Deşi mă înţelege, sînt conştientă că n-are ce-mi face. Stă la 50 de km distanţă de mine. În urmă cu 9 ani am fost operată de hernie de disc. El a vîndut munca mea de-o viaţă. Acum stau la ţară de 6 ani şi dorm pe un pat cu saltea de paie, iar pe jos pun ziare pe care le prind cu piuneze şi peste ele pun preşuri ţesute în război. N-am mai putut recupera nimic din ceea ce a vîndut fiul meu în urmă cu 9 ani. Sînt situaţii cînd îmi vine să-l omor sau să-mi fac eu seama. Eu sînt pensionară de la vîrsta de 50 de ani şi am o pensie de 166.000 de lei care nu-mi ajung nici măcar în prima zi de pensie. La medicamente nu pot renunţa. Iau mîncare pe datorie de la chioşc, o achit şi o iau de la început în fiecare lună. Am de plătit casa şi apa pe 2 ani. El are o pensie de 1.472.000 de lei, dar îi dă pe băutură, iar eu trebuie să întind de banii din pensia mea ca de o jartea. Un amănunt foarte important: e foarte lucid cînd este treaz, se poate discuta orice cu el şi chiar face treabă, are o memorie nemaipomenită, mă uimeşte cît de bine poate ţine minte ce a făcut cu 10-15 ani în urmă.

Nu v-am scris pentru a vă cere bani sau altceva. V-am scris pentru a mă ajuta să-l internez într-un sanatoriu şi asta cît mai departe cu putinţă. Eu am încercat să fac acest lucru, dar nu mă ajută nimeni. Medicul de familie mi-a spus că atît timp cît eu am casă îi pot da şi lui o cameră. N-am cu cine să mă înţeleg. Deşi i-am explicat că obligaţiile mele faţă de el s-au terminat de mult, el susţine că-s obligată să-l spăl, să-i gătesc, pentru că el este handicapat.

Vă rog din suflet să mă ajutaţi. Nu mai am pe nimeni. Mi se face frică să mai stau în casă cînd se lasă seara şi mă gîndesc că trebuie să vină el acasă. Dacă reuşesc să-l aud, stau pe afară cu cele două animăluţe pe care le am – pisicul şi căţeluşa – şi ne încălzim toţi trei în spatele casei pînă adoarme şi pot şi eu să intru în casă. Dacă n-am mîncare făcută, şi asta trebuie să fie multă, risc să-mi spargă geamurile sau să-mi rupă ochelarii de la ochi. Cîteodată, intenţionat face pe el ca să-şi bată joc de mine. Cu riscul de a mă repeta vă mai implor încă o dată din tot

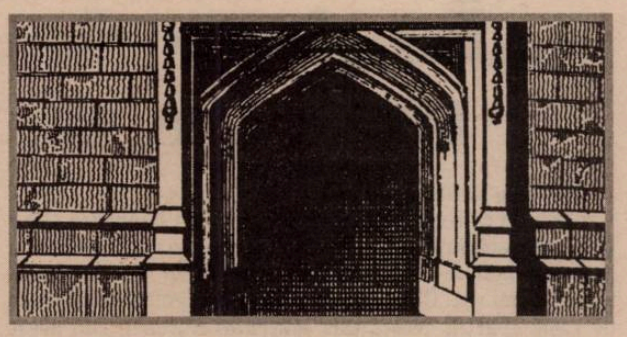

sufletul meu să mă ajutaţi. Sînt pur şi simplu disperată. Nu pot pleca de acasă pentru că risc să-mi vîndă tot ce-am mai putut agonisi cumpărînd pentru a treia oară aragaz, butelie, veselă. Acestea le-am cumpărat atunci cînd am fost trimisă în şomaj şi am beneficiat de cîteva salarii.

Mă opresc aici cu scrisul. Vă mai spun doar că vă ascult cu regularitate cînd aveţi emisiunea România în direct, *dar pentru asta trebuie să mă duc la o prietenă în celălalt capăt al satului, deşi plătesc pe factura de lumină aparat de radio. Am un aparat, dar e bătrîn şi nu prinde decît* Actualităţi. *Cu stimă, Vasilica S.*

P.S. Chiar acum, cînd să pun scrisoarea în plic mi-a venit ideea că ar fi mai bine să plec eu de acasă, de aceea vă rog, dacă nu se poate să-i găsesc fiului meu un loc pentru a fi internat, v-aş ruga, dacă este posibil, să găsesc un loc pentru a munci orice. Aş putea avea grijă de un copil sau un bătrîn, menaj la o familie sau chiar munca cîmpului, doar să am un acoperiş deasupra capului. Pot presta orice muncă, nu-mi este ruşine. Doresc din suflet să scap de acest calvar care-mi mănîncă viaţa de 36 de ani. Încă o dată, vă mulţumesc anticipat.

PROASTA ORIENTARE ÎN PAT DUCE LA O PRIORITATE ÎN ALFABET

● Au jandarmii noştri defecte? Au, spune comandantul Jandarmeriei române, gl. lt. prof. univ. dr. Tudor Cearapin, în nr. 11-12 (15 iunie 2004) al *Revistei Jandarmeriei:* „Hei-rup-ismul, pilele, zeciuiala, prostia obstinentă, jegul caracterului şi al hainelor, spoiala, proasta orientare, chiulul încurajat, munca de faţadă, civilismul, beţivăneala, pupinfundismul, periuţa, săpătoria ieftină, divideetimperatismul, dinţii de aur, urletele, TREBUIE să dispară din cadrul Armei noastre!“. (**D. S.**)

● La mereu surprinzătoarea rubrică a matrimonialelor din ziare a apărut agenţia *Moda veche, prima agenţie care vă găseşte profilul compatibil personalităţii dvs.* (vezi *Ev. zilei*, 20 iulie a.c.). Dintr-o solidaritate ce nu necesită comentarii, redacţia noastră certifică faptul că punerea laolaltă a doi oameni presupune o dilemă eternă, în care compatibilitatea trebuie mereu găsită de alţii. Cum e în pat, aşa e şi în presă! (**A. C.**)

● De trei zile încoace, la BCU, primesc, la intrare, destul de neliniştitor, cheia cu numărul 247. Analizez numerologic, mă uit mefient în jur, cercetez cu grijă caseta numerotată. Ca să vezi unde poate duce modernizarea bibliotecilor. (**S. S.**)

● Mă gîndesc că România are o bună ocazie de afirmare pe plan european, pe care guvernanţii noştri n-ar trebui s-o rateze. În curînd, proiectul de Constituţie europeană va fi supus referendumurilor în fiecare ţară, iar în cîteva state sînt oarece probleme legate de adoptare. N-ar putea „ai noştri“ să le furnizeze consultanţă şi urne mobile, în urma experienţei dobîndite la referendumul din toamnă? Cîştigul ar fi triplu: 1) am înregistra în UE o prioritate românească; 2) Constituţia europeană ar fi adoptată fără probleme; 3) Octav Cozmâncă ar pleca o vreme să lucreze la ei. (**M. V.**)

● În acelaşi număr al *Revistei Jandarmeriei* pomenit mai sus, revine vechea noastră cunoştinţă, dl Ilie Torsan, cu un nou set de fantezii eminescologice, în articolul „Coincidenţe (sau «întâmplări») în unele poezii eminesciene“, din care am desprins una: „În poezia «Epigonii», dintre personalităţile prezentate de poet, singurele ale căror nume conţin opt litere, câte are şi EMINESCU, sunt, în ordinea în care apar în poezie, MUMULEAN, CANTEMIR, BELDIMAN, SIHLEANU, NEGRUZZI. Extragem din aceste cuvinte primele lor două litere şi obţinem secvenţa, MUCABESINE, în care singura bigramă formată din litere consecutive din alfabet este AB, pe care o eliminăm rezultând secvenţa, MUCESINE, care este o anagramă a numelui poetului, EMINESCU.“ (**D. S.**)

Cu ochii-n 3,14

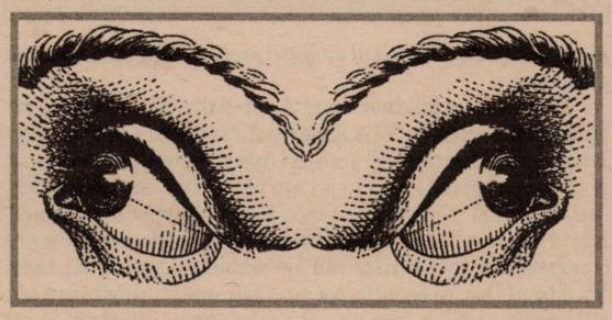

FOARTE PUŢINI SIMPATIZANŢI AI PLICTISELII AU ATINS NIVELUL MARILOR CHESTIUNI PERMISE MARŢI

● Fără a fi citit tot ce s-a scris în româneşte în această specialitate a vieţii numită închisoare, cred totuşi că puţini, foarte puţini au găsit, de acolo, o asemenea frază ca a Ioanei Maria Vlas: „Mă simt foarte bine, starea mea sufletească este bună, şi dacă eu mă simt bine şi zidurile devin imateriale“. (**R. C.**)

● „De ce nu e *cool*“-ul meu cu Victor Ponta a stîrnit – mi se spune – comentarii aprinse printre simpatizanţi şi anti... Unii au susţinut că atacul meu ar fi „gratuit“... Iar eu spun: orice, numai „gratuit“ nu: ştiţi, oare, cît ne costă un politician precum Ponta?! (**a. l. ş.**)

● În timpul concertului său de la Sala Palatului, bunicuţa-folk Joan Baez s-a oprit pentru a-şi cere scuze românilor pentru politica administraţiei Bush; n-am fost la concert, aşa că nu pot spune dacă „scuza“ a fost percepută ca o gafă sau nu... Dar aş fi curios să ştiu dacă Baez a cîntat *toate* marile ei hituri de altădată *(toate* hiturile ei sînt *de altădată)*. Dacă da, poate că, abia atunci, n-ar fi stricat să-şi ceară scuze românilor pentru patru decenii de plictiseală vocală, pentru Sacco, Vanzetti & celelalte lungi & lălăite spaghetti... (**a. l. ş.**)

● Pentru a protesta împotriva corupţiei la vîrfurile Autorităţii Palestiniene (auzi, auzi... şi acolo?), un comando format din foşti ofiţeri ai serviciilor speciale a sechestrat timp de 4 ore patru cetăţeni francezi veniţi în Gaza pentru a sprijini politica preşedintelui Arafat. Prim-ministrul palestinian şi-a dat demisia (neacceptată), argumentînd că „haosul a atins un nivel inimaginabil“. Cum, cum...? Şi haosul a atins un nivel, ca iradiaţiile, ca stratul de ozon, ca poluarea, ca tot ce e coerent, măsurabil şi imaginabil? Pe cînd nivelul admisibil al neantului? (**R. C.**)

● Un judecător care şi-a arătat fundul vecinilor şi un chirurg care i-a tăiat penisul unui pacient care avea o cu totul altă problemă au devenit mari subiecte de presă. Dezbătute îndelung ca şi cum ar fi fost vorba de mari chestiuni, relevante pentru societatea românească. De fapt, e vorba de subiecte strict psihiatrice. Numai că vara, în lipsă de subiecte, mai *înnebuneşte* şi presa. (**A. M.**)

● Într-un film din week-end de la PRO TV, eroul Hercule merge în ţara prietenului său, Vlad Ţepeş, conducătorul dacilor care se bat cu turcii. Şi era permis copiilor, mă gîndesc că vor fi destul de confuzaţi, săracii de ei. (**C. G.**)

● Avînd în vedere ştirea ciudată care anunţa că, la Timişoara, Comunitatea evreilor a cerut Filarmonicii să nu mai cînte Wagner în următorii 50 de ani, îmi fac datoria de meloman anunţînd că sîmbătă, 24 iulie, la ora 21,50, şi marţi, 27 iulie, la ora 11, Daniel Barenboim dirijează, pe Mezzo, *Aurul Rinului*. (**R. C.**)

ACUM, O CORCITURĂ ÎNTRE FERESTRE ŞI OGLINDĂ

● Culmea extazului turistului consumator: să bei un cappuccino (oricît de prost sau din pachet o fi el) la 210 m adîncime, în celebra salină de la Slănic Prahova, acum destul de reamenajată (**I. P.**)

● Grupaj despre căţei bogaţi apărut în *Evenimentul zilei*. Cel mai bogat cîine din lume: Jasper, o corcitură între labrador şi doberman. A moştenit de la stăpînul său o avere de 50.000 de lire sterline. Firma de investiţii însărcinată cu gestionarea acestor bani i-a triplat averea. Jasper trăieşte într-o vilă de lux din Somerset, are la dispoziţie o limuzină şi poartă la gît o zgardă cu diamante. Gunther al IV-lea este alt căţel norocos: are un cont de 180 de milioane de lire sterline moştenit de la o contesă germană. Locuieşte în vila Madonnei de la Miami şi are angajaţi plătiţi pentru a-l distra. Aşa viaţă de cîine vreau şi eu! (**M. M.**)

● În blocul turn de la Televiziune, ferestrele s-au modificat în aşa fel încît să nu poată fi deschise mai mult de zece centimetri. Se spune că a fost ordinul Directorului General al instituţiei, hotărît să prevină în felul acesta sinuciderile. Ştie el ce ştie. (**M. B.**)

● Aflăm din *Libertatea* de lunea trecută o ştire care ne-a cutremurat: un focşănean a ajuns la spital tăiat la mînă (în timp ce făcea amor, a căzut o oglindă pe el). Ce nefericiţi trebuie să fie redactorii acestui cotidian cînd sînt nevoiţi să dea astfel de materiale! Nu tu viol, nu tu hăcuire, nu tu morţi! Fără nenorociri adevărate, viaţa nu mai are nici un farmec. (**C. P.-B.**)

„Înainte de a condamna, trebuie să înţelegem“

De ce nu sud-estul Europei?

Aria pe care o acoperă cartea începe cu Republica Cehă şi ajunge pînă în Bulgaria. Este regiunea pe care o numeam „sud-est“ înainte de căderea cortinei de fier, dar nu o mai putem numi aşa. Cînd ajungi în această regiune realizezi cît de mult aparţin aceste ţări centrului Europei. Din acest motiv cartea mea se numeşte „Midden Europa“, centrul Europei.

Care este motivul pentru care aţi scris cartea?

Am fost corespondent de presă în această zonă din 1994 pînă în 2003. Am asistat la tranziţia prin care au trecut aceste ţări. Am călătorit, împreună cu soţul meu, care este tot jurnalist, în Iugoslavia, în Polonia, Cehia, Ungaria, România, în toată regiunea. Am observat tendinţe de care noi, în vestul Europei, habar nu aveam. Trecutul este foarte important, pentru că, la un moment dat, se pot explica relaţiile dintre oameni. Aşa că m-am gîndit că poate ar fi bine să scriu o carte despre această regiune, în care să încerc să descriu dinamica acestor ţări, să explic puţin de ce oamenii au optat pentru o direcţie sau alta, de ce au luat o anumită decizie într-un anume moment, cît de diferiţi sînteţi voi de noi, cei din Vest. Iar cînd spun „diferiţi“, nu vreau să dau conotaţii negative. Un exemplu foarte simplu: cînd te duci în vizită la o familie din România simţi imediat cît de primitori sînt oamenii, îţi pun pe masă tot ce au în frigider şi poţi să stai cît vrei; dacă vizitezi o familie de olandezi, după puţin timp o să îţi spună „mulţumim pentru vizită, pînă cînd ai de gînd să stai?“.

Citind cartea, s-ar putea spune că sînteţi destul de blîndă în a analiza unele probleme din regiune. De exemplu, corupţia.

Bineînţeles că aş fi putut să fiu mai dură în analiza mea, dar am vrut să descriu exact ceea ce am văzut, fără riscul de a cădea în clişee. Dacă îi întrebi pe olandezi, şi nu numai pe ei, despre România sau despre orice ţară din regiune, o să îţi răspundă în clişee, pentru că de fapt nu ştiu nimic despre aceste ţări. O să auzi că este multă corupţie, că se fură mult, şi aşa mai departe. Ei bine, eu am vrut să scriu despre oameni care sînt nevoiţi să lupte în fiecare zi cu astfel de probleme. Sigur că e rău că există corupţie, dar dacă trăieşti într-o societate care nu îţi asigură nevoile de bază, atunci probabil că ea este necesară. Şi cine sînt eu să îl judec pe cel care are nevoie de doctor şi trebuie să plătească în plus pentru serviciile acestuia? Prin urmare, am încercat doar să plasez astfel de fenomene într-un anumit context.

Cartea nu atinge aproape deloc zona politicului. De ce?

Aşa este, într-adevăr. Oamenii aici, în Vest, la fel ca şi cei din Est, sînt total sătui de politică. Nu este atît de interesant să scrii despre politică. Dacă te apuci să scrii despre schimbările politice din aceste ţări, şi începi şi spui că partidul acesta e aşa, celălalt este altfel, că s-a schimbat un prim ministru cu altul, diferit, dar totuşi la fel, că toţi sînt corupţi şi mai ştiu eu cum, părerea mea este că nu vei atrage prea mulţi cititori. Eu am vrut să scriu o carte accesibilă. Cel care citeşte cartea să spună „dacă aş fi fost în situaţia respectivă, poate că aş fi procedat la fel“. Scopul meu a fost de a descrie oamenii exact aşa cum sînt ei, şi nu lumea politicienilor.

Capitolul despre populaţia rromă este destul de extins. Vă rog să faceţi un rezumat al situaţiei rromilor din această parte a Europei.

Renée Postma este redactor al cotidianului liberal olandez *NRC Handelsblad*. În perioada 1994-2003 a fost corespondent în centrul şi sud-estul Europei pentru NRC Handelsblad, Radio 1 şi Radio Olanda International, *Midden Europe achter de schermen* sau *Centrul Europei în spatele cortinei* este titlul cărţii pe care Renée Postma a scris-o la finalul acestei perioade, o carte care încerca să explice dinamica ţărilor din această parte a Europei. O jumătate de secol de comunism explică multe, dar nu totul. Între ordinea din Vest şi haosul din Est fiecare are povestea lui: ungurul care şi-a pierdut un picior în istorie, ţăranul polonez care suferă din cauza regulilor Uniunii Europene, romînca din Timişoara care vrea să emigreze.

13 capitole despre naţionalism şi istorie, vecini, corupţie, despre lupta pentru supravieţuire, despre minorităţi şi problemele lor (rromi, nemţi, evrei), despre viitorul Uniunii Europene.

Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria şi celelalte ţări noi membre ale Uniunii Europene încearcă să recupereze timpul pierdut. În aproape zece ani s-au construit noi democraţii, dar ce ştim cu adevărat despre aceste ţări? De ce vor polonezii să lucreze în Olanda? De ce subiectul „naţionalism“ revine de fiecare dată? De ce rromii sînt atît de săraci? De ce o ţară ca Cehia a intrat în conflict cu Germania? De ce persistă corupţia? Sînt întrebări la care Renée Postma a încercat să găsească răspunsuri.

Pe mine m-a fascinat această populaţie. Şi, trebuie să recunosc, în partea de Vest a Europei există un sentiment romantic legat de rromi. Trăind în Ungaria, unde aveam biroul, şi călătorind şi în ţările din jur am văzut că există o problemă socială uriaşă. Noi avem un mod foarte simplist de a descrie lucrurile, de a le cataloga, în bine sau rău. Spuneam despre o persoană că este rasistă sau antisemită, şi gata şi eticheta. Un clişeu! Dar, ce se întîmplă cînd eşti român, ungur sau ceh şi locuieşti undeva într-un sat unde sînt mulţi rromi şi nu există nimeni care să-i organizeze şi să se ocupe de problemele lor şi există un sentiment continuu de ostilitate şi nimeni nu se simte în siguranţă? Ei bine, aceasta este o problemă socială! Am încercat să scot în evidenţă acest lucru. Nu ar trebui să îi condamnăm pe cei care au o atitudine critică faţă de rromi. Nu poţi spune că toţi cehii sau românii sînt rasişti. Încearcă să te imaginezi trăind într-o situaţie similară. În zonele locuite de rromi am regăsit, mai mult sau mai puţin, aceleaşi reacţii, idei preconcepute ale oamenilor ca şi în cazul suburbiilor olandeze, unde trăiesc turcii sau africanii.

În ceea ce priveşte România: este singura ţară unde am găsit rromi bogaţi. Eram în Timişoara şi am văzut acele castele enorme, lipsite de gust. Cine sînt aceşti oameni, cum îşi cîştigă existenţa? Nu ştiu, nu am reuşit să aflu! Dar am găsit şi rromi foarte săraci în România. Pe de altă parte, am văzut că românii încearcă, prin tot felul de proiecte cu finanţare europeană, să le explice rromilor că este bine să îţi trimiţi copiii la şcoală, că trebuie să respecţi regulile de convieţuire în societate şi aşa mai departe.

Cu toate acestea, problema rromilor este uriaşă şi sînt convinsă că este, de fapt, o problemă a Europei. Nu poţi să-i acuzi numai pe români, pe slovaci sau numai pe unguri. Sînt milioane de rromi în această zonă, în inima Europei, care au nevoie de ajutorul tuturor. Trebuie găsită rapid o soluţie, dar sinceră să fiu, personal, nu ştiu ce ar trebui făcut!

România şi Bulgaria vor deveni membre ale Uniunii Europene în 2007. În capitolul despre viitorul Europei vă exprimaţi dubiile în legătură cu acest termen. De ce?

Nu sînt singura care are îndoieli. Văd că mai sînt atît de multe de făcut. Mai văd şi că guvernul român face multe eforturi, sînt multe semne bune în Bucureşti. Dar dacă te duci, de exemplu, într-un sat, vezi că nu se întîmplă nimic, nu se schimbă nimic.

Pe de altă parte, se pune întrebarea dacă o ţară trebuie să fie pe deplin gata înainte de aderare. Grecia nu a fost gata, iar în Grecia nivelul de corupţie este cel puţin la fel ca cel din România. Şi multe nu merg bine acolo, şi vor fi Jocurile Olimpice şi toată lumea aşteaptă să vadă cum o vor scoate grecii la capăt. Dar, Grecia a devenit membră a Uniunii Europene din motive politice. Este posibil să se întîmple la fel şi cu România, de ce nu!

Dar, dacă se vrea respectarea fiecărei reguli în parte, atunci se va vedea că România nu este gata. Nu acum. Şi nu mai este prea mult timp la dispoziţie pentru a îndrepta lucrurile. După părerea mea România trebuie să facă eforturi extraordinare pentru a dovedi că este pregătită cu adevărat pentru aderare. Să nu înţelegeţi că sînt împotriva aderării României, dar este un proces atît de complex şi sensibil în acelaşi timp.

Ce credeţi că am pierdut după 1989 şi ce am cîştigat?

Sigur că nu ştiu exact cum era înainte de '89, dar din ceea ce am aflat stînd de vorbă cu oamenii, s-a pierdut un gen de ordine, de siguranţă a zilei de mîine. Oamenii se uită la mine şi îmi spun „nu l-am susţinut pe Ceauşescu, dar... totul era mai organizat, ştiai la ce să te aştepţi. Acum nu ştii ce va fi mîine.“ Oamenii se simt pierduţi, nu ştiu în ce direcţie să o apuce. De exemplu, recent, un judecător din Bucureşti mi-a mărturisit că înainte de '89 îşi putea exercita profesia în condiţii mai bune decît cele de acum, lucrurile erau clare. A fost dictatură, este adevărat. Acum este democraţie, dar se pare că nu pentru toată lumea este limpede cum funcţionează democraţia.

Ce aţi cîştigat? Faptul că acum eşti în casa mea, în Olanda. Ceea ce vreau să spun este că foarte mulţi tineri români au acum posibilitatea să aleagă, să plece, să vadă, să experimenteze. Cred că este cel mai important cîştig pentru viitorul României!

interviu realizat
de Claudia MARCU
Amsterdam, 20 mai 2004

Elena BONDOR

Televiziunea Română

– logica interpretării şi teoria relativităţii –

Îmbrăcată şic, proaspăt cosmetizată de o prestigioasă agenţie britanică (în schimbul unei sume de numai cîteva sute de mii de euro), Televiziunea Română şi-a anunţat, pe 11 iunie a.c., deviza: *Imaginea timpului tău*. Îmi place, ar putea spune abonatul isteţ, care plăteşte în continuare aceeaşi taxă rezonabilă de servicii TV, de doar 40.000 lei lunar.

Noul concept al TVR, *dinamismul*, sugerează, printre altele, o schimbare a vechiului model de televiziune uşor ofilit. Ruptură cu tradiţia, aşadar, prin conturarea unei noi identităţi şi a unei noi imagini.

Mai întîi, un scurt comentariu în ce priveşte identitatea va releva că TVR plonjează într-o logică mai fină, se pare, a „interpretării“. Sînt în joc, aşa cum am auzit la TV, mai multe identităţi schimbate: aceea a Televiziunii Române privită ca un întreg, dar şi identităţile a două părţi (canale) ale întregului. Constatăm o schimbare majoră legată de identitate la nivelul postului România 1, care acum se numeşte TVR 1. Las la o parte faptul că Jurnalul TVR a devenit *subbrand*, deoarece am în vedere doar relaţia dintre întreg (TVR) şi parte (unul sau altul din cele patru posturi). În rest... Televiziunea Română se numeşte tot Televiziune Română, este tot publică, este tot naţională şi doar două dintre cele patru canale ale ei au o nouă identitate.

Se poate susţine atunci că TVR (ca întreg) şi-a schimbat identitatea? Din punct de vedere logic (al logicii clasice), nicidecum. De exemplu, dacă din premisele *Postul TVR 1 are o nouă identitate* şi *Postul TVR 1 este al TVR* tragem concluzia *TVR şi-a schimbat identitatea*, raţionamentul nu este valid. Motivul: termenul *TVR* din concluzie este luat în întregimea sferei lui, iar acelaşi termen din premisă, nu. Prin urmare, în cadrele logicii tradiţionale, nu se poate susţine, în condiţiile date, că TVR (ca întreg) şi-a schimbat identitatea. Pentru a salva, însă, situaţia, este necesară o schimbare a registrului, adică trecerea într-o logică mai fină, a întregului şi a părţilor, în care partea este o „interpretare“ a întregului. Într-un anumit context, în care, să spunem, identitatea TVR este dată de identitatea TVR 1 (faptul că TVR 1 are acoperire naţională poate crea impresia de identitate între postul TVR 1 şi TVR), se poate susţine că *TVR şi-a schimbat identitatea*. Alta ar fi fost discuţia dacă controversata concluzie ar fi fost formulată mai tîrziu, după schimbarea identităţilor tuturor posturilor TVR. Aş fi adus în atenţie un silogism valid de figura I (nu unul nevalid de figura a III-a) şi aş fi lăsat deoparte logica „interpretării“.

În al doilea rînd, noua imagine a TVR provoacă imaginaţia oricărui spirit deschis către faptul interpretării. Genericele (dar şi *R*-ul noii sigle – a se vedea *Dilema veche*, nr. 23/2004) sînt elemente ale noii imagini care se pretează la interpretări. Ideea de mişcare este puternic ilustrată atît de ele, dar şi (mai slab) de prezentatorii Jurnalului, prin cei cîţiva paşi făcuţi pe platoul de filmare. Cu totul întîmplător, dinamismul ne contaminează, cum altfel?, şi prin tr .nsmisiile de la Campionatul European de fotbal. Un exemplu potrivit este genericul difuzat pe TVR 1: succesiunea unor corpuri aflate în mişcare (copii, atleţi, TVR 1), fiecare cu o viteză care variază, de la caz la caz, dinspre mică înspre foarte, foarte mare. Dacă ne putem imagina ameţitoarea viteză a luminii, atunci către ea pare să tindă TVR 1, parte a corpului TVR (simbolizată prin siglă). Ne situăm acum în vecinătatea fizicii relativiste. Conform celebrei ecuaţii a lui Einstein, $E = mc^2$, atunci cînd viteza unei particule se apropie de viteza luminii, energia ei creşte atît de mult, încît masa este proporţională cu energia. Interpretarea prin grilă relativistă este: TVR = Energie. Din modestie, TVR nu ne-a spus tot. Ea vrea să fie nu doar imaginea timpului meu, ci şi, după cum ne-a lăsat să subînţelegem, porţia mea zilnică de energie. Dacă va reuşi sau nu, o să vedem.

Mircea Vasilescu îşi va relua rubrica pe 6 august 2004.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **29** ● 30 iulie – 5 august 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Omul nepotrivit“
pagina **3**

Norbert Dodille
„Asta-i Franţa!“
pagina **11**

Andrei Gorzo, Cristian Lupşa şi Matei Martin despre **Michael Moore**
paginile **15** şi **20**

Armata română la ora NATO

„Să-i primim pe apărătorii noştri cu recunoştinţă şi entuziasm. Dar faţă de noi să înceteze de a mai fi soldaţi, să devină egalii şi fraţii noştri; orice spirit militar, orice teorie de subordonare pasivă, tot ceea ce-i face pe războinici de temut de către duşmanii noştri, trebuie să rămînă dincolo de hotarele oricărui stat liber.“

BENJAMIN CONSTANT – „DESPRE LIBERTATEA ANTICILOR COMPARATĂ CU ACEEA A MODERNILOR“ (1819)

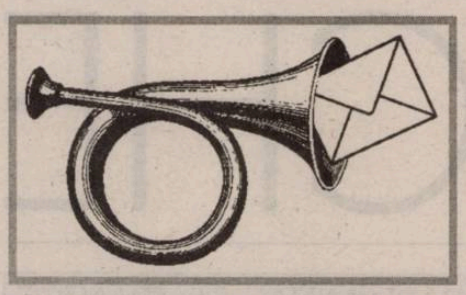

Nr. 28: *„Turist prin ţara ta“*

Un călător

Sînt un călător... Nu mă pot numi turist, după mine aşa s-ar numi cel care în călătoria de plăcere cheltuie sume apreciabile de bani. Sau poate sînt un turist alternativ?!? Cum văd eu o călătorie ieftină? Sînt două posibilităţi: călătoresc cu bicicleta sau cu alte mijloace de transport combinate cu mersul pe jos. Dacă plec cu bicicleta, atunci apar alte posibilităţi: plec şi mă întorc în şa sau apelez pentru apropierea de obiectiv la un mijloc de transport (un autobuz sau un tren). Cele mai frumoase ture au fost cu plecarea din Bucureşti cu autobuzul. Ca direcţie am avut Cîmpulung Muscel în august 2002 şi Nehoiu în primăvara lui 2003. Cheltuielile cu cazarea au fost minime, în majoritatea nopţilor am dormit în cort. Cînd nu am găsit o soluţie mai bună am apelat şi la campinguri (destul de scumpe, e adevărat). Cînd m-am aflat în zona prietenului şi colegului de facultate Cristi (judeţul Buzău, valea Slănicului) am dormit şi în casă de om. Oameni deosebiţi, locuri deosebite, puţin circulate de turiştii „normali“... Aşa am văzut Culoarul Rucăr-Bran, Rîşnovul, Cheile Rîşnoavei, nordul Ciucaşului, Zizinul, Valea Buzăului, Lacul Siriu, platoul carstic Meledic, focul viu de la Lopătari, vulcanii noroioşi. Atunci cînd îmi las bicicleta acasă înseamnă că merg la munte ori la mare. Tot cu cortul! La mare am fost o singură dată cu cortul, pentru prima dată am avut dificultăţi cu fixarea cortului în nisip, pînă la urmă am găsit o soluţie pentru o noapte. Cu prima ocazie voi merge iar cu cortul la mare! 2 Mai sau Vama Veche, momentan nu am găsit altă destinaţie drăguţă... Prin munţi am bîntuit mai mult. Cel mai mult prin Bucegi (opţiuni diverse şi oarecum ieftine de transport), am atins şi Piatra Craiului, Făgăraşul, Iezerul, Ciucaşul, dar fără să pot spune că ştiu prea multe despre aceşti ultimi munţi. Indiferent de tipul turei, am apelat la mîncarea din rucsac şi la magazinele alimentare de pe drum. Foarte rar am mîncat prin cîrciumi... Prea scump uneori, lipsă de încredere în calitatea alimentelor alteori... Am constatat că cea mai bună băutură este apa minerală. Ca fapt divers, apa Perla Ciucaşului este o apă ieftină şi bună. În Vama Buzăului a reprezentat cea mai bună alegere (d.p.d.v. al preţului), apoi m-am ataşat de această marcă...

Adrian NEGOIŢĂ
Adrian.Negoita@ComputerLand.ro

Nr. 24-25: *„De ce se ceartă intelectualii“*

Prea multe umori, prea puţin umor

Îmi aduc aminte, amar vreme (pe la începutul anilor '80), cînd eram elev la liceu, în Piteşti, că apăruseră şcoli de karate. Erau la modă, două la număr, şi se disputau – între ele, evident. Nu mai reţin numele celor doi sensei-sama, dar chiar că nu contează. Toată treaba era ca şi clandestină, la fel ca VHS-urile cu public restrîns, pe bani, de care ştia tot oraşul, mai puţin Miliţia, pare-se... În fine, chestii vechi... Aşadar, aud că într-o seară, după antrenamentele din pădurea Trivale (loc conspirativ pentru cunoscători sau băştinaşi), s-au întîlnit pe o potecă tip filme made in Hong Kong adepţi ai celor două partide. A urmat o încercare „tehnică“ de a verifica valabilitatea efortului şi a timpului irosit, alături de imediateţea juvenilă care, de fapt, îi şi determinase pe subiecţii noştri să meargă la karate: nemijlocit spus, cum să-ţi sparg faţa şi să-ţi iau femeia.

Începe disputa în figuri şi contre, pac-pac, fhu-fhu, picioare ridicate, piruete oarecum graţios rapide etc. Etc. Pînă peste vreo trei minute, cînd o lovitură mai degrabă involuntară îşi găseşte cu adevărat ţinta. Baletul se strică instantaneu, se aude un „să-mi bag... beep...!“ şi se trece la pumni neaoşi, clasici, europeni.

Cam aşa ceva şi cu disputa despre „boierii minţii“. Intelectualiceşte, cam puţin. Oricum, cît a fost, din acest punct de vedere, a meritat, iar editorul a fost cît se poate de inspirat. Însă grosul comentariilor – şi aici iarăşi editorul este de lăudat, pentru savoarea dăruită cauzal – l-a constituit răscolirea orgoliilor proprii şi a noroaielor „celuilalt“, ca la noi, instinctiv balcanic: resentimentele, zgîriatul pojghiţei de poliţeţuri, adjectivul lipit sau dezlipit. Şi, cu excepţii notabile, lipsa de umor, după preaplinul de umori. Pînă la urmă, mă-nţelegi, tot pe-aia cu pumnul o ştim...

Felix MOTANUL
felixgabriel@yahoo.com

Despre *Dilema veche*

Un păs: engleza

Stimată redacţie,

E adevărat că engleza este, la ora actuală, o limbă globală, folosită în toate domeniile activităţilor umane. Dar de aici şi pînă la a pretinde cititorilor revistei dvs. să cunoască engleza este cale lungă. Afară de situaţia în care aţi hotărît că revista este destinată numai cunoscătorilor de engleză. Dar atunci să o ştim şi noi şi să ne luăm măsuri corespunzătoare. Evident, revista are un oarece aer elitist şi citirea (scuzaţi, lecturarea) ei necesită niscaiva cunoştinţe printre care şi cunoaşterea unei (unor) limbi de circulaţie. În cazul meu, acestea sînt franceza şi germana, dar se dovedesc, se vede, insuficiente pentru a putea înţelege toate sensurile articolelor apărute în revistă şi scrise în engleză. Dacă dvs., prin empatie, nu aţi ajuns şi la noi, este un fapt regretabil, dar nu de proporţii cosmice. Unii ţin cont şi de lucruri mai mărunte, alţii nici de cele cu adevărat mari şi importante. *C'est la vie*. (Oare cum se zice în engleză?) Ásta e păsul meu pe care am ţinut să vi-l împărtăşesc pentru că astfel mă uşurez. Nu? Dar oricum, nu e nici o tragedie.

N. SOCENEANŢU
Timişoara

N. red.: Nu e o tragedie, dar vom ţine seama, empatici, de păsul dumneavoastră perfect justificat.

Actualităţi

23 august 1944

Radio Total, pe 15 iulie, la ora 8.30, a lansat întrebarea: trebuie sau nu să sărbătorim 23 august 1944? Au sunat cel puţin 16 cetăţeni, dintre care numai 4 au spus „da“. Restul, revoltaţi, au spus „nu“. „Nu, pentru că ruşii ne-au adus comunismul şi domnul Preşedinte vrea să proslăvească în continuare acest sistem.“ I-aş atenţiona pe cei care au făcut astfel de observaţii că actul de la 23 august 1944 – retragerea României din războiul împotriva U.R.S.S. şi întoarcerea armelor contra Germaniei fasciste – l-a făcut Regele Mihai. Asta ar însemna că Regele Mihai a adus comunismul în România? A doua argumentaţie: „Nu e momentul să sărbătorim 23 august 1944 acum, cînd vrem să intrăm în UE, deoarece pentru germani este un moment trist“. Vă întreb, noi confundăm Germania cu fascismul? Hitler le-a făcut foarte mult rău şi nemţilor, care încă suferă de pe urma catastrofei istorice provocate de el. Momentul 23 august 1944 a fost considerat de toate ţările democrate care luptau contra fascismului ca un act de mare curaj din partea Regelui Mihai şi de vitejie din partea armatei române. Prin aceasta, al doilea război mondial a fost scurtat cu cel puţin 6 luni, iar România a fost scutită de a mai fi bombardată, ziua şi noaptea, de americani şi de englezi şi de a se muta frontul pe teritoriul ei, de a suporta lupte între germani şi ruşi în fiecare oraş, pe fiecare stradă, şi în final să fie distrusă aproape ca Germania. Încă un cîştig deosebit al României ca urmare a actului de la 23 august 1944 a fost recăpătarea Ardealului de Nord. În ceea ce priveşte comunismul, sovieticii l-au adus în toate statele pe care le-au eliberat de fascism, nu numai în România.

Aveam 13 ani în 23 august 1944 şi, deşi nu reţin exact cuvintele, îmi amintesc cum crainicul de la radio a anunţat: „Urmează un comunicat important pentru ţară“. L-am auzit pe Regele Mihai, cu o voce răguşită şi foarte gravă, spunînd doar cîteva cuvinte, pe care eu le-am înţeles şi reţinut cam astfel: „Războiul pentru noi s-a terminat, noi nu mai luptăm împotriva Uniunii Sovietice“. Au urmat cîteva zile cumplite, cînd mai ales Bucureştiul a fost bombardat intens de nemţi, care erau aici. S-au dat lupte grele între armata germană şi armata română. Armata română a mers apoi alături de armata sovietică, eliberînd de nemţi Ardealul, Ungaria, Cehoslovacia. Poate că eroii români căzuţi pe acele pămînturi ar trebui număraţi, cunoscuţi şi comemoraţi.

La Dan Diaconescu – OTV s-au adunat în seara de 15 iulie o serie de istorici dezbătînd păreri diferite despre oportunitatea sărbătoririi, precum şi despre importanţa şi consecinţele zilei de 23 august 1944. Deşi subiectul se discută în continuare în mass-media, aş ruga *Dilema veche* să dedice un număr acestui moment istoric. Aş dori ca autorii articolelor să ne dezvăluie cît mai multe aspecte ale acelor evenimente, cum ar fi: cine, cum şi cînd a pregătit retragerea României din războiul antisovietic, ce probleme au intervenit, cine a condus armata română după 23 august 1944 şi multe altele.

În ce-l priveşte pe Regele Mihai, să nu uităm că a primit atunci cea mai mare decoraţie a U.R.S.S. – ordinul Victoriei – şi că este singurul supravieţuitor dintre marii oameni ai acelor vremuri; motive pentru care sper să-l vedem în tribună, la loc de cinste, în centrul unei sărbători cît mai sobre şi demne.

Fac parte dintre cei care sărbătoresc în suflet, an de an, 23 august 1944 şi 9 mai 1945, ziua victoriei asupra fascismului. De ce? Pentru că nu pot şi nu vreau să uit nu numai suferinţele, dar mai ales marile bucurii – oricît ar fi de complicată această istorie.

dr. Iudith ARDELEANU
Bucureşti

Am zîmbit la...

Act de judecată (România, 4 iulie)

Îi dau în judecată pe americani pentru că repetă prea des istoria şi mă plictisesc.

Îi dau în judecată pe francezi pentru Revoluţie, deci, mă plictisesc.

Îi dau în judecată pe japonezi pentru că se grăbesc şi mă ameţesc, deci, mă plictisesc.

Îi dau în judecată pe nemţi pentru că au secrete faţă de mine şi mă plictisesc.

Îi dau în judecată pe englezi pentru că nu se grăbesc şi mă plictisesc.

Îi dau în judecată pe ruşi pentru că nu ştiu de ce se grăbesc japonezii şi mă plictisesc.

Îi dau în judecată pe chinezi pentru că nu pricep de ce nu ştiu ruşii de ce se grăbesc japonezii şi mă plictisesc.

Pe români nu îi dau în judecată şi îi iert pentru că nu ştiu ce fac. Au atîtea sărbători, că nu apuc să mă plictisesc niciodată cu ei. *Viva la fiesta*, romannes!

Cătălin GĂLETUŞE
wwweirdo_uno@yahoo.com

P.S. Pe 29 iulie îmi sărbătoresc şi eu 20 de ierni. Pur şi simplu, nu pot să mă plictisesc! *Peace*, dilemo!

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toaté cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Anul electoral 2004**
- **Meseria de prim-ministru**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.600 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Omul nepotrivit

De cîte ori mă întîlnesc, în ultima vreme, cu oameni de la Radio, aflu orori. Două lucruri mă frapează, cînd îi ascult: mai întîi unanimitatea opiniilor, şi apoi senzaţia că cei care le formulează se feresc să fie identificaţi. Toţi spun că în instituţia lor se petrec lucruri aiuritoare, dar aproape toţi preferă să-şi păstreze anonimatul şi să se resemneze ca dinaintea unei catastrofe naturale. Credeam că românilor le-a dispărut, în cei cincisprezece ani de (tatonantă) democraţie, frica de represalii şi că exprimarea nemulţumirii faţă de felurite carenţe instituţionale a devenit un reflex firesc. Ei bine, la Radio, lucrurile nu stau aşa. Întreprinderea e condusă în aşa fel încît cine mişcă în front riscă imprevizibile măsuri disciplinare. Oamenii au reînvăţat să se teamă şi să protesteze pe furiş. „Şeful“ are de ce să fie mîndru. Cu cîteva manevre simple, el a reuşit să anuleze unul din efectele esenţiale ale revoluţiei din decembrie: curajul civic. Mirarea şi tristeţea se amplifică în momentul în care ai dinainte portretul marelui tartor. Căci el nu seamănă a satrap sanguinar, n-are semnalmentele fiarei dezlănţuite, nu urlă apocaliptic şi nu scoate foc pe nări. E, mai curînd, un caraghios. Băiat „gigea“, din categoria Nae Girimea, zîmbăreţ şi nătîng, inconsistent ca o idee fixă, încremenit într-o juvenilitate tomnatecă, pe scurt, genul de om pe care nu-l iei în seamă dacă nu ţi-l bagă pe gît „strategia“ guvernamentală. Ceva nu e în regulă cu flerul conducătorilor noştri: le plac ciudăţeniile. Dacă pui alături portretele instrumentelor lor preferate, dai peste o galerie de năzbîtii: de la cefe inexpugnabile pînă la mustăcioare hoaţe, de la vorbitori de păsărească pînă la plevuşca mlăştinoasă „de cabinet“. Aşa şi domnul Şeuleanu: ce merite l-or fi recomandat pentru înalta funcţie pe care o ocupă? A scris vreun text memorabil? Vreun reportaj ingenios? Vreun editorial de antologie? A rămas în memoria ascultătorilor cu vreo ispravă profesională? Are, măcar, studii de specialitate? Există „emisiuni Şeuleanu“, aşa cum există emisiuni Paul Grigoriu? A făcut vreodată, înainte de '89 sau după, vreun gest de demnitate sau de temeritate responsabilă? A dovedit, în vreun fel, că e un manager talentat sau un şef charismatic? *De ce* Şeuleanu? De ce nu Ionescu, Popescu, Nelu sau Mitică? Să ne dea cineva o explicaţie, să ne pună cineva dinainte – poate dl Şeuleanu însuşi – un *curriculum* copleşitor, un *pedigree* de rasă! Ce calităţi va fi scos pe tarabă onorabilul, ca să convingă elitele noastre politice că merită să administreze una din cele mai importante instituţii ale ţării? Oricît m-aş strădui, nu pot imagina decît un singur argument: dl Şeuleanu e un soldat credincios. Un slujitor devotat. Cînd vede superiori, îi pupă. Face ce i se spune, ba chiar mai mult decît i se spune. Anticipează, plusează, se gudură. Dacă mă gîndesc bine, l-am cunoscut. Cînd ajungi în fotolii ministeriale, e inevitabil să vezi multiplicîndu-se, în jurul tău, lingăii. Îmi amintesc că din cînd în cînd, pe la cîte o recepţie, pe la cîte o conferinţă de presă, pe la cîte o „acţiune“ culturală, apărea în mulţime un cuplu cu identitate incertă, oarecum pitoresc (fără a depăşi, totuşi, banalitatea), dispus, prea uşor, să se arate drăgălaş şi admirativ. El avea un aer de guguştiuc, în vreme ce doamna părea mai experimentată... Nu-mi era clar cine sînt şi ce vor. Dar iată că prezenţa ubicuă şi surîzătoare a dat roade. El e ce e, iar doamna e şi ea plasată, parese, undeva la vîrf, în culisele mănoase ale unui minister. (În asemenea situaţii nu ştii niciodată cine a „promovat“ pe cine.) Reţeta „şters, dar tenace“ a funcţionat. Slugărnicia s-a dovedit rentabilă. Problema este că *sluga* nu e niciodată un adevărat *slujitor*. Slujitorul se angajează, generos, în serviciul unei cauze, al unei instituţii, al unei persoane. Sluga adoptă stilul serviabil mai curînd pentru a se sluji pe sine. Sluga are grijă să pună cîte ceva deoparte, să se căpătuiască. Şi, de regulă, dacă îi dai nas, se sminteşte şi îşi dă poalele peste cap. În această fază se află acum dl Şeuleanu. Restructurează incompetent şi interesat unul din cele mai nobile departamente ale Radioului („România Cultural“), organizează concursuri cusute cu aţă albă, se leapădă de vechi profesionişti şi valorifică mlădiţe fragede de la „Ştefan Gheorghiu“, face cenzură de partid şi desfiinţează biblioteca de peste 50.000 de volume a instituţiei: cărţile sînt expediate la APACA, iar în locul lor se proiectează un restaurant. Binefacerile capitalismului sînt de neocolit cînd în fruntea bucatelor e un socialist militant. Radioul va deveni, dacă nu-şi schimbă arendaşul, un vesel club sportiv, o anexă lucrativă a gimnasticii guvernamentale. Gazetarii vor ieşi – nu prea des – din sala de *fitness*, vor mesteca energic delicioasele chiftele McDonald's, şi îşi vor exprima, educativ, dragostea pentru ţară şi pentru realizările ei. În fruntea lor, pe un *chaise-longue* de import, dl Dragoş Şeuleanu va privi încrezător spre viitor. România e tărîmul tuturor posibilităţilor.

cu dilema la croitor

Ce părere aveţi despre noua lege a revoluţionarilor din decembrie '89 semnată de preşedintele României zilele trecute?

Aidoma pedofilului bătrîn care a necinstit cu paişpe ani în urmă o nevinovată copilă, Ion Iliescu, regăsindu-şi vocaţia de tătuc, acceptă să plătească daune actualei balabuste ce a puit în draci, zvîrlind cu pensii alimentare, terenuri intravilane, indemnizaţii, scutiri de impozite şi gratuităţi în capul tuturor progeniturilor cu certificat parafat de mamoşul Bebe Ivanovici.

După ce ai copilărit printre picioarele ilegaliştilor comunişti, care s-au retras ca melcii prin '48 în căsuţele din Primăverii ca să smîntînească sistemul, beneficiind de pensii babane, magazine speciale, călătorii gratuite şi policlinici cu circuit închis, ar fi fost păcat să dispari fără să clonezi modelul, aşa că ilegaliştii capitalismului românesc de astăzi, porecliţi revoluţionari, au toate motivele să-i mulţumească preşedintelui Iliescu, care a instituit neruşinarea drept meserie de bază în România postdecembristă.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Întîlnirea de pe malul mării

Aţi auzit de acţiunea „Salvaţi Vama Veche“? Dar de fundaţia cu acelaşi nume? În fond, poate că asta nici nu are prea mare importanţă pentru ceea ce vreau să vă povestesc, căci nu despre SVV ca atare va fi vorba, ci despre folclorul născut în jurul ei. Căci acolo, la Vama Veche, pe plajă, în cîrciumi şi în case, toată lumea are o părere. Chiar şi cei, nu puţini la număr, care declară că nu ştiu despre ce este vorba, dar au totuşi o părere foarte precisă în această privinţă.

Iată deci, pentru informaţia dumneavoastră, o mostră de percepţie socială multilateral dezvoltată, adică, mai precis, repertoriul de convingeri cules de o grupă de studenţi vrednici de la vreo sută de persoane binevoitoare din zonă şi grupat apoi pe următoarele leitmotive:

● *atitudine generic favorabilă:* „vor să salveze...“, zic cei întrebaţi şi enumeră apoi: „de manelişti“, „de noile construcţii“, „de toate kitsch-urile astea“, „să nu se transforme în staţiune“, „spiritul Vămii“, „căluţii de mare“, etc.

● *proiect-paravan:* „salvatul este un pretext pentru concert“, „Mircea Toma şi-a tras fonduri“, „în spate sînt vechii întreprinzători, care vor să se apere de noii veniţi“, „au salvat V.V. chemînd 35.000 de oameni! Nu ştiu dacă au avut alt interes în afară de hai să...“, „este un proiect menit să scoată nişte bani cumva, eventual un eveniment publicitar bine făcut“ etc.

● *înfrîngere:* „de fapt, au reuşit ceilalţi, banii primează!“ etc.

● *acţiune utopică:* „utopic, ca idee e bună, dar nu poţi să spui tu cum să nu vină...“, „mişcarea e inutilă“, „vor să facă ceva care mie mi se pare imposibil“, „ar fi bine să fie lăsată Vama aşa cum este, dar e imposibil“ etc. În unele cazuri, caracterul utopic (de nerealizat) al acţiunii este legat (şi) de faptul că promotorii acesteia nu sînt cei potriviţi, cei care să ştie ce şi cum să facă: „le lipseşte probabil un Băsescu“ – vine unul cu soluţia.

● *„e superbă, dar...“:* „acţiunea şi-a atins scopurile, dar nu se vede nimic“, „e super, dar nu ştiu ce s-a pus în practică“ etc.

● *acţiune nefirească:* „e o chestie falsă, e normal să se dezvolte, nu poţi să îngrădeşti“, „simt că n-a salvat în doi ani pe nimeni şi nimic. Nu poţi opri oamenii: tu ai faţă de Vama Veche, tu n-ai faţă de Vama Veche!“.

● *efect pervers* (în principal al publicităţii): „din ce face valuri, din aia o îneacă“, „e o chestie de fiţe, oameni care au descoperit un loc fantastic şi l-au stricat pentru că s-a făcut publicitate“ etc.

● *atitudini radicale:* fără a aprecia într-un fel sau altul SVV ca atare, unii turişti „radicali“ consideră că „Vama Veche de acum nu mai merită salvată, merită omorîtă“, „Nu se mai poate face nimic pentru Vama Veche, trebuie dărîmat tot, e o cauză pierdută!“ etc.

● *atitudini de dezinteres:* „E un război pe care nu-l înţeleg şi nu mă interesează“.

Nu v-aş fi povestit toate acestea dacă zilele trecute nu m-aş fi întîlnit cu un coleg care s-a preocupat de ceva similar pe la Roşia Montană, aceea cu povestea despre moţii, aurul şi canadienii. Ei bine, părerile oamenilor de acolo despre echivalentul local al SVV sînt uimitor de asemănătoare cu cele de mai sus, deşi ceea ce se întîmplă la Vama Veche şi ceea ce se petrece la Roşia Montană nu este chiar atît de asemănător.

Ceea ce leagă aceste păreri atît de asemănătoare despre două lucruri atît de diferite pare să fie însă altceva: şi într-un caz şi în celălalt este vorba despre o încercare a „societăţii civile“ de a stopa nişte ilegalităţi şi nereguli legate de un subiect care unora le ţine la suflet. Unii, puţini, se entuziasmează şi ei. Majoritatea nu sînt însă atît de naivi: ar fi bine să fie cum zic ei, dar nu e! Da' cum e? Şi aici urmează, cu mici variaţiuni, răspunsurile de mai sus. Cam aceleaşi pentru cam orice caz de acest gen. Şi cam toate apăsînd cu convingere pedala *realismului*.

Acest gen de refuz „realist“ îmi aduce aminte de o schiţă pe care am citit-o demult, în care personajul principal refuză la nesfîrşit întîlnirea cu un fel de monstru marin, care trebuia să-i dea o veste. Şi cum vestea nu putea fi decît proastă, omul nostru evită ani la rînd să se ducă la malul mării să o afle. Pe patul morţii va descoperi că la malul mării îl aştepta, de fapt, viaţa veşnică. Dar era deja prea tîrziu.

Cine ştie, poate undeva la Vama Veche sau la Roşia Montană ne aşteaptă totuşi şi o veste bună...

ţinerea de minte

„...(aş lua cu mine Biblia, pe o insulă pustie) pentru că, aici, pătrundem în inimaginabil. Să presupunem că Shakespeare se aşează să prînzească şi doamna îl întreabă: «Ei, cum a mers azi de dimineaţă?», la care el îi răspunde: «Nu-mi prea merge cu *Regele Lear*». Asta, la rigoare, mi-o pot închipui. Dar pe autorul lui Iov nu-l văd prînzind. Nici pe autorul Psalmilor, nici pe al Eclesiastului. Sînt texte inepuizabile... cu care înaintezi spre o lumină la care nu ajungi niciodată.“

(George Steiner – într-un interviu acordat revistei *Le nouvel Observateur*, în septembrie 2003 – lîngă Biblie, mai numind unul din cele trei dicţionare fundamentale: Littré, Oxford English sau Grimm şi cele două volume ale partidelor de şah jucate de Alehin sau Capablanca...)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Anti-PSD, pro-Cataramă?

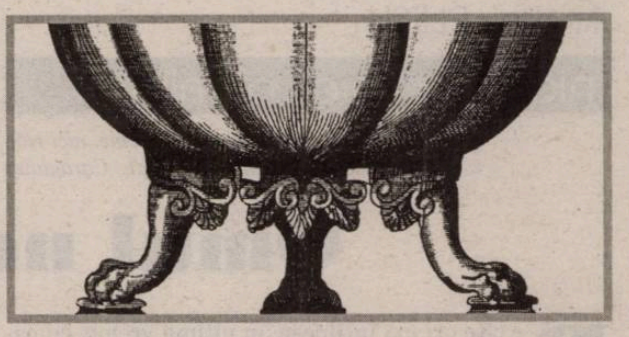

Imaginaţi-vă următorul scenariu cît se poate de posibil: cetăţeanul X din Bucureşti, cu apartament, maşină şi salariu bunicel, neinteresat neapărat de politică, dar destul de bine informat pentru că citeşte ziare şi ascultă *talk-show*-uri, enervat de corupţia şi aroganţa PSD, drept pentru care l-a votat pe Băsescu la locale, intenţionează să facă o alegere raţională la urne, să nu îşi risipească votul şi să aleagă Alianţa D.A., deşi nu îi sînt neapărat simpatici liberalii şi democraţii. Acest cetăţean statistic ar merge la vot pentru a pune ştampila pe o listă la Senat, cu următorii (dacă presa are dreptate): Muscă Mona (o doamnă foarte simpatică, vorbeşte drăguţ şi ştie ce spune, a văzut-o la televizor, bună alegere), Antonescu Crin (parcă a fost ministru, nu a auzit nimic de rău de el), Cinteză Mircea (îi sună cunoscut, dar nu ştie de unde să-l ia) şi Cataramă Viorel (ce?! ăsta?! parcă dispăruse? o fi dat banii furaţi înapoi? Cataramă senator cu votul lui?! Săraca Mona!).

Bine informat politic, ştie despre Cataramă că este agramat ca Vanghelie, îmbogăţit suspect ca Iacubov, arogant ca Năstase şi are legături cu fosta Securitate ca o mulţime de alţi politicieni pe care nu ar trebui să îi vadă pe liste. Rămas cu ştampila în aer, cetăţeanul statistic X o va aplica sau nu acolo unde dorise, dar va rămîne cu un gust amar în gură: un vot raţional are uneori propria sa perversitate morală. Simpaticul cetăţean X este practic victima unui abuz: Theodor Stolojan poartă personal răspunderea pentru suferinţa sa psihică. Şi asta pentru că preşedintele PNL este legatarul valului de simpatie stimulat de dorinţa de schimbare, tandemul său cu Băsescu întruchipează alternativa şi asta înseamnă enorm de mult într-o politică personalizată cum este încă cea din România. Nu este clar cum de a ajuns Viorel Cataramă pe listă, şi încă într-o poziţie care nu îi asigură neapărat succesul, dar l-ar putea face senator dacă bucureştenii din clasa de mijloc, ca domnul X, se vor mobiliza la vot aşa cum au făcut-o la locale (culmea perversităţii: cu cît mai mulţi bucureşteni vin să voteze anti-PSD, cu atît are mai multe şanse Cataramă).

Ca să completăm scenariul: dacă Alianţa va avea această listă (completată cu cine ştie ce nume de la PD), iar PSD, care se pricepe să iasă cu oameni spălaţi cînd e nevoie, va avea la Bucureşti o listă de gen: Geoană, Ponta, Severin? Ce va face votantul nostru? Orişicît, pe lîngă Cataramă aceşti pesedişti par academicieni.

Liberalii au avut un sistem de punctaj complicat pentru accesul pe liste, în care contau educaţia, notorietatea, activitatea parlamentară etc. Cum a ajuns Viorel Cataramă să adune punctele necesare? Ce activitate parlamentară de interes public a avut pînă în 2000? A contat în vreun fel şi exprimarea minimală corectă în limba română? Nu s-au scăzut puncte pentru imaginea publică dezastruoasă şi implicarea în inginerii financiare?

Nu mi-e prea clar ce caută acest multimilionar suspect în Parlament. Marile afaceri nu se fac acolo, ci la Guvern. Imunitatea nu îţi mai este asigurată. Dar, mă rog, asta e problema lui, problema Alianţei şi a domnului Stolojan este că îşi şantajează votanţii să-l propulseze în Parlament sau să îşi risipească voturile cu un partid mic. Iar problema cetăţeanului X este că îl va vedea la televizor şi îi va spune unchiului de la ţară venit în vizită: uite, ăsta e senatorul meu!

presa despre...

Vizita la Washington

Adrian Năstase a fost la Washington, unde s-a simţit bine. Prin presă, unii au fost de-a dreptul entuziasmaţi: „Saltul făcut de acum trei ani, de la prima întîlnire Bush-Năstase la Casa Albă, este uriaş. Atunci, premierul român reuşea să smulgă întrevederea după o întîlnire ajunsă legendă a Danei Năstase cu preşedintele Bush. Acum, Casa Albă a difuzat un comunicat, cu două zile înainte, care anunţă momentul primirii premierului Năstase, arătîndu-se rolul de aliat al României în NATO şi de participant la efortul internaţional de a ajuta poporul Irakului. România, prin politica ei, este unul dintre noii aliaţi care nu pun la îndoială justeţea intervenţiei în Irak. Comentatorii de aici subliniază că România este una dintre puţinele ţări unde nu există voci care să critice politica administraţiei Bush şi care oferă sprijin SUA, fără să ceară ceva în schimb, lucru rar în lumea de astăzi.

Conferinţa de presă desfăşurată în Biroul Oval a fost nu numai o onoare acordată lui Adrian Năstase, ci şi un prilej de prezentare la televiziune, în direct, a mesajului că Statele Unite nu rămîn singure pe frontul din Irak. Ca atare, simpatia şi gesturile de prietenie arătate premierului român nu doar la Casa Albă, dar şi la Pentagon aveau suportul nu vreunei firme de lobby, ci recompensau riscurile celor peste 700 de soldaţi şi ofiţeri români din Irak şi ale celorlalte trupe din Afganistan". (Dan Constantin, *Jurnalul Naţional)*

Iar alţii au fost de-a dreptul enervaţi: „Năstase şi-a jucat rolul ca un şcolar silitor, a spus ce trebuia, şi a fost plătit cu cîteva cuvinte amabile. Atît. Cine citeşte aceste cuvinte altfel nu are o judecată serioasă. Năstase are nevoie disperată de o legitimare la înalt nivel. Imaginile cu zîmbetul său ca după înghiţirea unei lămîi vor face onoarea clipurilor de campanie... Mediocrului preşedinte american în exerciţiu i-au scăpat cîteva cuvinte prosteşti şi goale. Bush nu este la prima gafă. Şi el, ca şi Năstase, are şansa a doua în alegerile prezidenţiale. În plus, nici nu putea spune la el acasă, că musafirul va rata cursa pentru Cotroceni. E o gazdă bună. Pe asta a şi mizat Năstase. Că va obţine pentru aparatul lui de propagandă nişte vorbe în doi peri, pe care să le exploateze electoral în ţară. Să nu îşi facă iluzii, Bush ştie perfect cu cine are de a face". (Stelian Tănase, *Ziua)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

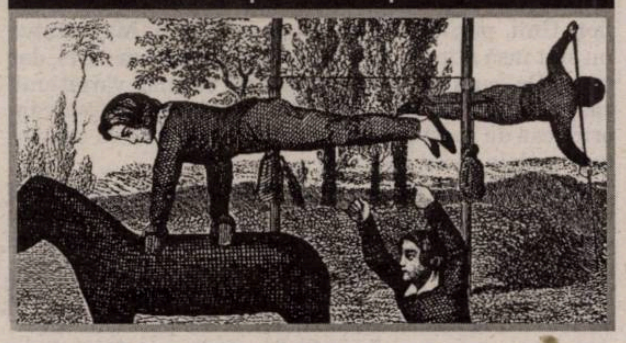

La mare, pe stînga

– de ce aştept agenţia de turism care să ofere o vacanţă pe litoralul care nu mai există –

Miami Sound Machine nu se mai aude din casetofoane purtate în braţe. Nimeni nu-şi mai face griji că baia ar putea să-i distrugă aranjamentul moţului de pe frunte. Şi nu mai poţi impresiona pe cineva în discotecă doar cu o pereche de adidaşi albi. Doamnelor şi domnilor, e oficial: din anii '80 ai noştri n-a mai rămas nimic. Şi e cu atît mai vizibil la mare.

Acum trebuie să vă spun că aceste cugetări mi-au venit în minte pe o terasă, separată de 100 de metri de gazon de viermuiala staţiunii Eforie. E distanţa minimă de siguranţă de la care pot admira, la o cafea lungă şi la fel de blazată, panorama umană a vacanţei. De aproape miroase prea tare a opulenţă *on a budget:* mici la farfurie, nu la carton şi bere la 0,5 cu eticheta pe ea. În cazuri extreme, chiar fleica, consumată cu privirea la mesele vecine, aşa cum fac leii cînd se tem de competiţie la vînatul proaspăt. Fireşte, vilegiaturiştii au nevoie de hrană, pentru că urmează efortul: încă o tură cu maşina prin staţiune, cu geamurile jos şi muzica lui Costi şi-a lui Adrian dată atît de tare cît ţin difuzoarele. E un instinct de care nu poţi scăpa: acela al delimitării teritoriului într-o lume nefamiliară. Iar sunetul, cu toată esenţa lui volatilă, pare destul de bun la asta – mai ales de cînd societatea umană a reuşit cumva să facă o ruşine din metoda clasică: marcarea cu urină.

Pe undeva, ştiu că sună a fasoane burgheze – să te aşezi la distanţă sigură şi să te dai dezgustat de mulţimea în care, de fapt, te-ai simţit bine pînă undeva prin 1988. E posibil, însă nostalgia asta e cît se poate de stîngistă, nu burgheză. Mie mi-e dor de terasa autoservirii, unde cînta Albano (pe care îl uram) din casetofonul rusesc marca Vef de la masa vecină şi unde cremvurştii erau în fiecare zi un nou prilej de descoperiri arheologice. Mi-e dor de maşinile cu casetofoane nu mai puternice de 5 waţi, de bazarele cu picturi naive şi colace gata sparte, de gumele de mestecat poloneze şi de deodorantele ungureşti care făceau din litoral un fel de Comturist pentru plebe.

Da, chiar şi de cozi. De ce nu? În fond, coada era un instrument al egalităţii. Te aşezai şi puteai lua. Azi găseai bere la „Pescăruşul", mîine, la „Vraja Mării", poate chiar Pepsi. Totul ţinea de întîmplare, nu de vreo calitate sau efort individual. Astăzi nu mai sînt cozi, dar funcţionarul cu salteaua în spate ştie că bugetul vacanţei lui nu-i poate aduce acelaşi lucru cu bugetul celui care tocmai descărca windsurf-ul din jeep. Întîmplarea nu mai are aceeaşi forţă de egalizare socială: poţi să fii sigur că tipul cu jeep-ul va mînca la cină şalău cu sos de capere, nu hamsie cu usturoi. Separarea e definitivă. Iar şalăul se plăteşte – în caz că-l faci cinstit, cum de altfel recomandă şi cardiologul – cu un an întreg de abandon în braţele încăpătoare ale vreunei multinaţionale. *Targets. Sales figures. Bottom line.* Trebuie să recunoaşteţi: din perspectiva asta, cozile ar fi pus mult mai puţine probleme.

Dar cea mai tristă, la mare, e dispariţia unui *cool* de care noi, generaţia anilor '80, să ne putem apropia. *Cool*-ul de azi n-are nimic rebel, nu degajă nici o revoltă împotriva sistemului. Nu-ţi pune mintea la contribuţie. Nu mai e un set de idealuri, ci o combinaţie reuşită de pantaloni nu-ştiu-cum cu tricou-nu-ştiu-de-care. Puţine cîntece mai au versuri care să spună ceva – şi-aici le dau dreptate celor de la O-Zone care găsesc România muzicală falsă şi plicticoasă. Între Cenaclul „Flacăra" care pupa în fund conducătorii şi 14-Nord-Vest care cîntă pentru ei pe bani, parcă totuşi cenaclul era mai genuin. Şi – bizar, nu? – cu un mai redus efect de spălare pe creier. El n-a reuşit să împiedice revoluţia, spre deosebire de muzica dance care a reuşit să-şi trimită consumatorii, plictisiţi, la cel mai apropiat dealer de droguri.

Pentru noi însă, generaţia vodcii şi a ţigărilor Carpaţi, nici un praf nu mai poate face nimic. A, poate doar cel de pe tobă. Cu care ne întoarcem suvenir, după încă un week-end pe litoralul altora.

BARBURISME

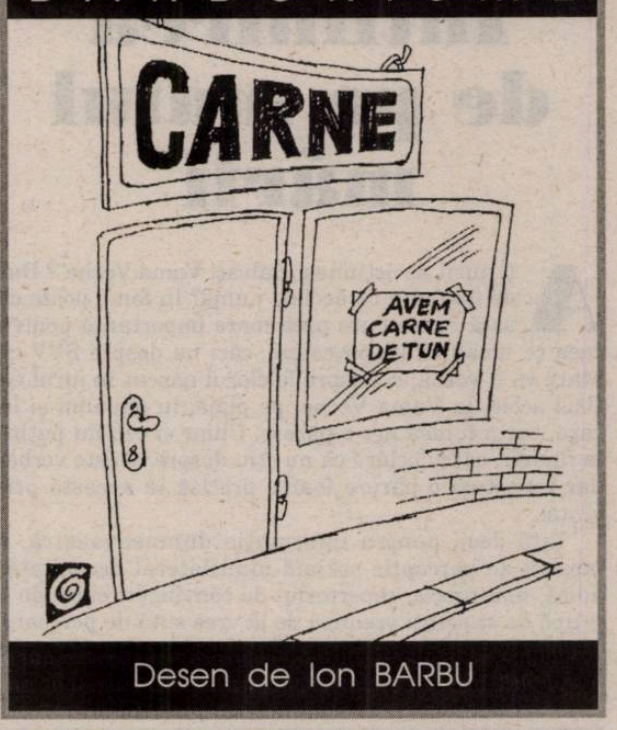

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

O ţară mică

După desprinderea din Uniunea Sovietică, istoria recentă a Georgiei a fost presărată de conflicte sîngeroase. În 1992, preşedintele cu trecut de disident, Zviad Gamasakhurdia, a fost înlăturat de miliţii înarmate, în numele populaţiei indignate de politica lui de clan, de haosul instalat cu zgomotoase lozinci naţionaliste.

A fost chemat, şi apoi ales, Eduard Shevarnadze, fostul ministru de Externe al lui Gorbaciov, despre care se spera că va calma jocul, că-şi va folosi conexiunile internaţionale pentru a elibera ţara de dependenţa de Rusia şi că va stimula construcţia instituţiilor democratice. În cei 11 ani de la putere, presăraţi cu revolte şi atentate, Shevarnadze nu a izbutit să aducă sărăcia la un nivel acceptabil, să redobîndească suveranitatea asupra teritoriilor secesioniste: Osetia de Sud (70.000 de locuitori, religia dominantă – creştină) şi-a declarat independenţa în 1991, Abhazia (acum aproximativ 250.000 de locuitori, religii dominante – creştinismul şi Islamul) în 1994. Fosta vedetă a reînnoirii democratice şi-a consumat tot creditul public prin relaţiile cu cercurile corupte din economie, cu influenţă asupra puterii politice. Enorma fraudă electorală din noiembrie 2003 scoate din nou lumea în stradă, Shevarnadze părea că nu va da înapoi în faţa folosirii forţei pentru a-şi menţine postul. În ultimul moment se răzgîndeşte şi în fruntea ţării ajunge Mihail Saakashvili, 36 de ani.

Provenea din cercurile nomenclaturii comuniste, studiase la început în Ucraina, apoi în Franţa şi la Columbia University în Statele Unite, unde a terminat facultatea de drept. Cînd s-a angajat la o firmă de avocatură din New York şi s-a căsătorit cu o olandeză, părea că viaţa lui a luat-o pe un făgaş comun băieţilor inteligenţi şi descurcăreţi din Est, adaptabili la orice situaţie. În octombrie 2002, Shevarnadze, la una din nenumăratele remanieri, îl numeşte ministru al Justiţiei. Lupta lui cu corupţia la nivel guvernamental se încheie cu o demisie: i s-a părut imoral să continue să fie solidar cu oameni de a căror cinste se îndoia. A întemeiat un partid – Mişcarea Naţională – şi a fost ales în Consiliul Municipal al capitalei, Tbilisi. A devenit repede popular prin iniţiative concrete în folosul locuitorilor şi fostul aspirant la condiţia de yuppie din New York a fost acuzat de populism în Caucaz cînd a început să repare, el însuşi, acoperişurile stricate ale cetăţenilor. N-are importanţă, oamenii au beneficiat de pe urma populismului lui, aşa că manifestaţiile conduse de el împotriva lui Shevarnadze au scos mulţimi impresionante în stradă şi sprijinul popular a fost, probabil, cel mai puternic argument pentru predarea paşnică a puterii şi pentru majoritatea cu care a cîştigat alegerile din ianuarie 2004. I-a spus în 2003 lui Shevarnadze în întrevederea cînd acesta i-a cedat puterea: „Domnule Preşedinte, aţi avut marea şansă de a deveni părintele întemeietor al noii naţiuni georgiene şi aţi ratat-o". Nu prea a avut răgaz să-şi sărbătorească victoria: ca şi Transnistria, şi probabil ca şi la alte hotare ale Rusiei, regiunile secesioniste, cu o independenţă nerecunoscută de nimeni, dar susţinute mai mult sau mai puţin făţiş de fosta putere colonială, se dedau mereu la provocări, ţinînd Georgia în pragul violenţei militare. Miile de refugiaţi nu s-au integrat şi n-aveau cum să se integreze într-o economie la marginea catastrofei. Vecinătatea cu Cecenia creează situaţii greu de gestionat. Saakashvili foloseşte din plin vocabularul discursului naţionalist pentru a asigura coeziunea internă, iar bunele sale relaţii cu Occidentul sînt puse la treabă pentru a obţine ajutoare (1 miliărd de la Uniunea Europeană); SUA a antrenat 3.000 de militari georgieni, cu condiţia de a nu fi folosiţi împotriva regiunilor rebele. Tocmai pentru că se simte sprijinit, Saakashvili a putut dovedi moderaţie în împrejurări delicate şi a putut să explice Occidentului de ce discursul său naţionalist e acceptabil, fiind altul decît cel al lui Miloşevici.

Pragmatismul nu este cel al unui oportunist gata să afirme orice şi contrariul său, ci al unui om politic abil: el se foloseşte de cei din jurul său şi nu se lasă folosit. Dacă va fi la fel de abil în relaţiile cu Rusia, de ale cărei mari resurse depinde economia micii lui ţări, încît ea să accepte suveranitatea reală a statului georgian asupra tuturor teritoriilor care îi aparţin, s-ar putea ca el să valorifice şansa ratată de Shevarnadze.

globul cubic

Geremek

Europa unită e alcătuită din nişte părţi care nu sînt prea unite. Felurite linii de demarcaţie îi despart pe cei mari de cei mici, pe cei bogaţi de cei mai puţin avuţi, pe social-democraţi de liberali şi acum a apărut încă una: cei vechi şi cei noi. În alegerile pentru preşedinţia Parlamentului European toate aceste diferenţe şi-au spus cuvîntul în eşecul candidaturii lui Bronislaw Geremek, fost disident polonez, fost ministru de Externe, istoric, personalitate marcantă a vieţii intelectuale, înainte de a fi un politician. „Cînd unul dintre acei disidenţi care au făcut ca Europa să fie liberă este în situaţia personală şi politică de a prezida primul Parlament al Europei libere, atunci, dintr-o dată, istoria se extinde şi capătă sens. Şantierul se desăvîrşeşte. Şi e un mesaj magnific la adresa celor zece ţări revenite la viaţă: li s-a dat uneori senzaţia, în perioade care au precedat aderiunea, că sînt considerate «în plus», că au stricat regulile fixate înainte. Acest adevăr are o asemenea forţă încît primul Parlament al Europei libere ar fi trebuit să-l aleagă pe Geremek în unanimitate. Dar, lucru greu de acceptat, aparatele politice partizane, dreapta europeană din PPE şi socialiştii europeni din PSE au decis să transforme această zi istorică într-o zi a politicii mediocre. (...) Prima decizie luată de socialiştii europeni şi de dreapta europeană pe culoarele întunecate de la Bruxelles a fost aceea de a se înţelege pentru a bloca Parlamentul şi pentru a-şi împărţi juma-juma preşedinţia! Socialiştii, în special socialiştii francezi, au acceptat să facă un acord pe sub masă cu dreapta cea detestată, doar pentru ca prima jumătate a mandatului să aparţină candidatului socialist. Iar dreapta, în special dreapta franceză, votează cu socialiştii, împotriva lui Geremek, ca să obţină a doua jumătate a mandatului. Şi după această deriziune, cu vocea tremurîndă, o să vină să vorbească despre democraţie..." A deplîns această realitate François Bayrou, preşedintele UDF, partid de dreapta din Franţa *(Le Monde*, 20 iulie 2004).

„Opţiunea pentru socialistul Borrell a arătat tot ce e greşit în Parlamentul European", crede şi revista *The Economist* (24 iulie 2004), citîndu-l pe liderul verzilor, Daniel Cohn-Bendit: „Parlamentul a avut de ales între un mic birocrat şi o figură istorică". A fost ales Borrell. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Soluţiile dlui Năstase

Pînă acum, nu am scris nici un rînd despre adopţiile internaţionale. Deşi subiectul a fost şi este, încă, actual din punct de vedere politico-juridic şi acut din punct de vedere emoţional, l-am evitat. Pur şi simplu, nu am informaţiile necesare pentru a putea formula un comentariu pertinent. Înţeleg bine argumentele care susţin teza Nicholson (adopţiile internaţionale trebuie să fie cu totul excepţionale în arsenalul măsurilor de protecţie a copiilor), la fel cum înţeleg argumentele tezei americane (adopţiile internaţionale nu trebuie restricţionate în nici un fel – discriminarea între adoptatorii naţionali şi cei străini este injustă, în principiu). Îmi lipsesc, însă, datele concrete ca să pot comenta aplicat disputa dintre aceste două şcoli de gîndire în chestiunea adopţiilor internaţionale. Ştiu şi eu ce ştie mai tot românul: că situaţia copiilor în dificultate (abandonaţi, orfani, bolnavi etc.) s-a îmbunătăţit serios în ultimii ani în România, că programele de asistenţă maternală sînt considerate de către experţi un succes, că în jurul acestor copii amărîţi s-a dezvoltat o reţea oribilă de corupători şi traficanţi de carne vie. Dar mai ştiu şi că un adoptator internaţional poate foarte bine să fie un părinte grijuliu, dedicat, de-a dreptul providenţial pentru un copil lăsat la mila publică, pentru că ştiu multe cazuri în care adopţiile internaţionale chiar au oferit unor copii români şansa unei copilării normale. Nu am, deci, o părere tranşantă în această privinţă.

În orice caz, Parlamentul României a decis, după ezitări scandaloase şi întîrzieri suspecte, să opteze pentru teza Nicholson şi să restricţioneze drastic posibilitatea adopţiilor internaţionale. Între două opţiuni, Parlamentul a deliberat şi a legiferat în acest sens. Foarte bine. Dacă aceasta a fost decizia legiuitorului, trebuie să o respectăm ca atare. Juristul Adrian Năstase, vremelnic prim-ministru, se pare, însă, că are o problemă cu acest lucru (sesizaţi că încep să mă exprim năstasian). După ce a pus România într-o situaţie critică prin nerespectarea propriilor sale angajamente în privinţa moratoriului şi a elaborării unei noi legislaţii în privinţa adopţiilor internaţionale în termen de 6 luni de la începutul anului 2001, dl Adrian Năstase se pregăteşte să mai dea o lovitură de maestru. Aflat în SUA într-o vizită care a avut mai mult de-a face cu strategiile sale electorale decît cu relaţia bilaterală România – SUA ori cu încheierea lunii în care ţara noastră a ocupat fotoliul de preşedinte în Consiliul de Securitate al ONU, dl Adrian Năstase a ţinut să nu-şi dezmintă calităţile care l-au făcut atît de cunoscut. Faţă cu nemulţumirile liderilor americani şi cu protestele unor demonstranţi, dl Năstase a aburit problema cum numai domnia-sa ştie să facă: „L-am asigurat pe preşedintele Bush că vom avea legi speciale pentru fiecare caz special în parte, care să meargă în Parlament pentru a fi aprobate". Purtătorul de cuvînt al premierului a precizat că „prim-ministrul a explicat protestatarilor că singura soluţie, în acest moment, este iniţierea unor proiecte de lege care să fie supuse spre aprobare Parlamentului şi care să permită adoptarea unor copii cu grave probleme medicale şi care nu pot fi trataţi decît în Statele Unite". Din ceea ce spune dl Năstase, deducem că, tehnic, sînt două variante posibile: fie legislaţia adopţiilor va fi amendată, de bine ce a fost recent adoptată, pentru a se permite „excepţii" ceva mai generoase decît cele aflate acum în textul legal, fie anumite cazuri, considerate „excepţionale", vor fi livrate spre adopţie internaţională în temeiul unei legi special redactate pentru anumiţi copii, eventual nominalizaţi într-o anexă a legii. Apoi, de cîte ori vor mai apărea „excepţii", vor fi adoptate legi pentru fiecare dintre ele. Pentru orice om normal, soluţia e stupefiantă. În prima situaţie, e vorba de amendarea substanţială a unei legi a cărei lipsă era să ne scoată din cursa către Uniunea Europeană şi care a fost adoptată cu doar cîteva luni în urmă. În a doua situaţie, e vorba de slăbirea rigorii unei legi prin adoptarea ulterioară a altor legi care derogă de la aceasta. Se ridică, desigur, întrebarea: de ce am mai adoptat o lege atît de restrictivă, dacă vrem să o schimbăm/diluăm atît de repede?

Sînt sigur că dl Năstase joacă în continuare aceeaşi piesă penibilă pe care o ştim de mai bine de trei ani, cu aerul că e „şmecher" şi-i păcăleşte pe toţi: americanilor le spune că ar vrea să le dea dreptate, dar UE face presiuni ceva de groază şi nu poate, iar europenilor le spune că ar fi respectat întocmai angajamentele luate faţă de ei, dar americanii ăştia presează teribil în alte direcţii. Dacă nimeni din jurul său nu are curajul să-i spună, îi spun eu dlui Năstase că şi americanii şi europenii vorbesc între ei, ştiu bine că de cîte ori premierul român se duce la unii îşi justifică eşecurile prin presiunile celorlalţi şi, în general, zîmbesc sarcastic cînd şi-l povestesc între ei pe prim-ministrul român dimpreună cu explicaţiile lui isteţe.

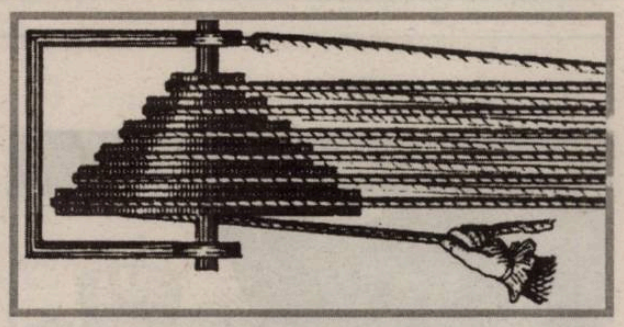

Mi-e teamă că dl Năstase pune, din nou, România într-o postură ingrată. Calculele sale politice îl privesc, manevrele sale electorale de asemenea, şi nici măcar reputaţia sa personală nu mă interesează deloc. Însă jocul cu interesele României în folos propriu mi se pare scandalos. Cît despre juristul Adrian Năstase, se dovedeşte încă o dată că faima sa e fum de ameţit fraierii. Nu pot decît să sper că ceea ce a început să se întîmple la începutul verii – adică, prăbuşirea falselor mituri de competenţă din politica noastră – va continua şi spre iarnă.

ready made

„Între diferite alte nume pentru «drac», cele mai multe neatestate aiurea *(Bulicheriu, Cotilici, Desachi, Dodielnicu, Fesache, Găvozditu, Goidilă, Handrea, Hanţu, Hanţiutu, Moflea, Manghina, Polima, Paftaru, Sana* etc.), pe care le înşiră d. V. Moisiu în manuscriptul înaintat pentru premiul Wright, – manuscript ce mi-a fost comunicat de d. Murgoci şi Kirileanu, – îl găsim şi pe acesta, explicat astfel: «Se crede că dracul e încrucişat şi se uită pieziş, încrucişat, ca un om *chiorhuz, chiorcojat*» (cf. moldoven. *a se închiorcoşà*, pe care Şăineanu, *Dicţ. Univ.*, îl scoate din *cocoş!)*."

(„Din sinonimica lui «drac»: *Chiorchiojilă*",
în Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*,
Editura Dacia, 1971)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Rozariul farmacistului bătrîn

Folia Eucalypti
Folia Melissae
Folia Belladonnae
Frondes Sabinae
Flores Chamomillae
Semen Sabadillae
Herba Pulsatillae
Bulbus Scillae
Cortex Cascarillae
Fructus Vanillae
Fructus Anisi stellati
Folia Rosmarini
Rhizoma Filicis maris
Cortex Aurantii amari
Tinctura Cascarae sagradae
Tinctura croci
Lignum Guaiaci
Lignum Santali rubrum
Radix Hellebori nigri
Tubera Jalapae
Cortex Condurango
Radix Colombo
Radix Pimpinellae
Herba Rorellae
Herba Bursae pastoris
Herba Centaurii
Herba Cochleariae
Rhizoma Zedoariae
Flores Convallariae
Amen

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Aburi de borş

(Xenia, Jenel şi varza de Cotroceni)

Ar trebui să o spunem foarte limpede: noi avem probleme cu capacitatea de înţelegere a vecinilor ruşi! Şi nu ni se trage de ieri, de azi, ci de zeci şi sute de ani. După cum se ştie, din turbinca lor au ieşit de-a lungul vremii tot felul de chestii – ba încă, luaţi pe sus de cîte un vînt al istoriei, ne-am mai pierdut şi noi pe acolo, absorbiţi ca de-un taifun.

Să vă spun, bunăoară, povestea doamnei Xenia (nu vă întrebaţi cine, e nume de împrumut); studentă la Moscova la vîrsta deplină a frumuseţii sale slave, blonde şi albe la ten, ea a fost cucerită de un român oacheş ajuns şi el la studii pe linie de partid (să-i spunem Jenel) şi care avea un haz nebun atunci cînd spunea cu accent regăţean, roşindu-se el însuşi, *Mascîva crasivaia*, *Leningrad gorod gheroi* şi *iea tebia liobliu* – iar Xenia înţelegea foarte bine. După cum se ştie, ultimele trei cuvinte, pe la finele anilor '40, te puteau întoarce rapid în Bărăgan – la început, prin '46-'50, Stalin nu a agreat căsătoriile mixte. Mai apoi, o asemenea declaraţie pica bine – devenea chiar parte din lupta lagărului împotriva monstrului capitalist! A-i spune *te iubesc* unei rusoaice era ca şi cum i-ai fi tras (încă) una între ochi lui *Ike* Eisenhower şi uneltei sale mîrşave (cu accent pe î!), fanaticul anticomunist McCarthy. Aşa se face că Xenia se trezi nevastă, ajunse la Bucureşti şi fu angajată într-o facultate a Universităţii. Să tot fi fost pe la mijlocul anilor '50, ani în care oricum specialiştii sovietici erau la mare preţ – sau asta înţeleseseră ei.

Valurile istoriei şi ale vieţii se întrepătrund adesea. Mai întîi au plecat soldaţii ruşi din România, în '58, mai apoi a plecat şi oacheşul Jenel de lîngă Xenia – unul dintre multele divorţuri care au consfinţit, de pe margini, noua linie politică post-stalinistă a lui Dej. Toţi istoricii se grăbesc să laude declaraţia „de independenţă" a CC al PMR din aprilie 1964 – dar despre impactul ei asupra mediului domestic al acestor familii mixte nu vorbeşte nimeni. Şi unde mai pui că fostului soţior îi plăcuse borşul – sau asta înţelesese Xenia.

Rămasă fără soţ, plînsă şi zdruncinată, Xenia a început să fumeze şi, în răstimp, să mănînce singură din borşul pe care Jenel îl părăsise pentru o brunetă autohtonă. Borşul, cum spuneam, bun; talia Xeniei, în creştere. Fără, aparent, nici o legătură cu asta, într-o zi – sîntem deja la începutul anilor '70 – Xenia a fost chemată la decanul facultăţii ei, care i-a spus *tovarăşă dragă, regret, dar...* şi alte cîteva cuvinte care au scos lacrimi instant în ochii dalbei rusoaice. Decanul a spus că facultatea e în restructurare, Xenia a înţeles că pe ea o dau afară. Şi înţelesese bine. Începutul epocii Ceauşescu a cunoscut mai mulţi astfel de obraji sovietici înlăcrimaţi, scoşi la iveală de românismul tot mai ameţitor al Conducătorului.

Ei bine, interesant este ce s-a petrecut la finele aceleiaşi epoci! Documentul scos la lumină recent de istoricul Armand Goşu, cu ajutorul lui Vladimir Bukovski (un fel de McCarthy à *la russe*), este impresionant. Potrivit actului de arhivă, în februarie 1991 ar fi avut loc o întîlnire între Vadim V. Zagladin, consilier pe probleme externe al lui Gorbaciov, şi Ioan Mircea Paşcu, omologul său la Cotrocenii dlui Iliescu – sau cel puţin asta a înţeles Zagladin, care poate a vorbit singur din moment ce românul infirmă contactul. Simultan, departamentul de presă al preşedinţiei spune azi că discuţia dintre cei doi a avut totuşi loc atunci, dar că Zagladin ar fi în eroare şi n-ar fi priceput mai nimic. Paşcu spunea „noi mergem spre NATO", Zagladin nota „românii vor tratat cu noi"; Paşcu spunea „fierbe occidentalismul în noi", Zagladin înţelegea „perfidul Albion îl sprijină pe Coposu"; Paşcu spunea „vrem capitalism şi concurenţă", Zagladin pricepea „daţi-ne gaz metan pentru clasa muncitoare". Ce chestie! Ce ţi-e şi cu ruşii ăştia!

...Înciudat de asemenea deficienţe de percepţie, mă gîndesc, în clipa în care scriu, că din borşul Xeniei s-a înălţat, aşa, la un moment dat, un abur gros, înghiţind caractere şi ipocrizii. Asta pentru a vă fi clar de ce servilismul românesc, în '91, mirosea a varză acră, în timp ce dinspre Imperiul roşu răzbătea o mirozna de hoit.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Viaţa şi epoca lui Wojtek

Cel de-al doilea război mondial continuă să rămînă cicatricea profundă a secolului XX. Se spune că, atunci, democraţia a înfrînt dictatura. O explicaţie simplificatoare. Părea prima luptă motivată doar de principii – totalitarism, antisemitism, identitate naţională. Dar, vai, ce simple ar fi lucrurile, dacă totul s-ar reduce la principii! Iată o enigmă: care ar fi locul Uniunii Sovietice într-o astfel de schemă? A luptat împotriva Germaniei, dar fiind ea însăşi dictatorială, antisemită şi dornică să fagociteze orice naţiune.

În comparaţie cu incidentul de la Sarajevo şi cu catastrofala sa exploatare, cea de-a doua mare conflagraţie a secolului trecut a debutat cu ocuparea Poloniei de către Hitler. Era 1 septembrie 1939. După şaisprezece zile, partenerul acestuia, Stalin, a atacat dinspre Est, conform pactului Ribbentrop-Molotov. Simplul eroism nu putea opri cele mai puternice armate ale Europei, aşa că, în ultimul moment, floarea armatei poloneze s-a refugiat. În Anglia sau în Rusia. Alţii au rămas pe loc. Nu-şi dădeau seama cu cine au de-a face. Armata sovietică eliberatoare a executat 21.857 de ofiţeri polonezi şi i-a îngropat în pădurea Katyn. Deşi întrunea toate datele unui genocid, afacerea nu a fost investigată la procesul de la Nürnberg!

Ofiţerii care speraseră să lupte alături de ruşi împotriva Germaniei au scăpat de masacru, dar Stalin a preferat să-i ţină retraşi prin Asia Centrală. Doar cu mare greutate au reuşit să se alăture combatanţilor din Africa de Nord. Aduceau cu ei şi un pui de urs siberian. Îl chema Wojtek şi îi plăceau luptele corp la corp cu prietenii lui în uniformă.

Rămaşi fără ţară, subordonaţi guvernului în exil al generalului Sikorski, conduşi de generalul Anders, polonezii (bărbaţi şi femei) s-au înrolat în aviaţia britanică, au constituit unităţi de tancuri şi infanterie. Au participat la eliberarea Europei, dar cea mai importantă contribuţie a lor a fost bătălia de la Monte Cassino, care a permis ocuparea Italiei. În mai 1944 drapelul Poloniei a fost arborat pe celebra fortăreaţă. Tot atunci s-a înfiinţat şi cimitirul polonez din zonă. Şi tot atunci Corpul de Armată Polonez a adoptat ca emblemă figura unui urs cu un proiectil în braţe. Era, bineînţeles, Wojtek, maturizat între timp şi dresat să care muniţii acolo unde era nevoie.

Pentru cei din forţele libere poloneze, cel de-al doilea război mondial a fost înşelător. După ce îşi pierduseră ţara, după asasinarea lui Sikorski, după tragedia de la Katyn, după miile de cruci lăsate pe cîmpurile din Norvegia, Libia, Italia, Franţa, Belgia, Olanda, Cehoslovacia şi Germania, ei credeau că vor reconstrui o Polonie liberă. Stalin le-a tăiat însă orice speranţă. În 1944, cînd Germania era pe punctul de a se retrage din Polonia sub presiunea sovietică, în Varşovia s-a declanşat o revoltă menită să preia controlul asupra capitalei. Patrioţii polonezi contau pe sprijinul ruşilor, dar soldaţii lui Stalin au stat două luni pe malul Vistulei, privind ca la cinema cum germanii lichidează orice rezistenţă. După care au intrat în oraşul muribund, pe care nu l-au mai părăsit pînă în 1989.

Polonezii nu ştiau că ţara lor fusese negociată la nivel înalt într-o localitate numită Ialta. Americanii şi englezii voiau să pună punct războiului, aşa că l-au trădat pe Primul Aliat (numele dat Poloniei combatante de istoricul Norman Davies). Lumea fusese împărţită în două, iar Polonia se reîntregise între noi graniţe, sub ocupaţie sovietică. Supravieţuitorii marilor bătălii aveau de ales. Naivii s-au întors acasă, dar, în loc de onoruri, au beneficiat de condamnări la moarte şi deportări în Siberia. Ceilalţi au preferat să se instaleze în SUA sau Marea Britanie. Cei din urmă l-au luat cu ei şi pe Wojtek, ursul veteran, devenit sufletul întîlnirilor anuale ale polonezilor exilaţi. Cînd auzea imnul Poloniei, Wojtek se ridica în două labe şi saluta cu laba la tîmplă. Pe 30 iulie 1964, la 22 de ani, s-a retras în raiul uşilor, dacă o exista aşa ceva. A fost îngropat lîngă Edinburgh Zoo, unde are şi o statuie.

HUMANITAS
* bunul gust al libertăţii

Raftul întâi

130 000 lei

BANANA YOSHIMOTO
Kitchen

150 000 lei

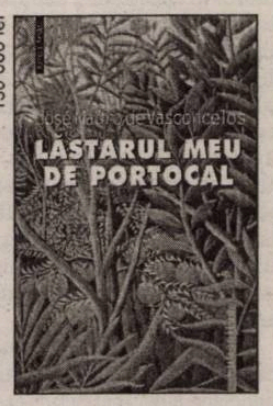

JOSÉ MAURO DE VASCONCELOS
Lăstarul meu de portocal

Texte şi opinii de: Cornel CODIŢĂ (analist politic, general în rezervă) ● Letiţia DESPINA (studentă) ● Sabina FATI (jurnalistă) ● Stela GIURGEANU ● Sebastian LĂZĂROIU (sociolog, director CURS) ● Andrei MANOLESCU ● Radu TUDOR (jurnalist, corespondent în România al grupului britanic de presă Jane's)

DILEMA VECHE

Armata română la ora NATO

Colţul prelatei

Ni se spune că reforma armatei e una din cele mai avansate. Integrarea în NATO poate fi o bună confirmare a acestei idei. Dar mulţi sînt încă sceptici. Cum ar putea să meargă o instituţie bine, cînd toate celelalte din jur merg, aşa cum ştim, destul de prost? Şi nu cumva, o dată văzîndu-ne cu sacii în căruţă, adică integraţi, am lăsat-o mai moale cu reforma, după cum ne e obiceiul? Fiind vorba de o structură închisă şi din ce în ce mai puţin văzută în ultimii ani, i-ar fi greu opiniei publice să-şi facă o părere exactă. Trebuie să ridicăm un colţ al prelatei pentru a vedea cum stau de fapt lucrurile. Armata pare să aibă două componente paralele. Una veche şi alta nouă. Mai există încă ofiţeri educaţi în regimul trecut, cu mentalităţi adaptate într-un fel destul de ciudat, dacă nu chiar periculos, la vremurile actuale, dar sînt şi mulţi militari care gîndesc, se comportă şi sînt pregătiţi aproape la fel ca şi cei din ţările cu mai vechi state în Alianţa Nord-Atlantică. Esenţa reformei constă chiar în înlocuirea greoaiei armate de conscripţie cu una felxibilă şi bine echipată, de profesionişti. Peste toate transformările, încrederea populaţiei în armată rămîne, potrivit sondajelor, foarte mare. Unii cred însă în ceea ce ştiau ei că era armata. Alţii dau credit noii armate, cea care participă la misiunile NATO. Reporterii Dilemei vechi *au descoperit şi destui care nu cred în nici una din ele şi pentru care armata e o structură inutilă şi prostească. Chiar dacă, în general, încrederea e mare, în particular, cei chemaţi la oaste nu sînt prea încîntaţi şi încearcă să scape prin tot felul de tertipuri. Profesioniştii, în schimb, se bat pentru a ajunge în misiuni internaţionale. Acolo sînt mai bine plătiţi şi se simt utili. Pericolele nu-i impresionează, cel puţin cît sînt încă în ţară. Apelează mereu la clasica formulă că dacă e să se întîmple ceva, se poate întîmpla şi pe stradă cînd eşti civil, îţi cade o cărămidă în cap, te calcă o maşină etc. Se întorc din străinătate cu o serie de învăţături, cu o mai largă deschidere, cu mai multă experienţă şi cu mai mult dispreţ faţă de bătrînii „elefanţi" care nu vor înţelege niciodată prea bine cum e cu NATO şi cu armata în democraţie". Dincolo de toate însă, rămîn eternele întrebări legate de cum vor arăta conflictele secolului 21 şi de cum ar trebui să arate armata care să le facă faţă. De unde să iei bani pentru tehnologia modernă şi cum să foloseşti apoi tehnologia împotriva primitivismului terorist absolut. Cum să te faci util în condiţiile în care ai capacităţi de sute de ori mai mici decît ale aliaţilor. Cum să foloseşti armata cînd e vorba mai degrabă de treburi poliţieneşti, cum să dai mereu de lucru corpului militar şi aşa mai departe.* ***(A. M.)***

Cornel CODIŢĂ

Între viitorul armatei şi armata viitorului

Încotro se îndreaptă instituţia militară românească? Care sînt dilemele care-i prefigurează viitorurile posibile? Care va deveni „viitorul actualizat"? Faţă de schimbarea de ansamblu a lumii, unde vom fi atunci cînd acest viitor se va chema prezent? Ce rol şi ce identitate va avea instituţia militară la noi?

Armata se schimbă. Mai mult, a fost într-o măsură importantă instrument de realizare şi de legitimare a schimbării. De la armata de conscripţie, la armata de voluntari. De la „armata întregului popor", la armata de profesionişti. De la armata secolului XIX, la cea a secolului XXI. Simplitatea formulelor ascunde însă întrebările. Ca să nu mai vorbim de dificultatea răspunsurilor.

Naşterea României moderne este legată de crearea armatei sale. Nu pentru că armata sau războiul ar fi avut un rod decisiv, funcţional, ci pentru că, în epocă, statalitatea însăşi şi puterea naţională aveau ca atribut şi realitate corelată armata şi puterea militară. Este epoca în care ideile lui Klausewitz despre război capătă consistenţa realităţii. Primul război mondial avea să fie coşmarul care-i va trezi lumea la o altă realitate. Una în care armata capătă un rol central. Nu doar ca instituţie de putere, ci şi ca instituţie cu roluri sociale noi. Armata trebuie să pregătească naţiunea pentru război, pentru viitorul război. În sensul educaţiei şi al instruirii militare, al pregătirii industriei şi economiei, al alegerii variantelor de acţiune şi al pregătirii infrastructurii necesare pe teritoriul naţional. Armata devine nucleul dur al naţiunilor care se pregătesc pentru „războiul total". De aceea, la noi, rolul social al armatei a fost atît de puternic legat de naţiune şi de soarta ei viitoare. Este epoca în care conceptului de apărare a ţării i se adaugă dimensiuni noi, economice, politice, culturale. Valul al doilea al industrializării începe să producă mutaţii în echipamentele şi uneltele de război atît de radicale, încît imaginea despre natura şi dinamica viitoarelor confruntări armate se schimbă dramatic. Forţele morale şi forţele materiale ale naţiunii devin componente decisive ale capacităţii de efort militar. Armata încorporează aceste schimbări, cu sentimentul unei contribuţii esenţiale la prezervarea identităţii naţionale. Mai mult, socializarea legată de armată şi război devine componenta dominantă a socializării în general. Şcoala, educaţia patriotică, de formare a conştiinţei naţionale, sînt considerate instrumente de întărire a capacităţii militare. Socializarea militară se desfăşoară neîntrerupt pe întreaga durată a vieţii. Ofiţerul devine, el însuşi, vector de socializare. El trebuie nu doar să-şi instruiască subordonaţii, ci şi să-i educe, să le dezvolte toate capacităţile utile în confruntarea viitoare: de la spiritul de sacrificiu, motivat de patriotism, la capacitatea de învăţare şi iniţiativă în acţiune. Ofiţerul devine un „model" de socializare. Aici şi acum se creează mitul armatei ca „şcoală a naţiunii". Al serviciului militar ca etapă *sine qua non* a maturizării sociale. Cine nu şi-a făcut armata nu-i copt încă de însurătoare!

Toate aceste elemente, constitutive concepţiei privind rolul social al armatei, nu aveau să fie modificate structural nici de al doilea război mondial, care le întăreşte, nici de războiul rece. Ceea ce se schimbă, la un moment dat, sub influenţa deciziei politice, este forma de război total pentru care România se pregăteşte. De la războiul industrial al confruntării marilor armate şi al potenţialului naţiunilor, la războiul total de rezistenţă, de gherilă. „Războiul întregului popor", în formularea ideologică a vremii. O soluţie ad hoc, bazată pe premisa că superioritatea structurală a unui adversar poate fi împiedicată să se materializeze în cîmp politic, prin prelungirea indefinită a rezistenţei militare, chiar dacă redusă ca intensitate şi eficienţă. Este prima formulă conceptuală a conflictelor asimetrice, extrasă din experienţa războaielor de decolonizare ale deceniilor cinci şi şase. Toate coordonatele rolului social al armatei rămîn nealterate. Ba chiar se accentuează.

Este motivul pentru care societatea românească a intrat în secolul XXI cu o concepţie reîntărită despre armată şi rolul ei social, ale cărei origini coboară în zorii secolului XIX.

Dacă noi nu ne-am dus spre viitor, s-a prăvălit el peste noi. Deciziile politice, interne şi internaţionale, au influenţat dramatic spaţiul de opţiuni privind viitorul armatei şi rolul ei social. Trecerea la armata de profesie este doar unul dintre indicatorii unei schimbări radicale care se va petrece în structurile politice, economice şi sociale ale României, înainte de a căpăta contur deplin în structurile sale militare. Chiar dacă mai evidentă în noile condiţii, profesionalizarea armatei nu este nici pe departe o trăsătură nouă a sistemului militar. Nici la alţii, nici la noi. O armată de profesionişti este, inevitabil, mai mică numeric. Nici aici elementul surpriză nu este prezent. O armată mai bine dotată tehnologic este de asemenea un fapt previzibil. Este o necesitate decurgînd din nevoia de eficienţă şi de cooperare/integrare cu armate care au parcurs deja etapele decisive ale unei revoluţii structurale – tehnologice, de organizare, conducere şi utilizare în acţiune.

Unde sînt, aşadar, necunoscutele?

Unele sînt legate de mecanismele politice care leagă armata de societate. Premisa societăţilor moderne a fost supunerea necondiţionată şi totală a armatei faţă de instanţele civile ale deciziei politice. Neimplicarea armatei în jocul politic al democraţiei. Loialitatea militarilor faţă de deţinătorii legitimi ai puterii politice, condiţia ei de existenţă. Lumea spre care ne mişcăm pune mai toate aceste premise sub semnul întrebării. Atunci cînd factorul naţional nu mai joacă un rol esenţial, nici în cultura sa politică, nici în realitatea de putere, armata poate deveni cu uşurinţă un factor cu tendinţă de autonomizare. Unde se îndreaptă loialitatea armatei în condiţii de criză politică de sistem? Este ea tentată să rămînă inertă sau să preia iniţiativa? Într-un spaţiu cu o cultură democratică precară, cum este cel românesc, varianta a doua pare mult mai probabilă. Cu ce costuri sociale, cu ce consecinţe? Se poate spune că integrarea în structurile NATO, un mediu politic esenţialmente democratic, este o garanţie pentru prezent şi poate pentru viitorul imediat. Probabilitatea autonomizării rapide a unei armate complet profesionalizate nu este prea mare. Procesul cere timp şi condiţii prielnice. Posibilitatea rămîne, însă, şi realitatea are un obicei teribil de persistent de a umple, mai devreme sau mai tîrziu, spaţiul posibilităţilor!

Alte necunoscute sînt legate de preluarea rolului tradiţional de socializare al armatei. În varianta pozitivă, socializarea generaţiilor viitoare va fi centrată pe alte valori decît cele specific militare. Alte instituţii vor fi relevante pentru a o realiza. În această ipoteză rămîne totuşi o problemă: socializarea de tip militar va crea mai degrabă o barieră, greu de trecut înapoi de cei care au intrat în sistem. Consecinţa: armata tinde să devină un sistem închis, la limită o castă, cu tendinţa de auto-reproducere aferentă!

În ipoteza negativă, adică socializarea de tip militar rămîne semnificativă social, problema realizării ei de către instituţii care sînt rupte de ethosul militar şi incompatibile structural cu regulile sale rămîne deschisă. Cum vor putea nişte instituţii centrate, spre exemplu, pe conceptul de libertate să facă o socializare care are ca scop tocmai restrîngerea drastică a spaţiului de opţiune individuală şi colectivă, inhibarea pînă la suprimare a libertăţii de expresie, de alegere etc.?

În sfîrşit, semne de întrebare se ridică inevitabil şi asupra misiunilor specifice armatei. Reducerea drastică a diferenţei dintre misiunile militare clasice şi cele de poliţie – implementare a păcii, menţinere a păcii – poate face, la limită, din armatele profesioniste un instrument foarte versatil. Dar utilizarea forţei în sistemul intern şi cel internaţional este definită de legi extrem de diferite în filosofia şi consecinţele lor juridice. Ar putea fi redusă misiunea de apărare a teritoriului naţional la simple aspecte de poliţie? Dacă armata nu mai deţine o astfel de capacitate, care este relevanţa ei socială? Dacă factorul politic defineşte misiunile armatei, ce l-ar putea împiedica să folosească instrumentul militar ca miză în jocul politic? Pe ce bază s-ar mai putea justifica monopolul asupra violenţei organizate?

Dacă ar fi să dăm credit ipotezelor lui Toffler, pericolul cel mai mare al celui de-al treilea val civilizaţional este decuplarea. Lumea trăieşte deja în lumi tot mai puţin corelate. Conflictele de azi şi ale viitorului vor fi cele de la marginile unde lumile contemporane, dar aparţinînd unor viitoruri diferite, încă mai interferează, încă mai comunică. Viitorul armatei în această lume este el însuşi unul dependent de civilizaţia căreia îi vom aparţine: cea a valului întîi, tradiţională/agrară, a valului doi, modernă/industrializare, ori a celui de-al treilea, postmodernă/informaţie.

Generalul Mihail Popescu, şeful Statului Major al Armatei, a declarat recent că reforma armatei române urmăreşte în special revizuirea structurii de forţe, redimensionarea structurilor centrale ale MApN, reducerea personalului total al armatei la maximum 90 de mii (75 de mii de militari şi 15 mii de civili) pînă în 2007.

La începutul restructurării Armata română era alcătuită din 320 de mii de oameni, militari şi civili. În anul 2000 în armată existau 180 de mii de oameni, în 2003 – 140 de mii.

Sebastian LĂZĂROIU

O ţară apărată de bătrînii ei

În sondajele de opinie de după 1990, alături de Biserică, Armata s-a bucurat (şi încă se bucură) de o încredere înaltă a românilor. În contrast cu alte instituţii precum parlamentul sau partidele politice. Pentru a încerca să înţelegem sursa încrederii în armată ar trebui mai întîi să admitem că experienţele directe sau mediate ale oamenilor cu o anumită instituţie sau reprezentanţii ei sînt cruciale pentru construcţia capitalului de încredere. Să inventariem sumar aceste experienţe după 1989 şi chiar înainte de 1989.

Românii au aflat la revoluţie că „armata e cu noi" – de la soldaţi la generali, uniformele kaki fraternizaseră cu manifestanţii, împotriva familiei Ceauşescu. Cîţiva ani mai tîrziu au aflat că unii militari, înainte să fraternizeze, au respectat ordinele comandanţilor şi au deschis focul asupra manifestanţilor în unele oraşe din ţară. Un general, cel mai înalt în funcţie, nu a suportat presiunile din acele zile şi s-a sinucis (se spune ulterior că ar fi putut fi împuşcat la fel de bine de cei loiali lui Ceauşescu). Între faptele remarcabile, înainte de 1989, în timpul regimului comunist, se numără fraternizarea batalioanelor cu ţăranii români, toamna la recoltă. Sau cu muncitorii constructori pe marile şantiere. Grănicerii au fraternizat şi ei cu românii patrioţi capturîndu-i pe „fişie" pe românii lipsiţi de patriotism care încercau să evadeze şi să trădeze. Clubul Steaua a cîştigat Cupa Campionilor la fotbal tot înainte de 1989. Niciodată după.

După revoluţie Armata a avut un ascendent moral asupra Securităţii. Spre deosebire de ţările sud-americane am avut o armată mai degrabă cuminte (nici un fel de *coup d'état*). Nici un fel de tentaţie a puterii – lideri submisivi, cu vocaţia democraţiei. Cîteva transporturi ilegale de ţigări, la conjuncţia unor planete şi în umbra altor instituţii ale statului. Un lung şir de suiciduri sau crime mediatizate (nimic nou totuşi: Durkheim a vorbit cu aproape un secol în urmă despre sinuciderile în armată, despre uniformitate şi supra-integrare). Apoi NATO, un succes confiscat de politicieni, dar mai înainte Iugoslavia, Afganistan şi ulterior Irak. Episoade eroice de militari care salvează civili din inundaţii, incendii, nămeţi. În tot acest timp, un subiect disputat public: o armată de profesionişti sau armata întregului popor? Soluţia a fost amînată pînă mai tîrziu.

Era aproape să uităm manualele de istorie. Un contact inevitabil al generaţiilor mai noi şi mai vechi cu faptele de vitejie ale oştirii române de la Decebal încoace. În general victorie, sacrificii, rezistenţă în faţa unor corpuri înarmate mult superioare numeric, dragoste de glie (dar şi puţin interes cînd a venit vorba de împroprietărire sau uneori constrîngere, să ne amintim de expresia „a lua cu arcanul"). Desigur şi cîteva momente controversate, discutate mai curînd în cercurile academice ale istoriei militare şi puse între paranteze în manualele şcolare.

Tineri, femei, bărbaţi, bătrîni, copii, orăşeni sau săteni, toţi s-au întîlnit cu armata mai mult sau mai puţin direct. Chiar şi femeile. Uniforma kaki era înalt preţuită cîndva pe piaţa matrimonială. Chiar şi copiii. Puştii de ieri şi de azi imită în jocurile lor ierarhia militară, atacul din tranşee, folosesc arme sofisticate inofensive (armele sofisticate potenţial ofensive nu le au nici militarii adulţi din România. Le au alţii). E drept, jocurile se apropie mai mult de misiunile de comando de prin filmele americane, decît de Războiul de Independenţă.

În ultimii zece ani cota de încredere în Armată a variat între 83% şi 65%, aflîndu-se pe o curbă de tendinţă descendentă. Cine sînt cei care (mai) au încredere în Armată? Bărbaţii au mai multă încredere decît femeile. Pensionarii şi agricultorii sînt alte două categorii care au încredere multă sau foarte multă în Armată. Tinerii au mai puţină încredere decît vîrstnicii. Cei mai educaţi au încredere puţină în Armată, în vreme ce românii cu un nivel mai scăzut de şcolaritate au încredere mai multă. Persoanele de naţionalitate maghiară sau rromă (deci minorităţile naţionale semnificative numeric) au mai puţină încredere în Armată. Orăşenii au în general mai puţină încredere în Armată decît cei care locuiesc în mediul rural. Armata pare o instituţie conservatoare menită să ne ţină în stare de veghe. O instituţie care ne hrăneşte nostalgia ordinii, a omogenităţii şi a majorităţii.

Îmi amintesc de o întrebare dintr-un sondaj de opinie, cu puţini ani în urmă. Atunci cetăţenii adulţi din eşantion erau întrebaţi dacă ar fi gata să-şi dea viaţa pentru ţară. Rezultatele erau cel puţin bizare: cei mai tineri erau mai înclinaţi să spună că nu, iar cei mai vîrstnici că da. Potenţialul biologic natural al forţelor armate din orice ţară era în oarecare contradicţie cu răspunsurile la această întrebare. Îmi imaginez o invazie a unui inamic potenţial al ţării şi oamenii cu părul alb pe redutele cetăţilor rezistînd cu apă clocotită, bolovani şi şarje incendiare. Probabil că mintea mea e influenţată de filmele istorice româneşti. Dar oare sînt singurul ale cărui reprezentări despre potenţiale invazii sînt legate de aceste mituri? Oare încrederea în Armată nu este un reziduu al filmelor istorice şi manualelor *ne-alternative*?

Stela GIURGEANU

Cum să scapi de armată

Avertisment: *Articolul de faţă nu se vrea a fi un îndrumar pentru tînărul recrut. (Cazurile prezentate sînt, totuşi, într-o cantitate neglijabilă.) Ci, bazîndu-se pe antagonismul dintre încrederea românilor în armată şi tertipurile unora pentru a scăpa de ea, încearcă o schiţă indirectă... Caracterizată de o întrebare directă: cine şi cum se poate încrede în eficienţa unei armate Bau-Bau (dacă nu intri la facultate, te iau ăştia în armată!) care este, departe de idealul manifestării patriotice, pînă la urmă, coşmarul tinerilor de după 18 ani?*

Facultatea: Aici se încadrează majoritatea tradiţionaliştilor. „Prefer să fac 3 facultăţi decît 6 luni de armată." Dar trebuie să ştii să jonglezi puţin, ca boboc la a doua facultate sînt totuşi şanse să fii „luat". „Măi, eu, sincer să fiu, scap aşa... Acum sînt în anul 4 şi, ca să fiu sigur, am mai început una, cînd scap de aia sînt deja în anul 2 la alta... şi tot aşa... la particulară, că nu mă stresez cu astea de stat... Dau 300 sau 400 de euro pe an, scap şi de armată şi mai capăt şi o diplomă de-o atîrn pe perete..."

Examenul medical: Pe vremea lui Ceauşescu nu (prea) puteai să îl fentezi. Iar dacă nu „aveai" pe cineva, spăgile erau destul de periculoase. *Tu* nu ştiai cui... *ei* nu ştiau de la cine... Cu toate astea, inventivitatea inventa. Extrem de periculoasă, disperarea de a fi „luat" ducea la un fel de automutilare. *10 aspirine luate cu o jumătate de litru de palincă* înainte de examenul medical garantau o frumuseţe de amînare. Ulcer clar. Bineînţeles, pericolul unei gastrite perforate exista, punînd însă serios în balanţă o perioadă cumplită, dar determinată de cătănie, cu eternitatea neştiută a vieţii de apoi.

Acum, pentru cei care mizează pe examenul medical, există mai multă libertate de mişcare. În primul rînd pentru cei care nu beneficiază de o natură generoasă care să-i ciuntească ici şi colo, doar cît să-i ţină departe de armată (neoferindu-le protecţia firească a unui platfus, miopii sau a unei cît de mici probleme fizice), există doctorul care, pe baza unor argumente destul de valoroase, îţi poate depista o formă uşoară de inadaptare.

Formula mai ieftină, nu atît de sigură însă, este noaptea albă, de dinaintea examenului medical, urmată de o pleiadă de cafele matinale, de combinări de cofeină cu ture de bloc, ajungînd astfel, sub stetoscopul doctorului militar, cu palpitaţii şi cu o posibilă amînare pe motiv de tahicardie.

Există, de asemenea, examenul psihologic. Dar, cum anul trecut, din 100 de mii de recruţi buni de încorporare, aproape 50% au fost clasificaţi în grupul psihologic 2 (inapţi de a îndeplini singuri misiuni de luptă cu armament şi muniţie din dotare), MApN a încercat contracararea acestor „trişări" printr-o colaborarea cu societatea civilă. Astfel se poate ajunge, prin falsificarea capacităţilor mentale, de la imposibilitatea de a lua carnet de conducere la imposibilitatea de a accede în anumite funcţii şi profesii.

Dispariţia de la domiciliu

„Cînd e pe bune, nu au ce să-ţi facă. Eu am plecat în State, după terminarea facultăţii. Am primit, după, 2 citaţii de la ei. Maică-mea, neştiind despre ce e vorba, a semnat de primire. A început apoi o întreagă tevatură, au plimbat-o ca să vină cu copii de la actele mele (paşaport, permis de muncă etc.). Eu, cînd am auzit, le-am transmis că-i beep în gură şi că nu le dau nici un act. Ştii cu ce m-au ameninţat? Mi-au zis că mă dau în urmărire internaţională prin Interpol! Am crezut că înnebunesc de rîs, mi-au închis şi telefonul cînd au auzit cum rîdeam."

Cînd e mimată, nu (prea) au ce să-ţi facă. Doar dacă te prind, personal. Altfel, dacă eşti puţin atent, te poţi fofila... dai instrucţiuni clare părinţilor. Sau celor cu care locuieşti. „La interfon întrebaţi întotdeauna cine e." „Nu le deschideţi uşa!"

Dacă totuşi vă prind pe scară, în lift, tocmai cînd ieşiţi din apartament sau cînd intraţi, nu luaţi sub nici o formă nici o hîrtie, nu semnaţi şi, în ciuda faptului că vă înţelegeţi de minune unul cu altul, schimbaţi-vă mina, încruntaţi-vă subit şi spuneţi, în timp ce gesticulaţi, cu o oarecare enervare în glas: *„Nu ştiu, dom'le, unde e, ne-am certat, a plecat, şi-a luat lumea-n cap, nu mai ştiu nimic de el... şi nici nu mai vreau să ştiu... ştiţi, domnu' ofiţer, un derbedeu, domnule, un derbedeu!"*.

Domiciliu flotant

„Dacă ai, rogi pe cineva, pe o rudă sau un prieten din alt judeţ, să te primească la el. Doar cu buletinul. Dacă nu ai, faci rost... Bineînţeles că, o dată mutat, trebuie să îţi schimbi buletinul. Bineînţeles că, o dată mutat, trebuie să te duci de bunăvoie şi nesilit de nimeni să declari la sediul regionalei judeţului de care ai aparţinut cum că te-ai mutat... că doar n'oi fi tîmpit!"

Anul trecut, 8% dintre recruţii avuţi în evidenţă erau ori plecaţi în străinătate, la muncă, ori dispăruţi fără urmă de la domiciliu (date furnizate de MApN, 2003).

„Constrîngerile nu au generat niciodată soldaţi buni."

Niccolo Machiavelli, *Arta războiului*

Letiţia DESPINA

Armata e di vină

După ce creşti cu un bunic colonel e posibil să ai o perspectivă diferită asupra vieţii decît ceilalţi copii. Dar nu-i musai. Poţi să-l fi ignorat şi să nu ai nici o perspectivă. Să nu ai un viitor. Asta-mi spune bunicul meu cel colonel de cîte ori apucă. Şi el are dreptate întotdeauna, fireşte. Doar a lucrat în Armată. Nimeni nu poate avea mai multă dreptate decît el. Cîteodată parcă aş vrea să fi lucrat şi eu în Armată, chiar şi numai pentru impresia falsă (dar puternică) pe care aş avea-o că am dreptate mereu, că le ştiu pe toate. Şi Elena, cîndva prietena mea, Elena, a crescut cu un tată maior, dar nici pe ea nu a afectat-o prea mult chestia asta... A, că a hotărît, acum cîţiva ani, că o carieră militară i-ar fi foarte potrivită nu înseamnă nimic. Decizia i-a aparţinut, maiorul nu a exercitat decît o mică presiune asupra ei, încă din copilărie, şi de-atunci încolo permanent, dar decizia a fost a ei. Mai demult, într-o discuţie de puştoaice, cînd eram pe punctul de a-i mărturisi sentimentele mele caraghioase pentru blondul de la clasa paralelă, m-a oprit şi m-a întrebat mirată: „Tu ai încredere în mine?". „Da, normal. Ce, tu nu ai încredere în mine?..." „Nu chiar. Eu nu am încredere decît în Preşedinte şi în Armată!" Aş fi rîs, măcar acum, la aducerea aminte, dacă astăzi firava Elena n-ar fi studentă la Academia Militară.

Pînă la urmă, cum e cu încrederea asta în Armată?

Trebuia să văd cum stau lucrurile cu ceilalţi. „Aveţi încredere în armată?"... am pus întrebarea de foarte multe ori. Mai întîi în faţa oglinzii (fără vreo îmbunătăţire a intonaţiei, însă), apoi oamenilor din staţia de autobuz, celor de la coadă la merdenele, cîtorva oameni cam din toate locurile prin care am colindat zilele astea. Toţi mi-au răspuns că nu. Nu au încredere în Armată.

Domnişoara buclată din staţia lui 133 a spus că „nu o reprezintă", un coleg din cămin e de părere că „ăştia nu vor decît să-şi scoată banii", blondul ochelarist din faţa TNB-ului crede că „în ciuda aparenţelor, au standarde morale foarte joase şi activitatea lor este complet nejustificată", cuplul colorat din Cişmigiu îmi explică de ce „armata nu trebuie să existe, nu îşi are rostul, armata nu menţine sau restabileşte pacea, ci porneşte războaie – într-o lume perfectă, unde pacea domneşte etern, armata moare de plictiseală"... le urez viaţă lungă şi prosperitate şi revin în lumea deloc perfectă în care mi-e foame. Ajung la chioşcul cu merdenele unde vînzătorul puţin mai filosof îmi povesteşte cum „atîta timp cît nu e război, armata nici nu există. Este doar un concept abstract. Ăştia de la putere au inventat conceptul ăsta ca să ţină masele sub control, să menţină liniştea şi ordinea prin crearea impresiei că există forţa asta, care nu este aşa, dar funcţionează". Am zîmbit politicos, am luat mîncarea şi am plecat rîzînd pe înfundate.

Ei, ca şi toţi ceilalţi cu care am vorbit, nu au încredere în Armată. Cu excepţia unuia. Unui singur om. Un tip comun, nici înalt, nici scund, nici slab, nici gras, cu un aspect banal de cuminte... „Ai încredere în Armată?" „Da." „De ce?" „C-aşa vrea muşchiu' meu, păpuşe!"

Vorba poetului, să-i jupuim şi să-i facem drapel.

Radu TUDOR

România, după integrarea în NATO

Summit-ul NATO de la Istanbul din luna iunie a însemnat pentru România aşezarea la masa celor puternici, cu securitatea naţională garantată şi cu drept de vot în privinţa celor mai serioase probleme ce preocupă Alianţa. NATO este o organizaţie în plină transformare. În 15 ani, evoluţia a fost uluitoare. De la 16 membri s-a ajuns la 26, iar forţa şi importanţa organizaţiei nu s-a diluat ci dimpotrivă, s-a întărit. NATO nu mai este doar alianţa militară ce proteja teritoriul membrilor ei de ameninţarea sovietică, în perioada Războiului Rece. Alianţa Nord-Atlantică devine acum, în zilele noastre, o organizaţie globală de securitate. Ea se angajează politic şi militar din America de Nord şi Europa (spaţiile tradiţionale) pînă în Afganistan şi Irak, fără să uităm imensa contribuţie la stabilizarea Balcanilor, reformarea armatelor din fostele republici sovietice prin Parteneriatul pentru Pace, asigurarea securităţii spaţiului mediteranean, dialogul permanent cu Rusia şi Ucraina. Şi mai nou, interesul manifestat pentru continentul african, în special ţările din nordul continentului, prin prisma luptei împotriva terorismului. Misiunile *out of area* capătă pe zi ce trece un rol tot mai însemnat în planurile Cartierului General de la Bruxelles.

România intră în NATO într-un moment extrem de interesant şi provocator. Sîntem direct interesaţi în implicarea spaţiului Mării Negre într-o zonă mai largă de securitate continentală, prin contribuţia directă a aliaţilor, în special SUA. Cel mai probabil, în mai puţin de un an, vom avea o prezenţă militară americană în România, la Baza „Mihail Kogălniceanu," acolo unde Pentagonul are intenţia să construiască un centru regional de pregătire.

În contextul în care economia românească nu merge încă aşa cum ar trebui pentru un membru NATO şi viitor membru UE, iar corupţia încă bîntuie societatea românească de la cele mai înalte niveluri pînă la periferia ei, şansa noastră unică o reprezintă politica externă şi de securitate. Trebuie să recunoaştem că la acest capitol, în ultimii 4 ani, România a avut performanţe deosebite.

Ministerul Apărării Naţionale, prin asumarea unor misiuni dificile şi costisitoare, a dat o lovitură de imagine şi a reuşit să convingă comunitatea internaţională de profesionalismul militarilor ei.

Pe bună dreptate, armata română a fost considerată de mass-media din România drept vîrful de lance al integrării noastre în NATO. Militarii noştri au înţeles foarte bine şansa unică de a se reforma şi transforma în adevăraţi profesionişti. Mai întîi prin intermediul Parteneriatului pentru Pace, semnat în 1994 de România şi mai apoi prin Membership Action Plan (MAP), cu cele cinci cicluri marcate pînă la integrarea definitivă în Alianţă.

Dintr-o masă militară greoaie înainte de 1990, cu peste 300.000 de militari, cu echipamente şi tehnică de luptă grea şi în mare parte învechită, de sorginte sovietică, armata are astăzi puţin peste 100.000 de militari. Mii de tunuri, tancuri, blindate, piese de artilerie, puşti Kalaşnikov şi altele au fost distruse, casate sau donate unor ţări mai sărace şi mai puţin dotate.

În 14 ani, Ministerul Apărării Naţionale a trecut de la forţa unui stat membru al Tratatului de la Varşovia la cel de furnizor de trupe alături de americani şi de NATO în zone precum Bosnia, Afganistan şi Irak.

Statutul de membru NATO va modifica foarte mult din calitatea actului militar dacă ritmul reformei de pînă acum va fi menţinut. Integrarea în NATO a fost un deziderat naţional şi a cumulat voinţa politică, bugete, eforturi diplomatice şi militare.

Pînă acum a fost bine. Important e ca odată intraţi în Alianţă să nu ne îmbătăm cu ideea ca am trecut linia de *finish*, că trebuie să încetinim şi să ne oprim. De fapt, am trecut la o altă cursă. De la cea pentru integrare, pe care aş compara-o cu 100 de metri garduri, la cea de fond. De rezistenţă, de tărie şi de concentrare maximă.

Sînt acum 26 de membri NATO şi România reprezintă, din punct de vedere demografic şi al capacităţilor militare, un factor important. Statutul nostru în cadrul Alianţei trebuie clădit conform acestor capacităţi. Să nu ne mulţumim cu puţin, aşa cum obişnuim noi, românii, de cele mai multe ori. Poziţia în cadrul NATO, felul în care vom şti să gestionăm jocurile politice din cadrul Consiliului Nord-Atlantic, oferta militară pentru diverse operaţiuni internaţionale ne pot schimba statutul pe plan internaţional. Ne pot transforma dintr-o ţară medie, în curs de dezvoltare, într-una serioasă, demnă de luat în seamă, interesantă pentru investitori şi bine plasată în diversele clasamente de performanţă ale instituţiilor internaţionale.

România are în momentul de faţă o contribuţie internaţională majoră în teatrele de operaţiuni importante ale lumii, în raport cu alte state membre NATO, bineînţeles, exceptînd SUA. Peste 2.000 de militari sînt în Afganistan, în Irak, în Bosnia şi Kosovo. S-au cheltuit cîteva zeci de milioane de dolari pentru trimiterea şi menţinerea acestor trupe acolo. Deşi există voci care se întreabă ce căutăm noi acolo, trebuie să spunem că e de datoria noastră să fim serioşi şi solidari atunci cînd vine vorba de lupta împotriva terorismului sau de stabilizarea unor ţări care au trecut prin experienţa nefastă a războiului sau a unei dictaturi.

Avem deja mii de militari cîştigaţi pentru reformă, care au acţionat în ultimii ani mai mult cu americani şi cu restul aliaţilor din NATO decît cu români, camarazi de arme din alte unităţi.

Dacă în privinţa efectelor economice ale guvernării lucrurile lasă încă mult de dorit, pentru că mii de miliarde au încă o destinaţie dubioasă în economia românească, şi nu una onestă, şansa noastră o reprezintă două ramuri importante ale politicii unui stat: apărarea şi diplomaţia.

În privinţa perspectivelor politicii de apărare, putem spune că la reformă stăm bine, însă cu înzestrarea stăm mai prost. Dacă vrem să fim un adevărat membru NATO, trebuie să cheltuim mai mult pentru echipamente noi, pentru tehnică nouă, pentru programe de pregătire şi misiuni internaţionale. Altfel vom vegeta pe undeva pe la periferia Alianţei, mulţumiţi de faptul că americanii cheltuie 1 miliard de dolari pe zi pentru apărare ca să ne protejeze şi pe noi. Iar noi cheltuim un miliard de dolari pe an. Un buget de apărare ce poate părea impresionant pentru cititorul obişnuit, dar care în raport cu alte ţări membre NATO nu înseamnă mare lucru. Nici Forţele Aeriene, nici cele Terestre sau Navale nu stau pe roze cînd vine vorba de tehnica din dotare.

Sînt teme majore, ce ţin de interesul nostru naţional. Şi care, printr-o politică inteligentă, pot fi transformate în teme ale NATO, pentru a crea o perspectivă reală a rezolvării lor.

Problema Transnistriei, conectarea spaţiului Mării Negre la marile proiecte de securitate din zona Orientului Mijlociu Lărgit, sprijinirea Serbiei, ca ţară vecină, să se integreze în NATO pentru stabilizarea definitivă a unui spaţiu geografic aflat la graniţa noastră de sud-vest sînt cîteva dintre teme. Un alt subiect important ar fi cum ne implicăm în comitetele NATO-Ucraina şi NATO-Rusia, mai ales cînd avem probleme politice şi economice nerezolvate, ce se acutizează, cu cele două ţări foste membre ale URSS.

***Radu Tudor** este corespondentul în România al grupului britanic de presă Jane's.*

● Între 2004 şi 2007 peste 70% din unităţile Forţelor Aeriene vor fi restructurate, resubordonate sau desfiinţate. Între 2005 şi 2007 se vor operaţionaliza toate comandamentele bazelor aeriene, 5 escadrile de avioane de luptă, 4 escadrile de elicoptere şi 2 escadrile dea avioane de transport. În dotare va intra un avion Hercules C-130.(Mediafax – 3 iunie 2004)

● În anul 2000 Forţele Navale române aveau în compunere o fregată şi patru divizioane de nave pe mare, precum şi 6 divizioane de nave pe Dunăre. Forţele Navale vor avea după restructurare 10% din personalul armatei. În anul 2004 va fi operaţionalizată fregata Mărăşeşti şi va fi achiziţionată prima fregată din clasa T22. Şeful Statului Major General a declarat că majoritatea sistemelor de armament, tehnică de luptă şi muniţiile aferente de la bordul navelor sînt de provenienţă sovietică şi au durata de serviciu îndeplinită şi depăşită. Rachetele, torpilele, bombele şi minele au termenul de garanţie expirat şi sînt la limita de siguranţă. (Mediafax – 3 iunie 2004)

Sabina FATI

Supersoldatul mioritic şi biciul NATO

După intrarea României în NATO armata autohtonă promite să pregătească supersoldaţi: „care să îndeplinească misiuni NBC" (adică specialişti în arme de distrugere în masă, nucleare, biologice şi chimice), să fie în acelaşi timp „infanteriştii, să poată conduce orice fel de tehnică, să fie cifratori foarte buni, lucrători ai serviciilor de informaţii, mari specialişti în distrugeri, în construcţii, în scufundări, mari specialişti în căţărări, în salturile cu paraşuta, în deservirea fregatelor". Aşa îşi imaginează generalul Mihail Popescu, şeful Statului Major General, că vor fi militarii români peste cîţiva ani, un fel de Rambo mioritici. Intrarea în NATO va transforma, deci, armata într-una de „soldaţi universali" după prototipul Van Damme sau de „terminatori" cu alura lui Arnold Schwarzenegger.

Acest obiectiv expus cu optimism de şeful armatei pare, însă, destul de greu de atins în următorii cîţiva ani, de vreme ce pentru paza „depozitelor şi structurilor logistice" ale MApN se angajază firme private ca „experiment aprobat de Consiliul Suprem de Apărare a Ţării". Nu este foarte clar dacă supersoldatul în formare este în stare să păzească depozitele armate sau dacă se fac favoruri unor firme agreate de actuala putere. E posibil să fie valabile ambele variante, fiindcă sinuciderile pe bandă rulantă în rîndul militarilor în termen, dar şi accidentele-crimă provocate de profesionişti sugerează că nu toţi cei selectaţi în armată sînt responsabili şi stabili din punct de vedere psihic.

Comparativ cu alte domenii, reforma armatei a progresat, fiind de doi ani sub biciul convingător al NATO. Militarii autohtoni au experienţa colaborării cu profesioniştii Organizaţiei Nord-Atlantice, faţă de care se simt probabil precum Cenuşăreasa pe lîngă surorile ei bine îmbrăcare şi împodobite. Primii militari trimişi în Afganistan au fost dotaţi, de pildă, în plină vară, pentru temperaturi de peste 50 de grade Celsius cu uniforme de iarnă, colorate verde închis, evident neadaptate condiţiilor de deşert.

Această colaborare-alăturare, chiar dacă pe alocuri umilitoare, va conduce în cele din urmă şi la presiuni de jos în sus în interiorul MApN pentru modernizarea armatei. Momentan, Kalaşnikovul rămîne arma de bază a soldatului mioritic, pentru că România nu a trecut la calibrul NATO. Şeful armatei mărturiseşte de altminteri că „noi avem altfel de muniţie, alte calibre, alt mod de funcţionare al tehnicii, alţi carburanţi", dar cu toate acestea este convins că „procesul de reformă structurală şi operaţională este îndeplinit în proporţie de 85 la sută".

Logica la vîrful MApN este întoarsă pe dos, astfel încît să rezulte, indiferent de unde sînt privite lucrurile, că reforma se face rapid şi armata română poate fi asimilată cu orice armată NATO. Explicaţia pe care o dă şi generalul de flotilă aeriană Ion-Eftimie Sandu, adjunctul departamentului pentru Armamente din Ministerul Apărării, se încadrează în acest tip de construcţie propagandistică: „interoperabilitatea nu se traduce prin acelaşi tip de armă, ci prin abilitatea partenerilor de a desfăşura în comun anumite tipuri de misiuni". Dl general Sandu uită că unul dintre criteriile principale ale admiterii unei ţări în Alianţa Nord-Atlantică a fost chiar interoperabilitatea armatei statului respectiv cu cea a armatelor NATO. De altfel conducerea MApN socoteşte că pînă în 2012 această interoperabilitate va fi atinsă, mai cu seamă că bugetul armatei va creşte progresiv, astfel încît să treacă de un miliard de dolari anual.

Pînă atunci modernizarea se va face cu forcepsul NATO, discret, fără multe scandaluri sau cu muşamalizarea lor. Ofiţerii formaţi înainte de 1989 se află încă în poziţii dominante, foştii colaboratori ai Securităţii din rîndurile MApN sînt ţinuţi la secret, dar păstraţi probabil în posturi interesante, comerţul cu tehnică militară se face de multe ori la limita legalităţii, problema implicării armatei în timpul Revoluţiei din decembrie '89 nu a fost elucidată, iar preşedintele Iliescu îi recuperează prin graţiere pe ofiţerii superiori deja condamnaţi pentru crime în acea perioadă. Toate acestea arată că reforma armatei este lentă, superficială şi făcută cu biciul şi morcovul Alianţei.

Andrei MANOLESCU

În Bosnia fără „elefanţi“

Doi militari români mi-au istorisit povestea lor din misiunile internaţionale NATO la care au participat în Bosnia, după anul 2000. Au făcut parte dintr-un detaşament olandezo-român de stabilizare (trupe SFOR) pe partea de transport şi logistică. Tineri, deschişi şi prietenoşi, fără reţinerile „atotştiutorilor“ ofiţeri de altădată care erau plini de ei şi de „secrete militare“, APV-iştii (Armata Pe Viaţă), cum li se spunea. Au stat de vorbă cîteva ceasuri şi am descoperit o lume aparte.

Selecţia

Pentru a putea pleca într-o asemenea misiune internaţională, trebuie să ştii cel puţin engleza, ca limbă străină. La nivelurile de cunoaştere marcate după criterii NATO de la 1 la 4 (ultimul fiind echivalentul vorbirii ca limbă nativă). De asemenea, trebuie să treci teste de pregătire fizică, psihologică şi tehnică, în acord cu aceleaşi standarde NATO. Nu sînt acceptaţi recruţii, ci doar militarii de carieră şi cei angajaţi cu contract care, într-o astfel de misiune (în Bosnia), sînt plătiţi cu de opt ori salariul din ţară. În plus, aşa ceva „dă bine“ şi la dosar. Sînt poate stimulentele lor cele mai importante din armată. Cele care îi determină să rămînă înregimentaţi. Asta îi şi diferenţiază esenţial de cei recrutaţi în armată cu ordin de chemare care, neavînd acces la asemenea misiuni, nici nu au vreun fel de motivaţie în armată. Aşteaptă doar, ca pe vremuri, ca stagiul să treacă (AMR-ul binecunoscut). În aceste condiţii, lupta profesioniştilor pentru a „prinde“ o asemenea misiune e mare. Relaţiile, şpăgile? Nici unul din cei doi cu care am vorbit nu s-a folosit de aşa ceva. „Oficial“, nu există asemenea lucruri. „Neoficial“, se mai întîmplă, însă numai pentru personal cu răspundere redusă. Înainte erau mai multe cazuri şi aşa s-a făcut că, de cîteva ori, pentru posturi importante au fost trimişi oameni nepotriviţi. Partenerii străini au observat, „le-au bătut obrazul celor de la Bucureşti“, cărora le-a devenit clar că lucrurile nu pot merge aşa. „Elefanţi“ mai sînt şi acuma în armată, chiar dacă nu pleacă în străinătate. Cei tineri cred, bineînţeles, că e timpul ca ei să dispară de tot.

Olandezii

După selecţie, militarii au fost trimişi în Olanda la un stagiu de pregătire de două luni. Ideea era în primul rînd să se obişnuiască (poate chiar să se împrietenească) cu viitorii „camarazi de arme“. Urmau de fapt să fie mai mult „parteneri de volan“, fiind vorba de o unitate de transporturi şi nu de o viitoare misiune de luptă, ci doar de menţinere a păcii. Una din diferenţele importante pe care au descoperit-o era că olandezilor, şi ei militari profesionişti, plecarea în misiuni le era impusă. Nu erau selectaţi pe bază de voluntariat, ca românii.

Soldaţii noştri, la început timoraţi de contactul cu străinii, au simţit că sînt priviţi cu o oarecare superioritate. Curînd, olandezii au priceput însă că nu au de-a face „cu cine ştie ce papuaşi“, aşa cum poate se aşteptaseră. Ba chiar au început să se mire că toţi românii trimişi aveau liceul terminat, ceea ce printre ei nu prea se întîmpla. A venit rîndul românilor să constate că gradul de pregătire generală al militarilor olandezi era destul de scăzut şi au descoperit şi că sînt ceva mai desconsideraţi în propria ţară (dar foarte bine plătiţi) decît sînt militarii românii în România. Ca un exemplu, mi-au povestit că un şofer de-al lor nu avea habar că o maşină căreia i s-a oprit motorul în mers poate fi repornită instantaneu numai din pedale, fără a mai învîrti cheia în contact. Şofer profesionist. Cînd i-au arătat, s-a crucit. În schimb, olandezii, în orice situaţii care-i depăşeau apelau la mecanici, la superiori, la specialişti, care interveneau prompt. Respectau cu sfinţenie procedurile şi regulile de toate felurile şi funcţionau ca o echipă. În plus, maşinile şi echipamentele lor erau mult mai bune. Modul de luare a deciziilor era mai democratic. Atunci cînd se putea, se luau în colectiv. Cel mai mare în grad era consiliat de cei din jur. Lanţul de comandă nu era pur şi simplu de sus în jos şi fără explicaţii (ca în armata noastră unde, de cele mai multe ori, se răspunde cu „am înţeles“ la comenzi care n-au fost înţelese). Comandanţii români au avut, la rîndu-le, posibilitatea să experimenteze şi să se convingă că un ordin explicat e mai uşor acceptat şi mai bine exectuat. Pentru soluţia unei probleme îşi dădea acordul majoritatea. Bineînţeles, cu nişte limite. Iar dacă ceva ieşea prost, comandanţii răspundeau. Armata olandeză e singura din lume care are sindicat şi birou de reclamaţii. Se pot face sesizări anonime, care sînt cercetate cu atenţie. Dacă se descoperă că sînt întemeiate, se iau măsuri.

„Fricandelele“

Cu ce s-au împăcat cel mai greu în Olanda a fost însă mîncarea. Cu „fricandelele“ şi crochetele lor, cu supele instant groase de stătea lingura înfiptă în ele, cu toate ciudăţeniile aduse de prin fostele colonii, cu mult curry, cu peşti groaznici şi reţete de paste făinoase pe care nu le mai recunoşteai deloc, cu „uscăciuni“ nenumărate. Toată hrana din semipreparate. Piureul şi cartofii aveau aţe ca fasolea. Bucuria ar fi fost biftecurile, numai că peste ele se turna unt de arahide. Aveau diverse variante pentru fiecare fel, dar nu puteau alege nimic. Mai mult, masa de prînz era aproape egală cu zero, în schimb cea de seară era săţioasă. Se culcau cu toate drăciile în burtă şi visau ciorbele acre de acasă sau măcar o pizza ori spaghete, dar făcute italieneşte, nu „flamandeşte“. O dată ajunşi în Bosnia, au fost mai fericiţi. Deşi mîncarea era făcută tot de olandezi, mai puteau apela la restaurantele locale. Încălcau puţin regulile, dar se împrieteniseră cu o patroană şi comandau mereu pizza de la ea. Devenise o sursă sigură. Acolo se găseau şi cevapi, adică nişte mititei din carne de miel foarte buni. Toate erau mai apropiate de bucătăria românească.

Pericolele

Misiunea din Bosnia nu era una de luptă, iar cînd au ajuns ei acolo deja era pace. Românii şi-au dovedit calităţile de şoferi pe drumurile bosniace de munte şi s-au împăcat bine cu populaţia, avînd temperament asemănător. Totuşi zona nu era lipsită de primejdii. Cel mai mare pericol erau minele rămase din timpul războiului. Şoferii aveau indicaţii clare: cauciucurile nu calcă decît pe asfalt. Erau cîteva rute standard, aşa-numitele trasee SFOR. Dacă te abăteai de la ele, era pericol. Unul din militari povesteşte cum odată a văzut în faţa maşinii o cutie despre care ştia că foloseşte la meţinerea grenadelor de mînă cu pîrghia trasă. Ceva care putea exploda la cea mai mică atingere. A oprit şi a chemat imediat echipele de genişti. Cutia era goală. Lucrau adeseori cu echipele care căutau arme şi dispozitive explozive improvizate. Se spune că bosniacii sînt mari specialişti în construirea unor astfel de bombe artizanale, pe care le fac din te miri ce. Odată au descoperit pe munte o mină marină. Un fel de bilă mare cu ţepi. De obicei sîrbii bosniaci foloseau asemenea mine pe care le goleau de conţinutul lor standard şi le umpleau cu TNT. Le făceau un fitil pe care îl aprindeau şi le dădeau drumul la vale spre cîte o vatră de sat locuit de musulmani. Efectele erau devastatoare. Încă există în Bosnia şi multe terenuri înconjurate cu panglici roşii ce semnalează că sînt minate.

Femeile

Şi în armata olandeză şi în armata română sînt femei. Românce sînt mereu tratate cu oarecare ironie şi în acelaşi timp cu atenţie. Se glumeşte la adresa lor, dar sînt protejate. Oricînd se găseşte cineva care să le ajute la căratul echipamentului şi ele atît aşteaptă. Nu sînt puse la treburi grele şi sînt aproape mereu rujate, fardate şi aranjate. Au un comportament cît se poate de feminin şi nu pot avea nici un fel de necazuri cu bărbaţii din jur, pentru că sînt prea mulţi. Mojiciile se pierd în anonimat. Olandezele din armată sînt în schimb foarte dure. Îşi cară singure echipamentele, care uneori pot ajunge la 80 de kilograme. În cazurile în care românii au încercat să le ajute s-au ales cu priviri crunte din partea lor şi cu mirări din partea olandezilor bărbaţi. Ei le-au explicat că din moment ce fac parte din aceeaşi armată, sînt plătite la fel şi au aceleaşi drepturi şi obligaţii, trebuie să fie tratate ca bărbaţii, chiar dacă sînt femei. Şi românii se distrau constatînd cum feminismul le vine de hac tocmai femeilor. La fel e şi în armata americană. Probleme apar în lumea musulmană, unde au înţeles şi occidentalii că nu trebuie să trimită femei la acţiunile ce presupun contacte cu populaţia civilă. Femeile din armata română, atîtea cîte sînt, au activităţi mai retrase, de obicei în interiorul unităţii.

Ai noştri se descurcă

Unul din cei doi povestitori va pleca şi în Irak. E o misiune mai periculoasă decît cea din Bosnia. Nu se teme însă, fiindcă a aflat de la alţii care au fost acolo că românii nu au mari probleme. Populaţia civilă îi priveşte cu prietenie, ei fiind la rîndu-le cît se poate de amabili şi încercînd de cîte ori se iveşte ocazia să le fie de ajutor localnicilor. Mulţi irakieni îşi aduc aminte că românii le-au construit în trecut fabrici de ciment şi chiar şosele. Ca şi pentru Bosnia, pentru Irak se fac stagii de pregătire. Militarii învaţă obiceiurile locale şi lucrurile care i-ar putea din întîmplare jigni pe localnici. Sînt unele diferenţe faţă de Bosnia. Acolo membrii trupelor SFOR nu se supuneau autorităţilor civile. Puteau, de exemplu, circula cu maşinile cu viteză foarte mare chiar prin oraşe. Nu i-ar fi oprit nimeni, dar ştiau că un asemenea comportament ostentativ nu e potrivit. În Irak, în schimb, maşinile militare se deplasează cu viteză foarte mare pentru a nu fi ţinte prea uşoare pentru militanţii înarmaţi care creează ambuscade. În condiţiile de acolo nu se mai ţine seama de impresia pe care o fac civililor. Oricum, de cînd cu războiul din Irak, militarii români spun că au primit nişte echipamente extraordinare. De nivel 4 NATO, adică cel mai ridicat (sînt aceleaşi niveluri ca şi la cunoaşterea limbilor străine). Ca de exemplu, uniforme cu ţesături speciale care nu se udă, ochelari heliomaţi, care protejează ochii şi împotriva prafului... Iar spre deosebire de misiunile din Bosnia, unde olandezii erau cei care le asigurau echipamentul de protecţie (căştile kevlar, vestele antiglonţ) şi sacii de dormit, pentru Irak li se dau toate de către statul român, care le şi transportă pînă acolo. Ceea ce nu e chiar simplu, pentru că dacă ne amintim că numai echipamentul individual ajunge la 80 de kilograme şi că sînt vreo 800 de militari români în Irak, rezultă că în total ar fi vorba de circa 64 de tone.

Am uitat să spun că unul din cei doi militari care mi-au povestit toate cîte le-am scris semăna cu Richard Gere cînd era tînăr şi juca în *Ofiţer şi gentleman*.

„Războiul este o treabă a celor tineri şi ei sînt cei mai în măsură să vorbească despre el, căci sînt cei mai capabili să-l ducă la bun sfîrşit.“

„Obişnuiţi-vă soldaţii să deteste o mîncare delicată şi bogată.“

Niccolo Machiavelli, *Arta războiului*

Norbert DODILLE

„Asta-i Franţa!“

Francezii îi detestă pe francezi. Şi pe bună dreptate. Nu ştiu dacă v-aţi dat seama, gîndindu-vă poate că francezii sînt mîndri şi plini de ei. Şi totuşi, această atitudine arogantă, care este o constantă istorică (deja, la mijlocul secolului XVII, Samuel Pepys observa în jurnalul său această particularitate: englezii au fost cei mai buni analişti ai caracterului francez), nu este decît reversul unei alte propensiuni – aceea a autocriticii, adesea ironică, uneori aspră, acerbă, violentă chiar.

Francezii au o formulă preferată: „Asta-i Franţa!“. Cînd stau la coadă la poştă, cînd întîrzie trenurile, cînd se întrerupe curentul, cînd nimeresc într-un ambuteiaj, cînd e haos în aeroporturi, cînd ţi se returnează un formular cu menţiunea: „Rugăm să menţionaţi adresa dvs. poştală“, cînd programele de televiziune sînt cum sînt, cînd colegii de serviciu sînt cu toţii în concediu de boală, în RTT[1], în concediu de specializare sau doar în concediu, sau pur şi simplu absenţi, francezii o dau pe „asta-i Franţa!“. Bătrînii încep să se plîngă că, pe vremea lor, francezii erau mai curajoşi, nu era atîta lasă-mă să te las, străzile erau mai curate întrucît comercianţii măturau pe dinaintea prăvăliilor, legile erau respectate, iar poliţia era ce era, nu bătaie de joc, ca astăzi. Tinerii care au călătorit, au bătut pămîntu-n lung şi-n lat, se plîng la rîndul lor că în Italia oamenii sînt mai amabili, în China mai disciplinaţi şi moderni, în Germania muncesc, nu glumă, iar în Africa au simţul ritmului şi al frumuseţii. Cum i se zice limbii franceze? Limba lui Voltaire. Şi ce zicea Voltaire, cel mai francez dintre francezi, despre francezi? Că sînt paiaţele omenirii, ruşinea Europei.[2]

De aceea, devine foarte delicat şi dificil pentru un francez ca mine, care-i detestă pe francezi, să scrie un articol în care francezii fac obiectul unor critici şi comparaţii defavorabile. Din două, una: ori fac elogiul francezilor şi am aerul că mă laud că sînt francez, apreciind acest popor despre care n-am deloc o părere prea bună, ori spun tot răul pe care-l gîndesc despre francezi, şi-atunci dezvălui tot ceea ce este mai idiosincratic franţuzesc în mine. Nu există o metodă mai bună de-a te arăta francez decît aceea de a-i vorbi de rău pe francezi. O să încerc, aşadar, să eludez această dilemă tratînd doar unul dintre aspectele acestui caracter, intrinsec francez, al anti-franţuzismului: ideea pe care o poate avea acest popor despre propria-i decădere. Căci francezul este convins, şi poate că nu greşeşte, că Franţa e-n plin declin. Deocamdată, vorbim încă despre „Franţa de sus“ şi „Franţa de jos“.[3] Mîine, toată Franţa va ajunge jos. Franţa de sus va fi şters-o deja în străinătate, din cauza mondializării. Cum îşi explică un francez această perspectivă pesimistă?

Întîi de toate, francezul îi reproşează francezului că este conservator, incapabil de-a se adapta vremurilor, deşi e-n mod natural adaptabil la orice. Acest imobilism, această incapacitate de-a se reforma şi a reforma ar fi una dintre cauzele, deloc nesemnificative, ale declinului său. Declin relativ – nu francezii decad, ci ceilalţi urcă.

În acelaşi timp, francezii cred că Franţa decade pentru că francezii sînt nişte vite[4], că nu au curajul de a-şi apăra interesele, de a-şi impune ideile în faţa altora şi de a duce pînă la capăt propriile bătălii. De aici vine faptul că majoritatea francezilor sînt foarte indulgenţi, cînd nu chiar admirativi, faţă de minoritatea francezilor violenţi, zurbagii şi extremişti cei care, măcar, ştiu să se mobilizeze pentru marile cauze naţionale. Şi care sînt aceste mari cauze naţionale? A nu accepta să munceşti 507 ore timp de 10 luni în loc de 12[5] pentru a fi plătit tot anul (cauza aşa-zişilor intermitenţi); a nu accepta să plăteşti un euro pentru consult medical[6], deşi sînt exceptaţi de la această măsură şomerii, gravidele, pensionarii, handicapaţii şi cîteva alte categorii ce urmează a fi definite (cauza zisă a apărării securităţii sociale). Atunci cînd vine vorba de a apăra cauze naţionale de asemenea importanţă, francezii sînt gata să accepte: suprimarea festivalurilor de vară, grevele în serie, manifestaţiile, blocarea autostrăzilor, distrugerea mobilierului public etc. Căci francezii admiră curajul şi hotărîrea. Ei ştiu că, dacă intermitenţii sînt obligaţi să muncească 507 ore în 10 luni în loc de 12, cultura franceză, această comoară invidiată de o lume întreagă, e în pericol să dispară: nu vor mai exista în Franţa nici cinema, nici muzică, nici dans, nici teatru, nici spectacole de orice fel, lucru care va contribui la declinul Franţei. Ei ştiu că, dacă francezul e obligat să plătească un euro pentru un consult, asta e deja ultra-liberalism, mîine i se vor cere doi euro, poimîine trei, apoi zece sau o sută, şi uite-aşa va dispărea toată Franţa de jos, decimată de maladii nenumărate, în timp ce Franţa de sus va rămîne închisă în castelele ei, binemersi şi la adăpost, sau va pleca în străinătate.

O să-mi ziceţi că, asupra acestei chestiuni, există cu siguranţă mai multe opinii printre francezi, unii fiind de părere că Franţa e conservatoare, alţii că ea nu face decît să-şi păstreze avantajele cucerite prin lupte sociale, pe scurt – că există o Franţă de dreapta şi una de stînga. Majoritatea francezilor cred că dreapta şi stînga, în Franţa, sînt cam tot aia, şi poate că nu se înşală prea tare. Francezii de dreapta vor să reducă fractura socială[7], să apropie Franţa de sus de cea de jos, şi invers, vor să se afirme în faţa americanilor, refuzînd mondializarea în numele excepţiei franceze, cer statului să intervină în cazul falimentelor de întreprinderi, să lupte contra şomajului prin ajutoare publice etc. Francezii de stînga gîndesc exact la fel, dar cred şi că francezii de dreapta sînt nişte ultra-liberali disimulaţi sub o mască umană şi că, de fapt, nu gîndesc ceea ce zic că gîndesc. Francezii de stînga mai cred că, dacă e vorba de a face o politică de stînga şi de a-i aplica principiile, ei sînt cei mai în măsură s-o facă.

Această distincţie, aşadar, este superficială. În realitate, francezii sînt cu toţii de acord că totul merge prost, ba chiar că totul merge din rău în mai rău. Săracii sînt din ce în ce mai săraci, iar bogaţii din ce în ce mai bogaţi. OGM-urile[8] ne ameninţă sănătatea. Efectul de seră ne sufocă.

De fapt, certurile interne ale francezilor au, ca şi în trecut, o miză internaţională. Să luăm, de pildă, canicula de-acum un an: unde se manifestă cel mai tare faimoasa încălzire planetară, dacă nu în regiunea pariziană? Ce-i uneşte pe toţii francezii este o viziune generoasă a lumii. O viziune conform căreia ei sînt purtătorii unei diferenţe, iar această diferenţă este esenţială. Caii lor de bătaie sînt universali. Un euro sau cele 10 luni privesc, de fapt, viitorul culturii şi al sănătăţii pe ansamblul planetei. Cu toate acestea, comparaţiile pe care le fac cu restul lumii sînt mereu în dezavantajul lor. Întotdeauna e mai bine în altă parte.

Istoria Franţei funcţionează în marşarier. Francezii nu-şi acoperă chipurile, dar privesc spre trecut. Tot secolul XIX a avut privirea aţintită spre Napoleon. Napoleon cel Mare. Dispreţul la adresa lui Napoleon al III-lea (cel „mic“) este direct proporţional cu admiraţia pentru Napoleon I. Sînt cunoscute diatribele lui Victor Hugo. Francezii şi-au însuşit fraza lui Marx, cu istoria care se repetă ca farsă. Şi totuşi, dintr-un punct de vedere practic, ce a adus Napoleon I Franţei şi Europei? Războaie, dictatură, foamete şi codul civil; dar era nevoie de un milion de morţi pentru a redacta un cod civil? Napoleon al III-lea, în schimb, a modernizat Franţa, a dezvoltat economia, căile de comunicaţie, a încurajat industrializarea şi a adus Franţa la un nivel de prosperitate pe care nu-l cunoscuse niciodată pînă atunci. Dar era un tiran ignobil.

Învinsă de nemţi în 1870 în mai puţin timp decît le-a luat americanilor să invadeze Irakul, Franţa şi-a întors privirea către linia albastră a munţilor Vosgi. Ce e această linie albastră? Sînt provinciile pierdute. Iarăşi trecutul. Învinsă din nou în 1940, la fel de repede[9], Franţa priveşte perioada Ocupaţiei ca una marcată de eroismul rezistenţilor. Cine a învins Germania? Armata americană? Armata britanică? Sprijinul Armatei Roşii, echipată de americani? N-aţi ghicit. Germania a fost învinsă de Rezistenţa franceză, de soldaţii din umbră, acei eroi anonimi despre care s-a descoperit, după război, că formau o adevărată armată pe care francezii, prin mii de romane, reportaje şi filme, o întreţin vie în memorie, întîrziind verdictul istoriei. De la cine se revendică, astăzi, francezii? De la generalul De Gaulle, ultimul dintre Cei Mari, cu care copiile lui ulterioare încearcă în zadar să se măsoare. Giscard d'Estaing a fost faţă de De Gaulle ceea ce Napoleon al III-lea a fost faţă de Napoleon. A modernizat Franţa, dar, din păcate, nu are profilul unui erou. La coş cu el!

Tot privindu-se în oglinda trecutului, prin lupa imaginaţiei şi nostalgiei, francezii nu pot crede decît în propriul declin. Realitatea, actualitatea, necesităţile practice ale prezentului, pregătirea lentă şi pragmatică a unui viitor decent în cele mai bune condiţii cu putinţă, toate acestea sînt dincolo de raza privirii lor. Cîtă vreme viitorul avea alura pastelată a unei utopii la înălţimea viselor de glorie din trecut, francezii puteau încă să lupte pentru zile mai bune şi să creadă că participă la cursă; astăzi, însă, competiţia li se pare că nu merită osteneala. Aşa că preferă să se denigreze, să se autoflageleze, să se nege pe ei înşişi şi mai degrabă să se deteste decît să se pună pe acelaşi plan cu ceilalţi şi să rămînă în joc. Ei nu-şi pot concepe existenţa în lume decît prin prisma schemei simpliste a soldaţilor din armata lui Napoleon: ori învingem, ori am belit-o. Dacă nu putem fi primii, atunci nu putem fi decît ultimii!

în româneşte de Alex. Leo ŞERBAN

---

1. „Récupération du Temps de Travail“, invenţie franceză legată de punerea în aplicare a săptămînii de lucru de 35 de ore.

2. Apropo de faimoasele scandaluri care priveau o biserică retrogradă şi sanguinară. Nu putem decît să visăm la ce-ar fi fost Franţa dacă protestantismul ar fi triumfat: pur şi simplu, n-ar mai fi fost Franţa.

3. Slogan politic, care vrea să spună că în Franţa există bogaţi şi săraci, şi că e mai greu să urci decît să cobori.

4. Vorbă atribuită generalului De Gaulle.

5. Adică în medie 50 de ore/lună în loc de 42.

6. O şeptime din preţul unui bilet de cinema.

7. Imagine medicală, trebuie spus (a reduce o fractură).

8. Organisme modificate genetic.

9. Multă vreme, francezii au susţinut că au fost păcăliţi de o a cincea coloană. Ce este această coloană a cincea? Soldaţi germani deghizaţi în măicuţe, care dădeau informaţii inamicului. Nu ştiu dacă această versiune a istoriei mai circulă.

Au început înscrierile la

SIMFEST – 2004

Festivalul Televiziunilor Locale şi Producătorilor Independenţi

„Ştirişti“ din toate colţurile ţării, treziţi-vă! E vremea voastră! Răzbunaţi **acum** toate nedreptăţile pe care vi le-au făcut editorii şi producătorii, ciopîrţindu-vă reportajele, modificîndu-vă textele, denaturînd sau schimbînd sensurile, uneori fără să se sinchisească să vă ofere măcar o explicaţie. Prezentaţi-vă ştirile, aşa cum le-aţi conceput voi, în singurul festival din România care vă oferă această ocazie: SIMFEST – 2004.

Voi, toţi cei care v-aţi obişnuit să gîndiţi în imagini, şi voi, cei care priviţi, cel mai adesea, lumea prin vizorul camerei de luat vederi, arătaţi tuturor ce-aţi descoperit! SIMFEST – 2004 vă oferă această posibilitate.

Nu ezitaţi nici voi, cei care folosiţi computerul nu doar pentru calcule abstracte, ci în primul rînd ca să dăruiţi celor din jur o parte din rodul talentului vostru.

Aveţi nevoie de informaţii suplimentare? Le găsiţi pe *website*-ul www.simfest.com.

Simeria vă aşteaptă în ultima săptămînă a lunii august. Un orăşel cu numai 12.000 de locuitori care, anul trecut, a avut curajul să se lanseze într-o aventură fără precedent a media româneşti.

Festivalul SIMFEST este marcă înregistrată. Nu e supus nici unei presiuni politice şi oferă bunul cel mai de preţ pentru un jurnalist: libertatea de exprimare.

organizator Ioan CEAUŞESCU

Totul se întîmplă la Paris

Quai F. Mauriac, Bibliothèque Nationale de France – Sediul François Mitterrand. 10 milioane de volume şi 350.000 de titluri de periodice în diferite limbi. În fiecare sală de lectură cu acces liber la publicaţii (nu se împrumută acasă), cel puţin 3-4 imprimante şi 15 calculatoare pentru consultarea catalogului şi a Internetului. O arhivă audio-video cu peste 900.000 de documente sonore şi 90.000 de videograme. Grand Auditorium tocmai a găzduit seria de conferinţe a lui Umberto Eco. Expoziţii şi dezbateri. O medie de 3.000 de cititori pe zi. Alte peste 120 de biblioteci şi mediateci publice municipale importante ca ofertă. Care, *din fericire,* e *în creştere.* **Ile de la Cité – Quai de Gesvre – Théâtre de la Ville.** Alte peste 100 de teatre în Paris şi periferii, cu cîteva milioane de spectatori şi zeci de mii de reprezentaţii pe an, de la Molière pînă la Ionesco, Feydeau şi teatru experimental sau teatru-circ. La nivel naţional, 600 de companii teatrale au fost subvenţionate de Ministerul Culturii în 2001; în 2004, „les intermitents du spectacle“ îşi citesc protestul pe scenă, după primele aplauze. După ce cade cortina, actorii ies şi stau de vorbă cu spectatorii sau chiar iau cina împreună, în micul bar-restaurant din incinta teatrului. *Distanţa artă – cotidian în scădere.* **Staţionarea, interzisă. Pont de la Concorde – l'Assemblée Nationale.** Michel, un întreprinzător francez de vreo 60 de ani cu care am conversat în cele două zile de drum în autocar spre România, îmi explica, la vederea străzilor pustii ale oraşului Metz, că „totul se întîmplă la Paris“. După o încercare de „descentralizare“ fără prea mare succes financiar în provincie, marile firme au preferat, spunea el, să se întoarcă în capitală. Au lăsat locul comerţului de proximitate – o tradiţie care supravieţuieşte concurenţei supermarket-urilor. *Echilibrul influenţei politicului asupra economicului, staţionar.* **Avenue du Président Kennedy – Radio France** – Audiovizualul a fost monopol de stat în Franţa pînă la începutul anilor '80; astăzi, posturile comerciale au o audienţă foarte bună. Politicul se impune, încă: legea din 1990 privind campania electorală este foarte restrictivă, interzice, printre altele, orice formă de publicitate.

Mihaela GAFIŢESCU

Bursier al Guvernului francez 2003-2004, DEA Universitatea Paris XII

Teodor BACONSKY

turn înclinat

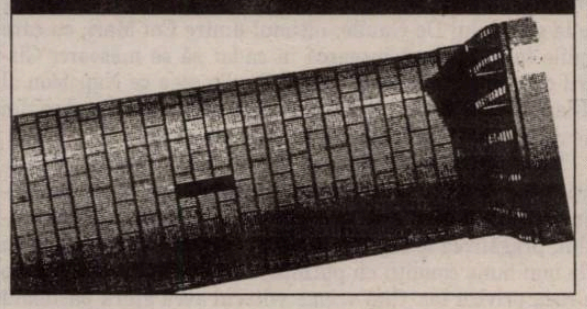

Retractări

Inspirat de buna tradiţie augustiniană, retractez ce-am scris în 1996 despre – sau mai curînd *împotriva* lui – Emil Cioran. Publicasem atunci un text unde, străduindu-mă cioranian către o expresie impecabilă, arătam de ce nu l-am vizitat pe filozof cîtă vreme am studiat în oraşul lui adoptiv. Pe scurt, Cioran – taxat drept „Iuda cochet" – nu era iertat pentru blasfemiile sale. Se poate să nu crezi, preferînd etica paradoxală a „neantului". Dar de ce să-i răneşti pe cei care cred? Cît venin a putut acumula acest detractor al creştinismului dacă a încredinţat hîrtiei orori în faţa cărora Nietzsche însuşi ar fi ezitat? Şi încheiam (amărîndu-l, din păcate, pe fratele său, Aurel) cu sugestia că Dumnezeu, pe care-l înjurase necontenit, l-ar fi pedepsit pe Cioran printr-o simbolică degenerescenţă finală. Eram sinistru.

M-am împăcat cu năbădăiosul „marginal metafizic" după ce i-am citit *Convorbirile* reeditate, adăugit, la Humanitas (2004). Cioran privat, tras de limbă, este alt om: rămîne fiul de preot din Transilvania, trecut din Imperiu în România Mare şi de acolo spre exil, în Parisul mitic al elitelor interbelice... Rămîne *puer senex*, incapabil să-şi rezolve teribilismul şi să nuanţeze pesimismul istoric al gnozelor „supte" din ţărănia balcanică... E însă şi altceva. Interviurile sale dezvăluie un ins vorbăreţ, jenat de propriile excese, vanitos cu farmec şi umil fără patos, un străin care-şi consumă stările extreme departe de glorie şi de politică, în raiul „parazitismului" calculat. Legenda lui biografică, ţesută din recurenţe, mi-a indicat latura slavă a anti-eroului meu de odinioară: idolul său literar este Dostoievski, aşa cum gînditorul lui capital este Şestov. Cărora li se asociază, obsesional, Bach şi Teresa de Avilla. Constelaţia acestor preferinţe mi-a revelat *credinţa infidelă* practicată de Cioran, cerşetor al extazului. El a preferat să-l insulte pe Hristos (şi, mai departe, pe sfîntul Pavel) pentru că nu suporta ideea de sistem. Detesta nu doar superstiţia „terminologiei filozofice", ci şi medierile instituţionale, munca robotică de birou, comanda socială, pietatea de expoziţie, crezul recitat în piaţă sau militantismul fatalmente dogmatic. Ura sincer impostura spirituală, pretenţia morală şi „coerenţa" doctrinară, vinovate de toate crimele. Cum să accepţi viaţa dacă-ţi pierzi libertatea de a te contrazice? Cum să developezi obscura intuiţie a divinului dacă te laşi mutilat de propriul *angajament*? Cum te poţi lupta cu îngerul după ce ai fost anexat de orice instanţă lumească, fie ea universitate, partid sau conciliu? În revolta lui stilizată, Cioran vădeşte afinităţi cu „nebunii pentru Hristos": acei sfinţi, activi la Constantinopol şi Moscova, care denunţau – cu preţul unei purtări *iresponsabile* – prostul gust al conştiinţei paralizate de certitudini.

Concilierea cu pseudo-nihilistul din Cartierul Latin a fost posibilă şi pentru că eu însumi m-am schimbat. Înţeleg astăzi că un destin religios sucombă în previzibil: dialogul cu *Das Ganz Andere* este pulsatil & intermitent, asemenea luminii. Minte acela care pretinde că „îl are" pe Dumnezeu ori de cîte ori binevoieşte să-i adreseze rugăciuni, de parcă ar expedia în cer SMS-uri. Creştinul cu etichetă îmi pare suspect de fraudă. Mă deranjează oportunismul eshatologic al celor care, rostindu-se într-un veşnic acord ortodox, forţează verdictul dreptului Judecător. Nici chiar marii duhovnici nu-ţi spun ceea ce aştepţi să auzi de la ei. Te surprind, aşa cum te surprinde Cioran care, ocupat cu demonia lui insomniacă, i-a invidiat mereu pe mistici.

Deşi flamboaiantă (ca un salon infernal), apostazia lui Cioran ţinteşte în fond fariseismul pe care Mîntuitorul l-a tratat cu biciul. Budist eşuat, autor care-şi dispreţuieşte sincer „opera", histrion care continuă să scrie (deşi e inutil) şi care continuă să trăiască (doar pentru că s-ar putea sinucide), Cioran a fost un om adevărat, plin de compasiune şi de o rară onestitate. Regret acum că, din cauza unui orgoliu meschin, n-am urcat niciodată scările pînă la chilia unde *s-a ostenit*.

Anca MANOLESCU

Philon interpretul

Autor de frontieră şi de osmoză între culturi, Philon din Alexandria (21 sau 28 î. Chr. – 41 sau 49 d. Chr.) a comentat textul sacru ebraic, şi-a trăit adeziunea la tradiţia ebraică prin intermediul gîndirii elene şi elenistice. Creştinii din primele secole, exegeţi, teologi sau maeştri de viaţă monahală au preluat de la el un tip de hermeneutică, au preluat termeni şi teme contemplative în aşa măsură încît Philon, evreul alexandrin, ar putea fi, fără prea mare paradox, numit „primul Părinte al Bisericii". În vechile culegeri de comentarii creştine ale Scripturii nu era el citat ca *Philonos episkopu?* argumentează patristicianul Michel Aubineau titlul metaforic pe care îl dă filozofului.

Dincolo de aceste influenţe, Philon e un personaj în care creştinismul îşi poate privi, aproape *emblematic reunite*, rădăcinile religioase şi culturale: sacrul vechi-testamentar şi filozofia greacă, dubla materie în care revelaţia sa a prins corp, dubla tradiţie pe care a prelucrat-o conform geniului său propriu pentru a-şi dezvolta şi expune mesajul. În conştiinţa omului de azi, exceptînd cercurile de specialişti, această confluenţă din origini nu mai e foarte evidentă. În elenism vedem mai cu seamă rădăcinile Europei laice (filozofie, ştiinţă, artă, concepţii politice), în Vechiul Testament vedem prefigurarea celui Nou, o pregătire a creştinismului. Cezura actuală între laic şi religios, ilustrată sau gîndită prin opoziţia Atena – Ierusalim, ar putea fi pusă în chestiune printre altele prin figura lui Philon. El reaminteşte indirect faptul că tradiţia creştină, formativă pentru Europa a preluat, a asimilat, a prelucrat ambele depozite. El ne reaminteşte pe de altă parte faptul că ataşamentul faţă de Înţelepciunea divină, dorinţa de a o contempla, transformarea fiinţei în conformitate cu această înţelepciune sînt teme care răsună în cele trei tradiţii, constituind confluenţa lor de adîncime. Nu spunea Augustin, în *Retractationes*, că „începînd de atunci [de la Christos] a fost numită creştină adevărata religie care a existat întotdeauna"?

Ca exeget al textului sacru ebraic, Philon e legat de Septuaginta, acea traducere a Vechiului Testament (Pentateuhul) în limba greacă întreprinsă, potrivit legendei de instituire a textului, la Alexandria sub Ptolemeu Philadelphos de către grupul de şaptezeci şi doi de învăţaţi evrei: în acord cu o aritmetică simbolică, cîte şase din fiecare trib al Israelului. Curînd după Philon, Septuaginta, instituită ca text sacru al comunităţii ebraice elenizate, va fi părăsită de evrei pentru a se departaja de creştinismul care o adoptase şi care, în Biserica răsăriteană, o menţine pînă astăzi. La interpretările lui Philon se vor adăuga cele ale comentatorilor creştini, prelungindu-le şi dezvoltîndu-le deseori pe ale sale. Or, din textele acestui *autor de îmbinare* între cele trei tradiţii nu aveam pînă de curînd nici o traducere în limba română. Acum există un început de prezenţă. Paideia a publicat, în 2002, *Comentariu alegoric al Legilor sfinte după lucrarea de şase zile* (traducere, introducere şi note de Zenaida Anamaria Luca), iar la Editura Hasefer a apărut anul acesta, în traducerea elenistului Ioan Acsan, însoţită de note, *Viaţa lui Moise*. Un atare text merita, pe lîngă soliditatea traducerii, un studiu introductiv. (O rezervă ar fi de făcut asupra prezentării volumului: tipul de imagine de pe copertă ţine mai degrabă de cel al literaturii pioase de colportaj, foarte în răspăr cu mistica intelectuală a acestui „discipol al lui Moise", cum se declară Philon.)

Philon e prezent în sfîrşit în noua traducere a Septuagintei, realizată de echipa de specialişti în filologie clasică şi în patristică coordonată de C. Bădiliţă, F. Băltăceanu, M. Broşteanu şi D. Sluşanschi, proiect realizat în cadrul Colegiului Noua Europă cu sprijinul Fundaţiei Anonimul, editor fiind Polirom. Primul volum, conţinînd traducerea Pentateuhului, a apărut anul acesta. Pe lîngă aparatul critic românesc, ediţia beneficiază de excelentele introduceri şi note ale echipei franceze de traducere a Septuagintei, conduse de M. Harl şi editate de Cerf. Opţiunea specialiştilor români a fost ca, în notele care expun tradiţia exegetică a Septuagintei, Philon să fie foarte prezent, ca iniţiator al interpretării alegorice şi mistice pe care mulţi autori creştini au urmat-o. El ne este astfel oferit întrepătruns cu textul sacru pe care s-a aplicat, pe care şi-a construit meditaţia, pe care l-a „contemplat". Fiindcă, pentru Philon, textul Legii lui Moise, al „dumnezeieştii Scripturi", e un text de contemplat.

Specialiştii în studii philoniene sînt în dispută pentru a-l situa cît mai adecvat pe acest autor de frontieră, un imposibil de clasat pînă la urmă. Unii îi admiră fără rezerve geniul gîndirii şi al expresiei, îl văd ca pe un vîrf în istoria filozofiei (M.-J. Lagrange, H.-A. Wolfson, printre ei), alţii consideră că are „gustul pentru filozofie al unui învăţăcel onest", că nu se găsesc la Philon decît „locuri comune şi banalităţi de manual" (A.-J. Festugière) sau că e doar „o vită de povară, a cărei importanţă constă mai cu seamă în încărcătura pe care o transportă". S-a arătat totuşi că pentru o temă foarte înaltă cum e cea a incognoscibilităţii esenţei divine, doctrina adoptată de stoici ca şi de Părinţii Bisericii decurge, în fond, în forma sa filozofică, de la Philon. A. Guillaumont menţionează totuşi că marea formulă plotiniană „fuga celui singur către Cel singur" e deja prefigurată şi tematizată de Philon.

„Disciplina" în care ar fi de aşezat e, iarăşi, discutată. Cei care îl studiază ca pe un filozof profesionist şi cu o doctrină bine constituită, în care dozajul între platonism şi stoicism e mereu pus în chestiune (dacă nu cumva e vorba despre eclectismul filozofic curent în mediul alexandrin) sînt confruntaţi cu cei care văd în el un mistic, oferind o învăţătură şi o metodă de progres spiritual. Clement Alexandrinul îl ataşa pitagoreismului, Eusebiu al Cezareei îl lega de Platon şi Pitagora. Anumiţi cercetători actuali îl situează, dincolo de teritoriul filozofiei propriu-zise, în zona doctrinelor elenistice ale salvării, vorbind despre influenţe orientale şi despre un improbabil „mister iudaic" de tip orfic, legat de terapeuţii la care Philon se referă deseori.

V. Nikiprowetszky *(Études philoniennes*, Cerf, 1996, unde e expusă situaţia cercetărilor) propune, alături de alţi specialişti, un Philon care adoptă „transpoziţia filozofică a misticii şi a misterelor operată de Platon", prin care itinerarul filozofic e pus în analogie cu cel al iniţierilor, analogie pe care o vor prelua Aristotel, Cleanthes, Theon din Smirna, Seneca, Plotin, Clement Alexandrinul; un Philon care face însă, pornind de aici, o nouă transpoziţie (aşa cum o va face de partea sa şi Clement): sensul tare al filozofiei e dat, pentru el, de studiul şi practica Legii, lege pe care Deuteronomul 4, 6 o declară „înţelepciunea lui Israel", şi de excelenţa sa în faţa celorlalte popoare. Ca atare, a scruta şi a interpreta această Lege, a face exegeza textului biblic constituie atitudinea şi vocaţia filozofului. Philon e departe totuşi de a fi un gînditor exclusivist: dacă Legea şi cercetarea ei constituie un vîrf al filozofiei, acest demers e concordant cu filozofia greacă în măsura în care amîndouă urmăresc să ajungă la o „ştiinţă a cauzei prime". Înţelepciunea e universală, iar metoda philoniană va fi mereu aceea de a folosi termenii şi temele filozofiei elene ca pe un mijloc de „elucidare", de extragere a sensurilor reale din cuvîntul biblic, de descoperire a „realităţilor" reflectate în el.

Pentru Philon exegeza Scripturii este sau conduce măcar spre *experienţă contemplativă* în sensul deplin al cuvîntului; ea dă efectiv acces la lumea inteligibilă, la realităţi, la cosmosul noetic. Cînd, în *Viaţa lui Moise*, vorbeşte despre traducătorii Septuagintei, locul de pe insula Pharos unde lucrează cei şaptezeci şi doi e numit „cel mai adecvat pentru linişte, singurătate, precum şi pentru comuniunea sufletului cu Legea". Traducătorii se află într-un mediu redus la simplitatea fundamentală a lumii, la cele patru elemente; ei se plasează astfel, simbolic, în concordanţă cu sarcina ce le revine: a deveni „hierofanţii" genezei elementelor, geneză cu care debutează Legea. Pentru Philon, faptul că traducătorii folosesc aceiaşi termeni în versiunile lor decurge din faptul că ei „văd" în Scriptură aceleaşi realităţi arhetipale, într-o revelaţie în acelaşi timp contemplativă şi profetică. Pentru el, Legea e analoagă unei fiinţe vii: „corpul Legii e constituit de dispoziţiile literale; sufletul e sensul invizibil depus în cuvinte. În el, sufletul raţional începe să contemple cu deosebită limpezime obiectele ce îi sînt proprii. Reflectată în cuvinte ca într-o oglindă, el întrevede minunata strălucire a ideilor, le discerne şi le dezvăluie semnificaţia alegorică... pentru cei care, pornind de la o infimă amintire, sînt capabili să urce prin vizibil la contemplarea invizibilului" (*De vita contemplativa*, 78).

Philon e evreu: e adept, practicant şi interpret al Legii ebraice; e convins că acolo rezidă cea mai înaltă înţelepciune. Dar consideră, pe de o parte, că înţelepciunea ascunsă în textul Legii poate fi discernută cu ajutorul armăturii doctrinare a filozofiei elene (cea platoniciană fiind prea evidentă în ultimul citat). Consideră, pe de altă parte, că această înţelepciune este de oferit tuturor celor capabili să o înţeleagă şi îşi formulează cercetarea în termenii culturii „universale" a vremii. Prin el mai ales, Biblia iese din specificitatea întrucîtva închisă a iudaismului şi trece în lumea europeană. Philon trece creator acest depozit dintr-o cultură în alta: iată probabil sensul deplin în care poate fi numit interpret al Scripturii.

Acum cincizeci de ani deja, A.K. Coomaraswamy spunea undeva că ne aflăm într-o lume a întîlnirilor între culturi, a contactelor obligatorii „pentru care popoarele nu sînt nici psihic nici spiritual pregătite... Dacă cei în stare să acţioneze ca interpreţi îşi vor face munca, vom constata poate într-o generaţie sau două, sau chiar mai curînd, că aversiunea şi prejudecăţile vor fi dispărut". Azi putem constata dimpotrivă că A.K.C. era de un optimism excesiv. Dar chestiunea „interpreţilor" rămîne, e mai acută ca oricînd. Iar Philon este în acest sens un exemplu de reuşită.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

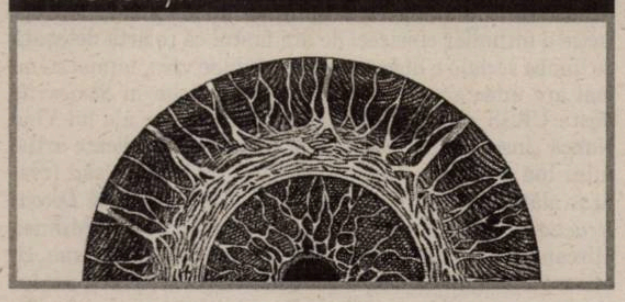

Farmecul sălilor obscure

Am cumpărat acum cîţiva ani, de la o librărie-anticariat (cred că „Mona Lisait“, de lîngă Beaubourg), un ghid al cinematografelor pariziene. O achiziţie, în fond, perfect inutilă: ghidul era din 1992, iar cine vrea să meargă la un film se uită în *Pariscope* şi nu într-o carte ce reconstituie istoria sălilor de cinema. Partea ciudată este că ghidul şi-a găsit loc, ulterior, printre „cărţile de pe noptieră“: mi s-a întîmplat adeseori să-l frunzăresc înainte de a adormi, în chip de (iertată fie-mi banalitatea – previzibilă – a imaginii) „madlenă“ proustiană. E o lectură ce stimulează memoria în două direcţii. Pe de o parte, încerc să-mi amintesc ce filme am văzut în cutare sau cutare sală (efort, şi el, cu o mare doză de gratuitate: de regulă, mi-am notat – în agende, carneţele sau simple foi de hîrtie – şi titlurile filmelor şi numele sălilor de cinema; ar însemna să fac ordine în mica „arhivă“ pe care nu o clasez tocmai pentru a avea mereu senzaţia că îmi oferă surprize). Pe de altă parte, împărţit pe cartiere şi arondismente, ghidul e un foarte bun pretext pentru plimbări mentale prin Paris.

Am avut prilejul să intru în cîteva din imensele săli de cinema care făceau parte odinioară din patrimoniul parizian (am povestit cu altă ocazie cum am văzut *La Dolce Vita* într-o sală uriaşă, pe undeva spre Porte d'Italie, sală pe care n-am reuşit s-o situez şi s-o recunosc niciodată). Aceste imense „pacheboturi“ (metaforă recurentă în ghid) au fost transformate, începînd cu anii '70, în complexe de patru, cinci sau chiar mai multe săli. Au fost afectate de această operaţiune de rentabilizare îndeosebi cinematografele de pe Champs-Elysées, din cartierul Operei şi din Montparnasse. Ultima mărturie a epocii „pacheboturilor“ este Grand Rex (2.800 de locuri), de pe bulevardul Poissonnière. Inaugurată în 1932, a fost prima sală prevăzută cu un sistem de aer condiţionat şi unde (ce vremuri!) se putea fuma în timpul spectacolului. A mai fost, ne spune ghidul, prima sală din lume dotată cu scară rulantă. Decoraţia interioară e absolut uimitoare, un *kitsch* grandios, peisaje din *O mie şi una de nopţi*, jocuri de ape, tavan glisant. Constat cu regret că n-am fost la Grand Rex decît o singură dată, ştiu şi la ce film: *Ridicule* al lui Patrice Lecompte. Decoruri delirante? La Pagode, bineînţeles, de pe Rue de Babylone, singura sală din zonă, la origine o pagodă autentică, adusă din Japonia de un anume domn Morin, director la marele magazin Le Bon Marché din apropiere şi care a vrut astfel să-i facă un cadou de nuntă alesei inimii lui. Sala a riscat de mai multe ori să fie închisă în ultimii ani, tot din raţiuni de rentabilitate. Şi acolo n-am fost decît o singură dată, ca să văd nu o peliculă oarecare, ci *The Pillow Book* al lui Greenaway: potrivire perfectă între film şi decor! Le Ranelagh, din arondismentul XVI, nu mai proiectează filme decît sporadic. Acolo a rulat, vreme de două decenii, *Les Enfants du Paradis* al lui Marcel Carné, pentru că interpreta principală, Arletty, locuia la doi paşi. Am admirat neverosimilul decor din lemn sculptat (imitaţie Renaştere de pe la 1900) nu la un film, ci la un spectacol de teatru. Nu am intrat niciodată în celebrul Kinopanorama, de pe Avenue de la Motte-Picquet, unde în 1959 s-au adus nişte uriaşe proiectoare din URSS (procedeul ce a dat numele sălii era sovietic). Sala a fost închisă acum cîteva luni, nimeni nu-şi mai asumă riscuri financiare.

În schimb la Cosmos, pe Rue de Rennes, erau programate filme sovietice; şi asta pînă în 1990-1991, cînd afişele anunţau tot soiul de retrospective, cu producţii gen *Lenin în Finlanda*. A redevenit cinematograful Arlequin, aşa cum se numea cînd proprietar era Jacques Tati. Acolo am văzut, în toamna trecută, *Good Bye, Lenin;* sic transit...

Au rămas cvasi-intacte sălile din Cartierul Latin, cele mai multe clasate „Art et essai“: Studio Galande (care programează, de decenii, *The Rocky Horror Picture Show*), Action Christine, Saint-André-des-Arts (acolo am văzut *Imperiul simţurilor* al lui Oshima), Accatone *(Salo* al lui Pasolini), Cinoche, Studio des Ursulines, Images d'Ailleurs (unde am profitat de o retrospectivă Jarmush) etc. Şi ar mai fi sălile în care nu am intrat, cred, niciodată: Brady, Mac-Mahon, Berry-Zèbre (din Belleville), Studio 28, Passage du Nord-Ouest. Aici, ghidul e un excelent punct de plecare pentru reverii...

Adrian MIHALACHE

e-cultura

E-feminism

Eta: Am citit un articol despre ciberfeminism, de Lucia Simona Bumbu, în *Observator cultural*.

Teo: A, în revista care publică lucrările de seminar ale studenţilor?

Eta: Nu numai, dar mai cu seamă.

Teo: Şi cum era? Prezenta conştiincios situaţia la zi a problemei?

Eta: Pornea de la o confuzie. Sigur, în esenţă, sistematiza bibliografia, cum a învăţat în şcoală.

Teo: Avem prea mulţi elevi buni. Să lăsăm calităţile, s-auzim confuzia.

Eta: Spune că „noţiunea însăşi de ciberfeminism este o combinaţie care reflectă cuplarea mişcării feministe cu **ştiinţa ciberneticii**“ (s. m. Eta).

Teo: Aha, încă una care crede că prefixul „ciber“ vine de la cibernetică.

Eta: După cîte ştiu eu, vine din literatura „cyberpunk“, urmaşa mai sofisticată a SF-ului.

Teo: Într-adevăr, provine din termenul „ciberspaţiu“, lansat de William Gibson în *Neuromancer*.

Eta: Cred că tehnologia informaţiei are de-a face, totuşi, cu ştiinţa ciberneticii.

Teo: Tehnologia informaţiei a utilizat unele rezultate practice ale ciberneticii. Demersul teoretic al ciberneticii ţine, însă, de trecut.

Eta: După cîte ştiu, cibernetica vine de la *kybernetes*, care însemna „cîrmaci“, în greaca veche.

Teo: Într-adevăr, „ciber“ din cibernetică se referă la conducerea sistemelor către o stare dorită, în timp ce „ciber“ din ciberspaţiu (sau din orice alt ciber-ceva) trimite la „dincolo“, la mediul virtual.

Eta: Se vorbeşte, mai încolo, despre „organisme cibernetizate“, înţelegîndu-se, de fapt, entităţile acorporale din ciberspaţiu.

Teo: Este adevărat că ciberspaţiul promite o şansă de manifestare tuturor frustraţilor (şi, mai ales, frustratelor) din lumea reală. Aici, unde „om“ înseamnă – vrem, nu vrem – „bărbat“, feminismul are o sarcină grea.

Eta: Feminismul, dragul meu, nu mai este în faza militării pentru drepturi egale, el urmăreşte impunerea unei noi identităţi, cu valorile, semnificaţiile şi convingerile ei proprii.

Teo: Adică o nouă viziune asupra lumii, distinctă de cea tradiţională, mult prea îndatorată masculinităţii. Dar de ce ar fi această viziune net diferită de cea a bărbatului? Femeia nu e, şi ea, om?

Eta: Femeia e fiinţă umană, dar altfel decît bărbatul, care, opresiv, şi-a extins particularităţile dincolo de limitele propriului său gen.

Teo: Cu alte cuvinte, Cristian Tudor Popescu, idolul intelectualităţii subţiri, are dreptate, deşi, iniţial, articolul său memorabil, intitulat chiar „Femeia nu e om“, a şocat mai mult de o singură sensibilitate?

Eta: Da şi nu. Are dreptate cînd spune că nu înţelege o femeie mai bine decît pe, să zicem, o pisică; nu, cînd sugerează că nici nu merită efortul.

Teo: Prin urmare, feminismul – neînţeles şi reprimat în lumea reală – şi-ar putea găsi un spaţiu de afirmare în cea virtuală?

Eta: Aşa s-ar părea, dar există o capcană, sau o cibercapcană, dacă vrei. Persoana virtuală transcende limitele de gen, astfel încît ciberfeminismul riscă să-şi piardă atît obiectul de studiu, cît şi subiectul emiţător de teorii.

Teo: Noi, ca persoane virtuale, am convenit că sîntem, cel puţin deocamdată, eu – bărbat, tu – femeie. Mă rog, femeie în devenire.

Eta: L.S. Bumbu vorbeşte de „depăşirea categoriei de gen prin ciborgizarea umană“. Entitatea virtuală acorporală adoptă identitatea de gen ca pe o ipostază provizorie, aşa-zicînd, din joacă. Ca urmare, ea nu mai este determinată de condiţia sa reală de bărbat sau de femeie.

Teo: O femeie trecută prin multe mi-a spus odată că orice bărbat deştept este puţin feminizat, respectiv orice femeie aşijderea este puţin masculinizată, deoarece inteligenţa, vai, este asexuată.

Eta: Să nu confundăm sexul cu genul. Acum, în lumea reală, este mai uşor să-l schimbi pe primul (vezi transsexualii), pentru că este doar biologic, decît pe al doilea, care este cultural.

Teo: Or, în lumea virtuală, libertatea de a-ţi manifesta particularităţile de gen se plăteşte cu ştergerea chiar a acestor particularităţi.

Eta: Tocmai asta vom verifica noi, prin *chat*. Vom vedea dacă vom rămîne consecvenţi pînă la sfîrşit cu genurile noastre asumate.

Alex. Leo ŞERBAN

de ce e *cool*

Să fii boier

Pentru că, bla-bla-bla... Nu ţi-e clar de ce?! Adevăru' e că n-aş fi folosit cuvîntul ăsta, mi se pare aşa – nu ştiu cum – cam obosit – da' cu cartea lui (unchiu') S.A.M. trasă-n stînga & dreapta, na poftim, mi-a venit şi mie-n vocabular... Adevăru' e că n-am citit cartea, ce pot spune aşa, la citirea după ureche, e că am o problemă cu titlul... *Boierii minţii*. Deci *„boierii“* – ideea fiind...? Că e naspa să fii boier, sau ce? Adică, *hel-lo*, cred că nu ne-a tîmpit comunismul în aşa hal încît să zicem că mai bine slugă decît boier!? Care-i treaba cu *„Boierii minţii“?* Mi se pare o chestie mişto să fii boier al minţii! Ce, vroiaţi „iobagii minţii“!? Sau „oierii minţii“? Haida-de... Adevăru' e că eu aş fi folosit cuvîntul „patrician“, da' ştiu că unii l-ar fi confundat & l-ar fi mîncat imediat... Şi să vă zic de ce l-aş fi folosit: fiindcă acu' cîteva zile – să fi fost din cauza căldurii, a descărcărilor electrice, a oblomovismului minţii mele? mister – mi s-a pus, aşa, o pată luminoasă pe creier... Şi, pe pata aia din plafon, am văzut chestia pe care v-o spun eu acum: „Se făcea că toată lumea dădea cu cuvîntul «b.o.i.e.r.» de pămînt... Azi aşa, mîine-aşa, pînă cînd, într-o zi, marele viteaz a.l.ş. făcu o descoperire senzaţională la mansardă: văzu el, într-o străfulgerare, că, la o adică, şi criticul e boier! Păi nu!? Artistul e pălmaş, trudeşte din greu să meşterească la Artă – în timp ce criticul stă frumos în fotoliu & savurează. OK, ştiu ce-o să spuneţi – au fost şi artişti patricieni, boieri sadea (un Byron, un Chateaubriand, un Nabokov...), da' puţini, comparativ cu plebea artistică. Aşa că – înţelegeţi unde bat –, dacă-i vorba de boierie, musai să includem şi criticul aici-şa... Căci primii critici au fost patricienii care stăteau frumos în fotoliu şi savurau: ba o muzică, ba o pictură, ba o carte; le plăcea, puneau banul; nu, la revedere... (Şi «la revedere», credeţi-mă, e mai bine ca o cronică proastă!) Ajuns în acest punct al poveştii, nu prea mai am multe să vă spun. Marele viteaz a.l.ş. luptă ce luptă (vezi mai sus) pînă cînd se plictisi, plus că nici spaţiu nu mai avea... Aşa că puse punct. Şi punctul scria aşa: «E *cool* să fii critic. E beton să fii boier.» Şi se gîndi (înc-un efort la mansardă): Puteam să mă cruţ – afară e caniculă – scriam şi io chestiile-astea două şi mă scoteam – da' nu, trebuia s-o dau pe bla-bla-bla...“

EDITURA POLIROM

Dan Ţăranu
Al patrulea element

Noutăţi:

Jean Delumeau
Liniştiţi şi ocrotiţi
Sentimentul de securitate în Occidentul de altădată (vol. I)

Shusako Endo
Un idiot minunat

Luis Sepúlveda
Hot Line

www.polirom.ro

Carmen MEZINCESCU

O revistă culturală de stînga

„Poate că nu vrem să trăim într-o lume complet indiferentă“ spun versurile unui cîntec (rock) şi nu mi se pare deplasat să încep cu ele relatarea preumblării mele prin paginile ultimului număr (17) al revistei *IDEA artă + societate*.

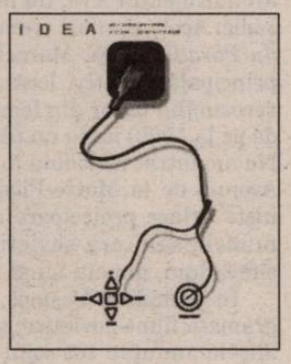

Principalul punct de atracţie era (cel puţin pentru mine) dosarul numărului – *Filmul. astăzi*, mai mult decît binevenit în spaţiul nostru unde discuţia teoretică despre film (şi despre vizual în general) ca mediu, ca îmbinare de artistic & social, industrie & tehnologie, dar şi ca influenţă este cvasi-inexistentă. Perspectivele propuse sînt din cele mai diverse – de la încercarea lui Ovidiu Ţichindeleanu de a contura „natura medială a filmului“ şi influenţa pe care acesta o exercită asupra celorlalte medii (scris, pictură ş.a.) la greutatea de a defini, la mai bine de un secol de la apariţie, acest mediu şi la analiza modului în care filmul hollywoodian înlocuieşte cultura şi devine „limbaj universal“ (Beja Margitházi) sau la căutarea postmodernismului într-un *blockbuster* ca *The Matrix* (Aurel Codoban); care e de găsit în chestionarea relaţiei om-creaţii(le sale) tehnologice şi în încercarea de a determina momentul cînd raportul de putere s-ar putea schimba, maşinile preluînd controlul – temă cu o lungă istorie în literatura SF (Matheson, Jack Finney, P.K. Dick ş.a.) & *cyberpunk*. Anca Oroveanu, pe de altă parte, se apleacă asupra „tradiţiei majore a vizualităţii“ şi a legăturilor, contaminărilor, mutaţiilor introduse de film(ic) în arta contemporană; ceea ce, trecînd prin „regimuri[le] scopice ale modernităţii“ (cf. Martin Jay) şi eseuri ale cîtorva teoreticieni de la începuturi (Panofsky, Kracauer, Benjamin), o duce la constatarea influenţei formative tot mai mari a cinematografului (în detrimentul educaţiei „clasice“) pentru o serie de artişti contemporani şi la mai multe întrebări – despre tradiţie, asimilare (sau refuzul acesteia) şi locul pe care îl mai poate avea aici cuvîntul (problemă abordată de altfel de majoritatea semnatarilor). La fel de neliniştit, Bogdan Ghiu priveşte filmul devenit, ca urmare a influenţei culturii tv, în primul rînd bun de consum (cu accentul pe *consum*, alegerea/selecţia trecînd în plan secund), deplînge uniformizarea poveştii şi modul cum filmul, devenit unic, nou Limbaj, formata(n)t, le înlocuieşte pe toate celelalte. Să spun că videoclipul piesei din care citam la începutul acestor rînduri (la fel de lipsit de subtilitate ca orice *rock anthem* ce se respectă) înfăţişa o marionetă (la propriu) televizată & televizuală – încrucişare de caricatură de politician şi simbol Big Brother – distrusă în final de tineretul revoltat, rămînînd din ea doar un stop-cadru pe un monitor (!) cu subtitlul „*you are a product of your television*“?! Toate astea fac cu atît mai plăcut articolul lui Alex. Leo Şerban (singurul critic de film din grupaj!) – „Privind un film“. „Cinemaul înseamnă cunoaştere, televiziunea înseamnă recunoaştere“, ne spune el, pornind pe drumul explicitării misterului & miracolului cinematografic, a modului în care un film mare (care e, ca orice film, numai „o versiune a realităţii“) „transcende povestea“, încercarea de a-l nara fiind echivalentă cu a-i neglija tocmai esenţa de „imagine în mişcare“; cu alte cuvinte, tot filmul ca mediu şi ca (alt) limbaj, ireductibil la cel verbal.

Pandantul la dosar e arhiva din *intro*-ul revistei ce convoacă trei teoreticieni grei – Kracauer, Lyotard, Groys. Dacă Lyotard vorbeşte despre „un film suveran“, acele momente ireductibile la poveste ce rup continuumul spaţio-temporal, iar Groys analizează iconoclasmul filmului faţă de celelalte medii (cartea, pictura) şi imobilitatea fizică, dar mai ales mintală – în care acesta îi transpune pe spectatori: „industria filmului produce pentru noi [...] o frumoasă şi aparentă punere în scenă a lumii, care are sarcina de a contracara, de a ne ascunde reealitatea urîtă“, cel mai surprinzător e textul lui Kracauer. Neliniştitor de actual (e scris în 1927!), „Micile vînzătoare de prăvălie merg la cinema“ enumeră schemele narative folosite de film – hollywoodian în primul rînd – şi rolul/strategiile lor de modelare a minţilor privitorilor obişnuiţi – căci, nu-i aşa, „societatea este prea puternică pentru a tolera alte filme decît cele care îi convin“...

Într-o recentă discuţie cu un prieten, deplîngeam absenţa din presa românească a unor publicaţii (non-extremiste!) culturale cu o orientare politică definită & coerentă. Iar *IDEA* exact asta este; ba chiar mai mult, o revistă clar de stînga – i.e. problematizare/accentuare a componentei sociale, explorarea marginalităţilor, a zonei alternative şi underground, laicitate, critica globalizării revoltă. Lucru cu atît mai îmbucurător într-o societate în care secularizarea e mai mult vorbă goală, se fac cruci la tot pasul, iar stînga e încă suspectă (şi echivalată de mulţi cu comunismul); dar nu surprinzător dacă urmăreşti tendinţele din arta contemporană şi mai ales din cea naţională – infinit mai implicată/cu miză politic(ă) decît, să zicem, filmul, literatura sau muzica. Orientarea e statutată clar încă din citatul din reputatul teoretician & artist Victor Burgin, sub semnul căruia stă revista: vorbind despre încercarea (futilă? iresponsabilă?) de a separa arta de lume, el identifică drept lecţie a ultimilor cincizeci de ani faptul că „o artă detaşată de lumea socială e liberă să meargă unde vrea, numai că nu mai are unde să meargă“. Nu altceva citim în *Steagurile* (fosta URSS, actuala UE) cu culori inversate ale lui Vlad Nancă „inserate“ în revistă sau în paginile dedicate artistului Ion Godeanu *(Greatest Hits)* şi proiectului său (realizat alături de alţi trei tineri) *The Construction & Deconstruction Institute* sau în prezentarea făcută de Mihnea Mircan filmelor din cadrul proiectului *Docu-fiction*; sau, cu atît mai mult, în expoziţia grupului Supernova *Artă pentru mase* (comentată în revistă de Cosmin Costinaş) – cum altfel decît serios implicat în social poate fi un proiect ce comentează ironic „diferite forme ale identităţii în societatea de consum, mai precis clişeele“, inclusive *brand*-urile şi chiar îşi propune să impună unul pe piaţă & să-l lege de diverse produse (Supernova Cola, de ex.)? Galeria mai conţine un interviu (de Judit Angel) cu Călin Dan în jurul expoziţiei sale *Emotional Architecture*, o prezentare (Jelene Vesic & Svebor Midzic) a *Side Effects* („ale Capitalismului Global“!), un interviu cu directorul artistic al celei de-a treia Bienale de Artă Contemporană (Berlin, 2004), Ute Maria Bauer, proiectul a trei artişti despre realităţile urbanisticè din ţări nu-tocmai-dezvolate (aici Turcia – Istanbul) şi un istoric al asociaţiei *Le Consortium*. Foarte multă politică şi atitudine, va trebui să mă credeţi!

Bonusurile includ o fascinantă introducere (pentru neofiţii ca mine) în curentul *steampunk* (Ştefan Tiron) – ce vreţi mai alternativ de-atît?! –, un eseu despre modă ca mod de manipulare socială şi despre „practica adminstrativă a populaţiei“ (Alec Bălăşescu) şi cîteva texte care încearcă să poziţioneze şi/sau analizeze Europa de azi – fie cea a „lui Husserl“ (Gérard Granel), fie identitatea şi posibilităţile de existenţă a unei politici externe comune/coerente (Habermas & Derrida) şi, mai ales (ton nu prea încurajator de încheiere), Bruno Drweski şi Claude Karnoouh despre legăturile subterane dintre aşa-numiţii neoconservatori americani şi ex-disidenţii (dar şi foşti/actuali conducători) din Europa de Est, precum şi rolul acestora într-o eventuală „strategie de încadrare a popoarelor“...

Simt nevoia să închei tot cu versurile unui cîntec (altă trupă – morbidă & iconoclastă!) care cred că rezumă destul de bine *ideea* subiacentă majorităţii textelor din acest număr al revistei – *and if you tolerate this* [completaţi după voie!], *then your children will be next* (şi dacă toleraţi asta... urmează copiii voştri)!

P.S. Am spus pe undeva cît de bine (strict vizual) arată revista?

Angelo CORRAO

Un italian la Cluj

Cînd am aflat că la Cluj-Napoca se desfăşoară a 3-a ediţie a Festivalului internaţional de film „Transilvania”, nu m-am putut abţine să particip. Din nefericire, timpul meu în această mică bijuterie transilvăneană era limitat, iar oferta de filme mult prea mare. Criteriile pentru selecţia mea au fost numele regizorilor (nici nu se punea problema să ratez secţiunea „3 X 3“), ca şi cîteva descrieri incitante ale unor filme în broşura festivalului (de pildă, am fost atras de cuvîntul final din prezentarea filmului *Insula*: „şocant“). Aşa că iată-le, în cele ce urmează, în ordinea vizionării lor cronologice: *Happy Together*. După ce am văzut acest film, am simţit o atracţie irezistibilă să vizitez cascada Iguazu. Şi o profundă tristeţe pentru toate cuplurile în care unul dintre parteneri vrea să reînceapă viaţa cu altcineva. ● *Oasis*. Povestea de dragoste este foarte mişcătoare, iar Gong-ju, fata infirmă, este interpretată cu real talent. Din păcate, n-am văzut decît o parte din film, pentru că se suprapunea cu *Epidemic*. Dar sînt foarte curios să ştiu cum se termină. ● *Epidemic*. Ideea e foarte interesantă şi cîteva momente sînt extrem de comice (cum ar fi alegerea numelui pentru bacterie), dar mă aşteptam ca finalul să fie mai dezvoltat. ● *Io non ho paura*. Ca italian, am simţit o obligaţie morală să văd singurul film italienesc prezentat la Cluj. Uneori însă, patriotismul te poate face să iei decizii proaste: e şi cazul acesta. ● *Mondo Plympton*. Nu văzusem niciodată un desen animat Plympton, am învăţat multe. Cel mai adesea brutale, dar totuşi cu acea doză de umor care tinde să dedramatizeze situaţiile. ● *Chungking Express*. Un film grozav, poveşti de dragoste complexe, personaje analizate în profunzime. ● *Carandiru*. Deşi durează aproape 2 ore şi jumătate, filmul e uşor de urmărit şi menţine constant interesul spectatorului. E o poveste reală şi ar trebui să ne facă pe toţi să ne gîndim la condiţiile de captivitate. ● *Europa*. Dacă reuşeşti să nu fii hipnotizat de vocea seducătoare a lui Max von Sydow, vei cunoaşte o poveste pasionantă, cu mult suspans. Trebuie să-l revăd, am cîteva nelămuriri. ● *Enquête sur le monde invisible*. E bine de ştiut că există posibilitatea de a întîlni elfi şi tot felul de creaturi ciudate în Islanda. Deşi nu e deloc sigur că vei putea să le şi vezi, merită efortul. Dacă intenţia regizorului a fost să sensibilizeze publicul, n-a reuşit: toată lumea rîdea. ● *The Element of Crime*. Poate că de vină a fost sonorizarea, poate atmosfera întunecoasă, dar filmul nu m-a prins. Am plecat înainte de final. ● *Reconstruction*. Fără discuţie, favoritul meu: povestea, jocul actorilor, regia, totul e exact cum trebuie să fie la un film excelent. Ideea de a avea aceeaşi actriţă interpretînd rolurile celor două femei iubite de personajul principal mi s-a părut genială. ● *The Ladykillers*. Încă un film delicios de la fraţii Coen. Plin de culoare şi situaţii ciudate, descrise atît de amuzant cum numai cei doi fraţi din Minneapolis ştiu s-o facă. ● *The Isle*. „Shocking“, exact cum menţiona broşura. Mărturisesc că am fost la un pas de a renunţa la masculinitate şi a vomita de cîteva ori. Aş fi curios să ştiu cum percepe o persoană asiatică un asemenea film. ● *Last Life in the Universe*. Poate că eram obosit de maratonul cinematografic şi de ideea de a mă trezi dimineaţa pentru a reintra în rutină, dar filmul mi s-a părut extrem de lent.

Asta-i tot, oameni buni!

trend inţe

Ghiveciul modei româneşti

Moda românească nu există. Există poate doar un surogat cu denumire de modă, care însă nu are o personalitate îndeajuns de puternică pentru a se impune pe piaţă cu un stil personal şi distinct, pentru a-şi pune amprenta.

Este mai mult un „ceva“ la limita compilaţiei, un melanj de stiluri şi de idei amestecate de-a valma, într-o oală comună şi limitată de modele. Un joc pentru oameni mari, jucat deocamdată de copii. Majoritatea colecţiilor româneşti par toate a fi componente ale unui ghiveci, fiecare creator extrage cîte o legumă, îndepărtează orice urmă care ar putea trăda că a fiert laolaltă cu altele, după care o serveşte pe un platou fin, nu ca pe o vînătă cumpărată de la piaţă, ci ca pe o delicatesă unică şi, bineînţeles, foarte scumpă. Prezentată astfel, îţi pare, la prima vedere, nouă. După care însă încerci să guşti altă asemenea delicatesă, oferită de alt creator şi descoperi, sub imperiul aceluiaşi gust, cum piere orice urmă de originalitate.

Plictiseala şi uniformizarea creatorilor de modă români coboară în stradă. Predominant şi fără drept de apel există blugii. Artistic pătaţi, lăsaţi pe şolduri, uşor evazaţi, diferiţi unul de altul doar prin accesoriile originale care îi împodobesc. Tricourile stridente, musai pînă la buric şi musai mulate, rochii tradiţionale lungi şi indiene, salopetele pepite, fustele cloş sau fustele mulate, cu fermoare sau pur şi simplu.

O înţepenire asupra aceloraşi modele converge destul de periculos şi asupra mentalităţii trecătorilor. Închistaţi în canoane sociale de tot felul, împrizonieraţi şi de uniforma general-valabilă a unei mode rigide şi impuse de importurile made in Turkey sau Italy, mulţi se simt parcă agresaţi, violaţi de-a dreptul vizual de un model inedit.

Un pantof îngrijit, un toc mai fin, o rochie simplă, dar care nu se încadrează în tiparul oferit de magazine dacă nu sînt acompaniate de maşină personală sau taxi, toate acestea sînt iregularităţi care vor atrage întotdeauna priviri pline de obidă sau remarci pline de frustrări freudiene ale unei străzi hrănite prea mult din acelaşi ghiveci.

Stela GIURGEANU

Simona SORA

puzzlecturi

Poetica vulnerabilităţii

● **T.O. Bobe, *Cum mi-am petrecut vacanţa de vară*, colecţia „Ego Proză", Editura Polirom, 2004.**

Unul dintre filmele cele mai cunoscute ale lui Carlos Saura, *Cría cuervos...* (pe româneşte, un fel de *Şarpele la sîn...*) începe cu următoarea secvenţă: un copil, într-o baie, trage un scăunel, cu mişcări vătuite, se suie pe el, ia o sticluţă din dulap (dulăpior, căci totul e micşorat, în afara urletelor părinţilor ce răsună în *off*) şi începe să combine licori. Totul pe fondul unui sfîşietor (dar foarte clar articulat) cîntec de copil despre spaimă, singurătate şi indiferenţă. „Toate gîndurile mele se îndreaptă spre tine / Dar tu pleci", zice cîntecul, în timp ce protagonistul (care-şi are şi el, pe undeva, toba de tinichea) prepară whisky cu stricnină pentru a-şi ucide tatăl ce răcneşte necontenit din dormitor. Anii '90 au fost plini de asemenea „crime magice", imaginare sau „după caz real", de care nu poţi să nu-ţi aminteşti citind demenţialul (în toate sensurile) roman al lui T.O. Bobe, una dintre cele mai profunde, mai bine scrise şi mai pline de umor cărţi de care am avut parte în ultimii ani. El este o neaşteptată poetică a vulnerabilităţii, scrise din perspectiva unui copil de 10 ani, fără recursul la psihologie, fără asezonări sociologice şi, mai ales, fără inutile moralisme.

Luca (Raluca, îl strigă cel mai bun prieten, cu sadism), protagonistul romanului, scrie o compunere (în final COMPUNEREA) în care îşi reconstituie vacanţa de vară. Ca Fonchito, amoraşul şi Vestitorul din *Elogiu mamei vitrege* de Llosa, Luca îi dedică dezlănţuita compunere unei femei, „domnişoara învăţătoare", care devine nu doar cititor abstract, dar şi personaj al compunerii, motivaţia ei totală şi, în final, motivul de dezintegrare a universului cuprins în pătimaşa expunere.

Cum ajunge însă Luca, băieţelul fragil, cu ochelari, cuminte ca o fată, să facă *tabula rasa* în jur printr-o compunere ce-ar fi trebuit să aibă patru pagini şi care ajunge, fără efort, la 350? Cum se leagă lumile ficţionale pînă la a căpăta autonomie deplină faţă de realitate, cît e în acest mecanism nevroză compensatorie şi cît imaginaţie adevărată? Întrebări grave, la care T.O. Bobe răspunde nu doar printr-o adecvare de ton (monocord iniţial, acumulativ-neliniştitor apoi, pregătind plonjonul în delir), de voce narativă (implicată dramatic în propria aventură pînă la ruptura totală de realitate) sau de strategeme expresive (de la limbajul rudimentar, hipercorectitudinea gramaticală ce naşte cele mai multe, simpatice, greşeli pînă la amalgamul de idei primite de-a gata în care se amestecă truismul cu ipocrizia şi cu rasismul cel mai rudimentar).

Ingredientul principal al migăloasei construcţii din romanul lui T.O. Bobe e însă umorul: umorul de limbaj în primul rînd, interpretarea literală a unor situaţii din universul maturilor. O frază erotico-casnică auzită, la mare, din baie („Am venit să împingem şi noi căruţa aceasta ca să meargă") capătă valenţe de-a dreptul agrare: „Căci parcă nu îl lăsam eu să împingă ce vrea el dar nici nu ştiam ce vreau ei să facă pentru că mie nu mi-au spus şi credeam că au venit şi ei ca oamenii să se mai odihnească nu tot la muncă. Iar nici nu ştiam de ce căruţă este vorba, poate una de la ţară de la Şeful lui Tata care are vilă la comuna Ovidiu... Dar ce interes avea mama ca să i-o împingă la Preşedinte?". Un „scripete" care o ucide, mai mult din plictiseală, pe mamaia lui Luca (în primul capitol) revine în cele mai variate şi mai tensionate situaţii; zurlia Kiti, proaspăt incinerată (personaj căzut în butoiul cu smoală clocotindă parcă din *Marfa şi banii)* se împrăştie din greşeală prin *Passat*-ul tatălui, după care e aspirată şi pusă în borcanul de ness din alt film românesc. Peste toate, *thriller*-uri ieftine, *horror*-uri de serie, reclame nedigerate pînă la capăt, începutul epocii „cornul şi laptele" în şcoli şi acasă, toate trecute prin mintea avidă a unui copil de clasa a patra neglijat, ignorat şi, în final, dat pe mîna unei „oafe" (oafele sînt roşcate, fufele sînt blonde, ştie Luca de la tata), o psihiatră freudiană.

Pînă să dea într-o nevroză obsesiv-fobică pe tema morţii şi atacurilor terorist-extraterestre, compunerea lui Luca e de un umor nebun, iar partea sumbră (de *horror soft*, ca, de pildă, în *Căţelul Courage* de pe Cartoon Network) e îndelung pregătită de progresiva alienare a acestui umor. Din acest punct de vedere, totul se leagă. Nu există, cum s-a spus, capete narative lăsate în suspensie, decît în măsura în care ele ilustrează ceea ce în critica filmelor spaniolești cu „crime magice" s-a numit sindromul „cabos sueltos", adică procedeul firelor abandonate fiindcă logica personajului şi identitatea lui au suferit schimbări majore.

Françoise Dolto interpreta „angoasa de moarte" a copilului ca fiind provocată de o imobilitate de lungă durată care atrage un efect magic, determinat şi de absenţa îndelungată a fiinţei iubite, neglijare percepută ca o castrare afectivă. Compensarea magic-imaginativă începe însă, în compunerea lui Luca destul de abrupt. Nu sancţiuni, pedepse uşoare, mustrări pilduitoare. Se moare pe capete în romanul lui T.O. Bobe. Pînă şi mama, ştiristă într-o televiziune, dispare în final, iar tatălui – trecut în tabăra „Japiţelor Ordinare", fiindcă „s-a dat huţa cu domnişoara învăţătoare" la mare şi apoi l-a mutat pe copil la altă şcoală – i se pregăteşte cu siguranţă ceva. Singurele care scapă de apocalipsa declanşată în septembrie de copilul răzbunător sînt Nahabetian Miruna, concurenta lui Luca la şcoală, o suavă fiică de deputat (păzită însă de un domn Buliga pe care îl mănîncă viermii în faţa vilei), şi, desigur, „domnişoara învăţătoare", regăsită în plin război extraterestru, colat din filmele americane de gen. O conspiraţie pe care Luca o anihilează tîrîndu-se pe jos şi mîncînd pămînt pentru COMPUNEREA lui, hăcuindu-şi familia, prietenii şi cunoscuţii, un război pe care îl cîştigă scriind, pe viaţă şi pe moarte, despre fragilitate, vulnerabilitate şi amor neîmpărtăşit.

Cum mi-am petrecut vacanţa de vară este romanul unui scriitor matur (e, de altfel, a patra carte a lui T.O. Bobe, ca să nu mai vorbim de scenariile sale) care-şi poate permite să se joace cu tot ce vrea, de la limbaj, gramatică, poncife, pînă la obscenităţi, teorii (psihanalitice) şi interpretări (mereu paralele cu viaţa cărţii), filme de duzină şi cărţi foarte serioase, ţinîndu-ne mereu, ca într-o plasă, de partea cealaltă, chiar prin abolirea poveştii, a sensului şi a raţiunilor mature şi dense ca pîsla.

P.S. Sînt tuşată de preocuparea prozatorului Ştefan Agopian pentru somnul meu, e drept, cam precar în ultima vreme. Cît despre utopii, îl asigur pe dl Agopian că, de îndată ce mă voi hotărî să scriu o istorie a utopiei româneşti (proiect mult uşurat de cărţile, la subiect, ale dlor Andrei Cornea şi Călin-Andrei Mihăilescu), voi profita şi de bibliografia pe care domnia-sa mi-o pune la dispoziţie – cu atîta delicateţe – în *Academia Caţavencu*. Oricum, nu voi face acest lucru în paginile revistei *Dilema veche,* care se cam fereşte de cioclopedism. În plus, voi aştepta, desigur, noua carte a dlui Agopian care, se spune, are multe dintre premisele utopiei clasice, veritabile şi originale.

Dilema veche vă recomandă

● Cei interesaţi de alegerile americane găsesc un fantastic ghid pe site-ul *The New York Times* (www.nytimes.com). Între multe, enorm de multe alte informaţii, puteţi afla cu ce partid a votat fiecare stat din 1960 pînă în prezent. (Cristian Ghinea)

● Mai vrei aer cald? Nici o problemă, se rezolvă! Doi tineri artişti (Andrei Dinu şi Radu Manelici) au expoinstalat un „Foehn" la galeria HT003 (Hanul cu Tei), care va funcţiona încă două săptămîni. N-o ocoli: e super-*cool!* (Alex. Leo Şerban)

● Ion Ianoşi, *Sankt Petersburg. Romanul şi romanele unui oraş* (Editura Institutului Cultural Român, 2004). De la Petru cel Mare la blocada din 1942, de la Gogol la Ahmatova, Blok şi Nabokov, de la Istoria cea mare cu ale ei revoluţii şi contrarevoluţii pînă la micro-istoria fiecărui bulevard, monument şi artist genial – un studiu de o rară acribie documentară, străbătut de veşnica problemă a Rusiei: panslavism sau europenism? Şi de cruciala întrebare ajunsă pînă în zilele noastre: ce-i de făcut? (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Trageri

● ***Cîntec pentru un masacru/ Bowling for Columbine* (SUA, 2002), de Michael Moore.**

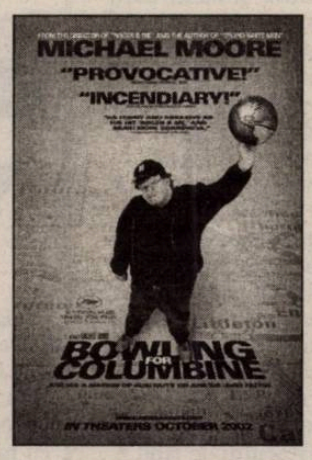

La sfîrşitul documentarului satiric *Cîntec pentru un masacru*, cînd Michael Moore sună la poarta lui Charlton Heston, sîntem pregătiţi pentru înfruntare. Moore şi-a construit bine personajul – americanul de rînd, cu o şapcă de baseball şi o întrebare de bun-simţ: cum se face că în America sînt împuşcaţi atîţia oameni – mai mulţi decît în orice altă ţară dezvoltată? Cît despre Heston, „el reprezintă puterea americană" – scrisese Pauline Kael într-o cronică la *Planeta maimuţelor* (1968) – „şi are profilul unui vultur": pentru asta îl foloseşte Moore. Am aflat că Moore a copilărit în Michigan, ca şi duşmanul său. Am aflat că Moore e membru al Asociaţiei Naţionale a Puştilor, prezidată de Heston. Am auzit cuvîntările pompoase ale lui Heston despre dreptul de a deţine arme şi ne-a indignat insensibilitatea lui de a organiza mitinguri ale Asociaţiei imediat după tragedii precum Columbine, chiar sub ochii comunităţilor îndoliate. *Vrem* ca moşul ăsta semeţ, emanînd maiestate hollywoodiană, să şi-o ia peste bot de la omul din popor. Şi Moore i-o dă peste bot. E o imagine răvăşitoare – „puterea americană" arătînd că n-are cuvinte; ea are *arme*. Răvăşitoare e şi imaginea lui Moore lăsînd pe cîmpul de luptă fotografia unei fetiţe ucise. Dar hai să ne revenim: gestul cu fotografia e doar o acuzaţie teatrală – „puterea americană" e vinovată de moartea acestei fetiţe – care, la sfîrşitul filmului, rămîne nedemonstrată. Şi, oricît de copleşitoare ar fi metafora, aici nu e vorba despre „puterea americană", ci – în primul rînd – despre Heston. Şi lipsa lui de argumente nu se explică doar prin faptul că are arme, ci şi prin faptul (descoperit ulterior) că are Alzheimer.

Înainte de a merge mai departe, unde s-au adunat nori, merită subliniate nişte lucruri: *Cîntec pentru un masacru* are autoritatea unui film care *trebuia* făcut – şi trebuie văzut –, fie şi numai pentru întrebarea care-l propulsează. Moore are o armă puternică – cinematograful – şi trage repede, din toate poziţiile, cu un ochi la ţintele sale – politicienii, media, corporaţiile – şi altul la public. E un Buffalo Bill. Însă, chiar din cauză că spectacolul e atît de captivant, tirul – atît de rapid, vînatul – atît de mare, iar instinctul de a ţine cu vînătorul cel mic – atît de bine instalat în conştiinţa spectatorului de film de orice orientare politică – tocmai de-aceea se cuvine să examinăm muniţia folosită de Moore şi să constatăm dacă, în fumul şi zgomotul pe care le produce, îşi mai atinge ţintele. Deci cum se face că în America sînt împuşcaţi atîţia oameni? Moore se duce în Canada şi se întoarce cu ipoteza că acolo nu există atîta violenţă pentru că nu există atîtea ştiri violente la televizor. În acest punct, unii dintre noi am putea să mai facem un pas, să descoperim că la televiziunea canadiană nu există atîtea ştiri violente pentru că în Canada nu există atîta violenţă şi să ne pomenim într-un cerc vicios. Dar Moore e deja atent la alte lucruri – la faptul că majoritatea infractorilor din ştirile violente sînt afro-americani – şi pregăteşte o nouă ipoteză: conştiinţa vinovată a unei istorii pătate de rasism, combinată cu teama de duşmănia celor persecutaţi atîta timp, îl împinge pe americanul alb la violenţă. Posibil. Dar Moore abia s-a aşezat în poziţie de tragere: guvernele, corporaţiile şi media întreţin *deliberat* această teamă (şi altele) ca să-şi vadă liniştite de hobbyurile lor – războaiele profitabile şi profitul în general. Moore pare să găsească un înţeles în faptul că, în ziua masacrului de la liceul Columbine din oraşul Littleton, America bombardase Iugoslavia mai intens ca niciodată. Dar care e înţelesul? Ne aminteşte că principalul angajator din Littleton e o fabrică de armament şi că drumul armelor trece prin faţa liceului. E clar unde vrea să ajungă, dar ajunge acolo prin insinuări, nu prin logică. Sare de la un discurs al lui Clinton despre eforturile de a minimiza pierderile de vieţi nevinovate, la o ştire despre un spital şi o şcoală bombardate. Ce demonstrează cu asta? (Clinton folosise cuvintele „a minimiza" şi „eforturi".) Şi fiţi atenţi la felul în care îl execută pe reporterul care, în pauza de filmare la o ştire violentă, îi cicăleşte pe tehnicieni şi-şi face freza – fir-ar el să fie de papiţoi fără inimă! Cred că intenţiile lui Moore sînt, în esenţă, bune, dar tare aş fi vrut ca un duşman să-l fi prins între două duble la o secvenţă gravă şi să ni-l fi arătat, cu schepsis, cum mănîncă un sandviş şi se scobeşte între dinţi – fir-ar el să fie de îmbuibat prefăcut!

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Coproterapie

„Monica conţine desprinderi din cruda realitate, oameni care vin şi povestesc situaţii care nu au nevoie de nici un fel de cosmetizare. Asta place, dar intrigă foarte tare. Românul priveşte, se bucură, pentru ca mai apoi să critice.“ „Cred că emisiunea asta e o terapie. Mă plîng toată ziua de greutăţile mele, dar privind la această producţie realizez că nu am nici 5% din necazul altora, că altul o duce mult mai greu şi că e cazul să mulţumesc şi pentru puţinul pe care-l am în viaţă.“ „N-au fost decît trei cazuri de bătăi, iar conflictele verbale sînt fireşti. Să fim serioşi: pînă cînd o să continuăm să cosmetizăm relaţiile interumane? Ele aşa se desfăşoară: cu înjurături, cu tras de păr.“ „Aceasta e o emisiune pe care publicul o vrea pentru că aduce şi lasă la vedere, cu bune şi rele, tot ce i se întîmplă muritorului de rînd zi de zi“ etc. Am citat din interviul pe care i l-a luat Vasilica Slabu în *TV mania* Monicăi Puiu, moderatoarea emisiunii *Monica* de pe Prima.

În genericul emisiunii pe care o moderează, o vedem pe această Monica făcînd un gest larg şi plin de iubire pentru toată lumea: ne trimite nouă, telespectatorilor, din toată inima, sărutări. Culorile genericului sînt calde. Te aştepţi să fie o emisiune de familie, cu picnicuri la iarbă verde, copii care aleargă pe pajişte şi prăjiturele de casă. Numai că emisiunea îţi oferă, în loc de prăjiturele, fiere, venin, cucută – toate amestecate într-un mare cazan cu lături. Lături astfel tratate pe care, iată, moderatoarea le consideră terapeutice. „Vă iubesc mult, îmi pasă de voi şi tocmai de aceea vă invit să gustaţi“ – pare că ne spune ea. Gustaţi din această mostră de realitate crudă, de viaţă de zi cu zi şi să vedeţi ce bine o să vă simţiţi!

După cum vedem, producătorii acestei emisiuni fac mare caz de sinceritate şi de autenticitate. Să nu fim ipocriţi – asta e viaţa, acestea sînt relaţiile interumane, „cu înjurături, cu tras de păr“. Unu: aşa să fie oare? Trăim într-o lume a trasului de păr şi a înjurăturii în loc de bună ziua? Ne ducem cumva existenţa, fără să ştim, într-o curte a miracolelor, într-o lume populată numai de oameni urîţi şi mizerabili, de puşcăriaşi, cerşetori, alcoolici, curve, borfaşi şi (cei mai mulţi) bolnavi mintal – aşa cum sînt invitaţii emisiunii Monica? Doi: deşi fac apologia sincerităţii, cei care realizează această emisiune numai sinceri nu sînt. Să fim serioşi! Le pasă lor de vreo terapie sau de sănătatea morală a celor care-i urmăresc? Tot ce îşi doresc ei este ca oamenii să se încaiere pe platou şi scandalul să le aducă audienţă. Deci bani. Aţi văzut cu ce părere de rău ne spune moderatoarea că, pînă acum, au fost doar trei bătăi? Ca şi la *Jerry Springer Show* (modelul acestei producţii), momentul culminant al emisiunii, punctul spre care converg toate drumurile, încoronarea eforturilor întregii echipe reprezintă clipa de graţie în care invitaţii se păruiesc la propriu. Atunci moderatoarea intervine doar după ce beligeranţii şi-au făcut numărul. Şi atunci doar de formă. În culise, echipa îşi freacă mîinile de bucurie. Ce terapie pentru telespectatori? Dacă şi aceştia s-ar lua, în casele lor, la bătaie, oamenii care fac emisiunea ar fi fericiţi: într-o ţară a caftului generalizat, ei vor avea cu atît mai mult material pentru producţia lor. Pe de altă parte, telespectatorii au toate şansele să devină mai nervoşi unii cu alţii după ce urmăresc o astfel de emisiune. Căci nu catharsis induce în rîndul celor care se uită la ea, ci doar îi încarcă cu mostrele de venin pe care le prezintă. Şi, în fine, trei: să presupunem, prin absurd, că asta este realitatea şi că înjurăturile şi trasul de păr fac parte din banalitatea vieţii noastre cotidiene. Dar oare orice mizerie cotidiană trebuie luată, adusă pe micile ecrane şi prezentată drept model? Dacă ne facem cu toţii nevoile zilnic, este oare necesar ca cineva să scormonească în căcat, să aleagă nişte probe şi să ni le prezinte ca pe nişte trofee de viaţă crudă, necosmetizată?

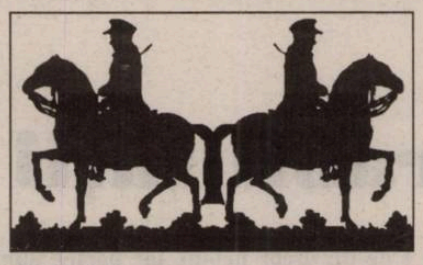

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Neghiobia, vara

Către fiul inexistent

E vară şi îmi adùc aminte ce-mi putea spune, la telefon, mama ta cea inexistentă într-un august din secolul trecut:

„Sînt disperată. Nu mă mai iubeşti. Nu-ţi mai e dor de mine. Sînt absolut disperată. Eşti îngrozitor.

Nu credeam că poţi fi atît de egoist. Chiar nu mai vrei să te vezi cu mine?

Mă simt rău. Mă doare umărul. Nu ştiu ce am. Ameţesc pe stradă, cred că de dorul tău. Chiar nu ţi-e dor de mine? Cum poţi trăi aşa?

N-am dormit toată noaptea. Mi se spune că arăt îngrozitor. Nu vrei să mă mai vezi?

Dacă te-ai uita la mine... De ce mă laşi să mă umilesc în faţa ta?

Spuneai că m-ai căutat două zile... Am stat agăţată de telefon. De ce nu ai sunat? Am fost doar să-mi iau rochia şi fusta de la croitoreasă. Sînt extraordinare.

Nu vrei să le vezi? N-am avut niciodată ceva aşa frumos, crede-mă, ar trebui să le vezi, toată lumea spune că sînt extraordinare,

una e roşie, fusta e o nebunie, toţi se uită după mine,

am fost la Institut, şi la dentist, şi la traumatolog, nu au ştiut cine sînt, îmi venea să plîng,

sînt disperată, să nu crezi că o fustă mă linişteşte, sînt disperată (nu fi ironic, nu sînt coana Veta),

vino să mă vezi, vreau să mă vezi în fusta asta, dacă eu te rog, cum poţi să mă refuzi?

Bine, dacă asta e situaţia, te-am rugat de un milion de ori, nu-mi mai spune «asta e situaţia» –

dacă asta e situaţia, nu-ţi voi păstra nici un gînd rău, nu ai să mă mai găseşti.

Plec mîine la Huedin. Altădată îmi dădeai o carte pe drum. Am un cojoc nou. Păcat că e vară.“

Eu îi puteam răspunde aşa, dacă nu la telefon, în scris sau dacă nu în scris, atunci în gînd – ea tot mă auzea:

„E o vreme cînd curajul îţi vine dintr-un om care repară o chiuvetă.

Dintr-un bărbat care duce vesel o trotinetă la subţioară, ca pe o pîine.

Dintr-un cîine care ţi se aşază la picioare cerînd din ochi să-l mîngîi şi să te joci cu el.

Dintr-un stadion de 80.000 de oameni, arhiplin, ca să-l vadă pe Ozon.

Dintr-o femeie care se trezeşte la cinci de dimineaţă, să facă o tocană şi după aceea să schimbe două autobuze pînă la şantier.

Foarte rar, dacă te uiţi bine, curajul vine din asemenea fleacuri.

E o vreme cînd curajul vine din acceptarea ideii că nu există pe lume fleacuri.

O trotinetă valorează cît o pîine. O chiuvetă e la fel de importantă ca o tocană. Trebuie să ai curajul de a recunoaşte calm asemenea enormităţi ca realităţi exacte pe care se bazează echilibrul nostru.

Îmi trebuie mult curaj ca să te pot auzi cum îmi urli «vino»... şi eu să nu vin pentru ca să-mi fac meseria de nuvelist, să-mi înfrunt egoismul, socotindu-l incert,

să pun mai presus această hîrtie albă şi acest creion cu care să te aduc lîngă mine, aici,

să nu te mîngîi, ci să te scriu.

E o vreme cînd tot curajul se ţine într-un vîrf de creion“.

Azi, în 2004, va trebui să-ţi dezvălui ceva neplăcut şi defavorabil mie, deşi Constituţia americană mi-ar permite să n-o fac: în fiecare frază a mea exista un cuvînt pe care, în vara asta, neghiob cum sînt, nu-l mai pot pune pe hîrtie: cuvîntul „iubito“. Încearcă, dacă ai bună dispoziţie, să-l plasezi unde vrei, în fiecare frază. Îţi va suna hilar? Insuportabil? A venit vremea în care acest cuvînt (precum „te ador“, spulberat de mult de Caragiale...) nu mai ţine în româneşte şi, dacă nu-l poţi ocoli (ferice de tine!), trebuie scris, ca vorbele pornografice pe vremuri, cu puncte-puncte: „i...o“!? Pînă la toamnă poate îţi scriu – aşa cum ţi-am promis – de ce mă prăpădesc de plăcere cînd văd filme cu Stan şi Bran pe care mama ta inexistentă nu-i putea suferi. De altfel, conform imaginaţiei mele riguroase, eşti rodul acelei nopţi cînd ne certaserăm urît după finalul la *Stan şi Bran, vînzători de brad,* scheciul cu care şi Eugen Ionescu crede că ar trebui anunţat, la toate televiziunile, sfîrşitul lumii.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Corneliu Vasilescu

(fost şef PNŢ Domneşti Argeş, membru PNL şi consilier local la Primăria Domneşti)

Intrarea în politică

În '94 familia mea, unde se găsesc numai ţărănişti, reprezentantul principal fiind Elisabeta Rizea, mătuşa mea, a convenit aşa: mă, tu ai carte, ai ajuns om, aşa şi aşa, m-au lăudat puţin, tu, fii reprezentantul nostru şi al lui Gheorghe Duţa martiru'. Şi m-am înscris, firesc, în PNŢ.

Model

Modelul meu de bază a fost tot un argeşean, Ion Mihalache. Apoi, tot modele mi-au fost unchii mei, avocatul Nicolae Şuţa şi Gheorghe Şuţa, pe care l-au făcut scăpat comuniştii şi apoi l-au împuşcat... această ură de familie s-a infiltrat şi-n generaţiile astea mai mici. Toată familia mea aproape a făcut puşcărie însumînd aproape suta de ani şi mai bine. Şi bunicul meu şi unchii mei şi mătuşa mea... toţi au făcut puşcărie şi au fost prigoniţi.

Puterea

Puterea înseamnă foarte mult. Orice lucru din ţara asta e supus puterii. Dacă ai putere, ai relaţii, dacă ai relaţii, poţi să mănînci. Dacă nu, eşti marginalizat, nu participi la nimic, vrei să participi, trebuie să iei parte la grupul de mafie.

De la PNŢ la PNL

La PNL am trecut anul acesta. Eu eram şef de PNŢ pe comună. Am trecut în momentul în care nu se mai făcea nimic, mai ales după experienţa proastă cu Convenţia Democrată. Nu am trecut la un partid la Putere, ci la colegii mei penelişti, din Convenţie. Am trecut cu greutate, am considerat-o drept trădare faţă de unchii mei, mătuşile mele, însă dacă nu eşti politic ca să spui o părere, mi se pare că nu prea existi în politică.

Mandatul de consilier

Deşi plecăm cu un handicap în legătură cu partea financiară, fiindcă preşedintele Consiliului Judeţean este PSD şi nu cred că vom avea parte de acolo de ceva bani, avem norocul cu Vasile Gheorghe, un primar formidabil, avocat, ce a venit cu cîteva idei chiar de acum, de la început. Vor fi de mare folos ideile lui pentru toată valea asta a noastră. Prima, este vorba de captarea unei surse de apă, tocmai din munte şi aducerea ei pe conducte mari, cu staţie de epurare pentru alimentarea a şase comune. Ar fi o realizare formidabilă, fiindcă apa aici la noi e proastă. A doua, este vorba de o relaţie de-a lui cu un cetăţean din Elveţia şi care s-a îndrăgostit de locurile astea şi doreşte să se instaleze la Domneşti. Acest elveţian este un inventator în materie de materiale de construcţii, e vorba de nişte blocuri făcute din rumeguş şi alte materii prime de acelaşi fel. Astfel, se vor scoate nişte bani pentru a face canalizare şi alte lucruri prin comună.

Vreun profit de pe urma politicii

Eu am făcut politica asta cu suflet, cu inimă, cu speranţa de a vedea schimbat ceva, cum spunea mătuşa mea, Elisabeta Rizea. Din păcate, nu am reuşit decît să-mi fac nişte duşmani, nu am profitat de nimic, nu am avut posturi de conducere. Sigur, dacă mi s-ar propune, avînd în vedere că sînt inginer pomicol, sau dacă competenţa mea ar fi bine înţeleasă, aş accepta să servesc în continuare, dar nu aş face-o pentru bani sau pentru altceva. Pur şi simplu, să vadă şi PSD-ul că există o alternanţă curată. Fiindcă PSD-ul aici nu a făcut nimic pentru comunitate, chiar dacă am avut primar PSD. Cum să vă spun, pesediştii aici au făcut totul ca pesediştii din Bucureşti să se distreze. Noi avem pădurile astea minunate. Aici vin şefii ăi mari de la Bucureşti şi vînează şi se distrează, trecînd cu jeepuri luxoase prin satele astea sărace. N-au făcut nimic aici, singurul drum ce duce spre zona lor e făcut la insistenţele mătuşii mele, Elisabeta Rizea, pe lîngă Emil Constantinescu şi ministrul Lucrărilor Publice de atunci.

OBICEIURI CULTURALE – VECHI ŞI NOI

Domeniul culinar rămîne unul din sectoarele vieţii cotidiene veşnic deschise la schimbare. După '90, s-au diversificat atît opţiunile gastronomice, cît şi ritualurile legate de desfăşurarea meselor. În momentul de faţă, consumatorii versaţi se pot chiar lăuda cu o „identitate gastronomică" (fie ea tradiţionalistă, ecologistă sau exotică). (I. P.)

Adina POPESCU

cemîncămazi?

Nu este vorba despre întrebarea care le-a terorizat pe gospodine ani de-a rîndul, în timp ce aşteptau noaptea, degerînd în bucătărie, „să vină gazu'", întrebare obsesivă, prezentă şi astăzi în majoritatea familiilor, mai mult dintr-un reflex, ci de adresa electronică (www.cemancamazi.ro) a unei firme care intenţionează să umple burţile bucureştenilor de clasă mijlocie, oameni cu *job*-uri şi responsabilităţi, prea ocupaţi pentru a face piaţa sau pentru a găti. Intenţia nu e de a face reclamă, căci încercăm să descoperim dacă s-a schimbat mentalitatea românilor cu privire la hrana zilnică.

Ionescu avea la serviciu, „la pachetel", pregătit de soţie, trei sandvişuri cu şuncă de Praga, procurată de la Casa de comenzi. Feliile rozalii de şuncă, subţiri ca foiţa de ţigară erau aproape invizibile între cele groase de franzelă, unse din belşug cu unt comandat la aceeaşi „firmă". Se simţea însă mirosul, dulceag, îmbietor, inconfundabil: de „şuncă de Praga". Cînd sosea ora prînzului, Ionescu scotea din geantă pachetelul, aruncînd în jur priviri suspicioase şi, sperînd că nu-l observă nimeni, se retrăgea la biroul său unde, cu gesturi fine, îndepărta şervetelul alb, fără a produce nici un zgomot, după care se încovriga ca să muşte, mascînd sandvişul cu ajutorul sertarului deschis. Procedînd în acest mod, nu se simţea obligat să-şi împartă pachetelul cu colegii săi. Doar la ocaziile speciale (Crăciun, Paşte etc.), şunca de Praga a lui Ionescu se lăfăia pe platourile comune, atunci cînd se organizau mese „cu contribuţie".

Astăzi Ionescu e disponibilizat sau pensionar. Poate că în aceeaşi clădire, acum prevăzută cu geamuri termopan şi poate că de la acelaşi birou „recondiţionat" tînărul Popescu dă un telefon sau accesează un site pe *net*. Apoi, zîmbitor către colegii săi: „Care vă băgaţi la un pui?". Comanda trebuie să fie de minim... „Nu uita de cartofi prăjiţi!" „Dacă vrei să-ţi iei buzdugane, nu-ţi lua ca înecatu' cîte cinci. Cu două buzdugane te saturi sigur, căs mari...", „Sînt nişte chestii cu carne de pui, caşcaval şi...", „Luaţi şi salate!", „Cine ia usturoi să dea la toată lumea...", „Îi dăm şi lu' şefu' că avem şedinţă la şase!". La „mesele comune" se ronţăie alune, se bea bere la doză şi cîte un strop de whisky. Mitul şuncii de Praga a dispărut cu desăvîrşire. Să fie o schimbare de mentalitate? Nu neapărat, e doar o altă generaţie.

Pentru a oferi variate şi facile răspunsuri la întrebarea „cemîncămazi?", firma şi-a înşiruit trei stabilimente cu de-ale gurii pe bulevardul Dacia. În faţa rotiseriei non-stop, la orice oră din zi şi din noapte sînt parcate cinci, şase maşini, în nici un caz Dacii (eventual doar Solenza) şi cîteva taxiuri care se bușesc la răstimpuri, deoarece clienţii vor să fie primii la coadă. O coadă decentă care nu aminteşte cu nimic de cele de pe timpuri, cînd „se băga unt". La „Clătite" nu te plictiseşti, căci priveşti fascinat prin ferestrele mari. În interior („a clean, well-lighted place", ar spune Hemingway), doi tineri „lucrează" cu o rapiditate care te năuceşte. Sînt profesionişti atunci cînd învîrt clătitele, la patru ochiuri de aragaz, cînd le ung cu dulceaţă şi le împăturesc identic. În tot acest timp, vorbesc şi glumesc între ei. E o mică uzină de produs clătite. La coadă zbîrnîie telefoanele mobile: „Ia întreab-o pe mama, vrea cu gem de caise sau cu dulceaţă de afine? Ştiu, puiule, că tu vrei cu gutui..." etc. O clătită costă 12.000 de lei. Doamna Ionescu i-ar spune fiului său, care noaptea vine cu taxiul de la club şi în drum spre casă se opreşte pe Dacia, că poate să facă zece clătite, costul lor nedepăşind această sumă, dar doamna Ionescu nu mai are nici un chef sau poftă de clătite. E tristă pentru că ceva din jurul ei îi scapă, ceva s-a schimbat iremediabil şi încă nu se poate decide dacă în bine sau în rău. Oftînd, îşi pregăteşte căruciorul şi ia drumul pieţei Obor. Aici e cu totul altă lume decît cea de pe bulevardul Dacia. Mai poţi vedea bătrîni care încearcă să plătească cu monezi de cincizeci de lei şi nu înţeleg cînd li se spune că „nu mai sînt bune". Mai poţi vedea oameni tîrguindu-se pentru o mie de lei. Poţi surprinde liste, calcule, încă se cumpără tacîmuri, iar gospodina se simte datoare să-i spună roşind vînzătoarei că „e pentru pisici". La terasa cu manele se consumă mici la nouă mii, din ăia „scuipaţi", dar, ce contează?, pe băbuţa fără dinţi, dar cu batic cu steagul Americii a scos-o moşul „în oraş", i-a dat bere la halbă, o familie de surdo-muţi se aşază stingheră la o masă, nu comandă nimic, îşi scot din sacoşă o pîine, roşii, sare, un salam feliat din ăla care pute a salam de-ţi mută nasul, mănîncă zîmbind, ca în gară, aici „eugeniile" sînt încă în mare vogă. Unde e normalitatea? În Obor sau pe Dacia? Sau poate în marile restaurante unde caviarul nu merge decît cu vin Beluga? Pe terasa „La Fiţe" unde dacă te îmbeţi şi te arunci în lac pentru că aşa ai avut tu chef, să faci o baie, chelnerul nu te dă afară, nu-ţi zice că eşti mitocan, ci te aşteaptă pe ponton cu un prosop curat?

Adina LUNCAN

Dileme pe *toast*

Cum se mănîncă în Occident?

Răspuns potenţial I

Mult şi bine! În caz că acest răspuns nu v-a lămurit, mergeţi de gustaţi. Ştiţi bine, cînd e vorba de mîncare, oricîte vi s-ar povesti, tot experienţa proprie e cea mai eficientă metodă de cunoaştere.

Răspuns potenţial II

În cuvintele unei americance: „Există diferenţe vizibile între obiceiurile culinare ale popoarelor. Deşi în Europa există o diversitate foarte mare în ceea ce priveşte bucătăriile naţionale, atitudinea europeană faţă de mîncare este una unitară. În comparaţie cu americanii, europenii apreciază mai mult mîncarea şi o tratează cu mai mult respect. Atitudinea americană faţă de mîncare este foarte diferită. Cultura americană se bazează pe viteză şi convenienţă. O cină într-o familie americană obişnuită se încropeşte rapid din cît mai multe ingrediente semipreparate sau precongelate".

Şi la noi au ajuns supele „la plic" sau la conservă, maioneza din borcan sau recipient de plastic, praful gata să se transforme miraculos într-o prăjitură, aluatul congelat de pizza. Da, viteza şi eficienţa sînt importante. Doar *time is money*.

(Dacă vreţi să îi surprindeţi pe americani, spuneţi-le că faceţi singuri maioneza, din ouă, ulei şi muştar. Îi va impresiona mai mult decît povestea cu diferenţa dintre Budapesta şi Bucureşti!)

Răspuns potenţial III

„Pîinea înseamnă mai mult decît gustul pîinii." (Trémolières)

Legătura dintre om şi actul alimentar trece dincolo de simpla satisfacere a unei nevoi nutritive. Omul formează o legătură afectivă cu mîncarea, el o asociază sentimentului de mulţumire pe care i-l oferă. Obiceiurile culinare au desigur implicaţii culturale şi sociale complexe; acestea influenţează chiar şi sentimentul de apartenenţă la o naţiune şi la un anumit grup social.

Din acest punct de vedere, occidentalii mănîncă la fel ca noi, şi cu sufletul!

Răspuns potenţial IV

„Omul primitiv avea la dispoziţie un mai mare număr de plante şi animale decît omul civilizat. Spre exemplu, o populaţie primitivă de pe Coasta de Azur include în hrana sa, chiar şi în ziua de astăzi, 114 specii de fructe, 46 specii de seminţe leguminoase şi 47 specii de legume. Omul civilizat şi-a limitat hrana la un număr redus de produse. Limitîndu-şi hrana, omul civilizat şi-a mărit posibilitatea unor lipsuri cronice de elemente nutritive esenţiale. S-a ajuns la o alimentaţie monotonă, generatoare de lipsuri." (Josué de Castro – sociolog, medic şi antropolog brazilian)

Acest răspuns contrazice vădit răspunsul potenţial I, susţinînd că cu cît ne civilizăm mai mult, cu atît mîncăm mai prost. Ştiţi voi, stresul, lipsa de timp... Primitivismul e mai sănătos, haidem înapoi în junglă! (sau vă e frică?!)

O reacţie occidentală care cofirmă această teorie este goana după *organic food*, adică mîncare cultivată normal, fără modificări genetice sau îngrăşăminte artificiale. Occidentalii sînt dispuşi să plătească sume frumuşele pentru mere micuţe, lovite şi cu viermi, pentru roşii „cu gust", în fine, pentru tot ceea ce găsim noi cu uşurinţă în piaţă. Cu cît creşte civilizaţia, cu atît creşte şi preţul normalităţii alimentare.

Răspuns potenţial V

Unul dintre numeroasele motive de a deveni vegetarian în Occident ar fi faptul că este „la modă". E la modă să fii sensibil, să îţi pese de sentimentele animalelor, e la modă să nu îţi pese de sentimentele animalelor şi totuşi să fii vegetarian (e mai misterios aşa!), în fine, oricum e la modă. În Germania am întîlnit cei mai mulţi tineri vegetarieni. Mă întreb dacă ei ştiu că Hitler era la rîndul său vegetarian (pentru că era mare fan Wagner, şi acesta era şi vegetarian şi antisemit). Mă întreb dacă aflarea acestui lucru le-ar schimba decizia, izvorîtă fie din motive religioase, etice, estetice, ascetice, mistice sau economice. Oricum, degeaba era Hitler vegetarian. Nu se pune. A mîncat mai multă carne decît noi toţi la un loc.

Concluzie

Mîncaţi cu grijă.

Respectaţi farfuriile altora ca pe propriile farfurii şi nu vă fie teamă să vă ataşaţi de ele. Invitaţi-i pe occidentali la voi la masă. Acceptaţi şi invitaţiile lor. Nu vă mîncaţi reciproc.

Mestecaţi bine mîncarea.

Nu abuzaţi.

Iaromira POPOVICI

bazar

Mică formulă de succes

Numărul cu turismul a trecut şi abia acum mi-am dat seama, pe propria mea piele, ce îi trebuie călătorului neaoş mediu pentru o escapadă reuşită în ţara lui.

În primul rînd, o doză de curiozitate. Dorinţa de a face şi altceva decît grătare în pădurile mărginaşe ale Bucureştiului, pe fond de manele, cu maşina alături şi nepăsător la gunoaiele din preajmă. Apoi, informaţia, chiar dintr-un ghid vechi şi uzat, scris în limbă de lemn, dar care respectă măcar determinările geografice şi istoricul locurilor. Din informaţiile uzuale, descoperim că unul din obiectivele turistice destul de aproape de Bucureşti, dar şi cu necesara doză de senzaţional, este salina din Slănic Prahova. Cu toţii ne amintim de vizitele cu şcoala în salină, în care chiuiam să vedem dacă are ecou şi ne întorceam acasă cu o duzină de flori de mină, care se luau la liber.

În actuala epocă turistică, lucrurile sînt, însă, mai organizate. Excursia nu trebuie să înceapă direct la salină, pentru că s-ar intra prea brusc în subiect. Ritualul trebuie lăsat să se desfăşoare gradat, cuprinzînd, într-un mod echilibrat, atît distracţii, cît şi receptări intelectuale. Pe traseu există şi alte locuri care se potrivesc pe tiparul acelui turism cu vino-n-coace: Muzeul Ceasurilor din Ploieşti, de pildă. Destul de mic, muzeul rămîne unul din cele mai fermecătoare. Nu ştiu cît de preţioase sînt ceasurile expuse, dar sînt plăcute la privit, fascinante prin ele însele şi prin originalitatea ideii: muzeul este unul din puţinele din România care dau atenţie şi cotidianului mărunt, nu disprețuieşte obiectele din viaţa de toate zilele – care nu au schimbat neapărat mersul istoriei, ci pur şi simplu l-au reflectat. Ceasurile sînt cu atît mai interesante, cu cît au tendinţa să treacă, cumva, dincolo de categoria obiectelor: prin mecanismele lor şi prin încercarea lor de a depăşi timpul, devin aproape animate, sau înduioşătoare prin aspiraţia lor către aşa ceva. Mai ales că unele dintre ele merg în continuare şi le poţi, încă, auzi bătăile.

Statutul salinei poate fi asemănat cu cel al Muzeului Ceasurilor, dar schimbînd registrul din cultural în natural. Combinaţia între necesara doză de acumulare de cunoştinţe la nivel mediu şi divertisment se păstrează. Oamenii coboară în salină pentru fenomenul natural, din curiozitate, dar şi pentru senzaţiile tari care derivă din descinderea la 210 metri sub pămînt, cu un lift care te zguduie. Şi din incredibilul imitării traiului normal, de la suprafaţă, în uriaşele încăperi de sare. Chiar şi acolo, în subteran, sculptorii în sare au simţit nevoia să refacă, simbolic, istoria şi cultura: îi putem vedea şi pe Decebal, şi pe Eminescu, sculptaţi în sare. Noroc că originalitatea artiştilor s-a manifestat şi altfel: printre alte multe exponate sărate, tronează şi o gheată. De asemenea, industria divertismentului a pătruns pînă la această adîncime: există un loc de joacă pentru copii, un bar, toalete, ba chiar şi un domn care-ţi face vederi personalizate. La bar e şi un televizor, la care doi obişnuiţi ai locului, deja plictisiţi de frumuseţi naturale şi senzaţii tari, chiar se uitau. Cînd ieşi, un pic mai încolo, dai de Muzeul Sării, mic, dar amenajat în stil, să-i zicem, american: cu puneri în scenă plăcut luminate, care dau bine şi suplinesc puţina informaţie.

Una peste alta, cu toate lipsurile zonei, senzaţia finală e una mai aproape de cea pe care eu mi-o închipui cu adevărat „turistică": o combinaţie între „fiorul" de explorator şi cel de consumator.

Raluca ION

Ţigări pe credit

© S. Ivanoschi

„Iar n-ai ţigăări? Fiţi-ar capu' al dracu'!", fulgera femeia rujată şi rea de gură. „Înţeleg că n-ai bani, dar de ce nu te împrumuţi? Nici noi nu mai avem un leu în casă, dar avem ce fuma", îi bate ea obrazul prietenei în timp ce-i întinde pachetul, cu o privire compusă special pentru o fiinţă puţin spus condamnabilă. Cu o săptămînă înainte de salariu „ai să-mi dai şi mie 50.000" e formula de salut. Mai toată lumea e la fel şi nu prea mai ai de unde să ceri. Ai scos tot ce se putea scoate de pe card. Dacă ţi-au rămas nişte bani sub pragul minim de o sută de mii de lei, eşti gata oricînd să te duci la supermarket şi să-ţi cumperi ceva de treizeci de mii. Cîştigi prea puţin sau cîştigi destul, dar eşti kamikaze cu banii. În cazul ăsta încep acuzele familiei şi prietenilor care sînt convinşi că şi dacă ai avea un salariu de zece ori pe atît, s-ar întîmpla la fel. Că ţie ar trebui să ţi se lase pe mînă doar cît să trăieşti şi restul ar trebui pus într-un cont la care tu să n-ai acces fără aprobarea unor foruri neîndurătoare. E o perioadă chinuitoare şi în tine îşi fac de cap poftele şi frustrările. Stai liniştit fiindcă ştii că va trece. Şi va reveni. Punctual.

„De cîte ori rămîn fără bani îmi jur că o să mă las de fumat. Gîndul ăsta mă ţine cam pînă în staţie, unde îmi dau seama că nu o să reuşesc. Dacă am 16.000 de lei, îmi iau un pachet mic de ţigări. Dacă nu, mai rabd pînă ajung la muncă şi mă rog de vreun coleg să-mi dea prima ţigară şi de altul să mă împrumute cît de un pachet. Îl fumez regulamentar şi a doua zi fac la fel", vorbeşte George despre perioadele de mizerie ale fumătorilor. Şi gurmanzii lăsaţi fără un leu în buzunar în lume au cam aceeaşi soartă ca împătimiţii tutunului. „Uneori am o faţă de cotoi din desenele animate, rupt de foame, care înghite în sec. Stau toată ziua pe nişte uscături de grisine în timp ce vreun coleg mănîncă şniţel pane cu murături şi cartofi prăjiţi. Mă întreabă normal, dacă vreau, dar ar fi ridicol să spun că da", spune o blonduţă, care se poate abţine fără probleme de la fumat, dar niciodată nu s-ar da în lături de la o farfurie plină cu nişte delicioase E-uri încălzite la cuptorul cu microunde. O dată ajuns pe zero, oricine visează ca zîna cea bună, banca sau compania pentru care lucrează să-i transforme cardul de debit într-unul de credit şi să-l scutească astfel de jena de a cere cu împrumut precum greierele cel neisprăvit. Alina a avut revelaţia că de acolo ar putea veni salvarea, cînd o prietenă pe care o lăsase dimineaţa fără nici un ban în buzunar a venit seara cu o minunată geacă numai bună de un week-end la munte şi o pereche de cizme noi-nouţe. „Cînd am întrebat-o de unde le are, mi-a zis că şi-a făcut un card la Mall, din ăla de poţi să iei pe credit haine, electrocasnice şi ce mai vrei tu şi să le plăteşti în cîteva rate. Dupa aceea, ok, era comic să o vezi că se duce la bancă să mai dea cîte o tranşă la geacă, dar măcar şi-a luat de îmbrăcat cînd a avut chef. Eu nu mi-aş lua un card pentru prostii de felul ăsta, dar ar fi frumos să-mi iau credit ori de cîte ori rămîn fără nici un leu în buzunar."

Dacă sistemul cărţilor de credit este încă bebeluş în România şi nu te poţi aştepta la mare lucru de la el, sistemul vînzării pe datorie la buticurile de cartier merge ca pe roate de ani de zile. Cînd eşti client fidel, stai pe aceeaşi stradă pe care este magazinul şi vorbeşti frumos cu patronul – primeşti privilegiul de a lua mîncare, ţigări şi uneori băutură, pe caiet. „Şi astăzi a venit un cuplu care s-a mutat de curînd să-mi ceară să le dau pe datorie. Le-am dat, ce, puteam să-i las? Şi-au luat săracii mălai, ouă, ulei, pateu, iaurt, numai de mîncare. Fuseseră în concediu şi mai aveau pînă la salariu", spune mămoasă vînzătoarea Lidia. „Cu adevărat frustrant e cînd te trezeşti şi vezi că nu mai ai pastă de dinţi şi trebuie să tai tubul în două, pentru un ultim strop pe care îl împărţiţi în doi. Cînd trebuie să diluezi nişte rămăşiţe de şampon sau gel de duş ca să ai cu ce te spăla. Mi se întîmplă să rămîn o vreme să trăiesc numai cu macaroane cu brînză şi pîine cu gem adus de la ai mei", se indignează Lucia, mulţumită totuşi că a găsit un magazin pe strada ei, de unde poate să ia „pe caiet".

Claudia SURDU

Măruntişul zilnic

„Consumul excesiv de alcool dăunează grav sănătăţii." Asta e o chestie pe care o citesc cu mare plăcere practic în fiecare seară pe ecranul televizorului. Şi cu atît mai mare e plăcerea, cu cît, de cele mai multe ori, tocmai savurez un pahar de vin. Desigur, nu mă pot abţine să-mi pun întrebarea, de ce oare e atît de dăunător alcoolul, comparativ cu alte lucruri, cum ar fi pierderea de vreme şi facerea de nervi vizionînd o serie de nesimţiţi mincinoşi care zîmbesc larg pentru publicul român în pauza dintre două serii de ghilimele de mai sus. Şi cît de dăunător poate fi alcoolul faţă de sănătatea pe care o respir în fiecare dimineaţă cînd ies din scara blocului şi dau bună dimineaţa nu florilor sau pomilor, ci grămezilor de gunoaie. Mă urc în maxi taxi şi mor a doua oară pe zi, căci, să nu uităm, au venit căldurile şi lumea e încinsă. Ajung la destinaţie. De cîte ori mor în cele n ore pe care le petrec la muncă? Am pierdut numărătoarea. Uneori cred că totul e o glumă proastă. Rîndurile astea nu se doresc nici lacrimogene, nici sarcastice, de vină e poate faptul că azi am hotărît să trag chiulul şi, după ce termin treaba pe care o aveam la un oarecare minister, să merg să-mi iau copilul de la şcoală, eveniment absolut, după care să-mi petrec restul zilei cu respectivul copil. Plec tîrziu de la minister. Intru în panică. Trebuie să ajung la timp la şcoală. Din cei 89.000 aflaţi în geantă, iau un taxi. Cobor la Dorobanţi. Las 30.000 şoferului. Brusc, mă fulgeră un gînd: ar fi frumos să iau un buchet de flori, în fond doamna nu m-a mai văzut de mult, avînd în vedere că pe copil îl duce taică-său şi-l ia bunica. Bine, buchet de flori, dar cum, cu 59.000? Zăresc o florăreasă. Trandafiri, crini, orhidee, margarete, flori, flori, flori, care mai de care. Şi eu cu 59.000. Au şi garoafe, care sigur sînt ieftine, dar nu se face, în fond dacă eu aleg garoafe doar la înmormîntări, cum aş putea? Miraculos, au şi garofiţe, mici, finuţe, cu multe flori pe tulpiniţe. Nu sînt florile mele preferate, dar asta e. „Hai, ce-ţi dau?" mă întreabă ţiganca. „Cît sînt garofiţele?" întreb eu, hotărînd în acelaşi timp că limita e 30.000. „10.000 firul, dar am şi buchete gata făcute, mult mai frumoase." Îmi arată nişte buchete zdravene, cu aranjament dichisit. „Astea sînt 75.000." Înghit în sec. „Nu pot, n-am atîţia bani." „Hai că ţi-l dau cu 60." Nici un răspuns. Mi-era jenă să-i spun că trebuie să iau şi autobuzul spre casă, că-mi va cere copilul un suc, în fine, că n-am bani pentru flori în Dorobanţi. Dar ea nu se lasă: „Hai, dă-mi 50 şi ia-le". Rezist eroic. „Pune-mi trei fire la 10.000." Primeşte refuzul cu mai multă demnitate decît am primit eu oferta. Alege trei fire şi dă să le pună în celofan. Şi-atunci hotărăsc să salvez obrazul familiei faţă de meschinul bucheţel şi sar: „Da' nu pui şi tu o floarea miresei?". „E 10.000." Simt că mor. „Iţi pun o ferigă." Scoate nişte ferigi anemice şi eu simt că mor din nou. „Mai bine nu." „Ce să-ţi fac dacă nu-l vrei pe ăla de 50. Ăla avea unşpe fire. Da' chiar nu ai 50?" Deschid geanta. Scot hîrtia de 50, scot două hîrtii de cîte 2.000 şi o monedă de 5.000 şi hotărăsc să fiu sinceră. „Ăştia sînt banii. Mă duc la şcoală la copil. O să vrea un suc, trebuie să iau şi autobuzul, dă-mi alea trei fire şi gata." „Auzi, ştii ceva? Dă hîrtia de 50 şi-ţi dau io 10.000 pentru sucul copilului şi ia buchetul mare." Rămîn interzisă. Pendulez între ruşinea de-a fi stîrnit milă şi bucuria reuşitei de a nu mă face de rîs prezentîndu-mă cu un buchet făcut din zgîrcenie. Iau buchetul de 40.000, îi mulţumesc şi mă îndrept spre şcoală. Îmi iau copilul. „Ce luăm, mami?" „Autobuzul." „Nu mă duci cu taxiul?" „Nu, mamă, taxiul l-am luat eu de la minister, am luat şi flori pentru doamna, nu mai avem bani. Dar tu nu vrei un suc?" „Nu." „O îngheţată, un pateu, măcar un covrig? Că doar am muncit din greu pentru ele." „Nu, mami, n-am chef." Asta e, am luat două pîini de la o gheretă. Am rămas cu o mie de lei...

Într-o disciplină atât de tânără ca managementul cultural şi într-o lume în care majoritatea specialiştilor sunt fie sociologi, fie economişti, eu am reuşit să-mi dezvolt competenţa europeană în primul rând datorită faptului ca am absolvit Facultatea de Litere. Originară dintr-o cultură „mică", am înţeles mai bine şi mai repede diferenţele dintre diversele modele europene de organizare; pregătirea umanistă mi-a dat o deschidere particulară către valorile universale pe care trebuie să le vehiculeze acţiunea culturală, fie că se petreace în Novosibirsk, în Sarajevo sau la Amsterdam.

Corina Şuteu
absolventă promoţia 1984
preşedintele ECUMEST, Şef de proiect management cultural la Institut de l'Homme et de la Technologie, Université Polytechnique de Nantes

Universitatea Bucureşti
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

libertatea de impresie

Dacie *cu altă pălărie*

Bătrîna *Dacie* a ieşit în sfîrşit la pensie după o carieră de 35 de ani. Un automobil cu care românul ajunsese să se identifice. O maşină fluidă în care tot timpul piesele se schimbau. Plecai la drum cu unele, ajungeai la destinaţie cu altele. Un chin de care prea mulţi şoferi deveniseră dependenţi. Se obişnuiseră cu el şi începuse chiar să le placă. Ca o femeie urîtă care însă, voiai sau nu, ţi-era nevastă. Istoria ei, cu mici modificări în cîteva decenii, a urmat destul de fidel istoria societăţii. A apărut în perioada de deschidere a comunismului, cînd era o maşină reuşită (modelul de bază, Renault 12, a fost un succes şi în Franţa şi în alte ţări). N-a mai evoluat însă timp de mai bine de treizeci de ani decît foarte puţin şi doar ca formă. Fondul s-a tot degradat. Pe la vremea revoluţiei ajunsese o bătaie de joc. Nu mai ţinea chiar nimic. După revoluţie a rămas la fel, ca şi multe alte structuri româneşti. În paralel a apărut însă o variantă „modernă": *Dacia Nova*. Şi fiindcă oamenii rămîneau tot sceptici, tot nemulţumiţi, a fost inventată *Super Nova*. Un fel de PCR, FSN, FDSN, PDSR. Apoi cu ajutorul francezilor reveniţi s-a făcut *Solenza*. Şi acum, cu surle şi trîmbiţe, a fost lansat *Loganul* (PSD?). L-am întrebat pe un şofer de taxi ce părere are şi mi-a zis că e ca un cazan pe roţi. De ce? „Pentru că uite şi *Solenza* asta, după numai 20 de mii de kilometri cum joacă pe linia de tramvai, care e dreaptă." Şi într-adevăr, parcă eram într-o ambarcaţiune cu tangaj. „La şurubăraie lucrează aceiaşi oameni şi pentru *Logan*. N-are de unde să iasă ceva mai bun." Am văzut şi eu noua apariţie şi nu mai pot scăpa de impresia cazanului pe roţi. Butucănoasă şi adîncă, să încapă toată familia, plus un viţel în portbagaj. Cît de cît ieftină, ca orice cazan şi practică pentru tot românul, aşa cum era şi *Berlina*. Se simte însă că e produsă de o industrie încă primitivă, fostă comunistă sau, dacă e să rămînem în termenii comparaţiei anterioare, păstrează încă nişte rădăcini PCR-iste. Poate că francezii au lăudat-o prea mult, creînd aşteptări mai mari decît era cazul. Ei spun că vor să o impună pe pieţele ţărilor din zonă. Acolo unde concurente îi vor fi *Lada* şi cu *Skoda*. Diferenţa este însă că acestea două sînt mult mai rezistente. Nu se strică. Lucru esenţial pe drumurile noastre. Şi cine poate garanta că *Logan* e la fel de viabil şi că nu se doreşte, ca şi în trecut, ca afacerea cea mare să iasă nu atît din vînzarea maşinilor propriu-zise, cît din a pieselor? Mai mult, cred că raportîndu-ne la tehnologia şi pretenţiile fiecărei perioade, *Logan* în 2004 e sensibil sub ceea ce era *Dacia 1300* în 1969.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Strigare

Ia poftiţi, poftiţi, apropiaţi-vă, aşa, curaj, că nu muşcă, veniţi mai aproape, hai, puneţi mîna, că nu păţiţi nimic, pe cuvînt de onoare, aşa, aşa... Acum închideţi ochii şi inspiraţi adînc! Ei, se simte? Lăsaţi-vă jos să-i prindeţi mirosul de alge adus de briza mării, cîte ceva din duhoarea motorinei arse de camioane şi nu uitaţi să vă încărcaţi plămînii cu inconfundabila aromă a igrasiei din hotelurile ei de două şi trei stele. Şi, dacă v-aţi acomodat cît de cît, nu rataţi experienţa olfactivă unică din tramvaiul 34, la care puteţi asorta oricînd amintirea unor damfuri similare din personalul de Tecuci. Aşa, inspiraţi adînc, la subsuoară, să-i pătrundeţi misterul consumului foarte mic de săpun şi s-o înţelegeţi cînd vă spune că pe timp de vară îi intră centralele termice în revizie vreo două-trei săptămîni. Vă place? Ieşiţi puţin pe balcon şi lăsaţi-vă nasul în vînt să primească aroma sarmalelor din bucătăria de la etajul doi, mirosul de mititei de la grătarul din colţ şi, neapărat, combinaţia de acru-împuţit ridicată de tomberonul prea plin din spatele blocului. Nu fugiţi, pentru că miroase şi altfel, a fîn proaspăt cosit şi a lapte cu mămăligă, iar din cînd în cînd îi flutură prin păr aroma vremurilor de demult, cînd se făceau prăjituri la Capşa şi aluaturi cu susan la simigeria din colţ.

Mai staţi, mai staţi, e vremea să deschideţi ochii şi să-i vedeţi tatuajele cu „Muie Dinamo!“ încrustate în pielea blocurilor cenuşii, oamenii trişti cu burţi mari şi dinţi stricaţi, beţivii urinînd lîngă stîlpii de telegraf sau în lifturi şi, mai ales, spectacolele de circ electoral. Deschideţi ochii mari să-i observaţi femeile frumoase, dar resemnate, bărbaţii harnici, însă şomeri, şi milioanele de suflete chinuite de întrebări despre ziua de mîine. Priviţi-i drumurile, oh, drumurile, veşnicele ei drumuri, rugaţi-vă în gînd pentru ele şi aprindeţi o lumînare în amintirea tuturor speranţelor îngropate după fiecare operaţiune de asfaltare. Urcaţi-i munţii, înotaţi-i apele, dar luaţi aminte la mizeria din fiecare luminiş în care s-a putut face un grătar. Minunaţi-vă privindu-i Casa Poporului şi Maramureşul, dar aruncaţi-vă privirea şi peste satele-i răpciugoase de lîngă Dunăre. Staţi, mai staţi, că are daruri pentru ochi ascunse şi în mănăstirile Moldovei, dar, pînă ajungeţi acolo, nu pierdeţi ocazia unor privelişti unice cu hoţi de motorină găurindu-i conductele şi hoţi de hoţi găurindu-i buzunarul public. Rămîneţi aproape s-o vedeţi cît de frumoasă e la televizor şi ce urîtă e în unele ziare...

Nu se poate să plecaţi acum, urmează cea mai interesantă experienţă dintre toate, e vremea s-o auziţi vorbind, înjurînd şi cîntînd. Ciuliţi urechile să nu scăpaţi trilul Copilului ei Minune revărsat la maximum din boxele

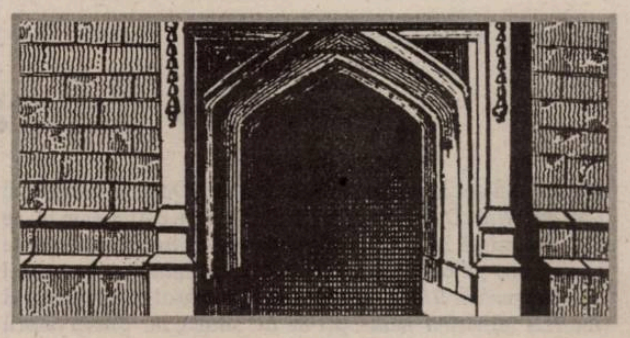

maşinilor de lux şi repetaţi cu voce tare lecţiile suptului şi băgatului predate în cor pe ale ei stadioane. Auziţi-o cum geme cu vocea vecinei de deasupra şi cum horcăie dimineaţa în baia vecinului fumător de alături. Vorbeşte, sigur că vorbeşte două, trei, poate chiar cinci limbi străine, dar are şi agramaţi cocoţaţi în fel de fel de funcţii, schingiuind zilnic cuvintele şi omorînd conjugările limbii ei oficiale. Ascultaţi Balada compusă de unul dintre fiii ei, Porumbescu, apoi faceţi puţină linişte cît să-i auziţi demagogii fonfăind pe micile ecrane, pensionarii tîrîndu-se prin farmacii şi pieţe şi copiii geniali cîntînd refrenul *avion cu motor ia-mă şi pe mine-n zbor...*

Şi gata. Dacă vreţi, mai staţi, dacă nu, mergeţi de unde aţi venit, că oricum n-aţi înţeles nimic din România.

Cu ochii-n 3,14

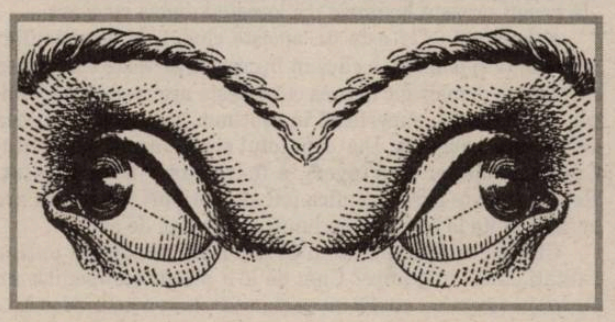

PENTRU SIGURANŢA PASAGERILOR, INIŢIALELE VOR PĂLI CU TIMPUL PE ULTIMA PAGINĂ, UNDE VA FI CLAR, CINEVA A PIERDUT CEVA

● SENZAŢIONAL: recent am cunoscut un taximetrist care ştia cine l-a împuşcat pe J.F. Kennedy! Dar nu spune, pentru că se simte responsabil pentru siguranţa pasagerilor. Ştia şi unde se află Ceauşescu (care nu a fost împuşcat în 1989, aşa cum „ne mint äia de la televizor“). La cît de informat era, e de mirare că nu a fost în stare să găsească adresa. „De, nu pot nici eu să le ştiu chiar pe toate.“ (**M. M.**)

● Legat de denumiri şi de patriotism: Aeroportul Internaţional Otopeni a devenit, între două drumuri afară, Aeroportul „Henri Coandă“! De ce Coandă şi nu Vlaicu sau Vuia? Nu se ştie... Adică ce, „Henri“ sună mai „internaţional“ decît „Aurel“ sau „Traian“, şi d-aia?! Mi se pare nedrept. Corect ar fi fost să se pună *toate* numele pionierilor aviaţiei româneşti (Aeroportul Vlaicu-Vuia-Coandă), să se vadă că noi am avut mai mulţi, nu ca alţii... Sau, dacă e prea lung, doar iniţialele: V.V.C.; zici că-i an roman. (**a. l. ş.**)

● Dintr-un captivant articol al dlui Ion Simuţ, la rubrica sa „Cronica ediţiilor“ *(România literară* nr. 28/2004), aflăm concluziile primei monografii despre *Viaţa şi opera lui I.L. Caragiale* întocmită la 1911, în limba germană, de către Horia Petra-Petrescu (recent tradusă şi în românește): „Comediile vor păli cu timpul. Aluziile nu mai sînt înţelese corect pentru că situaţia se schimbă. Dacă ar vorbi Conu Leonida despre Revoluţie după 50 sau 60 de ani, în România nu s-ar înţelege ce vrea să spună...“. În 2004, aici, în Bucureşti, sub 36 de grade la umbră, am tresărit revigorat, scuturat de un violent hohot de rîs, căci ăsta e cusurul meu. (**R. C.**)

● La începutul anilor '90, pe ultima pagină a revistei moscovite *Işcio* a apărut următorul anunţ: „Bărbat la 50 de ani, brunet, înalt, sănătate excelentă, doreşte să întîlnească fetiţă de 12-14 ani, căreia i-ar plăcea să-l însoţească în călătorii lungi în Uniunea Sovietică şi în străinătate. Scrieţi la post restant pentru Ghinzburg I.G.“. Şi cînd te gîndeşti că bietul Nabokov a murit convins că *Lolita* nu va fi niciodată publicată în „atît de puritana sa patrie“. (**S. S.**)

● La Sfîntu Gheorghe, unde va fi în august Festivalul de film „Anonimul“, există de mult timp o cîrciumă ce poartă numele „Visconti“. Te gîndeşti că ai de-a face cu un sat de cinefili şi că locaţia festivalului a fost cea mai inspirată alegere. Localnicii, în schimb, te vor lămuri: Visconti este numele proprietarului. Care este grec. (**C. P.-B.**)

● „Trafalgar Pub“... „Waterloo Pub“... Se pare că bucureştenii au făcut o fixaţie pe denumirile englezite care trimit la războaie în care, ţi-e clar, cineva a pierdut ceva (o bătălie, o ţară)... Mă rog, n-am nici o problemă cu chestia asta. Spun doar atît: halal patriotism! Păi, n-avurăm şi noi victoriile noastre din istoria noastră, mai veche decît a lor şi plină de fapte de vitejie – semn că românii noştri, la luptă cînd se duceau, nu beau?! Cînd vom vedea deschizîndu-se o crîşmă Călugăreni, un birt Războieni, Taverna Rovine, Bistro Vaslui, eventual o Plevna Pub?... Posibilă mostră de dialog, *după:* „Unde ai fost, fată?“ „Ah, la un «chill out» în Mărăşeşti-Mărăşti-Oituz“... (**a. l. ş.**)

PE STIL VECHI, NE ALINĂM CU GÎNDUL CĂ NE VOR RĂMÎNE CIRCUMSTANŢE ATENUANTE ÎNTR-UN ALBUM DE FAMILIE (1969-2004)

● Foarte iritanţi sînt nomenclaturiştii de gen Niculescu-Mizil, Burtică, Ştefan Andrei şi alţii care explică acum ce bine era cînd erau ei la putere, ce lucruri bune au făcut, ce raţional era sistemul, cum s-a greşit, dar ei nu au avut nici o vină, deşi în definitiv sistemul era bun. Au şi un aer superior, de oameni care doar ei ştiu ce vorbesc şi sînt convinşi de misiunea lor istorică. Ies din lada de gunoi şi ţin lecţii, profitînd de libertatea de expresie cîştigată de alţii, împotriva lor. Acum, modelul se răspîndeşte şi activişti din ce în ce mai mici devin memorialişti. La emisiunea lui Ion Cristoiu apare un astfel de individ, fost şef pe la pionieri. Este foarte mîndru că a dat mişcării o esenţă naţională, că a reformat-o şi a făcut-o românească. Mă gîndesc ce i-aş face dacă aş putea şi am cîteva idei: l-aş pune la coadă la carne, l-aş pune să pîndească maşina cu lapte, l-aş pune să meargă cu autobuzul 101 pe stil vechi, l-aş pune să cînte la trompetă cîteva ore în soare, l-aş pune să recite versuri cu ea şi cu el, l-aş trimite la cules cartofi şi porumb, pe căldură. În acest timp, eu aş cumpăra din magazine cu regim special, m-aş hîrjoni cu secretara, m-aş uita la filme proaste la video, aş bea whisky, aş ţine cuvîntări şi aş băga spaima în pionierii pe care i-am românizat. Apoi mi-aş scrie memoriile şi aş apărea la Cristoiu. (**C. G.**)

● Dacă după 20 de ani de-acum încolo nu vom descoperi alte civilizaţii în galaxie, atunci este foarte probabil ca extratereştrii să nu existe – spune un astronom californian *(Ev. zilei,* 27 iulie a.c.). Mare, mare păcat. Ne mai alinăm cu gîndul că ne vor rămîne, pe mai departe, muşchetarii. (**A. C.**)

● Aflăm, nu cu foarte mare surprindere, că ilustrul creator al leninismului suferea de sifilis. Cred unii că ar trebui, în consecinţă, să-i acordăm circumstanţe atenuante pentru deviaţiile cu consecinţe negative din doctrina sa. Foarte bine. Şi să-i zicem *marxism-leninism-sifilitism.* (**A. M.**)

● Fotografia făcută de Alberto Korda lui Che Guevara cu beretă, păr lung şi privire visător-necruţătoare a devenit posterul rebeliunii de pretutindeni. Recent, la Havana, fiica lui, Alvara Guevara March, a prezentat un album de familie unde Che, de vreo 35 de ani, e chel, cu dinţii stricaţi, în tovărăşia soţiei lui. Mare dezamăgire: cînd te dor dinţii, mergi la dentist, nu la revoluţie. (**M. B.**)

● Compania Toyota va construi o maşină care va rîde, va plînge şi va face cu ochiul. Degeaba. Nici una nu va putea tuşi aşa cum o făcea Dacia (1969-2004). (**A. C.**)

ANGAJĂM FLUTURAŞ DEJA CONDAMNAT PENTRU ÎNALTĂ MATERIE

● În suplimentul de mică publicitate al ziarului *Libertatea* de luni, 26 iulie 2004, cîteva oferte de serviciu pentru cei doritori să răspundă la chemarea *ANGAJĂM:* „tălpuitor manual, fete masă, croitori ştanţă, pregătitoare cusut, sablonor, tăietor banzic, spanist, alimentator, maşiniste pentru 2 ace – 1 ac, ABSOLVENT(Ă) liceu deşteaptă, deştept, circularist şi cântuitor/oare, bucătar masă rece, personal calificat pentru coafur?, manichiur?, pedichiur?, zidari, fierari, dulgheri şi Spania-agricultori, consolidatori şi finisori, frizeriţe, vad format“. Şi o ofertă de „prestări servicii“: „ARTIST PLASTIC execut portrete, diverse genuri artistice, tehnica flamandă“. Plus un bonus: „ACUM ofertă inteligenţi acasă“. (**D. S.**)

● Din melancoliile sfîşietoare ale verii bucureştene: plimbîndu-se la Şosea, o tînără doamnă la 70 de ani (a existat şi un roman francez exact cu acest titlu...), către un domn distins şi matur spre 80: „Înţeleg, cînd un fluturaş nu mai are aripioare, mergem la Operă – dar ce facem cînd nu mai are o privire de vultur şi nervi de oţel?“. (**R. C.**)

● Diferenţele între căţei şi oameni, cel puţin la nivelul ofertelor, devin tot mai insesizabile: pe lîngă deja tradiţionalele saloane cosmetice şi pensiuni canine, au apărut, acum, nu numai servicii de *dog sitter,* ci şi de înhumare şi incinerare. Acestea presupun şi apariţia primului cimitir-parc pentru animale din România, aflăm din ultimul *B-24- FUN.* (**I. P.**)

● Cum este prezentată o ecranizare a *Contelui de Monte Cristo* într-un program TV: „În pragul nunţii cu frumoasa Mercédès, tînărul Edmond Dantès cade victima unei înscenări, ca urmare fiind condamnat pentru înaltă trădare şi trimis la închisoarea Chateau d'If, de unde reuşeşte să evadeze după mulţi ani“. Monsieur Dumas, vă rugăm să ne scuzaţi că, în secolul al XXI-lea, sîntem în stare să scriem şi să citim un astfel de rezumat stupid al fermecătorului dumneavoastră roman. (**M. V.**)

● În atenţia atotştiutorilor noştri analişti politici – această afirmaţie a lui Timothy Garton Ash, un as în materie: „Dacă aş şti ce este de făcut în Irak, m-aş aşeza la coadă pentru primul avion spre Washington. Dar nu ştiu“. (**R. C.**)

Matei MARTIN

O făcătură!

Michael Moore e un tip incomod. După ce concernul Walt Disney – multinațională care deține cam tot ce mișcă în *entertainment*-ul american, inclusiv rețele de difuzare – a refuzat să preia cel mai recent documentar al său, *Fahrenheit 9/11*, autoritățile l-au clasat în categoria R (interzis minorilor neînsoțiți de un adult), iar conservatorii au cerut ca filmul să nu apară pe marile ecrane, Michael Moore a găsit suficiente motive să strige în gura mare că e cenzurat și să pornească o adevărată campanie pe *site*-ul personal. E doar o impresie: filmul rulează deja în 900 de cinematografe americane, iar încasările au depășit așteptările producătorilor. Se pare că în SUA e destul de ușor să acuzi autoritățile de cenzură. Nu riști nimic și, în plus, vinzi mai mult. Nu se poate însă să nu remarcați ironia: un film anti-Bush apărut în timpul mandatului lui Bush, care prezintă SUA ca pe cea mai nenorocită țară din lume, care-i deplînge pe irakienii și pe talibanii terorizați de americani, este pe primele locuri în topurile americane de film, este premiat la cel mai important festival internațional, iar realizatorul spune că e cenzurat! Mă întreb ce șanse ar fi avut măcar să scrie scenariul unui film anti-Saddam în Irakul lui Saddam.

Dar mai există și o altă față a ironiei: în timp ce susținătorii lui Moore promovează filmul și mesajul său, oponenții îndeamnă oamenii să „fure" copii piratate ale filmului pentru a scădea cît mai mult din profitul producătorului. Michael Moore însuși salută apariția copiilor-pirat ale documentarului său susținînd că atîta vreme cît aceste copii nu vor fi vîndute mai departe, nu are nimic împotriva *download*-urilor. Cererea este într-adevăr foarte mare: mii de copii au fost deja descărcate și la fiecare oră se înregistrează cel puțin 150 de cereri pentru copii gratuite. În acest context, declarațiile lui Moore nu aveau cum să fie pe placul producătorilor de la Hollywood, care pierd anual peste 1,6 miliarde de dolari din cauza pirateriei. Jack Valenti, președintele Motion Picture of America: „Sîntem mîndri că filmele americane se bucură în continuare de o imensă popularitate în întreaga lume, dar în era digitală avem nevoie de o lege care să protejeze drepturile de autor". Iar Moore îi răspunde: „Am făcut acest film pentru că am vrut să schimb lumea. Cu cît mai mulți oameni văd acest film, cu atît e mai bine. Informația, arta și ideile trebuie împărtășite".

Cîte informații, artă și idei conține acest film? Premiat cu Palme d'Or anul acesta la Cannes, *Fahrenheit 9/11* continuă să stîrnească controverse în toate mediile.

Cu ajutorul unor documente din arhivele de televiziune, Moore vrea să demonstreze că Bush a ajuns la putere falsificînd alegerile, că este un președinte incompetent, care stă mai mult pe terenul de golf decît în Biroul Oval, că atît războiul, cît și reconstrucția Irakului sînt planuri puse la punct pentru a-i îmbogăți pe apropiații săi, principalii acționari la firme producătoare de armament și exploatări petroliere. Nimic nou: majoritatea informațiilor nu sînt – așa cum s-a spus – documente șocante, inedite, senzaționale. Sînt lucruri știute, confirmate, deja fumate de presa americană și internațională. Turnura pe care a luat-o războiul din Irak și campania electorală din SUA au făcut ca aceste informații să aibă mai multă relevanță astăzi decît aveau la momentul difuzării lor. Iar Michael Moore chiar știe să manipuleze: scoase din contextul inițial, extrasele cu președintele american capătă în filmul lui Moore un cu totul alt înțeles.

Întregul film se bazează pe jumătăți de adevăr, pe elipse și schematizări simplificatoare: coaliția internațională împotriva terorismului se reduce la cîteva țări înapoiate (Costa Rica, Islanda, România, Maroc, Olanda, Afganistan), caracterizate, sumar, în cîteva imagini cu băștinași, vikingi, vampiri, drogați și maimuțe. Sînt state „fără armată regulată și fără armament", comentează Moore. Nu spune care au fost termenii colaborării și „uită" să amintească faptul că în aceeași coaliție au participat, cu trupe combatante și tehnică militară, Marea Britanie, Spania și Italia. „Oare Michael Moore știe să plaseze pe hartă Europa? Datorită modului său de viață și a narcisismului său geografic, Moore este americanul caricatural", comentează revista franceză de stînga *Les inrockuptibles*.

Moore înlănțuie imaginile tari, șocante și elimină tot ce nu susține tezele sale. Documentarul acesta nu are nimic de a face cu ancheta jurnalistică adevărată. E mai degrabă un fel de buletin de știri propagandistic sau un fel de Dan Diaconescu care ne plictisește într-o emisiune interminabilă cu dezvăluiri senzaționale pe care nimeni nu le poate demonstra.

Atunci cînd Moore încearcă (fără succes) să convingă cîțiva senatori americani să-și trimită odraslele în Irak, ne aflăm pe teritoriul demagogiei ieftine. Recruții vin cel mai adesea orașele mici, periferice, sărace ale Americii, iar Michael Moore s-a plimbat, alături de doi ofițeri, prin astfel de orășele pentru a vedea cum decurge recrutarea. Evident, știa de la început ce va găsi, și o spune fără rezerve în film: baza armatei americane este constituită din perdanți, din cei care nu au nici o șansă de afirmare, din cei care nu au nici o altă opțiune de a-și cîștiga existența. „Uită" – iarăși – să spună că pentru mulți bărbați fără bani și fără carte, armata chiar este o opțiune bună, că soldele sînt pe măsura riscului și că armata americană este, structural, o organizație deschisă, în care cei buni pot face carieră. Din montajul acestor interviuri se vede clar intenția regizorului, iar comentariul din *off* e previzibil și redundant. Lucrurile încep să se lege: din peste 500 de senatori, numai unul are un fiu înrolat în Irak. „Chiar așa. Cine și-ar trimite fiul la război? Tu ai face asta?", comentează el pe un ton grav.

Războiul din Irak este un capitol important al filmului. Ceea ce surprinde este nu atît violența imaginilor, cît lipsa de compasiune a lui Moore și răceala cu care abordează subiectul. Singurele victime sînt soldații americani, trimiși acolo de niște comandanți iresponsabili. Insistența camerei asupra unei mame care povestește despre moartea fiului ei (doar pentru a susține absurditatea războiului) e dezgustătoare tocmai pentru că e instrumentalizată, folosită ca fundal pentru un comentariu aparent îngrijorat, dar de fapt sarcastic al regizorului.

Vocea lui Moore, omniprezentă în film, comentează ironic, insinuant, imaginea. E un truc ieftin care devine, prin repetiție, enervant: nu e mare lucru să demonstrezi că Bush e prost. Dar trebuie să fii tare prost să o faci așa de lamentabil!

O singură secvență este într-adevăr memorabilă, și doar pentru asta mă bucur că am văzut filmul: gros-plan cu Bush: „Trebuie să punem capăt terorii. Chem toate națiunile lumii să mi se alăture pentru a-i opri pe acești teroriști criminali. Mulțumesc". Defocalizare. Plan întreg. Spectatorul își dă acum seama că Bush a dat declarația pe terenul de golf. Are și o crosă în mînă. Și, privind în cameră, zîmbește complice: „Ia priviți această lovitură!" Și lovește mingea cu crosa.

Fahrenheit 9/11 este un ameste ciudat de documentar, reportaj tv și pamflet: e eficient în ceea ce privește susținerea mesajului, demagogic în ceea ce privește argumentarea, simplu ca structură, superficial în conținut, spectaculos în ceea ce privește imaginea. Dar cum totul e un lung șir de certitudini, truisme și convingeri, e foarte ușor de demontat. Repetînd niște clișee, confirmînd stereotipuri, filmul nu are cum să ajute la înțelegerea lumii americane de azi.

Cum de a luat Palme d'Or un film cu atît de puține calități cinematografice? Cum de le-a plăcut europenilor un film atît de „american"? Exact ceea ce îl face nedigerabil îl saltă: „Michael Moore încarnează toate stereotipurile. America din cărțile și filmele lui este violentă și vinovată, o țară a injustițiilor sociale și a naivităților religioase, în care frica este exploatată pentru a justifica o politică externă aberantă; este exact țara pe care europenii se așteaptă să o descopere. Michael Moore are energia și tupeul pe care europenii îl admiră la americani. Și, în plus, e gras și poartă o șapcă de *base-ball*, completînd perfect stereotipul americanului mediu. Cîte personalități din SUA se identifică cu proletariatul? Majoritatea americanilor, chiar și cei care se consideră muncitori săraci, nu spun că fac parte din clasa muncitoare. Dar mulți europeni o fac, iar Moore exploatează foarte bine propria descendență proletară. Prin asta, Moore sfîrșește prin a semăna cu un avatar american al mișcării anti-mondialiste, cu un José Bové cu șapcă de *base-ball*". *(Newsweek)*

Dacă viața bate filmul, și adevărul bate discursul: „proletarul" Moore s-a îmbogățit vînzînd cărți și filme despre săraci. Ca orice american bogat, trăiește la vilă și se deplasează cu limuzina. Iar copiii săi învață la colegii catolice private. Nici pamfletul nu mai e ce a fost. Totul e făcătură!

PUNCTUL CRITIC,

traducerea în limba română a cărții care a generat sintagma ***TIPPING POINT***

„E posibil ca PUNCTUL CRITIC să stîrnească o epidemie intelectuală care să zdruncine modul cum vedem lucrurile... El prezintă în mod convingător faptul că în ciuda perspectivei comune asupra curentelor de masă și a marketingului prin sondajele de grup, sînt suficienți cîțiva indivizi sau un singur eveniment întîmplător ca să se declanșeze o epidemie socială care să producă o transformare culturală profundă."

Liz Seymour, attaché

Editura ANDRECO EDUCATIONAL
Comenzi la: 021.211.26.00
www.andreco.ro

Cristian LUPȘA

Kerrynheit 9/11

Istoria politică americană are obiceiul să caute explicațiile rezultatelor politice, nu în decizia din fața buletinului de vot, ci în factorii independenți ce au influențat acea decizie. Subtilitatea manipulării politice a fost mereu o slăbiciune a mass-media americane. Cu cît mai multe speculații și teorii se pot construi pe marginea manipulării, cu atît mai bine.

Dacă John Kerry va cîștiga alegerile prezidențiale în noiembrie, nu va fi din cauza unei campanii convingătoare, vor spune anliștii. Kerry va cîștiga pentru că Michael Moore a spus-o clar în ultimul lui film, *Fahrenheit 9/11:* George W. Bush nu mai are ce căuta la Casa Albă.

„Michael Moore a cîștigat alegerile pentru Kerry", vor titra ziarele.

Judecînd după reacția pe care filmul a stîrnit-o, scenariul pare plauzibil. Furia cu care Moore îl terfelește pe Bush a ridicat senatorii partidului democrat în picioare la o proiecție recentă. La cîteva zile după lansarea sa americană, filmul care a primit marele premiu la Cannes continuă să umple cinematografele la fel ca un veritabil *blockbuster*, ca și *Harry Potter*. În același timp, filmul continuă să adune laude, critici și mențiuni în toată media din America.

Dacă se poate pune degetul pe ceva, atunci e faptul că nimeni nu ignoră filmul.

Lansat atît de aproape de alegeri, într-un moment în care popularitatea lui Bush e în scădere (deși sondajele nu arată că a lui Kerry ar fi în creștere), filmul oferă presei americane cea mai bună ocazie de a-și testa obiceiurile și teoriile. Poate un singur moment, independent de conținutul politic al campaniei, să înlăture un președinte?

Cînd Lyndon Johnson a cîștigat alegerile în fața lui Barry Goldwater în 1964, presa a adus în discuție un spot publicitar care a rulat o singură dată. Reclama, cunoscută astăzi ca „spotul margareta" *(the daisy commercial)*, prezintă o fetiță desprinzînd petalele florii pe care a culeș-o și numărînd descrescător de la 10 la 1. La „1" are loc o explozie atomică ce se reflectă în ochii copilului. În fundal, vocea lui Johnson pledează pentru pace. Datorită reclamei și reacției prompte a campaniei sale, Goldwater (deși numele nu îi era menționat în spot) a fost automat asociat cu posibilitatea războiului nuclear, iar Johnson a cîștigat alegerile.

În 2000, Al Gore a pierdut alegerile în fața lui Bush după controversa numărătorii voturilor din Florida. După alegeri, analiștii politici s-au concentrat nu asupra voturilor din Florida, ci asupra voturilor pe care eternul candidat independent Ralph Nader le-ar fi suflat de sub nasul lui Gore.

Iar anul acesta, în cursa democraților pentru candidatură, presa a pus înfrîngerea favoritului Howard Dean în fața lui Kerry pe umerii unei „ieșiri" pe care Dean a avut-o la finele scrutinului din Iowa.

Dacă s-ar trage o dungă neagră pestе războiul din Irak, lupta dintre Bush și Kerry s-ar duce pe sistemul sanitar, recesiunea economică, globalizare, piața liberă și, nu în ultimul rînd, pe libertatea constituțională a căsătoriei dintre persoanele de același sex.

Dar Moore a avut grijă să pună degetul pe buba irakiană. Filmul ne prezintă un Bush ignorant, leneș și profitor, care a folosit 11 septembrie ca scuză pentru a termina ceea ce Bush tatăl a început cu mai bine de zece ani în urmă. Scenele cu Bush la pescuit, pe terenul de golf, la masă cu investitorii saudiți alternează cu soldați americani arși și spînzurați pe podul din Fallujah, irakieni plîngîndu-și morții și părinți plîngîndu-și copiii morți în război în fața Casei Albe.

Moore nu are nici un dubiu. Bush e președintele care și-a construit cariera politică cu banii saudiților, care ulterior au deturnat avioanele ce au lovit America. Bush e președintele care a inventat armele de distrugere în masă și legătura dintre Sadam cu Al-Qaeda ca să lovească în Irak și să pună mîna pe a doua sursă de petrol din lume.

Fahrenheit 9/11 nu face nici cel mai mic efort să ofere republicanilor șansa de a răspunde. E un film de stînga fără pretențiile unei abordări obiective. E puternic și convingător – chiar mai convingător decît mai puțin documentatul *Bowling for Columbine*, ce i-a adus lui Moore un Oscar în 2003.

Dar e destul de puternic încît să poată convinge o Americă care o dată pe lună e avertizată de propriii ei conducători de iminența atacurilor teroriste și de nevoia mîinii de fier a lui Bush? E, oare, destul de puternic să pună „curățenia" greșelilor din Irak într-o mătură mînuită de Kerry?

Analiștii vor răspunde după alegeri.

Iar dacă Kerry pierde, nu va fi pentru că Bush și-a păstrat credibilitatea, vor spune analiștii. Ci pentru că autobiografia de 900 de pagini pe care Bill Clinton a lansat-o recent a îndepărtat reflectoarele de pe Kerry, un democrat ceva mai puțin interesant.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **30** ● 6-12 august 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“
pagina **3**

Teodor Baconsky
„Restituiri“
pagina **12**

O polemică
între
Alex. Leo Şerban
& Andrei Gorzo
pagina **14**

Anul electoral 2004

„Democraţiei nu-i lipseşte întotdeauna capacitatea de a alege oameni merituoşi, ci dorinţa şi pofta.“

ALEXIS DE TOCQUEVILLE – „DESPRE DEMOCRAŢIE ÎN AMERICA“

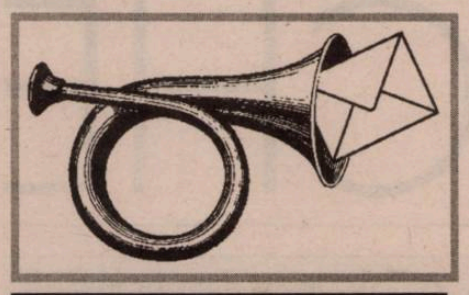

Nr. 24-25: *„De ce se ceartă intelectualii“*

Un matematician

Stimaţi intelectuali,

Pot să spun că am lecturat numerele 24-25 ale publicaţiei dumneavoastră. Da, acelea despre intelectuali. La început, am fost plăcut surprins de temă. Şi nu pot să contest calitatea unor articole de acolo, aşa cum nu pot să contest calitatea unor articole de-a dreptul geniale din rubricile, deja consacrate, ale domnilor Cosaşu, Vasilescu, Mîndruţă, Gorzo sau mereu *cool*-ul a.l.ş.

Problema mea este alta, şi e una de fond. De ce, domnilor, intelectualii sînt, în cea mai mare parte, doar cei care apar cu numele pe cărţile de la Humanitas sau prin foile gazetelor culturale? De ce doar scriitorii, oamenii de litere, criticii, istoricii, analiştii politici (umaniştii, cu alte cuvinte) sînt cei care au voie să se certe „intelectual“? Prin urmare, baiul meu e cu încadrarea asta a dumneavoastră. De ce? Eu sînt un matematician (viitor). Ca student la o universitate americană de prestigiu (dar sudistă), învăţ ştiinţa calculatoarelor (e o diferenţă mare între ştiinţa calculatoarelor şi informatica de aici de la „poli“ sau universitate) şi, în principal, matematică. Şi sînt mîndru de asta. De aceea, cînd mă întreabă lumea cu ce mă ocup, răspund ca şi domniilor voastre: „Sînt un matematician“.

Prezentările fiind făcute, întrebările frustrante continuă să se înmulţească pe măsură ce cuvintele îmi ies de sub degete. De exemplu, de ce oricare dintre semnatarii articolelor din numerele în cauză e mai mult intelectual decît un matematician (sau chimist, fizician etc.) bine educat? Şi cînd zic bine educat, mă refer la un om cult, cum îmi place să mă consider, pînă la un punct. Pentru că, pe lîngă maneaua pe care o ascult pentru înveselire cînd sînt la sudişti, ascult totuşi şi Phoenix, Pink Floyd, Joe Dassin sau eternii Beatles. Şi acum încep să-i descopăr pe marii făuritori de idei ai secolului. Cu alte cuvinte, pe măsură ce fac rost de bani, mai pun mîna pe un Huntington, Fukuyama, Jean François Revel, Paul Johnson, sau, de ce nu, un Pleşu. Şi asta nu pentru a deveni intelectual (ceea ce mă consider deja, la categoria adecvată de vîrstă, bineînţeles), ci mai degrabă pentru a deveni un om mai cult, mai bine informat şi educat, mai polivalent. În acelaşi timp, nu neglijez lecturile matematice (obiectul muncii de altfel), lectura unei cunoscute reviste de telecomunicaţii din Europa, a unui cunoscut magazin de computere de la noi şi de aiurea, a *Dilemei vechi* (şi aici vreau să-i mulţumesc unui prieten care mi-a recomandat, de mult, să încep să-l citesc şi pe domnul Cosaşu), *Academiei Caţavencu* şi *Capitalului*. Poate că e cam tîrziu la douăzeci de ani să mă apuc de un dopaj cultural susţinut, dar nici domnul Patapievici (vedeta noastră autohtonă care, spre surprinderea mea, nu scrie în paginile *Dilemei vechi), (n.red.:* ?), nu le-a ştiut pe toate de cînd s-a născut. Apropo, cînd îl numeam pe H.-R. Patapievici vedetă autohtonă nu era nicidecum în zeflemea, precum veţi vedea în paragraful următor.

Aşadar, domnul Horia Roman este ceea ce eu voi începe să numesc de acum înainte un intelectual rotund. Chiar dacă este cam înalt el şi firav fizic (ca şi mine, fără să fiu modest), este licenţiat în fizică. Bănuiesc că are şi ceva cunoştinţe de matematică, chimie, ca să nu mai zic politică sau economie. Şi domnule, le ştie dumnezeişte despre secolul al XVII-lea, liberali, istorie, în general, filosofie, religie etc. Plus că are o carte beton despre „omul recent“, pe care aş recomanda-o pentru traducere cel puţin în engleză şi franceză. Vorba americanului, *you name it, and he's the man for the job*. Şi ca domnul Horia-Roman (păstrînd proporţiile) intenţionez să ajung şi eu, cîndva. Sau ca alţii. Ca un Isaac Newton, Bertrand Russell sau Donald E. Knuth (pentru cei neavizaţi, despre el, *Google* este o soluţie bună). Oare ei sînt mai puţin intelectuali decît alţii? Sigur, e destul de rar să întîlneşti un intelectual rotund, şi cu atît mai puţin un matematician care să fie intelectual rotund. Dar vreau să vă spun că există, şi dacă aţi fi încercat să găsiţi un asemenea om să scrie în paginile dumneavoastră (oricît de grea ar fi fost această găsire), ar fi fost (pentru mine) ca şi cum aţi fi adus Graalul la muzeul de istorie din Arad (da, oraşul unirii şi al statuii contestate). Sigur, acum, domnul Patapievici are un articol în numerele în cauză, dar asta nu schimbă cu nimic atitudinea prezentată mai sus. Totuşi, am o slăbiciune din punctul ăsta de vedere. Nu prea citesc ficţiune (în afară de rezumatele şi recenziile cărţilor, care au avantajul de a fi scurte şi de a povesti în mare subiectul operei). Şi nu citesc din lipsă de timp, deşi toată ziua, mai nou, stau şi practic sportul naţional al frecatului de mentă. Dar e greu să citeşti autori grei precum Marquez sau Llosa pe căldura asta, nu?

Unde sînteţi voi Isaac, Donald, Bertrand, Horia-Roman? Oare voi despre ce vă certaţi?

Al dumneavoastră, într-o *dilemă veche,*

Dan BETEA

dan.d.betea@vanderbilt.edu

P.S. Ca orice (viitor) matematician, nu pot decît să zic atît: matematica bate fizica. Aş fi exclus din breaslă dacă aş zice altfel.

N.red.: Din nici un text nu a reieşit că matematicienii nu sînt intelectuali. În schimb, mulţi intelectuali ar vrea să fie matematicieni. Staţi blînd şi mîndru.

Un medic

Stimaţi redactori,

Mărturisesc că niciodată nu am fost o mare cititoare şi că foamea de lectură (a cărţilor ca hîrtie de turnesol pentru stările umane) m-a invadat tîrziu, după ce, în facultate fiind, am înţeles (şi îl citez pe domnul Pleşu care a remarcat „cea mai radicală definiţie a medicinii“) că „medicii vor să vindece (pacienţii) de ceva ce le este, de fapt, necunoscut“. Şi a murit dragostea mea pentru medicină, acum 7-8 ani. Mi-e însă dor de dragostea mea. Dar asta e altă poveste.

Acum fac eforturi enorme să-mi formez o cultură care să mă ajute să supravieţuiesc altfel decît au făcut-o părinţii mei, să-mi cumpăr cărţi (în condiţiile în care o carte scrisă de unii dintre dvs. costă puţin, dar reprezintă 10% dintr-un salariu de-al meu; nu mai vorbesc de cărţile de specialitate), să le citesc (noroc că standardele financiare impuse de guvernanţi, în al căror coş zilnic nu încap cărţi, sînt limitante de viteză!).

În aceste condiţii, de doar cîţiva ani am plonjat, uşurel, în librăriile bucureştene, iar autorii pe care am început să-i „vizitez“ (probabil printr-o filiaţie interioară sau printr-un soi de modă-inducţie, sincer, nu ştiu), am aflat, treptat, că l-au „vizitat“ pe Noica. Astfel, am ajuns să am impresii că *mai toţi* cei care au de spus un cuvînt penetrant în literatură şi societatea românească sînt cel puţin tangenţi cu spiritul lui Noica, dacă nu chiar „elevi“. Însă eu sînt departe de a fi un cunoscător, încît impresia mea că „păltinişenii“ formează curentul principal de opinii (poate) rămîne pur subiectivă (ca dovadă a diletantismului meu, de exemplu, *Dilema* o cunosc doar de cînd a devenit şi *veche,* însă număr de număr!).

Citind numerele cu intelectualii gîlcevitori, am înţeles că unii dintre autorii mei preferaţi fac parte dintr-un „grup de prestigiu“; cum îşi lărgesc grupul şi prestigiul nu mi se pare interesant. Dar m-au întristat şi „autocritica“ domnului Pleşu, şi răspunsul domnului Patapievici: atît faptul că au răspuns, precum şi maniera pe care au abordat-o.

Domnul Cărtărescu (pe care îl citesc de – vai! – doar două săptămîni), cu aceste rînduri peste care am dat întîmplător pe Internet, în timp ce căutam să aflu mai multe despre scrierile sale, m-a făcut să-l iubesc şi ca om social, nu numai ca scriitor: *„E ciudat pentru mine să citesc pamflete «nimicitoare» scrise de filosofi care-ar trebui să privească senin cele cîteva contestări absolut fireşti, de care nu scapă nimeni. De asemenea, e straniu să vezi spirite ce cred în pluralismul cultural demonizînd orientarea ideologică a celorlalţi. Dihonia «ideologică» dintre păltinişeni şi postmoderni e cu atît mai tristă cu cît, de fapt, miza ei e destul de mediocră. Nu sîntem o cultură mare, care să aibă la ora aceasta titani ai gîndirii şi spirite creatoare triumfale, între care să merite să urmăreşti o polemică“.*

Cert e însă un lucru: există acces la informaţii (chiar dacă sînt necesare sacrificii pentru a le obţine), încît minciunile şi manipulările sînt, acum, mai ales prin omisiune. Şi fiecare e responsabil de manipulările al căror lux îşi permite să-l suporte.

A dvs. – o cititoare

P.S. Din motive lesne de înţeles, vă rog să nu-mi publicaţi scrisoarea sau, oricum, nu numele. Sînt medic (deci, evident, orgolioasă) şi n-aş vrea ca pacienţii şi/sau colegii să-mi cunoască (şi alte) lacune.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Nr. 28: *„Turist prin ţara ta“*

Pe gustul meu

Prin clasa a şaptea am înţeles odată pentru totdeauna că nu poţi să vezi o ţară străină dintr-un autocar cu încă 49 de suflete la care se adaugă 2 şoferi şi un ghid. Nu poţi să o vezi în viteza altuia, nu poţi să o vezi în goana unui program bătut în cuie. Astăzi, plănuiesc un voiaj în Europa pe gustul meu...

Transportul

Un bilet de tren valabil o lună de zile pentru orice rută prin ţările Europei; se plătesc doar suplimente pentru rezervarea locului. Pentru România preţul e de bun simţ.

Ruta

Bucureşti-Budapesta-Praga-Stuttgart-Berlin-Copenhaga-Stockholm-Stuttgart-Strasbourg-Stuttgart-Amsterdam-Bruxelles-Paris-Barcelona-înapoi acasă.

Cazare

3 variante: hotelurile (pat şi mic dejun la preţuri rezonabile pentru cei care fac genul ăsta de călătorii), trenurile de noapte, o soră la Stuttgart (de aceea atîta Stuttgart) şi o verişoară la Paris. Se practică şi statul la cort.

Fonduri

Strînse începînd din iarnă şi încă insuficiente. De plecat, tot plec!

Interval de timp

25.07 – 24.08

Companie

Nişte prieteni.

Un truc

Asigurare pe un număr mic de zile şi garanţie financiară pentru acele zile (de prezentat vameşului) + încă o asigurare pentru restul perioadei de vacanţă. Altfel aş avea nevoie de o mică avere pentru a putea ieşi din ţară.

A nu se uita

Aparatul foto.

Dan BECERESCU

dan_becerescu@yahoo.com

Cititorii cu ochii-n 3,14

● O masă protocolară, cu lume adunată pe necunoscutelea. Crispare. Tăcere mestecată atent, de grija celorlalţi. Şi, brusc, tînăra, cea mai tînără: „Ah, ce brînză genială!...“.

● Bacalaureat 2004. Oral. Elevul tocmai numeşte din prieten(ar)ii lui Harap... Alb: Seticilă, Vomicilă. Profesorii, „amuzaţi“, îl roagă să-l numească şi pe cel cu frigul. Iar elevul: „Acum, că tot v-am distrat, i-o zice Arctic!“.

Alina IORDACHE

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Meseria de prim-ministru**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.600 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

9 februarie 1992, Berlin

Sentimentul puterii apare, mai întîi, ca urmare a unei modificări petrecute *în ceilalți*. Înainte să te schimbi *tu,* se schimbă radical comportamentul *celorlalți* în raport cu tine. Pînă și vechi prieteni încep să vadă în tine un „străin“, un personaj ieșit din circuitul afecțiunii lor firești; la rîndul tău, dar abia în *al doilea* rînd, descoperi „străinătatea“ celor apropiați: te miști printre alte criterii, printre alte urgențe și informații, printre alte „confidențe“. De la o vreme, interiorizezi atitudinea celorlalți, o asumi ca pe ceva propriu: se naște în tine, în chip insidios, *altcineva:* cineva care te privește cu supunere și admirație. În momentul acela, dacă nu ești atent, ești pierdut.

Septembrie 1993

Plăcerea cu care mă uit la filme proaste e, adeseori, răsplătită. În plină mediocritate, mai mult sau mai puțin multicoloră, apar, pe neașteptate, replici abisale. Ca, de pildă, aceasta: „Numai libertatea poate disciplina nesupunerea sălbatică a omului“ *(The Sandpiper).*

29 iunie 1980

Întîlnire cu domnul Noica la ceas, la Universitate. Bem pepsi și mîncăm cataif la o cofetărie din preajmă, după ce, mai întîi, ni se refuză o comandă mai „viguroasă“. (Dl Noica, marcat încă de experiența vechilor cafenele, ceruse un coniac.) „Aici e cofetărie, nu restaurant!“, ni se spusese, tăios. Clientului socialist nu trebuie doar să i se respingă cererea: el trebuie convins, totodată, că e prost, că are pretenții idioate. Ca niciodată, dl Noica afișează un „ce“ melancolic: nu mai e atît de convins că teoria lui despre bătrînețea glorioasă, despre *crescendo*-ul la care ne invită trecerea anilor, e adevărată. Tocmai a dat la tipar ontologia și simte că, în definitiv, „cam asta a fost“. Se teme să nu intre în „destindere“. Are, totuși, dinainte, proiectul logicii, asupra căruia întîrzie cîteva clipe. Va fi o „răfuială“ cu logica tradițională, subminată de propriile ei mecanisme. Va fi o logică a individualului, un efort de a explica faptul concret, de a aduce logica mai aproape de hermeneutică. Se bucură cînd i se pare că poate să-și verifice ideile în imediatul vieții. „O idee nu e mare decît dacă poți să ieși cu ea pe stradă.“ Vorbim apoi despre profesoratul care mă așteaptă. Să-i conving pe studenți că orice intelectual e, în fond, un *autodidact:* trebuie să-și dea singur regula de parcurs, să-și decidă singur exigențele. Mă sfătuiește să-mi asum *integral* episodul universitar. Să mă investesc fără rest, să fiu „o totalitate de fiecare clipă“, indiferent la context. Ca în episodul acela din *Wilhelm Meister,* cu trupa de artiști care înțeleg să-și facă spectacolul, chiar și în absența publicului...

Iulie 1980

Prînz cu domnul Noica la restaurantul „Berlin“. Deplînge limitele generației tinere: „Vă unește ceea ce vă lipsește...“. E nemulțumit, cu discreție, de preocupările mele de istoria artei. E o disciplină suspectă, „ca toate disciplinele care n-au clasicitate“. Ce rost are să întîrzii pe un domeniu care n-a fost grădinărit sistematic decît în ultimele două-trei secole? Urmează o piruetă caracteristică: istoria artei e, totuși, prizabilă, dar ca îndeletnicire minor-feminină. „Cînd eram tînăr, visam o nevastă care să aibă două calități: să fie bogată, așa încît să pot da burse tinerilor din banii ei, și să fi studiat istoria artei, ca să-mi spună, cînd călătorim, ce e de văzut...“ Istoria artei ca inventar turistic: o sumă de *Sehenswürdigkeiten.*

Iunie 2004

Din viața grea a limbii române: un *stripper* metaforic, reflectînd asupra destinului propriu: „Am fost sub influența liberului arbitru!“. O cîntăreață romantică, revoluționînd regimul verbului și topica: „Aș dori mările să le navighez!“. Un telespectator competent: „Marin Preda a murit în condiții circumspecte“.

Ianuarie 2000

După o oră de vagabondaj printr-o ediție Octavian Goga, nu găsesc decît un singur vers observabil: „Ce mort frumos s-a deșteptat în mine, sub farmecul atingerilor tale...“ *(Breve sogno).*

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre proaspăt înființatul Consiliu de Integritate Morală menit să elimine corupția din PSD?

Din înălțarea aceastei noi Catedrale a Mîntuirii Neamului înțeleg că pacienții vor fi examinați de anumiți doctori; în schimb, nu pricep cine dracu-i mai controlează pe examinatori.

Sper din toată inima ca inițiativa construirii selectorului de boabe pesediste să-i aparțină îngerului păzitor al domnului Năstase, adică lui Micky Șpagă, și că marii preoți și vestalele social-democrate din comisia cu pricina au absolvit școala de balet a doamnei Rovana Plumb care ani de zile s-a antrenat în halele Obor, azvîrlind carne alterată din galantare.

Așa cum dom' Năstase se joacă de-a Savonarola prin cartierul Primăverii, tot așa și întristatul consiliu se va juca de-a baba-oarba cu corupția pîn' la alegerile din toamnă, cînd ni se va comunica, oficial, efectul dezastruos al razelor de lună asupra paznicilor de noapte.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Dragă M.,

Mi-ai povestit o dată că ți-aș fi spus eu, cîndva, cum că „orice realitate mîngîiată îndeajuns sfîrșește prin a toarce“. Frază eliptică și sibilinică, făcută mai mult pentru liniștirea spiritelor – respectiv al meu. Ceea ce voiam să spun, probabil, era că această felină himerică trebuie mîngîiată în firul blănii cu cuvinte potrivite pentru a ți se așeza, vremelnic, torcînd în poală, dîndu-ți astfel sentimentul acela liniștitor că ești stăpînul ei iubit. (Ai avut o pisică? Știi atunci că nimeni nu stăpînește cu adevărat o pisică!) Mă mai gîndesc acum că, probabil, trebuie să-mi fost tare frică atunci cînd am lăsat să-mi scape acest gînd; cînd mă cuprinde frica, devin poetic...

Să-ți explic.

Vorbind despre oamenii din satul ei natal, Herta Müller spunea că „pentru cei mai mulți nu existau lacune, nu trebuia să privești printre cuvînt și obiect și să fixezi nimicul“. Pentru acești oameni, „cuvintele se aflau așezate direct pe lucrurile pe care le desemnau. Lucrurile se numeau întocmai după cum erau, și erau întocmai după cum se numeau. Într-o înțelegere încheiată o dată pentru totdeauna“. Oamenii așezați nu au nevoie de multe cuvinte. Ei le folosesc doar pentru a spune lucrurilor pe nume. Cum ar spune francezii tăi, *appeler un chat un chat*. Restul e muncă.

Doar că oamenii așezați stau locului. Poate și pentru că sînt și rămîn oameni ai locului. Cînd, însă, nu stai locului și și-a mai băgat și dracu' coada, îndemnîndu-te să tragi ocheade „printre cuvînt și obiect“, lucrurile se dezghioacă din cuvinte și prin crăpătura dintre ele te „fixează nimicul“. Și atunci te cuprinde frica!

În fața acestei prea-umane și neprevăzute realități care este această frică, reflexul meu, spuneam, este unul „poetic“. Adică acela de a arunca o plasă de cuvinte deasupra „nimicului“ care mă fixează fascinant, pentru a-l putea contempla astfel fără a mă lăsa înghițit de el. Călcînd pe aceste cuvinte deasupra hăului, sfîrșești prin a te îngădui cu el, eventual prin a-l iubi. Plasa efemeră de cuvinte cu care l-ai acoperit îți poate servi chiar drept un soi de belvedere existențială.

Mai există, însă, și o altă soluție, pe care o practic printr-un exercițiu de voință: cea „intelectuală“. Aceea de a da un nume și acestui *ceva* apărut între „cuvînt și obiect“, recuperînd „nimicul“ și primenind astfel realitatea noastră cea numită. Noul „lucru“ va fi așezat astfel la locul lui și i se va putea spune pe nume: realitatea îți va toarce din nou în poală, făcîndu-te să uiți de frică și de faptul că pisica blîndă zgîrie rău. Cîtă splendidă „voință de putere“ în această încercare!

Dar de ce îți scriu toate acestea? Îmi vine să și rîd, dar motivul este cu totul trivial: pentru a-ți răspunde onest la nevinovata ta întrebare „pe unde ai mai fost în ultima vreme?“. Din ce ai citit în ultima lună în *Dilema,* ai putea deduce că m-am plimbat între Vama Veche și o ceartă cu intelectualii în București. Într-un fel, așa a fost. Dar numai într-un fel. În celălalt, ție pot să-ți spun, m-am balansat, angoasat, de o parte și de cealaltă a cuvintelor, precum Alice cu oglinzile. Căci ceea ce au în comun „Salvați Vama Veche“ („nu mai înțeleg ce se întîmplă în Vama asta!“, îmi mărturisea un prieten, vechi și profund cunoscător al Vămii) și gîlceava intelectualilor este exact acest fapt al numirii, mai exact al fisurilor care devin falii și care despart cuvintele de lucruri, făcîndu-ne să vorbim în dodii. La Vama Veche, de pildă, exact asta este problema: *Cum te cheamă pe tine, Vamă Veche?* Pe de altă parte, gîlceava cu pricina ascunde o întrebare simetrică: *Cine ești tu, intelectualule?* (și cine și cum îți dă dreptul ție să numești hăurile noastre înconjurătoare?). Căci, atît între cuvîntul „Vama Veche“ și plaja de acolo, cît și între mine, tine, noi, ei și numele comun de „intelectual“ s-a căscat o „lacună“ cît o realitate întreagă.

„Cînd cu viața nimic nu mai e cum ar trebui să fie, cuvintele se năruie și ele“ – mai spune Herta Müller referindu-se la soarta limbii în totalitarisme. Dincolo de aceasta, însă, sînt epoci cînd „cuvintele se năruie“ și nu mai spun lucrurilor pe nume pentru bunul motiv că lucrurile nu mai stau nici ele locului și se strecoară neobservat în afara cuvintelor, care rămîn astfel atîrnate ca niște pînze de păianjen de colțurile unei realități din care a dispărut orice muscă. Este, am impresia, ceea ce ni se întîmplă în prezent. Ca intelectuali, sîntem tot mai mult asemenea unor păianjeni depășiți de evoluție, care prind în plasa cuvintelor lor tot mai puține muște vii. „Musca este în altă parte“ – ca să-l parafrazez pe Kundera. Ca atare, de foame, dar și din orgoliu de păianjen, ne hrănim tot mai mult cu muște artificiale sau ne balansăm hieratic pe pînza noastră, întrebîndu-ne retoric: *où sont les mouches d'antan?*

Problema comună, cea mare și stringentă, nu mi se pare, deci, aceea a rangurilor și legitimărilor în practicile de a spune lucrurilor pe nume, ci însăși dificultatea crescîndă de a mai spune lucrurilor pe nume. Preocupați lumește de moștenirea venerabililor „Lords of the words“, nu am prins încă de veste că lucrurile pe care le numeau aceste cuvinte și-au luat lumea-n cap și nu mai răspund cînd le chemăm pe numele cu care eram obișnuiți. De tors, nici nu se mai pune problema! Or, din acest punct de vedere, mi-e frică, zău, că ne legănăm cu toții pe-o pînză de păianjen mort...

ținerea de minte

„...Între timp, suedezii îmi trimiteau listele privind desfășurarea ceremoniei: pe ce dată are loc cutare banchet, unde se vine în smoking, unde cu papion alb, în frac. Mi se spunea că *speech*-ul trebuie rostit în timpul banchetului (în timp ce toată lumea bea și mănîncă veselindu-se – eu să vorbesc despre tragedia noastră?), că să nu dureze mai mult de trei minute și că e de dorit să conțină numai cuvinte de recunoștință...

Apucasem să trăiesc pînă la incredibila minune, dar habar n-aveam cum s-o exploatez. Îmi dădeam seama că a fi amabil cu cei ce-mi decernaseră premiul se traduce nu printr-un discurs răsunător, ci prin a tăcea, a fi decent, a zîmbi protocolar, a te prezenta ras și frezat. Bineînțeles, poți să compui și să citești un discurs pentru premiul Nobel. Dar dacă și cu această ocazie ți-e teamă să spui lucrurilor pe nume, atunci *la ce bun* să mai apari în fața respectivei Academii?“

(Aleksandr Soljenițîn,
Vițelul și stejarul, din capitolul „Nobeliana“,
vol. I, Editura Humanitas)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cînd PSD dă lecţii

PSD creează un precedent important prin organizarea alegerilor preliminare şi dă o serioasă lovitură de imagine. În acest timp, celelalte partide, mai ales liberalii şi democraţii, vor trebui să explice de ce au preferat în continuare proceduri bizantine de întocmire a listelor. August şi începutul lui septembrie nu vor fi dominate de programul de guvernare al Alianţei D.A., care se lasă nepermis de mult aşteptat, ci de campania electorală internă şi de alegerile din PSD, care ocupă spaţiul public cu o temă exclusiv pozitivă, oferă un spectacol democratic tocmai acolo unde partidele româneşti suferă cel mai mult: democraţia internă.

Vor schimba aceste alegeri fizionomia PSD, partidul-mamut, moştenitor principal al PCR, care s-a manifestat pînă acum aproape exclusiv ca vehicul pentru Ion Iliescu? Nu foarte mult, dar reprezintă un pas important, fiind cea mai îndrăzneaţă mişcare de reformă a partidului de cînd Adrian Năstase a preluat conducerea, una dintre puţinele, de altfel. Schimbarea nu va apărea imediat, membrii simpli ai PSD care vor vota nu sînt nişte reformişti fanatici reduşi la tăcere pînă acum de lideri. Sînt mai degrabă oameni mulţumiţi prin diverse mijloace de statutul lor şi al partidului. Dar mecanismul de selecţie odată schimbat, viaţa de partid poate lua o turnură nouă, în orice caz pozitivă.

Apoi, celelalte partide vor învăţa din această lecţie şi vor folosi procedee similare în viitorul an electoral. Nu te poţi numi liberal, să te lauzi pe drept cuvînt cu o viaţă internă mai democratică prin tradiţie şi să continui cu procedee obscure de selecţie a listelor, în care Viorel Cataramă şi Mona Muscă apar alături. Chiar dacă liberalii vor spune că au adoptat sistemul cu dosar şi puncte, chiar dacă Traian Băsescu va repeta că a promovat tineri şi i-a exclus pe cei implicaţi în scandaluri, PSD le va fi superior la acest capitol. Foarte probabil că baronii PSD îşi vor păstra intactă puterea, dar PSD a făcut astfel încît procedura să fie mai importantă decît rezultatul. Pe deplin justificat: democraţia ţine şi de proceduri.

De ce nu este destul de bine?

Procedura de vot de la alegerile preliminare va fi destul de complicată, nu pare a fi fost înţeleasă de ziarişti, ca să nu mai vorbim de majoritatea membrilor de partid. Practic, într-un judeţ care ar trebui să trimită 9 deputaţi în Parlament, se va alcătui o listă de minimum 18 (dublu) şi maximum 27 (triplu) candidaţi. Fiecare membru de partid îşi va da acordul pentru maxim 9 persoane (în cazul votului pe calculator va fi întrebat: sînteţi de acord ca Gheorghe X-ulescu să candideze? Cu opţiunea „da" sau „nu", opţiunea „cancel" nu există). Candidaţii cu cele mai multe acorduri vor intra pe lista parlamentară, în ordinea respectivă. De fapt, nu este un vot uninominal, aşa cum spun liderii PSD pentru că sună bine, este asemănător sistemelor de vot pe listă unde alegătorul poate schimba ordinea candidaţilor. Pentru ca viitoarea harabaură să fie completă: organizaţiile de femei şi de tineri vor avea locuri rezervate, astfel încît cel mai bine plasat tînăr şi cea mai bine plasată femeie vor cîştiga (tinerii şi femeile au în România un fel de statut de persoane cu dizabilităţi, cu organizaţii speciale). Practic, un sistem foarte-foarte complicat devine şi mai încurcat printr-un soi de alegeri în cadrul altor alegeri. Vor apărea inevitabile confuzii şi neînţelegeri, nimeni în afară de Dan Nica nu pare a fi înţeles, de fapt, cît de complicat este să organizezi aşa ceva.

Dincolo de aspectele tehnice, există şi o critică de fond. Adrian Năstase încearcă să democratizeze PSD controlîndu-l strict. S-ar putea spune că Adrian Năstase construieşte democraţia în PSD, aşa cum Partidul Comunist Chinez construieşte capitalismul: sub severă supraveghere şi fiindu-i principalul beneficiar. Adrian Năstase şi-a protejat propriile poziţii prin mai multe bariere. În primul rînd, nu a mers atît de departe încît să organizeze alegeri preliminare deschise („open primaries"), în care toţi cei interesaţi ar fi putut vota. Votează doar membrii de partid cointeresaţi şi controlaţi prin avantaje de superiorii din partid. Impactul va fi mai mic decît în cealaltă variantă (alegerile primare deschise pentru desemnarea candidatului prezidenţial al dreptei au scos din casă 800.000 de bulgari în 1996 şi au asigurat valul de simpatie pentru cîştigarea alegerilor propriu-zise). Dar, mai ales, izolîndu-se de publicul larg, măsura în care aceste alegeri vor schimba PSD va scădea.

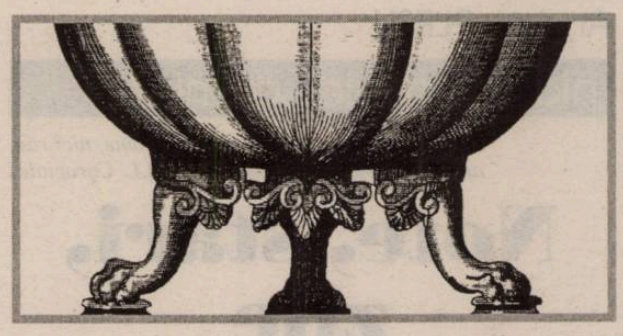

În al doilea rînd, şi organizaţiile centrale şi cele judeţene păstrează controlul prin limitarea numărului de candidaţi. În exemplul de mai sus, dacă se înscriu mai mult de 27 de candidaţi, conducerea va face selecţia. Pentru personaje ca Marian Oprişan, acesta este mijlocul perfect de a „aranja lucrurile", punînd, de exemplu, candidaţi-păpuşă pentru a lua locurile contestatarilor. În al treilea rînd, conducerea centrală păstrează ultimul cuvînt în ce priveşte ordinea pe liste şi are rezervat un procent dintre viitoarele locuri eligibile.

Viitorul va demonstra dacă aceste alegeri vor conta sau nu. Oricum, Adrian Năstase a acţionat curajos, pînă la un punct. Deocamdată, nimeni nu ştie sigur spre ce se îndreaptă comunismul chinezesc.

presa despre...

La sondaje noi, tot noi

S-a zvonit prin tîrg că un sondaj propriu arată Alianţa D.A. înaintea PSD. Acum, prin zvonuri ceva mai sigure, aceeaşi veste vine şi din sondajul PSD: „Partidul de guvernămînt a pierdut poziţia de lider în sondajele de opinie. În luna iulie, Alianţa PNL-PD a trecut pe primul loc, cu 42,8% din opţiunile populaţiei, în timp ce PSD se află la 4 procente în urmă, cu 38,9%, se arată într-un sondaj IMAS comandat de PSD pentru uz intern. Sondajul a fost ţinut departe de ochii membrilor de partid, dar vestea despre conţinutul său s-a răspîndit ca fulgerul, creînd o stare de nervozitate în Biroul Executiv Central al partidului. În şedinţa de ieri, după ce uşile au fost închise, membrii de partid au cerut clarificări în legătură cu zvonurile de cădere în sondaje. Deputatul Alexandru Lăpuşan l-a întrebat pe Adrian Năstase dacă este adevărat că PSD se află pe un trend descrescător şi că a pierdut puncte importante în faţa Alianţei. Preşedintele partidului a confirmat cu jumătate de gură acest lucru, spun surse din partid". *(Adevărul)*

Gorjul pare a fi blestemat: a scăpat de Mischie, acum liberalii le propun un altul: „Numirea în funcţia de preşedinte al filialei PNL Gorj a lui Dan Ilie Morega, fost activist PCR şi lider al regimului comunist, nu a deranjat conducerea liberală, care-l va menţine în funcţie. Conform unor ziarişti locali, influenţa lui Morega în Gorj este comparabilă cu cea a baronului Mischie. Purtătorul de cuvînt al PNL, Eugen Nicolăescu, a luat ieri apărarea comitetului responsabil cu numirea lui Morega, invocînd respectarea normelor democratice. «Cazul Morega nu constituie o problemă, atîta vreme cît alegerea lui s-a făcut pe reguli democratice. Ce a fost el înainte de 1989 este altă discuţie», a susţinut Nicolăescu". Deci a fost ales democratic de partid, ce a făcut înainte de 1989 este altă discuţie. Îmi sună tare cunoscut, domnul Nicolăescu se poate angaja liniştit la PSD. (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

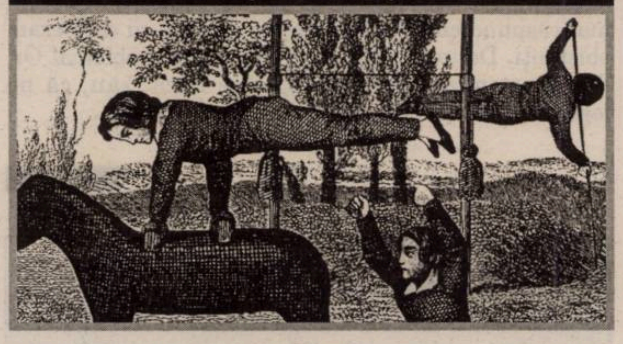

Banana mecanică

Cînd eram mic, banana era un fruct aproape oprit. Distribuit cu ţîrîita. Ascuns sub prelate gri, în Dacii papuc de aprozar. La fel ca şi amorul liber, era rezervat celor îndrăzneţi sau cu pile. Evadaţilor din sistem. Între ei şi noi, diferenţa era timpul în care mîncam banana: ei în 2 minute, noi într-o jumătate de oră. Explicabil: fiecare înghiţitură se mesteca în tăcere şi reculegere. Banana era adulată în templul gurii, cu un lung ceremonial al fălcilor – nu pur şi simplu mîncată.

Astăzi, banana e mecanică. Are patru roţi, toate motrice. E înaltă şi grea. Popular, varietatea altoită aici se numeşte gipan. Şi, în loc s-o mănînci tu şi să te bucuri, ea se hrăneşte din tine. Îţi ia ratele lunare, vremea, bunul simţ, viaţa, pînă la urmă. Te mestecă la fiecare stop, pe cînd priveşti undeva departe, în jos, la celelalte autovehicule. Te digeră pe drum, cînd treci pe lîngă ceilalţi mîncători de mere, pere sau răbdări prăjite.

Banana mecanică e patru ori patru, dar nu trebuie să ştii să înmulţeşti ca s-o foloseşti. Creşte în ţări exotice, în copaci de oţel care se îndoaie sub greutatea ei: între 2 şi 3 tone. Ca şi altădată, posesiunea ei te pune într-o categorie specială: aceea a celor care au apucat. Spre deosebire de tinereţea noastră însă, banana asta nu se mai cere ascunsă. Banana mecanică se strică la întuneric şi se pîrguieşte în soare. Ştii că-i coaptă atunci cînd străluceşte mai tare ca ochii copiilor săraci, cu nasul lipit de vitrina magazinelor cu jucării.

N-am înţeles niciodată de ce plantaţia noastră de banane mecanice de la Cîmpulung a dat faliment. În fond, nu aveau un gust tare diferit. Însă probabil că nu cumperi o astfel de maşinărie pentru aromă – ci, la fel ca altădată – pentru că nu poate ajunge chiar pe masa fiecăruia.

Dieta cu banane mecanice e una dintre cele mai rele pentru organism. O dovedeşte experienţa fetelor diafane, eterice, căzute cu OZN-ul în New Mexico, care ajung proprietarele unor maşini de felul acesta. După o zi de consum doar, proprietara de banană mecanică devine o maştera urîtă şi rea (luaţi *Albă ca Zăpada* a lui Disney ca să vedeţi la ce mă refer). Nu mai şopteşte, urlă. Nu mai mîngîie, taie. Şi spînzură.

Demult, pe vremea cînd stăteam la coadă la bilete la Cenaclul „Flacăra", am văzut la mare depărtare o fată pe nume Carmen. Dacă în vremea aceea s-ar fi făcut reclamă la Îngeri Păzitori (o companie de pază şi protecţie perfect imaginară), ea ar fi cîştigat *casting*-ul. Am revăzut-o după aproape două decenii la televizor, trecînd cu o maşină mare şi grea peste viaţa altora, scurtă şi uşoară. Între ea şi cei ajunşi în mormînt, diferenţa de clasă se tradusese deja într-una de masă. Masa inerţială – cea care îţi garantează că impactul mecanic cu clasele de jos va fi în primul rînd ghinionul lor. Cea care îţi dă puterea să aştepţi – pînă în ultima clipă – ca ei să se dea la o parte.

E unul dintre efectele secundare ale consumului de banane mecanice. Îţi apar coşuri pe faţă dacă stai la rînd. Membrele îţi amorţesc. Privirea se înceţoşează. Iar compania de asigurări pregăteşte ordinul de plată: undeva, pe aproape, cineva se va opri în şanţ sau se va da la fund. Doi metri cincizeci, mai precis.

Nu credeţi că am ceva cu maşinile acestea. Vreau şi eu una. Îmi face poftă. Vreau ca diferenţa dintre maşina mea şi a altuia să fie, la o adică, cea dintre moarte şi viaţă. Şi vreau să am măcar 50 la sută şanse să scap după ce mă întîlnesc faţă în faţă, pe şosea, cu foştii colegi de coadă la banane din anii '80. Să ne dăm jos teferi şi să ne aducem aminte de vremea cînd concertul de rock dura mai puţin decît drumul pînă acasă, pe jos.

BARBURISME

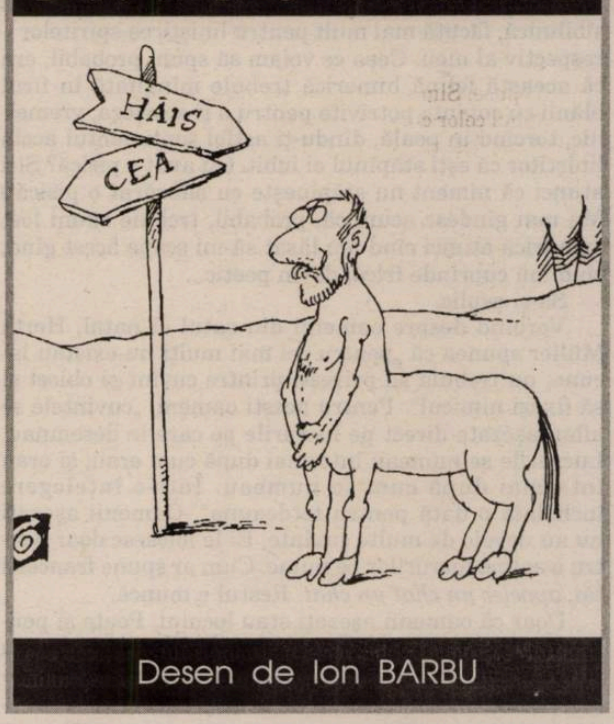

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

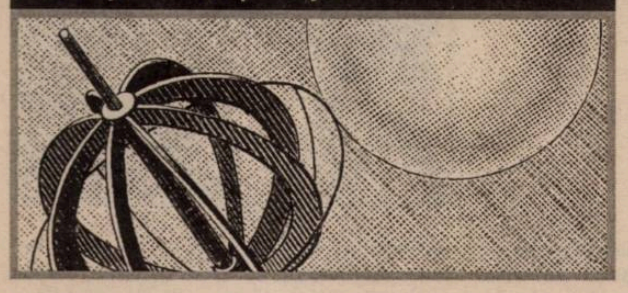

Exagerări

Criza prelungită a stins curiozitatea şi emoţia, războiul consumă a doua generaţie şi în Sudan e greu de deosebit linia de despărţire dintre civilizaţiile intrate în conflict. Întîi a fost Nord contra Sud, arabii Guvernului islamic contra rebelilor negri africani ne-musulmani (puţini creştini, majoritatea politeişti şi animişti): un „clasic" război de secesiune, pe un teritoriu cît Franţa şi Germania la un loc. Interesul american faţă de regimul islamic din Khartum s-a intensificat cînd s-a aflat că, în anii '90, aici a fost adăpostit Osama bin Laden. După exploziile de la ambasadele americane din Kenya şi Tanzania în 1998, preşedintele de atunci al SUA, Bill Clinton, a ordonat bombardarea unei fabrici despre care unii credeau că produce gaze toxice, alţii spuneau că acolo se fac aspirine. Orice ar fi fost, regimul s-a desolidarizat de organizaţiile teroriste, s-a debarasat de suspecţi, a blocat conturile şi a rechiziţionat bunurile lui bin Laden din Sudan şi a transmis o serie de informaţii utile serviciilor secrete occidentale.

Din 2001 au început convorbiri între autorităţi şi conducătorii rebelilor despre retragerea trupelor şi împărţirea veniturilor provenite din vînzarea petrolului. S-ar putea spune că perspectiva păcii a declanşat un nou război, pentru că tratativele au intensificat flacăra conflictului din Darfur, provincie din Vestul Sudanului, unde rezervele de apă şi păşunile erau disputate de păstorii nomazi arabi şi fermierii africani sedentari. Disputele se desfăşurau cu arma în mînă. Negocierile dintre Nord şi Sud nu i-au inclus pe reprezentanţii Vestului, locuitorii regiunii s-au revoltat şi au obţinut cîteva victorii, care au înspăimîntat Guvernul. Răspunsul nu a fost doar împotriva trupelor rebele, ci împotriva etniei, masacrată de *janjaaweed*, miliţii înarmate, luptători recrutaţi şi dintre delincvenţii eliberaţi cu această ocazie din puşcării. Satelor li s-a dat foc, tinerii apţi de luptă au fost ucişi, femeile care i-ar fi putut aproviziona pe rebeli au fost întîi violate şi apoi omorîte odată cu copiii lor. Luptătorii, sprijiniţi de statul islamic sudanez, au incendiat zeci de moschei şi au pîngărit pagini din Coran.

Zecile de mii de victime şi peste un milion de refugiaţi în statele vecine au sfîrşit prin a atrage atenţia opiniei publice şi în cele din urmă a ONU. Vinerea trecută, Consiliul de Securitate a votat o rezoluţie-avertisment ameninţînd cu „măsuri", dacă după scurgerea a 30 de zile nu vor înceta atacurile. Nu a fost folosit cuvîntul genocid: e greu de demonstrat că „s-a urmărit intenţionat exterminarea unui grup naţional, etnic, rasial sau religios", au fost ucişi arabi şi au fost cruţaţi unii negri. De altfel, legile internaţionale nu permit intervenţia armată, fie ea şi cu scopuri umanitare, chiar în caz de genocid, fără o rezoluţie specifică a Consiliului de Securitate care probabil ar fi greu de obţinut, pentru că, din cauze diferite, unii membrii permanenţi – Rusia din cauza Ceceniei, China din cauza Tibetului – s-ar opune prin veto.

După ce Marea Britanie şi Australia au anunţat că sînt gata să trimită trupe care să contribuie la instalarea păcii, guvernul sudanez a protestat împotriva intervenţiei străine, asumîndu-şi misiunea – imposibilă – de a dezarma miliţiile. Şi în timp ce printre cei îngrijoraţi de soarta oamenilor din Sudan comparaţia cu genocidul din Ruanda devine ameninţătoare, ziariştii din regiune se referă la Irak. „Ceea ce s-a întîmplat nu a satisfăcut lăcomia maşinii de război... exagerarea crizei are motivele ei. Controlul asupra petrolului şi gazului din Sudan este în centrul atenţiei şi legiuitorii din Statele Unite vor să extindă puterea ne-musulmanilor pentru a slăbi guvernul islamic, în acord cu iniţiativele lor extinse din Orientul Mijlociu şi Nordul Africii. Deşi există situaţii similare în Caşmir, Cecenia şi Palestina, SUA nu le văd. E evident că ONU (SUA şi UE) au nevoie de petrol ca să funcţioneze şi se ţin departe de regiunile unde acesta nu există" *(Al-Ahram al-Arabi*, Cairo). La faţa locului, nu se vede petrol, ci doar oameni epuizaţi de disperare. „La război se întîmplă, declară unul dintre liderii miliţiilor. Un glonte îşi poate greşi ţinta. Şi apoi de ce am viola femeile lor? Ele ne dezgustă!". Probabil, din cauza acestui dezgust şi-au luat ele boccelele în spinare şi copiii în braţe, populînd lagărele de refugiaţi. Spre mirarea lucrătorilor din organizaţiile umanitare, în aceste lagăre copiii tac, nu plîng. Şi ei ştiu că se exagerează cu criza.

globul cubic

Leneşi şi eroi

● Conducerea Societăţii Electricité de France nu a prea apreciat cartea salariatei sale, Corinne Maier, *Bonjur leneviei,* despre arta şi necesitatea de a face cît mai puţin posibil în întreprindere. De profesie economistă, pasionată de psihanaliză, autoarea scrie despre limba de lemn, despre felul cum e trucat jocul competiţiei, despre cretinii din jur, de ce nimeni nu riscă nimic muncind mai puţin şi îi sfătuieşte pe cititori „să înceapă acţiunea de sabotaj chiar de mîine", dîndu-le cîteva sfaturi practice. Societatea de electricitate, supusă procesului de privatizare, consideră că autoarea „nu a respectat obligaţia de loialitate" şi îi reproşează diverse fapte urîte: „citea ziarul în timpul şedinţelor, de la una din şedinţe a plecat înainte de a se termina. Toate acestea – crede direcţiunea – sînt dovada relevantă a unei strategii individuale, afişată limpede în cartea ei, *Bonjur leneviei,* vizînd cangrena internă a sistemului". Toate acestea sînt expuse în scrisoarea prin care Corinne Maier a fost convocată să dea socoteală stăpînirii. Sindicatul o apără, spunînd că direcţiunea încalcă dreptul la liberă exprimare, şefii sînt misterioşi, ei n-au nimic împotrivă, salariaţii n-au decît să fie leneşi, dar nu e cazul să teoretizeze public.

● În Coreea de Nord, după un accident de tren cu multe victime (161 de morţi, 1.300 de răniţi) printre care şi mulţi copii, pentru că a luat foc şi o şcoală, s-a constatat că unii oameni au murit după ce au intrat în clădirea în flăcări pentru a salva portretele conducătorului Kim Jong-Il şi ale tatălui său, Kim Il-Sung. Expunerea acestor poze este obligatorie în toate casele, instituţiile şi unităţile de producţie. Agenţia oficială de presă KCNA afirmă că „mulţi oameni au scos portretele înainte de a-şi căuta membrii familiei sau de a-şi salva bunurile proprii. Era ora prînzului şi mergeau spre casă, cînd Choe Yong-Il şi Jon Tong-Sik au auzit zgomotul exploziei şi s-au întors la depozitul de aprovizionare unde lucrau. Au fost acoperiţi de dărîmături, în timp ce vroiau să adăpostească portretele conducătorilor. Învăţătorul Han Jong-Suk, 56 de ani, şi-a dat ultima suflare cu portretele pe piept." Pentru cine e familiarizat cu fanteziile propagandei comuniste, ştirea nu are nimic surprinzător şi nu se va afla niciodată dacă morţii ştiu că au murit cu portretele pe piept. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

statul de drept

De ce-aş pleca? De ce-aş mai fi rămas?

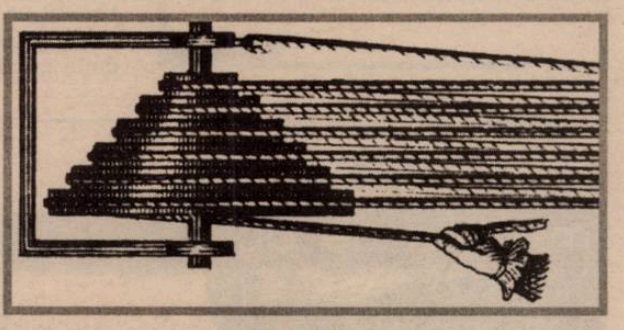

Constat cu plăcere că numărul tinerilor cu pregătire superioară şi cariere impresionante care nu vor să părăsească România este în creştere. Este o constatare empirică, pe care o fac în cercul meu de prieteni şi cunoştinţe, destul de larg şi divers. Dacă la sfîrşitul anilor '90 şi în primii doi-trei ani ai deceniului următor vocile resemnate care optau pentru emigrare erau cvasi-unanime în jurul meu, acum au început să apară opţiuni contrare, regrupări în jurul ideii de a rămîne aici, strategii de viaţă şi carieră în care părăsirea României nu mai e condiţia primă. Faptul e cu atît mai îmbucurător cu cît cei care îşi văd viitorul în România sînt cei antrenaţi să fie elita de mîine. Alţii, şi ei tot mai mulţi, se simt nesiguri, nu prea ştiu încotro s-o apuce, sînt între două gînduri, ca între două trenuri care pleacă în direcţii opuse. Simt că au bune perspective şi *acolo* şi *aici.* În fine, grupul celor care vor să plece din ţară fără nici o ezitare se subţiază, deşi rămîne majoritar. Nu ştiu dacă putem vorbi, deja, despre un *trend,* dar se ştie că orice *trend* începe cu cîteva opinii noi.

În plus, am cîţiva prieteni români din străinătate, emigraţi cu foarte mulţi ani în urmă, pe cînd erau nişte copii, reveniţi foarte des în România după 1989, care împachetează în aceste zile pentrů întoarcerea definitivă în ţara lor natală. Au idei, sînt entuziaşti şi, unii dintre ei, au şi bani. Au, însă, o atitudine care îi poate pierde. Vor performanţă, vor competiţie directă şi corectă, vor să construiască aici lumea de acolo. Rămîne să vedem cît îi va ţine acest entuziasm în contact cu toropeala şmecheră a Dîmboviţei, cu cultura ţepei şi cu obişnuinţele bizantine ale locului. Tind să cred că, pe mulţi dintre ei, îi va ţine.

În ultima vreme, am discutat atent cu aceşti congeneri care îşi văd, cu diferite grade de luciditate, viitorul în România. Am constatat că motivaţiile lor se leagă, cum era de aşteptat, de iminenţa unei schimbări profunde în mentalitatea conaţionalilor, dar şi în cabinetele puterii politice. Simt şi eu, ca şi ei, un fel de vînt proaspăt, ceva nou în atmosferă, o dinamică tectonică a realităţii. Panica celor care se vroiau stăpînii veşnici ai acestei ţări încurajează. Şi eu cred că, mai devreme decît ne aşteptăm, dinozaurii vor dispărea, că falsele competenţe suite pe piedestaluri nemeritate se vor prăbuşi în ridicolul pe care îl merită, că vine un val care va îmbujora obrazul palid al acestei ţări. Uneori, am vise bacoviene, căci aud în somn vuietul îndepărtat al acestui tsunami civilizator care se apropie. Pe de altă parte, român fiind, nu mă pot opri să exersez scepticismul. Dacă e adevărat că, într-o lume în care destinele individuale sînt atît de legate de luminile sau întunecimile conducătorilor politici, schimbarea vine întotdeauna „de sus", şi dacă e adevărat că România este o astfel de lume, atunci doza de scepticism mi se pare obligatorie.

Am avut ocazia să văd la lucru, în ipostaze publice ori private, oameni importanţi din PNL şi PD care au toate şansele să cîştige, în alianţă, alegerile de la toamnă. Cuvîntul de ordine printre ei este „Să nu repetăm greşelile guvernării 1996-2000!". În realitate, ca şi cum ego-ul lor nu ascultă de cuvintele lor, se comportă din ce în ce mai mai mult ca liderii administraţiei Constantinescu. Cine îşi mai aminteşte atmosfera de la sediul CDR din vara/toamna lui 1996 nu poate să nu simtă asemănări alarmante cu ceea ce se întîmplă acum în tabăra condusă de tandemul Băsescu – Stolojan. Voi enumera doar cîteva asemănări frapante: convingerea că ştiu tot şi pot tot, completa cecitate în privinţa motivului pentru care au şanse mari să cîştige alegerile şi proliferarea tolerată a oportuniştilor care simt că e vremea pentru o nouă piruetă. Oamenii din fruntea PNL şi PD încep să împrumute aerul detestabil al domnilor Năstase şi Ponta. Nu e ceva neobişnuit să ajungi să ai manierele celui împotriva căruia lupţi. Apoi, domniilor lor li se pare că succesul electoral de proporţii neaşteptate de la locale şi că tendinţa pozitivă din sondaje se datorează lor, faptului că au programe, competenţe şi farmec, că inspiră încredere şi seriozitate. Adevărul este că partidul dlor Iliescu şi Năstase va pierde alegerile pentru că a avut o prestaţie sinistră şi nu pentru că a avut o opoziţie articulată. Alianţa PNL-PD nu va cîştiga aceste alegeri, ci PSD le va pierde. În fine, cîntecele de sirenă ale potentaţilor care încep să curteze Alianţa D.A., după ce ani de zile au slugărit puterea actuală, sînt tot mai seducătoare şi, din păcate, tot mai irezistibile pentru cei care se şi văd în scaune ministeriale. Dacă adaug la aceste păcate ale viitorilor noştri conducători şi alte lucruri care o să le facă guvernarea grea (rezistenţa la schimbare a corpului de funcţionari publici, loialităţile ascunse ale celor cu care vor trebui să lucreze în administraţia centrală, vinovăţiile şi turpitudinile unei elite mercantile, bombele cu explozie întîrziată pe care le va lăsa actuala putere pe sub mesele şi scaunele noii guvernări etc.), atunci perspectiva nu mi se prea pare luminoasă. Totuşi, tot mai mulţi tineri se simt legaţi prin destin de România într-un fel nou, nemaîntîlnit – prin viitorul lor. Tot mai mulţi au speranţe, tot mai mulţi văd orizontul luminat. De unde vine optimismul lor? De la recenta aderare la NATO şi de la recentul pro-occidentalism afişat de autorităţile bucureştene? De la certitudinea intregării în Uniunea Europeană? De la occidentalizarea accelerată a nivelului superficial al vieţii noastre? Mi-e greu să spun. În orice caz, congenerii mei care se simt bine în România înseamnă prima speranţă reală a ţării după atîţia ani. Merită să ne întrebăm de ce sînt ei aşa, anume ca să nu le înşelăm aşteptările. Căci, dacă îi înşelăm pe ei, ne înşelăm pe noi.

ready made

„Spre a afla tescuirea făcută de şurub, trebuie a înmulţi puterea cu de 6,28 de ori lungimea gemănării şi a împărţi cu pasul şurubului. Aşa, dacă gemănara va fi de 150 sutametre de lungă şi pasul şurubului va fi numai de 5 sutametre, atunci o putere de 50 de oca în căpătîiul gemănării va produce o tescuire de 50.6,28.150/5 = 9 420 de oca."

(Alexe Marin, *Moş Pătru sau învăţătorul de sat. Convorbiri asupra mecanicii* [1842], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Auto

Moto: „Te stropeşte înfiatul
cu *Fiatul*...“
(George Magheru)

...înfiatul, cu *Fiat*-ul;
mafiota, cu *Toyota*;
barosanul, cu *Nissan*-ul;
premierul, cu *Primera*;
semiştabul, cu *Saab*-ul;
semidoctul, cu *A8*-ul;
VIP-ul, cu *jeep*-ul;
cumătra, cu *Matra*,
taică-su, cu *Tatra*,
fi-su, cu *Volkswagen*-ul
ce-i fusese leagănul
moale şi adînc
pe cînd era ţînc
şi-ncepea şi el,
dinăuntrul droştii,
mic şi copăcel,
să-i scuipe pe proştii
ce priveau la el
cînd era lăsat
singur, în *Passat*
sau în *Touareg*,
cîte-un ceas întreg
sau chiar toată ziua,
şi visa la ziua
cînd are să crească
mare şi vînjos
şi-are să-i stropească
de sus pînă jos...

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

În bătaia nenorocului

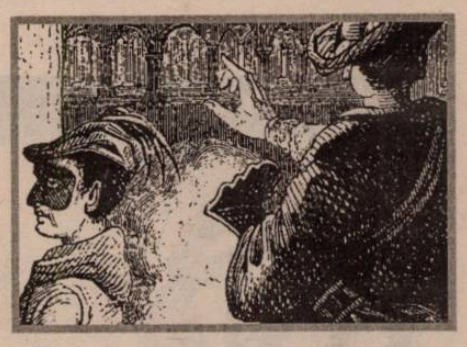

Edumincă spre seară şi drumul de la Craiova spre Bechet curge lin, cu plopi de-o parte şi de alta – situaţie ce va intra curînd în amintire, pentru că normele de securitate auto ale UE vor scoate plopii şi vor lăsa doar drumul. Din loc în loc, sate; noi aveam treabă la Căciulăteşti, un sat ca oricare altul din acest prag sudic al Olteniei. Bate ceasul de şapte seara şi lumea e la porţi: fie în grupuri alb-negre, vioaie şi gălăgioase, precum la rromii din Sadova, fie „la taină“ – la vorbă, la despicat firul actualităţii în patru, cîţiva oameni pe o scîndură de lemn înfiptă în ţăruşi în faţa porţii –, precum în toate satele ce se întind de aici pînă la Dunăre. Copile localnice sau venite în vacanţă, visînd să dea lovitura deseară la discotecă, tineri arşi de soare care-şi măsoară bărbăţia în halbe numărate, bărbaţi aduşi de spate trăgînd etern din ţigaretă şi femei în vîrstă cu basma pe cap şi vorbind cu mîna la gură, cît să acopere dantura deficitară rău – aceasta este distribuţia unei seri olteneşti la ţară.

Îmi fac socoteala că pe la ora asta tocmai au început ştirile serii pe canalele TV centrale – oamenii de pe-aici-s cablaţi! –, dar audienţa lor este deocamdată redusă. Între ce spune şpicheriţa despre accidentul soţiei lui Păunescu şi ceea ce ştie orice femeie ieşită la taină nu mai este nici o diferenţă – ba chiar în premodernitatea rurală deja se cunosc mai multe detalii, ce vîrstă aveau victimele, ce meserie, ce şanse de-a mai vedea lumina soarelui mai are fata a doua ş.a.m.d.

Prin zonă, pămîntul este nisipos. Măcar de un deceniu, savanţii anunţă deşertificarea treptată a Olteniei. Ajung la Căciulăteşti, una dintre gazde va aprinde focul pentru un grătar cuminte de seară şi, cît bem o bere, ieşim puţin prin grădină şi de-acolo în cîmp, la marginea satului, s-aruncăm cu ochii spre orăşelul ce se va vedea departe, cu lumini pîlpîinde, dincolo de Dunăre, pe malul bulgăresc. Pe jos, pe drumul de care ce taie un lan de porumb, un nisip mai fin ca-n clepsidră. Porumbul arată rău; anul acesta kilogramul de porumb selecţionat, de sămînţă, a costat 75 de mii; ţăranilor li s-a părut mult, drept care au aruncat în brazdă bob de-al lor, din hambare. Ajungem la o staţie de alimentare cu apă – genul celor făcute pe la începutul anilor '70, după un patent despre care un inginer îmi spunea cu ani în urmă că ar fi fost britanic. Acum e pustiu, canalele ce se deschid de-acolo sînt secate. Noroc c-a fost un an cu ploi. Tot ce-a mai rămas din vechiul regim sînt perdelele lu' Ceauşescu – adică fişiile de salcîmi plantate din loc în loc, cît să fixeze pămînturile şi să nu lase vîntul să-şi facă de cap.

Apoi ne-a venit ideea să dăm o fugă pînă la Bechet, să luăm lubeniţe şi pepeni galbeni. Preţ de zece minute, cît am cumpărat cîteva beri de la un magazin sătesc de pe traseu, am participat la o şedinţă de socializare. Devin deci martor la clipa magică în care un tînăr încălecat pe bicicletă, trăgînd complice cu ochii la noi, ca la unii cu care împărtăşeşte în secret cunoaşterea într-ale motoarelor *high-tech*, îi spune unei bătrîne cu picioare ca două acolade, venită să umple două sifoane, că *aia a lu' Păunescu mergea cu un gip* – iar femeia a spus, minunîndu-se, *îu, îu, muică!*, ca şi cum ar fi înţeles instantaneu parametrii forţei motrice prinse în încleştare. După care, după şase secunde de tăcere brăzdată de fisîitul sifonului ce căpăta apă şi bule, a întrebat *şi ce-i ala un gip*. Încet-încet se va însera, becurile de 75 se vor aprinde timide şi rare în cîte o prispă, cît să atragă cohorte de fluturi lovind ca berbecii în ziduri, în raza luminii.

Peste cîteva ore, în noapte, drumul înapoi spre Craiova se desface din beznă, tăiat numai de faruri şi de lumina ce răzbate, arar, din curtea vreunei primării sau a unui post de poliţie. Becurile din prispe s-au stins. La sat iluminatul public nu există – oamenii nu vor să plătească ceva ce nu simt c-ar fi al lor.

Mai oprim o singură dată. Intru într-un fel de birt să iau o sticlă cu apă, dau bună seara şi mi se răspunde, cumpăr şi plec. Cînd ies, cîţiva bărbaţi întîrziaţi la o masă comentează – evident – povestea cu jeep-ul, cu soţia poetului, cu 140 la oră...

Nimeni nu va putea explica vreodată de ce pentru olteni nenorocirea altora este mereu mai vizibilă şi mai suculentă, în timp ce precaritatea proprie, asumată aproape cu plăcere, devine *way of life*.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

De dragul comparaţiei

Estonia este o ţară mică. Are 45.000 de kmp. În 1940 avea 1,1 milioane de locuitori. Minorităţile etnice reprezentau 9%. Sistemul politic părea stabil. Partidul Comunist avea 150 de membri. În 1940, URSS a ocupat micul stat baltic cu consecinţele de rigoare. În cinci luni, NKVD-ul a deportat sau ucis 21.000 de duşmani ai poporului (ofiţeri, poliţişti, preoţi, politicieni, plus familiile). Toate organizaţiile au fost interzise, inclusiv cluburile de gospodărie ale domnişoarelor. 40.000 de tineri au fost înrolaţi cu forţa în Armata Roşie. Au urmat alegeri, cîştigate evident de comunişti. Visul milenar al estonienilor s-a împlinit – ţara a devenit Republică Sovietică! Văzînd asta, mii de reacţionari s-au retras în codri, pentru a lupta împotriva ocupantului. Se născuse mişcarea **Frăţia Pădurii** *(Metsavendlus)*.

În 1941, ruşii s-au retras. Locul lor a fost luat de armata lui Hitler, aşa că rezistenţii au rămas în păduri. Pînă în 1944, cînd nemţii s-au retras şi ei. Către Vest. Mişcarea de rezistenţă a înfiinţat imediat Comitetul Naţional al Republicii. A durat doar trei zile. Armata Roşie a reocupat ţara şi a luat-o de la capăt cu execuţiile şi deportările în Siberia. Ministrul Educaţiei, Arnold Susi, a fost coleg de baracă cu Soljeniţîn! Alegerile organizate de Kremlin au evidenţiat din nou popularitatea comuniştilor (ceva mai mulţi de data asta, majoritatea cu nume ruseşti). În Estonia erau încartiruiţi 150.000 de soldaţi. Cîte unul pentru fiecare 4 adulţi!

Frăţia Pădurii s-a adaptat. Alături de veterani au apărut ţărani, foşti ofiţeri, femei, studenţi, foarte mulţi tineri. Vreo 40 de mii de oameni. Sperau că vor veni americanii, că va muri Stalin. Între timp, incendiau clădirile ocupate de ruşi şi îi lichidau pe colaboraţionişti. Au publicat ziare patriotice şi broşuri antibolşevice. Dar nici ruşii nu stăteau degeaba şi scotoceau cu insistenţă pădurea, o treabă care s-a dovedit periculoasă. Sute de insurgenţi au fost otrăviţi de ţăranii şantajaţi de NKVD. Alte mii s-au predat, crezînd în promisiunea unei amnistii generale. Norocoşii au ajuns în Siberia, dar 15.000 au sfîrşit în faţa plutonului. Cîţiva au rămas în tunelele din păduri – probabil amatorii de ciuperci, iepuri şi ierburi. Ultimul luptător anti-comunist, August Saabe, a fost prins în 1978, la 33 de ani după încheierea războiului oficial. S-a sinucis.

Despre astea nu se prea vorbea înainte de '89. Nici în Est, nici în Vest. Pentru Occident era o chestiune marginală. Cenzura comunistă accepta doar varianta primirii entuziaste a trupelor sovietice. Cu flori, pîine şi sare. Totuşi, la începutul anilor '80, tînărul istoric Mart Laar (născut în 1960) a fondat Societatea *(clandestină)* pentru Istoria Estoniei şi a început să cutreiere satele. Îi căuta pe ultimii participanţi la rezistenţă şi le înregistra mărturiile. Cartea rezultată a fost publicată cînd s-a putut. Adică în 1991, imediat după proclamarea independenţei. După un an a ajuns la cunoştinţa lumii prin ediţia americană *(War in the Woods: Estonia's Struggle for Survival, 1944-1956,* Howells House).

Mart Laar nu era însă doar un istoric nostalgic. În 1988, alături de partenerii din Societate şi de veteranii anti-comunişti, a creat Frontul Popular Estonian şi Partidul Independenţei. *(Estonienii erau mai puţini decît în 1939, iar minoritatea rusă ajunsese la 26%!)* Se spune că intelectualii ratează pariul cu politica. Poate în România, căci, la Tallin, Mart Laar a devenit premier la doar 32 de ani, cu două mandate (1992-1994 şi 1999-2001). A fost partizanul terapiei de şoc şi artizanul accederii în UE şi NATO. S-ar putea ca la alegerile din 2005 să se înscrie în cursa pentru preşedinţie. În prezent, postul e deţinut de Arnold Ruutel, fostul preşedinte al Sovietului Suprem al R.S.S. Estoniană. Parcă aud: *aha, deci tot un comunist!* Poate, numai că acest Ruutel este autorul Declaraţiei de suveranitate a Estoniei din 16 noiembrie 1988. Tot el i-a declarat lui Gorbaciov că puterea sovietică a fost întotdeauna ilegală în Estonia. Şi puterea sovietică a căzut.

Ciudată ţară, Estonia!

EDITURA POLIROM

■ Simona Popescu
Exuvii

Noutăţi:

■ Larry Diamond, Yun-han Chu, Marc F. Plattner, Hung-mao Tien (coord.)
Cum se consolidează democraţia

■ Ionuţ Chiva, **69**

■ David Lodge
Cît să-ntindem coarda?

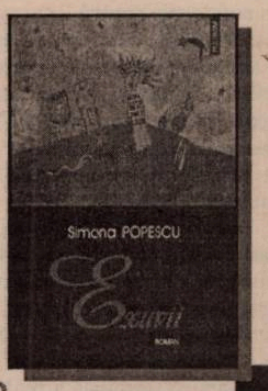

www.polirom.ro

Texte şi opinii de: *Radu Călin CRISTEA (jurnalist) ● Corina DRĂGOTESCU (jurnalistă) ● Sebastian LĂZĂROIU (sociolog) ● Silviu MATEI (sociolog) ● Alina MUNGIU-PIPPIDI (analist politic) ● Cristian PREDA (analist politic) ● Adrian SEVERIN (deputat PSD) ● Valeriu STOICA (membru PNL) ● Dorel ŞANDOR (analist politic) ● Stelian TĂNASE (analist politic) ●* ***Coordonatorul temei:*** *Cristian GHINEA*

Un an simpatic

Acest an electoral este şi mai simpatic şi mai interesant decît ne-am fi aşteptat cu toţii cu ceva vreme în urmă. Vreo doi ani, PSD n-a avut probleme: a stat în sondaje lejer peste 40% şi părea că a găsit soluţia minune pentru a guverna (prost) şi a creşte mereu în sondaje. Adrian Năstase era şi mai este peste tot, cu atitudinea sa de tătuc cult şi atotştiutor.

Ce s-a întîmplat la locale? Traian Băsescu a cîştigat surprinzător Bucureştiul din primul tur, arătînd că tirul mediatic din ultimii patru ani a fost inutil şi s-a întors împotriva celor care l-au pus la cale. Iniţial, PSD a spus că a cîştigat alegerile locale. Nu trebuie uitată figura calmă, superior-zîmbitoare, a lui Viorel Hrebenciuc care îi explica lui Robert Turcescu cum a cîştigat PSD unde trebuia şi a pierdut doar unde se aştepta, deci situaţia e sub control. La nici două săptămîni, partidul victorios a fost zguduit de o criză internă care s-a calmat temporar. Comparat cu rezultatele la localele din 2000, PSD nu a pierdut, dar pare a fi victima aşteptărilor pe care le-a creat şi a propriei suficienţe. După ce conduci genial şi ai un lider atît de deştept, este ruşinos să obţii un scor asemănător celui din 2000, cînd liderul părea mai modest.

De fapt, nu prea ştim ce s-a întîmplat cu electoratul. Din cauza baronilor? Corect la Bacău, incorect la Constanţa şi Vrancea. Ce a vrut electoratul să transmită, de fapt? Şi care electorat? Acest număr încearcă să găsească nişte explicaţii. Şi, pentru că repriza a doua abia urmează, încercăm nişte predicţii pentru la toamnă. Dacă se dovedesc catastrofale, uitaţi că le-aţi citit în Dilema veche. *Dacă nu, nu.* ***(C. G.)***

Cine va conduce România din toamnă?

Grea problemă. Am chinuit cîţiva analişti politici punîndu-le următoarele întrebări: 1. La ce scoruri electorale vă aşteptaţi (aproximativ)?; 2. Cine credeţi că va fi viitorul preşedinte al României? 3. Prognozaţi cine va crea viitorul guvern, în ce formulă de alianţă, dacă e cazul.

Radu Călin CRISTEA

1. Ancheta dumneavoastră mă împinge pe muchia unui cuţit pentru că ne putem aştepta, la fel ca la alegerile locale, la acelaşi electorat nervos, însă cu destule accese de luciditate. Trăim într-o democraţie puberală unde aproape totul se defineşte prin ideea de criză. Poporul e nespus de mînios şi capabil de orice, după cum a dovedit-o şi la „locale“, unde l-a schimbat pe un Mihalache cu un Inimăroiu. Procentele cele mai mişcătoare par să fie acelea din zona PSD – partid aflat într-o stare şocantă: după eternitatea monolitismului a trecut la un hulpav exerciţiu de autodevorare. Nu exclud varianta unui picaj al PSD dacă Adrian Năstase va ţine cu tot dinadinsul să-i demonstreze lui Ion Iliescu că partidul pe care îl va părăsi a fost unul de unică folosinţă.

2. Se anunţă o destul de placidă competiţie în trei: un comunicator frigid, un candidat cu o imaginaţie captivă şi un derbedeu politic, dar bun retor.

3. Cele două blocuri solide (PSD şi Alianţa PNL-PD) ar trebui să depăşească 35% pentru a aspira la o majoritate, şi aşa fragilă, alături de UDMR (oricînd o utilă fată în casă) şi, eventual, PUR. Scenariul cel mai dramatic este acela al unui guvern minoritar cu sprijinul parlamentar selectiv al partidelor din opoziţie. Un asemenea mecanism de coabitare politică nu va putea fi niciodată aplicat în România decît contîndu-se pe o risipă sterilă de energii şi de vreme. O perspectivă de care mă tem că nu vom fi prea departe.

Sebastian LĂZĂROIU

1. Scor strîns PSD-Alianţa D.A.: în jur de 38-40%. Nu ştiu cine va avea mai mult.

2. Dacă Alianţa D.A. cîştigă după primul tur, Theodor Stolojan. Dacă cîştigă PSD, Adrian Năstase.

3. Dacă Alianţa D.A. formează guvernul, va guverna cu PUR. Dacă PSD formează guvernul, va guverna cu UDMR.

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Învingătorul la partide va avea în jur de 40%, şi şansa întîi o are Alianţa D.A. (analiza relevantă în sondajul SAR din martie, unde 42% dintre repondenţi spuneau că există o alternativă politică, faţă de 39% care spuneau că nu, şi asta în plină beţie a sondajelor care arătau un PSD mare cît o balenă). Dar cum acesta e un scor strîns, pot fi surprize. În orice caz, vom avea o coaliţie la guvernare, fie D.A. singur, fie PSD cu PUR. Şanse mai mari pentru prima variantă, dacă PSD o mai ţine pe strategia perdantă din aceste zile în care încearcă să ne convingă că sînt pe cale să fie alt partid. De fapt, sînt pe cale să nu mai fie deloc.

Cristian PREDA

1. Imposibil de estimat. Pentru că nu ştim dacă Alianţa D.A. va funcţiona ca o forţă structurată sau va proceda, precum la locale, ca un nume care nu acoperă decît parţial o ambiţie. Nu ştim, pe de altă parte, dacă se va produce vreo regrupare a partidelor care au obţinut scoruri modeste la locale, dar care speră să treacă totuşi pragul electoral în toamnă.

2. Singurii candidaţi anunţaţi pînă acum sînt Theodor Stolojan (susţinut de PNL şi PD), Lia Roberts (independentă), Graţiela Bârlă (Forţa Dreptăţii), Viorel Bumbu (Comunitatea Etniei Romilor din România) şi Codruţ Sereş (PUR). Trei alţi candidaţi au lăsat să se înţeleagă că ar putea intra în cursă, fără să anunţe oficial candidatura: Constantin Timoc (pentru PNŢCD), Corneliu Vadim Tudor (PRM) şi Adrian Năstase (PSD). Cum ultimul ezită, ziariştii au mai avansat alte patru nume care ar tenta PSD: Ion Ţiriac, I.M. Paşcu, M. Isărescu şi M. Geoană.

3. Culoarea şi formula guvernului vor fi decise de cîştigătorul prezidenţialelor, deşi nu e total exclusă ipoteza unei coabitări.

Dorel ŞANDOR

1. Principala transformare în opţiunile electoratului pentru 2004, conturată deja la localele din iunie, constă în concentrarea voturilor în jurul a doi jucători principali, Alianţa D.A. şi PSD. Nu este vorba de polarizare stîngadreapta, întrucît PSD este reprezentativ pentru „noii îmbogăţiţi“ în mai mare măsură decît PNL. Pe de altă parte, liderii Alianţei D.A. sînt ataşaţi mai curînd ideii de administraţie decît celei de piaţă liberă. În general, identitatea politică este o problemă prea abisală pentru partidele din România. În toamna 2004, după redistribuirea voturilor, noul Parlament va fi dominat de Alianţa D.A. şi PSD, care vor absorbi circa 80% din locuri. Partidul România Mare ar putea deţine în jur de 14%, iar UDMR – 6-7%.

2. Viitorul preşedinte al României va fi Theodor Stolojan.

3. Pentru a se forma noua coaliţie majoritară, se conturează perspective marcate de dificultăţi. Alianţa D.A. ar putea ocupa locul întîi, cîştigînd în jur de 40%, dar împreună cu UDMR n-ar putea constitui o coaliţie majoritară – o alianţă cu PRM fiind exclusă de liderii Alianţei. Iată de ce victoria Alianţei ar începe de la 45%. Cu un procent asemănător, 38-40%, PSD s-ar afla în situaţia de a face coaliţie majoritară împreună cu PRM, ceea ce ar exclude o coaliţie consolidată cu UDMR. Ar mai rămîne o variantă de avarie, după încercări eşuate şi pentru a evita alegeri anticipate, în care Alianţa D.A. formează o „coaliţie de largă conlucrare“ cu PSD, condus la acea dată de Ion Iliescu.

20 iulie 2004

Stelian TĂNASE

1. Dacă alegerile ar fi în următoarele două săptămîni, Alianţa ar cîştiga la diferenţă de 5-10%. Am o rezervă în a da un răspuns ferm pentru că pînă în noiembrie se pot întîmpla multe. Dacă lucrurile evoluează ca pînă acum, pe *trend*-urile de la alegerile locale, acesta va fi rezultatul.

2. Theodor Stolojan. În turul I, Năstase ar trebui să cîştige. Dar în turul II cîştigă Theodor Stolojan pentru că are un bazin de rezervă mult mai mare, în condiţiile polarizării electoratului.

3. Foarte greu de răspuns. Indiferent cine îl va forma, va fi un guvern cu majoritate foarte mică sau un guvern minoritar. Oricum, UDMR va fi la guvern, dar dacă PSD încearcă un guvern cu PRM, UDMR trece în opoziţie. Văd o şansă mai mare de conlucrare între Alianţă şi UDMR. Totul va fi decis în limita a 3-5 procente.

„Preluînd o parte a mesajului justiţiar tipic PRM, A.D.A. (Alianţa D.A. – *n. red.)* a reuşit să eclipseze formaţiunea lui Vadim Tudor, astfel încît singura imagine reprezentativă a PRM la nivel naţional a fost «circul electoral» practicat de Dumitru Dragomir, candidat la Primăria Capitalei. În acest fel, A.D.A. a reuşit să se identifice drept singura alternativă reală la PSD. Pe măsura apropierii de 6 iunie, A.D.A. a mizat pe creşterea intensităţii atacurilor legate de corupţia politică la nivel local şi central. A.D.A. a încercat să identifice corupţia şi baronii locali cu cauza sărăciei. Campania negativă a opoziţiei a fost axată pe acuzaţii legate de controlul PSD asupra administraţiei, mass-media şi şcolilor. Această strategie a avut succes în mediul urban cu peste 80-100.000 locuitori.

Rezultatele votului pentru primari indică faptul că PSD a obţinut cele mai multe mandate de primari, fiind urmat de PNL, PD şi UDMR. Aceasta demonstrează faptul că PSD are cea mai bine organizată structură politică, acolo unde votul nu a fost politizat, unde omul a contat înaintea imaginii, a obţinut rezultate bune.“

(din *Raport asupra alegerilor locale din România. Se doreşte o schimbare? Ce schimbare se doreşte? Ce urmează?,* Institutul Social-Democrat „Ovidiu Şincai“, iunie 2004)

„Întotdeauna a fost mare încurcătură la alegerile locale din România. Asta a permis PSD, fără excepţie, să proclame de fiecare dată că le-a cîştigat (încă de pe timpurile cînd se numea PDSR, FSN etc). Cu toate astea, victoria lor a fost întotdeauna discutabilă, deoarece, de regulă, nu cîştigau oraşele mari cele mai importante, nu cîştigau consiliile judeţene, şi aşa mai departe. După alegeri, începea adevărata politică, adică dl Cozmâncă prin prefecţii săi destituia primari aleşi (a trebuit să intervină Consiliul Europei pentru stoparea acestei proceduri), sau aceştia era recrutaţi prin mituire cu fonduri discreţionare sau şantaj cînd călcaseră pe alături (procedee încă larg utilizate). Ţinem alegeri locale ca să desemnăm puteri locale democratic alese. Reuşim însă acest lucru? Ceea ce am făcut duminică, 6 iunie, a avut vreo importanţă, sau jocurile adevărate nici nu se fac la alegeri?

PSD a stagnat prin raport cu sine la localele din 2000, dar a pierdut în faţa Alianţei, ca şi în raport cu obiectivele sale stabilite. Este mult sub sondajele autocomandate care îi dădeau 50%, şi mult sub acel 40% al sondajelor independente. După primul tur nu a reuşit să apere cei 70% primari recrutaţi şi s-a întors la cifra din anul 2000, 36%. Alianţa D.A. a fost principalul cîştigător, maximizîndu-şi performanţa atît prin raport cu performanţa individuală a partidelor din 2000, cît şi ca alianţă a opoziţiei. Succesul listei comune din Bucureşti, unde s-a luat mult peste totalul celor două partide separat, arată că *cea mai bună publicitate electorală pentru Alianţă este unitatea ei.* PNL a recuperat o mare parte din electoratul ţărănist, PD a reuşit marea miză a alegerilor, să ia votanţi de la PRM. Alianţa a recuperat zona urbană, luînd votanţi atît de la PSD, cît şi de la PRM.“

(din *Alegerile şi reforma administraţiilor locale – analize, previziuni şi recomandări,* Societatea Academică din România, iunie 2004)

Sebastian LĂZĂROIU

De ce a pierdut PSD şi nu a cîştigat Alianţa?

Paradoxal, dar jocul democratic ne oferă şi situaţii fără învingători şi învinşi. Cine a cîştigat în 2000, Bush Jr. sau Gore? Părerile sînt împărţite. A cîştigat, desigur, cel care a devenit preşedinte. Matematica votului nu seamănă deloc cu ce am învăţat noi la şcoală, pentru că mecanismele agregării sufragiilor sînt foarte complicate. Se pare că rezultatele alegerilor locale din 2004 sînt consecinţa confruntării unor tendinţe contradictorii. Pentru fiecare din acestea s-au găsit teorii şi teoreticieni.

PSD-ului i-au lipsit alegătorii

A spus-o un cunoscut lider al PSD. Dar nu e singurul argument. Dacă ne uităm la profilul socio-demografic al celor care au venit la vot şi îl comparăm cu acelaşi profil al votantului potenţial putem confirma această ipoteză. În Bucureşti, de exemplu, din totalul celor care au venit la vot 36% au studii superioare. Dar, în totalul alegătorilor bucureşteni sînt cel mult 22% cu studii superioare. Intelectualitatea a ieşit la vot şi ştim cu cine a fost mai înclinată să voteze. Într-o simulare de după alegeri i-am întrebat pe cei care nu au fost la vot cu cine ar fi votat. Simularea arată că Geoană ar fi obţinut cu 10% mai multe voturi, iar Băsescu tot cam atît cît a obţinut de fapt. Sondajele pre-electorale arătau că PSD este dezavantajat de o participare scăzută la vot. Votul devine din ce în ce mai selectiv. Cei care au fost împinşi de tranziţie la marginea societăţii (cu resurse demografice, ideatice şi materiale scăzute) nu mai găsesc nici o miză în alegeri şi preferă să stea acasă. Viaţa lor nu s-a schimbat după 1996 şi nici după 2000. Ce motive ar avea să creadă că s-ar putea schimba după 2004? În mintea lor nu există nici o legătură între regimul politic şi situaţia economică a gospodăriei. Au experimentat şi s-au resemnat.

Alegătorilor le-a lipsit Alianţa

Istoricii ar numi acest scenariu „ce s-ar fi întîmplat dacă...". Greu de demonstrat. Este un exerciţiu de imaginaţie. Dar sînt cîteva probe în sprijinul ipotezei că, dacă PNL şi PD ar fi prezentat liste şi candidaţi comuni sub sigla D.A. în municipiile reşedinţă de judeţ, şi liste separate în celelalte tipuri de localităţi (oraşe mici şi comune), atunci ar fi obţinut cîteva puncte procentuale mai mult decît în situaţia actuală a însumării celor trei componente (PNL+PD+D.A.). Argument: Alianţa D.A. a obţinut 15% din totalul voturilor „PNL+PD+D.A." în doar 10% din totalul electoratului (cît reprezintă Bucureşti şi Cluj din totalul alegătorilor). S-ar putea spune că acest calcul este irelevant din moment ce Bucureşti şi Cluj erau oricum *fiefuri* ale forţelor de centru-dreapta. Greu de demonstrat şi acest lucru. În 2000, la alegerile locale, PNL, de exemplu, a obţinut în Bucureşti şi Cluj sub media partidului la nivel naţional. Municipiul Cluj-Napoca a fost dominat de votul pentru UDMR şi PRM (PUNR) pînă de curînd, un vot mai degrabă etnic decît politic. Iar Bucureştii au fost din 2000 sub spectrul unor primari de sector activi ai PSD, care totuşi au pierdut în majoritate în turul al doilea. Dar succesul nu era garantat pentru Alianţă dacă ar fi prezentat listele şi candidaţii separat. De ce liste comune la municipii şi nu la sate? Surprinzător, rezultatele alegerilor arată că PNL şi PD au avut o pondere uşor mai mare în mediul rural decît în mediul urban! Adică au avut mai mult acolo unde a contat mai mult candidatul decît partidul. Formula „doi candidaţi la funcţia de primar aduc mai multe voturi" a funcţionat în comunităţile mici.

Negocieri şi trădări

După votul românului obişnuit, a urmat votul consilierilor nou aleşi pentru funcţia de preşedinte al consiliului judeţean. S-a spus că acest vot a stat sub semnul banilor şi trădării şi că a falsificat votul popular. Au trădat nu doar consilierii PUR şi PRM, în rol de arbitri, care au semnat cu unii şi au votat cu alţii. Au trădat chiar consilieri ai PNL şi PD, care au votat alături de „indezirabili". În ce fel a fost falsificat votul? Se presupune că au existat patru actori politici: doi mari şi doi mici. PSD şi D.A. (PNL+PD) pe de o parte, iar pe de altă parte, PRM şi PUR. La Vîlcea, spre exemplu, distribuţia mandatelor de consilier judeţean după turul întîi arăta astfel: PSD 13, PNL+PD 15, PRM 3, PUR 2. Rezultat final al votului: preşedinte – PUR, vicepreşedinţi PRM şi PSD. Cu alte cuvinte, deşi cei mai mulţi vîlceni au preferat PNL+PD, PSD împreună cu cei doi mici aliaţi au luat toate posturile de conducere. Cîteva lecţii de învăţat: majorităţile relative sînt într-adevăr *relative;* ce vor zice la alegerile generale vîlcenii care au votat PUR sau PRM împotriva PSD?; au preferat vîlcenii „PNL plus PD", ori, mai degrabă, au preferat „PNL *sau* PD"?

Voinţa poporului

Falsificarea votului a fost mai degrabă o excepţie decît regula. Doar în cinci judeţe, unde PNL+PD au avut mai multe voturi decît PSD, PSD a reuşit să obţină prin arbitrajul PUR şi PRM preşedinţia consiliului judeţean. În alte cinci judeţe, atît PNL+PD, cît şi PSD au preferat să obţină funcţii de vicepreşedinţi, în schimbul funcţiei de preşedinte acordată unuia din partidele mici. În rest, acolo unde suma PNL şi PD a depăşit scorul PSD, unul din cele două partide a ocupat funcţia de preşedinte al consiliului judeţean. Construcţia pe care se bazează acest argument de falsificare sau non-falsificare a voturilor este, însă, fragilă. Noi presupunem că există două forţe – PSD şi D.A., care în cele mai multe locuri ar fi avut majoritate relativă, dar în realitate oamenii nu au votat pentru Alianţa D.A., ci pentru două partide de sine stătătoare cu candidaţi proprii la funcţiile locale: PNL şi PD. Altcineva ar putea să susţină la fel de bine că PSD a obţinut cele mai multe mandate în cele mai multe cazuri şi astfel Alianţa D.A. a falsificat votul la consiliul judeţean.

Politizarea votului

S-a vorbit mult despre votul politic fără a fi prea clar ce înseamnă un vot politic. Votul la alegerile locale are două componente: preferinţa pentru persoana candidatului şi preferinţa pentru partidul care sprijină candidatul. În Bucureşti, politizarea votului a fost evidentă. Candidaţi cu o cotă mică de notorietate ai Alianţei D.A. au cîştigat funcţia de primar de sector şi chiar au ieşit pe primul loc din primul tur. Competenţele lor au rămas vagi pînă la sfîrşitul campaniei electorale pentru marea majoritate a alegătorilor, iar mesajele personalizate, fără ecou. În sondaje erau, de altfel, consideraţi mai curînd *outsideri,* deşi o posibilă surpriză nu era exclusă. Cartea lor de vizită a fost Alianţa PNL-PD şi Traian Băsescu. Suficient pentru a cîştiga. Dacă în sondajele pre-electorale, gradul de consistenţă între votul pentru primarul general şi votul pentru primarul de sector era de aproape 40%, la alegeri această consistenţă s-a dublat. Cu alte cuvinte, cei care intenţionau să voteze „sofisticat" din punct de vedere politic (de exemplu, Băsescu primar general şi Darabonţ primar de sector) au stat acasă, în vreme ce electorii mobilizaţi, care votau pe linie fie PSD, fie Alianţa D.A., s-au grăbit să iasă la urne.

Depolitizarea candidaţilor

Totuşi, ca în orice alegeri locale au existat şi candidaţi depolitizaţi. E vorba despre candidaţi cu o mare popularitate (de obicei foşti primari), care au reuşit să ridice după ei cota partidelor care i-au sprijinit, indiferent de siglă. Cei care se îndoiesc de potenţialul acestor candidaţi ar trebui să observe că la Galaţi, la Consiliul Judeţean, PUR a obţinut de trei ori mai multe voturi decît media la nivel naţional. La Călăraşi, zonă tradiţional de stînga, PNL a obţinut un scor neverosimil pentru orice partid liberal într-o zonă săracă. Succesul s-a numit de fapt „Durbacă" sau „Dragu". Chiar şi în Bucureşti, împotriva tăvălugului care a măturat candidaţii PSD la funcţia de primar de sector în turul al doilea, candidatul din sectorul doi al partidului de guvernămînt a reuşit să cîştige. În general politizarea şi depolitizarea sînt, din punct de vedere statistic, specifice unor medii diferite. Politizarea votului este specifică oraşelor mari, municipiilor reşedinţă de judeţ, acolo unde, de altfel, PSD poate spune că a pierdut. În aceste mari aglomerări urbane s-a amestecat votul critic, împotriva partidului la guvernare, cu votul pozitiv al unui curent de dreapta, ancorat în lumea celor educaţi, cu venituri şi aspiraţii mai înalte. Aici notorietatea candidatului este mai degrabă un handicap, dacă presa a convertit notorietatea în celebra sintagmă „baron local". În comunităţile mici candidaţii contează mai mult, pentru că oamenii se cunosc între ei: candidaţii au de fapt şi altă identitate decît cea din afiş.

Efecte psihologice pentru la toamnă

Sînt de discutat efectele rezultatelor alegerilor locale asupra votului din această toamnă. Alegerile locale au specificul lor, şi anume diversitatea situaţiilor locale, dată de diversitatea candidaţilor. PSD a suferit un eşec nu doar raportat la propriile aşteptări, dar mai ales raportat la aşteptările electoratului. Toată lumea se aştepta la o victorie clară. Un partid care deţine aproape 80% din primari nu poate să obţină decît o victorie răsunătoare la alegerile locale (aici ar fi de discutat dacă migraţia politică nu a fost o capcană pentru PSD, pentru că înregimentarea de-a valma a oportuniştilor a scăzut capitalul electoral al partidului. Mulţi primari s-au înscris în PSD pentru protecţie. Ei erau în conflict cu legea, dar şi cu comunitatea. Realegerea lor era mai degrabă o iluzie). În toate sondajele din ultimii doi ani dezechilibrul politic era vizibil nu în întrebarea privind intenţia de vot, ci în întrebarea privind aşteptările electoratului. Dacă 40% spuneau că ar vota PSD, aproape 75% credeau că PSD va cîştiga alegerile. Aşadar nici măcar votanţii opoziţiei nu credeau într-o alternanţă politică. După votul de la locale structura aşteptărilor s-a schimbat fundamental.

Structuri sociale şi paradoxuri ale tranziţiei

Ca sociolog, cred în determinarea socială a votului. Votul pentru un partid sau candidat nu este independent de felul în care oamenii şi familiile lor trăiesc, de aşteptările lor şi de schimbările prin care trec ei înşişi în procesul tranziţiei. O ipoteză mai veche despre care am vorbit adeseori prefigura dilema PSD: dacă va face reforme va pierde, dacă nu va face reforme va pierde. Schimbările pozitive, la nivel macro în special, din ultimii patru ani, nu pot fi puse la îndoială, decît poate în discursurile opoziţiei. Unele din ele s-au reflectat imediat în viaţa oamenilor obişnuiţi: scăderea inflaţiei, libera circulaţie şi chiar creşterea economică. Aceste schimbări au creat aproape inevitabil un electorat „liberal". Politicienii adeseori ignoră efectele politicilor promovate asupra nivelului de aşteptări şi de aceea pretind recunoştinţă pentru ceea ce au făcut bine. Cei care încep să trăiască mai bine vor să trăiască şi mai bine, cei care trăiesc la fel de prost nu-şi doresc decît să nu trăiască mai prost. Pentru cei săraci, PSD a creat stabilitatea de care aveau nevoie, însă ei formau electoratul tradiţional al acestui partid. Pentru alţii însă, PSD a creat aşteptări mai mari. Ei s-au ridicat în ierarhia socială Au prins cheag şi vor să fie lăsaţi în pace: taxe mai mici, oportunităţi mai multe pentru a cîştiga bani e ceea ce-şi doresc. Acum trag cu ochiul spre dreapta, spre eticheta de „liberal". Poate cel mai mare merit al PSD în aceşti patru ani este acela că a re-echilibrat structura socială, atît de bulversată între 1996 şi 2000. În acea perioadă, săracii nu ştiau dacă mîine vor supravieţui, iar cei care mai aveau cîte ceva au fost brusc declasaţi în ierarhia socială. Nu se ştie dacă cineva a avut de cîştigat în acea perioadă. Se pare că toţi au pierdut. Şi s-a pierdut şi echilibrul politic. Pare curios, dar adevărata victorie a PSD după aceşti patru ani va fi certă după ce Alianţa D.A. va veni la guvernare.

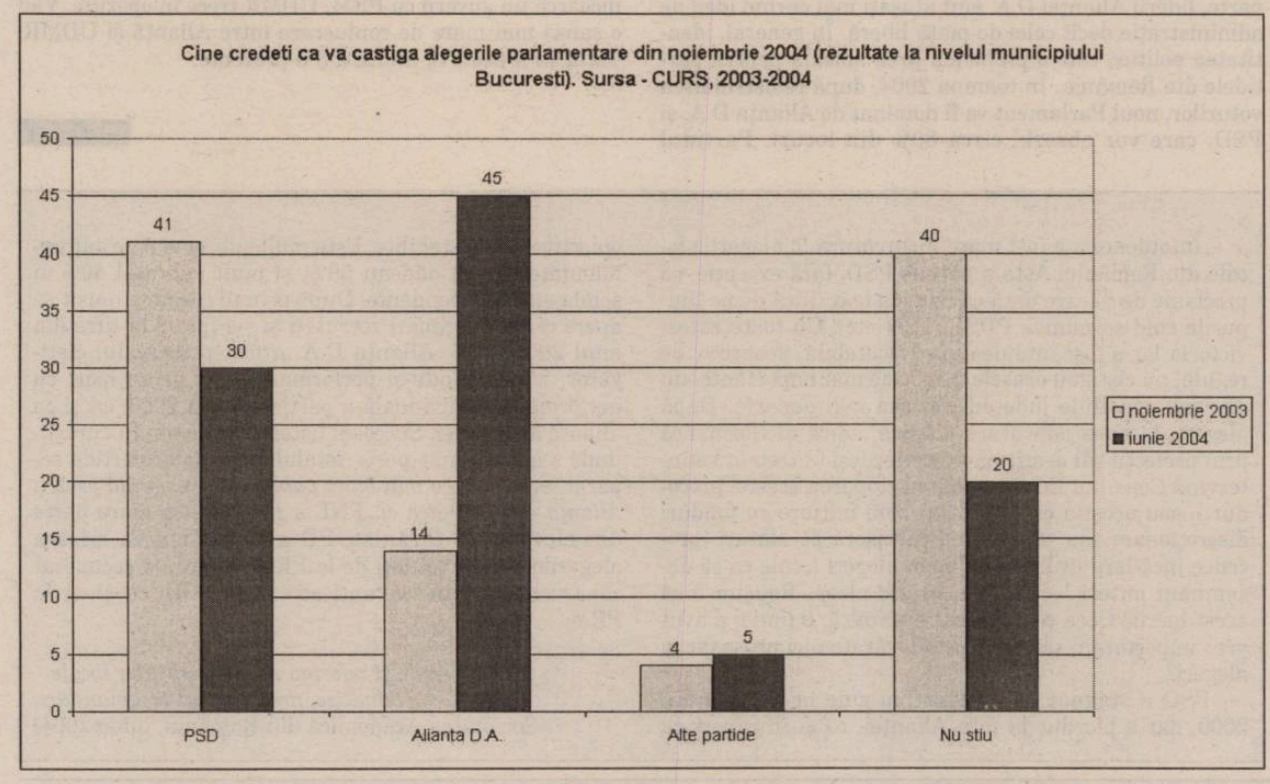

Sebastian Lăzăroiu *este sociolog, director al Centrului de Sociologie Urbană şi Regională (CURS).*

PSD este mai apropiat de România profundă

– interviu cu Adrian SEVERIN, deputat PSD, vicepreşedinte al Colegiului Director, Institutul Social-Democrat „Ovidiu Şincai" –

Institutul Social-Democrat a publicat recent un raport asupra alegerilor locale. Spuneţi acolo că unul dintre motivele pentru care Alianţa D.A. a ieşit bine din aceste alegeri este preluarea mesajului justiţiar al PRM. Asta înseamnă că reduceţi mesajul anti-corupţie la unul de tip PRM, deci la un nivel pur propagandistic?

Acest mesaj rămîne în arsenalul A.D.A. la un nivel propagandistic. Pe de o parte, este lipsa de consistenţă a soluţiilor, exact ca în cazul PRM, pe de altă parte, realitatea socio-economică demonstrează că oligarhii care reprezintă şi produs şi sursă ale corupţiei nu au o culoare politică, ci se găsesc în toate partidele politice. Nu mi se pare că un partid este mai legitim decît altul să vorbească despre lupta cu corupţia şi ar trebui să fie suspect pentru noi toţi atunci cînd un partid este extrem de caustic fără să ne spună cum doreşte să abordeze fenomenul şi fără să ne atragă atenţia că în rîndurile sale sînt unii care nu sînt interesaţi de lupta anti-corupţie.

Dar vedem că şi numeroase rapoarte internaţionale pun accent pe corupţie, ca şi declaraţiile unor ambasadori, în special fostul ambasador american. Mergînd pe ideea dvs., putem să spunem că şi aceşti oameni sînt influenţaţi de retorica PRM.

Nu, daţi-mi voie să aduc în discuţie un adagiu latin care spune *non idem est si duo dicunt idem* – „nu este acelaşi lucru cînd doi spun acelaşi lucru". Preocuparea comunităţii internaţionale nu poate fi decît sinceră, pentru simplul motiv că comunitatea internaţională este interesată în liberalizarea pieţei româneşti şi, atîta vreme cît piaţa românească va fi blocată de corupţie şi de anumite grupuri monopoliste, ea nu va fi liberă. În lumina unei asemenea abordări, corupţia se poate combate prin creşterea concurenţei, nu prin arestarea anumitor oligarhi, ci prin ruperea legăturilor dintre interesele economice şi interesul politic. Toate partidele trebuie să îşi dea mîna să lupte împotriva fenomenului oligarhic, din care derivă corupţia. De aceea, cred că antipesedismul, care este singurul punct din programul opoziţiei, şi anticorupţia, care ar fi singura soluţie la unica problemă sînt nişte abordări mai degrabă propagandistice, mai degrabă demagogice şi care, de fapt, deviază atenţia de la adevăratele probleme: dacă PSD nu este suficient de bun în lupta cu corupţia, atunci el trebuie înlocuit cu un partid sau o grupare care ştiu să o facă mai bine. Şi atunci trebuie vorbit despre cum şi-au combătut acele partide corupţii din propriile lor rînduri, pentru că nu este o idee bună să înlocuim corupţii unora cu corupţii altora. De asta spun că, deşi cuvintele sînt aceleaşi, mesajul este diferit.

Antipesedismul este singurul punct din programul opoziţiei şi anticorupţia singura soluţie la unica problemă.

A doua afirmaţie din raport pe care vreau să o discutăm este cea referitoare la electoratul rural al PSD. Spuneţi acolo că electoratul PSD este mai ales rural şi de vîrstă mai înaintată şi încercaţi să vedeţi partea bună a acestei stări de fapt. Spuneţi că oraşele prezintă „poluare intelectuală şi socială mai mare". Puneţi faţă în faţă colectivismul de la oraş, versus comunitarismul din rural. Nu este doar o reluare la nivel politic a antagonismului sat-oraş din cultura română?

Nu cred că este vorba despre o relaţie antagonică, ci doar de a pune în termeni exacţi o realitate socio-culturală pe care cei mai mulţi dintre analişti o ignoră. Noi, cînd vorbim despre oraşele României, ne gîndim la oraşele Germaniei, la oraşele Franţei, care au fost şi sînt expresia unui modernism cosmopolit. Or, marile oraşe româneşti sînt în mare măsură creaţii ale politicii de industrializare forţată a regimului comunist. Nu contest în nici un fel faptul că în marile oraşe trăieşte şi o mare parte a elitei româneşti, că aici există atmosfera cea mai cosmopolită, dar, pe de altă parte, trebuie spus că o parte importantă a electoratului din marile oraşe este caracterizată de această stare de ambiguitate identitară care este rezultatul împrejurării că ea a încetat să mai existe în mediul rural fără a ajunge să asimileze civilizaţia urbană.

Dar oare nu tocmai această pătură recent şi parţial urbanizată votează mai mult cu PSD, fosta muncitorime industrială?

Noi vedem că electoratul PRM s-a deplasat către A.D.A. Electoratul PRM răspunde unui mesaj anume. Statisticile arată că o populaţie cu şcoală, cu calificare, votează cu PNŢ-CD, cu PRM şi acum cu A.D.A. Dar a pune semnul egalităţii între instrucţie şi civism este un exerciţiu care nu se susţine în planul realităţii de zi cu zi. Din punctul de vedere al angajamentului civic vedem că masa rurală mult mai puţin instruită este cea care se prezintă la alegeri, în timp ce masa mai educată este mult mai puţin implicată social. Iar această masă mai educată răspunde unui mesaj justiţiar, în mare măsură clericalist. Acestea nu sînt valorile modernităţii. Eu nu vreau să spun că toţi cei care votează cu un anumit partid sînt astfel, vorbim de categorii statistice.

Satul între alcoolism şi comunitarism

Civismul înseamnă şi participare şi contestare, or nu cred că în lumea rurală românească vedem aşa ceva. Vorbiţi în raport despre comunitarismul din lumea rurală. Cunosc destul de bine satul românesc de azi, eu nu prea văd comunitarism la ţară, văd mai degrabă alienare, sărăcie, alcoolism.

O conduită românească: deplasarea în direcţia corectă, dar într-un ritm foarte lent.

Alcoolismul îl găsiţi şi în zona suburbană, chiar şi în centrul oraşelor, alcoolism şi alienare găsiţi şi la anumite categorii de intelectuali. Ce mi se pare mie caracteristic pentru sat este conservatorismul, adică o apetenţă redusă către schimbare. Şi aici văd una dintre particularităţile societăţii româneşti: o legătură între stînga, care este deschisă spre schimbare, şi conservatorism care, printre altele, include reticenţă faţă de schimbare. Din această combinaţie rezultă o conduită românească: deplasarea în direcţia corectă, dar într-un ritm foarte lent.

Vorbiţi despre un ţăran tradiţional, care are o oarecare stabilitate în valori şi opţiuni, iar aceste opţiuni merg mai ales către PSD.

Este un electorat consecvent. Pe cînd electoratul dreptei este mult mai puţin consecvent, el a trecut de la o dreaptă moderată, care era CDR, către o dreaptă radicală, dreapta PRM, acum se mişcă din nou către o dreaptă moderată, dar care are o retorică agresivă. Este un electorat în căutare, un electorat mobil, electoratul stîngii este mult mai stabil, este o relaţie de confort.

Aş insista pe cauzele acestei înclinaţii. Alina Mungiu-Pippidi are o altă ipoteză: ţăranul român votează masiv cu partidul postcomunist pentru că acest partid controlează administraţia, controlează resursele într-un sens foarte larg, de la pădurar cu cota de lemne, la primar cu ajutoarele de la stat şi tot aşa. Este un fel de a ţine acest ţăran dependent de resurse, pe care statul le distribuie.

Dar nu uitaţi că ţăranul român chiar şi cel mai alienat are posibilitatea să îşi asigure singur existenţa, prin cele cîteva găini şi animale pe care le creşte pe lîngă casă. În timp ce orăşeanul şomer este într-o situaţie mult mai proastă, disperată chiar. În asemenea condiţii, în mai mare măsură populaţia urbană are mentalitate de asistat decît cea de la ţară. Eu am avut, cu nişte ani în urmă, o experienţă personală în judeţul Vrancea, eram în PD, care se voia şi era atunci un partid social-democrat de avangardă. Era la începutul anilor '90 şi eram convins că acest mesaj de schimbare va prinde în faţa unui electorat care este mai înstărit şi mai obişnuit cu autonomiá, pentru că Vrancea a fost mai puţin cooperativizată, bazată pe viticultură şi pădurit. Am rămas surprins să constat că nu am fost votaţi atunci, a fost votat ce era atunci FDSN. Şi am întrebat oamenii, am căutat explicaţii. Mi s-a spus: noi am dus-o întotdeauna relativ mai bine, dvs. ne propuneţi o schimbare. Schimbarea înseamnă mereu un risc, preferăm să rămînem cu certitudinile cu care am putut trăi pînă acum decît să ne lansăm în aventuri pe care nu le putem măsura. Nimeni nu nega valabilitatea principiilor propuse de noi, dar se îndoiau de viteza cu care doream să aplicăm acele idei. Din acest punct de vedere, cred că mesajul PSD este mai apropiat de aşteptările României profunde. Exact acea Românie care nu se teme de bunăstare, dar respinge ostenţia, viteza suspectă cu care unii se îmbogăţesc, o Românie care vrea reguli, care înţelege că regulile trebuie schimbate, dar în ritmul ei.

Pentru că aţi vorbit de Vrancea şi de România profundă. Spuneţi-mi: România profundă aşteaptă de la politicieni ceea ce a făcut Marian Oprişan în Vrancea? Adică circ, control asupra presei, manifestări cu mici şi bere?

Eu cred că nu asta aşteaptă. Nu cred că ăsta este secretul în alegeri. După cum am văzut în alt judeţ, asemenea reţete pot să aducă doar succese trecătoare. Cred că, în anumite ocazii, un anumit vot poate să arate tocmai indiferenţa faţă de asemenea iniţiative. O să mă întrebaţi, de ce indiferenţă şi nu respingere? Pentru simplul motiv că oamenii cuminţi resping ceva dacă au altceva de pus în loc. Şi problema acum nu este înlăturarea PSD de la putere, ci ce se aduce în loc, aici este marea problemă.

studiu de caz

Silviu MATEI

Ce s-a schimbat în Iaşi?

Întrucît INSOMAR a realizat la alegerile locale din 2000 şi 2004 sondaje la ieşirea de la urne, am căutat să vedem ce s-a schimbat în aceşti ani. Dintre cele cinci oraşe în care am lucrat, am ales Iaşiul, a cărui Primărie a fost cîştigată în 2000 de către Constantin Simirad, preşedinte atunci al Partidului Moldovenilor. De altfel, Iaşiul este un caz particular şi interesant pentru a observa mişcarea electoratului între diferite partide. Nu numai că Partidul Moldovenilor (PMR) a dispărut, dar Simirad a trecut la PSD, după care a fost numit ambasador în Cuba. El a fost înlocuit în funcţia de primar de Gheorghe Nichita, fost candidat al Partidului Democrat la alegerile din 2000, actualmente membru al PSD. Pentru ca lucrurile să fie complet încurcate, fostul candidat al PNL la Primăria Iaşiului în 2000, Dan Cârlan, a fost principalul contracandidat al lui Nichita în 2004, dar din partea PD. La alegerile locale din 2000, PDSR obţinea 21% dintre voturile pentru consiliile locale, Partidul Moldovenilor (PMR) 31%, PRM 8%, PNL 6%, CDR 5%, iar PD 4%. În 2004, PSD a obţinut 38% din voturi, PNL 21%, PD 18%, PRM şi PUR au luat fiecare 6%.

În 2004, toate cele trei partide mari (PSD, PNL şi PD) şi-au mărit bazinul de vot, mai ales pe seama dispariţiei Partidului Moldovenilor, dar şi pentru că procentul de voturi acordat partidelor mici s-a redus cu mai mult de jumătate. PSD a preluat o parte mai mare a electoratului PMR, în timp ce PNL şi PD au atras voturile celor care, în 2000, au votat cu partide mici. Opţiunea pentru PSD este cu atît mai mare cu cît electoratul este mai în vîrstă. Astfel, PSD atrage 32% dintre voturile tinerilor (18-22 ani) şi 58% din opţiunile de vot ale segmentului de vîrstă de peste 65 de ani. Această relaţie este simetric inversată în cazul PNL: scorurile acestui partid scad odată cu avansarea în vîrstă. PNL obţine 30% dintre voturile segmentului 18-22 ani şi 13% pe segmentul de vîrstă de peste 65 de ani. Şi votul pentru PD scade odată cu înaintarea în vîrstă. Diferenţa majoră faţă de votul pentru PNL este aceea că PD atrage destul de puţine voturi (16%) de la electoratul care a votat pentru prima dată (18-22 ani), situîndu-se la jumătatea scorului obţinut de PNL.

În cazul PSD, cu cît nivelul de educaţie al alegătorilor este mai scăzut, cu atît el obţine mai multe voturi. În schimb, cu cît persoanele au mai multă pregătire, cu atît ele votează mai mult cu PNL. În cazul Partidului Democrat, această legătură nu este atît de directă; acest partid obţine practic aceleaşi scoruri electorale din partea persoanelor cu studii gimnaziale şi profesionale (14%) şi, pe de altă parte, din partea celor cu studii liceale şi superioare (19%). PRM a scăzut în preferinţele electorale ale alegătorilor cu nivel redus de educaţie (maxim studii gimnaziale) şi ale persoanelor cu studii superioare şi a stagnat pe segmentele cu studii profesionale şi liceale.

***Silviu Matei** este director de cercetare la INSOMAR.*

Nu renunţă nimeni la nimic

– interviu cu Valeriu STOICA, membru PNL –

Aţi propus de curînd un plan de unificare a PD şi PNL şi aderare a noului partid la curentul popular european. Ideea dvs. a produs destul de multă vîlvă. Prezumţia ar fi că România se îndreaptă spre un sistem bipartid, cu un PSD mare pe partea stîngă şi cu un partid mare de dreapta format din această uniune. Totuşi, de ce s-ar îndrepta România spre bipartidism, dat fiind că acesta este mai degrabă o excepţie şi ţine de un sistem de vot majoritar, pe care noi nu îl avem.

Electoratul românesc doreşte un sistem bipolar. Atunci cînd au existat două forţe politice aproximativ egale, tendinţa bipolară a electoratului a fost prezentă. Am în vedere perioada '92-'96, cînd CDR reuşise să contrabalanseze PDSR. Apoi, în vara acestui an, cînd electoratul a avut de ales între două mari forţe politice, de asemenea s-a polarizat. Concluzia firească este că electoratul, dacă poate opta între două grupuri politice, o face. Dacă nu i se oferă această şansă, atunci se păstrează opţiunea pentru stînga, aşa cum a făcut din '90 pînă astăzi într-un procentaj care a variat între 30 şi 38%, iar pe partea cealaltă, dacă i se oferă o ofertă pulverizată, se obţine un vot pulverizat. Exemplul cel mai clar este anul 2000. Forţa pe care stînga a avut-o şi o are riscă să ducă la derapaje de tip totalitar, dacă nu contrabalansăm pe partea dreaptă cu o forţă la fel de puternică. Sînt cîteva idei care mă fac să cred că electoratul agreează această idee a bipolarităţii sistemului politic.

Spuneţi în planul dvs. că electoratul s-a manifestat „fără echivoc, în sensul susţinerii unei forţe politice de centru-dreapta, unificată, puternică şi solidară". De unde ştiţi asta? De unde ştiţi că electoratul român votează ideologic pe axa stînga-dreapta?

Această dihotomie nu este clară pentru toţi cei care votează, dar este clar pentru toţi cei care votează că au de ales între două forţe puternice. Dacă una este poziţionată la stînga, cealaltă nu poate fi poziţionată decît la dreapta, este în logica sistemului politic. Acest spaţiu public în care s-a manifestat Alianţa exista, era un gol, şi Alianţa a răspuns unor aşteptări. Iar acolo unde cele două partide au mers în comun au obţinut rezultate mai bune, mă refer la Bucureşti şi la Cluj.

PNL de astăzi nu mai este PNL de acum şase ani

Sînt de acord cu dvs. că opoziţia are nevoie să se coaguleze într-o anumită formulă. Nu înţeleg, însă, de ce este nevoie de un singur partid, şi de ce este nevoie de un partid de dreapta. Alianţa adună acum voturi din mai multe părţi şi umple acest gol de care vorbeaţi dvs. De ce ar trebui să reducă opţiunile posibile? Ce se întîmplă cu cei care se consideră de stînga, dar nu le place PSD?

Acesta este motivul pentru care eu nu am vorbit doar de unificare, ci şi de orientare spre Partidul Popular European. Asistăm la o dublă schimbare în spaţiul european: pe de o parte, partidele de stînga au început să se apropie de centru, pentru a cîştiga electorat de acolo. Pe de altă parte, partidele de dreapta s-au deplasat şi ele spre centru, pentru a ocupa o zonă cît mai mare. Astfel se explică de ce componenta socială în programele partidelor creştin-democrate este esenţială. Aşadar, reorientarea doctrinară a partidului care ar rezulta din unificare nu este un simplu moft, ţine seama de realităţi. PNL de astăzi nu mai este PNL de acum şase ani, am adus în PNL forţe care nu erau pur liberale. APR era un partid de centru-stînga. Partidul domnului Vosganian era un partid de dreapta-dreapta. Să nu uităm că avem acum în PNL aceste două zone, una social-liberală şi alta conservatoare.

Dar de ce vreţi să atrageţi şi PD, un partid bine conectat la stînga internaţională în acest moment?

Ce să facem? Să avem două partide social-democrate care intră în competiţie şi vom avea o alternanţă între două partide social-democrate?

Asta se întîmplă în momentul de faţă.

Nu, nu se întîmplă asta. PSD a ocupat partea stîngă. Dacă PD rămînea singur, nu cîştiga atît cît a cîştigat, nici PNL nu ar fi cîştigat atît, iar PSD ar fi cîştigat alegerile. PSD a fost pus în situaţia de a pierde alegerile pentru că s-a format Alianţa.

Cine votează ideologic dreapta? Pare a fi un electorat urban educat şi foarte redus. De ce să îi cerem electoratului să se concentreze ideologic dacă el nu vrea?

Întrebarea dvs. este bună dar trebuie adresată altcuiva, nu mie.

Dvs. aţi făcut propunerea.

Asta înseamnă că nu se înţelege ce am vrut eu. Întrebarea ar trebui adresată liberalilor radicali. Eu propun utilizarea unui spaţiu electoral cît mai larg, în care nu se votează cu ideologii înguste, ci se votează în funcţie de blocurile politice. Asta înseamnă crearea unui bloc în care să se federeze valori pentru a atrage electoratul din zona centru, centru-dreapta, chiar şi centru-stînga, o parte. Ar fi o structură care integrează toate nuanţele, inclusiv nuanţa de centru-stînga a PD-ului din momentul de faţă. Nu se pierde nimic în această structură, dimpotrivă. Mulţi cred că dacă se formează acest partid şi aderă la Partidul Popular, renunţă cineva la ceva. Nu renunţă nimeni la nimic, este o structură de integrare. Oricum, Partidul Popular European este un fel de federaţie care integrează tente şi valori destul de diferite

Negocierile pentru liste, înţelegerea pentru alegerile prezidenţiale, nu trebuie schimbat nimic din toate acestea.

Riscaţi un pronostic: cine va fi preşedinte, cine face guvernul la toamnă?

N-am nici o îndoială: Theodor Stolojan cîştigă prezidenţialele şi Alianţa va forma guvernul. Dacă această unificare s-ar realiza ca semnal politic pînă la alegeri eu cred că scorul va fi mult mai mare în favoarea Alianţei şi ar face singură Guvernul. Această unificare nu înseamnă schimbarea identităţii, a siglei, protocolul care este acum al Alianţei poate fi păstrat foarte bine ca protocol al partidului unificat, tot ce s-a făcut pînă acum este bun cîştigat. Negocierile pentru liste, înţelegerea pentru alegerile prezidenţiale, nu trebuie schimbat nimic din toate acestea. Este vorba doar despre un plus de încredere către electorat că după cîştigarea alegerilor vom acţiona coerent, vom rămîne uniţi şi nu vom repeta experienţa din 1996-2000. Cu această speranţă, suportul electoral va creşte şi vom avea nevoie, eventual, doar de UDMR. Altfel, dacă nu vom putea guverna doar cu UDMR, s-ar putea pune problema unui suport dinspre PSD sau PRM, ceea ce este inadmisibil. Din punctul meu de vedere este de neacceptat, mai bine rămînem în opoziţie.

interviurile din paginile 9-10
au fost realizate de Cristian GHINEA

Corina DRĂGOTESCU

Un partid rupt de timpuri

Nimic nu a prevestit degringolada în care avea să ajungă Partidul Social-Democrat imediat după alegerile locale. Pînă la acel moment, partidul de guvernămînt a fost văzut mai degrabă ca un monolit, aşezat la putere „pentru cel puţin două mandate", după cum se lăudau cîţiva lideri proeminenţi. Optimismul acestora a fost susţinut de sondajele de opinie care au plasat permanent PSD în jurul pragului confortabil de 50%. Toate previziunile au fost însă răsturnate de votul unui electorat care, speriat de perspectiva partidului unic, a decis să restabilească echilibrul scenei politice. Semnele unui vot anti-PSD s-au ivit încă de acum un an, cînd aceleaşi sondaje, care plasau partidul în fruntea opţiunilor, indicau constant o dorinţă de schimbare a atmosferei politice. Partidul Social-Democrat a minimalizat această opţiune, pe considerentul că opoziţia este încă slabă şi nu poate reprezenta un pericol. A fost una din greşelile de strategie ale partidului condus de Adrian Năstase.

Suficienţa s-a manifestat prin pesedizarea administraţiei, prin trimiterea în derizoriu a activităţii parlamentare şi supraexpunerea mediatică a unui premier-preşedinte care persiflează tot ce mişcă.

Privind retrospectiv, nu mai încape nici o îndoială că aroganţa a constituit caracteristica principală a guvernării actuale şi a atras voturi negative, mai mult decît orice acţiune a opoziţiei parlamentare. PSD s-a remarcat prin dispreţ faţă de concurenţii politici şi, prin aceasta, faţă de populaţie. Rămîne în analele legislativului celebra invitaţie adresată de Adrian Năstase partidelor parlamentare de a veni la Cornu să-i numere ouăle, tot la fel după cum istoric va rămîne şi angajamentul public luat de PSD de a distruge Partidul Democrat. Suficienţa s-a manifestat apoi prin pesedizarea întregii administraţii locale cu racolări dubioase la nivelul judeţelor, prin trimiterea în derizoriu a activităţii parlamentare şi supraexpunerea mediatică a unui premier-preşedinte tentat permanent să persifleze tot ce mişcă. Exemplul de la centru s-a propagat în jos spre liderii judeţeni, care i-au adus „îmbunătăţiri". Adrian Năstase a fost îngăduitor cu baronii locali pînă tîrziu, cînd şi-a dat seama că imaginea negativă a acestora pune în pericol întreg partidul. I-a luat apărarea lui Oprişan cînd acesta a deschis seria autosuspendărilor din partid găsindu-i ca scuză tinereţea. Apoi a închis ochii la pomenile cu mici şi bere date tîrgului de diferiţi alţi lideri locali, numind baronii „legende vii". În paralel, Năstase şi echipa s-au lansat într-un război de gherilă cu tabăra de la Cotroceni, ceea ce i-a pus pe tuşă pe acei membri care se identificau cu garda iliesciană, percepută drept aripa „cu faţă umană" a PSD, mai puţin tolerantă la comportamentul îmbogăţiţilor de tranziţie. Convins că electoratul îi va fi recunoscător pentru marile realizări ale guvernării – eliminarea vizelor şi primirea în NATO – şi îi va trece cu vederea slăbiciunile, PSD şi-a supraestimat forţele şi a mers în campanie pe un exces de publicitate care a avut rezultatul invers celui scontat, consolidînd impresia de corupţie, aroganţă şi opulenţă a PSD. Nici în ceasul al doisprezecelea partidul nu a fost capabil să se comporte altfel şi, în seara primului tur, Adrian Năstase a jignit cetăţenii ieşind în direct la televiziuni cu un discurs plin de promisiuni ceauşiste, de genul „vă mai dau o sută de lei la pensie".

La nici o lună după aceea, partidul de guvernămînt a fost nevoit să facă faţă uneia dintre cele mai serioase crize din existenţa sa politică. La nivelul echipei centrale au avut loc mişcări haotice, cum ar fi reconfirmarea lui Dan Ioan Popescu pe funcţie, pentru ca, doar cîteva zile mai tîrziu, acesta să-şi dea demisia, forţat de o decizie a Delegaţiei Permanente. Intervenţia brutală a preşedintelui Ion Iliescu, spectrul demisiei lui Adrian Năstase, transformat ulterior în dizolvarea Delegaţiei Permanente şi numirea unei structuri interimare de coordonare a PSD, a redeschis discuţia despre reformarea partidului, dar a şi declanşat lupta taberelor din PSD. Toate astea, exact cu o lună înainte de desemnarea candidatului la prezidenţiale şi definitivarea listelor parlamentare. Pentru pesedişti, perspectivele pentru toamnă nu mai sînt deloc la fel de optimiste ca la începutul anului. Din ce în ce mai mulţi activişti se întreabă în ce măsură Adrian Năstase poate fi o locomotivă pentru PSD, aşa cum Ion Iliescu a fost în toate campaniile partidului. Prognoza este destul de rezervată, ca în cazul unui pacient cu funcţiile vitale afectate de un traumatism puternic. Unica speranţă a PSD este să stopeze *trend*-ul descrescător la o cotă rezonabilă care să-i asigure măcar un număr de voturi asemănător celui de acum patru ani. Indiferent de rezultat, este indiscutabil că pentru PSD aceste alegeri vor fi ultimele în formula actuală. După 14 ani în care a perpetuat modelul de organizare şi funcţionare al partidului unic, PSD se vede somat de electorat să se schimbe. Altfel, devine un partid rupt de timpuri.

Corina Drăgotescu este publicist comentator la cotidianul Adevărul.

Corneliu Horia CICORTAŞ

Gunoaiele Vezuviului

De mai multe luni, regiunea Campania se confruntă cu o problemă gravă care furnizează, la intervale ciclice, subiectul primei pagini a presei naţionale: e vorba de deşeurile din jurul oraşului Napoli, pentru care e tot mai greu să se găsească o destinaţie. Situaţia ia periodic aspecte dramatice atunci cînd, din disperare – nemaiputînd suporta mirosul acru al pubelelor arhipline – cetăţenii dau foc gunoaielor. Pompierii au trebuit astfel să intervină în repetate rînduri pentru a stinge sutele de situaţii incendiare (nu doar la propriu!).

Chestiunea gunoaielor, acutizată de unele elemente recente, are totuşi rădăcini mai vechi. Elementele recente constau, în primul rînd, în refuzul tot mai hotărît al primăriilor din jurul Vezuviului de a accepta depozitarea gunoaielor pe teritoriul propriu, refuz datorat faptului că, pe de o parte, vechile gropi legale destinate reziduurilor menajere s-au cam... umplut (facilitînd apariţia celor ilegale), iar pe de alta, opinia publică locală se opune construirii de noi gropi într-un teritoriu foarte dens populat, degradat şi tot mai ameninţat de diferite forme de poluare. Paradoxal, cetăţenii care se opun – pe bună dreptate – construirii de noi gropi (sau de instalaţii de incinerare, în unele cazuri) în proximitatea propriilor cartiere, sînt aceiaşi care au fost nevoiţi să recurgă la incendierea mormanelor de gunoaie neridicate din faţa casei.

În luna martie, cînd devenise clar că situaţia scăpase de sub controlul autorităţilor locale, riscînd să degenereze în catastrofă sanitară, Guvernul italian l-a trimis pe şeful Protecţiei Civile la Napoli pentru a negocia rapid o ieşire din îngrijorătorul impas. De, se apropia şi sărbătoarea Paştelor... Ca soluţie provizorie s-a recurs la ceea ce mai fusese practicat cu alte ocazii: transportul gunoaielor în depărtata Germanie. Firmele specializate germane au început astfel să preia trenurile cu deşeurile Sudului, deşeuri ce urmau a fi triate şi supuse reciclării (într-o ţară care a făcut din reciclare nu doar o obişnuinţă, ci o politică cu bătaie lungă). Dar era vorba, evident, de o soluţie de „tamponare" a crizei, nu de rezolvare a ei.

Şi astfel, la sfîrşitul lunii mai, s-a anunţat în mod public că trimiterea gunoaielor în Germania a costat Italia aproape un miliard de euro. O cheltuială colosală, care a trebuit susţinută de la bugetul naţional: caz unic, dealtfel, căci ridicarea şi depozitarea deşeurilor sînt de competenţa administraţiilor locale (primării), deşi în unele cazuri au fost angajate resurse regionale (mai ales în sudul ţării). Campania este, deci, singura regiune italiană care a trebuit să facă recurs la fonduri naţionale pentru a gestiona o criză ajunsă de mai multe ori la limita suportabilităţii.

Problema, cum spuneam, are cauze vechi. Teritoriul în care ea s-a cronicizat corespunde, *grosso modo,* provinciei Napoli (şi, parţial, provinciei Caserta; celelalte provincii: Salerno, Avellino şi Benevento avînd o situaţie mult mai bună): zona cu cea mai mare densitate demografică din Europa. *Hinterland*-ul vezuvian e practic singurul areal al îmbătrînitei Italii de azi avînd o creştere demografică pozitivă. Fertilitatea umană a zonei din jurul vulcanului o reflectă parcă pe cea a solurilor, faimoase pentru producţiile remarcabile de fructe şi de verdeţuri. În antichitate, romanii vorbeau de *Campania Felix,* căci patricienii bogaţi ai Romei obişnuiau să-şi petreacă „concediul" în pitoreasca provincie. Şi azi, litoralul fermecător al Campaniei (Sorrento, Amalfi, Ravello, Positano, insulele Capri şi Ischia) constituie, împreună cu Vezuviul, cu oraşul Napoli şi cu zona arheologică de la Pompei, unul din principalele poluri turistice ale Italiei. Cu atît mai mult, aşadar, chestiunea deşeurilor excedentare e preocupantă, pentru că ea riscă să compromită un echilibru ecologic deja fragil.

La rîndul lor, guvernările Campaniei din deceniile trecute obişnuiau să închidă un ochi (dacă nu mai mult de unul!) atunci cînd era vorba de construirea de noi gropi pentru gunoaie, devenite tot mai necesare odată cu dezvoltarea impetuoasă a societăţii de consum. *Camorra* (mafia locală) a avut un rol de prim rang în demararea şi gestionarea acestor activităţi eco-criminale. În anii '70-'90, regiunea Campania a fost presărată peste tot cu cavităţi a căror vecinătate cu zonele locuite sau cultivate a determinat, inevitabil, creşterea cazurilor de cancer şi a altor afecţiuni. Acum lumea s-a săturat, iar între timp controlul teritoriului de către organele de stat a devenit mai strict. Cum gropile existente – legale sau nu – sînt pline, nimeni nu mai vrea să aibă altele noi sub nas: astfel încît s-a ajuns la ideea „exportării" deşeurilor. Dar regiunile din nord, unde reciclarea lor se face într-o proporţie mult mai mare decît în sud, au refuzat să le primească pe cele din Campania, făcînd astfel ca statul italian să pună mîna la buzunar şi să plătească nemţilor pentru generoasa „găzduire". Numai că, aşa cum era de aşteptat, Guvernul italian începe să strîmbe din nas cînd e vorba de cheltuieli atît de mari, mai ales într-un context cum e cel actual: creşterea aproape nulă a economiei şi politică austeră, reducere a risipelor. (Italia e ţara cu cea mai mare datorie publică din Uniunea Europeană şi de aceea îi este mai greu să-şi permită încălcarea parametrilor de stabilitate fixaţi la Maastricht, cum au făcut-o recent Germania, Franţa sau Olanda).

Deocamdată, nu a fost găsită o soluţie nouă. Dar a devenit tot mai evident că problema deşeurilor a fost tratată pînă acum în mod miop şi că ea necesită o alternativă radicală, singura soluţie suportabilă într-o perspectivă mai îndelungată: reciclarea, prin colectare diferenţiată. Pentru ca reciclarea să aducă cu sine o îmbunătăţire a crizei, la Napoli e nevoie însă de o schimbare radicală a mentalităţii, ca şi de o puternică legitimare a administraţiilor locale. În Italia, ca dealtfel în majoritatea ţărilor europene, colectarea diferenţiată a deşeurilor nu e impusă prin lege, ci e facultativă. În nord, unde administraţiile sînt mai eficiente, iar sensul civic al oamenilor mai pronunţat, colectarea diferenţiată (sticlă, plastic, hîrtie etc.) a atins cote de 30-40% din totalul deşeurilor. În sud, oamenii nu prea sînt obişnuiţi să facă acasă diferenţierea deşeurilor, fie din lene – de ce să nu spunem lucrurilor pe nume? –, fie din neîncredere în destinaţia finală a deşeurilor diferenţiate. (Într-adevăr, s-au descoperit cazuri în care firmele implicate în recuperarea deşeurilor reciclabile au fost surprinse descărcîndu-le în gropile cu deşeuri generice.) Cu toate acestea, acolo unde organizarea a depăşit ezitările iniţiale, iar controlul activităţii de reciclare e strict, rezultatele sînt remarcabile, chiar şi în localităţi din sudul împînzit de mafie. Sensibilizată de poluarea crescîndă, lumea a început să fie mai responsabilă iar colectarea deşeurilor a depăşit etapa „romantic-idealistă" iniţială, devenind profitabilă atît pentru firmele private care se ocupă cu ea, cît mai ales pentru colectivitate (în termeni de mediu, de sănătate, dar şi de costuri administrative).

Aş vrea să închei aceste note cu o ultimă consideraţie, legată de criza deşeurilor din Campania, dar care ne ajută să înţelegem dimensiunile reale (adică: planetare) ale problemei ecologice. Gunoaiele care au „garnisit" decenii de-a rîndul solurile provinciilor Napoli şi Caserta nu proveneau doar din imediata apropiere. E un fapt ştiut – despre care politicienilor din nord nu prea le place să se vorbească – că bună parte din deşeurile industriale şi chimice ale nordului dezvoltat erau expediate, prin ferventa implicare a camorriştilor şi prin „ungerea" corespunzătoare a unor politicieni sau funcţionari locali, în sud. Cancerul a făcut restul. Acum meridionalii s-au răzvrătit, pentru că şi-au dat seama de greşelile comise în trecut. Dar o pot face, pentru că au o putere contractuală formidabilă (turismul, îndeosebi), faţă de Guvernul şi cu administraţiile din nord care, acum, au refuzat să le preia „rămăşiţele". În schimb, toate acele naţiuni din sudul sărac al lumii (Africa, dar şi prin părţile noastre), ale căror guverne sînt mai uşor coruptibile, continuă să preia – deseori primind ca răsplată *armament* – deşeurile periculoase ale Occidentului, despre care se vorbeşte mai puţin, pentru că sînt „scoase din circulaţie", uneori la bordul unor nave-epavă destinate să se scufunde în adîncurile mărilor....

Olga TOKARCZUK

Cîteva repere pentru a înţelege Polonia şi pe locuitorii ei

Poziţia geografică. Proastă. O mare cîmpie situată între Est şi Vest, ca o masă de ping-pong, între două mari puteri agresive, între două civilizaţii dezlănţuite. Teatru al tuturor marilor războaie, începînd cu expediţia lui Napoleon pînă la cel de-al doilea război mondial. Partea bună a acestei poziţii geografice e că totul e aproape.

Graniţele. Destul de imprecise. Foarte întinse în anumite perioade ale Istoriei. Odată, de la Marea Baltică pînă la Marea Nordului. Li s-a întîmplat să şi dispară complet. Cele mai recente au fost trasate definitiv la Yalta de către trei puteri: Statele Unite, Marea Britanie şi Uniunea Sovietică, de pe urma căreia Polonia a pierdut Lwow şi Wilno, dar a recuperat Wroclaw şi Szczecin. Se tot discută dacă a fost bine sau nu.

Limba. Slavă. Se pare că e dificilă din cauza sonorităţilor şuierătoare (cine se îndoieşte n-are decît să citească cu voce tare: *Chrzaszcz brzmi w trzcinie).* Limba slavă a devenit în statul polonez multicultural limba comună care a înlocuit latina. Cînd statul polonez n-a mai existat, a fost singurul vehicul al identităţii comune şi de aceea polonezii o stimează şi chiar au născut expresia *ojczyzna-polszczyna* (patria-polonitudine).

Populaţia. Aproape 40 de milioane în ţară şi aproximativ 10 milioane în străinătate. Rezultatul unei mixturi etnice (ucraineni, evrei, belaruşi, lituanieni, germani, silezieni şi chiar tătari). Nu e adevărat că toţi polonezii sînt mustăcioşi.

Femeile. Se constată un fenomen sociologic care nu şi-a găsit explicaţia: un mare procent de femei poloneze emigrează şi se căsătoresc cu străini, alcătuind un fel de diplomaţie oficioasă. Datorită lor, dacă eşti originar din Polonia şi călătoreşti prin lume, dai mereu de ai tăi. Poate că serviciile de informaţii ale diverselor ţări sînt interesate.

Religia. Catolicismul polonez. O variantă particulară a catolicismului, caracterizată printr-o legătură foarte puternică între identitatea naţională, sensul misiunii şi cultul Fecioarei. Conform Bisericii, Fecioara este irevocabil singura regină a Poloniei. Din acest punct de vedere, sistemul politic al Poloniei poate fi considerat o monarhie. În Polonia, 95,8% din populaţia adultă îşi declară apartenenţa la Biserica catolică (în Spania – 94,1%, în Italia – 97,1%), dar statisticile nu spun nimic despre numărul real al practicanţilor. Această stare de lucruri durează de la sfîrşitul celui de-al doilea conflict mondial, cînd, din cauza războiului şi a mutaţiilor geopolitice, nu mai e o ţară multiculturală şi multietnică.

Cultura şi arta. Indice record de poetizare. În Polonia, peste 100.000 de persoane scriu poeme, două au premiul Nobel şi amîndouă locuiesc la Cracovia.

Stabilitatea stării de criză. Starea naturală în care, de generaţii, polonezii s-au obişnuit să funcţioneze. Există teama că o oarecare normalizare ar duce la agitaţii sociale.

Caracterul naţional. La prima vedere, polonezii sînt destul de posomoriţi. Uneori dau impresia că sînt aroganţi. Li se întîmplă să fie individualişti, cîteodată excentrici. Orice putere trezeşte în ei suspiciunea: sînt anarhişti înnăscuţi. Atenţie, nu le plac glumele pe seama lor. Umorile lor oscilează între admiraţia faţă de propria persoană şi un complex de inferioritate melancolic.

Marile mituri. În primul rînd, Polonia este o *antemuralis christianitatis*, ultima cetate a lumii creştine. De unde decurge şi obligaţia de apărare a civilizaţiei occidentale de barbari (ungurii şi spaniolii zic la fel). În al doilea rînd, polonezii susţin libertatea şi independenţa peste tot unde sînt ameninţate. Concretizarea acestor mituri costă foarte scump şi e în general neînţeleasă de cei apăraţi şi salvaţi.

Eroare politică recurentă. Lipsa de inspiraţie în alegerea aliaţilor.

Bucătăria. Fără vreun specific deosebit, apropiată de cea germană. Sînt considerate tipic poloneze borşul ucrainean, *pirogi ruskie* (colţunaşi ruteni cu brînză) şi crapul evreiesc. Merită să fie semnalată mezelăria, mîncărurile cu ciuperci de pădure şi brînza de la munte. Polonia e într-una din regiunile nefericite unde nu se poate cultiva viţă de vie. Locuitorii ei au învăţat să fabrice vodcă. În ultimul timp, din cauza încălzirii climatice, a crescut consumul de vinuri din import. Nu e adevărat că polonezii sînt cei mai mari băutori din Europa. Conform statisticilor, de-abia dacă depăşesc media.

Merite în faţa lumii. Primul: demontarea profesionistă şi discretă a comunismului. Al doilea: introducerea, în Europa, a obiceiului de a bea cafea şi întemeierea primelor cafenele la Viena. Al treilea: aşa cum scrie istoricul britanic Norman Davies, inventarea *base-ball*-ului (născut dintr-un joc tradiţional, numit *palant,* care, după ce a traversat cu polonezii Atlanticul, a fost oferit americanilor, preocupaţi de el şi astăzi). Al patrulea: cîrnatul polonez.

Ce poate aduce Polonia în UE. Capacitatea de a se descurca în situaţii dificile (vezi mai sus). Talentul de a găsi lacune în legislaţia fiscală. Pădurea de la Bialowieza unde trăiesc ultimii zimbri de pe continent. Un pic de harababură.

(după *Die Zeit)*

Teodor BACONSKY

turn înclinat

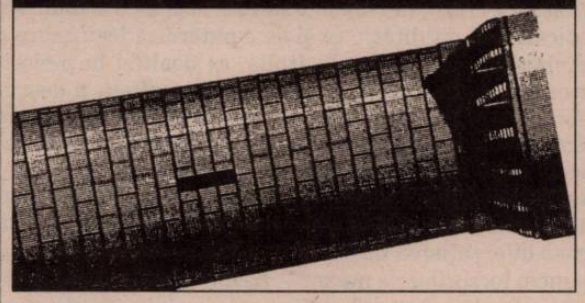

Restituire

Pînă la cotitura din 1989, numele lui Andrei (mă rog, *André)* Scrima era practic necunoscut în ţara sa de origine. Eu aflasem cîte ceva despre el de la Părintele Anania, astăzi arhiepiscop al Clujului. Acel „cîte ceva" creiona un personaj legendar, nu neapărat pozitiv, dar sigur fascinant. O figură stranie, cu un destin ocult, comunicat *per speculum*. La începutul anilor '80, ştiam că Andrei Scrima fusese asistentul lui Anton Dumitriu, că lucrase apoi, împreună cu Anania şi Stăniloae, la Biblioteca Patriarhiei (unde Justinian Marina îi adăpostea de lătrăturile Securităţii). Că, într-o zi, pe fondul unei vizite la Bucureşti a preşedintelui indian, căpătase o bursă şi – fapt uimitor – o putuse onora, primind paşaport. Mai aflasem că traseul său iniţiatic, din Benares în Liban, trecînd prin benedictinul Saulchoir parizian, îl condusese finalmente la Constantinopol, ca secretar particular al macedo-românului Patriarh ecumenic Athenagoras. Da, eram la curent cu participarea lui la sesiunile Conciliului II Vatican. Cunoşteam prieteniile sale cu anumiţi stîlpi ai Curiei romane sau susţinerea financiară de care s-a bucurat graţie unei doamne cu nume franţuzesc, milionară din Huston, Texas. Partea „nu neapărat pozitivă" se raporta la „gafele" comise de acest călugăr insolit după evadarea din lagărul comunist: un articol publicat în *Istina,* cu referire la membrii şi activităţile *Rugului Aprins* (cenaclul isihast de la Antim) ar fi complicat, bunăoară, situaţia politică a celor rămaşi „dincoace", sub crivăţul represiunii... Şi apoi, cum fusese posibil să plece în culmea stalinismului, cînd nu ieşea din România nici pasărea? De ce nu mai vroia sa vorbească româneşte cu o compatrioată care îi servea prînzul în restaurantul „La Coupole", de pe Bulevardul Montparnasse? Scurtez firul anecdotelor, pentru a mă dedica unui alt aspect şi anume *reinventării* lui Andrei Scrima, cu ajutorul altui Andrei (Pleşu).

Aşa cum candidatul la monahism îşi schimbă numele, Părintele Scrima a revenit în România cu scrisori de noblete redactate de către rectorul Colegiului Noua Europă. Fără Andrei Pleşu, el ar fi aterizat – în Bucureştiul primilor ani '90 – ca un perfect extraterestru. Mai avea oarece rude şi bătrîni prieteni din firava elită duhovnicească a Ortodoxiei locale, care nu i-ar fi putut însă garanta o reinserţie discretă şi eficientă logistic. Pronia a rînduit atunci refugiul la NEC, singurul spaţiu autohton unde Părintele ar fi putut descoperi ascultători adecvaţi şi un amfitrion pe măsură. De altfel, şi eu l-am cunoscut (în fine) doar pentru că Andrei Pleşu m-a introdus, cu un protocol furtiv, în apartamentul acestuia din Dorobanţi. Cît a mai trăit „acasă", Părintele Scrima a intrat în pielea lui Ioan cel Străin, adevăratul animator al *Rugului Aprins*. Şi-a dozat farmaceutic apariţiile publice, dispărea cîteva luni pentru a nu stabili tabieturi mondene (întrucît „lumea", auzind, începuse să-l preseze)... Şi-a selectat riguros ucenicii de ultimă oră, dintre care numai Anca Manolescu a vădit fidelitatea necesară unei „consacrări". Fapt este că nucleul de la NEC, unde s-au consumat, *en petit comité,* conferinţele şi ciclul hermeneutic rezervat Logosului ioaneic, a devenit executorul testamentar al Părintelui Scrima: acolo s-a conservat Arhiva care, scrupulos despuiată, a permis editarea unei serii de opere. Autorul ei fusese un tip oracular, deprins cu fulguraţia apoftegmei şi cu vorba de duh. Numai prin grija Ancăi Manolescu – şi a miticului tandem Pleşu-Liiceanu – l-aţi putut *citi* pe Andrei Scrima în două volume, completate printr-un al treilea, apărut de curînd sub titlul *Teme Ecumenice* (Editura Humanitas, 2004).

Cîtă arabă ştia, sau cîtă sanscrită, cît era de smerit în cochetăria lui cosmopolită, cum *trăia* pravila de monah răsăritean după contactul sofisticat cu alte tradiţii religioase, iată întrebări subsidiare atunci cînd guşti savoarea stilistică şi [illegible]eţea spirituală de care a făcut dovadă Andrei Scrima atît în rostire, cît şi în puţinele sale texte, acum restituite.

Augustin IOAN

California

Am avut ocazia să bîntui două săptămîni California, de la ocean la munţii de dinainte de deşert şi de la Los Angeles la Etna, CA, chiar lîngă graniţa cu Oregon şi lîngă muntele Shasta, venerat drept sacru de multe grupuri New Age. California este o lume în sine, nu un stat şi, mai degrabă decît să continuu a enunţa banalităţi de pliant turistic, voi încerca să enumăr pur şi simplu lucruri mie întîmplate, în speranţa că sensul, dacă există, va reieşi din simpla adăugare de evenimente.

Los Angeles din avion: 1) aproape o oră de zbor peste panglici de autostrăzi suprapuse într-un fel pe care l-am crezut a fi möebusian pînă cînd am condus pe ele şi le-am desluşit deopotrivă logica copilăresc de simplă, dar nu mai puţin scara înfricoşătoare; 2) întinderea nesfîrşită de case, dispuse în reţea, extinsă orizontal pe teritoriu, fără evidenţa unui (singur) centru, de la ocean la munţii San Bernardino şi dincolo de ei.

Disney Concert Hall din, să zicem, *downtown:* capodoperă, fără îndoială, de talia muzeului Guggenheim de la Bilbao, a aceluiaşi straniu Frank Gehry. Spre deosebire de Bilbao, două calităţi în plus: grădina urbană interioară, care penetrează volumul şi-l oferă publicului pietonal, şi dimensiunea accesibilă, în ciuda flamboianţei volumului, care, refuzîndu-se gigantismului, se oferă pe sine jertfă pitorescului turistic. Muzicienii vorbesc, de asemenea, despre acustica impecabilă a sălii.

Getty Center, pe două coline de pe care se văd – cînd nu e smog, adică rar – deopotrivă centrul L.A., Beverly Hills, universitatea (UCLA, de scara şi introvertirea unui oraş de provincie) şi West Hollywood, pînă la ocean, la Santa Monica.

Probabil opera cea mai impresionantă a lui Richard Meier, cu atît mai mult cu cît e făcută cumva *à contre coeur:* o cetate privindu-se pe sine în felurite oglinzi de apă şi marmură albastră, placată cu piatră spre exterior.

Piatra, adusă din Italia – un travertin tăiat la un unghi diagonal pe placă, spre a nu reflecta lumina către locuinţele din jur, aşa cum ar fi făcut-o plăcile de aluminiu smălţuit cu glazură de porţelan alb, care sînt emblema arhitecturii lui Meier –, a fost cerută în procesul de autorizare de către vecini. Cred că un „accident de avizare" ca acesta a dat, de fapt, o frumuseţe stranie unui ansamblu ce, altfel, ar fi fost „doar" modern. Aşa, piatra şi geometria primară a volumelor, angajate cum sînt cu peisagistica, de cel puţin aceeaşi bună calitate ca şi arhitectura pe care o servesc, conferă o aparenţă arhaică, primară, Centrului Getty. Dar mai este ceva de spus aici: obligat să tragă în piatră clădirile sale porţelanate, Meier a optat pentru o piatră deloc oarecare, ci una „imperială" – travertin, de la Bagni di Tivoli: din ea s-au făcut Colosseum-ul, Fontana di Trevi şi colonada lui Bernini de la San Pietro. În plus, cele 16.000 de tone de piatră au fost prelucrate de un acelaşi artizan, care continuă netulburat tradiţia milenară a regiunii. La faţa locului, inundat de soare, travertinul îşi expune straturile de crustacee sedimentate în sine, dînd şi el timp vechi clădirilor. Coroborat cu arhitecturile „vechi, nouă" pe care le anvelopează, travertinul trimite ansamblul în modele exemplare care îl preced. Putem lesne să mijim ochii şi să ne imaginăm că parcurgem Ierusalimul sau Roma, ba chiar în formule exemplare ale acestora. Geometria sofisticată a compoziţiei, în care volumele simple se conjugă după unghiuri date, ale terenului natural, vorbeşte despre urbanitatea centrului, pe care grădinile şi fîntînile o complimentează.

Excesul intoxicant de frumuseţe (atenţie, n-am spus nici un cuvînt încă despre colecţia de artă găzduită de aceste clădiri şi curţi!), pe care mulţi îl critică pentru caracterul său „conservator" (dar de cînd păstrarea amintitoare a frumuseţii în proporţii şi materiale bine temperate a devenit o insultă?), este temperat doar de accesibilitate şi popularitate: valuri şi valuri de copii aduşi cu şcoala sînt expuşi acestei forme, excesive, poate, în artificialitatea ei, dar nu mai puţin copleşitoare, de educaţie prin artă – gratuită! Dacă centrul Getty convinge măcar cîteva din sufletele în formare, care îl parcurg, de frumuseţea lumii, pe care numai arta la un asemenea nivel de performanţă o poate recapitula, atunci înseamnă că nu totul e pierdut.

La aeroportul din L.A., la ghişeul de *check-in,* am fost întîmpinaţi de dl Favian Lemette, lucrător la United Airways, cu un corect româneşte: „Hristos a înviat!". Stupoare! Omul se întorsese după o misiune a bisericii sale la un orfelinat, de Paşti, în România. „Sarmale, piatzaromana, costanza" – entuziasm! Vrea să revină. Am căpătat şi locuri mai bune, mulţumită nostalgiei bucurate a dlui Lemette! „Noroc!". Am avut: deviza firmei sale – „bun venit în cerurile prietenoase" – s-a verificat.

În munţii de la graniţa cu Oregon, în vizită la Centrul de studii ortodoxe tradiţionale, la arhiepiscopul Chrysostomos, fost director al Fundaţiei Fulbright (& colaborator al vechii *Dileme;* poate, cu voia redacţiei, şi al *Dilemei vechi).* O oază de normalitate prietenoasă, cu adevărat cosmopolită, de oameni cu înalte şcoli, retraşi să cerceteze sfinţii părinţi şi tainele mîntuirii, rupţi de lume. Liturghia de înălţare, unde s-a cîntat în toate limbile ortodoxiei (inclusiv – şi des – în română, pentru oaspeţii care eram), în mica biserică dintre brazi a mănăstirii de maici Sf. Elisabeta. Drumul pînă acolo şi înapoi, pe lîngă Muntele Shasta, de peste 3000 m altitudine şi prin zonă de vulcani, care continuă pînă în statul Washington, la nord. Pămînt roşu, lacuri verzi, aridităte, peisaj selenar, apoi păduri de *red wood*. Stranietate geografică.

Apoi San Francisco, oraşul cel mai de stînga din SUA: prietenos deschis către apă, balansînd între arhitectura *hi-tech* a centrului şi cartierele de case în pantă abruptă, „victoriene", care au scăpat ca prin urechile acului de demolare şi astăzi costă o avere. Tramvaie cu cremalieră, troleibuze, cu toate parcă interbelice, turişti în portul convertit în buticuri şi restaurante, Golden Gate şi, de dincolo de golf, Sausalito, oraş bogat şi pitoresc, de unde se vede şi San Francisco şi insula Alcatraz-ului.

Şi, fără legătură directă, o menţiune pentru programul de muzică locală, de cea mai bună calitate, cu care eşti întîmpinat pe aeroportul O'Hare din Chicago. După noaptea petrecută în zbor, contactul cu jazz-ul de cea mai bună calitate a oraşului vîntos a fost înviorătoare. Programul este al primăriei şi al radioului public local, toate mîndre de tradiţia consistentă pe care sînt angajate să o promoveze şi în acest inteligent fel. Obişnuiţi cu muzica „de lift" a mai tuturor aeroporturilor de pretutindeni, călătorii se opresc o clipă şi ascultă (cel mai bine se aude în toalete).

California nu este doar panoramă de geografii şi urbanităţi contradictorii, ci şi suportul nutrient al unei flore sălbatic de luxuriante. Amuzant este contrastul dintre plantele pe care acasă le ţinem gingaş în apartamente (leandri, colocazii, azalea, palmieri) şi care aici cresc arborescent, năpădind locul. Apoi pădurile de sequoia şi *redwood,* cactuşii ale căror culori sfidează logica, iarba deja arsă care pare nisip, dintre Sacramento şi San Francisco. Şi m-am gîndit ce inteligent ar fi fost programul prin care litoralului românesc i s-ar fi permis să se umbrească cu sălciile şi tufişurile sale de nalbă, în loc de a încerca să copieze cu forţa de aiurea, nefericite „statui" palmiere ale incompetenţei...

ARE 28 DE ANI...

Adriana Istodor este ziaristă la *Evenimentul zilei*. Lucrează în presă de opt ani, fiind unul dintre cei mai buni reporteri din presa scrisă. În luna iunie a fost diagnosticată cu leucemie granulocitară cronică. În luna august se va căsători. E un om ambiţios şi puternic. Iubeşte muzica rock şi îi place să iasă cu prietenii.

Acum urmează un tratament care îi menţine starea sănătăţii sub control. Este atent supravegheată de doctorul Mădălina Vasilică, medic primar la Clinica de Hematologie Fundeni. Dr. Vasilică afirmă că, în perspectivă, lucrurile se vor complica, deoarece boala evoluează rapid, iar medicamentele nu sînt o soluţie pe termen lung. Medicii i-au recomandat o operaţie de transplant de măduvă, care, din păcate, nu poate fi realizată în România. Adriana TREBUIE să ajungă la Clinica St. Louis din Franţa. Costul operaţiei, al spitalizării, transportului şi însoţitorului Adrianei se ridică la 200.000 de dolari. Suma poate părea imensă. În realitate este infimă, căci păstrarea vieţii Adrianei este imposibil de preţuit.

„N-aş putea strînge aceşti bani nici dacă aş munci timp de zece vieţi încontinuu. Iar dacă nu îi strîng, peste puţin timp voi muri", spune Adriana.

În acest moment, conturile deschise pentru Adriana sînt GOALE. Adriana, însă, este convinsă că NIMENI nu va rămîne indiferent în faţa suferinţei ei.

SALVAŢI-O PE ADRIANA!

Cei care doresc să contribuie la strîngerea acestor bani şi care vor să îi redea Adrianei speranţa pot face donaţii la: cont în lei – 459000665001, cont valută (euro) – 2511.2-4828.2, (USD) 2511.2-4828.3 – BCR, sucursala Lujerului, cod swift: RNCB ROBU. contact: 0788.491.119 ; 0745.094.679; 021-315.23.13.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

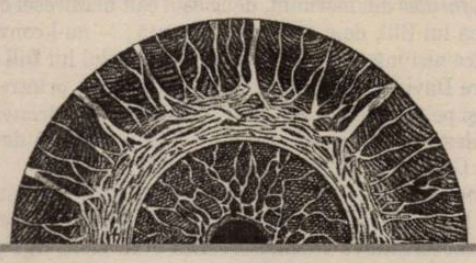

Lecturi, coincidenţe, prevestiri

Cînd am citit *Jurnalul parizian* al lui Ernst Jünger, am urmărit mai ales plimbările lui prin oraş precum şi întîlnirile cu scriitori, actori, pictori etc., aspecte care dădeau o imagine insolită a Parisului ocupat tocmai prin iluzia de normalitate. A apărut acum, la Polirom, în traducerea şi sub îngrijirea Vioricăi Nişcov, jurnalul anilor 1944-1948: *Pagini din Kirchhorst. Coliba din vie – ani de ocupaţie*. În 14 august 1944, Jünger părăseşte Parisul şi se îndreaptă spre Kirchhorst, unde va ajunge după trei săptămîni. Soarta războiului e pecetluită, urmează teribila agonie a regimului nazist, bombardamentele devastatoare asupra oraşelor germane, rezistenţa absurdă şi sinucigaşă. Jünger are noroc, e în partea unde se instalează trupele anglo-americane, de dincolo, din est, vin veşti cumplite, ruşii se răzbună sălbatic. Ceea ce frapează în aceste jurnale este locul preeminent pe care îl ocupă lecturile. Jünger însuşi scrie la un moment dat: „Atîta timp cît mai este o carte la îndemînă şi răgaz pentru lectură, situaţia nu poate fi disperată, nici complet lipsită de libertate".

Imediat după plecarea din Paris, prima carte menţionată este *Ludovic al XVI-lea* de Maurice de la Fuye (îl impresionează – previzibil! – capitolul despre fuga la Varennes), pe care o alternează cu *Geografia lingvistică* a lui Albert Dauzat. Ajuns la Kirchhorst, începe o lectură exotică: *L'Ile Ceylan et ses Curiosités naturelles* de Octave Sachot (1863). Continuă cu o lucrare de entomologie a lui René Jeannel. Reia lecturile din Léon Bloy (autor intens frecventat şi la Paris), jurnalele acestuia, dar şi *Sueur de Sang* (descriere a ororilor războiului franco-prusac din 1870-1871) şi, în mai 1945, *Le salut par les Juifs*. Alegerea cărţilor nu este, în chip evident, întîmplătoare. În noiembrie 1944 se apucă de „cărţoiul" lui Volhard despre canibalism (care îl duce cu gîndul la *Minunata lume nouă* a lui Huxley, unde „cadavrele sînt exploatate pentru fosfor şi folosite în economia naţională"). Cîţiva autori reapar cu regularitate: Goethe, Rivarol (pe care începe să-l traducă în germană), Boethius *(De consolatione philosophiae* – carte de căpătîi), alături de titluri insolite: *Bazele unei ecologii a reptilelor chinezeşti* de Rudolph Mell sau *De la marinar cadet la feldmareşal* de Evelyn Wood. În 3 octombrie 1945 notează: „Am încheiat cea de-a doua lectură integrală a Bibliei, pe care am început-o la 14 decembrie 1944". În 29 martie 1945 împlineşte 50 de ani; îşi oferă „o mică sărbătoare" citind: Psalmul 73, poeme de Goethe, Annette von Droste-Hülshoff, Johann Christian Günther („Arie consolatoare"). Imediat după 9 mai încearcă să citească un roman de Balzac, renunţă şi începe *Istorioarele* lui Tallemant, carte doldora de informaţii pitoreşti, amuzante şi pline de miez despre Franţa secolului al XVII-lea, lectură care îl ocupă cîteva luni (parcurge toate cele şase volume!)

Tulburătoare e însemnarea din 29 decembrie 1944: „Am început cu lecturi *foarte potrivite* (s.m., A.C.), de naufragii, şi anume, mai întîi cu Raynal, *Les Naufragés*". După zece zile continuă cu *Istoria naufragiilor* a lui Deperthes. Notează în jurnal poveşti atroce, naufragii care nu o dată se termină cu scene de canibalism. Pe 11 ianuarie 1945 primeşte vestea morţii fiului cel mare, Ernstel, în vîrstă de numai 18 ani, împuşcat în cap pe frontul din Italia. Nici o notaţie de lectură vreme de două săptămîni. Reia cartea despre naufragii în 26 ianuarie şi narează celebrul şi sinistrul caz al eşuării vasului „Batavia", repovestit recent de Simon Leys, care vede acolo prima experienţă concentraţionară din istorie. Încheie lectura naufragiilor în 7 februarie 1945, observînd că „materialul ar trebui clasificat în cadrul unui tratat pragmatic". Şi conchide: „Studiul naufragiilor ne oferă cheia epocii noastre. Scufundarea «Titanicului» este semnul cel mai important care o prevesteşte".

Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Synthplantsekzit

„Am auzit că în România sînt petreceri foarte tari în aer liber şi am venit să vedem şi noi una", îmi spune Tim, un britanic de 17 ani, aterizat împreună cu cîţiva prieteni pe malul Dunării la sud de Gostinu – localitate de frontieră. Sîntem la un mini-festival care ţine de vineri pînă duminică seară şi are loc de două ori pe an – *Synthplantsekzit*. Organizatorii au descoperit anul trecut la vreo 30 de kilometri de Giurgiu un ostrov şi o plajă create în fiecare vară prin retragerea fluviului, au adus pick-up-ul şi boxele şi au răspîndit zvonul că se pune de-o petrecere.

Pentru că se află pe frontiera cu Bulgaria, plaja nu poate fi invadată de turistul vesel, aşa că fiecare ediţie a festivalului o găseşte la fel de curată cum a lăsat-o. Noaptea se fac focuri pe plajă şi se aprind făclii în Dunăre la cîţiva metri de mal, grănicerii se dau cu barca şi îşi plimbă lumina de urmărire de-a lungul plajei, iar bulgarii de pe celălalt mal fac semne cu reflectoarele lor. Muzica nu se opreşte decît pentru cîteva momente, din timp în timp, cînd se goleşte rezervorul generatorului de curent şi se face realimentarea. Oamenii îşi pun corturile în buza pădurii sau chiar pe plajă şi gravitează în jurul boxelor fără oprire. Dunărea e foarte puţin adîncă pînă la mare depărtare de mal, aşa că vezi tot timpul spectacolul oamenilor care dansează în apă, uneori ore în şir. Cineva se înarmează cu două dintre făclii, înaintează pînă spre mijlocul fluviului şi execută un dans sacadat vizibil de pe plajă datorită celor două flăcări şi reflectorului din ambarcaţiunea poliţiei de frontieră. Cu cerul înstelat deasupra sa şi tobele şi băşii în el, cine vine la *Synthplantsekzit* nu poate regreta că nu a ales pentru sfîrşitul de săptămînă Vama Veche sau vreo discotecă kitsch din Mamaianăvodaricostineşti.

„Nu vrei nişte *poppers?*", mă întreabă Tim şi îmi întinde sticluţa cu substanţa volatilă şi ilariantă pe care a adus-o în bagajul de mînă. Îl întreb dacă ştie că în România posesia şi consumul sînt ilegale şi îmi spune că nu s-a interesat, dar bănuieşte că în Europa nu e o problemă să umbli cu aşa ceva. Se citeşte pe faţa lui că îi place teribil petrecerea şi, uitîndu-mă în jur, îl înţeleg perfect. Cea mai bună chestie care le-a ieşit organizatorilor la *Synthplantsekzit* sînt oamenii: tineri care şi-au dorit cu adevărat să vină pentru a asculta muzică în natură, pe malul apei, care nu-şi trag decapotabila la mal, nu poartă ghiul şi nu fac grătare pe plajă. În mare parte, asta a reuşit pentru că despre festival s-a răspîndit vestea de la prieten la prieten, iar site-ul *www.synthplantsekzit.ro* are un nume greu de reţinut. Bogdan, autorul proiectului, plănuieşte să atragă un public mai numeros, pentru ca petrecerea să se susţină şi financiar – ediţiile de pînă acum au provocat găuri considerabile în bugetele organizatorilor. Dilema lui Bogdan este, evident, între creşterea numărului de participanţi şi păstrarea calităţii publicului. Din fericire, scenografia este favorabilă: se ajunge destul de greu chiar şi cu maşina, iar pădurea şi plaja sălbatică nu sînt la mare căutare între amatorii de fiţe.

O prietenă a lui Tim îmi spune că *poppers* e ultima modă a puştilor britanici: plictisiţi de cluburi şi de distracţiile standard, se adună depresivi prin parcuri şi trag pe nas. Cînd aud de petreceri ca cea de la Dunăre, le sclipesc ochii şi pornesc teleghidaţi spre Heathrow: „în România se întîmplă *ceva*". Am tentaţia să-i servesc discursul cu „la noi sînt încă atîtea probleme", dar mă abţin şi zîmbesc cu gîndul la un ghid turistic elveţian răsfoit acum mai mulţi ani, unde România era descrisă ca singura ţară din Europa unde mai este încă permis *le campage sauvage*. Mă gîndesc că mai sînt, încă, atîtea probleme, dar şi atîtea feluri extraordinare de a te simţi bine. Totul e să le cauţi sau să ştie ele să te găsească pe tine.

Re: member

„Bunul simţ a zdrobit sub tălpile sale multe genii blajine, care s-au lăsat încîntate de raza de lună prea timpurie a unui adevăr încă necopt. Bunul simţ a împroşcat mizerie cu picioarele dinapoi peste cele mai seducătoare picturi stranii, deoarece bine intenţionatei sale copite un copac albastru i se părea o nebunie; bunul simţ a îmboldit naţiuni ameninţătoare şi puternice să-şi nimicească vecinii cinstiţi şi fragili, în momentul în care un gol istoric le-a oferit şansa pe care ar fi fost ridicol să n-o folosească. Bunul simţ este imoral din temelie, pentru că morala naturală a omenirii este la fel de iraţională ca şi riturile magice pe care ea le-a creat în negura imemorială a timpurilor. Bunul simţ, în cel mai rău sens, este simţul trivializat, astfel ca totul să fie depreciat la simpla lui atingere. Bunul simţ este un pătrat, pe cînd toate viziunile şi valorile esenţiale ale vieţii sînt frumos rotunjite, aşa cum rotund este universul şi rotunzi ochii copiilor, la primul lor spectacol de circ.

Ar fi instructiv să ne gîndim că nu există nimeni care să nu poată fi, într-un bine ales moment din spaţiu-timpul istoric, condamnat la moarte, acolo şi atunci, aici şi acum, de o majoritate de bun simţ, cuprinsă de o dreaptă mînie. Culoarea crezului cuiva, culoarea cravatelor, a ochilor, a gîndurilor, a manierelor, a vorbirii sale va trezi cu siguranţă, undeva în timp şi spaţiu, protestele fatale ale gloatei care urăşte tocmai acea nuanţă. Şi cu cît omul este mai strălucit, mai neobişnuit, cu atît este mai primejduit. *Stranger* (străin) va rima întotdeauna cu *danger* (primejdie)."

(Vladimir Nabokov, „Arta literaturii şi bunul simţ", în *Cursuri de literatură*, Editura Thalia, 2004, pp. 297-298)

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

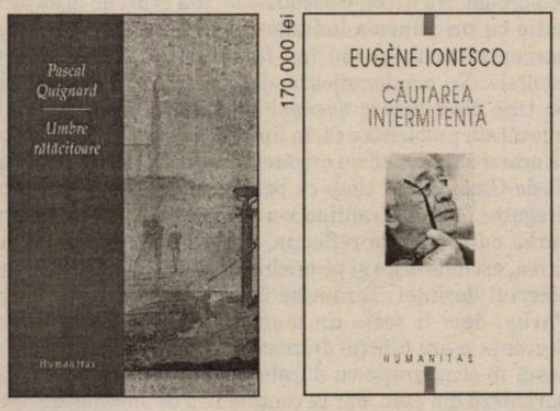

PASCAL QUIGNARD
Umbre rătăcitoare

EUGÈNE IONESCO
Căutarea intermitentă

ECDL Permisul European de Conducere a Computerului
Ai ~~carte~~, ai parte!

ANDRECO EDUCAŢIONAL, centru de instruire şi testare acreditat internaţional, editorul manualelor ECDL, **organizează pe perioada vacanţei de vară cursuri şi testări, cu preţuri speciale pentru elevi şi studenţi, în vederea obţinerii Permisului European de Conducere a Computerului.** ECDL - European Computer Driving Licence - este cel mai răspândit program de certificare a aptitudinilor de operare pe computer. Recunoscut de firme şi instituţii din peste 135 de ţări, Permisul ECDL este pentru domeniul IT similar cu certificări de genul Toefl sau Cambridge, care atestă cunoştinţele de limbi străine. Pentru detalii şi înscrieri sunaţi la: **211.26.00** sau accesaţi **www.andreco.ro**

Alex. Leo ŞERBAN

Este Bill un băşinos?

„Amicus Plato..."

Am ezitat mult pînă să public acest articol. Dacă o fac, este pentru că o polemică există deja, numai că ea se poartă pe şest. E, cred, momentul & locul să ridic, în fine, mănuşa & s-o aduc(em) la lumină.

Polemica este vastă & riscă să fie interminabilă: ea implică tipul de cronică, sau chiar ideea de critică cinematografică, pe care o practicăm fiecare. Dată fiind anvergura ei, am hotărît să „decupez" doar porţiunea care se referă, strict, la Quentin Tarantino şi la ultimul său op *(Kill Bill vol. 1 & 2)*, sperînd că ea ar putea să marcheze – metonimic – restul.

Inutil să mai spun, sînt un fan al lui Gorzo – unul dintre primii, de altfel. Îl citesc „de plăcere", precum, bănuiesc, majoritatea cititorilor *Dilemei vechi,* care nu se duc la cinema; cînd vine vorba, însă, de „obiectivitate", lipsă de *parti-pris*-uri şi toate celelalte bla-bla-uri cu care noi, criticii, ne închipuim că facem o treabă utilă, prefer să mă încred în opiniile altora...

O observaţie generală: am constatat că, mai nou, cu una din acele piruete dublu-tulup cărora le deţine patentul, Andrei Gorzo nu se mai uită la filme; se uită direct în capetele autorilor: Tarantino – în *KB1* – „are în cap o singură idee"; „aşa arată acum mintea talentatului actor şi regizor Mel Gibson"; etc. etc. Dacă vă gîndeaţi, poate, că un film are totuşi mai multe căi de acces, că totul se bazează pe interpretare, sau chiar că un autor poate să vrea una şi să-i iasă alta (în mai bine, nu neapărat în mai rău), ar fi cazul să uitaţi aceste bazaconii relativizante: Gorzo ştie mai bine ce-a vrut autorul. (Iar atunci cînd pe autor nu-l ajută capul – vezi Tarantino –, degeaba se înfăţişează „înfăşurat în bandă video ca o mumie": „e inexpresiv".) El ştie nu doar „ce-a vrut să spună autorul", ci chiar ce simte: adeseori, Gorzo este chiar vocea (strigătul, oftatul) lui. Asta contravine cumva intenţiei, deja mărturisite de A.G. într-o cronică/poetică, de a sugera spectatorului doar *ce* să vadă într-un film, de a se ascunde în spatele unei simple focalizări discrete evitînd sentinţa, verdictul; dar nu este singura inconsecvenţă. Însăşi ideea de verdict critic – repudiată de Gorzo – îşi face o reintrare triumfală în această „simplă" focalizare. Căci, punînd verdictul între paranteze şi concentrîndu-te doar asupra *lucrurilor pe care ar trebui să le vadă spectatorul*, îndreptîndu-i atenţia – „ajutîndu-l" să privească, în fond –, devii, de fapt, un fel de ghid de muzeu atotştiutor: substitui libertăţii spectatorului propria ta atenţie exersată. A da un verdict – atunci cînd scrii o cronică – e o chestie elementară, care ţine de „job description"; a *face să vadă* pare un semn de neîncredere în capacitatea spectatorului de a găsi, el însuşi, drumul spre „ce trebuie văzut"... Verdictul nu exclude posibilitatea ca altuia să nu-i placă filmul plăcut de tine (sau invers): e un simplu contract, bazat pe încredere. „Ortoptica", tocmai pentru că procedează mai insidios, exclude din start eventualitatea ca spectatorul să nu fie de acord cu scena decupată – cîtă vreme i-ai revelat-o!

Lui Gorzo nu i-au plăcut luptele din *Kill Bill vol. 1*, nu-i plac nici duelurile verbale din *vol. 2*. Iar Bill, personajul principal al filmului, e „un băşinos care nu vrea să spună un lucru pe scurt dacă-l poate spune pe lung"; cum vorbele lui Bill au fost scrise de Tarantino, rezultă că şi Tarantino e un băşinos. (Este chiar primul băşinos!) Ele – vorbele, şi încă lungi & întortocheate – stăteau bine pe un clasic ca *The Big Sleep*, în 1946, dar – nu se ştie de ce – nu mai „cad" bine pe *KB2*, 58 de ani mai tîrziu: sînt, după gustul lui Gorzo (mare amator de filme clasice), prea lungi... Explicaţia ar putea fi că Bill nu scrie cronici (ca a.l.ş.), ci eseuri (ca Gorzo)? Că disertaţia despre Superman este un astfel de eseu-colaj, cum întîlneşti frecvent în romanele unui DeLillo, să zicem? Sau că, pentru a savura cum se cuvine un cuvînt ca „gargantuesc", palatalizat gurmand de Elle Driver, trebuie să ţi-o închipui pe Daryl Hannah rostindu-l într-o rulotă din deşert? E cumva prea sofisticat?

Ciudat, totuşi, că Gorzo, care scrie bine – euforic, entuziasmant de bine, ba chiar, aş spune, are o sensibilitate mai curînd literară decît cinematografică –, este iritat de un personaj ca Bill. Mai mult: sînt de-a dreptul şocat să constat că-i displace Tarantino pentru că este un „şoarece de videotecă"; ciupiţi-mă dacă delirez, dar nu ar trebui să simtă o oarece afinitate cu el *tocmai din acest motiv?!* Nimeni nu-i poate contesta lui Gorzo pasiunea pentru Cinema şi talentul de a copia, aproape, filmul despre care scrie într-o proză suculentă. Şi atunci, de unde această lipsă de empatie cu un cinema-îndrăgostit-de-Cinema ca al lui Tarantino şi cu un personaj-care-face-fraze-lungi? Să fie la mijloc vorba doar de o simplă gelozie creativă? De o inaderenţă principială la filmul „la a treia mînă" care este *Kill Bill?* Sau poate de ceea ce Andrei Pleşu, într-o contra-cronică menită să-l apere pe Horia Bernea de un text al lui Erwin Kessler, numea „ne-simţirea"? (Nu în sensul „mitocănesc" al termenului, ci în acela literal: incapacitatea de a *simţi,* lipsa *feeling*-ului pentru un tip de demers artistic.) Cert este că cele două cronici ale lui Gorzo la cele două volume ale capodoperei lui Tarantino trec – inexplicabil – departe de ţintă („departe" e un eufemism; sînt, pur şi simplu, alături de subiect): în prima, Gorzo este prea încîntat de sine că a reuşit să-l reducă pe Tarantino la caricatura unui copil sangvinar & tembel şi că le-a dat o palmă snobilor care-l gustă; în a doua, este prea încîntat că a reuşit să fie consecvent cu sine şi să nu-i placă nici partea a doua. Jocul formidabil al Umei Thurman nu-i smulge nici un adjectiv; interpretarea lui Daryl Hannah nu-i reţine atenţia; scenele antologice – „resuscitarea" degetelor de la picioare, ieşirea-*thriller* din mormînt, deliciosul caft al Miresei cu Elle, moartea lui Bill, de o supremă eleganţă... – nu-l conving să le dedice nici măcar o propoziţie; în fine, rolul lui Bill – pentru care David Carradine va fi pe veci amintit printre marii actori şi pe care deja scrie „c-u-l-t" cu litere de mărimea celor de pe dealul Hollywoodului – nu-l face să tresară de admiraţie... Gorzo ştie că „Bill e un băşinos"!

Cineva – poate persoana numită Gustul Propriu – i-a şoptit la ureche lui Gorzo că, lasă postmodernitatea, dar însăşi modernitatea cinematografică e un moft, că Fellini e interesant doar pînă la *La dolce vita,* că *Blow up* e vax, Tarkovski supralicitat, iar Kubrick deloc nemuritor, dar rece. Foarte rece. Iar ce e foarte rece – formalist, manierist sau avangardist – nu se mai cheamă artă, nu se mai cheamă film, de bine ce nu reuşeşte să încălzească sufletul lui Andrei Gorzo. Probabil că A.G. ar avea o problemă cu pictura lui Mondrian, cu „le nouveau roman", cu Perec & cu toţi Oulipienii – sau chiar şi cu un cocteil *cool as ice* –, dar, pentru moment, cinema-ul este singurul domeniu unde coolofobia sa se manifestă plenar. Paradoxul, însă, este că filmul lui Tarantino *(KB 1 & 2) nu* este rece; este doar *cool*... Dar *cool* era şi *Stăpînul inelelor* – acea maşinărie informă de efecte speciale & interpretări oarecare –, iar *Stăpînul inelelor* i-a plăcut lui Gorzo!? De fapt, ce filme i-au plăcut – mult, foarte mult, imens – lui Gorzo în ultima vreme? *Americanul liniştit* (ecranizare), *Piraţii din Caraibe, Stăpînul inelelor* (ecranizare) şi *Mystic River* (tot ecranizare). Este Gorzo mai înclinat să acorde credit „micilor maeştri" (Carol Reed, Clint Eastwood, Peter Jackson...) decît marilor cineaşti? Sper, totuşi, că nu. Este el mai în largul său comentîndu-i pe aceştia decît pe un Kubrick, Tarantino sau von Trier? Ar putea fi o explicaţie. Dar cred că mai este ceva: felul dezinvolt – la limita ireverenţei – în care expediază opusul monumental al lui Tarantino mărturiseşte un soi de prejudecată alegră, răspîndită poate, dar nu mai puţin răuvenită. Căci Tarantino, ex-„băiatul din spatele tejghelei" de la Videostore, cinefilul american fără studii, cu apariţia lui afabilă & fără fasoane care te-ndeamnă să-l baţi pe umăr aruncîndu-i un „Hey, man!" decontractat, cu opera sa de bricolaj cinefil, aparent democratic, oricum pop, pare să se preteze unei luări la mişto lipsite de pericol – spre deosebire de un Kubrick, geniul perfecţionist şi distant care şi-a încheiat opera la toţi nasturii înainte de-a se fi instalat, „odiseic"-spaţial, în Panteonul cinematografic, sau de un Tarkovski; vi-l imaginaţi pe Gorzo scriind: „În *Călăuza*, Tarkovski are o idee mare şi lată: un film cu cadre lungi pare «profund»"?

Andrei GORZO

Mă tem că este

Dragă Leo,

Vrei bătaie? Atunci hai să discutăm despre *Kill Bill Vol. 1,* care altceva nu conţine. Dar, mai întîi, poate că există cititori care evită din principiu filmele „cu bătăi" sau, chiar dacă nu le evită, le consideră în cel mai bun caz un mijloc de relaxare, nicidecum un subiect de discuţie serioasă între cinefili; deci, ce vedem noi atît de interesant şi, ocazional, atît de lăudabil, la nişte filme violente în care personajele se definesc în primul rînd prin ce pot face cu un arc *(Stăpînul inelelor)* sau cu o sabie *(Kill Bill Vol. 1)*? Eu unul nu văd violenţa, ci – în cazurile fericite – o celebrare a mişcării, o redescoperire entuziastă a posibilităţilor cinetice ale cinematografului, un mod de a investi formidabila moştenire a comediei mute. *Stăpînul inelelor* avea o secvenţă în care Legolas (un fel de Buster Keaton al elfilor) sărea pe spinarea unui elefant folosit ca maşină de război, se descotorosea de ceilalţi pasageri, trăgea o săgeată în capul animalului şi cobora pe trompa lui de parcă s-ar fi dat pe gheaţă – totul în cîteva secunde. Dumnezeu ştie cîte săptămîni de coşmaruri i-au costat secundele alea pe realizatori, dar, pe ecran, mişcarea pare liberă, la fel de spontană ca deciziile luate de Buster cînd e prins în tornadă sau ca impulsul tău de a-ţi aprinde o ţigară: e frumoasă. Şi n-o consider frumoasă pentru că sensibilitatea mea „literară" aderă în primul rînd la ecranizări; J.R.R. Tolkien nu descrie nicăieri mişcarea aceea şi, dacă ar fi încercat, n-ar fi găsit cuvintele. Un singur cuvînt descrie genul acela de graţie: cinema.

Nici în *Vol. 1,* nici în „deliciosul caft al Miresei cu Elle" din *Vol. 2,* accentul nu cade pe mişcarea în sine, ci pe violenţa ei. Nu spun asta ca să-l critic, ci ca să clarific faptul că Tarantino n-a vrut neapărat graţie; nu mişcarea sabiei îl îmbată pe el, ci căderea capului, împroşcătura de sînge. Aici l-ai putea cita pe W. H. Auden: „Toţi poeţii adoră (...) conflagraţiile, ruinele, scenele de carnagiu spectaculos". Dar dacă te uiţi la interviurile lui Tarantino şi la reacţiile spectatorilor (în cazul ăsta, ce crede autorul că „a vrut să spună" cu incide cu ce crede publicul că i-a ieşit), vei vedea că violenţa lui nu e în primul rînd poetică, ci comică. Şi ce-o face comică? Faptul că tot sîngele ăla care fusese ţinut prizonier în corpul omenesc îşi găseşte deodată drumul spre libertate şi mai ales faptul că, în lumea aia închinată Filmului şi complet indiferentă la orice altă experienţă umană, nu există nimic care să complice triumful sîngelui – nu există *durere.* Ce-o fi fost în capul cronicarului care, numai pe baza *Vol. 1,* a conchis că are de-a face cu o tragedie shakespeariană? Cum să faci tragedie fără durere? Genul ăsta de comedie (care nu e neagră: îi lipseşte – iarăşi – durerea) poate să-i îngrijoreze pe spectatorii mai în vîrstă, dar e inocentă. Stai liniştit, Leo: retorica aia alarmistă a sensibilităţii-anesteziate-de-spectacolul-violenţei-gratuite nu mă atrage nici pe mine. Da, există un public tînăr, sofisticat, îndopat cu filme sîngeroase de animaţie, cu *horror*-urile autoreferenţiale ale anilor '90, eventual cu pornografie şi, în orice caz, cu Tarantino – un public şcolit să vadă comicăria violenţei excesive şi să rîdă nu cu rîsul acela nervos pe care-l provoca Hitchcock, ci cu toată gura. Dar nu e vorba neapărat de snobism (nici n-am spus că *toţi* fanii *Vol. 1* ar fi snobi) şi în nici un caz nu e vorba de sensibilităţi anesteziate. E OK să te amuze decapitările din *Vol. 1.* Problema e că filmul durează aproape două ore, iar Tarantino repetă la nesfîrşit acelaşi gag, cu variaţii minime – braţ în loc de cap, picior în loc de braţ. Problema e monotonia. Cînd vrea să dea mai tare distracţia, Tarantino dă mai tare robinetul de sînge – altă idee n-are. Poate că am greşit pronunţîndu-mă răspicat într-o chestiune care ţine şi de toleranţa fiecăruia: un spectator mai tolerant se poate distra de la un capăt la altul. Dar, în timp ce se distrează, foloseşte la minimum anumite părţi din el – mintea, inima –, pe care capodoperele obişnuiesc să le solicite ceva mai mult.

Hai să ne ştergem de sînge şi să trecem la *Vol. 2* – la vorbele „lungi & întortocheate" care „stăteau bine pe un clasic ca *The Big Sleep* în 1946, dar – nu se ştie de ce – nu mai «cad» bine pe *KB2*". Întîmplarea face că am revăzut de curînd capodopera lui Howard Hawks şi iar am fost atras în atmosfera de complicitate creată de Hawks alături de Bogart, de Bacall şi de scenarişti – o atmosferă în care o poveste de dragoste respiră în voie sub masca unei intrigi poliţiste şi nişte evenimente încurcate devin clare dacă sînt privite ca etape ale unuia dintre cele mai elaborate ritualuri de împerechere filmate vreodată şi protagoniştii comentează inteligent, discret, fazele jocului. Scuză-mă că m-am pornit aşa, dar chiar nu se compară. Atunci, poate că eseurile lui Bill se compară cu ale personajelor lui Jean-Luc Godard? Aici s-ar putea să am probleme cu vocea care îmi şopteşte la ureche că „modernitatea cinematografică e un moft" şi Godard e un moftangiu. Din fericire n-o aud din cauza *celeilalte* voci, care îmi cere să revăd *Pierrot le fou* (1965) o dată pe an. Şi Godard iubea filmul de acţiune. Şi Pierrot vorbea – ba chiar *trăia* – în eseuri despre viaţă şi artă, în special despre film: cel în care se afla şi cele care ar fi putut să se desprindă din el. Dar cît de bogată era nebunia lui! Era acolo o nouă apropiere între film şi viaţă, o dorinţă de a hollywoodiza experienţa şi de a teoretiza pe marginea secvenţelor ei – de a transforma viaţa nu doar în film, ci chiar în filmologie; dar era acolo şi o femeie, Anna Karina, care se abandona şi totuşi se împotrivea fantasmelor cinefile ale lui Pierrot-Godard, şi conflictul lor devenea una dintre temele filmului; era acolo o autoexaminare curajoasă, plină de nelinişte şi de presimţiri. Pe cînd eseurile şi disertaţiile lui Bill şi ale amicilor săi nu sînt revelatoare. Sînt goale şi pompoase, deşi, ocazional, afectarea cere să fie luată drept ironie: Elle oprindu-se din bla-bla-ul ei despre şerpi pentru a repeta cuvîntul „gargantuesc", Bill accentuînd cuvintele cele mai inutile din frazele cele mai inutile. Dar asta nu e ironie, e sclifoseală. Nu e *cool,* e pseudo-*cool.* Mă acuzi de lipsă de empatie cu un „cinema-îndrăgostit-de-Cinema". (Apropo, pe parcursul textului tău îmi tot citeşti gîndurile şi sentimentele. Nu mă deranjează, dar atunci de ce te deranjează pe tine cînd încerc aceeaşi metodă în cronicile mele?) Adevărata problemă e că, în lipsa ta de *parti-pris*-uri, tu tinzi să acorzi zece din oficiu oricărei mostre de „cinema-îndrăgostit-de-Cinema", în timp ce pentru mine există dragoste şi dragoste. A lui Tarantino s-a transformat într-o veneraţie oarbă care exclude reflecţia, autocunoaşterea şi comunicarea, exclude orice şi pe oricine în afară de îndrăgostit şi de obiectul dorinţei. Tarantino îl iubeşte pe actorul Michael Parks, deci îi scrie un monolog despre Lana Turner. Secvenţa n-are funcţie dramatică, funcţia ei narativă e modestă în comparaţie cu durata ei, deci trebuie să fie o altă paranteză din eseu, dar ce conţine? Cu ce îmbogăţeşte eseul? Ceea ce la Godard era un procedeu a devenit răsfăţ la Tarantino şi nu numai eu sînt pe dinafară, ci şi tu şi restul lumii. Cred că talentul lui e în impas. Hai să-l lăsăm în pace – poate iese de-acolo.

Cu dragoste,

Simona SORA

bon de lectură

De 3 x „Biblioteca Polirom“

● **Alice Sebold, *Minunatele oase*, Colecţia „Biblioteca Polirom“, traducere şi note de Liviu Cotrău, Editura Polirom, 2004.**

La noi, va fi destul de greu de înţeles de ce cea de-a doua carte a Alicei Sebold din 2002 a fost multă vreme *best-seller* absolut în SUA. Povestită din perspectiva unui înger neconvenţional, ajuns în Paradis după un viol sadic şi o crimă abominabilă, cartea conţine toate poncifele cinematografice ale filmelor după caz real care se încheie cu localizarea realistică a personajelor şi cu eternul „binele învinge“. Ce face însă scriitoarea – victimă, şi ea, a unei agresiuni asemănătoare – cu aceste poncife, felul în care deturnează patetismul, ritualurile comunitare, trauma familială şi frica apropiaţilor de „răul“ inexplicabil – dau autenticitatea acestui roman poate schematic, dar plin de rezolvări neaşteptate. Umorul de cea mai bună calitate a unor situaţii altfel pîndite de morbid şi suferinţă reflex-condiţionată e poate calitatea primă a romanului, iar ca să-l gustaţi, va trebui să urmăriţi, cu atenţie, metamorfozele raiului în care „nimereşte“ Susie, în funcţie de prezentul absolut pe care abia acum reuşeşte să-l trăiască, fără teamă şi fără regrete.

● **Elias Canetti, *Orbirea*, Colecţia „Biblioteca Polirom“, traducere şi postfaţă de Mihai Isbăşescu, Editura Polirom, 2004.**

Se ştie, Canetti a scris *Orbirea* la 26 de ani. Deşi romanul (specie, spune un personaj, care „ar trebui interzisă în interesul statului“) a fost rapid apreciat de Thomas Mann, Hermann Broch sau Hermann Hesse, recunoaşterea lui veritabilă a fost tîrzie şi întortocheată, ca şi cum istoria (literară) ar fi aşteptat confirmarea (realistă) a istoriei, pur şi simplu. *Orbirea* nu e însă doar prefigurarea ieşirii (ciclice) din ţiţîni a unei lumi pentru a face loc ororii, crimei şi neomenescului, ci şi cronica acumulării nebuniei distructive în cele mai neaşteptate „recipiente“: un sinolog convins că „cea mai bună definiţie a patriei e biblioteca“, o menajeră ce şterge praful de pe cărţi cu tandreţe, un pitic eroic şi calculat, un psihiatru parizian căruia „oamenii... îi erau indiferenţi“. Orbi şi orbiţi unii de către alţii, ei se mişcă, împreună cu alţii aşijderea în spaţiul sumbru şi închis al unei maladii larg răspîndite, *orbia*, o numeşte Canetti, „o armă împotriva timpului şi a spaţiului... principiul care domneşte în cosmos ce prilejuieşte o concomitenţă a lucrurilor care ar fi imposibilă dacă ele s-ar vedea reciproc“. O carte ce ar trebui reeditată o dată la cinci ani şi citită măcar o dată pe an.

● **Tim O'Brien, *Vrăjitorul*, Colecţia „Biblioteca Polirom“, traducere de Florin Şlapac, Editura Polirom, 2004.**

Tim O'Brien, infanterist în Vietnam, absolvent de Harvard, a fost mai multă vreme reporter la *The Washington Post*, iar pînă la romanul său din 1994, *In the Lake of Woods* (minunat tradus în româneşte de prozatorul Florin Şlapac) a scris o carte de povestiri *(Going after Cacciato)* şi un alt roman *(The Things They Carried)*. Cel de-al doilea roman, botezat foarte sugestiv în româneşte *Vrăjitorul*, este o carte despre *orele* de după dezastru, cîte mai rămîn, despre adîncirea în traumă şi despre mecanismele regeneratoare ale iubirii. Scris de un maestru al ficţiunii în ficţiune care foloseşte (fără a se lăsa folosit de) tehnicile postmoderne, dar şi recursul la paraliterar, *Vrăjitorul* are toate atributele romanului complet care nu-şi ignoră şi nu-şi dezamăgeşte nici o clipă cititorul.

Avem, în această carte, un roman politic (protagonistul John Wade, „vrăjitorul“ din Vietnam, dar şi iluzionistul mulţimilor, învins în alegerile senatoriale), un *policier* (dispariţia soţiei lui Wade, anchetată de un cuplu clasic de poliţişti), un splendid roman de dragoste (minat de frică şi de neîncredere, dar reuşind imposibilul), un roman de război (demenţa din Vietnam şi alienarea treptată), un roman de familie (cu tarele de rigoare, analizate „la cald“), o instalaţie postmodernă, separată (în care încap nu doar mărturiile personajelor şi anonimii altor războaie, dar şi Th. Pynchon sau Robert Parrish) şi, mai ales, un splendid roman de mistere, în care, prin vraja vieţii lui, Wade reuşeşte să perturbe geometria şi aritmetica.

Sud-Est Cultural

În numărul 2/2004 al revistei *Sud-Est Cultural* care apare la Chişinău sînt mai multe lucruri interesante de citit. Mai întîi, o anchetă despre „momentul literar“ actual în literele basarabene, pe care o introduce Valentina Tăzlăuanu, redactorul-şef al publicaţiei, într-un limpezitor *Avantext*, şi la care răspund Vladimir Beşleagă, Leo Butnaru, Tamara Cărăuş, Vitalie Ciobanu, Grigore Chiper, Nicolae Leahu şi Irina Nechit. De remarcat răspunsul incisiv al scriitorului Leo Butnaru, cu referire la „planul intern-*naţional*“: „Ei bine (ei rău!), în aprecierea celor mai buni autori din Moldova de Est, critica din dreapta Prutului nu dispune nici pe departe de suficiente date asupra creaţiei acestora şi nici nu e prea pusă pe identificarea lor... Se mai găseşte cîte un nu prea împlinit scriitor bucureştean care îşi zice, hai să-i găsesc (cu tot dinadinsul) nişte hachiţe colegului meu de la Chişinău, că prea se arată el nu ştiu cum fără complexe... şi pretenţiosul *plaivazist* constată, iată, ici, un neaoşism, dincolo un basarabenism...“ Se pare că ţinta înţepăturilor nu e altul decît „cîrcotaşul, sclavul preconcepţiilor... colegul orădean Ion Simuţ“. Interesanţi sînt şi Tamara Cărăuş, autoarea, foarte sincronizată, a unui studiu despre „efectul Pierre Menard“, care le dă o lecţie de teorie aplicată colegilor, sau exactul Vitalie Ciobanu care exprimă clar un gînd ubicuu: „va trebui să ne sincronizăm mereu cu ritmul de schimbare a formelor, cu dinamismul intern al literaturii române, să ne punem de acord cu revizuirea neîncetată a criteriilor şi ierarhiilor axiologice, dacă vrem să fim luaţi în seamă“.

Mai avem, în acest număr compozit, un interviu inedit luat poetului Mihai Ursachi de Emilian Galaicu-Păun, un jurnal literar de călătorie pe două voci, semnat de Vasile Gârneţ şi Vitalie Ciobanu şi o prezentare a Festivalului Internaţional Cap à l'Est, desfăşurat în Slovacia în august 2003. **(S. S.)**

Dilema veche vă recomandă

● Vară grea, nu-avem-ce-vedea, „prea mult fotbal“ etc. Totuşi, în fiecare duminică, la ora 18,05, pe TV5, timp de o oră, cîte un episod din celebra emisiune a lui Bernard Rapp, *Un secol de scriitori*, şi anume secolul XX: Camus, Malraux, Artaud – săptămîna trecută un documentar despre Alfred Jarry, spre fericirea cîtorva ubumanişti, căci mai există şi un asemenea umanism. (Radu Cosaşu)

● Se poartă retro-ul. Pe TV5, la emisiunea *Telematin*, a apărut un jurnalist (François Beaudonnet) care zici că-i scos de la naftalina epocii De Gaulle: frizură, moacă, haine, totul pare teleportat din televiziunea anilor '50-'60 (dacă mutaţi pe albnegru, iluzia este totală). Pe VH1, formaţia americană Scissor Sisters („Take Your Mama Out“) cîntă cam ca T-Rex & Marc Bolan (anii '70). În fine, pe MTV, Franz Ferdinand (cu „Matinée“) şi Outkast (cu „Roses“) completează „trendinţa“... Merită să rămîneţi pe ei cînd zapaţi: sună fain, iar clipurile sînt super. (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Filmele între ele

● ***Ladykillers – Cum scăpăm de coana mare? / The Ladykillers* (SUA, 2004), de Joel şi Ethan Coen.**

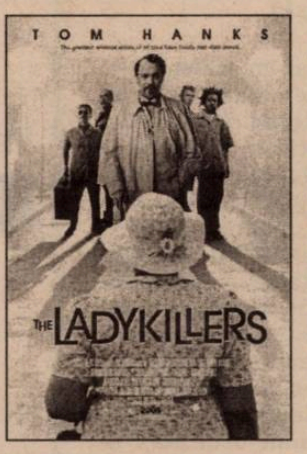

Dacă vreţi să vedeţi *Ladykillers* aveţi două opţiuni. Prima – şi cea mai bună – presupune o vizită la British Council. În videoteca de-acolo ar trebui să găsiţi o comedie neagră din 1955, realizată de Alexander Mackendrick. Dacă filmul lipseşte momentan, celelalte comedii produse de studiourile Ealing în anii '50 pot să vă ofere o companie instructivă pînă la întoarcerea lui. Cele mai bune pot fi identificate după un indiciu infailibil: au fost binecuvîntate cu prezenţa lui Alec Guinness. (De fapt, contribuţia lui Guinness la istoria filmului n-a fost altceva decît o amplă binecuvîntare şi unii dintre noi avem motive personale să-i fim recunoscători: de exemplu, simpla rostire a numelui Guinness preschimbă orice dispută cinefilă dintre mine şi Alex. Leo Şerban într-o cîntare pe două voci despre măreţia actorului.) Unul dintre aspectele instructive ale acestor comedii e însăşi durabilitatea lor: după aproape 50 de ani, aşa-numitul Free Cinema britanic nu mai pare deloc atît de *free* (e prizonierul convenţiilor sociale împotriva cărora se revoltase şi de care era obsedat; e îmbătrînit de eforturile de a fi realist; e îngreunat de conştiinţa propriei importanţe), în timp ce comediile Ealing, cu farmecul lor liniştit, cu provincialismul lor fără complexe, cu gentileţea lor (demascată pe-atunci drept conformism), dau semne că sînt nemuritoare. E cazul filmului *The Ladykillers*, a cărui gentileţe nu riscă nici o clipă să devină insipidă, căci se lasă înfiorată de tot felul de curenţi sinistri, şi a cărui poveste de aciuează în memoria spectatorului cu naturaleţea unui basm. O bătrînă angelică primeşte chiriaşi. Chiriaşii, unul mai dubios ca altul, sînt conduşi de un fel de gargui (Guinness), dar bătrînica nu observă nimic şi continuă să nu observe nimic atunci cînd arătările atentează pe rînd la viaţa ei şi dispar una cîte una în atentate – răul retrăgîndu-se neputincios în faţa unei bunătăţi atît de nepămîntene, încît nici măcar nu i-a făcut cinstea de a-l recunoaşte.

Cealaltă opţiune vă este oferită de fraţii Coen şi principalul argument pe care-l ofer în favoarea ei este Tom Hanks. Din momentul în care bate la uşa bătrînei (care a devenit o robustă femeie de culoare din sudul Statelor Unite), se recomandă drept prof. dr. Goldthwait Higginson Dorr, se oferă să-l dea jos din copac pe scumpul ei *„felix domesticus“*, îi vorbeşte despre ansamblul lui de muzică renascentistă şi îi cere permisiunea de a repeta în pivniţa ei, Hanks începe să facă minuni. Are un rîs ca un chiţăit de rozător strangulat şi un manierism superb – de cîte ori foloseşte o ironie sau o expresie insuficient de academică pentru pretenţiile lui, face semnul ghilimelelor: „v-aţi prins“ ce „haios“ ar fi dacă am fi şi noi la fel de „zgîrciţi“ în utilizarea acestor semne şi ne-am „împăna“ discursurile cu ele? (Cînd e la strîmtoare, degetele lui nu mai prididesc să umple aerul de ghilimele invizibile.) Cînd e pe punctul de-a fi demascat, profesorul încearcă să farmece baba (şi cîrdul ei de prietene venite în vizită) cu versuri de Poe şi exploatează la maximum fiecare *silabă*, ca un îmblînzitor de şerpi care-şi pune viaţa în joc la fiecare notă. Nu vreau să fiu ingrat: recitalul lui Hanks mă face să rîd şi acum cînd scriu şi nu pot să spun că m-am plictisit nici cu restul trupei – pirotehnistul în vestă de safari care obligă un cîine să poarte mască de gaz, războinicul vietnamez care-şi înghite ţigara la apariţia babei şi o scoate, încă fumegîndă, după plecarea ei, adolescentul negru al cărui limbaj hip-hop atrage indignarea biblică a babei.

Pînă la un punct, acest conflict între culturi mi s-a părut simpatic (pe coloana sonoră, *spiritual*-ul întîlneşte hip-hop-ul), dar de la un punct încolo mi s-a părut că trădează neputinţa filmului de a-şi găsi locul şi rostul. Ca la circ, fiecare are propriul său număr, mai mult sau mai puţin distractiv; lipseşte un curent continuu de ameninţare care să alimenteze atmosfera – de fapt, lipseşte o atmosferă consistentă în care aceste exhibiţii să se poată organiza într-o nouă fabulă. Poate că fraţii Coen n-au vrut să înnoiască fabula, dar atunci ce-au vrut? Să intre pur şi simplu în dialog cu un film clasic? Dialogul lor e mai deschis către spectator decît recenta bălăceală publică a lui Quentin Tarantino în oceanul personal de bandă video, dar problema e asemănătoare: atunci cînd filmele nu mai au ce discuta decît ele între ele, rezultatul nu începe să semene cu al căsătoriilor prea frecvente între rude de sînge?

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Un canal frustrant

TVR Cultural este şi acum, la doi ani de la înfiinţare (să fie chiar trei?), un canal lipsit de identitate. Asta pentru că nu are o consecvenţă stilistică şi unitate tematică. Programul postului este pur şi simplu o varză, iar unele emisiuni, filme sau seriale par aruncate acolo de umplutură, că nu mai avea nimeni nevoie de ele. Nu poţi să-ţi explici, de exemplu, ce caută pe un canal cultural nişte seriale ca acela franţuzesc cu tineri în Caraibe, serialul *Colţ Alb* (nu, nu este nici o legătură cu romanul omonim, serialul e un fel de *Lassie,* în care cîinele e un husky) sau chiar *Linia maritimă Onedin*. Ce treabă au toate aceste seriale cu o televiziune dedicată culturii? Vezi aşa ceva pe Arte sau pe Mezzo?

Cred că cei care decid destinele postului TVR Cultural ori nu prea au definit în minte ce înseamnă o televiziune culturală, ori îşi fac treaba în dorul lelii şi bagă în programul postului orice, să umple timpul de antenă. De fapt, cred că ambele variante sînt adevărate. Este clar că serialele amintite sînt de umplutură. Pe de altă parte, cînd vezi cum sînt tratate problemele în emisiunile declarat culturale, îţi dai seama că la mijloc e şi o confuzie de termeni. Religia e cultură, prin urmare orice emisiune cu subiect religios este, conform diriguitorilor postului, una culturală. Chiar dacă e făcută prost şi semidoct. De asemenea, folclorul este, precum ştim, cultură. Rezultă că e de ajuns să scoţi la iarbă verde nişte ansambluri folclorice de artizanat şi nişte momîi coafate permanent şi rujate ca să faci o emisiune culturală. Conform acestei concepţii ar însemna că un post ca Etno TV este cultural de la un capăt la altul...

Totuşi, TVR Cultural nu are numai emisiuni proaste. Şi de aici frustrarea. Îţi dă din cînd în cînd şi nişte producţii bune, te cîştigă, îţi creează aşteptări, pentru ca apoi să-ţi îndoape pe gît o groază de lucruri care-ţi strepezesc dinţii. Dacă ar fi în totalitate prost, lucrurile ar fi mult mai simple – l-ai scoate din memoria televizorului, aşa cum ai procedat cu TVRM sau cu Etno TV... Dar nu poţi, pentru că din cînd în cînd te loveşte şi cu ceva foarte bun. Aşa cum a fost, de exemplu, emisiunea *Performdance,* în care Mihai Mihalcea a vorbit despre spectacolul său *Stars high in amnesia's sky*. Practic, emisiunea aceasta nu prea are nici o legătură cu postul TVR Cultural, aşa cum e el acum. O emisiune dinamică, interesant filmată – în stil videoclip şi cu un foarte fain joc al detaliilor –, cu oameni care spun lucruri de substanţă şi deloc prăfuite. Să-l „ascultăm", de pildă, pe Mihai Mihalcea: „Spectatorii vor fi surprinşi de absenţa mişcării în spectacolul meu. Pentru mine, acest fapt nu ţine de modă – există, într-adevăr, pe scenele occidentale, multe creaţii în care mişcarea lipseşte. Eu trec acum printr-un moment în care am foarte multe întrebări care se referă la mişcare şi nu pot să mă apuc să o folosesc într-un spectacol pînă nu înţeleg foarte bine de ce mă mişc. Aceste întrebări le am de cîţiva ani de zile şi încă nu consider că am găsit un răspuns care să mă mulţumească. Mi-ar fi foarte uşor să fac ceea ce se întîmplă deseori în spectacolele de dans, să construiesc nişte fraze de mişcare foarte coerente, frumoase, echilibrate – dar lucrul acesta nu mă mulţumeşte, pentru că nu are legătură cu mine. Aşa că prefer să-mi asum acest timp de cercetare, acest timp în care mă întreb pînă la urmă de ce am nevoie de mişcare, ce înseamnă ea, cum este just pentru mine să o folosesc." Puneţi această viziune asupra artei şi a spectacolului (viziune care era dublată în emisiune şi de un montaj dinamic, precum spun) în sosul aproape generalizat al blegelilor care alcătuiesc mai ales acum, în vacanţă, programul TVR-ului Cultural. Nu-i aşa că e frustrant?

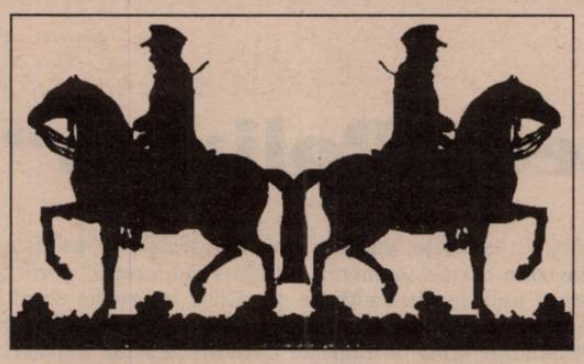

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Encefalogramă de efemeridă

În ultimele 144 de ore ale vieţii mele de efemeridă matură au apărut şi au zbîrnîit în jurul meu – mai mult sau mai puţin voios – următorii colegi şi următoarele colege de specie efemeropteră:

Arafat, George W. Bush, Jacques Chirac, Ariel Sharon, Umberto Eco, Ianis Zicu, Ion Iliescu, Cornel Nistorescu,

Sacha Diestel, Alex. Leo Şerban (cel care m-a sunat să-mi anunţe că a murit Şubidubidu), Iosif Boda, Andrei Oişteanu (imagolog neimaginar),

Mirel Rădoi, Dan Pătraşcu, Costi Rogozanu, Lance Armstrong, Radu Banciu, Radu Naum, Marina Constantinescu, Leonard Doroftei, Katherine Hepburn (film la TVR Cultural), Pink, Bach, Gatti,

Nicolae Manolescu (telefon: „Ce face Lance în etapa a 17-a a Turului?", era la Timişoara şi nu avea Eurosport),

Adriana Bittel, Tia Şerbănescu, Ioana Bradea *(Băgăul* lui I.B. le-a entuziasmat pe A.B. şi T.Ş., nu mai spun de mine...),

60 de milioane de „nouveaux riches" chinezi, mulţi făcînd turism prin lume (Deng Xiaoping spunîndu-i de mult lui James Baker: „Ce veţi face cînd vom asigura dreptul omului la liberă circulaţie şi vă veţi trezi într-o dimineaţă, la Miami, cu cinci milioane de turişti chinezi?"),

Hagi (făcut de „ţăran" în Turcia), Céline (care de mult blestema Franţa să aibă parte de chinezi pe Champs Elysées şi i-am văzut cu ochii mei, fericind agenţiile turistice pariziene),

prim-ministrul palestinian, prim-ministrul canadian, preşedintele Senegalului, Abdoulaye Wade (cerînd lui Bush şi Chirac să trimită forţe armate ca să distrugă roiurile de lăcuste, ortoptere din familia acridienilor, cu totul străine de noi, efemeropterele),

Stela Popescu în reluare la *Pentru dumneavoastră, doamnă*, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Mircea Mihăieş, Ioan Mircea Paşcu, Mircea Rednic, Mircea Vasilescu (redactorul meu şef văzut cu ochii minţii la 40 grade în Madrid),

Gabriel Liiceanu (într-un vis în care mă întreba de ce-i spun tot timpul: „Bună ziua, domnule Liiceanu..."),

Ion Ianoşi (întors din concediu de la Braşov unde Serviciul Mondial de Coincidenţe l-a aşezat într-o pensiune lipită de casa bunicului său),

Marius Chivu (tînăr critic literar căruia i-a plăcut cum joacă Grecia fotbal), Dan Pavel (analist politic explicîndu-i lui Turcescu că Gigi Becali e paradoxal şi nu e obligat să aibă coerenţă), Răzvan Dumitrescu, Răzvan Theodorescu, Răzvan Lucescu,

Stolojan, Băsescu, Şt.O. Iosif (o nepoată a lui...), Viktor Orbán, Emil Constantinescu, Gerhard Schroeder, Giacometti (la TV5), englezul Adams şi kazahul Kasimdanov în meciul lor pentru titlul mondial la şah, o anacondă imensă,

Audrey Hepburn în finalul *Vacanţei la Roma* cînd salută presa şi se apropie încet-încet de Gregory Peck, Roland Mesnier, cofetarul francez al Casei Albe sub ultimii patru preşedinţi americani, brazilianul Rubinelson (centru înaintaş la „U" Craiova şi care mă face să ţin în noul campionat cu oltenii),

Jose Manuel Durao Baroso (noul preşedinte al Comisiei Europene căruia *Le Monde* i-a consacrat o pagină întreagă luminată de acestă casetă: „cum se poate trece de la un maoism radical la o carieră politică respectabilă într-un partid de centru dreapta?"),

Alexandru Tomescu (tînăr violonist român, la Mezzo, *Rapsodia spaniolă),* taximetristul bucureştean Gheorghe Paşte zis „Piticu", administratorul blocului meu, Serge Reggiani, o prietenă din copilărie care îmi telefonează din Ottawa, Nicolas Sarkozy, unguri încărcîndu-şi portbagajele, în România, cu zahăr,

Cristina Liberis transmiţînd dintr-un cimitir israelian şi din Gaza, Daniel Barenboim, B. Elvin, Ştefan Agopian (citind febril tot ce e utopie, inclusiv pe socialiştii utopici, rugîndu-mă să-i fac rost de un Marx de la Ianoşi),

Herzog, eroul lui Saul Bellow, convins că trăieşte într-un veac postdonquijotesc şi cred că are dreptate.

...Şi acest glas – din înalt sau din adînc: „Nu se poate spune, în nici un caz, că ai encefalograma plată".

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Daniel Ionescu

(deputat PRM, membru în Comisia Buget-Finanţe)

12 iniţiative legislative. 11 respinse. Una în Comisie.

Procesul legislativ în Parlament, în forma actuală, este sub nişte auspicii care dovedesc că interesul naţional este pe plan secund, iar la ora actuală primează interesele politicianiste. Mă refer la morişca PSD-UDMR şi reprezentanţii naţionalităţilor conlocuitoare. Aceştia sînt dezinteresaţi, după părerea mea, de nevoile reale ale populaţiei şi votează *en gros* numai legile, ordonanţele ce provin de la Putere. Nu există propunere legislativă din partea opoziţiei care să treacă. Dar, dacă am cooptat membri ai celorlalte partide, inclusiv PSD, au existat şanse de a trece prin Parlament o propunere. Dar aceste cazuri sînt rarisime şi necesită o negociere surprinzătoare, mai ales cînd discutăm despre durerile populaţiei.

A fi parlamentar din partea opoziţiei

Parlamentul este o rezultantă firească a voinţei populaţiei. Eu cred că, totuşi, cînd se va înţelege menirea sa ca putere legislativă, se va depăşi acest moment delicat şi îşi va aduce efectiv aportul la dezvoltarea efectivă a cadrului legislativ, dar şi a vieţii economice şi sociale a ţării.

Viaţa politică

PRM consideră că perioada împărţirii în centru, stînga, dreapta, este depăşită. O formaţiune politică care se respectă şi care doreşte să fie o formaţiune politică de interes naţional trebuie să fie un pian. Ea trebuie să răspundă la semnalele importante din societatea civilă, în funcţie de situaţia şi cerinţele efective ale acestei societăţi. Sînt cazuri în care este nevoie de investiţii puternice. În acest moment i se apasă clapele pentru a asigura un interes sporit pentru lărgirea acestor investiţii. Sînt cazuri în care, datorită imperfecţiunilor pieţii, apare o rată a şomajului care creează animozităţi în fondurile sociale. În acest context trebuie luate măsuri pentru depăşirea acestei crize. Sînt cazuri cînd interesele naţiunii trebuie coroborate cu interesele externe, fiindcă nu sîntem o ţară izolată. Sîntem o ţară care vrea să se integreze corect în UE, nu în genunchi, ci în picioare. Eu nu cred că un partid îşi poate realiza menirea fără a lua în considerare aceste aspecte.

Noul discurs PRM

PRM este un partid care realmente acumulează. Nu este un partid static. Acest partid încet-încet îşi dezvoltă elementele ce stau la baza doctrinei şi preia de oriunde, din toate doctrinele ce coexistă în eşichierul politic. Noi sîntem un partid care punem pe primul plan naţiunea română, statul-naţiune, noi sîntem pentru o Europă a naţiunilor, nu sîntem pentru o Europă cooperatistă, cum a spus domnul Năstase. A face politică în România înseamnă a face politica statului român. Am fost întrebat de către un coleg de-al dumneavoastră dacă sînt un filosemit. Am spus că nu sînt. Apoi m-a întrebat dacă sînt prosemit. Am spus că nu sînt. Dar ce sînteţi, antisemit? Am spus nu. Eu sînt filoromân. Iar naţionalismul nostru, al celor de la PRM, este unul luminat.

Eugen ISTODOR

Legea recunoştinţei faţă de eroii-martiri şi profitorii Revoluţiei din '89

Iliescu răsare, legea repede apare

„Eu nu mă laud cu Iliescu, la această lege s-a amestecat foarte mult preşedintele ţării" – aşa grăieşte Sergiu Nicolaescu, senatorul care a iniţiat legea Revoluţionarilor aprobată de Parlament. Senatorii şi deputaţii au votat 15 privilegii revoluţionare în cinci minute, imediat după şedinţa festivă *Ştefan cel Mare*. „Ca să profite cît sînt la putere" – punctează **Ioan Lupoi**, peremistul din comisia de mediere a legii. „Ca să voteze PSD la toamnă", punctează acelaşi Lupoi, revoluţionarii trebuie să ştie că au prioritate la locuinţe, la stabilirea chiriei la minim, la spaţii comerciale, la gratuităţi privind: protezele, rechizitele copiilor şi a accesului copiilor în creşe şi grădiniţe, locul de veci, transportul pe autobuz şi calea ferată, pe taxe judecătoreşti şi taxe radiotv. Lista continuă cu un credit bancar de 20.000 de euro pe 20 de ani pentru locuinţe, 10.000 metri pătraţi de pămînt, scutire de plata impozitelor, indemnizaţie lunară, acces gratuit la tratamente medicale, scutire de impozit pe locuinţă, autoturisme hycomat şi motociclu.

„Se dau artişti cu toţii"

Luînd la întrebări tot spectrul politic din comisia de mediere, de la Grigore Makkai (UDMR), la Nicolae Vlad Popa (PNL), Lupoi (PRM) şi pînă la Florin Iordache (PSD), nu a existat un parlamentar să nu ridice obiecţii, tuturor li s-au părut exagerate avantajele, dar pur şi simplu nu s-au putut opune valului. „Se dau artişti cu toţii, dar i-aţi întrebat nu au cumva toţi certificat?", acuză Ioan Lupoi. **Vlad Popa** caracterizează astfel atmosfera din jurul acestei legi: „În permanenţă erau în şedinţă reprezentanţii revoluţionarilor, în permanenţă ne admonestau sau, pur şi simplu, se certau sau începeau să se bată între ei. În condiţiile astea, a răsunat doar glasul lui **Nicolaescu** care ne reamintea: «Iliescu ştie de această lege, votaţi liniştiţi»."

Trafic de influenţă

60 de comisii şi comitete de revoluţionari, numărate de Secretariatul de stat pentru problemele revoluţionarilor, ar trebui să beneficieze de această lege. 19 din Bucureşti, 6 din Timişoara, 2 din Cugir, 1 din Caransebeş, 1 din Ialomiţa, 1 din Vîlcea, 1 din Tîrgovişte, 2 din Arad, 1 în Reşiţa, 3 în Deva, 1 în Sibiu, 3 în Constanţa, 3 în Cluj, 2 în Craiova, 1 în Iaşi, 1 în Teleorman, 1 în Botoşani, 1 în Buzău şi lista continuă. Fiecare cu şeful său şi, mai ales, că de aceea s-au înfiinţat mai multe, cu filosofia sa asupra evenimentelor. „Nu sînt privilegii, sînt avantaje care se acordă unora, anumitor revoluţionari. Uite cum este problema în realitate. Eu nu am nevoie de teren de casă, nu vreau nici magazin, dar trebuie să ne gîndim şi altfel. Dom'le, dacă dumneata ai participat la revoluţie şi ai ajuns astăzi cerşetor sau miliardar, nu contează. Contează că ai fost în revoluţie. Dreptul e acelaşi. Dacă mă iei din punct de vedere al moralităţii, al democraţiei, eu nu am dreptul să fac diferenţă." Dar ceea ce nu se ştie, tot senatorul Sergiu Nicolaescu ne spune: „Dom'le, multe din privilegii au funcţionat pînă acum, ştiţi cîţi au beneficiat de ele? Sub 1% din totalul revoluţionarilor. De ce? Păi, să vă spun un caz, m-a rugat un revoluţionar, boxer-actor, să dau un telefon pentru a lua şi el o casă de la Primărie. Dacă eu nu dădeam acel telefon, nimeni nu vorbea cu el, iar el sigur nu lua casă."

Victoria lui nea Bebe Certificat

Ca să spunem aşa, nea Bebe Certificat poate triumfa încă o dată. Sigur, se stipulează căutarea la certificate a adevărului despre revoluţionari şi revoluţie, dar asta rămîne o procedură destul de greoaie. Regizorul şi senatorul dă din nou în vileag natura noastră românească: „Sigur că există pseudorevoluţionari. Uite, am avut un prieten, intelectual, care a trecut pe stradă şi l-a lovit un glonţ din greşeală. Nu a avut nici o legătură cu Revoluţia şi îmi s-a lăudat de cîteva ori cu chestia asta, cum a luat el certificat. Ce puteam să fac? Tipul are document. Să-l dau eu în vileag? Nu l-am dat. Ce pot eu să fac? E morala lui. E un om serios. Ce vrei să fac?". Nici legile din '89 încoace nu s-au omorît să-i dea pe revoluţionarii de carton în vileag. Iar cine e curios să găsească mici coincidenţe le găseşte: trei mandate a avut Iliescu, trei legi au avut revoluţionarii. În '90, de ajutoarele bugetare aveau parte doar urmaşii celor dispăruţi sau răniţi în revoluţie. În '92, au ieşit la iveală luptătorii cu merite deosebite. Acum, participanţii la Revoluţie sînt împărţiţi în mai mulţi: „Erou-martir căzut în decembrie '89 pentru victoria Revoluţiei Române, Luptător rănit în timpul desfăşurării acţiunilor pentru victoria Revoluţiei, Luptător reţinut de regimul comunist în decursul evenimentelor revoluţionare, de la 14 decembrie şi pînă la 22 decembrie, Luptător cu merite deosebite pentru victoria Revoluţiei Române.

„21-22, cine a tras în noi?"

Cei care mai vor să vadă în programul revoluţionar şi o veste bună află tot de la iniţiatorul legii, senatorul Sergiu Nicolaescu: „Scrie asta cu litere mari: nu există nici un semn de întrebare legat de revoluţie, ceea ce nu putem răspunde este legat de cine ne-a omorît copiii, părinţii. Uite, ştiu un caz la Sibiu. O fetiţă dormea în pat şi a fost omorîtă. E erou al revoluţiei! De ce nu pot răspunde? Fiindcă un procuror a dat neautopsierea cadavrelor aşa că nu ştim cum s-a murit. Cei ce nu vor şi sînt mulţi care nu vor să ştie adevărul: complot sau revoluţie. Oricum, să fie clar tuturor, influenţa străină a fost foarte puternică, însă a fost făcută de poporul român." Pentru cine este interesat să ştie ce a trăit, legea dă o complet altă definiţie a întîmplărilor din decembrie '89: „Revoluţia din decembrie '89 constituie un moment crucial în istoria României, declanşată prin revolta populară de la Timişoara, continuată în Bucureşti şi în alte oraşe ale ţării şi transformată în revoluţie antitotalitară sprijinită de armată, care a dus la căderea regimului comunist şi instaurarea democraţiei. Victoria revoluţiei s-a realizat prin jertfă şi sacrificiu din partea celor care au luptat pentru înfăptuirea ei." Ce plictisitoare şi lungă întîmplare a fost Revoluţia!

Fiecare revoluţie cu privilegiile ei

Comparaţia favorită a senatorului Nicolaescu este cea cu Revoluţia antifascistă şi antiimperialistă: „În '44-'45 am luptat în două războaie, unul împotriva ruşilor şi unul împotriva nemţilor. Din ordinul oamenilor politici. La revoluţie a fost la fel. Întîi împotriva regimului ceauşist, apoi împotriva regimului comunist. Mai avem vreo 400 răniţi în al doilea război mondial şi mă chinui să le dau nişte avantaje şi mi se răspunde de către Ministerul de Finanţe că nu au bani. Şi mereu le spun: de la datornicii de mii de miliarde!". Apropo, anul acesta se serbează 23 August, adică se vor scoate la soare decoraţiile şi supravieţuitorii războiului. Putem vedea cu ce balanţă cîntăreşte Guvernul istoria. Cu plimbări gratis pe tren şi mijloace de transport locale. Din acestea au cu toţii. Viaţă au. Ce le-ar mai trebui? Veteranilor să li se dea pămînt, a spus Guvernul Năstase. Şi atunci s-a dat o lege care a durat trei luni de zile, ca o promoţie la bere, pentru care veteranii de război trebuiau să depună acte pentru decoraţiile avute. Pentru această lege nu s-a făcut prea mare tam-tam, iar funcţionarii au tras concluziile lor: luptătorii au făcut războiul, nu economia de piaţă. Istoria merge mai departe, comunismul a creat deţinuţi, stalinismul, refugiaţi, românii speriaţi de Rusia sovietică. Primii au AFDPR, restul Asociaţia română a victimelor represiunii staliniste. Acestora li se calculează astfel: 1 an de detenţie egal 1 an de refugiu egal 400.000 de lei. AFDPR-ul are sediu. Fraierii care au crezut că în România vor găsi cîinii cu covrigi în coadă se adună la preşedintele lor Barus în garsonieră.

„Asta-i viaţa! Alta mai bună nu va fi niciodată!", asta-i replică dintr-un film românesc.

Pentru mine a fost locul în care am descoperit „lumea ca cenaclu (!) și lumea ca cafenea (!)". La Litere mi-am întâlnit modélele și am adoptat sau am luat în răspăr módele vremii. E locul în care mi-am ales reperele fundamentale și prietenii. Printre studenți și profesori. E poate una dintre puținele școli care nu te formează strict într-o „meserie" concretă, ci te informează și te deschide spre complexitatea lumii românești. Ăsta să fie oare motivul pentru care filologii își bagă coada cu succes în aproape orice domeniu profesional?

Mihai Grecea
absolvent promoția 1997
Director de Creație și fondator
al agenției de publicitate Adviser

Universitatea București
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

Iaromira POPOVICI

bazar

Servicii pentru necuvîntătoare

Un anunţ din *B-24-FUN* îmi atrage atenţia: printre alte servicii oferite prietenilor noştri necuvîntători, se prefigurează „primul cimitir-parc pentru animale din România", cu posibilitatea de înhumare şi incinerare. Industria pentru animalele de companie, pare-se, a făcut un nou pas înainte, după mai vechile apariţii ale *dog-sitter*-ilor, saloanelor cosmetice, magazinelor şi pensiunilor pentru animale. Mai avem puţin, probabil, şi ne vom întîlni, ca-n povestea tragicomică a unui prieten, la slujba de înmormîntare a pisicii; sau ne vom achiziţiona ultimele modele de paltonaşe pentru şoricari din revistele de modă pentru animale (aşa cum am văzut, prin anii '90, la o americancă ONG-istă posesoare a două siameze obeze).

Din fericire, la noi, graniţa dintre utilitar şi ridicol nu a fost încă trecută de-a binelea, din varii motive (printre care o oarecare educaţie poate prea sănătoasă a românului neaoş, precum şi lipsa de fonduri suficiente). Industria animalelor de companie, însă, se dezvoltă: Dl **Cristi Vătău**, managerul firmei Kris, este unul dintre pionierii domeniului. Managerul ne înşiră, cu seninătate, în ce constă întreprinderea lui (înfiinţată în 1995): dresaj canin, patru hoteluri pentru cîini, „cea mai mare canisă din Europa" (fermă de căţei), *dog* şi *pet-sitter*-i, *taxi-dog*, saloane cosmetice pentru cîini şi, în pregătire, primul cimitir canin şi un parc de distracţii pentru căţei. Interesul dlui Vătău pentru animale are o motivaţie palpabilă: „Un căţel mi-a deschis drumul în viaţă. Sînt fost ofiţer de Miliţie. Am făcut şcoala la Sibiu şi am devenit instructor gradul I de dresaj canin. Apoi, mi-am cumpărat două femele dintr-o rasă rară, nişte cîini foarte mari, aduşi din Italia, pe care am dat 10.000 de dolari. Le-am înmulţit, am făcut o expoziţie, am vîndut puii, am dat drumul la şcoala de dresaj. Încet-încet am avansat, mi-am făcut echipa mea..."

Povestea începutului oricărei afaceri, chiar dacă se repetă, de multe ori, rămîne fascinantă şi benefică: îţi dă sentimentul (chiar şi ţie, simplu observator de pe margine), că destule se pot face... După Şcoala de dresaj au urmat pensiunile pentru animale: nevoile pieţei o cereau, oamenii care începuseră să plece mai des ca altădată, în *week-end*, nu aveau unde să-şi lase cîinii sau pisicile. Dl Vătău s-a gîndit să le trateze şi pe patrupede ca pe egalii noştri: acestea stau singure în cameră, au pat sau canapea, termopane, gresie, aer condiţionat, cuşcă cu mochetă, castroane reglabile, jucării. Sînt plimbate, alergate şi periate, ba chiar beneficiază şi de piscină, în cazul pensiunilor de 5 stele. Şederea unui căţel costă 10 euro pe zi, iar a unei pisici doar 5. La saloanele cosmetice cîinii îşi pot tăia unghiile, se pot tunde, spăla, şampona, ba chiar parfuma cu un Chanel special pentru ei. Ulterior, a apărut serviciul de *dog-sitter:* oamenii de afaceri grăbiţi aveau nevoie de cineva care să le menţină cîinele în formă. *Taxi-dog*-ul s-a constituit pentru că iubitorii de animale au constatat că firmele obişnuite de taxi refuză să-i ia cu căţei. Ultima idee, cimitirul, s-a prefigurat tot dintr-o necesitate: atunci cînd îţi murea căţelul nu aveai unde să-l îngropi decît în spatele blocului, spre neplăcerea ta şi disperarea vecinilor. Există acum, la Cernica, un loc unde vor fi îngropate numai animalele: vor avea placă funerară, pe care li se va scrie anul naşterii şi li se va pune poza. În cimitir îşi vor găsi locul (conform hărţii de pe Internet) şi pisicile, păsările, reptilele şi rozătoarele.

Stela GIURGEANU

Doamna şi vagabondul

Da, domnule, aşa e, v-au facturat în plus. Da, doamnă, asta ştiu deja. *Şi ce aţi vrea să facem noi?* Păi... *Noi nu putem să vă dăm banii înapoi, domnule.* De ce? *Pentru că facturile sînt pe numele fostului proprietar.* Ştiu, nu am avut timp să schimb numele... dar este fostul... vedeţi, actul de proprietate al casei... eu sînt actualul, ştiu, e vina mea, nu am făcut schimbarea de nume, dar pot dovedi că sînt... *Nu se poate, domnule, trebuie să veniţi cu fostul proprietar să declare domnia sa că nu a consumat...* Staţi aşa, domnişoară... *Doamnă.* În fine... nu vedeţi că facturile sînt din august 2002? Eu sînt proprietar din 15 iunie 2002. Deci tot eu am fost atunci proprietarul. Deci pot să dau eu declaraţia. *Nu se poate.* Eh, bine, atunci s-o lăsăm baltă cu banii, asta e, vreau doar să-mi schimbaţi numele. *Nu se poate! Trebuie să veniţi cu fostul proprietar.* De ce? *Să dea declaraţie că nu mai foloseşte apartamentul.* ...N-am de unde, dom'le, să-l aduc... A plecat! Pe Lună, de unde să ştiu eu unde a plecat. Am cumpărat casa de la el, n-am devenit fraţi de cruce! *Oricum, domnule, cum nu ţineţi de noi, mergeţi la Braziliei să vă rezolve!* Cum nu ţin de dumneavoastră? Dar pînă acum cum am ţinut de dumneavoastră? *Nu ştiu cum, acum nu aparţineţi de noi. Pe Braziliei, vă rog...* Şi, unde-i asta? *Pe Dorobanţi, colţ cu Ştefan cel Mare.*

Din păcate, cum nu exista nici o Braziliei pe nici un colţ de Dorobanţi cu Ştefan cel Mare (existau doar o grămadă de capitale ale lumii, da' nici o Braziliei) a trebuit să mă întorc. Se întuneca, iar programul lor oricum se terminase. Întors acasă, am studiat harta, iar a doua zi, dis-de-dimineaţă (m-am învoit iar de la serviciu) şi din vorbă în vorbă cu trecătorii, am ajuns la ghişeul din Braziliei. Coada, enormă. La ghişeu un cetăţean intrase deja în conflict cu doamna. Avea şi acte să îşi demonstreze dreptatea. Subit, am încercat o tresărire de ură acerbă la adresaăluia care a enervat-o pe doamnă. Începusem chiar să pufnesc dezaprobator, să dau ochii peste cap, în speranţa că doamna o să observe loialitatea ce i-o purtam. (Sincer, în asemenea condiţii, îţi e mai mult de tine, decît de problemele unui necunoscut.) Era însă de rău. Doamna avea deja o venă care începuse să-i pulseze pe după guler. Era cald, deh, ca în Brazilia. Ştiam, însă, că acum eram în locul cu pricina, doamna de pe Griviţei mă trimisese la sigur. O formalitate. Saluţi frumos la doamnă, o iei cu binişorul, zîmbeşti, ca nu care cumva să simtă că nu eşti sincer..., „azi trebuie să termini", era motivaţia slugărniciei făţişe.

Sărut-mîna, ştiţi, am venit să-mi schimb şi eu numele şi, dacă se mai poate, factura a venit cam încărcată... *Aveţi actele?* Avem, da, toate actele, contracte, buletin, certificat, grupa sanguină... şi... *Nu se poate! Nu ţineţi de noi!* (tăcere, înghiţit de trei ori în sec): Păi, cum? Stau pe Griviţei... *Atunci mergeţi pe Griviţei!* Cum, doamnă? Păi, de acolo m-au trimis la dumneavoastră. *Spuneţi la doamna de acolo, care v-a trimis aici, că nu se mai ia după adresă, ci după seria contorului. Ce serie aveţi la contor?* Ce contor, fir-ar mama lui a dracului de contor! Căutaţi, doamnă, după numele fostului proprietar. *Nu înjuraţi, domnule! Nu se poate. Duceţi-vă pe Griviţei, să vă rezolve doamna de acolo!*

Ah, zise doamna de pe Griviţei expresiei mele de seară, cînd am reajuns de la serviciu pe Griviţei, *acum aparţineţi de noi!* Cum aşa, doamnă? (Am încercat să rostesc rar cuvintele, să mă calmez, să nu-i crăp capul. Cumva însă, vocea îmi suna necunoscută.) *Păi, să vedeţi, s-a făcut un transfer de fişiere. Acum aparţineţi de noi.* Ţine-mă, Doamne! Doamnă, ştiţi ceva? M-am enervat. Zic: Vă bateţi joc de oameni, doamnă. Doamnă, zic, credeţi că noi nu avem nimic altceva mai bun de făcut decît să ne plimbaţi prin Bucureşti? Nu ştiu pe ce sistem lucraţi, dar dacă aici nu există compatibilitate între doi angajaţi, adică unul zice ceva, altul altceva, pe mine nu mă mai interesează, îmi rezolvaţi treaba aici. Acum. *Nu se poate, domnule, veniţi mîine de dimineaţă, acum am închis!* Atunci am început să urlu. A venit *body-guard*-ul. Dom'le, nu mă interesează, sînteţi nişte incapabili, nişte tîmpiţi cu toţii! *Ce vreţi, domnule? Vorbiţi cu dirigintele...* M-am săturat, doamnă, să vorbesc. Îmi daţi şi banii, îmi schimbaţi şi numele şi le faceţi acum! M-am săturat, mi-a ajuns cuţitul la os. Sînteţi nişte dementi, cu toţii! Tremuram rău de tot. *Ia mîna, domnule, de pe mine*! Simţeam că o iau razna. Pînă la urmă au înţeles că nu era bine să se pună cu mine. Aşa că m-au dat afară. Se închisese, deh.

A treia zi, dis-de-dimineaţă, o altă doamnă la acelaşi ghişeu din Griviţei. Simţeam că mă ia cu ameţeală. Dacă aveam să înşir din nou povestea... Doamna stătea şi mă privea de după ghişeu. Mă privea ca pe-o insectă. Se nimerise, nu ştiu cum, să nu fie nimeni la ora aceea. Zic, deja cătrănit: doamnă, să ştiţi că deja e al patrulea drum, vă asigur că e şi ultimul, dacă nu mă rezolvaţi acum, repede, pe loc, o să iasă scandal mare. Vin cu Poliţia. Pentru că nu este posibil, este absolut inuman ce faceţi dumneavoastră aici! Ne trataţi ca pe nişte... insecte! (Mă înfierbîntasem rău!)

În schimb, doamna nu-mi adresă nici un cuvînt. Îmi luă, doar, cu două degete lungi şi cu o superioritate vădită, de doamnă adevărată, factura, o studie, după care, absolut indiferentă, mi-o aruncă pe după geamlîc, începînd să tasteze, ucigînd din vîrful degetelor nu numai cele trei zile de alergări şi milogeli, ci şi dreptul meu de a fi nervos: *Domnule, nu văd care e problema dumneavoastră... ce faceţi atîta scandal? Vă dăm banii înapoi, nu mîncăm noi pîine pe milionul dumneavoastră... Pe ce nume vreţi să primiţi de-acum factura şi la cît vă estimaţi consumul?*

Adina POPESCU

Emisiunea *online*, Poliţia şi punctajul

Poate că nu este cel mai bun exemplu care să ilustreze o altă faţetă a birocraţiei autohtone... Poate că e vorba doar despre o lipsă de comunicare, de o proastă comunicare, de computere care se încăpăţînează să nu meargă tocmai în momente importante (asta e una dintre cauzele pentru care la „Electrica", în permanenţă, sînt cozi interminabile, la plata facturilor – „probleme cu computerul!", reacţii la coadă – „Era mai bine pe vremea cînd nu erau computere!"), despre neînţelegeri, despre o lume confuză... Povestea ar fi cam aşa:

Am un nume şi un număr de telefon. „Aş vrea să vorbesc cu domnul colonel...". Să vedem dacă este în birou... Este. Mă prezint şi dialoghez cu o voce plăcută, masculină, cu chef de vorbă. Ştie, a fost informat. O invitaţie la o emisiune *talk-show* care va fi difuzată *online,* pe tema traficului de fiinţe umane. „Da, e un subiect delicat şi multe lucruri care nu s-au spus ar trebui spuse pe şleau!". Mă bucur; ăsta e omul meu! Orice jurnalist îşi doreşte „lucruri spuse pe şleau", evitarea şabloanelor şi a laudelor de sine, de tipul „noi am făcut, am realizat etc...", mai ales dacă vin din partea unei instituţii cum ar fi Poliţia Română. „Să înţeleg că dumneavoastră veţi veni la emisiune?" I-ar plăcea, doar în cazul în care unul dintre superiorii săi n-o vrea să vină. Înţeleg, totul depinde de superiori. Şi mai au o fată, tînără, activă, care a lucrat direct cu victimele; crede că ea ar fi cea mai potrivită. Să vedem! Pînă atunci, „faceţi o adresă către directorul general X, de fapt o invitaţie în care să explicaţi ce şi cum e cu emisiunea asta... e pe Internet, nu-i aşa?... şi trimiteţi-o prin fax!". „Se poate şi prin mail?" „Da, se poate." Şi el e fascinat de net, îmi povesteşte ceva de un *site,* al lui sau al altcuiva, nu înţeleg prea bine. Oricum dialogul e amical, presupun că lucrurile vor merge uşor. Voi reveni cu un telefon a doua zi dimineaţă.

Trimit invitaţia, apoi îl caut din nou pe domnul colonel. De data asta e grăbit. Îmi spune că un şef de-al lui şi-a exprimat dorinţa să participe la *talk-show.* Îmi dă un alt număr de telefon, de la biroul său personal. „V-am sunat în legătură cu emisiunea *online*... să înţeleg că dumneavoastră sînteţi cel care va veni în studio?". Îi este imposibil, la sfîrşitul săptămînii pleacă în misiune, dar să stau liniştită, va desemna el pe cineva potrivit pentru... Dar colonelul care vrea să le zică pe şleau? „Lăsaţi-l pe el! Sunaţi-mă pe mine mîine şi vă voi comunica decizia mea!". Mai trece o zi, mai sînt numai două pînă la emisiune. E posibil ca pînă la urmă să nu vină nimeni.

A doua zi aflu că s-a ajuns la o concluzie. Şeful a desemnat o doamnă sau domnişoară, „i-am dat eu numărul dumneavoastră de telefon, o să vă sune în cursul zilei de azi!". Trec cîteva ore şi nu mă sună nimeni. Îl caut pe primul colonel, amintindu-mi de plăcutul dialog pe care l-am purtat la începutul demersului. „Da, am aflat şi eu. Este chiar fata de care vă vorbeam! Nu v-a sunat încă? S-o fi rătăcit numărul dumneavoastră de telefon p'aicea, pe la noi. Mai daţi-mi-l o dată!" Pe la prînz, sună mobilul, „număr privat", desigur. O voce amuzată. Îmi exprim nedumerirea legată de micile neînţelegeri. „Da, au pasat pisica de la unul la altul şi pînă la urmă m-au trimis pe mine, că-s cea mai tînără!". În sfîrşit, am un om sigur. Îşi doreşte „un punctaj", adică întrebările la care va răspunde în emisiune. I le voi trimite pe *mail* în cîteva ore. Nu apuc să mai formulez întrebările. După o oră sună iar telefonul, alt „număr privat". O voce de bărbat. Se prezintă scurt. „Explicaţi-mi şi mie ce-i cu emisiunea asta că nu-s lămurit deloc!". Cu cine stau de vorbă? E şeful direct al doamnei sau domnişoarei de mai devreme. Ea nu va mai veni, „pleacă într-o misiune mai importantă". Presupun că are în mînă „adresa" pe care am trimis-o cu o zi în urmă pentru că-mi citează ceva din ea. După care: „Ştiţi, noi sîntem firmă serioasă, dumneavoastră cine sînteţi, de fapt?". Scrie în „adresă". „Nu vreţi să intraţi pe net ca să ne vedeţi?" „Mai bine îmi spuneţi la telefon". Deja foarte obosită, încep să recit, ca pe o poezie: Asociaţia Editorilor de Presă *online,* scopuri, perspective etc. Nu mă întrerupe. Tocmai duminică la ora doispe ne-am găsit să punem emisiunea asta? Asta e, va veni chiar el, în carne şi oase. Doar că trebuie să-i trimit prin fax „punctajul". „Se poate şi prin mail?" „Se poate." „Cum mai comunicăm?" „Vă sun eu mîine dimineaţă!".

Sîmbăta aştept telefonul cîteva ore, după care mă plictisesc şi ies în oraş. Presimt că emisiunea va fi compromisă. Pe la prînz, „numărul privat". „Păi, ce faceţi, don'şoară? N-aţi zis că-mi trimiteţi punctajul prin fax?" „Vi l-am trimis deja prin mail încă de aseară." Le e practic imposibil să ajungă la punctaj, „nu merg computerele", nu pot să-şi deschidă nici măcar *mail*-urile personale. Nu vreau, totuşi, să-l trimit din nou prin fax? Vreau, dar n-am cum, e sîmbătă, n-am unde să găsesc un fax. „Bine, atunci vom lua legătura mai tîrziu, prin telefon..." E deja după-amiază şi îmi închipui cum într-o instituţie a Capitalei „se lucrează" asiduu la computere. Aş fi putut să le sugerez o variantă cu un Internet-café. În sfîrşit, alt telefon. „Don'şoara Popescu?". Eu, fericită: „Spuneţi, vă rog... v-am recunoscut!". „Asta nu e bine! Pe noi nu trebuie să ne recunoaşteţi!" Iar am dat-o în bară. Cînd mă prind că a fost o glumă, răsuflu uşurată. „Da, am primit chiar acum punctajul..." Să înţeleg că s-au reparat computerele. Nu-s prea multe întrebări? Posibil să abordăm doar o parte din ele. „Atunci vă aştept mîine la ora... adresa este..." „Nu-i nevoie, o ştiu. Aţi trecut-o sub punctaj!" Uitasem.

Mă calmez brusc. Stresul dispare în cîteva secunde. La emisiune totul decurge normal. Invitatul e chiar simpatic, spune că nu şi-a dorit niciodată să fie şef, că şi-a început cariera ca simplu poliţist, sărind garduri şi fugărind hoţi. Instituţia pe care o reprezintă îşi pierde acea imagine stranie care se construise timp de patru zile, în mintea mea: o lume sumbră, cu calculatoare defecte, cu telefoane secrete care zbîrnîie şi cu prezenţe umane care nu trebuie recunoscute, materializate doar prin voci, cînd amabile, cînd tăioase sau ameninţătoare. O lume ireală în care mereu am simţit că mă pierd, fără a găsi vreo cale de ieşire.

libertatea de impresie

Au plecat fluturii

Aflu acum că, pînă în 1972, pe mijlocul bulevardului Ana Ipătescu (astăzi Lascăr Catargiu), între Piaţa Victoriei şi Piaţa Romană erau castani bătrîni, care au fost tăiaţi iar rădăcinile le-au fost scoase din pămînt cu tractoarele. Nu-i mai ţin minte, dar nu mă mir de imbecilitatea edililor şi a regimului care făcea asemenea lucruri. Îmi mai amintesc, în schimb, cîte ceva din cartierul Uranus, pe care m-a dus mama să-l văd înainte de demolare. Era acolo o stradă în trepte. Şi singurul loc din Bucureşti cu străzi în pantă, unde astăzi e Palatul Parlamentului. Plimbîndu-ne printre acele case şi curţi liniştite, unde toată vara se auzeau guguştiucii, am intrat într-o grădină minunată, cea a *Schitului Maicilor.* În biserică am ascultat o predică pe care o ţin minte şi astăzi. Preotul explica enoriaşilor de ce Dumnezeu nu răspunde imediat rugăciunilor oamenilor: „E ca un părinte care nu vrea să-şi ajute copilul să-şi facă lecţiile la matematică. Copilul trebuie să înveţe să se descurce singur", spunea el. Între timp, grădina şi chiliile acelea nu mai există (au fost rase de pe faţa pămîntului), iar biserica a fost mutată (după sistemul ceauşist ce pare acum incredibil şi absurd). Astăzi, biserica stă în spatele unui front de clădiri imense de beton care adăpostesc nişte ministere şi sediul SRI.

Dar îmi mai amintesc şi altceva, aparent mult mai nesemnificativ, din Bucureştiul de acum douăzeci-treizeci de ani. Erau nişte fluturi, albi, portocalii cu dungi şi puncte negre, sau albaştri. Îi ţin minte ca pe una din imaginile copilăriei. Foarte rar am mai văzut, în ultimii ani, din cei albi. Ceilalţi au dispărut probabil cu totul. De bună seamă, mediul Capitalei a devenit mult prea ostil pentru nişte fiinţe atît de delicate. S-au pierdut, ca multe altele, în praful comunismului şi al tranziţiei. Dacă nu vom mai vedea cartierul Uranus decît în poze şi poate în filme, putem spera măcar să revedem într-o zi, fluturii de altădată. Aşa cum în parcurile din centrul Londrei, odinioară cel mai industrializat şi poluat oraş din Europa, pot fi văzuţi astăzi iepuraşi sălbatici. (Pînă una-alta, însă, observ că la Bucureşti nici simpla problemă a scărilor rulante din Pasajul Universităţii nu se rezolvă.) Fluturii albaştri nu mai sînt în parcuri, dar au ajuns probabil în capetele edililor şi ar trebui eliberaţi.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Minciuni şi iluzii

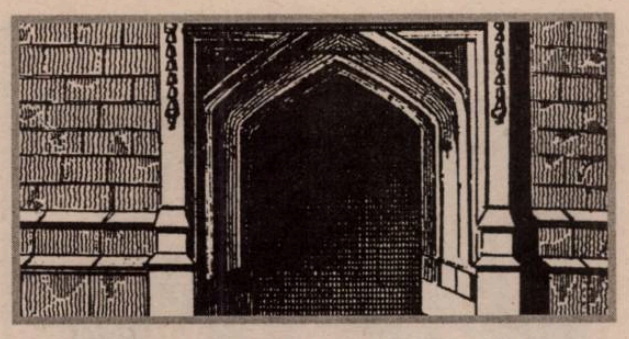

Fericirea noastră, a românilor, înseamnă minciuni şi iluzii. Nu-mi îngăduie vîrsta s-o spun de pe poziţia celui care a trăit destul, dar îmi îngăduie viaţa s-o rostesc cu tăria celui care a trăit destule. De fapt, nici nu-ţi trebuie altceva decît ochi larg deschişi şi cetăţenie română pentru a înţelege adevărul simplu al acestei constatări.

Ce tristeţe cumplită ne-a lovit cînd am început să întrezărim ce s-a întîmplat cu adevărat în iarna lui '89 şi ce stare de beatitudine, de fericire egală cu dumnezeirea, ne încerca în momentele în care ne minţeam (sau ne minţeau?) că participăm la o revoluţie! Şi totuşi, nici astăzi n-are nimeni chef de adevăr, de tristul adevăr al acelor zile, aşa că nu ne rămîne decît să asistăm fericiţi la răspîndirea certificatelor care ne declară martori ai iluziei că am devenit liberi şi să ascultăm – fericiţi, evident! – poveştile despre revolta spontană a maselor împotriva comunismului. (Dacă tot am ajuns să-l pomenim, ar fi nedrept să nu aprindem cîteva cuvinte de sufletul tuturor celor care au crezut şi încă mai cred că fericirea se confundă cu minciunile blestematului sistem. Dumnezeu să-i ierte!)

Cum să nu crezi în puterea minciunii de a te face fericit? Nu mi-am văzut niciodată rudele mai bucuroase decît în ziua în care s-au întors de la Cluj cu sacoşele doldora de bani înmulţiţi de opt ori la Caritasul lui Stoica. „Sîntem fericiţi!", au declarat atunci, cu vocea unchiului Costel, zeci de mii de români drogaţi cu iluzia unui sistem magic de produs bani pe bandă rulantă. Dependenţa i-a ţinut mult şi a fost şi molipsitoare, altfel e greu de înţeles numărul mare al celor care, cîţiva ani mai tîrziu, îşi căutau fericirea în alte iluzii numite SAFI ori FNI.

În 1996, mai mult decît oricînd, am văzut români fericiţi ieşind în stradă şi strigîndu-şi speranţa, agăţaţi de iluzia schimbării decisive. Apoi i-am văzut prăbuşindu-se sub povara tristului adevăr şi a neputinţei. Au venit alţii, continuînd minciuna, trăgînd perdele de fum peste fereastra murdară a realităţii şi iar am întrezărit români senini, gata să aplaude magia conducătorului iubit, veşnic preocupat de fericirea noastră. Că n-a ţinut e pentru că, din fericire, România mai are şi oameni trişti.

Ne plac minciunile. Le aşteptăm şi le îmbrăţişăm cu voluptate. Vrem să credem – şi asta ne face foarte fericiţi! – în puterea noastră de a schimba lucrurile peste noapte. Ne imaginăm zei şi ne injectăm supradoze de optimism cînd vine vorba despre competiţii, indiferent că avem de-a face cu banale meciuri de fotbal ale echipei naţionale ori cu pariuri cu miză enormă, cum ar fi cel al integrării europene. N-are a face că pierdem, pentru orice eşec găsim întotdeauna o minciună salvatoare în stare să ne adoarmă tristeţea şi să ne transforme pe loc în fericiţii cîştigători ai unui loz necîştigător. Aşa sîntem noi, şi nu pentru că ne-ar caracteriza optimismul exagerat, răbdarea, speranţa sau prostia, ci pentru că am fost obişnuiţi ca fericirea noastră să se arate la răstimpuri din jobenul magic al întîmplării şi de foarte multe ori din minciunile mai marilor lumii.

Iluzii. Cu ele trăim. Ne închipuim că trăim civilizat dacă avem frigiderul plin şi sîntem fericiţi dacă primim frînturi de iubire din braţele amantelor. În fiecare moment trist al vieţii noastre implorăm apariţia unui mincinos providenţial, în stare să ne readucă pe linia de plutire şi, dacă el nu vine, sîntem în stare să ne minţim singuri, aşa cum o facem de nenumărate ori cînd vine vorba despre căsnicie, bani sau profesie.

Fericirea noastră înseamnă minciuni şi iluzii. Şi cu ele trăim fericiţi pînă la adînci bătrîneţi. După care ne cuprinde o tristeţe sfîşietoare, dar tardivă.

Cu ochii-n 3,14

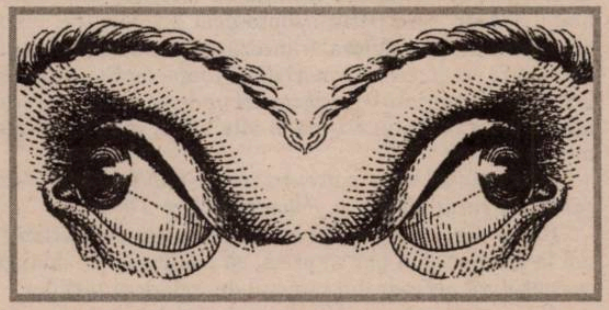

www.sîniirevoluţieidescheiate.ro

● Între atîtea ştiri cu funcţionari corupţi, delapidări şi spălări de bani, iată şi vestea bună: site-ul www.nudaspaga.ro. Un ghid al motivelor pentru care nu e bine să mituieşti! Consultaţi-l! (**M. M.**)

● Zilele trecute am dat peste fraza asta, într-un ghid TV: „Monica Bellucci a decis să rămînă însărcinată după ce a înţeles că sînii ei n-au fost făcuţi pentru a umple rochii de seară, ci pentru a-şi îndeplini menirea". Eu n-aş zice că o rochie de seară cu Monica Bellucci înăuntru e chiar puţin lucru. Şi cred că umplînd minunat diverse rochii, atît ea cît şi sînii ei şi-au îndeplinit cum nu se poate mai bine menirea. Restul e biologie. (**D. S.**)

● Ce-i drept, aveam în braţe două buchete mari de flori (cam o sută de fire, cu totul)... Eram însă îmbrăcat cu blugii mei „Divided" cu talie joasă, uşor evazaţi & rupţi *trendy* într-o parte, cu o cămaşă „Handsome" şi cu sandalele „Muji" (toate de la Paris)... Şi totuşi, înainte de-a coborî în staţia Eroii Revoluţiei, duminică, la ora 9,45 dimineaţa, un cetăţean din metrou mă întreabă: „Cu cît le daţi?"... (**a. l. ş.**)

● În Bucureşti, în curtea Centrului de diagnostic şi tratament Dorobanţi (unde mai există şi o grădiniţă de copii) s-a instalat un fel de lagăr de refugiaţi autohtoni: pe cartoane stau oameni (bărbaţi, femei, copii mari şi mici) descălţaţi şi cu hainele descheiate, la prima vedere nespălaţi, la a doua vedere – nemulţumiţi, cu provizii pregătite pentru o lungă aşteptare. Aşteaptă viza de la Ambasada Serbiei-Muntenegru de alături. Autorităţile de acolo au suspiciuni sau regulamente şi aşteptarea durează circa două săptămîni. E dreptul lor, dar autorităţile din ţara ai cărei cetăţeni sînt cei din curte îi tratează cu o indiferenţă sugerînd astfel că, pentru România, calea spre Europa trece prin Africa. (**M. B.**)

www.fiţigatapentruluminahazlie.ro

● Strict autentic: cum credeţi că se numeşte o compatrioată de-a noastră, cetăţeană română, contribuabilă din popor? Pe locuri, fiţi gata, start: este vorba despre doamna – sau domnişoara – Poeniţa Oiţa!! Oiţa este numele, iar prenumele – Poeniţa. Probabil că naşii s-au gîndit s-o boteze aşa ca să rimeze cu patronimul... (**a. l. ş.**)

● *Fahrenheit 9/11* a reuşit culmea succesului pentru un documentar: a ajuns un film pentru întîlniri amoroase. „Mi se pare o idee excelentă", spune Michael Moore, „mai ales dacă este prima întîlnire. Ai o grămadă de subiecte de conversaţie. În plus, îţi dai imediat seama dacă mai este cazul să ai o a doua întîlnire." (**C. G.**)

● ...şi dacă un preşedinte de partid care minte evident, zi şi noapte, la lumina soarelui şi a tiparului, este la fel de periculos ca un mafiot obscur? (**R. C.**)

● Ultimele precizări severe de la Vatican în problema feminismului excesiv ne-au adus aminte, printr-un montaj benign, de acea discriminare hazlie de pe vremuri: Trabantul nu-i maşină şi femeia nu e om! (**R. C.**)

www.moftcochetadicăpozitiv.ro

● Sîmbătă pe la prînz, ca să intru în ţară, am aşteptat mai bine de două ore la Vama Nădlac, într-o coloană de maşini care se lungea vreo doi kilometri în Ungaria. De-atunci, mă gîndesc că simpla intrare în UE e un moft. Visul nostru de aur trebuie să fie aderarea la Spaţiul Schengen: e cît se poate de reconfortant să treci graniţa dintr-o ţară în alta ca între Puchenii Mari şi Puchenii Moşneni, privind din mers la indicatorul de pe marginea şoselei. (**M. V.**)

● Chiar şi la case mici, progresul pare să aibă drept motor conflictul: cei doi patroni ai singurului magazin din zona Matei Basarab – Traian s-au certat; ca atare, buticul lor s-a scindat în două buticuri, care vînd chestii asemănătoare; iar pe partea cealaltă a aceluiaşi colţ de stradă, a apărut un mic, dar cochet supermarket, cu produsele mai strict împărţite pe categorii. Se pare că îi aparţine tot unuia din cei doi patroni, care vrea să-i facă în sîc celuilalt. (**I. P.**)

● Excedat de succesul în Occident al trupei O-Zone cu „Dragostea din tei", dar hotărît să gîndească „occidental", adică pozitiv, un prieten îmi scrie: „Bine că n-a avut succesul ăsta vreo manea, Doamne fereşte...". (**M. V.**)

www.ideefixăcaacasăştiiunde.ro

● Odată cu cîteva veşti sumbre despre sănătatea lui Saddam Hussein, a apărut şi una de o bulversantă ciudăţenie: cică fostul despot s-ar deda în detenţie la o activitate a cărei candoare este irefutabilă – grădinăritul. Un tiran voltairian! Iată unde se mai ascunde azi Candide! Totul – mit, idee fixă, clişeu – e în curs de amalgamare, nu mai poţi fi sigur pe nimic, se duce dracului giudeţul... (**R. C.**)

● Profesorii britanici dau vina pe Hollywood pentru faptul că elevii englezi „părăsesc şcoala cu o imagine falsă despre istorie" *(Ev. zilei,* 2 august a.c.). Sînt citate, în culpă, filmele *Salvaţi soldatul Ryan* şi *Troia*. Ca unii care am trecut prin *Pistruiatul* şi *Mircea*, nu putem decît surîde: le-a venit şi lor rîndul! (**A. C.**)

● Tot onomastice: pe TV5, reportaj despre ultimele pregătiri pentru Olimpiada de la Atena; i se dă cuvîntul celui care se ocupă cu securitatea Jocurilor – locotenent- colonelul Agamemnon! Nevastă-sa, Clitemnestra, era probabil acasă, ocupată cu Egist. (**a. l. ş.**)

● Într-un vagon de metrou, un domn în vîrstă, cu tricolorul la rever, cu decoraţii în piept şi o insignă cu chipul regelui Mihai, vorbea tare, cu voce de comandant. I se adresa unui alt bărbat, ceva mai tînăr, care tocmai cobora într-o staţie: „Vezi că sîmbătă, pe 7, avem iar comemorare. Să vii neapărat..., acolo unde era Crucea de Piatră, ştii unde, da?". Nu m-am putut abţine să mă întreb ce comemorau oare veteranii la Crucea de Piatră. (**A. M.**)

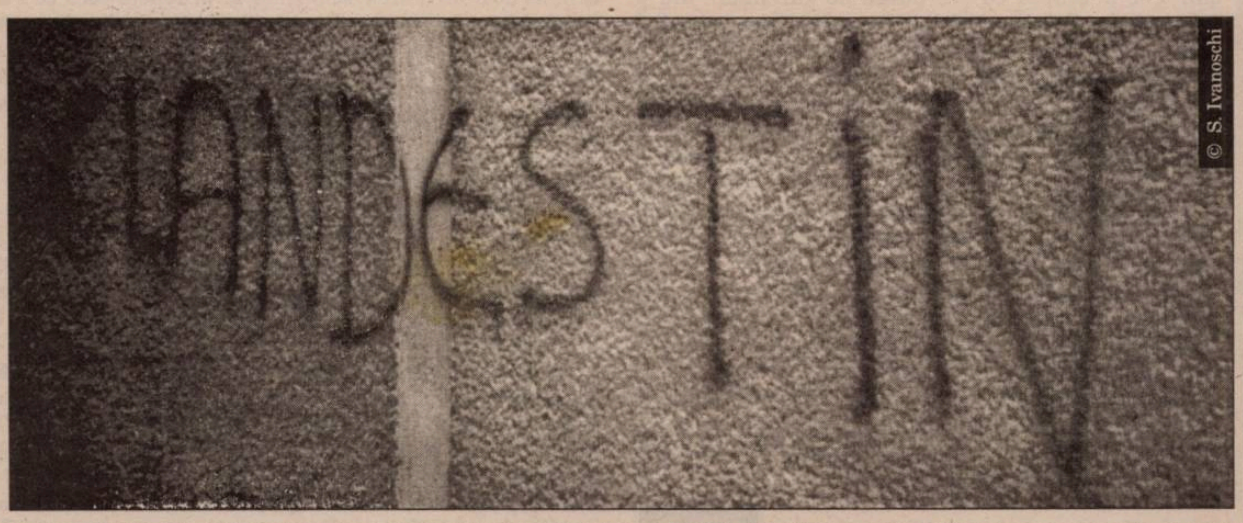

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Pînă la Crăciun

Schimbarea preşedinţiei Uniunii Europene la şase luni este un proces de mult intrat în rutină. Oficialii români au adoptat şi ei acest tipic, anunţînd, de două ori pe an, ce capitole de negociere vor să închidă în timpul respectivei preşedinţii. La 1 iulie, cînd a început preşedinţia olandeză, România avea închise 24 de capitole din 31. Pentru a le „bifa" şi pe celelalte, au anunţat ai noştri, mai e nevoie de adoptarea a 13 legi din „pachetul" european. Dar vom încheia negocierile, au adăugat cu un optimism ce se voia sigur de sine. E posibil?, s-au întrebat gazetarii şi cetăţenii.

Pentru cine ştie de cîte e în stare heirupismul românesc cînd „ajuns cuţit os", e posibil. Mobilizarea în ultimul moment, cînd nu mai avem încotro, face parte din specificul (şi din farmecul) nostru naţional. Iar ca să nu ne facem complexe de inferioritate inutile, mă grăbesc să adaug că aşa ceva se mai găseşte şi la alte naţii sudice: italienii erau cît pe ce să piardă intrarea în „zona euro", dar în ultimul moment Guvernul condus de Romano Prodi a inventat o „taxă specială pentru euro", un fel de împrumut de la cetăţeni, pentru a reechilibra conturile Italiei şi a atinge criteriile de convergenţă stabilite pentru crearea spaţiului monetar unic. Iar grecii au lucrat pînă în ultimul moment la stadioanele care vor găzdui Olimpiada de anul acesta. Aşadar, avînd în vedere şi declaraţia Consiliului European de la sfîrşitul lui iunie, care şi-a asumat explicit anul 2007 ca termen de integrare a României şi Bulgariei, cred că vom încheia negocierile, vom purcede la redactarea Tratatului, îl vom semna şi gata. Guvernul se va putea lăuda, după aceea, că „ne-a băgat în Europa".

Sigur, mai sînt cîteva detalii la mijloc. Din cele şase luni, una trebuie scoasă din discuţie: august este, în Europa, luna concediilor. Apoi, în toamnă vor fi alegeri, cu campania electorală de rigoare, cu paşii constituţionali postelectorali (validarea noului Parlament, numirea noului premier, formarea noului Guvern etc.). La sfîrşitul preşedinţiei olandeze vom avea alt Guvern (indiferent ce culoare va avea), iar la Bruxelles deja se constituie o altă Comisie Europeană. Desigur, „la ei" există un grad mai mare de continuitate instituţională: cei care pleacă nu pustiesc totul în urmă, aşa încît cei care vin nu trebuie să piardă prea mult timp pînă află „unde au rămas" cu treburile curente. La noi, dacă alegerile vor fi cîştigate tot de PSD, doar manevrele de culise şi jocurile de grupări din interiorul partidului vor mai ţine un pic lucrurile în loc. Dacă va cîştiga opoziţia, o să batem apa în piuă ceva mai mult pînă cînd noii guvernanţi vor afla cum se dă drumul la computerul în care sînt textele capitolelor de negociere. Oricum, cu turul doi al prezidenţialelor cu tot (vedeţi pe cineva cîştigînd din turul întîi?...), vom ajunge în pragul sărbătorilor de iarnă pînă să avem noile structuri de putere. Iar anul acesta (pregătiţi-vă sufleteşte, dragi concetăţeni) nu va mai ţine mişcarea cu acordarea de zile libere din belşug: între Crăciun şi Anul Nou se va lucra, pot să pariez. Nu numai pentru că la olandezi, obsedaţi de muncă şi eficienţă cum sînt, Crăciunul ţine doar o zi, iar Revelionul două-trei ceasuri, şi deci e posibil ca între 27 şi 31 decembrie să-i cheme şi pe guvernanţii noştri la serviciu, dar şi pentru banalul şi calendaristicul fapt că 25 decembrie pică sîmbătă. Iar după alegeri, cînd ştii deja rezultatele, ce sens mai are – ca Guvern – să dai zile libere la popor, *după* ce a votat? Păstrezi bomboana pentru anii pre-electorali...

Ca omul gospodar care îşi face vara sanie, mă gîndesc şi eu acum, la vremea concediilor, că pe 31 decembrie, pe seară, cineva, prin vreun minister, va pune ultimele virgule pe documentele care vor consemna încheierea negocierilor. *Cum* s-au făcut aceste negocieri şi ce consecinţe vor avea ele asupra vieţii noastre de toate zilele e o altă problemă. Vom vedea *după*. Da' las' că ne descurcăm noi...

„Fără UE, costurile plătite de cetăţeni ar fi imense"

– interviu cu Willy DE BACKER –

www.euractiv.com este un portal Internet indispensabil celor care vor să fie la curent cu tot ceea ce priveşte Uniunea Europeană. De curînd, există şi o variantă românească, www.euractiv.ro. Publicăm în acest număr un interviu cu Willy de Backer, redactor-şef al acestui portal.

Cum v-a venit ideea să creaţi EurActiv, nucleul proiectului dumneavoastră, şi cîţi cititori aveţi?

Nu eu sînt întemeietorul lui EurActiv, Christophe Leclercq este adevăratul său creator, el a şi lucrat în Comisia Europeană. Eu m-am ocupat de politică şi am lucrat, timp de 10 ani, la Parlamentul European. Un om care ştie cum merg lucrurile la Comisie şi altul care a lucrat la Parlament au experienţe similare în ceea ce priveşte treburile Uniunii Europene. În perioada aceea, din media electronică lipseau profesioniştii, specialişti în afacerile europene. Ne-am întîlnit, iar eu m-am alăturat proiectului EurActiv, început de Christophe în 1999. În ceea ce priveşte cititorii, portalul nostru este conceput pentru profesionişti care lucrează cu normă plină sau *part time* în instituţii sau se ocupă de *lobby* în capitalele ţărilor membre, oameni doritori să influenţeze sau să-şi facă auzită vocea în politică. Aşa că avem mulţi cititori, aproximativ 65.000 de vizitatori pe *website* pe lună.

Pentru website *folosiţi trei limbi: engleza, franceza şi germana.*

Am fi vrut să avem mai mult de trei limbi, dar tehnic e dificil de realizat. Am început prin a fi un portal de limbă engleză, dar la un moment dat ne-am dat seama că dacă vrem să ajungem la un public mai larg din capitalele statelor membre trebuie să folosim mai multe limbi. Tehnic, s-au putut adopta doar primele trei limbi mari din Europa: engleza, franceza şi germana. În timpul acesta am creat, cu parteneri din Europa de Est, *website*-uri sau parteneriate cu *website*-uri unde se poate găsi traducerea conţinutului nostru în alte limbi, inclusiv româna.

Am văzut că aveţi parteneri din Republica Cehă, Ungaria, Bulgaria, Slovenia, Polonia şi chiar Turcia.

Şapte parteneri, media *online* mici, aşa cum eram şi noi la început şi ei pot să preia, să traducă şi să adauge ce consideră necesar din punctul de vedere al ţării lor.

Cum colaboraţi cu ei? Trebuie să păstreze un anume tip de informaţii sau îi verificaţi?

Nu prea. Îi abordăm dintr-un punct de vedere extrem de descentralizat, dîndu-le multă autonomie. Ei pot să se folosească de conţinutul nostru sau noi preluăm conţinutul lor, dar ei decid pînă la urmă ce pun pe *website*-urile lor. Cînd avem ocazia, putem să-i învăţăm sau putem să le arătăm cum abordăm noi comercial problema, aici la Bruxelles, sau cum devenim sustenabili sub raport financiar; le dăm sfaturi în aşa fel încît în viitor să aibă mai multă independenţă financiară decît au acum.

Mediul este o problemă importantă în România, unde nimeni nu vorbeşte despre ea şi nimeni nu face ceva pentru protecţia naturii. De exemplu, cu cîteva zile în urmă, a avut loc la Bruxelles o importantă dezbatere internaţională despre mediu, Săptămîna Verde. *N-a fost nimeni din partea Guvernului român să spună ce probleme au în domeniu.*

Eu am fost, şi dumneavoastră aţi fost...

Nu e suficient... În România oamenii trebuie educaţi să gîndească mai intens la protecţia mediului.

Educaţia nu e suficientă... Eu sînt foarte interesat în această problemă şi de aceea am fost şi moderatorul *Săptămînii Verzi.* Cred că noile state membre trebuie să înţeleagă că economia are nevoie de dimensiunea mediului şi a creşterii sustenabile. Dacă Europa de Est va urmări doar creşterea economică şi va repeta ceea ce s-a întîmplat în Occident, nu va izbuti. Cetăţenii ei trebuie să aibă un venit mai mare, dar, în acelaşi timp, ei au nevoie de calitatea vieţii, de un mediu sănătos şi sigur. Dacă economia nu ţine seama de ecologie, pe termen lung, ea nu va fi competitivă şi creşterea nu va putea fi susţinută. În acest sens, eu văd în EurActiv un instrument pentru oamenii politici care dezbat aceste probleme importante. Cred că Uniunea Europeană are nevoie de mai multă comunicare şi de mai mult dialog. Dacă veţi examina felul cum s-au desfăşurat alegerile europene, veţi vedea, cetăţenii nu ştiu cu adevărat ce se petrece în UE. Pe mine rezultatele acestor alegeri m-au dezamăgit, în special prezenţa la vot. Dacă Uniunea Europeană n-ar mai exista, costurile plătite de cetăţeni ar fi imense. În 1992, s-a făcut un studiu despre costurile non-UE, despre absenţa pieţei interne. E suficient să ne gîndim cum era cu 40-50 de ani în urmă şi să ne imaginăm cum ar fi fără UE. Cred că politicienii au fost incapabili să comunice cu cetăţenii. Elitele politice au făcut o greşeală, nu au proiectat o imagine bună a Uniunii Europene. S-a creat impresia că există nişte parlamentari care cîştigă prea mulţi bani fără să aibă prea multă treabă. A venit vremea ca elitele, nu doar politicienii, să se aşeze la o masă împreună şi să definească proiecte pozitive pentru UE, proiecte pozitive care să aibă legătură cu cetăţeanul şi cetăţenii să poată spune: iată ce face Uniunea Europeană, data viitoare o să votez, pentru că e în interesul meu.

Aceste proiecte pozitive s-ar referi şi la crearea identităţii europene? Putem vorbi despre o identitate europeană?

Cred că putem, dar problema este dacă e necesară definirea unei identităţi europene care să înlocuiască identităţile naţionale. Nu cred. Cred că o latură pozitivă a identităţii noastre este diversitatea şi această diversitate trebuie să dureze. Ne putem simţi belgieni, români sau nemţi şi în acelaşi timp europeni. Cred că din cauză că guvernele nu comunică bine despre UE şi atunci cînd se referă la acest subiect vorbesc despre oamenii răi şi reaua administrare de la Bruxelles, în loc să vadă că statele europene se completează unul pe altul şi împreună putem deveni cei mai puternici din lume.

Ne puteţi spune ceva despre alegerile locale din Belgia?

În Flandra, Guvernul liberal a pierdut destul de mult, social-democraţii şi-au menţinut poziţia, dar lucrul cel mai dramatic din Flandra este vizibilitatea extremei drepte *(Vlams Blok);* în Valonia (sudul Belgiei, unde populaţia e de origine latină), Guvernul a ieşit ceva mai bine, dar şi acolo creşte extrema dreaptă. Oamenii care au votat cu extrema dreaptă nu sînt rasişti, sînt oameni cu probleme serioase. Cînd politicienii nu ştiu să rezolve aceste probleme serioase, atitudinea de respingere a politicii se răspîndeşte. Această atitudine nu poate să dureze. E nevoie să se arunce o punte peste prăpastia dintre elitele politice şi cele economice, pe de o parte, şi cetăţenii de rînd, pe de alta.

Nu există tensiuni între flamanzi şi valoni?

Tensiunea e creată de politicieni, pentru că dintotdeauna cele două comunităţi au trăit împreună. Politicienii îşi consolidează în acest fel foarte rău puterea. Sîntem toţi cetăţeni belgieni, în special cînd echipa naţională joacă destul de bine, ceea ce nu se întîmplă acum. Acum sînt la fel ca România...

Cum vedeţi viitorul UE din punctul de vedere al Constituţiei Europene? Este larg dezbătut. Tony Blair a decis să ţină un referendum şi nici ţările nordice nu prea apreciază ipoteza federalistă.

Despre Constituţie vreau să spun ceva incorect din punct de vedere politic, dar am s-o spun, totuşi: cred că proiectul pus la vot nu va duce la cea mai bună Constituţie. Pe de o parte, sperăm ca liderii din Uniunea Europeană să voteze pentru, pe de altă parte, mă întreb dacă această Constituţie va asigura contactul între elite şi cetăţeni. Nu cred. Poate că ar fi fost mai bine ca în locul grăbirii acceptării Constituţiei să se acorde o pauză. Nu sîntem acum de acord cu Constituţia, să luăm un răgaz, să analizăm desfăşurarea alegerilor europene şi să vedem în ce măsură Constituţia este un răspuns la aceste alegeri. Nu cred că lucrurile stau aşa. Poate că ar fi de preferat un alt tip de Constituţie, mai aproape de cetăţeni, mai inteligibilă, propunînd o schimbare mai radicală a instituţiilor decît cea din actualul proiect şi, mai ales, să propună ceea ce pomeneam mai înainte, proiecte pozitive pentru Uniunea Europeană. Dezbaterea despre actuala Constituţie s-a concentrat în special în jurul instituţiilor. Dar cetăţenilor nu le pasă de instituţii. Cetăţenii vor să aibă de lucru, ei şi copiii lor, aceştia să primească o foarte bună educaţie, să se bucure de calitatea vieţii, să locuiască în oraşe unde se poate trăi sau să beneficieze de un transport bun. Acestea sînt preocupările oamenilor. Dacă în viitorul apropiat politicienii nu vor fi în stare să definească proiecte pozitive pentru UE, atunci Uniunea va cunoaşte o profundă criză a legitimităţii şi a supravieţuirii. UE poate să dispară! Oamenii nu-şi imaginează că se poate întîmpla aşa ceva, dar ea se poate prăbuşi definitiv dacă nu găsim un proiect pozitiv comun.

Urmează întrebarea clasică: România va fi admisă în UE în 2007?

Am observat progrese substanţiale în ultimii ani, ele nu prea se văd cînd stai aici. Dacă va fi pregătită pentru UE în 2007? Ca să fiu cinstit, nu ştiu. Dacă veţi rezolva multe dintre problemele pe care le aveţi... probabil că da.

Vă mulţumesc pentru tot ce aţi spus şi sper că veţi face din EurActiv România ceea ce aţi intenţionat: o scenă pentru dezbaterile preocupate de viitorul Europei.

a consemnat
Victor Iulian TUCĂ

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 31 ● 13-19 august 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Despre ce se întîmplă la Muzeul Ţăranului Român:
Andrei Pleşu (pagina 3), **Anca Manolescu**, **Anca Oroveanu** (pagina 12)

Meseria de prim-ministru

„Nu e nevoie de multe chibzuieli ca să frigi un pui; şi, cu toate acestea, vedem o seamă de oameni care sînt, toată viaţa lor, nişte proşti grataragii; atît de necesar e, în toate meseriile, să te simţi chemat de o înclinare deosebită şi parcă nelegată de raţiune.“

VAUVENARGUES – „MAXIME ŞI REFLECŢII“

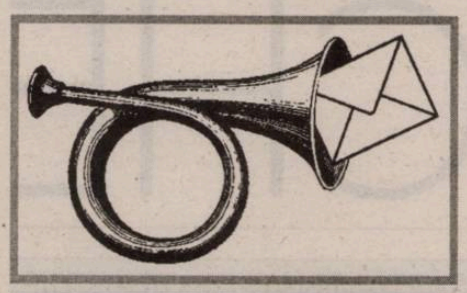

Replici

Scrisoarea lui Judith Ardeleanu (nr. 29)

● *23 AUGUST 1944 – Revoluţia antifascistă şi antiimperialistă.* Acesta era titlul unei lecţii din manualele de istorie de pînă la 1989. Aşa începeau emisiunile de radio şi televiziune cu o lună înainte de sărbătorirea acestei zile. La fel îşi începea discursul „tovarăşul" în alocuţiunea de deschidere a paradei militare şi a defilării „oamenilor muncii de la oraşe şi sate" care aveau drept scop, în primul rînd, proslăvirea cuplului Ceauşescu şi a Partidului Comunist.

Nu doresc să comentez opţiunea doamnei Judith Ardeleanu cu privire la „sărbătorirea" acestui eveniment. Fără nici o urmă de maliţiozitate, din descrierea domniei sale îl şi văd pe regele Mihai I (asemenea lui Ceauşescu) în zona centrală a tribunei oficiale alături de notabilităţile foste comuniste care, şi după şaizeci de ani, profită de instaurarea comunismului în România. Poate o comemorare sobră, aşa cum s-a desfăşurat anul acesta în Polonia, cu depuneri de coroane de flori, ar fi mai decentă decît *kitsch*-ul asemănător celui organizat în 1995, cu ocazia împlinirii a 400 de ani de la desfăşurarea bătăliei de la Călugăreni, sau, recent, cu mizeria desfăşurată la Putna. Totul dublat de prezentarea unor documente de arhivă (rapoarte ale serviciilor secrete şi ale reprezentanţilor diplomatici şi militari acreditaţi în România, note ale Ministerelor de Externe ale statelor inamice României etc.) şi a unor materiale memorialistice scrise de participanţi direcţi la acele evenimente.

Doresc, însă, să fac cîteva scurte precizări cu privire la unele aspecte prezentate de domnia sa.

1. România nu s-a retras din „războiul împotriva U.R.S.S.", ci a părăsit alianţa cu Germania lui Hitler, alăturîndu-se Puterilor Aliate şi Asociate din care făceau parte, alături de U.R.S.S., Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franţa Liberă, Canada, Australia etc.

2. Este adevărat, România nu a mai fost bombardată de avioanele engleze şi americane, dar a suferit crunt de pe urma bombardamentelor germane, mai ales asupra Bucureştiului, fapt menţionat de domnia sa doar ca aspect secundar.

3. România nu a fost scutită de a-şi transforma teritoriul naţional în teatru de operaţiuni militare. Dimpotrivă, în perioada 12 septembrie – 25 octombrie 1944, a suportat lupte de anvergură, fără însă a se consemna distrugerea totală a vreunei localităţi.

4. Reinstaurarea autorităţii statului român asupra Ardealului de Nord s-a realizat numai după ce regele Mihai I a acceptat, fără a se putea opune, influenţa politică a Partidului Comunist din România.

5. Decorarea regelui Mihai I cu ordinul sovietic „Pobeda" („Victoria") a fost un act meschin al lui Stalin care nu vedea în suveranul României un aliat, ci un pion de care se putea lipsi (şi de care, de altfel, s-a şi lipsit).

Am dorit să fac aceste precizări în conformitate cu adevărul istoric, fără a intra în amănunte bazate pe documente şi fără a polemiza cu doamna Judith Ardeleanu, deoarece nici locul şi nici spaţiul nu permit acest lucru.

drd. Ion RÂŞNOVEANU
profesor de istorie

● Solicit îngăduinţa de a adăuga unele considerente (şi informaţii) la cele ce s-au spus şi s-au scris pînă acum în problema zilei de 23 august 1944.

Seara de 23 august 1944 a însemnat, în primul rînd: PACE, după 3 ani de război. Proclamaţia nu prevedea „întoarcerea armelor", ci „încetarea războiului". Cu cuvinte pe care aici le redau, din memorie, cu aproximaţie, dar al căror text exact poate fi găsit în arhive, trupele germane erau invitate să părăsească ţara şi li se garanta că nu vor fi atacate în cursul retragerii. Noaptea de 23 spre 24 august a fost o noapte de pace, populaţia a jubilat, au fost date la o parte camuflajele de la ferestre, familiile ostaşilor aflaţi pe front au sperat să şi-i vadă curînd acasă. Dar pacea a durat numai pînă a doua zi, dimineaţa, cînd aviaţia germană dislocată la Băneasa a început bombardarea Bucureştiului, timp de cîteva zile şi nopţi; pe tot teritoriul, au început lupte între trupele române şi cele germane.

23 august 1944 a mai însemnat căderea unei dictaturi şi o întoarcere spre democraţie. Orice s-ar spune, regimul lui Antonescu a fost o dictatură, „ca la carte". În prăvălii erau afişe cu un puşcăriaş cu lanţuri la picioare, cu zăbrele la geamlîc, şi inteligentele versuri: „Limbă lungă cine are cinci ani va săpa la sare". Nu era o glumă: era suficient, de exemplu, ca două vecine să se certe, una să declare la poliţie că cealaltă l-a înjurat pe Mareşal, şi cea „denunţată" primea o condamnare pe 5 ani, fără alţi martori, fără posibilitate de apărare etc. Am avut şi în familie aşa un caz. Primul decret pe care ministrul de Justiţie *ad-interim* Lucreţiu Pătrăşcanu l-a prezentat regelui spre promulgare a fost repunerea în vigoare a Constituţiei democratice din 1923. A urmat amnistierea deţinuţilor politici (cu excepţia legionarilor) – au ieşit din închisori şi lagăre Tudor Arghezi (închis pentru pamfletul „Baroane!", adresat ambasadorului Germaniei fasciste, baronul Manfred von Killinger), Zaharia Stancu şi, desigur, o serie de activişti comunişti, dar şi cei închişi pentru „insultarea mareşalului" şi alţii. Curînd şi foarte operativ au fost restituite *in integrum* proprietăţile confiscate (se spunea „românizate"). A fost un început de libertate a presei, care a ţinut aproape doi ani. S-au putut reînfiinţa partidele politice, desfiinţate şi interzise încă de Carol al II-lea, în 1938.

23 august 1944 a fost confiscat de regimul comunist. După cum s-a mai spus şi scris, şi Wagner a fost confiscat de Hitler; atunci, ce facem: nu mai ascultăm Wagner? Unii, dintre cei care au avut cel mai mult de suferit de pe urma fascismului, chiar aşa zic: să nu se mai cînte, să nu-l mai ascultăm. Mie, de exemplu, uvertura la *Tannhäuser* îmi place; îmi plac şi alte piese. Deşi, în ansamblu, eu îl percep ca prea grandilocvent şi nu totul îmi place, mărturisesc că am stat mereu departe de *Tetralogia* lui. Iar Wagner nu depinde de această părere a mea. Nici 23 august – de părerile celor care îl judecă după preferinţele lor subiective, ţinîndu-se mereu departe de cunoaşterea şi studierea suficientă, pe date şi fapte, a realităţilor de atunci.

Mario DUMA
mduma@scientconsult.ro

Joan Baez şi a.l.ş.

Şocantă aprecierea domnului a.l.ş. legată de muzica lui Joan Baez. Puştan teribilist ar fi, poate, o explicaţie pentru limbaj, însă asta nu scuză mîrlănia de a caracteriza muzica lui Joan Baez ca „lălăială". Sigur că, pe vremea Woodstock, domnul a.l.ş. avea probabil alte preocupări decît critica de film (poate ar fi bine să se cantoneze în zona asta – pare a fi mai competent), respectiv (în cazul în care nu era în stadiul de scrisori de dragoste) găletuşa şi nisipul, dar o minimă documentare cu privire la vremea în cauză ar fi evitat o impoliteţe (este un termen pe care, cu politeţe, l-am ales dintre cîteva sinonime mai puţin elegante) care, cred eu, nu are ce căuta în spiritul *Dilemei vechi*.

Pînă acum am crezut că ceea ce scrie domnul a.l.ş. cu privire la festivalurile de film la care participă se leagă doar de dorinţa de a şoca şi de a arunca paiete peste o scenă altfel bine garnisită. A început să îmi fie teamă că scena este, de fapt, goală.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Îi recomand domnului a.l.ş. (nu este o prescripţie medicală, dar poate ar putea fi prezentată şi aşa) să asculte ceva mai multă muzică din vremurile cretacice ale Woodstock. Poate înţelege şi ceva din noţiunea de artist de angajament. Succes!

Călin POPESCU
Viena

N. red.: Am fost oarecum contemporan cu „fenomenul Woodstock" (sînt născut în 1959), aşa că daţi-mi voie să ştiu ce vorbesc; în rest, este vorba despre ceea ce se cheamă – cu un eufemism la modă – „sensibilităţi diferite": dvs. vă place J.B., mie nu; mie mi se pare OK să diagnostichez muzica ei ca „lălăială", dvs. nu; în fine, dvs. vi se pare încă valabilă „noţiunea de artist de angajament" (la noi se spune, mai simplu, „angajat"), eu o detest – sau, mă rog, îl prefer oricînd pe Bob Dylan... **(a. l. ş.)**

Nr. 28: *„Turist prin ţara ta"*

Vacanţă în dorul lelii

Vacanţa la invariabil denumitele „Trei ligheane", adică orice ştrand din Bucureşti, poate să-ţi fie coşmarul vieţii, dacă pleci la ştrand cu părerea preconceptă că acolo trebuie să te simţi bine, să faci baie, eventual să înoţi – vise date, probabil, de caniculă.

Dacă eşti mai blazat puţin, pleci la ştrand ca să ieşi din casă, să te bronzezi, să creadă vecinii că ai fost la mare, sau ca să asculţi în natură manele cu Duţă, moartea puştilor ce fac şezătoare sub geamul tău pînă pe la 2-3 noaptea.

Dacă nu te baţi cu nimeni să cîştigi un loc pe care să-ţi întinzi prosopul înseamnă că ai fost vrednic, te-ai sculat devreme, sau că ai deja faimă de bătăuş, iar cînd vrei să te aşezi, oamenii îţi fac loc, cît pot ei de repede şi de amabil.

Cu gaşca, *e cool* să mergi la ştrand; poţi să sari în apă, să dansezi pe plajă, să strigi, să joci mingea sau tontoroiul pe spinări şi burţi întinse la soare, poţi să stropeşti în jur, inclusiv cu bere, nimeni nu se supără, iar, dacă o face, ţine secret.

Dacă eşti delicat sau te dai gomos, nu intri în bazine, pleci din cînd în cînd la duş, te stropeşti cum poţi, te întorci la prosop şi cheltui un sfert bun de ceas să pricepi unde a putut să-ţi dispară geanta, asta în timp ce rîcîi gînditor bitumul imprimat pe călcîie.

Cînd pleci acasă, te speli cu nădejde şi, eventual cu apă (dacă nu a ajuns RADET-ul cu reparaţiile la tine-n cartier), observi că te ustură pielea, ai frunze şi iarbă în pantaloni, telefonul a făcut insolaţie, iar o vacanţă fără distracţie nu are nici un chichirez.

Cum zicea foarte bine un filozof de cartier: vreau la mareeee!

Roxana ŞERBĂNOIU
sero19652000@yahoo.com

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

De bine

Dragă doamnă/domnule,

Aş dori să vă mulţumesc călduros pentru onoarea de a fi publicat în ziarul dvs. A fost un sentiment cu siguranţă neaşteptat şi plăcut, fiind în aceeaşi pagină cu oameni a căror opinie este preţuită şi respectată în frumoasa dvs. ţară. Mulţumirile mele se îndreaptă şi către persoana care a tradus textul într-un mod atît de corect.

Al dvs.,

Angelo CORRAO
angelo_corrao@yahoo.it

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Muzeul Ţăranului Român – revizuiri?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu"

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.500 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Vocaţia demolării

De cîte ori a trebuit, în ultimii ani, să arăt unor oaspeţi străini ceva din Bucureşti, Muzeul Ţăranului Român a fost o alegere cu succes garantat. Toţi, politicieni sau gazetari, profesori universitari sau scriitori, firi religioase sau atei, conservatori sau postmoderni, profesionişti sau amatori, toţi, fără excepţie, erau uimiţi să descopere o materie vizuală spectaculoasă şi un mod de expunere fără echivalent pe „piaţa“ muzeologiei contemporane. Am auzit, de-a lungul anilor, laude abundente şi neconvenţionale de la directorul Muzeului Luvru şi de la o mulţime de alţi mari specialişti, veniţi de la British Museum, Maison des Cultures du Monde sau École des Hautes Études en Sciences Sociales. În 1996, Muzeul Ţăranului Român a devenit „Muzeul European al Anului“, singurul din Europa de Est distins cu acest titlu. Ce fac un oraş şi o ţară care au norocul de a avea o asemenea instituţie? Depinde de oraş şi de ţară. La noi, se organizează o treptată şi „principială“ demolare. Providenţa însăşi, mereu înamorată de destinul autohton, pare să încurajeze protocolul sinucigaş. Horia Bernea, omul care a gîndit şi a întemeiat instituţia, a murit înainte de vreme. Irina Nicolau, colaboratoarea lui cea mai harnică şi mai originală, i-a urmat curînd. Terenul fiind pregătit, ideea „continuităţii înnoitoare“ se putea lăbărţa zburdalnic prin toată ograda, dinaintea privirilor mai întîi perplexe şi apoi obidite ale puţinilor supravieţuitori din vechea echipă. Incompetenţa şi lipsa elementară de pietate nu ne lipsesc. Nu mai trebuie decît să confecţionăm cîteva argumente. Ba nu. Mai întîi stricăm şi umblăm după argumente la urmă.

Horia Bernea imaginase o „instalaţie“ muzeală, care să provoace, în primul rînd, şoc vizual şi contaminare afectivă. „Instrucţia“ venea într-o a doua instanţă, de îndată ce vizitatorul avea curiozitatea să se adreseze unei documentaţii anexe, la îndemînă, dar discretă (fişe de sală, sală de studiu etc.). Am văzut multe muzee de etnografie şi trebuie să mărturisesc că în aproape toate m-am plictisit. Abuzul didactic, textele pletorice, etichetele pedante în mai multe limbi, juxtapunerea stearpă, strict arhivistică, a exponatelor transformă, de regulă, „stabilimentul“, într-o rezervaţie de documente moarte. Un paradis al turistului orb, care, ocupat să citească „indicaţiile“ din preajma obiectelor, nu mai percepe obiectele însele. În loc să *descopere* ceva, vizitatorul încasează o schemă explicativă şi, cum spunea odată Ernst Gombrich, merge spre ieşire cu senzaţia că nu i se va da drumul fără o severă verificare de cunoştinţe. În muzeul lui Bernea, această plictiseală fusese extirpată. Parcursul fiecărei săli era o experienţă insolită, o aventură, o surpriză. Ei bine, argumentul demolatorilor zgîndăre exact ce nu trebuie. Grija lor e tocmai să nu se plictisească privitorul, să-i dăm ceva nou! Nu e asta „viaţa“ unui muzeu? Nu e asta adevărata „moştenire“ Bernea? Nu se plictiseşte oare japonezul, la Luvru, să tot vadă *Gioconda?* N-ar trebui s-o mai ascundem, din cînd în cînd, pentru recircularea patrimoniului? Dar Veneţia? Nu se vor fi plictisit generaţii întregi să vadă tot aia şi tot aia? N-ar fi bine să punem, periodic, asupra ei, o cîrpă protectoare? Sau să mai schimbăm piesele? Reformatorii de la Muzeul Ţăranului Român n-au mai putut trăi cu astfel de nelinişti şi au început să viseze la mici împrospătări. Mirajul etichetelor nu-i lasă să doarmă. Cele mai puternice săli ale parterului („Ferestre“ şi „Timp“) de asemenea. Vom pune etichete! – strigă, halucinat, belferul din sufletul lor, visînd la grupele de pionieri cărora ghidul le va arăta cu un băţ imperativ unde şi ce să citească. Vom închide sălile „elitiste“ ale Irinei Nicolau şi vom deschide larg porţile muzeului, pentru masele la fel de largi!

Fenomenul e greu de înţeles. Văd, în ultima vreme, tineri pînă în treizeci de ani care manevrează, cu o inexplicabilă dexteritate, poncifele vigilenţei ideologice de tip marxist-leninist, deşi n-au avut cum să o cunoască nemijlocit. Dar iată că se poate şi mai rău: să fi cunoscut delirul proletcultist, ba chiar să fi suferit de pe urma lui, şi să te laşi, totuşi, confiscat de o nostalgie perversă pentru retorica lui antielitistă! E cazul divorţaţilor care caută replica fidelă a partenerului de care tocmai au scăpat.

Admit că e greu să conduci o instituţie *după* Horia Bernea. Admit că orice muzeu trebuie să asigure expunerii sale o dinamică rezonabilă. Dar la Muzeul Ţăranului Român e loc destul pentru înnoiri, extinderi şi experimente. E drept că, pentru a construi şi inova, e nevoie de subtilitate, anvergură, convingeri vii, imaginaţie şi profesionism, în vreme ce pentru a demola nu ţi se cere decît o vanitoasă iresponsabilitate şi o autoritară încăpăţînare. Pe de altă parte, n-aş conferi dramei de la Muzeul Ţăranului Român titlul de catastrofă. Catastrofa e, şi ea, o chestie de anvergură. Aici avem de a face cu stricăciunea meschină, pe care o pot pune pe picioare gîndirea plată şi sufletul mic. Adaug că mă simt vinovat: eu l-am convins (foarte uşor, de altfel) pe Dinu Giurescu să accepte, după moartea lui Horia, postul de director. Credeam în înţelepciunea lui „nerevoluţionară“ şi într-un civilizat simţ al măsurii. Tot eu l-am convins pe ministrul Culturii să-l numească pe locul rămas vacant. (Ministrul a fost de acord, cu o promptitudine suspectă...). Am greşit. Tot ce-aş mai putea face, recurgînd la ultimele resurse de cordialitate ale unei relaţii la care altfel ţineam, ar fi să spun celui pe care eu însumi l-am propus: „Dinule, îmi datorezi o demisie!“.

cu dilema la croitor

Ce părere aveţi despre recentul scandal legat de Alteţa Sa Duda de Hohenzollern-Veringen?

Ambîţul unei pîrjoale moldoveneşti de a-şi ataşa în coadă titulatura „hamburger de McDonald's“ devine, iacătă, dramă naţională.

E clar ca lumina zilei că, printr-o afectuoasă străduanie, domnul Duda i-ar fi putut dărui soţiei sale cîteva gîgîlici princiare, dar că nici o transfuzie, oricît de babană, de sînge albastru, importat cu cisterna din Sigmaringen, nu l-ar fi putut transforma pe actoraşul din Iaşi în prinţ german.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

O recesiune liniştită şi o tranziţie agitată

– Aş spune că, în timp ce nemţilor le e frică de orice schimbare, căci ea nu le poate aduce decît ceva mai rău decît ceea ce au pe moment, românii îşi doresc permanent schimbarea, căci ea nu le poate aduce decît ceva mai bun decît ce există pe moment. De aia îmi place în România, că se întîmplă mereu ceva...

Nu mai eram de mult la acea primă întrebare, stupidă, „cum vă place în România?“. Echipa de nemţi era deja de o bucată bună de vreme în ţară şi nu pentru prima dată. După ce ne terminasem treaba, meditam, ca de obicei, la o bere.

– În Germania este acum o stare profundă de insecuritate. Nu despre sărăcie este vorba, sau despre şomaj, ci de o frică de ziua de mîine care are toate şansele să fie mai proastă decît cea de astăzi. Toată lumea stă crispată pe poziţie, cu frica de a o pierde în clipa următoare. De aceea ne e frică, de pildă, de România. Intrarea voastră în UE este percepută ca o ameninţare directă, la nivelul vieţii cotidiene a individului, care e convins că nu are decît de pierdut din asta. Este, aş zice, o recesiune liniştită. Nu se mai întîmplă nimic, un fel de paralizie de catifea...

Ştiam şi eu asta de la fratele meu, trăitor în Germania. Soţia lui, elveţiancă, percepea noua lor situaţie în Germania ca pe un fel de ameninţare virtuală, dar permanentă, iar termenul cel mai des folosit era cel de insecuritate. Mă uitam la ei şi nu înţelegeam nimic. Mie mi se părea totul atît de liniştitor, de ordonat! Dar, vorba profesorului meu de matematică, depinde de unde priveşti.

– La voi e oarecum invers – a continuat M. E o societate dinamică, în care lumea se agită, face ceva, schimbă mereu cîte ceva...

– Poate chiar prea des! – opină cineva.

– ...pentru că, vorba aia, nu are nimic de pierdut.

– *Freedom is another name for nothing left to lose...* – fredonă altcineva.

– Ce vreau să spun este că sînteţi o societate orientată spre viitor, în timp ce noi sîntem încremeniţi în prezent, pe care ne e frică să nu-l pierdem – şi asta ne va pierde!

– Un viitor imediat! – am intervenit şi eu. Într-adevăr, cred că ai dreptate că sîntem o „societate dinamică“ – poate mai degrabă agitată – şi toată lumea se gîndeşte mai degrabă că mîine, poate, va cîştiga ceva. Şi se agită să facă. Dar se agită ca să cîştige ceva mîine, nu poimîine. E o întrebare stupidă de chestionar, care se repetă în mai toate sondajele de opinie: *Ce preferaţi, o prăjitură astăzi, sau două, dar mîine?* Ghici cum răspund mai toţi românii?

– Bănuiesc... Sînteţi, cum se spune, *impacienţi*.

– Cam aşa. Dacă vouă vă e frică să nu vă pierdeţi prezentul, nouă ne e frică să nu ne scape viitorul. Aşa că ne aruncăm să punem mîna pe el imediat şi să-l „consumăm“ cît mai repede. Ce-i în mînă nu-i minciună. La noi aproape că nu există planuri pe termen mediu şi lung. Viitorul nu durează atîta...

Mi-a venit brusc în minte o frază vizionară a lui Iorga: o ţară nu este a locului în care este aşezată, ci a

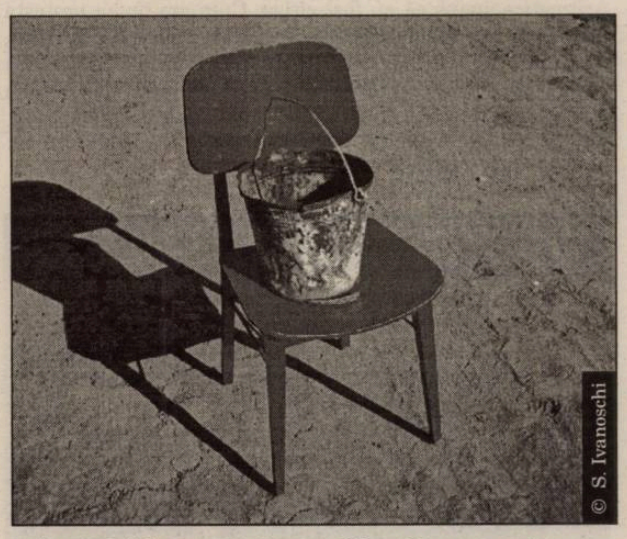

orizontului la care priveşte. El o folosea pentru a se referi la orizonturi spaţiale, geo-culturale, la faptul că România, deşi cam balcanică prin „locul“ său, e prinsă cu „orizontul“ său cu tot în alte configuraţii. Există însă, se pare, şi orizonturi temporale, care nu sînt nici ele de neglijat, prin care o societate este şi altceva decît ceea ce se vede *hic et nunc*...

ţinerea de minte

„După războiul rece, nu s-a încercat o restructurare constructivă a lumii. Cred că a existat un moment, între 1989 şi 1991, cînd, cu imaginaţie şi curaj, s-ar fi putut înfăptui multe – o spun fără a fi prea sentimental sau romantic... Brusc, toate ţările din fostul bloc din Est au îmbrăţişat capitalismul cu aceeaşi fervoare cu care au aderat la comunism. Tot ce a urmat a fost consecinţa acestui eşec – eşec al imaginaţiei, al altruismului, o absenţă a viziunii, a înţelepciunii, a bunului simţ.“

(John le Carré, 2004)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Votul secret, transparent şi democratic

„Un ziarist mi-a cerut o hotărîre de asociere dintre consiliul local şi o firmă, avea suspiciuni de nişte complicaţii, mă rog, bănuia o şmecherie, şi vroia să ştie cum a votat fiecare dintre consilierii locali, ca să vadă cine a fost de acord. Şi i-am răspuns că nu pot să-i spun cum a votat fiecare. Nu că este secret, dar aşa este tradiţia administrativă românească, şi filozofia codului administrativ: se votează, fiecare cum vrea, dar odată hotărîrea adoptată, gata, îşi asumă toţi răspunderea". Funcţionarul care îmi explică cum e cu filozofia administrativă este însărcinat să aplice legea accesului la informaţii publice la primăria unui oraş mare şi este unul dintre cei mai buni şi mai serioşi din domeniul său. Este convins că nu ar trebui să intereseze pe nimeni cum a votat fiecare dintre consilieri, iar explicaţia sa defineşte o lume politică: votăm fiecare cum vrea, răspundem toţi.

Ideea de responsabilitate individuală se pierde în proceduri. Alegătorii habar nu au cum au votat parlamentarii în cei patru ani de mandat. De cele mai multe ori, votul parlamentarilor nu este secret, dar nici public. Se votează cu ridicare de mîini, cineva trece şi numără, dar nicăieri nu rămîne evidenţa votului. La Senat se votează modern, cu cartele. Tehnic vorbind, ar fi uşor să avem o evidenţă, dar nimeni nu s-a gîndit să o ţină. Nici gînd să fie publicat regulat modul în care a votat fiecare parlamentar. Iar în momentele decisive votul este explicit secret, de exemplu, cînd se votează moţiuni sau se acordă încredere unor guverne. Există ideea că, în momente importante, votul este ceva intim, ţine exclusiv de personalitatea parlamentarului, nicidecum de mandatul primit de la votanţi. Alina Mungiu observa că votul uninominal nu ar schimba mare lucru: la ce bun să votezi direct un om dacă oricum nu poţi să ştii ce alegeri face el în numele tău, şi argumentul nu poate fi combătut.

De fapt, iresponsabilitatea este regula şi responsabilitatea excepţia, aşa este făcut sistemul. Nu ştim, de pildă, care dintre deputaţii liberali şi democraţi au votat pentru sinistra lege a informaţiilor clasificate susţinută de PSD. Aritmetica spune că au fost cîţiva. Cum am putea protesta împotriva includerii pe liste a acestor securişti deghizaţi, dacă nu ştim cum au votat? Candidaţii democraţi pentru Casa Albă, Kerry şi Edwards, au votat amîndoi pentru războiul din Irak. La o suplimentare de fonduri, Kerry a votat împotrivă, nemulţumindu-i pe patrioţi, iar pacifiştii nu-i iartă primul vot. Amîndoi fac acum fenomenale jonglerii oratorice pentru a-şi explica poziţiile faţă de război. Fiecare reprezentant american are un registru al modului în care a votat. În campanie, adversarii şi susţinătorii îl atacă sau îl laudă în funcţie de opţiunile lui în cazul legilor importante. Acolo votează fiecare şi răspunde fiecare, iar legile în America nu devin superflue şi sînt respectate. Odată decizia luată, este aplicată, chiar dacă unii se laudă că nu au fost de acord cu ea. Responsabilitatea individuală nu diluează forţa deciziilor, aşa cum par să creadă iresponsabilii politicieni români de la toate nivelurile.

Votată secret, corupţia devine un bun comun al tuturor şi nu poate fi eliminată prin votul publicului. Se votează diferite şmecherii cu bani publici, nu răspunde nimeni în mod individual, ci instituţia ca atare. Dacă se află, toţi sînt corupţi, dacă nu se află, şi mai bine. Prost să fii să nu „te bagi", oricum la urne nu se ştie cum ai votat.

Votul secret naşte poveşti fantastice, de un comic involuntar incredibil. Legea românească spune clar că la alegerea conducerilor consiliilor judeţene se votează secret. De ce secret? Doar geniul administrativ pe nume Octav Cozmîncă, părintele legii, ar putea şti. La desemnarea conducerii CJ Buzău, cîţiva consilieri PRM au mers la biserică şi au jurat cu mîna pe Biblie că vor vota cu PD-PNL. Ulterior, Vadim Tudor a făcut o înţelegere cu PSD. Printr-o adevărată poveste de capă şi sfadă, cu viclenii şi trădări reciproce, cei trei au votat totuşi cu opoziţia, Tudor i-a exclus din partid şi PUR a cîştigat preşedinţia CJ. Nu mă întrebaţi detalii, spaţiul este limitat. Totuşi, unde este responsabilitatea politică aici? Ce a votat electoratul? Şi de ce este necesar votul secret? La Buzău s-a jurat la biserică, o metodă cam medievală. În alte judeţe s-a folosit tehnologia de ultimă oră: cei care nu prezentau încredere, intrau la cabină cu un telefon dintre cele de ultimă generaţie, care face şi poze. Făceau o poză buletinului de vot ca să demonstreze că au votat cum trebuie. La Ilfov, alianţa PD-PNL avea 15 consilieri, PSD 12, PUR şi PRM cîte 2. Alianţa avea nevoie de un singur vot şi, cum avea o înţelegere cu PUR, era sigură de victorie. A cîştigat pesedistul Doru Bădulescu, iar opoziţia a acuzat cumpărarea voturilor. Cu un haz nebun, domnul Bădulescu zice: „Nu am dat nici un ban nimănui. Votul a fost democratic şi transparent. Totul a fost secret, astfel că nu ştim cine a votat cu noi". Democratic, transparent şi secret, toate în acelaşi timp. Totuşi, democraţia originală visată de Ion Iliescu pare să fi avut oarece succes. Nu este clar în final cine de cine se ascunde.

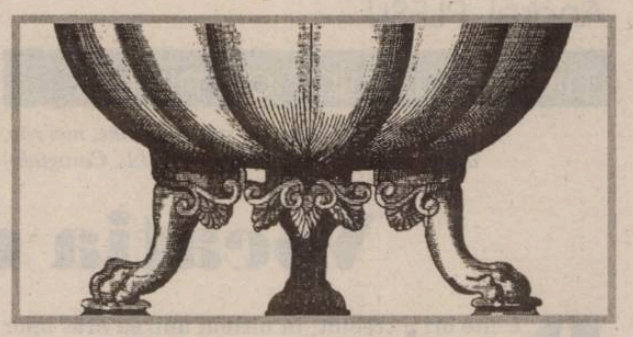

presa despre...

Influenţă politică şi recolte

Ce şi cît poate face România faţă de ceea ce se întîmplă în Transnistria?, se întreabă comentatorii politici. Adrian Severin crede că reacţia României nu poate fi decît „după posibilităţi": „Problema este că România nu are mijloacele – politice, economice şi militare – spre a o face. De asemenea, României se pare că nu i s-a atribuit încă un rol clar în cadrul structurilor europene şi euro-atlantice, spre a avea capacitatea să se mişte în numele lor. Apar, astfel, consecinţele lipsei cronice de viziune strategică şi de rigoare în acţiunea externă. Limitarea ţintelor la integrarea în CE, NATO, UE etc., fără o concepţie asupra statutului post-admitere şi fără o pregătire a dinamicii proprii post-integrare, ca şi accentul exagerat pus pe urmărirea oportunităţilor de imagine îşi spun cuvîntul exact în asemenea momente de cumpănă, cînd ceea ce contează este încrederea pe care o inspiri şi influenţa politică subsecventă pe care o ai. [...] Nu avem a-i cere Guvernului să facă ce ne-ar plăcea, ci ceea ce se poate. De aceea, exigenţa unei minime responsabilităţi civice ne indică nu să criticăm (sau să lăudăm) ceea ce nu putem şti şi evalua, ci să încurajăm ceea ce socotim că este de îndeplinit." (Adrian Severin, *Ziua*, 9 august)

Pînă una-alta, lipsit de mijloace şi de viziune asupra viitorului, Guvernul mai drege din greaua moştenire a trecutului: „Executivul a finalizat cadrul legislativ privind acordarea de despăgubiri pentru bunurile sechestrate în Basarabia, Bucovina de Nord şi Ţinutul Herţa. Despăgubirile vor fi acordate cetăţenilor români sau moştenitorilor legali ai acestora, pînă la gradul patru, pentru terenuri, construcţii cu destinaţia de locuinţe, acareturi şi pentru recoltele neculese de grîu, porumb, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, viţă de vie, tutun, mac şi fructe. Potrivit normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 290/2003 aprobate în ultima şedinţă a Executivului, suma primită drept compensaţie pentru recoltele neculese în 1940 se calculează «în funcţie de suprafaţa cultivată, producţia medie la hectar şi preţul de achiziţie al produselor, publicat de Institutul Naţional de Statistică pentru anul anterior celui în care se stabileşte despăgubirea, pentru fiecare din cele trei produse alese de persoanele îndreptăţite»" (*Adevărul*, 9 august). Între timp, recoltele ideologice din Basarabia şi Transnistria se coc şi ele, iar unii profită de ce-au „semănat" timp de decenii...

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

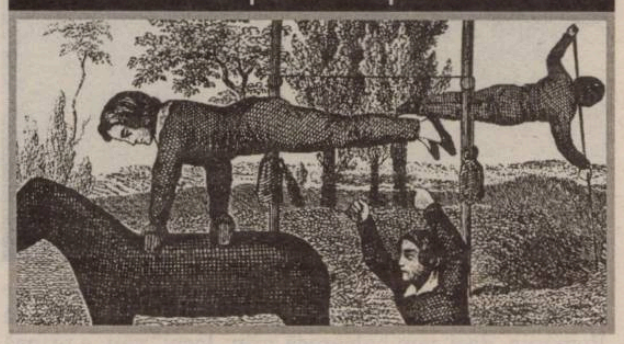

Menestrelii hoţilor

Acum cîteva luni, un amic care are un *business* imobiliar m-a sunat să mă întrebe dacă eu cred că-i o idee bună pentru afacerea lui să-i vîndă o casă dintr-un lot mai mare lui Marcel Cu Vocea de Aur şi Diamante (numele e fictiv deocamdată), cunoscut cîntăreţ de manele. M-am gîndit cîteva secunde – de fapt m-am pus în locul vecinilor *middle class* ai domnului Marcel, şi mi-am închipuit cîteva scene: Marcel are musafiri care blochează strada cu Merţanele. Marcel dă o petrecere de ziua fetiţei lui (minim 1.200 de waţi). Marcel rîgîie zgomots de la balcon, spre grădina vecinilor. În sfîrşit, Marcel iese în chiloţi duminică la prînz, în grădină, la grătar, lîngă care îl aşteaptă casetofonul cu boxe mari, nichelate.

Ştiu că toate acestea sînt stereotipuri. Dar îi provoc cu ocazia asta pe promotorii curentului *politically correct* să trăiască în acelaşi bloc sau pe aceeaşi stradă cu dl Marcel. Amicul meu n-a vrut să le ceară clienţilor săi să-şi ia riscul ăsta. Aşa că a renunţat să dea o casă, tocmai pentru a putea vinde fără probleme restul lotului.

Ultimele evenimente din lumea muzicală ne-au vindecat pe amîndoi de orice complex de vinovăţie: dincolo de a fi un curent muzical legitim şi bla-bla-bla, maneliştii sînt de fapt menestrelii hoţilor. Arestările din ultima vreme au venit la pachet cu casete video distribuite în media, în care destui dintre ei au putut fi văzuţi în lesa de bancnote a hoţilor şi criminalilor dovediţi. Acolo, la mesele lumii interlope, maneliştii se simt de fapt cel mai bine. Nu numai pentru că-s bine plătiţi. Ci şi pentru că muzica lor îşi găseşte adevăratul sens. E o baladă a haiducului modern, care ia de la săraci şi dă la bogaţi, care trimite „băieţii mei" să rezolve cu duşmanii, asta cînd duşmanii nu-şi iau gîtul singuri, de invidie.

Lumea manelelor e simplă: bani, băutură, fetiţe şi, iarăşi, portofele. Unite cu siropul dens al inimii albastre, spre violet. Proveniența fondurilor la care fac referire 90% dintre texte e incertă, dar un lucru e sigur: ar fi o ruşine să fie muncite cinstit. Iar valoarea, cuvînt drag textierilor, înseamnă aici cu totul altceva decît îşi închipuie absolvenţii de măcar 8 clase.

Cuvintele nu sînt însă totul. Muzica asta cară cu ea o atmosferă grea şi urît mirositoare. Ea nu e muzica puşcăriaşilor şi mardeiaşilor doar pentru că vorbeşte despre ei, ci şi pentru că îi pune în centrul lumii. Pe ei şi felul lor de a fi.

Ei bine, tocmai aici începe partea neplăcută: chiar şi aşa, manelele rămîn populare. Sau poate tocmai de aceea. O ţară întreagă (excepţiile sînt puţine şi prea educate ca să mai conteze) se desfată cu muzica hoţilor şi ucigaşilor. Lumea (care dac-o întrebi sigur că se crede europeană) se veseleşte pe ritmurile orientale, servite cu salate de cuvinte scoase din scrisorile confiscate la penitenciar. Poporul se bucură în ritmurile muzicii de pahar, de jaf, de spargere, sechestrare şi şantaj. Suferă alături de şefii de clan trădaţi de locotenenţi sau amante. Dă şpagă la gabori, cînd nu le arde o mamă de bătaie.

Şi mai simplu spus, naţia se bucură de milioanele celor care i-au golit casa şi i-au furat maşina (sau pur şi simplu i-au mai ciupit cinci mii din preţul roşiilor din piaţă). Le ascultă muzica şi le soarbe din priviri gagicile. Şi le doreşte cu disperare maşinile, chiar dacă tot ele mai omoară pe cîte un reprezentant al prostimii pe trecerea de pietoni.

Dar m-am luat cu vorba şi nu v-am dat vestea cea mare: Vali Vijelie, cercetat penal pentru mărturie mincinoasă în favoarea unui tîlhar, se pregăteşte pentru un stagiu de studii folclorice la originea manelelor, adică în pîrnaie. Va fi o schimbare de paradigmă: după cei cîţiva ani de absenţă din lumea muzicală pe care îi riscă, Vali ar putea fi primul manelist sincer cu publicul lui.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Alarma

La trei zile după încheierea convenţiei Partidului Democrat, duminică, Tom Ridge, secretar cu securitatea internă în Statele Unite, a convocat ziariştii la o neobişnuită conferinţă de presă şi le-a spus că are la dispoziţie informaţii extrem de amănunţite despre o viitoare ameninţare teroristă. Atacul ar putea avea loc în august sau septembrie şi ar putea ţinti Bursa din New York, Prudential Financial Building din Newark, New Jersey, clădirile Fondului Monetar Internaţional şi ale Băncii Mondiale din Washington. În zilele următoare, paza a fost vizibil întărită şi ziarele cu bune legături printre oamenii administraţiei informau că planurile teroriste sînt extrem de minuţioase, figurează în ele numărul pietonilor pe minut care trec prin faţa acestor clădiri şi proximitatea faţă de staţia de pompieri. În Manhattan s-a interzis accesul vehiculelor care nu transportau persoane, se controlau bagajele de mînă ale călătorilor veniţi cu *ferryboat*-ul, la Washington s-a închis accesul pe străzile din preajma Capitoliului. Un reporter din Marea Britanie observa însă că „americanii nu sînt obişnuiţi cu terorismul şi cu mediul creat de el" (Stephen Evans pentru BBC). Controalele nu sînt duse pînă la capăt şi propria lui experienţă îi arată că nu sînt o barieră solidă în calea primejdiei: el a chemat o patrulă cînd a observat pe un trotuar din Manhattan un pachet de mărime mijlocie lăsat pe caldarîm. Cei doi bărbaţi cu cămăşi negre cu inscripţia *Security* i-au dat tîrcoale, pe urmă i-au dat un şut şi, constatînd că nu explodează, s-au îndepărtat cu convingerea că şi-au făcut datoria şi că pietonul exagera. Prelungirea stării de alarmă diminuează vigilenţa.

Alte ziare bine informate au spus imediat că alerta nu trebuie luată în serios, se bazează pe informaţii vechi de doi-trei ani, e o manevră politicianistă. Nu, s-a răspuns, sînt şi cele vechi, dar recentele arestări din Pakistan au permis completarea lor.

Raportul comisiei Congresului cu privire la atacul din 11 septembrie arăta că informaţii asemănătoare existaseră înaintea tragediei din 2001, dar nu fuseseră puse cap la cap şi nimeni nu le-a luat în serios. După precedentul spaniol nu este exclus ca Al-Qaeda să intervină în alegerile americane printr-un gest spectaculos în preajma scrutinului. Dar consecinţele electorale ale unui asemenea gest sînt greu de prevăzut, pentru că e mai probabil că americanii se vor solidariza în jurul acelei personalităţi care le inspiră mai multă încredere în lupta împotriva terorismului. Sondajele arată că acea personalitate este George W. Bush, actualul preşedinte. Ceea ce ar putea confirma ipoteza că el insistă asupra ameninţării teroriste tocmai pentru a-şi asigura un avantaj în cursa prezidenţială. În ochii criticilor săi, George Bush ar greşi dacă nu ar face publice informaţiile despre planurile duşmanului, dar e suspect şi cînd le expune. De altfel, şi avertismentele autorităţii sînt ambigue: ameninţarea e reală, dar mergeţi la serviciu, plecaţi în vacanţă, trăiţi ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, sfat luat în serios de americani.

Ceva totuşi s-a întîmplat şi nu numai în Statele Unite. Pe scala care măsoară gradul de încredere în guvernanţi, săgeata coboară vertiginos. În Irak, nu s-au găsit şi e aproape sigur că nu se vor găsi arme de distrugere în masă. Nu s-au putut dovedi legăturile dintre regimul lui Saddam şi organizaţia teroristă Al-Qaeda. Obiectivul democratizării Orientului Mijlociu prin exemplul irakian se îndepărtează cu fiecare bombă sau maşină care explodează la Bagdad, cu fiecare atentat împotriva trupelor de ocupaţie sau a administraţiei provizorii. Cetăţenii lumii occidentale nu sînt atît de familiari cu ideea minciunii oficiale ca aceia din ţările foste comuniste, ei trăiesc o surpriză, creatoare de acut disconfort. Nu înseamnă că pînă acum ei nu fuseseră înşelaţi şi minţiţi, doar că răgazul pînă la „demascare" era mai lung. Între teoriile conspiraţioniste şi practica neglijenţei, cetăţeanul îşi alcătuieşte un univers limitat, dar sigur, de unde ceilalţi lipsesc. Se simte în siguranţă doar cînd ceilalţi lipsesc. Alături de intoleranţă şi şovinism acestea sînt pagubele colaterale provocate de incapacitatea de a face faţă terorismului. Sînt pachetul de pe trotuar care la următorul şut ar putea exploda.

globul cubic

Magazinul lui Potemkin

Bancul a fost enorm. Doi studenţi la cinematografie au convins oamenii din publicitate şi relaţii cu publicul, desenatori, autori de texte, ba chiar şi pe specialiştii în psihologia mulţimii de la un Institut de studii al armatei să li se alăture în campania de lansare a unui supermarket de la periferia capitalei. Urma să fie cel mai mare şi cel mai ieftin magazin dintr-un oraş saturat de *mall*-uri. Peste o mie de cumpărători potenţiali s-au grăbit să fie de faţă la deschidere, dar au constatat că s-au strîns şi stau la coadă în faţa unor imense panouri pictate. Au asigurat astfel material pentru titlurile şi dezbaterile unei prese fără prea multe subiecte, din cauza vacanţei de vară. Identificarea cauzelor etala următoarea alternativă: „Pentru cei doi autori, campania nu a fost decît începutul. Produsul finit urma să fie un film intitulat *Visul ceh*, de altfel aşa se numea şi supermarket-ul inexistent. Filmul rulează acum la Praga. Domnii Remunda şi Klusak n-au vrut deloc să-i umilească pe oameni sau să-şi bată joc de industria publicităţii, deşi au izbutit în ambele direcţii. Erau pur şi simplu curioşi şi vroiau să verifice dacă o asemenea farsă imensă poate fi luată în serios şi ce se va întîmpla cînd oamenii vor afla adevărul... Poate că, în alte ţări, oamenii s-ar fi înfuriat pe cei care i-au înşelat, dar, cînd *Visul ceh* s-a spulberat, toleranţa şi simţul umorului au prevalat şi mînia a cedat locul dezbaterii publice despre cine e cu adevărat responsabil: cei care au plănuit mistificarea ori cei care s-au lăsat incluşi în ea". *(The Economist,* 7 august 2004)

Un studiu publicat de *America's National Endowment for the Arts* (NEA) arată că, în anul 2002, mai puţin de jumătate dintre adulţii americani (46,7%) au citit în ultimele 12 luni o carte de „literatură" (ficţiune, poezie sau teatru). În 1992, cifra era de 54%, iar în 1982 de 56%. „Raportul exprimă o criză naţională", afirma Dana Gioia, preşedintele NEA. Alarmant poate fi şi faptul că, în timp ce cifra cititorilor scade, creşte cea a scriitorilor. Numărul oamenilor care declară că se ocupă de creaţia prin scris *(creative writing,* un fel de şcoală de literatură) a crescut cu 30% din 1982 pînă astăzi.

În magazine inexistente se vor vinde cărţi scrise de oameni care nu citesc. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Ca la noi, la toată lumea

Nu ştiu dacă se poate spune despre un om politic că „are geniu". Înclin să cred că nu. Diferenţa pe care geniul o face, de pildă, în arte, între un creator şi altul, în politică o face *viziunea*. Numesc „viziune" un ansamblu coerent de proiecţii asupra viitorului poporului pe care (vrei să) îl conduci şi care se distinge de prezent – ceea ce, tehnic, se cheamă „un proiect" (termen mult mai confortabil pentru cei care, sub moda vremii, urăsc tot ce ar putea avea iz metafizic). O viziune politică are în ea suficient magnetism ca să atragă oamenii şi suficientă energie ca să motiveze omul politic care o propagă pentru o lungă perioadă de timp. O viziune politică este un fel de ţintă obsedantă, la care, poate, nimeni nu s-a gîndit înainte şi a cărei atingere garantează un „mai bine" colectiv. O viziune politică este, întotdeauna, realistă.

Niciodată în România post-comunistă nu mi-a fost dat să aud vocea unui om politic care să ştie ce vrea să facă cu această ţară şi care să adune în jurul viziunii sale competenţe, entuziasme, credinţe. Oamenii care domină astăzi scena politică sînt deprimanţi: Năstase şi Stolojan, Băsescu şi Geoană, chiar şi zeul local Iliescu sînt incapabili să articuleze un proiect de anvergură pentru această ţară şi să strîngă poporul trist în jurul său. Sînt, toţi, o paletă de griuri. Ei se consumă în jocuri de cabinet, sînt fiinţe politice de acvariu, au dexterităţi numai pentru „viaţa internă de partid" şi sînt şmecheri la televizor. Mediocritate, numele tău adevărat e politica românească! Dar, să nu ne întristăm de tot. De cîte ori găsim ceva în neregulă la noi, ne consolăm că nu sîntem unici. În privinţa defectelor, sîntem perfect sincroni cu lumea. Proiectul Europei unite, unul dintre cele mai impresionante din istoria lumii, a fost lansat de oameni precum Churchill, De Gaulle, Adenauer, iar astăzi este pe mîna unor oameni ca Prodi şi Berlusconi, Chirac şi Blair, Schroeder şi Verheugen. Diferenţa e abisală. În America, situaţia nu e deloc diferită. În anul 2000, au candidat pentru preşedinţia SUA Al Gore şi George Bush, refăcînd o cursă ai cărei protagonişti fuseseră, de pildă, Kennedy şi Nixon, în 1960 sau Eisenhower şi Adlai Stevenson, în 1952 şi 1956. Dar să nu ne ducem prea departe. Campania electorală din 1991, care a opus pe Bill Clinton lui George Bush Sr. pare o confruntare de giganţi faţă de umbrele minore pe care cele două mari partide americane le-au aruncat în lupta pentru Casa Albă în 2000. Astăzi, John Kerry este o soluţie plauzibilă doar pentru că actualul preşedinte este cine este, dar vi-l imaginaţi vreo secundă pe Kerry cu şanse reale în faţa unui Reagan, de pildă? Hotărît lucru, oamenii de stat capabili să propună o viziune, să cîştige cu ea alegerile şi să schimbe lumea conform credinţelor lor sînt pe cale de dispariţie din peisajul democratic. Democraţiile au încetat să mai fie vii şi atractive, ele sînt astăzi birocraţii, proceduri şi formulare, standarde şi reţete. Cînd Europa unită era un vis, era nevoie de oameni cultivaţi, profunzi, inteligenţi şi curajoşi ca să-l poată visa şi să-l poată aduce în realitate, cînd Europa a devenit Uniunea Europeană cu adresă poştală, telefon şi fax la Bruxelles, visătorii au fost înlocuiţi de eurocraţi. *Acquis*-ul a înlocuit visul.

Criteriul atractivităţii şi al charismei nu trebuie, însă, exagerat. Şi astăzi, ca şi ieri, cei mai atractivi şi carismatici sînt nebunii politici, marii aventurieri, dictatorii. Diavolul e mult mai flamboaiant decît sfîntul. Orice om care păstrează o curiozitate genuină va fi mult mai atras de ceea ce face Castro prin palatele márqueziene ale Havanei melancolice sau de cum aleargă Gadhafi caii săi legendari prin deşertul neştiut la miez de noapte, decît de o zi din viaţa lui Verheugen sau de o şedinţă a cabinetului Bush.

Se poate vorbi, cred, despre un mecanism natural, propriu democraţiilor dezvoltate, care favorizează şi promovează un anumit tip de cuminţenie politică, o anume mediocritate în gîndire, o bună doză de prudenţă. Acest fapt ascunde două pericole majore. Primul este că, obişnuiţi cu binefacerile democraţiei, proprii cetăţeni se plictisesc şi vor altceva – natura umană nu doar că tînjeşte după fructul oprit, dar se şi plictiseşte repede şi pactizează cu inamicul plictiselii. În acest sens, este sugestiv că alegerile europene scot din casă doar 20% dintre europeni, care merg la urne şi votează masiv cu euroscepticii. Al doilea pericol este că asemenea sisteme par vulnerabile, fragile, inadecvate în confruntarea lor cu pericolul tot mai pervers al totalitarismelor. Cînd a lansat la Washington, acum doi ani, versiunea americană a cunoscutei sale cărţi *La rabbia e l'orgolio,* Oriana Fallaci, celebră, printre altele, pentru interviurile ei cu figuri majore ale totalitarismului şi terorismului, spunea că în ochii acestor oameni a văzut întotdeauna o lumină stranie, o pasiune arzătoare, o credinţă devoratoare, un foc mocnit – se simţea demonul. În ochii liderilor democraţiilor occidentale se pot vedea, palid, expresii antrenate în şedinţe de PR, superficialitate, suficienţă – se simte funcţionarul. Pot asemenea oameni să ne apere de forţa dezlănţuită a idealului fundamentalist?

Să nu tragem, însă, concluzii pripite. Istoria ne dă, în

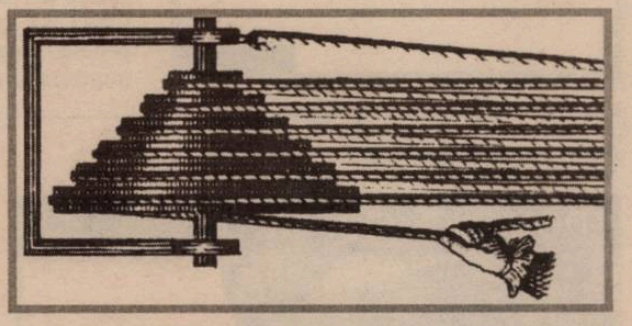

această privinţă, o lecţie. Fascinată mai degrabă de demonicii Zelea Codreanu şi Nae Ionescu decît de democraţi precum Maniu sau Dinu Brătianu, o generaţie întreagă de români născuţi şi crescuţi într-o Românie cît de cît normală au prăbuşit ţara în dictaturi fascistoide. Nu cred că ne paşte un atare pericol – acum, în România, nu există un lider extremist atractiv şi cu adevărat periculos (întotdeauna am crezut că Vadim este doar o glumă scandaloasă). Cred, doar, că marele pericol care ne paşte este resemnarea că democraţia produce doar tipul de lider politic pe care îl vedem, zilnic, la ştiri.

ready made

(de la Şerban Foarţă)

„Ei personal sînt foarte oneşti, dar au o adevărată slăbiciune pentru neonestitatea altora. Ce e drept însă se vede clar că ei cultivă această plantă nu din interes moral sau artistic, ci din intenţiune pur utilitară — nu pentru frumuseţea sau mirosul ei cultivă dînşii această teribilă buruiană a neonestităţii, ci pentru foloasele ce ea dă în ogorul politic.

Ei ştiu [...] că pe un om necinstit cînd îl apuci de la slabul lui îl ţii de păr foarte sigur, că acesta e o unealtă oarbă în mîna cui, fiind cinstit, se pleacă să-l culeagă şi să-l ridice. De aceea cînd la un moment nu s-ar găsi destui necinstiţi trebuiesc făcuţi alţii noi numaidecît. Toate terenurile trebuiesc încercate, toate sufletele trebuiesc supuse ispitei, toate patimile trebuiesc smomite: sămînţa necinstii nu trebuie pierdută, vecinic cată să avem o recoltă de neonestitate [...]; pentru ce? — pentru fericirea şi înaintarea patriei!"

(I.L. Caragiale, în *Constituţionalul*, nr. 23, 12/24 iulie 1889, p. 1)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Tremolo

„Greierul zimţează noaptea,
cu nimic."
(G. Bacovia)

Ferice de greierul
carele,-n creierul
verii, dă tonul
la cîntec şi-o ţine
aşa mult şi bine, —
ca,-n gramofonul

Columbia, o placă
de smoală opacă,
dar muzicală...
Ferice de cine
te-ngînă pe tine,
tandră cigală!

Fericiţi cei ce hangu-i
ţin gîzei exangui
cu un creion
tăiat, fără trudă,
din trestie crudă, —
ca Anacreon!

Ferice de cei
ce,-aidoma ei,
în tremuru-i mic,
zimţează rotiţele
nopţii, sub viţele
verzi, cu nimic!

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Aplecat, puţin, în afara sinelui

(căpşunarul *şi studentul)*

Ce-nseamnă, în definitiv, a trage cu urechea? – asta mă întrebam sîmbăta trecută pe seară, aşezat în rînd în spatele acelei respectabile perechi de oameni în vîrstă. Dînşii schimbau replici domoale la 50 de centimetri de mine; vorba lor trăgea de coarda auzului meu – şi ce puteam face? *Aventurile ăstora plecaţi la muncă mă calcă pe nervi* – spunea domnul, iar mai apoi, în timp ce scutura dreptul – ca şi cum ar fi vrut să-şi scoată o pietricică din sandale –, a adăugat: *plus că toate ştirile de la teve încep cu căpşunăresele care fac coadă ca să plece în Spania şi se termină cu Mutu care nu vrea să plece de la Chelsea.*

E timpul să vă spun un secret: am reţineri faţă de masculii trecuţi de 14 ani care poartă sandale peste ciorapi. Drept care opiniile ce urmează în privinţa diasporei proletare trebuie privite prin prisma acestui alibi.

Odată mi-am imaginat că studenţii plecaţi la studii după '90 vor sparge barierele înapoierii naţionale; acum sînt obligat să plec privirea (spre sandale cu ciorap, eventual) şi să recunosc: proximitatea reformatoare e alta. În realitatea imediată şi concretă, în această ţară, în vajnica problemă a modernizării naţionale, căpşunarii joacă un rol sensibil mai important decît studioşii.

Studenţii care vin de la burse aduc de-acolo, pentru o vreme, migrene şi un soi de acreală (spun ce-am trăit eu, nu vizez pe nimeni). Te uiţi în jur, nu prea-ţi place ce vezi etc. În cazul bun, migrena şi acreala se absorb cu timpul. La unii nu se prea absorb: străinătatea le-a devenit drog; în lumea postuniversitară se dezvoltă o stranie categorie *de nişă,* cu energici vînători de noi şi noi burse. Specializarea lor, efectivă, se apropie de excelenţă, dar meseria lor, concret, a devenit căutarea de *scholarship*-uri. Sînt oameni cu doxă, dar greutatea lor umană se retrage încet-încet în data de pe biletul de avion al următoarei plecări. În fine, unii nu se mai întorc deloc, alegînd culorile altui paşaport (adevărul că vişiniul celui românesc nu e cine ştie ce!).

Cum e cu căpşunarii? În primul rînd, „căpşunari" devine pe nedrept o denumire generică: nu toţi cei plecaţi la munca pe euro ajung pe plantaţii (după cum nici toţi studenţii care prind o bursă nu-s nişte lumini!), ci mai curînd dau cu lopata, cu mistria sau cu dalta. Aceşti expatriaţi ai nivelului naţional de trai, ca şi studenţii, vor şi ei să trăiască mai bine. Ca şi ei, schimbă specializările în funcţie de ofertă. Pretenţiile le sînt, firesc, mai mici. De la ei vin, prin poştă, spre trei miliarde de dolari pe an şi, mai ales, vine ceva mult mai important: un zvon al alternativei care acum zece ani ar fi fost de negîndit la baza păturii sociale în care majoritatea dintre ei se mişcă. Aceşti oameni deprind, pe pielea lor şi pe nervii lor, frumosul şi beneficul obicei de a nu mai aştepta pomeni de la stat. Iar atunci, de Crăciun sau de Paşti, cînd mai vin pe-acasă, în familie sau la birt spun despre cum e *dincolo*. Soţia şi cumnatul mai tînăr îl privesc pe căpşunar cu gura căscată; copiii bagă la cap că Occidentul nu e chiar cum se vede în filme; iar părinţii, stafidiţi dar cu mintea-ntreagă, aud şi ei că alţi oameni o duc bine şi fără să fi trecut CAP-ul peste ei (sau poate chiar pricep că tocmai de-aia o duc mai bine!). *Nota bene:* epopeea *căpşunarilor* a mers umăr la umăr cu cablarea TV a tuturor tîrguşoarelor. Nu numai că cei plecaţi afară devin mai pretenţioşi, dar şi ai lor, cei de-acasă, încep să se ţină de şotii: filmează cu camera ascunsă inspectori care iau mită, prind curaj în faţa primarilor, îi fluieră pe deputaţi.

Să luăm un exemplu concret: zilele trecute, doi figuranţi de la SPP au avut supremul ghinion de a întîlni, pe o şosea, singurul secretar de stat din România care-şi plimba familia cu Trabantul. Cu agresivitatea parvenitului ajuns în Peugeot pe pile şi sub protecţia parşivă a unei birocraţii etatizate devenite în acest caz cloşcă pentru derbedei, l-au stîlcit în bătaie. Drama acestei ţări este că nu se ştie care ar fi fost deznodămîntul afacerii dacă victima n-ar fi fost ea însăşi un soi de demnitar.

Ei bine, acestor anomalii nu bursierii de-afară le vor aduce leacul definitiv, nici GDS-ul şi – ei, da! – nici *Dilema veche*. Salvarea este în *căpşunari*. E mare lucru să pleci la lucru undeva, oriunde, să aduci bani de-acolo şi mai ales să înveţi să nu te mai laşi călcat în picioare, ca un ciorap ajuns între curelele statului.

(... Ca să vedeţi cum se leagă cu sandaua de la început!)

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Procente, cifre indecente

Deschideţi orice anuar statistic (eu prefer *World Almanac,* dar e bun şi Internetul) şi veţi găsi indicatorii statistici care definesc o ţară. Produsul intern brut, numărul de medici la mia de locuitori, structura demografică, deficitul bugetar, inflaţia sau ponderea importurilor. Fiecare în parte şi toate împreună spun ceva despre ţara respectivă în limbajul sec (uneori grosier) al cifrelor. Statisticile rostesc adevăruri globale, inestimabile pentru evaluările macro, dar realitatea lor nu se prea regăseşte *in situ*. Un venit mediu ridicat nu înseamnă că au dispărut săracii, căci, se ştie, dacă un om rabdă de foame, iar altul mănîncă două pîini, statistica ne va spune că au mîncat fiecare cîte una. Asta e, o soluţie mai bună nu există. Decît, poate, echivalentul hărţii lui Borges, mai mare decît teritoriul descris!

Deşi indicatorii statistici au fost inventaţi de economişti, cel mai mare folos de pe urma lor îl trag politicienii. Pe vremea lui Ceauşescu, creşterea nivelului de trai era „stimulată" de producţia de fontă, azotaţi şi stabilopozi. Erau băgate în coşul zilnic al fiecăruia! Năravul n-a dispărut, aş fi curios să aflu cum se mai calculează puterea de cumpărare a românului mediu. *(Aşa îi numeşte statistica, dar noi ştim că nu există români medii, ci doar personalităţi excepţionale, care nu se pot realiza nici aici, nici aiurea!)* Creşterea economică e clamată cu aplomb şi de actualul guvern. Preţurile cresc (mai ales la utilităţile furnizate de stat), dar salariile stau pe loc. Cu toate astea, premierul Năstase insistă, cu un zîmbet distins, că viaţa noastră progresează cu cîte 5% pe an! Oare? Ca-n exemplul de mai sus, unii au profituri de 1.000 la sută, iar alţii trag mîţa de coadă. C-aşa-i statistica!

Pe parcurs, poate şi datorită PC-urilor, au apărut tot felul de indicatori complicaţi. Aceştia pleacă de la tot felul de date de bază, pentru a stabili lucruri ce păreau imposibil de evaluat. Dar care îi spun cetăţeanului mai mult decît producţia de oţel pe cap de locuitor. De exemplu – calitatea vieţii într-o anume comunitate sau şansele ei de evoluţie. Există şi indicatori care extrag alte esenţe – consumul anual de săpun sau, de ce nu, de votcă. *The Economist* a constatat că preţul unui Big Mac măsoară inflaţia cu o precizie ce depăşeşte indicatorii standard. Interesant! Chiar dacă nu eşti client fidel la McDonald's, dar parcă tot ai o imagine mai palpabilă!

În lumea de azi, fiecare ţară îşi trage spuza pe turta ei. Una se laudă cu nivelul înalt al educaţiei, dar tace despre emigraţia cronică. Alta se mîndreşte cu exporturile, dar uită de poluare. Noi ne-am obişnuit să stăm prost la mai toate capitolele. Avem, totuşi, un indicator viril – numărul de badigarzi *per capita*. Lîngă fiecare butic stă un individ cu mutră de bulldog şi burtă de rinocer. În „mini-market" n-ai acces la raft – de el se reazemă indolent un specimen neras, cu ochii roşii. Au cătuşe, bocanci, uniforme, frunţi laminate. Nu sînt vigilenţi, ci agresivi. De necrezut, dar aceşti indivizi au idealuri – să ajungă la *mascaţi* (apar zilnic la TV!) sau la SPP. E ca-n Legiunea Străină – primeşti legitimaţie şi-mparţi pumni! Recent, doi dezechilibraţi din solda SPP-ului l-au luat la bătaie pe Şerban Pretor de la CNA. De ce? Pentru că avea un Trabant şi nu o maşină „de fiţe"? Aveau prea multă adrenalină? Erau proşti? Probabil cîte puţin din toate! SPP-ul şi-a cerut scuze. Ar fi făcut-o dacă victima nu avea rang de secretar de stat? Dacă vor fi demişi, se vor angaja la un butic. În trei zile, vor face KO pe altcineva.

Lîngă noi se dezvoltă o cultură a croşeului şi complicităţilor tarifate. Fraţii Cămătaru susţin că au prieteni suspuşi. Eu nu ştiu adevărul, dar nu e simptomatic că afirmaţia lor pare plauzibilă? Aici am ajuns. Unele ţări nu pot fi înţelese fără indicatori. Altele nu pot fi înţelese.

P.S. În timp ce scriu, OTV difuzează un nou episod din *Epoca lui Iliescu*. Imagini de la represiunea din 13 iunie '90, dialoguri cu rudele celor împuşcaţi atunci. Motiv pentru care ar trebui să i se mai ierte din păcate. Lui Diaconescu.

EDITURA POLIROM

Daniel Vighi
Misterele Castelului Solitude
sau despre singurătate la vreme de iarnă

Noutăţi:

Plutarh
Despre oracolele delfice

Lauren Weisberger
Diavolul se îmbracă de la Prada

Gaëtan Soucy
Fetiţa care iubea prea mult chibriturile

www.polirom.ro

*Texte şi opinii de: Daniel BARBU (profesor univ.) ● Iosif BODA (analist politic) ● Victor CIORBEA (fost prim-ministru) ● Rodica CULCER (jurnalistă) ● Sorin IONIŢĂ (analist politic) ● Simona N. POPESCU (jurnalistă) ● Cristian PREDA (profesor univ.) ● Petre ROMAN (fost prim-ministru) ● Theodor STOLOJAN (fost prim-ministru) ● Nicolae VĂCĂROIU (fost prim-ministru) ● **Coordonatorii temei:** Magdalena BOIANGIU şi Teodor TIŢĂ*

DILEMA VECHE

Meseria de prim-ministru

Calitatea de prim-ministru e o funcţie temporară, încredinţată de Preşedinte şi confirmată de Parlament, şi nu o meserie pentru care înveţi cît eşti tînăr şi ieşi la pensie pe caz de boală sau pentru limită de vîrstă. Performanţele acestei calităţi ţin de calificare, de pricepere, de profesionalismul dobîndit în alte îndeletniciri, dar şi de convingerea intimă a persoanelor desemnate pentru această funcţie că sînt capabile să dea o direcţie efortului necesar unei ţări într-un anumit moment istoric. Din decembrie '89, şase prim-miniştri s-au perindat la Palatul Victoria pînă la al şaptelea, în funcţie acum. Şapte e considerat a fi un număr magic, dar e cert că nu poate fi vorba de un eşantion sociologic semnificativ. Dacă din aceştia şapte, trei – din motive diferite – nu au răspuns chestionarului nostru, reiese că nu putem deduce în ce măsură s-a putut alcătui un set de criterii obiective prin care să poată fi judecate premisele opţiunii şi să poată fi apreciate rezultatele acţiunii. Toţi cei care ne-au răspuns se referă la moştenirea catastrofală şi sînt mulţumiţi de ce au făcut; odată părăsit fotoliul de prim-ministru, cariera politică nu se încheie şi analiza realistă e neglijată de dragul perspectivei electorale.

Calificare la locul de muncă

*Dacă, aşa cum spune Constituţia, preşedintele României, odată ales, devine o autoritate de dincolo de politică, prim-ministrul este reprezentantul unei majorităţi politice şi misiunea lui este cea de a înfăptui programul partidului pe care îl reprezintă. Pentru că la noi toate partidele îşi propun reforma – obiectiv mai curînd mitic – nu e de mirare că ideile politice ocupă un loc marginal în discursul şefului Executivului. Ocupaţi cu crizele, prim-miniştrii au pierdut din vedere criza prelungită care, iată, a minat încrederea în politicieni şi în politică, formă de activitate publică, în justiţie şi în ideea de dreptate, în reformă şi în onestitatea spiritului de iniţiativă. Nu ei sînt de vină, dar ei ar fi putut face ca lucrurile să arate măcar parţial altfel. E de presupus că toţi foştii prim-miniştri din România post-decembristă, ca şi cel actual, au avut calităţile profesionale strict necesare misiunii ce le-a fost încredinţată; le-a lipsit – tuturor – curajul de a păşi, dincolo de meserie, în Istorie. (**M. B.**)*

***Notă:** Am cerut unor analişti politici caracterizări analitice ale persoanelor care au ocupat funcţia de prim-ministru. Domnul Cristian Preda ne-a oferit un semipamflet. Dl Stolojan e destul de inteligent şi de sigur de sine pentru a trece peste un asemenea disconfort. Domnii Radu Vasile şi Mugur Isărescu nu au răspuns la întrebările revistei şi de aceea lipsesc din acest număr, nu şi din memoria noastră.*

Sorin IONIŢĂ

Principele

Versiune de popularizare în doze mici

Dacă impetuosul *bulucbaşă,* moralist şi prim-ministeriabil ot Ghencea, Gigi Becali, s-a apucat să recite în public din contemporanul său Machiavelli, eu zic că putem bifa tranziţia încheiată, e limpede că ne-am înfipt adînc şi temeinic în Europa. Se încălzesc probabil pe tuşă Dinel Staicu cu *bons mots* din Montesquieu *(apud* Petre Roman, această tînără speranţă cu un viitor politic strălucit în spate) şi C.V. Tudor (singur, ce Dumnezeu, lui nu-i trebuie sufleri) cu lungi pasaje *politically correct* din Hillary Clinton, moartea pasiunii. Cu această ocazie sărbătorească m-am gîndit să contribui şi eu cu ceva pe aceeaşi linie justă, de propăşire. Cum de ani buni stau şi observ cu atenţie comportamentul premierilor români, cîteva sfaturi înţelepte rupte din viaţă i-ar prinde bine celui înscăunat în noiembrie 2004. Adică dacă Dan Pavel poate, eu ce cusur am? (Şi o las mai ieftin, doar cu patru zerouri, în caz că întreabă cineva.)

● Nu-ţi lega numele şi capitalul politic de vreo iniţiativă concretă. Nimeni n-a fost dat afară din vreo funcţie în România doar pentru că s-a învîrtit pe-acolo, a dat din gură fără folos şi n-a făcut nimic. Un ceas care stă pe loc are mai mari şanse să arate de două ori pe zi ora exactă, decît unul care merge cu un sfert de oră întîrziere sau, Doamne fereşte, înainte.

● Nu-i asculta niciodată pe economişti. În majoritatea cazurilor nu ştiu nici ei ce vorbesc, dar sună atît de complicat încît te fac să crezi că e vina ta. Prea frustrant. Ascultă-i, în schimb, pe cei care fac sondaje de opinie: nici ei nu ştiu ce vorbesc, dar e mult mai simplu şi coerent. Dacă pierzi pe mîna lor, nu se va supăra nimeni; dacă pierzi pe mîna unui economist, neam de neamul tău va fi blestemat.

● Nu te băga la mijloc dacă n-a apărut nici o problemă, lasă lucrurile să meargă de la sine. Dacă sînt semne că apare o problemă, lasă totul baltă şi fugi cît mai departe.

● Nu judeca sfaturile după cum ţi se par, bune sau proaste, e o naivitate periculoasă. Dacă faci aşa, nu-ţi dau mai mult de un an în funcţie. Ci judecă-le după persoana de la care vin: totdeauna respinge-le pe cele de la oameni a căror loialitate personală e neverificată. Cel mai bine, nu urma sfaturi de dincolo de linia verilor (la Gigi, nici asta nu ţine). Pentru că la noi nu e nimeni fără de agendă ascunsă, manevră, gust de conspiraţie.

● Dar nu refuza niciodată ceva pe faţă, chiar cu argumente: în România, asta creează duşmani mai sigur decît o înjurătură. Fă-te că accepţi, sau că te mai gîndeşti. Zi ceva complicat să înţeleagă fiecare ce vrea. Lasă iniţiativele să moară de la sine, natural, prin veştejire în sertar, asta se întîmplă atît de des încît nimeni n-o să se ofuscheze în mod deosebit.

● Capitalismul e ca raiul – toată lumea vrea să ajungă acolo, dar nu chiar de azi. Aşa că nu te grăbi nici tu prea tare cu reformele, promite tot ce vrei, dar lasă oamenii în ritmul lor.

● Partidul e mai important decît guvernul. El te-a făcut, el te omoară. Ca atare, sudează-l bine prin legături de familie şi afaceri. N-are decît să te acuze lumea că eşti mafiot – de fapt, e doar invidie românească în inima lor, de fapt, te vor înţelege: cum zice o vorbă de pe la noi, mafia este grupul în care am încercat şi eu să intru şi nu m-au primit.

● Un *talk-show* TV de noapte e mai important decît activitatea diurnă. El scoate tot ce e mai bun din oameni pe partea de intelect. Ştiu, nu e mult, dar poţi să fii sigur că nici la birou lucrurile nu vor sta mai bine. Nu te culca înainte de miezul nopţii şi urmăreşte-le pe toate, ca să afli şi ce gîndeşte opoziţia, şi ce gîndesc de fapt colegii de cabinet.

● O părticică din tine moare cu fiecare succes al unui prieten (n-am putut să rezist la asta, tot eram la citate, e din Gore Vidal). Obişnuieşte-te cu ideea de pe acum, ca să nu fii surprins mai tîrziu de icterul ce te va cuprinde cînd ministrul tău de Externe va da frumos la Washington şi în sondaje.

● Fii atent cu banii. Nu lăsa opoziţia să ţi-i numere, lucrează prin intermediari, nu semna nimic. Nu te da Hagi al finanţelor ca fraierul, că bate la ochi şi în plus e *passé*. Fă de sanchi o gogoşerie, o televiziune, sau o fermă cu găinuşe, iar pe la spate bagă imobiliare, petrol şi farmaceutice cît cuprinde. Aşa o să ai cu ce să cumperi analişti cîţi vrei tu – oricum sînt ieftini, iei o duzină cu cît a dat Gigi pe Rică Neaga, pe care tocmai l-au refuzat şi ruşii la export – să-ţi citească seara la pat din Platon (dialogurile mai porcoase), Constituţia UE şi din colonelul Ureche.

● Din cînd în cînd, prinde cîte unul şi trage-i-o fără motiv, ca Ştefan cel Mare (mai ales dacă vrea să-ţi numere banii). E bine şi pentru respectul de sine, şi ca să-ţi ştie lumea de frică, iar prokuratura noastră abia aşteaptă să se mai dezmorţească. Românii sînt neam de ţărani balcanici: anarhici în faţa autorităţii legitime, dar servili şi plini de respect faţă de cea abuzivă.

● Dar nu te pune cu Biserica. Eventual lasă-i pe alţi nechibzuiţi s-o facă în locul tău, după care ia-le capul. Aşa a făcut Henric II al Angliei acum opt sute de ani cu SPP-iştii care îi citiseră pe buze dorinţa nerostită şi-l lichidaseră pe arhiepiscopul de Canterbury (se luaseră tot de la o chestie de proprietate). Şi oricum, nu i-a mers prea bine după aceea, deci mai bine eviţi conflictele de genul ăsta. Dacă e prin preajmă unul mai irascibil şi mai ideolog, lasă-l pe el să se încontreze cu episcopii, în termeni de largă respiraţie, precum orînduire, progres, necesitate şi obiectiv (cu antonim: *subiectiv,* ca în expresia *Iliescu-obiectiv, Pimen-subiectiv).*

În fine, tot una războinică (pe linia Sun Tzu-Shakespeare-Meleşcanu): cînd te iei în beţe cu regele, hîrcă bătrînă trecută prin ciur şi dîrmon, fii sigur că-l răpui din prima lovitură. Altfel, e nasol.

Din Constituţia României

ARTICOLUL 85

(1) Preşedintele României desemnează un candidat pentru funcţia de prim-ministru şi numeşte Guvernul pe baza votului de încredere acordat de Parlament.

(2) În caz de remaniere guvernamentală sau de vacanţă a postului, Preşedintele revocă şi numeşte, la propunerea primului-ministru, pe unii membri ai Guvernului.

(3) Dacă prin propunerea de remaniere se schimbă structura sau compoziţia politică a Guvernului, Preşedintele României va putea exercita atribuţia prevăzută la alineatul (2) numai pe baza aprobării Parlamentului, acordată la propunerea primului-ministru.

ARTICOLUL 103

(1) Preşedintele României desemnează un candidat pentru funcţia de prim-ministru, în urma consultării partidului care are majoritatea absolută în Parlament ori, dacă nu există o asemenea majoritate, a partidelor reprezentate în Parlament.

(2) Candidatul pentru funcţia de prim-ministru va cere, în termen de 10 zile de la desemnare, votul de încredere al Parlamentului asupra programului şi a întregii liste a Guvernului.

(3) Programul şi lista Guvernului se dezbat de Camera Deputaţilor şi de Senat, în şedinţă comună. Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorităţii deputaţilor şi senatorilor.

ARTICOLUL 104

(1) Primul-ministru, miniştrii şi ceilalţi membri ai Guvernului vor depune individual, în faţa Preşedintelui României, jurămîntul de la articolul 82.

(2) Guvernul în întregul său şi fiecare membru în parte îşi exercită mandatul, începînd de la data depunerii jurămîntului.

ARTICOLUL 107

(1) Primul-ministru conduce Guvernul şi coordonează activitatea membrilor acestuia, respectînd atribuţiile ce le revin. De asemenea, prezintă Camerei Deputaţilor sau Senatului rapoarte şi declaraţii cu privire la politica Guvernului, care se dezbat cu prioritate.

(2) Preşedintele României nu îl poate revoca pe primul-ministru.

(3) Dacă primul-ministru se află în una dintre situaţiile prevăzute la articolul 106, cu excepţia revocării, sau este în imposibilitate de a-şi exercita atribuţiile, Preşedintele României va desemna un alt membru al Guvernului ca prim-ministru interimar, pentru a îndeplini atribuţiile de prim-ministru, pînă la formarea noului Guvern. Interimatul, pe perioada imposibilităţii exercitării atribuţiilor, încetează dacă primul-ministru îşi reia activitatea în Guvern.

(4) Prevederile alineatului (3) se aplică în mod corespunzător şi celorlalţi membri ai Guvernului, la propunerea primului-ministru, pentru o perioadă de cel mult 45 de zile.

„Adevărata putere e dată de încrederea publică“

– interviu cu Petre ROMAN –

După experienţa în fruntea Guvernului, aţi putea să daţi o definiţie „meseriei“ de prim-ministru? Este necesară o anumită pregătire sau contextul politic şi economic este hotărîtor în privinţa rezultatelor?

Meseria unui prim-ministru constă în personalitatea sa. Trăsăturile caracterului, tăria de caracter, capacitatea de a comunica, ca şi aceea de a aduna oameni şi idei în sprijinul acţiunilor sale, toate împreună conturează „meseria“ de prim-ministru. Un prim-ministru este confruntat în fiecare moment cu şanse de succes şi de insucces. Niciodată nu poate fi vorba de a da un răspuns pe deplin mulţumitor unor probleme din societate. De aceea, contează viziunea, linia politică ce conduce la atingerea unor ţinte. Prin aceasta, înainte de toate, prim-ministrul creează încredere şi speranţă în societate. Nu există prim-miniştri demni de acest nume care să fie executanţi de programe, tehnocraţi pentru un orizont de lucru fără un orizont pentru ţară. Un prim-ministru este un lider. Fără îndoială că pregătirea intelectuală a unui prim-ministru, mai ales în lumea modernă, este extrem de importantă. De această pregătire depinde capacitatea de adaptare rapidă, flexibilitatea în modelarea deciziilor curente. Contextul politic este hotărîtor în sensul în care un premier care nu este susţinut de o puternică încredere publică, este supus contestării, fragilizat, incapabil de a susţine consecvent o anumită linie politică. Adevărata putere în politică este puterea dată de încrederea publică. Contextul economic, dacă e favorabil, întăreşte mult acţiunile prim-ministrului. Dacă este defavorabil, sarcina prim-ministrului este de a crea o tendinţă favorabilă, care înseamnă în ultimă instanţă încrederea.

Aţi preluat vreuna din ideile opoziţiei atît timp cît aţi condus Guvernul? Cum v-aţi raportat la criticile formulate de adversarii politici şi de presă?

Am preluat nu una, ci mai multe din ideile opoziţiei, îndeosebi în ceea ce priveşte dezvoltarea mecanismelor democratice. Sub nici o formă însă, un prim-ministru nu trebuie să renunţe la desfăşurarea reformelor sale, dacă a fost ales pentru asta şi dacă ele sînt imperative pentru ţară. El poate suferi o coroziune a încrederii publice, dar nu pierde firul guvernării sale. Un prim-ministru este necesar să poată deosebi între criticile oneste, chiar dacă pasionale, şi criticile interesate, şi deci destructive. În teorie, criticile presei reflectă sensibilitatea populaţiei, şi, prin urmare, sînt esenţiale pentru a înţelege care este percepţia publică. În lumea modernă, politica se conduce printr-un echilibru între analiză şi percepţie. Va fi întotdeauna hotărîtor momentul în care un prim-ministru stîrneşte o emoţie sinceră în rîndul compatrioţilor săi.

Membrii Guvernului sînt subordonaţi ai prim-ministrului?

Da. Membrii Guvernului sînt subordonaţii prim-ministrului şi, cînd aceştia nu-l mai urmează în ceea ce fac sau în comportamentul public, prim-ministrul are o problemă de fond. Tentaţia unor miniştri de a juca un joc politic pe cont propriu este devastatoare pentru eficienţa guvernării. Prim-ministrul trebuie, deci, să fie un om politic, să sesizeze alunecările, dedesubturile, disfuncţiile de loialitate şi să le taie la timp şi din rădăcină.

A existat în timpul administraţiei, pe care aţi condus-o, un moment care să fi influenţat decisiv, în bine sau în rău, evoluţia ulterioară a ţării? Cît de mult a contat în acel context faptul că în fruntea Guvernului vă aflaţi dumneavoastră şi nu altcineva?

Am avut mai multe asemenea momente, pentru că am fost prim-ministru într-o perioadă extrem de complicată a începutului de tranziţie. Ca reformist convins şi devotat şi fără legături cu *establishment*-ul politic, am avut de înfruntat o multitudine de situaţii cu aparenţă de criză, provocate de diferite interese din fostele structuri, sau din frustrările acelora care se considerau mai „capabili“ de democraţie. În aceste condiţii, criteriul funcţionării corecte a fost acela de a urma neabătut programul de reformă anunţat şi aprobat în cvasiunanimitate de Parlament. În aprilie 1990, am propus ţării o Strategie pentru înfăptuirea economiei de piaţă, document elaborat de peste 1.400 de specialişti români şi cu consultarea a circa 200 de specialişti străini. Documentul este şi astăzi la fel de actual, cuprinzînd un plan de acţiune cu derularea detaliată a etapelor legislative şi a măsurilor instituţionale. Spre exemplu, primul punct al planului de acţiune este adoptarea Legii proprietăţii.

Pe 28 iunie 1990, ca prim-ministru al Guvernului legitim, rezultat din alegeri, am prezentat Parlamentului programul de reformă aprobat în cvasi-unanimitate de Camerele reunite. La acel moment, era cel mai complet program de reformă în rîndul fostelor ţări comuniste. Acest program a fost derulat la „milimetru“ pînă în momentul mineriadei din septembrie 1991. Principalele legi ale reformei au stat la baza trecerii la economia de piaţă şi a creării mecanismelor democratice. În total au fost adoptate 102 legi ale reformei, iniţiate de Guvern.

Este cert că prim-ministrul este obligat să promoveze anumite compromisuri între soluţii comparabile, pentru a menţine capacitatea de a atinge ţintele. Ca prim-ministru al Reformei, am constatat că ideologizarea excesivă a făcut mult rău, pînă într-acolo încît lucrurile realizate au putut fi întrerupte, abandonate sau chiar date înapoi. Cea mai dureroasă lecţie a tranziţiei în România rămîne aceea a incapacităţii clasei politice de a susţine fără discontinuitate, măcar şi o linie politică de reformă. În fruntea Guvernului este foarte important să nu fie persoane conjuncturale. În fruntea Guvernului trebuie să fie acela care simbolizează şi întruchipează voinţa majoritară şi este, deci, susţinut de o vastă încredere publică. Toate reuşitele mele se leagă de faptul că am fost în această situaţie.

Cît de mult au contat problemele de comunicare în decizia de a vă depune mandatul în 1991? Întrebarea vizează relaţia Executivului condus de dumneavoastră cu ceilalţi factori politici, precum şi relaţia cu restul societăţii.

Nu am nici o îndoială că au existat probleme de comunicare. Aceasta a însemnat că, deşi Guvernul şi-a făcut datoria în ce priveşte reforma, deci situaţia socială şi materială a unei vaste majorităţi a populaţiei era net ameliorată faţă de 1989, deşi în societate exista încă o mare rezervă de speranţă, lipsa de comunicare din partea Guvernului a permis intereselor contrareformiste, sau pur şi simplu meschine, să se afirme prin semănarea confuziei şi a îndoielii. Pentru un prim-ministru trebuie să existe atît un timp al acţiunii, prin măsuri de reformă şi decizii de implementare, dar şi un timp al consensualizării politice, prin care se leagă anumite compromisuri viabile. Cu experienţa de astăzi, privind la acea perioadă, mă gîndesc că ar fi putut fi evitate o serie de convulsii, poate chiar şi mineriada din septembrie 1991, fiindcă acel puci prin care a fost înlăturat Guvernul contrazicea dur realitatea că Guvernul se bucura de un larg sprijin popular, între 54 şi 57% opinii favorabile indicate de sondaje.

În ciuda enormelor dificultăţi ale începutului de tranziţie, situaţia materială şi socială a imensei majorităţi a populaţiei a cunoscut un nivel de trai net superior lui 1989. În vara anului 1991, în România erau 8 milioane de salariaţi, iar salariul mediu lunar era de 200 de dolari. Pensia medie lunară era de 152 de dolari. Astăzi în România sînt doar 4 milioane de salariaţi. Liberalizarea preţurilor, începută la 1 noiembrie 1990 şi finalizată (cu excepţia energiei, a pîinii şi laptelui), cea mai dură măsură a tranziţiei, nu a condus la o hiper-inflaţie; de la 1 noiembrie 1990 pînă la 1 octombrie 1991 inflaţia a fost de 43 % faţă de prognoza de 35%. Hiper-inflaţii au fost ulterior, în 1992, 1993, 1997. În anul 1991, subvenţia către industrie s-a redus la jumătate faţă de 1989. În aceste condiţii, urma ca pe 27 septembrie 1991 – dacă nu survenea mineriada –, să trecem la convertibilitatea internă a monedei naţionale cu un sprijin financiar de 1,2 miliarde dolari din partea FMI, a Băncii Mondiale şi a altor organisme financiare internaţionale.

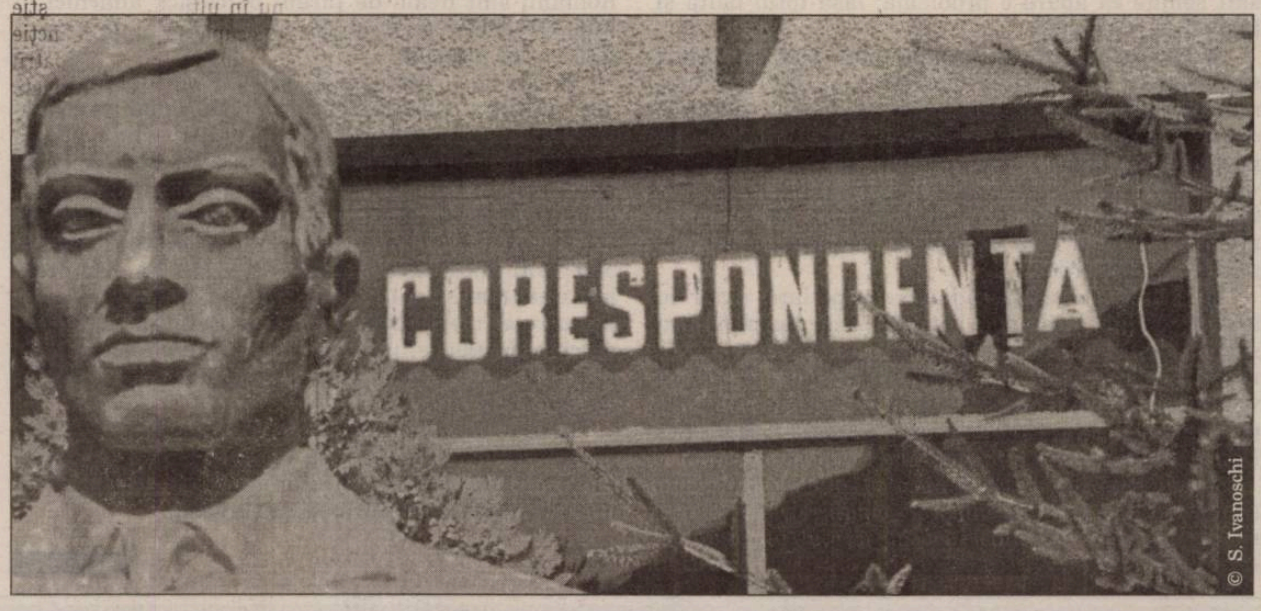

Daniel BARBU

Revoluţia întreruptă: guvernările Petre Roman

Din perspectiva istoriei imediate, probabil că singurul lucru bun care s-a întîmplat după 22 decembrie 1989 a fost formarea Guvernului provizoriu de către Petre Roman. În vreme ce Consiliul FSN era condus de către un ierarh comunist, armata rămînea în subordinea generalilor care comandaseră represiunea din 16-21 decembrie, presa de partid trecea de partea poporului cu tot cu editorialişti, iar intelectualii care tăcuseră sub socialismul de stat îşi improvizau disidenţe imaginare, prim-ministru al României devenea un profesor universitar care nu numai că era lipsit de orice fel de legături instituţionale cu aparatul de partid, de stat şi de propagandă, dar era şi singurul intelectual care-şi riscase viaţa la baricada din Piaţa Universităţii. Cu acest titlu, Petre Roman a reprezentat un semn al rupturii faţă de regimul care căzuse fără ca cineva, din propriile sale rînduri sau din afara acestora, să-i imagineze o alternativă politică. Din acest motiv, Petre Roman a trebuit să-şi improvizeze adesea atît echipa, cît şi politicile guvernamentale. Cu toate acestea, cu toate impreciziile guvernării sale provizorii şi apoi a celei rezultate din alegerile de la 20 mai, Petre Roman a încercat să transforme actul de guvernare într-o baricadă împotriva statului comunist, a valorilor şi a instituţiilor sale. Singur, împotriva şefului statului şi a propriei majorităţi parlamentare, a organizat în 1990 a doua revoluţie anticomunistă, transformîndu-i pe români în proprietari. Oricît de imperfect a fost modul în care guvernele ulterioare au distribuit pămîntul şi au gestionat raporturile dintre proprietari şi chiriaşi, Petre Roman a definitivat procesul istoric de delegitimare a comunismului prin impunerea legii rurale şi prin trecerea, prin vînzare simbolică, a fondului de locuinţe de stat în proprietatea a milioane de cetăţeni. Ameninţaţi de această pierdere a bazei lor sociale, legatarii vechiului regim au reacţionat violent. Guvernul Petre Roman a fost înlăturat, în septembrie 1991, de o lovitură de stat ai cărei beneficiari au fost vechiul aparat de partid întrupat de Ion Iliescu, birocraţia economico-administrativă a statului comunist reprezentată de Theodor Stolojan şi categoriile sociale privilegiate sub socialism, al căror purtător de cuvînt a fost Miron Cozma. Cu ajutorul serviciilor secrete şi al armatei, troika Iliescu-Stolojan-Cozma a restaurat statul socialist şi a întrerupt revoluţia pe care Petre Roman se încăpăţîna să o ducă pînă la capăt.

„Ştiam ce aveam de făcut“

– interviu cu Theodor STOLOJAN –

După experienţa în fruntea Guvernului aţi putea să daţi o definiţie „meseriei“ de prim-ministru? Este necesară o anumită pregătire sau contextul politic şi economic este hotărîtor în privinţa rezultatelor?

Şansa de a conduce Guvernul a surîs, după cum ne arată istoria recentă, unor personalităţi dintre cele mai diverse, care au beneficiat de o anumită conjunctură politică. Succesul guvernamental depinde însă, în foarte mare măsură, de calitatea omului politic, de capacitatea sa de a depăşi cu brio situaţiile cele mai dificile, de a adopta măsurile adecvate la momentul oportun şi de a acţiona pentru binele public. Dacă este să vorbim despre o „reţetă“ a succesului într-o funcţie precum cea de prim-ministru, atunci trebuie spus de la bun început că profesionalismul este o condiţie obligatorie a eficienţei. În al doilea rînd, un şef al Guvernului trebuie să aibă în jurul lui o echipă de oameni competenţi. În al treilea rînd, nu putem neglija simţul responsabilităţii şi intuiţia atît de necesare oricărui bun politician. În fine, datoria oricărui premier este aceea de a acţiona în beneficiul cetăţenilor şi nu al unor grupuri restrînse de interese, oricare ar fi natura acestora. Din păcate, România a avut neşansa să fie condusă, în ultimii patru ani, de un partid şi de un prim-ministru care au abdicat de la acest principiu, promovînd o politică clientelară şi sprijinind, prin mijloacele conferite de putere, proliferarea fără precedent a corupţiei în România.

Aţi preluat vreuna din ideile opoziţiei atît timp cît aţi condus Guvernul? Cum v-aţi raportat la criticile formulate de adversarii politici şi de presă?

Am crezut întotdeauna în beneficiile pe care pluralitatea opiniilor şi dialogul le au asupra spaţiului public, în general, şi a scenei politice, în particular. Desigur, la începutul anilor '90, România era foarte diferită de cea de astăzi. Era o epocă tulbure, o perioadă în care descopeream cu toţii ce înseamnă libertatea politică şi economică şi încercam să deprindem din mers regulile jocului democratic. Reprezentanţii vechiului regim erau prezenţi pe scena politică într-o măsură deloc neglijabilă, iar procesele reformei economice şi instituţionale înregistrau sincope ce riscau să pericliteze viitorul României. Cu toată această frămîntare care caracteriza viaţa publică, relaţia firească în orice democraţie dintre putere şi opoziţie începuse deja să se afirme. Am ţinut cont adesea de sugestiile şi observaţiile, demne de luat în considerare, venite din partea opoziţiei şi a mass-media, dar aceasta nu înseamnă că nu aveam propria agendă guvernamentală şi propria listă de priorităţi pentru a salva România din criza economică şi socială ce ameninţa să ia proporţii. Eu nu am făcut parte nici din FSN, nici din alt partid politic. Atunci, acest lucru m-a avantajat într-un anumit fel şi, cred eu, a avantajat şi România. Ştiam ce aveam de făcut pentru a ajuta ţara în acel moment extrem de delicat şi am făcut lucrul acesta fără a fi influenţat de jocul politic cotidian în care erau angrenate atunci partidele politice. Astăzi, un prim-ministru trebuie să aibă sprijinul politic clar. Aceasta este regula democraţiei.

Membrii Guvernului sînt subordonaţi ai prim-ministrului?

Constituţia României stabileşte foarte clar structura Cabinetului şi relaţiile care se stabilesc în cadrul acestuia, între deţinătorii diverselor funcţii guvernamentale. Astfel, prim-ministrul conduce Guvernul şi coordonează activitatea membrilor acestuia, respectînd atribuţiile ce le revin. Acest lucru îl transformă într-un *primus inter pares,* pentru care ceilalţi membri ai Cabinetului sînt colegi sau colaboratori apropiaţi, nu subalterni docili. Din acest punct de vedere, cred că experienţa mea administrativă, ca şi cea de ministru al Finanţelor, mi-au permis să am o perspectivă foarte clară asupra măsurii în care premierul trebuie să intervină în activitatea membrilor Cabinetului, să le impună un plan coordonat, de acţiuni. Fără acesta nu poate fi vorba de o bună funcţionare a ministerelor economice şi nu numai.

A existat în timpul administraţiei pe care aţi condus-o un moment care să fi influenţat decisiv, în bine sau în rău, evoluţia ulterioară a ţării? Cît de mult a contat în acel context faptul că în fruntea Guvernului vă aflaţi dumneavoastră şi nu altcineva?

Nu trebuie să uităm că am preluat şefia Guvernului într-o perioadă în care ţara traversa o criză profundă. România trecuse printr-o mineriadă care îi afectase credibilitatea în plan extern, situaţia economică era la pămînt, iar instituţiile democraţiei erau încă foarte fragile. Întreaga lume se întreba, de fapt, dacă mai este posibilă democraţia în România. Atunci, întreaga responsabilitate pentru redresarea ţării a căzut pe umerii mei şi ai miniştrilor Cabinetului. Am avut multe momente grele în acea perioadă. Măsurile pe care le-am adoptat atunci au părut unora extrem de drastice, dar pe termen lung ele s-au dovedit a fi benefice. În acele clipe dificile, priorităţile mele au fost restabilirea credibilităţii că România poate fi guvernată democratic, precum şi relansarea reformei pentru economia de piaţă, care fusese blocată. În degringolada economică a acelor ani, am încercat să croiesc României un drum care să facă posibile progresul şi trecerea la o piaţă liberă.

V-aţi fi văzut în postura de şef al PNL şi de candidat la Preşedinţia României dacă nu aţi fi deţinut anterior funcţia de prim-ministru?

Desigur, atunci cînd am revenit în politică în anul 2000, românii vedeau în mine mai întîi de toate pe fostul ministru de Finanţe şi premier al României. Nu aş putea nega faptul că, în această calitate, m-am bucurat de încrederea cetăţenilor şi de aprecierea lor pentru ceea ce am făcut atunci pentru ţară. Atît experienţa cîştigată în Executiv, cît şi perioada în care am activat la Banca Mondială m-au ajutat să privesc altfel politica. Eu cred că românii au apreciat la mine profesionalismul, corectitudinea şi seriozitatea, calităţi care devin din ce în ce mai rare pe scena noastră politică. Aşadar, calitatea de fost prim-ministru a însemnat pentru mine un plus de notorietate, dar nu a condiţionat în nici un fel alegerea mea în fruntea PNL şi nici calitatea de candidat pentru Preşedinţia României. La Congresul din august 2002, cînd am devenit preşedinte al Partidului Naţional Liberal, mi-am propus să transform acest partid în principala forţă politică a opoziţiei, o alternativă viabilă la actuala putere. Ca urmare a fuziunilor pe care le-am realizat şi a deciziei de constituire a Alianţei D.A. împreună cu Partidul Democrat, am reuşit acest lucru. Alegerile din 6 iunie au demonstrat faptul că românii au încredere în noi şi în oferta noastră politică. Mi-am propus o serie de ţinte clare şi am reuşit să le ating. La sfîrşitul acestui an, voi candida pentru funcţia de preşedinte şi sînt convins că românii mă vor sprijini să îmi ating, din nou, obiectivul.

Cristian PREDA

Premier din vremea lui Hagi

Stolojan e cel care a inventat un sentiment politic pur românesc: satisfacţia pentru creşterea zero. Acesta a fost tonul pe care Stolojan l-a asumat la sfîrşitul mandatului, cînd constata succesele propriei guvernări. Tot el declarase, de data aceasta la începutul parcursului de prim-ministru, că nu va folosi activitatea guvernamentală drept capital politic. Între această promisiune neonorată decît pînă în 2000 (cînd a intrat în cursa prezidenţială) şi satisfacţia pentru imobilismul economiei (pe care au moştenit-o succesorii săi), actualul lider al PNL a avut o activitate politică mai degrabă ştearsă. Ne dăm seama de acest lucru dacă privim cu atenţie evenimentele politice desfăşurate în timpul mandatului său şi în care Stolojan nu a avut nici un amestec: adoptarea, prin votul Parlamentului şi apoi prin referendum, a Constituţiei, crearea Convenţiei Democratice din România şi ruptura din sînul Frontului Salvării Naţionale sînt doar trei evenimente care au marcat viaţa politică postdecembristă. Stolojan a fost complet exterior acestei articulări a scenei politice româneşti. E rar ca un om politic să fie atît de desprins de realitatea unei ţări. Situaţia seamănă cu cea pe care o evoca un banc din vremea lui Ceauşescu, apărut imediat după ce Steaua a cîştigat Cupa Campionilor la fotbal. Bancul suna cam aşa: „ce vor scrie peste 50 de ani dicţionarele despre Ceauşescu?“ Răspunsul: „om politic din vremea lui Duckadam“. Stolojan ar putea fi descris şi el ca „premier din vremea lui Hagi“.

Simona N. POPESCU

Omul care a ajutat speranţa să moară

Victor Ciorbea a devenit premier după marea schimbare impusă de electorat în 1996. A venit în chip de salvator al naţiunii, cel însărcinat să înceapă reforma amînată de PDSR, să impună măsuri dure împotriva corupţiei. Toată lumea a crezut în el. Toţi şi-au dorit să fie un profesionist care să ştie să taie în carne vie pentru ca, în sfîrşit, România să se îndrepte pe calea cea bună. S-a bucurat vreme de cîteva luni, la începutul mandatului, de cel mai mare procent de simpatie şi încredere din partea populaţiei. Foarte puţini se îndoiau în privinţa profesionalismului său. În final, a reuşit performanţa de a-i dezamăgi pe toţi. O ascensiune fulminantă. Urmată de un eşec răsunător.

Misiunea sa, o ştia încă de la început, nu era uşoară. Trebuia să armonizeze iniţiativele unor partide diferite ca doctrină, în rîndurile cărora se înregistrau puternice conflicte, să ştie să-i asculte pe toţi şi să impună o politică economică şi o conduită comună nărăvaşilor săi parteneri. N-a reuşit. Miniştrii din Cabinetul său se prezentau în faţa ziariştilor cu iniţiativele proprii, fără să fie mai întîi analizate şi acceptate în Guvern, ori criticau sever chiar măsurile adoptate de Executiv. Şi în ziua de astăzi unii se mai întreabă încă: de ce acest eşec? Răspunsul este la îndemîna oricui. Nu a ştiut să răspundă noianului de acuzaţii acumulate din partea liderilor politici şi a sindicatelor. I-au lipsit fermitatea şi autoritatea în relaţiile cu partenerii din Convenţie. Dar şi în privinţa relaţiei cu opoziţia de la acea vreme, care l-a lovit din plin. Nu a ştiut să-şi aleagă corect oamenii pe care ulterior avea să se bazeze. L-au dezamăgit, părăsindu-l în momente cruciale. Şi astăzi crede că a fost o victimă. Din păcate, n-a fost atent la elementele esenţiale din planul său, pe drum le-a pierdut din vedere, încurcîndu-se, ori lăsîndu-se buimăcit, prins irecuperabil în amănunte pe care încerca, cu disperare aproape, să le rezolve. I-a lipsit siguranţa de sine, fapt demonstrat şi de bîlbele Executivului. La un moment dat, lista cu întreprinderile ce urmau a intra în lichidare, înaintată sindicatelor, nu corespundea cu lista ministrului Reformei! Ca să poată, totuşi, realiza ceva a generat inflaţie de ordonanţe de urgenţă. A cedat întruna. Dorind să-i împace pe toţi, a supărat pe toată lumea. A sfîrşit agăţîndu-se de postul de prim-ministru, cum se întîmplase şi cu acela de primar general...

„Cred că sacrificiul a meritat“

– interviu cu Victor CIORBEA –

După experienţa în fruntea Guvernului aţi putea să daţi o definiţie „meseriei“ de prim-ministru? Este necesară o anumită pregătire, sau contextul economic şi politic este hotărîtor în privinţa rezultatelor?

Lăsînd la o parte definiţia constituţională, prim-ministrul este, sau ar trebui să fie, primul administrator al ţării. Cred că premierul trebuie să iubească oamenii, să aibă coloană vertebrală, spirit practic şi capacităţi manageriale, să iubească oamenii şi ţara, şi, nu în ultimul rînd, să ştie încotro vrea să ducă ţara. Cel care ocupă o astfel de funcţie trebuie să aibă de la bun început o viziune pe cel puţin patru ani pentru ţară. După măsura în care şi-a îndeplinit această viziune, putem şti dacă am avut sau nu de-a face cu un prim-ministru bun.

Aţi preluat vreuna din ideile opoziţiei, în timpul mandatului dumneavoastră? Cum v-aţi raportat la criticile formulate de adversarii politici şi de presă?

Ca prim-ministru am încercat să ţin cont de un singur interes – al României. Se vor auzi întotdeauna voci şi pro, şi contra. Am fost întotdeauna atent la ceea ce se poate numi „criticism“ constructiv, la fel cum nu s-a putut niciodată spune despre mine că aş fi fost refractar la o idee bună numai pentru că nu mi-a aparţinut.

Membrii Guvernului sînt subordonaţi ai premierului?

Membrii Guvernului ar trebui să fie specialişti în domeniul pe care îl administrează, iar rolul lor nu este, în mod normal, acela de subordonaţi ai prim-ministrului, ci de consultanţi, de colaboratori. Repet, în mod normal, într-un guvern normal. Poate mai puţin în România de azi. Eu pot să spun că, în calitate de prim-ministru, am avut colegi miniştri cu care m-am consultat şi am căutat să colaborez cît mai bine pentru ţară, pentru a găsi cele mai bune soluţii.

A existat în timpul administraţiei, pe care aţi condus-o, un moment care să fi influenţat decisiv, în bine sau în rău, evoluţia ulterioară a ţării? Cît de mult a contat în acel context faptul că în fruntea Guvernului vă aflaţi dumneavoastră şi nu altcineva?

Au fost mai multe astfel de momente. Aş menţiona evitarea crahului economico-financiar la nivel naţional, ceea ce a presupus luarea unor măsuri de reformă – liberalizarea preţurilor, a ratei de schimb valutar, a taxelor de import-export, accelerarea fără precedent a ritmului privatizării, restructurarea unor întreprinderi falimentare şi a unor întregi sectoare economice. Am reuşit astfel să acoperim datoria externă scadentă în acea perioadă, „găurile“ din sistemul financiar bancar etc.

A contat enorm credibilitatea internă şi internaţională de care s-a bucurat Guvernul pe care l-am condus, şi, nu în ultimul rînd, credibilitatea premierului.

Regretaţi acceptarea ofertei de a prelua funcţia de prim-ministru? Înainte de a vă muta la Palatul Victoria eraţi primar al Bucureştiului, după ce aţi reuşit să strîngeţi cel mai mare număr de voturi după preşedinte....

Dacă mă raportez la cariera personală şi la ceea ce urma să se întîmple, fără îndoială că regret. Mai ales că la acea dată nu eram liderul unui partid care să mă susţină pînă la capăt în procesul de guvernare. Dacă însă ne raportăm la ceea ce trebuia făcut pentru ţară în acel moment extrem de dificil, atunci cred că sacrificiul a meritat.

Premier în „Guvernul de iarnă“

– interviu cu Nicolae VĂCĂROIU –

După experienţa în fruntea Guvernului aţi putea da o definiţie „meseriei“ de prim-ministru? Este necesară o anumită pregătire sau contextul politic şi economic este hotărîtor în privinţa rezultatelor?

Aş putea defini „meseria“ de prim-ministru prin fişa postului, adică o înşiruire de atribuţii şi activităţi pe care le-am desfăşurat la Palatul Victoria timp de 4 ani. Nu cred că acesta e sensul întrebării dumneavoastră. Dacă respecţi electoratul care a votat partidul tău, dacă-i respecţi pe parlamentarii care au acordat votul de investitură Cabinetului, şi, în sfîrşit, dacă vrei să fii un bun „meseriaş“ în funcţia de premier, trebuie să respecţi cîteva coordonate de bază. În primul rînd, trebuie să încerci să pui în practică Programul cu care partidul tău a cîştigat alegerile. Am spus *să încerci*, pentru că oriunde în lume în campania electorală se mai exagerează cu promisiunile, dar şi pentru că de multe ori transpunerea în practică de către Guvern a unor programe nu depinde doar de voinţa politică sau de competenţa Cabinetului. Sîntem obligaţi să ţinem seama de conjuncturi politice şi economice internaţionale, de unele preţuri la produse de bază – cum ar fi petrolul şi gazele naturale –, de lupta continuă între cei mai tari competitori economici mondiali pentru controlul pieţelor. Asta pe plan extern. În plan intern, e nevoie de multă diplomaţie în relaţia cu partidele din opoziţie, cu sindicatele, cu presa şi, nu în ultimul rînd, cu societatea civilă. Niciodată n-o să reuşeşti să-i mulţumeşti pe toţi, aşa că îţi propui, ca prim-ministru, să nemulţumeşti cît mai puţină lume.

Pentru partea a doua a întrebării, e necesar ca un premier să aibe cît mai multe cunoştinţe economice, financiare, monetare, dublate de o echipă de consilieri de înaltă competenţă pe probleme macroeconomice, mai ales în această perioadă de tranziţie. Multă lume îşi aduce aminte că am fost consideraţi oamenii de sacrificiu de după alegerile din '92, în condiţiile în care rezervele valutare ale Băncii Naţionale erau undeva pe la 25 milioane de dolari şi nu aveam rezerve energetice pentru trecerea iernii. Ni s-a spus atunci „Guvernul de iarnă“, dar am rezistat patru ani datorită rezultatelor şi competenţei echipei guvernamentale. La bilanţul mandatului guvernamental reuşisem în fiecare an o creştere medie a PIB-ului de circa 5%, refacerea credibilităţii României pe plan extern. Acest fapt a fost confirmat de *rating*-ul acordat de agenţiile internaţionale, identic la acea vreme cu cel al Ungariei, Cehiei şi Poloniei.

Aţi preluat vreuna din ideile opoziţiei atît timp cît aţi condus Guvernul? Cum v-aţi raportat la criticile formulate de adversarii politici şi de presă?

Cînd am preluat mandatul de premier, nu aveam experienţă politică. Veneam cu titlul de tehnocrat, de specialist în macroeconomie şi finanţe. Abia spre sfîrşitul mandatului, în 1995, am devenit membru al PDSR. Pentru mine nu conta de unde veneau soluţiile bune, dacă erau într-adevăr bune. În patru ani, cît am fost prim-ministru, au fost emise de Guvern în total doar vreo 19 ordonanţe simple şi de urgenţă. Asta e o dovadă a respectului meu faţă de rolul Legislativului, singurul for în care părerile tuturor actorilor politici pot deveni lege. Cît despre criticile presei şi ale adversarilor politici, am învăţat cu timpul să separ criticile făcute de dragul criticii, pentru propagandă, de cele reale, făcute pentru a îndrepta lucrurile.

Membrii Guvernului sînt subordonaţi ai prim-ministrului?

Nu şi da. Eu am avut în echipă profesionişti de excepţie, cărora le dădeam în principal direcţia de acţiune, urmînd ca ei singuri să găsească cele mai bune mijloace pentru atingerea obiectivului, să vină cu proiecte de lege, cu proiecte de Hotărîri ale Guvernului. Exagerînd puţin, aş putea spune că nu mă băgam în problemele ministerelor. Sigur, ştiam situaţia la zi în fiecare minister, discutam în cadru restrîns pe fiecare domeniu, după care luam decizii în plenul şedinţelor de Guvern. De-a lungul întregii mele cariere, am preferat să lucrez la modul colegial, mai degrabă decît la modul ierarhic. O asemenea abordare îşi are şi costurile ei, pentru că eu, ca responsabil de întreaga activitate a Guvernului, trebuia să-mi asum răspunderea şi pentru eventualele greşeli ale colegilor.

A existat în timpul administraţiei pe care aţi condus-o un moment care să fi influenţat decisiv, în bine sau în rău, evoluţia ulterioară a ţării? Cît de mult a contat în acel context faptul că în fruntea Guvernului vă aflaţi dumneavoastră şi nu altcineva?

Probabil, vă aduceţi aminte cît de tensionată era viaţa politică la începutul anilor '90. Aş putea spune că prezenţa mea ca tehnocrat la conducerea Guvernului a relaxat într-o oarecare măsură scena politică. Fiind prea puţin preocupat în acea vreme de subtilităţile politice sau de promovarea imaginii Guvernului, mi-am alcătuit o echipă de profesionişti cu care am construit Programul pe baza căruia am primit investitura Parlamentului. Obiectivul principal era refacerea echilibrelor macroeconomice pentru creşterea PIB, coroborată cu creşterea puterii de cumpărare a populaţiei. Avînd în vedere starea jalnică a economiei de la care am pornit în 1992, pot să afirm că mandatul Cabinetului condus de mine a fost îndeplinit cu succes. Sigur, lumea vrea întotdeauna mai mult. Totuşi, o confirmare a reuşitei Guvernului Văcăroiu în plan extern a fost în 1995, cînd România a ieşit cu succes pe piaţa privată de capital, pentru a-şi finanţa proiecte de investiţii. Băncile comerciale străine nu împrumută bani pe ochi frumoşi sau pe promisiuni electorale, ci doar dacă au siguranţa că îşi vor recupera creanţele.

Sînteţi singurul om politic care, pînă în prezent, a deţinut funcţia de prim-ministru de-a lungul unui întreg ciclu electoral. A fost aceasta un avantaj sau, undeva, pe traseu, se instalează rutina?

A fi patru ani la rînd premier înseamnă că ai reuşit în mare măsură să-ţi îndeplineşti obiectivele, dar ai cîştigat şi un plus de experienţă necesar pentru proiectele viitoare. Cînd eşti preocupat doar să îţi faci datoria, n-are cum să intervină rutina. Dacă aş mai fi avut la dispoziţie încă patru ani pentru consolidarea reformelor începute, România era azi membră a Uniunii Europene. Nici acum nu e tîrziu, dar 1997-2000 au fost ani pierduţi, ani de recesiune economică severă, pe care o plătim şi acum.

Sigur că a fost un avantaj, pentru că am avut răgazul să pun în practică, într-o mare măsură, Programul cu care am fost investit, am înfiinţat instituţii şi mecanisme noi caracteristice economiei de piaţă, am reuşit să restabilim anumite echilibre. Din nefericire, Guvernul care a ne-a succedat a schimbat complet direcţia şi a distrus mare parte din munca noastră. Alternanţa forţelor politice de la Putere şi crearea unui nou termen de comparaţie au fost necesare din punct de vedere istoric şi al democraţiei, dar ne-au costat foarte mult în plan economic.

Interviurile din paginile 8-9-10 au fost realizate de Teodor TIŢĂ

Iosif BODA

Un calculator dintr-o generaţie prea veche

Cabinetul Văcăroiu a fost guvernul care a ratat cele mai mari oportunităţi pe care le-a avut România în perioada post-decembristă. S-a pierdut atunci ocazia de a face o serie de privatizări la timp. Spre exemplu, însuşi Nicolae Văcăroiu a declarat în cîteva rînduri că a avut ocazia să vîndă o parte din acţiunile ROMTELECOM cu două miliarde de dolari, însă oferta a fost refuzată. S-au investit în acea vreme în companie vreo 800 de milioane de dolari, pentru ca în guvernarea următoare ROMTELECOM să fie vîndută cu doar 670 de milioane. Apoi, exista şansa privatizării pe un dolar. Atunci se putea face. Întreprinderile româneşti mai prezentau încă un anume grad de atractivitate, nu erau atît de înglodate în datorii şi probabil că s-ar fi găsit mai mulţi cumpărători interesaţi de ele. În al treilea rînd, în perioada guvernării Văcăroiu s-a pierdut ocazia de a se elabora o legislaţie care să asigure un mediu de afaceri mai atractiv pentru investitorii străini. Încă domina mentalitatea de tip „nu ne vindem ţara“. Acest fel de a gîndi îl mai vedem şi astăzi, dar atunci investitorii români nu dispuneau de capitalul necesar pentru a pune în mişcare obiectivele economice care urmau să fie privatizate.

Ar mai fi cîteva lucruri. În 1994 s-a încheiat primul acord *stand-by* cu FMI. Noi am început să ne dăm arama pe faţă şi ne-am purtat în felul următor: „lasă că le promitem ce vor şi acasă facem ce ştim noi“. De aici şi dificultatea finalizării acordurilor cu FMI, cu excepţia acestuia din urmă, finalizat de Guvernul Năstase. Cred că Guvernul Văcăroiu a fost un monument de mentalitate etatistă, centralistă, de mentalitate CSP-istă. Reamintesc că majoritatea consilierilor domnului Văcăroiu erau „tinerei“ de peste 70 de ani. În 1989, mulţi dintre ei erau deja pensionaţi de cîţiva ani. Oamenii aceştia nici măcar nu ştiau ce trebuie transformat în economia românească, nu mai aveau informaţii la zi. Nu se punea problema ca ei să îşi dea seama încotro ar trebui să mergem. Toate acestea se întîmplau într-un context economic internaţional favorabil, pe fondul unei expansiuni către estul Europei, iar semnalul pe care îl trimitea România era în contradicţie cu ceea ce se întîmpla în Ungaria, Cehia sau Polonia, deşi potenţialul nostru era mare. Aveam o forţă de muncă bine pregătită, resurse naturale şi o industrie care se putea redimensiona. Toată lumea se întreba atunci ce se întîmplă în România.

Nici din punct de vedere politic acea perioadă nu este foarte fericită. Sigur, poţi justifica alianţa la guvernare cu PUNR, PSM şi PRM, aşa-numitul patrulater roşu. Puteai să spui că nimeni nu vroia să preia guvernarea, nimeni nu vroia să se alieze cu FDSN-ul devenit apoi PDSR. Trebuie spus apoi că Guvenul Văcăroiu era împînzit nu numai de CSP-işti, ci şi de figuri de tristă amintire din perioada Ceauşescu. În plus, au fost cazuri de miniştri care se aflau în situaţie de incompatibilitate. Nu puteai să fii şi ministru, şi administrator al unor societăţi comerciale. Aşadar, sînt destule exemple care nu au folosit României în acea vreme.

Din poziţia de consilier al preşedintelui Ion Iliescu, am cerut public demisia executivului condus de Nicolae Văcăroiu. I-am şi scris o scrisoare şefului statuiui în care argumentam această solicitare. Eu consideram că guvernul acela a fost un vehicul politic potrivit pînă la un punct, însă, dacă vroiam să mergem mai departe, trebuia să îl schimbăm. Guvernul Văcăroiu era, dacă vreţi, un calculator incapabil să înmagazineze un *soft* nou de guvernare care apăruse odată cu acordul cu Fondul Monetar Internaţional şi cu stabilirea unor obiective clare ce vizau o economie capitalistă. Cred că în bună parte problemele de azi, cînd sîntem singura ţară din zonă care nu are încă o economie de piaţă funcţională, îşi au originea în acea perioadă.

Rodica CULCER

Adrian Năstase şi obsesia puterii

Mantra care l-a călăuzit pe Adrian Năstase ca prim-ministru a fost cucerirea şi consolidarea puterii pe toate planurile, dacă se poate a puterii absolute. În consecinţă, premierul s-a concentrat, pe de o parte, asupra anihilării opoziţiei politice şi a presei independente, asupra pesedizării instituţiilor statului şi a administraţiei, şi nu în ultimul rînd asupra controlului PSD, disputat cu preşedintele Iliescu.

Existenţa a doi poli de putere în partid i-a creat dificultăţi tot timpul, începînd cu alcătuirea echipei guvernamentale. Prezenţa fidelilor în poziţii-cheie a fost negociată la sînge şi fiecare minister a fost apărat ca o redută. Un exemplu elocvent este cel al cotei unice de impozitare susţinută de „oamenii lui Adrian Năstase“ şi blocată de „oamenii preşedintelui“. Autoritatea premierului a fost grav ştirbită la sfîrşitul lui 2002, cînd a pierdut partida alegerilor anticipate în favoarea lui Ion Iliescu.

Chiar şi în afara conflictului cu Ion Iliescu, guvernarea a fost lipsită de coerenţă, numeroase din actele sale normative fiind ulterior anulate chiar de cei care le adoptaseră. Consecvent s-a dovedit însă Guvernul în centralizarea deciziei şi eliminarea pluralismului politic din administraţia locală.

Adrian Năstase va rămîne totuşi în istorie ca prim-ministrul aderării la NATO, datorită receptivităţii Guvernului său la schimbarea priorităţilor americane după 11 septembrie 2001. Opţiunea pro-occidentală a fost fermă în plan extern, deşi asimilarea standardelor occidentale în plan intern a lăsat de dorit. Fondurile europene nu au putut fi folosite pe deplin din cauza incapacităţii administraţiei, iar negocierile de aderare la UE s-au împotmolit în momentul în care au atins interesele structurilor de putere, mai mult sau mai puţin evidente. Aşa se explică impasul capitolelor privind Justiţia şi concurenţa, adică exact acele domenii în care adecvarea la cerinţele europene riscă să răstoarne „ordinea“ instituită în decembrie 1989. Adrian Năstase nu a avut voinţa politică pentru a determina schimbări fundamentale, fiind el însuşi un promotor al sistemului.

În sfîrşit, Guvernul Năstase riscă să rămînă stigmatizat ca un guvern al corupţiei, fenomen care a ajuns de notorietate internaţională şi a blocat reforma în economie. Demisile forţate ale miniştrilor Mircea Beuran, Hildegard Puwak şi Şerban Mihăilescu au fost tot atîtea momente penibile ale guvernării. Scandalurile privind utilizarea clientelară a fondurilor europene s-au ţinut lanţ. Privatizările au fost şi ele contestate, mergînd de la tratamentul incorect aplicat firmei Noble Ventures, care achiziţionase CS Reşiţa, pînă la manevrele scandaloase care au marcat privatizarea SNTR. Toate au fost cel puţin tolerate de Adrian Năstase, ca şi tratamentul financiar extrem de generos aplicat clientelei politice.

Pe scurt, Adrian Năstase a prezidat un guvern prea puţin preocupat de buna gestionare a fondurilor publice, obsedat de centralizarea deciziei şi de anihilarea presei independente şi a opoziţiei (a se vedea lupta dusă pînă la absurd împotriva lui Traian Băsescu), incapabil de transparenţă, intolerant şi agresiv. În ciuda retoricii politice, a fost un guvern ostil spiritului european.

Un capitol neîncheiat: protecţia mediului

– interviu cu Margot WALLSTRÖM, comisar european pentru Mediu –

În lumea occidentală, mai întîi s-au creat industriile, iar apoi, cînd fumul a devenit prea gros şi reziduurile prea multe, s-au luat măsuri pentru protecţia mediului. Uniunea Europeană ne cere acum să nu repetăm aceleaşi greşeli, ci să adoptăm direct politica „dezvoltării sustenabile", adică să trecem direct la faza în care se află acum ţările vestice. Cu alte cuvinte, să „ardem etapele". S-ar părea că România are oarece experienţă în arderea etapelor, dar în acest caz adoptarea acquis-*ului presupune costuri foarte mari pe termen scurt şi, totodată, o schimbare de atitudine / mentalitate faţă de mediu pentru care nu se ştie dacă sîntem cu adevărat pregătiţi. O bună parte din bani vor veni chiar de la Uniunea Europeană. Nu se ştie dacă vom putea prelua de acolo şi experienţa: să ne protejăm natura patriei cu gîndul la fumul gros pe care îl scoteau, cîndva, fabricile nemţeşti ori franţuzeşti.*

Protecţia mediului este în centrul dezbaterilor europene în prezent. Ceea ce românii nu ştiu, după cincizeci de ani de comunism şi alţi paisprezece de tranziţie, este de unde să înceapă şi cum să combată poluarea naturii. Cine îi poate ajuta?

Îmbunătăţirea protecţiei mediului şi realizarea unui cadru legal în această privinţă reprezintă, cu siguranţă, o mare provocare pentru România. Dar a fost o provocare la fel de mare şi pentru statele care au devenit membre ale UE la 1 mai 2004. Înainte de toate, cred că implementarea legislaţiei europene în materie de mediu va avea un impact pozitiv major în România şi tocmai de aceea acest lucru este atît de important. De exemplu, în noile ţări membre, alinierea la legislaţia UE a însemnat reducerea poluării aerului cu 60-80%, metalele toxice au fost reduse cu 50%, iar numărul centralelor de tratare a apelor reziduale s-a dublat în anii '90, asigurînd astfel multor milioane de cetăţeni o apă de băut mai curată. Iar pe măsură ce procesul de implementare continuă, vor apărea şi alte îmbunătăţiri. Vor fi, desigur, nişte costuri ale acestei implementări în România: le estimăm între 21 şi 25 de miliarde de euro pe parcursul mai multor ani, pînă cînd procesul de aplicare a legislaţiei UE se va încheia. Dar Uniunea Europeană asigură asistenţă prin intermediul fondurilor de pre-aderare. Pînă în 2003, România a primit aproximativ 200 de milioane de euro prin programul PHARE şi 650 de milioane prin programul ISPA. Sîntem dispuşi, de asemenea, să asigurăm o îndrumare şi o clarificare a problemelor care pot apărea în legătură cu aplicarea legislaţiei. Dar problema mediului nu înseamnă doar costuri. Ea produce şi beneficii: un aer de respirat mai curat, o apă de băut mai curată şi un mai bun *management* al deşeurilor, de exemplu, prin reducerea bugetelor pentru sănătate. În noile state membre şi în ţările candidate ar putea fi reduse între 43.000 şi 180.000 de cazuri de bronşită cronică şi între 15.000 şi 34.000 de morţi premature provocate de poluarea aerului. Tehnologiile moderne cresc productivitatea sectorului industrial. O calitate mai bună şi o mai eficientă gestionare a reziduurilor reduc costurile de producţie şi întreţinere. Aceste cîştiguri şi economii echilibrează tabloul.

Legile, însă, nu fac singure totul. Cetăţenii şi ONG-urile joacă roluri importante în îmbunătăţirea protecţiei mediului. În primul rînd, contează comportamentul cetăţenilor: dacă noi toţi conducem maşini puternice, cu emisii mari de gaze, chiar şi pe distanţe mici, dacă refuzăm să utilizăm transportul public, dacă preferăm ambalajele nereciclabile în locul celor reciclabile, dacă refuzăm să economisim energie şi nu stingem lumina atunci cînd nu avem neapărată nevoie de ea, mediul va avea de suferit. E important, aşadar, să conştientizăm cetăţenii. În acest scop, UE a sprijinit financiar ONG-urile din România. În al doilea rînd, cetăţenii ar trebui să ştie ce se întîmplă în domeniul mediului şi să participe la luarea deciziilor, pentru că aceste lucruri privesc direct calitatea vieţii lor. Ceea ce mă duce cu gîndul la „drepturile privind mediul" şi la Convenţia de la Aarhus a Naţiunilor Unite din 1998, pe care România a ratificat-o. Conceptul de „drepturi privind mediul" este bazat pe ideea că *mediul* – păsări şi rîuri, aer curat, apă curată, o climă stabilă – nu este, pe de o parte, proprietatea nimănui, iar pe de altă parte, există un singur mediu. Din acest motiv, fiecare persoană are „drepturi" cu privire la mediu. În sensul cel mai larg, înseamnă dreptul la aplicarea efectivă a prevederilor existente pentru protecţia mediului. În Convenţia de la Aarhus, dreptul la un mediu curat a fost împărţit în trei: mai întîi, dreptul de acces la informaţiile publice privind mediul. Scopul este de a îndemna publicul să participe la luarea deciziilor în probleme de mediu, ceea ce reprezintă al doilea drept. Aşadar, cînd se proiectează o nouă instalaţie industrială, o autostradă sau un incinerator de deşeuri, oamenii care ar putea fi afectaţi de acestea trebuie să se manifeste, pentru a preveni sau a reduce la minimum potenţialele probleme. Al treilea drept este de a permite cetăţenilor şi organizaţiilor care se ocupă de mediu să se adreseze instanţei pentru a verifica deciziile administrative. Acolo unde există o astfel de „sancţiune", administraţia va fi încurajată să găsească soluţii în perfect acord cu legea şi care să reducă la minimum impactul negativ asupra mediului. România a ratificat Convenţia de la

Aarhus, astfel încît cetăţenii români ar trebui să beneficieze deja de toate drepturile înscrise în această Convenţie. Dacă nu e aşa, cetăţenii ar trebui să protesteze şi să forţeze administraţia să respecte legea.

Recent, la conferinţa „Săptămîna Verde" de la Bruxelles aţi avut o intervenţie în care aţi definit dezvoltarea sustenabilă ca un echilibru corect între protejarea mediului şi promovarea creşterii economice. Puteţi explica cele două concepte care par opuse? O astfel de dezvoltare sustenabilă nu e prea costisitoare pentru o ţară ca România?

Mai întîi, ce înseamnă dezvoltare sustenabilă? Scopul ei este o mai bună calitate a vieţii fiecăruia, acum şi pentru generaţiile următoare. Conceptul profund este că protejarea mediului, creşterea economică şi coeziunea socială pot şi trebuie să meargă mînă în mînă. Această viziune poate deveni realitate prin politici coerente care privesc aspectele economic, social şi de mediu, găsind cel mai bun echilibru între ele şi identificînd situaţii cîştigătoare pentru toată lumea ori de cîte ori e posibil. O astfel de abordare a politicilor va însemna dezvoltare economică susţinută, un mediu mai bun şi coeziune socială, toate în acelaşi timp. De aceea, dezvoltarea sustenabilă include creşterea economică, dar nu cu orice preţ. Experienţa arată că urmărirea obsesivă a creşterii economice de obicei inflamează problemele de mediu şi pe cele sociale şi le rupe de problemele producţiei, iar apoi costă enorm să repui lucrurile pe făgaşul normal. Vor funcţiona aceste lucruri în România? Unul dintre motivele pentru care dezvoltarea sustenabilă constituie un mesaj atît de puternic este caracterul său transferabil. Fiecare ţară are situaţii în care poate sacrifica mediul pentru un cîştig pe termen scurt, dar costurile pe termen lung sînt de obicei mai mari decît atunci cînd se acţionează de la început aşa cum trebuie. De exemplu, este absolut justificat să ceri companiilor şi fabricilor să ia măsuri pentru evitarea accidentelor şi pentru reducerea poluării, deoarece costurile pentru curăţarea de după accident şi pentru tratarea eventualelor boli provocate de poluare sînt exorbitante. Şi România ar putea beneficia de pe urma unei mai bune protecţii a mediului – care sînt costurile pentru sănătate provocate de proasta calitate a aerului? În sfîrşit, protejarea mediului este bună şi pentru afaceri: de exemplu, afacerile din România vor avea de cîştigat dintr-o viziune pe termen lung şi din investiţiile în tehnologii curate, care sînt mai eficiente şi, în timp, mai puţin costisitoare în exploatare.

Unul dintre capitolele de negociere pe care România încă nu le-a închis este mediul. Pe de altă parte, ţara noastră va aplica acquis-*ul comunitar în materie de mediu cu o sumedenie de excepţii privind calitatea aerului, gestionarea reziduurilor, controlul poluării industriale şi* management-*ul riscului. Chiar şi cu aceste excepţii, capitolul rămîne tot închis. Puteţi compara această situaţie cu aceea din celelalte ţări est-europene care au devenit membre ale UE în mai 2004?*

După cum ştiţi, negocierile de aderare cu România pe capitolul privind mediul încă nu sînt închise. De aceea UE încă nu are o viziune finală asupra perioadelor de tranziţie pentru România. Oricum, fără a prejudicia rezultatul final concret al negocierilor cu România, Comisia Europeană a definit în mod clar ce părţi din *acquis* nu vor beneficia de perioade de tranziţie – iar acestea sînt valabile pentru toate ţările candidate, România nu este o excepţie. Aceste părţi pentru care nu se acordă perioade de tranziţie includ protejarea naturii, legislaţia-cadru şi legislaţia orizontală şi legislaţia privind piaţa internă legată de mediu. Totodată, Comisia a fost clară cu privire la perioadele de tranziţie care pot fi acordate, cu condiţia ca ţara candidată să prezinte planuri precise de implementare, cu ţinte intermediare şi programe de finanţare. Vreau să adaug că o perioadă de tranziţie, odată acceptată, înseamnă doar o deviere temporară de la *acquis*, nu o excepţie permanentă. Astfel încît situaţia României nu este diferită, din acest punct de vedere, de aceea a noilor state membre care au intrat în UE pe 1 mai.

După cum ştiţi, Roşia Montană Gold Corporation intenţionează să realizeze cea mai mare exploatare minieră deschisă din Europa. Proiectul presupune transformarea dealurilor din zonă într-un deşert toxic şi steril şi distrugerea patrimoniului natural şi cultural. Este Comisia Europeană dispusă să acţioneze dacă proiectul va fi aprobat de Guvernul român? Cum putem închide capitolul privitor la mediu dacă această problemă rămîne nerezolvată?

Comisia Europeană cunoaşte foarte bine situaţia de la Roşia Montană şi, prin urmare, a discutat de mai multe ori această problemă cu autorităţile române. Comisia a subliniat importanţa promovării unei dezvoltări sustenabile şi a încurajat România să urmeze poziţia UE, care înseamnă că orice nouă investiţie trebuie să fie însoţită de *acquis*-ul privind protecţia mediului. Autorităţile române ne-au informat că în prezent se realizează un studiu de impact complet (Environmental Impact Assesment, EIA), iar decizia finală privind acest proiect va fi luată după ce se va încheia această analiză. UE finanţează un proiect prin care sprijină autorităţile române să urmărească aplicarea corectă a procedurilor EIA în Roşia Montană. Ultima informaţie pe care am primit-o de la oficialităţile din România arată că cererea de începere a lucrărilor a fost retrasă de către Roşia Montană Gold Corporation. Dacă o asemenea cerere va fi făcută din nou, va fi evaluată în mod critic.

Ultima întrebare se referă la construcţia canalului Bîstroe de către Ucraina. Care sînt instrumentele legale şi politice prin care UE poate convinge Ucraina să abandoneze acest proiect?

Summit-ul UE-Ucraina din 8 iulie reprezintă o excelentă ocazie pentru noi de a ne exprima îngrijorările cu privire la construcţia acestui canal, care traversează Rezervaţia Biosferei Delta Dunării, protejată de UNESCO. I-am scris personal ministrului Mediului din Ucraina pe această temă, iar Comisia Europeană, care deţine preşedinţia Comisiei Internaţionale pentru Protejarea Dunării, s-a adresat Ucrainei în aceeaşi problemă. Ucraina are obligaţii clare asumate încă din 1998 prin Acordul de Parteneriat şi Colaborare UE-Ucraina, printre care promovarea dezvoltării sustenabile şi apropierea treptată de legislaţia şi practicile Uniunii Europene. Ceea ce include, desigur, şi practicile în probleme de mediu. Politica Europeană de Vecinătate şi viitorul Plan de Acţiune UE-Ucraina vor defini şi mai clar aceste obligaţii. În plus, Ucraina are obligaţii care rezultă din acordurile internaţionale pe care le-a semnat. Uniunea Europeană va solicita Ucrainei să oprească imediat săparea canalului Bîstroe, pînă cînd va fi realizat un studiu de impact asupra mediului (EIA)*. Vom solicita ca acest studiu să fie în acord cu standardele internaţionale şi să fie supus dezbaterii publice. În funcţie de răspunsul Ucrainei, UE va analiza cu atenţie ce mijloace poate folosi pentru a urmări în continuare această problemă.

a consemnat
Victor Iulian TUCĂ

---

* Între timp, această solicitare a fost adresată Ucrainei, iar Romano Prodi, şeful Comisiei Europene, l-a informat pe premierul român în legătură cu acest lucru *(n. red.)*.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

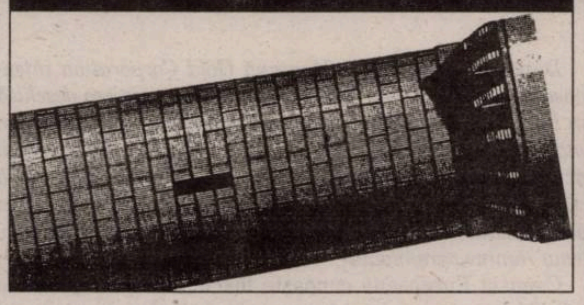

Testul postum

Cînd enigmatica brutalitate a morţii loveşte un om obişnuit, ecoul traumei se mărgineşte la rudele şi prietenii îndoliaţi. Cercul defunctului suferă, însă restul lumii trăieşte mai departe, cu dramoletele, plictiselile şi măruntele ambiţii din care se compune viaţa necunoscuţilor. Altminteri se răsfrînge în societate moartea personalităţilor care – conform unei romantice teorii – „produc istoria". Aceşti indivizi au fost *aleşi*. Dumnezeu i-a distribuit în prim-planul devenirii colective. Un neam – sau majoritatea lui democratică – şi-a pus speranţe în acel personaj, aşa cum îţi depui banii într-o bancă. Fiara electorală s-a comportat amoros, ungîndu-l pe fericit cu mierea alecţiunii. Tu să ne reprezinţi interesele, să împarţi dreptatea, să ne aperi de pericole şi să ne indici drumul cînd ne aflăm la răscruce...

Oricît ar fi evoluat instituţiile statului modern, oamenii (care nu-l prea citesc pe Montesquieu) aşteaptă încă „soluţiile" şefului carismatic. De vreme ce i „s-a dat" puterea, numai el are cu adevărat inspiraţia de a ne descurca. Subiectul acestei proiecţii paternaliste devine ceea ce i se cere să devină. Crede despre sine ceea ce i se spune că e cazul să creadă. Căci puterea corupe, iar expansiunea ei corupe direct proporţional. Capul îşi pierde luciditatea. Ţinteşte numai victoria, ignoră eşecul, se consideră desăvîrşit şi, prin urmare, imuabil. Priveşte îndoielile ca pe nişte conspiraţii şi criticile ca pe nişte agresiuni nemeritate. Împovărat cu toate răspunderile, liderul se uşurează prin aceea că ne livrează, chiar şi neîntrebat, toate răspunsurile. E curios cum – dincolo de geografie şi de cutume locale – toxina puterii acţionează întocmai. Ea întăreşte treptat, deasupra vidului, puntea dintre măreţie şi decădere.

Jargonul politologic se arată neputincios dinaintea vechilor teme precum *Fortuna labilis*. Gloata pusă pe divinizarea unui idol e oricînd gata să-l demoleze, ca pe o Bastilie pustie. Intimii trădează, aliaţii se răspîndesc, beneficiarii favorurilor se dovedesc ingraţi. Psihologia şi biografia conducătorilor iluştri justifică folclorul ce li s-a pus, mereu, în seamă: s-ar cuveni să-i deplîngem dat fiind că – adoraţi sau temuţi – vieţuiesc singuri. Sufletul lor nu se poate destăinui şi nici relaxa, pentru că nimic nu e sigur, cu excepţia certitudinii că nimic nu e sigur. Goana după satisfacţii cu orice preţ anulează legea care vrea ca sensul existenţei să rezulte din contraste. Avalanşa de „succese", pe care trepăduşii de curte o mistifică laborios, te aruncă într-un peisaj inert. Şi, pînă la urmă, eşti ajuns de forţa care te scoate din joc, insinuînd – sub pavăza oricărei armuri – boala, isteria, lehamitea sau duhoarea de mausoleu.

În asemenea (destul de precare) condiţii, aş spune că singura mîngîiere a marilor lideri ar trebui să se orienteze nu atît spre o nesigură posteritate milenară, cît spre postumitatea imediată. Dacă la moartea ta se va cerni lumea, dacă poporul se va simţi orfan şi ultimul amărît îţi va percepe dispariţia ca pe *o pierdere,* atunci poţi spera – graţie *prezenţei* pe care spiritul şi-o mai permite, înainte de a se exila – că domnia ta va fi binecuvîntat măcar o generaţie. Poţi simţi că tot ce te-a înveninat şi te-a umplut de greaţă şi-a găsit suprema compensaţie în suspinul unei gospodine sau pe chipul întristat al anonimului pe care trecerea ta l-a marcat pozitiv. Ai atunci dreptate să crezi că binele & răul adunate pe răbojul tău se vor contopi în iertarea lui Dumnezeu şi indulgenţa, finalmente afectuoasă, a mulţimilor.

Există însă şi varianta opusă, mai sumbră decît iadul. Nimeni nu te regretă. Ai fost detestat ca fiinţă vie, eşti blestemat pe catafalc. Victimele tale cîntă şi dansează la gîndul că ai pierit. Cei mai legaţi (negativ) de persoana ta continuă să te înjure, ca şi cum ura nestinsă ar fi rămas unicul principiu capabil să te anime. În loc să fi creat o epocă, le-ai prilejuit numeroşilor tăi supravieţuitori doar jubilaţia de a o fi încheiat.

Anca MANOLESCU

Muzeul Ţăranului Român, reformă fără fond

Încă de la venirea sa ca director general, dl Dinu Giurescu a afirmat că vrea să dea un nou stil muzeului, să facă din el „un muzeu pentru mileniul trei". De curînd această dorinţă s-a concretizat prin închiderea a două săli din discursul muzeal Bernea: sala „Ferestre" şi sala „Timp" realizate de Irina Nicolau cu girul lui Horia Bernea şi în colaborare cu el. Acolo se va instala o altă sală „Timp", concepută de directoarea Georgeta Roşu şi echipa ei.

Abia sosit după un creator prestigios şi extrem de original de muzeografie etnologică, dl Giurescu intenţiona să dea expunerii o orientare opusă, în fond, orientării Bernea. Nu un eseu muzeal care incită vizitatorul să îşi pună întrebări, să prelungească pe cont propriu interpretările propuse, ci un muzeu „care nu trăieşte de pe urma elitelor" şi nici pentru ele, ci pentru mase: un muzeu care abundă în informaţie factuală, descrie fenomene şi pune în vitrină obiecte, care îţi spune clar ce, cum şi cît trebuie să gîndeşti despre lumea rurală. A opta pentru o altă direcţie şi pentru alte mijloace muzeale e, în sine, legitim şi realist. Nu era de aşteptat ca Horia Bernea să poată fi prelungit, în tipul său de muzeografie, de altcineva; oricine ar fi încercat asta ar fi obţinut o stingheritoare pastişă. Noul discurs muzeal s-ar fi putut întinde în sălile libere ale muzeului, s-ar fi confruntat cu cel al lui Horia Bernea, ar fi oferit o expresivă comparaţie între expunerea ca operă de artă şi expunerea ca arhivă, între interpretarea în spirit şi reconstituirea în litere a tradiţiei ţărăneşti.

Dar era de aşteptat ca discursul Bernea să fie respectat în totalitatea lui. Prin îndrăzneala şi pertinenţa lui hermeneutică, prin creativitatea în ce priveşte mijloacele de expunere, prin rafinata adecvare a mijloacelor la tematica tratată, discursul Bernea e, în sine, mă repet, o „operă de artă". E, în sine, un „bun de patrimoniu" şi ar fi fost firesc să fie privit şi conservat ca atare. Nu toată lumea îl percepe aşa, dar oricine e obligat să îl recunoască drept un moment excepţional de muzeografie etnologică, românească şi europeană, aşa cum l-a considerat juriul care, sub egida Consiliului Europei, i-a acordat, în 1996, Premiul „Muzeul European al Anului". E un tip de discurs muzeal din care destule generaţii de muzeografi, cercetători ai tradiţiei ţărăneşti şi public mai au de învăţat. E caraghios să consideri că noutatea, prospeţimea, seminalitatea lui se pot resorbi în cîţiva ani.

Dl Giurescu a hotărît totuşi, de la început, că fraza muzeală Bernea (atît de atent, de subtil, de riguros articulată) poate şi trebuie să fie corectată. Irina Nicolau a izbutit, cu bine cunoscuta, delicioasa ei ingeniozitate, să îl oprească să pună etichete obiectelor. Pînă acum, cel puţin, Irina a cîştigat. Pentru cît timp? Aşa cum fusese conceput de Horia Bernea şi echipa lui, Muzeul Ţăranului Român era un muzeu opus etichetelor: era un demers în care nu obiectul izolat conta, ci *raportul* între obiecte, între materialităţi, între acestea şi spaţiu; în care logica şi frumuseţea ansamblurilor aveau preeminenţă în faţa informaţiei; în care expunerea era ierarhizată. Puteai afla din foile de sală date indispensabile şi inconturnabile precum „ulcior, Muntenia, sec. XIX", puteai afla în „cabinetele de studiu", concepute de Irina Nicolau, poveştile obiectelor şi ale oamenilor care le făcuseră, spuse ale ţăranilor şi ale marilor cercetători, material etnografic, istoric, puteai afla imagini din lumea ţărănească şi din istoria muzeului, precum şi ideea care modelase o anume sală. Exista deci (există încă!) un text, el însuşi ierarhizat, dar care nu e făcut să explice discursul muzeal propriu-zis, ci să-i sugereze intenţiile, să-l pună pe vizitator în dispoziţia de a-l privi cu o atenţie liberă, cu o atenţie căutătoare şi creatoare de sens, de plurale interpretări. A eticheta obiectele ar fi însemnat să „aplatizezi" discursul Bernea, aducînd la acelaşi nivel informaţia imediată şi expunerea, cu ritmica ei, cu orchestraţia de teme, de raporturi între lumină, materialităţi, forme, cu îmbinările ei reuşite între abordările de tip antropologic, teologic, artistic. E ca şi cum fraza Bernea, cu tonurile ei multiple, cu bogata ei intonaţie, ar fi fost rostită pe litere: apăsat, monoton, separate unele de altele. Ce s-ar mai fi înţeles din ea? Ni s-ar fi cerut un efort de silabisire, nu de lectură. Spun toate astea pentru a arăta în ce măsură noua concepţie e total străină de concepţia Bernea. A desfiinţa cele două săli ţine de aceeaşi atitudine: e contrazisă logica dominantă a discursului său, care fusese gîndit mereu ca un întreg organic. Nu ni se cere să silabisim, dar sîntem privaţi de cîteva cuvinte ale frazei; o putem citi ciuntită.

Georgeta Roşu, directoare a Direcţiei muzeografie (şi, de curînd, şi a Direcţiei cercetare etnologică, fiindcă, după ce şi-a pierdut speranţa de a dialoga cu actualul director general, Ioana Popescu a plecat de la muzeu), motiva în presă hotărîrea de a reface sălile prin trei argumente: a) H. Bernea însuşi vorbea despre o continuă înnoire a concepţiei muzeale; echipa actuală nu face decît să-i urmeze preceptul; b) obiectele de patrimoniu nu pot fi lăsate mult timp în expoziţie, pe de o parte; alte obiecte din depozite sînt de pus în faţa publicului, pe de altă parte; c) operaţiile de restaurare a clădirii vor face, oricum, ca în cîţiva ani discursul Bernea să fie dislocat. Primul argument e demagogic: oricît respect am pentru profesionalismul Georgetei Roşu şi al echipei sale, nu cred că vor produce o „muzeografie în stare mereu născîndă" cum era cea a lui Horia Bernea. Sînt foarte doritoare să văd rezultatul efortului lor de înnoire a muzeului, dar *alături* şi nu *peste* discursul Bernea, ori prin amputarea lui. Al doilea argument e falacios: în discursul Bernea, obiectele pot fi înlocuite cu unele similare; alte obiecte pot fi expuse în sălile libere sau în expoziţii temporare. Al treilea argument e mortal: recipientul decide soarta conţinutului. Ştiu foarte bine grija competentă a Georgetei Roşu faţă de piesele şi valorile de patrimoniu. Pentru ce oare grija aceasta nu se exercită şi asupra superbei „piese de patrimoniu" care e discursul muzeal Bernea?

În calitate de beneficiar cultural (pe lîngă faptul că zece ani am asistat la facerea muzeului şi am editat multe comentarii ale lui Horia Bernea asupra tipului său de muzeografie), cer ca expunerea Bernea să fie lăsată în pace, căci despre conservarea ei în stare intactă nu mai poate fi vorba.

Anca OROVEANU

Evacuarea vieţii

Apropiaţilor lui Horia Bernea, colaboratori direcţi şi prieteni, le-a fost desigur evidentă dificultatea enormă a continuării Muzeului Ţăranului Român în absenţa fondatorului şi „inventatorului" său. A prezerva cu pietate concepţia muzeistică a lui Horia Bernea risca să devină o ocupaţie de simplu paznic, dacă nu de cioclu; a o schimba echivala cu distrugerea uneia dintre cele mai interesante, incitante şi cuceritoare instalaţii de muzeu, fără egal în muzeele din România şi în felul ei singulară în lume. Dovadă – prestigiosul premiu primit de muzeu acum cîţiva ani, spre a nu mai vorbi de impresia pe care el o producea, invariabil – aş spune (sau: aş fi spus) – asupra vizitatorilor săi. Cuceriţi, fermecaţi erau şi cei care nu ştiau mare lucru despre ţăranul român, chiar şi cei cărora muzeul le trezea, în anumite privinţe, rezerve sau rezistenţe. A moşteni o astfel de instituţie – şi o astfel de problemă – nu e uşor. Te poţi descurca cu această moştenire în diverse moduri: prin integrarea istoriei muzeului în devenirea lui; prin dialogul – chiar unul polemic – cu concepţia muzeistică a iniţiatorului; prin configurarea unor discursuri alternative faţă de cel deja conturat. Cea mai simplă şi comodă soluţie – şi una care nu necesită efort, fantezie, dedicaţie – e să distrugi; pentru asta există, de altminteri, o solidă deprindere, dobîndită în vremuri pe care n-am apucat, sau n-ar fi trebuit să le uităm. Faptul că cineva care a scris împotriva distrugerilor alege să le patroneze e stupefiant.

O radical diferită propunere muzeografică ar fi putut sta alături de cea a lui Horia Bernea şi a Irinei Nicolau, cu condiţia ca ea să aibă o forţă şi o capacitate de persuasiune cel puţin egală cu cea pe care şi-a propus să o disloce. În absenţa lui Horia Bernea, a Irinei Nicolau şi, după ce oameni ca Ioana Popescu şi Anca Manolescu au părăsit muzeul, iar tinerii cărora ei au izbutit să le insufle entuziasm şi pasiune sînt descurajaţi, nu văd pe nimeni capabil de o astfel de propunere. Cineva care ar fi fost capabil de ea, n-ar fi fost, de altfel – înclin să cred –, în stare s-o inaugureze printr-un act distructiv. Ce e în curs de constituire în locul a ceea ce s-a distrus deja în parte (şi nu am, din nefericire, motive să mă îndoiesc că această distrugere va continua) este un cuminte, convenţional şi infinit plicticos discurs muzeistic, cu clasificările şi etichetele lui cu tot, care va evacua din muzeu – cum a început deja s-o facă – orice urmă de viaţă: un muzeu „etnografic", de „artă populară", în locul unui organism viu. Se vor invoca, fără îndoială, în favoarea acestei soluţii, argumente „ştiinţifice"; căci există oameni pentru care garanţia faptului că ceva e „ştiinţific" stă în secătuirea acelui ceva de orice relevanţă imediată, de orice pregnanţă. E „ştiinţific", în înţelegerea lor, un demers care a izbutit să neutralizeze în ceea ce arată toate urmele de apartenenţă concretă, de palpitaţie existenţială, de dragul clasificării şi etichetării; care se fereşte de opţiuni, de risc, de tot ce aduce cu o notă personală. Conducerea actuală a muzeului îmi pare perfect echipată pentru un astfel de demers.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

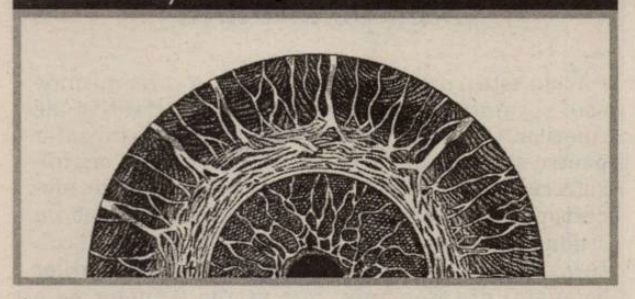

Pagini fierbinţi

Noi documente (note, referate, rapoarte) publică, în *Literatura română şi cenzura comunistă (1960-1971)*, Editura Albatros, Marin Radu Mocanu, despre ale cărui cercetări în arhive am mai vorbit. Cartea interesează prin materialul brut reprodus; ar fi fost mai bine dacă autorul nu s-ar fi ambiţionat să scrie şi o prefaţă (sau dacă prefaţa ar fi fost scrisă de altcineva). M-au frapat, de data aceasta, observaţiile cenzorilor legate de caracterul „erotic" al unor texte. Pentru cititorul tînăr de azi, care ia din librării cărţi de Houellebecq, Gheorghe Crăciun ori Charles Bukowski, astfel de observaţii par de domeniul absurdului. Nu e vorba numai de pudibonderia afişată întotdeauna de regimul comunist; vedem mai ales cît de numeroase şi de puternice erau tabù-urile ce funcţionau atunci, şi asta într-o perioadă (sfîrşitul anilor '60) care, în Occident, era una a „revoluţiei sexuale".

În cazurile cu adevărat grave, acolo unde miza era înainte de toate politică, erotismul este incriminat şi socotit drept simptomatic pentru întreaga viziune profund greşită a autorului. Referatul la *Ostinato* al lui Paul Goma, roman respins de cenzură, se încheie prin semnalarea a „numeroase expresii triviale, paragrafe obscene care culminează cu o scenă de homosexualism". Nu alta e soarta celuilalt roman al lui Goma, *Uşa,* trimis spre publicare tot prin 1970. Nota semnalează „expresii şi situaţii triviale", „scene de erotism excesiv, cele patru eroine manifestînd o deosebită preocupare erotică". Unul din personaje, Florica Iosub, „a avut la o vîrstă fragedă o fetiţă – Svetlana – cu un ilegalist, într-o casă conspirativă, în închisoare a practicat un fel de masturbaţie, a suferit toată viaţa din cauza temperamentului mai ponderat al soţului ei". Din rezumatele cenzorilor e greu totuşi să-ţi dai seama cît de „toride" sînt textele şi unde se află pragul care, o dată depăşit, antrena respingerea lor. Rezumatul microromanului *O mască în plus* de Mircea Radu Iacoban, spre exemplu, sugerează o avalanşă de scene fierbinţi, mai toate personajele, inclusiv cele episodice, fiind bîntuite de „obsesii sexuale"; cartea primeşte, cu toate acestea, „bunul de tipar". Probleme benigne, aparent, erau şi în *Risipitorii* lui Marin Preda (1961): „Gabi Sterian întreţine relaţii cu o serie de femei din medii reacţionare, total descompuse ca: Any Hollinger, fiica fostului bijutier al curţii regale, Odette Brătianu, şi cu alţi exponenţi ai vîrfurilor reacţiunii. (...) Aceasta accentuează şi mai mult decăderea morală a inginerului Gaby Sterian, fiul muncitorului Toma Sterian, comunist ilegalist, în prezent activist de partid". O povestire de Radu Mareş, ce urma să apară în *Iaşul literar* din 1966, este eliminată, la semnalarea cenzurii, de „Comitetul regional P.C.R.-Iaşi". Eroul povestirii are o aventură cu o tînără venită pe litoral fără nici un ban, gata să accepte orice pentru a-şi asigura hrana: povestirea „abundă în expresii pornografice, scene vulgare, obscene, pline de trivialităţi". Cam aceleaşi reproşuri se fac unei debutante, Doina Laşcu, în legătură cu o schiţă propusă revistei *Luceafărul* în 1970: schiţa „redă într-o formă nudă, vulgară, obsesiile sexuale ale unei liceene care, din cauza unei incidentale dereglări hormonale, se teme că a rămas însărcinată, fără să fi avut raporturi sexuale. Regretul ei cel mai mare este că îşi va pierde fecioria prin intervenţie chirurgicală". Surpriza de proporţii este aici că, precizează nota, schiţa „a revenit în numărul următor cu o serie de eliminări de text şi a primit «bun de tipar»". Ce eliminări se puteau face, pe *story*-ul respectiv, greu de spus; promit să caut o colecţie a revistei şi să verific.

În schimb, trei reportaje tot din *Luceafărul* (1962) sînt eliminate fără drept de apel. Ele alcătuiau o pagină intitulată „Cum iubim". Vina principală este imaginea „negativistă", sumbră. Se vede şi din titlurile textelor: „Despărţire", „La tribunal" şi „Ce vină are fetiţa". Un inginer agronom pleacă la ţară şi nu e deloc fericit să-şi lase soţia, studentă, în Bucureşti; doi tineri ajung la tribunal, pentru divorţ, „datorită vieţii destrăbălate pe care au dus-o"; o fetiţă este crescută de tatăl adoptiv care a divorţat din cauza imoralităţii soţiei. Caracterul scandalos al acestor situaţii e, nu-i aşa, de domeniul evidenţei.

Adrian MIHALACHE

e-cultura

O e-lectură precară

Hipermedia seduce pe e-lector prin luxurianţa şi ingeniozitatea cu care articulează, într-o structură arborescentă, texte cu imagini. Este cu totul altceva decît a răsfoi o carte cu poze, oricît de somptuoasă ar fi ea. În carte, imaginile „ilustrează" textul, îl completează, uneori redundant. În documentele hipermedia, textele, imaginile, eventual sunetele sînt integrate în reţea: întreţesute fiind, ele nu se completează, ci interacţionează. E-lectorul alege, prin activarea hiperlegăturilor, un anumit traseu dintr-o multiplicitate virtuală, un singur discurs între mai multe posibile. Alăturînd, în succesiunea dorită, semne diferite, el devine co-autor al mesajului selectat.

O perspectivă critică asupra hipermediei este uşurată dacă, în loc să pornească de la parcurgerea diverselor documente hipermedia accesibile în ciberspaţiu, se concentrează asupra unui exemplu care, pentru că este elementar, are avantajul de a fi clar.

Dacă vedem, în pagina tipărită, enunţul *Homo homini lupus*, ştim că este în latină, că înseamnă „omul este lup pentru om", că aparţine lui Hobbes (din care, cel puţin eu, n-am citit nimic altceva) şi că este o expresie figurată. Enunţul este metaforic: el trezeşte în minte conotaţiile culturale aferente conceptului *lupus* şi, dacă iniţial provoacă, în cele din urmă, obţine adeziunea. Conform teoriei, *apud* Paul Ricœur, el are un nucleu *(focus)* – cuvîntul „lup" – şi un cadru *(frame),* constituit din restul propoziţiei. Transpunerea enunţului în hipermedia presupune, de regulă, transformarea nucleului în hiperlegătură. Adică, el devine: *Homo homini lupus.* Activînd hiperlegătura, putem ajunge la figura 1.

1

Imaginea lupului singuratic, urlînd la lună, restrînge conotaţiile culturale ale conceptului „lup". Omul este lup pentru om pentru că este însingurat, alienat, disperat.

Ar fi, însă, posibil ca un alt autor de hipermedia să aleagă altă imagine la care hiperlegătura *lupus* să trimită; de pildă, la figura 2.

Vedem, aici, o manifestare de tandreţe, care, simţim, ar putea, în orice moment, să basculeze în violenţă. Omul este lup pentru om, în sensul că el caută să se apropie de semenul său, cu o dragoste care riscă oricînd să devină ură. Omul este *feroce* – ca o fiară – nu numai cînd intră în dispută, ci şi atunci cînd iubeşte.

În aceste exemple, libertatea e-lectorului este nulă. Autorul a ales pentru el singura hiperlegătură posibilă între text şi imagine. Cele două variante hipermedia nu ilustrează enunţul, ci îl explicitează, fiecare în felul ei. Nici una nu are, însă, bogăţia de conotaţii pe care cuvîntul „lup" o conţine. E-lectura hipermediei este, în aceste cazuri, precară, în raport cu lectura textuală. Se spune că o imagine face cît o sută de cuvinte. Iată că, uneori, o sută de imagini nu fac cît un cuvînt.

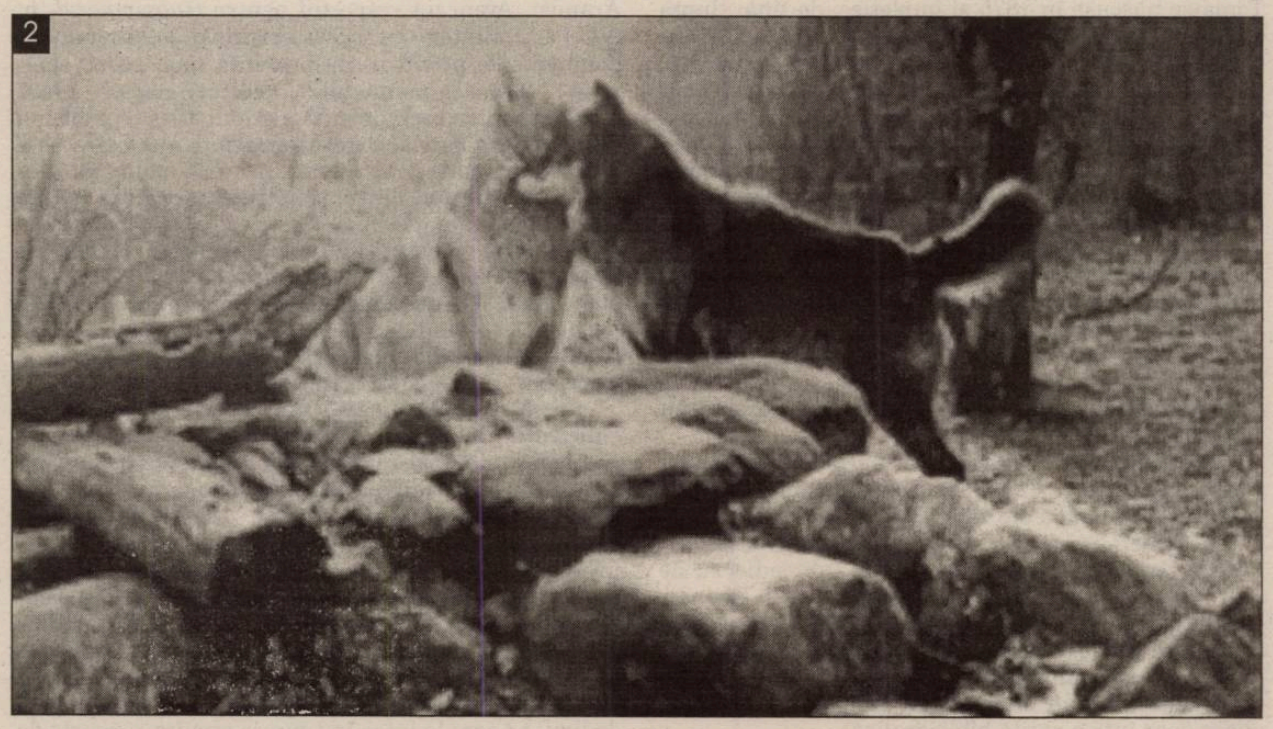

2

Re: member

„Niciodată n-am fost un boem. Am dus întotdeauna acea viaţă disciplinată şi ordonată de care aveam nevoie pentru a-mi scrie cărţile. Dar, pentru un scriitor, dezordinea înseamnă îndoiala, care e cotidiană. Prietenii mei doctori sau dentişti ştiu cum să trateze tot ce ajunge la uşa lor, şi-i invidiez pentru asta. Pe măsură ce trec anii devin mai siguri pe ei, mai eficienţi. Cînd eşti scriitor se-ntîmplă exact opusul, nu eşti niciodată «profesionist», niciodată. Fiecare nouă carte te-ntoarce la stadiul de debutant, fiece nouă călătorie e o tortură, ca şi cum n-ai fi scris nimic înainte în toată viaţa ta şi binecuvîntezi orice idee nouă care-ţi vine, oricît de puţin convingătoare ar fi ea.

Cred că n-am încetat să scriu despre America. Despre şansa pe care-am avut-o de-a fi american în secolul XX. Şansa pe care-a avut-o bunicul meu de a pleca la timp din Lemberg şi de-a ajunge la Newark. Astăzi, trebuie să suportăm insuportabila gogomănie a Partidului Republican şi maniera absurdă în care aceşti indivizi exagerează tot, de la *empreachment*-ul lui Bill Clinton şi pînă la armele de distrugere în masă, şi e o tragedie. Atîtea minciuni şi atîta incompetenţă sînt înspăimîntătoare, absurde şi insuportabile. Dar sentimentul de şansă de-a fi american nu e ceva ce se va şterge din această cauză."

(Philip Roth, interviu
în *Les inrockuptibles*, 21-27 iulie a.c.)

Adrian CIOROIANU

...(puncte) de vedere

Blestemul părinţilor, pe capul copiilor

(*A. Toma* reloaded)

La începutul lunii iulie a.c., ziarul *Adevărul* a organizat, prin dna Melania Mandas Vergu – unul dintre puţinii jurnalişti dedicaţi, în cunoştinţă de cauză, problematicii educaţiei în România –, o dezbatere, cu tema „Reforma manualelor şcolare şi inconsecvenţa politicii educaţionale". Moderator, dl C. T. Popescu; de-a stînga sa, dl ministru Athanasiu; de-a lungul mesei din faţă, editori (în principal) sau persoane care, în ultimii ani, într-o formă sau alta, s-au implicat în încă nespusa pînă la capăt poveste a manualelor zise *alternative* – de fapt, corect, *opţionale*.

Ei bine, odată ajuns aici, trebuie să prezint un personaj care s-a insinuat – nechemat, neinvitat – în această dezbatere, aşa cum, de altfel, se insinuase la un moment dat şi în marea literatură română. Numele său este A. (Alexandru) Toma. Pentru cei care erau tineri la începutul anilor '50, A. Toma era (predat ca) o culme a literaturii realist-socialiste, un „nou Eminescu" al proletariatului ş.a.m.d.; pentru cei care sînt tineri în zilele noastre, numele nu mai spune nimic – spre binele, cred, puştanilor de azi.

Pentru aceştia din urmă, o recapitulare aşadar: A. Toma se născuse în 1875 şi împletise, de tînăr, lupta socialistă şi poezia; biografia sa revoluţionară şi biografia sa literară aveau să fie, spre finele anilor '40, în egală măsură cosmetizate de către regimul comunist autohton. De ce tocmai A. Toma? Lucian Boia explică foarte bine: „Era căutat un clasic în viaţă, susceptibil de a fi aşezat pe acelaşi plan cu Sadoveanu în materie de proză. (...) Didacticismul şi limbajul accesibil al creaţiilor sale erau (...) calităţi indispensabile ale formulei realist-socialiste. Nu poate fi ocolită în această discuţie nici originea evreiască a poetului, într-o perioadă cînd recursul la «alte naţionalităţi» părea noilor stăpînitori metoda ideală de zdrobire a tiparelor culturale tradiţionale. Ce putea fi mai semnificativ decît un poet imunizat, prin însăşi fiinţa lui, de tarele naţionalismului şi situat astfel în afara vechii sinteze culturale?"[1].

Încă june fiind, ca orice „revoluţionar" român cu voie de la poliţie, A. Toma nu se sfiise să publice (1897) traduceri în română ale versurilor reginei poete Elisabeta-Carmen Sylva. Cu versuri proprii, avea să debuteze tîrziu, în 1926 – un volum submediocru de *Poezii* în care „toate dulcegăriile epigonilor lui Eminescu sînt reluate cu o placiditate şi o stîngăcie care le accentuează prostul gust"[2]. În a sa *Istorie a literaturii române...* (ediţia din 1941), Călinescu trece lejer peste poet, neacordîndu-i nici un rînd (numele lui A. Toma apare doar într-o notiţă bibliografică).

Gloria lui A. Toma a fost, cînd s-a întrupat, un produs sută la sută politic. În 1946, poetului îi apare volumul *Flăcări pe culmi,* împănat cu texte de propagandă procomunistă şi prosovietică. Culegerea definitorie de lirică *atomiană* avea să apară în 1950, sub titlul *Cîntul vieţii* (era şi un prilej aniversar: poetul împlinea 75 de ani!), ale cărei noi ediţii apăreau în 1951 şi 1954; în 1952 şi 1953 i-a fost publicat un volum de *Poezii alese;* pe lîngă aceste poeme pentru oamenii mari ai timpului, A. Toma scria şi versuri pentru cei mici, tocmai bune de băgat în manualele staliniste ale epocii: e bine să ne reamintim că, în fond, ineptele versuri „Brăduleţ, brăduţ drăguţ / Ninge peste tine / Haide, vino-n casa mea / Unde-i cald şi bine", pe care cu toţii ni le aducem aminte ca dintr-o copilărie imemorială, i se datorează. Şi încă nu sînt cele mai proaste ale sale!

După 1948, acest poet prefabricat a cules cam toţi laurii disponibili pe piaţă: director (pînă la moarte) al Editurii de Stat, membru plin al Academiei R.P.R., autor al strofelor Imnului R.P.R., clasic în viaţă. Cum spune Vladimir Tismăneanu, acest „poet sărăcuţ în ale talentului dar cu uriaşe ambiţii a fost bardul oficial al stalinismului românesc"[3]. În răstimp, fiul său – Sorin Toma – îl îngropa de viu pe Tudor Arghezi, prin *clasicul* articol din *Scînteia* (1948) – *Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei* – (Sorin Toma a fost editorul-şef al *Scînteii* între 1947 şi 1960 şi membru al CC al PMR cam în aceeaşi perioadă). Lăudat, foarte probabil, în bătaie de joc de G. Călinescu la aniversarea din aula Academiei R.P.R. din 14 februarie 1950 şi ignorat iarăşi în următoarea ediţie a *Istoriei...* călinesciene, apărută abia în 1982 (în afara a două detalii oferite de critic: numele real al poetului, Solomon Moscovici, şi faptul că tatăl său fusese mic băcan în Urziceni), A. Toma a murit pe 15 august 1954 şi s-a retras apoi, normal, în anonimatul din care-l scosese, printr-un accident al istoriei, primul deceniu al comunismului românesc.

Iată-l dar că el revine, totuşi, în zilele noastre, cînd te-ai fi aşteptat mai puţin: la pagina 88 a manualului de Limba română pentru clasa a II-a al Editurii Aramis din Bucureşti (manual intrat nu de mult în uz!), pentru explicarea grupurilor de sunete *ea, ia* şi *ie* apar versurile „zurgălăi şi clopoţei / fetiţe şi băieţei / cîte doi şi cîte trei / hopa-ţopa cîntă seara" etc., luate din poezia *De-a roata, roata* a lui A. Toma.

Mi-am exprimat nedumerirea – cu ocazia dezbaterii amintite în primul paragraf – cu privire la faptul că, din toată literatura română pentru copii, autorii agreaţi de această editură au ajuns tocmai la poetul în cauză – discutabil nu atît din punctul de vedere al afilierii politice, cît pur şi simplu al valorii sale literare, inexistente! Pe 12 iulie a.c., dezbaterea a apărut, în frazele ei esenţiale, pe două pagini ale *Adevărului*. Peste două zile (14 iulie a.c.) apărea şi replica Editurii Aramis: „Avem tot respectul pentru *(subsemnatul,* n. A.C.) (...). Sîntem însă uşor surprinşi de observaţiile domniei sale privitoare la prezenţa unei poezii semnate A. Toma în manualul (...) editurii noastre. Dacă o poezie pentru copii, menită a exemplifica o problemă de strictă gramatică, îi trezeşte pasiuni ideologice, este o problemă care îi aparţine. (...) Şi îi amintim dlui Cioroianu că unul dintre criteriile de concurs notate *(în analiza manualelor,* n. m.) este «caracterul nediscriminatoriu al manualului (...), acesta nu trebuie să ducă la interpretări ideologice extremiste, naţionaliste etc.». Unde o vedea domnia sa pericolul într-o poezie jucăuşă, în cuvintele căreia copilaşul de clasa a II-a trebuie să identifice prezenţa unor sunete, ne e greu să pricepem". Am încheiat citatul.

Ce să mai spui în faţa unei asemenea mostre de suficienţă? Cum poţi explica conducerii unei asemenea edituri că trist nu e că unii *copilaşi vor identifica sunete* etc., ci că mintea autorilor de manual nu a bătut şi dincolo de nivelul A. Toma? Cît priveşte povestea cu *caracterul nediscriminatoriu* al manualului, interpretarea e chiar perversă. Dacă aceasta e logica, atunci propun Editurii Aramis să aibă în vedere, pentru vreun caiet tematic de Desen, acuarelele lui Hitler – s-o fi găsit vreun critic de artă german, la finele anilor '30, care să spună că sînt bune! Sau, pentru manualul de Zoologie, crochiurile lui Stalin cu capete de lupi, pe care le făcea în timp ce asculta rapoarte de la subalterni! La fel, „o problemă de strictă gramatică" se poate exemplifica oricînd şi prin citate din *Cărticica şefului de cuib* sau din *Raportul* lui Ceauşescu de la Congresul X, să zicem, din 1974. De ce nu?!

În cuvîntarea sa de la propria aniversare din 1950, A. Toma încheia apoteotic: „Numai mîinile de titan ale lui I. V. Stalin, ca mandatar al măreţului său popor şi al umanităţii întregi, pot să oprească în aer monstruoasa bombă atomică *(americană, evident!* – n. A.C.), s-o învăluie, s-o înăbuşe, s-o stingă".

Astfel încît mă întreb cine oare ar putea opri zelul neaşteptaţilor săi emuli editori care, mult prea preocupaţi să producă manuale ieftine (la preţ – o să revenim la acest subiect, merită), ajung la o ieftinătate a caracterului ce-nspăimîntă, proprie celor care trec prin istorie ca gîsca prin apă, *cîte doi şi cîte trei, hopa-ţopa, hopa-ţopa...*

---

1. Lucian Boia, „Un nou Eminescu: A. Toma", în *Miturile comunismului românesc* (dir. Lucian Boia), Editura Universităţii Bucureşti, 1995, p. 41.

2. Alex. Ştefănescu, „Stafia lui A. Toma", *România literară,* nr. 29, 23 iulie 1997.

3. Vladimir Tismăneanu, „Gheorghiu-Dej and the Romanian Workers' Party: From de-Sovietization to the Emergence of Nation Communism", *Working Paper no. 37, Cold War International History Project*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2002.

trend inţe

Bani pentru artă

add este o organizaţie non-profit a cărei misiune este sprijinirea dezvoltării abilităţilor creative ale tinerilor. Organizaţia funcţionează ca un catalizator pentru strategii de colaborare între artişti şi organizaţii culturale, pe de o parte, şi comunitatea de afaceri, pe de altă parte. Recent, add a realizat un studiu cu privire la sponsorizările din domeniul cultural. Pornind de la 34 de interviuri cu şefii marilor companii din România, motivaţiile firmelor de a sponsoriza arta, sînt analizate tipurile de intervenţie şi modul în care decurge relaţia dintre sponsor şi sponsorizat. Conform rezultatelor acestui studiu, marile companii care s-au implicat în sponsorizarea artelor percep mecenatul fie ca o tehnică a comunicării comerciale, fie ca un element al responsabilităţii sociale corporative.

Majoritatea companiilor au menţionat între principalele avantaje ale sponsorizării în cultură definirea clară a publicului ţintă: susţinînd arta, marile companii se adresează unui public cultivat şi îşi asociază numele cu un domeniu destinat elitei.

În condiţiile în care la noi firmele mari sînt percepute doar în dimensiunea de agenţi economici, nu şi în cea de purtătoare de mesaje şi valori sociale, acest studiu arată o trăsătură pînă acum neexploatată.

Una dintre problemele identificate de studiul realizat de add este relaţia greoaie dintre sponsor şi sponsorizat: colaborarea decurge anevoios din cauza faptului că părţile implicate nu vorbesc aceeaşi limbă. Cum instituţiile şi organizaţiile culturale nu au oameni instruiţi în domeniul economic, le este adesea dificil să-şi susţină interesele şi să prezinte sponsorului beneficiile implicării în proiect. Cum se dau banii? Majoritatea firmelor şi-au creat politici proprii cu privire la sponsorizare, create în general la sediul central internaţional. Aceste politici oferă companiei o coerenţă a intervenţiilor pentru sponsorizare şi restrîng deciziile nemotivate ale managerilor. Astfel de documente conţin viziunea companiei în domeniul sponsorizării, aria de implicare, tipurile de proiecte în care compania nu se implică, criterii şi proceduri pentru luarea deciziilor, atitudinea faţă de implicarea altor sponsori în acelaşi proiect.

Însă „pachetul de beneficii" oferite sponsorului de instituţia sponsorizată nu pare întotdeauna suficient. Cîtă vreme politica statului nu va susţine politicile de sponsorizare ale firmelor, nu cred că va creşte semnificativ numărul de parteneriate şi nici sumele puse la bătaie. În multe ţări europene şi în SUA, guvernele acordă facilităţi fiscale importante firmelor care susţin arta. Un prim pas s-a făcut şi la noi prin modificările aduse legii sponsorizării, dar implicarea statului (la vîrful căruia se află, din 2000, un guvern socialist) rămîne minimă. Tot minime sînt, în aceste condiţii, şi şansele de dezvoltare ale sectorului cultural independent.

Matei MARTIN

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

Raftul întâi

ÁLVARO MUTIS
Isprăvile şi necazurile gabierului Maqroll

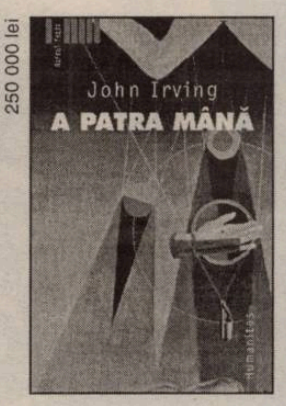

JOHN IRVING
A patra mână

Alex. Leo ŞERBAN

bon de lectură

O struţocămilă

● **Sorin Adam Matei, *Boierii minţii. Intelectualii români între grupurile de prestigiu şi piaţa liberă a ideilor*, Editura Compania, 2004.**

Boierii minţii e o struţocămilă. Titlul (o găselniţă bună, definind, generic, elitele) este secondat de subtitlul care duce la un nonsens comic: „între"... „şi..." înseamnă că intelectualii români nu sînt, de fapt, niciunde: nici (încă) „grup de prestigiu", nici (în) „piaţa liberă"... Or, teza cărţii lui S.A. Matei este că intelectualii români *sînt*, deja, prizonierii paradigmei „paramoderne" a „grupurilor de prestigiu" – „piaţa liberă a ideilor" fiindu-le (deocamdată) străină. Dacă S.A.M. crede, cu adevărat, în eventualitatea unei evoluţii a clasei intelectuale româneşti, atunci titlul ar fi trebuit să fie „(intelectualii,) *de la... la...*"; aşa, ar fi avut noimă.

E o struţocămilă şi pentru că încearcă să combine (inabil) un senzaţional gazetăresc de tip „dezvăluire!" cu un început de studiu academic (mult mai puţin spectaculos); pînă la urmă, *nu* despre „grupuri de prestigiu" este vorba în (mare parte din) carte! Conceptul este enunţat în cele două capitole introductive, dar puţin, sau deloc, dezvoltat în cele şapte care urmează. Avem parte, în schimb, de mini-monografii (Dobrogeanu-Gherea, Pătrăşcanu), de excursuri (scurte) în paşoptism, junimism, globalism (!), legătura acestora cu tema propriu-zisă fiind mult prea vagă. Senzaţia este că volumul lui Matei se extinde inexplicabil înainte să fi făcut pasul elementar de a-şi cuprinde (intensiv) subiectul. Lucrurile sînt în mod repetat declarate şi deloc analizate pînă la ultimele consecinţe. Promisiunea de „a face lumină" în cazul „paramodernităţii" intelectuale româneşti rămîne neîmplinită. Nu se face lumină: Matei o aprinde din cînd în cînd, ca un lucrător de la Electrica S.A., parcă spre a verifica dacă funcţionează („instrumentarul", notele există...), dar – la sfîrşit – sîntem tot în întuneric: *cum* arată acele faimoase „ritualuri de iniţiere" în grupurile de prestigiu?, *cum* au monopolizat ele mass-media?, *cum* funcţionează un astfel de grup?... Mister. Fixaţia pe „cazul Patapievici" – anunţat, cu exces de zel, drept *case in point*, de nu chiar *casus belli* – rămîne exact asta: o fixaţie.

Impresia, pînă la urmă, este de lipsă de rigoare & neseriozitate (în pofida bibliografiei stufoase!) sau, în orice caz, de „marketing" nesusţinut: S.A.M. *nu* a scris, de fapt, cartea incendiară pe care a promis-o pe copertă – sau, poate, a-nceput să o scrie, şi-a dat seama că n-are destulă muniţie şi a-ncropit la repezeală o alta... În această „a doua carte" există şi două capitole bune – cel despre Pătrăşcanu (descris, probabil corect, ca un „stalinist") şi cel intitulat „O poveste românească despre globalizare"; dar ele au – repet – aerul că au zburat din alte volume (în lucru), aterizînd forţat în *Boierii minţii* spre a evita accidentul fatal al întregii cărţi.

Matei nu explică afirmaţii făcute anterior, în regim de enunţ „tare", în schimb are neplăcutul obicei de a relua, de la o pagină la alta, lucruri deja spuse (un exemplu între multe: „... elitismul nu exclude progresismul, dimpotrivă, progresul este văzut ca apanaj al elitelor", p. 81; „Conservatorismul junimist însă, deşi elitist, nu este o teorie care să nege în vreun fel progresul în sine", p. 82). Uneori, amalgamul faptelor este vertiginos – şi cartea face salturi bruşte, de la un paragraf la altul, din lumea intelectuală românească în cea universitară americană, de la Muşina (Alexandru) la Muşat (Mircea), de la Patapievici la Beuran etc. Există, din loc în loc, fraze impenetrabile – ca de pildă cea de la p. 62: „Naţiunile, în momentul cel mai înalt de specificare, tind către două ţeluri: dreptatea şi iubirea." (!?) – şi poate că, pentru binele autorului, e mai prudent să le lăsăm impenetrabile... Iar una dintre afirmaţii frizează ingenuitatea unui *wishful thinking:* „În România însă, declinul faimei şi recepţiei lui Patapievici..." – care „declin"!? (şi care „recepţie"?;-))

Dar lucrul cel mai nesatisfăcător, cum spuneam, este acela că autorul nu exploatează propriile teorii – sau nu e conştient de dilemele pe care le avansează. Elitismul e reamintit, de la o pagină la alta, drept o plagă paramodernă care afectează lumea intelectuală românească – pentru a ni se spune apoi, într-o doară, că el se manifestă şi în Franţa, ba chiar şi în SUA; ar rezulta că fenomenul pare a fi endemic, sau că, în orice caz, are o remanenţă remarcabilă? Nu ştim, pentru că S.A.M. nu investighează această pistă. Apoi, chiar nu contează deloc diferenţele *culturale* dintre lumile intelectuale europeană, respectiv americană? *Cine* decide care e preferabilă, şi în virtutea a ce? În fine, dacă tot introduce distincţia intelectuali publici/universitari (specialişti ai unei discipline academice), n-ar fi oare interesant să aflăm ce-i defineşte pe unii, pe alţii, şi să înţelegem de ce cei din prima categorie (BHL, Chomsky, Eco – la ei, Patapievici, Pleşu, CTP – la noi) devin „publici" în vreme ce cei din a doua (Chirot, Dumézil, Granel – la ei, Boia, Creţia, Marino – la noi), nu? Nu are acest fapt chiar nici o legătură cu ceea ce se numeşte, astăzi – în politică, *showbiz* etc. –, „imagine" (avatar postmodern al „charismei")?! Şi n-ar fi fost pasionant, pentru cititor, să afle cum se poate „transmuta" un etos „paramodern" într-unul (profund) postmodern?... Cu siguranţă; din păcate însă, nu din această carte.

O posibilă „subtemă" – care pune, cumva, într-o lumină lămuritoare întregul demers – apare abia în ultimul paragraf (p. 199): „Copiii de intelectuali au în continuare mai multe şanse de a ajunge intelectuali decît cei de ţărani sau de muncitori." Poate că era mai onest ca acest *cri de coeur* să figureze la-nceputul volumului – dar şi aici Sorin Adam Matei (fiu de ţăran, cum el însuşi o mărturiseşte) se contrazice: el a avut, iată, şansa de a ajunge intelectual. Chiar dacă nu „de prestigiu"!

P.S. Ar mai fi multe de spus despre această carte – de la urîţenia copertei (trei nuanţe de verde, roşu, oranj!!) la cum e scrisă: „stilul" dare-de-seamă, comparaţiile silnice („Boierii locali par să fie afectaţi de sindromul lui Midas, însă pe dos. După cum legendarul rege al Lidiei transforma în aur tot ce atingea, orice fel de afaceri ar fi făcut elitele noastre, aceasta le transformă, în ochii lui Pătrăşcanu, în elite burgheze."), stîngăciile dezarmante & solemnitatea dezumflată de umor involuntar (gen: „...rezultatul a fost o comportare sinecuristă faţă de unul din cele mai importante sectoare ale vieţii româneşti: munca.", *cf.* p. 185, sau: „Ei trebuie să devină adevărate exemple de probitate şi înălţime intelectuală atît prin calitatea operei lor, cît şi prin felul în care îşi fac ideile accesibile şi interesante ca teme de dezbatere pentru audienţă *[sic!]*, pentru colegii lor şi pentru piaţă. Această transformare va satisface nevoia publicului de a şti şi de a participa la un act cultural naţional, dar va duce şi la îmbogăţirea spirituală a lumii româneşti.", *cf.* p. 53), tropismele marxizante (pe numai două pagini – 26-27 –, cuvîntul „monopol(ist/izare)" apare de şapte ori!) sau contrasensurile („Întrunirile politice îmbracă straie tot mai senzoriale, «estetice», scopul lor fiind să aţîţe simţurile şi să narcozeze *[sic!]* mintea.", cf. pag. 87); cum nu e vorba de literatură, ci de sociologie, presupun că le putem pune în (acest) P.S.

DILEMATECA

Radu Cosaşu,
Supravieţuirile 3. Logica,
Editura Fundaţiei PRO, 2004

Rubrica „Puzzlecturi" a Simonei Sora va fi reluată pe 27 august.

Dilema veche vă recomandă

● Camil Baltazar, *Din romanul existenţei mele literare* (ediţie şi prefaţă de Florentin Popescu, Editura Hasefer, 2004). Interviuri dense, cronici şi însemnări fulgurante, o permanentă trepidaţie în admiraţia faţă de toţi cei majori şi minori care scriau în interbelic. Dacă Lucian Raicu lucra odată la *Scene din romanul literaturii moderne,* Camil Baltazar – un intim al lui E. Lovinescu, Rebreanu, Camil şi Sebastian, poet şi ziarist de certă fineţe – poate fi numit, cum ar zice francezii, „un grand reporter" al cetăţii noastre literare, specie pe cale de dispariţie. Pasionant, direct, „la zi", articolul despre Camil Petrescu (pp. 121-143). (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Dracul meu drag

● ***Eroul scăpat din infern* / *Hellboy* (SUA, 2004), de Guillermo del Toro.**

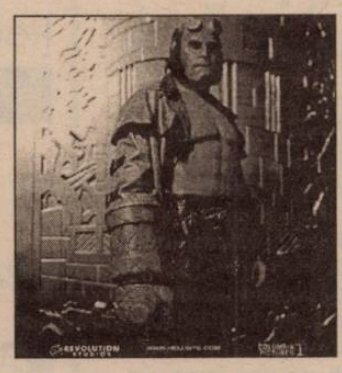

Cînd l-am descoperit pe actorul Ron Perlman, în *Numele trandafirului,* n-am mai fost în stare să fac nimic trei zile şi trei nopţi, după care mi-am scuipat în sîn. Regizorul, Jean-Jacques Annaud, îi alesese pe locuitorii abaţiei pe baza înfăţişării – să-i spunem – speciale, însă, chiar la standardele extraordinare de sluţenie pe care le cultiva filmul, un personaj ieşea în evidenţă: cocoşatul Salvatore, care vorbea toate limbile şi nici una. Era cea de-a doua apariţie a lui Perlman pe marele ecran; el debutase într-un alt film de Annaud, *Lupta pentru foc,* în rolul unui om din Neanderthal. De-atunci, a mai jucat cu succes în serialul de televiziune *Frumoasa şi bestia,* unde a întruchipat-o pe Frumoasă (glumesc), şi s-a integrat cu uşurinţă pe *Insula doctorului Moreau.* Deci, cum arată acest om? Ei bine, în viaţa de toate zilele e departe de-a pune lumea pe fugă (ochii lui albaştri sînt frumoşi şi blînzi), dar e ceva în înfăţişarea lui – fruntea teşită, faţa ce se lăbărţează pe măsură ce coboară – care trezeşte geniul machiorilor. Regizorul Jean-Pierre Jeunet, mare amator de moace cu „m" mare, a apelat la el pentru două filme – *Oraşul copiilor dispăruţi* şi *Alien: Renaşterea.* Dar abia acum, pregătit de marele machior Rick Baker, Perlman s-a întîlnit cu rolul vieţii sale; după cum observase personajul său din *Numele trandafirului,* în amestecul lui de limbi, *il diabolo est ugly comme Salvatore.*

Hellboy e un super-erou care se luptă cu forţele răului. Forţele răului sînt reprezentate în primul rînd de porcăriile băloase cu care ne-am obişnuit. Nici un film de azi, oricît s-ar agita regizorul, n-ar putea să regăsească tensiunea ce preceda fiecare apariţie a monstrului din *Alien,* în 1979. Din fericire, regizorul Guillermo del Toro nu se agită, ci se inspiră din atitudinea calmă a eroului său, pentru care salvarea omenirii e o rutină, ba chiar o sursă de uşor sictir – atunci cînd o nouă arătare greţoasă îi arată limba ei de-un cot. „E doar a doua întîlnire", bombăne el, ca o liceană serioasă plictisită de un coleg prea înfierbîntat. *„Fără limbă!"* Perlman are multe replici bune şi rostirile lui mormăite sînt de mare efect; adăugaţi nişte favoriţi, un cioc, un trabuc, o piele roşie, o mîndreţe de coadă şi două coarne şi veţi obţine o posibilă definiţie a conceptului de *cool,* care, întîmplător, coincide cu portretul unui drac. Căci ăsta e Hellboy – un drac scăpat din iad în 1944 (în urma unei ceremonii organizate de nazişti şi oficiate de Rasputin), crescut de un profesor bun la inimă (John Hurt) şi ajuns agent al Centrului de Cercetare şi Apărare Paranormală. Ştiu, nu pare cea mai serioasă operă de artă realizată vreodată, dar mai răbdaţi-mă puţin. Centrul are un director care, dacă a făcut vreodată cursuri de corectitudine politică, a lipsit la lecţia despre draci, drept care îl ocărăşte pe Hellboy în fel şi chip. Dar, spre final, directorul şi dracul ajung să-şi salveze reciproc vieţile. Urmează un moment de tăcere, în care Hellboy încearcă să-şi aprindă trabucul cu bricheta. Fostul său detractor se repede la el şi-l ceartă – cum îndrăzneşte să strice un trabuc? Nu ştie că se foloseşte un chibrit, pentru a păstra aroma? Îi aprinde ţigara. Hellboy îi mulţumeşte. Noul său prieten îi mulţumeşte şi el. Şi-atunci am simţit un nod în gît. Nu mai plînsesem de mult la cinema, dar acum asistam la naşterea unei prietenii virile care, îmi place să cred, ar fi primit chiar şi binecuvîntarea lui John Huston. Şi filmul nu se terminase; încă mai trebuia să aflu ce se va alege din dragostea lui Hellboy pentru o colegă de serviciu (Selma Blair) care, cînd se enervează, se transformă într-o flacără. Imaginea unui Hellboy gelos, spionîndu-şi marea iubire de pe acoperişuri, are ceva din patosul vechiului *Frankenstein,* dar Perlman se ridică deasupra masochismului în care se lăfăia Boris Karloff, interpretul Creaturii: e un dur înciudat pe el însuşi – ştie cît e de caraghios, un drac în toată firea aruncînd cu pietre în rivalul său. Cînd ea moare şi el o ia în braţe şi ia legătura, telepatic, cu iadul, cerînd înapoi sufletul iubitei, că altfel vine peste ei şi e de rău, iar am simţit nodul ăla în gît. E ridicol? Nu şi-n cazul unui drac cuprins, la propriu, de flăcările iubirii. În epoca noastră ironică, *l'amour fou* pare să se fi baricadat pe scena operei, dar anumite cupluri cinematografice – ciudate, ce-i drept: King Kong şi blonda lui, E.T. şi băieţelul Elliott, Hellboy şi femeia lui focoasă – întotdeauna au avut acces la el.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

În lumea lui Mitică, Gigi şi Gică

Cele mai mari audienţe la televizor le face, după cum ştim, fotbalul. Acest sport a depăşit graniţele unui simplu joc şi a devenit în zilele noastre un fenomen. Un fenomen de masă.

Cum era şi normal, televiziunile profită cît mai mult de pe urma acestui lucru: plătesc sume exorbitante pentru drepturile de difuzare a meciurilor, acordă un spaţiu generos fotbalului în secţiunea de ştiri sportive (de cele mai multe ori, ştirile sportive sînt exclusiv ştiri despre fotbal şi fotbalişti), programează emisiuni de analiză şi dezbateri pe marginea acestui sport etc. Iar ecranul televizoarelor noastre ne este invadat de tot felul de Mitică, Gigi şi Gică, în gura cărora ne uităm cu evlavie.

Cum de s-a ajuns aici? Cum de s-a ajuns ca un simplu joc – care, ca orice joc, ar trebui să fie gratuit, să binedispună şi să relaxeze – să devină un spaţiu al pasiunilor devastatoare? Cum de s-a ajuns ca totul să fie transformat într-un fel de religie, în numele căreia, ca în cazul multor religii, eşti în stare să faci chiar şi moarte de om?

Povestea începe din copilărie, cînd fiecare puşti încearcă să-şi definească identitatea masculină. Şi, cum a fi bărbat înseamnă a fi interesat de fotbal, băieţii încep prin a-i mima pe cei mari şi astfel se simt maturi şi masculi. Prin urmare, problemele identitare ale pubertăţii se vor rezolva destul de uşor. În plus, interesul pentru fotbal te integrează social, îţi oferă subiecte de discuţie şi punţi de legătură cu oricine, îţi dă sentimentul *safe* că aparţii unui grup.

Cum este, însă, acest grup? Este, de fapt, o gloată, o turmă, un spaţiu al pulsiunilor primare, animalice. Unul în care individul încetează să mai fie individ şi se topeşte într-o masă excitată şi furioasă. Asta pe stadioane. În faţa televizorului lucrurile sînt, e adevărat, mai atenuate. Rămîne însă tendinţa de a te integra într-un grup. Să vezi meciul singur nu are nici un farmec. Prin urmare, îţi inviţi cîţiva amici şi cumperi o navetă de bere. Şi astfel te vei simţi OK la adăpostul grupului, te vei considera bărbat adevărat, te vei lăsa dus de valul bărbăţiei confirmate şi vei rîgîi fericit după o gură de bere sau vei răcni ca un mascul feroce cînd situaţia va cere asta.

Dar nu numai identităţile masculine, individuale, sînt „rezolvate" de fotbal, ci şi pulsiunile sociale primare, de agregare tribală a indivizilor. Fotbalul este catalizatorul sentimentului tribal modern sau, cînd e vorba de galerii, al triburilor propriu-zise. Omul zilelor noastre nu mai poate participa la lupte cu tribul vecin şi duşman – şi se pare că există în el acest instinct, această nevoie. Prin urmare, va participa prin delegaţie, simbolic, la luptă prin fotbal. Să ne gîndim, de exemplu, la cît de importante sînt pentru români meciurile cu Ungaria. Nimeni nu mai porneşte astăzi un război împotriva vecinilor noştri, aşa cum mulţi şi-ar dori, dar bărbatul român are posibilitatea să umilească tribul vecin şi să-şi exprime pulsiunile violente faţă de el cu ocazia unui meci de fotbal. Că lucrurile stau aşa, că fotbalul este un mod de manifestare a tribalismului, o dovedeşte şi faptul că victoriile intră în istorie. Oamenii ţin minte meciuri, ani şi scoruri, de parcă ar fi vorba de bătălii reale. Jocul, joaca nu ar face istorie. Însă fotbalul, care nu mai e de mult un joc, da.

Figurile pe care le produce fotbalul pe ecranele noastre de televizor – personajele primitive cu numele de Mitică, Gigi sau Gică – sînt emblematice pentru el. De fapt, asta este natura profundă a fotbalului. Iar votul pentru fotbal – un spaţiu al instinctualităţii, al tribalismului şi, după cum am văzut în manifestările galeriilor, chiar şi al rasismului – poate fi considerat similar aceluia pentru Vadim Tudor.

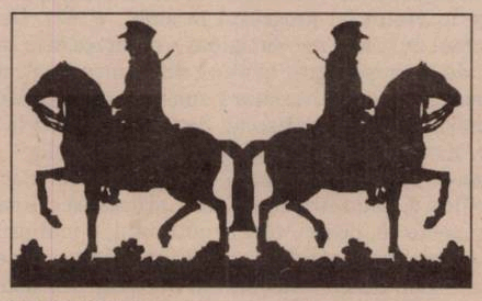

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O catastrofă la care am participat

Fiindcă am fost întrebat – după articolul meu despre Eugen Schileru (v. *Dilema veche* nr. 27) – care a fost catastrofa cinematografică la care am participat prin anii '60, mă simt uşor nabokovian şi exclam: „Vorbeşte, memorie!". Poate că cititorii nu se vor plictisi...

Chiar dacă *Cinci oameni la drum* e unul din cele mai proaste filme româneşti din cîte au trecut pe ecranele şi minţile noastre, nici Nae Ţic şi nici eu, în calitate de co-scenarişti, nu am fi putut spune că el n-avea la bază o idee serioasă şi importantă. Noi eram proşti, dar aveam idei serioase. Noi eram încuiaţi, dar nu eram şmecheri. Şi nici superficiali, şi nici meschini. Noi nu ne-am gîndit să facem un „ciubuc" cu care să obţinem un trai mai bun pe baza unei prostii. Pentru noi, scenariul acelui film atît de prost nu era nicidecum o prostie.

Ne învîrteam într-un cerc virtuos. Voiam să fim şi cinstiţi, şi actuali, şi jusţi, şi consecvenţi, şi inspiraţi, şi intransigenţi, şi înţelegători, şi convingători, şi demni, şi bogaţi, şi exemplari, şi profunzi, şi conformi, şi curajoşi, şi descuiaţi, şi morali, şi integri, şi atenţi la, şi credincioşi, şi umani, şi devotaţi, toate astea şi multe altele – pentru ce?

Pentru a dovedi că nu sîntem javrele mic-burgheze care se zicea că am fi. Eroii noştri erau chiar cinci muncitori – cinci sudori care terminaseră munca pe un şantier şi urmau să plece pe un altul, tot împreună, în aceeaşi brigadă, căci ei aşa contau, ca prieteni de nedespărţit. Numai că unul zicea „pas", altul nu mai avea chef de burlăcie, altul voia altă viaţă – iar secretarul lor de partid zicea nu, să nu ne despărţim, trebuie să rămînem împreună. Ce era rău în asta? Cu schema asta poţi face *Cinci samurai*, *Cinci magnifici*, tangoul „Să nu ne despărţim" sau *Cinci oameni la drum*. La noi au ieşit *Cinci oameni la drum*.

Nu ne era necesar să mergem la psihanalist pentru a înţelege de ce ne-a venit ideea acestui film şi nu a altuia. De ce ne-am bătut capul cu aceşti cinci sudori, şi nu cu o ecranizare după *Dumbrava minunată*, de pildă. Dumbrava în care ne găseam nu era minunată. Eram chiar în anul luptei împotriva împăciuitorismului. Nimeni nu trebuia să se împace cu duşmanul de clasă. Noi eram javre mic-burgheze, fiindcă încercasem şi apucasem să afirmăm în gură mare că nu trebuie scris altceva decît adevărul – idee care după „n" ani urma să fie acceptată cu toată liniştea şi cu toată ipocrizia de toată lumea. Dar pînă atunci, nimeni nu avea voie să stea de vorbă cu noi. Prieteni foarte serioşi o luaseră peste cap fiindcă mai băuseră un pahar cu noi, nesocotindune nişte otrepe, ba chiar urîndu-ne noroc la cîte-o bere. Care noroc? De ce noroc? „Fiindcă sînt talentaţi şi inteligenţi" – a replicat cineva. I s-a dat vot de blam cu avertisment: „Nouă nu ne trebuie oameni inteligenţi, ci devotaţi!" – a susţinut capul şedinţei care, oricîte prostii debita, nu merita sfîrşitul tragic la care a ajuns mai tîrziu. Numai că noi – aşa nenorocoşi – aveam ceva talent şi inteligenţă, nu şi operă, şi de aceea sentimentele frumoase înşirate mai sus s-au coagulat în minima noastră minte şi puţinul inconştient, într-o idee şi mai frumoasă: nouă nu ne-a trecut altceva prin cap decît să facem un film despre puterea prieteniei într-o epocă în care deveniserăm suspecţi tuturor prietenilor. Nu eram, deci, chiar tonţi. Eram şomeri, dar nu eram cîrpe. N-aveam operă, dar o putere de coagulare a sentimentelor exista în noi. Aveam ceva de spus – cum se zicea încurajator prin cenacluri – dar nu ştiam să scriem. Toată lumea are ceva de spus, doar unii au şi ceva de scris, şi încă bine – e o lege simplă, elementară, e un mare noroc s-o înveţi, însă, în epoci grele pentru scris şi trăit. Noi am avut şi acest noroc. Ca atare, după ce am comis scenariul, directorul studioului – om şi el extrem de inteligent, cu cîteva bune biblioteci în cap, pentru ca mai tîrziu să devină un savant în istoria literaturii române – ne-a spus-o franc, în faţă:

– Băieţi, n-aveţi lozinci! Fără lozinci – nu-i dau drumul!

Lectorii deştepţi vor crede imediat că sînt un şmecher care vrea să dea vina pe epocă şi să apară martir al unei minţi înguste. Numai că eu n-am avut niciodată vocaţia şmecheriei şi martirajul e o hrană care nu prieşte sucurilor gastrice ale scrisului meu, care, ca orice scris, are ochi, urechi, stomac şi plămîni, buni de dus la ORL şi de pus, la nevoie, pe masa de operaţie. Ca la doctor, voi spune că pentru respiraţia şi digestia scrisului meu nu există aliment mai bun decît vinovăţia, culpa personală. Acesta este organismul pe care-l descriu. A mă hrăni cu învinovăţirea epocii şi a condiţiilor nu-mi va satisface niciodată foamea de adevăr. După cum a mă plînge mereu, sistematic, de oamenii din jur n-are, de obicei, pentru organismul aceluiaşi scris decît valoarea unui pipi necesar, dar insuficient. Nu acolo sînt arderile, nu acesta e metabolismul unui scriitor, dacă este scriitor – să se plîngă de condiţii, să se lamenteze pe mormintele erorilor săpate de alţii. El are mormintele lui, gropile săpate de el, în care a căzut singur, cu mintea, cu lopata şi creionul lui.

FINE DEL PRIMO TEMPO – cum zic italienii.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Nora Rebreanu
(senator PSD, şef PSD sector 1)

Funcţia de şef PSD sector 1

După cum mă întrebaţi, văd că nu înţelegeţi cum funcţionează organizaţia. Aşa că, pentru a înţelege exact, ar trebui să vă fac o întreagă istorie, eventual, o întreagă lecţie pentru aceasta. Organizaţia sectorului 1 a fost condusă de Vasile Gherasim, preşedintele organizaţiei şi fostul primar al sectorului 1. Domnul Gherasim a avut o prestaţie de excepţie, adică o activitate politică şi organizatorică adecvată exact necesităţilor membrilor de partid şi organizaţiei. A fost un lider perfect. Eu sînt preşedinte interimar. Eu voi continua ceea ce a făcut domnul Gherasim şi voi face în aşa fel încît să îmbunătăţesc munca la această organizaţie, să caut să înţeleg mai bine care sînt mesajele electoratului către partidul nostru, cînd spun electorat, spun electoratul din sectorul nostru. În acelaşi timp, voi încerca să transmit spre electorat mesajele partidului.

Membru simplu

Eu sînt membru simplu al organizaţiei şi, în acelaşi timp, senator de Bucureşti care răspund exact de sectorul 1. Aşa încît îmbinaţi aceste două lucruri şi vedeţi care e partea mea de activitate în sector.

Cum transmiteţi mesajul către acest tip de electorat?

Ce v-am spus eu mai înainte? Nu aţi fost atent! Ce v-am spus? În momentul de faţă, după experienţa alegerilor locale, noi dorim acum să testăm şi să obţinem de la electoratul sectorului mesajul care vine spre partidul nostru.

Gherasim a condus bine, dar a pierdut la Primărie

Noi am tras învăţăminte şi căutăm să obţinem de la electorat mesaje ca să ne creăm mesajul nostru spre electorat. Mesajul nostru să fie în concordanţă cu aşteptările electoratului.

Atunci, de ce a pierdut Gherasim?

S-a înţeles un lucru de neînţeles. În ultima confruntare, cu domnul Chiliman, s-a văzut cît de bine era pregătit. Domnul Gherasim era foarte bine pregătit. Cereţi caseta video şi vedeţi ce s-a întîmplat. Nu a fost o înfrîngere nici a PSD, nici a domnului Gherasim. Nu a fost un succes, e cu totul şi cu totul altă nuanţă.

De ce în politică?

Dumneavoastră ştiţi cînd am intrat în politică? În '96 am intrat. Veneam din diplomaţie şi mi-am dat seama că politicul e foarte important pentru dezvoltarea unei ţări şi am intrat pentru a fi de folos ţării.

Omul lui Iliescu

Ziarele mi-au făcut un compliment. Mi-au spus că sînt septuagenară, ceea ce nu e adevărat. Găsesc că nu e elegant, vis-à-vis de o doamnă să spui aşa ceva. Vîrsta asta e o boală de care nu scapă nimeni. Fiecare se va îmbolnăvi de acest flagel de ani. Dincolo de asta, de ce credeţi dumneavoastră că domnul Iliescu nu are spirit novator, de ce credeţi că dumnealui nu ar putea, nu ar şti să reformeze o organizaţie politică? De patru ani este la Cotroceni şi nu se amestecă constituţional în nici un partid. De ce puneţi astfel de întrebări, ca şi cea cu vizitele dumnealui din timpul campaniei? Domnul Iliescu a mers constant în teritoriu. Asta nu aţi văzut?

De ce nu vorbiţi mai concret?

Credeţi că elegant nu se poate face politică? De ce trebuie să ne luăm la trîntă, să pornim cu invective? Vin cu trei trandafiri împotriva nămolului. Diplomaţia adevărată nu presupune niciodată minciună. Presupune discuţii, orice vreţi, dar nu păcăleală.

I-aţi băgat şi pe Rebreanu, şi pe Ion, şi pe Bologa, şi pe Petre în PSD

Răscoala aţi citit-o? Nu seamănă a social-democraţie? Haideţi să nu facem critică literară, eu sînt onorată că sînt o Rebreanu.

(Acest text apare fără acordul doamnei senator, care a considerat că lucrurile discutate şi-au pierdut valabilitatea.)

Strălucirea şi suferinţele unor suflerii

– sau ce a mai rămas din cercetarea aerodinamică –

Există locuri, chiar în Bucureşti, sub nasul nostru, de care habar nu avem şi pe lîngă care trecem cu o confortabilă conştiinţă a ignoranţei noastre. În fond, pe lîngă clasicele bastioane ale consumului (de la cel cultural la cel alimentar) şi cîteva instituţii publice mai cunoscute, ale căror firme ne sar în ochi sau ne amintesc de ce s-a scris recent prin ziare, nu prea ştim nimic din ce se întîmplă în jurul nostru. Domeniul cercetării, în sfera industrială, face parte din zona aceasta obscură: nu sînt lucruri pregnant şocante, ori mediatizate, deci nu le vedem. Importanţa lor naţională, ori importanţa strategică rămîn vorbe mari, şi teoretice, pe care, eventual, dacă mai interesează pe cineva, le putem studia la şcoală.

Aceasta este şi situaţia Institutului Naţional de Cercetări Aerospaţiale „Elie Carafoli" (INCAS), ascuns undeva la capătul Militarilor. Probabil că mulţi dintre cei care trec prin dreptul clădirii industriale nici nu visează cîte rachete, avioane sau bombe au trecut pe acolo. Şi nici cîte ambiţii naţionale, legate de veleităţile unei ţări mici, cu un preşedinte grandoman, de a avea o industrie de apărare „competitivă pe plan internaţional" s-au materializat aici. Victima exagerărilor nu a fost alta decît biata suflerie supersonică, unică în România, dar şi cea mai mare din Europa de Est. Povestea ei i-a afectat, evident, şi pe oamenii din preajmă: mulţi cercetători valoroşi au plecat, iar puţini alţii au rămas să-i contemple decăderea.

Sufleria supersonică

Numai termenul de „suflerie" şi e suficient să ne bage în ceaţă, pentru că habar nu avem ce poate fi aşa ceva. De la directorul institutului, dl ing. dr. **Cornel Oprişiu**, aflăm că, în termeni profani, sufleria nu e altceva decît un instrument de măsură: aceasta poate măsura efectele aerodinamice asupra unor machete de avioane, rachete, bombe şi alte obiecte zburătoare. Un instrument de măsură la alte proporţii, şi cu alte accepţii, al cărui scop era reclădirea industriei româneşti aeronautice de apărare: planurile, la momentul respectiv, prevedeau realizarea unor avioane militare de luptă şi a altor mijloace de apărare, rachete şi armament, pentru care era nevoie de încercări aerodinamice la viteze foarte mari. Evident, promotorul unor asemenea ambiţii nu putea fi altul decît Ceauşescu, care – aflăm de la ing. dr. **Florin Munteanu**, cercetătorul în grija căruia se află sufleria – în anii '70, a avut revelaţia că România are nevoie de o industrie aeronautică proprie. Cea mai mare investiţie în acest domeniu a fost tocmai sufleria, contractată cu o firmă canadiană, care s-a dat în funcţiune în 1978. La bunul mers al instalaţiei au participat 50 de angajaţi din domenii diferite, dintre care jumătate erau cu studii superioare. Activitatea era foarte complexă şi asemănătoare cu ceea ce se întîmplă, în momentul de faţă, în ţările cu programe de cercetare şi dezvoltare în domeniul aerospaţial. Dl Munteanu consideră, după 36 de ani în care a rămas fidel acestei uluitoare instalaţii, că a fost, totuşi, un program mult prea ambiţios, care depăşea capacităţile României. În suflerie, de-a lungul timpului, s-au făcut peste 7.500 de experimentări, care au cuprins peste 100 de programe.

Nu toate produsele testate în suflerie au fost grandomane: IAR 93, primul avion românesc de luptă de mare viteză, realizat în colaborare cu sîrbii, a fost, în opinia dlui Munteanu, un succes; în momentul de faţă încă zboară în Serbia, cu bune rezultate. La fel, un al doilea avion reuşit a fost IAR 99, încă în funcţiune. La un preţ mult mai scăzut decît avioane similare din alte ţări, poate fi folosit ca avion de antrenament avansat în condiţii de siguranţă şi de eficienţă economică. Tot atunci, povesteşte dl Munteanu, nu cea mai fericită idee a industriei aeronautice româneşti a fost să se angajeze în construirea unor avioane de luptă supersonice – lucru care i-a costat o grămadă de bani, timp şi eforturi, fără a se solda cu un succes în final. De fapt, această ţintă depăşea posibilităţile economice şi tehnice ale României din acea perioadă.

Totuşi, în opinia „gardianului" sufleriei, în România, pe vremea lui Ceauşescu, se realizau o serie de materiale de apărare care aduceau destui bani în ţară, într-un mod eficient. După '89, lucrurile acestea nu s-au mai întîmplat. În momentul de faţă, nu prea mai există producători, dar nici relaţii economice şi pieţe de desfacere în domeniu. Acum, fabricile de armament dau faliment.

Capacităţile pe care le are institutul, consideră dl Munteanu, încă mai sînt funcţionale, mai reprezintă o valoare, şi încă ar putea aduce beneficii şi asigura realizarea unor programe. Însă, din partea Guvernului şi a industriei româneşti nu mai există această orientare. Cum a reuşit, totuşi, Institutul, cu sufleriile lui cu tot, să supravieţuiască în ultimii 15 ani? Cu mici proiecte, mici programe de modificări la avioanele existente, cercetări asupra unor variante de obiecte zburătoare. Realitatea pe care o vede cu claritate dl Munteanu este că nu există un efort industrial şi de cercetare constant şi substanţial. Ca atare, cercetătorul afirmă, cu sinceritate, că şi institutul, ca şi industria neaoşă de apărare, sînt pe cale de dispariţie.

E vorba aici, cu precădere, de sufleria supersonică – adică cea care testează obiecte aerodinamice cu o viteză mai mare ca cea a sunetului. Salvarea ei ar putea veni tot din programe militare, dar internaţionale, în care ar putea fi şi ea inclusă, numai că reglementările europene au cerut tocmai contrariul, şi anume să ne reducem armamentul. Dacă nu va exista cineva care să aibă bani pentru acest domeniu, în care marfa nu se poate vinde la colţul străzii şi nici produce la nivelul buticului, sufleria riscă să ajungă la fiare vechi.

Încercări de supravieţuire

Dacă perla Institutului, sufleria supersonică, are mai puţine şanse de supravieţuire, sora ei să-i zicem, profan, mai mică, sufleria subsonică, poate găsi soluţii. Dl Oprişiu ne spune că această instalaţie poate fi utilizată şi în domeniul neaeronautic. Extinzînd domeniul sufleriei şi la viteze foarte mici, se pot testa cu ajutorul ei sisteme de clădiri. Complexul instrument de măsură a fost utilizat la măsurarea caracteristicilor aerodinamice ale unor clădiri, poduri, ba chiar şi a unei săli de sport. Specialiştii Institutului încearcă, în ceea ce priveşte clădirile, să introducă, în construcţia acestora, nişte cerinţe care să prevină apariţia problemelor datorate vîntului. Orice clădire foarte înaltă trebuie testată şi din perspectivă aerodinamică. Institutul chiar a cîştigat un astfel de proiect privind analiza modului de distribuţie a curenţilor aerodinamici în jurul unei clădiri, pentru a preveni necazurile locatarilor dintr-un cartier, de exemplu. Un cartier poate fi mai plăcut de locuit în măsura în care acolo nu apar concentrări mari de căldură sau curenţi de aer ce deranjează oamenii.

Un alt domeniu în care sufleria subsonică îşi poate găsi aplicaţie este informatica. Aerodinamica şi mecanica fluidelor sînt domenii care participă în mod esenţial la realizarea elementelor unui calculator. Sistemul de ventilare, de aerisire este foarte important pentru un calculator: dacă i se blochează răcirea, acesta nu mai funcţionează.

Totuşi, proiectele cîştigate de Institut (în sistemul competiţiei pe proiecte prin care institutele de cercetare cîştigă finanţări) nu asigură suficiente fonduri pentru întreţinerea instalaţiilor. Proprietarul, AVAS (Institutul avînd încă statutul de societate pe acţiuni), nu consideră că trebuie să asigure banii pentru întreţinerea utilajelor. Proiectele naţionale plătesc doar utilizarea, nu şi întreţinerea lor. Nici Institutul nu s-a putut adapta cerinţelor pieţei, pentru că, din 1990 încoace, industria aeronautică şi-a diminuat considerabil producţia: din '90 pînă-n 2004, în fabrica de la Craiova, s-au produs, practic, cîteva avioane.

În aceste condiţii, dl Oprişiu consideră că obţinerea statutului de institut naţional, de mult amînată, ar fi o soluţie. Statutul acesta ar permite transformarea sufleriilor în utilităţi de interes naţional, pentru întreţinerea cărora s-ar acorda o anumită subvenţie. De asemenea, Institutul ar avea, în această situaţie, şi banii necesari pentru participarea la sesiuni de comunicări în străinătate.

Pînă atunci, INCAS nu are decît neplăceri şi belele: sufleria supersonică, singura care putea fi folosită şi la aplicaţii mai aproape de zilele noastre, a trebuit să fie oprită un timp, pentru că s-a considerat că poluează fonic „Imprimeria statului", cu care e vecină, şi care lucrează cu maşinării extrem de fine.

Lucrurile par fără speranţă. Şi totuşi, într-un soi de tur al stabilimentului, cercetătorul principal **Ion Dincă** aduce o notă de optimism: în laboratorul de materiale ne arată, cu mîndrie şi competenţă, cum se produce fibra de carbon, un produs brevetat de INCAS, un material modern, folosit pentru aeronavele de mare viteză. Iar în momentul de faţă Institutul participă la trei programe europene şi are în perspectivă încă două (în care se include şi sufleria).

Iaromira POPOVICI

Iaromira POPOVICI

bazar

Gospodina de reţea

Pe vremea lui Ceauşescu, gospodinele burtoase şi în rochii înflorate, neplăcut mulate, erau obsesia mea (de altfel, am mai scris de cîteva ori despre ele). Ele reprezentau opinia publică ostilă din acea perioadă, care punea ordine la cozi şi-i fluiera pe tinerii mai non-conformişti sau care-şi sărutau iubitele. Pe vremea Pieţei Universităţii şi a mineriadelor, s-a văzut cît de nocive erau şi politic, implicîndu-se agresiv în viaţa cetăţii, fără să le-o ceară nimeni şi făcînd, fără mustrări de conştiinţă, pasul de la conformism la cruzime. După epocile tumultuoase de proteste civice şi tulburări sociale, prin anii '90 şi, gospodinele au cam trecut de la rochii la colanţii atît de prezenţi în tarabele din pieţe. Au învăţat să folosească teflonul, maşina de spălat automată, ba chiar şi cuptorul cu microunde. Au aflat cum să participe – şi uneori să cîştige – la concursuri de dopuri de sticle şi ambalaje de cafea, cum să-şi verse amarurile personale la *Surprize, surprize* sau *Iartă-mă* şi pe cele civice la emisiunile radiofonice în direct. Ba chiar cum să se îmbrace în pas cu moda.

Mai nou, gospodinele au învăţat să-şi folosească *skills*-urile din viaţa de familie în cea a cetăţii. Cine poate, mai bine decît o gospodină care cunoaşte valoarea şi preţul obiectelor casnice, să se implice mai cu spor într-o reţea de distribuţie? Doamnele în cauză au mai mult timp liber să se ocupe de prezentări şi persuasiuni; şi pot fi atît de naive încît să-şi însuşească o ideologie comercială şi s-o transforme în filozofie de viaţă. Am cunoscut o astfel de doamnă care este agent de vînzări la o celebră companie ce vinde oale şi alte vase casnice de calitate superioară (pentru imparţialitatea demonstraţiei, nu are rost să dăm nume). Doamna în cauză face parte din categoria gospodinelor ce au adoptat statutul unei femei de afaceri fără să piardă, complet, amintirea vechii posturi. Ipostaza de agent de vînzări îi oferă interlocutoarei noastre o strategie destul de subtilă, ce îmbină personalul cu profesionalul. Doamna ne vorbeşte, întîi, de problemele ei de sănătate, destul de grave (dar nu fatale). Apoi de o subită şi miraculoasă dacă nu vindecare, măcar ameliorare, datorată... evident, cui altcuiva... decît oalelor în cauză, făcute din acelaşi oţel ca la NASA, şi cu mînere de marmură adevărată (unele din exemplarele de lux). Aici intervine partea ştiinţifică: competenţele gospodăreşti se transformă în unele documentate, popularizator-enciclopedice. Agenta de vînzări ştie cum se păstrează vitaminele în oalele minune, cîtă apă trebuie să pui şi cum să le cureţi. Pe lîngă păstrarea vitaminelor, respectivele vase de bucătărie pot scoate mîncăruri delicioase şi diverse. Elementul miraculos nu lipseşte nici de aici: într-o asemenea oală poţi face şi o friptură la grătar, şi clătite; ba chiar şi rebela mămăligă (care nici versatei gospodine-prezentatoare nu i-a ieşit niciodată – revine iarăşi elementul anecdotic personal în discuţie) se coace fără s-o amesteci. Componenta ritualică şi iniţiatică nu întîrzie, nici ea, să apară: ca să foloseşti o asemenea bijuterie, trebuie, mai întîi, s-o „dezvirginezi" – înlăturîndu-i nu ştiu ce pojghiţă protectoare cu un lichid special. Mitologia devine deja sufocantă, dar plesneşte ca un balon de săpun cînd afli preţul unui asemenea vas-minune: cam de la 200 de euro în sus.

Adina POPESCU

Non stop

„Poate că vii mai tîrziu să-mi mai aduci şi mie două, trei reviste din alea... Îmi trece timpul mai repede cu ele!“. Poveşti adevărate, destine. I-am spus o dată că sînt inventate şi nu m-a crezut. „Ceva, ceva trebe să fie adevărat acolo. Era una cu o fată căreia i-a murit mama şi şi-a crescut cei doi fraţi singură... prin cîte necazuri a trecut fata aia!... dup'aia a ajuns fată bătrînă, nu-şi mai găsea bărbat... pînă la urmă şi-a găsit pe unu' cu bani şi i-a mers bine!... vezi cum se întoarce roata!“. I-am zis că eu am scris povestea aia şi încă zece aproape identice. „Şi ce? Nu era adevărat nimic?“. „Ba, da!“, am oftat.

Se lasă seara peste cartier şi puţinii săi locuitori care n-au plecat în vacanţă se dezmorţesc brusc, după canicula de peste zi. Ies pe „bulevard“, plimbă copii şi cîini, învîrtindu-se în cerc, ca nişte fluturi ameţiţi în jurul unui bec, se strîng în grupuri, vorbesc despre fotbal şi plictis. Miroase încă a asfalt încins. Primul val de clienţi şi, probabil, cel mai important se înghesuie, formînd o mică coadă în faţa chioşcului din tablă. Ţigări, alune, fistic, seminţe, ţigări *light*, de vară. Multă bere, sucuri, apă minerală, *ice tea*. Nimic nu e rece, frigiderele nu fac faţă. Clienţii nu-şi ascund dezamăgirea, dar cumpără, bazîndu-se pe congelatoarele de acasă. „Afacerea“ sezonului devine îngheţata. Cele două mari lăzi frigorifice, care atunci cînd le deschizi răspîndesc o răcoare plăcută, artificială, ispitesc.

„Era bine cînd aveam noaptea televizor! Nici nu-mi dădeam seama cînd se făcea zi. Vedeam toate filmele şi emisiunile în reluare... era un televizor mic, alb-negru, da' îţi făceai treaba cu el!“. Vînzătorii din tura de noapte suferă deja de insomnie. Chiar dacă şi-ar dori, nu mai pot nici măcar să aţipească. În ultimul timp au fost şi cîteva spargeri. „Era vizavi o fată, nu dormea, doar picotea aşa, pe la trei, şi au umblat la frigideru' cu cola... ea n-a auzit nimic... au forţat încuietoarea şi au luat numa' trei sticle de doi litri... cu derbedeii ăştia parcă mai poţi să dormi?!“. Fata cu pricina e considerată de toată lumea drept curajoasă. Nu se încuie în chioşc, stă toată noaptea cu uşa deschisă, „se ia în gură cu aurolacii“, are un spray paralizant pe care nu l-a folosit decît o singură dată, pe un cîine vagabond. Iarna, cînd multe buticuri încetează să mai fie non-stop, pentru că „nu rentează“, fata tunsă scurt dispare într-o lume a ei, probabil dintr-un alt cartier. Buticul e doar un *job* de vară, deşi ar visa să se angajeze undeva, pe litoral.

Pînă la doiş'pe în faţa buticului e o atmosferă veselă, chiar te simţi un pic ca la mare. Mai sînt şi muşteriii casei care nu se duc la terasă, ci beau bere după bere, în picioare, sprijiniţi de tejghea. Locuiesc în blocurile din apropiere. Sub pretexul că „merg pînă jos, după ţigări“ evadează din apartamentele meschine, scapă de gura nevestelor, de aburii din bucătărie. Sînt bucuroşi să socializeze cu „ce mai faci, vecine?“, vorbesc şi cu oamenii şi cu cîinii, deopotrivă, „Rex vin' la tata! Ce mare te-ai făcut! Mai rozi papucii lu' vecina?“. Cîinii socializează şi ei, mirosindu-se, recunoscîndu-se şi dînd din coadă. Masculii îşi marchează teritoriul la colţul buticului. Sandu profită de anturaj pentru a-şi lăuda noile produse pentru păr, unghii şi dinţi şi comunică cu

toţi clienţii. Asta-i ia cam şase, şapte beri. Acum vreo lună i-a crescut tensiunea într-un asemenea hal, încît a fost nevoit să se interneze. A revenit voios la butic, după două săptămîni de spital, şi a dat-o pe coniace. Reci. Domn' inginer e cam ciufut, priveşte doar strada şi înjură gunoierii, maşinile, primăria. Mircea cumpără bere la doi litri, dar o bea în spatele blocului, „cu băieţii“, la bară.

„Cam pe la doiş'pe jumate rămîn singurică şi atunci mi-e urît... Sînt cam trei, patru clienţi pe oră. Mai citesc reviste, mai fac integrame. Cînd încep tramvaiele, îmi fac de lucru prin chioşc, aranjez una, alta şi mă pregătesc să plec... Uite că mă bucur că ai venit tu, am cu cine să beau o bere!“. E trecut de două. Mă aşez pe o navetă goală. Apare o ţigăncuşă cu amantul ei şi cer un Marlboro *light* şi o Fanta. Ştiu că o vor combina cu vodcă. Îi întîlnisem deja la colţul blocului, lîngă gang. Stăteau pe bordură, beau şi se certau. „Şi ce vrei, fă, să mă mut la tine? N-am io unde să stau acolo, nu-i locu' meu! Mai e şi mă-ta...“, „Ce, ai ceva cu mama?“. Amantul zice că n-are nimic, dar o înjură. „Ce ţi-a făcut ţie mama? Unde vrei să stai în altă parte?“. „Mai bine stau aicea, în gang!“.

Strada pare pustie, lipsită de viaţă. În blocul de peste drum, un bătrîn stă aplecat peste geamul de la bucătărie şi fumează ţigară de la ţigară. Vine un puşti de vreo şaişpe ani. Nu ştie ce vrea. Mai întîi apă, dup'aia cola. E ameţit rău. „Ăsta-i beat turtă! La vîrsta lui... vai de părinţii ăia, săracii!“. N-o contrazic. Părculeţul de lîngă centrala termică e plin de seringi folosite. Nu-i spun nimic, o las să creadă într-o lume „normală“. „Am ajuns să zic şi io că era mai bine pe vremea lu' Ceauşescu... aveai un loc de muncă stabil, un salariu... acuma nimic nu mai e sigur... buticu' ăsta azi e, mîine nu e!“. În plus, a început să-i fie frică noaptea. De stradă. Senzaţia de nesiguranţă o învăluie într-o aură tristă. Mă cuprinde şi pe mine, fără să vreau. Vin doi arabi, cu burţi imense. Vor bere. Cu ăştia doi e clară treaba; într-adevăr sînt beţi. Rîd gălăgios. Ce fac domniţele? Hai, lasă vrăjeala! Du-te acasă şi te culcă!. „Asta are magazinu' ăla cu haine de pe colţ. E însurat cu o romîncă, are copil de şase luni. Îl aşteaptă nevasta acasă şi el umblă brambura...“. Mai vine şi unul dintre nebunii cartierului care cere ţigări la bucată. „Nu ţinem! Hai, ia una de la mine şi pleacă!“. Îşi aprinde ţigara, trage repede fum după fum, o aruncă şi dispare în noapte urlînd. „Aşa face tot timpu'! Uneori devine violent şi aruncă cu sticle din plastic după oameni. Ar trebui dus de aici!“. Mai trece şi un insomniac cu un cîine. Se uită, dar nu cumpără nimic. E linişte, pînă cînd se aude uruitul primului tramvai.

Letiţia DESPINA

Oraşul vitezei mici

Eora 11.00, adică 23.00. De vreo cîteva minute mă aflu la o terasă ticsită cu lume în buricul Capitalei. Un amic de la masă, teribil de îndrăgostit de oraş, spune cu o oarecare mîndrie că Bucureştiul e „oraşul vitezei“. Mi-e destul de greu să înţeleg de ce, poate şi pentru că ieşirea cu pricina s-a făcut cu pregătiri intense şi calcule aprofundate (atît materiale cît şi logistice), începînd de pe la ora 19.00...

Oi fi eu copilul adoptat al Sibiului, dar singurul lucru mai ciudat decît o ieşire în oraş la ora unşpe pentru care te moscăi de la şapte este o suită de ieşiri la ora respectivă. Şi după ce aştepţi vreo 10 minute o bere afurisită, chiar că nimic nu te mai convinge că te afli în oraşul vitezei. Dar nu te enervezi... s-ar putea să-ţi fie fatal. După cîteva ore ne mutăm la o altă terasă, în scopuri de analiză cît şi pentru varietate, dar poate cel mai mult de frica imensului tip de la masa din spate care nu se uita prea prietenos de ceva timp încoace. La a doua terasă dăm peste aceeaşi „viteză impresionantă“ a celor care servesc şi peste aceeaşi agitaţie a celor de la mese (agitaţie cu *m* mic, de la moleşeală). Pe la ora trei hotărîm să plecăm încet spre casă, cu o escală neaşteptată la un *fast-food* în Romană... pînă la 5 cînd încep autobuzele să circule.

Aici e chiar interesant. Băieţi şi fete multicolori, frezaţi şi sclipicioşi. Aceleaşi capete luminate de telefoanele mici pe care şi le ţin permanent în faţă. Dar mai există un punct comun, absolut delicios: pe fiecare nas doarme cîte un creator de modă celebru, poate chiar şi mort, materializat însă într-o pereche de ochelari de soare. De soare. La ora 3 dimineaţa!

Şi acum vreau să îi dau dreptate amicului meu... să te mişti mai repede ca lumina, ba chiar să fii cu aproape trei ore înaintea ei, asta e viteză!

P.S. Am să scuz Bucureştiul, considerînd că poate era una din zilele „alea“, şi am să scuz viziunea mea pătrată de om care ar prefera oricînd o cană de vin cu 10.000 şi o pită cu fasole printre ardeleni molcomi decît orice terasă bestială, gălăgioasă, deşteaptă sau nu.

Oricât aş încerca, nu-mi pot imagina o altfel de viaţă decât aceea de profesor de Litere.

Florin Ioniţă
absolvent promoţia 1970
profesor de limba română
Liceul „Iulia Haşdeu”, Bucureşti

Universitatea Bucureşti
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

libertatea de impresie

Capitala femeilor

Tocuri care aproape se înfig în asfaltul încins. Fuste mini, crăpate, transparente sau şi mini şi crăpate şi transparente în acelaşi timp. Burice cu inele şi pietre mai mult sau mai puţin preţioase. Sutiene de toate formele, mărimile şi calităţile în căutarea iluziilor perfecte. Creme şi uleiuri strălucitoare. Piepturi bombate şi bronzate tresăltînd în ritmul paşilor mai elastici sau mai legănaţi impus de picioarele mai zvelte sau mai voluptuoase, bronzate şi ele. Priviri mîndre sau ocheade de-a dreptul periculoase. Aşa arată centrul Bucureştiului în zilele călduroase de vară. Un amic mi-a propus odată să înfiinţăm o asociaţie împotriva „hărţuirii vizuale“. Contra „balcoanelor“ neînchise şi ieşite în stradă prea din cale afară şi a „motoarelor“ prea performante pentru trotuarele Capitalei cu asfaltul lor moale. Mai ales pentru că, spunea el, cică nişte şoferi erau cît pe ce să producă cel mai mare accident în lanţ din cîte s-au văzut vreodată pe Calea Victoriei, cu ochii fiind la o asemenea „bestie detextilată aproape complet“, care făcea găuri după găuri în asfalt.

Dacă la începutul anilor '90 imaginea standard, observată atunci de un celebru publicist de la *Dilema veche*, era aceea a fetei cu o cruce mare atîrnînd între sîni şi cu o carte de Cioran în mînă, acum lucrurile s-au mai sofisticat. Nu mai sînt Cioran şi Ţuţea la modă. Recent am văzut o tînără rotindu-şi formele încetişor pe lîngă Intercontinental, întorcînd din cînd în cînd capul într-o parte, ca şi cum ar fi aşteptat să i se adreseze cineva, cu un decolteu îngust şi lung pînă la brîu, purtînd o fustă din voal transparent strînsă într-o parte, aşa încît un picior să rămînă aproape gol. Şi chiar în dreptul piciorului acela gol îi atîrna mîna stîngă cu o carte ţinută subţirel cu două degete şi cu cel mijlociu înfipt între pagini ca un semn. Şi nu era Coelho, nu, nu. Era *Lexiconul negru* de Doina Jela, *Peste 1.700 de portrete de anchetatori, gardieni, temniceri, torţionari*. Aceştia o interesau pe domnişoară. Dar să zicem că fata nu era neapărat tipică, nu se încadra în fenomenul general. Căci vorbim de un fenomen specific Bucureştiului, un fel de revărsare feminească, năucitoare pentru străini şi care nu-i lasă indiferenţi nici pe obişnuiţii locului. De ce nu e la fel şi în provincie sau în alte capitale europene? (Poate doar la Praga, poate pe la Moscova...) Mi-aduc aminte cum un om înţelept mi-a atras atenţia într-o duminică, în Maramureş, că mulţimea fetelor în straie populare ieşite pe uliţele satelor nu face altceva decît să se prezinte lumii ca o marfă. Ca la tîrg. Ei..., iacă aşa e şi în Bucureşti. Nu de o frumuseţe ieşită din comun a localnicelor e vorba, nici de o sexualitate exacerbată. Brutal punînd problema, cred că lucrurile ţin de începuturile economiei de piaţă, de puterea ambalajelor şi a reclamelor, de epoca acumulării de capital prin orice mijloace. Esenţa fenomenului e chiar dorinţa de a scăpa de propria condiţie socială, de sărăcie sau de un trai fără perspective. Asta face diferenţa faţă de alte capitale unde femeile nu simt nevoia să iasă aşa în evidenţă. Bucureştiul este o şansă şi pentru fetele din provincie (are mai mulţi bărbaţi cu bani), care de cîte ori îl vizitează se gătesc în mod special. Nu e neapărat ceva conştient, poate fi doar un instinct. Sau poate sînt eu naiv.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Kilocruciada

Unul din trei români ţine cură de slăbire. Sau, mă rog, dintre românii pe care-i întîlnesc eu. E o obsesie naţională, toată lumea vrea să scape de burtă sau de aripioare şi, dacă se poate, asta să se întîmple repede, repede. De fapt, e deja o competiţie. Acasă, la serviciu sau la sala de sport, toţi călăresc cîntare, schimbă informaţii despre regimuri-minune sau anunţă victorii istorice în lupta împotriva kilogramelor: *Patru în două săptămîni cu reţeta din* Cosmo! *Cinci în şapte zile cu regimul din* Avantaje! *Şase într-o lună datorită lui Montignac, da-i-ar Dumnezeu sănătate!*

Pentru a obţine mult rîvnitele exclamaţii admirative de genul *Vai, ce-ai slăbit, dragă!*, există, în linii mari, trei metode *clasice:* înfometarea (denumită ştiinţific regim hipocaloric), metoda hrănirii disociate şi... ciorba de varză. Avem grăsuţi care înghit toată ziua un biscuit şi o măslină, supraponderali pentru care cuvîntul *mîncare* e istorie, fiind înlocuit cu explicaţii savante despre glucide, proteine, lipide sau fibre şi, în fine, obezi consumatori de cazane cu ciorbă de varză.

Marea provocare începe, cum altfel, înaintea sezonului estival şi o dată cu apariţia ridichilor de mai. Din acel moment, se declanşează isteria: friptura şi cartofii prăjiţi trec la index, prăjiturile rămîn o dulce amintire, iar pîinea, ah, pîinea, dacă s-ar putea, ar trebui eliminată şi din dicţionare! Toţi grăsunii urăsc pîinea, însă într-un fel aparte, ca pe o femeie adulteră, nu vor s-o mai vadă, dar o mai iubesc încă şi-ar fi dispuşi, cîndva, s-o ierte...

În numele sfîntului ideal numit *pierdere în greutate,* nu e precupeţit nici un efort. Prin urmare, toată lumea face sport. Pentru unii se cheamă *mers la sală* sau *gym.* Pentru alţii, mai prozaici, *tras de fiare.* Cine n-are timp sau bani recurge la ture nesfîrşite prin parcurile cartierului. Alergarea e botezată *jogging* şi nu poate fi făcută în siguranţă decît în acele oraşe în care a fost rezolvată problema cîinilor maidanezi.

Din coşmarul kilogramelor în plus există inşi care se trezesc foarte bogaţi: sînt cei care scriu şi vînd cărţi cu regimuri-minune, inventează costume din materiale speciale, care te ajută să pierzi în greutate fără să faci nimic, ori vînd ceaiuri şi pilule fermecate, pe care cum le bei sau cum le iei, ai şi dat jos cîteva sute de grame. O întreagă industrie de produse şi servicii minune în stare să-ţi redea silueta face hocus-pocus şi gata, eşti alt om! Contra cost, desigur.

Orice cură de slăbire are un mare dezavantaj: cere timp. A slăbi raţional, un kilogram pe săptămînă sau, şi mai grav, în două săptămîni, e de neimaginat. Nimeni n-are chef să aştepte atît. Prin urmare, pentru cei foarte grăbiţi s-au inventat liposucţiile, adică, iertate-mi fie exprimarea şi comparaţia, un fel de *fast-food*-uri ale curei de slăbire.

Prin toate metodele, românii luptă împotriva kilogramelor ca Ştefan cu turcii. Duşmanul adipos localizat

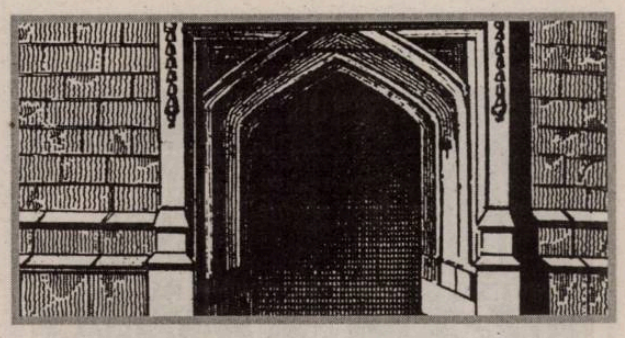

pe şolduri, pe burtică sau în obrăjori e supus unor atacuri repetate, în urma cărora se speră că va fi învins. E o luptă epuizantă, în care singurul aliat rămîne cîntarul de baie cu care au loc dese consultări dimineaţa, la prînz şi seara. Situaţia nu se schimbă prea mult de la o zi la alta, însă speranţa moare ultima.

Oricît ar părea de bizar, chiar şi slăbănogii ţin cură de slăbire, semn că regimurile alimentare au depăşit de mult graniţa necesităţii, devenind un *modus vivendi.* A da jos cîteva kilograme e sinonim cu a avea voinţă, şi, dacă la fumat nu reuşim să renunţăm, măcar să slăbim. Cine slăbeşte cîştigă.

Priviţi cu atenţie lumea aparte a celor care ţin cure de slăbire. Dincolo de frămîntările unor stomacuri mai mereu chinuite de foame, veţi descoperi în ea şi frămîntările metafizice generate de veşnica întrebare fără răspuns: *cum e posibil să te îngraşi zece kile într-o lună şi să nu poţi să scapi de ele nici în trei?!*

FORMULA ÎMBĂLSĂMĂRII ARTEI NU AR AVEA DECÎT DE CÎŞTIGAT DACĂ NEGOCIERILE GLIEI CU AERUL CONDIŢIONAT VOR FI ARGINTII

● Dintr-un reportaj al televiziunii elveţiene despre Rusia de azi: „Putin e bun şi va face din Rusia o mare putere, fiindcă a lucrat în KGB...“, „Rusiei îi trebuie un Hitler rus“ (doi oameni tineri), „Fără corupţie, nu există capitalism...“, „Poporul e atît de retrograd încît autorităţile sînt progresiste“ (doi oameni de afaceri). Şi întrebarea către directorul laboratorului care asigură, şi azi, perfecta îmbălsămare a lui Lenin: „De ce nu aţi dezvăluit niciodată formula îmbălsămării?“. Răspuns? „Dumneavoastră cunoaşteţi reţeta Coca-Colei?“ (**R. C.**)

● Bune de reţinut cuvintele lui Jean-Pierre Marielle, pe care le-am auzit zise de el pe TV5: „Tind către dispariţia totală. Să nu mai impresionez pelicula. Aceasta ar fi încununarea artei unui actor“. (**D. S.**)

● Acum două week-end-uri, vecinul meu, ambasadorul Jonathan Scheele, venea vesel spre casă în tricou, bermude şi adidaşi. Şi m-am gîndit: Uniunea Europeană poate arăta şi *aşa!* Şi chiar cred că imaginea – ah, „imaginea“! – ei nu ar avea decît de cîştigat dacă ar renunţa, măcar din cînd în cînd, la ştaiful de tip cravată-plus-costum... Sînt dispus să dau lecţii; mai ales că stau la doi paşi;-) (**a. l. ş.**)

● ...şi dacă în Orientul Mijlociu şi Extrem de complicat mai există şi altceva decît morţi, martiri, ambulanţe, spitale şi cimitire? *Le Monde* găseşte cu cale să publice un articol, pe prima pagină, despre transferul unui excelent fotbalist din Divizia B israeliană, atacantul Lior Assulin, solicitat de două cluburi fruntaşe din Divizia A. Patronul clubului a apelat la sfaturile unuia dintre rabinii cei mai competenţi în misterele cabalei, supranumit, de altfel, „Raza X“. Acesta, fără să fi citit vreodată o gazetă de sport, a tranşat impecabil problema: dacă negocierile vor fi simple, jucătorul să se ducă la clubul din Tel Aviv, dacă vor fi complicate, să meargă la echipa din Ierusalim. Patronul s-a declarat f. mulţumit. (**R. C.**)

● Nu cunosc mai exaltantă victorie asupra patriotismului pavlovian, asupra anti-imperialismelor pe pilot automat şi asupra celor care cred că „glia“ e mai presus de libertate decît imaginile săptămînii trecute de la Gibraltar: locuitorii peteculuide pămînt de 6,5 km, majoritatea dintre ei vorbind spaniola, declarîndu-se – mîndri – cetăţeni ai Regatului Unit al Marii Britanii! (**a. l. ş.**)

● Aerul condiţionat a devenit una din obsesiile taximetriştilor şi Fata Morgana a clienţilor: deşi pe anumite taxiuri mai cu pretenţii, Dacii Supernove, Cielo-uri sau Peugeot-uri, scrie că ai aer, inclus în preţ, cînd urci, şoferul începe să se tocmească, invocînd veşnicul curent caragialesc şi efectele sale nocive asupra sănătăţii. La care se adaugă plîngerile tipice despre viaţa grea şi costurile ridicate. Aşteptăm, cu interes, faza cu adevărat civilizată în care aerul condiţionat nu va mai fi subiect de discuţie, ci o simplă (şi tăcută) apăsare de buton. (**I. P.**)

Cu ochii-n 3,14

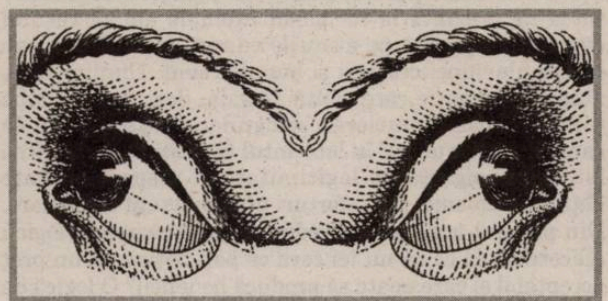

● Într-o staţie am văzut o cucoană cu nasul îndreptat foarte în sus, cu un uşor zîmbet superior în colţul gurii, ca un rictus. Aştepta parcă să fie privită fără ca ea să se uite în dreapta sau în stînga. În piept avea o insignă mare, din aceea cu „Slăbeşte acum! Cere-mi o mostră gratuită!“. De poşetă avea agăţată un fel de legitimaţie cu două poze. Probabil una de cînd era grasă şi alta de acum, de cînd e aproape slabă (de parcă nu se vedea cum arată). Lîngă legitimaţie era prinsă cu acul o altă insignă şi mai mare: „Slăbeşte acum! Întreabă-mă cum!“. Avea unghiile lungi şi argintii şi pe fiecare din ele era scris minuscul cu negru „Natalie“. Mai bine să rămîi gras. (**A. M.**)

A FOTOGRAFIA ÎNSEAMNĂ A FACE FAŢĂ, VIOI ŞI RITMAT, CONSECINŢELOR CLIPEI

● La despărţirea de Henri Cartier-Bresson, aceste vorbe ale sale: „A fotografia înseamnă a aşeza pe aceeaşi linie de fugă capul, ochiul şi inima. Înseamnă a te elibera. E un mod de viaţă.“ Un mod de viaţă = un „clic“. Semnat HCB (1908-2004). (**a. l. ş.**)

● În Franţa, canicula de anul trecut a declanşat o criză politică: opoziţia a cerut demisia Guvernului sau măcar a ministrului Sănătăţii, după ce s-a constatat cîţi oameni bătrîni, bolnavi, săraci şi singuri au murit înainte de a le veni rîndul. Anul acesta s-a alcătuit un dispozitiv de măsuri care să facă faţă consecinţelor temperaturilor ridicate. Dispozitivul e bun, dar vara e ploioasă, nu e canicula, se moare în ritmul obişnuit. (**M. B.**)

● Pot să confirm din proprie experienţă: melodia *Dragostea din tei* a trupei O-Zone are un succes nebun în Europa. Am trecut în vara asta prin cîteva ţări europene şi, în fiecare, am dat peste ea la cîte un post de radio. Mai mult decît atît, în Spania, într-un supermarket, cînd din difuzoare s-a pornit melodia, un spaniol a început să fredoneze, împingîndu-şi vioi şi ritmat căruciorul: „sunt eu... Picasso... un 'aiduc...“. (**M. V.**)

● După o viaţă în care de jdemii de ori am auzit răcnetul: „Trăiască...!“ (Ăla, Aia, Stalin, Hitler, „preteniile între popoare“ şi chiar „lagărul“, lagărul socialist), a venit o clipă în care putem rosti urarea cu inima şi sufletul împăcate. Acum, în august 2004, la a 15.000-a reprezentaţie, după 47 de ani de la premieră – tot acolo, în săliţa teatrului parizian „La Huchette“ – să dăm glas celor mai puternice sentimente estetice strigînd: „Trăiască în veci *Cîntăreaţa cheală* a lui Eugen Ionescu!“. (**R. C.**)

AM APUCAT S-O VEDEM ŞI PE-ASTA: APROAPE UNA LÎNGĂ ALTA, FRUMUSEŢEA ŞI EXPLICAŢIA, CÎNDVA LA FEL DE SENINE

● a.l.ş. îmi spune, complice, că a văzut videoclipul *Despre tine* (O-Zone) lansat pe M6. Am apucat s-o vedem şi pe-asta: moda 2002 din România ajunge în 2004 la Paris. (**A. C.**)

● Două firme de la Vama Veche: „La ţîţa vacii“ şi „La botu' calului“. Cele două sînt aproape una lîngă alta, aşa că nu e exclus ca botu' calului să se mai adape, din cînd în cînd, şi de la ţîţa vacii. (**C. P.-B.**)

● Să fi avut un minim succes – slabă speranţă! – notele noastre ironice la adresa abuzivei articulări la plural: „românii“? Cert este că, în *Adevărul* din 9 august, un articol-bombă socoteşte mai atent şi informează că doar „sute de români şi-au luat terenuri pe Lună, Marte şi Venus“. De toată frumuseţea rămîne însă explicaţia dată fenomenului de către patronul afacerii: „Noi sîntem mai romantici“. (**R. C.**)

● „Richard Porson a spus cîndva că viaţa e prea scurtă ca să te apuci să înveţi germana“ – scrie Radu Paraschivescu *(Gazeta Sporturilor,* 10 august a.c.). Din păcate, nu ştiu cine este Richard Porson, dar mă consolez cu gîndul că poate nu ştia nici Noica. (**A. C.**)

● Mesaj (către toţi blocatarii) scris cu *marker* negru în ascensorul blocului meu: „Băi!“. Îl citesc şi îl recitesc de fiecare dată cînd folosesc liftul. Cînd urc de la parter la etajul 9, sînt un „băi!“; cînd cobor, la fel. Trebuie să ne obişnuim cu chestia asta. La bloc, sîntem cu toţii nişte „băi!“. (**M. M.**)

● Îmi trece prin minte (aşa, din senin) să trimit, în spaţiul vorbelor care circulă de la gură la ureche, o urare nouă: „Sănătate plăcută!“. (**D. S.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Euroscepticism?

Tocmai acum, cînd 1 ianuarie 2007 a fost adoptat ca termen pentru aderarea României şi de către Comisia Europeană, unii spun că ar fi mai bine să aşteptăm pînă în 2009, ca să fim mai bine pregătiţi. Şi mai spun că ar fi nevoie de o dezbatere publică pe tema aderării.

Tehnic vorbind, au dreptate: sigur că nu strică să ai doi ani în plus să te pregăteşti. Dar e prea tîrziu pentru asemenea lucruri şi e inutil să mai faci acum dezbateri pe tema „da sau nu". Majoritatea capitolelor de negociere au fost închise. Ce facem? Le redeschidem la cererea României? După ce ani la rînd ne-am rugat de Comisia Europeană să ne primească mai repede, după ce am promis marea cu sarea şi am jurat că vom fi gata la timp, acum ne purtăm ca o mireasă care fuge din faţa altarului. Apoi, cei care susţin amînarea se folosesc de argumentul mai bunei pregătiri şi al unei *dezbateri* mai consistente, astfel încît „populaţia să cunoască mai bine avantajele şi dezavantajele aderării". Sînt false argumente, minate de populism şi de confuzia între dezbatere şi taclaua de berărie. Pentru o dezbatere reală e prea tîrziu, ea trebuia să înceapă de multă vreme, dar nu pe tema „să intrăm sau să nu intrăm în UE şi cînd", ci pe *substanţa* transformărilor pe care societatea românească la va avea de dus la capăt. Guvernul PSD a negociat, a progresat rapid în unele domenii (bătînd însă pasul pe loc în chestiuni importante precum corupţia, reforma justiţiei şi altele), dar nu a fost deloc preocupat de *dezbaterea* problemelor concrete. A dezbătut cineva ce şi cum e mai bine pentru agricultorii români şi ce cote agricole trebuie să cerem? Au existat discuţii ample pe marginea altor teme privind economia, mediul, perioadele de tranziţie pe care trebuie să le cerem Uniunii Europene pentru a ne rezolva problemele la care stăm încă prost şi nu ne putem alinia prea repede? Guvernul – presat de timp şi dornic, inclusiv din motive electorale, să se poată lăuda că „ne-a băgat în Europa" – mai degrabă a tăcut şi a făcut. Populaţia? Habar nu are despre ce e vorba, concret, în cele mai multe dintre capitolele deja negociate. Presa mai dă din cînd în cînd oarece cifre: o să ne coste atîtea miliarde şi o să primim de la UE atîtea. Şi cum presa s-a specializat în veşti proaste, mai aruncă pe piaţă şi cîte-o jumătate de ştire scoasă din context: „va trebui să punem cipuri la vaci", „n-o să mai putem face ţuică", „o să ne taie UE copacii de pe marginea şoselelor". Dar nu mi se pare că am avut în România o dezbatere şi o explicare a mecanismelor pe care ne vom baza, o discuţie consistentă despre cum vom reuşi nu „să intrăm" pur şi simplu, ci *să aducem* standardele europene la noi acasă. Iar acum jocurile sînt ca şi făcute.

Dar chiar dacă am avea o dezbatere mai substanţială, oricum sîntem cu o fază în urmă. Căci adevărata temă de dezbatere este *în ce fel de Europă vom trăi,* cum va arăta, politic, economic şi social Europa de mîine, care va fi locul său pe plan global, în ce raporturi va fi cu SUA şi cu restul lumii. Iar din această temă decurg altele, care în „vechea Europă" se dezbat intens: care va fi relaţia dintre cetăţeni şi instituţiile europene, cît de bună e Constituţia europeană, cum pot fi realizate nişte relaţii optime între instituţiile europene şi cele naţionale, cum va funcţiona o Uniune cu atît de mulţi şi de diferiţi membri ş.a.m.d. Or, la noi, astfel de lucruri nu prea se discută nici măcar printre elitele intelectuale şi politice, cu atît mai puţin în presa de mare tiraj ori la televiziuni.

Acum, aproape de spartul tîrgului, unii solicită o amînare, iar presa îi botează „euroscepticii". E o etichetă cam pretenţioasă: „euroscepticismul" e cam încropit, fără argumente şi fără coerenţă. Iar amînarea nu trebuie să ne-o mai dea nimeni: ne-o tot luăm singuri, de cincisprezece ani încoace. Mă tem că adevăratul euroscepticism va înflori *după,* cînd ne vom trezi că avem de făcut tot felul de lucruri concrete şi vom protesta că „nu ni s-a spus de la început". Adevărul e că nu prea ni s-a spus. Dar nici noi n-am prea întrebat la timp.

Filon MORAR

Societatea răsturnată şi democraţia deformată

– egala îndreptăţire prin confuzie şi impostură –

Poate uneori se invocă prea repede cuvîntul criză, iar trasul de semnale de alarmă nu face decît să impiedice multe trenuri să ajungă la destinaţie. Există, totuşi, o criză a sistemului educaţional din România? Încercarea de răspuns ar fi derutantă dacă ar pleca de la punerea în oglindă a două realităţi, în mod egal de necontestat: pe de-o parte, rezultatele excepţionale ale unei elite de olimpici (care de altfel şi părăsesc ţara) şi, pe de altă parte, cazurile nenumărate în care poţi să devii absolvent de facultate fără să te prezinţi nici măcar la examene sau să obţii titlul de doctor fără să cunoşti măcar titlul lucrării care ţi-a adus acest statut.

Partea cea mai intrigantă, poate, a acestor imagini care par din tablouri diferite este de ce au nevoie politicienii care au putere de decizie sau oamenii de afaceri care au putere economică şi influenţă, sau hibridul rezultat din combinarea celor două personaje (baronii locali şi progeniturile lor deja viconţi) de validarea conferită de o diplomă.

Se pare că puterea propriu-zisă nu este suficientă, potentaţii şi descendenţii lor avînd nevoie să fie investiţi cu o credibilitate şi o legitimitate formale, dar, în acelaşi timp, legale, obţinute prin titluri ştiinţifice. Această valorizare a educaţiei ar putea să pară, la prima vedere, benefică. Ar putea fi pusă pe seama prestigiului social de care s-a bucurat în trecut educaţia ca vehicul al succesului şi o condiţie a realizării personale. Reflexul aprecierii educaţiei subzistă încă aparent, deşi realitatea ne prezintă la tot pasul exemple ale succesului care nu se sprijină pe atuurile educaţiei şi culturii sau măcar ale bunei creşteri şi bunului simţ. Uimitor însă, această categorie care caută spoiala, deşi pare să aibă totul, inclusiv aprecierea semenilor pentru modul în care s-au „descurcat" în labirintul tranziţiei, încearcă să îşi ofere pojghiţa de legitimitate şi respectabilitate obţinînd diplome, prin eforturi preponderent financiare. Din punctul acestora de vedere, totul se supune logicii afacerilor: de ce să nu iei ceva ce poţi obţine cu un preţ acceptabil şi care poate să producă beneficii? O logică de înţeles din postura acestui gen, de neînţeles însă în ceea ce priveşte atitudinea mediului academic român care face posibilă această *pervertire a învăţămîntului.*

Inflaţia de diplome universitare şi post-universitare, cazurile de abuzuri şi fraude flagrante evacuează orice onestitate intelectuală, atrag irelevanţa diplomelor şi introduc o tiranie a formelor fără fond.

Ce diferenţă există între studentul care studiază asiduu în biblioteci pentru a aprofunda materia şi cel care nu a fost la nici un curs, cînd amîndoi termină facultatea şi se prezintă pe piaţa muncii cu o diplomă? Din punct de vedere birocratic şi în sens formal, nici una: sistemul de relaţii poate „valorifica" diploma prin obţinerea unei poziţii mai bune pentru absolventul „şmecher" sau „descurcăreţ", sau poate să îi ia locul celui studios. Sistemul acesta induce *ambiguităţi* de care profită grupul de impostori: totul poate fi pus sub semnul îndoielii, fiind greu să mai distingi între categorii, în confuzia creată prin amalgamare şi *năruirea oricărei ierarhii de valori sănătoase.* Totodată, corolarul este că se creează *aşteptări şi legitimităţi* pe baza unui fals numitor comun formal şi a unor criterii de evaluare care devin fluide: cu toţii devenim *egal îndreptăţiţi.*

Formele, chiar şi fără suportul fondului, generează fundamente egale, iar impostorii par să aibă memoria scurtă şi să fie imuni la sentimentul culpabilităţii. Această categorie este revoltată dacă nu obţine ceea ce în mod firesc nu ar trebui să obţină şi nu ezită să acuze de elitism tot ce poate fi deasupra lor.

Există riscul real să devenim o ţară în care impostorii care îşi procură peste noapte diplome şi delapidatorii care îşi trec în buzunare proprii venituri oneroase să îşi dea mîna pentru a impune pentru generaţii întregi de tineri modele ale succesului. Copiiilor acestora nu le rămîne decît să *colonizeze* funcţiile de decizie politică şi economică şi administraţia publică pentru ca această operă să fie desăvîrşită prin crearea de *dinastii* şi extinderea sistemului de complicităţi trans-partizan.

Democraţia nu este în mod necesar şi complet o *meritocraţie,* dar este cu siguranţă o *democraţie deformată,* cînd personaje invadează ecranele, ziarele şi minţile tinerilor, fără ca sistemul de învăţămînt românesc credibil să poată oferi puncte de reper solide şi alternative lipsei de încredere în politică şi politicieni.

Barometrele de opinie consemnează această situaţie, melodiile la modă („şmecheri de cartier", „băieţi de băieţi") şi emisiunile despre vedete (de multe ori oameni de afaceri veroşi) nu fac decît să consacre un fenomen deja înrădăcinat în mentalul colectiv şi o familiaritate cu falsul care ne este binecunoscută din „l'Ancien régime". Într-o *democraţie consolidată* există o predictibilitate şi o siguranţă rezonabile: dacă urci o serie de trepte ale educaţiei, dacă munceşti asiduu, eforturile tale vor fi răsplătite. Într-o *democraţie deformată* lipsa de garanţii este regulă. Dacă pînă şi titlul de „doctor" care ar trebui să sancţioneze excelenţa într-un domeniu la capătul unor cercetări şi studii laborioase, se poate obţine într-un an fără să deschizi o carte, sîntem într-adevăr un veritabil El Dorado, o ţară a tuturor posibilităţilor, iar locul proverbialei Alice este fără tăgadă în această ţară a minunilor, dar şi a teatrului absurd.

Doar 11% dintre co-naţionalii noştri consideră că prin munca şi meritul personal s-au strîns averi după 1989, iar mai mult de jumătate nu cred că există o legătură între nivelul de educaţie şi reuşita în viaţă.

La noi, datorită multitudinii de exemple în care indolenţa, necinstea, impertinenţa, înşelătoria au constituit ingredientele succesului, *apetitul pentru scurtătură* ca fiind cea mai dreaptă şi sigură cale spre reuşită a început să inhibe orice aplecare spre muncă şi îndeplinirea datoriei. Mai mult, există un oarecare dispreţ faţă de neadaptaţii care nu înţeleg mersul lucrurilor şi faptul că răsplata nu se află la capătul unui drum greu. Mai curînd cel ce se strecoară şi se furişează prin aranjamente este cel premiat, ceilalţi părînd anacronici în peisaj.

În atare condiţii, cum să îi convingi pe tineri să meargă la şcoală, să fie studioşi şi să le imprimi o cultură a muncii, disciplinei şi seriozităţii, cînd în jurul lor văd lesne că altele sînt reţetele victoriei?

Migraţia tinerilor peste hotare este hrănită din sentimentul neîmplinirii şi imposibilităţii realizării, pe căi firesti într-o societate în care armele succesului sînt alese din panoplia şarlatanismului, a versatilităţii, tupeului şi ignobilismului, ca substitute devenite condiţii ale realizării profesionale şi sociale prin „tunuri", „ţepe" şi alte scurtături.

Se poate spune că, probabil, acestea sînt *dibuielile începutului* (aşa cum se spunea la începutul secolului trecut despre născînda democraţie românească dinaintea perioadei interbelice), şovăiala şi rătăcirea tranziţiei sau faza capitalismului sălbatic, etapă inerentă a marii treceri spre democraţie şi economie de piaţă. Afirmaţia din spatele acestor presupoziţii este că apele se vor aşeza de la sine în matca lor naturală, că normalitatea nu aşteaptă decît ca, după o lungă escaladă, să fie culeasă după atingerea pajiştilor însorite ale platoului post-tranziţiei.

Totuşi, încheierea tranziţiei a fost anunţată triumfal de mai multe ori din 1997 încoace şi nu avem suficiente motive să fim convinşi că domnia impusturii şi impertinenţei nu va prinde rădăcini adînci, că absenţa unor criterii de apreciere a competenţei şi performanţei şi confuzia astfel rezultată nu vor deveni caracteristicile permanente ale unei societăţi care acceptă prea uşor o stare prezumată trecătoare, dar articulată profund în jurul unor repere răsturnate.

În fond, atît titlul cît şi subtitlul de faţă nu sînt decît eufemisme pentru a descrie o societate cu dosul în sus. Şi, la rîndul său, acesta nu este decît un alt eufemism care nu poate ascunde croiala strîmbă a valorilor, principiilor şi practicilor noastre, în pragul mult aşteptatei integrări europene.

Soluţia în sistemul de învăţămînt superior este rigurozitatea şi severitatea pentru *căutătorii de scurtături* şi recompensarea exclusivă a studiului şi lecturii, întreruperea obiceiului *cauţionării* studenţilor mediocri şi a vicierii subsecvente a pieţei muncii, abandonarea favoritismului şi mercantilismului în facultăţi şi, poate mai simplu decît orice, respectarea cadrului legal.

Toate acestea sînt îndoielnice, însă, în contextul renunţării treptate la examenul de admitere în facultate, care corupe sistemul de evaluare din licee şi şterge, practic, perioada de acumulare şi pregătire intensă care disciplinează şi mobilizează tinerii înaintea examenelor de admitere serioase din facultăţi. Toate acestea sînt îndoielnice şi în cazul perpetuării şi solidificării reţelelor de sprijin mutual şi complicităţi comune în multe straturi ale mediului academic şi a încălcării sistematice, în spaţiul universitar, a regulilor Consiliului Naţional de Evaluare şi Acreditare Academică în privinţa acreditării şi funcţionării facultăţilor private şi de stat.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 32 ● 20-26 august 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Ce ştii să faci?“
pagina **3**

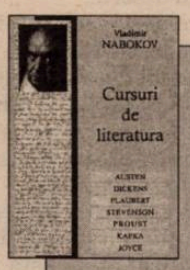

Alex. Leo Şerban
despre
Vladimir Nabokov
Cursuri de literatură
pagina **15**

Robert Turcescu
„Bufet suedez“
pagina **19**

MUZEUL ȚĂRANULUI ROMÂN
Revizuiri?

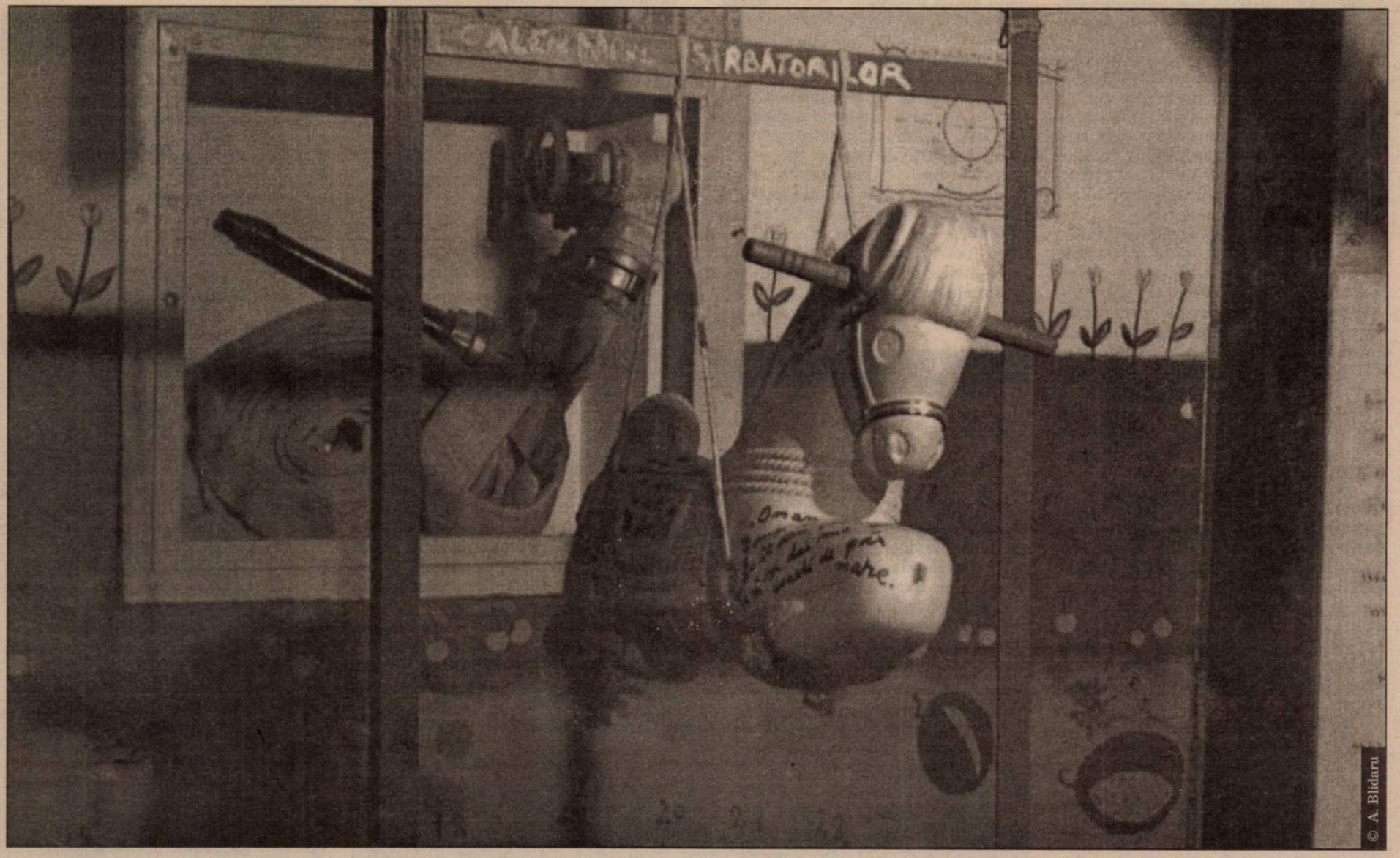

„O inspirație tainică trebuie să joace un rol important cînd construiești un discurs care vrea să vorbească mai mult despre coerența (frumusețea) sufletului tradițional decît despre povestea etnologică a unor obiecte neînsufleţite.“

HORIA BERNEA

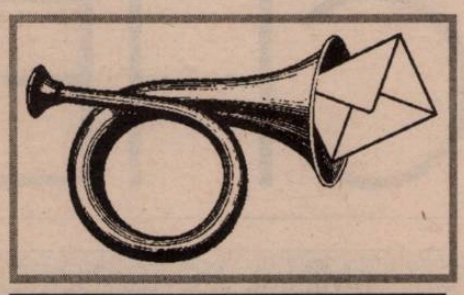

Actualităţi

De ce mi-a plăcut / de ce mi-a displăcut cartea lui Sorin Adam Matei

● DE CE MI-A PLĂCUT:

Pentru că este una dintre rarele tentative de istorie intelectuală apărute după 1989, alături de cele aparţinînd profesorului Sorin Alexandrescu, scrisă atît pentru publicul mediu cultivat, cît şi pentru cei puţini (foarte puţini!) preocupaţi de istorie intelectuală din România. Orice efort de pionierat în acest domeniu merită salutat şi încurajat.

Autorul a exploatat în mod inteligent potenţialul polemic al subiectului ales, fără a cădea în păcatul exagerărilor inerente abordărilor deja apărute în România, care excelează, cu rare excepţii, prin diletantism şi abordări partizane.

Pentru că obsesia anilor '30 este prezentă în mod foarte discret în ansamblul cărţii, avînd un rol mai degrabă secundar, „sugerat". Polemica ce a urmat (cu obligatoriile, exageratele şi obositoarele referinţe la această perioadă) nu face decît să confirme „înţelepciunea" autorului şi, bănuiesc, a editorului.

Pentru că furnizează definiţii clare, simple şi „suple", uşor de utilizat ca bază de construcţie ulterioară, experienţa academică a autorului şi influenţa mediului anglo-saxon fiind extrem de evidente din acest punct de vedere.

Abordarea dintr-un registru diferit a personalităţii şi ideilor lui C. Dobrogeanu-Gherea şi Lucreţiu Pătrăşcanu s-a dovedit extrem de incitantă; tulburarea somnului plin de glorie a acestora (mai ales a celui din urmă, în ochii multora unicul comunist „reprezentativ" şi frecventabil al perioadei interbelice) mi s-a părut un exerciţiu remarcabil.

Pentru adaptarea ingenioasă (uneori prea ingenioasă!) a unor idei şi concepte de lucru adaptate din literatura americană la cazul românesc, care şi-au dovedit utilitatea pentru că autorul a ştiut să disipeze „ceaţa" conceptuală care le înconjoară. Poate că aici rezidă unul dintre secretele succesului acestei cărţi, unde autorul a ştiut să exploateze în mod eficient concepte simple şi de bun simţ, cum ar fi *grupul de prestigiu,* ce şi-a dovedit în prealabil utilitatea în spaţiul occidental.

Pentru că orice s-ar putea spune, a declanşat o „polemică" (cu ghilimelele de rigoare) deloc de neglijat printre intelectualii români de vîrf ai momentului. Iar în opinia celui ce scrie aceste rînduri, polemica intelectuală este un semn de normalitate a *sistemului* intelectual. Cu condiţia ca astfel să se producă „curentul electric" necesar funcţionării în continuare a acestuia şi nu un scurtcircuit fatal. Dar sîntem încă departe de acel punct...

● DE CE MI-A DISPLĂCUT:

Din cauza indeciziei „afective" a autorului, care se declară la început neutru, în genul „nu sînt pentru, nici împotriva grupurilor de prestigiu sau a clasei intelectuale moderne româneşti (p. 48)"; tonul se schimbă, pentru a fi mai apoi critic, nostalgic (efectul pervers al distanţei?), şi, în final, îngrijorat de destinul viitor al culturii româneşti...

Importanţa exagerată acordată „cazului" H.-R. Patapievici. Unele din ipotezele autorului referitoare la geneza şi apariţia acestuia pe scena intelectuală românească pot fi considerate „seducătoare", dar lipseşte cu desăvîrşire o analiză a *publicului-ţintă* al acestui autor la *jumătatea anilor '90.* Nu se poate disocia un intelectual public de succes (simplu autor la acea dată!) de publicul său. Un singur exemplu: H.-R. Patapievici a „răzbunat" la acea vreme, prin inteligenţa şi succesul său, batalioane de tineri care făceau studii politehnice din întîmplare, victime ale anilor tîrzii ai comunismului... O situaţie care nu mai este valabilă în anul de graţie şi polemici 2004...

Lipsa referinţelor la bogata literatură dedicată în ultimele două decenii de către şcoala franceză de sociologie intelectuală, reprezentată de mari specialişti ai domeniului ca J.F. Sirinelli, Ch. Charle, Loubet del Bayle, A. Kriegel, pentru a nu enumera decît cîţiva; nu este vorba de o francofonie deplasată, ci de faptul că fără *pasajul obligatoriu* prin scrierile acestora nu se poate furniza o viziune la zi, echilibrată, în acest domeniu atît de delicat care este istoria intelectuală.

Revenirile periodice, obsesive, la H.-R. Patapievici. Întrebare ingenuă: dacă eseistul-fizician nu ar fi existat, cartea dl Matei nu şi-ar fi pierdut oare raţiunea de a exista?

Apropierea forţată dintre studiul dedicat globalizării, „învăţăturile" ce pot fi trase din studiul acestuia (p. 151) şi dialogul cultural ce ar trebui promovat în România. Nu neg necesitatea acestuia din urmă, dar el nu se va produce prin dulci şi nevinovate îndemnuri de seminar academic (vezi p. 152). Polemica produsă de carte este exact efectul invers a ceea ce a scris autorul în această pagină, ceea ce arată că „piaţa ideilor" respinge instinctiv manierele irealiste de „regularizare".

Impresia de „dezlînare", de lipsă de coeziune în organizarea cărţii, care ne-a făcut să ne întrebăm dacă nu lipseşte cumva în ecuaţia de ansamblu a cărţii un concept suficient de „tare", care să ţină împreună capitolele enervant de autonome ale acestei cărţi.

Interogaţiile ce se nasc la sfîrşitul lecturii, cititorul rămînînd oarecum nedumerit, nelămurit: a citit o istorie a ideilor? o carte de istorie? un „atac" la adresa ordinii actuale stabilite în cultura română? Personal, aştept cu nerăbdare o viitoare carte a autorului, care să confirme pe deplin şi să arate că „iritarea" pozitivă pe care a produs-o micii lumi intelectuale din România nu a fost un simplu accident...

Mirel BĂNICĂ

Replici

Dilema veche *nr. 29*

Proverb

Nu înţeleg potopul de invective cu care îl împroaşcă dl Andrei Pleşu pe directorul Radioului. Pe scara mea de aprecieri, Radioul este plasat pe primul loc, înaintea televiziunilor, a ziarelor şi a revistelor. Dar admit că e vorba de criterii subiective, iar eu nu sînt expert în materie. Se vede treaba că dl Pleşu este. Dar de ce nu dă un exemplu, să vedem cum devine influenţa malefică directorială. Ameninţarea (care se vrea apocaliptică) cu transformarea Radioului într-un „vesel club sportiv", condus de un director tolănit pe un *chaise-longue* mi se pare derizorie.

De asemenea, nu-i înţeleg pe oamenii de la Radio care i se plîng pe şest domnului Pleşu. Nu-şi pot da demisia? Doar nu-i aşteaptă plutonul de execuţie, iar alte slujbe s-or mai găsi.

Probabil stau cuminţi şi aşteaptă rezultatul alegerilor.

În schimb, înţeleg aprehensiunea domnului Pleşu faţă de redacţiile monocromatice. În această ordine de idei îmi permit să-i semnalez un proverb în care se face vorbire despre o aşchie, o prăjină şi doi ochi *(i.e.* ai Radioului şi ai *Dilemei vechi).*

Din nou în tranşee

Interludiul electoral s-a încheiat şi vajnicii luptători se întorc la luptă.

Dl Cristian Ghinea se dă de ceasul morţii nu cumva să se maculeze listele de candidaţi D.A. cu nume neavenite. De parcă n-ar şti că cineva trebuie să achite factura campaniei de alegeri.

Dl Sever Voinescu revine la obsesia favorită: premierul Năstase. Nu ştiu dacă a reuşit să-şi îndeplinească dorinţa mai veche să fie dat în judecată de premier pentru prezicerea falsificării alegerilor locale. Acum se leagă de unele sugestii ale acestuia privitor la excepţii la legea adopţiilor. De parcă n-ar şti că o ţară de calibrul României nu se poate îmbăţoşa în politica externă, ci trebuie să-i mulţumească pe toţi stăpînii zilei, care, ghinion, au şi interese divergente. Mai ales că este bine şi pentru copiii cu probleme grave de sănătate.

Rudi ZIMAND
rudizimand@pcnet.ro

23 august 1944

Mai jos vin cîteva motive pentru care NU trebuie sărbătorit 23 august 1944:

1. Pînă la data respectivă, stalinismul (leninismul e prima variantă) a nenorocit 40 de milioane de oameni. Hitler, 4 milioane. În plus, dacă Stalin ar fi cîştigat războiul (cum s-a întîmplat), ar fi nenorocit încă 15 (cum, de altfel, s-a şi întîmplat).

2. România a trimis în Rusia cam un milion de soldaţi dintre care 700.000 au rămas acolo. Cine sînt tipii? Străbunicii şi bunicii noştri. Dacă moartea lor nu înseamnă nimic pentru noi (Iliescu ne asigură că nu înseamnă), trebuie să încetăm să ne numim naţiune şi să trecem în Constituţie roi de fiinţe gregare, ca prima însuşire a românilor.

3. Pentru că la data respectivă am arătat cît sîntem de naivi. Am crezut că scăpăm de Stalin dacă îl primim în dormitor. Polonia şi Bulgaria nu au luptat împotriva sceleratului. Drept răsplată, acesta le-a transformat în colhoz. România a luptat. Urmarea, un nou colhoz pe hartă. Ar fi fost culmea ca răul suprem să respecte logica elementară.

4. La 23 august 1944, Armata română şi-a pierdut ONOAREA, iar o ţară a cărei armată a făcut asta iese din cărţi. Cum s-a întîmplat. În cărţi au rămas Gheorghiu-Dej, comunismul, Ceauşescu.

Şi România unde-i? Acolo unde a aruncat-o regele la 23 august. La coş.

Daniela SOLNITZKY
dsolnitzky@yahoo.com

N. red.: Nu sîntem de acord cu multe din afirmaţiile dvs. de o vehemenţă schematică. Dar nu le aruncăm la coş.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ştirile „fierbinţi" ale verii**
- **Mai puneţi mîna pe o carte!**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu"

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.500 de exemplare

Abonamente la *Dilema veche*

Vă puteţi abona:

● la sediul redacţiei, str. Constantin Daniel nr. 11, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● trimiţînd prin mandat poştal contravaloarea abonamentului pe adresa redacţiei, în contul 2511.1-36039.1/ROL, titular Dilema veche srl, deschis la BCR, Filiala sector 1 Bucureşti, şi expediind pe adresa redacţiei o copie după documentul care atestă plata, însoţită de o scrisoare cu adresa la care doriţi să primiţi revista.

Abonamentul la *Dilema veche* costă 700.000 lei pentru 1 an, 375.000 lei pentru 6 luni, 185.000 lei pentru 3 luni.

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ce ştii să faci?

„Ciocoiul nu are o ocupaţie anume rezervată pentru sine“, nu iubeşte şi nu poate practica nici o profesiune – spune C. Rădulescu-Motru, într-un text din 1908. „Încarnare a dorinţei de putere“, iubitor de ranguri, „poftitor de onoruri“, incapabil să depăşească orizontul satisfacţiei imediate, ciocoiul nu-şi pune problema dacă *merită* încrederea publică, dacă poziţia lui socială corespunde unei *îndemînări* anume, dacă nevoia lui de a fi în fruntea bucatelor are acoperire într-o echivalentă nevoie de a fi de folos. N-are idealuri, n-are convingeri, are doar scopuri conjuncturale şi abilităţi.

După aproape o sută de ani, observaţia lui Rădulescu-Motru se dovedeşte încă funcţională. Spiritul ciocoismului renaşte (supravieţuieşte) viguros pe scena noastră politică şi are la bază aceeaşi congenitală inaptitudine a noilor ciocoi pentru orice meserie determinată. Boala nu este, totuşi, strict autohtonă, deşi culoarea locală rămîne inconfundabilă. În toată lumea, politicianul „profesionist“, politicianul de carieră, tinde să sacrifice profilul primei sale formaţii, pentru a se dedica unui tip de activitate cu reguli vagi şi dexterităţi arbitrare. A fi parlamentar sau ministru, prefect sau şef de partid e altceva decît a fi jurist, economist, inginer, mecanic auto sau agricultor. Încet-încet, politicianul devine cineva care nu mai ştie să facă nimic, în afară de politică. Luaţi din scurt, puţini dintre reprezentanţii elitei noastre conducătoare ar şti să răspundă prompt şi cinstit la întrebarea: „ce-ai face dacă ai ieşi din politică?“ şi, în definitiv, „ce ştii să faci?“ în afara coreografiei electorale curente. Politicianul e, de regulă, un profesor care s-a lăsat de profesorat, un medic care s-a lăsat de medicină, un cizmar care s-a lăsat de cizmărie. Asta în varianta bună. De multe ori, e un cizmar prost, un medic îndrăgostit mai curînd de funcţie decît de meserie, un profesor fără vocaţie. A nu (mai) avea o ocupaţie, un meşteşug, un domeniu de activitate bine circumscris – iată preţul pe care omul politic trebuie să fie dispus să-l plătească, de dragul accesului la putere. Consecinţele sînt numeroase şi, din punctul meu de vedere, grave. Voi enumera cîteva, dintre cele mai evidente.

Mai întîi, cel care a încetat să mai aibă o competenţă activă, într-un spaţiu profesional dat, ajunge să ştie din ce în ce mai puţine despre noţiunea însăşi de *competenţă*. Cine nu ştie să facă mai nimic e tot mai puţin atent la ce ştiu să facă alţii: cu alte cuvinte, n-are criterii să judece profesionalismul celorlalţi şi cu atît mai puţin să-l respecte. În mintea unui asemenea exemplar, succesul încetează să mai fie cuplat la ideea de înzestrare, de efort aplicat şi pricepere tehnică. Ceea ce contează e manageriatul „deştept“ al relaţiilor, descurcăreala „superioară“, „flerul“ combinatoriu. Restul sînt naivităţi vetuste, fandoseli. Omul fără meserie nu va fi niciodată înclinat să grădinărească buna evoluţie a meseriilor, asanarea mediului social şi juridic în care ele pot prospera.

Insul care nu ştie să facă nimic determinat (chiar dacă poate mima îndemînări circumstanţiale, sau *foste* îndemînări) e erodat, inevitabil, de o *criză acută a propriei responsabilităţi*. Simţul răspunderii nu se poate forma în vid. Răspunzi pentru lucrul care a ieşit „din mîna ta“, pentru o ispravă, sau un produs, în care ţi-ai angajat aptitudinile, experienţa şi onoarea. Numai un bun meseriaş îşi poate asuma răspunderea mărfii pe care o livrează şi numai el poate trage la răspundere un meseriaş prost. Diminuarea responsabilităţii conduce, fatalmente, la o surpare a *autorităţii*. Incompetentul nu se poate impune nimănui, decît prin fraudă şi pe durate scurte.

Cine ajunge la poziţii înalte după alte criterii decît cele ale unei profesiuni bine stăpînite are de făcut faţă tuturor dezavantajelor impusturii. În loc ca puterea să se legitimeze prin competenţă, ea nu se legitimează decît prin propriul ei exerciţiu, arogant şi suficient. Mai mult: puterea sfîrşeşte prin a legitima incompetenţa. De vreme ce nu trebuie să ştii nimic specific pentru a ajunge sus, înseamnă că faptul de a şti ceva anume e mai curînd o piedică, un handicap social. Pedagogic vorbind, prestigiul formal al unor oameni fără nici o meserie e creator de confuzie etică şi dezagregare civilă. („Ciocoii – spune şi Rădulescu-Motru – sînt paraziţii decrepitudinii noastre politice“, şi sporesc, pernicios, „arbitrarul puterii“.)

În sfîrşit, omul fără meserie e condamnat la o foarte impură motivaţie a acţiunii politice. El se ţine cu dinţii de fotolii şi demnităţi, pentru că n-are la ce se întoarce. Întrucît altceva nu (mai) ştie, e musai să rămînă în front pînă la moarte. Iubit sau nu, eficient sau nu, util sau dăunător, el se va strădui din răsputeri să se agaţe de scena publică împotriva tuturor evidenţelor. Ce altceva să facă? Degeaba obţine la alegeri procentaje stingheritoare, degeaba nu-şi găseşte locul în nici o gaşcă, degeaba îi întorc spatele şi foşti aliaţi, şi foşti adversari. Omul va gravita impenitent în jurul puterii, cu singura energie şi justificare pe care o mai pot da inerţia, încăpăţînarea şi o falsă imagine despre sine. Cînd nu ştii să faci nimic, nu-ţi rămîne decît să-ţi confecţionezi un destin politic. Cu atît mai rău pentru alegători.

cu dilema la croitor

Premierul Adrian Năstase a coborît în mijlocul poporului: vizitează sate, ajută oamenii la treburi gospodăreşti, face „băi de mulţime“. Îi pot fi de folos toate acestea?

Adrian Năstase pune la grea încercare pofta poporului român de a-şi iubi conducătorii căci, pe cît de natural poate fi antipatic, pe atît de artificial şi de căznit intră în pielea liderului cu lipici la masele populare.

Dacă împărăteasa Rusiei făcea bezele unor sate de carton, acum asistăm la o potemkiniadă pe dos, cu tîrguri reale în care coboară cu hîrzobul din cer păpuşile masculine Barbie ale PSD-ului.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Mici, bere şi Vivaldi. Ce poate fi mai firesc?

Zoom şi avem toată scena: un teren viran între clădiri, cu o scenă improvizată în faţă. Pe scenă se află nişte scuturi cu blazoane şi nişte boxe din care anotimpurile lui Vivaldi se succed unul după altul la nesfîrşit. Pe terenul viran se află o droaie de chioşcuri cu mici, cîrnaţi, pui, hamsii şi, bineînţeles, bere. Mai în fund, nişte tiribombe mecanice. Peste tot lume puzderie şi cîţiva tineri îmbrăcaţi în haine de demult, de mult de tot, care încearcă să se plimbe dezinvolţi prin această mulţime.

Sîntem la Festivalul de Artă Medievală de la Sighişoara.

Mulţi dintre tinerii pe care i-am întîlnit la Vama Veche aveau în plan să vină şi aici, la festival. *Este ceva similar cu Vama Veche, ca atmosferă, doar că e numai pentru cîteva zile. Dar e bine...* – mi-a explicat unul dintre ei. Doar că anul acesta organizatorii au hotărît să fie un festival medieval fără rockeri – sau cel puţin aşa s-a dus zvonul. Aşa că Sighişoara a trăit divizat, în registru diurn şi în registru nocturn. Ziua aveau loc „evenimente medievale“, precum asaltul cetăţii sau ziua cartofului copt, un frumos spectacol Goldoni şi alte mici spectacole mai puţin frumoase. Doar că ziua ploua, aşa că majoritatea evenimentelor nu au mai putut avea loc. Cînd se lăsa întunericul, cetatea era cucerită de rockeri. În locurile mai izolate şi liniştite, se aciuiau grupuleţe cu cîte o chitară şi cîntau folk – sau ceva în genul ăsta. L-am întrebat pe fiul meu cum a fost. *Seara, cînd mergeam pe la corturi şi cîntam la chitară, a fost bine...* – mi-a răspuns el.

– Sînteţi de acord cu Festivalul? – o tot înghesuie un reporter pe o bătrînă care nu apucase încă să se retragă în spatele ferestrelor casei sale.

– Da... e pentru tineri... ei se simt bine... – bîiguie bătrînica, încercînd să scape.

– Dar nu vă deranjează? – insistă reporterul, forţînd răspunsul.

Bătrînica tace. Nu, nu-i deranjează, s-au cam obişnuit cu festivalul. Dar nu au nici în clin, nici în mînecă cu el. Nu este al lor. Şi nu se ştie prea bine al cui este, de fapt.

Ideea Festivalului de Artă Medievală a fost bună. Nenumărate burguri medievale din Europa şi-au reinventat, în ultimele decenii, sărbători, carnavaluri sau festivaluri, încercînd să le ancoreze în vreo tradiţie locală mai mult sau mai puţin veridică. Ele atrag turişti, bineînţeles, dar reconstruiesc şi un sentiment de identitate locală pe care cetăţenii urbei îl pun în scenă cu mare elan şi bucurie. De fapt, la aceste sărbători ei se distrează cel mai bine. Pentru că aceste sărbători sînt ale comunităţii locale şi ele doar găzduiesc turişti. La Sighişoara, comunitatea se pune la adăpost de sărbătoare şi aşteaptă, mai mult sau mai puţin calmă, să treacă.

Ceea ce m-a impresionat parcă mai mult decît în anii precedenţi la acest festival este o totală incapacitate de *locuire* a spaţiului. Nimic nu era la locul lui, de parcă festivalul ar fi cotropit cetatea. Oraşul medieval îşi oferise, oarecum împotriva voinţei sale, spaţiul său public – în sensul urbaniştilor şi nu al filozofilor –, iar acesta fusese ocupat de invadatorii în căutare de plăceri. Ocupat, dar nu locuit. Nimeni nu s-a *aşezat* într-un spaţiu *locuit*, aşteptînd pentru cîteva ore sau cîteva zile să fie găzduit de *oamenii locului*. Nimeni nu a căutat un *spirit al locului* (şi în Sighişoara chiar că există aşa ceva!), fiecare venind cu proprii demoni în bagaj, fericit că poate să-i lase să zburde pe terenul nimănui. Pe perioada festivalului, Sighişoara a fost un *loc bîntuit*.

După comunism, spaţiile publice au rămas virane, ne-locuite. Ele au fost mai mult o oportunitate decît o configuraţie. În ele nu s-a aşezat nimeni, dar toată lumea le-a bîntuit. Fiind ale nimănui, ele au devenit apoi ale oricui. Şi oricine a putut le-a invadat, *ocupînd* spaţiul cu buticuri, bănci, tiribombe, vile, terase, garaje, panouri, spectacole şi cîte şi mai cîte. Peisajul a devenit astfel unul ce te trimite cu gîndul la un uriaş studio de filmare pe care au rămas decorurile din multe şi diferite filme. Pestriţul acestui peisaj poate fascina pe moment, dar te oboseşte în timp şi îţi doreşti să stai şi tu locului. De la Sighişoara am plecat, după doar cîteva ore, obosit.

Vorbeam în numărul trecut despre tranziţie ca nerăbdare în timp. Complementul său este, probabil, această ne-aşezare în spaţiu.

ţinerea de minte

„«Dacă nu au pîine, să mănînce cozonac!» Legenda atribuie greşit Mariei Antoaneta această expresie «istorică», de largă circulaţie încă şi azi. De fapt, această frază crudă a răsărit de sub pana lui Jean-Jacques Rousseau care scria în *Confesiunile* sale: «Îmi amintesc de vorba rostită la ananghie a unei mari prinţese căreia i s-a zis că ţăranii nu aveau pîine, la care ea a răspuns: atunci să mănînce cozonac!». Mică prinţesă austriacă, Maria Antoaneta era la vremea aceea o copiliţă... Foarte mulţi autori au denunţat această atribuire abuzivă.“

(Franck Moreau, un cititor al ziarului *Le Monde,* la 13 august 2004)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

De ce n-am dileme în scandalul „Flota“?

„Să lăsăm justiţia să îşi facă datoria“ e refrenul folosit pînă la saturaţie de PSD în aceste zile în legătură cu dosarul „Flota-Băsescu“. Un principiu modern, democratic şi european. Morga serioasă cu care domnii Năstase, Văcăroiu şi Corlăţean apără independenţa justiţiei nu prea stîrneşte încredere. Primii doi ar avea de ce să se teamă de o justiţie independentă care ar putea fi neliniştită de schimbul de terenuri operat pe traseul Bivolaru – cabinetul de avocatură „Năstase“, sau de implicarea lui Nicolae Văcăroiu în scandalul băncii lui Sorin Ovidiu Vîntu.

E corect să pretinzi un răgaz pentru profesioniştii care vor să-şi facă treaba nestingheriţi, dar în acest caz se cere prea mult. Morga meditativ-obiectivă afişată de profesionişti face parte dintr-un joc trucat şi a o lua de bună înseamnă a participa la o mascaradă. Procurorii implicaţi nu sînt nişte profesionişti neprihăniţi, ci au o bună tradiţie a servilismului politic, iar toată afacerea se pliază mult prea bine pe un model de comportament abuziv încurajat de actuala putere. În timp ce Adrian Năstase pozează în politicianul popular, care mănîncă mici la bodegă şi suferă pentru că în piaţă totul e scump, Traian Băsescu se zbate între ochiurile unei plase cu mulţi termeni de specialitate şi concluzii prefabricate. Televiziunile prea iubitoare de Năstase (TVR şi PRO TV sînt capabile zilnic să îşi depăşească propriile recorduri de slugărnicie) mediatizează ambele situaţii: unul salvator-binecuvîntat, celălalt hoţ urmărit penal. Opoziţia şi puterea sînt egal reprezentate la numărul de ştiri. Competiţia nu mai este corectă, PSD beneficiază de diverse *bonus*-uri din oficiu.

Ca peste tot în statele subdezvoltate, justiţia şi iniţiativele anticorupţie au devenit instrumentul preferat folosit pentru vînarea adversarilor politici. Afacerea „Flota“ înregistrează sfîrşitul credibilităţii PNA. Această instituţie trebuie evaluată nu prin cazurile în care organizează flagrante diverşilor oficiali de rang mic şi mediu (procuratura ordinară putea să facă aşa ceva), ci prin atitudinea faţă de marea corupţie. Singurii miniştri urmăriţi penal sînt ai opoziţiei, în condiţiile în care au existat afacerile Puwak, Şerban Mihăilescu (două cazuri flagrante de mare corupţie duceau la el), reprivatizarea Tutunului Românesc, finanţarea indirectă dintre Ministerul Transporturilor şi Prima TV ş.a. În aceste condiţii, nu avem motive să considerăm PNA mai mult decît o firmă zornăitoare bună de arătat Occidentului, funcţionînd alături de scopul iniţial (marea corupţie), cu evidente efecte perverse (vînătoarea de opozanţi).

Ni se cere să lăsăm justiţia să lucreze, după ce rapoartele de ţară au calificat-o ca nereformată şi influenţabilă. De fapt, nu există absolut nici un temei pentru a considera că dosarul a fost instrumentat cu bună credinţă. Nu este vorba aici doar despre statutul legal al procurorilor, subordonaţi ai Executivului, ci de tradiţia obedienţei în faţa celor puternici, fără de care nu se poate face carieră. Este de ajuns să amintesc că procurorul din cazul „Armaghedon II“ nu numai că nu a fost concediat, dar a ajuns şef adjunct la PNA.

În stilul său grobian alimentat cu lecturi, Adrian Năstase declara în urmă cu doi ani: „Dacă Băsescu nu este băiat cuminte, ne vom aduce şi noi aminte de «Flotă»“. Acum îşi regăseşte stilul diplomatic: „PSD nu se va lăsa atras în disputa legată de dosarul «Flota»“. Băsescu nu a fost deloc cuminte, iar cazul în sine seamănă prea bine cu o comandă politică. Ancheta durează de peste 7 ani şi a umplut paginile ziarelor, cu fluxuri şi refluxuri, în funcţie de cine era la putere. Situaţia devenise absurdă: acum un an, Traian Băsescu îi ruga pe procurori să trimită dosarul la instanţă. Acolo putea măcar să se apere. S-ar putea spune că acum i s-a dat ce a cerut. Dar trimiterea în judecată înainte de alegeri a urmărit tocmai influenţarea votului. De altfel, efectul va fi minor, dosarul „Flota“ a fost arătat presei la intervale regulate în aceşti patru ani, ceea ce nu l-a împiedicat pe Băsescu să cîştige din primul tur primăria Bucureştiului, oraş cu electoratul cel mai bine informat politic. Oamenii au o reacţie cît se poate de normală: dacă nu există nici un motiv să pui bază pe ce face justiţia, fiecare interpretează trimiterea în judecată în funcţie de preferinţa deja formată. Dacă îţi place Băsescu, este o manevră a PSD, dacă îţi place Adrian Năstase, să lăsăm justiţia să îşi facă datoria. Nu se ştie şi nu se poate afla unde e adevărul în „dosarul Flota“ şi din această cauză şi adevărul altor dosare e pus sub semnul întrebării. Acest tip de manevră nu-l compromite pe Băsescu, ci compromite ideea de justiţie care ar trebui să fie mai importantă decît conflictul dintre doi politicieni. Nici nu mai contează ce vor spune judecătorii: în acest caz, justiţia şi-a făcut deja „datoria“.

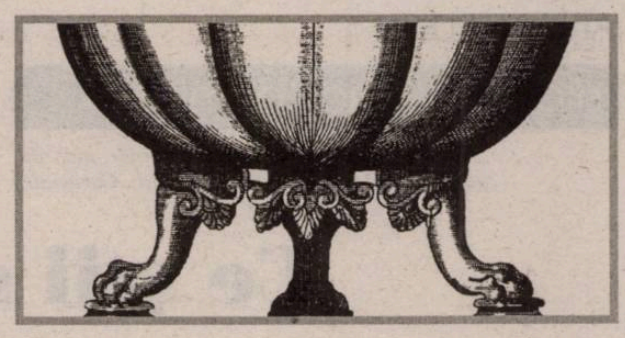

presa despre...

Candidaţi

„C.V. Tudor nu are nici o şansă să devină «primul preşedinte creştin al României». Singura lui şansă de a lua parte la guvernare este să se alăture unei coaliţii, iar pentru asta trebuie să arate semi-respectabil... Nici un guvern UE nu va vrea să invite în club o administraţie care conţine o versiune mult mai urîtă ca Le Pen şi Haider. De aceea, Tudor are nevoie disperată de un luciu de democraţie şi respectabilitate. Însă nimeni nu ar trebui să fie păcălit. În ciuda ocolişurilor sale politice, C.V. Tudor a fost extrem de constant. Întotdeauna a scris şi a gîndit că «evreii» au adus capitalismul, comunismul, spiritualismul, alcoolismul, filmele decadente de la Hollywood şi pornografia în România. Însă afirmarea deschisă a acestor lucruri nu mai funcţionează, şi asta nu pentru că românii nu mai gîndesc aşa (mulţi dintre ei continuă să creadă aceste afirmaţii), ci pentru că întreaga clasă politică de la stînga la dreapta doreşte să devină parte a Europei şi nu se va asocia cu nimeni care va risca această dorinţă“ (Andrei Cornea, *Ziua*).

„95, 99, 100 la sută, gata! Năstase şi-a anunţat ferm candidatura la Preşedinţie în comuna suceveană Mălini. «Am să spun un lucru pe care unii au încercat să-l smulgă de la mine în ultimele două săptămîni: m-am hotărît să candidez pentru postul de preşedinte.» Anunţul îi aparţine liderului PSD Adrian Năstase şi a fost făcut ieri, la Mălini, judeţul Suceava. Este cea de-a treia deplasare neoficială a premierului prin ţară, după cea din judeţul Vîlcea, cînd a ajutat o femeie să-şi scoată caprele din şanţ, şi cea din Maramureş unde a inaugurat două blocuri ANL. «Eu, cînd a fost greu în ţară, n-am plecat în străinătate, n-am mers să lucrez pe nu-ştiu-unde, să fiu plătit de marile organisme internaţionale. Am stat aici, am trudit în opoziţie, la putere, ca ministru de Externe, ca preşedinte al Camerei Deputaţilor, ca prim-ministru timp de patru ani şi am stat şi la greu, şi la bine»“ (*Adevărul*).

Domnul Năstase a mîncat salam cu soia şi a suferit din greu ca ministru de Externe, ca preşedinte al Camerei Deputaţilor, ca prim-ministru. Săracu' domnu' Năstase... (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

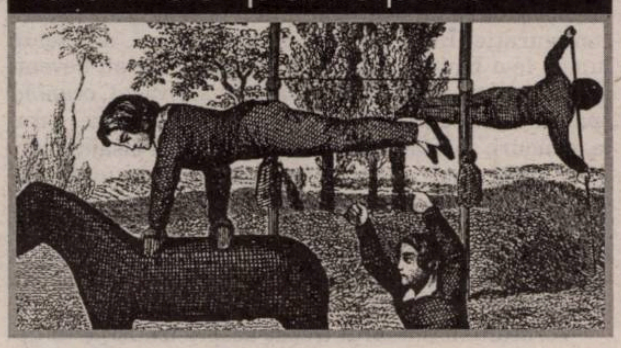

Fluviul care curge invers

Cele mai triste oraşe pe care le ştiu sînt porturile la Dunăre. Nu pentru că-s mai sărace decît alte localităţi de provincie, ci pentru că au fost cîndva bogate. Lucru care se vede în cîteva din casele de negustori rămase intacte. Corabia, Turnu Măgurele... acolo mai găseşti încă în cîteva locuri scările de marmură pe care vechii nou-îmbogăţiţi ai locului îşi primeau, pe la 1900, musafirii.

Ieri, cînd Dunărea era mai importantă ca orice autostradă, aceste oraşe-porturi erau buricul judeţului, parte a lumii dunărene care începea în Austria şi se termina în Dobrogea turcită. Erau un nod al drumului. Un rezervor de cosmopolitism. Astăzi sînt un sac cu amintiri care nu mai au aproape nici un sens pentru cei mai tineri de 40 de ani. Iar vremea cînd graniţa însemna un zid a mai adăugat ceva la psihologia locului: sentimentul că lumea se termină aici. Drumul se opreşte brusc, pe mal. *Dead end*.

Nu-i vorbă, şi vecinii au pus umărul. Cu mici excepţii, trecerea în Bulgaria e o experienţă costisitoare şi neplăcută. Şpaga la vamă e cerută de la obraz, cu mult mai multă agresivitate decît la noi. Iar dincolo sînt puţine oportunităţi: şi la ei, Dunărea e capătul drumului. Sîrbii după război sînt mai săraci relativ la noi decît cei de dinainte. Iar desfiinţarea embargoului a lichidat afacerile cu adevărat profitabile.

Nici fluviul nu-i prea contrazice pe pesimişti: barjele puţine cară mărfuri voluminoase şi ieftine. Explicabil: negustorii sînt mult mai grăbiţi azi decît acum 100 de ani şi-şi doresc componentele de calculator sau maşinile de spălat în trei zile, nu o lună. Din ce mai trece pe fluviu, e greu să te îmbogăţeşti ca armator, d-apoi ca mic negustor din Calafat. Deşi locurile-s frumoase, turismul s-a veştejit deja: în afară de apă şi vegetaţie cu *look* tropical pe maluri şi insule, nu mai e mare lucru de văzut. Oraşele de pe parcurs nu pot să ofere decît experienţa după care jinduiesc eroii din *Good-bye, Lenin: feeling* de anii '80 deranjat din loc în loc de terase cu bere ieftină şi beţivi aterizaţi în regim de urgenţă. Pardon, traşi la mal.

Acum vreo doi ani, cîţiva bucureşteni cu dare de mînă şi-au cumpărat ceva teren pe malul Dunării, lîngă Giurgiu. Peisajul era spectaculos, iar oamenii şi-au făcut socoteala că locul va deveni *trendy*, odată ce lumea are să înceapă să-şi cumpere bărci şi să redescopere fluviul, la 60 de kilometri sud de Capitală. În fond, Sinaia e chiar mai departe – şi nici nu-ţi poţi scoate iahtul la plimbare pe Prahova. Povestea coloniştilor din Bucureşti a degenerat însă într-o versiune modernă şi fără *happy-end* a meşterului Manole: ce construiau ziua, localnicii furau noaptea.

Unii spun că speranţa pentru aceste locuri ar fi lichidarea graniţelor, aşteptată după 2007. Un experiment făcut acum vreun deceniu la o universitate americană ar trebui să ne mai taie din avînt: cercetătorii au crescut pisici într-un mediu complet populat cu dungi – fiecare obiect era pictat cu dungi, chiar şi mîncarea pe care o primeau. Scoase într-un mediu normal, pisicuţele devenite adulte au avut mari dificultăţi de adaptare – unele chiar se loveau de obiectele colorate uniform. Pur şi simplu nu le vedeau. Creierul lor căuta dungile care să-i ateste existenţa obiectului.

Aşa şi cu graniţa: probabil că va rămîne încă multă vreme în mintea noastră. Cel puţin atîta vreme cît la şcoală învăţăm despre naţiunea noastră adăpostită în siguranţă între graniţele ei, ca scafandrul în costumul de neopren.

Acum vreo cîţiva ani, politicienii propuneau – ca pregătire psihologică pentru capitalism – parabola undiţei: să nu le dăm românilor peşte, să le dăm undiţa şi să-i învăţăm s-o folosească. Ei bine, visul lor e deja împlinit pe malul Dunării: acolo toată lumea ştie să pescuiască. Numai că nimeni nu prinde peştişorul de aur, acela cu trei dorinţe...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

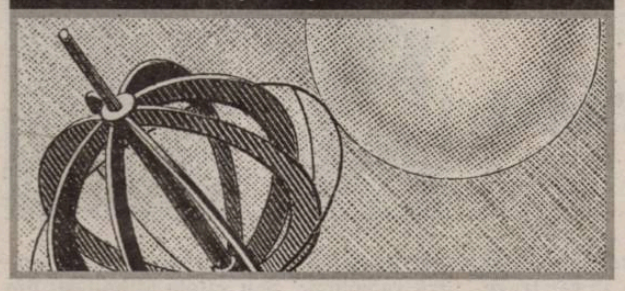

Referendum

Dacă preşedintele Venezuelei, Hugo Chavez, ar fi fost într-adevăr un dictator comunist, aşa cum susţin adversarii săi, n-ar fi avut loc nici un referendum în care alegătorii să fie întrebaţi dacă sînt sau nu de acord ca actualul conducător să rămînă la putere pînă în decembrie 2006, la epuizarea termenului legal. Rezultatele oficiale ale numărătorii electronice – 58% pentru, aproximativ 42% împotrivă – nu fac decît să confirme conflictul profund, atitudinile radicale ale unui electorat divizat în grupuri ireconciliabile.

În 1992, pe cînd era doar locotenent-colonel, Hugo Chavez a pus la cale un complot împotriva celor două partide, social-democrat şi democrat-creştin, care, după treizeci de ani de alianţe, aduseseră vreo 80% dintre locuitori sub pragul de sărăcie. Arestat, judecat, eliberat apoi din închisoare, rebelul ajunge, în 1998, în mod legal la putere şi devine preşedintele unei ţări ale cărei rezerve petroliere îi asigură bogăţia şi interesul Statelor Unite. Petrolul reprezintă 70% din exporturi şi 50% din veniturile statului. În 1999, Chavez organizează un referendum pentru modificarea Constituţiei şi este ales, din nou, în iulie 2000. În 2001, încercînd să-şi ţină promisiunile faţă de electoratul sărac, Chavez semnează Legea pămîntului, Legea pescuitului şi Legea hidrocarburilor. Înainte ca aceste proiecte să-i poată mulţumi pe partizanii săi naturali, ele îi nemulţumesc pe toţi cei legaţi de structurile vechi, dar şi pe cei care se tem de potenţialul de haos creat de entuziasmul „cercurilor bolivariene". Acestea sînt structuri de stradă, de cartier, 7-15 persoane, cărora li se promite în viitor puterea şi proprietatea şi li se acordă în prezent fonduri relativ importante. Opoziţia se dezlănţuie împotriva acestor instituţii în devenire, acuzîndu-le că sînt forţa de şoc a proiectului totalitar. Marşurile opoziţiei şi contra-marşurile susţinătorilor, călătoriile preşedintelui în Algeria, în Libia, în Arabia Saudită, în Iran, în Rusia şi chiar în Irak, prietenia cu Fidel Castro pun Venezuela în categoria ţărilor a căror instabilitate îngrijorează Washingtonul.

În 2002, încercarea de a-l înlătura pe Chavez, printr-o lovitură de forţă, eşuează: după o manifestaţie care opune societatea civilă a opozanţilor (Biserica, clasa mijlocie, media) societăţii civile a susţinătorilor, manifestaţie încheiată cu un bilanţ tragic (15 morţi, 350 răniţi), un general anunţă că armata nu-l mai sprijină pe preşedinte. Televiziunea difuzează din 20 în 20 de minute textul demisiei prezidenţiale. Statele Unite recunosc autoritatea provizorie, dar ea nu durează decît 48 de ore. Partizanii lui Chavez sînt în număr mare pe străzi, garda lui ocupă din nou palatul Miraflores, el revine, comandanţii fideli preiau controlul armatei. Chavez rămîne preşedintele legitim.

Urmează încercarea de a-l înlătura prin mijloace constituţionale – campania de strîngere a semnăturilor pentru declanşarea referendumului a fost intens sabotată, pînă cînd Chavez a avut convingerea că rezultatul îi va fi favorabil. Preţul petrolului e într-o necontenită creştere şi banii au fost cheltuiţi pentru îmbunătăţirea nivelului de trai al săracilor. Nu pentru reforme care să diversifice economia ţării, reducînd dependenţa ei de veniturile petroliere, ci pentru programe de asistenţă medicală şi ajutoare sociale. Acuzaţia de dictatură nu se susţine, Chavez respectă cît de cît formele democratice, deşi există şi semnale îngrijorătoare: în sistemul judiciar sînt numiţi doar oameni loiali puterii, ziariştii opoziţiei sînt permanent hărţuiţi. Vulgar şi agresiv, Chavez a adus în politică oameni asemănători lui, „inşi care miros urît, indieni şi negri, oameni fără maniere", spune un sociolog de la Universitatea Centrală din Venezuela.

Permanenţa climatului de confruntare a creat o situaţie în care democraţia nu ţine de respectarea regulilor din sistem, ci de bunăvoinţa conducătorului. Politicile populiste şi barilul care se vinde cu peste 45 de dolari îi asigură lui Chavez numărul de voturi necesar respingerii acuzaţiilor de fraudă. În 2002, Statele Unite s-au grăbit să recunoască autoritatea provizorie, acum se îndoiesc de corectitudinea rezultatelor. Piaţa petrolului a validat rezultatul: preţul barilului a scăzut cu 11 cenţi. Chavez va avea destui bani să-şi mituiască poporul în vreme ce opoziţia va efectua numărătoarea manuală a voturilor.

globul cubic

Organizarea durerii

Amatori de semne bune, reporterii presei occidentale scriu cu entuziasm despre pieţele din Pyongyang, capitala Coreei de Nord, adică locurile unde regimul lui Kim Jong-Il a permis vînzarea pe bani a alimentelor şi a unor mărfuri industriale. Pe tarabe se găsesc legume, carne, peşte proaspăt sau sărat, orez de diferite calităţi, fructe exotice. Se poate cumpăra bere fabricată în Singapore, alcooluri occidentale, cratiţe, obiecte de îmbrăcăminte, lenjerie pentru femei, cosmetice, articole de fierărie, obiecte sanitare... Belşug, ce mai! Mulţi cumpără şi mai mulţi sînt curioşii veniţi ca la o expoziţie. „Regimul va rămîne stăpînul schimbărilor. O luptă obscură între reformişti şi conservatori ar putea explica schimbările bruşte de direcţie, cum a fost în aprilie interzicerea reţelei de telefonie mobilă, achiziţionată pe bani mulţi de la o companie thailandeză. Tranziţia a început, dar ea va fi lentă şi nu va fi scutită de înaintări şi retrageri" *(Le Monde*, 11 august).

Unul din locurile unde nu poate fi vorba încă de reformă este mausoleul „Părintelui naţiunii", Kim Il-Sung: palatul de marmură albă se închide cu nişte enorme uşi culisante pe care este gravată o stea în bronz. În fiecare zi, 4.000 de oameni trec de controlul cu raze X de la aceste porţi, apoi vizitatorii se şterg pe picioare pe covoarele alcătuite din perii care se rotesc şi intră într-o sală unde tronează o imensă statuie de ipsos a preşedintelui pe un fundal luminat în culori pastel. După aceea sînt parcurse lungi coridoare de sute de metri, echipate cu covoare rulante, apoi se trece printr-un fel de vestibul puternic ventilat, unde se presupune că sînt lăsate ultimele miasme. În camera mortuară, defunctul odihneşte într-un sicriu de cristal şi, în grupuri de cîte patru, oamenii întristaţi, unii dintre ei cu lacrimi în ochi, se înclină întîi la picioare, apoi pe partea dreaptă, la cap şi în cele din urmă pe partea stîngă a catafalcului. Se trece apoi într-o sală a plîngerii unde ghizi îmbrăcaţi în costume tradiţionale, negre, brodate cu argint, arată şi explică sculpturile expuse de-a lungul pereţilor reprezentînd poporul prăbuşit sub povara durerii, în timp ce podeaua din marmură neagră perlată simbolizează lacrimile vărsate la moartea celui pe care ei îl denumesc „Soarele secolului XX".

Sever VOINESCU

statul de drept

Peugeot vs. Trabant

Dl Şerban Pretor, membru al CNA, secretar de stat, a fost bătut de doi angajaţi ai SPP, într-o sîmbătă, în timp ce conducea Trabantul său spre mare. Familia sa, soţia şi două fiice, au asistat şocate la scena decupată, parcă, din filmele cele mai violente. Şoseaua spre litoral a devenit un fel de Bronx, în care cine se aventurează o face pe riscul lui. Pe această şosea, cam pe la Lehliu, unde, într-o eră anterioară, Tanţa şi Costel îşi consumau idila toropită, o maşină Peugeot a obligat Trabantul dlui Pretor să oprească, doi indivizi cu aparenţe atletice s-au dat jos din bolidul occidental, au deschis uşa Trabantului şi au început să care pumni secretarului de stat. Din cîte înţelegem, vina domniei-sale fusese una singură: avea Trabant. Adică, mergea încet. Enervant de încet pentru nişte sepepişti energici la volan de Peugeot. Băieţii de la SPP, siguri pe muşchii şi pe legitimaţiile lor, au devenit, încă, şi mai curajoşi cînd au văzut victima: un domn fragil, cu aer de intelectual, cu părul alb şi ochelari. Priveliştea aceasta, inofensivă şi vulnerabilă, trebuie că a ridicat adrenalina luptătorilor SPP. Trebuie că în sufletul unui luptător cu legitimaţie pe care se lăfăie stema colorată a României, plăcerea de a pocni un conducător de Trabant care, pe deasupra, mai şi arăta a om care citeşte cărţi, e enormă. Ghinionul agresorilor: dl Pretor este secretar de stat. La o adică, băieţii din SPP sînt plătiţi să asigure paza unor oameni ca dl Pretor şi nicidecum să-i bată în plină stradă. Sînt absolut convins că dacă dl Pretor nu era secretar de stat, celor doi SPP-işti nu li se clintea nici un fir de păr din cap. Felul ezitant în care înţeleg că a acţionat Poliţia, aşteptînd, parcă, să vadă dacă SPP se va desolidariza de cei doi angajaţi, este un argument în plus că dacă legitimaţia dlui Pretor nu ar fi fost mai tare decît legitimaţiile agresorilor, Peugeotul acestora ar fi redus la tăcere Trabantul victimei. La fel, sînt absolut convins că dacă dl Pretor ar fi condus un jeep şi ar fi avut ochelari de soare de 1.000 de dolari pe nas, vitejilor de la SPP nici nu le-ar fi dat prin cap să se dea jos la el. Ca orice bun român, nu pot să mă opresc să întreb: ce fel de ţară e asta?

Incidentul de lîngă Lehliu nu are nimic din România lui Băieşu, dar are totul din România lui Iliescu. Acest incident vorbeşte despre o stare patologică a societăţii noastre actuale. Am putea spune că cei doi tineri sepepişti sînt excepţii regretabile („ei nu reprezintă instituţia, bla-bla-bla..."), că ei au fost imediat trecuţi în rezervă, că acum li se întocmesc dosare penale – am putea filozofa mioritic pe tema pădurii şi a uscăturilor şi am putea să ne liniştim spunîndu-ne că s-au mai văzut asemenea cazuri şi la alte case, fatalmente „mai mari". Dar am greşi. Nu doar pentru că mîine ar putea ajunge pe mîini de sepepist nervos oricare dintre noi. Şi nici pentru că poimîine am putea ajunge să nu mai ieşim pe stradă decît dacă avem Peugeot. Dacă ăla cu Peugeot îl poate zdrobi în pumni pe ăla cu Trabant, ăla cu vilă îl poate spulbera pe ăla cu două camere de bloc în Berceni şi, în general, ăla cu legitimaţie îl poate călca în picioare pe ăla fără legitimaţie, atunci lumea care ni se pregăteşte, aici, la periferia Europei, e mult mai rea decît spun pesimiştii. Dar această agresiune a scos în evidenţă două trăsături oribile ale României de azi, despre care trebuie să vorbim cu apăsare.

Prima este ipocrizia politică a lumii româneşti. Gestul băieţilor de la SPP e cu atît mai straniu cu cît se petrece într-o lume care votează sistematic şi cu convingere pe social-democraţi. Din 1990 încoace, românii au fost atraşi constant şi în proporţie majoritară de sloganurile politice ale social-democraţiei. Dacă adunăm rezultatele în alegeri ale forţelor politice care s-au prezentat drept social-democrate, vom vedea că în 1990, în 1992, în 1996 şi în 2000, acestea au fost mereu majoritare. Românul pare o natură „de stînga". Agresorii înşişi ţin, într-un fel sau altul, de elitele societăţii noastre social-democrate. Pe banii celor cu Trabant, băieţii din Peugeot îi păzesc pe cei din Mercedesuri şi îi caftesc pe cei cu Trabant. Cam aşa arată lumea aceasta, „social-democrată". Într-o societate autentic social-democrată, precum este cea suedeză, de pildă, un asemenea incident este de neimaginat. La noi, deşi revoltă pe toată lumea, nu miră pe nimeni. Întîmplarea face ca acest act de barbarie să fi survenit la puţine zile după ce bolidul soţiei unui senator, condus în completul dispreţ al regulilor de circulaţie, a ucis cîţiva oameni nevinovaţi aflaţi într-o Dacie. Aud că senatorul, social-democrat pînă în măduva oaselor, a declarat că soţia sa se grăbea pentru că aducea la Bucureşti petiţiile cetăţenilor din teritoriu. Ipocrizie fără limite. Pe fondul roz şi moale al social-democraţiei unanim îmbrăţişate, modelul de comportament al elitei ţine mai degrabă de capitalismul primitiv şi cinic de acum trei secole.

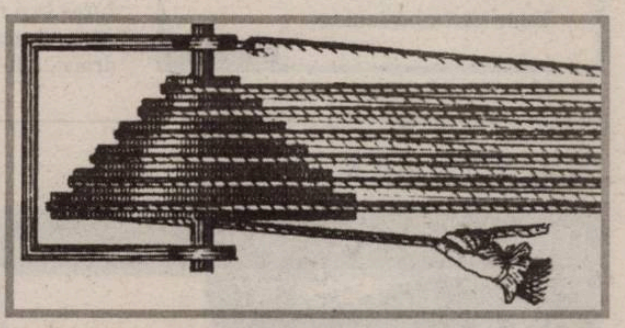

În al doilea rînd, trebuie să vorbim de urgenţă despre agresivitatea lumii româneşti. La televizor se vorbeşte dur şi ameninţător, la piaţă se vorbeşte urît, în şcoli se vorbeşte ca la televizor, în case se vorbeşte ca în piaţă. Pumnul ni se pare mai util decît mîngîierea, înjurătura mai constructivă decît vorba bună, mitraliera mai benefică decît sfatul, privirea cruntă preferabilă zîmbetului amabil. Pe şosele, se conduce cu o agresivitate incredibilă. Şoferii se suspicionează şi se înjură, sînt mereu în ofensivă dezlănţuită – sintagma „parteneri de trafic" pare tot mai caraghioasă. Atitudinea şoferilor de astăzi este: „dă-te la o parte, că trec EU". În trafic, fiecare şofer este convins că toţi ceilalţi sînt nişte idioţi care trebuie depăşiţi în viteză. Dacă nu te dai la o parte şi mai ai şi ghinionul să „obstrucţionezi" calea unui sepepist, ai păţit-o.

Fiind şofer de Dacie, mă declar înspăimîntat.

ready made

„ULTIME INFORMAŢIUNI. Anunţăm cititorilor noştrii, una din veştile cele mai triste şi dureróse.

Eminescu nu mai este!

Azi diminéţă la orele 4, nenorocitul poet în urma unor lungi suferinţe ş'a dat ultima suflare, în casa de sănătate a d-lui dr. Şuţu.

Poesia românéscă, prin încetarea din viaţă a lui Eminescu, a încercat una din perderile cele mai adânc simţite."

(anunţ apărut în *Românul*, 16 iunie 1889; după Augustin Z.N. Pop, *Contribuţii documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1962)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Lingua lignea

O limbă de lemn
într-o gură de lemn
cu buze de lemn
pe-o figură de lemn
încleştată solemn
ca un cleşte de lemn
care scoate solemn
lungi piroane de lemn
din mormanul de lemn
de un roşu solemn
al tribunei de lemn;
iar în gura de lemn
cu buze de lemn
orice cui e un semn
ascuţit şi solemn
al strigării de lemn,
al chemării de lemn
la noi fapte de lemn, —
un fierbinte îndemn
adresat de un lemn
unor oameni de lemn
într-o lume de lemn
care are consemn
ca doar ouă de lemn
să prăjească solemn
în tingire de lemn
fără,-n ea, untdelemn
pe o plită de lemn
cu, sub ea, nici un lemn,
lemn de foc, — foc de lemne
de care, pesemne,
de-a pururea demn e
doar Strîmbă-lemne.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cum va juca Mioriţa în *Star Trek*

Parc-o văd: tinerică şi aiurită, blondă şi ştearsă, frustrată de neînţelegerea lumii şi aducînd haosul cu puterea minţii ei telekinetice. Stephen King o descrisese într-o carte, iar Brian de Palma a regizat ecranizarea, în 1976; *Carrie* era numele filmului şi, sub această identitate, Sissy Spacek arunca pe ecran cuţite şi alte obiecte, împrăştiind groaza în orăşel, cîte puţin în fiecare cadru, cît să ajungă la toată lumea. *Horror* clasic!

Trecut-au anii, îngropatu-s-au pe scena lumii orgolii, sisteme politice şi oameni de vază. Şi iată ce aflu: că Sissy vine în ţara *horror*-ului, în Carpaţi, pentru o filmare! Nici prima şi nici ultima dintr-o listă de actori de vază ai momentului, Sissy Spacek va filma în România, într-un film cu care Donald Sutherland – şi acum urmează o informaţie în premieră – va trage la Oscar, ca orice hollywoodian ajuns la o anumită vîrstă.

În împrejurări care ar merita, frate Leo şi frate Gorzo, o analiză din parte-vă, România devine, pe şoptite, putere a filmului mondial – şi aproape nimeni nu bagă de seamă, necum să mai dea frîu intraductibilei silabe a emoţiei. În timp ce Cristi Puiu (cu anumită derogare ministerială), Thomas Ciulei, Hanno Höfer, Cătălin Mitulescu, Cristian Mungiu şi alţi tineri regizori autohtoni sînt constant invitaţi să tragă barca pe uscat, în timp ce pe Pintea şi pe Bleonţ i-am văzut ultima dată într-un *talk-show* TV, iar pe Marcel Iureş la o recepţie, în România se filmează în draci – de fapt, se filmează chiar dracii, sub formă de vampiri, coropişniţe sau lilieci. Îmi spune un avizat că în 2004 vreo 28 de producţii străine se vor trage pe film în decorul nostru naţional, graţie firmelor Media Pro, Castel, Atlantis sau Domino. Despre studiourile de la Buftea umblă vorba că ar fi dintre cele mai bune din Europa central-estică, alături de cele de la ex-DEFA Berlin. Ironia istoriei: tehnologia sovietică (din aceea de bază, trainică, furată de la nemţi şi adusă în RPR prin 1953) îi face pe americani să vină azi, să facă superproducţii şi filme de serie B, de toate pentru toate gusturile.

Explicaţia, simplă. Preţurile la noi sînt mici, mîna de lucru este tînără şi calificată, decorurile iau răsuflarea. Cu infrastructura nu stăm prea grozav, dar fiind o ţară din lumea a doua, mahării iluziei închid ochii, din moment ce – spuneam – nici punga nu şi-o deschid prea larg. Una peste alta, toată lumea cîştigă. Nu e de ici, de colo, să fii patron de hotel şi să-i duci trandafir la micul dejun lui Nicole Kidman şi nici, manelistă fiind, să-i zici una la ureche lui Wesley Snipes. N-aş zice că acest insolit *business* nu are şi schizofreniile sale: în seara ultimelor Oscaruri, ni s-a spus că filmul *Cold Mountain* n-ar fi luat marele premiu tocmai pentru că ar fi fost filmat în România – încă una dintre măruntele lamentaţii etnocentriste pe care ni le mai servim uneori, fără măcar a crede în ele!

Trăitori într-o ţară atît de invadată de iluziile altora, e cu totul normal să dezvoltăm şi noi micile noastre scenarii. Bunăoară, Nati Meir: avid de *show*, l-a sunat pe parlamentarul scenarist Radu F. Alexandru şi l-a făcut fără voie actor de teatru radiofonic. Sau satele Mihăileşti din Buzău şi Gugeşti din Vrancea: aici, cu avantajul infrastructurii şubrede, s-au turnat doar în trei luni două episoade din Armagedon, cît să-l bage-n şomaj pe Bruce Willis. Irlandezul Brosnan, cu totul depăşit de intrepida Rovana Plumb, iese de bunăvoie din seria 007, Spider Man 2 zburdă pe pereţii New York-ului de bucurie că doctorul Ciomu nu i-a atins glanda care-i aruncă fire din încheietura pumnului, iar preşedintele Iliescu, ajuns la Atena, face un star dintr-un anonim angajat al campusului olimpic – ei, da, dle Pretor, aţi putea depune mărturie că SPP-iştii lor sînt mai inteligenţi decît ai noştri!

Un banc totalmente incorect politic spune că George W. Bush şi Yasser Arafat stăteau la o vorbă prin telefon, zilele astea, ca băieţii, şi zice Arafat, *dom'ne, în buncherul meu mai privesc şi eu la TV, îmi place de exemplu* Star Trek, *dar ce mă intrigă este că acolo văd europeni, americani, chinezi, dar nici un arab. Cum se face?*, iar Bush îl asigură, cu zîmbetul lui atît de agreat de intelectualii europeni, *Păi, n-ai înţeles că acţiunea se petrece în viitor?!*

Evident, nu se va ajunge acolo. Dar e foarte posibil ca în noua serie *Star Trek*, cînd va fi să fie, să nu apară nici un român; şi totuşi, aşa, la un moment dat, cînd echipajul va coborî în timp pe o pajişte alpină, veţi vedea în decor o turmă de oi cu trei ciobănei, şi pe la apus de soare...

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Omagiu agenţiilor de presă

CANADA. La departamentul de pază al aeroportului Trudeau din Montréal lucrează şi cîţiva duli specializaţi în găsirea explozibililor. La antrenamentul de săptămîna trecută, ofiţerii canadieni au ascuns un pachet cu trinitrotoluen (real!) într-o geantă oarecare, pe care au plantat-o printre bagajele cursei de Toronto. *Cîinii n-au găsit nimic*. Ofiţerii nemulţumiţi au recuperat geanta, iar avionul a decolat. Vai, geanta recuperată conţinea doar lenjerie şi cîteva cărţi poliţiste! Nici explozibil şi nici numele proprietarului! Între timp, pasagerii ajunseseră la destinaţie şi dispăruseră care-ncotro. Ca şi cele 2 kg de TNT. Patrupedele au fost pedepsite. Cu TNT-ul nu-i de joacă!

BULGARIA. Dincolo de Dunăre se agită o foarte activă Fundaţie pentru Cercetarea Civilizaţiilor Extraterestre. Preşedintele ei, Kiril Kanev, a făcut recent ultimul pas în vederea Marii Întîlniri. El a prezentat presei mijlocul de plată care va facilita viitoarele legături financiare cu omuleţii verzi. Noua monedă (proiectată de experţii fundaţiei) se numeşte *galaktos*, iar paritatea ei va fi stabilită prin consultări internaţionale. Urmează ca extratereştrilor să li se comunice adresa biroului de schimb al fundaţiei.

MAREA BRITANIE. Cetăţeanul John Cash, mare consumator de heroină, a ajuns la începutul lunii în faţa tribunalului din Harrow. În goană după bani, Cash comisese fix 262 de spargeri în ultimele 12 luni. Judecătorul Barrington Black a stat o vreme pe gînduri, după care i-a acordat 7 ani de puşcărie şi 5 ani de *regim special*. În ce constă acesta? Foarte simplu – în cei cinci ani, Cash nu are voie să intre în nici o casă particulară din Marea Britanie, decît cu invitaţie scrisă din partea proprietarului. De asemenea, nu are voie să telefoneze la numere particulare şi nici să sune, să ciocănească sau să bată la vreo uşă. Nu-i mai rămîne decît jaful la drumul mare!

KENTUCKY. Fiecare stat american are personalitatea sa. Aceasta este exprimată simbolic printr-o metaforă, o deviză, o floare, un arbore, un cîntec, o pasăre. Pentru statul Kentucky, acestea sînt: Ţara Tradiţiei, „Împreună învingem, dezbinaţi pierdem", pelinul de munte, plopul cu flori, „My Old Kentucky Home" şi pasărea cardinal. Ar mai fi şi o siglă, dar oficialităţile din capitala Frankfort nu prea sînt încîntate de ea, e vorba de un soare care zîmbeşte. Cam penibil. Drept care l-au angajat pe Tom Kokai, specialist în reclamă, pentru a crea providenţiala ideogramă care să îmbunătăţească *„imaginea naţională şi internaţională a statului"*. Nobilă sarcină, dar şi dificilă. Cred însă că dl Kokai se va descurca cu cele 15 milioane de dolari care tocmai i-au fost alocate.

RUSIA. Toată lumea ştie cît de grea şi cît de lungă e iarna în Siberia (în primul rînd rușii). Uneori şoferii o iau pe scurtătură şi nu mai caută podurile peste rîuri, ci traversează pur şi simplu peste gheaţă. Numai că nici gheaţa nu mai e ce-a fost. În luna aprilie, un TIR cu 10 tone de bere s-a scufundat în fluviul Irtîş din regiunea Omsk. Şoferul a scăpat şi a cerut disperat ajutor. Ministerul pentru Situaţii de Urgenţă a trimis degrabă trupe. *Zeci de soldaţi, un tanc şi patru scafandri cu echipamente speciale*. Aceştia au scos la suprafaţă containerele cu bere, dar au lăsat camionul la fund. Berea a fost confiscată de minister, iar şoferul a fost amendat.

WASHINGTON. Doamna Corinne Brown, reprezentantă (afro-americană şi democrată) a statului Florida, a interpelat foarte acid guvernul republicanului G.W. Bush. Concluzia – „politica noastră externă e profund rasistă, dar la ce ne putem aştepta de la o adunătură de albi"? Ţinta interpelării, Roger Noriega (adjunctul secretarului de stat), a ripostat nervos că, fiind mexican de origine, se simte grav insultat atunci cînd e considerat şi alb şi rasist. „Dar, a adăugat el ironic, poate că secretarul de stat Colin Powell şi consiliera prezidenţială Condoleezza Rice vor avea altă părere". Doamna Brown nu s-a lăsat intimidată şi a strigat din sală: *„pentru mine toţi sînteţi la fel"!*

EDITURA POLIROM

■ Claudia Golea
Vară în Siam

Noutăţi:

■ Cristian Grosu, Liviu Avram
Jurnalismul de investigaţie

■ Alessandro Baricco
Fără sînge

■ Richard Brautigan
În zahăr de pepene

www.polirom.ro

Texte şi opinii de: *Bogdan IANCU (absolvent master în antropologie culturală)* ● *Cosmin MANOLACHE (muzeograf, Muzeul Ţăranului Român)* ● *Cezar PAUL-BĂDESCU* ● *Ioana POPESCU (fostă directoare a Direcţiei „Programe etnologice", Muzeul Ţăranului Român)* ● *Petre POPOVĂŢ (cercetător, Muzeul Ţăranului Român)* ● *Speranţa RĂDULESCU (etnomuzicolog, Muzeul Ţăranului Român)* ● *Călin TORSAN (trezorier, Muzeul Ţăranului Român)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Muzeul Ţăranului Român a fost una dintre instituţiile cu adevărat noi şi substanţiale de după 1990. Întemeiat şi condus pînă în 2000 de Horia Bernea, care a adunat în jurul său o echipă de oameni excepţionali, Muzeul... s-a impus în primul rînd datorită originalităţii sale. Sălile şi expunerea obiectelor nu aveau nimic din „stilul" convenţional şi didactic al muzeelor etnografice, ci exprimau, într-o formulă vie şi emoţionantă, o viziune profundă asupra lumii ţărăneşti. În 1996, un juriu format din eminenţi specialişti i-a decernat premiul pentru Muzeul European al Anului. MŢR rămîne şi astăzi singurul muzeu din Europa de Est care a cîştigat acest premiu.

Două săli dintr-un muzeu?

După moartea lui Horia Bernea, spiritul muzeului s-a păstrat o vreme datorită echipei cu care pornise la drum în 1990, căreia i s-au alăturat cîţiva tineri devotaţi. Irina Nicolau – a cărei inventivitate fără odihnă s-a potrivit de minune cu stilul vizionar al lui Horia Bernea – a murit şi ea la scurtă vreme. Alţi specialişti au plecat, iar la timpul respectiv s-a zvonit că noua conducere (director general: Dinu Giurescu) încearcă nişte schimbări pe care „echipa lui Bernea" nu le consideră potrivite. Muzeul însă putea fi văzut în continuare aşa cum se constituise în timp, iar mai multe săli goale aşteptau să „le vină rîndul". Acum două săptămîni, ziarele au scris că două săli realizate sub directoratul lui Horia Bernea au fost închise. În numărul trecut al revistei noastre, am publicat cîteva comentarii pe această temă, semnate de Andrei Pleşu, Anca Manolescu şi Anca Oroveanu. Am considerat necesar să revenim cu o dezbatere mai amplă, în care fiecare parte să-şi expună argumentele, astfel încît cititorii să poată înţelege sensul schimbărilor de la MŢR. N-a ieşit o dezbatere, iar cititorii vor înţelege de ce, după ce vor citi articolele semnate de colaboratorii lui Horia Bernea şi de tinerii formaţi de Irina Nicolau.

*Dincolo de opinii şi sentimente, din punctul de vedere al vizitatorilor rămîn cîteva fapte: două săli sînt închise, conducerea muzeului nu a anunţat din timp închiderea lor şi nici cînd vor fi redeschise, oamenii din echipa iniţială au plecat sau sînt pe punctul de a pleca. Ce va deveni Muzeul Ţăranului Român? (**M. V.**)*

Cezar PAUL-BĂDESCU

„Se face curăţenie"

– în vizită la Muzeul Ţăranului Român –

Auzind că Muzeul Ţăranului Român suferă transformări şi că acolo se petrec tot felul de lupte intestine, mi-am propus să-l vizitez ca un simplu turist şi să fac abstracţie de lucrurile de culise pe care le cunosc. Pur şi simplu, să-l văd din perspectiva vizitatorului de rînd (în fine, unul – cazul meu – care a mai vizitat muzeul şi acum cîţiva ani).

Prin urmare, sîmbăta trecută, plăteam cei şaizeci de mii pentru biletul de intrare şi o porneam agale prin sălile de expoziţii. Am luat-o mai întîi la stînga şi, pînă la expoziţia „Reculegere", cea cu stranele de biserică, nu am fost băgat în seamă de nici o supraveghetoare de sală – toate stăteau apatice şi picoteau în colţul lor. Cea de la sala cu stranele, după ce mi-a răspuns la „bună ziua", mi-a înmînat o coală trasă în plastic cu lista exponatelor scrisă la calculator, în română, franceză, engleză şi germană. Am observat că, lîngă teancul de coli împlasticate, mai erau cîteva din vechile tăbliţe de prezentare scrise de mînă de Irina Nicolau. Am luat una. Comparîndu-le pe cele două, am observat că scrisul pe calculator generează, se pare, automat sinonimii. „Tîmpla mică" de pe tăbliţa de lemn devenise „Tetrapod", „Scaunul arhieresc" – „Jilţ episcopal", „Ţesătura de veşmînt preoţesc" – „Odăjdii" etc. Am întrebat-o pe supraveghetoare de ce mi-a dat foaia trasă în plastic şi nu tăbliţa, care se potriveşte ceva mai mult cu spiritul muzeului. Mi-a răspuns, vizibil încurcată, că prezentarea în plastic e mai bună pentru străini. Explicaţia a fost măgulitoare: iată că, deşi am vorbit cu ea o română fără pic de accent, arăt atît de bine, încît lumea mă crede străin (căci străinii arată bine, nu?)... În sala următoare, după ce am schimbat cîteva cuvinte cu supraveghetoarea, aveam să primesc tot o prezentare trasă în plastic. Tăbliţele erau acolo, dar nimeni nu le băga în seamă. De altfel, în celelalte săli aveam să văd că vechile prezentări nici nu mai existau.

Plasticul aveam să-l mai întîlnesc ici-colo, sub formă paralelipipedică – nişte vitrine din plexiglas gros, care protejau unele obiecte. Urma să regăsesc acelaşi plexiglas şi în sălile de expoziţie deschise recent, la suporturile pentru prezentarea exponatelor. Sălile noi sînt de-a dreptul impresionante. Sala „Munca" are o moară de vînt şi două roţi enorme de dărăcit, iar în sala „Casă în casă" vezi, pur şi simplu, o casă ţărănească integrală. Eşti năucit prin cantitate, nu te aştepţi să găseşti, după toate lucrurile mărunte de pînă atunci, ceva aşa de mare. Mai puţin impresionat am fost însă de ultima expoziţie, deschisă acum cîteva săptămîni, cea în care se prezintă un obicei al saşilor. Îmi pare rău s-o spun, dar totul pare o diorama de prost gust – nişte manechine puse în cerc şi ţinînd în mîini panglici, iar deasupra, pe tavanul încăperii, nişte voaluri albastre ce vor să fie cerul... Voalurile acelea albastre dau foarte rău, parcă sînt din recuzita muzeului de dinainte de '89.

În fine, revenind la vechile expoziţii, trebuie să spun că, în afară de micile inserţii de plastic, lucrurile nu s-au prea schimbat. Mai mult, la „Şcoala satului" au rămas pe pereţi chiar şi anunţurile care vorbesc de activităţile din alte vremuri. „Dimineţile MŢR. Sîmbătă, între 11,30 şi 13,30. Prima sîmbătă din lună este «Dimineaţa apaticilor». Nu trebuie să faci nimic. Facem noi şi tu te uiţi. A treia sîmbătă din lună este «Dimineaţa optimiştilor». Aici e de lucru. Ateliere de etnologie cu voluntari." Mai sînt anunţate lecţii pentru copii, de miercuri pînă vineri, proiecţii de filme sau discuţii – şi toate anunţurile sînt mici opere de artă, cu lemn, hîrtie şi scris de mînă. O întreb pe supraveghetoare cum se poate participa la toate aceste activităţi. Femeia îmi spune că nu se mai face nimic acum şi apoi adaugă, cu un glas mai scăzut: „Sînt de pe vremea Irinei Nicolau..."

Tot pe un glas scăzut şi eliptic mi-a răspuns şi o altă supraveghetoare cînd, ajuns la postavul negru decupat sub formă de cruce prin care intrai altădată în expoziţia „Ferestre", am întrebat-o de ce nu pot trece să vizitez şi sala respectivă. „Nu se poate, se face... curăţenie." I-am cerut detalii, dar femeia repeta ca blocată: „Se face curăţenie, se face curăţenie...". „Bun, dar cînd se termină curăţenia asta? Cînd putem vizita expoziţia?" – am insistat eu. „Nu se ştie. Ce o fi, o fi, om vedea..." Pînă la urmă, am convins-o cu greu să dea la o parte draperia şi să mă lase să arunc o privire înăuntru. Sala era... curată. În mijlocul ei rămăseseră cîteva cruci de piatră, din vechea expoziţie, iar pe lîngă perete erau aliniate cîteva zeci de găleţi de vopsea lavabilă şi un maldăr de stinghii de aluminiu. „Vedeţi? Se face curăţenie."

La sfîrşitul vizitei, am răsfoit, cum se obişnuieşte, cartea de oaspeţi a muzeului. Am fost suprins să găsesc foarte multe notaţii de genul: „Contrairement au musée qui est très agréable, le personnel est totalement méprisable" – *semnătură indescifrabilă*; „Ăsta e un muzeu foarte frumos, dar poate persoanele care lucrează aici ar fi mai amabile şi mai fericite şi să zîmbească mai mult. Te rog! Xenia, 2004, Vancouver." Eu nu am scris nimic, pentru că am preferat să mă abţin de la orice comentariu. La fel cum o fac şi acum.

Evaluarea Muzeului Ţăranului Român de către juriul comitetului EMYA (European Museum of the Year Award), 1996 (în publicaţia *EMYA*, 1996, pp. 120-121):

„După lungi discuţii, deseori animate, Comisia a decis într-un sfîrşit ca laureatul Premiului Muzeul European al Anului 1996 să fie Muzeul Ţăranului Român din Bucureşti. După opinia juriului, acest muzeu a atins cel mai înalt nivel european în materie de prezentare estetică şi, prin concepţia sa, face dovada unei calităţi imaginative rar egalate. Colecţiile au fost considerate ca excepţionale şi s-a apreciat ca demn de laudă modul în care au fost protejate în timpul regimului comunist. Comisia consideră că directorul muzeului, Horia Bernea, este una din personalităţile eminente ale lumii muzeului, despre care se va vorbi cu certitudine mult, în viitor."

„Puţine muzee mi-au pricinuit o senzaţie de prospeţime atît de puternică precum Muzeul Ţăranului Român. Am avut norocul să-l vizitez în ajunul deschiderii, în momentele febrile de dinaintea vernisajului, pe care le cunosc toţi «oamenii de muzeu». Un artist, o echipă de artişti au conceput şi realizat ceea ce trebuie numit pe bună dreptate o operă artistică. Sîntem departe de muzeografia tradiţională care adoptă un model internaţional şi e supusă prea adesea riscului răcelii: răceala impersonală a unei prezentări (expuneri) interşanjabile, răceala unei demonstraţii didactice şi autoritare. Aici, urmînd firul crucii, multiformă şi permanent prezentă, sîntem în faţa unei uimitoare lecţii de istorie şi de cultură oferită tuturor. Inteligenţa inventivă şi plină de graţie cu care operele sînt «puse în spaţiu» dă viaţă mărturiilor unui trecut care nu trebuie să moară."

(Michel Laclotte,
director general al muzeului Luvru, aprilie 1993)

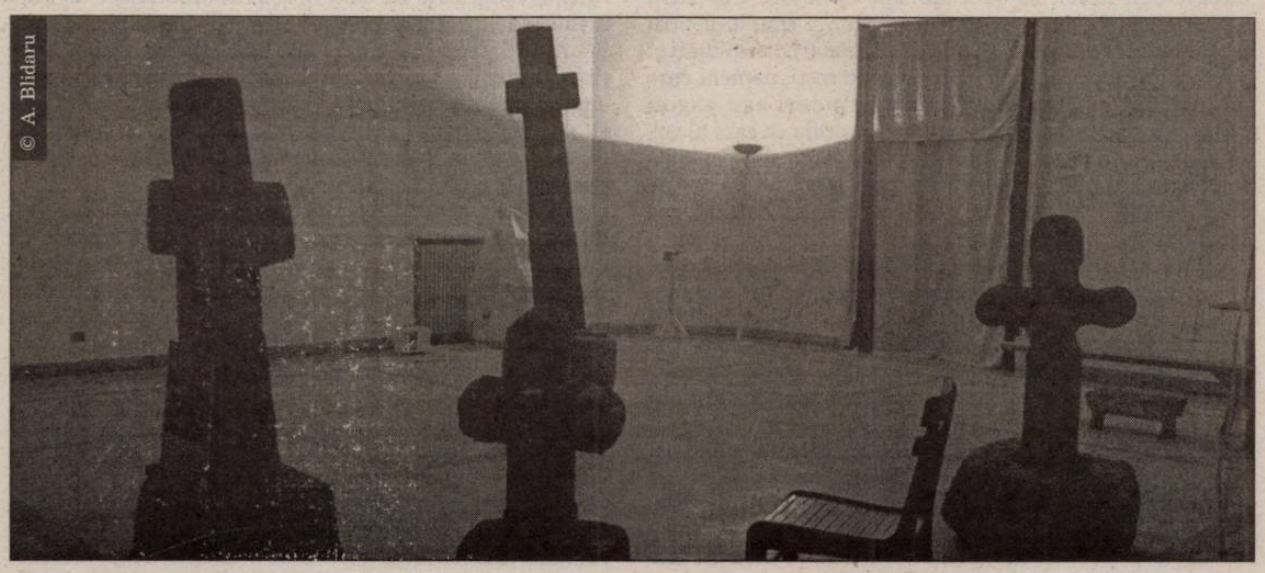

Cosmin MANOLACHE

Ping-pong

„Nu mă interesează muzeologia prezentării practicată într-un muzeu de capodopere. Mă preocupă o muzeologie a acţiunii – unde raporturile şi legăturile ce se stabilesc între obiecte sînt mai importante decît obiectele însele."

Horia Bernea, 1993

Niciodată nu am putut juca ping-pong. E drept, mi-ar fi plăcut, dar, în lipsa aptitudinilor, nu mi-a rămas decît să arunc priviri admirative mişcărilor dibace. O vreme am fost un elev conştiincios care nu are la îndemînă decît exerciţiile de admiraţie, apoi am început să fiu invidios. Ceva mai tîrziu aveam să fiu oarecum consolat. Aflasem că ping-pong-ul nu e numai un sport, ci un mod de a fi, de a respira, de a comunica. Irina Nicolau a ştiut foarte bine să-mi şteargă invidia faţă de cei care au ştiinţa să taie în scurt temele grave, găsindu-le locuri potrivite alături de lucrurile mici, care pot comunica uneori la fel de mult şi cu mijloace uimitor de expresive. A accepta să-ţi laşi răsuflarea tăiată.

Întîlnirea mea cu Irina s-a întîmplat la MŢR, în aprilie 1998. Dădusem o mînă de ajutor unor prieteni la *Salonul de Imagine*, unde urma să fie vernisată o expoziţie de fotografie. După o scurtă plimbare prin expunere, Irina a început să povestească şi să ne spună ce ar lăsa pe pereţi şi ce ar scoate. Se apropiase imediat de noi. Era limpede că pentru ea *a arăta* însemna şi *a povesti*. Pentru a reconstitui o lume, cum este cea a ţăranilor, pe lîngă o foarte bună cunoaştere, mai e nevoie de o extraordinară ştiinţă a povestirii ei. Lucru pe care nu-l poţi face cu adevărat bine şi seducător dacă povestea nu se deapănă din miezul lumii istorisite. Era limpede că Irina strunea neînchipuit de bine atît povestea, cît şi vocile ţăranilor, care-şi spuneau lumea lor atît de *altfel*. Provocarea cea mare era să laşi obiectele să povestească. Muzeele care reuşesc pe un asemenea teren extrem de alunecos sînt puţine, chiar în lume, nu numai în România. Din fericire, MŢR este unul dintre ele. Asta am înţeles din prima întîlnire cu Irina.

Ne-am întîlnit apoi într-o săliţă cu pereţii reci, un spaţiu de trecere spre un grup sanitar. O sală în care o masă pentru ping-pong ar fi intrat cu greu. *De ce să nu încercăm să facem o expoziţie chiar şi într-un spaţiu atît de respingător?* Asta era ideea ei. Eram cîţiva tineri, nişte furnici mai mult sau mai puţin dezorientate, care se înhămau la un proiect aproape imposibil. Aproape că ne călcam unii pe alţii, abia respiram. Important este că ne-am lăsat urniţi. Într-un spaţiu fără vreo urmă de *vino-ncoa* trebuia să ne lăsăm prinşi în obişnuitul joc al Irinei, acela de a spune o poveste. Sosise vremea *Timpului,* care trebuia istorisit cu ajutorul exclamaţiilor, interjecţiilor, gîngăvelilor. O poveste pe limba tuturor, care să ne disloce din lumea clişeelor. Experimentul trebuia să fie un drog slab, dar revelator. Ce a ieşit a provocat de nenumărate ori bucuria de a vedea, de a asculta un *Timp* din hîrtie creponată, pernuţe cusute cu migală, un pom de Crăciun cumpărat dintr-o papetărie oarecare, cîrpe înflorate, scris dezordonat cu şapte feluri de carioci, haine ţărăneşti numai bune de aruncat, căluţi de plastic abandonaţi de proaspeţii intraţi în adolescenţă. Un *Timp* plăpînd, în cele din urmă, poate neputincios în faţa dorinţelor noastre. Nu cred că se pot găsi mulţi nebuni care să aibă curajul de a arăta munţii acolo unde ei nu există. Mă bucuram zilnic de învecinarea cu unul dintre ei.

La scurtă vreme, Horia Bernea, întors din Franţa, a completat sala cu binecunoscutul ceas pe care-l găsim în baruri şi biserici deopotrivă, un ceas auriu imitînd în mare un ceas de mînă. Nimic mai absurd pentru o muzeografie încremenită de lipsa îndrăznelii. Starea de experiment era dusă la extrem şi confirmată. Era confirmat chiar discursul care părea că se opreşte în faţa pînzei pe care scria: *Dincolo de uşă începe timpul. Îndrăzniţi!* Spaţiile anterioare, două la număr, *Ferestre* şi *Cuviosul Paisie*, purtau aceeaşi marcă. Cea a lucrurilor mărunte care spun istorii extrem de serioase. Săli despre care aş putea vorbi, pe care le-aş putea povesti, însă nu mai bine decît cei care au lucrat la facerea lor.

Este perfect explicabil ataşamentul faţă de un astfel de discurs. În primul rînd pentru că, după ce l-am acceptat ca valabil, m-am alăturat, mai mult sau mai puţin timid, vocilor care l-au pus în circulaţie. Apoi, pentru că ne aflam instalaţi în poziţia pe cît de confortabilă, pe atît de riscantă, a celui care şterge tot ce s-a făcut pînă atunci şi care vrea să pună lucrurilor alte nume, tocmai pentru a le simţi mai proaspete, mai apropiate, eliberate de un dogmatism muzeografic început în anii '70.

Fac o buclă. Îmi vine în minte un episod din *Un veac de singurătate*. Sătenii din Macondo îşi pierdeau memoria. Pentru a nu se trezi cu totul rupţi de lume, hotărîseră ca fiecare obiect să fie însemnat cu numele după care era recunoscut. *Pat, scaun, masă, lighean, dulap, cană, măr*. Un joc absurd, în aparenţă. Dar un nume, o poveste, un gest, repetate, pun lumea la îndoială, o provoacă. Este un joc al re-*Facerii Lumii,* experimentul trecerii printr-un absurd temporar. Starea aceasta de graţie a fost posibilă cîţiva ani şi la MŢR. O joacă serioasă.

În mod sigur şi just se poate obiecta. Se poate spune că un muzeu trebuie să fie viu, să comunice, să fie dinamic. Pînă să ajungem în pragul unor asemenea obiecţii, cred totuşi că trebuie să ne asigurăm de un lucru elementar: dacă ceea ce vrem să dăm la o parte mai are puterea de a spune ceva substanţial, revelator, sau nu. Or, pentru un astfel de moment, să-i spunem hotărîtor, trebuie să aşteptăm, să ne asigurăm că ceea ce trebuie să dispară şi-a epuizat discursul, forţa, dinamismul. Cu alte cuvinte, trebuie să-i dăm timp timpului. Irina spunea în micile ei poveşti despre aromâni că-şi scriau istoria cu mîna dreaptă, iar cu stînga o ştergeau. Este vorba aici de cumpănire, de înţelegere, de punere sub semnul îndoielii a ceea ce trebuie să iasă din nou la iveală. Tocmai pentru ca mai apoi să poţi spune: *Şi am văzut că lucrul acesta a fost bun/bine făcut.* Este vorba în fond de atenţia pe care trebuie s-o acordăm trecutului recent, de o acută auto-reflexivitate.

Acum, cele trei săli amintite nu mai există. Nici în ruptul capului nu pot să cred că lumea n-ar mai avea nevoie de poveşti. Ţăranii de azi le iubesc la fel de mult ca bunicii lor, chiar dacă ele vorbesc despre fabrici dispărute, extratereştri, fotbalişti sau accidente rutiere. Ţărănia, chiar cu nobleţea ciobită de *o jumătate de veac de comunism*, îşi conservă forţa, expresivitatea. Dincolo de ţărănia neexpirată, a celor de ieri sau a celor de azi, se află discursul sforăitor, înspumegat, opintit, ne-înţelegător, respingător. Nu ştiu ce va apărea în loc. Ştiu însă că nu mai sînt mulţi cei care pot sta bine aşezaţi cu urechea în gura ţăranului, atenţi la fiecare tresărire a lui. De aceea, prima reacţie este să pun la păstrare fiecare firimitură de la masa lui, fiecare ziar decupat pentru decorul dulapurilor, al rafturilor şi meselor, să-i înregistrez înjurăturile, gîfîiala, năduful. Tocmai pentru că sînt lucrurile care ne apropie cel mai mult de el. Este primul pas pe care-l pot face pentru a continua să-i înţeleg lumea, atît cît pot. Punctul de la care cred că au început şi cei ale căror săli au fost şterse.

Călin TORSAN

Despre oameni care vin, oameni care pleacă şi oameni care, odată veniţi, nu mai pleacă

Sînt oameni care se pricep la artă şi oameni care fac artă. Un muzeu este – în limbaj învechit – „un lăcaş de cultură". Muzeul trebuie să facă artă. Pentru a stimula vizitatorul. Pentru a-i crea senzaţii şi a-i pune întrebări. Muzeul Ţăranului Român este de cîtva timp doar o instituţie bugetară. Cu un orar fix, cu cerberi a căror singură lectură o constituie notele telefonice ale departamentelor, sau condicile de prezenţă cu iz de întreprindere optzecistă.

Am venit în Muzeu acum zece ani. Am lucrat alături de prietenii mei pe o leafă de rîs. Însă, pentru că trăiam lîngă oameni de la care am învăţat o sumedenie de lucruri, i-am mulţumit Irinei Nicolau că m-a cules de pe drumuri. I-am mulţumit în gînd.

Nu mi se pare normal faptul că de doi ani de zile încoace sînt nevoit să stau aproape la fiecare trei-patru luni cu demisia gata scrisă. De ce? Pur şi simplu pentru faptul că între detaşamentele de funcţionari disciplinaţi şi noi toţi, ceilalţi, chiulangiii cu aere livreşti, oameni care îşi justifică existenţa prin cîteva rînduri sau pagini apărute într-o carte bună şi nu prin orsîrdia cu care aleargă ultima sută de metri pînă la poarta muzeului pentru a semna acea condică absurdă, ori prin numărul de fişe de obiect întocmite într-o zi, nu are cum să existe vreo legătură.

V-am spus cum am venit în Muzeu. Şi v-am spus cum, din nefericire, sînt mereu gata de plecare. Pînă aici, am vrut să fiu subiectiv pentru ca acest text să-mi facă rău doar mie însumi. Pentru că, la noi în muzeu, şi iarăşi sînt nevoit să vă fac dezvăluiri, textele fac rău. Avem un serviciu de cenzură impecabil, reminiscenţă a altor vremuri. Oamenii care se pricep la artă îi admonestează pe cei care o fac. Avem o comisie de disciplină neobosită, unde oamenii sunt aduşi cu de-a sila şi de unde oamenii pleacă muştruluiţi. Ca să le fie învăţătură de minte! Pentru alte dăţi.

Voi fi însă şi obiectiv. Şi voi vorbi despre oamenii care au venit, au venit chiar înaintea Muzeului, pentru că au venit cu el în cap. Gata făcut. Au venit pentru oaza în care au crezut cu toată făptura lor. Şi de aceea nu au murit de sete. Şi voi începe cu Ioana.

În mod paradoxal, nu am avut cu ea relaţiile pe care ar fi trebuit să le am. Presupusa mea lene şi dezordine, desele mele escapade muzicale cu *Domnişoara Pogany* au dat prilejul multor discuţii inutile. Ne-am apropiat abia în ultimii doi, trei ani, atunci cînd am simţit că lucrurile se degradează. Pentru mine, Muzeul a fost mult timp un loc de muncă prost plătit şi nimic mai mult. Dar a apărut *Arca lui Noe,* şi odată cu această carte şi două texte de-ale mele. De care lumea s-a bucurat. Odată cu lumea, m-am bucurat şi eu. Era pentru prima oară cînd mă simţeam util. Făceam ceva pe care, cît de cît, intuisem că-l pot face. Apoi, a venit seria de cinci discuri cu informaţie digitală menită să facă larg cunoscută arhiva de imagine a muzeului. Atunci, Ioana mi-a dat mînă liberă să mă ocup de ilustrarea sonoră a acestora. Am înnebunit de fericire şi am simţit ce poate însemna să vii cu drag la serviciu. Nu ştiu cît de bine am dus lucrul la capăt, bănuiesc că trebuie să cer multe scuze Speranţei, muzicologul muzeului, dar am pus multă, multă pasiune.

Şi tocmai această serie de discuri, „Ochi în ochi", a fost folosită ca să o umilească pe Ioana. Iar asta o are pe conştiinţă actualul nostru director, un om care în mod clar se pricepe la artă, dar nu o pricepe deloc. Cine altcineva ar fi fost în stare să dea curs unui denunţ făcut în cel mai stalinist mod cu putinţă: cu acte furate şi fotocopiate, cu zîmbete condescendente pe faţă şi audienţe orbite de ură pe la spate.

Făcînd un lucru bun, Ioana şi-a făcut pînă la urmă un mare rău. Nimeni nu i-a luat apărarea, pentru că nici unul nu ştiam cum să o facem. Deşi nu iubesc cîinii, mă comport ca un cîine. Cîteva zile îi amuşinam biroul, doar-doar s-o întoarce. Ioana nu a avut şansa de a părăsi Muzeul aşa cum au făcut-o Domnul Bernea şi Irina. Murind. A trebuit să înghită mizeria întreagă, ca ultim bastion al normalităţii.

Plecarea ei, modul în care s-a petrecut ea, nu mi-au căzut deloc bine. Am suferit, şi-atunci am simţit că, fără să îmi dau seama, sînt şi eu legat de acest muzeu. De ceea ce am putut învăţa de la cei cîţiva oameni care au fost dispuşi să ne înveţe.

Nu mi-a căzut deloc bine nici modul absolut şantieresc în care Directorul General a găsit să încheie şedinţa în care – pentru prima oară era dispus să ne asculte – încercam să aducem lucrurile pe făgaşul normal: ne-a dat afară. Pentru că Petre a avut îndrăzneala să spună că în muzeu se tremură de frică, a fost invitat afară cu un prea populist „aşa crezi, tu, Popovăţ? Că se tremură de frică? Să fii sănătos!". O altă jignire inutilă.

Aud acum că Lila şi Filo stau şi ei cu demisiile gata pregătite. Aşa cum, în noiembrie, o făcusem eu; şi îi mulţumesc Speranţei Rădulescu pentru mîna întinsă atunci. Sînt convinşi că în urma textelor pe care le-au scris cu sinceritatea celui dezamăgit, vor fi îndepărtaţi. Îi întreb: îndepărtaţi de la ce, fraţilor? Nu înţelegeţi odată că noi am venit numai pentru a pleca? Să-i lăsăm pe ei în urma noastră. Să facă din muzeu ceea ce îi duce capul să facă. Să aibă o mie de vizitatori pe zi, să îl aştepte pe Năstase Adrian patru ore la poarta muzeului, încolonaţi frumos, pentru ca acesta să îi trateze cu absenţa. Să îi lăsăm ca, în continuare, să acopere cu covoare expoziţia anticomunistă *Ciuma*, la fiecare vizită a preşedintelui. Să îi lăsăm pe ei. Mă opresc! Este prima şi ultima oară cînd vorbesc despre **acest** muzeu.

P.S. Cu o zi înainte de a mă apuca să scriu acest text, doamna Liliana Ionescu mă sfătuia cu prietenie să învăţ a mă comporta „diplomatic". Cu unii aşa, cu unii altfel. Pentru că nu mai am *spate*. Mi-au rămas, în schimb, măcar două, trei vertebre.

Bogdan IANCU

Muzeul Ţăranului sau cooperativa meşteşugărească?

Nu o cunosc personal pe doamna Roşu Georgeta şi nici dînsa nu mă cunoaşte pe mine. Doamna Roşu Georgeta este directoare adjunctă a Muzeului Ţăranului Român, eu, un biet vizitator şi, mai demult, colaborator la cîteva dintre programele de cercetare etnologică iniţiate de Irina Nicolau. Anul acesta, aflîndu-mă pentru un stagiu de cercetare la Departamentul de Antropologie al Universităţii din Perugia am avut ocazia să asist la proiecţia unui film documentar despre Muzeul Ţăranului Român, realizat în urmă cu cîţiva ani de unul dintre profesorii departamentului. Discuţiile de după proiecţie au fost completate de comentariul entuziast al profesorului de antropologie vizuală, centrat pe calitatea şi coerenţa traseului de expunere.

Am citit de curînd în presă că sălile *„Timp“* şi *„Ferestre“* au fost desfiinţate. Doamna Roşu Georgeta, în calitate de iniţiatoare a proiectului, susţine că nu e vorba de o desfiinţare, ci de o schimbare. Unul dintre argumentele dînsei: vizitatorii obişnuiţi ai muzeului s-ar cam fi plictisit de cum arătau aceste săli şi au luat decizia să stea acasă. S-a făcut un sondaj printre vizitatori ca să se ajungă la această decizie? Mă îndoiesc. Pentru că eu sînt unul dintre cei care nu s-au plictisit şi mai cunosc mulţi alţii. Cifrele plasează MŢR-ul printre cele mai vizitate muzee din Bucureşti. Dacă nu se doreşte o schimbare de dragul schimbării, de ce nici unul dintre cei care au participat la realizarea sălilor amintite n-a fost cooptat în vederea conceperii noilor spaţii?

Doamna Roşu Georgeta mai afirmă că era necesară o schimbare, respectînd spiritul muzeologiei lui Horia Bernea, creatorul muzeului. E-adevărat, Horia Bernea îşi dorea un muzeu viu, dar şi coerent în acelaşi timp. Citatul este corect, însă interpretarea este una foarte personală şi, mă tem, alături. De ce? Simplu: există săli gîndite să aibă un caracter permanent şi săli cu un caracter temporar. MŢR-ul a fost gîndit ca un *muzeu-instalaţie,* sintagmă greu de desluşit, se pare, de către cei care conduc astăzi instituţia. Un agregat. Schimbi o rotiţă trebuie să regîndeşti totul de la capăt şi, ce e mai rău, alterezi discursul etnografic iniţial. Este ceea ce a făcut din Muzeul Ţăranului Român un muzeu atipic, care nu funcţiona pe baza legilor încremenite ale muzeografiei antedecembriste. Acum cîţiva ani, o altă marcă a muzeului o reprezentau materialele prin intermediul cărora se comunica într-un mod alternativ cu publicul, publicaţiile manufacturate. Celui care va deschide noul ghid al muzeului, tipărit „în condiţii grafice deosebite“, s-ar putea să i se pară destul de straniu acest obiect absolut rece, aproape aseptic, înainte sau după vizitarea MŢR-ului.

Schimbarea produsă zilele trecute mai deschide o problemă: se creează un precedent care lansează o perspectivă destul de riscantă: doamnei Roşu Georgeta i-ar putea trece prin minte să „schimbe“ şi alte săli, dintre cele create de Horia Bernea şi Irina Nicolau. De fapt, ar putea „schimba“ tot, pe baza legilor plictisului vizitatorilor. Întrebare: îşi asumă conducerea muzeului şi, implicit, echipa condusă de directorul adjunct o sarcină atît de grea? Dacă da, pe baza cărui proiect?

Pînă atunci, mă tem că MŢR-ul tinde să piardă contactul cu vizitatorii săi, sau să-i schimbe, tocmai pentru că scheletul său începe să fie mai degrabă împuţinat, decît unul pus să susţină o instituţie vie. Altfel, tombolele şi berea pot continua să atragă grupuri mari de amatori de „rustic“ la nenumăratele tîrguri (inventate în ultimii doi ani) pentru a face din muzeu un producător de bani pentru bugetul de stat. În atari condiţii, MŢR tinde să devină o cooperativă meşteşugărească, ceea ce face ca performanţa financiară să treacă înaintea celei calitative şi să o condiţioneze. Oare lucrurile n-ar trebui să stea invers?

Stimate domnule redactor-şef,

În virtutea prevederilor legale în vigoare, dar şi din dorinţa de a restabili adevărul privind seria de articole publicate de revista dvs., nr. 31 din 13-19 august a.c, cu referire la sălile „Ferestre“ şi „Timp“, vă rugăm să găzduiţi următorul

Drept la replică

Pentru o corectă informare a opiniei publice, colectivul Muzeului Ţăranului Român doreşte să facă precizările următoare:

1. Premiul EMYA a fost acordat muzeului în anul 1996 pentru „bogăţia patrimoniului deţinut“, pentru „modul admirabil în care au fost păstrate colecţiile de-a lungul timpului“ şi pentru „originala punere a lor în valoare în expoziţia permanentă“.

2. Menţionăm faptul că, în structura expunerii permanente din momentul evaluării muzeului pentru acordarea premiului, pe locul sălilor a căror desfiinţare este reclamată astăzi, se afla sala „Crucea peste tot“.

3. Sălile „Ferestre“ şi „Timp“, în versiunea în care au existat pînă în iulie 2004, au fost realizate după 1997, de către Irina Nicolau, Anca Manolescu şi voluntari ai grupului de acţiune culturală „Furnica“, prin desfiinţarea sălii „Crucea peste tot“, respectiv a sălii care exista în expunerea permanentă la momentul acordării premiului EMYA.

4. Adăugăm faptul că sala „Crucea peste tot“ a fost desfiinţată şi s-au realizat pe locul ei cele două săli „Ferestre“ şi „Timp“ (deschise fără vernisaj), în absenţa şi fără acordul lui Horia Bernea, aflat în acel moment la Veneţia.

5. Horia Bernea nu a fost niciodată mulţumit de felul cum au fost realizate aceste două săli – părere împărtăşită şi Irinei Nicolau la momentul întoarcerii sale în ţară – şi a dorit să le schimbe, motiv pentru care a gîndit şi schiţat un proiect pentru noua sală, pe care el însuşi a denumit-o „Timpul“, proiect care se realizează în acest moment, repetăm, după planurile elaborate de Horia Bernea şi discutate cu echipa de colaboratori.

6. De altfel, Horia Bernea considera că singurele săli în care s-a atins esenţa temei erau: „Fast“, „Reculegere“, „Moaşte“ şi, parţial, „Icoane“, restul sălilor fiind perfectibile, aşteptîndu-şi desăvîrşirea pe parcursul timpului.

7. În acest sens, în anul 1999, Horia Bernea a stabilit să completeze sala „Frumuseţea crucii“ (aflată în expunerea pentru care s-a primit premiul EMYA) prin includerea grupajului de scaune şi a obiectelor din glajă, proiect ce s-a realizat abia în anul 2001.

8. După tragica dispariţie a lui Horia Bernea din anul 2000, colectivul muzeului a completat expunerea permanentă cu alte 6 (şase) săli, realizate pe baza ideilor şi schiţelor lui Horia Bernea, continuînd astfel spiritul în care s-a constituit muzeul sub conducerea sa.

9. Cele 9 (nouă) premii speciale primite de muzeu între anii 2001-2003 sînt o dovadă a faptului că muzeul nu numai că nu a fost distrus, ci a progresat, demonstrînd, în acelaşi timp, respectul deosebit pe care colectivul actual al muzeului îl aduce memoriei lui Horia Bernea.

10. Muzeul Ţăranului Român nu doreşte să se angajeze într-o polemică distructivă, pe care însuşi Horia Bernea ar fi dezavuat-o. Modul în care foşti angajati ai muzeului şi, totodată, preţioşi colaboratori ai lui Horia Bernea înţeleg să atragă muzeul într-un scandal mediatic – fără temei real – spune mult despre respectul, sentimentele pe care aceştia le poartă memoriei lui Horia Bernea şi operei sale.

Muzeul Ţăranului Român va demonstra prin ceea ce va realiza şi de acum înainte că îşi preţuieşte înaintaşii: Alexandru Tzigara-Samurcaş, Tancred Bănăţeanu şi Horia Bernea.

Muzeul Ţăranului Român

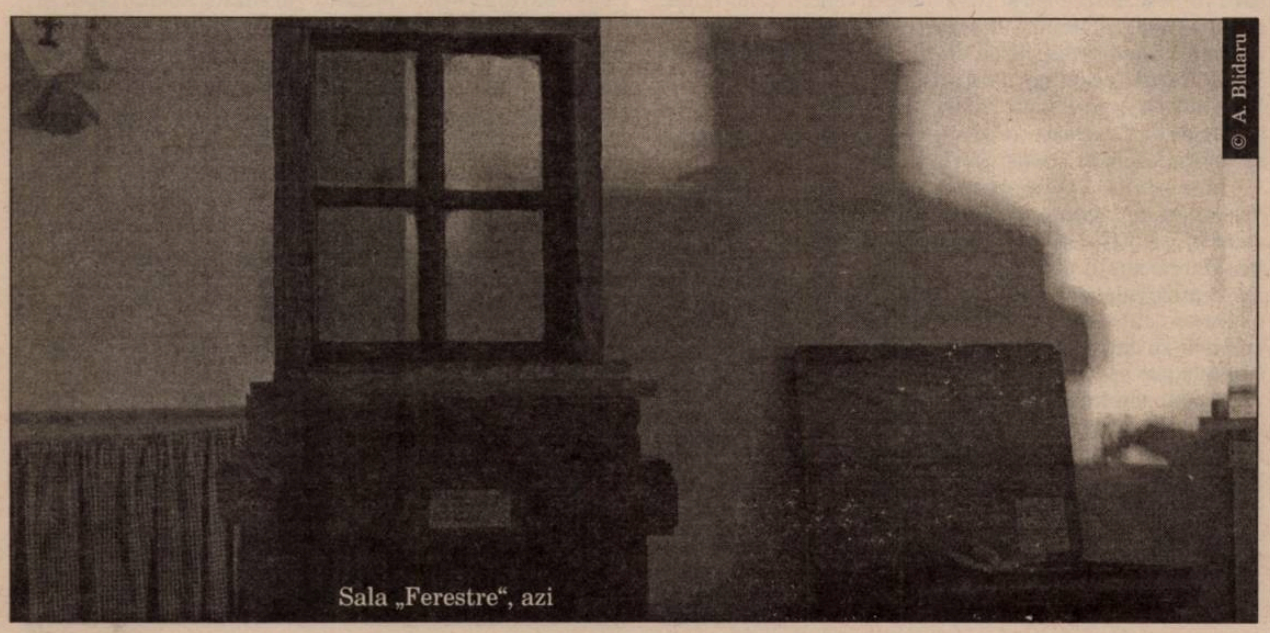

Sala „Ferestre“, azi

Recomunicat – un scandal muzeologic, nu unul mediatic –

Direcţia Muzeului Ţăranului Român şi-a motivat printr-un comunicat decizia de a desfiinţa sălile „Ferestre“ şi „Timp“. Avem de replicat următoarele:

a) Absenţa fizică a lui H. Bernea în momentul cînd Irina Nicolau şi colaboratorii ei au realizat sala „Timp“ nu l-a împiedicat să o confirme apoi prin judecata şi girul lui. Din 1997 pînă în 2000, el ar fi avut destulă vreme să desfiinţeze sala, dacă ar fi considerat-o inadecvată faţă de propriul discurs. Faptul că muzeografia Irinei Nicolau este prezentată în mod diminuant, ca o realizare furtivă, ni se pare ruşinos.

b) Salariaţii muzeului de atunci, ca şi vizitatorii fideli ştiu că sala „Crucea-i peste tot“ nu a fost *desfiinţată,* ci *reamenajată cu acordul lui Horia Bernea,* pentru a i se fortifica mesajul.

c) Cei care au pretenţia că *ştiu* ce segmente din expunerea permanentă considera Horia Bernea că nu i-au reuşit ar trebui să producă un document doveditor în acest sens.

d) Horia Bernea era nemulţumit de anumite săli în sensul că voia să le amelioreze sau să le acorde mai atent cu discursul, mereu amplificat, al muzeului. Însă lucrul acesta nu putea fi făcut decît de el sau de o echipă lucrînd sub controlul lui. Oricîte schiţe a lăsat Horia Bernea, e absolut nelegitim ca, pe baza lor, să fie *distruse* secţiuni din expunerea confirmată de el, pentru a fi înlocuite cu ceea ce alţii îşi închipuie că ar fi intenţionat H. Bernea. Poţi să ai oricîte schiţe ale lui Rembrandt; tot n-o să faci un tablou de Rembrandt, nici n-ai să poţi să „corectezi“ unul.

e) Argumentaţia acordării EMYA e citată trunchiat; ea începe prin aprecierea creaţiei lui Horia Bernea: „acest muzeu a atins cel mai înalt nivel european în materie de prezentare estetică şi, prin concepţia sa, face dovada unei calităţi imaginative rar egalate“.

f) Premiile primite de Muzeul Ţăranului Român după dispariţia directorului său sînt confirmarea unui demers corect, acela de *creştere.* Aceleaşi premii nu justifică gestul actual de *distrugere.*

Scandalul la care se referă comunicatul este un scandal muzeologic, nu unul mediatic. Cerem ca cele două săli să fie restaurate în forma lor anterioară. Colaboratorii Irinei Nicolau pot reface expunerea la a cărei realizare au participat.

Ioana POPESCU
fost director al direcţiei „Programe etnologice“
a Muzeului Ţăranului Român

Anca MANOLESCU
fost editor al revistei de antropologie culturală
Martor a Muzeului Ţăranului Român

Speranţa RĂDULESCU

Un muzeu revoluţionar

Junii discipoli ai Irinei Nicolau mi-au cerut bătrîneasca părere despre rîndurile lor referitoare la dezmembrarea sălilor *Ferestre* şi *Timp*. Săli ale Muzeului Ţăranului care, vă reamintesc, erau semnate de Horia Bernea şi de Irina Nicolau. Sălile legau plugarul trecutului de agricultorul-proletar de azi – năucit, strivit de sisteme economice potrivnice, cu repere estetice în derivă, dar instalat încă temeinic, fie şi prin surogate-*kitsch*, în cultura sa orală. Fără aceste două săli, în care ruralul contemporan s-ar mai fi putut recunoaşte încă, muzeul s-a transformat brusc în apologia unei eternităţi ficţionale.

Îi cunosc pe aceşti tineri. Scriu, publică, organizează jocuri pentru copii în formule insolite, pregătesc expoziţii în diferite colţuri ale Bucureştiului... Cîţiva dintre ei au venit în muzeu pentru a-i sluji pe Horia Bernea şi pe Irina Nicolau, în timpul cînd aceştia aduceau ultimele retuşuri unui muzeu proaspăt, gîndit pentru o lume împrospătată. Tinerii s-au supus fără cîrtire maeştrilor, pentru a-i înţelege mai adînc şi pentru a învăţa să-i prelungească: prin urmare, ei ştiu ce e supunerea. Acum, ei se străduiesc să continue cursa singuri şi după puteri, deşi de o vreme nici una din producţiile lor nu mai e socotită convenabilă. Au devenit enervanţi refuzînd să combată pentru cauza nouă-veche care le este acum impusă – o cauză diferită de a lor, care nu îi convinge şi nu le cîştigă respectul, pentru că emană din acea secvenţă a trecutului pe care ei vor să o exorcizeze. Poate că nu toţi aceşti tineri sînt experţi în etnologie – deşi au timp să devină, iar cîţiva din ei au de pe acum realizări remarcabile; poate că nu au destul tact – mă gîndesc îndeosebi la unul, care tocmai se străduieşte să dreagă o gafă supărătoare; dar nu sînt plaţi şi se muncesc din răsputeri să nu devină, oricît de mult le-ar dăuna propăşirii sociale. Sînt vii, citesc, privesc cu ochi largi în jur, detestă clişeele, mai ales pe cele care decurg din ideologia comunistă. În mod normal, ei sînt generaţia care ar fi datoare să apere, peste ani, o reputaţie cîştigată prin originalitate şi imaginaţie, şi nicidecum prin obedienţă faţă de canoane perimate. Dar, după cum merg lucrurile, nu li se va da această şansă: exponenţii culturii oficiale se vor îngriji să-i zdrobească la timp.

Rîndurile pe care mi le-au arătat – cele pe care tocmai le-aţi parcurs – vibrează de suferinţă şi dezamăgire. Ce-i îndurerează pe aceşti tineri? Deconstrucţia a două săli? Pare ridicol. La urma urmelor, nici o expoziţie nu este eternă, nici chiar una „de bază". Oricum, sălile dispărute au fost fotografiate şi filmate, aşa încît vor putea fi refăcute, ca atare sau în termenii impredictibili pe care îi va acredita viitorul. Nu-şi amintesc oare aceşti tineri că autodafé-urile din alte vremi au distrus cărţi, dar niciodată opere, şi că războaiele au ruinat oraşe-monumente, dar nu le-au şters de pe faţa pămîntului, pentru că supravieţuitorii le-au reclădit după planuri? De ce nu se mîngîie cu gîndul că sălile dezmembrate ale Muzeului Ţăranului au devenit ocazional virtuale? În fond, pe termen foarte lung, nimic fundamental nu e pierdut! Pe termen scurt, însă...

Tinerii asistă stupefiaţi la spulberarea nădejdilor lor. Le-a pierit de acum credinţa că Muzeul ar mai putea rămîne spaţiul privilegiat al efervescenţei creatoare. Le-a fost furat locul în care sperau să reitereze revoluţia şi, de această dată, să o cîştige, nu s-o scape în mîinile agere ale oportuniştilor, ca acum 15 ani. Le-a fost răpită încrederea că generaţia lor ar mai avea vreun cuvînt de spus înainte de a plonja într-o respectabilă şi obosită senectute.

Dragii mei, ce să vă spun, cum să vă mîngîi? Eu mi-am pierdut iluziile înaintea voastră. Le-am pierdut, poate, atunci cînd primul ansamblu muzical-coregrafic, decorativ şi înalt patriotic, a pus stăpînire pe curtea muzeului. (Aş putea să adaug că, văzîndu-l, Horia Bernea ar fi turbat de supărare; dar mă abţin, pentru că tabăra conservatoare l-a anexat pe Bernea, i-a inventat sau caricaturizat ideile şi, mutilat ca atare, l-a aşezat în fruntea coloanei menite să-i distrugă pe adevăraţii săi continuatori.) Junii mei prieteni, în următoarele două-trei decenii nu vă mai dau nici o şansă. Silviu Brucan era optimist: cifra faimoasei sale predicţii ar trebui dublată. Dar nu vă necăjiţi prea tare, sînteţi tineri şi poate aveţi noroc să vă mai rămînă timp. Şi fiţi şi voi rezonabili şi admiteţi că v-aţi investit într-o utopie. Oare chiar v-aţi închipuit că un muzeu revoluţionar în toată puterea cuvîntului ar putea să supravieţuiască într-o lume ţopească, mînată giratoriu de minţile stătute ale trecutului? Sau v-aţi închipuit că veţi găsi în voi tăria să înfrîngeţi această lume potrivnică?

Ştiu ce vă doare cel mai mult: fondatorii muzeului vostru de vis v-au dezamăgit, părăsindu-vă înainte de vreme sau lăsînd puterea de decizie pe seama altora. V-au abandonat. Şi, deşi au fost atît de buni, atît de compatibili cu universul în care voi rîvniţi să trăiţi, nu s-au priceput să-şi aşeze ctitoria pe temelii care să-i asigure perenitatea. Au avut slăbiciuni umane costisitoare şi v-au lăsat să plătiţi pentru ele. Dar amintiţi-vă că erau inegalabili. La drept vorbind, dacă n-ar fi fost, nu aţi fi luptat astăzi cu atîta curaj pentru a le salva opera...

Admir acest curaj. Îl admir cu atît mai mult cu cît ştiu, la fel de bine ca şi voi, că în Muzeul de azi al Ţăranului Român temeritatea de a ridica fruntea se plăteşte scump. Îmi vin în minte cîteva din represaliile care vă aşteaptă, dar prefer să vorbesc despre ele abia după ce vor fi puse în operă. Tot atunci, vă voi vorbi, poate, şi despre rădăcinile crizei de autoritate din muzeu.

■

*În numărul viitor, vom continua seria de articole dedicate Muzeului Ţăranului Român cu textul „Spre un alt timp şi alte ferestre" de Lila Passima, colaboratoare apropiată a lui Horia Bernea şi a Irinei Nicolau, care şi-a dat demisia de la MŢR în urma desfiinţării sălilor „Timp" şi „Ferestre". **(n. red.)***

Petre POPOVĂŢ

De ce?

Cu ani în urmă, dacă spuneam cuiva că lucrez la MŢR, simţeam admiraţia acestuia şi chiar invidia. Acum, însă, observ doar un zîmbet stînjenit şi, cel mult, îngăduitor. De ce, Doamne? De ce Muzeul, la care se îmbulzeau prietenii mei din străinătate care aflaseră, de acolo, că *trebuie* să-l viziteze, astăzi este privit ca o femeie, încă frumoasă, dar care începe să dea semne de acreală? De ce? Fiindcă cei mai buni au murit? Fiindcă cei care au rămas „cei mai buni" s-au văzut obligaţi să plece? Nu ştiu. Ştiu, însă, că Muzeul este bolnav. Şi, dacă m-ar întreba cineva, i-aş spune că nu cred că se poate vindeca prin înlocuirea sălilor care i-au adus Premiul EMYA. Procedeul seamănă prea mult cu singura doftoriceală folosită cu veacuri în urmă: lăsarea de sînge.

Ioana POPESCU

Nimic nu se pierde, (chiar) totul se transformă?

Dacă unii etnologi s-ar da cu un pas înapoi şi ar privi satul şi ţăranul fără ajutorul lupei, ar percepe, poate, mai puţin motivele ornamentale ale ciupagului sau felul în care ţolica se aşterne sub tarniţă, dar ar pătrunde mai adînc sub scoarţa etno-zonării şi a tipologizării. În acest fel ar avea privilegiul să acceadă la hermeneutica gîndirii ţărăneşti despre loc şi timp, bine şi rău, despre frumuseţe şi Dumnezeu.

Dacă unii muzeografi ar accepta că o expoziţie poate fi şi altceva decît vitrinizarea climatizată a unor obiecte de patrimoniu, ar avea şansa să simtă bucuria exprimării unei idei, prin folosirea pur şi simplu a unui lexic diferit, alcătuit din *lucruri*.

„Am simţit nevoia să arunc vizitatorului o sfidare legată de timp, să-i pun cîteva întrebări la care să răspundă singur. Vizitatorul ajunge în această mini-expoziţie după ce a parcurs toate sălile de la parter ale muzeului. Mi s-a părut util să îl fac să reflecteze asupra faptului că un obiect e ceva care se face, se foloseşte, se aruncă cu timpul, mai bine zis cu timpurile, pentru că există un timp al istoriei, un timp al sărbătorii, un timp al cotidianului.

Am pictat pereţii, am scris texte provocatoare, am figurat lunile anului prin pernuţe. De ce pernuţe? mă întreba ieri o doamnă de la Londra. I-am răspuns că încercăm să reprezentăm un timp pe care poţi să-l strîngi în braţe, nu timpul devorator şi sălbatic care trebuie îmblînzit. Chiar spaţiul consacrat obiectelor moarte – o serie de obiecte, într-o stare avansată de degradare, au fost achiziţionate special –, chiar el nu pare înspăimîntător, în ciuda lupilor negri pictaţi pe perete. Am încercat să reprezentăm ideea de moarte asistată, de «priveghi» al obiectelor."

(Irina Nicolau, în *Martor* III, 1998, despre sala „Timp")

Muzeul Ţăranului Român este locul în care privilegiul unora şi şansa celorlalţi s-au întîlnit şi potenţat reciproc; miracolul a fost posibil datorită geniului Directorului Horia Bernea, secondat de originalitatea Irinei Nicolau şi de o echipă de tineri dornici să „mănînce nori". Aşa s-a conturat discursul despre *Legea Creştinească*, onorat în 1996 cu premiul EMYA pentru cel mai frumos muzeu european al anului. Expunerea, adresată preponderent privirii şi sensibilităţii, vizează relaţia dintre lumea mică a satului şi lumea mare a lui Dumnezeu. Este o alcătuire organică, subtil compusă din discursuri grave despre biserică, cruce şi icoană, ritmate de poveşti aparent simple, care vorbesc despre loc şi timp, despre centru şi margine, despre firesc şi impus, despre tradiţie şi alteritate. În această ultimă categorie se înscriau sălile FERESTRE şi TIMP, recent desfiinţate de actuala conducere a muzeului. Iată că organismul a fost amputat, pentru a crea spaţiu de desfăşurare – se zice – şcolii de muzeografie care se revendică de la acelaşi Horia Bernea.

Mi-e greu să cred că proteza care va urma, oricît de *à la manière du Maître*, va păstra continuitatea corpului devenit infirm. (Cu atît mai mult cu cît se pare că ea va reinstala discursul etnologic standard, care consemnează momentele calendaristice importante şi/sau ceremonialele de trecere din viaţa omului.) În schimb, nu mă îndoiesc că ea va fi în măsură să participe şi să fie premiată la Olimpiadele specifice. Dar nu pot să înţeleg în ruptul capului cum poţi invoca continuitatea pentru a justifica distrugerea. Înţelepţii ştiu că nimeni nu e de neînlocuit şi că irepetabilul e doar o aparenţă. Cui îmi va spune asta în legătură cu Horia Bernea, cu Irina Nicolau sau cu dispariţia TIMPULUI şi a FERESTRELOR, îi voi răspunde cu un citat din folclorul recent: „Deschid fereastra, o închid, / Din inimă îţi mulţumesc, Partid!".

■

Nu două săli, ci o instituţie

Am încercat să obţin şi punctul de vedere al conducerii Muzeului Ţăranului Român. Directorul general Dinu Giurescu nu este în ţară, despre directoarea Georgeta Roşu mi s-a spus că este bolnavă. În fine, pînă la urmă am trimis prin fax întrebările şi mi s-a spus că au fost aduse la cunoştinţa doamnei Georgeta Roşu şi că voi primi răspunsurile luni. Luni, 16 august 2004, responsabila cu relaţiile publice a Muzeului mi-a transmis telefonic că doamna Georgeta Roşu nu va răspunde la întrebări, pentru că a spus tot ce avea de spus în comunicatul de presă pe care ni l-a trimis anterior (vezi p. 9). Aşa se explică absenţa unui punct de vedere al conducerii MŢR din acest grupaj. Evident, este dreptul oricui de a acorda sau nu un interviu unei gazete. Dar lipsa de transparenţă a unei instituţii publice şi refuzul dialogului intelectual manifestat de conducerea unei importante instituţii culturale (ca să nu mai vorbim de opinteala comunicaţională) îmi dau senzaţia că la mijloc nu sînt doar „două săli create de Horia Bernea". Cred că, din păcate, Muzeul Ţăranului Român riscă să se transforme dintr-o instituţie vie, dinamică şi atractivă într-una prăfuită, fără stil şi fără personalitate, pentru care grija de a comunica frumos şi cumsecade cu publicul aproape că nu există.

Nu-mi rămîne decît să reproduc întrebările la care actuala conducere a MŢR nu a găsit cu cale să răspundă *Dilemei vechi*. Poate va răspunde altundeva, altcîndva, altcuiva... **(M. V.)**

- *Care este, în acest moment, situaţia sălilor „Ferestre" şi „Timp", realizate de Horia Bernea, şi care sînt argumentele în favoarea modificării lor?*
- *Succesul Muzeului s-a datorat, după cum au afirmat comentatori avizaţi (inclusiv membrii juriului care a acordat premiul EMYA), şi viziunii muzeografice inovatoare a lui Horia Bernea. Care este viziunea/concepţia actualei conduceri?*
- *Cum funcţionează, în prezent, raportul între continuitate şi inovaţie în Muzeul Ţăranului Român?*
- *Ideea de a modifica sălile realizate de Horia Bernea şi Irina Nicolau a fost considerată, în unele comentarii din presă, drept „lipsă de pietate". Cum comentaţi?*

George BANU

În clasa întîi cu un bilet de clasa a doua...

„În politica internaţională, francezii vor să voiajeze în clasa întîi cu un bilet de clasa a doua“ îmi spune un prieten diplomat. Formula avansată din perspectiva unei ordini planetare, avînd Statele Unite ca principal controlor, a devenit dicton, evident ironic. Practica acestei infracţiuni poate transforma atitudinea franceză în pretenţie ridicolă, dar îi poate da şi valoare de refuz al raporturilor de forţe unanim recunoscute. Exegeza meritã continuată, căci ea ne permite să reperăm o anumită dezinvoltură ludică pe care francezii o practică şi în care văd un semn de graţie, de gratuitate, de improvizaţie. Există o regulă, dar ea poate fi transgresată, subtil şi ironic, spun ei implicit. Şi o asemenea formă minoră de delict excită, amuză, seduce căci apare ca probă de „ruse“, de viclenie a spiritului. De Gaulle a fost marele, genialul iniţiator al acestei strategii care consistă în a-ţi supraevalua propria-ţi poziţie şi a obţine astfel ceea ce, acceptînd logica realului, ţi-ar fi fost interzis. „În clasa întîi cu un bilet de clasa a doua“ – şmecherie ce produce o satisfacţie infantilă şi în acelaşi timp, asigură o reuşită diplomatică. Conştientă de rolul pe care l-a jucat în istorie, nu numai că Franţa nu acceptă să coboare din tren, lucru decisiv, dar se şi glisează la un loc care, în urma mutaţiilor operate, nu-i mai revine. Şi astfel, în mod inteligent, Franţa intervine, există, se manifestă, căci ea nu admite ideea de a fi exclusă din voiaj. Ideea de a părăsi avionul îi e străină. Dacă pe deasupra poate beneficia de condiţii ameliorate de transport, acesta e un surplus care nu se obţine decît prin inteligenţă. Şi Franţa continuă să dispună din plin.

Franţa nu renunţă la luptă, şi în această obstinaţie putem descifra nobleţea unei rezistenţe. Cei care nu o iubesc pot răspunde cinic reluînd celebra frază a lui Stalin cînd i s-a comunicat acuzaţia lansată de Papa: „Sfîntul Oficiu, cîte divizii?“ Ceea ce apără Franţa, cu mijloacele de care dispune şi în numele a ceea ce a reprezentat, e dreptul simbolic la nesupunere. Forţa simbolurilor, o aminteşte ea, nu e egal proporţională cu nivelul de înarmare. Franţa şi-a pierdut puterea, dar prin extraordinara demnitate pe plan internaţional, prin implicarea constantă şi determinismul niciodată dezminţit, ea confirmă tradiţia politică de care cultura sa nu se poate disocia. Ea nu uzurpează un loc, ci îl apără necapitulînd. Stau la cîţiva metri de Bastilia şi adesea, noaptea, privesc coloana ce salută căderea celebrei puşcării. Revoluţia franceză aici s-a făcut, societatea modernă, dincolo de sacrificii şi injustiţii, din acest act s-a născut. De aceea, mă bucur, că în ciuda unei logici aparent obiective, Franţa continuă să combată forţe care o depăşesc. Nu perspectiva succesului o animă, ci refuzul de a se preda. Şi de aceea ea nu abandonează voiajul şi, abil, urcă adesea în... clasa întîi.

Daniel ILEA

Franţa e încă bine mersi!

Nu sînt nici antropolog, nici sociolog, nici economist, nici politolog, nici, nici... Pot, deci, vorbi d.p.d.v. personal, şi eventual din cel al unui scriitor (fără operă, dar cu firimituri de creaţie)... Strict social, pot vorbi şi d.p.d.v. al unui *veilleur de nuit*, ceea ce şi sînt de peste 13 ani la Paris! Din 1991 încoace, Franţa înseamnă, pentru mine, a lua viaţa de la zero, o renaştere. Datorez Franţei şansa de-a fi dublu, această „schizofrenie“ benefică: am învăţat şi învăţ „cum poţi să fii simultan român şi francez“. (Şi, mai ales, cum poţi să fii *om!)* De fapt, eu şi soţia mea, Anca-Domnica Ilea, *alias* Dominique Ilea (scriitoare şi proaspăt traducătoare, din română în franceză, a unor Lucian Raicu şi Norman Manea), am *devenit* francezi *fără a înceta* să fim români! Fireşte că, pentru amîndoi, Franţa reprezintă şi posibilitatea de-a deveni un releu, o punte între cele două culturi: şi asta e de ajuns pentru a umple o viaţă! Cam atît despre noi.

Acum, despre Franţa, îmi pui întrebarea: „Vi se pare că e în «decădere» (vezi N. Baverez), în creştere, sau staţionează?“ Aş zice că (alături de întreg Occidentul, şi de pe la un Hegel ori Spengler – trecînd prin Cioran – încoace), Franţa e în (o ţine tot într-o) „decădere“, *mais qu'elle se porte bien, quand-même,* adică e încă bine mersi! Ori că „staţionează“, şi n-ar fi rău s-ajungem şi noi, românii, la un asemenea tip de „staţionare“, că de asta ne vom şi integra în 2007, nu? (Posibilă, absolut necesară integrarea – de nu cumva, între altele, Alianţa D.A.-PNL-PD va face prostia de-a se alia cu PRM-ul!)

În privinţa cărţii *La France qui tombe* (aş spune că ea tot cade – nu cartea, ci Franţa –, dar mereu pe patru labe aterizează!), e scrisă d.p.d.v. al unui liberalism extrem! Baverez nu oferă decît două căi: reforme liberale radicale, amînate cu anii, capitalism dur, producerea de bogăţii, eficacitate, progres... de nu, abisul economic, abisul total! Nefiind eu defel adeptul unui liberalism fără frîu, extrem, de tip *thatcher*-ist ori *reagan*-ist (cum pare a fi Baverez), detectez un ton alarmist, chiar apocaliptic, şi defel realist – cum (se) pretinde a fi! Mă pot situa de partea unei drepte „normale“, sau mai degrabă a stîngii socialiste franceze (îi exclud pe aliaţii lor de extremă stîngă, anacronicele fantoşe comuniste, troţkiste... utili ca masă de manevră electorală!), ce-şi împart puterea într-o societate „cu liberalismul ca şi cadru de referinţă“ universal acceptat (ar spune Andrei Cornea), deci într-o economie de piaţă, de tip occidental. Aş îndrăzni să afirm chiar că socialiştii francezi (e superfluu să adaug că ei n-au nici în clin în mînecă cu PSD-ul!) nu sînt, şi nici nu pot fi altceva (dat fiind cadrul de referinţă liberal) decît o dreaptă moderată, lucrînd la redistribuirea bogăţiilor, temperînd inegalităţile şi întărind astfel clasa de mijloc, motorul societăţii. (Clasă de mijloc care în România n-are cum să existe încă!) De pildă, reformele unui Jospin (inteligent şi cinstit politician francez, cu excepţia unor crize de isterie şi a unor mici sofisme, precum declaraţia că se mîndreşte, ca socialist, cu aliaţii săi comunişti; greu de înlocuit): săptămâna de lucru de 35 de ore (i-am simţit personal efectul benefic), ori CMU-ul *(Couverture Maladie Universelle,* ce permite gratuitatea oricărui fel de îngrijire medicală pentru cei cu venituri mici sau fără de venituri)..., asemenea reforme sînt importante, vitale pentru milioane de oameni, din josul scării sociale şi nu numai.

În aceste reforme nu e vorba (cum acuză dreapta) de nici o *politique d'assistanat* (adică, vezi Doamne, i-ar transforma pe francezi în nişte asistaţi, copii ori bătrîni!), ci de necesitatea unui minim echilibru social, uman, într-o lume a economiei de piaţă, dar care nu poate fi lăsată exclusiv pe mîna „legilor“ pieţei! Însuşi cîştigătorul premiul Nobel pentru economie pe 2001, fostul consilier economic al lui Clinton la Casa Albă şi apoi vicepreşedinte (demisionat din protest faţă de modul de administrare a Fondului Monetar Internaţional şi a mondializării) al Băncii Mondiale, Joseph E. Stiglitz, recomandă o anumită întărire a rolului statului în societatea capitalistă americană: şi asta fiindcă legile bune întăresc etica, spiritul de justiţie, sau măcar atenuează, intimidează, ţin în frîu derapajele născute din setea prea-omenească de profit, cu orice preţ, din tentaţiile banului (a se vedea cartea sa *La Grande Désillusion!)*...

Punctul meu de vedere, deci, nu e nici de dreapta, nici de stînga, sau mai degrabă e şi de dreapta, şi de stînga: mă situez într-un *entre-deux!* Dificil (poate imposibil) de înţeles, pentru cine nu trăieşte de o bună bucată de vreme în Franţa, nuanţele (şi nu „abisurile“) dintre dreapta şi stînga franceză... (Uneori, stînga strecoară reforme pe care dreapta nu le-a îndrăznit din pricină de teamă de impopularitate!) E, de fapt, vorba, aici, de acel joc politic între „adversari“ democratici: joc necesar, fără de care anarhia ori dictaturile ne-ar mînca (se ştie că personalităţi politice de stînga de primă mînă au fost iniţial prosperi oameni de afaceri: de pildă, excelentul primar al Parisului, Bertrand Delanoë)! Unde dreapta are, în schimb, (relativ) dreptate să critice – şi ar trebui să şi acţioneze (numai să aibă curajul!) – ar fi în privinţa ponderii aparatului funcţionăresc, administrativ: da, aici ar cam trebui lucrat, adică redus (inversul situaţiei din S.U.A.)! (Nici aici nu încape comparaţie cu funcţionărimea din România, cîtă frunză, cîtă iarbă, şi ce mai funcţionărime!)

Dincolo de economico-social, ar mai fi şi problemele „existenţial-metafizice“, de pildă: dificila comunicare dintre oameni, lipsa naturaleţei, a curajului de-a te „deschide“ către celălalt, inhibiţia (de asta vorbeşte, între alţii, şi scriitorul Michel Houellebecq); ar mai fi stresul – boală francezo-mondială – şi *l'ennui:* da, plictisul (cu o mie de feţe!) şi chiar (pentru unii) acel *mourir de confort* (după expresia exegetului cioranian Patrice Bollon); şi apoi, relativa insecuritate a periferiilor urbane *(banlieues),* unde trăim şi noi doi...

În concluzie, Franţa noastră e, totuşi, destul de departe de buza prăpastiei, e încă relativ bine mersi!

Raluca Ilaria DEMETRESCU

Nostalgică şi provincială

Pentru nostalgicii necunoscători ai obiectului nostalgiei lor care este Parisul *d'antan,* oraş al luminilor, faptul de viaţă de a fi artist şi doctorand la Paris poate apărea drept minunat, motiv de reverie şi mare împlinire socială. Acum ca şi odinioară, Parisul e frumos, prea frumos, cotidianul lui, însă, e greu de suportat şi de trăit. De cîte ori nu am auzit aprecierea epitetică de *oraş muzeu* acordată acestui oraş? Parisul este organizat după legi inteligente şi utile finanţelor franceze. Banii necesari investiţiilor culturale provin de la stat şi acestea sînt semnificative. Li se adaugă un număr de ONG-uri, asociative sau private, fundaţii sau donatori care ajută la bunul mers al culturii franceze şi care păstrează Parisul-muzeu, organizat pînă în detaliu. Maşinăria birocratică, moştenirea regimului socialist, e greoaie şi complicată, dar eficientă, serioasă şi funcţionează fără bacşişuri.

Franţa se comportă nostalgic, ca în vremea cînd era putere colonială, economică şi culturală. Lumea ideilor s-a mutat în partea anglo-saxonă a civilizaţiei. Industriei capitaliste ajunse la apogeu i-a urmat epoca informatizării, a virtualului produs de creierele electronice ale computerelor şi 3D-ului. Ideile au început şi ele să devină rapide şi lejere ca pixelii. Din păcate, Franţa e prea orgolioasă şi bine stabilită ca să poată ţine pasul, a îmbătrînit la nivelul ideilor. Ultima revoltă la nivel socio-cultural s-a petrecut în mai 1968. De atunci, lucrurile în lumea ideilor au cam stagnat. Teoreticienii evenimentelor – intelectualii de stînga – au pus în discuţie înseşi bazele societăţii. Însă nici un alt gînditor de anvergura unor Sartre, Barthes sau Derrida nu a mai apărut de atunci încoace. Ideile nu mai circulă dinspre Franţa spre lume, ci invers; francezii şi imigraţia lor puternică nu au reuşit să acopere acest handicap decît printr-o producţie intelectuală puţin flexibilă şi mult prea speculativă. Limbajul cultural şi artistic francez se dezvoltă în discursuri legate de detalii. Cu alte cuvinte, se cam desface firul în patru pe baza aceloraşi autori *soixante-huitarzi* şi a stîngismului lor militant.

Lumea artei contemporane s-a mutat şi ea. Vîrful de lance al ideilor culturale şi artistice a devenit, după ultimul război mondial, New York-ul. În Franţa, şansele de a te afirma ca artist sînt minime. Nu se poate trăi aproape deloc din creaţie contemporană. Artiştii francezi celebri, cu excepţii întîmplătoare, îşi vînd producţia artistică în afara Franţei, în ţări în care politica guvernamentală a înţeles să promoveze prin legi inteligente şi flexibile creaţia actuală – Germania, Belgia, Marea Britanie şi, mai ales, S.U.A. Franţa s-a axat prea mult pe gloria trecutului ei, pe care îl cultivă cu prea multă atenţie. Dacă va continua pe acelaşi drum, Franţa va rămîne o ţară provincială şi îmbătrînită faţă de lumea anglo-saxonă, iar Parisul un prea frumos oraş-muzeu în care toate sînt deja stabilite, pentru totdeauna.

Rareş ZAHARIA

La Paris

Nu căutam să plec din ţară cu tot dinadinsul. Am plecat la Paris anul trecut, aproape imediat, neaşteptat, oferindu-mi-se şansa de a studia în cadrul unui program prestigios de studii post-universitare. Nu mă aflam la prima călătorie în Franţa, aşa că nu plecam cu o idee idealizată, predominant livrescă, asupra locului/oamenilor, ci, mai degrabă, eram însoţit de curiozitatea de a descoperi Franţa „dix ans après“. Deosebirea, între cele două vizite, era că acum nu mai venisem ca turist, pentru cîteva săptămîni, ci pentru a trăi o bucată mai îndelungată de timp. Inevitabil, pleci la drum cu oarecare stereotipuri. Primul (şi cel mai important probabil pentru un român) este poziţia de Capitală culturală pe care i-o conferim Parisului şi, implicit, Franţei. E drept, oferta culturală este copleşitoare. Nu cred că există oraş care se poate compara cu Parisul în ceea ce priveşte numărul şi calitatea spectacolelor de operă şi a concertelor, ori a expoziţiilor de artă. Chiar dacă, din punct de vedere al artei contemporane, Londra sau New York-ul par a fi în avantaj, chiar dacă marile expoziţii par, în ultima vreme, să ocolească Parisul, din punct de vedere cultural Franţa rămîne ceea ce a fost. Fantastic pentru un intelectual este să constaţi că în cafenele se discută nu doar fotbal şi politică, ci şi expoziţiile-eveniment ale momentului. Nu mi s-a întîmplat să văd expoziţii ori spectacole la care sălile să nu fie (arhi)pline. Un al doilea mare stereotip cu care pleacă un român într-o ţară occidentală este de natură economică, crezînd că în Vest se trăieşte într-o bunăstare generală. Unul dintre lucrurile cele mai şocante a fost să constat că Franţa e o ţară relativ săracă (din punct de vedere al nivelului mediu de trai), dacă o comparăm cu alte ţări ca Marea Britanie, SUA ori Elveţia, că nu se cîştigă chiar atît de bine pe cît îşi închipuie un român, iar numărul de şomeri e destul de ridicat. E drept, pe de altă parte, că sistemul de securitate socială e extrem de bine dezvoltat. Poate părea paradoxal, dar văd Franţa ca pe un soi de hibrid între un sistem de factură socialistă şi unul capitalist. Pentru a încheia capitolul economic, conform datelor oficiale, Franţa stagnează economic. Un alt stereotip pe care îl ataşăm Franţei este celebra triadă „libertate, egalitate, fraternitate“. Declinarea acestor termeni în cotidianul francez mi se pare oarecum problematică. Multiplicarea evenimentelor cu caracter antisemit, exodul de evrei spre Israel (numărul de emigranţi din Franţa spre Israel s-a dublat în ultimii trei ani), discuţiile despre laicizarea statului francez şi toate controversele care au derivat de aici, cunoscute public sub denumirea de „dezbaterea asupra vălului“, par să nu corespundă întotdeauna idealurilor Revoluţiei de la 1789, totuşi încă extrem de actuale şi, cel puţin în mod teoretic, iubite de către francezi.

Aş vrea să revin la diferenţele observate la zece ani distanţă. Cea mai importantă, este faptul că numărul de francezi vorbitori de engleză s-a mărit considerabil. La fel, numărul de imigranţi a crescut, cea mai mare parte fiind asiatici şi maghrebini. Prezenţa americană mi se pare mult mai notabilă, în cele mai diverse domenii (filme, muzică, *fast-food,* limbă, vestimentaţie etc). Restaurantele cu specific francez sînt din ce în ce mai puţin numeroase, fiind înlocuite cu altele, cu meniuri din ce în ce mai exotice.

Ce (mai) reprezintă Franţa pentru mine? Un paradis cultural, extrem de ofertant şi de o complexitate care, chiar şi atunci cînd retuşează o imagine uşor exaltată asupra ţării, nu îi poate anula şarmul. Asupra derivei, creşterii sau staţionării, cred că lucrurile sînt mult mai complexe... Am întîlnit un număr relativ mare de francezi care doresc să se stabilească în ţări ca Brazilia ori China, pentru că li se par mai „de viitor“ decît Franţa, pe care o văd ca pe un muzeu, o Veneţie aşteptînd să fie înghiţită de lagună. Ca şi în cazul Veneţiei (a cărei moarte mi se pare deopotrivă un clişeu cultural şi o stratagemă de supravieţuire – Veneţia moare de cîteva sute de ani deja!), Franţa are suficienta inteligenţă pentru a se folosi de un trecut şi de a-l exploata în prezent. Nu mi se pare neapărat un semn al declinului.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

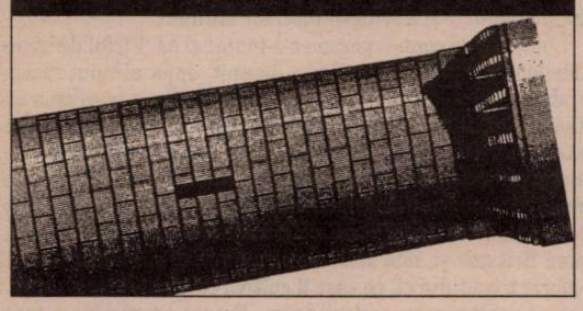

Îngemănare

Sîntem singurii care vorbim şi, adesea, vorbim singuri. Articularea gîndului evocă atunci solitudinea glasului ce strigă în pustiu. S-ar spune că respectiva stare de spirit – ca şi întrebarea de ce să continuu – reflectă grota etanşă în care tranziţia indefinită şi dereglarea axiologică a lumii occidentale ne-au exilat. De aceea pomeneam nu demult decăderea cuvintelor, întrebîndu-mă subtextual dacă mai are vreun sens faptul însuşi de a scrie (fie şi la gazetă). Cred totuşi că are. Şi că practica scrisului trebuie mereu chestionată.

Fără să mă număr printre autorii cu public larg (a fost nu doar limita, ci şi opţiunea mea, riguros elitistă), am făcut frecvent experienţa „ecourilor": după ce ai scris şi tipărit o vreme îndestulată, constaţi că un semen te citează, un altul te ştie din cărţi, al treilea aminteşte vreo însăilare pe care tu însuţi ai uitat-o... E infinită mulţimea situaţiilor de receptare şi de accidentală dezvoltare umană inerentă simplei încăpăţînări de a comunica. Nu eşti doar elogiat sau criticat, ci şi inventat periodic, în ritmul confluenţelor dintre discurs şi multiplii destinatari ai producţiilor tale. Desigur că poţi persifla (vanitos) omagiile unui fan excitat, aşa cum poţi relativiza (la fel de vanitos) argumentele unui inamic. Fără ei, însă, nu doar fiinţa ta socială, ci şi libertatea inteligenţei tale s-ar prăbuşi într-o criză ireparabilă.

Truism neglijat: numai pentru alţii scriem, orice am scrie. Jurnale deghizate în ecorşeuri vii, ficţiuni şi memorii narcisice, suite de fragmentare eseuri, hibride alcătuiri de frontieră sau academice tomuri, cu arhitectură finisată. Efemeride sau pariuri cu exhaustivul. La mijloc e doar sentimentul dureros al insuficienţei, senzaţia că pretinsa noastră desăvîrşire ar fi calpă fără împreunarea imaginară cu fiinţele pe care le visăm asemenea nouă. Ceva intrinsec patetic ne îmboldeşte să nu abandonăm dulcea tortură a redactării, saltul în pagina vidă, confruntarea cu linia mobilă a orizontului spre care tindem fascinaţi... Iar acel Ceva este mai curînd Cineva, adică vocea divină care personifică daimonia socratică, transa sibilinică, predica din deşert a Premergătorului, cuvintele (mai apoi transcrise) ale lui Hristos sau limbile de foc ale Sfîntului Duh, izbucnite din gîtlejul atîtor eroi mistici sau profeţi... Natural că simţul ridicolului – un paznic gelos, de o părelnică deşteptăciune – acţionează la fel de sistematic în cazul nostru ca şi în acelea, nenumărate, ale celor ce-au crezut mereu că vorbesc – sau scriu – cu de la sine putere. Se cuvine, uneori, să-l anesteziem.

În jungla feluritelor vîrste, corpurile sînt sarbacane prin care săgeata Vînătorului celest ne străpunge centrul. Cuvintele acestea, paradoxal toxice, aidoma leacului care ucide o tumoră, *trec suflate* prin făpturile noastre, vibrează cerebral, se proiectează pe ecran, călătoresc prin Internet, pentru a se aşeza pînă la urmă în pagina imprimată: hrană canibală pentru cei din fericire înfometaţi. Fie că le preluăm, fără a (mai) pomeni sursa, fie că le prelucrăm inconştient, sorbindu-le poncif din aerul timpului, ori că le exprimăm inspiraţi de înger, ideile ne preced şi ţintesc dincolo de noi, predîndu-ne salutara lecţie a depăşirii. Instrumente muzicale dezacordate, potrivite cu epoca jazzului, trupurile noastre grăitoare se înscriu, se descriu, îngînă o melodie barbară, strîngînd necontenit literele sortite risipei... Aceasta e gimnastica atletului, contracţia spiritului stresat de presiunea cunoaşterii sau răcorit cu darul unei subite ingenuităţi, aceasta e osteneala monahului laic, a bietului credincios care se caută, căutîndu-l pe Dumnezeu *şi* prin mijlocirea gemenilor săi închipuiţi.

Fortificat de smerenia anonimatului, cititorul *acela* deţine un secret vital: ştie cum să pătrundă în text, printre rînduri, dar şi în sufletul mascat de frunza adamică a goliciunii recunoscute. Cu tăcerea celui ce vădeşte umilitatea de a ne parcurge se îngemănează, perseverent, propriul nostru drum.

Anca MANOLESCU

Portret inadecvat

Dragă Teodor,

Din ianuarie 1990, cînd prestaţia ta ca director în Ministerul Culturii „reinventa" un stil proaspăt de ortodoxie, capabilă de salutare întrebări despre sine, de comerţ responsabil cu actualitatea, de mişcare de la sine înţeleasă în datele culturii mari, trecînd prin doctoratul sorbonard în antropologie religioasă cu Michel Meslin, prin cărţile şi publicistica ta, pînă la eleganţa devotată cu care practici diplomaţia şi ecumenismul (vizita Papei la Bucureşti, cu amprenta ei simbolică atît de tare, e confirmarea, la fel de tare, a entuziasmului tău dedicat *ecclesiei* vii), ţi-am admirat mereu *stilul:* cel cu care analizezi complicata situaţie locală şi de pretutindeni a religiosului, cel cu care propui angajarea lui în spaţiul public, stilul în care cultivi apropierea de spirite de mare clasă, stilul, în sfîrşit, de o caldă şi aleasă ceremonie, al prieteniei tale. Cînd, graţie ţie, am fost invitată la Şcoala de vară de la Passignano, am avut bucuria de a gusta împreună cu Marina şi cu tine, întîlnindu-ne în gusturile noastre spirituale, splendoarea Romei paleocreştine, calma eleganţă a Volterrei, uimitorul San Stefano la Bologna. Ne-am întîlnit, de asemenea, în admiraţia pentru cîţiva oameni, Horia Bernea în primul rînd. Alcătuind împreună cu el splendidul *Roma. Caput mundi,* ai consemnat pasiunea voastră comună pentru originarul tradiţiei creştine, citit în simplitatea lui universală şi în princiarele lui întrupări romane, ai consemnat angajamentul vostru spiritual în dialog, ai consemnat cîteva mari teme Bernea. Eşti un om capabil de admiraţie lucidă, nuanţată, realistă, fidelă; capabil de o critică de acelaşi tip.

Spun toate astea pentru a-mi prefaţa nedumerirea legată de tonul cu care, în numărul 30 al *Dilemei vechi,* vorbeşti despre André Scrima *(Restituire).* Nu mă refer la felul cum îl judeci (aici fiecare e perfect îndreptăţit să-şi susţină argumentaţia), ci la felul cum îl prezinţi. Poţi să guşti sau nu personajul, poţi să aderi în diferite grade sau să nu aderi deloc la tipul lui de hermeneutică, dar nu îl poţi citi precumpănitor în registrul minor al unor anecdote înfăţişate umbros. Calitatea personajului nu se potriveşte cu aşa ceva. „Oficiant al unei *hermeneutici globale*, părintele André Scrima pare devorat de pasiunea Sensului, căreia i se consacră cu o pricepere mistagogică fără egal în spaţiul Ortodoxiei contemporane", scriai în 1996, cînd a apărut *Timpul Rugului Aprins* şi cînd vorbeai despre „uriaşul Athenagoras", nu despre „macedoromânul patriarh ecumenic". Era, oare, potrivit să vezi în André Scrima *mai ales* un personaj acreditat pe piaţa intelectuală românească de Andrei Pleşu şi de NEC, publicat şi publicitat de „mitice tandemuri", „reinventat" (desigur în sens antropologic...) de ele? (Sună a derivaţie din teoria „grupurilor de prestigiu", deşi nu te bănuiesc vreo clipă de un aşa prost gust intelectual). Nu André Scrima avea nevoie de „scrisori de nobleţe"; noi aveam nevoie de o asemenea prezenţă, în care călătorul spiritual şi monahul ortodox se îmbinau cu interpretul atent la nucleul tradiţiilor spirituale, atent în aceeaşi măsură la întrebările de vîrf ale ştiinţei ori filozofiei actuale. New Europe College nu a fost pentru el un podium; datorăm lui Andrei Pleşu şi colegiului această prezenţă care a fost pentru cîţiva dintre noi un beneficiu, beneficiu la care se adaugă textele Scrima publicate, oferite tuturor. E adevărat că îşi îngrijea, uneori cu cochetărie, întotdeauna cu o convingere totală, profilul de itinerant şi de străin. A reţine doar cochetăria nu e oare un decupaj inadecvat?

Pomeneşti de „gafele" lui fiindcă în 1958 a scris un mare articol în *Istina,* unde analiza strălucit mişcarea filocalică din România, vorbind pe larg despre opera de teolog şi de traducător a părintelui Stăniloae, în acest domeniu. Asta, ai aflat, ar fi complicat situaţia celor care, pentru profilul lor religios de marcă, erau încarceraţi în România comunistă. Crezi că torţionarii şi ideologii comunişti aveau nevoie de „depoziţia" savantă a lui André Scrima ca să îşi aplice abominabilele procedee? E ca şi cum am reproşa puţinelor voci din Occident care au scris despre disidenţa est-europeană că au înrăutăţit soarta deţinuţilor în lagărele comuniste. Apoi: a fost el oare chiar singurul care, în acea perioadă, a putut pleca din România? Nu au plecat şi alţii care, plecînd şi venind, au colaborat, atunci sau mai tîrziu, cu regimul? Ceea ce el nu a făcut niciodată. Nu e nici urmă de judecată în cuvintele mele; e doar o menţiune echilibrantă. În sfîrşit, pomeneşti în trecere despre „susţinerea financiară de care s-a bucurat graţie unei doamne cu nume franţuzesc, milionară din Huston". Dacă pomeneşti de asta, atunci ar fi de vorbit despre mecenatul artistic şi spiritual al Fundaţiei Rothko, de atelierele ştiinţifice dedicate unui ecumenism larg, de frescele bizantine salvate în Cipru, de ampla colecţie De Menil de artă modernă; ar trebui vorbit despre faptul că Dominique de Menil şi André Scrima se întîlneau într-un angajament religios sensibil la crizele lumii actuale, se întîlneau în atitudinea lor ecumenică, că era vorba despre o prietenie spirituală – nu rară, de altfel, în creştinism. La o atare prietenie ne-am putea referi, *mutatis mutandis*, vorbind despre Ioan Gură de Aur, care s-a bucurat de susţinerea unei doamne cu nume grecesc, milionară din Constantinopol.

Unii nu au gustat poate „izul" de „elitism", în gîndire şi în atitudine, al personajului. Dar tu, care ţi-ai făcut teza de doctorat pe marginalii spirituali, pe cei ce se manifestă în răspăr cu ordinea oficial instituită şi colectiv acceptată, ştii mai bine ca mine preţul aventurii spirituale singulare, profitul pe care comunitatea îl are de pe urma *(urma vectorială)* a celor care trec, a singuraticilor ce refuză să se lase captaţi de condiţia sedentară, oricît de respectabilă şi de eficace în serviciile ei.

În sfîrşit, nu cred că mi se potriveşte titlul de „ucenică" a părintelui Scrima. Alţi oameni în jurul lui (Andrei Pleşu, H.-R. Patapievici, Virgil Ciomoş...) au calificări mult mai adecvate în această privinţă, oameni care au scris, au vorbit public despre el. Am fost şi sînt o admiratoare a personajului şi a gîndirii lui; am încercat cîteva analize. Dacă am făcut, alături de alţii (îi sînt recunoascătoare lui Radu Bercea pentru o competentă şi amicală colaborare), eforturi să public textele Scrima, am făcut-o pentru că sînt convinsă de veracitatea modelului spiritual pe care l-a propus, acela despre care vorbeai şi tu în 1996: „urma care întipăreşte, pe chiar locul trecerii sale, amprenta esenţială a unui răspuns". Textele lăsate de André Scrima sînt o asemenea urmă pe care fiecare dintre noi o putem aborda, o putem studia, judeca, evalua în limita competenţelor noastre, o putem adînci sau urma. Iar textele Scrima, conservate în arhiva de la NEC, nu sînt chiar aşa puţine. De curînd, Gabriel Liiceanu a propus publicarea unei serii André Scrima la Humanitas, într-o elegantă prezentare. După socotinţa mea ar ieşi cam opt, nouă volume. Comitetul editorial constituit din apropiaţi şi colaboratori ai părintelui (Andrei Pleşu, H.-R. Patapievici, Virgil Ciomoş, Radu Bercea, Vlad Alexandrescu, eu însămi) va stabili curînd logica editării şi compoziţia acestor volume ce vor apărea în următorii doi-trei ani. Alături de amintirea, pasibilă de perspective diferite, a personajului, alături de influenţa formativă pe care a avut-o asupra unora dintre noi, vom avea astfel esenţialul, oferit, încă o dată, tuturor.

Cu o prietenie neştirbită,

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

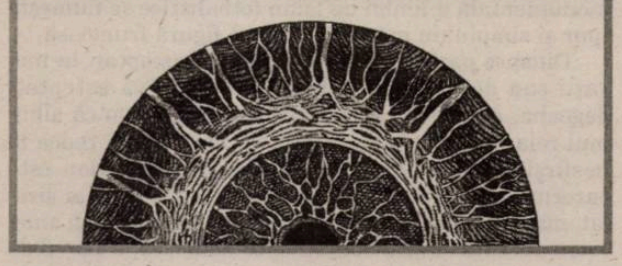

Teme şi variaţiuni

Nu e, cîtuşi de puţin, o carte de vacanţă. Dar, începînd s-o răsfoiesc mai mult într-o doară, am fost prins în aşa măsură, încît am lăsat deoparte un roman de David Lodge (e drept, mult sub nivelul „trilogiei universitare"). Cartea se intitulează, plat şi auster, *Dicţionar tematic al romanului de moravuri (1850-1914)*, a fost scoasă (în 2003) la Editura Sorbonne Nouvelle şi îi are ca autori pe Philippe Hamon şi Alexandrine Viboud, primul – nume cunoscut, poetician, nelipsit din bibliografiile masteranzilor şi doctoranzilor la capitolele „descriere" şi „portret". Ideea dicţionarului e simplă: un inventar al temelor (în sens larg: voi reveni) ce apar în romanul francez din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Asta înseamnă, bine-înţeles, Flaubert, Zola, Maupassant, fraţii Goncourt, dar şi o serie întreagă de autori foarte cunoscuţi în epocă şi pe care astăzi nu-i mai citeşte nimeni: Claretie, Ohnet, Champsaur, Bourget etc., ale căror romane oferă nenumărate surprize. Temele sînt comparate cu leitmotivele muzicale şi merg de la tipologia personajelor (arhitectul, scriitorul, pictorul, servitorul) la spaţiile ficţiunii (cafeneaua, strada, salonul, bordelul), de la situaţii narative (aşteptarea, mărturisirea) la reperele ce jalonează viaţa socială şi existenţa individului (dorinţă, sexualitate, moştenire etc.). Fiecare temă e prezentată şi comentată rapid, după care urmează rezumatele romanelor în care ea apare, fie că ocupă un loc central, fie că e vorba de un episod secundar sau de o simplă aluzie. Ansamblul e pasionant.

Voi lua, aproape la întîmplare, cîteva exemple. Tema *aşteptării* (într-o întîlnire amoroasă, dar nu numai acolo): efect de suspans, prilej de a introduce descrieri, portrete, de a transmite cititorului informaţii sau de a lăsa personajul să viseze cu ochii deschişi. *Bibeloul:* adevărat fenomen de societate, reflectînd invazia *kitsch*-ului, a prostului gust, asociat nu o dată cu voinţa de parvenire. Cafeneaua şi cabaretul sînt locuri privilegiate de întîlnire şi discuţii, precum berăria şi cîrciuma la Caragiale (avem a face, în definitiv, cu aceeaşi lume, iar similitudinile sînt adesea frapante). *Cosmopolitismul* e perceput, curios, ca o valoare negativă, semnificînd pierderea identităţii, ştergerea diferenţelor şi, implicit, instalarea promiscuităţii. Tema *scriitorului* şi tema *lecturii* apar cu o frecvenţă impresionantă (efectele lecturii sînt în genere văzute – sub influenţa lui Flaubert – drept cauză a dezechilibrării individului, inducînd misticismul, nebunia, scepticismul, sentimentul zădărniciei etc.).

Teme noi: *homosexualitatea* (o nuvelă de Maupassant, *La femme de Paul,* prefigurează pe Proust, cu Albertine, Odette şi celelalte personaje feminine bisexuale), *incestul* (şi aici, Maupassant – al cărui univers, ştim bine, e de o bogăţie uluitoare – sparge mai multe tabù-uri), *nuditatea* (anul 1880 a fost numit atunci, în presă, „anul pornografic"). *Fotografia* se răspîndeşte după 1850, primele aparate portabile sînt fabricate pe la 1890; tema e, în literatură, tot mai prezentă (două personaje feminine, la Bloy şi Zola, sînt atît de puternic „impregnate" de fotografiile foştilor lor amanţi, încît copiii vor semăna cu aceştia, nu cu taţii legitimi). *Moda* cunoaşte transformări sensibile. Iluminatul cu gaz şi apoi cu electricitate favorizează ecloziunea vieţii mondene şi, implicit, a diversităţii vestimentare. *Bordelul* e, şi el, un spaţiu omniprezent: Flaubert merge pînă acolo încît, în finalul *Educaţiei sentimentale*, îi face pe Frédéric şi pe prietenul lui Deslauriers să rememoreze cu nostalgie escapada, în adolescenţă, la bordelul din oraş, escapadă pe care o socotesc cea mai frumoasă amintire a vieţii lor. *Sinuciderea* e deznodămîntul fatal în nenumărate romane şi povestiri, iar Zola, în *La Faute de l'abbé Mouret,* găseşte o – cum să-i spun? – modalitate insolită: eroina se sinucide prin asfixie, înţărnădind în camera cu ferestrele închise ermetic florile din grădină.

O carte care, în fond, îţi (re)deschide apetitul pentru lectură.

Dragoş BUCURENCI

pîine prăjită

Anti-văicăreala

Încă înainte de a ajunge la Sziget*, alarmiştii de serviciu băteau depeşă pe SMS: „sufocant", „mulţi cocalari", „încă nimic interesant". Scepticii rămaşi acasă strîmbau din nas: „nu vezi ce *line-up* jalnic? nu vine nimeni anu ăsta"... Cînd păşesc în sfîrşit pe insulă mă trezesc şi eu comentînd: „hm... păi, n-au schimbat mare lucru faţă de anul trecut – dezamăgitor..." 2004 n-a fost cu siguranţă una dintre cele mai bune ediţii ale festivalului, iar explicaţia stă pesemne în numărul mai mic de zerouri pe care organizatorii le-au obţinut din partea sponsorilor. Faptul că este prima ediţie sprijinită de doi sponsori principali în locul unuia singur sugerează că s-a lucrat cu un buget mai mic decît în alţi ani. Unele suflete năroade mai cred şi astăzi că banii daţi pe bilete la astfel de evenimente plătesc şi mega-trupele şi dansul şi antrenul, iar sponsorizările sînt micul gheşeft al organizatorilor. Genul acesta de văicăreală l-am mai întîlnit, însă, pe la noi. Are aceeaşi sonoritate cu jelaniile după care „nici Vama nu mai e ce-a fost", „s-a dus şi Sighişoara şi ce fain era", „nu mai e în 2 Mai ca pe vremuri" etc. Face parte din discursul vag competent al celor care califică papura după numărul de noduri. Dacă stai să-i asculţi, te expui unei nostalgii lipsite de obiect – te trezeşti regretînd clipocitul liniştitor al apei şi foşnetul răcoritor al palmierilor dintr-o Fata Morgana pe care nici măcar povestitorul nu mai poate spune cînd a întrezărit-o.

Fac parte dintre cei care nu merg la Sziget pentru Massive sau pentru Oakenfold, nu-mi organizez agenda de seară cu programul festivalului în mînă şi porunca de aur „a nu se rata!" pe buze. În materie de *performance* mă atrag mai degrabă africanii sau Cortul Roma, îmi fac plinul de muzică la CineTrip sau la Cortul Globe Party fără să bifez, cu aere de funcţionăraş lista de DJ-i, traseul plimbărilor îl stabilesc din mers şi nici măcar cortul sîrbilor nu mă poate face să creez un *appointment* cu oră fixă în calendarul electronic. Cu o vorbă demonetizată, aş spune că merg la Sziget pentru *atmosferă*. Adică pentru 21% oxigen, 78% azot şi 1% altele.

Anul trecut eram la un concert al unei trupe româneşti şi o prietenă a remarcat cît de „spălaţi" păreau românii din audienţă. Impresie confirmată şi anul acesta: majoritatea feţelor conaţionalilor pe care i-am întîlnit exprimau civilizaţie şi o relaxată stare de libertate. Faptul că la Sziget nu ajungi cu aceeaşi uşurinţă cu care faci blatul pînă la mare operează o selecţie benefică: ajungi să-i întîlneşti pe acei români dispuşi să facă pentru o săptămînă de *loisir* mai mult decît efortul obişnuit dedicat concediului la munte sau la mare.

La întoarcere, vameşul priveşte complice compartimentul ticsit cu rucsaci coloraţi, boarfe mototolite, pungi cu mîncare, ochelari de soare înrămaţi multicolor şi cutii cu suc natural de portocale („no sugar added"), trece cu îngăduinţă peste imaginea călătorilor dormitînd cu picioarele chircite pe banchetă şi a ţigărilor fumate la graniţa dintre compartiment şi hol şi zîmbeşte retoric, în timp ce vizează paşapoartele: „Sziget?..." Vameşul este, bineînţeles, ungur şi, în ciuda faptului că păzeşte graniţa UE, nu e nici sîcîit, nici agresiv, ca omologul său român. Cu a cărui mitocănie urmează să ne întîlnim în curînd, spre confirmarea ieşirii definitive din Uniune şi a revenirii fără drept de apel în veşnica ei anticameră. Ciudat, însă, înainte de întoarcere n-am primit nici un SMS de avertizare: „sufocant", „mulţi cocalari", „încă nimic interesant".

* Sziget Festival, organizat la Budapesta, pe insula Obudai.

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

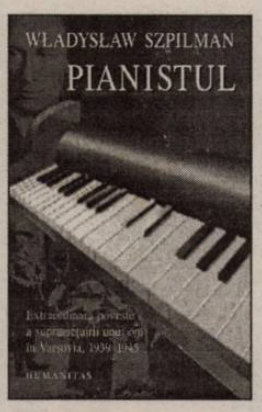

WŁADYSŁAW SZPILMAN
Pianistul

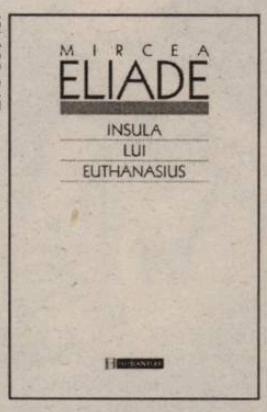

MIRCEA ELIADE
Insula lui Euthanasius

citit auzit

● Jean-Pierre Léaud, *vous connaissez?* Ar trebui: „pur şi simplu, cel mai mare actor francez al ultimilor 40 de ani" – susţine *Les inrockuptibles,* scriind despre JPL în avanpremiera retrospectivei dedicate actorului, care va avea loc în octombrie la Cinemateca Franceză. Revista aminteşte că – pe lîngă rolul mitic Antoine Doinel din ciclul lui François Truffaut – Léaud a mai jucat în filme memorabile semnate Godard *(Pierrot le Fou, Masculin / feminin, Week-end),* Eustache *(La Maman et la putain),* Pasolini *(Cocina),* Bertolucci *(Le dernier tango à Paris),* Skolimovski *(Depart)* sau Kaurismaki *(I hired a contract killer, La Vie de bohème)*...

● Aceeaşi revistă publică – în colţul din josul paginii 14, consacrat „Ping-pong"-ului redacţie-cititori – scrisoarea lui „Vincent Rahir din Liège", apropo de deja-mult-prea-comentatul *Fahrenheit 9/11* al lui Michael Moore: „Fac parte dintre cei care nu se vor duce să vadă (filmul), pur şi simplu pentru că este genul de peliculă despre care e suficient să auzi ce se discută pentru a-l fi văzut. E cinema?, e jurnalism?, e metoda corectă?, e vina cui? etc. Tot atîtea întrebări de care ţi se rupe, pînă la urmă, singura opinie interesantă fiind cea pe care ţi-o faci singur. Eu ştiu deja că acest docu-film a avut un impact pozitiv asupra mea întrucît mi-a deschis pofta de-a revedea *Fahrenheit 451* al lui Truffaut, şi-apoi de-a reciti cartea lui Bradbury, două opere care, împreună, reprezintă cîteva din cele mai tari pamflete contra cretineriei sociopolitice şi a îndobitocirii intelectuale a masselor. Aşa că, merci Michael!"

● În caz că nu ştiaţi, Neneh Cherry („Manchild", „Seven Seconds" cu Youssou N'Dour) a devenit bunică! Născută la Stockholm în 1964, dintr-o mamă pictoriţă & suedeză şi un tată percuţionist & african, crescută între New-York şi Europa, sora lui Eagle-Eye „Save Tonight" Cherry, Neneh a avut întotdeauna vocea aceea deosebită şi o limbă ascuţită. Nu se dezminte nici acum; după colaborări epocale cu trupe precum The The, Massive Attack, Tricky, Pulp sau Groove Armada şi după ce, vara asta, cîntă în duet alături de jamaicanul Wayne Wonder unul din imnurile Jocurilor Olimpice de la Atena – „Eyes on the Prize" –, „bunica" Neneh nu-şi menajează confraţii... Sau consurorile; iată ce spune despre Norah Jones (fiica marelui Ravi Shankar & *hit*-surpriza verii trecute cu „Come Away with Me"): „Toată lumea tre' să aibă mai puţin de doăj'de ani astăzi. La 22, deja ai belit-o! Şi-ajungi să suporţi muzica insipidă a lui Norah Jones." Nici un complex legat de vîrsta *ei*, în schimb: „Mi s-a tot spus c-ar fi trebuit s-o ascund, că nu mă avantajează, da' eu, la dracu', o declar sus şi tare. Ce mama naibii vrea să spună şi chestia asta – că nu mai sînt feminină, că nu mai sînt futabilă?! Nu, eu o afirm, ca şi cum le-aş arăta degetul la toţi ăştia obsedaţi de tineri..." Cum ar zice fetele de la Terente: bunicuţa are *(beep-beep)* oo!

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Supărat pe viaţă

Nu ştiu ce spun alţii, dar eu unul m-am plictisit de înjurăturile din textele de hip-hop. M-am convins de chestia asta ascultînd Ombladon, *Condoleanţe*. Atunci cînd sînt folosite doar ca umplutură estetică sau pentru îngrozirea teribililor duşmani (vezi ziariştii tăntălăi, criticii muzicali care niciodată nu vor înţelege nimic, un anume domn Pilif din CNA şi CNA-ul însuşi), efectul produs devine cumva acelaşi cu cel al filomelelor, astrelor şi privighetorilor din poeziile păşuniste de secol XIX. Nişte tinichele atîrnate inutil de gîtul mesajului, menite doar a zdrăngăni la maxim din maşinile decapotabile oprite la stop, pentru a pune în valoare ochelarii de soare ai domnilor şoferi, pentru a se asorta cu bengozitatea băieţilor aflaţi la colţ de bloc sau pentru a alunga monotonia din vieţile băieţilor cuminţi. (Nici imaginea cu tinerele june oftînd la feres-tre şi cetind o poemă de amor nu mi se pare mai brează.) Dacă mesajul e altul, şi anume să aflăm că avem de-a face cu nişte băieţi răi, mă simt încă o dată nevoit să-mi exprim regretul şi plictiseala: ştiam treaba asta de cîţiva ani buni şi nu mai simţeam nevoia să mi se reamintească. Nici măcar ghiduşia şi recursul la nonconformism nu mi se mai par că ţin, atît timp cît sînt folosite şi răsfolosite ca nişte simple artificii de retorică.

Singura parte care stă în picioare şi pentru care *Condoleanţe* merită cu prisosinţă elogii şi banii dumneavoastră este cea în care Ombladon renunţă să mai fie un pişicher supărat pe viaţă şi, fără farafaslîcurile sau fentele de băiat rău, rămîne doar cu sinceritatea, explozivă, netrucată şi bine ri(t)mată a unui om supărat pe viaţă. Toată ciudăţenia legată de înjurături este că ele încetează să mai fie obscene odată ce versurile vor să-ţi transmită o poveste mai gravă şi mai deşteaptă decît cea a unor răfuieli mai mult sau mai puţin simpatice. Cu piese ca „Egali din naştere", „Condoleanţe", „Dacă pozele ar vorbi" sau „Metode clasice de sinucidere" (minus Carbon) albumul cîştigă în valoare, iar mesajul nu riscă să se piardă pe pustii ca în „Noi vs. Ei", în care avem de-a face cu un invitat plecat bine pe coclauri şi prea puţin preocupat să mai şi gîndească, l-am numit aici pe copilul minune al hip-hop-ului, Bau-Baul tuturor bunicilor cumsecade, unicul şi inegalabilul Uzzi. În privinţa celorlalţi invitaţi, trebuie spus că, în afara lui Cheloo şi Freakadadisk, care, împreună cu Ombladon, dau Paraziţii (şi atunci ce farmec mai are un album solo?), numai Bitză şi, mai ales, Raku sînt capabili de a face ceea ce în exprimarea monumentală a limbii de lemn fotbalistice se numeşte (pur şi simplu nu mă pot abţine) o figură frumoasă.

Dinspre partea muzicală, dacă vă aşteptaţi la inovaţii sau deraieri de la linia Paraziţii, vă aşteptaţi degeaba. Asta nu vrea să însemne nicidecum că albumul reia pasaje mai vechi sau se complace să redea la nesfîrşit aceleaşi *beat*-uri obsedante. Ombladon este oarecum acelaşi pe care l-am auzit, dar pare mai cizelat, mai proaspăt, mai apropiat de ritmul rap-ului american autentic. Fără eforturi spectaculoase, e destul de clar că s-a dezbărat de ceea ce i se reproşa de foarte multă vreme: suficienţa frazării şi cadenţa monotonă, păstrîndu-şi, însă, sictireala aceea inconfundabilă şi binevenită, marca prestigioasă a grupului Paraziţii. *Condoleanţe* este un album strict underground, o treabă cît se poate de serioasă care nu are nici o legătură cu cît de mult înjuri sau cu cine (şi de ce) mai ai ceva de împărţit. Cînd nu recurge la recuzită, Ombladon rămîne unul dintre puţinii hip-hop-eri care mai ştiu cu adevărat ce înseamnă să fii serios.

Cătălina BORDAŞ

Festivalul kitsch-ului medieval

Mi-am dorit de mult să ajung la Sighişoara, la festivalul medieval. În fiecare an, la televizor se vorbeşte frumos despre eveniment. Anul acesta, organizatorii au vorbit timp de o săptămînă prin presă despre schimbările făcute, anunţînd o ediţie deosebită. Mi-am făcut bagajele şi am plecat plină de speranţă că voi vedea un loc frumos, că mă voi simţi într-un alt timp şi într-o altă lume. După o călătorie cu un tren care a avut o întîrziere de o jumătate de oră la plecarea din Gara de Nord (nu se ştie de ce), am ajuns în gara din Sighişoara şi am găsit exact aceeaşi lume. Nu vă recomand să o luaţi prin pasajele din gară unde ar trebui puse pancarde de avertizare cu următorul text: „Nu intraţi. Pericol de moarte prin intoxicare. Mirosul de pipi poate ucide". Cu stomacul întors pe dos, dar cu speranţa că oraşul şi festivalul mă vor face să uit primirea, am plecat spre cetate. Oraşul vechi m-a întîmpinat ca un bîlci strident colorat, cu miros de mici, bere şi hamsii vîndute la dughene. O mizerie de nedescris, mese murdare pe care oamenii mîncau nestingheriţi. Cerşetorii uimitor de mulţi pentru un oraş aşa mic te luau cu asalt, undeva printre dughene şi mese era un fel de scenă improvizată care stătea să cadă în noroi, unde probabil trebuia să aibă loc un spectacol. În jurul meu oamenii erau fericiţi, nepăsători la toate aceste mizerii. M-am gîndit că poate sînt eu mofturoasă, că ar trebui să fac un efort, să mă integrez în atmosferă. Aşa că mi-am luat o bere, o porţie de hamsii şi cartofi prăjiţi şi m-am aşezat la o masă. Micul meu dejun a fost întrerupt de o mînă care umbla prin farfuria mea. Un cerşetor încerca să-mi fure hamsiile. Am renunţat să mă lupt pentru hamsii, cred că n-aş fi supravieţuit într-un ev mediu adevărat. Am lăsat totul baltă şi am plecat spre cetate. Singurul lucru ce-ţi amintea că eşti la un festival medieval era muzica ce te întîmpina la intrare. Am reuşit să vizitez turnul cu ceas, biserica Mănăstirii şi muzeul de istorie şi să mă plimb pe cîteva străduţe. Sighişoara merită probabil să fie vizitată în zilele liniştite ale ei, oricum această adunătură îi face un mare deservicu. Am auzit că au fost scenete şi concerte. M-am plimbat cîteva ore bune şi nu le-am prins. Am încercat să aflu ce merită văzut, dar nu am reuşit, nicăieri nu era un program, un afiş, un ghid care să te îndrume. În muzeu am rămas surprinsă că obiecte din diferite secole erau amestecate şi puse împreună, astfel încît nu reuşeai să înţelegi nimic, decît poate că sînt vechi. Cred că nici nu s-a vrut să înţeleagă cineva ceva.

Dacă doreai să pleci cu un suvenir, nu găseai decît chestii cu „Dracula" sau „Sighişoara", cu variaţiile: „Dracula-Sighişoara" sau „Sighişoara-Dracula-sînge". Nimic despre saşii care au trăit aici, despre istoria adevărată. Singurele obiecte care meritau cît de cît să se afle acolo erau nişte farfurii din lut, cu profilul cetăţii, care aveau marele merit că nu aminteau de Dracula.

Am coborît apoi în oraş. Sighişoara arată ca un şantier. Peste tot nisip, bordurile sînt scoase şi lăsate pe marginea străzilor, pe trotuar nu poţi merge pentru că rişti să calci într-o groapă plină cu apă sau să te împiedici de alte „obiecte". La marginea oraşului am găsit o pensiune drăguţă unde, în sfîrşit, am reuşit să mănînc ceva bun. Am mers din nou în centru în speranţa că voi prinde un spectacol sau o scenetă. Bîlciul era în plină desfăşurare, adică o chestie din metal care se învîrte, maşinuţe de buşit şi încă ceva greu de descris. Era singurul loc animat la ora aceea. Nici măcar muzica medievală nu se mai auzea, băieţii care rupeau bilete la maşinuţe se distrau cu *dance*.

Era spre seară şi deja nu mai era nimic de făcut. Înainte de a adormi, am prins un reportaj pe TVR1 despre festival. S-a vorbit despre reuşita din acest an. Vizitatorii din televizor erau mulţumiţi, organizatorii – încîntaţi. Eu, dezamăgită. Duminică mi-am făcut bagajele şi am plecat. Totul frumos la festivalul medieval, în afara jegului, a kitsch-ului şi a faptului că nu era nimic medieval acolo, în afară de condiţiile în care puteai să mănînci. Nu mă mai duc.

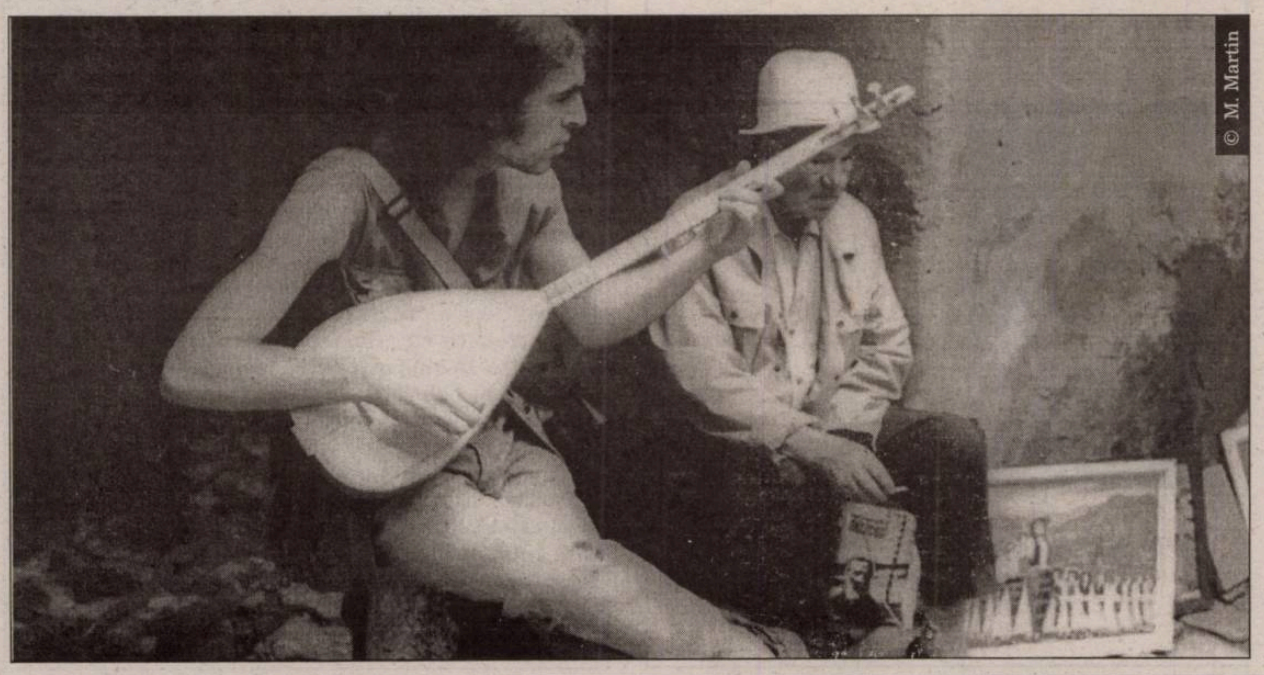

Dilema veche vă recomandă

● Olimpiada (TVR1) – ei bine, da, a doua şi (uf!) ultima ei săptămînă. Cu finalele la atletism, baschet, fotbal, călărie şi ce-o mai fi, că tot s-a ajuns pînă şi la volei (în doi!) pe plajă... Şi nu numai pentru frumuseţea spectacolului, dar şi ca un exerciţiu foarte necesar de-a ne pune la încercare româno-centrismul, cum numea dr. Ion Vianu extraordinara noastră încăpăţînare de-a ne considera buricul pămîntului. (Radu Cosaşu)

● http://atelier.liternet.ro/articol.php?art=1673 (Alex. Leo Şerban)

CESI CENTRUL DE EXCELENŢĂ ÎN STUDIUL IMAGINII
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI
UNIVERSITATEA DE ARHITECTURĂ ŞI URBANISM *ION MINCU*

CENTRUL DE EXCELENŢĂ ÎN STUDIUL IMAGINII (CESI)
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI
UNIVERSITATEA DE ARHITECTURĂ ŞI URBANISM „ION MINCU", BUCUREŞTI

Program de masterat interdisciplinar de 2 ani
TEORIA ŞI PRACTICA IMAGINII

● **Cursuri de zi:**
20 de locuri fără taxă
10 locuri cu taxă (150 euro x 3 semestre + 50 euro pentru semestrul 4)
3 semestre teoretice şi un semestru pentru pregătirea dizertaţiei
şcoală rezidenţială de vară la Constanţa
1 modul practic facultativ

● **Cursuri de învăţămînt la distanţă (ID):**
20 de locuri cu taxă (200 euro x 4 semestre)
4 semestre teoretice
şcoală rezidenţială de vară la Constanţa

Director CESI: prof. univ. dr. Sorin Alexandrescu

● **Înscrierile se fac la sediul CESI în perioada:**
6-10, 13-15 septembrie între orele 16-20 – pentru cursurile de zi
6-10, 13-15, 20-23 septembrie – pentru cursurile ID

● **Examenele vor avea loc după cum urmează:**
17-18 septembrie – admitere pentru cursurile de zi (proba scrisă + interviu)
24 septembrie – admitere pentru învăţămîntul la distanţă (interviu)

● **Informaţii suplimentare despre programul de master găsiţi la sediul CESI:** Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", et. 1 (lîngă Sala Frescelor), str. Academiei, nr. 18-20, sector 1, Bucureşti; ***www.cesi.ro;*** e-mail: ***mastercesi_info@yahoo.com***

Alex. Leo ŞERBAN

bon de lectură

Vorbeşte, Literatură!

● **Vladimir Nabokov, *Cursuri de literatură*, introducere de John Updike, traducere de Cristina Rădulescu. Editura Thalia 2004.**

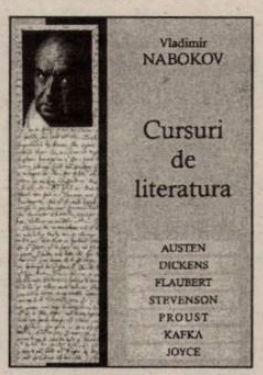

Începînd cu 1948, Vladimir Nabokov a predat cursul Literatură 311-312, „Maeştri ai prozei europene", la Universitatea Cornell. Operele pe care le-a discutat sînt *Mansfield Park* de Jane Austen, *Casa umbrelor* (*Bleak House*) de Charles Dickens, *Doamna Bovary* de Gustave Flaubert, *Ciudatul caz al doctorului Jekyll şi al lui Mr. Hyde* de Robert Louis Stevenson, *Swann* de Marcel Proust, *Metamorfoza* de Franz Kafka şi *Ulise* de James Joyce – în această ordine. Aceste cursuri sînt publicate acum în traducere românească, precedate de prefaţa editorului (Fredson Bowers), de introducerea lui Updike şi de un capitol esenţial intitulat „Cititori buni şi scriitori buni"; pandantul final al acestuia este „Arta literaturii şi bunul simţ", urmat de un „Envoy" nabokovian (uşor redundant) care face bilanţul celor spuse, de o „Anexă" a aceluiaşi şi de o „Fişă de dicţionar" semnată Sorin Pârvu. Trebuie spus că această fişă seamănă cu traducerea: este presărată cu inexactităţi de corectură care l-ar fi exasperat pe autor. Dacă sîntem, însă, dispuşi – de dragul lui Nabokov – să trecem peste ele, ca peste nişte crăpături inevitabile pe obrazul pictat al Giocondei, vom fi pătrunşi de măreţia acestei opere „utilitare", didactice, care ne învaţă ce este marea Literatură; şi, luînd aminte la zîmbetul complice al unui geniu care se priveşte în oglinda unor genii aidoma lui, să aşteptăm următorul volum promis – care va cuprinde cursul 325-326 *(Ana Karenina, Moartea lui Ivan Ilici, Suflete moarte, Mantaua)*...

Ce sînt aceste cursuri? Nabokov o declară de la bun început: „un fel de investigare poliţistă a misterelor structurilor literare". O cochetărie – dacă ar fi avut doar mintea unui Poirot, autorul *Lolitei* ar fi scris romane poliţiste (specie care, de altfel, îl plictisea) –, dar şi un adevăr parţial; căci, atunci „cînd citim, trebuie să observăm detaliile cu tandreţe", susţine el. Marele *amour fou* al lui Nabokov este detaliul (de unde şi pasiunea pentru lepidoptere), ceea ce-l face un detectiv *malgré lui!* El revine, iar şi iar, asupra importanţei detaliilor, în care vede esenţa operei de artă (felul în care e pieptănată Emma Bovary etc.; cursurile despre *Dr Jekyll*... şi despre *Metamorfoza* conţin chiar şi desene!). Căci detaliul – ar trebui scris poate cu majusculă: Detaliul – este nu doar prevalenţa exactităţii asupra aproximativului, ci şi victoria senzorialului artistic asupra „ideilor generale" (teritoriul predilect al acelor „critici care se interesează mai mult de idei şi generalităţi şi aspecte umane decît de opera de artă propriu-zisă"...). De aici – importanţa celui ce citeşte; „Cum ar trebui să fie un cititor, pentru a fi un cititor bun?", îşi întreabă Nabokov studenţii, punîndu-le în faţă un chestionar (răspunsurile corecte sînt patru, dintr-un total de zece). Majoritatea răspund – fireşte – că „cititorul trebuie să se identifice cu eroul sau eroina", eventual că „trebuie să se concentreze asupra unghiului socio-economic" (dogma la modă astăzi). De fapt, răspunsurile corecte sînt: 1) cititorul trebuie să aibă imaginaţie, 2) memorie, 3) un dicţionar, 4) ceva simţ artistic. Un bun cititor va citi o carte „nu cu inima, nici măcar cu capul, ci cu şira spinării: acolo ne atinge fiorul poveştii, chiar dacă păstrăm o oarecare distanţă, chiar dacă sîntem oarecum detaşaţi de lectură." Plăcerea cititului este „şi senzuală, şi intelectuală". (Filistini din toate ţările, uimiţi-vă!)

Felul în care Nabokov recitează, pentru studenţii lui, primul volum din *În căutarea timpului pierdut,* sau *Ulise,* sau *Doamna Bovary,* este prodigios. Dar este, în acelaşi timp, singurul mod în care trebuie citite aceste opere: cu o atenţie niciodată distrasă de la detaliu, cu participare („imaginaţie", „memorie", „simţ artistic"...) şi, mai ales, în acea stare de extaz în care Nabokov însuşi – Updike *dixit* – şi-a scris cărţile. Un „cititor bun" nu este niciînd altceva decît un cititor ideal! Exigenţa nabokoviană este în acelaşi timp totală şi teribilă, iar „elitismul" său (convingerea că numai operele mari merită într-adevăr osteneala – „Fără capodoperă, literatura nu există"), exemplar: o palmă postumă dată tuturor acelor mediocri „M. Homais" care au invadat, astăzi, universităţile, cocoţînd „democraţia" acolo unde nu-i este locul.

S-ar putea, la rigoare, face un „top" al cursurilor lui Nabokov: cel despre Austen (primul) este detaliat – cum altfel? –, dar un pic lipsit de empatie; cel despre Stevenson este mai obscur, dar deschizător de drumuri hermeneutice; cel despre Kafka este meticulos, riguros, plin de sentinţe memorabile *(Metamorfoza*: „o povestire în alb şi negru"!); cel despre Dickens este mai puţin riguros, dar abundă în observaţii infinitezimale; cel despre Joyce este aproape-perfect; cel despre Flaubert este perfect; cel despre Proust este extatic... Geniul nabokovian ia în stăpînire tot – de la lexic la notele de subsol! Distincţiile definitive & tăioase, dar nu mai puţin fine, enunţate cu acel panaş arogant & *aristo* „marca VN" (VN îşi poate permite să fie antipatic pentru că are dreptate!), fac dată: „există simboluri artistice, dar există şi banalităţi, sau simboluri artificiale, chiar imbecile"; „putem defini clişeele ca bucăţi de proză moartă şi de poezie putrezită"; „orice operă de artă remarcabilă este o fantezie, pentru că reflectă lumea unică a unui individ unic"; „în ciuda inovaţiilor superficiale, nu cred că Joyce a ajuns mai departe decît Flaubert"; „aspiraţiile sovietice sînt fundamental şi îngîmfat burgheze. Există o cortină de macrame în spatele celei de fier"; „o reţea în acelaşi timp senzuală şi lucidă, o textură elegantă şi plină de semnificaţii: acesta este stilul, care stă la temelia artei literaturii"... În alt loc (o notă de subsol!), pomenind „canarii" văzuţi de Emma Bovary în vîrtejul silvestru al înamorării sale de Rodolphe, Nabokov precizează ironic: „Această comparaţie este creată de imaginaţia Emmei. În Europa nu există canari. Poate îi văzuse la Chateaubriand." Detaliul, mereu.

Acest volum consistent (309 p., format mare) este indispensabil celor pentru care Literatura se scrie cu majusculă; ceilalţi nu-l merită.

P.S. Îmi amintesc că, acum cîţiva ani, C. Stănescu, recenzînd în *Adevărul literar şi artistic* un articol de-al meu publicat în *Dilema* în care-mi mărturiseam inapetenţa pentru „literatura" de tip Ion Gheorghe (ei da, *ça existe!),* se întreba, retoric: „La ce i-a folosit lui a.l.ş. că l-a citit pe Proust?". Răspunsul e în cursul lui Nabokov.

trend inţe

Portretul compozitorului ca filosof

Muzica se face cu sunete potrivite. Nici prea multe, nici prea puţine, dar exact cele care trebuie. Acest adevăr simplu e din ce în ce mai uitat la noi. Compozitorii români, în special cei tineri, par mai degrabă preocupaţi de zonele muzicale în care responsabilitatea „potrivirii sunetelor" este ocolită cu dibăcie. De aici porneşte fenomenul pe care l-am numit acum doi ani *amatorism experimentalist* şi care începe să-şi piardă din aura impetuozităţii iniţiale, rămînînd în schimb cu sărăcia conceptuală şi exterioritatea afectivă care l-au acompaniat de la început.

Dar ce înseamnă „sunete potrivite"? Înseamnă preocuparea pentru o gîndire muzical-tehnică articulată. Şi, mai precis: preocuparea pentru *organizarea înălţimilor sonore*. Iar acest lucru înseamnă, la rîndul lui: cum se scrie o linie melodică, ce sunete să alegem pentru a cuceri maximum de expresie cu un minim de mijloace, ce raporturi există între anumite sunete, după ce reguli se combină acestea, care e eficienţa acustică şi forţa afectivă a acestor combinaţii, ce sonorităţi noi se pot obţine din raportul dintre sunete, şi multe altele, ajungîndu-se pînă la teoretizarea unor *sisteme de organizare a înălţimilor sonore*. Această preocupare de bază a compozitorului a existat în tradiţia muzicală românească: sistematica modurilor la Anatol Vieru şi Wilhelm Georg Berger, eterofonia la Ştefan Niculescu şi Tiberiu Olah, sistemele de acordaj la Aurel Stroe, tehnica serială şi structurală sofisticată la Dan Constantinescu şi Liviu Glodeanu, microformulele arhetipale la Corneliu Dan Georgescu.

De cîtva timp însă, gîndirea muzicală a compozitorilor s-a orientat exclusiv înspre justificări estetice: manifeste, revelaţii, teorii. Despre „meserie" nu se mai vorbeşte aproape deloc, de parcă ar fi de la sine înţeleasă. Compozitorul român vrea să fie mai puţin compozitor şi mai mult filosof. Discursul său estetic e viguros, chiar vizionar, însă nivelul său tehnic lasă de dorit. Face impresia unui ins căruia-i place să vorbească şi mai puţin să scrie, a unui amator de *talk-show*-uri şi nu a unui artizan atent şi precis. Dar adevărul iese întotdeauna la suprafaţă atunci cînd îi ascultăm muzica. Filosofia ei nu se găseşte în ceea ce spune compozitorul despre ea, ci în ceea ce spune ea despre compozitor. Simplu!

Dan DEDIU

Andrei GORZO

dilematograf

Criza cuplului

● ***Shrek 2* (SUA, 2004), de Andrew Adamson, Kelly Asbury şi Conrad Vernon.**

În prima secvenţă din *Shrek 2* vedem un Făt-Frumos gonind ca vîntul şi ca gîndul, zi şi noapte, spre turnul în care o prinţesă păzită de un dragon aşteaptă sărutul ce va desträma blestemul, şi ascultăm asigurările unei voci din *off* că Făt-Frumos *într-adevăr* goneşte ca vîntul şi ca gîndul, zi şi noapte etc., etc. – deci totul e chiar atît de grandios cum pare. Dar, cînd Făt-Frumos ajunge în turn, găseşte doar un lup în costum de bunicuţă, care-l informează că prinţesa a plecat să se mărite. Deci, ce s-a întîmplat în timp ce Făt-Frumos gonea ca prostul? S-a întîmplat, desigur, *Shrek* (2001), un film de animaţie în care prinţesa Fiona primea ajutorul şi sărutul unui căpcăun verde, transformîndu-se într-o căpcăuniţă verde: un final cît se poate de fericit – căpcăunul Shrek nici măcar nu trebuia să omoare dragonul. Acesta se dovedea a fi o dragoniţă şi se îndrăgostea de tovarăşul lui Shrek, un măgar numit Măgarul. Acum, Shrek (vocea lui Mike Myers) şi Fiona (vocea lui Cameron Diaz) sînt fericiţi şi, aparent, ţin să ne-o dovedească alergînd unul spre celălalt pe cîmp, în ralenti – un tablou idilic, deşi, fiind vorba despre studiourile DreamWorks, care s-au jurat să combată idilismul de tip Disney printr-o ireverenţă terapeutică, putem fi siguri că tabloul va fi răsturnat. Şi iată – cei doi căpcăuni n-alergau de nebuni, ci erau alergaţi cu furci şi topoare de o şleahtă de ţărani. Imediat după aceea îi vedem bălăcindu-se în nămol, trăgînd vînturi şi rîzînd de bulele ce urcă la suprafaţă: *asta-i* adevărata imagine a intimităţii lor fericite – e mai elocventă şi mai înduioşătoare decît orice alergătură după floricele pe cîmpii. (Unii părinţi m-ar contrazice, dar copiii din sală, mai relaxaţi, au aplaudat naturaleţea cuplului.) În orice caz, intimitatea asta parfumată trebuie să-şi dovedească rezistenţa la impactul neplăcut cu lumea exterioară: regele şi regina (John Cleese şi Julie Andrews), care încă n-au avut plăcerea de a-şi cunoaşte ginerele, invită perechea la castel, iar Fiona (în naivitatea ei) şi Shrek (în silă) acceptă. Realizatorii au avut ideea deşteaptă de a face din regat un fel de Hollywood – la fel de obsedat de frumuseţea exterioară ca originalul: un motiv în plus pentru ca apariţia a doi căpcăuni pe post de prinţ şi prinţesă să nu fie primită cu mult entuziasm. Soţii Shrek, care în mlaştina lor erau mulţumiţi unul de celălalt şi fiecare de el însuşi, încep să aibă îndoieli. Cum ar putea Fiona să nu se îndoiască de viitorul căsniciei, atunci cînd manierele soţului o fac de rîs la prima ieşire în lume? Dar se îndoieşte ea cu adevărat sau e totul doar în mintea suspicioasă a lui Shrek? Dar cum poate el să fie sigur pe sine, după ce descoperă jurnalul şi visele ei de adolescentă, în care nu figurează căpcăuni, ci prinţi care mătrăşesc căpcăuni? În fine, ce vor înţelege copiii din toate astea? Criticul american Roger Ebert a tranşat în numele lor: „E mai haios să-l vezi pe Shrek învingînd un dragon decît făcînd cunoştinţă cu socrii."

Nu sînt de acord. La vremea primului *Shrek* aveam obiecţii asemănătoare. Mi se părea că miros o anumită vanitate, uşor neplăcută, în felul lui de a chema copiii la joacă, dar de a-şi împărţi adevăratele plăceri – bomba pusă sub acoperişul basmului, acidul turnat peste siropul lui Disney – cu adulţii. Dar greşeam. În primul rînd, vorba lui Nae Caranfil, „din cînd în cînd e nevoie şi de cîte un film pentru noi, adulţii, şi dacă filmul ăla trebuie să fie *Shrek,* atunci *Shrek* să fie": zece minute din *Shrek 2* conţin mai multe observaţii despre viaţa de cuplu decît zece comedii romantice stas. În al doilea rînd, nu se poate spune că Shrek i-a trişat pe copii: s-a luptat pentru afecţiunea lor, de-asta a luat la scuturat schemele după care e organizată lumea basmelor – o orînduire la fel de nedreaptă ca toate celelalte inventate de om. Subversiunea n-a fost doar aşa, ca-să-ne-dăm-deştepţi; reabilitarea căpcăunului şi a dragoniţei, în defavoarea lui Făt-Frumos şi a zînei, a scos la iveală şi a satisfăcut o nevoie de dreptate comună copiilor şi adulţilor. Mi se pare mie, sau elanul subversiv deja tinde spre automatism în *Shrek 2?* Asta e soarta oricărui erou care se transformă în *brand.* Dar, pînă una-alta, locul căpcăunului în inimile noastre pare sigur; o dovedeşte, pervers, momentul în care el şi Fiona îşi pierd verdeaţa şi distincţia (urechile lui ca nişte coarne de melc, ale ei ca nişte linguri) şi devin frumoşi, iar pe noi ne apucă teama că vor rămîne aşa. Ar fi oribil.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Ce vrea publicul

Vara aceasta, televiziunile nu s-au mai îngrămădit să ne ofere emisiuni estivale, aşa cum o făceau anii trecuţi. Şi-au dat şi ele seama, în sfîrşit, că transmisiunile realizate pe litoral la minima rezistenţă, cu fete în tanga care-şi mişcă încontinuu fundul pe ritm, şi concursuri puerile, nu mai interesează pe nimeni. Că este aşa o dovedeşte şi slaba audienţă a emisiunii matinale de pe TVR 1, *Ora G*. Oricum, cei de la postul public se pare că au prevăzut impactul slab pe care-l va avea emisiunea la public şi au redus costurile de producţie cît mai mult (astfel, în loc să trimită o echipă întreagă la mare şi să suporte cheltuieli de cazare şi masă, au preferat o locaţie de lîngă Bucureşti, *Aqua Park*-ul de la Otopeni). Emisiunea a fost, precum spuneam, un fiasco din punctul de vedere al audienţei, iar formula de jocuri stupide pe marginea bazinului nu a putut fi salvată nici măcar de spiritul vioi şi tonic al Gianinei Corondan. Prin urmare, emisiunea a fost suspendată din grilă săptămîna trecută, cu mult înaintea terminării sezonului estival.

PRO TV a găsit o soluţie mai fericită decît *Zanga Party*-urile de pe plajă din anii trecuţi. E vorba tot de o emisiune realizată pe litoral, dar care este de data asta ceva mai elaborată şi, în plus, împachetată şi într-un ambalaj serios: *Teo, Andi şi vedete de serviciu*. Mai multe vedete sînt puse să facă pentru cîteva familii de oameni obişnuiţi ce ar face cameristele, bucătarii sau chelnerii într-un hotel. Ambalajul serios: telespectatorii sînt invitaţi să voteze prin SMS echipa de vedete favorită, iar banii strînşi de pe SMS-urile cu suprataxă sînt donaţi la sfîrşit unor cazuri sociale. Totul cu mare tam-tam şi cu spaţiu rezervat la ştiri pentru acest lucru. Astfel, sînt împuşcaţi doi iepuri dintr-o lovitură. Pe de-o parte, telespectatorul se răcoreşte văzînd că intangibilele vedete, cele răsfăţate de toată lumea un an întreg, ajung să servească nişte oameni obişnuiţi (cu care cei din faţa televizoarelor se identifică în mod automat). „Ehe, aţi ajuns şi voi la munca de jos, să vedeţi cum e! Iar noi stăm ca boierii, şi voi ne serviţi la masă. Oţi fi avînd voi maşini scumpe şi bani, dar acum aţi ajuns la mîna noastră..." Populism cît cuprinde, dar eficient. Oamenii care privesc emisiunea uită pentru scurt timp de frustrări, se cred băgaţi în seamă de importanţii zilei şi se simt bine – aşa divertismentul e gata! În plus, ne distrăm, ne distrăm, dar sîntem şi responsabili. Avem grijă de cei încă şi mai amărîţi decît noi. În paranteză fie spus, deşi îşi fac un titlu de glorie din asta şi culeg beneficiile, nu realizatorii emisiunii au grijă de amărîţi, ci tot alţi amărîţi, din faţa televizoarelor, care, îmbătaţi de faptul că sînt serviţi (prin delegatul lor de pe platou) ca nişte nababi, se cred favorizaţi de soartă şi pun şi ei un bănuţ în cutia milei.

Formula este ingenioasă şi profitabilă, aşa că a fost repede clonată de o altă televiziune. Prima TV are şi ea un astfel de *reality-show (Vino mamă să mă vezi)*, în care două vedete sînt puse să locuiască 48 de ore în casele unor oameni simpli de la ţară, cu obligaţia să-i ajute la treburile gospodăriei (dacă nu chiar să le facă în locul lor). Există şi partea caritabilă, căci banii strînşi de pe SMS-uri sînt donaţi familiilor la care stau vedetele.

Aici, cei de la Prima au avut un calcul greşit. Cum postul lor nu prea ajunge pe la sate – decît în puţinele zone rurale care au cablu – nu există un public care să se identifice în mod direct cu „cei serviţi". Dar, luînd în calcul că mulţi locuitori ai oraşelor provin de fapt de la ţară – lucrurile mai merg. Pînă la urmă, vor fi destui care vor chicoti satisfăcuţi cînd vor vedea cum se chinuie nepricopsiţii ăia să mulgă o vacă...

Teoretic, deci, formula nu poate fi decît un succes răsunător. Practica, însă, spune altceva: pînă să intre acum două săptămîni în vacanţă, emisiunea *Folclorul contraatacă* de pe Antena 1 a bătut detaşat la audienţă *Teo, Andi şi vedete de serviciu*. O fi plăcut cînd ne servesc vedetele la masă sau cînd ne simţim generoşi faţă de cei amărîţi, dar tot mai mişto e cînd aceleaşi vedete îşi ridică poalele în cap. Nu vrem scenarii false cu VIP-uri transformate în servitori, ci vrem să vedem că ele sînt, de fapt, de la noi, din mahala.

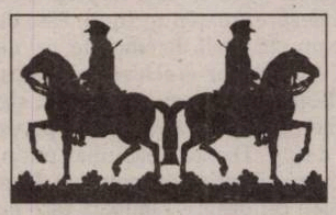

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O catastrofă la care am participat

secondo tempo

Voi mărturisi, deci, în faţa istoriei – cui altcuiva? – că n-am considerat silnică sau scandaloasă cerinţa directorului. Nu mă voi considera vinovat că lozincile drepte, inteligente, necesare nu mă sperie şi nu-mi dau alergii. „Changer la vie ou mourir" – striga vehement Rimbaud şi, dacă te uiţi bine, strigătul lui îi poate aparţine şi eternului Hamlet. Nu-i deloc proletcultist sau vulgar să reduci, pentru uz strict intern, mari opere la o lozincă fundamentală care le mînă şi le stîrneşte, dinăuntru, ca un dinam. A face un film sub lozinca, fie şi clar enunţată: „E o luptă viaţa, deci te luptă cu dragoste de ea, cu dor!", nu constituie încă nici o greşeală artistică.

Punînd acele lozinci juste ca artificii pe un pom de sărbători, noi n-am făcut decît cunoscuta operaţie a ventuzelor pe-un mort. Povestea era de la bun început leşinată, în comă, în pofida cantităţii de sentimente curate şi de lozinci umaniste. Ea avea prea mult zahăr în sînge, era diabetică din naştere şi debilă în dezvoltare. Lozincile nu mînau înainte ideile sau caracterele, ci amînau un deces. Fiindcă niciodată opera de artă – fie ea o comedie de Frank Capra cu lozincile *new-deal*-ului roosveltian sau o tragedie niponă în care samuraii se aruncă în luptă cu strigătele lor guturale care nu-s altceva decît lozincile urii şi demnităţii lor – nu se sfîrşeşte cu teza sau mesajul ei pentru bunăstare şi pace între popoare şi indivizi. Idee simplă, cu care, în 1960, nu treceai bacalaureatul, nicicum pragul unui studio cinematografic. Noi nu duceam lipsă de idei simple. Dar aveam arta de a le face, din simple cum erau, simpliste şi sumare. În termenii epocii, nu avem măiestrie. Pe dracu' – nu avem viclenie. Numesc măiestrie viclenia cu care întorci pe dos şi complici la maximum ideile zise clare şi juste.

Ce se întîmpla în capul nostru era mult mai interesant decît ce se găsea în scenariu. Noi nu eram tîmpiţi, dar ne era frică. N-aveam familii, copii, guri de hrănit, altele decît ale noastre, însă posedam instinct de conservare. Instinctul de conservare are, şi el, schemele, lozincile, şabloanele şi viclenii-le lui scenaristice, creaţiile lui. Astfel, el crease în noi o puternică frică, o teamă că ne va lua dracul dacă vom da dracului acest scenariu, recunoscînd că nu putem rupe cercul acela infernal de virtuţi frumoase şi lozinci juste. Teama însă nu ne permitea să recunoaştem nimic. Frica ne paraliza inspiraţia şi dădea avînt aspiraţiilor. Aspiram să existăm, să ne dovedim devotamentul şi nimeni să nu ne mai vorbească de rău. Tremuram la gîndul că aceste aspiraţii nu se vor realiza – nu la alt gînd. Spune-mi pentru ce tremuri şi-ţi voi spune cîtă artă faci sau poţi face. Instinctul de conservare era mai viclean decît noi. El ne dădea o frică interioară viguroasă pentru un curaj exterior subţire, prin care arătam cîţiva oameni chinuindu-se să intre într-o idee fixă, lipsită de dezvoltare, mişcare şi convulsii. Curajul acela era o formă a fricii de a freca şi ciocni lucrurile şi oamenii, pentru a nu compromite prin „probleme" – oh, ştiţi cum arată strada, şi ziua de afară, şi propriul buzunar, cînd un scenariu are „probleme"? – drumul spre Buftea al celor cinci oameni spre neant. Viclean şi el, instinctul de conservare ne învăţa cum să nu compromitem scenariul, compromiţîndu-ne, însă, scrisul. O minimă stratagemă ar fi fost să transferăm ceva din temerile noastre asupra eroilor noştri. Să ne divulgăm. Să ne împrumutăm. Să ne recuperăm. Aş! Nu ştiam să ne manipulăm sentimentele penibile. Asta vine cînd îndrăzneşti în artă să tremuri pentru idei mai înalte şi mai cuprinzătoare decît acelea de a nu fi vorbit de rău şi socotit o javră mic-burgheză. Am ajuns la aceeaşi socoteală: personajele noastre au fost apreciate – de critica vremii şi nu chiar fără dreptate – ca nişte mic-burghezi în salopetă muncitorească, stupizi, plaţi şi plicticoşi.

Admirabilă poantă finală – trebuie s-o recunosc – demnă de schema, şi ea clasică, atotnăscătoare de bine, a comediilor cu *L'Arroseur arrosé (Stropitorul stropit)*, „una victima inocente" a luptei împotriva împăciuitorismului se dovedeşte un împăciuitorist cu propriile-i laşităţi. Am fost victima mea – nu am dreptul la nici o inocenţă, la nici o lacrimă, nici o lacrimă, nici o lacrimă, asta s-o cînte alţii care tot speră să fie iertaţi, învinovăţind iubite crude şi condiţii istorice proaste.

Sînt însă mulţumit că am încasat-o demn. Nu m-am dus la premieră, nu am aranjat nimic cu criticii, n-am explicat nimănui – în conferinţe de presă sau de presiune intimă – intenţiile subtile şi ratate, nu m-am împăunat cu îndrăzneli inexistente, Eugen Schileru a venit la Capşa şi mi-a pus o mînă pe umăr: „Voi face tot ce pot în cronică, să salvez ceva!". Nu era nimic de salvat, i-am mulţumit pentru cuvîntul exact, pentru verbul „a salva". Era dimensiunea corectă a catastrofei. M-am dus acasă, n-am vorbit cîteva zile lungi cu nimeni, am citit *Mizerabilii* şi am aşteptat ziua plăţii scenariului, acea „lichidare de după avans". Am mulţumit aceleiaşi vieţi generoase că suma încasată se numea „lichidare". Sînt cuvinte care cad la timp, pentru a te salva. Banii aceia m-au ţinut o vreme, un fel de salariu pentru a-mi trata groaza de ruşine cu cîteva înţelesuri mai calme. Totu-i să ai puţintică răbdare şi să ştii a-ţi momi instinctul de conservare cu experienţa unei ruşini, plătită pentru consecinţele unei frici rele, inoculate de el.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Horia Irimia

(membru PNL, vicepreşedinte CJ Caraş-Severin)

Este politica o curvă?

Da. Deşi uneori se exagerează, spunîndu-se că „politica este arta compromisului". Nu consider chiar adevărată afirmaţia. Trebuie şi consecvenţă, nu numai compromis. În opinia mea, omul politic, acţiunile sale politice, trebuie să fie într-o anumită măsură predictibile. De la un comunist este firesc să mă aştept să vrea să naţionalizeze tot ce se poate, de la un libertarian să privatizeze totul. Din păcate, nu numai în politica românească, toţi politicienii, toate partidele tind spre strategii *catch all*, să ia voturi din toate părţile, cît mai multe. Pentru aceasta mesajele devin tot mai confuze. Liniile de demarcaţie ideologică dispar. Şi atunci politica devine o curvă. Expresia este folosită şi pentru a arăta că politicienii îşi urmăresc doar interesele personale, că alianţele dintre persoane se fac şi se desfac după o zi. Sau după o noapte. Şi atunci politica devine o curvă. Pericolul este să nu te îndrăgosteşti de ea. Cînd un politician pleacă de la un partid la altul, devine o curvă. Deşi politicianul respectiv se crede o gheişă.

Descrieţi ascensiunea dvs. politică

În mai 1990 am fost un tînăr „lipitor de afişe". Apoi preşedinte la Tineret. În 1992 am fost cel mai tînăr consilier municipal din Reşiţa. Nu prea mi-am dorit acest lucru, înfiinţînd în 1991 o firmă şi aveam mult de lucru. Am acceptat deoarece îmi plăcea competiţia. În 1993 membru fondator al PL '93. Eram un tînăr „radical". Din 1996 a fost mai greu, ajungînd „la putere": director general la Consiliul Judeţean şi apoi consilier al Prefecţilor PNL. După 2000 am fost consecvent în Opoziţie, chiar dacă am avut la un moment dat probleme la lucru. Pentru a putea să continuu să mă exprim, mi-am dat demisia din funcţionar public. Am lucrat doi ani la Cabinetul Parlamentar al Monei Muscă, colaborarea noastră a fost foarte bună. Am fost ales de mai multe ori vicepreşedinte al filialei judeţene. Pe Internet, pe Agora PNL am cunoscut mulţi liberali din ţară şi la Congresul Extraordinar din august 2002 am fost ales în Delegaţia Reprezentanţilor Naţionali. Am avut şi eşecuri, cum a fost o candidatură conjuncturală pentru Primăria Reşiţei, ştiind în 2000 că nu sînt şanse. Cred că una este cel mai bun primar, şi alta este cel mai bun candidat de primar. Bine este să le cumuleze aceeaşi persoană.

Luptele pentru a ajunge vice al Consiliului Judeţean

Au fost mai multe etape. În primul rînd trebuia ca PNL să cîştige alegerile. Aici am luptat cu psd-iştii. Deşi am cîştigat voturile cetăţenilor, mai trebuia să luptăm cu noi înşine să rezistăm presiunilor şi tentaţiilor, să luptăm cu propriile orgolii. Alianţa PNL-PD a cîştigat în Caraş-Severin 16 consilieri judeţeni din 31. PD-ul a avut cu 200 de voturi mai mult decît noi, decît PNL. Conform Protocolului, de la ei a fost desemnat preşedintele Consiliului Judeţean, iar noi trebuia să desemnăm un vicepreşedinte. În interiorul PNL am avut de luptat mai puţin, colegii mei votîndu-mă cu 21 voturi pentru şi unul contra. Sper să nu uit în următorii ani că nu sînt pe acest scaun pentru că aş fi frumos (deoarece nu sînt), nici pentru că sînt deştept (deşi sînt), ci pentru că oamenii au avut încredere în mine. Oamenii din partid şi cei din afara partidului.

Calităţi şi defecte personale pentru politician

Calităţi: consecvenţă faţă de principalele valori liberale, loialitate faţă de echipa din care am făcut parte, munca susţinută pentru atingerea obiectivelor. Defecte: uneori am vorbit prea mult, am fost prea vizibil. Din păcate, nu am crescut suficienţi tineri care să mă înlocuiască la partid după ce am plecat în administraţie. Cîţiva tineri cu care am colaborat bine au ajuns şi ei în administraţie.

Veteranii de la Zoo

– schimbări mici, speranţe mari –

Grădina zoologică este, ca şi Pădurea Băneasa, unul dintre principalele obiective de *week-end* ale românului obişnuit. Dacă nu ai bani mulţi, poţi oricînd vedea niscaiva animale exotice, cu 15.000 de lei – intrarea pentru adulţi, şi doar 8.000 – pentru copii şi apoi savura un picnic printre gunoaiele pădurii.

Odată intrat în grădina zoologică, acelaşi turist se grăbeşte să se dea mare. Şi unde poate face lucrul ăsta mai uşor, decît în faţa unor surate necuvîntătoare, puse într-o şi mai mare inferioritate prin poziţia lor în cuşcă? Acolo, în faţa cuştii bietului leu captiv, şmecherul de cartier poate să-şi arate muşchii strîmbîndu-se la animal sau incitîndu-l printre gratii. Sau juna primă de periferie poate să-şi arate gentileţea hrănindu-l pe sărmanul urs sau pe bietele maimuţe cu pufuleţi sau îngheţată.

După care, satisfăcuţi, vizitatorii de duminică pleacă acasă, comentînd, atotştiutori, pe drum, cît de jalnic arătau animalele şi cît de prost hrănite sînt: noroc cu turiştii, altfel ce s-ar alege de ele?

Turistul mai elevat, căruia i se mai întîmplă, din cînd în cînd, să viziteze acelaşi stabiliment, are o altă atitudine: să-i zicem, eufemistic, melancolică. În primul rînd, consideră ideea de grădină zoologică în sine ceva nedrept, aceasta fiind un fel de puşcărie a animalelor. Iar pe animalele închise aici demne de milă, o dată, pentru că sînt în captivitate, şi lipsite de măreţia şi farmecul libertăţii, şi, apoi, pentru că sînt în România, unde lucrurile se mişcă încet, cu atît mai mult grădinile zoologice.

Recunosc că, pînă la ultima vizită la grădina zoologică, făceam parte aproape în totalitate din ultima categorie. Impresia pe care grădina zoologică ţi-o lăsa era una derizorie, în care animalele păreau triste şi fără speranţă, iar cuştile mici şi neîngrijite.

La ultima vizită, lucrurile nu mi s-au mai părut atît de rele. Cuştile arătau mai curate, mai bine amenajate, şi, în consecinţă, şi animalele mai vioaie. Încurajată de semnele de schimbare, am cerut mai multe amănunte de la doctorii Doolittle ai stabilimentului de la Băneasa, care se numesc, de fapt, **Mircea Marin** şi **Nicolae Micu**.

Pe ici, pe colo

Doctorul Marin mi-a confirmat că, în măsura în care spaţiul le permite, s-au făcut o serie de îmbunătăţiri pentru pensionarii grădinii. O familie de lei, de pildă, ar avea nevoie de 2 ha şi jumătate ca să se simtă în largul ei, iar grădina îi poate oferi doar o suprafaţă de 70-80 m^2. Totalul suprafeţei grădinii zoologice este de 5,85 ha – complet insuficient pentru cazarea celor 1.800 de animale existente la ora actuală. Doctorul ne spune că, împreună cu colegii lui, a căutat să suplinească lipsa spaţiului printr-o serie de dotări ale amplasamentelor, care să le dea o preocupare animalelor. Într-adevăr, cel de-al doilea lucru care-ţi sărea în ochi la animalele grădinii bucureştene era apatia lor. Pentru a o mai diminua, felinelor le-au fost plasate bazine, pumelor, panterelor şi jaguarilor – spaţii de căţărat, tufişuri unde se pot ascunde, căderi de apă artificiale. Maimuţele au fost dotate cu hamace, frînghii, policioare, mingi, ba chiar şi o mînă de paie în care sînt răspîndite seminţe, pe care acestea le pot culege, găsindu-şi o ocupaţie de durată. Condiţiile de cazare propriu-zise s-au schimbat şi ele, crescînd în stele animăleşti: tigrii indieni au încălzire cu microcentrală, la temperaturi constante, iar elefănţica beneficiază de un nou sistem de încălzire şi de apă caldă. Recent, s-au dat în folosinţă noi dotări – una în care sînt cazate peste 700 de exemplare de păsări exotice şi o alta, jumătate populată de reptile, jumătate de peşti exotici.

Doctorul Marin ne explică şi misterul animalelor, profan spus, slabe: o felină, de pildă, nu trebuie să fie obeză. Altfel, îşi pierde tocmai mişcările de felină. Cele din grădina zoologică, în opinia doctorului, nu sînt slabe, sînt chiar supraponderale. În privinţa alimentaţiei animalelor, aflăm de la interlocutorul nostru că nu s-a făcut rabat nici pe vremea lui Ceauşescu, nu se face nici acum. Banii pentru alimente sînt alocaţi constant şi sînt suficienţi pentru hrănirea echilibrată şi sănătoasă a animalelor: urşii, de exemplu, mănîncă portocale, piersici, morcovi, carne fiartă, pîine; felinele – carne de pasăre şi de cal, toată în termen; elefănţica (apelativele afectiv-diminutivale îi aparţin dlui doctor) – circa 30-40 kg de legume şi fructe, 12 kg de pîine, orez fiert cu zahăr şi coajă de lămîie rasă, şi, atunci cînd vrea, cartofi fierţi, toate de două ori pe zi; suratele noastre, maimuţele, mănîncă cel mai aproape de felul nostru omenesc, cum ar fi budincă de orez, ouă fierte, pîine cu margarină şi chiar ceai sau lapte.

Bătrîneţe şi înghesuială

Senzaţia de mohoreală a animalelor mai poate avea, pe lîngă captivitate, încă o cauză reală: vîrsta. Din păcate, peste 70-75% din locatarele grădinii sînt bătrîne, unele depăşind chiar recordurile de longevitate în captivitate. De această categorie se apropie, de pildă, elefănţica, care are 51 de ani, media de viaţă în captivitate, la elefanţi, fiind de 55-60 de ani. Dacă nu vor mai fi aduse animale noi, grădina, încet dar sigur, se va autodesfiinţa. Animale noi nu au mai fost primite de mult, dintr-un motiv întemeiat: lipsa spaţiului. Asociaţia Europeană a grădinilor zoologice şi Acvariilor nu mai furnizează animale grădinii noastre zoologice pentru că aceasta nu poate asigura animalelor condiţii bune, la standardele în vigoare.

Singura soluţie pentru a ieşi din acest cerc vicios şi a salva grădina ar fi extinderea acesteia. Acum cîteva luni, dr. Marin ne spunea că a făcut un memoriu pentru extinderea grădinii în pădurea Băneasa. Consiliul general al Primăriei Bucureştiului a aprobat acordarea unei suprafeţe de 150 ha pentru animalele înghesuite. Memoriul a ajuns chiar şi la Preşedinţie, cu aviz favorabil, şi la Guvern.

Animalele înghesuite şi cei care se ocupă de ele aşteaptă punerea în practică a hotărîrii de Consiliu, aşa cum aşteaptă, de fapt, de la 1 mai 1959, cînd s-a înfiinţat grădina, provizoriu. Au fost, de atunci încoace, tot soiul de planuri de extindere, ne povesteşte doctorul Micu, dar nici unul definitivat, starea de provizorat extinzîndu-se.

Dacă s-ar aloca spaţiul solicitat în pădurea Băneasa, s-ar putea amenaja o grădină zoologică adevărată, aşa cum sînt, demult deja, în Occident. S-ar renunţa la ideea de gratii, iar animalele ar fi îngrădite în mod natural, folosindu-se lemnul, piatra, şanţurile de apă. Unde ar fi nevoie, în cazul animalelor care se caţără în copaci, s-ar folosi o plasă de sîrmă mascată cu scoarţă de copac. Astfel, vizitatorii ar fi în siguranţă, iar animalele într-un soi de semi-libertate, care le-ar mai reduce din stresul de captivitate şi neplăcerile ce derivă de aici. Spaţiul mic şi deschis, în care stau acum, nu le permite animalelor să se retragă din faţa omului, potenţial duşman, şi, astfel, ele se simt mereu expuse şi prea puţin în largul lor. Stresul de captivitate generează tulburări de reproducţie, ticuri.

Reamenajarea grădinii ar putea accentua latura acesteia de edificiu ştiinţific, menit să salveze specii pe cale de dispariţie, în defavoarea celei doar de divertisment.

Dr. Marin şi-a ales meseria de veterinar din dragoste de animale. Dar şi pentru că, în opinia sa, e o mai mare satisfacţie să-i faci bine unui animal, care nu poate spune unde-l doare. Îi plac cam toate animalele, mai ales că s-a ocupat, înainte de zoo, şi de porci, găini şi berbeci, dar are o slăbiciune pentru feline şi canide. E prieten cu tigruţa Mişa, cu care comunică în măsura în care diferenţa între specii le permite, şi a fost amic cu doamna elefant, care acum nu prea-l mai agreează pentru că i-a făcut nişte injecţii. Doctorul Micu, de 39 de ani la grădina zoologică, consideră că, pentru a te ocupa de animale sălbatice, trebuie să înveţi mult mai mult decît un veterinar obişnuit.

În aşteptarea civilizării spaţiului, cei doi doctori continuă să păstreze sănătatea animalelor şi să se lupte cu civilizarea vizitatorilor. Încă mai sînt, printre ei, unii, în toată firea, care ţin să vadă ce efect poate avea o ţigară aprinsă pe blana unei maimuţe sau o monedă în stomacul unui urs. Sperăm ca şi aceştia să fie măcar la fel de pregătiţi, ca şi animalele, pentru evoluţia speciei.

Iaromira POPOVICI

Iaromira POPOVICI

bazar

Educaţie sportivă

Sintagma din titlu o ştiu doar din romanele şi filmele englezeşti. Pe propria-mi piele, mai puţin. Făceam parte din copiii care, avînd la un moment dat hepatită, s-au scutit destui ani de sport; şi care, înainte de asta, luau premiul al II-lea, în loc de premiul I, pentru că aveau media 9 la sport. Ceea nu m-a împiedicat, mai tîrziu, cînd nu mă evalua nimeni şi nu mă punea să sar capra pentru notă, să învăţ să înot foarte bine, cît să traversez un lac, sau să patinez cît să mă învîrtesc în vîrtejul colectiv, pe muzica lui Michael Jackson de atunci.

Totuşi, nu deţin nici o amintire remarcabilă despre vreun profesor de sport din copilărie sau adolescenţă, în genul celebrului *coach* din filmele americane (cu excepţia profesoarei mele de gimnastică medicală de cînd eram mică, dar asta e altă poveste), pentru că nu am avut aşa ceva. Vremurile trecînd, şi propriul meu copil avînd, la rîndul lui, nevoie de sport, am fost nevoită să cunosc, pe viu, profesori de diverse sporturi, găsiţi aleatoriu, din vorbă-n vorbă. Despre cei de patinaj deja am scris: unul era un maniac al vitezei şi un perfecţionist vulgar, celălalt, bonom şi haotic. Vara, evident, a adus cu ea înotul. Dacă anul trecut am avut parte de un reprezentant al vîrstei a treia arţăgos şi agresiv, la nivel verbal, în limite suportabile (dar ineficient), anul acesta am avut ghinionul să dau peste o doamnă. Culmea, cu recomandări, şi activînd la unul dintre hotelurile bucureştene considerate civilizate. Doamna de înot era şi de aerobic, şi, ca atare, avea un *look* occidental, la prima vedere potrivit pentru un sportiv: un trup lucrat şi o faţă inexpresivă. Treptat, profesoara de înot s-a dovedit foarte româncă: aparenţa ei imobilă s-a transformat într-o realitate isterică. Profesoara ţipa la copii cu orice ocazie. Drept răspuns, copiii din bazin plîngeau şi nu vroiau să înoate. Părinţii mai slabi de înger erau şi ei isterizaţi şi nu mai ştiau cum să-şi convingă odraslele reticente să intre în apă. În ultimul rînd alegeau forţa, ceea ce nu făcea, probabil, decît să-i sperie definitiv pe copii. Odată intraţi în apă, instructoarea se străduia să-i facă pe învăţăcei să se desprindă de margine: aceştia refuzau, stînd agăţaţi de balustradă ca nişte păsări de o cracă. Singurii care chiar înotau erau cei care învăţaseră în prealabil în alt loc.

La tenis, mi s-a părut că am dat peste un profesor bun. Părea să explice, răbdător, nu foarte enervat de repetiţie sau de lipsa de îndemînare a clientului. O dată, însă (e drept că avea un necaz în familie), şi-a pierdut şi acesta cumpătul: a aruncat cu o minge de tenis spre un băiat care tot vorbea, lovindu-l destul de tare la mînă, cred.

După asta, mi-am pierdut total încrederea în profesorii de educaţie fizică. Mi-am dat seama că pot fi ţinuţi sub control doar prin frică, dacă tu, părintele, eşti de faţă şi ai o atitudine fermă şi intervenţionistă. Nici gînd de dascăli devotaţi şi modele de urmat. Sau, poate, nu am ştiut unde să-i caut.

Stela GIURGEANU

Casa Umbrelor

Bucureşti. O vreme înăbuşitoare de august. Prin cartierul Vitan circulă o ciudată molimă de praf şi de arşiţă. (Doar cu cîteva seri înainte se abătuse prin zonă potopul, maşinile şi oamenii au fost luate de-a valma de viitură, copaci au fost frînţi, iar penele de curent au înflorit.) Acum canicula se metamorfozase, dintr-o căldură mare, într-o uriaşă gumă de mestecat. Lipită cu nesimţire de trotuar, de clădiri, de şinele de tramvai şi de tonetele din împrejurimi, se desprindea în silă peste trecători, agăţîndu-li-se mai apoi sîcîitoare şi prelungă de spate, de braţe, de piept, de frunte...

124 opreşte chiar în faţă. *Coborîţi? Nu vă supăraţi, Casa de Pensii?* O aruncare de bărbie într-*acolo, doamnă, n-o vedeţi?*

Se înalţă impunătoare, chiar din mijlocul prafului şi al betoanelor, al stridentului şi veşnicului claxon bucureştean, al înjurăturilor de şofer, şi al lătratului de cîine. Al stresului gumat şi cotidian. Este elegantă, cu pereţi de sticlă fumurie, cu gresie arogantă şi trepte albe, tivite de o parte şi de alta cu bare strălucitoare. *Clădirea face ca hainele lor să pară şi mai ponosite.*

La intrare, un *bodyguard* în costum negru, fumează o ţigară. Lîngă el, pe trepte, un bătrînel cu cîrje îşi scotoceşte prin desagă o pungă de plastic cu cîteva ţigarete. Le-a luat de la o fată drăguţă, pe de-a moacă, făcea reclamă la ele. Mai fumează şi el în stil. *Şi-a lăsat rînd înăuntru, azi se dau banii.*

Lipite de geam, cîteva zeci de afişe pline cu tot felul de informaţii. Programele diferitelor casierii. Nu mai devreme de 8.30, nu mai tîrziu de 16.30. Casele locale pînă la 13.30. Acte necesare pentru diverse forme de bătrîneţe. Recalcularea în funcţie de anii de facultate. Caz de boală. Caz de vîrstă. O măsuţă plină cu fluturaşi informativi „Construieşte-ţi viitorul din timp!". Cum s-o faci, în şase ipostaze. „Recuperarea capacităţii de muncă", „Condiţiile speciale de muncă", „Vîrsta de pensionare", „Pensia de urmaş", „Pensia pentru limita de vîrstă", „Pensionarii din agricultură". Ordonat, disciplinat, mai cu seamă că înăuntru se află şi un birou de informaţii.

Şi atunci?

Imediat ce intri îţi dai seama de unde izvorăşte molima de afară. Imediat ce intri, îţi dai seama că intri de-a dreptul în inima ei. O vînzoleală continuă, parcă derulată cu încetinitorul. *Se recalculează pensiile.*

50.000 de lei, anul de facultate.

Un oftat prelung, 200 de mii, 250 de mii, contează, contează... Dar eu, care mi-am făcut studiile la Chişinău, trebuie să traduc acum actele, asta îmi ia cel puţin 300 de mii!

Pentru anii de facultate, nu mai staţi aici! La ghişeul 12!

Un maraton al ochilor măriţi şi al palpitaţiilor. Al trupurilor încleştate în lanţuri de bătrîneţe care se zbat între neputinţa de a lupta cu urcatul şi coborîtul scărilor, imposibilitatea fizică de a traversa sala, de a sări de la un ghişeu la altul şi teroarea de a relua coada de la capăt. Din nou şi din nou.

Cei plecaţi la ghişeul 12 se reîntorc. De acolo i-a trimis înapoi.

Pentru că nu înţelegeţi, doamnă!

Pînă la urmă, ăsta e adevărul. Este, în totalitate, vina lor. Sînt bătrîni. Nu cunosc litera legii. Este numai şi numai vina lor că de frica ghişeului uită că pe lista afişată afară mai era trecută şi „copia legalizată", sau pur şi simplu nu văd că au luat actele pentru altceva. Este numai şi numai vina lor că sînt timoraţi, iar uneori înţelegerea le paralizează de frică. O frică stupidă şi inumană. E vina lor că au ajuns pînă la vîrsta asta şi că încă dau crezare la tot ce se spune în presă.

Mai lăsaţi ziarul, luaţi legea şi citiţi!

Un ghişeu, plin de bucle, permanent şi blond oxigenat aruncă unui vinovat străveziu de pensie şi stafidit de timp, un catastif. Catastiful ridică un mic norule ţ de praf. Vinovatul tremură, îşi scoate din sacoşă tocul de ochelari. De ruşine şi de frică mîinile bătrîne de abia reuşesc să deschidă închizătoarea cu „poc". Îşi fixează, după cîteva secunde-ore lentilele la baza nasului, se preface că citeşte. Şi se preface că înţelege. Poate aşa ghişeul nu o să mai urle la el. Să-l facă de rîsul cozii. Înghite în sec, dă din cap, supus, îşi cere scuze şi pleacă. Umilit.

Următorul!

Doamnă, scumpă, nu vă supăraţi, uitaţi, am dosarul...

Pentru ce?

Pensionare...

Pe ce motiv, doamnă?

Doamna se înroşeşte şi începe, pierită, să se bîlbîie. Pe caz de limită de vîrstă...

Pe caz de boală?

Nu... limită de vîrstă...

Păi, de ce nu ziceţi aşa?

Ghişeul se retrage odată cu dosarul. Taci, că-i bine, taci, că-i bine. După o oră jumătate de stat în incinta Casei, se pare că se rezolvă. Aşa repede, că totuşi e repede, acum ce să mai zică, e incredibil. Aproape prea frumos...

Dosarul revine însă zburînd prin geamlîc.

Ce-i asta, doamnă?

Poftiţi?

Ce-mi veniţi cu porcăria asta de dosar? Astea-s acte, doamnă! Se pierd, şi pe urmă tot dumneavoastră veniţi şi urlaţi!

Aoleu, aşa e, aveţi dreptate, dar le prind, vedeţi (zise, plină deodată de lumină faţa profesoarei), are şină!

Următorul!

Groaza de a relua coada, doar pentru că actele nu sînt prinse în şină, îi dă profesoarei un curaj nebun. În cîteva secunde prinde cu degetele tremurînde actele pe şină... nu vă supăraţi...

Ce mai e?

Le-am prins, uitaţi, puteţi să mi-l luaţi acum?... Vă rog frumos...

Dosarul dispare cu un oftat mărinimos, doar pentru a reapărea după două secunde.

Nu luăm acum profesorii, profesorii, după ora 1!

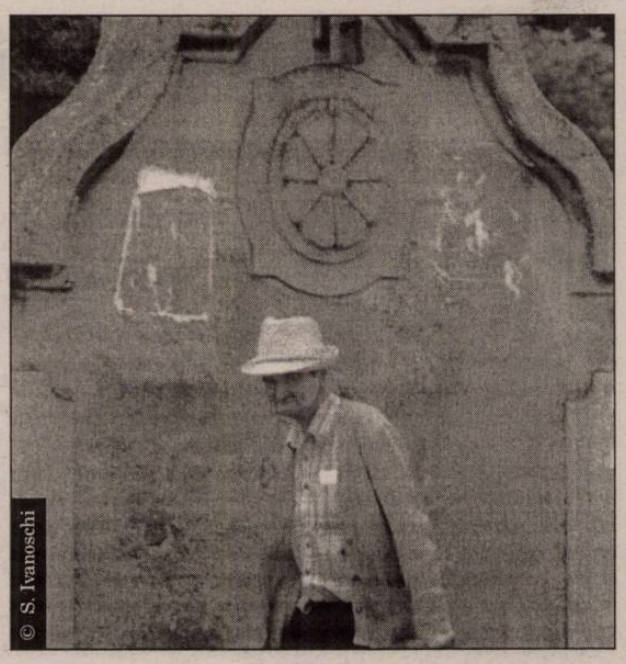

...Bucureşti. O vreme înăbuşitoare de august. Prin cartierul Vitan circulă o ciudată molimă de praf şi de arşiţă. (Doar cu cîteva seri înainte se abătuse prin zonă potopul, maşinile şi oamenii au fost luate de-a valma de viitură, copaci au fost frînţi, iar penele de curent au înflorit.) Acum canicula se metamorfozase, dintr-o căldură mare, într-o uriaşă gumă de mestecat. Lipită cu nesimţire de trotuar, de clădiri, de şinele de tramvai şi de tonetele din împrejurimi, se desprindea în silă peste trecători, agăţîndu-li-se mai apoi sîcîitoare şi prelungă de spate, de braţe, de piept, de frunte...

Cei 50.000 de lei pentru anul de studiu promişi în coada unor pensii insuficiente au provocat cozi şi alergătură şi multe griji celor care au deja prea multe. Pentru că modesta „mană cerească" de 200-250 de mii în plus nu se obţine atît de uşor. Pentru alcătuirea dosarului (cerere tip, copie buletin, talon de pensie, diplomă şi foaia matricolă copie şi original) este necesară şi o adeverinţă de la facultatea absolvită din care să rezulte forma de învăţămînt (zi sau seral) şi durata studiilor. E drept, adeverinţa poate fi înlocuită de o declaraţie pe proprie răspundere care, însă, e valabilă doar şase luni, pînă la procurarea actului doveditor. Iniţial, taxa pentru eliberarea adeverinţei era de 300 de mii (la Universitate), după care s-a micşorat la 100 de mii, cei care cotizaseră deja urmînd să-şi primească înapoi restul de bani. Odată alcătuit dosarul, urmează depunerea. „Statul" la coadă provocînd zilele acestea miile de vîrstnici cu studii superioare la un adevărat maraton prin casele de pensii, de la etaj la etaj, de la ghişeu la ghişeu.

Nu ştiu dacă Paradisul e o bibliotecă, dar îmi doresc ca biblioteca mea să fie un Paradis. Este cea mai importantă lecţie pe care am învăţat-o de la profesori în timpul facultăţii. Pentru mine, *Facultatea de Litere* a însemnat locul întâlnirii cu destinul.

Robert Coravu
absolvent promoţia 1997
Director adjunct, Biblioteca Centrală Universitară

Universitatea Bucureşti
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

libertatea de impresie

Mijloacele schimbă scopul

Oamenii se tot conving direct sau prin intermediul presei că aproape toate instituţiile din ţară sînt, în bună parte, deturnate de la menirea pentru care au fost concepute. Sînt preschimbate în aşa fel încît să-şi slujească în primul rînd propriii şefi şi angajaţi şi abia pe urmă să se ocupe de nevoile cetăţenilor (şi atunci parcă doar din întîmplare). De exemplu, dacă te duci la spital, simţi foarte bine că problema numărul unu este cît şi cui dai, tratamentul şi vindecarea fiind chestiuni secundare. Mai auzi şi că schelele, aflate de zeci de ani pe clădire, sînt paravan pentru construirea vilelor directorilor. Se adaugă poveştile citite în ziare, în care omul se duce cu o boală şi e tratat de alta sau, pur şi simplu..., i se taie penisul. Ştii că s-a mai descoperit cum, în spitalele de psihiatrie, personalul ia acasă mîncarea pacienţilor. Obicei care continuă şi în orfelinate, în ciuda renovărilor, a „reabilitărilor" şi rebotezărilor la care au fost supuse în ultimii ani. Mai departe..., la poliţie, cînd te duci să reclami ceva, nu de puţine ori eşti întrebat mai întîi unde lucrezi. Apoi, în funcţie de răspuns, vine şi luarea sau nu în considerare a reclamaţiei. Indivizi din instituţii surori nu te mai întreabă nimic pentru că au „intuiţie". Dacă ai Trabant, de exemplu, înseamnă că nu contezi şi se pot antrena puţin pe figura ta. Că doar n-o să fii cineva important. În ce priveşte SRI-ul, nu e nevoie să ştii mai mult decît că are dreptul să desfăşoare activităţi economice proprii. Despre justiţie nici n-ar mai trebui să vorbim. Şi acolo, la fel ca la spital, primul lucru de care trebuie să te interesezi cînd ai nevoie este onorariul avocatului. Şi descoperi că balanţa dreptăţii atîrnă şi ea în funcţie de posibilităţile fiecăruia, cu toate vorbele despre accesul universal şi egal la Justiţie. La bancă ştii foarte bine că pentru administrarea banilor tăi, care stau la ei, ţi se percep tot felul de comisioane suplimentare şi substanţiale. Despre sumele pe care le dai la asigurări, poţi afla diverse grozăvii. Şi oricum cotizezi ani de zile fără convingerea că îţi va folosi cîndva personal, dar cu certitudinea că foloseşte prosperităţii respectivelor instituţii şi neobositilor lor angajaţi. Observi că oamenii Radet-ului o duc şi ei foarte bine, tot pe banii tăi daţi lunar, deşi auzi mereu de randamentul prost al sistemului. Constaţi că preţul telefonului tot creşte, în vreme ce numărul oficiilor unde îl poţi plăti scade. Şi cîte şi mai cîte... În sfîrşit, ai crede că o oază de binefacere publică e presa. Cea care descoperă tot şi ia apărarea celor amărîţi şi nedreptăţiţi. Cîinele de pază al democraţiei. Cu timpul îţi dai seama însă că nici ea nu face decît să rîcîie la suprafaţa lucrurilor şi că dezvăluie numai anumite cazuri, care pot fi bine vîndute. Sau că îţi împuie mintea cu selecţii deformatoare ale realităţii, punînd cap la cap toate relele pe care le află (aşa cum e şi articolul de faţă). Şi atunci pe cine să se mai bizuie bietul om, în cine să mai creadă? În Dumnezeu, desigur. Dar dacă se duce la biserică, unde i se cer bani pentru restaurarea picturii şi vede că popa are Mercedes?

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Bufet suedez

Nu sînt un *globe-trotter*, prin urmare nu mă pot lăuda că am traversat mări şi ţări în cei zece ani trecuţi de la prima ieşire în străinătate (care, fiindcă veni vorba, a durat trei ore şi s-a petrecut în Bulgaria vecină, din al cărei Vidin mi-am luat cele mai iubite încălţări din viaţa mea, celebrii pantofi de sport Trainning!), dar am avut ocazia să petrec zile mai puţine sau mai multe, în vacanţe ori deplasări de serviciu, prin cîteva zeci de hoteluri din întreaga lume. Ei bine, vorba cîntecului, oriunde m-am aflat, peste el am dat. L-am găsit la turci, la italieni, la unguri, în Spania, în Egipt, ba, aproape de necrezut, chiar şi în îndepărtata Chină. Să n-o lungesc, e vorba de felul acela bizar de a lua masa, numit – dracu' ştie de ce! – bufet suedez.

Pus faţă în faţă cu adeseori impresionanta desfăşurare de forţe de pe amintitul front al gastronomiei, turistul traversează în funcţie de durata sejurului mai multe faze care pot fi grupate în cele din urmă în trei mari categorii: provocare, acceptare şi, în fine, respingere. Să le luăm pe rînd.

La prima vedere, bufetul suedez pare un miracol al industriei turismului. Închipuiţi-vă ce zbatere sufletească, ce emoţie grozavă trebuie să încerce cineva care vede pentru prima oară mesele încărcate cu fel şi fel de minuni culinare, după ce ani întregi, mai ales înainte de '89, a fost obişnuit să împingă tava cu mîncare puţină şi proastă la cantinele hotelurilor de pe litoralul românesc. E un şoc cumplit! Atîtea preparate, sosuri, fructe, dulciuri, ceaiuri şi recipiente nichelate te pot zăpăci pentru zile întregi. E singura explicaţie pe care am găsit-o pentru eforturile unora de a înghesui într-o singură farfurie toate tipurile de aperitive, feluri principale şi salate. Pentru ei, bufetul suedez pare momentul potrivit unei revanşe în faţa amintirii acelor zile în care a merge în vacanţă era sinonim cu a merge să faci foamea. Nici nu mai contează că e aproape imposibilă îngurgitarea atîtor alimente, important e ca farfuriile să fie pline, să nu cumva să (se) piardă ceva. E o provocare la a pune pe masă cît mai mult, din toate cît mai mult, pe ideea că dacă tot am dat banul, măcar să ştiu că a meritat! În această primă fază, în farfurii pot fi văzute cele mai ciudate combinaţii alimentare, de la peşte cu sarmale şi salam cu tort, pînă la roşii cu lapte dulce. Se mănîncă orice şi, dacă s-ar putea, tot.

După cîteva zile, cînd furia s-a mai domolit, turistul intră într-o nouă fază în care bufetul suedez e asimilat unui frigider imens din care poţi să-ţi alegi *ceva* de mîncare. E o fază tristă, marea problemă a bufeturilor suedeze fiind aceea că, în linii mari, preparatele culinare sînt de fiecare dată aceleaşi. Începe o etapă exploratorie, în care sînt ciugulite timid şi platourile cu „bizarerii" de genul brocoli, sufleu de conopidă, fructe de mare, sushi, melci sau iaurt cu mentă. Unii rezistă, alţii nu, şi se întorc rapid la salam, şuncă, brînză, roşii sau sfînta chifteluţă. Cantitatea de alimente din farfurie se reduce simţitor, proporţional cu reducerea apetitului. Intervine un soi de blazare, bufetul suedez îşi pierde strălucirea din primele zile. E momentul

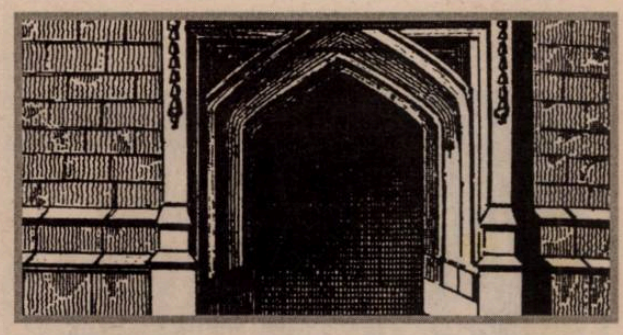

cînd *a lua masa* redevine un act social în care mai e timp şi pentru a arunca o privire-două către cei din jur. Apar chicotelile, bîrfele şi uimirile despre ce şi cît şi cum mănîncă ceilalţi. Şi tot acum e momentul în care se rîde cel mai mult pe seama celor veniţi cu demi-pensiune şi care, la prînz, încearcă să salveze banii pentru masa de seară înghesuind în sacoşe sau plăsuţe sandwich-uri, măsline, triunghiuri de brînză topită sau copane de pui. Papa bun şi gratis pentru mai tîrziu.

În general, şapte-zece zile de bufet suedez ar trebui să doboare pe oricine. Şi, de cele mai multe ori, aşa se şi întîmplă. Şi ţi se face un dor nespus pînă şi de chelnerul afumat şi tîmpit de la cîrciuma din colţul străzii, jinduieşti după un meniu şi o notă de plată. E momentul în care începi să te gîndeşti tot mai des de ce dracu' se cheamă *bufet suedez*. N-ai nici o şansă să găseşti un răspuns. E, însă, vremea pentru o dulce răzbunare, aşa că îţi inviţi soţia la restaurant.

Cu ochii-n 3,14

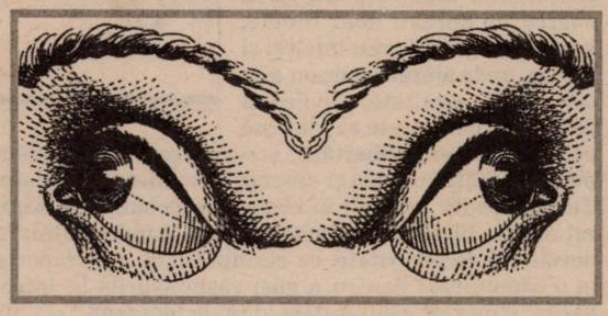

UN PRODUS OBŢINUT DIN PROPRIA DEMITIZARE ANTICARIE, ÎN CUŞCA PROPRIEI STRIDENŢE: DREPTUL LA NIMIC

● Hai, c-avem acum ce ne lipsea: un „produs obţinut prin opărirea caşului din lapte crud de vacă". Se cheamă „Mozzarella pentru pizza Pro Putna". (**D. S.**)

● Cea mai perfidă reclamă în care animalele sînt folosite pentru propria demitizare şi decădere este cea la laptele *Fulga*, în care văcuţa de pe ambalaj spune singură, consacrînd – autoreferenţial – vulgara zicală: „Ce vacă sînt!". (**I. P.**)

● Ştire în *Jurnalul naţional* de marţi, 17 august: „Ciocolata nu face rău dinţilor. Ba dimpotrivă, s-a dovedit că ar conţine substanţe anticarie". Aştept ce-am aşteptat toată copilăria: să-mi înmoi periuţa de dinţi în borcanul de Nutella! (**M. M.**)

● Între resemnarea lui Lucian Pintilie – pentru care televiziunea autohtonă are „exact aceeaşi proporţie de imbecilitate, de pornografie, de promptitudine a informaţiei, de cîteva rare emisiuni excepţionale – ca în televiziunea occidentală" (în *22)* – şi excedarea lui Tom Wilson – pentru care nu mai există nici o speranţă, „sînt mult prea multe lucruri dezgustătoare la TV-ul românesc", iar „ceea ce se numeşte jurnal e dincolo de parodie" (în *Ziarul financiar)* –, OTV-ul a difuzat, în seara de vineri, 13 august, una din cele mai năucitoare mostre de „televiziune *à la roumaine*": caseta-alibi a lui Nuţu Cămătaru! Nu ştiu cît a durat, cu totul (după juma' de oră am cedat), dar ce am văzut a fost halucinant: o lume (pentru care termenul de „interlopă" e un compliment) prizonieră în cuşca propriei stridenţe, prost îmbrăcată, placidă, plictisindu-se mortal la o nuntă la care pînă şi mireasa era în plus... Un *reality show* în plan-secvenţă – interminabil, diform & debil – în care „viaţa bate filmul"... Îl bate pînă-l lasă lat! (**a. l. ş.**)

● Cînd am plecat în concediu, în iulie, asfaltările bucureştene de vară erau în toi. Pe străzile pe care umblu frecvent se făcuse ceva, dar mai erau de terminat cîteva porţiuni: o intersecţie ici, o jumătate de bandă colo etc. Speram că pînă mă întorc totul va fi gata. Am fost naiv, evident. Totul e la fel. În plus, pe alte cîteva străzi s-a „decopertat" asfaltul şi s-a săpat adînc sub el, iar gropile au fost acoperite cu folii de plastic. De cîteva săptămîni, trec zilnic pe lîngă aceste şanţuri „înfoliate" şi nu văd pe nimeni lucrînd. Normal, muncitorii au şi ei dreptul la concediu. La anul o să mi-l programez în acelaşi timp cu ei. (**M. V.**)

● Nu-mi iese din minte Congresul Naţional al leneşilor italieni, de la începutul lunii august, desfăşurat sub deviza „Calm maxim şi relaxare absolută" şi avînd ca simbol hamacul, cu un decalog „criminal" în care ultimele trei porunci sînt „nimic, nimic, nimic" fiindcă ideologilor le-a fost lene să ajungă la zece, cu o expoziţie – *Lenea de-a lungul timpului* – avînd ca exponate năzdrăvănii la care nici un om harnic nu ajunge uşor ca, de pildă, „matriţa de făcut bulgări de zăpadă fără să-ţi îngheţe mîinile", „cravata cu nodul gata făcut" (ura! – e o idee pe care am realizat-o înaintea lor). De vreo zece zile, încet-încet, fără grabă, mă tot gîndesc dacă în expoziţia aceea nu şi-ar fi găsit locul de onoare cel mai intens şi inteligent elogiu adus lenei, acela al lui Paul Lafargue, în cartea sa *Dreptul la lene*. Era ginerele lui Karl Marx, e bine!? (**R. C.**)

POVESTEA DESCOPERIRII BIBLIOGRAFIEI FĂRĂ COAJĂ AR PUTEA CONTINUA PE BAZE DE AZUR

● Vizavi de Piaţa Amzei, pe un trotuar, un tînăr „artist boem" care desenează. Un tip – cam de aceeaşi vîrstă – se opreşte, se aşază pe vine lîngă el şi-l întreabă: „Tu ce ştii să desenezi, bă? Ştii să desenezi un pistol?"... Şi povestea ar putea continua cam aşa: desenatorul făcu un pistol, celălalt îl luă, îl întoarse spre desenator şi – pac! pac! – îl împuşcă pe loc... Dar şi asta s-a mai făcut... (**a. l. ş.**)

● Românii se pare că sînt euforici în urma descoperirii aerului condiţionat şi ţin să arate tuturor ce mari grozăvii poate să facă o asemenea instalaţie. La Hollywood Multiplex, de exemplu, după fiecare film ieşi din sală dîrdîind. Trebuie să simţi că ai fost într-o sală cu aer condiţionat, nu? (**C. P.-B.**)

● Îi propun colegului meu de masă redacţională, Adrian Cioroianu, să includă în bibliografia sa la cazul A. Toma *(Dilema veche* nr. 31) şi această vorbă crudă şi precisă de prin anii '60 lansată de diabolicul redactor-şef al *Gazetei literare*, Paul Georgescu: „Cine urmează după A. Toma? B. Toma!". (**R. C.**)

● Ştire de ziar *(Evenimentul zilei,* 17 august a.c.): un fost consilier ministerial din Italia s-a îndrăgostit de o româncă, s-a căsătorit cu ea, s-a stabilit la Baia Mare şi acum cultivă în pămîntul maramureşan cartofi roşii, fără coajă. Încă de pe vremea copilăriei mele se vorbea despre instabilitatea guvernamentală italiană – ca semn al putreziciunii capitalismului –, dar nu-mi imaginam că vom avea de mîncare de pe urma ei. (**A. C.**)

● SRI s-a hotărît să angajeze parapsihologi pe baze permanente. Pînă acum, SRI lucra cu parapsihologi pe bază de colaborare, dar s-a hotărît că mai bine să îi aibă la dispoziţie permanent. Mă gîndesc că de aici va decurge un lung şir de încurcături birocratice. Pentru orice poziţie de acest fel, e necesară o diplomă, ceva, acolo, ca să ştie contabilul de la SRI că eşti parapsiholog adevărat, nu unul din ăia falşi care umblă pe la televiziuni. Vor apărea facultăţi particulare de parapsihologie, apoi unele se vor dovedi neserioase şi vor emite diplome false de parapsihologi. Vom avea, deci, două categorii de parapsihologi: parapsihologii cei buni, cu diplome recunoscute de stat, şi parapsihologii cu diplome nerecunoscute, dar care vor trebui integraţi într-un fel în sistem, că doar nu este vina oamenilor că au fost înşelaţi de nişte impostori, care s-au dat drept profesori de parapsihologie. Mă gîndesc, apoi, la nepotism: de unde ştim că SRI îi va angaja pe cei mai buni parapsihologi, ăia care chiar îi prind pe spioni şi pe duşmanii lui Adrian Năstase? Dacă un colonel SRI îşi angajează o nepoată care a făcut un curs rapid de parapsihologie? Doamne fereşte, scapă spionii şi disidenţii. Eu zic că este periculos să ne jucăm cu parapsihologia asta. (**C. G.**)

● Prezentînd simpaticul *Jurnal de călătorie* al lui Dragoş Bucur de pe PRO TV (oricînd preferabil emfaticului *Spectacol al lumii* al lui Ioan Grigorescu de pe TVR1!), Adriana Păduraru de la *Jurnalul naţional* îi atribuie o performanţă demnă de *Guinness Book:* „Un alt motiv pentru care excursia la Nisa nu va putea fi prea uşor dată uitării este şi baia extraordinară pe care Dragoş a făcut-o în Oceanul Atlantic, pe Coasta de Azur". Curat extra-ordinară! (**a. l. ş.**)

DINCOLO DE IDILIC, ASFALTUL S-AR PUTEA SĂ FIE EPUIZAT

● Dincolo de impardonabilele sale gafe din partida cu Manchester *(tackling* tîrziu la primul gol al lui Giggs şi autogolul din repriza a doua), dinamovistul Angelo Alistar trebuie salutat cu un anume respect pentru cele cîteva zile de după meci, cînd s-a ascuns în casă şi n-a mai vorbit cu nimeni. De ruşine. Caz rar, foarte rar, aproape uimitor într-o ţară plină de – vorbind simplu – ne-simţiţi. (**R. C.**)

● Moment idilic într-un troleibuz, cînd o mamă a glăsuit către copila ei, de vreo 5 ani: „Mînca-ţi-aş curu' tău, am uitat să-ţi iau apă". „Apă plată!", a gîngurit micuţa. (**D. S.**)

● Pe strada Vasile Conta se lucrează la ţevi. De-a lungul ei sînt săpate şanţuri înconjurate de benzi albroşii. Într-o seară, trecînd pe acolo, am văzut un muncitor care spărgea asfaltul cu tîrnăcopul. Singur-singurel. Abia m-am abţinut să strig: Dorele! (**A. M.**)

● După atîta „muncă grea" – ministru de Externe, preşedinte al Camerei Deputaţilor, lider al opoziţiei, prim-ministru –, Adrian Năstase s-ar putea să fie epuizat şi cu nervii la pămînt: altfel nu se poate explica voioşia cu care vrea să conducă în Europa un popor îndemnat să considere că a lucra în străinătate, a fi plătit de Banca Mondială e ceva suspect, vecin cu trădarea. (**M. B.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

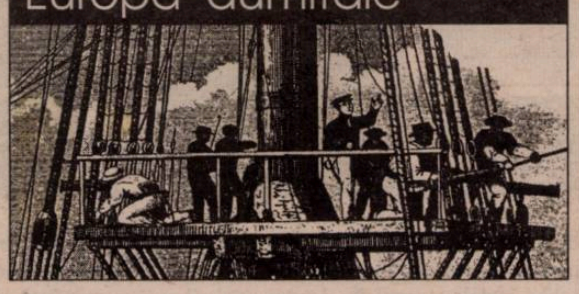

Unificări mici

Cînd traversezi, ca automobilist, mai multe ţări europene, încep să te enerveze concepte nobile precum „diversitatea“ şi „diferenţa“, care în reprezentările lor concrete mai degrabă încurcă. În Ungaria, de pildă, localităţile/direcţiile şi distanţele în kilometri sînt scrise cu alb pe fond verde. Cînd treci în Slovenia, fondul e galben şi literele sînt negre. Noroc cu autostrăzile, unde e la fel: alb pe fond albastru. Cînd ajungi în Italia, însă, se schimbă: indicatoarele de pe autostrăzi sînt scrise tot cu alb, dar pe verde (unici în Europa, italienii ăştia...). În Franţa, autostrăzile revin la „ideea europeană“ de alb pe albastru, dar pe drumurile naţionale vei găsi direcţiile şi distanţele scrise cu negru pe fond alb. În Germania, dacă te abaţi prin sate şi burguri pe drumuri mai mici, reapare „ideea slovenă“ de negru pe galben. Ca să fiu chiţibuşar pînă la capăt, adaug că tipurile de literă *(fonturile*, în româna computeristică de azi) sînt, şi ele, diferite. Ca să nu mai vorbim de *locurile* în care se amplasează indicatoarele. Italienii, popor vital şi cu reflexe rapide, le pun la o aruncătură de băţ de intersecţie, iar cînd apuci să vezi literele mici cu care scrie Pisa spre dreapta şi Livorno spre stînga, e deja prea tîrziu: eşti sigur prost plasat, indiferent în ce direcţie mergi, trebuia să fii pe banda cealaltă. Cu francezii (cartezieni, deh!) n-ai probleme: la fiecare intersecţie îţi pun indicatoare cu toate comunele şi oraşele care urmează şi reiau permanent numărul drumului. Dacă la Bordeaux te anunţă că N10 merge pînă la Paris, urmăreşti indicatoarele cu N10 şi n-ai nevoie nici de hartă. Logica germană e alta: în fiecare sat ţi se indică doar satul următor; aşa că mergînd, să zicem, de la Sigmaringen la Ulm, ai ocazia să înveţi pe dinafară denumirile satelor şi tîrguşoarelor nemţeşti, dar numai dacă în prealabil ai conspectat sîrguincios harta.

Ştiu, v-am obosit, şi probabil că aşteptaţi să ajung la comparaţia cu „ce e la noi“. La noi ştiţi cum este, pe drumurile naţionale e bine, pe cele locale e mai rău, iar în marile oraşe, dacă vrei s-o iei – de pildă – spre centru, trebuie să întrebi din om în om, căci – nu-i aşa? – poporul român e un popor oral. În oraşele vesteuropene, ţi se arată la tot pasul direcţia spre centru şi spre principalele ieşiri din oraş. În plus, pentru turişti, sistemul e unitar: cu alb pe fond maro, sînt indicate obiectivele de vizitat. La noi, asta chiar că lipseşte aproape cu desăvîrşire, în ciuda discursurilor noastre despre „potenţialul turistic“: pe ici, pe colo, în ultimii ani, au apărut pe marginea şoselei indicatoare către mănăstiri (evident, scrise şi plasate diferit, după posibilităţile locale). Dar foarte puţin muzee, castele ori case memoriale se bucură de minima „promovare“ pe care o asigură un indicator înfipt pe marginea drumului. Un turist occidental venit cu maşina prin spaţiul mioritic n-are nici o şansă să găsească ce caută dacă nu studiază în prealabil vreo trei-patru manuale de *Geografia României* şi cîteva bune monografii. Sau mai are o soluţie: să se prindă la timp că poate folosi metoda întrebatului din om în om, încă imbatabilă la români. Iar aici trebuie să ne recunoaştem şi-o calitate: românu' o rupe în limbi străine, iar dacă nu ştie limba „vorbeşte“ pînă îl dor mîinile. În alte ţări, mai ales în cele nordice, degeaba întrebi vreun biet cetăţean pe stradă „unde e muzeul cutare“; nu doar că „nu se face“, dar în mintea lui un asemenea gest e inexplicabil, din moment ce la tot pasul găseşti panouri, indicatoare, pliante gratuite cu planul oraşului etc., etc. „Diferenţe culturale“, care va să zică.

Ca automobilist, însă – ca să-mi spun oful pînă la sfîrşit –, faptul că în fiecare ţară trebuie să faci un exerciţiu de semiotică aplicată pentru a te obişnui cu un sistem diferit de semnalizare rutieră mă face să-mi doresc, înainte de Marea Unificare Europeană, nişte unificări mici: de pildă, unirea (în cuget, simţiri, culori şi litere) a indicatoarelor de pe şosea.

Magdalena BOIANGIU

Cărţi de învăţătură

Construcţia democratică e un proces despre care nu se poate spune niciodată că s-a încheiat, dovadă conflictele politice, anchetele judiciare, tulburările instituţionale din ţările considerate a fi democraţii consolidate – Statele Unite, Franţa sau Marea Britanie. Iată de ce este importantă şi utilă cunoaşterea noţiunilor cu care operăm în dezbateri, ce se ascunde dincolo de enunţuri şi etichete, cum evoluează realitatea şi în ce măsură teoria o poate integra.

Colecţia iniţiată de Editura Antet „Curs de ştiinţe politice“ *îşi propune tocmai acest lucru: să examineze cu calm şi competenţă cărămizile din care este alcătuită construcţia unde mereu se adaugă şi se dărîmă ceva. Desigur, cărţile acestei colecţii sînt doar puncte de vedere, argumentate, susţinute de o anumită viziune asupra evoluţiei istorice, nu adevărurile ultime. Ele ne fac părtaşi la procesul gîndirii, ne informează în legătură cu istoria problemei, lăsînd pe seama noastră concluziile.*

Prezentul unui vis pierdut

● **Zygmunt Bauman, *Comunitatea. Căutarea siguranţei într-o lume nesigură*, Editura Antet.**

Cartea lui Zygmunt Bauman, profesor emerit de sociologie la Universitatea Leeds şi la cea din Varşovia, ne învaţă să medităm la tema cum să trăim corect împreună. Noţiune-sentiment, comunitatea este visul pierdut odată cu paradisul: a fost odată un loc cald, plăcut şi confortabil unde cei din jurul nostru ne doreau doar binele, unde paşii greşiţi erau înţeleşi şi iertaţi, unde ajutam şi eram ajutaţi. Dar în realitate, privilegiul de a fi în comunitate se plăteşte prin restrîngerea libertăţii, securitatea oferită presupune o loialitate solidă şi absenţa ei se cheamă trădare. Cum se poate împăca, în condiţiile globalizării, aspiraţia către libertate a omului modern, a individului, cu nevoia lui de securitate, cu cerinţa lui de a se raporta la o comunitate pentru a găsi răspunsurile la întrebările „cine sînt, cine sîntem şi unde mergem“.

Un anume simţ al comunităţii creează colectivităţile multinaţionale: oamenii din fruntea marilor companii, universitarii care predau în diverse locuri; interesele acestora nu sînt legate de un teritoriu sau de o naţiune şi, fără a exercita vreo coerciţie, ei influenţează decisiv viaţa economică şi intelectuală a planetei. În sălile de conferinţe şi în apartamentele marilor hoteluri, indivizii cu resurse nu mai au nici o treabă cu graniţele şi cu obligaţiile-sentiment impuse de ele, dar asta nu înseamnă că ei beneficiază de o viaţă împărtăşită.

În schimb, la grupurile ameninţate de acţiunile lor apare un puternic simţ de rezistenţă. Şi nimic nu cimentează mai bine comunităţile decît trăirea ameninţării. În această situaţie, oamenii micşorează lumea la dimensiunile comunităţilor lor şi acţionează politic resentimentar şi conservator pe această bază. Acestea sînt sentimentele extreme care alimentează nesiguranţa identitară. La vremea lui, statul naţiune a înlocuit şi a omogenizat comunităţile locale. Realităţile lumii moderne pun în discuţie principiile statului naţiune, obligaţiile lui faţă de cetăţeni şi obligaţiile cetăţenilor faţă de el. Pe cît de plăcută este pentru turişti desfiinţarea formalităţilor de frontieră, pe atît de neplăcută este noua realitate pentru cei ce se simt în siguranţă doar între nişte frontiere bine apărate, de care străinii sînt ţinuţi la distanţă.

Multiculturalismul, dreptul la diferenţă, noţiuni mai mult sau mai puţin recent puse pe piaţa ideilor, nu oferă soluţii, ci multiplică dilemele. Da, trebuie să se legifereze un drept al minorităţilor de orice fel de a se apăra de presiunea asimilatoare a statului, dar legea e strîmbă dacă nu conţine şi prevederi prin care indivizii să se poată apăra de presiunile comunitare. Valoarea comunităţii stă în posibilităţile de a asigura egalitatea şanselor şi de a oferi o asigurare colectivă pentru incapacităţile şi nenorocirile individuale. Căutarea comunităţii, spune Bauman, induce siguranţă într-o lume nesigură. Găsirea ei nu este întotdeauna o sursă sigură de fericire.

Sfîrşitul lumii se amînă

● **Andrew Gamble, *Politică şi destin. Sfîrşitul istoriei, sfîrşitul politicii, sfîrşitul statului*, Editura Antet.**

Formulele expresiv catastrofice au o viaţă lungă. „Sfîrşitul istoriei“, constatat de Francis Fukuyama, a dat naştere unei ramuri a ştiinţei care se numeşte *endism*, pe româneşte i-aş spune „sfîrşitologie“. Fukuyama şi-a nuanţat între timp teoria şi prin explicaţii succesive a redus-o la statutul de vorbă în vînt; dar maşinăria s-a declanşat şi apar necontenit cărţi, studii, se desfăşară dezbateri despre viitorul lumii, acum cînd – se spune, după ce capitalismul a învins comunismul – liberalismul a rămas singura doctrină valabilă de pe piaţa ideilor.

„Sfîrşitologii“ spun că, blocată în cuştile uriaşe de oţel construite de incontrolabile forţe impersonale, născute din globalizare şi tehnologie, societatea a devenit incapabilă să imagineze sau să promoveze un viitor alternativ. Şi dacă nimeni nu plînge sfîrşitul doctrinei care a ridicat Zidul Berlinului, perspectiva unei lumi în întregime individualizate, de unde a dispărut posibilitatea angajării într-un proiect colectiv sau într-o autodeterminare naţională colectivă are de ce să inducă sentimentul disperării fataliste. După cum toată lumea ştie, sentimentele nu se supun argumentelor, dar autorul cărţii *Politică şi destin*, Andrew Gamble, nu dă înapoi şi demontează pe rînd toate locurile comune adunate sub pulpana sumbrei preziceri. Andrew Gamble este profesor la Cambridge, e editor asociat la prestigioase publicaţii. El crede că sfîrşitul descris de Fukuyama este doar o fază particulară din ciclurile conflictului ideologic: după decesul comunismului, lumea îşi reorganizează adversităţile pe alte linii de forţă. Autorul analizează pe rînd ce se poate spune despre sfîrşitul istoriei, al politicii, al statului naţiune, al autorităţii, al spaţiului public. Toate aceste structuri ale modernităţii trec prin crize, li se remodelează obiectivele şi modalităţile de acţiune. Or, tocmai această necontenită dinamică ar dovedi cît de departe sîntem de sfîrşit. Desigur, nu prea există motivaţii pentru un optimism exuberant, dar o analiză lucidă arată că există posibilitatea opţiunii, că nimic nu este predeterminat. Încrederea nelimitată în „mîna nevăzută a pieţei“ nu favorizează toate forţele pieţei, cărora statul, oricît de minimal ar fi, trebuie să le asigure condiţii egale pentru participarea la concurenţă. Intervenţia constrîngătoare a statului este necesară pentru direcţionarea cercetării ştiinţifice, pentru echilibrul dintre libertatea individului şi securitatea colectivă. Discursul valabil despre globalizare implică ataşament faţă de suveranitatea naţională şi nu minarea ei.

Dar este la fel de evident că acum există un decalaj între dezvoltarea pieţei globale şi ritmul de dezvoltare al formelor instituţiilor de guvernare. Gamble nu se referă la exemplul Uniunii Europene, dar frămîntările prin care a trecut Uniunea la începutul verii, după festivităţile extinderii, sînt expresia căutării unei structuri instituţionale adecvate pentru politicile comune a 25 de state. State inegale ca mărime, ca dezvoltare economică, diferite sub aspectul tradiţiilor şi al aspiraţiilor încearcă să-şi armonizeze poziţiile, prin aliniere, deşi au început cursa în momente diferite. Repetatele eşecuri ale comunităţii internaţionale de a rezolva pe cale raţională conflictele sîngeroase şi de a opri masacrele din anumite zone ale globului nu ar trebui să ducă la anularea regulilor, ci la adoptarea altora.

Este una dintre provocările democraţiei moderne aceea de a găsi echilibrul dintre participare, inovaţie, posibilitate, pe de o parte, şi autoritate, moştenire istorică, constrîngere, pe de altă parte. Falimentul unui anume tip de politică nu demonstrează sfîrşitul politicii, ci doar faptul că nu s-a găsit încă formula politică adecvată noilor realităţi. Teoriile despre sfîrşit extrapolează nenorocirile prezentului asupra viitorului şi încurajează disperarea leneşă. Dezvoltările ulterioare ale unei trăsături sînt considerate tendinţe multilaterale care nu pot duce decît la un singur rezultat. Confirmînd importanţa democraţiei, a ştiinţei şi a tehnologiei în configurarea lumii moderne, ştiinţa politicii e chemată să analizeze lipsurile şi beneficiile şi să formuleze răspunsuri adecvate. Sigur că vor fi parţiale, sigur că nu toate vor fi convenabile tuturor. Dar „sfîrşitologia“ e cea mai rea, pentru că poate fi luată drept armă de către toţi cei care vor să grăbească sfîrşitul lumii.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **33** ● 27 august – 2 septembrie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Victor Rebengiuc“
pagina **3**

Lila Passima
„Spre alt timp şi alte ferestre“
pagina **12**

Dorin Chirtoacă
despre situaţia din Transnistria
pagina **20**

Ştirile „fierbinţi“ ale verii

„Dacă ştirile se referă la imprevizibil, producţia lor este, în schimb, previzibilă.“

PETER GOLDING – „THE MASS MEDIA“, Londra, 1974

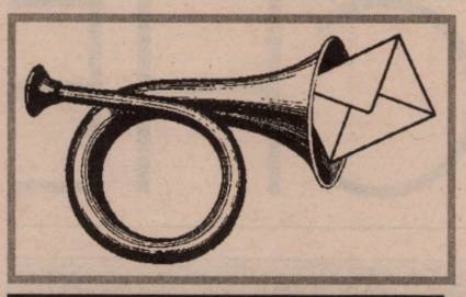

Nr. 31: *„Meseria de prim-ministru“*

Românul se naşte premier

Şi poet. De cum apare el pe lume cu un dublu *écartèlement*: îngrijorare maximă pentru viitorul ţării şi o mistică a cuvîntului scris. Tip bizar, paradoxal, atunci cînd se află în ipostaza de a exercita puterea cu pricepere administrativă o face în chip poetic, chiar avangardist, iar cînd îşi exprimă freamătul lăuntric, neliniştea-i metafizică nu depăşeşte lirismul unui caiet de sarcini. Aşa cum am văzut.

Dată fiind pasiunea noastră, un pic nevrotică, pentru Bierbank-Politik, gîndesc că nenea Iancu nu a avut de adăugat prea mult de la dînsul. Influenţă mediteraneeană, ortodoxism slav, dezabuzare levantină, natural avem cultul Statului, indiferent de forma sa de organizare. E mai simplu să-ţi dai destinul pe mîna unei instanţe supra-individuale decît să ai iniţiativa modelării prin efort personal. Astfel, lucrurile merg anevoios, de aceea e nevoie să iei, din *off*, hăţurile guvernării, să te antrenezi permanent, să fii în formă pentru a gestiona, magic, fericirea colectivă. Mai ales cînd stai la masă cu amicii, fumînd ţigară de la ţigară, la una mică. Cum să rezişti ore întregi fără să pui la punct preţul rapiţei, al benzinei, curentului, să măreşti salariile şi pensiile, să dai lege de murături, să bagi corupţii la zdup, să reduci fiscalitatea, să repari drumuri, să negociezi demn la Versailles şi diplomatic la Strasbourg, să ieftineşti preţurile, să reduci inflaţia şi, dacă se poate, să acorzi, aproape moca, fiecăruia un trai decent, fără griji, cu gip şi piscină, viluţă la munte şi paiotă la Vama Veche, un lanţ de magazine pe Magheru, împărţind, democratic, laptele şi mierea aşa cum stă bine unui popor de prim-miniştri născuţi şi nu aleşi. Ceea ce, biologic spus, e pe cale de dispariţie. Cei mai tineri, fără nostalgia leului-aur şi a locului de muncă obligatoriu, par mai degrabă preocupaţi de soarta proprie, de a trăi din plin viaţa decît de a se manueliza mental, patafizic. Deocamdată o ducem penibil. Asta din cauză că în fiecare din noi zace un prim-ministru gata oricînd să rezolve, fantasmatic, asimetriile cotidianului, capabil să raţionalizeze optim hazardul distribuţiei. Ca şi cum ne-am trage direct din conu Leonida. Ceea ce nu-i exclus.

Max Weber ştie de ce.

Gabriel FUNICA
gabriel_funica@yahoo.com

Nr. 28: *„Turist prin ţara ta“*

...cînd în cort, cînd pe la stîne

Am citit cu mare atenţie şi nr. 28 al revistei, dedicat, în mare parte, turismului intern, cu prezentarea reuşită a unor hoteluri şi pensiuni, unele din ele în sate din locuri minunate, de diferite STELE şi MARGARETE.

Dar, spre marea mea nedumerire, nu am găsit nici o referire la turismul „popular“, al celor care-l practică mergînd cu raniţa în spate, aşa cum l-am practicat şi eu în cei peste 50 de ani de drumeţie pe meleagurile României, pe care am cunoscut-o, se poate spune, din „vîrful bocancului“, colindînd pe jos, aşa cum spune *Dicţionarul limbii române moderne:* turism – activitate cu caracter sportiv constînd în parcurgerea pe jos a unor regiuni pitoreşti..., şi adăpostindu-mă, cînd în cort, cînd pe la stîne, cînd prin adăposturile provizorii ale tăietorilor de lemne sau ale culegătorilor de fructe de pădure sau ale celor care culegeau moţuri de brad, fie pe la cabane... cu renumitele lor priciuri...

E frumos să faci turism de 5 stele, dar marea masă a drumeţilor nu pot face faţă cheltuielilor, şi, pentru a încuraja turismul de masă ar trebui popularizate şi locurile mai modeste, dar amplasate în locuri de mare frumuseţe naturală, iar pentru asta ar fi, cred eu, de un mare ajutor dacă în fiecare număr al revistei ar apărea o pastilă prezentînd un asemenea loc sau obiectiv.

La unul din canalele austriece, timp de o oră, în fiecare zi, se prezintă prognoza meteorologică din toate zonele lor turistice, cu imagini ale acestor locuri, precum şi alte informaţii utile, aceasta reprezentînd o bună şi eficace propagandă turistică.

Cu stimă,

Israel SCHMIDT
Tel Aviv
be2@bezeqint.net

Nr. 30: Polemica Alex. Leo Şerban – Andrei Gorzo

Despre Kill Bill vol. 1 *şi* 2, *p. 14*

Întîmplător, ieri am văzut Kill Bill vol. 2 şi tot ieri am luat de la chioşcul de ziare *Dilema veche,* unde apare o polemică atît de prietenească încît mi s-a făcut din nou dor de *Dilema* pe care o citeam pe vremuri în fiecare săptămînă. Acum am mai îmbătrînit şi o citesc, luat de altele, rar. Dar în studenţia mea, *Dilema* mi-a format gustul pentru o polemică decentă, fără atacuri personale, dar şi fără compromisuri. În sensul acesta m-a bucurat articolul lui Cezar Paul Bădescu despre TVR Cultural: le zice aşa de bine şi de informal, încît nu poţi să nu-i dai dreptate.

Revenind la filmele noastre, din aceleaşi motive iubesc titlul ales de Alex. Leo Şerban: „Este Bill un băşinos?“ Ce revistă serioasă, dom'le, şi-ar mai putea permite să publice un asemenea titlu de articol?

Încheind cu politeţurile, mi-am permis să intervin în polemica celor doi stimaţi domni pentru că mi se pare că eludează esenţialul. Pentru mine un film nu e important pentru cum se raportează la alte filme, ci pentru cum se raportează la viaţă. Să-mi scuze dl Gorzo termenul atît de băşinos, dar nu mi-e frică de el, după cum nu mi-e frică să fac vînturi. Cu alte cuvinte, filmul bun este cel care se apropie cel mai mult de viaţă. De voinţă, dacă vreţi să folosesc termenul cult al lui Schopenhauer, dar interpretat printr-o psihanaliză pozitiv-pragmatică *à la* Dolto... Să se vadă că am mai citit şi noi cîte ceva, chiar dacă poate superficial: ah, păcatele tinereţii!...

Nu-mi place Tarantino, în general gustul care mi-l lasă filmele lui peste ani este tocmai de joc gratuit cu destinele, pe care le arată pe ecran, da, ştiu, mi-o şi arată ostentativ, inventate de el. Am fost un entuziast al lui *Pulp fiction,* la prima lectură şi a doua, dar un contestatar acum, la o a cincea, nici eu nu mai ştiu. Ca să nu zic şi de restul. Cu toate acestea trebuie să recunosc stilul. Un stil, aş spune cărtărescian: juvenil, adolescentin, iresponsabil. Ce mai, dom'le, parcă e geamăn! (În paranteză spus, şi eu sînt născut în aceeaşi zodie, chiar în aceeaşi zi cu Cărtărescu, nu în acelaşi an, vedeţi, dar, că şi eu sînt la fel de exhibiţionist şi de juvenil, he, he.)

Dar...

Cum putem rezuma *Kill Bill vol. 1* şi apoi partea a doua? Ca să mai simplificăm puţin lucrurile. Eu propun, pentru *vol. 1:* o mamă îşi răzbună copilul ucis, după ce iese dintr-o comă de patru ani, cauzată de tentativa de omor a celui cu care a conceput copilul. Pentru *vol. 2:* mama află că, de fapt, copilul trăieşte, dar tatăl copilului, prezumtivul asasin, totuşi trebuie să moară, vinovat de a fi primul motor al violenţei. Mama este absolvită de orice vină, ca şi Oedip.

Acum: cele două teme sînt evident încîlcite, ca orice mit respectabil, de la Oedipul citat la Superman-ul citat de David Carradine (se pot simplifica şi mai mult, dar vreau să păstrez totuşi tonul violent, citat de ambele părţi; o variantă fără violenţă ar fi: o mamă vrea să-şi răzbune copilul mort, află că de fapt trăieşte, sfîrşit).

Se pot complica şi mai mult, sau colora, literar sau cinematografic, în speţă, în diferite variante:

1. mama vrea să-şi răzbune copilul ucis. Dar copilul este ucis de către o maşină, un accident de maşină, deci. Hazardul o opreşte să-şi exteriorizeze durerea *violentă* (subl. m.), deci suferă în tăcere, dramă de film european clasic, poate Kieslowski.

2. mama este îndrăgostită de un student la teologie. Relaţia lor, consumată destul de necanonic, este încărcată de vină. Studentul îşi pune probleme morale, iar mama, o Ana, se sacrifică pentru copilul ei, plecînd într-o lume necunoscută, doar din sacrificiu. Un film, probabil, al lui Tarkovski.

3. copilul este tema de meditaţie asupra morţii. Dialogul regizorului se construieşte alternînd viaţa şi moartea, folosind pe mamă şi pe tată, de o parte şi de alta. Un film, probabil, al lui Bergman.

4. varianta scurtă a lui Charlie Chaplin ar fi: puştiul e abandonat, crescut de vagabondul Charlot şi apoi înapoiat mamei, care era cît pe ce să se sinucidă din remuşcări.

Fanteziile mele pe această temă pot fi continuate.

Fapt este că Tarantino, şi îmi pare rău să o spun, încă o dată, tratează tema original. El face un film de duzină, la mare artă. Apropo, eu cred că nu ar fi avut curajul să facă acest film dacă nu s-ar fi dat Oscarul lui *Crouching tiger, hidden dragon.*

Primul film e violent, plin de sînge, comic, da, comic prin asta, eu sînt printre spectatorii care au sesizat asta. Dar povestea din spatele ei e valabilă, deci filmul e bun. La fel cum filmele coreene cu bătăi, deşi aveau scene fantastice de lupte în stilul Tae kwan do, erau proaste deoarece erau instrumente de propagandă comunistă.

Violenţa din primul volum se termină, stupefiant, într-o scenă domestică de-a pac, pac, care te ţine cu sufletul la gură. Haideţi, domnule Gorzo, recunoaşteţi sensibilitatea şi genialitatea rezolvării. Adică atîta violenţă în primul episod se termină acolo? Daţi-mi voie să dau cinci stele. Unic, din ce ştiu eu pînă acum.

Că problemele sînt nerezolvate *(unfinished business),* ce să-i facem, sîntem doar într-un film de acţiune. Sau doar pentru asta? Ia mai gîndiţi-vă puţin, fiţi empatic cu suferinţa, presupusă, mă rog, a mamei. V-aţi opri acolo, după ce pentru a te răzbuna ai ucis atîţia monştri de oameni? Pînă şi fratele lui Bill, alcoolicul, recunoaşte că îşi merită soarta dacă va fi ucis. Bill nu e alcoolic. (În realitate David Carradine se pare că a fost: apropo, cîţi mari maeştri în arte marţiale o iau în freză sistematic ca acest mare maestru kung fu? Ştiu că nu sînteţi un fan al genului. Vă înţeleg, domnule Gorzo, sînteţi un literat, un profesor, dar uneori lucrurile necesită rezolvare altcumva decît prin cale amiabilă. Cu alte cuvinte, din păcate există războaie...) Bill răspunde, îşi asumă vina, dar nu joacă murdar, ca fratele său. Chiar vrea o luptă finală după regulile vechii şcoli. Nu o obţine. Nu o merită, pentru că pînă acum a trişat, de aceea maestrul Pai Mei nu i-a spus lui ultimul secret, ci mamei ucigaşe.

Mie mi se pare un film adevărat. Un film foarte adevărat. Periculos de aproape de ceea ce eu numesc viaţă, pentru a-l putea numi o capodoperă.

Iarăşi... Îmi pare rău să o zic.

Şi pentru că nu mă pot abţine să nu trag concluziile (mai ţine cineva minte replica aceea superbă din prozele scurte ale lui Andrei Codrescu, că la o discuţie cine trage primul concluziile e prost?), conchid: ultimul film al lui Tarantino e bun, nu-i spun capodoperă, mă abţin. Dincolo de decorul fantastic şi povestea plină de violenţe, comice sau nu, mesajul este unul valabil. Este prima realizare a lui Tarantino care cîştigă acest pariu. Apropo, încercări au mai fost. Se cheamă *Natural born killers* al lui Oliver Stone, pe un scenariu – surpriză! – de Tarantino. Mesajul trebuia să fie acolo ca şi lecţia adevărată a lui David Carradine (cîtă măiestrie, din nou!) că există, dom'le, asasini înnăscuţi! Tarantino ne convinge, chiar şi cu serul adevărului, Oliver Stone nu!

Şi dacă tot sîntem la capitolul răspunsuri, vă rog să îi transmiteţi domnului Teodor Baconsky felicitări. Este pentru prima dată cînd îl aud, pardon, citesc, că pune problema unui angajament personal. Era şi cazul. Îl respect foarte mult, dar despre psihanaliză cînd ne vorbiţi, tot în termeni teologici? Oare chiar Freud nu merită efortul pe care l-aţi făcut pentru Scrima? Scuze pentru intervenţie, un admirator înfocat al dvs.

Cristian SUCIAVĂ
csuceava@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

N. red.: pentru cei interesaţi de această polemică, există un topic deschis pe http://www.cinemagia.ro/forum/viewtopic.php?t=4307&hist=0

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mai puneţi mîna pe o carte!**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU,
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.500 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Victor Rebengiuc

Prin 1990, sau '91, cînd eram „la Cultură“, a trebuit, la un moment dat, să fac cunoștința noului ambasador al Franței. Participam împreună la o recepție și, trecînd de la o conversație la alta, așteptam, fiecare, episodul întîlnirii. Recepția se apropia, însă, de sfîrșit și întîlnirea nu se producea. Am întrebat, deci, pe cineva din preajmă dacă nu cumva ambasadorul e absent. „Dar ați vorbit cu el îndelung!“ – mi s-a răspuns. Abia atunci am identificat personajul și, mai în glumă, mai în serios, mi-am cerut scuze: „N-aveți aerul unui ambasador!“. „Mă bucur“ – a replicat viitorul meu bun prieten. „Trebuie să vă spun, la rîndul meu, că nici dumneavoastră nu aveți aerul unui ministru!“ A fost complimentul cel mai măgulitor de care am avut parte în cariera mea publică.

Primul lucru care îmi vine în minte cînd încerc să-mi explic admirația față de Victor Rebengiuc este că n-are aerul (și aerele) unui actor. Nu „i se citește pe față“ meseria, nu are ticurile, fasoanele, „marca“ profesională caracteristică. Cred, îndeobște, că ceva nu e în regulă cînd fizionomia cuiva trădează, instantaneu, o ocupație. Prefer masca generică a umanității „specializării“ caricaturale a trăsăturilor. A avea figură de „filosof“, de „popă“, de „profesor“, de „scriitor“, de „pictor“, de „inginer“ înseamnă, pur și simplu, a dispărea îndărătul unei categorii, a nu avea chip. Dacă trebuie să semeni cu ceva, trebuie să semeni cu viața ta lăuntrică, cu firea ta și cu ceea ce ai reușit să-i adaugi, în timp, prin efort tenace și dramă asumată. Altfel, capeți inexpresivitatea unui portret *funcțional,* a unei dexterități *impersonale.* Nu vreau să spun că îmi plac gînditorii care au figură de chelneri sau criticii literari care au figură de contabili. Dar în întîlnirea față către față înclin să caut mai degrabă autenticitatea, ideea proprie, emoția, „obrazul“, decît schema unei activități de rutină.

Victor Rebengiuc poate juca strălucit orice rol, pentru că nu joacă niciodată rolul „artistului“. Singurul „semnal“ al angajării sale specifice e, poate, cristalinitatea inconfundabilă a rostirii, dicția tranșantă, atenția înnăscută față de limpezimea emisiei vocale și a mesajului. Și nu e vorba de afectarea obișnuită a scenei, de grija pedantă, artificială, pentru efectul sonor, pentru impostația virilă a vocii. E vorba de respectul pentru text, pentru interlocutor și pentru limbă. Talentul lui Victor Rebengiuc decurge, înainte de toate, dintr-un anumit cult pentru *adevăr* (un adevăr care nu ține de metafizică, ci de cuviință) și dintr-o rarisimă înzestrare pentru *firesc.* Miracolul e că, fiind mereu el însuși, *aceleași* în film sau în teatru ca și în viața zilnică, Rebengiuc reușește să nu se repete niciodată, adică să fie, în fiecare personaj, *altfel,* și anume fidel personajului. Cu alte cuvinte, *performanța* e întotdeauna previzibilă (și, de aceea, garantată), în vreme ce *stilul* e mereu proaspăt, nou, plin de surpriză. De aceea, nu te poți *sătura,* ca spectator, de Victor Rebengiuc, nu-i poți anticipa soluțiile. Asta nu înseamnă că e vreodată „căutat“, ingenios de dragul originalității, histrionic. Pare să facă totul simplu, fără efort, fără obsesia vanitoasă a succesului. E excepțional pentru că nu cultivă excepționalismul, pompa „creatoare“, chinul retoric. Nu are aura glamoroasă a vedetei, superstiția cearcănului excedat de povara vocației, ușoara absență a geniului dezadaptat. E ca toată lumea. Ceea ce e din ce în ce mai rar...

Refuzul instinctiv al „înrolării“ convenționale face ca Victor Rebengiuc să fie, la ora actuală, un soi de „instrument“ universal. E bun și pe scenă și pe ecran, e bun și în dramă și în comedie, e bun și pentru generațiile mai coapte și pentru cele mai fragede. De la o vreme, constat cu satisfacție că o sumedenie de regizori tineri și foarte tineri apelează la el pentru lucrările proprii. Fenomenul e semnificativ de ambele părți. E impresionant și că tinerii îl aleg, și că el acceptă. Înseamnă că noii veniți simt lipsa de morgă, disponibilitatea, cordialitatea superioară a unui actor cu care se poate lucra profitabil. Și înseamnă, de asemenea, că Victor Rebengiuc nu vrea și nu poate să încremenească într-o reușită *datată,* de generație. Nu e „șaizecist“, „optzecist“ sau „nouăzecist“. E bun. E foarte bun. Cu oameni ca el, cultura trece dincolo de clasamente belferești și dincolo de calendare.

cu dilema la croitor

Ce părere aveți despre participarea regelui Mihai, alături de Ion Iliescu, la comemorarea zilei de 23 August?

Dacă acum 60 de ani tînărul rege Mihai a jucat rolul principal într-un scenariu dramatic, în urma căruia mareșalul Antonescu a fost arestat, astăzi bătrînul rege descăunat se lasă cu prea multă grație „arestat“ de Ion Iliescu în cadrul operetelor pesediste.

Carul triumfal al istoriei noastre naționale are de atîta amar de vreme o gravă pană de cauciuc, pe care din păcate nu o poate rezolva nici aiuritoarea combinație de Ion Iliescu și Mihai de Hohenzollern pe post de petice calde.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Vacanță prin țară

Am ajuns mai întîi pe Valea Buzăului, venind dinspre Brașov, am trecut pe lîngă mai multe nunți cu fanfara comunală în frunte, am trecut de Întorsura Buzăului, am luat o cafea cu peisaj deasupra lacului de la Siriu și am căutat, în zadar, un loc îmbietor unde să mîncăm. Am nimerit, pînă la urmă, în singurul restaurant, din singurul hotel (dezafectat) din Nehoiu, unde aveau „o ciorbiță și o fripturică“. Sala de mese și terasa erau uriașe și goale, încremenite parcă așa, cu tot cu mobilier și personal, de pe vremea comunismului, cînd pe aici mai veneau oameni ai muncii în delegație.

Am încercat apoi să pătrundem în Țara Vrancei peste dealuri, dar nu a fost chip, căci drumurile rămâseseră așa cum și le aducea aminte tatăl meu de prin anii '50, așa că am luat-o la vale, spre Buzău. Un proiect Phare, prin care se asfaltase drumul, ne-a permis să trecem și pe la vulcanii noroioși, pe care îi căutasem fără succes și în alți ani. Cu drumul național pe care ne aflam nu avea, însă, nimeni nici un proiect, așa că arăta ca ciupit de bombe.

De la Buzău, am intrat însă în altă țară. Șoseaua ce urcă de-a lungul Siretului spre Moldova și mănăstiri era impecabilă. Ne-am pomenit, așadar, aproape fără să ne dăm seama, la Focșani, care nu era în plan, și am început să căutăm un loc de înnoptare. Am găsit foarte repede o pensiune cochetă, liniștită, cu un „restaurant francez“ fermecător. Recepționerul ne-a ieșit în întîmpinare, s-a uitat la noi și ne-a spus, politicos, *65 de euro patul.* I-am spus la fel de politicos noapte bună și am plecat mai departe. Hotelul cu multe etaje din centru, același din toate capitalele de județ, nu avea nici o fereastră luminată, așa că am continuat căutările, pînă am dat de un motel geamăn cu toate motelurile din Austria sau Germania. 1,6 milioane de lei, cu mic dejun inclus. Am făcut un duș copios și am ieșit în oraș, la o terasă animată, unde am mîncat somon cu capere.

Dimineața am luat-o pe Valea Putnei, pe drumul spre Tîrgu Secuiesc, singura cale de acces spre Nereju – punctul fix din itinerariul nostru. De la Valea Sării am luat-o așadar la stînga și am intrat iarăși în altă țară, a Vrancei, de data aceasta. La Năruja am adăstat la o cafea în piața centrală. Cinci mii de lei. La Nereju, în barul cel nou din centru, aceeași cafea era zece mii. La Focșani fusese patruzeci.

Pe tot drumul ne-am întîlnit cu cîteva camioane și ne-a depășit o dubiță care căra termopane. Satele se înșirau de-a lungul văii și se răsfirau pe dealuri, cu case mici, majoritatea bătrînești, dar îngrijite. Lumea își vedea, așezat, de treaba ei și îți dădea impresia că nu are nici o treabă cu agitația ce se întindea dincolo de gura văii. La Nereju era fundul văii.

Ne-am întors așadar la drumul mare și am pornit-o spre Tîrgu Secuiesc. Pe un drum aproape pustiu, printre păduri nesfîrșite și pajiști luminate, ne-am pomenit brusc față în față cu șiragul de vile de la Lepșa. Ți-ai fi dorit să-ți petreci toate vacanțele vieții tale în oricare din vilele acelea! Ca în orice județ al țării acesteia, noii bogați își organizaseră cu dichis, conform cu experiența milenară a bravului nostru popor, viitoarea rezistență în munți.

Aici se oprea însă fieful Vrancea, așa că drumul asfaltat se oprea și el. Cine ce interes să aibă să treacă dincolo, peste pasul Ojdula, în cealaltă țară, cea secuiască? Am făcut, așadar, următorii 20 de kilometri în aproape două ore și am ajuns, în cele din urmă, la Tîrgu Secuiesc. Se făcuse tîrziu, așa că, după ce am mîncat cît de „secuiește“ am putut, am căutat iar un loc de înnoptat. Am greșit drumul și am nimerit la pasul Oituz, la un popas ce străjuia trecătoarea, de multe decenii. Scaunele de metal de pe terasă, cele „tapițate“ din interior, camera „bună“, cu televizor *(tii, nu merge!* – s-a mirat camerista cînd l-a deschis, prezentîndu-ne camera), o „mami“ plinuță și afabilă la recepție pe care am ajutat-o să schimbe becul ars de pe hol și i-am lăsat un bacșiș gras cînd am comandat o sticlă de vin. Călătorie în timp... Dimineața am cumpărat de la niște băieți veniți de peste Prut un binoclu din dotarea armatei sovietice, cu secera și ciocanul pe apărătoarele de la lentile, și am rămas să mă uit prin el în zare.

Apoi am luat-o înapoi spre casă. În dreptul Băilor Malnaș ne-a apucat curiozitatea: *astea cum or fi?* Nu mai erau. Vilele vechi, de stațiune balneară, erau dărăpănate, iar așezămintele balneare comuniste arătau părăsite. Pe un stîlp era, însă, un indicator în maghiară și germană: către hanul Hatod. *Hai să vedem!* Și am nimerit într-un găvan împădurit afund de spațiu mioritic, cu o căsuță din povești pe mal de rîu – cam cum îmi imaginez eu raiul. La dreapta, pe un drum asfaltat care nici nu era indicat pe hartă, am dat de Băile Ozunga, pentru care aș renunța oricînd la virtuala vilă de la Lepșa. Am zăbovit cît am putut, apoi am oftat și ne-am întors la drumul mare.

Seara am ajuns acasă, la Bușteni. Un vecin ne smulsese tufa de verbină pe care tocmai o plantasem în curte înainte de plecare. *Ei, crește alta...* – ne-am consolat noi la o bere.

ținerea de minte

„Ce este versatilitatea?

Mă întreb și eu!

Este țara mea versatilă? Sigur că este! Nemții au venit peste ea în 1916-1917-1918 și straturi întregi ale populației s-au dat de partea lor, în special orășenii muritori de foame, fiindcă țărănimea s-a retras în protoistorie. Cei care știau o boabă de nemțească s-au pus imediat în serviciul lor, ca și basarabenii de azi, ostili rușilor de la 1812, dar predați apoi unanim și magnanim. Din 1939 pînă în 1945, am asistat la cele mai stranii fraternizări și versatilizări. Aliați cu nemții, le-am tras cu bîzdoaca la cap, cînd ne-a venit bine, la 23 August 1944.

Sînt eu versatil?

Da și nu: sînt versatil, ca și poporul meu, fiindcă nu mă despart cu nici o iotă de țărîna în care sînt amestecat. Din lut am pornit, în lut am rădăcinile și în lut mă voi întoarce. În lut am rădăcini, dar nu pot trăi în noroi. Am individualitatea și idealurile mele, mai exact, emoțiile mele specifice. Eu am avut și am *emoții socialiste,* adică nu pot trăi solitar – deși sînt solitar în substanța mea –, dar trăiesc sobornicește, popular, între ai mei. Sînt solitar prin arta mea, prin suferința mea adîncă, prin moartea mea, fiindcă nu poți muri decît singur.

Solitudinea îmi dă prerogative de regi.“

(Petre Pandrea, *Crugul mandarinului,*
Editura Vremea, 2002)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Iluzoriul, dar telegenicul război cu preţurile

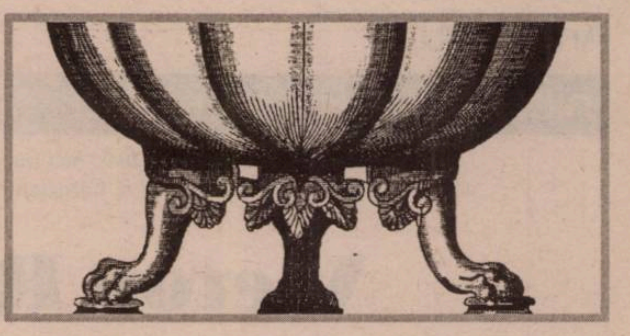

Cum nu le stă în obicei, Guvernul şi Traian Băsescu s-au pus de acord: preţurile în piaţă sînt prea mari. A început de atunci un fel de întrecere ciudată: cine găseşte mijloace mai bizare de a interveni? Fără să se gîndească că poate nu preţurile sînt prea mari, ci salariile prea mici, politicienii au găsit şi vinovaţii ideali: intermediarii. Problema este că statul român a dus deja o politică de eliminare a intermediarilor, care a eşuat lamentabil. Cei care vînd în pieţe trebuie să prezinte certificate de producător, eliberate de primăriile de comune. Primăriile au transformat în producători agricoli pe toţi orăşenii capabili să plătească mita de rigoare. Aşa că politica statului nu a avut nici un efect, cu sau fără certificate, guvernanţii constată acum că intermediari organizaţi în bande de tip mafiot au acaparat tarabele, ameninţă adevăraţii producători şi vînd marfa prea scump. O situaţie neplăcută, pe care omul simplu o simte pe pielea sa, mai ales că intermediarii au de obicei proasta inspiraţie de a fi romi, despre care omul simplu ştie că nu prea muncesc. La drept vorbind, fenomenul intermediarilor pare a fi mult exagerat, cel puţin pentru pieţele din care cumpăr eu.

Oricum, ce poate face un guvern democratic care are neşansa de a avea mijloace limitate de intervenţie într-o atare situaţie? Practic, nimic. Singura vină reală a intermediarilor este că recurg la mijloace de şantaj faţă de ţărani, caz în care ar exista cîteva articole din codul penal ce ar putea fi invocate, dar aceasta ar fi treaba poliţiei şi a procuraturii. A dejuca însă aceste practici înseamnă a obţine declaraţii de la victime, care nu sînt bucuroase să se pună rău cu respectivii. În plus, această soluţie are marele neajuns că ar eşua în prezenţa camerelor de televiziune, deci politicienii nu ar avea cum să se arate grijulii faţă de preţuri.

Traian Băsescu a lansat ideea unui mercurial. Primarul general şi cei de la sectoare vor stabili preţuri maximale, corespunzătoare celor de la piaţa de gros. Încercarea de a fixa preţuri maximale este exemplul clasic de intervenţie ratată, aşa cum tot învaţă oficialii pe pielea cetăţenilor, din Roma antică pînă astăzi. Merge întrucîtva prin regimurile dictatorial-totalitare, dar şi acolo funcţionează pe termen scurt, prin măsuri extreme, şi duce invariabil la penurie şi piaţă neagră. Deşi Băsescu şi Guvernul au reuşit să se pună de acord, comercianţii, ţărani adevăraţi sau falşi, îşi vor menţine prostul obicei de a ridica preţul pînă la nivelul la care pot să vîndă. Dacă piaţa este liberă se numeşte inspiraţie de comersant, dacă există preţ maximal se numeşte speculă, dar diferenţa nu este mare. Controalele vor fi iluzorii şi vor duce la şi mai multă corupţie.

Paradoxal sau nu, primarii D.A. au reuşit, de această dată, să conceapă o intervenţie mai grobiană decît a Guvernului Năstase. Acesta a redus mercurialul la ceva opţional: vor fi afişate nişte preţuri, cam la nivelul la care miniştrii cred că ar fi de bun-simţ să fie vînduţi cartofii şi ceapa. Ideea ar fi că intermediarii vor crăpa de ruşine dacă vor cere mai mult. Apoi, Guvernul şi-a regăsit spiritul de poliţai şi a început controalele. Dar nu prea are ce controla. Certificatele de producător deja existente sînt valabile, fie că posesorii lor chiar muncesc pămîntul, fie că au dat şpagă la primărie. A-i elimina doar pe cei închişi la culoare nu merge, chiar dacă poporului de pe margine i-ar face plăcere. Apoi, Guvernul s-a gîndit să schimbe actualele certificate cu unele noi care să specifice suprafaţa de teren şi tipul de cultură. Un alt exemplu clasic de intervenţie ratată: o birocraţie coruptă şi-a ratat ţinta, nu-i nimic, complicăm procedurile birocratice. Singurii afectaţi vor fi tot ţăranii, care vor trebui să dea şpagă ca să obţină noile certificate. Apoi, ce vor schimba aceste certificate la controlul propriu-zis, presupunînd că acesta ar funcţiona? Jandarmul şi inspectorii nu vor putea şti dacă vînzătorul a vîndut deja cît ar fi trebuit să scoată de pe suprafaţa trecută în certificat, cît mai are de vîndut şi tot aşa. Efectele practice vor fi nule.

Totuşi, cine sînt cei pe care politicienii şi poporul îi urăsc acum la unison? Într-o piaţă încă primitivă, ei ţin locul centrelor de gros şi al firmelor de distribuţie. Fermierii moderni nu stau la tarabă. Dincolo de latura penală unde chiar se cere intervenit, politicienii s-au găsit să se ia la trîntă cu mecanismele primitive de piaţă, în loc să le construiască pe cele moderne. Adică să impulsioneze organizarea unor firme de intermediere moderne, cu anumite standarde de sortare a produselor, standarde care să condiţioneze accesul în pieţe (viitoarele supermarket-uri de produse agricole), să le ofere spaţii adecvate, înlesniri fiscale, să le faciliteze accesul la piaţa de asigurări, să le impună o politică strictă de calitate şi curăţenie la care intermediarii mafioţi, dar şi ţăranii nu ar face faţă. Din păcate, acest tip de intervenţie cere timp şi nu este spectaculoasă. Nimic nu s-a schimbat de cînd, acum doi ani, prefectul de Bucureşti, Gabriel Oprea, pornea războiul împotriva intermediarilor din pieţe. Şi totuşi, şarjele continuă într-un război purtat greşit, pe un front greşit. Dar ce spectaculos e, maică!

presa despre...

Scrisori

Duelul prin scrisori dintre politicieni a dat de lucru editorialiştilor. Unii cred că toţi sînt de-un fel: „De o săptămînă încoace politica românească se comportă ca un adolescent întîrziat care, pentru a şoca, foloseşte numai acele cuvinte a căror utilizare i-a fost interzisă în copilărie. Aici nu mai este vorba despre campanie negativă, ci despre cîţiva puberi care schimbă, în loc de pumni, obscenităţi." (Ioana Lupea – *Cotidianul.)* Pentru alţii, Năstase este de vină, că el a început, dar nici ceilalţi n-au rămas datori: „Prin atitudinea sa, Adrian Năstase s-a grăbit să ocupe locul lui Vadim. Stolojan a făcut marea greşeală de a se prinde în această dispută de mahala. La primul atac, a răspuns elegant. La al doilea, a căzut în capcana adversarului." (Cornel Nistorescu, *Evenimentul zilei*)

Unii cred că Năstase a fost prea mitocan, alţii că a fost un domn. „În loc să pretindă, în mod ridicol, că nu e arogant (cine-l crede?), Năstase făcea mai bine dacă încerca, indiferent de rezultat, să demonstreze că-i displace să fie mitocan. E fandosit, da, e megaloman, da, nu-şi vede decît umbra proprie, dar îşi dă cu prea mult parfum ca să poată folosi cu succes «stilul derbedeu». Din păcate, d-l Năstase a ascultat de alte impulsuri." (Octavian Paler, *Cotidianul)* „Exasperat de rictusul rece pe care Stolojan îl atîrnă de fiecare acuzaţie, Năstase a răbufnit. Şi-a vărsat năduful într-o scrisoare deschisă pe care i-a aruncat-o în obraz rivalului său. Ce-i drept, epistola are acea nobleţe specifică limbajului diplomatic, o prestanţă care nu putea lipsi din exprimarea unui fost ministru de Externe." (Tudor Artenie, *Transilvania Expres)*

Oricum, toţi par a fi de acord că nu-i a bună: „Cît de curînd, falsa dispută între cei doi lideri de partid se va stinge, fără a lăsa urme vizibile în conştiinţa electorală. Campania electorală se va transforma într-un circ dirijat în care mizeria aruncată public în faţa adversarilor politici nu va mai avea nevoie de argumente, ci numai de mult zgomot şi trivialitate." (Volodia Macovei, *Gazeta de Hunedoara)* **(C. G.)**

Am fost pirataţi! Dar ne place...

Stimaţi cititori, dacă aţi văzut sau veţi vedea revista reprodusă alăturat, rămîneţi liniştiţi la locurile dumneavoastră! Ea nu este o copie nereuşită ori o reproducere ilegală a formatului grafic „patentat" de *Dilema veche*. Nu. Pur şi simplu, sîntem rude. E adevărat, rude „mai de departe", pentru că *The Old Bad Man* s-a născut (şi, vai, a murit) la Petrila. Cel care l-a ţinut în viaţă, Ion Barbu, dilematic de-al nostru, a realizat cinci ediţii ale Festivalul „Om Rău", din 2000 (cînd s-a schimbat prefixul mileniului) pînă în 2004 (cînd în România a început a nu ştiu cîta ediţie a campaniei electorale murdare, în ciuda detergenţilor care scot 99 de pete, a o suta rămînînd cuminte pe creier). La Festivalul lui Ion Barbu au participat, vă asigurăm, numai oameni cu dileme (îi găsiţi, cu texte şi chip, în cele două numere ale revistei), ceea ce a croit, între Bucureşti, Petrila şi restul lumii, un drum drept şi sigur, mai bun decît cele în care „zac banii dumneavoastră". Şi tocmai aici e problema: din lipsă de sponsori, Festivalul nu va mai putea fi organizat. Ceea ce ne face să supunem atenţiei publice următoarea propunere: dacă şoselele patriei au fost asfaltate din „taxa pentru drumuri", pentru organizarea în continuare a Festivalului de la Petrila ar trebui introdusă *taxa pe omul rău*. Vă daţi seama cîţi bani s-ar strînge?

Pînă atunci, înveseliţi de revista-soră şi întristaţi de dispariţia Festivalului, îl vom găzdui în continuare pe Ion Barbu chiar în această pagină, drept pedeapsă pentru simpatica dumisale „piraterie" gazetărească.

THE OLD **BAD MAN**

DIRECTOR FONDATOR: ION BARBU

Omul Rău moare, dar nu se predă!

"Sîntem un popor sceptic: Minunile, la noi, rar ţin mai mult de trei zile, în schimb, sărbătorile prostiei durează cît un secol."
ION D. SÎRBU

Rubrica lui Lucian Mîndruţă va fi reluată începînd cu numărul viitor.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Haos organizat

Preşedintele Mihail Saakaşvili este ferm decis să restabilească suveranitatea Georgiei în regiunea secesionistă Osetia de Sud. În ultimele săptămîni, conflictul a devenit „fierbinte" – acuzaţii de agresiune, declaraţii ale Ministerului de Externe rus în formule impenetrabile, cu îndemnuri la o rezolvare paşnică a conflictului, după care urmează lupte, morţi, armistiţii, acuzaţii de incitare la luptă, lupte, morţi... Conflictul, cu intensităţi diferite, durează din 1991-'92, cînd, după declararea independenţei, Georgia a revenit la Constituţia din 1921: acolo nu era prevăzută autonomia Osetiei de Sud, a Abhaziei şi a Adjariei, statut dobîndit de aceste teritorii pe vremea URSS. Bazele ruseşti de pe teritoriu, amestecul de populaţii şi vecinătatea cu focarul de război din Cecenia au alimentat în permanenţă un conflict cu episoade violente, urmate de armistiţii fragile. Graniţele zonelor tampon, stabilite la înalt nivel, sînt permanent încălcate şi victimele sînt persoane fără grade militare: recent, din regiunea în conflict, 800 de georgieni – femei şi copii – au fost mutaţi de la casele lor, pentru a li se putea asigura securitatea.

Modelul folosit de Saakaşvili în luna mai în Adjaria – presiuni economice şi stimulente acordate populaţiei pentru a o cîştiga – nu funcţionează în august. Motivul pare a fi sprijinul dat de trupele ruseşti de „menţinere a păcii" care furnizează secesioniştilor nu doar informaţii, ci şi arme. Parlamentul georgian a cerut ca forţele ruseşti de menţinere a păcii să fie înlocuite cu cele ale OSCE. Rusia a refuzat categoric această cerere. Aflat la Soci, în concediu, preşedintele Putin neagă orice amestec al Rusiei în conflict: „Acest conflict a izbucnit după descompunerea URSS, cînd, după ce a obţinut independenţa, Gruzia a anunţat brusc că va lichida statutul de autonomie pentru Osetia de Sud şi Abhazia. Această decizie prostească a declanşat conflictele din Gruzia. Acum avem de-a face cu o recidivă a evenimentelor de la începutul anilor '90". A denunţa autonomia Osetiei e o decizie prostească, a o nega prin două războaie sîngeroase pe cea a Ceceniei e dovada înţelepciunii unui mare om de stat.

Preşedintele a învăţat doar jumătate din lecţia de istorie: Abhazia şi-a declarat suveranitatea de stat în 1990, cu un an înainte de independenţa Georgiei. Deciziile prosteşti sînt urmate – în viziunea diplomaţilor ruşi – de acţiuni prosteşti: adjunctul ministrului de Eexterne al Rusiei, Valeri Loşcinin, acuză trupele georgiene de încălcarea armistiţiului. Or, pe teren, în sate cu populaţie amestecată, unde autorităţile ruseşti au distribuit cu nemiluita acte de cetăţenie rusă, unde au apărut, ca de obicei în ultimii ani, cazacii – apărători ai graniţelor unui imperiu dispărut – e aproape imposibil de stabilit cine a tras primul. Toate aceste teritorii – Nagorno-Karabah (în dispută între Armenia şi Adzerbaidjan), Abhazia, Osetia, Transnistria (secesioniste), cu o statalitate nerecunoscută, cu armate de strînsură, supravieţuiesc datorită reţelelor mafiote: „Cioburile Imperiului sovietic au devenit plăcile turnante ale comerţului cu arme, cu narcotice, ale traficului cu fiinţe umane, sînt solul unde înfloreşte crima organizată transnaţională şi nu în cele din urmă terorismul", observă raportul organizaţiei *German Marshall Fund of the United States*. Acest haos este o piedică în evoluţia Georgiei, a Moldovei, a Armeniei şi Azerbaidjanului, este o ameninţare pentru Europa, ba chiar şi pentru Statele Unite (pe aceste teritorii trec traseele conductelor de gaze şi de petrol, de care depind multe). Dacă doar autorităţile de la Kremlin vor fi lăsate să evalueze ce e prostesc şi ce nu în viaţa oamenilor chinuiţi de pe aceste locuri, doar Rusia va putea să extragă profituri de pe urma organizării haosului şi a eliminării lui ulterioare, redobîndindu-şi astfel statutul de superputere, garant al stabilităţii. În faţa acestor mari obiective geostrategice, nu mai are importanţă alfabetul în care învaţă copiii de la Tiraspol.

globul cubic

Parohialism itinerant

Circulă prin literatura de specialitate a catastrofelor imaginea lumii globalizate: populaţiile paupere itinerante, atrase de bogăţie, năvălesc spre teritorii incapabile să se apere de invazii, necesităţile comunicării impun o limbă unică simplificată, lepădarea de tradiţiile care asigurau unicitatea în diversitate se produce cu o asemenea viteză încît păstrătorii lor devin ridicoli şi inutili. Lumea a devenit atît de interdependentă, încît ne putem bucura acum de o cunoaştere şi de o intimitate inimaginabile înainte. Locuim într-un sat global. „Sîntem cosmopoliţi: ne hrănim cu mîncare de peste tot, ne amestecăm cu oameni din toate rasele, comunicăm cu tărîmuri îndepărtate prin e-mail sau telefonie ieftină. Dar în această eră globală, Marea Britanie devine tot mai provincială. Desigur, dintotdeauna cel mai important curent cultural de la noi a fost, în principal, parohial – şi aşa e, probabil, peste tot" – scrie Martin Jacques în *The Guardian*, 21 august 2004. Primul set de argumente este cantitativ: numărul ştirilor externe din reviste şi în emisiunile de ştiri ale televiziunilor este în continuă scădere pentru că sondajele arată că oamenii sînt din ce în ce mai puţin interesaţi de ceea ce se petrece dincolo de graniţele lor. „E adevărat, a sporit pînă la explozie tendinţa stilului de viaţă în care se cuvine să cumperi o vilă în Spania sau Franţa, să deschizi o afacere într-o ţară cu mult soare... proiectele par inepuizabile. Şi mai e şi abundenţa programelor de călătorie. Dar turismul nu a asigurat o mai bună cunoaştere a lumii. Destinaţia preferată este o plajă însorită vara sau pîrtiile de schi iarna. Cele mai multe propuneri de vacanţă presupun segregarea şi sînt departe de orice ar putea duce la cel mai vag contact cu cultura locală. Destinaţiile îndepărtate favorizate de albii din Marea Britanie sînt cele ale diasporei albe – America de Nord, Australia şi Noua Zeelandă: parcurgi jumătate din circumferinţa globului ca să-i vezi pe cei care îţi seamănă... turismul poate fi o modalitate de a vedea lumea, dar arareori e un mijloc de a-i întîlni pe ceilalţi şi niciodată o modalitate de a-i cunoaşte". Nu este exclus ca tocmai agresivitatea globalizării economiei, răspîndirea unor epidemii pînă nu demult exotice, viteza cu care imaginile pămîntenilor nefericiţi pătrund în liniştea cetăţenilor tihniţi să creeze reflexul refuzului, numit de cercetătorul englez parohialism. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

statul de drept

Czeslaw Milosz

Toropiţi de această vacanţă agonică şi, în general, fără mare chef, Bucureştii nu prea au înregistrat vestea morţii marelui poet polonez Czeslaw Milosz, laureat al Premiului Nobel pentru literatură. A fost nu doar un mare poet al secolului trecut, dar şi o mare conştiinţă, unul dintre primii curajoşi care au scris despre ororile marxism-leninismului instaurat ca dogmă la estul Cortinei de Fier (*Gîndirea captivă* apare în 1953 şi produce crize de nervi, între alţii, stalinistului Pablo Neruda, recent omagiat cu surle şi trîmbiţe). Cîteva cărţi apărute în primele două decenii după al doilea război mondial au lovit comunismul ireparabil, pentru că au dus la pierderea prestigiului Moscovei şi la plasarea în plină culpă morală a celor care mai ridicau glasul în sprijinul sovietelor. *Gîndirea captivă* este una dintre aceste cărţi. Czeslaw Milosz primeşte premiul Nobel în anul în care se constituie *Solidarnosc* şi mişcarea muncitorească anticomunistă din nordul Poloniei îşi strînge, încă o dată, toate puterile pentru o nouă ofensivă. Coincidenţa, căutată sau nu, a avut un impact enorm şi, din acest moment, Milosz devine un simbol al verticalităţii intelectuale.

Pe monumentul ridicat la Gdansk în memoria muncitorilor ucişi de comunişti în timpul marilor demonstraţii antiguvernamentale de la începutul anilor '70, este inscripţionat un vers al lui Czeslaw Milosz: „Tu, cel care ai lovit un om simplu, teme-te, pentru că un poet nu uită!". Un asemenea vers sună idealist, nelalocul lui în lumea aceasta. Pragmaticii vor zîmbi ca în faţa unui copil inocent care povesteşte cum vede el lumea. De ce s-ar teme comandantul suprem al unei armate de un poet? Şi totuşi, istoria îi dă dreptate lui Milosz. Ceea ce poeţii nu uită va fi, în cele din urmă, infam – sînt prea multe exemple care confirmă acest lucru. Pragmaticii ar face bine ca, tocmai în virtutea pragmatismului lor, să-şi regîndească raporturile cu poeţii.

Milosz a trăit secolul în direct – a trăit pe viu ororile nazismului (s-a născut în 1911, la Vilnius, unde a absolvit Facultatea de Drept în 1934) şi ale comunismului (s-a exilat în 1951, defectînd din postul de ataşat cultural al Ambasadei Poloniei Populare la Paris, după ce prieteni bine informaţi i-au şoptit că se pregătea arestarea sa). Era fluent în polonă, lituaniană, rusă, engleză şi franceză, iar în anii tinereţii învăţase atît de temeinic ebraica şi greaca cît să lucreze, mai tîrziu, la o traducere a Bibliei în polonă.

În 1960, se săturase de intelectualii francezi despre a căror cecitate în privinţa comunismului va spune, peste ani, cuvinte dure, în mijlocul cărora s-a simţit însingurat, izolat, bîntuit de gîndul sinuciderii. Acceptă oferta care i se face de la Departamentul de literatură slavă al Universităţii din Berkeley. În America, Milosz devine celebru. Seminariile sale despre Dostoievski rămîn, printre slaviştii americani, de referinţă, iar pledoaria sa pentru poezia realistă, „de mărturisire", sinceră, va marca serii întregi de studenţi ai cursului său de poetică. Devine cetăţean american, se stabileşte între dealurile minunate ale Californiei de nord, într-o căsuţă modestă cu o priveliştе rarisimă spre golful San Francisco. Va scrie, cu sentimente amestecate, despre peisajul californian care îi apare ca fiind paradisiac şi alienant, totodată. Iubea vodca rece, adora mirosul de scorţişoară şi avea o sensibilitate specială pentru gîtul femeilor frumoase (asta mărturiseşte el însuşi într-un poem de la începutul anilor '80). Imediat după prăbuşirea comunismului, revine în Polonia şi este primit ca un veritabil erou naţional. Se stabileşte la Cracovia, unde va trăi pînă la sfîrşit. La 90 de ani, încă stătea pînă tîrziu, în noapte, scriind poezii („Pur şi simplu, nu mă pot sătura de lumea asta" – mărturisea unui ziarist) şi avea întrebări ionesciene: „Cum de se poate să scrii despre ororile acestei lumi şi să accepţi să fii în această lume, în acelaşi timp?".

A fost un om modest, manierat, mai degrabă pesimist, dar cu un simţ impecabil al demnităţii şi al rectitudinii. Nu s-a sfiit să provoace pe toată lumea, la un congres al PEN Clubului, cînd a spus că toate crimele abominabile ale secolului XX şi-au găsit susţinători frenetici printre scriitori şi că acesta este un subiect pe care breasla, dacă vrea să rămînă credibilă, trebuie să-l discute cu responsabilitate. A păstrat aceeaşi linie de gîndire cînd, la începutul anilor '90, a declarat public că atrocităţile războiului din Bosnia sînt, mai degrabă, imputabile intelectualilor care au agitat fantasme, decît politicienilor.

Czeslaw Milosz a murit acum cîteva zile, la 93 de ani. Spre vest, în stilul obişnuit presei americane, jurnaliştii de la CNN au cerut persoanelor apropiate poetului, în mijlocul cărora acesta s-a stins, să le comunice cauza decesului. Răspunsul, tipic est-european, a fost: „Cauza decesului? Moarte, pur şi simplu. Avea 93 de ani. I-a sosit timpul". Jurnaliştii de la CNN au notat în comunicatul lor: „Cauza morţii nu a fost încă dezvăluită". N-au înţeles nimic!

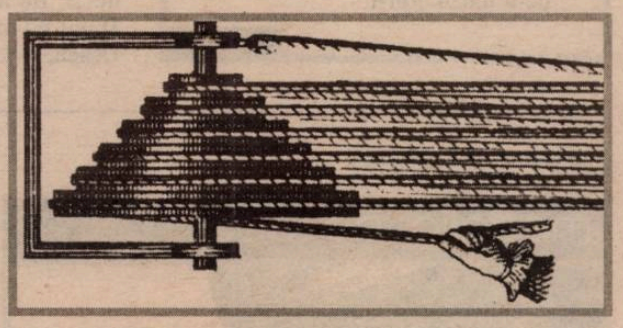

La est, România post-comunistă a reacţionat minor la moartea lui Milosz. România, spre nefericirea ei, nu a înţeles absolut nimic din lecţia marilor dizidenţe intelectuale anticomuniste est-europene. Nu este de mirare că moartea lui Czeslaw Milosz nu produce nici o emoţie la Bucureşti, în provincia noastră fudulă, dar, altfel, disponibilă. Pentru *New York Times*, vestea morţii lui Milosz a fost mai importantă decît pentru *Adevărul*. Pentru români, Milosz e mai puţin important decît pentru americani. Şi totuşi, el este unul dintre cei care au învins comunismul. În deruta locală, sub soarele ăsta strivitor, fac pariu că o bună parte dintre compatrioţii mei nu ar putea să spună dacă asta e de bine sau de rău.

ready made

„Ultimul rând, scris cu roşu, dar cetibil, ne dă: Un *Ia* slavon peste haină la stânga; un *cârlig (u* latin); un compact *N; A;* un *Rho* cu bucla deschisă la dreapta; şi *E* ornamentat; apoi jos încă un *E* culcat. În tot: *Ianuaree* formă românească pură. Apoi vine *data* compusă din trei litere supramontate de trăsăturile reglementare. Un *O* legat de un *omega* vertical şi acesta de un *G* latin, adică: 873. Altă cetire nu poate fi, căci cu *omega* luat drept *Z* ar da 7073, ceeace este imposibil."

(Em. C. Grigoraş, *Criptografia şi istoria românească*, Cultura Naţională, f.a.)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Deplasarea spre gri

Nemaiintegru,
regele negru
se dezînnegrea,
în vreme ce, calp,
omologul său alb
se tot înnegrea.
Cînd dezînnegrirea
ca şi înnegrirea
le-ajunse la gri,
cei doi renunţară,
cu-ntreaga lor ţară,
la noapte şi zi.
Cenuşiu-i frumos,
zicea craiul din os
de scump elefant,
iar cel din eben
zicea, mai monden,
că e chiar elegant.
La finele anului,
clapele pianului
(adio, Bach!)
aveau un ton sur,
nici clar, nici obscur,
ca şi jocul de şah, —
pe care, în fine,
nu mai avea cine
să-l joace şi nu-l
mai ştergea nici chiar cîrpa
de praf, — tot de scîrba
rezultatului nul.
Numai regii mulatri
ajunşi idolatri
ai griului tern,
uitîndu-şi premisa,
se jucau de-a remiza,
de-a patul etern.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Corigent la Desen rasial

– Antonescu şi ţiganii –

Pentru că nu mă pricepeam deloc – dar absolut deloc – la desen, mă inspiram copios din revista *Cutezătorii*. Era Anul Internaţional al Copilului (cum oare au trecut 25 de ani de atunci?!) şi doamna de Desen era extraordinar de bine intenţionată: holurile gri ale şcolii mele erau ornate cu planşele noastre avînd ca temă *pacea pe pămînt*. Şi eu vedeam pacea pe pămînt aşa: cîţiva copii pe care-i creionam stîngaci – plagiaţi v-am spus de unde –, după care îmi rezervam plăcerea enormă de a-i colora. Aici eram bun! Pe unul îl făceam crem la piele (el era europeanul), pe unul maro închis (africanul...), pe unul roşu şi cu codiţe albastre ca Winnetou, pe unul galben şi cu ochi oblici şi pe unul cafea cu lapte, ca un metis de treabă ce era el în capul meu. Toate rasele se adunau în tablou, pe fond verde de colină carpatină, după care le pictam steaguri în mîini şi pe ele scriam *pace, paix, peace, mir, Frieden, paz*. Unii, mai mari (nu dau nume), luau premii la „Cîntarea României" cu acest truc. Pe cînd mie, ce-mi cădea, împuşcat, în plasă? Un 10, aţi ghicit.

Problema e alta: în banca din faţa mea stătea Dumi, unul dintre cei doi (poate trei) rromi ai clasei. Şi el desena copii, dar – ce mă intriga – creaturile lui erau inevitabil albe sau negre. Dintr-o pornire inconştientă pe care abia astăzi pot să mi-o explic, Dumi refuza nuanţele. Pionierii lui planetari erau fie albi ca finlandezii, fie negri ca gabonezii. Şi punct. Dumi nu era foarte preocupat de nota la Desen, era oricum superfotbalistul clasei (o să ziceţi că tocmai v-am furnizat un clişeu, dar acesta-i adevărul), aşa că tablourile lui tematice nu sfîrşeau niciodată expuse pe holul şcolii.

Mi-am adus aminte de aceste frăgezimi la începutul acestei săptămîni, într-un studio TV. Participasem la o discuţie avîndu-l ca subiect pe cel mai invocat om al ultimelor zile, pe cel mai căinat şi pe cel mai acuzat, pe cel mai rusofob şi pe cel mai patriot, pe cel mai criminal, pe cel mai integru şi pe cel mai mediocru: mareşalul Ion Antonescu. Emisiunea fusese în direct şi telespectatorii trimiseseră zeci de sms-uri, spunîndu-şi părerea. Am cerut moderatorului, la final, lista cu mesaje, cît să-mi fac o idee. Şi ultimul în şir era un rînd care suna cam aşa: *Antonescu*e*erou*pacat*ca*nu*l*au*lasat*sa*termine*cu*tiganii*doru*16ani** (şi urma numele unui oraş).

Ce vreau să spun? Generaţia din care fac parte şi cel puţin încă una mai sus de noi a fost obişnuită să creadă (şi să spună) că oamenii sînt egali, indiferent de culoarea pielii. În comunism, rasismul era (teoretic) pus la index. Cu cît te depărtai de ierarhia de partid, cu atît oamenii erau mai egali. Măcar la nivelul declaraţiilor. Între casa mea şi casa lui Dumi era o diferenţă, dar eram învăţaţi a crede că ea va fi eliminată, treptat, de regim: de fapt, casa mea urma să fie demolată (dacă nu venea revoluţia, aş fi ajuns la bloc), iar Dumi, a cărui casă nu avea canalizare în curte, s-ar fi angajat la Uzina „7 Noiembrie" şi s-ar fi mutat şi el tot la bloc; cum şansele lui de a-şi întemeia o familie înaintea mea erau mari, cred că el ar fi primit primul 3 camere, dacă nu cumva chiar 4.

A picat comunismul şi, cu el, a apus şi ideea *acelei* egalităţi. Cred că elevii de clasa a V-a nu mai pictează azi tablouri tematice, cu rase înfrăţite de pacea scrisă în şase limbi. Şi poate că nu e o dramă – dar uneori mă tem că, în locul acelui pacifism prefabricat, acum îşi face loc doar adversitatea chiorîşă, prin complicitatea nepăsării noastre comune. Ştiu că oamenii, de orice rasă, sînt egali doar la start, nu şi la finiş. Dar nu mă pot împiedica să mă întreb ce anume se întîmplă în mintea şi în sufletul acestui tînăr care, la 16 ani, *ştie* că Antonescu era cît pe-aici să termine cu ţiganii, dar nu l-au lăsat *ăia*.

Şi, ca să fiu sincer pînă la capăt, cred că, prin absurd, dacă acestui puşti îi pui un pistol în mînă, ziua în amiaza mare, îi aduci în faţă un rrom şi-i spui *ia împuşcă-l p-ăsta*, 9,9 din 10 că n-o va face. Atunci se va trezi românul milenar din el, milos şi nedoritor să-şi asume ceva. Va spune: *de ce tocmai eu?* – după cum, atunci cînd va creşte mare, va vedea în troleibuz un derbedeu care ofensează o domnişoară, va şti că ar putea să intervină, dar nu o va face, gîndind la fel: *de ce tocmai eu?*

Ei bine, aşa îmi explic de ce *Antoneştii, Ceauşeştii* şi toţi ceilalţi *salvatori* sfîrşesc penibil şi aşa de singuri în România, dar mereu vor avea pe cineva să-i căineze, selectaţi mai ales din masa celor care nici nu sînt dispuşi, nici nu ştiu să facă şi altceva.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

O urgenţă naţională

Viaţa are şi uşor şi greu, cum bine a zis cîndva Mirabela Dauer. Sînt momente de veselie şi momente de tăcere. Sînt lucruri care se întîmplă şi lucruri care trebuie să se întîmple. Lucrurile care se întîmplă, se întîmplă. Cele care trebuie să se întîmple sînt făcute de Guvern. Sau de reprezentanţii acestuia, autorităţi de toate genurile şi înclinaţiile. Dacă mănînci bătaie pe stradă, aşa a fost să se întîmple. A fost voia lui Dumnezeu ca traseul lui Şerban Pretor să se intersecteze cu escapada litorală a celor doi dezechilibraţi din SPP. Dacă îţi pierzi funcţia de comisar-şef, asta nu se poate întîmpla decît dintr-un motiv profesional, cum ar fi „managementul defectuos al actului de conducere". În România, voia Domnului este completată de oamenii care au legături cu trimisul Lui pe pămînt. Mă refer la Adrian Năstase.

M-aţi putea întreba ce legătură are premierul cu faptul divers de pe „Autostrada Soarelui", cea mai scurtă autostradă din lume, singura care pleacă de undeva, dar nu ajunge niciunde. Păi, are! Premierul Năstase este un intelectual cu valoroase contribuţii în domeniul dreptului internaţional, e colecţionar de artă, profesor universitar şi (oarecum irelevant) vînător. Este, deci, genul de om de la care ne putem aştepta să sară în sus cînd află de o suspectă încălcare a drepturilor omului. Demiterea comisarului Mihai Safta din Medgidia l-a lăsat, însă, rece pe şeful Executivului.

Faptul că nişte bătăuşi de cartier s-au strecurat în instituţia care-i apără pe demnitarii (garanţii ordinii de stat) României nu e chiar o bagatelă. Azi-mîine (cînd ar fi nevoie), aceşti infractori ar putea să le demonstreze miniştrilor cîteva tehnici de luptă care i-ar putea lăsa fără cuvinte. La propriu! Căci, nu-i aşa, un mardeiaş de (auto)stradă e cu siguranţă un om care ştie valoarea banului şi nu-şi face probleme în legătură cu culoarea lor. Ar fi interesant să aflăm al cui era automobilul Peugeot, cu ce bani l-a plătit şi cum au ajuns prostănacii cu legitimaţie să-şi plimbe cu el gagicile la mare. Pentru că, deh, dacă un secretar de stat foloseşte un Trabant, la ce ar trebui să ne aşteptăm de la nişte aşa-zişi sergenţi majori din SPP? Cu siguranţă, la trotinete cu motor, la patine cu rotile sau la microbuzele firmelor turceşti. Incidentul Pretor demonstrează, de fapt, privatizarea ilicită a Serviciului de Protecţie şi Pază. Mai există şi alţi imbecili de calibru similar în cadrul acestui serviciu „de elită"? Care sînt criteriile de angajare în SPP (cu excepţia masei musculare şi a gradului de rudenie cu cine trebuie)? Natura are, însă, legile ei – dezvoltarea muşchilor dăunează creierului. Ori una, ori alta! În loc să scrie mesaje lacrimogene, generalul Naghi ar trebui să-şi dea demisia şi să se facă *bodyguard* la un butic oarecare!

Cazul Pretor a devenit (semnificativ) cazul Safta. Ceea ce părea excesul „macho" al unor nătărăi irresponsabili s-a transformat într-un abuz instituţional de calibru. Şeful IJP Constanţa, chestorul Traian Jipa, a preferat calea umilinţei politice şi l-a demis în regim de urgenţă pe Mihai Safta. În jurul poliţistului care refuzase strategia interesului mărunt au început să se strîngă rîndurile. Poliţişti, avocaţi, simpatizanţi. Dar e oare suficient? Avem organizaţii care se ocupă de siguranţa Deltei, de salvgardarea zonei „2 Mai – Vama Veche", de izgonirea industriaşilor de lîngă Roşia Montană, de apărarea cîinilor vagabonzi. Minunat, dar avem nevoie şi de asociaţia care să-i apere pe funcţionarii publici de excesele politicului. Şi care, prin ricoşeu, să ne apere pe toţi de bătaia de joc a celor cu bani şi putere. Cazul Safta e turnesolul integrării!

La 15 ani de la evenimentele din decembrie, la 60 de ani de la mult comentata „insurecţie" din 1944, România nu şi-a identificat încă priorităţile. Din vina „clasei politice", din vina electoratului? Nu ştiu. Ştiu, însă, că tăcerea noastră e vinovată atunci cînd un om al legii este distrus. Şi că, dacă închidem ochii la paraplegia serviciilor publice, nu mai putem spera la nimic. Nici la o Deltă curată, nici la un drum liniştit către mare.

HUMANITAS

bunul gust al libertăţii

130 000 lei

LUIGI PIRANDELLO
Unul, nici unul şi o sută de mii

180 000 lei

JULIAN BARNES
Metroland

Texte şi opinii de: Horea Mihai BĂDĂU (jurnalist) ● Georgiana ILIE (coordonator de programe, Centrul pentru Jurnalism Independent) ● Yves-Claude LLORCA (director Agence France Presse pentru România şi Moldova) ● Cristian LUPŞA (jurnalist, New York) ● Cora MOŢOC (coordonator de programe, Agenţia de Monitorizare a Presei / Academia Caţavencu) ● Luca NICULESCU (redactor-şef, Radio Delta RFI) ● Virgil Ştefan NIŢULESCU (consilier, Comisia pentru cultură, arte şi mijloace de informare în masă a Camerei Deputaţilor) ● **Coordonatorul temei:** Matei MARTIN

Libertatea de a scrie despre orice

Democraţia consolidată presupune şi libertatea presei. Iar libertatea presei înseamnă şi libertatea de a scrie despre orice. În România – ca mai peste tot – libertatea presei se manifestă de multe ori prin abordarea unor subiecte frivole, tratate superficial. Se invocă mereu audienţa: „asta vrea publicul“. E o problemă de deontologie: rolul presei e de a forma opinia publică, nu (doar) de a amuza prin programe de divertisment.

În vacanţa de vară, cînd activitatea politică şi economică „îngheaţă“, fenomenul e chiar şi mai vizibil. Lipsa de actualitate fierbinte îi îndeamnă pe jurnaliştii din toate domeniile să găsească cele mai spectaculoase subiecte de fapt divers doar pentru a-şi păstra o cotă cît mai mare din audienţă: sînt ştiri despre viaţa vedetelor, despre fenomene meteo, despre accidente rutiere sau infracţiuni. Iar unicul lor mobil este înclinaţia voyeuristă *a majorităţii telespectatorilor de a vedea imagini morbide sau şocante. Ştirile se transformă în* entertainment, *spun specialiştii. Aici se vede cel mai clar inconsistenţa argumentului economic invocat de televiziuni: un studiu recent comandat de Consiliul Naţional al Audiovizualului arată că telespectatorii români sînt interesaţi în primul rînd de programele de ştiri. Rating-ul mare al programelor de ştiri nu e o confirmare a consistenţei şi calităţii programelor; dacă sondajele de opinie arată că românii sînt mai degrabă mulţumiţi de calitatea informaţiilor şi de tratarea lor e efectul ignoranţei, nu al cunoaşterii. Iar faptul că foarte mulţi telespectatori zapează pe mai multe canale în timpul ştirilor ar trebui să îi îngrijoreze pe realizatori, căci arată tocmai nevoia de informare, căutarea realităţii „adevărate“.*

*Alte sondaje arată că în România presa se bucură de un grad înalt de încredere din partea populaţiei. Ne îmbătăm cu apă rece: fără o presă responsabilă nu putem avea o democraţie consolidată. Iar la noi, presa liberă scrie despre absolut orice. Mai ales vara. (**M. M.**)*

Virgil Ştefan NIŢULESCU

Cu televizorul preziceţi viitorul

Pentru spectatori e uşor: se aşază în faţa televizorului şi aşteaptă să afle ce s-a mai întîmplat prin lume. Mai greu e pentru redactori. Îşi imaginează cineva un prezentator de ştiri care să anunţe că în lume nu s-a întîmplat nimic neobişnuit, în ultimele 24 de ore şi, deci, că nu există ştiri? Pentru cele mai multe dintre posturile generaliste de televiziune, momentul telejurnalului reprezintă ocazia în care se poate atinge un *rating* important, cel care precede filmul sau emisiunea de divertisment a serii. Un asemenea moment nu se poate rata. Pe el contează anunţătorii, agenţiile şi regiile de publicitate. Pe el contează, aşadar, patronii postului, pentru a-şi mări veniturile. Lăsînd la o parte acei operatori audiovizuali (par să fie din ce în ce mai mulţi) al căror scop principal nu este creşterea veniturilor, ci utilizarea emisiunilor pentru şantajarea adversarilor sau pentru propagandă în favoarea patronului, scopul principal al unui post de televiziune sau de radiodifuziune este crearea de profit. Abia al doilea scop este acela de a permite patronului acumularea de putere şi prestigiu social. Un al treilea scop (misiune publică, educativă, culturală etc.) nu există. Şi dacă patronul obţine profit, angajaţii au şanse mai mari să obţină salariile promise (legătura între profitul patronului şi salariile angajaţilor nu este, întotdeauna, atît de evidentă, precum ar părea), iar publicitatea aduce venituri tuturor (cu excepţia celor care o receptează). Aşadar, interesul comun este ca jurnalul să dureze exact atît cît scrie în grila de program, pentru a înghiţi cît mai multă publicitate.

De regulă, vara, lucrurile sînt mai complicate. Unii dintre salariaţii postului intră în concediu, iar oameni disponibili să fie trimişi pe coclauri, doar pentru a da senzaţia spectatorului că „participă“ la eveniment, sînt prea puţini. În plus, Parlamentul e în vacanţă, politicienii pleacă din Capitală şi subiectele de scandal sînt prea subţiri. Sigur, încă mai mor oameni în Irak şi în Palestina, se mai discută despre incertitudinile integrării europene (nu numai ale României, care, deocamdată, are probleme cu aderarea), numai că asemenea subiecte nu par interesante. Salvarea poate veni de la inundaţii, arestări printre interlopi, explozii, accidente şi violuri. Desigur, pentru un om raţional, e greu de înţeles de ce un accident ar trebui să devină „ştire“; din păcate, accidentele au loc zilnic şi, ca atare, nu mai au nimic excepţional. Uneori, norocul le surîde realizatorilor şi apare cîte un caz de malpraxis (dacă atinge organele sexuale, e chiar mană cerească!). Alteori, însă, seceta de subiecte este absolută. Pentru asemenea cazuri, pentru că spaţiul de emisie trebuie umplut cumva, materialele se pregătesc din vreme, urmînd să fie difuzate, în lipsă de altceva. Numai limitele imaginaţiei pot opri un realizator bun să inventeze o ştire.

Soluţiile sînt diverse, dar par să se grupeze în două categorii: ştirile despre VIP-uri şi cele despre restul lumii. VIP e orice persoană care a apărut de cîteva ori la televizor. Profesia nu contează prea mult. Cele mai importante VIP-uri sînt persoanele legate, într-un fel sau altul, de media, cum ar fi chiar moderatorii de programe audiovizuale; urmează cei care se cred artişti (de la manelişti la *playmate*-uri), sportivii şi, în fine, politicienii. Ştirile despre VIP-uri ne informează ce au mai făcut ele (unde s-au dus, unde stau, ce mănîncă, ce vor etc.) şi ce părere au despre (orice). Un reportaj muncit din lumea VIP-urilor nu se va limita la o singură persoană. De exemplu, ne va spune cum suportă căldura X spre deosebire de Y şi de Z. Dacă nu e prea cald, atunci X, Y şi Z vor fi întrebaţi cum se simt, în lipsa căldurii.

Partea proastă este că publicul mai puţin educat ia acest divertisment drept informaţie. Partea şi mai proastă este că acelaşi public pare să uite că a mai citit/auzit/văzut aceleaşi ştiri şi în vacanţa de anul trecut.

Ştirile despre restul lumii includ reportajele prin pieţe, ancheta pe stradă, printre pietoni sau şoferi, discuţiile din parcuri. Subiectul nu contează. Unele dintre idei s-au banalizat: preţurile alimentelor, de exemplu. La un asemenea subiect, mai întîi sînt întrebaţi cumpărătorii ce părere au. Invariabil, auzim că preţurile sînt prea mari; pentru mai mult dramatism, procentul pensionarilor intervievaţi este majoritar. Apoi, sînt întrebaţi şi comercianţii. Cu această ocazie, aflăm că oamenii vînd, aproape, fără profit. Aceleaşi categorii de răspunsuri pot fi obţinute şi prin vizitarea farmaciilor. În cazul în care realizatorul reportajului vădeşte ceva mai mult entuziasm, materialul filmat este dedicat unei categorii sociale anume. O discuţie cu trei prostituate poate deveni a doua ştire a serii.

Chiar şi cu aceste reportaje, poate să fie tot prea puţin pentru acoperirea minutelor, caz în care se aplică trageriile de timp. Ştirea se anunţă la deschiderea jurnalului, înainte de a afla numele prezentatorului. Apoi, se mai anunţă o dată, înainte de primul calup publicitar, cînd sîntem rugaţi să nu schimbăm canalul. Apoi, îi auzim titlul pentru a treia oară, la reintrarea în direct. În fine, se ajunge la ştire. Îi auzim titlul a patra oară. Urmează ştirea, în rezumat. Apoi, aflăm că Roxana sau Andreea au mai multe amănunte. Roxana sau Andreea, după ce intră în direct, ne mai spun o dată titlul ştirii, după care reiau, cuvînt cu cuvînt, ştirea deja auzită. În fine, vedem şi reportajul, cu interviuri. După ce se termină interviurile, vocea Roxanei sau a Andreeei se aude din *off*, vedem aceleaşi imagini filmate, ca la începutul reportajului, şi auzim, din nou, ştirea, în loc de concluzie. Dacă seceta de subiecte este îngrozitoare, unul dintre clienţii postului este invitat pe post de comentator, fiind rugat să ne explice de ce crede el că se întîmplă aşa ceva. Cu puţin efort, o singură informaţie banală, lipsită de orice importanţă şi noutate, poate să acopere mai mult de cinci minute din jurnal. Dacă subiectul este un VIP din sport, ştirea se poate împărţi. Mai întîi, este prezentată în titlurile jurnalului, apoi, ca ştire în jurnal şi, în fine, ni se spune că vom afla mai multe la rubrica de sport. Rubrica începe cu acelaşi titlu, reia, apoi, integral ştirea difuzată în jurnal şi, drept cireaşă, adaugă un interviu cu împricinatul.

Aceste tehnici sînt preluate, într-un fel sau altul, şi de presa scrisă. Fonturile boldite din titluri, însoţite de o ştire de 30 de cuvinte, şi fotografiile generoase din prima pagină pot anunţa un articol de numai 300 de cuvinte, în pagina 3, din care aflăm că certitudinea anunţată în titlu este, în cuprinsul articolului, chiar mai puţin decît o ipoteză. În rest, aceleaşi generalizări (de genul „românii cred că...“) rezultate din discuţii avute cu trei-patru persoane, pe trotuarul din faţa redacţiei, aceleaşi „ştiri“ menite să ocupe timpul de lectură zilnică al *românului*. La pagina de politică aflăm ce mai găteşte Corina Creţu, la pagina de cultură sîntem informaţi ce cîine şi-a cumpărat AndreEa (cum, care Andreea?), la pagina de sport ni se spune cum o cheamă pe sora iubitei lui Mutu, iar la pagina de actualitate internaţională vedem poza unei femei, despre care ar trebui să ştim că este un celebru supermodel.

Este limpede că nu media din România au inventat jurnalismul de scandal. Încă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea se ştia că „finalitatea unor astfel de publicaţii nu mai este informarea, ci *divertismentul*“*. Partea proastă este că publicul mai puţin educat ia acest divertisment drept informaţie. Partea şi mai proastă este că acelaşi public pare să uite că a mai citit/auzit/văzut aceleaşi ştiri şi în vacanţa de anul trecut. De altfel, după ce se termină vacanţa, avem de aşteptat alte „informaţii“ surprinzătoare: la începutul anului şcolar, că şcolile sînt nepregătite şi că rechizitele şi manualele sînt scumpe; la redeschiderea sesiunii parlamentare, că va fi o toamnă fierbinte (în politică, în afară de perioada vacanţei de vară, toate anotimpurile sînt fierbinţi); cînd se apropie Crăciunul, aflăm că zăpada i-a luat pe edili pe nepregătite, ni se raportează numărul de nostalgici de la mormintele Ceauşeştilor şi constatăm că brazii sînt scumpi; iar, după Anul Nou, cameramanii se aşază în faţa administraţiilor financiare, pentru a filma cozile celor care îşi plătesc impozitele etc., etc. Nu vi se pare că, de cînd cu televizorul, puteţi prezice viitorul?

---

* Doru Pop, *Mass media şi democraţia*, Editura Polirom, 2001, p. 28.

***Virgil Ştefan Niţulescu** este consilier la Comisia de cultură, arte şi mijloace de informare în masă a Camerei Deputaţilor.*

Cum ne uităm la TV (1)

Programele de ştiri

● 95% dintre telespectatori urmăresc acest tip de emisiune, mai ales ştirile de la începutul serii (ora 19-20) care sînt urmărite de 84% dintre telespectatori;

● 44% dintre telespectatorii programelor de ştiri urmăresc mai multe programe de ştiri difuzate simultan;

● cel mai mare interes prezintă în programele de ştiri informaţiile despre vreme (77%), informaţiile cu caracter social (57%), informaţiile publice (54%), cele de tip „fapt divers“ (53%), informaţiile internaţionale (53%);

● programul de ştiri preferat este: *Ştirile PRO TV* (33,4%), *Jurnalul România 1* (26%), *Observator* – Antena 1 (23,7%).

Efectele vizionării

Deoarece vizionarea TV este un fenomen casnic şi familial era de aşteptat ca aproape toţi telespectatorii (92%) să discute cu cel puţin o altă persoană despre cele văzute, iar 63% dintre ei o fac chiar des şi foarte des. În primul rînd, se comentează cele văzute la TV cu soţul/soţia (35%), apoi cu prietenii (32%), colegii de serviciu/şcoală (23%), cu vecinii (17%), cu copiii (17%) şi, în ultimul rînd, cu părinţii (11%). (...)

Cel mai discutat program TV este cel de ştiri (52% – des şi foarte des), urmat de programele de divertisment (34%), filmele (33%), emisiunile sportive (26%), talk-show-uri (23%) şi seriale (22%).

Cristian LUPȘA

Insolaţie şi aer condiţionat

– jurnalismul american „de vacanță" –

Între primele articole pe care le-am scris în America s-a strecurat unul despre vreme. Era sfîrşitul lui august 2003, iar triada de zile toride nu putea fi trecută cu vederea – 103 grade Fahrenheit (39 în Celsius). O mare realizare jurnalistică despre căldură, mi-am spus în timp ce editorul îmi dădea indicaţii preţioase. Presă de vacanţă.

Probabil urmează un articol despre apă, unul despre leşinuri, unul despre îngheţată şi apoi o trecere în revistă a modei 2003 de pe plajele de nudişti sau mai puţin nudişti. Doar cu textele astea plecasem din România. Fie pe prima pagină, fie pe ultima (cît timp pagina e color nu prea conta) găseam o poză cu o domnişoară bronzată STAS care îşi înconjura sînii cu palmele. Cu palmele ei sau ale domnişorului cu slipul strâmt care se ocupa de pază şi protecţie.

M-am înşelat amarnic. Nu aveam să scriu despre aşa ceva. Pînă şi articolul despre căldură a fost, finalmente, despre faptul că se amîna începerea şcolii din cauza vremii „nefavorabile studiului". Ce se întîmplă cu ăştia? Pe care pagină aveau de gînd să pună femeile? Sigur nu pe pagina 5, unde aveam ştirile externe.

Presa şi mass-media de vacanţă sînt un fenomen palpabil în România. Cînd vara începe să-şi ambaleze motoarele la sfîrşit de mai, ziarele noastre încep să-şi croiască „rubrici estivale", iar televiziunile se dau peste cap să dea cele mai „tari filme" apărute acum cinci ani, cele mai tari jocuri şi concursuri pe care au reuşit să le adapteze de la străini şi cele mai bune emisiuni de vorbă reală goală şi tîmpenie – dar transmise de pe malul mării, ce-i adevărat.

Cu cît mai aproape de val ţi-ai plantat cortul cu sigla, cu cît mai scumpă staţiunea în care ţi-ai trimis echipa bronzată şi curăţată de orice funcţie jurnalistică, cu atît mai mulţi români o să stea cu pepenele în faţa televizorului şi o să spună: „Băi, da, bună mai e şi asta!" Uneori chiar vorbesc despre emisiunea la care se uită.

Nu scapă mai nimeni în media românească de sindromul estival. Ne bate soarele în cap de la mic la mare. E un impuls de a face chestii de vară pe hîrtie, pe ecran şi chiar pe radio.

Presa americană are şi ea ziarele ei româneşti. Sînt şi aici articole despre cele mai croşetate costume de baie şi cei mai scumpi şlapi (flip flops) de 24,000 de dolari. Însă genul acesta de articole apar în ziarele care fac asta şi primăvara, şi toamna, şi iarna. Nu fac insolaţie în prima zi care permite mînecă scurtă, ci sînt într-o stare perpetuă de căldură. Iar televiziunile se încăpăţînează să nu aducă nimic nou vara. Vara nu se uită nici dracu' la televizor pentru lucruri noi. Reluările sînt la putere; în caz că nu ai văzut un *Seinfeld* din 1998 sau un *Totul despre sex* din 2001, atunci august e momentul să te uiţi la televizor.

Ziarele care se respectă au aer condiţionat, adică sînt la fel de percutante şi de inteligente şi vara, şi iarna. Recent, am cumpărat un *Washington Post* (categoria „ziar serios") şi un *New York Post* (categoria „Uite cum arată libertatea în America") din aceeaşi zi să văd cum e temperatura în redacţie.

New York Post avea un titlu mai mare ca *mouse*-ul meu atît pe verticală, cît şi pe orizontală. *„Head case"* – un joc de cuvinte menit să spună „Omul cu problemă la cap". Titlul, o poză a unuia cu „gîtul tăiat" şi încă cîteva rînduri te trimiteau la paginile 4 şi 5 să citeşti despre „nebunul care şi-a înscenat decapitarea pe Web". Foarte subtil şi foarte de scandal – la fel ca şi articolul, care e de fapt doar pe pagina 5. Titlul, e adevărat, începea pe pagina 4: „Vidiot: bolnav la cap".

Decapitările soldaţilor şi civililor din Irak nu au făcut bine la stomac nimănui şi nu le-a ignorat nimeni. Iar după ce Associated Press a descoperit falsul pe care Al-Jazeera l-a considerat o decapitare executată de rebelii irakieni, subiectul tipului care şi-a înscenat momentul cu un cuţit din dotare trebuia tratat. *New York Post* a ales tradiţionala abordare „de vacanţă" – cu cît mai mare şi mai agitat articolul, cu atît mai bine. Aceeaşi publicaţie anunţase „în exclusivitate" la începutul lui iulie că John Kerry l-a ales pe Dick Gephardt ca partener în cursa prezidenţială. Bomba a căzut în aceeaşi dimineaţă în care Kerry şi-a făcut publică alegerea. John Edwards avea să fie în cursa democraţilor pentru Casa Albă. „Oops", a spus *New York Post*. „Noi chiar credeam că informaţia era din surse de încredere."

Nici *Washington Post* nu a putut ocoli falsa decapitare. Undeva, în colţul paginii 24, era o ştire de nouă paragrafe, preluată de pe Associated Press, care spunea: „Imaginile care sugerează o decapitare sînt un fals". Se pare că mergea aerul condiţionat în redacţie. Ce rost avea să dea cu sînge pe prima pagină, cînd sînt lucruri mult mai importante şi mai educative despre care poţi scrie?

Pe prima pagină în *Washington Post* erau articole despre Irak, extinderea urbană în suburbiile Washingtonului, boli de inimă, camioane minate, liderul Senatului şi Olimpiada de la Atena.

Aşa presă de vacanţă să tot ai.

***Cristian Lupşa** este jurnalist la New York.*

Cum ne uităm la TV (2)

Vizionarea unor programe TV i-a ajutat să înţeleagă mai bine:

- Problemele din societatea românească precum corupţia şi criminalitata pe 55% dintre telespectatori;
- Situaţia copiilor maltrataţi/abandonaţi pe 54% dintre telespectatori;
- Situaţia politică din România pe 53% dintre telespectatori;
- Situaţia economică din România pe 51% dintre telespectatori;
- Problemele legate de educaţia tinerilor pe 50% dintre telespectatori;
- Situaţia internaţională pe 49% dintre telespectatori;
- Viaţa culturală pe 41% dintre telespectatori;

(„Utilizare, atitudini şi satisfacţii de consumator de radio şi televiziune", martie-mai 2004. Studiu realizat de IMAS la cererea CNA – proiect finanţat prin PHARE)

Georgiana ILIE

Ghid de bune practici privind relatarea despre sînge şi vînătăi

Un coleg care predă management editorial le pune mereu această întrebare cursanţilor lui: „Ce ştire aţi alege să difuzaţi: că o mamă a murit încercînd să-şi salveze fiica din faţa unui camion, sau că mama primarului din localitatea noastră a murit în somn, de bătrîneţe?" Ziariştii români din toată ţara răspund invariabil că ar difuza-o pe a doua, în virtutea proeminenţei personajelor. În aceeaşi linie, ştirile tip eveniment (infracţiuni, calamităţi) şi cele din domeniul politic au prioritate în faţa ştirilor despre sănătate şi educaţie. La noi, mai mult decît oriunde în lume.

Pentru ziaristul austriac, finlandez sau american, e mai important că universitatea sau spitalul din localitate a primit o finanţare care îi permite să îmbunătăţească viaţa celor pe care îi deserveşte, decît că o femeie s-a aruncat de la etaj ca să scape de soţul violent (Ştire ProTV din 28 iulie). Cînd aţi văzut sau citit ultima oară o ştire de acest fel în presa românească? Televiziunile, cel puţin, dau doar ştiri de la poliţie, din biroul lui Gigi Becali şi din fotbal. Nici măcar politica nu mai e reflectată (asta dacă nu consideraţi ştiri că: deputaţii îşi dau cu părerea despre o expoziţie de pictură din holul Palatului Parlamentului, sau că un parlamentar va merge la o conferinţă despre politici europene în piscicultură şi ne explică cum s-a documentat despre piscicultura românească).

De cînd a început vacanţa parlamentară, nu am mai văzut nici măcar ştiri de genul celor din paranteză, ca să nu mai vorbim de ştirile serioase: nici o televiziune nu a şoptit vreun cuvînt despre scandalul IRSOP, de exemplu. În schimb, buletinele de ştiri abundă de crime pasionale, organe amputate, violuri pe stadioane, copii de 13 ani care s-au sinucis, jafurile secolului, razii ale brigăzii anti-drog, fraţii Cămătaru, prostituate reţinute, păianjeni veninoşi, razii ale OPC, toxinfecţii alimentare, accidente rutiere, sînge şi carne. Reporterii speciali transmit cu gravitate din faţa spitalelor, a secţiilor de poliţie, a caselor sinucigaşilor, de parcă viaţa noastră, a tuturor, atîrnă de acea informaţie.

Nu aflăm, însă, de ce nu a auzit nici o şcoală de programul „Un calculator pentru fiecare", de ce preşedintele Iliescu a folosit bani publici pentru a-şi calcula întoarcerea în PSD, de ce băncile nu acordă împrumuturi studenţilor, deşi legea le obligă. De altfel, şi pe televiziuni le obligă Constituţia, în articolul 31, (4): „Mijloacele de informare în masă, publice şi private, sînt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice."

Scuza că aceste ştiri fac audienţă este nulă: a informa corect cetăţenii este un serviciu public. Audienţa se face la emisiuni de divertisment, la talk-show-uri, la filme şi seriale. Un studiu dat publicităţii după alegerile locale pune televizorul pe primul loc ca sursă de informare, cu 70% dintre voturi. Tocmai din această cauză, bagajul etic al fiecărui editor ar trebui să-l facă să se gîndească la telespectatorul său, să îi dea informaţii care îi îmbunătăţesc viaţa, care îl ajută şi, vorba unei reclame la ştirile România 1, care îl fac mai bun.

În locuri în care procentul de ştiri violente este mult mai scăzut, oamenii şi-au pus problema protejării copiilor şi a prevenirii violenţei de pe stradă. Canadian Broadcast Standards Council, CNA-ul canadian, a elaborat, împreună cu asociaţiile ziariştilor din Canada şi SUA, un cod deontologic voluntar care să reglementeze ce e bine şi ce e rău în reflectarea violenţei. Codul (www.cdsc.ca/english/codes/violence/ violence.htm) nu prevede sancţiuni şi se poziţionează de la început împotriva cenzurii, deci se vrea doar un ghid, o mînă de ajutor întinsă editorilor. Printre cele mai importante prevederi ale sale se numără:

- Televiziunile vor lua decizii juste şi morale privind reprezentarea violenţei, a agresiunii şi a distrugerii în programele de ştiri.
- Se vor alege cu grijă imaginile care descriu violenţă.
- Televiziunile vor da avertismente înaintea difuzării unor scene de violenţă extremă sau care descriu subiecte sensibile, precum agresiuni sexuale, mai ales atunci cînd pot exista în audienţă copii.
- Televiziunile vor fi rezervate cînd folosesc limbaj explicit privind accidente, distrugeri şi violenţă, căci ar putea afecta copiii.
- Televiziunile vor trata cu grijă deosebită relatarea în direct despre evenimente teroriste locale, sau conflicte civile, pentru a nu încuraja violenţa.
- Aşa cum televiziunile nu vor exagera sau exploata situaţiile de agresiune, conflict sau confruntare, o grijă egală se va acorda pentru a nu altera realitatea prin „sterilizare".

În practică, asta înseamnă discernămînt mai mare în selectarea ştirilor din jurnale, eliminarea celor care nu ne spun nimic (cum ar fi filmuleţe realizate de şase adolescenţi timişoreni imbecili care se cred Dirty Sanchez şi se izbesc de copaci sau stau în fundul gol pe stradă, dar şi a sutelor de accidente de circulaţie pe care le vedem), a celor care îi fac să sufere pe cei implicaţi (reconstituirile sinuciderilor, a violurilor, crimelor, amputărilor), a celor care ne măresc toleranţa la violenţă (violenţe fizice propriu-zise, bătăi, lovituri, indiferent dacă victima este copil, femeie sau bărbat; vînătăi şi răni; sînge). Ar mai însemna să nu mai vedem oameni plîngînd după casele luate de ape, după agoniseala de-o viaţă (violenţă mult mai subtilă şi mai impresionantă), oameni pe patul de spital sau prinşi între fiarele unei maşini (umiliţi astfel mai mult, pe lîngă drama pe care o trăiesc), mărturiile *contre-jour* ale copiilor abuzaţi. Şi ar mai însemna să nu mai auzim detaliile sinistre ale accidentelor, cînd reporterii încearcă să suplinească prin relatare „ghinionul" de a nu avea imagini chiar din timpul evenimentelor.

Dar asta ar duce, la noi, la jurnale de cinci minute cu Becali şi meteo.

(Şi scriu toate astea în timp ce, la PRO TV, Vacanţa Mare îşi bate joc de ştirile catastrofale şi de tonul apocaliptic al lui Cătălin Radu Tănase. Pînă şi ei s-au prins.)

***Georgiana Ilie** este publicist la* dbrom.ro *şi coordonator de programe la Centrul pentru Jurnalism Independent.*

Luca NICULESCU

Jurnalist cu te(a)mă de vacanţă

Mi-e frică să plec în concediu. De cîte ori o fac, se întîmplă ceva în lume. Indiferent că plec vara sau toamna, că îmi iau cîteva zile la începutul iernii sau încerc să prelungesc un week-end, „actualitatea fierbinte" parcă atît aşteaptă: să fiu în concediu.

Ca urmare, concediile au devenit o aşteptare: „cînd se va produce şi unde voi fi"? Sentimentul e deja cunoscut – dincolo de compasiunea în faţa dramelor, simţi un soi de frustrare: eşti în vacanţă, în timp ce colegii tăi lucrează, au zile de cîte 12-14 ore, iar tu le dai telefon din cine ştie ce oraş relativ îndepărtat şi îi întrebi sfios: „merge?".

De fapt, e suficient să mă uit pe calendarul vacanţelor mele din ultimii ani ca să ştiu cînd au avut loc evenimente importante. NATO intervine în Iugoslavia? Eu sînt cu prietenii într-un restaurant parizian. Minerii atacă Bucureştiul pentru a doua oară în 1999? Vizitez Trafalgar Square cu un amic de la BBC care trebuie să mă lase să mă descurc singur deoarece e nevoie de el în redacţie. Lady Di moare într-un tunel din Paris? Eu sînt la 2 km distanţă de tunelul respectiv, dar, atenţie, în vacanţă! n-am ce căuta acolo decît în calitate de curios (de partea profesională se ocupă colegii de la RFI – care n-au nevoie de un chibiţ în concediu). La fel, cînd se prăbuşeste un Concorde la cîţiva kilometri de casa vacanţelor mele pariziene sau cînd, în 1995, Parisul e zguduit de o serie de atentate: sînt în vacanţă! mă uit la televizor ca toţi ceilalţi, mă îngrijorez ca toţi ceilalţi, dar nu pot să îmi fac meseria! Sun, timid, la redacţia pariziană şi întreb dacă e nevoie de mine. Mi se răspunde, nu, merci, ne descurcăm, tu eşti în vacanţă, profită de Paris....

În 2000, Emil Constantinescu anunţă că nu mai candidează la preşedinţie şi că se retrage din viaţa politică exact cînd aterizez la Nisa. Furtună politică la Bucureşti. Soare, oameni agreabili şi mîncare bună pe Coasta de Azur. Problemele din România sînt la mii de kilometri distanţă. Sentimentul de jenă e cu atît mai mare cînd te sună un coleg din redacţie şi îţi spune: „Eee, acu' ţi-ai găsit să pleci şi tu în concediu, cînd se retrage Emil..."

Ce să mai zic despre 11 septembrie 2001, care m-a prins pe scaunul unui stomatolog din Germania! Senzaţie derutantă, cînd medicul pleacă de lîngă tine, chemat de asistentă, ca să se uite la televizor, să se convingă că e adevărat. Iar tu te simţi ridicol cu mica ta suferinţă de măsea de minte, cînd medicul se întoarce şi îţi spune ce s-a întîmplat. Ameţit de anestezie, nu îmi dădeam seama despre ce e vorba. Vedeam doar că e emoţionat şi mă rugam să nu îi tremure mîna.

Sigur, au existat şi evenimente care m-au prins în redacţie, alături de colegi – diferitele scrutinuri, războiul din Irak, seceta sau inundaţiile. Dar tot am impresia că marile evenimente se petrec cînd stau la soare, cînd sînt la masă şi, în general, cînd mă aflu la cel puţin 2.000 km de redacţie. Am ajuns să mă simt ca eroul din *Deşertul Tătarilor* care tot aşteaptă un atac ce nu mai vine. Poate o să spuneţi că bat cîmpii, dar ştiţi unde eram cînd l-au arestat pe Saddam? Cu un grup de prieteni, la munte, într-unul din puţinele locuri în care nu există semnal pentru telefonul mobil. Probabil că am fost printre ultimii oameni din lume care au aflat că Saddam Hussein fusese capturat.

Următorul concediu e prevăzut pentru octombrie. Cîteva zile. Puneţi pariu că tocmai atunci o să se lase prins Ossama Ben Laden? Numai ca să îmi facă mie în ciudă...

***Luca Niculescu** este redactor-şef la Radio Delta RFI.*

Yves-Claude LLORCA

Actualitate fierbinte, presă rece

Subiectele „de vară" sînt de două feluri: evenimentele cu dată fixă – de exemplu, în Franţa, ziua naţională, pe 14 iulie; sînt evenimente prevăzute şi previzibile, supra-relatate mai ales în presa regională; mai există evenimentele imprevizibile, dar recurente: fenomenele meteo, valurile de căldură, furtunile, inundaţiile şi subiectele legate de turism şi timpul liber. Chiar şi AFP, o agenţie generalistă şi mondială de ştiri, e interesată de evenimentele meteo: valurile de călură şi inundaţiile (evenimente la ordinea zilei în România), sau canicula care a ucis 12.000 de oameni în Franţa, anul trecut. Acestea sînt subiecte tradiţionale pentru vacanţa de vară.

Dar cum la timp de vară actualitatea politică şi economică din România este mai calmă, putem să ne ocupăm şi de subiecte importante, ca de exemplu finanţările UE pentru reabilitarea sau restaurarea patrimoniului cultural. În vacanţa de vară, AFP are timpul să se ocupe de asemenea subiecte, iar clienţii noştri au spaţiul disponibil pentru a publica sau difuza astfel de materiale. Uneori, subiectele se impun de la sine şi este destul de uşor să găseşti actualitate proaspătă şi interesantă.

Sînt deja de doi ani în România şi am constatat că presa română reacţionează la fel ca presa mondială, cel puţin în lunile toride de vară. E firesc ca acum oamenii să prefere să citească articole despre timpul liber, pagini cu vedetele preferate, bîrfe etc.; şi e normal ca presa să caute asemenea informaţii, e doar o formă de adaptare normală la cerinţele publicului. Dar în România fenomenul durează ceva mai mult decît în Franţa, unde vacanţa miniştrilor este mult mai scurtă, de doar cincisprezece zile. Mijlocul lunii august e data negocierii finale pentru buget, la care fiecare ministru trebuie să vină pregătit să-şi apere finanţarea propriului minister. Pe întreaga durată a verii (iunie, iulie şi august), au loc discuţii legate de structura bugetului de stat. E o adevărată bătălie! O bătălie oarecum subterană, pe care o relatăm în cîteva depeşe, pentru că AFP monitorizează fiecare minister, şi care apare în cîteva articole în ziarele centrale. În mai toate ţările, cele două luni de vacanţă sînt o perioadă decisivă pentru activitatea politică şi economică. Iar la împărţirea bugetului participă la discuţii şi reprezentanţi ai societăţii civile.

E şi normal să se întîmple aşa: multe organizaţii au un rol social decisiv în sprijinul celor defavorizaţi – persoane handicapate, şomeri, „pagubele colaterale" ale globalizării etc. De multe ori, aceste organizaţii depind de fonduri publice, aşa că sînt direct interesate de felul în care este structurat bugetul. În Franţa şi în Germania, aceste discuţii sînt şi mai tensionate, pentru că cele două ţări au depăşit pragul de 3% deficit bugetar impus de Uniunea Europeană. Această bătălie pentru buget nu produce marile titluri, pentru că foarte puţini oameni sînt cu adevărat interesaţi de subiect, aşa că grosul informaţiilor despre buget apare de abia în septembrie, la momentul adoptării. În timpul verii, ziariştii nu pot decît să urmărească, în stare de alertă, discuţiile subterane, pentru a putea înţelege mai bine cum s-a ajuns la forma finală şi care sînt principiile de bază ale împărţirii fondurilor.

Vara 2004 în România este doar în aparenţă calmă. Totul pare liniştit. Dar de fapt acum se pregăteşte un război politic decisiv. Luna noiembrie e fundamentală pentru România, şi tocmai de aceea sîntem tot timpul cu ochii pe partide. Urmărim cu atenţie informaţiile subterane – ca agenţie internaţională, nu le putem relata, dar totuşi le urmărim – şi le confruntăm cu cele ale colegilor de la Reuters, Associated Press, sau cu cele ale ziariştilor români. E foarte important pentru noi să nu ratăm acest episod al mişcărilor de culise.

Cred, totuşi, că pe fondul acestei absenţe de actualitate presantă s-ar fi putut pune în discuţie nişte subiecte pe care le consider importante, cum ar fi situaţia sistemului sanitar din România. Sînt probleme grave şi cred că acum ar fi fost momentul potrivit pentru a le pune în discuţie. În Franţa acesta e un subiect care ocupă frecvent primele pagini ale ziarelor, mai ales cînd se întîmplă accidente grave, erori medicale sau alte probleme, cum ar fi cazul maternităţilor din Braşov sau Piteşti.

O altă chestiune de care presa ar fi putut să se ocupe în această acalmie a subiectelor fierbinţi ar fi fost rolul social al statului. Unii oameni din PSD au înţeles foarte bine acest lucru: protecţia socială, precum şi alte chestiuni ce ţin de intervenţia statului, sînt extrem de importante. Oameni ca Blair, Chirac, Schroeder, Aznar sau Sabaterro. Rolul statului în economie şi social nu trebuie să dispară. Iată prin ce se distinge Europa de SUA. Acest echilibru între rolul social al statului, ajutorarea şi protejarea victimelor economiei liberalizate, privatizate, globalizate e fundamental. Revin la chestiunea bugetului: în această vară, se hotărăşte care dintre domeniile statului vor fi privilegiate: educaţia, sănătatea, apărarea, afacerile externe etc. Pentru care din aceste domenii se va cere sprijinul instituţiilor finanţatoare din UE? În ceea ce priveşte România, cred că accentul va cădea asupra ajutoarelor sociale. Dar Bruxelles va urmări cu mare atenţie bugetul din România.

Alegerile din 21 noiembrie nu sînt doar alegeri pentru PSD sau Alianţa D.A., ci alegeri pentru intrarea României în UE în 2007. Tocmai de aceea, noi, jurnaliştii străini acreditaţi aici, aşteptăm să vedem în ce sos vor fi mîncaţi românii. Pentru orice ziarist acreditat aici, lunile ce urmează sînt un viraj decisiv. Şi un spectacol pasionant. Iubesc România, vreau ca România să intre în UE în 2007, iar acest ultim trimestru este fundamental. De un singur lucru mă tem: cred că reforma justiţiei şi problemele legate de corupţie sînt o luptă ratată. Cel puţin în relaţia cu Bruxelles. Chiar dacă sîntem în vacanţă, PSD trebuie să termine de făcut curăţenie şi să încheie capitolul 24 legat de justiţie şi afacerile interne. Una dintre principalele probleme ale justiţiei e că nu s-a tăiat cordonul ombilical dintre partidul dominant şi administraţia publică. Faptul că prefecţii depind într-atît de mult de partid şi de administraţia centrală chiar e o problemă.

Cei de la Bruxelles sînt destul de sceptici cu privire la încheierea acestui capitol în octombrie, adică înainte de alegerile generale. Cum se vor desfăşura alegerile din noiembrie dacă acest capitol va fi amînat pînă în primăvara anului 2005? Iată o pistă de investigaţie pentru presă şi un subiect de reflecţie pentru societatea civilă!

Presa din România nu prea se adresează cetăţeanului.

Presa scrisă are o influenţă relativ scăzută în România. Televiziunea domină, ca în multe alte ţări. În general, în Europa de Est, oamenii se informează mai degrabă de la televizor decît din presa scrisă. În România, presa scrisă e de calitate bună, şi ziare de mare tiraj îşi fac datoria. Dar presa scrisă are probleme financiare, iar cei mai mulţi se informează de la TV. Presa scrisă oferă o aprofundare a actualităţii, o analiză a evenimentelor, pe care televiziunea nu le poate oferi. Presa scrisă e cea care formează opinia publică. O formează şi o deformează. Cu cît presa scrisă e mai liberă, cu atît ai o societate civilă mai informată, deci mai activă, mai critică, şi cu atît mai mult clasa politică e mai atentă şi mai reactivă la problemele societăţii.

Transformarea ştirilor în divertisment nu e o problemă specifică României. E o problemă care-i preocupă şi pe spanioli, şi, într-un grad foarte mare, pe italieni. Şi în alte ţări din Est situaţia e îngrijorătoare: în Polonia, în Ungaria, chiar şi în Serbia. Cursa după audienţă face ca televiziunile private să fie mai degrabă interesate de emisiuni cu vedete, de telerealitate, decît de informare. Şi presa scrisă urmează acest *trend*, dar într-o măsură mai mică. Faptul divers, în schimb, e o problemă românească. A presei şi a societăţii. Să luăm, de exemplu, accidentele rutiere, subiect reflectat obsedant de frecvent în presă. Cifrele arată că România are un procentaj foarte mare de accidente. La o populaţie de 22 de milioane de locuitori se produc anual peste 5.000 de accidente rutiere cu victime. În Franţa, datorită înăspririi amenzilor şi a vigilenţei sporite a poliţiei, sînt în jur de 7.000 de accidente pe an, la o populaţie de trei ori mai mare. Şi Franţa e încă mult în urma altor state din UE în ceea ce priveşte siguranţa rutieră. E adevărat, infrastructura de circulaţie din România e sub orice critică şi reprezintă un risc major. Dar e şi o chestiune de responsabilitate a şoferilor. Ceea ce lipseşte însă, mai mult decît această infrastructură costisitoare şi imposibil de construit cu posibilităţile reduse ale României, e rolul pedagogic al presei. Ştirile despre accidente rutiere abundă la jurnalele TV şi accentele cad întotdeauna pe latura grotescă, pe violenţa imaginilor, pe curiozitatea şi *voyeurism*-ul morbid al telespectatorilor. Nu arătînd sistematic o carcasă de maşină şi un cadavru sfîrtecat se poate induce o responsabilizare a şoferului. Presa ar trebui mai degrabă să explice că siguranţa rutieră e o problemă naţională şi să scoată în evidenţă componentele acestei probleme. Pentru că educaţia cetăţenilor intră în atribuţiile presei. Poţi să arăţi la televizor imagini violente, dar trebuie să faci întotdeauna apel la responsabilizarea cetăţeanului, iar presa din România nu prea se adresează cetăţeanului. E şi o chestiune de deontologie: moartea nu trebuie să fie gratuită. Moartea are un preţ şi un sens. Iar ziaristul trebuie să găsească întotdeauna acest sens atunci cînd relatează un accident mortal. Responsabilităţile evenimentului trebuie conturate, altfel va fi doar o relatare macabră gratuită.

traducere de Matei MARTIN

***Yves-Claude Llorca** este director AFP pentru România şi Moldova şi preşedinte al Asociaţiei Jurnaliştilor Străini din România.*

CE AM AFLAT ŞI CE NU AM AFLAT ÎN VARA DE AZI

Filmele verii, în presă

Ce-am văzut

Aceasta este cronica unor ştiri pe care le veţi uita imediat: ştirile verii. Ar fi fost mai simplu să fac nişte grafice. Agenţia de Monitorizare a Presei (AMP) este renumită pentru ele (www.mma.ro). O să renunţăm la *power-point*-uri de data asta.

Vara asta şi ştirile ei au picat fix între două campanii electorale. Conform celui mai recent raport al AMP, la jurnalele de ştiri, Adrian Năstase şi Ion Iliescu înregistrează cele mai multe apariţii. Primul ocupă 35% din totalul apariţiilor liderilor politici, cel de-al doilea 28%, Traian Băsescu 16% iar Theodor Stolojan 10%. Restul liderilor politici înregistrează procente sub 2%.

Merită amintit că în jur de 70% dintre consumatorii de media preferă audio-vizualul* (faţă de cei 7,8% care consumă şi presă scrisă). Publicul se uită la televizor „masiv, des şi mult", spune sondajul. Sînt preferate jurnalele de ştiri, filmele artistice şi emisiunile de divertisment. Dar, atenţie, în programele de ştiri, cel mai mare interes îl prezintă ştirile despre vreme. Şi televiziunile se adaptează cererii. Americanii au găsit deja un termen pentru asta: *infotainment* sau *soft journalism*. Şi acolo, la mare preţ sînt ştirile despre vreme, accidente şi geriatrie. La capitolul ăsta, chiar că ne sincronizăm cu Occidentul.

Să trecem la filme: iau un program TV şi pun filmele pe căprării. Au şi *rating*-uri. În total sînt cam 53 de filme artistice recomandate de-a lungul unei săptămîni: 45% sînt „cu bătăi" sau „de groază", restul comedii şi filme artistice. Aceste filme sînt evaluate pe o scară de la 1 la 5. 67% primesc calificative de „numai dacă vă interesează genul" şi „satisfăcător", adică proaste şi mediocre. Doar 3 filme au punctaj maxim.

Cu televiziunile ne-am lămurit. Hai să aruncăm o privire şi prin ziare. Avem de toate: naşteri, nunţi, înmormîntări, ceva politică, mult sport şi din nou ştiri despre vreme...

Politica şi alte ştiri colaterale: Mischie s-a hotărît să iasă de pe banca de rezerve şi să intre în Parlament; Gheorghe Ciuhandu a preluat conducerea PNŢCD şi vizează şi el Parlamentul; Băsescu este anchetat în Dosarul Flota, în timp ce Nicolae Văcăroiu (premier la acea dată) şi Şerban Mihăilescu (secretar de stat în Ministerul Transporturilor) nu se regăsesc în scriptele acestui scandal; Ion Iliescu nu are stare în concediu: pleacă în Grecia în vizită oficială. Va prinde şi ceva din Jocurile Olimpice; Năstase îi propune Alteţei Sale Radu Duda să candideze la Senat pe listele PSD. Canalul Arte face un documentar despre Corneliu Vadim Tudor; doi SPP-işti au bătut un membru CNA pentru că se mişca prea încet cu Trabantul pe autostradă; Năstase face băi de mulţime. Este nevoit (deh!) să mănînce mici şi să bea bere cu poporul; PSD a comandat un sondaj care să identifce prezidenţiabilii din partid. În acelaşi timp, Năstase „îi pregăteşte pe pesedişti pentru pierderea alegerilor"; în vizită la Ceanu Mare împreună cu Gerhard Schroeder, Năstase promite localnicilor că le bagă apă; guvernul dă ajutoare pentru judeţele afectate de ploi. Prefecţii sînt chemaţi din concedii; Ciocciolina candidează la primăria din Milano; Andreea Marin i-a luat un interviu lui Fidel Castro.

„The opposite of love is not hate, it is fear" (Gandhi): Al Qaeda plănuieşte asasinarea unui preşedinte de stat, anunţă un cotidian american de mare tiraj. Alte surse indică faptul că Al Qaeda plănuieşte să atace SUA cu elicoptere; Atac terorist în Turcia pe 10 august. Nu sînt victime. La hotelul bucureştean unde este cazată echipa Manchester United se primesc ameninţări cu bombă. „Poziţia nefastă a astrelor ar putea facilita actele teroriste la Jocurile Olimpice de la Atena."

Orwell şi cele 2 minute de ură: Participanţii la Simpozionul Internaţional de Psihologie şi Psihiatrie de la Haga au propus ca 31 august să devină „Ziua ostilităţii internaţionale".

Rituri de trecere: **Naşterea.** Au născut Mihaela Rădulescu (B1TV), Andreea Liptak (PRO TV) şi Simona Mihăescu (Acasă TV). Să fie într-un ceas bun! Monica Bellucci e gravidă. La fel şi Julia Roberts care poftеşte cartofi prăjiţi cu sos de ciocolată. *De gustibus...* Mai aflăm că optimistele nasc băieţi şi că zeci de femei gravide au protestat cu lanţuri la mîini într-o suburbie a Manilei contra unei legi prin care femeile vor fi obligate să facă o pauză de cinci ani între un copil şi altul, în caz contrar ele urmînd a pierde ajutoarele acordate pentru creşterea copiilor. **Nunta:** se căsătoresc cetăţenii: Britney Spears cu Kevin Federline şi Justin Timberlake (ex-ul lui Britney Spears) cu Cameron Diaz. Or mai fi şi alţii, dar nu i-am aflat pînă acum. **Divorţează:** aceşti Liz Taylor şi Richard Burton – *toute proportion gardée* – ai *show- biz*-ului românesc –, Adriana Bahmuţeanu şi Silviu Prigoană divorţează a treia oară. **Nu se împacă:** Nicole Kidman & Tom Cruise. **Decese şi comemorări:** Henri Cartier-Bresson; Ronald Reagan şi Marlon Brando; cel puţin 165 de persoane în confruntările produse în ultimele zile în Irak; 500.000 ruandezi acum 10 ani, în genocidul din 1994.

„De-atîtea nopţi aud plouînd..." (rubrica meteo) România e sub ape ca efect al unei veri capricioase. Anul ăsta vremea a fost ca românul: imparţială. Am avut parte şi de frig, şi de caniculă. Alţii sînt mai tranşanţi. „Americanii sfidează uraganul." În contrapartidă, cubanezii se luptă cu canicula.

Sport: categoric Jocurile Olimpice şi meciul Dinamo-Manchester („Astă seară toţi românii sînt cîini", titrează un ziar) ţin capul de afiş.

Ne-au plăcut cel mai mult:

1. English Heritage, fundaţie care se ocupă cu conservarea patrimoniului Angliei, a scos la concurs un post de bufon public. La noi există deja, mai mulţi chiar, plătiţi tot din bani publici.

2. În Italia există un Congres Internaţional al Leneşilor. Participanţii de anul acesta au încercat să redefinească conceptul de lene. Concluzia: numai oamenii inteligenţi pot fi leneşi perfecţi: adică găsesc soluţii optime prin care îi determină pe alţii să muncească în locul lor

Stimaţi cititori, acestea au fost ştirile verii. Publicitate.

Cora MOŢOC

...şi ce-am pierdut

Şefii noştri sînt în Grecia, Turcia sau, dacă se numără printre clienţii lui Mazăre, deasupra Mamaiei, în telegondolă. Cu *discount* pentru grupuri organizate. Deplasările în provincie se aprobă mai greu, subiectele noi se numără pe degete şi parcă nici nu mai ai chef să le faci, după o noapte petrecută la terasă. Publicul se relaxează. Nu mai înfige cuţitul în consoartă. Sau îl înfige mai rar. Se răstoarnă alene cu maşinile pe autostradă din lăcomia de a economisi o jumătate de oră din concediu. Şi cam atît. Şi atunci, ce să scrii? Ce dai pe post? O variantă ar fi să scrii ce-ţi dau autorităţile, care sînt gureşe şi au grijă mereu să-ţi dea cîte un subiect. Dar acum e vară şi autorităţile sînt în concediu. Deschizi televizorul şi vezi multe ştiri cu morţi şi răniţi. Citeşti ziarele şi afli cum e cu inundaţiile şi cu valurile de căldură. *Déjà-vu*, îţi spui, chestii pe care le-ai mai văzut parcă şi anul trecut.

Filme pe care nu le-am văzut în această vară:

Follow-up la alegeri. Apropo, ce-aţi mai auzit de Alianţa D.A.? Un titlu care trebuia uitat repede după locale. Nu s-a uitat, dar nici nu s-a mai găsit prin magazine. Media. Oricum, rafturile erau invadate de traficanţi de droguri capturaţi. Nuţi Cămătari. Hoţi ai secolului prinşi prompt, în timp ce mîncau brînză cu roşii la Snagov. Iuhuuuu! Cinematografia PSD *rules!* O recomandăm spre documentare opoziţiei.

Proprietarul cinematografului are şanse să ia nu numai banii pe bilete ci şi voturile cinefililor. Aşa că se desfăşoară „în draci" *Pregătirile pentru alegeri prin „frăgezirea" suportului mediatic.* Noi n-am văzut mai nimic. Ne-au fugit ochii după Sergiu Toader, Cornel Nistorescu şi Andrei Gheorghe. Adică vîrfurile aisbergului. El stă cuminte şi aşteaptă „Titanicul" îmbătat de victoria de la locale. O producţie PSD Film. *Big budget.*

Cînd pisica nu-i acasă, şoarecii joacă pe masă. Ce decizii se mai iau la nivel de Guvern cînd parlamentarii sînt în vacanţă? Vreţi să vă spun eu? Nu le-aţi văzut la televizor?

Apropo, ştiţi cumva unde a rulat *Alegerile pentru Parlamentul european?* Şi ca să lămurim lucrurile, ce-i cu Parlamentul ăsta European? Unde are sediul? Parcă era în Dealul Mitropoliei... Sau s-a mutat? Mass-media românească s-a gîndit un pic şi l-a plasat undeva între cer şi pămînt, în zona „nu cerceta aceste legi căci eşti nebun cînd le-nţelegi". Ei, lasă, Horea. Dacă nu ne integrăm în 2007, mai avem vreme să aflăm ce şi cum.

Între timp, am urmărit cu interes *Situaţia din Irak*, care a rulat peste tot. Iar militarii profesionişti au primit bilete gratuite. Noi am ronţăit popcorn şi am văzut ce-au văzut şi americanii. Adică mai nimic. Furnizorul nostru de cablu s-a culcat pe-o ureche şi a transmis numai de peste ocean. Mulţumim totuşi pentru decapitaţi.

A crescut preţul petrolului. Nivel istoric! Nici acum nu înţeleg de ce nu s-a montat acest film. Să aibă şi situaţia din Irak vreo vină? Îi ţinem pumnii lui Bush?

Dacă nu îi ţinem pumnii, e clar că îl plăcem măcar un pic. Altfel nu îmi explic de ce am urmărit *Convenţia de la Boston* după o dramatizare republicană. Un mare succes prezentat ca un insucces. Acelaşi mecanism ca la alegerile noastre locale din iunie. Aplicat invers.

Oameni buni! Vrem scenarii şi filme proaspete, cu subiecte de actualitate! Că uite, tocmai ne-am întors de la mare şi sîntem gata de scris. Ce face Năstase, mai candidează? Da, şi-a anunţat deja candidatura; într-o adunare de ţărani, la Mălini. Talpa ţării. Poiana lui Iocan. Moromete şi-a plătit dările *live* la jurnalul de ora 19.00, iar salcîmul s-a uscat în camionul cu recuzită. 2004. Scenarişti din toată ţara! La anul veţi avea case şi maşini noi!

Horea Mihai BĂDĂU

* „Obiceiuri, atitudini şi satisfacţii ale consumatorilor de radio şi televiziune", martie-mai 2004, raport IMAS comandat de CNA (proiect finanţat prin PHARE)

***Cora Moţoc** este coordonator de Programe la Agenţia de Monitorizare a Presei* / Academia Caţavencu.

***Horea Mihai Bădău** este editor de ştiri la Realitatea TV, realizatorul unui talk-show la Radio Delta RFI şi asist. univ. la Facultatea de Jurnalism.*

Ce şi cum aflăm, în secunde

***Observator*, Antena 1 (18 august)**

● Medalie olimpică de aur la gimnastică (913) ● Înlocuirea şefului poliţiei Medgidia (192) ● La Tg. Jiu, vile luxoase ale foştilor şefi din minerit (212) ● Tîrg de sclavi la Petroşani (267) ● Corneliu Bichineţ, preşedintele CJ Vaslui, face turism pe banii publici (113) ● Concluziile unui comisar de mediu privind accidentul de la Gugeşt (117) ● Bucureştiul este cea mai ieftină capitală din Europa (151) ● Armele americanilor din Irak (144) ● Situaţia din Transnistria (132) ● Staţie de radioficare perfect funcţională în comuna Vadu Săpat din Prahova (141) ● Primarul Braşovului în uniformă portocalie (100) ● Român arestat pentru jaf în Spania (66) ● Bombă lîngă casa din Sardinia a premierului Berlusconi (61)

***Ştirile PRO TV* (18 august)**

Succesul repurtat de sportivii români la Jocurile Olimpice de la Atena (282) ● Desfăşurarea anchetelor privind accidentele de la Odobeşti şi Gugeşti (200) ● Riscurile pompierilor români în misiune (186) ● Medic militar din Oradea, implicat într-un scandal sexual cu o pacientă (146) ● Un bărbat din Oneşti i-a înapoiat proprietarului 12.000 de euro găsiţi, fără să pretindă recompensă (110) ● Operaţiune riscantă în judeţul Timiş la scoaterea unei bombe dintr-un lac (127) ● Salariile mari ale directorilor de regii se regăsesc în tarifele serviciilor publice (113) ● Aparatura radiologică învechită din spitale poate deveni o sursă de radiaţii (193) ● Situaţia pariurilor sportive la casele de pariuri din România (138) ● Românii care muncesc şi trăiesc în străinătate (148) ● Deducerea din impozitul pe venitul global a cheltuielilor pentru reabilitarea termică a locuinţelor (90) ● Ministrul Justiţiei a cerut CSM destituirea judecătorilor corupţi (140) ● Confruntare politică prin corespondenţă între PSD şi PNL (120) ● Afaceri studenţeşti la Iaşi (130) ● Ion Iliescu invitat să candideze pe listele PSD pentru Senat (52) ● Italia în alertă după recentele ameninţări teroriste (60)

***Jurnal*, TVR 1 (18 august)**

România a cîştigat ieri primele două medalii la această ediţie a Jocurilor Olimpice; Camelia Potec şi echipa feminină de gimnastică (894) ● Locuitorii din localităţile ieşene Cotnari, Hîrlău şi Bălţaţi au avut ocazia să-şi spună păsurile direct prim-ministrului Adrian Năstase care a făcut o vizită în zonă. Comentariu Iosif Boda (484) ● Cea mai importantă şi urgentă problemă a României sînt nivelul de trai şi veniturile scăzute ale populaţiei, arată un sondaj INSOMAR. Comentariu Iosif Boda (661) ● Inculpaţii din dosarul celei mai mari fraude bancare din istoria PNA au ajuns pe mîna justiţiei; şapte persoane acuzate de devalizarea BCR cu peste 1.000 miliarde de lei (112) ● Cel puţin unul din vagoanele-cisternă care au luat foc la Gugeşti conţinea benzină euro în loc de motorină (28) ● Festivalul de film „Anonimul" a început În prima zi au fost vizionate peste 30 de producţii (166) ● Patru români vor pleca mîine în expediţia „Amazon 2004" (38)

(Monitorizare CNA a programelor de ştiri. Cifrele dintre paranteze reprezintă durata în secunde a fiecărui subiect. Mulţumim dlui vicepreşedinte al CNA Attila Gasparik pentru datele oferite.)

Alex Mihai PĂUN

Bunul-simţ ca bună dispoziţie

– un eseu despre Alexandru Paleologu –

Filozofie, bună dispoziţie şi două puncte de divergenţă

Imperativul ştiinţific al obiectivităţii, orgoliul mistic al profunzimii, prestigiul liric al indispoziţiei – iată trei lucruri despre care se spune că merg foarte bine cu filozofia. S-ar zice că, pentru a fi detaşat şi obiectiv, trebuie să fii grav şi abisal şi că, pentru a fi grav şi abisal, trebuie să fii prost dispus. E sigur, calculul acesta e greşit. Ştim foarte bine că există şi filozofii ale subiectivităţii, tot astfel cum există filozofii ale suprafeţelor sau filozofii ale frivolităţii. În plus, teza aceasta trimite către ideea resentimentară că orice virtute e un cumul de defecte. Nu subscriem, pentru aceste motive, la ea. Cu toate astea, nu putem să nu notăm că vulgata filozofului grav şi prost dispus are şi ceva adevăr în ea. Nu trebuie să fii stăpînit de clişeul grob al conştiinţei nefericite pentru a constata că, dincolo de mobilitatea şi fineţea care le caracterizează, cele mai multe dintre filozofii se obţin în marginea unui sistematic îndemn de a lăsa gluma la o parte, sub semnul unei metodologice melancolii. „Cînd filozofia a devenit o treabă serioasă – scrie Alexandru Paleologu undeva –, au dispărut şi stilul, şi graţia, şi măreţia." Ceea ce înseamnă că neajunsul filozofiei nu sînt atît nervii labili ai reflecţiunii adînci, cît absenţa programată a oricărui fel de nervozitate pozitivă, deşertul de febrilitate şi bună dispoziţie. Aşa stînd lucrurile, e cu atît mai surprinzător să constaţi că toate aceste filozofii nu reuşesc întotdeauna să rămînă ceea ce sînt: protocoale ale unei savante monotonii, maşinării ale suflului scăzut, ele nu pierd prea lesne un anumit entuziasm predicator. Nu mai puţin surprinzător este însă alt lucru: văzută din afară, filozofia, adică acel tip de gîndire pe care îl înţelegem efectuat undeva în înaltul lumii, la o cotă care aproape n-o mai include, se dovedeşte doar un mod de a rămîne în imediatul cel mai frust. Într-adevăr, s-ar putea spune, nimic nu e mai profund lumesc decît efortul de a afla ce e cu tine şi cu ceilalţi. Într-un sens cu totul precis, faptul de a filozofa nu diferă foarte mult de faptele elementare ale vieţii noastre: a te aşeza la masă, a ieşi la plimbare, a răspunde la telefon. E la fel de inevitabil, de spontan, de pitoresc. Împrejurarea nu e, firește, lipsită de semnificaţie. Discret, ni se semnalează că nu te poţi ridica deasupra lucrurilor fără ca, de-a lungul acestui speculativ transport, să păstrezi, fie şi într-o variantă atenuată, ceva din felul lor de a fi. Pînă la capăt, filozofii nu pot rămîne nici perfect melancolici, nici perfect obiectivi. Ceva din exuberanţa vieţii ţine să se reitereze în ei. Astfel încît, unui anumit eşec de a trece dincolo de propria *afectivitate* i se adaugă eşecul analog de a trece de propriul *fenomen*.

În atare condiţii, un lucru devine cert: felul cel mai probabil în care gîndirea noastră poate spera să redevină ea însăşi este să recupereze exact acele însuşiri care nu fac parte din portretul ei curent, acele însuşiri cărora filozofia le-a rezervat de obicei rolul colateral al simplei butaforii. „Adevărata seriozitate şi adevărata profunzime – şarjează Paleologu – ştiu de glumă şi nu detestă rîsul, fie şi «anecdotic»." Cu alte cuvinte, măsura în care reflexivitatea noastră va şti să rămînă gravă şi detaşată e inseparabilă de măsura în care ea va şti să redevină destinsă şi surîzătoare. Nu e pilduitor, pare să spună Paleologu, că filozofii care jură pe antisentimentalismul cel mai drastic sfîrşesc adesea într-un riguros sentimentalism? Nu e pilduitor, altfel spus, că excesul de neutralitate sufletească poate aduce cu sine excesul de semn contrar, euforia obnubilată a propriei îndreptăţiri? Poate că, dacă e ca gîndirea să-şi depăşească cumva afectivitatea, acest lucru nu se va petrece decît dacă gîndirea va înţelege să o asume pe aceasta ca atare şi să o ducă, pînă la capăt, împreună cu sine. Şi poate că singurul caz în care sentimentele pot indica asupra unui drum care duce dincolo de ele e ironia secretă a bunei dispoziţii... Lucrurile nu se opresc însă aici. Aşa cum am văzut, dificultăţile filozofiei nu ţin doar de emotivitatea infatuată în care se întîmplă uneori să sfîrşească, ci şi, pentru a spune aşa, de condiţia strict fenomenală pe care o are de la bun început. „Critica cunoaşterii sensibile şi critica pasiunilor – scrie Paleologu –, sînt dezamăgirile metodice pe care se întemeiază orice filozofie. Aceasta nu înseamnă că discreditarea simţurilor poate avea drept consecinţă practică renunţarea la testimoniul lor (...) şi nici că denunţarea împătimirilor trebuie să ducă la repudierea sentimentelor omeneşti elementare (...), dar înseamnă prevenirea iluziilor şi rătăcirilor." Altfel spus, însuşirile pe care gîndirea trebuie să le regăsească nu se referă doar la însufleţirea vaporoasă a *simţămintelor* ci şi, nu mai puţin urgent, la sensibilitatea densă a *simţurilor*. Destinderea surîzătoare a sufletului se cere dublată de o maximă vigilenţă a trupului. Nu e straniu – pare Paleologu să întrebe –, că cei mai mulţi dintre noi au ajuns să nu mai pună nici un preţ pe mărturia propriului lor corp? Am uitat cum se priveşte un lucru, cum se ascultă, cum se atinge. Nu e riscant? Poate că, dacă e să ne strecurăm cumva dincolo de senzualitatea înşelătoare a lumii, către ceea ce e rostul şi epura ei, acest lucru se datorează tocmai felului în care ştim să ne înconjurăm de ea, într-o prealabilă şi totală complicitate. Şi poate că această complicitate este ea însăşi un mod al bunei dispoziţii...

Buna dispoziţie şi noi înşine

Gîndim pe fugă. Pentru buna dispoziţie, spre pildă, n-avem niciodată cuvinte foarte răbdătoare. Cînd nu decidem că este o varietate mai uşoară a bucuriei, faptul de a fi bine dispus e doar o stare de confort, o categorie a siestei. Se vede însă treaba că, departe de a fi doar atît, buna dispoziţie este mai ales altceva. Or, dacă există un înţeles care să organizeze prin ghesul lui discret toate cărţile lui Paleologu, atunci acest înţeles este tocmai sensul privilegiat al bunei dispoziţii. Care este acest sens privilegiat ne-am întrebat şi noi. N-am găsit decît un răspuns: unul elementar şi vertiginos: a fi bine dispus înseamnă pur şi simplu a fi bine dispus. Altfel zis, într-un sens cu totul literal, buna dispoziţie nu e decît o reuşită de amplasament, de dispunere. La limită, ar spune Paleologu, poţi să nu ai haz şi să ai totuşi umor. Drept care, ceea ce te bine dispune cu adevărat nu sînt atît poanta şi gagul, cît **un anumit talent al poziţionării în raport cu tine însuţi**. Pentru a înţelege ceea ce vrem să spunem, gîndiţi-vă pentru o clipă la polemicile noastre cele de toate zilele şi la modul în care noi, cei care stăm în marginea acestor dispute, scontăm că se va împărţi cîştigul de cauză. Credem, cei mai mulţi dintre noi, că sorţii de izbîndă sînt întotdeauna de partea celor mai sufletişti, că numai lor li se vor decerna laurii victoriei. Vor cîştiga, ne spunem, cei care *pun mai mult suflet* cînd argumentează, cei care *cred din toată inima* în adevărul lor, cei care, la rigoare, *şi-ar da şi viaţa* pentru ideile lor. Ei bine, e fals, vedem cu toţii că e fals. Patima ieşită din ţiţîni nu e niciodată adevărată. Dimpotrivă, am spune, premisa oricărui triumf de persuasiune e ştiinţa de a lua distanţă faţă de ceea ce tu însuţi ai de spus, un soi de distrată delimitare faţă de ceea ce tu însuţi arunci în focul interlocutor al dezbaterii. E de observat, de altfel, că nu replică decisiv, adică instantaneu şi inatacabil, decît cei care se repliază cumva în spatele propriilor argumente, cei care, cu fiecare propoziţie pe care o avansează, se retrag, trup şi suflet, îndărătul primei linii de dispută. Şi e de observat că polemistul astfel recules cîştigă întotdeauna, chiar şi atunci cînd pierde. „Să nu ne punem împotrivă – scrie Paleologu –, să nu fim adversarii celor care rîd şi ştiu să rîdă că ne ardem, ne plasăm pe o poziţie proastă." Drept urmare, distanţa dintre cel care cîştigă şi cel care pierde nu e atît distanţa dintre cel care are dreptate şi cel care nu are, cît distanţa dintre cel care nu ţine *morţiş* să cîştige şi cel care ţine *morţiş* să nu piardă. În vreme ce unul n-are aproape nimic de cîştigat (pentru fiinţa polemistului bine dispus opiniile sînt accesorii), celălalt are aproape totul de pierdut (pentru fiinţa polemistului prost dispus opiniile sînt esenţiale).

Buna dispoziţie este, aşadar, un fel de a rămîne în *dincoace*-le tău esenţial, în miezul incomunicabil al fiinţei tale, în singurătatea propriilor culise. Pentru cel care a înţeles acest lucru, îndemnul de a fi bine poziţionat în raport cu tine însuţi revine la invitaţia de a nu te epuiza în conţinutul unor simple opinii, la indicaţia de a te retrage, seren şi cumpătat, dincolo de suprafaţa de cuvinte care te exhibă şi reprezintă. A avea îndoieli – pare să spună Paleologu –, a afecta un anumit dubiu faţă de ceea ce tu însuţi ai de spus, e apanajul exclusiv al celui care are întotdeauna ceva mai adînc în care să întemeieze, luxul celui care, dincolo de lustrul exterior al propriilor opinii, are o interioritate în care să se întoarcă, un sine întreg la dispoziţie. De aceea, ideea că îndoiala e o rubrică a nesiguranţei de sine ar trebui regîndită cu mai multă răbdare. Dimpotrivă, s-ar spune, abia felul în care ştim să absentăm din mijlocul opiniilor noastre, abia felul distrat în care înţelegem să ne mişcăm printre ele reprezintă semnul sigur al certitudinii de noi înşine. În acest sens, măsura siguranţei de sine nu e nicidecum faconda pedagogică a celui care manipulează numai certitudini, ci curajul de a trăi în plină indeterminare, îndrăzneala de a acumula îndoieli. E ceea ce face polemistul bine dispus: cînd ceilalţi invocă adevărul, el surîde a îndoială; cînd ceilalţi ridică degetul în aer, el ridică din umeri. Atenţie, însă: aceasta nu înseamnă că buna dispoziţie, astfel descrisă, e o anticameră a scepticismului, că ni se cere să renunţăm la certitudinile care ne orientează. Nu *absenţa* ideilor îl interesează pe Paleologu, ci *politeţea* lor. Cu alte cuvinte, odată bine dispuşi, ceea ce se atrofiază în noi nu e atît bucuria irepresibilă de a gîndi şi argumenta, cît impoliteţea represivă de a predica şi impune. Aşa spunînd, certitudinile noastre nu trebuie să bată în retragere. Ele trebuie, însă, să poarte, ca pe o promisiune a sociabilităţii lor, amintirea ignoranţei esenţiale din care s-au născut, curtoazia unei anumite relativităţi. Numai astfel – sugerează Paleologu –, numai împreună cu vulnerabilitatea lor de principiu, ideile noastre pot spera să capete calmul distins al adevăratei amenităţi şi, prin asta, concludenţa lor decisivă. Altminteri, ne trezim repede în aer: inexpugnabili şi înfrînţi, convingători şi singuri.

Buna dispoziţie şi lumea

Politeţe, calm, amenitate... Într-un sens adînc, toată opera lui Paleologu este o etică indirectă. Sentimentul de ultimă instanţă pe care îl ai atunci cînd îl citeşti, sentimentul cu care te ridici de pe o pagină sau alta pentru a întîrzia apoi, într-o finală şi integratoare îmbrăţişare, asupra ansamblului pe care acestea îl compun reprezintă sentimentul unei uriaşe deschideri sufleteşti, sentimentul unei colocviale şi binevoitoare pasiuni pentru ceea ce, într-un fel răspicat, e singular şi irepetabil. Pentru a te convinge, e suficient să răsfoieşti una din cărţile sale, oricare ar fi aceasta: peste tot, aceeaşi atenţie; peste tot, aceeaşi răbdare. Ceea ce mobilizează însă toată această dispoziţie pentru pluralitate nu este, aşa cum se întîmplă astăzi, comandamentul politic de a atenua vehemenţa afirmativă a ideilor pentru ca apoi, debile şi politicoase, acestea să sfîrşească într-o generalizată pupătură moralizatoare. Prin urmare, etica lui Paleologu nu e una de scop, impusă de conformitatea cu noile canoane ale bunătăţii, ci una de consecinţă, indusă de un anumit fel de a înţelege lumea. Adevărurile noastre – sugerează Paleologu –, nu trebuie puse, de dragul unei echităţi de complezenţă, faţă în faţă cu propria lor contestaţie, ci repuse, de dragul unei cunoaşteri cît mai încăpătoare, în întregimea vie din care le extragem. Altfel spus, nu răspărul ideilor este ceea ce îşi propune Paleologu, nu democraţia de operetă a ideilor care poartă masca umilă a propriei lor eventualităţi, ci redizolvarea acestora într-o lume care nu se reduce niciodată la ele. Aşa fiind, ceea ce alţii obţin printr-un îndoielnic gust pentru alteritate Paleologu obţine printr-un autentic gust pentru totalitate. Asta nu e însă atît de important. Cu adevărat important ni se pare să observăm că, înainte de a fi un talent al poziţionării în raport cu noi înşine, buna dispoziţie e **un anumit talent al poziţionării în raport cu lumea**. Cu alte cuvinte, înainte de a lua distanţă faţă de noi şi opiniile noastre, se cuvine să luăm o distanţă similară faţă de însăşi lumea pe care aceste opinii îşi propun să o pună în ordine. Ceea ce înseamnă că, odată cu invitaţia de a nu ne epuiza în conţinutul opiniilor pe care ni le facem despre lume, buna dispoziţie este şi o invitaţie de a nu epuiza lumea în conţinutul acestor opinii: aşa cum nici un punct de vedere nu poate spune totul despre omul care îl formulează, tot astfel nici un punct de vedere nu poate spune totul despre lumea pe care o referă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

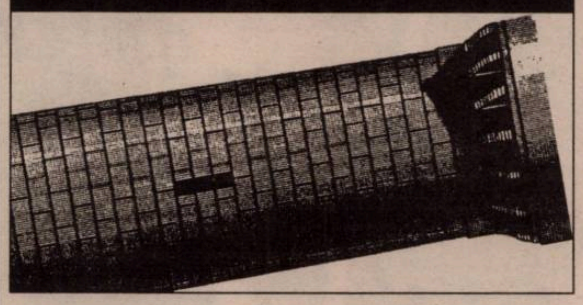

Celălalt Noica

Aşa se intitula volumul prin care Editura Anastasia (po)vestea, la începutul anilor '90, intrarea lui Rafail Noica în mica lume românească. Urmaşul filozofului trăise multă vreme în Anglia. Se făcuse călugăr de rit oriental şi adoptase, prin stareţul Sofronie, experienţa sfîntului Siluan Athonitul. Cînd a revenit în ţara natală – părăsită în fragedă pruncie –, lumea îl privea pe ieromonahul Rafail mai cu seamă ca progenitură a gînditorului ce domolise, prin faimoasa lui „Şcoală" de la Păltiniş, oroarea sterilizantă a comunismului victorios. În răstimp, după ce Prea Sfinţitul Andrei de Alba Iulia l-a îndatorat să accepte publicarea unora dintre cuvintele sale, Părintele Rafail a devenit, la rîndul lui, guvernatorul spiritual al multor tineri şi confratele celor mai profunzi duhovnici ai României contemporane.

La nivel fizionomic, fiul pare a fi clona tatălui. Nu stăpîneşte românească pedantă a predecesorului, aşa cum nici seniorul nu vorbise engleza, pesemne perfectă, a urmaşului său rătăcitor. Oricum, zîmbetul inteligent-aristocratic al lui Constantin Noica s-a transmis pe chipul copilului, astăzi matur. Doar că acesta s-a ridicat, ca o subtilă răscumpărare a „păcatului strămoşesc", spre zenitul christic. E aici – fără ca zgomotul veacului să-l poată copleşi – un fapt oarecum tainic. Nu vreau să spun că filozofarea e creştineşte reprobabilă. Bătrînul Noica fusese geniul tutelar al mai multor generaţii intelectuale pîrjolite de comunism. Le instilase ucenicilor săi gustul „culturii de performanţă", din care tocmai Dumnezeu lipsea. Rafail Noica s-a născut parcă spre a compensa această „mică" lacună. Iată de ce-mi place să descifrez, în succesiunea celor două figuri, o parabolă a completitudinii.

Să nu vedem, aşadar, în *Cultura Duhului* – cartea de rostiri ce i s-a publicat Părintelui acum doi ani (Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2002) – o neapărată polemică între fiul ajuns la Hristos şi tatăl rămas în preajma lui Platon, Hegel sau Heidegger. Prea Cuviosul Rafail a moştenit ce-i mai bun din mintea lui Noica, pe care a închinat-o, cu multă libertate, Logosului întrupat. Prin această operaţiune harică, el a evitat competiţia dizgraţioasă cu propriul tată, eliminîndu-şi numai doza personală de „noicianism", ca legătură metafizică între intelect şi transcendenţa cutărui demiurg impersonal. Rezultatul unei asemenea purificări este un om deplin, maestru din stirpea celor vii, care distrug dintr-o suflare demonul îndoielilor, ifosele de cîrtitor sofisticat, grija snoabă faţă de „autenticitate" şi scepticismul antimanierist, pornit să suspecteze la tot pasul rutina, lozinca sau manevra fariseică. Îţi spune că spovedania nu e „miorlăială" infantilă, că respectul moralei e cea mai primitivă ispravă creştină, aşa cum teologia nu e *informaţie,* ci paradoxală *recunoaştere* a Necunoscutului... Patima e un dor nesfîrşit către ceva foarte limitat, frica de Dumnezeu e în fond teama de a nu-L *pierde*... M-a fermecat definiţia pe care Părintele Rafail o dă Ortodoxiei, înţeleasă de el ca *fire a omului* adamic. Nici pomeneală de confesionalism etnicist: sîntem în plină – şi universală – ontologie a defectului remediabil. În fine, mi-am zis, cineva care se abţine să *predice!* Un alt eu, vorbindu-ţi delicat, nesigur pe el însuşi, căci mereu sigur de Celălalt... Un glas ce-şi asumă dezlînarea, sugestia & aproximaţia, tocmai pentru că purcede nemijlocit din societatea filocalică a premergătorilor lui Siluan...

Acum, că mi se închide spaţiul, vă scutesc de vorbăria mea aparent meşteşugită, lăsîndu-l pe dînsul să ne grăiască. Părintele Rafail: „Ce este păcatul? Este o deformare. Şi vă dau ca pildă lucrul acesta. Mi s-a lămurit într-o zi, cînd mă gîndeam ce este murdăria. Să luăm, de exemplu, bălegarul. În grajd este bălegar. Rău nu face, dacă n-ar trebui să-l cureţi de acolo, să-l scoţi de acolo. Pe cîmpul meu, unde o să semăn grîu sau alte lucruri, este «aur», dar pe covorul meu, în salon – nu, mersi! Acolo îmi este *murdărie.* Murdăria nu este **ce** este, ci **unde** este. Cam aşa-i şi cu păcatul". *(op. cit.*, p. 127).

MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN – REVIZUIRI?

Lila PASSIMA

Spre un alt timp şi alte ferestre

Dragă Irina, Riri, Ririca, aşa cum îţi mai spuneau prietenii mici şi mari, îţi scriu pentru că e singurul lucru pe care pot să-l fac repede, repede, pînă nu se duce „timpul nostru" prea simplu pe apa sîmbetei. Tu o să-mi spui că n-am simţul umorului (şi cîtă dreptate ai!), că noi ne-am jucat la fel de pur şi de simplu cum ne strică ei acum *jocul,* şi că *toate au timpul lor, care trece aşa cum vine.*

Sala *Timp* a fost ultimul spaţiu permanent conceput în prelungirea „Bisericii" – secţiune a tripticului *Cruce-Icoană-Biserică* imaginat de Horia Bernea în cadrul expunerii *Legea creştinească*, de la parter. Înţeleasă liber de orice prejudecată muzeografică, cu ironie şi umor, a fost alături de cabinetele de studiu şi Şcoala Satului, un contrapunct frumos şi ascuns în structura discursului. *Dincolo de uşă începe timpul. Îndrăzniţi!* Aşa era anunţată Povestea. Într-un spaţiu mic, limitant şi limitat: animale pictate pe pereţi, la fel de puternice ca strigoii pe care vroiau să-i alunge şi fresce închipuind anotimpurile. Ele adunau timpul în mulţi „timpi mici", mult prea artistic exploataţi, pentru cei care se raportează la un tip de expunere riguros ştiinţifică. Balans între ludic şi ritual, timpul sărbătorii centra timpul prin pernuţe brodate. Continuai cu *flash*-uri scrise pe rînduri dictando, să povesteşti ce-ţi povesteau, la rîndul lor, ţăranii: „Timpul e înşelător, şi noi n-avem destulă minte să-l stăpînim... Ce-am fi fără sărbători? Din ce să se tragă puterea noastră?" Linul, singurul obiect de colecţie, vechi de vreo 150 de ani, te lăsa să-ţi închipui cum se scurgea vinul sub apăsarea tălpilor. „Timpul istoriei" presat tapetat pe perete... „Timpul" apărea superficial şi prea... experimental în opinia celor fără cultură vizuală şi fără apetit pentru o antropologie a timpului contemporan, preocupaţi să delimiteze strict reflexele etnologice, antropologice, filologice, istorice, teologice.

„Ferestre", sala cu cele mai multe cruci, concentra spaţiul într-un nucleu „greu", puternic impregnat de sacru. Acolo se aduna toată puterea transfiguratoare a obiectului, armătura discursului, peste care cu libertate ai aşezat lumea ferestrelor şi chilia măicuţei. Mănăstirea, fereastra deschisă spre Dumnezeu, cum spuneai, îşi prelungea proiecţiile alături de ferestrele cu semnul crucii în ele, pe peretele care primea umbre şi urme ale unui timp situat între Dumnezeu şi lume. Chilia măicuţei, spaţiul real al mănăstirii de azi: masa acoperită cu muşamaua din plastic, iconiţele de hîrtie. Cărticelele bisericeşti, medicamentele pe care le lua chiar supraveghetoarea, găleata de plastic şi polonicul verde. Simboluri/gesturi ale noului, înglobate fără nici o prejudecată în habitatul mănăstirii. Un prezent foarte activ, la fel şi fenomenul kitsch, pe care l-ai înghesuit în dulăpiorul cu suveniruri religioase şi mici obiecte de cult.

O să-ţi spun de ce mă cramponez de ideea că muzeul nostru s-a sustras pînă acum instituţionalizării ideilor, discursului pedagogic/istoric, lecţiilor dăruite la comandă, explicaţiilor care sărăcesc obiectele, expoziţiilor populiste şi dioramelor înţepenite. Spaţiul, investit şi imaginat cu puterea de dezvăluire a unei lumi, al cărui *sens* era unul re/generator de înţelesuri, devine total dezarticulat prin schimbarea sălilor de care ţi-am vorbit. Tipul de „muzeografie vie, apofatică" este neîncadrabil într-o grilă a muzeelor standard. Muzeul Ţăranului căuta şi definea anumite raporturi: urmă/absenţă, conservare/prezenţă, ritmuri/repetitivitate, măsură, ordine, simetrie, fragilitate, lumină. Horia Bernea a avut ştiinţa măsurii, dozajul fragilităţii şi al puterii, al spunerii şi al tăcerii. A ştiut să caute frumuseţea acolo unde aparent nu există prin puterea ascunsă a obiectului, prin simplitate, mult firesc şi supunere faţă de acesta.

Muzeul Ţăranului este (încă!) un *muzeu de autor.* Nimic din viziunile plate, liric-edulcorate, monumental-ridicole ale imaginii ţăranului post-comunist, cu mutaţiile binecunoscute ale fenomenului Cîntarea României. Un *muzeu instalaţie,* prin viziunea integratoare asupra civilizaţiei tradiţionale, un *muzeu recuperator,* prin punerea în raport corect a sacrului în spiritualitatea ţărănească. Există în lume foarte puţine asemenea experienţe şi cei care sînt norocoşi să le aibă, le cultivă cu grijă şi respect.

O poveste. Tu i-ai adăugat, cu umor şi mişcare, gînduri de „ronţăit" pentru zile bune şi zile negre. Ai adus ţăranul ipostaziat printre noi, l-ai umanizat pînă la „băşcălia" sănătoasă a unui Moromete contemporan, trăitor între oraş şi sat. Pentru un moment, foarte scurt raportat la scara istoriei, aţi creat un fragment de timp continuu pentru cei care voiau să cunoască neîngrădit experienţa obiectului şi amprenta timpului.

Stau pe bancă în curtea muzeului. Aştept aerul să vînture praful şi moliile din „Timpul" obiectelor şi din chilia măicuţei de la sala „Ferestre". Am întins preşurile, cămăşile, catrinţele şi învelitoarele la uscat. Am strîns fotografiile, obiectele din dulapul kitsch, pernele care închipuiau anul... Nu ştim ce o să se întîmple cu spaţiile rămase goale. Nu ne întreabă nimeni. Ioana, Silvia şi Carmen nu sînt... aşa că strîng obiectele cu băieţii. Dacă ar fi să mă iau după tine, probabil că mi-ai spune: *taci din gură, nu fi proastă, inventăm alt joc.* Unde şi pentru cine? În încheiere, află despre mine că am demisionat. Consider că „atacul" funcţionăresc asupra *Ferestrelor* şi *Timpului* reprezintă un atentat la patrimoniul de gîndire.

***Lila Passima** a fost muzeografă la Muzeul Ţăranului Român.*

Ciprian VOICILĂ

O chestiune de gust

Au fost desfiinţate două săli de la Muzeul Ţăranului Român: sala *Timp* şi sala *Ferestre*. Sălile au fost făcute de Horia Bernea şi de Irina Nicolau. Fiind unul dintre tinerii care au crescut pe lîngă Irina, mă simt obligat să reacţionez. Prin urmare, textul de faţă este plata simbolică pe care înţeleg să i-o fac. Pe Irina am întrebat-o, odată, ce ar trebui să fac în eventualiatea în care ea s-ar duce la Domnul: să rămîn la Muzeul Ţăranului Român, instituţia în care Irina şi-a trăit atît de intens ultimii ani, sau să plec? Eram la ea în salon. Beam bere „Skol" împreună. Întrebarea este cinică, ştiu. Dar mai ştiu şi că pe Irina o pîndea sfîrşitul iminent. Iar eu nu-mi puteam imagina o zi fără prezenţa ei fermecătoare. Şi-a aprins o ţigară şi mi-a spus: „mămicule, dacă veţi pleca toţi – tu, Cosmin, Ioana, Anca, Lulu – din mine nu va mai rămîne mare lucru".

Conducătorii instituţiei în care lucrez au desfiinţat sala *Timp*. Cele douăsprezece pernuţe cusute de Irina (fiecare reprezenta o lună din an) şi de Lila, ia cusută cu fir de argint, etichetele scrise de mîna Irinei, lupii pictaţi pe un perete de Mihaela Şchiopu au dispărut.

A dispărut şi chilia în care trona tabloul cu Părintele Paisie Olaru, unul dintre marii duhovnici ai Moldovei. Ferestrele din lemn expuse de Horia Bernea au dispărut şi ele, cu poveşti cu tot. Una dintre ferestre avea următoarea poveste: *Cineva merge printr-un sat. Vede o casă tradiţională, din lemn, pe cale de a fi dărîmată. Intră în curte şi îi cere bătrînei să îi vîndă lui fereastra. La care bătrîna îi răspunde: cum, să vă dau fereastra prin care am privit toată viaţa lumea?!* Ţăranul român privea lumea prin fereastră, iar fereastra era împărţită în patru de o cruce.

Irinei îi plăcea foarte tare *Zorba Grecul*. Îmi vine să dansez şi să mă bucur. Cum a făcut Zorba cînd i-a murit copilul. Bine, fraţilor, să distrugem tot! Şi ca toată lumea să fie împăcată, să numim acţiunea noastră „reconstrucţie", „reevaluare"... Să o terminăm cu maniera poetică de a reda lumea arhaică a ţăranilor. Să fim *exacţi*. Să le oferim vizitatorilor date despre fiecare obiect în parte, astfel încît la ieşire vizitatorul să-şi îmbogăţească „cultura generală". Să decretăm că organul principal al fiinţei umane este creierul, nu inima.

E clar: problema sălilor de la Muzeul Ţăranului Român este „o chestiune de gust". Oamenii care au iubit, care au valorizat obiectele de cult expuse în sala *Ferestre,* lucrurile mici, dar reprezentative din lumea ţăranilor, au dispărut. Aceşti oameni au vrut *să înţeleagă* ţăranul român. Actualii conducători vor *să-l explice*. Ambele atitudini sînt umane.

În încercarea ei de a înţelege, Irina organiza „Ziua pitei" pentru aromâni, „Sîmbetele Muzeului" pentru prietenii acestei instituţii, „Atelierul de creativitate", cursurile de etnologie... Irina făcea tot felul de lucruri „cu amor". Şi cu bucurie. Prin urmare, calitatea esenţială a Irinei era dată de *cum* făcea lucrurile, nu neapărat de *ce* făcea. Irina, înainte de a începe o treabă, îşi consulta prietenii.

În urma Irinei au rămas cîţiva tineri. În trecerea de la *a înţelege* la *a explica,* pe care au produs-o conducătorii de la Muzeul Ţăranului Român, aceşti tineri se simt deja inactuali. În interiorul sălii *Timp,* Irina scrisese pe o uşă din metal: *dincolo de uşă nu mai există timp*. Prietenii Irinei aşteaptă eternitatea. Cu conştiinţa împăcată.

***Ciprian Voicilă** este referent la Muzeul Ţăranului Român.*

Notă: În numărul anterior al revistei, fotografia de la p. 7 a fost realizată de Laura Dobre.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

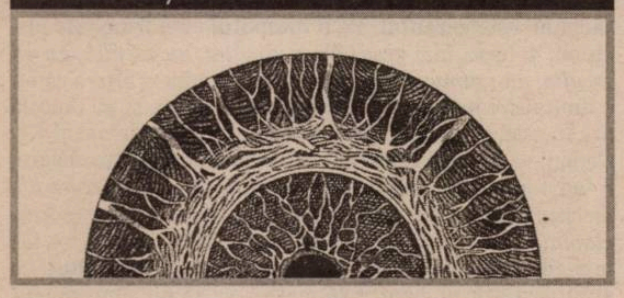

Între noi, francofilii

Era în septembrie anul trecut, într-o sîmbătă, începusem o lungă plimbare – fără un plan anume, ascultînd doar de inspiraţia de moment – pe străzile Parisului, o plimbare ce avea să se încheie, seara tîrziu, în Marais, pe la începutul după-amiezii mă aflam prin zona Madeleine-Opéra, am intrat să beau o cafea la un bistro de pe strada Danielle-Casanova, localul – gol la acea oră, lîngă mine, în faţa tejghelei (plăcerea inenarabilă de a bea un espresso sau o bere în picioare, „sur le zinc"), un tip ce părea a fi un familiar al patronului şi care, în chip evident, „consumase" temeinic, numai bine pentru inducerea stării de paşnică bună-dispoziţie. Cei doi, prinşi într-o însufleţită conversaţie, m-au acceptat imediat, fără fasoane, ca interlocutor. De la una la alta, discuţia a ajuns la problemele cotidiene şi la „comment va la profession". Cum îmi exprimasem mirarea că, în zi de sîmbătă, foarte multe cafenele şi bistrouri erau cu obloanele trase, patronul s-a grăbit să-şi verse năduful: „Vedeţi, *Monsieur,* eu deschid şi sîmbăta şi duminica, dar sînt singur, n-am nici un ajutor, nici un chelner, nimeni nu mai vrea să lucreze în week-end... De cînd cu legea celor 35 de ore pe săptămînă, Franţa a devenit ţara unde nimeni nu mai vrea să muncească... Vom ajunge, curînd, la 22 de ore săptămînale... Şi sînt milioane de şomeri înregistraţi, cărora li se plătesc alocaţii... Iar eu n-am pe cine să angajez în week-end... Iată de ce, iertaţi-mă dacă risc să vă şochez, sînt – mărturisesc – *chômophobe.*"

Nu ştiu dacă el imaginase calamburul (remarcabil) sau îl auzise de la altcineva.

Scena mi-a revenit în minte citind în revista noastră „ecourile" de săptămîna trecută la tema „Franţa care este". Un subiect despre care am scris în repetate rînduri (francofilii ştiu de ce) şi asupra căruia revin stimulat de articolul cu titlul „Franţa e încă bine mersi!". Autorul, Daniel Ilea, stabilit din 1991 la Paris, e un tînăr intelectual ce se mulţumeşte cu o slujbă de paznic de noapte şi declară, cu un elan reconfortant şi molipsitor, că se simte fericit în Franţa. E la curent cu polemicile din ultima vreme, a citit cartea lui Nicolas Baverez, *La France qui tombe,* e în largul său cînd aduce în discuţie aspecte ale vieţii economice şi politice. Or, aici, poziţia sa mi se pare extrem de interesantă. Cartea lui Baverez o apreciază ca fiind scrisă din punctul de vedere al unui „liberalism extrem". Se declară adeptul unei drepte „normale" (de ce ghilimelele?), dar mai curînd al stîngii socialiste... Aceasta ar fi, de fapt, tot o dreaptă moderată, „lucrînd la redistribuirea bogăţiilor, temperînd inegalităţile şi întărind astfel clasa de mijloc, motorul societăţii". Are o părere excelentă despre Lionel Jospin şi îi atribuie reforme benefice: săptămîna de lucru de 35 de ore, introducerea asigurării medicale generalizate, fără nici un fel de discriminare etc. Bernard Delanoë e un „excelent primar al Parisului" şi, în genere, stînga îndrăzneşte mai mult decît dreapta, cînd e vorba de protecţia socială. Singurul punct negru în tablou – hipertrofierea aparatului funcţionăresc.

Fiecare dintre aceste puncte ar merita o discuţie aparte. Nu asta, fireşte, intenţionez. Tînărul are evidente simpatii de stînga şi bănuiesc că e cititor de *Le Monde* şi *Libération*. Revin asupra unui singur lucru: legea celor 35 de ore săptămînale, lege iniţiată de Martine Aubry, are, toţi analiştii serioşi sînt de acord, efecte dezastruoase. Franţa îşi permite un lux extrem de costisitor, ce îi afectează grav dezvoltarea economică. M-a frapat încă ceva: imaginea pozitivă a unei stîngi reformiste şi îndrăzneţe, imagine pe care a impus-o, de decenii, un discurs menit a culpabiliza şi a inhiba dreapta. Se uită (în Franţa şi nu numai acolo) că dreapta a fost, nu o dată, cea care a impus legi şi reforme ce nu pot fi socotite decît „progresiste". În 1967, legea ce permitea utilizarea liberă a mijloacelor anticoncepţionale a fost votată graţie iniţiativei deputatului gaullist Lucien Neuwirth. Puţin mai tîrziu, Simone Weil a legalizat avortul. Dacă tot sîntem la acest capitol, să amintim că dreapta a avut ideea campaniei „prezervativul de un franc". Tot ea a introdus „programul methadona", ce prevedea asistarea toxicomanilor (cinci mii de locuri în instituţii specializate). Şi tot ea a hotărît afilierea fiecărei închisori la cîte un spital pentru a ameliora îngrijirea sănătăţii deţinuţilor.

Şi altele multe... Nu-i aşa că-ţi vine să crezi că toate astea le-a făcut stînga infinit generoasă?

Carmen MEZINCESCU

mă enervez, deci exist

(Teorii despre) Rock & Activism

Mă scot din minţi oamenii care încurcă borcanele; mai ales cînd e vorba despre muzică şi politică. Ultimul cu care m-am intersectat e un respectabil universitar american (întîmplător, tocmai în oraşul în care socotea Stephen King că se va hotărî soarta lumii post-apocaliptice...) şi – mai ales – redactor la notoriu-stîngista & politic-incorecta revistă *Bad Subjects* – Frederick Luis Aldama. În numărul acesteia despre Marx & teorie, dumnealui publica textul *Muzica poate zgudui* [în original *Music can* ***rock****], e drept că nu lumea* a cărui teză (de bun simţ) era că majoritatea oamenilor merg la diverse festivaluri (Woodstock '99, Novi Sad ş.a.) în primul rînd pentru muzică şi că acestea sînt *first* ocazii oferite megacorporaţiilor de a vinde diverse produse adiacente şi „mari vehicule pentru distribuirea drogurilor şi a cinismului în rîndul celor defavorizaţi pentru a-i deturna de la adevărata politică". Ceea ce e, la rigoare, ok – spunea Huxley altceva acum peste 70 de ani?; ok nu e ideea că muzica ar trebui să fie în primul rînd *altceva,* să răstoarne orînduiri, să schimbe lumea etc. Cred că muzica (rock în special, că tot era în titlu!) nu trebuie să-i zguduie decît pe cei care o ascultă, eventual să-i ducă cu gîndul la diverse probleme – restul e treaba indivizilor! Şi mi se pare ieftin să treci cu vederea, de dragul tezei, numeroasele luări de poziţie ale unor nume cu greutate din domeniu, ca Damon Albarn & tricoul său cu *C(ampaign for) N(uclear) D(isarmament)* afişat la o ediţie a premiilor MTV (!) şi *boost*-ul pe care l-a dat popularităţii site-ului organizaţiei, campania de presă a aceluiaşi Albarn cu Robert Del Naja *(Massive Attack)* împotriva războiului din Irak, seria de concerte pentru eliberarea Tibetului şi *The Milarepa Fund* (organizaţie cu o miză politică similară) – ambele iniţiative ale *Beastie Boy*-ului Adam Yauch. Sau *Axis of Justice,* alt ONG fondat de doi muzicieni notorii pentru opiniile lor politice (& pentru exprimarea lor) – Tom Morello *(Rage against the Machine/ Audioslave)* şi Serj Tanakian *(System of a Down).* E drept că nici una din aceste acţiuni n-a schimbat guverne, oprit războaie ş.a., dar... a pus pe gînduri nişte oameni – şi asta nu mi se pare puţin. Poate că din America scandalului Dixie Chicks – Bush (cu arderi de discuri în piaţa publică, stigmatizare TV şi tot tacîmul) lucrurile se văd altfel. Deşi... există *Bands against Bush*, turneul (împotriva aceluiaşi) REM – Bruce Springsteen – Pearl Jam ş.a.

Pînă la urmă, e doar o problemă de ce vrei să vezi. Şi, dacă mă gîndesc bine, unul dintre cele mai frumoase cîntece (rock) din cîte ştiu spune *Răsturnaţi guvernul / ei nu vorbesc în numele nostru...*

citit auzit

În *B-24-FUN*, Mircea Toma scrie un „Manifest pentru vamaioţi": „Pentru alternativa rock, blues, jazz, folk, pentru muzicile care nu sînt produse de serie. Pentru a ne apăra libertatea de a alege". Alături, Dragoş Vasile scrie un articol cu titlul „Moldovenii rules!", care începe cu întrebarea: „De ce 3rei Sud Est cîntă la Callatis 2004 şi O-Zone a cucerit sud-vestul, vestul şi centrul Europei? Simplu: pentru că 3rei Sud Est au greşit de la bun început. Cînd te cheamă 3rei Sud Est sau Vasile, ca pe mine, e greu să aspiri la recunoaşterea internaţională. Gloria e şi o chestiune de lexic. «Mai-ia-hiii, mai-ia-huuu, mai-ia-hooo» sună bine şi în franceză, şi în engleză, iar în chineză cred că o să intre direct pe locul 1." Între acestea două s-ar putea strecura – deşi e de „3rei" ori mai lung – textul lui Tom Wilson din *Ziarul financiar,* „Save Vama Veche!", care arată că, „în climatul muzical de astăzi, un festival «alternativ» (e vorba de Stufstock, *n.m.)* care insistă să invite doar trupe rock este demodat (în paranteză fie spus, T.W. – care scrie în engleză – e un mare specialist în muzici «alternative» & mare amator de O-Zone). Cîteva dintre declaraţiile scrise despre festival se apropie periculos, şi într-un mod deja anacronic, de trasarea unei linii în nisip care să despartă muzica «bună» de cea «rea». Muzica autentică – «rock, blues, jazz, folk» – e pusă în opoziţie cu muzica modernă electronică făcută cu samplere şi sintetizatoare. (...) Un festival pentru un public nonconformist – pentru fanii destupaţi la minte care caută o alternativă; pentru cei nemulţumiţi de oferta *mainstream* – ar trebui să încurajeze ceea ce se-ntîmplă în prezent pe scena muzicală. Altfel, el riscă să alunece în capcana propriului conservatorism cultural."

Posibilă polemică la orizont?...

Re: member

„Kant îi aducea omagiu lui Hume pentru a-l fi trezit din anii de somnolenţă dogmatică. Şi dacă există o somnolenţă dogmatică specifică democraţiei? Şi dacă democraţia, dincolo de instituţiile sale politice, ar avea proprietatea vicleană şi insidioasă de a crea, prin prelungirile sale ideologice, un efect opiaceu, soporific? O dulce adormire a gîndirii? (...)

Aşa, de pildă, propoziţia *«Urăsc Islamul»*. Iată ceva ce, în lumea bună, nu se spune. Şi asta, din anumite motive pe care le intonează, în cor, *boyscouts*-ii de toate orientările.

În primul rînd, în această epocă de toleranţă programatică şi de vacuitate respectuoasă *a priori,* nu se mai practică «a urî». Este chiar ilegal. Şi de o dezinvoltură odioasă... Astfel, dogmele noastre politico-religioase – iar democraţia a pus omul exact în locul ocupat de divinitate în vechea arhitectură a teologiei creştine – ne interzic să gîndim inamicul, să-l concepem, să ni-l reprezentăm. Pe scurt, să-l urîm. (...)

Urăsc Islamul... Dar Islamul nu poate fi criticat. Sau, atunci, doar cu o foarte prudentă obsecviozitate şi cu mii de precauţii de limbaj. Întortochindu-ne, confuzi, în perifraze, neologisme şi litote: nu Islamul, ci islamismul. Nu religia în sine, ci fanatismul. Nu contra-rasismul, ci comunitarismul... Şi ne întoarcem, iar şi iar, la pildele discutabile ale cotloanelor de Istorie. Bucăţi bine alese. Lăudînd un trecut strălucitor. Exhumăm un erudit sau altul, de preferinţă surd, orb şi senil (nu ducem lipsă de ei). E şters de praf. Iar el ne aduce aminte, bătînd şaua, că Avicenna, de pildă, în secolul XI...

Între timp, Islamul ucide în continuare, aruncă în aer şi decapitează... Aştept ca o majoritate de musulmani să dezaprobe aceste acte. Iar eu continuu să urăsc Islamul pentru că, în calitate de sistem de gîndire, permite războiul sfînt. Permite *charia*.

Uciderile sînt mereu prezente, ca nişte posibilităţi structurale, căci ele sînt în însăşi inima Islamului. Un *topos*. Aşa cum gîndirea tardivă a lui Marx adăposteşte la sînul său potenţialitatea perenă a dictaturilor proletare.

Această ură a Islamului, eu revendic în mod public dreptul de a o exprima. În mod public. Cu riscul de a transgresa, da, legile Republicii. Căci a denunţa, astăzi, imbecilităţile feroce ale unei asemenea religii este mai mult decît o plăcere – este o datorie. Şi o onoare." (Patrick Declerck, psihanalist şi scriitor, în *Le Monde,* 12 august a.c.)

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un cadou perfect

Se întîmplă să am veşti bune: s-a inventat cadoul perfect. Lucrul cu care mergi la sigur atunci cînd vine vorba să te duci la aniversarea cuiva despre care nu ştii nici măcar dacă este domn sau doamnă, darămite cîţi ani binevoieşte să împlinească şi alte amănunte de prisos de felul ăstora. Cum aceasta este o rubrică de muzică, este de datoria mea să vă opresc din visări extravagante şi să vă arunc în faţă o banalitate lucie: marea găselniţă nu e nimic altceva decît un album pop. Teoriile simplificatoare de tipul „pop = Madonna & alte chestii plicticoase bune doar pentru trecerea timpului în încăperile aglomerate" trebuie evitate, însă, din capul locului. Avem de-a face cu o voce specială, misterioasă, caldă, fragilă şi (totuşi) puternică, din categoria fericită (şi, evident, restrînsă) a celor care au darul să pornească dintr-un casetofon (sau altă chestie de felul ăsta) şi să meargă drept (nu e un lucru tocmai uşor) pînă în locul acela pe care îl numim (de cele mai multe ori) inimă. Iar această inimă poate să fie mai mare sau mai mică, mai tînără sau mai bătrînă, mai galbenă sau mai verde, în fine, poate să arate şi ca o bazaconie manelistă, nu văd cum se va putea împotrivi sincerităţii rafinate a unui cîntec care poate fi, în acelaşi timp, şi contorsionat şi tihnit, şi simplu şi pătimaş, dar care rămîne în cele din urmă, pur şi simplu, melodios şi memorabil. Fără să fie cel mai spectaculos stil din lume (şi cu siguranţă nici cel mai inventiv), pop-ul acesta aerisit şi cerebral cum se aude cîntat de vocea lui Tori Amos are marele merit de a nu avea nici un cusur care ar putea deranja. În plus, dacă nu v-am convins pînă acum, mai am cîteva motive care să vă asigure că nu puteţi da greş: 1. (cel mai simplu caz) *Omul nu a auzit de Tori Amos*. „Cornflake Girl" şi „Crucify" mi se par inventate pentru a te îndrăgosti definitiv şi iremediabil de muzica ei. (Ca măsură de siguranţă: oricum te vor da pe spate); 2. (aproape la fel de simplu) *Persoana a ascultat, ştie ceva şi cam atît*. Nu e lucru mai nimerit decît această colecţie, *Tales of a Librarian,* care reuneşte aproape toate melodiile cunoscute de la primul album *Little Earthquakes* (1990) încoace; 3. (aparent ceva mai dificil) *Ştie tot, e fan*. În afara faptului că e ultima apariţie (2003), *Tales of a Librarian* are o aranjare a melodiilor după criterii foarte personale – un fan apreciază întotdeauna treb'şoarele astea –, are 20 de piese, dintre care 4 sînt înregistrări noinouţe: „Angels", „Snow Cherries from France", „Mary" şi „Sweet Dreams". Este primul ei „The Best". Succesul cadoului este garantat. Va fi începutul unei frumoase prietenii; 4. (ceva mai grav) *Nu a ascultat, nu ascultă, nu va asculta, nu-i nimic*. Cu siguranţă se va mîndri altora că nu e limitat(ă): în afară de Guţă şi Costi şi aşa şi pe dincolo are în casă şi o d-asta, Tori Amos, care nu e de nasul lor. Cadoul va fi, dacă vreţi, un act binevenit de culturalizare; 5 (adio şi n-am cuvinte) *Nu veţi avea nici o petrecere neprevăzută sau veţi fi destul de egoişti încît să vă cumpăraţi albumul doar pentru dumneavoastră*. Va trebui să vă fac într-adevăr poftă. Să mă credeţi pe cuvînt. Să ascultaţi cu grijă poveştile ei, pentru că merită, ca să nu spun că sînt de-a dreptul răscolitoare. Să o consideraţi pe Kate Bush ca pe o mămică spirituală şi să nu luaţi nicidecum vocea lui Tori drept copia perfectă şi atît a lui Kate. Să vă placă cît de cît vocea lui Kate Bush, pentru că altfel m-am ars. Să vă placă şi Sinead O'Connor, pe care să o priviţi ca pe o surioară bună. Să vă placă pianul, pentru că altfel se va duce naibii tot edificiul pe care este construită muzica ei. Să simţiţi o vagă nostalgie după Led Zeppelin atunci cînd ascultaţi *Precious Things*. Să o ascultaţi în tihnă. Ş.a.m.d

Cezar PAUL-BĂDESCU

Artă, stuf şi aer condiţionat. La Sf. Gheorghe

Zilele acestea, cînd vorbim de Sf. Gheorghe, ne gîndim automat la Festivalul de film „Anonimul". Puţin înaintea acestuia, însă, localitatea a găzduit şi o tabără de sculptură la care au participat 12 tineri artişti plastici (sub 25 de ani) şi care s-a încheiat cu nişte premii, în urma jurizării făcute de Sorin Ilfoveanu şi Aurelia Mocanu. La sfîrşitul taberei, cîţiva jurnalişti plecau din Bucureşti să vadă, la faţa locului, rezultatele. M-am numărat şi eu printre aceştia. Iată cîteva însemnări realizate în urma acestei călătorii.

Drumul pînă la Sf. Gheorghe nu e cel mai plăcut lucru cu putinţă. Mergi vreo şase-şapte ore cu maşina pînă la Mahmudia, iar acolo aştepţi vaporaşul care vine de la Tulcea şi în care urmează să-ţi petreci, într-o înghesuială de nedescris (printre turişti, localnici şi animale domestice), alte patru ore pînă la Sf. Gheorghe. Ajuns la Sf. Gheorghe, însă, eşti răsplătit după aventura drumului. Aventura continuă, dar de data aceasta este una interesantă: te trezeşti dintr-o dată într-o altă lume. Un sat de pescari, cu uliţe nisipoase şi case incredibile, acoperite cu stuf, cu două cîrciumi în care se bea la greu (una se numeşte „Visconti" – dar nu după regizorul italian, ci după numele patronului grec, la origine –, alta „Toana pierdută" – „toana" fiind o lungime de năvod) şi cu o discotecă cu neoane fluorescente şi bară de strip-tease. Satul pescăresc este altoit cu un altul, de vacanţă, construit de Sorin Marin şi a sa fundaţie „Anonimul", cu vreo cîteva zeci de case de lemn acoperite cu stuf, dintre care cîteva sînt locuinţe lacustre, cu trei săli de cinema, o sală de conferinţe, pontoane pentru şalupe şi curţi de case cu lacuri artificiale, luminate noaptea de reflectoare şi cu lebede pe ele. La tot acest peisaj trebuie adăugată plaja de la mare, care se află la cîţiva kilometri de sat şi care e una dintre cele mai frumoase şi mai sălbatice plaje pe care le-am văzut în România. În fine, pentru cei cinci jurnalişti invitaţi, au fost două zile „di granda" (după cum zicea Gorică Pirgu): cazare în căsuţele de lemn, acoperiş de stuf, dar cu toate dotările, inclusiv aer condiţionat, plimbări cu şalupele pe canalele Dunării, borşuri de peşte şi plachii din belşug, băutură de asemenea, procesiuni cu torţe noaptea şi foc de tabără la malul mării, creme şi loţiuni împotriva ţînţarilor la discreţie. Acelaşi tratament l-au avut şi artiştii invitaţi sau membrii juriului.

În fine, ne distrăm, ne distrăm, dar mai şi muncim... Artiştii au muncit, în cele trei zile pe care le-au avut la dispoziţie, pe rupte (puţin timp, totuşi, pentru două lucrări, cîte au avut de făcut). Îi vedeai mereu murdari de vopseluri pe mîini sau cărîndu-şi tablourile. Bineînţeles că ei nu au avut deloc vreme pentru plajă. Dar erau foarte încîntaţi de tot ceea ce se întîmpla. În seara în care am ajuns, făcuseră o expoziţie *ad-hoc,* pe o uliţă a satului, şi aşteptau cu înfrigurare sosirea domnilor de la Bucureşti. Adică noi. Ce să spun, marii domni!... Marii domni care erau atît de bulversaţi de drum, de lumea în care aterizaseră sau de suprarealismul expoziţiei şi a situaţiei în general, încît nu prea mai erau în stare să se mai uite şi la tablouri. Totuşi, expoziţia avea un public foarte interesat şi care se implica din plin în toată afacerea: localnicii şi mai ales copiii din Sf. Gheorghe. Aceştia din urmă arătau tuturor tablourile care le plăceau şi discutau aprins despre ele. I-am surprins pe cîţiva în poza de alături. Şi mai interesant a fost că lucrările pe care copiii satului le apreciau cel mai mult au fost şi cele premiate, în final, de juriu.

Premiul cel mare l-a luat un tînăr artist din Iaşi, Tudor Pătraşcu. Un tip muncitor, serios şi discret. În ultima seară, cea a premierii, la masa festivă care a urmat, am avut o discuţie cu el, în care mi-a spus că nu urmăreşte şocarea publicului prin tablourile sale şi că el crede, de fapt, în frumos. Care frumos? Cel antic, cel al pictorilor flamanzi sau cel al impresioniştilor? Răspunsul a fost cam deconcertant: frumosul care e resimţit de orice om cînd se află în faţa unui tablou... frumos. Frumosul a rămas acelaşi şi va rămîne la fel, indiferent de mode. Apoi, cînd am tras concluzia că este un tip clasicizant, a început să-mi spună că nu e nici pe departe închistat într-o anumită zonă, că e adeptul conceptualismului şi că apreciază şi o instalaţie sau un *happening* de bună calitate. De altfel, mi-a mărturisit că nu are vreun complex de inferioritate faţă de Bucureşti sau faţă de lumea largă.

Discuţia noastră „deşteaptă" a fost întreruptă de un alt artist, euforizat, care voia neapărat să *declare* şi el ceva. Din păcate pentru el, dar şi pentru posteritate, îi era destul de greu să închege ceva coerent. Moment în care am început să discutăm despre boemă şi despre unii artişti care se simt obligaţi să fie, mai întîi de toate, boemi. Adică, tradus, să le placă foarte mult alcoolul. Tudor Pătraşcu mi-a spus că el nu se simte deloc atras de aşa ceva. Nici nu mă aşteptam... De altfel, după cum mi-a spus Aurelia Mocanu, tot mai puţini tineri pictori se identifică astăzi cu vechea imagine a artistului-boem. La ediţia de anul trecut a taberei, doar un singur participant s-a îngropat la „Toana pierdută", anul acesta tot unul (altul, desigur). Raportul de unu la doisprezece mi se pare semnificativ.

Nu ştiu dacă din povestea discuţiei pe care am avut-o cu Tudor Pătraşcu aţi putut să vă daţi seama cam ce e în capul unui tînăr artist de astăzi. Se pare, însă, că se pricep mai mult să picteze decît să vorbească. Cel puţin aşa reiese din ce mi-a zis Aurelia Mocanu, care întrevedea, în lucrările participanţilor la tabără, chiar anumite tendinţe din pictura tînără de astăzi. Aurelia Mocanu: „Pe mine, în această ediţie, m-a frapat faptul că cei doisprezece, aduşi în plin peisaj, imersaţi în natura pură, au fost mai interesaţi de figurativ (că este el parodic, publicitar sau sumar) decît de alte forme de exprimare. În plus, tinerii pictori din această ediţie au simţit nevoia de chip uman. Unele lucrări sînt chiar portretele lor sau ale personajelor cu care au trăit în aceste trei zile. Este semnul – care deja la Bucureşti sau la Cluj se simte – unui interes general pentru o nouă figuraţie. Una făcută lejer, cu degajare şi cu umor, în primul rînd. De exemplu, lucrarea cu chiloţeii puşi în centrul optic, sau altele care merg pe rime din acestea strîmbe (două portrete puse unul lîngă altul); o grasă care cîntă la restaurantul „Jariştea" din Bucureşti şi pe care am întîlnit-o aici apare în două pînze diferite etc. Sînt picturi bogate în figurativ antropologic. Unele se constituie într-un jurnal personal. Lucrările făcute în aceste trei zile reprezintă, indiscutabil, un comprimat al picturii pe care o face acum cea mai tînără generaţie."

Că este sau nu aşa vă veţi putea convinge singuri doar dacă mergeţi la Sf. Gheorghe, căci lucrările taberei au rămas, ca şi cele de anul trecut, acolo. Pînă să primească vizitatori „de la oraş", tablourile se vor bucura de aprecierile publicului local, care, după cum spuneam, nu e chiar dezinteresat de artă.

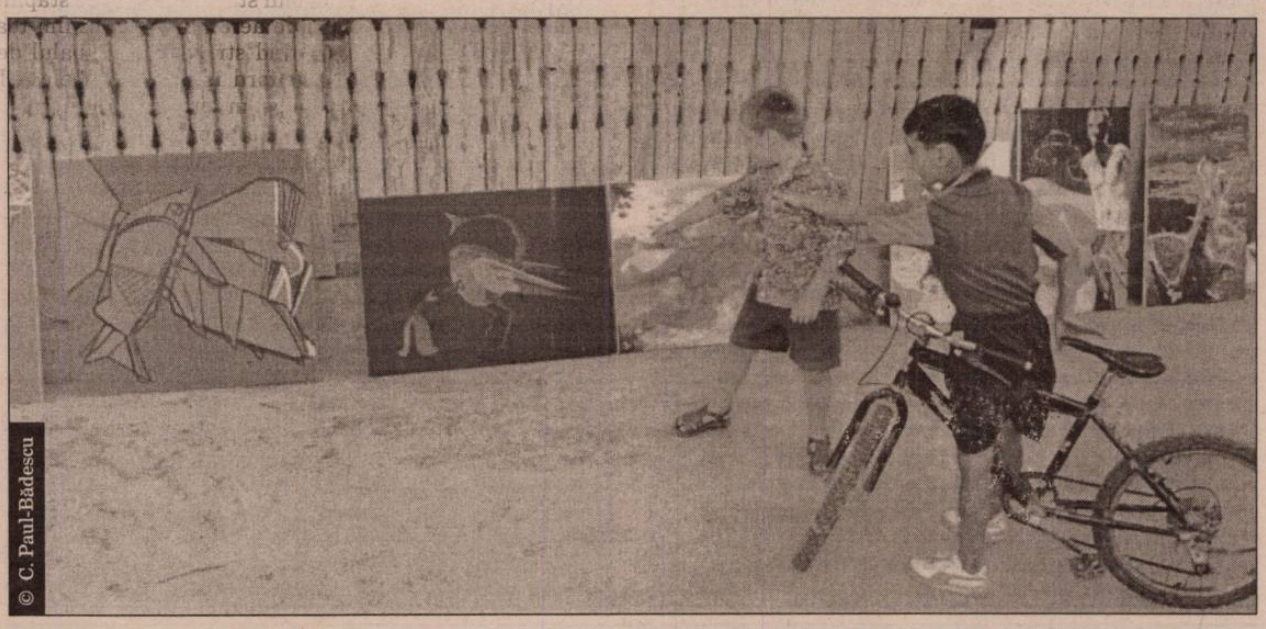

Dilema veche vă recomandă

● La 1 septembrie se împlinesc 60 de ani de la dispariţia lui Liviu Rebreanu. Fără de pioşenie formală, a se deschide, fie şi pentru o clipă, fie şi pentru o filă, *Răscoala,* cu al ei început fără de moarte: „Domnilor, dumneavoastră nu cunoaşteţi ţăranul român!" sau *Pădurea spînzuraţilor,* cu al ei verdict: „Fără Curte Marţială, nu există victorie...", sau *Iţic Ştrul dezertor*. Dacă nu, nu. Dar măcar un gînd la cum ar fi arătat literatura nouă după '44, dacă nu ar fi început cu *Mitrea Cocor*. (Radu Cosaşu)

● http://atelier.liternet.ro/articol.php?art=1696. (Matei Martin)

• Interviul realizat pentru *Observator cultural* de Radu Voinescu cu Sarane Alexandrian, „primul călugăr benedictin care a scris cărţi interzise" despre „eliberatorii iubirii", literatura erotică şi ocultism, despre desenele magice ale lui Victor Brauner şi, recent, despre „sexualitatea lui Narcis". De pus la arhivă. (Simona Sora)

Alex. Leo ŞERBAN

bon de lectură

„Sora Vaselina“ & Solange de Cléda

● **Luis Buñuel, *Ultimul meu suspin*, traducere de Luminiţa Voina-Răuţ, Editura Humanitas, 2004.**

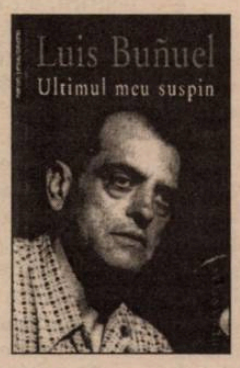

Dacă vă pasionează viaţa lui Luis Buñuel – autorul cîtorva capodopere obligatorii ale Cinematografului: *Un cîine andaluz* (împreună cu Salvador Dalí), *Îngerul exterminator, Viridiana, Farmecul discret al burgheziei* –, trebuie să ştiţi că volumul său de memorii, *Ultimul meu suspin*, a fost scris (mă rog, dictat) în franceză: în dedicaţie, Buñuel îi mulţumeşte vechiului său colaborator, scenaristul Jean-Claude Carrière, pentru că „după lungi conversaţii“ şi „fidel tuturor celor relatate de mine, m-a ajutat să scriu cartea asta“ (cealaltă „dedicantă“ este, desigur, Jeanne Rucar, soţia sa de foarte mulţi ani). Precizarea are rostul său – o dată, pentru că franceza lui Buñuel, oricît de fluentă în conversaţii, nu i-ar fi fost, totuşi, de mare folos pentru a scrie, singur, o carte, şi a doua oară, pentru că asistenţa complice a lui Carrière este probabil răspunzătoare de tonul sacadat, de mitralieră a Memoriei, cu care ne „vorbeşte“ cel care a făcut din suprarealism un stil cinematografic. Sau poate că nu; în fond, Buñuel era un povestitor înnăscut, cu fraza fluidă şi densă, dar laconic, fără întortocheri inutile şi răsfăţuri „textuale“. Exact opusul lui Dalí. Şi exact aidoma „frazelor“ sale în imagini mişcătoare.

Nu întîmplător – dar la un nivel mai profund decît simpla analogie –, volumul se deschide cu un capitol intitulat „Memorie“. El trebuie pus în legătură cu un altul – de pe la jumătatea cărţii – intitulat „Vise şi reverii“. „Trebuie să începi să-ţi pierzi memoria – spune Buñuel, în primul capitol –, fie şi crîmpeie din ea, pentru a înţelege că această memorie constituie, de fapt, singura noastră viaţă. O viaţă fără memorie n-ar mai fi viaţă“; şi – la pagina 107 – „Dacă mi s-ar spune: «Mai ai de trăit douăzeci de ani. Ce ţi-ar plăcea să faci în cele douăzeci şi patru de ore ale fiecărei zile pe care o s-o mai trăieşti?», aş răspunde: «Daţi-mi două ore de viaţă activă şi douăzeci şi două de ore de vise, cu condiţia să mi le pot şi aminti ulterior», căci visul există doar prin memoria care-l păstrează“. Dacă Visul nu poate exista în absenţa Memoriei, Viaţa fără Memorie nu merită trăită – pentru că este lipsită de Vis: aceasta ar fi, într-un racursi, morala vieţii lui Buñuel.

Cartea este irezistibilă, şi nu doar pentru cunoscătorii cinematografului buñuelian. Abundă de anecdote – unele picante: vezi informaţiile despre orgiile organizate de Chaplin! –, de amănunte picareşti, de vise (evident!) şi de rudimentele unei filozofii a vieţii în acelaşi timp austeră şi epicuriană, flamboaiant „artistă“ şi moderat „burgheză“, morbidă şi sănătoasă. Imaginarul (nocturn) buñuelian – ca şi Fellini, spaniolul ar putea să-şi adjudece epitaful de... „adjectiv“ – este spectacolul cel mai savuros, dar cartea nu duce lipsă de toată acea factologie diurnă care face farmecul unor memorii (vezi mărturisirea talentului său de „învîrtitor de mese“!), ba chiar şi de insolite sfaturi practice – de la felul în care a spus adio melonului, la San Sebastian, şi pînă la definiţia *morcillismului*, de la deosebirea structurală dintre cafenea şi bar („barul este... un exerciţiu de singurătate“) la binefacerile vinului roşu, de la „Cum să recunoşti adevăratul gin“ (îi sînt recunoscător lui Buñuel pentru „reţeta“, deja verificată, a combaterii temerii de avion cu gin!) la două din cele mai năstrușnice pozne scornite vreodată de imaginaţia sec-febrilă a unui ucenic-cineast: una plănuită – a arăta unor copii, prin legarea proiecţionistului, „deliciosul“ film pornografic *Sora Vaselina* (singurul văzut vreodată de pudicul Buñuel!) –, una trăită – ca atunci cînd studentul L.B., făcînd pe ghidul la muzeul Prado, a explicat unui grup de turişti americani, „doct“-fantezist, că Goya era toreador şi că un tablou obscur era o capodoperă „pentru că în el apar 150 de personaje şi, după cum ştie toată lumea, valoarea unei picturi depinde de numărul personajelor ei. Americanii mă ascultau foarte serioşi, iar unii îşi luau chiar notiţe.“

● **Salvador Dalí, *Chipuri ascunse*, traducere de Ileana Cantuniari, Editura Humanitas, 2004.**

Buñuel îl descrie pe Dalí, în volumul său de memorii, aşa: „Era un tînăr timid, cu o voce gravă şi profundă şi părul foarte lung, pe care mai tîrziu şi l-a tuns. Era veşnic iritat de exigenţele cotidiene ale vieţii şi afişa o ţinută extravagantă, ce consta dintr-o pălărie cu boruri largi, o lavalieră imensă, o haină care-i ajungea pînă la genunchi şi jambiere. Ţinuta lui lăsa impresia unei provocări vestimentare, deşi el nu avea deloc intenţia asta. Se îmbrăca aşa pur şi simplu pentru că îi plăcea, ceea ce nu-i împiedica pe oameni să-l insulte uneori pe stradă“. Cu partea de vestimentaţie eram deja familiarizaţi din propria autobiografie a personajului (vezi *Viaţa secretă a lui Salvador Dalí*, Editura EST, 2002), dar precizarea lui Buñuel – cum că Dalí nu încerca să provoace – ar trebui reţinută. Tot el ne spune că Dalí scria poezii „pe care le publica“ şi că, prin 1926-'27, prezentîndu-se în faţa comisiei pentru examenul de admitere la Belle Arte, ar fi exclamat: „Nu recunosc nimănui de aici dreptul de a mă judeca. Am plecat“. Aproape 20 de ani mai tîrziu (în 1943), retras în munţii din New Hampshire, aproape de frontiera canadiană, şi trudind „fără răgaz“ 14 ore pe zi, Dalí scrie – în numai patru luni – acest roman. Dalí nu este intimidat de provocare (peste 300 de pagini în franceză!); în „Cuvîntul înainte“, el declară – cu aceeaşi superbie cu care trîntise uşa comisiei de la Belle Arte – că „este greu să nu ajungă cineva, într-un fel sau altul, sub autoritatea mea. (...) De ce am scris acest roman? În primul rînd, pentru că îmi găsesc timp de a face ce vreau şi pentru că vroiam să scriu acest roman. În al doilea rînd, pentru că istoria contemporană oferă un eşafodaj excepţional pentru un roman privind evoluţia şi conflictele marilor pasiuni umane şi pentru că istoria războiului, şi în mod special istoria sfîşietoarei perioade de după război, trebuia fatalmente să fie scrisă. În al treilea rînd, pentru că dacă nu aş fi scris-o eu, ar fi făcut-o altcineva în locul meu şi ar fi făcut-o prost.“ (Există şi un „al patrulea rînd“, dar – din motive de spaţiu – ne oprim aici.) Dalí era convins că are dreptate. Iar astăzi – la 60 de ani de la scrierea acestui unic roman al său: „romanul pur“ visat de Garcia Lorca – nu putem decît să ne înclinăm, „fatalmente“, în faţa evidenţei: da, acest roman trebuia scris, şi cel care putea s-o facă cel mai bine era Salvador Dalí. *Chipuri ascunse* este un roman superb – cu siguranţă, alături de *Viaţa secretă*... şi de *Jurnalul unui geniu* (care o continuă), cea mai durabilă contribuţie artistică a aceluia care este mai cunoscut, vai, ca pictor...

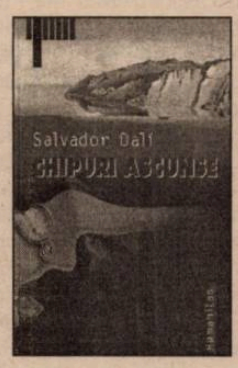

Impecabil tradus, *Visages cachés* povesteşte – în trei părţi, opt capitole şi un epilog – „marile pasiuni“ care leagă & dezleagă un grup de oameni, în Franţa, Malta, Africa de Nord şi Statele Unite. Personajele principale sînt contele Hervé de Grandsailles, nefericita lui „iubită“ Solange de Cléda, miliardara Veronica Stevens, prietena ei Betka şi aviatorul John Randolph. În jurul lor foieşte o faună pestriţă de aristocraţi şi declasaţi, ţărani şi germani, burghezi şi comunişti. Aproape de final, în cîteva pagini de bravură vizionară, apare însuşi Hitler – singur în bîrlogul său de la Berchtesgaden, ascultînd Wagner şi privind un Vermeer („cel mai frumos tablou din lume, după părerea lui Salvador Dalí“, scrie Salvador Dalí într-o paranteză...). Majoritatea comentatorilor au inclus romanul dalínian în descendenţa prozei estet(izant)e de tip Huysmans (există chiar şi o referire la Des Esseintes, în paginile romanului). E doar parţial adevărat: cartea este scrisă, într-adevăr, cu acea facondă fină *fin de siècle* şi pare – în pofida localizării precise în timp – atemporală. Dar patosul paradoxal, imaginaţia imaculată de expediente narative şi, mai ales, stilul ca un stilet de gheaţă sînt pur dalíniene. Este un tur de forţă entuziasmant, nu doar pentru că vine din partea unui „artist plastic“ (sincer, l-am preferat întotdeauna pe Dalí-scriitorul lui Dalí-pictorul!), ci pentru că această mostră de „scriitură artistă“ creează tablouri de o splendoare unică – de la „mănăstirea de lebede“ întrevăzută de Veronica la „posomorîta pădure de stejari-de-plută“ în care contelui i se pare c-o zăreşte pe veşnica lui „Solange de France, martirizată de război, jupuită de vie pe timp de pace, moartă şi înmormîntată îndărătul acestor copaci“... Acest „roman de dragoste-epitaf“ începe cu imaginea contelui, ridicîndu-şi ochii peste cîmpia de la Creux de Libreux, şi se sfîrşeşte cu imaginea aceluiaşi „lăsîndu-şi capul în jos şi îngropîndu-şi obrazul în mîini“; între aceste două imagini-coperte, Dalí a conceput cea mai emoţionantă operă a sa – fabulă modern-medievală despre imposibilitatea iubirii *in Dürftiger Zeit*.

P.S. Această recenzie *nu* este o reciclare a intervenţiei mele de la Institutul Cervantes, din iunie a.c.!

Andrei GORZO

dilematograf

Păpuşi zîmbăreţe

● ***Neveste perfecte* / *The Stepford Wives* (SUA, 2004), de Frank Oz.**

Dacă vă hotărîţi să mergeţi la *Neveste perfecte*, încercaţi să ajungeţi la timp. În ultima vreme, genericul pare să urce din nou în topul motivelor de a vedea un film hollywoodian, către poziţia pe care o deţinea la sfîrşitul anilor '50 – perioada de apogeu a colaborării dintre Hitchcock şi Saul Bass. Genericul de la *Omul-Păianjen 2*, cu reţelele de fire care se reorganizau la nesfîrşit pentru a încadra fotografii şi desene, era o bucurie; la fel şi genericul de la *Dragostea costă*, cu dezmăţul său de inimioare şi amoraşi, care-i lansa pe fraţii Coen pe traiectoria lor ironică, antiromanţioasă; la fel şi în *Jos cu dragostea!*, unde numele actorilor şi realizatorilor se înclinau conform etichetei de la sfîrşitul deceniului şase, iar culorile parcă sărbătoreau, cu tărăboi, ziua lui Doris Day. Genericul de la *Neveste perfecte* – frigidere din care ies minunăţii, maşini de spălat prezentate de gospodine fericite – e o nouă întoarcere în epoca aceea dinaintea emancipării sexuale şi un nou prilej de bucurie, deşi nu pare să anunţe lucruri grozave: valorile Americii de-atunci – întreaga prosperitate, întregul filistinism – au fost satirizate de prea multe ori. E uşor să vezi numai spălarea pe creier, ignorînd faptul că, înainte de a afla că sînt nişte încuiate şi că trebuie să se elibereze urgent, multe gospodine americane fuseseră pur şi simplu fericite. Oricum, după acest generic retro ne trezim în lumea televiziunii de azi, unde o femeie cît se poate de modernă (Nicole Kidman), creatoare de *reality show*-uri despre războiul sexelor (aranjate astfel încît bărbaţii să iasă umiliţi), are o criză de conştiinţă. Alături de copii şi de soţul neglijat (Matthew Broderick), ea evadează din New York şi din viaţa modernă care a transformat-o într-o scîrbă egoistă şi ajunge în Stepford, Connecticut, un orăşel avansat din punct de vedere tehnologic şi rămas în anii '50 din toate celelalte puncte de vedere. Mulţumirea tembelă pe care toate soţiile din oraş par să o găsească mulţumindu-şi soţii în toate felurile, 24 de ore din 24, are de ce să consterneze, dar, pentru un suflet ca al eroinei – metropolitan, corupt, tinzînd spre negrul costumelor ei –, o rochiţă roz şi o carte de bucate pot reprezenta salvarea. Sau nu.

N-am citit romanul lui Ira Levin şi nici n-am văzut prima adaptare cinematografică, scrisă de William Goldman. Pauline Kael mi-a tăiat cheful de a face cunoştinţă cu aceste lucrări, scriind în 1975 că „romanul putea fi scris şi de un computer“ şi că filmul, „primul *horror* gotic feminist“, e „literal într-un fel ce duce cu gîndul la o boală incurabilă“. Oricare o fi fost adevărul, ideea simplă (dacă nu simplistă) a lui Levin – că, după atîta feminism, bărbaţii continuă să nu vrea femei, ci păpuşi teleghidate – s-a lipit de public. *Remake*-ul s-a vrut mai comic, mai agil, mai puţin impresionat de propriul avertisment, şi Frank Oz părea regizorul potrivit; nu numai că lucrase la cîteva dintre cele mai însorite farse ale lui Steve Martin, dar mai şi dovedise, prin colaborarea sa cu Muppets-ii, că n-are nimic împotriva păpuşilor. Într-adevăr, păpuşile zîmbăreţe cu care s-au înşurat bărbaţii din Stepford ştiu cîteva scamatorii tari (nu sînt doar sclavele, ci şi *bancomatele* soţilor), iar Glenn Close, în rolul stăpînei lor, pune stăpînire şi pe film, ţinînd un curs de aerobică („Hai să fim toate maşini de spălat!“), asigurînd strigăturile la balul de 4 Iulie („Armăsarii din Stepford îşi iubesc iepele – Iuhuuu!“) şi reuşind să păstreze, în tot acest timp, un surîs de dimensiunile unei felii de pepene. Un film care o aprovizionează constant cu replici bune pe minunata comediană Bette Midler, care găseşte loc şi pentru calităţile de dansator ale lui Christopher Walken şi, cu toate astea, nu durează mai mult de o oră şi jumătate, merită lăudat pentru viteza sa. Dar viteza e doar una din calităţile marii comedii americane. Cealaltă calitate – arta de a se adapta din mers, fără a încetini, la schimbările cele mai aiuritoare, sau de a lua o curbă spectaculoasă, descoperind un nou decor, chiar şi o nouă poveste – lipseşte aici. În ultima jumătate de oră, cînd face saltul de la comedie la coşmar *hi-tech*, filmul se pomeneşte în aer; mai dă puţin din picioare, dar tot cade. Şi nu merită prins în cădere; secvenţa în care eroina e pe punctul de a fi „stepfordizată“ (adică spălată pe creier) de propriul ei soţ şi încearcă să-l oprească, întrebîndu-l dacă o femeie sintetică mai poate iubi, nu e mai puţin sintetică decît feminitatea nevestelor din Stepford.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Televiziuni la kilogram

Se pare că sîntem ţara cu cele mai multe posturi de televiziune din sud-estul Europei. Deşi sînt deja prea multe, se anunţă că vor mai apărea încă.

Zilele trecute, nu ştiu ce mi-a venit să butonez telecomanda şi am dat peste noul post Alpha TV. Cu ocazia aceasta, am văzut nişte emisiuni şi nişte prezentatori care-mi aduceau aminte de pionieratul post-revoluţionar al televiziunii. Vă mai amintiţi de SOTI? După doisprezece ani, la Alpha TV ai ocazia să vezi oameni proaspăt intraţi în meseria asta, care nu sînt deloc acomodaţi cu camerele de luat vederi, care au un trac vizibil, au momente cînd se blochează şi nu mai ştiu ce să spună (cum am văzut la o tipă care făcea un reportaj pe stradă – un material, deci, înregistrat), sau înghit în sec, terorizaţi de nodul din gît (cum am văzut la un prezentator de ştiri). La acestea se adaugă, desigur, tot felul de gafe de transmisie. În seara în care m-am uitat la Alpha TV, am văzut o singură realizatoare de emisiune care nu avea probleme cu camerele de luat vederi, pentru că mai făcuse treaba asta şi înainte: Adriana Bahmuţeanu. Aceasta avea, însă, emisiunea ei de pe Realitatea TV, cu invitaţi ce dezbat chestiuni legate de administraţia locală. O emisiune care nici la Realitatea TV nu a avut un succes nebun şi a cărei moderatoare părea ţinută pe post din alte raţiuni decît cele de audienţă.

Aşa stînd lucrurile, te întrebi de ce a mai apărut această televiziune. Ce propune nou, faţă de celelalte care există deja? Cum va putea să concureze cu nişte coloşi ca PRO TV sau Antena 1? Cum să răzbeşti în jungla audiovizuală de la noi, cînd singurul om care ştie meserie, singura vedetă de televiziune cu care te recomanzi (şi care te recomandă) este Adriana Bahmuţeanu?

Alpha TV spune despre sine că e un post pentru bucureşteni. Este o strategie pe care am mai văzut-o, acum cîţiva ani, şi la B1 TV (pe cînd televiziunea fraţilor Păunescu nu putea să aibă acoperire naţională). Şi la ce i-a folosit?

Pe cînd se lansa canalul de televiziune Naţional, lucram la un ghid TV şi am avut ocazia să fac nişte interviuri cu cîţiva oameni de televiziune care se ocupau de lansarea postului. Toţi erau entuziasmaţi. Ada Roseti îmi vorbea despre filmele pe care urma să le aducă Naţional TV şi cum se vor adresa ele unui public mai avizat; Radu Coşarcă îmi povestea despre extraordinara aparatură cu care sînt dotaţi – scule de ultimă generaţie, pe care nu le mai are nimeni în ţara asta şi cu care se vor juca în domeniul televiziunii virtuale cum nu s-a mai văzut (erau aşa de noi şi puteau să facă atîtea lucruri, încît chiar şi oamenii cu vechime în audiovizual aveau nevoie de cîteva luni de *training* pentru a se acomoda cu ele)... În fine, acum putem vedea rezultatul: Naţional TV este o televiziune care ne poate, cel mult, aminti de PRO TV sau Antena 1 de acum cîţiva ani. Ei încă mai trăiesc euforia emisiunilor cu fete în bikini şi concursuri pe plajă, la care PRO-ul a renunţat de ceva vreme, epuizînd formula, sau i-au descoperit pe Ţociu şi Palade – care expiraseră, cu ani în urmă, la Antena 1 şi apoi la Prima TV. Cît despre studiouri virtuale şi tot felul de efecte pe calculator – să avem pardon!...

Problema televiziunilor care vor să mai apară acum e că există deja pe piaţă nişte posturi care au învăţat, de-a lungul timpului, să-şi facă foarte bine treaba şi care oferă publicului tot ce se poate oferi. Nu mai ai ce să mai spui nou, acum. În plus, piaţa de publicitate de la noi este destul de săracă şi de-abia acoperă nevoile acestor posturi mari. Singura şansă a unei noi televiziuni este să se mulţumească cu taxa pe care o obţine, pentru retransmisie, de la firmele de cablu şi din care trăiesc, la limita subzistenţei (dar foarte mulţumite de acest lucru), posturi ca TV România de Mîine-TVRM sau Etno TV. Dar este aceasta o şansă?

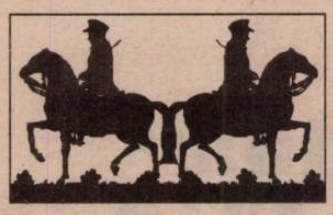

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Un drum cu Nicolae Ţic

Eram tinerii-reporteri-harnici-şi-talentaţi. Eram reporterii-care-băteau-terenul-zi-şi-noapte. Labiş ne era Poetul. Raicu – Criticul. Eram reporterii tineri care dormeau în gări şi pe şantiere, între două trenuri, prin case de oaspeţi unde adormeam după polemici ţepene dacă Ion Creangă e mai mare decît Camil Petrescu şi Coşbuc mai important decît Eminescu... Visam la literatură mare, după ce alergam o zi întreagă pe traseul conductelor de gaz metan şi pe stîncile barajelor, în căutare de eroi ai timpului nostru. Noi nu eram eroi – noi eram reporteri. Tinerii harnici şi talentaţi. Redactorul nostru şef, Ion Mihăileanu, azi la Paris, specialist în Elie Wiesel şi Cioran, ne trimitea reportajele în plic lui Geo Bogza, pentru a se lăuda cu noi, noua generaţie a vieţii imediate. Dar trebuie spus că niciodată Bogza nu ne-a blagoslovit cu vreo vorbă bună. Poate nu credea în noi. Poate nu-i plăceam. Nu meritam din partea maestrului nimic. Eu eram singurul bogzian...

Ţic nu era bogzian. Cuvîntul mare şi larg, patetismul deschis, metafora uriaşă nu l-au captivat niciodată. Toţi eram entuziaşti, dar sensibil diferiţi pe scara Richter a cutremurelor sufleteşti. Mazilu era satiric, Mandric era prea bonom, pasta lui „fălşeneană" era groasă, grasă, colorată, viaţa plesnea bine din biciul său şi mulţi erau derutaţi de preaplinul ei, suspectînd-o de exagerăţiune. Eu eram orb. Adică foarte idilic. Exclamam enorm. Mazilu – satiric – avea dreptul la o privire ceva mai sceptică. Ţic, însă – prin ardelenismul său inalienabil – era cel mai măsurat, cel mai realist, cel mai dramatic. Nae avea poveşti dure, aspre, totdeauna dureroase, în care se ferea să exclame, să cînte, conflictele lui sunau ciudat în acea epocă a lipsei de conflict, teoretizată cu cîteva argumente terorizante. Ţic îl adora pe Pavel Dan, în felul lui, un fel în care admiraţia era cît mai secretă şi cît mai puţin comentată. Nu-i plăcea jocul, joaca pe hîrtie, era sobru, adevărat, uscat – nu purta cămaşă cu gulerul deschis, nu mergea vara fără haină; idilele, hîrjoanele, anecdotele, bancurile, idolatria zilei, veselia îl lăsau rece şi indiferent. Aducea de pe teren activişti încurcaţi, încruntaţi, „complecşi" – cum se spunea îngăduitor –, cu ciudăţenii, cu obsesii, cu permanente întrebări. Vedea peste tot munca grea, dificilul, încordarea între just şi nejust, ciocnirea între umilinţă şi demnitate – îl obsedau nedreptatea nespulberată, blestemăţiile vieţii, caraghioslîcurile tragice ale existenţei, „porcăriile" şi chiar porcărelele din care se extrag marile ticăloşii care duc la tumori. Nu se alinta, nu se smiorcăia, se înduioşa greu, dar fundamental, nu clama, nu-şi îngroşa glasul, căuta cumpăna esenţială între istorie şi individ – citea enorm, nu dormea ca să citească, avea gustul ferm, de la Pavel Dan la Marin Preda, de la Rebreanu la *Înfrîngere*. Nu „murea" după Camil Petrescu, nu se da în vînt după francezi, dacă-mi aduc bine aminte dispreţuia filmul şi filmele... Ca să vorbesc sincer, dacă aveam o încredere deplină în viitorul literar al unuia dintre noi, reporterii-harnici-şi-talentaţi, acela era Ţic. „Decoraţia", „Moştenirea", „Căruciorul", „A doua moarte a lui Anton Vrabie" – ce schiţă splendidă această „Decoraţie", de care jur că nici un postmodern de azi nu ştie! – au fost unicate ale acelei vremi la care azi mulţi se uită cu un dispreţ stupid, socotind-o doar dogmatică şi proletcultistă, adică fără valoare şi fără valori, idee proastă într-o ţară a cărei forţă literară nu poate fi niciodată şi cu nimic stinsă, de nici o dogmă. Ţic a fost printre cei mai nedogmatici tineri scriitori ai acelei vremi a cărei istorie – cu bravurile, durerile şi ticăloşiile ei, toate „complexe" – nu a fost încă scrisă, analizată şi dată pe sită. Într-o asemenea cernere, Ţic, cu proza sa severă de cea mai bună ţinută, ar ieşi onorabil – în sensul suprem şi patetic al acestui cuvînt (prea demitizat la noi), el atingînd acea cotă de demnitate la care onoarea artistului se măsoară după puterea de a-şi gîndi onest (alt cuvînt nedrept diminuat la noi) epoca.

Toate aceste calităţi literare l-au dus – şi nu e cazul să dramatizăm sau să socotim fără precedent fenomenul – la un *malentendu* cu cîţiva responsabili trecători ai epocii. Am fost şi aici împreună, într-un comic paradox: entuziasmul meu orb şi duritatea privirii lui au fost luate împreună drept negativism! Cel care ne-a dat cu capul de pereţi a dispărut voluntar după vreo cîţiva ani de la „procesul" nostru. Noi nu am dispărut. Niciodată nu ne-a trecut prin cap aşa ceva. Am tras o foame bună, preferabilă – zic şi azi – unui glonţ în cap. Din acea foame a ieşit primul şi singurul nostru film scris împreună, *5 oameni la drum*. După aceea, drumurile nostre s-au despărţit şi am emis programe diferite, fără să ne cerem socoteală, căci buna credinţă în prietenie a rămas nealterată. El a nimerit-o în plin cu *B.D.*-urile în acţiune, eu am zbîrcit-o din nou cu *O fată fermecătoare*. Nu avea importanţă – îmi telefona periodic, cu întrebarea primordială: „Ce mai faci? Ce mai e nou?", după care, la un cot al conversaţiei, venea cu o întîmplare de-a lui, numai a lui: cum tocmai pe el, obsedat de stilouri cu peniţe de aur, în gară, la Feteşti, l-a oprit unu' să-i vîndă un Parker... „Măi, Nae, spune-mi şi mie, cum nu i se întîmplă asta lui Mazilu...? Mie?" La care Ţic – merită o nuvelă confuzia creată în epocă de acest nume, Eugen Barbu fiind convins că vine de la Iţic, pînă i s-a explicat că Nae are părinţi colectivişti – Ţic se menţinea sobru şi îmi explica scurt: „Păi, o să scrii toată viaţa cu creionul..." Sînt asemenea prietenii în care, după o jumătate de viaţă, ajungi să discuţi firesc în asemenea termeni precişi ca „toată viaţa".

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Mihai Gheorghiu
(PNŢCD, UFD, Acţiunea Populară)

Intrarea în politică

Vedeţi dumneavoastră, eu n-am intrat în politică, eu am intrat în haznaua care se numeşte România şi pe care am dorit-o, în mod aberant, curăţată. În rest, ştiţi şi dumneavoastră cine a cîştigat ţara şi cine o ţine strîns în buzunar.

Politica curvă

Politica este ceea ce fac oamenii din ea...

Ascensiunea politică

Nu am avut o ascensiune politică, am avut o prezenţă politică la nivele la care nu am avut putere de decizie, dar am înţeles măcar ce se întîmplă în această ţară şi vă asigur că se întîmplă multe dintre cele pe care nici măcar nu vi le puteţi imagina...

Navetismul politic personal

Ceea ce numiţi navetism este încercarea de a contribui la existenţa unui partid de dreapta viabil în România, încercarea de a nu muri alături de cei care se sinucid din idioţie şi perfectă inadecvare la orice. România, din păcate, nu are nici astăzi un partid de dreapta relevant, capabil să îşi asume responsabilităţi faţă de societatea românească.

Omul lui Galbeni

Se spunea că în România a fost o revoluţie, se spunea că în România există justiţie, se spunea mult prea mult. Ionescu Galbeni a fost şi a rămas mintea cea mai limpede a acelui partid după moartea lui Corneliu Coposu.

Imaginea politică?

Nu o mai construiesc de mult.

Modele politice

Nu am un model politic, am o viziune despre ceea ce trebuie făcut în această ţară pentru a deveni pur şi simplu normali, civilizaţi şi minimal eficienţi. Nu e vorba de a mai face o revoluţie, ci de a accepta realitatea lucrurilor şi a proceselor, de a înţelege că nu trebuie distrus totul prin jaf şi incompetenţă.

Cum v-a ajutat propria meserie în politică

Studiile nu au nici o relevanţă aici. Tot ceea ce contează este capacitatea de a construi politic, de a comunica cu oamenii pe care vrei să îi reprezinţi, de a lupta pentru ceea ce crezi că trebuie să aperi sau să dezvolţi.

Actualitatea doctrinelor politice

Despre doctrine în general nu ai păreri, le cunoşti, le combaţi sau le susţii. După cum probabil ştiţi, doctrinele politice nu au nici o relevanţă în momentul actual şi nu vor avea multă vreme, în politica românească.

Calităţi şi defecte personale ca politician?

Toate calităţile se pot transforma în defecte şi invers, la un politician. Adevărul este că existenţa sa politică depinde foarte mult de şansă şi de inamicii săi politici.

Politica te face să abandonezi idealurile revoluţionare?

„Idealurile revoluţionare" este o formulă goală de orice. Eu am fost acolo şi nu uit nimic, nici ei nu uită nimic, ştiu cîţi oameni au omorît şi de ce. Nimic nu va merge aici pînă cînd cei care au manipulat această jalnică istorie postrevoluţionară nu vor renunţa să creadă că sînt încă în război cu românii. Se ştie, de altfel, că noi nu ne pedepsim călăii, noi fraternizăm cu ei.

Slaba prestaţie ca deputat

E o întrebare pentru dumneavoastră înşivă? Nu confundaţi notorietatea unei activităţi cu activitatea în sine. Au fost multe proiecte de lege propuse, personal sau în grup, mii de ore de discuţii şi negocieri în comisii într-o legislatură în care Parlamentul României exista, acum trăim cu toţii într-o ţară care nu mai are un parlament funcţional, e doar tripoul lui Hrebenciuc.

Ce aşteptaţi de la campania 2004? Loc în Parlament? Şansele Acţiunii? Şansele unui Constantinescu, „scîrbit de politică"?

Nu aştept nimic.

Stela GIURGEANU

Avocatul Poporului

„A-ţi da seama de ceea ce este drept şi a nu acţiona e lipsă de curaj."
Confucius

Avocatul Poporului este o instituţie de tip occidental, înfiinţată la recomandarea Uniunii Europene, în atribuţiile căreia intră rezolvarea pe cale paşnică a încălcării drepturilor cetăţeanului. Calea paşnică fiind sesizarea pe drum ierarhic, de la funcţionar pînă la Parlament, poate fi aplicată, ce e drept, într-o societate civilizată din punct de vedere al respectării legilor. În ceea ce priveşte România, semnul de întrebare, pus de contextul politicii actuale utilităţii acestei instituţii, încă rămîne.

Deşi înfiinţată în 1997, denumirea, domeniul său de activitate, instituţia ca atare, (pînă şi adresa ei fizică), toate reuşesc să ridice umerii şi sprîncenele trecătorilor grăbiţi prin 2004. „Am auzit... parcă... ceva..." este răspunsul majoritar nesigur, completat de cele mai multe ori cu diferite şi nuanţate credinţe... *Cum că ar apăra drepturile omului* (român, în speţă) *pe la curţile străine de justiţie... Cum că ar fi un fel de avocat din oficiu* (adică, dacă e din popor...) *Cum că ar face şi cum că ar drege.*

Definindu-mi, la început printr-un singur cuvînt, instituţia pe care o conduce, „mediator", profesorul universitar dr. **Ioan Moraru** îmi spune că Avocatul Poporului este derivata românească a *Ombudsman*-ului (o instituţie vest-europeană de sorginte suedeză apărută în 1700), care are ca misiune principală apărarea drepturilor şi libertăţilor oamenilor împotriva actelor şi faptelor administraţiei de stat. Nu se dau amenzi şi nici nu se emit acte de justiţie, ci se încearcă reluarea cursului firesc al lucrurilor, care la un moment dat a fost întrerupt, dintr-un motiv sau altul.

Cine are nevoie de Avocatul Poporului?

„La noi vin numai nemulţumiţi. Oameni necăjiţi. La noi nu vin parlamentari, nu vin profesori universitari... mai vin şi ăştia, săracii, dar nu bancheri sau mai ştiu eu ce... Vin oameni care au suferit neajunsuri de pe urma administraţiei publice, sau oameni care pur şi simplu au suferit o nedreptate."

Dosar 6464/2003

Minorilor Marius (nume fictiv), în vîrstă de 11 ani şi Raluca (nume fictiv) în vîrstă de 13 ani, infestaţi cu virusul HIV, nu li s-a mai permis să frecventeze cursurile în cadrul Şcolii nr.8 „Prof. Alexandru Spînu" din comuna Goleşti, judeţul Vrancea. Ca urmare a demersurilor întreprinse de instituţia Avocatul Poporului, Direcţia Judeţeană pentru Protecţia Copilului Vrancea şi Inspectoratul Şcolar Judeţean Vrancea au comunicat că situaţia celor doi copii infestaţi cu virusul HIV a fost soluţionată, în prezent aceştia frecventînd cursurile anului şcolar 2003-2004, în cadrul unităţii de învăţămînt susmenţionate.

În 2003, Avocatul Poporului a înregistrat un număr de 5.400 de petiţii referitoare la încălcarea unor drepturi şi libertăţi cetăţeneşti adresate de persoane fizice din ţară şi din străinătate. Cel mai mare număr de petiţii provine din Bucureşti, cel mai redus, din judeţul Covasna. Cele mai multe petiţii (1.361) s-au referit la încălcarea dreptului de proprietate privată, urmate de 1.096 care vizau dreptul la un nivel de trai decent. De asemenea, dreptul la muncă şi protecţia socială a muncii au determinat alte 549 de petiţii, după care alte sute au invocat dreptul la informaţie, dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, dreptul la un proces echitabil, dreptul de petiţionare şi accesul liber la justiţie. Mai puţine, de ordinul zecilor, s-au referit la protecţia specială a persoanelor cu handicap, dreptul de moştenire, ocrotirea sănătăţii, protecţia copiilor şi a tinerilor, viaţa privată, egalitatea în drepturi, libertatea de exprimare şi libertatea individuală.

O petiţiune...

„În primul rînd aceasta poate ajunge la noi pe mai multe căi. Cetăţeanul poate veni direct în audienţă, să îşi prezinte petiţia, care este înregistrată. Poate să o depună direct la Registratură, sau o poate trimite prin poştă. Apoi avem şi un dispecerat telefonic, unde se pot da datele necesare, sau, după caz, sfaturi îndrumătoare.

După primire, petiţia este repartizată unui expert sau consilier, care o examinează. Dacă nu este de competenţa noastră, îi răspundem cetăţeanului, sfătuindu-l unde să se adreseze. Dacă, de exemplu, ajunge la noi o petiţie care este de competenţa poliţiei, sîntem obligaţi ca în termen de cinci zile să o trimitem acolo. Dacă însă problema poate fi soluţionată de noi, începem procedura."

Dosar nr. 3729/2003

Maria (nume fictiv) a sesizat Avocatul Poporului în legătură cu tergiversarea Arhivelor Naţionale de a da curs cererii sale, prin care solicita eliberarea copiilor legalizate ale declaraţiei şi situaţiei de avere imobiliară rurală a unei locuitoare şi copie după dosarul de colonizare a unei persoane, ambele din fostul judeţ Durostor. Aspectele semnalate au fost analizate în contextul unei posibile încălcări ale dreptului de petiţionare prevăzute de art. 51 din Constituţie. Ca rezultat al demersului întreprins de Avocatul Poporului, Arhivele Naţionale au soluţionat favorabil cererea.

Lunga cale a petiţiunii...

„Cum noi, ca Instituţie, nu avem puterea să sancţionăm funcţionarii, nici prin amendă, nici prin cererea trimiterii lor în Instanţă, trebuie să îndeplinim un ritual ierarhic. Dacă, de exemplu, conflictul este între un cetăţean şi primar, noi ne adresăm primarului, de regulă printr-o adresă. Solicităm să se ocupe de chestiunea respectivă şi să o rezolve. Dacă în termen de 30 de zile acesta nu răspunde, ne adresăm Prefectului. Dacă acesta, într-un termen de 45 de zile nu răspunde, sau prin răspuns nu satisface doleanţa cetăţeanului, ne adresăm Guvernului. Dacă Guvernul nu ia măsurile necesare în 20 de zile, ne putem adresa Parlamentului. Aici ne oprim."

De ce trebuie ca cetăţeanul să ajungă la Avocatul Poporului?

„Pentru că dacă s-ar duce personal la Preşedintele Instanţei riscă să nu fie primit sau ascultat. Sau la ministrul Justiţiei care nu are timp să cerceteze fiecare plîngere în parte..."

Dosar nr. 1777/2003

O familie de tineri din municipiul Brăila, crescuţi în Centrul de Plasament nr. 4 din Brăila, avînd un copil în vîrstă de 8 luni, au solicitat sprijinul Avocatului Poporului pentru repartizarea unei locuinţe sociale în vederea respectării dreptului la un nivel de viaţă decent. Urmare a demersurilor instituţiei Avocatul Poporului, Primăria municipiului Brăila a comunicat că situaţia tinerei familii formată din trei persoane a fost analizată de către Comisia socială, care le-a repartizat o locuinţă din fondul locativ de stat.

Limita este Parlamentul. Este suficient?

„Sub aspectul unei societăţi care respectă Constituţia, aceste mijloace ar trebui să fie suficiente. Pentru că în momentul în care un ministru se implică într-o problemă (în raport cu prefectul) în mod firesc trebuie să reexamineze cererea, în orice caz aceasta neputînd rămîne în sertar. Dacă nu există această finalitate, la un moment dat acţiunea noastră poate lua sfîrşit, fără însă a rezolva ceva. Cum sîntem şi un fel de sfătuitori ai cetăţeanului, iar cînd pentru cauza sa, mai eficient ar fi să se adreseze unui judecător (acesta putînd da un act obligatoriu, o hotărîre care poate determina o finalitate), îi recomandăm să se adreseze acestei instanţe (noi făcînd demersurile).

Care e rolul Avocatului Poporului la ora actuală? Reuşeşte să schimbe ceva?

„Noi, românii, sîntem obişnuiţi să intervenim fie prin amenzi, fie prin închisoare. Avem o tentă înspre forţă. *Ombudsman*-ul nu. Fiind un mediator, el încearcă rezolvarea problemelor pe cale amiabilă. De aceea, Avocatul Poporului se adresează unei societăţi mature şi civilizate, unei societăţi dispuse la dialog. Din păcate, nu aş putea lăuda excesiv multe din autorităţile de aici. Cei care lucrează în funcţii publice în România nu prea au curiozitatea să citească despre această instituţie. Am avut colaborări bune cu Parlamentul, ce e drept. La miniştri, lucrurile sînt nuanţate. Avem relaţii bune cu prim-ministrul, cu ministrul Finanţelor. Sînt, însă, şi ministere care nu prea înţeleg cum ar trebui să sprijine Avocatul Poporului."

Unde aţi avut probleme?

Eu dau doar exemplele pozitive.

Totuşi, dacă nu există greutatea pedepsei, ce poate determina autorităţile să acţioneze (dacă pînă la intervenţia Avocatului nu au făcut-o deja)?

„Noi numim asta «comportament constituţional loial». Cel care lucrează într-o funcţie publică de conducere se presupune că ştie Constituţia şi Legea. Îşi cunoaşte, deci, obligaţiile. Şi le aplică. Repet. Noi ne adresăm unor autorităţi care îşi ştiu rosturile. Dacă mergem pe scară ierarhică de la autoritate la autoritate, normal ar fi ca forurile superioare să examineze şi să înlocuiască din funcţii pe cei care nu îşi îndeplinesc datoria."

Se întîmplă asta în România?

„Păi, se poate întîmpla."

Iaromira POPOVICI

bazar

Previzibilul în acţiune

De cîteva vacanţe încoace (şi nu numai) sînt difuzate, pe mai multe posturi de televiziune, cîteva seriale de acţiune.Unele dintre ele sînt mai vechi şi fermecătoare prin, de pildă, atmosfera anilor '70. Altele sînt făcute în epoca noastră, şi se recunosc alte clişee. Şi unele, şi altele pot fi văzute, în calup, pe AXN, canalul consacrat „de acţiune". Cred că postul se adresează visătorilor de serie B sau C, care vor să-şi imagineze lucruri imposibile şi lumi paralele în limitele clişeelor genului. Spiritul acestui tip de acţiune este elocvent ilustrat de promo-ul AXN-ului: un tip şi o tipă sexy, cu forme vizibile, beau un martini cu nelipsita măslină. Cei doi din promo, veţi spune, sînt posibilii spectatori ai canalului: cuplul activ de adulţi, care vor să se relaxeze cu producţiile genului. Dar nu e doar atît – ei sînt veşnicii eroi ai mai multor producţii, multiplicaţi în diverse ipostaze (posibile combinaţii ale aceleiaşi posturi): bărbatul puternic şi ocrotitor, capabil să o salveze pe femeia în situaţii disperate, dar întotdeauna sexy, fie ea într-o lume preistorică, intergalactică, ori într-un orăşel de provincie american. Promo-ul se poate interpreta şi invers: ea, femeia sexy, dar foarte puternică, îl poate salva pe bărbat în situaţii dificile. Aşa se întîmplă în *Îngerii lui Charlie,* serial difuzat mai demult şi pe Antena 1, iar acum pe AXN, în care trei fete poliţiste, atrăgătoare în stilul anilor '70, prind infractori periculoşi păstrîndu-şi machiajul intact şi coafura impecabilă. Serialul urmează nişte reguli foarte stricte: nu se fac greşeli, dacă cineva e acuzat pe nedrept peste zece minute se rectifică, nimeni nu păţeşte ceva irevocabil, nu există scene de violenţă reală, chiar şi criminalii îşi păstrează un comportament decent, la sfîrşit autoanalizîndu-se cu efecte – probabil – constructive. Singurul ce „sare calul" este chiar misteriosul Charlie, şeful din umbră, care – în spiritul deja dezbătutului promo – dă mereu indicaţii din posturi romantice: el nu apare, dar sînt vizibile fetele în compania cărora este mereu surprins.

Un alt serial, *Vînătorii de comori,* are tot o eroină în rolul principal: profesoara de istorie antică super-sexy (probabil şi datorită alăturării dintre seriozitatea funcţiei şi look-ul ei) nu-şi pierde „strălucirea" nici în cele mai dificile situaţii, chiar îngropată în tenebrele vreunei piramide. Bărbatul este asistentul ei şi, deşi tobă de carte, mult mai neîndemînatic: femeia este cea care îl scoate din încurcătură, mînuind mult mai abil forţa fizică. Spre deosebire de *Îngerii lui Charlie,* în acest serial de anii '90 (presupun), violenţa este mai prezentă, dar în limitele suportabilului. Răii mai sînt atinşi, ba cred, mai moare chiar cîte unul, dar şi-o face cu mîna lui. Morala primează şi excesul de violenţă, din filmele postmoderne, folosit chiar ca modalitate stilistică, nu-şi are locul într-o reţetă bine-stabilită, în care previzibilul primează. Căci spectatorul ideal disciplinat tocmai asta iubeşte: previzibilul şi mult-aşteptata repetabilitate, în toate combinaţiile posibile. Uneori, supranaturalul şi fantasticul îşi fac loc şi ele în această formulă. Dar despre asta, într-un număr viitor.

Adina POPESCU

Buzunare pentru plicuri

Locaţie: o agenţie Tarom din Bucureşti.
Motiv: obţinerea unui bilet de avion pentru o cursă despre care s-a pretins iniţial că era *full*.
Şpaga: zece euro.
Story: „Vreau un bilet la o cursă spre Istanbul, pentru vineri, în cursul dimineţii!". Angajata clipeşte des, apoi zîmbeşte amabil, dar trist – nu te poate ajuta, „sînt foarte mulţi turişti în această perioadă a anului, s-au cumpărat bilete cu două, trei săptămîni înainte", au mai apărut şi „nuştiuce măsuri de securitate la aeroport". Concluzia: „Vă putem oferi un bilet abia pentru joia viitoare, dacă vă convine!". Tot amabil, dar sec. Clientul nu e turist, e om de afaceri „de talie mică" şi e musai să ajungă la Istanbul vineri. Stă nehotărît şi stresat cu banii în mînă. În agenţie nu mai e aproape nimeni. Vară, ora prînzului. Se gîndeşte deja la perspectiva autocarului: transpiraţie, disconfort, orele petrecute în vamă, şnapani, curve. „Totuşi, poate vă mai puteţi uita o dată!", insistă. Angajata destul de înţepată (probabil că s-a săturat să tot faciliteze transportul spre Antalya, să deschidă porţi spre un „paradis oriental", cînd ea nu-şi permite nici măcar o mini-vacanţă la Eforie...) se preface că verifică. Ton profesional: „Nu ne-a mai rămas nimic... îmi pare rău!". Bărbatul se uită în jur; într-adevăr, agenţia e pe jumătate pustie, puţina lume din jur cască amorţită. Pune banii jos şi mai pune şi o bancnotă de zece euro. Angajata observă gestul, cu privirea fixată pe ecranul monitorului, apoi se întoarce spre client şi zîmbeşte brusc: „Cred că a mai rămas un loc la cursa de la zece şi un sfert... Aţi avut noroc!... Un domn a renunţat chiar azi de dimineaţă!". Ia banii pentru bilet, la un loc cu cei zece euro, fără să pară deloc jenată. Butonează din nou calculatorul, plictisită. Întinde biletul. Clientul pleacă. Cu zece euro în plus paradisul de la Eforie pare mult mai aproape!

Locaţie: un bloc din Bucureşti, cartierul Berceni.
Motiv: pentru a nu fi trecută la întreţinere, verişoara care vine la Bucureşti, la admitere la facultate.
Şpaga: şase sute de mii, „la ţigănie".
Story: Verişoara „din provincie" a venit la Bucureşti pentru susţinerea examenului de admitere la facultate. A ales să tragă la singura sa rudă care avea un apartament, proprietate personală, în cartierul Berceni. Şi-a stabilit „sejurul" pentru o perioadă de două luni şi jumătate, avînd în vedere faptul că trebuia să susţină cîteva „cursuri de pregătire" cu unul dintre profii din comisie. După numai zece zile, s-a sesizat vecina de palier care a informat administraţia despre prezenţa unui musafir care „are toate şansele să se transforme într-unul permanent". Concluzia sa se baza pe următoarele observaţii: verişoara avea deja propriile sale chei pentru uşa apartamentului cu pricina, cunoştea destul de bine buticurile din zonă unde făcea zilnic cumpărături cu nonşalanţă etc. Peste cîteva zile s-a întrunit comitetul de bloc, apoi i s-a comunicat proprietăresei că „s-a hotărît că termenul de găzduire a unui musafir este de paisprezece zile; dacă se va depăşi acest interval de timp, persoana trebuie trecută la întreţinere, în luna respectivă". Proprietăreasa a avut o întrevedere între patru ochi cu administratorul, de altfel şi instalatorul blocului, în care i-a explicat adevărata situaţie. I-a oferit direct o bancnotă de cinci sute de mii, cu condiţia ca în cazul altor musafiri de un week-end, două să calmeze vecinele prea vigilente. Administratorul s-a codit, a făcut cîteva calcule, după care a spus ceva de genul „locuiţi la etajul opt, asta înseamnă că ruda dvs. este încă o persoană de la etajele superioare care foloseşte liftu' de cel puţin două, trei ori pe zi... ştiţi cît ne-au costat reparaţiile la lift din ultima lună?... dacă aţi fi stat la etajul unu, alta ar fi fost treaba!". Proprietăreasa a mai scos oftînd din buzunar încă o sută de mii. Diferenţa la întreţinere între două şi trei persoane, pentru două luni şi jumătate era puţin mai mică de cinci sute de mii.

Şi exemplele pot continua cu „story"-uri chiar şi mai spectaculoase deşi, pe alocuri asemănătoare. Diferă sumele, nuanţele. Cu toţii ne-am trezit, cel puţin o dată în viaţă, în situaţia care de mult a încetat să mai fie jenantă, de a da şpagă. Mica şpagă. „Ritualul" e foarte important, convenţia trebuie să se stabilească (întreg acest joc de refuzuri şi acceptări...), şi diferă de la breaslă la breaslă: obrăznicia funcţionarilor publici în „a cerşi" şpaga, nepăsarea doctorilor şi a asistentelor care întind buzunarele halatelor („li se cuvine!") etc. Un scurt dialog premergător e inevitabil (amintiţi-vă de savuroasele discuţii naş-blatist!), alungă stînjeneala, acolo unde e cazul. „Manualul de şpagă" de pe *www.anchete.ro,* componentă a campaniei anti-şpagă, nu te învaţă cît şi unde să dai şpagă, cum s-ar crede la prima vedere. Îţi oferă situaţii tipice din toate domeniile (de la biserică şi armată, la administraţia publică) şi-ţi indică şi sumele vehiculate, în lei, euro, dolari sau (acolo unde e cazul) convertite în găini, sticle de whisky şi damigene cu vin. Fenomenul în sine merită o astfel de radiografie, mai ales dacă nu-l mai priveşti cu încrîncenare, căci o astfel de mentalitate nu se poate schimba peste noapte, oricît de puternică ar fi o campanie care identifică, într-un mod foarte direct şi dur, şpaga cu hoţia. Am întîlnit pe culoarele unui spital bucureştean o tînără doamnă din Chişinău de condiţie socială bună care îşi operase fetiţa. Nu dormise de două nopţi, era palidă şi se prelingea ca o umbră pe urmele doctorului chirurg. Nu ştia cum să-i dea plicul. Să i-l strecoare în buzunarul halatului? Să i-l întindă pur şi simplu cu un „mulţumesc" bîlbîit? Să-l aştepte în birou unde să i-l pună pe masă şi să plece? Femeia de un bun simţ ieşit din comun transformase întreaga situaţie într-o mică dramă, deşi venea dintr-o ţară la fel de coruptă ca şi România. I-ar fi ajutat oare un „manual de şpagă"?

Campania cu fonduri de la Uniunea Europeană în care sînt implicaţi, printre alţii, Fundaţia Concept, Transparency International Romania, Asociaţia Editorilor de Presă Online, OOPS Media, Asociaţia de Comunicaţii prin Cablu se adresează în primul rînd tinerilor între 15 şi 25 de ani, pornind de la premisa că la acest nivel de vîrstă se poate schimba ceva. Fără a le contrazice bunele intenţii, observ că puştani de 14-15 ani dintr-un liceu cu renume şi „cu fiţe" îl mituiesc pe bodyguard-ul de la poartă pentru a putea chiuli în voie. Mulţi dintre părinţii lor fac parte din rîndul celor mai bogaţi români. În *spot*-ul care promovează campania şi care probabil că nu va fi difuzat niciodată de posturile naţionale de televiziune (dar îl puteţi vedea pe *www.nudaspaga.ro),* peste o familie obişnuită (scenă domestică, în apartament: mama calcă, tatăl se uită la TV, puştiul aude soneria, deschide uşa), năvălesc un profesor, un poliţist şi o asistentă. Fără replici, cei trei strîng ce găsesc prin casă: bani, clasica sticlă de whisky. Profesorul scotoceşte prin portmoneul puştiului de unde ia o bancnotă; „ca să treci clasa!", îl lămureşte asistenta, iar băiatul nu face nimic, e neputincios, descumpănit. Cu un etaj mai jos, însă, cei trei „reprezentaţi" ai şpăgii sînt daţi afară în şuturi. Campania e binevenită, chiar necesară; aştept, însă, să văd doctori, funcţionari publici şi jandarmi fugăriţi pe stradă şi, în sfîrşit, voi începe să-mi iubesc compatrioţii.

Ciubuc giugiuc

Niciodată nu m-am priceput la a stabili forţat relaţii de prietenie mimată cu oamenii. Ce înseamnă asta? Nimic important. E doar un indiciu că nu mă descurc nici la oferirea de atenţii menite să sensibilizeze personalul acrişor din diverse instituţii publice, ca să-şi îndeplinească sarcinile mai cu drag, să zicem. Cînd trebuia să ofer, constrînsă, un pachet de ţigări sau cafea, obişnuiam, din ignoranţă şi din lipsă de tact, să i-l plasez obscen sub nas asistentei/secretarei, zicînd un tîmpit „o mică atenţie pentru dumneavoastră" de se înroşea discret şi se uita oarecum mustrător la mine. Acum două săptămîni, însă, am fost nevoită să-mi fac analizele. La culesul lor am întîrziat ceva timp şi mama, înţeleaptă, m-a trimis cu un pachet de cafea pe care m-am încăpăţînat voiniceşte să nu-l dau. Am vrut să fie un test. În prima zi, asistenta-secretară mi-a zis, foarte placid, că nu există analize pe numele meu. A doua zi m-am încăpăţînat şi mai tare, mîrîindu-mi printre dinţii strîngînd de pachetul afurisit numele, la cererea ei. De negăsit. „Sigur la noi le-aţi făcut?" „Sigur că e sigur!" „Mai încercaţi mîine." Era clar, mă gîndeam, de ce mă tot amîna cu cîte-o zi: vrea să-i răsplătesc munca asiduă de căutare a unor plăpînde analize. Dar aveam de gînd să rămîn incoruptibilă – afişul moralizator cu Iuda, atîrnat în cămin de uşa camerei băieţilor, m-ar fi ajutat, dacă n-aş fi uitat complet de el. A treia zi mi-a zis să revin peste o săptămînă, că doamna doctor a plecat în concediu, şi poate ştie dînsa mai multe. M-am plîns că îmi trebuie urgent, invocînd o motivaţie aiurea, şi am revenit în ziua următoare. A patra. Am plasat strategic amărîtul de pachet de cafea pe masă, mi-am pus un zîmbet umil şi mi-am spus deja nemuritoarea replică „o mică atenţie pentru dumneavoastră". A zîmbit jenată, cum mă aşteptam, a zis că nu trebuia, a redirecţionat pachetul către un dulap plin cu pachete colorate în aceeaşi nuanţă de verde, şi mi-a dat analizele. Testul a fost un succes, mi-am zis eu, puţin agnostică din fire. Însă ea a ţinut să adauge: „am tot încercat să dau de doamna doctor zilele astea, dar nu răspundea. Ieri seară am reuşit să vorbesc cu dînsa şi i-am spus de dumneavoastră. Analizele erau la dînsa în birou, pentru că nu aţi venit după ele la timp şi a uitat să anunţe pe cineva. E o situaţie neplăcută, şi îmi cer scuze". A trebuit să adauge chestia asta. Pachetul, deci, nu avusese nici o contribuţie. A ţinut morţiş să adauge chestia aia. Motive de bucurie sînt totuşi, care este. *Dixit.*

Letiţia DESPINA

Am Litere la bază.
Cine ce are să-mi ia?

Eugen Istodor
absolvent promoţia 1991
redactor la Academia Caţavencu

Universitatea Bucureşti
Facultatea de Litere
NUMELE MARI SE SCRIU CU LITERE

libertatea de impresie

Destine

Seară de vară pe terasa unei pizzerii italiene din Bucureşti. Aerul încins de peste zi s-a mai răcorit. Se aude un bucătar vorbind italieneşte cu patronul. Obiectele decorative de pe gardurile terasei se cufundă încet în întuneric. Se mai disting o parte lucitoare a piuliţei de aramă şi oţelul fierului de călcat, în care se reflectă luminile portocalii ale felinarelor de la intrare. Clienţii aplecaţi peste mese vorbesc aproape în şoaptă, parcă nevrînd să tulbure graţiile înnoptării. O chelneriţă înaltă şi brunetă stă sfioasă în uşă pîndindu-le semnele şi nevoile. Cînd e chemată la cîte o masă se străduieşte să priceapă comenzile. E crispată şi nu zîmbeşte. Are un pic de mustăcioară. La un moment dat, în faţa localului frînează un Mercedes din care coboară gălăgios trei bărbaţi şi o femeie. Trîntesc portierele. Unul dintre bărbaţi, cu o burtă mare şi cu cămaşa desfăcută deasupra cataramei de la curea, la nasturele din dreptul buricului, vorbeşte italieneşte tare. Femeia, blondă, fîşneaţă şi simpatică, le traduce celorlalţi din mers. Se aşază toţi la o masă. Chelneriţa sare să-i servească. O salută pe femeie ca pe o cunoştinţă veche. Italianul continuă să se exprime tare. Blonda îl priveşte dulce şi atentă, îşi tot trece părul pe după ureche şi traduce tot ce spune. Ceilalţi aprobă. E clar că li se propune o afacere. Grasul le tot povesteşte ceva de nişte materiale de construcţii. Chelneriţa desface cu greu o sticlă de vin şi le pune în pahare. Peste el toarnă apă minerală de sus, aşa încît să facă spumă. Ocazie cu care mai schimbă cîte o vorbă cu blonda simpatică. Apoi se retrage la locul ei de la uşă continuînd să-i privească pe nou-veniţi cu o figură trist admirativă. Începe să se scarpine, frecîndu-şi spinarea lungă de tocul uşii. Îi scapă papucul din picior. Blonda se ridică de la masă să se ducă la toaletă. Chelneriţa îi taie calea. „Ce faci, fată? Îţi merge bine, nu-i aşa?" Blonda zîmbeşte şi-i răspunde în doi peri. E prietenoasă, dar superioară. Chelneriţei i se umezesc ochii. „Fatăă..., învaţă-mă ce să fac, ajută-mă să scap şi eu de aici, că nu mai rezist." Blonda o priveşte uşor descumpănită. Îi sună mobilul şi începe să cotrobăie după el prin poşeta de piele roşie. „Mai vorbim", îi spune chelneriţei în timp ce-l deschide. „Pronto! Si." Îi face semn cu mîna şi îşi continuă drumul vorbind la telefon...

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Anonimii

Nu ştiu exact de ce şi cum se întîmplă acest lucru, n-am găsit niciodată o explicaţie mulţumitoare, dar mi-e din ce în ce mai clar că avem de-a face cu un fel de şansă pe care ne-o oferim din cînd în cînd şi datorită căreia eu, unul, aş putea declara împăcat că am văzut în viaţa asta întîmplîndu-se şi minuni. E simplu, e vorba de acea stare excepţională în urma căreia se produc schimbări rapide, uluitoare, în locuri în care totul părea îngheţat, paralizat, încremenit într-un proiect al resemnării totale. Plastic şi româneşte, starea amintită a fost botezată „explodarea mămăligii" şi ne-a mai salvat de cîteva ori chiar şi după celebra *deflagraţie* din '89.

O asemenea explozie mi-a fost dat să văd zilele trecute la Sfîntu Gheorghe, un sat aşezat şi uitat de Dumnezeu la vărsarea Dunării în mare. Zona e de o frumuseţe incredibilă, dar săracă şi tristă, ca o fată mare fără zestre. Şi nu e singura. Numai cine n-a bătut Delta Dunării măcar o dată în viaţă nu ştie cum arată satele de pescari din partea locului: case mici, ridicate pe grabă, pescari încruntaţi, bărci goale şi cîrciumi pline. Băutura e singura distracţie. Dacă te cheamă Ivan şi te-ai născut la Maliuc, Caraorman, Sfîntu Gheorghe ori Mila 23 n-ai cum să ieşi din mlaştina locurilor decît dacă pe tătîne-tu îl strigă lumea Patzaichin şi el te trimite să tragi, zilnic, la rame cîteva zeci de kilometri pînă la Tulcea, pentru un pachet de ţigări.

Mă rog, poate că, în ultimii ani, nu mai e dracu' chiar atît de negru, de bărci au început să atîrne motoare, se construieşte destul de mult în zonă, turismul începe să se mişte, dar, cu toate astea şi cu multe altele care or mai fi răsărit, Delta e în continuare un tărîm de la capătul lumii civilizate. Şi aşa ar trebui să rămînă, dacă prin lume civilizată înţelegem bărcile cu motor ultimul răcnet care au început să invadeze rezervaţia, la volanul cărora zace tolănit cîte un neam prost cu berea în mînă, cu gagica în stînga şi cu telefonul mobil sudat de ureche. Dar dacă traducem lumea civilizată prin spectacolul lumii moderne în care există şi lucruri plăcute spiritului şi deloc dăunătoare naturii, precum teatrul, cinematograful ori pictura, atunci problema se pune cu totul altfel şi Delta Dunării este, din nefericire, prea departe de acest spectacol. Cinematograf la Maliuc?! Teatru la Crişani ori la Periprava?! Şcoala de pictură de la Mahmudia?! Să fim serioşi...!

Şi totuşi, mămăliga a explodat şi în Delta Dunării, la Sfîntu Gheorghe. În satul acela uitat de Dumnezeu şi-a făcut apariţia – şi ce apariţie! – spectacolul lumii moderne. Un festival internaţional de film botezat „Anonimul" a dus satul de pescari pe o altă planetă. Pe mine, care nu sînt cinefil, dar sînt pescar şi mă laud că bat canalele Dunării de cîţiva ani, îndrăgostit fiind mai mult de frumuseţea locurilor decît de crap sau ştiucă, asta m-a fascinat: puterea de a transforma un loc pustiu şi nenorocit într-o oază de civilizaţie. Nu reîntîlnirea cu Patapievici,

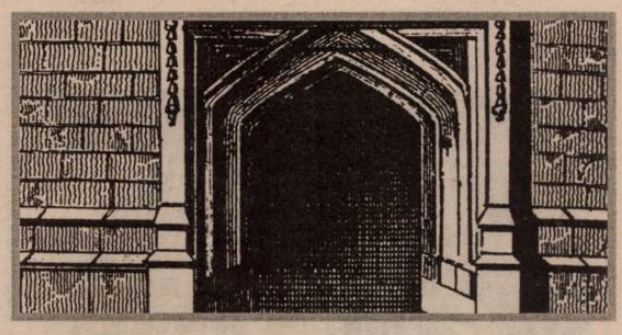

Iureş, Rebengiuc ori cu actriţele tinere şi frumoase din scurtmetrajul acela ca un banc bun, intitulat *Apartamentul* mi-a făcut pielea de găină. Ci faptul că am văzut o babă urîtă din sat privind uluită, dar foarte bucuroasă, ecranul imens al cinematografului în aer liber pe care se derula *Coffee and cigarettes* al lui Jarmusch.

Habar n-am ce se va întîmpla mai departe cu acest festival. Au fost păreri împărţite: ba că n-a văzut România pînă acum o aşa desfăşurare de forţe, ba că e departe de ceea ce ar trebui să fie un festival internaţional de film. Organizatorii au primit felicitările şi criticile şi, ca de obicei, au promis că la anul va fi mai bine. Cum ziceam, habar n-am dacă va fi aşa au ba. Mie mi-a fost de ajuns poziţia de spectator al unui lungmetraj despre cum se poate schimba o lume în care rolul principal e interpretat de o babă fericită din Sfîntu Gheorghe.

Cu ochii-n 3,14

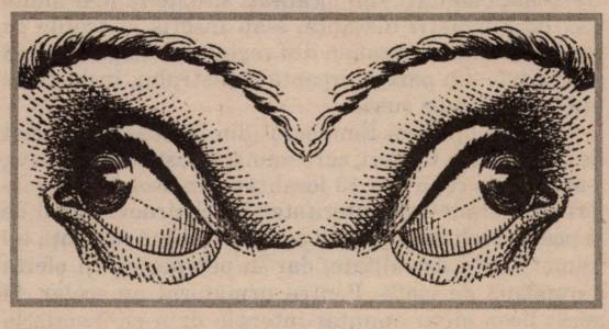

ŢARĂ MARE, VACĂ SCULPTATĂ ÎN PÎINE CÎT DE REA DE UN AUTOR ÎNCĂ NECUNOSCUT, VICTORIE RECE

● În campania pentru alegerile locale din Brazilia, partidele politice au renunţat la ideologie de dragul programelor interesante pentru localnici, tendinţă valabilă în special la majoritatea partidelor comuniste. Ţară mare, partide comuniste multe. Unul dintre ele a eliminat din stemă ciocanul şi, adăugînd două cercuri la simbolul revoluţiei mondiale, a transformat secera într-o faţă zîmbitoare. Teamă mi-e că se poate şi invers. (**M. B.**)

● Citesc în *Evenimentul zilei* despre un grup de artişti suedezi care protestează împotriva unei expoziţii cu vaci, aşa că au răpit o vacă sculptată şi ameninţă să o execute dacă autorităţile nu vor declara celelalte vaci „obiecte non-artistice". Doi mascaţi înarmaţi cu maşini de găurit care ameninţă o vacă din plastic. Mi se pare cea mai bună glumă de luna asta. (**C. G.**)

● Aflînd că la Jocurile Olimpice – eveniment pe care-l tratez cu o binevoitoare indiferenţă – nu ştiu ce gimnast(ă) canadian(ă) a luat medalia de aur meritată de nu ştiu ce gimnast(ă) român(ă), nu m-am putut abţine, în faţa acestei nedreptăţi strigătoare la C.I.O., să meditez – vai! – livresc asupra dilemei apostolbologiene pogorîte pe micul ecran al bravilor noştri români din Canada: cu cine să ţină – cu patria care le dă o pîine sau cu cea în care, fie pîinea cît de rea, blablabla...? (**a. l. ş.**)

● Cu puţină vreme în urmă, Şerban Pretor, membru CNA şi secretar de stat, a fost bătut şi a ajuns la spital. În urmă cu o săptămînă, un secretar de stat din Ministerul Internelor şi Administraţiei a fost băgat în spital de un autor încă necunoscut. Doi într-o lună. Cîţi secretari de stat sînt? Ceva peste 100. Statistic vorbind, începe să devină o meserie periculoasă. (**C. G.**)

● Pentru cei idilici, paseişti şi revoltaţi de desfigurarea spiritului olimpic în secolul 21: cu şase sute de ani î.Chr., o victorie olimpică se premia cu 500-600 de drahme, o oaie costînd o drahmă; existau privilegii – un

învingător avea dreptul de a mînca o dată pe zi pînă la sfîrşitul vieţii. Existau bineînţeles trişori – li se ridicau statui ca să nu-i uite nimeni. Eupolos din Thessalia îşi mituia adversarii. Şi exista, bineînţeles, dopaj! Nu exista televiziune! (**R. C.**)

● În castelul Reginei Maria de la Balcic singurele două cuvinte româneşti le poţi citi pe robinetele din minunata baie turcească: *cald* şi *rece*. La fel ca şocurile pe care le ai cînd dai la intrarea în „Palatul singurătăţii" de terase cu umbreluţe Coca-Cola şi artizanaturi îndoielnice inscripţionate *Queen Mary*. Ce-i drept, pînă spre centrul Balcicului, ai scăpat de manele. (**S. S.**)

PENTRU AMATORII DE PARIURI, MĂRTURII MELANCOLICE ALE UNUI COMPORTAMENT AJUNS MAI GREU PE LUNĂ

● Una dintre fundamentalele dileme ale video-adolescenţei mele mîngîiate de vocea deloc odihnitoare a Irinei Margareta Nistor era ce s-ar întîmpla dacă Terminator 1 s-ar bate cu Rambo 2. Şi iată minunea! În cursa pentru Casa Albă, democratul John Kerry este sprijinit de Sylvester Stallone, în timp ce Arnold Schwarzenegger e umăr la umăr cu republicanul Bush. Pentru amatorii de pariuri, ta-na-nam-tanam-tanam, a.l.ş. a deschis lista! (**A. C.**)

● Dezvăluire: acum 14 ani am scris o recenzie în care îl consideram pe Ioan T. Morar un poet mediocru. De atunci, n-a existat an în care I.T.M. să nu mă împroaşte cu veninul său dat în clocot (cel mai recent, în *Academia Caţavencu* de săptămîna trecută): atacuri la persoană, lovituri sub centură, insinuări rudimentare, murdării, mişelii, josnicii – nimic n-a lipsit. Am păstrat toate aceste mărturii melancolice ale unui comportament clinic; mă amuză să le recitesc, din cînd în cînd, reconfortat că părerea mea despre I.T.M. nu s-a îmbunătăţit, cariera mea – da. În tot acest timp, n-am auzit pe nimeni să facă o pasiune pentru poezia lui I.T.M., iar faptul de a şti că plesneşte de ciudă m-a stimulat substanţial. Îi mulţumesc. (**a. l. ş.**)

● Mircea Badea apare acum cîteva zile la o emisiune despre manipularea prin televiziune şi dă drept exemplu manipularea prin care o lume întreagă ar fi fost păcălită prin televizor, că americanii ar fi ajuns pe Lună. Apoi recomandă filmul *Fahrenheit 9/11* ca pe un fel de ghid împotriva manipulării. Se pare că într-adevăr manipularea a ajuns foarte departe. Adică pînă acolo încît un băiat, altminteri deştept, să nu mai creadă că omul a ajuns pe Lună, dar să creadă, în schimb, filmele de propagandă. Şi să spună toate astea la OTV. (**A. M.**)

● E senzaţional modul în care s-a hotărît, la Atena, cui să i se acorde medalia olimpică la gimnastică. Două note identice, una ia aur, cealaltă argint. Să fie din cauza faptului că dolarul canadian e mai greu decît leul românesc? (**M. M.**)

LA PLECARE, NU-I AŞA CĂ DESTINUL ÎŞI VINDE BIJUTERIILE ÎN AER?

● Astăzi, o nouă carte poştală veche, de pe care vom citi ce îi scria o anume Florica unei anume Beatrice, la 12 septembrie 1909: „Drăguţă Beatrice! Paul ţi-a zis cred de plecarea mea la Ploeşti şi după cât vezi îţi scriu imediat (cu tóte că sunt supărată pe tine; n'ai fost de loc parolistă în ziua de Yom-chipur). La plecare deşi m'am grăbit fórte mult, am pierdut trenul şi am avut neplăcerea de a aştepta de la ora 3 până la 6.30 când am plecat cu acceleratul. În intervalul ăsta (închipueţi coincidenţă) mă întâlnesc pe peron cu Iliescu care pleca la Curtea de Argeş. M'a salutat f.f. politicos şi căuta mult să-mi vorbéscă, dar nu i-am dat prilej, îmi zâmbea numai de departe...". (**D. S.**)

● La radio, un interviu cu o duduie, de profesie *hair stylist* (stilistă de păr?), care avusese oarece succese profesionale. „Cum se explică aceste succese?", e întrebată. Răspuns: „Cred că am avut în sînge creaţia şi tupeul". Ei, ce ziceţi de combinaţie? Nu-i aşa că, dacă toate geniile care au avut în sînge creaţia ar fi fost dotate şi cu oarece tupeu, altfel s-ar fi scris istoria culturii? (**M. V.**)

● Una din acele întrebări savante pe care doar semidoctismul o poate aduce pe buze în toată splendoarea stupidităţii ei: „Domnule Ilie Năstase, destinul v-a influenţat activitatea profesională? Sau activitatea profesională – destinul?". (**R. C.**)

● L-aţi văzut pe italianul care-şi vinde bijuteriile prin *teleshopping* – cel care-şi pune nu ştiu cîte inele pe degete, vociferează, exclamă şi bate în masă de încîntare? Este, indiscutabil, cea mai bună emisiune de divertisment de pe televiziunile noastre. Rîzi cu poftă, ce mai! (**C. P.-B.**)

● S-a tras intens pe străzile Bagdadului în noaptea de sîmbătă spre duminică. Fericiţi, bagdadienii au descărcat puştile în aer pentru calificarea Irakului în semifinalele turneului olimpic de fotbal, după ce au învins Australia cu 1-0. În singurul comentariu din presa de specialitate la această „bombă", domnul Radu Banciu încheia în *Pro Sport* cu un admirabil sarcasm: „Dumnezeu să binecuvînteze America!". (**R. C.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

La Europa

În România, despre integrarea europeană s-a comunicat mai ales în două moduri: în limbajul lemnos al tehnocraţilor şi experţilor (îl ştiţi, acela cu „implementare", „*acquis*", „fonduri de preaderare", SAPARD, ISPA şi altele) şi în limbajul spăimos al gazetarilor care freamătă de cîte ori anunţă că „se duce dracului rapiţa" („cipuri la vaci", „UE n-o să ne lase să facem ţuică", „nu vom mai putea tăia porcul după tradiţie" etc.). Între aceste două extreme, între indigest şi abscons, pe de o parte, şi senzaţionalist pe de alta, rareori s-a strecurat vreo formă coerentă şi cumsecade de a formula mesaje adecvate despre ce va însemna aderarea noastră la Uniunea Europeană. Tocmai de aceea, mulţi dintre cetăţenii care răspund conştiincioşi „da" la întrebarea din sondaje „susţineţi aderarea României la UE?" nu ştiu, de fapt, ce schimbări concrete va aduce această aderare în viaţa lor, a comunităţilor din care fac parte, a ţării. Cred doar că „va fi mai bine", un bine abstract, bazat pe o logică simplă: „dacă *la ei* e bine, atunci va fi şi *la noi*". În rest, peste „orizontul 2007" se aşterne înţelepciunea tradiţională a unui oftat urmat de „om vedea ce-o mai fi...". Nu spun că nu se vorbeşte destul despre UE şi integrare, ci doar că, de cele mai multe ori, se comunică neadecvat, fără efortul de a *explica* şi de a pune în context noianul de noţiuni şi termeni noi.

De curînd, a apărut un spaţiu în care despre UE se vorbeşte altfel, iar „vehicolul" comunicării ţine cont de un public concret şi viu, nu de datele statistice. Duminica, pe TVR1, după „Ora satului", urmează un *sitcom* în care ţăranilor li se explică, într-o formă amuzantă, „lejeră", „ce mai e şi cu Europa asta". Redacţia pentru integrare europeană, condusă de Gabriel Giurgiu, a produs douăsprezece episoade a căror „acţiune" se petrece invariabil în cîrciuma „La Europa" dintr-un sat oarecare, avînd drept protagonişti cîţiva ţărani adunaţi la „o calcaroasă" (nume de cod pentru tăria din pahare). Ca în berăria din schiţele lui Caragiale ori ca în Poiana lui Iocan din *Moromeţii*, oamenii citesc ziarul şi comentează, „traducînd" pe înţelesul lor cîte o informaţie importantă (de pildă, cum poţi obţine fonduri SAPARD, cum să deschizi o „melcărie" sau o „struţărie" etc.). Ştirea e adusă de poştaş, omul cel mai informat al satului (zis şi „Presă"), iar Profesorul (care a deschis deja o crescătorie de melci cu fonduri europene şi a exportat prima tranşă în Italia, prilej de a mai oferi o „calcaroasă") este cel care explică şi mobilizează, îndeamnă la integrare, cu alte cuvinte. Ceilalţi sînt mai degrabă eurosceptici, iar cele două barmaniţe „bruiază" comunicarea luîndu-i peste picior pentru îndărătnicia lor într-ale „adoptării *acquis*-ului". De aici – poante, băşcălie, un strat subţire de aparentă neîncredere tipic ţărănească în „ce e nou", dar sub acest strat se strecoară noţiuni utile, dezghiocate din învelişul lor birocratic şi rece. La sfîrşit, sînt reluate în rezumat informaţiile esenţiale. Simplu şi eficient.

Cu un scenariu foarte bun (avîndu-l printre coautori pe Cătălin Mireuţă de la Divertis), excelent jucat, conturînd cîteva profiluri autentice şi convingătoare din acel strat al populaţiei româneşti care în documentele oficiale figurează ca „problemă a aderării", adică cei peste 40% locuitori din mediul rural, serialul realizat de TVR s-a bucurat de un succes mediatic internaţional. Au scris despre el ziare din Europa de Vest, din SUA şi chiar din Pakistan, iar BBC-ul a făcut un fel de *making of*, apreciind tocmai eficienţa comunicării: un proces complicat şi birocratic, în ale cărui iţe se pierd mulţi funcţionari publici şi consilieri politici, este „livrat" direct beneficiarilor, într-un ambalaj atractiv. Dacă adăugăm că a costat foarte puţin (16.000 de euro din fonduri PHARE pentru partea artistică, plus cheltuielile tehnice ale TVR) şi că audienţa este foarte bună, există toate motivele ca el să fie continuat. Mai ales că, dincolo de calităţile sale ca „produs TV", demonstrează un lucru esenţial: că pe tema integrării se poate comunica într-un limbaj firesc şi simpatic, ca între oameni cumsecade.

Dorin CHIRTOACĂ

Piesa „Nedumerirea"

În distribuţie: M. Snegur, P. Lucinschi, V. Voronin, I. Smirnov
Regia: V. Putin

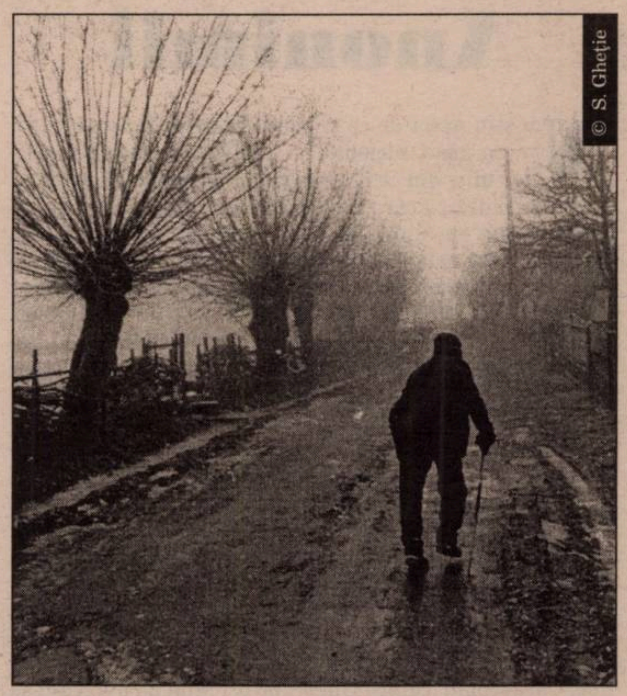

Tensionarea situaţiei din regiunea transnistreană a Republicii Moldova nu reprezintă sau nu ar trebui cel puţin să reprezinte o surpriză pentru nimeni. Ceea ce s-a întîmplat cu şcolile cu predare în limba română este, pe de o parte, răspunsul Moscovei, prin vocea mai multor oficiali, inclusiv Putin, la faptul că Republica Moldova a refuzat planul Kozak, pe de altă parte, este vorba de necesitatea fortificării regimului separatist care, deşi a cîştigat teren faţă de Chişinău, a pierdut ceva teren faţă de populaţia din regiunea transnistreană care a obosit de „lagărul de concentrare" administrat de Smirnov.

Lovitura a fost dată asupra şcolilor, întrucît acestea reprezintă una dintre cele mai puternice arme ale Chişinăului în lupta cu separatismul primitiv cultivat de Moscova prin Smirnov. Studiile de calitate la aceste instituţii de învăţămînt deveniseră atractive nu numai pentru românii din regiune, dar şi pentru părinţi şi copii de alte origini etnice. Ruşii şi ucrainenii din Transnistria care au urechi să audă prezentul şi ochi să vadă viitorul îşi doresc studii de calitate pentru copiii lor, preferă ca aceştia să cunoască cît mai multe limbi, iar în ceea ce priveşte limba română chiar ei afirmă că aceasta trebuie să fie cea literară, în grafia ei firească latină şi pe baza unor programe de studiu din anul 2004, şi nu din 1964, precum „propun" discipolii lui Stalin. Majoritatea populaţiei a constatat caracterul sumar şi ideologic al studiilor oferite de administraţia separatistă, motiv pentru care copiii de diverse naţionalităţi, din localităţi situate la mai multe zeci de kilometri distanţă, s-au înscris la şcolile cu predare în limba română din regiunea transnistreană sau la cele din partea dreaptă a Nistrului, inclusiv cu predare în limba rusă.

La liceul „Mihai Eminescu" din Dubăsari, refugiat de cîţiva ani la Cocieri, care numără peste 600 de elevi, s-au înscris copii din 13 localităţi din vecinătate, majoritatea aflate sub autoritatea lui Smirnov. Copiii de la aceste şcoli duceau la ei acasă în ultimă instanţă nu numai studii de calitate, dar în perspectivă şi oferta europeană de viaţă. Pentru următorul an şcolar, la acest liceu şi-au anunţat intenţia de a se înscrie la studii peste 1.200 de copii, liceul însă nu are spaţiu.

Şcolile cu predare în limba română din regiunea transnistreană sînt singurele şcoli ale Europei între tancurile armatei a 14-a şi săbiile cazacilor de pe Don. Şcolile ar fi trebuit fortificate de autorităţile de la Chişinău încă din 1990, trebuiau create toate condiţiile ca aceste şcoli să devină atractive pentru toţi locuitorii regiunii, indiferent de originea etnică. Ceea ce s-a reuşit pînă în prezent se datorează aproape în exclusivitate corpului didactic, şi nu guvernanţilor din Republica Modova din ultimii 15 ani. Smirnov a înţeles că prin aceste şcoli el riscă să piardă controlul asupra regiunii şi, existînd şi alte „argumente", a primit ordin să le lichideze.

Autorităţile Republicii Moldova au ştiut sau cel puţin ar fi trebui să ştie despre intenţiile Moscovei în regiunea transnistreană în ceea ce priveşte şcolile cu predare în limba română. Dincolo de faptul că Smirnov a ameninţat în fiecare an că şcolile vor fi închise, anul acesta, pe data de 29 ianuarie 2004, pe agenţia de ştiri oficială a regimului separatist OLVIA PRESS au apărut mai multe ştiri în care se constata faptul că în şcolile cu predare în limba română din regiunea transnistreană, 7 la număr, învaţă peste 3.500 de copii, ceea ce reprezintă aproximativ 20% din elevii din regiune şi că „deputaţii Sovietului suprem al rmn au hotărît că problema acestor şcoli trebuie rezolvată în acest an şi că la începutul anului şcolar nu trebuie să mai rămînă în regiune instituţii de învăţămînt care nu funcţionează în conformitate cu legislaţia trasnistreană... Pînă la 1 septembrie toate şcolile cu predare în limba română trebuie să funcţioneze în conformitate cu legislaţia rmn, în caz contrar ele vor fi lichidate – aceasta este hotărîrea deputaţilor".

Chişinăul a fost, aşadar, avertizat cu jumătate de an înainte despre ce urma să se întîmple, şi cu toate acestea, pe data de 15 iulie cînd a avut loc atacul, autorităţile comuniste s-au arătat nedumerite de acţiunile separatiştilor. Poate este vorba mai curînd de complicitate?!

Autorităţile de la Chişinău au avut întotdeauna o politică a dublelor standarde faţă de regimul Smirnov: declaraţii zgomotoase urmate de acordarea paşapoartelor diplomatice sau de serviciu ale Republicii Moldova liderilor separatişti, acordarea ştampilelor vamale, totala lipsă de protecţie şi de securitate personală a propriilor cetăţeni în faţa ameninţărilor regimului separatist chiar şi pe malul drept al Nistrului (cazul Constantin Marca) etc. Rezultă că, de fapt, autorităţile de la Chişinău nu sînt altceva decît complici ai regimului separatist, ambele părţi servind cu succes interesele Federaţiei Ruse în regiune şi realizînd un spectacol al luptei pentru statalitatea Republicii Moldova sub diverse forme şi federaţii, în spatele scenei fiind deschisă piaţa ţigărilor, a alcoolului, metalului etc., şi, nu în ultimul rînd, piaţa neagră a uneltelor morţii, în beneficiul majorităţii membrilor formatului pentalateral de pseudo negocieri şi sub umbrela consensuală a OSCE.

Nomenclatura sovietică de la Chişinău, aşa-zişii luptători pentru integritatea teritorială, sînt de fapt apărători ai Moscovei deghizaţi în lideri naţionali, mergîndu-se chiar şi pînă la absurditate: un exemplu este situaţia lui Mihail Sidorov – deputat, preşedintele comisiei pentru drepturile omului din Parlamentul Republicii Moldova, ex „ministru" în aşa-zisul guvern al regimului Smirnov de la Tiraspol. Nomenclatura de la Chişinău a fost prelucrată şi aservită în totalitate de regimul sovietic, a cărui succesoare este Federaţia Rusă, spre deosebire de nomenclatura din ţările baltice, care a ştiut să mimeze sovietizarea şi să rămînă fidelă intereselor şi idealurilor naţionale.

Dacă privim din această perspectivă lucrurile, pare să existe o logică în ceea ce priveşte actuala situaţie în regiunea transnistreană, mai ales atît timp cît la Chişinău, în mod oficial, un fost ministru al lui Smirnov este responsabil pentru respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului în Republica Moldova.

Acum în faţă au fost puşi copiii. Federaţia Rusă a arătat că nu are scrupule atunci cînd e vorba de interesele sale şi că dispune pentru aceasta de oameni şi pîrghii atît la Tiraspol, cît şi la Chişinău. Comunitatea internaţională, dacă doreşte democraţie şi stabilitate în această regiune a lumii, trebuie să construiască şi ea ceva în Republica Moldova, şi poate vom avea mai puţini nedumeriţi.

EDITURA POLIROM

■ Gabriel Chifu
Visul copilului care păşeşte pe zăpadă fără să lase urme

Noutăţi:

■ Lucian Raicu
Calea de acces

■ Graham Greene
Consulul onorific

■ Richard Brautigan
În zahăr de pepene

www.polirom.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **34** ● 3-9 septembrie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“
pagina **3**

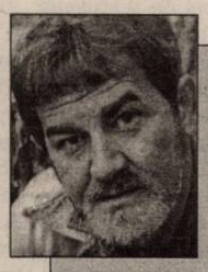

Şerban Foarţă
„Fabula rasa“
pagina **6**

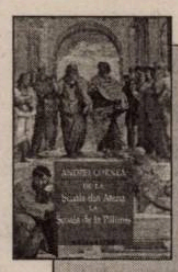

Andrei Cornea
De la Şcoala din Atena la Şcoala de la Păltiniş
paginile **14-15**

Mai pune mîna pe o carte!

„Literatura este o artă care ştie să prevestească vremea în care va fi amuţit pe deplin şi să se înverşuneze împotriva propriilor ei virtuţi, şi să-şi adore propria ei dizolvare, şi să-şi glorifice sfîrşitul.“

J.L. BORGES

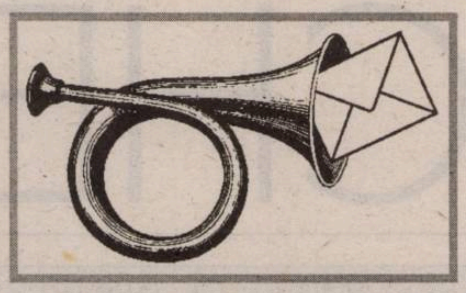

Prezenţe româneşti peste hotare

Din Franţa, cu gîndul la Bangladesh

Nici nu ştiu cum să încep acest mesaj...

Dacă vă spun „Stimaţi...“ e prea distant şi iliescian, mai ales adăugînd şi „concetăţeni“. Dacă vă spun „iubiţi“, cu toate că este adevărat, ar suna prea romantic pentru zilele pe care le trăim. În ultimă instanţă am să vă spun, cu tot respectul datorat:

„Neicuşorilor“,

mai ales că se potriveşte tare mult şi cu ce vreau să vă scriu. Cu oficialităţile române din Franţa, de unde vă scriu, nu prea am avut a face decît foarte rar, şi atunci abia ne-am putut înţelege. Nu fiindcă aş fi uitat eu româna, ci fiindcă domniile dumnealor se conduc după mentalităţile neaoşe, adică „ce-am avut şi ce-am pierdut“, dacă petentul stă şi aşteaptă, muşcîndu-şi unghiile, dacă le mai are, după cît munceşte prin Occident pentru ceva euro în plus.

Pot să vă spun doar că, acum vreun an şi jumătate, pe cînd ţiganii invadaseră Parisul şi toate televiziunile îi prezentau drept reprezentanţi ai naţiunii noastre, am scris un *mail* preşedintelui Chirac şi ministrului de Interne (pe atunci) Sarkozy, amintindu-le că România înseamnă şi Enescu, şi Brîncuşi, şi Cioran, şi Ionesco, personalităţi care au marcat ambele culturi, luate separat, cît şi cultura europeană, luată global, că tot ne frămîntă integrarea în UE. În acelaşi timp am scris şi preşedintelui Iliescu, tot un *mail*, exprimîndu-mi opinia că ambasadorul ţării noastre la Paris, cu tot respectul pe care îl port domnului profesor Gherman, „e moale“, vorba lui Muşatescu. Şi acum, dacă era moale ca elasticul, cum urmează în textul dramaturgului menţionat, tot era bine, că puteai să-l întinzi cum vrei, numai că domnia-sa era moale ca marmelada, adică cu cît vrei s-o modelezi, cu atît se întinde mai peste tot, fără nici un scop, şi mai ales fără nici un sens.

De la preşedintele Chirac (nu personal, ci prin şeful de cabinet), am primit un mesaj amabil, poate nu concludent, dar care mi-a demonstrat cel puţin că *mail*-ul meu de român „frustrat“ a fost citit. De la preşedinţia României îl aştept şi acum... Fie şi o înjurătură mi-ar fi demonstrat că mesajul a fost citit, dar nu a fost să fie aşa... Însă tot e bine că l-a schimbat pe ambasador, să sperăm că şi criteriile au fost sănătoase şi nu clientelare.

Însă aş fi vrut să semnalez o altă problemă care ţine de mentalitate, şi de aceea am şi ales revista *Dilema veche,* pentru că îmi pare că este printre puţinele care luptă împotriva acestei plăgi, care indiferent de cine va fi la putere, PSD sau A.D., sau PRM (Doamne, fereşte!), după părerea mea, va continua să macine România. Zilele trecute, în preumblările mele pe Internet şi pe *site*-uri româneşti de vînzare de cărţi on-line, căutînd *Filocalia,* găsesc unul care avea spre vînzare ceva volume din opera respectivă şi chiar unele comentarii ale unor călugări athoniţi. M-am bucurat enorm, deşi nu sînt bigotă, dar nu ştiu de ce simt tot mai acut, de la un timp, nevoia să cunosc aceste scrieri. Cînd să le comand, ce constat? Că preţul pentru cetăţenii români din diasporă este mai mult decît dublu faţă de cel pentru cei din ţară, fără costul expediţiei, vorbesc. Fac un mesaj de clarificare şi mi se răspunde că „aşa s-a stabilit“. Nu dau nume de siteuri pentru că nu vreau să fac procese de intenţie, ci o discuţie de principiu. Vă întreb: valoarea stabilită a unui obiect poate varia în funcţie de puterea de cumpărare a ţării de unde se face comanda? Şi dacă este aşa, atunci o carte care în ţară costă 600.000 lei şi costă pentru comenzile din Occident 41 euro, gîndind că salariul minim este în Occident de cel puţin 12-14 ori mai mare decît în România, atunci cît costă această carte pentru un cetăţean din Bangladesh? Este mai ieftină pentru lumea a treia, după cum este mai scumpă pentru ţările dezvoltate?

Nu că zic, dar spun, bibicule!

Pupat piaţa endipendenţii!!!

Luana RIGOT
luana.rigot@numericable.fr

P.S. Şi adevărul este că vă iubesc, deşi pare desuet în lumea în care trăim!!!!!

Din Los Angeles

Stimată redacţie,

În ziarul dvs. nr. 13 din aprilie a. c. am citit un articol care m-a bucurat. După ştirile din sport cu meciuri trucate, arbitraje încurcate şi alte ciudăţenii, aflam de la autorul articolului „Clubul amintirilor“ despre o faţetă mai frumoasă a sportului – una de natură sentimentală.

Ni se spune că foşti jucători de rugby şi baschet se strîng săptămînal la o bodeguţă din Bucureşti, la o întîlnire „de suflet“, unde se povestesc meciuri memorabile, se deapănă amintiri şi se consolidează prietenii.

Iată că mai sînt şi veşti bune. Mai aşteptăm şi altele, domnule Dumitru Stănculescu.

Cu stimă,

dr. ing. Niculae URECHE
Los Angeles, California,
fost jucător şi antrenor de rugby

P.S. Îmi place ziarul dumneavoastră şi vă doresc mult succes!

Actualităţi

Smîntîna şi elitele

Cînd locuiam în ţară, nu ştiam decît de smîntîna dulce (frişca), cu o compoziţie neprecizată, dar întotdeauna bătută. Am gustat o dată din crema de la ferma „30 Decembrie“, cînd am nimerit într-o vizită la odrasla unui reprezentant al clasei muncitoare. Grea smîntînă! O dată ajuns aici, am aflat că există şi smîntînă dulce cu 30, 35, 40, 45 şi 47% grăsime. Am aflat apoi că există şi făcături parţiale. Cu jumătate din grăsime, înlocuită cu ulei vegetal, hidrogenat. Dar în aceeaşi gamă „energetică“: 30, 35... etc. Ba, chiar şi făcături totale. Le diferenţiază doar preţul şi destinaţia. Mi-am imaginat că şi cu elitele trebuie să fie acelaşi lucru. Elitele grele, elitele uşoare, elitele controversate şi pseudoelitele.

Rolul elitelor este să scoată din beznă omul de rînd cu un minimum de aspiraţii culturale, pînă la limita lui de înţelegere a lucrurilor. Nu putem face numai mare cultură. Sînt zeci de mini- şi micro-culturi ce ar trebui să existe. În lipsa unei scări de valori, a unei ierarhii stabile, aproape medievale, elitele uşoare se zbat să ajungă elite grele şi sfîrşesc, în cel mai bun caz, ca elite controversate, dacă nu ca pseudoelite. Iar locul lor de drept rămîne cel mai adesea vacant. Elitele uşoare, în loc să-şi îndeplinească rolul lor de mediatori între elitele grele şi omul de rînd, invocă concepte puerile – precum: „grupuri de prestigiu“ – ca să-şi acopere ciuda că nu pot deveni elite grele. Ca să-şi acopere lenea spirituală, în loc să pună mîna pe carte, să facă exact ce şi cît le permite neuronul, urlă. Urlă şi-i asurzesc chiar şi pe cei pe care ar fi trebuit să-i ridice din beznă.

Sînt milioane de lucruri de făcut pentru ridicarea civică şi culturală a omului. Păsărească savant-ineptă în care sînt redactate textele de lege trebuie transpusă în română, maghiară etc, pentru a fi pe înţelesul unui absolvent de şcoală generală. Adnotate şi evidenţiate căile de strîns de testicoaie „autorităţile“. Codul muncii să fie tradus în: „Cartea şomerului şi a muncitorului“. Codul civil: „Cartea gîlcevii pe bani şi avut“. Codul penal: „Cartea borfaşului“. Sau, pentru băgarea în sperieţi a venalilor protectori ai naţiei: „Ghidul dării în gît“. Sau, pentru declaraţia pe venit: „Evaziunea fiscală fără profesor“. Atît titlul cît şi stilul trebuie să-l atragă tocmai pe cel ce trebuie educat. Sînt atîtea de făcut! Dar cine se încumetă?

— Bună ziua, aveţi smîntînă dulce cu 35% grăsime?

— Ne pare rău, nu ţinem. Se strică repede. Avem, în schimb, praf de frişcă... Ieftin!...

Marius MISTREŢU
Hiroşima
info@lamarius.net

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Două viziuni

Aş dori să mă refer la două viziuni, sau, mai curînd, la două perspective asupra libertăţii. Această percepţie se datorează, cred eu, perioadei în care m-am format – anii '80. Aici îmi vine în minte o analogie, ce-i drept, cam forţată, cu exodul biblic. Însă, spre deosebire de Moise, generaţia mea a ieşit din pustiul totalitar şi păşeşte pe pămîntul făgăduinţei. Însă drumul prin Sinai nu a fost banal, a avut provocările sale. Libertatea abia intuită, reprezentată de statura unor figuri providenţiale: şarmul unui Ronald Reagan, fermitatea tonică a doamnei Thatcher, zîmbetul promiţător al lui Gorbaciov. Atunci aveam de cucerit libertatea. Astăzi o avem, nu mai este nimic de cucerit (făcînd abstracţie de imperfecţiunile „democraţiei originale“). Atunci aveam o viziune verticală, implicită, asupra libertăţii, aveam elanul juvenil al ascensiunii. Astăzi trăim senzaţia orizontalităţii libertăţii, a vulgarităţii explicite a acesteia. Miracolul potenţialităţii s-a risipit şi ne contemplăm cu perplexitate în trivialitatea actualităţii. Nu doresc să devin patetic, deşi se pare că am reuşit, dar, coleg de generaţie cu domnul Lucian Mîndruţă, mărturisesc că simt nostalgiile domniei-sale după o vreme în care era posibil sublimul, în mijlocul ororii cenuşii. Constrîngerea a dat o vîrstă eroică, a făcut posibilă epopeea. Acum, sentimentul epic a devenit vetust; nu mai este posibil decît gracilul alexandrinism postmodern, alături de vulgarul hedonism în variantă manelistă.

Radu URLOIU-PĂTRAŞCU
RUP@k.ro

Despre *Dilema veche*

Articolele lui Andrei Pleşu (nr. 28 şi nr. 30)

Mă mir că nu a reacţionat nimeni la articolele domnului Pleşu din numerele 28 şi 30 care spun mult despre meseria sau viaţa fiecăruia... asemănătoare cu un fel de fugă şi căutare, cu menirea de a umple timpul, oricare ar fi el. Absorbiţi în tot felul de activităţi, orice fel de activităţi, oamenii ajung să se confunde total cu ele, să devină, să se transpună sau identifice cu acţiunea lor, care-i motivează atîta vreme cît e neîntreruptă... şi tocmai întreruperea, care nu e o pauză de reculegere sau odihnă, ci un fel de reamintire minunată că oamenii strîng evenimentele şi acţiunile lor într-o viaţă şi nu acestea îi menţin pe ei.

Introducerea articolului din nr. 28 ar trebui explicată oamenilor şi aceştia ar trebui să o înveţe, să o conştientizeze... copiilor să li se povestească asta înainte de somn, nu într-un scop îndoctrinator, ci iluminator şi plin de bucurie. Necunoaşterea de sine să nu mai fie aşa de groasă şi oamenii să-şi aducă aminte de ei, evident, nu într-un scop egoist, ci în semn de dragoste faţă de sine şi faţă de viaţa lor, să se raporteze la ea conştient.

Am speranţa că, deşi nu am văzut nici o reacţie scrisă a cititorilor, aceştia au simţit sensul frumos şi căldura sa plină de înţelegere.

Articole ca acestea trezesc o mare bucurie şi e trist cînd sînt trecute cu vederea, la fel cum viaţa e cam trecută cu vederea.

Ana TOPSECRET
enfant_terrible_international@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Fotbalismul**
- **Hyde Park**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
(redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU,
Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1,
010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.500 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Iunie 1989, Tescani

Titu Maiorescu urma să-şi înceapă cursurile în semestrul de toamnă al anului 1899 pe data de 3 noiembrie. Opinia publică era însă zguduită de o ştire catastrofală, prezentă pe prima pagină a tuturor gazetelor: la 1 noiembrie, Pămîntul urma să se ciocnească – implacabil – de o cometă. Pe acest fundal, o sumedenie de studenţi îngrijoraţi se gîndesc să ceară profesorului să-şi înceapă prelegerile cu cîteva zile mai devreme, pe 31 octombrie, aşa încît să-l mai poată auzi o dată, înainte de sfîrşitul lumii... *(apud* Ioan Petrovici, *Amintiri universitare).*

Februarie 1988

Trei piedici în calea dialogului pe care, împreună cu S.D., G.L., C.B., şi V.B., l-am angajat cu Părintele Galeriu:

1. Sîntem insuficient catehizaţi. Avem întrebări prea simple şi uneori inadecvate. În chestiuni esenţiale, interogativitatea noastră e cvasi-nulă. Prin contrast, competenţa părintelui apare ca absolută. Discuţia avansează lent şi greoi, datorită diferenţei de nivel a interlocutorilor. Întrucît nu avem întrebări acute, Părintele Galeriu jubilează în inflaţia răspunsurilor. O spune la un moment dat el însuşi, cu acea copilărească bună-dispoziţie care e marca prezenţei lui între prieteni: „Am mai multe răspunsuri decît o cer întrebările dumneavoastră!“. Ceea ce părintele nu pare să realizeze este că această situaţie e *şi* în dezavantajul *lui*.

2. Dialogul nu e veritabil, cînd una din părţi nu are *decît* întrebări, iar cealaltă nu are *decît* răspunsuri. Situaţia e de aşa natură, încît sîntem incapabili să stimulăm interogativitatea Părintelui. Într-un anumit sens, îl „obligăm“ la infailibilitate, îl punem, vrînd-nevrînd, mai curînd în condiţia *ştiutorului*, decît în aceea a *credinciosului*. Răspunsurile lui capătă astfel un halou „instituţional“, un „ce“ inatacabil şi previzibil, care blochează.

3. Părintele Galeriu are de înfruntat, în permanenţă, ambiguitatea structurală a amplasamentului propriu: el trebuie să fie simultan *preot* şi *teolog*. Cele două oficii nu coincid în mod necesar; pe o anumită linie, ele pot chiar să se contrazică. Preotul e o transparenţă, în vreme ce teologul e o instanţă. Preotul se investeşte cu totul în celălalt: focalizează pe „El“ (adică pe Dumnezeu) şi pe „tu“. Teologul, ca orice teoretician, nu poate scăpa de postura eului. Se pune în lumină ca „intelectual“, e bucuros de performanţa inteligenţei sale, are orgoliul (candid) al competenţei. Adesea, dintr-un exces de cordialitate, Părintele Galeriu face efortul de a se comporta mental „ca unul dintre noi“ (doar că mai edificat), pe cînd noi l-am dori situat într-un *alt* spaţiu, într-un „altfel“ radical, care să ne disloce.

14 februarie 2000

Un film frumos (nu sînt decît două-trei pe an!): *Don Juan De Marco*, de Jeremy Leven (cu Johnny Depp, Marlon Brando şi Faye Dunaway). Nu există – spune unul din personaje – decît patru întrebări importante: ce este sacrul, ce este spiritul, pentru ce merită să mori, pentru ce merită să trăieşti. Toate au acelaşi răspuns: iubirea. Orice ar spune deştepţii, cinicii, intelectualii fini şi lucizi, bărbaţii adevăraţi şi filosofii analitici, cele patru întrebări şi răspunsul lor au simplitatea, imprecizia şi palpitul juvenil al adevărului.

Ianuarie 2000

Nu ştii bine o limbă, dacă nu deţii *cantitatea* realiilor ei, dacă nu te miri, clipă de clipă, de jungla sinonimiilor, de exotisme regionale, barbarisme picante, împrumuturi, contaminări şi substraturi. Trebuie să ştii că daliile şi gherghinele sînt totuna, că jumările valahe se cheamă scrob în Moldova şi papară în Ardeal, că lămîiţa şi lămîioara sînt două plante diferite. Trebuie să te mişti voluptuos în spaţiul semantic dintre dandana, belea, tărăboi, bucluc, dăndănaie şi daravelă, să te îmbeţi de etimologii, de obscurităţi folclorice şi sensuri uitate. Din unghiul unei asemenea exigenţe, nimeni nu ştie cu adevărat româneşte. Trebuie să-ţi înveţi, necontenit, limba maternă, să descoperi mereu, în cotidianul ei, limba *străină*.

*

Good old times la Sadoveanu *(Hanu Ancuţei):* „...în acele zile grase şi vesele“.

cu dilema la croitor

Ce credeţi despre reapariţia omagiilor tovărăşeşti în lumea noastră politică, cu ocazia desemnării lui Adrian Năstase drept candidat la preşedinţie?

Aşa cum tencuiala căzută a unor ziduri mănăstireşti dezvăluie chipurile unor sfinţi mai bătrîni, prin pieliţa fină a obrazului năstasian iradiază mecla sfîntului din Scorniceşti, mare consumator de omagii calde.

Nu-i de mirare că slava stătătoare de deasupra cartierului Primăverii s-a prăbuşit la congresul PSD asupra acestui băiet care a copilărit în acel perimetru cu izbe miraculoase, de vreme ce produc în serie conducători de ţară.

Bătut de noroc şi purtat din post în post (ministru de Externe, preş. al Camerei Deputaţilor, preş. de partid, preş. al vînătorilor şi pescarilor etc., etc.), Adrian Năstase continuă, aşadar, tradiţia de luptă a lui nea Nicu, care pîn' la urmă n-a murit de glonţ, ci de prea multe limbi în cur.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Arhipelagul România

Cînd mă uit acum pe hartă şi localizez itinerarul nostru aleator de săptămîna trecută, se conturează brusc şi cu destulă claritate o configuraţie ordonată de spaţii de care nu prea eşti conştient cînd le străbaţi aşa, la firul ierbii. Cînd părăseşti coridoarele mari care se despart în evantai de la Braşov şi o iei la dreapta spre Întorsura Buzăului, mai eşti o vreme, în mod evident, în apele teritoriale ale Ardealului, cu sate tipice străbătute de o şosea destul de îngrijită. Apoi acestea se răresc, iar şoseaua pare abandonată, lăsată doar în folosinţa riveranilor. Ai intrat în apele adînci dintre insule, care se vor limpezi doar cînd te apropii de alt mare coridor, cel al şoselei care vine de la Bucureşti spre Buzău şi apoi, mai departe, prin Fălticeni, în susul Moldovei. Dacă, înainte de aceasta, vrei să o iei la stînga spre Nereju, de care te despart doar vreo cîteva zeci de kilometri, nu e rost, căci drumul vechi, printre dealuri, a devenit şi mai impracticabil, de folos doar căruţelor localnicilor. Trebuie să ieşi din nou de pe marele coridor al Moldovei, să o iei la stînga de data aceasta, spre secuime. O vreme, lucrurile arată ca la ieşirea din Braşov, cu satele de podgorii ale Vrancei, cu o şosea destul de îngrijită care le străbate, dar care moare brusc spre hotarele judeţului. Deşi drum naţional, e ca şi cum nimeni nu ar fi interesat de această legătură dintre judeţe, lăsată şi ea în folosinţa localnicilor. Iar dacă din această şosea o iei la stînga, spre inima ţării Vrancei, este ca şi cum ai intra în apele liniştite ale unui golf şi simţi nevoia să schimbi ambarcaţiunea. Schimbi doar viteza şi avansezi încet în apele adînci ale Vrancei pînă ce ajungi la Nereju, la vreo jumătate de oră de maşină de locul unde ai fost cu o zi înainte şi de unde a trebuit să ocoleşti vreo 150 km pentru a ajunge aici. Iar apoi, dacă te întorci la drumul mare şi continui spre Tîrgu Secuiesc, te afli din nou în ape adînci, pînă ce intri în alte ape teritoriale, cele ale ţării secuieşti, unde lucrurile se repetă. Din cînd în cînd, navigînd astfel, treci pe lîngă insule de vile rezervate bogaţilor acestei lumi, ascunse într-un pliu al reliefului.

„E ţara plină de ţări!“ – exclama, atît de plastic, geograful Ion Conea prin anii '30, referindu-se la „ţările“ istorice, precum cea a Făgăraşului, a Bîrsei, a Vrancei şi cîte altele asemenea, aşezate cu rostul lor în spaţii geografice bine determinate. Reversul medaliei a fost că alcătuirea unei singure ţări, naţionale, cu atîtea „ţări“ locale, a fost un efort mai mare decît ni-l imaginăm, în general, acum. Şi din acest punct de vedere, forţele centrifuge nu au fost neglijabile. Statul comunist a încercat să le neutralizeze în întregime, supunînd întregul spaţiu social forţei de atracţie şi control a puterii sale centralizate. Cînd aceasta a căzut, „ţările“ s-au desprins parcă şi ele, ca nişte insule plutitoare, purtate, însă, de alţi curenţi. Ele nu s-au reconfigurat astfel în vechile lor forme istorice, ci în funcţie de alte forţe de atracţie locale. Distribuţia puterii şi redistribuirea resurselor locale s-a făcut la aceste niveluri, sub forma predominantă a unei diversităţi de reţele sociale de proximitate controlate însă, la vîrf, de „baroni locali“. Averea statului a fost redistribuită şi ea, parţial pierdută pe apa sîmbetei – precum atîtea staţiuni balneare, despre care tocmai a vorbit *Jurnalul naţional,* sau şi mai multe staţiuni de maşini şi tractoare, despre care nu mai vorbeşte nimeni –, parţial acaparată în cont personal de puternicii zonei. Ceea ce a făcut-o pe Katherine Verdery să vorbească doar parţial metaforic de o tranziţie de la comunism spre feudalism. Aceasta şi deoarece aceste „neo-ţări“ sînt legate de centrul de putere al Ţării mai ales prin canale de vasalitate politică, fiind tratate „feudal“ ca surse de tribut şi „democratic“ doar ca bazine electorale.

Sîntem însă în mileniul III, în plină mondializare, ceea ce schimbă totuşi profund datele problemei. Culoare de mondializare străbat ţara, ieşind în parte cel puţin de sub controlul local sau central şi trecînd, parţial, sub cel al mîinii invizibile a pieţei. Le poţi plasa geografic de-a lungul marilor artere de circulaţie şi a zonelor limitrofe acestora, unde peisajul social şi edilitar se apropie *sui generis* de cel european. Faci, însă, cîţiva paşi la dreapta sau la stînga lor, fie că e vorba despre Nereju sau despre Rovinari, „piaţa“ se recompune local şi o cafea costă 5.000 de lei, iar o halbă de bere 7-8.000. Mai faci cîţiva paşi şi totul se rezumă la „suc alb“ sau „suc negru“, altceva nu se mai găseşte. Căderea în local este aproape totală: te afli pe o insulă prea îndepărtată de traseele vaselor de croazieră.

Curenţii mondializării pot atinge însă şi aceste coaste locale, producînd uneori ceea ce Norman Long numeşte „re-localizare“, adică afirmarea, redescoperirea sau inventarea unor forme de cunoaştere întemeiate în local şi care pot fi utilizate ca strategii adaptative, spune Long, mai ales în economia agrară şi dezvoltarea socială. Periferici, aceşti localnici nu sînt neapărat şi „înapoiaţi“, nişte „tradiţionalişti“ pierduţi în larg, ci dau dovadă de o suficientă creativitate, limitată de condiţiile existente, dar pe care reuşesc totuşi să le valorifice cît de cît. Iar uneori chiar foarte bine, ca în cazul Maramureşului, de pildă, unde „neotradiţionalismul“ se vinde bine, anexînd *sui generis* această veche „ţară“ la lumea mondializată. „La noi în Europa...“ – povestea un ţăran din Ieud mai zilele trecute, vînzîndu-şi marfa „locală“ unor italieni. Bucureştiul era undeva, departe...

ţinerea de minte

„Reguli de aur pentru menţinerea sănătăţii şi a echilibrului spiritual pentru bărbatul matur:

a) opt ore muncă, opt ore somn, opt ore lenevie (cele trei opturi);
b) coit matinal, indispensabil, cel de seara sau de după-amiază fiind deliciu sau voluptăţi îngăduite la tinereţe;
c) încălţăminte solidă;
d) brîul;
e) hrană banală sezonieră, espaţiată în patru rînduri, fără încărcarea excesivă a stomacului;
f) iertarea afronturilor personale, fără uitarea lor, pentru a scăpa de toxicitate intimă;
g) păstrarea riturilor strămoşeşti pe toate planurile;
h) amicalitate generalizată, fără intimitate, păstrîndu-ţi cîţiva prieteni la restrişte sau alianţe;
i) profesiune permanentă;
j) înrădăcinare.“

(Petre Pandrea, *Crugul mandarinului,* jurnal intim (1952-1958)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Bulgaria e înaintea României şi la afacerea cu graniţele

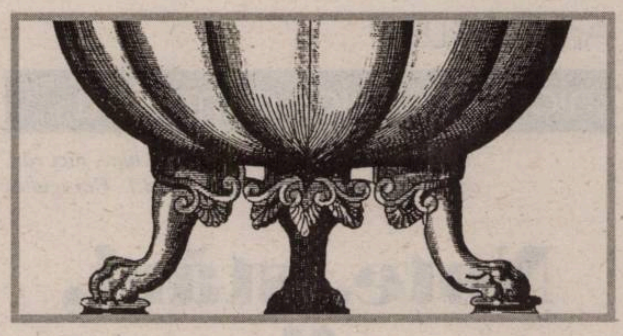

Cel mai influent ziar din Bulgaria a publicat în 2002 minuta unei şedinţe de Guvern în care miniştrii se sfătuiau cum să invoce securitatea naţională pentru a evita organizarea unei licitaţii. Scopul era ca o companie britanică, *Crown Agents,* să cîştige contractul de modernizare a graniţelor, lucru care s-a şi întîmplat. Sună familiar? Guvernul român tocmai a semnat un contract asemănător cu compania EADS, contract atît de secret încît nici oficialii europeni care tocmai plănuiau să ne dea bani pentru graniţe nu au aflat de el decît din presă, după semnare. Inutil de spus că nu a existat nici măcar un simulacru de licitaţie.

Povestea bulgărească are un final fericit. Kiril Terjinsky, un tînăr avocat care lucrează pentru un ONG, nu a luat de bună gogoaşa Guvernului şi a cerut Ministerului de Finanţe o copie după contract. Bineînţeles că a fost refuzat invocîndu-se siguranţa naţională. Judecătorii au obligat ministerul să le prezinte contractul pentru a fi analizat în şedinţă secretă. A fost primul caz din Bulgaria cînd magistraţii au apelat la acest procedeu după ce oficialii au invocat securitatea naţională. Ideea destul de comună în Occident este că nu orice ţine de armată, poliţie, graniţe şi servicii secrete este automat secret şi că trebuie să existe o putere independentă care să asigure societatea că o informaţie a fost corect clasificată. După o serie de recursuri, în februarie 2004, Curtea Supremă a Bulgariei a obligat Ministerul de Finanţe să justifice decizia de clasificare şi să reanalizeze cererea de informaţii publice trimisă de dl Terjinsky.

Revenind la cazul românesc, Ministerul Administraţiei şi Internelor a semnat contractul cu EADS, în prezenţa lui Adrian Năstase şi a lui Gerhard Schroeder. De atunci încoace, oficialii vorbesc permanent despre cît de importantă este securizarea graniţelor şi cît de mare specialistă este respectiva companie. Se fac a nu înţelege că nu este în discuţie nici dacă avem nevoie de securizarea forntierelor, nici dacă firma respectivă este un mare lider în domeniu. A repeta papagaliceşte aceste argumente ca pe un fel de mantra împotriva criticilor nu spune nimic.

Am mari îndoieli că acest contract se cuvenea a fi secretizat. Aşa cum bine au decis judecătorii bulgari, nu orice ţine de domeniul securităţii naţionale trebuie tratat cu paranoia specifică Securităţii. Simpla invocare a siguranţei naţionale nu mai poate fi de ajuns, Guvernul va trebui să se explice. De altfel, sînt convins că un proces similar celui de la Sofia s-ar încheia similar, dată fiind asemănarea între legile românească şi bulgărească privind accesul la informaţii. De ce ar trebui să nu ştim numărul de elicoptere, de gherete, de maşini pentru grăniceri? Crede Guvernul că un emigrant din Afganistan va studia comparativ numărul de elicoptere de pe diverse rute spre Europa şi va face apoi o alegere pe unde să emigreze ilegal? Apoi, Guvernul dă un exemplu cît se poate de prost privind aplicarea cu bună-credinţă a propriilor legi şi politici. Este drept că procedura de licitaţii poate fi sărită legal în cazuri speciale ce ţin de securitatea naţională. Dar aceasta este trecută la rubrica excepţii. Orice student la Drept interpretează că excepţia se aplică în situaţii excepţionale, nu oricărui contract ce ţine de securitatea naţională. Faptul că trebuia semnat rapid cu ocazia venirii lui Schroeder nu face din acest contract unul excepţional.

Dar secretomania pare a fi un motiv pentru a masca incompetenţa. Un general de la Interne se lăudase, probabil pentru a se da mare, că e la curent cu mersul Europei, că UE va suporta o parte a contractului. Delegaţia CE a răspuns că nu este adevărat. A ieşit apoi la iveală o situaţie jenantă: UE a dat în trecut bani României pentru frontiere şi în aceste zile tocmai se definitiva programul PHARE 2004-2006 în care aceste fonduri trebuiau sporite. Deci europenii se gîndeau să ne ajute, dar Guvernul român a decis că nu este nevoie şi a încheiat de capul lui un acord atît de important, abuzînd de procedurile legale. Cei care se gîndeau să ne dea bani nici măcar nu au fost informaţi. Este o dovadă de nesimţire politică să te lauzi că aperi Europa, dar nici măcar nu o anunţi. Bietul domn Scheele a afirmat că va solicita informaţii. Pentru ca tacîmul să fie complet, Adrian Năstase a crezut de cuviinţă că merită răspuns: „Dacă apare o anumită problemă, Jonathan Scheele ştie unde este MAE sau MIE şi poate afla amănunte". Riguros vorbind, Guvernul a comis toate greşelile şi gafele pe care le putea comite. Să te arăţi tot tu iritat ţine deja de patologia unui om votat cu unanimitate de un partid pe care spune că îl reformează.

presa despre...

Congresul PSD – 100%

„Nici Adrian Năstase, oricît de bună părere ar avea despre el, nu-l cred atît de lipsit de luciditate încît să accepte nestingherit cultul ad-hoc al personalităţii sale dacă el n-ar fi făcut parte dintr-o piesă de teatru. De altfel, atent la reacţiile celor din prezidiu, n-am putut să nu remarc o anume stînjeneală a lui Adrian Năstase ascultînd elogiile revărsate asupra sa de cei pe care-i ştie gata să-l dea jos de-a berbeleacul dacă PSD va suferi un eşec la alegerile din noiembrie 2004... Cei care s-au grăbit să facă exerciţii de ironie ieftină pe marginea atmosferei de la Congres au comis o eroare capitală. Reuniunea trebuie privită drept un moment gîndit de strategii de campanie electorală ai Partidului în cadrul procesului de schimbare radicală a imaginii PSD după alegerile locale." (Ion Cristoiu, *Jurnalul naţional)*

„Congresul extraordinar al PSD chiar l-a bătut pe cel al lui Nicolae Ceauşescu. A dat două votări de sută la sută. La Ceauşescu mai apărea un buletin de vot pe care găseai scris «rahat» sau alte expresii porcoase. Ori se ridica tovarăşul Constantin Pîrvulescu şi spunea ce-l roade. La Congresul literar-artistic al lui Adrian Năstase n-a apărut nimic. N-a trecut nici o muscă, n-a bîzîit nici o critică." (Cornel Nistorescu, *Evenimentul zilei)*

„Cu Ion Iliescu în frunte, cu un abil discurs pro-reformist, cu foarte probabila racolare a PUR, ceea ce aduce «la pachet» şi «Antena 1», practic singurul canal TV important care nu era controlat de actuala putere, partidul de guvernămînt pare să aibă în acest moment semnificativ mai multe şanse să-şi aducă la urne alegătorii decît principalii săi contracandidaţi." (Alexandru Lăzescu, *Ziarul de Iaşi)*
(C. G.)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

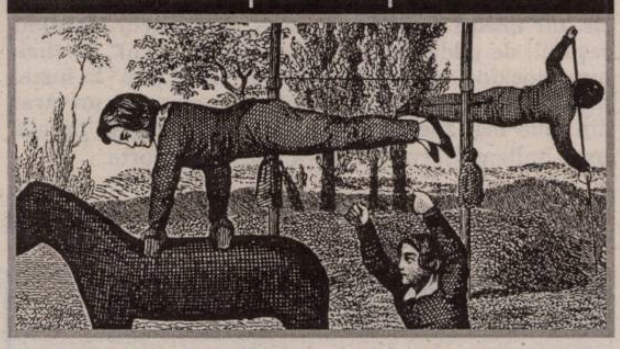

Vacanţa ca o pradă

În viaţă poţi rata multe. Primii paşi (de unde şi cicatricea aceea simpatică de pe frunte). Prima iubire (ceea ce explică aproape tot restul), intrarea la facultate, cariera, prima intersecţie la dreapta (de unde şi cicatricea aceea urîtă de pe piept). În ordine aproape alfabetică, la nivel macro, poţi rata aderarea la Uniunea Europeană şi plecarea definitivă în State. Dar şi o ciorbă sau autobuzul. Poţi rata aproape orice şi să traieşti după aceea. Dar nu poţi rata concediul.

Vedeţi dumneavoastră, poate că pentru unii e important să ai succes în viaţă. Poate chiar pentru 90 la sută. Însă vă garantez fără nici un studiu de piaţă că pentru absolut toată lumea, fără excepţie, e vital să ai succes în concediu. Chiar şi pentru cei mai lasă-mă să te las dintre noi, chestiunea concediului e una de viaţă şi de moarte. Poţi să fii ultima roată la căruţă în cel mai necăjit imobil de birouri din Bucureşti şi să te resemnezi cu asta. Însă nu te poţi resemna cu o vacanţă cum dă Dumnezeu. Vacanţa, doamnelor şi domnilor, e o meserie mai competitivă decît cea de cosmonaut.

Sigur, pe lumea asta sînt mai multe trenuri, autobuze şi maşini decît rachete. Însă în fiecare dintre aceste maşinării terestre veţi găsi mai multă dedicaţie, pumni mai încleştaţi şi fălci mai înţepenite de emoţie decît în orice navetă spaţială care duce un pumn de pilule şi şuruburi pe orbită. Mai îndîrjiţi decît Cristofor Columb şi mai hotărîţi să se distreze decît narcomanii cu doza zilnică în buzunar – aceştia sînt oamenii plecaţi în concediu. Ei nu vor ezita să calce totul în picioare – inclusiv alţi oameni aflaţi în vacanţă – pentru a se simţi bine. *Ce mama dracului, odată pe an am şi eu cîteva zile!*

Ca şi misiunea în spaţiu, plecarea în concediu cere o planificare minuţioasă. Asta poate să însemne luni întregi de căutare pe Internet sau prin agenţii. În cazul în care concediul e şi semn al statutului social, treaba se complică îngrozitor. Nu merge pur şi simplu Mamaia sau Kuşadasi. Alegerea trebuie să ofere cea mai „trendoasă" combinaţie de curse de *dune-buggy* în deşert, paraşutism în canioane (combinat cu cules de fosile) şi ski pe iarba din specii protejate, alături de un nume care să sune bine în povestiri la întoarcere. În acest caz, al turiştilor sofisticaţi (ca să nu spunem închipuiţi), concediul e ca un costum Armani, pe care îl arunci cu o neglijenţă căutată peste zilele de vacanţă.

Special pentru ei s-au construit destinaţii cu nume lung şi spectaculos, care abia încape pe vederi. Cum vi se pare Rongo-Rongo Beach Resort and Casino, North Kalimantan Island? Aşa-i că deja îşi merită cele două sute cinci zeci pe noapte de persoană? În nici un caz nu sună ca Hotel Central, Amara, ori Istambul Laleli Bus Station Motel. Dealtfel, acestea din urmă sînt destinaţiile loserilor. Şi e bine să nu uităm: ei n-au vacanţă. Amatorii ca ei pleacă pur şi simplu undeva, să se relaxeze. Ori asta e prima capcană pe care profesioniştii trebuie s-o evite în concediu. Nu mergem acolo să ne odihnim. Mergem să ne distrăm, fir-ar-să fie! Cu orice preţ! În fiecare oră! Chiar dacă ar fi să nu lăsăm piatră peste piatră şi tensiune arterială sub 20, zilnic, două săptămîni, fără medicaţie!

Presiunea socială de a avea o vacanţă reuşită duce cîteodată la excese. Se cunosc cazurile unor vilegiaturişti decedaţi de infarct la sosire, în momentul în care au constatat că vederea la mare promisă era o pictură murală pe clădirea din faţă (care dealtfel arată extrem de veridic în poza de pe *net).* Dar sînt şi exemplele vecinilor lor, care au trecut de aceeastă tragedie şi s-au pozat cu peretele pictat. De fapt, ei sînt adevăraţii turişti ai viitorului. Consumatorii extremi, cei care trăiesc nu pentru senzaţiile tari, blînde sau exotice ale vacanţei, ci pentru relatarea lor colegilor de muncă, afaceri sau terasă. Asta e dealtfel şi marea atracţie a concediului în străinătate: nimeni n-are cum să afle cît de prost te-ai simţit.

Pe asta se bazează şi *business*-ul cu concedii. Singurul care reuşeşte să-ţi vîndă în fiecare an un produs pe care nu l-ai văzut cu ochii tăi, fără garanţie şi fără manual de întrebuinţare...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

În fiecare luni

Dramaturgul american Arthur Miller a scris, în anii '50, piesa *Amintire despre două zile de luni* în care dramatiza sfîşietor neputinţa de a învinge inerţia zilelor de odihnă. În primul deceniu al mileniului, legătura dintre odihnă şi muncă se face prin manifestaţii.

Lozincile sînt înşelătoare: în 1989, „noi sîntem poporul" sau „noi sîntem un singur popor" erau semnalul dat de nemţi pentru unificarea ţării lor, sfîşiată de consecinţele unor decizii, luate de alţii pentru a pedepsi ceva ce se întîmplase cu mult timp în urmă. În 2004, aceleaşi lozinci se aud în fiecare zi de luni pe străzile oraşelor din Germania (mai mult în fostul Est decît în actualul Vest) pentru a spune că din ce în ce mai mulţi oameni nu acceptă consecinţele deciziilor adoptate de reprezentanţii lor liberi aleşi. E vorba de legea Hartz. Peter Hartz a fost directorul personalului la firma Volkswagen. Cancelarul Schroeder l-a numit în fruntea unei comisii pentru reforma legislaţiei germane în materie de salarii, ajutor de şomaj, compensaţii sociale, legislaţie devenită o frînă pentru competitivitatea industriei germane. Costul forţei de muncă ridică preţul produsului pînă la nivelul care îl sperie pe ipoteticul cumpărător. Oamenii rămaşi fără serviciu primesc încă, timp de 32 de luni, un ajutor de şomaj care ajunge pînă la 60% din ultimul salariu (67% dacă au copii). Apoi suma scade la nivelul între 53% şi 57% fără limită de timp. Se mai adaugă alte sume primite ca ajutor pentru casă şi familie, ceea ce face ca şomajul să fie preferabil unui serviciu prost plătit.

Hartz îşi propune să limiteze ajutorul de şomaj la 12 luni (18 pentru cei peste 55 de ani) şi apoi să se plătească o sumă fixă doar celor care pot dovedi că au căutat un serviciu şi nu au găsit. Suma propusă ar fi de 345 euro pe lună în Vest şi de 331 de euro în Est; se adaugă ajutoare pentru chirie şi plata încălzirii. Precedentul stabilit de Daimler-Benz şi de Siemens care au revenit la săptămîna de lucru de 40 de ore, fără să mărească salariul (sub ameninţarea că în caz de refuz vor muta unităţile de producţie în Europa de Est sau în Asia unde mîna de lucru nu este atît de pretenţioasă) nu e un semn bun: clasa muncitoare va trebui să strîngă cureaua. Datoria internă, absenţa creşterii, îmbătrînirea populaţiei, costurile financiare ale reunificării impun reconstruirea dispozitivelor sistemului social de la temelia prosperităţii generalizate. În acest punct al înţelegerii necesităţii istorice apar frustrările: o duc mai prost cei care oricum nu o duceau bine, iar diferenţele între Est şi Vest se accentuează. Şomajul e mai mare în Germania ascunsă pe vremuri de zid, ameninţarea e mai concretă şi, în absenţa unei forţe politice noi gata să propună o altă ieşire din situaţie, nemulţumiţii se îndreaptă spre Partidul Comunist şi spre formaţiunile de extremă dreaptă. În Saxonia, neonanziştii din NPD au 7-8% intenţii de vot, ceea ce ar însemna vreo zece locuri într-un Parlament cu 120 de deputaţi. La Königstein, un mic orăşel de 3.000 de locuitori situat în cotul făcut de rîul Elba la frontiera cehă, NPD, partid neonanzist, reprezentat de directorul şcolii de şoferi, a obţinut 21,1% la alegerile locale. Îi primeşte pe ziarişti întrebîndu-i: „Aţi venit să vedeţi ciuma brună? Am 37 de ani şi nu mă interesează ce a fost. Media de vîrstă a partidului la Königstein este de 28 de ani. Vrem să facem politica de azi, nu istorie. Hitler nu este problema noastră. Nu sînt un extremist de dreapta, sînt un democrat, naţionalist şi tolerant". Majoritatea istoricilor explică popularitatea lui Hitler prin umilinţa impusă germanilor de tratatele de la încheierea Primului Război Mondial. De data aceasta umilinţa vine din partea propriilor conaţionali şi răspunsul va trebui să ţină seama de noile realităţi. E puţin probabil că Germania va suferi de vreo ciumă, roşie sau brună; va depăşi febra creată de bolile de sezon prin cîteva renunţări şi multe promisiuni. Recesiunea ei prezentă nu e departe de înflorirea din trecut. Dar experienţa manifestaţiilor de luni din Germania n-ar trebui să treacă pe lîngă ţările recent intrate în UE sau pe lîngă cele care se pregătesc s-o facă. Poporul din '89 s-a scindat în două: cel care munceşte şi cel care primeşte ajutor de şomaj. Va dura pînă cînd ei toţi vor putea afirma în toate zilele săptămînii: „Sîntem un singur popor".

globul cubic

Zile de august

● Franţa aniversează în fiecare an, pe 23 august, ziua cînd în 1944 a fost eliberat Parisul de sub ocupaţia hitleristă şi a fost lichidat regimul de la Vichy care, sub conducerea mareşalului Pétain, asigura colaborarea cu ocupantul. La cea de-a 60-a sărbătorire a evenimentului, opinia publică părea convinsă de legitimitatea acţiunii generalului de Gaulle şi de mîndria cuvintelor de atunci: „Paris! Parisul insultat! Parisul înfrînt! Parisul martirizat! Dar Parisul a fost eliberat, eliberat de poporul său!". Pe pagina întîi a ziarului *Le Monde*, o caricatură face legătura cu ziua de azi: doi soldaţi germani, cu mîinile ridicate, merg în faţa unui tanc american, printre steagurile victoriei: „Fiţi amabil, cum să facem să nu fim, totuşi, trimişi la Guantanamo?", întreabă unul dintre ei. Autorul editorialul, intitulat „Cele două Franţe", îşi exprimă speranţa că a triumfat „o anume idee despre Franţa", cea a generalului de Gaulle, cea în numele căreia Franţa regimului de la Vichy şi a colaboraţionismului – a celor care-l aclamau pe mareşalul Pétain doar cu cîteva săptămîni înainte de înfrîngerea lui – a fost condamnată la dispariţie. Ceea ce nu înseamnă că regimul de la Vichy poate fi considerat doar o paranteză a istoriei, avertizează în continuare editorialistul de la *Le Monde*. Cea de-a doua Franţă – încă vitală în 2002, cînd la alegerile de atunci, extrema-dreaptă a obţinut un scor impresionant – e agitată şi azi de diversele incidente ale conflictelor dintre populaţiile de credinţe diferite. Serbarea se cheamă „Eliberarea".

● În cronica unui film despre Hitler, ziarul *Die Welt* găseşte că revelarea unor trăsături dacă nu simpatice, măcar trezind mila, e o dovadă a emancipării: „Astăzi, Germania are o istorie care nu o mai întristează, ci îi permite să-l privească pe Hitler în ochi". Filmul se cheamă *Prăbuşirea*.

● Sub ochiul vigilent al camerelor de filmare, preşedintele Putin, în concediu la Soci, s-a ocupat intens de aripa rănită a unui pescăruş. „E greu de înţeles cum de a izbutit pasărea să pătrundă în perimetrul atît de bine păzit al vilei", se mira cineva din echipa filmare. Piesa nu se chema *Pescăruşul*. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Impresiile unui coschimbaş

Cînd am intrat în această mică înţelegere imobiliară nu am bănuit că voi avea asemenea profunde experienţe. Simţeam eu ceva, ştiam că vor fi unele obstacole birocratice – nimic nu-i uşor, îmi repetă mama de cînd mă ştiu – dar nu bănuiam că jungla de acte-hîrtii-ştampile-adeverinţe-copii Xerox, două exemplare-copii notariale, două exemplare-dosare cu şină-chitanţă CEC e atît de deasă. Nu vă gîndiţi că fac cine ştie ce. Nu cumpăr terenuri în Pipera, nu construiesc blocuri cu piscine şi heliodromuri în Aviatorilor şi nici nu vreau să iau terenul aeroportului Băneasa ca să fac cartier de lux. Atît doar, schimb apartamentul meu de la etajul 7 cu un altul de la etajul 4. Şi eu şi celălalt coschimbaş (aşa se cheamă, pe limba dreptului, persoana care schimbă ceva) sîntem oameni serioşi, avem acte de proprietate în bună regulă, am plătit impozitele şi sîntem înscrişi în toate cărţile şi registrele posibile. Totul e curat, ca lumina zilei. Dar (tocmai de aceea?!) nu e simplu. Nu e simplu deloc. Poate că unii dintre dumneavoastră au trecut prin asta şi rîndurile acestea răscolesc amintiri, care vă fac să zîmbiţi sau vă enervează, după cît de traumatizantă a fost experienţa dumneavoastră. Dar vor fi şi dintre cei care habar nu au cum se derulează un schimb de proprietăţi în România şi povestea zău că merită să fie ştiută. Proprietăţi mici, oameni mărunţi, schimb pe măsură – operaţiune mic burgheză, de clasă de mijloc. Coloana vertebrală a unei societăţi, clasa care trebuie încurajată, fără de care... ştiţi dumneavoastră.

Iată ce e de făcut în cazul unei asemenea operaţiuni. Contractul de schimb, fireşte, se încheie la notar. La notar, trebuie să mergi cu un act emis de Judecătorie care este valabil 24 de ore (extras de carte funciară), cu un act emis de Administraţia Financiară care e valabil 72 de ore (certificat fiscal) şi cu un act emis de administraţia scării, vizat de Primărie, care e valabil 2 săptămîni (adeverinţă). Nu mai pun aici actul de proprietate şi diverse chitanţe, toate în celebra dublă „copie/original". Asta înseamnă că te vei programa la notar exact în ziua în care obţii extrasul de la Judecătorie, pentru că e valabil 24 de ore. Însă, actul de la Judecătorie, adică extrasul, se emite doar două zile pe săptămînă şi, ca să îl obţii, e necesar actul de la Administraţia Financiară, adică certificatul, cel valabil 72 de ore. Între timp, pînă obţii extrasul de la Judecătorie cu care trebuie să mergi la notar imediat, certificatul de la Administraţia Financiară îşi pierde valabilitatea (e valabil doar 72 de ore). Aşa că, după ce ai făcut unul pentru Judecătorie, trebuie să revii la Administraţia Financiară cu o zi înainte de obţinerea extrasului de la Judecătorie, ca să obţii un nou certificat pentru notar. Aici, e o problemă – Administraţia Financiară nu eliberează un al doilea certificat fiscal decît la o diferenţă de o săptămînă de la primul – nu întrebaţi „de ce?". Asta e o regulă de fier pe tot parcursul – nu întreba „de ce?", pentru că rişti să-ţi pierzi minţile. Stai cuminte şi concentrează-te. Trebuie să strategizezi atent, să calculezi timpi, să anticipezi paşi – dacă vrei să fii coschimbaş, trebuie să fii un bun tactician. Informaţiile în temeiul cărora strategizezi, însă, vin în timpul „bătăliei". Prin urmare, flexibilitatea şi imaginaţia sînt, de asemenea, calităţi absolut necesare dacă te apuci să faci un schimb de locuinţă. Dar, mai ales, trebuie să ai timp. Programul ghişeelor la care alergi este altul de fiecare dată, cozile sînt descurajante, culoarele pe care stai cu orele sînt mizerabile. Zilele nu pot fi ţinute-n loc, termenele, toate de ore (sesizaţi cîtă stricteţe!) se scurg spre disperarea ta. Nu e nimic de făcut. Ca orice pe lumea asta, şi adeverinţele-certificatele-extrasele stau sub semnul perisabilului. Noi ştim asta mai bine ca alţii, pentru că instinctul nostru contemplativ-metafizic şi mioritic ne spune că „asta e, toate trec".

Cînd te gîndeşti la rostul celor prin care treci ca să poţi să faci un schimb de locuinţă, îţi dai seama că parcurgi cu inima-n gît acest circuit nebun ca să dovedeşti că eşti în regulă, că proprietatea e a ta, că ai plătit dările, că nu ascunzi vreo ipotecă, că nu ai vîndut deja casa pe care o schimbi sau că nu piteşti vreun SRL de bloc. Ca să dovedeşti că eşti în regulă, trebuie să faci un efort uriaş.

E, practic, imposibil să ajungi în faţa notarului cu toate actele în plină valabilitate dacă eşti un om care, de pildă, are un seviciu solicitant, un copil mic de luat de la şcoală în fiecare zi sau o sănătate ceva mai şubredă decît a unui spartan. În cazurile astea, care sînt foarte frecvente, trebuie să ungi sistemul – e unica soluţie. Nu cred că motivul pentru care toate formalităţile sînt rînduite la limita imposibilului este oprirea escrocheriilor cu proprietăţi. Sînt sigur că escrocii trec prin porţile sistemului ca Ingmar Stenmark prin porţile slalomului. Şi sînt la fel de sigur că un asemenea sistem, în care ţi se cer acte cu valabilitate de ore de la trei autorităţi care nu comunică între ele decît prin hîrtiile pe care le duci tu de la una la alta, nu poate produce altceva

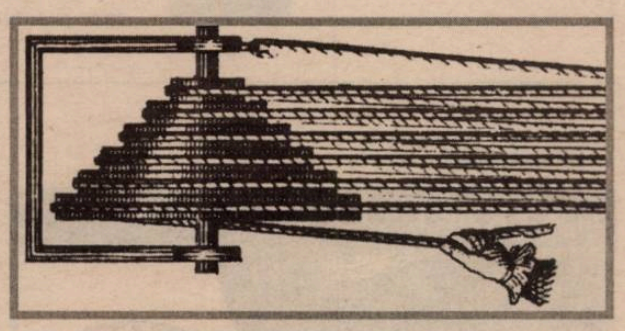

decît corupţie. Un asemenea sistem nu doar că te învaţă să corupi, dar *te obligă* să corupi. Degeaba cad pe capul nostru din înălţimile Cotrocenilor panseuri despre corupţie. Degeaba plătim studii europene, invităm americanii să ne ajute şi arestăm, în direct la Ştirile PRO TV, un funcţionar prins cu plicul între dosare. Atîta vreme cît operaţiunile absolut simple din viaţa unui om obişnuit sînt încercări enorme, corupţia va exista şi va prolifera.

Vreau să ajung să dispun de proprietatea mea, dovedind că sînt în regulă printr-o singură hîrtie obţinută rapid, după ce o solicit electronic sau telefonic. Nu e un moft. Vă dau cuvîntul meu de onoare că e dreptul meu, de cetăţean plătitor de impozite, într-o ţară la un pas de Uniunea Europeană. Nu mă credeţi, nu?

ready made

„Chemarea şi pornirile carè s-au dezvălit în mine de a lucra pentru folosul naţionului românesc, neîncetat mă îmboldesc a nu cruţa sudoarea ori în ce faptă din carè ar putea naţionaliştii să culeagă fructuri nutreţe. Drept acèea, după ce scuturai pulberu scolastic de pe umăr, tocma cînd lucram la o carte românilor de bun folos (pre carè cu ajutoriul celui de sus fără întîrziere a o da la lumină doresc), îmi căzu în minte mai sus numita cîrtire din Hale, cea spre defăimarea românilor ţesută; la carè, deşi al patrălea an trecea de cînd văzuse lumina, totuşi nima nu-şi dède osteneală de a răsufla-o."

(Damaschin Bojincă,
Răspundere desgurzătoare la cîrtirea cea din Hale...
[1828], în *Scrieri*, Editura Facla, 1978)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Fabula rasa

Cică nişte fără-saţ
Duceau lipsă de-antebraţ,
Şi-au rugat un rîu cam bleg
Să le dea un braţ întreg.
Rîul, bifurcat ad-hoc,
Juca noaptea cazacioc,
Neştiind că malul vlah
Nu văzuse propriu-i crah.
„Ecologi! O, ecologi!
Strigă el, pus în dîrlogi, –
Nu mai trageţi vreo nădejde
Că mai are balta peşte."
Ecologii scot din mîl
Bàbiţe de Cernobîl,
Şi exclamă cu dichis:
„Serveşte-te de Green Peace!"

MORALĂ
Bîstroe sau pelicanii.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Plecînd de la un caz, pe fugă

(cinci cercuri şi patru zerouri)

În definitiv, toţi fugim de sărăcie. Reuşita acestei întreprinderi depinde de mai multe: de la inspiraţie şi disponibilitatea la muncă şi la risc, pînă la încredere în sine, încrederea în ceilalţi şi încrederea în steluţa de sus. Eforturi egale nu duc, din păcate, la rezultate egale. Cursul lumii este presărat de nenumărate exemple de oameni foarte truditori, ale căror nume nu au rămas niciunde, pe nici un mausoleu, pe nici o copertă de carte, pe nici un steag de luptă. Unii au spus că ei sînt motorul istoriei, iar alţii au replicat că ei sînt doar trupul secolelor, care mereu şi mereu vor avea nevoie de un cap care să-i poarte într-o direcţie anume. Cum se ştie, această direcţie nu este întotdeauna cea fericită. În cursa spre mai bine se prind, de-a valma, şi conduşii şi conducătorii, şi nimeni şi nimic nu a putut dovedi pînă acum că o naţiune de conduşi indolenţi poate fi salvată de o pătură de conducători fără odihnă – şi nici invers.

În definitiv, toţi fugim de sărăcie, dar unii par a fugi pe iarbă verde, alţii pe asfalt şi alţii pe nisipuri mişcătoare. În fugă, fiecare se ajută de ce poate. Unii caută aripile de la gleznele lui Mercur, alţii capătă vulnerabilităţile călcîiului lui Achile. Unii dau din umeri, alţii dau din coate. Unii ştiu că această goană poate avea un preţ pe care nu vor dori să-l plătească, altora nimic nu li se pare prea scump pentru o cursă mai scurtă. Recent a murit Czeslaw Milosz, ultimul dintre marii poeţi ai secolului XX şi primul dintre cei care a arătat – era 1953, Stalin doar ce murise – că intelectualul în comunism fugea şi el: fie de sărăcie şi ajungea în braţele tiraniei, fie de tiranie şi risca, în cel mai bun caz, marginalizarea, fie fugea şi gata, lăsînd în urmă Cortina. De fapt, sistemul nu-i agrea pe cei care alergau – îi erau mult mai dragi cei care mergeau în şir şi în cadenţă.

În definitiv, indiferent de sistem, această fugă are ascunsele ei primejdii. Sînt oameni care, obosiţi de atîta orizont cenuşiu, încep să urce. Strict tehnic, aşadar, şi sărăcia te poate duce sus. Ei urcă pe scări de blocuri înalte sau pe scări de macarale şi, de sus, spun ce mică li se pare lumea şi ce nedreaptă. La începutul acestei săptămîni, un astfel de amărît a fugit dintr-o comună limitrofă Capitalei pînă în Piaţa *Charles de Gaulle* (fostă *Adolf Hitler,* fostă *Stalin,* fostă *Aviatorilor),* a urcat pe monumentul *Crucea Secolului* (fost şi viitor *Nasture)* şi, ameţit de neputinţa tuturor regimurilor de a se lupta cu şomajul şi de inconstanţa ţării sale în a păstra denumirile de la un regim la altul, a căzut şi s-a lovit în crucea şoldurilor, în zona inghinală.

În fine, toţi fugim de sărăcie, dar iată pe cineva care a făcut-o la modul propriu. Nu are mare viteză, dar are rezistenţă şi ambiţ. Nu are arbore genealogic, dar a copilărit căţărîndu-se prin toţi pomii satului natal al lui Liviu Rebreanu. Toţi fugim, aşa, cu vorba, dar pesemne că mulţi şi-au permis din goană o clipă de răgaz pe seară pentru a fi martori la bucuria acestei femei care a fugit şi ea şi a scăpat. Nu numai că a scăpat, dar a spus tuturor acest lucru şi – surprinzător – lumea nu a privit-o cu invidia de care au parte cîştigătorii la loterie, cu mult mai norocoşi, dar cărora o naţiune întreagă le caută, apoi, prin tabloide, nenorocirile. Numele acestei femei – Maria Cioncan, medalie olimpică de bronz la 1.500 m. Purta încă pe cap frunzele de măslin şi, cu gîndul la promisiunile de-acasă, a spus „Am scăpat de sărăcie!". Suma despre care era vorba – una mai curînd mică, chiar şi pentru România. Dar Maria a spus adevărul: ea nu a alergat pentru federaţie, nici pentru tricolor, nici pentru cele cinci cercuri, ci pentru patru zerouri de care chiar avea nevoie.

Pe mine această sinceritate a ei m-a reconfortat mai mult decît victoria în sine, şi am privit-o cu preţuirea pe care cred că o merită orice om normal care aleargă şi cîştigă.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Aburul medaliilor

Olimpiada a luat sfîrşit. Am avut transmisiuni sportive dense, am avut emoţia unor victorii româneşti. Iar eu mă-ntreb dacă nu riscăm ca aurul olimpic să ne ameţească raţiunea.

Olimpiadele au harul extraordinar de a scoate la lumină caractere deosebite. Sportive care, la vîrste improbabile, reuşesc cu stranie uşurinţă să le umilească pe bine hrănitele fete ale prosperului Occident. Sau gimnaste minuscule cu încrîncenarea maturităţii şi precizia laserului. Antrenori care nu se feresc să spună că secretul succesului constă în „separarea totală a antrenamentelor de viaţa socială" (?!?). Poate n-aţi observat, dar olimpicii (mai ales medaliaţii) poartă pe frunte două cununi – una din frunzele de laur ale organizatorilor şi una de spini. Pe prima o poartă cîteva zile – la fotografii şi la întîlnirile cu politicienii ce trebuie să se bronzeze electoral de la strălucirea din ochii sportivilor. Pe cea de-a doua o poartă zilnic, timp de patru ani cel puţin, pe drumul de acasă la stadion (bazin, sală sau ring) şi înapoi. Seara o pun pe masă şi adorm visînd la podium, la Ion Ţiriac şi la renta viageră. A doua zi, o şterg de praf, o probează în oglindă şi îşi reiau porţia zilnică de flagelări olimpice.

Olimpiadele funcţionează şi ca nişte fabrici de modele. Modele de perseverenţă, de concentrare, de energie eliberată exact atunci cînd e nevoie. Calităţi necesare oricărui tînăr care vrea să aibă succes. Drept care îmi închipui că un mare val de copii se va îndrepta în zilele următoare către cluburile de canotaj, natatie, gimnastică. La fel cum, în anii '70, orice părinte responsabil îi cumpăra băiatului o rachetă de tenis. Dar va fi aşa?

Din păcate (sau din fericire, nu sînt hotărît), viaţa reală n-are nici în clin, nici în mînecă cu poveştile de succes din incintele bine păzite ale Olimpiadei. De fapt, logica sportului de performanţă este utopică. Este demonstraţia de vitrină că, iată, există şi locuri cu reguli ferme, că regulile sînt respectate şi că laurii îi revin celui care îi merită. Sportul de performanţă nu te învaţă nici să iei sau să dai credite neperformante, nici să furi sau să minţi şi nici să faci trafic cu carne vie. Adică exact acele lucruri care îţi asigură, poate nu medalia, dar cu siguranţă aurul reuşitei în România. Recunosc, am fost ironic – dar nu te învaţă nici arta de a te impune fără a face apel la banul public.

Chiar dacă nu a repetat recordul de medalii de la Sidney, România a fost, din nou, mai eficientă decît Canada. Ei, şi? Românii nu sînt nici mai bogaţi decît canadienii şi nici mai sănătoşi. Medaliile sînt frumoase, dar n-au putere. Turiştii nu vin pe litoralul României ca să fie în ţara Cameliei Potec, sînt însă dornici să ştie pe ce dau preţioşii lor euro. Să nu mai vorbim de năzuroşii oameni de afaceri, care vor legislaţie şi condiţii. Nu cred că generoasele contracte acordate de Guvern firmelor Bechtel (autostradă) sau EADS (graniţe) ar fi fost mai reduse dacă se invoca bîrna Nadiei Comăneci sau pagaia lui Patzaichin. Se face mult caz de faptul că „în ţara X, nimeni nu ştia de România, dar toţi auziseră de Ilie Năstase", dar se trece cu vederea că mulţi sportivi (ca să nu mai vorbim de alţi olimpici, aşii matematicii, fizicii sau chimiei) se duc tocmai în aceste ţări care nu fac atîta caz de medalii şi recorduri. Oare de ce?

Numai că în multe din ţările care n-au titlurile noastre, numărul de bazine, de stadioane şi săli de sport este infinit mai mare ca în România. N-or avea medalii, dar media de viaţă e mai mare, iar incidenţa bolilor cardio-vasculare este mai mică. Românii au, însă, medalii! La noi, sălile populare de sport se fac nu datorită unei strategii, ci datorită pariului dintre doi oameni cu bani! Iar acum constatăm că sînt puţine şi fără dotări. Farmecul pariurilor!

Îi felicit din toată inima pe olimpicii noştri. Au avut curaj, forţă şi îndemînare. Dar ei nu sînt doar modele, ci mai ales excepţii. Marele adevăr al sportului românesc nu a fost rostit de distinşii săi oficiali, ci de emoţionata Maria Cioncan: *„Cred că de-acum n-o să mai merg în opinci!"*.

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

GLENDON SWARTHOUT
Binecuvântaţi animalele şi copiii

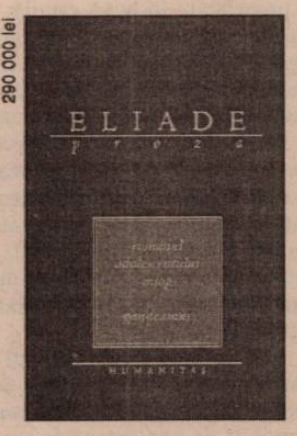

MIRCEA ELIADE
Romanul adolescentului miop
Gaudeamus

*Texte şi opinii de: Carlos FUENTES (scriitor) ● Magdalena BOIANGIU ● Adrian CIOROIANU ● Radu CÕSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU ● Matei MARTIN ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Simona SORA ● Dan STANCIU ● Alex. Leo ŞERBAN ● Mircea VASILESCU ● **Coordonatoarea temei:** Simona SORA*

O plăcere dificilă

Se tot vorbeşte – de o vreme încoace – despre pericolele ce ameninţă cartea şi lectura: formatele electronice, legile oarbe, globalizarea, ideologizarea, graba, lipsa educaţiei, stricarea tradiţiei, prostirea progresivă şi mai inalienabilă decît rarefierea stratului de ozon. Adică tot. Cred, cu toate acestea, că cel mai mare duşman al lecturii personale, *adică ironică creativă, maturizatoare şi (pe cont propriu) dialogică este profesionalizarea acesteia. Nu cititul în biblioteci, cu deliciile lui fortuite, nu cititul obsesiv-direcţionat, cu surprizele lui răscumpărătoare, nu căutarea – în cărţi – a întîlnirii care s-a produs deja, ci cititul chinuit bibliografic, justificarea exhaustivă a unor idei de-a gata, fatala lipire a unor ochelari care te ajută să-ţi scanezi repede interesul imediat.*

Nu zic că ultimul tip de lectură nu are satisfacţiile lui culturale. N-ai cum să zaci oblomovian pe divan şi să-ţi faci doctoratul la termen. N-ai cum să faci o carte serioasă într-o zonă care te interesează şi să te laşi, în acelaşi timp, dus de plăcerea dificilă care e cititul de dragul cititului. Pierzi timp, uiţi continuitatea, te dizolvi. Dar atunci cînd – măcar atît e sănătos să recunoaştem – nu te mai îndreptţi tremurînd spre cartea pe care o ştii de mult în bibliotecă, cînd nu mai faci expediţii din pur amor prin toate librăriile oraşului, cînd nu te mai prinde dimineaţa în braţe cu singura *carte pe care ai fi dorit s-o citeşti – atunci nu mai ai scăpare. Îţi mai iei vacanţe, te mai laşi dus de cîte un impuls, te mai înşeli singur, căutînd (deja) pretexte serioase. E clar însă că s-a cam dus plăcerea.*

Şi totuşi, un profesionist al lecturii credea că sintagma „dificultate plăcută" este o definiţie plauzibilă pentru sublim. „Există o versiune a sublimului pentru fiecare cititor – spunea Harold Bloom –, după mine unica transcendenţă la care putem năzui în viaţa aceasta, dacă uităm acea transcendere, din ce în ce mai precară, pe care o numim «îndrăgostire»."

*Fiţi, aşadar, sublimi: mai puneţi mîna pe o carte! (**S. S.**)*

Carlos FUENTES

Dilema cărţii şi a lecturii

Don Quijote e un cititor. Altfel zis, lectura e nebunia sa. Posedat de nebunia cititului, Don Quijote ar vrea să preschimbe în realitate ceea ce a citit: cărţile cavalereşti. Lumea reală – o lume de păzitori de capre şi asediatori, de hangii, de servitoare şlampete şi hapsîne şi de coloane de deţinuţi – refuză iluzia lui Don Quijote, îl zăpăceşte pe *hidalgo*, îl agresează, îl cotonogeşte.

In ciuda tuturor loviturilor realităţii, Don Quijote continuă să vadă giganţi acolo unde nu sînt decît mori de vînt. Îi vede fiindcă aşa îi spun cărţile sale că trebuie să vadă. Există, însă, un moment extraordinar, în care Don Quijote, cititorul vorace, descoperă că şi el, cititorul, este citit.

Este momentul în care un personaj literar, Don Quijote, pentru prima dată în istoria literaturii, intră într-o tipografie din, *where else?*, Barcelona. A ajuns pînă acolo pentru a denunţa versiunea apocrifă a aventurilor sale publicate de un oarecare Avellaneda şi pentru a spune întregii lumi că el, autenticul Don Quijote, nu e falsul Don Quijote din versiunea lui Avellaneda.

În Barcelona, plimbîndu-se pe străzi, Don Quijote vede o inscripţie în care se spune: „Aici se tipăresc cărţi", intră în clădire, priveşte munca tipografilor, „observînd cum se scot cărţile pe-o parte, cum se corectează în alta, cum se creează aici, se drege dincolo", pînă cînd îşi dă seama că ceea ce se tipăreşte acolo este propriul său roman, *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha,* o carte în care, spre nedumerirea lui Sancho, se povestesc lucruri pe care numai el şi stăpînul său le cunosc, secrete pe care tipărirea şi lectura le fac publice, supunîndu-i pe protagoniştii istoriei, în mod democratic, cunoaşterii şi examenului critic. Aşa a murit scolastica şi a luat naştere libera examinare.

Nu există o altă împrejurare care să pună mai clar în evidenţă caracterul eliberator al editării, publicării şi citirii unei cărţi. De atunci, literatura şi, prin extensie, cartea au devenit depozitarele unui adevăr revelat nu prin intermediul lui Dumnezeu sau al puterii, ci prin imaginaţie, adică prin facultatea omenească de a mijloci între senzaţie şi percepţie, de a întemeia, dincolo de pomenita mijlocire, o realitate nouă, care nu ar exista fără experienţa verbală din *Don Quijote* al lui Cervantes, din *Cîntecul general* al lui Neruda sau din *Roşu şi negru* al lui Stendhal.

Să fie această mijlocire intimă (deşi poate fi împărtăşită), secretă (deşi publică) între cititor şi carte, între spectator şi opera de artă ceea ce s-a pierdut în aşa-zisa postmodernitate? Să fim într-adevăr martorii sfîrşitului Galaxiei Gutenberg & Cervantes, ai încheierii celor cinci secole de supremaţie culturală a cărţii şi a lecturii, în favoarea epocii lui Ted Turner şi Bill Gates, în care doar ceea ce vedem, în mod direct, pe ecranul televizorului sau al computerului este demn de crezare? [...]

Aş vrea să vă dau două exemple extreme ce ilustrează dilema în care se află destinul cărţii şi al lecturii în zilele noastre.

E de ajuns să pătrunzi mai adînc în lumea indigenă din Mexic, pentru a afla mai multe despre uluitoarea capacitate a aborigenilor de a povesti istorii şi de a rememora mituri. Săraci şi analfabeţi, indienii din Mexic nu sînt persoane lipsite de cultură. Tarahumarii şi huicholii, mazatecii şi tzotzilii posedă un extraordinar talent de a-şi aminti şi a-şi imagina vise şi coşmaruri, catastrofe cosmice şi orbitoare renaşteri, dar şi minuscule detalii ale vieţii cotidiene. Pe bună dreptate, Fernando Benítez, marele scriitor mexican care i-a studiat în profunzime, spunea că, de cîte ori moare un indian, moare odată cu el o întreagă bibliotecă.

La cealaltă extremă se află o închipuire teribil de actuală, cartea lui Ray Bradbury, *Fahrenheit 451,* în care o dictatură ce se apropie de perfecţiune interzice bibliotecile, arde cărţile, dar nu poate împiedica transformarea unui ultim grup de bărbaţi şi femei care memorează literatura lumii din cărţile citite: *Odiseea, Comoara din insulă* sau *O mie şi una de nopţi.*

Cele două biblioteci – prima, din capul unui băştinaş avînd o cultură exclusiv orală, cealaltă, din memoria unui suprayuppi postmodern, postcomunist, postcapitalist, postorice – au în comun posibilitatea universală de a alege între tăcere şi vorbire, între memorie şi uitare, între mişcare şi încremenire, între viaţă şi moarte. Puntea între cele două categorii opuse este cuvîntul, spus sau nespus, nefericit sau fericit, scris sau niciodată pus pe hîrtie, vizibil sau invizibil, însă hotărînd, prin fiecare silabă, dacă viaţa trebuie să continue sau dacă ea trebuie să se sfîrşească pentru totdeauna. [...]

Nu pledez în favoarea cărţii şi a bibliotecii ca înlocuitori ai posibilelor – evidentelor – deficienţe ale comunicării audiovizuale. Dimpotrivă, aş dori să explorez acel teritoriu în care mediile de comunicare moderne îşi anexează cultura cărţii şi a lecturii, în loc să o distrugă. Fără îndoială, este suficient să vizitezi orice cămin în care antena de televiziune s-a transformat în crucea parohiei, pentru a confirma fenomenul universal *couch potato,* cel al spectatorului-legumă care se uită la televizor într-un mod cu totul pasiv – în fond, ca un papă tolănit într-un fotoliu, amorţit, aproape violat prosteşte de succesiunea de imagini, fără vreo reacţie critică sau creativă. Adică... cu totul diferit de ceea ce ne cere o carte bună, un tablou bun, un film bun.

Este suficient, de asemenea, să vizitezi un centru de studii precum Institutul Tehnologic din Monterrey, ca să-ţi dai seama ce instrument extraordinar reprezintă materialele audiovizuale pentru răspîndirea pe o arie cît mai largă a informaţiilor în mediile studenţeşti, pentru îmbogăţirea interacţiunii dintre maeştri şi elevi, ca şi pentru contrabalansarea aspectelor celor mai negative ale receptării pasive de imagini televizate, în propriul cămin. Trebuie să aprofundăm şi să diversificăm posibilităţile de susţinere pe care cultura audiovizuală le-ar putea împrumuta culturii cărţii şi invers.

În primul rînd, deşi numărul de spectatori ai zonei audiovizuale a crescut enorm, reducerea numărului de cititori de cărţi nu reprezintă o consecinţă fatală sau exclusivă a acestui fapt. Nu e fatală deoarece, în ultima vreme, felul în care sînt folosite mediile audiovizuale – şi nu simpla lor existenţă – este cel care caracterizează „utilizatorul". Editorii colecţiei de clasici nord-americani „The Library of America" susţin faptul că noile tehnologii pot fi folosite nu doar pentru a prezerva, ci şi pentru a diversifica o moştenire literară, promovînd reconsiderarea marilor autori în rîndul publicului nefamiliarizat cu opera lor, în acelaşi fel în care, în muzică, *Don Giovanni* de Mozart este ascultat într-o singură zi de mai multe persoane decît în întreaga viaţă a compozitorului. De asemenea, colecţia de clasici nord-americani a vîndut în ultimul deceniu, cu ajutorul mediilor audiovizuale, trei milioane de exemplare din primele sale titluri, cărţi de Jefferson sau Faulkner.

Prin 1923, José Vasconcelos, primul ministru al Educaţiei după Revoluţia Mexicană, a publicat o colecţie de clasici universali, în ediţii minunate. De ce să publici Cervantes într-o ţară cu 90% din populaţie analfabetă? – a fost el atunci întrebat şi criticat. Azi, răspunsul e evident: pentru ca analfabeţii, atunci cînd vor înceta să mai fie analfabeţi, să poată citi *Don Quijote,* nu *Superman.*

Tot astfel, în zilele noastre, lumea editorială trebuie să fie încredinţată că mediile audiovizuale *creează* cititori, nu îi *răpeşte* din lumea cărţii. Pentru aceasta, trebuie să se insiste de la început – încă din sala de clasă şi, pe cît posibil, din propria casă – asupra receptării imaginii vizuale cu acelaşi spirit critic căruia i-am supus dintotdeauna literatura şi artele plastice. Spectatorul trebuie învăţat să-şi exercite responsabilitatea critică asupra imaginii pe care o primeşte.

Optimiştii ne încredinţează că, într-o societate suprasaturată de mediile audiovizuale, va apărea la un moment dat o mai intensă specializare şi o mai redusă popularizare – în consecinţă, posibilitatea de a crea o nouă comunitate între cititori şi spectatori, comunitate care va putea decela între ofertele din ce în ce mai diversificate.

Cu alte cuvinte, prezenţa masivă a mediilor audiovizuale poate contribui la crearea unui număr mai mare de cititori şi nu la scăderea acestuia, datorită posibilităţilor crescute de promovare, vînzare şi selectare a cărţilor, fără îndoială superioare celor din trecut. Iar dacă dinamicii audiovizuale i se adaugă dimensiunea critică menţionată anterior, este posibil chiar ca promovarea masivă şi calitatea literară să nu mai fie neapărat în conflict.

Totuşi, să nu ne păcălim singuri în privinţa pericolelor reale, fiindcă nu excesiva popularizare a diverselor mode şi a prostului-gust – pericol care a existat dintotdeauna – e cea mai dăunătoare, ci utilizarea noilor tehnologii pentru a le fabrica certitudini celor ce se îndoiesc. În lumea necesităţii şi a hazardului care a fost de la bun început lumea noastră, un text este necesar pentru a face inteligibil ceea ce era lipsit de sens. Dintr-o asemenea necesitate se poate ivi însă şi Biblia, dar şi *Mein Kampf.* Tocmai în societăţile cele mai dezorientate – în care satisfacţia materială nu ia în calcul şi partea spirituală şi în care nemulţumiţii obosesc să mai aştepte o împlinire –, textele cele mai dogmatice pun stăpînire pe imaginaţia mulţimilor. Să ne imaginăm doar ce-ar fi făcut Hitler cu un ecran de televizor...

Acesta este pericolul. Trăim într-un sat global al comunicaţiilor masive, al cuceririlor tehnice şi al interdependenţei economice, dar putem foarte uşor să alimentăm temerile şi chiar revolta satului local, care nu-şi vede reflectate problemele în mediile pomenite şi care, precum Tantal, încearcă zadarnic să atingă fructele pe care arcanele publicităţii le oferă pe toate ecranele lumii. [...]

Biblioteca este o instituţie esenţială, fiindcă ne permite să ne apropiem de bogăţia verbală a omenirii în cadrul unui spaţiu civilizat şi sub un acoperiş protector. Nici chiar acolo, însă, înconjuraţi de frumuseţe, de pace, de ospitalitate şi de minunatul miros al bibliotecii, nu trebuie să pierdem vreodată din vedere pericolele pe care cenzura, persecuţia şi intoleranţa le pot stîrni împotriva cuvîntului scris. *Fatwa* declanşată împotriva lui Salman Rushdie o demonstrează. [...]

Şi totuşi, să încercăm să înţelegem faptul că o carte, deşi se află, în lumea de azi, în competiţie cu abundenţa şi simplitatea tehnologiilor informaţionale, este ceva mai mult decît o sursă de informaţie. Faptul că o carte ne învaţă ceea ce lipseşte din simpla informaţie: o carte ne învaţă să extrapolăm în acelaşi timp înţelegerea propriei noastre persoane, înţelegerea lumii obiective din afara noastră şi înţelegerea lumii sociale, unde se reunesc cetatea – *polis*-ul – şi fiinţa omenească – *persona*.

Cartea ne arată ceea ce nici o altă formă de comunicare nu poate, nu doreşte sau nu reuşeşte să ne arate: integrarea completă a capacităţilor noastre de a ne cunoaşte pe noi înşine pentru a ne împlini în lume, în eul nostru profund şi în cei din jur. Cartea ne spune că viaţa noastră este un repertoriu de posibilităţi care transformă dorinţa în experienţă şi experienţa în destin. Cartea ne spune că celălalt există, că ceilalţi există, că personalitatea fiecăruia nu se epuizează în ea însăşi, ci se zbate în obligaţia morală de a le acorda atenţie celor din preajmă. Cartea este educarea simţurilor prin intermediul limbajului. Cartea este prietenia tangibilă, olfactivă, tactilă, vizuală care ne deschide porţile iubirii, sentiment ce ne înfrăţeşte cu lumea, fiindcă împărtăşim cu ea verbul lumesc. Cartea este intimitatea unei ţări, ideea inalienabilă că ne construim din noi înşine, din vremurile noastre, din trecutul nostru şi din viitorul nostru amintit, din toate aceste timpuri trăite ca dorinţă şi ca memorie verbalizată aici şi azi.

Astăzi, mai mult ca oricînd, un scriitor, o carte şi o bibliotecă denumesc lumea şi îi dau cuvîntul fiinţei omeneşti. Astăzi, mai mult ca oricînd, un scriitor, o carte şi o bibliotecă ne spun: dacă noi nu dăm un nume, nimeni nu ne va numi vreodată. Dacă noi nu vorbim, tăcerea îşi va instaura întunecata ei stăpînire.

(fragment din volumul *Crezul meu,*
în curs de apariţie la Editura Curtea Veche)

traducere de Simona SORA

DE O CARTE ŞI DE ALTA

Fie că ne credeţi sau nu, am citit nişte cărţi „din doască-n doască". Gîndindu-ne că între noi, dilematicii, putem schimba – fie şi pe scurt – impresii de lectură, ne deghizăm, pour une fois, *într-un fel de cronicari. Vouă, dar, strălucitori luciferi ai viciului lecturii, ipocriţi cititori, semenii şi fraţii noştri, vă este dedicat acest grupaj de cro(ni)chete. Gustaţi-le!*

Magdalena BOIANGIU

● **Isaac Bashevis-Singer, *Şoşa*, traducere de Anton Celaru, Editura Hasefer, 2004.**

Într-un oraş denumit Varşovia, într-un timp probabil dintre cele două războaie mondiale, un scriitor evreu, Aaron Greidinger, alintat de familie cu numele de Arele, Ţuţik pentru prieteni şi femei, îşi poartă fantasmele, fanteziile sexuale (gen pe care nici un scriitor idiş nu şi-ar permite să-l abordeze), ipotezele şi visurile despre Dumnezeu, crearea lumii, nemurirea sufletului sau viitorul omenirii, ca şi proiectele zdrobirii simultane a lui Hitler şi Stalin. Totul e extraordinar de grav şi nimic nu trebuie luat în serios: Ioşua-negustorul de scrumbii şi Ioşua-filozoful sînt una şi aceeaşi persoană, regele Solomon şi regina din Saba circulă pe aici, prin curţile noroioase din ghetoul liber asumat, dragostea e un duh rătăcitor care ascultă de un plan divin, zăpăcind minţile muritorilor convinşi că viaţa le aparţine.

Proza lui Bashevis Singer descrie spaţiul accidentat şi fabulos dintre realitate şi minune: seamănă cu tot ce ştim, sugerînd în acelaşi timp dulcea neliniște a misterului accesibil. Ţuţik, urmaşul unei savante familii rabinice, preocupat de viaţa ereticilor, trăieşte o veselă tulburare erotică între femei bogate şi inteligente cu paşapoarte americane şi fata-copil, slabă de minte, în contact direct cu frumuseţea lumii. Cu ea, cu Şoşa, se căsătoreşte.

Are aerul că ne obligă la o interminabilă pălăvrăgeală, dar scriitorul adună din cuvinte eternitatea evreului vulnerabil; Holocaustul e pe aproape şi, la ora cînd Bashevis Singer îşi scria cartea, din Europa centrală dispăruse lumea rabinilor atoateştiutori, a meşteşugarilor înţelepţi şi a cerşetorilor învăţaţi, a femeilor revoltate şi a celor misterioase în supunerea lor. Dispăruse. Rămăsese doar Ţuţik, obligat să povestească.

Şmerl cizmarul, cu atelierul lui dintr-o pivniţă din strada Krahmalna, fusese poreclit „Nu azi" pentru că aşa le răspundea tuturor clienţilor săi. Se zice că la fel i-a spus şi Îngerului morţii, cel cu o mie de ochi şi cu o sabie ascuţită în mînă, iar Îngerul i-a răspuns „Ba azi". I-a dat un răgaz doar povestitorului.

Adrian CIOROIANU

● ***Solidarność. Twenty Years of History*, Polska Agencja Informacyina, Varşovia, 2000.**

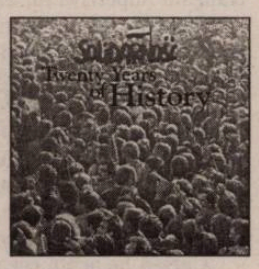

Acum 24 de ani, în iulie 1980, guvernul polonez a crescut preţul la carne şi grevele au izbucnit în diverse regiuni ale ţării. Din aceste nemulţumiri aparent mărunte se va naşte cea mai notabilă mişcare socială din istoria Imperiului Sovietic, cea care, de altfel, îi va şi anunţa colapsul. La început, protestul a avut un caracter economic; în august, însă, la grevă aderă şi muncitorii de pe şantierul naval „Lenin" din Gdansk. În mijlocul lor apare o idee nouă, care se va răspîndi de-a lungul şi de-a latul Poloniei: muncitorii cer regimului să recunoască existenţa unui sindicat independent! Bazele înseşi ale comunismului erau puse în cumpănă! Luat prin surprindere, liderul Partidului Unit Muncitoresc Polonez, Edward Gierek, a încercat să tragă de timp, dar în cele din urmă a fost obligat să cedeze. Timp de două săptămîni, muncitorii din şantierul „Lenin" au stat blocaţi la locul de muncă, dincolo de nişte porţi mari de fier peste care, din cînd în cînd, mai apărea figura mustăcioasă a unui individ nu tocmai înalt şi – curios! – aproape mereu bine dispus, care era liderul greviştilor, se recomanda Lech Walesa şi aducea celor strînşi în faţa porţilor (familiile greviştilor sau simpli cetăţeni din Gdansk) noutăţi despre discuţiile cu Guvernul.

Pe 30 august, la Szczecin, şi pe 31 august, la Gdansk, reprezentanţi ai autorităţilor şi lideri ai greviştilor au semnat acordul prin care devenea posibilă înfiinţarea de sindicate libere. Şi chiar s-au înfiinţat, în toate provinciile, ca ciupercile după ploaie. Pe 17 septembrie, la Gdansk, s-au adunat delegaţi a 20 de structuri astfel nou create şi au decis să se unească într-un singur organism naţional, care să poată negocia unitar cu Guvernul. Aşa a luat naştere Sindicatul Independent „Solidaritatea"; Walesa, liderul grevei de pe şantierul „Lenin", a fost ales lider general. Înfruntările sindicatului cu Guvernul de-abia erau la început.

Era începutul anilor '80, străzile Estului erau cenuşii şi întunecate, iar la Varşovia şi la Bucureşti deja apăruseră cozi în faţa franzelăriilor. Pe 13 decembrie 1981, seara, generalul Wojcech Jaruzelski apare alb-negru la TV şi anunţă introducerea legii marţiale. Şi rămîne această fotografie – cea de-a 100-a din cele 256 ale acestui superb album –, făcută de la fereastra unui imobil de un ziarist străin, chiar peste drum de cinematograful „Moskwa" din Varşovia: este după-amiaza unei zile de iarnă, cîţiva oameni par a se întoarce de la serviciu, în faţa cinematografului este parcată o tanchetă şi cîţiva soldaţi îşi fac de treabă ca să nu îngheţe... Pe afişul de pînză pictată al cinematografului „Moskwa" scrie *Czas Apokalipsy* – adică filmul lui Francis Ford Coppola, *Apocalypse Now*.

Aşa e, lumea comunistă îşi vedea apocalipsul aproape. La celălalt capăt al deceniului, în decembrie 1989, în timp ce regimul lui Ceauşescu intra în colaps, pe ecranele cinematografelor din România rulase tot un titlu premonitoriu: *Noiembrie, ultimul bal*.

Radu COSAŞU

● **Ioana Bradea, *Băgău*, Editura EST, 2004.**

O scriu cu toată grija, conştient de limitele lecturilor mele în faţa abundenţei de literatură română la zi; nu i-am citit pe toţi. Dar, de la Sorin Stoica, de la Jul al său de „dincolo de frontiere", puştanul de la ţară care vrea să scape de ţărănie intrînd chitarist într-o orchestră rock, nu am mai citit ceva de forţa, trepidaţia şi muzicalitatea acestui *Băgău* al Ioanei Bradea. Uşor proletcultist, aş zice că e primul nostru roman care se petrece în lumea – şi de ce nu? – unei linii erotice fierbinţi, cu telefonistele ei şi convorbirile lor în teritoriu de o hărnicie lingvistică absolut multilaterală şi năucitoare. Sociologic şi deloc vulgar, 089.89.89 e un loc de muncă întru totul valabil artisticeşte, legal de nu ai încotro, unde se cere, ca în orice loc de muncă, de la oţelărie la mercerie, punctualitate, serviabilitate, personalitate, cinste şi meserie. Prin natura acestei munci, vocabularul ei ţine – logic! – de ceea ce lumea autodeclarată ca normală la minte, gust şi trup numeşte repede trivialitate, vulgaritate, pornografie. Meseria asta de zi şi noapte se desfăşoară – fatalmente şi nu numai „virtualicește vorbind" – în fraze şi dialoguri pe care nu doar CNA-ului, paznic la buna creştere, dar nici mie, o recunosc, nu-mi este uşor să le citez, extrase din text şi context. De cîte ori le-am rostit în redacţie sau în societate, am întîlnit acele priviri liberal-decente şi libertin-extravagante care-mi imputau un entuziasm penibil, al unui libidinos întîrziat care se mai lasă excitat de un p... fără puncte-puncte. Aiurea! Minunea îşi are erecţia într-o evidenţă de mult stabilită în teoria şi practica literaturii, de la Sade la Arghezi şi Henry Miller: literatura nu cunoaşte cuvinte urîte şi frumoase, murdare sau curate, cuviincioase sau inadmisibile. Literatura bună se face cu cuvinte potrivite între ce se povesteşte şi cum, iar potriveala asta se numeşte stil şi vine numai din talent. Ochiul şi auzul Ioanei Bradea au acest talent de a face cuvintele cele mai ordinare să cînte, verbele să se împerecheze feeric, obscenul şi indecentul, bubele şi p...lele să producă lumina semnificativului hohotitor. *Băgău* are o senzualitate dusă pînă în frază, o răsucire care transformă sictirul şi mizeria în patetism neruşinat şi durere inteligentă; nu ar fi imposibil ca autoarea – cea care a inventat verbul „a criza" la reflexiv: „a se criza" – să mă suspecteze, în limbajul ei dur, că sînt „prea extraveral"... Îi voi răspunde, scurt, în stilul casei, că finalul nu m-a satisfăcut.

Cristian GHINEA

● **Larry Diamond, Yun-han Chu, Marc F. Plattner, Hung-mao Tien. *Cum se consolidează democraţia?*, traducere de Magda Muntean şi Aurel Muntean, Editura Polirom, 2004.**

Deşi ştiu că toţi filologii din redacţie vor fi ultragiaţi, aş declara volumul ăsta cartea anului în România. Da, este despre politică, dar nu e plicticoasă. Diamond şi Plattner editează *Journal of Democracy*, sînt printre cei cîţiva guru ai teoriei democratizării, ultima modă în ştiinţa politică. Ei au strîns prin anii '90 diferite intervenţii care explică de ce au reuşit unele democraţii şi de ce s-au ratat altele, un subiect care nu poate decît să intereseze. Intervenţiile respective au compus un volum de bază pentru disciplină, tradus acum în română la Polirom.

În 1974, Freedom House număra 39 de ţări libere, în 2003 numărul crescuse la 88.

După instaurarea democraţiei în Portugalia şi Grecia, Huntington a vorbit despre al treilea val al democraţiei, cel mai puternic dintre toate, care a cuprins Asia de sud-est, America Latină şi a atins un apogeu odată cu căderea comunismului. Valul de literatură asupra democratizării a intrat la mijlocul anilor '90 în epoca realismului, fiind departe de sfîrşitul istoriei prezis de Fukuyama. Odată ce valul lui Huntington şi-a epuizat creşterea, a început o scădere lentă, mai ales în fosta URSS. Cum spune Diamond în volum (titlul original al cărţii se referă explicit la teoria lui Hunthington: *Consolidating the Third Wave Democracies*): „acest al treilea val a avut mai mult suflu decît profuzime". Pe lîngă cele 88 de democraţii care pot fi numite solide, există un mare număr de regimuri hibrid care au avut tentative de democratizare, dar se întorc într-o formă sau alta la autoritarism, exemplul uzual este Rusia lui Putin.

Însă toţi autoritariştii lumii se chinuie să pară democraţi, se străduiesc să organizeze alegeri pe care invariabil le cîştigă, permit o oarecare contestare, pînă cînd sînt atinse subiectele sensibile, şi lasă presa liberă atît cît le convine. Şi asta pentru că imensa schimbare produsă de acest val a fost că democraţia a devenit singurul sistem acceptabil *(the only game in town)*, cu o forţă de legitimare atît de mare încît nu poţi fi un dictator serios decît dacă pozezi în democrat. Cu toate că optimismul a fost urmat de scepticism, faptul că numărul democraţiilor consolidate s-a dublat în 30 de ani, că există o mulţime de alte ţări aflate pe drum, a permis tragerea unor concluzii. Adică exact ce face această carte. Numele mari de gen Diamond, Huntington, Linz, Stepan, Dahl sînt completate de studii de caz din toate zonele lumii. Dacă vă gîndiţi că democraţia este plicticoasă, greşiţi profund. După ce ai înţeles ce vor să spună cei de mai sus, nimic nu este mai interesant decît un studiu de caz despre societatea civilă în Africa, un altul despre relaţiile dintre civili şi militari în America Latină sau în Coreea de Sud; despre partidele politice în Taiwan sau despre aceleaşi partide în Europa de Est (Gabor Toka). Din cele 16 intervenţii îţi faci o idee despre ce se face şi ce nu se face pentru a avea o democraţie bună. Ceea ce nu e puţin lucru.

Andrei MANOLESCU

● **Mario Vargas Llosa, *Cine l-a ucis pe Palomino Molero?*, traducere de Mihai Cantuniari, Editura Humanitas, 2004.**

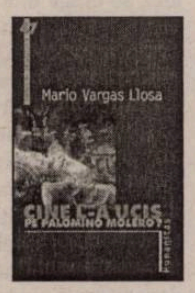

Intru într-o librărie neschimbată în ultimii 14 ani şi îmi pică ochii pe coperta unei cărţi, cu poza unui scriitor a cărui imagine e la fel de neschimbată: *Nicolae Breban – 70*, de Aura Christi. Un gen de carte care nu m-ar fi interesat nici înainte de '89, nici imediat după şi cu atît mai puţin acum (nici dacă prenumele autoarei ar fi fost scris doar cu iniţiala). O deschid totuşi de curiozitate, la început: „— Mai întîi, la mulţi ani, Nicolae Breban! / — Vă mulţumesc". Costă 273 de mii de lei. Nu, mulţumesc. În loc de povestea marelui Breban prefer un mic Mario Varga Llosa. Un *Cine l-a ucis pe Palomino Molero?*, de exemplu. Chiar dacă nu se ridică pe culmile la care a fost scrisă *Mătuşa Julia şi condeierul*, e nostimă şi antrenantă. Cu doi poliţişti care încearcă să descopere un criminal într-o societate mult asemănătoare cu a noastră. Cu deosebirea că, parcă, la ei, în America de Sud, lunga tranziţie s-a stabilizat şi a devenit mod obişnuit de viaţă. Poliţiştii îl descoperă pe criminal în persoana unui colonel de armată şi, drept răsplată, sînt mutaţi disciplinar. Vezi recentul caz Safta-Pretor-SPP. Nu cred că mai sînt la modă cărţile despre comunism, nici cele de memorialistică a durerii, nici cele de genul „Revirimentul democraţiei". Pe mine, cel puţin, încep să mă atragă din nou poveştile. Uneori e vorba, ca în cazul pomenit, de poveşti dintr-o zonă mai tulbure a lumii. Dar mi se pare că şi poveştile clasice, universale, aşezate, nepolitizate şi necomplicate de ideologii, cîştigă tot mai mult teren. Dacă se confirmă aşa o tendinţă, poate să fie semnul unei normalizări.

Matei MARTIN

● **Ionuţ Chiva, *69*, Editura Polirom, 2004.**

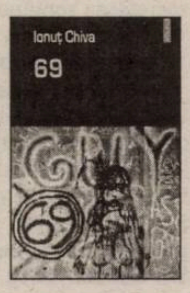

Nu cred că romanul lui Ionuţ Chiva, *69*, va intra vreodată în bibliografia obligatorie pentru bacalaureat sau admitere la facultate. Nu cred nici măcar că va ajunge prea curînd un roman de referinţă. Nu-i vorbă, autorul nici măcar nu şi-a propus aşa ceva. Şi chiar asta m-a încîntat cel mai mult.

Acest gen de proză – scurtă, dezinhibată şi eliberată de orice tezism, de orice pro sau contra, de conflicte, structuri sau altele asemenea învăţate pe la cursurile Facultăţii de Litere – îmi stă la inimă tocmai pentru „trăirismul" ei *après la lettre*. Fracturist la origini (adică din gaşca lui Marius Ianuş & co.), Ionuţ Chiva a ştiut să se debaraseze de această povară a apartenenţei la un grup care manifestă pentru nonconformism (să fii membru al unui grup care luptă împotriva conformismului e, oricum, un paradox).

În fine, *69* e un roman autobiografic, vital (poetic, cred eu – „din p...", ar spune autorul) şi cinematografic în ceea ce priveşte alcătuirea.

Cît despre poveste în sine... n-o să v-o povestesc aici. E de ajuns îndemnul: puneţi mîna pe carte şi citiţi-o! Merită!

P.S. Dacă aţi sperat să vă spun de ce se cheamă *69*, o să vă dezamăgesc. Nu ştiu nici eu. Autorul a povestit, însă, într-un interviu că şi bunică-sa i-ar fi pus aceeaşi întrebare şi că el i-ar fi răspuns, sec, „pentru că vine după 68". Mai mult de atît, n-am cum să ştiu.

Cezar PAUL-BĂDESCU

● **T.O. Bobe, *Cum mi-am petrecut vacanţa de vară*, Editura Polirom, 2004.**

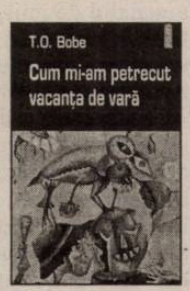

Domnul diriginte mi-a spus să scriu o compunere în care să scriu de ce mi-a plăcut compunerea lui T.O. Bobe „Cum mi-am petrecut vacanţa de vară". Eu nu prea ştiu cum să scriu această compunere, aşa că m-am inspirat şi eu de la T.O. Bobe, căci T.O. Bobe se vede că ştie să facă compuneri frumoase şi apreciate de toată lumea. De altfel, T.O. Bobe l-a inspirat în acelaşi fel şi pe colegul nostru mai mare Agopian, din clasa a opta Ce. Deci iată că se poate.

Cum este compunerea lui T.O. Bobe? Ea este mare şi frumoasă. De fapt, nu este compunerea lui T. O. Bobe, ci a lui Luca. Luca are 11 ani şi scrie o compunere frumoasă despre cum şi-a petrecut vacanţa de vară, cu morţi şi răniţi, iar T.O. Bobe o semnează la sfîrşit. Sau T.O. Bobe scrie o compunere mare, iar Luca ne spune tot timpul că a făcuto el. Nu cred că a făcuto el, fiindcă el face numai prostii. T.O. Bobe este bun. El are 35 de ani.

La ce foloseşte compunerea lui T.O. Bobe? Păi cum la ce? Ne învaţă şi pe noi, elevii silitori, să facem compuneri mari şi frumoase. Oare dacă copiez şi eu de la el, voi lua şi eu nota zece?

De fapt, nu nota contează, mama spunîndu-mi tot timpul că să nu alerg după note mari. Chestia e că mi-a plăcut f. mult compunerea lui T.O. Bobe, iar domnul profesor de română Călinescu ne-a spus odată că îţi place o compunere dacă şi tu ai scrio la fel.

(Eu am scris cîndva una aproape la fel, aşa că e clar că mi-a plăcut.)

Simona SORA

● **Ramón Gómez de la Serna, *Senos (Sîni), Opere complete III*, ediţie coordonată de Ioana Zlotescu, Círculo de Lectores y Galaxia Gutenberg, 1998.**

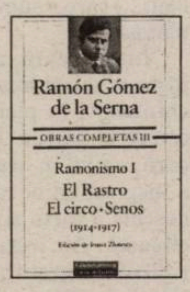

Numai Dumnezeu ştie de ce un scriitor de amploarea, bizareria şi iconoclasmul lui Ramón Gómez de la Serna nu a fost niciodată tradus în patria celor mai atipici, mai personali şi mai longevivi suprarealişti şi avangardişti. De ce umorul său negru şi finele *greguerías* (definite ca „metaforă plus umor", „esenţa a tot ce rămîne, tot ce trăieşte, tot ce rezistă între decădere, aciditate şi coroziune), formula sa, extrem de personală – amestec de autobiografic, egotism şi tentă nihilistă, de extravaganţe narative, fragmentarism şi viziune absurd-haotică asupra lumii – nu i-a interesat în ultima sută de ani pe români atît cît să-l traducă sau măcar să-l citească în franţuzeşte pe unicul Ramón.

Şi numai Dumnezeul suprarealiştilor poate să ştie de ce tocmai în neobişnuitul an astral 2004 trei editori români s-au hotărît deodată să publice trei dintre cele mai frumoase cărţi ale acestui precursor de clasă al avangardismului istoric, biografia sa *(Automuribundia)*, unul dintre romanele sale „mari" *(Omul pierdut)* şi bijuteria stilistic-erotică ce i-a contrariat pe pornografii literaturii, dar şi pe falşii preoţi ai graniţelor literare. Se poate ca interesul pentru Ramón să fi fost stimulat difuz de prezenţa în România, în ultimii ani, a Ioanei Zlotescu, coordonatoarea (româncă!) a celor 15 volume de opere complete ale furiosului spaniol. Se poate, pur şi simplu, să-i fi venit vremea. Am ales, *pour les connaisseurs*, dintre zecile de perechi de sîni ramonieni pe cei mai puţin erotici, *Sînii femeii fără sex*, ezitînd puţin între sînii heruvimilor şi sînii iubitelor moarte:

În cazul femeii lipsite de sex, netedă şi închisă în ea însăşi, ermetică şi translucid de albă, fără fir de păr şi urmă de răsfrîngere, sînii capătă o supremă importanţă. Nimic nu perturbă atracţia sînilor, iar asta le dă o rotunjime supremă. Bărbatul va descifra întreaga viaţă aceşti sîni solitari şi îşi va potoli setea prin căuşul mîinilor, aşa cum se bea din izvoarele cele mai cristaline şi mai curate. La acea femeie lipsită de sex, măreţia sînilor e uimitoare, radiantă, iar feminitatea rămîne în ei, fără a se irosi, fără a se deplasa, fără a găsi ieşire. Cine nu a întîlnit sînii femeii fără sex nu a văzut cu adevărat sînii în deplina lor apoteoză.

Dan STANCIU

● **Plutarh, *Despre oracolele delfice*, traducere de Adelina Piatkowski şi Magda Mircea, Editura Polirom, 2004.**

Gîndeşte-te la o mînă de oameni pe care întîmplarea sau cine ştie ce vrere nedesluşită i-a strîns azi la un loc şi care stau de vorbă. Încearcă să intri în cuvintele lor, pe unele primindu-le, la altele tăcînd sau zicîndu-ţi dezacordul. Dacă ai chef, scoate-ţi din traista minţii subiectele tale şi pune-le în discuţie, spre a fi cercetate de toţi laolaltă. Despre ce veţi vorbi? Despre una-alta, şi bune, şi rele, de-ale vremii noastre, lucruri care plutesc prin aer şi în creiere. Vaste nimicuri sau, dimpotrivă, chestii doldora de sens. Apoi, fă un pas înapoi, pînă în preajma anului 100, şi ascultă despre ce vorbeau nişte inşi adunaţi cîndva la Delfi.

Despre litera E, adusă ofrandă în sanctuar, despre E-ul de aur sau „E-ul Liviei", despre E-ul de bronz sau „E-ul atenienilor" şi despre E-ul de lemn sau „E-ul înţelepţilor". (Fiindcă cei şapte înţelepţi nu au fost, zice-se, decît cinci: Chilon, Thales, Solon, Bias din Priene şi Pittacos. Lor li s-au alăturat, în chip samavolnic, Cleobulos, tiranul din Lindos, şi Periandros, tiranul din Corint, care prin mită şi trafic de influenţă au reuşit să îmbrace, fără temei, faima de înţelepţi. Drept care, veritabilii înţelepţi, nevrînd să-i înfrunte de-a dreptul pe tirani, dar nici să îngăduie minciuna, s-au gîndit la o cale de a spune adevărul şi au consacrat ca ofrandă litera E, a cincea din alfabet şi prin care este notată cifra 5, astfel arătînd, mai pe ocolite, însă limpede, cîţi au fost ei la număr.) Se vorbeşte, mai departe, despre conjuncţia condiţională *dacă* şi despre importanţa ei pentru judecata ipotetică. Despre numărul 5, numit şi „numărul nupţial", primul care stabileşte relaţia dintre unu şi unu şi jumătate. Despre cele cinci ipostaze în care se manifestă binele, după Platon: 1) moderaţia; 2) proporţia adecvată; 3) inteligenţa; 4) cunoştinţele, artele şi părerile juste ale sufletului; 5) plăcerea pură, dacă există, fără nici un amestec cu durerea. Despre acelaşi E ca unic apelativ ce i se potriveşte Zeului şi însemnînd „Tu eşti". Despre zilele nefaste pe care preoţii şi le petrec în afara locuinţei lor, „phoibonizînd". Despre fineţea aerului delfic, care dă bronzului o patină azurie. Despre curtezanele căzute în desuetudine din cauza poreclelor. Despre o preoteasă a Atenei pe care o chema Hesychia, adică „Linişte". Despre eleganţa de altădată a atenienilor, care îşi ridicau părul cu agrafe de aur, în formă de greieri. Despre discreditarea poeziei de către ceata de escroci, coţcari, cerşetori şi vagabonzi care roiau în jurul sanctuarului Mamei Zeilor, încîntaţi de izul poetic al rostirii oraculare. Despre anii care devin tot mai scurţi, lucru care se vede din faptul că opaiţul cu foc nestins aflat în sanctuarul lui Ammon consumă tot mai puţin ulei de la un an la altul. Despre „noaptea ascuţită" de care vorbeşte Homer. Despre sterilitatea absolută care a lovit divinaţia în Beoţia. Despre un dragon de sex feminin, *drakaina*, care a ajuns la Delfi atras de pustietate. Despre anumite suflete condamnate la o existenţă lipsită de strălucire, aidoma unei brume. Despre nimfele cu păr frumos care trăiesc cît zece păsări Phoenix şi despre *hamadryade*, nimfele-stejari. Despre un barbar de pe malul Mării Eritree care, atunci cînd vorbea, impregna locul unde se afla cu o mireasmă încîntătoare, emanată de gura sa. Despre aşa-numitul An Mare, în decursul căruia întreg cosmosul se reînnoieşte. Despre cele optzeci şi trei de lumi care se ating între ele datorită „elementului", după cum spune Hippys din Rhegion, citat de Phanias din Eresos. Despre inima dintre tîmple şi vidul cu picioare. Despre cartea *Despre posibilităţi* a lui Chrisippos, în care acesta îşi imagina, ca în vis, că Infinitul are un centru. Despre Theodoros din Soloi, pentru care piramida este corpul cel mai delicat, despre aceeaşi piramidă ca principiu al focului şi despre focul care devine aer prin contractare şi comprimare, în aşa fel încît să dea naştere unui octaedru. Despre ştergarele pentru mîini, făcute dintr-o substanţă minerală moale extrasă din cariera de la Carystos şi care, după ce se murdăreau, puteau fi curăţate dacă erau trecute printr-o flacără. Despre oracolul lui Mopsos, unde cuiva i s-a arătat în vis un personaj care i-a zis doar atît: „negru". Despre îndemnul lui Empedocle: „Să nu parcurgem o singură cale a povestirii".

Despre toate astea şi despre altele vei citi, de vei vrea, în cele trei dialoguri ale lui Plutarh cuprinse în carte.

Alex. Leo ŞERBAN

● **Jonathan Franzen, *Corecţii*; Dragoş Bucurenci, *RealK*, Editura Polirom, 2004.**

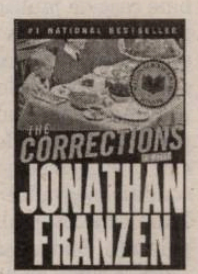

Contextul: ian. '02 aflu despre Jonathan Franzen (n. 1959) & romanul său-eveniment, *The Corrections* (apărut 2001 la Harper Collins); îi dedic o pagină („Fenomenul Franzen") în *Cuvîntul;* oct. '02 Mihai Chirilov cadou-surpriză *The C.* cumpărat la Londra; citesc pe nerăsuflate 568 de pagini în ≤ o săptămînă; i-l împrumut lui Dragoş Bucurenci; aug. '03 D.B. îl ia la Sziget-festival; D.B. prădat (bani, paşaport, carte); întoarcere D.B. Sziget-furtival, ameninţ moarte de om dacă nu recuperez *The C.;* D.B. comandă *The C.* pe amazon.com; roman reprimit, a.l.ş. mulţumit (& necriminal); apr. '03: D.B. îmi dă să citesc (bonus?) *RealK / Însemnările unui fost distrus*; entuziasmat, îl recomand în *Elle;* sept. '04: textul lui D.B. (n. 1982) urmează să apară la Polirom; dec. '04 (?): *Corecţii (The Corrections)* urmează să apară la Polirom...

Textele: 1. Cartea lui Franzen este o mare saga familială – probabil, cel mai ambiţios roman american din ultimii 10 ani. Povesteşte (cinematografic) relaţiile disfuncţionale care (dez)unesc membrii familiei Lambert – Alfred, Enid, Gary, Chip & Denise. Copleşitoare (ca emoţie), devastatoare (ca umor), matură (ca înţelepciune) & (post)modernă (ca tehnică). Tur de forţă, nimic ostentativ. Capodoperă. 2. Cartea lui Bucurenci este „jurnalul unui junkie" bucureştean – probabil, cel mai liber text scris în româneşte în ultimii 15 ani. Povesteşte ceea ce promite să povestească, din perspectiva unui fost „distrus". Nu seamănă cu nimic apărut la noi. Un test de „anduranţă" (inclusiv critică). O carte-cult – cum scrie Florin Iaru în prefaţă? Să sperăm...

Mircea VASILESCU

● **Ioana Bot, *Jurnal elveţian. În căutarea latinei pierdute*, Cluj, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2004.**

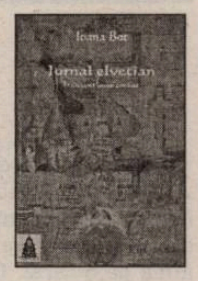

O întreagă generaţie de tineri intelectuali a trăit, după 1989, experienţa despre care este vorba în această carte: „ieşirea în Occident". Cu o bursă, desigur. La începutul anilor '90, să primeşti o bursă într-o ţară occidentală era, în aparenţă, exclusiv o sursă de beneficii: cunoşti lumea, citeşti în marile biblioteci, „te deschizi", ştergi urmele izolării din perioada comunistă. În esenţă, lucrurile erau mai complicate: ajuns „acolo", fiecare tînăr a cunoscut *şocul cultural* al contactului cu o altă ţară şi cu o altă mentalitate, dar şi confruntarea cu propriile stereotipii şi cu propria imagine despre sine. Ioana Bot povesteşte o asemenea experienţă trăită la Zürich, în 1994-1995, de-a lungul unui an universitar. O face cu maximă sinceritate, ca într-o proză autenticistă, dar şi cu excelente virtuţi eseistice şi cu un acut spirit de observaţie. Confruntată cu „recea" Elveţie, simţindu-se străină la tot pasul, dar înconjurată de alţi străini, bursieri ca şi ea (indieni, sud-americani, coreeni etc.), „povestitoarea" identifică în jur multiple oglinzi care o ajută (sau, uneori, o sabotează) în încercarea de a răspunde la întrebarea „cine sînt eu?". O carte scrisă cu har şi inteligenţă, cu umor şi autoironie, despre experienţa fundamentală a (re)descoperirii Occidentului.

CĂRȚI PE CALE DE APARIȚIE

● **Ştefania Mihalache, *Est-Falia*, Editura Paralela 45.**

Ştefania Mihalache este o fată fragilă şi frumoasă. Are 26 de ani şi încă ar putea încerca o carieră de foto-model. Din păcate, ea a terminat filologia, şi nu oriunde, ci la Braşov, în fieful alternativ al unui alt fel de formaţie umanistă, care mizează mult pe creativitate şi *self control* estetic. Lumea modelingului românesc nu are în felul acesta decît de pierdut. Cîştigă, în schimb, proza, universul din ce în ce mai expansiv al scriiturii feminine. La Facultatea de Litere din Braşov, Ştefania Mihalache a descoperit mai întîi teoria şi critica literară, apoi poezia. Aşa a şi început să colaboreze la cîteva reviste din Transilvania, ca autoare de articole şi de versuri. Prea puţin pentru o natură problematizantă ca ea. Ulterior, nivelul ridicat al formaţiei ei intelectuale i-a făcut un cadou neaşteptat: un masterat în studii de gen şi cultură la Universitatea Central-Europeană din Budapesta. De aici a început proza autoarei, de la această momentană dizlocare geografică şi de la această baie rece de multiculturalism. Ştefania Mihalache s-a trezit deodată că este o scriitoare cu un acut simţ al situaţiilor şi condiţiilor de existenţă pe care doar înaintarea în linie dreaptă a prozei le poate satisface. A simţit nevoia să facă pasul spre scriitura compactă. O scriitură totuşi, sincopată, cu o reţea de motive construite lax, elastic şi provocator. Simţul situaţiilor, simţul vieţii, luciditatea propriei condiţii biografice – aşa poate fi definit talentul Ştefaniei Mihalache. Restul e naratologie şi energie a spunerii. Experienţa Budapesta s-a transformat într-un roman, *Est-Falia*, o carte acidă şi poetică, de factură parafeministă. O carte sinceră, inteligentă, dezinhibată, gravă şi deloc resemnată, pe care o vom vedea în librării în toamna acestui an. **(Gheorghe Crăciun)**

● **Eugène Ionesco, *Teatru 5, Rinocerii. Noul locatar*, traducere din franceză de Vlad Russo şi Vlad Zografi, Editura Humanitas.**

Rinocerii e, probabil, piesa care i-a adus lui Ionesco cel mai mare succes în lumea largă. După premiera mondială din Germania (noiembrie 1959), în anul următor piesa e montată în Franţa de Jean-Louis Barrault şi în Anglia de Orson Welles. Deşi trimiterea la ascensiunea extremei drepte – trăită dureros de Ionesco – e explicită, „rinocerizarea" vizează în aceeaşi măsură şi extremismul de stînga, vizează de fapt orice înregimentare, orice orbire în faţa ideologiilor care vor să creeze un „om nou".

Scrisă în 1953, *Noul locatar* reia tema creşterii necontrolate din *Amedeu*. Obiectele proliferează accelerat, invadînd scena, într-un joc invers celui din *Scaunele*, şi sufocă eroul.

● **Sfîntul Augustin, *Despre oameni şi îngeri*, traducere din limba latină, introducere şi note de Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Humanitas.**

Una dintre cele mai frumoase pagini despre cunoaşterea angelică „de dimineaţă" şi „de seară" se află la sfîrşitul cărţii a XI-a din *Despre Cetatea lui Dumnezeu*. De aici pleacă Augustin, făcînd trecerea de la originea îngerilor la căderea omului, pentru a ne dezvălui deopotrivă solidarităţi tainice şi diferenţe exemplare între cele două lumi: de ambele părţi, voinţa este cheia căderii sau a recuceririi proximităţii divine, însă spre deosebire de îngeri, pentru care episodul căderii s-a consumat definitiv, omul se bucură de intervalul libertăţii, în care decide pentru însoţirea cu îngerii în Cetatea lui Dumnezeu sau pentru compania spiritelor iremediabil căzute. Acest scenariu cosmic este fundalul unei meditaţii asupra timpului şi a morţii, a originii păcatului şi a felului în care se perpetuează de la Adam încoace.

● **Veronica A. Cara, *Petrecere cu mama*, Editura Polirom, Colecţia „Ego. Proză".**

Petrecere cu mama este un roman psihologic, o operă de ficţiune centrată pe ideea complexului oedipian, a dezvoltării şi conturării acestui complex. Povestea se construieşte concentric, ochiurile „spiralei" se strîng în jurul personajului central, Cezar, pînă cînd acesta capătă o identitate precisă, atît în faţa cititorului, cît şi în conştiinţa proprie. Cezar se hrăneşte – fără a putea controla asta – cu ruşinea, teama, oroarea, stigmatul celorlalţi, pentru a-şi ascunde propria taină. Pînă la totala anamneză – un dans nevinovat, la o petrecere, cu mama lui, pe cînd el avea treisprezece ani. Mama poartă o rochie elegantă, decoltată, i se văd umerii, subţiorile, sînii. Construcţia complexului nu se bazează însă pe aceste elemente. Parfumul şi fraza: „Vino, hai vino, te voi învăţa să dansezi!" sînt factorii declanşatori. După pubertate, Cezar evoluează bine, studiază mult, e convingător, aflat permanent într-o normalitate care diferă doar prin simptom de a celorlalţi. În viaţa lui, întîmplările (inclusiv amorul) nu se consumă, e detaşat şi cinic, veşnic la pîndă. Cartea nu se vrea integrată într-un curent anume, în problematica vreunei generaţii, ci într-o poveste coerentă cu ea şi cu personajele sale.

● **Bogdan Suceavă, *Venea din timpul diez*, prefaţă de Paul Cernat, Editura Polirom, Colecţia „Ego. Proză".**

Venea din timpul diez e o comedie despre România de azi, o satiră a prejudecăţilor din mediile politice, universitare, artistice, religioase şi din *mass-media*. Romanul înfăţişează o lume a Bucureştilor în care grupuri cu opinii foarte diferite aşteaptă fiecare salvarea din partea unui alt profet. Iar profeţii nu întîrzie să apară. Despre unul dintre ei se spune că a avut două naşteri, că este Fiu al Domnului şi s-a născut cu harta Bucureştilor pe piept. Despre altul se spune că ar fi reîncarnarea lui Ştefan cel Mare. Bătălia pentru cucerirea Bucureştiului se dă între secte, unele mai acerbe şi mai agresive decît altele, fiecare cu metode şi scopuri proprii. Serviciile de informaţii fileză îndeaproape aceste secte, considerate periculoase pentru tînăra noastră democraţie. Scris într-un stil precis, dublat de o înclinaţie spre formulări memorabile, romanul se citeşte uşor, amuză, şi în acelaşi timp propune o amplă reflecţie asupra ideilor primite de-a gata, ce au dominat societatea românească a ultimilor 15 ani.

● **Mihail Sebastian, *Femei*, Editura Humanitas.**

Femei este constituit din patru nuvele distincte, poveştile unor femei distincte. Ceea ce le uneşte şi permite considerarea acestui volum drept roman este epoca (anii '30) şi personajul masculin, Ştefan Valeriu, acelaşi în toate secvenţele, dar plasat în roluri diferite: cînd partener, cînd simplu martor. *Renée, Marthe, Odette* – prima proză – îl pune pe Ştefan la umbra femininului în floare. Un erotism difuz şi atmosfera de vacanţă a unei selecte pensiuni de munte din străinătate îl fac pe Ştefan să ezite între cele trei femei care se îndrăgostesc de el, fiecare în alt fel, fiecare la altă vîrstă a feminităţii, la altă etapă a înţelegerii dragostei. În *Emilia*, Ştefan devine personaj secundar şi participă ca martor întîmplător la iubirea frustă şi impresionantă dintre doi oameni simpli. *Maria* – a treia poveste – este confesiunea epistolară a unei femei îndrăgostite de un bărbat care n-o merită (ideea superiorităţii unuia dintre parteneri este la modă în romanul interbelic). În fine, *Arabela* are o nervură picarescă, fiind o incursiune în lumea circului, a stelelor de o clipă şi a amorurilor-efemeridă. Micul roman al lui Sebastian îşi păstrează prospeţimea, fără a pierde nimic din aromele lui interbelice.

● **Marius Oprea, *Istoria Securităţii pe înţelesul tuturor*, Editura Humanitas.**

Consecvent cu preocupările care l-au făcut cunoscut şi nu rareori i-au creat probleme, istoricul Marius Oprea propune în cartea aceasta o nouă viziune asupra unei istorii întunecate, cea a Securităţii. Aparatul represiv al puterii comuniste instaurate în România după ocuparea ei de către sovietici este privit în acest volum dintr-o nouă perspectivă şi văzută drept ceea ce a fost în esenţa ei: o *structură, bine organizată şi gestionată, de administrat frica*. Concluzia lui Marius Oprea poate schimba paradigma în care este citit trecutul comunist al României: prin arsenalul de mijloace folosit, monstruoasa, temuta instituţie a profesat în România un terorism de stat, permiţînd analogii şi paralelisme cu acela practicat de dictaturile militare sud-americane.

Înzestrat cu darul povestirii şi al observaţiei, cu ştiinţa portretului percutant şi concis, în fond, scriitor la origine şi încă unul talentat, Marius Oprea nu scrie totuşi o carte pătimaşă, nici una minimalizantă sau pamfletară. Pur şi simplu, făcînd un bilanţ al cercetărilor sale asupra Securităţii şi securiştilor, el oferă totodată o „dare de seamă" sintetică asupra acestei instituţii fără de care comunismul nu ar fi supravieţuit în România mai mult de două-trei luni.

Aşa cum o spune chiar titlul, cartea este scrisă pe înţelesul tuturor, cu intenţia să placă tuturor, mai puţin, desigur, personajelor ei principale, roţi sau rotiţe, mai mult sau mai puţin indispensabile funcţionării acestui mecanism distrugător, Securitatea.

***N. red.:** Textele de prezentare a cărţilor le-am primit de la editurile respective.*

aduse cu poșta

Poveşti de librărie

Am lucrat cîteva luni într-o librărie din centrul Timişoarei. Locaţie cochetă – în interiorul unui vechi bastion turcesc –, miresme plăcute plutind înspre nările clienţilor, muzică fină... ce mai, toate ingredientele pentru a te convinge să cumperi ceva, să pui mîna pe o carte. Ca librar, am putut remarca existenţa mai multor feluri în care oamenii pun – la propriu! – mîna pe o carte.

STUDENTUL (aflat sau nu în sesiune). Evident, una dintre cele mai frecvent întîlnite specii de vizitatori ai unei librării. De obicei te întreabă precipitat unde este secţia cărţilor de filozofie (sau altceva, în funcţie de profil). Trece vijelios printre celelalte rafturi şi după ce scoate din buzunar un petec de hîrtie pe care sînt scrise diferite titluri, începe căutarea. În funcţie de noroc, durează mai mult sau mai puţin, dar odată găsite cărţile, îi apare invariabil un zîmbet de satisfacţie. Gestul imediat următor: aflarea preţului, ceea ce aduce o bulversare în comportamentul tînărului, pentru că se vede obligat să renunţe la unul din titlurile dorite. Acum începe ritualul „mîngîierii" cărţilor, cînd acestea sînt pipăite inconştient sau cercetate cu atenţie delicată preţ de cîteva minute bune. Cartea „părăsită" e aşezată înapoi în raft cu mişcări lente, iar cele rămase sînt privite posesiv şi cîntărite în mîini cum faci la piaţă cînd vrei să te convingi că pepenele are într-adevăr trei kilograme. Deh, gest de student...

PROFESORUL (cultivat). Zîmbet cald, mişcări de felină obişnuită cu jungla rafturilor, meticulozitate în a cerceta aproape tot ce se găseşte în librărie. Cărţile interesante nu sînt răsfoite cu frivolitate, ci atinse serios preţ de cîteva pagini cu privirea filtrată prin ochelari. Cîteodată o tuse discretă, alteori un „hm" circumspect. Dacă îi oferi ajutorul îţi răspunde respectuos şi rece: „Ah nu, nu, mulţumesc". E limpede ca lumina zilei că omul ştie foarte bine ce face.

BUNICA. Cu plasa nelipsită în mînă scoate, şi ea, o hîrtie pe care e notat cu litere mari un titlu. „Drăguţă, pentru nepoţel, caută matale că eu n-am ochelarii la mine." Dacă nu costă nimic în plus, e încîntată să-i împachetezi cartea în hîrtie lucioasă. În zilele noastre, bunicile nu mai pun mîna pe cărţi, sînt prea obosite de drumurile pînă la casa de pensii.

PRIETENII CARE CAUTĂ UN CADOU. Vorbesc întotdeauna tare şi se întreabă unul pe altul cu o curiozitate simulată: „Pe asta ai citit-o?". Cărţile devin neliniştite în prezenţa lor şi cad singure de pe rafturi: „Mă scuzaţi, da' nici n-am atins-o!". Ei nu le ating niciodată, dar ochii defilează rapid peste coperte. Concluzia: „Sînt prea scumpe, mă, mai bine-i luăm un CD cu jocuri."

ÎNDRĂGOSTIŢII. Cu toate că ar avea nevoie de reale calităţi acrobatice, ei continuă să se ţină de mînă printre rafturi. Neavînd decît o mînă la dispoziţie, se limitează la a mîngîia copertele cum mîngîi o pisică. Întotdeauna poţi auzi spus cu fermitate: „Iubito, trebuie să citeşti cartea asta!". Simptom remarcat şi de domnul H.-R. Patapievici: „Ştiu că iubesc o femeie dacă doresc să citească operele pe care le iubesc".

JUNA PRIMĂ. E strînsă în nişte pantaloni străvezii şi intrarea ei în librărie învinge olfactiv orice alte simţuri. Întotdeauna există şi un italian. „Mio caro, aspetta un poco". Docil, italianul va începe să studieze „fascinat" cărţile cu poze, în timp ce domnişoara cu un ochi priveşte rafturile şi cu celălalt îşi admiră partenerul. Expediţia sfîrşeşte prin cumpărarea „unui Coehlo" (parcă ar fi un tablou...) care e suav ţinut de un colţ între degete. Ghici cine plăteşte?

Într-o seară, a intrat un domn între două vîrste cu nişte ochelari mari, cu o plasă de rafie în mînă şi tenişi chinezeşti în picioare. Mergînd pe vîrfuri, a pornit să cerceteze cărţile. Le ţinea în mîini cum îşi ţin taţii prima oară copilul în braţe. De cîteva ori le-a apropiat de faţă şi a inspirat adînc mirosul de hîrtie. După cîteva minute, a deschis o carte şi, aşezat aproape ghemuit, a început să citească. Au trecut două ore. Sosind ora închiderii, s-a ridicat cu greutate şi, privindu-mă drept în ochi, m-a întrebat: „Vă rog, pot să mai vin şi mîine seară să citesc aici cînd nu sînteţi atît de aglomeraţi?". Am devenit amici, cărţile puseseră mîna pe el.

Vlad MIXICH
student, Timişoara

Alex-Mihai PĂUN

Bunul-simţ ca bună dispoziţie (II)

– un eseu despre Alexandru Paleologu –

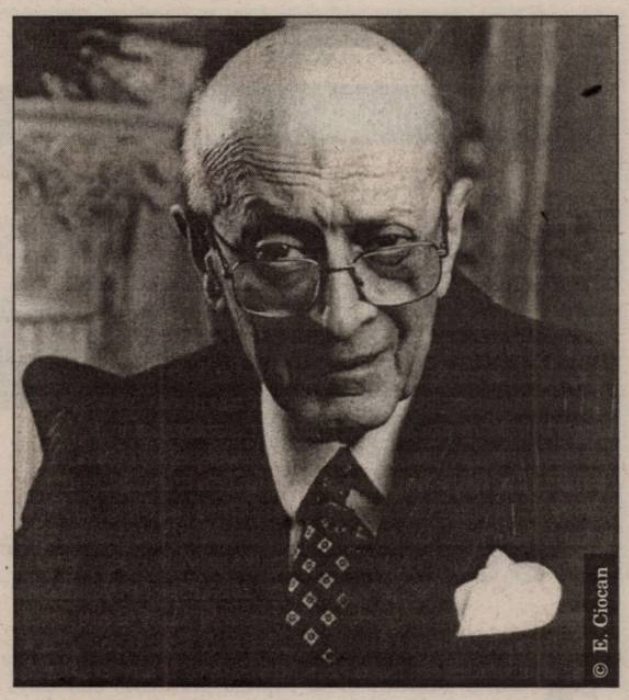
© E. Ciocan

Refuzul abstracţiei

Consecinţele atrase de modul de a fi bine dispus sînt majore. Este vorba, mai întîi, de un *anumit refuz al ideilor*. Parcurgi pagină după pagină şi impresia de acumulare pe care o ai este aceea că Paleologu refuză pur şi simplu să-şi facă o anumită idee despre lume. Parcă îl şi văd, undeva la poarta ideilor: adulmecă şi respinge, pofteşte şi bombăne! Ştii că ar putea oricînd să ia calea unei teorii sau alteia, ştii că ar putea oricînd să aleagă din infinitul bazar al concepţiilor despre lume, ştii, în sfîrşit, că ar putea oricînd să cedeze tentaţiei de a măsura cumva lumea... Cu toate astea, îl găseşti întîrziind într-o perpetuă expectativă, lacom şi reţinut, şovăielnic şi sigur pe sine. S-ar zice, aşadar, că a fi bine situat nu înseamnă nicidecum a izbuti un unghi de vedere, ci a te sustrage sistematic unei asemenea unilateralităţi, a-ţi lua ca normă multitudinea, omniprezenţa, deplinul. Eroarea – spune Paleologu – este o categorie a unilateralităţii: te înşeli atunci cînd ai dreptate dintr-o singură privinţă, atunci cînd, dînd cu piciorul şansei de a întîrzia asupra întregului, alegi să îţi constrîngi vederea la justeţea trunchiată a unei singure traiectorii. Este vorba, apoi, de un *anumit refuz al abstracţiei*. Pentru cei mai mulţi dintre noi, gîndirea nu e decît o sofisticată manoperă de cuvinte. Altfel spus, potrivit înclinaţiei curente, a gîndi un lucru revine la a gîndi cuvîntul prin care acel lucru se lasă desemnat. Aşa fiind, oricît de îndoielnică ne-ar părea această înclinaţie şi oricît de mult ne-am strădui să-i ponderăm excesele, se întîmplă că gîndirea devine de cele mai multe ori un simplu dispozitiv formalizator, un opulent şi laborios producător de abstracţiuni. Rezultatul este că, dintr-o asemenea perspectivă, a gîndi faptul de a fi în lume riscă să devină mai important decît faptul de a fi în lume însuşi: vrei să te scufunzi în lucruri şi te îngropi în cuvinte, vrei să pricepi lumea şi nimereşti într-un dicţionar... Or, ceea ce la Paleologu am numit refuz al abstracţiei este tocmai refuzul acestui fel de a gîndi. Fireşte, refuzul acesta este el însuşi problematic: nu-l poţi urma pînă la capăt decît dacă accepţi să reduci gîndirea la faptul brut de a fi prezent. Cu toate astea, citindu-l pe Paleologu, nu se poate să nu simţi tentaţia cuvintelor de a se reaşeza în lucruri. E ca şi cum, sătule să mai figureze într-un rol care nu e al lor, acestea hotărăsc că e cazul să revină la loc, în materialitatea care le fusese proprie. Ca atare, senzaţia stranie că Paleologu *gîndeşte cu lucrurile*, atunci cînd ar fi putut să o facă prin intermediul obişnuit al cuvintelor, e aproape inevitabilă. De aceea, refuzul său de a gîndi cu ceea ce în lucruri e formă, cu abstracţia şi ideea din ele, nu trebuie să ne pară altceva decît recursul subînţeles la ceea ce lucrurile au mai cras, la pămîntescul şi carnalitatea lor... Este vorba, în sfîrşit, de un *anumit refuz al decalării*. La o lectură mai atentă, acest ultim şi neaşteptat refuz apare în toată acurateţea sa: pe măsură ce se exercită, felul în care buna dispoziţie ştie să ia distanţă faţă de lume devine, într-un mod subtil şi paradoxal, doar un fel de a-i rămîne fidel. Cu alte cuvinte, chipul în care Paleologu înţelege să se desfacă din vîltoarea lumii se dovedeşte, într-un sens fericit, doar un mod de a o regăsi, după cum, ne aducem aminte, chipul în care filozofia înţelegea să facă acelaşi lucru se dovedea, într-un sens mai puţin fericit, doar un chip de a rămîne împotmolit. Desigur, ajunşi în acest punct, deosebirea n-ar trebui să ne mai mire foarte tare. Aşa cum am văzut deja, pentru Paleologu, a gîndi un lucru înseamnă să te laşi preluat în respiraţia acelui lucru. Drept urmare, ceea ce îl individualizează pe unul care gîndeşte în varianta propusă de el este tocmai înţelepciunea cu care, dincolo de hachiţele propriei sale ingeniozităţi, acesta alege să fie absorbit într-un ritm care nu mai e doar al lui. Aşa încît, pare să spună Paleologu, atîta vreme cît lumea din jurul nostru nu se lasă prinsă în strînsoarea definitivă a unui punct sau altuia de vedere, nu ne rămîne decît un singur lucru de făcut, să ne mişcăm, adică, printr-o contemplativă pasivitate, în felul ei de a exista, în secretul şi frumuseţea din care e făcută...

Nu vom continua însă în această linie. E limpede că suita de consecinţe pe care o atrage buna dispoziţie e mai arborescentă decît o putem noi descrie aici. Chiar şi aşa, există totuşi un lucru pentru care ar merita să mai stăruim o clipă. Să spunem, aşadar, că urmările pe care le atrage buna dispoziţie nu survin doar în ordine epistemologică şi etică, ci şi, nu mai puţin important, în ordine stilistică. Altfel zis, modul bine dispus în care înţelegi să te poziţionezi faţă de tine şi faţă de lumea în care trăieşti are şi un anumit efect de sunet, iar acest efect de sunet nu e nici pe departe unul comun. Într-o lume care a cultivat strîmbul şi tristeţea, a aşeza lucrurile în situl lor originar, a le dispune la loc, înseamnă a asuma o condiţie mai degrabă paradoxală şi polemică. Cu alte cuvinte, într-o lume a derivelor de tot felul, buna dispoziţie poate părea deplasată, după cum, într-o lume de morocănoşi, buna dispoziţie riscă să indispună. De altfel, Paleologu a asumat toată viaţa, şi nu cu prea multă jenă, extravaganţa de a susţine locuri comune. Locul comun al iubirii care răscumpără, locul comun al prieteniei neprecupeţite, locul comun al frumuseţii care mîntuieşte. Drept urmare, entuziasmele şi enervările sale, adeziunile şi vituperările au întotdeauna eleganţa inatacabilă a bunului-simţ. Ceea ce ne face să credem că, mai presus de tapajul fiecărei fraze, paradoxul din formulele lui Paleologu nu e nicidecum dorinţă de originalitate. E, mai curînd, am spune noi, sunetul greu, ca de scrîşnet, al unei imposibile întoarceri la ceea ce e normă şi fire, la normal şi firesc...

Bună dispoziţie, filozofie şi un punct de convergenţă

Lucrurile esenţiale au avut mereu discreţia lor. Natura, să zicem. Cu toţii ştim că, pînă şi atunci cînd o ia razna, pînă şi atunci cînd intră în convulsii, cînd se zvîrcoleşte, răstoarnă şi contractă, natura păstrează un aer inaparent, o supremă sfială. Aşa-zicînd, de fiecare dată cînd natura pare să-şi iasă din inerţia ei obişnuită, ceea ce ar trebui să ne minuneze şi supune nu sînt doar spectacolul şi grandoarea cu care o face, ci şi, deopotrivă, surdina prevenitoare cu care toată această masivitate se pune în mişcare. Cînd enormul o ia din loc, cînd uriaşul intră în ebuliţiune, e cu neputinţă să nu observi asta, felul cum, împotriva propriei sale desfăşurări, natura păstrează totuşi ceva secret şi ademenitor, o distincţie anume. Se întîmplă ca şi cum, chiar şi atunci cînd îşi pierde măsura, natura nu-şi pierde graţia. Repausul definitiv al munţilor, precipitarea diluviană a apelor, verticalitatea vertiginoasă a copacilor, elanul neterminat al dealurilor, întinderea nonşalantă a cîmpiilor, amurgul, amiaza şi dimineaţa, rîul, ramul, totul pare aureolat într-o aristocratică umilitate, în nimbul unei aşezate şi tihnite armonii. Nu altfel se întîmplă în lumea spiritului. „Căci toată deosebirea între noi – îi scria Noica lui Paleologu – stă în neutralitatea şi «obiectivitatea» ta de bun simţist *(man muss alles gelten lassen)* şi partinitatea, deşuchierea aparentă, orientarea, sensul de «a fi întru» al gîndului meu filozofic." Cu alte cuvinte, uriaşă fiind, diferenţa dintre unul şi altul rămîne minoră. Ca şi în natură, felul limpede şi tranşant în care două gîndiri se despart, disensiunea şi conflictul dintre ele pot fi dublate în adînc de felul subtil în care acestea se regăsesc şi întreţin, de afinitatea şi concordia lor. În cazul nostru, aşa cum descărcările de suprafaţă ale naturii erau însoţite de acalmia cordială a unei unităţi de profunzime, tot astfel intervalul polemic prin care Paleologu se delimitează de filozofie nu e decît spaţiul unei tainice îmbrăţişări. E drept, a stat în intenţia acestor pagini s-o arate, diversitatea cu care avem aici a face e una reală: modul filozofiei de a tatona misterul lumii nu e neapărat şi modul lui Paleologu. Ceea ce face specificul primului mod este faptul că, înăuntrul său, gîndirea se angajează pe drumul unei anumite idei: dintre toate teoriile care pot da seamă despre lumea în care trăim, orice filozof privilegiază una anume, aceea pe traseul căreia se aşterne. Ceea ce face specificul modului secund este faptul că, de data asta, gîndirea nu se mai înscrie pe ruta vreunei idei în parte: pus în faţa diferitelor teorii care pot mărturisi despre lumea aceasta, Paleologu întîrzie indefinit dinaintea tuturor. De o parte, ştim bine, gravitatea care investighează, pasiunea pentru idee, ambiţia de a afla. De cealaltă, destinderea care surîde, slăbiciunea pentru imediat, voluptatea privirii. Există, însă, un punct în care toată această linie despărţitoare lasă loc unei esenţiale întrepătrunderi, un punct în care cele două logici se întîlnesc, una pe terenul celeilalte. E punctul în care faptul de a parcurge un drum este, datorită infinitului tranzit pe care îl implică, doar un mod de a întîrzia, un mod de a prelungi întîrzierea în însuşi întinsul drumeagului: între a nu ajunge niciodată la ţinta către care te-ai lansat şi a nu ţîşni deloc în direcţia ei e o contradictorie similitudine de rezultat; e, de cealaltă parte, punctul în care faptul de a întîrzia nu e decît ispita, cu jumătate de gest urmată, de a păşi pe toate rutele deodată: între a nu lua calea nici unei ţinte anume şi a lua calea tuturor există o similitudine analoagă. Ca atare, în orice drum e o nostalgie a întîrzierii, după cum în orice întîrziere e o nostalgie a drumului. Într-un chip mai mult sau mai puţin mărturisit, nesfîrşitul drumului pe care îl alegi recuperează pluralitatea drumurilor pe care le părăseşti, tot astfel cum pluralitatea întreagă a întîrzierii poartă deja cu sine nesfîrşitul separat al fiecărui drum. Nu ne rămîne, aşadar, dacă e să ne situăm noi înşine undeva, decît să căutăm ceea ce în orice expectativă e înaintare şi ceea ce în orice înaintare e expectativă. Altfel spus, jumătatea de tăgadă a fiecărei opţiuni şi jumătatea de opţiune din fiecare tăgadă. Şi, toate astea, cu speranţa că ceea ce e viu în orice statornicie e discreta ei fluiditate şi că ceea ce e adevărat în orice fluiditate e dinamica ei mineralitate. Cît îl priveşte pe Paleologu, nu ştim dacă l-am găsit. Ştim însă, mai bine decît oricînd, unde să-l căutăm. Faţă cu filozofia, Paleologu sfîrşeşte întotdeauna într-o acuzatoare şi înamorată contiguitate. E unde vom stărui şi noi: întotdeauna în altă parte, întotdeauna în preajmă...

EDITURA POLIROM

■ Dragoş Bucurenci
RealK

Noutăţi:

■ Liviu Antonesei
Literatura, ce poveste!

■ Graham Greene
Consulul onorific

■ Daniel Pennac
Fructele pasiunii

www.polirom.ro

Master de antropologie

Facultatea de Ştiinţe Politice din SNSPA organizează şi anul acesta un master în antropologie cu durata de trei semestre, deschis absolvenţilor de facultăţi umaniste. În programă sînt incluse cursuri de: practica observaţiei, antropologie vizuală, antropologia cotidianului, introducere în gîndirea antropologică, etnologie regională (primul semestru), antropologie simbolică, antropologie economică, antropologie politică şi antropologie psihologică. Programul include un teren antropologic şi mobilităţi Socrates cu universităţi din Bruxelles, Perugia, Roma şi Amsterdam. Coordonatorul programului: prof. dr. Vintilă Mihăilescu. Informaţii suplimentare la (021) 212.52.86.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

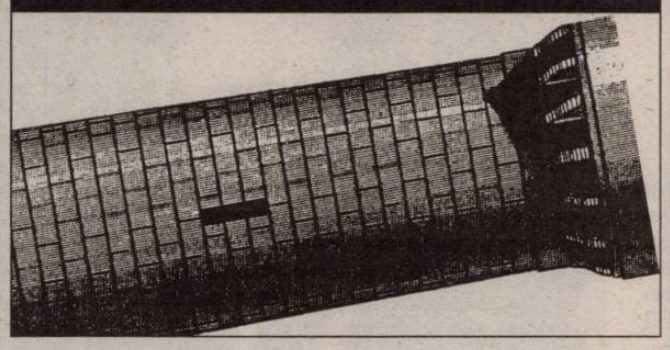

Două răspunsuri

Articolul meu „Restituire“ (apărut în *Dilema veche,* nr. 30) a suscitat două replici, publicate succesiv. Prima, întocmită de dna Anca Manolescu, este un (rar) exemplu de civilitate cordială şi, chiar dacă semnatara refuză perspectiva mea asupra lui Andrei Scrima, ea are delicateţea de a evita crispările polemice sau arţagul punitiv. E ca şi cum ar încerca să-mi spună *ce pierd eu însumi* atunci cînd îl aşez pe Părintele Scrima în lumina, naturală, a benignelor sale „scăderi“ omeneşti.

Într-un atare context, mă grăbesc să-i dau dreptate Ancăi Manolescu şi să regret pripa de a fi relatat oarece anecdote minore. N-am socotit, evident, că acele mărunţişuri ar caracteriza în adîncime figura lui Andrei Scrima şi cu atît mai puţin că ele ar epuiza anvergura traseului său *nevăzut.* Am căutat să nu mă cenzurez, pentru că nu cred în cenzură şi nici nu confund un biet articol cu paginile sinaxarului. Cred doar că vremea cînd nu puteai decît adora sau demoniza un contemporan a făcut loc unei epoci mai nuanţate, care ne permite să celebrăm excelenţa fără a o mumifica encomiastic, aşa cum ne îngăduie să reacţionăm dinaintea anumitor conduite fără a-l distruge pe protagonistul lor. Sînt de asemenea convins că tema „conspiraţiei involuntare“ (axată pe supoziţia că studiul din *Istina* ar fi devenit cap de acuzare în dosarul „Rugului Aprins“) este obiectiv nedemonstrabilă şi, prin urmare, neavenită. Admit, în fine, că am greşit (dintr-o afecţiune pe care sper ca destinatara să nu mi-o reproşeze), afirmînd că numai ea s-ar fi „calificat“ ca ucenică *en titre* a Părintelui Scrima: reparaţia onestă pe care Anca Manolescu le-a oferit-o celorlalţi discipoli – nume ilustre ale culturii româneşti – îmi arată, o dată mai mult, cîte aproximaţii presupune împrejurarea că, integrat fiind în serviciul diplomatic, trăiesc adesea departe de ţară.

Nu pot pretinde că am citit cea de-a doua replică, alcătuită de dl Radu Bercea, cu egală plăcere şi folos personal. Prietenia caldă a primeia, ca şi pasiunea ei aletheică, sînt înlocuite aici prin rezerva tendenţioasă a cuiva care, deşi se forţează să rămînă deferent, nu mă îndrăgeşte nici ca autor, nici ca om. Dl R.B. recurge la răstălmăcirea propoziţiilor mele, pe care le deformează sub hiperbola unui nimicitor proces de intenţie. Animat de (in)explicabile resentimente, domnia-sa profesează susţineri enorme şi absolut gratuite: că *eu* aş fi vrut să fiu ucenicul lui Andrei Scrima (şi de aceea „dau“ în *adevăraţii* săi exegeţi & urmaşi, pe care nu i-aş preţui cum se cuvine). Că aş fi văzut în New Europe College infernala pîrghie menită să propulseze un „fitecine“, care fusese deja înfiat de „mafia machidonească“ (?). Că aş fi adeptul ocult (însă demascabil) al teoriei despre monopolul „grupului de prestigiu“ care – potrivit unor juni iconoclaşti – sufocă apariţia culturilor alternative... „Lipsit de bune maniere“ cum sînt, aş fi împins felonia pînă la a „pune între paranteze“ *numele* lui Andrei Pleşu etc.

Nu contează poziţiile mele publice, susţinute în varii moduri, după 1990. N-au importanţă strategia ecumenică pe care am schiţat-o la Vatican, alături de numeroşii săi aliaţi catolici, eseurile hermeneutice pe care i le-am dedicat sau, pur şi simplu, *ce mi-a spus* Părintele Scrima între patru ochi. Nici faptul că am fost alumn al NEC şi, ulterior, colaborator al Institutului L. Boltzmann, găzduit la aceeaşi adresă. E irelevant amănuntul că, în textul meu, NU există sintagme (sau judecăţi) de tipul „inconsistentul Patapievici“, „savantlîc îndoielnic“, „suspectă liberalitate“ sau „capul răutăţilor“... De altfel, nimic din ce-mi aparţine nu e în regulă. Inclusiv fotografia din prima pagină, de unde – „pus la patru ace şi *afişînd* (s.m.) un zîmbet reţinut“ – mă străduiesc, perfid, să-mi camuflez apetitul machiavelic şi înclinaţia de a terfeli valorile la care nu am acces.

Printre atîtea „certitudini“ – fabricate la graniţa calomniei – dl Radu Bercea e muncit, retoric, de o tumefiantă îndoială: aceea că „interpretarea“ domniei-sale ar putea fi semnul unei minţi *mărginite*. Iată cel puţin un aspect pe care, din nefericire, mi-e imposibil să-l contest.

Radu BERCEA

„Reinventarea“ lui André Scrima

Pe prima pagină a *Dilemei vechi* nr. 30, chiar sub titlul revistei, îmi cad ochii pe două chipuri, în dreapta cărora sînt scrise numele autorilor şi titlurile articolelor. Nimic mai firesc decît să regăsesc, număr de număr, figura – hirsută şi rîzînd cu poftă – a lui Andrei Pleşu, directorul fondator al „Săptămînalului de tranziţie“ şi semnatarul editorialelor. Alături, de astă dată, figura lui Teodor Baconsky – pus la patru ace şi afişînd un zîmbet reţinut. Ştiind, ca tot cititorul de presă, că pe *la une* redacţia semnalează textele cele mai demne de citit în numărul cu pricina, parcurg notaţiile de jurnal ale lui A.P. şi trec degrabă la p. 12, spre a citi articolul „Restituire“, publicat de T.B. în rubrica sa permanentă din hebdomadar. Aflu încă din exordiu că este vorba despre Andrei/André Scrima. Subiectul mă interesează; tratarea, însă, mă contrariază.

Pînă la a menţiona recenta apariţie la Humanitas a unui nou volum de André Scrima, intitulat *Teme ecumenice,* T.B. găseşte de cuviinţă să creioneze portretul **personajului** care s-a întîmplat să fie autorul acestor scrieri. Dacă norocul a făcut ca Andrei Pleşu să mă prezinte lui André Scrima, dacă am avut norocul ca André Scrima să-mi dăruiască (mie şi altora ca mine) prietenia sa, am vrut să aflu şi cum îl vede – prin propriile-i lentile – T.B. pe răposatul nostru prieten. Poate sînt eu mărginit, dar ceea ce am reţinut din articolul său s-ar putea rezuma astfel: Scrima a fost un individ cam dubios şi nu foarte consistent, de un savantlîc îndoielnic; un tip care îţi scăpa printre degete, dar ale cărui acţiuni puteau fi maligne; un fitecine propulsat fără de merit în *Kirchenpolitik* de „mafia machidonească“, mai apoi stipendiat cu suspectă liberalitate de o bogătaşă texană. În sfîrşit, un personaj care, în anii '90, s-a strecurat insidios în cercuri intelectuale din România.

Am mai reţinut şi că această ultimă performanţă nu ar fi fost posibilă fără concursul neprecupeţit al lui Andrei Pleşu care, în acest scop, a pus la bătaie toate resursele „materiale şi umane“ ale Colegiului Noua Europă. Au existat şi complici: mai ales Gabriel Liiceanu care, la rîndul său, i-a furnizat lui Scrima platforma Editurii Humanitas, dar şi o seamă de oameni mai tineri care s-au lăsat prinşi, asemenea muştelor, în plasa de păianjen urzită, la Bucureşti, de către cosmopolitul arhimandrit. Am încercat să spun pe şleau ceea ce T.B. preferă doar să sugereze, ceea ce am înţeles eu din aluziile şi insinuările pe care „columnistul“ *Dilemei vechi* se complace să le strecoare, cu diplomaţie, în textul său.

Domnul Teodor Baconsky fiind un publicist exersat, îmi place să cred că este atent şi la conotaţiile conjuncturale pe care orice articol de gazetă le poate căpăta. Fie că a fost atent, fie că nu, textul domniei-sale despre André Scrima vine la prea puţin timp după gălăgia iscată în jurul teoriei „grupurilor de prestigiu“, ca să-i putem citi consideraţiile în altă grilă. Citindu-le, nu pot înţelege decît un singur lucru: după ce şi-a tras faima de la controversabilul Noica şi l-a confecţionat, ca personaj public, pe inconsistentul Patapievici, „miticul tandem Liiceanu-Pleşu“ (ca să-l citez pe T.B.) şi-a dat din nou în petic, băgîndu-ni-l pe gît pe controversabilul şi inconsistentul Scrima. Capul răutăţilor a fost, evident, Andrei Pleşu, un fel de Aladin care s-a priceput să dea fumului evanescent ieşit din lampa sa conturul amăgitor al unui duh cu pretenţii de duhovnic.

În acest sens vorbeşte T.B. despre *„reinventarea* lui Andrei Scrima, cu ajutorul altui Andrei (Pleşu)“. Aş putea pune termenul „reinventare“ pe seama erudiţiei lui T.B. care va fi ştiind că latinescul *invenio* înseamnă mai întîi „a descoperi“ şi abia după aceea „a născoci“. În schimb, punerea în paranteză a numelui Pleşu nu o pot pune decît pe seama lipsei bunelor maniere; există, la o adică, şi destui Teodor ale căror nume de familie le-am putea pune sau nu, după preferinţe şi idiosincrasii, între paranteze...

Dacă acel personaj ivit din neant şi-ar fi jucat rolul cuvenit, încă era bine. N-ar fi fost rău ca cineva cu oarece notorietate în mediile teologice internaţionale să-l ia în braţe pe un tînăr teolog ortodox, deschis la minte şi învăţat, care, la începutul anilor '90, venea cu brio în întîmpinarea celor preocupaţi de religie, dar plictisiţi de prestaţia anchilozată şi prăfuită a popimii locale. Spre nelauda lui, Părintele Scrima a găsit însă cu cale să atragă în juru-i cîţiva intelectuali dezorientaţi şi fără pregătire, inducîndu-le o admiraţie lipsită de discernămînt.

Mai grav este că toată combinaţia asta s-a vădit eficientă. Într-adevăr, volumul care constituie pretextul articolului lui T.B. se înscrie în seria inaugurată în 1996 (tot la Humanitas, ce să-i faci...) cu *Timpul Rugului Aprins,* continuată cu *Comentariu la Evanghelia după Ioan* şi *Despre Isihasm*. Dincolo de proiectul (deja anunţat în *Dilema veche* de Anca Manolescu, cu care mă voi bucura să colaborez şi pe mai departe) de a publica o ediţie cuprinzătoare a scrierilor lui André Scrima, idolatrii şi hierodulii acestuia din urmă n-au stat degeaba. Astfel, Vlad Alexandrescu a tradus în franceză şi a publicat într-o revistă americană de antropologie una din ultimele alocuţiuni ale lui André Scrima, despre „Fenomenologia miracolului“ (pronunţată, bineînţeles, la New Europe College). Horia-Roman Patapievici nu a găsit altceva mai bun de făcut decît să prefaţeze o carte a aceluiaşi Scrima, apărută – *horribile dictu* – chiar la Anastasia, editura păstorită, cu cîţiva ani în urmă, de însuşi dl Teodor Baconsky. Pe deasupra, Anca Manolescu şi subsemnatul ne-am permis să scriem (atît cît ne-a dus capul) despre gîndirea lui André Scrima, dar unde? Aţi ghicit: în *New Europe College Yearbook!*

Ca să pună capac la toate, numitul NEC a organizat, în ianuarie a. c., un colocviu internaţional dedicat memoriei lui André Scrima; deşi era ger şi viscol, sala a fost arhiplină, de dimineaţa pînă seara. Comunicările susţinute atunci urmează să fie publicate. Din nou la NEC, dezbaterea pe marginea volumului *Teme ecumenice* a avut loc tot cu sala arhiplină, într-o zi caniculară de iulie.

Cei care formează „nucleul de la NEC“ şi-au asumat sarcina de „legatar testamentar al Părintelui Scrima“ din admiraţie şi preţuire – sentimente motivate de prietenia nemijlocită cu acesta, nu de rumori sau de urechea plecată la spusele altora, fie ei şi arhiepiscopi. Iar dacă este vorba de ce spun alţii, acum doi-trei ani, tot la NEC, un arhimandrit german ne-a evocat, ca martor ocular, evoluţia strălucită a lui André Scrima la Conciliul Vatican II.

„Cît de smerit era în cochetăria lui cosmopolită, cum *trăia* pravila de monah răsăritean, după contactul sofisticat cu alte tradiţii religioase“, sînt întrebări pe care nu avem a ni le pune noi, mirenii. Cum grupul nostru şi-a întins tentaculele şi în afara Capitalei, iată că Virgil Ciomoş – de fapt, primul care l-a întîlnit pe Părintele Scrima – trimite de la Cluj, pentru viitorul număr al *Dilemei vechi,* o dublă evocare ce va răspunde edificator la întrebările acestea.

„Cîtă arabă ştia, sau cîtă sanscrită“, se mai întreabă T.B. Neputînd evalua competenţele de arabist ale lui André Scrima, sînt în măsură să mă pronunţ în privinţa sanscritei. Dacă a şti limba sanscrită înseamnă a putea recita fără greş declinări şi conjugări, probabil că răspunsul ar fi „nu“. Dacă înseamnă a avea un contact *autentic* cu acea limbă, a te lăsa inspirat de ea în propria-ţi fecundă hermeneutică, răspunsul este cu siguranţă „da“. Cît despre „savoarea stilistică şi fineţea spirituală de care a făcut dovadă Andrei Scrima“, nu pot fi decît de acord cu Teodor Baconsky.

Deşi i-a fost prezentat lui André Scrima „cu un protocol furtiv“, T.B. este calificat să vorbească despre acesta altfel decît „ucenicii de ultimă oră“ pe care arhimandritul venit de departe şi i-a „selectat riguros“. Cu solida sa formaţie de teolog ortodox (completată cu un doctorat într-o ţară de mare tradiţie catolică), el ar putea comenta mai competent decît alţii, de pildă, scrierile lui André Scrima despre ecclesiologie, pneumatologie ori isihasm. După experienţa sa de ambasador la Vatican, cu merite în organizarea întîlnirii, la Bucureşti, a altui Papă cu un alt Patriarh ortodox, el ar avea, poate, ceva de spus şi despre ecourile prezenţei lui André Scrima la Conciliul Vatican II, sau despre rolul său în întîlnirea dintre Patriarhul Athenagoras şi Papa Paul VI, la Ierusalim. Şi, de ce nu, chiar despre volumul *Teme ecumenice,* posibil prilej de recenzie avizată a textelor, nu de caricatură a autorului...

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

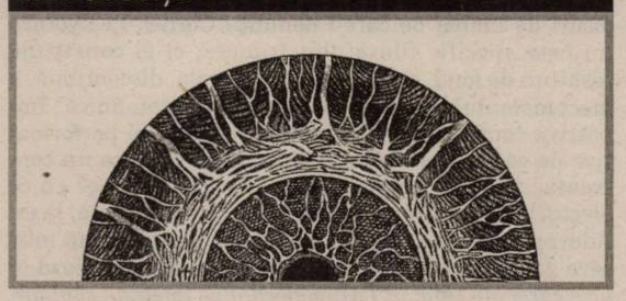

Variante narative şi combinaţii erotice

Ideea că universitarii care scriu romane sînt înclinaţi să combine ficţiunea cu un discurs „didactic“ e, dacă ne gîndim bine, reductivă. În fapt, practica e veche: romancieri renumiţi pentru capacitatea de invenţie epică – de la Jules Verne la Dumas şi de la Balzac la Tolstoi ori Zola – au fost mari amatori de explicaţii istorice, filosofice, tehnice etc., etc., care dublau naraţiunea. Un David Lodge face astăzi cam acelaşi lucru, încă şi mai dezinvolt, ca şi cum meseria lui „de bază“ i-ar da, în mod firesc, dreptul de a informa şi instrui cititorul. Faptul e cu deosebire frapant în cel mai recent roman apărut în românește, *Cît să întindem coarda?* (Editura Polirom), unde aflăm cum a evoluat, în ultimii cincizeci de ani, atitudinea bisericii catolice faţă de sexualitate, divorţ, adulter, contracepţie etc. Nici nu mai ştim dacă discursul didactic acompaniază *story*-ul sau dacă, dimpotrivă, evenimentele narate joacă pur şi simplu rolul de exemple.

Profesiunea autorului (care a şi scris cărţi teoretice despre roman) se trădează (e un fel de a spune; mai corect ar fi: se exhibă) şi într-o digresiune ce trimite la o faimoasă cercetare naratologică apărută acum trei decenii. Dar iată pasajul: „După cum susţinea un critic francez într-o lucrare despre naraţiune, un romancier poate *a)* să povestească o dată ceea ce se petrece o dată, *b)* să povestească de *n* ori ceea ce se petrece o dată, *c)* să povestească de *n* ori ceea ce se petrece de *n* ori sau *d)* să povestească o dată ceea ce se petrece de *n* ori“. Lodge nu dă numele criticului (de fapt, al poeticianului): e vorba de Gérard Genette şi de volumul III din *Figures*, cel consacrat romanului proustian. Lodge citează corect cele patru variante, inversînd doar ordinea la punctele *b* şi *c*. Schema lui Genette îi foloseşte britanicului, mai întîi, să imagineze care ar fi modalităţile de a trata, într-un roman, sexualitatea: „seduceri, violuri, alegerea unor noi iubiţi sau ruperea vechilor tabuuri sînt motive povestite de obicei conform variantelor *a), b)* şi *c)*. Pentru sexul conjugal ficţiunea înclină să utilizeze varianta *d)*“. Ar fi de observat aici că, la Genette, punctul *b)* („să povestească de *n* ori ceea ce se petrece de *n* ori“) este mai degrabă ipotetic, întrucît el corespunde unei naraţiuni de acest tip: „aseară mi-am sărutat iubita, aseară mi-am sărutat iubita, aseară mi-am sărutat iubita etc., etc.“ (exemplele le improvizez *ad-hoc)*. E, în fond, o variantă (posibilă în textele experimentale) a modalităţii de la punctul *a)* („Aseară mi-am sărutat iubita“ – ceea ce Genette numeşte *povestire singulativă)*. Varianta *c)* („să povestească de *n* ori ceea ce se petrece de *n* ori“) ar da o naraţiune de genul: „luni mi-am sărutat iubita, marţi mi-am sărutat iubita, miercuri mi-am sărutat iubita etc., etc.“. În fine, varianta *d)* („să povestească o dată ceea ce se petrece de *n* ori“) ar fi, în viziunea lui Lodge: „Ani de-a rîndul, mi-am sărutat nevasta“. Este, la Genette, *povestirea iterativă*, pe care el o consideră caracteristică romanului lui Proust („Longtemps je me suis couché de bonne heure...“ – „Ani de-a rîndul, m-am culcat devreme...“).

Două pagini mai încolo (două pagini deloc lipsite de interes), Lodge constată că „permutările de ordin sexual sînt la fel de limitate ca şi cele de ordin narativ“. Aşadar: „Putem *a)* să facem un lucru cu un partener, *b)* să facem *n* lucruri cu un partener, *c)* să facem un lucru cu *n* parteneri sau *d)* să facem *n* lucruri cu *n* parteneri“. La catolicii practicanţi, continuă romancierul, gradul maxim de emancipare înseamnă trecerea de la *a)* la *b)*. Aş adăuga că varianta *d)* este şi ea limitată, şi nu mă gîndesc atît la „*n* parteneri“ cît la „*n* lucruri“. Exemplul cel mai la îndemînă este cartea (de mare succes mediatic) semnată Catherine Millet, unde pierdem (ca şi naratoarea) şirul partenerilor, dar unde „lucrurile“ sînt (trist) repetitive.

Scapă, din fericire, acestor clasificări situaţiile imprevizibile, inedite şi care dau farmec vieţii. Mă gîndesc de pildă la aceste două notaţii din *Jurnalul intim* al lui Paul Morand (le-am mai citat, în alt context): „Orice femeie care se oferă o face pentru prima oară“; „Subiect de nuvelă: o femeie care se oferă pentru a doua oară, uitînd că se dăduse şi prima oară“. Schema naratologică e, aici, ineficientă. La fel ca şi în cazul acestor rînduri scoase chiar din romanul lui Lodge: „Sprijinindu-se de birou cu mîna care-i rămăsese liberă, Lynn întoarse obrazul ca să primească sărutul bărbatului. El uitase cît de fină putea fi pielea unei fete tinere“.

de ce e *cool*

Sexul

citit . auzit . văzut

● Încălzirea oceanului planetar cu numai 1,5 grade poate avea efecte devastatoare pe termen scurt; un documentar văzut recent pe Discovery a arătat că, în Insulele Bahamas – paradis turistic al celor bogaţi & celebri –, încălzirea apei a distrus microorganismele care hrăneau recifurile de corali din apropierea ţărmului; distrugerea recifurilor – care funcţionau ca o barieră naturală în calea valurilor – a făcut ca acestea să crească în intensitate şi să lovească ţărmurile cu forţa taifunurilor... Practic, dacă fenomenul de încălzire actuală continuă pînă în anul 2050, Insulele Bahamas – dar şi oraşe precum Washington, Londra etc. – ar putea fi măturate de valuri măsurînd 10 metri! Nu este scenariul unui „film-catastrofă“, ci concluzia unui studiu ştiinţific. Îndeajuns de spectaculos pentru a (ne) da fiori reci pe şira spinării...

● Un alt documentar – de pe BBC – a reuşit acelaşi efect, de astă dată investigînd folosirea prezervativelor în cîteva ţări africane afectate de o mortalitate galopantă (în continuare!), ca urmare a SIDA. Documentarul încerca să afle motivele pentru care, în condiţiile utilizării de prezervative, SIDA continuă să facă ravagii. Una dintre concluzii era că africanii catolici sînt deconseiaţi de la folosirea condoamelor de către Biserică: un interviu stupefiant cu un cardinal camerunez – şeful bisericii din această ţară – nu lăsa nici o şansă raţiunii; înaltul prelat admitea, placid, că numărul victimelor SIDA este în creştere, dar, chiar şi în cazul celor depistaţi cu HIV, el recomandă renunţarea la prezervative. „Biserica încurajează reproducerea, cu riscul de a perpetua maladia şi de a duce la moartea «păcătoşilor»“ – spunea, în esenţă, cardinalul camerunez...

Adrian MIHALACHE

e-cultura

E-corp

Nici un corp nu poate fi complet gol, decît atunci cînd e singur, cufundat în somn sau în cada de baie. Expunerea nudă în public, fie că are loc pe scenă, pe platoul de filmare, pe plajă sau în faţa unui singur partener, implică mentalul, care conştientizează goliciunea şi o acoperă cu mărci culturale. În filmul *Prêt-à-porter* al lui Altman, defilarea modelelor nude este suprema realizare în materie de *fashion*. Corpurile stilate, avînd drept singură îmbrăcăminte cizmele scurte şi moi, se prezintă ca regele rafinat din povestirea lui Andersen, pe care doar un copil, în naivitatea lui, îl vedea, pur şi simplu, gol. La 2 Mai, pe plaja nudiştilor, trupurile nu sînt, în sens propriu, goale. Bronzul este, el însuşi, o îmbrăcăminte, de aceea noii veniţi par mai goi decît cei cu vechime. Părul pubian este, de regulă, atent frizat; tatuaje artistice, mai mult sau mai puţin discrete, „îmbracă“ cîte o gleznă, un şold sau un omoplat. *Piercing*-ul, încă predominant pe obraz, începe să marcheze şi zone care, de obicei, nu se văd. Dar cea mai importantă îmbrăcăminte este mişcarea: mersul în pielea goală trădează nu doar frecventarea sălilor de forţă, ci şi calitatea lecturilor. Corpurile dezbrăcate spun multe despre mentalul celor care se expun.

Psihologic vorbind, imaginea unui om despre sine se defineşte prin raportare la celălalt. Identitatea se formează printr-un complicat proces contradictoriu de adaptare şi de rezistenţă la aşteptările comunităţilor de care aparţii. Privirea celuilalt este oglinda în care te verifici mereu, pentru a vedea cît eşti de adecvat şi cît de inovator. G.B. Shaw, căruia îi plăcea să-şi comenteze piesele, spunea, referindu-se la Liza din *Pygmalion*, că diferenţa dintre o florăreasă şi o ducesă apare mai puţin în propriul comportament, cît în felul în care o tratează ceilalţi. În ceea ce priveşte imaginea corporală, lucrurile stau cu totul altfel. Aceasta nu este rezultatul oglindirii, ci al percepţiei interioare care, în cazurile fericite, duce la un acord între suflet şi trup. Seducător, pe plajă, nu este cel admirat pentru cît este de „dotat“ sau de „lucrat“, ci acela care se prezintă relaxat, confortabil „în pielea sa“ *(bien dans sa peau)*. Orice bărbat sănătos se vede cu zece ani mai tînăr; orice femeie „bine“ se vede de zece ori mai fascinantă.

Neajunsul este că, pe plaja reală, diferenţa dintre propria imagine corporală şi ceea ce văd ceilalţi poate fi, uneori, dramatică. Nu întotdeauna nonşalanţa celui care se vede ca „un tip mişto“ se întîlneşte cu curiozitatea simpatetică a celuilalt. De aceea, poate, flirturile pe plajă sînt rare, iar cuplurile sînt formate dinainte. Lumea virtuală a ciberspaţiului elimină asemenea inadvertenţe. În virtual, imaginea corporală proprie nu mai diferă de cea perceptibilă de ceilalţi. Ne putem expune aşa cum ne simţim, sau, la rigoare, aşa cum ne dorim. Instrumentele software oferă posibilitatea de a combina detalii corporale realiste, obţinute prin *webcam*, cu altele, care sînt simulate conform doar unor năzuinţe. Inteligenţa cibernautului rezidă în felul în care ştie să asigure coerenţa întregului. Thomas Mann, în nuvela *Capetele schimbate*, atrăgea atenţia asupra riscului pe care şi-l asumă cel care ar dori să-şi facă, prin sinteză, un fizic perfect. Moda actuală – *Extreme Makeover* –, prin care corpul este radical modificat pentru a se conforma unor standarde „de frumuseţe“, păcătuieşte prin aceeaşi neglijenţă în privinţa coerenţei. Nu trebuie uitat că trupul nu este decît acea parte a sufletului care e perceptibilă simţurilor.

Re: member

„Există vreun continent care a cunoscut mai multe războaie decît vechea Europă?

Există vreun continent unde au fost torturaţi mai mulţi oameni decît în vechea Europă?

Există vreun continent care a avut mai mulţi sclavi decît vechea Europă?

Există vreun continent care a oprimat mai mult femeia decît vechea Europă?

Există vreun continent care a cunoscut un mai mare fundamentalism decît vechea Europă?

Există vreun continent care să sufere de mai multă culpabilitate ca vechea Europă?

Există vreun continent care să sufere de atîtea găuri de memorie ca vechea Europă?

Există vreun continent care critică mai mult tot ce e străin decît vechea Europă?

Există vreun continent care a provocat mai multe conflicte mondiale ca vechea Europă?

Există vreun continent care a cunoscut mai multă ură decît vechea Europă?

Există vreun continent care a cunoscut mai multă xenofobie decît vechea Europă?

Există vreun continent care şi-a distrus mai mult propriul trecut decît vechea Europă?

Există vreun continent care a cunoscut mai multe genocide decît vechea Europă?

Există vreun continent care a cunoscut mai multe purificări etnice decît vechea Europă?

Există vreun continent care a cunoscut mai mult terorism decît vechea Europă?

Nu este oare o aroganţă să crezi că vechea Europă are un trecut mai bogat, o cultură mai bogată decît celelalte continente? Să crezi că noi ştim ce este memoria, spre deosebire de «americanii ăştia»?

Se afirmă din ce în ce mai des că violenţa este parte integrantă din cultura americană. Şi totuşi, violenţa a făcut mult mai mulţi morţi în Europa. (...)

E timpul ca vechea Europă să admită ceea ce este: o arogantă, o pretenţioasă şi o supărăcioasă cu memorie selectivă, veşnic incapabilă să-şi asume responsabilităţile. Şi e timpul să nu le mai aflăm din gura unui imbecil precum D. Duck Rumsfeld.“

(Jan Lauwers, scriitor, artist plastic şi regizor belgian, în „Lettres à la vieille Europe“, supliment al nr. 448/*Les inrockuptibles)*

Ciprian MIHALI

Condiţia intelectualului

– între responsabilitate şi impostură –

● **Andrei Cornea, *De la Şcoala din Atena la Şcoala de la Păltiniş sau Despre utopii, realităţi şi (ne)deosebirea dintre ele*, Editura Humanitas, 2004.**

Andrei Cornea nu este un autor spectaculos: îi lipsesc subtilităţile stilistice ale lui Pleşu, profunzimile metafizice ale lui Liiceanu ori volutele peste epoci şi domenii ale lui Patapievici. În locul acestora, avem în carte argumentaţii solide, elaborate într-o scriitură dezinvoltă în care stilurile variază, de la analize tehnice de text la naraţiuni, descrieri ori dialoguri imaginare, toate pe un fond incontestabil de cunoaştere temeinică a materialului de lucru, că e vorba de Platon şi Aristotel, de Machiavelli ori de Hayek. Există, la acelaşi nivel stilistic şi de impresie generală, o vădită plăcere a scrisului, dar care nu devansează – ci însoţeşte cu pas egal – precizia interpretărilor de text, cu siguranţă, o urmă lăsată în autor de formaţia sa de clasicist.

Cartea e compusă din opt capitole şi se deschide cu o interpretare a frescei lui Rafael, *Şcoala din Atena,* o interpretare ce nu poate să nu ne trimită cu gîndul la faimoasa deschidere a *Cuvintelor şi lucrurilor* a lui Foucault, unde filosoful francez ne oferă o descriere originală a *Însoţitoarelor* lui Vélasquez. Din cele opt capitole, sînt de reţinut cu deosebire primul şi al treilea: în primul, intitulat „Putem defini utopia?", autorul punctează caracterul problematic al întrebuinţării cuvîntului însuşi „utopie", într-un registru ce duce de la autorii moderni pînă la mass-media actuală. Dar capitolul de greutate – prin forţa argumentelor şi prin originalitate – este cu siguranţă cel de-al treilea, „Proba veritătii şi proba responsabilităţii", în care Andrei Cornea îşi expune propria ipoteză de lucru, din perspectiva căreia se vor desfăşura celelalte analize din carte.

„Testul de auto-incluziune"

Această ipoteză e menită să îngăduie depăşirea unei vechi dificultăţi filosofice legată de adecvarea teoriilor la realitatea prezentă sau viitoare. Se ştie că filosofia nu a putut ieşi niciodată din acest mariaj dificil cu realitatea: duşmani dintre cei mai înverşunaţi (cum ar fi managerii de astăzi) îi reproşează filosofiei „idealismul", „naivitatea", ba chiar „inutilitatea", toate într-o lectură dezinvolt economică şi tehnică a realului. Filosofii înşişi s-au certat între ei vreme de secole şi milenii încercînd să-şi regleze distanţele şi contactele cu realul. Peste toate, rămîne totuşi visul doar pe jumătate mărturisit al filosofiei de a schimba lumea, iar una din formele acestui vis se numeşte utopie. Astăzi, însă, utopia filosofică o duce rău. Secolul din urmă, hrănit pe alocuri excesiv şi sîngeros de utopii, ne-a dezvăţat de un asemenea vis al unei umanităţi mai bune, ba chiar ne-a dat gustul anti-utopiilor – literare (Orwell, Huxley) ori chiar tragic puse în practică.

Ţinînd cont de aceste date de pornire, Cornea deplasează evaluarea teoriilor care propun un model de societate mai bună dinspre utopic/realist înspre atopic/entopic şi oferă ca probă a judecării creatorilor de utopii nu adevărul în ordine epistemică (adecvarea teoriei la realitate ori invers), ci responsabilitatea în ordine etică (posibilitatea dată de şi pentru autor de a face parte din proiectul propriu, în ceea ce se numeşte în lucrare „testul de auto-incluziune"). Prin acest test sînt filtraţi mai mulţi autori (Platon, Aristotel, Morus, Machiavelli, Marx, Hayek, Noica), unii dintre ei trecîndu-l, nu fără emoţii, alţii picîndu-l, cum se spune în jargonul universitar, cu brio. Nu pot şi nu vreau să reiau aici desfăşurarea argumentaţiei şi nici a tuturor criteriilor graţie cărora unii autori trec testul, iar alţii, nu. De asemenea, mi s-ar părea fastidios să înşir punctele tari ale acestei cărţi, reale şi numeroase.

În chip de comentariu critic extrem de succint, şi prin asta nedrept cu cartea, aş spune doar că ipoteza lui Cornea este de două ori limitată: mai întîi, că testul propus de ea nu se poate aplica decît retrospectiv, acelor teorii care, de la Platon pînă la utopiştii moderni, au compus fascinanta istorie a utopiilor occidentale. Într-o interpretare curentă astăzi, pe care autorul o împărtăşeşte implicit atunci cînd constată slăbirea ori neadecvarea grilei de evaluare veritativă a sistemelor utopice, se admite că istoria metafizicii occidentale şi-a epuizat, printre alte resurse, şi potenţialul său proiectiv. Că dacă este ceva la care nu mai subscriem azi deloc sau decît cu nesfîrşite rezerve, acesta este tocmai capacitatea filosofiei de a propune modele şi de a se propune pe sine ca model al Adevărului, al Binelui, al Sensului, al Umanităţii etc.

În al doilea rînd, şi acesta este punctul pe care aş vrea să-l dezvolt expunîndu-mi obiecţiile la adresa ipotezei, că ea rămîne datoare unor scheme de gîndire aspru criticate tocmai de unii dintre autorii contemporani asupra cărora Andrei Cornea se opreşte de mai multe ori în carte. Prima limitare, descrisă mai sus, este rapid depăşită ori evitată de autor atunci cînd îi supune şi pe aceşti filosofi contemporani (Feyerabend, Rorty, Foucault, printre alţii) testului de auto-incluziune. Numai că, alături de numeroşi alţii (Wittgenstein, Benjamin, Adorno, Derrida, Deleuze, Nancy etc.), astfel de autori au denunţat ei înşişi pretenţia filosofiei de a accede la, de a revela sau de a produce un Adevăr, o Esenţă, în numele cărora sau prin forţa cărora să propună ori să impună realului modele de acţiune. Altfel spus, filosofi precum Jacques Derrida ori Jean-Luc Nancy susţin că asistăm la epuizarea modelelor dualiste specifice metafizicii moderne, în care termenii care compun aceste dualisme (de exemplu: inteligibil-sensibil, esenţă-aparenţă, cu o prioritate implicită, dar hotărîtă, acordată unuia dintre ei) sînt presupuşi a se reunifica într-o unitate viitoare gîndită ca Sens. Această epuizare nu înseamnă, ştim asta încă de la Nietzsche, răsturnarea schemei şi reabilitarea termenului „inferior", ci slăbirea acelui mecanism care produce astfel de distincţii. Pentru Derrida, această slăbire ia forma unei producţii neîncetate de diferenţă, pentru Nancy ea capătă forma unei infinite finitudini a sensului; la o privire grăbită, pare a fi vorba de relativism, acuză frecventă la adresa acestor gînditori. Pentru o gîndire care asumă însă această epuizare a metafizicii (egală deopotrivă cu împlinirea ei, cu punerea în practica tehnico-ştiinţifico-economică actuală a imperativelor ei) este provocarea majoră a timpului nostru. Cum putem gîndi ceea ce se petrece astăzi altfel decît prin recursul la un Sens dat, fie într-o origine pierdută fie într-un viitor de împlinit? În termenii lui Cornea, cum putem gîndi lumea altfel decît utopic (fie retrospectiv, fie proiectiv), ori, cu cuvintele lui Deleuze şi pe urmele stoicilor, cum putem deveni demni de ceea ce ni se întîmplă?

Revenind la cartea care ne reţine atenţia, putem explicita acum obiecţia noastră: admiţînd cu autorul ei că opoziţia tradiţională utopic/realist este inoperaţională, credem că, în ciuda precauţiilor şi a argumentelor lui Cornea, nici cuplul entopic/atopic nu poate da seama de felul în care filosofii contemporani (cu deosebire cei catalogaţi de autor drept „postmodernişti", „profeţi ai sfîrşitului Luminilor şi al Occidentului") încearcă să rezolve dificultatea raportului dintre filosofie şi lume. Iar asta nu pentru că ideea de responsabilitate ar fi nepotrivită pentru a renunţa la proba veritătii, ci pentru că ea este aşezată într-un mecanism evaluativ în care opoziţiile tari şi exclusive continuă să funcţioneze şi care, mobilizînd insistent valori precum „autenticitatea", expediază în „relativism" sau în „impostură" teorii actuale, ele însele circumspecte în raport cu astfel de valori.

„Şamani postmoderni"

În cartea lui Cornea, există cinci pagini pasionale (contrastînd vizibil cu tonul calculat al paginilor precedente) consacrate „şamanului postmodern" Jean-François Lyotard. Citînd discutabila lucrare a lui Sokal şi Bricmont, *Intellectual Impostures*, autorul consideră că discursul din *Condiţia postmodernă* este unul „mistificator", „reprobabil", care „narcotizează auditorul", pentru că asumă o falsă autoritate epistemică şi o nu mai puţin falsă autoritate deontică, amestecînd „abuziv" referinţele ştiinţifice într-un „talmeş-balmeş" menit să justifice abandonarea tradiţiei liberale şi ştiinţifice a Luminilor. Prin aceasta, Lyotard s-ar exclude din propriul proiect, situîndu-se, după categoriile lui Cornea, pe o poziţie atopică. Or, trebuie spus răspicat că Lyotard nu asumă nici o autoritate epistemică şi cu atît mai puţin una deontică; el nu este un „guru" care-l „azvîrle din «comunitatea» sa pe profesionist, o dată cu «societatea» acestuia" (alte două opoziţii extrem de discutabile, fiecare în felul ei: „guru-profesionist", „comunitate-societate"...). Încă din introducerea la *Condiţia postmodernă*, el ne previne că vorbeşte ca un filosof, nu ca un expert, că va utiliza prin urmare un joc de limbaj interogativ şi nu unul asertiv. Miza lui este să studieze schimbarea statutului cunoaşterii în societatea contemporană, în sensul în care ştiinţa a renunţat la un discurs legitimator care i-a susţinut în trecut dinamica. Alianţa ei de succes cu tehnica şi economia o scuteşte azi de apelul la o narativitate exterioară ei care s-o legitimeze; pe de altă parte, amestecul de jocuri de limbaj pe care-l denunţă Cornea la Lyotard nu este specific filosofului francez, ci el constituie ţesătura de fond, eterogenă, paradoxală, discontinuă, a mecanismului mondial de dominaţie ecotehnică. Împotriva confiscării violente a discursivităţii performative de către acest mecanism, soluţia nu este un contraatac filosofic (împotriva cui? cu ce mijloace? cu ce efecte?), nici recursul la o umanitate neprihănită, la un Adevăr etern ori la un Bine pierdut, ci o anumită mişcare de rezistenţă. Aceasta e teoretizată de Lyotard în alte cărţi ale sale: în *Postmodernul pe înţelesul copiilor,* rezistenţa este cea împotriva „cicatrizării evenimentului", a „sloganelor simplificatoare", a „restaurării valorilor sigure". În *Inumanul*, rezistenţa ia forma împotrivirii la acea „inumanitate a sistemului" pentru care a comunica nu mai înseamnă a fi în comun, ci a îmbunătăţi performanţele, a gîndi util. Nici o nostalgie a vreunei comunităţi pierdute (*„domus*-ul nu este figura comunităţii care poate fi o alternativă la *megapolis*", spune Lyotard), ci doar neîncetata nevoie de a gîndi, de a scrie, ca formă de rezistenţă la ceea ce se dă drept încheiat, asigurat, reuşit, profitabil. Să fie asta impostură?...

Un ultim exemplu: Foucault. În cartea lui Cornea, el este aşezat printre autorii care depun „enorme eforturi de a «deconstrui» şi «demitiza» pretenţiile raţionaliste, universaliste şi esenţialiste ale filosofilor clasici, iluminişti şi esenţialişti", dar care n-ar putea să răspundă în numele cărei „meta-teorii recurg la toată această operaţie". Perplexitatea apare numaidecît: de ce e nevoie de o meta-teorie pentru a justifica acest demers? De unde necesitatea unei esenţe superioare care ar (des)califica esenţa inferioară? De ce sînt aceşti autori dogmatici atunci cînd ar refuza să-şi demaşte filonul esenţialist care-i inspiră? Pentru că, tocmai, un filosof ca Foucault, atent cititor de Nietzsche, nu crede în existenţa unui „adevăr absolut universal, independent de context"; şi nu crede în aşa ceva nu dintr-un capriciu parizian, ci pentru că a învăţat – în parte ca Andrei Cornea – că adevărul datorează mult, dacă nu totul, practicilor cotidiene, practici politice, practici culturale, practici etice. De aceea, după eforturile arheologice de studiere a cunoaşterii şi genealogice de analiză a puterii din anii '60 şi '70, Foucault îşi concentrează cercetările din ultimii ani de viaţă pe modalităţile în care se constituie etic subiectivitatea umană, din nou ca rezistenţă la modelele de subiectivitate impuse de diversele forme de putere şi ca posibilă experienţă de lume şi de sine. Etica lui Foucault nu este una programatică ori fundaţionistă, ea nu este propusă ca model de urmat în numele unui Bine sau al unei Dreptăţi la care numai aleşii lui Foucault ar avea acces. Nu este nici el un „guru" atopic şi misticoid oferind reţete de fericire sau de bună purtare semenilor săi, ci – într-un demers entopic, pentru a credita încă o dată termenii lui Cornea – interoghează conduitele care compun practica de zi cu zi a bărbaţilor şi femeilor din lumea contemporană, nici puse în mişcare de un destin prescris, nici orientate către un ţel de atins, nici cu totul libere, dar nici cu totul supuse. Propunerea etică a lui Foucault este rezumată într-o frază ce merită mult mai mult decît o simplă citare: „a fi capabil de a te desprinde, de a te dezvăţa în permanenţă de tine însuţi", iar asta printr-o elaborare de sine, printr-o modificare lentă şi dificilă a sinelui, cu o grijă constantă pentru adevăr.

Şi tot de la Foucault voi lua argumentul care îmi va permite să închei prin a refuza im-postura (cu sau fără cratimă) care l-ar caracteriza, după Andrei Cornea, pe intelectualul contemporan: *„Rolul intelectualului nu este de a spune celorlalţi ce au de făcut. Cu ce drept ar face-o? Amintiţi-vă de toate profeţiile, promisiunile... şi programele pe care intelectualii le-au putut formula în cursul ultimelor două secole şi cărora le vedem astăzi efectele. Munca unui intelectual nu constă în a modela voinţa politică a celorlalţi; ea constă... în a reinteroga evidenţele şi postulatele, în a zdruncina obişnuinţele, modurile de a face şi de a gîndi, în a risipi familiarităţile admise, în a re-lua măsura regulilor şi instituţiilor şi, plecînd de la această reproblematizare (în care îşi joacă meseria sa specifică de intelectual) să participe la formarea unei voinţe politice (în care trebuie să-şi joace rolul său de cetăţean)".*

Jocul subtil, dar anevoios, de articulare într-o persoană a calităţilor de intelectual şi cetăţean, joc ale cărui reguli nu le stăpînim încă prea bine, ne scuteşte şi de capcana autenticităţii promise de neoliberalismul victorios care maschează sub îndemnul la consum generalizat discrepanţele sociale crescînde, dar şi de iluzia egalităţii pe care o mai vîntură inerţial în discursuri pompoase un socialism din care n-a rămas decît un nume pe listele de vot.

Magdalena MĂRCULESCU-COJOCEA

Îmblînzirea relativismului?

Într-una din cărţile sale, Gabriel Liiceanu spunea că „Noica a adus în cîmpul filosofiei un *principiu epic*“: ideea că gîndirea se poate povesti, că ea are o anecdotă, iar interesul pe care îl poate trezi ca atare este mult mai puternic decît cel al gîndirii speculative (*Cearta cu filosofia*, p. 11).

Ei bine, din fericire, istoria unei probleme filosofice chiar ia uneori forma „anecdotei“ şi îşi caută prin aceasta explicitarea. Şi dacă nu oricine poate să scrie o naraţiune filosofică, să nu uităm totuşi să îi citim pe adevăraţii „povestitori“: am ales aici să pun cap la cap două anecdote din istoria ideii de relativism valoric.

Impulsul îmi este dat de noua carte a lui Andrei Cornea, *De la Şcoala din Atena la Şcoala de la Păltiniş* care, sub pretextul interesului pentru „utopii, realităţi şi (ne)deosebirea dintre ele“ retrasează epopeea captivantă a dificultăţii de a determina criteriile de valorizare ale unui proiect politic. Ce anume garantează că un model politic este utopic sau realist? Istoria a demonstrat adesea că tot ceea ce părea utopic la un moment dat a putut deveni realist în alt moment, în condiţiile schimbării opţiunilor politice şi sociale. Motiv pentru care autorul deplasează această distincţie: ea valorizează preferinţe politice şi atitudini subiective, rămînînd în relativism şi stîrnind dispute interminabile. Cum se poate ieşi din relativism? Pe calea eticului, evident, pentru că eticul este cel în mod fatal periclitat de adeziunea la un proiect sau cel mai adesea invocat chiar ca mod de legitimare a acestei adeziuni.

Una dintre cele mai frumoase anecdote ale relativismului valoric se regăseşte la Max Weber care, în 1919, denunţa oarecum pesimist incompatibilitatea punctelor de vedere ultime, imposibilitatea de a rezolva conflictele şi totuşi necesitatea de a decide în favoarea unuia sau altuia dintre argumente. Vedea acest politeism insurmontabil al valorilor, cu tot cu pluralitatea şi cu antagonismul lor, ca pe o eternă „ceartă a zeilor“. Valorile iau naştere din libertăţile care le instaurează, prin urmare pluralitatea acestora din urmă va corespunde pluralităţii valorilor care intră în conflict unele cu celelalte.

Tema eterogeneităţii valorilor camufla, de fapt, o problemă metodologică mult mai gravă şi mai veche: cum trebuie conceput raportul dintre judecăţile de valoare şi cele de realitate? Ea a prins contur în perioada modernă, adică exact în momentul în care afirmarea ştiinţelor experimentale tindea să aibă drept efect devalorizarea enunţurilor normative în profitul enunţurilor referitoare la fapte şi la tipul de certitudine pe care acestea îl degajă.

Preocupată de raţiune şi de libertate, modernitatea a intrat din plin în această problemă, oferind soluţii şi scoţînd în evidenţă dificultăţi: Christian Wolff, unul dintre primii gînditori care-şi pun sistematic problema raţionalităţii normativităţii, avea să considere că principiile generale ce trebuie să conducă acţiunile libere (valorile) derivă din cunoaştrea teoretică a naturii, în general, şi a naturii umane în special; în schimb, David Hume anunţă deschis absurditatea unei deducţii a prescriptivului (ce trebuie să fie) din descriptiv (ce este). Medierea va veni prin Kant: există o raţionalitate autonomă de cea tehnico-ştiinţifică şi a cărei funcţie este de a defini principiile a ceea ce trebuie să se întîmple *(Întemeierea metafizicii moravurilor)*. Se poate vorbi, în sfîrşit, despre o „obiectivitate“ morală diferită de cea ştiinţifică!

În esenţă, scepticismul lui Hume nu făcea decît să lanseze o dilemă care nu va înceta să-şi caute soluţiile nici în vremurile noastre: dacă bine cunoscutul model al adevărului este aplicabil doar enunţurilor descriptive (întrucît chiar natura acestora, de descripţii, legitimează procedurile experimentale ale verificării şi falsificării), atunci enunţurile prescriptive mai pot avea valoare de adevăr? Şi dacă da, care este tipul de întemeiere prin care am putea justifica o astfel de valoare (Habermas)?

Cartea lui Andrei Cornea abordează şi ea raportul dintre normativitate şi cunoaştere, punînd în evidenţă „adîncimea“ axiologicului şi conferind o dublă determinare raţionalităţii acţiunii. Acolo unde disputa modernă încerca să determine dacă şi cum eticul se articulează pe cunoaştere, binele pe adevăr, judecata de valoare (de drept) pe judecata de realitate (de fapt), cartea de faţă încearcă să evidenţieze necesara dublare a judecăţii de valoare a unui proiect politic (judecată care revine, vrînd-nevrînd, la o analiză a adecvării proiectului, respectiv la realitatea dată) cu o judecată ce ia în discuţie responsabilitatea autorului faţă de proiectul formulat. În acest fel, pertinenţa unei atitudini normative nu mai derivă din adecvarea unui proiect politic la realitatea în sine sau la natura umană (mai este, oare, astăzi esenţa anistorică a „realităţii“ sau a „naturii umane“ altceva decît o pură fantasmă filosofică sau o naivitate cotidiană?), ci din caracterul *entopic* sau *atopic* al acestuia, adică din analiza modului în care autorul îşi „poartă“ responsabilitatea faţă de propriul proiect.

Soluţia lui Andrei Cornea se formulează tot la nivel metodologic, argumentîndu-se apoi prin recursul la analiza concretă a cîtorva cunoscute exemple de „utopii“ din istoria gîndirii, şi pune în joc o altă „anecdotă“: cea a „turnirului khazar“, în care gînditorul poate decide asupra valorii unui proiect politic în funcţie de o alegere de ordin secund. Dacă prima decizie valorică este, de obicei şi în mod inerent, influenţată de ataşamentul nostru subiectiv faţă de un proiect, atunci să încercăm să procedăm asemenea regelui khazar: să descoperim, dincolo de proiectul la care aderăm afectiv, care sînt presupoziţiile teoretice ale acestei adeziuni şi dacă nu cumva ele intră în conflict logic cu ceea ce este ales în mod manifest.

Mefiant faţă de ideile absolute de Adevăr şi Bine, modelul lui Andrei Cornea nu-şi propune să spună „ce trebuie să faci“, ci „ce trebuie să nu faci“, revalorizînd eticul prin prisma ideii de responsabilitate faţă de tezele enunţate.

trend inţe

Profeţia lui Moromete

Există, spre finalul celui de-al doilea volum al *Morometilor* lui Marin Preda, cîteva pagini (deloc singulare) de mare forţă. Sub o ploaie teribilă de vară, Ilie Moromete sapă un şanţ în pămîntul grădinii sale şi poartă (continuă, de fapt) un dialog imaginar cu fiul care, în loc să construiască, surpă (spre spaima şi furia tatălui) rosturile lumii: „...o să alergi ca un nenorocit cu căciula în mînă pentru orice fleac... Şi o să ajungi să fii şi mulţumit după una şi alta, nici nu o să-ţi dai seama ce rău ai ajuns şi o să ţi se pară o mare cinste dacă o să primeşti cu chiu, cu vai, ceea ce ţi se cuvine de drept, adică rodul muncii tale... [...] Ei, uite aşa o să vă zbateţi pentru cel mai mic drept şi o să vă lungiţi gura pînă la urechi de bucurie cînd o să vie unul să vă anunţe că s-a aranjat...“. Replica lui Moromete are datele unei profeţii; mai multe generaţii din istoria postbelică a României am adeverit-o. A existat mereu cineva de a cărui bunăvoinţă (atît de capricioasă) a depins ceva: slujba, hrana, cuvintele, ba chiar sentimentele şi gîndurile noastre care nu erau aşa cum ar fi trebuit să fie (potrivit documentelor şi directivelor oficiale), iar acel cineva *aranja* ca vieţile noastre să-şi urmeze, totuşi, cu mai mari sau mai mici corecţii, imperfectul lor curs.

Mi-am amintit de episodul din *Morometii* în lunile din urmă, de cînd discuţia despre generaţii se poartă pe un ton mai apăsat. Această veche pagină mă ajută să-mi formulez (termenii sînt, poate, prea simpli) diferenţa dintre generaţiile care, în chip evident, se despart astăzi. Aş spune că cea mai tînără generaţie este prima din istoria postbelică românească ce se sustrage şi, îmi place să cred, dezminte profeţia lui Moromete. Ea nu vrea să mai aştepte rîndul pe o scară a umilinţelor şi a aranjamentelor, ea pretinde – cu o superbie a vîrstei, dar şi cu un simţ al normalităţii pe care noi, ceilalţi, fie l-am pierdut, fie nu l-am avut – *ceea ce i se cuvine de drept, adică rodul muncii sale.* În această confruntare generaţionistă, temerile mele nu sînt trezite atît de greşelile, nerăbdarea, exagerările celor mai tineri, ci mai curînd de incapacitatea vechilor generaţii de a purta un dialog substanţial cu cei care vin. Mă tem că atîta vreme cît replicile noastre sînt doar simple fraze lucitoare sau zornăitoare, riscăm să adeverim, pînă la capăt, teribila profeţie a lui Moromete: „Fiindcă degeaba o să le spui tu din vorbe, c-o fi şi c-o păţi, că mai deştept ca tine nu mai e nimeni, din fapte ei o să vază că nu eşti nici deştept şi nici n-ai ce să le spui şi or să ajungă de capul lor şi-or să te înveţe ei pe urmă minte cînd oi îmbătrîni... O să-şi şteargă picioarele pe tine, că n-ai ştiut să faci din ei oameni...“.

Sanda CORDOŞ

Andrei GORZO

dilematograf

Satisfacţii joase

● ***Oops! Am încurcat borcanele / Crime Spree* (SUA, 2003), de Brad Mirman.**

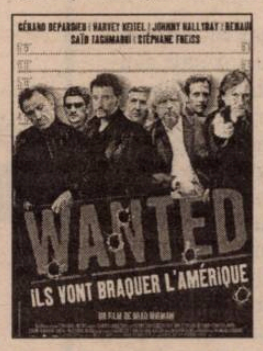

Caietul de presă de la *Oops! Am încurcat borcanele* este cel mai instructiv pe care l-am citit în ultima vreme. E vorba despre operele scenaristului Brad Mirman: „Titluri ca *Absolon* (2003), *(...) Resurrection* (1999), *Truth or Consequences* (1997), *Highlander III: The Sorcerer* (1994), *Body of Evidence* (1993), *Knight Moves* (1992) s-au bucurat de apreciere atît din partea publicului, cît şi din partea criticilor“. Instructiv, dar şi umilitor: înainte de a citi lista, aceste nestemate, atît de apreciate de confraţii mei, îmi erau necunoscute – cu o excepţie: *Body of Evidence* / *Preţul trupului*, realizat în perioada aceea interesantă în care atîtea filme hollywoodiene nu-şi doreau decît să fie *Basic Instinct* – o ambiţie destul de joasă, căreia, totuşi, nu i-a fost dat să se realizeze vreodată. Iar *Preţul trupului*, în care Madonna era acuzată de crimă cu premeditare prin sex sado-masochist, rămîne una din încercările cele mai nenorocite; cel puţin aşa credeam. Nu mică mi-a fost mirarea cînd am mai făcut nişte cercetări şi *Preţul trupului* mi-a apărut deodată ca un pisc izolat în cariera lui Mirman, restul peisajului fiind dominat de filme de acţiune cu Christopher Lambert. Cu toate acestea, Mirman a început „să se gîndească serios la posibilitatea regizării propriilor filme“ (încurajat şi de colaborarea cu „cei mai mari regizori de la Hollywood“). Produsul este *Oops! Am încurcat borcanele*, povestea unor borfaşi francezi (printre ei, Gérard Depardieu, Johnny Halliday şi Renaud) trimişi de şeful lor (Richard Bohringer) să dea o lovitură la Chicago, unde îşi atrag numaidecît duşmănia gangsterului Zammeti (Harvey Keitel).

Mi-ar fi plăcut să raportez că Mirman, care, potrivit caietului de presă, a petrecut mai mulţi ani în Europa, s-a dovedit a fi un fel de Henry James al lumii interlope, un observator plin de umor al diferenţelor dintre două culturi mafiote. Dar ciocnirea culturală se epuizează complet, ca temă comică, după prima vizită la un *fast-food*, unde Renaud izbucneşte: „Nu se fumează? Nu se bea? Ce fel de ţară-i asta?“. Dacă mă întrebi pe mine şi dacă mă iau după duhoare şi după sărăcia vizuală, aş zice că sîntem în ţara aia deprimantă pe care o străbatem cu telecomanda, ştiind că n-avem ce vedea, atunci cînd somnul se lasă aşteptat. Lipsa unui stil vizual nu e chiar de neiertat, la un scenarist care abia debutează în regie, dar ea trebuie compensată – scenariul e obligat să zbîrnîie. Auziţi cum zbîrnîie: Marcel (Halliday) sună la uşa unui vecin care refuză să dea muzica mai încet, îl ia la bătaie, apoi se întoarce la tovarăşii lui, care îl întreabă ce i-a spus zurbagiului. „Nimic“, răspunde el. *Nimic?* Asta-i tot? Nu trebuie să fii Billy Wilder ca să simţi că mai e puţin de lucru la replica asta. Şi ascultaţi provocarea unei femei periculoase: „Îmi place tatuajul tău. Mă gîndesc să-mi fac şi eu unul. *Pe cur!*“. Chiar şi-n filmele porno, preliminariile sînt uneori mai spirituale. E bafta lui Bohringer că rămîne la Paris şi nu-şi riscă demnitatea alături de ceilalţi. La rîndul lui, Renaud scapă ieftin: nu trebuie decît să tragă cu pistolul, să vorbească despre el însuşi la persoana a III-a şi, eventual, să aibă grijă ca asemănarea lui cu Roman Polanski să nu-l bage la închisoare. Cu privirea lui spălăcită, interesantă (în condiţii mai bune, ea poate sugera un suflet foarte trist sau foarte mort), Halliday ţine restul filmului la o anumită distanţă. Însă Depardieu pare a se antrena pentru rolul unui obiect neînsufleţit, te aştepţi ca partenerii lui să se întrebe, la un moment dat, la ce foloseşte bolovanul ăla de pe platoul de filmare. Cît despre Harvey Keitel – umbra lui De Niro în marele cinematograf american al anilor '70 şi, mai tîrziu, una din petele de pe conştiinţa Hollywoodului (un actor care face ce i se cere, deşi rareori i se cere atît cît poate face) –, e jenant să-l vezi aruncînd cu spaghete sau îmbrăcat numai în chiloţi şi ciorapi, legat şi cu căluş la gură, încercînd să telefoneze după ajutor (subalternul său ridică receptorul, aude gemete şi începe să se masturbeze). Jenant, dar în momentul acela rîdeam. Şi nu eram singurul; în spatele meu, un spectator se minuna, între două hohote, că poate să rîdă la aşa ceva. Natura spectatorului de film are laturile ei mai puţin nobile şi spectacolul unor personalităţi distinse care se înjosesc îţi poate oferi satisfacţii surprinzătoare; după cum poate fi reconfortant să descoperi că aşteptările tale au coborît la un nivel dincolo de care nu mai au cum să scadă – poţi să începi să te simţi bine.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Eficienţă

„În Cuba, CIA a organizat tot felul de sabotaje asupra resurselor sau asupra transporturilor de hrană, pentru a înfometa populaţia.“ „Negrii nu puteau fi angajaţi în CIA, pentru că erau consideraţi mult prea primitivi şi nu aşa de inteligenţi ca albii.“ „Pentru CIA, civilii nu sînt oameni, ci nişte pioni.“ „Am ştiut că au greşit. Nu aş mai lucra pentru o asemenea agenţie acum.“

Acestea au fost declaraţiile unor foşti agenţi CIA care s-au decis să vorbească despre concepţiile şi practicile neortodoxe din cadrul organizaţiei în care au lucrat. Le-am auzit într-un excelent documentar despre CIA, difuzat duminica trecută pe PRO TV.

Oamenii vorbeau despre cum au fost racolaţi, despre cum au intrat în această organizaţie animaţi de sentimente patriotice (cultivate de cei care-i angajau) şi despre cum şi-au dat seama, cu timpul, că sînt puşi să facă lucruri care nu au legătură cu patriotismul sau cu apărarea Statelor Unite de duşmani. De exemplu, unul dintre ei povestea cum a fost trimis să facă rapoarte despre situaţia din Vietnam şi despre cum, la un moment dat, agenţii puşi să investigheze realităţile de la faţa locului au primit ordin să susţină războiul; aşa stînd lucrurile, au ajuns cu toţii să dea rapoarte false. O femeie, fost agent şi ea, vorbea despre actele de terorism ale CIA, şi despre cît a fost de impresionată cînd a aflat că a fost aruncat în aer un pod dintr-o ţară asiatică, în timp ce pe el treceau mulţi civili nevinovaţi, femei cu copii care mergeau la piaţă; cînd femeia şi-a întrebat şefii de ce a fost dinamitat podul, i s-a răspuns: „aşa e în război“. „Problema era că SUA nu era deloc în război cu ţara aceea...“ – a adăugat ea.

S-a mai vorbit, în trecăt, despre asasinate, manipulări ale opiniei publice sau trafic de droguri. Se aduceau în discuţie eşecurile acestui serviciu („Marea problemă a CIA a fost că a ratat sfîrşitul războiului rece. Timp de 25 de ani au raportat tot ce trebuia ştiut despre URSS, mai puţin faptul că se prăbuşea.“ – spunea un alt fost agent). Desigur, soluţia oferită de mai toţi era cea a controlului şi în primul rînd a transparenţei fondurilor – publicul american trebuie să ştie cîţi bani primeşte CIA anual.

Ce m-a încîntat la acest film documentar nu a fost însă problema dezbătută, ci felul cum a fost ea tratată. Cel mai mare spaţiu era acordat mărturiilor propriu-zise (montate dinamic, inteligent, puse în relaţie unele cu altele). Discursul din *off* era un simplu liant între aceste mărturii, nu făcea comentarii savante, patetice, nu încerca să stoarcă lacrimi. Tonul era neutru, profesional-jurnalistic, lipsit de accente personale sau opinii de-ale comentatorului. Aceasta făcea ca documentarul respectiv să nu aibă nici o notă stridentă, să-i lipsească orice iz propagandistic. Cînd am văzut acest film, m-am gîndit automat la cum a fost tratată la noi problema Securităţii, în cadrul seriei de documentare *Memorialul durerii* şi cum implicarea emoţională şi patetismul realizatoarei care făcea vocea din *off* duceau la efecte opuse celor vizate. Cum documentarul Luciei Hossu-Longin, deşi animat, fără îndoială, de cele mai bune intenţii, părea un film propagandistic din anii comunismului, dar cu semn schimbat.

În fine, trebuie să ne obişnuim că orice comparaţie între „ei“ şi „noi“ este inutilă. Să ne gîndim doar la faptul că, în timp ce la ei se poate discuta civilizat, firesc, despre derapajele intervenite pe parcurs şi se poate ca acestea să fie supuse unei dezbateri publice, la noi, cînd un poliţai îşi face meseria şi reţine doi bătăuşi (nici măcar de la un serviciu secret, ci de la SPP), acesta e, precum ştim, destituit. Motivul: a spus presei unde lucrau cei doi. Ce am mai putea adăuga?

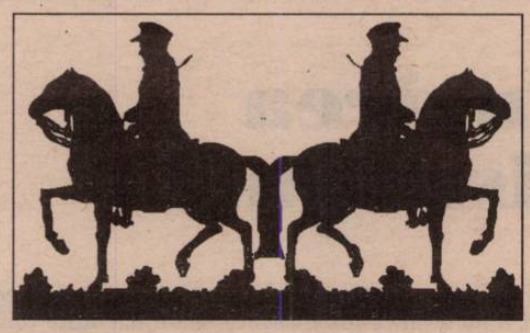

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Le Monde şi *L'Express*

Mai multe evenimente la zi – descifrabile pînă la final – mă îndeamnă insistent să-mi aduc aminte de ziua aceea din anul 198... cînd un regizor care îmi pusese în scenă o piesuţă (de dat uitării...) mă invitase să ne vedem la un băruleţ din pasajul Pieţii Universităţii şi m-am dus, fiindcă nu ne mai văzusem de mult; nu era singur – lîngă el se găsea un domn grăsuţ, agreabil la prima vedere, trecut de a doua tinereţe, elegant îmbrăcat pentru Bucureştiul nostru, corespondentul lui *Le Monde* la Viena, responsabilul cu „lagărul“... Ziaristul voia să stea de vorbă cu cîţiva „intelectuali semnificativi“ – mai mult decît să-i zic că nu sînt semnificativ nu ţinea; cunoşteam rigorile legii, nu puteam discuta cu străinii decît cu aprobarea autorităţilor – să fi plecat, să rămîn şi să tac? Mergeam pe laşitate sau pe curaj? Pe curajul numit imprudenţă sau orgoliu? Am găsit o cale de joc, zic şi azi, inspirată: i-am spus parizianului – „en français, dans le texte oral“ – că sînt unul dintre aceia care caută zilnic *Le Monde* în Bucureşti, studiez ziarul „jusqu'aux décès et fiançailles“, am idolii mei, Escarpit, Fontaine, Rouleau, Jean de Baroncelli, intrasem într-un fel de acceleraţie la care omul nu avea replică, nu mă întrerupea, înţelegea că nu-l linguşesc, se vedea pe faţa lui că nu mai întîlnise prin lagăr un asemenea specimen de deţinut. De la un amuzament primar a trecut la o încîntare care-l făcu să dea curs curiozităţii mele şi să-mi povestească pe larg despre Jean de Baroncelli, cronicarul de film al cărui fan declarat era şi el! Bref, nu mai eram un intelectual semnificativ şi ne simţeam amîndoi ca nişte cinefili împrieteniţi dintr-o privire la ieşirea din Cinematecă, după un Bergman copleşitor, legînd vorba din hol pînă pe Magheru...

Două luni mai tîrziu, în uşa apartamentului meu apăru un tinerel longilin, cu un *L'Express* la subsuoară (!!), legitimîndu-se ca locotenentul... de la... Era amabil, zîmbind cu competenţă în politeţea necesară. Vroia să ştie ce am discutat cu corespondentul ziarului *Le Monde* în barul-ciupercă din Pasaj; i-am spus că aşa cum el citeşte *L'Express* cu pasiune – fiindcă altfel nu-mi explic de ce s-a prezentat cu un exemplar la subsuoară... –, tot aşa şi eu sînt un fan al ziarului *Le Monde* şi nu mă ascund de cînd e liber la vînzare în Bucureşti... Încît cu acel domn am avut o discuţie extraordinară exact despre ziarul lui şi redactorii pe care îi ştiu, din citit, foarte bine, om cu om; mi-am exprimat convingerea că am făcut astfel un bun serviciu nu numai mie – aflînd atîtea amănunte despre organizarea şi stilul de muncă al redacţiei –, dar şi ţării noastre, căci „vă asigur“ că omul a fost fermecat de cîte ştiam, de memoria mea, dovedindu-i astfel ce libertate a informaţiilor incontestabilă există şi la noi: „Nu asta dorim, tovarăşe locotenent? Dumneavoastră citiţi *L'Express* cu pasiune, eu *Le Monde* – de ce să facem din asta un secret? De ce să nu ştie Europa cum am evoluat...?“. Omul m-a ascultat fără nici o modificare a surîsului său şi îmi făcu o singură dificultate: de ce nu am anunţat la redacţie despre această întîlnire? Am fost din nou presupun, inspirat: „Fiindcă a avut un caracter strict literar... strict cinematografic... nu am divulgat nici un secret“... şi am apăsat cu candoare: „Se poate controla... nimic ostil, nimic dăunător...; Mă privi o clipă, dur, în ochi: „Dumneavoastră numiţi asta literatură...? Cinema?“. Nu m-am ferit: „Numesc asta patriotism!“, am articulat aproape mînios, dar şi mîndru, această propoziţie şi după cîteva secunde, revenind la zîmbetul său, îmi ceru să pun pe hîrtie tot ce i-am spus, inclusiv ideea mea despre patriotism. El mă va aştepta pînă termin lucrarea, ştie că pot scrie repede şi concis – şi se ridică de pe scaun, postîndu-se în faţa bibliotecii în care ţineam cărţile prietenilor mei. Cît dură lucrarea mea – nu mai mult de o pagină pe care am avut voluptatea să-i înşir din nou pe Escarpit şi ceilalţi, pînă la Baroncelli, şi să închei cu ideea mea despre patriotism în condiţiile create după Congresul al IX-lea – el îmi conspectă biblioteca, avînd bunul gust să nu extragă nici o carte pentru a-i citi dedicaţia; îmi luă, în fine, lucrarea, o parcurse atent, îmi spuse că dacă „va mai fi nevoie de ceva, ne vom mai vedea“ şi îmi puse textul în *L'Express*... Niciodată – în studiourile mele, dotate şi cu o umbrelă, şi cu o maşină de scris – nu am mai realizat un asemenea montaj. După cum niciodată ironia mea nu a regăsit accentul acela paroxistic cu care am rostit cuvîntul „patriotism“.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Politica Nuşeni Bistriţa

Cornel Costin (candidat PSD la primărie)

„«Hoţ», «mincinos», «om de nimic», «familie de oameni slabi», «oameni de la capătul satului» (adică ţigan), «terminator», „falimentator», «obraznic», «nesimţit», «îngîmfat», «comunist», «gozer», aşa m-au făcut, dom'le, dacă le uit, mai luaţi din *Mesagerul de Bistriţa!* Dom'le, aşa m-au făcut! Din casă în casă le-au zis. Dom'le, cum, dom'le, cum le-am auzit, cum i-am curentat! Păi, cum îşi permit, eu cu familia mea avem casă acolo, cum pot ei să mă facă aşa, dom'le, pe mine, pe care PSD-ul m-a ales să fiu în Nuşeni de Bistriţa. Păi, credeţi că PSD pune pe oricine? Pe mine m-a ales fiindcă sînt manager, dom'le! Judecata asta trebuie să mi-i aducă pe unii să vorbească frumos cu mine şi să spună, «mă scuzaţi, aşa a fost moda!», iar pe alţii să dea banii, să plătească 1 miliard jumătate.“ Aceasta este plîngerea lui Cornel Costin, şef al Edilitarei din Beclean, candidatul PSD perdant la primăria Nuşeni, judeţul Bistriţa. Pesedistul a primit după campanie tot soiul de oameni la el şi aceşti oameni i-au spus că primarul cîştigător Ion Mureşan, PD de felul lui, nu mai încetează cu insultele, făcîndu-i pe nevasta şi părinţii pesedistului în fel şi chip. Păi, se poate? Nu se poate! Hai la judecată! Tu, primare, voi preoţilor, reformat şi ortodox, voi, Meheleane, Bucşe, Mora, Vlăduţe, Kadare, Feliciane, Ilcane, Rusane, Dejane, Ruse, Jardă. Cine e martor la proces? Păi, juma de sat care a votat cu pesedeul. De marţea trecută, managerul Costin i-a interzis raţei lui să se mai scalde cu gîsca lui Bucşe.

Ion Mureşan (primar PD)

Primarul PD din Nuşeni, Ion Mureşan, dă vina pe orgoliul nemăsurat al lui Costin. E de la un partid care nu ştie să piardă. Iar faptul că Nuşeniul, anii trecuţi, tot sub mandat PD, a rămas coada satelor la strîns taxele, e ba pe a măsii, doar şi Costin a băgat întreprinderea sa din Beclean în lichidare, cu datorii de miliarde. „E lumea săracă, dar acum, o să vină BMW şi Mercedes ca să ia nuşenieni pentru a lucra la cable. Atunci vom plăti record de taxe.“ Legat de jignirile la adresa lui PSD, Mureşan ce să spună? „Dom'le, sînt cuvinte care nu se folosesc la noi în sat. Poate la Beclean... Noi nu folosim dialectul domnului Costin. Eu nu ştiu ce e gozer. Nici terminator. Noi sîntem oameni serioşi, păi, ce credeţi că a promis? Cică, gaz gratis la tot satul şi nişte drumuri aiurea! Păi, cu astfel de oameni ne bagă PSD în Europa?“ Pe cînd seara se lasă asupra Nuşeniului şi cîinele primarului latră, crezul politic al lui Ion Mureşan răzbate spre cerul senin: „Să fiu concis? Am fost credincios PD-ului că am fost la PSM în '90. Aici sînt oameni tineri şi se promovează politica omului nou, nu la nimereală cum se face în PSD.“ Dar crezurile ţin puţin, cît un mandat cîştigător. Mai mult durează judecata. Iar dacă PSD nu a cîştigat în sat, s-a ales cu un mandat victorios la tribunal. Mandat de 4 ani de judecăţi. Fără promisiuni electorale.

Eugen ISTODOR

Apatrizii trece, legile rămîne

Dă cu mama şi cu patria de pămînt

Patria e stomacul, în care chiorăie de foame venitul minim pe economie, patria sînt legile, pe care le fentezi, ca să-ţi iei un Porsche să moară ţara. Patria e laptele mamei, pe care-l iei de la en gros. Patria e gazonul turcesc pe care-l iei de la Metro, fiindcă ăl românesc nu se mai prinde. Patria e copacul pe care-l tai din pădurea mea, că dacă nu-l tai eu, vin şomerii şi-l taie. Aceste fraze rezumă economia românească. Viziunea este a oricui, inclusiv a apatridului. La ea putem adăuga şi fraze mai dure: patria şi mama, două întîmplări care au pus-o de o conspiraţie. Mama, că aici a deschis ochii, aici a iubit, aici a turnat întîia oară la Securitate..., ţine la patrie. Patria? Că e frumoasă, armonioasă şi cu o alternanţă dealvale. Astea le poate gîndi oricine: om plătit la negru, computerist de viitor, hoţ, om de afaceri, *sales manager*. Apatridul gîndeşte ce gîndeşte şi trece la făcut. Face o cerere că nu mai vrea cetăţenie română. Pleacă. Munceşte în străinătate. Banii îi ajung lunar de o rată pe casă, una pe maşină, concediu în locuri exotice.

E Zamfirescu, e apatrid

În '90 a plecat, în Germania, Zamfirescu. Pe 1 aprilie, avea acte legale şi o adeverinţă pe care scria că nu a făcut sau lăsat în urmă pagube statului român. Pe 19 era la Berlin. În '92 Ion Iliescu a semnat ruperea oricărei legături juridice România-Zamfirescu. Pe 8 iulie 2001, îi vine altă adeverinţă: prin prezenta trebuie să părăsiţi teritoriul german. După 10 ani de plătit taxe statului german, după ce a plătit facultăţile copiilor lui, după ce are un cheag. Din ce? Ajutor la bucătărie la azil de bătrîni. Delegat pe maşină ca distribuitor de alimente şoferilor de cursă lungă. Ce-l aşteaptă pe apatrid acasă? O semnătură spre a redeveni ce a fost: român. Apoi: un frate nu se ştie pe unde, o soră aruncată în stradă, doi fraţi în Reghin, fără proprietăţi. La cine să se întoarcă? Se poate întoarce doar la propria realitate: vîrsta de 60 de ani, de nici un angajator dorită, căutată în arhive la muncă şi returnată lunar într-o pensie. Mai bine se ascunde în Germania.

Dragostea de patrie

„Dacă e după dragoste, nu iubesc Germania. Dar nici România." E greu de ştiut cum e cu iubirea de patrie. De fapt, nu e numai problema apatrizilor. E problema oricui. Te iubeşti cu formele de relief? Te iubeşti cu clima temperată? Te iubeşti cu soarele? Ei, uite, chiar dacă te iubeşti cu ele, ele te înşală pe toate drumurile. Formele de relief nu se mai arată seducătoare ca pînă acum, clima se modifică în folosul actualilor guvernanţi ce acţionează cu un entuziasm nestăvilit în urma dezastrelor, iar soarele îţi scoate băşicuţe la munte şi la mare, între orele 11 şi 17. Atunci ce iubeşti din ţară? Apatrizii vorbeşte? Întreabă românii. Păi, da. Apatrizii dau telefon la ambasadă şi întreabă românii: „Ce faceţi cu noi? Răspunsul competent este: Vă arestăm şi vă băgăm în puşcărie. Păi, avem nevoie de casă. Nu e treaba noastră! La muncă! Păi, daţi-ne să muncim! Nu e treaba noastră!". Uite, iubirea lui Zamfirescu şi a celorlalţi apatrizi s-a oprit. De o clarviziune absolut omenească, ei au văzut că nu pot să dea vrabia din mînă pentru cioara de pe gard. Şi, în consecinţă, se ascund. Zamfirescu e unul dintre ei. A ales să iubească să se ascundă în Germania decît să iubească să se tăvălească în aşternuturile de la Centrul de Refugiaţi de la Aeroportul Otopeni. „Mi-au spus: te vom găsi şi te vom aduce cu forţa acasă. Unde acasă? Sînt fost român. Sînt om. Nu pot fi dus împotriva voinţei mele. Am nişte drepturi. Sînt apatrid. Iarăşi am nişte drepturi. Ori, şi ca om şi ca apatrid, pentru ţară nu exist." Atunci, în ecuaţia iubirii de patrie intră cîteva detalii simple: bani, casă, maşină, siguranţa individului. Ce au făcut apatrizii pentru aceste lucruri? Dar ce au făcut românii? Dar ce au făcut guvernanţii? Ei, şi reizbucneşte nestăvilită zgura tuturor anilor de după Revoluţie. Orice apatrid de la Otopeni se întoarce cu gîndul la evoluţia asta post-revoluţionară. Dar la fel e şi situaţia unui făcător de chei de pe Smîrdan, care-l bagă în aia mă-sii pe apatrid. Şi identică e situaţia guvernantului, ori a funcţionarului. Ce iubesc, de fapt, fiecare din ei? Cred că iubesc un anume confort personal în abstracţiunea asta de patrie. Cred că nu e nimic reprobabil în asta. Reprobabil e cum siluiesc fiecare patria.

Otopeni, situaţia albastră a României

În aeroport sînt descărcaţi zilnic călători români şi străini, români şi apatrizi. Abia căzuţi din cer, ei se trimit acă simplu: cei mai mulţi la verificat paşapoarte şi bagaje, restul la poliţia de frontieră pentru semnătură. Românii sînt preluaţi de poliţişti pe semnătură pentru puşcării. Apatrizii sînt aşteptaţi să semneze că vor să redevină români. Apatrizii acuză sistemul prin care, spun ei, li se pune în faţă cererea de redobîndire a cetăţeniei. Cu mici aluzii, cu mici şantaje, cu mici jigniri. Mai mult, TAROM-ul transportă ilegal persoane ce nu au acte de călătorie valabile pentru intrarea în ţară. Apatridul e încărcat cu lista la Bonn, nu pe bază de bilet şi paşaport individual. Unii semnează în aeroport revenirea la cetăţenie, alţii nu. Conform legii 21 din 1991, în 1993, Năstase, Geoană, Stănoiu au aprobat printre altele şi cererile de redobîndire a cetăţeniei române de către: Stancu Pardaillan, Ciucur Bato, fiul lui Ciucur Mantu şi Căldăraş Florea, şi Căldăraş Dorel. Dacă nu semnează, trec la Centrul de refugiaţi. Acolo, aşa cum a declarat premierul Năstase, se stă minim douăzeci de zile pînă la clarificarea situaţiei lor. Dar nici o situaţie nu se rezolvă în aşa scurt timp. Fiindcă din Centru nu scapi decît dacă semnezi. Înapoi nu te mai trimite nimeni. Centrul de refugiaţi nu este hotel de lux. Nu reprezintă o calamitate. Nu se moare de foame şi de sete. Nu presupune decît ţinerea în viaţă a apatrizilor. Or, în chestia asta orice guvernare e expertă. Supravieţuirea înseamnă însă hrănirea cu zvonuri şi derută. Marginalizare. Nu e prioritatea Guvernului problema asta. Nu depinde de apatrizi integrarea ţării în vreo comisie europeană, extraplanetară. De aceea, ar trebui să funcţioneze legea.

Legea-i o tocmeală

Mergem direct la Convenţiile internaţionale. Şi aici nu ne batem capul, luăm situaţia germano-română. Convenţia din '92 spune că autorităţile germane vor prelua persoanele în cazul cărora, din verificările efectuate de autorităţile române, va rezulta că în momentul preluării nu aveau cetăţenia română. Adică, nemţii preluau apatrizi intraţi în ţara lor pînă la data semnării Convenţiei. Zamfirescu, cel ce se ascunde de repatriere, e în această situaţie. La fel se întîmplă şi cu apatrizii din Otopeni. Ei, cum birocraţia e mare şi situaţia nu e nemţească, a apărut o a doua Convenţie: apatrizii care au renunţat legal la cetăţenia română pînă în 31 ianuarie '99 nu pot fi expulzaţi din Germania. Dar, în ciuda acestei Convenţii, expulzările au căpătat un avînt şi mai mare. Convenţia aceasta e publică în Germania din '98. În România, abia după ce un apatrid a dat în judecată Ministerul de Interne, în baza legii accesului la informaţie, a fost dată în vileag. Era octombrie 2002. Era vorba de a reglementa situaţia a 257 de români ce nu au renunţat la cetăţenie, dar s-au integrat în Germania, a 238 de neidentificaţi de statul român şi a 641 de apatrizi cu acte în regulă. Apatrizii vorbesc de un troc tacit între diplomaţiile de la Bonn şi Bucureşti. Campania de trimiteri în ţară a început odată cu scandalul filialei de paşapoarte false descoperită în Germania. Nemţii au mers pe fir, găsind implicaţi înalţi funcţionari din ţărişoara noastră scumpă. Infractorilor li se oferea albirea cazierului prin adeverinţe false de apatrizi. Convenţia e cu surpriză: un act adiţional, în contradicţie cu Convenţia, în care se face trimitere la expulzarea tuturor cu păstrarea aparenţei de legalitate. Românii şi-au lăsat filiera de apatrizare la infracţiune în pace. Mai mult, expulzările ilegale se fac la voia nemţilor şi cu acordul tacit al românilor, pe baza cunoscutei strigături de horă europeană: bă, vreţi căderea obligativităţii vizelor, luaţi-ni-i pe ăştia de pe cap! Românii preferă să nu caute prin acte, să închidă ochii la actele trimise de nemţi, să deschidă larg porţile unui Centru de refugiaţi. Pe scurt, să lase lucrurile încurcate. Doar sîntem în plin proces de integrare. Nu putem sacrifica poziţia pentru nişte 641. Apatrizii au deschis proces la Strasbourg. Şi dacă e să te iei după legi, cîştigă. Dacă e să te iei după politică, cîştigă tergiversări, noi aşteptări.

300.000 $ apatridul, neamule!

Şcoala de agenţi de poliţie de la Cîmpina primeşte bărbaţi de 170 cm şi femei de 165 cm, dar să nu fie căsătoriţi cu apatrizi. Deci, în ţară n-ai ce face cu apatrizii. Asta e la stat. La particulari, adică la Paris, e altfel. Spielberg a terminat *The Terminal,* cu Tom Hanks. Este povestea iranianului Merhan Kurimi Nasser ce stă de 16 ani în aeroportul Charles de Gaulle, ca refugiat apatrid. Pe 16 ani de apatridism, Nasser va încasa 300.000 de dolari de la oficiul poştal al aeroportului.

Iaromira POPOVICI

bazar

Fantasticul la îndemînă

Dacă, dintre serialele difuzate pe AXN, *Îngerii lui Charlie* şi *Vînătorii de comori* păstrează măcar convenţia realităţii, alte producţii difuzate de acelaşi canal, stau sub umbrela supranaturalului. Convenţia nu lipseşte, ci este doar una care alege locuri şi gesturi de neexplicat prin umilele simţuri omeneşti şi prin străduinţele raţiunii. *Pattern*-ul acestor seriale nu diferă cu mult de cel al variantelor „realiste", personajele comportîndu-se cam la fel în situaţii imposibile în registrul cotidian, dar credibile în cel imaginar. Băiatul bun şi săritor rămîne acelaşi tip pe care te poţi bizui, chiar dacă este localizat în rai sau călătoreşte în timp. La fel se întîmplă cu şmecheraşul fără morală, tipa sexy păguboasă, tînăra inteligentă şi uşor feministă, figura paternală sfătoasă sau bunicuţa înţeleaptă, arivistul trădător, partenerul slab şi gata de compromisuri şi, de ce nu, criminalul cu sînge rece sau psihopatul frustrat. Indiferent că poartă costume din epoca de piatră sau din anul 3.000, că sînt trimişi din rai sau iad să vegheze asupra noastră, sau că sînt roboţi, eroii se supun aceloraşi scheme morale, să le spunem hollywoodiene: cineva slab, sau neiniţiat, sau neprevenit este pe cale să păţească ceva irevocabil, chiar să moară. Cine este de vină pentru posibila nenorocire? În cazul calamităţilor de grup, neglijenţa umană, datorată, pînă la urmă, tot unuia dintre păcatele capitale: lenea (cel însărcinat cu paza unui obiectiv nu verifică nu ştiu ce dispozitiv din cauza căruia toţi sar în aer). În cazurile individuale (şi nu numai) – orgoliul (cutare personaj nu face un lucru, deşi toţi ceilalţi îl sfătuiesc, pentru că ar însemna să lase de la el), sau mînia (eroina se ceartă cu mama, sau cu iubitul, se urcă în maşină şi are un accident). Pînă la urmă tot un soi de hybris, personajele făcînd uz, în exces, de unele din slăbiciunile umane la alte proporţii, poate, inofensive.

Pe oricare dintre aceştia eroii salvatori sînt cei care trebuie să-i scoată din încurcătură: membrii categoriei celor slabi au nevoie de ajutor pentru a ieşi din necaz. Superman, Batman şi Spiderman s-au multiplicat, brusc, şi au căpătat faţă umană: cei care salvează în serialele de acum nu sînt neapărat fiinţe supranaturale, ci oameni, înzestraţi, fără voia lor, cu cîte o însuşire care depăşeşte sfera raţionalului. Eroii de acest fel sînt supradotaţi atît ca abilităţi, cît şi ca informaţie. Ei ştiu mai multe despre semenii lor la ananghie, asemenea spiriduşilor lui Moş Crăciun (cu listele de „naughty" şi „nice") sau chiar îngerului păzitor. Un asemenea erou este Sam Beckett, din serialul cu călătoriile în timp încă difuzat pe Pro-Cinema şi eroul (nici nu mai ştiu cum îl cheamă) din *Ziarul de mîine,* prezentat pe AXN. Acesta din urmă reflectă cel mai bine stadiul actual al iniţiaţilor salvatori: este un om obişnuit, patronul unui pub, căruia un motan îi aduce, în fiecare dimineaţă, ziarul zilei următoare. Citeşte acolo toate calamităţile şi se străduieşte să salveze potenţialele victime cu mijloace proprii, cît se poate de umane. Puterile lui nu se pot măsura nicidecum cu cele ale predecesorilor săi costumaţi, singurul lui atu faţă de ceilalţi oameni de rînd fiind, adecvat epocii noastre, informaţia.

Tudor IORDĂCHESCU

Călătorie de plăcere

Gara Constanţa. La casele de clasa a II-a, o înghesuială de nedescris – şase case, cîte 25 de oameni la coadă. Ora 17,05. O doamnă de la Informaţii m-a informat telefonic, complet greşit, că rapidul de Bucureşti pleacă la 17,35. Ei bine, nu. Pleacă la 17,20. Disperat de decalajul de timp şi cozile pe măsură, mă pregătesc sufleteşte să stau pe o bancă, precum aurolacii din vremurile bune ale Gării de Nord, aşteptînd următorul tren. În ultima clipă, o idee salvatoare: îmi amintesc că, ciudăţenie tipică gărilor româneşti, ghişeele de clasa I (mai bine zis, ghişeul) sînt plasate în cu totul altă parte a gării, ferită de privirile curioşilor, alături de un inedit chioşc cu biscuiţi şi sticks-uri.

Alerg cu sufletul la gură către tărîmul speranţei. Urc cîteva scări gîfîind, dau peste mame cu sacoşe în braţe şi copii de mînă (sau invers), ajung cu ultimele puteri la ghişeul făgăduinţei. În faţa mea, un chinez tînăr întreabă: „Cîte bilete mai aveţi la clasa I?“ „Două“, îi răspunde candid funcţionara CFR. Simt cum mă trec toate năduşelile. În fond, nu au mai rămas decît zece minute pînă la plecarea trenului, iar cozile de la parter par nesfîrşite chiar şi pentru cursele următoare.

„Cîte doriţi?“, urmează întrebarea implacabilă. „Unul“, răspunde chinezul meu şi îi mulţumesc în gînd. Îmi cumpăr fericit un bilet, alerg spre vagonul cu pricina, trec printr-o masă compactă de patru adulţi şi un copil (oameni fericiţi de la Hunedoara, care şi-au plătit biletele dus-întors la clasa I încă de acasă, şi-au făcut concediul şi, la urcarea în trenul spre casă, au constatat că locurile lor au fost vîndute încă o dată de CFR), ajung în compartimentul meu pentru a mă reîntîlni cu chinezul, la fel de uşurat ca şi mine că „uite, noi avem locuri, dom'ne, ce nebunie“ şi mă aşez...

Toate acestea nu au fost decît o lungă introducere pentru povestirea ce urmează. Povestire care, recunosc, nu îmi aparţine, ci se datorează în exclusivitate unui alt vecin de compartiment, o prezenţă agreabilă care m-a însoţit cu istorisiri mai mult sau mai puţin „picante“.

Omul, constănţean prin naştere, făcea un drum la Bucureşti pentru un control antidoping. Nu, nu era vreun sportiv participant la Olimpiadă, ci chiar un poliţist în cadrul unităţii speciale antidrog. Povestea controlului antidoping este în sine una interesantă, însă o voi lăsa pe altă vacanţă, alt reportaj, altă suflare de vară. Colegul meu de călătorie, deşi mulţumit de slujba actuală, pe care o face chiar din pasiune (indiferent cît de patetic ar putea suna asta), preferase, la un moment dat, să-şi rotunjească veniturile.

Cum? Într-un mod absolut cinstit, poate mai puţin previzibil pentru poliţistul român, fie el de proximitate sau de circulaţie: muncind. Adică, adunînd o lună de concediu şi fiind, ca orice constănţean autentic, sătul pînă peste cap de mare şi plajă, s-a hotărît să se angajeze „sezonier“, pentru trei săptămîni din cele patru disponibile, în restaurantul unei rude a unui prieten (într-un fel, „pe pile“, în alt fel, aşa cum s-ar angaja mulţi ospătari pe litoralul Mării Negre).

Intenţia a fost să-şi facă munca cît se poate de bine şi să plece cu un ban cinstit acasă, chiar şi cu şpaga de rigoare, pentru că, nu-i aşa, bacşişul este legal în toate restaurantele din lumea asta. A avut noroc, pentru că nu a dezvăluit nimănui natura profesiunii „de bază“. Aşa că ceilalţi ospătari l-au „adoptat“ rapid, ca unul de-al lor venit mai tîrziu la „festinul“ estival. Şi l-au învăţat, la fel de rapid, tainele meseriei într-un restaurant (incredibil, chiar de prima mînă) dintr-o staţiune de prestigiu a Mării Negre (să zicem, Neptun).

Prima lecţie a fost ciorba: fără îndoială, nici unul dintre noi, consumatorii obişnuiţi, nu ne-am făcut iluzii cu privire la natura compoziţiei care este denumită inspirat „ciorbă de văcuţă“, „ciorbă de pui“, „ciorbă ţărănească de porc“ etc. Dar eu, personal, nu am avut confirmarea asta niciodată: da, ei bine, „baza“ este formată din resturile adunate din farfuriile părăsite de dvs., consumatori ghiftuiţi, de orice fel ar fi acestea (e adevărat, pe categorii: resturi de porc, la ciorba de porc; resturi de vacă, la ciorba de văcuţă).

A doua lecţie, interesantă, chiar, a fost mai mult un calcul matematic: aveţi idee cîte sticle de apă minerală poate servi un ospătar la masă din „depozite proprii“? Cum adică, veţi întreba, „depozite proprii“? Adică sticle de apă minerală care nu au trecut prin vreun stoc şi nu vor fi înregistrate în nici o casierie, niciodată. Omul meu a învăţat rapid care este trucul: se strînge *toată* apa minerală rămasă pe mese în pahare şi sticle, indiferent de producător, se umple o sticlă de 1,5 litri cu aspect îngrijit, se strînge foarte bine dopul, se conservă la frigider în locul cel mai rece cu putinţă. Cînd cere omul „o apă minerală, dar să fie rece, te rog“, ospătarul

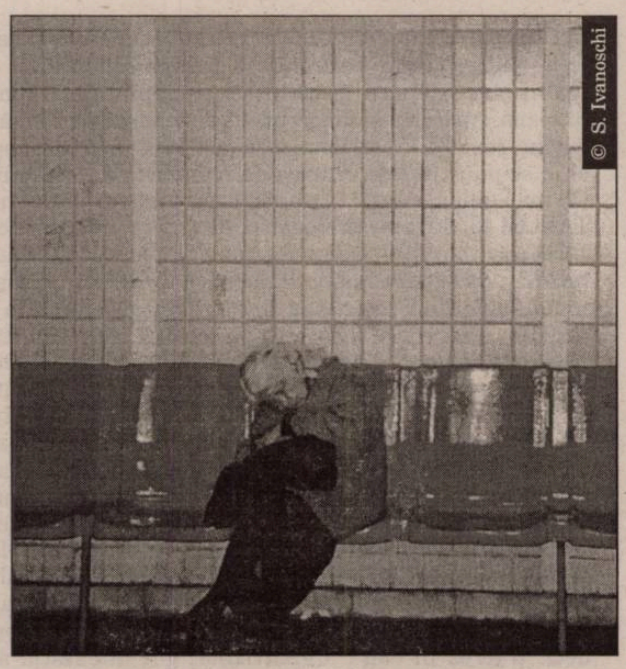

o ridică din „depozitul propriu“, o agită şi, în faţa clientului, o desface cît mai ceremonios cu putinţă, avînd grijă să „fisîie“ frumos la deşurubarea dopului.

În aceeaşi categorie intră vinul, unde, e adevărat, e nevoie de mai multă manoperă, însă procedeul e acelaşi, la fel de eficient, însă mult mai bănos (gîndiţi-vă la cît costă un vin bun la restaurant): sticla abandonată de clientul cu dare de mînă (şi cîţi nu veţi repera din aceştia în staţiunea cu pricina) este completată cu un vin mult mai ieftin sau cu apă plată, resigilată cu ceară la cald, pusă la rece (în „depozitul propriu“) şi servită cu amabilitate unui al doilea client cu dare de mînă. Curată afacere, ce mai!

Despre garniturile lăsate în farfurii, frunzele de salată şi diverse alte decoruri, pătrunjel, frunze de ţelină şi mărar, toate repuse în valoare în farfuriile rîndului următor de clienţi, nu mai e nevoie să amintesc.

Concluzia a tras-o singur omul meu: într-una din seri, tatăl său s-a urnit cu greu din Constanţa şi a făcut un drum pînă în Neptun, să vadă cu ochii lui cum se descurcă vlăstarul familiei într-o ipostază mai originală şi, de ce nu, să mănînce bine cu aceeaşi ocazie la restaurantul cu pricina. Văzîndu-l aşezat la o masă şi ştiind ce risca să-i ofere bucătarul aşezămîntului culinar cu pricina, colegul meu de compartiment s-a făcut verde-albastru la faţă. L-a trîntit la o masă, i-a spus să nu comande nimic, nimănui, pînă nu vine el. Tatăl, surprins, a protestat, încercînd să-şi alcătuiască meniul: „Hai, măi, tată, iau şi eu o ciorbiţă, o saramură de crap, ceva...“. „Nimic“, a venit sec răspunsul. „Stai aici şi aşteaptă-mă.“ Şi s-a întors cu un grătar de pui şi o porţie de cartofi prăjiţi. Şi o apă minerală. Care, bineînţeles, nu a fîsîit la fel de frumos ca apa doamnei de la masa de alături. „Tată, le mănînci pe astea şi te duci direct acasă. Gata, nu mai discutăm.“

Părintele a mîncat fără chef şi a plecat, neînţelegînd atitudinea necooperantă a propriului fiu. Fapt e că, de atunci, omul meu a jurat că nu mai pune piciorul în restaurante la malul mării, iar în cele din restul ţării nu va comanda decît grătar şi cartofi prăjiţi. Niciodată salate, niciodată ciorbe, niciodată peşte. Iar apa minerală şi-o desface singur, ca şi vinul.

Şi, în general, n-ar fi trebuit să povestească nimănui toate acestea. Asta l-au pus să jure ceilalţi ospătari după „botezul“ primei zile: „Niciodată nu spui ce-ai văzut aici.“

Dar „ospătarul de ocazie“ a făcut un alt jurămînt: faţă de el însuşi. Să avertizeze cît mai multă lume despre „plăcerea“ de a ieşi la o masă în oraş, la restaurant: întotdeauna plăcerea e de partea ospătarilor. Nu vă lăsaţi păcăliţi de aparenţe!

Stela GIURGEANU

Chelnerul mut... şi alte tipologii

Chelnerul vorbăreţ: Cum se simte întotdeauna dator să te integreze lumii în care păşeşti pentru a-ţi ostoi setea şi foamea, te va împrejmui cu o curte de informaţii, de la meniu, la şeful de sală cu care nu are întotdeauna relaţii foarte bune, de la şeful de sală la viaţa personală, la greutăţile pe care un chelner zilele astea le îndură... *Părerea lui...*

Chelnerul intangibil: *Duduie... aveţi, nu vă supăraţi că vă deranjez...* în faţa acestuia, îţi ceri întotdeauna scuze. Nici tu nu ştii prea bine de ce, dar o faci. Şi o faci de fiecare dată cînd ceri ceva de băut sau de mîncat (de multe ori ajungi să înghiţi în sec şi să renunţi, decît să-l mai deranjezi la turnul de fildeş).

Chelnerul inteligent: „Spuneţi-mi, mai există în staţiunea asta ceva deschis după 10 seara?“ *Domnişoară, în primul rînd, Mangalia nu este o staţiune... Mangalia este un oraş. Aici oamenii nu vin să se distreze... Dacă vreţi distracţii, duceţi-vă acolo unde încep staţiunile...*

Chelnerul ocupat: Cu toate că restaurantul este aproape gol, el dispare. Îl vezi doar traversînd în grabă sala, cu o mină preocupată înspre îngrijorată. Încerci să-l abordezi, *în două minuţele* după jumătatea de oră în care a căutat un meniu îţi va lua şi comanda. Acum, *în două minuţele,* te va asigura că vine, dispărînd însă pentru totdeauna după misterioasa uşă către bucătărie.

Chelnerul mut: Îţi va întoarce întotdeauna întrebările despre sosul tartar, cu o privire. De cele mai multe ori fixă. De altele, plimbătoare pe pereţi. Dacă insişti, curînd după ultima insistenţă, îţi vei da seama că e inutil. Chelnerul era mut.

libertatea de impresie

Început de zi în București

La prima oră, pe terasa unei cafenele bucureştene. Cerul şi asfaltul sînt proaspăt spălate de o ploaie care tocmai a trecut, lăsînd locul unui soare strălucitor. La cîţiva metri de terasă, se instalează o cerşetoare. Îşi aşază sub fund un teanc de ziare vechi. Începe o nouă zi de muncă. Pe celălalt trotuar, o florăreasă îşi tot aranjează şi-şi tot scutură de apă buchetele de flori multicolore. Vînzătorii deschid prăvăliile. Un băiat şterge cu mare conştiinciozitate geamul unei vitrine. Pe stradă trece aproape fără zgomot un Mercedes lucios cu o cucoană blondă şi rotofeie pe bancheta din spate. Prin uşa deschisă a unei agenţii de turism se zăreşte o fată care lucrează la un calculator. Geamurile sînt pline de reclame „Rimini-Italia, o vacanţă de vis“, „Eurolines“, „España“. Poze cu mări albastre şi verzi. La difuzoarele de pe terasă se aude un post de radio. O emisiune deja celebră. Buzdugan o întreabă pe o ascultătoare dacă doreşte să se înscrie la o bursă, la o universitate din Barcelona pentru un „masturbat de zi“. „Masturbat?“, întreabă femeia. „Adică ceva mai mult decît un masterat“, îi răspunde moderatorul. Bucuroasă, femeia îi răspunde că va face o cerere aşa cum îi dictează el: „...doresc să particip la masturbatul de zi de la universitatea...“. La balconul băncii de vizavi apare un individ chel cu burtă, în cămaşă albă cu mîneci lungi şi cravată roşie. Mestecă un sandviş cu gura deschisă. Pe stradă trece un negru cu mers arcuit, mestecînd şi el gumă. Clasic. Un ţigănuş se prelinge pe lîngă mese cerînd o mie de lei. Cîţiva metri mai încolo dă cu ochii de cerşetoare şi o ocoleşte pe la distanţă. Bătrîna scoate un sunet strident şi neinteligibil, după care gura cu riduri de jur împrejur i se strînge ca un fel de pungă rînjitoare. Doi tipi cu salopete murdare de vopsea duc pe umeri o scară lungă. Nu poţi să nu te gîndeşti la Stan şi Bran. Un al treilea vine în urmă cu o găleată în mînă. Se uită pe sus, fluierînd cu nonşalanţă muncitorească. Funcţionarul de la balcon continuă să smulgă cu dinţii bucăţi din sandviş. Un trecător derutat din provincie îl întreabă pe chelner dacă deasupra cafenelei e partidul Forţa Democrată. Chelnerul ridică din umeri. Nu ştie. Omul rămîne descumpănit. Lîngă o baltă, două vrăbiuţe se bat pe o firimitură. Căzută, probabil, din sandvişul funcţionarului. Le sperie o femeie care calcă apăsat, cu capul înainte şi cu o geantă grea în mînă. Se îndreaptă spre intrarea în bancă. Vîntul de dimineaţă adie uşor. Dinspre bulevard creşte vuietul maşinilor. Din depărtare se aude o sirenă de salvare. Bucureştiul începe să funcţioneze.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Vorbe

Comunică! E simplu! De cînd am văzut îndemnul acesta – parte a unei campanii publicitare la o foarte cunoscută reţea de telefonie mobilă – mă tot gîndesc cu amărăciune că dorinţa aceasta de a simplifica totul în formule comode, de genul *unu şi cu unu fac doi,* ne transformă într-o gloată pentru care nimic nu e imposibil, ba, aş spune, mai grav, care crede că totul e posibil cu un minim efort. Pe modelul *Comunică! E simplu!* mă aştept să apară (dacă n-or fi apărut deja!) îndemnuri de genul *Iubeşte, trăieşte, gîndeşte, suferă, schimbă!* ş.a.m.d., totul fiind, cu siguranţă, cît se poate de... simplu.

De fapt, revenind la mesajul publicitar amintit mai devreme, însăşi drăcovenia asta numită telefon mobil ne arată, în ultimii ani, cît de greu ne e să comunicăm cu adevărat. Ceea ce nouă ni se pare a fi comunicare nu e, din nefericire, decît un şir nesfîrşit de vorbe, de emisii vocale, în urma cărora reuşim să ne organizăm viaţa şi să răspundem unor convenţii sociale. Dar ne place să credem că stabilim, cu ajutorul telefonului, o stare de comunicare, mai ales cînd vine vorba de cei dragi. Aşa se face că, într-o lume în care cei mai mulţi dintre noi lucrează între zece şi paisprezece ore pe zi, ne-am obişnuit cu minciuna că putem comunica sentimente, stări şi senzaţii prin apeluri, bip-uri, SMS-uri ori MMS-uri.

Ce poţi face cînd nu mai ai timp să-i iei un buchet de flori? E simplu: aplici reţeta *telefon-meniu-şabloane* şi, pac!, un braţ de orhidee desenate pleacă spre ea, eventual, cu două-trei cuvinte din aceeaşi categorie, a şabloanelor, seria *mi-e dor, te pup, te iubesc, te vreau*. Lucrurile nu se opresc aici. Urmează apelul propriu-zis şi nesfîrşita convorbire în urma căreia concluziile sînt aceleaşi: *mi-e dor, te pup, te iubesc, te vreau*... E, chipurile, o stare de comunicare, deşi dincolo de vorbe nu se întîmplă mai nimic sau se întîmplă foarte rar.

Pe de altă parte, numai cine n-a vrut n-a văzut, măcar o dată, oameni distruşi din cauza telefonului mobil. Scula aceasta devenită indispensabilă în viaţa individului modern e cel mai mare atentat la viaţa privată din istoria omenirii. Nu mai ai unde să te ascunzi. Iar un apel ratat sau un SMS venit în miez de noapte aruncă în aer căsnicii sau lasă loc, în cel mai bun caz, unui scandal-monstru cu bătăi în ţeavă şi bătaie la propriu.

Dureros este că pînă şi dragostea pentru copii e împărtăşită cu ajutorul telefonului mobil. Prinşi în labirintul *job*-urilor sau al şedinţelor prelungite, părinţii moderni îşi iubesc şi îşi educă odraslele cu ajutorul bonelor Nokia şi Samsung: „Să nu uiţi că mama te iubeşte mult, alo, mă auzi? Şi să o asculţi pe bunica, da, alo, ai auzit, mami? Să fii cuminte...!".

Însă cea mai mare pacoste în toată această pseudo-stare de comunicare o reprezintă, de departe, SMS-urile. Nu cred să existe o invenţie mai alienantă în ceea ce priveşte comunicarea decît acest blestemat ping-pong cu fraze, propoziţii şi cuvinte. SMS-ul a înlocuit totul: flirtul, misterul primei

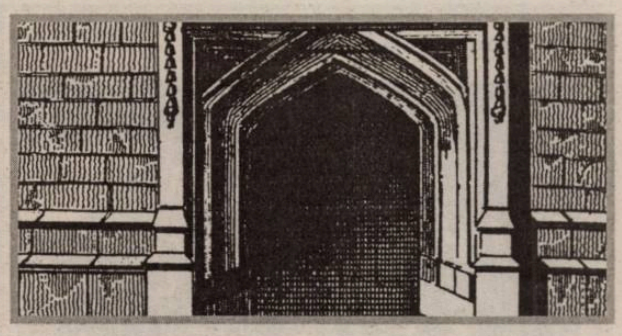

întîlniri, bileţelul de dragoste strecurat în penar, toate gesturile frumoase ale începutului unei relaţii. În locul unor asidue încercări de cucerire a persoanei iubite, e de ajuns acum curajul expedierii unui SMS cu propuneri concrete. (Cineva a încercat vreme de o jumătate de ceas să-mi explice cît romantism poate încăpea în cele o sută şaizeci de semne ale mobilului meu, dar fără succes, din simplul motiv că, exact în punctul culminant al unei fraze, a fost nevoită să folosească o jenantă prescurtare pentru a nu depăşi numărul de caractere permis pentru un singur mesaj...) În asemenea condiţii mărturisesc că, deşi n-o cunosc, sînt realmente îndrăgostit de femeia care i-a făcut pe cei de la O-Zone să sufere şi să scrie celebrul vers, „Nu-mi răspunzi la SMS / eu îţi scriu atît de des". E, fără discuţie, o femeie deşteaptă, care a înţeles că a comunica nu e chiar atît de simplu şi, probabil, şi-a închis mobilul.

CÎND ZICI *SAVOARE,* TE GÎNDEŞTI LA O FIINŢĂ CU FLUIERE DINCOLO DE BRÎU

● Poşta Română îşi face reclamă cu sloganul „Mai presus de aşteptări". Ideea mesajului din spot este ceva de genul: vino la noi să vezi ce produse noi avem, să vezi că totuşi sîntem buni. Mi se pare de o sinceritate care îţi dă încredere. Cum ar fi putut poşta să se laude? Sîntem mai rapizi ca DHL? Sîntem mai politicoşi decît Connex? Sîntem mai eficienţi decît ING? Să fim serioşi. Cînd zici *poştă*, te gîndeşti la cozi, tipe nervoase la ghişeu, probabilitatea de a nu ajunge ce ai trimis sau ce trebuie să primeşti. Adică te aştepţi la ceva nasol. Ce poate face poşta care încearcă să se modernizeze? Să îţi înşele aşteptările. Să fie mai bună decît ce te aştepţi să găseşti. Un fel de: noi ştim că ai avut experienţe neplăcute cu noi, ştim că am greşit, dar, sincer, ne pare rău, mai dă-ne o şansă. Eu unul sînt mulţumit, deşi nu am drum la poştă prea curînd. (**C. G.**)

● Cînd am văzut punga pe raftul unui supermarket nu mi-a venit să cred. Pe ea scria „Mitică – covrigei cu savoare de mititei". Apoi, pe spatele pungii, am citit următorul text: „Tot ce veţi vedea şi apoi gusta de la mine nu e nou, nici original şi nici unic că doar trăim şi ne integrăm în Europa... părerea mea...". Nu am înţeles prea bine ce legătură are lipsa de originalitate cu Europa, dar am cumpărat, intrigat, punga. Ce înseamnă un marketing original!... Iar covrigeii, chiar dacă nu au neapărat aromă de mititei, nu sînt răi deloc. (**C. P.-B.**)

● Se întîmplă cîteodată să auzi vorbe cu un anumit miez de unde nu te aştepţi. Duminica trecută, în *Observatorul* Antenei 1, violatorul şi ucigaşul unei fete a zis: „Îmi pare rău c-am omorît o fiinţă de om". (**D. S.**)

● Bacalaureatul din acest an a fost crud cu Liviu Rebreanu (v. *Adevărul*, 31 august a.c.): „Metoda folosită de Ion pentru a pune mîna pe pămîntul Anei este însărcinarea", a spus unul dintre candidaţi; care a fost totuşi depăşit de un coleg al său, care a scris: „Ciobanul «Mioriţei» a spus că la cap să-i puie diverse categorii de fluiere". (**A. C.**)

● Scene deloc postmoderniste şi foarte neorealiste din potopul care s-a abătut asupra Ieşilor, săptămîna trecută: „Autovehiculele înghiţite pînă dincolo de brîu de lacul efemer puteau fi împinse de cîţiva voinici – desculţi şi cu nădragii suflecaţi – cu 50.000 de lei, indiferent de marca maşinii... «50 împinsul şi 100 şofatul», îşi strigau oferta prin ploaia teribilă capii afacerii, suspendaţi pe un trotuar înalt, după care aşteptau şoferii la liman, pentru a încasa, fără chitanţă, peşcheşul" – Gabriela Doboş, în *Adevărul* de sîmbătă, 28 august. (**R. C.**)

DINTR-O FRAZĂ, CLASELE DE MARTIRI S-AU INSTALAT PE LOCUL 5, DUPĂ DATINĂ, DOPURI ŞI DOUĂ ŞOCURI GRATIS

● La emisiunea *Naşul,* de duminică, 29 august, a fost invitată şi vestita Urania (Simona Vărzaru), care a reuşit două performanţe: să vorbească mai mult decît celelalte invitate la un loc – printre care Corina Chiriac! – şi să insulte, dintr-o frază, civilizaţiile africană, arabă şi Guvernul Canadei... Pentru un început de carieră în diplomaţie, nu

Cu ochii-n 3,14

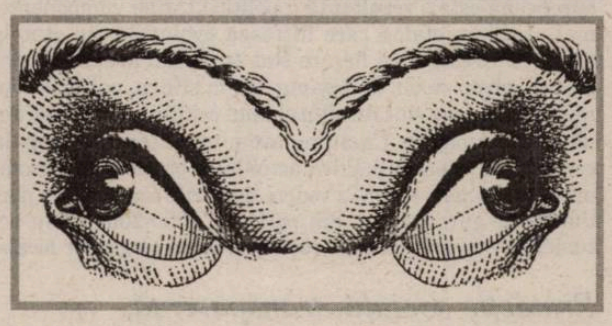

e rău deloc! (**a. l. ş.**)

● Gafa ministrului Athanasiu – cu scoaterea gay-ilor din învăţămînt – a produs două reacţii haioase şi o întrebare de bun-simţ; fiind de bun-simţ, voi începe cu ea. Deci: întrebarea este dacă, printre cei pe care dl ministru vrea să-i dea afară de la catedră (voyeurişti, exhibiţionişti, pedofili, zoofili...), sînt incluşi şi necrofilii? (În principiu, nu văd nici un inconvenient – profesorii nu predau unor mortăciuni...) Cît priveşte reacţiile, una a fost în *Libertatea* (la lista exemplelor de delicte sexuale în şcoli, era citat cazul unei profesoare care şi-a închis colegii în cancelarie!), cealaltă, în *Academia Caţavencu;* aici erau date următoarele soluţii: lesbienele să predea numai claselor de băieţi, gay-ii – numai fetelor, pedofilii – seraliştilor de peste 20 de ani etc. Soluţii, cum se vede, se găsesc, doar bunăvoinţă să existe... Dar ar mai fi o problemă: nu ar trebui, oare, aplicată aceeaşi măsură şi profesorilor heterosexuali din şcoli & licee? Adică, aceştia să nu mai predea unor clase mixte, ci numai: femeile, la fete; bărbaţii, la băieţi etc...? Adică pe invers. (**a. l. ş.**)

● Khaled Cheik Mohammed, cel bănuit a fi creierul atentatelor de la 11 septembrie 2001, şi-a pregătit acţiunea colecţionînd reviste de aviaţie şi filme cu deturnări de avioane. Comisia de anchetă americană a arătat, în raportul ei final, că învăţăceii n-au putut beneficia de integralitatea materialului didactic: Khaled Cheik Mohammed a eliminat toate scenele unde apăreau femei. În schimb, în rai, martirilor credinţei, cum sînt cei care mor în timp ce îi ucid pe păgîni, li se permit toate fanteziile erotice cu 70 de fecioare pregătite în acest sens. (**M. B.**)

● Lîngă vechea clădire a ASE-ului s-au instalat nişte plase. Trecătorii trebuie să meargă pe trotuarul celălalt. E vorba de colţul de pe Căderea Bastiliei, acolo unde nimeni nu s-a temut vreodată de *căderea bilei* (de pe acoperiş), cel puţin pînă astăzi. Acum lumea se uită îngrijorată în sus. Cine nu ştie povestea bilei de pe ASE n-are decît să rămînă curios. (**A. M.**)

● Ivetei Lalova – sprintera bulgară clasată doar pe locul 4 în finala olimpică de la 100 metri şi pe locul 5 în proba de 200 metri – un reprezentant al Partidului Bărbaţilor i-a sărutat entuziasmat picioarele... Există un asemenea partid, există asemenea membri de partid, există asemenea bărbaţi! (**R. C.**)

● Extrem de binevenit articolul lui Ion Zubaşcu din *România liberă* de luni, 23 august, despre „nepăsarea crasă" a Ministerului Culturii şi Cultelor la centenarul marelui sculptor Gheorghe Anghel! (Geo Bogza îl numea „Divinul Anghel" şi punea, la fiecare 15 ianuarie, la picioarele statuii lui Eminescu din faţa Ateneului, o floare...) La o sută de ani de la naştere, sculptorul a avut parte de obişnuita pomană a familiei – „cărînd cu sacoşele de acasă cele trebuitoare, după datină, unui parastas de pomenire" – şi de indiferenţa MCC, care aruncă bani cu nemiluita unor proiecte faraonice gen „Cîntarea lui Ştefan cel Mare" şi unor sinecurişti precum D.R. Popescu, Dinu Săraru etc. Sigur că nu sînt de acord cu schimbarea titulaturii în „Ministerul *Inculturii*" – cum l-au numit, adesea, cîţiva gazetari –, în fond, ministerul e condus de un distins om de cultură cum este acad. Răzvan Theodorescu (care scrie şi comentarii la *Teleenciclopedia);* dar Ministerul *Anti*-culturii, da! (**a. l. ş.**)

● Furtuna de la mare a scos la iveală, pe lîngă cinismul primarului Mazăre şi patetismul lui Cătălin Radu Tănase, adîncurile turistice ale Mării Negre (din zona Neptun): multe mucuri de ţigări şi la fel de multe dopuri (probabil necîştigătoare) de Fanta şi Coca-Cola (melcii şi scoicile mari sînt de la sine înţelese). (**I. P.**)

● Am fost la Tirana, de unde am venit, printre altele, cu două mici „şocuri culturale": 1) acolo ţigările de contrabandă sînt *mai scumpe* decît cele vîndute oficial, pentru că sînt mai bune; 2) aeroportul din Tirana se numeşte „Maica Tereza". În rest, vă asigur că şi acolo se construieşte capitalismul pe ruinele comunismului. Numai că – ah, capra vecinului! – ruinele lor sînt mai multe şi mai mari. (**M. V.**)

● Maria Cioncan, cea mai surprinzătoare medaliată cu bronz la Olimpiadă, şi-a dedicat performanţa antrenorului ei şi soţiei acestuia, „care mi-a fost ca o mamă". Antrenorul, domnul Ştefan Beregszaszy (al cărui nume îl aştern cu plăcere şi, mai ales, cu grija de a-l fi scris corect...), a primit imediat după cursă, la Atena, un telefon din Hunedoara, de la pensiunea „Ileana", care le garanta de acum înainte, lui şi elevei sale, o masă zilnică pe gratis! Poftă bună! *Jo etbagyat!* (**R. C.**)

CUM AR VENI, ISTORIA FACE UN PAS ÎNAPOI? AR FI O PROSTIE!

● Un nume straniu, al semnatarului coloanei sonore, pe genericul unui documentar despre Alejo Carpentier, difuzat nu de mult pe TV5: Lenin de Los Reyes. Cum ar veni, Lenin al regilor. (**D. S.**)

● La 60 de ani de la eliberarea Parisului, pe BBC un istoric englez spune de ce le este atît de dragă francezilor această zi, mult mai dragă decît debarcarea din Normandia: pot să spună că Parisul a fost eliberat de francezi. Şi asta, adaugă zîmbind maliţios, fără să distorsioneze foarte mult istoria. (**C. G.**)

● La rubrica sa săptămînală din *Jurnalul naţional,* Dorin Tudoran îi aduce un omagiu vibrant lui Czeslaw Milosz, reamintind celebrul schimb de replici dintre Papa Ioan Paul al II-lea şi scriitorul polonez: „În poezia dumneavoastră, faceţi doi paşi înainte şi unul înapoi" – remarcase Suveranul Pontif. „Sfinte Părinte – a răspuns cel care s-a luptat ca nimeni altul cu suveranele poncife ale gîndirii – cum aş putea proceda altfel în acest secol?" (**R. C.**)

● Fenomenal modul în care funcţionează site-ul CFR: este deja pentru a doua oară într-un an cînd iau „ţeapă" planificînd o călătorie după datele oferite de www.infofer.ro. „Păi ce, vă luaţi după ăia?", mi-a spus casiera la ghişeul de bilete. Chiar aşa, nu vă mai luaţi! Ar fi o prostie! (**M. M.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Modelul grec

Grecia a intrat tîrziu în Uniunea Europeană (1981) şi a fost o „ţară-problemă" pentru instituţiile comunitare. Nu numai din cauza situaţiei economice. Ce-i drept, Grecia era (şi este încă) mai săracă decît celelalte state-membre, mulţi indicatori economici şi sociali o plasau (şi o plasează în continuare) sub media europeană, dar perspectiva fondurilor comunitare i-a oferit posibilitatea unor progrese rapide. Grecia punea însă şi alte probleme: funcţionarea imperfectă a democraţiei, corupţia, „mentalităţile", o influenţă prea accentuată a Bisericii Ortodoxe în spaţiul public ş.a.m.d. Administrarea fondurilor comunitare ori lentoarea cu care se aplicau reformele au generat, şi ele, critici dinspre Bruxelles. După mai bine de douăzeci de ani de la aderare, progresele Greciei sînt incontestabile şi, mai ales, este evident pentru toată lumea că fără aderarea la UE ele ar fi fost mult mai lente.

Olimpiada de la Atena a fost, dincolo de evenimentul pur sportiv (dar mai există ceva „pur sportiv" în sport?), o încercare de a atrage atenţia tocmai asupra modernităţii şi dinamismului Greciei. De altfel, comentariile de după încheiere tocmai asupra acestei semnificaţii au insistat: politicienii greci au subliniat schimbarea de imagine dintr-o ţară percepută ca înapoiată şi tradiţionalistă într-una aliniată întru totul la standardele occidentale, dintr-o ţară oarecum „exotică", bună pentru concedii pitoreşti, într-un stat efectiv integrat lumii occidentale. Aceleaşi dimensiuni le-au sesizat însă şi alţii, de la comentatori la oficiali olimpici. Criticată pentru bugetul enorm al Olimpiadei (8 miliarde de dolari), Grecia şi-a luat revanşa pe planul imaginii, dar oficialii eleni nu uită să adauge că o mare parte a banilor au fost folosiţi pentru modernizarea infrastructurii; ceea ce înseamnă *investiţii*, nu cheltuieli, căci drumurile, clădirile şi toate celelalte vor fi utile în continuare poporului grec, nu se sting odată cu flacăra olimpică. Bineînţeles, criticii spun că urgenţele erau altele, inclusiv (sau mai ales) în infrastructură, iar efectele se vor vedea în următorii ani, cînd statul elen va trebui să facă alte cheltuieli pentru investiţiile amînate acum, din cauza JO. Probabil că aşa va fi, dar mîndria de a fi readus Olimpiada acasă şi de a fi fost singura ţară mică în stare să organizeze, în ultimele decenii, un asemenea eveniment, poate funcţiona ca bun stimulent.

Efectul de imagine este cu atît mai puternic cu cît, înaintea Jocurilor, exista un scepticism aproape generalizat cu privire la buna organizare. Nu cu mult timp în urmă, oficialii forului olimpic internaţional erau îngrijoraţi că încă se mai lucrează, şantierele împînzeau Atena, iar ritmul – calculat după parametri occidentali – nu părea să permită aprinderea flăcării la timp. Evident, grecii au infirmat scepticismul, contrariindu-i probabil şi mai mult pe neîncrezători: în Sud, în culturile meridionale, mobilizarea în ultima clipă, cînd „ajuns cuţit os", reprezintă un stil de muncă şi viaţă pe care experţii în proiecte cu termene clare nu-l pot, probabil, pricepe. E neeficient, e o dovadă de management incoerent, dar „e în sînge". Italienii – şi ei criticaţi şi criticabili pentru întîrzieri în aplicarea normelor europene, în tot felul de domenii – îl înţeleg probabil cel mai bine. Olandezii ori suedezii – cu siguranţă nu.

Cel mai bine înţelegem însă acest „stil" noi, românii. Ne-am obişnuit cu el atît de bine încît i-am găsit şi un nume: *heirupism*. Tocmai în zilele cînd organizarea Olimpiadei de la Atena era lăudată, iar întîrzierile „de dinainte" erau date uitării, ziarele noastre anunţau că, în următoarele două luni, mai sînt de adoptat vreo 70 de legi din „pachetul comunitar", strict necesar încheierii negocierilor de aderare la UE. Uitîndu-mă la „modelul grec", îmi vine să pariez că ele vor fi gata. Ştiind însă cît sîntem de balcanici atunci cînd e vorba să ne însuşim practicile occidentale, mă întreb dacă ne-am însuşit cumsecade măcar modelul grec.

Victor-Iulian TUCĂ

PSD – un partid social-democrat?

Ambiguitatea orientărilor politice ale PSD a devenit un subiect care ridică semne de întrebare asupra situării acestui partid pe scena politicii interne. Nici la nivel internaţional nu este clar unde se situează abordările actualului guvern. Un exemplu poate fi concludent: pe de-o parte, în Consiliul de Securitate al ONU, Guvernul român decidea pînă nu demult să se abţină de la vot în privinţa acordului care oferă imunitate soldaţilor americani în faţa Curţii Penale Internaţionale, deşi acelaşi guvern semnase un tratat care conferea exact imunitatea în cauză. Pe de altă parte, guvernul condus de Adrian Năstase susţinea că *dreptul internaţional ar fi rămas în urma realităţilor de fapt*. Ca atare, ar trebui legiferate noi instituţii, de exemplu aceea a atacului-surpriză care ar preîntîmpina o teoretică intervenţie a adversarului *(pre-emptive action)*. Însă, există o mică problemă: pe lîngă dificultatea stabilirii unor criterii sigure pentru oportunitatea unui asemenea atac, ce faci cu doctrina UE proeminent defensivă (*peaceful prevention)* şi inserată expres în Tratatul de la Maastricht? Aceasta prevede o abordare multilaterală a ordinii internaţionale, bazată pe respectarea regulilor de drept cu putere de lege între state. UE promovează o politică defensivă care are drept pilon central hotărîrile luate în cadrul Cartei Naţiunilor Unite.

Pe plan intern, orientările ezitante din anii de guvernare 2000-2004 ridică o altă întrebare firească: este PSD cu adevărat un partid social-democrat? Pentru a răspunde, trebuie să luăm în considerare politicile economice, sociale şi de protecţie a mediului promovate de Uniunea Europeană (vezi, în acest sens, obiectivele Agendei 2000). Politica europeană este o rezultantă a politicii ţărilor componente, mai exact un etalon care filtrează evoluţiile din statele membre. Astfel, dacă fiecare stat european are un guvern plasat, *grosso modo,* la dreapta sau la stînga, politicile Comisiei Europene sînt rezultatul unui echilibru între cele două curente majore. Ca atare, avem un criteriu obiectiv la care putem raporta politica actualului partid de guvernămînt din România. Am în vedere măsurile concrete ale partidului de guvernămînt din perioada 2000-2004 şi nu actualele promisiuni, făcute după pierderea alegerilor locale.

Protecţie socială, transparenţă, participare

Să începem cu politica Uniunii în ceea ce priveşte protecţia socială. Se ştie faptul că statele UE nu au un model unitar în privinţa politicilor sociale care s-au cristalizat în funcţie de istoria, tradiţia şi modelul cultural moştenit de fiecare stat european. În ciuda acestui fapt, Comisia Europeană a reuşit o convergenţă a diverselor sisteme de protecţie socială care a determinat conturarea unei politici comune, cu următoarele coordonate: investiţii masive în sistemul social, mai ales în cazul situaţiei de şomaj (se folosesc aici în principal resursele interne ale fiecărui stat, iar ca accesorii, fondul social european ESF şi fondurile structurale), asigurări medicale care acoperă pînă la 75-80% din tratamentul medical şi locuinţe sociale pentru defavorizaţi sau pentru cei cu venituri minime. Dacă un suedez, de exemplu, vede un cerşetor pe stradă, îi bate obrazul, după care îl îndrumă către oficiul de şomaj. De acolo are destul cît să nu ceară nimic, fiindcă toţi plătesc anumite taxe care ajung la bugetul social. În schimb, politica românească produce cu totul alte performanţe (vizibile): trimite în stradă un număr ameţitor de cerşetori şi reuşeşte să aprovizioneze în acest domeniu numeroase capitale europene. Ce să mai vorbim de modul de organizare al sistemului medical şi de medicamentele subvenţionate de statul român?

Totuşi, dacă a existat protecţie socială în perioada 2000-2004 (excluzînd iniţiativa „Cornul şi Laptele" care trebuie, fără îndoială, lăudată), ea s-a realizat prin subvenţionarea de la buget a întreprinderilor de stat care au fost iertate constant de datoriile acumulate. Ca atare, nu s-a disponibilizat forţa de muncă din aceste societăţi aflate practic în stare de faliment, însă, pe de altă parte, nu s-a privatizat îndeajuns (la ora actuală există în jur de 1.000 de întreprinderi controlate de stat, adică 40% au rămas neprivatizate, în comparaţie cu Cehia – 15%). Rezultatul final este acumularea arieratelor plătite constant din buzunarul celorlalţi cetăţeni. De aceea, în ciuda unei creşteri economice evidente, România nu a reuşit să obţină încă statutul de economie de piaţă. Practicile intervenţioniste excesive nu au nimic comun cu social-democraţia, produc haos şi corupţie şi amintesc de modul de guvernare oligarhic din perioada comunistă, în care protecţia socială însemna sărăcie generalizată.

Comisia Europeană are ca obiective în privinţa democraţiei întărirea *transparenţei şi a participării*. În schimb, în România, preşedintele Ion Iliescu (emanaţia aceluiaşi partid) propunea desfiinţarea baremului minim de 50% plus 1 la votarea modificărilor prin referendum a unor prevederi constituţionale. Eventual, o Constituţie se poate aproba cu două, trei voturi... ce să ne mai încurcăm în detalii democratice! La acest capitol, Poul Nyrup Rasmussen, preşedintele actualului Partid Socialist din Parlamentul European, ar putea fi adevăratul model pentru PSD-iştii autohtoni: ar putea învăţa de la el nu numai ce înseamnă participarea şi transparenţa, dar şi ce presupune modestia unui politician care a obţinut în timpul guvernării sale un produs intern brut mai mare decît al Germaniei, Olandei, Marii Britanii sau Franţei. Este drept, Rasmussen nu participă la vînători, nu îi critică pe danezii care au lucrat în afară, nu se laudă cu activitatea copleşitoare la care este supus şi nici nu-şi face lobby la Bruxelles. Are, în schimb, o mare pasiune: *egalitatea*. Din păcate, modelul socialiştilor europeni a reprezentat pentru PSD frecţia la piciorul de lemn al compatriotului nostru olog aflat în tură permanentă pe celebra Rue du Loi din Bruxelles.

Corupţie, baroni, poluare

Corupţia în România este un fenomen îngrijorător pentru Europa. Nu şi pentru liderii PSD care îl proclamă pe candidatul opoziţiei la funcţia de preşedinte „baron al mafiei financiar-bancare"! La PSD? Sînt şi aici, dar nu vă faceţi probleme. Există şi oameni cinstiţi, de marcă, cu greutate în partid. Ei ar trebui susţinuţi, spun unii analişti din acelaşi partid... împotriva colegilor corupţi. Nimeni nu înţelege însă cine sînt *ei*, în afara lui Adrian Severin, care în editorialele sale încearcă să ne convingă cît de democrată este social-oligarhia din România şi cum pendulează ea între... poli. Pînă atunci, PNA-ul se ocupă de restul liderilor opoziţiei, dovedind încă o dată că atributul „democrat" rămîne pentru PSD un deziderat ce pare de neatins.

Un alt aspect esenţial în definirea doctrinei politice a unui partid social-democrat sau socialist este protecţia mediului. Fără a cădea în practicile militanţilor de extremă stîngă care promovează, *à la* Rousseau, o exagerată întoarcere la mama natură, UE face eforturi enorme pentru salvarea a ceea a ce mai poate fi salvat de la o poluare intensă, provenită în special din zona marilor companii industriale. La Bruxelles, Comisia Europeană vorbeşte de o nouă etică: nu este importantă performanţa economică dacă ea se realizează cu preţul distrugerii mediului. „Succesul economic – spunea Chaterine Day, director general în DG Environment – trebuie definit în alţi termeni decît cei din trecut." Ca atare, contează mai puţin dacă Uniunea Europeană nu va deţine primul sau următoarele locuri în privinţa creşterii economice, odată ce mediul este protejat. Unii europeni plătesc taxe serioase, de exemplu, la cumpărarea unei maşini de capacitate cilindrică mare. În unele ţări din Occident nu vei vedea nici jumătate din limuzinele luxoase care circulă în Bucureşti. De ce? Pentru că oamenilor le pasă de mediul înconjurător, pentru că sînt educaţi, iar guvernele nu invocă sărăcia pentru a „justifica" distrugerea naturii. Apoi, te întrebi cum poate să accepte un guvern social-democrat derularea unui proiect cum este cel de la Roşia Montană? Mai mult, nimeni nu ştie exact ce se întîmplă acolo (asta da transparenţă!). Într-un interviu recent, fostul comisar european pe probleme de mediu, Margot Wallström, spunea: „Ultima informaţie pe care am primit-o de la oficialităţile din România arată că cererea de începere a lucrărilor a fost retrasă de către Roşia Montană Gold Corporation. Dacă o asemenea cerere va fi făcută din nou, va fi evaluată în mod critic" („Un capitol neîncheiat: protecţia mediului", *Dilema veche*, nr. 31). Pe de altă parte, reprezentanţii companiei canadiene susţin că nu există nici un pericol pentru mediu şi că lucrările nu vor fi oprite. Asemenea ambiguităţi într-o problemă atît de importantă ridică mari semne de întrebare referitoare la orientarea social-democrată a actualului partid de guvernămînt. Pe de altă parte, reacţiile tardive în privinţa construirii Canalului Bîstroe de către Ucraina dezvăluie o incapacitate endemică a Guvernului de a găsi soluţii pentru evitarea unui eşec care va costa scump în termeni de mediu, bani şi prestigiu.

În sfîrşit, întorcîndu-ne la Uniunea Europeană, sintetizarea politicii sale presupune aproximarea unei adevărate justiţii sociale sau, în cuvintele unui celebru democrat danez din secolul al XIX-lea, N.F.S. Grundvig, realizarea unei comunităţi „în care foarte puţini să aibă prea mult şi încă şi mai puţini prea puţin". Ea rămîne un etalon pentru statele membre şi se situează pe o poziţie moderată, de centru, cu mici variaţii către centru-dreapta sau centru-stînga, în funcţie de alegerile din fiecare ţară şi mai puţin de cele din Parlamentul European (din păcate).

O singură remarcă finală: nu este nimic surprinzător în faptul că PSD este criticat (şi) de la „stînga" eşichierului politic de către partide de „dreapta". În actualele condiţii, este chiar inevitabil.

Bruxelles, august 2004

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 35 ● 10-16 septembrie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“
pagina **3**

De discutat:
Tudor Călin Zarojanu
„Noul Comunism
vine dinspre Occident“
pagina **11**

Radu Cosaşu
„Asociaţiile
în care
sînt membru“
pagina **16**

FOTBALUL ISMUL

„Fotbalul ar fi un joc foarte simplu dacă n-ar exista adversarul.“
JEAN-PAUL SARTRE

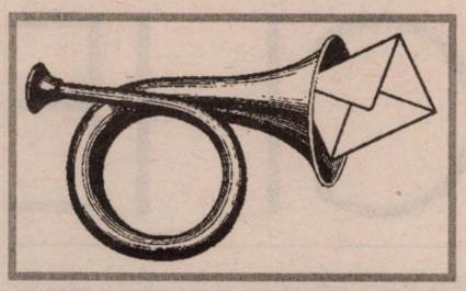

Actualităţi

Constanta bulgară

„Năravul n-a dispărut, aş fi curios să aflu cum se mai calculează puterea de cumpărare a românului mediu.“ (Dan Goanţă)

Vrînd-nevrînd, şi eu sînt preocupat (ca să nu zic neîncrezător) de (în) sondaje, de indicatorii statistici şi, în general, de modalitatea în care ţi se pun în faţă nişte cifre care dau socoteală despre viaţa ta – că te şi miri: uite, mă, ăştia zic că o duc tot mai bine şi eu habar n-am! – atît ţi s-a ridicat nivelul de trai că nu mai ajungi la el.

În toamna anului trecut auzeam pe un şef din agricultura judeţului raportînd cu mîndrie patriotică recolta de porumb la hectar (deşi bănăţenii mai au încă pămîntul parcelat pe *lanţe*, un *lanţ* fiind cu cîţiva ari mai mare decît un pogon). Întîmplător, în aceeaşi toamnă, la rugămintea unui amic, am fost să culeg porumbul socrului său. Oamenii îşi cărau porumbul cu căruţele (mai mari ori mai mici, mai cu „vîrf“ ori mai „rase“), cu remorcile sau camioanele. Nimeni nu îşi cîntărea recolta. Apoi erau unii care, pentru a obţine subvenţia, semănaseră porumb, dar după cum arăta de răsărit (şi îngrijit mai apoi), era mai mare dragul să te apuce plînsul.

În temă fiind, ca să zic aşa, am rămas destul de uimit auzindu-l pe dom' şef, cum le ştia el. Desigur, unii se vor repezi să spună că scotea cifrele din burtă – cine să-l verifice? – dar mie mi se pare o exprimare urîtă.

Am avut norocul de o „iluminare“, tot anul trecut, „întîlnindu-l“ pe slovacul Frantisek Sebej într-un *Lettre Internationale*. Omul pornea de la o experienţă ce demonstra puritatea etnică a poporului slovac şi era total nelămurit, ca dvs., dle Goanţă (ca şi mine, de altfel), pînă i s-a explicat: dle, într-o experienţă de felul acesta, pentru estimări, indicatori statistici, prognoze (adăugaţi ce mai doriţi), după ce selectezi toate elementele pe care le crezi necesare, trebuie să le combini cu un liant care, la slovaci, se numeşte „constanta bulgară“ (nu sîntem singurii...). Pare plauzibil: cimentul şi pietrişul fără apă nu ar deveni beton. Ei bine, ne spune slovacul, convins, în momentul amalgamării datelor sale împreună cu, mă repet, „constanta bulgară“, e imposibil să nu îţi iasă rezultatul dorit. E drept, F. Seby nu ne explică cu ce se mănîncă „constanta bulgară“, dar ne precizează că fără ea nu obţii rezultate certe, avînd ea o calitate paradoxală: constanta e variabilă.

În speranţa că v-am fost de folos cu ceva, dle Goanţă, vă anunţ că sînt pornit să aflu formula „constantei bulgare“; cînd o să am ceva date, o să vă mai scriu. Pînă atunci, să fim senini.

Victor BALINTONI
Lugoj

Cetăţeanul turmentat

Stimată *Dilemă veche* şi atît de actuală,

Sînt o profesoară de limbă română care trăieşte un sentiment de vinovăţie faţă de un personaj literar: Cetăţeanul turmentat.

Ceea ce încerc să fac acum este să recuperez prin amintire şi căinţă, dacă se mai poate, ce am stricat cîndva.

Ani în şir elevii mei l-au perceput pe Cetăţeanul turmentat în mod schematic şi caricatural numai şi numai din vina mea.

Am ales revista dvs. să mă adresez foştilor mei elevi (celor care n-au fost încă striviţi de tranziţie, celor care n-au trecut şi vara aceasta Pirineii la cules de căpşuni, celor care n-au ajuns Cosette, celor care...). Cu siguranţă că ei mai păstrează şi acum următoarea imagine a Cetăţeanului turmentat: un personaj comic care duhneşte a băutură şi sughite tot timpul.

Dar ce este comic în faptul că un om sughite? Este o manifestare fiziologică ce nu depinde de stimulii volitivi. Ni se întîmplă şi nouă adeseori, fără să fim aburiţi de alcool, să sughiţăm în momentele şi în locurile cele mai nepotrivite.

Poate că cercetătorii americani vor găsi un antidot şi pentru sughiţ.

În loc să reţin atenţia elevilor mei asupra dilemei electorale a Cetăţeanului turmentat, ne opream împreună, profesor şi elevi, asupra dezagrementului fizic al personajului.

În dilema lui („Eu cu cine votez?...“) stătea esenţa unei epoci de mare confuzie în faţa urnelor de vot.

Trebuie să fi fost şi atunci ceva putred în ţărişoara noastră în care „curgea lapte şi miere“, de vreme ce omul simplu era aşa derutat.

Alături de sugerarea dezorientării politice, starea de aboureală a Cetăţeanului turmentat are menirea de a releva, prin contrast, dreptatea opiniilor sale. Nici unul dintre partidele politice ale timpului nu merita girul alegătorului, puterea se obţinea prin şantaj şi tot felul de „machiaverlîcuri“, iar instinctele de parvenire erau atît de puternice, încît tulburau percepţia de ansamblu.

Vremuri de tristă amintire!...

Asta trebuia să le spun elevilor mei.

Dar n-am putut pricepe în profunzime dilema personajului pentru că n-am cunoscut decît un singur partid, Partidul Comunist Român, „far călăuzitor“ şi „părinte“: „Partidul meu iubit / Mîndria mea, Te cînt, părinte drag, / Din toată inima!“. Am citat din memorie.

Cetăţeanul turmentat n-a fost perceput cum trebuie nici după decembrie '89, cînd am votat, fără dubii, tot un singur partid: FSN. Deziluziile ne-au făcut să punem la încercare şi partidele istorice (1996-2000), dar multe speranţe s-au năruit.

Aşa a apărut din nou în viaţa noastră Cetăţeanul turmentat. Îl vedem peste tot, multiplicat în mii de exemplare, spunîndu-şi în barbă sau cu voce tare: „Eu nu mai poftesc pe nimeni, dacă e vorba de poftă“.

Georgeta STĂNESCU
Rm.-Vîlcea

Despre *Dilema veche*

Atenţie! „Jurnal personal“

Dragă *Dilema*,

Ca de obicei, citeam *Dilema veche* şi încă de la început mă încerca un nou sentiment. Pe parcurs mi-am dat seama că *Dilema* a început să fie scrisă mai altfel. Poate să fie vorba doar despre acest număr cu Franţa, dar vă întreb pe voi, căci poate doar mi se pare mie... Ei bine, sentimentul care mă încearcă este că *Dilema* se adresează mai mult tinerilor. Tinerilor care vor să citească articole de calitate. Credeam că tinerii sînt pierduţi în acest spaţiu (cultural şi civic) şi că nimeni nu li se mai adresează.

Continuîndu-mi lectura, *Dilema* a început să mi se pară şi puţin mondenă. Foarte bine: Mi-am zis că o fi din cauza numărului cu Franţa, care, pentru mine, se confundă cu mondenitatea.

Am mers mai departe. Citisem peste două treimi din revistă cînd m-a izbit! Era al treilea articol la rînd (!) în care autorii îşi povesteau experienţele personale. Şi mai găsisem şi altele în lectura mea de pînă atunci. Este vorba de experienţe personale ale unora pe care de obicei îi citeam cu plăcere şi care acum, că am conştientizat acest lucru, nu mă mai interesau deloc. Mai mult, „numărul cu Franţa“ a dat posibilitatea şi altora de pretutindeni să ne împărtăşească impresiile lor de călătorie şi experienţele personale. Total neinteresante. Trecem mai departe.

Sînt obişnuit cu acest lucru la Vintilă Mihăilescu, Adrian Cioroianu, Cezar Paul-Bădescu, Lucian Mîndruţă, chiar şi Andrei Pleşu, dar de data aceasta a fost prea de tot. Mă întreb dacă să le enumăr eu acum, dar nu are rost, vă rog pe voi să aruncaţi o privire de ansamblu peste revistă, atît la cronicari, cît şi la colaboratori. Vă rog să vedeţi doar pagina 17. Două articole şi ambele...

Nu vreau ca *Dilema veche* să ajungă **un jurnal personal** al cronicarilor sau al colaboratorilor puţin cam megalomani, care găsesc orice experienţă personală demnă de împărtăşit cu tot cititorul. Mi se pare lipsit de modestie. Nu ar strica o privire mai de ansamblu din partea responsabililor de număr.

Vreau ca *Dilema veche* să meargă mai departe pe analiză şi tratarea unor subiecte civice, politice şi culturale, abordate cu seriozitate sau şic, cu interes şi nu doar de dragul de a mai bifa o cronică (în ultimul timp cam mondenă).

Vă preţuiesc, admir chiar pe unii, dar vă rog să faceţi diferenţă între ceea ce ar trebui publicat în revistă şi ceea ce ar merita să ne spuneţi, poate, la o bere, la umbra unei terase.

Aşa că, vă rog, nu uitaţi aprecierile de la începutul mesajului meu, dar insist să ţineţi seama şi de sugestiile pe care cu permisiunea voastră le fac. Vă sînt un vechi colaborator, şi, mai mult, un vechi prieten.

Al vostru,

Ciprian CIUCU
cciucu@cedu.ro

P.S. Sper ca nu cumva să băgaţi şi o rubrică cu horoscop...

P.P.S. Sincere felicitări Simonei Sora pentru cele două numere, deşi „volubile“, deloc „mediocre“ în vreo oarecare proporţie!

N. red.: Jurnalismul este întotdeauna rezultatul experienţei personale; poate nu v-au plăcut persoanele...

Pe marginea unei N. red.

Stimată redacţie,

Am citit cu interes – şi satisfacţie – scrisoarea domnului Dan Betea apărută în nr. 30 al revistei. Am văzut în ea încercările unui tînăr care vrea să-şi depăşească orizontul de cunoaştere şi limitele de sensibilitate dincolo de domeniul său de specialitate; şi m-am bucurat să constat că a sesizat una dintre „dilemele“ majore pe care cea mai mare parte a „oamenilor de cultură“ o ignoră ori îi neagă existenţa.

Eu am constatat în această scrisoare o încercare de a-i face pe „dilematici“ – şi nu numai pe ei – să îşi dea seama că în ştiinţele matematice, în cele ale vieţii, în cele ale Pămîntului şi ale cosmosului etc. sînt probleme filosofice, de „cultură“, sînt cel puţin tot atîtea „dileme“ culturale cîte apar în *Dilema veche* şi care merită să fie cunoscute de „oamenii de cultură“, de „intelectuali“. Întrebaţi-l, de pildă, pe dl H.-R. Patapievici dacă Fizica nu oferă probleme, „dileme“ de genul celor la care mă refer.

Sînt convins că acesta este înţelesul scrisorii domnului D.B.: sînt convins că n-a cerut o confirmare „negru pe alb“ din partea dvs. că un matematician este intelectual, aşa cum, cu un aer bonom şi superior, l-aţi asigurat.

Dacă dvs. – şi, din păcate, nu numai dvs. – aţi accepta că în noţiunea „cultură“ – şi în „dilemele“ ei – intră şi asemenea lucruri – pe lîngă fragmente de jurnal cu „trăiri“ personale, relatări de vizite prin săli de cinematograf din Paris, impresii personale de lectură şi vizionări de spectacole, informaţii despre apariţia de *dogsitter*-i ori despre blocaje de circulaţie în care au ajuns colaboratorii dvs. sau nereuşite încercări literare, ca să nu mai menţionez notele, de multe ori hilare şi jenante din rubrica „Cu ochii-n 3,14“ – pentru că a venit vorba: aş fi curios să ştiu cîţi dintre membrii redacţiei şi semnatarii articolelor din revistă ştiu ce înseamnă acest număr; dacă în redacţie se cunoaşte semnificaţia lui, atunci trebuie să fac *mea culpa* recunoscînd că revista are şi „preocupări“ din domeniul ştiinţific – atunci am avea de-a face cu adevăraţi „oameni de cultură“, „intelectuali“ iar noţiunea „cultură“ ar fi folosită în adevăratul ei sens.

Ceea ce m-a supărat şi întristat – şi determinat să vă scriu – a fost *N. red.* Ea dovedeşte nu numai că nu s-a înţeles nimic din scrisoarea domnului D.B. dar, mai ales, „suficienţa“ şi plasarea în poziţie de „tătuc blînd şi înţelegător“ a celui care a redactat-o. Dacă ar fi să închei în nota incalificabilei dvs. propoziţii finale, ar trebui să spun: „Staţi blînd şi mîndru că eu voi continua să apreciez *Dilema veche* (cu mici excepţii) şi voi continua să o citesc“ (nu ştiu însă ce va face, în ciuda „atestatului de intelectual“ pe care i l-aţi dat, un tînăr matematician care vi s-a destăinuit cu atîta sinceritate şi încredere).

Dan RĂDULESCU
Bucureşti

P.S. Textul pe care vi-l trimit a fost scris înaintea apariţiei numărului 31 al revistei, în care se face o incursiune în lumea „non-literară“.

N. red.: Pînă la ora aceasta, nu am primit vreo plîngere din partea domnului Dan Betea că l-am fi tratat incalificabil... poate că dînsul a înţeles mai bine blînda noastră ironie.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Hyde Park**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.500 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Vineri, 8 mai 1987

Jurnalul lui Gala Galaction. Din prima tinereţe pînă în preajma morţii – o singură constantă: alternanţa erodantă dintre senzualitate şi cucernicie, dintre păcat şi căinţă. Ansamblul are, de aceea, o aromă tolstoiană, cu unele căderi în ridicol, dar cu numeroase momente de sublimitate şi inspiraţie („O mare tristeţe pune cort peste mine..."). Tema creştină e, firește, ubicuă, pe cele mai diverse paliere: de la impostură juvenilă la înlăcrimare autentică, de la frumosism la sinceritate, de la speculaţie dialectică la pietism plat. Cele mai discutabile sînt pasajele în care stricta contingenţă privată e racordată – printr-un gest prea nonşalant – unei Providenţe resimţite ca simplă complicitate: „...în inima mea port de multă vreme ideea că strămutarea copilelor mele Magdalina şi Lucreţia în Italia va avea, într-o zi, tîlcul strămutării lui Iosif în Egipt". Sau: „O, Liviu Rebreanu, tu, Soare Z. Soare şi voi, toţi duşmanii copilului meu (Elena Galaction, actriţă – nedistribuită – la Naţional, *n. m. A. P.*), veţi răspunde, într-o zi, înaintea Stăpînului meu, de toate suspinele mele". Cînd i se acordă premiul naţional, simte că „a fost la mijloc Mîna lui Dumnezeu". Cînd îi moare cîte un duşman (Rebreanu, între alţii), îl plînge creştineşte, dar invocă, apăsat, „înfricoşata dreptate a lui Dumnezeu". Dumnezeu apare, în asemenea pasaje, drept un colaborator subaltern, drept un aghiotant serviabil al destinului lui Gala Galaction, al gloriei sale literare; El se ocupă, grijuliu, de „reparaţiile" ce i se cuvin pentru eventuale necazuri ale sale şi ale familiei sale.

Zguduitor însă e episodul amorului patetic pentru Ilenuţa, survenit între 1915 şi 1920, pe fondul unei căsnicii deja vechi cu „sora Zoe", care îi născuse patru copii... Teologul ezită, devastat, între cei cinci de-acasă (dintre care patru „carne din carnea mea") şi apariţia – unică – din abisul voluptăţilor sale („iubita şi soţia mea tainică"). Imposibilul opţiunii se exprimă asfixiant, într-o proză de mare calibru. „Sora Zoe", cu 12 ani mai în vîrstă, răvăşită de prea multe naşteri tîrzii, şubrezită de griji domestice şi, probabil, de complexe şi depresii mute, fusese ademenită, cîndva, de tînărul Pişculescu – în urma unui lung schimb epistolar, plin de transferuri şi echivocuri adolescentine – în afara mînăstirii unde era călugăriţă. E de spus că, la rîndul ei, Zoe era fiica unei legături vinovate între maica Elpidia Cocea (mătuşă a lui N.D. Cocea) şi monahul Marcoci. Totul pare cuprins într-un fel de cerc vicios al fisurii morale, într-un carusel bezmetic, în care viaţa, ideile, instinctele şi credinţa se amestecă vertiginos. Cîţiva ani buni, Gala Galaction duce viaţă dublă: ziua la Ilenuţa („vorbim, rîdem, plîngem, sau ne iubim"), seara acasă („Aud recriminările Zoei, gîndesc că şi ea are o jalnică dreptate, mă dezbrac pe întuneric şi mă culc în aşternutul meu, răsucit şi închis ermetic, ca un sac de crisalidă"). „O viaţă zorită, deviată şi tristă de ambele laturi." În cele din urmă, Ilenuţa, măcinată de o infecţie tuberculoasă, se stinge sub ochii furtivului ei iubit. „Legătura noastră fusese o sfidare lui Dumnezeu şi oamenilor!" „...M-am uitat la bietul trup năpustit şi am voit să îndreptez dezordinele morţii. Sărmanul copil rămăsese cu gura căscată (aşa terminăm toţi...). I-am închis ochii şi mai ales i-am apropiat fălcile, legînd-o strîns, pe sub bărbie, cu un şervet. Apoi, ca de atîtea alte ori, am plecat..." Privit de foarte sus, episodul se resoarbe într-o ordine adîncă şi grea. În anii imediat următori, teologul se va preoţi. Va fi făcut diacon de acelaşi arhiereu, Evghenie, care o înmormîntase pe Ilenuţa. Semnele „destinale" ale derapajului erotic se multiplică. Prima mare reuşită pastorală a noului hirotonit are loc la Cîmpulung, locul de baştină al Ilenuţei şi leagănul mai multor escapade amoroase. Cînd se împlinesc patru ani de la moartea „copilei", în aceeaşi zi, la aceeaşi oră, Galaction se trezeşte faţă-n faţă, pe stradă, cu doctorul Lucian Scupievschi, cel care o operase, înaintea morţii. Preotul dăruieşte medicului o poză a Ilenuţei, culeasă, în ajun, dintr-o carte a Zoei! Viaţa e „o dumnezeiască şi nepricepută algebră". Suferinţele Zoei – care se pot reconstitui din intervenţiile ironice sau amare pe care obişnuia să le strecoare, retrospectiv, printre rîndurile scrisorilor de tinereţe ale seducătorului Pişculescu, mereu dispus să facă promisiuni absolute – se adumbresc, năpădite de marasmul zilnic. Cei doi soţi vor ajunge să-şi serbeze nunta de aur... „Aspra şi înţeleptitoarea căsnicie creştină" a învins. Într-un text din jurul anilor '20, Galaction vorbeşte despre „haina fără slavă a stării căsătorite". Ilenuţa rămîne însă, pentru el, o prezenţă inconturnabilă. Va fi pomenită, după tipic, la toate soroacele, va fi visată, evocată, plînsă. Preotul se roagă ca toate păcatele defunctei să fie trecute în socoteala lui. Într-o zi de vară din 1943, aşadar la 23 de ani după ce Ilenuţa dispăruse, Galaction se află lîngă mormîntul ei şi al fratelui ei: „Ierburile lui Dumnezeu şi uitarea oamenilor îmbracă adînc locul lor de odihnă". În economia vieţii lui Galaction, „rostul" Ilenuţei pare, din unghi metafizic şi sapienţial, consistent. Dar care a fost „rostul" vieţii *ei?* O simplă „unealtă" a pedagogiei divine? Un accident providenţial în destinul unui scriitor? Un abstract semn algebric? Ilenuţa e mai misterioasă, în fulguranta ei trecere prin lume, decît Gala. Rostul ei nu se poate citi decît în foşnetul discret al „ierburilor lui Dumnezeu"...

cu dilema la croitor

Guvernul oferă elevilor şi studenţilor un tichet pentru cărţi în valoare de 110.000 lei pe an. La ce-ar putea folosi?

Mai generoşi decît fiii, nepoţii şi ginerii lor de astăzi, tătucii care conduceau România socialistă în 1960 au oferit, întru iluminarea clasei muncitoare, pe lîngă salariul de bază, un bon lunar în valoare de o sută de lei în schimbul căruia – fugind cu el în cioc la librărie – progenitura lăcătuşului mecanic Ştefan Dinescu din Slobozia a primit douăzeci de cărţi din colecţia BPT. Aşa mi-am încropit eu într-un an de zile o bibliotecă de 140 de volume a cîte cinci lei bucata, pe vremea cînd lampa lui Ilici nu ajunsese pe uliţa noastră.

Socotind acum preţul mediu al unei cărţi la aproximativ 80 de mii de lei, este posibil ca fiul unui lăcătuş-mecanic din România capitalistă – căruia fostul ginere al casei de cultură „Grigore Preoteasa" îi aruncă în ghiozdan un bon anual de 110 mii – să-şi tragă din milostivenia premierului o bibliotecă asemănătoare celei pe care am avut-o eu în copilărie cam în o sută de ani bătuţi pe muchie.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Baronii minţii

O perspectivă comparativă, aşezînd obiectul de interes la o anumită distanţă de la care se poate observa şi contextul mai larg, este totdeauna un lucru benefic. Chiar şi cînd ceea ce ţi se dezvăluie astfel are un caracter mai degrabă malefic. Este cazul şi cu Muzeul Ţăranului Român.

Nu mi-am propus de nici un fel să fac vreo investigaţie şi, ca să fiu sincer, gîndul la restauraţia de la MŢR rămăsese undeva departe. Dar pretutindeni pe unde am ajuns şi am mai stat de vorbă cu colegi, de la Timişoara la Sibiu şi de la Cluj înapoi la Bucureşti, izul de restauraţie plutea în atmosferă şi, odată cu el, sentimentul meu de *déjà-vu*. Ce se întîmplă în prezent la Muzeul Ţăranului Român – şi nu se întîmplă doar de cîteva săptămîni, de cînd a izbucnit scandalul public! – este parte a unui fenomen cultural naţional mult mai larg şi mai îngrijorător. Căci nu doar despre rezultatul punctual al unor frustrări şi incompetenţe individuale, nu doar despre o opţiune estetică îndoielnică şi despre un act moral de impietate este vorba la MŢR, ci despre un act de restauraţie ideologică dintr-o orchestrare naţională mai largă. Miza fundamentală şi comună este monopolul asupra discursului despre Ţăranul Român şi simbolismul său naţional. Şi nu este nevoie să-l fi citit pe Foucault din scoarţă în scoarţă pentru a şti ce înseamnă monopolul discursului: casta marilor preoţi ai României profunde nu este dispusă să cedeze Puterea.

În (auto)critica sa postcolonială, antropologia a început să pună tot mai mult sub semnul întrebării ceea ce unii autori au numit „etnografia realistă", un gen analog „realismului" din literatură şi asupra căruia existase un consens aproape unanim şi necritic. Conform acestui „canon", observaţia îndelungată şi bine instrumentată metodologic a unei culturi era suficientă pentru a reproduce, pentru uzul celor de acasă, imaginea integrală şi semnificativă a acelei culturi. Imaginea paradigmatică era, în termenii lui Marcus şi Cushman, aceea a unui *ucenic* care învaţă, cu răbdare şi metodă, o altă limbă/cultură pentru a reproduce apoi, odată întors acasă, ceea ce învăţase acolo. Chestionarea acestei presupoziţii a dus la ceea ce s-a numit „criza reprezentării" în antropologie: cum poate fi reprezentată, de fapt, o cultură într-o altă cultură? Figura paradigmatică a devenit aceea a *traducătorului*, iar accentul s-a mutat de pe reproducere pe interpretare. Descrierea etnografică – adică discursul despre o cultură, oricare ar fi aceasta – şi-a recunoscut statutul de *etno grafie*, de discurs interpretativ problematic şi problematizator, ce nu poate – şi nu îşi propune – să spună, autoritar, „tot adevărul" despre cultura studiată. Antropologul şi-a pierdut astfel din autoritate, dar a cîştigat în pertinenţă. Cu un oarecare decalaj în timp, discuţia s-a reprodus în domeniul imaginii, unde filmul etnografic se întemeia pe aceleaşi presupoziţii „realiste", ducînd la elaborarea unor discursuri filmice care sînt documentare fără a se institui ca „document". Şi desigur, discuţia este mult mai largă decît domeniul academic al antropologiei la care ne-am rezumat.

Problema este că la noi nu prea a avut loc echivalentul unei astfel de critici postcoloniale, adică o „critică postnaţională", ca să spunem aşa. Etnografia românească a fost, ca în atîtea alte „tinere naţiuni", o *nation-building ethnology*, cum o numeşte Stocking, profund implicată în procesul de construcţie naţională. „Domnilor, dumneavoastră nu cunoaşteţi ţăranul român!" – îşi începea Rebreanu discursul „realist" şi, alături de el, toţi „etnografii" noştri. Într-o ţară de *ţări*, un astfel de discurs unificator era o schimbare necesară de optică. Nu participarea, în acel context, la acea construcţie este deci problema, ci perpetuarea iluziei realiste pe care s-a bazat şi care l-a făcut posibil. Autoritatea discursului etnografic, în sensul larg al cuvîntului evocat mai sus, era utilă politic în efortul de modernizare naţională de atunci, chiar dacă această soluţie nu era neproblematică. Nu acea autoritate, în contextul de atunci, este deci ceea ce mă preocupă, ci genealogia instituţionalizată a acestei autorităţi, care a traversat şi comunismul, iar acum, iată, se reinstituie în plină democraţie.

Este o luptă de ariergardă, se poate spune, nu fără o anumită îndreptăţire. Dar la scara istoriei o astfel de luptă poate dura destul de mult, eventual cît noi, dacă nu chiar şi mai mult. Şi, dincolo de aceasta, monopolul discursului, oricare ar fi acesta şi oricine l-ar deţine, nu este tocmai o practică legitimă a acestor timpuri.

Că este vorba despre muzee, cărţi sau filme documentare, stăpînii discursului au aceeaşi miză: puterea exclusivistă de a numi realitatea României profunde şi de a controla astfel imaginarul nostru identitar. Există şi aici un soi de baroni locali, care nu se iubesc neapărat între ei (între cei din Bucureşti, Cluj, Timişoara, Sibiu sau Iaşi există infinite rivalităţi, documentariştii din TVR se pîndesc între ei, etc.), dar care sînt cu toţii fidelii aceleiaşi caste, convinşi că ei şi numai ei cunosc realitatea profundă a acestei ţări, una şi imuabilă, fiind astfel singurii îndreptăţiţi să o predice ţării întregi.

Dincolo de valoarea intrinsecă a experimentului estetic de la Muzeul Ţăranului Român, ceea ce a impus Horia Bernea şi colaboratorii săi a fost o alternativă creativă a discursului în acest domeniu atît de conservator şi valorizat ideologic. Acţiunea baronesei Roşu nu este deci doar un meschin act de frustrare multă vreme şi cu greu stăpînită: nu sălile lui Horia Bernea şi ale Irinei Nicolau sînt condamnate prin hotărîrea ei, ci însăşi „erezia" unui discurs alternativ! Chiar şi cei care, prin alte muzee şi lăcaşuri de cultură din ţară, nu o iubesc pe Georgeta Roşu, îşi frecau discret mîinile: încă o dată, *golanii* au fost alungaţi...

ţinerea de minte

„În faţa luminoasă a bacşinului se deschid uşi ministeriale, se desfac porţi zăvorîte, se închid ochii şi se adoarme conştiinţa. La zîmbetul său dulce se înclină cumpăna judecătorului, se încurcă planul splendid al strategului, se lărgeşte pasul gingaş al inginerului. În mirajul farmecului său, ştabul devine tare, ignorantul mai înţelept ca filosoful, păcatul mai alb ca virtutea. Bacşinul e epiderma morală a zilelor noastre. Ea crasează în preajma fotoliilor catifelate de prin strălucite palate de la oraşe ca şi în preajma laviţelor oficiale de prin umile căsuţe de la sate. În umbra sa miazmatică se ofilesc florile virgine ale virtuţilor. Iar de poamele sale otrăvitoare ne pier multe caractere."

(N. Târnavă, în *Studii teologice*, decembrie 1924)
Comunicată de Mirel Bănică

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Alianţa pierde şi cioara de pe gard

În urmă cu două luni, PSD era un partid în degringoladă şi Alianţa D. A. părea a fi beneficiara. De atunci, PSD a dovedit că are o strategie pentru a rămîne la putere, iar Alianţa s-a complăcut într-o moleşeală balcanică.

Ar fi trebuit ca imediat după locale, democraţii şi liberalii să fie cei care fac jocurile şi fixează temele în agenda publică. În loc de asta, Adrian Năstase îşi continuă slalomul de premier-candidat, ajutat de televiziunile obediente, şi pare a avea permanent iniţiativa. A organizat alegeri preliminare, l-a desemnat premier pe Mircea Geoană şi a dat o lovitură spectaculoasă prin atragerea Antenei 1 într-o alianţă electorală.

Din cealaltă parte, ştim doar zvonuri legate de numele premierului din umbră, s-a renunţat de tot la ideea unui cabinet alternativ, iar programul de guvernare al Alianţei a devenit un fel de fata morgana fluturată de Theodor Stolojan pe la talk-show-uri, dar întîrzie să se materializeze. Alianţa îşi demonstrează neputinţa de a lua decizii. Cînd am propus, imediat după locale, includerea PUR în Alianţă, am primit zîmbete superior binevoitoare din partea celor care îşi închipuiau că vor fi cîştigat deja alegerile. Aşteptăm şi negociem după alegeri, au tot spus liberalii şi democraţii, dar iată că PSD a fost mai dibaci şi a făcut o alianţă preelectorală cu PUR. Tot aşteptînd, opoziţia nu va mai avea cu cine să negocieze şi în plus pierde posibilul suport mediatic din spatele Partidului Umanist.

După semnarea acordului cu PSD, Dan Voiculescu făcea un calcul simplist: PUR are un electorat apropiat de cel al Alianţei şi va disloca voturi de acolo ducîndu-le spre PSD. Nu aş paria pe acest calcul. Acest electorat a votat cel mai posibil anti-PSD la locale şi în cel mai bun caz acum se va împărţi. Dar PSD nu contează pe aceste voturi, este evident că PUR şi-a pulverizat şi bruma de procente pe care le cîştigase. De fapt PSD încurcă inteligent Alianţa şi îşi asigură cel puţin neutralitatea unei mari televiziuni. Într-un acces neobişnuit de sinceritate, PSD afirma: „La semnarea acordului de colaborare dintre PSD şi PUR, un argument important a fost acela că postul TV Antena 1 şi cotidianul *Jurnalul Naţional* erau şi sînt în proprietatea domnului Dan Voiculescu". Este un citat din comunicatul de presă al PSD din 31 august 2003, imediat după ce PUR ieşise de la guvernare.

Umaniştii îşi confirmă statutul de structură artificial menţinută în atenţia publică doar de Antena 1 şi de grija celorlalte partide de a nu se pune rău cu această televiziune. Toate mutările cu „ofensiva tinerilor", partidul clasei mijlocii şi sforţarea de a dovedi că Dan Voiculescu nu a fost securist par acum inutile; PUR va intra în Parlament.

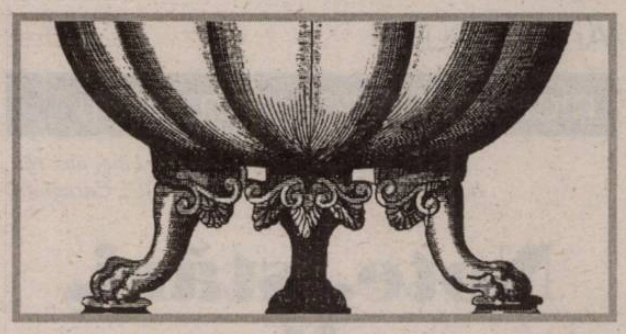

Cine a cîştigat preliminarele din PSD?

Cine trebuia. Alegători aliniaţi la Constanţa, pitind atent în palme hîrtiuţa cu numele candidaţilor pe care trebuiau să îi voteze. Această imagine spune multe nu doar despre PSD, ci despre democraţia românească în general. Am fost unul dintre cei care au salutat organizarea acestor alegeri. Pot spune acum că a fost un experiment mai degrabă ratat. Mă aşteptam la ceva mai multă dezbatere, la ceva mai multă contestare, la ceva care să arate că acolo chiar există idei şi posibilitatea de a le exprima. Cei care au votat duminică, adică membrii PSD, sînt oameni mai degrabă mulţumiţi cu situaţia lor şi a ţării, deci satisfăcuţi de şefi. Nu există o tradiţie a contestării interne în PSD, opozanţii găsindu-se în afara, nu în interiorul partidului. De aceea, acest scrutin a avut un aer comic şi artificial. Nişte oameni obişnuiţi să fie doar masă de manevră s-au trezit că li se cere părerea. În plus, democatizarea din PSD este ferm controlată. Dezbaterea publică între candidaţi nu a fost permisă, fapt absolut aberant care contrazice chiar ideea de alegeri interne aşa cum funcţionează ele la cei care le-au inventat. Iar un partid care votează unanim la congres, ca o maşină de vot stalinistă, este nepregătit pentru alegeri interne. Rămîne doar un precedent care trebuie continuat şi preluat şi de alte partide. Deşi nu au schimbat mare lucru în realitate, la televizor alegerile interne au fost evenimentul săptămînii şi au permis PSD să facă agenda publică. Democraţii şi liberalii au fost puţin ridicoli contestîndu-le fără a explica de ce nu organizează şi ei aşa ceva. PSD se poate lăuda că îşi întrece adversarii la acest capitol.

Democraţia este înainte de toate o stare de spirit. Dacă oamenii vor vedea că nu li s-a cerut părerea doar accidental, poate se vor obişnui cu ideea că nu este chiar o crimă să ai o părere şi să nu îţi placă şeful. Eventual chiar să nu îl votezi. Aştept cu înfrigurare ziua în care o mînă de membri ai PSD vor declara la ştiri că au votat împotriva lui Adrian Năstase, care li se pare cam arogant, megaloman şi nu reprezintă adevărata social-democraţie.

presa despre...

Televiziunile ruseşti

„Cînd cel mai mare atac terorist de după 11 septembrie se termina tragic şi lumea întreagă îşi ţinea răsuflarea, cele două televiziuni de stat ruseşti nu şi-au întrerupt programul obişnuit. Canalul 1 şi Rossia au continuat să difuzeze filme, în vreme ce CNN, BBC şi Euronews dădeau în direct imagini cu copiii pe jumătate dezbrăcaţi şi plini de sînge care fugeau pe străzile din Beslan. NTV, proprietate a companiei de stat Gazprom, a început să transmită în direct la ora 13, cînd exploziile de la şcoală deja se vedeau în spatele corespondentului Ruslan Gusarov. După o pauză de publicitate, NTV a continuat să transmită în direct mai mult de trei ore, dar jurnaliştii erau precauţi în afirmaţii, iar imaginile s-au oprit cînd trupele au început să se mişte spre şcoală. Deşi NTV a transmis cel mai mult, se pare că postul a decis să nu mai rişte situaţia din 2002, cînd a fost criticat pentru că a arătat cum forţele speciale au luat cu asalt Teatrul «Dubrovka». NTV a fost atunci acuzat că pune în pericol operaţiunea de eliberare a ostaticilor, deşi s-a insistat că imaginile au fost difuzate cu întîrziere. Acesta a fost considerat principalul motiv pentru care directorul general Boris Jordan şi-a pierdut slujba în ianuarie 2003.

În programele de ştiri din acea seară, ambele canale de stat au arătat imagini dramatice, dar au oferit o singură versiune asupra evenimentelor: «doar teroriştii sînt de vină pentru rezultatele tragice»; «Modul în care s-au comportat ostaticii şi forţele de securitate poate fi descris într-un singur cuvînt: curaj», spunea crainicul Piotr Marcenko pe Canalul 1" (Francesca Mereu, *The Moscow Time*, 6 septembrie). (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

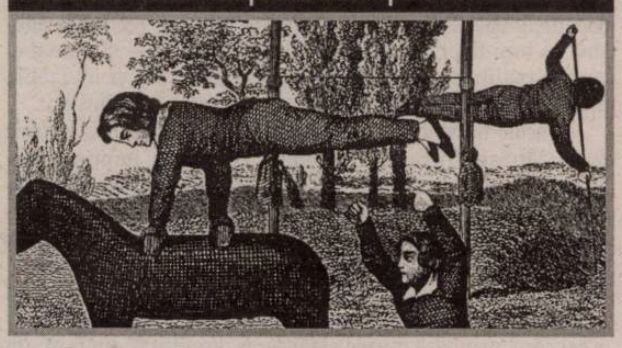

Carte de parte

Trebuie să vă mărturisesc: vine o vreme în viaţa unui om cînd singurele lecturi la care mai aspiră sînt manualele de întrebuinţare. Autorul lor e necunoscut, însă Pulitzer-ul l-a ocolit pe nedrept pînă acum: forţa simplă a cuvintelor şi parfumul de nou, proaspăt, care iese din fiecare pagină te ţin conectat pînă la sfîrşit. Mai precis, pînă la tabelul cu dimensiunile şi caracteristicile tehnice, o bijuterie care, la fel ca *recapitulatio* recomandată de oratoria antică, te lasă în fotoliu cu respiraţia tăiată, convins că tocmai ai închis o operă fără cusur.

Cărţile acestea sînt fără preţ. La figurat, dar şi la propriu. Nici una n-are preţ pe ea şi pe nici una n-o găseşti în librărie, bibliotecă publică sau anticariat. Trebuie să cumperi ceva, cît de mic, ca să te alegi cu un astfel de volum. Pentru cele mai reuşite opere trebuie să faci rate sau leasing. Dar merită: cine poate uita lectura manualului de funcţionare al primei maşini? Sau studiul atent şi migălos al instrucţiunilor televizorului cel nou, în prima noapte? Ori desfătarea (băieţii vor înţelege probabil mai bine decît fetele) adusă de cartea de instrucţiuni şi garanţie a ceasului scump pentru care ai sacrificat echivalentul în bani al unei *Enciclopedia Britannica?*

Nu ştiu cine scrie aceste cărţi. Însă pare o mină comună. O şcoală. O generaţie de autori. Care ştiu că sublimul nu e în ceea ce spui sau citeşti, ci în ceea ce ai. Să luăm de exemplu fraza „motorul nu se va tura excesiv la demaraj, mai ales în timpul sezonului rece". Frumuseţea ei nu stă în figurile de stil – inexistente dealtfel – ori metaforele surprinzătoare. Ci în constatarea – subliniată discret de autor – că ai maşina. Care are motor. Care te va duce, dacă nu-l turezi excesiv în sezonul rece, unde vrei tu. Ce poate fi mai plăcut, înălţător, relaxant decît asta? Ce alt autor cu nume poate să-ţi mai producă asemenea trăiri? OK, da, poate doar Paulo Coelho. Poate doar el.

Nu ştiu de alţii, însă eu n-am să uit niciodată cuvinte precum „transpunerea de pe compact-disc pe casetă se poate face printr-un singur buton, prin programul Intelligent Edit". Nu doar forţa cuvintelor m-a izbit, ci faptul că era manualul de întrebuinţare a primei mele combine, visată vreme de aproape 15 ani. Nu-mi aduc aminte în schimb de primul meu Daniel Defoe sau Jules Verne – ce să mai vorbim de primul Cioran...

Spre deosebire de literatura clasică, manualul de întrebuinţare e un exemplu de uitare de sine. De altruism. Nici un alt autor nu e în stare să scrie ceva mai lipsit de subiectivitate. Nici un alt scriitor nu e în stare să lase deoparte problemele lui (care oricum nu te interesează) sau ale omenirii (care pot să mai aştepte) şi să vorbească simplu, la obiect, fără pasiune despre obiectul pentru care tu ai făcut o pasiune. „Aparatul de tuns părul din nas PanaXXX foloseşte o singură baterie AA. Respectaţi polaritatea bateriei la instalare, aşa cum este ea indicată pe capacul locaşului de baterie." Ce poate fi mai clar – şi în acelaşi timp mai promiţător? O singură baterie te mai desparte de un nas nou, fără păr, cu care poţi să ieşi fără complexe în lume.

Manualele de întrebuinţare n-au un minister al învăţămîntului sau al culturii care să aibă grijă de ele. Dar poate că tocmai asta a fost şansa lor. N-ai să vezi pe nimeni că suspină după gramatica de-a V-a. Dar chiar şi cei care s-au oprit la clasa a IV-a vor face tot ce pot pentru a citi pasajul care vorbeşte despre cele şase viteze ale maşinii BMXXX...

De fapt, manualul de întrebuinţare nu mai poate lipsi din nici o casă. Chiar şi din cele care n-au bibliotecă. Se îngrijesc de asta băncile, partidul de guvernămînt, presa (ei, da, şi noi trăim din reclame) şi simpli cetăţeni, însetaţi de cultură şi doritori de cartofi pai la noua friteuză electrică. Despre care autorul manualului de întrebuinţare vorbeşte simplu şi delicios: „pentru gătirea în profunzime a cărnii de porc, butonul de temperatură se va seta la 190 de grade". Recomandarea mea e să asociaţi acestei lecturi una mai uşoară – manualul de Colebil e la îndemîna oricui, în toate farmaciile.

BARBURISME

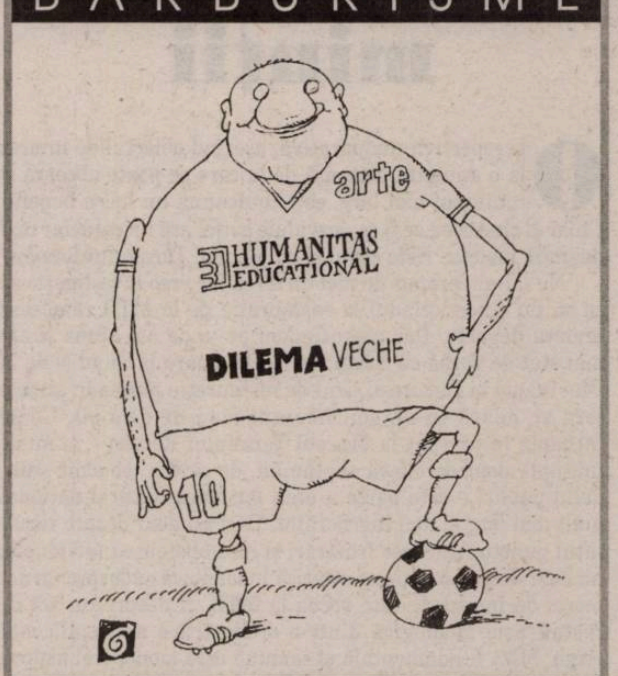

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

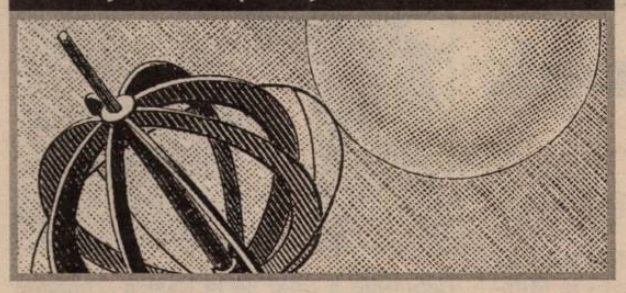

Înmormîntările

Esesizabilă diferenţa între imaginea preşedintelui american Bush – intens exploatată de regizorul Moore – care nu ştia ce să spună şi ce să facă după ce a fost anunţat de atacul terorist asupra clădirilor din New York, şi cea a preşedintelui rus Putin, încheiat la toţi nasturii şi promiţînd că va rezolva problema fără să folosească forţa, în aşa fel încît să salveze viaţa ostaticilor. Dar rezultatul a fost acelaşi. Pozele preşedinţilor nu prea influenţează dimensiunea masacrelor. Şi la New York, şi la Beslan lucrurile s-au terminat cum nu se poate mai rău; e adevărat, acţiunile de salvare din SUA au fost executate de profesionişti, în timp ce haosul din micul orăşel osetin a sporit numărul victimelor.

La Beslan, era evident de la bun început, avînd în vedere numărul mare al ostaticilor, că situaţia putea oricînd scăpa de sub control, chiar dacă negocierile ar fi fost duse cu bună credinţă, orice gest necugetat le-ar fi putut zădărnici. Teroriştii înşişi – aproximativ 30 – confruntaţi cu vreo mie de persoane, cum reiese din datele de acum, erau nesiguri, unul dintre ostatici putea încerca o fugă pe cont propriu sau cu un grup, aşa cum s-a şi întîmplat, înăuntru au început împuşcăturile, s-a răspuns de afară, iar trupele speciale sovietice nu au o reputaţie prea bună în ceea ce priveşte salvarea victimelor. „Forţele Alfa aveau planurile lor de asalt ale clădirii, dar ele nu erau cunoscute şi de unităţile speciale de comando sau de trupele regulate care asigurau cordonul de control al securităţii din jurul şcolii. E foarte probabil că unele victime au fost prinse în focul încrucişat al celor care veniseră să-i salveze. Nu a fost primul eşec: în toate situaţiile precedente de luare de ostatici, forţele speciale ruseşti au folosit excesiv forţa şi au folosit-o ineficient“, consideră Jonathan Eyal, director de studii la Royal United Services Institute, Londra, analiză difuzată la BBC.

După încheierea operaţiilor de „salvare“, Putin a ţinut un discurs chemînd la unitate, nu a rostit deloc cuvintele cecen sau Cecenia, în schimb a dat vina pe forţele străine care încearcă să destabilizeze Rusia. Cota lui de popularitate era în scădere (-20%) din cauza crizei bancare din iunie, din cauză că au fost retrase o seamă de drepturi (privilegii?!) ale pensionarilor şi persoanelor defavorizate, din cauza inflaţiei. Starea de pericol creată de evenimentele de la Beslan, de celelalte atacuri teroriste (avioanele prăbuşite, morţii de la staţia de metrou Rijskaia), embargoul (un cuvînt simpatic pentru botniţă) pus presei (directorul ziarului *Izvestia* şi-a pierdut funcţia pentru că în timpul crizei a încercat să dea date mai exacte decît cele oficiale) vor favoriza probabil concentrarea puterii în mîinile stăpînului de la Kremlin.

Tot ceea ce se întîmplă în legătură cu Cecenia dovedeşte falimentul politicii de forţă. Acte teroriste de o asemenea bestialitate cum a fost cel de la teatrul moscovit „Dubrovka“ din 2002 şi cel de acum de la Beslan nu pot fi justificate de nici o cauză şi de nici un ideal. Iar războiul dintre civilizaţii nu are nici o legătură, nici rebelii cecenii, nici detaşamentele Alfa n-au vreo legătură cu civilizaţia. Rusia are de înfruntat un duşman fără scrupule şi, dacă nu are cum să şteargă poporul cecen de pe faţa pămîntului, e necesar să trateze cu reprezentanţii lui credibili soluţiile pentru siguranţa copiilor care merg la şcoală.

Marii reporteri au plecat de la Beslan, un oraş cu o nenorocită şi vremelnică notorietate. Viaţa merge înainte. Marţi, în SUA, Kerry şi Bush discută în contradictoriu despre războiul din Irak, unde un soldat american a murit într-o ambuscadă. Maradona va putea să se trateze în străinătate, în timp ce Clinton se reface după operaţia de bypass; aviaţia israeliană a atacat o bază de antrenament a organizaţiei Hamas, au murit 14 oameni, regele Swazi şi-a ales cea de a 13-a soţie în persoana unei fete frumoase de 13 ani, Agassi cîştigă, în China continuă cu rezultate modeste eforturile de modernizare ale regiunii Tibet, modeste sînt şi succesele negocierilor de la Delhi între oficialii Indiei şi Pakistanului, în Japonia se aştepta un taifun, dar a venit un cutremur, în Marea Britanie a demisionat secretarul de stat pentru pensii, în Afganistan se fac pregătiri intense pentru alegeri, din Darfur (Sudan, Africa) oamenii fug, presimţind un nou masacru, cei din Beslan (Osetia de Nord, Rusia, Europa) n-au presimţit nimic, aşa că merg umili şi smeriţi la înmormîntări.

globul cubic

Vizita

Soarta jurnaliştilor americani aflaţi pe frontul din Irak nu e deloc comodă. Stau în hoteluri aproape dărîmate, orice ieşire pe stradă comportă riscul ca următoarea veste despre ei să vină prin televiziunea Al Jazeera, împreună cu ameninţarea decapitării. Gazetarii acreditaţi în Irak trebuie să semneze un document de şapte pagini prin care se angajează să respecte regulamentele militare americane. Dacă prevederile acestui act sînt încălcate, gazetarul poate fi trimis acasă. „Cam la o săptămînă după ce au apărut în presa din Statele Unite fotografiile deţinuţilor irakieni brutalizaţi şi umiliţi în închisoarea de la Abu Ghraib, profesioniştii de la faţa locului şi-au dat seama că sînt în faţa unui subiect «gras». Deoarece mulţi dintre deţinuţi erau originari din Bagdad, gazetarilor nu le-a fost greu să-i întîlnească: li s-au luat interviuri şi răspunsurile au fost publicate în Statele Unite. Militarii au trăit un coşmar.

Ca să limiteze pierderile, armata a propus presei organizarea unei vizite la puşcărie. Pentru o anumită parte a presei. Harding, de la britanicul *Guardian*, foarte critic faţă de George Bush, n-a fost invitat. Au rămas pe dinafară şi cei de la *Newsweek*, *The Wall Street Journal*, *Time* şi *USA Today*. Militarii le-au explicat că nu au locuri pentru toată lumea, deşi unul dintre cele două vehicule prevăzute pentru deplasare a rămas complet neocupat. S-a explicat că acest al doilea vehicul era de rezervă, în situaţia în care primul ar fi avut o pană pe parcurs. Cîţiva dintre ziariştii refuzaţi au sărit în maşinile lor şi s-au îndreptat spre Abu Gharib unde au ajuns înaintea colegilor lor. După ce au coborît din automobile au fost dirijaţi spre nişte corturi: în fiecare dintre ele erau 25 de deţinuţi. «Nu intraţi în vorbă cu prizonierii!» zbiera un soldat. În zdrenţe, irakienii se înghesuiau pe lîngă sîrma ghimpată. Erau cîteva sute, urlau, agitau nişte pancarte improvizate sau cîrje. «Unde-i libertatea?» strigau ei în arabă. «Asta-i libertatea?» Vizita organizată de militari se transforma într-o revoltă. Farnaz Fassihi de la *Wall Street Journal* se simţea paralizat. «E ca într-un coşmar. Ce au făcut aici americanii?» Ca să limiteze dezastrul, poliţia militară a început să împingă grupul de jurnalişti spre autocar. Nu s-au luat interviuri, nu s-au făcut fotografii.“ (După *Rolling Stones*, New York)

Americanii mai au de învăţat cum se organizează asemenea vizite, în aşa fel încît prizonierii să tacă şi ziariştii să scrie ce trebuie. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

statul de drept

Alte cărţi, alte timpuri, eu – altul

Îmi mut biblioteca – iată o încercare comparată, cel mai adesea, cu un incendiu. Îmi mut biblioteca – oboseală, melancolie şi, totuşi, undeva în adînc, o undă de prospeţime. Mutarea unei biblioteci nu înseamnă doar periclitarea ei, ci şi primenirea ei.

Cărţile sînt obiecte fragile, precum ideile pe care le strivesc între paginile lor, precum lumea despre care ideile acestea vorbesc, precum noi înşine. Cînd muţi o bibliotecă, fatalmente, sînt cărţi care se distrug sau se pierd. E ca o operaţiune de război: ştii de la început că vor fi „pierderi“, însă nu poţi şti precis cîţi şi, mai ales, care anume soldaţi vor cădea. Speri, doar, că unele cărţi, la care ţii mai mult, vor scăpa, în întregime, neatinse. Am grijă de acestea mai mult decît de altele, dar cine poate şti cum vor parcurge drumul pînă la noua mea/lor locuinţă, pe care îl percep ca fiind la fel de periculos ca o deportare şi la fel de lung ca un pelerinaj? Cînd îţi vezi cărţile părăsind liniştea sigură a rafturilor pe care stau de atîţia ani, nu-ţi poţi reprima un sentiment acut de inconfort şi nesiguranţă, o grijă. Numai tu le-ai scos de acolo şi apoi le-ai pus la loc, le-ai consultat în fugă sau pe îndelete, le-ai mîngîiat încet sau le-ai răsfoit febril, le-ai arătat cuiva pentru o privire scurtă sau le-ai citit cu creionul în mînă. Şi ele s-au lăsat în voia degetelor tale, cu graţie. Relaţia cu propriile cărţi este de o intimitate atît de intensă! Ca nimeni altcineva, ele ştiu exact ce gîndeşti. Lor te-ai destăinuit pînă la capăt, doar cu ele ai comunicat cu adevărat, au fost singurii martori la facerea fiecărui gînd care ţi-a trecut prin cap. Cînd le-ai citit, şi ele te-au citit pe tine; vă ştiţi atît de bine! Ele sînt direct responsabile de felul în care gîndeşti, de felul în care votezi, de felul în care îţi iubeşti iubita, de reuşitele şi eşecurile tale. Cărţile care au trecut prin viaţa ta, adunate în biblioteca ta, sînt chiar viaţa ta, sînt istoria gîndirii tale.

Într-un eseu de acum vreo 20 de ani, dl Nicolae Manolescu spunea, despre cărţi, cum că au suflet. Criticul povesteşte întîmplări simpatice din biblioteca sa: are nevoie de o carte pe care o ştie sigur în bibliotecă, o caută la locul ei obişnuit şi nu o găseşte, o caută în toată biblioteca şi tot nu o găseşte, aşa că este nevoit să o împrumute de la biblioteca universităţii. Îşi face treaba cu ea, o duce înapoi şi, cînd totul e gata, exemplarul său apare pe raftul bibliotecii personale, exact la locul lui. O altă carte este aşezată într-un loc în casă şi regăsită, cu uimire, în altă parte, apoi cărţi care apar agasant în faţa ochilor de fiecare dată cînd caută alte cărţi, dar şi cărţile pe care le consultă neîncrezător şi îi oferă exact ceea ce caută, sau cărţile care se deschid accidental la pasajul pe care se întîmpla să-l caute de mai multă vreme ş.a.m.d. – experienţe pe care oricine practică exerciţiul zilnic al lucrului cu biblioteca proprie le poate mărturisi. Cărţile au suflet, personalitate şi, spune o vorbă veche, chiar destin. Biblioteca este o cuşcă în care cărţile însufleţite stau aliniate şi palpită în ritm insesizabil.

Cînd muţi biblioteca, descoperi multe cărţi de care vrei să te descotoroseşti. Decizi să restructurezi biblioteca proprie şi te întrebi dacă nu cumva asta e doar o formă a deciziei de a-ţi restructura întreaga viaţă. O dată sau de două ori într-o viaţă, ai obligaţia să te hotărăşti să îndepărtezi din biblioteca personală cărţile de un anumit fel, cărţi care nu mai înseamnă nimic, cărţi care şi-au pierdut relevanţa sau, mai mult, orice relevanţă. În plus, trebuie să faci loc cărţilor care vor veni. Eu, de pildă, profit de faptul că îmi mut biblioteca şi mă descotorosesc de mai toate cărţile juridice din ea. Nu este demisia dintr-o carieră (asta, poate, s-a produs mai demult) şi nu, nici pierderea unui interes – voi privi mereu, cu pasiune, fenomenul juridic. Pur şi simplu, am convingerea că aceste cărţi sînt inadecvate, acum, mie însumi. Şi sînt, poate, inadecvate în general. De pildă, cărţile despre dreptul de proprietate de dinainte de 1989 mai pot fi folositoare doar dlui Ion Iliescu, mie nu.

Dreptul, studiat în universitate, practicat în săli de tribunal, explicat de la catedră sau comentat în articole mai mult sau mai puţin „ştiinţifice“ mi-a oferit, mai ales, o perspectivă excelentă asupra lumii. M-am străduit să conving pe cît mai mulţi să împărtăşească, măcar din curiozitate, această perspectivă cu mine. Cred, cu tărie, că o civilizaţie este cu atît mai solidă cu cît are un simţ juridic mai dezvoltat şi cred, cu tristeţe, că civilizaţia românească nu este printre acelea. Studiul dreptului şi analiza fenomenului juridic formează o gîndire de o rigoare perfectă, dau baza unei verticalităţi exemplare şi, mai ales, te învaţă să ştii cum să explici fără să scuzi, ceea ce, în general, este în răspăr cu spiritul timpului acesta şi, în particular, împotriva obişnuinţelor noastre naţionale. Juriştii de azi sînt tehnicieni în slujba oricui plăteşte. Au pierdut de tot aerul sacerdotal conferit de tradiţia milenară. Meseria de jurist, ca şi lumea, s-a dezvrăjit.

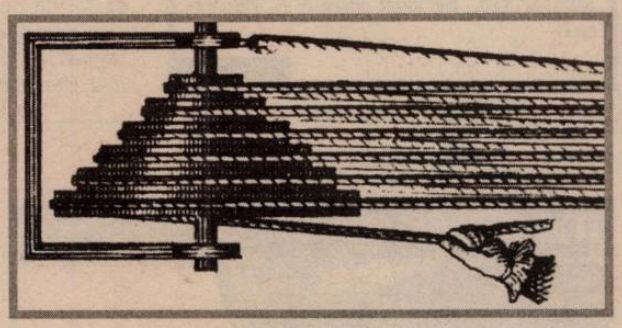

Mă despart de aceste cărţi cu sentimentul clar că mă despart de o parte din viaţa mea. Cînd le-am cumpărat sau primit, pe parcursul ultimilor 16 ani, m-au interesat, le-am citit, le-am adnotat, le-am citat şi le-am recomandat. Acum, le dau. O să păstrez, totuşi, cîteva cărţi de drept român, scrise de C. Tomulescu şi de Vl. Hanga, o să păstrez *Philosophie du droit* a lui Michel Villey, poate şi bătrînul tratat de procedură penală al lui Tanoviceanu. Dau, cu ciudată lipsă de regret, mai toate cărţile scrise de foştii mei profesori, tratate care mi-au fost atît de utile în sălile de judecată şi atît de inutile în afara lor. Cărţi care m-au învăţat să mînuiesc meseria, dar nu mi-au dat nici un reper major. Ca mulţi alţii din generaţia mea, am nevoie de alte cărţi.

ready made

„Închipuiască-şi cineva două scoici de lut ars lipite una de alta pe muchi şi având d'asupra unuia din ţesturi, o mică găurice care pune cavitatea teşită a obiectului în comunicaţiune cu aerul exterior. Stau de mă întreb cum a avut răbdare d. Bolliac să vâre prin acea mică găurice şi tutun şi iască aprinsă? Eu bănuiesc că Dacii, – oricât de mult le-ar fi plăcut luleaua, – ba chiar şi d. Bolliac, s'ar fi lipsit de fumat de-ar fi fost siliţi tot mereu să umple şi să aprinză o astfel de narghilea, stând apoi cu gura căscată de-asupra ei ca să aspire ibrişimul de fum ce poate eşi pe acea microscopică găurice.“

(Al. I. Odobescu, „Fumuri arheologice scornite din lulele preistorice, de un om care nu fumează“, în *Opere complete*, vol. III, „Minerva“, Institut de Arte Grafice şi Editură, 1908)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Scurtarea lui *U* a lui Mateiu I. Caragiale

Sărac şi,-n plus, holteiu,
Mateiu bea ceaiu de teiu,
visînd la icri moiu,
ca orice ins de soiu
şi, pe deasupra, craiu,
ce, neducînd bun traiu,
aşteaptă,-n tot momentulu,
să pice testamentulu[1]
mătuşii Lenci ori
vreun alt filon...

E-n zori:

Mateiu, întors din tîrg,
bea ceaiu de teiu, cu sîrg,
sau o cafea, drept lax-
ativ, într-un vieux-Saxe,
cu-o daurită ling-
uriţă (cu cling-cling
de *carillon*, nu orgă),
ca unul ce dezvoltă
chez lui o mare morgă[2],
ce-i sperie sau revoltă
pe mulţi...

Dar el e surd
la zvonul lor absurd,
ca lingura-n iaurt
sau precum *u*-ul scurt
(şi fără, azi, temeiu)
din numele *Mateiu*.

1. „Se mai afla acolo, mototolit, un plic mare galben cu cinci peceţi de ceară neagră. Pe el sta scris «*Testamentulu*», cu *u* scurt, «*meu*»." (Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*)

2. „Eu dezvolt o mare morgă acasă, beau cafea în vieux-Saxe cu o linguriţă aurită." (Id., *Scrisori către N.A. Boicescu*)

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Terorismul pop-rock

(şi manelizarea crimei)

Anii '70 – blugi evazaţi, cămăşi răsfrînte peste piept şi plete cît încap pe umeri (la albi) sau firul creţ strîns în coamă rotată (la negri) – au fost nu numai anii de glorie ai muzicii pop, ci şi anii cei mai spumoşi ai terorismului! Ciudată paralelă, nu? Unora li se va părea o blasfemie, altora un nonsens. Cum să pui ultimii ani ai Cerbului de Aur şi ai Phoenix-ilor alături de o crimă? Ce-are a face John Travolta şi Olivia Newton-John cu gherila arabă? Ce-ar avea în comun Margareta Pâslaru cu moartea încă misterioasă a celui care a fost Cornel Chiriac, *DJ*-ul de legendă al *Europei libere?*

În opinia mea, recentele evenimente internaţionale ne arată limpede că nici terorismul nu mai e ce a fost odată. Aşa că hai, cititorule, să facem puţină istorie, în amintirea magnetofonului Tesla care ţi-a înnobilat tinereţea nonconformistă.

În septembrie 1970, undeva în deşertul iordanian, trei avioane cu fuselaje argintii – ale companiilor TWA, BOAC şi Swissair – erau aruncate în aer, după ce fuseseră deturnate de un grup de extremişti ce acţionau sub firma *Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei*. Din fericire, cei 300 de pasageri (ţinuţi ostatici timp de cîteva zile) fuseseră eliberaţi cu ceva vreme înainte; în faţa stupefacţiei internaţionale, comandoul FPLP a spus că ţelul său a fost atins: *mass-media* internaţionale, preluînd subiectul, făcuseră publicitate cauzei palestiniene. Anii '70 sînt, vă aduceţi aminte, rupţi din copilăria muzicii disco. Un atentat precum cel de mai sus ne aduce într-un astfel de decor: sclipiri argintate, paiete, stroboscoape şi artificii, zgomot maxim cu impact, totuşi, controlat. Ce spune presa e mai important decît ce face artistul – sau teroristul. Mai există ceva grijă şi faţă de victime, şi faţă de decibeli.

În septembrie 1972, cea de-a XX-a Olimpiadă, aflată în desfăşurare la München, se dovedea cea mai bogată în recorduri din toată istoria Jocurilor. Într-o lume aflată în fierberea înăbuşită a Războiului Rece, satul olimpic părea o oază de pace, presărată doar de paşnice apropouri – vezi aplauzele spectatorilor vest-germani ori de cîte ori un sportiv est-german lua vreo medalie. Aceasta, pînă în noaptea de 4 spre 5 septembrie cînd, la ora 4,20 a.m., un comando palestinian al organizaţiei *Septembrie Negru* a invadat pavilionul israelian de pe Connollystrasse nr. 31, a ucis doi bărbaţi – un antrenor de lupte şi un halterofil – şi a luat 9 sportivi ostatici. La 9 a.m., s-au anunţat cererile: teroriştii doreau eliberarea a 100 de prizonieri arabi din închisorile israeliene, dar şi eliberarea unui anarhist japonez şi, mai ales, a cuplului teribil al Germaniei – cei doi terorişti de stînga Ulrike Meinhof & Andreas Baader, care conduseseră pînă atunci jefuirea a opt bănci, plasaseră bombe în unităţi militare americane şi omorîseră trei poliţişti în lupte de stradă. Primul pas în mondializarea terorismului era astfel făcut! Ziua a decurs dramatic, printre negocieri şi speranţe; comandoul şi ostaticii ies din imobil după ora 22, urcînd într-un autocar ce urma să-i ducă spre aeroport. Aici începe nebunia: în urma unui schimb de focuri pornit mai curînd din greşeală, patru palestinieni sînt omorîţi, dar nu mai înainte ca ei să omoare toţi ostaticii. A doua zi (zi de doliu), orchestra Filarmonicii din München va intona marşul funebru din *Eroica* lui Beethoven; dar în mintea mea evenimentul curge pe piesa clasică de rock *Hotel California* a celor de la Eagles – imagini frînte, zgomote înăbuşite, contururi de nedesluşit, ştii unde-ai plecat, nu ştii unde ajungi. Şi mult fum.

În fine, Brigăzile Roşii. 16 martie 1978: preşedintele democrat-creştinilor italieni Aldo Moro este răpit, dimineaţa, din maşina sa de serviciu; „în genunchi vă rog, eliberaţi-l", spunea Papa în zilele următoare, într-un mesaj către *brigatisti;* presa comunistă din Est e şi ea în încurcătură, insistînd să specifice că Brigăzile sînt doar „autointitulate" *roşii*. Pe 9 mai, trupul inert al lui Moro, străpuns de 11 gloanţe, este găsit în portbagajul unei maşini. Totul – freamăt, eşecuri ale poliţiei, teamă, complicităţi obscure – curge ca o melodie lentă de la San Remo, în care ştii de la primul refren că el va pleca şi ea va plînge (sau invers).

Atentatul-disco, terorismul-rock şi crima-cantonetă din anii '70 erau încă parte din epoca ideologiilor şi naţionalismelor. Acum? Ben Laden e un *băiat de băiat* (cum ştiţi, al 17-lea fiu din cei 53 de copii ai tatălui său), Turnurile gemene şi trenurile din Spania sînt lovite *pe la spate, pe la spate, frăţiorii şi verişorii* Al-Qaeda se răzbună pe prietenii *duşmanilor* lor tăindu-le capetele, iar copiii de la şcoala din Beslan sînt răpuşi aşa, *ca să plîngă şi mama lor*.

Nici o regulă, nici o armonie, ci doar ritm. Crima tot crimă rămîne, dar după 11 septembrie 2001 terorismul a dat-o pe un fel de manea.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Bloody Mir, Putin!

Preşedintele Rusiei este un om care, în alte condiţii, ar fi făcut o frumoasă carieră în cluburile de comedie. În primul rînd, îl ajută fizicul. E spălăcit şi mărunţel – cariera de comedian necesită o anumită fragilitate, o doză de nesiguranţă, un dram de vulnerabilitate aparentă. Şi, ca orice om *vertically challenged,* se simte obligat din cînd în cînd să facă demonstraţii de forţă (judo, tir sau declaraţii găunoase). Cel mai important, însă, domnul Putin are acel mare har care a nituit celebritatea unor Arkadi Raikin, Radu Zaharescu sau Billy Connoly – temporizarea, adică ştiinţa de a amîna poanta pînă exact la momentul potrivit. Nici o clipă prea devreme, nici una prea tîrziu, altminteri scapi publicul din mînă! Fiecare comic are formula sa de succes – poanta apare la trei secunde, la cinci sau poate chiar la un minut de la momentul culminant al monologului. Dl Putin preferă să apese pedala după trei zile! Asta e reţeta lui. A exersat-o şi la scufundarea „Kursk"-ului, şi la hecatomba de la Teatrul „Nord-Est", şi la tragedia din Beslan.

Dar, din păcate pentru arta cabaretului, dl Putin a ales o altă carieră – aceea de spion, care l-a dus apoi, logic, pînă în fruntea statului. Într-o ţară unde nu există mîndrie mai mare decît aceea de a fi fost în KGB sau de a fi luptat în Afganistan, acest lucru aduce un mare capital de încredere. Şi de teamă. În plus, faptul că fostul spion arată ca un oarecare l-a făcut pe rusul mediu să se identifice aspiraţional cu Vladimir Putin. Reţeta succesului politic e aşadar completă.

Numai că Vladimir Putin nu prea spune poante. Sticloasele lui prestaţii au ambiţii geopolitice şi nuanţe de primadonă persecutată. Vineri seara, preşedintele Federaţiei Ruse s-a adresat unei săli imense, cu zeci de milioane de oameni năuciţi. La balcon erau răniţi cu perfuzii, cadavre carbonizate, părinţi îndoliaţi. Pe holuri erau aduse din ce în ce mai multe coşciuge de dimensiuni reduse. Dacă n-aţi fost de faţă, iată concluziile trase de şeful statului rus la trei zile după izbucnirea celei mai tragice luări de ostatici din istoria Rusiei (400 de morţi cînd scriu, mai mult ca sigur peste 700 cînd se va face numărătoarea finală – dacă va fi onestă).

„Trecem printr-un moment greu. E un atentat împotriva fiecăruia. O tragedie. Se putea acţiona mai eficient, sigur, dar acum nu trebuie să căutăm vinovaţi. O să luăm măsuri. Toată ţara trebuie să reacţioneze. Teroriştii vor să creeze o atmosferă de spaimă, să smulgă o halcă din teritoriul ţării, spre bucuria altora. (Cine? Războiul din Cecenia nu a fost nici măcar menţionat.) *În Rusia justiţia e coruptă, legea nu se aplică, tranziţia către capitalism şchioapătă, resursele sînt jefuite. Nu s-au înţeles procesele din Rusia şi din lume, nu s-a reacţionat adecvat. Rusia e slabă, iar cei slabi sînt călcaţi în picioare. Nu-mi cer scuze, n-am greşit. Vom face şi, mai ales, vom drege. Mă duc, că am oră la fitness!"*

Rostite cu morgă liliputană şi inflexibilitate exersată, cuvintele lui Putin sînt absolut abracadabrante. Mai ales că ele au urmat celei mai inepte şi iresponsabile acţiuni din istoria mondială a serviciilor de securitate. Servicii care trebuie să fie, însă, protejate, că de!, nu se ştie cînd mai ai nevoie! Morala discursului ritual al preşedintelui este că în lume există un gigantic şi inexplicabil complot antirus şi că, la o adică, Maica Rusie s-ar putea păzi de putreziciunea de-afară printr-un zid precum cel dintre Israel şi Yasser Arafat! Iar viaţa merge-nainte! Cecenii l-au distribuit pe comediantul Putin într-o tragedie pe care el nici n-o acceptă, nici n-o înţelege. Iar sfinxul KGB-ist a glăsuit ca mai toţi militarii cu imposibile ambiţii politice.

Evenimentele de la Beslan vor fi uitate, peste mormintele copiilor vor creşte flori, şefii OMON, Alfa, FSB sau ai celorlalte forţe vor fi înaintaţi în grad, cecenii şi alţii vor continua să arunce în aer clădiri şi oameni, preşedintele Putin va reacţiona din nou după trei zile, iar valoarea vieţii umane în Federaţia Rusă va fi preţuită ca şi pînă acum. Adică deloc!

HUMANITAS

bunul gust al libertăţii

Raftul întâi

Cartea de pe noptieră

180 000 lei

KAREL ČAPEK
Cartea apocrifelor

290 000 lei

ANTÓNIO LOBO ANTUNES
Cuvânt către crocodili

*Texte şi opinii de: Adrian BEIU (doctorand, Université Libre de Bruxelles) ● Marina DUMITRESCU (jurnalistă) ● Lucian GEORGESCU (analist media, director gav-balkanski.proiect) ● Nicolae MANOLESCU (critic literar) ● H.-R. PATAPIEVICI (eseist) ● Cristian PREDA (analist politic) ● Alex. Leo ŞERBAN ● Traian UNGUREANU (jurnalist) ● **Coordonatorul temei:** Cezar PAUL-BĂDESCU*

Unii îl consideră „sportul-rege", sportul prin excelenţă sau singurul sport demn să stîrnească marile iubiri. Marile iubiri şi marile solidarităţi între cei care îl venerează. Un sport curat, în care confruntările din viaţa de zi cu zi sînt convertite în joc, un sport în care energiile maselor se eliberează, ca printr-o supapă de siguranţă. Atracţia lui ţine de inefabil. Ca orice obiect al unei îndrăgostiri, el, de fapt, nu poate fi povestit, nu poate fi descris în ceea ce este el esenţial şi fascinant. Există însă oameni inteligenţi şi

Religie sau opiu?

talentaţi care i-au închinat ode sau eseuri, aşa cum alţii au făcut-o în alte vremuri cu corida. Fotbalul nu e numai un sport. Fotbalul e un mod de viaţă. Fotbalul e o filozofie. E magie. E una din religiile cu cei mai numeroşi adepţi de pe pămînt. Faptul că el a fost transformat, între timp, în industrie, nu-i scade deloc din merite, din puritatea iniţială. (Se pare că acesta este destinul oricărei religii: să fie deturnată, cu timpul, într-o activitate profitabilă; dar asta nu înseamnă, Doamne fereşte!, că ea ar fi greşită în esenţă.)

Alţii îl denunţă tocmai ca pe un nou opiu al popoarelor. Un opiu de calitate îndoielnică, făcut din vulgaritate, instincte primare şi violenţă. Un teritoriu al atitudinilor macho, *al intoleranţei, al tribalismului şi al rasismului. Într-un cuvînt, un spaţiu al trăirilor barbare, primitive. Unul care promovează şi ajunge să transforme foarte repede în vedete (şi, deci, în modele) personaje inculte şi de o calitate umană îndoielnică. Ba, mai mult, fotbalul e, de fapt, o mare inginerie financiară, care se hrăneşte din exploatarea instinctelor joase ale maselor. Nu mai este de mult un joc, ci doar o formă de manipulare aducătoare de profit. În spatele lui se dau tunuri financiare şi se trag iţe. Popularitatea lui se bazează pe faptul că se adresează tocmai trăirilor primare ale oamenilor, celui mai mic numitor comun.*

*Cu toţii sînt de acord, însă, că fotbalul nu mai este un simplu joc. Că a devenit un fenomen (pozitiv – sînt de părere unii; negativ – cred alţii), unul caracteristic vremurilor în care trăim. Prin urmare, e capabil să spună foarte multe lucruri despre noi şi lumea noastră. De aici putem să începem discuţia. (**C. P.-B.**)*

H.-R. PATAPIEVICI

Despre întrecerile sportive, ca de la individ la stat

Nu joc fotbal, nu urmăresc întrecerile sportive, nu mă pasionează viaţa nici unui sportiv, sporturile mă lasă rece, sînt vag exasperat de omniprezenţa lor publică. Duminica, cînd mă sastisesc de vidul canalelor de televiziune, iar cele de filme se dovedesc de neurmărit, deplor lungile, plicticoasele trăncăneli fotbalistice nocturne, care parazitează toate televiziunile care ţin la audienţă. Sînt deprimat de vacuitatea argumentelor, de importanţa acordată nulităţilor, de pasiunea cheltuită pentru a reîncălzi o supă leşioasă în cel mai înalt grad. Înţeleg că sportul şi, în special, fotbalul este pasiunea multor oameni: nu e şi a mea. Ca individualist, îmi măsor impopularitatea gusturilor după banii cheltuiţi de stat pentru a încuraja pasiunile care mie fie nu îmi spun nimic, fie îmi provoacă repulsie. Firește, fotbalul nu mă deprimă în sine – nu am nimic împotriva celor care nutresc gusturi pe care nu le împărtăşesc. Ceea ce mă irită la fotbal este atenţia care i se acordă – *în mod oficial*. Este legătura vicioasă între pasiunile inocente (ori prosteşti) ale suporterilor şi interesele cinice (ori ticăloase) ale statului.

Oriunde e vorba de stat şi de pasiunile colective încurajate de el, nările mele intră în alertă: simt deja putoarea colectivistă şi intenţia de a manipula ineptitudinea bunelor sentimente. Deşi ar trebui ca toată lumea să ştie că statul investeşte numai în pasiunile care masifică populaţiile pe care le stoarce prin impozite şi le domină prin asistenţă, ei bine, chiar şi criticii sistemului (cu excepţia lui Traian Ungureanu) joacă în mod inexplicabil cartea naivităţii: pasiunea de a chibiţa e mai puternică, la majoritatea suporterilor, decît luciditatea de a vedea că o floare de eroism şi talent (reprezentînd sportivii) înfloreşte într-o mlaştină de putoare şi venalitate (reprezentînd organizatorii).

În postmodernitatea noastră flatulentă, sportul a devenit o enormă afacere interlopă, la care statele participă din plin. Ca precondiţie a existenţei şi prosperării oricărei mafii, statul nu putea rata încă o posibilitate de a controla imaginarul maselor, prin manipularea fantasmelor care îi agită pe oamenii cu pasiuni sportive. Iar pasiunea pentru întrecerile sportive este pasiunea *par excellence* a tuturor celor care nu îşi pot găsi realizarea decît în identificarea cu un grup, prin chibiţarea altuia – grup prin care se omologează „oficial"; prin care pot recunoaşte deschis ceea ce simt şi sînt; grup în care se adăpostesc pentru a se putea manifesta liber, adică iresponsabil.

Ceea ce tocmai am descris este, formal vorbind, spiritul de partid sau de facţiune. Unii ar putea obiecta că pasiunea pentru sport este, de fapt, o pasiune subversivă: *the hooligans*, în fond, ar fi echivalentul puţintel mai violent al anarhiştilor libertarieni. E fals. Numai cine nu a cunoscut servilismul laş al celor care fac violenţe numai cît timp se află în grup, folosind apartenenţa la grup ca pe un permis la agresiune şi o descărcare de responsabilitate, numai acela ar putea susţine teza, falsă, că suporterul sportiv este un anarhist. Suporterul sportiv este o masă de manevră.

Cît despre stat, pentru acesta sportul este marele prilej de manipulare şi control cu aspect democratic. Şi asta deoarece, alături de naţionalism şi de xenofobie, care, slavă Domnului, nu mai sînt azi *fashionable*, pasiunea pentru întrecerile sportive este cea mai răspîndită dintre pasiunile colective *egalizatoare* licite, în epoca de după moartea religiei. Nu-i vorbă, a fost aşa şi pe vremea în care religiile erau puternice, dar întotdeauna în combinaţie cu statul. Încă din antichitate*, monopolul de stat pe distracţie şi pe asistenţa socială (condensat în formula mereu actuală „pîine şi circ") a făcut parte atît din politică, adică din imaginarul de aservire voluntară, cît şi din religie, adică din rezervorul de reprezentări mîngîietoare. Peste toate acestea, însă, importanţa întrecerilor sportive pentru stat venea (şi vine) din identitatea formală între integrarea şi segregarea socială obţinute prin chibiţarea unui sport şi integrarea şi segregarea socială obţinute prin chibiţarea acţiunilor unui politician. Spiritul de facţiune este cel care le animă şi le domină pe ambele. Iar setea de a chibiţa impenitent, asemenea dorinţei oamenilor de a-şi înmuia limba în sîngele aproapelui (prin bîrfă), nu poate fi stăvilită.

* Cum spunea, epic, Precopius din Caesarea, pe la jumătatea secolului al VI-lea d.Hr.: „Din timpurile vechi, poporul era împărţit în două facţiuni, albaştrii şi verzii" – sau, cum am zice noi, Steaua şi Dinamo.

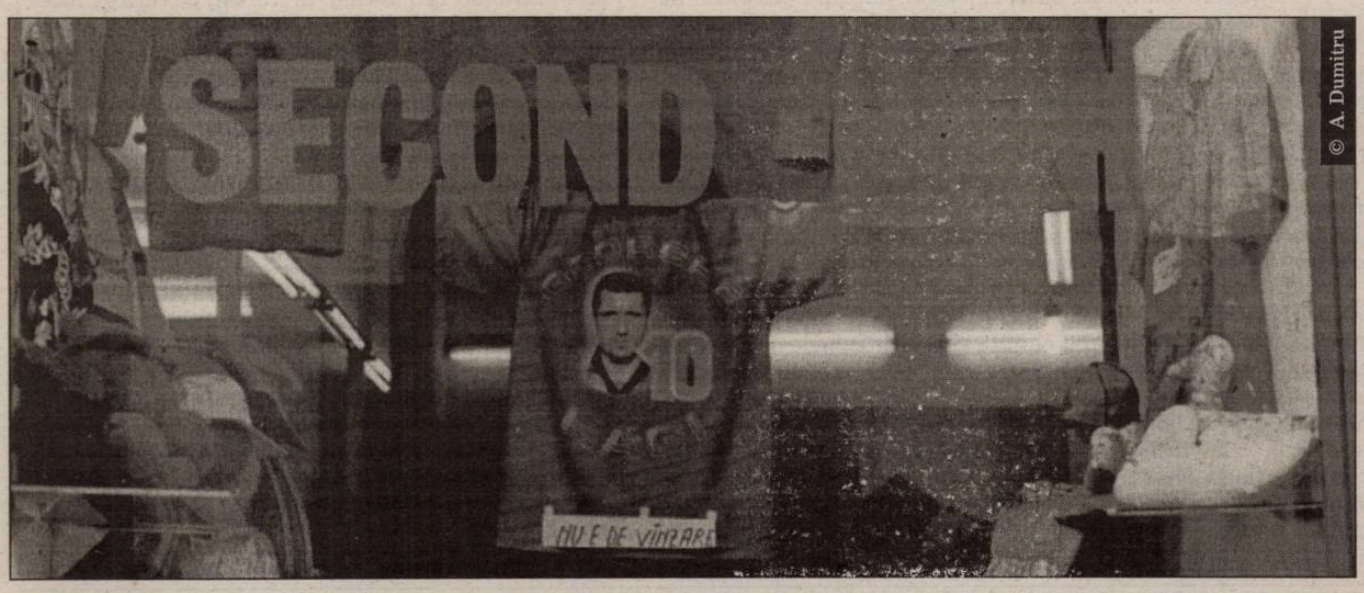

Nicolae MANOLESCU

Fotbal

Nu sînt neapărat un fan al fotbalului, deşi am jucat, ca orice adolescent, fotbal, ba chiar pînă tîrziu, pînă pe la cincizeci de ani, în fiecare vară, la Oneşti, cînd floarea intelectualilor umanişti îşi dădea întîlnire la Zilele „G. Călinescu" şi cînd îl angajam pe maestru şi pe terenul clubului de fotbal local, nu doar în sala Casei de Cultură. Am alte preferinţe în materie de sport, de exemplu şahul sau *snooker*-ul. Asta nu înseamnă că nu mă uit la fotbal, la televizor (pe teren nu mai calc, din pricini pe care le-am mărturisit altă dată), că nu ştiu toate rezultatele din Divizia A şi din celelalte ligi naţionale şi europene, ca să nu mai spun că meciurile interţări mă distrează cel mai tare, că, în fine, nu urmăresc transferurile de jucători (Owen la Real Madrid, Ciocoiu la Steaua). Nu mai am o echipă favorită. Aveam, ca elev la Sibiu, pe Locomotiva, dar asta era cu jumătate de secol în urmă. Astăzi am doar vagi simpatii (pentru echipele ardelene, pe care le ştiu de multă vreme, UTA, Oradea, I.C.O. de ieri, U şi CFR Cluj, Poli Timişoara) ori antipatii (echipele moldovene intră în această categorie, dar nu mă întrebaţi de ce).

Înţeleg că fotbalul e sportul rege (ce mai clişeu!), pe mai toate continentele (îi cedează şi America de Nord de cîţiva ani): întîi, fiindcă e sport de echipă, al doilea, fiindcă se joacă în aer liber, pe un teren enorm, în faţa unor tribune încăpătoare, ca amfiteatrele antichităţii. Sporturile individuale nu-l pot concura. Nici cele de sală. În copilăria mea, am jucat handbal în 11 în aer liber şi mi se părea un joc superb. Devenit în 7 şi mutat în sală, a cîştigat în concentrare, dar a pierdut din potenţialii spectatori. Ca să fie popular, un sport are nevoie de aceste două condiţii.

Şi mai e ceva. Tactica şi strategia sînt mai clare în fotbal decît în rugby (alt sport care mă pasionează!) sau tenis. Nu întîmplător toată lumea se pricepe la fotbal, dar puţini au pretenţia că ştiu de ce România nu mai e de decenii marea echipă de rugby care ameninţa clubul închis al celor cinci naţiuni din nordul şi sudul Canalului Mînecii. Patimile fanilor de fotbal le întrec în intensitate pe ale tuturor suporterilor din alte sporturi la un loc. Doar fotbalul şi-a împins iubitorii la crimă. O excepţie, cum ar fi atentatul contra unei faimoase tenismene, confirmă regula. Ca şi aceea a dementului care l-a îmbrăţişat pe liderul maratonului de la Atena pînă l-a făcut să piardă medalia de aur. Şi tot din fotbal se aleg adoraţii femeilor, V.I.P.-urile urmărite de tot mapamondul (cîte iubite a mai avut englezul ăla căsătorit cu o cîntăreaţă şi care joacă în Spania?), şi nu doar pe teren, dar la discotecă sau în pat. Aţi auzit de aventurile vreunei voleibaliste? De cuceririle unui halterofil? De celularul în valoare de zeci de mii de lire al unui canotor? Eu, nu. Atunci, ce mai tura-vura? Fotbalul conduce în topul sporturilor pe bună dreptate.

Adrian BEIU

Modelul *ultra*

Pentru o parte din cei ce vin pe stadion, spectacolul sportiv trece pe un plan secundar. Ei vin să-şi încurajeze echipa prin diferite metode: cîntece, bătăi ritmice din tobe şi din palme, folosirea de fumigene, petarde şi torţe şi prin metoda cea mai costisitoare, dar şi cea mai spectaculoasă – crearea de coregrafii. Aceşti suporteri sînt suporterii *ultra*.

Suporterii *ultra* sînt organizaţi în grupuri. În interiorul unei galerii din România, există în jur de zece astfel de grupuri. Membrii unui astfel de grup plătesc o cotizaţie lunară, iar deciziile privind activitatea grupului sînt luate într-un mod democratic – prin vot egal. Trebuie făcută încă de la început o distincţie clară: suporterii *ultra* nu reprezintă ansamblul galeriei unui club, ci numai o parte a acesteia – nucleul ei dur şi liderii ei de opinie. De altfel, galeriile au o ierarhie foarte clară, conformă unei structuri piramidale.

Ierarhii

Pe prima treaptă se găsesc persoanele care vin în peluza galeriei, pentru că aici biletul este mai ieftin, sau persoanele care doresc să încurajeze echipa dar care nu fac parte dintr-un grup organizat. Aceste persoane nu au nici un rol de decizie în ceea ce priveşte galeria. Ei trebuie să se conformeze deciziilor liderilor – deciziile suporterilor *ultra*. Aceste persoane sînt, de fapt, nişte pseudo-ultra şi pentru că ei se comportă aşa numai pe timpul meciului.

Pe cea de-a doua treaptă a piramidei se găsesc suporterii *ultra*. Ei reprezintă liderii de opinie ai galeriei – modelul ce trebuie urmat de ceilalţi suporteri. Ei au un rol de decizie în interiorul galeriei iniţiind diverse forme de încurajare – cîntece, aprinderea de torţe sau realizarea unor coregrafii.

Pe ultima treaptă a piramidei se află liderii galeriei. Aceştia provin şi ei din rîndurile grupurilor *ultra*. Ei sînt cei care iniţiază în majoritatea timpului cîntecele sau aprinderea de torţe, de fumigene. Ei sînt liderii carismatici ai peluzei.

Modul *ultra* de susţinere a echipei favorite a apărut în Italia la sfîrşitul anilor '60 şi începutul anilor '70. S-au deosebit încă de la început prin modul lor spectaculos de încurajare a favoriţilor. Acest model de susţinere a echipei favorite a combinat cîteva modele de suporterism deja existente în acea epocă: modelul italian – existenţa unor steaguri de pus pe gardurile stadioanelor sau de fluturat, cel brazilian – folosirea de torţe, de fumigene şi de petarde şi cel englez – crearea de efecte optice cu ajutorul fularelor şi repetarea aproape obsesivă a cîntecelor.

Este greu de găsit o definiţie exactă şi completă pentru acest model de sprijinire a echipei favorite. Ideea generală este că echipa trebuie încurajată mereu, indiferent de locul ei în clasament sau de felul în care joacă. De asemenea, adversarii trebuie intimidaţi prin orice mijloace, inclusiv prin violenţa fizică. Această dorinţă de a-i intimida pe adversari se vede şi din faptul că majoritatea grupurilor *ultra* au nume dure, războinice sau care fac aluzie la mişcări politice extremiste, de stînga sau de dreapta.

În plus, suporterii *ultra* trebuie să fie total independenţi faţă de club (deziderat care începe încet-încet să fie aplicat şi la noi) şi să fie originali. Acest lucru înseamnă că un grup care copiază, de exemplu, coregrafia realizată de alt grup îşi pierde foarte mult din prestigiu.

Tineri şi licenţiaţi

Primii care au fost atraşi de acest stil de sprijinire a echipei au fost tinerii cu vîrste între 15 şi 25 de ani. Acest fapt este normal, dacă ne gîndim că acest stil este prin definiţie un stil rebel. Pentru un tînăr, faptul că el se poate reprezenta social ca un *ultras*, deci ca un rebel care nu se supune nici unei reguli, constituie o atracţie foarte mare. Astfel el iese din conformismul monoton specific vîrstei sale pentru a intra în rîndurile unor rebeli contemporani.

Contrar ideii generale, liniştitoare, că suporterii radicali provin din medii defavorizate, puţin educate, printre ultraşi găsim un mare număr de persoane cu studii superioare – terminate sau în curs. Astfel, studiile efectuate de Dal Lago şi Moscati în Italia au arătat că la Milano şi la Bergamo nivelul mediu de educaţie al *ultraşilor* este superior mediei italiene la această categorie de vîrstă. Acest lucru se poate explica prin momentul de apariţie a grupurilor *ultra* – în 1969, imediat după revoltele studenţeşti din Europa. Putem presupune că există o legătură între aceste două elemente, legătură ce a făcut ca încă de la început să găsim un număr mare de studenţi în rîndul grupurilor *ultra*.

Acest nivel relativ ridicat de educaţie al *ultraşilor* îl întîlnim şi în România. Astfel, în urma unei anchete efectuate personal în rîndul ultraşilor marilor echipe bucureştene, Dinamo, Rapid şi Steaua, din cei 182 de suporteri chestionaţi 37,3% au declarat că au studii superioare.

Apartenenţa la acest nivel înalt, elitist, poate oferi o explicaţie pentru faptul că suporterii *ultra* devin uneori violenţi. Sentimentul natural de rebeliune al studenţilor – împotriva guvernului, poliţiştilor etc. s-a transferat pe stadion. Inamicul principal nu mai este sistemul, ci echipa adversă. Şi, cum suporterii se identifică şi sînt identificaţi cu echipa pe care o susţin, este clar că adversarii devin nişte duşmani de temut.

Toate drumurile vin de la Roma

Modelul *ultra* s-a răspîndit aproape în toată Europa începînd cu anii '80, în special după campionatul mondial de fotbal din 1982 găzduit de Spania, unde suporterii europeni au avut ocazia să intre în contact direct cu *ultraşii* italieni. Primele grupări *ultras* din afara Italiei au apărut în Spania şi în Franţa. După 1985, acest model s-a răspîndit şi în fosta Iugoslavie, Grecia şi Portugalia.

Larga răspîndire a acestui model a făcut ca, la ora actuală, în Europa să existe două modele de suporterism: cel nordic, de sorginte engleză şi cel sudic, cel italian. Graniţa dintre aceste modele devine însă din ce în ce mai puţin vizibilă, dar nu pentru că cele două modele s-ar influenţa reciproc, ci pentru că cel italian tinde să-l acapareze pe cel nordic. Acest lucru se datorează în special dezvoltării exponenţiale a Internetului care a înlesnit contactele între suporterii din toate colţurile Europei. Dacă pînă la mijlocul anilor '90 modelul *ultras* putea fi găsit numai în ţările mai sus menţionate din sudul Europei, acum îl putem găsi atît în fostele ţări comuniste (inclusiv România), cît şi în ţări care tradiţional se aflau în aria de influenţă a modelului nordic. Există, de exemplu, grupări *ultras* chiar şi în Suedia.

Mişcarea *ultra* românească are o istorie relativ scurtă, deoarece înainte de 1989 regimul comunist a făcut imposibilă existenţa unei forme de organizare rebelă şi nonconformistă a suporterilor. A existat totuşi şi în acea perioadă un steag pe care scria *Ultras* Rapid.

Putem vorbi de grupuri *ultra* româneşti de-abia de la jumătatea anilor '90. Influenţa italiană este evidentă şi se manifestă în toate modalităţile prin care *ultraşii* români îşi încurajează echipa favorită.

În primul rînd numele grupărilor *ultras* româneşti: Nucleo, Gruppo Apparte (care nu mai există acum) pentru suporterii stelişti; Nuova Guardia, Tifosi Ultra pentru suporterii dinamovişti; Legione Granata, Ultras Unione pentru suporterii rapidişti; Sezione Ultra pentru suporterii Universităţii Craiova sau Commando Ultra Viola Curva Sud pentru suporterii Politehnicii din Timişoara.

Există şi alte tipuri de influenţă în ceea ce priveşte numele grupărilor *ultras* româneşti: engleze sau germane. Numele germane sînt alese pentru a da grupului o imagine radicală, neo-nazistă. Cele mai multe nume engleze sînt nişte nume folosite şi de suporterii italieni. Este vorba, deci, de nume care din punct de vedere etimologic sînt englezeşti, dar care din punct de vedere al locului de unde probabil au fost preluate sînt italieneşti. Spre exemplu Fighters – un grup nou format de suporterii dinamovişti este şi numele unei grupări celebre a suporterilor Juventusului din Torino, grup creat în 1977.

O a doua modalitate prin care suporterii italieni îi influenţează pe cei români o regăsim dacă observăm cîntecele *ultraşilor* români: aproape toate sînt inspirate din cele dedicate suporterilor italieni. Este vorba de preluarea liniei melodice şi adaptarea ei la realităţile româneşti.

Bineînţeles că şi aici găsim cîntece care nu sînt italiene, dar care sînt cîntate şi pe stadioanele din această ţară: *Yellow Submarine*, *Guantanamera* sau *La Marseillaise*. Şi aici este vorba de asumarea unor elemente non-italiene printr-o filieră italiană.

Al treilea mod este cîntarea unor melodii în italiană. Nu mă refer aici la folosirea universalului *Forza!* (Haide!), ci la existenţa unor melodii cîntate integral în italiană. Suporterii dinamovişti cîntă la fiecare meci – *Avanti, avanti, avanti Bianco-Rossi*, în timp ce suporterii stelişti cîntau pînă acum cîţiva ani *Forza Steaua / Vinci per noi*.

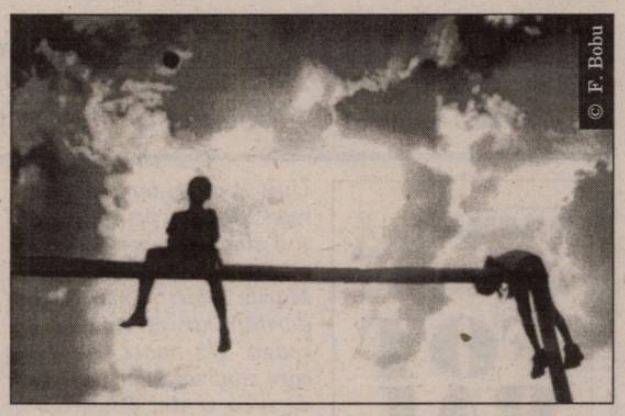

În România, influenţa italiană este deci hotărîtoare. Această influenţă este atît de puternică încît nu putem încă vorbi de crearea unei specificităţi româneşti a acestui fenomen. Au început, totuşi, în ultimii ani să apară încercări timide de a da o notă românească acestui fenomen, manifestate în special prin apariţia unor grupări cu nume româneşti.

***Adrian Beiu** este doctorand la Université Libre de Bruxelles şi pregăteşte o lucrare de doctorat pe tema galeriilor de fotbal din România.*

Lucian GEORGESCU

Asemănări între fotbal şi publicitate

Toată lumea se pricepe la amîndouă, în aceeaşi măsură. Ca să fii fotbalist nu ai nevoie de studii superioare. E valabil şi pentru oamenii de publicitate, mai cu seamă managerii şi acţionarii. Şi dacă se plictisesc la birou, ca rezervele pe bancă, tot se găseşte un „training“, un antrenament prin corespondenţă, ceva, care să se soldeze cu o diplomă menită să legitimeze patronul de club. Ba chiar cu cît gradul de cultură este mai redus, cu atît mai înaltă poate fi poziţia în clasament. În publicitate se înjură ca pe stadion. Dacă un meci e pierdut, cu siguranţă publicul sau arbitrul sînt vinovaţi. Meciurile le face echipa („team work“!), cîştigătorii sînt unul sau doi. Fotbaliştii şi oamenii din publicitate se întîlnesc de cele mai multe ori între copertele aceloraşi reviste şi de regulă plimbă cam acelaşi tip de gagici. (Să fim bine înţeleşi, vorbim de băieţii din diviziile A, B, C şi Onoare, nu din Premier League!). Şi unii şi alţii sînt pragmatici, se mobilizează bine atît în faza de atac, cît şi de apărare. Cînd se întîlnesc, fotbaliştii vorbesc despre fotbal, oamenii de publicitate despre publicitate. Din cînd în cînd fotbaliştii apar în publicitate, iar unii oameni de publicitate gestionează fotbalişti. Lumea fotbalului şi lumea publicităţii au dimensiuni reduse, sînt universuri închise, autosuficiente, toată lumea ştie pe toată lumea, nu poţi să te lauzi cu o bîrfă că ţi se spune „acu te-ai trezit şi tu?“ Alergarea în teren a 22 de bărbaţi după o bucată de piele e la fel de absurdă şi de inutilă precum truda departamentului neinspirat denumit „de creaţie“. Dacă nu eşti în formă vreo trei-patru meciuri la rînd, te trezeşti pe tuşă şi, încetul cu încetul, din vedetă ajungi o rezervă permanentă. Cum ai trecut de treizeci, eşti pîndit de tinerii lupi. Nici fotbaliştii, nici oamenii de publicitate nu fac grevă. Şi unii şi alţii au jargon standard, clişee verbale şi comportamentale, un vocabular restrîns, aprig concentrat în jurul profesiei care li se pare buricul universului. Cu cît au mai multe jocuri în picioare, cu atît devin mai tehnici, dar şi mai blazaţi. Regulile jocului sînt aceleaşi pentru bărbaţi şi femei, problema e că deosebeşti cu greu bărbaţii de femei în ambele domenii. Cu toţii sînt convinşi că nu vor ieşi la pensie din fotbal sau publicitate şi deopotrivă habar nu au ce va fi „după aceea“, cu excepţia fericiţilor care ajung antrenori pe viaţă, aşa că fiecare încearcă să pună bani albi pentru zile negre. Albi, vorba vine, aşa e expresia, na! Blatul e blat, blamat oficial, întreţinut subteran. Cu toţii „fac spectacol“, sînt circul cotidian al poporului lipsit pe vecie de pîinea spiritului.

Traian UNGUREANU

Fotbalul? Un joc!

Fotbalul? Puskas 1953. Garrincha 1962. Pele 1970. Cruyff 1974. Primul fotbal apare, într-adevăr, ca pojarul, în copilărie, şi nu are mai nimic de-a face cu ce face un copil pentru şi ce-i face unui copil societatea, cuvînt rău înţeles şi descentrat de atîta folosinţă. Fură cineva cartea şi pune în loc ideea că ieşim mai repede la rezultatul final pe Internet sau bandă desenată? Vine Mitică şi fură trei judeţe şi un fotbal? E la modă să găseşti sfinţi persecutaţi între purtătorii de bombe la brîu? Pentru toate e de vină societatea. Ea e butonul. Apăsaţi, aflaţi, peroraţi. Cine stă la coadă cu degetul antrenat să apese în căutarea răspunsului la întrebarea asupra fotbalului o să afle ceea ce ştia deja: societatea, subiect şi alibi al tuturor teoriilor cu care ne depărtăm de prospeţimea trăirilor neprogramate. Fotbalul e altceva. Dumitrache 1970. Neskeens 1978. Bölöni 1983. Maradona 1986. Fotbalul se învaţă pe stradă, în spatele blocului sau – cazul Garrincha – la doi paşi de un cuplu boa încremenit de uimire, în liziera junglei. Fotbalul nu are, adică, nevoie de aprobare teoretică. Sociologii au încercat să scoată şi de aici de-o catedră, psihanaliştii s-au făcut de rîs şi în teren, după ce au nenorocit lumea de dincolo de tuşă. Inutil. Inclasabil. Copiii nu au un plan de împlinire psihanalitică. Freud a rămas rece la fotbal, deşi compatriotul său Sindelar înnebunea mulţimile Vienei mult mai uşor şi mai paşnic decît Karl Luger, primarul care antrena aceleaşi mulţimi la loviturі libere şi alunecări împotriva evreilor (cartonaşul roşu flutura, pe atunci, în calitate de drapel şi lua mereu direcţia greşită). Mai tîrziu, după Şcoala de la Frankfurt, cu sediul într-un enorm egoism filozofic, a apărut teoria simbolicii de mase. Fotbalul, ca şi religia, industria şi, desigur, spre deosebire de socialism, ar fi cultura tribală într-o lume definită pînă la capăt de lupta triburilor pentru putere. Poate. Deşi, în afară de Anglia, unde huliganismul ţine loc de viaţă socială, fotbalul e un joc relativ curat. În plus, huliganii englezi sînt huligani şi cînd nu se duc pe stadion, iar tribali sîntem şi mai mult cînd ţinem, de pildă, cu Liiceanu contra lui Marino, sau invers. Două persoane au înţeles jocul (de fotbal) fără să-l fi jucat vreodată şi fără să împrumute teorii de sprijin. R. Caillois, pe care l-aş fi reţinut pe post de preşedinte de club, şi J. Huizinga, pe care l-aş fi titularizat coordonator. Primul a explicat tuturor celor ce aşteptau cu degetele bine înfipte în urechi de unde vine şi în ce constă caracterul magic al jocului şi natura sa gratuită ca o convenţie. Al doilea a înţeles de ce e jocul un bun şi nu o boală a culturilor. Care e, adică, rostul superior al gratuităţii descrise de Caillois şi de ce e el atît de fragil la contactul cu, era să zic societatea, deşi e vorba de o cu totul altă formă de brutalitate. Huizinga a presimţit că sporturile vor avea probleme. Abia la sfîrşitul anilor '70 diagnosticul sporturilor deja bolnave a fost pus exact şi trist de un C. Lasch (sînt şi americanii buni la ceva!), dar omul a murit necitit şi amărît de mersul lumii. Scuzaţi bibliografia. Diagnosticul: corporatismul. Asaltul vicios şi victorios al dogmei economice care a distrus mai întîi presa, dîndu-i dreptul să respecte doar cifra de vînzări, singurul criteriu pe care piaţa îl înţelege. A urmat învăţămîntul, blocat de la datoria de educator democratic şi schimonosit într-o rezervaţie de protocol, prevăzută, prudent, cu spectacolul folcloric al minorităţilor promovate. După ce Universităţile au fost travestite în Muzeul Satului African, cu personal didactic pe posturi fixe şi salarii occidentale, desfigurarea sportului a fost, într-adevăr, un joc. Fotbalul s-a trezit de pe la mijlocul anilor '80 în proprietatea proprietarilor de meserie. Fotbalul? Francescoli 1990. Bergkamp 1994. Zidane 1998. Totti 2002. Nedved 2004. Se mai joacă fotbal mare, se mai scriu cărţi, există încă spirit (A. Pleşu, de pildă, e chiar pe punctul de a menţine limba română pe treapta de frumuseţe şi simplitate de pe care vrea s-o doboare, era să zic societatea, dar mă gîndesc la exhibiţionismul corporatismul televizat al feudalilor corporaţi care stăpînesc în România politica, presa, fotbalul, grîul – gramul). Se mai fac toate astea, eroic şi pe alocuri, dar regula nu e dictată de excepţii. Regula e, şi în fotbal, corporatismul. Everton l-a vîndut adineauri pe Wayne Rooney lui Manchester United. Preţ: 37 milioane de dolari. Rooney e un copil redus, în vîrstă de 18 ani. Fotbal joacă binişor spre bine. Valoarea lui nu e, însă, dictată de ce poate face el în teren, ci de un joc complicat de investiţii şi de previziuni pe piaţa de desfacere a mărfurilor cu marca ManUnited. Nu e interesant? Unde a trimis Manchester United primul comunicat despre achiziţionarea lui Rooney? La bursă! Ea e părintele. De la ea ne vine impresia că fotbalul e un joc cu piciorul, supradimensionat de un cap bolnav. *Football? Bloody hell!* – a spus odată Alex Ferguson. La ce s-o fi gîndit? Un jucător doar ceva mai iute decît subsemnatul se vinde în Liga a IV-a engleză pe 150.000 de dolari. De asta nu sînt vinovaţi însă nici copiii care se apucă în fiecare secundă de fotbal, nici publicul care se prosteşte calm la televizor sau furios în tribune. Era să zic că de vină e societatea, dar adevărul e că, de cînd am rămas goi la suflet prin transferul religiei întru nefiinţă sau *pop art*, golul e lumea şi lumea e un gol. Cineva trebuie să îl umple, are o groază de umplut şi reuşeşte doar să facă bani dintr-un vid atît de productiv. La noi, trupa se cheamă Mitică, Gigi şi Gică, dar ăsta nu e decît un accident kitsch, din seria cu care am ieşit noi, mereu, în întîmpinarea istoriei. Caillois şi Huizinga dorm de mult acoperiţi de uitare. Lasch? Noi am stabilit deja că America e ceva la care faci autostopul cu bomba la brîu. I-o laşi în poală, între etajele 83 şi 103, şi rămîi cu catedra, *chip*-urile, acţiunile şi teoria critică. Diversitate. Lasch a murit şi e mai bine că n-a văzut. Lumea de după e plină de sporturi denaturate. Fotbalul se îneacă în bani (dezaprobarea criticilor îl lasă rece). Olimpismul a murit de o supradoză. Am rămas cu jocuri pe care nu le mai înţelegem decît cu ajutor din afară: cifre de audienţă, prime de joc, sumă de transfer, antropologie rafinată. Fotbalul n-are nici o vină. A încercat să ne bucure, iar noi n-am mai vrut.

© F. Bobu

Cristian PREDA

„Mai bine comunist decît rapidist!“

Acesta e refrenul pe care îl scandau suporterii braşoveni la ultimul meci pe care echipa lor l-a jucat la Bucureşti cu Rapid. Aceiaşi suporteri continuă să îşi susţină favoriţii folosind numele pe care echipa lor îl avea în timpul comunismului („Steagul roşu“), şi nu numele actual al clubului („F.C. Braşov“). Pentru cititorii care ştiu mai mult fotbal decît politică, trebuie precizat că Braşovul este locul în care, pe 15 noiembrie 1987, s-a produs cea mai curajoasă mobilizare colectivă anticomunistă. Cititorilor care se pricep mai degrabă la politică decît la fotbal le vom spune că Rapid este clubul care a ţinut să îşi afişeze în anii '80 revolta faţă de echipele-emblemă ale regimului comunist, cele susţinute de armată (Steaua) şi miliţie (Dinamo). Şi atunci? Cum se explică formula „mai bine comunist decît rapidist“? Să fie suporterii de azi ai Braşovului comunişti, după ce părinţii şi fraţii lor au făcut gesturi decise împotriva comunismului? Sau, dimpotrivă, rapidiştii sînt cei care s-au schimbat după 1989, devenind mai răi decît cei pe care îi detestau înainte de Revoluţie? Oare braşovenii spun „Steagul roşu“ din inerţie, aşa cum suporterii Craiovei spun încă „Ştiinţa“, şi nu „Universitatea“? Rapidul e oare un club definit politic în chip indiscutabil? Mister...

Acest exemplu îmi îngăduie să semnalez două lucruri. Primul este acela că identitatea sportivă a unui club de fotbal e mult mai complicată decît o lasă să se înţeleagă semnele exterioare: tricourile, gesturile făcute după marcarea golurilor sau la intrarea pe gazon, transferurile, declaraţiile antrenorului sau chiar stilul efectiv de joc. Identitatea unui club de fotbal e dată astăzi, în primul rînd, de discursul tribunelor şi de miturile care socializează suporterii care merg la stadion. Pentru cineva care ajunge prima dată pe un teren de fotbal, spectacolul tribunelor e derizoriu, vulgar şi mizerabil. Trebuie însă ştiut că tribunele dezvoltă un tip de solidaritate care nu se mai găseşte nicăieri în spaţiul social modern. E o solidaritate a cărei formă perfectă este de căutat doar pe terenul de joc. Cine n-a făcut niciodată sport de echipă nu înţelege la ce mă refer. Tribunele sînt, pe de altă parte, cel mai bun revelator al felului în care sînt ţesute relaţiile sociale: nicăieri nu se reunesc mulţimi atît de numeroase, care să îngăduie o percepţie directă a solidarităţilor de grup şi a confruntărilor dintre grupuri. Cîteva exemple ne pot ajuta să înţelegem articularea foarte diversă a relaţiei dintre stadionul de fotbal şi societate. La Timişoara, fiecare meci jucat de Poli este un ritual citadin: întreg oraşul îşi dă întîlnire pe stadion, recompunîndu-se ca public. La Naţional, tribunele sînt goale pentru că echipa exprimă, de fapt, absenţa oricărei solidarităţi colective: fosta echipă a Progresului s-a destrămat, iar preluarea ruinelor sale, sub numele „Naţional“, de către BNR, a anulat orice şansă de creare a unei identităţi, în măsura în care nu poţi construi un mit sportiv în jurul Băncii Centrale! Confruntarea din tribune între suporterii stelişti şi cei dinamovişti e o dispută între cartiere bucureştene şi stiluri de viaţă de azi.

Al doilea lucru pe care aş vrea să îl semnalez este faptul că această constituţie socială a identităţilor sportive este astăzi din ce în ce mai greu de recunoscut. Politica şi sponsorii tind să mascheze solidarităţile dezvoltate în jurul cluburilor de fotbal. Fenomenul a început în lumea occidentală în anii '70-'80. Atunci au dispărut idolii şi au apărut vedetele. De fapt, vedetizarea fotbaliştilor e rezultatul natural al unor investiţii financiare şi simbolice uriaşe. Tapie în Franţa şi Berlusconi în Italia au transformat radical logica sportivă. Au făcut-o din raţiuni politice şi cu „ideologii“ diferite. Peste tot, însă, fotbaliştii au fost separaţi de tribune pentru a deveni, din eroi ai confruntării, produse de larg consum. În România, fenomenul a fost importat după 1989. Cu mai puţine fonduri, dar cu ambiţii la fel de mari, fiecare potentat local şi-a fixat drept ideal de viaţă deţinerea unui post de televiziune sau a unei gazete şi achiziţionarea unei echipe de fotbal. Exagerările sînt ale tranziţiei, nu ale fotbalului. Faptul că un stadion a primit numele primarului, care era şi patronul clubului din oraş, vădeşte sensul acestei exagerări; dar şi caracterul facil al întregului demers, căci imediat după ce Sechelariu nu a mai fost primar, stadionul şi-a revenit la normal. La fel, faptul că Dinel Staicu e patronul a patru echipe ilustrează excesul notabililor români postcomunişti: e adevărat că unii preferă case şi alţii maşini. Gigi Becali, Mitică Dragomir, Gheorghe Ştefan şi cei asemenea lor au ajuns să conteze în imaginea publică a fotbalului mai mult decît o centrare impecabilă sau o pasă cu călcîiul.

Fotbalul e însă interesant nu datorită sumelor cu care sînt vînduţi jucătorii sau datorită vedetizării fără limite, ci ca fenomen social. Ce imagine mai bună pentru inechitate decît situaţia accesului pe stadioane, în condiţiile în care toţi miniştrii şi parveniţii zilei intră, fără a plăti, la tribuna oficială, în timp ce suporterul oarecare scoate de fiecare dată bani din buzunar, pentru a-şi plăti o distracţie de o oră şi jumătate?

Bine-bine, veţi spune, dar cum se explică totuşi formula „mai bine comunist decît rapidist“? Răspunsul nu poate fi aflat decît pe stadion. Cine vrea să înţeleagă fotbalul trebuie să închidă televizorul şi să meargă la casa de bilete!

DILEMA VECHE
FOT BAL ISMUL

Marina DUMITRESCU

EURO 2004: *super partes*

Spiritul de aventură

Monumentul Descoperitorilor, situat pe malul estuarului rîului Tejo, are în faţă un paviment de marmură pe care e reprezentată planisfera. Pe ea sînt marcate locurile de pe glob unde portughezii au pus piciorul primii. În decurs de aproximativ un veac (sec. XV-XVI), caravelele ajunseseră mai peste tot: de la Capul Bunei Speranţe, pînă în sudul Indiei sau în Japonia, din insulele atlantice pînă pe coasta Americii. Vizualizarea acestei realităţi istorice sub o asemenea formă e revelatoare. Sar în ochi proporţiile. Statul portughez, unul din cele mai mici ale Vechiului Continent, reverberează, se multiplică, prin temeritatea navigatorilor săi, respirînd *outre mer*. Nerezistînd sublimului necunoscut, oceanul. Planiglobul aproape neverosimil de care vorbeam pune faţă în faţă insuliţa lusofonă a Peninsulei Iberice şi viitorul său uriaş imperiu; făcîndu-ne să ne gîndim că, pe lîngă întîietatea absolută ca descoperitori şi colonizatori, portughezii vor fi experimentat în premieră însuşi spiritul de aventură.

Camões, poetul naţional, are viziunea a „două Portugalii" – cea europeană şi cea de peste mări – între care sufletul e împărţit. Aşa încît, destrămarea „imperiului-refugiu", cum îl numeşte Eduardo Lourenço, nu se putea solda cu un vid. Ştergerea în plan real a puterii imperiale va fi amplificat nivelul simbolic, imaginarul, nostalgiile, visele, miturile. Spiritul aventurier nu putea să dispară. Trebuia să se metamorfozeze.

De la Expo '98 la Euro '04

Într-o asemenea logică se pot interpreta „aventurile" timpurilor moderne. Fără nici o aplecare pentru efectele speciale (şi superficiale), Portugalia a ştiut în perioada recentă să-şi asume pariuri riscante. Nu pentru a impresiona, ci pentru a-şi da măsura. Astfel, în mai puţin de un deceniu, Lisabona se îmbogăţea cu un „alter ego". Frontul edilitar prilejuit de Expoziţia Universală 1998 genera un oraş al viitorului care azi nu mai poate fi disociat de personalitatea capitalei, dezvoltîndu-se şi reciclîndu-se în continuare. Teritoriul viran, care pînă atunci fusese depozit de deşeuri, devenea laboratorul celor mai temerare inovaţii (*anticipaţii* chiar) în sfera construcţiilor, iar organizarea propriuzisă a evenimentului reimpunea definitiv Portugalia în faţa lumii. Nestinse bine ecourile acestui succes, în 1999, altă *aventură* la orizont: Campionatul European de Fotbal.

Timp de cinci ani, *Euro 2004* a reprezentat o obsesie naţională. Dorinţa de a fi încă o dată, chiar şi pe durata unei veri, „gazdă a lumii", de a intra în rezonanţă cu ea, a fost combustibilul impresionantei maşinării economico-financiare şi organizatorice care a funcţionat perfect. La întîlnirea cu *Euro*, portughezii se prezentau cu drumuri, hoteluri, transporturi invidiabil puse la punct şi, nu în ultimul rînd, cu zece megastadioane: şapte noi-nouţe şi trei refăcute din temelii. Toate gata cu un an înainte, pentru a fi riguros testate.

Pregătirile asidue pentru *Euro 2004* s-au aflat sub semnul autodepăşirii. Întrecerea fotbalistică trebuia să fie nucleul unui eveniment multiplu. Sportiv, cultural, uman. Să genereze o stare de spirit indelebilă. Transferînd la Lisabona marele festival *Rock in Rio*, ambiţioasele gazde promiteau un spectacol muzical de excelenţă, pe măsura celui sportiv şi capabil să intensifice magnetismul Portugaliei în această vară. Nu e greu de imaginat, de pildă, atmosfera de pe stadionul Alvalade unde, azi, se dispută dramatice semifinale, iar peste două zile cîntă Phil Collins. Şi aşa mai departe, navigînd de la Paul McCartney sau Sting pînă la Britney Spears. Nu degeaba, unul din principalele afişe, deja de luni de zile în oraş, suna astfel: „Bun venit la Lisabona, Capitala Rockului şi a Fotbalului!".

Atentatul de la Madrid din 11 martie, urmat de unele ameninţări teroriste vizînd chiar *Euro 2004*, le-a creat probleme organizatorilor care, lucid, şi-au văzut eforturile periclitate, cu atît mai mult cu cît se preconiza un aflux turistic sporit. Imediat, mobilizarea în domeniul securităţii a fost actualizată, noi planuri de acţiune puse la punct. Nimic nu putea destabiliza hotărîrea aventurierilor portughezi de secol XXI. Aventurieri ai pasiunii pentru fotbal, conştienţi că, în ziua de azi, ţara gazdă a unui eveniment internaţional major (bine gestionat) se impune fără echivoc. Iată de ce preşedintele Federaţiei de Fotbal, Gilberto Madail, declara foarte sigur pe el, mult înaintea oricărui bilanţ contabil: „*Euro 2004* nu a reprezentat o cheltuială. A reprezentat pur şi simplu o investiţie."

Sport şi sportivitate, la rendez-vous

Strategii Campionatului au pregătit minuţios această întîlnire. Înainte de orice, *Euro 2004* trebuia să fie *super partes*. Rezultatele partidelor, rivalităţile, tensiunile – pe plan secund. În seama comentatorilor de specialitate. Principalul scrupul: grija pentru musafiri. Pentru frumuseţea întrecerii. Între altele, o răbdătoare serie de afişe întinsă prin oraş dorea succes fiecărei ţări în parte, evocînd simbolul capitalei respective: *Boa Sorte Grecia!* (pe fundal de Partenon), *Boa Sorte Italia!* (pe fundal de Colosseum), *Boa sorte Russia!* (pe fundal de Kremlin). Ca să nu mai vorbim de prim-planul mediatic rezervat străinilor. Gestul însă cel mai relevant în ordinea ospitalităţii sportive şi a fair-play-ului l-a reprezentat veritabila *concesionare* a centrului istoric al Lisabonei, rînd pe rînd, grupurilor de suporteri, în funcţie de meciurile mai importante ale momentului. *Faz ouvir a tua voz aqui!* (Fă-ţi auzită vocea aici!) – acesta a fost îndemnul, valabil din prima pînă în ultima zi a campionatului, înscris pe cîteva drapele, în plină Piaţa Rossio – locul emblematic şi poate cel mai cosmopolit al capitalei portugheze, unde *festa* fotbalului a fost continuă. Majestuoasa şi primitoarea esplanadă unde, în ajunul marii finale, se făcea din plin auzit glasul agresiv al suporterilor greci, susţinuţi de către aliaţii de circumstanţă... englezi! Fără a umbri surîsul cald al autohtonilor.

Steagurile

Nimic nu trebuie să pună, însă, în dubiu pasiunea portughezilor pentru Naţionala lor! *A Selecçao*. De la preşedinte sau prim-ministru, pînă la cofetar sau taximetrist, ataşamentul pentru formaţia reprezentativă e necondiţionat, constituie un patrimoniu familiar şi, la o adică, şterge cu buretele partizanatul oricît de acerb pentru o echipă de club sau alta. În preajma începerii Campionatului, Portugalia se pavoaza din cap pînă în picioare cu steaguri şi steguleţe. La ferestre, pe balcoane, în vitrine, pe maşini sau în vîrf de catarge improvizate, pe clădiri private sau publice: pretutindeni, tonicul stindard roşu-verde exprima solidarizarea în jurul unui vis fotbalistic, dar şi a evenimentului mult aşteptat. Pentru care se muncise atît. Săptămîni de-a rîndul, steagurile s-au vîndut ca pîinea caldă. Mari, medii sau mici, din pînză sau hîrtie, ai fi zis că promptitudinea cu care au fost arborate fusese atent ghidată din culise. Evident, nici vorbă de aşa ceva. Elanul colectiv era spontan şi verificabil în toată ţara. Naţia avea ocazia de a fi mîndră şi unită în faţa noii provocări.

Scenariul nescris al verii fotbalistice europene 2004 avea în vedere şi un final cu tîlc. Neaşteptata calificare a portughezilor în finală a dat pinteni entuziasmului, alimentînd speranţa că, pentru prima dată, vor fi campionii Europei şi astfel vor încheia într-o formă ideală aventura anului. Se înţelege, implicit, deziluzia generală din seara de 4 iulie... Doar că reversul pozitiv al dezamăgirii va fi contat mai mult. Poporul întristat de suporteri nu a întors nicidecum spatele jucătorilor săi şi nici adversarilor greci, rămînînd pe străzile Lisabonei, ca în nopţile victorioase, pînă în zori, să danseze şi să cînte. Acceptînd sportiv înfrîngerea de pe teren, ei pecetluiau de fapt izbînda campionatului, calificat, de altfel, de UEFA drept cel mai bine organizat vreodată.

„Um novo Portugal"

Faptul că *Euro 2004* a constituit, înainte de orice, o stare de spirit a fost evident pe toată durata evenimentului. Dovada cea mai convingătoare vine, însă, *post festum* şi se materializează într-un detaliu: persistenţa steagurilor. Ca la revoluţie. Ar fi fost de aşteptat ca, după cîteva zile de trezire din emoţie şi tensiuni, ele să fie puse la păstrare pentru viitoarea ocazie. Nicidecum. La două luni după terminarea campionatului, ele decorează în continuare viaţa de zi cu zi a portughezilor: în fereastră, pe balcon, în curte, pe faţade sau maşini. Fenomenul devine captivant, mai ales cînd ai ocazia să-l verifici în lungul şi în latul teritoriului. E pur şi simplu uimitor să constaţi, trecînd din vîrf de munte, via Lisabona, în cotloanele dantelate ale coastei sudice (altfel spus, din Serra da Estrela în Algarve), aceeaşi nevoie de a lăsa drapelul la vedere. Imposibil – îţi spui – să existe vreun consemn explicit între locuitorii cătunelor istorice de piatră Melo sau Folgosinho, în plin peisaj muntos, şi cei din Quarteira, Albufeira sau Tavira, în sudul extrem, la ocean. Cu neputinţă vreo legătură directă între steagurile încă pe faţade în capitală şi cele din îndepărtate aşezări de provincie, precum Vila Nova, Sao Romao sau Fundao. Nu poate fi vorba, prin urmare, decît de un *consens tacit* între toţi portughezii. O reacţie comună şi spontană.

Această interpretare ar fi însă fără valoare, nesusţinută de argumente concrete. Un *vox pop* realizat la un moment dat de RTP grăia de la sine. Întrebaţi de ce nu dau jos steagurile, acum, că *Euro* s-a încheiat, oamenii răspundeau cu un aplomb constant: tocmai acum era oportun să fie menţinute, ca o prelungire a manifestării, în semn de reuşită. Cineva afirma, hotărît, că nu are nici o intenţie să clintească steagul din loc pînă la Mondialul din 2006... Iar altă persoană declara, textual: „Sărbătoarea fotbalului *a inventat o nouă Portugalie*, iar noi trebuie să marcăm acest lucru". Rostită de un oficial în cadru solemn, o astfel de frază nu va avea sigur puterea de convingere pe care o dobîndeşte în gura cetăţeanului interpelat aleatoriu. Dorind o confirmare în plus, am adresat aceeaşi nedumerire patronului cafenelei din cartier, a cărei vitrină e transformată de luni de zile într-un „altar" dedicat Naţionalei: cu drapel, eşarfă şi magicul tricou 7 al Căpitanului Figo. Domnul respectiv mi-a replicat, simplu dar ferm, că nu vede nici un motiv care să urgenteze demontarea ansamblului. Dimpotrivă.

E limpede că, mai presus de orice pledoarie triumfalistă, o asemenea secvenţă de viaţă cotidiană capătă valoare de simbol.

Lisabona, septembrie 2004

Alex. Leo ŞERBAN

10 motive pentru care detest fotbalul (un decagol)

1. Este un joc care implică mari desfăşurări de oameni (în tribune – în timpul meciurilor, pe străzi – după), iar acest lucru este neplăcut.

2. Se bazează pe reguli pe care şi un copil de 6 ani le poate înţelege – dovadă şi practicarea lui de către copiii de 6 ani.

3. Simplitatea regulilor ar trebui să-l aşeze la baza piramidei sportive, nicidecum în vîrful ei; raţiunea pentru care este numit „sportul rege" e ocultă, incultă sau inexistentă.

4. Idolatrizarea jocului, în general, şi a fotbaliştilor, în particular, este iraţională şi îl apropie de religie; orice formă de religie mă lasă rece.

5. Este un teren propice pentru etalarea etosului *macho;* orice etalare a etosului *macho* îmi este profund antipatică.

6. Induce comportamente la limita animalităţii; „zgomotul şi furia" gloatelor asudate, isterizate, au ceva primitiv.

7. Este grevat de prea multe aranjamente de culise şi interese financiare pentru ca noţiunea unui spectacol „curat" să nu fie cel puţin naivă.

8. Cei care se află în fruntea cluburilor, a ligilor ş.cl. au, îndeobşte, mutre pe care le asociem periferiilor sau desenelor animate.

9. Deşi există oameni inteligenţi care iubesc fotbalul, risc afirmaţia că ei proiectează asupra lui propria lor inteligenţă, cu care fotbalul are prea puţin de-a face.

10. Mi-e ciudă că reuşeşte să euforizeze massele (Cinematograful nu o mai face) şi îl detest pentru că a confiscat ideea de gregaritate, transformînd-o în ceva rebarbativ.

Tudor Călin ZAROJANU

Noul Comunism vine dinspre Occident

Înainte de căderea Cortinei de Fier aveam o idee foarte vagă despre modul în care percepe Occidentul ceea ce se întîmplă în Est. Puţinele informaţii la care aveam acces (prin intermediul cunoscuţilor care reuşeau să călătorească în Vest şi prin cel al publicaţiilor care ajungeau aici) nu mă puteau lămuri, şi nici emisiunile posturilor de radio Europa Liberă şi Vocea Americii. Ceea ce am înţeles din toate aceste surse este că occidentalii deplîngeau nerespectarea drepturilor omului, dar asta *stricto sensu,* adică prin referire expresă la Carta respectivă. Comentariile vizau prioritar dreptul la opinie şi cel de a călători liber. Nu am auzit caracterizări clare ale *defectelor de structură, de fond, ale sistemului comunist.* Nimeni nu spunea, de exemplu, că sistemul era inapt şi inept în primul rînd din punct de vedere economic, că doar concurenţa asigură progresul. Nimeni nu spunea că, fatalmente, comunismul se va autosufoca. Dar poate n-am ascultat eu destul, nu vreau să vorbesc cu păcat.

Abundau, în schimb, informaţiile şi comentariile referitoare la nivelul şi modul de trai, la toate acele racile pe care azi majoritatea românilor par să le fi uitat: absenţa produselor, sărăcia ofertei, cartelele de ulei, de zahăr, de pîine, „alimentaţia raţională", apa caldă şi curentul electric cu ţîrîita, politica demografică şi măcelul avorturilor ilegale, propaganda îndobitocitoare etc. Toate acestea păreau însă să fie analizate şi incriminate mai degrabă la nivel de *efecte,* decît de *cauze.* În acelaşi timp, uneori se insista aberant pe un amănunt. Mi s-a relatat că o astfel de emisiune a fost dedicată... scumpirii gogoşilor în România! Şi, dacă tot vorbim despre preţuri, nu ştiu să se fi făcut comparaţia acestora (ci doar a salariilor) cu cele din Vest, mult mai mari; acum, oficialităţile române procedează invers: ne explică insistent necesitatea „alinierii" preţurilor, dar evită problema alinierii veniturilor.

Pe acest fond, nu e de mirare că presa occidentală a lăudat perestroika lui Gorbaciov, fără a sufla o vorbă, după ştirea mea, despre faptul că *economia socialist-comunistă nu trebuia (şi nu putea) să fie perfecţionată, ci desfiinţată.*

Imediat după 1989, am început să aflu tot mai multe detalii despre orientările eufemistic denumite „de stînga" ale unei mari părţi din intelectualitatea occidentală, inclusiv economişti şi politicieni. Afirmaţia că Eugen Ionescu ar fi fost singurul intelectual francez de dreapta mi-a devenit credibilă, mai ales după ce am citit cumplita carte *Intelectualii occidentali şi tentaţia stalinismului.*

Am fost şocat. Singura explicaţie posibilă mi se părea aceea că, de fapt, vesticii nu prea ştiau ce se întîmplă dincolo de Cortina de Fier, că nu înţeleseseră mare lucru din tragedia jumătăţii de secol de gaură neagră a istoriei (chiar şapte decenii pentru popoarele din URSS). Am plutit o vreme în această credinţă.

Primul semn că lucrurile ar putea sta altfel, că occidentalii ar putea simpatiza *pe bune* măcar unele dintre valorile comuniste, *în deplină cunoştinţă a acestora,* l-am primit văzînd atitudinea Vestului faţă de mult-invocatul drept la libera circulaţie a persoanelor. După ce acuzaseră decenii de-a rîndul absenţa acestuia pentru noi, sărmanii, la scurt timp după ce fostele ţări comuniste şi-au deschis graniţele, Occidentul a schimbat brusc foaia: călătoriţi unde vreţi, cîţi vreţi şi cu ce gînduri vreţi, da' nu pe-aici, fraţilor, că noi avem socotelile şi tabieturile noastre!

Nu cred că e nevoie să rememorez cîteva dintre situaţiile uimitoare care au punctat această nouă atitudine, culminînd cu cazul regretatului Mircea Nedelciu, reputat scriitor, dar şi fost ghid BTT, care ar fi putut rămîne de multe ori în Occident, chiar înainte de 1989, şi căruia acum i se refuza o viză cerută din grave motive medicale!

A fost doar începutul.

Astăzi, adunînd o informaţie după alta, am ajuns la concluzia că Occidentul construieşte cu răbdare forme de comunism la care foştii dictatori din Est abia dacă visau, mai exact un *sistem comunist mondial,* în care abundă apucături prea rău cunoscute de către noi, cei din Est, alături de idei şi iniţiative care depăşesc previziunile celui mai pesimist dintre Orwellii deceniilor trecute. Astăzi, în mod palpabil şi brutal, Noul Comunism vine dinspre Occident. Astăzi, abia, se împlineşte profeţia lui Marx, care vedea comunismul impunîndu-se întîi în statele puternice.

E drept, Noul Comunism diferă de cel vechi, în primul rînd pentru că este grefat pe o economie totuşi capitalistă (deocamdată!), *ceea ce nu înseamnă însă decît că Noul Comunism are o bază mult mai solidă şi mult mai mari şanse de a fi impus!* Pare paradoxal, dar nu este. Aşa cum economie de piaţă exista, într-un fel, şi în fostul lagăr socialist (cooperaţia meşteşugărească, producătorii agricoli individuali, mandatarii etc.), aşa cum exista şi proprietate privată, tot astfel, pe suportul capitalului, se poate construi (şi, vai, chiar se construieşte) o ideologie mondială de sorginte comunistă.

Nu este oare globalizarea o formă generalizată a Planului Valev? Nu se vorbeşte din nou, ca şi atunci, despre *diviziunea internaţională a muncii?* URSS nu a reuşit niciodată să impună „sateliţilor" ei ce să producă şi ce să nu producă, la ce preţuri, pe ce pieţe să vîndă etc. – ei, bine, o face acum Uniunea Europeană!

Nu este politica discriminării pozitive *o formă mult mai aberantă a procentelor obligatorii de femei, muncitori, ţărani şi „naţionalităţi conlocuitoare" care trebuiau să facă parte din orice organism de conducere?* Pe atunci, procentele vizau doar organismele de partid şi de stat, plus aşa-zisele sindicate – acum sînt impuse, practic, şi firmelor private! Să te ferească Dumnezeu să încerci să nu angajezi romi, homosexuali sau arabi – şi asta indiferent de (in)competenţa lor profesională.

Exact la fel ca în sistemul comunist, se cultivă disiparea răspunderii şi multicefalismul. Excepţiile sînt rare.

Nu sînt regulamentele interne ale marilor companii cu mult mai draconice decît cele comuniste? Şi asta, să ne înţelegem, nu (numai) în sensul şi în scopul îmbunătăţirii activităţii, ci în acela de *a uniformiza,* de a face imposibilă sau măcar improbabilă orice „ieşire din rînd". Funcţionarilor firmelor străine din România li se interzice aproape orice *personalizare* a activităţii şi a spaţiului de lucru, n-au voie să-şi creeze nici măcar un *folder* personal pe calculator sau să-şi pună poza copilului pe desktop, n-au dreptul la adresă personală de e-mail, n-au voie să mănînce în timp ce lucrează, n-au voie să dea şi, în unele cazuri, nici măcar să primească telefoane personale – şi asta, subliniez încă o dată, *indiferent dacă omul îşi îndeplineşte corect sarcinile de serviciu,* fără a fi perturbat de un biet telefon. *Nu este activitatea angajaţilor măsurată după alte criterii decît cele de performanţă, în cea mai dură tradiţie comunistă?* Cît stai peste program (fără plată suplimentară sau recuperări!), cum te îmbraci, dacă fumezi, dacă vorbeşti prea mult etc. *Nu asimilează occidentalii, aşa cum o făceau şi comuniştii, aspectul exterior şi comportamentul cu „probabilele" calităţi profesionale, în loc să le măsoare strict pe acestea?* Dacă porţi plete şi te agiţi prea mult, nu se poate să ştii meserie! *Nu impun unele firme occidentale ţinuta obligatorie, aşa cum n-o făceau nici măcar comuniştii?*

Nu este presupusul efort pentru profit o reinventare a stahanovismului? Managerii de cultură occidentală nu mai pridesc cu munca, de dimineaţă pînă noaptea tîrziu, şi îi obligă şi pe angajaţii lor să facă la fel. Este această atitudine justificată de legile dure ale cererii şi ofertei, de lupta cu concurenţa, de necesara, permanenta îmbunătăţire a activităţii etc.? Aparent, da. Dar, dacă aceasta ar fi motivaţia, comportamentul ar trebui să difere în funcţie de performanţele firmei: cînd ajungi *number one,* cînd s-au creat toate reflexele cu putinţă şi treburile merg ca unse, atmosfera ar trebui să se mai relaxeze – or, nu se întîmplă asta, ci din contră. Nu numai din lăcomia celor care, cu cît au, cu-atîta vor, ci pentru că scopul ascuns este *identificarea muncii cu viaţa.* Prin '85, o colegă mi-a spus: „Eram aseară într-un şir de troleibuze care *stăteau* spre Drumul Taberei şi deodată am avut revelaţia: NE DUC SPRE DORMITOARE!" Ce altceva decît dormitoare sînt locuinţele din sistemul social-economic occidental?

Nu se fac primii paşi spre urmărirea generalizată a individului, mai rău decît în romanul 1984? Ce altceva sînt bazele de date naţionale, construite sub pretextul combaterii infracţionalităţii şi a terorismului (care desfid aceste măsuri şi se descurcă bine mersi cu ele)? Există deja Universităţi în care studenţii sînt obligaţi să aibă permanent asupra lor cartele magnetice care funcţionează în sistem GPS: conducerea ştie în orice clipă unde se află orice individ! Fiţi siguri că se va generaliza la toate instituţiile şi firmele. Big Brother îşi poate muşca mîinile de invidie.

Nu confundă Noul Comunism, ca şi cel vechi, egalitatea şanselor cu egalitarismul? Egalitatea şanselor înseamnă că societatea este în aşa fel construită încît doi oameni *cu aceleaşi calităţi* au aceleaşi şanse. Egalitarismul înseamnă uniformizarea şanselor indiferent de calităţi. Firesc, un stat de drept al mileniului trei trebuie să asigure un trai civilizat şi celor deficitari în calităţi. Protecţia socială a categoriilor defavorizate este o redistribuire de fonduri, un transfer (prin taxe şi impozite) de la cei care produc către cei care nu (prea) pot. Dar atît! Ajutorul social trebuie asumat ca tare, nu transformat în recompensă. Este contraproductiv şi imoral să plăteşti (aproape) la fel un creator de profit şi un cetăţean cu activitate submediocră, pe motiv că acesta din urmă are o formă oarecare de handicap. Vîrful de lance al acestei confuzii este conceptul de discriminare pozitivă. Diversele minorităţi, zice conceptul, trebuie nu doar să fie tratate la fel ca majoritatea cetăţenilor, ci să beneficieze de drepturi suplimentare. În practică, asta se traduce aşa: eu, patron, dau afară un angajat care, spre ghinionul meu, nu e doar incompetent, ci şi musulman. Să te ţii procese şi titluri pe prima pagină a ziarelor! Evident, nu pot nici să anticipez astfel de situaţii, avînd grijă să nu angajez minoritari – scandal şi mai mare! Asta anulează un principiu fundamental al economiei performante, în care un manager trebuie să aibă libertatea de a-şi alege cum crede de cuviinţă angajaţii, inclusiv, dacă aşa socoteşte, doar nemţi blonzi de peste 88 de ani.

Nu este excomunicarea fumatului o încălcare a drepturilor omului? Mai mult decît atît, măsurile de acest gen reprezintă o evidentă încălcare, de tip comunist, a dreptului individului de a decide pentru sine ce e bine şi ce e rău, o desconsiderare de principiu, globală, a puterii lui de discernămînt. Pentru că, dacă e normal (şi simplu) să existe într-un restaurant sau într-o firmă zone dedicate fumătorilor, respectiv nefumătorilor, în momentul în care interzici fumatul, cu totul, într-o clădire (mai nou şi pe stradă, şi pe plajă!) înseamnă că-mi interzici dreptul, mie, nefumător pe care nu-l deranjează fumatul, să accept să se fumeze în preajma mea. Înseamnă că sistemul gîndeşte în locul meu şi alege pentru mine, că ştie el mai bine. Ce altceva încerca să facă sistemul comunist?

Care sînt, totuşi, diferenţele notabile între fostul comunism estic şi Noul Comunism occidental?

– *performanţele economice,* care, aşa cum spuneam, au drept efect pervers posibilitatea mult mai mare de a impune norme de comportament;

– *sistemul politic pluripartidist,* care poate însă să fie mai mult formal (prietenii ştiu de ce!); şi în China există alte cîteva partide în afară de PCC, dar, ghinion, nu primesc voturi;

– *funcţionarea aparent liberă a legii cererii şi a ofertei;* dar, atunci cînd sînt impuse (cvasi)monopoluri pe domenii, contează prea puţin că acestea sînt private sau de stat;

– *preponderenţa proprietăţii private* faţă de proprietatea de stat; cea industrială este foarte importantă din punct de vedere macroeconomic, fiind baza economiei capitaliste – dar transparentă şi prea puţin importantă pentru individul de rînd, salariat şi contribuabil (majoritar în orice stat): în Est sînt încă diferenţe esenţiale dacă lucrezi la stat sau la privat, în Vest nu; în schimb, este firesc foarte palpabilă pentru oricine garantarea proprietăţii particulare de tip locuinţe, maşini, terenuri;

– dreptul la *libera asociere,* la *opinie* (cu riscul materializării zicalei „Cîinii latră, caravana trece"), la *libera deplasare* (cu observaţiile de mai sus);

– *nivelul de trai;* mult superior, evident, dar ar fi o mică întrebare: exceptînd concediul anual (de regulă mult mai scurt în Vest decît în Est!), la ce-ţi foloseşte să cîştigi mulţi bani, dacă pleci de acasă în zori şi ajungi seara? Sigur, mănînci mai bine, ai alte haine, cosmeticale etc., o casă şi o maşină mai confortabile – dar *cît apuci să te bucuri de ele?* La pensie, da, dar atunci...

– oferta incomparabil mai mare din zona culturii, a presei şi divertismentului.

Sînt, toate acestea (şi alte cîteva) avantaje incontestabile ale modului de viaţă occidental faţă de traiul din sistemul comunist *(nota bene:* nu mi-am propus să fac comparaţia cu modelul oriental; lumea NU se împarte în Est şi Vest, alternativa comunism-capitalism nu acoperă tot ceea ce a existat şi există în lumea ultimului secol). Dar ar fi o greşeală mortală să ne mulţumim cu inventarierea lor, pentru că ele NU garantează desprinderea de mentalităţile comuniste şi, cu atît mai puţin, evitarea comunismului de tip nou.

N-am vrut, în cele de mai sus, să fac aluzie la posibila existenţă a unui guvern mondial din umbră, care ar avea drept obiectiv *altoirea ideologiei comuniste pe structurile social-economice capitaliste, cu scopul de a putea manevra cît mai simplu masele, în vederea unor interese de grup.* Am evitat, de asemenea, să mă refer la teoriile care susţin că Iisus însuşi ar fi propovăduit idealuri de tip comunist, deci n-ar fi nimic rău în acestea. În fine, am evitat să abordez „soluţiile naturiste" conform cărora ar trebui să ne întoarcem la un trai de tip comuna primitivă, bazat pe troc şi convieţuire lipsită de tensiuni (deci, implicit, de concurenţă – factorul-cheie al progresului).

Dar, chiar dacă tendinţele comuniste ale lumii occidentale actuale nu sînt nicicum concertate, planificate, fundamentate teoretic, ele constituie, cred cu tărie, semnale de alarmă care nu trebuie trecute cu vederea.

EDITURA POLIROM

Jaroslav Pelikan
Tradiţia creştină
O istorie a dezvoltării doctrinei
vol I.: Naşterea tradiţiei universale (100-600)

Noutăţi:

Dragoş Bucurenci
RealK

Ismail Kadare
Aprilie spulberat

Amos Oz
Să cunoşti o femeie

www.polirom.ro

Teodor BACONSKY

turn înclinat

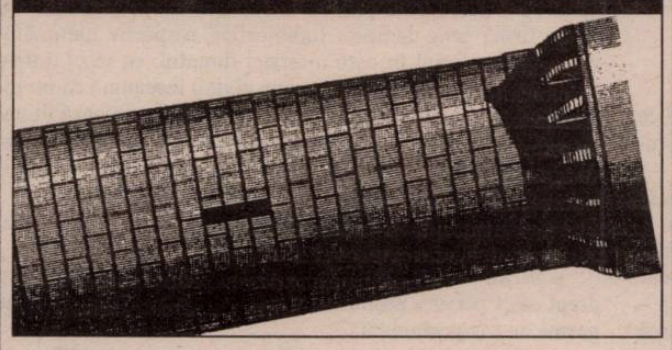

Babilonie

Sînt convins că v-aţi săturat de subiectul „viitoarei catedrale patriarhale". Tema a invadat presa. Mulţi i-au dedicat energiile lor dezinteresate sau foarte practice. S-au conturat două tabere: pro & contra (ca întotdeauna), dar şi două concepţii: monumental *versus* miniatural. Rezumatul chestiunii adună firele întregii dezbateri. Unu: era un proiect vechi, născut în mintea Patriarhului Miron Cristea. Altfel spus, să înfăptuim noi, măcar acum, ceea ce înaintaşii noştri n-au reuşit, deşi Marea Unire le dăduse aripi... Doi: fiecare capitală europeană se mîndreşte cu o catedrală impozantă, de ce nu şi Bucureştiul? Cîtă vreme să mai idealizăm bisericuţa din răzoare cînd avem, la polul opus, exemplul paradigmatic al Sfintei Sofia? E fals că duhul Ortodoxiei rimează cu discreţia edificiilor sacre. N-ar strica un plus de mîndrie naţională, ce Dumnezeu! Trei: actuala biserică de pe Dealul Mitropoliei, ridicată de Cantacuzini, nu mai poate adăposti mulţimea credincioşilor adunaţi de Crăciun, de Paşti, de Sf. Dumitru sau de Bobotează. Patru: comunismul a sucombat şi asta implică victoria creştinismului, care binemerită un templu situat la vedere. În acest fel, haoticul oraş mutilat de Ceauşescu s-ar centra superior, adunîndu-se în jurul unui lăcaş de cult reprezentativ. Dacă ruşii au reconstruit Catedrala Mîntuitorului (dinamitată de Stalin) avem şi noi obligaţia de a exorciza Centrul civic rezultat din fantezia coreeană a fostului dictator. Cum adică ne costă prea mult? Ce, ar putea cineva să rezolve problemele sociale ale ţării numai din miliardele alocate acestui proiect? Ia mai lăsaţi demagogia ieftină!

Foarte curînd au izbucnit polemicile legate de amplasament. Pe 8 mai 1999, Papa Ioan-Paul al II-lea a sfinţit, împreună cu Patriarhul Teoctist, o cruce situată în Piaţa Unirii: ni s-a spus că acolo va fi clădită catedrala. S-a organizat un concurs al cărui laureat colectiv – Augustin Ioan şi echipa lui de tineri arhitecţi – pornise aproape şantierul menit să închege, pe Dîmboviţa, sinteza dintre Ravenna bizantină şi navele lui Le Corbusier. Între timp, invidiile conservatoare s-au activat, aşa că şi Patriarhia s-a răzgîndit: hai să facem un alt concurs, ceva mai temeinic. L-au ţinut, iar coroniţa a fost depusă pe o cuminte (după alţii, smintită) plăsmuire neo-românească: un Caşin la cub. De partea lor, tipii din administraţie s-au trezit la viaţă: cum să omori găina cu ouă de aur? Spaţiul de la „fîntîni" era mai curînd prilej de contracte milionare decît de întruchipări solomonice. Aşa că toată afacerea s-a transferat frumuşel în Parcul Carol, unde obsesia recuperării simbolice promitea să fie satisfăcută prin demolarea panteonului bolşevic din granit roşu. Patriarhia s-a prefăcut fericită cu această nouă opţiune, mai ales că arhivele îi consfinţeau dreptul de proprietate asupra zonei. Numai că fostul – şi actualul – prim-cetăţean al Bucureştiului a zis că e păcat să strici o grădină mult iubită de populaţie. S-a pornit o dispută politică, în care primarul a pierdut prima rundă. Acum, că s-a reales, dl Băsescu dispune de toate majorităţile tehnic necesare pentru a opri excavatoarele din Parcul Carol: *back to square one!*

Eu unul, nu mai ştiu ce să cred. Am fost, succesiv, adeptul modestiei (alături de Horia Bernea) şi aliatul grandiosului (în varianta lui Augustin Ioan). M-am lăsat cucerit de argumentele unora, care doreau o evoluţie, şi ale altora, care contemplau fidel tradiţia. Mă consolasem finalmente cu gîndul că voi fi obligat să accept, în locul mausoleului dejist, un soi de Sfîntul Elefterie la scară triplă. Cînd colo, toată agitaţia teoretică & mediatică n-a servit la nimic. Am vorbit degeaba, ne-am ostenit zadarnic, pentru că tot nu ştim ce vrem, de ce, cum, unde şi cu ce. Bunul simţ îmi recomandă vreo două soluţii interpretative: ori sîntem nişte tragicomici Manole, captivi în ceea ce Mircea Martin numea „complexul începutului continuu", ori îşi rîde Dumnezeu de noi, pedepsindu-ne infatuarea după modelul Turnului Babel. E la mijloc ceva din amîndouă.

André Scrima

– un alt fel de restituire –

Se împlinesc luna aceasta patru ani de cînd Părintele Scrima nu mai e printre noi. Figură de excepţie nu doar prin inteligenţa-i spectaculară şi cultura-i enormă, ci şi prin parcursul aproape neverosimil al vieţii sale şi anvergura angajamentelor ei explicite – despre cele implicite nu vom şti, poate, niciodată –, Părintele Andrei rămîne, pînă la urmă, un personaj atipic, contrariant chiar (se putea altfel?) în viziunea mediilor culturale şi religioase autohtone (destul de conservatoare, în fond).

Crescut şi format într-o Românie ce mai păstrase ceva din elanul ei interbelic, asistent al Profesorului Anton Dumitriu – autorul primului tratat de logică polivalentă din lume –, Andrei Scrima a avut, totuşi, un destin intelectual mai degrabă singular. Căci, cum am putea altfel explica faptul că, în toiul unor dispute filosofice (şi, din păcate, nu numai) cu o tentă mai degrabă „naţională", tînărul asistent citea, cu deplină gratuitate, Meditaţiile carteziene *ale lui Husserl, proaspăt editate, şi că formulase în scris, doar pentru el, cîteva foarte pertinente critici pe care fenomenologia contemporană a ajuns, abia astăzi, să le digere. „Era un geniu", mi-a confirmat cîndva, abrupt, Profesorul Anton Dumitriu, care îi pierduse între timp (ca atîţia alţii) urma. (Venit din partea cuiva de a cărui luciditate nu mă puteam îndoi – în preajma Domnului Profesor nu puteai scoate un singur cuvînt „alături" –, un astfel de verdict avea, evident, darul de a impresiona...) Astfel de „dispariţii", reclamate adesea de unii dintre cei ce l-au cunoscut, n-aveau nimic din preţiozitatea sau cochetăria (dacă vreţi) unui călugăr cabotin. Aveam să constat eu însumi acest lucru în Franţa, mai întîi cu ocazia lecturii unui volum omagial închinat unuia dintre contemporanii săi, în care cosemnatarii regretau sincer că Părintele André, „fratele nostru din Răsărit, inteligent şi frumos ca un serafim", alesese, brusc, ubicuitatea... A doua oară, cu prilejul convorbirilor pe care le-am purtat cu cîţiva dintre foştii lui cursanţi – actualmente profesori emeriţi la Sorbona –, care mi-au mărturisit aceleaşi uimiri legate de „personajul dispărut". Înţelesesem astfel, într-un tîrziu (propriu ardeleanului), că Părintele nostru decisese să rămînă doar acolo unde era o lucrare anume de împlinit pentru el.*

Dar dacă inteligenţa şi cultura Părintelui Andrei Scrima n-au fost niciodată puse la îndoială – era suficient să asişti la recitalurile lui poliglote (ştia mai bine de zece limbi, plus ruseşte, vorba poetului) –, dacă „producţia" lui editorială – modestă cantitativ – nu-i putea fi, totuşi, imputată, de vreme ce textele sale ne solicitau ani buni de eforturi pentru a le putea pătrunde (cît de cît!), s-au ivit mereu „voci" care să pună la îndoială „trăirea" lui creştină şi, mai ales, ortodoxă. Nu cu ideile părea să aibă probleme Părintele Scrima, ci tocmai cu lucrarea lor... În ce mă priveşte, deşi copleşit de veracitatea vorbelor şi privirilor sale (care te sfredeleau pînă dincolo de conştiinţa ta), nu mi-am permis niciodată să mă pronunţ (ca un „expert") în această privinţă. A făcut-o, însă, pentru noi toţi – ucenici mai mult sau mai puţin „convinşi" – Părintele Ilie Cleopa, de a cărui reputaţie duhovnicească nu se îndoia nimeni, şi anume, în chiar prezenţa Părintelui nostru... Revăzîndu-l emoţionat, după mai bine de patruzeci de ani, pe vechiul său prieten de la Mînăstirea Slatina, plecat prin pustiile lumii, Părintele Cleopa – care cunoştea şi el cîte ceva despre pustiile Moldovei – nu mai contenea să ne avertizeze, cu entuziasm, că „fratele Andrei nu era doar un luceafăr al înţelepciunii ci şi un om duhovnicesc". Ţinea să ne-o confirme el, *care „ştia ce spune". Stînjenit de această neaşteptată* laudatio, *Părintele Scrima l-a întrerupt, propunînd să ne rugăm cu toţii. Ca şi în cazul, nu mai puţin spectaculos, al Părintelui Nicolae Steinhardt, inteligenţa putea, aşadar, merge mînă în mînă cu duhovnicia.*

Cum era de aşteptat, atestările publice ale măsurii la care ajunsese Părintele Andrei Scrima au început să apară mai degrabă în Occident. Reţinem aici cîteva fragmente extrase dintr-o mărturie apărută în revista Contacts *a ortodoxiei franceze. Ea aparţine surorii Noëlle Devilliers, pustnică ataşată congregaţiei catolice a Fericirilor, şi a apărut sub titlul „Ce qui fut dans ma vie la rencontre du Père André Scrima", în numărul 203/2003 închinat memoriei Părintelui nostru, îngrijit de Anca Vasiliu, cercetător la CNRS Paris şi profesor asociat al Universităţii Paris X* **(Virgil Ciomoş)**.

Noëlle DEVILLIERS

Tradiţie harismatică

(...) Părintele Andrei vizita adesea mica noastră comunitate din Beirut. Ce-i drept, aşa cum Părintele însuşi avea să scrie după moartea ei (1960), stareţa noastră avea „harul ospeţiei universale". Ea îi spunea, la rîndu-i, „fratele nostru pelerin", iar apelaţiunea i se potrivea de minune. În ce mă priveşte, găseam în el călugărul veritabil, mai precis, unul dintre acei *isihaşti* de a căror spiritualitate, întrezărită încă din vremea cînd eram tînără practicantă în cadrul congregaţiei mele din Franţa, m-am simţit foarte puternic atrasă. Părintele Andrei întrupa, într-un anume fel, idealul la care aspirasem dintotdeauna în sinea mea. Nu era el tocmai stareţul pe care Pronia mi-l trimisese în cale, în chiar clipa în care aveam mai mare nevoie de el? Contactele strînse pe care le-am avut în iulie 1959, cu ocazia unei retrageri la Deir-el-Harf[1], ca şi lectura cărţii pe care mi-a trecut-o atunci – *La théologie mystique de l'Eglise d'Orient* a lui Vladimir Losky (care a provocat în mine un fel de uluire interioară) – sfîrşiră prin a mă convinge.

I-am cerut, aşadar, să mă călăuzească pe căile rugăciunii şi ale căutării lui Dumnezeu, ceea ce a acceptat. Îl simţeai locuit de Duhul Sfînt. Experienţa harului lui Dumnezeu, care lucra cu putere în el, era însă însoţită – „abisul cheamă abisul" (Ps. 41) – de o acută conştiinţă a fragilităţii sale umane, de sentimentul profundei sale nevrednicii. Aceasta e piatra de încercare prin care îi recunoaştem pe cei aleşi de Dumnezeu. Nu ignora nimic din ispitele ce ne pîndesc pe drumul care duce la Dumnezeul cel Viu; cea a intelectualismului, de pildă. Mi-a povestit cum, privind la numeroasele volume înghesuite pe etajera din chilia lui, părintele său duhovnicesc a exclamat: „La ce bun atîta celuloză?" Format la o şcoală aspră, a învăţat să lupte, printr-o asceză strictă, nu numai împotriva dorinţelor trupului ci şi a diferitelor patimi ce războiesc sufletul şi-l tulbură în vremea rugăciunii. Ştia mai ales că orgoliul, „mereu mai rafinat, pe măsură ce urcăm, rămîne un duşman ascuns, dificil de învins"[2]. La acest război invizibil îi chema el pe cei ce i se încredinţau.

(va urma)

1. Sat în Munţii Libanului unde stareţa noastră închiriase o casă pentru perioada verii. Mînăstirea ortodoxă „Sfîntul Gheorghe", ridicată în partea de sus a satului, adăpostea atunci cîţiva fraţi dornici să reînvie tradiţia monastică, iar Părintele Andrei era părintele lor duhovnicesc.

2. „L'avènement philocalique dans l'orthodoxie roumaine", articol al Părintelui Andrei apărut în *Istina*, nr. 5, 1958, p. 460. (Nu este, poate, inutil să notăm că, la data apariţiei articolului, membrii Grupului „Rugului Aprins" erau de mult arestaţi de autorităţile comuniste – *nota tr.)*

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

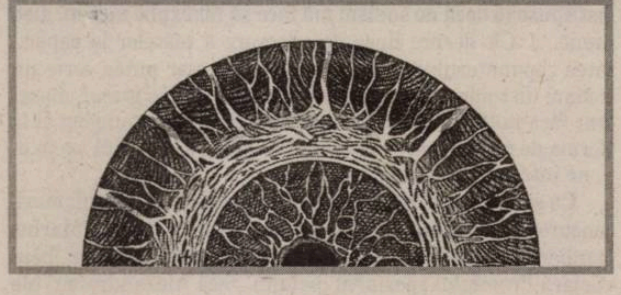

Tragedii cu deznodămînt cunoscut

Căutînd pe Internet, la finele săptămînii trecute, informaţii şi comentarii despre groaznicul masacru din Osetia, am dat peste un scurt articol din numărul de sîmbătă al ziarului *Le Figaro,* relatînd două întîmplări despre care nu-mi aminteam să fi citit sau auzit altundeva. Autorul articolului avertiza că întîmplările „seamănă cu un film prost de serie B", dar că sînt strict autentice.

Miercuri, după ce s-a difuzat ştirea luării de ostatici la şcoala din Beslan, doi celebri jurnalişti ruşi, Anna Politkovskaia şi Andrei Babiţki, specialişti în problemele cecene, s-au grăbit să ia avionul pentru a ajunge la locul tragediei. Fiecare lucra pe cont propriu, aşa încît avem a face cu două poveşti paralele, ce prezintă însă tulburătoare similitudini. Anna Politkovskaia a băut, în avion, un ceai; s-a simţit brusc foarte rău, avionul a aterizat de urgenţă la Rostov, ziarista a fost spitalizată şi apoi retrimisă la Moscova. Colegilor ei de la revista *Novaia Gazeta* întîmplarea le-a provocat o firească îngrijorare, cu atît mai mult cu cît redactorul-şef al revistei, Iuri Şekocikin, a murit recent în condiţii suspecte, fiind – după toate probabilităţile – otrăvit. *Novaia Gazeta* este o publicaţie – precizare cu certitudine inutilă – de opoziţie.

Andrei Babiţki, ziarist la Radio Libertatea (secţia rusă de la Radio Europa Liberă), nici n-a mai apucat să se urce în avion. La controlul de pe aeroport, doi cîini poliţişti impecabil instruiţi au mirosit ceva dubios în bagajele ziaristului. Acesta a încercat totuşi să prindă cursa. A fost agresat de doi indivizi sub privirile complezente ale unui miliţian. Babiţki a fost acuzat de „huliganism", reţinut în arest preventiv şi condamnat la cinci zile de închisoare (pentru, presupunem, tulburarea ordinii publice).

Numele jurnaliştilor nu-mi erau necunoscute. O rapidă documentare este, de altfel, la îndemîna oricui. Anna Politkovskaia, 45 de ani, a fost din 1999 încoace de vreo 60 de ori în Cecenia. A publicat două cărţi, *Călătorie în infern: jurnal cecen* şi *Cecenia: dezonoarea rusă,* traduse în Franţa, Italia, Spania, etc., dar needitate în Rusia. În reportajele ei a descris calvarul populaţiei cecene şi a prezis că escaladarea conflictului îl va face incontrolabil şi îl va conduce către forme de violenţă absolută. Acest derapaj infernal îşi are originea, consideră Politkovskaia, în tradiţia puterii de la Kremlin, care a avut întotdeauna nevoie de un duşman pe post de ţap ispăşitor, pentru a-i pune în circă greutăţile, suferinţele şi nemulţumirile poporului rus.

Andrei Babiţki, 35 de ani, este autorul cărţii *Un martor indezirabil* (2002). A trăit nişte aventuri pe cît de periculoase, pe atît de abracadabrante. Pe 16 ianuarie 2000 a fost arestat în Cecenia, după care a fost „schimbat" cu cîţiva soldaţi ruşi prizonieri, dus în Daghestan şi eliberat. În luna decembrie a aceluiaşi an a fost condamnat la o amendă de 300 de dolari, pe motiv că nu ar fi avut actele de identitate în regulă. Toată povestea, crede Babiţki, e un montaj al FSB-ului. Tot atunci, în urmă cu patru ani, Putin declara săptămînalului *Kommersant:* „Babiţki este, cu siguranţă, în slujba duşmanului. Ceea ce face el e mai periculos decît rafalele de armă automată" (mod de gîndire cu rădăcini adînci la Kremlin; se ştie că, atunci cînd l-a primit pe Vasili Grossman, care-i solicita publicarea romanului său *Viaţă şi destin*, Suslov, atotputernicul secretar cu propaganda al PCUS, i-a tăiat-o scurt: „Nici vorbă, romanul dumitale ar provoca mai multe pagube decît o bombă atomică!").

E peste măsură de bizar cît de minuţios sînt efectuate, în anumite cazuri, controalele pe aeroporturi şi cît de uşor pot pătrunde, într-o şcoală sau într-un teatru, zeci de terorişti înarmaţi pînă-n dinţi. La fel de ciudat e faptul că Anna Politkovskaia, jurnalista care s-a îmbolnăvit bînd ceai, e una şi aceeaşi persoană cu mediatoarea, acceptată atunci de ambele părţi, ce a încercat să rezolve criza ostaticilor din octombrie 2002 de la Teatrul „Dubrovka". Atunci, din nefericire, n-a reuşit. Acum nici măcar n-a fost lăsată să vadă desfăşurarea evenimentelor. Al căror deznodămînt, sînt convins, îl ştia.

citit auzit

● Numărul special „Sexe?", scos de *Les inrockuptibles* din 28 iulie – 17 august (a cărui copertă aţi putut-o vedea săptămîna trecută), seamănă cu un supermarket al sexului... În timp ce, în România, legea pornografiei face un pas înainte, doi înapoi („ajutată" de piedicile unor lupi moralişti precum Pruteanu), francezii îşi permit luxul (care-a fost, dintotdeauna, al lor: *l'amour français, quoi!)* de a discuta despre S.E.X. ca despre vreme, trenduri în materie de IT sau colecţia de toamnă-iarnă de la Dior. Şi răsfăţînd totul pe „130 de pagini de sex, texte şi imagini", cum însişi declară! Francezi & franţuzoaice („identificaţi" prin prenume) îşi povestesc aventurile erotice, mărturisesc practici, oferă sfaturi – cu aerul firesc al unei conversaţii la ceaiul de ora 5... Între două sorbituri din „cupa plăcerilor", tabuurile se fac ţăndări; de la „Claudia, 17 ani", care preferă să nu-i spună mamei sale că face sex, şi pînă la „Maria, 69 de ani", care continuă să aibă o viaţă sexuală cu un partener mult mai tînăr ca ea, „supermarketul" oferă de toate pentru toţi – fără inhibiţii, dar cu ceva nevroze: „Adrien, 34 de ani", preferă s-o facă singur pentru că este sociofob; „Quentin, 35 de ani", e un gay cu cinci amanţi regulaţi în acelaşi timp; „William, 32 de ani", se prostituează cu bărbaţi, dar iubeşte o femeie; „Rachida, 16 ani", fiica unor imigranţi marocani, nu-i ascunde mamei sale că ia anticoncepţionale, dar este făcută „curvă" de-un văr al său; opţiunea Rachidei este clară: „nici violată, nici voalată" (aluzie la vălul islamic)... Pentru „Mona" (fără vîrstă), sado-masochismul este „ucenicia libertăţii", în timp ce pentru „contele d'Iqs, 32 de ani", partuza este „arta fugii". În fine, o cititoare recunoaşte că a-nvăţat „delicateţea sodomiei" din romanul lui Cortazar, *Cartea lui Manuel!* Interviuri dense cu psihanalişti, filozofi, sociologi, psihosociologi, scriitori, o actriţă de filme X, completează acest număr excepţional (şi de colecţie) al revistei pariziene. Cu – *pour la bonne bouche* – aceste vorbe ale marelui istoric american Thomas W. Laqueur despre masturbare: „În *Adaptation*, filmul lui Spike Jonze cu Nicolas Cage, de fiecare dată cînd protagonistul e în pană de inspiraţie, se masturbează. E teoria lui Havelock Ellis, care considera că orice creaţie este o expansiune a autoerotismului. (...) Ar mai fi ideea rousseauistă că romanele pornografice sînt cărţi care se citesc doar cu o mînă. Or, toate reprezentările pe care le avem despre persoane care citesc o carte cu o mînă sînt cu femei... Şi totuşi, aceste imagini sînt produse de bărbaţi. Viziunea lor asupra masturbării se rezumă, deci, la o femeie citind o carte."

● Revista de cultură cinematografică *Positif* (a cărei copertă, de asemenea, a ilustrat „De ce e *cool*"-ul săptămînii trecute) consacră dosarul său pe lunile iulie/august aceleiaşi teme. Editorialul are titlul „Apărarea ereziilor", dar nu se referă – cum s-ar putea crede – la tabuurile cinerotice, ci la acele filme a căror difuzare este restrînsă, nesigură sau inexistentă de-a dreptul – de unde, necesitatea cinecluburilor, a cinematecilor sau festivalurilor; tot ce se opune unei „culturi de stat"... Dar „Sexul & erotismul" nu sînt uitate: revista dedică restul de 70 de pagini (din 160) acestei probleme. De la interviuri cu cineaşti & actori (Catherine Breillat, François Ozon, Jean-Hugues Anglade) la studii despre „estetica (Tim)burtoniană", „erosul la Jane Campion", „efasarea obiectului dorinţei în cîteva filme contemporane", „Sexy est mort", „urme SM" ş.cl., la o „Mică antologie *rêveuse* a marilor filme carnale pe care le aşteptăm" – nimic nu lipseşte din acest (cine)supermarket. Iată cîteva fragmente din interviul cu François Ozon: „Mi-ar plăcea să filmez sexul unui bărbat, dar numai dacă e în erecţie. Mă jenează întotdeauna, ca spectator, să văd o scenă de pat în care actorul e flasc. Asta îl decredibilizează total. În schimb, cînd e în erecţie, chestia asta te tulbură. Şi încep comentariile: actriţa e regulată pe bune, e-o formă de prostituţie! Actorul profită, i-o trage actriţei! Se iese din ideea de personaj. Tocmai de aia nu vreau să văd penetrarea. (...) Cînd filmez, sînt un pervers polimorf! Mă pot pune în pielea unui bărbat care iubeşte fetiţele la fel de bine ca-n pielea unuia care iubeşte femeile grase sau gospodinele. Eu ofer roluri mult mai variate femeilor decît bărbaţilor, pentru că-mi excită imaginaţia şi dorinţa mai mult ca aceştia. Cred că asta are de-a face cu raportul meu intim cu bărbaţii şi femeile: pentru mine, o femeie ţine de ficţiune, un bărbat – de realitate. (...) La-nceput, filmele mele vorbeau despre personaje adolescente care îşi descoperă identitatea şi şi-o asumă. De cîtva timp, este vorba mai mult de personaje mature a căror identitate a devenit vagă şi care-şi redescoperă una în prezentul filmului. Găsesc această trezire mai emoţionantă decît aceea a personajelor tinere, la care domină ideea de excitaţie, de dorinţă şi de experimentare ludică. Scena mîinilor din *Sous le sable,* în care Charlotte Rampling e mîngîiată de Bruno Cremer şi de Jacques Nolot, ar fi fost probabil mai excitantă cu o actriţă tînără, dar cu Rampling e mai emoţionantă. (...) Acum cîteva luni, m-am gîndit să fac un film cu scene explicite de sex. Dar am renunţat, din cauza sancţiunilor economice legate de difuzare. Dacă e clasificat X nu mai e distribuit în săli, e condamnat la exploatarea pe casete sau DVD. Mi s-a spus că ar trebui să-l fac şi-apoi să ţin un discurs artistic care să afirme că nu este pronografic. Or, ceea ce mă interesează e tocmai să fac ceva pornografic, în 35 mm, cu o echipă adevărată şi cu actori care să nu vină din zona producţiilor X! Am preferat, aşadar, să renunţ şi să deplasez întrebările pe care vroiam să le pun prin intermediul acestui experiment într-un film mai clasic." *(5 x 2,* cu Valeria Bruni-Tedeschi şi Stéphane Freiss)

Re: member

„Problema invaziei adolescenţilor este cu mult prea serioasă şi plină de consecinţe pentru a o trece repede cu vederea sau a lăsa să planeze în jurul ei false interpretări. Polemica pe care sîntem hotărîţi s-o ducem nu se îndreaptă împotriva tinereţii ca atare, ci numai contra unei părţi maladive din ea. Şi ar fi absurd să fie altfel, cînd noi înşine nu numărăm în genere mai mult de trei decenii înapoia noastră. [...]

Şi e locul aci de a răspunde la întrebarea dojenitoare ce ni se pune: «Tinerii, fie şi liceeni, n-au oare dreptul să judece şi să denunţe pe victima judecăţii lor?»

La aceasta răspund: Apriori, da. Oricine poate să-şi dea părerea. Însă părerea nu are o valoare obiectivă, deci culturală, decît dacă e însoţită de argumentare. Cine emite opinii este obligat să le justifice pe orice cale, fie şi impresionistă, dovedind că noul punct de vedere este probabil cel puţin pentru anume conştiinţe. A scrie însă la 20 de ani, fără nici un trecut şi nici o garanţie, «asta e bine», «asta e prost», este o copilărie. O asemenea decizie sumară, fără corp delict, o poate da, în anume împrejurări, numai un critic bătrîn, pe care trecutul îl apără de suspiciune. Şi încă o astfel de decizie poate fi venerabilă, nu şi convingătoare. Dacă ţin cu orice chip să facă critică, tinerii trebuie să descopere noi relaţii valabile, în baza şi cu autoritatea cărora să continue cu legitimitate procesul. [...]

Aceasta în principiu. În practică, e greu să aştepţi ceva temeinic de la fiinţe în mintea cărora e proaspătă bătălia, uneori penibilă, a bacalaureatului şi pentru care universul artistic se compune din amintirea manualelor d-lui M. Dragomirescu sau din 200 — să exagerăm! — de cărţi facile sau nepricepute. La 20 de ani poţi fi deştept, talentat sau virtuos, nu însă şi *inteligent,* pricepător, fiindcă priceperea sau aperceperea presupun un fond preliminar.

Dar să zicem că vîrsta de 20 de ani poate da un critic. Printre iluştrii necunoscuţi de care am pomenit mai deunăzi nu văd nici unul. Pot fi printre ei posibilităţi. Deocamdată, nici unul nu reprezintă nimic. De altfel, nici n-au în ce reprezenta. Aceşti exponenţi ai nimicului nu scriu nimic, în afară de rare monosilabe fără cuprins noţional. [...] Odată, tinerii aşteptau «Poşta redacţiei». Azi pătrund în reviste pe calea lăturalnică a cronicii goale, dar vehemente. [...]

Nu cu sentinţe monosilabice îşi poate dovedi o generaţie dreptul la existenţă. [...] Vreau o invazie în universităţi şi biblioteci, vreau o întrecere de zeluri sfinte al căror fruct să fie o supraproducţie de studii de documentaţie în toate ramurile de activitate, de unde conştiinţa noastră să iasă sporită, iar numele ţării mărit."

(G. Călinescu, „Fronda copiilor",
în *Viaţa literară,* IV, nr. 102, 2-16 februarie 1929)

Alice GEORGESCU

Utopii la malul mării

„Gala Tînărului Actor de la Mangalia... o utopie!" – astfel îşi începe „cuvîntul", în caietul-program, însuşi directorul festivalului, regizorul Cornel Todea. Director care este, totodată, unul dintre selecţionerii concurenţilor, unul dintre membrii (pînă anul acesta, preşedintele) juriului şi unicul prezentator al Galei. Care este, totodată, iniţiatorul festivalului în forma lui actuală, adică purtînd numele „Hop", centrîndu-se pe tema „Alteritate" şi strămutîndu-se de la Costineşti, „staţiunea tineretului" în „epoca de aur", la Mangalia, localitate predilectă a nostalgicilor interbelici privaţi de Balcic. Care este, totodată, un orator imbatabil, implacabil şi (uneori) impardonabil prin exces de volte şi volute. Care este, totodată, un optimist structural şi (uneori) iraţional. Ei bine, dacă acest personaj omniprezent, omniscient şi (în privinţa Galei) omnipotent ajunge să-şi definească propriul „vlăstar" (moşit financiar şi organizatoric de Ministerul Culturii şi de Uniunea Teatrală din România – UNITER) drept o utopie... nu e bine deloc!

Şi, într-adevăr, nu-i bine. Nu de azi, de ieri, ci de cîteva ediţii încoace. Gala Tînărului Actor „Hop" prevede prin regulament ca participanţii să fi terminat şcoala – orice şcoală superioară de teatru – de maximum cinci ani. Prin urmare, concurenţilor li se „pretinde" să fie, în acelaşi timp, proaspeţi şi entuziaşti, ca orice tînăr care, nu-i aşa?, abia aşteaptă să dea piept cu viaţa, şi temeinic exersaţi, ca nişte, nu-i aşa?, potenţiali colegi ai unor „monştri" de însemnătatea unui Ştefan Iordache (membru al juriului în anii trecuţi) sau a unei Dorina Lazăr (membră a juriului în acest an, alături de criticul Cristina Modreanu şi de regizorii Radu Apostol, Gelu Colceag – preşedinte – şi C.T.). Este o pretenţie care nu are nevoie de justificări şi motivaţii. Este o pretenţie normală. Ar trebui să fie normalitatea însăşi. Din păcate, nu e.

Ceea ce se vede în fiecare vară la Mangalia, ceea ce s-a văzut şi anul acesta este, în primul rînd, precaritatea învăţămîntului artistic românesc. Nu este vorba numai despre tehnica pe care NU au deprins-o tinerii actori, pe care nu-i auzi şi/sau nu-i înţelegi nici cînd se află la o distanţă de cîţiva metri de tine. Nu este vorba numai despre felul nearmonios, lipsit de prestanţă şi de eleganţă, în care stau ori se mişcă pe scenă. Este vorba despre o imaturitate observabilă chiar şi la absolvenţii destul de copticei (există şi dintr-aceştia), care dovedesc că nu sînt în stare să-şi conceapă o apariţie publică semnificativă. Necazul începe de la textele alese. Deşi tema concursului este de mult neschimbată – acea bizară *alteritate* –, atît concurenţii cît şi juriul au încetat de mult să mai ţină seama de ea, astfel că posibilitatea de opţiune este literalmente infinită: fragmente de piese, bucăţi în proză ori în versuri, colaje din autori români sau străini etc., etc. Totul este ca, în cele 15 minute regulamentare (adesea depăşite, în practică), concurentul să convingă de *adevărul* personajului pe care a ales să-l „întruchipeze" şi de înzestrarea sa particulară în redarea acestui adevăr. Senzaţia predominantă, devenită de-acum regulă, este însă aceea că omul din faţa ta habar nu are, pur şi simplu, cine şi ce este şi de ce spune vorbele pe care le spune. Exemplul cel mai... limpede a fost, la actuala ediţie, cel al unei fete care debita fragmente din *Jurnalul Annei Frank*, poveste care ar fi avut nevoie, ca să capete sens pentru auditoriu, să fie explicată în cîteva cuvinte; cuvintele există, toate, în cartea de unde concurenta îşi extrăsese scenariul – atîta doar că n-au fost spuse (o doză de sadism mă face să nu explic nici eu, aici, nimic...). Cît despre lipsa de adecvare a textelor la capacitatea „spunătorului" de a le da viaţă... s-ar putea scrie un roman; un roman măcar de întinderea lui *Zorba grecul*, masacrat fără milă de un concurent... Iar dacă mai ajungem şi la „forma de prezentare" – costumaţie, coafură, recuzită ş.a.m.d. –, ne întristăm de-a binelea...

Ca să înseninez puţin peisajul, voi spune că, în linii mari, concurenţii „individuali" laureaţi – Claudia Imre şi Marius Damian, cîştigătorii premiilor „mari", Monica Florescu, beneficiara Premiului special al juriului „Sică Alexandrescu" (de ce trebuie să poarte nume aceste distincţii nu pricep nici în ruptul capului), şi Oana Rusu, încununată („G. Timică" se cheamă premiul...) de o firmă parteneră a festivalului – au ieşit cu bine, sau, în orice caz, mai puţin rău din aceste încercări. Lor li s-au mai alăturat vreo cîţiva (puţini) competitori – Leonid Doni, Rada Ixari, Gabriel Răuţă – rămaşi fără de răsplată. Pe nedrept, zic unii; cum chestiunea nu poate fi lesne tranşată, prefer să nu o comentez.

Trebuie, în schimb, să mă opresc o clipă asupra secţiunii Grup/Spectacol, unde premiul a fost luat de o producţie intitulată *Fetele grase cîştigă întotdeauna* după Madeleine George, în regia Iuliei Stănescu, interprete (deloc grase!) fiind Carmen Florescu, Paula Gherghe, Ela Ionescu şi Laura Voicu. Este, după părerea mea, punctul nevralgic al Galei: dacă un concurent „singular", chiar şi mai slăbuţ, trezeşte interesul măcar din punct de vedere sportiv, un spectacol cu neîmpliniri, fie şi mărunte, devine, în context, iritant. Cu atît mai mult cu cît e greu de înţeles cum poţi judeca părţile (prestaţia fiecărui actor) făcînd abstracţie de întreg (montarea ca atare, căreia juriul e ţinut să-i ignore atît calităţile, cît şi defectele, fiindcă regizorii nu intră în concurs). Se impune, cred, o reconsiderare a secţiunii. Inclusiv, la rigoare, desfiinţarea ei. Ceea ce ar putea să însemne, mai ştii?, ieşirea din utopie şi intrarea pe tărîmul realităţii.

Fetele grase cîştigă întotdeauna, în regia Iuliei Stănescu

Alice POPESCU

imaginarul publicitar

Sloganuri antipublicitare

Sînt unele lucruri pe care, probabil, nu le ştiaţi, dar le-aţi putea afla din cartea lui Frederic Beigbeder, *199.000 lei*. Ca de exemplu:

Publicitatea poluează şi este de datoria noastră să inventăm o ecologie a comunicării.

Chirurgia estetică este ultima ideologie care ne-a mai rămas.

Titlul meu exact este de copywriter, *aşa se numesc, în zilele noastre, scriitorii publici.*

Cînd Cioran scria: „Visez la o lume în care ţi-ai da viaţa pentru o virgulă", bănuia oare că vorbeşte de lumea copywriter*-ilor?*

Marketing-ul e perversiunea democraţiei: orchestra e cea care îl conduce pe dirijor.

Goebbels a fost un copywriter emerit: „Germania mai presus de toate", „Un popor, un Reich, un conducător", „Munca eliberează"... Să ţineţi bine minte, cu publicitatea nu e de glumit. Între a consuma şi a nimici nu e mare diferenţă.

Publicitatea a făcut ca Hitler să fie ales.

În lumea pe care o voi descrie (lumea publicităţii – *n.n.) critica este digerată, insolenţa încurajată, delaţiunea remunerată, diatriba organizată. Se va decerna, ca mîine, Nobelul pentru Provocare, iar eu voi fi un candidat greu de învins. Revolta face parte din joc. Dictaturile de altădată se temeau de libertatea de exprimare, cenzurau contestaţia, închideau scriitorii, ardeau cărţile controversate. Timpurile de glorie ale oribilelor arderi pe rug permiteau să se facă distincţia dintre buni şi răi. Totalitarismul publicitar este mult mai abil în a se spăla pe mîini. Acest fascism şi-a învăţat lecţia din ratările anterioare (Berlin, 1945 şi Berlin, 1989 – la urma urmei, de ce toate formele de barbarie şi-au găsit sfîrşitul în acelaşi oraş?).*

Trăim în primul sistem de exploatare a omului de către om, împotriva căruia pînă şi libertatea este neputincioasă. În schimb, el mizează totul pe libertate, asta e cea mai mare găselniţă a lui.

Pînă la urmă, libertatea nu e decît un moment dificil care trebuie depăşit.

Şi toate acestea sînt perfect adevărate. Dacă ar fi după mine, m-aş opri aici. Ce-aţi mai vrea să vă spun? *Dar unde e articolul?* veţi întreba. *Care e concluzia, ce părere are despre Beigbeder ăsta? Ne lasă în aer, aşa?*

199.000 lei pare să fie, după denumirea dată de autor, un roman. Şi poate că aşa şi este, un roman antipublicitar, un manifest care nici nu vrea şi nici nu îl transformă pe Beigbeder într-un scriitor. La nivelul cel mai profund şi, în acelaşi timp, cel mai vizibil al scriiturii, autorul este şi rămîne de la început şi pînă la sfîrşit *copywriter*-ul, dacă vreţi, *advertiser*-ul propriei sale cărţi. Şi aceasta nu se referă la o judecată de valoare, ci de structură. Este un publicitar lucid şi cinic prin natura faptului că tot ceea ce profesia îl obligă să facă, face în deplină conştienţă şi neconcordanţă cu ceea ce simte că ar trebui făcut. Este un erudit. Cum de cinism nu duc lipsă, luciditatea şi erudiţia sînt calităţi pe care le doresc şi *copywriter*-ilor români. Prefaţarea (de Lucian Georgescu), traducerea şi apariţia propriu-zisă a cărţii pe piaţa românească sînt un început.

În rest, ca să ajungem să ne scîrbim de publicitate şi de nocivitatea ei, trebuie, mai întîi de toate, să avem una bună.

trend inţe

Tinereţea ca brand

Revin tot mai insistent, chiar obsedant în ultima vreme, formule precum „generaţie tînără", „literatură tînără", „proză tînără". Probabil ca expresii ale nevoii de schimbare radicală în toate domeniile (sociologii ne învaţă că generaţiile se schimbă cam din 30 în 30 de ani. În plus, sîntem în an electoral şi ne pregătim pentru integrarea în UE...). Mass-media, editurile, partidele politice (există şi un partid-fantomă avînd ca titulatură „noua generaţie") au încercat să valorifice mesajul. Cel mai coerent demers de promovare a „tinereţii alternative" l-a constituit însă lansarea Colecţiei „EGO *Proză*" a Editurii Polirom – acţiune fără precedent la noi. Noutatea este de fapt una de marketing publicitar – tinereţea ca *brand* alternativ în raport cu „bătrîneţea" celor alteraţi de totalitarism.

Despre ce este vorba? Pentru a fi recunoscuţi şi valorizaţi ca atare, tinerii „trebuie" să intre într-un anumit tipar. Modele de succes – culturile *hip-hop* şi *techno-house*. Bref, autorii tineri „trebuie" să fie, în literatură, „actuali, direcţi, dezinhibaţi şi *cool*", să scrie „despre realitatea crudă din jur", să predice „renunţarea la tabuuri" (de mult abandonate) etc. OK, numai că unora le stă bine aşa, altora nu. Ceea ce, în cazurile fericite, poate însemna reprezentativitate valorică, în alte cazuri poate fi o nouă şi comodă formă de standardizare, de conformism al nonconformismului. Marele merit al colecţiei amintite e de a oferi o şansă de vizibilitate tinerilor „alternativi", de a crea o emulaţie concurenţială din care se vor alege, cîndva, cîştigătorii. Există însă şi o serie de riscuri asupra cărora mă simt obligat să atrag cordial atenţia, tocmai pentru că pretind foarte mult de la această colecţie. Mi-aş dori ca „proza tînără" să devină competitivă în faţa concurenţei ficţiunii străine şi să impună, în anii următori, măcar un nume pe piaţa externă. Dar menajările pe motiv că „sînt tineri şi de-ai noştri" înseamnă a ne fura căciula pentru că, deocamdată, există mai multe promisiuni decît certitudini. Că unele cărţi par scrise în grabă, că unii autori tineri, doritori de a deveni notorii pe scurtătură, au sărit direct la roman înainte de a învăţa lecţia prozei scurte şi că se lasă vorbiţi de „lumea în care trăiesc" uzînd de provocări şi mimetisme facile, e un fapt. Ca şi supralicitările elogioase ale unor prefeţe, supralicitări care nu fac bine nici cărţilor (cititorii se conving repede), nici criticilor/comentatorilor erijaţi în agenţi electorali. Mai multă exigenţă/obiectivitate ar da, cred, un plus de credibilitate demersului. În plus, pentru a fi votaţi, tinerii autori nu pot să se bazeze doar pe erodarea imaginii „bătrînilor". Ei trebuie, înainte de orice, să convingă în mod autentic. Unii, poate – e de dorit –, vor şi reuşi, dacă nu au reuşit deja.

Paul CERNAT

Simona SORA

puzzlecturi

Sex pe pîine

● **Ioana Baetica, *Fişă de înregistrare*, prefaţă de Liviu Antonesei, Colecţia „Ego. Proză", Editura Polirom, 2004.**

Cineva mi-a spus: „Dacă ţi-a plăcut *Băgăul* Ioanei Bradea, musai o să-ţi placă şi *Panul* Ioanei Băeţica". Adică *Pulsul lui Pan,* romanul fracturist de 141 de pagini din cartea de debut a Băeţicii, garnisită cu încă patru proze scurte, *pour la bonne... longueur.* Ei bine, lucrurile n-au stat tocmai aşa, însă alăturarea (şi previziunea) m-au pus pe gînduri. Ce-ar avea a face bistriţeanca poposită la o linie fierbinte şi închizînd bucla prin întoarcere la origini cu fracturista sătulă de România, făcînd amor (deghizată în prinţ brâncovean) cu Europa şi exilată apoi sentimentaloid la... Londra? Ce are în comun reciclarea poziţiilor kamasutrice din capitolul (gratuit) şocant al *Panului* cu umorul dementţial, de limbaj şi de situaţii, din *Băgăul* Ioanei Bradea? În fine, ce are un debut care se ţine prin ton, situaţii şi construcţie, cu încercarea sexos-poetică de lipire a *tuturor* fragmentelor scrise în ultimul timp, sub umbrela imberbă a fracturismului? Mai nimic. Trebuie, totuşi, să recunosc că radicalismul meu vine şi din împrejurarea că am citit romanul *hard* al Ioanei Bradea rîzînd în hohote, iar la Ioana Băeţica, după numai două pagini (ălea cu sex oral, anal, pedofilie, spermofagie, consum de păr pubian şi alte delicatese), am simţit brusc nevoia să-mi pun ochelarii pe nas şi să am o aşteptare... critică. Ce ar fi „rezolvat" romanul? Ce ar fi făcut din aglomerare, poveste? Desigur, nu obnubilarea orgiastic-narativă care urmează, de nu mai ştii care e care şi cine merită atenţie, nu zăpăceala bisexuală în care personajul se caută emfatic şi dezabuzat, nu multiplicarea haotică şi facilă a perspectivelor în perspective.

Să recapitulăm: romanul Ioanei Băeţica, nelipsit, altfel, de calităţi punctuale, e un cvartet (Liviu Antonesei îl compară, generos, cu cvartetul *Alexandria* de Lawrence Durrell) cu personaje discontinue, cu trăirisme nereflectate, cu asezonări eseistice rupte de substanţa poveştii. Cum programul fracturiştilor e mai degrabă unul „social" decît unul estetic, îmi imaginez că aceste constatări sînt de-a dreptul favorabile. La urma urmelor, cine mai scrie bine în ziua de azi? La ce bun să bibileşti o frază ca să spui exact ce aveai de spus? Neglijenţa stilistică – desigur programatică, dar venind şi dintr-o grabă ce lipsea în texte mai vechi, reluate aici – e de-a dreptul deranjantă. Care-i miza fornicaţiilor din primele zece pagini, a perversiunilor ingenue din următoarele, a scenelor de sex la botul Rolls Royce-ului (pe de o parte) şi (pe de altă parte) a intertextualismului fin – Sylvia Plath, García Lorca, Italo Calvino –, cînd rămîi mai degrabă cu emfaza, cu un limbaj care nu numeşte nimic, ci doar sugerează difuz şi ambiguu, şi cu un ton nehotărît care perturbă perspectiva, vocile narative şi care subţiază personajele pînă la dispariţie?

Probabil, dacă romanul prea fracturist al Ioanei Băeţica ar fi fost rescris, dacă părţile lui cele mai bune – partea despre copilărie, plină de o autenticitate ingenuă care îi reuşeşte binişor autoarei, sau onirismul provocat chimic cu metadonă şi cu ninsori cocainice în Berceni – ar fi avut o pondere mai mare, lucrurile ar fi stat cu totul altfel. Dacă eseismul Vladei (personajul principal, produsul chinuit al orgiei de debut?) şi cel al autoarei – antropoloagă şi fracturistă – ar fi intrat firesc în carte, iar „fracturile" ar mai fi avut cîte-o atelă, măcar aşa, pentru nervii întinşi ai cititorului asaltat, lucrurile s-ar fi legat, poate, într-un roman. Aşa cum stau însă lucrurile, pagini excelente cum sînt cele despre „coada la norocul chior" (Loteria Română într-o zi de premiu mare), cele despre „agenţia de recrutat personaje", ultima parte a cvartetului, poetic-romanescă, intitulată „Achtung!", sau frumoasa povestire despre dervişul dansator publicată deja în revista lui Marius Ianuş nu fac un roman care să se ţină. În ciuda evidentului talent al autoarei şi în condiţiile unei amprente personale, ce-i drept, care nu face încă un stil.

Dilema veche vă recomandă

● Mircea Iorgulescu, *Tangenţiale* (Editura Institutului Cultural Român, 2004). „Cred doar în publicistica rezistentă în volum!" – afirmase odată G. Călinescu. Cîţi l-au ascultat? Selectate şi montate inteligent (cine înţelege ce înseamnă montajul pentru o scriitură?), pe criterii tematice şi nu cronologice, cronicile literare din *22* ale criticului se constituie într-unul dintre cele mai acerbe mesaje antimaniheiste din cîte s-au exprimat în această perioadă postdecembristă, în care „a fi inchizitor, ori a face pe inchizitorii e o profesie de succes". E limpede şi tonic că Mircea Iorgulescu nu tînjeşte spre succesele nefaste ale acestei profesii. (Radu Cosaşu)

● Scriam în numărul de săptămîna trecută despre cartea *Cum se consolidează democraţia,* coordonată, între alţii, de Larry Diamond. Între timp, domnul Diamond nu a stat degeaba. S-a opus public războiului din Irak, dar după aceea a adoptat principiul: dacă tot aţi făcut-o... Aşa că a ajuns înalt consilier al autorităţii tranzitorii de la Bagdad. A scăpat cu viaţă, şi de aici a ieşit un articol în ultimul număr (septembrie/octombrie) din *Foreign Affairs:* „What Went Wrong in Iraq?". De acolo puteţi afla că, în afară de numărul de trupe şi de pregătirea lor, de strategia postrăzboi şi de aplicarea ei, totul a fost bine. Puteţi citi articolul pe site-ul revistei: www.foreignaffairs.org. (Cristian Ghinea)

● Cu ruşinea de-a fi (din nou!) în dezacord cu amicul Gorzo şi, mai ales, de-a mă deda „satisfacţiilor joase", raportez spăsit că de mult n-am mai rîs atît la o comedie ca la *Oops! Am încurcat borcanele...* Aşa că, dacă n-aveţi prejudecăţi legate de gen şi nici nu v-aşteptaţi la un „Henry James" buf, v-o recomand cu poftă! P.S. Pentru cei constipaţi, sfatul este: mai bine rămîneţi acasă. (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Un om de nicăieri

● ***Terminalul* / *The Terminal* (SUA, 2004), de Steven Spielberg.**

Viktor Navorski (Tom Hanks) ajunge pe aeroportul JFK, venind de nicăieri. El a plecat, totuşi, de undeva – dintr-o ţărişoară est-europeană (probabil ex-sovietică) numită Krakozia –, dar de-atunci au trecut nişte ore, destule pentru dispariţia unei democraţii atît de fragile. Cum Viktor nu vorbeşte engleza, şeful securităţii de pe aeroport (Stanley Tucci) îi reconstituie puciul cu ajutorul unei pungi de Chips (reprezentînd Krakozia) şi al unui măr (reprezentînd clica militară): poc!, şi punga se sparge, împroşcîndu-l pe Viktor. Ideea e că paşaportul lui nu mai e valabil. Pînă i se rezolvă situaţia, trebuie să rămînă pe aeroport, în zona de tranzit internaţional. Un ofiţer îi dă nişte cupoane de masă, o cartelă de telefon şi un *pager* – camera învîrtindu-se vertiginos în jurul lor, prin haosul acela de firme, vitrine şi umanitate grăbită. Apoi îl lasă singur cu aceste provizii şi cu geamantanul lui care, după cum arată, poate să fi trecut şi prin Gulag, iar camera, la rîndul ei, îşi ia distanţă şi-l pierde pe Viktor: e ca unul dintre osîndiţii aceia care erau puşi într-o barcă şi lăsaţi în voia oceanului. După vreo două nenorociri burleşti – distrugerea unei valize şi pierderea cupoanelor de masă – a căror coordonare e, desigur, floare la ureche pentru regizorul Steven Spielberg şi nu face decît să-l aţîţe pe spectator, Viktor îşi găseşte un culcuş. E tîrziu şi, la lumina neoanelor, aeroportul i se înfăţişează directorului de imagine Janusz Kaminski în toată lipsa lui de suflet; de undeva se aude muzică – o versiune orchestrală a lui *Strangers in the Night* – şi, dintr-un motiv sau altul, lucrurile par şi mai dezolante aşa. Autorul lui *E. T.* ştie prea bine ce înseamnă „acasă"; locul ăsta înseamnă exact opusul.

Plăcerea filmului constă, desigur, în a vedea cum un astfel de loc se umanizează la apariţia unui om ca Viktor. Îl vedem pe Hanks într-un *fast-food,* privind cu jind chaplinian la resturile de pe o tavă (Viktor şi Charlot sînt, în mod clar, rude – se vede şi după mers), dar autocompătimirea n-are timp să între în cadru – Spielberg taie şi, în momentul următor, Viktor a şi descoperit o metodă de a scoate bani (mai exact, monede de 25 de cenţi). Cu energia şi perspicacitatea unui Robinson, învaţă să fie protagonistul noii lui vieţi. Învaţă engleza – de fapt se ia la trîntă cu ea – şi în spectacolul ăsta lingvistic, Hanks e fericit aşa cum nu l-am mai văzut de multă vreme. Scenariştii Sacha Gervasi şi Jeff Nathanson îi găsesc o slujbă frumoasă – în schimbul unor mese, el intermediază o poveste de dragoste între doi tineri angajaţi ai aeroportului. Mai tîrziu, Viktor e primit într-o echipă de muncitori şi, din momentul în care e chemat să parlamenteze cu un călător disperat dintr-o ţară vecină cu Krakozia şi rezolvă admirabil criza, el devine un fel de erou al aeroportului. Toate astea sînt concepute şi prezentate cu ingeniozitate şi fineţe, şi Spielberg, cineastul care a redefinit arta de a face plăcere spectatorului (la fel de importantă ca arta de a-l pune pe gînduri), ne arată de ce e în stare atunci cînd nu lucrează cu tehnologii revoluţionare şi cu imagini nemaivăzute, ci cu elemente dintre cele mai simple: o partidă de cărţi între Viktor şi prietenii săi, în care se mizează pe articole din colecţia Biroului de obiecte pierdute; şi o cină romantică pentru Viktor şi prietena lui stewardesă (Catherine Zeta-Jones), pregătită de prietenii săi – unul face pe chelnerul, altul devine jongler, şi eforturile lor au farmecul unui număr de magie pus la cale de copii. Slăbiciunea filmului este cea de care fanii lui Spielberg au învăţat de mult să se teamă: uneori, emoţiile pe care i le punem la picioare nu-i ajung şi continuă să preseze, ca să scoată emoţii şi mai mari, şi mai fierbinţi, şi i se poate întîmpla să apese prea tare – cum face la finalul acestui film, cînd Viktor e persecutat de şeful pazei, iar angajaţii aeroportului, familia lui, îşi demonstrează spectaculos, *mult prea* spectaculos, solidaritatea. Există şi o problemă mai profundă: şeful pazei spune la început că „America e închisă", dar e clar că America e deschisă la fel de larg ca întotdeauna pentru oamenii ca Viktor – simpli, solizi, muncitori. În pofida uneltirilor melodramatice ale şefului pazei, pe aeroportul lui Spielberg nu e loc pentru ostilitate, suspiciune sau paranoia – pentru obstacolele serioase (care poate că au devenit şi mai serioase după 11 Septembrie) în calea înfrăţirii oamenilor. Or, cele mai bune fabule optimiste, de la Capra la Spielberg, sînt cele care cunosc îndoiala.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Copiii şi indecenţa

În urma directivelor date de CNA, televiziunile sînt foarte atente cu „sănătatea morală" a telespectatorilor minori. Emisiunile sau filmele difuzate au, în funcţie de anumite criterii, celebrele buline cu AP, 12, 16 sau 18. Problema e că aceste criterii sînt, de fapt, relative şi, uneori, chiar şi atunci cînd sînt aplicate cu stricteţe, pot lăsa să treacă prin sita lor lucruri cu adevărat nocive.

Vizată este, în primul rînd, o aşa-zisă integritate morală. Din păcate, însă, concepţia despre moralitate pe care s-a construit acest algoritm al cotării care să indice restricţiile de vîrstă este una ambiguă şi, în orice caz, revolută. De exemplu, unul din motivele (dacă nu principalul motiv) pentru care un film este clasificat automat la categoria „interzis copiilor sub 12 ani" este prezenţa nudităţii în el – chiar dacă este una „non-sexuală". Este imoral ca un copil sub 12 ani să vadă un trup gol – ne spun cei care au stabilit aceste norme.

Aşa să fie oare? Psihologii – şi nu numai cei din ultimele generaţii – susţin exact contrariul. Copilul trebuie să ştie de foarte de mic care e diferenţa dintre sexe şi cum arată dezbrăcată o persoană de sex opus. Dacă îl creştem aşa, nuditatea nu i se va mai părea deloc ceva extraordinar, o grozăvie, pe marginea căreia să-şi construiască tot felul de fantasme. Ba, mai mult, Françoise Dolto, indiscutabil cea mai importantă figură a psihologiei infantile, susţine chiar că părinţii nu trebuie să le ascundă niciodată celor mici adevărul despre cum vin copiii pe lume sau – şi mai şi! – despre cum *se fac* copiii. Minciunile legate de acest subiect (ca, de altfel, orice minciună pe care o spun părinţii copiilor) au foarte mari şanse să afecteze echilibrul psihic al celor mici. Dolto e tranşantă în privinţa acestui subiect: dacă un puşti îşi întreabă părinţii cum se fac copiii înseamnă că el este pregătit să primească răspunsul – cel adevărat, desigur.

Marea problemă a celor care se îngrijesc de ce trebuie să vadă sau, mai degrabă, să nu vadă copiii la televizor este indecenţa. Asta peste tot în lume, nu numai la noi. Indecenţa, înţeleasă în sens limitat, din perspectiva pudibonderiilor tradiţionale.

În realitate, indecenţa este de multe ori prezentă în scene care nu au nici o legătură cu nuditatea. Există oameni vulgari de la un capăt la altul, chiar dacă sînt îmbrăcaţi pînă în gît. Anumite personaje care ne invadează micile noastre ecrane sînt indecente prin ele însele, şi pot perverti mintea celor mici mult mai mult decît ar putea să o facă o nevinovată pereche de sîni dezgoliţi.

Pe de altă parte, importanţa care li se dă criteriilor legate de pudoare face ca celelalte să fie tratate cu o mai mare uşurinţă. De exemplu, lumea este mult mai tolerantă cu violenţele care ajung, prin intermediul micului ecran, la copiii noştri. Există desene animate foarte violente (cu supereroi, roboţi stelari sau monştri) pentru care nu „se sesizează" nimeni. Avem grijă ca minorii să nu vadă trupuri goale, dar facem filme destinate lor, de desene animate, în care personajele nu fac altceva decît să se bată şi să se sfîrtece tot timpul. Ce moralitate sădim în cei mici, cînd îi creştem într-un astfel de cult al violenţei?

Ceea ce mi se pare încă şi mai grav este că aceste instanţe care hotărăsc ceea ce trebuie să vadă copiii se îngrijesc de aşa-zisa sănătate morală a celor mici, dar neglijează cu totul sănătatea lor propriu-zisă. Nici un astfel de criteriu n-a putut să spună, înainte de difuzarea pe post, că un film de desene animate cum a fost cel care a declanşat în Japonia crizele de spasmofilie în masă poate fi nociv. Filmele din seria Harry Potter, care se dau şi la noi (pe HBO) fără nici un fel de bulină, ca peste tot în lume, au scene horror care pot să-i îngrozească şi pe oamenii maturi, nu numai pe cei mici (de altfel, am cunoscut copii care au avut coşmaruri după ce le-au văzut).

Sîntem, prin urmare, nişte părinţi model: ne ferim copiii de „oroarea" unui trup dezbrăcat, dar le alimentăm din belşug fantasmele şi coşmarurile.

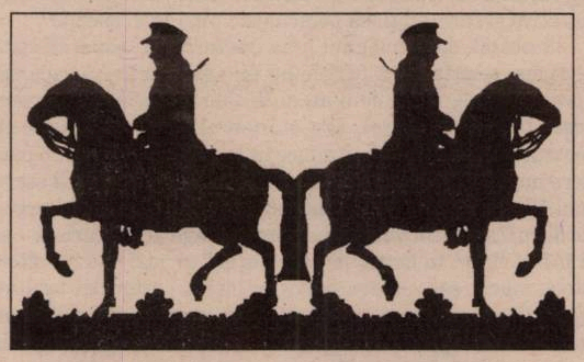

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Asociaţiile în care sînt membru

Conform dreptului constituţional la liberă asociere, fac parte din mai multe asociaţii, comiţii şi comitete; sînt conştient că, enumerîndu-le, pot apărea ca un lăudăros, după cum a nu le dezvălui poate suna a falsă modestie. Purced:

1. Asociaţia celor care nu ştiu să refuze (membru într-o comisie specială: a celor care, după ce refuză, au remuşcări);

2. Asociaţia celor care nu au decis ce e mai bine: să te lauzi sincer sau să fii competent în timiditate;

3. Asociaţia celor penibili care nu ştiu ce să spună cînd sînt vorbiţi, în prezenţa lor, de bine (pe cale de unificare cu Asociaţia celor incapabili să pună o vorbă bună în favoarea lor, din care, de asemenea, fac parte);

4. Asociaţia celor lucizi care nu se îndoiesc nici o clipă că pot fi vorbiţi de rău;

5. Asociaţia celor suavi care, vorbiţi de rău, nu se înfurie (în tratative de unificare, prin absorbţie, cu Asociaţia celor care, incapabili de o mînie autentică, se autosuspectează de impotenţă);

6. Asociaţia celor care nu au tras niciodată cuiva două palme;

7. Asociaţia celor care preferă să se ia singuri, violent, la palme, *en tête-à-tête*, între patru ochi;

8. Asociaţia celor care se socotesc nemernici fiindcă le e teamă să fie patetici;

9. Asociaţia celor care îşi reprimă orice patetism pentru a nu fi luaţi drept idioţi;

10. Asociaţia celor care nu suportă lîngă ei nici un semen prost dispus;

11. Asociaţia celor care devin prost dispuşi cînd cei din jur sînt prea veseli;

12. Asociaţia celor mulţumiţi că, după ce se despart de femeia iubită, au norocul să n-o mai întîlnească ani şi ani de zile;

13. Asociaţia celor trişti, din ce în ce mai trişti, din cauză că nici o iubită, după adio, nu le mai dă vreun semn de viaţă;

14. Asociaţia celor care îi invidiază pe toţi cei ce au făcut parte din „Asociaţia prietenilor lui Camil Petrescu";

15. Asociaţia celor decişi să nu explice nimănui, o ironie, convinşi că e cel mai dificil şi mai inutil efort al minţii omeneşti;

16. Asociaţia celor tari de înger, imuni la greaţă, capabili să analizeze vomele care le întorc pe dos stomacul organismului moral;

17. Asociaţia adoratorilor lui Vladimir Nabokov (membru într-o comisie specială care pregăteşte o moţiune solemnă pentru amendarea acestei exagerăţiuni a maestrului: „În comparaţie cu Franz Kafka, Thomas Mann şi Rilke sînt pitici sau sfinţi din gips";

18. Asociaţia celor ce susţin fără crîcnire ideea englezilor conform căreia o căsătorie care a rezistat probei prin bridge este, incontestabil, solidă;

19. Asociaţia care poartă ca emblemă un Don Quijote călare pe Rosinanta sa, cu viziera ridicată, purtînd la subsuoară, în loc de lance, patru scînduri de lemn şi la şold un ciocan, plecînd să repare morile de vînt;

20. Asociaţia celor care vor să impună o nouă poziţionare într-o problemă fundamentală: a) adevărul se găseşte la mijloc, dar cu capul în jos şi picioarele în sus; b) adevărul nu trebuie privit doar în faţă, ci şi din profil.

În unele sînt secretar general, în altele trezorier, în una – nu o dezvălui – sînt simplu scribălău al proceselor-verbale. Nu ştiu cîţi membri numără aceste asociaţii. Nu are importanţă. Cum nu are importanţă? La ora actuală, lucrez intens la statutul unei Asociaţii care va avea ca deviză: „Totul este important, începînd cu fleacurile".

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Ion Coja

De ce aţi intrat în politică?

Am vrut să fiu un exemplu pentru alţi oameni normali, să-i încurajez să nu stea deoparte, lăsînd ţara pe mîna unor indivizi incompetenţi şi imorali, veritabili impostori şi, la nevoie, infractori, care-şi zic *clasa noastră politică*. Am strîns din dinţi ca să-mi depăşesc lehamitea şi scîrba. A fost mai puternic sentimentul datoriei. Se zice că speranţa moare ultima. După ce moare şi speranţa ne mai rămîne ceva: *datoria*. Şi cu ea nu e de stat la tocmeală.

Cum definiţi politica din România?

Un abandon total al ideilor, al principiilor, al ideologiei, al credinţelor. Nu este de mirare, într-o lume – mă refer la planeta noastră, condusă de foşti lideri ai serviciilor secrete. Nimic din ce ni se arată nu este adevărat. Tot ce aflăm că se întîmplă sînt „informaţii" menite să ascundă evenimentele şi evoluţiile reale. În România lucrurile au căpătat un aspect mai cinic, aparenţele au fost date la o parte şi, cu un ochi mai lucid, poţi admira în toată splendoarea *dictatura partidelor parlamentare* – acesta este regimul politic în care trăim. Dictatura partidelor născute din buzunarele FSN-ului.

Descrieţi ascensiunea dvs. în politică.

Ca să ajung lider în cea mai importantă organizaţie non-guvernamentală (Vatra Românească), senator, prim-vicepreşedinte în Partidul Democrat Agrar – PDAR şi, la un moment dat, candidatul acestui partid la preşedinţia României, nu am dat nici măcar un telefon ca să obţin susţinerea cuiva. Nu am „aranjat" nimic înaintea conferinţelor sau congreselor naţionale, a altor întîlniri decisive. Tot ce am făcut se reduce la articole (şi cărţi) publicate, la cuvîntări rostite în faţa unui anumit public şi, mai rar, la intervenţii în emisiuni TV. Se pare că ascensiunea mea politică s-a făcut exclusiv „pe vorbe", ca o dovadă că au şi cuvintele puterea lor. La fel şi ideile, argumentele. Apogeul carierei mele politice l-am atins în 1996, cînd studenţii de la Universitate s-au trezit că trei dintre profesorii lor candidează la preşedinţia României. M-au invitat la discuţii şi, după ce timp de patru ore m-au cercetat în fel şi chip, au decis că pe mine mă vor susţine... Să fii candidatul preferat de studenţi şi de foştii deţinuţi politici, ăia autentici, este o performanţă cu care se vor lăuda şi nepoţii mei. Mai puţin copiii mei! Sau nevastă-mea!

DILEMATECA

Ion Barbu,
Unsprezece secunde,
Editura Ha, Ha & Ha, 2004

Problemele asistenţei medicale româneşti sînt, se ştie, inepuizabile şi foarte serioase. Pagina de faţă nu-şi propune să le rezolve, ci doar să prezinte primul spital privat din Bucureşti. Din păcate, doar din perspectiva directorului său de marketing, singurul cu care reporterului nostru i s-a permis să stea de vorbă. Din această cauză, prezentarea seamănă, mai curînd, cu cea a unui business de succes, capabil să ofere sevicii de mai multe stele, decît cu a unei instituţii medicale, apte să salveze vieţi. ***(I. P.)***

Adina ROSETTI

Spital de cinci stele

Puţină economie de piaţă

Pînă la renovarea şi modernizarea spitalelor publice din România, la aducerea lor la „standarde occidentale", la eliminarea umilitorului obicei al şpăgii, se pare că alternativa ar fi spitalele private.

Hotărîrea de Guvern Nr. 717/2001 aprobă participarea sectorului privat la îmbunătăţirea performanţelor sistemului sanitar din România. „Beneficiile importante şi imediate sînt creşterea finanţării pentru îngrijirile de sănătate şi creşterea calităţii serviciilor oferite", apreciază Direcţia Generală de Asistenţă Medicală din cadrul Ministerului Sănătăţii.

Ministerul Sănătăţii dă deci „undă verde" la înfiinţarea de spitale private. Totul este însă din nou o problemă de bani.

Investitorii „bazaţi", care dispun de fonduri suficiente, pot construi un spital din temelii. Cei care nu îşi pot permite această variantă pot opta fie pentru închirierea de spaţii în spitalele din reţeaua publică, fie pentru crearea unor societăţi mixte între spitale publice şi sectorul privat (o formă de asociere investiţională în care directorul de spital pune la dispoziţie spaţiul, iar investitorul capitalul).

Pe de altă parte, privatizarea spitalelor va fi un proces lung şi dificil, avînd în vedere că unităţile sanitare nu pot fi vîndute ca fabricile.

În prezent, conform datelor oferite de Ministerul Sănătăţii, în România există cinci spitale private: unul la Bucureşti („Munposan '94"), unul la Bacău („Polimed") şi trei la Cluj („Medestet", „Hipocrate" şi Clinica particulară de Urologie). Conform datelor culese individual, alte spitale private nou infiinţate se află la Suceava şi Sibiu, iar în Bucureşti urmează să se finalizeze „Euroclinic" (pe terenul Spitalului de Urgenţă), proiect finanţat de grupul financiar Eureko, care deţine şi societatea de asigurări Interamerican.

Punctul forte al acestor spitale pare a fi reprezentat de condiţiile de spitalizare de „cinci stele" (saloane cu telefon, televizor, frigider, conexiune Internet, aer condiţionat, grup sanitar propriu, etc.), condiţii care le diferenţiază categoric de spitalele publice.

„La spitalele private au acces toate categoriile de pacienţi care sînt dispuşi să suporte costul serviciilor iar într-un viitor nu prea îndepărtat toţi cei care au asigurare privată de sănătate. Spitalele private funcţionează în condiţiile unei pieţe libere, cu tarife şi preţuri negociabile cu asiguratorii (o parte din unităţile private au pentru o anumită categorie de servicii contracte cu casele de asigurări existente), angajatorii sau pacienţii care plătesc direct", informează Ministerul Sănătăţii.

Prima iniţiativă reuşită

Fusesem la „Munposan '94", la o consultaţie, la recomandarea unei prietene şi în sala de aşteptare am remarcat panourile cu fotografii şi articole din presă, a căror figură centrală este dr. Codruţ Munteanu (fondatorul centrului medical). Am aflat astfel că în cadrul „Munposan" funcţionează primul spital particular de chirurgie generală din România.

Discuţia pe care am avut-o cu Mihai Grigore, Şeful Serviciului de Marketing, a avut loc într-un cadru care nu mi-a trezit cele mai plăcute amintiri: cabinetul de stomatologie.

Din păcate, nu am avut voie să vizitez saloanele sau sălile de operaţie, pentru a vedea „cu ochii mei" condiţiile mult-lăudate, aşa că am investigat partea financiară care, după cum se ştie, „ne doare" pe toţi...

Preţurile pentru operaţii şi spitalizare sînt afişate de la intrare, pacientul putînd să-şi calculeze de la început costul total al intervenţiei, eliminînd astfel penibila dilemă a sumei de pus în plic. O zi de spitalizare variază între 20 şi 25 de euro pe zi (rezerva specială ajungînd la 50 de euro) iar preţul unei intervenţii chirurgicale între 90 şi 250 de euro, în funcţie de complexitate.

„Costurile sînt aproape la fel sau uneori chiar mai mici ca la stat. În preţul spitalizării intră cazarea, masa şi medicamentele uzuale. Avem o listă de 120 de medicamente uzuale. Medicaţia specială se plăteşte separat (antibiotice, sînge, perfuzii), dar nu depăşeşte un milion şi ceva de pacient. La noi poate veni orice persoană, de la bogaţi la cei cu venituri medii şi săraci", mă asigură dl. Mihai Grigore.

Şi dacă pur şi simplu nu îţi permiţi?

„În momentul în care te internezi, se face o ante-calculaţie şi ţi se spune: te costă între atît şi atît. Dacă nu îţi permiţi pe loc, nici o problemă! Achiţi 50% avans, iar pentru restul se face un contract de rate. Să spunem că la 12 milioane de plată, se scad 3 milioane achitaţi de casa de asigurări, pacientul plăteşte 5 milioane şi restul de 4 milioane se achită în 4 rate lunare. Şi chiar dacă alocă bani din pensie, pacientului îi convine."

De ce ar veni un pacient la un spital privat?

„Oamenii vin şi se tratează aici pentru condiţii. Aici nu dai bani să îţi schimbe cearşaful, nu dai bani să vină sora să-ţi dea medicamentele sau apa, aici vine maseurul la tine, vine biofizioterapeutul, aici mesele sînt făcute după un reţetar aprobat, în care caloria e respectată, şi toate astea sînt incluse în preţ. Aici, pentru că plăteşti ai dreptul să spui: nu-mi convine! E ca la hotel!"

Se poate face absolut orice la un spital privat?

„Aria de intervenţii care se pot face este totuşi limitată. Nu se pot face transplanturi, operaţii pe cord deschis, pe creier, din motive legate de dotări. Ca să faci un transplant de rinichi, de exemplu, este nevoie de aparatură care costă cît jumătate din spitalul ăsta. Nu e rentabilă o asemenea investiţie."

Care e istoria primului spital privat din România?

„S-a plecat de la un mic cabinet, căruia i s-a adăugat apoi o sală de operaţii, s-a mai construit un corp, acum fiind 2 blocuri operatorii şi 12 saloane cu 30 de paturi. La început, nici nu exista o legislaţie pentru o asemenea iniţiativă, nu ştiau unde să ne încadreze. De anul acesta, de cînd avem contract cu casa de asigurări, nu mai e nici o diferenţă între noi şi spitalele de stat, ne supunem acelorași legi".

Cum va fi cînd vor apărea asigurările private de sănătate?

„Avantajate vor fi spitalele private, pentru că cele de stat nu au voie să încheie astfel de contracte. Avantajul nostru în momentul în care va apărea legea, este că avem şi spital, iar asiguratorii privaţi caută de obicei o societate care să ofere servicii medicale complete."

Vox populi

Sîmbătă dimineaţa, în parc, puţin soare, mulţi pensionari la plimbare cu nepoţii şi cîţiva tineri la plimbare cu căţeii. Oare ce cred şi ce ştiu oamenii obişnuiţi despre spitalele private?

Bătrînii par a fi foarte sceptici în privinţa spitalelor private, motivele nefiind greu de înţeles: „Cu pensia noastră de abia ne ajung banii de medicamente şi întreţinere! Ferească Dumnezeu să mai ajungem şi în spital, privat sau nu!"

Tinerii, deşi habar n-au de existenţa vreunui spital privat, se arată foarte deschişi: „La spital n-am fost pînă acum, că n-am avut nevoie. Dar cred că m-aş duce la unul privat, dacă ar fi cazul. Ca la hotel, prefer să dau mai mulţi bani, dar să ştiu că am condiţii mai bune."

„Şi ce dacă are Internet şi TV prin cablu în salon, domnişoară? Crezi că de asta îţi mai arde cînd eşti bolnav?!" mă apostrofează nervos un domn între două vîrste.

Totuşi, o doamnă cu doi cockeri e de părere că privatizarea spitalelor este o soluţie bună: „Da, să le privatizeze, foarte bine! Altfel nu scăpăm niciodată de corupţia asta, care este prin spitale!".

Un cuplu de îndrăgostiţi matinali par cu desăvîrşire în afara problemei, sub motivul universal valabil al tinereţii: „Nu ştim de nici un spital privat. Noi sîntem tineri!"

De abia la ieşirea din parc, găsesc în sfîrşit un om informat: „Normal că ştiu! La spitalele private pot să-ţi faci operaţii în rate... şi să-ţi pui silicoane-n leasing!"

Iaromira POPOVICI

bazar

„Hangiţa" SRL

Cum intri în judeţul Argeş şi-ncepi să te apropii tot mai mult de Cîmpulungul bunicilor mei, se instaurează măcar puţin din atmosfera intimă, familială şi diminutivală prezentă în lexicul local. Cuvintele „drăguţă" şi „tălică" din formulele de adresare îşi găsesc forme de reprezentare şi-n imaginarul stradal: în Piteşti, un magazin se cheamă „Taty", o dugheană metalică, la o primă vedere rece, industrială şi cu o utilitate greu de ghicit – „Vizavi"; în Cîmpulung, o societate poartă denumirea „Un băiat şi o fată", iar singura pensiune, proaspăt deschisă, se numeşte „Hangiţa".

„Hangiţa" asta pare a fi unul dintre puţinele lucruri care s-au schimbat într-o zonă cu mult potenţial turistic, dar deloc exploatat. Pensiunea, nu departe de centrul oraşului, arată curat şi optimist, fiind zugrăvită într-un galben tare, fără nici o legătură cu bejurile şi griurile locale. Anişoara Marmandiu este patroana, asociat unic, cum se prezintă dumneaei, şi fost proiectant la Aro. Povesteşte cum a înfiinţat societatea în '92, împreună cu soţul – fost lucrător în comerţ şi băiatul – absolvent de ASE şi student la un curs de management pentru restaurante şi hoteluri, după ce au văzut o pensiune familială, asemănătoare, într-o excursie la Budapesta. De-atunci încoace, au proiectat şi ridicat actualul stabiliment. Pentru că la început nu era nimic, decît un teren primit moştenire. Doamna Aniţa (aud că aşa o strigă pe acolo) a vrut să ctitorească ceva rustic, dar a ieşit între rustic şi modern. Oricum, nu departe de cum şi l-a imaginat şi a aşteptat peste 10 ani, într-o fascinantă (pentru cîrcotaşii de pe margine) manieră à la American Dream, şi mai puţin caracteristică nerăbdării şi delăsării unui posibil Romanian Dream. Lucrurile s-au mişcat greu, oamenii din jur nedovedindu-se prietenoşi, sau plini de încurajări, ci invidioşi. Pensiunea a ieşit cu 10 camere, fiecare cu baia ei, şi lambrisată cu lemn: aşa e mai uşor de întreţinut şi atmosfera generală e mai caldă. Mobila e tot din lemn, iar găselniţa fiului doamnei sînt tablourile de pe pereţi: poze, decent înrămate, din Cîmpulungul de altădată (de la începutul secolului XX). Mîncarea merge tot pe specificul local şi retro, valorificînd nişte reţete mai vechi.

Poate că pensiunea Hangiţei Aniţa are şi lipsuri, sau neadecvări stilistice, nescăpînd complet de ameninţările kitsch-ului. În orice caz, nu se pune problema vitrinelor cu bibelouri sau a tapiseriilor romanţioase de pe pereţi. Pensiunea e îngrijit făcută, curată şi cu preocupare pentru detalii – lucru de care duceau lipsă vechile hoteluri de stat. Faianţa se asortează cu gresia şi cu chiuveta, ţevile nu curg, mobila e nouă. În camere nu se găsesc reproduceri după „Ţăranca" sau „Ciobănaşul" lui Grigorescu, ci un calendar cu Cîmpulungul lui Muşatescu şi un ghid local.

Din toate aceste cauze, precum şi din lipsa de concurenţă locală (în oraş nu mai există decît hotelul „Muscelul", unul din mastodonţii epocii apuse), localei Aniţa îi merge din plin. Deşi deschisă de două luni, pensiunea a primit 3 stele şi a găzduit vara asta turişti din multe părţi ale lumii, inclusiv din Chile. Sună a reclamă, dar cumva intenţionat: într-un loc în care nu se întîmplă nimic, e mare lucru să existe mici întreprinzători, profitabili pentru ei înşişi, dar şi pentru zonă. Pe viitor, familia îşi propune să promoveze şi împrejurimile, asigurînd nişte ture turistice ale unei zone cu potenţial, dar cu mari probleme economice.

Adina POPESCU

Bucureşti – Vama Veche (via 2 Mai)

Nu mai fusesem la mare de cinci ani. Din lene, lipsă de timp sau de bani. Intenţionam să stau cîteva zile în Vamă ca să văd cu ochii mei ce s-a salvat (meduzele, calcanii, corturile luate de ape, pe vreme de furtună, jeep-urile împotmolite în mod miraculos în nisip?) şi ce se mai poate salva (preţurile, borşul prost de peşte de la „Scoica", duşurile cu apă rece la cinş'pe mii, „o linie" de tequila, douăzeci de shot-uri, la două sute cincizeci, răsăritul, duhul blajin al Vămii pe care nu l-am întîlnit niciodată?). „Nu te duce!", m-au atenţionat trişti cîţiva ex-vamaioţi, convertiţi în doimai-işti. „E un dezastru! Mergi în 2 Mai... acolo e linişte... pietre în apă, alge puturoase, bere ieftină, Internet-café la Dobrogeanu, oameni mişto... e bine!"

Un tren rapid pleacă din Gara de Nord la 5,20, în cazul în care ai insomnii în Bucureşti, din cauza caniculei sau vrei să prinzi ultimele ultraviolete ale dimineţii pe plajă. Trenul vine de la Iaşi şi transportă familii întregi spre mare. Nu reuşesc să ocupe cu tot cu bagaje, saltele pneumatice şi colace un compartiment întreg, aşa că, la Bucureşti – haltă mare –, se lungesc pe cîte două locuri, prefăcîndu-se că dorm adînc. Dacă reuşeşti să te strecori printre picioarele întinse, descălţate, printre perechile de şlapi „de bazar" aşezate strategic chiar în faţa uşii, printre cărucioare şi termosuri cu cafea, îţi vei găsi locul marcat pe bilet. Cineva ţi-l eliberează vizibil deranjat şi iese la o ţigară, pe coridor. „Ăla micu'" se trezeşte şi începe să urle că vrea să vadă marea. „Stai, mamă! Ai răbdare că mai avem puţin!". Se ia micul dejun şi încep foşnetele prin paporniţe. Fac schimb de mere, *croissante,* sandwich-uri, pe tăcute, cu ochii roşii de oboseală, dar cu satisfacţia că, totuşi, încă se îndreaptă spre mare. După ce pleacă trenul, devin ceva mai prietenoşi. Te întreabă: „Unde-i mai bine cu cazarea, la Constanţa sau la Mangalia?" sau cît mai costă o pizza la Neptun. Se decid – vor merge pînă la capăt! „Coborîm la Mangalia şi dacă nu ne convine, luăm microbuzul şi ne plimbăm prin staţiuni, pînă 'om găsi noi un loc fain...". Pe podul de la Cernavodă, stare generală extatică! Toată lumea se repede să scoată capul pe geam. Miroase a mîl şi a peşte. Pătrundem încet, încet în lumea acvatică.

În Mangalia mă simt ca şi cum nici n-aş fi coborît din tren. Pe stradă, aceleaşi familii, ceva mai bronzate, după două, trei zile „de sejur", aceiaşi şlapi, de data aceasta plini de nisip şi de sare. Aşa vor ajunge în cîteva ore şi cei care îmi barau drumul în tren. Păşesc printr-un spaţiu ticsit de tarabe, din nou colace şi saltele mult prea colorate, alţi papuci expuşi spre vînzare, loţiuni pentru plajă. Unde e soarele?

Mangalia pare un orăşel din ce în ce mai prosper. „Afacerile de sezon merg acum foarte bine!", mă lămureşte un amic localnic, înnebunit după Vamă în prima sa tinereţe, cînd bea „Săniuţa" şi-mi ocupa cortul, în fiecare dimineaţă, înainte de răsărit, împreună cu „agaţamentul" de rigoare. Acum s-a lăsat de băut, e la master, vrea să fie şi doctorand, aduce inovaţii unor motoare cu aprindere prin... „Un apartament ca ăsta..." (şi mi-l arată pe al lui – trei camere, îmbunătăţiri, termopane, central, aproape de plajă) „poţi să-l închiriezi cu cel puţin o sută de euro pe noapte. Aici încap trei familii, au tot ce le trebe, pot să-şi gătească, dacă vor, şi asta e şi ideea: să nu mănînce la crîşmă, că e scump!". Îl întreb cum mai e prin Vamă. N-a mai fost nici el de ani de zile. În vara asta a făcut o singură baie în mare. „Dacă ajungi pe acolo să-mi zici şi mie ce e cu puşcăria aia care s-a construit în capăt, spre bulgari..."

Viaţa la cort şi „comunitatea"

De data asta mi-am promis solemn că e ultima oară cînd merg cu cortul. E un coşmar! Jumătate de plajă intră în cort şi trebuie să faci curat de trei ori pe zi. Toate hainele sînt vraişte. Dimineaţa la ora opt eşti nevoit să-ţi părăseşti cortul pentru că deja e saună. Eşti amorţit şi te dor oasele indiferent de calitatea izoprenului. Ai o faţă boţită şi te uiţi cu o oarecare satisfacţie la celelalte feţe boţite din jurul tău. La prînz, n-ai unde să tragi un pui de somn. Noaptea, intră urechelniţe în cort şi ţi-e frică să nu-ţi spargă timpanele (probabil un mit!). Dacă începe furtuna, te agăţi de beţe ca să nu-ţi ia vîntul cortul. Trăieşti cu spaima că te vei trezi plutind în derivă, în largul mării. În plus, lipsa de intimitate: ai senzaţia că dormi în mijlocul unei pieţe publice. Un exemplu: o conversaţie dintre un el şi o ea, locatarii cortului vecin, în miez de nopate, pe şoptite, pe plaja „de nudişti" de la 2 Mai. El (cu reproş): „Iar te îmbătaşi?". Ea (cu arţag): „E, mă îmbătai! Tu eşti mangă ca şi ieri seară...". El (ton nevinovat): „Nu sînt deloc mangă şi mă duc să mai beau o bere...". Ea (plictisită): „Du-te! Io vreau să mă culc... Ai adus apă la cort?". El (ton vinovat): „Am uitat..." Ea (tristă): „Tot timpul uiţi să aduci apă la cort...". O mică dramă se consumă la doi paşi de mine. El se duce după apă; probabil că pe drum îşi va mai lua o bere şi va uita din nou.

„Comunitatea" care se formează în jurul barului „La Nudy" de pe plajă e aceeaşi pe care am lăsat-o aici, acum cinci ani. Parcă nimeni nu s-a mişcat de pe scaunul său şi al terasei, lîncezind cu berea sau cu vodca în faţă, ascultînd Tom Waits, mai nou şi Pavel Stratan. În rest, o zbenguială amorţită pe plajă, atunci cînd soarele iese din nori, table la ora prînzului, nesfîrşitele partide de cărţi (în faţa unei rulote, pe un şezlong – o tipă în jur de treizeci, goală, dar cu un prosop mare, ca un turban, în vîrful capului, îşi analizează cărţile, soarbe din cafeluţă cu demnitatea unei contese), beţie paşnică noaptea, mahmureală necesară ziua. „În Vamă nu mergem decît ca să ne facem franjuri!", spune cineva. „Anu' ăsta am venit la mare ca pensionieştii... vreau să citesc, să beau, să fac baie şi iar să citesc!", spune altcineva.

Jeep-uri şi „cojiţe"

În sfîrşit, Vama! Mi-am mutat cortul după două zile petrecute în 2 Mai unde liniştea era prea linişte, algele puturoase prea multe şi urechelniţele prea fioroase. Aici am dat peste nişte roiuri de musculiţe „pişcătoare" şi peste o gaşcă de oameni care nu se cunoşteau înainte, dar pe care acum îi unea o suferinţă comună: burţile „deranjate". E trist pentru că „mersul la budă" costă cinci mii, la farmacie Saprosanul se vinde la suprapreţ şi „cred că ne pun aştia ceva în ciorbe; sînt mînă în mînă cu cei de la budă!".

Personalul care păzeşte zi şi noapte stabilimentele cu wc-uri, duşuri şi chiuvete e vigilent. „Domnu', domnu', bărbieritul costă zece mii!", îi strigă un paznic unuia care declarase că vrea să facă pipi şi, de fapt, s-a repezit la oglindă unde a început să-şi săpunească obrazul. Nu poţi păcăli pe nimeni.

În Vamă am avut plăcuta supriză să constat că nu s-a salvat nimic. De construit s-a construit mult, însă la un mod mai mult amuzant decît haotic, pe alocuri kitsch, per total reconstituind atmosfera de stuf, rogojini, scoici şi guvizi prăjiţi, combinată cu blues, rock şi alte muzichii acceptabile. Ca oriunde, poţi avea parte şi de neplăceri. La terasa „Dîmboviţa" (numele are o mare importanţă; se va vedea imediat şi de ce) se mănîncă mai ieftin ca „la împinge tava", de aceea tot timpul e *full*. Picoliţele, desigur, puţine, ciufute şi grăbite. Durează jumătate de oră ca să-ţi aducă meniul, e bine să faci comanda pe loc, după încă o oră primeşti un tacîm în loc de două, apoi, în sfîrşit, spre finalul zilei, mîncarea rece şi sleită. Vrei să mănînci, dar observi că nu ai olivieră pe masă, „subtilizezi" una (cu sare şi fără piper) de la masa goală de vizavi. Intervine un ins burtos cu mustaţă, cu alură de patron de terasă cu „mici scuipaţi" de Ferentari şi cu accent tot „de cartier": „Lasă oliviera acolo unde e! O să-ţi aducă fata imediat alta!". Individul se plimbă pe propria sa moşie cu mîinile la spate ca să vadă cum merge treaba. Preferi să nu te cerţi; în fond eşti la mare! La fel ca „la împinge tava", la final, plăteşti la mie. La „Papa la Şoni", însă, gulaşul e impecabil. Iată încă un motiv în plus pentru care problemele interetnice rămîn insolvabile! Stăm la masă cu un grup „de turişti" din Neptun, probabil acei oameni cu bani de care ar trebui salvată Vama Veche. Îşi comandă cocktail-uri cu multă gheaţă şi lămîie verde. „E frumos aicea în Vamă, da' n-aş putea să stau mai mult de două zile! Nu e atmosferă!", îmi mărturiseşte o don'şoară cu unghii proaspăt lăcuite şi cu un damf „Dior". În rest, fată simpatică. Seara, la „Club A" vin blondele cu promoţia energizantului „La Bomba". Sînt păpuşi Barbie, mişcă din şolduri, îţi zîmbesc languros şi uite că nu se duc la Neptun!

Cît despre jeep-uri, nu m-am împiedicat de ele decît în acele poveşti care s-ar putea spune seara la foc. Mărgărit, din grupul de jurnalişti care au venit cu lap-top-ul la mare pentru a lucra „pe bune", îşi aminteşte o întîmplare petrecută în urmă cu un an. Cineva (în spirit de protest, desigur!) spărsese cauciucurile unui jeep. Au răsărit ca din pămînt doi oameni ai legii care i-au ridicat pe Mărgărit şi pe încă un prieten, pe motiv că „erau doi: unul cu barbă şi unul cu cioc!". În timp ce „suspecţii" încercau să explice că nu au avut nici o treabă cu jeep-ul, apare şi „Mitocanul" (patronul stabilimentului) care se implică foarte serios în anchetă. „Şi Bibi are cioc!", afirmă el cu seriozitate, Bibi fiind unul dintre primii şi principalii lui „concurenţi" din Vamă.

În schimb, m-am împiedicat constant de acei „hippie guys" care stau toată ziua în faţă la aprozar, cîntă pe limba lor şi fac o chetă „specializată", de genul „vreau şi io un peştişor!", în cazul în care tocmai ţi-ai luat hamsii, „vreau şi io o gură de bere!", dacă te văd cu un pahar aburit în mînă sau „vreau şi io o cojiţă!", dacă ţi-ai luat pîine. Pe la prînz, cînd e căldura cea mai mare, o parte dintre ei se retrag „La Stuf" unde cad ca popicele şi adorm pe unde apucă. Din cînd în cînd se mai trezesc pentru a-ţi cere o ţigară. Se dezmorţesc de tot doar cînd apare vreun „sponsor" cu două sute de parizer, o pîine din care se rupe tovărăşeşte şi o sticlă de „Polar" – cei mai treji profită de cei beţi sau mahmuri pentru a-şi face provizii serioase, în păhărele din plastic.

Pe plajă la Vama Veche se citeşte mult Márquez (probabil de cînd s-a deschis cortul „Humanitas"), dar şi *Don Quijote în Est* (un rocker, timp de patru zile la rînd, în aceeaşi poziţie, lungit pe burtă, la aceeaşi pagină).

N-am reuşit să vizitez „puşcăria". E un viitor hotel, probabil, unde toate budele au nişte mici ferestre îndreptate spre mare; camerele, însă, au vedere la curtea interioară a „închisorii" spre o exotică piscină. Posibil ca aici să se „cazeze" cei care vor sparge în continuare, cu o încăpăţînare constantă, cauciucurile de la jeep-uri!

Permisul European de Conducere a Computerului

ECDL

Ai ~~carte~~, ai parte!

Complexele în utilizarea calculatorului pot afecta reuşitele personale.

"ECDL-Permisul European de Conducere a Computerului " este standardul internaţional care stabileşte nivelul optim de cunoştinţe în utilizarea eficientă a calculatorului la locul de muncă.

Peste 4 milioane de persoane din întreaga lume au obţinut până în prezent certificatul ECDL, scăpând de aceste complexe.

ANDRECO EDUCATIONAL, editorul manualelor ECDL în România, organizează cursuri la preţuri promoţionale în vederea obţinerii Permisului ECDL.

Pentru detalii şi înscrieri, sunaţi la 211 26 00 sau accesaţi ***www.andreco.ro***

libertatea de impresie

De gustibus, de plasticus

Am aflat deja cu toţii că drumul spre capitalism scoate gustul din roşii. Cu cît avansezi mai mult pe calea economiei de piaţă, cu atît roşiile devin mai fade. Chiar dacă mai greu observabil, şi cu ardeii se întîmplă cam acelaşi lucru. Perele, la rîndul lor, pot fi extraordinar de apetisante la vedere, dar cu gust de apă chioară. Recent, am mîncat chiar un pepene galben fără nici un fel de miros sau de gust. Ciudată senzaţie... Un amic, trăitor de mulţi ani în Occident, mi-a spus că, la un moment dat, pe calea edificării capitalismului, producătorii de mîncare au constatat şi ei că după ce au dus pe culmi nebănuite progresele în privinţa dimensiunilor legumelor şi fructelor, în perfectarea formelor şi în rafinarea culorilor, au apărut „deficienţe la capitolul gust". Au apelat atunci la tot felul de ecologisme care au dus la apariţia unor produse cu „deficienţa gust remediată", dar foarte scumpe. Gustul a devenit un lux, o caracteristică separată de legumele obişnuite (şi de oamenii obişnuiţi), apanaj doar al unor produse agricole excepţionale, accesibile unor oameni cu buzunare excepţionale. În fond, poate că pe lîngă atîtea cîştiguri, omul îşi poate permite şi o mică pierdere. Numai că lucrurile nu se opresc aici. Aceeaşi ecologie care pune uneori gustul la loc face totodată să dispară pielea şi blănurile. Să fie înlocuite cu plasticul. În general, viaţa omului se desparte tot mai mult de cea a animalelor (doar fizic vorbind). Dar se desparte tot mai mult şi de natură şi chiar de realitate. Poţi cunoaşte lumea doar prin computer şi televizor. Poţi afla orice de oriunde, imediat, fără să te mişti de pe scaun. Şi asta e tot un fel de plastic. Mănînci, te îmbraci şi cunoşti artificial, ascuns îndărătul uşilor de fier şi al geamurilor termopan. Dacă adaugi moda silicoanelor, pînă şi sexul devine de plastic. Futurologii ne anunţă că nici atît nu va mai rămîne. Treaba se va face cu electrozi şi accesorii ale computerului conectat la Internet. Copiii se vor concepe în eprubete (din plastic). Asta cînd nu va fi vorba de clone. Apropo, se aude că un doctor a început deja să cloneze cadavre. Nici moartea nu va mai fi ce-a fost.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Intersecţii

În aşteptarea unui amic – individ neserios, care n-a înţeles niciodată ce înseamnă punctualitatea –, am stat, zilele trecute, aproape o jumătate de oră, pe o bancă din Dorobanţi, în apropierea unei intersecţii. Un loc banal în aparenţă, despre care, pînă în momentul acela, n-aş fi putut spune decît că e, ca multe alte intersecţii, zgomotos şi plin de praf, aglomerat şi, prin urmare, greu de traversat. Cu toate acestea, în jumătatea de ceas în care am privit atent şarpele pestriţ din trafic, mi-am dat seama că banala intersecţie din Dorobanţi e cel mai bun punct de observaţie pentru cine vrea să-i înţeleagă pe români sau să afle cîte ceva despre România în treizeci de minute.

Nu e o glumă. Mergeţi o dată acolo şi priviţi mai întîi maşinile. Din fericire, semaforul e unul dintre puţinele locuri în care se întîlnesc toate clasele sociale. Aşa că veţi avea timp să vedeţi cum arată românul-jupîn, cocoţat în jeep-uri scumpe sau lenevind pe marochinul merţanului, românul-leasing, veşnic în criză de timp, vorbind la telefon sau citind ziarul pe volanul Mégane-ului, românul-mediu ambalînd Solenza sau românul-pretor afumat în Trabant ori transpirînd în Dacia din '85.

Acolo, în intersecţia din Dorobanţi, ţipă claxoane şi oameni. Uneori în acelaşi timp, dar din motive diferite: împotriva puradeilor care ţin cu tot dinadinsul să-ţi spele parbrizul, pentru a-ţi aduce aminte că s-a făcut verde şi ai întîrziat o secundă, sau, pur şi simplu, pe post de înjurătură pentru „vina" de a avea semnul prostului în lunetă şi tupeul de a conduce pe banda a doua.

În treizeci de minute m-am convins că poţi vedea într-o intersecţie cea mai mare densitate de români-mitocani pe metru pătrat. Ei scuipă sau aruncă, dar, mai ales, aruncă. Semaforul pare locul ideal pentru a scăpa de hîrtii, ambalaje, casete, pet-uri, mucuri de ţigară, cotoare de măr sau resturi de covrig. Protestele sînt anemice: din cînd în cînd, un claxon şi-un arătător lovind, ritmic, obrazul. Răspunsul e mai mereu acelaşi: umeri ridicaţi a nepăsare, înjurătură de mamă şi demaraj în trombă.

Acolo, în Dorobanţi, în mijlocul intersecţiei, e România cu toate personajele ei: şmecherii cu maşini puternice şi scumpe depăşind pe linie continuă şi proptindu-se rapid în faţa fraierilor aşezaţi în coloană la stop, descurcăreţii cu maşini mici croşetînd benzile pentru a ajunge cît mai în faţă, proştii care încurcă circulaţia şi deşteptii enervanţi care deschid geamul să le explice regulamentul. Din cînd în cînd poţi vedea cum arată românul grăbit pe care nu-l poate opri nici măcar roşul semaforului, dar ai timp să studiezi îndeaproape şi profilul crispat al duduilor încremenite cu volanul Matizului în braţe, la prima nuanţă de galben.

Mergeţi în intersecţia din Dorobanţi dacă vreţi să vedeţi cum arată românul cocoşat de griji şi de muncă. El cară cartofi şi varză într-un papuc răpciugos şi fără frîne sau se

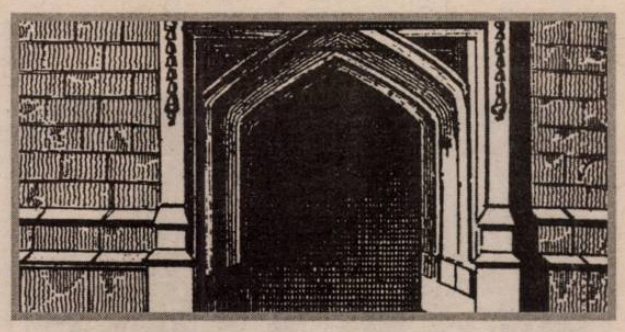

scurge, încet-încet, pe trecerea de pietoni, căutînd echilibrul între bastonul din mîna dreaptă şi sacoşa de rafie din stînga. Şi, tot acolo, în intersecţie, o să daţi şi peste neamul-prost cu ghiulul aruncat la vedere prin geamul portierei sau bătînd ritmul manelei pe rama volanului. E timp suficient într-o jumătate de ceas să vedeţi şi băieţii de bani gata în Porsche sau Maseratti, şi fetele *băieţilor* în Touareg-uri argintii sau ML-uri negre, dar şi limuzinele cenuşii cu sepepişti la înaintare, croindu-şi drum rapid prin prostime.

Iar dacă n-aveţi o jumătate de ceas pentru a observa toate acestea şi nici drum prin Bucureşti, vă doresc să aveţi într-o zi măcar norocul sus-semnatului şi să înţelegeţi brusc ce se întîmplă în România, văzînd cum pleacă de la acelaşi semafor căruţa lui Gheorghe-fiare-vechi şi Lexus-ul lui Cataramă.

Cu ochii-n 3,14

AFLAŢI NOI LUCRURI DESPRE MAGMA BARBARIEI ÎN BÎLCIUL DEŞERTĂCIUNILOR UŞOARE

● Într-un ghid TV, emisiunea *Teleenciclopedia* (TVR 1) de sîmbăta trecută era prezentată astfel: „Aflaţi noi lucruri despre Sodoma şi Gomora, ecosistemul insulelor Seychelles, cultul animalelor – astăzi despre porc – intrînd apoi şi în viaţa nevăzută a călugăriţelor". Un amestec năucitor de planuri, născut din iluzia că ai putea spune, pe scurt, ceva care se refuză abrevierii. (**D. S.**)

● Ministrul de Interne al Osetiei de Nord a demisionat după masacrul de la Beslan. Un telecineva a găsit un titlu pentru această ştire transmisă pe imaginea acelei magme de cadavre: „A căzut primul cap". Am zgîlţîit atrocitatea cu un rîs nervos. Creierul omenesc rămîne o enigmă. (**R. C.**)

● Cine s-a uitat la emisiunea *Miezul problemei* de pe Naţional TV, consacrată cazului copiilor sechestraţi de teroriştii, ar fi avut de ce să fie deprimat. În timp ce invitaţii – politicieni precum Meleşcanu, Severin, psihologul Tudose şi un domn specialist în Jihad (!) – comentau situaţia dramatică, pe burtierele de sub ei curgeau SMS-uri care acuzau Rusia şi găseau circumstanţe atenuante teroriştilor... Ce lămpi trebuie să-ţi fileze ca să fii de partea barbariei?! (**a. l. ş.**)

● Ediţia italiană a revistei *Vanity Fair* a găsit o soluţie ingenioasă pentru planificarea timpului omului modern: fiecare articol are la sfîrşit trecut timpul estimativ pentru lectura textului respectiv („tempo di lettura previsto: 8 minuti" sau „15 minuti", sau „30 minuti" etc.). Ştii că faci opt minute pînă la următoarea staţie de metrou? Îl citeşti pe cel de opt minute. În „bîlciul deşertăciunilor", eficienţa e maximă! (**C. P.-B.**)

● M-am obişnuit de mult cu prezenţa „badigarzilor" peste tot – în magazine, în şcoli, pe stradă etc. Acum cîteva zile însă, am constatat că, în curtea Biroului de Accidente Uşoare al Poliţiei sectorului 2, se plimba şi dădea indicaţii un agent de pază de la o companie privată. Poliţia de Stat păzită de badigarzi privaţi – ăsta da triumf al liberei iniţiative şi al economiei de piaţă! (**M. V.**)

SĂ NU ZICEŢI CĂ NU V-AM SPUS: ÎNCEPÎND CU DATA CUTARE, FEROCITATEA ACTIVĂ A LUMII VA FI SEMNATĂ „CU IMENSĂ TRISTEŢE", INCLUSIV SĂPUNUL

● Gata, m-am enervat. Somez public compania *Zapp* să îşi scoată sunetul acela iritant din reclama de pe siteurile unor ziare *(Evenimentul zilei* şi *Jurnalul naţional).* Mă scoate din sărite şi îmi strică dimineţile. Dacă nu, pun mîna pe telefon şi îmi sun singura cunoştinţă abonată la *Zapp* şi o conving să renunţe la abonament. Credeţi-mă că pot să fac din asta un scop în viaţă pe termen scurt. Să nu ziceţi că nu v-am spus. (**C. G.**)

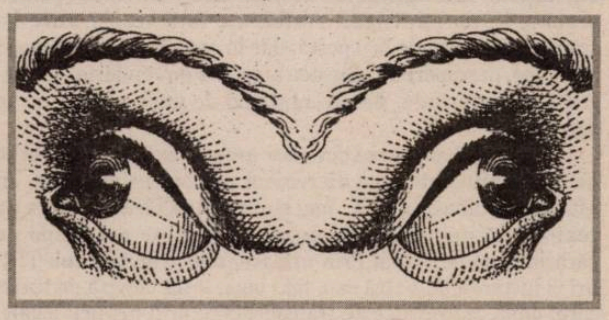

● În metrou, un afiş ne informează că, începînd cu data cutare, trenurile de metrou vor circula după ora 20 „la intervale mai mari de 10 minute". Mai mari, de acord, dar cît de mari? Limba română e bogată şi expresivă: intervalele pot fi măricele, mărişoare, destul de mari, foarte mari, relativ mari, mari de tot, mari, mari de tot, foaaaaarte mari, enorme etc., etc. Dar – după cum ştim din experienţa noastră mioritică – nu mai contează un biet interval la o viaţă de om. (**M. V.**)

● Luni noapte, la TVR Cultural, *Goana după aur,* urmată de primul episod din cele zece ale unui documentar admirabil: *Chaplin azi.* După 80 de ani, atîta bunătate ridicolă în ferocitatea activă a lumii, atîta haz în atîta tristeţe nu s-au mai văzut. Şi care o fi fost rating-ul, cota de piaţă la un Chaplin genial, în 2004...? Zero spre 1%? Să fiu sincer: nici nu-l meritäm! (**R. C.**)

● De ceva vreme se renovează prin vecini o casă. E galbenă de te dor ochii. Iar jos, la fundaţie, are o dungă turcoaz. Eram tare curios să aflu ce milionar (de carton? de cartier?) şi-a tras asemenea kitsch de casă. Azi am aflat: acolo va fi o grădiniţă. Mi se pare normal: de mici, copiii trebuie să se înveţe cu kitsch-ul! (**M. M.**)

● Excelent lungul articol al tînărului coregraf Mihai Mihalcea din *Observatorul cultural* de săptămîna trecută („Mistificări reprobabile şi necesare amendări"), care are curajul de a demasca – în fine – penibila cabală a grupului Sergiu Anghel-Adina Cezar-Raluca Ianegic. Textul este semnat „cu imensă tristeţe", iar o frază spune tot: „Ne doare că trebuie să îi amintim domnului Anghel, astăzi intransigent cu noi, că ani de zile «îşi făcea mîna» coregrafiind «pluguşoare» omagiale pe care, copii fiind, i le interpretam scoşi cu forţa în faţa palatului..." Astăzi, ce-i drept, dl Anghel nu-şi mai „face mîna" cu pluguşoare – fiind capitalism, a trecut la o nouă calitate, mînărind spectacole îndoielnice şi punînd cîte-o vorbă rea pe la MCC: unul dintre spectacolele recente era „inspirat" de Borges şi era în „beneficiul" unei asociaţii a orbilor. Din fericire, n-am văzut decît afişul (grotesc!), dar cei mai fericiţi trebuie să fi fost orbii înşişi – care n-au văzut nici afişul, nici spectacolul... (**a. l. ş.**)

● În Piteşti, la o benzinărie OMV, toaleta era cea mai curată din cîte am întîlnit pînă acum. Cauza acestei performanţe – un grafic, pe uşă, al angajaţilor care trebuiau să verifice, din jumătate în jumătate de oră, sub semnătură, că totul e în regulă acolo, inclusiv hîrtia igienică şi săpunul. (**I. P.**)

ŞI CARE-I SURPRIZA? PRIMUL ALTCINEVA AL ŢĂRII SE VA AŞTERNE PESTE CELE MAI BIZARE PROFILURI ALE MODULUI DE GÎNDIRE

● „Se poartă chiloţei cu pene", titrează *Jurnalul naţional* (6 septembrie a.c.) în capul unei cronici despre un concurs de Miss autohton. Şi care-i surpriza? Anii de consum frenetic al *pulpelor SUA* să fi trecut fără nici o consecinţă? Pînă la mantoul din vizuină de vulpe mai e doar puţin. (**A. C.**)

● Şeful securităţii personale a lui Ceauşescu, un anume Burlan, a povestit la OTV cum în decembrie 1989 a încercat să facă rost de o „legitimaţie de revoluţionar". Nu ştiu dacă pînă la urmă a reuşit, dar oricum, a fost pe aproape. Probabil că, dacă ar fi trăit, şi cel pe care Burlan îl păzea ar fi devenit primul revoluţionar al ţării. (**A. M.**)

● „Întîi mi-am văzut de afaceri şi pe urmă m-am apucat de politică. E ca în dragoste: ieşi cu cineva şi în timp ce faci duş te gîndeşti deja la altcineva" – declara Ferencz Gyurcsany, în timp ce aştepta să fie numit prim-ministru al Ungariei. Interesant de ştiut la ce se gîndeşte acum cînd face duş. Sau nu se mai spală? (**M. B.**)

● Pe străzi, afişe care cheamă naţia la prima ediţie a Festivalului Artelor, „eveniment organizat de Guvernul României" în perioada 5-12 septembrie 2004. Pe afişe, cîteva făpturi feminine extrase din faimoasa alegorie „Primăvara" a lui Botticelli şi vopsite în roşu, galben şi albastru. Parcă văd că, la următoarea ediţie, tricolorul românesc se va aşterne, falnic, peste „Domnişoarele din Avignon" ale lui Picasso. Sau peste „Dejunul pe iarbă" al lui Manet. Sau peste „Melancolia" lui Dürer. Deşi mai nimerit ar fi, totuşi, un „Car cu boi" guvernamental. (**D. S.**)

● M-a fascinat întotdeauna aglomeraţia lucrativă din Militari, zecile de magazine, la stradă, cu cele mai bizare profiluri, Nufărul lipit de-o patiserie şi de-un magazin de... dizolvanţi, 17 farmacii pe-un kilometru, noul restaurant „Biblioteca", vizavi de Apaca. Ultima noutate (le vînez de cîte ori o iau spre autostradă) e un cabinet psihiatric, pe care scrie cu litere de-o şchioapă „Marius Anghelescu". Nu e ca *Rue Psy* din Geneva, dar e ceva. Şi mai cred, chiar privind din goana maşinii, că era într-adevăr nevoie. (**S. S.**)

● Montajul zilei: citesc în *Naţional* că „bărbaţii şi femeile nu gîndesc chiar atît de diferit" precum se crede de mii de ani. Cercetătorii de la Cambridge susţin că diferenţele de sex nu influenţează decisiv modul de gîndire şi, ca atare, există suficienţi bărbaţi posesori al unui „creier feminin", după cum multe femei au o gîndire masculină, (înclinaţie spre raţiune, capacitate de analiză, bla, bla, bla şi etc.). Concluzia: să nu generalizăm! Dar ce să facem? La cîteva minute după ce mi-am pus această întrebare, m-a sunat un amic de bază: „Fii atent! E proaspătă, acum am cumpărat-o: mulţi bărbaţi şi-ar fi părăsit nevestele, dacă ar fi ştiut să-şi facă valizele!". (**R. C.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ah, bulgarii

Își mai amintește cineva de vremea (nu tocmai îndepărtată, acum vreo doi ani) cînd partidele își propuneau, cuprinse ca de-o evlavie democratică și europeană, să nu folosească tema aderării la UE în scopuri electorale? „E o temă de interes național", declarau atunci liderii politici de toate culorile; „avem o strategie națională, la care au aderat toate forțele politice", întărea președintele Iliescu din poziția-i de conducător *super partes* al destinelor țării; „vrem în UE", spuneau peste 80% dintre cetățeni în sondaje.

Azi, cu cîteva luni înainte de termenul cînd ar trebui încheiate negocierile, numai cetățenii au rămas pe poziție. Președintele Iliescu e interesat mai degrabă să explice cum poate funcționa dedublarea între poziția neutră la care îl obligă Constituția și postura de candidat PSD implicat în campania electorală. Partidele, chiar dacă mai plasează pe ici, pe colo sintagma „interes național", ajung de fapt să transforme orice discuție despre UE în mesaj electoral: „ai noștri vă integrează mai bine decît ai lor". Ceea ce politicienii români nu reușesc să înțeleagă este că a trecut vremea cînd puteau merge la Europa cu jalba-n proțap să se pîrască reciproc, a trecut vremea cînd partidele se puteau defini ca „mai europene" sau „mai puțin europene" pentru a sugera electoratului că unii cunosc scurtătura spre belșugul UE, în timp ce alții se împotmolesc în hîrtoapele tranziției. „Interesul național" a devenit concret și pragmatic; nu mai poate fi o melodie cîntată la trombon pentru a gîdila auzul poporului, ci reprezintă o lungă serie de măsuri concrete pe care oamenii să le simtă în viața de toate zilele. În fața unei țări care primește 3 miliarde de euro pe an de la cetățenii săi aflați la muncă în UE nu mai poți defila cu vorbe patriotice și limbaj de lemn despre „orizontul 2007", ci cu informații clare, cu prezentarea neutră a progreselor și cu asumarea cinstită a întîrzierilor. Or, în politica și în gazetăria românească, unde dezbaterea *de substanță* a problemelor aderării este ca și absentă, nu se mai discută de fapt despre *ce* și *cum* avem de făcut, despre cît ne țin puterile să progresăm și unde ne poticnim. Nu. Totul se reduce la două obsesii: 1) în 2007 sau mai tîrziu? și 2) ne-o iau bulgarii înainte?. Atît. De pildă, nimeni n-a pus în discuție cotele agricole sau altă temă *concretă* din capitolele de negociere. În schimb, afirmația lui Guenther Verheugen că România și Bulgaria ar putea fi decuplate dacă România nu încheie negocierile la timp a declanșat valuri de reacții: ministrul Integrării și negociatorul-șef au dat lungi declarații în care insistau asupra progreselor înregistrate, șeful misiunii românești la UE a dat și el un lung și lemnos interviu pe EurActiv.ro pentru a întări ideea că Guvernul ne conduce spre noi și strălucite victorii etc., etc. De partea opoziției, orice frază a lui Verheugen și orice aluzie la ideea unei amînări sînt folosite pentru a sublinia că actuala putere nu e în stare să ne ducă în Europa, în timp ce „noi, ceilalți" avem covorul roșu deja întins între București și Bruxelles. Simple bătălii de imagine, care trădează o mentalitate politică primitivă: fiecare partid se laudă că numai el are cheia de la cămara cu bunătăți a UE, în timp ce tot mai mulți oameni înțeleg că nimeni nu-ți dă, ci trebuie să-ți faci singur, iar atunci cînd nu poți, e mai bine să recunoști cinstit. În tevatura creată în jurul frazei lui Verheugen, care ne-a mai activat o dată „complexul bulgar", a trecut neobservat faptul că *exact* ce a spus comisarul pentru extindere despre România a spus un înalt oficial bulgar despre propria sa țară: „Ministrul Afacerilor Europene, Meglena Kuneva, și-a exprimat îngrijorarea că eșecul țării sale în combaterea criminalității ar putea întîrzia intrarea în UE" (EurActiv.com, 24 august). Îl vedeți pe vreun ministru român vorbind despre vreun eșec al propriului Guvern? Sau pe vreun reprezentant al opoziției recunoscînd vreun cît de mărunt succes al Puterii? Dacă da, da. Dacă nu, înseamnă că bulgarii chiar ne-au luat-o înainte.

Mirona HĂRĂBOR

Drepturi și favoruri

Am cunoscut-o pe X. la Centrul de primire pentru imigranți din Oakington, la 10 km depărtare de Cambridge. Ea ajunsese acolo în urmă cu cîteva săptămîni și, în ziua cu pricina, avea nevoie de un interpret. Eu eram pentru prima dată la Oakington, după ce hotărîsem să-mi pun cunoștințele de engleză și română în slujba unor oameni care au nevoie disperată de ele. Am aflat povestea lui X. în timp ce i-o traduceam preotului ortodox din centru (Oakington, ca toate închisorile sau instituțiile de detenție engleze, are ceea ce se cheama Chaplaincy, departament care cuprinde și o capelă, un mic paraclis, unde preoți, călugări, sau simpli cetățeni de diverse confesiuni sînt plătiți să asculte și îndrume pe acești nefericiți). Istoria care mi-a ajuns la urechi nu este cu nimic diferită de ceea ce românii din Marea Britanie au ocazia să citească săptămînal în ziarul local, *Diaspora românească,* un fel de *Evenimentul zilei* londonez, care abundă în știri despre „expatriații" români din diverse colțuri ale continentului. La numai 16 ani, aruncată de propriul cumnat într-o rețea internațională de prostituție, dintr-o familie de la țară, în care aproape toți membrii de sex feminin sînt, sau vor deveni „dame de companie", X. a sosit din Italia în Anglia, sub identitate falsă, dar s-a predat autorităților engleze, ca să scape teafără înainte de a intra pe mîna noului pește care, probabil, peste o vreme, ar fi vîndut-o mai departe. Dincolo de astea, X. mai are pe suflet faptul că propriii săi părinți i-au dat copilul (un accident din flori, bineînțeles) la o agenție de adopție. Sau l-au vîndut pentru organe, X. nu știe sigur. Altfel, e o fată veselă, care își trădează meseria de la o poștă, dar în care, după ce o cunoști mai bine, descoperi un amestec amețitor de copilărie, adolescență și maturitate, fiecare răsărind de unde și cînd nu te aștepți.

Accentele patetice se dovedesc greu de evitat cînd e vorba de o anumită categorie de români din Marea Britanie. În afară de cei abuzați, ca X., mai sînt românii fără bani care au realizat că numai făcînd un pas nebunesc pot scăpa de sărăcia lucie de acasă. Prin urmare, trec granițele sub TIR-uri și lucrează fără viză sau, mai bine, intră cu viză de turist care, după ce expiră, este transformată, prin artificii legale, în viză de *self-employed,* sau liber profesionist. Nu „emigrează", ci vin „la muncă", adică petrec în străinătate doar cîțiva ani, suficienți cît să facă de o casă, iar, între timp, lirele trimise de ei prin șoferii de autocamioane umflă buzunarele economiei românești. Proaspăt sosiți, majoritatea ajung *labourers,* sau muncitori în construcții, adică fac activități în fața cărora englezii strîmbă din nas, pentru că sînt prost plătite și incredibil de solicitante. Pe o parte i-am cunoscut la Oakington, pe alții – la biserica românească din Londra unde, duminicile, se adună o mulțime de tineri arși de soare, cu mîini bătătorite, care, o zi pe săptămînă (dacă au liber), se lipesc unii de alții într-o rugăciune stîngace și emoționantă, trădînd faptul că nevoia acută de Dumnezeu este manifestată, în cazul lor, mai ales departe de casă.

Desigur, există și alt fel de români în Anglia. Într-un atemporal specific lor plutesc studenții, care încearcă să profite la nesfîrșit de bibliotecile britanice, ireal de bine aprovizionate cu cărți. Dintre ei, un procent oarecare este format de absolvenții a diverse facultăți din România și care, o vreme, frecventează șantierele de construcții englezești, însă nu ca să pună bani la ciorap, ci ca apoi să-și continue studiile în Anglia. La polul opus se află românii cu, deja, acte de rezidență. Ei se laudă cu venituri bunicele și, măcar, nu mai au grija vizei, dar un fel de vinovată diluare a identității le plutește în privire. Ori sînt fericiți să trăiască acolo unde i-a pus Dumnezeu. În afară de ei, mai găsești familiile de români cu suflet „internațional", pentru care anglicizarea nu este o problemă, ci o necesitate. Îi întîlnești, uneori, la serbarea dată de Ambasada română la 1 decembrie. Își aduc și copiii care se înțeleg unii cu alții într-o engleză impecabilă, în timp ce *mummy* și *daddy,* plecați din (să zicem) Calafat *ages ago,* încearcă să țină pasul cu odraslele, adresîndu-și reciproc interpelări în limba lui Shakespeare, nu în cea a lui Badea Cîrțan, dar cu accentul ei.

Inițial am vrut să scriu despre englezi. Despre cum trăiesc ei aici, pe insulă, ce obiceiuri au și cum sînt ele percepute de noi, musafirii (ne)poftiți în țara lor. Însă, mi-am dat seama, cu cît trăiești mai mult într-o patrie gazdă, cu atît ți se dezvoltă mai ascuțit un organ aparte, o antenă care-i detectează mai ales pe străini, pentru că, fără îndoială, cu ei empatizezi mai accentuat. Acest satelit personal este sensibil în special la un fel de tînguit mut, prezent, într-o anume măsură, în viețile tuturor celor care își mută arborele genealogic pe tărîm necunoscut. Aud această jale mai ales cînd mă duc la Oakington, unde numărul azilanților economici (cum sînt numiți, mai nou, cei care își părăsesc țara de origine nu pentru că sînt persecutați, ci din cauza sărăciei) crește simțitor. Puțini sînt cei care capătă dreptul să rămînă în Marea Britanie. În legislația britanică, nici măcar cazuri ca acela al lui X. nu sînt considerate destul de puternice pentru a garanta acordarea azilului.

Nu mă pot abține să nu mă înfrățesc cu gînduri de revoltă. De ce naționalitatea unora ascunde mai multe drepturi decît a altora? Și de ce este încercarea de a obține aceste drepturi o crimă? După o zi petrecută la Oakington, străzile demodate din Cambridge par artificial de curate și însorite, iar localnicii arată de parcă s-ar învîrti într-o realitate fictivă.

Cambridge

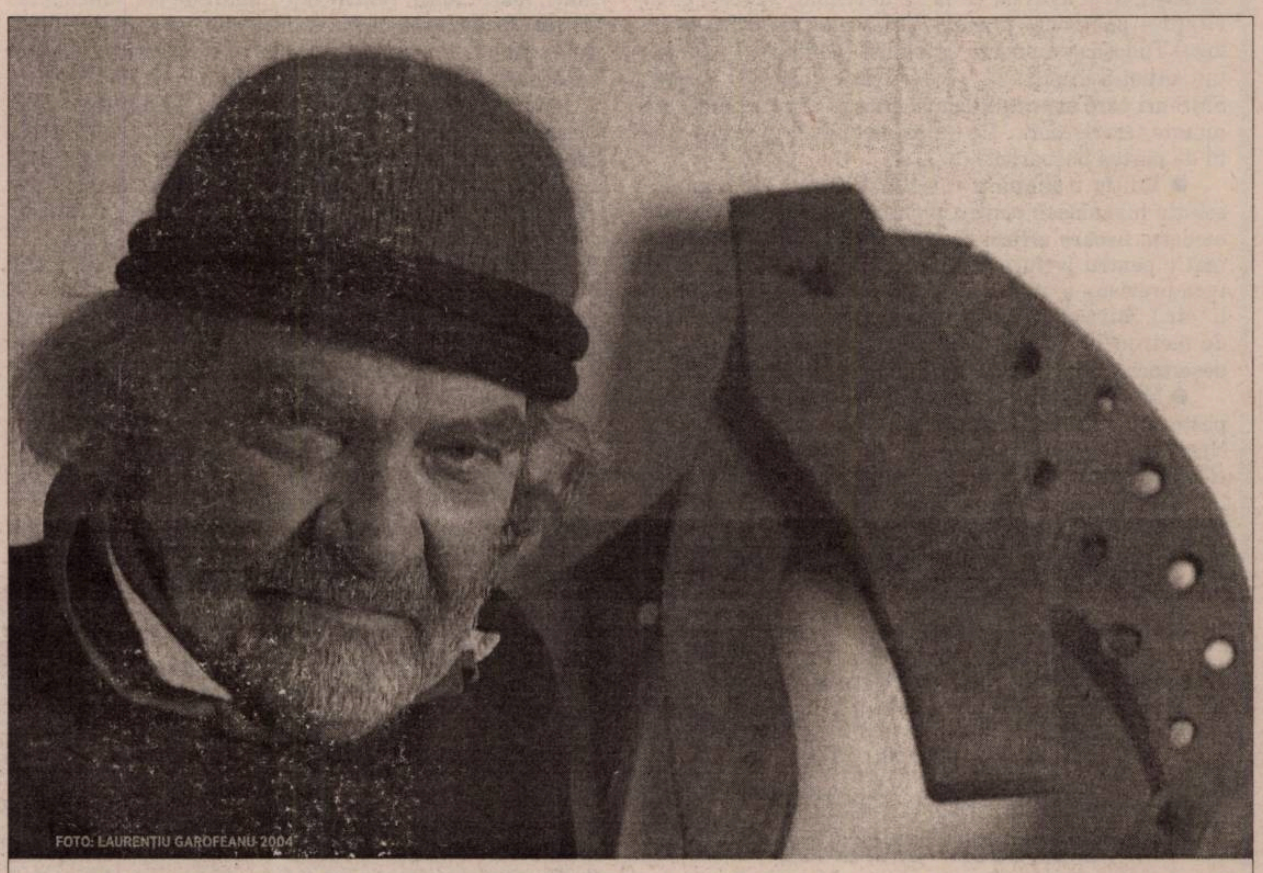

IN MEMORIAM PAUL NEAGU

British Council prezintă în cadrul Festivalului UK_RO 2004 documentarul "Inima Tornadei", de Laurențiu și Agnieszka Garofeanu.

Critici, artiști, prieteni, colegi și adversari ai lui Paul Neagu discută despre viața, opera și influența marelui sculptor.

Documentarul a fost prezentat în premieră pe 6 aprilie 2003 la vernisajul ultimei expoziții Paul Neagu la Gallery 49 New York.

TVR Cultural, duminică, 19 septembrie 2004, ora 20:30 și în reluare joi, 23 septembrie 2004, ora 11:30.

Despre Paul Neagu:

"Munca lui Paul Neagu ca profesor si ca artist a influențat o întreagă generație de artiști britanici."
The Guardian

"Paul Neagu, considerat adeseori cel mai important artist român după Constantin Brâncuși, a devenit moștenitorul acestuia în căutarea sa profundă a armoniilor spirituale."
Daily Telegraph

"Anish Kapoor mi-a spus: Nici eu, nici alții nu am fi ajuns unde suntem astăzi fără munca de pionierat a lui Paul Neagu."
Bill McAlister, fost director al Institutului de Artă Contemporană – Londra.

BRITISH COUNCIL

www.uk-ro.net

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. 36 ● 17-23 septembrie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Laşitate, nesimţire, ignoranţă“
pagina **3**

Un chestionar pentru dilematici
pagina **11**

„Între «pudoarea mărturisirii» şi «dorinţa dezvăluirii»“ interviu cu **Radu Clit**
pagina **14**

La echinoxul de toamnă, ziua este egală cu noaptea. Dilemele noastre, nu.

HYDE PARK

În lumea largă

„Am văzut anunţuri la «Matrimoniale» în care un criteriu era: cititor de Dilema veche. *O idee foarte frumoasă, merită să o îmbunătăţiţi.“*

ovidiu_1958@yahoo.com

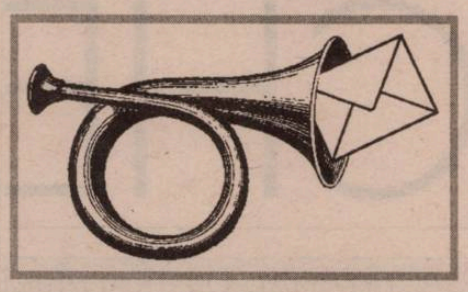

Nr. 34: *„Mai pune mîna pe o carte!“*

Arta de a citi

Titlul numărului 34 al *Dilemei vechi* m-a entuziasmat. Eram tristă, constatînd cum din ce în ce mai mult mass-media, mai ales televiziunea, cultivă superficialitatea, suficienţa, incultura, divertismentul facil, speranţele de cîştiguri mari, rapide, bazate pe jocuri de noroc. Şi iată, apare acest număr, cu titlul „Mai pune mîna pe o carte!“ (de altfel, *Dilema veche* este una dintre puţinele reviste de cultură). Dacă scrisul este o artă – şi o ştim cu toţii –, după mine şi cititul poate fi tot o artă. Eu mă apropii de un autor (de romanele lui) după un ritual, aşa cum scrie şi Vlad Mixich, student la Timişoara, în articolul „Poveşti de librărie“, pentru care îl felicit. Întîi iau cartea, o mîngîi, apoi încet-încet o răsfoiesc şi o miros. Mirosul cernelei proaspete mă fascinează şi mă duce în lumea basmului numit lectură. Încep să citesc. În primul rînd, mă vrăjesc ritmicitatea cuvintelor şi claritatea frazelor. Fiecare scriitor, pentru mine, are o simfonie a lui, indiferent de subiect. Subiectul mă interesează în al doilea rînd. Aşa m-a fascinat Arghezi, mai ales cu proza lui, vocabularul curat ca un cristal, veselia frazelor. Nu vreau să înşir toţi autorii, români sau străini, iubiţi de mine. Dintre străini, primul care m-a cucerit a fost Tolstoi, şi nu numai cu marile lui romane. În volumul I, *Copilăria*, există o pagină în capitolul *Furtuna*, în care descrie o ploaie cumplită, undeva la ţară. Descrierea ei o văd şi îmi sună în urechi şi astăzi, după cincizeci de ani de la prima lectură.

Cînd eşti adîncit în lectură, eşti absorbit de ea şi ai rupt legătura cu tot ce te înconjoară, chiar cu tine însuţi. Lectura făcută în acest stil te proiectează în alte teritorii sau alte epoci, trăind printre eroii romanului. Este, cred, un exerciţiu de tip Yoga (adevărată, nu cea vulgarizată). La fel se întîmplă şi cînd asculţi muzică bună, mai ales simfonică. Fiecare om citeşte altfel, în alt ritm. Mie îmi place ca, din cînd în cînd, să mă opresc, să recitesc pasajele care m-au fascinat. Şi, de multe ori, cînd termin un roman, o iau de la început. Apoi, zile întregi, mă gîndesc la el. Uneori, recitesc autorii iubiţi. Adesea, la a doua sau a treia lectură, după pauze de ani buni, înţeleg altceva sau văd altfel.

Cu literatura străină e mai complicat. Contează enorm ştiinţa şi arta traducătorului. Noi am avut traducători excepţionali, care, din păcate, nu prea sînt cunoscuţi. În România, la foarte scurt timp după apariţia vreunui autor străin deosebit, cartea lui era tradusă şi cunoscută de cititorii noştri. Acest obicei s-a diminuat foarte mult.

Un alt aspect este vîrsta la care citeşti o carte. Eu am citit *Don Quijote* la vreo 27 de ani. (Pînă atunci, am citit şi învăţat mii de pagini din cărţi de medicină, care şi ele au farmecul lor. Există şi arta de a învăţa, dar asta e o altă problemă.) Cartea lui Cervantes mi-a plăcut enorm. Cred că emană o filozofie profundă şi nu pot înţelege de ce a fost trecută în categoria cărţilor pentru copii. Aşa, se vulgarizează. Ca dovadă, expresia „te lupţi cu morile de vînt“, ceea ce înseamnă, la noi, că vrei să faci ceva aiurea, fără nici o şansă de reuşită. Fals. Autorul nu asta a vrut să spună. Cred că nu poate fi înţeles decît de un adult.

Minunat este articolul lui Carlos Fuentes „Dilema cărţii şi a lecturii“, pe care l-am citit după ce am scris rîndurile de mai sus. M-am bucurat că se ocupă aşa de mult de *Don Quijote* şi Cervantes, că pomeneşte de Neruda şi Stendhal etc. Rolul pe care îl dă tehnologiei în perpetuarea literaturii este încurajator. Citez: „Colecţia de clasici nord-americani a văzut în ultimul deceniu, cu ajutorul mediilor audio-vizuale, trei milioane de exemplare din primele sale trei titluri, cărţi de Jefferson şi Faulkner“.

Ar mai fi multe de spus. Oricum, împlinirea sufletească pe care ne-o dă cititul cu cartea în mînă, pentru noi deocamdată, nimic nu o poate egala.

dr. Iudith ARDELEANU
Bucureşti
mduma@scientconsult.ro

„Je m'enfichismul“ încă nu a biruit...

După îndelungi frămîntări nu atît de acute pe cît le-am considerat deunăzi, am decis să vă scriu. Pe de o parte, ca să vă felicit din tot sufletul pentru revista minunată (nu exagerez deloc) căreia îi daţi viaţă... Pe de altă parte, m-a impresionat mult ultimul număr, sub „deviza“ în spatele căreia se concretizează frustrările tot mai greu de suportat ale devoratorilor de lectură – „Mai pune mîna pe o carte!“. De ce spun frustrări? Pentru că cititorii pasionaţi şi cei mai puţin pasionaţi (şi totuşi, iubitori de lectură) care suferă din pricina scăderii propriului interes (de al altora ce să mai vorbim?!) pentru această plăcere sublimă a „secolului vitezei“. Sună ca un clişeu prea mult mediatizat, dar care reflectă dureros de bine realitatea.

Să exemplific! Trăim într-o societate predominant frivolă, în care oamenii nu au timp (iar dacă au timp, nu au mijloace financiare solide) să citească prea mult. Chiar aşa, pur şi simplu! De fapt, ce înseamnă cu adevărat să citeşti mult? Ce înseamnă să ai o cultură solidă? Pînă la urmă, întotdeauna vor rămîne lucruri pe care nu le vom cunoaşte (şi mai dureros, poate nu le vom înţelege). Vorbăria mea tinde să devină o pledoarie contra cititului, dar nu asta vreau să evidenţiez. Nicidecum. Sînt o cititoare pasionată, zic eu. Dar pasiunea se stinge deseori sub presiunea grijilor pentru ziua de mîine, pur şi simplu a altor preocupări. Cred că pe asta ar fi trebuit să se bazeze ediţia trecută. Oamenii sînt prea înglodaţi în datoriile (şi la propriu şi la figurat) cotidiene. Poate sîntem un popor ce tinde spre neglijenţă (într-un final tragic, poate spre incultură), dar în România se citeşte mai mult decît în alte ţări europene (Franţa, de exemplu). Sondaj îmbucurător, care dovedeşte că „je m'enfichismul“ nu a pus încă stăpînire pe noi. Sincer, nu cred că va pune vreodată în totalitate (e, practic, imposibil). Dar cert este că savoarea cărţilor cu coperţi decolorate de vreme şi de pasiunea cu care generaţii s-au perindat prin paginile lor ne este furată. Şi mai rău este că nu există un responsabil pentru asta, nu mai mult decît noi înşine. Progresul ştiinţific are şi astfel de riscuri. Stau şi mă întreb dacă au fost previzibile. Dar, în esenţă, nu e vina lumii absorbite de computer şi Internet. E o chestiune de interpretare. Cred că ar trebui să ne întrebăm cu toţii din cînd în cînd ce am vrea să devenim: mici roboţei depersonalizaţi sau nonconformiştii (ce-i drept, rămaşi de căruţă) societăţii contemporane. Rămîne de văzut.

Îmi cer scuze pentru relativa incoerenţă (sper să nu fi fost chiar totală) şi mulţumesc pentru că aţi avut răbdarea să-mi parcurgeţi mesajul.

Cu stimă, o dilematică eternă.

Cătălina Teodora BURGA
catalina_teodora@yahoo.com

Un conflict chinuitor

Stimată redacţie.

Am aşteptat cu nerăbdare şi speranţă numărul *Dilemei vechi* dedicat lecturii. Aveam şi, din păcate, mai am nevoie să mi se poruncească în mod inteligent şi spiritual să „mai pun mîna pe o carte“. Mă zbat de mai multe luni într-un conflict chinuitor: pe de o parte, e dorinţa de a citi şi, pe de alta, neputinţa de a ţine o carte deschisă mai mult de cinci minute.

Cu siguranţă mai sînt şi alţi pasionaţi ai lecturii în aceeaşi situaţie cu mine (motivele sînt multe)... Daţi-mi voie să vă reproşez modul în care aţi găsit de cuviinţă să resuscitaţi în NOI, cei bolnavi de necitire, pasiunea de a citi. Aşteptam o abordare vie, pasionată a tematicii. Aţi ales, din păcate, în mare parte, să prezentaţi o serie de cărţi, care nu mă îndoiesc că merită citite, dar de care eu, dată fiind neputinţa de care am vorbit, nu mă pot apropia. În aceste condiţii, numărul *Dilemei vechi* dedicat lecturii ar fi trebuit să se numească „Ce cărţi să mai citim“ şi ar fi trebuit să fie dedicat celor ce nu se pot opri din lectură.

Cu aceeaşi simpatie,

Antoniu B.
antoniuemail@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Lecturi de croazieră

Ce vremuri! – aş putea spune, cînd citeam seara, iar a doua zi, dis-de-dimineaţă, dădeam fuga la cel mai bun amic, trezindu-l din somn ca să-i povestesc, peste gard, încă un capitol din *Winnetou, Cavalerii Pardaillan* sau *Cei trei muşchetari*. De cîte ori nu i-am „reperat“ onoarea Anei de Austria, în locul lui D'Artagnan, cu toată simpatia pentru domnul de Tréville, devotul lui Ludovic XIII, reconfortat la gîndul că pot acorda protecţie relaţiei cu ducele de Buckingham, venind în timp util, traversînd Canalul Mînecii, cu eghileţii reginei. La o adică, nici Milady nu era o gagicuţă tocmai de lepădat, nu înţelegeam înverşunarea contelui de La Fère, şi am simţit, sincer, un cîş interior atunci cînd călăul din Béthune şi-a făcut dezagreabila datorie. Prelungire firească, îmi confecţionasem dintr-o vergea metalică un soi de floretă cu care săream vitejeşte, retezînd în stînga şi-n dreapta, în mijlocul vreunui pîlc de brusturi cu chip de Richelieu ori Mazarin. În umbra cravatei mele de pionier se profila un crin imperial. Să ştie şi doamna Simina Mezincescu. Ascultam, apoi, la schimb, *Zece negri mititei, Cutia cu bomboane otrăvite, Balthazar soseşte luni* sau din seria *Căpitanul Apostolescu*, asupra căruia aveam un ascendent prin Eliot Ness. Rebreanu, *Morometii*, Nichita, aş! Nu mă pot lăuda că am crescut cu Beethoven şi Thomas Mann sub pernă, cu Haydn şi Byron la căpătîi. Improvizam vara cîte un wigwam şi citeam literatură de evaziune (Robert Mandrou) pînă la refuz. Lectura captiva, intrai în atmosferă, deveneai personaj, luai parte activă la acţiune, ceea ce era extraordinar, aproape erotic. Radioul, mult mai uşor de procurat decît televizorul, asigura coloana sonoră: Beatles, Caterina Caselli, Tom Jones, Rita Pavone, Mireille Mathieu, Sylvie Vartan (care nu-i rudă cu Arachelian), Gianni Morandi, Boby Solo, Cliff Richard, ca şi postul „Vocea Americii“, intra pe lungi sau medii, la care adăugam, hebdomadar, filme cinematografice cu John Wayne, Alain Delon, Giuliano Gemma, Franco Nero, Humphrey Bogart, Greta Garbo, Marlene Dietrich, Ingrid Bergman, dar şi Liz Taylor, Raquel Welch, Faye Dunaway, Natalie Wood, cîte o Ioana Bulcă surprinsă în diferite ipostaze de almanahul *Cinema*. Ierbare, insectare, borcane, maculatură, castane, fier vechi, 'ş copil? Praştii, săbii, arcuri, pistoale. O panoplie, un arsenal necesar în funcţie de lectură. Fie trebuia să înhaţi arcul alături de Robin Hood ori să tragi cot la cot cu Old Shatterhand. Astăzi, ispitele, mai ales cele video, s-au diversificat, sînt colorate, atractive şi interactive, *softisticate*. La ce bun să mai buchiseşti Jules Verne, ediţie ilustrată, cînd eşti îmbiat cu „manga“ Sailormoon. De ce să-ţi mai vlăguieşti imaginaţia cînd ai o întreagă galerie de super-eroi (Spiderman, Batman, X-Men) gata oricînd să-ţi satisfacă apetitul pentru cele mai incredibile aventuri, în condiţii *home cinema*. Ce haz mai au Sherlock Holmes, Hercule Poirot, Maigret, pe lîngă Robocop, Johnny Mnemonic sau oricare cyborg invincibil, dotat ca un briceag multifuncţional, pus în slujba justiţiei intergalactice? Ce să-ţi mai spună *Legendele Olimpului* cînd ai *Scary Movie* sau *Jimmy Neutron-geniu de buzunar*. Trebuie să fii de-a dreptul masochist ca să-ţi mai pierzi vremea cu *O mie şi una de nopţi* în loc să urmăreşti, cu sufletul la gură, *Stăpînul inelelor*. Eşti chiar desuet (moşule!) alături de Sam Spade acum, în era *Matrix*. *Poştaşul sună întotdeauna de două ori*. Să sune sănătos! Noi luăm în *Fălci Plăcinta americană* şi mergem la *Academia de poliţie*. *Povestea porcului*? Ei, hai că eşti plecat, de tot, cu parapanta. E adevărat că după *Lambada, Cămaşa lui Cristos* (plus alte arierate) *Twin Peaks* şi suc de la dozator simţim nevoia unei înfiorări *light* pe melodia din *X-Files*, a unor lecturi de croazieră cu Paulo Coelho în timp ce servim, melancolici, un ceai de rostopască.

Gabriel FUNICA
gabriel_funica@yahoo.com

N red.: Fotografia reprodusă în pagina 1 a *Dilemei vechi* de azi ne-a fost trimisă de un corespondent a cărui semnătură era, din nefericire, indescifrabilă.

Dilema veche **angajează urgent persoană cu experienţă în difuzarea presei. Trimiteţi un CV la nr. de fax: 211.37.36 sau prin e-mail la dilema@rdsnet.ro.**

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Viaţa la puşcărie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Apariţia acestui număr a fost sprijinită de Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu“

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.600 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Laşitate, nesimţire, ignoranţă

E nevoie de multă răbdare, de o îndelung exersată perspicacitate şi de o anumită doză de masochism, ca să obţii o definiţie exactă a marasmului politic, economic şi moral în care trăim. Dar dincolo de complexităţi şi fineţuri, cîteva linii mari sar în ochi. Şi ele nu se vor modifica foarte curînd, chiar dacă starea economică a ţării se va fi îmbunătăţit simţitor, sub presiunea financiar-birocratică a Uniunii Europene. Fiindcă e vorba de vicii de substrat, de acumulări „istorice“, de metehne cronicizate.

Mai întîi o anumită paralizie a civismului, o somnolenţă a reactivităţii, o lehamite generalizată, care au, în fond, aspectul unei unanime *laşităţi*. Individul s-a obişnuit să *încaseze* cu virtuozitate, să se lase prostit, manevrat, furat, ofensat şi încălecat, în numele unui stoicism străvechi, ambalat ca „înţelepciune“. Dacă, totuşi, se decide să protesteze, o face fie isteric, necontrolat şi solitar, fie sub protecţia anonimatului. Două exemple de ultimă oră confirmă această stare de lucruri. În prestigioasa instituţie a Radioului naţional se fac sumedenie de nefăcute. Slujbaşii instituţiei se simt ultragiaţi, lucrurile se degradează nestingherit, spectrul unei politizări obraznice e ameninţător. Ţi se şoptesc la ureche detalii mai mult decît iritante, ţi se transmit mesaje disperate, liste ample de abuzuri şi netrebnicii, dar eşti rugat, mereu, să nu divulgi identitatea protestatarilor. Ziarele primesc, spre publicare, pagini întregi de lamentaţii, dar toate sînt semnate cu nume fictive. Lumea nu vrea, prin urmare, să riște nimic. Toţi aşteaptă ca *altcineva* să le preia problema şi să o rezolve prompt, astfel încît, începînd de a doua zi, ei, victimele, să se trezească, fără efort, într-o altă instituţie, normală, funcţională, dreaptă. O situaţie de criză a apărut şi la Muzeul Ţăranului Român. O parte a echipei de-acolo, partea cea mai bună, aş spune, a avut curajul de a se manifesta public. Dar există destui care au rămas muţi ori s-au pronunţat vag, precaut, hiperdiscret, consimţind erorii fără mari procese de conştiinţă. Printre ei, foşti combatanţi de oţel ai Pieţei Universităţii, teologi diafani, oameni cărora întîlnirea cu Horia Bernea şi existenţa Muzeului unde lucrează le-au modificat viaţa. Dintr-o dată, curajul şi exigenţa morală au devenit nesemnificative faţă de evidenţa meschină a unor calcule de conjunctură. Vremea chermezelor anticomuniste a trecut, inflamaţiunile mistice au devenit ceva mai „realiste“. În definitiv, n-avem ce-i face! Asta-i situaţia!

Adormirea generală e stimulată, e drept, de *nesimţirea* indemolabilă a autorităţilor. Zarva, oricît de acută, a nemulţumirilor e tratată, îndeobşte, cu o detaşare ţîfnoasă sau cu un umor deplasat. Nu există decît sensibilităţi electorale şi mişcări strategice. Doar presa stîrneşte, încă, oarecare interes (chestie de imagine!), atît cît să provoace comunicate abile şi explicaţii în doi peri. Puterea e imaculată, hărţuită pe nedrept, neînţeleasă. Şi, la urma urmei, e la putere. N-are de dat socoteală nimănui. Dragoş Şeuleanu? Bombăniţi cît vreţi, nouă ne place. Se strică un muzeu excepţional? Ei şi? Ştiu ei, muzeografii noştri, ce au de făcut. Să-i lăsăm să lucreze! Uneori, jocul devine cinic. Părerea reală a domnului ministru Răzvan Theodorescu despre Dinu Giurescu e secretul lui Polichinelle. Asta nu-l împiedică să-şi manifeste public „încrederea nelimitată“ în competenţele vechiului său coleg... Opţiunile nu sînt argumentabile. Sînt pre-opţiuni. Decizii infailibile. Pohta ce-am pohtit noi! Incapacitatea instituţiilor noastre de a asuma greşeli şi de a le corecta în consecinţă a devenit normalitatea însăşi. La cîtă lehamite populară, atîta nesimţire de stat.

Acolo unde lehamitea şi nesimţirea nu răzbesc, intră în scenă, cu o eficacitate remarcabilă, *ignoranţa* activă. Exemplu: se instalează la Montréal, într-o mică piaţă a oraşului, o statuie a lui Eminescu. Lucrarea a încăput, din fericire, pe mîinile lui Vasile Gorduz, probabil cel mai important sculptor român contemporan. Un gălăgios comando de neisprăviţi, din ţară, dar mai ales din comunitatea românească a Canadei, motivaţi de afecte obscure, dar în primul rînd de o crasă lipsă de gust şi de cuviinţă, contestă monumentul: „Seamănă cu Elena Ceauşescu!“, „Ne facem de rîs!“. Ne trebuia un bust convenţional, ca în Cişmigiu, ceva banal şi dulceag, o făcătură de protocol, pe gustul mîncătorilor de sarmale. Ziarele noastre preiau euforice scandalul, nu se cere opinia nici unui specialist, nu se face nici o anchetă serioasă. Care va să zică, dispunem, oricînd, de un pluton ignar, gata să saboteze, sinucigaş, pînă şi dramul de reuşită pe care l-am putea impune. Cînd nu avem succes în atac, ne căznim să ratăm şi în defensivă, prin autogol.

Poate am o zi proastă. Poate există o Românie nevăzută, mai bună decît cea care se vede. Aştept febril, ca pe o epifanie, ieşirea în lumină a acelei Românii. Dar ştiu, pe de altă parte, că ea nu poate prinde corp din substanţa – oricît de intensă – a simplei mele aşteptări. Deocamdată, zeitatea nu pare dispusă să se manifeste, iar credincioşii moţăie zoologic printre eşecuri.

cu dilema la croitor

Cum explicaţi conflictele care au apărut între jurnaliştii de la România liberă *şi* Evenimentul zilei *şi patronii lor occidentali?*

Aşa cum în copilărie nu aveam nici o îndoială că Stalin e un soi de bunicuţ cumsecade pe care îl poţi trage fără probleme de mustăţi, ne-am iluzionat că investitorul occidental e dulce, moale, cu vanilie şi cu fistic, cînd am ajuns oameni în toată firea.

Cercul s-a închis perfect. Căci aşa ne fu dat nouă, cobailor care au avut şansa să scape din laboratoarele estice, să ne maturizăm la bătrîneţe şi să sfîrşim glorios sub lama unui bisturiu marca Solingen.

Dacă putem pricepe că un trust de presă capitalist e o maşinărie de făcut bani şi nu o groapă de nisip unde jurnaliştii vin să se joace cu găletuşa şi lopăţelele, ne e infinit mai greu să înţelegem prostia unui vest-german nedumerit că un şef de stat iubit de popor în stradă nu-i gîdilat şi-n pagina de ziar.

Una peste alta, povestea jurnaliştilor de la *România liberă* şi *Evenimentul zilei* te duce fără să vrei cu gîndul la zvonul sinistru că o bună parte a copiilor din orfelinatele româneşti sînt cumpăraţi pentru organe.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

Poluarea psihică

– Bună ziua!

– ...

– Mă luaţi şi pe mine pînă la Foişor?

– Păi, se vede de aici!

– De aceea v-am şi întrebat, mă luaţi sau nu mă luaţi?

– Hai, suie...

Reflex, mi-am pus centura – îmi povesteşte prietena mea, revenită în ţară după ceva vreme petrecută în Occident.

„Acum îţi mai pui şi centura pentru cîţiva metri“ – a izbucnit taximetristul, morocănos.

Cînd am ajuns, i-am lăsat un bacşiş bun, am spus la revedere şi am coborît. În loc de mulţumesc, mi-a aruncat pe fereastră: Să ştii că altă dată nu mai fac chestia asta!

Discutăm despre agresivitate. *De ce trebuia să se poarte aşa?* – se nedumereşte prietena mea. *Era taximetrist, privat, din asta îşi cîştigă banii, eu eram un client care îi dădeam bani, care i-am lăsat şi un bacşiş ca pentru o cursă lungă... Nu ştiu cum să spun, dar de cînd m-am întors în ţară am tot timpul impresia că orice aş spune sau aş face, pot să mă aştept oricînd să fiu repezită, înjurată... În acelaşi timp, s-au schimbat foarte multe lucruri, slujbaşii comunişti, care te repezeau din rutină, au mai dispărut şi găseşti pretutindeni angajaţi cu zîmbet profesionist pe buze. Şi totuşi...*

Şi totuşi... Trăiesc acest „şi totuşi“ de multă vreme şi tot îmi vine greu să-l definesc. Este ca un fel de „poluare psihică“, mă gîndesc uneori. Ca atunci cînd te întorci în Bucureşti, de oriunde ai veni, şi, brusc, intri în atmosfera Capitalei ca într-o pîclă care îţi pătrunde direct în plămîni şi te face să respiri mai greu. Te obişnuieşti cu ea şi îţi vezi de treabă, dar ea continuă să-ţi scalde organismul şi, fără să ştii de ce, obosești mai repede. Pentru străini, acest lucru este şi mai palpabil, mai ales dacă fac greşeala să bea din apa de robinet: în cîteva zile li se pune o gheară pe stomac de care nu mai scapă săptămîni în şir. Ca în aceste condiţii de poluare propriu-zisă, atmosfera socială pare a fi alcătuită şi ea dintr-o emulsie invizibilă de particule de agresivitate, care poluează relaţiile umane şi îţi pătrunde ca o gheară pe suflet. „Şi totuşi“, nu este vorba neapărat despre acea agresivitate manifestă, la limita delincvenţei, nu este vorba despre violenţa stradală, cartiere rău famate sau lume interlopă. Aici chiar stăm comparativ mai bine. Şi atunci?

Atmosfera socială „sănătoasă“ este făcută din aşteptări reciproce „transparente“: dacă mă adresez unui taximetrist, şi eu şi el ştim destul de bine la ce să ne aşteptăm unul de la celălalt şi ne conformăm, de regulă, acestor aşteptări reciproce. La fel dacă merg pe stradă, dacă intru într-o instituţie publică, dacă vorbesc cu şeful sau cu colegii etc. În unele cazuri nu pot să mă aştept la nimic bun, dar şi acest lucru este relativ „transparent“, previzibil şi mă face să mă pregătesc de luptă. Cînd nu mai ştiu suficient de bine la ce să mă aştept, trebuie să fiu însă tot timpul pregătit de luptă. *Sur le qui vive,* vorba francezului. Sau de fugă, după fire. Poluarea psihică este, probabil, tocmai această viciere a atmosferei sociale devenită mai mult sau mai puţin opacă, netransparentă, în care îl vezi pe celălalt ca prin ceaţă şi nu ştii la ce să te aştepţi, drept care e mai bine să fii pregătit să dai sau să fugi. Să fii pregătit tot timpul ca să nu poţi fi luat niciodată prin surprindere. Unii ar numi-o anomie. Cert este că această permanentă vigilenţă preventivă se instalează ca un soi de cîrcel mental. Iar în această atmosferă încrîncenată, unii se pot destinde făcînd din înşelarea aşteptărilor o îndeletnicire, care îţi dă sentimentul că tu eşti cel care controlezi situaţia pentru că eşti cel care are iniţiativa. Sau un fel de amuzament stupid, ca atunci cînd spui „bau!“ în întuneric în timp ce celălalt se aşteaptă doar la o noapte liniştită de toamnă. De cele mai multe ori nu se întîmplă nimic din toate acestea, „şi totuşi“ ceva pîndeşte în această atmosferă tulbure.

Mergeam cu maşina pe un drum îngust de ţară. În faţa mea, o căruţă plină ochi cu fîn înainta agale, blocîndu-mi orizontul. M-am aşezat în spatele ei, aşteptînd un moment în care să pot să depăşesc în siguranţă. După un timp, căruţaşul îmi face semn, amabil, că pot să trec. Îi mulţumesc fluturîndu-mi mîna şi mă angajez în depăşire. Exact în acel moment, din faţă venea în viteză un camion. Frînez cît pot de tare, trag de volan şi evit la mustaţă accidentul. De sus, de pe claia lui de fîn, ţăranul se uita vag amuzat. Nici de data aceasta nu s-a întîmplat, de fapt, nimic. Şi totuşi...

ţinerea de minte

„Discipol al Maghidului, Rabi Wolf din Jitomir a hotărît că este mai bine să rămînă predicator decît să se lase încoronat Învăţător. De aici şi preocuparea sa faţă de limbaj.

– Gîndirea este de esenţă infinită, spunea el, şi cuvîntul o limitează. Atunci de ce caută omul să se exprime? Vă voi spune eu pentru ce: cuvîntul are darul de a umaniza gîndirea.

Rabi Wolf din Jitomir mai zicea:

– Nu-i înţeleg pe aşa-numiţii oameni luminaţi care cer la nesfîrşit răspunsuri în materie de credinţă. Pentru cel ce crede, nu există întrebare; pentru necredincios nu există răspuns.“

(Elie Wiesel, *Celebrare hasidică,*
Editura Hasefer, 2001, traducere de Magdalena şi Alexandru Boiangiu)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Ghidul unui consumator de presă

Mass-media din România par a se afunda tot mai mult într-o zodie a intereselor de afaceri şi politice. Înainte de a apuca să dezvoltăm mecanisme şi instituţii de breaslă, viciile unui patronat care urmăreşte alte interese îşi spun cuvîntul terfelind profesionalismul. Interesele patronului sînt tot mai evidente, iar conexiunile politice tot mai transparente. Pe ce să te bazezi în aceste condiţii? Unde se termină jurnalismul şi unde încep interesele şi manipularea?

Observatorul Antenei 1 a difuzat un excelent reportaj-anchetă despre afacerile liderului sindicatului din Petrom. Reportajul respectiv expunea problema clar şi documentat. După cîteva zile, am aflat că reportajul făcea parte din războiul dus între o grupare de afacerişti şi alta. Altfel spus, patronul Antenei 1, Dan Voiculescu, are un conflict economic cu şeful sindicatului, Liviu Luca. Acesta a răspuns la rîndul lui prin televiziunea Realitatea TV, unde Dan Voiculescu a fost făcut securist, şi prin ziarul *Ziua,* care a pornit o campanie pe aceeaşi temă. Ce înţelege consumatorul de aici? Că Liviu Luca este un fel de Hoffa român, care a intrat cu banii altora pe scena marilor afaceri. Că Dan Voiculescu este legat de fostele structuri ale Securităţii, beneficiind de contactele făcute atunci pentru a deveni un om de afaceri de succes şi un lider de partid mult prea versatil pentru a fi luat în serios ca om politic. Una peste alta, acuzele aruncate public de adversari sînt cît se poate de credibile. Deci amîndoi au dreptate.

Dar este acesta jurnalism? A făcut Antena 1 un reportaj despre Luca pentru că a descoperit acum afacerile discutabile ale acestuia? A declanşat *Ziua* acum campania Voiculescu-securist pentru că a găsit noi probe? Făcea Antena 1 acel reportaj dacă nu era patronată de Dan Voiculescu, cel care are un conflict comercial cu Liviu Luca?

Asemenea războaie devin rutină şi au ajuns ele însele interesante subiecte de presă. În acest caz, consumatorul de presă a avut noroc şi a putut pricepe substratul: jurnalista Sabina Fati a scris pe larg în *Evenimentul zilei* despre conflict. Presa despre presă, un gen nou care ar trebui să fie mai prezent în media, să fie chiar rubrici speciale. Iar cînd politica este implicată, totul devine şi mai complicat. PSD a impus teama şi aceasta este moştenirea pe care o va lăsa. Cenzura în România a ajuns la fineţuri nebănuite. Există agende ascunse: dai în PSD cînd „e cazul", dar nu în Năstase. Declaraţiile lui Năstase se dau fără comentarii şi fără critici. Familia Năstase şi afacerile sale sînt tabu. În funcţie de ziar, agenda are diverse adăugiri: dai în PSD, dar nu în Năstase şi Mitrea. Sau Hrebenciuc. Ca să rezişti, să îţi vezi numele tipărit sub un articol şi faţa pe sticlă, trebuie să te strecori printre aceste jaloane. Criticile apar, dar stresul este inimaginabil în aşteptarea telefonului la patron sau de la patron. Apar prin redacţii reacţii ciudate, o frenezie a criticii în aşteptarea telefonului, o testare a limitelor. Ştiu un redactor-şef care a făcut ulcer în acest joc şi face glume pe seama situaţiei.

Cei care nu se supun trăiesc în alt stres: cît o să ţină? *Evenimentul zilei* este cel mai bun ziar din România nu pentru că ţine neapărat să critice PSD, ci tocmai pentru că abordează subiectele îndeobşte tabu. Pentru PSD este *ok* să publici declaraţii ale liderilor opoziţiei, aşa cum fac toate ziarele. În opinia pesediştilor aceasta este dovada că regimul lor este unul liberal, european. Dar nu este acceptabil să faci anchete, să scrii de afacerile surorii lui Adrian Năstase, să te interesezi la Bruxelles despre fonduri europene, în general să ai o agendă a ta proprie, cu alte subiecte decît cele lansate de la Guvern. Se cere intervenit. Periodic apar zvonuri despre înlocuirea iminentă a directorului Cornel Nistorescu. Recent, jurnaliştii de acolo au dat un comunicat de presă în care se arată îngrijoraţi de intenţiile patronatului. Nu doar ei, ci parcă toţi cei interesaţi de presă aşteaptă să se întîmple ceva: ce-i va face PSD *Evenimentului zilei?* În această săptămînă şi ziariştii de la *România liberă* au denunţat încercările patronatului de a limita criticile. Mai multe mondenităţi, mai puţin PSD, mai multe anchete pozitive (?!). A face presă liberă şi critică a devenit o anormalitate ce se cere a fi îndreptată.

Consumul de presă devine o cursă cu obstacole. Fiecare ar trebui să îşi scrie un fel de ghid propriu al încrederii în media, ca să nu fie luat prin surprindere. Cu sfaturi către propriul ego, de gen (din ghidul personal): nu da doi lei pe ce citeşti în ziare ca *Independent, Gardianul, Ziarul, Curierul naţional* şi

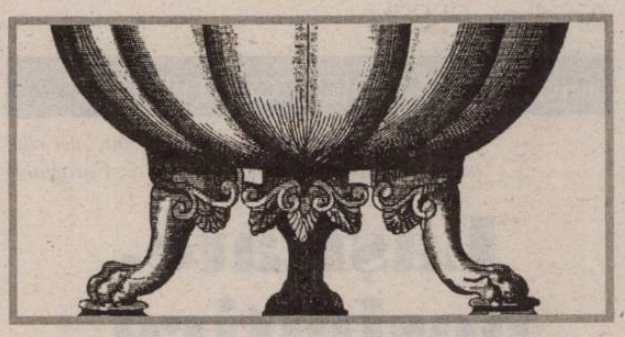

alte tarabe de „ştiri"; nici nu te întreba cum de există, ia-le ca atare; din ştirile TVR merită văzute doar cele externe, restul este prea jalonat cu propagandă pro-Năstase pentru a merita efortul; ignoră ştirile de la Prima TV; citeşte *Evenimentul zilei* şi respiră aer curat cît mai ai parte de el, nu te enerva cînd Costi şi Luminiţa se iau de *Dilema veche* şi nu te gîndi că sigur este cineva în spatele lor; savurează *Cotidianul,* minunează-te că există şi încearcă să te acomodezi cu Bogdan Teodorescu cînd dai de el; citeşte pagina de editoriale din *Ziua,* priveşte cu circumspecţie pagina de politică, ignoră dezvăluirile şi campaniile insistente împotriva unor grupuri de firme. S-ar putea să aibă dreptate, dar nu poţi să ştii dacă nu cumva ăia au refuzat pur şi simplu să plătească publicitate; urmăreşte *Observatorul* de la Antena 1 care are cele mai profesioniste ştiri, bucură-te de anchete cînd şi cînd, savurează criticile la PSD şi gîndeşte-te la stresul celor care le-au dat (pune pariu cu prietenii dacă vei mai vedea aşa ceva după ce PUR s-a aliat cu PSD); bineînţeles, ignoră cu desăvîrşire tot ce auzi la *Observator* despre PUR şi mută pe PRO TV. Dacă ai noroc, poţi să găseşti ceva interesant, dar fii tare circumspect pentru că te poţi trezi în casă fie cu un groaznic accident de circulaţie, fie cu Năstase în vizită la o fermă agricolă.

Mă opresc aici, este sigur că ghidul se cere a fi actualizat permanent.

presa despre...

Acreală

„Cînd am plecat de acasă, la 18 ani, tatăl meu mi-a dat un singur sfat: «Să nu te acreşti». Intrasem la Facultatea de Litere şi urma să vin în Bucureşti pentru o lungă perioadă, lumea era oricum la picioarele mele. Nu l-am înţeles şi nici astăzi, cînd cinismul numit de tatăl meu «acreală» mă încearcă uneori, nu cred că singura şansă de a trăi cum doreşti în România de tranziţie este să fii numai nepăsător şi pragmatic. Această scurtă digresiune duce către un subiect de actualitate: presa românească şi situaţia de la *Evenimentul zilei,* cu alte cuvinte libertatea de exprimare... Puterea mizează pe permisivitatea patronilor de presă şi pe acreala jurnaliştilor... PSD are acum de partea sa trei televiziuni, una publică şi două private, iar *Evenimentul zilei,* cu un tiraj considerabil şi cu o audienţă şi mai mare, reprezintă un risc. Criza de la *Evenimentul zilei* este o provocare pentru patronii de presă şi pentru jurnaliştii din România. La final, vom trage o concluzie care nu mai poate fi îmbrăcată nici în frazele angajate ale Guvernului în faţa Uniunii Europene, nici în propriile noastre justificări în faţa oglinzii. Oricum, cu jurnalişti acriţi nu se poate face presă." (Ioana Lupea, *Cotidianul)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

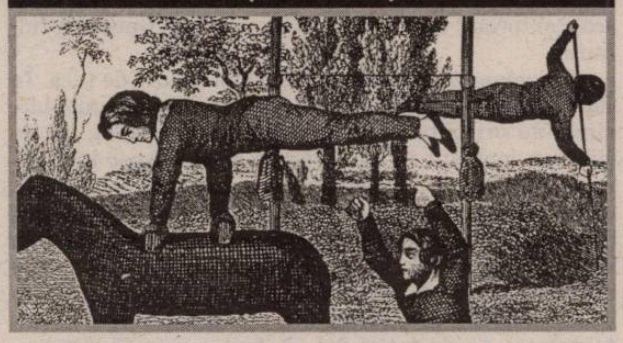

Nici un efort

Am cunoscut de curînd o maşină care nu te lasă să închizi singur capacul de la portbagaj. Un buton apăsat cu delicateţe făcea treaba pentru tine: capacul se închidea electric, iar bicepsul tău răsufla uşurat: nici un efort.

Cred că e şi sloganul unei companii de electronice. Dar şi visul vieţii lui Georgică, un coleg din perioada în care îmi cîştigam existenţa ca paznic de noapte. Georgică visa să nu mai facă nimic. Să nu mai meargă la slujbă (unde de altfel stătea) şi să nu se mai întoarcă de la slujbă. Să nu mai gătească şi să nu mai mănînce. Să nu mai expire şi să nu mai inspire. În sfîrşit, să nu se mai gîndească, dar nici să nu se mai răzgîndească. Orice lucru obligatoriu sau facultativ, uşor sau greu, era pentru Georgică o condamnare la efort. Pe care îl ura.

Un singur lucru îi era pe placul inimii şi constituia marea excepţie din visele de nemişcare ale omului: să bea. Georgică putea să bea foarte mult. Şi nu numai că putea, dar chiar bea. Dintr-o dată sau secvenţial, în picioare, pe jos, cu capul în jos sau în apă. Nu mă îndoiesc că Georgică ar fi fost în stare să bea şi în spaţiul cosmic, la gravitaţie zero. Dar uzina la care lucram nu-şi putea permite să finanţeze astfel de deplasări pentru angajaţii săi. Aşa că Georgică al meu bea doar pe Pămînt. Locaţia exactă: la serviciu.

Pentru un paznic de noapte, băutul în timpul slujbei e ca rezistenţa într-un conductor electric (care, pentru domnii şi doamnele de la Litere, apare atunci cînd se induce o diferenţă de potenţial). Pentru Georgică, echivalentul acestui stimul era simplă constatare că e treaz. Sau vestea că un alt coleg, paznic la unitatea vecină, e mai beat ca el şi-a căzut deja peste gard, cu nasul rupt în două locuri.

O paranteză aici: nimic nu e mai competitiv decît băutul. Un beţiv adevărat e ca un atlet profesionist: el nu bea ca să se simtă bine sau doar să participe – aşa cum fac în sport olimpicii. Nu, el bea ca să cîştige bătăiia pentru cea mai profundă, catatonică, abjectă, lemnoasă stare de beţie. Bea să fie primul beat şi cel mai beat. Să pună steagul ţării sale pe cel mai înalt catarg, ca să folosim un clişeu sepia sportiv, din servieta de deplasări a dlui Ţopescu.

Georgică bea din prima oră de muncă şi pînă în a doua. A treia îl găsea deja adormit. Se trezea spre dimineaţă şi pornea imediat în căutarea sticlei pentru Faza a II-a, pe care o ascunsese undeva de cu seară (în vremea aceea nu existau magazine non-stop cu palincă la cutie de carton, optimizată pentru uzul la locul de muncă). Băutura de dimineaţă avea un alt rol decît cea de la sosire: spre ziuă nu mai încerca să se binedispună. Acum doar sedimenta *achievment*-urile de la ultima beţie. Cam ce se face la un tutorat de MBA: trecea în revistă ameţeala deja dobîndită şi construia una nouă, suprapusă geometric peste cea veche. Oricum, băutul la răsăritul soarelui era o nevoie socială: pe strada lui Georgică, într-o mahala nenorocită din vremea lui Malaxa, omul care se întoarce treaz de la serviciu e şi astăzi privit cu milă: înseamnă c-a avut necazuri. Onoarea de beţiv se păstrează doar cu consecvenţă în ale băutului.

În ciuda acestor înclinaţii competitive, Georgică era un bun angajat. Nu-şi turna niciodată colegii (oricum nu-şi putea aduce aminte ce făcuse el cu o zi înainte, darămite alţii...) şi nu-şi contrazicea şefii (pe care de multe ori nici nu-i putea înţelege, odată ce foloseau un vocabular deja prea complex pentru el). Mai mult, era devotat companiei: visul lui era să bea pînă la pensie în acelaşi loc. În vestiarul bărbaţilor de la etajul unu sau în atelierul mecanic, la mesele de metal folosite în pauza de prînz a angajaţilor.

Nu ştiu ce s-a ales de Georgică. Fabrica a luat-o însă pe drumul deschis de el. După ce a pierdut multe dintre contractele de export, a început să-şi închirieze halele unor firme mai mici, mai nervoase şi mai private. Fabrica a devenit, practic, paznic de noapte la averea altora. Nu ştiu dacă s-a apucat şi de băut. Dar din cînd în cînd mai văd prin ziare declaraţiile managerilor, care promit s-o readucă la puterea de altădată. Seamănă foarte tare cu Georgică, atunci cînd îmi povestea cît era în stare să bea el în tinereţe...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

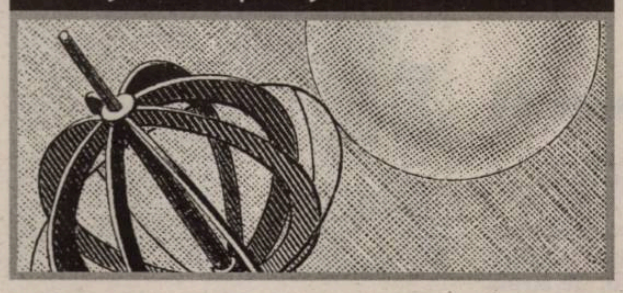

Terorism global

Actualitatea pare să confirme teza globalizării terorismului: ambasada Australiei este atacată în Indonezia, două femei din Italia care lucrează pentru Crucea Roşie şi doi gazetari francezi sînt luaţi ostatici în Irak, masacrul din Rusia, de la Beslan, rivalizează la ştiri cu comemorarea atacului din Statele Unite. De o lună Statele Unite sînt în stare de „alertă naţională", americanii sînt încurajaţi să fie vigilenţi, în Rusia preşedintele Putin a decis să renunţe la alegerea guvernatorilor regionali prin vot universal, vor fi aleşi prin votul parlamentelor regionale, la propunerea sa. Combaterea terorismului trece prin consolidarea puterii personale. Aşa a făcut şi Stalin după asasinarea tovarăşului său Kirov, pusă la cale tot de oamenii lui.

În dosarul său special, revista *Courrier International* face bilanţul: „2001-2004, contagiunea teroristă, Cecenia, Palestina, Indonezia, Pakistan, Arabia Saudită, Maroc, Bangladesh, Irak". Atentatele exilează în revistele ştiinţifice analizele nuanţate care fac deosebirea între Islam, islamism, islamist şi islamic. Toată lumea observă ceea ce a formulat Abdel Rahman ar-Rached într-un ziar arab de la Londra: „Nu toţi musulmanii sînt teroriştі, dar majoritatea teroriştilor de pe planetă e alcătuită din musulmani".

Expresia fostului director al CIA, neoconservator de şoc, James Wolsey, „al patrulea război mondial", devine un loc comun în discursul liderilor din lumea întreagă. O adoptă chiar şi preşedintele rus, deşi după această numărătoare ar reieşi că ţara sa l-a pierdut pe cel de al treilea (Războiul Rece). Pentru a intra în acest război, specialiştii în informaţii din Rusia anunţă că zece dintre teroriştii de la Beslan sînt arabi. Nu s-a găsit nici o dovadă de acest fel.

Politicienii cu lecturi grăbite reiau formula şocului între civilizaţii, redus la o cruciadă în numele unei religii în care nu cred, gata s-o apere de o altă religie pe care nu o înţeleg. Arestarea unor lideri Al-Qaeda şi recuperarea materialului lor electronic a dezvăluit realitatea unei organizaţii vitale: în pofida loviturilor primite, s-a menţinut continuitatea relaţiilor între veterani şi noii recruţi; legătura între celulele răspîndite în lumea întreagă nu seamănă cu cea a organizaţiilor clandestine cunoscute în trecut, există o autonomie a grupurilor, iar relaţiile de rudenie sau de prietenie ţin loc de ierarhie. Aceste celule îşi delimitează independent ţintele şi acţionează în funcţie de interesele lor locale.

Terorismul global acţionează împotriva conducătorilor şi guvernelor mai mult sau mai puţin laice din ţările în care Islamul este religia majoritară, iar loviturile împotriva Occidentului se justifică prin sprijinul acordat acestor guverne, precum şi Israelului, văzut ca principalul adversar din Orientul Mijlociu. Dacă există o tematică religioasă în acţiunea Al-Qaeda, ea nu plănuieşte convertirea creştinilor, ci se referă la musulmanii care nu sînt destul de musulmani.

Solidaritatea dintre Bush, Sharon şi Putin, eficientă poate la nivelul acţiunii poliţieneşti, nu poate avea eficienţă politică pe termen lung. E adevărat, toţi trei au izbutit să-şi asigure un larg sprijin popular – util în viaţa politică internă – în lupta „binelui împotriva răului". Neputinţa sau neştiinţa administraţiei americane de a asigura perspectivele politice paşnice în Irakul post-Saddam prelungeşte perioada cînd puterea zace pe stradă, la îndemîna celui care apasă mai iute pe trăgaci. Neputinţa sau neştiinţa Guvernului israelian de a găsi soluţii acceptabile pentru palestinienii din teritorii care vor să trăiască din munca lor stimulează terorismul. Lipsa de dorinţă a administraţiei ruseşti de a negocia cu separatiştii ceceni transformă un conflict naţional într-unul religios. Al patrulea război mondial e alcătuit din foarte multe războaie locale şi o politică mioapă a alianţelor poate să ducă la eşecul ideilor democraţiei în numele cărora unele dintre ele sînt duse.

Urgenţele luptei împotriva unui adversar agresiv impun uneori soluţii discutabile: pentru a determina retragerea armatei URSS din Afganistan, Statele Unite i-au încurajat şi înarmat pe talibani, baza de masă a organizaţiei Al-Qaeda. Poate că pe moment a fost o soluţie eficientă, dar s-a pierdut momentul cînd aliaţii de ocazie ar fi putut fi anihilaţi înainte de a deveni o primejdie mondială. Frăţia cu dracul poate fi uneori obstacolul major în trecerea punţii.

globul cubic

Preşedintele etern

Pe 21 iulie 1994, Aleksandr Lukaşenko a devenit primul preşedinte al Republicii Belarus. Pe 21 iulie 2004 şi-a sărbătorit un deceniu de putere. A fost şi o încercare de manifestare a opoziţiei, rapid înăbuşită de poliţie.

Recent, preşedintele a propus un referendum de modificare a Constituţiei în aşa fel încît să se mai poată bucura de unu', două, trei sau mai multe mandate. Declanşarea procedurii pare să sugereze că preşedintele ştie că nu va avea de întîmpinat un refuz, va fi preşedinte cît timp va dori. Iată ce se spune pe stradă: „Vitali, trecut de 20 de ani, din regiunea Minsk, crede că «viaţa a devenit mai bună de cînd e la conducere Lukaşenko, dar numai în Capitală. Aici străzile sînt frumoase, pavajul e nou. Dar înainte de a mă muta la Minsk, am locuit în regiunea Gomel – mai rău decît acolo nu se poate». Întrebat ce crede despre eventualitatea unui nou mandat, a răspuns că atitudinea lui este hotărît negativă. Tamara, o profesoară de aproximativ 50 de ani, e de acord că există îmbunătăţiri. «Mă rog, dacă se compară cu haosul din timpul *perestroikăi*, de la începutul anilor '90, viaţa e mai bună. Se poate călători oriunde în străinătate, în magazine e marfă, poţi cumpăra orice»... «Dacă ai bani», adaugă fiica ei cu un ton uşor ironic. «Mi-aş dori să existe candidaţi decenţi care să concureze cu Lukaşenko, dar nu e nici unul», continuă Tamara şi ajunge la tema eternă: «Noi, slavii, ne-am obişnuit să avem un fel de ţar, un conducător de nădejde pe termen lung». Alt profesor, sub protecţia anonimatului, nu era entuziasmat de perspectiva unui nou termen de cinci ani pentru actualul preşedinte. «Îţi trece viaţa cu aceeaşi persoană la putere. Păcat. Un mare scriitor naţional, Vladzimir Karatkevici, a spus că se poate întîmpla ca majoritatea să se înşele, dar e ruşinos ca individul să se ia după majoritate. Se exercită o presiune teribilă asupra oamenilor, asupra profesorilor în special. Nu pot să spun în clasă tot ceea ce vreau pentru că mi-e frică: părinţii unor copii lucrează la poliţie şi dacă aud ce-am spus o să rămîn fără serviciu. De aia nu vreau să vă zic cum mă cheamă.» Pentru mulţi, Lukaşenko a devenit ceva îndepărtat, un element de decor, nici nu-l mai observă. Un bărbat îmbrăcat într-un tricou roşu cu sacoşele pline a privit manifestaţia opoziţiei şi a întrebat «Ce se-ntîmplă?» «Lukaşenko sărbătoreşte cei zece ani de cînd e la putere». «Şi e tot acolo?» a întrebat omul clătinînd uimit din cap, în timp ce se îndepărta." (după *Transitions Online*, iulie 2004)

Sever VOINESCU

statul de drept

Spre final

În anii nebuni de după 1989 încercam şi eu, ca mulţi alţi tineri din acea vreme, jurnalismul. Era o meserie cu adevărat nouă, care se deschidea deodată şi se potrivea de minune temperaturii ridicate a sîngelui nostru. Nimerit printr-o redacţie a Televiziunii de atunci, aprindeam discuţii pasionate despre jurnalism cu cei mai în vîrstă şi încercam să mă poziţionez. Nu am făcut, pînă la urmă, jurnalism, dar din acele discuţii mai ţin minte cîteva replici. Un om de meserie, cu multe galoane profesionale pe umeri şi celebru în epocă, mi-a zis, la un moment dat: „Cît despre subiecte, nici o grijă. Slavă Domnului, realitatea românească e foarte generoasă cu meseria de jurnalist!". Avea dreptate. Vorba sa are deplină acoperire şi astăzi. Şi, probabil, va avea mereu în acest colţ balcanic, plin de neprevăzut, de mişcări bruşte şi oameni de tot felul, dominat de *stări* şi colorat mai ceva decît jungla Americii de Sud.

Cînd am început această rubrică, acum aproape nouă ani, intenţia mea şi a redacţiei a fost aceea de a avea un comentariu juridic larg, pe înţelesul tuturor. Acea realitate aproape obliga o revistă precum *Dilema* să aibă o asemenea rubrică. Juriştii veniseră masiv în prim-planul vieţii sociale româneşti, cu termenii lor greu de înţeles, cu adagii şi referinţe culturale subînţelese, accesibile doar celor care trecuseră prin şcoala de drept, cu reflexele lor de gîndire, cu aere de specialişti într-o ştiinţă ocultă, cu staturi de iniţiaţi. Îmi amintesc bine acei ani – juriştii, care erau din ce în ce mai căutaţi peste tot, mai degrabă înspăimîntau şi derutau. O lume nouă se năştea în spasme: apăreau în ritm alert instituţii copiate din lumea liberă sau renăscute după decenii de dictatură, ploua cu legi şi modificări ale legilor abia adoptate, instanţele de judecată deveniseră puncte de maxim interes pentru presă şi oameni – realitatea românească, puternic ideologizată în anii comunismului, se juridiciză progresiv. Nevoia de voci cu pregătire era acută. Am încercat, deci, să explic legile societăţii noastre şi să-mi alcătuiesc textele pe dihotomia, bine ştiută atît în filozofie cît şi în drept, între ceea ce este şi ceea ce trebuie să fie. Îmi amintesc, de pildă, că primele mele texte explicau măsura arestării preventive şi principiul după care procesele penale se judecă, de regulă, cu inculpaţii în stare de libertate şi doar în mod excepţional cu inculpaţii în stare de arest. Un asemenea articol, astăzi, nu s-ar mai publica pentru că nu mai spune nimic special. Am încercat, apoi, să arăt că problemele dreptului sînt probleme ale culturii, că impasul juridic este, de fapt, impas existenţial, că dreptul, în fenomenologia sa, este parte a marii aventuri a civilizaţiei noastre. Un asemenea demers, atunci, era util – azi, e superfluu.

În timp, lumea s-a aşezat, comentatorii au devenit tot mai informaţi, confuziile în materie juridică au devenit tot mai puţine. Avem ONG-uri care elaborează proiecte de legi alternative, autoritatea este nevoită să se consulte cu societatea civilă în privinţa actelor normative de mare importanţă şi pîrghiile *lobbiste* s-au perfecţionat tot mai mult. În plus, Fratele european (fatalmente, mai Mare) priveşte atent cum evoluăm la proba obligatorie a statului de drept. Pe de altă parte, putem aplauda deja o creştere sensibilă a gradului de pricepere în treburile juridice a cetăţenilor obişnuiţi, fără pregătire de specialitate. Dreptul a încetat să mai fie acel spaţiu închis, tiranizat de domni precum Predescu şi Iorgovan, şi a devenit, tot mai mult, un mijloc de realizare a intereselor oamenilor, un apărător în faţa abuzurilor de tot felul şi, în general, un bun comun, aşa cum şi trebuie să fie.

Pe parcurs, am extins aria comentariilor din acest colţ de pagină spre politic – pentru că ordinea juridică a unei societăţi democratice stă, întotdeauna, pe un fundament politic. Adesea, am evadat cu totul din perimetrul normal al comentariului politico-juridic. Am vorbit despre cărţi şi despre autorii lor, despre ideile care străbat lumea, am evocat personalităţi, am răspuns cititorilor care mi-au scris şi m-am ocupat cu oarecare insistenţă, spre iritarea unui anumit cititor, de dl Adrian Năstase. Cînd şi cînd, am încercat să părăsesc comentariul serios şi să scriu cu umor, aşa cum, de fapt, mi-e felul.

Evident, România nu este, încă, un stat de drept. Îmi amintesc că, la începuturile acestei rubrici, explicam articolul din Constituţie care spune „România este stat de drept", arătînd că acesta este un proiect asumat şi nu o realitate consacrată, o direcţie şi nu o achiziţie. Astăzi, sîntem mai aproape decît eram acum un deceniu, dar proiectul nu s-a epuizat şi nu a pierdut din actualitate. Să scrii despre statul de drept şi despre problemele sale româneşti este în continuare necesar şi important. Spre bucuria mea, sînt mulţi cei care scriu despre statul nostru de drept cu competenţă şi bune intenţii.

Dimpreună cu izbînzile, stau şi ratările. În aceşti ani, m-am concentrat mai ales asupra lor, pentru că toate guvernele au avut lăudătorii lor şi corul entuziaştilor a fost, mereu, solid reprezentat. Ratările sînt cele care ne dor şi voi continua

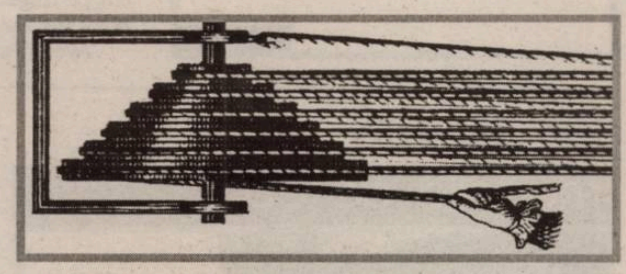

să cred că despre ele trebuie să scriem, mai ales.

Acum, atît rubrica cît şi autorul ei au obosit. După nouă ani, oricine are voie să obosească. Mai mult, pentru considerente care ţin de sănătatea publică, după nouă ani, oricine *este obligat* să obosească. Aşa stînd lucrurile, vă propun o ieşire din scenă. Săptămîna viitoare vă voi prezenta cele mai reuşite pasaje din istoria acestei rubrici, în selecţia autorului. Apoi, cortina se va lăsa. Ne vom trage răsuflarea preţ de o clipă şi o vom lua de la capăt. Sub alte titluri şi sub alte zări...

ready made

„În acelaş munte Cârnicul Mare, în mina numită *Sf. Simion*, pe cînd se căută o vână metalică, săpătorii căzură de odată într'o groapă subterană, care foarte probabil fusese, în timpul Romanilor, odaia de locuit a unei familii miniere. La această concluziune ne duce împrejurarea că, între pereţii bine tăiaţi în stâncă ai acestei camere, se aflară o vatră pe care se vedeà încă cenuşe şi cărbuni, o masă şi mai multe scaune, toate cioplite în piatră. Ludovic Diosegi descoperì, împrăştiate în această subterană, vre-o unsprezece tabule cerate. Nouă din ele le trimise Muzăului Naţional din Pesta, într'o stare cu totul deplorabilă. Din nenorocire ele fură încredinţate unui om nepriceput ca să le şteargă şi să le cureţe de praf. Acesta, fără ca să-şi poată da seama despre ceea ce aveà în mâini, şterse dimpreună cu praful de pe ceară şi literile, şi punând tot de odată tabulele ude la foc ca să le usuce, ceara s'a desprins de pe lemn. Deci, aceste nouă tabule astăzi nu ne mai pot spune nimic."

(G. Popa-Lisseanu, *Romanica. Studii istorice, filologice şi archeologice*, Bucureşti, Tipografia Ion C. Văcărescu, strada Umbrei, No. 4, 1925)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Claxoniada

Nunţi nu se fac tot anul,
dar cînd se fac, nici zeii
nu pot opri elanul
cu care pocînzeii
se-nfruntă cu terfarii
în jocul de-a claxonul
pe tonuri nu prea varii...
Eu, fără lexiconul
lui Lazăr Şeineanu,
n-aş şti ce-s pocînzeii
şi, respectiv, terfarii,
cărora înşişi zeii
care trimit aversa
nu le opresc elanul
şi, respectiv, claxonul,
cînd, după slujbă,-n turmă,
pornesc spre locul mesei
unde se-ncinge fiesta...
Ei bine, cei din urmă
sînt rudele miresei
în alb, — şi viceversa.
Cît despre albu-acesta
(putînd avea, ca luna,
reflexe de ivoriu
sau albăstrii, ca munţii
de strajă la fruntarii),
el nu-i întotdeauna
şi strict obligatoriu
aşa cum e claxonul,
cînd gros, cînd mai subţire,
prin care pocînzeii,
adicătelea clanul
legitimului mire,
se-nfruntă cu terfarii
care le ţin isonul
ce-ngăure timpanul, —
întărîtaţi ca zmeii
în tărăboiul nunţii
ce n-are loc tot anul.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Ziua în care am bătut nucii

(iar Ceauşeasca îi făcea pe alţii tîmpiţi)

Bunicu-meu m-a privit atunci cu un soi de complicitate şi, în timp ce eu ascundeam briceagul în buzunarul de la pantalonii pepit, mi-a spus: *Peste două zile batem nucii.*

Aceste cuvinte au avut asupra mea un efect bulversant. Îl priveam pe cel care-mi dăduse această măreaţă şi neaşteptată veste şi-aş fi dorit să pot pătrunde mai adînc în înţelesul vorbelor care-mi sunau ca o parolă, pînă la miezul în stare să-mi ofere, prospectiv, parte din bucuria ultimă pe care o aşteptam. În vara lui 1977, vară încinsă, nu cred că am auzit ceva mai provocator. În imaginaţia mea, baterea nucilor a căpătat contur de epopee; în zilele triste, de la sine putere scurtate, ale sfîrşitului de vacanţă, acest eveniment s-a profilat la dimensiuni gigantice, ca o înfruntare a oamenilor, care eram, cu ceva măreţ şi tainic. Ispita a fost sădită în mine şi nu mi-a mai dat astîmpăr; fascinat în anticipare, n-am mai putut să judec limpede. Nu că s-ar fi aşteptat cineva de la mine la aşa ceva. Aveam zece ani şi un briceag în formă de peşte, din care ieşea o limbă ascuţită la vîrf. Parc-o văd.

Acum citesc fragmente dintr-o carte în manuscris, în care o jurnalistă stă de vorbă cu doamna Suzana – menajera casei prezidenţiale a familiei Ceauşescu. Din 1960 şi pînă în 1989, doamna Suzana a fost acolo, la vila din Snagov sau la cea din Primăverii, la datorie, tăcută şi eficientă. Astăzi are 81 de ani. Povesteşte ce a făcut, ce a văzut şi ce a auzit în chiar inima puterii. Istoria a trecut pe lîngă ea, şi-au dat bună ziua, şi a mers fiecare mai departe.

Aveam zece ani, dar acest lucru era cu totul irelevant în acea vară în care, pe la patru după-amiaza, poştaşul venea pe bicicletă şi înfigea în gardul de sîrmă împletită şi vopsită în verde ziarul *Scînteia*, după care pleca şi el mai departe – ocupat, cum credeam, să pregătească ediţia de a doua zi. Avea pantalonii, jos, prinşi cu un ac de siguranţă – să nu se prindă la lanţ. Nici măcar nu mă întrebam de ce bunicu-meu nu citea niciodată ziarul; faptul de a-l primi nu părea să presupună această obligaţie, pe care rareori o mai luam de pe umerii lui, preţ de un „Fapt divers". Bunicu-meu citea cărţile unui ceh, Borovicka (?), ce părea a şti lucruri foarte importante din lumea mare. Mie îmi plăcea „Faptul divers". Atîtea întîmplări! Atîtea chestii! Şi totuşi, în comparaţie cu tot ce citisem în acea vară, baterea anunţată a nucilor mi se părea mai presus.

De vorbă cu ziarista, doamna Suzana spune că securiştii lui Ceauşescu îi cotrobăiau în răstimp casa, îi luau şampoanele şi parfumurile şi se duceau cu ele la Elena C., să o întrebe dacă nu erau furate de menajeră din vile. Nu erau furate, ci cumpărate de la magazin. „Şi?" – întreabă ziarista. „Şi Ceauşeasca îi făcea tîmpiţi" – spune doamna Suzana. Să mai zică cineva că oamenii mărunţi nu surprind esenţa istoriei.

În acea vară, surprinsesem şi eu magia cifrelor, drept care, pe 7 iulie, urcasem în nuc, scos-am limba de oţel şi-am scris, în coaja unui braţ, *şapte* liniuţă *zero şapte* liniuţă *şapte şapte*. Probabil auzisem că cifra şapte este ceva cu totul special. Doar o dată într-un secol se potriveşte atît de bine. Şi acum mă bucur că în acea zi, în acel secol, m-am nimerit acolo. Şi că am avut briceagul la mine.

Şi mai spune doamna Suzana că lui Nicolae C. îi plăcea vişinata îndulcită cu zaharină, budinca de clătite cu spanac, ardeii umpluţi, varza cu carne, ceaiul cu lapte şi ciorba de lobodă acrită cu borş. Şi-i mai plăcea ceva. Ceva surprinzător pentru un om care se temea de moarte.

De fapt, aveam doi nuci în curte, din care unul era încă mic – aşa încît, în ziua fixată, am bătut doar pe cel marcat, cum spuneam, de trecerea timpului.

Lui Ceauşescu şi Ceauşeascăi le plăcea coliva! Fără nici un prilej anume, mîncau colivă – din cea cu rom, lămîie, vanilie şi bombonele deasupra, plus nucă dată puţin la cuptor înainte, cît să aibă gustul mai bun.

Am bătut nucul cu beţe lungi, aruncate spre crengile din margine, unde se afla rodul. Doar că odată cu nucile a căzut şi magia umbroasă a verii. La final, pe cînd bunicu-meu strîngea nucile într-un săculeţ de iută, am privit în sus şi am văzut cerul. Între smaraldul frunzelor întins la pămînt, unt verde peste-o coajă de grădină, şi safirul agăţat printre crengi, eu i-am promis omului de lîngă mine că vom bate nucii şi la anul.

A doua zi am plecat la oraş şi imediat apoi a început şcoala.

Aş vrea să nu fiu primul care vă dă această veste – dar a venit toamna, iarăşi.

Dan GOANȚĂ

medalia de abur

Preşedinţia în ghilimele

Domnul Iliescu este un om cît se poate de controversat. Unii sînt convinşi că fără atitudinea lui înţeleaptă, tolerantă şi optimistă România s-ar fi prăbuşit sub propria sa greutate. Mai mult, ungurii ar fi sărit în aer, ruşii n-ar fi ştiut cine sîntem, săracii ar fi luat gîtul bogaţilor, iar securitatea ar fi rămas fără cadrele sale de bază, care, se ştie, sînt motorul dezvoltării durabile în orice societate. Potrivit acestora, Iliescu a fost timp de 15 ani garantul stabilităţii sociale şi al bunăstării generale. Alţii sînt extrem de nemulţumiţi de prestaţia sa. Ei cred că actualul preşedinte a rămas un comunist perfid, un părinte al marilor afacerişti iliciţi şi o frînă în calea democratizării României. Sub patronajul său zîmbitor, foştii securişti au pus mîna pe bani şi putere, capitalismul a fost ţinut în loc şi românii au fost învrăjbiţi unii împotriva altora. Potrivit acestora, Iliescu a repus în funcţie dictatura birocratică a partidului-stat. Cu bune şi cu rele, Ion Iliescu va părăsi în curînd fotoliul de la Cotroceni. Se va instala democratic la cîrma PSD-ului, pe care l-a împins atît de sus, încît nici nu va simţi că a coborît prea mult pe scara eficienţei politice. Zîmbetul său părintesc va stîrni în continuare lacrimi înduioşate şi explozii de nervi. În schimb, demersurile sale vor fi întrucîtva mai ferite de ochiul public. Din păcate (pentru toţi), domnul Iliescu face acest pas încălcînd grav regulile unei conduite morale în politică. (Eu, unul, cred că există şi aşa ceva!)

După cum deja ştiţi, domnia sa va fi pentru o perioadă şi preşedinte imparţial şi candidat parlamentar pe listele iubitului său partid! Legea de violare a Constituţiei a fost votată de PSD, în timp ce opoziţia privea placidă la televizor. Pentru publicul needucat sau neinteresat, faptul e divers. Pentru ceilalţi – o sfidare. Domnul Iliescu (care mizează mai ales pe voturile primei categorii) a încercat totuşi să liniştească spiritele, căci idealul său politic este consensul. A ţinut deci să reamintească, niţel ironic, că aşa s-a întîmplat şi în 1992 şi în 1996, cînd, slavă Domnului, la fel, era preşedinte şi a putut să candideze. Ce atîta scandal?

Aşadar, aflăm cu surprindere *(straight from the horse's mouth,* cum zice englezul) că, la alegerile din 2000, domnul Iliescu avea deja la activ două mandate prezidenţiale. Nu numai că o ştie, dar o şi recunoaşte public! Parcă avusesem noi o bănuială la vremea respectivă, dar acelaşi Iliescu ne contrazisese indignat, iar independenta noastră justiţie i-a ţinut hangul, cu mîna pe Biblie şi legătura pe ochi. Ce s-o mai lungim, preşedintele a recunoscut cu emoţionantă sinceritate că actualul său mandat este (a fost) ilegal, anti-constituţional şi abuziv. De ce? Pentru că este al treilea, lucru interzis de legea fundamentală, de-aia! Ce înseamnă asta? Simplu – că din 2000 pînă azi a numit aiurea un premier, că a condus CNSAT-ul în glumă, că a promulgat legi fără să aibă dreptul şi că s-a plimbat prin lume ca simplu turist. Iar faptul că pupă cu atîta entuziasm babele de la ţară devine o simplă pasiune personală! Declaraţia dlui Iliescu demonstrează că în ochii săi şi ai partidului-stat Constituţia nu face doi bani. Ţinînd cont că PSD-ul va juca în continuare un rol important în România (chiar dacă pierde alegerile), prezenţa unui astfel de om în fruntea partidului aruncă o lungă şi întunecată umbră peste viitorul ţării. Trebuie să recunoaştem că, în felul său pervers, istoria ne-a ironizat din nou – timp de patru ani l-am avut ca garant al Constituţiei exact pe cel care a încălcat-o cu nepăsare! Sînt multe de spus despre Ion Iliescu. Despre rolul său în „revoluţie". Despre declaraţiile sale „în calitate personală". Despre înţelegerea cu care priveşte săpăturile Ucrainei şi porcăriile „băieţilor" din SPP. Acum povesteşte candid cum i-a păcălit pe fraieri. Adică pe noi. În alte ţări, carierele politice se evaporă după mai puţin de-atît. La noi, cinismul retrospectiv e doar prilej de tablete despre viclenie şi rapacitate.

HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

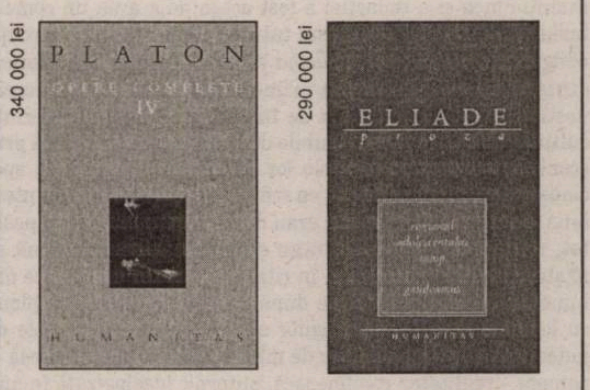

PLATON
Opere complete IV

MIRCEA ELIADE
Romanul adolescentului miop

Texte şi opinii de: Mihaela BRÂNZĂ ● Diana DRAGOMIR ● gazzaladra@noos.fr ● Dora GHECENCO ● Ioan HANES ● Paul IANCA ● Mădălina IONESCU ● Florian LIBER ● Marius&Misa ● B. MELAMED ● Ana Maria OPRESCU ● Maria POSTU ● Marius RELU ● Olivia SGARBURĂ ● D. SMARANDA ● Radu URSEANU ● **Coordonatorul temei:** Radu COSAŞU

DILEMAVECHE

HYDE PARK

În lumea largă

Lumea largă faţă cu redacţiunea

Redactorul de (ser)viciu ţine să comunice cititorilor – în spiritul democratismului nostru tradiţional – că nu i-a fost deloc uşor să se hotărască în tăioasa dilemă ce i-a chinuit zilele acestui septembrie 2004. El nu se plînge, el nu cere pic de îndurare, ba mai mult, pretinde să fie tratat cu tot humorul de care mai sîntem capabili în zilele astea grele pentru soarta oricărui surîs. El poate spune că a transformat truda în plăcere.

Plăcerea de a citi zecile de scrisori şi e-mail-uri adunate peste vară.

Plăcerea de a nu fi fost plictisit de nici un text – hai, ca să nu exagerăm, poate unul, două, trei să nu fi prezentat nici un interes.

Plăcerea – te joci cu masochismul unui dilematic? – de a încerca o penetrantă remuşcare: imposibilitatea de a le publica pe toate (dar nici de a le arunca la coş, avînd oroare de acest procedeu).

În fine, plăcerea plăcerilor, cu tot ce cuprinde ea ca teroare a marjei de eroare: aceea de a lua o decizie.

În preajma echinoxului de toamnă – echinoxul de ce nu s-ar lipi şi el ca o frunză de o (m)inimă idee? –, avînd în vedere acest eveniment şi co(s)mic, şi mondial, redactorul de serviciu a oftat şi a optat pentru o structură (ei da, aşa se spune cu fală europeană!) externă, „pe relaţia" Est-Vest-Sud-Nord. Un Hyde Park al celor umblaţi şi veniţi din lumea largă, de la graniţele cu Bulgaria şi Ungaria pînă la un muzeu din Tokyo, trecînd şi prin Bruxelles via Belgrad... Redactorul de serviciu nu ascunde că, în opţiunea sa, decisivă a fost, totuşi, fraza (pusă şi ca motto, pe prima pagină) corespondentului nostru Ovi Ovidiu: „Am văzut anunţuri la «Matrimoniale» în care un criteriu era: «cititor de Dilema veche*»".*
(R. C.)

Al patrulea...

Am putea spune că la data de 11 septembrie din primul an al mileniului trei a început al patrulea război mondial! Primele două au fost „clasice", cu linia frontului bine delimitată, cu forţe armate aflate în contact sau care urmăreau contactul. Primul a avut ca efect reîmpărţirea zonelor de influenţă, mergînd pînă la redesenarea graniţelor. Al doilea, pe lîngă o nouă reîmpărţire a zonelor de influenţă, a avut şi o pronunţată caracteristică de confruntare ideologică. Al treilea a fost „rece". S-au confruntat ideologii, au existat oribile răfuieli etnice, a fost o primă confruntare la scară mondială între democraţie şi totalitarism. De fiecare dată, încheierea păcii a fost însoţită de apariţia germenilor următorului război.

Astfel, apariţia statului Israel a fost interpretată ca un afront religios, iar sprijinul acordat a fost considerat un act ostil faţă de islamism. Dar a constituit doar o premisă, primul germen al noului război care tocmai începea! Cel de-al treilea, „rece", care putem considera că s-a încheiat cu dezmembrarea URSS. A fost un război lung, difuz, deseori purtat în principal pe terenuri de luptă neclasice: economic, cultural, drepturile omului! Războiul din Golf a fost o confruntare armată, cu o motivaţie evident economică, dar a avut, receptată la scara planetei, acea conotaţie religioasă, care a condus la perceperea în ţările islamice ca un atac împotriva islamismului de stat. A fost nevoie de un lider şi acesta a apărut, Bin Laden! A fost nevoie de o nouă strategie şi aceasta a fost furnizată de Bin Laden! Acest al patrulea război, declanşat de extremismul islamist, va fi altfel. Trebuie să avem în vedere că OBL, noul lider al terorii, este produs exclusiv islamic, prin naştere, dar şi prin educaţie!

Cred că s-au conturat două variante de scenariu pentru ce va urma după 11 septembrie. Prima este cea dură: prin mijloace specifice, terorismul va putea crea nesiguranţă şi panică în oricare zonă a lumii. Nu vor exista reguli de ducere a luptei. Se va apela probabil la mijloace chimice şi biologice de atac a comunităţilor, în special a celor dense. Populaţia nu va putea fi ocrotită de actuala organizare a apărării statelor, în special a celor avansate. Va forma probabil principala ţintă, pentru a crea panică, dezorganizare, încetinirea dezvoltării, neîncredere chiar în parteneri, apropiaţi altădată. Comunităţile ar putea fi nevoite să-şi constituie ele însele formaţiuni de luptă complexă: militară, chimică, bacteriologică şi poate chiar împotriva radiaţiilor!

Oricînd vor putea apărea conflicte interetnice, în principal în SUA, mai ales în interiorul acestor comunităţi. Emigrarea va deveni astfel o problemă şi pentru „donator" şi pentru „primitor". S-ar putea adopta politici izolaţioniste. Acestea nu pot constitui o soluţie deoarece pieţele de materii prime se află de multe ori în lumea a treia, dar contactele s-ar putea restrînge simţitor.

...Varianta a doua este caracterizată prin încercarea de a se crea o coaliţie mondială împotriva terorismului, prin atragerea a cît mai multe state, în special dintre acelea care au de apărat un sistem democratic de relaţii bine pus la punct şi uniuni economice şi militare care le asigură bunăstarea şi le protejează. Pe termen scurt pare să fie opţiunea aleasă.

Nu ştim prea bine, şi nici conducerea americană şi a principalilor săi aliaţi nu şi-au format o perspectivă clară, ceea ce e de înţeles datorită noului tip de relaţii care încep să se instaureze rapid, cum va evolua economia mondială, mai ales cum vor evolua tendinţele de globalizare. America este surprinsă, jignită chiar, de faptul că reacţia lumii civilizate, fără îndoială fermă în a se alătura frontului care se constituie împotriva terorismului, conţine şi aprecieri critice defavorabile. Acest aspect pare a fi deocamdată într-un plan secund, dar va trebui să constituie subiect de reflecţie pentru principalele ţări avansate! Drepturile omului s-au impus cu greutate în SUA, mai ales ca o consecinţă a războiului rece! Succesele economice au fost de multe ori însoţite de atitudini arogante. Şi s-a uitat că întreaga omenire, cu sau... fără voie, a contribuit cu oameni – începînd cu sclavii, dar continuînd în secolul trecut şi în acest început de mileniu cu cei instruiţi superior – şi cu resurse, la aceste succese. Ei bine, multe state, lumea a treia în principal, se aşteaptă ca să beneficieze în schimb de puţină bunăstare. Condiţia esenţială pentru realizarea unei lumi echilibrate va fi o restructurare a ordinii mondiale pentru a se da şanse şi oamenilor din lumea a treia. Accesul la o viaţă mai bună va rămîne însă limitat pentru că „bunăstarea" nu poate ajunge pentru toată lumea, iar cei care „au" vor fi convinşi cu greu să renunţe la o parte consistentă în favoarea celor care „n-au"!

OBL va fi probabil prins. Viu sau mort. Talibanii vor dispărea goniţi de alianţa Nordului, şi aceasta înclinată spre răfuieli sîngeroase, dar dispusă la cooperare. Va urma poate Irakul sau Libia. Va urma, poate, o perioadă de acalmie. Cîtă vreme, însă, nu vom găsi soluţii viabile pentru problemele reale care au dus la atacul din 11 septembrie, lumea nu va avea linişte.

Radu URSEANU
urseanu@starnets.ro

Emigrez!? Să nu disper...

Nu ştiu de ce emigrează lumea. Pentru un viitor mai bun (adică mai mulţi bani), pentru că rudele au plecat deja, pentru că nu-şi mai suportă ţara, pentru că fug de ceva/de cineva sau pentru că e la modă... Aş mai găsi posibile răspunsuri, dar, deocamdată, acestea mi se par suficiente. Aş lua în discuţie cazul meu?! Nu ştiu pentru ce segment de populaţie sînt reprezentativă, sau dacă sînt reprezentativă (cert este că sînt studentă şi printre noi dă bine plecatul în ţări mai calde). Totuşi, pînă în liceu, nici nu voiam să aud de ideea de a-mi părăsi ţara. Voiam să mă fac mare, să-i ajut pe oameni, să am un ideal şi să nu mă las pînă nu-l ating. Vremea trecea, oamenii îmi deveneau din ce în ce mai insuportabili, nu reuşeam să fac ce-mi propuneam şi dădeam vina pe faptul că eu nu am „pile". Dorinţa mea de a da la Psihologie era înăbuşită de cei care-mi spuneau: „Nu ai nici un viitor cu facultatea asta aici. N-o să faci nimic. Numai afară poţi reuşi". Atunci a încolţit în capul meu ideea: „Ce-ar fi dacă...?" Dar m-am răzgîndit. Am să dau la Jurnalism şi am să schimb lumea. Zis şi făcut (recunosc că e un clişeu, dar unele chiar îmi sînt simpatice prin reacţiile pe care le stîrnesc în aşazişii „originali"). Acum termin anul doi, mă uit la televizor la ştiri (de la ora 17,00, de la ora 19,00 etc.) şi-mi dau seama că nu vreau să comentez violuri, crime, certuri şi nici nu vreau să experimentez viaţa cu şatra (ultimul reportaj pe care l-am văzut la un post de televiziune naţional: nişte reporteri dînd din buric pe manele cu nişte ţigani plus două căruţe). Ascult radioul. Mă zgîrie pe urechi voci stridente, muzici „eftine" şi ştiri despre staruri. Să nu disper. Rămîne presa scrisă. Dar acolo cutare sau cutare partid o să-mi impună mie ce să scriu. M-am hotărît: „EMIGREZ!". Aşa aş face dacă n-aş trăi încă decisă că eu pot să schimb ceva. Că trebuie numai să vreau, după care să muncesc, să am un pic de noroc şi rezultă: o să reuşesc! Sună ca o reclamă la un produs, dar mă gîndesc că e bine, doar publicitatea vinde, nu? Deci nu o să plec, o să rămîn. Şi o să-mi găsesc un locuşor al meu. Mai adaug că nu sînt patrioată. Doar plină de speranţă, deşi lipsită de încredere (în oameni).

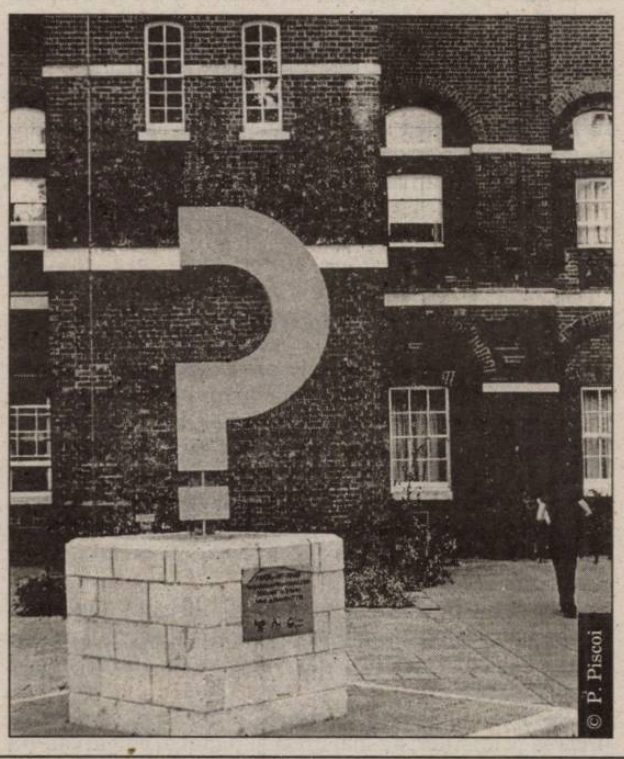

Dora GHECENCO
blackrose13@personal.ro

Go şi Yo-Yo în grădina Ueno

Vă mărturisesc că nu sînt un mare consumator de muzee. Nu mă pricep la fineţuri de etalare a exponatelor. Ceea ce vreau să vă împărtăşesc este impresia pe care mi-a lăsat-o un obscur muzeu de cartier, situat în grădina Ueno din Tokio. Un muzeu ce are ca temă viaţa de fiecare zi a suburbiei, de pe vremea cînd însuşi cartierul Ueno era o suburbie. M-a surprins în primul rînd lipsa funiilor dintre exponate şi vizitator. Oricine putea intra în camerele de locuit, eventual să tragă şi un pui de somn „în mahala". Singura condiţie era să te descalţi la intrare. Putea orice musafir să atingă uneltele meşterului de „şlapi", eventual să-i „fure" tehnica de legare a nodurilor. Nici atelierul arămarului nu era scutit de priviri iscoditoare. Nu existau obiecte tabu. Simpla atingere a unei „pelerine de ploaie" făcută din paie lăţoase te putea uşor transpune cu gîndul direct în noroiul erei Edo, cu miasmele sale de supraaglomerare. Pentru a-ţi imagina o zi însorită, cu copii gălăgioşi trăgîndu-şi nasul cu zgomot, era suficient să treci în sala cu jucării. Era sala cea mai animată. Copii şi adulţi de toate vîrstele, fiecare absorbit de seriozitatea jocului. Yo-yo, sau cîrîitori de bambus, sau un set de plăcuţe de lemn, articulate cu panglici, o ingenioasă alcătuire ce creează iluzia că una dintre plăcuţe coboară rostogolindu-se de-a lungul celorlalte. Vroiai să faci o partidă de shogi, sau de go? Nimic mai simplu. Toate erau acolo.

M-am întrebat cum de este posibil ca obiectele „de o inestimabilă valoare, bla, bla, bla!" să fie „profanate" zilnic. Oricare ar fi răspunsul, nu pot scăpa de evidenţa prezumţiei de nevinovăţie acordată musafirului. Dumneavoastră ce credeţi?

Marius&Misa
lamarius@muse.ocn.ne.jp

DILEMA VECHE
HYDE PARK
În lumea largă

La vama maghiară, cu Paulică

Vama maghiară. Afiş redactat într-o română stîlcită care atrage atenţia „turist român venit scop cultural (sic!) nu încurajaţi bacşis vameş maghiar“. Se trece relativ uşor de vama maghiară. Vamă care are în dotare o toaletă impecabil întreţinută, intrarea 20.000 lei. „Ultima toaletă pînă la Deva“, anunţă şoferul autocarului la microfon, pe un ton foarte serios. Magazine (dughene, începe Orientul) *tax-free* plantate ca nişte manele stricate pe fişia de frontieră. Clienţi foarte variaţi. 10 euro cartuşul de ţigări americane. Se cumpără atît la ieşirea din România (aşa cum este normal), dar şi mai mult la intrare (anormal). „Marfa“ este ambalată în imense pungi de plastic negru, asemănătoare cu sacii de gunoi.

Şase cozi de aşteptare la intrarea în vama română, în principal microbuze şi autoturisme înmatriculate în Italia. Un Trabant încărcat pînă la refuz cu cărucioare de copii cumpărate la mîna a doua. Paralel cu Trabantul, pe cealaltă bandă, se găseşte un Dodge enorm, negru-cenuşiu, care scuipă fum negru şi uleios la fiecare demaraj. Proprietarul, un individ voluminos, ras în cap şi cu un lanţ de aur masiv în jurul gîtului, a păstrat numărul original, american, lîngă care l-a adăugat pe cel românesc.

Nesfîrşite şiruri de microbuze cu „turişti“ din Italia şi Spania. „Narcisa Transport SRL“ din Botoşani şi-a scris numărul de telefon cu pensula, în roşu aprins, direct pe geamul lateral al unui microbuz delabrat. Unul dintre ocupanţii acestuia, în şosete negre, pantofi şi short de plastic albastru, care îi descoperă picioarele slabe şi strîmbe, tocmai se pregăteşte să ia micul dejun. Taie cu un briceag o „baghetă pariziană“, desface o cutie de ton, varsă conţinutul acesteia înăuntrul baghetei, apoi începe să mănînce cu multă poftă. Este ora 7,30 dimineaţa, uleiul se scurge în picături mici pe asfalt. Cutia de ton provine dintr-un supermarket spaniol – cel puţin aşa se vede pe eticheta acesteia, care zace acum abandonată pe taluzul plin de iarbă de la intrarea din vamă. Un alt „spaniol“ este aşezat pe vine, cu mîinile sprijinite pe genunchi – poziţia ţăranului român de altădată, care stătea la „poartă“, duminica – şi cască îndelung. Un tînăr echipat cu un aparat foto profesional se strecoară agil în mijlocul acestei mase umane obosite şi nerăbdătoare şi „fură“ imagini de chipuri, una după alta. După fizionomie, se pare că aparţine spaţiului germanic, dar ştie să nu se facă remarcat de către mulţime.

Aşteptăm de mai bine de 5 ore. Fiecare ocupant al autocarului ce ne-a purtat aproape 2.000 km pînă aici încearcă să-şi încarce timpul cu „ceva“. Nervozitatea este totală. Femeia din faţa mea, tipul de coafeză devoratoare de telenovele, citeşte aparent detaşată o carte scrisă de un american, carte dedicată încîlcitului subiect al „Orgasmului feminin“. Cobor din autocar. Un grup de tineri, avînd un pronunţat accent moldovenesc, îşi exprimă zgomotos admiraţia faţă de „banda lui Mutu“ (?), hoţul care a înnebunit oraşul Milano, iar poliţia nu reuşeşte să-l prindă, pentru că „ieste un băiet deştept“. Specialitatea domnului Mutu, acest ambasador al României fără paşaport diplomatic, este smulgerea grilajelor magazinelor, apoi devalizarea vitrinelor. Cheia succesului: băiat deştept şi rapid fiind, dispare în mai puţin de trei minute. Îi studiez mai bine: în cazul lor nu s-a produs nici cel mai mic schimb cultural, civilizaţional şi „îmbrăcaţional“, dacă îmi permiteţi acest barbarism. Au trecut prin Occident ca furul Mutu' din Milano prin vitrină.

Un radio deschis undeva transmite ireal semnalul de la „Radio Vacanţa“, cel auzit pe vremuri pe litoral: „Aici Radio Vacanţa...“; lipsesc însă anunţurile în limbi străine, *y compris* limba rusă. Încep să discut cu Paulică, un gigant de doi metri, care a lucrat ca argat la o fermă de vaci din Elveţia, undeva în cantonul Fribourg. Tipul de copil de ţară muncitor, simplu, cinstit şi simplu în gîndire şi comportament. Orarul său de lucru era stabilit între orele 5,30-20,30. Salariul: o mizerie, după normele elveţiene, veritabilă sclavie modernă. Îmi spune aproape cu vocea tremurîndă de emoţie că proprietarul fermei pentru care lucra intra adeseori în camera în care locuia pentru a verifica dacă nu a furat ceva. Cînd a îndrăznit să-l întrebe de ce face acest lucru, ştiind bine că el nu fură, bunul muntean elveţian i-a spus simplu şi direct că el a văzut un reportaj la televiziunea elveţiană din care a înţeles că românii sînt hoţi.

Cîţiva călători, excedaţi, întreabă la ghereta vameşilor ce se întîmplă, de ce aşteptăm atît de mult. „Se lucră, dar nu mai avem curent“, i se răspunde. Într-adevăr, toate calculatoarele au ecranele negre, pană de curent.

Se fumează îngrozitor de mult. Pe jos sînt aruncate pachete de ţigări inscripţionate în toate limbile de mare circulaţie: spaniolă, franceză, italiană, germană. O „Europă“ a pachetelor de tabac se întinde la picioarele mele. Vecinul meu de scaun de autocar, care şi-a vizitat recent fiica măritată „afară“, fumează meticulos „Carpaţi Green“.

La capătul a şase ore de aşteptare, paşapoartele noastre primesc mult aşteptata viză de intrare în România.

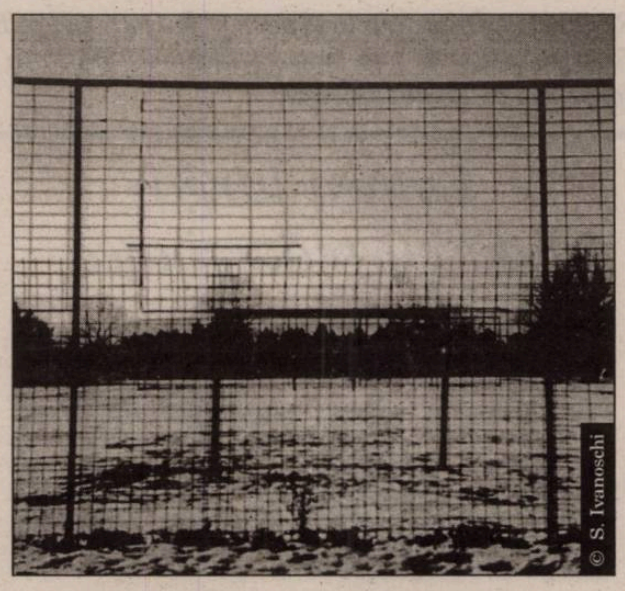

Demarăm, ne pregătim să traversăm bariera ridicată milităreşte. Din sensul opus, se pregătesc să iasă din România doi bătrîni echipaţi cu sacoşe peticite, pedalînd agale pe biciclete model olandez, 1940. Desigur, vor cumpăra ţigări ieftine de la dughenele de pe fişia de frontieră. Cutia de ton spaniol continuă să zacă uitată pe taluzul plin de iarbă verde. Începe din senin o ploaie scurtă şi repede de vară.

România mea, Vama Nădlac, iulie 2004

Paul IANCA
Bucureşti

Paris, rue des Pyramides...

Pentru că sînt de ceva timp la Paris şi m-aş plînge, dar n-am cui, vă întreb, pe cei care aţi trecut pe aici: aţi văzut Oficiul de turism al României, rue des Pyramides?

Vechi, prăfuit, cu folclor-clişeu în vitrină, fără documentaţie (pardon, cîteva broşuri despre Deltă şi Maramureş), fără site Internet (Cehia, Polonia, Ungaria – *c'est fait),* discret, secret, ca şi activitatea Centrului Cultural românesc – confidenţială, repetitivă (aceleaşi capete de afiş de aproape zece ani). Mitul „condiţiilor naturale excepţionale“, cum spunea domnul Rudniţchi în articolul său, pare să opereze şi aici: cum toată lumea ştie cît de frumoasă este România, *pas la peine* de a atrage trecătorii printr-o vitrină interesantă, cei care ştiu ce vor, oricum intră... Numai că aceştia nu sînt deloc numeroşi.

A, uitam: la tîrgul de carte de la Paris, ediţia 2004, standuri, conferinţe, dezbateri, un adevărat stup editorial într-o enormă hală şi, într-un colţ de o linişte şi de o singurătate aproape ireale, standul românesc. Cărţi în limba română aliniate pe rafturi, un colţ pentru traducerile în franceză. Două măsuţe. La una, în faţa unei sticle şi a două pahare, doi elefanţi din Ministerul Culturii (pe unul dintre ei îl văd, în diverse emisiuni de televiziune, de cînd mă ştiu – adică de aproape treizeci de ani). Răspund "mîine“, cînd una dintre prietenele pe care am adus-o după mine îi abordează, în speranţa că va găsi o traducere a acestui Caragiale despre care îi tot vorbesc. La cealaltă măsuţă, un inginer de la EDF (Regia franceză a electricităţii), pasionat de România şi care a scris o carte despre români la Paris. Se agită, se îndreaptă, cu explicaţii, către rarii trecători. Sigur, caută să îşi vîndă cartea dar, *par la même occasion,* îi „vinde“ şi pe români, şi de bine. Cele două măsuţe îşi aruncă priviri piezişe şi nu îşi vorbesc. Spre sfîrşit, văzînd că discuţia noastră cu inginerul se prelungeşte, unul dintre cei doi vine să ne vadă. Noi ne-am prezentat, el nu. Am continuat dialogul, în română, căci acest reprezentant al României la un tîrg de carte internaţional nu vorbea decît româneşte. Şi ne-am întors a doua zi, după traducere, însă în timpul nopţii, cărţile fuseseră schimbate din loc şi Caragiale nu mai era.

gazzaladra@noos.fr

După trecerea frontierei la Ruse...

Mă întreb cîţi dintre cei care preiau într-o veselie clişeul cu „bulgarii sînt cu mult înaintea noastră“ chiar ştiu despre ce este vorba în propoziţie. Oare cîţi dintre cei care se emoţionează şi se indignează că „pînă şi bulgarii ne-au luat-o înainte“ au văzut vreodată Bulgaria sau vreun bulgar? Cam acelaşi fenomen se petrecea în anii '90 cu revista *România Mare,* care avea mai multă căutare şi vînzare în oraşe unde nimeni nu văzuse vreodată vreun ungur sau vreun evreu.

Am văzut Bulgaria şi bulgarii în februarie anul acesta, timp de o săptămînă. Varianta prescurtată ar fi că sînt exact ca noi, nici mai, nici mai. Varianta un pic prelungită ar fi cam aşa:

Imediat după trecerea frontierei la Ruse, în tren, la urcarea poliţiştilor, au mai urcat şi ţigănuşi bulgari de 7-8 ani care vindeau sucuri şi cafea, asta petrecîndu-se pe la miezul nopţii. În România lăsasem un scandal cu adopţii, moratoriu şi copii orfani, în Bulgaria găseam exploatarea copiilor sub nasul poliţiei, dar fără zarva vreunei baronese, purtată în presa străină.

Ajunsă la 6 dimineaţa în Sofia şi aşteptînd autocarul care urma să mă ducă la Conferinţa din Blagoevgrad, m-am izbit de o gară de un provincialism rece şi prăfos. Gara Centrală din Sofia – ah, ce frisoane – arăta cam ca pasajul Unirii înainte de curăţarea de buticuri: un mozaic cu pionieri şi agricultori, afişe în stil amator cu anunţuri de Bingo şi Amanet, atmosferă de autogară, sucuri la varice şi muzică populară la maximum, în toată gara, telefoane care înghiţeau fise şi cam asta e tot ce făceau, un singur şi destul de mic panou electronic de afişaj al sosirilor şi plecărilor.... În fine, povestea e că Gara de Nord din Bucureşti este o bijuterie în comparaţie cu hangarul din Sofia.

Nimeni nu vorbeşte englezeşte, turistul nu se poate descurca decît prin semne.

Asta dacă nu are ghinionul ca bulgarii, pe care îi abordează să îi întrebe ceva, să înceapă să rîdă şi să se depărteze, lăsîndu-l buimac în mijlocul întrebării.

Întîmplarea cea mai marcantă. Înainte de a o povesti, hai să spun că acelaşi lucru se putea întîmpla şi în Bucureşti, dar şi ăsta e tot un motiv să nu ne emoţionăm şi să ne indignăm că ei sînt aşa şi pe dincolo şi noi, vai de mama noastră. Aşadar... 6 dimineaţa, după o noapte de mers în tren îngheţat şi aşteptînd autocarul, anunţat pentru ora 10. Merg deci spre singurul loc luminat pe care îl vedeam din faţa gării, un hotel cu peste 8-9 etaje, de 4 stele. Sigur că am cam tremurat în cele 10 minute cît am străbătut, în bezna dimineţii de februarie, drumul pînă la hotel. Ajunsă la limanul de lumină, încep să spun în engleză un salut respectuos, să întreb unde pot schimba bani şi dacă pot lua micul dejun la restaurantul hotelului, toate astea uneia din cele trei matahale la costum italienesc care păzeau hotelul, întîmpinau oaspeţii etc. Una din matahale, nearticulînd, îmi arată din braţul desfăcut casa de schimb valutar, către care şi merg. După ce schimb, îmi spun să aştept liniştită ora 7, cînd se deschidea restaurantul, drept pentru care îmi pun bagajul lîngă un fotoliu şi dau să mă aşez.

La cîteva secunde numai, vine la mine matahala de mai sus şi îmi spune că „Iz for de ghest onli“. Deşi nu-s ploieşteancă, îmi venea să îi trîntesc o revuluţie mitocanului. Calmă, îmi apuc din nou bagajele, defilez prin faţa matahalelor care rînjeau complice cu fetele de la recepţie şi mă instalez de data asta lîngă recepţie. Scot paşaportul şi spun răspicat şi tare, căci văzusem cîtă engleză ştiau, că sînt cetăţean român, că sînt în Bulgaria pentru o conferinţă, că nu-s un infractor, că mă tem să aştept autocarul în stradă, pentru că e frig, întuneric şi nu cunosc oraşul, şi dacă pot lua micul dejun peste o jumătate de oră, cînd se deschide restaurantul. Fata de la recepţie este întîi buimacă, vrea să fie amabilă, îl cheamă din priviri pe un fel de şef al ei căruia îi spune în bulgară ceva, probabil o versiune prescurtată a ce îi spusesem eu. În final, primesc acordul de a sălăşlui o jumătate de oră în fotoliul din holul lor.

O concluzie acum despre umilinţă, maniere sau omenie? Sau despre comparaţia care sigur că mi s-a născut imediat în cap, cu un hotel din Budapesta în aproximativ aceeaşi situaţie, adică aşteptînd maşina care urma să mă ducă la aeroport şi care trebuia să vină în faţa acelui hotel, unde eu nu locuiam, am intrat şi am aşteptat 20 de minute, fără probleme, fără mitocănii şi, evident, totul era viceversa, în sensul că angajaţii de la intrare nu ştiau cum să salute mai respectuos, cum să zîmbească mai frumos, cum să ţină mai elegant portiera deschisă.

Altceva despre Bulgaria provincială şi în cel mai bun caz, ca România? Am văzut sate, bulgari de toate vîrstele, oraş studenţesc şi hotel de 2 stele. Ei bine, nicăieri nu am văzut acel mare plus, mare pas înainte al Bulgariei. Aaaa, iar la TV era muzică populară pe toate posturile, întreruptă de buletine de ştiri cu conferinţe de presă şi interviuri cu miniştri. Asta ca să îşi facă o imagine despre Bulgaria şi cei care mai ştiu ceva teorie şi practică mass-media.

De aceea, cînd mai auziţi pe cineva povestindu-vă emoţionat despre paşii înaintea noastră pe care i-ar fi făcut vecina Bulgaria, daţi-i să citească aceste rînduri despre experienţa mea de o săptămînă, în 2004, în Sofia şi Blagoevgrad.

Mădălina IONESCU
madalina.ionescu@dps.gov.ro

Un afiş electoral îi avertizează pe timişoreni: „Cine nu are nemţi să şi-i cumpere“. Dilematicul din mine îmi spune că ar fi mai corect, în împrejurările date, să spunem: „Cine nu are nemţi să şi-i răscumpere!“.

B. MELAMED
Timişoara

DILEMA VECHE
HYDE PARK
În lumea largă

Dincolo de heirupismul prointegrare

Dragi prieteni de la *Dilema veche,*

...Mi se pare absolut admirabil faptul că în paginile dumneavoastră găsesc analize şi opinii foarte pertinente legate de problematica Uniunii Europene. Aştept cu aviditate următoarele comentarii. Mi-a plăcut foarte mult iniţiativa de a oglindi modul cum s-au desfăşurat alegerile pentru Parlamentul European, de exemplu. Resimt o carenţă destul de mare în presa românească în a acoperi astfel de teme, deşi, aşa cum zicea dl Mircea Vasilescu în articolul „2%?...“ din nr. 27, acestea ar trebui să fie asumate şi încorporate conştient în aproape orice aspect care afectează societatea românească. Nu, nu e vorba numai de adoptarea acquisului, asta o ştiu prea bine, care e în definitiv şi în mare măsură de competenţa unor experţi, e vorba de a nu ignora faptul mult mai important că implementarea reuşită a acestor norme comunitare e de responsabilitatea împărtăşită atît a noastră, a cetăţenilor, cît şi a experţilor, a negociatorilor, care încheie capitole după capitole.

Din acest punct de vedere, mi se pare cel puţin hilar cînd diverse euro-barometre şi sondaje relevă, invariabil, faptul că românii sînt fruntaşi în ceea ce priveşte dorinţa de integrare în UE. Am improvizat şi eu un mic test cu ai mei părinţi, care trăiesc la sat, în paranteză fie spus şi detaliu nu lipsit de relevanţă, curioasă fiind să văd care este poziţia lor. Ei bine, erau într-adevăr prointegrare (cum ar putea fi altminteri?), pentru că aşa se cade să fii în vremurile astea, mai bine cu Europa decît în afara ei, lipsindu-le însă nişte argumente solide în favoarea acestui ataşament pentru Europa. Rezultatul cred că e simptomatic. E drept că poate nici locuitorii mai vechi ai Uniunii Europene nu sînt deplin conştienţi de implicaţiile pe care UE le-a avut în viaţa lor şi asupra modului cum ei îşi organizează existenţa. Ce să zic?... Ei îşi permit să ia lucrurile ca atare şi ar avea o scuză pentru asta, ei erau oricum mult mai integraţi, chiar înainte de a face parte propriu-zis din UE, pe mult mai multe planuri decît am putea fi noi acum sau mai tîrziu. În afară de unele schimbări majore cum a fost adoptarea monedei unice sau de faptul că din cinci în cinci ani sînt chemaţi la urne să voteze pentru reprezentanţii lor din Parlamentul European (pentru care manifestă de fapt un interes vizibil tot mai scăzut), restul vieţii lor se desfăşoară firesc, de la sine, conform normelor europene, a căror paternitate tot ei şi-o revendică. La noi, problema se pune în cu totul alţi termeni. Dincolo de heirupismul prointegrare şi de marşul sentimental către sînul generos şi călduţ al Europei, cred că puţini sînt realmente conştienţi că transformări radicale, într-un timp din ce în ce mai scurt şi mai nemilos, vor fi necesare.

Pot să-i confirm doamnei Alice Georgescu că nu este singura; sînt şi eu „turist în ţara mea“ şi eu refac de multe ori acelaşi „traseu“ hermeneutic prin realităţile româneşti şi recunosc că este uneori dureros, destul de solicitant şi descurajator, pe alocuri, să privesc totul prin prisma integrării societăţii de astăzi, aşa cum o avem, cu „faţa“ asta, într-o Europă, care, iarăşi, ştiu şi eu destul de bine, din peregrinările mele, cum arată. Sînt multe lucruri care nu merg bine la noi, un singur lucru flagrant fiind, de exemplu, curăţenia. Nu trebuie să ne facem curat în ogradă doar ca să facem pe plac cuiva, dar nici să ne complacem în mizerie dacă nu ni se arată cu degetul. Un lucru aş vrea însă să-i semnalez doamnei Alice Georgescu: au început şi la noi să se construiască pe stîlpii de înaltă tensiune cuiburi pentru berze, ca să le protejeze de accidentele electrice, aşa cum a văzut dînsa în Ungaria. Asta se întîmplă de curînd în judeţul Timiş, datorită unei colaborări româno-maghiare. Frumos, nu?

Îmi mai aduc aminte apoi de ceea ce zicea odată dl Pleşu, anume că nu-şi mai suportă vocea proprie de la atîtea conferinţe despre Europa la care a participat şi la care a fost chemat să ia cuvîntul. Personal, îi mărturisesc dlui Pleşu că eu l-aş asculta neîncetat conferenţiind despre Europa. Nu despre asta e însă vorba. Dincolo de nota amuzantă a afirmaţiei dînsului, eu vă spun că nu m-am săturat de dezbaterile despre Europa şi mai este mult pînă cînd vom avea şi noi abordări nepanicarde, nesenzaţionaliste despre integrarea noastră în UE, cînd s-o produce ea. Dacă m-am săturat de ceva este tocmai de registrul în care se poartă la noi, de regulă, aceste discuţii. În presa cotidiană, accesibilă tuturor, nu există prea mult spaţiu acordat unor analize obiective despre UE, în afara acelor ocazii, numai bune de exploatat de jurnalişti, cînd un oficial UE atrage atenţia asupra problemelor interne, prilej cu care atmosfera se încarcă excesiv în mediile noastre sau cînd mai iese la iveală un caz de deturnare de fonduri europene etc.

Ah, şi încă ceva, deşi ar mai fi o sumedenie de lucruri pe care aş fi vrut să vi le mai spun... Era la un moment dat, într-un număr mai vechi al *Dilemei,* pe atunci ne-*veche,* un articol intitulat *„Vecinii absenţi“*, referitor la cei pe care, în ciuda proximităţii uimitoare, îi ignorăm sistematic, dar care oricum ne-au luat-o înainte la aderare: polonezi, cehi, sloveni, estonieni, ciprioţi, unguri etc. Ce se mai întîmplă oare cu ei? Sîntem invidioşi pe ei sau poate ne considerăm mai buni şi decît ei, dintr-un spirit de exclusivism autohton, dintr-o repliere păguboasă în noi înşine? Eu cred că, deşi au şi ei multe probleme cu integrarea, ar trebui să stăm mai mult cu ochii pe ei, să ne deschidem mai mult faţă de ei, pentru că avem ce învăţa din experienţa lor.

Cam asta am avut de spus, deocamdată. Sper că voi mai reveni şi cu alte scrisori. Mă bucur în orice caz că am reuşit să mă adun puţin şi să iniţiez acest dialog cu dumneavoastră! Mă simt mulţumită şi uşurată acum!!! Mulţumesc de „găzduire“!

Cu multă prietenie,

Diana DRAGOMIR
diadragomir@yahoo.com

P.S. Pentru dl Turcescu: aş fi curioasă ce răspuns aţi găsit la scrisoarea primită de la Vasilica S., pe care aţi publicat-o în nr. 28?

„Poiana mea de narcise“

Aşteptam cu mare interes numărul ultim al revistei dumneavoastră.

Eram curioasă să văd cum înţeleg „dilematicii“ un astfel de subiect (turismul alternativ). Mă aşteptam la o abordare „înţepată“, cu multe problematizări şi punctări ieşite din tipar. Am avut în schimb impresia că citeam o analiză tehnică, o pierdere în detalii care nu sînt cu adevărat despre a fi „turist în ţara ta“. Aveam nevoie să găsesc o percepţie mult mai personalizată asupra acestui subiect. Recunosc, în schimb, că mi-au plăcut fotografia de la pagina 9 şi mesajul de pe pancarta din Gouveia.

Cred, de asemenea, că tema a fost cu prisosinţă nedreptăţită. Mai era un pas şi înţelegeam că românii sînt complet lipsiţi de creativitate şi prinşi de rostul unei imobilităţi care ne ţine trişti într-un turism autohton. De curînd am vizitat o ţară a UE. Ne-au purtat gazdele prin rezervaţii naturale, parcuri, muzee, podgorii, pe litoral etc. Pentru că darul ăsta a venit aşa, pe nepusă masă, m-am tot întrebat curioasă de ce bunul Dumnezeu mă trimite acolo. Mi-am găsit răspunsul din prima zi, cînd mi-a venit realmente să plîng, în timp ce vizitam un muzeu cu vestigii romane. Păi, acasă, unde stau eu, dacă bagi plugul în brazdă, ai toate şansele să dai peste vestigii la fel de vechi. Mai tîrziu, purtaţi fiind printr-o rezervaţie naturală, în timp ce ni se explica cum trăieşte o plăntuţă galbenă specifică locului, nu m-am putut abţine să nu mă gîndesc: „Frumos, dar dacă ai şti tu că eu am primăvara, mai sus de casa mea, o poiană de narcise!“.

Ce vreau de fapt să spun? Că e trist. Vorbim de minunăţiile pe care le avem ca potenţial turistic, ne plîngem de incapacitatea noastră de a le valorifica, dar nu pomenim nimic de „neputinţa“ noastră de a lupta pentru păstrarea lor. Nici un cuvînt. Ba, mint. Este unul: poluare. I-a scăpat domnului Bădulescu. Cuvînt care ne incriminează.

Am citit fiecare articol în parte aşteptînd, cu un nod în gît, ca măcar unul din cei ce-au scris să-şi asume partea lui de vină în a nu fi acolo unde alţii sînt atît de „provinciali“. Din păcate, nu a simţit nimeni nevoia să împărtăşească o experienţă dincolo de convenţii.

În ceea ce mă priveşte, refuz de a-mi asuma postura de „turist prin ţara mea“ pînă cînd nu voi vedea că, implicîndu-mă, sînt salvate acele bogăţii atît de necesare turismului durabil.

Mă obsedează de cîteva zile vorbele Părintelui Galeriu, Dumnezeu să-l odihnească: „Iubirea este egală, dar răspunderea acordată este diferită“. Oare noi, românii, puşi mereu pe lamentaţii de sondaj, cît de responsabili sîntem? Sau, mai grav, cît de mult iubim ceea ce poate să ne dea mult visatul turism?

Aş îndrăzni să sugerez tuturor celor care, în iulie, anul viitor, au drum în Apuseni, să meargă la Festivalul de pe Muntele Găina (munte aflat în judeţul Alba, şi nu Hunedoara). În cîţiva ani s-ar putea ca nimeni să nu mai vrea. Şi atunci, ar fi păcat.

Dilema veche îmi rămîne la fel de dragă.

Numai bine,

Mihaela BRÂNZĂ
mihaelabranza@yahoo.co.uk

„Urăsc orice formă de turism...“

Nu vreau să şochez, dar în ceea ce mă priveşte *urăsc orice formă de turism,* privindu-l nu prin ochii omului de afaceri care practică turismul pentru a-şi spori veniturile, ci prin ochii cetăţeanului, al locuitorului Capitalei care, după 11 luni de muncă epuizantă la o catedră modestă, gata să se prăbuşească, precum sistemul nostru de învăţămînt, în faţa unor adolescenţi mult prea preocupaţi să facă economii nu pentru a cumpăra cărţi, ci pentru a-şi cumpăra notele sau viitoarele examene, ar trebui totuşi să viseze la o oază pe care să i-o ofere o excursie „după buget“. Reclamele diferiţelor agenţii care mă îmbie cu preţuri atractive şi destinaţii exotice nu mă tentează. Amintirile prietenilor care au parcurs ei înşişi experienţe interesante în zone turistice de o rară frumuseţe, plătind uneori sume exorbitante, care se justifică prin traseele turistice, prin condiţii de cazare şi transport etc, nu mă fac invidioasă şi dornică să strîng punga un an de zile spre a le putea urma şi eu exemplul. Dacă m-aţi suna şi, dorind să-mi puneţi la încercare sinceritatea afirmaţiilor, mi-aţi oferi o excursie în Egipt, Japonia sau în spaţiul cosmic, ei bine, v-aş refuza brutal şi nepoliticos. De ce? Pentru că eu nu sînt decît o ficţiune a lui Dumnezeu sau a altui creator, condamnată să trăiesc surghiunită într-o pagină a unei capodopere: viaţa mea, şi, oricîte încercări aş face, nu-mi pot depăşi condiţia de eroină virtuală crucificată pe filele unei cărţi. De cîte ori o deschideţi, nu vi se umple sufletul de sînge şi nu simţiţi că orice călătorie în Real nu poate rivaliza cu fascinanta şi minunata călătorie în lumea cărţilor?

Maria POSTU
postu_maria@yahoo.com

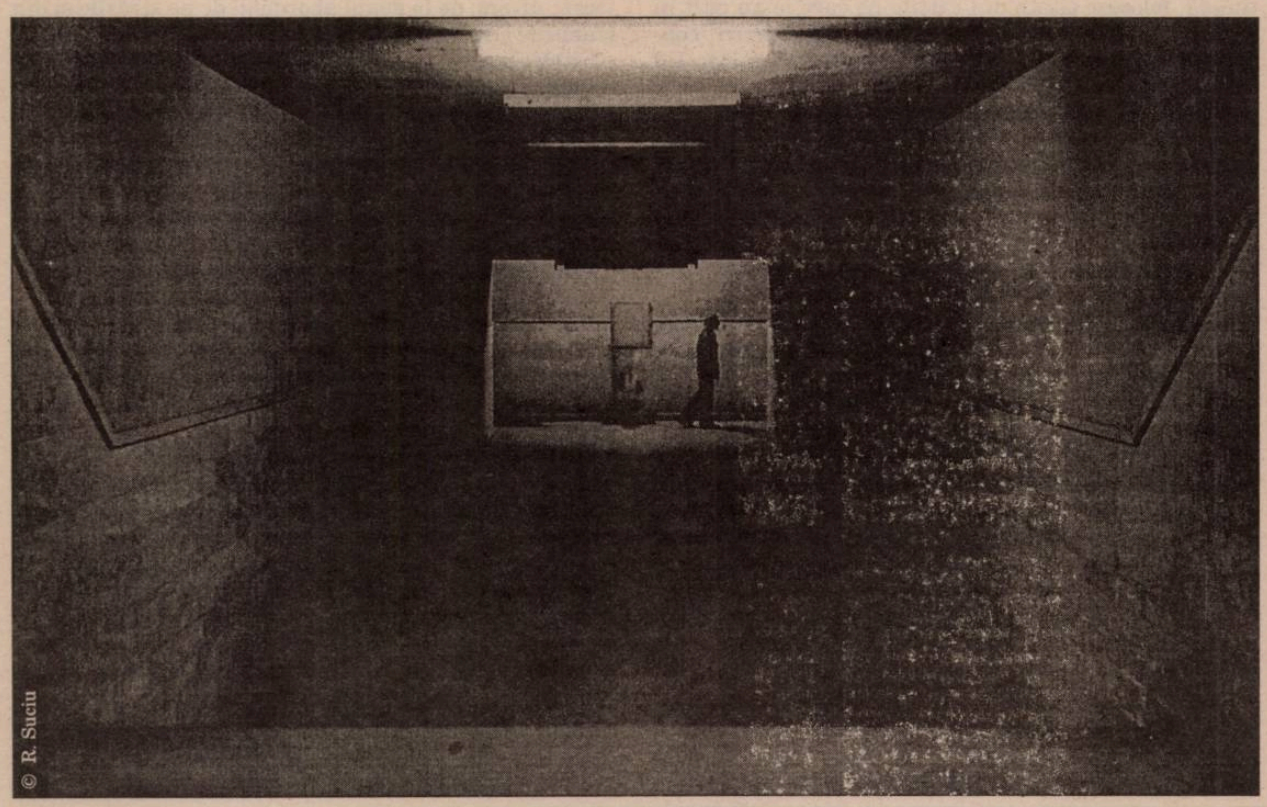
© R. Suciu

...şi cu Serbia cum a rămas?

Mai vechiul număr al revistei dedicat Iugoslaviei a reflectat situaţia de azi a fostului spaţiu exiugoslav. Poate într-un număr viitor veţi analiza şi cauzele care au dus întîi la formarea Iugoslaviei şi ulterior la tragica sa dispariţie. Constructorii actualei Uniuni Europene ar trebui să aibă în vedere puţin şi istoria acestei protoUE, pentru că înaintea actualei confederaţii europene a existat şi a funcţionat bine o lungă perioadă de timp o federaţie care reuşise să unească popoare înrudite, aflate într-o duşmănie seculară, cu dezvoltări economice şi sociale neasemănătoare, cu religii diferite. Şi totuşi acest conglomerat hibrid a reuşit să devină un stat ce părea a fi bine consolidat, cu o economie prosperă, de invidiat, în vremea socialismului din această parte a Europei, cu anumite libertăţi pentru cetăţenii săi, pe care un stat unitar şi suveran, cum cu emfază era declarată România, nu putea să ni le asigure. Cu toată defecţiunea Croaţiei, care înfiinţase un stat „independent", de fapt un protectorat german, chiar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, popoarele componente al Iugoslaviei au acţionat unitar împotriva Germaniei, formaţiunile de partizani, sub conducerea croatului Tito, fiind un adversar redutabil, blocînd un mare număr de unităţi germane în Balcani. Şi totuşi această miniUE s-a destrămat, chiar în mod tragic. Cine au fost vinovaţii? Este simplist să se considere că Miloşevici şi generalii sîrbi ai fostei armate iugoslave sînt cei vinovaţi de destrămarea fostei Iugoslavii. Ei au fost mai degrabă pompierii care au încercat să stingă incendiul, folosind, e adevărat, proceduri convenţional proaste. Aveau altele mai bune la dispoziţie? Au fost certurile intelectualilor de vină? Desigur, certurile grupurilor intelectuale naţionaliste, care reflectau interese particulare, şovine şi de multe ori meschine, au contribuit mult la crearea acelei situaţii explozive care a dus la ruptura finală, cu o consecinţă atît de tragică pentru toţi. Din nou, au fost blamaţi doar intelectualii sîrbi, doar Academia de ştiinţe a Serbiei. Dar n-au răspuns ei unei teze croate, slovene sau albaneze? Numai intelectualii sîrbi au preconizat o Serbie Mare? N-au visat şi colegii lor din acelaşi spaţiu o Croaţie Mare sau o Albanie Mare? Iată că nu totdeauna certurile intelectualilor sînt inocente. Nu vreau deloc să pledez cauza sîrbă, propun doar o judecată mai imparţială, puţin mai corectă, mai dreaptă. Pentru simplificare, Europa, şi noi am preluat acest lucru de la ei, a decis că sîrbii, în frunte cu Miloşevici, sînt băieţii răi, ceilalţi sînt băieţii buni, astfel încît fostul general iugoslav Tudjman, devenit un ultranaţionalist croat, Itzebegovici, sprijinit de mujahedinii fundamentalişti, sau UCK, susţinută de mafia albaneză din Europa sau SUA au fost incluşi, la grămadă, în tabăra bună. Din păcate, tragedia iugoslavă a apărut şi datorită unei miopii politice a UE, a unor ţări din UE, ca Germania sau chiar a Vaticanului, care au sprijinit discret sau mai puţin discret Croaţia sau Slovenia. Poate că furnizarea unui ajutor economic măcar echivalent cu valoarea bombelor şi rachetelor cu care a fost bombardată Serbia ar fi putut schimba în bine soarta fostei Iugoslavii. Războiul NATO, dincolo de îndreptăţirea sa morală, în afară de distrugerea podurilor de peste Dunăre şi a unor unităţi industriale ale Serbiei, nu a rezolvat nimic din problemele care au condus la destrămarea Iugoslaviei. Miloşevici a căzut şi acum este cazat la Haga, dar probabil că ar fi căzut şi fără blocarea Dunării prin distrugerea podurilor care o traversau. În Kosovo epurarea etnică sîrbă a fost înlocuită cu cea albaneză, făcută acum sub supravegherea unor armate străine. E mai bine aşa? După un lung control internaţional, Bosnia este tot atît de puţin pacificată ca şi atunci cînd combatanţii au fost obligaţi să înceteze luptele, dar azi ei sînt încă în stare de armistiţiu forţat, n-au ajuns la pace şi, probabil, nu vor ajunge curînd la ea. Iugoslavia a trecut deja în istoria Europei?

D. SMARANDA

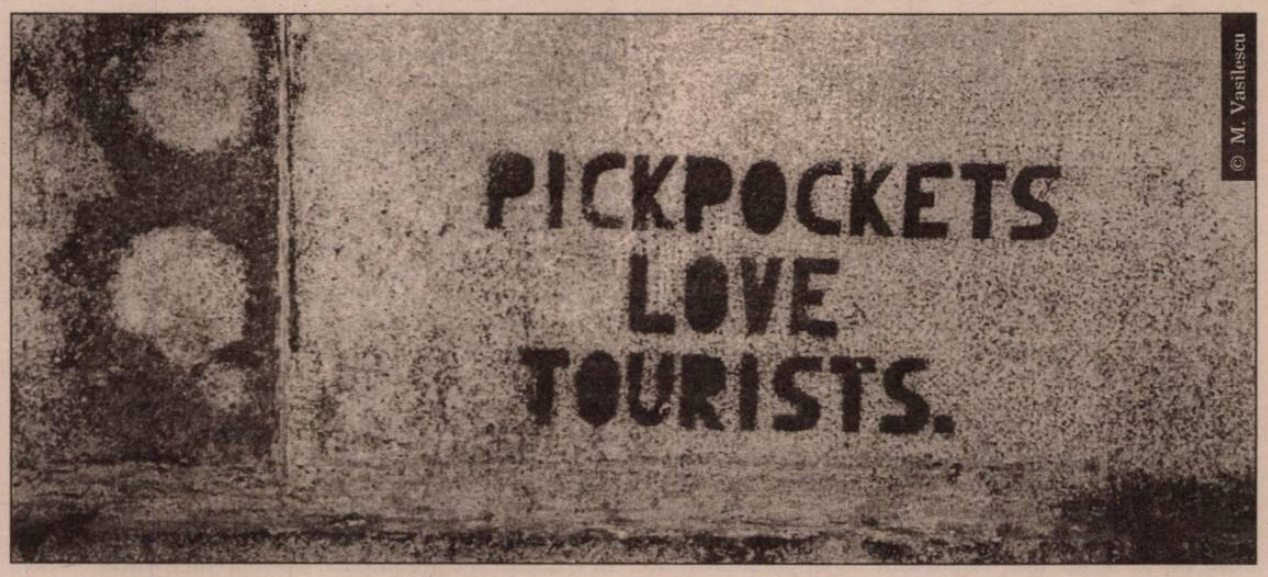

Cu furie, din Montréal

Am întîlnit prin galerii, în Canada, bucăţi de beton cu fiare contorsionate expuse ca „oeuvres d'art" sau „master piece", gunoaie lăsate de firmele de salubritate, pe străzi, de săptămîni. Totul mirosea urît a alienare... fără vreo urmă de estetică elementară. Cineva a văzut pe un canal francez un artist renumit, mai ales că nu provenea din România – o condiţie esenţială –, care împrăştia vopsea prin intermediul forţei brute a buldozerului. Artistul JUNK întotdeauna crede că are un mesaj. Dovedit este faptul că 98% din informaţia genetică ADN este nulă sau deloc înţeleasă de mintea umană. Acele 2 procente înseamnă ceva uman, iar restul e JUNK.

În unele metropole din Statele Unite s-a detectat o imensă cantitate de dejecţie de canalizare cu un înalt conţinut de PROZAC. De ce? Depresia nervoasă este boala secolului XXI. După ce te laşi de LSD, heroină sau rămîi prost, eşti dependent toată viaţa de PROZAC. LSD-ul e vetust... va fi realitatea virtuală LSD-ul secolului XXI? Eu răspund DA. De ce? Pentru că va aduce bani (aştept contra răspuns).

Să revenim la sub-artistul contemporan. D.p.d.v. comercial e vorba de comunicarea în cultura occidentală, de colonizarea mulţimii prin resurse media, în special TV, şi accesibilitatea oricui la un fenomen stupid. Diferenţa o face investiţia financiară în promovarea unei astfel de culturi de masă, pentru că de la mase, adică imensa cireadă numită pătură mijlocie din Occident, se adună banii.

Acest tip de cultură este numai o marfă de vînzare/concept de manipulare în masă, reductibilă deseori la un produs banal dintr-un supermarket. De multe ori un produs vedetă (de exemplu un detergent aiurea) are o popularitate mai mare în masa de indivizi fără identitate decît divinitatea în sine... de aici apar alienarea, confuzia şi aberaţia. Din categoria ultimă fac parte şi majoritatea absolută a vedetelor TV din România sau de aiurea. Dar parcă la noi fenomenul e mai crîncen.

Florian LIBER
chicmetropolitan@yahoo.com
Université de Montréal

Anti-karma

*„Mirrors are more fun than television"**
Max Payne 2

Mă enervează discuţiile la o bere înconjurat de *yuppies* aroganţi şi narcisişti care se exprimă politic incorect pentru a-şi etala „originalitatea". Pace lor.

Mă enervează cei ofticaţi de faptul că au făcut o facultate degeaba şi care vor să ajungă şi ei yuppies. Tot ei sînt invidioşi pe cei care au plecat „afară", de aceeaşi vîrstă cu ei, foşti colegi de şcoală generală, care au preferat altceva în afară de carte, studii sau cariere.

Cele două categorii sînt la curent cu tot ce se întîmplă, folosesc citate din cărţile pe care le-au citit în facultate, beau şi caută tot felul de răspunsuri (conspiraţii) la întrebări fără sens, îmbătaţi de spectacolul oferit de mass-media, zilnic.

Orbiţi de mediocritate, primii, şi de ură, cea de-a doua categorie, uită că nu schimbi cu nimic situaţia făcînd-o pe semiintelectualul în faţa alcoolului. Ignoranţa este a doua natură.

---

* „Oglinzile au mai mult haz decît televiziunea"

Marius RELU
neoseller54@yahoo.com

Cum creştem un copil

Am urmărit alegerile locale exact din capitala Uniunii Europene, Bruxelles, unde mă aflam de cîteva luni. Citeam zilnic presa pe Internet şi mă bucuram că nu sînt sub influenţa manipulării televiziunii. Cred în ideea de evoluţie prin schimbare.

Ajungînd acasă, m-am repezit, totuşi, cu o foame explicabilă asupra vizualului. Să văd protagoniştii scenariului de schimbare. Deşi cred în continuare în necesitatea principiilor, sînt îngrijorat. Schimbarea ia naştere haotic şi prin negare. Formatorii de opinie autentici menajează prea mult copilul care creşte. Lovind doar preponderent în vîrstnicul care agonizează şi al cărui rol este oricum pe sfîrşite.

Un copil căruia îi spui doar DA va creşte de la un punct prin a spune NU realităţii.

Ioan HANES
hanesioan@yahoo.com

România trebuie *vizitată!*

Aceasta a fost concluzia unui profesor catalan, chirurg faimos şi şeful secţiei de specialitate dintr-un spital de prestigiu din Barcelona, după turul României în 10 zile. Similară a fost impresia şefului secţiei de anestezie din acelaşi spital după un sejur de 14 zile. Da, România a fost inclusă pe lista ţărilor europene unde se face turism, ba a devenit chiar o destinaţie la modă pentru spanioli. Nu mi-era însă foarte clar dacă rămăsese pe lista „ţărilor exotice", ca acum cîţiva ani la Hanovra, sau dacă era vorba de curiozitate asupra locului de proveniență a hoţilor de pe La Rambla şi a culegătorilor de căpşuni. Dar a fost evident că nu era vorba nici de ironii, nici de aluzii la deja arhicunoscuţii „orfani români".

Incitată de ineditul situaţiei (rareori mai auzisem cuvinte de laudă turistică despre noi şi, de cele mai multe ori, erau generate de politeţe), am început o delicată, dar hotărîtă investigaţie asupra motivelor. Ca în orice sondaj, a rezultat un top:

- peisajele sînt frumoase;
- oamenii sînt primitori;
- mănăstirile şi cimitirele sînt surprinzătoare, inedite;
- maşinile de lux sînt peste tot;
- femeile sînt foarte mişto.

Despre primele două motive nu are rost să mai comentez, le-am citit cu toţii prin manuale, iar unii ajunsesem să ne îndoim că ele există cu adevărat. Locul trei este reprezentat de principalele oferte turistice ale ţării: mănăstirile din Bucovina şi cimitirul de la Săpînţa. Locul 4 este fără drept de apel specificul local – au fost îndelung mediatizaţi cei care-şi iau întîi Mercedesul şi-apoi îşi repară gardul. Adevărata surpriză o constituie locul 5, despre care nu pot să nu mă întreb dacă nu merită, de fapt, medalia de aur a argumentelor, ţinînd cont de sexul celor investigaţi. Asta cu atît mai mult cu cît frumuseţea femeilor a fost omagiată foarte divers: de la genul abordabil de pe străzile şi din cluburile Capitalei pînă la fructul total interzis al călugăriţelor maramureşene, fără a omite nici stilul de frumuseţe cu aer intelectual al ghidei. Acesta s-a dovedit a fi principalul atu turistic, argumentul suficient pentru a „vinde" restul pitorescului naţional.

Am putea la rîndu-ne să le vindem pontul guvernanţilor. Acesta era secretul pentru a auzi în sfîrşit fraza după care tînjim în secret din '89 încoace. Ea a fost rostită justificativ şi glorios de acelaşi profesor: „România nu e *deloc* ca Bulgaria!".

Olivia SGARBURĂ
olivia_sgarbura@yahoo.com

„Pentru drumul spre casă vă sfătuiesc să vă gîndiţi aşa: vreţi să prindeţi autobuzul 170 din Johor Bahru, atunci trebuie să ajungeţi la 11-11,20 maximum, deci trebuie să plecaţi pe la 5-6 seara din Kuala Lumpur; vreţi să mai staţi prin KL pînă pe la 11-12 noaptea, atunci luaţi autocarul cu destinaţia Singapore, chiar dacă e cu 10 RM mai scump."

(finalul unui reportaj semnat de Ana Maria Oprescu, studentă la calculatoare în Singapore, călătorită pînă în Nepal)

UN CHESTIONAR PENTRU DILEMATICI

Dilematici, exprimaţi-vă opiniile! Vrem să vă cunoaştem mai bine, pentru a putea croi noi drumuri printre dileme. Aşadar, vă rugăm să completaţi acest chestionar, să-l decupaţi din revistă şi să îl trimiteţi pe adresa: *Dilema veche,* str. Constantin Daniel nr. 11, sector 1, cod 010631, Bucureşti, pînă la data de 30 septembrie.

Ştim, e migălos. Ştim, chestionarele şi sondajele sînt, prin definiţie, „fără dileme". Dar nu se (mai) poate fără.

Vă mulţumim pentru bunăvoinţă.

1. Cît de des citiţi *Dilema veche?*
a) în fiecare săptămînă
b) de 3-4 ori pe lună
c) mai rar
d) întîmplător

2. Cum vă procuraţi *Dilema veche?*
a) o cumpăr de la chioşc / de la tarabă
b) sînt abonat
c) o împrumut de la prieteni sau cunoştinţe
d) de obicei, o citesc pe Internet

3. În afară de dvs., cîte persoane mai citesc exemplarul dvs.? .....

4. De cîţi ani citiţi *Dilema?*
a) de anul acesta
b) de 2-3 ani
c) de 4-5 ani
c) de la apariţie sau aproape

5. Cînd cumpăraţi un exemplar *Dilema veche:*
a) îl deschideţi o singură dată şi citiţi tot ce vă interesează
b) reveniţi de mai multe ori la acel exemplar în timpul săptămînii?

6. Ce alt săptămînal citiţi?

Titlul	Cel puţin de 2 ori pe lună	Din cînd în cînd	Deloc
22	1	2	3
Academia Caţavencu	1	2	3
Capital	1	2	3
Formula AS	1	2	3
Observator cultural	1	2	3
România literară	1	2	3
Un ghid TV (precizaţi care)	1	2	3
Altul (precizaţi)	1	2	3

7. Ce cotidian citiţi?

Titlul	Cel puţin de 4 ori pe săpt.	Din cînd în cînd	Deloc
Adevărul	1	2	3
Cotidianul	1	2	3
Evenimentul zilei	1	2	3
Gazeta sporturilor	1	2	3
Jurnalul naţional	1	2	3
Libertatea	1	2	3
Naţional	1	2	3
Pro Sport	1	2	3
România liberă	1	2	3
Ziarul financiar	1	2	3
Ziua	1	2	3
Alt cotidian naţional (precizaţi).....	1	2	3
Un cotidian local (precizaţi).....	1	2	3
Nu citesc nici unul			

8. De obicei, cît de des vă uitaţi la televizor?
a) 6-7 zile pe săptămînă
b) între 3-5 zile pe săptămînă
c) 1-2 zile pe săptămînă
d) mai rar
e) deloc

9. Care este postul de televiziune pe care îl urmăriţi cel mai des? – o singură alegere

Acasă
Animal Planet
Antena 1
B1 TV
Discovery
Euronews
Mezzo
MTV
National Geographic
Naţional TV
Prima TV
PRO TV
Realitatea TV
TV5
TV K Lumea
TVR 1
TVR 2
TVR Cultural
Altul (precizaţi).....

10. Ce tipuri de emisiuni urmăriţi?

Tip de emisiune	Deloc	Uneori	Frecvent
Ştiri	1	2	3
Talk-show-uri politice	1	2	3
Talk-show-uri culturale	1	2	3
Filme artistice	1	2	3
Filme documentare	1	2	3
Emisiuni de muzică pop, rock etc.	1	2	3
Emisiuni de muzică clasică	1	2	3
Emisiuni pe teme religioase	1	2	3
Emisiuni de ştiinţă	1	2	3
Divertisment	1	2	3
Sport	1	2	3
Seriale	1	2	3
Anchete sociale	1	2	3

11. De obicei, cît de des ascultaţi radioul?
a) 6-7 zile pe săptămînă
b) între 3-5 zile pe săptămînă
c) 1-2 zile pe săptămînă
d) mai rar
e) deloc

12. Care este postul de radio pe care îl ascultaţi cel mai des? – o singură alegere
a) România Actualităţi
b) România Cultural
c) România Tineret
d) România Muzical
e) Europa FM
f) Kiss FM
g) Mix FM
h) PRO FM
i) Radio 21
j) Altul (precizaţi).....

13. Cîte cărţi aţi cumpărat în ultimul an?
a) 12 sau mai multe
b) între 5 şi 12
c) mai puţin de cinci

14. Cîte cărţi aţi citit în ultimul an?
a) mai mult de o carte pe lună
b) între 5 şi 12 cărţi
c) mai puţin de 5 cărţi

15. Ce tipuri de cărţi citiţi cel mai mult? (puteţi bifa mai multe răspunsuri)
a) Cărţi care mă ajută în pregătirea profesională. Precizaţi .....
b) Romane/ficţiune
c) Cărţi de istorie
d) Jurnale, memorii
e) Eseuri
f) Ghiduri practice
g) Poezie
h) Biografii
i) Culegeri de reportaje, interviuri, articole din presă
j) Economie
k) Filosofie
l) Politologie, sociologie, psihologie

16. Aveţi computer acasă?
a) Am computer conectat la Internet
b) Am computer, dar nu am Internet
c) Nu am computer, dar intenţionez să cumpăr unul
d) Nu am şi nu intenţionez să cumpăr

17. În general, ce vă interesează cel mai mult în *Dilema veche?*
a) tema (paginile 7-10)
b) rubricile permanente (din celelalte pagini)
c) şi tema, şi rubricile permanente

18. În general, citiţi *Dilema veche:*
a) în întregime
b) aproximativ 3/4
c) aproximativ jumătate
d) aproximativ 1/4

19. Ce rubrică citiţi mai întîi în *Dilema veche?*

_____

20. Credeţi că *Dilema veche* ar trebui să reflecte într-un grad mai mare evenimentele de strictă actualitate (politică, socială, culturală)?
a) da
b) nu

21. Vă rugăm să enumeraţi 3 rubrici fixe din *Dilema veche* care vă interesează cel mai mult.
a).....
b).....
c).....

22. Vă rugăm să enumeraţi 3 rubrici fixe din *Dilema veche* care vă interesează cel mai puţin sau deloc.
a).....
b).....
c).....

23. Vă rugăm să acordaţi o notă de la 1 (foarte proastă) la 10 (foarte bună) fiecărei rubrici de mai jos:
Nici aşa, nici altminteri (p. 3), Andrei Pleşu
Socio-hai-hui (p. 3), Vintilă Mihăilescu
Cu dilema la croitor (p. 3), Mircea Dinescu
Ţinerea de minte (p. 3)
Cetatea de scaune (p. 4), Cristian Ghinea
Presa despre (p. 4), C. G.
Talon de participare (p. 4), Lucian Mîndruţă
Barburisme (caricatură, p. 4), Ion Barbu
De jur împrejur (p. 5), Magdalena Boiangiu
Globul cubic (p. 5), M. B.
Statul de drept (p. 5), Sever Voinescu
Ready made (p. 5)
Rimelări (p. 6), Şerban Foarţă
Poveşti suprapuse (p. 6), Adrian Cioroianu
Medalia de abur (p. 6), Dan Goanţă
Turn înclinat (p. 12), Teodor Baconsky
Interstiţii (p. 13), Alexandru Călinescu
Mă enervez, deci exist (p. 13), Alex. Leo Şerban
Audio şi n-am cuvinte (p. 14), Matei Florian
Puzzlecturi (p. 15), Simona Sora
Dilematograf (p. 15), Andrei Gorzo
Dilema veche vă recomandă (pp. 14-15)
Imaginarul publicitar (pp. 14-15), Alice Popescu
Trendinţe (pp. 14-15)
Cultura pe sticlă (p. 16), Cezar Paul-Bădescu
Din vieaţa unui extremist de centru (p. 16), Radu Cosaşu
Cine sînt eu? (p. 16), Eugen Istodor
Bazar (p. 17), Iaromira Popovici
Libertatea de impresie (p. 18), Andrei Manolescu
Alte glasuri, alte păreri (p. 19), Robert Turcescu
Cu ochii-n 3,14 (p. 19)
Europa dumitale (p. 20), Mircea Vasilescu

24. Care dintre temele *Dilemei vechi* v-a interesat în mod deosebit? – o singură alegere

_____

25. Vă rugăm să ne comunicaţi cîteva date despre dvs.
a) Vîrsta .....

b) Vă rugăm să precizaţi categoria de venit net în care vă încadraţi dvs. personal (în ultima lună):
1. sub 100 euro/lună
2. între 100-200 euro/lună
3. între 200-350 euro/lună
4. între 350-500 euro/lună
5. peste 500 euro/lună

c) Ocupaţia (ultima lună):
1. patron/manager sau angajat la propria firmă
2. angajat la o instituţie de stat
3. angajat la o firmă privată
4. liber-profesionist
5. student
6. elev
7. pensionar
8. şomer
9. fără ocupaţie
10. casnică
11. alta (precizaţi) .....

d) Utima şcoală absolvită
1. <8 clase
2. 9-10 clase
3. şcoală profesională
4. studii medii (liceul)
5. şcoală postliceală sau colegiu de 2-3 ani
6. superioare
7. studii postuniversitare

e) Sexul: M / F

Teodor BACONSKY

turn înclinat

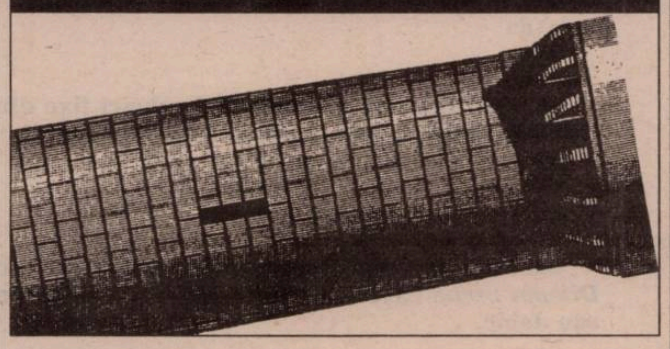

La bun sfîrşit

Omul religios seamănă cu filozoful stoic: ştie că idealul (ca înţelepciune) se desparte adesea de realitatea terenului său existenţial. Vrem să fim buni şi reuşim cel mult să nu fim răi. Vizăm absolutul tocmai cînd ne irosim în mărunţişuri cotidiene. Ne dorim urcuş duhovnicesc, dar progresul nostru spiritual evocă – tot mai grav – coborîrea în infern. Simţim că timpul ne apropie de moarte, însă aderăm, furtiv, la mitologia tinereţii artificiale. Pe scurt, faptele desfid proiectul.

Creştinul (instruit) se numără printre specialiştii pomenitei contradicţii. Îşi agoniseşte la început o cultură bazată pe Sfintele Scripturi şi pe învăţătura patristică, frecventează teologia modernă, îndrăzneşte să-i citească pe mistici, a căror obscuritate absoarbe – şi dizolvă – judecata comună, parcurge literatura care, folosind instrumentele ficţiunii, desenează parabole, scheme de acces către labirintul sufletesc sau memorabile caractere... Cînd se consideră suficient de matur, operează incursiuni în istoria agnosticismului, descoperind legătura dintre negaţia frontală şi apofatism. O atare platoşă livrescă pare capabilă să-l apere pe credincios de ispita idolatriei şi să-l menţină în starea de *trezvie* graţie căreia Prinţul acestei lumi poate fi, dacă nu nimicit, măcar ignorat. Se vede pînă la urmă că fermitatea defensivei este doar o aparenţă menită să separe orgoliul cunoaşterii de cunoaşterea orgoliului. La vremea încercării, sub întîia suflare seculară, *athleta Christi* se prăbuşeşte – ca oricare om – în dubiu, disperare, laşitate sau cinism...

Numai experienţa eşecului – care adună maladia, declinul intelectual, sfîşierile familiale, doliul neconsolat după cei mai iubiţi şi pierderea întîietăţilor sociale – numai ea, deci, ne învaţă uitarea de sine şi, pornind de aici, veritabilul elan către misterul divin. Există aşadar o şcoală creştină – din cărţi – şi o şcoală a creştinismului, trăită chiar şi atunci cînd nu-i (mai) aparţii. A trece prin ambele înseamnă a percepe compromiterea, prin idealizare, a oricărui model, dar şi a suferi impactul cu frontiera omenescului. Odată ce le-am absolvit, ne-am absolvit şi de iluzia autonomiei morale.

Mă convinge pe zi ce trece un adevăr cu deosebire fragil: acela că, în ordinea binelui pămîntesc, putem întreprinde doar *mici acţiuni* a căror perfecţiune rezidă în simpla – sau deloc simpla – lor *finalizare*. Dacă pomul se cunoaşte după roadele sale, atunci singura formă de rodire comportă *etica faptei duse la bun sfîrşit*. Virtuţile cu pretenţii universale ne pot înşela, derutîndu-şi ulterior destinatarii ipotetici. A refuza transformarea credinţei în pretext de utopice ideologii, a ocoli grandiosul vag, a sacrifica maximalismul inoperant al principiilor semeţe, iată un program la care, în ce mă priveşte, m-am abonat cu toată seriozitatea. Aristotel susţinea că potenţa depăşeşte actul. Aşa o fi, dar numai pe planul ontologiei. În registru uman, cred, dimpotrivă, că orice binefacere consumată e superioară celor mai nobile porniri. Abia binele realizat ne ajută să descoperim în noi înşine o coerenţă pe care nici o metafizică nu ne-o îngăduise pînă atunci. Nici o bibliografie n-a ajutat pe cineva, de pildă, să cheme un taxi pentru o bătrînă doamnă infirmă, părăsită la marginea unui trotuar. Expresiile erudite, etimologiile savante sau tezele doctorale n-au inspirat niciodată – şi nimănui – minima generozitate fără de care convieţuirea devine imposibilă.

Vă rog acum să observaţi că, în propunerea de mai sus, accentul nu cade pe „fapta bună", ci pe *săvîrşirea* ei. Nu ne e dat nouă să măsurăm calitatea şi amplitudinea propriilor lucrări: mediocre sau geniale, infime sau majore, numai Dumnezeu le poate numi. Ceea ce contează e obstinaţia de a purta intenţia, oricît de modestă, pînă la capătul ei. Cu cît e mai plăpîndă, mai neobservabilă în imediat, cu atît e mai la îndemînă, ferindu-ne simultan de năpasta automulţumirii. Pe treptele unui asemenea exerciţiu, privim viaţa şi meritele noastre de la distanţa cuvenită, ca printr-un ochean întors.

Marianne MESNIL

O plimbare amintire

Anul trecut în mai, fiind în trecere prin Bucureşti, mi-am dorit să revăd, pentru prima oară de cînd Irina dispăruse, Muzeul Ţăranului Român.

Cu neputinţă ca, revenind în spaţiul lui, să nu retrăiesc acele ultime momente din mai 2002 cînd îl străbătuserăm împreună. Era o dimineaţă de duminică, în ajunul plecării mele spre Bruxelles. Nu ştiam că în acea dimineaţă eram pe cale să ne despărţim...

Irina mă atrăsese într-unul din atelierele ei de „trebnici": numele, subversiune a limbajului, era ca o ocheadă complice spunînd celor ce-i înţelegeau stilul „haideţi, avem o mulţime de lucruri de făcut împreună, n-o să ne plictisim!".

Intrînd în muzeu, am revăzut cu emoţie „sala de clasă" cu băncile ei de şcoală dintr-un alt timp, unde avusese loc acel ultim atelier. Vreo cincisprezece oameni răspunseseră „prezent" şi Irina îi îndemna acum să spună ce idei au în legătură cu un nou proiect. Avea acea capacitate, pe care doar bogăţia interioară ţi-o conferă, de a găsi în fiecare perla rară şi de a-l determina să o dea la iveală în beneficiul tuturor...

Mi-am continuat plimbarea-amintire prin acest muzeu unde se întipăriseră în mod indelebil două sensibilităţi a căror întîlnire multiplicase efectul fiecăreia: Horia Bernea şi Irina Nicolau.

Preumblîndu-mă printre obiecte, între pereţii cu tentele lor subtil delavate, m-am dus să văd din nou sala rebotezată „Ferestre" cu gîndul să mă opresc mai mult la „Fereastra" pe care o însoţeşte frumoasa poveste a achiziţiei ei. Citez din memorie:

Cînd am vrut să cumpărăm fereastra de la stăpînul casei, el a fost imediat de acord. Nevasta a fost mult mai greu de convins: „Cum să dau fereastra, cînd toată viaţa am privit lumea prin ea?"

Irina avea talentul să pună în evidenţă prin obiecte poezia lumii. Un talent în care se întîlnea perfect cu artistul Bernea, dînd astfel muzeului una dintre dominante: a sugera, nicidecum a explica, cu atît mai puţin a impune...

„Cearta etichetelor" (înmulţirea textelor explicative) spune destul despre lipsa de înţelegere care despărţea noua direcţie a muzeului de cea veche.

După „Ferestre", a venit reîntîlnirea cu sala „Timp" în care se intră printr-o mică uşă, abia ghicită. Acum şapte ani, Irina lucra aici împreună cu echipa ei de tineri, la fel de entuziaşti ca ea. Îmi spusese: Bernea îmi dă „mînă liberă" să fac sala despre Timp. E un adevărat cadou, dar e greu! O problemă concretă era cum să fie mascat tavanul murdar şi întunecat al sălii. Înapoiată la Bruxelles, am găsit voalul din visele Irinei: un balot de voal *bleu ciel,* la un preţ de nimic, fiindcă erau lichidări, pentru această sală a timpului secret, în ton cu ea... În primăvara lui 2003, voalul tîrguit într-o prăvălie cu solduri bruxelleză mă saluta complice! Se afla acolo ca un soi de revanşă pentru ghemele de sfoară şi sulurile de hîrtie kraft pe care Irina şi Ioana le căraseră cu cîţiva ani înainte pentru alcătuirea unei alte expoziţii, într-un colţ din Belgia profundă („Roumanie en miroir, mémoire de tiroir" – „România în oglindă, memoria de sertar" – Ecomusée Traignes, 1997: vezi articolul din revista *Martor II,* 1997). Toate erau semnele complicităţii noastre. Ale unei munci făcute cu entuziasmul întîlnirii: ceasuri petrecute rîzînd, făcîndu-ne griji, obosind, într-o atmosferă în care toate se petreceau uşor, atît de departe de greutatea care apăsase România în cei cincizeci de ani de dogmatism, de convenţionalism, cînd umorul şi fantezia ajunseseră să treacă drept infracţiuni.

Cufundată în aceste amintiri, am ieşit din muzeu şi l-am ocolit pe latura lui stîngă ca să ajung la librărie, trecînd prin dreptul grădinii din curtea bisericii unde de cîţiva ani odihneşte Horia Bernea. Mare mi-a fost mirarea văzînd la intrarea în sala de expoziţii temporare o placă din aramă lucitoare pe care scria „Sala Irina Nicolau". Prea sclipitoare, prea instituţională, prea „comemorativă", pe scurt „alăturea cu placa", aşa era placa aceea!

Intuisem bine! Ioana mi-a spus apoi că noua Direcţie a muzeului hotărîse să dedice acea sală Irinei ca să-şi liniştească conştiinţa şi să distrugă în voie amintirea muncii ei: cele două săli pe care Horia Bernea i le încredinţase ei să le alcătuiască.

Ruşine celor care se arată nedemni de moştenirea a cărei responsabilitate au primit-o!

Dar să ne punem întrebarea. Pentru ce încrîncenarea de a distruge, cînd ar trebui să păstrezi, să aperi?

După cum văd eu lucrurile, mi se pare că avem de-a face cu o atitudine care spune îndeajuns de mult despre ceea ce s-a instalat, ori mai degrabă s-a reinstalat în interiorul muzeului odată cu dispariţia celor două personalităţi care îi dăduseră suflet.

În 1994, cînd publică „Eu şi muzeele lumii", un fel de mic manifest al concepţiei ei muzeologice, Irina cea paşnică, Irina cea tolerantă vorbeşte despre necesitatea „torţelor, a dinamitei şi a baricadei" pentru a lupta şi a învinge cincizeci de ani de închidere şi de modelare forţată a spiritelor. Dar îşi cumpăneşte cuvintele: „am micşorat eu însămi cantitatea de dinamită fiindcă am descoperit pericolul pe care îl pot reprezenta reziduurile ei..." (p. 36). E oare moderaţia ei de regretat? De vreme ce după perioada „tuturor posibilelor", care a urmat căderii lui Ceauşescu, pare să fi venit acum timpul „Restauraţiei"? Dacă ne gîndim bine, semnele prevestitoare ale acestei mişcări erau deja perceptibile. Să ne amintim de cele cîteva rînduri premonitorii din acelaşi text:

„De cinci ani, puterea rămîne pasivă, nu pune muzeele la lucru în favoarea ei. Tot ceea ce încearcă e să reprime iniţiativele, aducînd la direcţia muzeelor persoane obediente, care nu reprezintă un pericol. Ceea ce înseamnă că muzeul poate fi un pericol şi că puterea ştie asta." (p. 37)

În acest context, munca lui Horia Bernea şi a echipei sale apărea deja ca o excepţie! Iar la ultima noastră întîlnire Irina îmi spusese: „Accept să mă supun deciziilor unui director, asta intră în logica funcţionării instituţionale. Dar n-am să merg pînă acolo încît să accept să distrug cu propriile mîini ceea ce am încercat să construiesc".

Dacă astăzi un grup de tineri „trebnici", cărora ea a reuşit să le insufle gustul libertăţii creatoare, se revoltă împotriva buldozerelor memoriei intrate în acţiune, avem totuşi un semn de speranţă. Fiindcă desfiinţarea sălilor „Ferestre" şi „Timp" nu înseamnă doar o distrugere materială, ci atacă un proiect muzeologic şi spiritul unei întregi echipe. Dar ca să le şteargă urma, treaba groparilor de azi se va dovedi poate mult mai anevoioasă decît părea la prima vedere. Să o nădăjduim!

Bruxelles, 6 septembrie 2004

***Marianne Mesnil** este antropolog, profesor la Université Libre de Bruxelles*

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

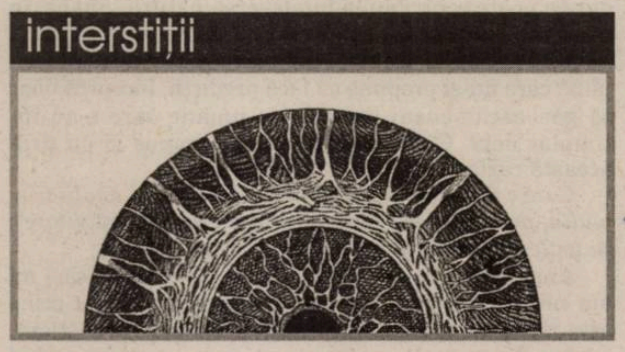

Lecturi pe şine

Ideea editorilor italieni ai lui *Vanity Fair* (consemnată aici, săptămîna trecută, la *„Cu ochii-n 3,14“*) de a indica la sfîrşitul fiecărui articol timpul necesar citirii lui, preia – inconştient, probabil – mai vechi constatări ale sociologilor lecturii. Şi Georges Perec observa că alegerea cărţilor şi a revistelor pentru lectura în metrou e determinată de relaţia dintre timpul călătoriei, numărul de staţii, schimbările de linii şi cantitatea de pagini care pot fi citite în acest răstimp, în aşa fel încît să se asigure fluenţa şi coerenţa lecturii. Chestiunea se pune, în aceiaşi termeni, şi la călătoriile cu trenul, avionul etc. Am mai scris despre asta cu alte ocazii, cînd comentam, de pildă, faptul că tot mai puţină lume citeşte, la noi, în tren. Cum iau des „Săgeata albastră“ pe ruta Iaşi-Bucureşti-Iaşi, observaţiile mele empirice se îmbogăţesc şi se nuanţează continuu. Cele cinci ore de călătorie ar fi de altfel, din punctul meu de vedere, absolut îngrozitoare, dacă n-aş face să treacă timpul citind, şi asta nu fiindcă drumul e lung (cinci ore pe această rută e un progres), ci pentru că banchetele sînt cumplit de incomode, orice încercare de a-ţi schimba poziţia, de a-ţi decontracta muşchii şi de a-ţi odihni oasele eşuînd lamentabil. Ultima oară am plecat spre Bucureşti într-o miercuri după-amiază: zi ideală, tocmai cumpărasem *Academia Caţavencu,* iar un număr bun din *Caţavencu* te ţine pînă dincolo de Bîrlad. Mai sînt şi ziarele oferite graţios de SNCFR (unde aş mai citi, dacă nu în „Săgeată“, *Independent* şi *Ziarul?).* Şi, firește, cartea pe care de fiecare dată o aleg, ţinînd seama şi de criteriile amintite la început.

M-am întors la Iaşi duminică. Zi proastă. Dintre ziarele pe care le citesc, duminica apare doar *Evenimentul zilei.* Mai aveam, graţie amabilităţii unei prietene, numărul proaspăt apărut din *Lettre internationale* (toamna 2004). Am început cu o extraordinară mărturie, Vadim Recikalov, „Itinerarul unei kamikaze cecene“. Am continuat cu Andrei Gorzo, „La drum cu unchiul meu“ şi cu Adam Michnik, „Cuvînt despre Iacek Kuron“. Sumarul conţine multe alte titluri tentante. De la Buzău, însă, n-am rezistat şi am scos din geantă o carte cumpărată cu două zile înainte: Victor Erofeev, *Cinci fluvii ale vieţii* (Editura Paralela 45). Numai bună, gîndisem atunci, pentru drumul de întoarcere: două sute de pagini, format mic, comod, autor interesant. Citisem deja cîteva pagini seara, înainte de culcare (deşi nu e o carte potrivită pentru acest tip de lectură) şi rămăsesem cu o impresie bizară. Curiozitatea m-a făcut să las deoparte *Lettre...* şi să-l iau la citit pe Erofeev. Scriitură postmodernă, ironică, ludică (aşa cum ne încredinţează şi Ion Bogdan Lefter în postfaţă). Numai că lectura cărţii s-a dovedit tot mai anevoioasă şi mai derutantă. Aproape fiecare propoziţie începe cu pronumele personal *(el, ea, ei, ele).* Timpurile verbale sînt imprevizibile: ba imperfectul, ba perfectul compus, ba prezentul. Pe măsură ce citeam, starea mea de perplexitate se adîncea: frazele fără sens, combinaţiile contorsionate de cuvinte, agramatismele – să fie toate astea rezultatul postmodernismului ludic al lui Erofeev sau contribuţia, tot ludică şi tot postmodernă, a traducătorului (Mihail Vakulovski)? Tresar întîlnind forma *ca şi* pentru *ca:* „eram împreună ca şi trei Rembrandzi“; „El s-a recomandat în diferite state ca şi ajutorul de onoare al şerifului“. De ce *vuarism* pentru *voyeurism* („arta fotografică... ciocnire între vuarism şi exhibiţionism“)? De ce *graţiozitate* pentru *graţie* („ea impresionează prin graţiozitate, degete subţiri... etc.“)? La Tecuci încremenesc în faţa acestei scurte propoziţii: „Amsterdamul e leagănul claustrofobiei de ospătărie“. E cumva o intenţie parodică în faptul că *Stasi* apare scris *Stazi, Susan Sontag – Susan Zontag* iar *Champs-Elysées – Champs Elisée*?

La Bîrlad, revin la fraza în care mă împotmolisem pe la Rîmnicu-Sărat: „La înălţime de trei mii de metri India se dizolvă în aer pe fondul fulgilor şi ţurţurilor ţării de sub cer, iar ţărăncele băştinaşe, în acordul total, au luat coşuri cu vreascuri, s-au îmbrăcat în haine tibetane, şi-au făcut înfrumuseţări puternice“. Nimic. Aceeaşi ceaţă. Nici după 150 de kilometri parcurşi nu eram mai perspicace. Dau peste un pasaj ce ar putea fi interpretat în cheie metatextuală: „Orice carte se judecă după cum stăpîneşti cuvintele, dar în timpul acestui control autorul e chemat să înfăptuiască actul autotrădării – să se predea cuvîntului, permiţîndu-i să triumfe asupra lui“. Frumos spus. La Vaslui mă apucă din nou îndoielile: „Aligatorii mulţumindu-se de pradă, o înghit lacom pe Lora Pavlovna“; „Africa deocamdată n-are viitor, a observat Sury, omul care aparţine a două lumi“. Mai sînt vreo douăzeci de minute pînă la Iaşi, dau (din nou) peste secvenţe toride şi citesc siderat: „De atîta patimă fumegă şi plesnesc prezervativele, ca şinele unei maşini de raliu“.

Prezervativele ca şinele unei maşini de raliu? Nu era mai bine *„ca şi şinele unei...“?*

Am coborît în gara Iaşi debusolat; de pe peron, am privit cum încă mai fumegau, în noapte, cauciucurile trenului.

Alex. Leo ŞERBAN

de ce e *cool*

Apocalipsa, acum

În capul meu e o pendulă. Pe de-o parte („tic“), ea-mi spune că vremea din urmă a luat-o razna şi că ceea ce, pînă de curînd, era simplu accident meteorologic (caniculă urmată de secetă urmată de furtuni urmate de inundaţii urmate de caniculă...) a devenit regula. „Încălzirea planetei“, „efectul de seră“ şi celelalte mantre metaforice nu mai sînt metaforă, sînt realitate. Dacă vom continua aşa – eliminînd noxe în atmosferă, neluînd nici o măsură, lăsînd Tehnologia, Economia, Progresul să-şi facă de cap –, în foarte scurt timp (circa 50 de ani, spun specialiştii: exact, *cincizeci!)* nu vom mai exista... Pînă să devenim acei mutanţi bio-tehnologici pe care-i descriu romanele SF, adaptabili la orice mediu, vom deveni – în mod cît se poate de tradiţional – cît se poate de morţi: înghiţiţi de valuri, măturaţi de uragane, mistuiţi de focuri. Nicolas Hulot, un activist ecologist francez, a publicat recent o carte cu titlul *Sindromul Titanicului;* ar fi putut să se cheme – eventual – *Vacanţele domnului Hulot,* pentru că avertizează asupra apocalipsei pe cale să se întîmple: o planetă *vacantă,* evacuată de oameni! Cu figura sa de *hippy* la pensie naufragiat în ecologie, pe care nu-l poate salva nici postura (pitorească) de consilier al preşedintelui Chirac, Hulot nu arată ca şi cum ar trebui luat în serios. Doar că, din păcate pentru noi, dl Hulot *nu* este un aventurier „New Age“-ist, nici un Nostradamus de bistro: este un individ cît se poate de raţional, care cunoaşte planeta din scoarţă-n scoarţă şi care, tîrîndu-se pe fundul oceanelor în submarine super-performante şi făcînd mii de măsurători, ştie despre ce vorbeşte. „Sindromul Titanicului“ nu este, nici el, o „metaforă“: este un diagnostic. Lumea noastră este asemenea unui „Titanic“ îndreptîndu-se, cu toate motoarele duduind, spre catastrofă.

Soluţii? Prima – şi cea mai urgentă – ar fi încetinirea vitezei de croazieră. Numai că, deloc paradoxal, în plină expansiune globalizantă acest lucru e mai uşor de spus decît de făcut... Apoi, ar mai fi renunţarea la cîteva dintre „cuceririle“ civilizaţiei de consum, reîntoarcerea la o viaţă apropiată de Mama Natură ş.a.m.d. Este şi ideea lui Tom Wilson (din *Ziarul financiar*) exprimată, sintetic, în două vorbe: „No choices“; adică, ar trebui să ne obişnuim cu mai puţin, să eliminăm excesele consumiste, să revenim la o formă de frugalitate rurală, înţeleaptă şi sănătoasă. Lucruri pe care le ştim deja, sau măcar le intuim; dar care n-ar putea avea efect decît prin acţiune concertată, prin activism agresiv, prin schimbare de paradigmă existenţială.

Dar pendula din capul meu îmi spune că mai există o soluţie („tac“). Este soluţia sinuciderii colective – ispita vidului, a accelerării sfîrşitului, a dispariţiei grandioase cu surîsul pe buze. Dacă ni se cere să renunţăm la tot ceea ce a dat civilizaţia mai bun, atunci mai bine să pierim, îngropaţi de această civilizaţie! „După noi, potopul...“ În loc să ieşim din marasm printr-o abdicare deloc glorioasă, mai bine să grăbim apocalipsa, avînd dubla satisfacţie de a fi *ultimii* şi de a muri *en beauté.* Este, dacă vreţi, modesta mea propunere – asumat extremistă, extatică şi estetă: decît „întoarcerea la Natură“, cu toate inconvenientele sale (să renunţăm la electricitate, la transportul rapid, la utopia tehnoforă – pentru mămăligă!?), e parcă preferabilă răsucirea definitivă în neant, cu toate luminile mîndrei noastre lumi stingîndu-se, una cîte una, în gaura neagră care ne-a zămislit...

Bogdan MIRICĂ

mă enervez, deci exist

„Unde sînt?“

– fragment dintr-un cîntec –

8.200 de bucureşteni pe kilometru pătrat. Caniculă, praf, noxe, mîncare regurgitată, 8.200 de nasuri care-şi trag mucii, gălăgie, înjurături, mii de *du-te-n mă-ta* pe zi, mii de mame provinciale sau indigene atinse de bălăcăreala nesimţiţilor. Bitum încălzit. 8.200 de creiere pe kilometru pătrat, majoritatea dintre ele gîndindu-se la cum să facă bani, cum să-şi facă tavan fals, să-şi pună spoturi luminoase, cum să ia un leasing, cum să fenteze apocalipsa.

Mii de adolescente pe kilometru pătrat care visează la dragoste adevărată, la un bemveu bot de rechin, la un pictorial într-o revistă, la mai puţină celulită – mii de kilograme de celulită colectată de pe zeci de mii de picioare, burţi şi coapse, care vor puţină celebritate – măcar cele 15 minute promise de miile de filme americane.

Cîndva, între 3 şi 4 dimineaţa, kilometrul pătrat se destinde. Îşi mai trage şi el sufletul. Se gîndeşte la zorii unei noi zile, la perioada interbelică, sau de dinainte. Poate se gîndeşte la Malaxa, la halvaua de altădată, la bătăile cu flori de la şosea. La şarete, la căluţii care tropăiau cu potcoavele piatra cubică de pe bulevarde. La Capşa. La Majestic. Dar ceasul biologic ticăie ca o bombă care-ţi şopteşte atingîndu-ţi lobul urechii şi apoi hăpăind-o pe de-a-ntregul: TIC, TAC, TIC...

Gata. A trecut.

Marile companii se trezesc la ceea ce generic este numit „viaţă“. Mii de gulere albe, de costume apaca, butoni lucitori, telefoane, indici, grafice, *power point*-uri, *slide*-uri, proiecţii, teorii, *research,* rîsete, strîngeri de mîini. Litri de transpiraţie pasaţi de la unul la altul prin strîngeri cordiale de mîini, luări prieteneşti de gît. Altundeva oamenii mor. Morţii stau cuminţi, ca într-o parcare subterană. La suprafaţă jocul continuă: OK, SUPER, TE PUP... mii şi mii în fiecare secundă. Sînt pupat şi răspupat, transpupat şi metapupat. Nici nu mai exist, îngropat între atîţia oameni, idei, atingeri, organe, urări, lovituri, maşini, cîini, reclame etc., între atîţia etcetera. Şi e mai bine că nu mă mai regăsesc. Probabil că m-aş enerva.

citit | auzit | văzut

● Pe TV5, la o emisiune de duminică la prînz, am făcut cunoştinţă cu unul din cei mai fascinanţi oameni de pe planetă. Se numeşte Marc-Alain Ouaknin, are în jur de 40 de ani, este rabin, profesor de filozofie talmudică la Universitatea din Paris şi autor al mai multor cărţi de iudaism; ultima se cheamă *Non de Dieu x* – titlu care necesită o explicaţie; Ouaknin crede că, în lumea fanatizată în care trăim, „mai bine ateu decît pluridеist“: pluralitatea „Dumnezeilor“ atrage după sine tentaţia de a decreta Dumnezeul *tău* „mai bun“ decît al celorlalţi (un început de intoleranţă); de aici, formula aparent ciudată, „Non de Dieu x“ („Nu Dumneze *ilor“!),* „x“-ul plural final funcţionînd şi ca simbol algebric – „x“ = Necunoscuta Supremă... Ouaknin consideră Biblia „închisoarea lui Dumnezeu“, întrucît Dumnezeu (*i.e.* Infinitul) nu poate fi comprimat într-o carte: abia lectura Bibliei şi, mai ales, interpretarea pasionată a ei te ajută să evadezi din această limitare, apropiindu-te de Dumnezeu. Cititor de Kafka (o carte a sa are drept titlu un răspuns enigmatic al scriitorului, *C'est pour cela qu'on aime les libellules),* prieten şi discipol al unui autor subapreciat, Edmond Jabès, Ouaknin s-a referit la Freud, a citat din Barthes & Lacan, a comentat fotografii, a interpretat „misterele alfabetului“ şi a improvizat un solo de saxofon la... umbrelă! O oră de gîndire liberă, neîncorsetată de dogme sau clişee, şi bucuria descoperirii unui om viu, stenic, sclipitor şi profund în egală măsură.

● Cînd forţele de intervenţie ruseşti au pătruns în sala teatrului din Moscova, acum doi ani, pentru a elibera ostaticii, imaginile teroriştilor morţi – ca nişte manechine îmbrăcate în negru, prăbuşite în diverse poziţii pe scaunele roşii de pluş – m-au obsedat vreme îndelungată. Acum, cînd s-a difuzat caseta filmată chiar de teroriştii ceceni în incinta sălii de sport a şcolii din Beslan, detaliul care m-a frapat – şi care poate părea „banal“ – este acesta: într-o incintă plină de oameni obişnuiţi aşteptînd să devină victime, cu chipurile la vedere, toţi teroriştii purtau cagule. Acest accesoriu depăşeşte simpla funcţionalitate: este un simbol al ororii, al monstruozităţii *fără chip* – al ştergerii, prin aceasta, a apartenenţei la specia umană! „Masca“ nu mai *ascunde* o faţă omenească, ci o anulează, anulînd omenescul. O trimite – înapoi – într-o anonimitate cu atît mai violentă cu cît, alături, sute de chipuri „anonime“ se vor fi dezvăluit, tăcut şi acuzator, în vulnerabila lor identitate umană... Ca tot atîtea lumînări aprinse în întuneric.

Între „pudoarea mărturisirii“ şi „dorinţa dezvăluirii“

– interviu cu Radu CLIT –

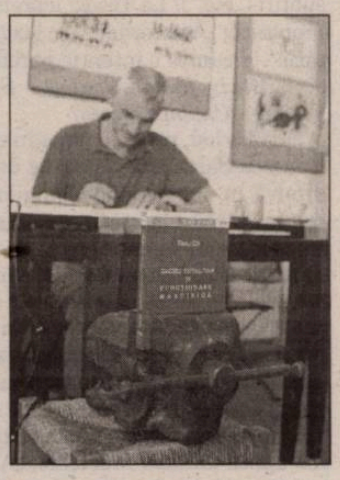

Radu Clit, psiholog român, stabilit din 1993 la Paris, a publicat în 2001 la Editura L'Harmattan volumul Cadru totalitar şi funcţionare narcisică. Efecte psihice colective şi individuale ale puterii de stat comuniste est-europene, *tradus în româneşte în 2004 la Bucureşti, de Editura Fundaţiei Generaţia. Reflecţie asupra efectelor şi mecanismelor totalitarismului, cartea specializată a lui Radu Clit deschide perspective inedite nu doar specialiştilor, ci, mai ales, celor încă preocupaţi complexitatea angoasantă a urmărilor oricărui regim concentraţionar.*

Vorbiţi în introducerea cărţii dvs. despre arhivele poliţiilor secrete din Est, devenite accesibile după 1989. Ce efect a avut (sau ar fi trebuit să aibă) această deschidere a latrinelor istoriei?

Metafora dvs., „latrinele istoriei“, mi se pare interesantă, deşi ea este cumva defavorabilă subiectului totalitarismului, murdărit fără voie de poliţiile secrete. Ştiu că în alte ţări această operaţiune s-a făcut destul de repede, şi în mod radical, cel puţin în fosta Germanie de Est. Ea a fost însă însoţită de alte transformări sociale, ceea ce face dificilă izolarea unui efect direct. Oricum, aceste arhive sînt dovada mistificărilor realizate de aparatul puterii de-a lungul a zeci de ani. Ele privesc indivizi acuzaţi pe nedrept, care au plătit destul de des cu viaţa faptul de a fi ajuns din întîmplare în beciurile Securităţii. Dar este vorba şi de torţionari, persoane care nu mai au cum să-şi aroge o reputaţie impecabilă, la care, nu ştiu de ce, aspiră în continuare. Mi se pare fundamental ca o societate să-şi asume ororile, să cunoască proporţiile mistificării la care a fost supusă, pe autorii ei, dar şi pe cei care au avuţ de suferit din acest motiv. Nu ştiu, însă, dacă trebuie să aşteptăm efecte miraculoase. S-ar putea să fie deja prea tîrziu, nu e exclus ca latrinele respective să fi fost deja „reciclate“, ceea ce e regretabil. Eu cred că instituţiile de tipul poliţiilor politice secrete, cum a fost Securitatea la noi, sînt o monstruozitate, o cale prin care societatea se devorează pe ea însăşi, ca un organism bolnav de cancer. De aici importanţa dezvăluirii secretelor păstrate în arhive.

Cartea dvs. foloseşte situaţia „subiectului mediu al totalitarismului“. Acest subiect/supus e doar un subiect situat dramatic între torţionar şi martir, sau e vorba de un subiect mediu (de laborator) din punct de vedere spiritual, cultural, ca înţelegere?

De fapt am avut în vedere un personaj mai curînd colectiv, căci este vorba de ceea ce este comun unei majorităţi de indivizi. Desigur am ales singularul, iar polisemia termenului de subiect mi s-a părut interesantă şi utilă. Subiectul e un supus, el aspiră să fie cînd torţionar, cînd martir, dar cel mai des rămîne un neputincios obiect al supravegherii puterii. El riscă să devină sau victimă sau torţionar, ieşind astfel din statutul său de bază. Dar ceea ce mi se pare esenţial este că el face parte din sistem, este constituentul cel mai răspîndit al societăţii totalitare şi, fără ca acest fapt să conteze ca o vină, el conferă un statut neplăcut, dureros chiar. Acest statut nu poate fi evitat, orice am fi făcut, ne supuneam puterii totalitare, eram înregimentaţi. Victimele şi torţionarii o făceau la alt mod, dar primele dobîndesc, abia acum, un statut de excelenţă, pe cînd ultimii beneficiau de avantaje care-i înjoseau fără să-şi dea seama.

Vorbiţi în teza dvs. de doctorat despre efectul terorii totalitare asupra „structurilor psihice care asigură conservarea şi care sînt integrate în narcisism“. Vă referiţi doar la înfometarea sistematică şi la controlul sexualităţii sau şi la mecanismele gîndirii?

În formularea pe care o citaţi, nu mă refer la sexualitate. Sexualitatea are în psihanaliză mai multe sensuri, şi presupune obţinerea plăcerii, discutabilă într-o societate unde fiecare cuplu trebuia să producă un anumit număr de copii. Desigur că unele persoane şi-au trăit viaţa cu o anumită plăcere, dar în general, la epoca respectivă acest lucru era mai dificil de realizat la noi în ţară.

În ceea ce priveşte gîndirea, desigur ea este necesară chiar într-un context de supravieţuire, dar depinde care-i este obiectul. Astfel, nişte condiţii dificile de existenţă sînt susceptibile să ascută inteligenţa, dar puterea făcea mereu eforturi directe să o diminueze. Poate tocmai din acest motiv, adeseori, gîndirea colectivă rata înţelegerea anumitor situaţii. De aici punctul meu de vedere din carte că gîndirea subiectului mediu al totalitarismului era simultan îmbogăţită şi diminuată. Destul de des însă, gîndirea nu era utilizată decît pentru a face faţă ameninţării foamei, frigului etc.

Recunoaşteţi, la un moment dat, că Freud nu a integrat reflecţia asupra totalitarismului în opera sa. Credeţi că psihanaliza, centrată pe subiect şi pe disponibilitatea sa de a colabora cu analistul, este aptă să dea verdicte în zona traumatismelor istoric-sociale?

Cînd am arătat această limită la Freud, nu era vorba de o limită a omului Freud, care întîmplător a intuit foarte bine natura comunismului (în teza ca atare aveam un capitol în care demonstram acest lucru). Eu mă refer la sistemul teoretic pe care Freud l-a creat şi care e inerent limitat, deşi el însuşi l-a modificat. Acest sistem a evoluat şi după dispariţia lui Freud, din multe puncte de vedere, ceea ce permite punerea unor probleme de genul pe care le conţine cartea mea.

Pe de altă parte, psihanaliza nu are de dat verdicte, dar ea poate contribui la înţelegerea naturii umane, în orice context. Totul este să ia în considerare contextul respectiv. Ţin să precizez că psihanaliza este o disciplină care nu-şi propune să facă predicţii, încearcă doar să găsească sensul unor fapte umane care s-au întîmplat deja. Cam aceasta mi-am propus şi eu prin această carte.

Care e fişa-robot a „subiectului mediu“ al totalitarismului, proaspăt ieşit din menghina „maşinii totalitare“, cu toate angoasele şi traumele represiunii?

Am evitat să ajung la o astfel de fişă robot, căci nu am nici un fel de obiective pragmatice. Pentru mine este vorba de ceea ce este comun, la nivel inconştient, pentru foarte multe persoane, de ceea ce e mai curînd ascuns decît evident. Este astfel vorba de un personaj fragil, nesigur, ce riscă mereu să se simtă persecutat, dar care îşi dă o anumită importanţă. Orice persoană care iese dintr-o situaţie grea cîştigă un plus de valoare, poate proporţională cu dificultăţile depăşite. Dar eu merg mai departe şi consider că subiectul totalitarismului nu poate supravieţui decît dacă are sentimentul inconştient al unei atotputernicii personale, dimensiunea atotputerniciei fiind des vehiculată de puterea căreia el i se supune.

Soluţiile de vindecare sînt sociale, transsubiective, transgeneraţionale? Ar trebui să facem analiză pe scară largă sau să ne regăsim normalitatea (personală, socială, istorică) pe alte căi?

Nu ştiu dacă e oportun să vorbim de vindecare, aceasta ar însemna o întoarcere la o stare anterioară considerată pozitivă. Unde şi cînd putem situa o asemenea stare la nivel colectiv? Pe de altă parte, multe dintre creaţiile monstruoase ale regimului comunist, ca de exemplu Casa Poporului, au rămas în picioare. După mine, problema este să înţelegem ce ni s-a întîmplat, să ne ocupăm de noi, ca indivizi şi ca grupare de oameni, de urmele regimului comunist din noi, şi aici toate căile pe care le amintiţi mi se par de urmat. Trebuie, însă, să menţionez că eu nu deţin nici un secret, nici o metodă magică de eliberare de urmările comunismului totalitar. Dar cred că merită să discutăm mereu despre ceea ce ni s-a întîmplat, inclusiv cu noile generaţiile, care ignoră trecutul.

De unde credeţi că vine rezistenţa românilor la soluţiile psihanalitice, din lipsa tradiţiei, din pudoarea mărturisirii?

Tradiţiile se şi creează, şi cea privind psihanaliza e mai curînd recentă şi la case mai mari. Doar începînd cu anii '70 această metodă devenea accesibilă, în ţările dezvoltate, unei majorităţi de persoane. Părerea mea este că psihanaliza evoluează pozitiv şi în ţara noastră. Pudoarea mărturisirii are şi ea importanţa ei, fiind semnul unei reale dificultăţi, a unei tensiuni între tentaţia de a ascunde şi dorinţa dezvăluirii. Dar psihanaliza este o metodă de tratament numai pentru anumite persoane şi grupuri, rămînînd neeficace pentru altele. La nivel social, unde intervin oricum foarte mulţi factori, ea poate fi cu greu considerată o formă de terapie, şi nu ştiu efectiv ce impact poate avea cartea mea. De aceea aş fi mulţumit dacă ea şi-ar găsi doar un anumit număr de cititori.

interviu realizat de Simona SORA

Trei autori printre noi

Englezul Jonathan Coe, canadianul Gaétan Soucy şi israelianul Amos Oz vor veni la Bucureşti şi vor participa la lansarea romanelor apărute în româneşte, în Colecţia „Biblioteca Polirom“ a Editurii Polirom. Cei trei scriitori sînt invitaţii Uniunii Scriitorilor la Festivalul Internaţional „Zile şi Nopţi de Literatură“, ediţia a III-a – Neptun 2004.

Clubul putregaiurilor de Jonathan Coe

Clubul putregaiurilor (2001) are ca fundal Anglia anilor '70, marcată de nelinişti sociale, tensiuni interetnice, mode culturale şi obsesii identitare. Este perioada discografiei Yes, a filmelor din seria „Monty Python“, a răbufnirilor sindicale şi a unui *esprit de corps* care începe să dea rateuri în faţa avansurilor consumiste ale globalizării. Într-un oraş deturnat de la ritmurile lui obişnuite, acţiunea cărţii se încheagă în jurul cîtorva liceeni aflaţi la vîrsta ingrată a primelor amoruri, aspiraţii şi trădări. Captivaţi de ideea unei cariere umaniste în plin disconfort industrial, aceştia deschid ochii în viaţă şi descoperă pe cont propriu ceea ce părinţii şi şcoala s-au ferit sau n-au ştiut să le spună. Lumea lor cunoaşte schimbări spectaculoase de la o zi la alta, adevărul din cărţi corespunde tot mai rar celui din viaţa de zi cu zi, iar elanul juvenil încasează corecţii cînd usturătoare, cînd comice pînă la lacrimi.

Lansarea romanului are loc joi, 16 septembrie 2004, ora 16,00, la Librăria Cărtureşti.

Fetiţa care iubea prea mult chibriturile de Gaétan Soucy

Fetiţa care iubea prea mult chibriturile este istoria celor doi copii ai domnului Soissons, orfani de mamă, care trăiesc într-un conac din mijlocul pădurii, rupţi de restul lumii, supuşi torturilor fizice şi psihice ale unui tată tiranic. Pentru unul din aceşti copii, lumea nu există decît prin cărţile pe care i se permite să le citească: *Memoriile* lui Saint-Simon şi *Predicile* lui Bossuet. Cînd, într-o dimineaţă, tatăl este găsit spînzurat, realitatea le invadează existenţele şi totul se sparge în bucăţi. Iar un teribil secret de familie va ieşi, în sfîrşit, la iveală.

Lansarea romanului are loc vineri, 17 septembrie 2004, ora 12,00, la Librăria Cărtureşti.

Să cunoşti o femeie de Amos Oz

Considerat drept cel mai mare scriitor israelian contemporan, tradus în treizeci de limbi, deţinător al celor mai prestigioase premii literare internaţionale, Amos Oz este nominalizat la Premiul Nobel pentru literatură. În 1989, romanul *Să cunoşti o femeie*, tradus acum şi în româneşte, a trecut în fruntea topului de vînzări. Zece mii de israelieni au cumpărat romanul în prima zi în care acesta a apărut în librării.

Romanul *Să cunoşti o femeie* este drama lui Yoel, agent al serviciilor secrete israeliene, care decide să se retragă după moartea misterioasă a soţiei sale, Ivria, încercînd să o reconstituie din amintiri, să-i descifreze enigmele şi să se cunoască pe sine în lumina unei vieţi conjugale, mai mult sau mai puţin ratate.

Lansarea romanului are loc joi, 23 septembrie 2004, ora 12,00, la sediul Uniunii Scriitorilor, Sala Oglinzilor, Calea Victoriei 115.

Simona SORA

puzzlecturi

Apărarea hetairei

● **Claudia Golea, *Vară în Siam*, prefaţă de Lucian Vasilescu, Colecţia „Ego. Proză", Editura Polirom, 2004.**

Ce-i lipsea Claudiei Golea ca să fie bine fixată în insectarul literaturii române era declaraţia (în cunoştinţă de cauză) a lui Lucian Vasilescu din prefaţa la ultimul ei roman: „realitatea din ficţiunea Claudiei este identic egală cu ficţiunea din realitatea vieţii sale". Susţinător editorial al autoarei, apropiat în realitatea diurnă, chiar personaj (episodic) în ultimul ei roman, Lucian Vasilescu ştie pesemne mai bine ca noi, consumatorii genuini, ce spune, demontînd astfel (mai mult din perspectiva „realităţii") portretul-robot care circulă pe piaţă. Potrivit acestui portret, Claudia Golea e un caz literar la limita patologicului, o voluptuoasă a transcrierii directe şi fără perdea a experienţelor sale erotice autohtone, japoneze şi, iată, acum siameze, o hedonistă a experienţelor (halucinogene) limită. Biografia exotică (autoarea a trăit mulţi ani în Africa, Franţa, Japonia, Thailanda, precum „metafiziciana tuburilor" Amélie Nothomb) o singularizează o dată în plus. Din apariţiile sale publice lumea a rămas mai degrabă cu o imagine scandaloasă şi cu nişte fantasme de Şeherezadă nevrotică (una, despre vînzarea lenjeriei intime la colţ de stradă japoneză, a ajuns şi pînă la mine).

Cine e, aşadar, Claudia Golea? O autoare prea directă de *chroniques scandaleuses*, care ar fi putut intra mai bine în revistele pentru adulţi? O biografă *trendy* a propriei vieţi amoroase? O scriitoare extrem de talentată, la fel de vie şi în cea de-a treia carte, nu neapărat originală, cît foarte autentică? Aş înclina spre ultima ipoteză, trimiţîndu-vă (cu precauţii nesfîrşite) la bibliografiile „feminine" franţuzeşti şi spanioleşti, la Nothomb în primul rînd, dar şi la Camille Laurens şi Marie Darrieussecq, la Marie Nimier şi Shan Sa, la Nuria Barrios (autoarea madrilenă a unor *Amoruri patologice)* sau Lucía Etxebarría (autoarea romanului *Amor, curiozităţi, Prozac şi îndoieli)*. Dacă o aşezăm, avînd toate îndreptăţirile din lume, pe Claudia Golea sub cuprinzătoarea umbrelă a autoficţiunii, ne putem linişti teoretic şi putem vorbi despre ultima ei carte schimbînd regulile jocului literar. Vă asigur, *Vară în Siam*, ca de altfel şi *Planeta Tokyo* (volumele 1 şi 2), merită efortul. Căci ficţionalizarea vieţii personale, de la care porneşte şi prefaţatorul cărţii, înseamnă un alt tip de discurs decît cel asumat ficţional, produce un alt tip de efecte şi cere de la cititor un alt tip de lectură, după cum ne-au învăţat clasicii genului, dar şi duşmanii lui declaraţi.

Personajul Claudiei Golea e Claudia Golea, absolventă de japoneză la Bucureşti (filoloagă, aşadar, ca mai toţi chelnerii şi gheişele de la barul „Dreams", în *Tokyo by night)*, evadată recurent din Spitalul 9 şi încercînd prin fugile exotice să respecte esenţa maximei lui Lao Zi: „Nu te adapta. Există o greşeală în realitate". Aterizată în oraşul (thailandez) al îngerilor, din rezonuri profesionale (pe care nu le aflăm, neavînd legătură cu *background*-ul cărţii), Claudia intră în tot felul de combinaţii (selectiv) amoroase, regăsindu-şi instantaneu vocaţia de „însoţitoare" (hetaira sau gheişa, atît de diferită de triviala *meretrice*, „femeie care se vinde"). Povestite direct, fără fasoane şi fără a ţinti neapărat vreo punere narativă în abis, aventurile personajului feminin care nu refuză aproape nici o nouă experienţă se transformă într-un captivant „roman intim", în care cititorului participativ îi revine completarea spaţiilor albe.

Dictonul flaubertian „un nebun, adică lumea" devine la Claudia Golea „o nebună, adică universul". Plăcerea fiind cuvîntul de ordine în dezlănţuirea amoroasă din roman, „satisfacerea" textuală devine imperativul absolut al capitolelor scurte, întretăiate şi şuierătoare care îl compun. Iar adversarilor proprii, autoarea le furnizează, între două partide, argumentul suprem, mărturisindu-şi idealul de scriitură: „Trebuie neapărat să o conving pe Moscat să mă angajeze la *Jasmine & Roses*. Aş putea scrie un întreg roman cu vaginul! Iar în timp ce aş scrie un întreg roman cu vaginul, ar putea să-mi curgă pe tot corpul tone de ceară fierbinte". Să recunoaştem, n-avem multe scriitoare atît de dedicate profesiunii...

Dincolo de extraordinarul talent de povestitoare şi de un soi de ironie autodistructivă destul de rară la maestrele contemporane ale autoficţiunii, Claudia Golea mizează pe un fel de pudoare (îmi dau seama cum sună cuvîntul în contextul de faţă) pentru lucrurile esenţiale. Sexul n-ar fi esenţial, deşi e o poartă. Normalitatea psihică n-ar fi esenţială, deşi e una dintre cele mai mimate convenţii sociale. Iubirea nu poate fi esenţială, căci agonia ei durează, adesea, mai mult decît viaţa. Ce e, totuşi, esenţial, pentru personajul schizoid (dar perfect rotund narativ) dedicat lui Mara, zeul thailandez al tentaţiei? Ce e important pentru hetaira dependentă de amfetamine care are psihologia afectivă a unei fetiţe de 12 ani şi care se trezeşte brusc în situaţia (curat ficţională, de hierodulă la templul venusian) de a media între un călugăr budist şi Marele Iluminat?

Pentru fiecare cititor, iată calitatea primă a cărţii, esenţa personajului poate fi în altă parte. Mie, cel puţin, mi se par esenţiale lucrurile despre care se tace, discursurile care se amînă, pudorile şi timidităţile amoros inefabile, care continuă să existe în ciuda (sau poate datorită) bravadei adolescentine, a exotismului (rar în literatura noastră) şi a unui sexualism debordant şi monomaniac.

Dilema veche vă recomandă

● La TVR Cultural, în fiecare luni seară (ora 22), ciclul capodoperelor lui Chaplin. După fiecare film un episod dintr-un documentar, *Chaplin azi* (2002-2003), realizat de maeştri ai montajului ca Serge Toubiana, Kevin Brownlow, în care regizori ai secolului 21 disecă şi comentează, fără urmă de didacticism, minunăţiile. La o oră ingrată (23,20), 20 de minute de graţie – ca să mă exprim promoţional. (Radu Cosaşu)

● Dacă zapaţi pe oricare dintre posturile româneşti şi picaţi pe clipul „This Love" al celor de la Maroon 5, schimbaţi imediat: singurul loc unde el poate fi văzut necenzurat – fără, adică, acele spirale de flori, *China-style*, care acoperă semi-nudurile protagoniştilor – este VH1. Ruşine CNA, ruşine MTV, ruşine TV k lumea! (Alex. Leo Şerban)

trend inţe

Citeşte-mă! Sînt fierbinte!

După ce în prima jumătate a anului au apărut pe piaţă mai mulţi tineri scriitori români, au început şi discuţiile aprinse despre literatura produsă de aceştia. Ioana Băeţica, Ioana Bradea, T.O. Bobe, Dan Lungu, Cosmin Manolache, Radu Pavel Gheo, Lucian Dan Teodorovici, Adrian Şchiop, Alexandru Vakulovski au constituit „un nou val", „o nouă generaţie" care trebuia să poarte un nume. Într-o primă fază, toată lumea a zis că e bine. Dar pînă să poarte un nume, subiectul întîlnit cel mai des atunci cînd se face referire la „noul val" este legat de „erotismul" mai mult sau mai puţin direct al anumitor texte. O vară întreagă, am citit articole şi anchete, dezbateri aprige pe forumuri sau pe listele de discuţii de pe Internet.

Concluzia generală după această vară a vrajbei noastre ar putea fi redusă la ideea că literatura contemporană s-a erotizat. Şi că nu-i a bună. Las deoparte faptul că scriitorii cu pricina au fost cataloagaţi de unii, la grămadă, „pornografi". Întîi vreau să observ că în cărţile a mai bine de jumătate dintre aceşti tineri nici nu poate fi vorba de erotism. Apoi, ce-ar fi de condamnat la „erotizarea literaturii"? Faptul că vor să şocheze publicul, s-a spus. Greu de crezut. Publicul din România e gata şocat de ştiri cu babe violate, de accidente rutiere, de luări de ostatici etc. Cred că-i deja imun la şocuri.

Miza de „a prinde" la public, de a folosi erotismul drept „cîrlig" nu e de condamnat. E o strategie de marketing verificată. Nu-i nimic ocult în asta. Adevărata mutaţie produsă în literatura română contemporană – caracteristică tuturor scriitorilor mai sus amintiţi – constă în dorinţa lor de a se adresa unui public, de a nu mai scrie la nesfîrşit pentru cenaclişti, prieteni de pahar sau pentru critica literară. Faptul că un autor vrea „să se vîndă" e semn că s-a renunţat la gîndirea feciorelnică, păguboasă a domnişoarelor bătrîne din literatura română.

Şi să nu uităm că, pentru prima dată după ani buni de tăcere, măcar avem despre ce discuta.

Florin LĂZĂRESCU

Andrei GORZO

dilematograf

În jurul mesei

● ***Cina cu bucluc* / *Pieces of April* (SUA, 2003), de Peter Hedges.**

April (Katie Holmes), eroina filmului *Cina cu bucluc,* mi s-a lipit de suflet încă de la primele secvenţe, cînd am realizat că se află într-un moment de cumpănă şi că viitorul depinde, într-o anumită măsură, de capacitatea ei de a înţelege că nişte cartofi trebuie fierţi înainte de a fi pisaţi. Într-un sezon ca ăsta şi într-un loc ca Hollywood Multiplex, unde, la orice oră, planeta e ameninţată şi salvată în cel puţin trei săli diferite, era mare nevoie de un film independent care să amintească publicului că şi o modestă bucătărie poate fi un loc plin de primejdii. Această idee nu are mari şanse de a se face auzită în vacarmul Multiplexului (dacă vă hotărîţi să vedeţi filmul, grăbiţi-vă). Dar e o idee bună, şi dacă vă întîlniţi vreodată cu un film numit *The Big Night* (realizat în 1997 de Stanley Tucci şi Campbell Scott), nu vă lăsaţi amăgiţi de aerul lui modest: ideea n-a fost susţinută niciodată mai frumos decît în această comedie despre doi fraţi italieni care se chinuie să menţină pe piaţa americană, fără compromisuri, un restaurant italian „autentic" – ceva la fel de comercial ca un sanctuar; totul duce spre o masă-eveniment în care fraţii investesc totul şi spre o dimineaţă postapocaliptică de neuitat, cînd reuşesc să-şi recupereze măcar prietenia de pe cîmpul de luptă al bucătăriei, împărţind în tăcere o simplă omletă.

La fel ca *The Big Night,* filmul lui Peter Hedges e construit în jurul unei mese mari, pe care April vrea s-o ofere, de Ziua Recunoştinţei, familiei ei, venită special pînă la New York. Dar bucătăria din *The Big Night* era camera de lucru a unui artist, în timp ce bucătăria din *Cina cu bucluc* e camera de tortură a lui April, care nu poate să se atingă de curcan fără să-l scape pe jos. Nu că Hedges i-ar lăsa vreo şansă: atunci cînd un artist filmează cu o cameră digitală, ştii că, oricare i-ar fi subiectul – friptura de curcan sau carnea omenească dezvelită –, principala lui intenţie nu este să aţîţe poftele spectatorului. Epopeea curcanului e montată în paralel cu o călătorie cu maşina. În maşină se află tatăl lui April (Oliver Platt), bucălat şi împăciuitor, sora ei mai mică (Alison Pill), cuminte şi complexată, fratele ei (John Gallagher Jr.), care tot timpul face poze, bunica (Alice Drummond), care s-ar putea să nu fie atît de senilă pe cît pare, şi – în centrul atenţiei – mama (Patricia Clarkson), care are nişte pleoape grele de exasperare, un nas ascuţit şi un cancer. O familie lovită de nenorocire face eforturi să se reunească într-o zi de sărbătoare; sună ca un tele-film. Numai că metodele lui Hedges nu au nimic de-a face cu ale televiziunii (îmbrăţişările automate, consolările călîi), nici cu ale Hollywoodului (convingerea că importanţa subiectului garantează prestigiul filmului, umanismul dubios care nu ştie să obţină recunoaşterea spectatorului decît sucindu-i mîna la spate). Hedges preferă să respecte legea enunţată cîndva de Tolstoi şi să investigheze lucrurile care deosebesc nefericirea *acestei* familii de nefericirile altora. Deci iat-o pe mamă bucurîndu-se de gustul unei îngheţate şi de foiala chinuită care întîmpină comentariul ei – „Cum poate cineva să *nu creadă* în Dumnezeu?"; sau dîndu-le de înţeles soţului şi copiilor că vrea să ţină un discurs solemn şi apoi aruncîndu-le în faţă – feţele acelea compătimitoare care-i excită maliţia – cîteva cuvinte de îmbărbătare înaintea întîlnirii traumatizante cu curcanul lui April. April e principalul ei ţap ispăşitor; oricît ar căuta amintiri frumoase cu April, nu-i vin în cap decît momente *horror* – April bombardîndu-şi sora cu chibrituri aprinse, April coafîndu-şi fratele cu bricheta. Şi în timp ce femeia asta caustică şi dificilă ca o mamă dintr-un sitcom îi enumeră păcatele, fiica aleargă prin tot blocul, încercînd să-şi convingă vecinii – o menajerie desprinsă clar din sitcomuri – să se ralieze la cauza disperată a curcanului ei. Hedges, aflat la debut în regie, a lucrat ca scenarist la *Totul despre băieţi,* ecranizarea romanului lui Nick Hornby, şi maniera lui sceptică, incomodă, de a aborda situaţii şi personaje care de mult asigură televiziunii pîinea ei cea de toate zilele, aminteşte de Hornby. Hedges nu pare a-şi dori cu tot dinadinsul să fie reconfortant şi, tocmai de aceea, efectul reconfortant al reuniunii de familie de la sfîrşit – vizualizată într-o serie de fotografii, amintirile frumoase ce-i lipseau mamei – pare cinstit, obţinut pe merit. Ca efectul reuniunii din ultimele pagini ale romanului *Totul despre băieţi,* cînd eroul simte că e „aproape ca şi cum i-ar fi fost dat să întrevadă ce însemna să fii om".

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Eugenia magică

Toamna aceasta, a început pe Prima TV o nouă emisiune – *70 Show* – prezentată de Virgil Ianţu. Pentru cei care au prins şi vremurile de dinainte sau, cel puţin, sînt mai melancolici din fire, o emisiune plină de delicii. Vinerea trecută, invitaţi au fost cei de la Phoenix, Cristian Ţopescu, Vladimir Găitan şi George Mihăiţă (evocînd scene din *Reconstituirea),* handbaliştii campioni mondiali Cristian Gaţu şi Cornel Oţelea, originalul şi talentatul portar Rică Răducanu sau Ray Dorset de la Mungo Jerry (formaţia care cînta celebrul „In The Summertime"). În plus, intrarea în platou a fiecărui invitat era însoţită de imagini de arhivă, din tinereţile sale glorioase, sau de comentarii venite din partea unor oameni ca Dumitru Prunariu, Cristina Ţopescu, Andrei Gheorghe, Radu Gheorghe sau Mircea Cărtărescu *(à propos* de Mircea Cărtărescu, extraordinar a fost cînd a vorbit despre Beatles-i, cînd a povestit că lui i se reproşa că arată ca un Beatles – acesta era, pe vremea comunismului, un cuvînt de ocară – şi cînd, în cele din urmă, a cîntat fără nici cea mai mică ezitare „Norwegian Wood" – un moment de graţie, de-a dreptul!).

Desigur, acest format de emisiune nu-i o invenţie românească. Străinii au trecut, cu astfel de rememorări, şi prin anii '60, şi prin '70, şi prin '80. Numai că ei rememorează tinereţile sau copilăria lor din nişte vremuri normale. La noi vremurile nu prea au fost normale, aşa că astfel de amintiri au un gust special.

Cu toţii, cei care avem o etate (ca să zic aşa), devenim visători atunci cînd vine vorba de *Eugenia,* de bombonelele *Cip,* de mentosane, de *Ci-co* sau *Brifcor,* de îngheţata *Polar,* de radierele chinezeşti parfumate. Mulţi se gîndesc cu nostalgie la săpunurile *Lux* sau *Rexona,* pe care femeile din anii de glorie ai ceauşismului le păstrau cu sfinţenie, puse în dulap, între haine. Alţii la deliciosul parizer din anii '70 şi cînd îşi amintesc le lasă şi acum gura apă. Alţii la fumul îmbătător de *Kent,* care ieşea în evidenţă şi se simţea de la o poştă. Cu toţii spun: „Ehei, nu mai miros săpunurile *Rexona* ca pe vremuri, nu mai are parizerul gustul acela dumnezeiesc, nu mai e *Kent*-ul ce-a fost *(Kent*-ul acela, cu castelul desenat pe ţigară)...".

Interesant e că toate aceste obiecte declanşatoare de amintiri, adevărate madlene, se adresează gustului şi mirosului (adică, pînă la urmă, aceleiaşi zone senzoriale). Simţurilor care pot fi cel mai uşor înşelate, care se educă şi evoluează, care au cea mai proastă memorie. Parizerul din vremea lui Ceaúşescu era delicios pentru că nu prea aveam termen de comparaţie. Amintiţi-vă ce fericiţi eram cînd mîncam un cremvurst! Acum cine mai degustă un cremvurst ca pe o delicatesă? Amintiţi-vă că BT-urile erau considerate ţigări bunicele. Acum cine ar mai fuma asemenea orori?

Să ne amintim cum era *Eugenia,* cea după care tot oftăm acum!... Doi biscuiţi tari, cu gust de iască şi cu o cremă între ei. Biscuiţii erau aşa de tari, încît mulţi copii îi dezlipeau şi mîncau numai crema dinăuntru. Crema, la rîndul ei, putea fi tare, crăpată sau foarte moale, şi atunci era întinsă mai mult pe hîrtia pachetului. Uneori avea nişte suspecte puncte albe. Aşa-i că vă lasă gura apă? Pînă la urmă, nu contează cum era *Eugenia* în „clasamentul adevărului". Principalul e că ea – bună, rea, cum o fi fost – este efigia tinereţii sau a copilăriei noastre. Şi, prin urmare, o idealizăm.

Tot aşa se întîmplă şi cu personajele de tipul celor care au fost invitate la *70 Show.* Ţopescu e un comentator sportiv plin de patetisme, aşa cum îl auzim şi astăzi. Acum ne vine să spargem televizorul cînd comentează, atunci, în situaţia specială în care ne aflam, ne făcea să lăcrimăm discret în colţul ochiului. Phoenicşii sînt nişte expiraţi, pozînd ridicol (şi acum) în haiduci, voievozi, daci etc. Pe atunci ne înflăcărau inimile în piepturile de aramă. Rică e un clovn jalnic, dar pe vremuri mulţi îl socoteau genial.

Toţi sînt cum sînt, dar asta pînă la urmă nu ne mai interesează. Nu contează cum sînt ei, ci cum am fost noi. Iar noi am fost tineri. Cîndva.

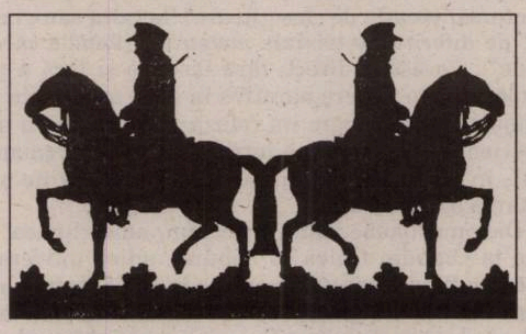

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Goana după Chaplin

Ultima imagine pe care Chaplin o lasă lumii, în ultimul său film (vezi şi recomandarea din p. 15), este de o presantă gravitate şi numai realele slăbiciuni de inspiraţie ale acestui *Rege la New York* o împiedică să ne parvină la adevărata ei intensitate. Dacă ne gîndim bine, Chaplin nu a mai declarat niciodată aşa ceva, o idee atît de răspicată în avertismentul şi alarma ei. Şi anume: am intrat într-o epocă (filmul e datat 1952) în care a rîde îţi pune viaţa în primejdie! Rîsul ameninţă omul – metafora se constituie simplu, într-o tăietură dreaptă, cum se cuvine la genii, şi mecanismul ei dezvăluie tot atîtea semnificaţii cît trezirea (pe vremea cînd comedia era rege) în braţele şi între mamelele statuii cu cornul abundenţei din *Luminile oraşului.*

Regele – vagabond şi el – se duce la un chirurg în estetică facială să-şi schimbe faţa, să se facă tînăr şi, astfel, cît de cît mai ferice. Altfel nu-şi poate cîştiga existenţa – decît cu un alt chip. Chirurgul îi strînge bine pielea spre ceafă şi tot chipu-i se modifică. Buzele nu mai pot pronunţa literele *m* şi *p,* dar asistenta îl asigură că arată cu 20 de ani mai tînăr. Singurul sfat e să nu facă eforturi fizionomice prea apăsate, căci pielea poate să-i crape şi cine ştie ce complicaţii apar dintr-o asemenea nenorocire. Seara, la *music-hall,* el are parte de unul din acele scheciuri a căror desuetudine provoacă, odată cu un haz anacronic, şi o dezvăluire a tristeţii clovneşti în secolul 20: doi oameni se bat, se mînjesc, se mîngîie şi se distrează pocnindu-se cu frişcă între ochi, în cap şi pe haine. E gagul nemuritor, e „numărul" vieţii lui – lumea în jur rîde ingenuu şi stupid. Regele ar vrea să rîdă şi el, să surîdă: nu, el simte că i-ar crăpa pielea, i s-ar distruge faţa şi ar muri. Operaţia estetică îi interzice orice spontaneitate. Artificiul a alungat naturalul. Un surîs – şi ceva ar crăpa, un hohot din toată inima şi chipu-i s-ar schimonosi. De ce n-ar face-o? Nu mai are curajul de a pune un hohot de rîs mai presus decît viaţa? De cînd existenţa e mai presus decît dreptul natural la un surîs? Răspuns: de cînd lumea a descoperit rîsul fatal din fiecare glumă.

Regele îşi ia, o clipă, capul între mîini, îşi tatonează suspicios cusătura de la ceafă şi se decide să îşi întoarcă faţa de la cea mai sacră imagine bufă: bătaia cu frişcă. Frica de moarte îi paralizează resortul cel mai adînc al fiinţei – puterea de a rîde de propriile sale năzdrăvănii. Comicul se teme de comic. Geniul îngheaţă de spaimă. La 1952, Chaplin nu mai poate rîde din cauza instinctului său de conservare. Regele atunci a murit.

În *Piciul (The Kid),* primul său lungmetraj, se întîmplă altceva: Chaplin aduce o privire fără mască, o disperare negonită, un tragism nemîntuit; e clipa cînd omului i se ia copilul pe care l-a crescut ca pe un pui – de leu, de vrăbie, de capră, de somn. Vagabondul a găsit pruncul pe stradă şi cinci ani l-a alăptat, l-a spălat, l-a învăţat să meargă, să spargă geamurile pentru ca imediat, el, tatăl, să se prezinte ca geamgiu; şi să le chituiască; l-a învăţat să mănînce, să rîdă, să se bată. După fiecare bătaie, copilul învaţă să-şi şteargă încălţările, în praf, exact ca tat-su, iar tat-su, după cum se ştie, a moştenit acest gest de la căţei, atunci cînd, politicoşi, aceştia şi-au încheiat nevoile. Această coborîre pînă la fibra cea mai ascunsă, pînă la animalic, pînă la instinctul netrucat este – dacă se mai îngăduie acest cuvînt – măreţia artei lui Chaplin în *Piciul.* Ea scoate filmul din zona melodramei, dîndu-i dimensiunea dramei esenţiale – aceea a omului şi a fiului crescut la sîn.

Noaptea de la azil e de dus pe lumea cealaltă pentru un detaliu microscopic, ţinînd de infinitul mic la care poate ajunge cinema-ul, fie şi la 1921: tatăl şi puiul său adorm unul lîngă altul, într-un pat mizer, după ce s-au bătut cu doi monştri veniţi din Dickens-ul cel bun. Sînt obosiţi. Ei încearcă să adoarmă: vreo zece secunde, amîndoi tremură din picior, exact ca un căţel care, în scurte mişcări zvîcnite, doarme pe un preş, lîngă uşă. Nimeni nu ştie de ce tresare din cînd în cînd o lăbuţă a căţelului, în somn. Visează? Nimeni nu va şti de ce Chaplin va filma acest detaliu, al tatălui şi fiului care vibrează într-un acelaşi gest dezarticulat, legaţi într-un singur mister, al ultimei fibre, al spaimei şi al plasmei iniţiale. Iar cînd Piciul îi va fi smuls – omul va alerga după el direct pe acoperişuri, ca pisica-mamă! Ar mai trebui spus că atunci cînd i-a arătat lui Eisenstein *The Kid,* Chaplin i-a mărturisit că nu-i plac deloc copiii pe ecran. Dar ce-i plăcea? „Lupul!" – şi Eisenstein însuşi a rămas siderat.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Nicolae Vrăbiescu

(fost PNŢ, fost PD, membru PRM)

Traseismul politic

Am intrat la PNŢ cu convingeri conservatoare. În 1926, cînd s-a constituit PNŢ-ul, a intrat şi o aripă conservatoare. E fapt istoric şi toată lumea îl ştie. După aceea, după ce am fost primar de sector, în '95, în urma unor discuţii privind programul politic care urmează să se facă pentru alegerile din '96, mi-am dat seama că PNŢ nu doreşte această componentă. Drept urmare am demisionat din acest partid. După aceea, am avut probleme de familie şi nu am mai activat politic. Apoi, am purtat negocieri cu PD. Tot tradiţional vorbind, foarte puţini membri PD ştiu că a existat un partid democrat cu preşedinte Tache Ionescu şi care avea şi el o componentă conservatoare. Mi-am dat seama că nici pe ei nu-i interesează, nici nu prea aveau ştiinţă de aşa ceva. Atunci am renunţat. Aşa am ajuns la PRM, care prin preşedintele său a spus că doreşte să aibă şi o componentă conservatoare, dînsul fiind un foarte bun istoric.

Administraţia locală

Ceea ce m-a dezamăgit la aceste partide este şi lipsa de interes pentru administraţia locală. Dreptul la proprietate, conservarea proprietăţii, modul cum se finanţează administraţia locală sînt componente politice, iar partidul conservator avea o linie, cel liberal alta, iar PSD are altă linie. Sîntem în 2004 şi instituţiile necesare administraţiei locale nu sînt puse la punct. Nu avem poliţie comunitară, nu avem credit comunitar... or, PRM a fost deschis către acest proiect, poate şi pentru că Vadim Tudor are o cultură mai bogată decît a altor lideri de partid. Preocuparea mea a izvorît direct şi din faptul că am fost primar. Mai mult, am fost consilier al lui Dumitru Dragomir în campania recentă pentru locale. Dînsul a făcut în campanie cîteva referiri de nuanţă conservatoare. Bancă comunală, termocentralele, gara, metroul să treacă în proprietatea primăriei. Gara de Nord, Basarab, Obor sînt construite de municipalitate.

Calităţile de politician

Informarea şi educarea politică. Dacă ne uităm în istoria partidelor conservator şi liberal eu am avut nişte ascendenţi. Eu mă informez de la Biblioteca Academiei şi biblioteca de acasă. Încercaţi să staţi de vorbă cu politicienii şi să-i întrebaţi ce titluri au în bibliotecă şi să puneţi cîte o întrebare de la mijlocul cărţii... să vedeţi ce răspunsuri veţi primi. Eu am de la Platon pînă la discursurile lui Ceauşescu. Ca să-ţi poţi face o platformă, ca să-ţi poţi face programe, trebuie să te instruieşti, fiindcă un program politic presupune instituţii care să guverneze o ţară.

Peisajul politic românesc

Majoritatea sînt comunişti, în afara celor care au fost în beciurile Securităţii. Pe comunismul ăsta s-a altoit cîte o rămurică liberală, social-democrată, doar că altoiul nu e reuşit. Iar cultura oamenilor politici e foarte subţire. De ce nu se fac reforme... din ignoranţă. Fă România din interbelic şi nu mai e nici o problemă. România e o ţară tradiţională, iar tu nu te uiţi în istoria ta să vezi ce instituţii o fac guvernabilă?

Succes personal

Cînd l-am cunoscut pe domnul Coposu eu am propus anumite lucruri şi dumnealui s-a arătat deschis la iniţiativele mele. După aceea, conducerea partidului a ajuns pe mîna unui inginer, domnul Diaconescu, care nu e politician. Omul cel mai periculos e ignorantul. Eu sînt la o vîrstă şi am încercat să creez tineri apţi pentru aşa ceva. Rezultatele sînt firave. Tinerii se grăbesc, doresc posturi.

În perioada ultimelor sesiuni de admitere, am încercat să vedem care sînt facultăţile cele mai căutate de studenţi şi de ce. Se pare că motivaţiile candidaţilor sînt, firesc, tot mai pragmatice, opţiunile lor îndreptîndu-se spre domeniile care să le poată oferi un loc de muncă sigur şi bine plătit. Fără pretenţii de a fi epuizat facultăţile vizitate, am ales trei ipostaze diferite: o facultate tradiţională cu profil umanist; secţiile noi, cu deschidere europeană; Politehnica, pe vremuri în top, apoi abandonată şi devenită, din nou, obiectiv de interes. ***(I. P.)***

Stela GIURGEANU

Fabrici de diplome?

De ce se mai „dă" la facultate? A devenit oare studenţia un moft, sau a rămas o sete de cunoaştere? Avînd în vedere că numărul locurilor la facultăţi s-a mărit, cu toate că oferta nu prea mai era pe gustul cererii (ca în cazul secţiei de Filologie de la faculatea de Litere), că numărul inginerilor a crescut, nemaiputînd fi asimilaţi de o piaţă suprasaturată, că exigenţa la admitere sau la absolvire din păcate nu este atît de mare pe cît şi-ar dori-o profesorii..., există pericolul real ca facultăţile să devină din modelatori de spirit simple fabrici de diplome, oferind accesorii la „modă".

Care mai sînt facultăţile la modă?

De la **Maria Prună**, secretar general al Universităţii Bucureşti, aflu că Dreptul nu mai este în top. *(De la cîţiva absolvenţi aflu povestea cu cei 10.000 de dolari pe care trebuie să-i dai unui magistrat pentru a te lua ucenic).* Concurenţa acerbă pentru a deveni om al legii a rămas un mit. Acum se intră foarte uşor. „Dacă acum 6 ani erau 8.000 de candidaţi pe 300 de locuri, anul trecut am avut 1.000 de candidaţi, anul acesta aproape 1.000..."

Facultatea de Litere este iar la mare căutare. Dar nu Filologia, ci secţiile nou înfiinţate, Relaţii Internaţionale şi Comunicare. La modă mai sînt Psihologia, Jurnalismul şi Sociologia, unde de cîţiva ani încoace concurenţa este de 10 pe loc.

Cea mai căutată anul acesta a fost Facultatea de Administraţie Publică. 31 pe loc. Poate şi pentru că admiterea s-a făcut pe bază de medie la bacalaureat, fără examen.

Filologia, o rudă săracă

Despre Facultatea de Litere, Bucureşti, domnul decan **Liviu Papadima** îmi spune că s-a diversificat. „Dacă pe vremuri, facultatea avea un total de 200-250 de studenţi la admitere, un număr de 50 de locuri şi însemna pregătire filologică, în prezent, s-a ajuns la aproximativ 2000 de studenţi, la diferitele specializări." Rămasă un fel de „rudă săracă", secţia de Filologie a fost de mult întrecută de cea de Comunicare şi Relaţii Publice, înfiinţată după '90, care a rămas şi una dintre cele mai solicitate de pînă acum, anul acesta avînd peste 900 de candidaţi pe 65 de locuri. „Altă specializare înfiinţată acum trei sau patru ani este secţia de Studii Europene, unde am avut peste 700 de candidaţi înscrişi pe 60 de locuri."

Programa Facultăţii de Litere...

(rîde) „O programă perfectă ar însemna o închidere a porţilor către viitor. O programă trebuie să fie un concept despre cum ar trebui să te pregăteşti pentru societate."

Să înţeleg că facultatea continuă cultura generală pe care se mizează în liceu?

„Pînă în anii '70 s-a mers pe ideea de învăţămînt de specializare. Un absolvent trebuie să ştie să facă puţine lucruri, dar foarte bine. Ideea asta a cam clacat în timp pentru că ritmul schimbării este foarte mare."

Literele nu formează profesionişti?

„Nu trebuie neapărat să pregătească profesionişti într-un sens îngust al termenului. Facultatea nu este o calificare pentru o meserie; pentru asta există cursuri postuniversitare. Universitatea are obligaţia să producă specialişti ultracalificaţi, este adevărat, dar asta ar trebui să se întîmple pe ciclul terminal, pe calea strict doctorală."

La Filologie se intră uşor?

„Da... anul acesta concurenţa a fost de aproximativ 2,5 pe loc."

Care este nivelul studenţilor?

„Nivelul studenţilor din anul I a scăzut în permanenţă din '90 pînă acum. Multă lume se vaită din cauza asta, în special din interiorul facultăţii. Eu consider că lucrul acesta este firesc, avînd în vedere în primul rînd mărirea numărului de locuri. Asta presupune o selecţie mai puţin dură. Am ajuns de la 50 de locuri, numai la profilul filologic, la 250-300."

Ce a dus la mărirea locurilor? Avînd în vedere atracţia din ce în ce mai slabă pentru secţia originară a Literelor, Filologia?

„Cum în majoritatea ţărilor europene nu există examen de admitere, admiterea făcîndu-se prin simpla înscriere, încercăm să ne apropiem de această mentalitate. În principiu, este dreptul fiecărui absolvent de liceu să îşi poată continua studiile."

Cum se face filtrarea studenţilor? Intră mulţi, ies puţini, sau...

„Nu se poate spune asta... deşi ar fi de dorit. Ne-am dori să creştem exigenţa, iar în anii terminali să rămînă doar studenţii care într-adevăr vor să facă această facultate."

Cine vă opreşte?

„Sistemul de finanţare. Pentru fiecare student care părăseşte facultatea înainte de a o termina, facultatea pierde... ştiu că pare o situaţie critică şi fără ieşire, riscurile unei inflaţii de diplome crescînd foarte mult. Toate universităţile şi facultăţile tind să lucreze cu efective cît mai mari... diplomele se depreciază calitativ."

Noul funcţionar public

Cristian Preda îmi descrie Facultatea de Ştiinţe Politice, al cărei decan este, ca pe un „model reuşit de occidentalizare rapidă". Înfiinţată în 1991, a funcţionat în cadrul Universităţii ca facultate francofonă, pînă în 1995, cînd au apărut secţiile în limba engleză şi limba română.

„Avem deja zece generaţii de studenţi, fiecare mai bună decît cea dinainte. Însă pentru mulţi absolvenţi este dificilă integrarea în instituţiile din România, şi nu pentru că nu ar fi locuri, ci pentru că actualii funcţionari sînt legaţi de o cultură publică a socialismului, de la jurişti eminenţi care au ocupat locuri publice, la funcţionari mai puţin notorii instruiţi în anii '50-'60."

La fel ca peste tot, mi se spune că şi la Ştiinţe Politice problema este trierea, care ar trebui să... „Pe parcurs trierea nu este atît de exigentă pe cît ar trebui să fie." „De ce?" „Pentru că sîntem totuşi într-un model al sistemului de învăţămînt românesc, în care termină aproape toţi cei care intră. Ceea ce este eronat. Universitatea trebuie să fie un sistem de selecţie. Ori noi avem rate de absolvire foarte mari."

Soluţia formării unui student bun este, pînă la urmă, „mizarea pe inteligenţă. Dacă slăbeşti criteriile, dacă vrei studenţi doar ca să capeţi finanţare, vei avea un mic interes la clase, profesori care trec studenţii fără să o merite, iar la sfîrşit ies absolvenţi care nu sînt pasionaţi de ce au învăţat, care nu au făcut şi nici nu vor face mare lucru. O irosire de timp şi energie de ambele tabere, o păcălire fără rost."

Siguranţa Politehnicii

Bogdan Ţăruş, asistent universitar inginer la catedra Facultăţii de Transporturi, din cadrul Politehnicii, îmi spune că, printre preferinţele tinerilor, Politehnica a rămas în top. Pentru că, *dacă nu îţi pasă de facultate* şi vrei doar un carnet de student şi, de ce nu, o diplomă, aici este locul. Completezi un formular unde ai o primă opţiune. După care mai ai patru variante. În caz că nu vei fi admis, în ordinea preferinţelor şi a notei, eşti redistribuit.

„Sînt facultăţi la care, la admitere, se poate trage linia şi după nota nouă. La altele, se poate trage linia şi după nota cinci."

Cele mai căutate facultăţi din Politehnică au rămas Automatica, Electronica şi Telecomunicaţiile.

Cum stau lucrurile la celelalte facultăţi din Politehnică?

„La Transporturi, de exemplu, numărul studenţilor este în scădere. Poate şi pentru că la specializările cu profil CFR-istic vin mai mult absolvenţi de licee de specialitate. Copiii oamenilor care lucrează în sistem şi care nu neapărat au o pasiune pentru trenuri, dar una deosebită pentru un loc sigur de muncă.

Cei care vin acum şi sînt din sistem nu cred că o fac din pasiune. O fac pentru că automat, după terminarea facultăţii, au asigurat un loc de muncă, unde chiar dacă se pricep sau nu, primesc un salariu bunicel."

...cum de la dascăli, imaginea unei fabrici de diplome s-a putut construi pe temelia subiectului „finanţări", rămîne de văzut cum şi dacă absolvenţii diverselor facultăţi au reuşit să-şi valorifice patalamaua.

Permisul European de Conducere a Computerului

ECDL

Ai carte, ai parte!

Complexele în utilizarea calculatorului pot afecta reuşitele personale.

"ECDL-Permisul European de Conducere a Computerului " este standardul internaţional care stabileşte nivelul optim de cunoştinţe în utilizarea eficientă a calculatorului la locul de muncă.

Peste 4 milioane de persoane din întreaga lume au obţinut până în prezent certificatul ECDL, scăpând de aceste complexe.

ANDRECO EDUCATIONAL, editorul manualelor ECDL în România, organizează cursuri la preţuri promoţionale în vederea obţinerii Permisului ECDL.

Pentru detalii şi înscrieri, sunaţi la 211 26 00 sau accesaţi www.andreco.ro

Iaromira POPOVICI

bazar

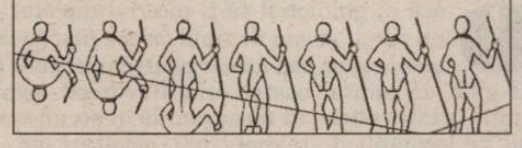

Mîncare şi literatură

Numele autoarei (chiar dacă e vorba, doar, de un pseudonim literar) este, poate, nu întîmplător, Banana (Yoshimoto). Romanul (Editura Humanitas, Bucureşti, 2004) se intitulează *Kitchen*. Şi începe aşa: „Dintre toate locurile din lume, cel mai mult îmi place bucătăria. De oriunde ar fi, oricum ar fi, dacă e bucătărie, dacă e un loc unde se prepară mîncare, e suficient pentru mine". O profesiune de credinţă a eroinei cărţii, poate neobişnuită pentru literaţii tradiţionali, dar confortabilă pentru gurmanzi şi studioşii culturii populare. Şi o mostră a pătrunderii culturii populare în produsele, cîndva tabu, ale culturii elitiste.

În romanul Bananei Yoshimoto mîncarea şi ritualurile ei au un rol hotărîtor în elucidarea sentimentelor eroinei. Cînd îi moare şi bunica, ultima rudă, bucătăria, pentru eroină, e singurul loc „călduţ" din casă, în care zumzăitul frigiderului te apără de singurătate. Eroinei, Mikage, i se propune să se mute în casa unui băiat care îi livra flori bunicii ei; unul din lucrurile care o hotărăşte este tot bucătăria: „...strictul necesar în materie de aparatură electrocasnică, într-o ordine perfectă. O tigaie Silverstone, un cuţit nemţesc de curăţat legumele. (...) Sub lumina unui neon mic, tacîmurile, fiecare cu rînduiala lui; pahare strălucitoare. Privite mai îndeaproape, chiar dacă nu erau seturi, erau toate de calitate. (...) Era o bucătărie frumoasă. M-am îndrăgostit de ea la prima vedere". Nu a mai contat nici că mama lui Yuichi (băiatul cu florile) era de fapt tatăl lui, travestit. Ci faptul că tatăl-mamă, cît şi fiul, emanau aceeaşi „căldură plăcută", de care Mikage avea nevoie pentru a se simţi în siguranţă.

Bucătăria pătrunde chiar şi în visele lui Mikage: „Se făcea că sînt în bucătăria casei din care m-am mutat astăzi pentru totdeauna şi frecam chiuveta. (...) Podeaua aia gălbuie, pe care o uram cu pasiune pe vremea cînd locuiam acolo, îmi devenise foarte dragă acum (...)". Visul se termină cu dorinţa de a găti un anumit fel de mîncare, iar ceea ce-i uneşte pe eroi este tocmai faptul că, atunci cînd se trezesc, descoperă că se gîndiseră la acelaşi fel.

Mikage, datorită pasiunii ei pentru bucătărie, ajunge să studieze gastronomia şi să fie asistenta unei celebre specialiste în arta culinară. Yuichi afirmă şi el, într-o discuţie după moartea mameitată, că mîncarea are strălucirea ei. De altfel, în final, cei doi eroi aflaţi, evident, într-o criză existenţială, se reconciliază tot datorită mîncării: plecată la o prezentare gastronomică, Mikage simte o nevoie imperioasă să mănînce singură, la un restaurant, ceva consistent; şi nu numai atît, mîncarea gătită ca la carte o îmboldeşte s-o împartă şi cu Yuichi, la care se duce, în plină noapte, cu un taxi, şi apoi escaladînd un acoperiş. Aşa se reglează relaţia dintre ei, şi-şi face loc, firească, întrebarea pe care Yuichi i-o pune lui Mikage, într-unul din ultimele rînduri ale romanului: „Ai mîncat multe lucruri bune?".

Adina POPESCU

Ghid pentru o zi

Dacă ai ghinionul să-ţi pice întîmplător pe cap un turist străin de tipul *for the first time in Romania* şi să joci măcar pentru o singură zi rolul de ghid, în iubitul nostru oraş Bucureşti, pentru a-l ajuta, printre altele, să nu se piardă în necunoscut şi să nu fie jecmănit de taximetrişti, ospătari etc., îţi vei pierde mult timp întrebîndu-te ce ai putea să-i prezinţi din „frumuseţile patriei noastre“, respectiv ale Capitalei. Vei face o listă, vei inventaria totul, vei ajunge tu însuţi la concluzia, epuizat şi scîrbit de Bucureşti, că nimic nu merită văzut, apoi vei alege, totuşi, cîteva puncte de vag interes, cum ar fi Casa Poporului (a doua clădire ca dimensiuni din lume, după Pentagon, nu uitaţi!), centrul vechi al oraşului (incluzînd un prînz la Hanul lui Manuc), Muzeul Satului, sau pur şi simplu bulevarde lungi, drepte şi aglomerate care să-i obosească suficient picioarele neliniştitului turist, pentru a-şi dori să mergă devreme, seara, la hotel.

Am trăit această experienţă de cîteva ori în decursul ultimilor ani. Toţi cei pe care i-am întîlnit erau turişti americani şi, de fiecare dată, mi-am pus (şi le-am pus) aceeaşi întrebare: de ce au ales România? Cîţiva o consideră o ţară „exotică“, dar nu din motive de junglă, papagali viu coloraţi şi fete pe jumătate goale cu flori în păr şi la gît. „Exotismul“ din imaginaţia lor are ceva legături, pe de-o parte, cu Europa de Est, cu regimul comunist care ne-a pustiit aproape o jumătate de secol şi cu un tiran celebru, asasinat de popor, pe de altă parte, cu mitul vampirilor, al gimnastelor „magice“ şi cu obscurantismul de ev mediu despre care îşi închipuie că încă mai dăinuie pe aici, pe la noi. Pentru alţii, „exotismul“ constă în faptul că, din momentul în care îşi părăsesc banala lor viaţa „made in U.S.“ şi urcă în avion cu destinaţia România, habar n-au unde mama dracului se duc şi de aici începe „aventura“! Eventual citesc în cele mai bine de opt ore de zbor cîte o broşură despre România, rezumatul istoriei neamului, informaţii despre climă şi despre relief etc. (după ce au aflat, acasă, de la un *weather channel* la ce temperaturi se pot aştepta ca să ştie cu ce haine îşi vor umple valizele), pentru a avea cîteva repere care nu au un alt rol, decît să le stîrnească şi mai tare curiozitatea. Prima intenţie este să te laşi copleşit de orgoliul tău „de român“ şi să-i acuzi de mediocritate şi de lipsă de cultură generală, dar în momentul în care realizezi fantastica libertate pe care o au ei (şi tu nu o ai!) de a se urca în primul avion şi de a pleca spre o ţară total necunoscută, de a-şi satisface aproape oricînd acest spirit de aventură care ne domină pe toţi, mai mult sau mai puţin, începi să-i invidiezi un pic. Mai ales cînd observi cum se poartă aici: sînt relaxaţi, dezinvolţi, se entuziasmează la fiecare colţ de clădire părăginit, de parcă ar reprezenta o bucăţică din „istoria“ descrisă în broşura mai sus amintită, intră în vorbă zîmbind cu oricine de pe stradă şi după două vorbe îi dau adresa de mail, „dacă ajungi în America să mă cauţi negreşit!“. Mai mult decît atît, după primele ore, îţi dau senzaţia că s-ar fi născut aici, căci acea încredere de sine pe care o emană nu-i părăseşte niciodată, chiar dacă încerci să le explici că în România nu-i nici pe departe *safe* ca în State. Îi priveşti ca pe nişte „animale“ ciudate, dar recunoşti că nu cu ei e ceva în neregulă, ci cu noi!

Revenind la „job“-ul de ghid pentru o zi, întreaga tevatură începe de la aeroport, unde te străduieşti să pui în practică ospitalitatea atît de mult lăudată a naţiei tale, cu un clasic *welcome to Romania!,* după care îi indici primul *exchange,* deoarece ţi-e teamă ca mărunţişul tău din portomoneu să nu fie insuficient pentru mici cheltuieli. Din acel moment, vei sta cu ochii „pe banu' americanului“, fără nici o intenţie nesinceră, ci dintr-un instinct pe care ţi l-ai format de ani de zile: nu vrei ca „inocentul“ turist să fie cumva furat de dragii tăi compatrioţi, nu neapărat la modul direct, „de băgat mîna în buzunar“; vrei doar să te asiguri că, pentru anumite servicii, el va plăti exact suma care trebuie. Primul episod dificil: taxiul care-l va transporta pe turist de la aeroport la hotel. Încerci să-i explici în cîteva cuvinte de ce eviţi firma „Fly taxi“, *too expensive,* după care îl laşi cu bagajele sale cochete în drum, pentru a căuta un taxi ceva mai decent. Noul taximetrist, găsit pe undeva, în afara parcării aeroportului, pare iniţial băiat de treabă, apoi pretinde o sumă în euro care nu diferă cu mult de pretenţiile celor de la „Fly“. Nu vrei „să te ţigăneşti“ în faţa turistului care încearcă să-ţi spună cît de fericit e că a ajuns în România, aşa că-l inviţi ceremonios să urce în maşină. Are rezervare la hotel? Nu are, aşa că încerci să-ţi aminteşti un hotel care să nu aibă ploşniţe în cameră, dar nici să nu facă o gaură prea mare în bugetul americanului (aceeaşi grijă instinctivă). Pe drum, îi arăţi pe geam „zona verde“ Băneasa, apoi Casa Presei, construită după model sovietic, iar turistul, fără a părea prea interesat de peisaj, exclamă doar cîte un „Uau!“ politicos. La hotel, îl pasezi duios recepţionerului care ştie engleză şi este educat să se poarte cît mai amabil cu clienţii străini. După ce se cazează, îl întrebi de complezenţă dacă nu se simte obosit după drum. Desigur, el afirmă că este cît se poate de *fresh* şi foarte dornic să viziteze oraşul. Atunci apelezi la lista cu „obiective turistice“ pe care ţi-ai pregătit-o acasă şi îi propui să mergeţi într-un soi de *down town* balcanic, îi arăţi tarabele cu baterii pentru ceas şi cu haine turceşti, el respiră superficial aerul românesc din jur şi-ţi rezumă viaţa sa în douăzeci de minute de mers pe jos. Centrul vechi îl impresionează (sînt şi o grămadă de *gipsies* care îi satisfac nevoia de „exotism“), dar, din păcate, poţi să-l parcurgi în pas de plimbare în mai puţin de o jumătate de oră. Îl auzi întrebînd ceva despre mîncarea tradiţională românească şi te bucuri că îi e foame; în sfîrşit veţi sta la o masă, îţi vei trage sufletul şi vei bea liniştit o bere... ai uitat de cînd n-ai mai mers atît pe jos prin dragul tău oraş!

Primul loc „tradiţional“ care îi poate veni instantaneu în minte oricui este Hanul lui Manuc. Arhitectura îl impresionează pe american, atmosfera n-o simte, pentru că nu există (îţi e greu să-i explici că nimic nu s-a schimbat aici de pe vremea comunismului – aceleaşi chelneriţe prost dispuse şi neatractive, acelaşi aer de „cantină“ rustică), servirea şi mîncarea lasă de dorit. Vrea ceva „specific“, îi recomanzi mititei sau tochitură, apoi afli că, de fapt, e lacto-vegetarian şi că îşi doreşte doar o salată „tradiţională“. Nu-l poţi lăsa să-şi comande nişte banale roşii cu sare şi ulei, aşa că-i bagi pe gît „mămăliguţa cu brînză şi smîntînă“. Îi lauzi faimoasele vinuri româneşti, dar după două guri de mămăligă preferă o cola, poate că i se pare mai *safe* ceva cunoscut! E rîndul tău să-ţi rezumi viaţa în douăzeci de minute, timp în care el se preface că mănîncă. Eşti blocat în momentul în care îţi solicită un *rest room:* oare va înţelege că la Hanul lui Manuc buda costă cinci mii chiar şi pentru consumatori, dar numai „prima dată“, la al doilea pipi avînd voie să mergi pe gratis?

Se lasă seara peste „exoticul“ nostru Bucureşti şi tu presupui că americanul îşi doreşte acum ceva *entertainment* şi o bere. Îl vei duce la o cîrciumioară drăguţă gen „Green Hours“, dorindu-ţi să se ameţească repede ca să-i poţi comanda un taxi *safe* care să-l transporte la hotel.

Încercînd să relatez o experienţă „tipică“ din postura de ghid pentru o zi în Bucureşti, am pus cap la cap momente-şablon din acele repetate întîlniri cu turiştii americani. Dincolo de un itinerar oarecare, au existat şi conversaţii plăcute sau mese reuşite la restaurantul „Nicoreşti“; am cunoscut şi americani care ştiau cine a fost Brâncuşi sau văzuseră filme europene. Totuşi, de fiecare dată, n-am putut să apreciez cît de bine s-au simţit în România, masca lor prietenoasă împiedicîndu-mă să văd adevăratele impresii.

Raluca ION

Demonstrator cu apă oxigenată

Demonstrator 2, miniatura unei rachete pe care Asociaţia Română pentru Cosmonautică şi Aeronautică vrea s-o plimbe la 100 de kilometri de pămînt la X Prize Cup, un fel de „Formula unu a rachetelor“, s-a arătat albă şi schimnică zecilor de jurnalişti români şi străini, coborîţi din camioanele militare în poligonul de la Capul Midia. S-au găsit destui nemţi să-şi ia camerele de luat vederi în spate şi aparatele de înregistrat în mîini şi să bată drumul pînă în România, ca să captureze pentru întregul neam germanic primul zbor, din ultimii 68 de ani, al unei rachete româneşti cu combustibil lichid. Tinerii geniali de la marginea Europei civilizate, care au descoperit pare-se formula de a face vehicule să se topească printre stele, hrănindu-le doar cu apă oxigenată, le-au promis că vor putea filma de aproape toate pregătirile de lansare şi că vor fi lîngă demonstratorul de patru metri lungime la vremea cînd va ţîşni, lăsînd abur în urmă, spre cer. În ziua lansării, însă, echipele germane de televiziune n-au avut decît privilegiul de a urmări de la trei kilometri prin telescop carul PRO TV-ului şi pe Cătălin Radu Tănase transmiţînd din apropierea rachetei cînd prima încercare de lansare s-a terminat cu un fîsîit. Tot ce li s-a permis să facă a fost să îşi lase camerele la locul faptei. După aproape şase ore de aşteptare, timp în care ziariştilor li s-a spus că briza sfioasă le zădărniceşte membrilor ARCA tentativele de lansare, toată lumea a aflat că, de fapt, întîrzierea s-a datorat faptului că românii au zăbovit multicel instalînd motorul în poziţie verticală, lucru pe care nu-l mai făcuseră niciodată, lansarea s-a amînat din cauza unui colier prost strîns, care a făcut să se piardă combustibilul. „Dă, Doamne, să zboare racheta asta. Nu mult, măcar un pic şi pe urmă poate să se prăbuşească. Măcar zece centimetri să se înalţe. Dacă zboară un pic avem şi noi subiect“, spune un redactor german, pus în faţa neprevăzutului românesc. Un alt ziarist german, care a fost bună bucată de vreme corespondent pentru Europa de Est nu speră la mare lucru: „Cînd ceva e unic în lume şi e făcut în România...“, zîmbeşte el neîncrezător, cînd vorbim despre metoda nemaivăzută pe glob, de a descompune apa oxigenată în concentraţie mai mică de 70% şi de a o folosi drept combustibil... Tot fostul corespondent pentru Europa de Est a inspectat cu metodă racheta înaintea lansării şi la numărătoarea niturilor a găsit vreo patru lipsă – ulterior am aflat că acolo urma să fie ataşat motorul. „Ştiţi vorba românească: merge şi aşa...“, se amuză el.

libertatea de impresie

Părculeţul dintre blocuri

A fost amenajat cam tot atunci cînd s-au construit şi blocurile din jur, acum 35 de ani. Două leagăne, un tobogan, un scrînciob şi o bancă într-un perimetru cu nisip – primul care s-a risipit. Fiarele au ţinut ceva mai mult. În 1972, în timpul unor inundaţii, parcul s-a umplut cu apă. Copiii şi-au găsit atunci de joacă nişte cofraje de la un şantier din apropiere, pe care le foloseau drept bărci. Le conduceau ca pe nişte pirogi, cu beţe lungi pe care le înfigeau în fundul bălţii, printre leagăne şi tobogan, avînd grijă să evite banca şi scrînciobul care abia se mai vedeau din apă. Cu timpul, balta a început să pută şi părinţii nu i-au mai lăsat pe acolo. Încet însă, locul s-a uscat şi parcul a redevenit ce fusese. Cu leagănele ceva mai ruginite. La puţină vreme, barele mai subţiri s-au rupt, la fel ca şi tabla toboganului în care te puteai tăia. Scrînciobul a dispărut cu totul. Lîngă parc s-a înfiinţat o dugheană unde se vindea lapte, în scîrţîitul navetelor de sîrmă în care se ţineau pe atunci sticlele. Pe la începutul anilor '80, un om cu iniţiativă a construit în locul scrînciobului un fel de masă de ping-pong. O placă de beton pe patru picioare de fier. În jurul ei se adunau băieţii şi jucau cu cîte un fileu improvizat. Alteori, beau bere aşezaţi pe ea. Din cînd în cînd, cam la opt ani o dată, leagănele erau recondiţionate. Nu ţineau mai mult de doi ani. După revoluţie, o parte din părculeţ a fost ocupată de garaje. Dimineaţa, proprietarii îşi scot maşinile şi le ambalează bine, înainte să pornească spre serviciu. Gazele de eşapament plutesc o vreme pe deasupra locului. Cînd a venit primarul Paliga, leagănele au fost refăcute şi revopsite. A apărut o tăbliţă cu o inscripţie: „Parc amenajat de Primăria sectorului 3. Primar Sorin Paliga“. În anul 2000 cînd a căzut Convenţia de la putere, pe plăcuţă s-au făcut nişte adăugiri la numele fostului primar. *P.*-ul a fost transformat în *B,* iar *a*-ul de la urmă a căpătat o căciuliţă. Apoi tăbliţa a ruginit de nu s-a mai văzut scrisul şi pe urmă a dispărut cu totul. După 20 de ani de la construire, s-a stricat şi masa de ping-pong. Picioarele au ruginit şi s-au înclinat sub greutatea plăcii de beton care acum stă într-o rînă, cu un colţ atingînd pămîntul, ca o sculptură curioasă. Cineva a mai adus o dată nisip pentru joacă şi l-a vărsat între patru scînduri. S-a risipit ca şi prima dată, în cîteva săptămîni. S-a amestecat cu noroi. Acum, ca şi alte dăţi, din barele care susţineau leagănele atîrnă nişte ţevi ruginite fixate de rămăşiţele unor rulmenţi. Din tobogan a rămas doar un schelet de metal. Oricum, copiii, mereu din alte generaţii, continuă să se joace printre fiarele care, uneori, se transformă în leagăne.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Fiare vechi

Azi, în sfîrşit, m-am oprit. Cînd m-am trezit era încă foarte devreme, nici nu începuseră să circule tramvaiele, aşa că mi-am închipuit un orologiu imens dincolo de geamurile garsonierei şi o oră de noapte, foarte tîrzie, poate trei, poate patru... Sigur, mi-ar fi fost foarte la îndemînă să arunc o privire spre oricare dintre ceasuri, dar nu, am preferat doar să le pipăi şi să le întorc cu faţa în jos, iar apoi să le ascund sub maldăre de cărţi şi hîrtii, ca pe nişte soldaţi ghinionişti îngropaţi de bombardamente în tranşee. Era linişte. Abia cînd am ieşit pe balcon mi-am dat seama că oraşul încă mai trăieşte şi că o să geamă curînd. Scurt, ca un fulger, mi-au trecut prin urechi claxoane, frîne, motoare şi glasuri. Multe glasuri. Dar azi n-am să le mai aud.

„Fia-reeee veeee-chi, cum-păăăă-rrăăă-mm!" Ascuns între perne, ca un criminal periculos, ascult glasul ţigăncii zbierînd de dincolo de ziduri. Adevărul e că azi am ucis toate telefoanele, fixe sau mobile, soneria şi Messenger-ul. Nu pot fi găsit, nu ştiu ce oră este. E o stare de început de lume şi, ca să fie totul perfect, am aruncat sub pat telecomanda şi am decuplat siguranţele. Pentru cîteva zeci de secunde îmi ţin respiraţia să aud ţiuitul bizar al gîndurilor.

Îmi trece prin minte să ies pe balcon şi să-i fac semn ţigăncii să urce. Parcă mă văd ieşind pe culoar, agăţat de un cîntar imens, negociind un preţ bun pentru tot ce e vechi în mine. Fier, zgură, rugină. Cît face? Cît aş putea să primesc? Cîteva sute de mii? Un milion? Plusez, închid ochii şi mă închipui luîndu-mi la revedere de la bucăţile ruginite pe care le aruncă ţiganca în vîrful căruţei. Am scăpat, sînt mai puţin, dar mi-e mai bine.

Ce vreau, de fapt? La ce mi-e bună starea asta? Şi unde duce? Poate ar fi trebuit să mă las furat, ca de obicei, de televizor, cărţi sau muzică. Poate era, din nou, momentul unei partide de sex sau al uneia de tenis. Altceva? Un supermarket care să mă înghită, ca de obicei, cîteva ore, o masă în oraş cu prietenii, un telefon acasă, rufe la spălat, ordine în hîrtii, cafea, plimbare în parc, film la Mall. Rutină. Am scăpat şi mi-e bine. Ascuns între perne, mă simt ca un vrăjitor în stare să răstoarne ordinea lumii printr-o simplă scuturare de baghetă.

Mă felicit pentru ideea cu siguranţele. Abia acum, fără lumina falsă a filamentelor, îndrăznesc să mă uit cu adevărat în oglindă. Începe să se lase, puţin în jurul ochilor, încă puţin în cutele de pe frunte. Trag de colţurile gurii, într-un rînjet fals, ca să văd cum mă văd ceilalţi. E bine, încă mai am timp, ducă-se dracu' ţiganca urlătoare cu toată căruţa ei şi cu rugina din mine!

Şi-acum? Ce urmează? De fapt, cine urmează? Dacă

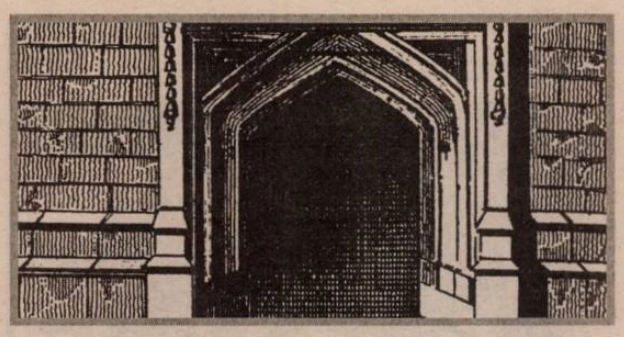

închid ochii mă văd încălecînd mînzul zilei de mîine, călărind orele în căutarea unor noi provocări. O să mi se întîmple din nou să mă îndrăgostesc, să mă enervez, să vorbesc ore întregi la telefon, să alerg după tramvaie, să mă pierd în mulţimea zgomotelor de pe stradă şi, mai ales, să dezgrop ceasurile. Aşa că nu încetez să mă minunez că am reuşit, măcar pentru cîteva ore, să mă opresc şi să mă privesc în oglindă. Sînt strîmb, ruginit, mai bătrîn şi mai singur. Dar n-am avut niciodată, pînă astăzi, curajul să recunosc asta. Şi, dacă n-ar fi trecut căruţa cu fiare ruginite, poate că aş fi murit cu mult mai repede, sufocat de toată rugina întîmplărilor zilnice.

Azi, în sfîrşit, m-am oprit. Mai am cîteva ore în care voi sta ascuns ca un criminal între perne, apoi deschid fereastra, întorc ceasurile şi-l ruginesc pe mîine.

Cu ochii-n 3,14

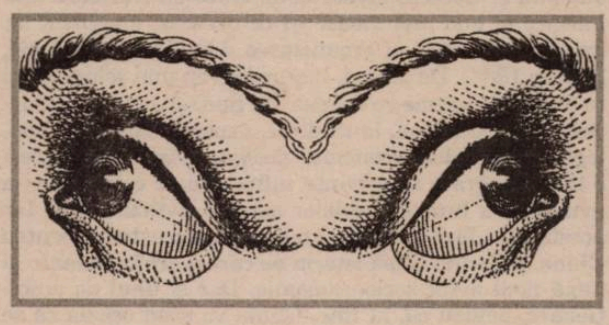

BRUSC, DIN VIITORUL VIŞINIU AL RĂSPÎNDIRII N-A MAI RĂMAS DECÎT FIRMA, ÎNTRE O PLAJĂ DEVASTATĂ ŞI MINUTELE-SECUNDELE VESELIEI

● Citesc prin statistici că, pe plan global, cei mai mulţi bani se învîrt în industria divertismentului şi a turismului, adică în petrecerea timpului liber. Şi uite-aşa, brusc, mă păleşte o dilemă: lumea are aşa de mult timp liber, încît n-are pe ce da banii, sau are aşa de mulţi bani, încît nu ştie cum să-şi omoare timpul? Am zis. (**M. V.**)

● Neobosita întoarcere a lumii pe dos. Şeful unei delegaţii din China aflate în vizită de lucru în Franţa îl întreabă pe primarul comunist din localitatea Saint-Denis: „Ce viitor are comunismul în Europa?". (**R. C.**)

● Englezul George Valentin, de 20 de ani, este acuzat că ar fi comis trei violuri, ar fi jefuit două case şi ar fi agresat un poliţist – totul în 30 de minute *(Evenimentul zilei,* 14 septembrie a.c.). Doar cu cinci ani să fi fost mai vîrstnic, să fi avut un paşaport vişiniu şi ar fi putut deveni parlamentar, undeva în Est. (**A. C.**)

● „Noi ajutăm revistele slabe, care nu au posibilităţi", explică ministrul Răzvan Theodorescu sprijinul acordat de Ministerul Culturii şi Cultelor revistelor *Contemporanul* şi *Literatorul (Evenimentul zilei,* 12 septembrie 2004). Apoi dezvoltă ideea: „Noi încercăm să-i ajutăm pe cei care, deşi buni, au mai puţină răspîndire". Şi pentru că, de ani de zile, ajutorul dat nu reuşeşte decît să-i îngraşe pe directorii revistelor slabe, fără nici o eficienţă pentru răspîndirea lor, n-ar fi mai cinstit ca banii să fie daţi direct ca ajutor social directorilor celor două publicaţii? (**M. B.**)

● Săptămîna trecută, plimbîndu-mă cu nişte prieteni prin Cotroceni, ne-am oprit la o „cofetărie" de pe str. Carol Davila. Pun cuvîntul între ghilimele pentru că – după cum ne-a explicat, jenat, chiar vînzătorul – din el n-a rămas decît firma! (Şi chiar ne era poftă de un cataif, o savarină, o jofră sau o amandină...) Mofluzi şi resemnaţi, am „consumat" trei sucuri şi-am plecat mai departe. Problema – însă – rămîne şi e serioasă: unde sînt cofetăriile de altădată? Le-a interzis Asociaţia Diabeticilor Anonimi? (**a. l. ş.**)

● La Mamaia, pe litoralul românesc, după furtună, taifun şi tornadă, sau ce-o fi fost, între o plajă devastată şi o mare neagră, plină de alge putrede şi viermi, doi tipi plimbau un pui de leu cu ghearele tăiate, strigînd publicitar: „Fă poză cu leuţu', ultima strigare cu devalorizatu'". E drept, se pregăteşte reforma monetară, sau ce-o ieşi. (**S. S.**)

● La Berlin, nu prea ai cum să întîrzii. Mijloacele de transport în comun funcţionează foarte bine, iar ceasurile de la metrou indică minutele-secundele pînă la următorul tren, nu minutele-secundele ce s-au scurs de la plecarea ultimului tren din staţie. Nu ştiu cum se face că exact în acest oraş e la modă să întîrzii. Fix 5 minute, nu mai mult, nu mai puţin. Cică aşa e *cool!* Credeţi-mă, ca să fii la modă, trebuie să te străduieşti! (**M. M.**)

● Cine spune că, la noi, feminismul nu e decît pură teorie fără acoperire nu a fost la întreprinderea „Industria Iutei", de pe strada Veseliei şi nu a vorbit cu reprezentantele sindicatului de acolo. Una dintre doamnele de la „Desfacere" ne-a dezvăluit că, după '89, soţul o ajută în toate şi, mai mult de atît, şi fiul a fost educat în acelaşi spirit: acesta spală şi găteşte, în timp ce fata lucrează cîte 10 ore pe zi. (**I. P.**)

ÎN EVALUAREA BIJUTERIILOR COMUNISMULUI, PATRU SULURI DE HÎRTIE IGIENICĂ TE PREDISPUN LA O LEPĂDARE TITANICĂ

● „Picioarele lui Heidi Klum valorează fix 1,96 milioane de dolari, conform unei evaluări făcute de o casă de licitaţii britanică specializată în evaluarea bijuteriilor. Criteriile luate în calcul de evaluatorul casei au fost lungimea şi forma picioarelor, precum şi raritatea şi valoarea comercială" – ne spune *Evenimentul zilei.* Deci, dacă reuşesc să strîng 980.000 $, pot să-mi cumpăr şi eu un picior. Nu cred că voi putea să-l port la gît, pe post de medalion, dar îmi închipui că ar da foarte bine, ca bibelou, pe noptiera mea. (**C. P.-B.**)

● Nu ştiu la alţii cum este, dar eu unu' am rămas cu două chestii din articolul ăla nervos al lui Tudor Călin Zarojanu din *Dilema veche* trecută („Noul Comunism vine dinspre Occident"): 1) munca este o chestie nasoală şi comunistă, care nu se ştie de ce nu a dispărut după 1989, că doar de-aia am făcut noi revoluţia; 2) fiecare om se naşte de la Dumnezeu şi de la natură cu dreptul inalienabil de a-i afuma pe alţii cu ţigara sa, iar cine nu se lasă afumat sigur e comunist. (**C. G.**)

● În Piaţa Amzei, o femeie trecută de mult de a doua tinereţe, cocoşată de două sacoşe (într-una, roz şi impudice, surîdeau vreo patru suluri de hîrtie igienică), cu un tricou lălîu pe care scria: „Mais moi, je t'aime"... Mi s-a părut cel mai trist tricou văzut vreodată. (**a. l. ş.**)

● Pe 11 septembrie, pe TVR 1, Petre Roman a continuat-o – cu aceeaşi graţie – pe Simona Vărzaru (Urania) în atît de gingaşul domeniu al gafelor: mai întîi ne-a asigurat că, date fiind relaţiile „înţelepte" dintre România şi „ţările arabe" (stabilite nu de azi-ieri, ci „de demult"), ţara noastră nu are a se teme de atacuri teroriste...; apoi a asigurat (probabil, prin intermediul TVR 1, respectivele „ţări arabe") că Islamul este o „religie foarte modernă, mai modernă chiar decît creştinismul"! Te-ai gîndi că, totuşi, atîţia ani petrecuţi în politică – cu sau fără pulovăr – te predispun la puţină prudenţă... (**a. l. ş.**)

● „Un avion Airbus a fost botezat la Bucureşti de către ministrul Transporturilor, Miron Mitrea, după toate regulile unei slujbe de botez" – ne spune o *ştire pozitivă* a *Focus*-ului de pe Prima TV, în timp ce ne sînt arătate imagini cu Mitrea şi cu un popă care aghezmuieşte avionul. Trebuie să înţelegem că Mitrea i-a fost naş şi, aşa cum se cere, s-a lepădat de Satana, în numele avionului. Iar avionul şi-a cîştigat, astfel, mîntuirea. Mai greu va fi cînd va veni vremea ca monstrul de metal să se spovedească. Nu cred că va reuşi să intre sub patrafirul preotului. Dar, mai ştii? (**C. P.-B.**)

● La jumătatea secolului al XIX-lea a fost îndreptat, cu sprijinul Comisiei Europene a Dunării, canalul Sulina, pentru a fi mai uşor navigabil. Lucrarea a fost titanică şi e folositoare, aşa cum se vede, şi după 150 de ani. Un alt canal Dunăre-Marea Neagră a fost aniversat zilele acestea. Început în anii '50 cu muncă forţată şi încheiat acum 20 de ani cu muncă „patriotică", supranumit de Nicu Ceauşescu „şanţu' lu' tata", canalul e o lucrare la fel de titanică şi, aşa cum se vede şi astăzi, complet nefolositoare. Un al treilea canal, tot Dunăre-Marea Neagră, a fost inaugurat zilele trecute de ucraineni... A înnebunit lupu'. (**A. M.**)

A SE EVITA CONTACTUL CU LOZINCA „SĂ FIE INTERZISĂ ABERAŢIA COERENTĂ!"

● Mircea Badea a revenit pe Antena 1 unde face un fel de revistă a presei. Scălîmbăieli indignate şi poante habarniste. A se evita contactul cu Antena 1 în jur de miezul nopţii. (**C. G.**)

● Montajul zilei: tocmai cînd vedeam la TV5 cum se trăieşte la New York sub lozinca oficialităţilor competente: „Pregătiţi-vă pentru tot ce-i mai rău!", un amic din Drumul Taberei m-a sunat, nu mai puţin anxios: „Măi, fratele meu, nu mai vreau să ştiu de tine dacă nu scrii că cu Naţionala asta a lui Iordănescu nu ne calificăm în veci la Mondiale!". (**R. C.**)

● A trebuit să ajungă Arnold Schwarzenegger guvernator pentru ca în California să fie interzisă necrofilia (bbc.uk.com, 13 septembrie a.c.). La cîte cadavre a lăsat în spate prin filme, ni se pare o palidă reparaţiune. (**A. C.**)

● În piaţă, pe o tarabă, o mostră a ravagiilor produse de aberaţia academică *â:* „PEPENI PE ÂNCERCATE". (**D. S.**)

● În sfîrşit, o veste coerentă. *Ziarul financiar* anunţa, luni 13, pe a-ntîia, că „producătorul turc de electronice şi electrocasnice Arcelik va lansa în România televizoare sub marca Arctic, pe care a cumpărat-o în 2002, odată cu fabrica de frigidere de la Găeşti". Cum ar fi spus Groucho Marx, de acum pînă şi un copilaş va înţelege de ce, privind la atîtea telejurnale şi ştiri de la orele 17, ne ia cu frig şi ni se congelează sîngele în vine. Confundarea unui televizor cu un frigider devine, iertaţi-mă, un calambur al obiectelor. (**R. C.**)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Profesori şi chirpici

Una dintre declaraţiile care reflectă cel mai limpede distanţa noastră faţă de Uniunea Europeană este, fără îndoială, aceea cu privire la învăţămînt făcută de premierul Adrian Năstase, profesor universitar doctor în drept, pe plaiurile gorjene ale lui Nicolae Mischie, profesor universitar doctor în istorie. Iat-o: „Reforma în învăţămînt va trebui să ţină seama şi de faptul că populaţia şcolară a scăzut destul de mult în ultimii ani şi în condiţiile acestea poate că ar trebui să vedem din nou şi norma şcolară, şi şcolile acolo unde sînt amplasate. Dacă discutăm cu unii dintre funcţionarii publici, ei ne spun că profesorii au şi o normă mai mică, au şi posibilitatea de a face meditaţii, iar dacă sînt în anumite locuri au şi o bucată de teren şi se mai descurcă".

Trecem peste „detalii" precum acela că norma *didactică* nu poate fi aceeaşi cu a unui funcţionar public (adică opt ore pe zi), printre altele şi datorită unor convenţii internaţionale despre care specialistul în drept internaţional Adrian Năstase ar fi trebuit să ştie. Trecem şi peste amănuntul statistic că, deşi populaţia şcolară a scăzut, există în continuare sute de posturi didactice neocupate sau suplinite cu personal necalificat, mai ales în mediul rural, din simplul motiv că absolvenţii de facultate au ajuns să fugă de învăţămînt ca dracul de tămîie. Trecem, de asemenea, peste faptul că, „acolo unde sînt amplasate", multe şcoli săteşti sînt făcute din chirpici, nu au încălzire şi apă curentă. Acestea sînt nişte elemente de ordin tehnic care, probabil, au scăpat atenţiei premierului. Referirile la „bucata de pămînt" şi la „descurcat" sînt, de fapt, un mod de a spune că profesorii nu trebuie să se aştepte că vor putea trăi decent din salariu, ci trebuie să-şi găsească şi altceva de făcut: să-şi asigure cartofii de toate zilele din grădina proprie, să mai facă o meditaţie şi eventual să nu-şi declare veniturile suplimentare la fisc, în fine, să nu mizeze pe ocupaţia lor de bază, ci „să ciupească" de ici, de colo... Dacă nu le convine, să fie atenţi: „noi, Guvernul" putem oricînd să le umflăm normele de n-or să mai aibă timp nici să-şi ude grădina. Aşadar, Guvernul nu e dispus să ia măsuri pentru îmbunătăţirea sistemului educaţional (inclusiv prin retribuirea decentă a profesorilor), ci, în numele capitalismului de tranziţie, îi lasă să se descurce singuri. În această logică, ar trebui să privatizăm şcolile, transformîndu-le în instituţii de dat/luat meditaţii private, iar în timpul liber elevii să-i ajute pe profesori pe „bucata de pămînt", ca să înveţe şi o meserie utilă. Să terminăm o dată pentru totdeauna cu învăţămîntul de stat, mare consumator de bani de la buget! Din economiile realizate, ar trăi şi funcţionarii publici mai bine.

Una peste alta, declaraţia lui Adrian Năstase este din aceeaşi categorie cu aceea făcută de Nicolae Ceauşescu în legătură cu frigul din case: „să mai punem o haină pe noi...". Numai că Nicolae Ceauşescu nu era membru în Internaţionala Socialistă: în Europa, un politician social-democrat n-ar fi îndrăznit niciodată să facă asemenea consideraţii. Social-democraţii plasează educaţia printre priorităţile lor şi, de cele mai multe ori, politicile educaţionale sînt cele care îi ajută să cîştige alegerile. În Europa, deşi sistemele de învăţămînt sînt mult mai bine finanţate şi organizate decît la noi, se discută despre reformarea lor pentru a răspunde mai bine cerinţelor de pe piaţa actuală a muncii, provocărilor globalizării, schimbărilor din societate. Uniunea Europeană are programe consistente în domeniul educaţional, puse sub semnul pregătirii tinerilor pentru „societatea cunoaşterii". Distanţa dintre toate acestea şi declaraţia premierului este enormă şi se explică într-un singur fel: social-democraţia guvernului nostru e făcută din acelaşi material ca şi unele şcoli săteşti. Din chirpici.

Şerban TOADER

Azi în Elada, mîine în Chitai...

Privind spectacolul de deschidere al Jocurilor Olimpice de la Atena, pe lîngă faptul că am trăit o sinceră surpriză, nu m-am putut sustrage unui joc de analogii la îndemîna oricărui orientalist sinizant. În ultimii 30 de ani, să zicem, Jocurile Olimpice au fost organizate în state puternice, indiferent de continent sau de regimul politic. De pildă, Extremul Orient a fost gazdă a Olimpiadei în 1988, organizată în Seul; U.R.S.S. a organizat J.O. în 1980, reprezentînd în calitate de „frate mai mare" blocul răsăritean ş.a.m.d. Este însă pentru prima oară, cel puţin în perioada de timp menţionată, cînd o naţiune cu o influenţă culturală decisivă asupra mai multor continente (ca să nu mai spunem că Grecia este chiar „mama" Jocurilor Olimpice, dar nu acesta este scopul aici) organizează aceste jocuri. Avînd *cu ce,* grecii au ieşit la rampă, recapitulînd în faţa lumii întregi bunuri spirituale oferite altor naţiuni cu peste 2000 de ani în urmă – să luăm ca exemplu cel puţin matematica şi mitologia. Toate aceste daruri rememorate simbolic au făcut şi ca discursul să poată fi unul universal!

A fost o reuşită, poate chiar un record în ale organizării, după cum se spune.

Totuşi, fiecare organizare cu farmecul ei, nu?

Unde vroiam să ajung? Multă lume se întreabă probabil cum va arăta Olimpiada care va fi organizată în 2008 la Beijing (citeşte Pei-ţing). În marea China adică.

Deşi China a fost, cu multe-multe sute de ani în urmă, un exportator singular de spiritualitate pentru Japonia şi Coreea, aceste două state au fost ceva mai harnice şi mai ambiţioase în ce priveşte imaginea lor externă, bifînd deja organizarea J.O. (Tokyo în 1964, Seul în 1988). De atunci, lucrurile s-au mai schimbat şi în China, în vreme ce Coreea (de Sud) şi Japonia au devenit pentru China, la rîndu-le, exportatoare de tehnologie... Din calcul economic, desigur, păstrînd adeseori o tăcere ingrată în privinţa influenţei pe care China a avut-o de-a lungul secolelor asupra civilizării lor. Iar acesta este fără îndoială un motiv de frustrare pentru China, judecînd după istoria pe care o are în spinare şi după noul avînt socio-economic. Dar şi unul de ambiţionare, pentru că, în fine, China va avea ocazia să se adreseze lumii întregi, plenar, în anul 2008. Nu este singurul lucru prin care China este capabilă să atragă atenţia, între noi fie vorba: personal, sînt de părere că succesul economic (sau „ miracolul", pentru a folosi un cuvînt deja uzat) poate însemna şi insucces în plan social. Iată de ce nu sînt de acord cu cei care – unii chiar intelectuali – plecînd „pe banii statului" cîte două săptămîni în China, se lasă furaţi de peisaj, pentru a scrie la venire despre zgîrie-nori, şosele cu şase benzi pe un sens şi despre protocolul bine pus la punct, uitînd că şi China este o ţară de oameni!

Cum spuneam, în acel moment China va capta atenţia lumii mai mult decît oricînd, şi nu numai pe un singur plan (economic), ci şi social şi cultural. Avînd şansa rară de a se exprima pe mai multe nivele de percepţie, pentru întreg Pămîntul, China va dori să fructifice momentul, avînd la rîndu-i, ca şi Grecia, *cu ce*.

Nu pot decît să fac presupuneri – pentru a fi sincer –, dar unele elemente par previzibile: organizatorii chinezi vor ieşi pe piaţă cu ce au mai vechi şi mai bun, dar şi cu ce au mai nou şi puţini alţii au. De pildă, să ne imaginăm un spectacol a cărui scenă este bine apărată dinspre Nord de Marele Zid. Apoi sînt purtate pe sub reflectoare cele patru mari invenţii ale Chinei, care au schimbat fără dubii destine de naţiuni: hîrtia, tehnica tiparului, busola şi explozibilul... În fine, cucerirea spaţiului extraatmosferic de către norocosul *taikonaut (taikong*, citit *thai-khun'*, înseamnă în chineză „spaţiu cosmic"). Mă opresc aici, mărturisind că nu am idee ce se va întîmpla în alte privinţe. De exemplu, (1) sub ce formă şi titulatură va participa Taiwan-ul (cunoscut oficial cu ocazia manifestărilor sportive ca „Chinese Taipei")?; (2) vor avea mitologia şi religia un rol în spectacolul de deschidere?

Pînă la a vedea cu ochii proprii, îmi iau permisiunea de a pune aceste întrebări: ce se poate întîmpla pînă atunci în relaţia cu Taiwan-ul este pură enigmă; fiecare element mitologic sau religios este cu două tăişuri: poate scădea din universalitate (la fel cum fiecare doză de politizare poate diminua universalitatea discursului), însă poate atrage prin exotism şi expresivitate. În ce mă priveşte, m-aş bucura să văd apărînd în spoturile televizate olimpice monumentalul Buddha săpat în stîncă din Leshan, sau să-l văd pe Lao zi călare pe bivol şi purtînd emblema *yin-yang*. Confucius, mai mult ca sigur, nu va lipsi din repertoriu!

EDITURA POLIROM

Robert Turcescu
Dans de Bragadiru
Cum se vede România în direct

Noutăţi:

- Amélie Nothomb **Mercur**
- Ismail Kadare **Aprilie spulberat**
- Amos Oz **Să cunoşti o femeie**

www.polirom.ro

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul I, nr. **37** ● 24-30 septembrie 2004 ● 20 pagini ● 15.000 lei
Internet: www.algoritma.ro/dilema

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Portrete fără chip“
pagina **3**

Mihai Chirilov
despre Festivalul de la Veneţia
pagina **11**

Silviu Lupaşcu
Despre moarte în Islam
pagina **12**

VIAŢA LA PUŞCĂRIE

„Sistemul carceral juxtapune într-o unică figură discursuri şi arhitecturi, regulamente coercitive şi propoziţii ştiinţifice, efecte sociale reale şi utopii de neclintit, programe de îndreptare a delincvenţilor şi mecanisme ce întăresc delincvenţa.“

MICHEL FOUCAULT – „A SUPRAVEGHEA ŞI A PEDEPSI“

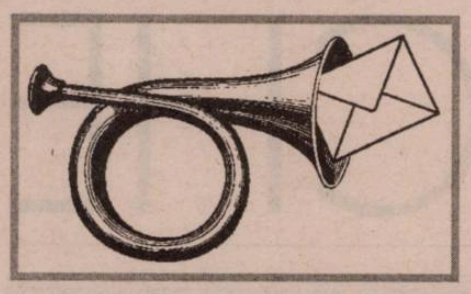

Nr. 35: Articolul lui T.C. Zarojanu

„Efectul artistic al aruncării unei pietre în baltă...“

Profit de faptul că articolul d-lui Zarojanu („Noul Comunism vine dinspre Occident“) este trecut în rubrica „De discutat“ a *Dilemei vechi* pentru a interveni în (eventuala) discuţie.

Articolul este scris pe un ton umoral şi denotă o oarecare abundenţă de anticlişee despre societatea occidentală pe care, ne putem închipui, autorul le-a căpătat din interacţiunea sa traumatizantă cu aceasta (poliţişti de frontieră, funcţionari la diverse servicii de vize sau permise de şedere) şi/sau din accesele de furie ale şefului direct de la compania internaţională la care un prieten/cunoscut este angajat. Una peste alta, articolul abundă în confuzii principiale şi asocieri contra naturii. Să pretinzi că globalizarea este similară planului Valev şi să o pui în cîrca aceluiaşi curent politic cu discriminarea pozitivă, „efortul pentru profit“, stahanovismul şi „bazele de date naţionale“ ţine mai degrabă de efectul artistic al aruncării unei pietre în baltă decît de o analiză serioasă.

Însă articolul ridică o problemă care cred că merită analizată mai pe larg: dacă într-adevăr comunismul, curentul politic cu acest nume, se defineşte prin efectele sale. Pare-se că, în România, mare parte a intelectualilor tind să răspundă pozitiv, aflaţi încă sub influenţa diverselor traume fizice sau morale ale deceniilor sub regim comunist.

Eu cred că, urmărind deja enumerarea plină de năduf a relelor puse pe seama societăţii occidentale, putem să deducem un răspuns negativ la această întrebare, fie el cît de şocant pentru românii născuţi înainte de 1975. De fapt, problemele pe care societăţile comuniste le-au avut de surmontat nu au fost radical diferite de problemele pe care societăţile aşa-zis „liberale“ le-au avut, la timpul lor. Relele enumerate de dl Zarojanu au mai degrabă de a face cu pericolele/excesele pe care orice societate le are de înfruntat, fie că ele vin dinspre partea socială (discriminarea rasială sau de grup etnic), fie că vin, dimpotrivă, din nevoia de randament şi competitivitate „capitalistă“.

Şi apoi, este mai mult decît exagerat să pretindem că orientarea stîngistă a unor (fie ei şi majoritari) intelectuali occidentali în anii '40-'80 a dus la efecte „comunizante“ în societăţile respective. Să ne reamintim că guvernele vest-europene au avut destul de puţin de-a face cu partidele comuniste, cu excepţia unor guverne franceze sau portugheze dintr-o perioadă în care legăturile partidelor comuniste cu Rusia erau într-o stare de descompunere avansată.

Diferenţa a fost făcută de comunismul leninist, al revoluţiei prin forţă. Cucerirea puterii prin violenţă, combinată cu contradicţia esenţială dintre doctrina superiorităţii proprietăţii publice şi „marşul spre prosperitate“ – care, împreună, au dus la imposibilitatea organică de a conjuga comunismul cu democraţia – reprezintă sursa diferenţei între soluţiile găsite în societăţile „liberale“ şi cele găsite în societăţile comuniste. O diferenţă, totuşi, abisală în număr de vieţi distruse!

Eu zic să lăsam comunismul ne-leninist să-şi reia, aşa traumatizat şi contradictoriu cum este, viaţa sa de curent politic marginal, de supapă a unui tip de inadaptare/excluziune, în umbra celor 5-10% de voturi pe care le poate lua la un scrutin într-o societate nici prea prosperă, nici aflată în adîncă recesiune. Să-l lăsam să influenţeze, în acelaşi procent, politica faţă de cei aflaţi aproape de zona de excludere socială, şi să fie luat în seamă ca un semnal de alarmă, ca un indicator al nevoii de „reforme“, atunci cînd depăşeşte acest procent.

Din păcate, în România nu există un astfel de partid.

Partidele comuniste care s-au perindat după 1989 n-au fost altceva decît adunături de nostalgici secretari de B.O.B. sau securişti de cartier, aflaţi într-o altă dimensiune faţă de curentul pe care pretindeau că-l reprezintă. Personal mi-aş dori o mişcare care să producă un personaj oarecum pitoresc precum poştaşul troţkist candidat la preşedinţia Franţei. Ar mai lua din spaţiul de manevră al atîtor şefi de sindicat şi baroni locali autoinvitaţi la festinul politic. Şi poate ar căpăta chiar şi simpatia d-lui Zarojanu.

Cătălin DIMA
Paris
catadima@yahoo.com

Nr. 34: „Mai pune mîna pe o carte“

O mică (ne)lămurire

În cîteva rînduri am observat în articolele revistei o anumită aversiune faţă de cei care citesc romanele lui Coelho catalogaţi drept snobi care se iau după modă. Însă trebuie ştiut faptul că nu de la prima apariţie a *Alchimistului* – Editura Nemira cu ceva ani înainte de 2000 – romanul a devenit un *best-seller* în România. Acest lucru s-a întîmplat atunci cînd Editura Humanitas a obţinut contractul de tipărire şi difuzare a romanelor scriitorului brazilian în România, editură care i-a tipărit şi pe Eliade şi Cioran, Pleşu şi Patapievici în tiraje mari, cărţile devenind modă de fiecare dată în România. Şi este posibil ca din punctul de vedere al „snobilor“ lui Coelho, cititorii autorilor de mai sus să fie cataloagaţi „snobi“ la rîndul lor, în baza faptului că celălalt este la rîndul său un „eu“. Eu nu atac nici pe unii şi nici pe alţii – vreau numai să existe puţină toleranţă şi faţă de alte categorii de scriitori şi cititori. Asta este: unii au noroc şi scriu cărţi care se vînd foarte bine, iar alţii care scriu (poate) mai bine şi nu au acest noroc (vezi Saramago, Aitmatov, Waltari, Márquez, ca să îi amintesc pe cei preferaţi J) – mă refer la România. Coelho este o reţetă de succes în toată lumea şi nu putea face excepţie în România. Trăim într-o lume a globalizării, iar de multe ori ce e de succes în altă parte e şi la noi – vezi Danielle Steel şi Sandra Brown. Fenomenul îmi pare asemănător cu succesele cinematografice gen *Stăpînul inelelor* sau *Matrix*; ori cu vînzările mari şi constante de albume ale lui Eminem, 3rei Sud Est şi Holograf (ultimele două nume valabile în România bineînţeles). Ce am mai putea spune despre O-Zone? Poveştile cu Harry Potter prind şi în România – copii care le citesc sînt snobi pentru că nu mai preferă *Harap Alb* sau *Făt Frumos din lacrimă?* Ce se vinde, se vinde, ce nu, nu. În ceea ce mă priveşte, am o manie: dacă îmi place un roman al unui scriitor citesc tot ce îmi pică în mînă scris tot de el pentru a-mi face o idee de cît de bun este. La Coelho mi-au plăcut *Alchimistul* (şi în aceeaşi măsură şi cînd l-am recitit) şi *Diavolul şi domnişoara Prym*, celelalte părîndu-mi-se ceva mai slăbuţe. Şi dacă altora le place Coelho e o chestiune de gust şi opţiune şi vorba aia: *de gustibus...* În loc să se zică că e bine că se mai şi citeşte în România, se critică. Şi aşa, după ce că cititorii şi mai ales cumpărătorii de cărţi sînt o *rara avis* în perioada asta de tranziţie. Nu cred că toţi cititorii români sînt fani ai lui Patapievici, Cioran, Eliade sau Pleşu. Iar faptul că Mutu citeşte *Idiotul*, foarte bine din partea lui – are gusturi bune. Cînd aţi mai auzit un fotbalist la noi sau din străinătate să spună un alt titlu (să dovedească că îl ştie dărămite să îl şi citească) de roman? Marea majoritate a cititorilor din ziua de azi se iau după modă, sau mai bine-zis curentul general – dacă Mutu ar apărea la TV şi ar spune ce carte interesantă este *Idiotul* sau ce poet actual este Eminescu şi ar îndemna la lectură, am avea o nouă modă printre micii fotbalişti-şcolari sau admiratoare-suporteri, nu credeţi? Şi implicit, tiraje mari. Noi ar trebui să îi încurajăm pe cei care devin noi adepţi ai lecturii pentru că atunci cînd vor fi recrutaţi cu adevărat îi vom putea îndruma şi spre alte titluri de care credem că sînt mai serioase. Pentru că altfel noi, cititorii, vom ajunge un fel de grup elitist care cîrteşte şi arată cu degetul pe fiecare cititor al unui autor socotit *uşor*.

Cît despre Coelho, se va mai vinde atît timp cît este cerere. Dar cititorii pasionaţi şi mai puţin toleranţi să stea liniştiţi: *ce e val ca valul trece*. Avem probleme mai mari acum – vin alegerile! Pică sau nu pică, asta e întrebarea. Părerea mea.

Ciauş ENGHIN
enghin2310@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 32: „Muzeul Ţăranului Român – revizuiri?“

„Un muzeu atît de viu...“

În calitate de absolvent american al Departamentului de Antropologie, Universitatea din Massachusetts, aş vrea să mă alătur celor ce protestează împotriva închiderii anumitor săli ale Muzeului Ţăranului Român.

Am cunoscut întîmplător MŢR, în timpul primei mele călătorii în România în 1997. Ca studentă, mă specializasem în studii muzeale, şi această vizită scurtă, dar memorabilă, la MŢR, m-a convins că nu era un loc obişnuit. Nu mai văzusem niciodată un muzeu care să fie atît de viu şi de implicat. M-au impresionat bucuria, reverenţa şi spontaneitatea pe care le emanau exponatele. Puteam detecta urmele mîinilor reale din spatele lor. Aveam senzaţia că nu sînt doar un observator al unei colecţii statice de artefacte, ci un participant la reconstrucţia şi interpretarea poveştilor culturale, istorice şi personale pe care acestea le generau.

Ţin minte că, într-una dintre săli, am citit o inscripţie, scrisă de mînă, care spunea: „Un muzeu bun este unul din care vizitatorul pleacă fericit“. Am plecat din MŢR ştiind că mă voi mai întoarce.

Doi ani mai tîrziu, în 1999, m-am întors cu o bursă Fulbright ca să studiez muzeele etnografice bucureştene, şi, mai ales, ca să colaborez cu MŢR. Am vrut să înţeleg ce făcea ca acest muzeu să fie unic, ce anume îi făcea pe vizitatori să fie atît de fericiţi cînd păşeau între zidurile sale. În următoarele 15 luni am ajuns să cunosc o mare parte din personalul muzeului, inclusiv pe Horia Bernea şi pe Irina Nicolau. Frecventam, săptămînal, seminariile Irinei intitulate *Arca lui Noe* şi mă apropiasem destul de mult de alţi studenţi din grup. Pe măsură ce am învăţat să vorbesc româneşte, am făcut muncă de teren, de cîteva ori, la ţară.

Peste tot unde mă duceam, oamenii mă întrebau de ce am venit în România. Faptul că un american a ales să trăiască şi să studieze aici îi nedumerea. Ce poţi găsi aici, mă întrebau, ce nu ai, deja, în ţara ta? De ce să vrei să vii aici cînd atîţia din tinerii noştri încearcă, disperaţi, să plece?

Prima mea reacţie la asemenea întrebări era una raţională: erau atîtea aspecte ale societăţii româneşti care mă intrigau, de la istoria politică tumultuoasă la tradiţiile culturale complexe.

Dar am realizat, curînd, că motivaţia mea avea şi o componentă emoţională, viscerală. Atracţia mea pentru România avea de-a face mai curînd cu ceva ce plutea în aer – un sentiment mai aproape de poezie şi literatură decît de forţa explicaţiei ştiinţifice. Percepeam, aici, o legătură şi implicare între oameni, o deschidere spre creativitate, posibilitate, şi chiar către incertitudine, ceea ce indica un puternic spirit de experimentare şi inovaţie. MŢR, aşa cum îl receptam, reuşea să capteze esenţa acestor calităţi, împărtăşindu-le nu prin instrucţie didactică, ci printr-o abordare artistică, integrînd elipsele şi metaforele în procesul de investigaţie antropologică.

Horia Bernea şi Irina Nicolau au pavat calea spre o nouă conceptualizare a muzeelor de antropologie – cu adevărat revoluţionară nu numai pentru România, dar şi pentru restul lumii. Consider experienţa mea la MŢR ca pe un dar deosebit, pe care sper să-l împărtăşesc colegilor mei de acasă şi să-l fructific prin munca mea de antropolog. Nu pot decît să-mi exprim profunda îngrijorare că schimbările propuse muzeului vor afecta extraordinara lui moştenire şi speranţa că va continua să influenţeze vieţile altora aşa cum a influenţat-o pe a mea.

Alyssa GROSSMAN
Amherst, Massachusetts

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Basarabia**
- **Terorismul**
- **Cazul Carol I**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU (redactor-şef adjunct)
Adrian CIOROIANU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Andrei MANOLESCU
Matei MARTIN (secretar de redacţie)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Mircea VASILESCU (redactor-şef)
RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Mircea DINESCU
Şerban FOARŢĂ
Dan GOANŢĂ
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
REPORTERI:
Matei FLORIAN, Stela GIURGEANU, Adina POPESCU
CORECTURĂ:
Tudor IORDĂCHESCU
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Redacţia DILEMA VECHE:
str. Constantin Daniel, nr. 11, sector 1, 010631, Bucureşti.
Telefon: 211.07.69. **Fax:** 211.37.36.
e-mail: dilema@rdsnet.ro
Internet: www.algoritma.ro/dilema
ISSN: 1584-1669

Revistă editată de *Dilema veche srl.*
Asociaţi: Mircea Dinescu (60%) şi membrii redacţiei (40%)

Tipărit la FED PRINT
Tiraj: 15.600 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Portrete fără chip

Scena publică românească e, adesea, o galerie de portrete mișcătoare, care încep prin a-și schimba, imprevizibil, trăsăturile și sfîrșesc prin a nu mai semăna cu nimic. Portretele nu mai sînt chipuri, ci un soi de semipreparate, gata să evolueze în orice direcție, în funcție de bucătăria conjuncturilor. Președinți vehement antimonarhiști cultivă tandru familia regală, în vreme ce președinți monarhiști devin statui republicane. Fanatici iliesciști devin antiiliesciști inflexibili și redevin, apoi, iliesciști moderați. Veleitari ai carierei academice se gudură pe lîngă bișnițari semianalfabeți. Antisemiți sulfuroși se îndrăgostesc brusc de evrei și lăcrămează pe zidurile de la Auschwitz. Vechi pediști militanți trec la PSD, vechi țărăniști amari se transformă în PUR-iști, ca să eșueze în brațele pesediștilor, foști disidenți combativi și principiali își oferă, după lupte seculare, serviciile aparatului de campanie voiculescian. Sindicaliștii vor în parlament, intelectualii vor în administrație, poeții vor în agricultură, foști activiști de partid comunist construiesc, dezlănțuit, democrația. Securiștii vor în Europa și adoră capitalismul, zeloși gazetari ai Scorniceștiului sînt ideologi pro-americani, iar victime de-o viață ale bolșevismului veștejesc imbecilitatea americană și birocrația bruxelleză. Intelectuali altădată distinși, sau măcar cuviincioși, devin culturnici pompoși și obtuzi, mari artiști cu panaș și pretenții fac pasiuni tîrzii pentru „mareșalul“ Antonescu (băiat de „zahăr“, firește, chiar dacă nu poate vorbi), sau pentru infatigabilul Săraru. Oameni care în 1990 voiau să moară de gît cu guvernul și scuturau cheițe la Universitate, cerînd rapida implementare a „punctului 8 de la Timișoara“ colaborează obiectiv și „pragmatic“ cu Adrian Năstase, cu toți ai lui și, în genere, „cu conducerea“. Ieșeni cu limba dulce au devenit peremiști bățoși și inepți, lideri christici ai studențimii au candidat pentru Virgil Măgureanu, insurgenți postrevoluționari ai Bisericii au devenit, cuminți, ierarhi de vază. Și asta e numai ceea ce se vede la o privire rapidă. Dar schimbările „fiziognomice“ sînt ubicue, difuze, insidioase. Vecinul timorat și discret de-acum douăzeci de ani a devenit volubil și revendicativ, înjurătorii de pe vremuri ai lui Ceaușescu îl regretă „cu argumente“, și o sumedenie de țărani blonzi, din nordul țării, se decid să cerșească la Paris. Cutare victimă a represiunii comuniste și-a luat aere de cenzor ideologic, cutare „rezistent“ curajos se manifestă ca un ilegalist resentimentar, cutare turnător liric își face un portret de justițiar *politically correct,* păstrînd, din vechile deprinderi, doar voluptatea manevrei de culise. Prin contrast – și în mod ironic – specia Adrian Păunescu pare să dețină secretul consecvenței. Sub impactul omogenizant al megalomaniei, personajul e imediat recognoscibil, așadar are un fel de chip!

S-ar zice că, dintr-un popor vegetal, ne-am transformat într-un popor de plastilină. Și așa cum metafizicianul antic știa că nu te poți îmbăia de două ori în *același* rîu, noi știm, în România de azi, că rareori poți da mîna de două ori cu același om. N-ai nici o garanție că interlocutorul de *ieri* va spune și *azi* același lucru, că nu și-a schimbat convingerile, alianțele, strategiile.

Cum se explică această vertiginoasă derivă a identităților? La prima vedere, nu e vorba neapărat de ceva nou. Montaigne, în veacul său, vorbea deja, fără mari neliniști, despre „instabilitatea *naturală* (s.m., A.P.) a moravurilor și părerilor noastre“. „Felul nostru obișnuit este de a merge după înclinația poftei noastre, la dreapta, la stînga, în sus, în jos, după cum ne poartă vîntul împrejurărilor.“ Sîntem făcuți din bucăți, din înnădeli dizarmonice, și acționăm în consecință. Nimeni nu e scutit de tribulațiuni stingheritoare. („Papa Bonifaciu al VIII-lea, zice-se, a urcat treptele măririi ca o vulpe, s-a purtat ca un leu, și a murit ca un cîine.“) Pe vremea lui Montaigne, nestatornicia era asumată, așadar, ca făcînd parte, inevitabil, din natura omului. Era diagnosticată ca atare și i se putea sugera remediul: trebuie să ne străduim să *unificăm* împestrițarea naturii noastre, dîndu-i o *orientare* unică, un *scop* globalizant. Trebuie să ne rînduim viața, țintind mereu *întregul,* dincolo de tendințele centrifugale ale părților. Scepticismul destins al lui Montaigne e însă greu aplicabil astăzi. Nestatornicia a căpătat o amețitoare complexitate: nu mai ține strict de natura omului, ci de mișcarea accelerată a istoriei, de febrilitatea oarbă a tranziției, de suspensia reperelor cardinale. Ce înseamnă „scop“? Ce înseamnă „orientare“? Ce înseamnă „a-ți unifica“ firea? Cine percepe, încă, rostul acestor întrebări? Nestatornicia e vindecabilă, sau măcar controlabilă, atît timp cît există reflexivitate, melancolie, nord și sud. Ea devine letală, cînd insul e mulțumit de sine, zglobiu și agitat. Și cînd punctele cardinale ajung să fie „relative“, interșanjabile, ca termenii arbitrari ai unei convenții.

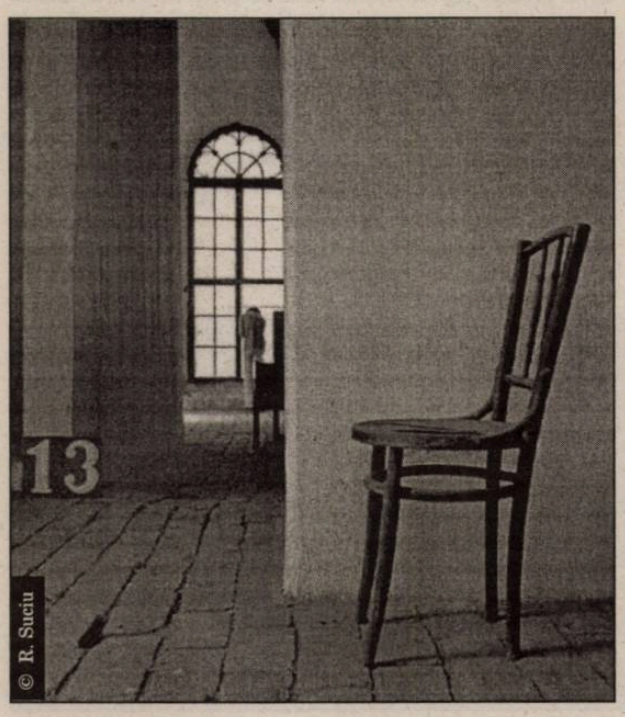

cu dilema la croitor

Blocul Național Sindical s-a aliat cu Partidul România Mare. Să ne mirăm?

Clonele balcanice ale lui Lech Walesa apărute după '89 la noi își au și ele Gdansk-ul lor în perimetrul bîntuit de damful de telemea al Pieței Matache Măcelaru, căci de la Miron Mitrea la Matei Brătianu, liderii sindicatelor românești n-au avut nici o apăsare să-și scoată marfa la tarabă și să strige în gura mare: „Ia sindicatul, neamule, că-l dau ieftin!“.

Nu-i de mirare, așadar, că lanțul uman din jurul Casei Poporului, prin care sindicaliștii își exprimau anul trecut protestul împotriva tentativei lui Adrian Năstase de a-și pune batistuța pe țambalul securității ca poliție politică, s-a transformat brusc anul acesta într-o brățară de tinichea la mîna lui Corneliu Vadim Tudor.

Mircea DINESCU

Vintilă MIHĂILESCU

socio-hai-hui

„Duhul devălmaș“ al picnicului

Ca mulți alți români în aceste frumoase zile de toamnă, am plecat și noi duminică la un picnic. Avem și noi, ca și alții, locurile noastre, unde revenim adesea, ca să facem un foc, să ne uităm la cer întinși pe un tăpșan și să mai uităm de agitația orașului. Ca la iarbă verde, ce mai! Am luat-o așadar pe valea aleasă în acest scop și am început să căutăm un cotlon neocupat. Greu, din ce în ce mai greu. A trebuit să mergem vreo cîțiva kilometri în amonte ca să găsim un loc convenabil, cu apă, peisaj, loc de foc și, mai ales, liniște. După ce ne-am sucit și ne-am învîrtit vreo jumătate de oră precum găina în nisip, am oftat mulțumiți și ne-am așezat: ne găsisem, în sfîrșit, *locul.*

Știam bine locurile. Acum vreo 30-40 de ani coboram pe aici din munte. Nu era picior de „șoșonar“, numai cîțiva localnici care aduceau lemne de la pădure și, eventual, cîțiva „adevărați“ turiști care urcau sau coborau cu rucsaci grei în spate. Cînd treceam unii pe lîngă alții, ne spuneam bună ziua, ca la sat. Nu ne cunoșteam, bineînțeles, dar ne simțeam membri ai unei comunități, un fel de aristocrație a turismului, cu drepturile și responsabilitățile ei, împărtășind cu mîndrie nobiliară legile nescrise ale muntelui. Îmi aduc aminte că la Cîlcescu aveam un loc de cort pe malul lacului unde reveneam aproape în fiecare an, lăsîndu-ne acolo ceaunul și alte ustensile. Era „domeniul“ nostru și nimeni nu l-ar fi încălcat. Cînd am revenit o dată, după mai mulți ani, și nu am mai găsit nimic, iar în jurul lacului era plin de corturi, grătare și muzici, am simțit că a murit o lume: noi, *aristocrații* muntelui, fuseserăm alungați de *vulgata* turismului, cum ar spune unii. Mi-au trebuit mulți ani ca să accept că este vorba despre un proces firesc de „democratizare“ a turismului și să-mi stăpînesc țîfna de nobil scăpătat.

Ciudată democratizare, totuși! Cînd am fost prima dată în Elveția, am fost total derutat de faptul că în toată imensitatea aia de munți nu se găsea nici un singur loc în care să-ți pui și tu cortul și să faci un foc după pofta inimii. Iar în Canada, cînd am ieșit la un picnic cu niște prieteni, era vorba despre un loc îngrădit, special amenajat pentru oricine își dorea așa ceva. Tocmai pentru că este al tuturor, muntele nu era la cheremul fiecăruia. Natura era un spațiu public *sui generis,* păzit de fiecare spre folosul tuturor. Dimpotrivă, pe valea unde ne așezasem și noi, fiecare își apropriase un loc pe pofta inimii, peste care se înstăpînise cu voluptate: măsuța, scaunele, păturile, muzica, locul de joacă al copiilor etc., toate croite pe măsură ca un acasă de moment, un spațiu privat la care avea dreptul din naștere ca cetățean al acestei țări. M-am plimbat o oră în susul și josul văii și la fiecare colț, în fiecare poiană de pe malul rîului, o comunitate turistică luase în stăpînire, pentru cîteva ore, un teritoriu al plăcerii personale. La o confluență de ape, pe un dîmb însorit, o astfel de comunitate pusese paznic un rotweiler care a început să mîrîie cînd m-am apropiat și s-a repezit la mine, fără ca stăpînii lui să schițeze vreun gest atunci cînd am continuat să înaintez pe drumul public: era teritoriu privat!

Mi-am adus aminte de o remarcă a lui Henri Stahl, din alte vremuri și referitoare la alte situații, dar parcă plină de învățăminte și în prezent: „Un veac întreg, sătenii n-au făcut altceva decît să răstălmăcească în duh devălmaș toate reformele statului și, paradoxal, seria de împroprietăriri cari au urmat nu au dus la o întărire a spiritului de proprietate individual, ci dimpotrivă, la întărirea credinței într-o devălmășie a tuturor pămînturilor țării, din care ei, sătenii, aveau dreptul să folosească după nevoie, evident plătind impozite și dijmă“.

Democratizarea turismului a eliminat, ce-i drept, pretențiile boierești ale unora d'alde mine, dar fără să instituie în schimb un spațiu public democratic, muntele ca bun public. Ca și în cazul legilor funciare, aceasta nu a condus decît la „întărirea credinței într-o devălmășie a tuturor pămînturilor țării, din care ei (turiștii), aveau dreptul să folosească după nevoie“. Ciudată democrație, într-adevăr, în care fiecare se visează boier pe domeniul său. Fie el și unul ocupat doar pentru cîteva ore de picnic...

ținerea de minte

„Zîmbetul nu-i numai o încrețitură a buzelor, ci și acea scînteie care luminează privirea. Surîsul trebuie să fie discret și să nu se prelungească prea mult. Altfel, el pare fals și poate fi o dovadă de prostie. Nu întotdeauna, însă, un zîmbet e la locul lui. Ca să fii plăcut, trebuie să surîzi cînd trebuie. Vei fi deci atent la tot ce ți se va spune și jocul figurei tale va fi conform cu cele auzite.“

Dna Alina G., *Buna cuviință,* 1908
(din volumul „Unde ne sînt bunele maniere?“ de Antoaneta Tănăsescu, Editura Gramar, 2002)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Peripeţiile unei adrese greşite

Adrian Năstase doreşte să controleze personal fondurile de publicitate de la toate instituţiile. Eugen Bejinariu a făcut enorma greşeală de a scrie şi semna un ordin în acest sens. Domnul Bejinariu a uitat un lucru elementar: ordinele care încalcă bunul simţ şi sînt la limita legii nu se scriu, ci se transmit oral. Aşa face orice guvern cu tendinţe autoritare care se respectă cît de cît.

Evenimentul zilei a publicat o adresă semnată de şeful Secretariatului General al Guvernului. Se spunea acolo: „În conformitate cu cele stabilite de Guvern, toate ministerele şi celelalte autorităţi ale administraţiei publice centrale, precum şi instituţiile sau agenţii economici aflaţi în subordinea, în coordonarea sau sub autoritatea acestora, vor încheia contracte de publicitate pentru anul 2004 numai după prezentarea bugetelor aferente şi a contractelor corespunzătoare în vederea obţinerii acordului prealabil al domnului Adrian Năstase, primul ministru al României".

Statul a cheltuit cu publicitatea în 2003 de trei ori mai mulţi bani decît în 2000. Adrian Năstase glumea chiar afirmînd că Guvernul ar merita un premiu pentru investiţii în media. În 2003 am întrebat cîteva zeci de ministere, companii naţionale şi agenţii guvernamentale ce sume au alocat pentru publicitate şi cum le-au distribuit. A reieşit că este vorba despre sume importante (doar Ministerul Turismului a cheltuit peste 146 miliarde) şi că în general lipsesc criteriile de alocare a acestor bani. Prin adresa semnată de domnul Bejinariu am aflat că, pe lîngă faptul că statul român investeşte masiv în publicitate, procesul se şi centralizează.

La începutul lunii august, am adresat Guvernului, împreună cu Centrul pentru Jurnalism Independent, o cerere de informaţii publice, solicitînd: lista instituţiilor, autorităţilor şi agenţilor economici către care SGG a trimis respectiva adresă; hotărîrea de guvern la care face referire *(„în conformitate cu cele stabilite în Guvern");* o copie a minutelor şedinţei sau şedinţelor de guvern în care s-a discutat/ decis asupra aprobării de către prim-ministru a contractelor de publicitate; o listă cu contractele aprobate de premier.

Imediat, purtătorul de cuvînt s-a sesizat şi a trimis un comunicat de presă: „În baza prerogativelor sale, Primul Ministru al României a dorit, în permanenţă, să se asigure cu privire la legalitatea constituirii bugetelor de publicitate ale instituţiilor publice, precum şi la legalitatea administrării lor. Valorile fondurilor de publicitate aflate la dispoziţia ministerelor au fost aprobate, în normele legale şi sînt publicate în Monitorul Oficial. Pe durata anului 2004, ca de altfel pe durata întregului mandat al Guvernului, nu au existat fonduri centralizate de publicitate pentru activitatea de comunicare a ministerelor şi celorlalte instituţii publice. Contractele de publicitate au fost semnate de către fiecare instituţie publică, în raport direct cu mass-media şi nu poartă avizul sau semnătura Primului-Ministru. Respingem categoric acuzaţia conform căreia Guvernul României ar uza de mecanisme de cenzură economică a presei şi considerăm că acestea sînt calomnioase la adresa statutului jurnalistului într-o societate democratică."

Dincolo de înduioşătoarea grijă a Guvernului faţă de sentimentele jurnalistului în România democratică, comunicatul nu spune riguros nimic despre cele întrebate. Afirmaţia că sumele sînt publicate în Monitorul Oficial este o minciună pentru că instituţiile nu au linii de buget separate pentru publicitate (aşa cum chiar ministerele au răspuns la cererile adresate în 2003). Contractele de publicitate pentru 2004 au fost semnate de fiecare instituţie şi nu au fost avizate, mai spune purtătorul de cuvînt. Dar domnul Bejinariu ceruse ca tocmai bugetele şi contractele pe 2004 să fie trimise spre aprobare. Se înţelege că adresa semnată de domnul Bejinariu nu a fost luată în seamă. Practic, purtătorul de cuvînt al guvernului lasă să se înţeleagă că nici vorbă de avizul premierului, probabil că şeful SGG a trimis adresa într-un moment de pierdere a lucidităţii. Am crezut că în definitiv cam acesta este jobul unui purtător de cuvînt: să trimită comunicate cu bla-bla-uri ilogice. Doar că, în termenul legal, am primit şi răspunsul oficial din partea SGG: era doar o copie a comunicatului de presă redat mai sus.

Povestea continuă la fel de puţin interesant: am revenit cu o reclamaţie administrativă pentru refuzul de a furniza

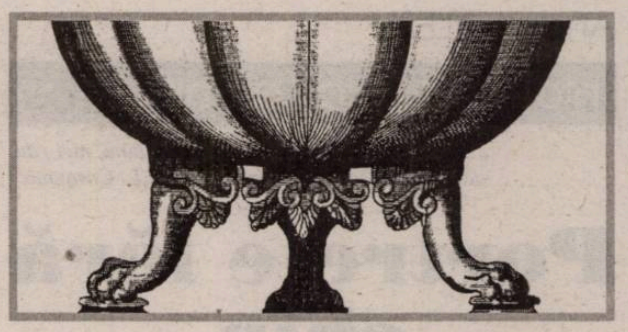

informaţii, SGG a trimis un răspuns în care îşi menţin refuzul iniţial şi totul se va termina cu un proces deschis deja împotriva guvernului la Tribunalul Bucureşti.

După ce am publicat în 2003 studiul referitor la publicitatea de stat, am primit un e-mail anonim de la un funcţionar. Povestea acolo că s-a primit un telefon de la Guvern pentru a fi încheiat un contract de publicitate cu o anumită firmă. Şeful direcţiei a spus că nu poate da bani aşa, după telefoane, trebuie un ordin scris. În două săptămîni a fost înlocuit din funcţie. S-ar putea ca acesta să fie rezultatul şi în această poveste: domnul Bejinariu a învăţat că ordinele de acest gen nu se scriu, se transmit oral. Legea accesului la informaţii pentru care acest guvern merită felicitat este călcată în picioare, iar un judecător s-a ales cu un dosar greu pe cap. În urmă rămîn scepticii care au nevoie de dovezi scrise pentru ingerinţele Guvernului în treburile presei. Aceşti sceptici probabil că aşteaptă un ordin scris şi semnat pentru a constata că Adrian Năstase apare în exces la televizor. Şi mai rămîn jurnalişti care ştiu că un contract semnat de acelaşi Adrian Năstase poate face diferenţa între a supravieţui sau nu pe piaţă. Ceea ce înseamnă măcar că trebuie să te gîndeşti de mai multe ori înainte de a avea o opinie liberă.

presa despre...

Ucraina

„În ultimele zile, la frontiera României cu Ucraina au loc evenimente ce amintesc mai degrabă de anul 1940. Astăzi, în 2004, nave militare ucrainene au început, pur şi simplu, operaţiuni militare ostile României, pe Braţul Chilia. Navele ucrainene pun şi scot balize, delimitează frontiera, aruncă ancore pe malul românesc. Poliţiştii români de frontieră semnalizează cu disperare – acustic şi luminos – încălcarea cu rele intenţii a frontierei de stat cu România... Este unul din acele momente de cumpănă în politica externă a României, care poate marca viitorul ţării. Indiferent de ostilitatea ucraineană, ultimul lucru pe care ar trebui să-l facă România ar fi să se lase antrenată sub orice formă într-un conflict deschis cu Ucraina... Toţi aliaţii occidentali ai României, dar şi Rusia, ar trebui informaţi on-line cu evoluţia situaţiei. În sfîrşit, din punct de vedere militar, literalmente şalupele româneşti ar trebui să umble cu armamentul sigilat şi cu observatori occidentali la bordul lor... România este ţară europeană şi Uniunea Europeană este gata să consfinţească, în doi ani, oficial, acest lucru. De partea cealaltă, Ucraina nu ştie exact încotro merge." (Bogdan Chirieac, *Adevărul)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

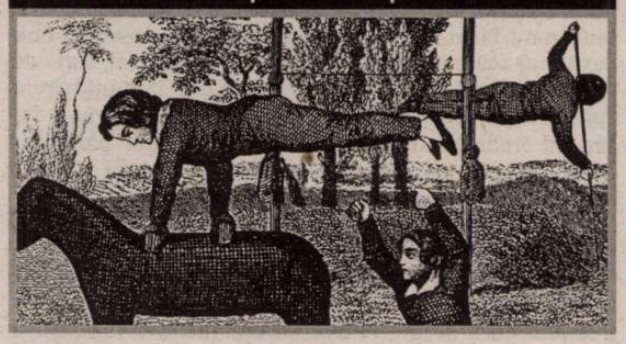

O ţară de elevi

Am să încep direct cu teoria conspiraţiei: salariile profesorilor sînt atît de mici pentru că sîntem o ţară de loaze care se răzbună.

Pe larg: cu toţii am învăţat prost. Mulţi ne-am urît profesorii. Destui am jurat să ne răzbunăm. Iată că acum se poate: nu să-i trimitem la colţ sau să-i tragem de urechi, ci să le dăm cu rigla peste portofel. Avem mijloacele: democraţia nu i-a adus la putere pe comunişti sau pe democraţi. Democraţia i-a adus la putere pe elevii din ultimele bănci, cei care-ar fi copiat, săracii, dac-ar fi înţeles ce scria în manual. Pe elevii cu nota scăzută la purtare şi cu 10 la sport. Pe chiulangii şi pe corigenţi.

Care rîd acum în barbă (virtuală) cînd aud de negocierile pentru sporul de salariu în învăţămînt. Îşi permit, odată ce electoratul e şi el format din foşti elevi plictisiţi, furăcioşi, bătăuşi şi scandalagii – dar şi, de ce nu? – din elevi eminenţi zdrobiţi de sistemul şcolar, precum odinioară Bacovia. O dată la patru ani, reprezentanţii acestor foşti elevi ies la tablă, în parlament, în comitete şi comiţii, unde negociază – delicioasă ironie – cu profesorii sporul de salariu în învăţămînt. Nu-ţi trebuie multă carte ca să înţelegi că dascălii n-au să se aleagă niciodată cu altceva decît cu promisiuni. „Da, doamnă dirigintă, pentru data viitoare am să-mi fac tema" nu cere decît o mică adaptare: „Sigur, doamnă lider de sindicat din învăţămînt, vom încerca să găsim resurse bugetare pentru un spor de 5%". Firește, tema n-a fost predată nici azi, după cum nici resursele n-au binevoit să apară la socoteală, în caietul de mate al bugetului.

Stai şi te întrebi de unde atîta sălbăticie: în fond, nimeni n-a fost lăsat repetent pentru vina de a nu fi înţeles deosebirea dintre lucrul mecanic şi energie sau pentru că n-a putut cita nici o realizare a lui Aurel Vlaicu, cetăţeanul de pe bancnota de 500 de mii (refuzată acum profesorilor). Şi totuşi, iată că pe cine treci clasa nu te lasă să trăiești.

Dar ce contează: loazele vor continua să-şi ia diplomele şi să prospere. Tocilarii vor vîna în continuare zecele cu harpoanele pixurilor şi vor visa la bursele care să-i separe definitiv şi geografic de salariul nostru mediu pe economie. Iar elevii visători, convinşi că lumea din cărţi e cea adevărată, se vor face în continuare profesori. Şi vor merge din cînd în cînd la negocieri cu foştii colegi – un motiv în plus să continue să-i deteste, chestie care oricum tot pe ei îi otrăveşte cel mai tare.

Acum vreo cîţiva ani (nu aşa de mulţi), un instructor de aviaţie – practic profesor de zbor – mi-a povestit că pentru fiecare aterizare primeşte de la statul român suma de 5.000 de lei. Bani cu care în ultimul deceniu nu s-a putut cumpăra nici măcar o sticlă de suc. Ce putea face însă? O mineriadă aeriană asupra Bucureştilor iese din discuţie...

Ce mai pot face profesorii acum? Să se răzbune şi ei pe copiii alegătorilor şi reprezentanţilor lor. Nu, nu să le dea 4 la educaţie civică. Ci să-i înveţe carte. Să-i educe altfel decît pe părinţii lor. Să încerce – oricît de rezistent ar fi materialul şi tare tărtăcuţa – să-i facă cetăţeni în stare să respecte munca cu mintea (mai puţin ingineriile financiare) şi nu munca cu pumnul.

Sună oarecum utopic. Educaţia se face oricum în baia comunală a unei culturi, iar cultura noastră, se pare, detestă diferenţa spirituală. Urăşte sofisticarea intelectuală (omul ideal rămîne, pentru noi, cel dintr-o bucată) şi se fereşte cît poate de contactul cu ideile altora. Poate şi tocmai de aceea 150 de mii de cărţi zac într-un parc din Capitală (o ştire de săptămîna trecută), după ce biblioteca în care erau ţinute a fost evacuată. Ministerul Culturii are însă sediu nou. În el, zeci de funcţionari gestionează plictiseala cu morgă a cîtorva veşnici artişti de stat. Mulţi dintre ei sînt şi-n manualele şcolare, unii chiar din tinereţe. N-am auzit însă pe vreunul să sară în ajutorul profesorilor care îl predau. Care dau compuneri din el şi-i întreabă pe copii „ce-a vrut să zică autorul?". Ei bine, iată că n-a vrut să zică nimic. E şi el un fost elev.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

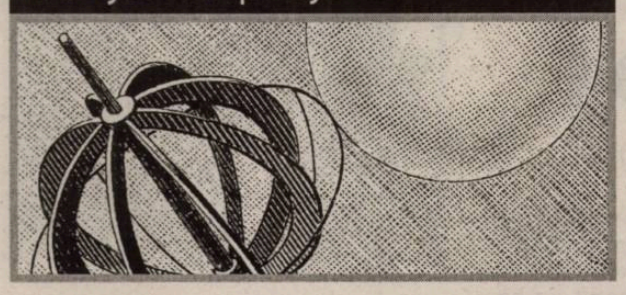

Adulter şi mezalianţă

Din cauza Turciei, adulterul a devenit un subiect al dezbaterii europene. Noul Cod Penal turc intenţionează să-l treacă la delicte, Europa nu poate admite aşa ceva, adulterul e ceva urît, dar nu merită să stai la puşcărie din cauza lui. Începerea negocierilor dintre Turcia şi Uniunea Europeană se poate amîna din această cauză. Şi ceea ce se amînă azi are toate şansele să devină inutil, depăşit, mîine. Pentru Turcia, mişcarea tratativelor din punctul lor mort (a fost cea de-a doua ţară semnatară a acordului din 1963) ar fi recunoaşterea instituţională a eforturilor de modernizare, a aspiraţiilor ei de a face parte din lumea bună. Pentru ţări, ca şi pentru indivizi, cercul din care fac parte potenţează calităţile şi justifică pretenţiile. Eforturile Turciei de a face faţă pretenţiilor minimale impuse de acest cerc au fost nu o dată dramatice. Haosul consecutiv descompunerii imperiului a lăsat loc revoluţiei iniţiate de Atatürk şi incidentele de parcurs, unele dezamăgitoare, au lăsat senzaţia că o minoritate legată de politica modernă a statului laic nu îi va putea învinge niciodată pe politicienii care agită patimile legate de tradiţia statului musulman. S-a impus formula avansului democratic vegheat de armată: generalii s-au aşezat la volanul democraţiei de cîte ori partidele religioase ameninţau să schimbe direcţia. E greu de susţinut că în Turcia democraţia, atîta cîtă e, s-a instalat datorită voinţei majorităţii. Reticenţele Uniunii Europene se datorează, pe de o parte, acestei realităţi, iar pe de altă parte, conştiinţei clare că Turcia e altceva decît Olanda, Spania sau chiar Ungaria. Fritz Bolkestein, comisarul olandez pentru piaţa unică, a declarat că dacă Turcia ar intra în Uniunea Europeană ar însemna că degeaba s-a cîştigat bătălia din 1683 (asediul Vienei de către trupele otomane). Oficialii care gîndesc aşa se tem că accesul în UE al unei ţări foarte mari, sărace, al cărei teritoriu nu e integral pe continentul european şi de religie musulmană va transforma complet structura organismului comun: şi aşa trece prin cutremure, deocamdată de mică intensitate, dar oricînd gata să pună în pericol întregul.

Prim-ministrul turc, Erdogan, după ce a declarat că nu e treaba Uniunii Europene să decidă ce se întîmplă în paturile turcilor, a retras articolul disputat. Erdogan este liderul unui partid islamic, pe vremuri el a fost condamnat pentru naţionalism, acum mînuieşte cu abilitate discursul acceptabil de cei care l-au votat şi actele dorite de clubul din care vrea să facă parte. Desigur, deşi în ultimii ani economia are un ritm de creştere de invidiat, deşi în materie de politică faţă de minoritatea kurdă au fost adoptate reglementări democratice, confruntată cu criterii riguroase, Turcia e departe de cerinţele UE: creşterea economică e în salturi, are datorii mari la FMI, respectarea drepturile omului e acceptată doar de formă, evoluţiile politice pot oferi oricînd surprize. Dar s-a dovedit că partidul islamic moderat al domnului Erdogan este mai eficient în transformarea democratică decît partidele laice şi dacă acum realizările lui vor fi tratate cu ţîfnă superioară, consecinţele ar putea fi mai importante decît simpla admitere a Turciei în UE.

Obiectivul războiului global împotriva terorismului ar fi introducerea democraţiei în lumea musulmană. Comentatori de la Washington declară că lumea musulmană chiar a început procesul de democratizare şi include în această tendinţă Indonezia, India, Bangladesh şi Turcia. La Washington se poate spune orice, dar cunoscătorii zîmbesc: democraţia din Indonezia şi Bangladesh, de pildă, e o glumă. Dar Turcia este într-adevăr un caz special şi tabloul general este cel al convieţuirii tradiţiilor musulmane cu efectele reformelor democratice. Amînarea tratativelor cu Uniunea Europeană va confirma reflexul de respingere al unei ţări musulmane, pe acest motiv – al altei religii. Dacă democratizarea lumii musulmane va fi lăsată pe seama mijloacelor folosite în Irak, sînt slabe speranţe ca acest obiectiv să fie realizat. Pentru politicienii care se opun admiterii Turciei în Uniunea Europeană problema nu este cea a adulterului, ci a mezalianţei.

globul cubic

Oameni şi pisici

● Se aşteaptă de la oamenii importanţi fapte mari şi gînduri înţelepte. Dar acelea sînt pentru istorie. Contemporanii sînt fericiţi să le afle şi să le răspîndească gafele, erorile, tot ceea ar putea dovedi că nu există oameni mari ci doar impostori care le ocupă locul. Postul de televiziune francez *M6* a difuzat, într-o noapte, tîrziu, ilustraţii ale nimicniciei la nivel înalt. „Şedinţa de box colectiv din parlamentul Taiwanului a fost antologică. Pumnii nu s-au dat deloc în glumă. S-au năpustit cu toţii spre tribună, ochelarii zburau prin aer şi îmbrîncelile duceau la grămezi ca la rugby. Chelfăneala declanşată în Parlamentul italian ca urmare a unor erori de arbitraj la un meci de fotbal între Juventus Torino şi Inter Milan n-a fost nici ea rea. Mîinile se agitau prin aer şi nimereau în plin. Dar mai spectaculoasă a fost o şedinţă parlamentară din statul indian Uttar Pradesh, statul cel mai populat din India, după o încercare de înlăturare a guvernului aflat la putere. Deputaţii au luat microfoanele şi le-au folosit în chip de arme: au fost şaisprezece răniţi. Şi Rusia postsovietică a furnizat un material abundent. Boris Elţîn, vizibil într-o stare secundă, a început să sughită în mijlocul unui discurs şi s-a apucat să danseze un fel de twist îndrăcit. La dezbaterile televizate, populistul Vladimir Jirinovski şi-a făcut un obicei din azvîrlirea unui pahar cu apă în faţa oponentului său. Iar procurorul Rusiei filmat în pat cu două prostituate, a devenit, fără să vrea, eroul unui episod celebru. Dar lucrul cel mai surprinzător a fost lăsat pentru sfîrşitul emisiunii: în 1976, în toiul nopţii, George Bush a fost arestat în Texas pentru că a condus automobilul în stare de ebrietate. A plătit o amendă substanţială şi permisul i-a fost suspendat pentru doi ani. La vremea aceea avea o faţă simpatică, de om tînăr. S-a lăsat definitiv de alcool în 1986. E cazul să ne bucurăm?“ (*Le Monde*, 17 septembrie 2004)

● Spre deosebire de alegători care manifestează şi votează împotriva partidului de la putere pentru că acesta vrea să restrîngă drepturile materiale ale şomerilor şi să modifice vîrsta de pensie, o pisică obeză (cîntărea peste 18 kg, cît un copil) din Germania, pusă de veterinar la o cură de slăbire, ca să-i salveze viaţa, a protestat împotriva tratamentului prin greva foamei. Guvernul nu renunţă, dar veterinarul a trimis pisica acasă unde ea a început din nou să mănînce (după *The Guardian*).

Sever VOINESCU

statul de drept

Final

Ultimul text sub această rubrică. Se potriveşte, deci, un fel de „best of“. Am ales cîteva fragmente din textele apărute în acest colţ de pagină de cînd Dilema *s-a învechit şi, dacă e după tonul articolelor, gluma s-a îngroşat.*

● Respectul pentru o funcţie/instituţie mi se pare, în sine, ceva ciudat. Un ministru e corupt, dar trebuie să-i respecţi ministerul; sectoristul e în cîrd cu hoţii, dar trebuie să respecţi secţia de poliţie; preotul a turnat la Securitate, dar trebuie să respecţi Biserica. Acest tip de gîndire sună fals. Instituţia e o formă goală, o caroserie, un desen – poţi respecta aşa ceva numai dacă ai porniri animiste. Funcţia sau instituţia există socialmente numai prin omul care o ocupă. El o onorează sau o dezonorează. Demn de respect e doar individul care umple funcţia. Contează ceea ce face sau nu face acest om concret în această funcţie concretă. Asta se poate (sau nu) respecta. Pot avea respect pentru un guvern şi nu pot avea respect pentru alt guvern – nu pot să cad în pioşenie în faţa Guvernului. Cred că noi ar trebui să fim ceva mai riguroşi cu felul în care ne răspîndim respectul în dreapta şi-n stînga, iar ei ar trebui să fie ceva mai conştienţi că respectul nu e ataşat de funcţie ca umbra de copac, ci se cîştigă sau se pierde, uneori într-un singur minut. (nr. 3, *Tot respectu'! Să trăiţi!)*

● Se poate vorbi, cred, despre un mecanism natural, propriu democraţiilor dezvoltate, care favorizează şi promovează un anumit tip de cuminţenie politică, o anume mediocritate în gîndire, o bună doză de prudenţă. Acest fapt ascunde două pericole majore. Primul este că, obişnuiţi cu binefacerile democraţiei, proprii cetăţeni se plictisesc şi vor altceva – natura umană nu doar că tînjeşte după fructul oprit, dar se şi plictiseşte repede şi pactizează cu inamicul plictiselii... Al doilea pericol este că asemenea sisteme par vulnerabile, fragile, inadecvate în confruntarea lor cu pericolul tot mai pervers al totalitarismelor. (nr. 31, *Ca la noi, la toată lumea)*

● Actuala administraţie Iliescu este, dintre toate, cea mai bogată în poveşti ale schimbării. Iliescu însuşi, fost antimonarhist feroce şi sprijinitor al lui Miloşevici, e acum prieten de spriţ cu regele şi vibrează cînd îi strînge mîna preşedintelui american sub steagul NATO. Sînt mulţi demnitari actuali (vorbesc despre miniştri, parlamentari, secretari de stat) care ţopăiau slugarnic pe lîngă Emil Constantinescu şi prietenii lui politici pînă în anul 2000, iar acum execută opoziţia cu flegme superioare din reduta PSD... E, în toate „schimbările“ astea după care se dau în vînt să le comenteze şi să le susţină, savant, analişti politici formaţi în laboratoarele uteciste ale lui Nicu Ceauşescu, o duhoare respingătoare de Dîmboviţă stătută. Toate „schimbările“ astea au aparenţa unui circ trist, jucat de clovni fără talent, cărora li se văd, prin machiajul transparent, grimasa transpirată şi obsesia pentru putere... În fine, e şi ceva fals în toate poveştile astea de schimbare de la noi. Urmăriţi atent fiecare poveste de „schimbare“ din România recentă şi veţi constata că îi lipseşte momentul esenţial al dumitririi, momentul în care omul pe cale să se schimbe are revelaţia erorii lui anterioare şi decide asupra noii căi; nu există în biografia nici unei schimbări bucureştene momentul în care omul îşi dă seama. Aceste schimbări îmi par suspecte şi pentru că nu sînt precedate în nici un fel de privirea critică asupra trecutului. Schimbarea este impresionantă, mai ales pentru că este foarte grea, presupune un efort interior serios şi cere un caracter articulat şi bine clădit. Băieţii ăştia de la palatele Bucureştiului nu se schimbă, pentru că le lipseşte disponibilitatea pentru efortul critic al propriului trecut şi pentru că au, în loc de caractere, dexterităţi. Ei doar se repliază, se regrupează, se repoziţionează, se reorientează, fac slalom. A te schimba presupune nu doar părăsirea unei corăbii, ci şi scufundarea ei în urma ta. Schimbarea oamenilor include, obligatoriu, un examen dramatic de conştiinţă. Paiaţele, se ştie, nu au acces la acest gen de trăire. (nr. 14, *Poveştile schimbărilor noastre)*

● Merită să ne oprim cu atenţie asupra obiceiului de a răspunde oricărei critici venite din mediile occidentale prin aceea că aspectul criticat se regăseşte şi în lumea *lor*. E un răspuns prostesc şi cinic. Prostesc, pentru că nu rezolvă nimic. Cinic, pentru că cei care reclamă defectele majore ale modelului sînt exact cei care îl propun şi îl susţin cu tărie (măcar în vorbe). Acest tip de răspuns are şi *un côté pervers*, căci urmăreşte evitarea răspunderii prin manipularea realităţii. Cauza acestui tip de răspuns eu o găsesc în incapacitatea noastră cronică de a edifica *răspunderi*. Nu există stat de drept decît într-o lume în care temele *obligaţiei* şi *răspunderii* transced juridicul şi se pot regăsi în fibra intimă a societăţii, în felul în care oamenii se privesc şi se apreciază unii pe alţii. Răspunderea juridică nu va funcţiona niciodată într-o

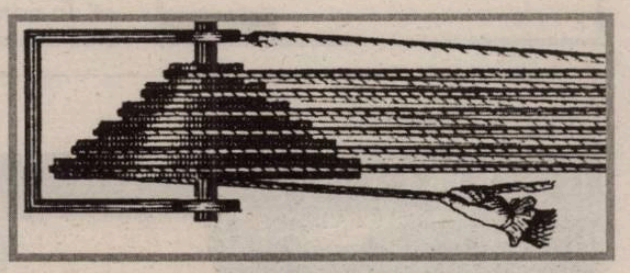

lume în care responsabilitatea socială, inclusiv responsabilitatea politică, nu există ca realitate. Dreptul poate să construiască, dar nu poate să inventeze. (nr. 10, *Exerciţiul răspunderii)*

● În ultimă instanţă, banii sînt abstracţiuni însufleţite de convenţiile dintre noi. Ei pot deveni utili în funcţie de cum îi procuri şi cum îi cheltuieşti. Asta le dă, de fapt, valoare. Ce faci pentru ei şi ce faci cu ei, asta contează cu adevărat. Dacă eşti gata să faci orice pentru ei, momentul cînd redevin nimic vine neaşteptat de repede şi te loveşte cu forţa unui accelerat. Dacă eşti gata să faci orice cu ei, vor avea consistenţa vîntului şi greutatea pufului de păpădie. Dacă crezi în ei ca într-un fel de elixir universal care poate face orice, atunci te vor părăsi şi te vor dezamăgi. (nr. 24, *Banii)*

N. red.: Îi mulţumim dlui Sever Voinescu pentru *Statul de drept*. Peste două săptămîni, va inaugura o nouă rubrică: *Scrisori americane.*

ready made

„STATUIA BAVARIEI. Pe terenul din faţa clădirei ce indicărm se vede o statuă ce reprezintă pe Bavaria sub efigia unei femei, avînd lîngă dînsa un leu, simbol al forţei. Această colosală statuă este turnată în bronz dupe modelul dat de sculptorul Schwanthaler. Proporţiunile ei sunt atît de gigantice că, prin ajutorul a patruzeci trepte ce are în interiorul ei, călătorul poate să se suie în capul ei, ce este de formă colosală, şi a scoate braţele prin găurile ce formează luminile ochilor ei.“

(N. Filimon, „Escursiuni în Germania meridională“, în *Opere*, vol. II, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Dialog între doi şoareci

— Dacă,-ntr-o zi,
ne-am trezi
motocei,
iar mîrtanii,
mîrlanii
de ei,
s-ar prinde
şi-ar prinde
să tragă
de noi
amîndoi
ziua-ntreagă,
fără saţiu,
în spaţiul
îngust
dintre pat
şi macat, —
ar fi just?

— N-ar fi prob,
te aprob
pozitiv;
dar, în fine,
mai bine
motiv
de petreceri
şi-ntreceri
(oricît
ar fi de
perfide),
decît
să ne ia
drept ceva
ce, eu, tare
mă tem
că sîntèm
din născare.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Gaudeamus 2004

(reformă pînă la buricul porumbiţei)

Gata. Săptămîna viitoare începe un nou an universitar. Pielea buricelor cu vedere la stradă ale tinerelor studioase s-a încreţit dintr-o dată sub vîntul serii, semn că vara se duse pe urma celor mai recente amintiri. Prin căminele din Regie au apărut din nou studenţii, sticlele de bere la doi litri au căpătat o bruscă (şi ultimă, pentru că vine mustul) căutare printre prietenii regăsiţi în jurul podului de la Grozăveşti, şobolanii dintre cămine îşi freacă gheruţele de satisfacţie după o lungă vară fierbinte de foamete, iar voyeur-iştii soioşi dintre boscheţii de la Drept freacă şi ei, – de exemplu, pereţii exteriori ai camerelor de la parter, în căutarea unor senzaţii tari, de toamnă. E fierbere mare, şi nu numai la Bucureşti. La Iaşi, studenţii reîntorşi în complexul Vladimirescu stau cu ochii pe *mall*-ul în extindere, doar-doar n-o înghiţi totul; la Timişoara, la *ruga* oraşului petrecută de curînd, un preot a avut inspiraţia de a se ruga şi pentru studenţii care se întorc în urbe, după care a avut surpriza de a primi felicitări de unde s-ar fi aşteptat mai puţin – de la doi studenţi cu cercel în ureche, care i-au mai sărutat şi dreapta. La Cluj, în campusul renovat pe jumătate, tinere ardelence cu ştaif îşi plimbă, pe alei, melancolia, în timp ce tinerii lor colegi plimbă de la o cameră la alta, în semn de bună revedere, o palincă de culoarea doagelor de dud, rămasă din rezerva strategică a sesiunii trecute.

Şi totuşi, acest farmec studenţesc al cărui puls va mişca faţa oraşelor noastre mai are şi note de subsol. Înainte de a da pagina noului an şcolar, să le privim oleacă. În primul rînd, au tot trecut anii de cînd nici un responsabil guvernamental nu a avut curajul să admită că între planurile de şcolarizare ale universităţilor apărute la tot pasul şi nevoile reale ale economiei româneşti s-a căscat un hău mare, în stare să înghită toate statuile miniştrilor de resort, de la reformatorul Spiru Haret şi pînă la total-opusul său, dl Athanasiu, cel care sloboade periodic în eter curioase porumbiţe*. Cu o eleganţă desăvîrşită, de guvernantă ce-şi drege mînecile de dantelă ale cămăşii albe şi apoi duce la gură ceaşca de ceai ţinîndu-şi degetul mic al dreptei ridicat şi drept ca un băţ de trestie, echipele ministeriale ale ultimului deceniu au mîngîiat pe creştet miriade de încropeli aşa-zis universitare, bune pentru alinat orgolii locale şi, mai ales, pentru adus bani în puşculiţa unor rectori inventaţi peste noaptea somnului postdecembrist al raţiunii noastre. Din această cauză, este foarte posibil ca un/o tînăr/ă să urmeze (dau exemple inventate, dar înţelegeţi ideea) Regia la Călăraşi, Marketingul la Geoagiu-Băi şi, bineînţeles, Arte parapsihologice în alt centru universitar de o similară tradiţie.

Dintre toţi studenţii care au terminat studiile într-una dintre ultimele veri, de-a lungul anului următor peste 60% au rămas şomeri cu diplomă. Din păcate, aceştia se selectează cel mai adesea din rîndul celor cu bun simţ. În privinţa bunului simţ, atît creaţioniştii cît şi evoluţioniştii au căzut de mult de acord: nu, el nu le este dat tuturor oamenilor – şi nici măcar tuturor studenţilor. Drept care unora mai şmecheri li s-a deschis o portiţă în minte, care duce nu tocmai spre onestitate, dar care este în ton cu starea pervertită politic a sindicalismului naţional. Povestea nu este tocmai nouă – vezi exemplul din 2000 al unui lider de studenţi de la Bucureşti care a tot făcut gură pe diverse teme din care nu părea a înţelege mare lucru, a dat în CDR pe cînd CDR-ul era oricum pe ducă, apoi a candidat pentru Cameră la Mehedinţi cu sigla ApR pe frunte şi, cum nu l-a luat nimeni în serios, a ajuns în cele din urmă să facă un talk-show pe OTV, în speranţa că un alt partid îl va pescui din mers şi-i va salva mediocritatea. Aşa se face că astfel de lideri ai organizaţiilor studenţeşti bat şi azi palma cu partidul la putere, în speranţa că peste patru ani vor prinde un loc pe o listă de deputaţi.

Gata. Sătui de o reformă despre care tot aud vorbindu-se şi preocupaţi să devină oameni mari într-o lume care-i va micşora apoi pe-ndelete, încă întregi la minte – atît cît să rîdă de programele serioase de la TVR – şi încă în stare să privească mai des vitrina librăriei decît pe cea a carmangeriei, studenţii se întorc în universităţi. E lucru mare că cineva, în ţara asta, îşi mai asumă riscul de a se educa.

* Una dintre cele mai recente şi-a luat zborul în iulie a.c. la o discuţie pe tema manualelor şcolare, unde dl ministru a spus că între libertatea proprie şi libertatea cuvîntului nu ar avea reţineri în a o alege pe prima. Să sperăm că, măcar odată ce va ajunge la un al patrulea partid, domnia sa îşi va mai schimba opiniile.

Dan GOANŢĂ

medalia de abur

Strădaniile lui Mircea Geoană

Cineva (cine?) a spus (cînd?) că prostituţia este cea mai veche meserie din lume. Poate. Nimeni nu a reuşit să stabilească paternitatea acestui citat axiomatic. Alt savant supralicita, ajungînd la concluzia că politica ar fi fost imediat următoarea meserie, în ordine cronologică. Poate. (Eu prefer termenul de ocupaţie, cred că meseria înseamnă altceva, implicînd educaţie şi experienţă.) Oricum, judecînd peisajul României contemporane, nici nu cred că ar fi mare diferenţă între cele două ocupaţii. E drept, prostituatele „clasice" nu prea se zbat ca să intre în corpul funcţionarilor publici, dar fenomenul invers este din ce în ce mai evident.

Indivizii care nutresc speranţe pentru fotoliile oficiale sînt dispuşi la orice reorientare, la orice declaraţie, la orice promisiune, la orice compromis. Apropierea alegerilor amplifică spectaculos acest sindrom al arivismului pluriva-lent. Domnul Mircea Geoană, fost ambasador, actual ministru de Externe şi virtual premier, se străduieşte din răsputeri să demonstreze că el este „alesul". Televiziunile obediente şi ziarele cumsecade îi subliniază calităţile şi CV-ul, dar trec cu vederea faptul că a fi premier înseamnă a fi, *in extenso*, gospodarul sau chiar, să nu ne speriem de cuvinte, primarul ţării. Or, la acest examen, dacă vă mai amintiţi, domnul Geoană a căzut cu mare succes în primăvară, deşi era vorba doar de un biet oraş (putem să-i zicem municipiu). Încercînd (cu vitejie, recunosc!) să facă faţă marinarului pleşuv, dl Mircea a dovedit (printre altele) grave lacune geografice. Dacă atunci nu ştia unde e comuna Măgurele, mă-ntreb dacă acum are idee unde se află Suplacul de Barcău, Sîntămăria Orlea, Bezdeadul, Veneţia de Sus sau Bucurescii.

Ministrul Geoană s-a făcut cunoscut prin echilibrul cu care vorbea despre marile dispute internaţionale, despre gesturile externe ale României. Privea direct în cameră, cu intonaţii grave şi o seriozitate înşelătoare. Desigur, nu erau iniţiativele sale, ci doar traduceri populiste ale iniţiativelor Guvernului. Acum, pregătindu-se pentru noul salt calitativ, foloseşte aceleaşi metode, numai că (de!) e silit să vorbească despre lucruri de care nu pare să aibă habar. Mircea Geoană a devenit peste noapte specialist în mercurialul din pieţe, vorbeşte în uzine şi institute de proiectare, oferă pensii exorbitante agricultorilor (electoratul mereu înşelat al PSD-ului) şi explică stîngaci cum s-a-mbogăţit din burse şi diurne. În paranteză fie zis, i-am făcut bugetul cu ceva mai multă generozitate decît *Evenimentul zilei* şi am ajuns la concluzia că a trăit şase ani cu 3,4 dolari pe zi! Astfel de oameni ne trebuie – gata să moară de foame de dragul ţării!

Ocupat cu emoţionarea gospodinelor, protejatul lui Năstase n-a mai avut timp de problemele ţării unde (încă) este ministru de Externe. Tezaurul din Rusia, insula Şerpilor, românii din vecinătatea graniţelor, mitocăniile din Transnistria – iată lucruri care n-au meritat decît declaraţii politice, generale şi inofensive. Noroc că ucrainienii nu au atacat în forţă canalul Bîstroe, căci viteza de reacţie a ministerului condus de Geoană le-ar fi permis să lege Dunărea de Krasnodon sau mai rău! Cît priveşte românii ce lucrează în străinătate, în sfîrşit se bucură şi ei de interesul ministerului. Deh, votează şi trebuie atraşi alături de cine trebuie!

Ba inginer, ba diplomat, ba specialist în administraţia publică, domnul Geoană nu convinge. Deşi face toate eforturile şi trimite SOS-uri în toate direcţiile. Săptămîna trecută, copilul-minune al politicii româneşti a fost lăsat să conducă video-conferinţa cu prefecţii, în locul prezidenţiabilului Adrian Năstase. Drept care, eminentul diplomat i-a mulţumit emoţionat secretarului general al Guvernului, Eugen Bejinariu – omul care (o ştie toată lumea) stabileşte după capul lui cine conduce aceste şedinţe!

Incapabil să facă faţă unor alegeri, Mircea Geoană se dovedeşte un funcţionar docil, dornic să apuce orice i se oferă. Din păcate, fiind lipsit de bază electorală, e sortit să rămînă la acest nivel. Are însă toate datele pentru a conduce organizaţia TSD.

HUMANITAS

bunul gust al libertăţii

Înţelepciune şi credinţă

Cartea de pe noptieră

150 000 lei

120 000 lei

MIHAIL SEBASTIAN
Femei

ROMANO GUARDINI
Sfârşitul modernităţii

Texte și opinii de: Diana Olivia CĂLINESCU (avocat – APADOR-CH) ● Gheorghe FLORIAN (doctor în psihologie – Institutul Național de Criminologie) ● Stela GIURGEANU ● Raluca ION ● Eugen ISTODOR (jurnalist) ● Adina POPESCU

DILEMA VECHE

VIAȚA LA PUȘCĂRIE

Cu bila de picior

În paralel cu schimbarea societății românești, cu reformele, cu asimilarea aquis-ului comunitar ș.a.m.d., trebuie reformată și o lume paralelă cu cea obișnuită..., cea a penitenciarelor. O îndreptare a sistemului în care trăiesc cei aproximativ 40 de mii de oameni care nu mai au drepturi. Sistem legat de vechi și grele bile, dar teoretic, mai simplu de restructurat pentru că schimbările se fac la ordin (cel puțin pînă la momentul demilitarizării, care bate la ușă chiar luna aceasta). Și totuși, dacă urmărim o statistică de anul trecut a numărului de deținuți la suta de mii de locuitori în Europa de Est (din Fenomenologie penitenciară *de Gheorghe Florian) observăm că acesta urmează, în mod aproximativ, nivelul de dezvoltare și chiar de democratizare al țărilor. Cu cel mai mic procent de deținuți se laudă, atenție, Bulgaria (114 la 100.000 de locuitori). Urmează în ordine Slovacia, Ungaria, Cehia, Polonia, România (cu 230 de deținuți la 100.000 de locuitori – adică dublu decît Bulgaria, cea care, după credințele românilor, ar fi plină de tîlhari). După România, în acest clasament est-european, nu mai sînt decît țările din CSI: Moldova, Ucraina, Belarus și Rusia. În ultimii ani, unele penitenciare românești s-au modernizat, mentalitățile s-au schimbat, s-a introdus munca în folosul comunității, se vorbește de pușcării particulare și de spații în care deținuții să poată face sex cu soțiile. Unii pușcăriași au ajuns să spună că mănîncă mai bine decît acasă. Corpul gardienilor a fost întinerit. Cu toate astea, se poate vorbi încă de condiții de viață subumane, de supraaglomerare, de abuzuri interne, de lanțuri, de o asistență medicală precară și de un decalaj față de alte țări care se recuperează în pas de melc. Și probabil cea mai relevantă statistică asupra eficienței penitenciarelor românești este aceea care arată că aproape jumătate din deținuți sînt recidiviști. Randamentul întreprinderii e deci de doar 1/2. Rămîne de văzut ce va schimba așteptata demilitarizare. Să ne uităm prin vizetă. **(A. M.)***

Adina POPESCU

Reforma și evadările

Reprezentanții Direcției Generale a Penitenciarelor nu vor să facă declarații legate de demilitarizarea personalului pînă cînd aceasta nu va deveni oficială, pe data de 28 septembrie. Totuși, am reușit să aflăm, în linii mari, de ce este necesară această demilitarizare în sistemul penitenciar. Din punctul de vedere al Direcției Generale a Penitenciarelor, acest proces este benefic deoarece, în primul rînd, permite alinierea sistemului penitenciar românesc la normele și practica europeană, apoi creează posibilitatea manifestării neîngrădite a responsabilității individuale a angajaților, permite o comunicare reală atît între funcționari cît și între aceștia și deținuți și determină schimbarea mentalității de tip militar. Cu alte cuvinte, nu vor mai exista ordine, ci doar colaborare, așa cum le șade bine unor funcționari publici. În momentul de față, vîrsta medie a personalului angajat în sistemul penitenciar românesc este de 35,4 ani, acesta fiind încadrat în proporție de 80% după 1990, așa că se presupune că nu vor fi probleme legate de schimbarea mentalității. Pe de altă parte, însă, angajații se confruntă zilnic cu unele dificultăți specifice sistemului care probabil că îi vor departaja clar de pașnicii funcționari de prin primării. De aceste dificultăți se va ține cont în procesul de demilitarizare. Printre ele se numără supraaglomerarea unităților de penitenciare (de exemplu, închisoarea de la Jilava este ocupată în proporție de 280%), procentul ridicat de deținuți cu un grad sporit de periculozitate (peste 19.000 de deținuți recidiviști, 6.000 de persoane condamnate la pedepse de peste 10 ani, un număr mare de deținuți psihopați și sociopați etc.), violențe și amenințări asupra cadrelor și familiilor acestora, numărul redus de personal (raportul dintre angajați și deținuți este de 1/6; în Franța, de exemplu, raportul e de 1/2, în Italia 1/1,5 și pînă și în Bulgaria este de 1/3), pericol permanent de a contacta boli precum sifilis, SIDA sau TBC, condiții de muncă și salarii neatractive pentru specialiști ca psihologi, sociologi, medici, economiști etc.

Trecerea în revistă a informațiilor și datelor pe care le-am obținut nu ne permite decît să aruncăm o privire superficială asupra a ceea ce se întîmplă, de fapt, în sistemul penitenciar. Situîndu-ne în exteriorul său nu putem decît să intuim impactul pe care îl va avea demilitarizarea. Nu cunoaștem în amănunt munca angajaților, viața de zi cu zi din pușcărie, de aceea e dificil să emitem păreri sau să tragem concluzii. Cei de la Direcția Generală a Penitenciarelor par reticenți în privința presei și poate că acesta este unul dintre motivele pentru care orice aprobare, cum ar fi cea care permite accesul ziariștilor în închisori, se obține greu. „Casa de nebuni și pușcăria sînt aruncate la marginea societății", mărturisește oftînd unul dintre angajații Biroului de Presă. Să fie aceasta una dintre cauzele pentru care presa de multe ori exagerează în privința problemelor legate de sistemul nostru penitenciar? Orice subiect legat de pușcărie poate deveni spectaculos, chiar „de prima pagină". De exemplu, într-un cotidian se afirma cu litere de-o șchioapă că în 2004 s-au înregistrat cele mai multe evadări din ultimii ani. Am aflat, însă, chiar de la directorul general magistrat Emilian Stănișor că nu a fost vorba de evadări ca-n filme, ci de banale „părăsiri ale locului de muncă". Ceea ce nu toată lumea știe este faptul că regimurile de detenție diferă de la „regimul închis", singurul pe care mulți și-l imaginează, destinat deținuților cu pedepse mari, periculoși pentru societate, și unor recidiviști, pînă la regimuri semideschise pentru cei cu pedepse ușoare. Într-un astfel de regim, douăzeci de deținuți se pot deplasa zilnic la un punct de lucru cum ar fi o fermă, de exemplu, însoțiți de doar doi ofițeri neînarmați. „Cei care își părăsesc locul de muncă pleacă din cauza unor vești cum ar fi moartea unui părinte, nevasta care comite un adulter, probleme în satul natal; altfel n-ar avea nici un interes să atragă asupra lor alte necazuri", ne mai spune magistratul Stănișor. O astfel de „părăsire" e greu de confundat cu o evadare în adevăratul sens al cuvîntului, dar nici n-ar putea oferi presei un subiect incendiar. Pe de altă parte, deținuții sînt încurajați să presteze munci în folosul comunității, tocmai pentru că la patru zile de muncă, una se scade din pedeapsă.

De-a lungul timpului, celor care administează penitenciarele din România li s-au reproșat diverse măsuri privind viața deținuților, printre care limitarea cumpărăturilor din magazinul închisorii. Unele voci s-au revoltat: dacă au bani de ce să nu cumpere tot ce poftesc? Astfel de magazine comercializează de obicei țigări și produse alimentare. Directorul general Emilian Stănișor ne-a lămurit că măsura era, totuși, binevenită, deoarece cei care își permit să cumpere mai multe țigări, de exemplu, au avantaj asupra celor cu mai puțini bani, convingîndu-i pe aceștia din urmă să presteze diverse „servicii" în schimbul unui pachet. Așa iau naștere micile „afaceri" din pușcărie care uneori se soldează cu scandaluri și bătăi. Deși aceste aspecte par lipsite de importanță, totuși s-ar putea conchide că este greu, dacă nu chiar imposibil de imaginat viața din spatele ușilor cu gratii și e și mai dificil să dai verdicte.

aduse cu poșta

Lume mică

Închisoarea este unul dintre acei *loci* pe care îi au în comun atît cartografia unui regim totalitar cît și cea a unuia democratic. În ambele sisteme, închisoarea este o instituție de socializare și re-socializare, diferența constînd în aceea că, a, într-o dictatură un individ poate ajunge la închisoare din rațiuni arbitrare, în timp ce, b, regimul democratic așteaptă ca individul să încalce normele sociale.

Ultimul caz este cel care mă interesează: individul comite o infracțiune sancționată penal, să presupunem că își sechestrează iubita, sau pe cei doi părinți ai acesteia, pensionari. Sau, poate, își vătămează corporal un camarad în războiul de berillă și shot-uri de tequila. În consecință, individului îi sînt aplicate măsuri coercitive. În primul rînd, de vreme ce intră în închisoare, este de-socializat, își pierde majoritatea rolurilor și statusurilor sociale. Deși poate vota sau, mă rog, poate fi vizitat de familie, deținutul seamănă, din punct de vedere social, cu o fantomă. În acest stadiu, el poate fi comparat pînă la un nivel cu personajele din „Loteria Babilonului" a lui Borges, sau „Să vezi omul invizibil2 al lui R. Silverberg. O comparație mai riguroasă, însă, i-ar apropia statutul de condiția novicilor din Oceania supuși inițierii, obligați să stea izolați și postind în Marsaba – coliba monstru. De-socializarea este urmată de socializare și re-socializare. Socializarea se face rapid: un individ încarcerat la minori – *bididii,* cum zice *slang*ul – este trecut prin infirmerie, apoi în dormitorul comun. Gardianul, agent socializator, îi propune să își aleagă un adversar și, astfel, din primele zile, deținutul se va confrunta cu una din realitățile detenției, care va deveni ulterior *modus vivendi:* va trebui *să dea intervalul.*

Potențată în mod negativ, re-socializarea înseamnă că, în loc să fie reinițiat în misterele și tainele armoniei în comun, deținutul se va deda la spurcăciuni și fărădelegi. Totuși, accesul într-un nou grup social este condiționat de asimilarea limbajului respectivului grup (v. cazul lui Villon și al Frăției Scoicarilor). Odată cu limbajul, deținutul asimilează și noua structură socială. Astfel, închisoarea devine *bulău* sau *pîrnaie,* iar el află că liderii sînt *băieții. Există cei cu o condamnare deja la activ, absolvenții. Sînt urșii și sclavii,* cei din urmă deopotrivă protejați și, cînd este cazul, sodomizați.

Durata temporală, după cum ne învață și *Carandiru,* (filmul lui Hector Babenco, văzut la TIFF) are niște particularități în închisoare. Timpului de relaxare îi este alocată o nișă mai consistentă, în care pușcăriașul poate: să își tatueze un *zare* („singur între patru pereți"); să dea intervalul cu alți borfași; să bată cu lingurile în pereți, comunicînd în Morse; să trimită mesaje, ciocolată sau țigări cu *caleașca;* să se poată masturba sau angaja în acte sexuale împotriva naturii împreunîndu-se cu făcătorii de rău, împotriva voinței sale, poate; să-și împodobească meatul penian cu cilindri de plastic – *bile.* Închisoarea nu e un domeniu eminamente secular, își are și ea hagiografia ei și condamnații bătuți în cuie din propria voință. În cap. De asemenea, închisoarea nu trebuie privită ca o lume anomică în așteptarea contractului social. Legile *in-(jail)house* propun și ele sancțiuni, de la carceră la bătăile administrate de gardieni. (Știu, bunăoară, de un caz în care un gardian a fost atît de zelos, încît deținutul a intrat în comă, iar gardianul a căpătat interdicție pe mîna dreaptă.) Închisoarea nu este nici una *isola muy hermosa,* unde toți trăiesc în pace, ca hipioții fumați. Nu există principiu egalizator în sancțiune, iar închisoarea își are bolgiile și damnații ei, vezi cazurile tratamentelor speciale aplicate violatorilor sau pedofililor de către chiar ceilalți deținuți. O radiografie a închisorilor – ca o fractură în sînul unei societăți, unde se încearcă repararea căzăturilor – am văzut în *Carandiru,* despre o închisoare din Brazilia. De acolo, unii se întorceau bărbați, alții îl cunoșteau pe Dumnezeu iar alții, pur și simplu, erau uciși de poliție. În România, după ce îți termini pedeapsa, mulțumită educației primite, ești gata să dai iarăși în cap pensionarilor în scări de bloc sau să violezi fete de 12 ani. Cum brațul secular e posibil să nu te mai ajungă, singurul lucru de care te mai poți teme e să nu te bată Dumnezeu, cu boxul.

Matei Alexandru MOCANU

„Primul gardian trecuse cu «numărul» pe la toate «privințele». De la etaj se auzise acel puternic «trăiți» rostit de batalioanele de hoți în clipa în care «domnul prim», ajuns la flancul drept, se oprise într-o atitudine de general și rostise: «Bună dimineața». Dădea el întîi bună dimineața, pentru că, de fapt, aceasta era o poruncă. În clipa următoare, din burțile flămînde, din plămînii cavernoși, răspunsul hoților trebuia să se audă ca dintr-o singură beregată, făcînd să zornăie geamurile Văcărețtilor. Acest omagiu sonor primul gardian și-l lua în fiecare dimineață, ca pe cea mai dulce cafea cu lapte."

(Geo Bogza – *Fișe de închisoare,* 1934)

Gheorghe FLORIAN

Frica în penitenciar

Este destul de greu să ne închipuim suferinţele prin care trece un deţinut care vine pentru prima dată în penitenciar: ambianţă cu reguli neclare, oameni necunoscuţi şi ostili, lipsa unui refugiu în care să te simţi în siguranţă. Toţi colegii de celulă, uneori peste o sută, sînt cu ochii pe tine, încerci să te arăţi puternic, dar nu poţi păcăli pe nimeni, singurătatea te copleşeşte: atunci ţi se întinde o mînă, ţi se dă o ţigară, ţi se explică ce se întîmplă dacă nu faci cutare lucru, cum să eviţi contactele neplăcute. Vrei să fii recunoscător, să mulţumeşti într-un fel pentru sfaturi: devii sincer, prezinţi în amănunt situaţia ta şi a familiei, ce ajutor aştepţi de la avocat sau nu ştiu ce persoană influentă, cîţi bani pui la bătaie pentru a fi din nou liber. De fapt, cel cu sfaturile asta aştepta: să te destăinui pentru a te putea exploata. Îţi dai seama că s-a profitat de tine conform unui scenariu exersat de nenumărate ori, şi atunci ţi se face frică...

Frica în penitenciar are pentru deţinut mai multe surse care acţionează simultan asupra lui: acţiunile altor deţinuţi pentru a-l intimida, ameninţări în faţa martorilor care sperie mai mult decît cele făcute între patru ochi, deposedarea de bunuri personale, fapt care afectează puterea de a supravieţui a individului, incertitudinea permanentă, teama de denunţători, zvonurile care îl fac pe deţinut să treacă de la speranţă la disperare şi invers, conduitele arbitrare ale unor gardieni care îl derutează complet.

În penitenciar frica poate lua diverse forme: frica pentru propria viaţă, frica de o boală incurabilă sau ruşinoasă, frica de a-şi pierde virilitatea, frica de a cădea pradă disperării (considerată contagioasă de către deţinuţi), frica de o involuţie care poate merge pînă la apatie.

În acest context, remediile sînt totuşi destul de numeroase: căutarea unui statut care să te protejeze, alianţa cu un deţinut puternic, izolarea de ceilalţi (a nu vorbi, a nu comenta), crearea unei aparenţe de om slab şi nefericit, văicăreala permanentă, a face astfel încît să fii considerat distins şi important de către supraveghetori, a anticipa exigenţele personalului, a face provizii de alimente, a accepta orice fel de compromis.

Şi alte strategii pot fi adoptate pentru a face faţă multiplelor solicitări din lumea deţinuţilor: a evita prieteniile strînse (oamenii frustraţi şi disperaţi nu leagă prietenii trainice), a-şi vărsa agresivitatea asupra minoritarilor slabi, a inventa zvonuri din dorinţa de prestigiu şi încurajat de aviditatea altora de a asculta, replierea pe sine pentru a se proteja de decepţii, a încerca să te opui gardienilor pentru a-ţi dovedi că ei sînt atotputernici, refugiu în boală. „Aici totul este permis în măsura în care te ajută să supravieţuieşti", spune B. Bettelheim *(Le coeur conscient,* Ed. Laffont, S.A. Paris, 1993, p. 178).

Se ajunge astfel la anumite stiluri de relaţionare pe care le folosesc deţinuţii în efortul lor de a face faţă greutăţilor vieţii de detenţie. Astfel, vom întîlni deţinutul care se teme să nu fie respins de ceilalţi colegi sau de personal şi face tot ce doresc aceştia, deţinutul care se teme să nu fie abandonat de partenerii de celulă deoarece simte că nu va putea face faţă lumii din închisoare, deţinutul care se teme de orice schimbare (de celulă, de colegi, de program etc.), cel care se teme că nu va fi înţeles corect de nimeni din jurul său, cel care se teme de propria slăbiciune şi, ca urmare, nu-şi exprimă deschis frămîntările sufleteşti.

Într-un mediu penibil şi frustrant în care efortul de adaptare a epuizat resursele persoanei, nu mai rămîne decît recurgerea la mecanisme psihologice de apărare care permit persoanei să reziste (să suporte) universul în care trăieşte – izolare, regresie, intelectualizare, ascetism, umor... Mai ales la deţinuţii cu pedepse lungi, după mai mulţi ani de şedere în penitenciar, constatăm schimbări majore la nivelul conduitei şi chiar al personalităţii: comportament cameleonic în orice situaţie, urmăresc doar propriul avantaj (cel mai frecvent, material şi biologic), renunţă la orice iniţiativă, evită gîndurile despre viitor, mîncarea devine un subiect esenţial, pîndesc orice împrejurare în care poate „pica" ceva, excesiv de amabili cu cei puternici sau care primesc pachet de la familie, în public îşi tîrăsc picioarele, semn al suferinţei şi neajutorării (cred ei!), îşi trădează colegii pentru avantaje ridicole, inventează evenimente şi informaţii pentru a beneficia de atenţia personalului, îşi produc răni serioase doar pentru a scăpa de o pedeapsă minoră. Cînd sentimentul de neputinţă şi cel de abandon îi copleşesc, deţinuţii devin distructivi: reacţiile lor se îndreaptă spre alţi deţinuţi, spre obiectele din jur şi, deseori, spre propria persoană.

Cînd au loc, autorănirea, greva foamei sau suicidul îl plasează pe deţinut în postura unui actor care polarizează atenţia colegilor doar pentru timpul în care i se acordă primul ajutor; pentru restul condamnaţilor gestul acestuia nu semnifică decît slăbiciune şi confuzie într-un azil al deznădejdii (G. Minois). În schimb, gardienii devin bănuitori: oare ce-o urmări? ce nu-i convine?... Asemenea conduite sînt destul de frecvente la cei singuri pe lume („necăutaţii" sînt mai mulţi decît credeţi) şi dezorientaţi în faţa vieţii: persoanele semnificative au rămas „afară", iar în penitenciar cu greu găsesc pe cineva dispus să-i ajute sincer în momentele de cumpănă. Ei, cei necăutaţi, sînt capabili de orice şi acest lucru face deosebit de vulnerabil mediul de detenţie. Mi-aduc aminte că odată, trecînd prin curtea închisorii Rahova, s-a apropiat de mine un deţinut şi mi-a spus: „Şefu' sînt disperat de ţigară, de cîteva zile n-am fumat! Dacă unul mi-ar zice, bă, îţi dau una dacă-l omori pe cutare, aş face-o imediat! Ştiţi, eu trăiesc doar din vizetă". Mesajul era următorul: sînt singur pe lume şi nu primesc decît ce-mi dă statul pe vizetă (norma de hrană), dar sînt un fumător înrăit şi, acum, în stare de orice. Am întrebat cîţiva deţinuţi cu vechime dacă cel în cauză se dă mare sau chiar spune adevărul şi ei au confirmat întru totul...

O dată în plus înţelegem dificultăţile gardienilor care lucrează zi de zi cu deţinuţii: ei sînt adevăraţi manageri ai apatiei şi disperării, normali într-o lume de bolnavi ai timpului, singurele repere morale într-un univers dezolant. Un educator dintr-o puşcărie mi-a spus odată: „După ce lucrezi mai mulţi ani într-un penitenciar, el nu mai este doar o instituţie ci devine o «cauză» în cel mai nobil înţeles al cuvîntului. Şi asta pentru că deţinuţii şi minorii, nouă, personalului din penitenciare, nu ne trec prin mîini, ne trec prin viaţă!".

Stela GIURGEANU

Teatru în zeghe

„Lucrez în penitenciare din 1993. Am absolvit Facultatea de filologie, apoi Facultatea de regie şi teatru. Lucrez foarte mult în domeniul non-guvernamental."

Implicîndu-se în foarte multe proiecte ale acestui sector, montînd şi în teatre profesioniste, experienţele regizoarei **Mihaela Săsărman** nu au nici în clin nici în mînecă, în lucrul cu deţinuţii, cu stresurile de bugetar tomnatic. Dar au foarte mult de-a face cu experienţa teatrului în închisoare.

„În timp ce eram studentă la regie am făcut o cercetare pentru un proiect derulat în acel moment la UNITER şi am participat la o înregistrare a unui spectacol susţinut de deţinuţii din Gherla. Toţi actorii fiind închişi pentru omor. Senzaţia pe care am avut-o de-a lungul unei zile de vizionare a fost acel ghes care m-a determinat să încep să lucrez cu deţinuţii. Pentru că am văzut în viaţa lor o intensitate şi o putere de a trăi un conflict, de a-l rezolva, în mod real. Ceea ce, pentru a face teatru, este esenţial."

Teatrul i s-a părut instrumentul perfect, ca limbaj şi ca modalitate de exprimare pentru a comunica cu ei, prin ei, despre ei.

Primul spectacol a fost *Robinson şi oaspeţii săi. „Am făcut spectacolul în combinaţie cu un grup de actori profesionişti, realizînd chiar un turneu în 8 penitenciare."*

Reacţia deţinuţilor pe „platoul de filmare"? *„Au fost foarte în mediul lor, piesa avînd ca subiect izolarea unui pictor pe o insulă şi încercarea lui zadarnică, după doi ani, să plece... pentru ei, acesta era mediul cunoscut... incapacitatea de a evada, de a se reintegra societăţii."*

Reacţia publicului şi a oamenilor de specialitate *(via* critici)?

„Publicul obişnuit a fost aproape îngheţat", prejudecăţile spunîndu-şi cuvîntul, *„nereuşind să reacţioneze la actul în sine... Criticii au fost foarte interesaţi în primul rînd de reacţia deţinuţilor, de fenomen per ansamblu, neavînd nici un fel de comentariu despre spectacol"*. Spectacolul a fost pus în scenă, la Jilava, în public fiind şi deţinuţi...

Cum e lucrul cu deţinuţii? Actorii-deţinuţi, infractorii, aduc pe scenă particularitatea comportamentului lor, orgoliul, vanitatea, îndrăzneala şi tupeul, viteza de reacţie şi capacitatea de a spune adevăruri pe faţă. De aceea *„intră în dispute foarte frecvent, nefiind uşor să lucrezi cu ei"*. La fel ca şi în viaţa lor de zi cu zi, sînt obişnuiţi să folosească măştile metaforice, să se poată juca... „să te facă din vorbe". „A juca" pentru ei nu este foarte greu. *„Am făcut şi spectacole despre viaţa lor, acest experiment teatral avînd mult succes... formarea unui scenariu pornind de la experienţa personală de viaţă."*

Cam cum ar arăta un asemenea spectacol? În ce fel capătă el valenţe artistice şi cum este interpretat?

Întotdeauna spectacolul se face cu ce vor *ei* să fie în spectacol.

(La Botoşani s-a pus în scenă *Mutter Courage,* spectacol care este foarte apropiat de viaţa lor. Familia din piesă, situaţiile conflictuale, toate le sînt foarte familiare. Din cauza asta spectacolul a fost mai intens.)

„Cînd am ales Hamlet, *am avut parte de nişte surprize care, pe echipa mea şi pe mine, ne-au terminat, pur şi simplu."*

În primul rînd, actorul care l-a interpretat pe Hamlet. Era închis pentru crimă, *„a omorît pentru că a lovit unde nu trebuia..."*; între pauze, Mihaelei Săsărman i se făceau confidenţe. Cei care au arta cuţitului ştiu exact unde trebuie să lovească pentru a nu intra la puşcărie. Hamlet, din cauza furiei, nu s-a mai putut controla... şi atunci a tăiat prost... *„în timpul piesei, actorul s-a oprit exact în momentul în care Hamlet trebuie să-l ucidă pe Claudius... poate, din punctul de vedere al actorului a fost oarecum repetarea situaţiei în care a fost pus înainte de detenţie..."*

Scena s-a jucat cu un cuţit adevărat, iar în momentul culminant, actorul l-a aruncat. *„Eram în spatele scenei, actorul a jucat toată scena cu cuţitul în mînă, eram în culise şi momentul în care se plimba de colo-colo aşteptîndu-şi intrarea, ţinînd cuţitul în mînă... am avut un moment... hmm... că ar putea să...* (rîde) *nu s-a întîmplat nimic..."*

Experienţa extraordinară a fost să iei vorba lui Shakespeare, care este atît de sofisticată, şi să o transpui în vorbele lor... *„adică nu îmi repetau mecanic nişte cuvinte... acolo unde nu înţelegeau, scoteam textul, astfel încît am făcut o adaptare pe care ei să o înţeleagă."*

O surpriză enormă au avut cu actorul care l-a jucat pe Rosencrantz... Mişu, şeful hoţilor de buzunare din piaţa Sudului. *„Le-am dat să citească piesa, să-mi facă un rezumat în cîteva cuvinte. Exerciţiul acesta îl făceam mereu în facultate. Ei, Mişu mi-a zis că piesa este... încerc să redau cuvintele lui... despre* «un tip la care unchiul a omorît pe taică-su' şi s-a căsătorit cu mă-sa, iar el nu a ştiut ce să facă, dacă să-l omoare sau nu»... *mi-am adus aminte la momentul acela cît ne chinuiam noi în facultate să scoatem în trei vorbe acţiunea parcursivă a lui Hamlet... Nu mi-a venit să cred..."*

În timpul pauzelor dintre repetiţii, Mişu... *„doamna Mihaela"*, zicea, *„vă închipuiţi..."*, el fiind un tip bogat, cu familie aşezată, cu lecţii de pian luate pentru copil, zicea *„doamna Mihaela, mă vedeţi pe mine în piaţă vînzînd cartofi?... ce pot să fac eu, doamna Mihaela, altceva, spuneţi-mi dumneavoastră... că să zicem că nu aş mai fura, e? păi, pot eu să-mi ţin femeia şi copilu' din vînzarea de cartofi?"*

Din punctul acesta de vedere, teatrul în puşcării poate fi o formă de educaţie; folosind instrumentele dramatice, aplicate pe procesul de estimare a propriei valori, Mişu a ajuns să-şi pună problema cîştigării existenţei, în afara infracţiunilor. Sistemul de valori se schimbă. Dacă pînă atunci banul era principalul scop, fără să conteze mijloacele, pentru unii, *în ce fel* începe să contrabalanseze.

Lucrul cu deţinuţii... *„Nu îmi este frică... Ştiţi... întotdeauna există experienţa de viaţă şi... un moment care cumva o întregeşte, ca o metaforă... vă dau un exemplu. Era vară, era cald, cel care filma... cei care se pregăteau... eu care ghidam... toţi aşteptam... nu mai ştiu ce... deodată, peste dalele din curte, direct pe lîngă piciorul meu, trece un gîndăcel. Dau să-l calc cu pantoful... iar unul dintre actorii-deţinuţi zice: «nu-l omorîţi, doamnă, că are şi el un suflet»... tipul era închis pentru că îşi omorîse bunicii... Paradoxul acesta m-a năucit, iar în mintea mea a funcţionat, de atunci, ca un fel de protecţie."*

După care se trage cortina...

Eugen ISTODOR

„Asta e puşcăria lui «Nes, cafea şi Coca-Cola»“

Din 2002 toamna pînă în 2003 primăvara am luat interviuri puşcăriaşilor pe viaţă din penitenciarul de maximă siguranţă Rahova – Bucureşti. Mai jos sînt redate o parte din momentele cele mai importante ale vieţii de fiecare zi a vieţaşilor.

Puşcăria, după Hrib:

Au construit puşcării moderne. Sînt condiţii, sînt mai puţini în cameră, deţinuţii au mult mai multe drepturi – au televizoare, radiouri. Asta e puşcăria lui „Nes, cafea şi Coca-Cola“. Aşa-i spunem noi. La Ceauşescu erau arpacaşul, cu Snagovul. Cam atît. Înainte vreme, cînd lucram la „Flacăra Roşie“, cum se spunea punctelor de lucru, mai aveai cîte un civil din ăsta şi te mai ajuta. Contra cost. Îi făceai o pereche de pantofi, el îţi aducea o cutie de nes, un pachet de ţigări bune... Cine avea aşa ceva cîndva, era şmecher. Acuma, stai şi te uiţi: toţi sînt şmecheri! Şi dacă te uiţi, aşa, la ei, mai bine aşa, nu leagă două la gard – dacă-l întrebi ce-a făcut la viaţa lui, din punct de vedere al infracţiunilor. Asta-i cartea de vizită aici. Afară-i afară.

Rutina, după Dobrovolski:

Mă trezesc la cinci, că e reflex, e uşa care se deschide şi ne-a intrat în reflex, că vine să scoată gunoiul afară. Pînă te întinzi, vine şi masa. Dormi, ce să mai dormi? e apelul la şapte jumătate, bine, m-a prins şi apelul în pat. Îmi pun ceasul cu alarmă să mă trezească, oricum. Între orele astea stau şi mă gîndesc, e mintea mai limpede, ce-aş face eu, tot felul de tîmpenii, să fac şi eu ceva. E greu cînd stai. Stai pe cameră în fiecare zi. E rău de tot, nu ne scoate şi pe noi la ceva. Faci sport, dar nu e cum ai da cu o mătură, cu ceva, pe libertate. M-am lăsat şi de sport în cameră. Nu mai mergea, m-am săturat, atîta amar de pedeapsă am, ce să mai fac sport? La cinci, pînă la opt e aerisire. Bag băţu' la gratie şi trag de geam. Aer. Nu stăm să ne mirosim. Închid geamul cu băţ, printre două rînduri de gratii, n-ai cum să ajungi acolo. Merg la alfabetizare, vreau o limbă străină, dracu' ştie, o folosi la ceva, că vedem atîtea filme, atîtea plecări la muncă. Spăl singur hainele, cui să le dau, lu' Mantiliza? Să vină să mi le ia? La spălătorie, doar cearşafuri, pături, lucru mare, dau la săptămînă, dar mai bine tot eu le spăl, dai un cearşaf alb, vine portocaliu, din cauză la altele, nu că vrea hoţu', ci că se întîmplă. Am trei schimburi, spăl cu ceva. Am şi dero şi săpun. Dar alţii au de toate şi tot jegoşi şi împuţiţi stau, ce să le faci? Nevoia m-a învăţat, nu le las năclăite... e apa rece, le trag în mai multe ape. Prima apă, dai cu săpun, limpezeşti, îţi îngheaţă inima, te ia şi un năduf la inimă de rece ce e apa, n-ai ce face. Eu mi le spăl cînd cred eu că se adună. Contează să fii curat, contează pentru tine, nu pentru majurul de pe hol, sau mai ştiu eu... am avut pe Jilava păduchi, de la nouăzeci de inşi, toţi jegoşi. Cum am scăpat? Le-am luat toate, le-am fiert într-o oală la reşou. Unii stau cu păduchii, îi suportă, stă cu ei, pe ei, exact ca aristocraţii ăia prin Anglia, frumoşi şic, de n-aveai treabă şi în peruci se scărpinau cu ace din alea, dar nu păduchi de cap, aici e de corp, de te sperii. Gîndaci nu avem că vine cu dezinsecţia, dar, depinde, fiecare cum gospodăreşte casa. Dau o mătură după-masă şi spălat pe jos. Trăiesc acolo, cine să vină să-mi facă curat? Fac curat, tată, deşi e frig, rece de la betoane, trage a rece. Stau la papuci, bine şi eu sînt terminat cu reumatismurile, de la betoane. Dimineaţa deschidem pe Prima televizorul, muzică, n-ai la ce să te uiţi... Ascult ştiri, cine a mai mierlit-o, pe la şapte, umpli timpul. Plimbarea e la nouă pînă la unşpe. Plimbarea ce-o fac... E pusă dimineaţa, e mică curtea, nu mai e ca acum doi ani de zile, te plictiseai să mergi atunci. Ai mersul mai repede să ajungi mai repede, ai zidurile astea de te tîmpeşte. Mergi repede, fără să te întreci. Discuţi şi de la discuţie te iei şi mergi mai repede. Ăia care merg mai încet se ia după ăla mai tare... bine, avem plimbăreţii noştri care se trezesc în cameră la cinci şi se plimbă ca leii, n-am înţeles niciodată fenomenul. Gînduri, nu prea cred că de la gînduri, că te trezeşti la cinci şi imediat te-a luat un gînd... lor li se pare o condiţie fizică. Plimbăreţi, plimbăreţi. Abia aşteaptă aerul. Încep să meargă-n ritm din cameră. Vor să prindă cît mai multe ture. Se gîndesc că oricum stau în cameră o zi întreagă, merg exact ca ursul. De multe ori, eu nu mai ies că e sezonul rece, e frig, că asta este, oricît de mult te-ai îmbrăca de gros. Peste iarnă nu-mi pun ca Baba Dochia, e frig, se simte, dar mai lejer, dacă am avea voie un reşou, altă treabă. Am patru pături, trebuie să te ţii aprovizionat. Ţinem hainele în genţi, aş vrea în rafturi, dar degeaba că aici este control în fiecare lună şi ţi le ia, ţi le răscoleşte, e datoria oamenilor. Mai mult se murdăresc pe rafturi. În genţi e miros specific, nu ca la mamaia mea în dulap la ţară, cu levănţică de mirosea la circumferinţă de zece metri. E greu, în timp o fi mai bine. Haine n-am multe. După dimineaţă, închid televizorul, nu ştiu ce fac ăştia că se ţin numai în seriale, în telenovele, în panarame de astea, cu totul rupte din realitate, să fie mai multe documentare, fotbal, ceva să extrag din asta, tradiţii, nu să văd pe aia cum plînge pe Maria Fernandez sau pe panarame de astea, pe bune. Bagi ceva activitate, o floare de săpun, o cartotecă, o sculptură, o pictură, fiecare la ce-i intră. Vine prînzul, vomă, cum e, n-are oamenii ăştia nici o vină. Bine, de cîteva zile parcă e mai bun că i-a prins pe unii Regina mamă cu mîna la ce nu trebuie.

Omul şi-ar mai face şi ca să mănînce. Orezul care-ţi vine... prăjeşti o ceapă, bagi un pic de bulion şi i-ai schimbat şi aspectul şi gustul, de exemplu. Sau îşi mai face omu' cartofi prăjiţi. Că, dac-ar fi să stai 20 de ani în puşcărie, 20 de ani nu mai mănînci cartofi prăjiţi deloc? Ore moarte la mine vine după-masă, pe la două-trei. Mănînci, n-ai ce face zilnic doar cu burta aia plină. Citeşti?, eu mă plictisesc cînd citesc, mie nu-mi place să citesc, mă enervează, cînd să văd grosimea cărţii, m-a terminat. Ai treaba ta, dar te plictiseşti şi de ce faci, opera ta de artă... cît poţi, Doamne, iartă-mă, să tot faci la alea? Fiecare îşi ocupă timpul cu ce are. Freacă un joc pe teveu, un pleisteşion, o tablă, un remi, un şeptic. Unii mai dorm, dar alţii nu. Eu nu. Stau ca ursul. Ursul, la hoţi, e că nu ştie carte, incult, doar eu mi-am pus ursul la multe, unde sînt oufsaider.

Unii mai scriu. Speră-spermă. La mama, la tata, nu se pune, dar scriu la penale. N-am corespondat, nu m-am băgat cu penale, că ştiţi cum sînt, ai ciocolată, ai cafea, se jură că vorbeşte doar cu tine, dar are opt-zece scrisuri de la mai multe persoane. Mai rău îţi face. Fiecare vrea să-şi facă viaţa cît mai uşoară.

Bine, mai e urlete de la o fereastră la alta „21 pe a treia!“, „40 cu opt!“, cifre de cameră şi de secţie. Sînt întorşi ăia micii de pe munci şi încep şmenurile pe geam. Noi, meseriştii (muncă silnică pe viaţă) nu prea putem, că nu ajungem la gratii, la fereastră, din cauză la două gratii, dar e ceilalţi cum ţipă unii la alţii. Ăia micii au şi ei mesaje şi le strigă ofurile la geam. Dă aia, ia muie, Gina borţoasă, dă jocul! Licitează şi ei. Pe interes. Ţigarea e la preţ. E cod de hoţi. Stă ăla cu celula în partea ailaltă. Mesajul ajunge. Trece din gură în gură pînă la hoţ, fiindcă unii stă în fereastră şi îi vezi cocîrjaţi la fereastră. Circulă fulger, mai bine ca poşta. Că cît face poşta afară? Trei zile. E, la noi scrisoare ajunge şi în cinci, şase. Cînd face hoţul ceva, merge mai bine decît în libertate, lege. Se află de eşti bulangiu, pedofil... dacă vrei ceva, orice, se duce cu vorba, pe gratii. Tot la geam e caleaşca, mai cînd pleacă şi cadrele, din ce vrei tu, batistă, o cămaşă, coşuleţ, legate cu sfoară, dar iar noi nu putem din cauză la două gratii. Uite se leagă de toarte şi se lasă în jos, de la o fereastră la alta. Şi pui acolo ce ai, ce vrei să schimbi, una bună, ţiple de ness.

A intrat o vrabie acum două-trei zile de a alergat-o animalul nostru de s-a băgat aia, a ieşit singură afară, s-a dus. E jale cu vrăbiuţele, intră. Am văzut la emisiunea lui Andreea Marin că unui copil i-a zburat porumbelul şi un vecin n-a mai vrut să-l dea înapoi. I-a dat Adreea alt papagal, şi aşa e ea papagală... mi-e antipatică rău femeia asta, cu toate că ajută, face bine. Seara dăm drumul la teveu. Cum să vă spun eu, a învăţat şi Andreea nişte cursuri şi are invitaţi din Spania, din Mexic şi din ăia... ce înţelege omul de şaptezeci de ani? Dacă ea a făcut cursuri, ce trebuie să mă terorizeze şi pe mine? A învăţat şi ea cursuri latino-americane. De dans, ca să mă enerveze cu tabieturile ei. E texte învăţate, stă, dă ochii într-o parte şi ascultă în cască. Nu-mi place nici Mircea Radu, pe mine nu mă afectează poveştile astea. Singura emisiune pentru hoţi era aia a lui Dan Negru, cu Bate Palma. Asta place la hoţ, şmecherii cu monetaru', nu panarame... intervine la dragostea între doi oameni. Ştirile e bună la Esca, e rapidă, e vulgară, apasă pe ton. La Antenă, n-au aia de prezentator. Nici Popa Tabără nu-mi place, are şi el un rol de lingău, nu mi se pare mie potrivit într-o televiziune.

Noi ne tundem aici, cu un coleg. Nu ne cere nimic, că mi-e coleg. Dar mă simt şi dau două de fumat, una bună, obrazul! N-am pretenţii eu, unii vor cu cărămizi, dunguliţe pe aici. Poate au nevoie ca să aibă aşa ceva în cap. Mie, să nu mă ciumpăvească.

Cu sexul sînt boşorog, boşorog, nu mă mai gîndesc, uneori mai visez o femeie, îmi pierd tinereţea. Cu sexul sînt bîtă, bîtă. Mulţi vin stricaţi de afară şi continuă plăcerea de femei cu vreunul de pe aici. Nu te face nimeni. Alea că ţi-o pună noaptea, te sileşte... O fi, dar nu la noi, la meseriştii. Cînd se vine aici se vine cu o legitimaţie, nu vine ca să te facă. Alţii caută aşa ceva, alţii vor aşa ceva. Între noi e şi greu, că eşti ultima măsea stricată dintre stricate. Unii o fac cu bani... e mai nasol decît să fii violator de copii, că la ăla asta e, nu trebuie să judeci fapta cuiva... bine şi violatorul de copii, nu are viaţă frumoasă. Vine oamenii, se dă cu alte fapte, am violat-o pe una, şi se află din ziar. Şi vine hoţii peste el... că e confuzie, că e nu ştiu ce, mă! cum te cheamă, o ia, vai de mama lui. Dacă era copilul meu? aşa zice hoţul. Între un mesevist şi un pedofil e mai rău de pedofil, că zice dă-o dracului, a murit o stricăciune, sau două stricăciuni, dar tu, de ce strici, bă, copilul? Cînd îl omori e altă treabă. Ce e o crimă? sute în lume, e obişnuit creierul uman cu aşa ceva. Cu pedofilie nu e. Sau cu din ăştia, ca americanul ăla cu luneta care omora. Ăla este nebun ca lumea. Îl strică filmele. Nu e asemănător cu crimele noastre, dar nici cu filmele. Nu ştie nimeni de el, e cu nebunia lui. Uite, cînd a fost şi luarea aia de ostatici la Moscova, eram de acord să omoare toată sala, că mai bine vedea lumea ce înseamnă să ocupi o Cecenie, o ţărişoară acolo. Eu gîndesc din altă perspectivă. Uite, după aia ruşii ce-au făcut? Au dat gaz. Păi, cecenii trebuia să tragă ca la teatru, ce gura mă-tii rusule, eşti tare? Şi Ben Laden, altă nebunie, nu e de-al nostru ăla. Seara, după teveu, ce fac? Spăl ciorapii, cînd îmi fac igiena.

Iarna, după A.E.

Căldură la calorifere e de dimineaţă, cam pe la 3-4 dimineaţa şi am înţeles că a dat mai binişor decît în alţi ani. Mergea căldura la calorifer o oră-două dimineaţa binişor. Dar cum venea apelul, trebuia să deschizi geamurile şi se ducea toată căldura afară.

Cam aşa. În timpul zilei – geamul închis, pături, pulovere. Mai ieşi la plimbare, te mai încălzeşti, mai mergi de colo-colo. Sînt unii care se mai descurcă: fac rost de nişte obiecte interzise şi se mai încălzesc în camera aia. Apoi, WC-ul n-are aerisire. Aerisirea de la WC dă în cambuza de alimente, care e blocată. Iarna, dacă vine iarna, nu poţi să pui mîna pe geam, pe fereastră s-o închizi. Vă daţi seama că o veni zăpada, nu poţi să umbli să închizi geamul. Trebuie să-l propteşti cu lemne. E ceva absurd. Dacă ţi se face rău, cum baţi în uşă? Trebuie să iei un lemn, să baţi cu lemnul, nu? Cu coada măturii... E ceva, aşa, de comuna primitivă.

(Această documentare nu s-ar fi putut realiza fără ajutorul lui Emilian Stînişor, şeful Direcţiei Penitenciare, Danei Cenuşă, din Direcţia Penitenciare, Carmen Mihail, şeful Penitenciarului Rahova, Mihai Cosmescu şi Mihaela Bonaţiu, şefii secţiei puşcăriaşi pe viaţă.)

(din volumul *Puşcărie,* în curs de apariţie)

Statele Unite sînt ţara cu cel mai mare număr de deţinuţi la suta de mii de locuitori: 686. Urmează insulele Cayman cu 664 şi Federaţia Rusă cu 638. Evident, procentul din insulele Cayman este mai puţin relevant, la fel ca şi recordul mondial pozitiv de numai 21 de deţinuţi la suta de mii de locuitori, aparţinînd tot unor insule: Faeroe. Un număr mic de deţinuţi există şi în Burkina Faso şi Nepal, 24 şi respectiv 25 la suta de mii de locuitori.

(date preluate din *Fenomenologie penitenciară* de Gheorghe Florian, Oscar Print 2003)

Teoria lanţului

– interviu cu Diana-Olivia CĂLINESCU –

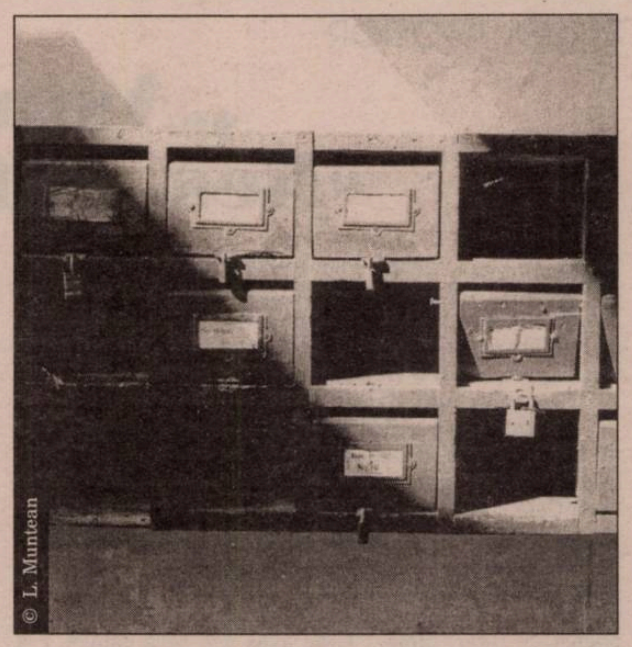
© L. Munteanu

Cîţi deţinuţi s-au plîns la dvs. din 2002, de cînd vă ocupaţi cu monitorizarea condiţiilor din penitenciare, de tratamentele rele din închisoare?

Noi nu facem statistici, vizităm penitenciarele noastre cu probleme speciale, cum ar fi Jilava, iar acum încercăm să şi reuşim să ne concentrăm mai mult pe minorii privaţi de libertate, fie din închisoare, fie din centrele de reeducare. În plus, ne prezentăm acolo unde apar situaţii critice. Ultima noastră vizită a fost în penitenciarul Iaşi, deoarece din presă am aflat de moartea unui deţinut de acolo. Am vrut să vedem ce s-a întîmplat şi am trimis un raport pe care l-am înaintat celor care cercetează în mod oficial cazul – varianta pe care noi tindem să o credem este că vina aparţine unui cadru. Sau în Giurgiu am primit mai multe scrisori de la deţinuţi, care se plîngeau că într-o anumită secţie, de periculoşi, se comiteau tot felul de abuzuri. Primim în fiecare zi scrisori din penitenciare, dar nu avem o situaţie statistică.

Care sînt motivele care-i fac pe deţinuţi să-şi pună jalba în proţap?

Bătaia e un abuz des reclamat, iar pîrîţii sînt gardienii, dar mai ales din trupele de intervenţie specială din închisori. Sînt formate din mascaţi, îmbrăcaţi în negru şi intervin de obicei la deţinuţii periculoşi, dar pot fi chemaţi în cazul oricărui incident. Am avut însă o grămadă de plîngeri că ei scot deţinuţii din cameră în miezul nopţii şi îi bat. Aceste cazuri sînt de obicei foarte greu de demonstrat. Şi problema e că tu faci plîngere, dar n-ai dovada. Nu bat cu martori. Martorii sînt eventual cei 2-3 inşi care dau în tine. E cuvîntul tău împotriva cuvîntului lor.

Supraaglomerarea?

La Bacău am văzut scene de coşmar: o cameră de 55m^2 cu paturi peste paturi, pe 3-4 rînduri. Dacă stăteai lîngă fereastră şi voiai să faci pipi noaptea erai mort, trebuia să deranjezi măcar vreo zece inşi să-ţi faci loc. Erau 96 de oameni în camera asta, deci nici măcar un metru pătrat de căciulă nu aveau. Palizi, traşi la faţă, nu aveau ce să respire acolo.

Abuzurile sexuale?

E evident că există, dar sînt greu de demonstrat. Deţinuţii nu vorbesc despre asta. Cînd iau bătaie recunosc, dar despre abuzurile sexuale nu scot o vorbă. Direcţia generală a Penitenciarelor e conştientă că ele sînt reale, însă nu recunoaşte că există nici abuzuri, nici relaţii sexuale consimţite între deţinuţi sau deţinute. De asta nu le dau nici prezervative. „Cum să le dau prezervative, ar fi ca şi cînd i-aş încuraja", spun medicii. Un prim pas am văzut la Craiova, este că li se dau prezervative cînd se liberează. Tot e o chestie că au conştientizat faptul că există şi aşa ceva.

Cei care ies din închisoare arată ca nişte stafii. Palizi, slabi ca vai de ei, cu ochii duşi...

O problemă la fel de gravă ca bătaia este lipsa unor tratamente medicale adecvate. Intri în penitenciar sănătos şi ieşi bolnav, dacă mai ieşi. Închisoarea ruinează sănătatea în ultimul hal, mai mult decît de bătaie, deţinuţii se plîng de indiferenţa medicilor şi de condiţiile fizice, precum aglomeraţia şi lipsa apei. TBC-ul, rîia şi păduchii sînt în floare.

Cine şi-ar dori să fie medic de penitenciar? Vreun idealist iubitor de oameni sau vreun incompetent?

Noi n-am prea cunoscut idealişti, pentru că dacă ar fi aşa şi-ar folosi toată ştiinţa lor pentru a-i vindeca pe deţinuţi. Nu sînt eu în măsură să apreciez competenţa medicilor respectivi, dar pot să zic că mulţi sînt atraşi de avantaje: ei pînă acum aveau avantaje ca medici militari, erau consideraţi ofiţeri. După demilitarizare vor avea în continuare un statut deosebit. Poţi să primeşti locuinţă de serviciu sau tot felul de lucruri de genul ăsta de care unii au nevoie. Totuşi, unele penitenciare aveau schema de medici doar pe jumătate completată şi au probleme în găsirea persoanelor pentru acest post.

Cum pot să evite deţinuţii condiţiile dure de detenţie?

Uneori se dau în judecată între ei, pentru cele mai variate lucruri – furt, insultă – şi este o metodă în plus ca să se mişte în alt penitenciar. Cînd se întîmplă lucrul ăsta, dau în judecată în aşa fel încît competentă să fie o instanţă unde vor ei să ajungă şi sînt transferaţi la penitenciarul respectiv. Sînt penitenciare mai bune, cu condiţii mai bune. Oricare le-ar fi motivele, e dreptul lor să aibă acces la justiţie. Condiţiile, însă, nu sînt fericite în locurile în care sînt ţinuţi cît timp stau în instanţă. Sînt camere speciale, unde sînt toţi deţinuţii, şi care stau acolo de dimineaţă pînă seara în unele cazuri, pentru că unii au procese de dimineaţă, unii după-masa, şi n-o să-i transporţi separat, ci transporţi tot lotul. De multe ori, ei se plîng că respectivele camere sînt foarte mici, nearisite, că n-au acces la toaletă, că nu mănîncă nimic. Pot sta şi 8 ore nemîncaţi.

Sînt mai bune condiţiile de detenţie ale femeilor?

Şi ele se confruntă exact cu aceleaşi probleme, aceleaşi bătăi, aceleaşi abuzuri sexuale, aceeaşi violenţă a cadrelor, chiar dacă acestea sînt femei. Stau totuşi puţin mai bine la capitolul igienă, ele au apă caldă în fiecare zi, sau măcar au un fierbător în cameră ca să-şi încălzească.

Ştiţi cazuri de deţinuţi care au cîştigat la Strasbourg procese împotriva abuzurilor comise în închisorile româneşti?

Două cazuri care-s foarte importante şi au determinat şi schimbări. Deţinuţii se plîng că le este violată corespondenţa, că le sînt deschise scrisorile, că nu ajung la destinaţii. Curtea Europeană a condamnat România de două ori în baza probelor pe acest subiect. Scrisorile celor doi deţinuţi cu Comisia Europeană, din timpul procesului, erau deschise în faţa cadrelor, citite, înregistrate prin aplicarea ştampilei pe interiorul plicului şi ajungeau uneori cu întîrziere. După cele două cazuri a apărut Ordonanţa nr. 56/2003, care garantează dreptul la respectarea secretului corespondenţei şi au fost instalate cutii ale Poştei Române în interiorul închisorii. Nu ştiu de plîngeri proaspete, dar violarea dreptului la corespondenţă se întîmplă, din plîngerile pe care le avem, în altă formă: îi lipsesc pe deţinuţi de mijloacele pentru a comunica cu exteriorul, de pix, hîrtie, plicuri, timbre, deşi sînt obligaţi prin lege să le pună la dispoziţie. Nu mai au ce să deschidă şi citească, fiindcă nu mai au ce să trimită.

Aminteaţi la început de un caz din Giurgiu, ce era acolo?

La Secţia 3C, o secţie pentru deţinuţi periculoşi, oamenii se plîngeau că sînt ţinuţi singuri în cameră, că sînt ţinuţi acolo fără să fie încadraţi la categoria periculoşi. Majoritatea suferă cînd sînt ţinuţi singuri, într-adevăr, există şi unii care le cer gardienilor asta. Cei violenţi, de exemplu, cînd mai au puţin timp pînă la eliberare şi ştiu că se controlează mai greu şi solicită acest lucru ca să nu le fie ameninţată punerea în libertate condiţionată. Însă nu asta era situaţia la secţia 3C.

Se mai întîmplă şi altceva la 3C?

Noi avem o dispută cu DGP-ul în ultimul timp, cu folosirea mijloacelor de imobilizare, cum le zic ei. S-au introdus de curînd, din octombrie anul trecut, din ordinul directorului general al DGP-ului, aceste dispozitive pe care noi le numim lanţuri. Ei zic că nu sînt lanţuri, pentru că folosirea lanţurilor, a teurilor, a fiarelor este interzisă de documentele internaţionale. Cătuşele de mîini sînt mijlocul general acceptat.

Cum arată dispozitivele astea?

Arată în două feluri, că-s două modele. O dată este cureluşa tip lanţ, că făceam şi mişto: dacă nu-i lanţ, atunci ce-i, că are zale, legate una de alta care se pun în talie, iar mîinile se prind cu cătuşe de ele. Modelul celălalt e cu cătuşe de mîini şi de picioare, conectate cu un lănţişor, iar între mîini şi picioare un alt lănţişor. Le vedeţi pe ambele prin filmele americane, că-s chiar importate de acolo! America nu e un exemplu potrivit ca penitenciar, fiind în urmă ca drepturi faţă de sistemul european spre care tindem noi. Ele se folosesc de obicei la deţinuţi periculoşi pe timpul transportului şi nu în penitenciar. Deţinuţii din secţia 3C Giurgiu s-au plîns că li se aplică lanţurile şi în interior, atunci cînd se duc la vizite sau la pachet. Cu mîinile legate trebuie să cari un bax de apă minerală sau mai ştiu eu ce, lucruri destul de grele. Şi am avut o lungă dispută pe tema asta, noi zicem că-s lanţuri şi-s interzise, ei zic că nu-s lanţuri. În lege apar aceste mijloace de imobilizare, dar ordinul nu este foarte clar în legătură cu situaţiile în care pot fi folosite şi nu specifică clar felul în care trebuie să arate. Şi în interiorul penitenciarului poţi imobiliza pe cineva, dar numai într-o situaţie deosebită, numai atîta vreme cît este necesar. Nu te poate lega nimeni de pat cu cătuşele, că se mai întîmplau şi lucruri din astea.

Ce poţi face ca să-ţi treacă timpul mai uşor în închisoare?

Mulţi preferă să iasă la muncă. Există Multiproductul, un fel de întreprindere a DGP-ului care are secţii în mai multe penitenciare şi lucrează ca oricare altă fabrică, au comenzi, partenerii străini vin cu modele, cu materie primă, penitenciarul vine cu forţa de muncă. Salariul lor este negociat de DGP cu beneficiarul şi nu poate fi mai mic decît salariul minim pe economie. Deţinutul ia în final, conform legii, doar 10% din salariul lui, 90% este oprit de administraţia penitenciară şi i se scade cîte ceva din pedeapsă. În noua lege de executare a pedepselor, procentul a fost crescut la 30%. Se poate întîmpla asta şi cu muncile agricole. Să zicem că o fermă vrea deţinuţi pentru muncile agricole: se stabilesc condiţiile cu penitenciarul şi deţinuţii sînt scoşi la munca cîmpului. Beneficiarii trebuie să asigure transportul, iar penitenciarul paza. Astfel că, în unele cazuri, deşi sînt cereri nu se pot onora toate din cauză că nu sînt suficienţi oameni la pază.

Şi le convine să muncească?

Le convine, celor care le convine. Există un procent de oameni care nu vor să muncească şi, din păcate, lor încă li se pot aplica pedepse pentru refuzul de a ieşi la muncă. E dreptul deţinutului să aleagă dacă munceşte sau nu. Sînt şi alţii care ar vrea să muncească şi nu pot. Condamnaţii pe viaţă, de exemplu, ca şi toţi cei consideraţi periculoşi nu sînt scoşi la muncă pe exterior şi lucrul ăsta are un impact în cele din urmă asupra unei eventuale eliberări condiţionate. Oricum se uită mai urît la tine în comisia de eliberare condiţionată, dacă eşti de la periculoşi, comparativ cu unul care nu are această tinichea de coadă. Noi nu sîntem de acord cu criteriile pentru încadrarea la periculoşi. Noi spunem că principalul criteriu trebuie să fie comportamentul în penitenciar, iar principalul criteriu luat în considerare de DGP e gravitatea faptei. Se poate ca unul să fie condamnat pentru omor, dar să fie foarte liniştit pe timpul detenţiei şi atunci nu e cazul să-l pui într-o secţie de maximă siguranţă.

Ce se întîmplă într-o secţie de maximă siguranţă?

Totul e mai strict. Cei de la Giurgiu ieşeau la plimbarea zilnică numai cu echipa de intervenţii după ei. Potrivit ordinului, ar putea să aibă chiar cătuşe la mîini în timpul plimbării.

Ce schimbări în bine aşteptaţi de la demilitarizarea penitenciarelor, care va avea loc toamna asta?

Atîta vreme cît sînt instituţii militarizate, cazurile sînt analizate de Parchetul militar. După, vor trece la parchetele civile, ceea ce este bine pentru că militarii au tendinţa să se acopere între ei. Aceleaşi aşteptări le-am avut la demilitarizarea poliţiei. Nu putem spune ea a dus la o schimbare de abordare că asupra plîngerilor venite de la oamenii nedreptăţiţi de poliţie. O să vedem ce se întîmplă cu plîngerile deţinuţilor, am fost dezamagiţi o dată.

***Diana-Olivia Călinescu** este avocat la APADOR-CH.*

A consemnat Raluca ION

Zi de vizită înainte de Paşti, la penitenciarul din Craiova. O puşcărie foarte bine integrată în peisajul unui cartier liniştit de case. Aproape că ai putea trece pe lîngă zidurile ei fără să-ţi dai seama ce e înăuntru. Numai că, fiind zi de vizită, în jurul ei era plin de lume. Mai precis, o coadă lungă şi pestriţă, la o uşiţă mică de fier dintr-o margine a zidurilor. Oameni încărcaţi de paporniţe şi sacoşe. Se intra în serii, la vorbitor. Din cînd în cînd, uşa se deschidea şi un gardian striga pe nume cîte zece persoane. Ceva mai încolo, un poliţist păzea doi deţinuţi care văruiau zidurile exterioare. Într-un loc, o femeie cu multe fuste vorbea prin zid cu cineva de dincolo. „Măi, îl ştii pe Gogu?" „Gogu Feşteală?", întreba cineva din partea cealaltă. „Da, măi, poţi să-i spui să vină la poartă? Io's nevastă-sa. Zi-i că i-am adus nişte ceapă, bulion şi un *set* de banane." „Numaidecît ce-l văd îi spun", vine răspunsul înfundat, de peste zid. La penitenciarul de maximă siguranţă din Craiova. **(A. M.)**

Mihai CHIRILOV

Naştere şi moarte la Veneţia

Cea de-a 61-a ediţie a Festivalului internaţional de film de la Veneţia (în original, Mostra internazionale d'arte cinematografica) a fost aidoma unui motor de Ferrari ultimul tip grefat pe-un Fiat 500. Motorul au fost filmele şi starurile, caroseria a fost organizarea. Numit în locul lui Moritz de Hadeln, care reuşise, în două ediţii anterioare, să pună de acord şi stînga, şi dreapta italiană, proaspăt-instalatul Marco Muller a închis gura cîrcotaşilor anunţînd o selecţie de filme care pe hîrtie suna brici. Toată lumea îl aştepta la cotitură, cu o plăcere sadică, mai puţin antiglobaliştii de la Global Beach care şi-au instalat un cort pe plajă şi au început să cîrîie din reflex, fără să mai aştepte desfăşurarea evenimentului. Aveau s-o facă pînă la sfîrşit, cu o înverşunare demnă de-o cauză mai bună, şi strîngînd prozeliţi iluştri (Naomi Klein, Tim Robbins etc...) din chiar rîndul invitaţilor să-şi prezinte filme în festivalul pe care ei îl boicotau necondiţionat. Oare cum mai vine şi asta? După doar cîteva zile de festival, concentratul de staruri pe metru pătrat surclasase *glamour*-ul celor două ediţii anterioare la un loc – şi-ncă nu-şi făcuseră apariţia în peisaj Will Smith, Angelina Jolie, Nicole Kidman şi Robert de Niro. Capriciile de midinetă erau satisfăcute, ziarele erau binecuvîntate cu fotografii de prima pagină, Tom Cruise nu spusese „nu" nici unui fan dornic de-o iscălitură, iar filmele se dovediseră bune nu doar pe hîrtie, ci şi pe ecran. Părea că nimic rău nu se mai poate întîmpla. Şi-atunci au început întîrzierile la proiecţii. Întîi timid, cu cinci-zece minute, după care ar fi fost mai indicat să-ţi laşi ceasul pe ora României sau chiar a Rusiei pentru a fi la timp. Nu era suficient că unele filme erau programate la miezul nopţii, cînd sinapsele refuzau să mai facă orice gen de conexiune. A mai trebuit să-l auzim şi pe Harvey „Miramax" Weinstein urîndu-ne bun venit la proiecţia de mic dejun cu *Finding Neverland*, la capătul căreia i se sugera lui Muller să comande croasanţi calzi pentru Johnny Depp, Kate Winslet şi insomniacii rămaşi pînă la sfîrşit. Iar parcă pentru a pune capac, un computer pervers a vîndut 200 de bilete peste capacitatea sălii în care Al Pacino avea să-şi prezinte *Neguţătorul din Veneţia*, lăsîndu-l pe actor în picioare şi pe punctul de a părăsi clădirea. Fără aceste incidente, cronicile mondene ar fi fost însă mai sărace, iar ziariştii antrenaţi să scrie despre meniul petrecerii cutare ar fi fost, poate, forţaţi să se concentreze asupra filmelor. Pînă la urmă, şi această mişcare s-a dovedit inspirată pentru că din curiozitatea de-a vedea ce mai înţelege maestrul Michelangelo Antonioni din eros s-a născut cea mai simpatică şi mai comentată gafă a festivalului. În plin *Eros*, triptic co-regizat de Wong Kar-wai, Steven Soderbergh şi Antonioni, un proiecţionist distrat a încurcat bobinele, parazitînd episodul lui Soderbergh (cel mai bun, dar şi cel mai puţin carnal dintre toate, construit pe convenţia de vis în vis) cu o scenă lungă dintr-un film cu rapperi şi stripperi pînă cînd publicul n-a mai fost dispus să accepte intruziunea ca fiind vis şi a început să huiduie. Concluzia a fost că Wong Kar-wai nu mai poate ieşi din bucla *In the Mood for Love* şi a rămas captiv aceloraşi trucuri fetişiste şi ondulatorii (chit că episodul lui, de-un erotism rarefiat, e şi cel mai excitant), şi că maestrul incomunicabilităţii ar trebui să se lase de cinema. „Comunicarea" lui (despre plictisul în cuplu şi evaziunea în adulter) a frizat amatorismul şi a stîrnit ilaritate cu imaginea finală în care soţia şi amanta dansează goale pe plajă. În ciuda acestui eveniment pe cît de mediatizat, pe-atît de ratat, şi-a atîtor disfuncţii de organizare, cea mai gratificantă experienţă pentru cineva nu tocmai mulţumit de prestaţiile Berlinului şi Cannes-ului din acest an a fost selecţia filmelor. Dar pentru că Veneţia ne-a obişnuit prost şi-a dat apă la moară cîrcotaşului din noi, îmi permit şi eu să fac două amendamente la decizia – surprinzător de validă şi apolitică – a juriului condus de John Boorman. Iată, aşadar, cine mi-aş fi dorit eu să cîştige şi cine a cîştigat în cele din urmă:

Leul de Aur pentru cel mai bun film

Incontestabil, *Birth* al britanicului Jonathan Glazer, chit că a fost unul dintre cele mai contestate din competiţia veneţiană. Şi cel mai neînţeles. E un film care-ţi intră pe sub piele şi-ţi dă fiori reci pe şira spinării de la primul cadru: într-un decor hibernal (la antipodul arşiţei din debutul său, *Sexy Beast*, dar la fel de intrigant), un bărbat face jogging în parc şi se prăbuşeşte la pămînt. Genericul ne înfăţişează o naştere, iar insertul imediat următor ne spune că au trecut zece ani. E momentul în care ni se cere să fim alături de văduva interpretată de Nicole Kidman (tunsă à la Jean Seberg), care e tot mai convinsă – în ciuda reticenţelor familiei şi a viitorului mire – că un puşti de zece ani este reîncarnarea soţului ei mort în pregeneric. E o „cascadorie" riscantă (pentru că te ademeneşte în capcana scandalului şi a senzaţionalului, în care au şi căzut mulţi) care trimite această poveste despre dragoste, moarte şi dragoste după moarte într-o zonă vertiginoasă, aproape

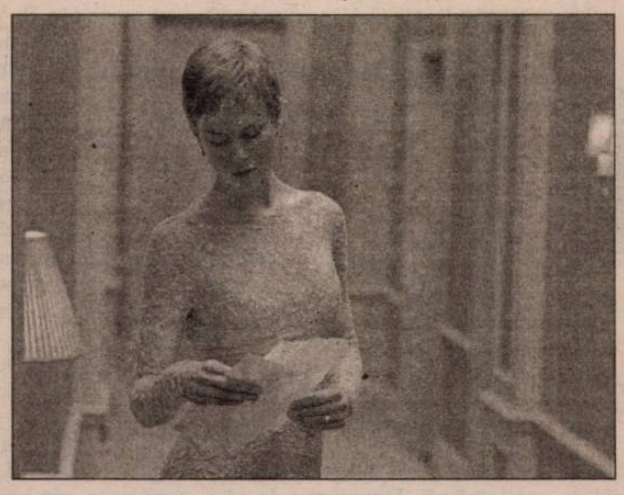

bunueliană (nu întîmplător, unul dintre coscenariştii filmului este Jean-Claude Carriere) – după cum bunuelian e şi originalul *twist* final, despre care nu voi sufla o vorbă. Glazer lasă deoparte trucurile cu care a mers la sigur în debutul său (soundtrack pop, dialoguri bubuitoare şi mişcări de cameră spectaculoase) şi izolează acţiunea în interioare rarefiate şi-n peisaje reci care respiră disconfort prin toţi porii. Rezultatul e un film intens şi ambiguu despre obsesia din dragoste, un melo metafizic de-o muzicalitate impecabilă, a cărui stranie solemnitate se regăseşte în jocul aproape crocant al actorilor, o şaradă sentimentală al cărei mister torturant – încapsulat într-un prim-plan bergmanian de un minut pe faţa lui Kidman – e infinit mai percutant decît rezolvarea aşteptată de spectator.

A cîştigat, în schimb, *Vera Drake* al britanicului Mike Leigh. E genul de film pe care Leigh îl poate face şi-n somn. Regie perfectă, actori impecabili, imagine curată, aceeaşi galerie de personaje mărunte afundate în glodul lipsit de şansă al existenţei cotidiene. Subiectul e grav, poate unul dintre cele mai grave la Leigh, după *Naked*, şi cum nu se poate mai actual, însă regizorul britanic preferă să-l transleze în anii '50, cînd problematica avorturilor era chiar „cuţitoasă", şi rezistă eroic tentaţiei de a-şi judeca personajele, lăsînd dilema morală pe umerii publicului: în bunătatea ei samariteană şi inconştientă, Vera Drake face o victimă şi existenţa ei se năruie. Atunci cînd poliţia îi cere socoteală, Vera (excelentă Imelda Staunton, aflată la prima colaborare cu Mike Leigh şi premiată cu Copa Volpi pentru cea mai bună interpretare feminină; m-aş gîndi de două ori înainte s-o prefer pe ea lui Nicole Kidman, dar treacă de la mine...) nu foloseşte niciodată cuvîntul „avort". Ea nu face decît să ajute dezinteresat fete neajutorate care au avut ghinionul de a rămîne însărcinate. Refuzînd să transforme povestea într-un facil teren de dezbateri, Leigh privilegiază felul în care aceste *„secrets and lies"* o dată revelate se răsfrîng asupra familiei Drake şi semnează poate cel mai subtil film al său. Nu şi cel mai bun: acesta rămîne *Secrets and Lies*.

Leul de Argint şi Marele Premiu al juriului

Palindromes e regizat de Todd Solondz, cel despre care s-a spus că are „vocaţia spermei" şi căruia îi datorăm unul dintre cei mai „acceptabili" pedofili (în *Happiness)* pe care i-a dat cinematograful. Subiectul noului său film i-a făcut pe majoritatea să considere ediţia de faţă a Veneţiei drept una „genitală", obsedată de fertilizare, şi-şi susţin teza invocînd comedia genitală a lui Spike Lee *(She Hate Me,* în care un bărbat îşi pune sperma la dipoziţia lesbienelor care-şi doresc copii) şi drama genitală a lui Mike Leigh. În *Palindromes,* eroina e o adolescentă obsedată să aibă un copil, nu contează cu cine, care gravitează de la o familie care ucide într-un fel (forţînd-o să avorteze) la o alta care ucide într-alt fel (împuşcîndu-l pe cel care i-a provocat avor-

tul). Solondz nu ia atitudine, e şi greu, de vreme ce filmul însuşi pendulează între comedie delirantă şi dramă intensă, preferînd să închidă în această viziune palindromică asupra lumii în care ne naştem şi murim (o lume în continuă schimbare, dar care nu se schimbă de fel) o poveste de dragoste interzisă, dar nu mai puţin acceptabilă. Fie doar şi pentru găselniţa genială de a distribui în rolul eroinei nu mai puţin de şase actriţe şi un actor (de vîrste, gabarite şi... culori diferite) merita *Palindromes* un premiu important.

A cîştigat, în schimb, *Mar Adentro,* care nu sare departe de un telefilm bine făcut, dar care abordează o altă temă actuală gravă, libertatea de a-ţi hotărî propria moarte – „moartea frumoasă", cum este numită eutanasia – şi dilema morală care pîndeşte după colţ. Inspirat de un fapt real, filmul lui Alejandro Amenabar (pe care tematica morţii nu pare să-l sperie, vezi şi *The Others)* povesteşte supliciul de 30 de ani al lui Ramon Sampedro, rămas tetraplegic la 28 de ani în urma unui accident şi cu un singur gînd în minte: acela de a muri demn. O dorinţă care îi este refuzată sistematic de tribunalele spaniole şi de o familie care sacrifică totul pentru el, din solidaritate, dar şi dintr-un soi de egoism primitiv, dar care este îndeplinită, în cele din urmă, de cei cîţiva apropiaţi convinşi că fac o faptă bună şi că aceasta e voinţa lui. Jos pălăria în faţa lui Javier Bardem (Copa Volpi pentru cea mai bună interpretare masculină; aprob) care, imobilizat la pat şi privat de atuul fizicităţii lui animalice, joacă doar cu vocea, ochii şi mimica feţei, reuşind să transmită paradoxul personajului: un om atît de plin de viaţă care vrea să moară.

Leul de argint pentru cea mai bună regie

Nici aici nu-i loc de întors. *Binjip* al copilului-minune al cinematografiei coreene, Kim Ki-duk, conţine în el tot atîtea idei de regie cît pentru zece filme hollywoodiene la un loc. Această – din nou – poveste de dragoste ciudată dintre un tînăr care intră prin efracţie în casele oamenilor doar pentru a rămîne peste noapte, fără a fura nimic, şi o femeie agresată de soţ, nu sare prea departe de capodopera lui Kim Ki-duk, *Seom*. Minus violenţa şi cîrligele de-acolo. Eroii nu găsesc de cuviinţă să scoată nici un cuvînt şi nu le vom şti niciodată trecutul. Resimţim însă fluidul care-i leagă sentimental, suferim cînd sînt despărţiţi dintr-o gafă judiciară şi jubilăm atunci cînd Kim Ki-duk găseşte o soluţie – aproape nepămînteană – pentru a renaşte, dincolo de moarte, dragostea dintre ei.

Marţi, 28 septembrie, la ora 20, la Librăria Cărtureşti va avea loc vernisajul unei expoziţii de fotografie semnate de Cosmin Bumbuţ. Fotografiile fac parte din volumul *Pămînt sucit*, pe care Editura LiterNet.ro îl va publica în format electronic şi îl va lansa în aceeaşi seară, volum care se va putea descărca de la adresa *www.liternet.ro*. Textele care însoţesc volumul sînt semnate de Tudor Mavrodin.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

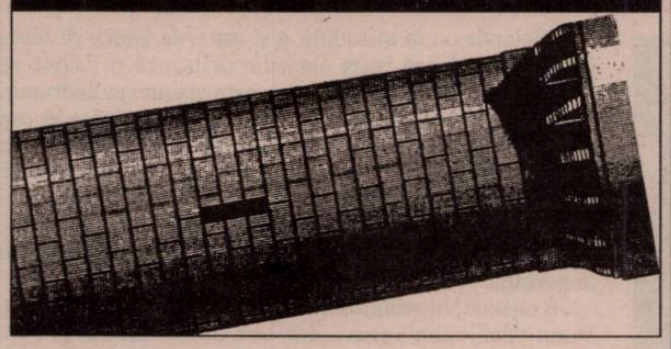

Eminescu & Gorduz

Voi începe afirmînd că, din perspectiva mea, Vasile Gorduz este un sculptor *genial*. Dacă vă întrebaţi ce semnificaţie comportă un atare superlativ (în lumea noastră postmodernă), voi răspunde că, prin „geniu", desemnez vocaţia creatorului de a capta nevăzutul, facultatea lui de a face vizibilă „aura" operei pe care ne-o propune. Autorul vădeşte geniu atunci cînd piesa fasonată de el nu se exprimă doar pe ea însăşi, ca obiect definit şi ponderal. Forţa unui artist genial ne atrage în altă dimensiune (de pildă a tăcerii) şi ne motivează interioritatea, duhul contemplativ. Acesta este, bunăoară, cazul lucrării pe care Gorduz i-a dedicat-o împăratului Traian – la Accademia di Romania.

Cu ani în urmă, maestrul Gorduz a primit o comandă pentru viitoarea „Piaţă a României" din Montréal: statuia lui Eminescu. Desigur că aşa o sarcină copleşeşte. Pe de o parte, statuarul eminescian ascunde *modelul* sub denivelarea întruchipărilor sale: una e viziunea unui Anghel şi alta cutare bust, amplasat în parcul de la Călimăneşti, însă ambele creează precedente care constrîng. Pe de altă parte, „subiectul" Eminescu a traversat, după '89, grave turbulenţe axiologice: pe fondul operaţiunilor de modificare a canonului, poetul a fost expulzat din sfera *iconică* şi a încasat – iarăşi! – diverse ghionturi relativizante. Am ajuns atît de *evoluaţi,* încît ne e tot mai greu să ni-l reprezentăm, acum, pe „Luceafărul" de odinioară...

Pentru a-l regăsi pe Eminescu – dincolo de ce-au făcut alţii din el – Vasile Gorduz a pornit de la masca funerară a marelui om. Din travaliul său a rezultat un bronz impecabil, marcat de tragismul căutătorului ajuns la zenit. Statuia păcăleşte, poate, prin aparenta ei dexteritate psihologică (ai zice că „te întîlneşti" cu Eminescu pe stradă). În realitate, plăsmuirea lui Gorduz suspendă orice discurs: te găseşti brusc dinaintea *cuiva*. Ţi se deschide culoarul spre alteritate. Pricepi că nu eşti *singur,* cu toată năvala consecinţelor adiacente.

La capătul obişnuitelor tribulaţii financiar-administrative, statuia a fost în fine dezvelită. După cum aţi citit prin ziare, ceremonia de la Montréal s-a lăsat cu îmbrînceli şi huiduieli politice. Dar aspectul cel mai scandalos nu priveşte amalgamul tipic românesc dintre „artă" şi „angajare", ci faptul, năucitor, că fraţilor din Canada nu le place statuia lui Gorduz. Să fie clar: nu e vorba de coliziunea dintre cuminţenia clasicismului şi nonconformismul avangardei. Compatrioţii noştri cei mai vocali nu-l recunosc pe poet şi basta. Susţin că opera e oribilă. Eminescu, sculptat de Gorduz, le pare un milog drapat într-un halat incert, care-şi întinde mîinile spre opulentul public din ţara lor de adopţie. Acest Eminescu îi jigneşte. Se aşteptau la un motiv de „mîndrie patriotică" şi, cînd colo, li s-a livrat doar un nou prilej de umilinţă, frustrare şi resentiment.

Uluit de grotescul acestei reacţii, subliniez evidenţa că maestrul Gorduz nu poartă nici o vină pentru toată dandanaua. Ne-am defectat rău de tot dacă nu-i mai putem sărbători nici pe artiştii categorici sau dacă ne isterizăm în faţa calmului metafizic degajat de o capodoperă. Mă uit, comparativ, la portughezi. Au şi ei un poet exemplar (cu numele căruia e asociată chiar Ziua naţională). Pe lîngă Camões, posteritatea l-a omologat, în timpurile moderne, pe Fernando Pessoa: un funcţionar anonim, alcoolizat, bilingv şi multiplu-dedublat, care şi-a inventat, se ştie, o constelaţie de *heteronimi* (adică de personalităţi distincte). Au existat medici care au tratat „cazul clinic" al lui Pessoa, aşa cum există o majoritate lusitană care nu i-a citit niciodată poemele. Dar nimeni nu l-a contestat pe sculptorul care l-a reaşezat pe Pessoa, în bronz, pe terasa cafenelei „A Brasileira", acolo unde poetul obişnuia să-şi consume licorile şi fantasmele. Putem numi, aşadar, măcar un popor ai cărui artişti se simt – dacă nu iubiţi – cel puţin lăsaţi să-şi imagineze, după cum le e felul, o lume mai puţin impură. Ferice de portughezi.

Silviu LUPAŞCU

Despre moarte în Islam

Textul *Qur'an*-ului instituie moartea în S. VII, 24: „El a spus «Acolo veţi trăi şi acolo veţi muri şi de acolo veţi fi duşi mai departe.»"[1] Cuvîntul *mawt* exprimă noţiunea de „moarte", iar cuvîntul *wafat* exprimă „împlinirea" destinului pămîntesc al omului. *Wafat* îşi are originea în *Qur'an* şi descrie felul în care Dumnezeu pune sfîrşit perioadei predestinate de viaţă a unui om, atunci cînd hotărăşte să „adune" în Împărăţia lui Dumnezeu fiinţa adamică „risipită" în viaţa terestră. În acest sens, forma pasivă a verbului *tawaffa*, *tuwuffiya* înseamnă „termenul său a fost încheiat (de Dumnezeu)", „el a murit". Noţiunile care exprimă moartea sînt sub-tinse de o tanatologie complexă. Intervalul de viaţă al omului este predeterminat de Dumnezeu, Dumnezeu promulgă decretul cu privire la durata de viaţă a omului. Principiul teocratic care guvernează universul stabileşte totodată începutul şi sfîrşitul vieţii fiinţelor omeneşti[2]. *Qur'an*-ul, S. VI, 95 afirmă că „Dumnezeu despică sămînţa şi sîmburele curmalei, El face să reiasă ceea ce este viu din ceea ce este mort, El face, de asemenea, să reiasă ceea ce este mort din ceea ce este viu."[3] Totodată, S. VI, 61-62 declară că „Dumnezeu este atotputernic faţă de slujitorii Săi. El trimite către voi păstrătorii registrelor, pînă în momentul în care unul dintre voi primeşte vizita morţii. Atunci, mesagerii Noştri îl vor lua împreună cu ei, iar ei nu îşi neglijează sarcina. După aceea, ei vor fi readuşi aproape de Dumnezeu, Protectorul lor, Cel Adevărat."[4] Viaţa omenească este o manifestare a teocraţiei, principiu stipulat de S. VI, 98: „El este Cel care v-a făcut să ieşiţi dintr-un suflet viu, iar apoi v-a dus într-un loc în care să locuiţi, iar apoi v-a dus într-un loc de odihnă."[5]

În consecinţă, în spaţiul religios al Islamului, naşterea şi moartea sînt concepute drept decrete divine. Nu părinţii sînt cei care dau viaţă, iar evenimentele tragice nu cauzează cu adevărat moartea. Părinţii, la fel ca şi circumstanţele morţii, nu sînt decît verigi intermediare între voinţa lui Dumnezeu şi destinul terestru al fiinţelor omeneşti. În concordanţă cu principiile teocraţiei musulmane şi tanatologiei qur'anice, moartea nu este considerată drept sfîrşit al vieţii. Ea nu este decît momentul *(adjal)* desemnat prin decret divin care marchează sfîrşitul perioadei de încercări pe care omul o traversează în lumea de jos. Destinul *post-mortem* al omului este hotărît de voinţa, justiţia şi mizericordia lui Dumnezeu, în raport cu valoarea religioasă şi valoarea morală a acţiunilor individuale săvîrşite de om pe durata vieţii pămînteşti. Fericirea veşnică sau damnarea veşnică se dezvăluie într-o dublă perspectivă: acţiunile omului, decretele atotputerniciei divine. Miza este covîrşitoare, cu atît mai mult cu cît, de obicei, omul este incapabil să judece sau să înţeleagă consecinţele ultime ale acţiunilor sale, iar decretele divine rămîn întotdeauna revelate şi nerevelate în chip misterios[6].

Hadith-ul intitulat *Despre asasinarea morţii în Ziua Învierii* descrie scena uciderii morţii pe puntea care se află între paradis şi infern. În acest text, moartea este reprezentată drept o fiinţă nedefinită, fără formă sau chip, pe care Dumnezeu a creat-o la începutul timpului. Ritualul care aduce la îndeplinire omorîrea morţii în Ziua Învierii rememorează sacrificiul unui animal oribil, ucis de către sacrificatori necunoscuţi. Moartea morţii nu va modifica însă decretele teocratice referitoare la fericirea sau damnarea oamenilor în lumea de dincolo, ea nu va alina suferinţele prizonierilor din infern, după cum nu va diminua bucuriile extatice ale aleşilor din paradis: „În Ziua Învierii, moartea va fi adusă în apropierea punţii. – O, oameni ai paradisului!, se va striga atunci. Ei vor privi înspăimîntaţi, de teamă să nu fie scoşi din locul în care se află. – O, oameni ai infernului!, se va striga iarăşi. Ei vor privi cu bucurie şi cu speranţa că vor fi scoşi din locul în care se află. Apoi, adresîndu-se unii altora, vor spune: Recunoaşteţi voi fiinţa aceasta? – Da, este moartea, vor răspunde ei. Atunci se va da ordinul ca ea să fie ucisă pe punte, iar celor două grupuri de oameni li se va spune: Veţi trăi veşnic acolo unde vă aflaţi şi nu va mai exista moarte."[7]

În *Kitab al-Ta'arruf li-madhab ahl al-tasawwuf* sau *Cartea-îndrumar despre doctrina Sufi*, Abu Bakr Al-Kalabadhi (m. *ca.* 380-384 d. He. / 990-994 d. Hr.) dezvăluie cîteva meditaţii Sufi despre realitatea morţii: „Există viaţă după moarte? (...) Tu nu ştii, oare, că prietenii Săi nu mor niciodată, ci sînt doar duşi dintr-o locuinţă într-o altă locuinţă?"[8]. Tanatologia Sufi decurge din întîlnirea şi dialogul dintre fiinţa omenească şi Dumnezeu, pe pragul morţii: „Fratele meu, există viaţă după moarte? (...) Da. L-am întîlnit pe Dumnezeul meu şi El m-a primit cu belşug şi odihnă, iar El este un Dumnezeu care nu Se mînie. El m-a îmbrăcat cu brocart şi mătase, iar eu am descoperit că realitatea morţii este mai uşor de experimentat decît aţi fi crezut."[9]

Discursul poetic-teosofic al lui Husayn Mansur Al-Hallaj (244 d. He. / 857 d. Hr. – 309 d. He. / 922 d. Hr.) identifică viaţa cu moartea şi abolirea fiinţei cu germinarea unei plante desăvîrşite: „Omorîţi-mă, atunci, credincioşii mei prieteni, Viaţa mea rezidă în uciderea mea! Moartea mea înseamnă a supravieţui, iar Viaţa mea înseamnă a muri! Presimt că abolirea fiinţei mele este cel mai nobil dar care mi se poate face, iar supravieţuirea mea, aşa cum sînt acum, ar fi cea mai mare dintre nedreptăţi. (...) Vă rog să adunaţi laolaltă părţile din care sînt alcătuit, să le prelevaţi din corpuri cristaline, din aer, din foc şi din apă limpede, să însămînţaţi cu toate acestea un pămînt neirigat, iar apoi să-l irigaţi, făcînd să circule cupele slujitoarelor care varsă şi izvoare. Atunci, după şapte zile, o plantă desăvîrşită va germina."[10] Creaţia subzistă graţie lăcaşurilor în care este adăpostită lumina religioasă, iar existenţa fiinţelor decurge din fiinţa unui Existenţiator: „În ceea ce priveşte strălucirile luminii religioase, există, în alcătuirea creaţiei, lăcaşuri, iar pentru Secretul divin se păstrează, în intimitatea inimilor discrete, conştiinţe neprihănite. Iar pentru existenţa lor, în străfundul fiinţelor rezidă fiinţa unui Existenţiator."[11]

Omar Khayyam (*ca.* 438 d. He. / 1047 d. Hr. – 516 d. He. / 1122 d. Hr.) descrie, cu tristeţe şi melancolie, spaţiul nelimitat al morţii, în care toate fiinţele omeneşti se pierd fără urmă: „Ce s-a întîmplat cu toţi prietenii noştri? Moartea i-a răsturnat şi i-a călcat în picioare? Ce s-a întîmplat cu toţi prietenii noştri? Încă mai aud cîntecele lor în tavernă... Sînt ei morţi sau sînt beţi de a fi trăit?"[12] Moartea fiecărui individ se revelează ca non-existenţă a universului: „Atunci cînd nu voi mai fi, nu vor mai fi nici trandafiri, nici chiparoşi, nici buze roşii şi vin parfumat. Nu vor mai fi revărsări de zori şi înserări, bucurii şi dureri. Universul nu va mai exista, deoarece realitatea sa depinde de gîndirea noastră."[13] Omar Khayyam exprimă aporia cu privire la efortul de a construi o punte peste ruptura dintre Existenţă şi existenţă-non-existenţă printr-o confesiune tranşantă, prin detaşare contemplativă de neînţelegerea vieţii şi morţii, aici, jos: „Nu am cerut să trăiesc. Mă străduiesc să primesc fără mirare şi fără mînie tot ceea ce îmi aduce viaţa. Voi pleca fără să cer socoteală nimănui în legătură cu straniul meu sejur pe acest pămînt."[14]

Sensul tragic al condiţiei omeneşti, focalizat asupra trecerii pragului morţii, se răscumpără profetic, liturgic, prin fisiunea nucleului adamic: „Omul (murind) reîntîlneşte întru Spirit cele în care El rezidă, în timp ce învelişul său subzistă în pămînt, putreziciune."[15] Dumnezeu ezită înainte de a lua sufletul credinciosului, deoarece El ştie că el detestă moartea, iar El detestă să-l întristeze. Dar este absolut necesar ca el şi El să se reîntîlnească *(hadith al-wali),* deoarece fiecare eu trebuie să se dezintegreze prin imersiunea în Eu, singura realitate care există.

---

1. *Cf. Qur'an*, S. VII, 24, *The Koran Interpreted*. Trad. Arthur J. Arberry, Oxford: Oxford University Press, 1991, p. 145.
2. *Cf. The Encyclopaedia of Islam. Ed.* H. A. R. Gibb, J. H. Kramers, E. Lévi-Provensal, J. Schacht, B. Lewis, Ch. Pellat, Leiden: E. J. Brill, 1986, vol. VI, p. 910.
3. *Cf. Qur'an*, S. VI, 95, Arberry, *The Koran Interpreted*, p. 132.
4. *Cf. Qur'an*, S. VI, 61-62, Arberry, *The Koran Interpreted*, p. 128.
5. *Cf. Qur'an*, S. VI, 98, Arberry, *The Koran Interpreted*, p. 133.
6. *Cf. The Encyclopaedia of Islam*, vol. VI, p. 911.
7. *Cf. Al-Ahadiths Al-Quoudoussias / Les Hadiths divins. Trad.* Fawzi Chaaban, Beyrouth, Liban: Dar Al-Kutub Al-Ilmiyah, XL, 129, p. 147 / 302.
8. *Cf.* Abu Bakr Al-Kalabadhi, *Kitab al-Ta'arruf li-madhab ahl al-tasawwuf. Trad.* Arthur J. Arberry, *The Doctrine of the Sufis*, Cambridge: Cambridge University Press, LXXII, p. 163.
9. *Cf.* Al-Kalabadhi, *Kitab al-Ta'arruf*, LXXIII, Arberry, *The Doctrine of the Sufis*, p. 164.
10. *Cf.* Husayn Mansur Al-Hallaj, *Diwan*. Trad. Louis Massignon, *Qasida* X, p. 54.
11. *Cf.* Al-Hallaj, *Diwan*, *Muqatta'a* 22, Massignon, p. 80.
12. *Cf.* Omar Khayyam, *Rubai'yat*. Trad. Franz Toussaint, Paris: L'Edition d'art H. Piazza, 1923, p. 101.
13. *Cf.* Khayyam, *Rubai'yat*, Toussaint, p. 102.
14. *Cf.* Khayyam, *Rubai'yat*, Toussaint, p. 95.
15. *Cf.* Al-Hallaj, *Diwan*, *Muqatta'a* 53, Massignon, p. 111.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

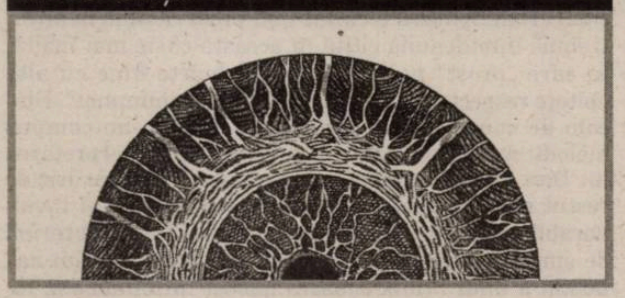

Între Paris şi Moscova

Răsfoiesc din cînd în cînd o carte despre care nici nu ştiu cum mi-a ajuns în bibliotecă. Face parte, cred eu, din cărţile ce trebuie „consumate" în doze homeopatice, pentru a-ţi asigura un soi de igienă mentală. A apărut la Gallimard, în 1934, e semnată Ilya Ehrenbourg (numele e ortografiat „à la française") şi se intitulează *Vus par un écrivain d'U.R.S.S.* Titlul, scris cu litere mari, roşii, este destul de ermetic şi îl înţelegi doar dacă descifrezi şi numele proprii de deasupra lui, culese în caractere mărunte; titlul complet ar fi (în traducere) *Duhamel. Gide. Malraux. Mauriac. Romains. Unamuno. Văzuţi de un scriitor din U.R.S.S.* Ehrenburg a stat mult la Paris, în acea perioadă se afla acolo cu aprobarea Kremlinului care considera, cu temei, că talentatul scriitor făcea o bună propagandă ţării sale şi idealurilor comuniste. *Văzuţi de...* era a patra carte scoasă de Ehrenburg la Gallimard. Ce poate fi plăcere mai mare decît să critici necruţător capitalismul într-o carte tipărită de un prestigios editor capitalist? Plăcere de care viitorul autor al *Dezgheţului* profită din plin.

Comparaţia e unul din procedeele favorite. La Moscova, notează Ehrenburg, scriitorii aşteaptă în birourile editurilor sosirea camioanelor ce aduc hîrtia pe care îşi vor tipări cărţile; cititorii sovietici se aruncă, avizi, atît pe operele lui Hegel, cît şi pe acelea ale lui Pasternak. La Paris, vrafurile de cărţi stau şi aşteaptă, pline de praf, ipotetici cumpărători. Franţa e un „deşert intelectual": scriitorii adevăraţi se găsesc într-o situaţie tragică, profitorii – în schimb – o duc foarte bine. În librăriile pariziene nu găseşti nici o carte de versuri, poezia cere efort intelectual şi nu e rentabilă; totuşi, Valéry a ajuns, pactizînd cu burghezia, la Academie, deşi în cinci ani n-a vîndut mai multe volume decît se vînd în U.R.S.S., din cărţile lui Pasternak, în două zile.

Cine sînt, în ochii lui Ehrenburg, scriitorii francezi adevăraţi, la care talentul se îmbină fericit cu responsabilitatea şi conştiinţa? Simplu: Gide, Romain Rolland, Roger Martin du Gard, Malraux, Jean-Richard Bloch, André Chamson, Jean Giono, Henri Barbusse. În rest – dezastru. Mauriac e la fel de adormitor ca Proust şi Valéry. A ajuns şi el la Academie, ceea ce înseamnă o încununare a conformismului. E, totuşi, un „gropar îndrăzneţ", fascinat (o fascinaţie morbidă) de „putreziciunea societăţii în care trăieşte". Paul Morand? Un stîlp al saloanelor mondene, cuprins de „prurit liric" atunci cînd face apologia avioanelor sau a caviarului. André Maurois e un burghez bogat, scriitorul preferat al soţiilor şi fiicelor de industriaşi. Jules Romains – un simpatizant fascist, făcînd jocul „burgheziei în agonie". Toţi aceştia, şi mulţi alţii, nu spun adevărul: Franţa este, de fapt, o ţară înapoiată, cu mii şi mii de case „fără baie, fără încălzire, adesea fără electricitate şi chiar fără canalizare", o ţară unde legile sînt învechite, moravurile familiale amintesc de Evul Mediu, viaţa politică e dezgustătoare, candidaţii etalează la tribună viaţa privată a adversarilor lor, copiii sînt obligaţi, la şcoală, să înveţe rezumate pe de rost, la teatru – de un secol încoace – nu vezi drept decor decît un pat unde se consumă inevitabilul adulter etc., etc.

Suprarealiştii? Dumnezeule! Nişte „degeneraţi", al căror program se reduce la : „onanism, pederastie, fetişism, exhibiţionism şi chiar sodomie". Ehrenburg găseşte prilejul să-i ia apărarea lui Gide, atacat de suprarealişti, aşa cum i-o luase şi în articolul despre Mauriac. Deoarece, dacă Malraux – care tocmai publicase *Condiţia umană* – este pe „calea cea bună", Gide reprezintă în 1934, pentru Ehrenburg, MODELUL scriitorului angajat, inamic al „instituţiilor monstruoase ale unei clase în agonie", a cărui „trecere în tabăra proletariatului pune în lumină semnul de egalitate dintre soarta omenirii şi soarta Uniunii Sovietice".

Doi ani mai tîrziu, la insistenţele (şi ale) lui Ehrenburg, pe care îl aprecia şi cu care se vedea des, Gide face faimoasa scurtă călătorie în U.R.S.S. Au urmat două cărţi: *Întoarcerea din U.R.S.S.* şi *Retuşuri la întoarcerea din U.R.S.S.* Ehrenburg este printre cei care dau tonul: Gide devine, peste noapte, „bătrîn ranchiunos", „estet decadent", „trădător", „agent al Gestapoului", „valet al fasciştilor", „pederast destrăbălat" etc., etc. *Sic transit...* Unde mai pui că se destrămase o frumoasă prietenie...

Alex. Leo Şerban

mă enervez, deci exist

Restanţe

(47 de zile)

● Veşnica sonerie a unui ceas deşteptător, care ţîrîie (electronic) la ore diferite ale dimineţii, neauzit de cel care l-a pus să sune, neadormit şi de neoprit; şi faptul că, deşi m-am obişnuit cu el, nu i-am dat deja un nume de alint – ceva gen „Robostop"...

● Veşnica problemă atunci cînd cumperi un aparat electronic (în cazul de faţă: un telefon fix) – cum procedăm? Faza întîi: citim atent instrucţiunile, pînă cînd nu mai înţelegem nimic; faza doi: ne înverşunăm – cum să nu „înţelegem nimic", doar sîntem licenţiaţi!?; faza trei: ne apucăm să butonăm compulsiv, frenetic, iraţional; faza patru: ne înclinăm în faţa evidenţei: aparatul de faţă nu e pentru noi... e pentru urmaşii noştri, şi urmaşii urmaşilor noştri – ca-n cea mai idioată reclamă la aparate de încălzire/Teatrul Naţional (o ştiţi de la televiziunea naţională)...

● Veşnica pomenire a „tristei triplete" Theodorescu-Săraru-D.R.Popescu, în diferite contexte, ocazii & sindrofii, prilej – mai degrabă – de revelare a unui paradox românesc: cum poţi fi 100% „has been" şi 100% „pe funcţie"... „Paradox"? Pardon – vroiam să spun PSD...

● Veşnica supărare cu juriul CNC: unchiul Sergiu & tuşa Nichituş vor face film, în timp ce Hanno H. & Thomas C., nu! Da, dar şi Cristi P., şi Cătălin M. vor face – na! Şi-n fond, ce atîta scandal?! Oricum nu vă duceţi să (le) vedeţi filmele, în timp ce noi (criticii), da! *Ora pro nobis...*

● Veşnica întrebare a ultimelor 31 de zile: „De ce nu te-ai dus la Sfîntu Gheorghe la festivalul de film, n-ai fost invitat?" „Ba da, am fost, dar n-am fost pentru că sînt comod, pentru că văzusem majoritatea filmelor şi pentru că n-am avut încredere în prima ediţie a unui festival făcut «în stuf»..."

● Veşnica formulare „academică", „obligatorie", la persoana întîi plural: „Nu credem a greşi spunînd că..." Dacă spunem o tîmpenie, atunci mai bine s-o facem „colectivă"; iar dacă spunem numai banalităţi, *idem*. Dar dacă e vorba de-a spune lucruri originale, atunci daţi-mi voie să am pretenţia de-a o face pe barba mea...

● Veşnica imposibilitate de-a te (mai) enerva pentru tot, cuplată cu veşnica părere de rău de-a nu o face. Mă culpabilizez că nu sînt mai nervos, şi-apoi mă enervez că mă culpabilizez... *Ne urmăriţi ideea?*

EDITURA POLIROM

■ Sonia Larian

Bietele corpuri

Noutăţi:

■ Augustin Buzura
Teroarea iluziei

■ Ha Jin, **În aşteptare**

■ Arturo Pérez-Reverte
Maestrul de scrimă

www.polirom.ro

Ion STRATAN

fereastra închisă

„Legea de mureturi"

Parlamentarii pun mureturi. Asta au avut de declarat la televiziune marţi, 14 septembrie, cîţiva demnitari extrem de voioşi datorită faptului că subiectul le era cunoscut, familiar şi drag poate mai mult chiar decît legislaţia.

Domnul Raj Tunaru, cu entuziasmul specific filmului „Lanţul amintirilor", părea, ca şi statutul său de „independent", centrat asupra gogonelelor.

Dinţii mărunţeau încet prada virtuală asemenea urmelor pătrăţoase lăsate de furculiţă în obrazul uzufructului saramurat.

Mai poate aştepta dezbaterea problemelor anului de învăţămînt – PARLAMENTARII PUN MURĂTURI.

Nu contează că întreţinerea este echivalentul unei treimi din salariu – PARLAMENTARII PUN MURĂTURI.

Pînă la obţinerea pensiilor private PARLAMENTARII PUN MURĂTURI.

Distinsul şi acidul domn parlamentar Nicolăescu, din gruparea PNL, pare mai degrabă atent la ardei. (Micii şi marii săi acoliţi visează liniştiţi la iuţeală – îi arde el, domnul Nicolăescu!).

Astfel, ne imaginăm, în continuare, fabulaţia despre castraveciori a doamnei Buruiană (iarba rea nu piere), rotunjindu-se peremist în faţa florei definitorii, precum costumul liderului său Vadim Tudor – varza albă, curăţată de „impurităţi". De la „varza" roşie a lui Adrian Păunescu nu mai aşteaptă nimeni nimic... Domnul Hrebenciuc pare a venera hreanul, (hrană-mirodenie şi la simpatizantul Mironov) cu USturime bătută în natostate. Dacă ar fi să facem o comparaţie, Parlamentul seamănă cu aspectul Restaurantului Uniunii Scriitorilor de dinainte de '89 – dogmaticii stau la colţ, urzind noi fresce realiste sau ode conducătorului iubit, prevestitorii unui dezgheţ mereu amînat reuşesc să publice cîte o pagină „tare", iar „democraţii", spirite deschise şi cosmopolite (asemenea legendarilor convivi Ţuţea ori Mazilescu), pendulează între grupurile de nehotărîţi, precum domnii Paleologu şi Ionescu-Quintus, care nici nu mai ştiu cu cine să vorbească eficient.

Hiperintelectualismul doamnei Mona Muscă sugerează conservarea conopidei de culoarea osului, asemenea unui creier mic de miel.

După braşoavele de pe vremea lui Pîrvu Mutu pe care le toarnă, domnul Radu Timofte pare a pregăti mici gogoşari umflaţi temeinic cu ţelină.

În final, să ni-i imaginăm pe barzii Dolănescu şi Loghin făcînd schimb triunghiular de săraci morcovi şi umili păstîrnaci, trecuţi prin maşina de făcut rotocoale pe care Mircea Horia Simionescu o asocia numelui „Cristofor" în cartea sa *Ingeniosul bine temperat – dicţionar onomastic*. Totuşi, trebuie să întomnăm. „Dacă viaţă nu e, nimic nu e" par a spune desemnaţii noştri, cu fotbalul în minte şi murăturile în geantă, în mare parte legume, acrituri şi poame...

IDEI NOI DE LA ECONOMIŞTI MORŢI

Idei noi de la economişti morţi („New Ideas from Dead Economists") este un titlu şocant pentru o carte de referinţă pe plan mondial, remarcabilă prin modul amuzant de prezentare a marilor teorii economice şi a filiaţiei acestora, văzute prin prisma omului contemporan.

Traducerea ei în limba română vă ajută la depăşirea unor prejudecăţi culturale conform cărora singura sursă creatoare de valoare este munca, spiritul antreprenorial capitalist fiind asociat cu ideea de furt al valorii create prin muncă.

O găsiţi la librăriile: Dalles, Diverta, Eminescu

Editura ANDRECO EDUCATIONAL
Tel: 021 211 26 00
www.andreco.ro

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Omagiu cîntăreţului iubit

Dacă timbrul său vocal, memorabil prin cutremurătoarea sa falsitate, nu ar fi rezonat atît de intim cu romantismul prefabricat al proletariatului, cu cincinalul în patru ani şi jumătate, cu cartierele, macaralele şi magistralele mai mult sau mai puţin albastre, nu am fi auzit nicicînd de Dan Spătaru. Am fi fost văduviţi, fără doar şi poate, de o parte minusculă dar esenţială a istoriei, de o efigie inefabilă a ridicolului altoită pe pămîntul tare (de cap) al patriei, am fi pierdut, oricît de inexplicabil poate să pară, nostalgia această şăgalnică dar autentică pe care o resimţim acum cînd totul pare să fi trecut demult şi ne întrebăm din ce în ce mai rar cum de-au fost toate astea posibile. Orice analiză gravă şi vindicativă, care nu presupune nici măcar un dram infim de umor sau toleranţă afectuoasă, ar trebui să conducă spre una şi aceeaşi concluzie: Dan Spătaru a fost un accident grosolan al istoriei, astfel încît, cu cît îl mătrăşim mai repede spre o veşnică uitare, cu atît vom fi mai împăcaţi cu noi înşine. Însă, la fel de bine cum nu pot fi de acord cu inerţia unora (un amestec de patetism ieftin, nostalgie găunoasă, başca lipsa oricărui temei critic) de a-l proclama la modul serios pe Dan Spătaru drept un mare cîntăreţ (poate chiar cel mai mare), nu voi putea fi convins în veci de acele argumente din care tocmai gravitatea şi spiritul justiţiar ar trebui să dispară. Orice s-ar spune, acest verdict neîndurător care îl expediază pe Maestru la coş laolaltă cu sistemul care i-a permis să apară şi să se afirme, uită să ia în considerare un amănunt esenţial, genul acela de detaliu unic, aiuritor, inenarabil pe care sobrietatea rece îl scapă din vedere, dar care, prin simpla lui prezenţă, poate să-l absolve pe păcătos de orice justiţie morală: Vocea. Oricît de paradoxal ar suna, această voce care numai din comunism putea să răzbată pe scena festivalurilor şi în casele noastre a reuşit prin năucitoarea ei singularitate, prin harul aproape divin de a redefini graţia prin exact opusul ei, să se ridice deasupra istoriei (deşi îmbibată pînă la refuz de ea), într-un loc de veşnică şi prietenoasă pomenire în care urîtul poate deveni rîs, iar rîsul se poate transforma într-o bucurie cît se poate de vie şi sănătoasă. În locul acesta privilegiat, noţiunile de bine sau rău, de armonie sau dizarmonie se întrepătrund şi nu-şi mai au rostul. O afirmaţie de tipul „Dan Spătaru a cîntat mai prost ca nimeni altul" trebuie întotdeauna citită în această cheie mai înaltă, în care „prost" poate să rimeze foarte bine cu alte epitete respectabile ca „mirific" şi (sau) „minunat". Dincolo de compozitorii care i-au scris şi i-au compus melodii mai mult sau mai puţin oneste, interpretarea lui Dan Spătaru a fost cea care s-a diferenţiat net de restul muzicii uşoare, i-a asigurat prestigiul şi invulnerabilitatea, i-a imortalizat imaginea într-una teribil de simpatică de prinţ al şlagărelor, replică de un haz nebun a unui Frank Sinatra născut în comunism, întors pe dos, devenit bufon, un apostol al prefacerilor măreţe, un trubadur al iubirilor mai ciudate: pentru fabrici şi uzine, pentru mame şi bunici care se frig cu focul dragostei. Pentru a-l percepe cu dreaptă măsură pe Dan Spătaru e nevoie de umor, de acea doză de nostalgie inofensivă pe care oricine ar trebui să şi-o îngăduie, de multă autoironie. E nevoie să ne păstrăm sobrietatea pentru alte lucruri mai importante, iar explicaţiile pe mai tîrziu, atunci cînd vom fi întrebaţi de urmaşii urmaşilor noştri ce e cu toată fanfara asta militară şi mai ales ce naiba poate să însemne chestia asta cu „în frunte cu-n tambur major...".

Adrian GUŢĂ

Gheorghe Rasovszky, o sută de ani după Leopold Bloom

● Gheorghe Rasovszky, *Maybe Next Time,* expoziţie la Galeria Nouă, Bucureşti, 8 septembrie-3 octombrie 2004

Fotografii şi *videos* realizate de Gheorghe Rasovszky în perioada 2000-2004 pot fi văzute pînă la începutul lui octombrie la Galeria Nouă. Expoziţia mai înglobează, într-una din instalaţiile protagonistului care completează actuala personală, o „lucrare" a invitaţilor Dan Coridaleu & Carmen Mavrea şi o colaborare a lui Rasovszky cu Dan Coridaleu şi Sorin Chifiriuc, finalizate ca piese video.

În 1904, un Odiseu modern, adică Leopold Bloom al lui Joyce, rătăcea prin Oraş (pentru conformitate: Dublin). Pentru noi, acum, *flâneur*-ul postmodern prin oraşul anului 2004 (pentru conformitate: Bucureşti) este Gheorghe Rasovszky – el filmează, fotografiază trasee şi oameni. Flux de imagini aparent impersonale, de fapt semnificativ personalizate de ochiul care priveşte prin obiectiv.

Deoarece Rasovszky evită uneori, prin selecţia siturilor, „dizlocarea" cromatică, prin captare/creare de atmosferă, plasarea limpede în timp şi în spaţiu contemporan – cel cu o iconografie previzibilă –, nu este exclusă întîlnirea la un moment dat, pe o stradă oarecare, a lui Bloom cu Rasovszky... Artistul român găseşte fibra intimă a Oraşului şi o imunizează împotriva timpului-virus. Plonjăm empatic în aceste secvenţe urbane foto-video şi percepem astfel spiritul Bucureştiului.

Lucrurile trebuie privite însă şi din alte unghiuri, pentru a intra în undă cu complexitatea operei lui Gheorghe Rasovszky. Problematica citadină nu este simplificator filtrată paseist, iar strategia decriptată mai sus nu blochează calea unor subtile ipostazieri ale contemporaneităţii, dezvăluite de punctarea unor aspecte de civilizaţie şi de şansa care ni se oferă de a „vizita", prin seriile fotografice şi selecţia video incluse în această restrînsă retrospectivă, gîndirea artistică şi opţiunile culturale, cît se poate de actuale, ale lui Rasovszky.

Autorul în discuţie nu se bazează doar pe discursul în imagini – lui i se adaugă sunetul (colaje muzicale care stîrnesc inclusiv interesul tinerilor) şi textul. Rasovszky este un postmodern marcat, în perioada sa formativă, de forţa de seducţie a suprarealismului, indusă prin întîlnirea de graţie cu Gellu Naum. Evenimentul se produsese pe fondul unei sensibilităţi perceptive speciale. Stimulentul întru libertatea de mişcare a spiritului s-a combinat cu procesul de autoeducare a captării – urmată de valorificarea – semnalelor onirice. Acestea sînt asociate în geneza operei cu impulsurile culese din contingentul cotidian. Propensiunea către fantastic, către realitatea de după realitate, a fost încurajată de lecturile din Borges şi Castañeda. Rasovszky creditează, în constituirea unei creaţii autentice, atît dimensiunea culturală cît şi pe cea magică. Reprezentant al generaţiei '80 în artele vizuale, adept al coexistenţei limbajelor, îşi asumă neoexpresionismul în pictură, vehiculează nuanţe neopop, fertilizează consecinţele contactului, mediat muzical, cu momentul *punk* şi ecourile acestuia. Explorează lumea înconjurătoare, multiplele sale alcătuiri, crestează coaja vizibilă a acesteia pentru a ajunge la invizibil, caută legături pe orizontala şi pe verticala lucrurilor. Îşi caută, de asemenea, locul în lume, secvenţe autobiografice se topesc în uriaşa anchetă existenţială. Fotografia, apoi şi limbajul video, în cele din urmă intervenţia pe computer reprezintă esenţiale modalităţi de expresie în angajarea pe această direcţie a operei. Rasovszky provoacă întîlnirea dintre universul conceptual/imagistic elitist şi cultura media, manipulează postmodern kitsch-ul. Lucrările anilor 2000 amplifică raportul între natural şi artificial, *clash*-ul lor sau trecerea ironică/poetică dintr-o zonă în cealaltă. Discursul autorului este un fel de *stream of consciousness* transferat din literatură în artele vizuale integrînd, cum spuneam, şi un şuvoi sonor, inserturi textuale. Fluidizarea fragmentelor fără obsesia întregului ca atare ne permite să considerăm chestiunea din perspectivă postmodernă.

Călătoriile cu aparatul foto ori camera video prin oraş, în ultimii ani, se cristalizează în suite de imagini care fie par să depene ele însele o poveste sau alta, fie oferă decorul pentru posibile *stories*. Personajele anonime care le populează revarsă invizibil în cadru, pe traseu, propriile istorii adevărate ori ficţiuni. Mutanţii cromatici, sfidînd verosimilul tonurilor echivalente cu ale motivului, transfigurează imaginile, le conferă o nouă energie. Este vorba, în aceste cazuri, şi de prelungirea unei vocaţii a picturii în registrul de expresie al noilor medii (a se vedea, în context, rolul calculatorului); sînt însă şi situaţii cînd intervine însăşi pensula încărcată de culoare pe fotografie, fotomontajul şi urmele cromatice creează ritmuri alerte, iar ansamblul astfel compus este refotografiat şi „scos în lume" sub forma printului digital. Artistul ne mărturisea într-o discuţie că se gîndeşte deja la o şi mai avansată relaţionare a fotografiei cu pictura, de unde titlul prezentei expoziţii, ca un nerăbdător anunţ al paşilor următori: *Maybe Next Time.*

Foto-autoportretele recente, cu accente expresioniste în prelucrarea datelor primare ale imaginii, sînt însoţite în titulatura seriei – „New Songs" – de menţionarea numelor unor trupe a căror muzică, gustată şi de tineri, este ascultată de şi stimulativă pentru Rasovszky (a se ciuli urechea la fondul sonor al expoziţiei). Identificăm astfel o ipostaziere concentrată a unui mod de lucru şi o confirmare a înscrierii în actualitatea culturală a creaţiei celui ce expune la acest început de toamnă la Galeria Nouă. Încurajatoare deschidere de sezon!

Legendă foto: *Location manager,* 2004

Simona SORA

puzzlecturi

Un harachiri luminos

● **Dragoş Bucurenci, *RealK*, prefaţă de Florin Iaru, Colecţia „Ego. Proză", Editura Polirom, 2004.**

L-am văzut o singură dată pe Dragoş Bucurenci, într-o situaţie, cred, semnificativă. Nu pe vremea debutului său precoce (era în liceu!) la *Dilema*. Nu la British Council, unde lucrează. Şi nu într-un club la modă, zonă în care trebuie să-mi mărturisesc ignoranţa. S-a întîmplat acum cîţiva ani, într-o sală avangardistă din perimetrul Ilioara, aşteptînd laolaltă cu cinci sute de oameni rezultatele examenului teoretic de conducere auto. Într-un hangar sufocant, spre care adia mirosul pestilenţial al singurei toalete *in function*, la primele ore ale dimineţii, păziţi de poliţişti înarmaţi (cu cîini, îmi vine să zic, pentru efectul psihologic), l-am văzut pe autorul nostru coborînd cîte trei trepte o dată printre aspiranţii aşezaţi pe jos, înşfăcîndu-şi dosarul (respins) şi slobozind o înjurătură cruntă în nasul Poliţiei Române. Nu ştiu dacă Bucurenci Dragoş (cum l-a strigat comisarul-şef) şi-a mai luat vreodată carnetul de conducere. Şi nici dacă, după aceea, a mai fluierat în alte biserici decît cea din Ilioara, unde, vă rog să mă credeţi, se oficia un ritual.

Ce pot să spun, după *RealK*, e că Bucurenci n-a fluierat în biserica literaturii, căreia i-a încercat, cel mult, elasticitatea, plonjînd arogant, dar cu plasă dedesubt, exact pe unde era mai rărită ţesătura, pe la margini, pe la graniţe, pe la limite. Iar dacă a vrut să fluiere, totuşi, sunetul lui de debut a ieşit atît de armonios, de matur şi de poetic (aici e *clou*-ul) încît ne putem aştepta – oricît de sceptici, dependenţi de referinţe şi construcţii fără fisură am fi – ca *RealK* să devină „o carte cult", cum spune în prefaţă Florin Iaru, pe a cărui intuiţie putem merge pînă în abisurile ketaminic-trippuitoare din Castalia drogurilor. Şi înapoi. Căci drumul e cu dus-întors în jurnalul internautic al unui personaj numit (întîmplător) Dragoş, pe care Andrei, amicul din lumea visului chimic, îl publică, nuanţînd convenţia manuscrisului găsit cu aceea a narării (cu adresă) a unui „anotimp în infern".

RealK e, totuşi, jurnalul autoficţionar al unei renunţări sarcastico-ironice, al unui sevraj nu din motive biologice cît textuale („Sînt pe sec, adică scriu"). Scrisul nu e doar joc secund, o copie palid-descriptivă a viziunii şi extazului provocate, ci şi îmburghezire, aşezare, fixare, capcană: „...dacă urmezi un curs de *creative writing* şi mai ai şi bafta unei mutre de latino-american carismatic, literatura îşi va deschide şi ea vulvele pentru tine. Cu puţin scandal, un posibil divorţ şi un trecut modest mobilat financiar, s-ar zice că ai dat chiar lovitura. Sordidul se vinde bine, iar ficţiunea care-şi trage sevele din realitate are cea mai mare predispoziţie de a-şi vărsa rezultatele în altă realitate, cea a unui cont bancar". Nu e chiar aşa, însă iată dubla motivaţie a unui *junkie* snob, adorat şi dezbrăcat violent de femei, sictirit de referinţe culturale (de la *Maldoror* la *Junkie* sau *Naked Lunch*, de la *Requiem for a dream* sau *Trainspotting* la *Capitalul*, *Pizdeţ* sau *„Povestea Pulii* lu' Nedelciu"), dornic de a bluffa internautic (eterat şi gratuit) şi apoi de a dispărea în ceaţă.

Pentru *junkie*-ul nostru iubirea nu e, ca pentru Burroughs, „cel mai natural analgezic care există". Amorul e uneori *clubbing* (plin de un umor virusat) asociat cu 60-90-60: „Închide ochii, nu te mai gîndi la mine, gîndeşte-te la asta. OK, pot să-ţi pun şi întrebarea aia idioată? Îţi place? Vai, mă bucur enorm, le mulţumesc tuturor celor care m-au ajutat să ajung aici. OK, încetez. Cum vrei, frîna e sub piciorul meu, dar schimbătorul de viteze e la tine. Tu nu m-ai întrebat, dar aş vrea ca ultimele cuvinte să fie: îmi place, îmi place enorm. Deşi numai o parte din asta are legătură cu tine". Uneori, rar, amorul e tîrziu romantic, pentru „ochii verzi" reflectaţi în ochii roşii ai îndrăgostitului „distrus": „Domnişoară, în ochii tăi îmi privesc zîmbăreţ un viitor la care nu mai am dreptul să sper: un loc cu verdeaţă, unde nu este nici durere, nici întristare, nici suspin". Dar cel mai adesea, amorul înseamnă coruperea, iniţierea în lumea visului chimic şi extatic („un gest de mare iubire... să-i oferi cuiva primul trip"), înseamnă a-l înălţa pe altul, oximoronic, „pînă în adîncuri", a-l atrage, aristocratic, din lumea „vieţaşilor" în cea a „distruşilor".

În fine, umorul negru cu totul special al lui Dragoş Bucurenci, poetul deloc genuin al stărilor-limită, se manifestă într-un tip special de micro-povestiri incluse în jurnalul fragmentar postat pe *Internet*. Una dintre ele, *Ştirile de la ora 5,* e un fel de *Dogville* rural-românesc şi tragic-suprarealist care se încheie aşa: „Fetele n-au părut să se împotrivească noii stări de lucruri... cu care le obişnuise beţivul de tată. Maria a fost tot veselă, dar zîmbindu-şi mai mult singură şi privindu-se în adîncul apei din fîntînă, în care peste cîţiva ani ta-su a şi găsit-o, uşor umflată şi cu ochii cam tulburi, dar parcă zîmbind încă. Cristina a rămas să-şi povestească sieşi una şi alta, de zicea lumea că-i nebună cînd umbla vorbind singură pe uliţă, pînă cînd, împiedicată cum o ştiau cu toţii, s-a agăţat de o cracă de nuc şi i-a rămas gura deschisă, parcă tot vrînd să vorbească. Lidia a plecat după un timp să-şi găsească fericirea la oraş, pe centură şi – de deşteaptă ce era – s-a oprit sub roţile primului tir care a vrut să o ia la stop şi acolo a rămas, cu creierii aburind într-o baltă, adică tot într-un fel de nori".

La fel ca Bugs Bunny-ul pastilat, timbrat şi trippuit de pe copertă, personajul din *RealK* e cînd aici, cînd în cu totul altă parte, epatează burghezul (şi pe-al lui propriu, Negrul, căruia îi caută o negresă „să-i toarne nişte negrişori") şi studiază (cam pe larg) legislaţia antidrog, avertizează împotriva pericolelor, traduce dintr-o lume în alta gesturi, cuvinte, stări. Întrebarea e de ce îşi face – prin manuscrisul aruncat în marea internautică – acest „harachiri luminos", cum ar zice un poet contemporan. Ca să ajungă, precoce, într-un „Finis drog" şi „Finis weblog"? Sau, poate, pentru că „limbajul e un virus" (tot Burroughs) mai puternic ca orice drog?

Dilema veche vă recomandă

● Ludmila Ulităkaia, *Soniecika* (Editura Humanitas 2004, traducerea: Gabriela Russo, în colecţia: „Cartea de pe noptieră" coordonată de Ioana Pârvulescu). Cu o concizie şi o discreţie impuse chiar de acest roman de o sută şi ceva de pagini, am plăcerea să scriu că nu am citit o carte mai frumoasă în această toamnă a cărei lumină îi stă blînd pe măsură. (Radu Cosaşu)

● Cronicile gastronomice ale lui Peter Imre din *Ziarul financiar;* n-am pus piciorul decît în vreo 5% din locurile (ne)recomandate de el – dar îmi place „stilul casei": „Dacă simţiţi nevoia, mergeţi pe propria răspundere la Pergola, ca să admiraţi uleiurile pe pînză autentice, cu pîrîiaşul care curge printre zăpezi, podeţul care trece deasupra şi pescarul în barcă sub salcia plîngătoare. E o colecţie impresionantă de opere de artă realizate probabil în Autogara Filaret, în timp ce maestrul aştepta Rata de Giurgiu". (Alex. Leo Şerban)

trend inţe

Rezistenţa la cultură

În ultimii ani, au apărut tot felul de fundaţii şi asociaţii care organizează evenimente culturale de mare ţinută. Avem două festivaluri de film – cel de la Cluj, deja cu tradiţie, iar din acest an şi cel de la Sfîntu Gheorghe, „Anonimul" – organizate şi finanţate în întregime din surse private. În teatru, există trupe şi companii private foarte active. Chiar şi dansul – o artă mai degrabă neglijată în România – reuşeşte să rămînă în atenţie în primul rînd datorită iniţiativelor particulare: singurul festival cumsecade e organizat de Compania DCM a lui Cosmin Manolescu. În domeniul culturii scrise, legile pieţei şi libertatea iniţiativei s-au impus de mult: nu mai există, practic, edituri „de stat".

Există însă subvenţii, administrate de Ministerul Culturii. Şi în acest an, din banii publici s-au înfruptat triste figuri ale epocii comuniste, autori de care n-a auzit nimeni şi edituri ale prietenilor şi clienţilor politici. Comisia ministerială a abonat bibliotecile publice la *Literatorul* şi *Contemporanul*, două reviste proaste, fără nici un impact public. Cu asemenea practici eram deja obişnuiţi. Dar ministrul Culturii s-a lansat în comentarii şi consideraţii penibile asupra calităţii editurilor şi revistelor, insinuînd că *Observatorul cultural* n-ar fi o revistă de cultură, jignind pur şi simplu edituri prestigioase ca Humanitas ori Polirom şi explicînd de ce banii publici trebuie să susţină „editurile slabe". Compromiţătoare din punct de vedere intelectual, asemenea consideraţii sînt şi incompatibile cu statutul unui funcţionar al statului: ministrul Culturii nu are rolul de a emite judecăţi critice şi estetice, ci de a administra eficient, în *interes public*, banii contribuabilului.

Dar atitudinea ministrului şi a comisiilor pe care le patronează mai are o semnificaţie: demonstrează că Ministerul Culturii este, în continuare, o instituţie învechită şi clientelară, o adevărată frînă în calea promovării culturii de calitate şi a libertăţii de gîndire. Cu totală nepăsare faţă de peisajul viu al mişcării intelectuale de azi, ministerul domnului Răzvan Theodorescu practică, posac şi greoi, *rezistenţa la cultură*.

Mircea VASILESCU

Andrei GORZO

dilematograf

Cadril amnezic

● ***Reconstituirea unei iubiri/ Reconstruction* (Danemarca, 2003), de Christoffer Boe**

Într-o staţie de metrou din Copenhaga, un bărbat vede o femeie. Peste cîteva minute, el coboară din metrou fără a-i spune un cuvînt prietenei sale şi porneşte pe urmele necunoscutei. Cînd intră în vorbă, într-un bar, e ca şi cum s-ar cunoaşte deja. Pe de altă parte, cînd se reîntîlnesc a doua zi, e ca şi cum s-ar vedea pentru prima dată. Dar pînă atunci, viaţa bărbatului a suferit nişte mici restructurări: pentru început, nu mai are unde locui – şi asta nu pentru că a fost izgonit din apartamentul său, ceea ce se mai întîmplă, ci pentru că apartamentul său *nu mai există* – ceea ce, iarăşi, se poate întîmpla, dar numai în genul de condiţii care, de exemplu, îi permit unui alt bărbat să se trezească din somn şi să descopere că s-a transformat în patul lui într-o insectă monstruoasă. După o noapte de amor cu femeia necunoscută (o cheamă Aimée şi e suedeză), bărbatul din filmul *Reconstituirea unei iubiri* se întoarce acasă şi nu-şi mai găseşte uşa. Disperat, el întreabă o vecină dacă blocul se află în şantier – în reconstrucţie. Titlul original al filmului, *Reconstruction,* se referă parţial la situaţia lui – la preţul pe care trebuie să-l plătească cel ce sare de pe traseul prevăzut al vieţii sale ca dintr-un vagon de metrou. Vecina nu-l mai recunoaşte, nici prietenul lui cel mai bun, nici Simone, prietena abandonată în vagon; e ca un personaj incomod, şters din istoria unei dictaturi. Cadrul începe să tremure, iar apoi se răstoarnă cu el alergînd, astfel încît pare să cadă, dînd din picioare, spre centrul pămîntului. Pe de altă parte, regizorul Christoffer Boe nu vrea să pierdem din vedere faptul că astea sînt artificii tehnice, efecte cinematografice. Titlul original se referă şi la natura lumii în care vom intra şi care nu e lumea noastră, ci o reconstrucţie liberă – un film. Atunci cînd lumea eroului se închide cu el pe dinafară, pedepsindu-i tentativa de evadare, sau atunci cînd Aimée dispare pur şi simplu de lîngă el, alungată de propria lui şovăială, e vorba despre vechiul, familiarul joc dintre atracţie şi îndoială – prima îţi oferă o lume nouă, cea de-a doua ţi-o poate lua într-o clipită. Dar, în acelaşi timp, e vorba despre nişte piese pe care un constructor capricios se amuză să le tot rearanjeze. (Danemarca e ţara lui Carl Theodor Dreyer, dar şi a lui Lego.) O voce din off ne avertizează de la început în privinţa asta, dar adaugă că „şi aşa, tot doare". Sună ca un pariu.

Dacă la sfîrşitul filmului – primul lungmetraj al lui Boe – mai aveţi vreun dubiu în privinţa talentului său (recunoscut printr-un premiu FIPRESCI la San Sebastian şi o Caméra d'Or la Cannes), gîndiţi-vă cît de uşor putea să iasă un film iritant. Boe nu se sfieşte să construiască şi cu materiale uzate: Aimée e căsătorită cu un scriitor şi ni se sugerează că întreaga poveste ar putea să fie construcţia *lui;* şi ce ziceţi de magicianul care apare la început şi la sfîrşit, dar şi în staţia de metrou unde Aimée atrage privirea eroului? Eu aş fi zis că în aşa-numitul cinema „de artă", astfel de personaje au devenit de mult omologii cuţitarilor psihopaţi din filmele *horror*. Dar prezenţa lor nu ştirbeşte cîtuşi de puţin fascinaţia jocului construit de Boe – un fel de cadril amnezic. Rămîne întrebarea dacă filmul îşi îndeplineşte promisiunea iniţială – dacă jocul doare. L-am văzut de două ori şi tot nu sînt sigur de răspuns, dar, dacă ar fi să risc şi să spun da, aş adăuga că emoţia nu provine din vivacitatea jocului intelectual şi cu atît mai puţin din profunzimea lui, ci din intensitatea (amintind de a compatriotului lui Boe, Dreyer, sau de a compatriotului lui Aimée, Bergman) cu care camera sondează o suprafaţă – faţa actriţei Maria Bonnevie. Dreyer şi Bergman ne sînt prezentaţi de obicei în termeni destul de terifianţi – ca nişte artişti intransigenţi, iernatici, nordici; din omagiile care li se tot aduc lipseşte adesea faptul că aproape nimeni, în toată istoria cinematografului, n-a mai ştiut să privească o femeie aşa cum au privit-o ei. Mi-am amintit de asta uitîndu-mă la Bonnevie în rolul ei dublu – este şi Aimée, dar şi Simone. Bărbaţii din film sînt intenţionat opaci – eroul (Nikolaj Lie Kaas) e şovăielnic şi derutat, soţul (Krister Henriksson) e obosit – şi cred că toată durerea filmului, atîta cîtă e, iradiază din primplanurile ei; e efectul tensiunii dintre convingerea noastră (care creşte cu fiecare prim-plan) că viaţa ei interioară trebuie să fie foarte bogată şi presimţirea corectă că nu vom afla niciodată mai mult.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Identităţi

ID-ul unei televiziuni este pachetul de mici clipuri care se dau între diferitele emisiuni, înainte de spoturile publicitare sau de autopromo. Deşi scurte şi aparent fără nici o importanţă, ele sînt responsabile cu identitatea postului, diferenţiază o televiziune de celelalte. Prin urmare, ID-urile spun foarte mult despre o anumită televiziune, o caracterizează, o esenţializează, oferă, în puţine secunde, o mostră din spiritul sau din stilul televiziunii respective. Sau cel puţin aşa ar trebui să se întîmple. Pe de altă parte, politica de management a ID-urilor, de-a lungul timpului, este şi ea semnificativă pentru un post de televiziune.

Să luăm cazul TVR-ului. Postul public este un exemplu de inconsecvenţă din acest punct de vedere. Parcă ar vrea să ne transmită faptul că se află „sub vremi" şi, de fapt, sub diferitele guvernări. Dacă BBC, un alt post public, şi-a păstrat tot timpul celebra siglă şi are o continuitate în privinţă ID-urilor, nu acelaşi lucru se poate spune despre cel care s-a numit TVR 1, apoi România 1, pentru ca apoi să revină la denumirea de TVR 1. Înainte de „rebrand-uirea" (scuze pentru acest barbarism) din primăvară, România 1 îşi construise ID-urile în jurul siglei din vremea aceea. Vă mai amintiţi: cifra 1 era un mic animăluţ care zburda pe pajişte, scotea tot felul de sunete (de mic animăluţ) şi se întîlnea cu un alt element care compunea sigla televiziunii; acesta era şi el un mic animăluţ care se lăsa amuşinat sau se speria şi o lua la fugă. Aceste ID-uri scumpuţe şi drăguţe nu aveau alt rol decît să fixeze imaginea siglei în mintea telespectatorului. Tocmai cînd o fixaseră foarte bine, postul a operat „rebrand-uirea" de care vorbeam şi şi-a schimbat şi numele, şi sigla. Sigla nouă, care se evidenţiază prin transformarea „R"-ului într-un fel de seceră, se pare că nu mai are nevoie de o campanie de fixare a ei în conştiinţa publicului, pentru că de data aceasta ID-urile spun cu totul altceva. Vedem nişte vîsle în mişcare, filmate de la nivelul apei, o fetiţă care se îndepărtează mergînd pe trotinetă sau o trecere printr-un tunel dată cu repezitorul. Adică, tradus, „noi vă oferim fragmente de realitate". Am putea adăuga „fragmente de realitate *banală*".

La polul opus se află PRO TV-ul – cel mai coerent post de la noi. Sigla lui a rămas bătută în cuie de la început, muzica ce o însoţeşte este deja o marcă a postului, la fel şi coloana sonoră a genericului de ştiri. ID-urile acestui post spun, de mult timp, acelaşi lucru: „noi vă oferim spectacolul, incredibilul, magia, fantasticul din viaţa cotidiană". Şi spoturile mai vechi (cel cu fluturele de badminton care se transformă într-un roi de fluturi adevăraţi, cel cu Nicoleta Luciu care intră într-o cabină de telefon şi face duş, cel cu tipul care sparge balonul unui copil şi se umple de apă, cel cu taxiul-barcă chemat în faţa hotelului, cel cu individul care-şi deschide umbrela şi-şi ia zborul, cel cu tipa dezbrăcată de curentul provocat de o maşină etc.) şi cele apărute toamna aceasta (căţelul alb care se face dintr-o dată mare, cetăţeanul care stă sub Arcul de Triumf şi se transformă dintr-o dată în portar, cel cu tipul care urcă, pe treptele trasformate în scară rulantă, către Monumentul Eroilor de care este sprijinită o chitară uriaşă) – toate au coerenţă şi unitate stilistică. Noi vă facem, din oameni simpli, vedete (vezi spotul cu cetăţeanul transformat în portar – care e, de fapt, Stelea), noi vă purtăm, pe o scară rulantă (fără să faceţi, deci, nici un efort), către spectacolul ridicat la rang de monument. Într-un cuvînt, noi vă oferim magia televiziunii.

Din cînd în cînd, PRO TV ne arată cum cele trei culori care îi compun sigla (culorile televiziunii) invadează strada, invadează oraşul. Oraşul este cucerit, într-adevăr, de PRO TV. Şi – am putea spune – pe bună dreptate.

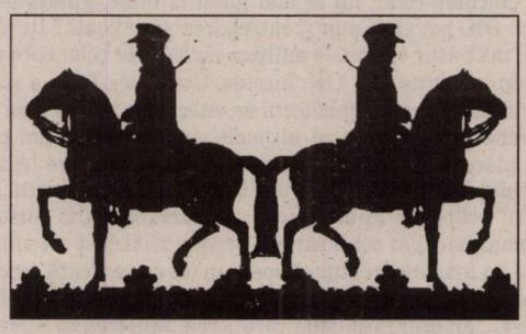

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Rezumatul capitolelor precedente

Celui care şi-a început povestea cu această frază: „Longtemps, je me suis couché de bonne heure".

Cap. 10 în care s-a aflat că, la Congresul Internaţional de Geografie de la Glasgow, prof. Andrew Gouldie a atras atenţia asupra unui fenomen insuficient cercetat: în fiecare an, două pînă la trei milioane de tone de nisip foarte fin sînt duse de vînt din Sahara pînă în Middlewestul american şi insulele din Marea Caraibelor, o crustă roşiatică de nisip saharian acoperind Alpii şi acoperişurile Londrei; s-a mai putut afla că, ajunse în Groenlanda, aceste furtuni de nisip se depun pe stratul de gheaţă şi absorb razele Soarelui contribuind astfel la topirea lui şi, pe cale de consecinţă, la creşterea nivelului mărilor. Această nouă calamitate s-ar datora automobilelor Toyota care au luat locul cămilelor în străbaterea Saharei, ele distrugînd stratul de pietriş şi licheni care fixează nisipul; s-a mai putut afla că prof. Gouldie a numit această boală a deşertului Toyotarizare.

Cap. 9 în care s-a aflat că Alexandre Dumas nu a fost niciodată pe insula Montecristo din Mediterana şi nici nu-i va mai fi uşor s-o viziteze, căci din 1971 ea este cea mai protejată rezervaţie naturală a Italiei şi nici un vas nu mai are voie să ancoreze în apele ei; s-a aflat de asemenea că cei care vor să cunoască frumuseţea insulei (doar anumite zone ale ei!) trebuie să facă cerere pentru obţinerea unui permis a cărui eliberare poate dura chiar 5 ani. Singurii localnici sînt doi paznici, soţ şi soţie, a căror fată are deficienţe fizice.

Cap. 8 în care s-a aflat că balerinii „Teatrului Regal" din Copenhaga au dansat, într-o staţie de metrou, la o oră de vîrf, valsuri de Ceaikovski şi Johann Strauss, cu un asemenea succes încît sute de angajaţi au întîrziat la serviciu fiindcă au fost prea fermecaţi de baletul de pe peron.

Cap. 7 în care s-a aflat că, la începutul secolului 19, un arhitect englez, Steadman Whitwell, a inventat un nou sistem de notaţii geografice dînd fiecărui grad de longitudine şi latitudine o literă din alfabet, ceea ce permitea ca printr-o combinaţie sofisticată Londra să se numească Lafa Vovatu, Pittsburgh-Otfu Vestoup, la obiecţia că oraşele lumii ar suna cu totul aiurea el răspunzînd că oricum nu s-ar compara cu numele unui şef de trib indian din Statele Unite pe care-l chema Occoneocoglecococachecachecodungo.

Cap. 6 în care s-a aflat că *Cenuşăreasa* a fost desemnată drept cel mai iubit basm al tuturor timpurilor, urmată de *Frumoasa din pădurea adormită* şi *Hänsel şi Gretel*, ceea ce a trezit replica unor sociologi americani care au apreciat că *Cenuşăreasa* este nocivă deoarece dezvoltă în copii o reprezentare incorectă potrivit căreia „este avantajos să fii frumos".

Cap. 5 în care s-a aflat despre propunerea unui localnic din Vandée care a scris ziarului *Le Monde* că, pentru a se desfiinţa „loteria penaltiurilor în prelungirile meciurilor de fotbal", pentru „a se reduce rezonabil partea de hazard", ar trebui ca victoria să fie obţinută de echipa care a avut mai multe cornere.

Cap. 4 în care s-a aflat că cetăţeanul britanic Richard Jan, în vîrstă de 37 de ani, biochimist, cu un IQ 150, a fost condamnat la închisoare pe viaţă în 2004, pentru că a persecutat timp de 7 ani peste 200 de persoane, el recunoscînd că a trimis 211 scrisori de ameninţare şi peste 4.500 de apeluri telefonice, injurioase sau tăcute, pentru a-şi îngrozi semenii în numele unui „al treilea război mondial împotriva hoardei fasciste"; s-a aflat desigur că psihiatrii l-au găsit întreg la minte, capabil „să terorizeze obsesiv şi fără remuşcări".

Cap. 3 în care s-a aflat că scrisoarea lui James Joyce (socotită pierdută), datată 1 decembrie 1909, prin care îi explica viitoarei sale soţii Nora Barmacle, în termeni de o mare precizie sexuală, intensitatea dragostei sale, s-a vîndut la o licitaţie cu 240.800 de lire sterline, record absolut pentru o scrisoare din secolul 20.

Cap. 2 în care s-a aflat că în 2004, după 14 ani de la căderea zidului de la Berlin, după investirea a peste 1.000 de miliarde de mărci în reunificarea Germaniei, unul din cinci germani ar dori reinstalarea zidului.

Şi acum să încep capitolul 1:
De mult timp nu mă mai culc devreme.

Eugen ISTODOR

cine sînt eu?

Cicerone Mîndru

Viaţa

Din primul salariu de la IPRS Băneasa, în '78, mi-am luat un aparat de fotografiat. Eu făceam tranzistoare, semiconductoare. Fiindcă nu s-a reformat la timp, după '90 acest concern a falimentat. Înainte de a face eu armata m-a pus pe făraş, fiindcă uzina nu mai putea susţine 6.500 de salariaţi care rupeau o foaie în două. Director pe atunci era Vătăşescu, zis Francezu', fiindcă şi-a menţinut relaţiile cu francezii. Pe atunci, am învăţat după cărţi. În '82, cu banii de pe un concediu, am luat o trusă de developare alb-negru. Am vrut să investesc şi în color, dar pe timpul lui Ceauşescu nu se vindea fotografia color. Era suficient alb-negrul fiindcă acesta are 16 tonuri de gri, e tradiţională, e foarte frumos şi oferă lucrătorului o mare satisfacţie.

După '89

Prima oară am zis, dom'le, mă duc şi eu la PNŢ, fiindcă avînd serviciu ni s-a spus, care se angajează cu spectrul politic, a doua zi e pe lista de ieşit la aer din uzină. Am stat cumînţel la acea uzină de rulmenţi graşi, pînă m-a văzut cineva, dom'le, ăsta se duce la PNŢ. PNŢ era Raţiu, Tătăiţu. Dacă tot m-au pus pe liber, am spus că nu mai e cazul să mă ascund şi m-am dus ca simpatizant, cu un tip Mircea Muntean. El îmi spunea: „Securistule", eu la fel. Cînd neam pus faţă în faţă ne-am dat seama ce înseamnă „Securistule!..." era un om care nu se adapta la situaţie, un fel de prostănac, ori noi nu găseam altă formulă. După aia ne-am înţeles, fiecare şi-a spus pe scurt viaţa. El era şeful PNŢ Prahova, a murit. Făceam poze la PNŢ, pînă a pus laba pe mine un bătrînel simpatic... omule, de azi faci poze pentru PNŢ. Şi am început sistematic... la conferinţe de presă, pe hol. Tehnicile erau aceleaşi, nu inventam eu nimic, o diafragmă mai sus, una mai jos, un timp mai lung, mai scurt, fiindcă, sigur, imaginea se bazează pe cantitatea de lumină.

Oamenii politici

În septembrie '93, Coposu se duce în Argeş, vatra ţărănismului românesc, şi se face o mare serbare acolo. Am făcut Coposu, Raţiu, Milică, un bust, cu lumînarea în mînă. Îi arăt lui Tătăicu Coposu nişte fotografii. El zice că ia 1.000 de lei de aici... era cam trei milioane de azi... faci cîte poze vrei tu. Un profesor de matematici de la universitate a sărit cu bocancii pe mine că de ce îi cer preşedintelui bani şi a început cu o politică de tip bolşevic. Nu am ţinut cont de el. Am făcut nişte poze, iar Tătăiţu s-a dus cu ele la Senat şi i-a uimit pe toţi. A fost o zi frumoasă, de toamnă. De atunci, toţi îmi cereau să le fac. Fără să vreau am intrat în circuit.

Oameni şi poze

Era un om superb. El a lăsat un testament: am încredere în băiatul acesta şi aveţi grijă de el, dar, din păcate, bătrîneii serioşi care nu s-au vîndut nu prea vin pe la partid. E o scindare acum puternică între fracţiunea de kaghebişti-oportunişti şi cea Vaida Voievod, naţionalist, conservatoare, de dreapta şi grupul legionar, socialist.

Cum l-am prins pe Diaconescu? A ieşit din birou, speriat ca de streche, strechea e o insectă mică ce deranjează pe cei ce stau pe cîmp, albina de lene se mai cheamă. Era fugărit şi nu ştia încotro să o apuce. Era subţirel ca o scrumbie. După guvernare era mai rotofei şi mai flegmatic, dar tot speriat. Stolojan e subţirel şi zice lumea că e înalt, dar e de o înălţime obişnuită... problema e că a început să aibă un joc teatral ca un politician, ceea ce îl deformează acum. Băsescu e nepăsător, apare degajat, nu-i pasă că apare scărpinîndu-se pe chelie cu mîna stîngă. Pe Iliescu la început l-am făcut varză. Fiindcă a pus mîinile în faţă şi toţi fotografii au făcut acea poză nu prea elegantă. La Năstase trebuie să mă urc pe scaun dacă vreau să nu iasă cu guşă.

Confruntări ecologice: bătălia unei rezervaţii cu investitorii

Conflictele ecologice sînt luate în serios de mass-media românească doar atunci cînd sînt foarte grave, au consecinţe internaţionale, sau nu sînt la îndemînă alte subiecte „adevărate". Altfel, ele constituie un soi de Cenuşăreasă a publicaţiilor şi televiziunilor, un fel de babă care se piaptănă cînd ţara... Nimeni nu pare a se gîndi, serios, cît îl poate afecta poluarea bucureşteană, sau lipsa de spaţii verzi... Nici că maşina personală este, dintr-o altă perspectivă, nocivă, sau că plăcutele grătare în pădurile din împrejurimi, cu gunoaiele adiacente, sînt, tehnic spus, „agenţi distrugători".

Gîndirea comună în privinţa României, ca „entitate geografică" este că „avem o ţară frumoasă şi bogată". Lucrul acesta este, însă, considerat un dat, care nu ne priveşte şi pe care nu e nevoie să-l păstrăm: îi priveşte pe străini, care pot, astfel, vedea că avem cu ce ne lăuda. Nimeni nu prea pare să-şi dea seama că, dacă nu păstrăm înzestrările naturale pe care le avem, se vor deteriora pînă la dispariţie.

Cuvîntul geologilor

Este şi cazul rezervaţiilor naturale, dintre care una, deocamdată nu foarte cunoscută de profani, este cea a Cheilor Şugăului. **Dr. Toma Barus**, de la Facultatea de Geologie din Bucureşti, ne spune că această rezervaţie naturală (Cheile Şugăului-Munticelu) se încadrează într-un program de valorificare durabilă a Văii Bicazului şi a Munţilor Hăşmaş. Acesta are în vedere siturile geologice atît din zonele protejate (Parcul Naţional Cheile Bicazului – Hăşmaş, Rezervaţia Cheile Şugăului-Munticelu), cît şi identificarea celor din afara lor. De ce este necesar un asemenea program? Pentru că siturile geologice, chiar în cadrul ariilor protejate, sînt vandalizate, distruse. Ce sînt aceste situri geologice? Zone în care se găsesc anumite roci, fosile, elemente paleontologice de importanţă stratigrafică sau doar ecologică pentru reconstituirea mediilor în care au luat fiinţă anumite formaţiuni geologice.

În rezervaţia Cheile Şugăului se găseşte o mică peşteră, cu o adîncime de peste 5m, ce conţine formaţiuni numite speleoteme. Tot acolo, există izvoare pietrifiante cu formare de travertin, ne explică **Constantin Lăcătuşu**, geolog, preşedintele Clubului Montan Român şi custodele rezervaţiei în cauză, precum şi alpinist ce a bătut Himalaya. De ce sînt interesante depunerile de travertin? Pentru că, analizîndu-le, poţi observa stadiile de formare a rocilor: carbonatul de calciu din apă se depune pe substratul vegetal. Tot aici poate fi observată fauna fosilă şi urmărit fenomenul şariajului – straturi de roci mai vechi se suprapun pe unele mai noi, la scară mare. Pe scurt, în zonă poţi urmări, pe viu, cîteva fenomene geologice importante. La care se adaugă raritatea florei (sînt plante care cresc numai aici) şi a faunei (caprele negre trăiesc aici, la cea mai mică altitudine din România, 700 de m).

Zona a fost declarată rezervaţie naturală din 1971. Dl Lăcătuşu a căpătat, în 1987, mandat de custode al părţii alpine, iar custode al întregii rezervaţii a devenit din primăvara acestui an.

Acţiunile întreprinzătorilor

Toate bune şi frumoase, pînă în anii '90, cînd într-un elan de libertate, oamenii au început să atenteze la pădurile de pin cu substrat calcaros, ocrotite prin lege, şi să braconeze caprele negre, aflate în aceeaşi situaţie.

În 2001, însuşi dl Lăcătuşu l-a dus să vadă frumuseţile locului pe mai marele companiei locale S.C. Total Mihoc S.R.L. Tămăşeni, producătoare de băuturi. A văzut şi izvoarele din afara rezervaţiei, spunîndu-i că cele din interior nu pot fi exploatate. După doi ani, în ziua de Paşti 2002, S.C. Mihoc demarase deja lucrările în cadrul ariei protejate, fără acord de mediu şi autorizaţie de construire. Un proces verbal de la faţa locului, din perioada respectivă, semnat de doi reprezentanţi ai Institutului pentru Protecţia Mediului din Piatra Neamţ arată că lucrările de captare şi aducţie a apei plate efectuate de S.C. Mihoc în zonă contravin Legii protecţiei mediului nr. 137/1995 republicată în 2000 şi Legii nr. 462/2001 privind regimul ariilor naturale protejate.

Lucrările societăţii au „curăţat" izvoarele vechi de 10 ani, ne spune dl Lăcătuşu: izvorul deja captat l-au distrus complet, înlocuindu-l cu o ţeavă; pe un al doilea, la intrarea în peştera Şugău, l-au dinamitat şi derocat, distrugînd travertinul din jurul acestuia pe circa 100 de metri cubi. S.C. Mihoc, ne explică dr. Barus, nu avea decît Licenţa de explorare de la Agenţia Naţională de Resurse. Şi nu un aviz de exploatare, nici de la Ministerul Mediului, nici de la Agenţia de Mediu din Piatra Neamţ, nici măcar, pe atunci, acordul Comisiei pentru Ocrotirea Monumentelor Naturii din Academia Română.

Dl Lăcătuşu ne explică că firma specializată în băuturi mizează pe politica „faptului împlinit", pe baza căreia avizele şi aprobările se iau după ce ai întreprins deja acţiunea. E drept, că, la început, această tehnică i-a adus lui S.C. Mihoc o amendă de 25 de milioane de lei şi obligaţia de a sista lucrările din interiorul zonei protejate. Fabrica de ape din afara rezervaţiei a rămas, însă, în funcţiune, deşi nu are autorizaţie. Mai nou, dl Mihoc a obţinut şi avizul consultativ al Academiei Române. Dl Lăcătuşu consideră că e vorba de o altă politică a reprezentantului societăţii, şi anume cea a paşilor mărunţi: avizul Academiei (Comisia pentru Monumentele Naturii) poate atrage după sine acordul Agenţiei de Mediu; mai ales că S.C. Mihoc şi-a depus dosarul pentru un studiu de impact ca să îşi poată continua proiectul depus la Agenţia de Mediu Piatra Neamţ.

Proteste şi planuri

De aici şi acţiunea iniţiată de geologi: o conferinţă de presă, organizată pe 17 septembrie la Facultatea de Geologie, avînd drept temă prezentarea rezervaţiei naturale Cheile Şugăului, a pericolelor pricinuite de amestecul distructiv al omului într-o arie protejată. Dorinţa organizatorilor este ca acţiunile să aibă drept efect un protest comun al participanţilor şi al organizaţiilor neguvernamentale împotriva acestor distrugeri, şi să ofere soluţii de perspectivă (oglindite în programul dr. Barus de dezvoltare durabilă a zonei). Dl Lăcătuşu consideră că momentul de faţă este unul favorabil sensibilizării opiniei publice şi în ceea ce priveşte problemele de mediu: rezervaţia Cheile Şugăului este într-o perioadă critică, dosarul Mihoc fiind depus din nou, iar ecologia românească se apropie de „clipa adevărului" – semnarea capitolului privind mediul din acordul cu UE. Situaţia din Cheile Şugăului nu e singulară, ci se repetă şi în alte rezervaţii montane, spun specialiştii. Iar atitudinea instituţiilor abilitate nu poate fi una influenţabilă, ci tranşantă, mai ales atunci cînd e vorba de încălcarea unei legi.

Numai aşa se va putea ajunge la punerea în practică a unor proiecte mai largi, precum cel de dezvoltare durabilă a Văii Bicazului şi a Masivului Hăşmaş iniţiat de dr. Barus: acesta presupune inventarierea tuturor siturilor geologice dinăuntrul şi din afara Parcului Naţional, în scopul valorificării acestora prin geoturism, geodiversitate şi geoconservare. Geoturismul reprezintă modalitatea de a pune în valoare patrimoniul naţional fără a-l distruge. Pînă şi fosilele geologice s-ar putea valorifica, într-o manieră comercială prietenoasă: se pot vinde mulaje din ghips, sau, de ce nu, chiar din ciocolată, ale unor fosile. În viitor, profesorul Barus vede, în zonă, un muzeu în aer liber şi, pe termen mai lung, chiar o grădină geologică, cum nici în lume nu mai e decît una, în Belgia.

Iaromira POPOVICI

Iaromira POPOVICI

bazar

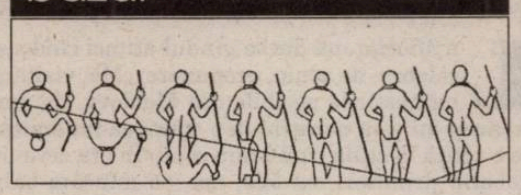

Reţete de viaţă şi moarte

Dacă pentru Banana Yoshimoto (despre romanul căreia am vorbit în articolul precedent) mîncarea are un rol esenţial într-o manieră delicată, poetică, pentru mexicana Laura Esquivel gătitul şi reţetele sînt rodul pasiunilor. Nu numai că, în romanul acesteia *Ca apa pentru ciocolată* (Editura Humanitas, Bucureşti, 2004, traducere de Cornelia Rădulescu), Prepeliţele de petale de trandafir sau Supa din coadă de vacă exprimă sentimentele celei care le-a gătit (Tita, eroina romanului), ci sînt capabile să împlinească iubiri, să vindece, sau chiar să omoare. Gîndurile şi sentimentele bucătăresei se materializează în felul pe care aceasta îl duce la bun sfîrşit, transformîndu-l într-o unealtă magică capabilă de a împlini dorinţele. Tita îşi găseşte confortul în căldura bucătăriei, precum Mikage, şi se exprimă prin mîncare, depăşind, însă, sfera realului şi păşind în supranatural şi mitologie. Într-o lume închisă, plină de prejudecăţi puse pe seama tradiţiei, şi de cruzime, Tita se simte liberă numai gătind felurile pe care le consideră adecvate unei situaţii sau alteia şi, mai ales, pe care le simte. Eroina comunică prin convenţia limbajului gastronomic şi interesant este că cei din jur nu numai că îi înţeleg mesajele, dar nu se pot împotrivi punerii acestora în practică chiar pe propria lor piele.

Tita s-a născut în bucătărie: „între mirosul unei supe cu fidea care era pe foc şi aromele de cimbru, dafin, coriandru de lapte fiert şi, fireşte, de ceapă". „Naşterea aceasta neobişnuită a făcut ca Tita să simtă o imensă dragoste pentru bucătărie şi să-şi petreacă cea mai mare parte din viaţă în ea." „Tot aşa confunda bucuria de a trăi cu bucuria de a mînca." Senzaţiile Titei se exprimă tot în termeni gastronomici: cînd s-a îndrăgostit de Pedro, a fost ca „o gogoaşă în ulei clocotit". Cînd Pedro, forţat de mama ei, a luat-o în căsătorie nu pe ea, ci pe sora ei mai mare, Rosaura, şi nu a avut curajul să fugă cu Tita, aceasta din urmă s-a simţit asemenea unui „ardei în sos de nuci uitat în cratiţă după banchet".

Mîncărurile pe care le găteşte eroina au efecte de viaţă şi de moarte, sau măcar erotice asupra celorlalţi. Prepeliţele în sos de trandafiri, de exemplu, în care se amestecă sînge şi sîngele Titei (aceasta strînsese prea tare la piept trandafirii primiţi de la Pedro, înăbuşindu-şi astfel pasiunea) au făcut-o pe sora ei Gertrudis să fugă de acasă cu unul din revoluţionarii lui Pancho Villa. Mama ei, dona Elena, s-a otrăvit cu mîncarea gătită de Tita, numai pentru că ştia că aceasta n-o mai făcea cu dragă inimă. Sora ei, Rosaura, a murit din cauza unor probleme digestive, mîncarea răsculîndu-se, cumva, asupra nedreptăţii pe care ea, o neiniţiată în arta gastronomică, i-o făcuse Titei. Singurii cărora nu mîncarea le-a făcut de petrecanie sînt Pedro, care a murit de-a dreptul de prea mare amor împlinit, şi Tita, care, pentru a-l urma pe Pedro, a sfîrşit înghiţind chibrituri şi aplicînd o reţetă medicală, învăţată de la doctorul John, în afara gastronomiei ei dragi.

Claudia SURDU

Programare la cioban

La *Mioriţa* mă ducea gîndul atunci cînd s-a făcut celebra, de acum, propunere: „Mă, vizităm toate mănăstirile posibile din Moldova, da' un lucru vreau şi eu – să mergem la o stînă, că-mi amintesc eu de o vizită la stînă cînd eram copil. Şi era ceva unic, cu ciobanii primitori, cu oile, mă, să mîncăm balmoş şi jintiţă, că e, ce mai, de nemaipomenit". „Bine, mă, mergem şi la stîna aia, numai să găsim, că cine ştie unde or fi oile duse." Şi-am ţinut-o tot aşa timp de două săptămîni. Imaginea era deja făcută. O după-amiază plăcută, cu un vînt care adie uşor, oile behăie subţirel, talăngile sună ca-n poezii, mieii zburdă, uite camera unde se prepară brînza, ciobanii mestecă într-o mămăligă, noi degustăm din toate bunătăţile, copiii mîngîie ditai ciobăneştii mioritici care nu muşcă din cauză că simt omul bun, încălecăm pe cai, viaţa e roz etc... Toate ar fi bune şi foarte frumoase, dacă nu s-ar fi inventat proverbul „Socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din tîrg", pentru că, în acest caz, l-am aplicat la marele fix.

Vine ziua în care e programată vizita la stînă. Şi zic programată, pentru că am făcut programare pe bune, exact ca la medic sau avocat. La ora 15,00 trebuie să fim la stînă, unde sîntem aşteptaţi în vederea unei vizite cu degustare, călărie, ce să mai, tot tacîmul. Prietenul nostru este în delir. Urmează să retrăiască anii copilăriei. „Mă, să vedeţi ce bun e balmoşul ăsta şi jintiţa." Eu sînt tot în delir. Mă gîndesc la drumul pînă la stînă, cu urcuşuri monstruoase şi treceri periculoase peste şuvoaie de apă, că de, sînt fată de la oraş neînvăţată cu mişcarea. „Băi, să nu mă înjuraţi dacă vom face popasuri dese, că eu nu rezist la drumuri grele."

În fine, pornim. Primii doi kilometri îi facem pe şosea, adică drum drept, fără pericole, doar puţină atenţie sporită la bolizii cu număr de Italia, în care nu sînt italieni, ci moldoveni veniţi de la muncă de-acolo şi pe care trebuie să-i vadă localitatea cum s-au realizat. Intrăm pe poteca ce duce la stînă. Drumul e lin, cu pante mici şi rare, urmăm cursul unui rîuleţ care, culmea, nu trebuie traversat. Şi mergem, şi mergem, e cît se poate de plăcut. Mă cuprinde o uşoară emoţie la gîndul că-mi voi petrece următoarele ore într-o atmosferă pastorală. Şi iar mai mergem, admirăm priveliştea, dăm garduri la o parte cu o nonşalanţă pornită din entuziasmul vizitei la stînă. În final, ajungem la ceva ce seamănă cu capătul drumeţiei. La 100 de metri mai sus, pe deal, se văd o căsuţă şi două femei. „Mă, aici o fi, că nu se văd oile?" Strigăm: „Aici e stîna?" „Da", vine răspunsul. „Da' mai e şi altă stînă pe aici?" „Da", ni se răspunde. „Noi avem o programare, ne aşteptaţi cumva?" „Nu ştiu, da' cred că da." Deliberăm rapid şi hotărîm să urcăm la această stînă. Prietena noastră: „Să nu vină cîinii, că mie mi-e frică". Nici nu termină bine de spus, că apare în galop un cîine. Mic, slăbuţ, puiandru, care se gudură şi face pe el de fericire că este mîngîiat. Înaintăm cu curaj. „Da' unde sînt cîinii?" „Sînt duşi cu ciobanii." Relaxare totală. Ajungem la căsuţă şi ne trîntim pe nişte băncuţe. „Bună ziua, ştiţi, noi venim recomandaţi, avem programare la dvs." „Da, da, acum nu e nimeni aici, că ciobanii sînt cu oile sus şi numai eu cu fata asta sîntem." „Bine, da' nouă ni s-a spus să venim aici să vizităm, să mîncăm balmoş." „Păi numai baciul face balmoş, eu nu ştiu". „Şi baciul unde e?" „A, e plecat." „Unde?" „Păi s-a dus la otavă." „Şi cînd vine?" „Io ştiu?" Pînă acum situaţia e clară. Nici nu ştiu dacă să mă enervez sau să disper din cauza foamei care, brusc, începe să mă chinuie. Mă uit la ceilalţi şi mă relaxez uşor: nici ei nu se pot decide. Apoi mă uit la copiii noştri care trag sîrguincios de un pisic şi mă relaxez şi mai mult: nu le este încă foame. Mă hotărăsc să-mi aprind o ţigară, să stau şi să admir peisajul. Dar nu pot. Prietenul nostru are o angoasă: „Ştiţi, noi am venit aici că ni s-a spus că putem să mîncăm balmoş, să vedem cum se face brînza, să vedem oile..." „Păi, v-am zis că numai baciul face balmoş, iar oile sînt duse sus şi pot să vă arăt eu nişte brînză gata făcută." Îmi vine să-i zic „hai, mamaie, pune un ceaun cu apă, că fac eu o mămăligă". Şi-atunci o privesc mai bine. Pare cam de 55-60 de ani, e ridată rău şi are o paloare obosită, poartă şlapi pe care scrie ceva gen Viking, pantaloni *pécheur* lucioşi de jeg, un tricou amărît, băsmăluţă. Prietenul nostru e singurul care are chef de vorbă, noi ceilalţi ne consumăm disperarea în tăcere. „Da' dumneavoastră staţi aici?" „Normal", răspund eu în gînd, „o fi femeia care le face curat, mîncare". „Da, eu stau aici cu fata asta a mea." Replica e mai mult decît străvezie: „Şi nu ştiţi să faceţi balmoş, că noi am venit să mîncăm balmoş." „Nu, doar baciul." „Da' dumneavoastră staţi de mult aici?" „A, nu, doar de cînd a venit să mă ia, că io stau la Botoşani, da' baciul a venit după mine, că a zis că cineva i-a zis că io pot să vin să stau aicea la stînă cu dînşii. Şi am venit şi cu fata asta şi cu băieţii mai mari, da' ei au plecat acasă şi io am rămas." „Şi vă place aicea?" „Păi, îmi place, că aicea oamenii sînt mai buni, nu ca la Botoşani." „Da? Acolo sînt răi?" „Da, cum nu, acolo dacă ceri bani împrumut vine să ţi-i ceară, da, aicea nu." „Da?" „Da."

Simt că mă preling pe dinăuntru. Mi-e o foame de mor. Bine că am o sticluţă goală de plastic, o umplu cu apă şi beau ca să umplu stomacul. Aprind altă ţigară. „Mă, ce facem, mai stăm, că mi-e foame." Se pare că are efect, fata vine cu farfurii cu urdă şi caş. „Hai copii, veniţi să mîncaţi brînză." „Eu nu vreau brînză." „Atunci ia pîine cu apă." Se conformează. „Dar ciobanii cînd vin cu oile?" „Pe seară." Mă uit discret la ceas: e abia 4. „Da' avem cîteva oi în ţarcul ăla, alea sînt bolnave." Copiii se duc să vadă oile bolnave. Se întorc rapid. Aleargă către nişte vaci şi cai care pasc în disperare. „Care e calul pe care ne putem urca?" „Păi, nu e decît iapa aia sură, da, are mînz şi e cam nervoasă." Nervoasă sînt şi eu, aşa că merge. „Adă; dom'ne, iapa aia să mă urc pe ea." Intervine soţul meu: „Măi, nu te urca, ce dracu', ai înnebunit?" Intervine şi prietena noastră: „Să ştii că eu nu-ţi dau copilul pe cal". Prietenul nostru nu mai intervine. Cred că nu mai are puterea s-o facă. Fata aduce o pătură jegoasă, apoi calul prins de coamă. Îl parchează în dreptul unui buştean masiv. Înţeleg figura: trebuie să mă urc pe buştean, apoi să mă arunc pe cal, după care să mă rog să nu se enerveze calul. Da-mi zic: „Ce mama mă-sii, aia nu, aia nu, măcar pe cal să mă urc". Cu chiu, cu vai ajung pe cal. Calul e rezonabil, s-o fi gîndit şi el ca şi mine. Instantaneu mă trezesc cu fiică-mea în braţe. Poză. Apoi cu fiica prietenilor. Poză. Rămîn singură pe cal şi îl îmbrăţişez cu recunoştinţă. Poză. Cobor de pe cal întreagă. Poză de final. Fericită, mai aprind o ţigară. Parcă mi-a trecut foamea. În schimb, a apucat-o pe fiică-mea. „Mami, îmi iei un pateu?" „De unde, dragă, pateu, ia brînză." Tace resemnată. „Şi cînd mă gîndesc la balmoşul ăla şi la jintiţă." „Ştiţi de jintiţă?" Se vine rapid cu farfurii pline de o zeamă în care plutesc nişte chestii albe, ca smîntîna. „Asta-i jintiţă.". Gust ca să nu mor proastă. Oribil. Gustă şi prietenul nostru. Se strîmbă, dar mai ia cîteva linguri. Gustă şi prietena noastră. Ei îi place, aşa că ia cîteva linguri în plus. Soţul meu refuză să guste. Între timp, s-a făcut tîrzior şi baciul nici gînd. „Hai să plecăm. Lasă nişte bani şi hai să mîncăm." Plătim şi plecăm. Pe la jumătatea drumului mi se spune discret: „Mă, mie mi-e rău, cred că de la jintiţa aia." „Să-ţi dau o pastilă, cine te-a pus, ai zis că-ţi place." Cînd îşi vede nevasta că ia pastile de rău vine şi prietenul nostru: „Dă-mi şi mie, că mi-e rău". Ofer pastile cu generozitate. Ne îndreptăm cu pas voios către locaţia unde ştim că vom mînca. „Ne-am dus de pomană la stînă, n-am mîncat nici balmoş, n-am văzut nici oi, nici ciobani..."

© A. Andrei

Gazdele noastre se oferă să ne prepare balmoş la cină. A fost delicios. După un timp, aud: „Mă, ştiţi ce cred eu? Baciul dormea în căsuţă şi n-a vrut să fie deranjat". Refulez: „M-au enervat alea două, nu puteau o mămăligă să facă, ce dracu'". Răspuns: „Păi ce, nu te-ai prins, alea erau venite cu alte chestii la stînă şi tu vroiai mămăligă". Indignată: „Cum, mă, mamaia aia era de fapt regina balului?" „Da, venită de la Botoşani cu recomandări." După încă o oră şi două pahare de vin: „Băi, voi vă daţi seama ce-i acum la stînă?" Ne tăvălim de rîs. Jucăm cărţi. A început să plouă uşor. Seara e minunată. Mai trece o oră şi două pahare de vin. „Şi totuşi, voi vă daţi seama ce-i acum la stînă?" Iar ne tăvălim de rîs. Pică reţeaua electrică. Ni se aduc lumînări, cineva pune muzică la un laptop. Jucăm cărţi la lumînare, bem vin şi ne punem întrebări esenţiale despre ce se întîmplă la stînă, la care răspundem tăvălindu-ne de rîs. Oh, Doamne, n-am mai petrecut aşa bine din studenţie.

Noi cărţi de Dilematecă!

Miercuri, 6 octombrie, la Librăria Cărtureşti din Bd. Magheru, Editura Polirom lansează cîteva cărţi ale colaboratorilor noştri:

- ora 16: Al. Călinescu, *Adriana şi Europa*
- ora 16.30: Robert Turcescu, *Dans de Bragadiru. Cum se vede România în direct*
- ora 17.30: Dragoş Bucurenci, *RealK*

Invitaţi: Andrei Pleşu, Simona Sora, Florin Iaru

Lansarea face parte din săptămîna dedicată de Editura Polirom literaturii române contemporane, între 4 şi 9 octombrie: „Veniţi cu noi la Cărtureşti!"

libertatea de impresie

Duminică la ora opt

Ne-am obişnuit cu tot felul de cerşetori. De la copii de cîţivă ani pînă la bătrîni decrepiţi şi chiar oameni în plină putere. Orbi, ciungi, ologi, arşi, buboşi, oligofreni sau prefăcuţi. Îmbrăcaţi normal, în zdrenţe sau în pijamale. Femei, bărbaţi şi hermafroditi. Cu crucea în mînă sau cu tăbliţe agăţate de gît pe care scrie că au SIDA sau TBC. Pensia şi orfelinatul, cei şapte fraţi sau cei şapte copilaşi de acasă sînt deja poezii ultracunoscute. Am văzut şi „Filantropica" de unde ne-am făcut o idee despre cum ar putea arăta lumea din spatele lor. Indivizi fără scrupule care-şi fac afacerile pe seama unor asemenea nenorociţi. Ştim şi cum se cerşeşte în Occident (sau mai bine zis, cum se cerşea, pînă cînd au dat năvală esticii cu obiceiurile lor). Acolo fiecare încearcă să atragă atenţia prin ceva cît mai nostim sau mai şocant, fără însă a oripila. Nimeni nu-şi arată defectele fizice. Cerşetorii cîntă, dansează, fac pe statuile, fac jonglerii, iar unii se dovedesc a fi adevăraţi artişti. Am aflat dintr-un studiu că în ţările ortodoxe lumea nu prea are încredere în instituţii şi preferă să dea banii sau hrană direct în mîna cerşetorului mai degrabă decît unor organizaţii de caritate. Despre acestea oamenii nu au niciodată certitudinea că folosesc banii aşa cum pretind. În ţările catolice sau protestante se pare că e invers, oamenii fiind mai înclinaţi să dea bani unor astfel de organizaţii decît indivizilor care cerşesc pe stradă, fie şi în forme elegante.

Eu însumi ştiam toate astea într-o dimineaţă însorită de duminică, la ora opt, în portul Tulcea, cînd un ins îmbrăcat săracăcios, dar curat (într-un costum maro), slab şi cu ochelari groşi, în dosul cărora se zăreau ochii albaştri, s-a oprit în faţa mea aproape în poziţie de drepţi şi s-a prezentat: „Domnule, mă numesc Grigore Bădoiu, am fost marinar de cursă lungă şi am o mare rugăminte la dumneavoastră". Era cît pe ce să trec mai departe cu vreo scuză oarecare aruncată din colţul gurii. Dar a venit şi ultima frază: „Vă rog să-mi daţi şi mie opt mii de lei pentru ca să-i beau"... În momentul acela am simţit că-l îndrăgesc. I-am dat zece mii şi-mi pare rău că n-a fost mai mult. Dacă aş fi avut timp; mai că aş fi mers cu el într-o cîrciumă din port (toate deschise dimineaţa) să-i ascult poveştile de pe mările albastre, de care sînt sigur că mintea îi era plină. Omul a mulţumit şi s-a îndepărtat demn şi mulţumit către instituţia fericirii lui.

Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

România liberă

Recentul scandal din jurul *României libere* seamănă cu povestea tristă a unei dame de companie care, după ce s-a lăsat aşezată în fel şi chip, se trezeşte, brusc, urlînd ca din gură de şarpe că a fost violată. Ceea ce, nu zic nu, e posibil, dar, în condiţiile amintite, e şi foarte greu de compătimit.

România liberă nu mai e ce-a fost. Dintr-un ziar care, la începutul anilor '90, era în stare să dea tonul curentelor de opinie şi, mai apoi, era capabil să fixeze temele de dezbatere din agenda publică, a ajuns un suport de anunţuri publicitare. Cu excepţia scandalului Vîntu – îngropat brusc şi inexplicabil, după ce aceeaşi gazetă i-a purtat sîmbetele, ani întregi, pe prima pagină – nu-mi amintesc vreo ispravă jurnalistică recentă a amintitului cotidian. Nici măcar asocierea cu de-acum celebrul, şi în România, grup WAZ, nu a fost subiect de primă pagină. Publicul n-a ştiut mai nimic. Dar aici nu e vorba numai de *România liberă*. Abia în ultima perioadă, la presiunile CNA, ori cînd s-a lăsat cu înjurături de mamă între acţionari, a început să iasă la iveală cîte un colţ din identitatea celor care patronează mass-media din România. Şi, uite aşa, am aflat de WAZ la *România liberă* şi *Naţional,* de fundaţia lui Victor Ponta pe la Radio 21, de Ringier care înghite tot, de la *Evenimentul zilei* la *Libertatea* şi *Pro Sport,* cu un Consiliu al Concurenţei care ascultă cuminte vocea lui Micky şi face ciocu' mic... Şi încă ne mai aşteaptă surprize-surprize atunci cînd vreo zînă bună (sau rea?) va scutura puţin hîrtiile cu acţionarii Bluelink Comunicazioni de la Realitatea TV sau cu patronii de la *Adevărul*, să zicem.

L-am văzut pe domnul Petre Mihai Băcanu, directorul *României libere*, lamentîndu-se într-o emisiune a lui Radu Moraru, pe B1 TV. Las la o parte faptul că moderatorul emisiunii habar n-avea pe ce lume trăieşte, încercînd să-şi îngroape ignoranţa într-un şir penibil de poveşti culese după ureche despre anii în care disidentul Băcanu era săltat de Securitate pentru curajul nebun de a fi încercat editarea unui ziar *România liberă* în clandestinitate. Acesta e nivelul jurnalistic al celui care-şi spune Naşu' şi pace. Pe mine m-a interesat punctul de vedere al domnului Băcanu. Şi am aflat o poveste lacrimogenă, cu un ziar care, din punct de vedere economic, merge bine, care are un public fidel, insensibil la farmecele tabloidelor, un ziar făcut de gazetari devotaţi, plătiţi prost, dar dornici să muncească pe brînci pentru un salariu mic. L-am ascultat cu atenţie pe domnul Băcanu. Nici un cuvînt despre încremenirea în proiect a *României libere,* nimic despre scăderea dramatică a numărului de cititori. Doar o sumă de acuze, cu siguranţă adevărate, dar tardive, legate de presiunile politice la care sînt supuse gazetele din România şi cea pe care o conduce domnia sa în mod special.

Domnul Băcanu nu poate beneficia de suportul meu. Cînd alte ziare se chirceau sub loviturile date de bocancul Puterii, *România liberă* tăcea chitic şi publica interviuri pozitive cu Adrian Năstase în care reporteri sfioşi ai amintitului cotidian nici nu îndrăzneau să-l atingă pe prim-ministru cu floricica unei întrebări despre atitudinea Puterii faţă de presa liberă. Domnul Băcanu a îngropat un ziar de care mă leagă amintirea momentului de la începutul anilor '90, cînd am înţeles ce forţă imensă poate avea scriitura de presă lipsită de constrîngeri şi inhibiţii. Domnul Băcanu joacă acum rolul periculos şi prea puţin credibil al patronului de presă îmbrăcat în haina redactorului de rînd, şi asta nu-l ajută. (La

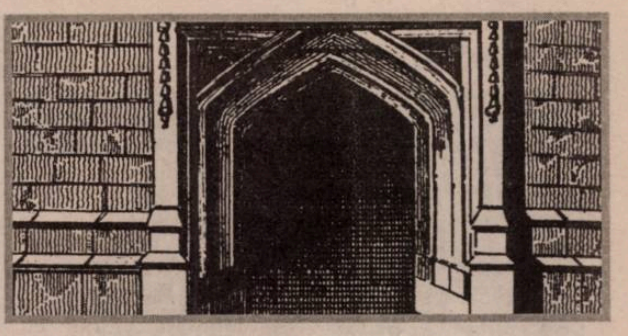

emisiunea de pe B1 TV, n-am înţeles deloc cine vorbea, *ziaristul* Băcanu sau *patronul* Băcanu?!). În fine, poate să-mi repete domnul Băcanu, zi şi noapte, că *afacerea România liberă* merge bine, cîtă vreme recunoaşte că salariile redactorilor sînt mizerabile înseamnă că e o problemă: ori minte domnul Băcanu, ori *România liberă* e un ziar lucrat cu gazetari incapabili care nu merită salarii mai mari, ori, la limită, domnul Băcanu şi ceilalţi acţionari se comportă ca nişte patroni de sclavi cu propriii angajaţi. Mie, însă, surse din interiorul ziarului îmi spun că încasările din publicitate şi vînzări ale *României libere* sînt departe de nivelul care ar putea să-l facă pe un patron de presă să doarmă liniştit.

Criza prin care trece acum *România liberă* nu e ceea ce pare a fi. Ea ascunde alte conflicte şi interese pe care nu le vom afla niciodată. Din păcate, la fel ca în multe alte cazuri, mai mult sau mai puţin recente, consumatorul de media este agăţat cu arcanul şi aruncat într-un război care nu-i al lui, nici al urmaşilor săi, ci al moştenitorilor unui fost imperiu mass-media din care n-a mai rămas aproape nimic, dar pe ale cărui ruine se mai dau încă bătălii crîncene.

SPOTUL INTERZIS LA DREAPTA CU ICOANA *SAFE* NU ESTE CHOCOTOFF

● Nu am prea văzut la televiziuni spotul antişpagă în care un profesor, un poliţist şi o asistentă medicală intră într-o casă şi se servesc cu diverse bunuri. L-am văzut însă la www.nudaspaga.ro şi mi-a plăcut la nebunie. Organizatorii spun totuşi că este difuzat pe la televiziuni mai mici. Sînt indignat de pudoarea posturilor mari. Adică, vezi Doamne, poliţiştii, profesorii şi asistentele se vor simţi jigniţi. Asta ar însemna că poliţiştii, asistentele şi profesorii sînt nişte hoţi şi s-ar identifica ca atare cu personajele. Abia acum, poliţiştii, profesorii şi asistentele ar trebui să se simtă jigniţi, de prostia televiziunilor mari. **(C. G.)**

● Tinerii din PSD au purtat, la congres, tricouri pe care era imprimat semnul de circulaţie „interzis la dreapta". Am înţeles aluzia social-democrată, dar depinde din ce parte priveşti problema: dinspre noi, cei care privim, semnul arată, într-adevăr, „interzis la dreapta"; dar dinspre ei, cei care îmbracă tricoul, se citeşte „interzis la stînga". Deh, social-democraţia tînără are şi ea dilemele ei, ca şi „a bătrînă"... **(M. V.)**

● Într-un exces de entuziasm, mi-am propus să fac un reportaj (de fapt un *remake,* mai făcusem acum vreo 10 ani unul) la Mănăstirea – de măicuţe – Nămăeşti: tot aveam drum pe-acolo şi povestea cu icoana găsită-n munţi, pe locul căreia s-a construit sfîntul stabiliment, rămînea fascinantă, indiferent de gradul ei de i/realitate. Sunînd, pe telefonul fix, la Maica stareţă, aceasta s-a scuzat că nu poate vorbi cu mine săptămîna aceasta, fiind „puţin ocupată": avea nişte lucrări, îşi punea gresie şi faianţă în casă. La sfîrşit, amabilă, mi-a dat numărul de mobil. **(I. P.)**

● Ca pe jumătate de Bucureşti, m-a muşcat un cîine. Rău. Am implorat inutil un taximetrist în Piaţa Victoriei să mă ducă două străzi mai încolo şi am ajuns, cu dinţii strînşi, la spitalul Balş, unde se face profilaxia turbării. Inutil să vă spun că eram deja turbată, iar orizontul meu de aşteptare era negru cu reflexe roşii, ca într-un articol al lui Vintilă Mihăilescu de acum două săptămîni. Cînd colo, dau de un medic specialist (Dr. Dunăreanu) şi de cîteva asistente pline de compasiune, înţelegere şi expeditivitate. M-au ciuruit şi m-au trimis, *safe,* în strada plină de cîini. Ce să zic, mai avem, totuşi, o şansă! **(S. S.)**

● El (privind către un ansamblu cinetic care s-a oprit): „Nu durează la nesfîrşit?" Ea (înţeleaptă): „Nu este Chocotoff!" – şi-i mai bagă o bomboană în gură. Acest dialog, pe care-l putem auzi într-un spot publicitar, ar trebui să ia un premiu. O asemenea tîmpenie e ceva rar – chiar şi în lumea de tîmpenii în care trăim. **(C. P.-B.)**

Cu ochii-n 3,14

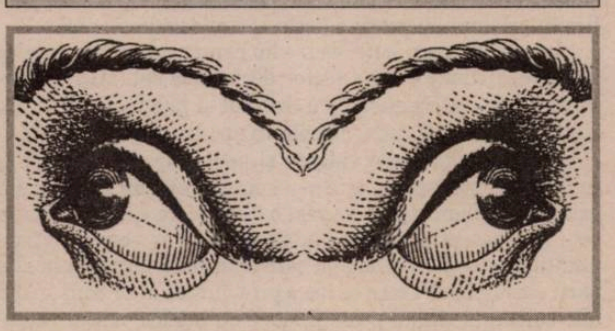

BERLINUL D-LUI VASILESCU A BAGATELIZAT VODCA KALAŞNIKOV ÎN *OBSERVATOR CULTURAL*

● Berlin e un oraş în recesiune. Populaţia e în scădere, preţul terenurilor şi al imobilelor la fel. Marile firme se îndreaptă spre alte oraşe, mai bogate. Recent, şi Sony Music a părăsit Berlinul. Au rămas: 3 opere de stat, vreo 4 teatre mari, cam tot atîtea filarmonici, vreo 150 de muzee, case memoriale şi săli de expoziţie. Nimeni nu se plînge. Biletul de teatru e mai ieftin decît la München. Deci e bine! **(M. M.)**

● Noua campanie de publicitate a firmei Connex – cea cu o priză deasupra căreia scrie „Rezervată pentru telefonul d-lui Vasilescu" – a stîrnit o vie emoţie în privirea redactorului nostru şef. Nu numai vie – cei care-l mai sună din cînd în cînd ştiu că ea este şi *orange*. **(A. C.)**

● Cei care încă şi azi sînt nemulţumiţi de sarcasmul intempestiv cu care Emil Cioran a bagatelizat „sentimentul românesc al fiinţei" formulat cîndva de Constantin Noica, ţin să observe că nu în Paraguay ci la Praid, în judeţul Harghita, a avut loc cel de-al 10-lea Festival Internaţional al Sarmalelor, excelent organizat, în cadrul căruia s-au consumat peste 6.000 de asemenea bucate, mari cît capul şi mici cît unghia, devorate de turişti români, unguri, austrieci, francezi şi italieni. O pensiune agroturistică din Suceava a lansat un aranjament floral numai din sarmale, intitulat: „Sarmale fără frontiere!" O alta, din Sibiu, a prezentat un tort imens înălţat tot din sarmale, întregul festival, maecat şi de două simpozioane sub genericul „Sănătatea şi tradiţiile culturale", încheindu-se cu un concert de muzică clasică în salina localităţii. Ce se mai poate spune, ce se mai poate mînca...? **(R. C.)**

● Generalul Kalaşnikov, 83 de ani (constructorul armei cu acelaşi nume, cunoscută şi ca AK-47, preferată de teroriştii), a fost prezent la clubul din Londra unde a fost lansată o nouă marcă de vodcă, vodca Kalaşnikov. Ca şi la produsul care i-a adus faima, generalul s-a ocupat de toate amănuntele, de la designul sticlei, pînă la calitatea băuturii. Ziarele din ultimii ani descriau sărăcia generalului niciodată răsplătit de autorităţile sovietice pentru invenţia militară, în timp ce Joint Stock Vodka Company i-a promis o participare bănească substanţială. În ceea ce priveşte victimele, de vodcă se moare mai încet şi nu înainte de a te fi bucurat de viaţă. **(M. B.)**

● Valentin Protopopescu în *Observator cultural,* p. 13: „Opinia mea nu converge către asemenea aprecieri." Cum poate o singură opinie a unui singur individ să conveargă către orice – numai un psihanalist ştie... Asta se poate întîmpla doar atunci cînd opinia-i convieţuieşte cu sine însăşi. **(a. l. ş.)**

VIRUSUL FOARTE PLAT ROSTROPOVICI INTERZICEA SÎNII ATÎT DE MARI

● Am primit un virus de la Guvern, cu subject: „MEC – Conlucrare cooperativă între Ministerul Economiei şi Comerţului şi Consiliul Investitorilor Străini din România 6.11.03". De unde o fi scos virusul ăsta sintagma „conlucrare cooperativă"? Cum o fi o „conlucrare necooperativă"? Cine l-o fi învăţat? **(C. G.)**

● Ştabilor de specialitate, năpădiţi de o totalitară satisfacţie pentru că în campionatul românesc de fotbal au dispărut meciurile aranjate, ar trebui să li se amintească totuşi că aşa cum există oameni cinstiţi şi săraci, tot aşa se poate juca fotbal fără blat dar şi foarte plat. **(R. C.)**

● Un prieten care a fost la concertul Rostropovici din Festivalul Artelor mi-a povestit că, la intrarea în Sala Palatului, a primit din partea unei tinere o foaie volantă cu... xeroxul cronicii mele la Nabokov, apărut în *Dilema!* Declar pe această cale că 1. n-am nici o legătură (de rudenie) cu această întreprindere, bănuiesc privată, şi 2. mi se pare că respectiva persoană ar fi ideală pentru ocuparea postului de difuzor căutat de redacţia noastră. Aşa cum ştiţi să ne xeroxaţi, puteţi să ne şi contactaţi! **(a. l. ş.)**

● În plin taifun Ivan şi taifună Jeanne, veşti optimiste de pe Terra: în timp ce la conferinţa internaţională împotriva îmbătrînirii de la Londra, un biogerontolog faimos de la Cambrige susţinea că mulţumită geneticii, clonării şi farmacologiei, oamenii „vor putea trăi liniştiţi (!?) cel puţin 120 de ani cu şanse pînă la 5.000" – poliţia austriacă interzicea unei fetiţe din Bulgaria, mare hoţoaică prin magazine, să mai calce prin ţară pînă în anul 3000. Se confirmă – cum altfel? – vechea urare românească: Toată lumea să trăiască, numai noi să nu murim! **(R. C.)**

● Am văzut prin oraş că au apărut foarte multe tricouri pe pieptul cărora scrie Angel. Şi n-aş fi crezut că angelii, adică îngerii, pot avea sînii atît de mari, dată fiind mai ales incertitudinea ce planează asupra sexului acestor entităţi. **(A. M.)**

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Tineri

Guvernul a anunţat, „la pachet", cîteva măsuri: construirea a 26.614 apartamente destinate tinerilor sub 35 de ani „care nu au suficiente resurse financiare pentru a cumpăra sau închiria o locuinţă în condiţiile pieţei" şi acordarea a 320 de burse pe an celor care vor să urmeze studii universitare sau postuniversitare în străinătate, cu condiţia să se întoarcă apoi să lucreze în România. Din punctul de vedere guvernamental, e social-democraţie. Unii comentatori au scris că nu e decît populism electoral. Şi unii, şi alţii au dreptate. Dar mai e ceva: pentru o ţară care aşteaptă ca pe un măr copt recunoaşterea economiei de piaţă funcţionale şi integrarea în UE, astfel de măsuri arată sărăcia viziunii despre viitor şi persistenţa într-o „logică a cîrpelii" care nu ţine loc de proiect coerent pentru o societate modernă.

26.614 apartamente, presupunînd că ele vor ajunge în posesia unor cupluri de tineri căsătoriţi, înseamnă „fericirea" de moment a fix 53.228 de persoane. Or, sînt mult mai mulţi cei care nu pot să cumpere sau să închirieze o locuinţă „la preţul pieţei". Şi tocmai aici e problema. În loc să construiască, tîrîş-grăpiş, apartamente sociale „după posibilităţi", Statul ar trebui să le ofere tinerilor speranţa că mîine îşi vor putea construi singuri o casă, din banii lor; că vor putea cîştiga aceşti bani muncind într-o societate care le recunoaşte meritele şi competenţa, nu doar „vechimea" şi fidelitatea faţă de clanuri şi reţele de relaţii; iar cînd se vor hotărî să-şi construiască locuinţa, să o poată face fără să dea şpagă la primărie pentru a obţine autorizaţie de construcţie, ciubuc la societăţile de utilităţi pentru a le face mai repede racordările la apă, electricitate şi gaze, mită la funcţionarii publici care trebuie să le dea tot felul de adeverinţe şi aprobări. Nici în Italia sau în Germania tinerii căsătoriţi nu se trezesc după noaptea nunţii în vile somptuoase, şi acolo sînt destui cei care locuiesc o vreme cu socrii; dar oamenii ştiu că trăiesc într-o societate aşezată în care, muncind cinstit, îţi poţi face casă *din munca ta*, nu-i nevoie de programe guvernamentale interpretate la trombon în conferinţe de presă.

Ideea de a acorda burse guvernamentale pentru studii în străinătate este foarte bună. Firesc, tinerilor li se cere să revină în ţară şi să lucreze în administraţia publică, astfel încît ţara „să-şi recupereze investiţia" beneficiind de *know-how*-ul acumulat de studenţi şi doctoranzi în prestigioase universităţi străine. Au existat şi pînă acum destui tineri care au mers în Europa şi în SUA la studii, cu burse oferite de alţii ori prin programele Erasmus şi Socrates. Problema este că, reveniţi în ţară cu dorinţa de a aplica ce au învăţat, se văd trataţi cu indiferenţă sau chiar ostilitate chiar de funcţionarii statului, diplomele de doctorat de la Sorbona le sînt echivalate după obositoare proceduri birocratice care durează ani întregi, sînt angajaţi pe posturi inferioare pregătirii lor şi sînt sfătuiţi să „facă ciocu' mic" şi s-o lase mai moale cu ce au învăţat în străinătăţuri, căci „la noi e altfel". Cu alte cuvinte, tinerilor li se dau burse pentru a învăţa în Franţa, Germania ori Marea Britanie, dar li se cere să revină acasă pentru a deveni subalternii lui alde Cozmîncă, Şerban Mihăilescu, Marian Oprişan, Mischie şi alţi „aşi" ai administraţiei locale. Şi să re-înveţe, eventual, cum să ia şpagă pentru a le aproba colegilor lor de generaţie unul dintre cele 26.614 apartamente sociale.

Mă tem că Guvernul, ocupat prea mult cu grija alegerilor de mîine, nu înţelege că adevăratele probleme ale tinerilor sînt mai complicate, iar ele nu pot fi cîrpite cu măsuri de moment. Corupţia endemică, lentoarea reformelor, sistemul de învăţămînt dat peste cap de incompetenţa ministerială, neîncrederea în ziua de mîine, obsesia de a pleca „afară" cu prima ocazie, senzaţia că „aici nu se poate face nimic" sînt griji pe care tinerii nu şi le pot scoate din minte, nici dacă locuiesc într-un apartament „de la stat".

Diana NACU

Nevoi, dorinţe şi favoruri

Trăim, poate, într-o lume şi un timp în care existenţa individuală nu îşi mai găseşte obiectiv locul decît în cadrul unui mare şi complicat sistem multistatal ale cărui reguli sînt stricte şi în care drepturile umane, chiar şi cele fundamentale dintre acestea, sînt reduse constant pe măsura creşterii puterii respectivului sistem în baza unor distincţii intelectual-legale.

E un fapt că în ziua de azi oameni de prin toate colţurile sărace ale lumii se îndreaptă într-o cursă, uneori contra cronometru, spre meleaguri unde există prosperitate care se poate împărţi, după ei, cu restul lumii.

De-a lungul a aproape patru ani de interpretariat pentru Ministerul Justiţiei din Irlanda, la Centrul de Aplicaţii pentru statutul de refugiat, o mare de poveşti mi-a trecut pe la urechi. Am trăit experienţe asemănătoare celor descrise de Mirona Hărăbor în *Dilema veche* nr. 35. Poveşti pe care încerc din toate puterile să nu le reţin şi pe care mă lupt să nu le trăiesc niciodată. Toate au acelaşi fir, acelaşi miez şi de multe ori sînt povestite exact cu aceleaşi cuvinte. Cum se poate deosebi o poveste veridică, cel puţin din punctul de vedere al legislaţiei ce trebuie aplicată pentru acordarea statutului de refugiat, de una care nu denotă decît disperarea unui om simplu, venit aici pentru a-şi trimite bani în România, este foarte greu.

Toate aceste decizii în privinţa acordării statutului de refugiat sau azilant temporar, luate de către oameni la fel de simpli ca cei care aplică pentru el, nu se leagă deloc de, acum prea rarele, valori umane şi în nici un caz, aşa cum legislaţia o sugerează, de esenţa personală şi detaliile fiecărui caz în parte. Este un proces discreţionar care se bazează doar pe nişte criterii generale şi sugestii ale unei legislaţii internaţionale (Convenţia de la Geneva – 1951, cu amendamente aduse de către fiecare stat), a cărei aplicare depinde de politica în privinţa imigrării a fiecărui stat ce aderă la ea.

Lucrînd într-un astfel de mediu pentru mult timp, înţeleg atitudinea cinică a unui factor decizionar sub această secţiune a legii internaţionale a azilului şi imigrării. Pentru a stabili o distincţie între diferite cazuri de azil, toate nefericite, toate triste, unele vulgare şi unele care se situează la limita abjecţiei umane, este necesară o pregătire specializată extrem de solidă, dar în special o deschidere spre tot ceea ce este necunoscut şi străin. Nu străin doar în sensul naţionalităţii, ci străin în sensul în care ceea ce se întîmplă în alte părţi ale lumii, sau ceea ce trece prin mintea altor oameni din alte culturi ale lumii poate fi, dacă nu înţeles, măcar acceptat că există.

Orice persoană are posibilitatea de a-şi cere drepturile, minimele drepturi umane, oriunde ar fi şi, într-adevăr, oricine ar fi. Însă nu putem uita de necesitatea de a face distincţii în ceea ce priveşte un astfel de statut, cel de refugiat şi, pe de altă parte, cel de imigrant. Este imperios necesar a face distincţii pentru că oamenii sînt diferiţi, sînt mînaţi de motive diferite şi îşi exprimă faţă de aceste două statute intenţii diferite. Văd în slujba mea şi apoi în afara slujbei mele oameni care sînt mînaţi orbeşte de acumularea de bani şi pentru care locul unde se află nu contează deloc, pentru care oamenii de care sînt înconjuraţi în noul loc sînt irelevanţi.

Printre gesturile disperate ale acestor oameni este şi acela de a face copii, de a crea o viaţă!!!, pentru bunăstarea personală. Există mii de copii care se nasc pentru a îndeplini un rol în iţele complicate ale unui statut legal. Copii care sînt născuţi şi crescuţi doar pentru a reprezenta ceva la fel de abstract şi (discutabil) lipsit de etică, precum planurile de viaţă ale părinţilor lor. Pe aceşti copii, legislaţia rece a unui stat, care trebuie să îi întîmpine şi să le ureze bun venit pe lume, îi înregistrează sub naţionalitatea locului pentru ca apoi să îi înapoieze spre ţara părinţilor lor. Există copii care sînt pentru totdeauna prinşi şi abandonaţi în iţele acestui statut, mai ales cînd el reprezintă un eşec şi care vor rămîne în grija acestui stat, pentru care identitatea lor este un număr de referinţă, o naţionalitate aparentă şi un element în cadrul unei structuri de adopţie, care uneori implică dispersia membrilor aceleiaşi familii.

Am văzut destulă nefericire şi disperare în jurul meu încît să nu condamn oameni care sînt dispuşi să facă orice pentru a obţine un gram de decenţă în viaţa lor. Însă nu pot să nu condamn faptul că românii îşi menţin disperarea existenţială şi sărăcia, în limitele a ceea ce poate fi perceput drept o trăsătură definitorie. Încerc să nu generalizez lucrurile mai mult decît este necesar şi permisibil, însă ceea ce mă frapează încă în România şi ceea ce m-a condus printre altele să părăsesc România, este că românii, în scopul obţinerii fericirii personale, materiale ş. a. m. d., se bazează pe orice altceva şi altcineva decît pe ei înşişi. Este posibil ca emigrarea pe motive economice să fie o modă la momentul de faţă – şi aş dori să mă înşel în această privinţă –, cînd călătoriile peste hotare şi emigrarea în general devine, dacă nu mai uşor de realizat, mai uşor de considerat.

Emigrarea pentru majoritatea oamenilor pe care îi întîlneşti în aceste centre este doar o metodă. Ei nu sînt interesaţi, în mod evident, în descoperiri şi experienţe culturale, ci doar în achiziţii materiale. Nu e greu a face distincţii, atunci cînd este vizibil că ţinta ieşirilor în societate pentru majoritatea acestor români o reprezintă o excursie la halele, depozitele şi mall-urile impresionante de la marginea oraşelor occidentale. Nimic din ceea ce se iveşte într-o conversaţie cu acest tip de azilant sau imigrant nu se îndepărtează de subiectul bani. Aceşti oameni, şi mă feresc de a-i condamna pentru acest defect omniprezent în lumea de astăzi, sînt conduşi de febra banilor, sau dacă vreţi, de febra capitalismului doar sub aspectul lui material. Singura salvare a lor o reprezintă, pentru cine crede şi asta, congregarea la bisericile româneşti, singurele centre de coeziune socială pentru comunităţile româneşti din Irlanda.

E dureros uneori, atunci cînd reflectînd în faţa unei cafele într-o frumoasă după-masă însorită, pe o terasă în Dublin, un colţ de realitate fictivă, să realizezi că viaţa-ţi depinde, în totalitate, de o ştampilă. Şi că, dacă această ştampilă nu îţi este aplicată pe paşaport, prin absurd – chiar şi prin absurd, pentru că de altfel eşti unul dintre imigranţii care nu au avut niciodată acest tip de problemă, existenţa îţi poate fi catapultată într-un loc unde nu-ţi doreşti să fii, dar care este singurul unde poţi să te întorci. Şi, în acest caz, eşti îndreptăţit să te revolţi în privinţa situaţiei, dar nu eşti îndreptăţit să forţezi situaţia într-o manieră care îţi este, din punct de vedere legal cel puţin, nepermisă.